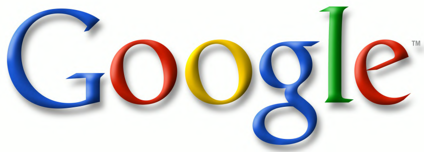
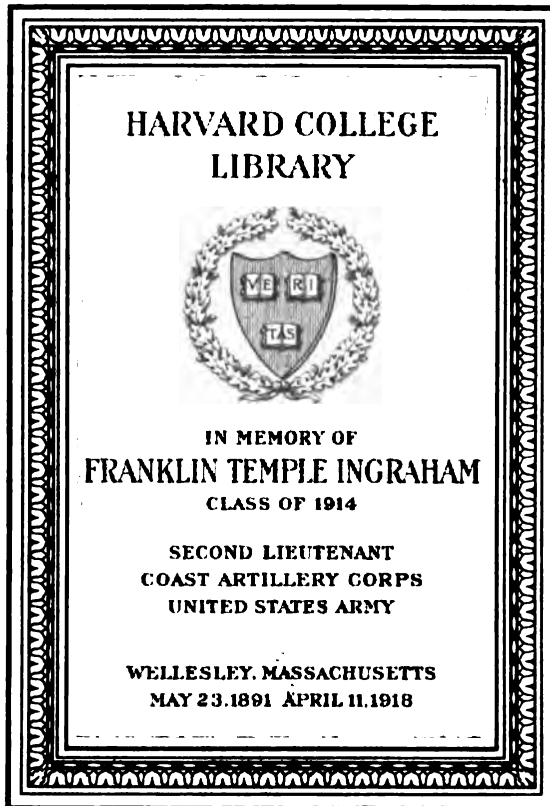

Google

HARVARD COLLEGE
LIBRARY
VE RI
TAS
IN MEMORY OF
FRANKLIN TEMPLE INGRAHAM
CLASS OF 1914
SECOND LIEUTENANT
COAST ARTILLERY CORPS
UNITED STATES ARMY
WELLESLEY, MASSACHUSETTS
MAY 23.1891 APRIL 11.1918

KROK.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA.

REDAKTOR:

FRANT. XAV. PRUSÍK,

prof. c. k. akad. gymnasia.

HLAVNÍ SPOLUPRACOVNÍCI:

BOHUMIL BAUŠE, prof. c. k. vyšš. gymn. v Truhlářské ulici.

Dr. PETR DURDÍK, prof. městské střední školy, docent české university.

P. JAN HULAKOVSKÝ, prof. c. k. čes. reál. gymn. Smíchovského.

Dr. VÁCSLAV MOUREK, mimořádný professor české university.

JAN SLAVÍK, prof. c. k. akad. gymn., přikázán k službě v c. k. ministerstvě učby.

JOSEF SKODA, prof. c. k. české reálky Karlínské.

ROČNÍK III.

V PRAZE 1889.

Vydavatel Fr. Prusík. — Tiskem F. Šimáčka v Praze.

KROK.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA.

REDAKTOR:

FRANT. XAV. PRUSÍK,
prof. c. k. akad. gymnasia.

HLAVNÍ SPOLUPRACOVNÍCI:

BOHUMIL BAUŠE, prof. c. k. vyšš. gymn. v Truhlářské ulici.

Dr. **PETR DURDÍK,** prof. městské střední školy, docent české university.

P. JAN HULAKOVSKÝ, prof. c. k. čes. reál. gymn. Smíchovského.

Dr. **VÁCSLAV MOUREK,** mimořádný professor české university.

JAN SLAVÍK, prof. c. k. akad. gymn., přikázán k službě v c. k. ministerstvě učby.

JOSEF SKODA, prof. c. k. české reálky Karlínské.

ROČNÍK III.

V PRAZE 1889.

Vydavatel Fr. Prusík. — Tiskem F. Šimáčka v Praze.

KROK.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA.

REDAKTOR:

FRANT. XAV. PRUSÍK,
prof. c. k. akad. gymnasia.

HLAVNÍ SPOLUPRACOVNÍCI:

BOHUMIL BAUŠE,
prof. c. k. vyšš. gymn. v Truhlářské ulici.

Dr. PETR DURDÍK,
prof. městské střední školy, docent české university.

P. JAN HULAKOVSKÝ,
prof. c. k. čes. reál. gymn. Smíchovského.

Dr. VÁCSLAV MOUREK,
mimořádný professor české university.

JAN SLAVÍK,
prof. c. k. akad. gymn., přikázán k službě v c. k. ministerstvě učby.

JOSEF SKODA,
prof. c. k. české reálky Karlínské.

ROČNÍK III.

V PRAZE 1889.

Vydavatel Fr. Prusík. — Tiskem F. Šimáčka v Praze.

Obsah III. ročníku.

Rozpravy.

Úvahy.

Hlídka programmův.

B. Bauše: 1. Jar. Paul, Botanické vycházky do okolí Pražského 28
Jos. Braniš: 25. Jos. Škoda, Rozhledy po průmyslu uměleckém vůbec a českém zvlášť 376
Petr Durdík: 5. Fr. Havlík, O poznávání žactva (66). — 24. Fr. Mašek, Škola ve službách výchovy účelné (375) 66. 375
V. E. Mourek: 4. Ant. Krondl, Uvedení do studia Tironských not . . . 65
Jos. Pražák: 26. Fr. Zbořil, O veřejných úřadech a řízení soudním za doby republiky v Římě 378
Fr. Prusík: 2. Dějiny stát. čes. gymnasia v Plzni (29). — 3. Aug. Slavík, O Jednotě bratrské v Čechách jihozápadních (29) — 6. Jan Humml, Paměti o školách Českobrodských od nejstarších dob až do r. 1888 (67). — 7. Is. Kálík, K dějinám hradu Helfensteina a města Lipníka (67). — 8. Fr. Hirsch, Libuše v báji a literatuře (68). — Jan Matzner, O dějinách škol Píseckých, zvláště reálných (109). — 13. Jan Máchal, Ku kvantitě české (111). — 14. Al. Steiner, Odmiana řečovnika v języku staropolskim na podstavě kodeksu Floryańskiego ze stanoviska gramatyki porównavčéj (111). — 15. J. Pelikán, O duale v češtině (112). — 22. Fr. Pohorecki, Kilka uvag o povstaniu słożonéj deklinacyi přymiotników v języku polskim (201). — 23. Jos. Vlček, Rozbor Čechovy Dagmary (201) 29. 67. 68. 109. 111, 112, 201
Fr. Sobek: 9. G. Heš, Ze statistiky mocnářství Rakouského před sto lety se zvláštním zřetelem k zemi České (68). — 10. J. V. Dolenský, Jan Čabelický ze Soutic (68) — 11. Fr. Kunstovný, Nejdůležitější změny u vývoji zřízení uherského (69). — 16. Jar. Sedláček, Z cesty Palestýnou (112). — 17. Jos. Neoral, Jaký byl původ robot a jak vzniklo nevolnictví (112). — 18. M. Rypl, Die Beziehungen der Slaven und Avaren zum oströmischen Reiche unter der Regierung des Kaisers Heraklius (113). — 19. Jar. Kosina, Francie a Německo v době Hohenstaufův (161). — 20. J. Prášek, Solon a Damasis (162). — 21. Jos. Kořínek, O různorodých třídách obyvatelstva státu Lykúrgova a Solónova (163). — 27. R. Dvořák, Poměr císaře Fridricha III. k Uhrům za krále Ladislava Pohrobka a Matiáše Corvina až po mír šoproňský (418). — 28. Fr. Pakosta, Soudy přestupků zákona de maiestate za panování Tiberiova (418) . . . 68. 69. 112. 113. 161. 162. 163. 418

Literatura.

Archiv Český (Red. Jos. Kalousek) 253
Besedy mládeže (V. Špaček) 212, 298
Bibliotheka mládeže studující 40
Bibliotéka paedagogických klassikův českých i cizích (Fr. Bayer) 166. 253. 350
Časopis českého studentstva (St. Sokol) 254. 350. 419
Časopis katolického duchovenstva (Kl. Borový) . . . 206. 292. 351. 394. 420
Časopis Musea království Českého (Jos. Emler) 350
Časopis turistů (V. Kurz) 119
Česká revue (V. Kučera) 120. 166. 207
České listy (Fr. Bačkovský) 292. 351, 394
Dra Emila Holuba Druhá cesta po jižní Africe . . . 44. 167. 254. 292. 351
Jitřenka (Fr. Popelka) 292. 351. 420
Кіевскія Университетскія Извѣстія (V. Ikonnikov) 42. 83. 120. 167. 208. 254. 292. 352. 394
Literární věstník (Fr. Bačkovský) 394. 420
Moravská bibliotéka (Fr. Dlouhý) 420
Moravská knihovna pro náš lid (Fr. Bayer) 40. 84. 119. 166. 206. 253. 292. 394. 420

Drobné zprávy.

 Whole article 96 found at end of vol

Index filologický.

ROČNÍK III. SEŠIT 1.

KROK.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA.

REDAKTOR:

FRANT. XAV. PRUSÍK,
prof. c. k. akad. gymnasia.

HLAVNÍ SPOLUPRACOVNÍCI:

BOHUMIL BAUŠE, prof. c. k. vyšš. gymn. v Truhlářské ulici.

Dr. **PETR DURDÍK,** prof. městské střední školy, docent české university.

P. JAN HULAKOVSKÝ, prof. c. k. čes. reál. gymn. Smíchovského.

Dr. **VÁCSLAV MOUREK,** prof. c. k. akad. gymn., docent české university.

JAN SLAVÍK, prof. c. k. akad. gymn., přikázán k službě v c. k. ministerstvě nčby.

JOSEF ŠKODA, prof. c. k. české reálky Karlinské.

V PRAZE 1889.

Vydáno 10. ledna 1889.

Prosíce i v tomto ročnice za láskavou podporu, žádáme všech, kdo by nemínili Kroka odebírati, by nám tento sešit ráčili vrátiti nejdéle do 15. ledna t. r.; kde by se tak nestalo, budeme to považovati za přihlášku k dalšímu odebírání Kroka.

Pro stávku sazečskou nemohl Krok vyjíti v ustanovenou dobu.

* * *

Každé předplatné na Krok, jež nás dojde, stvrzujeme při příštím sešitě zvláštním lístkem. Těch P. T. pp. odběratelův Kroka, od nichž nás předplatné dosud nedošlo, slušně žádáme za brzké jeho zaslání.

Administrace.

══ Sešit 3. (třeba rozřezaný) ročníku I. „Kroka" kupuje administrace po 50 kr. ══

* * *

Pro zevrubnou evidenci personalií žádáme všech pp. údův professorských sborův obecních škol středních i pp. supplentův a zkušebních kandidátův státních škol středních, by nám ráčili oznamovati každou osobní změnu ve svém úřadě.

Redakce.

OBSAH.

ROZPRAVY.

O etymologisování.[1])

Sepsal *A. Ludwig.*

Už za pradávných časů lid se zanášel hádáním a přemýšlením o pů-
ím významu jednotlivých slov, ovšem že ne těch, kterých každodenně
val, která takřka jím z úst vyrostla a zrodila se. První příčinu k ta-
n rozvahám o významu slov podávala bez pochyby jmena osobní a místní,
pocházejíce z minulosti často bezprostředně srozumitelná nebyla. Vlastní
majíce dvojí význam právě tím, že s jedné strany naznačují jednot-
osobu anebo kmen neb národ jednotlivý, nebo místnost, město, hrad,
řeku a pod., že s druhé strany představují jazyčnou látku, která ne-
původně v takovém svazku, měla svůj vlastní obecný význam, tím samým
ala ku bádání o jejich etymu, totiž o pravém, obecném, abstraktním
mu. Jmenům také se přikládávala veliká vážnosť a důležitosť, a za to
, že štěstí anebo neštěstí předoznamují. Kletby, zažehnání, uřknutí dle
ní mnohých národů účinkovaly jen, jestliže se při nich jmeno osoby
lo, na niž kletbou směřováno. Proto často děti dvojnásobně pojmeno-
jmenem, které mělo býti vůbec známo, a tajným, a toto poslední se mělo
i za pravé.

Jmena často jmívána za historické svědky a na jejich výkladě osnovány
ické theorie a domněnky, a myslilo se, že pouze na základě etymologie
ické skutky, příběhy a bývalé poměry, o kterých přímého podání a svě-
nemáme, předpokládati a tušiti anebo posud trvající vysvětliti a
tatniti se smějí. Ale poněvadž při takovém řádění neznámým slov
elům přečasto vlastní úmysl a domnění badatelovo se podkládává a ne-
ého obecného významu slova na základě pouhé předpokládané možnosti
ela určitý smysl bývají obracena, patrno, že jen k mylným aneb aspoň
lehlivým výsledkům dospěti se může.

Etymologické snahy, jako vědecké vůbec, od počátku obíraly se nejne-
ějšími úlohami; počínáno od zastaralých, málo srozumitelných anebo

---

[1]) ık důležity jsou výtěžky etymologické pro školu, zvláště při učbě jazyků a děje-
su, to už dávno uznáno jest muži o školství zasloužilými. V novější době také
k. ministerstvo důležitosti té výraz dalo v instrukcích pro gymnasia ze dne 26. května
84, č. 10.128. při výkladě o vyučování jazykům klassickým, vyjadřujíc se mimo jiné
o: „Ein wichtiges Förderungsmittel des sprachlichen Unterrichtes liegt zunächst
ler rationellen Erklärung der Wort- und Flexionsformen, wenn der Lehrer hiebei,
ht weit ausholend, nur das Nächstliegende, strenge zur Sache Gehörige im Auge
ıält und nie vergisst, dass eine derartige Behandlung nicht Zweck ist, sondern nur
soweit Berechtigung hat, als der Einblick in die ursprüngliche Form und Bedeutung
nes Wortes den Unterricht wesentlich erleichtern kann." Pročež jsme velice po-
ěčni, že se nám dostalo této rozpravy z pera učence v té příčině nad jiné povo-
ého, v níž methoda i výhody etymologie se objasňují. *Red.*

docela nesrozumitelných slov (γλῶσσαι) starších písemnických památek. Pomáhali si při jejich vysvětlení nejraději předpokládáním, že jsou to složená slova, jenom dlouhým časem, nevědomostí a nemotorností lidskou k nepoznání spotvořená. Mudrci mudrovávali o jakési ὀρθότης ὀνομάτων se stanoviska té které filosofie a snažili se dokázati, že základní myšlenky a zásady soustavy sebou budované částí byly té starodávné moudrosti, která se nám tím zavděčila, že jmena věcí vynalezla, nebo dle nich τὸ σοφώτατον ἦν [ἀριθμὸς εἶναι] τὸ (anebo ὁ) τοῖς πράγμασιν τὰ ὀνόματα θέμενον (θέμενος). Podivnou tu shodu znamenáme se starší Indijskou filosofií, která také (Ṛgv. x, 71, 1) pojmenování věcí za nejvzácnější moudrosť prohlašuje.

Ačkoli tedy indijští spolu s řeckými mudrci tím se mýlili, že pojmenování věcí za nejvzácnější plod starodávného mudrování pokládali, indijští grammatikové tento omyl tím opravili, že, co se týče jejich etymologisování, první pravou a zdárnou cestou kráčeli; první celou jazyčnou látku rozebrali a první hlavní trojici: příponu, kmen a kořen dosti správně rozeznali, celý materiál shromáždili a roztřídili. Tím ohromná látka omylů odstraněna a dokázáno, že především jazyčná látka a její změny, ne historické anebo libomudrcové domněnky předmětem etymologického bádání státi se musí.

Se strany evropské vědy přispíváno Boppovou srovnávací grammatikou, kterou zjištěno, že zvukové změny vůbec zákonem, ne náhodou anebo libopolností se řídí. Uznáním širokého kruhu příbuzných jazyků indoevropských zvukosloví, které v Indijské grammatice jen podřízené postavení mělo, k neo měrně věčší vážnosti přišlo, poněvadž zvuky prvním a hlavním měřítkem příbuznosti jazyků se staly.

Třetí moment, kterého posaváde dosti málo skutečně sobě všímáno, jest historický, totiž posloupnosť od prakmene odloučivších se jazyků. Rozmanitosť jazyků není zjev přírody, ale dějin lidského pokolení a během mnohých tisíciletí se uskutečnila. V etymologii vůbec a hlavně při výkladě a srovnávání grammatických tvarů přísné šetření posloupnosti jazyků, ukazujíc pravou cestu a zabraňujíc scestí, nevyhnutelnou jest podmínkou. Dále na to příklad dáme.

Vedle zvuků a jejich celkem zákonných změn stojí význam, sotva méně měnivý a jistě tak určitým zákonům v své měnivosti nepoddán. Zajisté kdybychom v svém bádání jenom významu, pokud lze jej stopovati, se drželi, často bychom zabloudili; proto často na to doléháno, že máme se jenom zvuků držeti a že nám zdánlivá nebo skutečná neshoda významu s etymologií na závadu býti nemá. Ovšem že však bez ohledu k významu etymologii přece provésti nelze. Ale na význam docela nahodilé okolnosti vliv mají, o kterých zvuky samy nic nepropovídají.

Stačí-li tedy známosť zákonů, kterými zvukové změny se řídí, abychom dospěli v etymologii ku správným výsledkům? To popíráme. I kdybychom byli dospěli k uspokojujícímu rozluštění všech zvukoslovných záhad, vždyť bychom tím své etymologie jen s formální jejich strany ospravedlniti mohli. Nebo etymologie, která se zvukoslovních zákonů co nejpřísněji držela, přece jenom s negativní strany požadavkům vyhověla, totiž ony zákony jí nevadí, ale tím nedokázáno, a samy zvukoslovní zákony toho dokázati nemohou, že příslušně jich užíváno a správně se k nim odvoláváno. Látka sama ve své celosti uvažovati se má, smíme-li při ní toho kterého zákona užiti. Ve věčší částce případů ovšem rozhodnutí je na snadě; ale případy jinšího druhu také četné jsou a rozumí se často důležité, nesnadné, ba i nad míru těžké.

Jakým spůsobem zvuková látka slov nás v omyl uvésti může, toho příkladem je řecké πέλεκυς sekyra. Vůbec se ještě za to má, že představuje řeckou podobu sanskrtského paraçuh, jemuž podle liter skutečně se podobá; o *p*, *r* zbytečno mluviti, ale i řecké κ často v sanskrtštině co podnební sykavka se nalézá. Podobnosť je tak úplná, tak žádná příčina k pochybování, že patrnějšího a uspokojivějšího srovnání ani domýšleti se nelze. Přece však

ta slova kromě významu nic společného nemají. Přihlížíme-li blíže ku s. paraçu, zaráží nás, že původně v sanskrtštině či, abychom správněji řekli, ve mluvě nejstarších Âryů indijských ani sekyru neznamenalo, ale (jako i zendské pereçu) žebro (srovn. slov. prsi, prsa a sanskr. pârçva costa). A pátráme-li dále, dovíme se, že žeber věcších zvířat (ku př. koní) za starodávna užíváváno co řezadel, jak se to udrželo při obětech, čehož se z obřadných knih indijských dočísti můžeme. Dosavadní výklad tedy pouze formálně oprávněn; se stanoviska zvukosloví sice nic proti němu namítati se nemůže, ale věc sama na odpor se staví. Řeckému slovu pak pomoci se dostává z assyrských památek, kde nalézáme slovo pilakku (kořen v arab. falaqa), jež znamená sekyru. Tudíž Semitové Řekům první dodavatelé sekyr byli. —

Zde tedy pravá etymologie nám nejen k řádnému porozumění sanskrtského slova pomohla, ale skrz ni i zajímavého skutku dověděli jsme se, jenž starodávného obchodu v středozemském moři se týká.

Zvukoslovní zákon tím zřejměji a dokonaleji se vyvíjí a zobecní, čím častěji se uskutečňuje, čím hojnější příležitosť, aby se provedl. Naopak čím řidčeji se ho upotřebuje, tím menší stálosť a jednotvárnosť při jeho provádění se pozoruje.

Nahodilé okolnosti a styky s jinými zvuky též úplné pravidelnosti v provádění zvukoslovní změny na závadu býti mohou. Jest i takových případů, které rovně nemají, s kterými mluvící v celé látce svého jazyka jenom jednou se setkali anebo dvakrát, třikrát, tak že od snadnějších ku těžším pokračovati nemohli. Tu skutečně spatřujeme, že mluvící v rozpacích se octnuli, neb kde pravidlo pro nedostatek případů tvořiti se nemohlo, pravidlem se říditi nemohli. Pomohli si tedy jakž takž, a my se vůči takovým případům v podobném položení nacházíme, že jen dle pravděpodobnosti hádati můžeme anebo věc docela záhadnou ponechati musíme nerozluštěnu.

Takový příklad poskytují snad slova ὄνομα nōmen ainm (anmi irské) namô emens (emnes, acc. emnen staroprusky) imę nâma. Mají v plné míře týž význam, a zvučná jejich látka ve velké míře také táž; jsou-li tedy sama totožná a stejného původu? V té příčině nacházíme se ve velkých nesnázích. Latinské nōmen (g-nômen) velice se podobá sansk. nâman (vždycky *,jméno'* nikdy *,znamení'* i právě tak v zendštině) také, ačkoli méně, gotickému namo (kmen naman namn). Že lat. nomen *g* z násloví ztratilo, to bezpečně víme, o sansk. nâman, o got. namo to tvrditi nelze, a Curtiova domněnka, že již v prajazyku tvar nâman panoval, je lichá. Ani germ. ani indijský jazyk *g* nebo *j* z násloví neztratily, takže nâman od nějakého jñâman odvozovati nelze. S latinským [g]nomen srovnává se slov. znamę ne imę (jmen-o, jmě). tak i řecké γνῶμα γνώμων. Sského jñâman není, ani zendského (armenšt. aná nšan, zkráceno z šnamn? žnamn?), řecké ὄνομα mnohem více kelt. ainm. připomíná než kterékoli z celé té řady. Slovanské imę nejspíš se staroprusk. emens se srovnává, obě *mohlu by* pocházeti od kořene yam yem im em (emens em-en anebo za emmens, a imę im-ę anebo za ïmmę s náhradným prodloužením samohlásky; jiného příkladu takového styku není), a v tom případě *mohlo by* gotické 'namo' od 'niman' *vzíti* pocházeti dle zdání Grimmova. Řecké ὄνομα zajisté *mohlo by* se odvozovati od ὄνοσθαι, tupiti, haněti, tak že snad původně bráváno v nepříznivém smyslu. Ale význam kořene im em yam té domněnce přízniv není; a jinde kořene gnō neradi bychom se zhostili.

Z toho ze všeho patrno, že zvukoslovní zákony tu nás úplně opouštějí, ano, jak se zdá, volnou cestu ku kynoucí nám etymologii zamezují. Pročež snad tu máme příklad nedocela správného postupu; předpokládané γονομα je směšný plod nemotornosti. Má-li přese vše kořen γνω býti základem slova ὄνομα, musíme předpokládati reduplikací přetížený tvar γνωγνομα; takové tvary od břemene nashromážděných zvuků ne dle nějakých stálých pravidel a zá-

konů, ale svým vlastním spůsobem si ulehčují. Srovnejme sanskr. jar jâgar s řec. *ἐγείρω ἐγρήγορα;* jâgar z jargar skomoleno (sr. hṛš radovati se jarhṛš a jâhṛš intensivní sloveso); jârá- bez pochyby zkráceno z jargará jâgará milovník, především ten, který v noci k milence se krade.

Tak nesnázi nám spůsobuje pěť пѧть. Jako proti litv. šeši slov. šesť, tak máme proti litv. penki пѧть. Povstalo bez pochyby z пѧкть, poněvadž nelze předpokládati jiný kořen пѧ-ть (пьнѫ, пьнеши). Ale z пѧкть mělo se tvořiti пѧщть pęštь, jako z пекти пещти péci z noktь ношть a pod. Patrno tedy, že v tomto případě *k* pouze vynecháno, jako v netopýr, jež povstalo z nektópýr, jak to prof. Hattala pěkně dokázal. Že by při pěť analogie ohledem ku šesť působila, toho lze se sotva domýšleti, poněvadž analogie druhá o pek + ti, tek + ti, rek + ti, vlek + ti, tłuk + ti, sěk + ti také bez účinku býti nemohla.

I řecké *πέντε* slovanskému pěť se podobá, ale přece nemůže s ním se srovnávati. Mylně se za to má, že tu za prvotní *κ* vlivem měkkého *ε* podnební *τ* vstoupilo; ale příklady, které se uvádějí, toho nedokazují, poněvadž *τέσσαρες* skráceno z *κετεσσαρες* (sr. Ssk. čatasraḥ), a *τε* nemusí býti Ssk. ča (sr. staroslov. те, та, то = et). Latinskému quinque odpovídalo za starodávna i řecké kvenkve, z čeho povstalo *πέμπε,* jak to dokazuje *πεμπτός* i aeolské *πέμπε,* a -kve nemohlo s jedné strany v retnou, s druhé strany v podnební se měniti. Máme tu tedy dle pravděpodobnosti jenom trochu libovolné rozlišování, oblehčování obtížného nashromáždění retních souhlásek.

Zde musím také na to poukázati, co jsem nahoře psal o methodě, která slova za složená vykládá, aniž by v nich bylo spatřiti zřejmé toho sledy. Že takové řádění libovolno a neoprávněno, rozumí se samo sebou; ale musíme také uznati, že v některých případech sledy, dle kterých bychom mohli poznati, že slovo skutečně složené před sebou máme, úplně mizely; co se teprve pozná, když starších útvarů takového slova dopíditi se můžeme. Takové slovo je něm. meszer (nůž). Kdyby starší útvary toho slova nám zachovány nebyly, pravé etymologie se domýšleti zajisté bychom nemohli. Útvar toho slova v staré dolnoněm. zní metsas, což se skládá z met cibus (got. mats, kmen mati) a sas m. sahs culter, tak že vlastně znamená cibiculter, patrně naproti jinému (wâfansahs, scramasahs) ne k tak mírnému účelu sloužícímu. Jaká ale cesta vede od metsas k meszer?

Starší útvary byly meszers meszeres meszerahs; tu je už patrno, že před sebou máme mesze hornoněm. za dolnoněm. met (mati), a rahs povstalo ze sahs; slovo už nepovažovalo se za složené a *s* mezi samohláskami se měnilo v *r;* v meszeres konečně *s* stalo se závadou a spletlo se s koncovkou genitivní, a proto zdálo se býti správným vynechati jí jinde, čím poslední živel zničen, který by na pravý původ slova upozorniti mohl.

Slova z cizích jazyků vypůjčená někdy v tom jazyku, který si je vypůjčil, déle trvají než v původním. Příklad poskytuje české *balamutiti*, obalamutiti od něm. balmunt, palemunt, zhoubný poručník ('balo, palo', angl. bale strasť, záhuba, a 'munt' obrana, poručníkování), které slovo už dávno z němčiny vymizelo.

Poněvadž jmena mnohých věcí ze šeré dávnověkosti k nám došla, musíme při jejich výkladě zřetel obraceti na starodávné poměry, názory, obyčeje a náboženské obřady.

Nebudeme se diviti tomu, že, co v jednom jazyku kámen naznačuje, v jiném nůž znamená: lat. saxum (kámen) staroněm. sahs (nůž). Víme s dostatek, že z kamení poprvé řezadla se připravovala. Známo, že koráb ‚cortex' a ‚navis' znamená, totéž nalézáme v staronorm. bōrkr ‚cortex', barkr ‚navis'. Tak ve více případech jmeno látky anebo hmoty naznačuje i to, co z látky shotovováno. Ssk. čarma znamená kůži a štít, jako řecké *βοῦς* býk a štít.

Příklad obecnějšího a užšího významu v jednom i témže slově máme v Ssk. pâtram, rusk. sudá (plur., sing. sudno), frančt. vaisseau sud, nádoba vůbec a zároveň (nákladní) loď.

Příklad významu, který se vyvinul z náboženských obřadů, poskytuje nahoře uvedené Ssk. pâtram. Pâtram znamená také osobu důstojnou, především takovou, která důvěry anebo dobrodíní anebo cti proukázání hodna jest; apâtram takovou, která všeho toho nezasluhuje. Přímo od širšího významu 'nádoba' tento užší význam sice lze odvozovati; poněvadž jak na rozličné látky pevné a tekuté rozličných nádob potřebujeme, tak i člověk obrazně mohl by se nazývati nádobou toho, co se mu udílí anebo poskýtá, čím se obohacuje a zvelebuje. Skutečně však slovu onomu toho významu tím se dostalo, že pâtram znamenalo i nádobu, ze které každý kněz při obětech svou zvláštní libaci do ohně vylil, a ta nádoba byla symbolem jeho kněžské hodnosti. Tak bylo pravidlem, že se zřetelem na nádobu nikomu odpor činiti se nesměl, totiž který kněz jednou s nádobou k oběti se dostavil, tomu již z příčiny jeho hodnosti odporovati, ji v pochybnosť bráti anebo v podezření vzíti lze nebylo. Tak pâtram nádobu obětní vůbec znamenalo, pak bylo symbolem oprávněnosti majitelské, konečně oprávněný nositel sám tím naznačen. A i obmezení na kněžské kruhy během času přestalo a obráceno slovo na lidskou hodnosť vůbec.

Ale někdy i přírodní plod po umělém výrobku se pojmenuje, ku př. it. franc. testa tête ,střep' a potom ,hlava'; i starší slovo ,caput' bezpochyby hrnec anebo číši, totiž picí nástroj, znamenalo, jako ssk. kapâla ,skráň' a ,střep'; snad proto, že (litujeme, že musíme na to upozorniti) skrání zabitých nepřátel i ulovených zvířat užíváváno co picích nástrojů.

Nejpodivnější příklad toho je ital. fegato, franc. foie (játra), od ficatum (jecur), totiž játra husi fíky vykrmené. Patrně slovo vzato z tržní mluvy, kde se pouze říkávalo ficatum (později ficătum), tak že toto slovo konečně se stalo synonymným s ,jecur'. Ale Lavoisier (Dictionn. de Médicine etc.) odvozuje toto slovo od ,foyer' (ohnisko, ohniště) par contraction: parceque, suivant les anciens, c'est le foyer, où se cuit et se prépare le sang (poněvadž, dle zdání antických, játra jsou ohniskem, kde se vaří a připravuje krev)!

Tento způsob pojmenování zmáhá se v novějších jazycích. Tak frančt zcela přirozený pojem tečení vyjadřuje slovesem ,couler' lat. colare neb med. colări ,ceditи', což je umělý výkon.

Třeba také v paměti chovati, že některý pojem anebo výkon často více stránek má, že zahrnuje v sobě množství podřízených a vedlejších výjevů a že může býti pojmenován jenom dle jednoho z nich, a že následkem toho svazku slova obmezeného a jednostranného významu s předmětem vícestranným i ostatní stránky a výjevy toho pojmu anebo výkonu v tom slově se vtělují a v ně se vštěpují. Proto velmi často napřed, než kráčíme ku pátrání po etymologii dle zvučných látek, musíme se tázati, s jaké stránky pojat předmět v tom neb onom slově. Ku př. jmeno potravy může se vzíti od látky anebo od způsobu, kterým se připravuje, anebo od zevnějšího útvaru jejího. Velmi dlouho oblíbena byla etymol., kterou lat. pānis se odvozovalo od nějakého domnělého kořene pac (Ssk. pač péci) pac-ni pānis jako lūna z lūc-na (staropruské lauksna). Etymologie vzatá od způsobu, kterým chléb se peče. Kořene *pak* ostatně v latině není; tam jest pro pojem ten koř. coqu a není možná, že by v jednom a témž jazyku oba tvary se našly. Pānis [1]) má v lat. ještě jiný význam; znamenáť desku, ploché, tenké prkno, zvláště střední tenčejší čtverohranné tabule v dveřích (výplň, türspigel): Plaut. pánem frangito vypačiž, vylom dveře. Naráží se na tento význam též v Plaut. Bach. IV, 1. 8. A není, proč bychom slovo v obou těch smyslech za totožné neměli.

[1]) Srv. angl. pane, fr. pan, -neau, špan. entre-paño.

Chléb měl útvar plochého, tenkého čtverohranu; u Řeků zdá se, že byl okrouhlý ἄρτος.

Tak jednoduchý výkon, jako vyznamenává lat. lavare, chová v sobě různé stránky, které ku př. hebrejština přísně rozeznává: rahaz mýti, umyti (ruce atd.), šataf spláknouti (sudy), kibbēs (práti prádlo, i pěchováním, valchováním). Při praní se prádlo nejenom hodně vodou promáčí, nýbrž i tluče se dřevěnými paličkami (lit. kulti lavare, kultuvė prací palička) anebo se pěchuje (homer. στείβειν) nohama. Slovanské práti vlastně znamená jenom tlouci a také lit. kulti, a až posud má obojí význam, ačkoli nyní při praní prádla sotva kdo na tlučení si pomyslí. Řecké πλύνειν znamená propláknouti, snad lépe plaviti; ale přece ironicky se ho užívalo ve smyslu: výprask někomu dáti (Aristoph. τὸν πρωκτὸν πλύνειν), poněvadž s propláknutím prádla praní úzce a bezvýminečně spojeno bylo. ‚Lavare vestes' mohlo tedy aspoň dvojným spůsobem se vyjádřiti, ohledem ku propláknutí anebo oklepání prádla. Ale v každém z těch dvou případů rozumí se, že výkon lavandi ve své celosti míněn.

Pozoruhodna jsou slova, která v sobě zahrnují dvojí význam, když se ty pojmy valně od sebe liší, tak že jeden je původní anebo původnější, druhý odvozovaný a abstraktnější. Slova taková vlivem těch rozličných pojmův a představ často tak se posuzují a týž dojem činívají, jako slova různého významu, která však následkem zvukoslovních změn dle zevnějšího útvaru splynula. Ku př. něm. gehören (gihorian) znamená ‚exaudire' (zastaralé), decere slušeti, ale také ‚esse alicuius, possideri, in bonis alicuius esse'; ale při posledním významu na pojem audiendi, sluchu, slyšení, sotva kdo si pomyslí. Jenom úsilovným, úmyslným přemýšlením, ne bez jakéhosi překvapení poznáváme, že tak od sebe oddálené pojmy decere a possideri skutečně v pojmu audiendi pospolný svazek mají.

V češtině máme *patřiti* ‚spectare', ‚decere' a ‚esse alicuius': komu patří ten dům? vlastně: quemnam spectat haec domus? Srov. jak sluší a patří.[1])

Příkladem, jak od zcela obecného pojmu se pokračovalo k přesně určitému smyslu, jsou číslovky. Zajímavým spůsobem Indové (pozdějších dob) dospěli k naznačování čísel; užívali k tomu jmen konkretních věcí, které jenom v určitém čísle se nacházely a ve kterých takřka to které číslo konkretním spůsobem se jevilo; tak *nullu* znamenal vzdušný prostor âkâça, *jedničku* slovo za měsíc aneb za slunce, za zemi anebo za tělo; *dvojku* znamenalo oko; *trojku* Ráma, poněvadž Indijské bájesloví tři hrdiny toho jmena znalo; *čtverku* okean (čtyři se počítaly); *pětku* çara šíp (pět střel přičítalo se Kámovi, bohu lásky); *šest* část roku, poněvadž rok se tak rozděloval; *sedmičku* ṛši mudřec, od sedmi mudrcův; *osmičku* hora, od osmi hor na koncích světa; *devět* dírka od předpokládaných devíti dírek lidského těla aneb graha planeta (planety se sluncem a s měsícem, s dračí hlavou a s dračím ocasem) a tak dále. Tak v jistých okolnostech (při datování) nehledělo se na konkretní význam těch slov, a zřetel se obracel pouze na abstraktní číslo, jež se při nich samo sebou nabízelo.

Původní slova číslená patrně jinak povstala počínajíc od *pět* a mají patrně smysl skoro stejný „sebrání v hromadu, objetí" a pod. Tak ἕξ ʻFεξ sex, arm. věc (dle české výslov.), zend. kšvas (k parasitické; svex; v uchoval i kym. jazyk), povstalo od koř. svaj objati. Pañčan (pañ kti) penki πέμπε „píď" od roztáhnutí ruky; aštan od koř. aç proniknouti, dosáhnouti; saptan septem od sabh spojiti. Podobná je i etymologie pro decem δέκα. Nejisto, odkud povstalo novem etc. Tři a čtyři sem nepatří; jsou patrně, jak to ssk. i zendšt. dokazují, spřízněny, tak že tři představuje skomolený tvar srovn. tvary ženského rodu v ssk. tisraḥ a čatasraḥ, zends. čathrušan msc.) a řecké τέσσαρες od κετεσσαρες; a praví se také, že turîya (vlastně čtvrtý od

---

[1]) Cf. lat. cliens, cluens — clueo, κλύω,

čaturiya) i třetí znamenalo, patrně proto, že stejným způsobem bylo skomoleno. I básnická mluva starých Normanů vytvořila si celou řadu číselných slov z kollektivních podstatných jmen, dbajíc jen na to, aby násloví kollektivního s náslovím číselného slova, na jehož místě mělo se ho užívati, totožným bylo. Prosaická Edda je udává· 2 (tveir) tá; 3 (thrîr) thorp (ves); 4 (fiorir) förunevti (cestní tovaryšstvo); 5 (fimm) flokkr (stádo); 6 (sex) sveit (zástup); 7 (siö) sögn (tlupa); 8 (âtta) âmaelis (?); 9 (nîu) nautar (společníci?); 10 (tîu) dunn (hluk? násloví patrně pro nedostatek slova sem se hodícího nesouhlasí; viz i 20); 11 (ellifu) aerir (v. 18); 12 (tôlf) toglöd (pozvání k vojně?); 13 (threttân) thyss (hluk); 14 (fiortân) ferdh (cestní tovaryšstvo); 15 (fimtân) fundr (sjezd); 16 (sextân) seta (druh poroty, kollej při soudě sedících); 17 sokn (bitva anebo pře); 18 (âttiân) aernir (hojní); 19 (nîtiân) nerti (družina); 20 (tuttugr) drott (čeleď); 30 (thritug) thiod (národ, lid); folk (lid); 50 fylki (šik); 60 samnadhr (sněm, hromada); 70 sörvar (?); 80 öld (lidé); 100 herr (vojsko). (Pokračování.)

O mathematickém učení na universitě Pražské[1]

od jejího založení až do počátku našeho století a o vlasteneckém tu působení professora Stanislava Vydry.

Přednesl

František Studnička,

byv dne 29. listopadu 1888 ve velké síni Karolina jakožto rector magnificus c. k. české university Karlo-Ferdinandovy v úřad svůj slavnostně uveden.

Slavné Shromáždění!

Dnes tomu jest právě sto let, co předchůdce můj na kathedře mathematické, velezasloužilý professor Stanislav Vydra, slavil v našem Klementině okázale stoletou památku úmrtí velikého krajana svého Bohuslava Balbína, kterýž přejav od smutné doby své prapor staré slávy České, neposkvrněný jej uchoval další budoucnosti, takže jmenovaný ctitel a stoupenec jeho směle mohl jej odporoučeti svým četným posluchačům, mezi nimiž Josef Jungman se pak vyšinul na prvního korouhevníka, od kteréhožto času a jehož přičiněním znenáhla celý národ Český stal se téhož praporu mohutným obrancem.

Jubileum tohoto jubilea zasluhuje vším právem, aby si ho všiml celý náš národ, jelikož poukazuje k veledůležité souvislosti všech jeho snah ku povznešení a zvelebení národnosti České směřujících.

Tento památný den vyžaduje, aby si ho připomenula též universita naše, jež tak těsně souvisí s kulturním rozvojem Čech, že již Balbín o ní praví: „quidquid ingeniosum, doctum et eruditum in artibus et scientiis in Bohemia fuit, in hac Academia vixit et floruit.“

Tento jubilejní den konečně přímo mne vyzývá, abych užil takovéto vzácné příležitosti co Čech a mathematik, zvláště pak co nástupce Vydry a professor na vysokém učení Pražském, jemuž prvnímu popřáno českým jazykem odvěké pravdy mathematické veřejně s kathedry hlásati.

I budiž mi tedy dovoleno, abych význam tohoto dne do širšího rámce pojal a napřed stručně vylíčil učení mathematické na universitě naší od jejího vzniku až do počátku století nynějšího vůbec a tu na konci se zastavil u posledního doby oné professora mathematiky Stanislava Vydry, maje na zřeteli i učitelskou i vlasteneckou činnosť jeho.

---

[1]) S láskavým povolením Jeho Magnificence znova otištěno. *Red.*

Jakož známo, zřídil slavný otec vlasti císař Karel IV. vysoké učení Pražské hlavně podle známého mu vzoru Pařížského, takže práva i povinnosti tu a onde mnoho se nelišily. I pěstování mathematických věd spočívalo u nás na podobných základech jako v Paříži, avšak záhy vyniklo v nejednom směru nad tento vzor svůj což velmi zřetelně vytknul Hankel ve svém pojednání „Die Mathematik auf den Universitäten".[1]) Praví tu doslovně takto:

„Eine bessere Stellung als in Paris nahm die Mathematik auf der Universität Prag ein. Dort wurde seit ihrer Gründung 1348 von den Baccalaureen verlangt, dass sie die Vorlesung über den Tractatus de sphaera materiali gehört haben sollten . . . Von den Magistern verlangte man nicht nur, dass sie die ersten 6 Bücher des Euklid gehört haben sollten, sondern entsprechend dem Umfange des alten Quadriviums auch noch theoretische Musik und weitere Kenntnisse in der angewandten Mathematik. Zur Erlangung letzterer waren sie verpflichtet die Theorica planetarum zu hören —, ausserdem eine Vorlesung über die Perspectiva communis — Auch wurden in Prag im XIV. Jahrh. Vorlesungen gehalten über das Almanachum, den Computus cyrometricalis, über den Algorismus de integris und arithmetica. Vor allen anderen ragt aber diese Universität dadurch hervor, dass hier in einer grossen Vorlesung der Almagest des Ptolemaeus erklärt wurde." Aby konečně ještě jiným spůsobem vyjádřil výši mathematického studia v Praze, poznamenává Hankel ku konci, že se na universitě v Lipsku přednášelo teprve v první polovici XVI. století, co v Praze koncem století XIV.

K velezajímavé okolnosti této připojiti sluší druhou, ještě potěšitelnější, že výborné toto pěstování věd mathematických dělo se hned od počátku professory Českými, kdežto pro jiné discipliny, zejmena juridické, nutno bylo povolati vědecké síly z ciziny. A zjev tento spatřuje se i po celou dobu dalšího trvání naší Almae Matris, jelikož v každém století bylo tu dosti vynikajících Českých pěstitelů a učitelů i mathematiky i astronomie.

Prvním učitelem hvězdářství na Pražské fakultě artistické byl mistr Havel, o němž Prokop Lupáč z Hlavačova praví, že byl vznešený, slavný a znamenitý hvězdář, a poznamenává Balbín „tantum in astrorum .notitia excelluisse traditur, ut nemini sua aetate concederet."

Po něm jmenuje se Jenek z Prahy, kterýž r. 1366 byv uveden do kolleje Karlovy, již r. 1367 zkoušel na bakaláře a 2 leta později na mistra; ještě r. 1409 připomíná o něm mistr Jan Hus, že „byl hbitý mathematik."

Nad oba tyto první učitele vynikl však na konci téhož století mistr Křišťan z Prachatic, o němž svědectví Lupáče, Stránského i Balbína souhlasně tvrdí, že též byl „insignis mathematicus". Od něho zachovaly se nám v universitní knihovně rukopisy dva, z nichž první obsahuje algorithmus, kdežto v druhém se vykládá tak zvaný computus cyrometricalis. Oba rukopisy dlouho zajisté byly základem universitních přednášek. jakož o tom svědčí četné přípisky cizí. Zcela správně tvrdí se,[2]) „že kniha ta" — oba rukopisy s jinými podobnými vazbou v celek spojeny — „náležela jakési kolleji, a jsouc snad částí knihovny její, sloužila professorům universitním v oné kolleji přebývajícím za knihu příruční, jíž se ve čtení svém řídili, poznámkami propisovali a tak propsanou a doplněnou nástupcům svým zanechávali." A i z této příčiny jest kniha ta pro historii mathematického učení vůbec veledůležitou, což se nejlépe pozná, až bude obsah její komparativním spůsobem oceněn. —

Avšak současné náboženské hnutí, jež v Praze a po Čechách na několik desetiletí rozvlnilo hladinu veřejného života leskem Karlovým se stkvoucí, pojalo do svého víru především universitu, kde mistr Jan Hus záhy do popředí se vyšinul, a nemálo tísnilo zároveň klidný rozvoj vědecký dosud tak

---

[1]) Zur Geschichte der Mathematik im Alterthum und Mittelalter. Leipzig 1874, p. 354.
[2]) Viz Smolík „Mathematikové v Čechách" v Praze, 1865.

utěšeně postupující. Pěstování mathematiky, vědy to naskrze exaktní, trpělo tím arci jen potud, pokud pěstitelé její nevěnovali jí všeho času svého, nýbrž strženi byli postavením svým veřejným do jinorodých bádání a hádání.

Již Křišťan co důvěrný přítel Husův neodolal proudu tehdejšímu a měl přední účastenství v náboženských rozepřích, zejmena svou snahou vyrovnávací a mírnící, kteráž vynikajícímu jeho postavení velmi dobře slušela, málo však vděku jemu samému získala. A podobně zachovali se i mnozí jiní kollegové jeho.

Po celé patnácté století jevily se zde následky rozbrojů náboženských, jimž universita, zvláště pak fakulta theologická ani nemohla se dobře vyhnouti, zvláště za doby koncilia Kostnického a Basilejského pro nás tak důležitého; avšak i tento bojovný věk vykazuje celou řadu výborných zástupců mathematických věd na vysokém učení Pražském.

Připomíná se tu nejprve velmi chvalně Jan Šindel, rodák Královéhradecký, který již co licenciat r. 1399 počal na universitě čísti, načež několik let meškal ve Vídni co učitel mathematiky a hvězdářství, takže nejspíše teprve r. 1410 se vrátiv, čestné místo rektora zaujal. Jaké pověsti slavné požíval později doma i v cizině, dosvědčuje vedle proslulého vlaského astronoma Blanchia co nejpochlebněji Aeneáš Silvius, toho času při dvoře císaře Bedřicha meškající, z jehož listu jen toto místo budiž vytknuto: „Nunquam ego te vidi, neque tu me ut arbitror vidisti, sed tua fama facit, ut te unice observem; nam saeculi nostri praecipuum decus censeris qui siderum cursus unicus praedicere noscis, hinc te amo, colo, observo, sumque tuus.“

Abychom aspoň krátce všeobecný výrok o XV. století dříve učiněný odůvodnili, jmenujeme tu dále Mikuláše, žáka Křišťanova, Jana ze Soběslavi, řečeného Papúška (od r. 1430), kterýž Aeneáši Silviovi byl nápomocen při sepsání dějin Českých, pak Petra Bradáče (1440), Václava z Pacova (1462), Vavřince z Rokycan (1467), Pavla ze Žatce (1475) a konečně Jana z Blovic (1481), z nichž každý na universitě naší v oboru mathematickém nebo hvězdářském se tak proslavil, že chvalná jeho paměť byla budoucnosti zachována.

Nejlepším pak svědectvím o vlivu výborných přednášek mathematických a astronomických i v XV. st. jest staroměstský náš orloj. Mistrovské to dílo, kteréž i dnes zasluhuje povšimnutí zvláštního, zhotovil okolo r. 1490 pražský mistr Hanuš, rodák Královéhradecký, maje za pomocníka a nástupce mistra Jakuba. Theorie i prakse, astronomie i mechanika doby tehdejší postavila si tím zajisté pomník nejskvělejší, jejž význačně Balbín jmenuje effigies coeli et primi mobilis simulacrum.

Jak se končilo století XV. co do pěstování věd mathematických u nás, podobně počínalo a pokračovalo století XVI. v první své polovici. Byť byl osud všech ostatních přednášek na universitě jakýkoli, mathematika s astronomií byla vždy velmi slušně opatřena, ba pěstování těchto věd vyšinulo se v druhé polovici XVI. st., zejmena na konci, v době tak zvané Rudolfínské, na stupeň nejvyššího rozkvětu.

Hned na počátku jeho se nám tu uvádí „Martinus, gente Bohemus. Mathematicis scientiis excellentissimus“, kteréhož si r. 1524 zvolil slavný Vasco de Gama za vědeckého průvodce svého do Indie; současně se pak jmenuje Václav Žatecký (od r. 1505), po něm Pavel Příbram a Hlavsa, oba z Prahy (od r. 1515) — všichni tři morem r. 1520 v Praze zuřícím schváceni; — v téže době se proslavil Mikuláš Šud ze Semanina (1515), kterýž později vystoupiv z fakulty (1524) vydával hledané minuce, na něž měl i privilegium císařské, a konečně Jan Zahrádka (1530), jenž v cizině přijal a chvalně známým učinil jmeno Hortensius, a po svém do vlasti se navrácení (1532) cele věnoval se universitě, desetkrát byv poctěn hodností rektora. Co spisovatel první české arithmetiky vynikl tu současně Ondřej Klatovský; jeho „Nowé knijžky wo počtech na cyfry a na liny“ (V Normberce letha páně 1530 skrze Frid. Peypusa) nejlépe nás poučují, jakého rozsahu byly tehdejší

výklady arithmetické, hlavně pak ukazují porovnáním se současnými spisy cizojazyčnými, že nestály na stupni nižším nežli jinde, ba v arithmetice, již r. 1567 vydal Jiří Mikuláš Brněnský, spatřujeme i nejnovější pokrok v symbolice počtářské znamením pro plus a minus zavedený.

Druhá polovice XVI. stol. hned na počátku svém honosí se akademikem první třídy, skvělým předchůdcem a zvláštní okrasou slavné doby Rudolfovy Jest to Tadeáš Hájek z Hájku, kterýž napřed ve Vídni u slavného Perlachia, pak v Praze u Mikuláše Šuda a Jana Zahrádky se v mathematice a hvězdářství vzdělával a r. 1551 na mistra „in artibus" byl povýšen. Aby ještě více se zdokonalil v oblíbených sobě vědách, odebral se do Vlach, kde v Bononii lékařství poslouchal a později Cardana, slavného tehdáž řešitele rovnic kubických, v Miláně vyhledal, načež r. 1555 po svém do vlasti se navrácení s nevšední horlivostí ujal se výkladů mathematických na vysokém učení Pražském.

Tadeáš Hájek byl zajisté největší český učenec svého věku, jenž i v cizině málo měl sobě rovných; svými přednáškami, jakož i spisy českými, hlavně pak latinskými zjednal si tolik slávy, že by zvláštní přednášky nutno bylo o něm míti, aby se aspoň stručně vylíčily vědecké zásluhy jeho. Slavnému Tychonovi, který se v Němcích s ním setkal a v přátelství vešel, jest Hájek náš „vir tam virtute quam doctrinarum excellentia praestantissimus", „clarissimus et eruditissimus vir."

Se zřetelem ke stručné úvaze této budiž ještě poznamenáno, že stal se i tím velmi zasloužilým, že vychoval Martina Bacháčka a že aspoň nepřímo spůsobil povolání Tychona a tím i Keplera do Prahy, čímž se stalo, že ku konci století XVI. a na počátku století XVII. byla Praha střediskem věd mathematických i astronomických; — zde vydány tiskem první tabulky logarithmické a uveřejněna Keplerova „Astronomia nova αἰτιολόγητος sive Physica coelestis", důstojný to předchůdce Laplaceovy „Mécanique céleste"; věd i umění milovný dvůr císaře Rudolfa II. závodil zde s universitou; nauky všeho druhu rozvíjely se tu co nejutěšeněji, a literatura Česká tehdáž oplývala bohatstvím plodů co nejrozmanitějších, takže zlatým věkem mnozí historikové literární navykli si jmenovati dobu tu našeho rozvoje. —

V oboru mathematickém vynikl pak nejvíce, vynecháme-li celou řadu jiných, připomenutý již Martin Bacháček z Nouměřic, svého času jeden z nejučenějších mužů v Čechách, kterýž i co školní organisator s Codicillem zvláštních si získal zásluh o pokrok vzdělanosti ve své vlasti, jakož i názvem „otec university" byl vyznamenán. Že zvláště mathematice byl nakloněn, o níž míval čtení na universitě naší, dosvědčuje Jan Campanus Vodňanský slovy „impensissime tamen mathesin amavit"; a že astronomie byl znatelem výborným, poznáváme z toho, že slavný Kepler po smrti Tychonově přestěhoval se k Bacháčkovi a déle než rok u něho bydlel, konaje s ním na zvláštní věži „observationes per instrumenta mathematica".

A když nejvíce byla zakořeněna vědecká sláva Prahy, v níž r. 1600 zářilo leskem oslňujícím souhvězdí, složené ze čtyř hvězd první velikosti — Hájek, Bacháček, Tycho a Kepler — přikvačila na zemi Českou pohroma strašná, kteráž první polovici XVII. stol. vtiskla smutnou pečeť svou hrobařskou.

Obrat v Čechách tím spůsobený zachvátil i vysoké učení Pražské, nemohl však rázem tak je změniti, jak se změnily ostatní poměry všechny; bylť símě dobou Rudolfinskou zaseté a ovlažované příliš dobře se ujalo, takže mrazivý dech následující doby reakce nebyl s to, aby je pojednou zničil. Vyskytujíť se i v dalším průběhu století XVII. na universitě naší mužové, jichž sláva daleko za hranicemi byla rozšířena. Uvedeni buďtež tu z oboru našeho aspoň dva vynikající učenci na doklad toho.

Prvním jest Marcus Marci z Kronlandu. o němž praví Balbín „Vir fuit omni scientiarum genere prorsus inclytus et vere Saeculi nostri et Patriae

suae decus. . . in Mathesi ejusque omnibus partibus habitavit . . .“ a na jiném místě dokládá „fuit vir doctissimus, Universitatis Carolinae Rector, linguarum exoticarum peritissimus, Graecae, Latinae, Hebraicae, Arabicae, Chaldaicae, Germanicae et nostrae Bohemicae; ejus lucubrationes superius recensui, in Mathematicis disciplinis omne tulit punctum“. Že mu přináleží priorita, co se týče objevení zákonů, jimiž se řídí pohyb a náraz pružných koulí, poznamenáno nedávno od francouzského učence Montucly.[1])

Druhým pak jest Jakub Dobřenský de Nigroponte, „scriptis Mathematicis Italiae et Bohemiae notus“, jakož o něm poznamenává týž Balbín. Jaké vážnosti požíval zejmena v Italii, kdež v Parmě delší dobu meškal, poznáváme z toho, že vévoda Ferrarský, kníže Guadagnoli vedl sám celý náklad na jeho skvostně vydaný spis „Nova et amoenior de admirando fontium genio Philosophia“ (1657).

Avšak dlouho nezářil tento líbezný pablesk dřívějších dob slavných, jaký tu jevil se v působení jmenovaných dvou učenců. Schematisovaná pedanterie tehdejšího zřízení universitního utlumila všechen zdravější vznik a volnější vzlet, takže koncem XVII. a v první polovici XVIII. století vleklo se takořka mathematické studium jen starými, již vyšlapanými cestami, dráhy velikého pokroku tehdáž učiněného si nevšímajíc.

Nebyl sice i tehdáž nedostatek vynikajících talentů v zubožené vlasti naší, avšak těch posíláno v kosmopolitickém rouše řádu Ježíšova do cizích zemí, aby tam na vysokých školách vykládali a šířili pravdy věd exaktních.

Jmenován budiž tu s pominutím jiných Moravan Valentin Stansel, jenž učil i v brasilské Bahii a vydal jazykem portugalským několik spisů astronomických, pak jeho krajan Jakub Kreza, který též napřed v Praze, později pak v Madridě byl professorem mathematiky, a tam výklady a spisy svými takové slávy dosáhl, že dáno mu čestné jmeno „Hesperiae Euclides“; o jeho znamenitém spisu r. 1720 v Praze vydaném s názvem „Analysis speciosa Trigonometriae Sphaericae“ praví vším právem Vydra „in hoc egregio volumine primus quod sciam, Kreza Algebram ad Sphaericorum Triangulorum resolutionem accomodavit“. V Praze zůstaven Augustinus Thomas a S. Josepho, taktéž Moravan, jenž si u věcech mathematických dopisoval i s proslaveným Leibnicem a vzděláním hraběte Ferdinanda Herbersteina platných si zjednal zásluh.

Přes to přese všechno v době, kde vynalezením a rozšířením infinitesimalní analyse dostalo se mathematikům nejmohutnější páky ku překonání všelikých obtíží dříve namnoze nepřístupných, v této době veleplodné činnosti genia Newtonova a Leibnicova nebylo, jakož se i z poznámek Bernoulliho[2]) dozvídáme, na vysokém učení Pražském úrodné půdy pro bujný rozvoj počtu differencialního a integralního, ač nedlouho před tím zde meškal slavený Gregorius a Sancto Vincentio, jemuž bratří z řádu Ježíšova tak rádi připisují prioritu v tomto gigantickém díle myšlenkovém.[3])

Ale na štěstí neprotáhla se na universitě naší příliš daleko tato doba mathematického klidu a klesu. Co tehdáž bylo funkcí času, zjinačilo se v druhé polovici stol. XVIII. opět změnou času. Jakož jsem již jinde poznamenal,[4]) byla tato další doba nová nanejvýš příznivou pro kulturní a zejmena vědecký rozvoj v Čechách, takže i blahodárně působila v utěšenější

[1]) Viz Studnička „Über Marcus Marci und seine Schrift „de proportione motus“, Sitzb. d. k. b. Ges. d. Wiss. in Prag 1875.

[2]) Viz „Leibnitii J. G. et Bernoullii Commercium philosophicum et mathematicum“ Lausanae et Genevae 1745.

[3]) I náš Vydra tu ještě praví: „Počítání differencialní a integralní, počítání velmi outlé, přetěžké, však velmi užitečné, nalezené od muže nad míru učeného, Laybnyce, Němce v Lipště rozeného. Nicméně v tom jej předešel učený Jesuita Gregorius a St. Vincentio. bývalý professor mathematiky v Praze.“

[4]) Viz Studnička „Bericht über die math. u. naturwiss. Publ. der k. b. Ges. der Wiss. während ihres hundertjährigen Bestandes“. Prag 1885, pag 9.

utváření, ba v úplnou reformu učení mathematického na vysokých školách Pražských.

Přehlédneme-li totiž celou dobu od založení university až do polovice XVIII. stol., poznáme velmi snadno z předmětů mathematických, jež tu byly vykládány, že povšechný ráz tohoto studia na starém kvadriviu založený zůstával skoro nezměněný. Teprve v druhé polovici století XVIII. změněn opravou celého zřízení universitního r. 1754 a pak hlavně r. 1784 provedenou ráz tento podstatně, zejmena tím, že vedle starých algorithmů počato pěstování počtu infinitesimalního, a že synthetické geometrii po bok postavena geometrie analytická. K starému Euklidovi tehdáž přidružen Descartes a Leibnic. „Mathesis pura et applicata“ získala tím nových mohutných podnětů k dalšímu rozvoji svému a to zvlášť od té doby, co v příslušných oborech dávno již překonaný Aristoteles nahražen Newtonem.

V této druhé polovici XVIII. stol. zde po sobě vystoupili tři mužové, kteříž svými vědomostmi a snahami tuto novou epochu v pěstování věd exaktních zahájili a Prahu opět do popředí pošinuli, což především i zaražením učené společnosti, první v tehdejším Rakousku, velmi pevné půdy a podpory dosáhlo.[1])

Byl to Josef Stepling, ředitel mathematických studií na universitě, budovatel nynější hvězdárny v Klementině, zásadný odpůrce Aristotela, pak Jan Tesánek, professor vyšší mathematiky, jemuž dán pro důvtipné analytické rozbory Newtonových „Principií“ čestný titul „magnus Neutoni commentator“, a konečně připomenutý již Stanislav Vydra, vděčný žák Steplingův a Tesánkův, u něhož déle nám bude pomeškati.

Že zásluhy jejich vědecké a učitelské byly nad obyčej značné, dokazuje i zjev dosti vzácný, že všem třem byly z veřejných peněz postaveny pomníky: Steplingovi z nařízení císařovny Marie Teresie, Tesánkovi z usnešení učené společnosti a Vydrovi z uznalosti fakulty filosofické.[2])

Bylo by zde pravé místo, není však dosti času, aby se aspoň stručně vypsaly zásluhy prvních dvou mužů o vysoké učení naše vůbec a o pěstování mathematických věd na něm zvláště. Zastavíme se tedy pouze u třetího, též o národní naše probuzení nad jiné zasloužilého professora mathematiky, u Stanislava Vydry, abychom blíže objasnili blahodárnou jeho činnost vlasteneckou, jakož s předu jsme slíbili. Vyžadujeť toho s jedné strany již pouhá vděčnost, s druhé pak strany potřeba, aby se do pravého světla postavila souvislost našeho kulturního života a ukázal první článek celé té řady zjevů, kteráž spůsobila obrat v dějinách nevídaný, naše vstoupení do nové fáse životní, neočekávané naše obrození a rychlé zmohutnění, z něhož vyplynula a dosud se rodí národní uvědomělost a hrdosť jiným nepochopitelná.

Jsouť lidé — a není jich málo! —, kteří se pozastavují nad tím, že si rádi připomínáme všech zjevů, jež měly nějaký význam pro národní povznešení naše; shledávají v tom národní ješitnost, vypínavost, ba přemrštěnost. A přec jsou tyto vzpomínky naše na trudné doby starší psychologicky tak odůvodněny, že střízlivý posuzovatel je musí prohlásiti za zcela přirozené!

Jako člověk, který hleděl již smrti v tvář, a zachován byl při životě takořka zázrakem jenom, milerád a často vzpomíná si na všechny fáse své nemoci; tu vidí před sebou první dávku pozdravujícího léku, tu připomíná si prvního vystoupení z lože a prvního vykročení z domu, tu slyší jásot svých přátel věrných, když po dlouhé době poprvé zase uzdraven mezi ně

---

[1]) Mělať za účel v první řadě, jak sama praví ve svém proslovu, pěstování mathematiky, „Aufnahme der Mathematik“, a zahájeny publikace její od Tesánka zajímavým pojednáním mathematickým.

[2]) Bohužel! že v nejnovější době tyto pomníky byly zanedbány. Toliko poslední byl teprv onehdy obnoven a bude dnes v knihovně Jednoty českých mathematiků postaven.

uvítal: podobně i národ z hrobových mrákot k novému životu probuzený s jakousi sentimentalní zálibou oslavuje všechny zjevy, jež byly příčinou nečekaného, neočekávaného osvěžení a nového, bujného rozkvětu života jeho. Že členům jiných národů, kteříž se těšili vždy stálému blahobytu a nerušenému rozvoji, nedostává se měřidla pro takovéto povznášející upomínky a city, jest sice pochopitelno, avšak nesvědčí o přílišné dobromyslnosti a jemnosti, nedostává-li se jim šťastnějším též potřebné shovívavosti a takořka útrpnosti s neblahým osudem jiných. Národ náš trpěl, ale nepodlehl; a z toho se radovati, kde koli se k tomu naskytuje příležitost, kdož rozumný by nám chtěl zazlívati?

I budiž mi tedy co mathematikovi dovoleno s jakousi zvláštní radostí poukázati k tomu, že i professor mathematiky, jakým byl ku konci minulého století na universitě naší Vydra, platně přispěl ku probuzení dřímajícího ducha národního, ba že působením svým si získal o povznešení naše zásluh nad jiné velkých, větších, nežli se obyčejně ví.

Stanislav Vydra narodil se dne 13. listopadu 1741 v Hradci Králové, městě to staroslavném, z něhož vyšla dlouhá řada vynikajících učenců Českých, zejmena též Bohuslav Balbín, jehož historické spisy tak mocně působily v chápavou mysl vlastenecky naladěného Vydry, že po Bohu a vedle mathematiky nic tak vřele nemiloval, jako Čechy a mateřský svůj jazyk. Vstoupiv do řádu Jesuitského a povýšen byv na hodnost mistra čili doktora svobodných umění a filosofie, stal se k návrhu svého učitele Steplinga roku 1772 professorem mathematiky na vysokém učení Pražském, kterýžto úřad podržel i po zrušení kollegií Jesuitských.

Že dle tehdejšího řádu studijního byly mathematické přednášky hojně navštěvovány, měl horlivý Vydra též hojné příležitosti, aby posluchače své, jichž během 30-tileté činnosti své učitelské přes 10 000 měl, vzdělal nejen v mathematice vůbec — mezi těmi vynikl nejvíce B. Bolzano a J. Gerstner —, nýbrž i povzbudil k milování a pěstování řeči mateřské. A této vhodné okolnosti užil měrou svrchovanou.

„Uvázav se v úřad učitelský,“ píše o něm poslední biograf jeho Rybička, „užíval všeliké příležitosti k tomu, aby mládež domácí povbudil k lásce k vlasti a vzdělání řeči a národnosti České; k tomu konci ukazoval slovy ohnivými, jak svatou jestiť povinností každého milovati vlasť a jazyk svůj a pečovati o jeho zachování a vyzdvižení, ukazoval k bohatosti a ohebnosti řeči České u porovnání s jazyky románskými a germánskými, ano rozhněval se pokaždé nemálo, kdykoli slyšel nebo se dočetl, že se jazyk jiný na ujmu Českému u nás rozšiřuje . . . , Pročež hněval se nemálo na Dobrovského, Ungra, Pelcla a j., kteří tehdáž jazyk Český pokládali již za odumřelý . . . ., anobrž hlásával to zřejmě přátelům a posluchačům svým; že ani sami dědicové Čeští toho nedopustí, aby jazyk tak vzácný, bohatý, vzdělaný a starožitný, aby náš jazyk Svatováclavský měl zahynouti a jazykem cizím naprosto vytištěn býti, anobrž že zase ožije a rozšíří se tak, jak to bývalo za času otce vlasti naší císaře Karla IV. a císaře Rudolfa II., kde jazyk ten měl právě svůj věk zlatý“ . . . „protož ukazoval k bývalé slavné naší minulosti, k velikosti a vzácnosti zemí koruny České, k slavným našim předkům a učeným mužům, Otakarům, Karlům, Žižkům, Poděbradům, Veleslavínům, Komenským, Balbínům a j. a povzbuzoval tudíž přátele a posluchače své k pilnému čítání příběhů domácích, k šetření starobylých památek historických a k poctivosti k mužům o vlasť zasloužilým . . .“

Avšak nejen slovy je roznítiti, nýbrž i skutky hleděl se zavděčiti svým posluchačům četným. Chudším poskytoval hmotné podpory, slabším sestavoval písemné výklady svých přednášek, všem pak snažil se zjednati uznání a vyznamenání. O prvním druhu podpor zachovalo se dosti zpráv, ač nejčastěji byly tajné; o druhém svědčí přímo některé spisy jeho mathematické, jako „Primae calculi differentialis et integralis notiones“, „Adnotationes in

regulas arithmeticorum, quas regula aurea ingreditur", „Supplementum tractatus de sectionibus conicis" (1774), „Sätze aus der Mechanik, welche den Herrn Hörern der angewandten Mathematik vorzutragen pflegt St. Wydra" (1795), jakož i nepřímo jeho „Historia matheseos in Bohemia et Moravia cultae, conscripta bono auditorum suorum" (1778), kdež tendenci svou vyjadřuje slovy „ne adolescentes nostri a praeclaris veterum Bohemorum vestigiis deflecterent"; o třetím konečně spůsobu povzbuzujícího jednání možná tvrditi, že sloužil zároveň k účelům vlasteneckým. Tím totiž, že každoročně prováděl okázale veřejné zkoušky, při nichž šlo hlavně o to, aby se posluchači jeho vyznamenali řešením úkolů nesnadných, ukázati chtěl představeným akademickým a zvaným hodnostářům, hle! toť umí Český student, to dovede vtipná hlava Česká, jakož mu vůbec byl ideálem pravého studenta pilný student Český. „Mementote," volá k svým milým posluchačům, „Bohemos vos esse, quos Julius Solimanus homo Italus, in hac Academia quondam Eloquentiae et Philosophiae Professor, aptissimos scientiis etiam difficillimis una atque altera Oratione demonstravit". — [1])

Nejlepších dokladů jeho vlasteneckých snah a takořka zrcadlo této methody roznécovací poskytuje poslední spis jeho „Počátkové arithmetiky", jejž složil po náhlém svém oslepnutí — pravý to labutí zpěv mathematika pro svou vlasť nadšeného. —

Neustálým čtením, psaním, počítáním, kreslením a t. p. seslabil totiž Vydra oči své tak, že v červenci r. 1799 oslepl na oko levé, čímž i oko pravé trpělo a to tím více, že mu horlivost nedala ustáti, ba tajením neduhu nutila se přemáhati. Jakoby úplné zdravý měl zrak, pracoval Vydra a přednášel beze všeho sebe šetření dále, až konečně 22. ledna 1803 podlehl následkům této horlivosti.

Zobrazme si v duchu 62letého Vydru, an zápalem mladíka u tabule vykládá „svým milým posluchačům" některé poučky mathematické — a tu najednou pozoruje, že kolem něho se rozšířila čirá tma, takže u všeobecném zděšení ze síně domů odveden býti musil! Truchlivý to obraz, žalostná to obět zvýšeného citu povinnosti!

V tragické situaci této nepozbyl však pružný duch Vydrův své čilosti, nýbrž snažil se všemožně zjednati si zábavy duševní. A vzácným ovocem této snahy byla též jeho arithmetika! „Každého dne několik hodin říkal do pera své mathematické přednášky v jazyku českém přebývajícím u něho dvěma studujícím, totiž Josefovi Zieglerovi a Janu Dostálovi . . ., načež spis ten r. 1806 nákladem c. a c. k. normální školy vytištěn byl" pomocí professora Jandery, jenž mnohoslibnou k němu napsal předmluvu.

Budiž mi tu dovoleno aspoň několik citátů z úvodu k této arithmetice podati, kde vykládá o rozličných druzích věd mathematických.

K výměru chronologie poznamenává „Kterak to byla hanba pro Římany za času panování Julia Cezara, který chtě tehdejší nepořádný kalendář opraviti, žádného člověka mezi latiníky nenašel, jenž by uměl tuto práci vykonati, byl přinucen z Alexandrie k sobě pozvati Sosygena Řeka, výborného mathematika. U nás chvála Bohu o takové muže nikdy nebylo nouze, aniž doufám, bude nám kdy třeba, abychom do Egypta, ba ani do Němec pro ně posílali."

Vyloživ obsah taktiky praví: „V tomto umění velmi zběhlý byl náš vlastenec Žižka, a proto nad mnoha tisíci svých odporníků vždy zvítězil."

O hudbě tvrdí, že i toto „umění jest také mathematické", a dodává v nadšení svém vlasteneckém: „Zajisté není národu pod celou oblohou nebeskou, jenž by byl k hudbě tak schopen, jako je národ český, a z té také příčiny jest velmi schopen k mathematickému učení."

[1]) A že úkoly tyto zasluhovaly povšimnutí, vydal je tiskem co „Tentamina ex mathes. pura et applicata ab anno 1774—1802, Pragae 1802."

Často lichotí čtenářům svým, aby ctižádostí jejich podporoval své snahy; praví na str. 16.: „více příkladů dáti se ostýchám, protože vtipným Čechům píši“ a na str. 36.: „Ostýchám se zde o regule pigri neb o pravidla lenocha obšírněji psáti, protože k užitku vtipným a snažným Čechům práci svou obětuji.“

A že takové jednání a chování se jeho zjednalo mu lásku a vážnost nejen u podřízených mu posluchačů, nýbrž i u kollegů a představených, tomu nasvědčují nejen četné zprávy, nýbrž i dvě závažné okolnosti, že jeho „Počátkové Arytmetyky“ byly nákladem „cís. i cís. král. normální školy“ vydány a že poprsí jeho z mramoru vytesané z usnešení fakulty bylo pořízeno a v universitní knihovně postaveno s nápisem:

STANISLAUS WYDRA
E SOC. JESU NATUS REGINAEHRADECII 13. NOV. 1741
DEFUNCTUS PRAGAE 3. DEC. 1804.
MATHESIS IN UNIV. PRAG. ANN. 30 PROFESSOR,
DOCTUS, PIUS, CANDIDUS,
PATRIAE ET PROFESSIONIS SUAE PERAMANS
ET COLLEGIS ET DISCIPULIS SUIS CARISSIMUS.
POSUIT FACULTAS PHILOSOPHICA ANN. 1814.

„Tato Vydrova vlastenecká horlivost a upřímná láska k národu a jazyku Českému“, píše Rybička dále, „nezůstala bez platného účinku na jeho žáky. přátele a známé; neboť právě jeho přimlouváním a povzbuzováním získáni byli národnosti naší — dle jich vlastního vyznání — onino mužové, kteří v první čtvrti přítomného století byli nejpilnějšími dělníky na poli ladem tehdáž ležící literatury domácí, jmenovitě bratří Nejedlí, Hněvkovský, J. Jungman, J. Rulík, Pařízek, A. Marek, L. Ziegler a m. j.“

Bez vlasteneckého učitele Vydry neměli bychom patriarchy nové literatury České, jakož dovozuje V. Zelený v důkladném svém životopise Josefa Jungmana; a tento vděčný žák sám to vyznává, chovaje v nehynoucí paměti učitele svého, o němž praví, že byl „dobrý, jak jich málo v světě, člověk, pěstoun, kněz i Čech.“

Že ani Vydra, ani Jungman nedožil se doby příznivější, v níž by zřejmě se zračil výsledek jejich snah vlasteneckých, jest věcí zcela přirozenou. Dlouho čekati jest rolníku, byť i sebe lépe byl zasil, nežli uzralé obilí může svážeti do stodoly; mezi setbou a žní nutno těšiti se roli četným příznivým vlivům vnějším, zejmena přiměřené vláze a teplé pohodě. A podobně bylo i zde. Nestačila pouhá práce vlastenecká sebe nadšenější a nezištnější, nýbrž i vnější okolnosti národního života bylo třeba tak utvářiti, aby této práci poskytly volného rozvoje a plodných výsledků, což teprva v dobách našich se děje měrou dříve netušenou a neočekávanou, měrou takovou, že by ohnivý Vydra s tichým Jungmanem zajisté nad tím zaplesali a nový zlatý věk literatuře české předpověděli

Představme si v této slavnostní chvíli nadšeného horlitele vlasteneckého, našeho neocenitelného Stanislava Vydru, an přehlíží utěšený rozvoj veškerého Českého školství, o jehož povznešení sám neustále pečoval slovem i písmem; an naslěchá Českým přednáškám na vysokém učení Pražském, kdež sám horlivě přednášel „svým milým Čechům“ napřed latinsky, pak německy; an čte v nejmilejším jemu jazyku mateřském vydané spisy o nejrozmanitějších oborech mathematických jednající, jichž řadu sám tak dovedně zahájil na počátku století našeho svou lahodně psanou arithmetikou: a zajisté vyznáme, že větší odměny a blaženějšího pocitu nemohlo by se dostati muži, jenž celý svůj život zasvětil povznešení svého národa a zvelebení své mateřské řeči Kdyby jeho velké, vřelé a vděčné srdce České bilo mezi námi, vzplanulo by zajisté nejohnivějším citem nejvroucnější uznalosti a nejhlubší

oddanosti tomu, jehož přízni vše to děkuje národ náš; i nemeškal by, jal v duchu jeho i já činím, původci nového zlatého věku literatury České, vel dušnému podporovateli věd a umění,

nejmilostivějšímu císaři a králi našemu Františku Josefu I. z překypujíc srdce provolati nehynoucí „Sláva!“

Jak možno učiti horo- a vodopisu Rakouska geneticky a geologicky.

Napsal Dr. *Jan Palacký.*

Každý učitel zajisté zkusil obtíže, které plodí dosavadní vyučová horopisu a vodopisu vůbec a Rakouska zvláště.

Tak zvaná všeobecná pravidla, která se obyčejně předesýlají, nebo se ku praxi, a každé dítě musí pak samo porozuměti, že vůbec nejsı pravdou. Tak se při vodopisu předesýlá rozdělení řek na horní, střed a dolní běh, ale Dunaj nemá žádného horního běhu, a na řeky Krasu ı to rozdělení rovněž vůbec nehodí. Jezera se vykládají co zastavené řeky - ale Bláto (Balatonské jezero) a Neziderské jezero to nikdy ani nebyly, rovnė jako mnohá alpinská jezera (Wörthské, Královské, Berhtesgadské, Zellské Při horách dělává se střední temeno a výběžky — ale jak již ku př. Dr. Böhı při VII. zeměpisném něm. sjezdu v Karlsruhe dobře ukázal — východı Alpy a (Saualpe) Koralpe v Stř. Štyrsku se tomu pravidlu příčí — osa jejic je na příč hlavní ose Alp.

Nejlépe hodí se tu methoda genetická.

Není třeba než vzíti mapu geologickou Rakouska ku př. Hauera neb Toulu (v Chavannově atlasu) a vykládati ji ústně.

Základní myšlenkou budiž, že Rakousko srostlo pomalu v rozličnýc dobách z několika ostrovů, z počátku nízkých a malých, mezi nimiž mělk moře se zanášelo, a které se třením vzájemným povyšovaly, až vysýchánín pomalým sarmatského moře (v Uhřích) nastal nynější stav. Netřeba při ton zabíhati do detailů dnes ještě nedosti přesných a snadných.

Nejlépe začínati čtyřmi velkými prahorními ostrovy českým (který tenkrá snad pokračoval až do Štyrska) alpským středním (Tyrolsko-Solnohradský), Ta trami a jihozápadními Sedmihrady, k nimž připojiti lze menší horvatsko slavonské ostrovy (Srěm).

Vychází se obyčejně od Alp — které však jako pohoří neexistovaly až do velmi pozdní doby. Lépe jest začínati s českým ostrovem, který kromě jižních Čech (a severovýchodních Bavor) zahrnoval kus západní Moravy (Sudety a Krkonoše byly osamělé, však pod mořem asi souvislé ostrovy), Horno- a Dolnorakouska, ba Střední Štyrsko.

Skládal se asi z planin, z nichž se jen malý zbytek u Třeboně, Budějovic atd. zachoval, neb větší část teď zvlněna postranním tlakem Alp zejmena, neb kryta žulovými horami. V ostatních rakouských prahorních ostrovech (archibolech novějších geologů, jako Süsse) nezachovaly se tyto žulové planiny vůbec, nýbrž vše zaujato horami, a musíme jíti až do Skandinavie, Rusi a hlavně do severní Ameriky, abychom našli velký obraz těch starých planin, které se náramně silně hromadily zejmena na severní polokouli, méně v tropech a zase více v jižní polokouli (Africe, Australii a Brasilii).

Dvojím změnám podléhaly ostrovy ty — změnám, které utvořily celé okolí jejich a tím nynější Rakousko, erosi a laterálnímu tlaku (tření). Voda, zdá se, že v prvních dobách mnohem více působila na nahé skály, nežli teď,

rovnáme-li ohromnou mocnost starších útvarů[1]) atd. s menší novějšího.[2]) áplav usazoval se v mělkém asi beztoho již moři a vyplňoval tak úžiny choboty mořské (v středních Čechách, Moravě, Uhřích s obou stran Alp, jihoslovanských zemích). Zdá se, že tenkrát velké proudění mořské již lo od západu, alespoň v severu, neb v tom směru jsou větší usazeniny, ikoli od východu.

Architoty ty se však mezi sebou a to zejmena ve spodní částce, v níž ílem pod mořem souvisely, třely vzájemně a podléhaly tlaku postrannímu dobách rozličných. Tímto tlakem se celé kusy od celin odtrhly neb narnuly a někdy i potopily. Povstaly tím velké pukliny (jako v západní Moravě, Pfahl v sev.-vých. Bavorsku) a z těch pochází většina starých koryt říčních a jezerních — tak v Čechách koryto Vltavy dolní, Sázavy, Berounky, střední a dolní Jizery a j. v. — a většina alpských jezer.

Zejmena pamětihodné jsou tření celiny české a alpské, taterské s jihopolskou a podolskou — z nichž první (dle Süsse) snad ještě zcela neustalo a jeví své účinky v zemětřeseních rakouských.

Pochopitelno, že tím spůsobem trojím mohou povstati hory — ponejprv skutečným podzvižením (střední Alpy, Tatry, jižní sedmihradské Alpy), za druhé zdvibáním se jednostranným jako při zvraceném prkně, kde, když se jeden kraj ponoří, druhý vstává (asi Šumava), po třetí probořením se jednostranným částky mezující, kde ostavá starý kraj planiny co pohoří. Tak povstalo Rudohoří velkou puklinou severočeskou, v níž tekou teď Ohře a Bělá, kdežto stará planina prahorní, pokrajní pomalu k Sasku spadající, zůstala nepohnuta a teď vyjímá se z dola z Čech, jako pohoří. Podobné příklady jsou Marsovo pohoří v Moravě a ostrovy dalmatské.

Největší účinek zeměpisný jevil postranní tlak tím, že zdvihl staré dno mořské a povznesl je pomalu až do výše velkých pohoří v Karpatech, severních Alpách a Krasu. Obyčejně nestalo se však takové povýšení najednou, nýbrž v dlouhých dobách a to někdy odstředivým tlakem, tak že starší ostrovy leží výše než mladší (v Alpách sev., kde trias a křída tvoří vysoké hory, přes 2000 m.) tertierní útvar nejvíce předhory a kopce ku př. hornorakouské (Hausruck, Wiener Wald).

Mapa zeměslovná ukazuje tu podrobnosti, nesmí se však nikdy zapomenouti, že pozdvižení je vždy o jednu geologickou dobu mladší než vrstvy pozdvižení. Tak dokázal Heer, že nejvyšší pozdvižení Alp. to které jim dalo teprv ráz horský, nastalo teprv po miocénu — ačkoli v středních Alpách není stopy po útvaru tom, obmezeném na obě pokrají severní a jižní. Totéž platí asi o Krkonoších a Tatrách, tak že lze klásti za pravidlo, čím vyšší hora, tím mladší *co taková*, t. j. tím později dosáhla své nynější výše, třeba již byla tu v starších dobách, ale nižší.

Mapa ukazuje též, kde možno mluvit o soli plutonických útvarů, kde totiž celé hory povstaly z nitra země (severní Uhry, Mezihoří české, jižní Tyrolsko).

Mapa spolu také ukazuje utvoření se řek. Tak Dunaj je rýha odvodňující bývalé moře jihoněmecké a sarmatské, t. bassiny dříve mořské, pak jezerní jižních Němec, západních a středních Uher. Prorvy čtvery — českou planinou, mezi Karpaty a Litavskými horami, mezi Ostřihomem a Vyšegradem, konečně mezi Uhry a Romanií sobě prohlubil, avšak si jich neutvořil. Labe sobě odtok do Sas taktéž neutvořilo — ale je prohloubilo atd.

Mapa ukazuje i jednu zvláštnosť — zejmena poslední hypsometrická (vojenská) Uher — totiž působení větru při utvoření dun písčitých v středních

[1]) Ramsay udává je v Anglii na 72.000' hloubky (uhlí v Jocku a Lancashiru 18.000'). Kdežto ku př. v Belgii leží jen 400' (tertieru) nad uhlím, v Anglii (Ware) 800' nad silurem.

[2]) Mellard Reade počítá 1' denudace za 12 978 let v Anglii! Geikie v Škotsku 1' za 4000 let, a u Dunaje za 6846 let.

Uhrách. Jsou v záp. od sev.-záp., v středu od severu, v severo-vých. od sev.-vých. k jihu narovnány, patrně jak šel vítr, vyhýbající se vysokým Tatrám.

Při jednotlivých dobách geologických není třeba se déle pozdržovati, nežli právě jejich relativní důležitosť vymáhá. Tak jsou paleozoické doby v Alpách, neozoické v Čechách (až na Křídu) méně důležité — jako v Haliči vše, co před tertiérem, v středních Uhřích před pliocénem, jako v Sedmihradsku středním před miocenem.

Geologie učí pak dobře porozuměti i plodinám nerostovým. Čechy neměly soli, nebyvše přikryty hlubokým mořem — okolo Karpat a sev. Alp táhnou se ložiska soli z moří pomalu vyschlých. Zlato vázáno k prahorám emptioním — železo na pukliny starých útvarů (Rakousko nemá rostoucího železa jako ku př. sev. Rus v rašelinách svých) atd.

Myslíme, že pro každou zem korunní nejlépe sobě udělati zvláštní rozčlenění. Jináče musí učiti Tyrolák, jinák Moravan neb Krajinec.

Pro Čechy ku př. stačí obrazy trojí — silurní a uhelní, což snadno se dá spojiti, křídový a tertiérní. Mnoho látky najde u Pencka a Supana o Evropě (Kirchhoffově), kterou právě Tempský vydává. Pro Čechy však nejvíce želeti jest předčasné smrti prof. Krejčího, jenž znal geotektoniku, jako nikdo jiný (testibus Stur a' Süss) a jenž nám zanechal jen malou přednášku o středních Čechách.

Není se tu třeba mnoho báti petrografie, stratigrafie a paleontologie. Arci že sbírky gymnasií našich někdy nedostatečny v nejpotřebnějších věcech. Avšak tolik, čeho třeba k porozumění takového povšechného obrazu, možno se všude dodělati, všimne-li si učitel dobře okolí učiliště svého. Tak může v Praze poukázati ku křídě na východě, siluru na západu, prahorám v jihu a plutonickým kopcům Mezihoří v severu, a vše to zas najednou ukázati s kteréhokoli vrchu v okolí Pražském.

O středním školství italském.

Napsal *Jos. Dědeček.*

1. Přehled o poměrech škol nižších.

Jako v Evropě vůbec, tak jeví se i na pevnině apenninské v oboru školském poslední dobou valný pokrok. Mládež nejútlejší svěřuje se péči hojných „*asylů*“ čili opatroven nebo zahrádek dětských, přejí-li si to rodiče zámožnější, nebo nutí-li k tomu nouze o chleba rodiny nemajetné, dělnické. Šestým rokem velí jim zákon navštěvovati „*instruzione obligatoria*“, školu povinnou, obecnou, která mládeži, jež asyl nenavštěvovala nebo vůbec v prvopočátcích se nevyzná, ve zvláštní přípravce, *sezione praeparatoria*, první vědomosti vštěpuje.

Škola obecná jest místem, zvláště v hornatých krajinách, ve stavu dosud chatrném a nemá tam ani dostatek zkoušených učitelů, ani neposkytuje mládeži pravidelného vyučování, zejmena proto, že tam pouze jen po několik měsíců buď návštěva možnou jest, nebo že ona chudá mládež v příznivé době letní po různém zaměstnání se rozeběhne. Takové školy slují *irregulární*. V osadách větších však a vůbec po městech jsou školy *regulární*. Ty to jsou buď dvoutřídní čili *nižší*, nebo troj- až čtyrtřídní čili *vyšší* a dle poměrů buď smíšené nebo dle pohlaví rozdělené.

Dle „*Statistica dell' instruzione elementare*“, r. 1887 vládou v Římě o školství za r. 1884—85 vydané, obnášel počet dětí 6—12letých v celém království (28.459.628 duší) více než 3 *milliony 440 tisíc*. Z těchto však za-

psáno bylo do obecných škol dílem veřejných, dílem privátních pouze 1,931.617, z čeho zřejmo, že mnozí škole se vyhýbali, mnozí však, *poněvadž povinná návštěva pouze do 9 nebo do 10 let jest vyměřena*, zatím již školu elementární byli opustili.

Obcí školy vydržujících bylo 8168 a *škol 29250*, v nichž více než 40 tisíc učitelů obojího pohlaví zaměstnáno bylo.

Aby mládež, která školu nadobro opouští i ta, která se jí vyhýbala, nezůstávala v naukách nejobecnějších pozadu, zřízeno 11345 škol, dílem *večerních*, dílem *nedělních*, úhrnem s 22.516 třídami, jimž i dítky obecných škol v prázdninách obcovati mají. I tyto školy rozděleny ve *stupeň nižší* (opakovací školy) a ve *stupeň vyšší* (pokračovací školy), kde zvláště kreslení a počtářství obchodnímu a řemeslnému věnuje se pozornost. Bezplatné vyučování jest v rukou učitelů obecných škol. O pilné návštěvě těchto ústavů z r. 1884 svědčí toto:

Méně než 12 let starých bylo tam	57.430	posluchačů,
12—15 „ „ „ „	179.455	„
16—18 „ „ „ „	110.393	„
as 19 „ „ „ „	65.043	„
a neznámého stáří „ „	2.340	„

Z těchto navštěvovalo školu večerní 200.891 posluchačů a obstálo při zkoušce 106.344; v nedělní škole ze 98.618 učňů zapsaných obstálo 51.022.

Žák obecné školy, míní-li dále studovati, věnuje se buď škole *normální*, t. j. stavu učitelskému, nebo *gymnasiu*.

Scuola normale přístupna jest bez zkoušky oněm žákům čtvrté třídy školy obecné, kteří tu nabyli *„licenza della quarta elementare“*, tedy dobrého vysvědčení. Ostatní kandidáti podrobují se přijímací zkoušce. Paedagogia, jichž r. 1884 bylo *134*, jsou v různé správě: státní, krajská, obecní, fundační a privatní a pro obojí pohlaví zřízena. Proti 40 mužským se 1332 čekateli bylo jich téhož roku 94 ženských s 8519 posluchači.

Celý ústav obsahuje *a*) *dvouletý běh přípravní* (corso praeparatorio), *b*) *1letý běh nižší* (scuole normali inferiori), z nichž vycházejí učitelé s *patentem* pro nižší školy elementarní, a *c*) *dvouletý běh vyšší* (sc. norm. superiori), v nichž nabývá se patentu pro 3. a 4. třídu školy elementární. — R. 1884 postoupilo ze 2693 posluchačů přípravky do běhu nižšího 2038 čekatelů. — Ze 1936 posl. běhu nižšího obstálo jich 1266, — a z 2461 kandidatů pro *patent vyšší* vyhovělo 1973 osob.

Tolik o školství nižším a o paedagogiích, jen co nejnutněji třeba bylo.

2. Střední školy.

Středními školami jsou v Italii *gymnasia* a *lycea*, o nichž obou čerpáme číselné zprávy ze *„Statistica dell' Instruzione Secondaria e Superiore,“* Roma 1887 za r. 1884—85, a z pojednání Dr. Remig. *Stölzleho „Italiens Gymnasien u. Lyceen“* (Blätter f. d. bayerischen Gymnas. München 1887).

a) *Gymnasia.*

Těchto v celé zemi *739*, z nichž bylo pouze 128 státních, proti věčšině dílem obecných, dílem privatních s počtem *46005* žáků. Pro 38510 obyvatel bylo tedy 1 gymnasium, z něhož na 10.000 obyvatel připadlo 16 gymnasistů.

Dle téže statistiky přibylo těchto ústavů vůčihledě. R. 1876 bylo jich pouze 104 s 10423 žáky, kdežto o 5 roků později počet jejich již na 728 se 42811 posluchači dostoupil.

Gymnasium jest *pětitřídní*, pěstujíc *italštinu*, *latinu*, *řečtinu*, *zeměpis*, *dějepis*, *přírodopis*, *počty* a *měřictví*. Předmětům jiným jen porůznu věnuje se pozornosť, jako *kreslení*, *těsnopisu*, *hudbě* a *frančtině*. *Náboženství*, *fysiku*

2*

a *krasopis* vlašské gymnasium *nezná*. Učivu připadá tento týdenní počet hodin v jednotlivých třídách:

	I. tř.	II. tř.	III. tř.	IV. tř.		V. tř.	
Italštině	8 hod.	8 hod.	7 hod.	6 hod.		6 hod.	
Latině	9 „	8 „	8 „	5 „		5 „	
Řečtině	— „	— „	— „	5 „		5 „	
Zeměpisu . . .	3 „	4 „	1 „	— „		— „	
Dějepisu	— „	— „	4 „	4 „		4 „	
Přírodopisu . . .	— „	— „	— „	2 „	(rostlin.)	2 „	(zool.)
Arithm. a geometr.	2 „	2 „	2 „	3 „		3 „	
Úhrn	22 hod.	22 hod.	22 hod.	25 hod.		25 hod.	

K tomu připadají v každé třídě pro veškeré zdravé žáky ještě 2 hod. *tělocviku*. Školní rok počíná říjnem a končí červencem. V něm mimo svátky vánoční, dny masopustní a prázdniny velkonoční vedle hlavních ferií není oddechu žádného ani během týdnu. Škola počíná o 8. nebo o půl 9. a končí 11. hodinou. Odpoledne trvá cvičení od 1 do 3 nebo do půl 4. Toto půlhodinové vyučování souvisí s tím, že některým předmětům někdy místo jedné půldruhé hodiny za sebou se věnuje.

Do gymnasia přijímají se s hochy zároveň *i dívky*. Ale tyto přicházejí i odcházejí v průvodu dámy. Průvodkyně dovede je až ku prahu školní třídy, kdež je přejme professor, za nímž do třídy vstupují. Tam pak vyhrazeno mají místo v předních lavicích. Poněvadž však dívek jen málo gymnasiálnímu studiu se věnuje (na některém ústavu jsou 3, 5, 8) a že jsou pravidlem velmi pilné a tak od žáků isolované, není přítomnosť jejich nijakž závadou, jako nebývala druhdy mezi dorostlejší mládeží škol obecných našich a není, kde dosud smíšená návštěva. Ba snad i naopak!

Ku stáří se při zápisu do střední školy příliš pedanticky nepřihlíží, jen o to jde, aby do jedné třídy nedostalo se žáků stáří příliš nestejného. Při zápisu jest třeba vykázati se: *a*) žádostí rodičův neb poručníkův o přijetí, *b*) křestním listem, *c*) *očkovacím* vysvědčením a *d*) stvrzenkou o zaplacené taxe, totiž *přijímací a zápisné*. Taxa platí se ve dvou lhůtách, v říjnu a květnu — leč že by žák byl školní radou od ní osvobozen — a obnáší: „*přijímací*“ 5 lir, — a *zápisná* pro první třídu 10 lir a pro vyšší třídy 30 lir.

Žák, jenž prokázal se licencí čili dobrým vysvědčením ze čtvrté třídy obecné veřejné školy, přijat beze zkoušky; ostatní, byť i ze 4. ob. školy privatní byli přišli, podrobiti se musí zkoušce přijímací. Při této diktuje se vlašský článek a zkouší se ústně ze všech předmětů obecné školy. V kommissi zasedá: při zkoušce pro I. třídu: ředitel, třídní I. třídy a professor mathematiky; při zkoušce pro ostatní třídy: ředitel, třídní té třídy, z níž žák postoupiti míní, třídní té školy, do níž se zkouška koná, professor mathematiky; kde frančtina povinnou, i professor frančtiny — a pro pátou třídu professor přírodovědy. Zkouška pro 2., 3., 4. a 5. třídu jest písemní i ústní. Písemní obsahuje článek z vlaštiny, překlad z latiny do vlaštiny a naopak; pro 5. třídu přibývá ještě překlad z řečtiny do vlaštiny. Ústně zkouší se *ze všech předmětů všech předcházejících tříd.*

Postupování do vyšších tříd zakládá se jako u nás na zkoušce *promoční*, arci s rozdílem tím, že u nás výslednice zkoušek za celé pololetí rozhoduje, ale v Italii ještě *zvláštní examen koncem školního roku skládaný*. Kdo v této první sessi neobstál, zkouší štěstí na počátku nového školního roku čili ve druhé sessi. Týká-li se opakování zkoušky pouze jednoho předmětu, jako u nás při opravě, nebo více jich, jak dle zprávy, z níž čerpáme, pravděpodobno, nemůžeme zjistiti. Známky zapisují se i během školního roku, a to do třídní knihy, jako z ústního tak i z písemního zkoušení. U nás to novotou! A průměr z těchto známek, ale z písemních a ústních zkoušek *oddělený*, dává se i na *bimestralní* (2měsíčné) vysvědčení.

Toto obsahuje též posudek o mravném chování i počet absencí a vydává se pouze s podpisem ředitele. Že je četli, stvrzují rodiče vlastnoručním podpisem. Vysvědčení celoroční obsahuje nejen ony průměrné známky ze čtyř bimestralních vysvědčení, ale i posudky z ústní a písemní zkoušky promoční s poznámkou, zdali žák v první nebo teprve v 2. sessi povolení ku postupu dosáhl. Známky označují se čísly postupem od 10 k menším, při čemž jest *10* nejlepší a *6* při hlavních předmětech již nedostatečnou známkou. Dle těch slevuje se mnohým promoční examen, mají-li vedle dobrých mravů z latiny a vlaštiny aspoň po *devítce* a z ostatních předmětů po *osmičce*.

Studium gymnasijní, otevírajíc dráhu k rozličným úřadům, zakončuje se dosažením *absolutoria*, čili v našem smyslu jakousi zkouškou zralosti. Čas k tomu vyměřuje *proveditore agli studi* (školní rada — u nás zemský inspektor, jemuž tam administrativní záležitosti nejen středních ale i obecných škol jednoho distriktu náležejí.) Ve zkušební kommissi zasedá tam: 1. ředitel ústavu, 2. professor třídní z V. tř., 3. professor lycea aneb kde lyceum schází, zasedají tři královští professoři, školní radou delegovaní. Z těchto musí však jeden zastupovati *vlaštinu*, druhý *latinu* a *řečtinu*, třetí jiný odbor. K těmto připojuje se dle poměrů i professor *frančtiny*.

Themata kommissí onou sestavená jsou tato: 1. vlašské pojednání, 2. písemní překlad z latiny do vlaštiny, 3. písemní překlad z vlaštiny do latiny, 4. písemní překlad z řečtiny do latiny a 5. *ústní zkouška ze všech předmětů gymnasijních.* — Za tuto zkoušku platí každý gymnasista po *30* lirách taxy.

Konec roku školního oslavuje se všude zvláštním veřejným spůsobem a to: za jedno *přednáškou* některého učitele, vůbec pochopitelnou, a za druhé *podělováním žáků různými cenami.* Vedle pochvalného uznání, jehož dostává se těm žákům, kteří při postupné zkoušce obstáli a zároveň v jednom předmětu vynikli, udílí se jiným ještě cena buďto *prvního* nebo *druhého stupně.*

Cenou prvního stupně odměňují žáky, kteří ve věčšině předmětů dostali po *desítce* a v ostatních po *devítce.* Cenu druhého stupně zasluhují ti žáci, mající více *devítek* než *osmiček;* nižších známek však míti nesmějí.

Roku 1884 bylo dle statistiky z r. 1887. na všech *739* gymnasiích na počátku *46005* žáků. Z těch zůstalo jich do konce školního roku pouze 36.266. Ubylo jich tedy značné množství, t. j. úhrnem 9739!

Z pozůstavších postoupilo do vyšších tříd beze zkoušky 1259 a se zkouškou 27.451 žáků. Ostatních 6978 gymnasistů odsouzeno k opakování.

Poslední (pátá) třída čítala koncem onoho roku 5382 abiturientů, z nichž však pouze 3551 absolutoria nebo licence si zasloužilo. Vůbec odešlo od školního roku 1879—80 až včetně do r. 1884—5 20.710 licenciatů z vlašských gymnasií — a z těch slevena zkouška 972 abiturientům.

Ponechávajíce stať o učitelstvu na konec přejdeme maně ku vylíčení škol vyšších, *lyceí*; maně již proto, že i samo vyučování v Italii tak počíná, *bez modlitby* a *bez ní* se i končí. S tím as souvisí, že tam v žádné třídě nenalezneš ani odznaku *Spasitele!* — Tam, v Italii! Maně i také proto, že v mnohých městech (75) gymnasium s lyceem jest spojeno.

(Pokračování.)

Příspěvky ku kritice textův.

Podává *František Prusík.*

1. Cíesař vece: Ach, kak *ſydly*
   mě tvá řeč, až sem sě zbudil
   v hněv! . . . . ŠLK 1313—15

Erben ve svém vydání *ſydly* transkribuje *šidlí* a na str. 215. vykládá: „šidliti = píchati, bodati," mysle při tom patrně na šidlo. Než výklad ten se sem nehodí. My *ſydly* čteme *sidlí*, jež odvozujeme od *sidlo* (koř. si = vázati, poutati, něm. Seil) = vázadlo, poutadlo t. j. provaz, pouto, laqueus; srv. Chytla's mia, má milá, chytla's mia na *sidla*, nemožu uletět, svázala's mně křídla. Suš. mor. pís. č. 798. Ve valaštině a slovenštině uvádí Bartoš pl. *sidla* = osidla,[1]) smyčky na ptáky (Dial. 264); Jungm. uvádí *sídlo* laqueus z Dobrovského excerpt (Cant. antiqua), rovněž sloven. z Palkoviče; cf. pol. *sidło* oko, smyčka. Odtud odvozené sloveso *sidliti* koho = sidlo vkládati na koho, sidlem koho oplétati, opřádati, v sidlo pojímati, lapati, illaqueare, verstricken; sloven. *sídliti* (Jungm.), pol. *sidlić*.

Častěji užívá se složeného s předponou *o:* osidlo, odtud: osidliti, osidlati (v. Jungm. Slov.); na př. Své sě ženy nerod báti, na její pláč aniž tbáti, tudyť hledá *osidlenie* (var. osidlanie) nebo někakého *přelščenie;* když sě žena jme plakati, tudyť tě chce *oklamati:* nam struit insidias lacrimis, dum femina plorat SV rkp. 76ª. Jako zde, tak se zhusta *osidlati. osidliti* užívá obrazně o mysli, čehož příklady najdeš v slovnících Jungm. i Kottově, na př. že by nás chtěla lstivou řečí osidlati. Leg. svými čáry mě osidla Let. Troj. 28. osidla jeho mnohú řečí lahodnú BO. osidlen jsi slovy svých úst (illaqueatus) BO.

Není tedy pochyby, že na udaném v ŠLK místě jest *sidlí* zcela na místě = osidluje, illaqueat, přelstívá, oklamává, mámí. K tomu můžeme uvésti vhodnou parallélu z jiné Legendy o sv. Kateřině (z Pass., Výb. I, 294, 15), která se se Štokholmskou v mnohé příčině srovnává; tam na místě našemu podobném praví císař Kateřině: To na tobě znamenaji, ež by nás chtěla lstivú řečí *osidlati* a skrze starých mudrcuov příklady nás po svém umě po sobě obrátiti míeníš.

2. Pýcha, smilstvo pomine někdy starého, ale lakomstvo i (s) starým mladne, ktož *otyeczi* neotme sě jemu. Štít. Kn. 64ª (Vrť. 132, 26—8).

Tak má Mus. rkp.; Jes. 136ᵇ podává vtíeczý, Sáz. 138ᵇ (a s ním Vrť.) konečně (L. fil. XV, 349). Čtení Mus. chceme tuto obhájiti a to tím spíše, an se v něm zachoval velmi zajímavý tvar, proti jehož pravosti nic nesvědčí to, že jest, pokud víme, dosud ἅπαξ λεγόμενον.

Inf. *otíeci* = stsl. o-tęšti od tęgą tahu, srv. sahu-síeci. *Otah(n)u* pak znamená „obtahnu, obklíčím, cingo", na př. Bůh podvrátil mne a sítí svou *otáhl* mne Br. Job. 19, 6 (Vulg. quia Deus afflixerit me et flagellis suis me *cinxerit*). Význam ten jest k našemu místu zcela vhodný, o čem tím méně jest pochybovati, an Štítný sám o několik řádek níže podává k němu parallelu: mnohé lakomstvo tak *svíeže* svými skrytými osidly, že pod omluvú potřeby podtrhuje lidská srdce (132, 32—3). Zdá se, že Št. měl při slovech těch na mysli biblický citát výše uvedený.

Jde ještě o význam infinitivu (otíeci). Jak patrno, jest zde inf. účelu či určení, jaký jest v češt. neřídký i po adj. i po slovesech; na př. Zdáše sě

---

[1]) Nepovstalo však *sidla* odsutím *o* z osidla, jak vykládá tamže str. 62 i v Lidu a národě II, 58, nýbrž naopak toto z onoho předponou *o*.

jej *nésti* těžek. Těžek's mi *nésti*, mój pane! Hrad. LČ 27. 32. Kúpichu jedno pole pútníkóm *hřésti* ib. Um. 495. Aby na našem místě význam. inf. *otíeci* byl patrnější, stanovme dříve význam slovesa „neotme sě jemu". Dle ostatních míst, jež jsou v Glossáři Vrť. uvedena, stanovili bychom „otjmu sě = odtahuji se (tak Hrad. Um. 133: Petr se poče otjímati nedada svých noh vodú umývati. Boh. 213: On sě poče otjímati nechtě dáti na sě znáti), vyhýbám se, straním se, kryji se, neoddávám se, nepoddávám se;" Štít. sám uvádí k otjmu se synonyma: Sbožnýť *otme sě* za síly lakomstvu a *nepoddá* (*sě* jemu) 132, 31. Kterýž *sě neotme* jemu (smilstvu) a *nekryje sě* jeho 136, 11. Tedy na našem místě „ktož *otíeci* neotme sě jemu" = kdož se mu oddá (poddá) obtahnouti (obklíčiti, svázati) či k obtahnutí (k obklíčení, k svázaní).

Infinitivní tvar *o-tíeci* vyšel zajisté brzo z užívání, nahrazován jsa tvarem otahnúti, takže písař rkp. Jes. už mu nerozuměl a místo něho napsal utíeci, mysle patrně na uteku = vyhýbám se; utahnúti (= utíeci) se zde zajisté smyslem nehodí.

3. Avšak *wſtati* od stola, a nebude té síly břicho, by tak mnoho toho požiti mohlo. Štít. Kn. 65ᵃ (Vrť. 134, 30—31).

Chyba, jež byla patrně už v předloze rukopisu Mus. a Jes., vznikla tuším tím, že písař před „a nebude" vynechal stejnozvučné „bude", takže celé místo dle našeho návrhu zní takto:

A vstáti od stola (*bude*), a nebude té síly břicho, by tak mnoho toho požiti mohlo.

4. Někto spravedlivostí nazove ukrutnosť, a protoť díe písmo: „Nebývaj spravedliv přieliš." Nedíeť proto toho, byť kdy *mohlo* přielišná spravedlivosť není spravedlivosť, ale ukrutnosť. Štít. Kn. Mus. 99ᵇ (Vrť. 205, 29—32).

Slovo *mohlo* je dosvědčeno i rkp. Jes. 226ᵃ, kdežto Sáz. 184ᵃ porušené místo napravuje: byť kdy byla př. spr., nebť by nebyla spr. atd. (L. fil. 15, 362). Mám za to, že jest trvati na původním *mohlo*, a že za ním vypadlá slova byla mimo jiné *přielišna spravedlivosť*, což písaře (zajisté už předlohy) zmátlo, že přeskočil — jakož se to často děje — na táž slova po druhé položená. Místo tedy bychom napravili takto: Nedíeť proto toho, byť kdy *mohlo* (*býti, aby byla přielišna spravedlivosť, nebť*) přielišná spravedlivosť není spravedlivosť, ale ukrutnosť.

Tím i rukopisné *mohlo* je uchováno, i vysvětlen text v Sáz.; v něm totiž za „kdy" vypadla slova „mohlo býti, aby", avšak odůvodňovací *nebť* podržel písař, načež „není" k vůli předchozímu conj. změnil též v conj. (by nebyla).

Hésioda Askerského báseň.

O štítě Hérakleově.

Metricky převedl prof. *Hynek Mejsnar.*

. . . .[1])
či jak Alkména lepá, dcera vojvody Élektrióna,
ježto nejen zanechavši domov, než i otčinu rodnou,
přišla do Théb za mužem, za bojovným Amfitryónem.
Ta dcera královská nad rod žen předčila všecken
ve ztepilosti a kráse, duchem pak nikdo se ovšem

[1]) Počátek ztracen; přirovnává se asi bohyně nějaká k Alkméně.

jí nevyrovnal z těch, co rodí smrtné ženy smrtným.
Od hlavy jí spanilé, tolikéž od očí tmavomodrých
dýchalo tak jako dýše to od zlatité Afrodíty.
Avšak i tak v duši své vždy si vážila manžela svého,
jak si nevážila nikdy tolik manželka nižádná,
ač jí ctného byl otce zabil, násilně ho zklátiv,
rozhněvaný pro skot; zanechav potom otčinu rodnou
psancem v Théby přišel ku paveznikům Kadmejským.
Tam při své manželce ctihodné v domě přebýval
však bez lásky přežádoucí, an vstoupiti nesměl
dříve na lůžko lepohlezné Élektryonovny,
až by se byl pomstil za bratrů vraždu statečných
své manželky, a záhubným sžehl dědiny ohněm
hrdinských Tafiův jako Téleboův bohatýrských.
Tak se zalíbilo jí, bohové byli na slovo svědky;
jich hněvu ontě se bál a popílel rychle co možná
čin veliký vykonat, jakož od Dia k výkonu práv byl.
Pospolu s ním, toužíce po vojně a srážce bitevné,
Boioti, jezdci smělí, nad štít jarobujně hledící,
Lokři tuhovzdorní, a velezmužilí Fókejští
táhli, a těmto vojům syn vévodil Alkaja statný,
pýchaje vojsky. Zatím pak otec člověčenstva i božstva
záměr v mysli jiný utkával, jakže zplodil by
nesmrtným a lidem robotězným pohromy chránce.
I spustil se s Olympa dolů, lesť osnuje v mysli,
toužící po milosti libé ženy té lepopásé
v noční chvíli; přišel na kopec pak záhy Tyfónský,
odtudy zas na vrchol Sfinžin (Fíčin) přibyl obmyslný Zevs.
Tam sedě rozvažoval si podivná díla na mysli:
neb noci téže k čarohlezné Élektryonovně
přilnul v lásce na lůžku a tak své touze vyhověl;
téže pak Amfitryón vojevodný, proslavený rek,
čin veliký vykonav do svého se vrátil obydlí.
Nespěchal on v poplužný dvůr ku čeládce a stádům
dřív, než byl vstoupil v manželčino lůžko milostné;
neb taková citu tužba projímala vojvodu mužstva.
Jak člověk, když rád nějaké ze strasti unikne
buď z těžké churavosti, aneb snad i z vazby ve poutech,
tehdy tak Amfitryón obtížnou práci vyřídiv
rád milerád zase zpět do svého se vrátil obydlí.
Ovšem pak se vinul po celou noc k družce ctihodné,
rozkošným Afrodíty zlaté se ukájeje dárkem.
Objímána bohem a mužem všech drahně kalejším
v sedmibraných Thébách porodí dvojčátka hošíky,
ne však stejny duchem, byť i tak byli bratři obadva:
byltě jeden horší, a druhý zase o mnoho lepší,
hrozný byl to mohutný muž, Héraklova síla,
jejž obtížena počla mrakochmurnému Kronovci,
vojvodě Amfitryónu potom zase slehla Ifiklem;
různý byl to porod: jeden od smrtného byl otce,
kdežto druhý z Dia otce, bohů všech vládce Kronovce.
Jenžto i Kykna zabil, chrabrého Aréa zrozence.
Zastalť v háji svatém dalekostřelného Apolla
jej s vlastním jeho otcem Aréem, války nesytným,
ve zbroji zářící jako žár žhoucího od ohně,
an na vozíku stanul; ořové zemi deptali bystří,

mocně do ní kopytem bodajíce, a prach se kolem nich
vznímal koňstva během vzrušený a točem koles oblých,
vůz tu lepostrojený, a kol obruby drnčely vůkol,
jak koně pádili letmo. I jásal Kyknos udatný,
doufaje, syn že Diův chrabrý, s ním též i povozník
klesne mečem jeho v prach, a že svlékne si zbroj jeho slavnou.
Však přání toho bůh mu nevyslechl Fojbos Apollon;
neb na něj on byl sám Héraklovu pozdvihl sílu.
Háj Apollóna všechen Pagasejce, celý jeho oltář
od oruží hrozného Aréa i od něho zářil,
blýskal oheň mu z očí jako žár. Kdož medle by byl si
troufal jsa člověkem jemu napříč vůči vyjíti,
krom Hérakleа se družným Ioláem udatným?
neb velikou měl sílu onen, ruce nezdolatelné
vyspěly z plec statných, s údův mu visíce mohutných.
Rek ten tehdy pravil vozníku jarému Joláu:
a „Ó bohatýře Joláe, ty nad vše mi lidstvo milejší,
jistě se velmi bohům blaženým na Olympě sedícím
prohřešil Amfitryón, když v Théby přišel lepověžné,
výstavnou Tirynthu opustiv, město rodinné,
tchána byv Élektryóna zabiv pro ploskočelý skot;
ku Kreiontu přibyl tam a k Hénioše skvělorouché,
již ho přivítali vlídně, propůjčili veškeru přízeň,
jak je k prosícím zvyk, ctili jej potom od srdce více.
Žil tam šťastně s lepohleznou Élektrynovnou
s manželkou; brzo pak jsme se my, když rok naplnil se,
zrodili, ni vzrůstem ni duchem nejsouce podobni,
tvůj otčík to a já. Jemu Zevs byl smysly omámil,
ježto nechav krbu svého, nechav rodičů v domě rodném
pryč se vydal, hříšnému chtě sloužiti Evrysthén,
zpozdilec, ovšem drahně potom nalkal se žalostně,
své viny truchle želel, však té odvrátiti nelze.
Než mně zatím byl Osud překrušné práce přikázal.
Ó přemilý, nuže rychle brunatné opratě chop se
bystronohých komoňův; velikou v duši odvahu zvýše
vůz běhutý drž přímo a bystré zápřeže křepkosť,
nic hřmotný tě lomoz nelekej mužebojce Aréa,
jenžto nyní křiče běsně zuří kol háje svatého
Fojba Apollona vládce, krutostřelného Diovce.
Ba však, jak je silák, nasytí se potýčky zajisté."
Zas k němu prohlásil se bezúhonný Ioláos:
„Rozmilený, věru velmi otec člověčenstva i božstva
ctí hlavu tvou, jak ctí tě tuří též velmi Zemitřas,
jenž třímá hradové Théb obvody, obce i chrání,
jakž do tvých i rukou toho člověka zde zmužilého
velmožného vedou, bys vzácné slávy dobyl si.
Aj nuže, zbroj na se vezmi vojenskou, ať vozy rychle
jak ten Aréův vůz, tak i náš proti sobě srazíce
dáme se v boj: nezalekne neohroženého Diovce,
též ani Ifikleovce nijakž, ale spíše trvám on
Alkaiovce jarého před oběma prchne zrozenci,
jižto mu jsou již blízko, a dychtí v seč se bojovnou
pustiti s ním, což jim nad hostinu drahně milejší."
Takto pravil, silný Héraklés se k tomu usmál
v srdci se rozradovav; příjemně mluvilť mu tu velmi.
Héraklés zase v odpověď slovo děl mu perutné:

„Hrdino jasnorodý, Ioláe! není daleká již
půtka krutá. Tož i teď, jak dříve jsi býval udatným,
tak koně nádherného Areiona temnohřívce
na strany všechny otáčej, a jak bude možno, pomáhej.“
Tak prohlásiv, kol holení hned z mosazi lesklé
slavný Héfaistův dar obepial, pláty holenné,
pak zase kol hrudníku krunýř na se oblekl krásný,
všecken ze zlata byl, převkusný, jejžto mu tehdy
jiskrooká dala Pallas Athénská, Zéva zrozenka,
jakmile měl poprvé krušné podstoupiti práce;
přes plece pak pověsil meč ocelný, záštitu zhouby,
hrozný muž; vydutý potom od hrudi na střely toulec
sobě nazad přehodil, v něm hojné trčely šípy,
ty střely úžasné, smrti dárkyně zlé, hlasomorné:
po předu smrť střely nesly, slzou oplývaly krevnou,
prostředem uhlazené, předlouhé. od zadu pak zas
orlice temnošeré perutím byly pokryty hebkým.
Obromného chopil se kopí, kovaného přeostře,
na statnou hlavu svou úpravnou přílbici vetknul,
sličnou, pevnokovou, ke spánkům dobře přilehlou,
jež hlavy chránívá Héraklea jasnorodého.
Vzal pak štít do rukou překmitný, nikdo ho nikdy
neprorazil by ranou, neztříštil, div to na pohled.
Byltě všechen kol a kol zářící v smaltu bělostném,
v jantaru, ve sloni lesklobělé, a zlatem jasozářným
skvěl se celý, ocelí byly vrstvy mu prokládány.
Uprostřed jeho byl draka strach, že to vypsati nelze,
ohněm svítící jeho pohled zpátky pozíral;
pásmo zubů skvěle výstupných tlamy plnilo jícen,
hrozných nezdolných řada klův, a čelisku na děsném
hrozná létala Sváda, mužův davy rozpalující,
ukrutná, jež smysly a rozvahy loupila mužstvu,
kdyžby které proti Zéva zrozencovi zdvíhalo vojnu.
Těchto protivníků se noří duše v Hádovo sídlo
pod zemi, kosti jejich mezitím vpod kůži tlející
slunci na úpalném v zemi práchnivějí šerotemné.
V něm byl zobrazen Útěk, opačné ze strany Útok,
a v něm kypěl bitvy lomoz, mužebojstvo a poplach,
v něm pak i řádil Svár a Zmatek, v něm Smrť zkazonosná
jednoho právě o ráně držíc, bez rány druhého,
zas mrtvého třetího tlumem voje vlekla za údy.
Přes plece šat měla ubrocený, v krvi mužstva tonoucí,
hrůzostrašně hledíc, a řevouc ve vřavě bitevné.
V něm bylo hlav zmijí děsných, že to vypsati nelze,
dvé a deset, z nich hrůza pocházela zástupy zemské,
kdyžby které proti Zéva zrozencovi zdvíhaly vojnu;
z těchto zubův se i chřastot ozýval, jakmile válčil
Amfitryonovec; ta tu zářila díla podivná:
tak jako tečky žhavé bylo zříti na děsných zmijích,
po hřbetě temnosiné, však ze tlam černaly dásně.
V něm bylo stádo i sviň divokých, v něm lvů bylo hejno
jiskřících, na se rozkacených, se po sobě ženoucích,
jich řady též po četách spěly do předu, nikterak ovšem
druh se druhého nebál, jen obou se ježil hřbet a šíje.
Jižtě ležel jim lev veliký, a kolem něho kanců
dvé, životů zbavených, z nich krev vytryskala černá

valně na zem, sami pak tu se šíjemi rozvalenými
leželi mrtvi kolem strašnými pode lvy ti kanci.
Avšak ještě se víc, rozlíceni, dráždili k půtce
se stran obou sokové, svině lité, jiskroocí lvi.
V něm též boj Lapithův byl zobrazen oštěpometců,
Kainevs král s družinou: tož Peirithoos se Dryantem,
Hoplevs, Exadios, Prolochos a Faléros udatný,
Ampykovec Mopsos, Titarésský, výplod Aréův,
Théseos Aigeovec, nesmrtným vůči podobný,
vesměs stříbrotělí, a zlatou zbroji nesli na sobě.
Pak proti nim Kentauři s druhé strany sbírali jsou se:
velký Petraios kolem Asbola měl ptakozorce,
Arkta, pak Úreja měl, pak černovlasého Mimanta,
měl Perimédea se Dryalem, oba Pevkeovice,
vesměs stříbrotělé, a v rukou měli ze zlata jedle.
Jak by živý byli voj, tak se hnali v boj obapolný
oštěpy jedlemi svými polem se potýkali z blízka.
V něm strašného Aréa hbití oři ze zlata stáli,
v něm byl též on sám, ten zhoubce kořistitel Áres,
třímaje dřevce v rukou, a vojíny pobízeje přední,
hrozně krví zbrocený, jako byl by živým zbroji svlékal,
stál na vozíku, při něm Strach a Poplach stáli hrozební,
jen dychtíce do bitvy mužův se pohroužiti prudce.
V něm byla též dcera Zéva, kořistnice Tritorozenka,
tak se tvářic, jak by zamýšlela vznítiti půtku,
třímala dřevce v rukou, a zlatou měla na hlavě přílbu,
přes plece štít pak svůj; postoupala v ryk seče hrozný.
V něm vznešený byl sbor nesmrtných, tam pak u prostřed
hrál rozkošně na loutnu zlatou syn Létin a Zévův,
až bydliště bohů, vznešený se ozýval Olympos;
náměstí bylo tam, je při závodě zástupy valné
věnčily nesmrtných: započínaly zpívati písně
Músy Pierské, hlasně pějícím jsouce podobny.
Přístav výhodný moře byl tu neobsáhlého
zobrazen okrouhlý, čistotný, z cínu ryzího,
jak by se mocně vlnil; prostředkem pak jeho hejno
delfínů sem a tam se prohánělo rybky lovících,
jak by mořem plulo; z nich dva se na vzduch z tůně vymrskše
stříbrotělí delfíni němých ryb sžírali loupež.
Pod nimi pak kovové úzkostně se míhaly rybky,
na břehu muž tu seděl rybolov, ten číhaje pilně
síti na rybky držel, jako by z ruky chtěl ji vyvrhnout'.

Úvahy.

Starověda biblická vzdělal Dr. Melichar **Mlčoch,** řádný professor biblických studií Starého zákona a jazyků semitských na c. k. bohoslovecké fakultě v Olomouci. Nákladem dědictví sv. Prokopa v Praze 1888. 259 str. 36 názorných tabulek. Cena 2 zl. 50 kr.

S pravým potěšením zajisté vítá tento znamenitý zjev v bohoslovecké literatuře české nejen kněz, nýbrž každý vzdělaný laik, jemuž jde o to, aby Písmu sv. dobře rozuměl a výjevy tam naznačené v pravdě historické poznal. Zejmena

kresliči, malíři, řezbáři, také básníci a kulturní spisovatelé najdou tu patřičného poučení k dílům svým a přesvědčení, jak často ve výtvarném umění proti historické skutečnosti bývá hřešeno. I nejslavnější malíři *Rafael*, *Rubens* a j. proti věrnosti historické těžce se prohřešovali. Kněží ovšem již ve svých theologických studiích seznamují se se starožitnostmi biblickými, ale nejvíce z cizojazyčných spisů, hlavně latinských, než v milé mateřštině nebylo posud knihy podobné. Již z té příčiny, že knihou tou duchovním správcům při kázaní a křesť. cvičení práce překládání ušetřena, velikou sobě p. spisovatel získal zásluhu, ale téměř neocenitelnou službu prokázal katechetům, jimž kniha co nejvíce přichází vhod, takže užívajíce jí při vyučování biblické dějepravy ve škole, a to od nejmenšího stupně až i na středních školách, mohou mládež správně a s prospěchem největším poučovati o starožitnostech biblických, je náležitě objasňovati a žákům věci a předměty názorně ukazovati; aby tito, jsouce v jiných věcech patřičně vzděláni, nebyli nevědomi ve věcech nejsvětějších, a aby — jak právě na vzdělancích vyžadovati dlužno — okem jasným a soudem nepředpojatým na zemi svatou a výjevy biblické pohlíželi. A z té příčiny zvláště doporučujeme spisu toho katechetům; sami zajisté se přesvědčí o důležitosti jeho z pouhého přehledu, jejž tuto přičiňujeme. Celá kniha rozdělena jest na IV. oddíly, z nichž I. obsahuje *Jeviště biblické*; zevrubně pojednáno v něm o Palestině. Oddíl II. zahrnuje v sobě v části I. stručný dějepis náboženství biblického; velmi dobře líčeny tu sekty židovské; v II. části popsána jsou posvátná místa, jmenovitě chrám dle nejspolehlivějších pramenů a s pěknými illustracemi; v ostatních čtyřech částech podáno pojednání o posvátných osobách, o posvátných dobách a věcech; konečně o zvrhlé bohoslužbě, o pohanství a modlářství. Oddíl III ve čtyřech částech nebo hlavách pojednává o životě domácím a sice: o věcech k životu potřebných, o prostředcích k jejich zaopatření, o životě rodinném a společenském, o umění a vědách. Oddíl ten jest nad míru zajímavý, podává mnoho věcí zcela nových, opravuje starší mínění a ukazuje, jak ještě za našich dnů o věcech těchto mylně souzeno a ve výtvarném umění proti tomu hřešeno bývá.

Ne méně poutavý jest oddíl IV. obsahující starožitnosti politické: vládní formu,, soudnictví a vojenství.

Z přehledu toho vidno, jak bohatý materiál složen v knize té, přehojný to zdroj, z něhož katechetové čerpati mohou vhodné látky k výkladům biblickým.

Jestliže žáci rádi se učí dějinám biblickým, bude jim učení ještě milejší, podá-li se jim také něco ze starovědy, o níž učebnice až na malé výjimky jen málo podávají.

Vzdávajíce spisovateli nejvřelejší dík, jak pžávem pilná jeho práce zasluhuje, projevujeme přání, aby výtečnému dílu jeho dostalo se co nejhojnějšího rozšíření.

J. E. Hulakovský.

Hlídka programmův.

1. **Botanické vycházky do okolí Pražského.** Podává Jaroslav Paul. Výroční zpráva vyšší dívčí školy král. města Prahy za školní rok 1887 až 1888. 8°. 13.

Horlivý sběratel, dobře obeznámený se všemi kouty rozrytého okolí Pražského, podává zde, použiv Čelakovského *prodromus květeny české* a vlastní zkušenosti, jakož i všech nejnovějších zjevů, pokud se týče zavlečených a vyhubených rostlin, krátký nástin botanického rázu okolí našeho. Líčí půdu a ráz lesů, které účinkují na květenu, uvádí příklady, jak mnohá ozdoba původní květeny kulturou vzala za své a jak zas kommunikací zvěčšenou nové se objevily rostliny Uher, Ruska, Ameriky.

Vypočítání zvlášť karakteristických rostlin bylo by se snad stalo přehledněji dle doby květné nežli pořadem soustavným.

Následuje vypočtení stanovisk v údolí Vltavy a údolích vedlejších, kde s krajinným půvabem pojí se ovšem též největší rozmanitost rostlin. Na východ, kde žádných údolí není, ukončuje se zvláštní květenou, jakou se vyznamenávají vlhké louky a paseky v lese Vydrholci mezi Běchovicemi a Ouvaly. Nechybí tu a tam případná poznámka o terénu, prvním nálezci, neb půvabu toho či onoho druhu rostliny. Srovnáváme se úplně se závěrečnou poznámkou, že „botanicky bohato a krásno jest okolí Pražské". Což botanikovi plesá srdce při pouhém vypočítávání latinských jmen rostlin, ale pro žákyně dívčí školy snad by bylo dobře bývalo, více péče vynaložiti na sloh a líčení rostlin samých, vždyť pan spisovatel hned na počátku praví, že není jeho účelem, vyjmenovati všechny rostliny okolí Pražského. *B. Bauše.*

2. Dějiny ústavu. Program c. k. čes. státního vyš reál. gymnasia v Plzni 1888. 8°. 32.

Už r. 1848 stali se první kroky k zřízení vyšší reálky, řiditelem měl býti proslulý Dr. Jan Smetana, avšak úmysl obce nedošel vyššího schválení. R. 1862 kroky ty obnoveny, i usneslo se zastupitelstvo obecní dne 12. ledna 1863 o zřízení vyšší reálky, na níž se mělo vyučovati jazykem českým jazyku českému, zeměpisu, dějepisu a přírodopisu ve všech třídách, počtům v nižších třídách; jazykem německým jazyku německému, mathematice, fysice, lučbě a strojnictví; česky i německy náboženství, kreslení, rejsování a krasopisu. Ministerstvo žádosť za povolení reálky příznivě vyřídilo, avšak uložilo, aby osnova učebná byla táž. jako na státních reálkách; novému ústavu uděleno právo veřejnosti zatímné, učilišti vykázány byly místnosti ve školní budově v sadech Kopeckého, kde dosud byla nižší reálka s německou hlavní školou; zatím se počala stavěti vyšší reálce nová budova dle plánu architekta Morice Hinträgra, rodáka Křimického. R. 1864 v prosinci nařídilo místodržitelstvo, aby žactvo za příčinou snazšího vyučování rozvedeno bylo dle národnosti, Češi do jedné a Němci do druhé paralelky tříd I. a II.; na utraquistickém vyučování ničeho tím nezměněno. R. 1865 dne 4. října vysvěcena nová budova ústavu 6. třídou dovršeného. Dle zákona o provedení rovnoprávnosti v Čechách prohlášen r. 1866 jazyk český jazykem vyučovacím na ústavě; žákům německým zřídila se parallelka při I., II. a III.

Počátkem školního roku 1871—72 proměněna reálka na vyšší reálné gymnasium české s německými parallelkami od I. do IV. třídy. Krok ten byl pochybený, neboť výhodnějším by bylo bývalo Plzni, jak spisovatel podotýká, míti samostatnou českou reálku vedle samostatného českého gymnasia. „České samostatné gymnasium státní v Plzni bylo by se nutně vyvinulo z českých parallelek při německém gymnasiu, kdyby parallelky ty se strany městské rady byly morálně podporovány bývaly. Mužové školních poměrů v Plzni znalí, nepomíjeli upozorňovati rozhodující kruhy na tyto okolnosti, nebylo jim však tehdá porozuměno."

R. 1873—74 změněna byla reálka z šestitřídní v sedmitřídní.

R. 1875 zrušeny byly německé parallelky jako zbytečné. Dne 1. ledna 1883 převzat jest ústav ve státní správu, oč se obec ucházela už od r. 1874.

Od počátku šk. r. 1888—89 změněn jest ústav po čtvrtstoletém trvání ve dvě samostatné školy střední s vyučovacím jazykem českým, ve vyšší gymnasium a vyšší reálku. *Red.*

3. O Jednotě bratrské v Čechách jihozápadních. Podává Frant. Aug. **Slavík.** Výroční zpráva c. k. vyš. reál. v Táboře 1888. 8°. 41.

Ve velmi zajímavé rozpravě, k níž užil hojně pramenův tištěných i psaných, vykládá pilný badatel na poli tomto o původu a rozšíření Jednoty, o učení a

působení jejím, o pronásledování jí, o příznivcích jejích, zvláště o panu Petru Vokovi z Rožmberka a konečně o bratřích z vlasti vypověděných a potomcích jejich.

Strana pod obojí rozpadla se ve dvé: mírnější kališnickou, k níž se hlásil též Jan Žižka, a vlastní Táborskou. Strany ty však proti sobě prudce vystupovaly, jedni druhé tupíce a zlehčujíce. To vidouce mnozí a nenalézajíce při žádné straně náboženské útěchy, odlučovaly se od nich, činíce v některých obcích nové společnosti náboženské, *bratří* mezi sebou se jmenujíce. V jižních Čechách známy jsou zvláště jednota v Divišově, ve Vitanovicích a v Chelčicích, kde proslul Petr Chelčický. Když Táboři nehtěli uznati kompaktát a r. 1452 Jiřího z Poděbrad správcem zemským, byli od něho přemoženi, částečně rozptýleni a někteří kněží jejich dílem na Poděbradech, dílem na Líticích u Žamberka uvězněni. I přidali se mnozí z nich na jiných místech k oněm společnostem náboženským, a 5 let po tom vznikla a šířila se Jednota bratrská. V Praze totiž zatím vznikala nová společnosť lidí zbožných a horlivých, kteří chtěli nápravu života po příkladu prvních křesťanův a vyznávati jen, co v písmě sv. psáno jest. Hlavní osobou byl tu *Řehoř*, bývalý klášterník, sestřenec Jana z Rokycan. Spisy Chelčického staly se vedle písma sv. hlavním pramenem učení náboženského společnosti Pražské. Aby mohli horlivci tito po svém úmyslu žíti a církevně se zaříditi, dovolil jim r. 1457 král Jiří z Poděbrad k přímluvě Rokycanově, aby se usadili v Kunvaldě na královském zboží Lítickém.

I založili tam *Jednotu Bratří* českých, která se brzy rozšířila v Čechách a na Moravé a měla už na konci XV. století v četných místech své sbory; nejvíce jich bylo v severovýchodních Čechách a na východní a jihozápadní Moravě, méně jinde, jako v jižních Čechách, kde měla Jednota sbory nebo četné vyznavače v Benešově, Postupicích, Maršovicích, Oticích, Janovicích Vrchotových, Prčicích, Křivsoudově, v Táboře, Bechyni, Soběslavi, Kamenici, Leskovcové, Počátkách, v Týně nad Vltavou, Hluboké, v Krumlově, Třeboní, Jindřichově Hradci, Jarošově a Něm. Olešné.

V bývalém kraji Prácheňském byly bratrské sbory v Chelčicích, Vodňanech, Račicích, Netolicích, Volyni, Štěkni, Strakonicích, Horažďovicích, pak dále v Klatovech, Janovicích, Domažlicích a j.

Jmenované sbory dělaly dohromady ve správě Jednoty kraj Prácheňský, o záležitostech jejich jednalo se nejen na bratrských sněmích obecných, ale i na sněmě krajském.

Víra bratrská se zakládala na písmě sv., hlavně na evangeliu sv. Matouše kap. 5.—7. Vyznání své časem pozměnili v některých částech, toužíce je zdokonaliti. S Tábory se shodovali v jednotlivých službách Božích, majíce při nich hlavně modlitby, písně, kázání a přijímání, vše v jazyku mateřském. Lišili pak se od nich hlavně učením o moci světské, zavrhujíce všeliké násilí vůbec a v náboženství zvláště, později též učením o večeři Páně.

Na konec XX. století uchylovali se v Jednotě nejvíce v severovýchodních krajích od původního učení, proto vznikly spory mezi Bratřími. „Věčší strana" Bratří dopouštěla údům Jednoty také moc světskou a přísahu, „menší strana" hájila prvotního smyslu učení Chelčického a Řehořova; věčší strana konečně zvítězila, kdo se nechtěli změněnému učení podrobiti, byly z Jednoty vyloučeni. V druhé polovici XVI. století vznikl v Jednotě spor o to, má-li se vyšší vzdělání v ní pěstovati; na straně odpůrců vyššího vzdělání stál Jan Augusta, na druhé slavný Jan Blahoslav, jenž proti protivníkům napsal bystrou filippiku.

Strana vzdělanější zvítězila.

Bratří se opravdově a horlivě snažili, aby mezi nimi vládla účinná láska k Bohu a k bližnímu, byliť lidé hodní, dobrotiví, milosrdní, skromní, trpěliví, pokojní a ku všelikému skutku dobrému hotovi, jak první Bratří pravého křesťana si představovali. A spravedlivě uznati jest veliké zásluhu jejich o vzdělání lidu, o pěstování a zvelebování řeči a literatury české.

Vzděláváni byli všichni údové Jednoty, i ženské, a některé z nich potom samy učily děvčata čísti, psáti a šíti a působily mezi sestrami, ustanoveny jsouce od starších Jednoty, jako na př. sestra Alžběta z Chrasti r. 1564 do Otic.

Na jihu prosluly jako spisovatelé tito Bratří: Jan Táborský, Prokop z Jindřichova Hradce, Říha Otický, Jan Načeracký, Daniel Jindřich Švorc ze Semanína, Václav Břežan, Matěj Cyrus, Adam Felix Hrobský.

Avšak nesnášelivosť náboženská se jala brzy Jednotě protivenství činiti; Jednota totiž lišíc se v učení a řádech společenských od jiných církví a zavrhnuvši obvyklé obřady náboženské vzbudila proti sobě odpor jiných stran a byla nejvíce nenáviděna; protivníci jí přezdívali sekta pikhartská, valdenská a jinak. Proti Jednotě spojili se časem druhé strany a také panovníky proti ní popudily; už na sněmě Benešovském r. 1473 bylo ustanoveno, aby Bratří všude byli jímáni, na jinou víru obráceni a kteří by nechtěli přestoupiti, aby trestáni byli; podobně r. 1503 na sněmě Pražském; král Vladislav vydal r. 1503 a 1507 velmi přísný mandát proti všem Bratřím, avšak r. 1514 vyšetřiv žaloby na Bratří, mandát ten umořil. Vladislavův mandát z roku 1507 obnovil Ferdinand r. 1547 a 1548, Maxmilian II. r. 1568 a 1575 a Rudolf II. 1584 a 1602. Na četných místech byli tedy Bratří pronásledováni, vězněni, na statku i těle pokutováni, mučeni, a z některých měst severních i z vlasti vypovídáni.

Někteří páni však jich chránili přese vše mandáty, v jihovýchodních Čechách byl ochrancem jejich nejmocnější pán Petr Vok z Rožmberka, jenž i k Jednotě přestoupil popudem manželky své Kateřiny z Ludanic, české sestry. Přízeň svou k Jednotě dal na jevo i v poslední vůli, odkázalť r. 1610 Rožmberské škole v Soběslavi (gymnasiu) 4 tisíce kop gr. ročních příjmů z panství Novohradského, aby pro vzdělání mládeže bratrské pod obojí i jiné nově zřízena byla, a vedle školy založen i ústav, v němž by 12 jinochův z bývalých panství Rožmberských zadarmo bylo živobytím a stravou opatřeno, i nemocnice pro žáky. Škole té daroval velikou knihovnu 11.000 spisů. Škola Soběslavská byla opuštěna, když pánům Švamberkům statky jsou vzaty; r. 1634 daroval Ferdinand II. školu městu Soběslavi, které ji proměnilo v pivovar. Drahocenná knihovna Rožmberská škole darovaná, byla před Švédy z Třeboně r. 1647 do Prahy převezena a na Hradčanech uložena, zde však od Švédů r. 1640 vzata a do Štokholmu odvezena.

Po bitvě Bělohorské usilovala strana vítězná o to, aby všichni obyvatelé v Čechách a na Moravě jedinou víru vyznávali, totiž katolickou; i vypověděni jsou r. 1624 kněží nekatoličtí a r. 1627 všichni obyvatelé nekatoličtí, kteří se nechtěli své víry zříci. Vyhnanství stihlo nejvíce Bratří; avšak oni ani mimo vlasť neustali působiti ku vzdělání lidu a pěstovati řeč a literaturu českou, doufajíce v návrat do vlasti.

Avšak naděje jejich je klamala, ba i sliby, kterými byli lákáni do ciziny, jim nebyly dodržovány: musiliť v cizině opustiti víru svou a přestoupiti k církvi luterské neb helvetské, a časem pozbyli i národnosti otců svých; ve vlasti jmění vyhnancův Bratří bylo prodáno neb jiným darováno a památky jejich ničeny. Přece však se doma na odlehlejších místech někteří Bratří, ač veřejně přestoupili na víru katolickou, tajně přidržovali vyznání otců svých v úkrytu chovajíce knihy bratrské, jež byly stíhány a páleny.

Sliby pruskými byli mnozí z těchto tajných Bratří lákáni do Němec, ale i tam je rovněž sliby zklamaly.

Stěhování tajných Bratří českých přestalo, kdy Josef II. vydal r. 1781 toleranční patent, jimž povoleno zase vyznání evangelické; Bratří přihlašovali se pak k vyznání augburskému neb helvétskému, v jihovýchodních Čechách zvláště k tomuto. *Red.*

Drobné zprávy.

Důležitější nařízení nová.

Za příčinou zvláštního případu vidí se c. k. školní rada zemská nucena ředitelstvo se zřetelem na výnos J. Excellence pana c. k. ministra kultu a učby ze dne 20. listopadu 1886, č. 23.151 (minist. Věstník str. 320) na to upozorniti, že **jest professorům a učitelům** veřejných škol středních a ústavův učitelských, **kteří chtí míti na bytě žáky svého ústavu,** po případě rodičům těch žákův **v čas napřed žádati za svolení c. k. školní rady zemské,** a že žádný učitel dříve, než si vymůže vys. svolení, nesmí na byt a stravu bráti si žáky svého ústavu, ať jsou s ním třeba příbuzni neb cizí. (C. k. školní rada zemská v Praze, dne 5. listopadu 1888, č. 40.986.)

* * *

Zpráva o stavu české university za školní rok 1887—1888. Při installací nového rektora české university professora dr. F. J. Studničky dne 29. listopadu 1888 podal odstupující rektor dr. Weiss o universitě tuto zprávu:

Velectěné shromáždění! Maje dnešního dne odevzdati slavnostním způsobem úřad rektora do rukou svého nástupce, pokládám si především za zvláštní povinnost, sděliti krátce nejhlavnější události a změny, jaké na vysokém učení českém v minulém školním roce se přihodily. Poučují nás o vědecké činnosti ústavu a naznačují částečně, mnoho-li vykonáno ku prospěchu vědy a k rozšíření vzdělanosti vůbec. Učitelské sbory doposud jen 3 fakult, kterým mládež akademická byla svěřena, čítaly počátkem školního roku 1887-88, celkem 93 členů, mezi nimiž bylo 33 professorů řádných (6 na právnické, 10 na lékařské a 17 na filosofické fakultě), dále 20 mimořádných professorů (6 na právnické, 6 na lékařské a 8 na filosofické fakultě), 31 soukromých docentů (3 na právnické, 12 na lékařské a 16 na filosofické fakultě), 2 suplující professory na lékařské fakultě a 7 lektorů na filosofické fakultě. Tito učitelové ohlásili v zimním semestru 171 přednášek, z nichž náleží právnické fakultě 30, lékařské 61 a filosofické 80. V letním pololetí bylo ohlášeno 168 přednášek a sice na právnické 24, na lékařské 66 a na filosofické fakultě 78, nečítaje v to četná cvičení seminářská z různých odborů na právnické a filosofické fakultě, z nichž vyšly mnohé práce ceny vědecké. Z řady učitelů byl neúprosnou smrtí odňat 16. října 1887 filosofické fakultě dr. Gustav Adolf Lindner, řádný professor filosofie a paedagogiky, dne 8. dubna t. r. dr. Jan Špott, soukromý docent vodoléčení a tělocviku lékařského, senior docentů universit v Rakousku. Řečník podává stručný životopis obou zemřelých vědátorů a věnuje jim čestnou upomínku.

Dále oznámil, že na trvalý odpočinek odebral se řádný professor rakouského dějepisu na filosofické fakultě p. dr. Václav Vladivoj Tomek, dosáhnuv dne 31. května 1888 stáří 70 let. Řečník podává na to životopis tohoto velezasloužilého vědátora českého, dokládaje, že vydal 70 vědeckých spisů a byl prvním rektorem české university r. 1882. Opustil vysoké české učení, avšak jsa na duchu i na těle ještě jarým, vzbuzuje naději, že českou literaturu obohatí ještě mnohým skvostem. Dále oznamuje, že na filosofické fakultě vzdal se činnosti ze zdravotních ohledů řiditel pan Frant. Skuherský, lektor theorie hudby, výtečný hudebník a skladatel. — Ztráty tyto byly nejen novými silami nahraženy a sbory učitelské novými silami doplněny. Nejvyšším rozhodnutím jmenováni jsou na lékařské fakultě mimořádní professoři dr. Jaroslav Hlava a dr. Emerich Maixner řádnými professory, první pro pathologickou anatomii, druhý pro speciální pathologii a therapii vnitřních nemocí a vnitřní kliniky. Na filosofické fakultě jmenováni řádnými professory dr. Urban Jarník pro románskou filologii, dr. Ottomar Novák pro geologii a palaeontologii, dr. Antonín Rezek pro rakouský dějepis. Menším počtem rozmnožena řada soukromých docentů, základ budoucích sborů professorských, u porovnání s předešlými lety. Dosáhliť veniae legendi na právnické fakultě dr.

Kamil Henner pro kanonické právo a dr. Josef Trakal pro dějiny práva; na lékařské fakultě rozšířena venia legendi docentu dru. Karlu Chodounskému na obor farmakologie a toxikologie a na filosofické fakultě potvrzena habilitace dra. Petra Durdíka pro paedagogiku gymnasijní. Lektorem hudby stal se dr. Karel Steckr, lektorem těsnopisu Jan Pražák, učitel na českoslovanské akademii obchodní, a žák Jiřího Kronského, zemřelého 27. října 1888, muže šlechetného a skromného, který 40 let byl lektorem stenografie na universitě a vyučoval i českému těsnopisu.

Doufáme, že budoucí leta řady soukromých docentů při snaživosti a píli našeho četného mladého dorostu budou se ku prospěchu našeho vysokého učení množiti vzdor tomu, že na základě nejvyššího rozhodnutí ze dne 4. února 1888 nabyl nový habilitační řád platnosti a stal se v některé části přísnějším dřívějšího řádu. Jeví se pro budoucnost tím věčší toho potřeba, aby četné a řádné síly vstupovaly na vědecké závodiště, uvážíme-li, že v roce tomto byl položen velikomyslným dárcem základ k akademii věd, slovesnosti a umění, kterouž, dej bůh, by v krátké době bylo české vysoké učení doplněno. By četné síly účinkovaly a mezi sebou vědecky se měřily, jest i z tohoto ohledu nutné, poněvadž jest návštěva vysokého učení českého velmi značná, a ji v tomto ohledu toliko universita ve Vídni předčí. Bylo v zimním pololetí 1887—8 na právnické fakultě 1102, na lékařské 1059 a na filosofické fakultě 300, celkem 2461 posluchačů, z nichž 2161 bylo z Čech, 251 z Moravy, 7 ze Slezska, 8 z Haliče, 22 z Uherska, Chorvátska a Slavonska, 5 z Bulharska, 3 z Ruska a 4 z Ameriky. V letním pololetí bylo zapsáno na fakultě právnické 1070, na lékařské 1008 a na filosofické 283, celkem 2361 posluchačů, z nichž bylo 2076 z Čech, 236 z Moravy, 9 ze Slezska, 6 z Haliče, 23 z Uherska, Chorvátska a Slavonska, 3 z Bulharska, 3 z Ruska, 1 z Černé Hory, 2 z Italie a 2 z Ameriky. Menší počet posluchačů v letním pololetí u porovnání se zimním jeví se na všech universitách. Porovná-li se však počet posluchačů k počtu r. 1886—7, shledáme, že počet ten v zimním pololetí stoupl o 289 a v letním pololetí o 170 posluchačů. Zvláště potěšitelným úkazem jest, že navštěvují vysoké české učení i synové jiných slovanských zemí, jmenovitě ze sesterské Moravy, a srovnáme-li i na jiných universitách velký počet synů Moravy, pak každý z plna srdce bude přáti, by i jim bylo v brzku vysoké učení zřízeno. Při tak značném počtu posluchačů bylo a jest nutno, by byly učebné místnosti rozšířeny a rozmnoženy. Ministerstvo kultu a vyučování vykonalo v ohledu tomto mnoho, jest toho však ještě mnoho, co nedokonalo. Dosavadní posluchárna pro dějiny umění německé university, jež má v poměru k posluchačům všeho hojnost, byla přidělena české právnické fakultě. Na fakultě lékařské dokončeny četné práce v rozšířené budově pro předměty theoretické a povolen elektrický mikroskop.

Dne 9. května t. r. otevřeno v domě, již před 3 lety pro českou dětskou kliniku zakoupeném, ambulatorium, kteréž se značné návštěvě těší a do konce září letošního roku poskytnuta přes tisíci dětem lékařská rada, a na další adaptaci povoleno 10.000 zl. Jest tudíž naděje, že snad v krátké době bude dětská nemocnice otevřena a choré děti ve stálé ošetřování budou přijímány, zvláště když i štědrá ruka lidumilů a příznivců vysokého učení tento ústav bude hmotně podporovati. Ve všeobecné nemocnici započaly se v druhé polovici měsíce září kopati základy pavillonů, vypracovaných dle plánů ministerstva vnitra. Budova ta jest určena pro českou kliniku chirurgickou a dermatologickou a s nimi spojené oddělení všeobecné nemocnice, čímž velkým vadám a nedostatkům, kterými nemocný, učitel i žák již po více let nenahraditelné trpěli a trpí, bude odpomoženo. V nepříznivých okolnostech nalezala se lékařská poliklinika, neboť byla nucena dvakráte se stěhovati, a podobá se dle všeho, že to nebude naposled. Mnohé a četné nedostatky v místnostech vykazuje dosud filosofická fakulta a doufejme, že i na ni brzy také řada dojde, zvláště co se týče ústavů věd přírodních, nalezajících se na různých nevhodných místech, jež i posluchači lékařství navštěvují, v nichž však ani místa nemají. Záleží na *filosofické fakultě, by po přestálé bouři a rozčilení* cíl tento klidně a neohroženě sledovala a vědy přírodní v důstojný

stánek a vyhovující vědeckým poměrům brzy uvedla. Jedno, co pro filosofickou fakultu jest důležitým, bylo zakoupení „Passionálu“ z r. 1395 pro universitní knihovnu. Rukopis tento má velkou hodnotu pro vývoj jazyka a liší se od starého Passionálu v knihovně českého musea i v tom, že se v něm nalezá veršovaná legenda o desíti tisících rytířích, nejstarší to sepsání této legendy. Oprávněná i odůvodněná žádosť za zřízení theolegické fakulty zůstala v tomto roce bez odpovědi vzdor tomu, že jediná příčina, která mezi hlavnější náležela, jest odstraněna. Z pp. posluchačů, kteří svá studia na našem učení byli dokončili, dosáhlo doktorské hodnosti na právnické fakultě 52, na lékařské fakultě 46, na filosofické fakultě 9 kandidátů, a dále vydán diplom 44 mistrům farmacie a 1 lékaři zubnímu. Pro kandidáty doktorátu filosofie nabývá však tímto rokem nové nařízení platnosti. Nejvyšším rozhodnutím ze dne 3. února t. r. byl rigorosní řád ze dne 16. dubna 1872 změněn a kandidát jest povinen vykázati se, že některou tuzemskou nebo cizozemskou universitu 4 léta jako řádný posluchač navštěvoval.

Na právnické fakultě vykonána 7. prosince promoce Ferdinanda Pontůčka sub auspiciis imperatoris s obvyklým slavnostním obřadem. Na základě nejvyššího nařízení ze dne 28. srpna 1888 mohou nyní kandidáti všech fakult toho zvláštního vyznamenání dosíci, když veškeré zákonem předepsané přísné zkoušky s výtečným prospěchem vykonaji a dotyčným sborem professorským a akademickým senatem budou navrženi. Pro naše vysoké učení nejvýznamnější promoce byla prohlášení dvorního rady prof. Ant. Randy doktorem staroslavné university v Bononii, která počátkem června t. r. 800letou památku svého založení slavila, a kteréž od našeho učení zvláštní deputací byla skvostná adresa podána. Bylať to naše staroslavná universita tím více povinna, poněvadž od počátku ve stálém vědeckém spojení s Bononií bývala, čehož nejlepším důkazem jest, že na počátku XIV. století a v polovici XV. století dva rození Češi úřad rektora na učení Bononském zastávali. K tomuto vyznamenání přidružilo se ještě druhé, obdrželť prof. Randa nově zřízený čestný odznak pro vědu a umění.

Síň tato byla otevřena a ozdobena dne 17. prosince 1877. Odbývalať se tu památka 100letých narozenin Jana Ev. Purkyně, uspořádána lékařskou fakultou a spolkem českých lékařů. Professor Vladimír Tomsa poukázal, jaký význam měly práce Purkyňovy pro fysiologii vůbec, a prof. dr. Frant. Vejdovský promluvil o oplození vajíčka, podav hlavní stati z vlastní obšírné práce, která byla od král. české učené společnosti cenou vyznamenána a tiskem vydána. K významné slavnosti měla tato síň býti také otevřena dnem 1. prosince t. r., neboť se akademický senát koncem pololetí předešlého roku v zásadě na tom usnesl, oslaviti 40leté panování J. V., vysokého učení Pražského rozšiřovatele a pořadatele. Poněvadž však nejvyšší vůlí Jeho Majestátu jest, by se tyto slavnosti neodbývaly, podají sbory učitelské všech fakult důkaz nejhlubší oddanosti a věrnosti ku vznešenému panovníku usnesením druhým zařizující nadací, z jejížto úroků budou vědecké práce posluchačů vysokého učení odměňovány. Tím jest zpráva ukončena.

Posluchačův na universitě Krakovské v semestru letním 1887—8 bylo 1154, a sice na fakultě theologické 80 + 7, na fakultě právnické 493 + 4, na fakultě lékařské 418 + 28, na fakultě filosofické 66 + 11 + 47 farmaceutův. Z nich osvobozeno bylo na fakultě theologické 84 zcela, na právnické 125 zcela, 93 z polovice, na lékařské 30 zcela, 58 z polovice, na filosofické 32 zcela, 4 z polovice. Stipendisté užívali na fakultě právnické nadání za 4880 zl., na lékařské za 8486 zl., na filosofické za 3185 zl.

Posluchačův na universitě Insbrucké v semestru letním 1887—8 bylo 841, a sice na fakultě theologické 228 + 39, na právnické 232 + 20, na lékařské 211 + 18 na filosofické 62 + 7 + 24 farmaceutův.

Posluchačův na universitě Černovické v semestru letnim 1887—8 bylo 250, a sice na fakultě theologické 63 + 2, na právnické 130 + 21, na filosofické 11 + 11 + 12 farmaceutů. Od školného osvobozeno bylo na fakultě

theologické 50 zcela, 2 z polovice, na právnické 4 zcela, 7 z polovice, na filosofické 3 zcela.

Na vojenských učilištích, reálkách a akademiích bylo koncem roku 1887 celkem 1822 žáků; z těch bylo 981 Němců, 309 Maďarů, 448 Slovanů. Od r. 1882 počet německých žáků stále stoupá, kdežto počet slovanských klesá; byloť Němců r. 1882 863, r. 1880 907, r. 1884 931, r. 1886 933; Slovanů bylo r. 1882 689, r. 1883 572, r. 1884 557, r. 1885 465, r. 1887 448. Bylo tedy r. 1882 pouze o 174 a r. 1887 již o 533 Němců více než Slovanů.

Jubilejní fond české university. Aby na trvale uctil památný den 2. prosince 1888, na nějž připadá čtyřicetiletá jubilejní slavnosť nastoupení císaře a krále Františka Josefa I. na trůn, založili professoři a docenti české university zvláštní jubilejní fond, aby se z úroků jeho (nomin. 3000 zl.) každoročně dne 2. prosince udělovaly střídavě po jednotlivých fakultách, právnickou počínajíc, buď ceny za vědecká pojednání k tomu konci dříve ustanovená, nebo kdyby takové vypsání cen některý rok na některé fakultě nevidělo se býti vhodným, podpory ku pracím a podnikům vědeckým příslušnou fakultou schváleným, po případě i ke zkouškám státním a rigorosním. Ročně k vyplacení určené obnosy úroků mají se na desítky zaokrouhliti, přebývající pak peníze jakož i neudělené ceny nebo podpory a veškeré dary tomuto fondu věnované uložiti ve spořitelně na tak dlouho, až by vzrostly na část k zakoupení nového úpisu cenného (rakouské renty) vystačující.

Členy Pražské zkušební kommisse pro kandidáty učitelských míst hospodářských na českých školách hospodářských na školní r. 1888—9 jmenováni jsou: Dr. Jan Lambl, professor české vysoké školy technické v Praze, Fr. Farský, ředitel vyšší hospodářské školy Taborské, A. Červený, prof. tamže, V. Teklý, ředitel střední školy hospodářské v Hracholuskách, J. Šusta, knížecí hospodářský ředitel v Třeboni, V. Fišera, statkář v Barchovku, MDr. J. Böhm, L. Burket, ředitel hospodářské školy v Písku, A. Eckert, ředitel střední školy hospodářské v Chrudimi, V. Červinka, ředitel panství v Malči, J. Prokůpek, majitel hospodářství v Kutlíři, V. Havelka, nájemce dvora v Přibyslavicích.

U Pražské c. k. zkušební komisse pro **učitele tělocviku** na středních školách a na ústavech učitelských konati se budou nejbližší zkoušky, jež skládají se v obou zemských jazycích, dne 13. února 1889 a ve dny následující. Kandidáti, kteří v tu dobu zkoušce podrobiti se hodlají, nechť podají své písemné žádosti, opatřené dle předpisu, nejdéle do 30. ledna 1889 u ředitelství c. k. zkušební komisse (Ječná ulice čís. 517—II.), a nechť přihlásí se den před započetím zkoušky osobně a složí předepsanou taxu zkušební v obnosu 15 zl. Ředitelem této c. k. zkušební kommisse jest p. J. Šťastný, školní rada a ředitel české reálky.

Přednášky na filosofické fakultě kr. university v Záhřebě v zimním pololetí 1888—1889.

I. Oddíl filosoficko-historický.

Fr. *Marković*: Psychologie O Leibnitzi a Kantovi. Esthétické cvičby. — N. *Nodilo:* Dějiny řecké od 2. války messenské. Četba Thukididovy historie. Písemné cvičby kandidátův (seminář). — T. *Smičiklas:* Dějiny charvátské až do r. 1526. Palaeografie latinská středního věku. — P. *Matković:* Zeměpis Evropy. Dějiny zeměpisu a zeměpisných objevův 18. věku. Methodika zeměpisné vědy. — Fr. *Maixner:* Mythologie římská. Výklad Ciceronových Tusculanae disputationis lib. II.; písemné práce (seminář). — M. *Šrepel:* Vybrané části skladby latinské. Conjugace jazyka latinského. — Fr. *Petračić:* Dějiny řeckého dramatu. Výklad lyrických písní v Sofokleových tragoediích s úvodem o řecké metrice. Cvičba u vý-

kladu Herodotových dějin a písemné práce (seminář). — Doc. A. *Musič:* **Řecká** mluvnice. — A. *Pavić:* Literatura charvátská. Skladba jazyka charvátského. **Obsah** a metrum národních písní (seminář). — T. *Maretić:* Staroindijská mluvnice se stálým zřením na jazyk řecký, latinský a staroslověnský. Sídla a plemena západních Slovanův od VI. do XI. věku. — *Kršnjavi:* Dějiny architektury.

II. Oddíl mathematicko-přírodovědecký.

Gj. *Pilar:* Přípravná mineralogie. Fysikální geologie. — A. *Heinz:* **Počátky** morfologie a fysiologie rostlin. Mikroskopické demonstrace k anatomii rostlin. Speciální morfologie fanerogam. Conversatorium o vybraných částech fysiologie. — M. *Kišpatić:* Optické vlastnosti krystallův s praktickými cvičbami. — D. *Gorjanović:* Obecná palaeontologie. — V. *Dvořák:* Mechanika a akustika. **Návod** v praktická cvičení. Dějiny fysiky. Theoretická fysika. — K. *Zahradník:* Geometrie synthétická. O řešení rovnic. O počtu integrálním. Seminární cvičby (upotřebení homog. koordinat a z počtu differenc.). — G. *Janeček:* Lučba neústrojná I. Lučba lékařská I. Lučba analytická I.: qualitativná analysa. Mendelejeva periodická soustava elementův. Praktické analytické cvičby v lučebně pro začátečníky. Cvičby v lučebně pro pokročilé. — J. *Domac:* Farmakognozia.

III. Čtení lektorův.

F. J. *Celestin:* Tvarosloví jazyka ruského. *Tvarosloví jazyka českého.* — J. *Bojničić:* Mluvnice jazyka maďarského pro začátečníky. Dějiny maďarské literatury. — Iv. *Quiquerez:* Skladba jazyka německého. Četba a výklad Schillerových dramat.

Přednášky, které se konají na filosofické fakultě university Krakovské v zimním pololetí školního roku 1888-89.

Filosofie a paedagogika.

Dr. *Straszewski:* Zásady éthiky s obecným vstupem do filosofie. Conversatorium filosofické. — Dr. *Kulczyński:* O nauce jazyka a literatury latinské a řecké. Conversatorium paedagogické. Oddíl II., speciální. Cvičení praktická v nauce mluvnice řecké ve vyšších třídách gymnasijních a v četbě Sofoklea. — Dr. *Ziemba:* Filosofie praktická v hlavních črtech.

Mathematika a astronomie.

Dr. *Karliński:* Astronomie praktická. Počet celkový (integrální.) Cvičení v semináři mathematickém. (Oddíl II.) — Dr. *Baraniecki:* Geometrie analytická v prostoru. Theorie funkcí periodických. Cvičení v semináři mathematickém.

Nauky přírodní.

Witkowski: Fysika zkušebná. (Část I.) Cvičení praktická v pracovně fysické. — Dr. *Olszawski*. Lučba analytická qualitativna. Lučba analytická quantitativná. Cvičení praktická v rozborech quantitativných. — Dr. *Bandrowski:* Základové lučby neústrojné. — Dr. *Kreutz:* Základové mineralogie. Repetitorium z mineralogie. Cvičení praktická v pracovně mineralogické. — Dr. *Szajnocha:* O geologické soustavé Karpat. Palaeontologie zvláštní. Mlži. Počátky petrografie. Cvičení praktická v kabinetě geologickém. Conversatorium geologické. — Dr. *Nowicki:* Zoologie systematická na základě anatomie srovnávací pro mediky. Cvičení zootomická. — Dr. *Wierzejski:* Srovnávací anatomie zvířat bezobratlových. Embryologie obratlovců. Cvičeni zootomická. Cvičení histologická. — Dr. *Rostafiński:* Základové botaniky. Organografie květu. Cvičení v pracovně botanické. — Dr. *Janczewski:* Houby. Anatomie rostlin vzhledem na farmakognosii. Cvičení v anatomii a rozvoji rostlin.

Zeměpis, dějepis a jeho nauky pomocné.

Dr. *Czerny:* Ethnografie. Obecný zeměpis obchodní. — Dr. *Zakiszewski:* Dějiny řecké. Kongres Vídeňský roku 1814. a 1815. Seminář historický. —

Dr. *Smolka*: Doba Jagiellońská. Ostatní léta říše polské. Seminář historický. — Dr. *Mycielski*: Déje vlády šlechtické v Polsce v době volební. — Dr. *Lewicki*: Dějiny rakouské. Conversatorium z oboru dějů rakouských. — Dr. *Ulanowski*: Základové palaeografie a diplomatiky střed. věku. Cvičení praktická v palaeografii a diplomatice. — Dr. *Tepkowski*: O zbytcích z oboru předhistorického. Přehled zbytků starožitných z proslovu od Karpat po Balt, z doby od XII. do XIII. věku. — Dr. *Sokołowski*: Dürer a Holbein. Dějiny řeckého sochařství. Cvičení prakt. na ukázkách kabinetu dějin umění.

Filologie a dějiny literatury.

M. *Iskrzycki*: Dějiny prosy řecké. Poétika Aristotelova. Sofokleův Edip na kolonu. Latinská cvičení v proseminaři filolog. — Dr. *Morawski*: Historie latiny. Seminář lat.: Plautova Komédie Rudens. V proseminaři cvičení mluvnická v oboru řečtiny. — Dr. *Malinowski*: Mluvnice jazyka polského. Výklad textův českých z Nerudových povídek Malostranských. V semináři slovan. cvičení mluvn. a výklad vybraných kusův Mikuláše Reya z Nagłowia. — Dr. *Tamowski*: Literatura za Stanislava Augusta. Julius Słowacki. Seminář literární. — Dr. *Creizenach*: Dějiny ném. literatury XIX. století. Přehled dějin německé literatury v středověku. V germanistickém semináři cvičení pro začátečníky, výklad písně o Niebelungách, výklad vybraných kusův z Lessingových spisův estheticko-kritických. — Lektor *Ciectowski*: Mluvnice francouzská.

Přednášky na filosofické fakultě university Charkovské v zimním semestru r. 1888-89.

Th. A. *Zelenogorskij*: Filosofie Platonova. Metafysika Aristotelova Logika. — P. E. *Lejkfeld*: Filosofie Platonova, čtení a výklad Faidona. — J. V. *Netušil*: Systematický přehled tvarosloví jazyka latinského a řeckého v historickém rozvoji. Důležitější otázky paedagogické vzhledem k vyučování na středních školách vůbec a dřevních jazyků zvláště. Praktická cvičení. čtení I. zprávy Statiovy Thebaidy; čtení I. kn. Cass.: De bello civili. — G. F. *Šulc*: Výklad Medey Euripidovy. Čtení vybraných kusů Lukiánových. Praktická cvičení. Výklad 20 zp. Iliady; výklad Lysiovy řečí proti Agorathovi. — R. J. *Šercl*: Čtení a výklad vybraných epigrammův Martialových. Latinská metrika. Praktická cvičení, čtení biografií Suetoniových; čtení vybraných od Horatiových. — A. N. *Derevickij*: Dějiny klass. umění ve spojení s theorií umění vůbec. Praktická cvičení, čtení Aischylových Choéfor. Čtení III. knihy dějin Herodotových. — A. J. *Aleksandróv*: Srovnávací mluvnice jazykův indoevropských. Sanskrtská mluvnice. Dějiny literatury indijské. — A. A. *Potebňa*: Skladba jazyka ruského. Čtení starých památek ruských za účelem grammatickým. — N. Th. *Sumcov*: Dějiny literatury ruské od nejstarších dob do Petra Velikého. Dějiny poesie národní, zvláště duchovní, ve spolku s dějinami literatury a umění. Praktická cvičení historicko-literární rozbor dřevních památek literárních, zol. prvotního letopisu. — P. A. *Bezsonov*: Církevně-slovanský jazyk s jeho mluvnicí v historickém rozvoji, s ohledem na památky kyrillské i blaholské. Praktické cvičení v církevně - slovanském jazyku. *Český jazyk, obzvláště dřevní dle památek národních s mluvnicí a srovnáním s nynějším jazykem spisovným.* Slovanské bájesloví a slovanské národní básnictví v srovnávání se starým básnictví v srovnávání se starým básnictvím řeckým a římským. Vlaský jazyk: překlad Danteovy Božské komedie a Tassova Osvobozeného Jerusaléma. — M. S. *Drinov*: Mluvnice církevně - slovanského jazyka. Čtění a rozbor církevně slovanských památek. — V. K. *Nadler*: Obecné dějiny střed. věku. — V. P. *Buzeskul*: Děje řecké. Praktická cvičení. — V. V. *Lapin*: Děje dřevních národů východních. Děje výkupův a objevův na východě. Římská historiografie. — D. J. *Bagalěj*: Ruské děje do Petra Velikého. Děje západní a jižní Rusi. — P. N. *Bucinskij*: Děje ruské nepokojných dob až do Alžběty Petrovny včetně. Praktická cvičení,

čtení a rozbor historických památek 17. a 18. věku. Děje dobytí a osazení Sibíře. — A. S. *Lebedev*: Děje církevní od I. do IX. století. — L. Z. *Kolmačevskij*: Děje literatur západoevropských. — G. V. *Dauns*: Anglický jazyk. — S. V. *Solověv*: Francouzský jazyk. — A. E. *Tmard*: Německý jazyk. — M. F. *Kovalskij*: Upotřebení počtu differentiálního v geometrii. Integrování funkcí. Integrování rovnic. — K. A. *Andreev*: Analytická geometrie v rovině. Theorie čísel. Praktická cvičení v počtu differentiálním. — M. A. *Tichomandrickij*: Vyšší algebra. Theorie konečných differencí. Theorie funkcí integrálních. — A. M. *Liapunov*: Kinématika. Dynamika. — G. V. *Levickij*: Astronomie. — J. I. *Morosov*: Fysická geografie. Statika a dynamika athmosféry. — A. P. *Šimkov*: Zkušebná fysika. — G. J. *Lagermark*: Ústrojná lučba. — V. F. *Timotheev*: Fysiko-chemie. — I. F. *Levakovskij*: Geologie. — A. S. *Brin*: Krystallografie, krystallofysika a krystallochemie. — A. S. *Pitra*: Anatomie a fysiologie rostlin. — S. V. *Reinhard*: Morfologie a systematika semenných rostlin; též výtrusných rostlin. — A. F. *Maslovskij*: Embryologie živočichův bezpáteřnatých. — P. T. *Stepanov*: Zoologie. — A. F. *Brandt*: Srovnávací anatomie živočichův bezpáteřnatých. — V. J. *Danilevskij*: Fysiologie. — V. V. *Reinhard*: Srovnávací anatomie živočichů bezpateřnatých. — N. K. *Jacukovič*: Rozbor qualitativní. Lučba technická. — A. E. *Zajkevič*: Zemědělství.

Přednášky na filosofické fakultě university Lipské v zimním semestru 1888—89.

E. *Windisch*: Grammatika Sanskrty. Uvedení v literaturu a nauku Buddhistickou. Zákonník Manuův. — V. *Roscher*: Praktická národní oekonomika a hospodářská policie. Hlavní nauky hospodářské politiky a statistiky. — F. *Zarncke*: Děje něm. literatury až po reformaci. Výklad básní Walthera von der Vogelweide. — J. *Overbeck*: Uvedení do řecké mythologie. Výklad Pausaniova popisu Akropole athenské. — H. *Masius*: Obecné vychovatelství. Děje školstva 16. a 17. st. — A. *Ebert*: Uvedení v srovnávací studium románských jazykův. Čtení Calderonova díla, La vid a es sueño. — G. *Voigt*: Německé děje od počátku Staufů až po smrt Maxmiliána I. Nauka o listinách a latinská palaeografie. — V. *Scheibner*: Upotřebení theorie elliptických funkcí. — A. *Schemk*: Fytopalaeontologie. — K. *Neumann*: Vybrané části z geometrie. Uvedení v theorii elektrodynamiky a magnetismu. — R. *Lauckart*: Srovnávací anatomie. — A. *Blomeyer*: Zásady obecného zemědělství. Pěstování rostlin. — F. *Zirkel*: Mineralogie. — G. *Wiedemann*: Pokusná fysika. (Teplo-elektřiny.) — A. *Springer*: Děje starokřesťanského umění. Děje renaissance v Italii. — L. *Krehl*: Výklad aethiopské Chrestomathie a syrských textův. Výbor sůr z koránu. — R. *Hildebrandt*: Starší píseň národní ve významu literárně-historickém a kulturně-historickém. O německé etymologii jako prameni k dějům kulturním. — K. V. *Fricker*: Právo přirozené. Státní právo království Saského. — M. *Heinze*: Děje novější filosofie od renaissance až po naši dobu. Náboženská filosofie. — V. *Wundt*: Uvedení do filosofie a logiky. Základové metafysiky. Experimentální psychologie. — A. *Leskien*: Srovnávací a historické tvarosloví slovanských jazykův. Čtení a výklad staroslovenských textů. — J. H. *Lipsius*: Attické starožitnosti. Výklad Demosthenovy řeči proti Androtionovi. Výklad starých nápisů. — O. *Ribbeck*: Děje attické komoedie a výklad Aristofonových Vos. Výklad vybraných od Horatiových. — R. *Würkel*: Encyklopoedie anglické filologie. Historická mluvnice jazyka anglického. H. *Bruns*: Nebeská mechanika. — V. *Maurenbrecher*: Děje nejnovější doby 1840—1880. Nauka o pramenech k dějům 19. století. Výklad Tacitovy Germanie. — F. *Wislicenus*: Ústrojná lučba experimentální. Lučba kovů. — K. *Wachsmuth*: Děje řecké. Výklad Senekovy Apokolokyntose. Politika Aristotelova. — S. *Lie*: Průmětné měřictví rovinné. Použití geom. pozorování k integrování rovnic differentiálních. — F. *Ratzel*: Anthropogeografie. Německo a sousední země. — K. *Brugmann*: Vybrané části ze srovnávací mluvnice indoevropských jazyku se zvláštním zřetelem

na jazyky klass., germánské a na Sanskrt. Počátkové jazykovědy. — V. *Pfeffer*: Experimentální fysiologie rostlin. Mikroskopická cvičení. — V. *Ostwald*: Neústrojná lučba experimentální. Soudní lučba. Fysikální lučba. Elementární thermodynamika. — L. *Strümpel*: Uvedení do filosofie a logiky. Uvedení do paedag. pathologie. — K. *Biedermann*: Děje něm. literatury v 16. a 17. století. Rovněž v 19. století. Pověsť a poesie o Faustovi se zřetelem na Goethova Fausta. Děje ústavy Německa, Saska a Pruska. — H. *Czedner*: Geologie. Palaeontologie. — V. *Wenck*: Děje západních zemí od stěhování národů, až po Karla Velkého. Děje Německa od smrti Bedřicha Velkého až do r. 1806. — F. *Stohmann*: Lučba zemědělská. Chemická technologie. — K. *Hesmann*: Uvedení do filosofie a logiky. O základních pojmech aesthetiky. — A. *Mayer*: Uvedení do analytické mechaniky. — G. von der *Gabelentz*: Čínská mluvnice. Japanská mluvnice; malajská mluvnice. O Konfuciovi. — B. *Delitzsch*: Výklad nápisu Asurbinapalova Mluvnice biblicko-aramaejského jazyka. Mluvnice arabská. Mluvnice novoperská. — V. F. L. *Jacobi*: Uvedení v studium věd kamerálních. Nauka o zemědělství. O etymologii. — H. *Hürzel*: Farmacie. — R. *Seidl*: Děje filosofie. Poměr německé filosofie ku křesťanství od dob Kantových. — V. *Pückert*: Děje politických theorií v středověku. Přehled dějů Pruska od velkého kurfirsta až po smrť Bedřicha Velkého. — A. *Zürn*: Zdravotnictví domácích ssavců. Zvěrolékařství. — O. *Paul*: Děje hudby od 16. století až po naše doby. Nauka o harmonice. Děje hudební theorie. — K. von der *Mühll*: Uvedení v počet differentiální a integrální; mechanická theorie tepla. — V. *Arndt*: Děje ústavy v středověku. — V. *Gardthausen*: Římský dějepis. — E. von *Mayer*: Děje vývoje lučebních theorií. — A. *Weddige*: Lučba aromatických sloučenin. — R. *Sachsse*: Uvedení v lučbu zemědělskou. — Th. *Schreiber*: Děje řeckého umění až po Alexandra Velkého. — V. *Marstall*: Zoologie páteřnatých. Darwinská theorie. — R. *Richter*: Vybrané kusy paedagogiky gymn. se zřetelem na nynější snahy reformační. — K. v. *Bahder*: Grammatika a metrika středolomoněmecká. — P. *Fraisse*: Histologie s naukou o buňkách. — H. *Howard*: Účetnictví hospodářské. — F. *Settegast*: Vlaská mluvnice. Starofrancouzská četba. — H. *Settegast*: Výživa a vzrůst kulturních rostlin. Chov dobytka. Mlékařství. — E. *Hasse*: Uvedení v studium statistiky. Německá politika osadní. — B. *Lindner*: Děje náboženství. — R. *Kögel*: Německá mluvnice. — A. *Weiske*: Přehled fysiky. — H. *Wolff*: Zkušebná psychologie na základě fysiologickém. — K. *Walcker*: Otázka dělnická. Národní oekonomie. — L. *Holzapfel*: Děje Říma za pún. válek. Výklad Plutarchova Themistokla a Perikla. — F. *Techmer*: Anglická Fonetika. — H. *Ambronn*: Theorie a užití mikroskopu. — A. *Fischer*: Přírodopis mechů a cévnatek. — R. v. *Schubert-Soldern*: Psychologie. — R. *Scholvin*: **Mluvnice jazyka českého.** *Cvičení česká.* Mluvnice nynějšího jazyka ruského. — J. *Felix*: Palaeontologie ssavců. — F. *Haussen*: Děje řeckého epu. — E. *Zarncke*: Děje římské literatury až po Augusta. — A. *Brockhaus*: Děje umění středověkého. — E. *Schmidt*: Ethnografie Ameriky. — H. *Körting*: Děje jazyka francouzského. Děje literatury provençalské s výkladem textů. — R. *Behrem*: Repetitorium neústrojné lučby. — O. *Warschauer*: Theoretická národní oekonomie. Děje novějšího kommunismu. — E. *Beckmann*: Lékárnická lučba. Soudní lučba. — F. *Engel*: Cvičení v rejsování. — V. *Wollner*: Děje ruské literatury 18. věku. — V. *Busch*: Děje anglického parlamentu. — G. *Erler*: Děje Německa od Jindřicha I. až po zaniknutí Hohenstaufů. Děje francouzské revoluce. — V. *König*: Interference a polarisace světla. Meteorologie. — A. *Odin*: O P. Corneillovi a děje dramatické poesie ve Francii. Cvičení v oboru románské dialektologie. — F. *Gess*: Děje Německa od roku 1806—1815. K. *Cictorius*: Děje římských císařů. — G. *Schirmer*: Irská mluvnice. — H. *Kretzschmar*: Děje opery. Hudební tvarosloví. Liturgická cvičení.

Literatura.

Redakce došla tato díla:

Od nakladatelův:

Program poslala dále česká reálka v Budějovicích.

Bibliotheka mládeže studující, vydávaná péčí Ústředního spolku středních škol českých. Serie I., čís. 5. **Jubilejní Památník na oslavu čtyřicetiletého panování Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I.** V Praze 1888. Nakladatel B. Stýblo, m. 8°. 200. Cena 68 kr. — Důstojně a případně oslavil Ústřední spolek jubileum Jeho Veličenstva vydav sborník, jenž přehledně a jasně vyličuje pokrok, jakého doznaly za panování Jeho Veličenstva vědy, umění a jiná toho druhu odvětví v českém národě. Památník ozdobený velezdařilou podobiznou Jeho Vel., zahájen jest vzletnou básní Em. Miřiovského, načež následuje životopisný nástin Jeho Vel. od Jar. Vlacha. K. T. vykládá o rozvoji českého školstva za minulých 40 let. Potom vyličují pokroky ve vědách, uměních, v hospodářství, v průmyslu a obchodu za panování Jeho Vel. jednotliví odborníci, a sice v tomto pořadě: J. E. Hulakovský: Náboženství. A. Truhlář: Staroklassická literatura oboru školského v jazyce českém. Jazykověda česká na školách středních 1848 a 1888. V. E. Mourek: Studium moderních jazyků západoevropských (frančtiny, angličiny, vlaštiny). J. Vávra: Dějepis. J. Zdeněk: Zeměpis. M. Pokorný: Mathematika. J. A. Theurer: O pokrocích fysiky v letech 1848—1888. V. Kurz: Přírodopis. J. Škoda: Umění výtvarná. J. Dědeček: O rozkvětu zemědělství od r. 1848—1888. Rozvoj českého průmyslu a obchodu v posledním čtyřicetiletí. Jak se dovídáme, doporučila c. k. školní rada zemská Památník školám středním.

Bayerova Moravská knihovna pro náš lid. Pořádá a vydává Fr. **Bayer.** V Třebíči. 8°. Nakladatel J. F. Kubeš. Cena seš. (o 3—4 arších) 10 kr. Roč. I. (1888). Seš. 1. až 4. *Jak byl Rapouch jun. vyléčen.* Humoreska od V. *Kosmáka. Pamlsky z jalovcového kraje.* Sebrané humoresky Karla *Lhotského.* Šťastnou volbou počíná nová Knihovna tato, neboť Kosmák a Lhotský nemají jen na Moravě dobrý zvuk, nýbrž i v Čechách, jak jsme nedávno ukázali při Kosmákově Chrtu. Vynikajíť oba spisovatelé tuto uvedení bystrým pozorováním lidu kolem nich žijícího a dovedou pozorování svá také jasně a jadrně podati. Zvláště pak si mimo vlastnosti tuto uvedené při nich vážíme toho, že čerpají z nevyvážitelného zdroje mluvy národní, v které se tají ještě tolik perel. Doporoučíme tudíž Knihovnu tuto nejširším kruhům, doufajíce, že jak slibně počala, tak zdárně také bude pokračovati.

Vesmír. Obrázkový časopis pro šíření věd přírodních. Redaktor prof. Fr. **Nekut.** V Praze 4°. Cena ročně 6 zl. Ročník XVIII. Čís. 4. má nové články tyto: Fysika bez přístrojův (V. R.). Zpráva o cestě do Berlína a na Moravu (J. Kafka). Želva supí. Drobnosti.

Učebnice dějepisu obecného pro ústavy učitelské sepsal Josef **Letošník.** Díl I. od nejstarších dob až ku smlouvě ve Verduně. S 55. obrazci. V Praze 1888. Nakladatel F. Kytka. 8°. II. 151. Cena 1 zl. — Spis jest prakticky, stručně a přehledně upraven; do textu vložena jsou hojná, případná a jasná vyobrazení různých památek, zvláště stavebních, starých krojův a p. Poslouží tedy spis tento výborně účelu určenému, schválen jsa vys. c. k. ministerstvem. Úprava jest velmi úhledna, tisk veliký, zřetelný, papír pevný.

Zábavné Listy. Obrázkový časopis pro lid český. Redaktor J. L. **Turnovský.** V Praze. Nakladatel A. Hynek. 4°. Cena ročně (26 sešitův) 4 zl. 80 kr. (se zásylkou 5 zl. 20 kr) Ročník XI. Sešity 2—4. mají nové články tyto: Po-

vozník Filip (V. Pejša). *Kříž na rozcestí (J. Štemberka). Historie mládeneckého klubu v Madějkově (M. Kamenář). *Hraběnka ze Serinu (A. Heyduk). Radovanský „velebňoušek“ (J. J. Koštál). Feuilleton. Drobnosti. Vyobrazení jest opět hojnosť; uměleckým provedením vyniká zvláště Hettešův Jiří Poděbradský, Bízův obraz „Na píšťalkách“, Hettešova „Studie“, Höflingerova „Elfrida“, Bízův obraz „Na táčkách“, Alešova rázovitá vyobrazení „Ze starých zlatých časů“ a „Před sto lety“.

Husinec, rodné místo Jana Husi. Dle různých pramenův sestavil Matyáš **Grünwald.** V Benešově 1888. Nakladatel Fr. Müller, m. 8°. 79. Cena ? kr. Spisovatel předkládá spisek, jenž nechce býti „považován za nějaké literární dilo, neb pragmatický dějepis a tak posuzován, nýbrž za sbírku pamětí Husince.“ Jest to tedy dobrá rukověť pro cestovatele, v níž spisovatel vykládá o památném Husinci a okolí, k čemuž připojuje, což zvláště zajímavo jest, paměti o Husinci ze starých zápisův. Tu tam se vloudily do spisu některé chyby tisku a omyly, jako *že ava* ve slově Šumava značí vodu (o čem viz Krok II., 172); na mínění spisovatelovo o osazení jihu Čech nelze ovšem přiložiti kritického měřítka. Na str. 59 místo Dessours má býti Deffours, na str. 69 místo punklých má státi punktích. Ku spisku připojena jest rytina rodného domku M. Jana Husi.

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redakcí a nákladem V. **Vlčka.** V Praze 8°. Cena ročně 7 zl. 20 kr. Roč. VIII. Seš. 12. má nové články tyto. K jubileu Dr. Frant. L. Riegra (J. Kalousek). *Listopad (A. Škampa) Nové rovy české (J. Vrba). Česká činohra (F. Zákrejs).

Naší mládeži. Obrázkový časopis pro mládež dospělejší. Redaktor J. Vl. **Krátký.** V Praze. Nákladem J. R. Vilímka. 4°. Cena ročně (12 sešitův) 3 zl. Ročník XIV. Sešit 11. má nové články tyto: Plichta ze Žirotína (B. Čermák). *1848—88 (B. Čermák). *Netopýr a pták (K. V. Kuthan). Slavné čtyřicetiletí (E. Musil-Daňkovský). *Zeď proti Švédům (dle Vogla př. Nečas). Vzpomínky z prázdnin (J. E. Hulakovský).

Ženské Listy. Nákladem Ženského výrobního spolku českého. Redakcí Elišky **Pechové-Krásnohorské.** V Praze. 8°. Ročně (12 čísel) 1 zl. 80 kr., poštou 2 zl. Roč. XVI., čís. 1—12. List tento důstojně zastupuje u nás ženskou otázku, pečuje jak zvláště o poučení, tak i o ušlechtilou zábavu a všímá si zvláště literárních novinek spisovatelek českých; drobné zprávy jsou tak vybírány, aby neměly jen okamžité ceny. Směr Listův těch jest všeho uznání hoden, naskrze vlastenecký. O pečlivém vedení svědčí obsah, jenž jest tento: V rodišti Prešérna (A. Řeháková). Zpráva kommisse školské o žádosti spolku českých učitelek v Praze, aby zřízen byl druhý český ústav ku vzdělání učitelek v Čechách. (J. Čelakovský). Jak se cukr připravuje (Milina H). Ženy ve Švédsku (Béta K). Zápisky vzorné matky z lidu (J. V. Frič). Hypnotismus a vychovatelství (J. L.). Ze zkušenosti české spisovatelky (E. Krásnohorská). Upomínky z cesty po Slovensku (V. Sokolová). Jará mysl nejskvostnější dárek mateřský (A. Čadová). Vzpomínka na F. Stráneckou (G. Preissová). Znamenité hřbitovy v Italii (D. Hanušová). Berta Mühlšteinová, její život a literární působení (M. Špindlerová). Vzpomínky na na vychování v klášteře. (A. U. Ledecká). Ten Prajz, co vojnu robí (G. Preissová). V Záhřebském ústraní (D. Hanušová). *Mé štěstí (R. Jesenská). *Divný stroj (J. Kundrátová). *Před dětským plesem. *Drahé dceruške (E. Merzenová). Drobnosti.

Novočeský Archiv Literární. Pořádá Dr. Frant. **Bačkovský.** Čís. 1: Rukopis Královédvorský a Zelenohorský ve světle pravdě podobném. Napsal Dr. Fr. Bačkovský v Praze 1888. Nákladem pořadatelovým. 8°. 132. Cena 1 zl. 60 kr. Spis. založil opět nový — nevíme už kolikátý — podnik literární. V úvodě vykládá, co napsal na obranu obou rukopisů; dále vykládá, že prý „hlouběji (sic!) a hlouběji pátraje a zkoumaje, nabývám jiných a jiných názorův o ledačem, a to poměrně velmi rychle, protože skoro každý den 8—12 hodin (sic!) obírám se

výhradně jen a jen prací literární. A tu co se týče „Rukopisů", počátkem roku 1886., když spor o pravost jejich v „Athenaeu" začal, i já pochyboval jsem poněkud o jejich pravosti, byv zachvácen důvody prof. Dra. Jana Gebauera. Zahloubav se však do důvodů těch a jav se studovati, co Gebauer dříve, než o pravosti „Rukopisů" pochyboval, o nich napsal, i co napsali o nich jiní, víc a více sama sebe o pravosti jejich jsem přesvědčoval a přesvědčil docela, když i literarnědějepisnou látku „Rukopisů" se týkající jsem probral, a dobu z let 1810—1850. za tím účelem vyšetřil, sbíraje všemožně také doklady, zdající se nasvědčovati nepravosti. Z toho vyplynulo, co na obranu pravosti jejich jsem napsal, a mnoho z toho podávám veřejnosti prvně teprv ve spise přítomném, ku kterému jsem užil, pokud se mi hodilo, i všeho, co v časopisech o „Rukopisech" jsem otiskl." Rozpravy čelící proti popěračům (sic!) pravosti „Rukopisů" podány jsou v známé manýře spisovatelově, přeplněny jsouce citáty a poznámkami až k nepřehlednosti a nejasnosti. Mnohé poznámky jsou úplně zbytečny, ba malicherny, jako k větě „Děj Záboje vyvinuje se velmi případně v 5 oddílech", poznámka: V těchto *pět* oddílů „Záboje" dosud nikdo neroztřídil (str. 66). Důkaz pravděpodobnosti, jakoby Hanka byl objevil R. K. někde dříve, než vydal I. svazek Starobylých skládání, a jako by jej potom byl přinesl do Králové Dvora, a tam ve věži kostelní k nálezu jej připravil, se spisovateli naprosto nezdařil. V příčině moravismů v R. K., kteréhož nálezu si spisovatel prioritu přivlastňuje (str. 11., ač my víme o jiných, kteří už dávno mínění to projevili), promluvíme na jiném místě. Že by spisovatel byl něčím novým podstatně přispěl k rozřešení sporu o R. K. a R. Z, nezdá se nám. Spisovatel chtě odůvodniti, proč píše „královédvorský", ač uznává „kralodvorský" správnějším, činí to (str. 8.) barokním výrokem, „aby brusič měl vždy na paměti na prvém místě srozumitelnosť, na druhém libozvučnosť a teprve na třetím správnosť," který jsme byli v Kroku I., str. 351 po zásluze odsoudili.

Ottův Slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze. 8°. Cena sešitu (o 48 stránkách) 36 kr. — Sešit 22. přináší pěkně provedenou přílohu typů národů amerických a následující vyobrazení: Véd Mija v alžírské Saharé, stan pastýřů v Alžírsku, Amaltheia a Zeus, Amaryllis, boj Amazonek s Řeky, Amazonka, město Amber, Ambit v bývalém dominikánském klášteře v Budějovicích, půdorys ambitu z proboštství roudnického. Amblystoma (mlok příčnozubý). V sešitě tomto jest dokončení obšírného článku „Alžírsko", jeho podnebí, rostlinstvo, zvířena, obyvatelstvo. rozdělení a správa země, průmysl, církevní záležitosti, dějiny. — Pěkně psána je bibliografie Amadea, vévody z Aosty, druhého syna krále italského Viktora Emanuela, jeho vláda a odstoupení s trůnu španělského. Mimo tyto obsahuje sešit 2. ještě jiné delší články: Amadis de Gaula, Amalgamování, Amaltheia, Amara, Amari, Amasis, Amozonky, Amazonská řeka, Ambit, Ambodik (Nestor Maksimovič). — Šešit 23. má přílohou mapu jižní Ameriky v příčině politického rozdělení a lidnatosti; k tomu se řadí počátek důkladné rozpravy o Americe (povšechný ráz, horopis, geologické poměry, nerostopis, vodopis. podnebí, rostlinstvo, zvířena, národopis). Mimo to jest v textu vyobrazení k článku Amenthes, a k několika článkům přírodovědeckým. — Sešit 24. obsahuje dokončení obšírného článku „Amerika". a sice její národopis, jazyky, vzdělanosť, zemědělství, obchod, průmysl, politické rozdělení, dějiny a literaturu. V tomto sešitě jsou v textu četná vyobrazení a mapka uhelných průplavů pennsylvanských. V sešitě tomto jest také životopis Amerlingův. Pěkná vyobrazení jsou připojena k článkům: Amfión, Amfitheater, Amfora, Amiens (kathedrála), Ammón a j.

Кіевскія Университетскія Извѣстія. Redaktor V. **Ikonnikovъ.** V Kievě. 8°. Cena ročníku (12 svazkův o 15—20 arších $6^1/_2$ rub., se zásylkou 7 rublův). Roč. XXVIII. Svaz. 8: Dějiny Velké charty v XIII. věku (A. *Jasinskij.* Str. 35—62). Dějiny ústavních zemských listin litevsko-ruské říše (M. *Jasinskij.* Str. 37—72). Teplota v Kievě na povrchu zemském v letech

1884—1887 (*K. Žuk*. Průměr r. 1884 + 7·78 C, r. 1885 + 8·92 C, r. 1886 + 8·18 C, r. 1887 + 9·08 C). O vylučování rtuti z organismu močí (V. *Borovskij*). Kritika bibliografie. Meteorologické tabulky pro Kiev (K. *Žuk* a G. *Florinskij*), a sice za *leden* 1888 průměrem: tlakoměr 746·6 mm. (největší průměr 759·4 dne 5., nejmenší 729·1 dne 27), teplota vzduchu — 8·4 (nejv. pr. + 1·0 C dne 26., nejm. — 20·8 dne 24.), srážky 1·0 mm (nejvíce 3·1 dne 13.). Za *únor* průměrem: tlakoměr 746·1 mm. (největší průměr 762·1 dne 27., nejmenší 732·4 dne 5.), teplota vzduchu — 9·6 C (nejv. pr. + 1·2 dne 1., nejm. — 16·4 dne 25.), srážky 1·2 mm. (nejvíce 11·7 dne 19.).

Zeměpisný sborník. Redaktoři: prof. Dr. Fr. *Augustin*, prof. Dr. Ot. *Feistmantel*, J. J. *Kořán*, prof. Dr. Jan *Palacký*, prof. Jar. *Zdeněk*. V Praze 8°. Předplatné ročně (12 sešitův) 5 zl. (poštou 5 zl. 30 kr.) Roč. III. Sešit 4 a 5. Vodopis Evropy (J. Palacký). Klimatické stanice čili „Sanitaria" ve Vých. Indii (Ot. Feistmantel). Z pomezí slovinsko-německého. Chladné léto r. 1888 (F. Augustin). Literatura. Školní poměry cizí (Národní školy J. Palacký). Počátky geografie u Arabů. (R. Dvořák). Drobné zprávy ze všech dílů světa.

Pod drobnohledem. Prostonárodní výklady přírodovědecké. Podává Fr. **Polívka.** V Olomúci 1889. Nákladem Kramáře a Procházky, m. 8°. 48. Seš. I. Cena 20 kr. — Sešit tento jest pouze částí většího díla, jež má zaujímati 5 sešitův. Výklady, jaké tuto podává spisovatel k výkresům zhotoveným dle drobnohledných zkoumání, jsou srozumitelné a jasné, výkresy samy čisté provedené. Knížka bude tedy vítanou pomůckou, zvláště těm přátelům věd přírodních, jimž nelze zkoumati zjevy přírodní důkladnějším drobnohledem.

Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien. Red. V. v. **Hartel**, K. **Schenkl**. Wien. 8°. Cena ročně 12 zl. Roč. XXXIX. Seš. 11. Rede bei der Trauerfeier für Herman Bonitz (K. Schenk). Literarische Anzeigen. Miscellen.

Manualník M. Václava Korandy t. ř. Rukopis bibliothéky klementinské přepsal a vydal Josef **Truhlář.** V Praze 1888. Nákladem král. České společnosti nauk. 8° XXIII. 221. Cena ? Rukopis tento, z něhož jmenovitě Palacký hojně čerpal, jest po mínění vydavatelově spíše sborník z různých skupin a kusův. Povaha celku jest tato: 1. Kodex zvaný „Manualník Korandův" v převážné části svého obsahu jeví se nám býti památníkem úřední činnosti administratora Korandy. 2. Vedle této stránky hlavní přihlíženo zejména ve skupině nejčetnější také k čistě praktickym potřebám stylistiky kancelářské a dopisovatelské přibráním pouhých listových formulí, jichž fraseologie tehdejšímu vkusu vyhovovala. 3. Též sběratel celku, myslím toho, kdo všech těchto šest skupin v jeden kodex dal svázati, tohoto druhého účelu nepustil se zřetele docela. 4. Jak z dat nejmladších písemností prvních tří skupin vysvítá, založeny zápisníky tyto okolo r. 1493., když po smrti biskupa Augustina Luciana nastala kališníkům potřeba kancelář konsistorní nově upraviti a archivem opatřiti, jehož troskami se nám býti jeví kodex náš. 5. Tři posléze vyčtené skupiny písemností přidány k celku až při svázání, které událo se okolo r. 1500; i povstala takto směs vhodně označená nápisem nádešním „diversa." 6. Jakož shledáváme největší části písemností v kodexu obsažených autorem býti administratora Korandu, tak nic nevadí nám pokládati téhož za sběratele celku, jehož majetníkem zůstal ještě po r. 1497., kdy administraturu byl složil, jak pozdější přípisky rukou jeho učiněné na konci jednotlivých skupin, kde prázdné místo zbývalo, svědčí. Vydavatel dospívá v příčině Manualníku Korandova k těmto závěrkům: „1. Kodex bibliothéky klementinské, zvaný manualníkem Korandovým, jeví se nám sbírkou několika zápisníků, pořízených na samém sklonku administrace Korandovy, napřed jakožto památníků úřední činnosti konsistoře utrakvistické vůbec a Korandovy zvláště, potom také poněkud za tím účelem sestavenou, aby byla listovým formulářem k potřebám budoucím. 2. Vzhledem k vědeckým potřebám našim jest sborník tento nejstarším

souborným zbytkem archivu konsistoře utrakvistické a tak pramenem církevních dějin XV. věku veledůležitým."

Ropravy třídy pro filosofii, dějepis a filologii král. České společnosti nauk z r. 1887—1888. VII. řady sv. 2. V Praze 1888. Nákladem král. České spol. nauk. 4°. 86., 33., 28., 70., 43. Obsah: *1. J. Jireček*, O zvláštnostech češtiny ve starých rukopisech moravských. — *2. A. Gindely*, Die Processierung der Häretiker in Böhmen unter Kaiser Karl VI. — *3. F. Tadra*, Nově nalezené rukopisy formulářů XIII. a XIV. st. — *4. A. Rezek*, Zápisky Viléma Slavaty z let 1601—1603. — *5—7. J. Gebauer*, Staročeské sklonění substantiv kmene A.

Rozpravy třídy mathematicko-přírodovědecké král. České společnosti nauk z r. 1887—1888. VII. řady svazek 2. S 9 tabulkami. V Praze 1888. Nákladem královské České společnosti nauk 4°. 62., 47., 36.. 32., 144, 19., 165., 32., 20., 11., 49., 7. Obsah: *1. Ph. Počta*, Die Anhozoën der böhm. Kreideformation. — *2. Ott. Novak*, Studien an Echinodermen der böhm. Kreideformation. I. Die irregul. Echiniden der Cenomanstufe. — *3. K. Küpper*, Die Flächen F^4 und F^3. — *4. S. Kostlivý*, Ueber die Temperatur von Prag. — *5. F. J. Studnička*, Výsledky deštoměrného pozorování provedeného v Čechách v r. 1887. — *6. W. Matzka*, Natürlichste Berechnung musikalischer Tonleitern. — *J. F. Augustin*, Ueber den jährlichen Gang der meteorologischen Elemente zu Prag. — *7—8. Velenovský*, Die Farne der böhm. Kreideformation. — *9. M. Lerch*, Ueber Functionen mit beschränktem Existenzbereiche. — *10. K. Küpper*, Zur Geometrie der Flächen dritter und vierter Ordnung. — *11. A. Štolc*, Monografie čes. Tubificidů. Morfologická a system. studie. — *12. M. Hermite*, Sur la transformation *de l'integrale elliptique de seconde espèce.*

Dr. Emila Holuba Druhá cesta po jižní Africe. Z Kapského Města do země Mašukulumbů 1883—1887. S 200 původními vyobrazeními. Nákladem J. Otty v Praze. 8°. Vyšel právě sešit 3. s dokončením druhé kapitoly, v níž jest popis Colesbergu a líčení cesty Svobodným státem Oraňským. Cestovatel seznamuje nás stručně se zřízením a dějinami mladého tohoto státu, načež podává svá pozorování o geologickém útvaru krajiny, vypráví o šedém jeřábu africkém a popisuje plicní nákazu volů a léčení jich. Velmi pěkné a zajímavé je vypravování o pobytu cestovatelově na farmě Groonvleyské. Vyobrazení v sešitě tomto jsou následující: Ohrada na dobytek u jihoafrické farmy, Bojovník Matabelský ozdoben peřím jeřába šedého, Průvodci obelstění poraněným supem, Smrt a hrob ubohého „Spotta", Nehoda na pochodu, V nebezpečenství života, Honba na sysly žíhané, Honba na vodní ptactvo poblíž Scyt-Makaru u Groonvleye, Bílí otroci, Nemocnice pro choré neštovicemi, Hejna vlaštovek přezimujících na rovinách v poříčí Hartsriveru a Molapu, Bella a Izák Celé dílo vyjde v 30—35 sešitech po 30 kr.

Zprávy zasedací.

Spolek pro podporování chudých posluchačů filosofie.

Dne 2. prosince 1888 byla valná hromada spolku. Starosta Dr. Petr *Durdík*, zahájiv schůzi velmi četně navštívenou, ukázal k šlechetnému účelu spolku, jenž trvá právě dvacet let, a vyzývá členy k činnosti co nejhorlivější. Té jest tím více potřebí, any příjmy spolku v tomto roce správním, zvláště následkem všeobecné hospodářské tísně, byly menší nežli v letech minulých, kdežto členův za podporu žádajících přibylo.

Nežli se přešlo k vlastnímu jednání, kandidát prof. Ant. *Kořínek* učinil jmenem výboru návrh, aby na oslavu čtyřicítiletého panování Jeho Veličenstva vě-

novalo se ze spolkového jmění 25 zl. na stavbu akademického domu. Návrh přijat jednohlasně bez debatty. — Jednatel Ant. *Šlambor* čte pak zprávu o činnosti spolkové. Vychází z ní na jevo, že ani na darech nesešlo se tolik, co loni (od zemské spořitelny na př. dostal spolek loni 120 zl., od jistého příznivce spolku 87 zl. a p., letos nic), ani přednášky nevynesly tolik co předešlá leta, částečně proto, že někteří z členů byli při zvaní do přednášek poněkud liknaví. Po přečtení jednatelské zprávy rozproudilo se velmi živé a pohnuté rokování. Univ. prof. Dr. Jos. *Král* a filol. *Weigert* prudce doráželi na výbor, viníce jej z nedostatečného podporování chudých filosofů, z beztaktnosti při rozdávání podpor, z nepečlivosti a pohodlnosti, ze strannictví vůči jednotlivým chudým filosofům a p. Opírajíce se o fakta odráželi útoky ty členové výboru a posl. fil. *Winter* s takovým úspěchem, že prof. Král vida, že se mu nepodařilo posluchače strhnouti na svou stranu, asi se šesti přívrženci opustil síň. Po té schváleny jednomyslně zprávy obřadníkovy a pokladníkovy. — *Volné návrhy* učiněny a přijaty *dva:* prof. *Trnkův*, aby k žádostem za dodatečnou podporu nebyl brán zřetel až do nejbliže příští schůze výborové a *Balcárkův*, aby se ve výroční zprávě uvedlo, co kdo ze zvoucích ku přednáškám vybral peněz. Pak přistoupilo se k volbám, a zvoleni jednohlasně staří členové výboru a jako nový člen Jan *Opletal;* do kontrolující kommisse zvoleni Václav *Řehák* a Arn. *Winter*, náhradníkem *Spěváček.*

Výbor nově zvolený měl dne 8. pros. schůzi i zkonstituoval se takto: starostou Dr. Petr *Durdík*, pokladníkem prof. Ant. *Trnka*, jednatelem Jan *Opletal*, obřadníkem Ant. *Kořínek*, účetním Ant. *Šlambor.*

Základního jmění má spolek 1641 zl. 44 kr. Čistý výnos z přednášek jest 247 zl. 80 kr.; kromě toho darovali spolku: záložna Svatováclavská 20 zl., Karlínská 10 zl., Čáslavská a Nymburská po 5 zl., Bechyňské zastupitelstvo 2 zl., několik professorů Chrudímských 10 zl., dva bývalí členové spolku po 10 zl. Podpory udíleny 6krát za rok a to 80—95 zl. 40—50 členům, kromě 28 zl. půjček. — Jest si přáti, aby naše peněžné ústavy, zvláště záložny, jakož i sbory professorské pamatovaly na náš spolek, a aby i jednotlivci, zejmena takoví, kteří kdysi požívali ze spolku podpory, přispěli mu svou pomocí, ne-li jinak, tedy aspoň přistupujíce ke spolku za členy.[1]) *P. D.*

Král. Česká společnosť nauk.

Schůze řádných členů dne 10. října.

S politováním vzata na vědomosť zpráva, že členové společnosti Gerhard vom Rath v Bonně a sv. p. Löschner ve Velichově zemřeli; pak oznámeno, že „American meteorological journal“ vypisuje cenu 200 doll. za nejlepší práci o tornadech; výměna spisů povolena sborům vědeckým „Academia di scienze morali“ v Neapoli a „El Mitchell Scientific Society v Chapel Hill, U. S.“; ustanoveno, aby svazek rozprav, čítající již 5 pojednání historicko-filologických o 34 arších a 12 pojednání mathematicko-přírodovědeckých o 75 arších, byl co 2. sv. VI. řady uzavřen a rozeslán.

Schůze řádných členů dne 7. listopadu.

Po vyřízení běžných záležitostí zvolen do poroty pro udělení ceny Čermákovy prof. Dr. L. Čelakovský, ustanoveni referenti pro zadané žádosti za publikování předložených pojednání, přečteny návrhy na volbu nových členů řádných a přespolných a konečně po resignaci dosavadního místopředsedy jakož i hlavního

[1]) Členové jsou: činní (řádní), zakládající a čestní. Členem činným stane se, kdo vstoupiv roční příspěvek nejméně 2 zl. zaplatil. Pro studující na vysokých školách Pražských činí příspěvek ten 1 zl., kterýž volno složiti v 10 měsíčních lhůtách. Členem zakládajícím se stane, kdo složí nejméně 20 zl. buď najednou nebo ve čtyřech ročních lhůtách. Čestnými členy stávají se ti, kteří pro zvláštní zásluhy o spolek k návrhu výboru valnou hromadou zvoleni byvše volbu přijmou.

tajemníka společnosti zvolen jednohlasně za místopředsedu p. dvorní rada prof. Dr. K. ryt. Kořistka a za hlavního tajemníka prof. Dr. J. Kalousek, kteřiž i volbu přijali.

A. *Třída historicko-filologická.*

Dne 15. října přečtena zpráva Dr. *Kameníčka* v Brně o denníku p. Smila Osovského a na Třebíči z poselstva do Polska r. 1587.

Dne 29. října přednášel Dr. Z. *Winter* „o poměru šlechty k městům". Nejprve zmínil se o pohrdavosti jednoho stavu k druhému a vyvinoval z toho neutěšený obraz bývalého života mezi pány a měšťany. Obšírněji vykládal boj šlechty s měšťany o živnosti; nejprv o vaření piva a dokládal boj ten pamětmi jednotlivých měst. Dále dotkl se boje o důchod celní, solní a jiný všelikteraký. Ukazoval, kterak si obě strany vzájemně zajímaly dobytky, sekaly louky a sklízely druh druhu obilí. Některý pán zašel i tam, že městu vodu odjímal, oč všecko bývaly nekonečné soudy, ba i násilné bitvy a bouře jedněch proti druhým. Ke všem jednotlivým kusům uvedl přednášející doklady z městských archivů, z knih komorních a z missiv c. k. místodržitelského archivu.

Dr. J. *Emler* předložil pak Necrologium Zlatokorunské.

Dne 12. listopadu čteno pojednání F. *Menčíka*, obsahující dějiny censury v Čechách a na Moravě od první známé doby až do našeho věku. Pojednání toto bude vytištěno v „Časopise Českého Musea".

Dne 26. listopadu čteno pojednání řádného člena Dr. J. J. *Löwe* „Uiber die angebliche Unvereinbarkeit des allwissenden Vorsehens Gottes und der creatürlichen Freiheit".

B. *Třída mathematicko-přírodovědecká.*

Dne 12. října J. *Velenovský* přednášel o morfologických pozorováních na rostlinách exotických". Rozvětvování na prodloužených větvích stromu Taxodium distichum děje se spůsobem sympodialním. Tohoto roku zakládají se dvoje pupeny: Jedny dávají vznik ročně opadaným větévkám listnatým, jež na podzim upadají nezanechavše reservního pupenu pro příští rok. Druhé odpočívají po celé leto a i přes zimu vytrvávají, aby se na jaře druhého roku rozvily v listnaté opadavé větévky, jež ale opadnuvše na podzim zanechávají pupen reservní pro příští (třetí) rok. Tím spůsobem vznikají hrbolovité, tlusté postranní brachyblasty, z nichž pak rok co rok nové listnaté větévky vyrůstají v pořádku šroubelovitém. Jest zde tedy brachyblast velmi zkráceným sympodiem.

Polokřovitá jednoděložná rostlina Luzuriaga radicans vyznačuje se několika zvláštnostmi morfologickými. Má dvoje osy. Jedna prodloužená dorůstá na konci stále se omlazujícím pupenem. Druhé osy jsou postranní, jež jsou vzrůstem omezeny do jisté délky. Tyto vyvinou určitý počet distichických šupin a listů a činí dojem postranních zpeřených listů. Listy jsou zde lícem a rubem převráceny, při čemž ale přemění se také líc a rub anatomicky a biologicky. Hlavní prodloužená osa jest do druhého stupně nejvýš pravidelně složeným sympodiem. Každý článek odpovídá již dvěma různým osám. K tomu vztahuje se neobyčejné postavení šupin na hlavních i postranních větvích.

Složnokvětá rozstlina Elvira biflora činí v mnohém ohledu výminku v řádu složnokvětých. Květenství prvního stupně jest vijanovité. Květenství druhého stupně jest mnohočetný zdánlivý vijan. Z rozličných poměrů jeho k hojně se tu vyskytujícím osám serialním vysvítá, že zdánlivý tento vijan vznikl ze serialní řady. Nutno (na základě již i starších pozorování) rozeznávati vijany pravé a vijany serialní.

Konečně zaznamenány zvláštní úkazy ve vývoji květů Sequoia sempervirens a složení osním Myrsiphyllum angustifolium.

Na to podal docent M. *Lerch* zprávu o listu prof. Hermitea v Paříži, ve kterém se pronáší o theorii integrálů Eulerových.

Pak přednesl Dr. K. *Fragner* výsledky svých chemických prací, týkající se imperialinu. Nový tento alkaloid imperialin vyloučen byl z cibulí jedovaté rostliny komonky či řebčíku královského (Coronua imperialis, Frittillaria imperialis, Liliaceae). Dle provedených analys jeví se býti alkaloid novým a přísluší mu formula $C_{35}H_{60}NO_4$. Krystaluje v jehlách krátkých bezbarvých, ve vodě jest jen málo rozpustný, v lihu zvláště vřelém se rozpouští, v etheru, benzolu, etheru petrolejovém a alkoholu amylnatém se rozpouští částečně, v chloroformu velmi snadno. Při 240° žloutne, při 254° taje. Otáčí rovinu světla polarisovaného na levo a jest $[\alpha]_D = - 35{\cdot}40$. — Ze solí připraven chlorhydrát, sulfát a oxalan a podvojné sole s chloridem platičitým a zlatovým. O ostatních látkách v cibuli obsažených pojednáno bude budoucně. Chlorhydrát alkaloidu má, jak z pokusů fysiologických dosud bylo seznáno, prudký účinek na srdce.

Konečně předloženo pojednání A. *Suchardy* v Táboře o souvislosti jistých ploch posouvání stupně čtvrtého s komplexními plochami obecného komplexu stupně druhého.

Dne 26. října předložena zpráva J. *Kušty* v Rakovnice o Blattině z lupkového uhlí od Třemošné u Plzně.

Dne 9. listopadu předložena zpráva Dr. F. *Bayera* v Táboře o některých zajímavých částech kostry mareny veliké (Coregonus marena).

Dne 23. listopadu podal Dr. F. J. *Studnička* zprávu o Leibnicově posledním úkolu z neurčité analytiky. V „Historia matheseos" píše Vydra pag. 57.: „Problema posthumum a Cl. Viro Leibnitzio anno 1716, paulo ante mortem suam commissum solutioni R. P. Augustini Thomae a S. Josepho. Est vero aequatione sequenti comprehensum: $bx + 1 = y^2$ in qua b est numerus datus quicunque possibilis integer, x et y quaesiti hac lege, ut y semper maneat minor, quam b. Petitur ejus solutio in integris toties, quoties fieri potest."

Nejvšeobecnější řešení jest:

$$x = bk^2 + \alpha k + \beta,$$

kdež α a β vyhledati nutno; a tu se pak obdrží

$$x = bk^2 + 2\,(b^n \pm 1)\,k + b^{2n-1} \pm 2b^{n-1}$$

a tedy

$$y = bk + b^n \pm 1.$$

Na to přednesl Dr. Emil *Sekera* výklad o anatomii a histologii planarie běloskvoucí (Planaria albissima Vejd.). Uvedený druh zjištěn byl r. 1882 prof. Vejdovským ve Vrutici Kropáčově; r. 1887 a letos nalezen byl přednášejícím v okolí Hlinska ve vých. Čechách. Jest barvitosti bělistvé beze stopy pigmentace; velikosť 8—10 mm., šířka 1—1·5 mm., napřed tvaru zaokrouhleného, vzadu zúženého. Poměry integumentu, mesenchymu, nervové soustavy, zažívacího ústrojí neodchylují se od těch, jež známe již u forem popsaných. Exkreční apparát skládá se z párovitých větví táhnoucích se v četných oklikách po celé délce těla, od nichž odvětvují se kanálky na hřbetní straně otvůrky ústící v uspořádání jaksi segmentálném. Otvorů stanoveno 8 po jedné straně těla, z nichž ony v krajině nadboční dle analogie možno za hlavní považovati.

Co se týče pohlavního ústrojí, lze připomenouti, že jest tu zastoupen typus poměrně jednoduchý; atrium protáhlé zaujato jest krátkou svalnatou pyjí; dále sem ústí vejcovody a tak zv. děloha čili žláznatý orgán opatřený dlouhým stonkem. Varlata váčkovitá táhnou se ve víceřadí po celé délce těla; chámovody krátké; vaječníky nalézají se v okolí druhé větve střevní se shora; vejcovody a žloutkové trsy slabě vyvinuty. Přídatných ústrojů zvláštních nestává. — Na konec podána pozorování o nepohlavním rozmnožování příčným dělením, jež u tohoto druhu se vyskytuje.

Assistent Dr. Filip *Počta* přednášel pak o oolitických horninách ze silurských étáží A a B v okolí Příbramském se vyskytujících. Jednou z nich je oolitický vápenec nalezený před lety p. prof. Pošepným na blízku šachty Jarošovky, druhou pak adinolová hornina na Dubové Hoře u Příbrami p. Pošepným odkrytá.

Zrnka vápence oolitického jsou až do jemnosti zvrstvená a mají často ve svém středu čirý krystalický vápenec a jsou původu mineralného. Matečná hornina jest krystalický vápenec, v němž hojně úlomků zrnek oolitických je roztrouseno a mimo to ještě částečky uhelné se nalézají. Adinola z Dubové Hory sestává as ze $^2/_3$ ze živce a z $^1/_3$ z křemence a chová mimo ty ještě shluky amfibolu v sobě, které někdy podobu vláken na sebe přijímají. Zrnka oolitická jsou čirá, obyčejně žlutavá neb modravá, nevrstevnatá a mají v sobě malé jehličky houbové. Dále vyskytuje se v hornině této buničina, která podobá se oné, jakou se vápenité řasy mořské vyznačují. Tuto řasu, nejstarší zbytek předvěké flory u nás, pojmenoval přednášející Scapina cambrica.

Prof. Dr. K. *Vrba* podal zprávu o bertranditu, tantalitu, monazitu, xenotimu, pharmakosideritu a symplesitu, vesměs z živcového lomu v obecním lese „u obrázku“ zvaném u Písku pocházejících. Kdežto monazit a xenotim byly již v Čechách v pegmatitu Sušickém pozorovány, jsou ostatní mineraly pro Čechy nové.

Dále předložil Dr. K. *Vandas* nový „příspěvek ku seznání flory bulharské.“ Pojednání toto jest pokračováním práce, kterouž Dr. J. Velenovský ve schůzi král. společnosti nauk dne 10. února 1888 předložil, obsahujíc výsledky společné cesty po západním Bulharsku. Z Lom Palanky cestováno přes Berkovce a Klisuru na Petrov Han, ležící na hřbetech Staré Planiny, odtud pak do Sofie. Ze Sofie navštíveno malebné pohoří Vitošské, dále pak Osogovska Planina nad Kistendylem se vypínající, jehožto okolí důkladně ohledáno. V práci této zaznamenány jsou rostliny prostoplátečné v jmenované krajině nasbírané, mimo to pak uvedeny zdečetné byliny prof. H. Škorpilem v okolí Sofie sebrané. Mimo druhy známé nalezeny následující druhy a odrůdy nové: Viola elatior Fr. var. latifolia, Cerastium balcanicum, Trifolium Velenovskýi, Onobrychis calcarea, Potentilla Haynaldiana Jka. var. balcanica, Angelica Pančičii, Peucedanum aegopodioides.

Konečně předložena od J. *Kušty* v Rakovníce zpráva o rostlinných otiscích v třetihorním jílu Vřešťanském u Bíliny.

Personalie.

Frant. Vojtíšek stal se zkušebním kandidátem (čeština, frančtina, němčina) při c. k. české reálce v Ječné ulici v Praze.

Zemřeli: Dne 25. listopadu 1888 *Josef Jireček* v Praze, c. k. ministr mimo službu, velezasloužilý o literární dějiny české. — Dne 10. prosince Dr. *Ant. Balcar*, prof. gymn. na Spálené ulici v Praze. — *Josef Steinhauser*, professor v Jindřichově Hradci. — *Josef Pechánek*, professor gymnasia Jičínského.

Listárna redakce.

Panu N. J. K. Posudku Vašeho nemůžeme uveřejniti, poněvadž jest více osobní než věcný, a Krok se musí jako každý podobný časopis zásadně vystříhati všech, jelikož bezprospěšných, osobností, ať z příčiny jakékoliv.

Opravy chyb tiskových.

Str. 431, ř. 1 čti: setření... s textu m. šetření... v textu. Str. 431, ř. 21 až 23 čti: některých příliš subtilních výkladův synonymických, pak některých poznámek grammatických,... konečně několika připomenutí m. některé příliš subtilní výklady synonymické, pak některé poznámky grammatické,... konečně několik připomenutí.“

Fr. Prusík, redaktor a vydavatel. — F. Šimáček, knihtiskárna.

ОБЪ ИЗДАНІИ

УНИВЕРСИТЕТСКИХЪ ИЗВѢСТІЙ КІЕВСКИХЪ

въ 1889 году.

Цѣль настоящаго изданія остается прежнею: доставлять членамъ университетскаго сословія свѣдѣнія, необходимыя имъ по отношеніямъ ихъ къ Университету, и знакомить публику съ состояніемъ и дѣятельностію Университета и различныхъ его частей.

Согласно съ этою цѣлью, въ Университетскихъ Извѣстіяхъ печатаются:

1. Протоколы засѣданій университетскаго Совѣта.
2. Новыя постановленія и распоряженія по Университету.
3. Свѣдѣнія о преподавателяхъ и учащихся, списки студентовъ и постороннихъ слушателей.
4. Обозрѣнія преподаванія по полугодіямъ.
5. Программы, конспекты и библіографическіе указатели для учащихся.
6. Библіографическіе указатели книгъ, поступающихъ въ университетскую библіотеку и въ студентскій ея отдѣлъ.
7. Свѣдѣнія и изслѣдованія, относящіяся къ устройству и состоянію ученой, учебной, административной и хозяйственной части Университета.
8. Свѣдѣнія о состояніи коллекцій, кабинетовъ, музеевъ и другихъ учебно-вспомогательныхъ заведеній Университета.
9. Годичные отчеты по Университету.
10. Отчеты о путешествіяхъ преподавателей съ учеными цѣлями.
11. Разборы диссертацій представляемыхъ для полученія ученыхъ степеней, соисканія наградъ, pro venia legendi и т. п., а также и самыя диссертаціи.
12. Рѣчи, произносимыя на годичномъ актѣ и въ другихъ торжественныхъ собраніяхъ.
13. Вступительныя, пробныя, публичныя лекціи и полные курсы преподавателей.
14. Ученые труды преподавателей и учащихся.
15. Матеріалы и переводы научныхъ сочиненій.

Указанныя статьи распредѣляются въ слѣдующемъ порядкѣ: Часть I—оффиціальная (протоколы, отчеты и т. п.); Часть II—неоффиціальная: отдѣлъ I—историко-филологическій; отдѣлъ II—юридическій; отдѣлъ III—физико-математическій, отдѣлъ IV—медицинскій, отдѣлъ V—критико-библіографическій—посвящается критическому обозрѣнію выдающихся явленій ученой литературы (русской и иностранной); отдѣлъ VI—научная хроника заключаетъ въ себѣ извѣстія о дѣятельности ученыхъ обществъ, состоящихъ при Университетѣ и т. п. свѣдѣнія. Въ прибавленіяхъ печатаются матеріалы и переводы сочиненій; а также указатели библіотеки, таблицы метеорологическихъ наблюденій и т. п.

Университетскія Извѣстія въ 1889 году будутъ выходить, въ концѣ каждаго мѣсяца, книжками, содержащими въ себѣ отъ 15—то 20 печатныхъ листовъ. Цѣна за 12 книжекъ Извѣстій безъ пересылки шесть рублей пятьдесятъ коп. а съ пересылкою семь рублей. Въ случаѣ выхода приложеній (большихъ сочиненій), о нихъ будетъ объявлено особо. Подписчики Извѣстій, при выпискѣ приложеній, пользуются уступкою 20%.

Подписка и заявленія объ обмѣнѣ изданіями принимаются въ канцеляріи Правленія Университета.

Студенты Университета Св. Владиміра платятъ за годовое изданіе Университетскихъ Извѣстій 3 руб. сер., а студенты прочихъ университетовъ 4 руб.; продажа отдѣльныхъ книжекъ не допускается.

Гг. иногородные могутъ обращаться съ требованiями своими къ ко
миссiонеру Университета Н. Я. Оглоблину въ С.-Петербургъ, на Малую
Садовую, Nr. 4, и въ Кiевѣ, на Крещатикъ, въ книжный магазинъ то
же, или непосредственно въ Правленiе Университета Св. Владимiра.

Главный Редакторъ В. Иконниковъ.

Nákladem českého knihkupectví Emila Šolce v Telči vyjdou za několik d
velmi zajímavé a cenné původní novinky tyto: Václava Kosmáka obraz ze života
„Jak Martin Chlubil bloudil a na pravou cestu opět se vrátil." Toto ne
znamenitější dílo z pera *Kosmákova* vyniká zvláště případnou karakteristiko
v níž věrně obrazí se značný díl venkovských národních a společenských poměr
naší doby. Zde vidíme náš svět jako v zrcadle — arci s pozadím a ovzduším
a pozadím ideálním. Naši kritikové doznali již tenkrát, když toto dílo vycházel
v časopise „Obzor", že jest „Martin Chlubil" jednou z nejlepších prací proslulého
„Kukátkáře"; kterýž toho času zaujímá vynikající místo mezi našimi vypravovateli
Jsme přesvědčeni, že tato znamenitá kniha, plná jiskrného vtipu, ducha a nad-
šení, půjde z ruky do ruky již proto, že jest venkoncem pravdivá. — Dr. Ján
Herbena: *„Do třetího i čtvrtého pokolení."* V knize této obral si spisovatel s
úkol vylíčiti historii moravské vesnice od probuzení národního až na naše dn
Život této dědiny a členů jejích, roztroušených také po světě, jest odleskem če
ského kraje. — II. díl Politické bibliotéky pro náš lid: *„Mezinárodní postaven
státu a politické úvahy časové."* Napsal Fr. Srbený. Dílko toto, vynikajíc
stejnými přednostmi jako prvý spis téhož autora, „Podstata ústavnosti", zajist
bude těšiti se také témuž hojnému rozšíření a oblibě pro svůj určitý, jasný způsob
výkladu o důležitých politických otázkách, o nichž naše „Politická bibliotéka" p
jednává. — Tato poučná bibliotéka zasluhuje pozorného čtení v kruzích nejširších

---

KROK,

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA

vychází **1. dne každého měsíce** (mimo srpen a září) v sešitech trojarchových.

**Předplácí se ročně (i se zásylkou) v Rakousko-Uhersku 3 zl., v cizině 3 zl. 50 k
(= 7 marek = 7 šil. = 8 fr. 75 cent. = 3 rub. 50 kop.); studujícím středních a vysokých
škol jest předplatné sníženo na 2 zl. 50 kr. Jednotlivý sešit stojí 40 kr., pro studující 30 k**

By se doručování *peněžních zásylek z ciziny* nezdržovalo, žádá redaktor (co vy-
davatel) pp. zasýlatelův, by buď jméno jeho na adresse připojovali neb raději zá-
sylky pouze na jeho jméno adressovali.

Rukopisy se nevracejí, leč si toho kdo výslovně vyžádá při zásylce.

Reklamaci lze dbáti toliko do 14. dne po vydání sešitu.

Redakce i administrace „Kroka" jest v Praze, v Bartolomějské ulici čís. 5.

Tiskem F. Šimáčka v Praze.

ROČNÍK III. SEŠIT 2.

KROK.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA.

REDAKTOR:

FRANT. XAV. PRUSÍK,
prof. c. k. akad. gymnasia.

HLAVNÍ SPOLUPRACOVNÍCI:

BOHUMIL BAUŠE, prof. c. k. vyšš. gymn. v Truhlářské ulici.

Dr. **PETR DURDÍK,** prof. městské střední školy, docent české university.

P. JAN HULAKOVSKÝ, prof. c. k. čes. reál. gymn. Smíchovského.

Dr. **VÁCSLAV MOUREK,** prof. c. k. akad. gymn., docent české university.

JAN SLAVÍK, prof. c. k. akad. gymn., přikázán k službě v c. k. ministerstvě učby.

JOSEF ŠKODA, prof. c. k. české reálky Karlinské.

V PRAZE 1889.

Vydáno 2. února 1889.

Každé předplatné na Krok, jež nás dojde, stvrzujeme při příštím sešitě zvláštním lístkem. Těch P. T. pp. odběratelův Kroka, od nichž nás předplatné dosud nedošlo, slušně žádáme za brzké jeho zaslání. **Administrace.**

═══ Sešit 3. (třeba rozřezaný) ročníku I. „Kroka" kupuje administrace po 50 kr. ═══

* * *

Pro zevrubnou evidenci personalií žádáme všech pp. údův professorských sborův obecních škol středních i pp. supplentův a zkušebních kandidátův státních škol středních, by nám ráčili oznamovati každou osobní změnu ve svém úřadě. Redakce.

OBSAH.

Str.

Rozpravy.

Úvahy.

Drobné zprávy.

ROZPRAVY.

O etymologisování.

Sepsal *A. Ludwig.*

(Pokračování.)

Nahoře jsme se zmínili o spůsobu, kterým *číslovky* z konkretních pojmů a jmen svůj původ vzaly. I původ *předložek* namnoze podobného rázu jest, a čím později vznikly, tím zřejměji lze to dokázati. Francouzská předložka *chez* (apud) je lat. *casa*, a dánská *hos* (vyslov huss) a švédská *hos* je původní subst. *hûs* dům. Na tento původní význam poukazuje ještě teď ta zvláštnosť, že se obou jenom ohledem na člověka užívává. Srovnáme-li slov. předložky *pod po*, *nad na*, pozastavujeme se nad nestejným poměrem mezi *za* a *zad*. Poslední slovo zůstalo jmenem, ačkoli je patrno, že *za* ze *zad* týmže postupem se vyvinulo. kterým *na* z *nad* a *po* z *pod* povstalo. Také *o* povstalo z *obŭ* odsutím končící slabiky (*do* z dolů nebo domů?). Že *pod* původně znamenalo ‚noha', pravdě nad míru se podobá, poněvadž, kdyby slovanština byla zachovala předložku *upa*, s kterou Miklosich *pod* spojuje, zajisté by ji litevština odsutím počátečné samohlásky nebyla zkomolila, i ve slov. bychom se nejspíš nadáli tvaru *opŭ*. Že by *otŭ*, *odŭ* dle Miklosiche bylo totožným se sanskritským atas ‚odsud', docela pravdě se nepodobá. Dle vší pravděpodobnosti můžeme srovnati *otŭ* se ssk. *ud*, ačkoli toto poslední má měkkou souhlásku. S předložkou *obŭ* by se v tom případě i tím snášelo, že tvrdé jer má (*ἀμφί umbi abhi* a *udi*).

Podŭ a *zadŭ* mají zjevný konkretní význam; u předložky *nadŭ* se však úplně ztratil. Já myslím, že původně znamenalo vrch hlavy, pout. Kořen je *nadh* (teď jmeno podst. *nâdha*) ‚spojiti' na př. šitím, právě jako *pout* bez pochyby souvisí s *pouto*, znamenaje místo, kde se spojují dvě polovice lebky.

Obraťme se tedy k druhému živlu jazyka, totiž *ku slovotvorným příponám*, což nám někdy k zajímavým výsledkům dopomáhá. Slovanské -et, -at (starobulh. ętь) nalézá se, pokud já vím, jen jednou v řečtině; je to v slově *ἀνδριάς ἀνδριάντ* socha. Podobá se, že původně loutku naznačovalo, poněvadž zajisté poprvé sochy v přirozené velikosti se nehotovily. Na hé straně řecké slovo nám dokazuje, že starosl. ѧт předpokládá tvar t -ient (ne pouze, jak se vůbec za to má, -ent; což i v litev. yti-s); sk. máme některá zdrobňující jmena: purušanti mužíček od puruša (muž), ati a -iti vlče V latině máme Picens, Quercens. Picens od picus (datel) načuje domnělé potomky datle, Quercens člověka pošlého od dubu či maho vlastnosti dubu.

Slovotvorné přípony ustanovují vztahy pojmů ku skutečnosti, anebo pojmy v obor skutečnosti se uvádívají. Ptalo se, a dílem ptává se ještě d, odkud jim té síly přibylo? Odpovídáváno na tu otázku, že to svou

vlastní silou dělají, svým vlastním významem. Měly-li tedy svůj vlastní význam, musí se také předpokládati, že byla samostatná slova či slůvka, která časem teprve s kořenným kmenem se slučujíce, kmeny slov utvořila. Postup pak, který, jak jsme to dříve vykládali, při etymologisování vůbec od jazykozpytců byl zamítnut, zde od nich schválen byl, slova se pokládala za složená. I tu v některých případech přisvědčiti musíme. Známo, že něm. (starogotské) haidus heit, znamená jakosť, povahu, spůsob, důstojnosť, stav. Složené podst. jm. guotheit znamená tedy doslovně: dobrá jakosť = dobrota. Ale guotheit považuje se už ne za složené, nýbrž za odvozované slovo. Franc. *fièrement* je ‚fera mente' pyšnou myslí = pyšně; že *mente* z podst. jm. stalo se suffixem, to pozorujeme hned při *premièrement* ‚po prvé', co nemůžeme už přeložiti ‚prvou myslí'.

Přese vše to theorií tou uzel, jak dí přísloví, je rozeťat, ale ne rozluštěn. Vedle tak zřejmých příkladů stojí ohromné množství takových, kterým se pomoci z toho učení docela nedostává, které na jeho základě vysvětliti aspoň poněkud pravděpodobným spůsobem marně bychom se snažili. Připouštěti musíme, že lat. slova ala-cri, volu-cri, medio-cri jsou složená dle svého původu a že druhá část jejich *-cri*, která místo přípony zaujímá, je vlastně slovo od kořeně *kr̥* dělati pošlé, těsně spřízněné se skr. reduplikovaným ča-kri, že odtud také odvozována přípona -cro (lavacrum); že salūberi (salūt-beri) je složeno ze salūt- a beri (adferens, ferens) od koř. bhar ferre *φέρειν*, srov. skr. sahobhari ze sahah síla, vítězství a bhari: co podává vítězství.

Kořeny *θη δο* (skr. *dhâ*, *dâ*) v latinském jazyce dobře se nerozeznávaly; splývaly v útvar *-do -dere -didi -ditum*, když byly s předložkami složeny; jen tu i tam naskytají se tvary *-duo* neb *-dio*. Tak máme *audio* (*ausi-dio*), *ordior* od koř. *or* (*orior*). Nesmí se tedy pochybovati, že ordo (ordin-) zahrnuje v sobě dva kořeny: kořen *or-*, který podává pojem a hlavní význam a kořen *-di* (= *δε*). Ale kořen -di nepůsobí zde jako kořen, nýbrž jako přípona, sám rozmnožen jsa dovozovacím suffixem (*di-an din-*). Máme-li tedy považovati příponu *-din* ve *libīdo*, *cupīdo* také za složené s kmenem verbalním *libī*, *cupī* a s podst. jmenem -do -dinis? A když tomu tak, i jm. podst. na *ē-do* frigedo, algedo etc. A konečně snad i případná jmena frigidus, algidus? Že povstala z frigi-du-os algi-du-os? jako Consus patrně z con-su-os, qui consuit. Vidí se, že krok za krokem jistoty a konečně i pravděpodobnosti ubývá.

Přípona *comparativu* -tara (*-τερο-*) také zdála se býti stkvělým příkladem toho učení, poněvadž bez nesnáze mohla se odvozovati od kořene tar (srov. trāns) překročiti, minouti, převyšovati i zvítěziti. Byl by tedy -tara ten, který *zvítězí* tou vlastností, kterou adjektivní kmen udává.

Ale jak medle si pomůžeme při příponě superlativu -tāma (lat. timu -extimus)? Máme-li se utéci ku kořenu tam- obscurum esse (tma) v tom smyslu, že -tama superlativu by naznačovalo toho, který *zastíňuje* ostatní lidi tou vlastností, kterou udává adjektivný kmen? Patrno, jak směšná by byla taková domněnka. A přes to neobracen zřetel na tu skutečnosť, že ne jenom *-tara* a *tama* ale i *-ra*, *-ma*, *-ta* se nalézají co přípony comparativu a superlativu!

Prakritské (a novoind.) slovo sonâro sonâr (zlatník, rusky: master zolotnych děl) povstalo ze sona (skr. suvarṇa zlato) kâra dělatel: suvarnakâra. Ale už ve starém jazyce máme (vedle obyčejného karma, kâra qui opus facit) *karmâra* ‚kovář'; smíme-li tedy přiřknouti takové zkomolení slov i jazyku Vêd? musíme-li snad také odvozovati aurarius (faber) od auro carius? Toto poslední zajisté ne; možná však, že následkem stejného násloví ve karmakâra toto zkomolení už za staré doby bylo provozováno.

Už ze skrovného počtu právě uvedených příkladů poznali jsme, že tento názor o původě a původní podstatě přípon v některých nemnohých případech

ospravedlniti se může, a nade vší pochybnosť správným jest, že v některých dokázati ho nelze a že konečně v jiných naskrze mylný jest.

A i v těch případech, kterých se na prvním místě zde dokládáme, máme za přípony slova, skládající se z kořenného živlu a — z *přípony*, která už každému opakování téhož pokusu vzdoruje. I kdyby tedy na př. *-tará -tama* a jiná skutečně ze samostatných slov původ byla brala, přece záhada, o které právě jednáme, se světa byla by neodklizena. Naopak ta slova, která pozbyvše své samostatnosti *připodobnila* se příponám, představují *pozdější zjev* a proto o původě a podstatě přípon důkladného svědectví podati nemohou.

Víme zajisté aspoň, co a čím přípona není, a že podstatnou svou silou, podstatným svým významem nepůsobí, že tu sílu, tento význam, který ovšem patrně s ní spojen jest, odjinud čerpala. Místo jedné otázky máme následkem toho dvě anebo tři:

1. *jaký byl původní význam a úkon přípony?*
2. *odkud vzala přípona pozdější význam?*
3. *čím se stalo, že druhý význam zaujal místo dřívějšího?*

Neměla-li přípona už od prvopočátku pozdějšího významu svého, nutno předpokládati, že její úkon jinam směřoval, že pouze vzájemné vztahy mezi pojmy a zevnějšími konkretními předměty naznačovala a uskutečňovala. Za oněch prastarých dob konalo se to jednoduchým a dostatečným způsobem ukazování, a stačila na to ukazovací zájmena. Kdežto však tato zájmena tu na konatele, tam na děj, tam zase na konané dílo ukazovávala a s druhé strany kořen těmto vztahům vyhovoval, poněvadž je skutečně v sobě zahrnoval, poznenáhla tyto vztahy z konkretních a okamžitých abstraktními a trvalými se stávati počaly a v stejné míře i kořenu abstraktnosti přibývalo, kdežto mu dříve bez pochyby vždy konkretním, ačkoli měnivým a okamžité potřebě vyhovujícím způsobem rozuměno. Spolu i prázdnosti zájmen co do obsahu pomoženo tím postupem a povstala takřka rovnováha mezi kořenem a zájmenem či příponou tím, že kořen ve přirovnání ku zájmenu mnohonásobností možných, ačkoli ne zjevných, vztahů mimo svůj vlastní pojmový význam přetížený, svalil břemeno, jež jeho úplné abstraktnosti na závadu bylo, na rozličné obsahu prázdné živly zájmenné. Že tomu skutečně tak bylo, o tom aspoň negativní svědectví podává mlhavosť a nedůslednosť v upotřebování těch útvarů, která tím nápadnější jest, čím doba, na kterou zřetel obracujeme, je starší. Konečně upozorňujeme na to, že jmenovitě, pokud jazyk se ještě neustálil, síla a účinnosť upotřebovaných prostředků časem klesá a úplně mizí a následkem toho mluvící zase a zase k témž anebo podobným prostředkům se uchyluje, čímž nashromaždění zdánlivě (a skutečně) zbytečných přípon dostatečně se vysvětluje. V těch skupeninách přípon jeví se bez pochyby mechanická snaha, aby mluvící se stal srozumitelným, co snad i o parasitických skupeninách zvuků platí.

Velmi poučný příklad všeho toho podává složené sklonění přídavných jmen ve slovanských nářečích, ačkoli ve velké míře původní rozdíl mezi určitým a neurčitým jmenem přídavným už vymizel; neříkáť se v češtině už dobr, čern, snaden, peven, sladek a podobná, nýbrž vůbec a všude jenom dobrý, černý atd. Tu i tam však ustálil se jiný rozdíl mezi neurčitým a určitým přídavným jmenem; hoden, vesel, churav a pod. naznačují okamžitý stav, kdežto hodný, veselý, churavý trvalou povahu vyjadřují. Tento rozdíl jest od zájmena *i* (*ji*), které neurčitému tvaru připojeno jest, úplně neodvislý. Ovšem že v té příčině zvláštní zásada jazyka vládla, dle které plnějšímu útvaru věcší a určitější význam se přisuzuje.

Patrno, že etymologisování v příčině přípon právě líčenými zásadami říditi se má.

V příštím článku pojednáme o skloňování jmen a sloves. (Dokonč.)

O středním školství italském.

Napsal *Jos. Dědeček.*

(Pokračování.)

b) Lycea.

Tato srovnati možno poněkud s bývalou „filosofií“ rakouského školství, poněvadž se v nich jednotlivé v gymnasiu ignorované odbory vedle ostatních již dříve studovaných pěstují. Jsou to zejmena *fysika*, *chemie*, *mineralogie* a *filosofická propaedeutika.*

Lyceum jest *tříleté*, obsahujíc v jednotlivých ročnících:

	I. ročn. hod.	II. ročn. hod.	III. ročn. hod.
Vlaštinu	5	4	3
Latinu	4	4	4
Řečtinu	4	3	3
Dějepis	6	$4^1/_2$	$4^1/_2$
Mathematiku	4	3	4
Fysiku a chemii	—	4	4
Přírodopis a fys. geograf.	2 (anatomie a fysiol. rostlin i zvířat)	2 (mineralog.)	2 (fysik. geografie)
Filosofie	2	3	3

Ku přijetí do I. roku lycea třeba zapraviti 60 lir taxy a prokázati se vysvědčením z V. třídy gymnasijní čili absolutoriem. Kdo však do II. nebo III. roku o přijetí se hlásí a tak i každý, jenž do jednotlivé třídy lyceální postoupiti chce, podroben jest zkoušce přijímací za 40 lir taxy před zvláštní kommissí, v níž vedle ředitele zasedá sedm odborných professorů. Do II. nebo III. roku na základě zkoušky přijat může býti jen takový posluchač, u něhož od dosažení gymnasijního absolutoria jeden, resp. dva roky uplynuly. Themata jsou podobná, ale těžší než při absolvování gymnasia.

I po ukončení lyceálních studií podrobeni jsou posluchači zkoušce, by dosáhli *absolutoria.* Tu předsedou též ředitel, není-li ad hoc královský kommissař vyslán; zkoušejícími jsou professoři lycea. Jen když zároveň externisté (z privátních ústavů) se přihlásili, povolán do kommisse ještě professor, k vyučování na lyceu oprávněný, ale ne královský. Pouze takový se vylučuje, jenž některého z examinandů ke zkoušce připravoval.

Absolutoria může dosíci pouze ten, kdo před 3 roky opustil gymnasium. Jen u žáků 20letých a u všech, kteří již ve II. ročníku vojenské službě podléhají, činí se výjimka — o 1 rok k jejich prospěchu. O povolení ku skládání zkoušek pro absolutorium žádati se musí buď v květnu nebo podruhé až do září s připojením křestního listu, absolutoria gymnasijního a kvitance ze zaplacení taxy, t. j. 75 lir. Seznam přihlášených kandidátů předloží se ministerstvu, jež ustanoví den zkoušek a rozdělí examinandy z privátních (t. j. vůbec nekrálovských) ústavů abecedním pořádkem na jednotlivá lycea (je-li jich totiž v jednom městě více). Pouze chovanci konviktů přidělují se lyceu jednomu.

Práce k písemním zkouškám zasýlaly se dříve zemskou školní radou řediteli lycea. Poněvadž se však různým podvodům a pletichám přišlo na stopu, *sdělují se nyní telegrafem.* Telegramma dochází u přítomnosti zkušební kommisse a examinandů!

Písemní práce obsahuje: 1. Vlaské pojednání. 2. Překlad kapitoly z latinského klassika do vlaštiny. 3. Překlad vlaského autora do latiny. 4. Překlad kapitoly z řeckého klassika do vlaštiny a 5. obyčejně několik příkladů z mathematiky — anebo ještě themata z jiných předmětů.

Každému thematu vyměřeno 6 hodin, počínajíc 9 hodinou. Slovníky se ponechávají.

Zkouška ústní, pro jednotlivce nejméně na čtvrt hodiny vyměřená, týká se všech předmětů lyceálních. Úlohy (otázky) k nim určuje 3členná kommisse, na 3 leta ministrem zvolená. (Tak od r. 1884.) Každoročně však 1 člen vystoupí a nahradí se jiným. Vystupování rozhoduje se v prvních 3 letech losem, pak jmenováním. Tato kommisse přehlíží též práce písemní a zpravuje o výsledku ministerstvo. Poněvadž by však při každém lyceu nezmohla veškerý materiál, přiděleno jí ještě 12 universitních nebo lyceálních professorů k revisi. I tyto jmenuje ministerstvo na tři roky, obnovujíc třetinu z nich každoročně.

Neobstál-li kandidát v červenci, může v říjnu zkoušku dokončiti. Propadl-li však při obou sessích z jediného předmětu s výjimkou vlaštiny nebo latiny a má-li ostatně *sedmičky* (tedy as dostatečné), rozhoduje se hlasováním, při němž každý člen kommisse má 4 hlasy. Připadne-li kandidátu aspoň $^3/_4$ z celého počtu hlasů, prohlášen dospělým. — Neprošel-li při druhé sessi vůbec, může druhým rokem celou zkoušku opakovati a musí taxu zaplatiti znova.

Roku 1884—5 bylo *336* lyceí (z nichž 96 státních) se *13.768* posluchači. Z těch podrobilo se zkoušce v prvních obou ročnících 4817, z nichž 3388 s prospěchem, kdežto ostatních 1429 propadlo. Mimo to postoupilo 89 posluchačů bez zkoušky. Ze III. ročníku zkoušeno 5107 posluchačů, z nichž 3155 s prospěchem.

c) *Některé vnitřní poměry školní. Personalie.*

Představeným gymnasia jest „direttore" a správcem lycea „preside". Ředitel málokdy vyučuje, maje na starosti hlavně administrativní řízení ústavu. Proto také zřídka kdy si všímá methodické činnosti učitelstva. Svolávaje sbor ku poradám, předsedá; senior sboru jest místopředsedou a nejmladší člen protokolistou. Věčšinou hlasů se i tam záležitosť vyřizuje, jako má předseda v záhadných případech právo proti usnesení sboru odvolati se ku školní radě.

Porady předepsané jsou tři: v první se ustanoví rozvrh hodin, rozdělení předmětů a pod. V druhé, před koncem roku konané, rozhoduje se, kteří žáci bez zkoušky mohou postoupiti, a kterým má býti přisouzena cena. Ve třetí, na konec roku svolané, zjistí se výsledky zkoušek postupních a zkoušek pro absolutorium konaných. — Přejí-li si v důležitých záležitostech dva professoři, aby sbor ku poradě se svolal, ustanoví ředitel poradu mimořádnou. — „Professor" jest úřední titul všech jednomu řediteli podřízených učitelů!

Ředitel pečuje o protokoly a o dodržování hodin, ale také *o chování se žáků před a po vyučování.* Zůstávaje na chodbách školních i po započetí vyučování, kárá opozdilce, *kteří jen s jeho svolením vstoupiti mohou do třídy.* Jen ředitel přijímá omluvu absencí a jen on dovoluje při opětném příchodu žákově tomuto návštěvu třídy. O prospěchu žáků též pouze ředitel rodiče zpravuje. Dávaje učitelům dovolenou až na 10 dní, stará se i o jejich náhradu ve škole. Úlohy, jichž mnoho se dává, opravují se, ale řediteli se nepředkládají. Pouze školní práce, v každém bimestru jedna, dostává ředitel k revisi. U něho se též třídní knihy, do nichž, jak svrchu řečeno, hned při zkoušení známky se vpisují, po skončeném vyučování každodenně ukládají.

Péče o chování se žáků mimo školu jsou kollegové italští prosti. Venku může se stavěti žák „na hlavu", může navštěvovati hospice kterékoliv a z nich domů vraceti se kdykoliv a chovati se tam jakkoliv — *může a smí,* poněvadž škola za mimoškolní kázeň chovanců zodpovědna není. A domácnosť ta z věčšiny též o to málo pečuje, domácnosť i veřejnosť či společnosť lidská, poněvadž obě politickými záležitostmi až příliš jsou zaujaty. Proto také na-

lézají školy velmi chatrné opory v domácnosti studujících, ba ještě více: skutečné *netečnosti*. Pouze když konec školního roku se blíží, ustupuje lhostejnosť vážným obavám; v té době teprve vzpomínají si na školu, tu pak teprve učí a naučí se k ní cestu znáti, tu pak *prosí*, *slibují* ba i *hrozí*, vše dle toho, jak blíží se zkouška postupní; vůbec vedou si tak, že postavení direktora a těch professorů, na něž peţenty, osanty a perhorrescenty odkázal, skutečné sotva as jest bezpečným. Vždyť ne nadarmo stěžoval si slovutný praeside *Cigliutti* v Římě (r. 1883), že mnozí rodičové školu za průchodní dům ku dosažení absolutoria považují!

Mládež italská snad i lepší jest než společnosť, jíž mimoškolnímu dozoru svěřena. Ba ona jest prý dobrosrdečnou, spůsobnou a vnímavou, tak že by při vzájemném spolupůsobení školy i rodiny skutečně velmi skvělých úspěchů ve studiu projevovati mohla. Ona také skromnou a zdravou, ač nemá té vzácné příležitosti a radosti, aby mohla navštěvovati prostorné, pohodlné a světlé paláce, jakých mnohých její čeští kollegové ani vážiti si a šetrně oceniti nedovedou. Omladina italská zove *školní budovou* po věčšině dům chatrný, mezi jinými stěsnaný, a *školní síní*, světnici dusnou, nepohodlnou, málo čistou, vlhkou, do níž často jen horní světlo padá a ve které široké lavice amfitheatralně nad sebou jsou rozestaveny. A přece při všem tom nedostatku světla *zřídka jen spatřiti tam žáka krátkozrakého nebo okuláry ozbrojeného!*

Nenalézajíc v rodině opory užívá škola italská na rozličné poklesky žáků poněkud jiných trestů než řád rakouský. Poznamenání lenivého a neslušného žáka ve třídní knize a privátní nebo i veřejné domluvy ředitelem jsou tam též v obyčeji. Ale zvláštním, nám neznámým trestem jest na př. *vyloučení žáka z jednoho předmětu*, nebo vyloučení žáka ze školy *na 1—6 dnů*, nebo vyloučení *od zkoušek v první sessi*, *nebo vyloučení od zkoušek v obou sessích*, což poslední tolik znamená jako ztráta celého roku. Tyto poslední dva tresty a vyloučení žáka vůbec oznamují se ministerstvu, ale nepřisuzují se prý tak často.

Počet učitelů (insegnanti) v 1884—5 obnášel na 739 gymnasiích 4227 a na 336 lyceích 1856, čili úhrnem *6083*. Poněvadž však mnozí na obou ústavech jsou zaměstnáni, učilo ve skutečnosti pouze v gymnasiích 3286 a pouze v lyceích 1261 professorů.

Při vládnoucím tam *systemu třídnictví* postupuje na gymnasiu třídní s první třídou až do třetí a třídní IV. třídy do V. Pouze v obou těchto vyšších třídách mohou se professoři o jazyky rozděliti tak, aby jeden přednášel vlaštinu a latinu, druhý řečtinu a s ní dějepis v obou třídách. Ve třídách nižších jest latina, vlaština a země- resp. dějepis v ruce třídního — počtářství a přírodopis v ruce jiného odborníka. — Na lyceích jest pouze latina a řečtina v každé třídě v jedné ruce, ostatní předměty rozděleny odborníkům. (Dokončení.)

Absolutní míry na škole střední.

Napsal *B. Navrátil*

Účelem stručné rozpravy této jest, obrátiti pozornosť k absolutním měrám se zřetelem ku škole střední. Otázka, má-li škola střední přihlížeti též ku měrám, jež absolutními se zovou, stává se čím dále tím naléhavější. Dosud si jich fysika střední školy téměř ani nevšímá; co sem tam v učebnicích o nich nalézáme, bývají skrovné toliko poukazy tak obecné a neurčité, že tomu, kdož věc nezná, jsou nesrozumitelny, nebo jednotlivé názvy (volt, ohm, ampère a pod.), jež nebyvše podstatou ani významem vysvětleny, nemají věcší váhy než jakékoliv nevysvětlitelné slovo vůbec. A přece se ab-

solutní míry jako by dveřmi a okny do síní školy střední derou. Co se týká nauky o magnetičnosti a elektřině, tu není učence, vědecké knihy, praktika, jenž by jiných měr užíval než absolutních; v oborech těchto zavládly míry absolutní úplně; pouhé přirovnávání stejnojmenných veličin magnetických a elektrických, t. j. měření relativné, nikdo nepovažuje již za dostatečné. Mimo to upotřebení měr absolutních neobmezuje se nikterak na tyto dva obory fysiky. Elektrické osvětlování, elektrický převod práce, stroje magneto- a dynamoelektrické, vůbec veškery ony děje, při nichž energie elektrická se zaměňuje v mechanickou nebo naopak, nerozlučně pojí míry elektrické a mechanické. Oboje pak rovněž těsně souvisí s měrami tepelnými atd. Uvážíme-li pak ještě logickou omezenosť, přesnosť a určitosť, jíž míry absolutní i po stránce didaktické daleko předčí nad obyčejné míry relativné, jež učitele stále nutí ku zdlouhavým zacházkám, umělým okolkům, ku mlhavým quantitativným pojmům „velký, malý, věčší, menší“, jež nemají ni obrysů, ni jádra, místo konkretních, stručných udajů měr nových jest, tuším, oprávněna otázka, zdali by nebylo vhodno nebo docela potřebno, aby již i fysika školy střední povšimla si měřidel vědy a rozsáhlé technické praxe? Tolik lze, tuším, již předem považovati za jisté, že není-li jinak důvodných námitek se stanoviska didaktického, pak zajisté nejen že není námitek dalších, nýbrž naopak že bude velmi žádoucno vyhověti požadavku, aby vyučování fysice i po této stránce se přispůsobilo potřebám vzdělání na vědeckém podkladě založeného, ano jinak opomenutí jeho by se jevilo býti nedostatkem a to zbytečným.

A námítek v té příčině, myslím, že není. Mohly by se as uvésti hlavně dvě.

Prvá by asi vyplývala z obavy, nebude-li rozmnožením učiva žák přetížen, jenž bez toho, pokud se alespoň týká dvou posledních tříd školy střední, na něž ve příčině této jediné lze spoléhati, nemalou práci vykonati má, a to více ještě na škole reálné než na gymnasii, jak již počet týdenních hodin dosvědčuje. Leč přihlédneme-li k věci poněkud blíže, shledáme, že se zde o rozmnožení učiva téměř ani nejedná. Fysika, jíž jediné náleží poučiti žáka o měrách absolutních, methody měrné bez toho již rozebírá a skutečně měří. Užívá-li pak při tom jednotek relativných,[1] nebo přijme-li za základ měření jednotky absolutní, to o sobě látku nerozmnožuje. Zavedení měr absolutních do fysiky na škole střední neznačí tedy v podstatě rozšíření látky, nýbrž hlavně toliko nahrazení látky látkou. Rozmnožení učiva by se objevilo jen, pokud potřebí bude pravidel pro převod měr relativných na absolutní a naopak, jemuž by se ovšem nebylo lze vyhnouti; leč míním ukázati, že rozmnožení to jest v pravdě docela nepatrno a proto též bezvýznamno.

Jiná námítka by byla, nepřesahuje-li nauka o měrách absolutních již průměrnou chápavosť žákovu nebo vůbec mez, již střední škola překročiti nesmí?

K tomu dlužno připomenouti, že nutno bude nepřipustiti nic, co by z učebné osnovy střední školy se vymykalo; o úplném soustavném rozboru měr absolutních nemůže tudíž již předem býti ani řeči; připustiti bude lze jen to, co látka učebnou osnovou předepsaná dovoluje neb žádá, ve formě takové, jež dokonale šetří chápavosti žákovy a didaktických norem vůbec. Následkem takového obmezení však nová pochybnosť se namanuje, nebude-li totiž takovéto vyučování měrám absolutním příliš kouskovito, neúplno, tedy žákovi neužitečno, a tudíž pak i čas i práce učbě věnovaná bez úspěchu.

Nebylo by nemožno k těmto a podobným pochybnostem odpověděti opět obecnými důvody, zejmena na př. poukázati k tomu, že škola střední v žádné nauce, již přijala do své osnovy, si nevytkla za úkol vyčerpati ji, naopak že všude a právem se spokojuje se základními toliko rysy atd.; takové však povšechné rozbory obyčejně zůstávají velmi mlhavy přes to, že

[1] Jež mnozí zovou též obvyklými (konvencionálními) neb i pozemskými.

z pravidla velmi mnoho slov vyžadují. Z příčiny té zdá se mi býti vhodnějším, podati zde stručný náčrtek o tom, které z jednotek absolutních by na střední škole probrati bylo a poněkud také, jakým spůsobem je odvoditi dlužno ze zákonů, jež fysika vykládá. Takto, tuším, nejlépe se dokáže, hodí-li se do rámce střední školy nebo ne, všechny námítky, obavy, pochybnosti se tímto spůsobem nejlépe na pravou uvedou míru a to tím úplněji, ježto snáze i ony obtíže vyniknou, jež pouze při praktickém provádění se objevují a v pouhé theoretické úvaze snadno se přehlédnou. Abych si ušetřil ještě více slov, míním, co se týká místa, na kterém, a oddílu, ve kterém dotyčnou jednotku měrnou by as projednati bylo, poukázati k učebnici Müllera a Simonidesa, kteréžto poukazy označím (M. S. str....).

Poněvadž soustavné jednání o měrách absolutních, jak již podotčeno, jest vyloučeno, umenší se rozsah látky jednak o to, co převyšuje prostředky, jimiž škola střední vládne, ale mimo to i o to, co jí nezbytně není potřebí. Zejmena absolutní míry fysiky molekulárné a elektrostatické míry magnetické a elektrické pominou se úplně; o mnohých jiných, na př. tepelných, magnetických (elektromagnetických, pokud měří veličiny magnetické) jen skrovná se učiní zmínka. Poměrně zevrubnější pozornosť věnovati bude měrám mechanickým, na nichž spočívají všechny ostatní a při elektřině měrám elektromagnetickým, jichž věda obyčejně a praxe výlučně užívá. Rozumí se samo sebou, že se přidržíme všude soustavy centimetr-gram-sekundové.

Z jednotek mechanických uvádíme na prvém místě, ač i to jen jaksi k vůli úplnosti, jednotku *rychlosti*, t. j. 1 cm za 1 sek. (M. S. str. 27) podotýkajíce, že nebude zrovna se škodou, podáme-li rychlosť v konkretních případech některých, s nimiž při dalším postupu vyučování se setkáme, též v cm za 1 sek., na př. rychlosť zvuku ($3{\cdot}3\ 10^4$ cm), světla (3.10^{10} cm) atd. Nejdůležitější měrou mechanickou jest však jednotka *síly* (M. S. str. 31., 42). K odvození výměru jednotky této i všech jiných, kdekoliv to možno, použijeme úměr (místo rovnic). Následující odvození jednotky silové má býti zároveň příkladem methodického postupu, ze kteréž příčiny je provedeme poněkud šíře.

Vycházejíce z úměry $P : P_, = mg : m_, g_,$

odvodíme $P = \frac{P_,}{m_, g_,}\, mg,$

což ukazuje, že číselná hodnota síly P jest mimo m a g též ještě závisla na jakémsi součiniteli, jehož hodnotu sice neznáme, o němž však víme, že jest konstantní. Lze tedy uděliti mu jakoukoliv hodnotu číselnou dle libosti. Jest však patrno, že ku počítání se nejlépe hodí hodnota $= 1$, ve kterémž případě pak síla se měřiti bude pouhým součinem ze hmoty a zrychlení. Požadavku pak, aby zlomek $\frac{P_,}{m_, g_,} = 1$ lze vyhověti velmi rozmanitými substitucemi, jež ovšem vesměs vedou k jednotce silové přesně totožné. Ze všech ale jest patrně číselně nejjednodušší ta, učiníme-li $P_, = m_, = g_, = 1$. Jednotkou síly bude tudíž ona síla, jež jednotce hmoty udělí za jednotku doby zrychlení rovné jednotce délky. Rozumíme-li pak jednotkou hmoty hmotu 1 cm^3 destilované vody při 4^0 C (čili určitěji hmotu tisící části kilogramového etalonu uloženého v archivu Pařížském), jednotkou zrychlení 1 cm za 1 sek., jest jednotka síly vzata v soustavě *cm g s* a sluje *dyna*; [1]) jest to tedy síla, jež působíc po 1 sek. na hmotu 1 *g* jí udělí zrychlení 1 cm. Tím jest úplně karakterisována absolutní jednotka síly v soustavě *cm g s*.

Doporučujeme-li za východiště výklad školního úměru, činíme to hlavně ze dvou důvodů, jež vzhledem k tomu, že se o začátečníka jedná, považu-

[1]) Místo koncovky „e“ ve slově „dyne“, jehož užívají Angličané, Francouzi, Němci, beru koncovku „a“, jež se mi zdá býti češtině přiměřenější.

jeme za závažné, totiž: *a*) Při úměře lépe vyniká moment přirovnávání, jenž jest podstatným znakem pojmu měření; *b*) nemůže tak snadno vzniknouti nesprávné porozumění názvu „absolutní“, jenž nemá zde téhož smyslu jako ve filosofii; neznamenáť zde „absolutní“ prostou nepodmíněnosť, nezávislosť na ničem, nýbrž naopak mathematickou závislosť, avšak závislosť zvláštního rázu, totiž závislosť veškerých jednotek měrných bez výmínky na jednotkách délky, hmoty a doby (*cm g s*) buď na všech neb i jen na několika z nich. — Při této příležitosti dovolíme si zároveň poukázati k tomu, že z téhož názvu „absolutní“ ještě i jiná mylná domněnka vzniknouti může, jako by totiž měření a počítání měrami absolutními podávalo výsledky jaksi nad obyčej nebo docela absolutně přesné. Tomu nejsnáze zabráníme, provedeme-li několik příkladů konkretních pouze přibližně, jak se ostatně ve škole z pravidla děje, avšak s měrami absolutními, při čemž ostatně nebude na škodu, podotkneme-li, že přesnosť výsledků nezávisí na míře, jíž užíváme, nýbrž v první řadě na přesnosti provedeného měření, na němž další vývody se zakládají.

Aby se pojem dyny vytříbil a ustálil, a aby se docílilo nezbytné souvislosti míry absolutní s obvyklým měřením síly na tíži pozemské založeným, dlužno podati též příslušný vztah mezi dynou a nějakou jednotkou váhy, na př. 1 *g*. Poněvadž tíže udílí hmotě 1 *g* zrychlení 980·8 cm (v Paříži), plyne z úměry nahoře uvedené pro $m = m$, bezprostředně, že 1 *g* váhy jest tolik, jako 980·8 dyny, tedy 1 dyna že má přibližně as týž účinek, jako 1 *mg* co do statického tahu nebo tlaku. Při vhodné příležitosti (na př. M. S. str. 55. nebo při gravitaci str. 41.) poukážeme k naprosté neproměnlivosti quantity hmoty a ku proměnlivosti váhy její dle různé polohy na povrchu nebo nad povrchem zeměkoule a ku podstatné přednosti měr absolutních, jež toliko na neproměnné hmotě spočívají. Uvedením číselných dokladů nabude věc konkretní podoby (na př. na rovníku 1 *g* váhy = 978·1, na točně 983·1 dyny atd.). (Dokončení.)

O jmenech osobních a o původu příjmení českých.

Vykládá *Fr. Prusík.*

Jak známo, neměli jednotlivci původně jiných jmen než *osobní* či v době křesťanské *křestní*. V bibli a jiných starých památkách všech národův setkáváme se s pravdou tou; podobně také v nejstarších památkách českých.

Pročítáme-li pak jednotlivé památky české, shledáme se v nich poměrně se stejnými aneb aspoň podobnými jmeny a zjevy. Abychom se tedy o pevnou půdu opírali, vezmeme za základ své úvahy Knihu Třebenskou, o níž jsme pojednali v Památkách archaeologických (díl 14., str. 251—4, 293—302).

Křestní jmena nenaskytují se pokaždé v témž tvaru, na př. Václav, Kateřina, nýbrž vedle toho píše se táž osoba mnohdy Váňa, Vaněk, Káča, Kačka a p.: řídilť se v tom písaři obecným zvykem, dle něhož až dosud v mluvě lidu jmena Váňa, Káča a p. nemají do sebe nic potupného neb snižujícího, nýbrž z pouhého pohodlí se krátívají, při čem pozorovati jest snahu, aby se jim dodalo takového tvaru, jaký jest v slovanštině a zvláště v češtině obliben, totiž zakončení na — *a* i při mužském rodě: Kuba, Tóma, Řeha (Řehoř), Jíra, Vávra atd.; srv. obecné Franta, Honza, Tonda a p. Jindy zase na tvar jmena vliv měla postava neb majetnosť osoby, jíž patřilo: byla-li drobná, malá neb méně zámožná, nazývána drobnějším tvarem: Petřík, Ondráček, Kačka a p.; byla-li zase zvláště velká, slula zhrubéle, na př. Benák (Beneš), Petrák a p.

Na doklad, kterak jedna a táž osoba brzo tím brzo oním tvarem téhož

jmene (třeba v témž zápise) byla nazývána,[1]) uvádíme toto: Jan, Janek 3ª. Maŕie, Maŕie Mandelena, Máŕa 12ᵇ. Václavec, Václav 15ᵇ. Václav, Vaněk 15ᵇ. Václav, Vaňček, Vaníček 18ᵇ. Duorotha, Důra 25ª. Lidmila, Lída 25ª. Vavřinec, Vávra 25ᵇ. Jakub, Kuba, Kouba 27ª. Kub, Kuba 21ª. Jakub, Kubík (purkrabíe) 23ª. Kateřina, Káča 39ª. Řehoř, Řéha 51ª.

Jsouť pak *křestní* jmena v knize té se vyskytujíci asi tato:[2])

1. Jmena v celé církvi křesťanské známá a sice:

a) Jmena biblická z časův před-Kristových:

A) *mužská:* Adam; Baltazar, Balcar; Danda [t. j. Daniel]; Habeš [t. j. Hab. kuk]; Kašpar; Michek, Michálek, Míša [t. j. Michal]; Mojžíš, Možíš (Bartoň M. 63ᵇ).

B) *ženská*: *α*) původní: Alžběta, Běta, Bětka; Anna, Anka, Ančka, Anička; Eva.

b) Jmena apoštolův:

A) *mužská*: Bartoň, Bartoš, Bartošek [t. j. Bartoloměj]; Filip; Jakub, Jakoubek, Kub (na Kuba, s Kubem 21ª), Kúbek (rychtář 32ᵇ), Kubík, Kuba, Kouba, Kubka (71ᵇ), Kubín; Johanes, Jan, Janek, Janda, Ješek, Hanuš, Hanúšek, Haník; Matěj, Matějík, Matiáš, Mach, Mašek; Matouš; Ondřej, Vondřej, Ondráček, Vondráček; Pavel, Pavlík, Pašek; Petr, Petřík, Peterka, Péša, Píša, Pešek; Šimon, Šimek, Šich, Šícha; Tomáš, Tóma, Tůma, Tomík.

B) *ženská: β*) od mužských odvozená: Jana, Johanka; Petruše.

c) Jmena křesťanských svatých z dob po-Kristových:

A) *mužská*: Aleš [t. j. Alexius]; Ambrož, Brož; Antoň (Anthoniowi 40ª), Antoní (Anthonye 3ᵇ, —nie 15ª, 16ª); Benda, Benák, Beneš, Benešek [t. j. Benedikt]; Blažek; Donat; Erazim, Razim; Fabian, Pabek, Pabeček [t. j. Fabian]; Franěk [t. j. František]; Hašek [t. j. Haštal]; Havel, Havelka, Havlec, Havlík; Jeromín, Jeroným; Jílek, Jíleček [t. j. Jiljí]; Jíra, Jírek, Jirka, Jiřík; Klimeš [t. j. Kliment]; Křtěn [t. j. Kristian]; Krištof; Longin; Lukeš [t. j. Lukáš]; Marek, Mařec, Mařík, Maříček, Mareš; Martin, Martínek; Mikuláš, Mikulec, Mikuš, Mikeš; Řehoř, Říeha, Řéha, Říha; Román, Štěpán, Štech (z *něm.* Steffel); Urban; Valentín, Valenta, Vála, Válek; Vavřinec, Vávra; Viktorín; Vít.

B) *ženská*: *α*) původní: Anýžka, Něta; Apolena; Barbora; Brigida, Brida; Dorotha, Dóra, Duora, Důra; Hedvika; Jitka [t. j. Judita]; Juliana; Kateřina, Katruše, Káča, Kačka; Kristina; Magdalena, Mandalena, Mandalína, Mandelena, Mandelína;[3]) Margareta, Margretha, Markleta, Margetha, Marketa, Markýta, Maretha, Mareta, Maretka; Martha, Marta; Regina; Uršula, Uršila, Oršila; Žofka.

β) od mužského odvozené: Víta.

2. Jmena původně česká neb slovanská, a sice:

a) svatých:

A) *mužská*: Prokop, Próša, Průša; Vácslav (16ª. 16ᵇ), Václav, Václavec, Václavek, Vacek, Váňa, Vaněk, Vaněček, Vaňček, Vaníček, Váša, Vencl; Vojta.

B) *ženská*: *α*) původní: Lidmila, Lída.

β) od mužského odvozené: Václava.

b) světská:

A) *mužská*: Bláha, Blahút, Blahout (Bl. syn Haníkóv 20ª. 22ª); Bohuslav, Buohuslav, Buoslav; Duchek, Dušek, Douša; Hersa; Hron; Jaroš, Jarúšek; Slavek [t. j. Slavata]; Sobek, Sobíek 3ª [t. j. Soběslav]; Velík [t. j. Velislav]; Vlášek [t. j. Vladislav].

---

[1]) Srv. u Dalimila jednou kráiovic Václav, jindy králo·ic Vaněk (93, 6); král Václav (III.), díetě Vaněk, král Vaněk (98, 5. 9).

[2]) K vůli soustavnějšímu přehledu zachováváme v tomto oddíle celkem pořádek, jakého užil Tomek v Děj. Prahy II, 494 sl.

[3]) Jmena *Marie* ani *Josef* neužíváno v starší době z úcty k rodině Kristově; stojí-li kde Maŕie neb Máŕa, rozumí se tím Marie Magdalena.

B) ženské: *α*) původní: Makuše.

3. *Jmena původu německého*:

A) mužská: Albrecht; Heřman; Jindřich, Hynek; Karel, Král, Karúšek, Karuošek; Lojsa [t. j. Ludvík]; Osvald; Otmar; Žich, Žícha [t. j. Sigmund].

B) ženská: *α*) původní: Kedruta [t. j. Gertruda]; Volpra 68[b] [t. j. Valpurga?].

Příjmení po našem spůsobu osoby obyčejné nemívaly, nýbrž jim postačilo jmeno křestní (jako to dosud na venkově při židech jest zvykem); aby pak se mužové, kteří měli stejné jmeno křestní, rozeznávali od sebe, toho se docílovalo pozměnami v tvaru jmen, jak jsme je výše uvedli. Tak se v Knize Třebenské mezi 11 konšely r. 1434 (2[a]) uvádí 9 pouze křestním jmenem; rovněž r. 1437 (2[a]); na témž listě v jiném zápise bez roku mezi 9 konšely 8, r. 1445 (2[b]) všech 13 konšelů má pouze křestní jmeno: a tak ještě dlouho. Toliko k rozlišení dvou konšelův stejně křtěných sluje jeden Benák, druhý Beneš (2[a]), jeden Václavek, druhý Vaňček, třetí Václav (8[b]).

Jindy zase na rozdíl ku jmeni křestnímu se přidávalo *jmeno otcovo* (neb tchánovo či tchynino) neb celého rodu (rodiny): Péša Jílečkuov (3[a] vedle Petříka spolukonšela, mezi r. 1446—9), Šimon Sobkóv (1458, 5[a]), Šimon syn Sobkóv (1455, 4[a]. 1459, 5[b]. 1460, 6[b]), Prokop syn Tomíkóv (1460, 6[b]), Václav Kubínů 63[b], Václav Sličného syn (1461, 7[b]), Petr Vláškóv zeť (1455, 4[b]), Jan zeť Markýty Bejčkové (66[a]), Vaněk Žichovic (1456, 5[b]), Petr Vláškovic (1459, 5[b]), Jírovi Karlovic (1542, 46[b]), Václava Bartošovic (1542, 46[b], 1545, 50[b]), Václavovi Kubínovic (1545, 50[b]), Pavel Rajských 1537, 39[b]).

Ještě častěji se na rozdíl připojoval k jmeni křestnímu název *řemesla* neb jiného zaměstnání, jaké muž vykonával; ale příjmení takové bývalo jen *dočasné*, pro jeho vlastní osobu: Beneš krejčí (1[a]), Janek sladovník (1[b]), Janek pekař (1434, 2[a]), Hanuš bečvář, Bartošek švec, Válek řezník (carnifex), Benešek pekař (pistor), Vencl kožišník, Vaněk kovář, Václav písař (29[b]) a j.

Někdy se zase mužové rozlišovali tím, že se k jich křestnímu jmeni přidával název *rodiště*: Vaněk Charbuzínský (1459, 5[b]), Mamek z Jenčic (1[a]), Jan z Běliny (3[a]), Lukeš z Čížkovic (1462, 9[b]), Matěj z Chodovlic (1462, 10[a]) a j.

Ženské se zřídka pouze jmenem křestním nazývaly: přistúpila Něta přede čtyři lavy (1462, 9[a]); přistúpila Víta přede čtyři lavy (1466, 11[a]); přišla jest Martha a Brida přede čtyři lavy (1467, 11[b]); paní Duora se dcerú svú s Mandalenú (1480, 21[a]); Duora z Chodovlic (1515, 34[a]); ale častěji se ženské určovaly tak, že se k jejich křestnímu jmeni připojovalo jmeno otcovo neb matčino (vdovy) nebo mužovo, zřídka bratrovo neb synovo: Přišla Margareta, Mamkova dcera z Jenčic. s mužem svým Petříkem Črným (1[a]); paníe Lidmila paníe Uršilina dcera (1468, 15[a]); paní Uršila, nebožce Petrova Strnadova (1459, 6[a]); paní Barbora, manželka páně Bartošova (1461, 8[a]); Katruše Mikulášova žena (10[a]); zápis Lidin od Kučerky, manžela jejího (1470. 16[a]); Máňa, nebožce Benákova žena (1478, 19[a]); Důra, Rekova žena (1512, 32[a]); Barbora nebožce Dědova (1493, 26[a]); — Kačka Sopúch*ová* (1[b]),[1]) paní Mareta Romanová (mezi 1437—1445, 2[a]), Něta Oparnová (1445, 2[b]), paní Maretka Řuchová, paní Anna Mikulcová, Martha Petrová Ebrzvínová (17[a]). Anka Vosrklová, Žofka Čapková, Víta Hotovcová, Lída Martinová a j.; — Kateřina Lamač*ka* (1492, 24[b]), Uršula Vodtúrka (26[a]), Máňa Razimka (30[a]), Marketha Beranka (34[b]). Duora Šadka (38[b]). Anna Maděrka (44[a]), Dorota Chudberka (46[b]), Anna Smetanka (49[a]), Barbora Houdka (49[b]), Anna Holaska (51[a]); — Uršila s Kubem s bratrem svým (21[a]); Bětka . . . u Jana

---

[1]) V této příčině (není-li přímětku „žena“ a p.) se koncové *á* dloužilo, čehož důkaz máme na př. r. 1477: po nebožce Ance Vosrkl*ové* (18[a]); Anna Jílková zapisuje **Martě Křížové** (24[a]) a j.; ba i Bětě nebožce Jiřík*ové* (26[b]) a p.

bratra svého (23^{b}); Lidmila z Chodovlic ... bratróm svým Slavkovi a Havlovi (25^{a}); Anna sestra Víta Benáka (37^{a}); Duorota z Chodovlic ... synóm svým Slavkovi a Havlovi (25^{a}); Lidmila ... Jakubovi synu svému (27^{a}); Markéta matka Havla Berance (36^{b}).

Ponenáhlu pak se vzrůstem populace cítěna byla praktická potřeba, aby se jednotlivé osoby o stejném jmeni křestním určitéji a *trvaleji* rozeznávaly; toho pak se docilovalo tím, že se jim přidávala zvláštní příjmení, braná z přerozmanitých příčin a podnětův: buď to byly *přezdívky*, jimiž se měla charakterisovati působnosť, vlastnosť neb povaha jednotlivých osob; buď to byly názvy *řemesla*, jaké otcové jejich provozovali; buď se jimi udávalo *rodiště* neb *vlasť* té které osoby, neb se konečně při nich ustálilo *křestní jmeno* otcovo (neb matčino, zvláště vdovy), v různých útvarech i v příčině kmene i v příčině koncovky.

Snaha tuto vylíčená jeví se po různu už hned na počátku Knihy Třebenské, totiž od r. 1433 (Petřík Črný 1^{a}, Vaněk Bubestr 1^{a}, Jílek Miša 1^{b}, Kačka Sopúchová 1^{b}, Vaněk Hoch 1^{b}, Jan Buřík 2^{a}, Beneš Kníeže 1434, 2^{a}, Petřík Pikáček 2^{a}, Jan Pavúček 2^{b}, Jan Sličný 3^{a}, Petr Strnad 3^{b}, Jan Téžký 3^{b}. Jan Štíporuožek 3^{b} a j.), proniká čím dále tím více, až počátkem XVI. století nabývá převahy nad starším spůsobem, tak sice, že se mnohdy objevuje i pouze příjmení bez jmene křestního, jako už hned na počátku knihy, zvláště u výčtu konšelův: Koleso (1434) 2^{a}, Čapek 2^{a}, Kòlesko 3^{a}, Liška (1446) 3^{a}, Holý 3^{a}, Níestík 3^{a}, Sličný 3^{b}; Holubec 3^{b}, Rúdil 6^{b} a j.; později jest tomu i při ženských: Martínková (1477) 18^{a}, Řéhová mlynářka 28^{b}, Votúrka (1492) 24^{b}, Michalka 39^{b} a j.

K pohodlnějšímu přehledu sestavíme zde příjmení celkem opět dle rozvrhu Tomkova l. c., místy něco slučujíce, místy rozšiřujíce.

Podnětu ku příjmení poskytovaly tedy:

1. *Vlastnosti tělesné vůbec*:

Hlaváček; Hubka, Tlama; Zoubek; Vokáč, Jednooký, Šilhavý; Bradáč, Holý, Holas; Kučera, Kučerka, Kekule,[1]) Lyso; Boček; Syřistka;[2]) Noha, Kulhavý, Kulhánek, Hnát, patka (Janek s patkú); Vocásek; — Sličný; Těžký, Širuoček, Bucek, Mastný; Hrubý, Drobný; Suchý, Suchan, Hubenec, Ubenec; Zabit; — z *ném.* Krumpl (gen. — ple).

2. *Barva pleti, vlasův, šatstva*:

Běloch, Bílek, Črný, Černý, Ryšák, Ryšlavý, Šerý, Zelený, Žlutý; — z *ném.* Šiml.

3. *Vlastnosti duševní* (*rozumu neb citu*):

Blázníčka; Hotovec, Náhlík; Pobožný, Veselý.[3])

4. *Návyky, náklonnosti, tělesné ctnosti i nectnosti*:

Blúček, Blouček, Carda (toulal); Famfa (srv. fanfár), Hurt, Fučík (ukvapený, střelený); Hovorka; Škříka (srv. skřek, škřek), Bardún (křikloun), Buřík, Rúdil (bouřil, vztekloun); Spívavá, Zpívaná; Tichý; Rek; Točný, Vrtal; Rážek, Drašťata· Šípal; Pikáček (scáč); Prudič, Prudík; Votúr, Vodtúr, Hotour (kdo pysky ohrnuje, ošpuluje); Přísaha. Lábek (piják); Bzdinka; Šoustal, Houda (smilník); Ladař; Vejvarka; Vykročil; Nevymaštěný; Kusdera (rkp. Kuzdera); Štíporuožek; Kazižel; Sekykuba (71^{a}); Neberholý;[4]) — z *něm.* Šprych.

5. *Předměty přírodní*, jež zvláště povahou svou vyznačovaly lidské vlastnosti tělesní neb duševní:

---

[1]) = stsl. *kъkulja; kъka či kyka = čes. *keka, kečka, kčice (dem. z kъka), z toho kšice, kštice, ščice, štice t. j. dlouhý vlas. — Srv. Chochol v Třebenské knize účtův z r. 1557.

[2]) syřiště = (4) žaludek přežívavcův.

[3]) Libivý, Vzteklý (Viničné knihy Třebenské z r. 1612).

[4]) Beblavý, Darmotlach, Spalpečený, Přerazjelito (Viniční knihy Třeb. z r. 1612).

a) *Živočišstvo*: *α*) Ssavectvo: Beran, Beranec, Bejček, Koníček, Liška, Sysel, Vlk, Vlček; *něm.* Ebrzvín; — Róžek, Smetana.

β) Ptactvo: Bažant, Bukáč, Čajka, Čejka, Čapek, Červenka, Čížek, Holub, Holubec, Kačírek, Kavka, Křepelka, Kuřátko, Skřivan, Strnad, Sýkora, — Chochol.

γ) Ryby: *něm.* Herink.

δ) Členovci: Brouček, Cvrček, Pavúček, Ráček.

b) *Rostlinstvo*: Dříenek, Chmel, Křen; — Krupka.

c) *Úkazy přírodní*: Hromek.

6. *Výrobky lidské* dle svého účelu neb dle své podoby:

Čep, Hunt, Huntas, Huntasa, Jelito, Jelítko, Kaše, Koleso, Kolesko, Krajíc, Krbule, Kuchyňka, Níestík, Níestějka, Penížek (72ᵃ *ž*); *něm.* Šilink (1458, konšel), Slívák, Slúp, Sopúch, Stolička, Škornička. [1])

7. *Poměry osobní:*

Boh, [2]) Bóh, Buoh, Bohatý; Chudbera, Chudich (54ᵇ), Chudík; Šťastný; Paňátko; Ženíšek.

8. *Příbuzenstvo*:

Mamka (Mamek? Mamkova dcera 1ᵃ), Táta, Batěk (= bratřík, brášek).

9. *Věk lidský*:

Hoch, Holček (gen. Holečka); Šad (= stařec), Děd; Mladá, Starý.

10. *Bytosti nadsmyslné*:

Anděl, Angel.

11. *Původ* (i metafor. dle počínání si):

a) *vlasť* (národnosť): Cikán, Češík, Maděra, Madírek, Němec, Srb, Šlezieka, Šlezíka, Žídek; — Hostek (= cizinec).

b) *rodiště* nebo bývalé bydliště nově přibylého: Borecký, Budyňská, Čáslavský, Charbuzínský, Charbuzín, Kletičanský, Lipnický, Oparen, Pražák, Pražáček, Slavětínský, Solanský, Tábor; Teplický, Žlutický.

12. *Řemeslo, stav, úřad, zaměstnání*:

a) jež zastávala osoba sama neb její rodiče: Husák, Huspeka, Kantor, Krajčík, Lamač, Měštěnín, Myslivec, Olejník. Sedlář, Sládek, Zedník, Zlatník, Žák; [3]) — *něm.* Knap.

b) mnohdy jen posměšně dle počínání si: Kníeže.

13. *Křestní jména*, zvláště rodičův, jak jsme o tom výše zevrubněji promluvili (srv. Václav Mareš 35ᵇ. 37ᵇ. Jíra Karel 45ᵃ. Bartoň Možíš 63ᵇ a j.); v druhé řadě adjectiva přisvojovací od nich tvořená: proto u nás taková hojnosť jmen na ů (z —ův: Janků, Kubů, Petrů, Vítů), —ovic (Kovářovic), —ín, vzniklá z rodových jmen, jako: Jíra Karlů 55ᵇ, Lidmila manželka Jíry Karlovic 47ᵇ, odevzdal jest duom Jírovi Karlovic 48ᵇ, Jíru Karlovic kvitujem 49ᵃ atd.

14. *Jiné pojmy rozmanité*:

Bouda, Maštálek, Rathouský, Rajský, Jiskra, Hnoj, Kříž, Lucerna, Mázdra, Kašelka, Veštvrtek (? 26ᵇ), Kazda, Mňaus, Summa, Raduše, Pátý; [4]) Vlchva (rkp. Vlhva, Vhlva 74ᵇ t. j. brebtoun, čarodějník); z *něm.* Krajsová, Kazlar. — Nejasného původu: Bubestr, Hurmit, Kuzan, Markolt, Reda (1466), Ruch, Vosrkel (Vosrklová). Pryčák (?).

Někdy se však ani křestní jmeno s příjmením nezdálo dostatečno k určování osoby, i připojovalo se ještě *třetí i čtvrté jmeno* jako přezdívka vzatá z nahodilé vlastnosti, návyku, původu, obydlí osoby té: úkaz takový ostatně i dosud není řídký v obecném životě, chtí-li se určitě rozlišiti osoby jmena stejného; tak znám na př. (pomíjeje křestního jmena): Houska bohatý,

---

[1]) Obrázek, Čechejlka fem.; Pumpa (Vinič. kn. Třeb. z r. 1612).

[2]) = bohat, zámožen; opak: uboh, neboh; s tím souvisí boh (má toho do boha) = hojnosť.

[3]) Kobylák, Zelník, Trubačka fem. (Vinič. kn. Třeb. z r. 1612).

[4]) Turnaj (Vinič. kn. Třeb. z r. 1612).

Brodka velká, Br. zrzavá, Brodský vepřový, Lang kůrčička, Lang žabí král, Anger škrob, Anger očko, Starý piknůsek, Šrámek okoun, Tušner na velké noze, Pytlík zásobený, Kok tlustý, Divíšek flíček, Kestřánek z kouta a p.

V Knize Třebenské[1]) nalézáme na př. tyto přezdívky: Vaňček krajčí z kúta 18^{a}, Jan Šprych kulhavý 46^{a}, Jakub Adamův jináč Sekykuba 71^{a}, Jan Táta vlchva 74^{b}, Jan Benda bohatý 75^{b}, Blažek Hrubý Srb nevymaštěný 76^{a}, Jan Hurmitovic jinak Vykročil (purgmistr) 79^{b}, Řehoř Žák Žlutický 80^{a}, Matěj Lipnický jinak Benák 80^{a}, Václav Filipův z Čáslavě (Čáslavský) 80^{b}, Jan Starý beran 89^{a}, Jarek Syřistkuov s patkú 91^{a}.

Hésioda Askerského báseň.

O štítě Hérakleově.

Metricky převedl prof. *Hynek Mejsnar.*

(Pokračování.)

Byl bohatýr v něm sličnokosé syn Dánay Persevs,
jenžto se štítu nohou nedotýkal a blízko při něm stál —
opřen nikde nebyl ten štít, věru div to divoucí!
tak jej zručně zrobil přeslavný statnoruký bůh
ze zlata, měl na nohou pak u hlezna střevíce perutné;
přes plece zas na přepásce o černém jilci visel mu
meč pádný kovový, sám jak myšlenka polétal;
záda celá hlava pak mu zajímala netvory děsné
Gorgina, jižto kolem vak osáhal, div to na pohled,
stříbrokový, s něho třásně zlaté byly svisly třepotné,
kol skrání bohatýra přiléhala přílbice hrozná,
Hádova přílba tmavá, děsná jako pochmurná noc;
sám pak, jak by utíkal a žasnul, rozkračoval se
Persevs Dánaovec. A za ním se v patách hnaly Gorgy,
sestry Medúsy nedostupné, že to nelze vyříci,
chtíce ho dostihnouti. A jak se tu řítily obě,
ocelový jim štít plavolesklý v třeskotu velkém
ostře zvonivě zvučel, na krunýřných pásech oboudvou
viselo zmijí dvé, hlavy pnoucích křivě do výše,
lízaly obě ty sestry, vztekem zuby skřípaly ostře,
zrak třeštíce zuřivě. Zatím nad skráněmi děsných
Gorgon plál poplach veliký; tož nad nimi právě
zápas vedli krutý mužové ve zbrůji bojovné:
jedni tam od své vlasti milé jakož od rodičů svých
pohromu odvracejíce, druzí dychtíce je sklátit'.
Klesnulo jich mnoho již, však víc jich, bitvu držíce,
válelo ještě, na výstavných tamo ženštiny hradbách
pevnokových pronikavě naříkaly, drásaly tváře,
jak by živé. Héfaista to výroba proslaveného.
Než ti, které již hnětla starosť, mužové letitější,
na straně zabranské všeci houfně shromážděni stáli,
vzpínali páže k bohům blaženým, o milé svoje dítky

[1]) Přihlédneme-li zevrubně k rozboru jmen, jak jsme jej z Knihy Třebenské tuto podali, vidíme jasně, *že tu máme téměř naskrze jmena česká, rovněž že noví osadníci přicházeli do Třebenic z měst a vesnic českých*, z čehož důvodně můžeme souditi, že *Třebenice — zajisté vlivem českého okolí — byly už dávno před bouřemi husitskými zcela české*, neboť proměna taková neděje se kvapem, nýbrž pozvolným krokem, s mnohým odporem, až nutnost vítězí.

se strachujíce; zatím oni dál se potýkali v bitvě.
V jich sledu Smrtky sinotvárné, strašné a posupné,
nezbližné krvavé, lesklými škrčíce zubisky,
o klesající sváděli boj; neb dychtily všechny
černou vpíjeti krev: koho kolvěk schvátily nejdřív,
buď že ležel neb o ráně padal, v něho jedna na místě
vtýkala nehty hrubé, duše pak sestoupala v Hádes
Tartara do mrazivého. A jakmile pak krve lidské
chtíč nabažil se jejich, nazad ihned házely trup ten,
a zpět zas v dav a ryk válečný řítily jsou se.
Stály při nich Klóthó, Lachesis, a sudička ta slabší
Atropos úžasná tady scházela, však bylať ovšem
z ostatních bohyní ona přední, nejletitější.
Všechny tu půtku kolem muže jednoho sváděly trpkou:
jedna zrakem na druhou drážlivě pozíraly zlobuým,
nehty a prsty dravé vzájemně sepíraly stejně.
Vedle tu Mrákota stála žalostná, mrzce ohyzdná,
všecka vyhublá, prosinalá, z hladu scvrkle otuchlá,
ukřehlých kolenou, dlouhé z ruky strměly nehty,
hnus ze chřípě její se chrlil, ze tváře osuhlé
proudila krev se na zem. Ta pak ústa sepavši přetěsně
stála, seděl jí prach po plecích a po šíji hromadný,
slzami zrak mokval. Opodál bylo město hradebné,
sedmero bran je zlatých objímalo, vhodně zapadlých
v podvoje přídveřní: tu lidé v plesných radovánkách
svou měli rozkoš. I vezli totiž na kolesnici kloudné
jedni nevěstu v mužův byt, a zpěv hlaholil se svatební,
od smolnic opodále planoucích tryskala skočně
záře čeládky v rukou; děvy ve spanilosti kvetoucí
táhly předem, sbory pak křepčící rejdily dále:
jedny jasohlasné tu na píšťaly loudily nápěv
z úst jemných, až zvuk se hlaholně kolem nich ozýval,
onde ku loutně junáci vyváděli ples milovábný.
Tam zase jinde mladíci ku šalmaji plésali zpěvně:
jedni kratochvilné hry při tanci a při zpěvu vedli,
tam se druzí zase smáli, po pištcovi stoupali všichni
vpřed za sebou; veselosť a radosť, ples a jásot a rozkoš
objaly město celé. Po druhé straně venku za městem
na hřbet ořův sednuvše prováděli harce pojezdné;
plodnou zem tam oráči prorývali, zdobně majíce
suknice podkasané. Bylo tam vysoké oseniště:
stébla tu stonkovitá žali ostrým jedni zubákem,
těžce klasem shýblá, jako dar Démétry skutečný;
tam povřísly druzí zase vázali, humno plníce;
tam zase sklízeli révy zralé, v ruce žabky držíce,
od vinařů brali jedni a snášeli révy v košíky,
hrozny bledožlutavé a tmavé s keře rozložitého,
listím obsypaného a krokvemi stříbrobělými;
tamto do nůše jiní zase snášeli. Stály tu vedle
odry zlaté, Héfaista skvělý plod důmyslného,
listím obložené a přeponkami stříbrobělými,
révami obklopené, jež hrály do barvy do rujné.

(Dokončení.)

Úvahy.

Nábožensko-mravné vychování studující mládeže na „dřívějších“ a „nynějších“ středních školách. Podává Jan K. **Javůrek**, bývalý ředitel škol, nyní na odpočinku v Praze. — V Praze 1888, Cyrillo-Methodějská knihtiskárna. m. 8°. 78. Cena 30 kr.

V posledních letech zmáhá se v zemích rakouských víc a více odpor proti bezkonfessijnímu vychovávání mládeže, které po příkladě Ameriky a Francie počalo se v tomto století i u nás ujímati, a pozornosť tu obrácena zvláště k moderní škole obecné.

Nelze si mysliti, že by se ten proud zastavil na samém prahu školstva středního. Přirozeným během věcí vlny vzedmou se výše a zachvátí také gymnasia a školy realné. Předchůdcové už nyní se ohlašují; jedním z nich jest spisek, o němž tuto hodláme promluviti, ne sice, že bychom jednu neb druhou školu pokládali za vrchol vší dokonalosti — máť každá věc na světě své světlé, ale i své stinné stránky, — *aniž abychom rozsuzovali o oprávněnosti toho či onoho druhu obecných škol*, — otázka ta musí býti rozhodnuta na místech k tomu povolaných — nýbrž abychom, *pokud se týče středních škol*, na pravou míru uvedli upřílišené výroky spisovatelovy.

V úvodě spisovatel stěžuje si do ubývání náboženského smýšlení mezi lidmi „vzdělanými neb aspoň polovzdělanými“, a vysvětluje z toho ten úkaz, že lidé ti „nedovedou útrapy tak hrdinsky snášeti jako prostý lid.“ Ukazuje k velikému množství zvrhlých studentův a zkažených existencí, sběhnuvších se studií, touží po nápravě, i upozorňuje, aby prý prospěl dobré věci, „více na stinné stránky našeho středního školství.“ I přistupuje ihned k hlavní prý vadě škol středních: že totiž za dřívějších dob chodili žáci „s pány professory“ denně do chrámu Páně, na mši svatou, kdežto nyní před některou školou „denně již třeba ráno o 7. hodině několik set (!) nadějných žáků huláká a se prohání, mávajíce při tom knihami, pravítky a torbami.“ Aby tomu zpomohl, navrhuje, by mládež počínaje 1. březnem až do počátku zimy chodila do kostela, a to za bedlivého dozoru professorů. Vždyť prý i židovské a protestantské školy počínají denně vyučování službami božími. A poněvadž se to neděje u nás na školách katolických, jest prý mládež studující tak pokleslá, „že nebývá vzácností, že rozpustilí žáci po professoru peckami házejí, židli mu přiklíží anebo pilkou podřežou, aby se s ní svalil.“

Už z těchto ukázek poznají čtenářové naši, že spisovatel skutečného stavu našich škol středních ani nezná, a že, aby ukázal, jak jsou špatné, upřílišuje ve svém líčení až do krajnosti. Nechceme popírati, že *má* dospělejší mládež vady své a střední školstvo své stinné stránky; ale zdali je spisovatel vylíčil případně a dle pravdy, [1]) a zdali nalezl na ně i radikální lék, jak on se domnívá: o tom dovolujeme si pochybovati.

Po úvodě poněkud delším (str. 5—16) dokazuje spisovatel v kapitole I. „naléhavou potřebu, aby se i na středních školách věcší zřetel vzal na sv. náboženství.“ Naříká na nesvědomité otce a stravovatele, a žádá, aby studenti více než dosud vedeni byli ke zbožnosti. Čím ta bude věcší, tím lepší a zdárnější bude pokrok ve studiích a vzdělanosti, a užitek z toho míti bude sama studující mládež i rodiče i vlasť a stát i člověčenstvo. — Se mnohými výtkami a vývody spisovatelovými souhlasili bychom; ale tu nás náhle zarazí výroky, jako: „Našel se i dříve někdy zbloudilý student, který sklesl na dráhu zločinnou; ale tehdy byly takové úkazy vzácnou výminkou, kdežto nyní jsou *zjevem zcela všedním*. Podvody, krádeže, loupeže i vraždy spáchané bývalými studenty se úžasně množí.“ (Str 29.) I uvádějí se na doklad vrah Vasmund, „špatně absolvovaný žák dvou reálných tříd v Karlíně“, jenž asi před čtyřmi lety zavraždil

[1]) Pravdě odporuje také tvrzení spisovatelovo (na str. 16), že jest „v samé Praze málo zámožných rodin, které by své bohatství byly zachovaly po tři generace.“

stavitele Brzoráda v jeho bytě, a pověstný Hugo Schenk, jenž „vystudoval nižší gymnasium." Jako by mohla *škola* za takové zvrhelce, kteří už zárodek s sebou do ní přinesli; zde vězí zlo hloub — už v *rodinné* výchově.

V kap. II. horlí spisovatel proti tomu, že „na mnohých realkách již od páté třídy žádnému náboženství se nevyučovalo." Tato výtka *nyní* v Čechách už nemá platnosti; vyučujeť se náboženství od loňska počínajíc po všech sedm let realního studia. Ale ani že „tři úplné roky neslyšeli tito žáci ničeho o Bohu a o sv. náboženství," neshoduje se zcela s pravdou; zapomněltť spisovatel na *exhorty* v neděli a ve svátek a na modlitbu před vyučováním a po něm. — Dále stěžuje si spisovatel, že v čítánkách není článků náboženských a že učitelstvo nepodporuje katechety; tak zejmena prý „professor historie pojednává o Kristu jako o člověku," atd. Žádá konečně, aby dbáno bylo „přesného a svědomitého zachovávání přikázání Božích a církevních."

Tato přikázání probírá v kap. III. a IV. Že se jich nešetřilo, jak by mělo, mládež studující prý spustla. Tu jest mnoho, co spisovatel o vadách a špatných vlastnostech mládeže vykládá, dle pravdy líčeno a celkem známo; ale ledacos jest opět jako naschvál kresleno co nejvíce do černa, a tu a tam dostává také professorstvo svůj díl. Tak na str. 69: „naše nynější studující omladina chce tím (t. j. nezachovávaním postů) dokázati, že jest již pokročilou, že církev sv. a sv. náboženství považuje za hloupost a zpátečnictví. Od koho pak ale dostala k tomu základ a návod? Od kohož jiného než od svých rodičů, a často i *od mnohého z professorů.*" A opět se vrací spisovatel k zamilované myšlence své, že by měli žáci choditi denně s professory do kostela; myslí však kromě toho, že by „zázračně" účinkovalo, kdyby žáci viděli, jak celý sbor profossorský v čas velkonoční s nimi společně ku sv. zpovědi jde a před nimi ku stolu Páně přistupuje.... Vždyť to činívali dřívější páni učitelé a professoři, a vizme, jací znamenití mužové a učenci to byli a ještě jich až posud z nich (sic!) mnoho žije."

Uvedli jsme stručně hlavní myšlenky spisku, abychom kollegy upozornili na věc, o které, jak se podobá, ještě častěji bude jim uvažovati. Naše mínění jest, že klade se v něm přílišná váha na *vnější* výkony náboženské. Co víme, *professorstvo středních škol nikdy nevyslovilo se ani nepůsobilo proti vychovávání nábožensko-mravnímu, a nebude se vzpírati tomu, co rozhodující činitelé uznají za dobré ku povznesení ducha náboženského, ba naopak ochotně ruky pomocné podá.* Častým docházením do kostela, jež Javůrek navrhuje, zvýšila by se zbožnosť jenom na oko, nebylo-li by výrazem *vnitřního* smýšlení a přesvědčení, jež teprve každého řídí. Mládež chodila by denně do chrámu Páně, když by musila, chodili by tam i professoři s ní: zdali by se však *tím* zažehnala indifferentnosť náboženská, za našich časů tak rozšířená, to jest pochybno. Spisovatel patrně podjal se rozšíření otázky — pro zdárné vychování mládeže tak důležité — bez náležité přípravy, ba spůsobilosti: a tací bojovníci bývají s to, věci méně prospěti než uškoditi. Dr. *Petr Durdík.*

Hlídka programmův.

1. **Uvedení do studia Tironských not.** Napsal prof. Ant. **Krondl.** Program c. k. českého vyššího gymnasia v Brně 1888.

Rozprava, jíž letos podána první polovice, vykládá, co Tironské noty jsou, v jakých rukopisech se zachovaly, ze kterých dob a od koho pocházejí, konečně jaký byl osud starého rychlopisu římského ve středověku. Výklad jest stručný, ale ve kritickém výboru z nejnovějších pramenův obsahuje vše, co o předmětě věděti třeba a pověděti možno, jakož ostatně ani jinak nelze bylo nadíti se do znalosti stenografie a jejích dějin tak důkladné, jakou na slovo vzat jest prof. Ant. Krondl. *V. E. Mourek.*

5. O poznávání žactva. Ze zkušenosti podává Frant. **Havlík.** — V programě c. k. reálného a vyššího gymnasia v Chrudími 1888.

Rozprava uvedená jest z nejzajímavějších a nejpoučnějších, uveřejněných
v programech letošních. Pojednává zajisté o předůležitém požadavku všeho vy-
chovávání a vyučování, a to na základě, v podobných otázkách jediné správném,
na základě *zkušenosti*.

Uznávaje zásadu „poznej své žáky“ za nezbytnou podmínku všeho zdárného
působení učitelského, spisovatel pokládá znalosť lidí vůbec a žáků zvlášť za věc
ne právě snadnou. Nejvíce tu prospěje „cvik a praxe“; proto musí učitel, aby
stal se dobrým znatelem svých žáků, opatřiti si znalosť povah lidských vůbec,
a to nikoli z knih, v samotářském ústraní, nýbrž ze života, obcování, z pozoro-
vání a studování činův a skutkův lidí dospělých. Čím lépe zná svět, tím snáze
a rychleji pozná své žáky. Ale potřebí, aby měl ve třídě značnější počet hodin;
nemá-li jich, jest mu dorozumívati se o žácích s ostatními kollegy ve třídě za-
městnanými, zejmena s ordinářem, a kombinovati úsudky jejich a své. Vždycky
však má seznání žáků z vlastního názoru největší cenu, neboť i v různých před-
mětech i u rozličných učitelů jeví se povaha žákova jinak a jinak; jen varovati
se jest co nejbedlivěji předsudku a soudu ukvapeného. Také k sobě samému však
učitel musí míti co nejvíce pozor, aby nějakou chybou nebo slabostí v očích mlá-
deže bystře pozorující si nezadal a vážnosti u ní nepozbyl. Získá-li si naopak
její náklonnosť, bude mu její mysl a povaha jako otevřená kniha.

Nejprve a nejsnáze všimne si učitel *zevnějšku* žákova. Spořádanosť vnější,
tělesná, bývá znakem urovnanosti duševní; odtud vysvítá důležitosť pořádku ve
školních knihách, sešitech a p. Často pořádek ve věcech školních požadovaný
blahodárně působí i na celou domácnosť žákovu. — Také z výrazu tváře lze často
souditi o povaze žákově; ale nutno dojem, jejž činí zevnějšek žákův, podřízovati
poznatkům vyšším a přednosť dávati pravé hodnotě vnitřní před sličnou tváří a
uhlazeností vnější. — Zvláště přihlížeti jest k *vadám* tělesným, jako jest slabý
zrak a nedoslýchavosť, neméně k takovým, které rodiče z nepravého studu hledí
zatajiti.

Nejvíce však učitel poznává žáky při *vyučování* samém. Již zvuk hlasu,
jeho lahoda nebo odpornosť, rychlosť nebo váhavosť odpovědi a pod. mají svůj
význam. Zejmena žáci z venkova mívají nedostatky ve mluvě i v chování, ale
pod drsnou škraboškou skrývá se často skvostné nitro. Buď tedy učitel shovívav! —
I různého věku žáků potřebí dbáti, ač není lze stanoviti obecného pravidla; ně-
který chlapec vyvinuje se velmi pomalu, ale tím solidněji. Největší šetrnosti za-
sluhuje tu přechod z věku chlapeckého v jinošský (pubertas). V tomto věku pak
chrániti jest mládež vášní, zábav a zaměstnání, jež jí svádějí s pravé cesty.

Při posuzování *duševního nadání* jest obzvláštní opatrnosti potřebí, abychom
žáku neublížili. Některý jest z počátku váhavý a ostýchavý, později se ostřílí;
jiný jest z počátku bystrý a čilý, později ochabne. S oním nutno jinak zachá-
zeti nežli s tímto. Vůbec dbáti jest vždy zvláštní individuality žákův, jak se jeví
nejen ve škole ale i mimo školu. Mazánkové, zvláště ti, jež ctižádostiví rodičové
nutí ke studiím, neposedové, chlapci nezvyklí školní kázni nebo nervosně rozčilení
a pod. vyžadují zvláštního „modu procedendi“. Tu potřebí domluviti se nejen
s ostatními učiteli ve třídě, ale i s rodiči, odpovědnými dozorci atd. — Překva-
pujícím způsobem odkrývá se začasté povaha žáků v okamžiku nestřeženém, jako
na vycházkách a jiných zábavách. Také žáci mezi sebou dobře se znajíce mohou
učiteli mnoho světla poskytnouti, ovšem jen příležitě při vyučování a při obco-
vání. — Chyby a vady poznané bude hleděti laskavý učitel, pokud lze, umenšo-
vati a odstraňovati; i bude při tom na stránku *morálnou* nemenší váhu klásti
nežli na *intellektuálnou*; ač po této stránce mnohem rychleji a snáze lze žactvo
seznati. Soudnosť, chápavosť a pod. vlastnosti pozná učitel v několika prvních

hodinách, kdežto mravný vývoj žákův znenáhla, ač neustále, pokračuje, tadíž v tomto svém postupu sledován a řízen býti musí, aby žák vyspěl v ušlechtilou povahu. Přirozenosť nedá se sice změniti, ale zdokonalovati a to tím spůsobem, že dobré její stránky hledíme co nejvíce podporovati, zlé pak zmírňovati a omezovati.

Jest tedy „dokonalé poznání žactva po stránce fysické, morálné i intellektuálné onen pevný základ, na němž dílo paedagogické i didaktické ve škole zdárně a soustavně a dle určitého plánu dařiti se může."

Ten jest postup myšlenek v našem pojednání. Ač jsme vytkli jen věci nejhlavnější a mnohou zajímavosť mlčky přešli, doufáme přece, že čtenářové naší z krátkého náčrtku tohoto poznali obsažnosť a dosah uvedené rozpravy. Jestši ona příspěvkem k důležité otázce, kterak poznávati individualitu žakovu a kteraiť ji šetřiti. Látka sice ještě daleko není — a nemůže býti — vyčerpána, co tk podáno, obsahuje mnoho dobrých a platných pokynů, tím cennějších, ježto zaklán dají se na bohaté zkušenosti a na bedlivém pozorování mládeže. I končíme přánímaby všichni učitelé středních škol podobně si vedli, jak to doporučuje spisovatel.

Dr. *Petr Durdík.*

6. Paměti o školách Českobrodských od nejstarších dob až do r. 1888. Napsal Jan **Humml.** Prvá školní zpráva škol Českobrodských za r. 1888. 8°. 34.

Jest to potěšitelný úkaz, že i obecné školy čas od času vydávají počet o svém působení a zároveň spoluobčanům svým poskytují poučení přiměřeného a nad to tím zajímavějšího, týče-li se rozprava předmětu domácího.

K takovým rozpravám patří i článek tuto pod číslem 6. i článek pod číslem 7. uvedený. Paměti o školách Českobrodských vykládají nejen dějiny škol těch, ale i, aby obecenstvu byly pochopitelnější, pojímány v ně zprávy o nejstarším školství Českém, při čem spisovatel jeví dobrou znalosť věcí těch. Z rozpravy jeho dovídáme se, že škola Českobrodská náležela mezi školy vyšší, jsouc bezpochyby o čtyrech třídách.

Roku 1617 byla zde také zvláštní škola pro děvčata. Po roce 1620 školy Českobrodské klesaly, až později zprávy o nich zanikají a teprve roku 1746 dovídáme se zase zpráv o škole, která ovšem jako nižší už před tím trvala. Vyloživ ještě o rozšíření nynějších škol, spisovatel uvádí vedle jmen učitelů od nejstarších dob známých také jmena učených rodáků Českobrodských podle Rulíka.

Sloh a jazyk rozpravy jesť správný, úprava úhledna; na stránce 34. místo Bukovského čti Beckovského. *Red.*

7. K dějinám hradu Helfensteina a města Lipníka. Podává Isidor **Kálik (Kahlig).** Druhá, třetí a čtvrtá výroční zpráva české obecné školy v Lipníku za rok 1886—1888. 8°. 12. 22.

Spis. snaží se na základě různých zpráv a pramenův i svého vlastního bádání podati dějiny památného hradu Helfenšteina a města při něm ležícího. Zprávy jeho jsou dosti obšírné a sáhají dosud až po konec panství rodu Pernštýnského r. 1553. Rozprava protkána jest dosti často doklady listinnými a případnými výklady. Co však nás nelibě dojímá, jest sloh a jazyk méně pečlivý, než předmět podobný vyžaduje; na př. nebyly v stavu, by (5. str.), kterýžto hrad násilně dobyli (6.), počal dobývati hrady (6.), žaloby jej docházeli (6.), vzdor tehdejší robotě (8), obé zprávy odpadávají (8), zápisky uvádí (10), město rozličné privilegie čili výsady užívalo (11), čtvrtě (14), mimo luk, lesův a rybníků (14), mimo zahrad, luk (15), narazíme na kolkolem horami obklíčenou osadu (3), správec (5), utvořit m. utvořiti (7), dá se mysliti, dá se souditi (5. 15), jelikož m. poněvadž (13. 8), čemuž ale (9 a j.); chyby tisku nejsou řídké, vytýkáme zvláště: jedině (3), hurou (5), smýtiti, smýčené m. smítiti, smícené, kdož je uzří aneb čtouce slyšeti budou m. jej... čtoucí (= čtený 5) a p. *Red.*

8. **Libuše v báji a literatuře.** Napsal Fr. **Hirsch.** Pátá zpráva městské české vyšší dívčí školy v Plzni za rok 1888. 8°. 20.

Spis. obral si úkolem promluviti šíře o dvou dramatech německých, jichž středem jest Libuše a Přemysl. I rozebírá Brentánovo Založení Prahy a Grillparzerovu Libuši dosti zevrubně, přihlížeje i k skladu i k vnitřní ceně obou. V příčině Brentanova dramata bylo by dobře bývalo, ač spisovatel už „z předu odmítá možnou snad výtku neúplnosti," srovnati s ním Zeyerův Libušin hněv, jenž uveřejněn jest už v Lumíru 1886, str. 529 sl. *Red.*

9. **Ze statistiky mocnářství Rakouského před sto lety se zvláštním zřetelem k zemi České.** Úvaha ze statistiky srovnávací prof. Gust. **Heše.** Výroční zpráva c. k. gymnasia v Jindřichově Hradci r. 1888.

Auktor úvodem srovnává některé stránky nynějšího mocnářství Rakouskouherského se stavem jeho před 100 lety, zejmena hranice, počet obyvatelstva, zemědělství, průmysl a obchod — vše na *dvou* stránkách; v následující stati vypravuje o nesnázích sčítání obyvatelstva za Marie Terezie, podává dále počet obyvatelstva říše před sto lety a v přítomnosti, počet obyvatelstva v nejdůležitějších městech říše r. 1788, k čemuž přidává, kolik tisíc obyvatel některým důležitým městům přibylo; po té obrátí se k jednotlivým zemím rakouským a vytýkaje stav jejich před sto lety, nejdéle pozdržuje se u Čech; na konec mluvě o financích a vojenství celé říše, klade po datech z předešlého věku data z r. 1885 a zavírá úvahu svou stupnicí o vzrostu obyvatelstva v nejčelnějších městech říše na 100 let (od r. 1788 do r. 1888).

Toto prosté sestavení dat auktor nazývá na dvou místech „ukázkou ze statistiky srovnávací", čímž však až na nepatrné výjimky není a v těchto auktor spokojuje se buď pouhým napsáním různorodých dat vedle sebe, buď s rysy, ba frasemi nejobecnějšími. Na str. 3. na odůvodněnou věty: „při čemž (při číslování domů) vznešená, lidumilná císařovna nařizovala přísně, aby se vší šetrností a humanitou s obyvatelstvem jednáno bylo" položen jest citát, který není než odůvodněním a omluvou konskripce dotud nebývalé a na konec vyhrožuje těm, kdo by proti nařízením k tomu vydaným buď zatajením potahu neb útěkem vlastním jednali, dvouletou prací na pevnosti a zabavením potahu.

O jiných nesrovnalostech a vadách, zvláště pak o stránce jazykové, nemíníme hovořiti. *Fr. Sobek.*

10. **Jan Čabelický ze Soutic.** Napsal J. V. **Dolenský.** Roční zpráva c. k. střed. školy v Hoře Kutné r. 1888.

Práce tato obsahuje 37 stran, ale co tam o Janu Čabelickém se vypravuje, v jedno jsouc shrnuto, vyplnilo by s těží *čtyři* strany. Kdo chceš poučiti se jen o zemanu Janu Čabelickém, přečti si str. 1—3. a 37—39; vše ostatní vyličuje podrobněji nikoli osudy Čabelického, ale smutné dějiny české v letech 1437 až 1454, takže propracujíce se tímto vypravováním, o Čabelickém samém nedovíme se mnohem více, než co pověděno hned v prvních deseti řádcích; hrajeť náš zeman i dle auktora v bězích tehdejších úlohu jen podřízenou, nechápaje se téměř nikdy počinu, ale jsa nástrojem aneb i prostředníkem páně Ptačkovým a Jiříkovým. Od Ptačka Čabelický častější a důležitější míval práce svěřeny, ale za Jiřího, byť se psal „hauptmannem Kúřimským", tak málo má váhy, že kromě dvou kratičkých episod jeho biograf nic o něm neumí oznámiti, leda jeho podpis na některé státní listině nebo přítomnosť na místě některém, což děje se prostým „mezi nimi byl též pan Čabelický", „podepsán jest také pan Čabelický" a pod.

Formální stránka práce této svědčí o pečlivosti nikoliv obyčejné a přece nelze nevytknouti některé věci: Prvé místo prve (ve smyslu dříve); prodélal změny (str. 2.) m. na př. vzal změny; poněvadž ale (str. 9.) m. ale poněvadž; doň (str. 12.) m. do něho; teprvé (str. 14.) m. teprve; ze svého středu (str. 19.) m. ze sebe, ze svých; tomu předejíti (str. 20.) m. to předejíti; v týchže místech (str. 38.) m. v týchž. *Fr. Sobek.*

11. **Nejdůležitější změny u vývoji zřízení uherského.** Sepsal František **Kunstovný.** I. část ve zprávě c. k. prvního česk. r. a v. gymn. v Praze z r. 1887, II. část ve zprávě téhož ústavu z r. 1888.

Práce tato patří k nejobjemnějším, které kdy do programu školního byly pojaty; vyplňujíť obě její části 86 velikých stran, tak že by, sama o sobě jsouc vydána, dělala slušnou brožuru. Když pak obsahem jejím se probereme, nemůžeme nepřiznati auktorovi neomrzelosť ve sbírání a sestavování dat, druhdy dosti subtylných, v celistvý obraz, za jehož pořízení náleží mu se strany kritiky uznání. Jen škoda, že práce tak namáhavá, o toliku píle svědčící má celkem povahu nehotovosti a to v obsahu i formě. Důvodů k takovémuto výroku každá stránka poskytuje několik i několikero; zde stůjtež jen tyto:

a) Co do obsahu:

1. V úvodě všechna látka rozdělena jest na *sedm* dob, ale skutečně vypočteno jich *osm*, neboť čas 1848—1867 jest ovšem také jednou dobou rozvoje zřízení uherského.

2. Místo „až po Leopolda I." mělo se ihned říci „až po sněm Prešpurský 1687".

3. Pojednání samo, ač nadpisy jednotlivých oddílů s rozvržením látky se shodují, nedrží se nikterak mezí vytčených; jako zvláště nápadný toho doklad uvádíme, že do doby VI. „od Leopolda I. do r. 1848" vtažen jest také tento rok, ač se jím nová doba měla počíti.

4. Nadpisy přečetných statí neshodují se s jich obsahem; na př. I. str. 18. pod titulem „do pohraniční" pojednává se také o soudnictví vůbec; I. str. 21. pod nadpisem „sídlo a dvůr králův uherských" dočteš se o poklesiosti moci královské po smrti Štěpána I.; II. str. 2—6. stať „sněmy" zahrnuje kromě jiných věcí rozmanitých hlavně práva úředníků zemských atd.

5. O době od r. 1867 nic se nevypravuje, ač v úvodě čtenáři vylíčení té doby se přislibuje.

b) Co do formy:

1. Příliš častá neurčitosť výrazu, jež zabíhá až v nesrozumitelnosť; na př. I. str. 6. „Po přednosti byl to Svatopluk, vnuk Pribiny (!), který většinu Uher v moci své maje, zem (!) tuto na jisté okresy rozdělil, kteréžto okresy zvány jsou na západě hrabství, shires, ve východních pak částkách Evropy župy, stolice." A hned níže: „Ale všechna tato zřízení zemská, o nichž není možno s určitostí tvrditi, že by již v době té zcela vyvinuta bývala,.. , přece nemohla býti trvalým základem říše, a Maďaři nebyli by dosáhli tak znamenité politické samostatnosti, ano byli by zajisté zašly (!) jako mnozí jiní národové barbarští." I. str. 13. Svobodníci dělili se na více (!) tříd: 1. Dušníci, Exequiales, byli tací obyvatelé zemští, kteří jsouce křesťany, byli v otroctví pánův; takovým pánům a jich vdovám zůstavil Štěpán na vůli, aby otroky ty za svobodny prohlásili, což když se stalo, jsou tito svobodníci povinni ročně jednu mši dáti za duši svého osvoboditele sloužiti."

I. str. 14. „Dobu, kdy již soudcové u Maďarů byli, není možná určiti ..."

I. str. 24. „Vedle toho, že bylo zemanstvu ... zabezpečeno postavení ve zřízení zemském, požívajíc zvláštní ochrany zákonem z r. 1222 a dosáhnuvši osobní svobody, jak proti šlechtě tak i králi, rozeznávalo se ještě zvláštním svým zřízením vojenským."

II. str. 25. „Bylať práva stavů ... 3. Právo účastniti se sjezdů stoličních, pokud statky v té které stolici se nalézaji" atd.

2. Hojné nesprávnosti jazykové, jež nepadají vždy na vrub tisku a korrektury; na př. „Více" položeno téměř vždy místo „mnoho, několik, někteří, již", na př. I. 1. „jakož při více národech toho stopy nalézáme;" I. str. 7. „Mimo tato biskupství zařízeno je více opatství a sice ..." I. str. 9. „Štěpán ... roz-

dělil podobně jako Boleslav II. zemi ve více trvalejších okresů..." I. str. 25. „neohlížeje se více na korunu královskou". I. str. 7. „dvojího druhu," I. str. 34. „trojího druhu"; I. str. 7. teprvé; přečasto stojí „nalézal se" místo byl, stál a p.: I. str. 10. „V každé župě nalézal se hrad," I. str. 11. „Jak již dotčeno, nalézal se v každé župě hrad," I. str. 33. „zda-li tedy mezi šlechtou a lidem poddaným nalézal se v zemi stav třetí." II. str. 8. „Mimo tyto nalézali se zde jestě tak zvaní..." Nemístně klade se „on, onen, ten, tento": I. str. 16. Co se královského vojska týče, uvedli jsme již ony obyvatele hradů královských. II. str. 7. „Co se povinnosti zemanstva dotýče, bylo ono povinno;" sem patří také věty: I. str. 31. „Nejstarší zmínky o trzích za Štěpána I. ztratily se; my pak poučeni jsme o těch z doby Bely I." I. str. 36. „S tímto povstáním a zdokonalením měst souviselo úzce ono lepší finanční zřízení, jež v zemi zavedeno bylo v době anjouské;" II. str. 7. „Co se banderií uherských týče, sestávala tato." Nesprávně užíváno „zde, tu:" II. str. 4. „Vedle sněmů byly zde dosud stoliční sjezdy;" a hned níže: „Mimo sněm... byla zde královská rada;" II. str. 25. „Oba prvé stavy byly zde již za vlády Štěpána I." Nápadno, že předložka „kromě" zastoupena jest napořád slovcem „mimo", jako by mezi nimi nebylo ani rozdílu; „za jedněmi vratami" (II. 9), pro případ vymření rodu" (II. 25), „I (!) soudnictví nebylo lepší. My (!!) shledali jsme zde (!) sice zařízení oněch dvou úřadů: tabula regia a appelačního soudu, *avšak vše to nic nepomohlo* (!), ana šlechta veřejně exekucím se protivila, a některá města ani nepřipustila *župní soudce* (!) do města." (II. 22) — v jediné větě 5 chyb je snad přece trochu mnoho! *Fr. Sobek.*

Drobné zprávy.

Důležitější nařízení nová.

Výnos ministerstva kultu a něby ze dne 19. prosince 1888, č. 26087 k rektorátům veškerých universit v příčině evidence disciplinárních vyšetřování proti studujícím.

Ježto v mnohých případech pozorováno bylo, že se studující vysokých škol disciplinárním trestům za přestupky proti akademickým nařízením tím vyhnou, že si ještě před zavedením disciplinárního vyšetřování opatří vysvědčení na odchodnou neb i bez něho opustí vysokou školu a pak opět na jiné vysoké škole v studiích pokračují, vidím se přijména toto nařizovati:

1. Jakmile se rektorátu k vědomosti dostane případ, jenž se zdá v sobě chovati skutkovou povahu trestuhodného přestupku něčího, jenž podroben jest akademické moci disciplinární, budiž ihned vydání vysvědčení na odchodnou tomu, jenž jest súčastněn, zastaveno a dotyčný případ vzat v náležitou evidenci k vůli eventualnímu zavedení disciplinárního vyšetřování. To se zvláště také tenkrát staň, když akademickému úřadu oznámeno bylo zavedení policejního neb soudního vyšetřování proti některému studujícímu.

2. Objeví-li se dle stávajících okolností odůvodněno domnění, že se někdo, jenž podroben jest akademické moci disciplinární, chce provedení zavedeného proti němu vyšetřování disciplinárního tím vyhnouti, že se nedostaví k výslechu, s vysoké školy se vzdálí a v studiích na jiné škole vysoké pokračovati počne, jest, nejedná-li se o případy zcela podřízeného významu, sděliti jeho jmeno a nationale s vysvětlením případu ostatním universitám.

3. Dal-li se studující, proti němuž zavedení disciplinárního vyšetřování usneseno neb v evidenci vzato bylo, snad po přerušení svých studií na téže universitě zapsati, budiž disciplinární vyšetřování proti němu znova předsevzato.

Výnos ministra kultu a vyučování ze dne 31. prosince 1888 č. 2354 ex. 1888 o upravení přehledu jednotlivých tratí drah podřízených c. k. generálnímu ředitelstvu rak. drah státních.

Uveřejněný ve Věstníku ze dne 15. června 1885, kus XII., čís 27. přehled jednotlivých tratí drah podřízených c. k. generálnímu ředitelstvu rak. drah státních — doplňuje se záznamem nově otevřených tratí státních drah: Siverić-Kuín, Horažďovice-Klatovy, Janovice-Domažlice a Horní Cerekve-Tábor, pak nově otevřené a převzaté lokální dráhy Hannsdorf-Ziegenhals a státních drah, přecházejících 1. lednem 1889 do správy c. k. generálního ředitelstva: Kriegsdorf-Rýmařov, Ebersdorf-Würbenthal, Mürzzuschlag-Neuberg a Unterdrauburg-Wolfsberg.

Statistika vysokého a středního školstva v Rakousku.

Akademii výtvarných umění ve Vídni navštěvovalo v letním semestru 1887—8 žákův 215, hostí 58, v zimním semestru 1888—9 žákův 236, hostí 53. Z těchto připadá na obecnou školu malířskou 96 žáků, 30 hostí, na obecnou školu sochařskou 29 žáků, 22 hostí, na 4 speciální školy pro historické malířství 39 žáků, na specialní školu pro krajinářství 7 žáků, pro malbu zvířat 2 žáci, pro mědirytectví 2 žáci, pro rytectví a medaillování 3 žáci, 1 host, na 2 specialní školy pro architekturu 36 žáků, pro vyšší sochařství 22 žáků.

Rakouské university navštěvuje v zimním semestru 1888—9 posluchačův 13.801, a sice: Vídeňskou 5218 (fak. theol. 223 + 15, právn. 1434 + 241. medic. 2166 + 482, filos. 354 + 303), Insbruckou 862 (theol. 225 + 40, právn. 218 + 21, medic. 243 + 18, filos. 56 + 41), Štyrskohradeckou 1296 (theol. 101 + 14, právn. 435 + 52, medic. 481 + 41, filos. 55 + 117), Pražskou německou 1470 (theol. 228[1]) + 1, právn. 437 + 32, medic. 609 + 13, filos. 74 + 76), Pražskou českou 2361 (právn. 899 + 98, medic. 1073 + 19, filos. 184 + 88), Lvovskou 1129 (theol. 363 + 3, právn. 632 + 11, filos. 68 + 52), Krakovskou 1206 (theol. 83 + 6, právn. 459 + 1, medic. 499 + 22, filos. 79 + 57), Černovickou 259 (theol. 60 + 1, právn. 146 + 9, filos. 15 + 28).

Rakouské vysoké školy technické navštěvuje v zimním semestru 1888—9 posluchačův 1694, a sice: Vídeňskou 745, Pražskou německou 185, Pražskou českou 334, Brněnskou 122, Štyrskohradeckou 154, Lvovskou 154.

Theologickou fakultu Solnohradskou navštěvuje v zimním semestru 1888—9 posluchačův 52 + 8, Olomúckou 259 + 7.

Vysokou školu zemědělskou ve Vídni navštěvuje v zimním semestru 1888—9 posluchačův 195 + 39 (r. 1888: 203 + 65, 1887: 248 + 52, 1886: 256 + 50).

Orientální akademii ve Vídni navštěvuje v zimním semestru 1888—9 posluchačův 63 (proti loňsku — 18), a sice: arabštinu 18, turečtinu 15, perštinu 9, srbštinu 21.

Nautické školy navštěvuje v zimním semestru 1888—9 posluchačův 148, a sice: v Terstu 35, v Ložině 39, v Dubrovnice 40, v Kotoru 34.

Gymnasií jest v Rakousku 172 (— 1), a sice: nižších 15 (— 4), reálních 9, vyšších 129 (+ 4), reálních i vyšších 19 (— 1). Z nich *vydržuje* stát 123 (— 3), země (Dol. Rak., Štyr., Mor.) 9, obec (Dol. Rak., Terst, Čechy, Mor.) 21 (+ 2), biskup. 2, řád 12, fond 2, soukromníci 3. *Jazyk vyučovací* jest: německý 96 (— 1), český 40 (+ 1), polský 23, rusínský 1, srbsko-charvátský 3, vlaský 4, utrakvistický 5 (— 1) gymnasií.

Reálek jest v Rakousku 85 (+ 1), a sice: nižších 20 (+ 2), vyšších 65 (— 1). Z nich *vydržuje* stát 54, země (Dol. Rak., Štyr., Mor.) 16, obec (Dol. Rak., Vorarlb., Terst, Čechy) 9, fond 1, soukromníci 5 (+ 1). *Jazyk vyučovací* jest: německý 59 (+ 1), český 17, polský 5, srbsko-charvátský 1, vlaský 3 reálek.

---

[1]) V tom jsou počítáni také čeští bohoslovci, ježto fakulta theologická není posud rozdělena.

V *Čechách* jest *gymnasií* 53, a sice: nižší 3, reálních 5, vyšších 35 (+ 1), reálních i vyšších 10 (+ 1). Z nich *vydržuje* stát 36 (— 2), obec 15 (+ 2), řád 2. *Jazyk vyučovací* jest: český 31, německý 22 gymnasií. — *Reálek* jest 23, a sice: nižší 4 (+ 1), vyšších 19 (— 1). Z nich *vydržuje* stát 18,[1]) obec 4, soukromníci 1. *Jazyk vyučovací* jest: český 13, německý 10 reálek.

Na *Moravě* jest *gymnasií* 22, a sice: nižší 3 (— 3), reální 2, vyšších 15 (+ 3), reální i vyšší 2. Z nich vydržuje stát 18, země 2, obec 1, soukromnící 1. *Jazyk vyučovací* jest: český 8 (+ 1), německý 14. — *Reálek* jest 16, a sice: nižší 3, vyšších 13. Z nich *vydržuje* stát 4, země 12. *Jazyk vyučovací* jest: český 4, německý 12 reálek.

Ve *Slezsku* jest *gymnasií* 6, a sice: nižší 1, vyšších 5. Z nich *vydržuje* stát 5, soukromníci 1. *Jazyk vyučovací* jest: český 1, německý 5 gymnasia. — *Reálky* jsou 4, vesměs vyšší, jež *vydržuje* stát: *jazyk vyučovací* jest německý na všech reálkách.

Po vydržovatelích řadí se střední školy v *Rakousku* takto: *Stát* vydržuje 123 (— 3) gymnasií, 54 reálek; a sice: neúplných 13 (— 2) g., 12 (— 1) r., úplných 110 (— 1) g., 42 (+ 2) r.; jazyk vyučovací: německý 62 (— 2) g., 33 (— 1) r., český 28 g., 13 (+ 1) r., polský 22 g., 5 r., rusínský 1 g., srbsko-charvátských 3 g., 1 r., vlaský 3 g., 2 r., utrakvistický 4 (— 1) g. — *Země*: 9 g., 16 r.; a sice neúplných 5 g., 4 r., úplných 4 g., 12 r.; jazyk vyučovací: německý 9 g., 14 r., český 2 r. — *Obec* 11 (+ 2) g., 9 r.; a sice neúplných 7 (+ 1) g., 1 r., úplných 14 (+ 1) g., 8 r.; jazyk vyučovací: německý 10 (+ 1) g., 7 (+ 1) r., český 10 (+ 1) g., 1 (— 1) r., vlaský 1 g., 1 r. — *Biskup*. 2 g. úplná, s vyučovacím jazykem německým. — Řád 12 g., a sice neúplná 2, úplných 10; jazyk vyučovací: německý 11, polský 1. — *Fond* 2 g., 1., vše úplné; jazyk vyučovací: německý 1 g., 1 r., utrakvistický 1 g. — *Soukromníci* 3 g., 5 (+ 1) r., a sice vše neúplné; jazyk vyučovací: německý 1 g., 4 (+ 1) r., český 2 g., 1 r.

Dle *procent* jest v *Rakousku* neúplných gymnasií 17·44, reálek 25·88, úplných gymn. 82·56, reálek 74·12. Z nich *vydržuje* stát 71·51 g., 63·53 r.; země 5·23 g., 18·82 r.; obec 12·21 g., 10·59 r.; ostatní 11·05 g., 7·06 r. *Jazyk vyučovací* jest: německý 55·81 g., 69·41 r.; český 23·26 g., 20·00 r.; polský 13·37 g., 5·88 r.; jiné 7·56 g., 4·71 r. — *Úhrnem* jest v *Rakousku* středních škol neúplných 20·23, úplných 79·77; z nich *vydržuje* stát 68·87, země 9·73, obec 11·67; ostatní 9·73; *jazyk vyučovací* jest: německý 60·31; český 22·18, polský 10·90; jiné 6·61 proc.

Poznámky. 1. V 85 reálek jsou pojaty vyšší třídy reální pěti kombinovaných škol středních (totiž reál. gymnasií, spojených s vyššími třídami gymnasijními a reálními v Plzni, Praze ob., Táboře a Přerově, pak reál. gymnasia spojeného pouze s vyššími třídami reálními v Hoře Kutné), pak nižší třídy reální při státní škole střední v Liberci, konečně 6. a 7 tř. státní reálky v Jaroslavi, jež se přeměňuje v gymnasium.

Ježto tedy kombinované školy střední jsou počítány i mezi reálkami, jest úhrnný počet středních škol, mají-li se kombinované pojímati za jednotné, zmenšiti o 7, tudíž na 250 opraviti.

2. Střední školy, jež se rozšiřují, započetly se v ten druh, jemuž budou náležiti, až budou doplněny. Doplňují pak se: nižší gymn. v Dolním Döblingu (1—4. tř.); gymnasia: v Dolním Meidlingu (1—6. tř.), v Kroměříži, Bochně a Jaroslavi (1—5. tř.), v Opavě čes. (1—6. tř.); reálka v Plzni (1. tř.).

Při středních školách, jež mají býti zrušeny neb redukovány, ubylo. Při nižších gymn.: v Příboře 3. tř., Bruntále a Krani 2 tř.; při gymnasiích: v Bozenu 4 8. tř., v Kotoru 6 tř., v Roveredě 6. tř.; v Pazině; při vyšší reálce v Štýru 6. tř.; při kombinovaných školách středních: v Litomyšli 6 a 7 tř., v Přerově 6 tř. reální; při nižší reálce v Seretě 2. tř.

Počet veřejných žákův na středních školách v Rakousku počátkem školního roku 1888—9.

A. Gymnasia.

I. *Čechy*. a) *Česká*: Benešov ob. g. 122 (— 19). Boleslav Mladá st. G. 398 (— 10). Brod Německý st. G. 306 (— 14). Budějovice st. G. 492 (— 41). Bydžov

[1]) Při státní reálce v Lokti vydržuje obec vyšší třídy.

Nový ob. rgG. 303 (— 28). Čáslav ob. g. 174 (+ 26). Domažlice ob. G. 245 (+ 5). Hora Kutná st. rg. 251 (+ 19), R. 48 (+ 6). Hradec Jindřichův st. G. 291 (— 6). Hradec Králové st. G. 520 (— 17). Chrudim st. rgG. 398 (— 13). Jičín st. G. 356 (— 25). Klatovy st. rgG. 334 (— 4). Kolín st. rgG. 413 (+ 8). Litomyšl st. G. 266 (+ 5). Mýto Vysoké ob. G. 318 (— 10). Pelhřimov ob. G. 260. Písek st. G. 299 (— 30). Plzeň st. rgG. 422 (— 50), R. 40 (+ 9). Praha akad. st. G. 564 (+ 41), st. rgG. Spál. 443 (— 25), st. G. Truhl. 503 (— 15), st. G. Žit 580 (+ 15), ob. rgG. 442 (— 5), R. 55 (+ 6). Příbram rgG. 482 (— 31). Roudnice ob. rGg. 219 (+ 18). Rychnov st. G. 307 (— 5). Slané ob. G. 257 (+ 3). Smíchov st. rg. 214 (— 10). Tábor st. rgG. 338 (— 15), R. 21 (+ 1). Třeboň ob. rg. 97 (+ 20). Úhrnem 10.772 (— 195).

b) *Německá*: Broumov st. Benedikt. G. 176 (+ 3). Budějovice st. G. 350 (— 13). Hostinné st. G. 184 (— 1). Cheb st. G. 270 (+ 10). Chomútov ob. G. 251 (— 1). Kadaň ob. G. 270 (— 18). Krumlov st. G. 155 (+ 2). Landškroun st. G. 221 (— 11). Liberec st. G. 184 (— 3), r. 113 (+ 5). Lipá Česká st. G. 231 (— 18). Litoměřice st. G. 312 (— 38). Most ob. G. 228 (+ 15). Plzeň Praemonstr. G. 474 (+ 9). Praha MStr. st. G. 302 (— 14), NM. Přík. st. G. 544 (+ 11), Štěp. st. G. 507 (+ 37), StM. st. G. 328 (— 1). Prachatice ob. rg. 169 (+ 12). Smíchov st. d. 118 (— 6). Stříbro st. G. 205 (+ 2). Teplice ob. rg. 178 (+ 15). Žatec st. G. 196 (+ 1). Úhrnem 5.966 (— 2).

II. *Morava*. a) *Česká*: Brno st. G. 509 (— 13). st. g. 144 (— 12). Hradiště Uherské soukr. G. (5 tř.) 304. Kroměříž st. G. (5 tř.) 314. Meziříčí Valašské st. G. 205 (— 32). Olomúc st. G. 584 (— 35). Přerov st. rgG. 317 (— 108), R. (7. tř.) 6. Třebíč st. G. 323 (+ 2). Úhrnem 2.706 (— 169).

b) *Německá*: Brno I. st. G. 490 (— 10), II. st. G. 321 (— 13). Hradiště Uherské st. rgG. 192 (— 13). Hranice st. G. 201 (+ 8). Jihlava st. G. 2·9 (— 4). Kroměříž st. G. 248 (— 13). Kyjov ob. g. 73 (— 5). Mikulov st. G. 197 (+ 14). Olomúc st. G. 367. Příbor st. g. (4. tř.) 14. Šumberk zem. rg. 110 (— 29). Třebová Moravská st. G. 220 (+ 24). Uničov zem. rq. 126 (— 3). Znojmo st. G. 224 (— 11). Úhrnem 3.049 (— 115).

III. *Slezsko*. a) *České*: Opava soukr. G. (6. tř.) 261.

b) *Německá*: Bílsko st. G. 356 (— 3). Bruntál st. g. (3. a 4. tř.) 25. Opava st. G. 344 (— 21), Těšín st. G. 317 (+ 8). Vidnava st. G. 161 (— 20). Úhrnem 1.203 (— 63).

IV. *Dolní Rakousy*: Vídeň I. okr. akad. st. G. 508, Skot. G. 386, Frant. Jos. st. G. 292. II. okr. ob. rgG. 487, st. G. 481. III. okr. st. G. 484. IV. okr. Terez. G. 336, st. G. 264. VI. okr. ob. rgG. 496. VIII. okr. st. G. 528, soukr. g. 69. IX. okr. st. G. 401. Baden zem. rgG. 219. Döbling Horní ob. g. 223. Hernals st. G. 366. Sv. Hypolit zem. rgG. 230. Kremže st. G. 205. Medlík klášt. st G. 230. Meidling Dolní st. G. (6. tř.) 261. Nové Město za Vídní st. G. 223. Oberhollabrunn st. G. 273. Rohy zem. rgG. 188. Seitenstetten klášt. G. 349. Štokerava zem. rg. 111. Vejdov nad Dyjí zem. rg. 84. Úhrnem 7.694.

V. *Horní Rakousy a Solnohradsko*: Linec st. G. 567. Cáhlava st. G. 163. Kremsmünster Benedikt. G. 328. Ried st. G. 174. Solnohrad st. G. 257, Borrom. G. 203. Úhrnem 1692.

VI. *Tyroly a Vorarlberg*: Insbruk st. G. 351. Bozen Františk. G. 334. Brixen August. G. 276, bisk. G. 288. Hall, Františk. G. 223. Meran Benedikt G. 261. Roveredo st. G. (1—4., 7—8. tř.) 138. Trident st. G. vlašské 252, něm. 127. Feldkirch st. rgG. 199. Úhrnem 2.449.

VII. *Štyrsko*: Hradec I. st. G. 665, II. st. G. 297. Celje st. G. 321. Lubno zem. G. 200. Maribor st. G. 294 Ptuj zem. g. 95. Úhrnem 1.872.

VIII. *Korutany*: Celovec st. G. 408. Bělák st. G. 198. Sv. Pavel Benedikt. g. 107. Úhrnem 713.

IX. *Krajina*: Lublaň st. G. 902. Chočevje st. g. 85. Kraň st. g. (3. a 4. tř.) 29. Nové Město (Rudolfswerth) st. G. 201. Úhrnem 1.217.

X. *Gorice, Terst, Istrie*: Gorice st. G. 428. Terst st G 513, ob. G 395, Kopr. st. G. 224. Pazin st. g. 45. Úhrnem 1.605.

XI. *Dalmacie*: Dubrovník st. G. 215. Kotor st. G (1—4., 7—8. tř.) 95. Split st. G. 274. Zader st. G. 201. Úhrnem 785.

XII. *Halič*: Bochňa st. G. (5. tř.) 235. Brody st. rgG. (něm.) 416. Břežany st. G. 395. Bučač Bazil. g. 258. Drohobyč st. G. 313. Jaroslav st. G. (1—5. tř.) 330, R (6—7. tř.) 32. Jasło st. G. 454. Kołomyja st. G. 482. Krakov sv. Anenské st. G. 569, sv. Hyacintha st. G. 442, III. st. G 610. Lvov akad. st. G. (rusín.) 453, II. st. G. (něm.) 703, Frant. Jos. st. G. 804, IV. st. G. 762. Nový Sandec st. G. 434, Přemyšl st. 802. Řešov st. G. 540. Sambor st. G. 262. Sanok st. G. 321. Stanisłav st. G. 545. Stryj st. G. 365. Tarnopol st. G. 523. Tarnov st. G. 549. Vadovice st. G. 263. Zločov st. G. 247. Úhrnem 12.109.

XIII. *Bukovina*: Černovice st, G, 714. Radovce st. G. 224. Sučava řec.-or. G. (něm.) 288, rum. parall. (1—4. tř.) 85. Úhrnem 1.311.

Gymnasia celkem 55.404 žákův.

B. *Reálky*.

I. *Čechy*. a) *České*: Budějovice soukr. r. 177 (— 8). Hradec Králové st. R. 270 (— 2). Jičín st. r. 255 (— 21). Karlín st. R. 369 (— 1). Pardubice st. R. 410 (+ 43). Písek st. R. 222 (+ 21). Plzeň st. r. (1. tř.) 75. Praha st. R. 568 (+ 12). Rakovník ob. R. 222 (— 8). Úhrnem 2.547 (+ 101).

b) *Německé*: Budějovice st. R. 246 (— 7). Karlín st. R. 210 (— 12). Lipá Česká ob. R. 266 (+ 21). Litoměřice ob. R. 391 (— 21). Lokot st. r. 103 (— 2), ob. R 27 (+ 9). Plzeň st. R. 321 (+ 11). Praha I. st. R. 378, II. st. R. 260 (— 28). Trutnov st. R. 302 (+ 9). Úhrnem 2.504 (— 18).

II. *Morava*. a) *České*: Brno st. R. 200 (— 35). Prostějov zem. R 264 (— 7). Teleč zem. R. 269 (— 27). Úhrnem 733 (— 69).

b) *Německé*: Brno st. R. 290 (— 20), zem. R. 362 (+ 5). Hustopeč zem. r. 76 (+ 15). Jičín Nový zem. R. 193 (— 4). Jihlava zem. R. 228 (— 14). Kroměžíř zem. R. 153 (+ 8). Olomúc st R. 227 (— 9). Ostrava Moravská zem. R 289 (+ 35). Prostějov zem r. 225 (+ 9). Rýmařov zem. r. 103 (+ 2). Šternberk zem. r. 114 (— 13). Znojmo zem. R. 187 (+ 8). Úhrnem 2.417 (+ 30).

III. *Slezsko*. *Německé*: Bílsko st. R. 244 (— 3). Krnov st. R. 234 (— 11). Opava st. R. 300 (+ 7). Těšín st. R. 194 (— 17). Úhrnem 972 (— 24).

IV. *Dolní Rakousy*: Vídeň I. okr. ob. R. 483. II. okr. st. R. 421, st. r. 243. III. okr. st. R. 463; IV. okr. ob. R. 507. V. okr. st. r. 147. VI. okr. ob. r. 381. VII. okr. st. R. 450, soukr. Döllova r. 66, Rainerova r. (2. tř.) 37, Spenedrova r. 115, Meixnerova R. (1—4. a 7. tř.) 78. Sechshaus st. R. 377. Währing st. R. 334. Kremže zem. R. 171. Nové Město za Vídní zem. R. 162. Waidhofen nad Ipsou zem. r. 74. Úhrnem 4509.

V. *Horní Rakousy a Solnohradsko*: Linec st. R. 264. Štýr st. R. (1—4. a 7. tř.) 101. Solnohrad st. R. 215. Úhrnem 518.

VI. *Tyroly a Vorarlberg*: Bozen st. r. 95. Insbruk st. R. 245. Roveredo st. R. 110. Dornbirn ob. r. (2. tř.) 55. Úhrnem 505.

VII. *Štyrsko*: Hradec zem. R. 318, st. r. 170. Maribor st. R. 154. Úhrnem 642.

VIII. *Korutany a Krajina*: Celovec st. R. 188. Lublaň st. R. 325. Úhrnem 513.

IX. *Gorice, Terst, Istrie*: Gorice st. R 191. Terst st. R. 291. ob. R. 522. Pulja námoř. r. 104. Úhrnem 1.108.

X. *Dalmacie*: Split st. R. 100. Zader st. r. 50. Úhrnem 150.

XI. *Halič*: Krakov st. R. 329. Lvov st. R. 327. Stanisłav st. R. 204. Tarnopol st. r. 79. Úhrnem 939.

XII. *Bukovina:* Černovice řec.-or. R. 385. Seret st. r. (3. a 4. tř.) 11. Úhrnem 396.

Reálky celkem 18.860.

Klausurní a ústní zkoušky při c. k. české zkušební komisi pro střední školstvo počnou dnem 7. února o 8. hod. ranní.

Výstava velryby v Praze. Obětavostí několika milovníků přírodnin dostalo se ochotou Vojty Náprstka, jenž rozsáhlé místnosti svého musea průmyslového propůjčil, Praze obzvláštní, na léta zde nebývané podívané. Jest to velryba náležející k Mysticetum. Druh tento vědecky Balaenoptera musculus Camp. zvaný, zřídka v knihách se uvádí a byl do nedávna málo a neúplně znám. Jan Sv. Pressl ve svém důkladném spise o ssavectvu již r. 1834 jej popisuje pod jmenem kyt nebo plejtvák myšok. Délka kostry obnáší nyní $22^1/_2$ m. a vyrovná se zajisté největším kostrám v musejích. Kostra získána byla za cenu 2000 mark v Bergách (v Norvežsku) a pochází ze samice v listopadu r. 1885 u ostrova Lyngö v okršku Bergenském ulovené. Praeparována byla znaleckým vedením pana Danielsona; jest museum Bergenské nejproslulejší praeparováním velryb a bylo výměnou vzácnostmi drahocennými obohaceno. Kostra došla úplná, neb nechyběla ani zajímavá zakrnělá pánev z řídké kosti, která, jsouc jen volně v mase uložená, při skelettování snadno se přehledne a na zmar přichází. Též piany, jichž jest 360 po každé straně, zaslány v plném počtu. Jestli již jednotlivé kosti v bednách při dovozu budily obdiv a zvědavosť (vážily 4030 kg., jen hlava se spodními čelistmi 1553 kg.), jest nyní pohled na kostru, spočívající na železném lešení, imposantní. Dutina prsní upravena jest pro návštěvu 40 osob zároveň, a hlava pojati může až 20 osob najednou. Všechny práce, postavení lešení, práce zámečnické a spojování kostí železnými svorkami, vyžadovalo značného času a nákladu, ale i důkladného studia k sestavení hromady kostí v obraz zvířete. — Místnosti, v nichž velryba vystavena, ozdobeny jsou mapami, diagramy a jinými předměty přírodními, jež mají za účel s některé stránky objasniti život, lov a p. velryb.

Přednášky na filosofické fakultě university Berlinské v zimním semestru 1888—9.

Paulsen: Úvod do filosofie. *Lasson*: Základní problemy filosofie. *Michelet*: System filosofie jako exaktní vědy. *Zeller*: Obecné dějiny filosofie. *Deussen*: Obecné dějiny filosofie i orientální: Výklad filosofických kusův Védy. O Kantově životě, spisech a nauce. *Döring*: Výklad poetiky Aristotelovy. *Märcker*: Knihy Lucretiovy o povaze věcí. *Ebbinghaus*: Dějiny novější filosofie s úvodem o vývoji staré. *Simmel*: Nejnovější filosofické theorie zvláště v poměru k vědám přírodním. Filosofické výsledky Darwinismu. *Dilthey*, *Gižycki*, *Lasson*; *Döring*: Logika. *Dilthey*, *Lazarus*, *Ebbinghaus*: Psychologie. *Simmel*: Vybrané kapitoly vědy socialní. *Paulsen*. Paedagogika. *Döring*: Dějiny a system paedagogiky. *Kronecker*: Theorie algebraických rovnic. *Hoppe*: Počet differentialní a theorie řadová. Analytická geometrie. *Knoblauch*: Počet differentialní. Theorie křivek prostorových a křivých ploch. *Kötter*: Počet integralní. Vrchní plochy druhého a třetího řádu v synthetickém pojednání. *Weierstrass*: Základní pojmy a hlavní věty nauky o funkcích. *Fuchs*: Theorie elliptických funkcí. Analytická mechanika. *Hensel*: Analytická geometrie. *Hettner*: Theorie potentialní. O plochách minimalních. *Lehmann*, *Filhés*: Obecná astronomie. Hansenova methoda k vypočtení absolutních poruchův. *Tietjen*: Mechanika nebe. O numerickém vypočtění sekulárních poruchův. *Förster*: Nejdůležitější methody a výsledky astrofysiky. Nauka o měření úhlů a času. Theorie chyb a kritika výsledkův měření. *Helmert*: Methoda nejmenších čtvercův. Užití nej-

kratších čar na geodaesii. *Bois-Reymond*: O výsledcích novějších výzkumů přírodních. *König*: O skutečných a logických základech moderního pojímání přírody. *Jessen*: Srovnávací výklad o plemenění v říších přírodních. *Kundt*: Experimentální fysika. *Glan*: Základy theoretické fysiky. Theorie elektrických a magnetických sil. *Helmholtz*: Mathematická theorie elektřiny a magnetismu. *Aron*: Theorie parcielních rovnic differentialních v jejich upotřebení na fysikální problémy. *Weinštein*: Geometrická optika a theorie optických nástrojů. Magnetismus zemský a jeho měření. *König*: Fysiologická optika. *Wesendonck*: Theorie elastičnosti pevných těles. *Pringsheim*: Vybrané kapitoly mechaniky. *Dieterici*: Fysikální jednotky a systém absolutních měr. *Pernet*: Úvod do fysikálních určování měr. Znalosť nástrojův fysikálních. *Neesen*: Poměr mezi fysikou a lučbou. *Bezold*: Úvod do moderní meteorologie. Obecná meteorologie. *Assmann*: Základy námořské meteorologie. Podnebí tropických krajin s ohledem na německé osady. *Schultz*: Medicinská klimatologie. *Glan*: O povětří. *Will*: Dějiny chemie. Chemický průmysl. *Degener*: Základové chemie. *Hofmann*: Experimentální chemie. *Sell*: Organická experimentální chemie. O potravinách a jich analysi. *Liebermann*: Organická chemie. *Rammelsberg*: Speciální anorganická chemie. Chemická povaha nerostův. *Landolt*: Anorganická experimentální chemie. *Pinner*: Anorganická experimentální chemie. Organická farmacie. Vybrané kapitoly farmacie. *Friedheim*: Analytická chemie. Chemická theorie nejdůležitějších postupův anorganické techniky. *Fock*: Krystallografická chemie. *Gabriel*: Synthetické methody organické chemie. Qualitativní chemický rozbor. Volumetrie. *Tiemann*: Quantitativní chemický rozbor. Chemie aromatických sloučenin. O condensovaných, dusičnatých, organických sloučeninách. *Biedermann*: Základní nauky thermochemie. Technická chemie. *Schneider*: Methody k určení váhy atomův. Nové soli sírné. *Wichelhaus*: Organická barvidla. *Hayduck*: o kvasivém průmyslu. *Schotten*: Soudní chemie. *Roth*: Obecná chemická geologie. Stavba, plody a rozdělení sopek. *Wahnschaffe*: Obecná geologie. Geologie quartéru se zřetelem na severoněmeckou planinu. Fysikalní a lučební zkoumání půdy. *Beyrich*: Geognosie. Nauka o zkamenělinách. *Klein*: Mineralogie. Krystallografie. *Lossen*: Petrografie. *Koken*: O útvaru hor. Přehled fossilních rostlin. *Dames*: Erratické balvany severoněmecké nížiny. Palaeontologie páteřnatců. *Rinne*. Krystallinické břidlice. *Schwendener*: Obecná botanika. *Wittmack*: Systematická botanika se zřetelem na lékařské a hospodářské rostliny. Padělání potravin a píce. *Westermaier*: Základové obecné a specialní botaniky. *Volkens*: Základové veškeré botaniky. *Ascherson*: Zeměpis rostlin evropských. Zeměpis rostlin ponilských. *Kny*: Anatomie a dějiny vývoje rostlin. *Krabbe*: Fysiologie a anatomie rostlin. *Magnus*: Přírodopis thallofyt. *Garcke*: Farmakognosie. Lékařské pryskyřice. *Martens*: Dějiny zoologie. *Möbius*: Zevní podmínky života a různé živobytí zvířat. *Seeliger*: Srovnávací dějiny vývoje zvířat. *Heider*: Přírodopis ptáků. *Karsch*: Zvířecí cizopasníci člověka. *Schulze*: O měkkýších. *Korschelt*: Srovnávací anatomie soustavy urogenitální. *Treitschke*: Politika. *Wagner*: Obecná a theoretická národní ekonomie. Věda finanční. O svobodě a majetku v ohledu národohospodářském se zřetelem na útoky socialismu. *Meitzen*: Praktická národní ekonomie. Theorie a technika statistiky. *Schmoller*: Dějiny pruské ústavy, správy a financí od r. 1640 až po nynějšek. Soustava a politika agrarní v Německu. *Kaufmann*: Právo a praxe správy. Obchody bankovní a bursovní. *Böckh*: Statistika obyvatelstva. *Orth*: Nauka zemědělská. *Klebs*: Úvod v studium vědy dějepisné. *Iastrow*: O životě a spisech slavných dějepisců. Četba a výklad nejdůležitějších zákonův ústavy říšské od středověku až po dnešní ústavu říšskou. Základové dějepisu německé ústavy od nejstarších dob až po dnešní ruskou reformu správní. *Schrader*: Dějiny starého Orientu. *Köhler*: Řecký dějepis až k bitvě u Mantiney. *Fabricius*: Dějiny západních Hellenův. *Curtius*: Dějiny a místopis Athén. *Wilcken*: Dějiny Alexandra Velikého. *Hirschfeld*: Římský dějepis. *Dessau*: Římský dějepis od Hadriana až po pád západní říše. *Bresslau*: Obecný dějepis středověku. Dějiny německé ústavy od nejstarších dob až po zlatou bullu. Středověká chronologie, numismatika a sfragistika. *Delbrück*: Německý dějepis od nejstarších dob až po r. 1786. Dějepis války v roce 1866. *Rodenberg*: Německý

dějepis v době ottonské, salické a staufské. *Weizsäcker*: Doba německých císařů až po interregnum. *Marcks*: Dějepis doby válek náboženských 1555—1660. *Koser*: Politický dějepis Evropy v posledních čtyřech stoletích. Dějepis Braniborský až po smrt velikého vévody. *Treitschke*: Německý dějepis 19. století. Politika a dějepis evropských států. *Schiemann*: Dějepis Ruska od 16. století. *Hönigr*: Dějepis německého hospodářství, v středověku. *Droysen*: Řecká a římská chronologie. *Löwenfeld*: Latinská palaeografie. *Wattenbach*: Prameny dějepisu německého v středověku. *Ebbinghaus*: Dějiny aesthetiky. *Jessen*: Přirození základové aesthetiky *Curtius*: Dějiny výtvarných umění u Řekův a Římanův. *Robert*: Dějiny řeckého umění počínaje Feidiem. Výklad řeckých vas se znaky umělcův. *Furtwängler*: Dějiny malířství u Řekův a Římanův. *Frey*: Italské umění od počátku středověku až po smrt Michal-Angelobri. Evropské umění v 16. 17. a 18. věku. *Grimm*: Dějiny umění a kultury 19. století. Výklad vybraných mědirytin dle děl novějších mistrův. *Bellermann*: Dějiny hudby v středověku od počátku křesťanství až po Franca z Kolína v 13. století. Cvičení v kontrapunktu a v počátečních základech hudební komposice. *Spitta*: Dějiny hudby v 15. a 16. věku. Romantická opera v Německu. Výklad díla Quidona z Arezza. Micrologus de disciplina artis musicae. *Märcker*: Rhetorika. *Werder*: O dramatickém umění. *Steinthal*: Encyklopaedie a methodologie filologie. *Hoffory*: Obecná fonetika. *Michaelis*: Fysiologie řeči. *Wilcken*: Stará řecká palaeografie. J. *Schmidt*: Řecká grammatika. *Robert*: Řecká mythologie. *Kirchhoff*: Dějiny řecké literatury. Úvod v homerské básně a výklad vybraných míst z Odyssey. Epigrafická cvičení. *Vahlen*: Výklad Elektry Sofokleovy a Euripidovy Plautovy. Bacchides. Výklad listův Horatiových. Výklad básně Culex. *Diels*: Herodot. Demosthénová řeč o věnci. *Hübner*: Latinská grammatika. Ciceronovy řeči s úvodem o Ciceronově životě a spisech. *Rothstein*: O Vergiliově životě a básních s výkladem 4. knihy Aeneidy. Řeči a listy v Dějinách Sallustiových. *Schröder*: Dějiny jazyka německého. *Heliand a Otfrid*: Gothická cvičení. *Hoffory*: Staronordská grammatika srovnávaná s anglosaskou. *Rödiger*: Německá metrika i novější dějiny německé literatury až po rok 1350. *Meyer*: Dějiny „minnesangu." Cvičení středohornoněmecká. E. *Schmidt*: Dějiny německé literatury od Klopstocka po Schillera. Historický úvod v Göthova Fausta. *Geiger*: Schillerův život a díla. *Horstmann*: Středoanglická grammatika a literatura. Anglosaská grammatika. *Zupitsa*: Dějiny anglických hlásek. Cvičení staroanglická i novoanglická. *Bashford*: Anglická literatura 19. věku. *Tobler*: Hláskosloví a tvarosloví francouzské. Výklad vybraných kusův jazyka provençalského. *Schwan*: Dějiny starofrancouzské literatury od nejstarších dob až po 16. věk. *Geiger*: Dějiny francouzské literatury v 18. věku. *Bonvièr*: Dějiny francouzské literatury 19. století. *Rossi*: Italská mluvnice. Italská skladba. Výklad vybraných míst z Ariostova Orlando furioso. *Brückner*: **Hláskosloví slovanské. Dějiny literatury české, polské a ruské.** (Nová doba). **Slovanská cvičení.** (Staroslovenština, ruština). *Weber*: Mluvnice sanskrtská pro začátečníky. Mluvnice zendská. Hymny Rigvedy či Atharvavedy. Kâlidâsova Vikrovormaćí. Sanskrt, pâli a zend. *Oldenberg*: Úvod v studium Vedy. Výklad vybraných kusův děl Çatapatha Brâhmana a Pâraskara Grhyasûtra. Indická epigrafika. J. *Schmidt*: Kâlidâsy Mîghadûta. *Schrader*: Assyrské písmo a jazyk s výkladem vybraných nápisův klínových. Chaldejský jazyk s výkladem aramejských kusův knih Danielovy a Esdreášovy. Četba a výklad textův aethyopských a assyrských. *Sachau*: Řecká literatura u Syrův a Arabův. Syrská mluvnice. Výklad Hamâsy. Dějiny islamu. Výklad koranu. *Dieterici*: Arabská mluvnice. Výklad arabských pohádek. „Zvíře a člověk." Výklad arabských filosofů. *Barth*: Arabská mluvnice. Četba spisu Madjâni'l 'adabi. *Jahn*: Arabská mluvnice srovnávaná s ostatními jazyky semitskými. *Brugsch*: popis země egyptské. Vybrané kapitoly z knihy mrtvých starých Egypťanů. *Erman*: Výklad nápisův staré říše. Koptská mluvnice. Výklad staroorientálních památek král. musei. *Schott*: Výklad textu čínského. Mongolský jazyk. *Grube*: Čínská mluvnice. Výklad vybraných textův čínských, mongolských a kalmuckých. *Michaelis*: Těsnopis německý, anglický, francouzský, vlaský, španělský a portugalský. *Arendt*: Čínština. Nej-

novější dějiny Číny se zvláštním zřetelem na smlouvy. *Kuci Lin*: Praktická cvičení v čínštině se zvláštním zřetelem na severočínštinu. *Pan Fei Šing*: Praktická cvičení v čínštině se zvláštním zřetelem na jihočínštinu. *Lange*: Japanština. Dějiny Japanu v nové době. *Inouyé*: Japanská cvičení. *Rosen*: Hindustani. Náboženství, mravy a zvyky obyvatelův severní Indie. *Hartmann*: Nová arabština. Náboženství, mravy a zvyky Mohamedánů v Syrii a Egyptě. *Hasan Taufik*: Praktická cvičení v nové arabštině se zvláštním zřetelem na nářečí egyptské. *Amin Maarbes*: Praktická cvičení v nové arabštině se zvláštním zřetelem na nářečí syrské. *Andreas*: Perština. Mravy a zvyky Peršanův. *Manissadjian*: Turečtina. Mravy a zvyky Turkův. *Büttner*: Suaheli. Zeměpis jižní Afriky a dějepis novějších výzkumův.

Přednášky na filosofické fakultě university Varšavské v zimním semestru roku 1888-89.

Ďačan: Řečtí spisovatelé. Řecká dialektologie. *Zengler*: Výklad děl Ciceronových. Římské starožitnosti. *Novosadskij*: Řecké starožitnosti. Řecký jazyk. *Věchov*: Latinská stilistika. Výklad komedií Terentiových. Výklad děl Sennekových. *Struve*: Dějiny dřevní filosofie. Logika. *Pavinskij*: Římské dějiny. Diplomatika a chronologie. *Mikuckij*: Litevský jazyk. *Grot*: Dějiny západoslovanských literatur. *Lavrovskij*: Dějiny dřevněruské literatury. *Veržbovskij*: Dějiny polské literatury. *Smirnov*: Dějiny nové ruské literatury. Přehled dřevně ruských pověstí a zkazek. *Budilovič*: Mluvnice církevně slovanská. Dějiny církevně-slovanského jazyka. *Pervolf*: Ethnografie slovanská. Slovanské starožitnosti. Charakteristika slovanských nářečí. *Jezbera*: Mluvnice jihoslovanských nářečí. *Kulokovskij*: Ruský jazyk. *Barsov*: Ruské dějiny. *Cvětajev*: Ruské dějiny. *Ljubovič*: Nový obecný dějepis. *Sazonovič*: Dějiny německé literatury. Dějiny byzantského eposu. *Plonskij*: Jazyk francouzský a německý. *Benni*: Jazyk anglický. *Lianci*: Jazyk vlaský. *Potylicyn*: Lučba. *Somov*: Mechanika. *Zinin*: Theorie čísel. Vyšší algebra. Deskriptiva. Počet variační. *Vostokov*: Nebeská mechanika. Praktická astronomie. Sférická astronomie. *Sonin*: Theorie omezených integrálů. Analysa. Differentialní rovnice. *Stankevič*: Fysická geografie. Thermodynamika. *Zilov*: Fysika. Elektřina. *Nazimov*: Analytická geometrie. Theorie pravděpodobnosti. *Fischer*: Botanika. Morfologie a systematika rostlin. *Navrockij*: Fysiologie. *Trejdosevič*: Geologie. Palaeontologie. *Mitrofanov*: *Srovnávací* histologie. *Vrževňovskij*: Dějiny nejprostších živočichů. Systematika pateřnatcův. *Běljajev*: Fysiologie rostlin. Anatomie rostlin. *Wagner*: Organická lučba. Technická lučba. *Lagorio*: Krystallografie. Fysická a chemická geologie. *Uljanin*: Srovnávací anatomie. Embryologie. *Čausov*: Anatomie člověka.

Přednášky na filosofické fakultě university Kievské v zimním semestru 1888 - 89.

Giljarov: Filosofie Aristotelova. Metafysika Aristotelova. Čtení a výklad Platonova Euthydema. *Kulakovskij*: Propertius. Římské starožitnosti. *Petr*: Sallustia Crispa De bello Jugurthino. Dějiny řecké hudby ve spolku s poesií a metrikou. Čtení a rozbor Illiady. *Lecius*: Historie řecké literatury. Cicero pro Sestio. Idylly Theokritovy. *Sonni*: Aristofanovy žáby. Historie a encyklopaedie klassické filologie. Demosthenova první Olynthská řeč. Liviova 26. kniha. *Bech*: Skladba jazyka latinského. Liviova 4 kniha. *Pospíšil*: Horatiovy Satiry. Aeneidy 8. kniha. *Knauer*: Mluvnice sanskrtská a čtení sanskrtských památek. Gothská mluvnice. Řecká mluvnice. *Vladimirov*: Dějiny ruské slovesnosti. Četba památek dřevněruské literatury. *Malinin*: Romantismus a jeho představitelé v dějinách ruské literatury. *Florinskij*: Přehled slovanských nářečí. Čtení a rozbor textův v slovanských nářečích. *Fortinskij*: Dějiny východu. Historiografie středních věkův. *Lučickij*: Nové dějiny od 14. věku. Dějiny Italie. *Ikonnikov*: Nové dějiny ruské. Cizí zprávy o Rusi. *Antonovič*: Dějiny Ruska do doby, kdy přestal systém údělův. Dějiny Haličského knížetství. Četba a výklad listin. *Golubovskij*: Dějiny nepokojné doby. *Daškevič*: Dějiny středověkých literatur západu do polovice 11. věku. Dějiny klassické doby

literatury německé. Překlad a výklad Voluspá a ostatních písní Eddy. *Golubev:* Dějiny křesťanské církve od r. 842 do posledních dob. Dějiny rozkolu a racionalistických sekt na Rusi. *Pavlov:* Dějiny výtvarných umění zvláště nové doby. *Prachov:* Dějiny klassického umění. *Pekjus:* Jazyk francouzský. *Anderson:* Jazyk německý. *Hoskins:* Jazyk anglický. *Romer:* Differentialní počet vzhledem ku geometrii. *Vaščenko-Zacharčenko:* Analytická geometrie dvou rozměrův. *Ermakov:* Elementární methematika. *Maximovič:* Integrování funkcí a omezené integrály. *Rachmaninov:* Statika a hydrostatika. Dynamika systému materialních teček a hydrodynamika. Theorie pohybu pevného těla a relativního pohybu. *Chundrikov:* Popisná astronomie. Theorie nejhlavnějších nástrojův astronomických. Nebeská mechanika. *Avenarius:* Pokusná fysika. *Schiller:* Elementární mechanika. Theorie pružnosti. *Garnič-Garnickij:* Neústrojná lučba. *Alexějev:* Ústrojná lučba. *Theofilaktov:* Dynamitská geologie. *Armaševskij:* Obecná mineralogie. Petrografie. *Baraneckij:* Fysiologie rostlin. Molekulární processy v rostlinách. *Schmalhausen:* Obecná morfologie rostlin. Morfologie a systematika sporových rostlin. *Bobreckij:* Anatomie člověka. Embryologie. Zoologie pro mediky. *Korotnev:* Zoologie (ryby a obojživelníci.) Entomologie. *Suchanov:* Fysiologie živočichův. *Sovinskij:* Srovnávací anatomie živočichův. *Bunge:* Lučba technická. *Bogdanov:* Zootechnie. Základové selskohospodářské ekonomie.

Maturitní themata z programmův r. 1887—1888.

A) Z češtiny.

Kterak se osvědčilo v dějinách rakouských vznešené heslo „Viribus unitis"?

Proč století naše lze nazvati stoletím železným?

Doličte z dějin, kterak za dob nebezpečných národové rakouští dokazovali své vlastenectví.

Slyš mládenče, volá k tobě mák květo- i plodonosný, krásou věnči mladost, vyspěje úrodu dej.

Nově založené sady veřejné odevzdávají se v ochranu obecenstva.

Versate diu, quid ferre recusent, quid valeant umeri.

Nauka bez ctnosti jako meč u blázna: i sobě i lidem škodí.

Pravdu průpovědi Juvenálovy „Per aspera ad astra" dokázati příklady z dějin.

Doba Augustova v Římě a Karlova v Čechách v dějinách a literatuře.

Animum rege; qui nisi paret,
Imperat: hunc frenis, hunc tu compesce catena. (Hor. Sat)

Které vnitřní a vnější příčiny způsobily úpadek velmoci římské?

Graecia capta ferum victorem cepit et artes intulit agresti Latio. (Hor. ep. II, 1, 156—7.)

Vliv válek perských na rozvoj Athen.

Prospěšné následky objevení Ameriky.

Atheny a Řím, ohniska vzdělanosti světové.

Kterak války perské a punské působily v život vítězův?

Jakého člověka zove historie velikým a proč?

Doličte historickou průpověď: Nulla virtus sine certamine.

B) Z němčiny.

Welchen Nutzen gewährt uns das Studium moderner Sprachen.

Die Folgen der Kreuzzüge.

Über den Einfluss, welchen die Eisenbahnen auf den Fortschritt in der Cultur ausüben.

Welche Folgen hatte der peloponnesische Krieg für Athen?

Woher kam es, dass nach den Perserkriegen die Hegemonie von Sparta auf Athen übergieng?

Sich selbst bekämpfen ist der schwerste Krieg,
Sich selbst besiegen ist der schönste Sieg.

Die Uiberlegenheit Europas über die übrigen Welttheile.

Welchen Einfluss üben die Beschäftigungen auf das Leben und die Gesinnungen der Menschen.

Die berühmtesten geschichtlichen Helden in ihrer Grösse und ihrem Falle dargestellt.

Die vier Weltalter. (Erzählung nach Ovid. Metam. I.)

Die Kohle: a) Beschreibung in ihren Hauptgestalten; b) als Bestandtheil aller organischen Substanzen; c) Bedeutung als Nahrungsmittel; d) sonstige Bedeutung.

C) Z mathematiky.

I. Řešte:

$$\sqrt{\frac{a}{b} - x} = \sqrt{\frac{a}{b} + x} = 2\sqrt{x + 2\sqrt{\frac{a - 4bx}{2b}}}$$

II. Dán je povrch $p = 221.617\ cm^2$ přímého kužele a úhel $\alpha = 46^0\,32'\,49''$, který svírá osa s jednou stranou; vypočítejte krychlový obsah.

III. Najděte analytickou rovnici tangenty v bodě: $m_1\ \{x_1 = 12;\ y_1 > o\}$ parabole $y^2 = 12x$ *sestrojené.*

I. Vyhledati tři čísla Pythagorejská, jichž součet $= 70$ a součin obou menších $= 420$.

II. Vypočítati povrch a obsah tělesa, které vznikne, otočí-li se obdélník (rozměry $= 60\ cm$, $45\ cm$) okolo úhlopříčny své.

III. Na poloměru kružnice $sa = 59{\cdot}847\ m$ dán je bod b vzdáleností svou od středu $sb = 21{\cdot}848\ m$; vypočítati je ploský obsah části kruhu, vyťaté úsečkou ba, a paprskem bc, odchýleným od poloměru sa o $\sphericalangle\ cba = 56^0\,44'\,36''$.

IV. Vyšetřiti rovnice normál. hyperboly $H \equiv 4x^2\ y^2 = 100$, jež procházejí bodem m ($\xi = O$, $\eta = 30$).

I. : $$\frac{\sqrt{3 + \sqrt{x}}}{4} + \frac{4}{3 + \sqrt{4}} = \frac{3 + \sqrt{x}}{4} - \frac{4}{3 + \sqrt{x}}$$

II. Dány jsou dvě řady arithmet. o stejném počtu členů, jich první členy jsou si rovny, poslední člen prvé řady $= 39$, poslední člen druhé řady $= 79$. Součet členů prvé řady $= 207$, druhé řady $= 387$. Které jsou ty řady?

III. Jak velkou část povrchu mořského přehlédne pozorovatel stojící na palubě lodi, patří-li jeho oko na širé moře s výšky $6\ m$. od hladiny vodní a rovná-li se poloměr země $r = 6366$ km.?

IV. Ve kterých bodech protínají se křivky

$$x^2 + y^2 - 2x = 5$$
$$y^2 - {}^1/_4\,x^2 + {}^1/_4 = 0$$ Jakého druhu jsou?

I. Dána je parabola rovnicí $y^2 = 12x$ a na ní bod M ve čtvrti první s úsečkou 3. Jak zní rovnice kruhu, jehož střed leží na ose X-ové a jenž dotýká se paraboly dané v bodě daném?

II. Ve čtyřúhelníku do kruhu vepsaném dány jsou dvě protější strany $AB = 12$, $CD = 8$ a úhly $\sphericalangle A = 71^0\,15'$ $\sphericalangle B = 80^0\,52'\,45''$. Vypočítati je ploský obsah čtyřúhelníka.

III. 3 čísla tvoří řadu arithmet. Součin čísla 3. a 2. je o 20 větší než součin čísla 2. a 1.; naproti tomu podíl čísla 3. a 2. je o ${}^4/_{15}$ menší nežli podíl čísla 2. a 1. Která to jsou čísla?

I. Rozřeš rovnici: $\frac{3x+2}{3x} = 6561 \frac{8x+3}{6x+5}$

II. Rozdíl 2 stran trojúhelníkových = 2·345 m, úhly protilehlé jsou
$\alpha = 61^\circ\, 10'\, 10''$, $\beta = 58^\circ\, 20'\, 30''$;
vypočti strany a plochu.

III. Průměr koule = 10 m; vypočti obsah skrojku, jehož výška = $\frac{1}{4}$ poloměru.

IV. Odvoditi rovnice tangenty a normaly sestrojené v konečném bodě parametru v prvé čtvrti ellipsy, jejíž osy jsou: $2a = 26$, $2b = 10$.

I. Řešiti rovnice:

$$\sqrt{y} - \sqrt{x} = \sqrt{x+y-\sqrt{4xy+x-y+9}};\ \sqrt{y-x} : \sqrt{20-x} = 3:2$$

II. Dány jsou rovnice ellipsy a kruhu $9x^2 + 25y^2 = 225$, $x^2 + y^2 - 8x = 12$. V průseku obou vedou se tangenty ke kruhu a k ellipse. Určete plochu vzniklého čtyřúhelníku.

III. Kdosi dluží spořitelně 7000 zl. a zavazuje se, každého půlroku 210 zl. spláceti na úrok a umoření kapitálu. Spořitelna béře úroky 5%ové a žádá anticipativné placení úroků z jistiny, jež při složení splátky vždy zbývá. Jaký bude dluh po $m$té (7mé) splátce a po kolika letech bude dluh umořen?

IV. Jak veliká je nejkratší vzdálenosť mezi Vídní a Petrohradem, považujeme-li zemi za kouli, a dány-li jsou šířky a délky obou měst?

34° 2′ 36″ délka 48° 12′ 35·5″ šířka Vídně,
47° 58′ 12″ „ 59° 56′ 29·7″ „ Petrohradu.

I. Za usedlosť nabídnuto od kupce A. 15.000 zl. hotově; od kupce B. 21.500 splatných za 7 let bez úroků; od kupce C. 18.500 zl. za 4 léta též bez úroků; která nabídka byla pro prodávajícího nejpříznivější a o kolik zl. při roč. slož. úrokování na $5\frac{1}{2}$%.

II. Sestroj geometricky výraz: $\sqrt{2ab \sin\alpha + \frac{a(b^2-c^2)}{c \operatorname{tg}\beta}}$

III. Dutá koule železná vážící 30 kg. ponoří se ve vodě do polovíny. Vypočti tloušťku stěny její, je-li spec. váha železa 7·7.

IV. Přímka $y = \frac{4x}{3} - 2$ protíná křivku $x^2 + y(y-4)) = 3(1+2x)$. Vypočti délku tetivy a plochu trojúhelníku, jenž vznikne, spojíme-li průsečníky s počátkem souřadnic.

I. $\sqrt{x+y} + \sqrt{y+z} = 10$
$\sqrt{z+x} + \sqrt{x+y} = 12$
$\sqrt{y+z} + \sqrt{z+x} = 14$

II. Povrch pravidelného čtyřstěnu je $10dm^2$; jaký je obsah vepsané koule?

III. Přímka $y = -x + 13$ protíná kruh $x^2 + y^2 = 85$ ve dvou bodech; jaký úhel svírají tečné k těmto průsečným bodům vedené?

I. Zlomek $\frac{128}{127}$ buď rozložen v součet dvou zlomků se jmenovateli 9 a 13.

II. Do čtyřstěnu vepsána je koule; v jakém poměru jsou povrchy a krychlové obsahy těchto těles?

III. Ve středu kruhu $x^2 + y^2 = 25$ leží vrchol paraboly, jež prochází bodem $M(3, 4)$. Jak veliký je parametr paraboly a jak veliká plocha obrazce obmezeného oblouky obou křivek.

I. Řešení rovnic $5^{x+1}y = 150$, $3^{x-1}y^2 = 324$.

II. Která řada arithmetická má za první člen nejmenší kladnou hodnotu x

a za rozdíl nejmenší kladnou hodnotu y vyhovující neurčité rovnici $5x - 8y = 11$, a jaký jest součet prvních 20 členův jejich?

III. Na budově, kterou viděti jest ze vzdálenosti $a = 100$ m. v úhlu $\alpha = 8^0\,46'$, stojí tyč hromosvodná, již viděti jest z téže vzdálenosti v úhlu $\beta = 45'\,50''$; jak jest tyč ta dlouhá?

IV. Asymptoty hyperboly $16x^2 - 9\,y^2 = 144$ protaty jsou soustředným s hyperbolou kruhem, který také jejími ohnisky probíhá. Odtud má se vypočísti plocha šestiúhelníku, který vznikne, spojí-li se průseky ty mezi sebou s oběma ohnisky.

I. Jak velký jest obsah jehlanu, jehož podstava jest pravidelný pětiúhelník a poboční plochy trojúhelníky rovnostranné, je-li poloměr kruhu kolem podstavy opsaného 12·75 dm²?

II. Dána jest ellipsa osami ($a = 8$, $b = 2$) a soustředný s ní kruh rovného obsahu; v kterém úhlu protínají se obě křivky?

III. Na statek hospodářský jsou 2 kupci; první nabízí 40.500 zl., z nichž 32.000 zl. složiti chce hned a zbytek zapravil by po 3 letech bez úroků; druhý dává 43.000 zl. tak, že hotově složí 30.000 zl. a ostatek po 6 letech bez úroků; který z nich nabízí více?

D) Z deskriptivy.

1. Buďte dány různoběžky ab [a (— 3, 4, 5) b (5, 2, 8)], ac [a (— 3, 4, 5) c (5, 7, 1)] a mimoběžky de [d (— 1, 14, 9), e (7, 3, 9)], fg [f (— 1, 7, 8), g (5, 0, 3)]. Sestrojiti je obě přímky P, R, jež protínají všecky 4 přímky dané. 2. Zobraziti geometrální osvětlení skupiny, složené z dutého komolce kuželového, jehož 2 kruhové hrany jsou ve průmětně první [střed a (0, 6, 0), poloměry 3, 4], ostatní 2 v rovině $\varrho \,||\, \pi$ [střed b (0, 6, 5) poloměry 5, 6], a z kužele [podstava v π, střed $\equiv a$, poloměr 3, vrchol v (0, 6, 10)]. 3. Zobraziti centrálný průmět pravidelného osmistěnu, jehož jedna stěna buď obsažena v rovině ϱ, odchýlené od průmětny o úhel $\omega = 60^0$. Distance $d = 10$ *cm*, hrana tělesa $= 8$ *cm*, vzdálenost $(P_1^{\varrho}\, U_1^{\varrho}) = 12$ *cm*.

Schválená díla:

Karel *Vorovka:* Čítací kniha pro ústavy učitelské. Díl druhý. 2. vydání. V Praze 1888. Cena váz. 1 zl. 40 kr. (17. prosince 1888, č. 24.142).

Fr. *Patočka:* Cornelii Nepotis liber de excellentibus ducibus exterarum gentium. Editio quinta. Se slovníčkem od Patočky-Steinmanna a s mapkou. V Praze 1888. Cena 72 kr., váz. 92 kr. (6. ledna 1889, č. 26.573).

Jos. *Masařík:* Böhmische Schulgrammatik für deutsche Mittelschulen und Lehrerbildungsanstalten. 5. vydání. V Praze 1888. Cena 1 zl. 20 kr., váz. 1 zl. 40 kr. (2. ledna 1889, č. 25.655).

Literatura.

Redakce došla tato díla:

Od nakladatelův:

Programmy poslaly dále tyto ústavy: Gymn. v Nov. Bydžově, gymn. v Praze na Spálené ul., gymn. v Slaném, čes. gymn. v Olomúci, čes. reálka v Praze, gymn. ve IV. okrese Vídeňském, čes. vyšš. gymn. v Brně, gymn. v Jaroslavi, III. gymn. v Krakově, gymn. v Ml. Boleslavi, gymn. v Hradci Králové, gymn. v Kolomyji, gymn. ve Valašském Meziříčí, gymn. v Něm. Brodě, akad. gymn. ve Lvově.

Sborník dějepisných prací bývalých žáků Dra. Václava Vladivoje Tomka, vydaný na památku odchodu jeho z university Klubem historickým v Praze 1888. Nákladem J. Otty. 8°. II. XIV. 148. — Z vděčnosti k učiteli svému sestoupilo se třináct žákův odstupujícího učence, aby jednak poukázali na jeho neúmornou činnost, jež se jeví v úctyhodném čísle 198 rozprav a věcích spisův, jednak aby uctili památku jeho a ukázali, že ne nadarmo byly kdysi jeho posluchači. Obsah zajímavého sborníku toho jest tento: J. Čelakovský: Nová kapitola díla Všehrdova. G. Heš: Hrabata Zrinští ve styku z rodem Rožmberským. F. Kameníček: Císař Rudolf II. na Moravě r. 1577. J. Kryštůfek: Návrat královského dvoru Bourbonského do Francie. J. Nedoma: Poustevna u sv. Barbory. J. V. Prášek: Nejstarší bradby Athenské. F. A. Slavík: Českobratrská církev Nižská v Lužici. J. Strnad: Vlachové v Plzni v XVI. stol. usedlí. B. Strer: Starší majestát Domažlických na Chody. F. Šujan: Společenské poměry v zemích jednoty koruny České v letech 1648—1658. J. Vančura: O pronásledování jednoty bratrské v jihozápadních Čechách králem Ferdinandem I.. Z. Winter: Hospodářství na císařském a Wachtel z Pantenova. F. Zoubek: Jakého byl Komenský náboženství.

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redakcí a nákladem V. Vlčka. V Praze 8°. Cena ročně 7 zl. 20 kr. Ročník 19. Seš. 1. má články tyto: Akademie naučné (K. Jireček). O neduhu Bedřicha III. (K. Kuffner). Stanleyovy cesty a výzkumy africké (F. Kahlík). *Snad se ptát (Eliška Krásnohorská). *Harem (Jaroslav Vrchlický). Gazdina roba (Gabriela Preissová). *Muzikant (J. Jakubec). Z Mitrovice na Soluň (E. Fait). Souvěké malířství polské (R. Tyršová). Nové písemnictví (F. V. Vykoukal).

Ženské listy. Nákladem Ženského výrobního spolku českého. Redakcí Elišky **Pechové-Krásnohorské.** V Praze 8°. Ročně (12 čísel) 1 zl. 80 kr., poštou 2 zl. Roč. XVII. Čís. 1: Společenské postavení ruské ženy (Pavel Durdík). Čím prospěl národ náš k evropské vzdělanosti (J. Sokol). Panna Mandelína z Hradce (Z. Winter). Upomínky z cest (Milina H.). Směs.

Кіевскія Университетскія Извѣстія. Redaktor V. **Ikonnikovъ.** V Kievě. 8°. Cena ročníku (12 svazkův o 15—20 arších) 6½ rub., se zásylkou 7 rublův. Ročn. XXVIII. Svaz. 9 a 10: Výtah z protokollův rady universitní. Tarify železných drah (D. J. Pichno). Dějiny ústavních zemských listin litevsko-ruské říše (M. *Jasinskij.* Str. 73—98). Scleroma respiratorium (N. *Volkovič.* Str. 1—168. S tabulkami). Význam Hippokrata v přírodovědě vůbec a v lékařství i anthropofysiologii zvlášť (S. J. *Čirvev.* Str. 1—141). Náčrt srovnávací anatomie svalstva tváře živočichův i člověka (J. *Popovskij.* Str. 1—86). Kritika a bibliografie (N. *Daškevič*). Meteorologické tabulky pro Kiev (K. *Žuk* a G. Florinskij), a sice za *březen* 1888 průměrem: tlakoměr 739·7 mm. (největší průměr 756 dne 21., nejmenší 730·4 dne 10., teplota vzduchu — 2·0 C. (nejv. pr. + 14·3 dne 29., nejm. — 13·1 dne 6.), srážky 1·5mm. (nejvíce 8·9 dne 6.). Za *duben* průměrem: tlakoměr 741·9 mm. (největší průměr 749·2 dne 30., nejmenší 733·2 dne 27.) teplota vzduchu + 8·8 C (nejv. pr. + 14·8 dne 6., nejm. + 2·9 dne 28), srážky 1·8 mm. (nejvíce 12·5 dne 27.)

Ottův Slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze. 8°. Cena sešitu (o 48 stránkách) 36 kr. Sešit 25. a 26. obsahuje články Ammónité — Andalusie, mezi nimi delší Amsterdam, Amúr a Amursko, Analfabeta, Analogie, Analysa, Anatomie, Anaxagoras. K jednotlivým článkům připojeno jest hojně zdařilých vyobrazení k lepšímu znázornění a mimo to velmi úhledně provedené přílohy: zbraně a nářadí indiánské, Ammoniti českého útvaru křídového, Amsterdam (4 vyobrazení).

Naší mládeži. Obrázkový časopis pro mládež dospělejší. Red. J. Vl. **Krátký.** V Praze. Nákladem J. R. Vilímka. 4°. Cena ročně (12 sešitův) 3 zl. Ročník XV.

Sešit 1.: Ve vlasti (A. Dostál). Duch Llana Estakada (dle K. Maye př. J. Pekař). *Krajina v zimě (K. V. Rais). Tapir (A. Soobor). *Králíčkům (F. Hyšman). Adonis (J. E. Hulakovský). *O štědrý večer (A. Svoboda). Věrné přátelství. *Sněženka (B. Čermák). Vojtěch Nejedlý (K. V. Rais). V předvečer tříkrálový (B. Čermák). Potápěcí loď (F. Doubek). O výrobě ocelových per ku psaní (Theokles). *Čí je to? (J. Nečas). O známkách poštovních (J. Doležal). — Nový ročník počíná slibně i vhodnými mládeži články s žádoucí rozmanitostí i vkusnými rytinami.

Sokol. Časopis zájmům tělocvičným věnovaný. Redaktor Jos. E. Scheiner. V Praze, nákladem Pražské tělocvičné jednoty Sokol. 4°. Cena ročně (12 sešitův) 2 zl. Ročník XV. Seš. 1.: Sokolstvu Slovanskému. Dějinami tělocviku (J. E. Sch.). Tělocvik zvířat i jejich síla proti člověku. (K. Vaníček). Vrhaní toušem u starých Čechů (Č. Zíbrt). Slovensko sokolstvo (Brunet). Oslobodjivanje učeniká i učenicá od tjelovježbe (F. Hochmann). O tělocviku a tělocvičných spolcích v Paříži. Cvičení prostná se 100 příklady (Kž.). Tělocvičný slovník česko-chorvátsko-německo-polsko-slovinský. Zprávy jinonárodní. Zprávy slovanské. Věstník obce sokolské. Věstník spolkový. Různé zprávy. — Jak patrno, jest obsah velmi rozmanitý a účelu svému úplně vyhovuje, všímaje si všech zjevů k oboru tomu se táhnoucích. Přáti by si bylo, aby v slovníce i jiné slovanské názvy, zvláště ruské, byly uvedeny.

Vesmír. Obrázkový časopis pro šíření věd přírodních. Redaktor prof. Fr. **Nekut.** V Praze 4°. Cena ročně 6 zl. Ročník XVIII. Čís. 5—7. má nové článkv tyto: Na břehu mořském. Den a noc v zoologické stanici (A. Frič). Prameny petrolejové v Haliči. Corynostylis albiflora Lind. Čistec hlíznatý. Z jižních Korutan (L. M. H—ová). Výstava velryby v Praze (B. Bauše). Geologický výzkum Východního Balkánu (H. Škorpil). Drobnosti.

Slavín. Sbírka životopisů, podobizen a autografů předních mužův a žen československých. Pořádá Jan Vít **Krecar.** V Praze 1888. Nakladatel F. Bartel. 8°. Seš. 35. Cena 30 kr. Obsah: Karel Svoboda. Karel Tieftrunk (s pod.). Ferdinand Čenský (s pod.). Václav Štulc (s pod). Naše hroby v roce 1887. Drobné zprávy.

Bayerova Moravská knihovna pro náš lid. Pořádá a vydává Fr. **Bayer.** V Třebíči. 8°. Nakladatel J. F. Kubeš. Cena seš. (o 3—4 arších) 10 kr. Roč. I. (1888). Seš. 5. až 7. Dokončení Lhotského *Pamlskův s jalovcového kraje. Hercegovské obrázky.* Napsal Jan *Třešťík.* — Úsudek, který jsme o této nové knihovně pronesli v předešlém sešitě Kroka, potvrzují i nové sešity knihovny. Také Hercegovské obrázky psány jsou živě a s patrnou znalostí terrénu, avšak zdá se nám, že spisovatel příliš volně, někdy i bez náležitého zahalení nechá vystupovati mohamedánské ženy.

Jak Martin Chlubil bloudil a na pravou cestu opět se vrátil. Obraz ze života od Václava **Kosmáka.** V Telči 1889. Nákladem Emila Šolce. m. 8°. Cena sešitu 20 kr. Sešit 1. a 2. — Nedávno pronesli jsme o Kosmákově Chrtu zasloužeuou chválu; dnes bychom měli chválu tu opakovati, neboť slibuje Martin Chlubil býti věrným Chrta druhem co do dovedného, na základě bedlivého pozorování založeného líčení. Zevrubněji budeme moci promluviti o díle tom, až se bude celé nalezati v našich rukou.

Zeměpisný Sborník. Sešit 6.: Vodopis Evropy (J. Palacký). Počet a sídla Němců v Krajině (E. Fait). Květena evropská (J. Palacký). Nový Zéland (V. Švambera). Cesty po Bulharsku K. Jirečka (ref. J. J. Kořán). Süssovo Das Antlitz der Erde (ref. O. Feistmantel). Počátky geografie u Arabů. (R. Dvořák). Něco o hvězdárnách populárních (J. Frejlach). Literatura (referát o 16. spisech).

Zprávy zasedací.

Přednášky ve prospěch spolku na podporu chudých filosofův

konati se budou v březnu i slibují býti letos zvláště zajímavy, ježto připověděli přednášeti, pokud známo, univ. professoři Dr. V. V. *Tomek*, Jan *Kvíčala*, F. J. *Studnička*, Jos. *Durdík*, gymn. prof. Z. *Winter*. Upozorňujíce už nyní na přednášky spolku tak důležitého a všemožné podpory hodného, připomínáme, že zevrubný programm přineseme v příštím sešitě.

Ústřední spolek středních škol českých.

Ústřední spolek zastupuje zájmy veškera učitelstva středních škol podal k říšské radě naléhavou žádosť, již tuto klademe v plném znění:

Vysoká říšská rado!

Svízele plynoucí z dosavadního spůsobu zaopatřování vdov a sirotků po c. k. státních úřednících rakouských a z ustavičného zvyšování cen věcí k živobytí nejpotřebnějších jsou vůbec známy, tedy netřeba jich zevrubně doličovati. Každý upřímný jich posuzovatel také uznává, že učitelstvo co do těchto věcí před ostatními c. k. státními úředníky nic napřed nemajíc, spíše rovnou měrou témuž osudu podléhá a týmiž neblahými poměry trpí a strádá.

K tomu přihlížeje schválil Ústřední spolek středních škol českých ve valné schůzi dne 5. ledna 1889 v Praze petice Prvního všeobecného spolku úřednického ze dne 1. prosince 1885 a ze dne 29. února 1888 za lepší zaopatřování úřednických vdov a sirotků (Beamtenzeitung Nr. 52 ex 1885 a Nr. 10 ex 1888), dále petici Spolku c. k. rakouských státních úředníků z r. 1887 a konečně petici Haličského učitelského spolku pro vyšší školstvo ze dne 12. října 1888 a na tom jednomyslně se ustanovil, aby Vysoká c. k. vláda a Vysoká říšská rada požádány byly, by vdovám a sirotkům po státních úřednících a professořích s velikou bědou a nouzí zápasícím co nejdříve pomohly.

Předkládajíce toto snesení spolku co nejuctivěji Vysoké říšské radě, dovolujeme si dle dalšího snesení jmenovaného spolku za příčinou *zvláštních poměrův* učitelstva středních škol upozorniti na nutné doplňky k návrhům v zaslaných peticích učiněným prosíce, by Vys. říšská rada svůj zřetel k nim milostivě obrátiti ráčila.

A) Památný spis Spolku c. k. státních úředníků doporučil, aby pense vdov dle hodnostních tříd a platů s nimi spojených vyměřena byla. Dle tohoto návrhu dostávaly by vdovy po professořích středních škol, kteří dle zákona ze dne 9. dubna 1870 do IX. hodnostní třídy vřazeni jsou, jen po 600 zl., leč by některý professor dle 1. §. zákona ze dne 15. dubna 1873 do VIII. hodn. třídy vřazen byl, ve kterémžto případě by jeho vdova 700 zl. obdržela. Poněvadž však professoři středních škol do VIII. hodn. třídy jen výjimkou a zřídka postupují — [na středních školách s vyučovacím jazykem českým bylo v Čechách na gymnasiích z 97 professorů, kteří již přes 15 let slouží, jenom 11 (11·3%) v VIII. třídě hodnostní, na reálkách z 45 toliko 4 (8·9%), na ústavech učitelských z 15 jenom 3 (20%), na Moravě na gymnasiích z 21 — 7 ($33\frac{1}{3}$%), na reálkách z 4 — 0, na ústavech učitelských z 5 — 1 (20%)] — tedy by bylo spravedlivo, aby pense vdov po professořích středních škol nikoli dle hodnostní třídy professorů, nýbrž dle jejich základního platu i s kvinkvennálkami vyměřována byla, kteráž by potom s pensemi úřednických vdov co do výšky platů jejich manželů se shodovala.

Plat úředníků 1100—1300 zl. (IX. hodn. třída) shoduje se s platem professorů středních škol doplněným první kvinkvennálkou (1000—1200 zl.), pense vdov po professořích s tímto platem odpovídala by tedy pensi vdov po úřednících IX. hodn. třídy a činila by 600 zl. Nabyl-li professor druhé kvinkvennálky, dostává plat 1400 zl., který s nejmenším platem VIII. hodnostní třídy (1400 až

1800 zl.) se srovnává, vdova po takovém professoru obdržela by 700 zl. jako vdova po úředníku VIII. hodn. třídy. Téže pense dostalo by se vdově po professořích, jimž III. a IV. kvinkvennalka povoleny byly, poněvadž jejich platy (1400 až 1800 zl.) platům úředníků VIII. třídy se rovnají. Nabyl-li však professor pátou kvinkvennalkou platu 2000 zl., potom jeho plat rovná se platu úředníka VII. hodn. třídy, jeho vdova měla by tedy 800 zl. dostávati.

Ředitelé středních škol mají s pěti kvinkvennalkami a funkčním příplatkem nejvyšší plat 2300 zl.; poněvadž i nyní vdovy jejich o 50 zl. více dostávají nežli vdovy po professořích, dostávalo by se jim i potom pokaždé o 50 zl. více, tedy 650, 750, 850 zl.

Prosíme tedy co nejuctivěji, aby pense vdov po professořích škol středních (gymnasií, reálných gymnasií, reálných škol a učitelských ústavů) tímto spůsobem vyměřeny byly:

1. 600 zl., měl-li manžel 1000—1200 zl. platu,
2. 700 „ „ „ 1400—1800 „ „
3. 800 „ „ „ 2000 „ „
4. a pokaždé o 50 zl. více vdovy po ředitelích.

B) Supplující učitelé středních škol opětně, ač posud marně, prosí, aby byli do některé hodnostní třídy úřednické vřazeni a tímto vřazením za státní úředníky uznáni. Byla-li hlavním důvodem jejich prosby snaha zjednati si jistou a lepší postavení zabezpečující existenci, tož to byla zajisté kromě toho i trapná a každou chvíli života ztrpčující myšlenka, že by, kdyby zemřeli, jejich rodiny největší bídě a nouzi v šanc vydány byly. Vysoká vláda ovšem, uznávajíc jednak státu prospěšné služby supplujících učitelů, jednak dlouhými studiemi oprávněné nároky k lepšímu postavení, službu jejich milejší a snesitelnější učinila tím činem, že těm, kteří po nabyté úplné učitelské spůsobilosti pět let sloužili, zákonem ze dne 8. července 1886 přídavek 200 zl. pojistila; avšak touto výhodou nebyla jejich starosť o zaopatřování sirotků a vdov po nich pozůstalých nijak odstraněna, poněvadž vdovy a sirotci jejich posud žádného práva na zaopatření nenabyli.

Po našem mínění byla by doba, kdy platy vdov a sirotků všech rakouských státních úředníkův upravovány budou, nejpříhodnější k odstranění tohoto trapného stavu.

Prosíme tedy dle dalšího usnesení valné schůze, aby vdovám po supplujících učitelích, kteří po nabyté úplné učitelské spůsobilosti $7^1/_2$ roku sloužili, platila se pense roč. 400 zl., kteráž by se srovnávala s pensí vdov po úřednících XI. hodnostní třídy.

Doufáme, že i této prosbě vyhověno bude, poněvadž Jeho Excellence pan ministr kultu a vyučování opětně a slovy největší ochotu na jevo dávajícími se vyjádřil, že bude úlohou vyučovací správy, aby přiměřenými prostředky trudné poměry supplujících učitelů odstraněny byly.

Učitelstvo námi zastoupené, připojujíc se k prosbě c. k. státních úředníků již nahoře uvedené, jest ochotno, shodujíc se v této věci s ostatními státními úředníky, přispívati k pensijnímu fondu a to tím spůsobem:

supplenti	mající	plat	800 zl.	$^1/_2$ %,
professoři	„	„	1000—1800 zl.	1 %,
„	„	„	2000 zl.	$1^1/_2$ %,
ředitelé	„	„	2300 zl.	$1^1/_2$ %.

Těmito příspěvky by se dle výpočtů petice úředníků státních nejenom navržená pense vdov úplně uhradila, nýbrž jimi by se nabylo i dostatečných prostředků k zvýšení dosavadních příspěvků k vychovávání sirotků potřebných.

V Praze, dne 12. ledna 1889.

Za Ústřední spolek středních škol českých:

Jednatel: Josef Pražák, s. gymnas. professor.

Předseda: Karel Tieftrunk, ředitel c. k. českého vyššího gymnasia.

Odbor kreslířský Ústředního spolku středních škol českých.

Ve schůzích dne 1. prosince 1888 a dne 12. ledna 1889. t. r., jichž se účastnilo poprvé 9, po druhé 7 členů odboru, zavedl prof. J. Škoda rozpravu: „*O rozdělení učiva kreslířského ve třetí třídě škol středních.*“

Přednášející uvedl na počátku nesnáze, jež se vyskytují při rozdělování učiva zvláště v oboru kreslení perspektivního následkem nejasného znění osnovy učebné a instrukce i nepraktického třídění dle stupňů (I. st. = 1. a 2. třída, II. st. = 3. a 4. tř., III. st. = 5., 6. a 7. tř.). Z té příčiny pěstuje se kresba perspektivní na každém téměř ústavě různě. Lze tyto někdy až nápadné rozdíly pozorovati ve výkresech žáků, kteří na jiný ústav přestoupili. Shledává se, že někde provádějí se práce těžší, složitější, v jiné škole obmezují se jen na nejjednodušší pohledy, neb že na jednom listu kreslí se pouze jediný obraz, kdežto jinde až 4 vyobrazení se provádějí, někde stínují již ve třídě druhé, jinde až ve třetí a p. v. Tato různost práce i postupu není zajisté prospěšna věci, žáci svádění bývají k posuzování způsobu vyučování i učitelův.

V osnově učebné pro třetí třídu stojí jen: „Fortgesetzte perspectivische Darstellungen *technischer Objecte,*“ instrukce však nevysvětluje, které že to jsou předměty technické. — Výnosem veleslavné c. k. zem. šk. rady ze dne 7. srpna 1878, čís. 14972 stanoví se třídě třetí: „Pokračování v perspektivním kreslení dle modelů serie II. a III., skupiny těles. Provádění výkresů dvojí křídou na šedivém papíru.“ Leč modely serie II. jsou pro tuto třídu na většině příliš těžké a drobně článkované, že jich na větší vzdálenost při hromadném vyučování ani nelze užíti, tak zejména: pylon, válec žlábkovaný i s oblouky, podstavec, model pomníku (čís. 12.) i tvary klenby. Tyto i modely serie III., tvary architektonické, hlavice románská, dorská a nádoby jsou přiměřenější žákům třídy IV. a pro oddělení nejvyšší.

Také prof. A. Anděl liší se nyní již valně od dřívějších náhledů svých, navrhuje ve spise svém „Ein Wort über den gegenwärtigen Zeichenunterricht an Realschulen“ 1887, aby „ve třídě třetí vedle kresby ornamentální se cvičila perspektiva *dle modelů dřevěných a jednoduchých skupin těles*, a že teprvé v této třídě první cvičení ve stínování počíti by měla.“

Ježto dle zkušeností získaných nelze ve třídě III. s žádoucím výsledkem užiti všech modelů serie II., ježto nejsou žáci tak dalece vycvičeni, tím méně serie III., doporučuje se na základě cvičení konaných ve třídě druhé upotřebiti ještě modelů těles geometrických v těžších postaveních a teprve ke konci roku školního kresliti dle některých jednoduchých modelů serie II.

Byl by tedy postup tento:

List 1. krychle a hranol v poloze průčelné, neprůčelné i nahodilé (4 obr.);
„ 2. jehlanec čtyrboký i šestiboký, komolý i dutý (4 obr.); zručnější kreslíři pracují černou i bílou křídou na šedivém papíře);
„ 3. hranol šestiboký v poloze svislé, nakloněné a vodorovné (všickni žáci používají křídy dvojí i šedivého papíru);
„ 4. válec ve třech polohách jako hranol šestiboký;
„ 5. kužel a koule (4 obrazy);
„ 6. tělesa složená, hranol s přečnívající deskou čtvercovou a válec s deskou kruhovou (model serie II. čís. 1. a 7.), stín vržený;
„ 7. čtvercová deska s kruhovým výřezem a kruhová deska s čtvercovým neb kruhovým výřezem.

Co se týče stránky methodické, odkazuje přednášející hlavně ke spisům prof. Kuchynky. — Především dbáti jest úpravy úhledné, i doporoučí se umístění *a*) 4

obrazů na jednom listě: krychle a hranol, jehlance, kužele, *b*) po třech obrazcích: hranol šestiboký a válec, *c*) tělesa složená, však jen po dvou vyobrazeních. To z příčin, že 1. rozměr obrazců dostatečně jest veliký, aby všechny hrany a plochy neprůčelné zřetelně se jevily i provésti mohly; 2. že v praktické potřebě sotva se udá příležitosť, aby tvary podobné v měřítku věčším se kreslily; 3. že možno za jednu lekci (2 hodiny) vždy jeden obraz nakresliti i vystínovati a jen při těžších polohách neb tělesích složených třeba bude věnovati jeden den kontuře a jeden stínování; 4. že kresba perspektivní tím lépe se daří, čím více příkladů se propracuje, a to hlavně v konturách, kdežto stínování velkých výkresů mnoho času zabeře.

Každý obraz tělesa budiž umístěn uprostřed rámce, žáci ať navádějí se vyhledávati a srovnávati na modelu nejprve největší rozměr do šířky i do výšky, tím označí zároveň hranice, provedou nejkrajnější hrany v levo, v pravo, nahoře i dole; pak vnitřní hrany ploch průčelných, omezí základnu, na to visováním odhadují a kreslí hrany i plochy neprůčelné. Dostačí, když odhadnou rozměry, že jest výška o $^1/_3$, $^1/_4$, $^1/_5$ věčší než šířka, neb že základna ve výšce celé 4-, 5- neb 6krát jest obsažena, že neprůčelné hrany odchylují se v úhlu, který se podobá úhlu 45°, 30°, že o něco menší neb věčší jest a p. — Také jest důležito upozorniti na směry přímek neprůčelných, kde by as byly body úběžné. Netřeba však, aby žáci vyhledávali a označovali tyto úběžníky a pravítkem hrany neprůčelné konstruovali. *Pravítek netrpmež nikdy* při kreslení perspektivním dle názoru.

Když první náčrt hotov, ať na povel zkoumají opět rozměry modelu srovnávajíce, o mnoho-li zkracují se zadní hrany průčelné i neprůčelné hrany, směřují-li k bodu úběžnému a p. Každý výkon ať ve výkrese kontrolují a opraví. Někdy změní žáci místa svá a soused srovnává sousedovi.

Aby si žáci osvojili náležitý postup, pracuje učitel současně za stálého dotazování a dle udajů některého žáka jeden neb několik obrazů na tabuli. Později obmezují se pokyny ty vždy více, aby navykali práci samostatné.

Opravy konejte se nejvíce ústně aneb na straně výkresů, chyby, jichž se několik žáků dopustilo, buďte vytknuty na tabuli, udáno, jakým spůsobem lze je opraviti, což i žáci jiní mohou udati. Při stínování ukáže se ve výkrese, jak lze nečistou plochu vyrovnati neb sesíliti; ať žák nazírá, jak má opravovati, i aby viděl též učitele pracovati.

Návod ku stínování podá se na bílé plátěné tabuli uhlem a bílou křídou.[1])

Každý následující obraz kreslí žáci s jiného místa; z té příčiny přesednou leví do prostřed, tito na pravo a praví na levo, jindy zamění přední žáci místa svá se zadními a p.

Cvičení z paměti. 1. Model, který se již dříve kreslil, nakreslí se z paměti. 2. Postaví se model v nové poloze, žáci nazírají a vyhledávají rozměry; když byl model zastřen, kreslí z paměti; po té odhalí se model k srovnání práce, načež po opětném zastření provedou opravu. 3. Úkolem jest nakresliti některé známé těleso v nové poloze, na př. krychle v levo od roviny vertikální, hranol v pravo, průčelný neb neprůčelný a p. 4. Dle drátěného modelu postaveného doplniti neb přeměniti v obraz jiný, na př. čtverec doplniti v kříž neb krychli, dle kruhu válec a j.

Ornament. K prvním cvičením navrhuje se dle Andělova díla: „Das polychrome Ornament“ pro 1. výkres stilisovaný list *jahodníku* a některé květy, na př. jahody a narcisku; pro 2. list *révy vinné* a květy svlačce a růže; za 3. list *akanthu.*[2]) Na to přistoupí se ku kreslení nejdůležitějších tvarů ornamentálních.

[1]) O různém spůsobu stínování a užívání materialu pojedná koll. Jaeger v příští schůzi odboru.

[2]) Akanthus mohl by se po případě probrati společně teprve ve třídě IV., ježto ve III. nenaskytuje se příležitosť ještě, aby těžkého a složitého listu toho upotřebili v orna-

Výkres 4. *Obruby listové* slohu řeckého: vysvětlí se větev, lodyha, úponky, pohyb, směr, rhythmické opakování a p. Než počnou žáci malovati, podá se vysvětlení barev sytých, průsvitných, krycích, jich tony, odstíny a nádech barvy jiné.[1]) Jeden vzor provede se barvami krycími a druhý průsvitnými, což opět žáci sousední opačně provésti mohou, aby seznali různý účinek barev.

5. *Mořská vlna* a *Kyma* (buď listové neb vejcové). 6. *Palmeta řecká* a 7. *Palmeta renaissanční.*

Těmito tvary podá se žákům jakási stručná grammatika ornamentální. Veškeré výkresy pracují se dle vzorů učitelem na tabuli před žáky pečlivě nakreslených. Aby seznali postup od celku k podrobnostem, radno užívati diagrammu[2]) (není-li toho po ruce, dostačí náčrt křídou na tabuli), z něhož vyvozuje se vyptáváním, jaké jsou rozměry, kterých čar pomocných os bude třeba naznačit a j. v.

Při výkladech použije se příležitosti k seznání ornamentů plochých a vypouklých i jich druhů, jako jsou: 1. obruby, 2. růžice a středy, 3. vzorky, 4. náplně, 5. zakončení: akroterie, vlys, kyma, římsy a j. Mnohé tvary známy jsou žákům již ze třídy 1. a 2., na př. ornament geometrický, rostlinný, mosaika, intarsie a j., což se příležitostně doplňuje a rozšiřuje. Upozorňováním na rozdíly a zvláštnosti tvarů ornamentálních seznamujeme žáky *se slohem* ornamentálním i s hlavním rozdělením jeho dle dob a národů.

O každém ornamentu buďiž uvedeno upotřebení, i kde se původně nalézal, ukažte se podobné práce a vzory s připomenutím, proč ten jest vkusnější než onen.

V této třídě důležito seznámiti žáky s hlavními zásadami o upotřebení ornamentu: 1. Že každý má míti účel. Obruba omezuje plochu, růžice označuje střed, obrub listových i lodybových možno v každém směru užiti, „mořské vlny" však jen ve vodorovném. Palmety akroterie ve vrcholu štítu atd. 2. Ornament nemá překážeti účelu; desky stolů a sedadel zdobí se jen ornamentem plochým. 3. Každá ozdoba buď přiměřena předmětu i látce, z níž jest zhotovena. Džbán skleněný nemá býti malován, aby se zdál dřevěným, sklo se leští neb zdobí broušením. Koberce se zvířaty a lidmi vetkanými, po nichž se chodí, jsou nepřirozené atd.

Tyto počátky ornamentiky dobře poslouží žákům ve třídě IV., kdy dle zvláštní předlohy samostatně pracovati budou. Na základě znalosti tvarů ornamentálních snadno pak možno ve čtvrté třídě přistoupiti k vysvětlení o slohu stavitelském, jak instrukce toho vyžaduje.

Cvičení z paměti či výkresy zkušební:

a) stilisovati některý list, květ buď dle skutečných listů neb dle naturalisticky nakresleného listu na tabuli;[3])

b) kresliti ornament z paměti, jejž žáci již dříve kreslili;

c) nový ornament, kterýž v diagramu jen nazírali, kresliti z paměti, na př. lilii středověkou, palmetu pompejánskou;

d) přeměna ornamentu, buď v jiném rozměru neb užitím jiných listů a p.;

e) za vhodných podmínek sestaviti nový podobný ornament.

Prof. Škoda předložil potom k objasnění naznačeného postupu řadu výkresů žáků třídy třetí z různých let; při přehlížení došlo ještě k podrobnějším dotazům a vysvětlivkám.

Co se týče rozdělení učiva a postupu při kreslení perspektivním, souhlasili přítomni v celku s návrhem referentovým. Prof. Strejček podotýká však, že by dobré bylo, aby rychleji se postupovalo a některá tělesa, na př. krychle, jehlanec, kužel se nekreslila v tolika postaveních, za to aby se přibralo více modelů jednodušších II. serie, jako got. schodec, pilíř, kříž, pylon. Též prof. Kuchynka pod-

[1]) Nauka o harmonii barev probrala by se ve třídě IV.
[2]) Viz Krok I, str. 160. a 287.
[3]) Viz Krok II, str. 40.

poručuje návrh tento, aby se brzo přistoupilo ku kreslení tvarů architektonických, aby se kreslila tělesa umístěná na stolích, by viděli žáci základnu s vrženým stínem. — Prof. Škoda namítá, že žáci v této třídě bývají ještě dosti neobratni při perspektivním kreslení těles geometrických, že jim činí veliké obtíže polohy nakloněné, že věcšina modelů serie II., zvláště pylon (čís. 3.), má mnoho podrobností, kterých nelze z věcší vzdálenosti při vyučování hromadném vystihnouti; přidává se však k dodatku tomu: a tak se přítomni shodli, aby se dle okolnosti a pokročilosti žáků vynechaly některé podobné polohy těles elementárních, aby se ke konci utvořily menší skupiny, pokročilejší aby pracovali též dle lehčích modelů serie II.

Co se týče kresby ornamentální, souhlasili ve všem účastníci schůze s návrhy referentovými.

Česká akademie věd, slovesnosti a umění.

Na denním pořádku sněmovní schůze dne 18. ledna nalézala se zase zpráva kommisse o návrhu zemského výboru, týkajícího se zřízení české akademie věd, slovesnosti a umění. Ze zprávy dotčené, jež úplně přimyká se ku návrhům zemského výboru, vyjímáme především, že vláda vyjednávati chce dříve o stanovách akademie a potom zvěděti, jak akademie bude umístěna. Co se stanov týče, praví se ve zprávě, že sněm beze vší starosti spolehnouti může v tomto ohledu na výbor zemský. Ohledně pak druhé otázky, přistoupila kommisse rovněž jednohlasně k tomu, aby vykázány byly akademii místnosti v nové budově musejní. Dále bylo v kommissi uvažováno, zda-li dotace 20.000 zl. ročně, kterou výbor zemský navrhuje, je přiměřena jak účelu, tak i poměrům země. Bylo vzato v úvahu, že království české pro akademii, jež má býti založena na památku 40letého panování císaře a v první řadě přece vždy za ústav zemský považována bude, a která na věčné časy má nésti jméno krále našeho, již z pouhých ohledů ke slušnosti nemůže býti navrženo nadání chatrnější a že tato dotace její také nevyhnutelně potřebnou býti se vidí, má-li ústav ten života býti schopen. Žádá-li se pro ústav tak důležitý na království českém obnos 20.000 zl., musí se to zajisté pokládati za skromné, jelikož náklad ten neobnáší více než asi $^1/_{13}$ krejcaru na zlatý berně. Tak nepatrný, takřka neznamenatelný obnos nemohou zajisté ani ti, kteří by otázku tu ze stanoviska výhradně národnostního považovati chtěli, pokládati za uvážení hodné obtížení poplatníka německého. Nebo, nehledě ani na momenty ethické a kulturní, které se přimlouvají za oběť tak nepatrnou, nesmí se zapomenouti na to, že sněm ročními podporami zajisté nikoli nepatrnými, udržuje také všeliké vzdělávací ústavy určené pouze pro obyvatelstvo německé; dále, že fond zemský pro školy německé v celku mnohem více vydává, než by na ně dle poměru počtu obyvatelstva německého a jeho daně připadlo, a že konečně onen obnos, kterým národ český přispívá ročně na akademii Vídeňskou, ve skutku výhradně německé vědě sloužící, jež sám o sobě je aspoň tak veliký jako celá dotace, jež se žádá pro akademii českou; ba že tento obnos je kolikrát věcší než ten, kterýž z dotace pro českou akademii navržené připadne na německé poplatníky v Čechách. Nemůže se tedy zde o nějakém přetížení poplatníků německých ve prospěch Čechů ani mluviti. Jakkoli se ostatně toto úzkostlivé uvažování kulturních podpor jedné neb druhé národnosti věnovaných, příčí všelikému šlechetnějšímu uvažování této otázky kulturní, nebylo přece lze vyhnouti se jemu docela v této zprávě, poněvadž za naší doby podobné námitky ve veřejnosti se přetřásají a často k rozeštvání obecenstva slouží. Na druhé straně jsou snad zase i v této sněmovně mužové šlechetného smýšlení, kteří pečujíce úzkostlivě o to, aby kruhové stojící mimo sněm nedostali ani nejmenšího podnětu stěžovati si na nespravedlivé nakládání nebo jakékoli předstírané zkracování obyvatelstva německého, mohli by snad přijíti na domněnku, že navržená summa je příliš veliká. Ježto se však zde jedná o dotaci nutně potřebnou pro akademii, o jejíž založení má býti vznešena prosba k císaři, nemohlo to výboru zemskému stačiti, aby opětoval pouze návrh všeobecného slibu podpory bez číselného vyslovení a

ustanovení summy, neboť takové bylo dáno slavným sněmem již v zasedání minulém. Bylo tedy nutno stanoviti summu určitou a navrhl tu výbor zemský skrovnou summu 20.000 zl. také již z té příčiny, aby ti, jimž jde jen o to, aby mohli štváti proti sněmu, nemohli použíti neurčitosti takové ke strašení poplatníků, že se tím chce pro českou akademii na krk uvaliti břemeno nezměrné a nesnesitelné. Kommisse sněmovní necítila potřeby odchýliti se ani co do obsahu, ani co do formy od návrhu toho, kterýž vzhledem podpory české akademie výbor zemský po vyjednávání svém s vysokou vládou a po zralém uvážení všech okolností sněmu předložiti za dobré uznal. Hledě k tomu, že třeba učiniti opatření pro případ, že by akademie, jakož doufáme, ještě letos se v činnost uvedla, navrhuje kommisse k návrhu druhému dodatek, poněvadž se jí nezdálo nutno měniti rozpočet již odhlasovaný, když kvota dotace, jíž by bylo snad třeba jen pro poslední měsíce, není veliká. Kommisse navrhuje tudíž sl. sněmu, aby návrhy tyto výboru zemského s dodatkem ráčil přijati jednohlasně, jsa přesvědčen, že tím vykoná dílo spravedlivé, nebynoucí dílo kultury.

Návrh zní takto: „Slavný sněme, račiž se usnésti: Pro případ, že usnesením sněmu království českého ze dne 9. října 1888 v příčině zřízení české akademie věd, slovesnosti a umění dostane se Nejvyššího schválení, nařizuje se výboru zemskému:

1. aby akademii té, dohodna se se společností musea království českého, v nové musejní budově přiměřené místnosti k užívání vykázal;

2. aby do rozpočtu na r. 1890 a do následujícího jakožto pravidelnou podporu zemskou vložil summu 20.000 zl. r. m.

Pro případ, kdyby nejmilostivějším rozhodnutím J. Vel. akademie česká ještě v běhu tohoto roku v činnosť uvedena byla, zmocňuje se výbor zemský, aby akademie přiměřenou kvotu ustanovené roční dotace zemské z hotovosti pokladniční vyplatil."

K vřelému doporučení zpravodajovu, Dr. Fr. L. Riegra, návrh ten jednomyslně přijat jest, čím se záležitosť ta, jak se zdá, značně přiblížila k žádoucímu konečnému rozhodnutí.

* * *

Na zřízení akademie věnovaly dále: okres Sedlecký 200 zl., okres Kutnohorský 1100 zl., okres Mnichovohradišťský 100 zl., město Mladá Boleslav 1000 zl., město Náchod 200 zl.

* * *

Přírodovědecký sbor musea království českého měl schůzi v pátek dne 18. ledna za předsednictví prof. dr. Ot. Feistmantla. Prof. Frant. Klapálek přednášel o výsledcích nejnovějších výzkumů svých týkajících se proměny českých Trichopter. Přednášející předložil první část práce své o vývoji Trichopter, uveřejněnou v Archivu pro výzkum Čech a dvě skříně se 115 druhy určených chrostíků, jakožto ukázku hmyzu dospělého. Vylíčil pak fysikální poměry Orlice Tiché u Jablonného a Orlice Divoké u Nekoře, srovnávaje prvou s Nežárkou u Veselí a druhou s Otavou u Sušice. Promluvil o některých zajímavějších druzích sbíraných ve krajině té a demonstroval je dílem na lihových praeparátech jejich vývoje, dílem na suchých praeparátech jejich pouzder. Prof. dr. Frič připomíná, že práci Klapálkově dostalo se v angl. „Nature" pochvalného uznání od badatele téhož oboru Mac-Lachlana. Assistent Kovář podal zprávu „O chemickém výzkumu fosfátů z Vysočan," kterýž podniknul subvencí sboru přírodověd. na 10 exemplárech s velikou zevrubností v labotaři prof. Preisa na české technice. Děkuje za podporu, jíž se jeho práci se strany prof. Vrby a Preisa a velkostatkáře šl. Freye ve Vysočanech dostalo, předložil hlavní representanty fosfátů z Vysočan, Vinoře a Ouval, upozornil na jejich vlastnosti fysikální a chování jich k činidlům chemickým, podal výsledky zkoumání kvalitativního i kvantitativního, vylíčil způsob zkoumání závěrečného,

týkajícího se určování vody a stanovení stupně hygroskopičnosti a upozornil na některé momenty analytické, jež při zkoumání týchž hlíz z jiných lokalit byly přehlednuty. Dovodil tak, že hlízy z cihelen Vysočanských, Vinoře a Ouval jsou v podstatě dvojí: 1. kaštanově hnědé, lomu lasturnatého, lesku smolného, na vzduchu se drobící: delvauxit, 2. hlízy bílé, šedobílé, žlutavé až oranžově hnědé, lesku zemitého: diadochit. Některé hlízy jsou směsi obou těchto minerálů v poměru velmi libovolném. Co do chemického složení shodují se obojí tyto hlízy s fosfáty z jiných lokalit tu- i cizozemských. Pan přednášející hodlá ještě dále zabývati se otázkou o původu těchto hlíz a studovati zajímavou přeměnu diadochitu v delvauxit. Ku konci předložil ještě fosfáty z okolí Nučic, na nichž hodlá analysy, před několika lety vykonané, kontrolovati. — Assistent Ed. Bayer ukázal pak zajímavý lišejník Parmelia Pokornyi, jejž nalezl na dívčích Hradech u Zlíchova. Je to rostlina čistě stepní, přicházející na stepích sibiřských a jihoruských; nejzápadnější, dosud známé stanovisko její bylo v Uhřích. Z nových přírodnin demonstrován krásně vycpaný lemur madagaskarský, jehož kůži z předloňské cesty své prof. dr. A. Frič přivezl, dále dovedně vycpaný sameček stepokura, zastřelený u Kojic mezi Lábskou Týnicí a Čáslaví a zaslaný do musea Hollmanem, lesníkem v Krakovanech, dva vycpaní velemloci japonští, darovaní sbírkám velkoobchodníkem Staňkem, vycpaná strakatá odrůda myši domácí. Wagner, správce dolů v Mirošovech, věnoval pěknou skupinu kamenouhelných otisků, zapuštěnou do desky z hlazeného uhlí. Posléz ukázáno pět balvanů bludných z útvaru kamenouhelného, opatřených od prof. J. Kušty v Rakovnice.

České studentstvo a návrh nového branného zákona. Dne 25. listopadu m. r. odbývána byla v Karolině valná schůze příslušníků university, kteří rokovali o obsahu nového branného zákona, pokud se důsledky svými akademických občanů dotýkal. Na schůzi oné ze středu studentstva zvoleni důvěrníci, kteří měli pro případ uzákonění nové branné předlohy podati příslušným instancím své žádosti a přání ve příčině ulehčení, výhod a ohledů v době vojenské služby akademiků, úlohu svou skončiti. Najmě pak důvěrníci fakulty filosofické podali děkanství velmi obšírnou žádosť o vymožení celé řady výhod a ochran pro zájmy filosofů vojáků jak ve studiích, tak i po jejich odbytí při vstupu do státní služby. Professorský sbor fakulty filosofické zvolil ze svého středu zvláštní kommissi, která měla obsah žádosti té, již jsme též své doby uveřejnili, prozkoumati a pak o ní své dobrozdání prostřednictvím zvlaštního zpravodaje sboru vysloviti. Jmenovaná kommisse žádosť tu uznala v zásadě za zcela oprávněnu, některé kusy její sama pro akademiky příznivě doplnila a rozšířila a po vypuštění dvou jejich kusův, z nichž jeden spadá v obor legislativy a druhý, eventuelní následkem přijetí předchozího pomíjí, předložila ji sboru professorskému, který ji pak také jako včasnou schválil a postoupil ji akademickému senátu s odporučením, aby byla ministeriu kultu a vyučování k dalšímu vyřízení předložena. Tím professoři české university prokázali všemožnou ochotu a dbalosť, prospěchův a zájmův studentsva jak za jeho let akademických, tak i pro budoucnosť hájiti. Přejeme studentsvu, aby sbory professorskými odporučené požadavky jeho byly ministerstvem příznivě vyřízeny.

Branná předloha. Akademický senát Vídeňské university usnesl se dne 28. ledna navrhnouti stran presenční služby jednoročních dobrovolníků, aby studijní doba službou vojenskou zkracována nebyla a poskytovaly se toliko úlevy při zkouškách. K návrhům Peštské university senát Vídeňské university nepřistoupil.

Personalie.

Ředitel státní střední školy v Přerově P. Maxmilian *Vrzal* jmenován ředitelem st. českého gymnasia v Olomúci.

Fr. Prusík, redaktor a vydavatel. — F. Šimáček, knihtiskárna.

KNIHY.

V administraci Kroka lze dostati:

Příspěvky k nauce o tvoření kmenův ve slovanštině a zvláště v češtině. I. Píše *Fr. Prusík.* Cena 30 kr.

O komparativě ve slovanštině. Píše *Fr. Prusík.* Cena 20 kr.

Hledáme za slušnou cenu (neb na výměnu) těchto děl:

Fr. Miklosich: Über den Ursprung der Worte von der Form aslov. trъt.
Fr. Miklosich: Die slavischen Ortsnamen aus Appellativen. I. díl.
Fr. Miklosich: Die Bildung der slavischen Personennamen.
Fr. Miklosich: Die Bildung der Ortsnamen aus Personennamen im Slavischen.
Časopis českého Musea 1827—1841.
Shakespearův Jindřich VI., díl I. Přel. J. Malý. *Redakce.*

I. a II. ročník Kroka lze dostati po 2 zl. 50 kr.; jednotlivé sešity (pokud nejsou rozebrány) ročníku I. po 40 kr., II. po 30 kr.

„Česká Revue,“ časové, illustrované listy pro rozhled ve veřejném životě, literatuře a umění vychází dne **10.** a **25.** každého měsíce v sešitech třiarchových ve vkusné úpravě. — „Česká Revue“ obsahovati bude stále vybrané, rozmanité články a vyobrazení od předních spisovatelův a umělcův. — „Česká Revue“ stojí čtvrtletně jen 1 zl. 75 kr. — „Česká Revue“ podá odběratelům v každém pololetí také několik premií literárních a uměleckých. Číslo na ukázku zdarma. Adresa: „Česká Revue,“ Vídeň, III.

Zasláno.

Všem překladatelům z jazyka francouzského do češtiny. Za nedlouho vydá „Alliance française“ v Praze obšírný katalog překladů z jazyka francouzského do češtiny. Dílo to má obsahovati ne pouze pokud možno všecky překlady samostatných spisů francouzských, ale i články a menší práce v různých časopisech uveřejněné a pak seznam překladů dosud jen v rukopisu se nalézajících. Vydavatelstvo snažilo se užíti pro úplnosť díla všech přístupných prostředkův a obrátilo se zejmena též již před jistým časem na pány překladatele a dámy překladatelky s uctivou prosbou, aby nám poskytli pomoci při skládání důležitého toho seznamu.

Opakujeme tuto žádosť svou prosíce všecky ctěné pp. překladatele a překladatelky, kteří nám posud na zaslaný zvláštní oběžník neodpověděli, aby laskavě tak učinili a údaje své nejdéle *do 31. t. m.* nám zaslali na adressu níže uvedenou; mimo to prosíme též snažně všecky ostatní pp. překladatele a překladatelky, jimž nemohli jsme zaslati cirkulář neznajíce adres, by ráčili nám poskytnouti seznam svých překladů z frančtiny s laskavým udáním roku vydání a nakladatele při knihách a s udáním jména časopisu a roku uveřejnění při článcích v časopisech. Zejmena však prosíme za udání všech překladů dosud v rukopise se nalézajících. Čím podrobnější a úplnější budou data nám poskytnutá, tím věčší bude náš vděk.

Adressováno budiž vše na jmeno: Jaroslav Klouček, nakladatelství, Praha, Jindřišská ul., kdež také veškeré dotazy blíže se zodpoví.

Za výbor „Alliance française“:

Dr. Ladislav Pinkas, jednatel. Soběslav Pinkas, předseda.

K R O K,

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA,

vychází **1. dne každého měsíce** (mimo srpen a září) v sešitech trojarchových.

Předplácí se ročně (i se zásylkou) v Rakousko-Uhersku 3 zl., v cizině 3 zl. 60 kr. (— 7 marek — 7 šil. — 8 fr. 75 cent. — 3 rub. 50 kop.); studujícím středních a vysokých škol jest předplatné sníženo na 2 zl. 60 kr. Jednotlivý sešit stojí 40 kr., pro studující 30 kr.

By se doručování *peněžních zásylek z ciziny* nezdržovalo, žádá redaktor (co vydavatel) pp. zasýlatelův, by buď jmeno jeho na adresse připojovali neb raději zásylky pouze na jeho jmeno adressovali.

Rukopisy se nevracejí, leč si toho kdo výslovně vyžádá při zásylce.

Reklamaci lze činiti toliko do 14. dne po vydání sešitu.

Redakce i administrace „Kroka“ jest v Praze, v Bartolomějské ulici čís. 5.

Tiskem F. Šimáčka v Praze.

ROČNÍK III. SEŠIT 3.

KROK.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA.

REDAKTOR:

FRANT. XAV. PRUSÍK,
prof. c. k. akad. gymnasia.

HLAVNÍ SPOLUPRACOVNÍCI:

BOHUMIL BAUŠE,
prof. c. k. vyšš. gymn. v Truhlářské ulici.

Dr. **PETR DURDÍK,**
prof. městské střední školy, docent české university.

P. JAN HULAKOVSKÝ,
prof. c. k. čes. reál. gymn. Smíchovského.

Dr. **VÁCSLAV MOUREK,**
prof. c. k. akad. gymn., docent české university.

JAN SLAVÍK,
prof. c. k. akad. gymn., přikázán k službě v c. k. ministerstvě učby.

JOSEF ŠKODA,
prof. c. k. české reálky Karlínské.

V PRAZE 1889.

Vydáno 2. března 1889.

Každé předplatné na Krok, jež nás dojde, stvrzujeme při příštím sešitě zvláštním lístkem. Těch P. T. pp. odběratelův Kroka, od nichž nás předplatné dosud nedošlo, slušně žádáme za brzké jeho zaslání. **Administrace.**

═══ Sešit 3. (třeba rozřezaný) ročníku I. „Kroka" kupuje administrace po 50 kr. ═══

* * *

Pro zevrubnou evidenci personalií žádáme všech pp. údův professorských sborův obecních škol středních i pp. supplentův a zkušebních kandidátův státních škol středních, by nám ráčili oznamovati každou osobní změnu ve svém úřadě. Redakce.

OBSAH.

Naděje a očekávání národův rakouských

J. cís. Výs. korunní princ Rudolf

skonal v 31. roce svůj vlasti a vědám věnovaný život dne 30. ledna 1889.

ROZPRAVY.

O etymologisování.

Sepsal *A. Ludwig.*

(Dokončení.)

Dodatkem k předešlé části jest nám se ještě zmíniti *o zdánlivých ideálních příponách*. Mnohem dříve, než grammatikům se o tom snívalo, mluvící sami tvořívali kmeny, totiž abstraktní tvary, kterých užívávali k dalšímu vývoji řeči. Ty kmeny velmi značně a podstatně se liší od skutečných historických kmenů a zvláště pohodlnějším útvarem. Z příčiny pohodlnosti skutečné tvary zprošťovaly se velmi podstatných částek, aby se staly schopnými ku přijetí nových přípon. Srovnáme li lat. *quī quae quod* s got. *hvas*, *hvô hva*, lit. *kas ka*, sanskr. *kas kâ* (*kad*), vidíme, že tyto poslední jazyky, aby mohly pohodlně připojiti pravidelné *s* nominativu a *m* akkusativu, opustily *i* a přestaly na pouhém *a*; ale každému nepředpojatému posuzovateli patrno, že z dřívějšího nějakého *kas* lat. *quī* povstati nemohlo, a že naopak latinský tvar je mnohem zachovalejší, tedy i starší. Následkem toho i quai, což staropruština ještě má, zjednodušeno v *kâ*. Poněvadž však máme quai v latinském a v staropr. jazyku, následuje z toho, že původně i keltické a germánské jazyky tento tvar ze starší doby převzaly; sice musili bychom předpokládati, že staropr. quai znovuzrození starého tvaru představuje, což by bylo nesmyslno. I důkazem toho jest plur. fem. nom. v staronorském thaer (z thae-r thâi-r thâi-s; plur. *s* přidáno jako často v starší latině, k. př. v kampanských nápisech a jinde hīs m. hī, quēs m. quī, plur nom. publicīs publicēs; také v sscr. thei-r). V latinském jazyku tvary *quī quae*, *hi hae* (*hi-c hae-c*) platí

stejně pro sing. i pro plur. V poitalské době zúžen obor těch tvarů na plural; nejposléze je nalézáme v ruském jazyku co pravidelné tvary; nejstarší sanskrtština jen malinký počet příkladů poskytuje.

Tak zpětnou abstrakcí přišli mluvící na kmen *ka*; pravý historický kmen vychází na jevo z gen. a dativu *quoi-us*, *quoi-ei*, kde *-us* je starší útvar genitivní, jak jej poskytují starší nápisy *honorus*, *Venerus* (*os us is*), *partus*, *magistratuos*. Ssk. *kas kâ* tedy představuje zchudlý plod abstrahujícího postupu, který jenom na nejnutnějších živlech přestal: *ka* od *quoi*, *kâ* od *quai*.

I kořeny touto zpětnou abstrakcí se zjednodušily; tak pověstný kořen *ak*, o kterém prof. Joh. Schmidt celou knihu sepsal, je jenom pozůstatek původního, krok za krokem podstatných živlů zbavovaného *akvi*. Z řeckého *ὀπιπευω* vytěžujeme *ὀπι-* (*ὀπι-οπευω*), což z *οκϜι* povstalo. Postup je asi tento

οκϜι

οκϜ — *ὀκι* (*ὄσσ*)

οκ *οπ* — ОУИ akis

ὀκταλλος *ὀφθαλμός* — indoir. akši — oko, očes

oculus *ὄπωπα* — akši-an anak[ši] aši iran.

akšan anakša

Od *akvi* tedy přišli jsme na tvary *ok ak op aši*. Vedle *ok ak* tvar *aki*, jsa objemnějším, zdál a musel se zdáti rozmnožen přírůstkem i odvozen od prostějšího *ok ak*; *i* tedy v tom případě stalo se teprv mylným pojetím příponou, ale jen zdánlivou, idealní.

Obrátíme se nyní ku *skloňování jmen a sloves*. Tu nacházíme se na užším poli, na kterémž méně příčiny k pochybování a nejistotě; nebo ku př. co v jednom jazyku je tvar nominativní, i v druhém jazyku, ba všude jím jest, a tvary grammatických osob také se shodují atd. Základy, na kterých tvaroslovní látka spočívá, zákony, kterými se roztřídění forem zřídilo, jsou totožné; jenom že při všem tom všech starostí a nesnází prostými se nestáváme. I když máme ku rozličným zvukoslovním zvláštnostem a k rozličnému stáří jednotlivých jazyků a nářečí náležitý zřetel, pozůstávají hojné různosti a rozdíly, kterých tak snadno zbaviti se nám nezdaří. Příčina toho patrna. Oděv, kterým grammatika jazyk obléká, úplně se mu nehodí, tu těsněji, než sluší, přiléhá a svírá ho, tam zase odléhá, a jenom pomocí literarního působení vznešenějších tříd časem jazyk víc neb méně dokonale v něj vrůstá a jemu po vůli jest. Ale i lid sám pracuje o to, aby se jazyk zjednodušil a víc a více pravidelným stal. Řídkých a vzácných výjevů, konkretních názorů, spletitějších vazeb vždy víc a víc ubývá: čím pohodlnější a příhodnější tvar jest, tím víc a rychleji se rozšiřuje a obtížnější, osamotnělejší vytiskne a znechutí. Tím však souvislosť s minulostí se přerušuje, živé svědky její dávnověkostí mlknou, pestrá ku skutečnosti těsně lnoucí podoba jazyka přetírá se jednotvárnou barvou abstraktnosti, jenom povšechným rysům průsvitnou.

Z toho vysvítá, že při výzkumu musíme se ubrániti víc a více zmáhající abstraktnosti v jazyku i živém i grammatickém, totiž literárním, jestli ku spolehlivým a ne jenom ku zdánlivým výsledkům dospěti máme. Ovšem že bez grammatiky úplně se neobejdeme, poněvadž grammatika vždy mnohem více materiálu obsahuje a na širších základech jest budována než mluva kteréhokoli jednotlivce, čímž *individuální* nedokonalosť jazyka se opravuje. Ale grammatika musí býti podrobena přísné kritice na základě těch památek, jsou-li jaké, které vlivu grammatickému dotud nepodlehly; není-li takových, aspoň na základě nejstarších vůbec. Pozdější doba nikdy jazyk neopravuje,

nebo čeho starší, čerpajíce jen z ústního podání nevěděli, toho i mlazší dovídati se nemohli, ačkoli se připouštěti má, že kde starší spisovatelé vystoupivše z obvyklého jim kruhu v nový obor pro individuální nemotornosť a neobratnosť prostředků jazykových v prospěch nových myšlenek a látek správně užívati nedovedli, pozdější tomu nedostatku spomoci a novým požadavkům lépe a správněji než dřívější zadostučiniti mohli. Nebo i mezi současníky individualní schopnosť k využitkování jazyka je velmi nestejna. Ústní po kolenech podání jazyka připodobňuje se ku přesýpání z hustšího řešeta do řidšího; čím dále tím řidším stává se řešeto paměti, až konečně jen nejhrubší zrnka v něm zůstávají. Kdyby jazyčná látka skutečně byla jako jednotlivá zrnka a druh s druhem v úzké spojitosti se nenalézaly, málo na takové ztrátě bylo by záleželo; byli bychom se stali pouze o něco chudšími, a co z paměti jazyka mizelo, ani oceniti ani želeti toho bychom nemohli. Ale jazykem vládne podivu hodná souvislosť, tak opravdová a do hloubi sáhající, že se může říkati: jazyčný výjev je vysvětlen anebo první krok k tomu cíli udělán tím, že jsme mu své historické místo ukázali, že jsme jej vřadili mezi výjevy, ku kterým patří; poněvadž však v jazyce výjevy pocházejíce z velmi rozličných dob se splétají, tato souvislosť i do minulosti sáhá, a vysvětlení jazyčných výjevů přede vším toho vyžaduje, abychom je stopovaly do dřívějších víc a víc vzdálenějších dob. Každý takový krok je pokrok, přidává něco k naší vědomosti, usnadňuje nám úsudek, odkazuje nás od zcestí neustále na pravou cestu, která jen od skutečných jazykových událostí zase na skutečné provází, a ochraňuje nás od bludného světélka pouhých domněnek. Ale na druhé straně každý takový krok jen relativní pokrok jest. Dostáváme se ovšem dál a dále do minulosti, ale hmotné, makavé věci se nedopídíme; věc a čím věc se naznačuje, tato dvojice zůstává navždy nepřestupitelnou propastí rozpojena; svazkem obou jest pouze zvyk, kterým se sdružily. Zvyk však časem povstal, časem se utvrdil a stálosti nabyl. Z toho vysvítá, že nám zbývá jenom stopovati povstání toho zvyku v jednotlivých okolnostech, stopovati jazyčný výjev dál a dále do minulosti, až můžeme dokázati, *že přestává býti tím*, *čím posud byl* a takřka zahýbá do jiné dráhy. Jak a proč během času tím se stal, čím se nám objevuje, to stopovati a vykládati nemůžeme, poněvadž každá genesis neproniknutelnou tmou jest zastřena. Každému pokusu v tom směru vadí úplně netotožnosť věci a slova a nebytí vnitřního podstatného svazku mezi oběma; jako ve stínohře světlo ducha vrhne stín hmotných věcí na stěnu jazyka, ale věc sama, ačkoli ji ze stínu s přesností poznáváme, od stínu úplně neodvisla jest a s ním stotožniti se nemůže.

Dále vysvítá ze všeho toho, že na historickou posloupnosť výjevů přede vším dbáti se má, chceme-li známosti skutečného vývoje jazyka nabyti. A to platí nejen v příčině etymologií vůbec, ale i když vývoj grammatických tvarů stopujeme. I grammatická soustava indoevropských jazyků od starodávna plynné povahy byla a pořád z rozličných příčin se měnila. Bezpochyby národ, když k tomu došlo, že se od pranároda odcizil a s ním se rozloučil, nečekal, až grammatika mu byla dobyla patřičné srovnalosti, soustavnosti a dokonalosti; vůbec těch vlastností indoevropské jazyky jen v skrovné míře a dlouhým časem své samostatnosti se dopracovaly; v plné plynnosti byl jazyk, když se svazek společného života přetrhl. Nový národ svůj jazyk nikoli z prvních základů sestrojil a budoval, ale z počátku téhož náčiní užíval, jehož užívali za doby nerozdílnosti; časem však mluva těch dvou kmenů počala se víc a více rozcházeti, až konečně jedni druhým nesrozumitelnými se stali. Odpadnutí částky pranároda na vývoj starého jazyka sotva vliv mělo; jazyk tedy hlavního kmene takřka přímým směrem pokračoval, kdežto jazyk odpadlého národa následkem menšího počtu individuí bezpochyby rychleji se ustálil, ale i jistě proto jiným směrem kráčel, který od přímé čáry vývoje se poněkud odchyloval a stranou nesl. Minulosť jazyka odpadlého národa

tedy zahrnuje v sobě dvě doby rozličného nestejného vývoje, a tu dvojitosť si jen pomocí jiných jazyků vysvětliti můžeme. Pročež jeden každý jazyk sám o sobě se nevysvětluje. Nacházíme ku př. ve velmi starém Tândya brâhm jmeno mužské osoby na -anti (ale jen jednou) co neutrum. S tím v sanskrtštině neslýchaným výjevem nevěděli bychom si rady, kdybychom nevěděli, že ve slovanských nářečích těch případů je hojnosť; nebo jmena na -anti ve Védě úplně se srovnávají se slov. na -ять (kuře-te atd). Tak i grammatická soustava každého z indoevrop. jazyků potřebuje světla odjinud, a především nutno zjistiti posloupnosť jich, jak jeden po druhém samostatnosti nabývá. Řídíme-li se skutečností a ne domněnkami, poznáváme nepřetržitý postupný vývoj grammatické soustavy od řeckého a ku sanskrtskému jazyku. Každý ze šesti (anebo sedmi: Hell., Ital., Kelt., Germ., L.-Slov., Irano-Ind.) jazyků naznačuje zvláštní dobu grammatického vývoje jazyka pranároda, a ten ráz přese všechny pozdější změny a přírůstky ještě stopovati lze. Jen od doby odštěpení jazyka začal jeho vlastní život. Dějiny jazyka tedy v grammatice se zahrnují, a grammatika, výklad o odvozování forem, tomu stanovisku zadost činiti a jeho šetřiti má.

Žádný výklad, kterým posloupnosť povšechného vývoje jazyků by se převracovala, pravým býti nemůže, byť i sebe věcší pravděpodobnosť do sebe měl. Tak na př. vůbec za to se má, že starořecký gen. -οιο kmenů na *ο* ztratil *σ* a že byl původně podoben sanskrtskému *asya* od km. na *a*. Se strany zvukosloví té domněnce nic nevadí; *σ* mohlo, a bylo-li tam, musilo se ztratiti, ovšem že, bylo-li tam. Bylo-li tam či nebylo, to nám žádné zvukosloví dokázati nemůže; toho musíme se odjinud dovídati. Musíme tedy zpytovati latinský gen. na *ī*. Mylna jest velice oblíbená domněnka, že by gen. sg. lat. jmen na -o- (us: ī) byl vlastně lokálem. Tvar -ī genit. sice za časů písemnictví latinského od lokálu co do zevnějšku se nelišil, ale ta totožnosť povstala jen tím, že lokálu užívati se přestalo. My máme ryzí formy takového genitivu v zájmenech: unīus je pravý genitiv kmene unī unoi, a zachovaly se ten i podobné, protože i lokální tvar unī se neztratil, kdežto na vzájem dativ uno ustoupil lokálnímu tvaru. Přesného rozeznání lokálu od dativu v jednotném čísle indoevropské jazyky se nedodělaly. Vzor byl tedy dříve tento: unos, unom, unō(i), (unīos) unīus, unōd unī; unus, unum, unō, unīus, unod, unī; unus, unum, (unō), unīus, unō, unī; unus unum unī unīus unō. Přípona genitivní je dobře známé -us jako ve starších souhláskových tvarech honorus Castorus Venerus a pod. U podst. jm. locos, locom, locōi, (locīos) locīus, locod, locī; locus, locum, locō locīus, locod; locus, locum, locō, locīus, locō; locus, locum, locō, locī, loco. Příčina té změny byla bezpochyby dvojité us v nominativě a v genitivě. Srovnej thessalský gen. -οι místo -οιο homerského. Z toho výjevu i to poznáváme, že nejenom zvukové zákony působí změny v jazyce, ale i zevnější okolnosti. V jazyku Osků -eios pravidelně se stalo -eiis, -eis, i u podst. jmen, čím věc dokázána.

Gen. sg. kmenův na o v keltickém jazyce je bezpochyby (jak nom. plur. ī, srv. bret. tarô býk, tirvi) téhož útvaru. Po té době, když Keltové samostatnými se stali, povstal nový genitiv, jejž poprvé v germanských jazycích stopujeme: pronominální na *asya* (nejlépe zachován v staronorm. *thess*); *tasya* stalo se *thasi this! this*; a nominální na *ās* (*-as* norm. *ar*), jenž z ablativu *ât* se vyvinul. V germánských nářečích *asya* ujalo se na půdě nominálního sklonění a značně obmezilo tvar *as*, tak že toho ku př. v gotsk. jazyku zcela nenalézáme. Jaké však byly poměry dřív, než germánský jazyk se odštěpil, tomu se učíme s lituslovanského stanoviska; tam *asya* skoro zmizelo, jenom staroprušt. je v zájmeni zachovala; slov. čьso zdá se také býti genitivem; lit. přestává na nominálním gen. *o* (msc., *os* fem.), *tô* (staropr. *stessei*). Naproti tomu pronom. tvar dativní *-smai* hojně se nalézá, i u adjektiva staropr. v lit. i v slov. Patrno tedy, že ta veliká oblíbenosť tvaru *asya* předgermánskému prajazyku přičítati se nesmí a že tehdáž i na pro-

nominální půdě výhradně nevládlo, poněvadž litevština se ho úplně odřekla a na nom. *ô ôs* (*tô* toho, *tôs* té) přestala. V polituslovanské době gen. na *âs* úplně zanikl, a *asya* úplně zvítězilo jak ve pronominálním tak i v nominálním sklonění.

Událo se nám krok za krokem stopovati povstání toho živlu, jeho zápasy s druhým živlem, a poznali jsme, že to hezky dlouho trvalo, než dobyl té neobmezené vlády, které užívá v ind. a iranských jazycích. Jak pak měl by už v řeckém jazyku býti jediným genitivním živlem kmenů na *o*?

Máme-li považovati koncovku 1. osoby sg. praes. act. ind. *-âmi* sanskrtských (a ve věcší míře i zendských) sloves na *-a* za nejstarší či řecko-latinské *ō* či slovanské ѫ ą? Starší sanskrt poněkud (více však zendština) ještě kolísá mezi *â âmi*; máme tedy *ω ō*, kelt. *u*, germ. *a* (got.) *u* (něm.), lit. *u ů* (au), slov. ѫ, iran. ind. *â* a *âmi*. Z keltického a z germánských tvarů spolu s lituslov. dopídíme se s úplnou jistotou tvaru *âm*; staroněm. *u* vedle gotského *a* musí pocházeti od staršího *au* (ahtau ahtu, skrt. ašṭâu, lit. aštů-), a toto od *âm*. Také kelt. nejstarší tvar 1. sg. pr. act. *u* týmže spůsobem povstal z *au âm*; lit. *-u* od *ů* (au = âm). Důkazem nepopíratelným toho je slov. ѫ = âm. I řeckolat. *ω* ō od ôm âm pošlo; ještě jeden svědek toho na živě jest: *inquam*; z třetí osoby plur. poznati můžeme, že původně *inquiam* znělo (inquiunt); *i* vynecháno, aby praes. od conj. a od fut. mohl se lišiti; jest to kmen na *a* (*o*), a rozloží se s největší pravděpodobností v *in* a *quiā*, sanskrt. *khyâ* nebo *khya*; starší sanskrt má jenom verbální tvary od *khya*. Tak tvary ty tímto spůsobem se vyvinuly: *âm* (přešlo v *ω ō*, *au ū u*, *au ů u*, *ą ū u*); v polituslov. době *m* se ztratilo; nejstarší pak indoiranské tvary končí na *â a*. Konečně přidalo se *-mi*, (právě tak, jak v hornoněmeckém jazyce *-m*), vlivem sloves starších sklonění, která (srovnej *τίθημι φημί δείκνυμι*) tvoří 1. sg. na *mi*: âm asi ati, â asi ati, âmi asi ati. Co se zdálo býti nejstarším útvarem před tím, jeví se, sledujeme-li historickou posloupnosť jazyků samých, nejmlazším a skutečně bezcenným.[1])

Mohl bych ještě podati hojné příklady toho, jak mylna je ta domněnka, že sanskrtský jazyk má vůbec aneb i jen z velké části nejstarší tvary grammatické, a že při prozkoumávání indoevropských tvarů grammatických má se počíti od sanskrtštiny. Vlastní sanskrtština podala až posud jen hojnou látku k blouznění, poněvadž jenom pomocí staršího předchůdce jejího, totiž Védského jazyka, ji pořádně posuzovati a oceniti můžeme. Ve Védských spisech vidíme zřejmě, jak velmi znenáhla ten sanskrtský jazyk se ustaloval a zdokonaloval, který se nám co neomylné vodítko na poli srovnávacího jazykozpytu vychvaluje a doporučuje. A čeho zdlouhavý vývoj a těžký porod před očima ještě máme, to-li máme považovati za nejstarobylejší? Cena, kterou skrt. jazyk pro jazykozpyt nepopíratelně má, spočívá výhradně ve Védském jeho útvaru a v té skutečně podivu hodné okolnosti, že se jenom po dlouhých staletích ustálil a neunavně k neuvěření velikou spoustu zastaralých tvarů s sebou vlekl, až tomu přísná grammatika nemilosrdně konec udělala.

Absolutní míry na škole střední.

Napsal *B. Navrátil.*

(Dokončení.)

Načrtnuvše na míře silové poněkud obšírněji, jak by asi při odvozování nových jednotek měrných postupovati bylo, můžeme v dalším rozhovoru šetřiti věcší stručnosti. Tímtéž spůsobem, t. j. na základě úměry objasníme

[1]) Srv. stč. starší tvary uměj*u*, hoř*u*, súz*u*, volaj*u* proti mlazším umíe*m*, hoří*m*, súdí*m*, volá*m*. *Red.*

pojem absolutní jednotky práce, *ergu*, již vykonáme, přemáháme-li odpor 1 dyny po dráze 1 *cm*,[1]) od níž snadno přejdeme k jednotce věčší, *wattu*, jež obsahuje 10^7 ergů, což odpovídá přibližně 0·1 *kgm* (0·102 *kgm*). Z toho pak dále pojednavše o mechanické rovnomocnině tepla (M. S. str. 228.) jednoduchou úměrou vypočteme teplo equivalentně příslušné ergu a wattu; quantitu tepelnou posléze jmenovanou nazveme (po příkladě Angličanů, Francouzů, Vlachů) *joule*.

Projednavše takto několik jednotek měrných, ukážeme, že nezávisí než na jednotkách délky, hmoty a doby, jež nejsouce dále ničím podmiňovány, jednotkami *základními* slují.

Co do měr magnetických, tu příležitostně poukážeme k tomu, že zákona Coulombova, t. j. přítažnosti neb odpudivosti magnetických quantit se používá ku stanovení jednotky magnetické quantity. V celku dostačí, co praví M. S. str. 231.; dodáme jen ještě, že v soustavě *cm g s* rozumí se touto jednotkou ona quantita, jež jinou sobě rovnou ve vzdálenosti 1 *cm* přitahuje (odpuzuje) jednou dynou. Zvláštní důležitosť mezi měrami magnetickými má horizontální složka magnetičnosti zemské, jejíž měření (netřeba zvlášť podotýkati, že jen na rychlo a zhruba) pomocí Webrova přístroje dle návodu v M. S. str. 234—236. též ve škole provésti lze;[2]) ovšem vyjádříme všecky veličiny přímo měřené *cm g s*, tak že výsledek konečný znamenati bude sílu vyjádřenou v dynách, působící na jednotku magnetické quantity. — Příležitosti této nemohu nepoužiti, bych na konkretním příkladu ukázal, jak vysoko absolutní měření předčí nad relativní i se zřetelem ku žákovi školy střední. Dím-li na př., že horizontální intensita jest u nás dle míry absolutní 0·2 (t. j. dyny), vzbudím tím u žáka představu zřetelnou, konkretní, spočívající na zkušenosti žákovi dokonale známé, totiž zkušenosti o mechanickém tahu závaží zavěšeného; mimo to mohu mu dokonce příslušné závažíčko ukázati. Řeknu-li však naproti tomu, že horizontální intensita magnetičnosti zemské jest u nás 1·04krát věčší než na př. v Paříži, nevzbudím tím u žáka žádného určitého dojmu; přirovnávámť právě něco neznámého k něčemu, což rovněž známo není; jest to jako citát určité sice stránky, avšak neznámé knihy.

Elektrické míry elektrostatické pomineme, jak již podotčeno, mlčením; podobně naložíme s měrami elektrodynamickými; za to věčší poměrně pozornosť bude věnovati měrám elektromagnetickým. Východištěm nám může býti míra intensity proudu, jednotka proudová, již odvodíme ze zákonu Biot-Savartova dokázaného pokusem pomocí busoly tangentové dle konstrukce Pouilletovy, avšak tak upravené, aby vodivý okruh se skládal z několika závitů samostatných, jež dle potřeby buď vedle sebe nebo za sebou spojiti lze. Ukážeme-li, že při 2, 3 atd. závitech jest odchylka magnetky 2krát, 3krát atd. věčší, můžeme si dovoliti logický skok soudíce, že co platí pro věčší menší počet závitů celých, též platiti bude pro pouhé části závitu jednoho, t. j. že odchylující síla P jest úměrna délce oblouku l, jímž proud prochází. Připojivše k tomu intensitu proudu J a vzdálenosť jeho r od magnetické quantity μ, nabudeme známé úměry $P : P_1 = \frac{\mu J l}{r^2} : \frac{\mu_1 J_1 l_1}{r_1^2}$, z níž způsobem při jednotce síly popsaným dospějeme k výměru, že absolutní jednotkou intensity v soustavě *cm g s* jest proud, jenž procházeje obloukem 1 *cm* dlouhým působí na jednotku magnetičnosti ve vzdálenosti 1 *cm* silou 1 dyny. Jest to theoretická jednotka proudu, jež ostatně pro potřeby praxe jeví se býti příliš velkou; vychýlíť na př. jednotkový tento proud na jisté busole tangentové

[1]) Vysvětlení ergu dlužno odložiti až za jednotku síly; v M. S. str. 8. nelze se pouštěti do vysvětlování dyny.

[2]) Jsou-li mathematické vzorce dány, trvá celý výpočet i s určením doby kyvu sotva 20 minut; přesnosť výsledku (as na 2 místa des.) pro školu dostačuje.

magnetku o 85°. Potřebám praktickým lépe se hodí jednotka 10krát menší, jíž dán název *ampère* (M. S. str. 270.).[1]) — Co jsme o vhodnosti míry absolutní po stránce didaktické uvedli při horizontální vložce magnetičnosti zemské, můžeme s malými změnami opakovati i zde. Dostačiž však, poukážeme-li toliko ku bezprostřední srovnatelnosti intensit měřených absolutně, byť i jinak přístroji jakýmikoliv. Takto žák snadno si nastřádá jakous zásobu, třeba jen skrovnou, určitých dat o intensitách nejvíce běžných, jichž s prospěchem upotřebiti může jakožto podkladu přirovnání i ve případech nových. Ostatně podotčeno budiž, že tutéž přednosť mají veškery míry absolutní vůbec.

S intensitou proudu těsně souvisí quantita elektřiny proudem převedená. To objasníme opět experimentálně pomocí jednoduchého stroječku, který tuto několika slovy popíšeme. Jest to válcovitý bubínek z látky nevodivé (poloměru asi 10 *cm*), který okolo osy válce klikou otáčeti lze. Z obruby pláště, jež jest vodivá, vybíhají četné vodivé proužky, nevodivými mezerami pláště, jichž šířka se rovná šířce proužků, od sebe oddělené, tak aby v celku polovici povrchu pláště zakryly. Pružné kovové péro k obrubě přiléhající jest pak s válečkem stále ve spojení vodivém, kdežto jiné pružné péro, prvému docela podobné, přiléhající k jiné části válečku při otáčení střídavě proud uzavírati a přerušovati může. Přístrojkem tím provedeme tyto dva jednoduché pokusy: *a*) Otáčejíce klikou vedeme elektrický proud z rheomotoru ku prvému péru, k obrubě a odtud busolou tangentovou k rheomotoru zpět, a zaznamenáme dle odchylky magnetky intensitu proudu. *b*) Vedeme proud opět prvým pérem do obruby, spojíme však péro druhé s busolou tangentovou, tak že při otáčení bubínkem proud střídavě se přerušuje a uzavírá. Otáčí-li se dosti rychle, ustojí se magnetka busoly konečně při jisté odchylce, jež jest měrou intensity proudu ve případě tomto. Srovnavše obě intensity shledáme, že druhá obnáší polovici prvé. Zároveň však jest o sobě patrno, že ve případě *b*) bubínkem a tedy i busolou tangentovou projíti mohlo jenom množství elektřiny o polovici menší než ve případě *a*). Plyne tedy jakožto důsledek z obou pokusů: Proudem 2kráte slabším převádí se vodičem množství elektřiny 2kráte menší a naopak. Jsou-li vodivé proužky na bubínku stupňovitě seříznuty, aby na jiných místech pláště poměr vodivé části ku nevodivé byl též 1 : 2, 1 : 3 atd., dovodíme tutéž úměrnosť i pro třetinu a čtvrtinu proudu a quantity. Z toho pak, poněvadž proud déle trvající v témž poměru i více elektřiny spotřebuje (závislosť na době) $Q : Q_{,} = Jt : J_{,} t_{,,}$ což jest mathematický výraz toho, co praví M. S. str. 262.[2]) Rozborem úměry této (v níž Q značí elektrickou quantitu) dle spůsobu dříve vyloženého nalezneme pak, že praktickou jednotkou quantity jest ono množství elektřiny, jež 1 ampère vodičem převede za 1 *sekundu*. Jednotka tato zove se *coulomb*. Theoretická jednotka proudová, jsouc 10krát věčší než ampère, převede pak ovšem za 1 *sek.* vodičem 10 coulombů elektřiny.

Jednotka odporová plyne ze zákona Jouleova, který napíšeme ve formě $U : U_{,} = J^2 R t : J_{,}^2 R_{,} t_{,,}$ kdež U jest teplo (práce) a R elektromagnetický odpor vodiče. Vyjádříme-li U ergy a J theoretickou jednotkou proudu, obdržíme theoretickou jednotku odporu; dáno-li však U v joulech (wattech) a J v ampèrech, nalezneme praktickou jednotku odporovou, 10^9krát věčší, jež sluje *ohm*. Konkretnosť představy získá, připojíme-li, že zákonný čili

[1]) Podrobněji by byl pořad ten: Zákon Biot-Savartův ve formě zde uvedené (M. S. str. 268.), busola tangentová (str. 268. a 269.), pak určení míry intensity. Popsaným nahoře odvozením zákona Biot-Savartova vysvětlí se zároveň princip multiplikatoru (str. 270.), tak že učivo nerozmnoženo. Ostatní tři jednotky elektromagnetické, o nichž ještě jednáme, probral bych hned po jednotce intensity; doporučovalo by se asi vykázati jim zvláštní hodinu.

[2]) Střední věta oddílu „Proud stálý" jest nejasně stylisována; intensita proudu jest v celém okruhu nerozvětveného vodiče t. j. ve všech jeho částech táž, bez ohledu k objemu, vodivosti atd. těchto částí, což ostatně později výslovně se uvádí.

legální ohm jest odpor válcovitého sloupce rtuti, jehož průměr jest 0·1 *cm* a délka 106 *cm*. Další srovnání ohmu na př. s jednotkou Siemensovou, jež provede se jako běžný číselný příklad, věc utvrdí.

Bezprostředně po odporu přejdeme k určení jednotky elektromotorické síly. Z $E : E_1 = JR : J_1 R_1$ odvodí se jako dříve *a*) theoretická jednotka elektromotorické síly, vycházíme-li z theoretických jednotek intensity a odporu a *b*) praktická její jednotka, *volt*, 10^8krát věčší, dáno-li J v ampèrech a R v ohmech.

Další míry elektromagnetické, tuším, pominouti bude mlčením, zejmena též jednotku elektrické kapacity, jež definována jsouc též potenciálem, z úzkého rámce školy střední již se vymyká. O měrách pak, jež projednány byly, mohlo by se též podotknouti, že skládají se po milionu (10^6) v jednotky věčší (mega-) a že miliontých dílů (10^{-6}) užívá se jakožto nových odvozených jednotek menších (mikro-).

Konečně by se ještě doporučovalo poukázati k absolutnímu měření intensity proudové pomocí účinků chemických (M. S. str. 280). Pojem elektrochemického aequivalentu (absolutní váha v g vyloučená nebo rozložená 1 ampèrem za 1 sek. čili 1 coulombem) jest tak průhledný, že ku porozumění úplně dostačí, vyslovíme-li pouze výměr jeho. Vyloučí-li pak proud J amp. v g vodíku za t sek, jest $v : t$ patrně množství připadající na 1 sek. a počet ampèrů (coulombů) při tom spotřebovaných $J = \frac{v}{0{\cdot}00001036\, t}$, je-li 0·00001036 elektrochemický aequivalent vodíku. Připojíme-li dle Faradayova zákona ku jmenovateli chemický aequivalent mědi v podobě činitele, upraví se hořejší vzorec též pro voltametr měďový.

V rozsahu tom, myslím, že by bylo možno pojednati o měrách absolutních již na škole střední. Postupem stručně zde načrtnutým by, tuším, zároveň i námitky napřed uvedené byly odčiněny. Nebo přehlédnu-li, což uvedeno bylo, nalézám rozšíření látky hlavně v převodu dyny a ergu na míry obyčejné, kteréž zajisté jest nepatrno; všecko ostatní, co by též rozmnožením učiva se nazvati mohlo, záleží toliko ve specialisování obecných zákonů bez toho vždy probíraných, jímž přesné pochopení jich podstatně se usnadní a jež ze stanoviska didaktického samo sebou všude se doporučuje i tehdy, nejsou-li vysvětlované zákony obecné východištěm tak závažných důsledků, jako právě ve případě našem. Že dedukce, jimiž k nim přicházíme, nikterak nepřesahují chápavosť žákovu, jest z předeslaného zřejmo. Jest ovšem s pravdou, že uvedené zde jednotky jsou jen nečetné kousky z řetězu soustavy měr absolutních; avšak částky ty souvisí dokonale logicky mezi sebou, naznačujíce obraz nejhlavnějšími sice jenom, avšak zároveň zřetelnými rysy, jež žák, opustiv školu střední, dalšími podrobnostmi, pokud mu toho potřebí bude, bez obtíží si doplní.

~~~~~~~~~~~

O středním školství italském.

Napsal *Jos. Dědeček.*

(Dokončení.)

Předběžné vzdělání učitelstva středních škol jest prý slabé a mnoho těch, kteří jen z nouze věnovali se školství. Přece však prý říci se nesmí, že by byli nevzdělanými. Co hlavně tam vadí, jest prý citlivý nedostatek methodické znalosti a s ní vlažná kázeň. Leckdes vyvolávají se žáci ku zkoušení *losem* a příprava čte se z domácího elaborátu. Učivo se málo opakuje, theorie vůbec převládá a žák příliš vázán knihou a sešitem.
~~~~~~~~~~~

Jsou-li mezi staršími vyškolenými učiteli dobré síly přece, obmezují se zkušenosti jejich pouze na lepší prospěch vlastních jejich posluchačů, nikoliv však také na methodický prospěch jejich kollegův mladších, kteří, nabyvše důkladnějšího věcného vzdělání při universitách, na starší kollegy proto pohlížejí s patra.

Kvalifikace k učitelskému stavu dosíci možno trojím spůsobem: 1. pravidelným, t. j. absolvováním vysoké školy; 2. ucházením se o místo na základě činnosti literární; 3. zvláštními zkouškami.

Kdo po dva roky na universitě filologii se věnoval a pak písemním i ústním zkouškám s prospěchem se podrobil, může se státi učitelem první až třetí třídy gymnasijní. Po tříleté návštěvě university a odbytí zkoušek může učiti také ve 4. a 5. třídě. — Při lyceu může býti dosazen kandidát, jenž absolvoval celou universitu, t. j. 4 ročníky její. Pravidlem si aspiranti lyceální katedry vedou tak, že dosáhnuvše při universi *lauream*, počnou učiti na gymnasiu, kdež prvním rokem slují *incaricati*. Také se skutečně jen na rok dosazují. *Incaricato* může se pak státi *professore reggente* (třídním) a posléze *professore titolatore* (skutečným). Vše dle přičinlivosti a stáří. Než by tímto spůsobem dosáhl professury lyceální, trvalo by mnohému příliš dlouho, a proto možno zkrátiti tu cestu *konkursem*. Uprázdní-li se totiž stolice při lyceu, jest volno hlásiti se o ni buď *a*) *per titoli*, čili na základě literární činnosti, nebo *b*) na základě theoretické a praktické zkoušky, nebo *c*) na základě činnosti i zkoušky zároveň. Kommisse ke konkursu ustanovená sestaví listinu žadatelů a doporučí nejlépe kvalifikovaného ministerstvu.

Dosud, kdy byl nedostatek učitelů citelný, povolávány na místa lyceální většinou síly na základě zvláštních zkoušek.

Dle hodnosti byl r. 1884—85 status gymnasijní tento:

Prof. titolari 629, Prof. reggenti 394, Incaricati 331, Soppl. et assist. 27. Bez určit. stupně 2846 = *4227*.

Ve stati „bez určitého stupně“, obsahující největší kontingent, zahrnuta valná část učitelů různých privatních ústavů, z nichž bylo kněžských úhrnem *248* se 1250 učitelskými silami a jiných privátních *166* s 958 silami.

Status lyceální byl tento:

Prof. titolari 577, Reggenti 222, Incaricati 52, Sopplenti et assist. 7. Bez stupně 998 = *1856*.

I tu mají kněžská lycea, jichž z celého počtu (336) jest *132*, svými 462 učiteli a s nimi jiných *65* privátních lyceí se 426 učiteli valnou převahu.

Hmotné postavení učitele střední školy závisí přede vším na *třídě služného*, do níž vřaděn. Třídy ty jsou *tři*.

Na gymnasiu má tyto příjmy:

	III. tř. služn.	II. tř. služn.	I. tř. služn.
Direttore	1920 lir	2160 lir	2400 lir
Prof. titol. IV. a V. tř.	1920 „	2160 „	2400 „
„ „ I., II. a III. tř.	1680 „	1920 „	2160 „
Prof. reggente ve IV. a V. tř. .	1536 „	1728 „	1920 „
„ „ v I., II. a III. tř.	1344 „	1536 „	1728 „
Incaricato	1008 „	1176 „	1344 „

Služné na lyceu:

	III. tř. služn.	II. tř. služn.	I. tř. služn.
Preside	2400 lir	3000 lir	3600 lir
Prof. titolare	2160 „	2400 „	2640 „
„ reggente	1728 „	1920 „	2112 „

Toť základné, a má-li lira jako frank 40·5 kr. nominelní ceny, zajisté že velmi skrovné služné, když u *ředitele lycea I. třídy služného* pouze 3600 lir

= 1458 zl. vynáší, a když u *incaricata* (výpomocné síly) gymnasijního ve III. tř. služn. pouze 408 zl. 24 kr. se rovná!

Tyto platy zvyšují se *sexennalkami* po $^1/_{10}$ služného, jež právě toho času mu připadá. Dostal-li se však professor, než dosáhl sexennalky, do vyšší třídy služného, na př. přesazením na ústav vyšší třídy, nebo byl-li povýšen, musí od doby povýšení celých 6 let na přídavek čekati.

Stane-li se neschopným do 10 let nedostane výživného; sloužil-li 10 let, obdrží *jednou na vždy* odbytné z milosti. A teprve po 25 letech služby dostal by v neschopnosti $^5/_8$ služného jako pensi.

Veškeré tyto těsné poměry hojí se poněkud jiným spůsobem Předně privátním vyučováním nebo působením na jiném ústavu zároveň. Dle toho vyučovalo ze 4227 gymnasiálních učitelů *941* a z 1856 lyceálních *595* na jiných ústavech. Privátní vyučování nevztahuje se k vlastním nebo ku žákům nižších tříd téhož ústavu, ale ku žákům buď vyšších tříd téhož ústavu, u nichž dotyčný professor není zaměstnán, nebo ku žákům z ústavu jiného.

Mimo to mají literárně činní professoři právo předkládati práce své ministerstvu, jež udílí jim na odměnách ve výši od 200 do 2000 lir. Mimo to odměňuje se pilnosť a přičinlivosť udílením *řádů*, jmenováním a dosazováním v úřad *školních rad*, *ministeriálních rad* nebo povoláváním na university.

Třetím a stálým pramenem mimořádných příjmů jsou *zkušební taxy*. Jak na příhodných místech uvedeno, obnáší přijímací taxa do kterékoliv třídy gymnasiální *5* lir. Z těch dostane ředitel a každý člen kommisse po 80 cent. Do II. neb III. ročníku lycea (poněvadž do I. r. se přijímá bez zkoušky na základě absolutoria gymn.) platí se zkušební taxy *40* lir, z nichž každý člen kommisse po 2 lirách obdrží.

Ale poněvadž i za absolutorium gymnasijní 30 lir a za lyceální 75 lir zkuš. taxy složiti se musí a vládou vyměřeno jest, aby každý člen kommisse gymnasijní po 2·5 l. a člen lyceální po 5 l. si získal, tuť patrno, že tím aspoň po krůpějích do skrovného sáčku kollegův italských přibývá. Vládě bezpochyby že připadá zbytek, více než polovici taxovní hodnoty se rovnající.

Odtud snad, ač nemíním křivditi, ta rigorosnosť při každém druhu zkoušek abiturientů, jež i z dřívějších dob se datuje. Statistika udává totiž, že ze 3789 r. 1873—74 zkoušených abiturientů neprošlo *1360;* — ze 3364 r. 1877—78 zkoušených neprošlo *857;* — ze 5004 r. 1883—84 zkoušených propadlo *1132* a ze 5382 r. 1884—85 zkoušených že propadlo *1831* maturandů.

Tak vskutku ohromné procento *nezralých* zaznamenává se i ve statistice lyceální. R. 1868—69 neobstálo ze 2805 posluchačů při zkoušce k dosažení absolutoria *1375.* — R. 1873—74 ze 2380 žáků *672.* — R. 1879—80 ze 5580 žáků *3275* a r. 1884—85 ze 5107 zkoušených *1952!*

Jací jsme my to humanisté proti kollegům na klassické půdě italské! Ostatně jest spolkový život italských kollegův as tak málo vyvinutý jako leckdes jinde. Každý tam žije — síně školní opustiv — pro sebe.

Pouze jediný spolek tam zařízen se sídlem v Turině, ač také slabě zastoupen, a to hlavně členy ze sborů střední a severní Italie. Jižní a nejjižnější krajiny již pro vzdálenosť samu v něm nepatrné, ne-li žádné mají účastenství. Orgánem spolku jest: *„Eco dell associazione nazionale fra gl' insegnanti delle scuole secondarie“* (ohlas národního spolku učitelstva středních škol). V tom uveřejňují nejen vědecká ale i pedagogická pojednání.

Druhdy, t. j. od r. 1874, uveřejňovány zvláště přispěním polyhistorika *Bonghia* výroční zprávy při každém ústavu. Ale omrzelo záhy nejen obce nýbrž i stát poskytovati na ně mimořádných příspěvků jednotlivým ústavům. Proto jak se objevily, tak též opět náhle zanikly, tak že dosud jen tu a tam ještě některé školní programma vychází na veřejnosť.

Jak při zmínce o karrieře professorův středních škol naznačeno bylo, zhusta se stává, že přičinlivější a literně snaživější z nich mnozí povoláváni bývají na místa nejen ministeriálních rad ale i na křesla ministerská. — V tomto ohledu činí Italie arci velmi vzácnou od středoevropských poměrů výjimku, neuznávajíc *jediné* znalce „veškerých práv“ (J. U. Dr.) za schopny k místům tak vysokým.

Ministr s minist. radami a jinými vynikajícími osobnostmi tvoří t. zv. „*consiglio superiore della pubblica instruzione*“, pečující o veškery osobní záležitosti školství středního a vyššího, užívajíc k publikaci svých vynesení měsíčně vydávaného listu „*bolletino ufficiale*“ (Ministero della pubblica instruzione).

Hésioda Askerského báseň.

O štítě Hérakleově.

Metricky převedl prof. *Hynek Mejsnar.*

(Dokončení.)

(V tomto vinohradě všichni vyváděli rejdy po píštci)
Ten tu tlačil, tam čerpal onen; bojováno na pěstě,
boj do křížku veden; tamo rychlonohé na zajíce
spouštěli hon muži lovci a před nimi dva psi zubáči,
chytnout' chtíce ušáky, kteří zase dychtili prchnout'.
Vedle u nich měli jezdci potíž, ani vedli o sázku
zápasy úsilné. Tu lepostrojných na vozících
stáli kočí vozoví a poháněli zápřeže bystré,
uzdy koním volníce; letěl s rachotem tuhopevný
vůz za vozem, pronikavě tu drnčely písty kolesné.
Práci neúmornou měli jedni, aniž kde se jistě
dostalo vítězství, zápas tu nerozřešen ostal.
Tam zas oněch třínožka zlatá, veliká na kolišti
ždála darem, Héfaista skvělý plod důmyslného.
Ókeanos jako rozvlněný kolem okraje proudil,
štít všechen obklopoval mistrovský, labutě vzletné
klektaly mocně po něm, neb jich poplývalo drahně
rozčeřenou hladinou, ryby vedle dováděly bujně.
Naň s podivem bylo patřit' i Zévovi, z vůle jehožto
Héfaistos vyrobil veliký štít tento a pevný,
jej výtvarně složiv. Jím silný syn hromobijce
mával mocně. Zatím se na vůz on vyšvihl jízdný,
jak střela blesku sivá Dia otce hromovládného,
lehce kročiv; jemu pak vozataj silný Ioláos
na dvoukolku vskočiv stoje řídil vůz lepohybný.
Z blízka potom k nim jiskrooká přistoupne Athéna
a zmužilosti dadouc v tato jim slova řekne perutná:
„Na zdar Vám, Lynkéa veleslavného zrozenci!
Vám Zevs, vládce bohů blažených, uštědřuje sílu
Kykna nyní zachvátit a zbroj s něho svléci slovutnou.
Však slovo tobě jiné tu povím, reku nejchrabřejší.
Jakmile Kykna divého zbavíš sladkého živůtka,
tehdy na místě ho nech pak, aniž jeho dotkni se zbrůje,
nýbrž počkaje sám lidohubce na útok Aréa,
tam kde povrch těla obnažený od štítu lepého

svým postřehneš okem, tamo bodni jej oštěpem ostrým,
ustup však hned zpátky; neníť usouzeno tobě
uchvátit' komoňův, ani zbroj jeho vzíti slovutnou"
Takto pravivši na vůz vystoupila bohyně jasná
prudce, v rukou božských vítězstvo a slávu držící.
Tehdáž jasnorodý bohatýr, Ioláos udatný,
okřikl hrozně hlasem koně bystré, již na pobídku
pádili letmo s vozem běhutým prášíce po pláni;
jiskrookáť jim Athéna smělosť byla vštípila věčší,
štítem svým zatřásši, kolem zasténala půda
Onino zas jak oheň nebo vichřice stoupali pospol,
Kyknos ořekrotný i Ares, bůh války nesytný;
jich koně pak obapolně ženouce se naproti sobě
ostře zařehtali, kraj se kolem nich řehtem ozýval.
Takto slovem k němu dříve praví Héraklova síla:
„Kykne chabý, proti nám proč medle ženeš koně bystré,
naproti mužstvu, které zkušené jest v prácech a strastech?
Aj nuže pryč mimo žeň vůz lesklý, a mně tu z cesty
ustup zajda stranou. Jedu do Tréchíny zajisté
k Kéyku králi, kterýžto bohatstvím a vznešeností
pánem jest Tréchíny, to sám i ty víš veledobře;
máš manželku Themistonou, jeho modrookou dceř.
Aj zpozdilče, ty mníš, že Ares smrti od tebe konce
odvrátí, až obadva my již potkáme se branně!
Vždyť pak sám on i jindy, trvám, že pořádně zkusil jesť
oštěpu mého, to když za Pylos, ten písečitý kraj,
naproti nám stanul on, nenasytně po zápase dychtě.
Potřikráte kopím jsa boden mým byl k zemi klesnul,
štít maje ochromený, po čtvrté jsem kyčli mu prohnal,
ze vší síly nalehnuv, a proklal štít jeho velký:
střemhlav tehdy na zem klesl do prachu oštěpu rázem.
Tam již hanbě vydán mezi božstvem byl věkověčným,
ježto ztratil zbroj zkrvavenou z pod mé ruky statné."
Tak děl, aniž mínil, poslechnuv slov jeho, Kyknos,
chrabrý oštěpník, zdržovať koně své vozotažné.
Rychle na zem tudy již s vozu seskočil úpravného
syn Dià velmocného [1]) i syn Enyalia vládce.[2])
Přihnali pak vozníci lepohřívé koně blíže,
od nich rozletělých širá zem duněla vespod.
Jak když se hřebenů vysokých nějaké hory velké
skály se odtrhují a padá v skoku jedna na jednu,
drahně dubů vysokochvojných, borovic mnoho štíhlých,
drahně osyk, topolů kořenistých láme se od nich,
jak se burácně ženou, než klidně na pláni ulehnou:
tak se ti navzájem v sebe vřítili, velmi křičíce.
Město celé, Pthia Myrmidonův, slavný pak Iolkus,
Arne a dál Heliké, pak dál Antheia palučná
od jich obou hlasu všecky zaléhaly, jak s rykem ovšem
ohromným sebe potkli. I zahřměl rozmyslný Zevs
mocně, s nebeska dolů krvavé dštil krůpěje deště,
dávaje v boj znamení synu svému velezmužilému.
V úvale jak horském zuřivý, až hrozno na pohled,
mocnozubý se kanec s lovčími do zápasu dáti
obmýšlí a tesáky bělostné na vrahy brousí,

[1]) Ares. [2]) Kyknos.

hřbet nakřivě, žvavé pěna ze tlamy ve vzteku skápí,
zrak divoký mu hoří, jak oheň kdyby plál z něho žárný,
srsť se ježí a trčí mu na zádech a šíji mohutné:
tak podoben jsa s vozíku skočil koňského Diův syn.
A kdy plavokřídlý, zvučný zelené na haluzce
křís usedá a lidem venkovským věstiti počne
léto, kterýžto za jídlo a nápoj má rosu čerstvou,
an po celý den a z rána od úsvitu své line hlásky
vedru o největším, kdy praží tělo Seiria mocnosť,
tenkrát když klasu hrot se ujímá na prose polním.
v letní chvíli setém, kdy hrozen svou barvu nabírá,
jejž lidem uštědřil na radosť Dionýsos a těžkosť —
touto se potkli dobou a potržka zabouřila hrozná.
Jak dva pro laňku lvové zabitou na vymýtině lesní
naproti sobě sršíce vztekem na se prudce se vrhnou,
řev hrozný zahučí a tesáků zaskřeže třeskot —
pak zase jak dva křivodrápí supi prohnutozobní
výstrmné na skále bijí se zuřivě skřečíce
buďto pro lesní srnku aneb pro plachou kozu tučnou,
jižto lovec bujarý, stihnuv ji střelou z luku jistou,
byl sklátil, ale sám se v jinou stranu někde zatoulá,
končiny nejsa znalý, oni však postřehli ji bystře,
a hned chvatně pro lup do krutého se zápasu pustí:
takto s křikem a jekem sokové na se vtrhli obadva.
Tož tedy tam Kyknos Dia velmocného zrozence
sklátiti dychtě vrazil kovové do štítu kopiště,
avšak neprorazil ho, neboť ho bohův dar ubájil;
Amfitrýonovec, Héraklés pak bohatýrský
rychle, jak obnaženou zřel šíji, vrazil jemu mocně
pod bradu doprostřed mezi velkým štítem a přílbou
dlouhý oštěp svůj, obě žíly jasanka mu zhoubná
rázem protkla, neboť veliká muže tam vjela síla.
I sklesl, jak když dub kýs klesne, aneb jako skála
výstrmná, dýmným Dia klínem schvácena byvši.
Tak klesl, kol něho zbroj kovopestrá řinčela děsně.
Pak ho ležet mrtvého nechal Dia syn velemužný,
sám potom útok Aréa, lidí všech zhoubce, vyčíhav,
zíraje strašně zrakem, jako lev když zvíře dopadne,
a přechtivě krutým drápem rozsápe mu kůži,
rychle co možno potom sladký jemu vyrve živůtek;
neb zbujná divokosť vždy nadouvá hruď jeho černou,
jiskrně soptě krutosť ze zrakův, ohonem bije divě
žebra a pléce, nohou hrabe zem; tož pohledě vůči
nikdo neodváží se zblížiti, potkati se s ním:
právě tak Amfitrýonovec, nesytý bojování,
vůči Aréu stanul, zmužilosť rozmáhaje v srdci,
prudce. Onen, v duši zarmoucen, k němu přistane blízko,
a hned oba proti sobě polem výskotně vytrhnou.
Od vysoké horské když příkřiny skála se trhne,
a dlouhými dolů se valí skoky, v třesku rachotném
pádí rozletělá, tu se jí naskytne na ústřet
vrch vysoký, tož s ním se srazí, an tam zadrží ji:
s loskotem on takovým, tož Ares zhoubný, vozotížný
houkaje divě se vřítil, onen se ho střelhbitě podjal.
Avšak Athéna, zrozenka lepá Dia bleskovládce,
v ústrety přijde Aréu, držíc v ruce štít chmurotemný,

děsně posupně na něj vzhlednouc slova řekne perutná·
„Aree, slyš a zadrž prudký hněv a páže nedotklé;
souzeno tobě neníť, Héraklea chrabroduchého
sklátiti, Zéva zrozence, a zbroj s něho svléci slovutnou.
Aj nuže, od boje ustaň, aniž mně se naproti stavěj!"
Dí, ale nepřekloní tak Aréovy mysli zlovolné,
než krutě houkaje bůh a zbraní toče blesku podobnou
prudce se naproti síle vyřítil Hérakleově,
soupeře zaklati dychtě; a tož kovový vrazil oštěp
kvapně, jsa rozlícen pro zrozence pro usmrceného,
v štít veliký. Však jiskrooká hned Pallas Athéna
oštěpu prudký ráz odvrátila, sáhši s vozíku.
Trpký žal pak Aréa projal; meč podchytiv ostrý
na statného tasil Héraklea. Jak se tu řítil,
Amfitryonovec, nesytý boje ve shluku děsném,
v kyčli jej obnaženého pode štítem lepodělným
mocně zranil, mezitím náramný štít jemu prohnal,
rozmáchnuv se kopím a svalil k zemi jej naprostřed.
Kvapně mu pak koně sem na blízko a vůz lepohybný
přihnali Poplach a Strach, a se země ho zas širocesté
zdvihli na vůz veleúpravný, pak rychle bičíkem
mrskali spřež vozovou a v Olympos dospěli velký.
Syn mezitím Alkménin a proslavený Ioláos
zpět zase stoupali, svlekše se plec zbroj Kyknovi krásnou,
rychle potom do města se vrátili do Tréchíny,
s komoni bystroletými, a jiskrooká zas Athéna
vzešla v Olymp vysoký a do otcova přišla paláce.
Kykna potom Kéyx král pohřbil a lid nepočetný,
jenž za městem vládce přebýval proslaveného,
pak z měst Antheje Myrmidonův, slavného Iolka,
z Arny a Heliky lid. Valný sebral se tu národ,
v úctě mající Keyka, milého bohům blahověčným.
Hrob jeho pak s pomníkem Anauros [1]) spláchl se země
deštěm ozimním vzkypěv. Apollon bylť mu přikázal
tak, Létin zrozenec, poněvadž veležertvy slovutné
kdožkoli v Pythou hnal, naň číhaje zbojně odíral.

Úvahy.

Novočeské hláskosloví zjednodušené. Sepsal F. **Vymazal.** V Brně 1889. Nákladem K. Winklera. 8°. 31. Cena 30 kr.

Vymazal sice už mnoho spisů, zvláště filologických, napsal, avšak o jich ceně jsou úsudky rozličné. Nám nejde o to, abychom všecky zde brali v úvahu, nýbrž posouditi jest nám spísek, jehož titul výše uvádíme. Spisovatel chce podati nižším školám střed. rukověť k tomu, aby se žáci snadně a správně naučili hláskosloví novočeskému, ano prý „posavadní školní hláskosloví je velmi těžké a velmi nesprávné" (2. str.).

Nemíníme, že by dosavadní knihy učebné ve všem všudy úplně bez vady a chyby vykládaly hláskosloví české, avšak že by je vykládaly tak „velmi nesprávně", jak Vymazal tvrdí, jest přece jen nadsazováno, aspoň knížka Vymazalova přese všelikou troufalosť nad dosavadní knihy o hláskosloví nijak nevyniká, ba naopak

[1]) Řeka Thessalská.

stojí daleko za nimi, jsouc na mnoze hotovou motaninou bez náležitého pořádku, bez patřičné subsumce, při čem nescházejí ani hrubé poklesky filologické. Methoda patrně jeví, že spísek psal někdo, komu jest praxe školní neznáma. Z celého spísku pak vysvítá, že spisovateli schází pravá disciplina filologická, které nahraditi nelze pohrdavými úsudky o jiných spisovatelích hláskosloví.

Výrok svůj odůvodníme probírajíce spis po pořádku.

Především však, abychom ukázali, jak oprávněna jest výtka Vymazalova, že prý dosavadní spisovatelé hláskosloví vykládají „známé věci neznámými (starobulharskými jery, latinou atd.)“, uvádíme, že Vymyzal vykládá věci neznámé němčinou, zvláště starou, jež asi sotva žáku bude známější než latina a k výkladu hláskosloví čes. vhodnější než starobulh. jery. Tak činí Vymazal na str. 6., 10. v textu a pozn., 17, 22 a 26; mimo to používá k výkladu českého hláskosloví staré latiny a vlaštiny (11); ba on, nepřítel starobulharských jerův, nezdráhá se činiti, co jiným vytýká, totiž dokládati se staroslovanštiny (13, 14, 15) a ruštiny (23). Jakou tedy váhu má jeho výtka, když sám nejen jinak nejedná, než vytýká, ba naopak ještě nevhodnějších se chápe prostředkův?

Str. 5. Spis. má *m*, *n* za samohlásky ve slovech sedm, osm, dial. sedn, osn. — Město vysloví prý se vlastně mňesto; ovšem provinciálně, ale ne vůbec, na př. nikdy v západních Čechách. Že v Olomúc nepovstalo *ú* pouze dial. zdloužením, vysvítá z etymologie jmena toho, již jsem podal v Časopise spolku musejního v Olomouci r. 1886, č. 10., str. 95.; k tomu nyní dodávám Holomúc ze SV. rkp. 154, 70.

Str. 6. Měkké souhlásky uvádí spis. v pořádku abecedním, ale tvrdé v úplném nepořádku, beze vší zásady. — Komický dojem činí tento výrok: „Názvy tvrdé a měkké hlásky jsou nahodilé; *mohli* je také jinak pojmenovati, na př. silné a slabé, mužské a ženské anebo jinak.“ Názvy ty by se mohly rozšířiti ještě v hezkou řadu, aniž by žáku co prospěly. — Pravidlo: „Tvrdé y slyšíme toliko ve třech slabikách: dy ny ty na rozdíl od di ni ti“ jest nejasné; což ry a ři? — Že by se v Nil vyslovovalo ny po německu, je nesprávno.

Str. 7. Slova lýko a líti píšeme různě z příčin etymologických, ne proto, „poněvadž se kdysi (před Husem) vyslovovaly různé slabiky, na př. ly a li.“ — Cizý jest nemožno, jsouc nesprávno. — V řeka, hřešiti, věřiti atd. není „měkké e“, jako v čelo, nýbrž ě. — Větší zní ovšem věčí, ale ne proto, že by se myslilo na nesprávně psané tš, nýbrž že původní ᾽cš se změkčilo v čš, což zní č.

Str. 8. Přehláska aj do ej je dle spis. proto zpětná, ježto prý „jde od joty nazpět k a“, jako by v j byla nějaká přehláska! kdežto přece v něm obsažena jest pouze měkkosť.

Str. 10. Václav jest prý nazván proto, že jest „více slavný než *otec*“. Což se už při křtu vědělo, bude-li dítě slavnější otce? — K vůli zvláštnosti připomínáme, že spis. nazývá slabiky, jako řad, široké měkké. — Neprávem tvrdí spisovatel, že svatý slulo za starodávna svjatý, vždyť se ę nahrazuje někdy i pouhým a, jako tahnu. — Miletín není odvozen od Milota, nýbrž Milata, jako Slavata, Vrbata, Bohata, Mnata, Unata atd. Srv. Slavětín, Mnětice, Unětice a pod.

Str. 11. Zcela nemístná jsou veršovaná pravidla à la Schulz o změně souhlásek. — *Blížiti* a *nížiti* nejsou odvozena od blízký a nízky, nýbrž od komparativův blíže a níže; *ž* v pohroužiti vzniklo z part. pohroužen.

Str. 12. Spis. nemá jasného ponětí o tvoření part. perf. pass. sloves IV. třídy, maje za to, že už v inf. bylo *honj-iti*; dále pokládá *puštěn* za nesprávnější než *pustěn*, any prý tvary na *-ěn* snad původně bývaly. Věc má se právě naopak: part. perf. pass. tvoří se příponou *ens* od kmene inf., tedy honi-en, pusti-en, mláti-en atd., z čehož, když se k zamezení hiátu *i* změnilo v sourodou souhlásku *j*, povstalo honj-en, pustj-en, mlátj-en, pak honěn (vlastně hoňen), puštěn (vlastně puśćen, puśćen, nikoliv puscen), mlácen. Pročež nesprávno, že *dě* dalo *s*, *tě* pak *ts* (*c*).

Str. 13. Proto také nestojí sázeti místo sáděti, káceti místo kátěti, nýbrž ze sádı-ati povstalo sádj-ati, sáz-ati, sáz-eti atd. — Nesprávná jest vazba: Ostatní

slabiky pozbyly *jotu* (12), jiné slabiky pozbyly *jota* (13); patrně pojí spisovatel pozbyti s acc., při čem slovo jota libovolně sklání, správně na str. 8. „od joty.“ — Pešti nelze vysvětliti prostředkem pečti z pekti, nýbrž k nejdříve zastoupeno bylo gutturální spirantou χ: peχti, změkčením spiranty teprve pešti. V češtině spiranta byla zdvojena: peχtχi, načež po vysutí prvé: petχi, petsi, péci. V ruštině rovněž tak, jenže spiranta změkla, pročež petši, peči, pečь. Že by se v češtině nalézalo v Podkoní *kcice*, jest nesprávno, neboť kczyczy sluší čísti *kčici*, o němž viz Krok III., str. 60, pozn. 1: pročež není v češt. *št* = *c*.

Str. 14., ř. 8. Co zde *trpěn* má dělati, nechápeme. „Dodavek“ zde a na str. 15. mohl spis. raději vynechati, jako i poznámku 1. na str. 8. a 9., poněvadž, co se zde vykládá, není pro žáka a nemá pro něj také ceny, jsouc pouze graficky zajímavo, jak jsme dokázali v Osvětě 1886., str. 1086—1090.

Str. 16. Kterak přichází *kdo* do věty, že „někdy provádíme spodobu i pravopisně“? vždyť přece právě v *kdo* jest spodoba porušena místo správného stč. kto. — Nesprávno, že vyšší, nižší, povstalo spodobou místo vysší, nizší, neboť zde byla přípona *jьší*, srv. mlazší, tvrzší atd. Rovněž v *prostranek* místo *postranek* není spodoby, nýbrž vsuvka *r*. — *Vystouplý* nestojí za *vystoupilý*, jsouc odvozeno od vystoupnouti, srv. padlý od padnouti. — Do téže řady jako *pondělí* za *po neděli* nelze počítati *Bohuš* za *Bohuslav*, *Vávra*, *Bartoš*, *Bárta* atd.; neníť v nich nic vysuto ani odsuto, nýbrž jsou to tvary kratší z pohodlí vzniklé. Také ve tvarech *Kojetský*, *Vsacký* za *Kojetínský*, *Vsetínský* není nic vypuštěno; vzniklyť tvary ty od jmena a osoby Kojata, Vsata atd. Kralodvorský není zkráceno z Královédvorský, nýbrž Královodvorský, ježto první část složeniny musí býti kmenem.

Str. 17. Stažené *prý* lze i jinak vyložiti než z praví. — Machek, svrchky nestojí proti pravidlu, neboť přípona jejich jest ъkъ.

Str. 21. Falář nevzniklo podle kolář, srv. fláter z frater. Poddvorov není původní, nýbrž povstalo z Potvorov, ano se zdálo nehezké; srv. Hloubětín z Hloupětín (od Hlúpata). Silnice nestojí místo soumnice, jeť to pevná cesta a objevuje se slovo to už v UmR 1314. 1613 ze XIV. st., čím se vyvrací výrok Kottova slovníka, jako by se slovo to nenaskytovalo před XV. st. Nůsle nepatří sem, nepovstalyť prostonárodní etymologií z Neosvětely, nýbrž svraštěním z pohodlné výslovnosti: Neosvětely, Neosvtly, Neostly, Nóstly, Nósly atd. jako Mladotice, Mladotce, Mladtce, Mláce (na Plaště). — Tvary: odtud a odtad nejsou druhotvary jako slza, slze, nýbrž odtud spočívá na odtąd, odtad pak na odtęd, jako odkud odkad, odsud odsad, srv. pol. tąd tędy, kąd kędy. — Že by se v Čechách říkalo jen zástavka a ne také zastávka, jako na Moravě, není správno, ba naopak častěji se v Čechách říká zastávka.

Str. 22. Že by byl jaký rozdíl mezi řepa řípa, hrozný hrůzný, vyvrátil jsem už v Jagićově Archivu II. Rovněž není rozdílu ve významu mezi žal a žel, váže a víže, školní a školský. Za to ovšem pochopí každý, že jest rozdíl mezi vzdělati a zdělati, sprostý a prostý a tisíci jinými slovy, any předpony rozdíl ten působí; pročež podobné případy za dvojtvary uváděti nelze.

Str. 23. Všední nemůže vzniknouti ze slov: vše dni, nýbrž z vьsь-dьnь + jь = vše-dň, pronouminálně vše-dní, jako z vlastь-jь: vlášč — vlášší. Srv. všedeň, všídeň, dni f., na př. šat na všídeň, ke všídni (na Plaště).

Str. 24. Ve slovech pámbu, pantáta není druhé slovo příklonným, majíc svůj přízvuk, proto nepatří sem. — Spis. má časoměrné verše u nás za veliké pobloužení, poněvadž prý nás nutí každý okamžik vyslovovati slova nepřirozeně, s nepravým přízvukem; to ovšem, kdyby je kdo chtěl skandovati, ale to je cvičení a ne přednes, v němž každé slovo musí dostati svůj náležitý přízvuk.

Str. 25. Mramor není nutno pokládati za cizí, nýbrž jest to přesně tvořené slovo ze zdvojeného kmene mor-mor, jenž značí lesknouti se, jako v řečt. μαρμαίρω z μαρμαριω, μαρμάρεος. Kdyby slovo bylo cizí, bylo by se k nám dostalo bezpochyby z němčiny, kde zní marmul, marmel, marbel, z čehož by nikdy nemohlo povstati tak přesně tvořené mramor.

Str. 26. Rovněž nepocházejí z němčiny: okres, rada a některá jiná. — O stupňování hlásky *i* v *ě* (vid — věd) spis. ničeho neuvádí.

Str. 28. Kterak patří do hláskosloví excurs o vícedobých tvarech při supinu? Ovšem účel spis. jest patrný. — Brzy nestojí na místo brzí, nýbrž jest to instrumentál plur. od brъzъ, jako česky, hezky atd. — Kterak umí spis. věci podřazovati pod správná pravidla, vysvítá i z tohoto místa: „Za nynější *ě* psávali písaři koncem min. stol. vůbec *ie*. Zbytky tohoto pravopisu zachovaly se ve jmenech . . . Štiastný, Horaždiovice!" — Podobně pejsek (29.) nepatří pod pravidlo o dvojhlásce *ej* místo spisovného *ý*.

Str. 29. V Jirsík nestojí *rs* místo *ř* (Jiřík), nýbrž je to zdrobnělé Jursa (od Jura, Jíra), jež se dosud uchovalo; srv. Hlavsa a p. — Dceře nestojí místo dceři, patříť každé *k jinému* vzoru sklonby. Krofta neznamená korotev, nýbrž povstalo z Kraft s českou koncovkou. — Tvary stenati, v ústrety nepříčí se ústrojí češtiny a nepocházejí tudíž z ostatních jazyků slovan., srv. v střet, vstříc; co do *r* za *ř* srv. parez, starec, tovaryš, Kacerov a pod.

Uvedli jsme tuto výtky jen nejzávažnější, nechtíce se pouštěti i do četných jiných chyb nepatrnějších. Z našeho posudku pak patrno, že výrok o spise, jak jsme jej hned z předu uvedli, jest úplně odůvodněn a spísek že nemá ani praktické, tím méně vědecké ceny. K užívání snad ve škole se pro četné vady a úplnou nemethodičnosť naprosto nehodí. *Fr. Prusík.*

Hlídka programmův.

12. **O dějinách škol Píseckých, zvláště reálných** podává Jan **Matzner.** Výroční zpráva c. k. vyšších reálných škol v Písku za školní rok 1888. 8°. 40.

Kdy školy Písecké založeny byly, není o tom paměti. Jisto však, že jako jinde i v Písku při faře vznikla škola; Písek pak aspoň už v X. století měl svou faru. Ve škole při ní zařízené vyučovalo se tedy čtení, psaní a počítání, mimo to zpěvu a jazyku latinskému; rector či správce školy býval zároveň písařem při úřadě městském, kantor, jenž učil zpěvu kostelnímu, zastával též místo zvoníka a hrobníka. Ve válkách husitských poklesly i školy Písecké; Písečtí přichýlivše se k učení Táborskému, vypověděli universitě Pražské poslušnosť, což trvalo až do roku 1452, kdy je Jiří Poděbradský donutil, že odřekše se učení Táborského přijali učení mírnější strany pod obojí a podřídili opět své školy vrchní správě university, pod níž zůstali až do r. 1620.

Později staly se školy Písecké vyššími, což trvalo až do roku 1547; učitelstvo na nich bylo: rector, collega či conrector (někdy i 3), kantor a pomocník jeho succentor. Učitelé jsouce neženati přebývali pospolu v budově školní. Živi byli od platu, jejž bylo zámožnějším žákům platiti, dílem z důchodů fary Písecké, kde mívali své obědy; i obec vedla náklad na školy. Mimo to měli i jiné hojné příjmy vedlejší nahodilé, též jednotliví sousedé a paní hojných příspěvků peněžitých a potravních poskytovali na vydržování školy a žactva. Později mívali rector a kollégové řádný plat stálý, jenž se týdně vyplácel. V XVI. a na počátku XVII. století dávalo se bakaláři a collegům po 20, kantorovi po 12 a succentorovi po 4 kopách; ano i příspěvek na maso a chleb dostávali, ač měli denní stravu na faře.

Dohled ke školám vykonávali inspektoři, měšťané v literním umění zběhlí, kteří bývali v mladších letech sami učiteli; povinností jejich bylo častěji navštěvovati školu zvláště při zkouškách, které se konaly každé pololetí při sv. Jiří a Havle, načež se mládež odebírala na prázdniny; rovněž bylo inspektorům k tomu přihlížeti, by učitelé pořádek školní zachovávali. Všichni žáci, pokud nebyli domácí (bydlící u rodičův), měli příbytek ve školní světnici. Na vydržování žákův přispívalo se nejen z obce a důchodů farských, ale i sousedé střídavě dávali jim

obědy a i jiných dobrovolných dárků se jim dostávalo, hlavně různých podpor, jako z posluhování při službách Božích. Také bývali učitelé a žáci k slavnějším pohřbům za plat zjednáváni.

R. 1547 zabaveny jsou Píseckým pro účastenství v odporu proti Ferdinandovi I. všecky statky obecní i farní; schudlá obec byla nucena vyšší školy zrušiti a nižšími se spokojiti. Když však později se vzpamatovali a opět některých statků svých nabyli, zřídili si opět vyšší školy a jali se r. 1565 nové budovy školní stavěti, kterou dali ozdobiti četnými malbami a rýsováním na mokré maltě. Školy ty valně sešlé zachovaly se až do r. 1853; rozkládaly pak se na nynějším prázdném prostranství před hlavním vchodem do chrámu děkanského k západu a byly známy jmenem „na Bakalářích".

Že byl stav školstva Píseckého do r. 1620 velmi stkvělý, dokazuje to, že od dob Karlových vyšlo ze škol těch mezi mnohými jinými na 50 mužů z města Písku, kteří hodnosti bakalářské neb mistrovské dosáhli, učeností neb vlohami básnickými proslulí byli. Z učitelův, kteří na školách Píseckých až do války třicítileté vyučovali, jsou nám známi posud tito: Martin Kantor asi r. 1528, Vitus Trojanus ze Zatče (učitel Kocína z Kocinetu), Viktorin Sobenides ze Stříbra r. 1571, M. Daniel Schaenius z Kolína asi r. 1595, Václav Vroutecký ze Zatče asi r. 1597, Joannes Mitis ze Strakonic r. 1602, Jakub Krupský z Německého Brodu r. 1606 (r. 1610 vydal překlad spisu Plutarchova O vychování dítek), Havel Vašek z Kostelce r. 1606, Jiří Střela z Domažlic r. 1607, Pavel Černovický z Německého Brodu r. 1608 (r. 1614 napsal Vocabularium rhythmico-bohemicum), Vavřinec Pergner z Rakovníka r. 1614, Daniel Mikonius Hradištský r. 1604, Matyáš Jaroměřský r. 1608, Adam Razonius Pacovský r. 1613, Jiří Oborský Bzenecký r. 1614, M. Jakub Jakubae r. 1617.

Vyšší školy Písecké klesly ve válce třicítileté s městem Pískem, které r. 1620 téměř úplně zničeno a pověstnému Donu Martinu Huertovi v zástavu dáno jest; on přinutiv zbytky obyvatelstva, aby přestoupilo na víru katolickou, zřídil též školu katolickou, vykázav rektorovi ročního platu 50 a kantorovi 30 kop. Školy byly velmi špatně zařízeny; nedostávaloť se kněží katolických, nedostávaloť se učitelů a nebylo jich odkud chovati. Prvním rektorem uvádí se Jiří Skultetus. Teprve r. 1641, když Píseckým privilegia navrácena byla, počal se stav školy lepšiti; byla to ovšem jen škola nižší, dvoutřídní, v níž se děti katechismu, čtení, psaní a počítání učili. Rektorovi platívalo se ročně 35 zl., varhaníkovi od učení dětí též 35 zl., učitel neboli kantor chodíval po sousedech k obědu, a děti mu platívaly v sobotu krejcar (sobotáles).

Rokem 1778 nastávala Písku nová, lepší doba, bylot sem Klatovské gymnasium přeloženo. R. 1793 zřízena jest v Písku hlavní škola o 3 třídách a nazývána jest v Písku německou na rozdíl od *české* Josefa Martensa, jenž přišed do Písku z Putimě pro děti rodičův chudších, aby uměly aspoň česky čísti, psáti a počítati, zvláštní zařídil třídu; dětem těmto říkávali tehdy Martenčata. Ze školy té povstala později škola přípravná či elementární o dvou třídách.

Roku 1812 zřízena při hlavní škole Písecké 4. třída s učitelem kreslení; r. 1819 připojen k hlavní škole kurs pro čekatele učitelství, jenž trval do r. 1849. R. 1823 zavedeno na hlavní škole Písecké stavitelství jako řádný předmět. Roku 1832 zařízena pro dívky zvláštní škola trojtřídní a roku 1844 opatrovna pro malé děti.

Roku 1851 změněny obě čtvrté třídy hlavní školy v nižší reální školu, která se mohla ještě třetím ročníkem doplniti, i vyšší třídy měly míti 3 ročníky, následkem toho hlavní škola oddělena jest od nižší reálky. Roku 1858 doplněna jest nižší reálka třetím ročníkem. Avšak už roku 1859 starala se obec o to, aby se v Písku zřídila vyšší reálka česká, což ministerstvem 1. září téhož roku povoleno jest. Ježto však bylo mnohé ještě přípravy konati, otevřena teprve reálka r. 1860 a za ředitele povolán jest prof. Krejčí. Roku 1861 zavedli latinu do nižší reálky, ale po několikaletém pokusu latinu opět odstranili. Když roku 1862

Krejčí opustil Písek, ustanoven ředitelem Vojtěch Lešetický, po němž roku 1870 se stal ředitelem Frannt. Tonner.

Roku 1869 zavedena jest na reálce zkouška maturitní a r. 1873 rozšířena jest škola o sedmý ročník s francouzským jazykem jako povinným předmětem. Roku 1884 vystavěla obec novou budovu reálce, jež rokem 1886 převzata jest do státní správy. Roku 1886 zavedeno na základě zemského zákona vyučování náboženství do vyšších tříd. *Red.*

13. **Ku kvantitě české.** Napsal Dr. Jan **Máchal.** XIII. výroční zpráva c. k. vyššího gymnasia v Německém Brodě za rok 1888. 8°. 16.

Spis. vyšetřuje kvantitu deminutiv prvotních a nesložených utvořených koncovkami ьkъ (ъkъ), ьko (ъko), ьka (ъka), o nichž Miklošič učí, že slabiku předchozí prodlužují. Avšak positivních výsledků spis. nedošel, což se snaží vysvětliti několika příčinami, z nichž podstatně závažny jsou prvé dvě, totiž přizvukování původní i nové a střídání dlouhých slabik s krátkými, jako ve slovenštině.

Jednotlivě podotýkáme toto: Dialekticky, zvláště po pražsku, dlouží se (2. strana) také rádo *i:* pívo, jinde *a:* kášel (Pís., Plz., Roud.), jinde zase *a* se krátí: kamen, skala (Přb.). Str. 4: članek Pís., vaček Jičín. Str. 5: nůsek Pís. Plz. (obyčejně). Str. 6: spísek. Str. 7: obžinky, dožinky (obyčejně).

Str. 8: slunko není deminutivum od slunce, nýbrž od neužívaného sluno. Nedobře píše spis. zrcádko; jeť ovšem deminutivem od zrcadlo, avšak *dlo* není původní přípona, nýbrž *tlo*; z *tlъko* vysutím *l* povstane *tko*. Vědárko, škořápka (Plz., Pís.) jako studánka (13) vedle studénka.

Str. 9: jidélko (Pís. Plz), plátýnko, pouzdérko, pouzdýrko (Pís. Plz.). Str. 10: včala, včalka, včalička říkají také na Pís. Plz.; hnída častěji než hnida. Plucha vydá pluška, ne plužka.

Str. 11: lavka (Pís. Plz.). Str. 13: sekyrka (Pís. Plz.).

Ze všech úvah o kvantitě vysvítá, že podléhala rozmanitým vlivům, vymykajíc se nezřídka i základním pravidlům jazykovým, jako sirka, kde přec *i* povstalo z *ě* a tudíž by mělo býti *í*.

Spis. mohl dojíti aspoň v některé příčině jasnějších výsledkův, kdyby byl vzal v úvahu i ta jmena, jež svou povahou zůstávají původní kvantitě věrnější. Jsouť to *vlastní jmena* i osobní i místní, jichž spis. si naprosto nepovšiml. Uvádíme na př. jen Čapek, Nosek, Horka, Lhota proti nynějšímu čápek, nůsek, hůrka, lhůta. Taková vlastní jmena nesmějí býti opominuta při novém zkoumání o kvantitě, ana jsou nejspolehlivějšími svědky starodávných zásad v té příčině. *Red.*

14. **Odmiana rzeczownika w języku staropolskim na podstawie kodeksu Floryańskiego ze stanowiska gramatyki porównawczéj.** Napisał Alojzy **Steiner.** Zpráva c. k. gymn. v Brzežanech za rok 1888. 8°. 53.

Spis. obrav si úkolem vylíčiti sklonbu substantiv stpol. na základě kodexu Floryanského se stanoviska mluvnice srovnávací, obrací se nejdříve proti mínění Kopitarovu, dle něhož se žaltář ten skládá z 3 částí. Avšak spis. včet se bedlivě a důkladně v žaltář, nabyl prý dle úvah Nehringových dojmu, jako by celý text plynul z jednoho a téhož zřídla, a různosti jazykové že vznikly toliko interpolacemi a změnami přepisovačů; proto také tvrdí spis., že jazyk žaltáře jest jazykem jednolitým.

Chtě toho dokázati, zkoumá spis. deklinaci substantiv stpol. a hledí koncovky jejich ve shodu uvésti s koncovkami příbuzných jazykův, zvl. litevštiny, řečtiny a sanskrtu. Než nezachoval zde té míry, jaká jest žádoucí v programmě, v němž dle výslovného znění zákona mají rozpravy psány býti směrem přesně vědeckým. Toho spis. kdyby byl dbal, mohla se rozprava jeho scvrknouti na dobrou čtvrtinu, neboť spis. maje předpokládati, že píše pro znalce a ne pro laiky (jakož

se takové věci vůbec laikům nehodí), měl všecko zbytečné vynechati, co je vůbec známo a o čem nejznámější slovanští filologové, jako Schleicher, Miklošič zevrubně pojednávají. Při tom dvě věci nás zarážejí: jednak že spis. ani se nezmiňuje o jiných pracích sem spadajících, jako o Nehringově vydání, jednak že vývody jeho spočívají na zastaralých zásadách jazykozpytných, an odvozuje slovan. tvary přímo ze sanskrtu, jako by z něho jazyky slovan. pocházely, tak na př. genitivní *a* vyvozuje ze sanskr. *as*. Z *asja* nemůže nikdy povstati *ā*, nýbrž *oso*, jako ukazuje čes. sg. gen. česo, stsl. čьso; rovněž *go* (to-go) nepovstalo ze *sja*.

Kdybychom pak chtěli vyčítati všecky nesprávnosti aneb nedostatečně odůvodněná tvrzení, bylo by nám příliš rozsáhlou konati práci, neboť nedostatků takových jest hojně. Spis. slibuje na konec, že příště objasní sklonbu i ostatních částek jmenných jazyka stpol.; má-li míti práce jeho opravdovou cenu vědeckou, jest mu především obeznámiti se s nejnovějšími výtěžky slovan. jazykozpytu a pak uskrovniti se ve svých výkladech na míru co nejmenší, by se vůbec známé věci zbytečně nevykládaly. *Red.*

15. **O duale v češtině.** Napsal J. **Pelikán.** XXIV. výroční zpráva c. k. vyšš. gymnasia v Hradci Králové za rok 1888. 8°. 17.

Spis. zkoumá, jak dalece užívala dualu stará čeština při určitých pojmech. Příkladův uvádí hojně z různých památek, pomíjeje, jako jinde, i zde RK. a RZ.

Že by latinské octo bylo vzniklo analogií dualu (2), není správno, srov. skrt. aṣṭā; lit. asztůnì, stsl. osmь, jež předpokládají původní tvar na -m̥-i, srv. septem, decem. Místo kollektivní komposita (dvandva) lépe jest říkati slučovací komposita. Komparativ hlouběji jest nesprávný místo hloub. Chyb tiskových není rozprava prosta, na př. zájmem (13) m. zájmen; jím (13) m. jim a j. *Red.*

16. **Z cesty Palestýnou.** Vypravuje P. Jaroslav **Sedláček.** Výroční zpráva c. kr. české reálky Pražské za školní rok 1888.

Cestopis svůj auktor počíná vyplutím z Oděsy; hlavními stanicemi má Cařihrad, Beirut (odtud návštěva Damašku), Kaiffu (vycházka na Karmél), Nazaret (vycházka na Tábor), Nablús a Jerusalém (odtud návstěva Ain-Kárima, jeskyně sv. Jana na poušti, Betléma, Betfage a Bethanie); návrat do vlasti vykonán přes Jafu. Pan spisovatel vypravuje slovem stručným, prostým a vroucí zbožností posvěceným; všímaje si bedlivě znamenitostí místních i kras přírodních, zkušenosť vlastní proplétá zhusta vzpomínkami dějinnými; každou větu zdobí pel vypravování na autopsii založeného, pravdivosť a přesvědčivosť. Kdo jsi mysli zbožné a citu prostého, nejednu stať, jmenovitě pak „Chrám Božího hrobu“, čísti budeš s hlubokým pohnutím; kdo po Palestýně míníš se porozhlédnouti, nalezneš v našem cestopisu mnohý pokyn vzácné ceny praktické.

V jazykové stránce nápadný jest nedostatek pevného řádu ve vokalisaci předložek a ve psaní názvů a předem adjektiv od vlastních jmen odvozených; příkladem vytkneme jen: Svatá země (str. 36), Svatá Země (37), svatá země (37), svaté Zemi (37). *František Sobek.*

17. **Jaký byl původ robot a jak vzniklo nevolnictví.** Sestavil prof. Jos. **Neoral.** Výroční zpráva zemské střední školy hospodářské v Přerově za školní rok 1887—8.

Co do obsahu práci svou karakterisuje auktor sám slovem „sestavil“ a jest opravdu jen sestavením jednotlivých skutků; téměř nikde nehleděno ku příčinám a následkům, téměř nikde k souvislosti činitelů, tak že v celé úvaze nalezneš sotva sledy pragmatismu, a práce není tudíž odpovědí ku mnohoslibnému nadpisu. Jiné hlavní vady úvahy té vzešly odtud, že auktor buď málo si všiml, buď nepoužil děl ani takových, která každému jsou na snadě, na př. spisův Adámkových, a že v těch kusích, které čerpal z dějin Palackého, jinde neměl pevné ruky, jinde

vybral příliš mnoho, což pak jsouc mrtvým kapitálem způsobilo jasnosti obrazu celkového těžkou pohromu. Jinak nemůžeme nevytknouti věcí těchto: str. 1. O národě slovanském (m. o národech slovanských); str. 8. Syn jeho (Boleslava I.)... panství své daleko za hranice (čeho?) rozšířil; str. 10. Původcem zakládání osad německých byl král Přemysl Otakar I.; str. 14. Byly-li války husitské přesně náboženské, nesnadno rozhodnouti —, jejichž obsah nesrovnává se s pravdou.

Co do formy patrna jest všade snaha po správnosti jazykové; některých věcí však bychom přece nenapsali: str. 1. (říše Samova) *opět* se rozpadla (zase), majitelé (majetníci, držitelé); str. 6. též i (jednoho z nich dosti), země české (České, neboť po našem jest země Česká = Čechy, zemí českou bylo na př. Slezsko); str. 7. poprvé (po prvé); str. 8. i jinde: poněvadž ale (ale poněvadž); str. 10. za těchže (týchž), vrchole (vrcholu); str. 12. povinnen (povinen), výminka (na tom místě má státi výjimka); zařízení to se více nepřipomíná (již). Bylo to svedení se sebe nařknutí krádeže (svodem člověk sváděl se sebe nařknutí z krádeže).

František Sobek.

18. Die Beziehungen der Slaven und Avaren zum oströmischen Reiche unter der Regierung des Kaisers Heraklius. Von Ph. Dr. Mathias **Rypl.** Programm der deutschen k. k. Staats-Realschule in Budweis, veröffentlicht am Schlusse des Schuljahres 1888.

Po krátkém úvodu, jehož obsahem historická důležitosť Cařihradu, spisovatel vyličuje na základě pramenův i knih dějepisných nájezdy slovanské i avarské na půlostrov Balkánský až do r. 626. Jest to přehledné vypravování věcí známých, kterak totiž Slověné zaplavovali a sužovali země byzantské, kterak Avarové, sedíce pevně v Uhrách, založili si velikou říši po vlastech nejvíce slovanských, a kterak Heraklius nesmírně pokořen byv věrolomností chagana avarského i Chosrůsa II., náhle stane se rekem a vytrhne potrestat Peršanův. Zvláštní oddíl práce věnován jest obležení Cařihradu r. 626 od Avarů na souši a od Slověnů na Zlatém Rohu, jež samo o sobě a ve svých následcích líčeno jsouc na základě pramenů, tvoří jádro celého pojednání. Cařihrad spasil se tehdy v první řadě lstí, ale také vytrvalostí svého obyvatelstva, jež nabádáno jsouc patriarchou Sergiem kromě svého obyčeje opět jednou místo k penězům sáhlo k meči. Lstí zničeno jest loďstvo a slovanské jeho mužstvo, načež chagan ustav obléhati Cařihrad s hrozbou odtrhl od města (8. srpna). Zmařené toto Avarův předsevzetí bylo uhněteným Slovanům heslem, aby setřásli se sebe těžké jho avarské: první osvobodili se Korutané a Čechové. Té doby Charváti ze Zakarpatí proniknuvše s mečem v ruce (a nikoli podnícením a podporou Avarův!) sídly oslabených Avarův, usadili se jako vítězové v Illyrii, kdež jali se panovati Avarům i Řekům a spolek učinili s Herakliem proti Avarům. Episodicky vložena jest krátká úvaha o bytech i starších dějinách charvátských a srbských. Za Charváty přišli na půlostrov Balkánský Srbové a stali se jejich sousedy. Obojí tito Slované přitrhli do nových vlastí svých v pevném pořádku a vědomi sobě jsouce národního příbuzenstva svého; jinak Slověné, jejichž návštěvy pobalkánské nebyly než výpravy loupežné aneb aspoň podniky bez plánu. Odtud vysvětluje se vznik států srbsko-charvátských a zánik i bulharské jařmo Slověnův. Zavírá se tato stať pohledem na říši Byzantskou ve 2. polovině vlády Herakliovy i na byty Slovanů všech a otázkou, čím to, že mohutný národ, jakým za Sama ukázali se býti Slované, po něm ochabnul, až ocitl se ve smutné obraně, dokud nebyla zřízena říše Veliké Moravy.

Vůdčí myšlenky odpovědi jsou: 1. Slované neměli značnější moci ústřední, neboť zřízení jejich jsouc demokratické ničilo všelikou snahu po samovládě. Slované byli pokojní rolníci, až od nepřátel svých naučili se vládnouti mečem, což uměli zajisté důkladně za svého stěhování; bojovnosť jejich potrvala, dokud nenabyli nových sídel, vhodných k orbě; po té uměli třímati pluh i meč rovnou měrou. První samostatnosť připravil Samo Slovanům západním po vzoru německém. 2. Na Balkánském půlostrově severní Slověné upadli v jařmo bulharské, čímž zmařeno

sloučení jejich s ostatními Slovany pobalkánskými; podobně Srbové a Charváti, získáni byvše od Heraklia, odcizeni jsou Slověnům vůbec a bulharským zvláště. 3. Mezi Slovany hned za prvních věků jest dvojí proud kulturní (dvojí obřad náboženský). 4. Slované usadili se ponejvíce v krajinách liduprázdných a zpustlých a čistota krevní a spůsobilosť státotvorná stojí k sobě takořka v poměru opačném. 5. Slované měli to neštěstí, že nevyspěvše ještě ve zralosť politickou, dostali se do styku se surovými kmeny finskotatarskými a potom vydáni byli útokům říše Francké.

Toť stručný obsah zajímavé úvahy Ryplovy, při nížto dlužno vytknouti s pochvalou také naprostou objektivnosť auktorovu. *František Sobek.*

Drobné zprávy.

Důležitější nařízení nová.

Je-li při známce na vysvědčení taková **poznámka, že se jí známka ruší** (na př. v písemním nedostatečný, písemní práce chatrny, vědomosti kusé), náleží žáku **vysvědčení druhé třídy** se známkami v těch kterých předmětech nedostatečnými.

Vystoupí-li žák nedlouho (na př. třeba 4 neděle) **před ukončením pololetí,** nenáleží mu vysvědčení na odchodnou, nýbrž po rozumu vys. minist. výnosu ze dne 6. října 1887, čís. 13510, jen **vysvědčení semestrální,** které ovšem teprve po ukončení semestru vydáno býti smí. (C. k. školní rada zemská v Praze, 9. pros. 1888, č. 38.653.)

Ředitelstvo se vybízí, **aby, bylo-li posud sprošťěno zasýlání protokolů, od nynějška protokoly** o řádných i mimořádných poradách sboru učitelského opět pravidelně sem **předkládalo** a k protokolům o poradách měsíčních též **hospitační zprávy připojovalo.**

Probrané učivo, themata úloh českých i německých ve vyšších třídách, themata cvičeb řečnických, seznamy článků nebo míst memorovaných a číselný výsledek vyučování (udáním počtu žáků, kteří v tom kterém předmětě chválu zasluhují, a zase těch, kteří požadavkům nevyhověli) **buďte vykazovány spůsobem přehledným** v referátech o jednotlivých třídách; posouzení pak mravů, pilnosti a kde toho třeba, též prospěchu, jakož i prostředky, jichž užito neb o kterých se sbor učitel. usnáší k napravení nedostatků, buďte podávány v protokole samém. (C. k. škol. rada zem. v Praze, 27. listop. 1888, č. 44 381.)

Každý **návrh pro bibliotheku žákovskou** má býti **podepsán** od toho, kdo knihu navrhuje a tedy se za její obsah ručí.

Nemá nic býti zakupováno, o čem se sbor učit. neusnesl a čeho školní rada zem. neschválila. (C. k. škol. rada zem. v Praze 18. pros. 1888, č. 45.087.)

Dle sdělení, jež došlo c. k. škol. rady zem., neprovádí se prý všude spolehlivým spůsobem **péče,** kterou jsme výnosem svým ze dne 9. dub. 1888, č. 9481, ředitelům, pokud se týče správcům nařídili, aby žáci, v jejichž rodinách (bytech) nakažlivé nemoci vypukly, byly ihned od návštěvy školy vzdáleni, a neobrací se prý nutná pozornosť k tomu, **by se nakažlivé nemoci nerozšiřovaly.**

Vyzýváme ředitelstvo, by se co největší pozornosť obracela ku provádění předpisův, jež se týkají zamezování nakažlivých nemocí ve školách, k zachovávání čistoty a ku školnímu zdravotnictví vůbec. (C. k. škol. rada zem. v Praze, dne 25. pros. 1888, č. 48.341.)

Ve třídách souběžných budiž bedlivě k tomu přihlíženo, aby **postup** u vyučování byl pokud možná **shodný,** čehož bude snadno docíliti **častými** vzá-

jemnými dohovory učitelův. (C. k. škol. rada zem. v Praze, dne 2. ledna 1889, č. 47.461 ex 1888.)

Jeho Excellence pan c. k. ministr kultu a učby vys. výnosem ze dne 28. pros. 1888, č. 25.601 nedal místa žádosti, aby učebná kniha: **„Šanda, Měřictví pro vyšší třídy střed. škol, díl I. a II.“** obecně byla schválena, avšak svolil, by na těch ústavech, kde kniha ta jest zavedena, žáci postupující až do pravidelného ukončení svých studií ji užívali.

Počínajíc školním r. 1889/90 **nesmí** řečená kniha na žádném ústavě více **do V. třídy býti zavedena.** (C. k. škol. rada zem. v Praze, 9. led. 1889, č. 153.)

Jak nám c. k. místodržitelstvo přípisem ze dne 30. listopadu 1888, č. 30.151, sdělilo, shledal c. k. nejvyšší účetní dvůr, že ve kvitancích z diet a cestovních výloh při střed. školách v Čechách proti ustanovení výnosu finančního ministerstva ze dne 3. října 1884, č. 26.210, se vždy neudává, **kolik zúčtovaného obnosu na diety a kolik na cestovní výlohy vypadá,** a nařídil zároveň, by cestovní účty professorův a učitelův střed. škol budoucně **ředitel** toho kterého ústavu řádně **potvrzoval.** (C. k. škol. rada zem. v Praze, dne 2. ledna 1889, č. 46.360, ex 1888.)

Výnosem ze dne 3. listopadu 1880, č. 26.453, bylo ředitelstvu připomenuto, že úřady a **ústavy** podléhající c. k. školní radě zemské **své dopisy a služební balíky svědčící c. k. vyslanectvům a konsulárním úřadům v cizozemsku frankovati (vypláceti) mají** a že z povinnosti této vyňaty jsou toliko úřední dopisy do Turecka, kde c. k. úřady poštovní zřízeny jsou.

Během let stalo se pak zvykem jak při c. k., tak při k. uherských úřadech, že úřadové tito služební dopisy své svědčící c. k. vyslanectvům a konsularním úřadům v cizozemsku, nezasýlali přímo těmto úřadům, nýbrž že je předkládají ministerstvu záležitostí zahraničních, aby je dále dopravilo, nehledíce k tomu, zda s úřady těmi kurýrní spojení jest či nic.

Jak ministerstvo záležitostí zahraničních výslovně podotýká, jest taková praxe nejen neprospěšna, proto že spojena jest s průtahem a tudíž se ztrátou času, což v nutných případech věci, o kterou jde, snadno na škodu býti může, ale má pro jmenované ministerstvo, které, kde kurýrního spojení není, samo na poštovní spojení odkázáno jest, také ten následek, že v takových případech výdaje za porto samo uhrazovati musí, které do roka značnou částku činí a jmenovanému ministerstvu dle oboru působnosti jeho nikterak nenáležejí.

Ministerstvo záležitostí zahraničních vysýlá pak kurýry toliko do Londýna, Paříže, Mnichova, Štuttgartu, Drážďan, Berlína, Petrohradu, Varšavy, Bukurešti, Srědce (Sofie), Cařihradu, Říma a Benátek, a sice vždy po 14 dnech vyjímajíc Petrohrad a Varšavu, kam kurýrové se řídčeji a nepravidelně vysýlají.

Do míst právě uvedených jest ministerstvo záležitostí zahraničních ochotno dopravu služebních zásylek, které se jemu v obálce adressou opatřené a zapečetěné dodají, i dále zprostředkovati.

Stran všech ostatních míst, do kterých ministerstvo záležitostí zahraničních i vlastní dopisy také jen poštou zasýlati může, musí ono pro budoucnost odepříti takové zprostředkování z důvodů věcných i finančních.

Následkem výnosu vys. c. k. ministerstva kultu a učby ze dne 3. prosince 1888, č. 2185, upozorňujeme ředitelstvo na tento stav zmíněné záležitosti a ukládáme jemu, aby se zprostředkování ministerstva záležitostí zahraničních dožadovalo toliko pro služební zásylky, které se mohou vypraviti kurýrem, při čemž v záležitostech nutných ještě uvážiti třeba, zda by se přímé cestě poštovní neměla dáti přednost před dopravou kurýrní, která jest jen občasnou a stran Petrohradu i Varšavy zcela nejistou. (C. k. školní rada zemská v Praze, 27. ledna 1889, č. 46.553, ex 1888.)

Dle oddílu 9. oběžníku c. k. generálního ředitelstva rakouských drah státních ze dne 20. května 1885 vyhlášeného ve Věstníku vys. c. k. ministerstva kultu a učby ze dne 15. června 1885 v částce XII. pod č. 27. mají **„trvalé“ legitimace** vydané aktivním c. k. státním (a dvorním) úředníkům pro trati **rakouských drah** státních platnosť toliko v kalendářním roce, v němž vydány byly, a mají se neplatné legitimace koncem roku generálnímu ředitelstvu odevzdati.

Spolu připomínáme, že generální ředitelstvo tobolky na nové „trvalé“ legitimace na rok 1889 k vydání pohotovu už má a sice za výrobní cenu 30 kr. za jednu tobolku; jak už při prvním vydání ustanoveno bylo.

Co se týče zejmena vrácení neplatných legitimací podotýká se, že postačí, vrátí-li se tobolky tak, jak vydány byly, pročež nic nevadí, aby podobizny z nich se vyňaly a pro trvalé legitimace na rok 1889 vydané se upotřebily, pokud ovšem nýtky připevniti se mohou.

Konečně upozorňujeme, že do seznamu tratí podřízených c. k. generálnímu ředitelstvu rakouských státních drah, pro něž zmíněné legitimace platí, vložiti nutno nově otevřené trati státních drah Siverić — Knin, Horažďovice — Klatovy, Janovice — Domažlice a Horní Cerekev — Tábor, pak nově otevřenou místní dráhu Hanušovice — Ziegenhals, na níž c. k. generální ředitelstvo dopravu převzalo, a konečně trati státních drah Kriegerdorf — Rymařov, Erbersdorf — Würbenthal, Mürzzuschlag — Neuberg a Unter-Drauburg — Wolfsberg, na nichž jmenované řiditelstvo 1 ledna 1889 dopravu zahájilo. (C. k. školní rada zem. v Praze dne 24. ledna 1889, č. 1521.)

Přednášky z oboru slavistiky a příbuzných věd koná na universitě *Peštské* Oskar *Asbóth* v roce 1888—9 tyto: I. sem. Ruská mluvnice pro začátečníky. Drobnějších povídek Turgeněva čtení v ruském originále. II. sem. Snadnější ruská čtení pro začátečníky. Četba básní Kolcova v ruském originále. Působení církevně-slovanského jazyka na ruský jazyk spisovný.

Právo veřejnosti uděleno jest V. třídě soukr. gymnasia českého v Uherském Hradišti.

Největší dalekohled v Čechách stal se majetkem soukromé hvězdárny prof. Dra. V. Šafaříka na Vinohradech. Refraktor, o němž dnes zprávu přinášíme, proveden byl r. 1858 v proslulých dílnách Alvana Clarka v Bostonu pro anglického pozorovatele Dawese v Haddenhamu. Jest to první stroj Alvana Clarka, kterýž do Evropy se dostal i vyniká zvlášť v optické části neobyčejnou dokonalostí. Objektiv má 22 centimetrů v průměru a ohniskovou dálku 3 metry, jest proveden ze skla ulitého v Birminghamu od firmy Chance Brothers i dává tak dokonalé obrazy, že dělí i nejtíže rozluštitelné dvojhvězdy (na př. γ^2 Andromedy), jakž tomu nasvědčují práce Dawesovy v tom oboru zvláště vynikající. Kresby Marse v nevalně příznivém podnebí anglickém r. 1862 Dawesem provedené, vynikají podrobnostmi tak dokonale pozorovanými, že dnes i od nejlepšího znalce povrchu Marsova Schiaparellia v Miláně pokládány jsou z nejcennějších. Jak známo, jest dnes firma Clarkova nejdovednější v hotovení objektivů větších rozměrů a jejich rukama prošla velká řada výtečných objektivů od 15 cm. počínaje do největších, provedených pro Washington, Pulkovu, a nejnověji pro observatoř Lickovu v Kalifornii (1 metr v průměru). Od smrti Dawesovy uložen byl výborný stroj Clarkův prof. Šafaříkem pro Prahu získaný téměř po 25 let nepoužit ve skladech Londýnských, odkud teprve v říjnu roku minulého byl vyproštěn. Obtížnou rekonstrukci stroje Clarkova převzala chvalně známá firma bratří Jos. a Jana Friče, majitelů dílny pro stroje geodetické i astronomické na Vinohradech, kdež poslední jemné práce na stroji právě se ukončují. („N. L.“)

Z říšského soudu. Říšský soud jednal dnes o záležitosti, kterou správní soud již v neprospěch rozhodl a kterou se říšský soud zabýval již v posledním

období svém. Čtenářům našim jest spor znám. Professor obecního realného gymnasia ve Slaném Dr. *Krecar* a tamější lékař Dr. Formánek, kterýž od obce dostává roční remuneraci, zvoleni byli do obecního zastupitelstva, a politické úřady volbu tu potvrdily navzdor stížnostem proti ní podaným. Správní soud však rozhodnutí politických úřadů zrušil, a České místodržitelství dle platného zákona musilo volbu obou prohlásiti za neplatnou. Proti tomuto zrušení volby podal Dr. Formánek loni stížnost k říšskému soudu. Tento meritorní nález nevynesl. Prohlásil toliko, že pokládá se za kompetentní k rozhodnutí pře. Proto že však o ní rozhodl již správní soud, že stává v případě tomto kompetenční konflikt, a že říšský soud zůstavuje vládě, aby rozřešení konfliktu toho žádala zákonným způsobem až do nejbližšího období říšského soudu. Zákon ustanovuje totiž, že takovýto konflikt kompetenční mezi správním a říšským soudem rozhodne smíšený senát, jemuž předsedá president nejvyššího a kasačního soudu. Vláda prohlásila však, že takový smíšený senát nežádá a že je také předčasný v nynějším stadiu pře. Dosud že vláda stojí toliko vůči nálezu jednoho, totiž správního soudu, a že není vyloučena možnosť, že říšský soud rozhodne stejně, jako správní. Teprve, kdyby říšský soud vynesl opačný nález nežli správní soud, že nastal by pro vládu moment, kdy by žádati mohla, aby smíšený senát rozhodl, který z obou soudů, správní či říšský, je k rozřešení pře povolaným. Následkem toho že musí vyčkati dříve nálezu říšského soudu. Proto tento dnes o stížnosti Dra. Formánka meritorně jednal. Podavatel stížnosti ujal se sám slova a ukazoval k tomu, že jeho předchůdce zasedal bez závady v městské radě Slanské, ačkoli byl obecním lékařem ve vlastním smyslu slova, kterým on není, proto že nemá stálý plat od obce, nýbrž jen remuneraci, a proto že nevzat ani do přísahy. Zástupce stížnosti Dr. Eiselt shrnul důvody pro volitelnosť obecních lékařův, které jsme již při prvním líčení uveřejnili, a doložil, že celá lékařská intelligence s důvěrou ve spravedlivosť soudu říšského čeká jeho nálezu. Vládní zástupce rada ministerstva vnitra Dr. Helm prohlásil, že politická správa trvá na stanovisku, že Dru. Formánkovi passivní volební právo přísluší, že však České místodržitelství bylo dle zákona povinno, rozsudek správního soudu provésti. Říšský soud vynesl o stížnosti Dra. Formánka ve příčině jeho volitelnosti do obecního zastupitelstva ve Slaném tento rozsudek: Podavateli stížnosti volitelnosť bez odporu náleží, avšak České místodržitelství nedopustilo se žádné nezákonnosti. Ono samo podavateli stížnosti původně passivní volební právo přiznalo a teprv na základě nálezu správního soudu volbu jeho zrušilo, protože mu zákon z r. 1875 v konání nálezu správního soudu ukládá. Z tohoto důvodu musila stížnosť na České místodržitelství být odmítnuta.

Maturitní themata z programmův r. 1887—1888.

A) Z češtiny.

Jak platné služby vykonává nám sklo?

B) Z němčiny.

Worauf gründete das Habsburgische Haus seine Ansprüche auf Böhmen und Ungarn?

C) Z mathematiky.

I. Řešte rovnici: $12x^5 + x^4 - 157x^3 - 157x^2 + x + 12 = 0$.

II. Vzdálenosť středů dvou kruhů $c = 210{\cdot}8$ dm, společné tečny vnější svírají úhel $\alpha = 40^{\circ}\,10'$; odchylka β společných tečen vnitřních $= 110^{\circ}\,40'$. Stanovte poloměry obou kruhů.

III. Do daného kruhového kužele přímého vepíše se koule druhá atd. Jaký je součet povrchů a jaký součet krychlových obsahů všech koulí, jež se takto da-

nému kuželi vepsati mohou, je-li poloměr podstavy kužele $R = 145\,dm$ a svírají-li jeho přímky povrchové s podstavou úhel $\beta = 85^{0}\,34'$.

IV. Ke kruhu $x^2 + y^2 = 353$ vedeny tečny s přímkou $25x + 9y = 18$ úhel 45^0 svírající. Jak znějí rovnice těch tečen a které jsou souřadnice boků dotyčných.

D) Z deskriptivy.

I. Bodem m (— 3, 4, 5) vésti přímku M, jež přímku A [a (—1, —1, 2), b (— 6, 6, 6)] protínajíc || s rovinou C [$PX = 150^0$, $NX = 60^0$]. II. K ploše kuželové zobraziti bodem mimoležícím m tečnou || s danou rovinou ϱ a naznačiti bod dotyčný na ploše té. Řídící čára kruhová je na první průmětně, její střed s (0, 5, 0), poloměr $r = 4$, vrchol v (6, 0, 5), bod m (8, 2, 2). Rovina ϱ je || s osou x, jejíž první stopa P ($y = -2$) a druhá N ($z = 6$). III. Zobraziti perspektivný obraz pravidel. osmistěnu a sestrojiti meze vlastního i vrženého stínu, jakož i vržený stín úseku mn na osmistěnu. Osmistěn dotýká se vrcholem svým (a) roviny základné a úhlopříčna jím procházející je na rovinu tuto kolmá. Vrchol a (2, —8, 0), délka hrany = 7. Úsek mn [m (2, 0, 0), n (2, 0, 12)].

Distance = 40, úběžník rovnoběžných paprsků σ ($x = 15$, $z = -1$).

Literatura.

Redakce došla tato díla:

a) Od spisovatelů.

Nowa Zběrka melodiji k hornjołužiskim pěsnjam. Zhromadžił Ludwig **Kuba**. Ze zawodom wo narodnym hudžbnym wumjełstwje łužiskich Serbow. (Z Časopisa Mačicy Serbskeje.) Budyšin 1887. 8⁰. 38. 78. Cena ? Čím dále tím více mizejí národní písně a s nimi mizí značný kus ducha národního, a není snad bohužel daleka doba, kde všude nivellisující moda je úplně vytlačí v zapomenutí. A přece jest v nich tolik poesie, tolik bohaté látky k poznání národa. Proto pozorujeme na všech stranách, že s jakýmsi chvatem se národní písně vedle národních pověstí sbírají, aby se ještě v čas zachoval ten drobet, jejž zachovati lze. Děje se tak u všech slovanských národův — u nás snad nejméně! Velezáslužné se tedy podjal práce Čech L. Kuba, an v národě nejmenším ze svých bratří slovanských, jenž nejvíce ohrožen jest, chodě dědinu od dědiny po Lužici studoval a sbíral zbytky národních písní, které ještě zachytiti bylo lze. Aby pak hudební cena jejich vynikla, připojil zároveň nápěvy k písním sebraným, k nimž přidal i četné z jiných sbírek.

V úvodě k písním těm pojednává spisovatel o hudebním umění lužických Srbů, načež vykládá o prostonárodních nástrojích jejich, totiž o huslích srbských, tarakavě (píšťale podobné klarinetu, ale trochu tenčí), dvojích dudech (s měchem a kozlíkem) a lulavě (píšťale); na konec klade texty písní, jež sám sebral. Přejeme si ze srdce, aby kniha tato došla co největšího rozšíření jak k vůli krásným, svérázným písním lužickým, tak i proto, že snahy spisovatelovy zasluhují co nejlepšího ocenění: nebo jen tak spisovateli nebude ubývati chuti k pokračování v záslužné práci té.

Kurze Russische Grammatik von Dr. Oskar **Ásbóth.** Leipzig 1889. m. 8⁰. X. 146. Cena ? Peštský professor universitní Ásbóth napsal dílo toto bezpochyby zvláště pro své posluchače a sluší vyznati, že měl na zřeteli nejen praktickou, ale i vědeckou stránku knihy; výklady jeho zajisté všude spočívají na půdě vědecké, zvláště část o slovese. Spis. právem nejednou vytýká důležitost přízvuku, jenž dodává jazyku zvláštního rázu jeho, proto také označuje všude přízvuk i v paradigmatech i ve cvičeních. Uspořádání knihy jest praktické: shrnuv krátce v jedno to, co potřebí znáti o jednotlivých zvucích, počíná hned,

aby cvičba mohla býti volnější, slovesem быть, дѣлаю a говорю, načež přechází ke sklonbě substantiv a ostatních jmenných částek, pak probírá zevrubně sloveso a zakončuje mluvnici krátkou naukou o předponách a předložkách.

K zevrubnějšímu vštípení látky nalézá se v knize hojně vhodných i praktických příkladův v obou jazycích, totiž ruském (s výslovností až po str. 40) a německém. Na konec pak týmž spůsobem položil několik vhodných kouskův ku čtení. Tisk i veškera úprava knihy jest velmi úhledna.

Значенія множественнаго числа въ русскомъ языкѣ. А. Ae. Потебни. Воронежъ 1888. v. 8°. 76. Cena? Spis. ve velmi zajímavém dílku tom uvažuje o významu pluralu substantiv, jejž roztřiďuje v 6 oddílův. Ježto zjev ten v různých jazycích příbuzných, čím více zpět kráčíme, tím shodněji se objevuje, časem však nezřídka mizí, netřeba dokazovati, že také v staročeštině se proti nové češtině častěji užívalo pl. mnohých substantiv. Třídí pak spis. pl. co do významu takto:

1. Pl. hyperbolický či patheticus, majestaticus, reverentiae. K hojným dokladům spisovatelovým dodáme z češtiny některé doplňky; sem patří na př. knihy, knížky modlicí; čísti na knihách; zváti na obědy; smlouvy svatební; nepatří však sem изъ навий, въ навехъ, nýbrž na str. 36, neboť jest to tolik jako „z mrtvých, v mrtvých," jak jsem dokázal v Kroku I., 28., k čemuž dodávám: z svých navi UmR 1159, z čehož vysvítá, že i v češtině může se pl. doložiti a možná i u Dal. čísti: do naví.

2. Pl. k označení jednotných věcí pozorovaných po stránce množstva částí na př. kalhoty, hace, gatě, housle, dudy, gajdy, moldánky, varhany, varhánky, kleště, nožíky, nůžky, nosidla, máry, dveře, vrata, prsi, saně, vidle, vidličky, podávky.

3. Pl. dělitelných věcí, na př. zmrazky, škvarky, výpary, strusky, výčesky, pačesy, cucky, slivky, kvasnice, otruby, sena, otavy, sněhy, ledy, prachy (obilní), písky.

4. Pl. místa na př. blata, v hlavách, v nohách atd.

5. Pl. času na př. zoře, o obědích, o svačinách, o polednách, prvospy, v soumrky RK., nešpory, žně, sena, senoseky, otavy, obžinky, ochmelky, postřižiny, svatby, svátky, kříže (křížové dni), svátosti, oltáře (Boží Tělo), ohně (sv. Jana Křtitele), přástky, táčky, močidla, Napajedly, jmeniny, narozeniny, křtiny, námluvy, časy (od těch čas, do těch čas), doby (v ta doby).

6. Pl. stavu na př. ve tmách, ve snách, nedostatky, hněvy, sváry, vády, smíchy, úsměšky, dřímky, závody; nemoci: píhy, neštovice, spalničky; instrumentál pl. velmi, taky, česky atd., mlčky, klečečky, plačky a pod.

b) Od nakladatelův:

Programmy poslaly dále tyto ústavy: gymn. v Kotoru, gymn. v Břežanech, reálka v Písku.

Bayerova Moravská knihovna pro náš lid. Pořádá a vydává Fr. Bayer. V Třebíči. 8°. Nakladatel J. F. Kubeš. Cena seš. (o 3—4 arších) 10 kr. Roč. I. (1888). Seš. 8. Hercegovské obrázky: Gavran Paša. Serdar (J. Třeštík).

Časopis turistů. Red. V. Kurz. V Praze. Nákladem Klubu českých turistův. 8°. Cena ročně 2 zl. Ročník I. Číslo 1. Čím méně u nás dosud učiněno v příčině turistické a čím více nás naši sousedé Němci předhonili, tím upřímněji vítáme první tento a jediný podnik český, k jakému se klub turistů českých odhodlal. Kdo trochu více cestoval, všude se žalem pozoruje, jak jmeno české do pozadí zastrčeno, a to netoliko v blízké cizině ale i v samých hranicích vlasti naší, jako na Šumavě a jinde. Nadějeme se, že klub českých turistů se o to postará, aby se poměry ty v náš prospěch změnily; jedním z prostředkův mu má býti uvedený časopis, jemuž z plna srdce hojného rozšíření přejeme. Obsah jeho

jest tento: Polodenní výlet do Šárky se 3 vkusnými ilustracemi. Turisté ve Švýcarsku (E. M. Rutte). Zprávy spolkové.

Česká Revue. Red. V. **Kučera.** Ve Vídni 1889. 8°. Cena ročně 7 zl. Ze sešitu 1. a 2. vyjímáme články tyto: Hr. Lev Tolstoj jako myslitel (V. Mrštík). O pessimismu (H. G. Schauer). Lev XIII. a moderní společnosť (H. G. Schauer). Naše literární bilance za rok 1888 (Artur). *O starých i nových Adamitech (Ad. Heyduk). — O listě tomto nelze nám dosud pronésti hotového soudu, z jednotlivých rozprav však chvály zasluhuje článek O pessimismu, který jest psán asi v tom směru jako Moderní filosofie J. Durdíkova. Článek Mrštíkův zasluhuje výtky pro pravou motaninu ve sklonbě jmena Tolstoj. Který pak pravý znalec ruštiny a slovanských jazyků vůbec by mohl vedle Tolstého, Tolstému napsati „u Tolstoje, po Tolstoje, Tolstojova ducha, díla Tolstojova, spisů Tolstojových?“ a tak píše spisovatel, jenž nám chce líčiti ducha výtečníků ruských, sám patrně ani neznaje ducha jazyka jejich! Jak by se tu naše ucho vzpíralo, kdybychom říkali Tlusteje, Tlustejův místo Tlustého? Nešvar takový smlčeti, bylo by jej podporovati.

Kapesní slovník světový. Sestavil Josef **Rank.** V Třebíči 1889. Nakladatel Jindřich Lorenz. 16°. Cena sešitu (o 22 str. s illustracemi) 15 kr. Sešit 1.: A — Antibarbarus. — Dílo toto veškerým uspořádáním svým jest jediné v naší literatuře a jsouc prakticky zařízeno a slušnými illustracemi ozdobeno dojde zajisté u nás co nejhojnějšího rozšíření, poskytujíc stručňounkým obsahem zprávy o nejpotřebnějších věcech tomu, komu jde hlavně o význam toho kterého předmětu a ne o zevrubný o něm výklad. Tisk jest velmi úhledný a jasný, kapesní formát pak k tomu příhodný, by slovník mohl býti příruční knihou třeba i na cestách. Slovník vyjde úplný ve 20 sešitech a celé dílo bude státi 3 zl. Zevrubněji promluvíme o něm, až se bude nalézati celý v rukou našich.

Кіевскія Университетскія Извѣстія. Redaktor V. **Ikonnikovъ.** V Kievě. 8°. Cena ročníku (12 svazkův o 15—20 arších) 6½ rub., se zásylkou 7 rublův. Ročn. XXVIII. Svaz. 11: Náčrt srovnávací anatomie svalstva tváře živočichův i člověka (J. Popovkij. Str. 87—102). Scleroma respiratorium (N. Volkovič. Str. 169—190). O vylučování rtuti z organismu močí (V. Borovskij. Str. 41—74). K památce padesátiletého objevení chinonu $C^{12}H^4O^4$ (P. Alexějev). Kritika: Literatura sv. Graala za posledních let (N. Daškevič). Meteorologické tabulky pro Kiev (K. Žuk a G. Florinskij) za květen 1888 průměrem: tlakoměr 745·9 mm. (největší průměr 752·4 dne 18., nejmenší 735·6 dne 26.), teplota vzduchu + 14·4 C. (nejv. pr. + 21·7 dne 19., nejm. + 6·6 dne 13.), srážky 0·8 mm. (nejv. 7·4 dne 26.

Muzeum. Czasopismo Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych. 8°. Red. Maur. **Maciszewski.** We Lwowie. Nakładem Towarzystwa. Rocznik V. Sešit 1. a 2. *O rzekomych i istotnych wadach gimnazyów.* Napisał emeryt. Mnohé jsou stížnosti do škol, ale velmi často neoprávněné, avšak v tom mají pravdu, že jsou žáci přetahováni: v jedné třídě učí se mládež stále mluvnici latinské a řecké a zmoci jí nemůže. Tu se professor nespokojuje tím, aby žáci rozuměli vyloženému pravidlu, ale musí se ještě učiti nazpaměť všem paragrafům, kterých je několik stovek, a ke každému z paměti citovati aspoň dva příklady vyňaté z mluvnice. Na druhý rok se professoři změnili, žáci neučí se už doma žádné mluvnici nazpaměť, professor spokojuje se, umějí-li svými slovy dáti zprávu a místo citovaní paragrafu a příkladův zpaměti žádá, aby rychle ten který paragraf v mluvnici vyhledali, aby jiné přiměřené příklady tam obsažené předčítali a podobnosť ukazovali. Oddechnou-li si žáci z latiny a řečtiny necítíce v předmětě tom přetahování, za to zase celé dni a noci učí se mathematice a ještě všeho zmoci nemohou. V jiné zase třídě žáci věčně toliko píší to, co professor mluvil, a doma místo toho, aby se oddávali učení, musí celý čas totéž přepisovati na čisto; professor toho nežádá, ale oni se učí z těch skript, nebo pro toho professora nestává.

učebných knih, ont se jich nedrží. A nyní možná si představiti, co se děje v takové nešťastné třídě, která se dostane pod samé takové professory! Svatá pravda, že, kde není paedagogův, není také učitelův, to jest učitelův takových,, kteří by žákův nepřetahovali (kdo není dobrým *znalcem povah lidských*, nebude nikdy dobrým paedagogem. *Red.*). Ale odkud se berou ti paedagogové? Jeden vstoupí s tou vlastností pojednou do školy a jako mladý supplent učí výborně; jiný nabude té výbornosti po několika a ještě jiný po dlouhých teprve letech praktiky; jiný konečně sestará se, ale paedagogem nebude. Často se chválí prospěch obecných škol proti středním a to tím, an učitel obecných škol, než do školy vstoupí, jest k tomu naváděn, kterak má jiné učiti; toho však při učiteli gymnasijním není. Na učitele gymnasijního skládá kandidát důkazy před kommissí zkušebnou, že ví, jakých meter a jaké prosodie užíval Plautus i Terentius ve svých komédiích, na jaké třídy dělí se rukopisy Horatiovy, jakou platnost mezi nimi má Blandinius, s jakých rukopisův vyšly editiones aldinae; kandidát dovede oceniti, zda Telemach obraceje se s poptávkou k Mentorovi, chce se nejprve dověděti o jmeně hostě, či o jeho otčině, nebo Nitsch, Lehrs i Ameis velice se tu různí, který asi z těch učenců tu vážnou otázku nejlépe objasnil atd.; totéž lze říci i o jiných předmětech, avšak jest otázka, zda ten, kdo takové věci dovede, bude také dobře učiti naše děti v gymnasiu. A kdyby se nadto kommissi zkušební přihodilo něco lidského a udělila qualifikaci člověku s vědomostmi nepřávě tak ohromnými (a s lidskými příhodami třeba přece počítati), tu bychom před sebou neměli ani paedagoga ani podivuhodných vědomostí. Třeba také uvážiti i to, že z professorův universitách, rozhodujících o qualifikaci učitelově, málokterý byl kdy učitelem a nejeden jsa na universitě jistou veličinou, nevynikal výborností paedagogickou, jsa někdy učitelem gymnasijním. Odkud tedy mají se bráti paedagogové, když se stát o ně nestará? A poněvadž prospěch ve školách závisí výhradně na paedagogovi, proto o pravé qualifikaci na učitele nemá rozhodovati zkouška universitní, nýbrž *kommisse paedagogická* ze schopných a osvědčených paedagogů složená. Takovými paedagogy by měla vláda obsazovati střední školy v městech universitních a kandidáti navštěvující výklady fakulty filosofické, musili by navštěvovati také různé třídy středních škol; z toho budou míti věcší prospěch než z pouhé přednášky paedagogiky a zkoušky z ní. Zkouška universitní má býti toliko zárukou, že muž, jemuž stát má svěřiti vychování svých dětí, jest v náležité míře v naukách vzdělán; ostatek by měl každý učitel býti k tomu přijmíván, aby se v naukách svého oboru dále vzdělával, a kdo by to pracemi literárními prokazoval, měl by, jak redakce Muzea navrhuje, býti povýšen do vyšší třídy hodnostní.

O algorytmie Bernarda Wajewodki napisał Placyd Dziwiński. Jubileusz 300néj rocznicy założenia gimnazyum sw. Anny w Krakowie. W sprawie językowéj. Napisal Piotr Parylak. Spis. se právem zastává tvaru *pasorzyt*, srov. čes. pasořit, pasořítek.

Promocya ucsniów. Často slýchati jest výtku, že se mládež ve školách jen učí, ale nevychovává, že dbají výhradně o rozvoj umový, ale zanedbávají mravního a fysického. Poslední výtka jest pravdiva, ale ne vinou učitelův, any některé ústavy nevyhovují ani nejskromnějším požadavkům hygieny. Ale o rozvoj rozumový i mravní stará se škola dle daných instrukcí; prostředkem paedagogickým povzbuzujícím mládež školní v obojí příčině té, jest *klassifikace*. Ona má býti bezohledně spravedlivá a přísná; ale i v tom musí býti zachovávána míra, by se nežádalo na žáku ničeho, čemu se neučil neb co převyšuje síly mírně nadaného. Tu však narazíme na největší obtíž, neboť není žádného určení, co vlastně jest minimum vědění. Instrukce ponechávají nalezení náležité míry samému učiteli. K vyrovnání pojmů jednotlivých učitelův o minimum doporoučí se vzájemné hospitování učitelů a ještě více přiměřené knihy učebné, které by v sobě obsahovaly to, co žák z každé třídy věděti má. Avšak prospěchu žactva jest na újmu přeplněnost tříd a množství parallelek; tu se musí státi náprava, která jest možna jenom tak, aby se zřídilo tolik středních škol, kolik jich při třídách normálně naplněných skutečně jest potřebí.

Jakby należało ułożyć Wypisy polskie dla gimnazyum wyższego. **Napisal** Piotr Parylak — *Extemporalia* przez W. Szczepańskiego. Mají-li v prvé a druhé třídě gymnasijní za školní práce dávány býti extemporalia či komposice? Mezi oběma jest ten rozdíl, že při komposici má žák text práce před sebou, při extemporale zase má ho v paměti; mimo to při komposici žák sám si rozdílí čas k vypracování jednotlivých částí, kdežto při extemporale učitel udává tempo práce. Srovnáme-li instrukce starší (OE 154) s novějšími (41), vidíme takovou stilisaci, z níž pravé methodě v té příčině důkladně vyrozuměti nelze, tak že zastávači i komposic i extemporalií si mohou instrukce vykládati na svou stranu. Článek dokončen bude příště. Ruch naukowy. Rozmaitości.

Naši mládeži. Obrázkový časopis pro mládež dospělejší. Red. J. Vl. **Krátký.** V Praze. Nákladem J. R. Vilímka. 4°. Cena ročně (12 sešitův) 3 zl. Ročník XIV. Sešit 12. má vedle dokončení dřívějších článků tyto nové: *K rodné vísce (Jan Nečas). Sternberg na Sázavě A. B. Šťastný. *Pokyny (J. Soukal). *V čarodolu (F. Hyšman). Z doby Husitské (A. Šťastný). — Ročník XV. Sešit 2. má nové články tyto: J. V. korunní princ Rudolf (B. Čermák). *Veveří (J. Soukal). Český král Vladislav II., vítěz milánský (B. Čermák). *Malá kuchařinka (M. Červenka); s illustrací. Vzpomínky z prázdnin. II. Dobrodružství na Šumavě (J. E. Hulakovský). *Veský hřbitov (M. Červenka). *Zpívejme (Fr. Polášek). Rozmanitosti.

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redakcí a nákladem V. **Vlčka.** V Praze 8°. Cena ročně 7 zl. 20 kr. Ročník 19. Seš. 2. má nové články tyto: Černá Hora a její nejnovější zákonodárství (J. Trakal). Republika San-Marinská (K. Jireček). Setník Halaburd (V. Vlček). Great Eastern (L. Hajniš). Jak se John Bull žení (V. de Brandt). *Rechtor (J. Kaluš).

Ottův Slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze. 8°. Cena sešitu (o 48 stránkách) 36 kr. Sešit 27. a 28. obsahují četné články životopisné, zeměpisné a lékařské. Články obšírnější jsou: Historie Andělů z Ronovce, starožitné rodiny vladycké, která měla původ svůj od pánův z Tetína, životopis Andersenův, Andriollia, znamenitého polského illustrátora, životopisy maďarských hrabat Emanuela, Julia a Aladára Andrassyů. Lékařské články obšírnější, psané prof. Hlavou, Maixnerem a j., jsou: Aneurysma, Angina, Angiologia (cévosloví), Angiom (nádor cévový), Angioneurósa. — Sešit 28. téměř celý zaujímá článek Anglie, a sice vylíčen její horopis, geologické poměry, vodopis, podnebí, květena, zvířena, obyvatelstvo, zemědělství, průmysl, poměry náboženské, školství, jazyk a literatura. K sešitu 27. připojena jest příloha *Antilopy*, k sešitu 28. *Anglické tunnelování.* Přimlouváme se za to, aby veliké a důležité pro nás dílo toto bylo hojně odebíráno.

Paedagogické Rozhledy. Red. J. **Klika.** V Praze. Nákladem Odboru literárního a paedagogického při Ústředním spolku jednot učitelských v Čechách. 8°. Cena ročně (10 sešitův) 2 zl. 50 kr. Ročník II. Ze sešitu 1. a 2. uvádíme články tyto: Jak dítě tělesně a duševně se vyvíjí (E. Formánek). O zjevech předcházejících paedagogiku novověkou (G. A. Lindner). Kterak obracovati soudy kategorické (F. J. Zámečník). Rozhledy literární. Hlídka časopisecká. Obzor školský.

Památky archaeologické a místopisné. Red. Dr. Jos. Lad. **Píč.** V Praze. 4°. Cena ročně (4 sešity) 3 zl. Díl XIV. Seš. 7. a 8.: Mužský a jeho okolí v ohledu archaeologickém (J. L. Píč). Z hrobu u Libčevsi (J. Smolík). Památky architektonické nalezené při opravě kostela sv. Jiří na hradě Pražském (M. Lüssner). Starý portál kaple sv.-Václavské (J. F. Mocker). Nález mincí v starém Postřekově (J. Smolík). Příspěvky k dějinám českého mincovnictví (E. Leminger). Městec Heřmanův. Město a velkostatek v Chrudímsku (A. Rybička). Rodiny šlechtické v XV. a XVI. století v Plzni usedlé (J. Strnad). M. Jiřík Kezelius Bydžovský (J. Pekař). O některých starobylých památkách chrámu sv. Jiří

na hradě Pražském (M. Lüssner). Zprávy o starodávných malbách na domech Kutnohorských (J. Šimek). Mohyly v okolí Milavečském a Chrástavském u Domažlic (F. Lang). Kouzla a čáry starých Čechů (Č. Zíbrt). Zprávy a drobnosti.

Slovník česko-cikánský a cikánsko-český, jakož i cikánsko-české pohádky a povídky. Sepsal a přeložil P. Josef **Ješina,** farář ve Zlaté Olešnici. V Hoře Kutné 1889. Nakladatel Karel Šolc. 8°. Sešit 3. Cena 20 kr. V sešitě tomto ukončena jest část cikánsko-česká. Aby dílo bylo úplno a vrhalo pravé světlo i na život cikánů, následovati budou ve 4. sešitu zajímavé cikánsko-české pohádky a povídky, vlastní plody cikánského národa. Ponecháváme si na konec promluviti zevrubněji o pozoru hodném díle tom.

Vesmír. Obrázkový časopis pro šíření věd přírodních. Redaktor prof. Fr. **Nekut.** V Praze 4°. Cena ročně 6 zl. Ročník XVIII. Čís. 8—9. má nové články tyto: Králevic Rudolf. Chov lososů na Orlicích. Česká zvířena stepní (J. Kafka). Podzimní výlet k tounkám u Neratovic (F. Klapálek). O výživě ptactva (E. Šedý). Plžové na levo točení. O americkém axolotlu. Různé zprávy.

Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien. Red. V. v. **Hartel, K. Schenkl.** Wien. 8°. Cena ročně 12 zl. Roč. XL. Seš. 1.: Das deutsche Lesebuch der Zukunft (J. Schmidt). Spis. se přimlouvá za to, aby v nižších třídách byla četba jednotná, braná z oboru německé literatury, zvláště národní, a aby volena byla tak, by se žák četbou učil mluviti i psáti, ježto četba má míti hlavně formální ráz. Prosa střídej se s výborem básní, jež mají býti ve spojení jak s články prosaickými tak s ostatními úkoly třídy. — Bemerkungen zu einer Satzlehre (zunächst des Griechischen) auf wissenschaftlicher Grundlage (G. Vogrinz). Spisovatel touží do toho, že se syntaxi klassických jazyků nevěnuje proti tvarosloví ta péče, jež jí dle duševní povahy její přísluší, a dovozuje, že jest nutno syntaxi vědeckou vzdělati, což umožněno jest průpravnými pracemi mnohých filologův srovnávacích. — Literarische Anzeigen. Augenuntersuchung der Schüler des k. k. Gymn. zu Innsbruck im Schuljahre 1887—88. Zur Maturitätsprüfung. Miscellen.

Ženské listy. Nákladem Ženského výrobního spolku českého. Redakcí Elišky **Pechové-Krásnohorské.** V Praze 8°. Ročně (12 čísel) 1 zl. 80 kr., poštou 2 zl. Roč. XVII. Čís. 2: Společenské postavení ruské ženy (Pavel Durdík). Čím prospěl národ náš evropské vzdělanosti (J. Sokol). Směs. Panna Mandelína z Hradce (Z. Winter). Španělský románek (G. Preissová).

Nástin psychologie se zvláštním zřetelem ke theorii vychovatelství napsal James **Sully,** M. A. Se svolením spisovatelovým dle druhého vydání anglického originálu přeložil Jan *Škola.* V Praze 1889. Nákladem J. Otty. 8°. Seš. 1. Cena 45 kr. — Anglická literatura je chvalně proslulá množstvím cenných prací filosofických, z nichž hlavní i do mnohých jazykův jiných jsou přeloženy. Bohužel nemůžeme říci, že by literatura naše měla nadbytek takových překladů. Proto s radostí vítáme spis nadepsaný, jenž vedle vědeckosti má i tu dobrou stránku, že psán jest obecně srozumitelně; jmenovitě pak kruhům vychovatelským spis bude vítán, an od výsledkův vědecké abstrakce uvádí k zásadám umění paedagogického. Hojná literatura odborná, již spisovatel uvádí, přijde vhod i přísnějšímu badateli. Obsah spisu, rozpočteného na 10 sešitů trojarchových, jest tento: I. Úkol a methoda psychologie. II. Úkony duševní a jich podmínky. III. Vývoj duševní. IV. Pozornost. V. Čití. VI. Vnímání. VII. Obrazování reproduktivní. VIII. Obrazování tvořivé. IX. Pojimání. X. Soud a rozumování. XI. City prosté. XII. City složité. XIII. Vůle. XIV. Činnost složitá. Dodatky.

Jan z Michalovic. Německá báseň XIII. věku. Vydal A. Kraus. V Praze 1888. Nákladem L. Masaryka v Hustopeči. 8°. 136. Cena?

Dramatická literatura.

Sofokleova Antigona objevila se konečně i na Národním divadle našem, jsouc už tak dávno slibována a toužebně očekávána. A musíme vyznati, že nás očekávání neklamalo. Bylať Antigona vypravena se vší možnou věrností antického jeviště i ostatní úpravy. Nastudována byla pečlivě a zdá se, jako by duch její byl nadchl moderní představitele její; s takou pietou přikročili všichni spoluúčinkující ku stkvělému dramatu tomu, jež ostatně svým dějem ze všech dramat Sofokleových nejvíce se blíží dramatu modernímu. V paní Sklenářové-Malé vtělila se ta tvrdá dcera Oidipova, a umění její dosáhlo vrcholu v loučení se životem; Haimona představil p. Seifert s žádoucí vřelostí i v podrobnostech; p. Bittnerův hlídač a p. Slukovův posel byly roztomile rázovité postavy. A co říci o velebném Teiresiovi p. Šmahovu? to nebyla líčená vášeň, ta vycházela z nejhlubšího nitra. Chory dle skládání Mendelsohnova důstojně doplňovaly představení v zaokrouhlený celek. Škoda jen, že správa divadelní nesáhla k výtečnému a veskrze poetickému překladu *Šohajovu!* — Obliba, jaké se Antigona u obecenstva těší — bylať už šestkrát při plném divadle dávána — jest ředitelstvu mocnou pobídkou, aby ve směru tom neustávalo.

Jakobín. Opera o třech dějstvích. Text Marie *Červinkové-Riegrové.* Složil Antonín *Dvořák.* Děj, jenž spadá do doby revoluce francouzské a odehrává se ve venkovském městečku v Čechách, jest tento: Bohuš z Harasova, jenž pro svobodomyslné snahy své, an chtěl poddaným otce svého vymoci volnosť, zavržen byv od otce strávil několik let v cizině, vrací se nyní, uprch z Paříže s padělanými listy průvodními, s chotí svou Julií do svého rodiště hledat smíru s otcem. Do městečka se má právě vrátiti starý hrabě Vilém, jenž je po dlouhou dobu míjel, chtě se vyhnouti žalostným upomínkám na zavrženého syna Bohuše a na milovanou choť, jež se utrápila žalem ze sváru rodinného. O dceru starého učitele Bendy, Terinku, uchází se myslivecký mládenec Jiří zároveň se starým purkrabím, jenž za to chce dáti Jiříka odvésti k vojsku. Ku sporu jejich hodí se Bohuš s Julií, tážíce se po starém hraběti. Purkrabí vykládá o jeho nepřítomnosti a rozpovídá se také o nezdárném synu jeho, jenž do světa utekl, nějakou poběhlici si vzal a nyní ve Francii patří k nejhorším buřičům, Jakobínům. Dovídaje pak se, že cizinci z Francie přicházejí, žádá za průkaz listin. V tom přijíždí starý hrabě v průvodu synovce svého Adolfa, jenž má po něm býti pánem statku. V druhém jednání chystá učitel Benda allegorickou hru na poctu novému pánovi. Bohuš s Julií žádají u něho za přístřeší, jehož se jim přese vší nedůvěru učitelovu dostane; ba on slíbí Bohušovi, že ho ještě před večerem uvede k starému hraběti. Adolf, jenž byl při vjezdu zahledl cizince, jest teskným tušením znepokojen a nařizuje purkrabí, aby cizince dal zatknouti a přístup k hraběti mu zabránil. Když pak Adolf odmítá stížnosti Jiřího do purkrabí, vystoupí Bohuš a mládence se ujme; pak vyčítá Adolfovi pikle, kterými jej oloupil o srdce otcovo; Jiří se dovtípí, kdo je ten cizinec. Za tím purkrabí přijde s mušketýry odvede Bohuše do vězení. Ve třetím jednání přichází hrabě Vilém s Adolfem dívat se allegorické hře. Vilém chce odznaky moci a slávy rodinné, jež mu přináší Flora, odevzdati Adolfovi, když tu Jiří předstoupí žádaje, uby hrabě dříve vyslechl uvězněného cizince. Adolf tomu zabrání podav hraběti francouzské noviny, kde stojí jmeno Bohušovo mezi Girondiny k smrti odsouzenými. Otec dojat jsa jest v bezvědomí odváděn; Jiřího spoutají. Klíčnici Lotince v zámku nařizuje Adolf, aby nikoho nepouštěla ke starému hraběti, a dává purkrabí rozkaz, aby oba vězně z rána odvedl v tajné vězení a protáhl výslech tak dlouho, až on bude uveden v držení statku. Věrná Lotinka chtíc zachrániti Bohuše, jehož chůvou bývala, hodlá uvésti Julii k starému hraběti. Julie prosíc před obrazem matky Bohušovy o vnuknutí, jak obměkčiti srdce otce jeho, rozpomene se na hraběnčinu ukolébavku, které ji Bohuš naučil. Zvuky harfy z pokoje hraběnčina přilákají Viléma, trýzněného výčitkami svědomí; v tom uslyší ukolébavku a domnívá se, že to přelud; Julie vyjdouc prosí za syna jeho, jejž právě mušketýři násilím chtějí odvléci

do vězení. Vilém pohnut káže Bohuše osvoboditi a přijímá jej se starou láskou ve své náručí. Adolf i purkrabí jsou ztraceni a Terinka dostane se Jiříkovi.

Kus jest, jak patrno, dobře sosnován a má některé velmi působivé sceny; něžnou poesií prodchnuta jest píseň Juliina v 3. jednání, jako vůbec libreto samo nepatří nikterak k těm tuctovým libretům, jež mají býti jenom podřízenou službou hudby a zpěvu. Libreto má býti vždy sourodou částkou opery, má býti dramaticky bezvadné, má poskytovati pěvci hojné příležitosti k tomu, aby se v úlohu svou náležitě vpraviti mohl. A takovým požadavkům vyhovuje libreto Jakobína v míře žádoucí. Avšak k této pochvale nemůžeme nepřipojiti malé kapitoly, která se týče nejen libreta tohoto nýbrž libret vůbec: míníme správnosť jazykovou. V té příčině musí libreto jako každá báseň dramatická býti bez vady. Než bohužel nebývá tomu vždy tak, jak ukážeme na Jakobínu, jenž patří, jak řečeno, k libretům nejlepším. Především vytýkáme přílišné zanedbávání správného infinitivu: hrát, promluvit, pět, říc a p. místo: hráti . . . říci. Na př. Zda *věřit* smím zrakům *to* svojim (78), kde se místo „věřit to“ mohlo říci lépe věřiti. K zlozvykům patří *mne* v accusativě místo *mě*; jeť *mne* gen., *mě* acc.; nadto jest zvláště ve zpěvu *mne* mnohdy velmi obtížno, kdežto *mě* jest mnohem snazší. Srov. O vyslyš *mne*, když rád *mne* máš (23). Úzkosť *mne* veliká o tebe souží (26). O běda, ty *mne* neslyšíš (28). *Mne* zničit chceš, *mne* vyzýváš (62). Jiný zlozvyk jest germanismus *tak*: Tak odbuď jej (19). Tak měj se k tomu (20). Tak ustaň již (22). Tak rcete (32) atd. K zlým návykům sluší také přičísti zbytečný genitiv místo acc., jako: mám k tomu práva (61). Grammaticky nesprávno jest: ústa vypoví m. vypovědí; béřu, béřou m. beru; berou (41, 42); zášť m. zášti (61. 74. 77.). Bičík „jízdecí“ nelze říci nýbrž jezdecký (57). Místo: „Dítě, zas otcově lásce jsi vrácené“ má státi: vráceno (79). Místo: s přáteli (16), vary (20) má býti naopak: přátely, vari.

Konečně se nemůžeme nezmíniti o krásné hudbě Jakobína, mátť na mnoze ráz národní.

Zprávy zasedací.

Královská Česká společnosť nauk.

Schůze řádných členů dne 5. prosince.

Nežli přikročeno k vyřízení předloženého programu, ujal se slova nově zvolený místopředseda společnosti, dvorní rada Dr. Karel ryt. Kořistka, aby připomenul veliké ztráty, spůsobené úmrtím předsedy J. Jirečka, c. k. ministra m. sl.

Pak podal ještě co odstupující hlavní tajemník zprávu, že dne 4. listopadu společně s vl. radou Tomkem co seniorem spol. nauk vyslovil bývalému pokladníku a řádnému členu naší společnosti blahopřání k jeho 90. narozeninám; dále oznámil, že Rozpravy obou tříd spol. z let 1887—88, spojeny jsouce ve 2. sv. VII. řady, jež se vydávají na podělenou, a uvedl konečně na vědomosť, že dne 4. prosince úřad hlavního tajemníka prof. J. Blouskovi odevzdal. K návrhu prof. J. Emlera vysloveny odstupujícímu hlav. tajemníkovi, nově zvolenému místopředsedovi, povstáním díky za dlouholeté vzorné úřadování jeho. — Pak usneseno, aby se slavnosti Riegrovy účastnila spol. nauk deputací, zavedena výměna spisů s Treaton Natural History Society a s Denison University. Do tisku přijata Kalouskova sbírka listin a zápisů města Bělé, byvši doporučena od prof. A. Gindelyho a J. Emlera. Konečně zvolen za předsedu společnosti dosavadní tajemník třídy historicko-filologické, vládní rada V. V. Tomek, na jehož místo taktéž volbou pomocí lístků provedenou povolán prof. J. Emler. Po krátkém prohlášení obou, že volbu přijímají, skončena schůze.

Poznámka. K soutěži fondem jubilejním zřízené přihlásilo se do 31. prosince 1888 tré rukopisův, a sice mathematický s heslem „Plzeň“, geologický s heslem „Non omnis moriar“ a mathematický s heslem „Lilavati“. Další o nich jednání provedeno bude počátkem r. 1889.

A. Třída historicko-filologická.

Dne 17. prosince Dr. J. *Kalousek* přednášel o listinách a zápisech Bělských, které vyjdou v Rozpravách nákladem Společnosti. Jsou to jednak privilegia městská z let 1345—1708, kteráž ukazují, kterak město Bělá, založené na královském panství Bezdězském, v době předhusitské těšilo se znamenité samosprávě a rozvoji, i vyrovnalo se městům královským; když panství dostalo se do rukou soukromých vrchností, město v době pohusitské šlo pomalu nazpět, až po bitvě Bělohorské nastal úpadek rychlý a hluboký. Zápisy k vydání uchystané vytaženy jsou z nejstarších knih města Bělé (1360—1540), ale týkají se blízkých vesnic, kteréž 1360 náležely pod městský soud Bělský. Objasnění, kterého se dostává těmi zápisy poměrům selským na panství Bezdězském, jest velice zajímavé a vzácné, ukazujeť se, že sedláci tamější co do osob i co do majetku požívali veliké volnosti, skoro jako měšťané.

Adolf *Patera* podal zprávu o listech, které vlastnoručně psal Bohuslav Alois Balbín v letech 1665—1667 z Klatov, z Krumlova Českého, z Prahy, z Litoměřic a z Jičína opatu kláštera Tepelského Raimundu Wilfertovi I. a knězi kanonie Tepelské, Aloisi Hackenschmidtovi. Listů těchto jest 47 a nalézají se nyní v archivu kláštera Tepelského pod číslem 1288. Listy tyto obsahují mnoho dějepisných zpráv a podávají nám jasný obraz činnosti literární našeho Bosl. Balbína ve výše uvedených letech.

B. Třída mathematicko-přírodovědecká.

Dne 7. prosince prof. *Čelakovský* podával zprávu o výsledcích letošního botanického výzkumu Čech a předložil hojný seznam nových důležitějších stanovisk vzácnějších rostlin, jemuž předeslán výklad o nových druzích, odrůdách a míšencích českých, letos ponejprve v Čechách pozorovaných. Jakožto nejzajímavější nálezy vytknul: Drosera intermedia na rašelinách v Českém lese u Eisendorfu objevenou, pak Helianthemum fumana u Ml. Boleslavi nalezené, dále Gentiana obtusifolia z Českého Rudohoří, Thalictrum simplex var. tenuifolium ze dvou míst v Polabí, Th. silvaticum od Kounova, Rosa tomentella z několika stanovisk a R. scabrata z Rudohoří, Rubus Sprengelii od Slatinou u Chrudimi, Potamogeton mucronatus a Equisetum hiemale var. Schleicheri, obě z Polabí. V Cesartium alsinefolium Tausch, které od časů Tausche a Kablíkové nebylo více sbíráno až teprve letos na stanovisku u Mnichova blíže Teplé, a kteréž vůbec jen nedostatečně bylo známo, rozpoznán zvláštní pro Čechy posud indigenní druh. Dvě vrby, Salix incana a nigricans zaslány ponejprve z Čech, a sice od Třeboně, ač nejspíše kdysi sázením tam zavedené. — Z nových odrůd jsou zmínky hodny: Equisetum litoralo var elatius Milde od Pardubic (druh sám z druhého Českého stanoviska), Achillea millefolium var. cristata Rochel z Polabí, Primula officinalis var. inflata Rchb. (P. pannonica Kerner), Pr. elatior var. serotina (vůbec nová to forma) od Rovenska, Vaccaria pyramidata var. grandiflora [Fisch.] (posud jen z jihovýchodní Evropy a z Orientu známa) z Polabí.

Ponejprve v Čechách nalezeny hybridní formy: Phyteuma nigrum × spicatum, Erigenon canadensis × acris, Pulsatilla pratensis × vernalis.

Celkem obdržel přednášející od více než 30 přispěvatelů jak seznamy nových stanovisk, tak i četné zásylky rostlin, což svědčí o živém a stále rostoucím zájmu širších vrstev pro botaniku vůcec a pro botanický výzkum český zvláště.

Prof. Dr. Ottokar *Feistmantel* přednášel o palaeontologických poměrech uhlonosných vrstev v Tasmanii. Až asi do polovice předešlého desítiletí uváděly se z Tasmanie obyčejně rostlinné zbytky jen z pánve Jerusalemské a od Spring Hillu severně od Hobart Townu. Byly původně uvedeny v díle Strzeleckiho a byly považovány jako podobné zbytky z východní Australie, co pocházející z útvaru kameno-uhelného. Ještě r. 1875 pojednal Crépin [1]) o nejhojnějším druhu,

[1]) Bull. de l'Acad. Royale de science de Belgique. I. XXXIE.

Thinnfeldia odontopteroides Morr., o němž praví, že pochází z „terrain carbonifère", klade jej do nejbližšího příbuzenstva Odontopteris alpina Gein. (z uheln. útvaru) a pro případ, že by se totožnosť nepotvrdila, navrhuje jmeno Odontopt. Morrisi. Brzy na to ale spracoval přednášející Floru australskou roku 1878 a 1879 [1]), a shledal, že tyto tak zvané uhelné rostliny z Tasmanie, shodují se s podobnými ze svrchních vrstev ve Viktorii, v N. J. Walesu a Queenslandě, a že jsou rozhodně mesozoické; pro výše uvedený druh, který původně co Pecopteris odontopteroides Morr. popsán byl, navrhl přidělení k rodu Thinnfeldia, a co takový se nyní všeobecně uvádí. Později byly odkryty rostlinné zbytky v uhelné pánvi na ř. Mersey, v sev. části Tasmanie. Ty obsahují hlavně různé druhy rodů Glossopteris Bgt., Gangamopteris M'Coy, a Nöggerathiopsis Fstm. — a ukazují takový ráz, jako rostliny uhlonosných vrstev Newcastelských v N. J. Walesu a jako vrstvy Karhárbárské v Indii. Jest takto domněnka o mladším stáří vrstev v pánvi Jerusalemské ještě dále dosvědčena, neboť v N. J. Walesu a v Queenslandě leží vrstvy s Thinnfeldia odontopteroides Morr. nad oněmi z rodu Glossopteris a Gangamopteris. Pan J. Stephen v Hobarttownu přednášejícímu před časem zaslal serii fossilií z pánve Merseyské, a jich určování jej o úplné shodě s takovými z vrstev Karharbárských v Indii zcela přesvědčilo.

Prof Dr. Ottokar *Feistmantel* podal zprávu o novém nálezu na rodu „Williamsonia" Carr. — Přednášející zaznamenává v krátkosti nález zajímavý, týkající se rodu Williamsonia. Williamson a Carruthers, kteří jej původně podrobně popsali, považovali jej za inflorescenci, po případě fruktifikaci jistých Cycadeaceí. Ve své monografii o indických druzích rodu Williamsonia pojednal přednášející o nich také co částech Cycadeacei. Později Nathorst, jak Saporta a Marion to popírali; prvý je kladl k Balanophoreím, Saporta za Conifery, k řádu Proangiospermae. Nyní ale oznamuje Narhorst, že nalezl druh Williamsonia angustifolia Nath. upevněnou ke kmenu a listům od Anomozamites minor (Brongn.) Nath., čímž tedy starší náhled o přináležení r. Williamsonia k Cycadeaceím jest opět uveden k platnosti.

Prof. K. Vrba předložil pojednání prof. *Kušty* v Rakovníku o valounech v kamenném uhlí u Kroučové a Studňovsi v permském útvaru u Slaného.

Konečně předložil prof. Dr. Jan *Palacký* supplement Boissierovy Flory orientalis.

Král. Česká společnosť nauk

konala v sobotu dne 26. ledna o 5. hod. odpol. veřejnou výroční schůzi. Nový předseda její po zesnulém Jos. Jirečkovi, prof *Tomek*, zahájil schůzi uvítáním shromážděného členstva, jež vyzval, aby vzdalo povstáním poctu členům Společnosti během minulého roku zemřelým. Jsou to mimo Josefa Jirečka, c. k. ministra m. sl., který zemřel dne 25. listopadu: hrabě Lev Thun, byl čestným členem Společnosti od roku 1842, a zemřel dne 17. prosince; Dr. Gerhard von Rath, professor mineralogie na universitě v Bonně, přespolní člen třídy mathematicko-přírodovědecké od roku 1877, zemřel 23. dubna; František X. Josef Beneš, c. k. konservator, od roku 1867 mimořádný člen třídy filosoficko-historicko-jazykozpytné, zemřel 20. května; MDr. Josef Vilém svobodný pán Löschner, emeritovaný rada ministerský, první tělesný lékař a protomedik dvorský, od roku 1855 dopisující člen třídy mathematicko-přírodovědecké, skonal dne 19. dubna; Jakub Feodorovič Holovackij, předseda archaeografické kommisse a cís. ruský státní rada ve Vilně, od roku 1850 dopisující člen třídy filosoficko-historicko-jazykozpytné, zemřel 13. května ve Vilně.

Z výroční zprávy, již podal hlavní tajemník Společnosti, prof. Dr. J. *Kalousek*, vyjímáme: V posledních dvou řádných schůzích roku 1888 byli nově zvoleni: za předsedu vládní rada Vácslav Vladivoj Tomek, za místopředsedu — na místo vzdavšího se prof. V. Šafíka — dvorní rada Karel rytíř Kořistka, za hlav-

[1]) V. Palaeontologica. Cassel.

ního tajemníka — na místo vzdavšího se ryt. Kořistky — prof. Dr. Josef Kalousek, za tajemníka třídy filosoficko-historicko-jazykozpytné professor a archivář městský Dr. Josef Emler. Po volbě nových členů, kteráž se vykonala dne 9. ledna 1889 má Společnosť: řádných členů třídy filosoficko-historicko-jazykozpytné 11, řádných členů třídy mathematicko-přírodovědecké 12, členů čestných 3, přespolních členů třídy filosoficko-historicko-jazykozpytné 19, přespolních členů třídy mathematicko-přírodovědecké 21, mimořádných členů třídy filosoficko-historicko-jazykozpytné 30, mimořádných členů třídy mathematicko-přírodovědecké 20, dopisujících členů třídy filosoficko-historicko-jazykozpytné 32, dopisujících členů třídy mathematicko-prírodovědecké 26, úhrnem má Společnosť členů 174. Vědecká činnosť Společnosti, kteráž záleží v přednáškách a spisech uveřejňovaných, šla r. 1888 svým pravidelným chodem. Třída filosoficko-historicko-jazykozpytná konala 17 schůzek, ve kterých bylo celkem 20 přednášek, ježto buď sami měli nebo ku přečtení zaslali tito pánové: Josef Emler (2), J. Kadlec (1), Josef Kalousek (1), František Kameníček (1), Jindřich Loewe (1), Ferdinand Menčík (1), Vácslav V. Mourek (1), Adolf Patera (4), Josef L. Píč (1), Justin Prášek (1), Vácslav V. Tomek (2), Antonín Truhlář (1), Josef Truhlář (1), Zikmund Winter (2). Třída mathematicko-přírodovědecká uspořádala 18 schůzek, ve kterýchž bylo 55 přednášek, kteréž konali nebo ke sdělení poslali pánové: Fr. Bayer (1), K. Chodounský (1), L. Čelakovský (1), F. Faktor (1), Otakar Feistmantel (1), J. Formánek (2), K. Fragner (1), Gohierre de Longchamps (1), Hermite (1), J. Kořenský (1), J. Kruis (1), Karel Küpper (1), Jan Kušta (4), M. Lerch (1), Frant. Machovec (2), A. Manheim (1), Th. Monin (1), Jan Palacký (7), F. Počta (2), Karel Preis (3), B. Rayman (2), E. Sekera (2), František J. Studnička (4), A. Sucharda (1), Tesař (1), Gomes Texeira (1), K. Vandas (1), M. N. Vaněček (2), J. Velenovský (2), J. Veselý (1), Karel Vrba (2), J. Vyrazil (1), F. Zrzavý (1).

Tyto přednášky a vědecké zprávy, jež pocházejí dílem od členů, dílem od nečlenů, nacházejí se věčšinou vytištěny ve Věstníku Král. České společnosti nauk za rok 1888, jenž v nejbližším čase bude se vydávati ve dvou osmerkových svazcích, rozdělených dle dvou tříd.

Kromě zpráv určených do Věstníka, Společnosť přijala několik věčších rozprav do svých aktových svazků, jež se vydávají v kvartu. Bylyť roku 1888 do tisku dány: Jana Gebauera Staročeské skloněni substantiv kmene -a; Josefa Kalouska sbírka městských listin a selských zápisů z nejstarších knih města Bělé pod Bezdězem: Františka Sstudničky Výsledky dešťoměrných pozorování za rok 1887; Františka Augustina o ročním pohybu elementů meteorologických v Praze; Josefa Velenovského kapradiny Českého útvaru křídového; M. Lercha o funkcích s obmezeným oborem jsoucnosti; Karla Kappera o geometrii ploch řádu 3. a 4.; Antonína Štolce monografie Českých tubificidů; Hermitův dopis o transformaci elliptického integralu druhého druhu. — Rozpravy, ježto se vytiskly roku 1887 a až do listopadu 1888, spojily se do dvou aktových svazkův a vydaly se jakožto VII. řady svazek 2., roztříděné podle dvou tříd; aktový svazek třídy filosoficko-historické obsahuje v sobě 5 rozprav, aktový svazek třídy mathematicko-přírodovědecké 12 rozprav s četnými obrazy. — Kromě toho byl loni vydán v osmerce Manualník Vácslava Korandy, jejž k tisku upravil pan Josef Truhlář; jest to důležitý pramen k historii strany podobojí v XV. století.

Též usnesla se Společnosť, že věnuje 500 zl. podpory k vydání nového svazku veliké sbírky památek práva Českého, kterouž přespolní člen p. Dr. Hermenegild Jireček uveřejňuje pod názvem Codex juris Bohemici. — Podpora 200 zl. byla udělena universitnímu docentovi Drn. Raýmannovi ku provedení prací o uhlohydratech.

Z fondu jubilejního, jejž nejmenovaný příznivec vědecké literatury České založil při naší Společnosti, roku 1888 nemohl býti udělen žádný honorář, poněvadž soutěžné spisy, zaslané ode tří spisovatelů, buďto co do věci nebo po stránce formální nevyhovovaly zúplna výminkám, ustanoveným ve statutě fondu jubilejního. Příznivějšího výsledku naděje se Společnosť do soutěži, jejíž lhůta vypršela dne

31. prosince 1888; byly v ní podány tři vědecké práce, o nichž bude se rozhodovati ve příštích měsících.

Od roku 1886 jest od sněmu království Českého Společnosti svěřeno vědecké vedení Archivu Českého, sbírky pramenů dějepisných česky psaných, kterouž František Palacký r. 1840 počal vydávati nákladem fondu domestikalního; také nynější pokračování té publikace vychází ve skladě a pod hospodářským řízením výboru zemského, a jest od země nadáno třemi tisíci zlatých ročně. Při nynějším zařízení jeden každý kvartový svazek této sbírky potřebuje o málo více než jeden rok, aby úplně byl zpořízen. Tím způsobem vyšel svazek VII. Archivu českého roku 1887, svazek VIII. r. 1888; svazek pak IX. nachází se v tisku. K obstarávání prací, kterých vyžaduje vědecké vedení podniku, Společnosť zřídila hned r. 1886 zvláštní kommissi, v níž se nacházejí tito členové: V. V. Tomek jakožto předseda, J. Kalousek jakožto jednatel a redaktor, pak Antonín Gindely, J. Emler, Jaromír Čelakovský, Jaroslav Goll a Antonín Rezek.

Do knihovny Společnosti přišlo nově výměnou asi 900, darem 70, koupí 57 svazků nebo sešitů. Dárcům, jichž jména výroční zpráva uvádí, vzdávají se slušné díky.

Počet akademií a jiných učených sborův, s nimiž Společnosť na vzájem vyměňuje sobě spisy, vzrostl loňského roku o 8, a činí na ten čas celkem 280, z toho čísla připadá 46 na mocnářství Rakousko-Uherské, 79 na říši Německou, 11 na Švýcary, 17 na Velikou Britanii a Irsko, 11 na Holland a Belgii, 15 na Francii, 12 na Italii, 1 na Španěly, 13 na Švédy, Norsko a Dány, 15 na Rusko, 1 na Srbsko, 1 na Bulhary, 2 na Rumunii, 1 na Řecko, 2 na Nízozemskou Indii, 1 na Japan, 1 na Afriku, 48 na Ameriku a 2 na Australii.

Řádní členové konali loňského roku deset schůzí, ve kterých jednalo se o běžných správních záležitostech Společnosti, a koly se volby funkcionářů i nových členů. Že Společnosť mohla zdárně pokračovati ve své vědecké působnosti naznačenými právě směry, to po stránce hmotné záviselo hlavně na podporách, jichž se jí dostává od sněmu českého a od ministeria kultu a vyučování. Fond jubilejní, již vzpomenutý, jejž Společnosť od r. 1884 spravuje, má nyní kmenového jmění 35.000 zl. ve státních úpisech. Výdajných příjmů měl fond až do konce r. 1888 zl. 4622·27, výdajův, vzešlých hlavně od r. 1887 honorováním a vydáním spisu prof. Vejdovského o zrání, oplození a rýhování vajíčka, bylo dosud zl. 1598·88, tedy počtem r. 1889 zbylo výdajných peněz zl. 3023·39. Na konec oznamuje výroční zpráva, že ve schůzi konané dne 9. ledna t. r. zvoleni byli za nové členy Společnosti tito pánové: za řádného člena třídy mathematicko-přírodovědecké MDr. Otakar Feistmantel, řádný professor mineralogie a geologie na českých vysokých školách technických v Praze; za přespolního člena třídy filosoficko-historické P. Fridrich Benifle, sottoarchivista vatikánského archivu v Římě, generální definitor řádu dominikánského provincie Německé; za mimořádného člena třídy filosoficko-historické ThDr. Antonín Lenz, probošt kapituly Vyšehradské, člen panské sněmovny; za mimořádného člena třídy mathematicko-přírodovědecké Dr. Ant. Hansgirg, gymnasijní professor a universitní docent v Praze; za dopisující členy třídy mathematicko-přírodovědecké Gohierre de Longchamps, professor matematiky na lyceu Karla Velikého v Paříži a Dr. František Sitenský, professor na vyšší hospodářské škole v Táboře.

Zpráva hlavního tajemníka prof. Dra. Kalouska vzata s uspokojením na vědomí, čímž první část programmu schůze vyřízena; na to měl nově jmenovaný řádný člen Společnosti Dr. Ot. Feistmantel přednášku „O všeobecných geograficko-přírodovědeckých poměrech pohoří Himalajského".

Nebude pro čtenářstvo naše nezajímavo, když k závěrku svého referátu podáme něco z historicko-statistického přehledu o král. České Společnosti nauk, jejž k stanovám společnosti připojil p. prof. Kalousek:

Česká společnost nauk povstala r. 1784 z volného združení vlasteneckých učenců, jehož počátky sáhaly zpět do r. 1770; dostaloť se jí státního uznání dvorním dekretem ze dne 3. listopadu 1784. Na půdě mocnářství Rakousko-

Uherského jest ona nejstarším sborem toho spůsobu. Od počátku pěstuje skoro všechny větve vědění lidského, převahou však vztahuje se její bádání a práce k zemi České a k minulosti její; toliko theologie a positivní právnictví byly z její činnosti povždy vyloučeny. Stanovy, jež sobě dala Společnosť roku 1784, byly po 50 letech přepracovány, a dosáhly zeměpanského potvrzení r. 1837. Jak při této revisi, tak i při pozdějších částečných proměnách ve vnitřním zřízení Společnosti, provedených r. 1840, 1849 a 1868, měl vynikající postavení a rozhodné účastenství historiograf zemský František Palacký. Od r. 1868 zřízenosť Společnosti nezměnila se v žádném podstatném kuse.

V čele Společnosti v letech 1784—1861 stáli příznivci ze šlechty: Karel Egon kníže z Fürstenberga, Prokop hrabě Lažanský, František hrabě Hartig, Jan R. hrabě Chotek a Frant. Ant. hrabě z Kolovrat Libšteinský; ti slouli presidenty, vlastně však bývali činni jakožto protektoři Společnosti. Ve schůzkách předsedali za let 1784—1868 všichni řádní členové po třídě, majíce při tom název direktorův. Na místo těchto dvou náčelníků nastoupil teprve r. 1868 předseda, občasně volený ze členů řádných; takovým byl František Palacký v letech 1868 až 1875. Josef Jireček 1875—1888, po němž nastoupil nyní p. vládní rada Tomek.

Funkcionáři Společnosti jsou mimo pány ve výroční zprávě již zmíněné: prof. Vrba druhým třídním tajemníkem a prof. Studnička pokladníkem. Kromě nich jsou v této chvíli řádnými členy, v pořádku podle dávnosti svého svolení, tito pánové: prof. ve v. Matzka, dvorní rada rytíř Höfler, prof. ve v. Löwe, prof. Hattala, prof. Gindely, prof. Šafařík, prof. Kvíčala, prof. A. Frič, prof. ve v. Josef Hasner, rytíř z Arthy, prof. Ludwig, prof. Lad. Čelakovský, dvorní rada Randa, prof. Gebauer, prof. Seydler, prof. Küpper, prof. Tomsa.

Publikace Společnosti vycházejí z největšího dílu ve dvou pokračujících sbírkách, totiž rozsáhlejší pod jmenem Rozprav (Pojednání), drobnější pak ve Věstníku (Zprávách zasedacích), kterýž r. 1859 oddělil se od sbírky prve jmenované. Dříve vydávaly se vědecké práce obou tříd ve společných svazcích, v posledních však letech vycházejí jak Rozpravy, tak i Věstníky rozděleny podle tříd. V prvých 50 letech, co Společnosť trvala, členové její užívali ve svých spisech z pravidla jazyka německého; ve druhém pak půlstoletí ve spisech Společnosti vzešlo znenáhla užívání jazyka českého vedle německého, a po r. 1837 také jiné vzdělané jazyky, jaký autor sám si vyvolí, připouštějí se zásadně i skutkem.

Hmotných prostředků mívala Společnosť po skrovnu, až teprve za posledních desítiletí znamená se polepšení v tom. Od státu požívala Společnosť hned od r. 1784 stále bezplatného příbytku. V letech 1800—1851 důchod její záležel v čistém výnose (ročně do 1000 zl.) ze schematismu země České, na jehož vydávání Společnosť měla výsadu. Od země dosáhla podpory teprve r. 1859; ta činila s počátku 1000 zl. ročně, byla pak zvýšena r. 1866 na 3000 zl., a roku 1883 na 4000 zl. Od nejvyšší hlavy státu dostalo se Společnosti po dvakráte podpory k vědeckým jejím účelům; poprvé r. 1791 obnášel dar 6000 zl., po druhé pak r. 1866 5000 zl. Od r. 1883 dostává od státu roční subvenci summou 5000 zl. I při skrovných důchodech svých Společnosť od r. 1800 vynasnažovala se, aby úsporami založila sobě majetek kmenový; ten do r. 1884 dospěl k výšce 40.000 zl. ve státních papírech. Roku jmenovaného, když Společnosť oslavovala své stoleté trvání, velikomyslný mecenáš založil při ní jubilejní fond k udělování cen a k vydávání vědeckých děl sepsaných jazykem českým; fond tento záležel původně ve 20.000 zl., od té pak doby byl svým zakladatelem rozmnožen na 35.000 zl. Na vydávání Archivu Českého poskytuje země ročně 3000 zl. Knihovna král. České společnosti nauk obsahuje nyní asi 16.000 svazků. Z největšího dílu jsou to spisy jiných akademií a učených sborů, jež dostaly se Společnosti výměnou, a jinde v Praze by se nenašly. Knihovna společenská vzrůstá tímto spůsobem stále a pravidelně.

Společnosť Musea království Českého odbývala dne 10. února o 10. hodině dopolední v staré zasedací síni radnice staroměstské valné shromáždění, které zahájil předseda *Karel kníže ze Schwarzenbergu*, vzpomenuv úmrtí korunního prince Rudolfa. Po tom přikročeno ku čtení zprávy jednatelské. Zpráva čte se německy; Fr. *Zákrejs* projevuje však přání, by zpráva četla se česky, an nikdo z přítomných zajisté nebude činiti proti tomu námitky. Jednatel Dr. Josef Emler praví, že společnosť je dvojjazyčná a že jest zvykem čísti každého roku zprávu jednatelskou v jiném jazyku: loni četla se česky, letos následkem toho čte se německy. Ježto shromáždění s tím souhlasí, pokračuje se ve čtení zprávy německy.

Nad úmrtím četných zesnulých členů vyslovuje se soustrasť.

Kníže ze Schwarzenbergu přijímá za svůj návrh jedn. zprávy, by ve příčině stavby musejní vysloven byl zemskému výboru a referentu jeho o záležitosti této Dru. Kvíčalovi dík povstáním. (Děje se.) Dr. *Kvíčala* děkuje a dokládá, že dík ten patří celému výboru zemskému, zvláště nejvyššímu maršálku zem. knížeti Lobkovicovi a členu stav. komitétu Dru. Škardovi. Připomíná, že pro příliš dlouhou zimu v roku minulém a pro nepříznivé počasí letní nemohla býti budova loni dokončena. Letos však budou veškeré práce na jisto dokončeny. Zadávají se již práce poslední, zvláště na mramorovou podlahu Pantheonu, jež bude jednou z nejskvělejších částí nového musea, i doufá, že v červenci také rampa u musea bude zřízena, a že všechny práce až na nepatrné výjimky budou dokončeny. Jako byla slavná minulosť společnosti musejní, tak přeje, by v nové budově kynula jí budoucnosť ještě skvělejší a to ve prospěch obou národností tohoto království.

Kn. K. Schwarzenberg žádá, aby Dr. Kvíčala byl tlumočníkem díků v zem. výboru a děkuje dále panu V. Náprstkovi za dar kostry velrybí.

Pan Náprstek díky ty odmítá, neboť nemá prý při tom žádné zásluhy; díky patří celému kroužku měšťanů, kterýž kostru velrybí pro museum zakoupil.

Dr. Emler oznamuje, že když zpráva jednatelská byla již v tisku, došel přípis od hrab. *Pallfya*, v němž tento sděluje, že Březnická knihovna jeho, čítající 1600 čísel, jest společnosti musejní k disposici, aby vybrala si z ní knihy vhodné a potřebné pro své sbírky; mimo to každá prý památka archaeologická, jež najde se na jeho statcích, náležeti bude museu.

Hr. Pallfyovi projevuje se dík, i tento projevuje potěšení, že vlídného přijetí nalezla ochota jeho prospěti museu království českého, k jehož prospěchu chce vždy pracovati co věrný této země syn.

K jednatelské zprávě ujímá se slova Dr. *Nejedlý*, aby pronesl jisté přání. Společnosť musea udržuje sbírky, jimiž prospěti se má národu samému a cizině má se ukázati též, co za slabých sil jsme snesli a dokonali. Sbírky jsou zdarma otevřeny však jen ve 2 všední dny, ale museum sloužiti má lidu k poučení, jakož i mládeži studující, leč kdo má času ve všední den museum navštíviti, zvláště když již o 1 hod. s poledne se zavírá? Řečník přeje si proto, aby výbor uvážil, zdaž by nebylo možno *nechati museum otevřené do 3 a 4 hodin, a to nejlépe ve středu a v sobotu, kdy studující odpoledne volno mají, a také snad v neděli, kdy pracující třídy jediné museum mohou navštíviti.*

Kníže Karel Schwarzenberg má návrh Dra. Nejedlého za odůvodněný, a žádá, aby jej písemně podal; podle stanov dlužno ale dříve návrhy členů k jednatelské zprávě odkázati výboru, ač-li nebyly již tři neděle před valnou hromadou výboru sděleny, což v tomto případu se nestalo.

Prof. Nekut přimlouvá se vřele za návrh Dra. Nejedlého, zvláště, aby studující mládeži ve středu a v sobotu návštěva musea byla umožněna. Výbor návrhy ty, jež se mu odkazují, uváží.

Fr. Řivnáč: Při zbudovaní musea brán byl zřetel k budoucnosti daleké. V prvé době bude ovšem nadbytek místností v budově musejní i doufá, že zbudou místnosti též pro umělecko-průmyslové museum, jež utěšeně zkvétá a jemuž skrovné místnosti v Rudolfinu nestačí. Podle stanov mají obsahovati sbírky musea i díla umělecká a protož zcela dobře — aspoň na nějaký čas — by mohly umělecko-

průmyslové sbírky v nové musejní budově býti umístěny. Bylyť by museu zajisté jen ku ozdobě. K tomu patří ovšem svolení společnosti musejní i výboru zemského. Prosí výbor, by vzal věc tu v úvahu, aby vstoupil se zástupci umělecko-průmyslového musea v jednání a aby o věci té konaly se porady.

Kníže K. Schwarzenberg uznává důležitosť návrhu p. Řivnáčova, má ale za to, že společnosti musejní nelze o věci té jednati, neboť budova náleží zemi a jest společnosti jen propůjčena. Bylo by proto dlužno, aby umělecko-průmyslové museum požádalo za svolení nejprvé zemský výbor, načež by tento společnosť zajisté za dobrozdání požádal. Bude ve výboru společnosti naléhati na to, aby nejprve zem. výboru dotyčný návrh byl podán.

Jednatelská a účetní zpráva se po té schvalují.

Dále vykonány doplňovací volby. Místopředsedou zvolen byl vládní rada V. V. *Tomek.*

Z výboru vystoupili letos dle řady V. *Náprstek* a biskup K. *Schwarz*, kteří opětně byli zvoleni.

Na místě zesnulého Josefa Jirečka zvolen do výboru na 2 leta ředitel K. Tieftrunk.

Za revisory účtů zvoleni opětně: Drahorád, řed. Nocar a J. Otto, kterýmž za dosavadní jejich ochotu vzdán dík.

Po té přednášel prof. Dr. O. *Feistmantl* „O geologickém významu srovnávacího studia fytopalaeontologického“ (česky) a řed. Dr. Vilém *Gabler* „o r. 1789“ (německy).

Ze zprávy jednatelovy vyjímáme:

Z členů činných zemřeli pp.: Jan Adolf kníže ze Schwarzenbergu, nejstarší člen společnosti, jenž téměř půlstoletí při ústavu našem se účastnil; Lev hrabě z Thunu a Hohensteina; ministr ve výslužbě, Jos. Jireček, člen výboru; František Beneš, konservator; rada Julius Seifert; Ottomar Beyer, knihkupec v Praze; Čeněk Bubeníček, velkoobchodník; Karel Feistmantel, ředitel hor a hutí; Frant. rytíř Plaček; Karel rytíř Šteffek. Z členů přispívajících zemřeli pp.: Jan Chlapec, jub. vrchní inženýr v Praze; P. Bonaventura Černý; Karel Kleinberg v Praze; Jan N. Mayr, Vácslav Svoboda, MChDr. Jan Spott, PhDr. Karel Taránek.

Dále vypočítává zpráva jednatelská dary peněžní, společnosti musejní věnované.

Přecházeje k záležitosti pro náš ústav nyní nejdůležitější, totiž k stavbě nového domu musejního, pokračuje jednatel, nemusím se o postupu jejím šíře zmiňovati, vidíť každý vlastníma očima, kam až byla dospěla. Že se minulého leta stavba ta neukončila, příčinou toho bylo jednak neobyčejně nepříznivé počasí roku minulého, jednak přílišná rozsáhlosť této monumentální stavby, ale hlavně to, že se odporučovalo dodělání prací některých na letošní rok prodloužiti.

Na tomto místě musím se též dotknouti toho, že správní výbor učinil zadání k zastupitelstvu zemskému ve příčině opatření vnitřního zařízení nového domu musejního, a sněm přijal zásadně na opatření vnitřního zařízení do nového domu musejního náklad 246.000—300.000 zl. na fond zemský, a na vnitřní zařízení knihovny a na opatření modelů různých předmětů vnitřního zařízení že povolil na rok 1889 — 26.000 zl. Dále učinil správní výbor podání k výboru zemskému ve příčině budoucího příspěvku zemského společnosti naší, jakož i strany příspěvku ke přestěhování sbírek, o čemž ve zvláštní kommissi bylo jednáno. I jest naděje, že aspoň do jisté míry žádostem společnosti naší bude vyhověno. Zde budiž mi dovoleno za blahovolnou přízeň zastupitelstva zemského k společnosti naší vysloviti nejvroucnější díky.

Přecházeje k vylíčení vědeckých prací od společnosti naší podporovaných, zastavím se nejdříve u přírodovědeckého výzkumu Čech. Přičiněním komitétu k tomu zřízeného, jehož předsedou princ Karel ze Schwarzenbergu, vydány byly tyto spisy: G. Laube, „Geologie českého Rudohoří“, II. díl, s 11 pohledy a sedmi geologickými průřezy; A. Hansgirg, „Prodromus českých řas“, 2 svazky se 130 obrazy; Fr. Studnička, „Základy dešťoměrných poměrů v Čechách“ se 6 obrazy

a 1 mapou; J. Kafka, „Sladkovodní mechovky země české“ s 91 obr.; K. Kořistka, „Mapa vrstevní Čech“, sekce VI., dohromady 4 svazky s 45 tiskovými archy a 1 velká mapa. Dokonč.

Spolek na podporování posluchačů filosofie na české universitě

oslavil dvacetileté trvání své přátelskou schůzí v Besedě Měšťanské, k níž se dostavili univ. prof. Dři. rektor F. J. *Studnička*, vládní rada V. V. *Tomek*, Jan *Kvíčala*, M. *Hattala*, Jos. *Kalousek*, J. *Emler*, Jos. *Durdík* a Jan *Palacký*, docenti české university prof. Dři. V. *Mourek*, Petr *Durdík* a L. *Píč*, gymn. ředitelé K. *Tieftrunk*, K. *Doucha* a Dr. Ed. *Kastner*, celá řada professorů středních škol a velký počet akad. občanů všech fakult.

Velmi zdařilý večer zahájil vřelou řečí, s bouřlivým souhlasem přijatou, starosta spolku Dr. Petr *Durdík*, vítaje srdečně účastníky večera, pořádaného v rozměrech skrovných *na oslavu 20letého jubilea spolku*, jehož činnost všeobecně co nejchvalněji známa jest.

Člen výboru, fil. stud. A. O. *Šlambor*, přednesl po té vzletnými slovy zprávu o 20letém působení spolku, jehož členy bývají příslušníci všech odvětví fakulty filosofické, a jenž za jmenovanou dobu vykázati se může skvělými výsledky šlechetné činnosti.

Řečník projevuje upřímný vděk studentstva těm professorům, kteří založili podpůrný spolek posluchačů filosofie i všem ostatním, kteří vznik jeho podporovali. Prvními zakládajícími členy spolku, jehož prvním předsedou a spoluzakladatelem byl nynější prof. akad. gymnasia Fr. *Prusík*, byli prof. *Tomek*, prof. *Kvíčala*, hrab. *Kounicová*, zesnulý školdozorce zemský *Svoboda* a j v. Spolek po dlouhou řadu let pořádá přednášky veřejné, jež jsou nejoblíbenější ze zábav vzdělávacích a podávají obraz pokroku vědy české. Během patnácti let spolku vynesly více než 4500 zl. Podpor poskytl spolek členům v částce téměř 7000 zl. R. 1883 zvolen professorský sbor fil. fakulty protektorem naší jednoty. Řečník končí prohlášením, že vděčná mládež studující dobře poznává své přátely a příznivce a že vidí ve svých professořích nejen své příznivce, nýbrž i své vůdce. (Hlučný potlesk.)

Kand. prof. Ant. *Kořínek* v delší řeči ujišťuje, že akad. mládež vždy lne k professorům universitním upřímnou a pravou láskou, že mládež ta má posvátnou povinnost býti vděčnou učitelům svým za zásluhy, jež mají o ni vedouce ji pravými cestami k bohatému zdroji nejrůznějších vědomostí. Řečník pronáší přípitek *přítomným univ. professorům*, by blahý osud dopřál jim, aby dlouhá ještě léta pracovati mohli ku prospěchu přísné vědy naší, akad. mládeže a svaté věci národa našeho! (Bouřlivý souhlas a volání „Na zdar!“)

K této zdravici odpověděl prof. Dr. **Kvíčala** slovy těmito:

Mladí přátelé a komilitoni! Řečník, jenž právě jmenem Vaším mluvil, a taktéž řečník předešlý radost svou projevili nad tím, že my, akademičtí učitelé Vaši, spolu s pány řediteli a professory škol středních v počtu hojném Vašeho přátelského večera se súčastňujeme.

Přišli jsme rádi k Vám a rádi dlíme ve Vašem kruhu, zvláště dnes, kdy oslavuje se *dvacítileté blahodárné působení spolku*, který plnou měrou zasluhuje naší podpory, jehožto protektorát sbor professorů naší fakulty převzal — spolku, jehož dlouholetým působením mnohým kandidátům učitelstva na středních školách, kteří nyní již ve veřejném životě zdárně působí, za doby jejich studií hmotná podpora zjednána byla.

Jsem zmocněn od přítomných velectěných kollegů svých, abych jmenem jejich prohlásil, že velmi milý dojem na nás činí vyjádření *vděčnosti*, kteréž bylo od těch, kteří Vaším jmenem mluvili, zde učiněno. Tento projev, který tak vřelým způsobem se stal, nemá patrně rázu jenom obvyklé všední zdvořilosti, nýbrž my jsme přesvědčeni, že to jde ze srdce (Výborně! Tak jest! Potlesk), a buďte Vy přesvědčeni, že to také jde k srdci (Výborně! Hlučný potlesk). My věříme

a důvěřujeme Vaší vdečnosti! Vděčnost jest zajisté významnou ctností českého lidu. Netresce se sice u nás, jako to bylo u starých Peršanův, nevdečnost dle přísného zákona positivního, ale nevděčnost tresce se v českém národě dle zákona éthického přísným a těžkým trestem, trestem opovržení a všeobecné nevole. (Výborně! Tak jest! Dlouho trvající potlesk.)

Že vděčnost jest významnou ctností českého národa, to dokázal a dokazuje náš milý národ při hojných příležitostech, při kterých s největší pietou oslavuje zejmena památku svých buditelů nesmrtelných (Výborně! Potlesk) a všech mužův, kteří zásluhy mají o prospěch národa. A český student, pravý český student je také vděčný (Výborně!), vděčný zajisté je z hloubi srdce svého!

Ani tomu jinak nemůže býti! Vy, mladí přátelé, vstoupíte za nedlouho sami do činnosti veřejné, nastoupíte úřad učitelský. A jaké krásnějši odmény by se Vám mohlo dostati za Vaši práci, než vděčnost Vašich žákův. (Výborně! Potlesk.)

Tato vděčnost Vašich budoucích žáků síliti Vás bude ve Vašem namáhavém úřadě, bude Vám nejkrásnější odménou za svědomité konání Vašich povinností. Kdybyste sami nyní co studující citem vděčnosti nebyli naplněni, neměli byste žádného práva žádati od svých budoucích žáků, aby oni Vám vděčností spláceli. (Výborně! Hlučný potlesk.)

Avšak, mladí přátelé, théma o vděčnosti vede mě také ještě jinam. Vy zajisté, mladí přátelé, vděčnost poviunou osvědčíte také v jiném oboru, vděčnost pravím *ku svému národu, z jehož středu pocházíte.* (Výborně! Potlesk.)

Tuto vděčnost k národu svému a celému státu, jehožto důležitou částí český národ jest, nemůžete však lépe osvědčiti, než když co nejhorlivěji a nejsvědomitěji připravovati se budete k budoucímu povolání svému, když nyní a příště budete vědu co nejvytrvaleji péstovati a když při tom budete míti vždy také blaho národa svého a státu na mysli. (Výborně!)

Nevěřte tomu, mladí přátelé, četli-li jste snad někde výrok, jenž dávno by již měl býti odstraněn, že prý věda jest sama o sobě účelem, čili, jak se po německu praví, Selbstzweck.

Proti tomu mylnému, převrácenému, škodlivému výroku můj velectěný přítel, pan vládní rada professor *Tomek*, nejednou co nejdůrazněji se ohradil a my spolu s ním.

Věda má arci za cíl svůj poznání skutečnosti a pravdy, ale toto poznání pravdy má vésti *k ušlechtění povahy a mravův*, má vésti *ku prospěchu národa a státu!* (Výborně! Bouřlivý souhlas.)

Náš národ, milí přátelé, jest proti jiným národům poměrně nečetný, avšak český národ má mnohé a závažné záruky svého trvání. Takovou zárukou jest jeho slavná minulost a dále čilost a svěžest našeho národa. (Výborně!) Jest to zajisté zjevem bezpříkladným, že národ náš z nejhlubšího úpadku v době úžasně krátké tak se povznesl, že se stal důležitým činitelem nejen v ohledu politickém, nýbrž také v ohledu kulturním, v oboru vědy, literatury a umění. (Výborně! Výborně!)

Záruku svého trvání má však také národ náš v tom, že jest v mocném svazku státu rakouského, jehožto jasná dynastie ochrany poskytuje a poskytne vždycky všem národům a nedopustí, aby některý národ byl potlačen. (Výborně! Hlučný potlesk.)

Bylo by to pošetilostí a bylo by hříchem, pochybovati o životní síle našeho národa a přemýšleti snad o tom, s kterým národem jiným by český národ měl splynouti. (Výborně! Nikdy!) *Se žádným národem nechce a nebude nikdy chtíti splynouti.* (Výborně! Bouřlivý souhlas.) On chce trvati a bude trvati jako národ český. (Opětný potlesk.)

Také menším národům vykázáno jest čestné místo v kulturní historii, a mezi těmi ode dávna jest národ český, jenž *v oboru vědy, literatury a umění* podivuhodné činy vykonal. (Tak jest! Výborně!) Božská prozřetelnost vdechla a vštípila nejen jednotlivcům, nýbrž také celým národům touhu po zachování sebe. (Vý-

borně!) Nesmíme tedy, jestliže národ náš poměrně méně četným jest, oddávati se pessimismu. A jestliže čtete někdy výrok, že jest to železným zákonem přírody, aby slabší silnějšímu podlehl, odpovězte na to Vy, mladí přátelé: Ale zákon, jejž my z historie známe, jest ten, že i malé a slabé věci zdárným pěstováním a svorností vzrůstají a tak se sesilují, že nepodlehnou. (Výborně! Dlouho trvající potlesk.)

Úvaha, že národ náš méně četný jest než jiní národové, nesmí nás vésti k malomyslnosti, nýbrž *k dvojnásobné horlivosti*, a to, mladí přátelé, klademe Vám na mysl, abyste také Vy ve svém povolání budoucím vždycky se snažili nedostatek naší mnohosti nahrazovati dvojnásobnou horlivostí, nadšeností a svorností. (Výborně! Hlučný souhlas.)

Mladí přátelé a komilitoni! Slibte nám v tomto okamžiku, v kterém my mezi Vámi dlíme, že vděčnost zachováte vždycky k svému milému národu, že zachováte vděčnou mysl k staroslavné universitě, jejímižto občany akademickými jste, a že zachováte vděčnou mysl k svým učitelům. (Výborně! Slibujeme!)

Slibte nám, že horlivě a vytrvale budete pěstovati vědu a že nikdy nebudete vědu a lásku k vlasti a k národu pokládati za protivy neslučitelné, nýbrž že pěstujíce vědu budete míti vždycky na mysli blaho národa svého a blaho celého státu. (Výborně! Slibujeme! Potlesk.) Slibte nám, že odvracovati se budete vždy s nevolí od všelikých nešlechetností, jimiž by dobré jméno naší akademické mládeže mohlo býti poškozeno, a že lásku k ideálům, kteroužto nyní Vaše mladistvé srdce jest naplněno, i příště a vždycky si zachováte. (Výborně! Výborně!) A aby se všechno toto splnilo, tomu připíjím „Na zdar!“ (Nadšený, dlouho trvající potlesk a volání „Na zdar!“ „Sláva!“)

Po té vládní rada prof. Dr. V. V. *Tomek* vyžádav si slova promluvil takto:

Čítáme to, pánové, za našeho času, jak mi se zdá, o něco častěji, než jindy, jak u našich básníků dobrých, tak i v našich časopisech rozličných, že studentstvo české jest nadějí naší vlasti. A zajisté jest to skutečná pravda. Jest to tak pravda, jako pravda jest, že i člověčenstvo v pravidelných ovšem okolnostech stále pokračuje ve vzdělanosti a ve všem dobrém. Přece však častěji mluví se o té naději vlasti způsobem, který se ne vždy schvalovati může, který vede k rozličným nedorozuměním; mluvíť se častěji o tom jakýmsi svádivým způsobem. Mluví se o tom tak, jako by naše mládež studující, aby tu naději splnila v budoucnosť naší vlasti, měla se na jiné cesty dáti, nežli starší mužové, kteří též *ku prospěchu vlasti ve vědě* pracují. To bývají ovšem mylné náhledy. *Pokrok ve vědě a ve všem dobrém nemůže se jinak díti, nežli že se kráčí po týchž cestách, ale ovšem kráčí se vždy dále a dále.* (Výborně! Výborně!) Tato naděje, kterou ve studující mládež ku prospěchu naší vlasti skládáme, ukládá naší studující mládeži velké povinnosti, a těm povinnostem zadost učiní právě jen, když následuje *svých starých učitelův, kteří také byli mladí* (Výborně! Potlesk.) a doufali také, že něco pro vlasť časem svým způsobí. Tuť jest právě ten poměr, který nás professory a studující víže, že mládež musí právě těmi cestami jíti, musí hleděti to poznati a tomu se naučiti, čemu se staří již o něco dříve naučili, ale ovšem mládež musí bažiti po tom, by po těch cestách dostala se dále, než se staří dostali. (Výborně! Potlesk.) To jí staří nikdy nezávidí a nebudou záviděti, nýbrž jen se z toho těší, poněvadž si musí přáti, aby pokolení mladší dostalo se na spravedlivých, pravých cestách dále, než pokolení starší. A v tomto smyslu, pánové, připíjím na naději naší vlasti, na naši studující mládež. „Na zdar!“ (Výborně! Hlučný potlesk.)

Rektor university české, prof. Dr. Fr. *Studnička* pravil toto:

Úzká páska spojuje universitu se středním školstvím. Střední školství jest to, které jest základem university, poněvadž dodává připravené studentstvo, které tu dále se vzdělává, by se vrátilo zpět a působilo zdatně ve prospěch národa. Že tomu tak jest, jest zajisté věcí potěšitelnou, a mohu se vyznati, maje 25letou zkušenosť z vysokého školství Pražského, že se to děje způsobem pořáde dokonalejším a utěšenějším. Mohu přiznati, že nyní kandidáti stále důkladnější

a hlubší vědecké vzdělání mají, takže můžeme čerpati naději, že to i dále bude míti věčší blahodárný vliv na rozvoj našeho středního a vysokého školství. Tak jest nám přítomnosť ředitelů a professorů ústavů středních dokladem toho, že jsou si vědomi tohoto spojení. (Výborně! Potlesk.) A poněvadž v tom právě shledávám záruku blahodárného působení na universitě, že toto spojení se dále udrží, dovolte, abych všem pánům kollegům ze středních škol, kteří nám professorům vysokých škol, bych tak řekl, jako sv. Jan, připravují cestu, bych všem těmto pánům za jejich přítomnosť a příchylnosť pronesl „Na zdar!" aby dále universita, jež jest vrcholem všeho snažení vědeckého, mohla dosíci cílů nejlepších!" (Výborně! Hlučný potlesk.)

Prof. Dr. Josef Durdík v delší, s hlučným potleskem přijaté řeči dovodil, že ve světě nevládne zákon „Mocný potírejž bez rozmyslu a mírnosti slabšího, nýbrž že v závodivé a ušlechtilé práci spočívá pokrok a blaho jak národa tak i jednotlivců. My vidíme, že nepotírá mocnější slabšího, nýbrž že dobrotivosť, laskavosť a blahopřejnosť k bližnímu jest nám příkazem, přirozeností lidskou již vštípeným. Z toho si vysvětlujeme ten úkaz, jak mnoho za naší doby děje se na polehčení bídy lidské. A to jest také důkazem pokračující vzdělanosti, že laskavosť a starosť o blaho bližního se vždy více a více projevuje. A k takovým zjevům, které jsou nám svědky této ušlechtilé snahy, náleží *i spolek na podporu filosofův*. Co jest krásnějšího, než podporovati své bližní na cestě té, kterou my sami kráčíme? Co by nám prospělo vědění sebe významnější a sebe vyšší, kdyby nám scházelo právě to, co jest prvním rysem lidskosti, účastenství s jinými? Přeji tudíž zdaru spolku Vašemu, aby měl ten nervus rerum gerundarum, aby se nejen vydařily přednášky, jež v brzku budou konány, nýbrž by se dlouhá léta co nejlépe dařilo Vašemu spolku! (Výborně! Bouřlivý souhlas.) *A. K.*

Personalie.

Při zkušební komisi pro učitelstvo kreslení approbováni jsou: ve Vídni s vyučovací řečí českou a německou: Ludwig *Jadrníček*, kandidát professury, z deskriptivy a kreslení; Vilibald *Pokorný*, kandidát professury, z deskriptivy a kreslení; Vladimír *Zoufal*, supplent zem. vyšší reálky v Moravské Ostravě, z deskriptivy pro nižší třídy. V Praze s vyučovací řečí českou; Frant. *Kaběláč*, assistent při gymnasiu Klatovském; Josef *Lyer*, assistent při gymnasiu Táborském; Frant. *Sychra*, assistent při gymnasiu Smíchovském — všichni z kreslení. Výpomocný katecheta při c. k. akad. gymnasiu v Praze Dr. Vincenc *Öhm* stal se skutečným učitelem náboženství při c. k. gymnasiu Příbramském. Universitní professor Dr. Frant. *Studnička* jmenován inspektorem českých akademií obchodních v Praze a Chrudími. Ředitel obchodní akademie v Praze Em. *Tonner* ustanoven inspektorem ostatních obchodních ústavů českých. Ředitel státní průmyslové školy v Praze, vládní rada Jan *Tille*, jmenován inspektorem průmyslových škol pokračovacích v Berouně, v Českém Brodě, Karlíně, Příbrami, Smíchově, českých škol pokračovacích v Praze a Holešovicích, německé školy pokračovací řemeslnického spolku v Praze a řemeslnické školy na Kladně. Ředitel české státní průmyslové školy v Brně, Eduard *Černý*, jmenován inspektorem průmyslových škol pokračovacích v Boskovicích, Ivančicích, Příboře, Přívoze, Strážnici, Telči, Třebíči, Trži (Triesch), Uherském Hradišti, Uherské Ostravě, Zlíně a českých škol pokračovacích v Moravské Ostravě a Olomúci.

Opravy chyb tiskových.

Str. 49. ř. 10: dolů, domů m. dolů, domů.
„ 69. „ 16. sh. stoj prešpurský (m. Prešpurský).
„ 69. „ 23. „ „ clo (m. do).

Fr. Prusík, redaktor a vydavatel. — F. Šimáček, knihtiskárna.

KNIHY.

V administraci Kroka lze dostati:

Příspěvky k nauce o tvoření kmenův ve slovanštině a zvláště v češtině. Píše *Fr. Prusík.* Cena 30 kr.

O comparativě ve slovanštině. Píše *Fr. Prusík.* Cena 20 kr.

Hledáme za slušnou cenu (neb na výměnu) těchto děl:

Fr. Miklosich: Über den Ursprung der Worte von der Form aslov. trьt.
Fr. Miklosich: Die slavischen Ortsnamen aus Appellativen. I. díl.
Fr. Miklosich: Die Bildung der slavischen Personennamen.
Fr. Miklosich: Die Bildung der Ortsnamen aus Personennamen im Slavischen.
Časopis českého Musea 1827—1841.
Shakespearův Jindřich VI., díl I. Přel. J. Malý.

Redakce.

I. a II. ročník Kroka lze dostati po 2 zl. 50 kr.; jednotlivé šesity (pokud nejsou rozebrány) ročníku I. po 40 kr., II. po 30 kr.

Nákladem c. k. knihoskladu ve Vídni vyjde: *Malý výbor z literatury řecké a římské.* Pro české vyšší reálky sestavil a přeložil Timothej *Hrubý.*

Nákladem K. Vačleny v Mladé Boleslavi tiskne se: *Úkoly ku překládání z jazyka českého na jazyk latinský.* Ze cvičebnice Dra J. Haulera pro V. a VI. třídu gymn. přeložil a upravil Timothej *Hrubý*, gymnasijní učitel v Opavě.

V Bayerově Moravské knihovně pro náš lid

vyjdou tato díla:

Na evropském východě, črty z cest po Bulharsku, Turecku, Řecku, Německu a Rusi. Napsal Jan *Wagner*; Historické povídky Boh. *Brodského*; „Ztracená," povídka od Václava *Kosmáka*; Svat. *Čecha* cestopisné obrázky o Moravě; Nové básně J. *Kalusovy*; Povídky J. L. *Hrdinovy*; „Z českého album", životopisy českých mužův a žen od K. V. *Raisa*; Povídky Al. *Dostála*; Životopis Alexandra II., cara Osvoboditele, z ruštiny přeložil J. *Koněrza*; Povznášejme rodáky! příběhy polopanské rodiny od V. *Lužické*; Stručná zdravověda pro lid od E. *Jiříka*; Vybrané spisy † prof. K. *Šmídka*; O drahokamech od J. *Jettmara*; Český východ v obraze národopisném od J. *Tykače*; Vybrané novelly Alex. S. *Puškina*; Eranské pověsti od Tim. *Hrubého*; J. J. *Kraszewského* Mohyly, přel. V. V. *Vejchodský* atd.

Doposud vydána byla tři díla:

1. *Jak byl Rapouch junior vyléčen.* Humoreska od slavného našeho povídkáře Václ. Kosmáka. 146 stran. Cena 30 kr. — 2. *Pamlsky z jalovcového kraje.* Sebrané humoresky od znamenitého humoristy K. Lhotského. 80 stran. Cena 18 kr. — 3. *Hercegovské obrázky.* Napsal Jan Třeštík. Dokončeny v 9. seš.

Na *Bayerovu Moravskou knihovnu pro náš lid* předplácí se půlročně pouze *1* zl. *20* kr., celoročně *2* zl. *40* kr. u *J. F. Kubeše* v Třebíči na Moravě, a lze ji také v každém řádném knihkupectví objednati.

Páni odběratelé dostanou, přejí-li si toho, též *Bibliotéku paedagogických klassikův*" v ceně snížené a sice na půl roku za zl. *1·50* (místo zl. *1·86*), na celý rok za zl. *3* (místo zl. *3·70*). Peníze se mohou poslati zároveň s předplatným na *Moravskou knihovnu.*

Ctitelům mistra Smetany.

Hudební spolek *„Dalibor" v Hořicích* usnesl se ve valné hromadě dne 13. ledna 1889 tvůrci české hudby, *mistru Bedřichu Smetanovi*, postaviti v Hořicích důstojný pomník.

Výbor obrací se ku všem českým hudebníkům, ku všem přátelům ... hudebního, ku všem ctitelům prací uměleckých a ku všem vlastencům vůbec s prosbou, aby upřímným dárkem byli „Daliboru“ u provedení tak krásného podniku dle ... svých nápomocni.

Aby pak každému umožněno bylo, ku podniku našemu přispěti, zřídili ... knížečky upřímných dárků, jež přátelům a příznivcům oslavení památky ... našeho v příloze zasýláme s přáním, aby buď sami, neb společně se svými ... mými knížečky ty rozebrati hleděli; cena jednoho upřímného dárku 10 kr. ... odebéře a zaplatí knížečku celou, obdrží svého času obraz pomníku Smetanova v Hořicích. Příspěvky přijme a v „Lyře“ kvitovati bude pokladník výboru, prof. V. Krch.

V Hořicích, v měsíci únoru r. 1889.

Výbor pro postavení Smetanova pomníku v Hořicích:

Jos. Feifar, předseda „Dalibora“.	**Alois Rublič,** prof. při c. k. odb. škole, jednatel.
Václav Krch, prof. při c. k. odb. škole, pokladník.	**Jos. Pour,** měšťanosta, kontrolor.

Spolek ku podporování posluchačů filosofie v Praze.

Veřejné přednášky ve prospěch nemajetných posluchačů fakulty filosofické c. k. české university Karlo-Ferdinandovy ve velké dvoraně Měšťanské Besedy v Praze.

1. Dne 6. března. Rektor magnificus české university, ř. prof. Phil. Dr. Frant. J. Studnička: „*O přírodnickém zeměpisu Čech.*“ [1])

2. Dne 13. března. Ř. prof. české university, Phil. Dr. Josef Durdík: „*Z dějin krasovědy.*“

Dne 27. března. C. k. vládní rada, ř. prof. české university na odpočinku Phil. Dr. Václ. V. Tomek: „*Z dějin měst Pražských XV. století.*“

4. Dne 3. dubna. Ř. prof. české university, Phil. Dr. Jan Kvíčala: „*O řeckém básnictví tragickém se zvláštním zřetelem k Sofokleově Antigoně.*“

5. Dne 10. dubna. C. k. prof. akademického gymnasia Pražského, Phil. Dr. Zikmund Winter: „*O panu rychtáři městském (v XV. a XVI. století).*“

Začátek o ½5. hod. odpol. Vstupné do jedné přednášky 50 kr., do všech 2 ...

---

[1]) U pokladny lze v den přednášky dostati deštopisnou mapu za 20 kr.

Tiskem **F. Šimáčka** v Praze.

ROČNÍK III. SEŠIT 4.

KROK.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA.

REDAKTOR:

FRANT. XAV. PRUSÍK,

prof. c. k. akad. gymnasia.

HLAVNÍ SPOLUPRACOVNÍCI:

BOHUMIL BAUŠE, prof. c. k. vyšš. gymn. v Truhlářské ulici.

Dr. **PETR DURDÍK,** prof. městské střední školy, docent české university.

P. JAN HULAKOVSKÝ, prof. c. k. čes. reál. gymn. Smíchovského.

Dr. **VÁCSLAV MOUREK,** prof. c. k. akad. gymn., docent české university.

JAN SLAVÍK, prof. c. k. akad. gymn., přikázán k službě v c. k. ministerstvě učby.

JOSEF ŠKODA, prof. c. k. české reálky Karlínské.

V PRAZE 1889.

Vydáno 1. dubna 1889.

Každé předplatné na Krok, jež nás dojde, stvrzujeme při příštím sešitě zvláštním listkem. Těch P. T. pp. odběratelův Kroka, od nichž nás předplatné dosud nedošlo, slušně žádáme za brzké jeho zaslání. **Administrace.**

═══ Sešit 3. (třeba rozřezaný) ročníku I. „Kroka" kupuje administrace po 50 kr. ═══

* * *

Pro zevrubnou evidenci personalií žádáme všech pp. údův professorských sborův obecních škol středních i pp. supplentův a zkušebních kandidátův státních škol středních, by nám ráčili oznamovati každou osobní změnu ve svém úřadě. **Redakce.**

OBSAH.

ROZPRAVY.

Poznámky o užívání slova „a priori“.

Podává *Jos. Durdík.*

A priori i protiva jeho *a posteriori* jsou názviska utvořená z latinských slov *prius* (to co jest *dříve:* prvější, předek, dřevnějšek) a *posterius* (to co jest *později*: potomní, následek, pozdějšek).

Poznati něco *a priori* znamená poznati to z něčeho, co jest dříve než ono, poznati to *předkem* čili *z dřevnějška; a posteriori* však jest poznati to z něčeho, co jest později, poznati to *následkem*, *z následku* čili *z pozdějška.*

Poněvadž pak příčiny co do věci a dle obecného náhledu i co do času, stávají dříve než účin, jest poznati *a priori* tolik jako poznati *z příčin* (e causis); poznati *a posteriori* jako poznati *z účinu* (ex effectu), neb na základě pouhého svědectví jiných.

Kdo příčiny zná, může pouhým přemýšlením vystihnouti účin jich, účinu se domysliti, dozvěděti se o něm, pročež poznatek takto zjednaný čili *apriorický* sluje poznatek *z dozvědu*, *z domyslu*, *domyslný* čili také *rozumový.* — Poznání účinu hotového však nám plyne bezprostředně ze zkušenosti dané, my přesvědčujeme se zkusně o účinu, přezvídáme jej, pročež poznatek *aposteriorický* sluje poznatek *z přezvědu*, poznatek *zkusný* čili empirický. Spolu patrno, proč poměr mezi dozvědem a přezvědem pojímává se též jakožto poměr mezi postupem deduktivním a induktivním.

Se smyslem slova *a priori* takto vyloženým potkáváme se v mluvě obecného života, když slýcháme výroky, že to a ono už z předu (předkem) bylo patrno, neb se dalo předvídati, toho či onoho jsme se mohli domysliti a p.

Ve vědě však, jež takové určování příštích výsledků důkladněji a methodicky provádí, nabývá výraz *a priori* ovšem tím více důrazu, čím více který odbor vědecký pokročil. Příklady vidíme v každém z nich, který se domohl deduktivního postupu, v každé soustavě, kde se něco na základě nabytých vědomostí předem určuje. Nejpádněji nám to ukazují výtěžky astronické, předpovídající budoucí úkazy na nebi, a tak ona kniha, která za- vniká do vrstev nejširších, kalendář totiž, podává svému obecenstvu ožství apriorických vědomostí. I jest to cíl a triumf našeho zpytování, ti, abychom mohli *předpověděti*, kterýmžto slovem vlastně zvídání apriorické adně jest naznačeno. Zde slovo apriorismus má oprávněný, vědecký ano osivý význam. Fresnel na základě nauky undulační *a priori* stanovil úkaz ní světla (interferenci), zkušenost pak jej potvrdila.

Ale jako v obecném životě, jsme možnosti omylu podrobeni i v apriorném určování vědeckém, když je počínáme příliš záhy, když všeobecné , na kterých své závěry osnujeme, nejsou dosti zabezpečeny, když to jsou

liché domněnky, ideje předpojaté nebo poznatky zdánlivé. Myšlení od nich vycházející buďsi správné, výsledky přece jsou křivé. Předpovídáme něco, co se nesplní — nebo vzpíráme se uznati, co jest přece skutečné. Kdyby byla interference dříve ve zkušenosti pozorována a někdo na základě domněnky emanační ji popíral, činil by to také a priori, ale mýlil by se. A tak se často děje, že k vůli zásadám, k vůli oblíbené soustavě člověk i fakta popírá. Slovem *a priori* vyrozumívá se také ono konstruktivní zjednávání poznatkův, sestrojování myšlenek a zákonův, které ve zkušenosti se neosvědčí aneb jí přímo odporují. Z pouhého pojmu o něčem závažném; nebo z účelu, kterého se dosíci má, vyvoditi celou soustavu poznatkův, aniž by se bylo dříve dopodrobna zpytovalo, na př. z pojmu přírody zákony přírodní, z účelu státu celou nauku o zřízení jeho nehledíc k historii a k daným poměrům, potkává se s nezdarem a tedy příhanou stíhá, ne že by postup apriorický sám toho zasloužil, nýbrž že se ho na nepravém místě užívá Ono prvé jest jádrem německého přírodosloví (Schelling, Hegel), druhé pak vlastním tajemstvím všeho doktrinářství tak zvaného a umíněnosti, jež uzavírá se proti patrné skutečnosti samé. —

Otázka po tom, *co* rozumem se určí, přešinula se dále na otázku, co z rozumu pochodí, tedy také v rozumu samém jest — a odpověď stýkala se s dávným učením, že v mysli naší aspoň některé poznatky už prvotně tkvějí čili že nám jsou vrozeny (ideje vrozené, ideae innatae); jsou tedy co do pojmu dříve, právě *a priori*, než ony, kterých ve svém životě zkusně dobýváme, poznatky vytěžené, odjinud nabyté. Vzhledem k času, kdy *my* zvídáme tyto, jest ovšem jinak; tu zajisté empirické poznatky vyskytají se dříve, nežli si apriorické uvědomujeme. Ačkoli mezi apriorickým poznatkem a vrozenou ideou stává rozdíl dobře zdůvodněný, přece mnohým obé v jedno splývá, totiž apriorismem zrovna nauka o vrozených ideách se vyrozumívá. *Které* však ideje vrozeny jsou, nesnadno vymeziti; nejzazším důsledkem byla by odpověď, že všechny, — podle domněnky Platonovy o anamnese, že duše snad ve své jsoucnosti předsvěté (praeexistenci) zírala ideje, v tento vezdejší svět je s sebou přinesla a zde se na ně pouze rozpomíná.

Avšak proti nauce o vrozených ideách vystoupil náhled, že v mysli naší nic není, co by dříve nebylo bývalo v smyslech (nihil est in intellectu, quod non prius fuerit in sensu), — „leda rozum sám“ (nisi intellectus ipse) dodal k tomu Leibnitz. Rozum jediný zbyl ze všeho vrozeného, *jeho* činnosť jest vrozena, jest *a priori*. Nebo kdyby i všechno poznání zvenčí přicházelo, musí stávati něco, *do čeho* přichází, a totě právě rozum, duch.

A tak se nenáhle připravovala ona pozměna významu *a priori*, kterou provedl Kant. On tím slovem táhna se k Lambertovi naznačuje jen ty poznatky, které naprosto na žádné zkušenosti nezávisí, nýbrž naopak jí podmínkami jsou, tedy *dříve* stávají, — to jsou poznatky *absolutně a priori*, kdežto takové, které sice rozumem ze všeobecné věty vyvozeny jsou, ale když ta věta sama plyne ze zdrojů empirických, mohou slouti pouze *relativně a priori*. Neboť zkušenosť — vykládá Kant — soudům svým dodává nikoli pravé a přísné všeobecnosti, nýbrž jen poměrnou čili vztažitou (relativní); tudíž soud nutně všeobecný nemůže pocházeti ze zkušenosti, nýbrž musí býti absolutně apriorický. Všeobecnosť a nutnosť jsou příznaky poznatku apriorického. O shodě nebo neshodě jeho se zkušeností nemůže býti řeči, ana zkušenosť sama takovými poznatky teprve povstává. Tak na příklad zásada příčinnosti jest apriorická, bez ní by zkušenosti nebylo, a všechno, co můžeme ve zkušenosti zastati, už příčinnosť v sobě má. A podobně poučka mathematická neváží svůj doklad ze zkušenosti, nýbrž jest *před* ní; jakmile jest dokázána, netřeba, abychom se ještě sháněli po dokladech empirických a pozorovali, zda-li se věta ve zkušenosti potvrzuje, — nýbrž naopak, kdybychom ve zkušenosti něco zastali, co se jí příčí, vyhlásíme to bez okolků za křivé.

Povstávají-li poučky mathematické souborem, any totiž oproti soudům analytickým naši vědomost rozhojňují, přidávajíce k podmětu znak nový: máme v nich před sebou *synthetické* soudy *a priori*, totiž všeobecné a nutné, v nichžto důvod ke spojení podmětu a přísudku nemůže vzat býti z empirie, jak svrchu dotčeno, avšak pochodí přece z názoru, jen že nikoli empirického, nýbrž čistého. Tak přichází Kant k svému učení o čistém čili apriorickém názoru. Čas a prostor jsou čisté nazírací formy našeho vnímaní smyslného, na jejichžto základě jediné lze budovati mathematické soudy všeobecně nutné.

Přidáme-li k apriorickým formám času a prostoru ještě úkony rozumové čili kategorie, jako jest svrchu dotčená příčinnosť, přehlédneme všechno, co podle Kanta může slouti apriorickým, to jest: *čas, prostor* a *kategorie*, — a to, co se z nich vyvodí.

Nyní vysvítá onen pozmeněný smysl, jehož dodal Kant výrazu *a priori*, postaviv jej proti poznání ze zkušenosti vůbec a tím otázku z logiky pošinul do metafysiky, ježto vyšetřovati bylo, zda-li ono poznání vůbec možným jest a kterak.

Proti nauce Kantově v přímém odporu stojí náhled, že veškeré poznání naše temení jen ze zkušenosti, jsouc veskrze *a posteriori*, ano že ani věty mathematické nejsou odtud vyňaty, vznikajíce způsobem induktivním (induktivní mathematika) na základě empirického názoru a majíce jen ve zkušenosti zdroj a doklad své jistoty, že tedy všechno *a priori* zavrženo býti musí. I užívají slova toho s příhanou jiného druhu, jakoby značilo metafysický předsudek, něco pouze subjektivního, fikci nebo pověru. Někteří spisovatelé přírodničtí (zejmena darwinisté) táhnouce se k ideám vrozeným, pojímají vrozenosť ve smysle dědičnosti, že totiž organisace mozku po tolika pokoleních na základě aposteriorickém k nynějšímu tvaru se vyvinula, a my po předcích svých prý dědíme poznatky některé, nepotřebujíce k tomu příslušné zkušenosti. Může se sice tímto způsobem pojímati opětování i sesilování vynikajících vlastností duševních; však otázka apriorismu jest pouze o několik stanic pošinuta zpět a nastává znova, jakmile jde o povahu oněch prvotných poznatků (tyť prý jsou přece aposteriorické).

Tak stojí dvě krajní nauky proti sobě: naprosto empiristická, která *a priori* rozhodně zamítá, i samu mathematiku a příčinnosť v oběť dávajíc, — a Kantova, jež hlavně o mathematiku se opírá a čas-prostor za čistý apriorický názor prohlašuje. Tato věta o čase a prostoře visí však, jak patrno, na rozhodnutí, jsou-li věty mathematické *synthetickými*. Jen v tom případě totiž puzen jest duch k apriorickým formám a béře útočiště ku pomyslu o *čistém* všechnu zkušenosť předcházejícím *názoru*, jakož Kant ovšem činí. Kdo soudy mathematické nepokládá za synthetické (nýbrž za analytické a aequipollenční), nemusí se utíkati k učení Kantovu; jemu pak věty mathematické jsou sice všeobecně nutné, ale vyplývají z rozboru *pojmů* mathematických; nikoli z nějakého čistého názoru velmi záhadného (viz k tomu R. Zimmermann „Über Kant's mathematisches Vorurtheil und dessen Folgen" ve Zprávách Vídenské Akademie věd 1871). Námitku, že by takové soudy nerozmnožovaly vědomosť naši, slušno objasniti poukázkou právě k mathematickým větám a rovnicím, kde zaměňujeme myšlénku za myšlénku téhož rozsahu (platnosti) sice, ale obsahu jinak spořádaného (transmutovaného); a přece tím své poznání obohacujeme. Tak na př. věta vyjádřená rovninou $a^2 \times a^3 = a^5$ nebo věta: „křivka druhého stupně jest kuželosek" má na obou stranách pojmy různého sice obsahu, ale stejného rozsahu (pojmy rovnoplatné), a uvědomění i vyjádření stejnosti této dává právě poznatek mathematický; jestiť to soud z aequipollence. Těmto a podobným spojeninám, nutným a všeobecným, říkáme *a priori*. Výklad právě podaný drží jaksi střední cestu mezi oběma naukami dotčenými, Kantovým *čistým názorem* (proti němuž tolik námitek čelí) s jedné strany a induktivní či empiristickou mathematikou na druhé straně.

Poněvadž ne vždycky jeden a týž význam pojí se k názvům těm a mimo to otázky zde vznikající sáhají hluboko do nauky poznavací i do metafysiky, není posud docíleno jednotného o nich náhledu. Jedni uznávají, že naše poznatky vznikají sice na základě zkušenosti, ale některé živly jejich nejsou čerpány z ní, nýbrž jsou apriorické. Tato nauka už jest *apriorismus* tak zvaný, ač připouští opět několik odstínů, kdežto druzí zastávají čirý empirismus, a ničí *a priori* vůbec soudům všeobecně nutným jsoucnosť popírajíce.

V dějinách filosofie můžeme oba významy stopovati až k Aristotelovi, podle jehož terminův řeckých (*πρότερον φύσει, ὕστερον φύσει*) latinské a jiné přispůsobeny jsou, pak ve filosofii scholastické (uvádí je poprvé Albert Saský r. 1390) a konečně za novověku ku předchůdcům Kantovým, kteří proměnu jím zavedenou připravují, jako jsou zejmena Leibnitz, Hume, Lambert a j. Dějepis logiky neb filosofie vůbec, obšírnější-li jest, poskytuje o tom více zpráv, než může zde uvedeno býti; v učebných knihách pak (v logice a metafysice) se o věci soustavně pojednává.

Některé bajky Aesopské v českém překladě ze XVI. století.

Podává *Ant. Truhlář.*

V loňském ročníku tohoto časopisu, jednaje o překladech bajek Aesopových ve střední době literatury české, naznačil jsem, jak rychle a vděčně starší literatura lidu osvojovala si rozmanité skladby moudrému Aesopovi obecně přičítané. Avšak nejen v literatuře lidu, nýbrž i v literatuře školské, za celého středověku i v dobách bezprostředně za tímto následujících téměř výhradně po latinsku pěstované, dostávalo se skladbám oněm neobyčejné přízně. Značná řada vynikajících paedagogův i proslulých učenců zabývala se jich úpravou a k bajkám starým, v novém rouše podávaným, připojovala své vlastní latinské skladby, nezřídka důmyslné a zdárné. Takto povstávaly nové sbírky, prosaické i veršované, zhusta opatřené ještě zvláštními výklady, dodatečnými nebo meziřádkovými, jak právě methoda vyučovací toho vyžadovala. Učitelé, a nepochybně i žáci a čtenáři vůbec, připojovali si k tomu ode dávna také poznámky v jazyce domácím, někdy porůznu, někdy zase souvisleji, tak že v knihách tu jednotlivé glossy, onde úplné překlady povstávaly.

Zajímavým takového počínání dokladem jest v c. k. universitní bibliothéce Pražské sbírka Aesopských bajek, vydaná v Lipště r. 1517,[1]) obsahující kromě stručného životopisu Aesopova 140 bajek, dílem upravených, dílem nově složených Vil. Goudanem, Hadrianem Barlandem, Erasmem Roterodamským, Angelem Politianem, Petrem Crinitem, Janem Ant. Campanem, Valerianem Pliniem Novokomským a Mik. Gerbeliem Pforzheimským. Ve sbírce této, později často otiskované a rozmnožované, na listě 5—9. nalézá se *mezi řádky* úplný *český* překlad, vepsaný rukou o málo mladší než kniha sama. Proveden jest celkem v 15 bajkách a vyniká některými zvláštnostmi značně

[1]) Skládá se ze 35 listů malého čtverce s titulním nápisem: *„Fabularum, que hoc libro continentur, interpretes atque authores sunt hi: Guilielmus Goudanus* etc.“, a na konci s údajem tiskařovým: „Lipsiae in aedibus Valentini Schumann, a. d. 1517.“ List 2—4. obsahuje stručný život Aesopův dle Planuda se čtyřmi jinými přídavky, ostatní listy vyplněny jsou bajkami. Celek přivázán jest až na konci ke skupině jiných šesti spisků soudobých, z let 1511—1517. Zadní deska i přídeští její hustě jsou popsány touž rukou, jež meziřádkový překlad český byla vyhotovila. Signatura knihovní jest 37. H. 65.

zajímavými, jednak *v příčině mluvy*, jednak *v příčině písma*, tak že rozhodli jsme se celek i s latinskou předlohou doslovným otiskem v obecnou povědomosť tuto uvésti.

(List 5. A.) **1. De gallo gallinaceo.**

Gallus gallinaceus, dum verrit stercorarium, offendit gemmam: „Quid, inquiens, rem sic nitidam reperio? Si gemmarius reperisset, nihil esset eo laetius, ut qui precium sciret. Mihi quidem nulli est usui, nec magni aestimo, immo equidem omnibus gemmis granum hordei malim." — *Morale*. Per gemmam artem sapientiamque intellige, per gallum hominem stolidum et voluptarium. Nec stolidi artes liberales amant, cum usum earum nesciant, nec voluptarius, quippe cui una placeat voluptas.

Wo kohautu slepiczim.

Kohaut slepiczy hrabal se na ssmetissty, nalezl perlu. Czo, preg, wiecz tak swietlau nalezam? Kdyby gy krumplirz nalezl, nicz by nebilo nad nieho wesseleyssiho, nebo by yegy czenu wiediel. Mnie pak k zadnemu neni uzitku, ani sobie gy mnoho wazim, nibrz gistie nade wsseczkni perly zrno geczmenne raczi bych myti chtiel. — Sskrze perlu umieni a maudrost rozumieg, skrz kohauta czlowieka nessmisslniho a rozkossniho. Aniz nessmisslni umieni sswobodneho milugy, poniewadz uzitku yeho newiedy, any rozkossneg; owssem gemu sama libi sse rozkoss.

2. De lupo et agno.

Lupus ad caput fontis bibens videt agnum procul infra bibentem. Accurrit, agnum increpat, quod turbarit fontem. Trepidare agnus, supplicare, ut parcat innocenti; se, quoniam longe infra biberit, potum lupi ne potuisse quidem turbare, nedum voluisse. Lupus contra intonat: „Nihil agis, sacrilega, semper obes. Pater, mater, omne tuum invisum genus, sedulo mihi adversatur. Tu mihi dabis hodie poenas." — *Morale*. Vetus dictum est: Ut canem caedas, facile inveniri baculum. Potens, si libet nocere, facile capit nocendi causam. Satis peccavit, qui resistere non potuit.

Wo wlku a wo beranu.

Wlk na wrchu studnicze pigicz, uhlidal berana daleko dole pigicziho. Richle p(rzi)biech,[1]) beranu lal, zie mu zkalil wodu. Poczal se baty beran a prosity, aby mu wodpustil nevinnemu, zie won, poniewadz daleko dole pil, wody wlku nemohl zkality, by pak chtiel. Wlk p(ro)ti[2]) tomu zas sskrzikl: „Klamass, nesslechetnicze, wdiczky mi se p(ro)tiwiss;[3]) wotecz twug. mati, wsseczko twe nenawiditeldne pokoleni wdiczky mi ssė p(ro)tiwy.[4]) Ty mi dness utrpiss." — Mrawni rozum. — Staré p(rzi)slowy[5]) gest: Aby psa byl, snadno se muz nagiti kay. Moczneg, gestlizie chcze usskodity, snadno wezme usskozeni p(rzi)czinu.[6]) Dosti gest p(ro)winil,[7]) kdoz wodeprzity niemohl.

3. De muribus et ranis.

Bella gerebat mus cum rana. De paludis certabatur imperio. Pugna erat vehemens et anceps. Mus callidus, sub herbis latitans, ex insidiis ranam adoritur, rana viribus melior, pectore et insultu valens, aperto Marte hostem lacessit. Hasta utrique erat iuncea. Quo certamine procul milvus ad || 5. B. || propiat, dumque prae studio pugnae neuter sibi cavet, utrumque bellatorem milvus rapit ac laniat. — *Morale*. Itidem evenire solet factiosis civibus, qui accensi libidine dominandi, dum inter se certant fieri magistratus, opes suas, plerumque etiam vitam in periculo ponunt.

Wo missech a wo zabach.

Buogowala myss zabau. Wo moczidla panstwy buogowaly [panstwy].[8]) Buog *bul* ukrutneg a pochibney. Miss chitra w trawie sse kregicz aukladnie p(ro)ty[9]) ziabie ssla, zaba sucz ssilneyssi, silau a skokem wicz moha, rzetedlnau bitwau nep(rzi)tele[10]) pónaukala. Kopy wobie dwie mieli worzissne. Kterauzto bitwu z daleka uhlidaw luniak, || 5. B. || richle p(rzi)lit[11]) a kdyz

[1]) ꝑbiech. [2]) ꝑti. [3]) ꝑtiwiss. [4]) ꝑtiwy. [5]) ꝑslowy. [6]) ꝑczinu. [7]) ꝑwinil. [8]) Omylem opakováno. [9]) ꝑty. [10]) neꝑtele. [11]) ꝑlit.

p(ro)[1]) snaznost bitwy woba dwa se nessetrzili, woba dwa buogowniky luniak pochytil a roztrhal. — Tym se p(rzi)hazy[2]) swarliwem messtanum, kteryzto gsaucze zapaleni zadosti panowanim, kdyz mezy sebau se wady wo aurzady, zbuozi swe, mnohdy krat taky y ziwot w nebezpeczenstwy dawagy.

(List 5. B.) **4. De cane et umbra.**

Při bajce té českého překladu není.

5. De leone et quibusdam aliis.

Cum ove quibusdamque aliis pepigerat leo, venationem fore communem. Itur venatum, capitur cervus. Partiuntur; singulas singulis partes tollere, ut convenerat, incipientibus, leo irriguit, „una, inquiens, pars mea est, quia sum dignissimus. Altera item mea est, quia viribus praestantissimus. Porro, quia in capiundo cervo plus sudaverim, vendico tertiam. Quartam denique partem ni concesseritis, actum est de amicitia.“ Socii hoc audito discedunt vacui et taciti, non ausi mutire contra leonem. — *Morale.* Rara semper fuit fides, apud hoc saeculum rarior est, apud po || 6. A. || tentes et est et fuit semper rarissima. Quo circa satius est, vivas cum pari. Qui enim cum potentiori vivit, necesse habet saepe de suo iure concedere; cum aequali aequale tibi ius erit.

Wo lwu . . .

S owczy smluwil lew, zie bude low spoleczney. Ssli na low, lapili gelena, dieleli na kazdeho obwlasstnie dil. Pocziali brati, yakz se bili smluwili; brati poczinagiczim lew zarzwal, „geden, p(ra)wie,[3]) dil mug gest, neb sem neghodneyssy. Druheg tez mug gest, nebo w czile[4]) nep(rze)mozeney[5]) sem. Taky zie sem p(rzi)[6]) lapani gelena wicz praczowal, osobugi sobie trzety. Sstwrtiho taki dilu nepuczite-li mi, zlet bude wo nassem p(rza)telstwy.[7]) Towarissi to usslissewssy, wodessli gsau prazni a mlczicz, nessmiegicze czknauti p(ro)ti[8]) lwu. — Rzidka *bula* wdiczky uprzimnost a tohoto cziassu rzedczy gest, u moczneych || 6. A. || lidi a gest a *bula* wdiczky rzediczka. A p(ro)toz[9]) uziteczznegy gest, aby obczowal sobie rownem, nebo kdoz ss moczneyssim sebe obczuge, mussy czasto krat sam sebe ustupiti. Sobie rownegm rowne p(ra)wo[10]) miti budess.

6. De lupo et grue.

Lupo voranti ovem forte ossa haesere in gula. Ambit, orat opem, opitulatur nemo. Omnes dictitant, tulisse cum precium voracitatis. Tandem blanditiis multis plurimisque promissis gruem inducit, ut collo longissimo in gulam inserto os infixum eximeret. Petenti autem praemium illusit. „Inepta, inquit, abi; non sat habes, quod vivis? Vitam debes mihi. Si libuisset, licuit praemordere collum tuum.“ — *Morale.* Tritum est, perire, quod facias ingrato.

Wo wlku (a) gerzabu.

Wlk dyz zral wowczy, p(rzi)hodau[11]) kost uwazla mu w hrdle. Wobchazel, p(ro)sil[12]) za pomocz, nechcze mu pomoczi zadneg. Wsseczky p(ra)wy,[13]) ze ge wzal hognau odplatu za wobzernost. Potom lahodnegmi rzeczmi mnoheymi a mnohegmi slibi gerzaba nawed, aby krkem dlauhegm, do hrdla strczenem kost uwazlau winial. Kdyz upominal pak wodplati, possmiwal mu se. „Blazne, preg, wodegdit, czoz na tom dosti nemass, ziess ziw? Ziwot's mi dluzen, kdibych byl chtiel, moht sem p(rze)kaussnauti[14]) krk twug.“ — Wobeczne p(rzi)slowi[15]) gest: Daremni beywa, czoz czinis newdiecznimu.

7. De rustico et colubro.

Rusticus repertum in nive colubrum, frigore prope enectum, domum tulit, abiecit ad focum. Coluber ab igni vim virusque recipiens, deinde flammam non ferens, omne tugurium sibilando infecit. Accurruit rusticus, correpta sude verbis verberibusque cum eo iniuriam

---

1) ꝑ. 2) ꝑhazy. 3) ꝑwie. 4) za sile. 5) neꝑmozeney. 6) ꝑ. 7) ꝑtelstwy. 8) ꝑti. 9) ꝑtoz. 10) ꝑwo. 11) ꝑhodau. 12) ꝑsil. 13) ꝑwy. 14) ꝑkaussnauti. 15) ꝑslowi.

expostulat. Num hanc referat gratiam? Num vitam erepturus sit illi, qui vitam ipsi dederit? — *Morale.* Fit interdum, ut obsint tibi, quibus tu profueris, et male de te mereantur ii, de quibus tu bene sis meritus.

. . . a wo hadu.

Sedlak nalezeneho na sniehu hada zimau skuro umrliho wlozil k wohni. Had wod wohnie sili a gedu nabraw, potom plamene nemoha snesti, wsseczknu chalupu sikage nakazil. Richle p(rzi)bieh [1]) sedlak, pochitiw wosstip, rzeczy a bitim s nim wo krziwdu se wadil. Tim-li mu [2]) se za dobrodini odplaczugess? Zdaliz ziwot moczi wziti chcze tomu, kterez gemu ziwot dal? — Beywa to mnohdi krat, zie sskodi tobie, kteremz ty dobrze czinil, a zle tobie czini ty, kterem ty sy dobrze czinil.

8. De apro et asino.

Dum iners asinus irrideret aprum, ille indignans frendebat: „Malum quidem, ignavissime, fueras meritus; sed etiam si tu poena fueras dignus, tamen ego indignus, qui a te poenas sumam. Irride tutus, impune tibi licet, tutus enim es ob inertiam.“ — *Morale.* Demus operam, ut, cum indigna nobis audimus aut patimur, || 6. B. || ne indigna nobis dicamus aut faciamus. Mali enim et perditi plerumque gaudent, si quispiam bonorum eis resistat. Magni pendunt haberi se dignos ultione. Imitemur equos et magnas bestias, qui oblatrantes caniculos cum contemptu praetereunt.

Wo diwokem weprzi.

Kdyz hlaupeg wosel posmiwal se diwokemu weprzi, won hniewagicz se kripiel zubi. Z(le)hos gistie, hlupczie, byls zaslauzil; ale acz si ti taky trestani byl hoden, wssak ya negsem hoden, kterez bych tebe trestal. Possmiweg se bezpecznie, nebuoge se nicz, muziess, nebo bezpessen sebau p(ro) [3]) hlaupost. — Wo to se snazme, abychom, kdyz zle wo sobie slissime aneb snassime, || *6. B.* || czoz na nas nesslussi, nemluwili aneb neczinili, nebo zly lide a nesslechetni mnohdi krat se tiessi, gestli zie by kdo z dobreych gim wodpiral, welmi to sobie wazi, zie gsau hodni pomstu brati. Nasledugme w tom koni a welikeych howad, kterazto [ho] [4]) na wokolo sstiekagiczi psi nedbagicze pomigegy.

9. De mure urbano et mure rustico.

Při bájce té českého překladu není.

10. De aquila et cornicula.

Aquila nacta cocleam non vi aut arte quivit eruere || 7. A. || piscem. Accedens cornicula dat consilium; suadet subvolare et e sublimi cocleam in saxa praecipitare, sic enim fore, ut concha frangatur. Humi manet cornicula, ut praestoletur casum; praecipitat aquila, frangitur testa, subripitur piscis a cornicula, dolet elusa aquila. — *Morale.* Noli quibusvis habere fidem, et consilium, quod ab aliis acceperis, fac inspicias. Multi enim consulti non suis consultoribus, sed sibi consulunt.

Worlicze (a) wranka.

Worlicze nale(z)ssy zabinecz (concha) [5]) ani moczy aneb umienim mohla || *7. A.* || winiti ribu Prissedczy k ni wranka, dala gy radu, rozkazala gi nahoru viletieti a z wisoka zabinecz na kameni spusstiti, nebo tak se stane, zie zabinecz se rozrazi. Na zemi dole zustala wranka, aby poczkala, az upadne, spustila dolu worlicze, rozrazyl se zabinecz, uchitila ribu (wranka), [6]) zarmautila se, gsucz zdielana, worlicze. — Nechtieg kazdemu wierziti a radu, kteruz wod ginech wezmess, hled, aby rozwazil, nebo mnozy radczy ne swegm, s nimi se rady, ale sami sobie radywagy. [7])

---

[1]) pbieh. [2]) *za mi.* [3]) p. [4]) Omyl. [5]) Připsáno. [6]) Omylem vynecháno. [7]) Na straně připsáno: *smola,* pix.

11. De corvo et vulpecula.

Praedam nactus strepitat in ramis corvus. Videt vulpecula gestientem, accurrit. „Corvum, inquit, plurima salute impertit vulpes. Saepenumero audieram famam esse mendacem, iam re ipsa experior. Nam ut hac forte iam praetereo, suspiciens te in arbore, advolo, culpans famam. Fama enim est te nigriorem pice esse et video candidiorem nive. Meo sane iudicio cygnos vincis et hedera formosior alba es. Quod si ut plumis, ita et voce excellis, omnium avium equidem te dixerim reginam.“ Hac assentatiuncula illectus corvus ad canendum apparat, apparanti vero e rostro excidit caseus, quo correpto vulpecula cachinum tollit. Tum demum miserum corvum pudet pigetque sui, et iactura rei mixta pudore dolet. — *Morale.* Nonnulli sic avidi laudis sunt, ut cum suo probro et damno ament assentatorem. Eiusmodi homunciones praedae sunt parasitis. Quodsi vitaveris iactantiam, facile assentatorum pestiferum genus vitaveris. Si tu voles esse Thraso, nunquam deerit Gnato.

Wo hawranu a wo lisscze.

Laupez nale(z)ssi sobie skakal po ratolestech hawran. Uhlidala lisska, an se wesely; p(rzi)biehla.[1]) „Hawranu, rzekla, mnoheho zdrawy zada lisska. Cziasto krat sleychala sem, zie powiest beywa (l)ziwa, to ted nini skutku shledawam, nebo kdyz sem tudito nenadale nini ssla, uhlidawssi tebe na stromie . . . . richle sem p(rzi)biehla,[2]) hanegicz tu powiest, nebo powiest gest, zies ty cziernieyssy nez smula, a ya ted widim, zie si bieleyssy nezli snich, a gistie wedle miho zdani labutie p(rze)mahass[3]) a welmi biley ssy. A gestli zie yako perzim tak y hlasem p(rze)wissugess,[4]) nade wssemi ptaky gistie tebe rzekla bych beyti kralem.“ Tim pochlebenstwym zachwaczen sa hawran, k spiwani se strogi, strogiczimu se pak z bisku wipadl segr, kterezto uchitiwssy (lisska)[5]) welmi se smala. Tehdi teprwa bidneg hawran zastidal se a litowal sam sebe a pro sskodu straty spolu s hanbau rmautil se. — Mnozi tak velmi [tak velmi][6]) zadostiwi gsau, zie y swau hanbau a . . . . milugi pochlebnika. Takowi lide za laupez beywagy. Gestli zie se pak uwaru . . . snadno pochlebnika nesslechetneho pokoleni uwarugess se . . . . wdiczky budess miti pochlebnika.

12. De leone senectute confecto.

‖ 7. B. ‖ Leo, qui in iuventute complures sua ferocitate fecerat inimicos, in senectute exsolvit poenas. Reddunt talionem bestiae; dente aper, cornu petit taurus. In primis asellus, vetus ignaviae nomen cupiens abolere, verbis et calcibus strenue insultat. Tum gemebundus leo: „Hi, quibus olim nocui, iam vicissim nocent, et merito. Sed hi, quibus aliquando profui, iam vicissim non prosunt, immo etiam immerito obsunt. Stultus fui, qui multos fecerim inimicos, stultior, qui falsis amicis confisus fuerim.“ — *Morale.* In secundis rebus non efferaris, non sis ferox. Nam si vultum mutarit fortuna, ulciscentur, quos lacsisti. Et inter amicos fac habeas discrimen; sunt enim quidam amici non tui, sed mensae tuae, sed fortunae tuae. Quae quidem fortuna simulac mutata erit, et illi mutabuntur, et bene tecum actum erit, si non inimici fuerint. Merito queritur Ovidius:

„En ego non paucis quondam munitus amicis,
Dum flavit velis aura secunda meis,
Ut fera nimboso tumuerunt aequora vento,
In mediis lacera puppe relinquor aquis.“

(Nadpis nepřeložen.)

‖ *7. B.* ‖ Lew, kterez mladosti mnohe swem ukrutenstwim uczinil neprzatele, w starosti za to wzal trestani. Zas gemu se wodplaczowali zwirzata, kly diwokeg weprz, (trkam)[7]) rohi trkal ho beik a neyprwy wosel, starau zpozdilosti powiest chtiegie wiprazniti, slowi (a) kopiti udatnie kdyz na niey skakal, tehdy zaplakaw lew: „Tito, kterimz sem niekdy sskodil, nini tiz zase mi sskody, a sslussne; ale ty, kteremz sem niekdy p(ro)spiel,[8]) nini tiz zasse nep(ro)spiwagi,[9]) nibrz taky, gessto sem nezasslauzil, sskody. Blazen sem byl, kterez sem mnoho sobie nadielal ne(prza)tel,[10]) a blązniweyssy, genz sem falessnie p(rza)teli[11]) dauffal. — *Mrawni rosum.* — W sstiessty newi-

[1]) ꝑbiehla [2]) ꝑbiehla. [3]) ꝑmahass. [4]) ꝑwissugess [5]) Vynecháno. [6]) Opakováno. [7]) Připsáno. [8]) ꝑspiel. [9]) ꝑspiwagi. [10]) neꝑtel. [11]) ꝑteli.

nassey se, nebegweg ukrutney, nebo gestlizie se zmieni sstiessty, pomstit se, kteremz si sskodil. A mezi p(rza)tely [1]) hled, aby miel rozdil, nebo gsau niekterzy p(rza)tely [2]) ne twogy, ale stolu twimu, ale sstiessti twimu. Ktererezto zagisto sstiessty, kdiz se p(ro)mieni,[3]) y oni zmienieni budau, a dobrze se tobie stane, gestli zie p(ro)[4]) tebe nebidau.[5]) Dobrze narzika Owidius: „Hle, ya ne malo niekdy uhrazen sem byl p(rza)teli,[6]) dokawadz sem bil w sstiessti; kdyz pak nesstiessty na mne se oborzilo, prostrzed welikeho nesstiessty wopusstien gsem.“

13. De cane et asino.

Dum blandiretur canis hero et familiae, herus et familia canem demulcent. Asellus id videns, altius gemit; coepit eum pigere suae sortis; inique putat comparatum canem gratum esse cunctis, pascique de mensa herili, idque otio ludoque consequi. Sese contra portare clitellas, caedi flagello, nunquam otiosum esse, et cunctis tamen odiosum. Si haec fiant blanditiis, eam artem, quae tam utilis sit, statuit sectari. Igitur quodam tempore redeunti domum hero rem tentaturus procurrit obviam, || 8. *A.* || subsistit, pulsat ungulis. Exclamante hero accurrere servi et ineptus asellus, qui se urbanum credidit, fuste vapulat. — *Morale*. Non omnia possumus omnes, ut ait Vergilius in Bucolicis, nec omnes omnia decent. Id quisque velit, id tentet, quod possit. Non simus id, quod graece significantius dicitur ὄνος λύρας, id est asinus lyrarum vel lyrae. Sic autem Boetius: Asinus ad lyram positus. Repugnante natura irritus est labor. Tu nihil invita facies disces ve Minerva, teste Horatio.

Pes (a) wosel.

Kdyz se lissal pess k panu a k czeledy, pan a czeled psa hladiwali. Wossel to wida, tiezcze splakal, poczial sam sobie se swiho p(rzi)rozeni [7]) hozditi, zie nessp(ra)wedliwie,[8]) p(ra)wil,[9]) to se stalo, aby pess miley bil wssem, a krmenu beyti stolu pana, a toho zahaleni(m) a hrau zie dochazi, a won zie zasse nosiwa, mrskan beywa biczem, nikda nezahaly, a wssak wssem gest w nenawisti. Poniewadz toto se diege p(ro)[10]) lissany, toho umieny, kterez tak uziteczne gest, uminil nasledowati. A p(ro)toz [11]) gednoho czassu, kdyz ssel domu pan, toho chtiege sskussiti, wibieh w czesstu, || 8. *A* || spinal se a kopal kopiti, a kdyz krzicziel pan, p(rzi)biehly [12]) sluzebniczy, a nesmisslny ossel, kterez se p(rzi)wietivem [13]) byty domniwal, kigem gest ubit. — Ne sse wsseczko wssiczkny muzme beiti, jakoz p(ra)wi [14]) Wergelius w tiech knihach, ani wssem wsseczko sslussy. Wo to kazdey stug, wo to se pokaussey, czoz by beyti mohl. Nebeweyme tim, czoz rzedczky swietlegy powiedino gest, asinus ad liram; tak taky y Boecius powiediel. Proti p(rzi)rozeny [15]) daremni beywa p(ra)cze.[16]) Ty nicz neucziniss any nepowiss . . . . yakz swieczy Oracius.

14. De leone et mure.

Leo aestu cursuque defessus sub umbra fronde super viridi quiescebat. Murum autem grege tergum eius percurrente, experrectus unum e multis comprehendit. Supplicat captivus, indignum se esse, cui leo irascatur, clamitat. Reputans ille in nece tantillae bestiolae nihil esse laudis, captivum dimittit. Nec vero ita multo post leo forte dum per saltum currit, incidit in plagas. Rugire licet, exire non licet. Rugientem miserabiliter leonem mus audit, vocem agnoscit, repit in cuniculos, laqueorum quaerit nodos, quaesitos invenit, inventos corrodit, leo e plagis evadit. — *Morale*. Haec fabella suadet potentibus clementiam. Etenim ut sunt res humanae instabiles, egent interdum ipsi potentes ope humillimorum. Quare vir prudens, et si potest, timebit vel ulli hominum nocere. Qui autem non timet nocere alteri, valde desipit. Quid ita? Quia et si iam potentia fretus neminem metuis, forsan olim erit, ut metuas. Constat enim eve || 8. *B* || nisse claris magnisque regibus, ut vilium homunculorum vel gratia indiguerint, vel iram metuerint.

Wo lwu a wo missy.

Lew horkem a biehem ustaw sse, pod stinem ratolesty na zeleni trawie wodpocziwal. Missy pak stado pres zadek geho kdyz biezielo, p(ro)czitiwssy,[17])

[1]) ptely. [2]) ptely. [3]) pmieni. [4]) p. [5]) Za *nebudau*. [6]) pteli. [7]) prozeni. [8]) nesspwedliwie. [9]) pwil. [10]) p. [11]) ptoz. [12]) pbiehly. [13]) pwietiwem. [14]) pwi. [15]) prozeny. [16]) pcze. [17]) pczitiwssy.

gednu z mnoheych polapil. Prosila ho, sa lapena, zie neny hodne, na kohoz by se lew hniewati miel, p(ra)wil.[1]) Porozumiewssy won, (zie)[2]) z smrti tak maleho howadka zadne neni chwaly, polapenau p(ro)pustil.[3]) Potom pak brzo lew nahodau kdyz pres bor biezal, treffil do teneta. Rzwati mohl, wigiti nemohl. Rzewuczibo zalestiwie lwa miss usslissiela, hlass poznala, wlezla mezy ssossky, tiech wosidel hledala uzlu, hledage nalezla, nalessy p(rze)ku ssowala,[4]) lew z lecze ussiel. — Tato bassen napomina moczne lidy dobrotiwosty. A zagiste, yak sau wieczy lidske nestale . . . . P(ro)toz[5]) muz wopatrney, i by pak mohl, bude se baty, aby zadnimu czlowieku neusskodyl; kdoz se pak nebogi sskoditi druhemu, welmi gest . . . Procz pak? Nebo aczkoli nini, w swau mocz daufage, zadniho se nebogiss, snad niekdy bude, aby se bal. Nebo wiedome gest, || *8. B.* || zie se p(rzi)hazy[6]) znamenitem a velikem kraluom, zie prosteych lidy ne(b) prziznie potrzebowawaly aneb hniewu se bawaly.

15. De milvo aegroto.

Lecto decumbebat milvus. Jam ferme moriens matrem orat, precatum ire deos. Mater respondet nil opus illi sperandum a diis, quorum sacra et aras suis rapinis toties violasset. — *Morale.* Decet venerari superos, illi enim pios iuvant, impios aversantur; in felicitate neglecti, in miseria non exaudient. Quare in secundis rebus sis eorum memor, ut adversis rebus praesentes sint vocati.

(Nadpis nepřeložen.)

Na lozi[7]) leziel nemoczney luniak, a giz skuro umirage matky p(ro)sil,[8]) aby ssla za niey p(ro)sit[9]) buohu. Matka odpowiediela, zadne spomoczy won aby se nenadal wod buohu, gichzto swate wieczy a woltarze swegmi laupezmi mnohdykrat* posskwrnil. — Slussy cztiti buoha, nebo woni dobrem pomahagy, zlegmi pohrdagy; w stiessti opowrzeny w biedie neusslissit. Protoz w sstiessty pamatugz na nie, aby w nesstiesty p(rzi)tomny[10]) *buly*, kdyz budau wziwani.

Wo lasstowiczich.

Mimo nadpis nepřeloženo více.

(*9. A.*) **17. De ranis et earum rege.**

Českého překladu bajky není.

18. De columba et milvis.

Columbae olim bellum gessere cum milvo, quem ut expugnarent, delegerunt regem accipitrem. Ille rex factus hostem agit, non regem. Non segnius ac milvus rapit ac laniat. Poenitet columbas incepti, satius fuisse putantes pati bella milvi quam tyrannidem accipitris. — *Morale.* Neminem suae sortis nimium pigeat. Nil est, teste Flacco, ab || 9 B || parte beatum. Equidem meam sortem, modo tolerabilis sit, mutari non optem. Multi nova sorte quesita veterem rursus optarunt. Ita plerique ingenio sumus omnes, nosmet nostri poenitet.

Wo holubiczy . . .

Holubi niekdy buog wedly s luniakem, kterehoz aby p(rze)mohly,[11]) zwolili sobie krale gesstraba. Won kralem sa uczinieu nep(rzi)telem[12]) byl, ne kralem, ne leniwiegy nez yako luniak lapal a prch. Litowali holubi, zie gsau to uczinili, lepe se beyti domniwagicze snasseti buoge luniaka, nezli ukrutenstwy gesstraba. — Zadney na swau powahu prziliss nenarzika(y), nikdez nicz, yak p(ra)wi[13]) Oracius || *9. B.* || dobreho neni. Gistie me powahy, toliko kdy by p(rzi)gemna[14]) bila, p(ro)mieniti[15]) (bych) nechtiel. Mnozy wo nowau powahu stogicze, stare zasse gsau stali a tak mnozy; toho p(rzi)-rozeni[16]) gseme wssiczkni, zie sami sobie gse hizdime.

[1]) pwil. [2]) Vynecháno. [3]) ppustil. [4]) pkussowala. [5]) ptoz. [6]) phazy. [7]) Nadepsáno *aegrotus*. [8]) psil. [9]) psit. [10]) ptomny. [11]) pmohly. [12]) neptelem. [13]) pwi. [14]) pgemna. [15]) pmieniti. [16]) prozeni.

Tato bajka jest poslední s úplným překladem meziřádkovým. Po ní naskytují se již jen glossované nápisy, celkem 31, na sedmi následujících listech. Jest to v bajkách:

19. De fure et cane. — Wo zlodiegi a psu
20. De lupo et succula. — Wo wlku a swincze.
24. De hoedo et lupo. — Wo kozleti a wlku.
25. De cervo et lupo. — Wo gelenu a wlku.
26. De rustico et angui. — Wo sedlaku a hadu.
27. De vulpecula et ciconia. — Wo lisscze a czapu.
28. De lupo et capite picto. — Wo wlku a wo hlawie malowaneg.
29. De graculo. — Wo soicze.
30 De musca et formica. — Wo mausse a mrawenczy.
31. De rana et bove. — Wo ziabie a wo wolu.
32. De equo et leone. — Wo koni a lwu.
33. De equo et asino. — Wo koni a woslu.
34. De avibus et quadrupedibus. —Wo ptaczich a sstweronoheich zwirzatech.
35. De lupo et vulpe. — Wo wlku a lisscze.
36. De cervo. — Wo gelenu.
37. De vipera et lima. — Wo gesstiercze a pilniku.
38. De lupis et agnis. — Wo wlcich a beranech.
39. De silva et rustico. — A [1]) lesu a sedlaku.
40. De membris et ventre. — Wo audech a wo brzichu.
41. De simia et vulpecula. — Wo wopiczi a lisscze.
42. De cervo et bobus. — Wo gelenu a wolech.
43. De leone et vulpecula. — Wo lwu a lisscze.
44. De vulpecula et mustela. — Wo lisscze kolczawa.
45. De equo et cervo. — Wo koni a gelenu.
46. De duobus adolescentibus. — Wo dwa mladencich.
47. De cane et lanio. — Wo psu a rzezniku.
48. De cane et ove. — Wo psu a owczi.
49. De agno et lupo. — Wo beranu a wlku.
50. De adolescente et cato. — Wo mladenczi a kocże.
51. De patre et filiis. — Wo otczi a sinech.
52. De rustico et equo. — Wo koni a sedlak(u).

Pak ještě glossováno na listě 15. B. před bajkou 46.: Esopi fabule — *Esopowi basnie*, a podobně na listech úvodních začátek: *Esopuw siwot . . . a Esop*, a konec: *sem . . . sem rzekl sam.* Tu i tam připsány jsou na prázdných krajích různé poznámky latinské; mezi nimi na listě 7. A., při bajce 11., naskytují se tři výrazy české, totiž: *labut* — cinnus olor, *ptacsi nos* — rostrum, *psi hauba* — rictus, a podobně na listě 7. B., při bajce 12., čteme: *trka*, *hazi na mne kamenem* — petit me lapide; *picha mne* — petit me cultro. Konečně na zadním přídeští i na desce samé opsána jest latinská báseň jakéhosi Sixta Bizzia zároveň s překladem českým, jenž na levé straně jest mezi řádky a na pravé ještě jednou sám o sobě položen.

Překlad bajek, pokud ve knize jest podán, má na sobě zřejmý ráz nehotovosti a nahodilosti. Pokud bylo lze, slovo za slovem z originálu v češtinu se převádělo; kde však ukazovaly se věčší nesnáze, tam přeloženy pouze jednotlivé výrazy anebo místo vůbec pominuto. Mluvy spisovné při tom nevalně šetřeno, a tím se stalo, že z péra vyplynuly dosti četné zvláštnosti, jednak *dialektické*, jednak v obecném hovoru běžné. Z takových zvláštností mimo jiné vytknouti možno:

1. Západočeské „*bul*“ v těchto větách: Boj *bul* ukrutnej (bajka 3.). —

[1]) *Za Wo.*

Řídka *bula* vdycky upřímnost (5.). — *Bula* vdycky ředičká (ibid.). — V neštěstí přítomni *buli* (15.).[1])

2. *e* za *ý* nebo *ey*, na př.: Tím se přihází *svarlivem* meštanům (3.). — Obcoval sobě *rovnem* (5.). — Krkem dlouhegm, do hrdla *strčenem* (6.). — *Kterež* (t. j. sedlák) jemu život dal (7.). — Škodí tobě, *kteremž* ty dobře činil a zle tobě činí ti, *kterem* ty si dobře činil (7.). — Nejsem hoden, *kterež* bych tebe trestal (8.). — Radu, kterúž vod *jinech* vezmeš (10.). — Vypadl sejr, *kterežto* uchytivši liška velmi se smála (11.). — Lev, *kterež* mladosti mnohé *svem* ukrutenstvím učinil nepřátele (12.). — Ti, *kteremž* sem někdy prospěl (ib.). — Blázen sem byl, *kterež* sem mnoho sobě nadělal nepřátel (ib.). — *Kteremž* si škodil (ib.). — Osel, *kterež* se *přívětivem* býti domníval (13.). — Přihází se *znamenitem* a *velikem* kraluom (14.). — *Dobrem* pomáhají (pios iuvant, 15.) etc.

3. *ý* rozvedené v *ey* neb *ej* (eg) velmi často; na př.: rozkošnej, ukrutnej, pochybnej, společnej, druhej, nepřemoženej, žádnej, dlouhejm krkem, mocnejch, dobrejch, sobě rovnejm, lahodnejmi, mnohejmi prej, bejvá atd.

4. *ý* (i, y) za *é* téměř veskrz, na př.: nesmyslnýho, rozkošnýho, umrlýho, mýho, nevděčnýmu, tvýmu etc.

5. Někdy *uo* za krátké *o*: buoj, buojovník, buojovala, buoj vedli, nebuoje se, zbuoží, buoha etc.

6. Místy zanedbávané obměkčování, na př.: meštanům (3.), užitečneji (ib.), s mocnejšími (5.), hanejíc (11.), slušne (12.), bláznivejší (ib.) etc.

7. *v* před samohláskou v násloví téměř všudy, na př.: vodpustil, von, vodepříti, vobě, voříšné, vodešli, vovci, vobcházel, k vohni, voštip atd.

Písmo překladu jest švabachové, po různu literami latinskými protýkané, velmi drobné a sražené, oku namáhavé. *Důležitou* při něm *zvláštností* jest neobvyklý spůsob, kterým písař naznačoval slabiky *pra*, *přa*, *pře*, *při* a *pro*, užívaje pro ně jedné a téže skratky, totiž p, ustálené vůbec jen pro slabiku *pro*. Takto zcela zřetelně vidíme psáno na př.: praví, právo, pravil, práce, nespravedlivě, přátelství, nepřátel — nepřemoženej, přemáháš, převyšuješ, překusovala — přísloví, příčinu, nepřítele, přihází se, při lapání — proti tomu, protivíš, provinil atd. atd. O neznalosti skratek obvyklých nemožno zde mluviti, poněvadž i v latinské předloze i v souvěkých tiscích, k ní ve svazku připojených, hojně se naskytují; zdá se tudíž pravdě podobno, že překladateli takovéto jednostejné různých slabik označování od jinud bylo známo, ať již ze zaměstnání praktického anebo jen z theorie. Byl-li však sám toho spůsobu vynálezcem, pak zůstavil po sobě vhodný doklad, že *ode dávna bývali u nás lidé, kteří nemívali ani chuti ani vůle ve všem a všudy spravovati se pravidly od jiných stanovenými.*

Příspěvky k theorii čítanek pro nižší třídy středních škol.

Podává prof. *Bed. Vil. Spiess.*

V rozpravě „O čítankách na reálce“ nadepsané a v Lindnerově Paedagogiu r. 1879 (na str. 49—58) otištěné pokusil jsem se o jakous takous theorii čítanek, jichžto se na nižších školách reálných užívá.

[1]) Zvláštnosti dialektické ukazují na Domažlicko, kde se říká *bul* (byl), *belo*, *kobela* (bylo, kobyla), *vedal*, *beží*, *dedek*, *nedele* (věděl, běží, dědek, neděle) a p. Srv. Šemberovu Dial. 15. 16. *Red.*

Theorie té, zosnované na základě jak normalií vládních, tak soudu proslulých paedagogů, užil jsem pak, posuzuje jednotlivé čítanky české. Činem tím dodělal jsem se různých, dílem positivních, dílem negativních výsledků, či jinými slovy shledal jsem, že theorie moje buď s čítankami posavadními jest ve shodě, buď s nimi v kollisi ubíhá.

Od těch dob opět nové čítanky na obzoru literatury školské se objevily a do škol našich si průchod zjednaly. I jest zajisté žádoucno, i tyto knihy jednu po druhé podrobiti důkladnému rozboru.

Jako přírodopisec vědu svou buduje na základě skutečných tvarův i plodů přírodních; jako grammatik pravidla mluvnická do jazyka nevkládá, než ze skutečné řeči spisovné a lidové odvozuje; jako filosof zákony aesthetické a priori netvoří, než z děl vskutku uměleckých abstrahuje: tak, trvám, i nám, chceme-li jakési theorie čítanek se dodělati, především a nezbytně bude potřebí, abychom čítanky již hotové bedlivému rozboru podrobili a z nich pravidel i zásad se dovtipovali, kterými se skladatelé při sestavování jich řídili.

Jen člověk věci neznalý může lehce si vážiti práce, kterou každý skladatel zajisté na čítanku svou vynaložil. Já ji zplna i vděčně uznávám, věda, že robotna bývá i nevděčna: buď se podceňuje, buď nedoceňuje. Mám tudíž za věc slušnou, abychom aspoň uznali, že kniha, na kterou tolik času i práce vynaloženo, do které skladatel zajisté veškeru svoji učitelskou zkušenosť, tytýž mnoholetou, uložil: že kniha taková aspoň za to stojí, bychom ji spolu s ostatními knihami podobnými užili substratem theoretických vývodů.

Chceme tudíž v článku přítomném bráti se směrem opačným, nežli v rozpravě na počátku vzpomenuté; chceme z čítanek již hotových vystopovati a vypozorovati pravidla, kterých při sepsání čítanek šetřeno bylo, i vytknouti, ve kterých kusech skladatelé jejich od norem buď vládou buď autoritami stanovených se odchylují.

Čítanky, jež tu do úvahy vzíti chceme, jsou tyto:

Pro třídu I. *a*) Fr. Martinák, v Praze, I L. Kober 1874; *b*) Fr. Bartoš, v Praze, F. A. Urbánek 1876; *c*) Václav Petrů, v Praze, I. L. Kober 1887.

Pro třídu II. *a*) Fr. Martinák, v Praze, I. L. Kober 1873; *b*) Fr. Bartoš, v Brně, K. Winiker 1883; *c*) V. Petrů, v Praze, I. L. Kober 1888; *d*) Fr. L. Čelakovský-J. Wenzl, v Praze, F. Tempský 1884.

Pro třídu III. *a*) Fr. Martinák, v Praze, I. L. Kober 1874; *b*) Fr. Bartoš, v Brně, K. Winiker 1887; *c*) V. Petrů, v Praze, I. L. Kober 1886.

Pro třídu IV. *a*) Fr. Martinák, v Praze, I. L. Kober 1875; *b*) Fr. Bartoš, v Brně, K. Winiker 1880.

Mimo to bude zabývati se nám též německými čítankami *Ed. Pospíchalovými* pro III. a IV. třídu českých škol středních.

I.

Poměr básní k článkům prosaickým.

Vydavatelé vzpomenutých svrchu knih oblíbili sobě za příkladem nedomácích předchůdců svých vesměs v pojatém do čítanek čtivu střídati plody básnické s články prosaickými, a to s tím úmyslem, aby nudné i únavné odvarovali jednotvárnosti.

Všimnouti si poměru číselného, v jakém co do článků poesie vedle prosy v té neb oné čítance naší jest zastoupena, není bez zajímavosti. Tato tabulka snad nás o tom přesvědčí:

Počet článků		V čítance pro třídu										
		I.			II.				III.			IV.	
		od Martináka	od Bartoše	od Petrova	od Čelak.-Wenzla	od Martináka	od Bartoše	od Petrova	od Martináka	od Bartoše	od Petrova	od Martináka	od Bartoše
všech		154	150	130	170	119	110	129	99	91	137	84	81
poétických		50	62	42	62	38	33	35	35	32	43	47	38
	%	*33*	*41*	*32*	*36*	*32*	*30*	*27*	*35*	*36*	*31*	*56*	*47*
prosaických		104	88	88	108	81	77	94	64	59	94	37	43
	%	*67*	*59*	*68*	*64*	*68*	*70*	*73*	*65*	*64*	*69*	*44*	*53*

Němečtí čítankáři někteří, mezi nimiž také Ed. Pospíchal shora již vzpomenutý, pojali ve své knihy právě tolik prací básnických kolik prostomluvných. Naši však skladatelé, jakož z toho přehledu patrno, dopřáli vesměs a ve všech třídách prose více čísel než poésii; jediný Martinák a to v jedné toliko třídě (IV.) dopřál poésii vrchu nad prosou.

Poněvadž číselný poměr článků prosaických k poétickým nejen v každé třídě, než také u každého skladatele jinak a jinak se jeví, dlužno, abychom, chtíce si věc zjednodušiti a přehlednější učiniti, vyhledali *průměrná čísla procentová* pro každou jednotlivou třídu, a na základě těch bude již snadno stanoviti *procentová čísla*, udávající nám, v kterakém poměru by asi měly zastoupeny býti práce poétické vedle prosaických v *čítankách*, ať tak díme, *normativních* čili normálních. *Čísla* ta nazveme tudíž *normálními* na rozdíl od čísel *průměrných*.

Tato tabulka podává přehled výsledků, jakých jsme se výpočty svými dobrali.

Procentový počet	V čítance pro třídu							
	I		II.		III.		IV.	
	článků poétických	článků prosaických	článků poétických	článků prosaických	článků poétických	článků prosaických	článků poétických	článků prosaických
průměrný	35	65	31	69	34	66	51	49
zaokrouhlený	35	65	30	70	35	65	50	50
normální	*30*	*70*	*35*	*65*	*40*	*60*	*50*	*50*

Číselný poměr, v jakém se dle toho přehledu prosa k poésii v našich čítankách až do třetí třídy jeví, uznal jsem již v rozpravě své na počátku vzpomenuté zcela příhodným a nemám příčiny, abych se o tom jinak i nyní pronášel, neboť vycházím z toho přesvědčení, jako asi všickni čítankáři naši, že poétická forma článků v čítanky pojatých žákům v nižších třídách mnohem více navaluje obtíží než prostomluva.

Je-li tomu v skutku tak — a mnoholetá zkušenosť každého zajisté o tom přesvědčí — pak i platným musí býti z toho závěrek, že touž měrou, jakouž přibývá žákům síly ku přemáhání oněch obtíží, má se stupňovati počet básní, jež se jim v čítankách předkládají. Neumím si tudíž vysvětliti, proč v čítankách pro II. a III. třídu průměrný počet básní oproti I. třídě klesá, z 35% totiž na 31 a 34. Každý by zajisté dle zásady prve vyslovené pravý toho opak očekával. A proto, tuším, nezazlí nám nikdo, prohlásíme-li v příčině poétických článků pro prvou třídu 30%, pro druhou 35% a pro třídu třetí 40% normativním číslem.

Co se třídy čtvrté dotýče, tu již nejen pokročilejší věk a vzdělání žákův a vnímavější proto mysl jejich připouští, nýbrž i osnova učebná, kladouc nauku o metrice do téže třídy, nepřímo přikazuje, aby poésii tolik času a místa tu bylo dopřáno, kolik prose; a proto dovolujeme si souhlasně s Martinákem a Bartošem pro tuto třídu přiřknouti po 50% oběma kategoriím.

A tak srovnáme-li normální čísla naše s čísly u čítankářů českých oblíbenými, shledáme, že v I. třídě jediné čítanka Petrova, v třídě II. toliko kniha Čelakovského, Wenzlem upravená a ve třídě IV. jen čítanka Bartošova normě naší poněkud se přibližují; všecky ostatní knihy v té příčině buď pod normální číslo klesají neb nad ně vystupují, což po rozumu mém tak i onak není vhod. (Dokonč.)

Odpor proti studiu klassických jazykův v Nizozemsku.

Podává *Josef Dědeček.*

Roku 1845 zřízena v Nizozemsku gymnasia, spojená se sekcí průmyslovou. Tato zrušena r. 1863 a přeměněna ve školu občanskou. Od r. 1876 zahájily činnosť *vyšší občanské školy* [1]) jako *pětitřídní* ústavy střední vedle *šestitřídních gymnasií,* [2]) která tam mezi ústavy vyšší počítají.

R. 1876 rozdělena šestá třída gymn. v oddělení *filologické* a *mathematické,* a když se to dobře neosvědčilo, nastalo r. 1878 takové rozlišení již ve třídě páté. Vizme, jaké náhledy se o výsledcích obou kategorií jmenovaných škol, t. j. vyšší občanské školy a gymnasia, u hollandských odborníkův ozývají.

Abiturienti vyšš. obč. škol (průměrem 17—19letí) mohli již od r. 1878 do praktického kursu lékařského vstupovati. Právě nedávno zvolilo generální shromáždění lékařského spolku hollandského kommissi, jež se měla vysloviti o předběžném vzdělání lékařů, jednak těch, kteří gymnasium a jednak těch, kteří vyšší občanskou školu absolvovali. Kommisse tato vyjádřila se *ve prospěch abiturientů škol občanských,* stěžujíc si, že nastávající lékaři za-

---

[1]) V občanské škole vyšší vyučuje se: *mathematice* (30 hodin týdně), *mechanice* (4 h.), *fysice* (8 h), *chemii* (10 h.), *přírodopisu* (7 h.), *kosmografii* a *státní vědě* (2 + 4 h.), *zeměpisu* i *dějepisu* (7 + 13 h.), *hollandštině* (13 h.), *frančtině* (14 h.), *angličině* (13 h.), *němčině* (15 h.), *obchodní vědě* (2 h.), *krasopisu* (1 h.), *kreslení* (10 h.), *rýsování* (5 h.) a *tělocviku* (7 h.).

[2]) V gymnasii pěstuje se: *řečtina* (34 h.), *latina* (40 h.), *hollandština* (12 h.), *frančtina* (12 h) *němčina* (10 h), *angličina* (9 h.), *zeměpis* i *dějepis* (9 + 17 h.), *mathematika* (23 h.), *fysika* a *chemie* (4 h) a *přírodopis* (8 h). O *nauce náboženské* v obou ústavech zmínka se nečiní.

městnávají se na gymnasiích po 6 roků naukami, jež, ač pro jiné odbory jsou velmi důležitými, k pozdějšímu studiu lékařskému však jen velmi po skrovnu se vztahují. Gymnasium musilo by prý plán posavadní valně změniti, měli-li by z toho medikové míti prospěch. Zejmena navrhla kommisse, aby se již *v páté* třídě gymnasijní ve prospěch mediků *mathematice a fysice* věčší váha přikládala a aby *se touto třídou gymnasijní jejich studium končilo.*[1]) Nauky *propaedeutické* měli by pak poslouchati ve *dvouletém kursu* přípravném, jenž se praktickou zkouškou zakončuje. Ale aby jejich kollegové z občanských škol pro posavadní proti gymnasistům věčší reální vzdělání své neutrpěli ujmy, navrhuje kommisse, by kurs přípravný pro ně *pouze na jeden rok byl vyměřen*, ale přeje si, aby se aspoň se základy jazyka latinského seznámili, což by prý i přípravou privátní státi se mohlo. Tato kommissionální zpráva byla základem petice, již lékařský spolek vládě k uvážení, resp. provedení podal.

Záhy potom obrátila se s podobnou žádostí k vládě i *mathematicko-přírodovědecká* fakulta university v Groningách, žalujíc, že jinoši exaktních věd jsou v Hollandsku na tom hůře než medikové, poněvadž jsou nuceni osvojovati si vzdělání při gymnasiích. I vyjadřují se, že takové donucování jest nemístné a že zdržuje vývoj vyššího vzdělání přírodovědeckého, poněvadž gymnasium budoucí mathematiky a přírodozpytce po 6 roků skoro výhradně klassickými jazyky zaměstnává. Členové fakulty Groninžské uznávají paedagogickou cenu těchto řečí, ale jsou toho náhledu, jenž prý vůbec se ozývá, že se studium moderních jazyků ku bádání přírodovědeckému spíše hodí než řeči mrtvé. Ti, kteří tento náhled fakulty sdílejí, nepochybují, že nemůže býti přání, aby budoucí přírodozpytci v nejlepších letech studováním klassických jazyků zaujati byli tak, by jim nezbývalo času k získání vědomostí k nastávajícímu stavu a povolání nevyhnutelných. Zároveň prohlašují, že právě tak musilo by se kárati, kdyby se naopak budoucí akademikové klassických jazyků obsáhlejším probíráním přírodovědeckých nauk, které by oněm v hojném počtu dokladů arci prý neškodily, ku svému budoucímu povolání připravovali. Ostatně fakulta Groninžská uznávajíc také do jisté míry prospěch klassických jazyků pro budoucí přírodozpytce, neopomíjí tvrditi, že by tyto jazyky onu pozorovací bystrosť vypěstiti dovedly, jaké k hlubšímu studiu nauk přírodních zapotřebí a která se v pozdějších letech leda jen výjimkou vzpružiti dovede.

V závěrce ve své žádosti opírá se fakulta též o zkušenosti, jakých nabyla při zkoušení svých kandidátů, z nichž při studiu exaktních věd lépe prý se osvědčili bývalí chovanci vyšší školy občanské než gymnasijní. Také neočekává valného úspěchu od nějaké reformy gymnasií a radí, aby se od ní upustilo, ale navrhuje, aby se spíše abiturientům vyšš. občanských škol poskytlo právo *k studiu mathematicko-přírodovědeckému.*

Zcela jiným směrem vedena byla žádosť šestnácti professorů *fakult právnických* v Leydenu, Utrechtu, Groningách a Amsterodamu, v níž se ministeriu vnitra přímo navrhuje, *aby budoucí juristé studia řečtiny byli sproštěni.* Ač uznávají petenti velikou cenu klassického vzdělání i pro juridické studie, opírají se přes to o zkušenosť, která prý dokazuje, že se nizozemští gymnasisté řeckému jazyku velmi málo přiučují. Zároveň vyslovují fakulty přesvědčení, že znalosť řečtiny vlastním vědám právnickým (historickou stránku jejich vyjímajíce) ani jediné praktické výhody neposkytuje. I stěžují si též na přetahování žáků gymnasijních, aniž si přejí, aby se učinila přítrž omezováním nových jazyků a dějepisu, jak někteří navrhují. Spíše domnívají se, že měla by se těm odborům věnovati péče důkladnější než dosud, poněvadž se právě tam veliké nedostatky shledaly, o nichž si vzdálenější kritik sotva dovede udělati úsudek. Proto zavírají právníci žádosť svou návrhem, *aby se*

[1]) Připomínáme, že se do gymnasia přijímají žáci pravidlem 13letí.

nastávajícím juristům na vůli ponechalo, chtí-li u vyučování řečtině podílu bráti či nic.

Ze všeho zřejmo, že různé ony náhledy valně se rozcházejí a to hlavně dvojím směrem diametrálním: jedni horují *pro rozšíření platnosti absolutoria z vyšších škol občanských*, jiní zase *pro vhodnou změnu gymnasií*. Vůbec však shodují se v tom, *že stav nynější nijak neuspokojuje*. A názory a návrhy uvedené tím věčší ještě nabývají ceny, že pocházejí z úst odborníkův, jimž v této záležitosti kompetence upříti nemožno právě tak, jako se zcela podobnému tonu, v němž si v Německu vede věhlasný prof. Esmarch a j., veliká váha přikládá.

Etymologica.

Podává *František Prusík.*

1. Breče.

V stčes. rukopisích vyskytuje se zhusta slovo *brecze* (i *brecz*), jehož pravý význam dosud není stanoven. Jungm. v Slovníku s. v. břečeti má je patrně za part. slovesa brečeti = vřeštěti (plärren, heulen). Ve Výboru I, 1215. zase se praví: „Již co znamená *breč*, zdali imper. v. *brečeti*, čili se slovem breča t. hovado pr. et fig. je porovnati? to důvtipu jiných zůstavujem.“ Jiní zase považují *breče* za aor. = vece, řekl (srv. Archiv f. slav. Phil. XI, 1, 118).

Než výklady ty nejsou nijak správny, a sice z dvou důvodův: jednak by v starších rukopisích, jež označují *e* přehláskou *z a* povstalé, bylo psáno breczye, breczie aneb spíše brzyeczye, brzieczie,[1]) jako ve Sporu duše s tělem Výb. I, 375, 29 (bržyeczy); jednak se dosavadní výklad smyslem do contextu dobře nehodí.

My považujeme *brecze* k vůli *r* před *e* za slovo původu *cizího* a sice za *sg. voc.* od subst. *brek.* Toto pak odvozujeme ze sthněm. bracco, střhněm. bracke, brack m. (fem. bräcke, bräckin), jež značí *ohaře*, *vyžle*, slídníka, lovčího psa. Naše domněnka výborně jest podporována slovín. *brek* téhož významu (v Mikl. Etym. Wtb. 416[b]), takže o její správnosti není pochyby.

Jde tedy pouze o to, aby se stanovil význam, v jakém asi stčes. rukopisy užívají *brecze.* Dle Grimma značí *brack* původně *štěně*, *štěnce* t. j. mládě zvířecí, zvláště psí (pak teprve „psík, ohař, vyžle, slídník“), dle Schmellera baier. Wtb. I, 251, pak *samce* některých zvířat, zvláště psův (der Katzenbrack = kocour), opp. mätz (Metze) samice. Ba obývatelé bavorského lesa (na Nábě a Vilzi) „machen sich nichts daraus, dem priester, der bei der taufe um das geschlecht des kindes frägt, zu antworten: es ist ein matzel (holka) oder *brackel*“ (*chlapec*, *kluk*, *holec*, *hoch*). Hazzi Statist. von Baiern 4, 259.

Podobný přechod pojmu při výrazech téhož významu můžeme doložiti i v češtině: *ogar* „ohař“ značí netoliko lovčího psa, ale i *chlapce*, *kluka*, *holce*, *hocha* (srv. Bartoš Lid a národ I, 219. Kott Slov. s. v.; Mikl. Etym. oba pojmy zbytečně od sebe dělí); *vyžle* rovněž znamená žertovně malé *děvče* (Jungm.) i malé *dítě* vůbec.

Právě tak tedy přijala čeština *brek* s významem podružným *holec*, *hoch*, *holček*; tedy sg. voc. *breče* = *holečku*, jež mívá mnohdy (i při *dospělých* osobách) do sebe význam přátelského oslovení, asi jako „brachu, ὦ λῷστε, lat.

[1]) V Nové Radě (z XV. věku) ve v. 619. má rkp. B. *brzeczy*, (za starší brzyeczy), tedy ještě *ř*, jako i dnes slýchati vedle *r*; rkp. A. nahradil je synonymem brebczi t. j. brebcí (brebtají: Nechať jiní, kto chce, brebcí).

o bone, angl. my dear, něm. mein lieber." Voc. *breče!* pak už tak ustrnul v pouhou interjekci, že se ho užívalo i při plur., v čem se shoduje s voc *holečku! brachu! pane!* při nichž se také nezřídka zapomíná na rod, ba i na číslo, nýbrž ani význam jejich se v nich vždy neurguje: to jsi, *pane* (*holečku, brachu*) neměla říkati; nedobře jste se, *pane*, potázali. Dvě stovky, milá *brachu*, je ještě málo (Bož. Něm. Babička 1862, str. 206). „A což, *panečku*, až uvidíš jeho ptáky" (dí sestra k sestře v Osvětě 1889, 249). „Bože, to je krása!" vzdychla (Markýta). „A co píše to naše potěšení?" „Kdybychme tomu rozuměli," řekla hospodyň váhavě. „On ti, *panečku*, píše již německy" (Kosmák: Martin Chlubil 1889, str. 81). Nemyslete, že je Drnkálov nejposlednější z osad moravských, jako byl Nazaret z Galilejských. To, *pane*, ne! (Úvod ku Kosmákovu Drnkálovu 1884, kap. I, str. 3).

A když tedy *breče* skleslo podobně v pouhou interjekci, v níž se už voc. necítil, není divu, že se konečně i *e* otřelo (zvláště k vůli rýmu): *brecz* = *breč*, jako nuže — nuž a p.

K dolíčení toho, že jsme správně vyvodili význam interjectionálního voc. *breče*, jakož i že významy dosud udávané nikterak se v context nehodí, — bývát *breče* zhusta rýmem k *vece* a jindy zase stojí vedle *plakati* — uvedeme tuto některé význačnější příklady:

(Nevěsta) plačú(c) toto k l'udem vece:
„Mé žalosti pyčte, *breče*!
Hoře! toť jsem odlúčena,
truchlú vdovú pronesena". AlL 109—112.

T('dy) věz anjel k Josef,[1]) *breče*,
. . . to kolivěk i vece. DětJKrum I[a], II (verš 45—6).

Ježúš k tej věz rybě ve(ce):
„Svrhúc s sebe sól svú, *bre(če)*,
chodiž u vodě." ib. 1[b], I (v. 71—3).

Když přivedú jej v tej doběě,
mistr jej za ucho jem vece:
„Čso's viděl, ež's tak ščedr, *breče*?" ib. 1[b], II (v. 96—8).

Počen veršík od *a*, *breče*,
až věz do *t* jej i vece
plně v mnohéj chvati, *breče*.
Vezřev na mistra mu vece. ib. 2[a], I (v. 102—5).

Zavolav tako i vece:
„Znyl jsem u mém smysle, *breče*." ib. 2[a], II (v. 130—31).

Jako by řekl: „O člověče,
proč mé tako tepeš, *breče*? UmRaj 143—4.

Uč sě, přehřiešný člověče,
plakati viec, než dřév, *breče*,
srdcem božieho ztracenie
a žádati nalezenie. Hrad. M. 923—6.

Nuže, Prokope, věz to, *breč*,
pro tě musímy jíti preč. ib. Pr. 470—71.

2. Stsl. bogati = sloužiti. Sl. bogъ = hojný, velí; chudý, špatný. Rus. боже-вольный = čes. boho-volný = chudo-volný.

Slovanština má, jak známo, od kořene *bhag* „udíleti" (skrt. bhadžāmi) tato slova: bogъ „udíleč, dárce", bůh (skr. bhagas, av. baγa); bogъ „úděl", bohatství, hojnosť, blahobyt, štěstí (= skr. bhagas): daždь-bogъ; sem tahnu

[1]) Nesklonno, dle lat. ad Joseph; srv. Benjamin jest jednoho břicha bratr *Josef* (= Jozefa) ŽJos. 18 (Krok II, 126). Ty tiežeš koflíka o bratru tvém *Jozef* (= Jozefu) ib. 19. Otce mého *Jacob* (= Jacoba) ib. 23.

také: má toho do *boha* (mor.) = do hojnosti, do bohatství (srv. náš výklad v Osvětě 1886, 716), mor. na ty *bohy* (Val.)! na ty *zbohy!* = na štěstí! (Bartoš Lid a národ I, 218), což obojí nepochodí od subst. bůh. Adj. bogъ, božь hojný, bohatý: bog-atъ (cf. nah — nahatý), ne-bogъ či u-bogъ (u = ą = ἀν priv.); sъ-božije zboží. K tomu my dodáváme: boho-pusta (Kom. lab. 9, 12) veliká spousta, ohromné těleso, moles; boho-pustý, boho-pustný (Kom. jan 19) = velmi prostraný, ohromný, vastissimus; boho-pustosť, -pustnosť (Rosa) veliké prostranství, vastitas; rus. боже-грозная пора = velehrozná doba, hlad, mor; боже-гнѣвный velehněvný, prudký, náhlý, zlostný, zuřivý; боже-дурье, я, m. vele-hlup, blbec; бого-мерзкій = boho-mrzký (na př. b-á lež) = vele-mrzký, hanebný, ohavný.

Než kořen ten ve svém vývoji nabyl též významu *oddati*, *příslušným* neb *služebným učiniti*, pass. *oddati se*, *příslušeti*, *sloužiti* komu, o čem svědčí skrt. part. perf. pass. bhak-ta „*oddán*, věren", goth. and-bah-tas *oddaný*, *sluha*, stn. ambâtt služka, sthněm. am-bah-t, am-pah-t, střhn. ambet, amt m. sluha; goth. and-bah-tja *služba*, úřad, sthn. am-bah-t(i), am-pah-t(i), střhn. ambet, ambt, nhn. Amt služba (cf. Hoch-amt služby boží), úřad.

I slovanština má výrazy téhož kořene: **bogъ* „služba" tají se jednak v stsl. *bog*-ati *sloužiti:* ne chodite vъ slědъ bogъ iněchъ, jako *bogati* (jiný rkp. bogatъ sup.) imъ; slovín. *bogati*, poslušen býti; jednak v předložce srb.-charv. *s-bog* (zbog), slovín. *sbog* (m s-bog) k vůli, pro (propter).

Pojem „poddanosti, služebnosti" přechází prostředkem „nízkosti" v pojem „chudosti", jako v stsl. ništь, ništavъ, rusín. nyščyj, rus. niščij, srb ništ, ništav, stpol. niszczotny „chudý", jež odvozena jsouce od koř. niz znamenají původně nízký (srb. ništiti se = snižovati se); srv. plochyj v rušt. ve významu „špatný". Pojem „chudosti" zase přecházívá v pojem „špatnosti", jako „chudý" samo vedle „pauper" značí i „špatný", tak v slovín. srb. hud, rus. chudyj, někdy i v čes. chudý.

Tím způsobem nabylo i *bogъ*, *božь* významu *chudý* ve smyslu vlastním i přeneseném (pauper — miser, ubohý, nebohý): mor. božátko (= ubožátko, Bartoš dial. 200), dluž. bogi chud, slovín. božec chuďas, zbožati se schudnouti, srb. bulh. božjak žebrák, srb. bogac, bogalj mrzák (vlastně: ubožák), rus. божанинъ chuďas, mrzák, божá m. f. chudince obývatel, chudý obcí živený, божáтый chudobní, chudinský (б. домъ chudý dům, chudinec, sirotčinec), бого(špatně бога)-дѣльня chudinec, бого-дѣльщикъ chuďas, бого-дѣльщина chudina, боже-домъ, -домница chudinec, sirotčinec, боже-домщина obývatel chudince; pročež také боже-вóльный = čes. *boho-volný* = chudovolný, člověk chudé vůle, t. j. jenž má málo vůle, by se řídil ve svém konání, tedy· *bláznivý*, *šílený*, *pomatený*; *hloupý*, *pošetilý*. Odtud odvozeno rus. боже-вольница, -вольщина svévolníci, rozpustilci. Možná, že sem patří mor. boží = opilý (Bartoš dial. 200), či vlastně pomatený (bláznivý), při čem pojem „volí, vůlí" jest vynechán. — Význam *špatný*, *bídný* má *bogъ* v rus. бого-мазъ = bídný malíř obrazův, slovín. zbogati se = sešpatněti, zkaziti se, pozbyti užitku.

Na konec zbývá doložiti čes. *boho-volný*. Čelakovský v Dodavcích ke Slovníku Jungmannovu uvádí „bihovolný: Já bihovolný, k múdrosti nesnadný. Ms. Modl. 14. stol." Nevíme bohužel, z kterého rukopisu Čel. slovo to vyňal, ale dle toho, co jsme tuto vyložili, není pochyby, že je v uvedeném rkp. buď chyba písařská nebo bohovolný.

3. Člověkъ. Čelěkъ. Člěkъ. Člek.

Mnoho už máme etymologií tohoto pouze slovanštině vlastního výrazu (jež lotyšské cilveks asi vypůjčeno), než žádný z nich není zcela správný, pokládaje *člověkъ* mylně za složeno z dvou slov. Co do významu kmene (t. j. prvé části, dle dosavadních vykládačův) uhodil nejblíže pravé cesty

Jindř. Zimmer (Archiv für slav. Phil. II, 348), co do původního tvaru jeho pak Jos. Pechánek (Progr. gymn. Jičín. 1887); avšak ježto ni tvaru ni významu *celého* výrazu nedovedli náležitě určiti, není ani jich pokusy otázka rozhodnuta.

Proto podáváme zde v nově jinou, od ostatních úplně se lišící etymologii slova *človékъ*, jíž se mají odstraniti dosavadní obtíže i co do tvaru i co do významu.

Etymologii tu zakládáme ovšem ne na jediném tvaru (jako na př. na ruském), nýbrž na všech, jaké se ve slovanských jazycích pro výraz lat. homo nalézají; jsouť pak tyto:

Stsl. člověkъ, slovín. človek, srb. čověk (čoek), čes. člověk, pol. człowiek, polab. clåvak, hluž. čłovjek, dluž. cłovjek (cłojek), rus. čelověkъ, mrus. čołověk; — vedle toho rus. čelěkъ (čelъekъ, čiiykъ, cylьekъ), bulh. čelěk (čjolěkъ, čjolěstvo, adj. čeleški, čjoleški); — pak: dako-slov. čljak (čliak = člěkъ Mikl. gr. I, 366—7); — konečně čes. člek (potkal se s člekem z Tlumačova: rkp. XV. stol. v. Kottův slov. V, 1213*), sloven. člek (Geitler, Kmeny na *u* §. 76), pol. człek.

Ohlížíme-li se tedy na poslední trojí tvar (čelěkъ, člěkъ, člek), jehož při výkladě slova člověkъ dosud nedbáno, shledáváme, že máme před sebou slovo *nesložené*, sestávající toliko *z kmene a koncovek*, a sice po řadě za sebou člov (rus. čelov)-ěkъ, čel ěkъ, čl-ěkъ, čle-k. Ruský kmen *čelov* proti *člov* ukazuje patrně k původnímu *čolv*, jež v ruštině přešlo pravidelně v *čolov*, ovšem už v prastaré době, kdy se ještě nepřehlašovalo *o* v *e*, sice by bylo povstalo čelv: čelev-ěkъ, jako i z čolov vzniklo čelov; srv. rus. šorochъ (*šorch: č. štrach-ání), šorošь vedle pozdějšího šerechъ, šerešь (*šerch) s šerochъ.

Co se týče koncovek, povstalo *-ěkъ* z ēko, jež po měkkých souhláskách přešlo v -akъ (polab. clåvak, čes. Pražák); v posledním tvaru (čle-k) pak jest koncovka -kъ, ovšem nezdrobňovací, o níž viz Mikl. gr. II, 255 ad 3.

Kmen vykazuje čtveru odrůdu: *čolv*, *čel*, *čl*, *čle*, jež vznikly *z téhož základu u*-ového *kjolŭ*: 1) čolŭ-ěkъ, čolv-ěkъ jako medv-ědь z medŭ-ědь; z čolv-ěkъ v jedné třídě člov-ěkъ (srv. krokъ proti krakъ), v druhé čolov-ěkъ, čelov-ěkъ; 2) po odsutí kmenového *ŭ*: čol-ěkъ, čel-ěkъ; 3) mimo to oslabením kmenového *e* v ь: čьl-ěkъ, čl-ěkъ; 4) týmž oslabením kmene neotřelého: čьlŭ-kъ, člъ-kъ, člek. České člek by mohlo patřiti také pod 3), srv. les proti lěs, ale k vůli pol. tvaru s ł řadíme i český pod 4).

Společný kmen *kjolŭ* či bez jotace *kolŭ* mám za stupňovaný z původního kořene *kel*, jemuž přisuzuji význam *ploditi*, *roditi*; tak v lit. kel-tis, lotyš. cil-ts genus, skrt. kala n. männlicher Same, chám (t. j. plodící), kalatra n. Ehefrau, Weibchen (samice); weibliche Scham (t. j. rodidlo — nomen agentis i instrum.), v slov. kol-ěno, po-kol-ěnie genus; s jotací: čel-jadь genus, familia, charv. čel-jade n. (= -dę) persona, femina familias, slovín. čliuek genus (Stamm, Geschlecht Mikl. Etym.; cf. rum. člen socius).

Dle toho tedy, jak jsme dolíčili významu kořene *kel*, značí kmen *kolŭ* (kjolŭ) tolik co *rod* (genus) a *člověkъ* tudíž jest „příslušník (úd) rodu", z jehožto závislosti na rodě se později vyvinul význam „poddaný, chlap, sluha" (i rus. pol.), jako už u Dal. 55, 18: nechci býti *člověk* jeho, kde rýmovaný překlad něm. má „diner", prosaický „man".

4. d (přisutým zvané) v id-ą, jad-ą (jed-u), bąd-ą, dad-ętъ.

Rozmanitě vykládá se *d* v zmíněných slovesech, jako že vzniklo z dhâ a pod. Než my v *d* vidíme živel jiný, vniklý do uvedených kmenův ze starobylého tvaru, jehož památka se v slovanštině uchovala jen ve vzácných zbytcích.

Jak známo, tvořily jazyky indoevropské imperativ sg. 2 os. příponou *dhi*, jež zní v řečtině *θι*: *φά-θι*, *βῆ-θι*, *κλῦ-θι*, *τλῆ-θι*, *γνῶ-θι*; v skr. -dhi:

ē-dhí *ἴσ-θι* (av. z-dī, buď), vid-dhí *ἴσ-θι* (věz), śru-dhí *κλῦ-θι*, neb -hi: i-hí *ἴ-θι* (av. *ι-δι*, stpers. i-dīy t. j. i-di), dē-hí **δῶ-θι* (av. daz-di, dej); stlit. *-di*, *-d*: [1]) veiz-di, -d (viz), do-di, dů-di, -d (dej).

V slovanštině, jak známo, zastupován jest imperativ z pravidla optativem (*φέρ-οι-ς* ber-i, *φέρ-οι-τε* ber-ě-te), proto dosud nebylo uvažováno [2]) o tom, zda se snad i v ní neuchovala původní přípona imperativní, jež by zněla *-dí*, *-d*ь. My však máme za to, že **prvá přípona imperativní (-dhi) se i v slovanštině uchovala**, a sice při slovesech výše položených; tedy: i-dь, ja-dь, bą-dь, *da-dь (stlit. do-di, dů-di); dle analogie imperativů jako ved-i pak se -dь měnilo v *-di*: i-di, ja-di, bą-di, *da-di, kteréžto tvary potom převládly; co do -di z -dь srv. viždi vedle viždь (Mikl. gr. III, 114).

Ponenáhlu však uvedené imperativy, nemajíce sobě v slovanštině rovně, počaly se pokládati právě za takové tvary imperativní jako na př. ved-i, následkem čeho se imperativní *d* pokládalo za kmenové, a na základě takovýchto *nových kmenův* vznikla v praesentu nynější jich sklonba, a sice při prvých třech dle zubních kmenův I. třídy: id-ą, jad-ą (jedu), bąd-ą. Podobně se dálo s novým kmenem dad- ve sklonbě bezesponové: da(d)-mь, -si, -vě, -mъ, das-tъ, -ta, -te, dad-ętъ, od něho pak tvořen též, jak výše udáno, nový imperativ daždь dle viždь, věždь, jaždь.

Podobné vznikání nových kmenův na základě tvarův jiných, zvláště nehrubě už pochopitelných, lze dosti hojně doložiti; tak na př. v litev. ze starobylého imperativu veiz-di (viz) vzniká nový kmen *veizd*: veizd-mi, veizdžu, veizdėti, ap-veizd-as a j.; sloven. inf. ís-ť (jíti) z nového kmene id; nový kořen tręs: tręs-ą m. trem-ą z inf. tręs-ti, pův. trem-s-ti (*τρέμ-ω*, lat. trem-o, lit. trim-ù, anglosas. thrimm-an) jako greb-s-ti; nový kořen rast (rost): rast-ą m. rad-ą (rodą, faktit. rod-iti: ordh, skrt. ardh, řec. *ἄλθ-ομαι*) vzniklý vlivem inf. rasti.

5. n (vsuvným zvané).

Dosud někteří, jako Miklošič gr. I, 212 sl., houževnatě lpí na tom, že v tvarech sъ *n*imь, sъnęti, vъnęti sъněsti a p. jest *n* vsuto (parasitické); Miklošič proti těm, kteří nepovažují *n* za živel parasitický, uvádí hlavně dvě námitky: jak prý vysvětliti do njego, pri njemь, otъ ńichъ, pak sъn-ěsti, ježto prý *ě* nemůže státi v násloví slabiky. Než lichosť námitek těch dovodíme, objasníme nejdříve povahu zmíněného *n*.

Kdo si tvarův, o něž tuto jde, bedlivěji všímá, nemůže neviděti, že *n se naskytuje nejčastěji po předložce* (*předponě*) *s*ъ *a pak v*ъ; a v skutku ony byly první příčinou k rozšíření *n*.

Povstalof sъ z indoevrop. som (Brugmann Grundriss der vergl. Gram. I, 186), skrt. sam, prus. san (sen: san-insle pás = *sъn-ęslo, sъ-vęslo), změnou *m* v *n*: son, načež *o*, jako nezřídka, moutí se v *u*: sūn, sъn. Podobně asi spočívá vъ, kъ na von, kon, vъn, kъn. Tvary s *n* pak se mohly ucho-

[1]) Památku této přípony uchovala litevština v tom, že *pouze v imperativě* mění *t*, *d* před *k* v *s* (Schleicher Lit. Gramm. § 23, 6); toť ukazuje, že před *k* tu bývala zubnice, totiž imperativní *-d(i)*: ved-d(i), met-d(i) = ves-d(i), mes-d(i); když pak se připojovalo enklit. *-k(i)*, vysouvalo se před ním *d*: ves-d-k(i), mes-d-k(i) = vès-k(i), mès-k(i).

[2]) Brugmann Grundriss der vergleich. Grammatik I, §. 547 se sice snaží též imperativům viždь, věždь, jaždь přisuzovati příponu *-dhi*: veid-dhi vydá viz-dь a z toho prý viž-dь měkčením *z* v *ž*. Než *proti tomu výkladu* nasvědčují ostatní jazyky slovanské, v nichž by se tak vzniklé *zd*, *žd* bylo udrželo (srv. brázda, droždíe), jako se uchovává *st*, povstalé ze styku *t* (*d*) + *t*: vésti; srv. možditi, voština čes. i stsl. Čeština však vykazuje v imperativech oněch *z*: viz, věz, jez; pol. widz, wiedz, jedz; rušt. višь m. vižъ, ěšь m. ěžъ atd., z čehož vyplývá, že tvary ty vznikly z vid + jь atd., tvořeny jsouce druhou příponou optativnou -jē (*ἰ-ίη-ν*, *διδο-ίη-ν*) = slov. jě, ji, jь. Touž příponou vznikl také neústrojný imper. daždь z nového kmene dad, o němž dále bude řeč.

vati pouze před samohláskou nebo před *j* (srv. pьn-ą, -ъ proti pę-ti, im-ą, -ъ proti j-ę-ti; vonja), tedy: sъn-imь (s ním), sъn-ęti, -ьmъ (tedy čes. snem, cf. vzem, jak píší staré rkp., ne sněm dle sňav), -iti, -iskati, -ěsti; vъn-jemь (v něm), vъn-ęti, -iti, -ušiti, -ągliti, vъn-ątrъ, vъn-ědrěchъ,[1]) vъn-um (dako-slov. fnum); kъn-jemu (k němu) a p.

Jakož pak *analogie* vůbec mocně působí, stalo se i zde: když vedle sъn, vъn, kъn vzniklo před souhláskami (nutným odsutí *n*) sъ, vъ, kъ, považovalo se *n* v sъn-imь atd. za vsuté, a dle toho se pak vsouvalo při zájmeni jь také po jiných předložkách jednoslabičných: do *n*-jego, pri *n*-jemь, na *n*-jь (na ňь), někdy i jinde: otъ-*n*-jęti (vedle otъ-jęti), v češt. dial. nandu, vyndu, přindu, dondu, ba i nendu (dle sъ*n*-idu, vъ*n*-idu), avšak ne veskrze, jako: po-jísti (ne po-nísti), na-jęti, za-iti a p.; za to zase se neříká sъ-ěsti (s-jísti) a p.

Toť odpověď na prvou námitku Miklošičovu; co pak do druhé, míti jest na mysli, že tvary jako sъn-ěsti jsou *prastaré*, kde ještě neplatila pravidla o zamezování náslovné samohlásky; srv. také něstь z ne-estь (nēstь).

Za to ovšem ryzí vsuvkou jest *n* v čes. na*n*-dati, odu*n*-dati, pře*n*-dati, su*n*-dati, vy*n*-dati, za*n*-dati, jež jsou Miklošiči zvláštními tvary, jichž prý si vysvětliti nedovede (gr. I, 214). My jsme už úkaz ten objasnili ve Studii o dativě str. 6—8, uvedše tam ještě více příkladův toho druhu a ukázavše v Přísp k nauce o tvoření kmenův str. 15 p., že zde *dati* znamená *τίθημι* dějati, nikoliv *δίδωμι;* z koř. dhē (*τί-θη-μι*, skrt. da-dhā-mi) totiž stupňováním vznikne dhō: *θω-μός*, lit. pa-*dó*-nas = po(d)-da-nъ, něm. unter-*than*, lat. sub-*di*-tus (koř. dhe); stsl. na-*da*-ti conferre, uz-*da*-jati sę = na-*dě*-jati sę, č. na-*da*-ti = převz-*dě*-ti; uz-*da* (vъz-*da*), srb. na-*da* (na-děje), rus. prina-*da* (ad-di-tamentum) a j.

A *k rozlišení* tvarův složených se slovesem *dati* = *τί-θη-μι* od podobně znících, v nichž však dati = *δί-δω-μι*, vsouvala čeština *n*, což se dálo za podpory následujícího *d* a analogií uvedeného vyn-du (srv. dial. při-du, pu-du) a p. Srv. při-dati *προςδίδωμι* — při-*n*-dati *προςτίθημι*, vy-dati *ἐκδίδωμι* — vy-*n*-dati *ἐκτίθημι* atd.

Úvahy.

Mluvnice jazyka řeckého pro gymnasia česká. Vzdělal Jaroslav Gustav **Schulz.** V Praze a ve Vídni, nákladem F. Tempskébo, r. 1889. 8°. VIII. 330. Cena 1 zl. 20 kr., váz. 1 zl. 40 kr.

Poněvadž mluvnice řecká, od Jindřicha Niederle na základě důkladných studií jazyka řeckého i českého složená, mnohým zdá se býti příliš obšírná a nesnadná, prof. Schulz odhodlal se upraviti *stručnou* mluvnici řeckou na základě osnovy řecké mluvnice od univ. prof. dr. Viléma šlechtice Hartla německy sepsané, jež prý „má býti jaksi *normou* pro vyučování řečtině v Rakousku.“ Kromě mluvnice Hartlovy prof. Schulz použil i jiných školních mluvnic řeckých německy sepsaných; z češtiny pak užil „přemnohých věcí důkladné mluvnice Niederlovy“ a mluvnice české Blažkovy a Bartošovy.

Avšak přece pozorovati, že nová mluvnice tato po stránce češtiny nevyhovuje gymnasiím českým tak, jako mluvnice Niederlova.

Ve *zvukosloví* v §. 1. Sch. (= Schulz) způsob, jímž se vyznačuje, jak *písmě* každé *hlasem* zní, pojmenoval „výslovnosť“, Nd. (= Niederle) *hlásku*,

---

[1]) Když se z vъn před souhláskami vyvinulo vъ, považováno zde *n* za kmenové a z vazby vъn-ědra, -jadra, -ědrěchъ, -jadrěchъ vznikly nové nom. nědra, njadra, nadra; podobně nątrъ, nutrъ, nątrъ, nutrъ, nutro, č. ňutro, nitro a p. z vъn-ątrъ, -ątrъ; nístěje z vъn-istěje.

jistě vhodněji. V §. 6. Sch. nazývá *v* souhláskou *měkkou*, řídě se názvy nesprávně danými od grammatiků německých; Nd. takového názvu hlásky té nemá, a to z příčiny velmi podstatné. Nebo vyhlásí-li se *v* za samohlásku *měkkou*, zmatek zrovna Babylónský nastane žákům, kteří dosud opak slýchali o povaze hlásky té v češtině. Podobně nesprávno jest souhlásky *γ*, *δ*, *β* nazývati *měkkými* (v §. 7.). Co asi tu žák český má si mysliti, přirovnávaje měkkosť v souhláskách českých s povahou těchto souhlásek řeckých? Že učenci němečtí (jako Jiří Curtius a jiní) užívají názvu toho o povaze souhlásek těch, nijak dostatečným důvodem býti nemůže, aby se název ten po česku zaváděl i do škol českých. V tom snad nezáleží pravý pokrok, abychom *všecko* z knih německých beze všeho rozmyslu přijímali do knih českých, nepřihlížejíce nic ku zvláštnímu rázu češtiny. Prof. Sch., užívaje spisů německých, jistě nebyl by se dopustil nesprávnosti té příliš odporné, kdyby si byl povšiml i toho, co o významu tom napsáno v Listech filolog. v ročn. VI. (1879.) na str. 281. atd. Jest sice s prospěchem i vědě české i středním školám českým, užívati jistých výsledků pokroku vědeckého patrných obzvláště u Němců, však na újmu zvláštního rázu češtiny díti se to nesmí. Jistě každý učitel řečtiny na gymnasiích českých co nejhorlivěji brániti bude zavádění názvů tak odporných.

Ve *skloňování* jen rozdíly nepatrnými se obě mluvnice rozcházejí, jako že ve třetím sklon. kmeny sigmatické (*γενες* a pod.) v Schulzově mluvnici vřaděny teprve za kmeny samohláskovými (*ἰχθυ* — a pod.). — Ve *pronom.* v §. 72. ku *πῇ* třeba přidati: kady? — Více rozdílů pozorovati v *časování*. Sch. nauku o *sponě* (dle Nd. příznak jednoduchý) opět zavedl dle příkladu Curtiova, což by nijak nevadilo žákům, kdyby důsledně se to provádělo v časování.

V *seřadění* jsou změny tyto: Po *průpravě* vřaděno jest časování prvních 4 tříd na *-ω*, potom verb na *-μι*, konečně verb tř. V—VIII.; nauka o *přímnožku a zdvojce* oddělena jest ve dvou částech, t. v §. 78—79. přede vzory časovacími a v §. 112. (na str. 95—97.) za časováním prvních 4 tříd. — Hlavním vzorem verb samohláskových jest *λύω*. Napřed jsou jen tvary *prs. a imprf.* act. med. a pass. (§. 82., 83.). Při časování *ostatních časův* act. med. a pass. přibírány i km. a-, e-, o- hláskové (*τιμα-*, *ποιε-*, *δουλο-*, §. 84—91.); potom teprve následuje časování v prs. a imprf. verb *stažených* (§. 92., 93.) a odchylné časování některých verb samohláskových (§. 94.). — Před časováním kmenů *souhláskových* vřaděno teprve roztřídění verb dle povahy *kmene praesentního* na 4 tř. (§. 96.). Časování kmenů souhláskových *dle časů* rozděleno takto: *Fut. a aor. I.* act. a med. kmenů *němých* (§. 98.) jen v 1. os. sg. ind., a kmenů *plynných* (§. 99.) se vzorem *φαίνω* ve všech způs. a os. (§. 100.); k tomu přidáno *stažené fut.* *τελῶ* atd. (§. 101.). Potom následuje *aor. II.* act. a med. (§. 102.), pak *slabé prf. a plqpf. act.* kmenů němých i plynných (§. 103.) jen v 1. os. sg. ind. prf. (přidati se tu měla táž os. plqpf.), potom *silné prf. a plqpf. act.* (§. 104.), *prf. a plqpf. med.* (§. 105.), *fut. III.* (§. 106.), pak *vzory* prf., plqprf., poněkud i fut. III. (*πράττω*, *κόπτω*, *ψεύδω*, *φαίνω*) s jinými *příklady* (§. 107.), potom *aor. I. a fut. pass.* (§. 108.), *aor. II. s fut. pass.* (§. 109.), konečně *přídavná slovesná* (§. 111.). V §. 113. přidán *tabellární přehled* časování všech tvarů slovesa *λύω* a v §. 114. 1. jen v 1. os. sg. ind. prs., fut. act. (med.), prf. act. a med. a aor. pass. kmenů *samohláskových a souhláskových němých*, 2. obšírnější přehled 1. os. ve všech rodech, časích a způs. kmenů *plynných* s přidanými příklady dle §. 114. 1. (až na str. 108.).

Niederlův 1. vzor *παιδεύω*, ač jest delší, přece jeví se výhodnějším ku školnímu vyučování než *λύω*, poněvadž i významem jest určitější i všeliké přízvuky činí mnohem patrnějšími; z příčiny té i Sch. dle potřeby přidával některé tvary slovesa *παιδεύω* doplňkem ku *λύω* (na str. 69. *παίδευσον*, *παιδεῦσαι*, *παίδευσαι*).

Přídavek Schulzův v §. 132. o nepravidelnosti významů patří do skladby.

Nauka o *tvoření slov* (§. 134—139.) jest velmi povrchní. V §. 135. o tvoření substantiv na *-εύς* příklad 1. *βασιλεύς* není správný, poněvadž povstal z *βασι-λεύς* (jako složenin.) V 5. vhod přidati: *θέατρον* = divadlo, ve smyslu místním.

V §. 136. 3. lépe: příslušnost (místo: vlastnost). V §. 139. v poz. vhod přidati známé: δίφιλος. — S důkladností Niederlovou (§. 426—469.) části té nelze ani srovnati.

Ve *skladbě* (§. 140. atd.) Schulzově neměl býti oddělen dialekt *ep.* už proto, že citáty z Il. a Od. vyskytují se i mezi citáty *att.*, jako v §. 173., 174., 183. poz. 2., obzvl. pak při aor. *gnóm.* v §. 201., 4., kde by nebylo třeba poukazovati ještě k §, 272., 2. — Celkem skladba Niederlova znamenitě vyniká, přihlížejíc mnohem bedlivěji ku zvláštnostem skladby české. Právě ve skladbě má býti důkladný návod ku správnému překládání tak, aby se šetřilo příslušně národního rázu obou jazyků. Po stránce té pak nelze očekávati pomoci z knih německých i sebe lepších. Pozorovati to hned v §. 140. Sch., kde ani zmínky není o rozmanitém překladu řeckého subj. dle příkladu Nd. v §. 470. poz. 2. (srov. i ve cvičb. knize B. cvič. 2. fin.: Není ho tu. Protivníků máme na mále atd.). Ve mnohých částech Sch. řídil se vzorem Niederlovým, jako v §. 196. (Nd. §. 702.). Ty pak jsou zdařilé, ač mají výklad stručnější.

V §. 198. 3. b. třeba přidati, že *οἴχομαι* mívá i význam prs. — V §. 215. v poz. větu „předvětí podmínečná byla původně j. v češtině větami *většinou* přacími“ třeba opraviti takto: „Předvětí podmínečná formy 2. a 4. byla původně větami přacími“ Neboť ve formě 1. a 3. není přání, nýbrž spíše otázka, jak patrno i z češtiny. K §. 219. poz. 1. a. přirovnej Nd. §. 905. *ἐὰν πείθηται*: jen když poslouchá! — V §. 221. II., 2. poz. 1. třeba přidati: v češtině konj. (srv. Nd. §. 916. Cvičb. kn. B. cvič. 59.). — V §. 224. v *řeči nepřímé* třeba zmíniti se i o *osobě*. V §. 226. 1. příkl. *Ἀριαῖον ἠθέλομεν βασιλέα καθιστάναι* nepatří tam, nýbrž ku §. 227. 1. b. — V §. 231. 4. příkl. *ὁ μὴ δαρεὶς* atd. přísluší ku §. 230. — V §. 238. 17. měla býti zmínka i o *postpos. καί*, jež se vyskytá i ve spisech Xenofóntových (srv. Nd. 853. 1. d. Listy filol. v ročn. III. 1876. na str. 254. atd.). Prof. Sch. měl si přečísti aspoň vydání Steinmannových Il., Od. a Xen., kde by jistě byl nalezl mnoho, čeho by byl mohl s prospěchem užiti ku své skladbě.

Též jasnější *určitosti* třeba na mnohých místech mluvnice Schulzovy, jako v §. 117. 2., kde za sl. „V aor.“ sluší přidati *med.*, před sl. *εἶπον*: *act.*, před *εἵμην*: *med.* — V §. 121. 2. poz. 2. má býti: *imperf.* (místo imper.); též zkrátka *imper.* = imperativ jest neurčita v §. 80. 3. fin., 117. 3. 4. a jinde; určitější jest: *impert.* (proti: imperf.). — Někde překládá se řecký inf. českým indikativem, jako v §. 152. 2. *θηρᾶν*: honím, *μένειν* čekam, *ἐνεδρεύειν* číhám; pod. v §. 154. 2.; 194.; 233. A. 1., 4.; někde zase řecký ind. českým infinitivem, jako v §. 167. a.; 172. a. — Nedůsledně citují se někdy tvary verb. nestaž. vedle stažených, jako v §. 154. 1. poz. 2.; 160 (*πεινάω, ἀφικνοῦμαι*) 8. — V §. 205. 2. b. má býti: nikdy *s ἄν* (místo: nikdy *ἄν*). — V §. 211. místo *věty* akk. c. inf. lépe: *konstrukce* nebo *vazby* akk. c. inf. — V §. 227. 1. a., poz. 5. i 233. mluví se o větách *předmětných;* ale nikde není tam výkladu, které věty nazývají se předmětnými. — K jasnosti mnoho by prospělo, kdyby některé §§. nebyly příliš dlouhé, jako 221. (na str. 216—219.), §. 227. (na str. 226—229.); tam bylo by vhod i 1. b, odděliti v *α* (chtíti atd.), *β* (žádati atd.). Dlouhé §§. velmi znesnadňují citování.

K jasnému přehledu a ku snažšímu vyhledávání třeba i stručného vytčení *obsahu.*

Též potřebí *dodatku* k opravám *omylů* tiskových, jako:

Na str. 23. v řád. 4. shora *ποταμός* místo *πόταμος*. — Na str. 29. v řád. 12. shora §. 243. místo 239. — Na str. 33. v řád. 8. shora §. 243. místo 239. — Na str. 78. v řádce 5. zdola §. 122. 8. místo §. 122. a. — Na str. 86. Pozn. v řád. 7. shora §. 206. místo §. 202. — Na str. 96. v řád. 10. zdola §. 129. místo §. 139. — Na str. — v řád. 9. zdola §. 124. 15. místo §. 124. 13. a 124. 16. místo 124. 14. — Na str. 108. v řád. 4. a 14. shora p. 2. místo p. 3. — Na str. 109. v řád. 16. shora §. 105. místo 106. — Na str. 112. v řád. 4. shora 7. místo 6. — Na str. 116. v řád. 15. zdola pozn. 3. místo

pozn. 2. — Na str. 118. v řád. 4. zdola 6. místo 7. — Na str. 119. v řád. 8. zdola pozn. 2. místo 2. — Na str. 124. v řád. 7. zdola §. 89. pozn. místo §. 88. — Na str. 126. v řád. 7. shora pozn. 2. místo pozn. 3. — Na str. 140. v řád. 15. zdola *ἔστιν ἀγαθὰ* místo *ἔστιν ἄγαθα*. — Na str. 150. v řád. 12. shora §. 165. místo §. 163. též na str. 161. v posl. řád. — Na str. 190. v řád. 15. shora *χόλοιο* místo *χόλοια* — Na str. 202. v řád. 1. shora possim místo possum. — Na str. 209. v řád. 14. zdola *ἄρχων* místo *ἄρχον*. — Na str. 217. v řád. 8. shora *ζηλοῖς* místo *ζήλοις*. — Na str. 224. v řád 5. zdola *φίλος* místo *φῖλος*. — Na str. 227. v řád. 6. shora §. 234. místo §. 230. — Na str. 236. v řád. 6. shora §. 227. místo §. 223.

Z posudku toho patrno, že *mluvnice Schulzovu nijak nedovede nahraditi mluvnice Niederlovy*, a že *tak, jak jest, nemůže býti doporučena ku schválení za knihu školní na gymnasiích českých. Stručnosť jediná* nedává žádné knize školní přednosť před jinou knihou obšírnější. Pokládá-li kdo pouhou stručnosť za dostatečný důvod, aby kniha byla uznána za školní, nedobře porozuměl vysokému minist. výn. ze dne 1. července r. 1887 č. 13276, jež citováno jest v předmluvě k mluvnici Schulzově. Mně aspoň zdá se býti smysl vynesení toho tento: Každý učitel řečtiny má dokonale znáti všecky části školní mluvnice a dle potřeby školního vyučování prakticky po každé užiti toho, co nejvíce prospívá zdárnému pokroku žactva. Nikdy tedy učitel nemá bez rozvahy zadávati „odtud až potud", nebo to bývá nejhroznější chybou školního vyučování; nýbrž, nepřihlížeje k soustavnému postupu knihy školní, má způsobem pochopitelným a snadným vyložiti žákům jen to, čeho v každé hodině jim postihnouti možno. A k vyučování takovému někdy prospěšnější bývá kniha obšírnější a důkladnější, než stručnější a povrchnější. Že mínění to jest pravé, že totiž *učiteli* a *nikoli žákům* třeba důkladně znáti mluvnici školní, zcela patrno jeví se z instrukcí daných vysokým vyn. ze dne 26. května r. 1884 č. 10128 M. K. V. a to obzl. v části té, která pojednává o vyučování řečtině ve tř. V. Tam se nakazuje: „Im Laufe des ersten Semesters der V. Cl. ist die *Syntax* in den *Hauptpunkten* nach den oben gegebenen Weisungen zum Abschluss zu bringen." Úloze té lze dostáti jen způsobem praktickým, když ku př. žákům čtoucím větu finální hned zkrátka se řekne, jakou vazbu mívají věty finální, a při druhé větě finální zase pravidlo to opakuje, až všickni žáci z praktického užívání naučí se pravidlům o vazbě vět finálních. Týmž způsobem *ze čtení* žáci poznají vazby nejdůležitější dříve, než vědí, na kterých místech mluvnice jsou pravidla o vazbách těch. Když pak dle osnovy předepsané i v mluvnici dojdou ku pravidlům těm, jsou jim už tak známy, že bez obtíží důkladněji je pochopiti mohou. Ale běda, kdyby hned ve tř. V. musili se učiti na paměť z mluvnice všem pravidlům, kterých jim třeba při čtení školním! Vždy tedy záleží na učiteli, aby v čas vybíral věci potřebné žákům z mluvnice, třeba byla by obšírnější.

Že pak mluvnice Niederlova i výbornou češtinou i vzornou důkladností vyniká skoro nade všecky školní knihy české, velmi prospěti může žákům gymnasií českých, ovšem za řízení učitelů horlivých, kteří z lásky ku svému povolání dovedou odříci se *pohodlí*. Ovšem učitelům poněkud pohodlnějším přišla by více vhod mluvnice stručnější, ale stručnosť měla by se tak zaříditi, aby nebyla na újmu správné češtiny. *Fr. Lepař.*

Hlídka programmův.

19. **Francie a Německo v době Hohenstaufův.** Napsal Jaroslav **Kosina.** Osmá výroční zpráva obecního vyšš. gymnasia ve Vys. Mýtě za školní rok 1886—87.

Nadpis práce, jen málo buda pozměněn, vystihne obsah její téměř dokonale, jestiť to vylíčení styků Francouzska, Německa i dvora papežského za Hohenstaufů

s dodatkem, kterak Ludvík IX. choval se k nešťastnému Konradinovi. Práce založena dosti široce, nezanedbávajíc ani takových proměn v politice tehdejších panovníků francouzských a německých, které neměly nižádných následkův, ani takových snah a plánů, které při jednání samém se rozbily, tak že poskytuje čtenáři důkladný rozhled po dějinách států jmenovaných, a to do šířky i do hloubky, a s obratností rozkládajíc před ním zmotané pletivo diplomatické činnosti, jasně objevuje, kterak i nepatrné příčiny mívají následky veliké. Podobné obrazy nutno bývá kresliti se stíny tak temnými, že lépe jich mysli mladistvé ani nepředkládati, a s druhé strany zase s nemalým jest prospěchem, dá li se žáku dospělému příležitosť, aby sledovati mohl zjevné i tajné proudy dějin světových v celistvém jejich rozvoji od samého pramene až k zániku. A to právě klademe autorovi za nemalou zásluhu, že pojednáním svým velikou a široce rozvětvenou akci politickou sebral v obraz podrobný a žactvu přístupný i veskrze nezávadný. Jen přáli bychom si, by tam nebylo tolik chyb tiskových a některých vad, které nezvyšují nikterak leposti mluvy jinak vybrané. Z těchto věcí něco na ukázku: Všade auktor, vyhýbaje se patrně slovu „vliv", píše „vplyv"; skoro výhradně čteme: uzavříti smlouvu, mír, spolek, jako by umluviti, zjednati, učiniti a jiných vhodnějších slov než „uzavříti" ani nebylo; Francouza (str. 19), Francouzy (str. 21), vlad (str. 20) proti vládou (str. 39); přehojná jsou substantiva infinitivná, kde pěkněji by stálo sloveso neb i jiný obrat: počal současné vyjednávání (str. 20); došlo . . . k válce Vévoda flanderský již před početím jí (str. 25); když naskytl se z nevydání jistého hradu v moc krále francouzského nový casus belli (str. 26); Tento pokus o stržení císaře (str. 26); na lodích přistál (str. 21); navštivený (str. 22); ze schůze sejíti (str. 23); sesilování (str. 24); Nezastihl (str. 24); ač udiven nad tím (str. 26); jen leda bylo spolkem s Francií (27); jí nalézti (str. 28); titéž živlové (str. 29); nalehal, nalehání, pomahati (str. 31); v dopise . . . na papeže psaném, obrátil se na papeže, spolehati (str. 33); po prve, staufovskému (str. 34) atd. *František Sobek.*

20. Solon a Damasias. Nejnovější Aristotelské příspěvky k dějinám athénského vývoje ústavního. Napsal Dr. Justin **Prášek.** Zpráva c. k. českého reáln. a vyššího gymnasia v Kolíně za školní rok 1887.

V práci této auktor vysvětluje, kterak vnikly o Solonovi různé mylné názory do historie; konstatuje, že Aristoteles nedal se jimi svésti; vypočítává díla jeho k Solonovi se táhnoucí; ukazuje, že prameny biografie Plutarchovy a Laërtského Diogena mají původ Aristotelský; uvažuje o nových příspěvcích k době Solonově a k dějinám potomním, kteréžto příspěvky jsou „Berlínské zlomky Aristotelské"; přihlédá ku pravé povaze seisachtheie, ku poměrům novou ústavou vzbuzeným a ku spojení obou s událostmi, o kterých zlomky Aristotelské jednají. Dále vyličuje nespokojenosť z řádů Solonských vzešlou a objasňuje na základě Aristotelského fragmentu proud událostí dílo Solonovo ohrožujících podrobnostmi do té doby neznámými a v tom právě tkví hlavní cena zlomku. Po té obrací se ku dvouletému archonství Damasiovu. Damasias zvolen byv lidem (geomory a démiurgy) proti urozencům, v jichžto čele stál Megakles, zamýšlel státi se tyrannem, avšak vyhnán jest všemi občany; odtud eupatrídé, proti nimž pokus Damasiův přede vším byl nastrojen, donuceni k povolnosti na všech stranách; ve příčině archontství jmenovitě učiněna shoda ta, že počet míst archontských mezi stavy jednotlivé v pevném poměru rozdělen: „Čtyři místa zůstávala i nadále eupatrídům, mezi nimi zajisté místa eponyma, basilea a polemarcha, vázaná na ustanovení posvátná. Ve sboru thesmothetův usedli pak tři geomorové a dva démiurgové, aneb alespoň mužové eupatrídští, tou neb onou společenskou stranou ustanovení. Tím teprve realisovány výhody, které byly lidu dány zákony Solonovými." Toť stručný obsah úvahy krátké, ale mnoho bedlivé práce vyžadující.

Co do formy s potěšením sleduje čtenář vycvičené péro Práškovo a málokde

přál by si snad tvaru neb obratu jiného: tak recensent nenapsal by: událosť (str. 1 a jinde), spis rozpadal se v oddíly (str. 3), ku rozdělení (10).

František Sobek.

21. O různorodých třídách obyvatelstva státu Lykúrgova a Solónova. Napsal Jos. **Kořínek.** Výr. zpráva vyššího gymnasia v Pelhřimově za školní rok 1887—88.

Stručný obsah pilné a svědomité práce této byl by asi tenhle: Všeliká činnosť zákonodárná, všeliká ústava založena jest v povaze národní, a že povahy národní jsou různy, ovšem budou různy také ústavy; největší rozmanitosť v této věci vidíme v Helladě, ale jasnější obraz máme jen o ústavě Athénské a Spartské. Po tomto úvodě auktor uvažuje o protivách i různostech v povaze obou předních kmenů řeckých a snaží se je vysvětliti hlavně 1. z různých povah jejich sídel původních a 2. ze spůsobu, kterým vzniklo stálé a konečné obyvatelstvo attické a lacedaemonské. Následuje úvaha o tom, který účel měly zákony Lykúrgovy a výklad dějepisného obsahu jmena „Lykúrgos"; na konec osvětleny parallelou vzájemný poměr a styky různých tříd obyvatelstva lacedaemonského i attického. Každá závažnější věta úvahy opřena jest doklady původními.

Forma jeví všude snahu předem po přesnosti, méně po úsečnosti myšlenkové a zamlouvá se čtenáři stránkou nejednou, zvláště jasností výkladu. V některých věcech nesrovnáváme se s auktorem. *Co do obsahu* nekladli bychom takové váhy na povahu sídel a nevyvozovali bychom z ní tolik rozhodujícího pro povahu národní; po stránce jazykové nenapsali bychom na př. Spartané (str. 4 a všady jinde), spartanským (str. 10 a všady jinde); prvé (str. 4 a jinde) ve smyslu napřed; města, která tam Dórové obývali (4), rozdělil obyvatelstvo ve čtyři fyly (5). Ačkoli jest často velmi nesnadno a s rozmyslem chtíti od pověsti historické jádro její odvinovati (5); ku nejvyšší (9), teprvé (12), zášť (13), utiskovately (13), ku soukromému (15), vypovězeni (17) a j. *František Sobek.*

Drobné zprávy.

Důležitější nařízení nová.

Přehled státních drah rakouských uveřejněný ve Věstníku ze dne 15. června 1885, číslo 27 doplniž se **tratěmi** přešlými dnem 1. ledna 1889 ve správu c. k. **generálního** ředitelstva **rakouských drah státních** a sice první uhersko-haličské dráhy a uherské-západní dráhy od stanice Přemyšle až po Lubkov. (C. k. ministerstvo učby ze 28. dne ledna 1889, čís. 111.)

* * *

Učitelé tělocviku. Při rozpočtu ministerstva vyučování bude projednán návrh školního výboru, přijatý na základě podání sokolské župy Kolinské, aby se tělocvik zavedl jako povinný předmět vyučovací na gymnasiích, a aby se učitelé tělocviku na středních ústavech vůbec vřadili mezi *skutečné* učitele a jim zajistilo také výslužné a zaopatření pro stáří. Zpravodajem je ředitel Jiljí *Jahn.*

Přednášky z oboru slavistiky a příbuzných věd konají: Na universitě *Kasaňské* v zimním semestru r. 1888—9: V. A. *Bogorodickij*: Srovnávací mluvnice indoevropských jazyků. Srovnávací anthropofonika zvláště indoevropských jazyků. A. S. *Archangelьskij:* Dějiny ruské literatury od nejstarších dob do Petra Velikého. V. V. *Kočanovskij:* Dějiny Slovanův s rozborem původních listin a letopisův. Dějiny dalmatské literatury. — V letním pololetí 1889: V. A.

Bogorodickij: Srovnávací morfologie indoevropských jazykův. Kurs sanskrtu. A. S. *Archangelьskij*: Dějiny ruské literatury od Petra Velikého do Puškina. Mimo to vykládá krajan náš J. J. *Luňák*: Politické řeči Démosthena, Plutarchův život Démosthena, Euripidovu Medeiu. — Na universitě *Varšavské*: G. K. *Ulьjanov*: Srovnávací jazykověda. Jazyk sanskrtský. — Universita *Kievská*: P. V. *Vladimirov*: Dějiny ruské literatury nové doby. Mluvnice jazyka ruského. V. N. *Malinin*: O Gogolovi a jeho škole. T. D. *Florinskij*: Dějiny Slovanův. *Česká historiografie*. V. B. *Antonovič*: Ruské starožitnosti. Mimo to vykládají krajané naši V. J. *Petr*: Aristofanovy oblaky, Vergiliovy Eklogy a A. O. *Pospíšil*: Ciceronovu řeč proti C. Caeciliovi, Sofokleova Oidipa krále.

* * *

Jubilejní fond c. k. české university.

Dodatkem ku zprávě své na str. 35. dodáváme ještě toto:

Fond zjednán tím, že každý z professorů a docentů všech 3 fakult ze svého kollejného na zimní běh 1888—9 připadajícího věnoval 5%, k čemuž rektor dr. F. J. *Studnička* mimo to přidal ještě 200 zl. r. č., tak že bylo možná za celou summu tak vzniklou při nízkém kursu koupiti 3000 zl. rakouské renty papírové.

Dne 2. prosince 1889 vyplaceno bude z tohoto fondu na *právnické* fakultě 120 zl., čímž poprvé vstoupí do veřejnosti činnosť jeho.

Tuto následují ustanovení o rozdílení podpor z fondu, jak se byl o nich snesl akademický senát dne 30. listopadu 1888:

Pravidla, jimiž se spravuje jubilejní fond c. k. české university, založený na památku 40tiletého panování Jeho c. a k. Apoštolského Veličenstva císaře a krále *Františka Josefa I.*, mající se svolením Jeho cís. a král. Apoštolského Veličenstva ze dne 30. listopadu 1888 titul:

Císaře Františka Josefa I. jubilejní fond pro posluchače c. k. české university Karlo-Ferdinandovy.

Čl. I.

Úroky jubilejního fondu udílejí se obnosem desítkou dělitelným studujícím tří světských fakult c. k. české university Karlo-Ferdinandovy v Praze vždy dne 2. prosince každého roku.

Čl. II.

Střídání jednotlivých fakult děje se tím spůsobem, že začíná fakulta právnická, následuje fakulta lékařská a pak filosofická, načež se pokračuje v témže pořádku dále.

Čl. III.

Úroků svrchu vytčených užije fakulta, na kterou při střídání došlo, dle vlastního rozhodnutí buďto k vypsání jedné neb i více cen za vědecké práce z oboru k tomu zvoleného, anebo ku podpoře vědeckých prací a podniků taktéž fakultou schválených.

Čl. IV.

Vyhlášení cen, po případě podpor stane se každoročně děkanem příslušné fakulty dne 2. prosince. Za tím účelem zašle kvestura tomuto děkanovi summu k výplatě takové ustanovenou a obdrží naproti tomu po výplatě cen nebo podpor od děkana kvitance podělených studujících jakožto doklady účetní.

Čl. V.

Všechny přebytky úroků, neudělené ceny, a vědecké podpory, jakož i dary, které se během některého roku naskytnou, slouží ke zvěčnění fondu a ukládají

se napřed do spořitelny, a to tak dlouho, až z výnosu možná zakoupiti nějaký cenný papír.

Čl. VI.

Slovem „studující“ vyrozumívají se v těchto pravidlech netoliko řádní posluchači jmenovaných fakult světských, nýbrž i ti, kdož studia svá jako řádní posluchači již dokončili a ke zkouškám státním neb rigorosním se připravují, což však platí pouze do 3 let po ukončených studiích.

* * *

Konkursy: Místo učitele zeměpisu a dějepisu na st. českém reálném a vyšším gymnasiu v Praze (Spálená ulice) počátkem školního roku 1889—90. Přednosť těm, kdo prokáží spůsobilosť vyučovati češtině nebo němčině jako předmětu vedlejšímu. — Místo učitele mathematiky a fysiky na st. gymnasiu v Jindřichově Hradci. — Místo učitele latiny, řečtiny a češtiny pro vyšší gymnasium na st. českém vyšším gymnasiu v Brně. — Místo učitele klassické filologie jako předmětu hlavního a němčiny jako vedlejšího na st. českém vyšším gymnasiu v Brně. — Místo učitele češtiny jako předmětu hlavního a klassické filologie jako vedlejšího na st. českém vyšším gymnasiu v Olomúci. — Dvě místa učitelův klassické filologie a místo učitele mathematiky a fysiky na st. českém vyšším gymnasiu v Kroměříži. — Místo učitele jazyka českého a německého pro vyšší třídy na státní české vyšší reálce v Brně.

* * *

Vyznamenání. Nejvyšším rozhodnutím J. V. císaře a krále Františka Josefa I. ze dne 3. března t. r. byl přijat do rodinné a svěřenské knihovny „*Jubilejní památník na oslavu čtyřicetiletého panování Jeho Veličenstva*“ vydaný péčí Ústředního spolku učitelstva středních škol českých skrze kommissi redakční nákladem knihkupectví B. Stýbla v Praze.

Tento spis, jenž má trvalou cenu historickou, proto že podává zajímavý obraz duševního rozvoje středního školství ve všech jeho oborech za minulých 40 let, jest velesl. c. k. zemskou školní radou doporučen a bylo by jen přáti, aby se mu v bibliothekách ústavů středních a těmto podobných, jakož i mezi žákovstvem dostalo věčšího než posud rozšíření, což i o ostatních spisech Ústředním spolkem vydaných platí.

Schválená díla:

J. Niederle: Mluvnice jazyka řeckého pro gymnasia česká. Díl I. Hláskosloví a tvarosloví. 5. Dr. Jos. Králem přepracované vydání. V Praze 1888. Dr. Ed. Grégr. Cena 1 zl. 20 kr. Díl II. Skladba. 4. Dr. Jos. Králem přepracované vydání. V Praze 1886. Dr. Ed. Grégr. Cena 1 zl. 20 kr. Přepracovaná vydání ta schvaluji se s tou výhradou, že se vedle nich nesmí zároveň užívati vydání předešlých.

Literatura.

Redakce došla tato díla:

a) Od spisovatele.

Böhmische Studien. Abhandlungen und Texte. III. Od prof. A. **Brückera.** Zvl. otisk z Archivu für slav. Philologie sv. XI. 8⁰. 189—217. — Vydavatel otiskuje 59 bájek Aesopových ze Lvovské sbírky Bavorovské. Bájky ty jsou

v mnohé příčině *důležity*, poukazujeť jazyk jejich k době starší. Vytkneme z důležitých úkazů v nich zvláště tyto dva: *Adj. přívlastkové tvaru nominálního*: slyš boje *podobna* k smiechu 338. i rani *uboha* muže 947. v zem *dlhy* kyji jej tepiechu 955. ostřejší by *ostra* meče 1023. horší velmi *ostra* meče 2257 (i verš 36. měl původně *ostra*, písař jej zkazil takto: zevnitř horší *ostrého* meče). Bóh zboru vece *ubohu* 1099. což se pak lvu sta *ubohu* 1942. koně toho *přemnožena* (pyšného) 2132. — Slabika *lě* se zřídka kdy psává *lie* (polie RK), obyčejně *le*, avšak v Esopu Bavorovského není vzácným zjevem, tak: nahlie 163. 888. 975. 3186. milie 545. 725. 840. 882. 1357. 2177. 2493. 2654. sylie 839. 881. 1533. skomlie 923. teplie 1787. weselie 2013. vmyslie 2371. chwilie 2426. zlie 2589. cilie 2655. Ba i: stelie 2151. — Nyní uveřejňuje Brückner *Arnošta*, o němž promluvíme, jakmile bude ukončen.

b) Od nakladatelův:

Bayerova Moravská knihovna pro náš lid. Pořádá a vydává Fr. **Bayer**. V Třebíči. 8°. Nakladatel J. F. Kubeš. Cena seš. (o 3—4 arších) 10 kr. Roč. I. (1889). Seš. 9—11. obsahují dokončení Hercegovských obrázkův, zajímavé cestopisné črty Jana Wagnera Na evropském východě a Boh. Brodského Dvě povídky.

Bibliotéka paedagogických klassikův českých i cizích. Redaktor a vydavatel Fr. **Bayer**. Cena sešitu 35 kr. Roč. III. Seš. 27. obsahuje dokončení Sebraných spisů vychovatelských a vyučovatelských. V sešitě 31. podává A. Krecar 1. část překladu Rousseauova Emila.

Česká Revue. Red. V. **Kučera**. Ve Vídni 1889. 8°. Cena ročně 7 zl. Ze sešitu 3. a 4. vyjímáme: Hrabě Lev Tolstoj jako myslitel. Memoiry Alphonse Daudeta (V. Hladík). Paní Urbanová (Drama o 5 jednáních od V. Mrštíka). — Nečetli jsme už dávno nudnější věci, jako toto tak zvané drama, při jehož vývoji člověk by mohl zcela klidně usnouti. Sloh je přiměřen tendenci kusu, v němž nevidíš nic než šeredné záletnictví na jedné straně a pijanství na druhé. Doposud sice předložil nám spisovatel toliko 2 jednání, ale z těch už nás jímá odpor proti jednáním ostatním. K dovození toho, co jsme tuto řekli a by se seznalo, jakého rázu jest hrdinka „dramatu“, uvedeme některé ukázky:

Paní Urbanová: Raději hovořím, poslouchám hlouposti, pomluvy, klepy, škandály. To mě daleko více zajímá než tanec. — Dr. Hamerský: Onehdy jste se lhala. — Paní Urbanová: To já umím (str. 123). — Dr. Hamerský: Jednou jsem byl u vás v zahradě . . . Levou paží vzala jste mne kolem krku, sevřela mně hrdlo, rty jste přitiskla na rty a takovou radosť jste měla, když jsem začal sebou škubat, mručet a rukama rozhazovat — a nic jste nedbala, rdousila jste dál a na rty tiskla jste rty a tiskla prsty do hrdla, až vám slzy vstoupily do očí, když jste viděla, že modrám (124) — Haman: Hrajete vy? Nehrajete! Tak držte hubu . . . A neskákejte mně do huby . . . Teď umíte držet hubu a dřív ne (127). — Paní Urbanová: Běháš za ním zrovna. Jsi tu každý den, nemocna jsi přes den, jen aby Dr. Liška mohl k vám. — Paní Hamanová: Lény, nedopaluj! — Paní Urbanová: A když je nejhůř o nemoc, vzpomeneš si, že můžeš taky kašlat. — Paní Hamanová: Když kašlu, tak mne nech kašlat. Já si to odkašlu sama (181). — Dr. Hamerský: A! Hedvika! Jaké zajímavé stvoření. Nikdy mně neřekla, že mně (sic!) má ráda a také se mně (sic!) o to nikdy neprosila; krčila šij, když jsem ji na krček líbal a nůžkama tloukla přes ruce, když jsem ji za bradu bral, nebo zástěrku jí rozvazoval . . . A co pak dělá ta poslední — Lidi; ta malá Lidi, lehká, tenká jako vlas, ta Lidi, která zoubky měla drobolinké jako myš a živá byla jako jiskra — líbala jako šílená, celovala jako smyslů zbavená a kousala jako vzteklá; někdy až i do rtů se mně zahryzla (184—5).

To jsou jen ukázky, více vyjímati nelze, jmenovitě nechceme uváděti takovíst, která v příliš nízké sféry zabíhají a jež v mnohé příčině předčí i nej-

povéstnější francouzské kusy (srv. str. 125., 126., 127., 181 a jiné). — Že při tom jsou vtipy duchaplné, svědčí na př. tato ukázka: Dr. Hamerský (zadívá se na její nožku): To je hezká nožka! — Paní Urbanová (stáhne rychle nožku pod šaty a posuňkem hlavy ukazuje na podlahu): No, dívejte se, dívejte! je čistá, bílá, včera umytá. Barča ji včera vydrhla. — Dr. Hamerský: Co? vaši nožku? — Paní Urbanová: Ne podlahu. — Za takových okolností ovšem spisovatel i s jazykem krutě nakládá. Slůvkem „tak" se spisovatel stále ohání po spůsobu německém: Když já mluvím, *tak* nemůžete mluvit vy (127) a pod. slyšíte každou chvíli. Spisovatel rukavičky obouvá (121), myslíť patrně na německé Hand*schuhe*. Kukačky (do karet) nazývá po německu kibice; karty hází (127), kdežto jiní smrtelníci je vynášejí. Zapoměl, do mné, u mně, mné nech a pod. spadají snad na vrub chyb tiskových, jichž jest v „dramatě" hojně. Myslíme, že by nebylo pranic na škodu literatuře české, by se bylo nenarodilo „dramatické" dítko to.

Dra Emila Holuba „Druhá cesta po Jižní Africe". Z Kapského Města do země Mašukulumbů. 1883—1887 s 200 původními vyobrazeními. Nákladem J. Otty. Cena sešitu 30 kr. Holubovo cestopisné dílo rychle pokračuje; již nás došly sešity 7—11. Sešity tyto obsahují kapitoly 5—8. s názvy: Při ústí řeky Notuany. Cesta jižními končinami východního Bamangvatska. Král Khama a bezvodné končiny východního Bamangvatska. Písčitá planina kalužin. Katastrofa v lese Klamakleňanském. Spisovatel pěkným spůsobem líčí své příhody a svá pozorování. Vypráví nehledaně, živě předvádí nám před zraky obrazy z přírody i života obyvatelstva, kudy bylo se jemu ubírati a s nimiž bylo mu obcovati, při čemž nás seznamuje s výsledkem vědeckých prací. Uvádíme za příklad líčení: Nemoci a předsudky mezi Khamovými poddanými. Život ptactva v údolí řeky Matlabace. Krajinná scenerie a bujné rostlinstvo v údolí Kirorumském. Návštěva královského dvora a dary, podané Khamovi a královně Ma-Besic. Vyobrazení v těchto sešitech je množství, vyjmenujeme některé: Psi nadhánějí antilopu vodní. Špíralová a Platiho nehoda v Limponu. Lišky Kami v zápasu se psy. Nakládání prvního kozelce kudu. Král Khama. Králevic následník Sekhomo. Kotlina Seruenská. Lelek vlajkový. Bamangvaští hoši. Stepokurové slétají k vodě. Ozdoby Matabelů, zhotovené z per pštrosův a dropův atd. Seš. 10. a 11. mají tento obsah: Práce v ležení u pramene Klamakleňanského. Antilopy kamzičí. Jedovatá rostlina „Machau". Smrť dvou tahounů. Krádeže trávy ve Svobodném státě Oraňském a jich následky. Mnoho dalších tahounů zdechlo. Příznaky nemoci. Tyfus, vzniklý vlivem hnijících zdechlin. Spůsob léčení léky svrašťujícími. Požívání masa z otrávených tahounů zůstalo bez škodlivých následkův. Rozvrh další cesty na sever. O krásné úpravě knihy netřeba se zmiňovati. Vyobrazení jest hojně.

Jak Martin Chlubil bloudil a na pravou cestu opět se vrátil. Obraz ze života od Václava **Kosmáka**. V Telči 1889. Nákladem Emila Šolce. m. 8°. Cena sešitu 20 kr. Sešit 3. a 4. obsahuje dokončení 1. dílu a počátek 2. Jak jsme už dříve naznačili, jest povídka tato dílem v literatuře naší vynikajícím: podobáť se sice v mnohém Kosmákovu Drnkálovu, ale vyniká nad něj i slohem i poněkud dějem, tepajíc zvláště národní neuvědomělosť našich venkovanův, jejich panské choutky, pro něž zapomínají vlastních povinností svých. V té příčině povděčni musíme býti Kosmákovi za konání důležitého úkolu vzdělávacího v lidě našem.

Кiевскiя Университетскiя Извѣстiя. Redaktor V. **Ikonnikovъ.** V Kievě. 8°. Cena ročníku (12 svazkův o 15—20 arších) $6^1/_2$ rub., se zásylkou 7 rublův. Ročn. XXVIII. Svaz. 12: Výtah z protokolův universitní rady. Přednáška o dějinách ruské literatury (P. V. Vladimirov). Náčrt srovnávací anatomie svalstva tváře živočichův i člověka (J. Popovskij. Str. 103—170). Kritika a bibliografie.

Muzeum. Czasopismo Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych. Red. Maur. **Maciszewski.** We Lwowie. 8°. Nakładem Towarzystwa. Předplatné ročně 5 zl.,

poštou 6 zl. Rocznik V. Sešit 3. Z hojného obsahu uvádíme zvláště novou rozpravu: *Synteza nauki szkolnej w duchu narodowym i religijno-etycznym* (B. Mańkowski). Obecné jsou stesky do mládeže školní, že se jí nedostává ideálův a vyšších snah šlechetnějších, zápalu a lásky ku práci, že pracuje-li, činí to z nutnosti, z obavy toliko zlých následků nebo pro kariéru. Ba ještě více, výčitky týkají se i mravní stránky její povahy: říkají, že mládež z veliké části jest bezbožná neb aspoň lhostejná k náboženství a bez zásad éthických, sobecká, necítíc do sebe vyšších závazkův. Výtky ty jsou přemrštěny, tak zle není, ale není také úplně dobře. Jak zlu pomoci? Rodiče spatřují příčinu všeho zla ve škole, škola zase skládá vinu na rodiče. Pravda jest v středu: i dům i škola mají vliv na škodlivé výsledky vychování mládeže, neb aspoň nečiní všeho, by zlu zabránili. Vychování jest uměnou a sice v hlubším slova smyslu; bez vodící idee jest toliko řemeslem. Úkolem vyučování školního není jen nauka jednotlivých předmětů samých o sobě; jsouť ony toliko základem, na němž vzrůstati a z něhož čerpati mají životnou sílu svou praktické idee mládeži vštípené: národně-společenské, obecně-lidské a nábožensko-ethické. Idee ty mají stanoviti hlavní synthesi (koncentraci nauky co do cíle učebného na rozdíl od koncentrace methodické) veškerého vyučování školního. Doba však, v které žijeme, jest dobou analyse a hlavní její vadou nedostatek synthese. Svět starobylý, obzvláště Hellenský má převážně povahu synthetickou. Střední věky utvářily se vlivem církve v jednolitý celek: umění a vzdělanosť, život obecný i soukromý byly skrz naskrz proniknuty synthetickou silou náboženskou; věk reformace vytvořil směr analyticko-kritický. Analytický proud doby naší působí neobyčejně škodlivě na vychování mládeže. Přetahování mládeže naukou, ničící její síly fysické i umové, má v něm svou hlavní příčinu. Množí se látka nauková, neboť každý považuje výtěžky z oboru své speciálnosti za příliš důležité, aby je bylo lze vypustiti z programmu učby školní. Knihy učební jsou obšírné a častěji ještě věc obšírněji se béře, že se nedostává času k náležitému strávení látky a tím více k synthetickému pojetí celosti předmětu. Aby se umožnila synthese vychovávací, náleží přede vším odstraniti to, co tomu na překážku. Nevyhnutelno tudíž jest zmenšení a omezení látky naukové, pak podřazení analytické methody synthesi a přidružení k tomu methodické koncentrace nauk. Nejdůležitějším však úkolem paedagogické činnosti jest vlastně obecná synthese vychovávání, jež má vytvořiti idee, řídící člověka i v nejtrudnějších dobách života. Dvě jsou hlavně idee, jež vychování školní vštěpovati a pěstiti má a to i v učbě i v osobním styku učitele se žáky. Jedna jest idea národní, druhá humanitní, ethicko-náboženská. Pravili jsme, že vychování jest uměním. Jako umělec nevytvoří arcidíla, není-li srdce i mysl jeho mocně proniknuta ideou, kterou vtěliti chce, tak i vychovávatel skrz naskrz proniknut býti musí synthetickou ideou vychovávací. — Nemůžeme se nezmíniti o potěšitelném úkazu, o němž podává Muzeum dosti zevrubné zprávy: jsouť to tak zvaná Kola, v něž se skupují učitelé střed. škol, aby se radili a hovořili o důležitých otázkách školstva se týkajících. Z Muzea poznáváme hojnou látku probíranou v poradách Kol, jež se netvoří toliko v hlavních městech, nýbrž i při středních školách venkovských. *A kterak tomu u nás, zvláště na venkově?*

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redakcí a nákladem V. **Vlčka.** V Praze 8°. Cena ročně 7 zl. 20 kr. Ročník 19. Seš. 3. má nové články tyto: Z veliké revoluce francouzské (J. Kryštůfek). *Číši poesie (E. Krásnohorská). Otázka nefritová a jadeitová (J. Kořenský).

Ottův Slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze. 8°. Cena sešitu (o 48 stránkách) 36 kr. Sešit 29. má krásnou barvotiskovou přílohu: Antipendium v kapli sv. Kateřiny na Karlšteině. Sešit tento přináší dokončení článku Anglie — jazyk a literatura, poměry politické, právo, dále obsírnější články: Anglosasové, Angola, portugalská osada na záp. pobřeží africkém, Anhalt, vévodství německé, Animismus, Anirie, nedostatek duhovky v oku, Ankyloblepharon, srostění víček, Ankylosis, kloub srostlý, Anna Přemyslovna,

Falcká, Svídnická, z Kandale, Jagellovna atd., Annam, království na východním pobřeží Zadní Indie, Annáty, Annenkov, Annulata. V textu jsou následující vyobrazení: Znak Anglie, znak vévodství Anhaltského, kathedrála v Ani, Anisoplia, pečeť královny Anny Svídnické. — Sešit 30. a 31. Oba tyto sešity obsahují velkou řadu drobnějších článků od slova Annus et dies — Apium. V textu jsou četná vyobrazení, plán města Antverp a připojeny dvě přílohy: Andrea del Sarto: Narození P. Marie a Antityp.

Paedagogické Rozhledy. Red. J. **Klika.** V Praze. Nákladem Odboru literárního a paedagogického při Ústředním spolku jednot učitelských v Čechách. 8°. Cena ročně (10 sešitův) 2 zl. 50 kr. Ročník II. Ze sešitu 3. vyjímáme toto: Vybrané části z paedagogické psychologie (G. A. Lindner). O paměti zrakové (K. G. Lalend, př. F. Gregorová).

Slovenské Pohl'ady. Časopis pre literatúru, vedu, umenie a politiku. Redaktor Svetozár **Hurban** (Vajanský). V Turčanském sv. Martine. Nakladatel Pavel Mudroň. 8°. Cena ročníku (o 6 sešitech 6archových) 5 zl. Ročník IX. Sošit 1.: *Žalm (Hviezdoslav). Janošík. *Túžby — Kúzlo očú (Somolický). Mladé letá (Martin Kukučin). V salóne speváčky (T. Vansová). *Spevokol oživoných figúr (M. J.). *V Stankovcách (Ján Štúr). *Verše (Dárinka). Slovenské časopisy. — Obsah časopisu toho svědčí o péči redakce, aby podala, co nejlepšího může. Doporoučíme Pohl'ady, jediný to belletristický časopis slovenský pro vzdělanější třídu vydávaný, co nejvřeleji; zasluhujeť toho bratrský národ slovenský plnou měrou, abychom si ho a krásného jazyka jeho hodně všímali.

Ученыя записки императорскаго Казанскаго университета. Redaktor D. **Korsakov.** V Kazani. 8°. Cena ročníku (20—30 archů) 3 ruble 50 kopějek. Ročník 1885. Rukověť theoretické optiky (G. N. Šebuev). Výsledky reakce cinketilu na butiron (P. Menьšikov). K nauce o tělesných pohromách (J. M. Gvozdev). Prvotní zevní ohledání mrtvého těla známé osoby (Týž). Osnovy chirurgie (L. L. Levšin). Ročník 1887: Forma uzavírání sňatku u evropských národů v historickém vývoji jejím (J. S. Berdnikov). Kritika základních pojmův obchodního práva (G. F. Šeršenevič). Krátký kurs církevního práva (J. S. Berdnikov). Ročník 1888: *Dějiny středověku.* Díl I. (do XIII. století). S přílohou přehledu středověkého dějepisectví (N. A. *Osokin*). Důkladné a kritickou methodou vedené dílo to rozpadá se ve 2 díly, z nichž prvý (o 48 arších 8°.) právě vydaný sáhá do XIII. století. Spis. v přehledném a jasném vylíčování dějin věnuje patřičnou pozornosť Slovanstvu, jež sice vynikalo na věčším díle trpným charakterem, avšak přece, kde třeba, ukázalo svou sílu a nezřídka odolávalo mohutným nepřátelům. Spis. probírá na str. 322—370 prvotní dějiny Slovanův a tu zase v prvé řadě Čechův, kteří „vydali první učené historiky slovanské, jako Šafaříka. To se stalo tím, že Čechové prví z ostatních národův slovanských seznali svou národnosť" (323). Na str. 371—408. vypisuje spis. zápas císařstva římsko-německého se Slovanstvem. Na konec rozbírá spis. jednotlivé prameny středověkých dějin ($7 \frac{1}{2}$ archu) a připojuje pak památníky středověkých dějin Italie (2 archy) a genealogickou tabulku. K cennému spisu tomu chceme připojiti některé *poznámky a opravy.* Máme za to, že Slované (330) původně sami sebe nazývali obecným jmenem *Srbi* = synové t. jednoho kmene, proto se mezi nimi název ten tak rozšířen nalezá: polabští Srbové, lužičtí Srbové, jižní Srbové, v Čechách pak mnoho osobních jmen Srb. Později nazýváni od sousedních národův dle těch větví, které se s nimi nejblíže stýkaly: tu Slované, tu Vantové (Ant.), Ventové t. j. velicí (srv. vęt-jьšij = vęštьšij, rus. vjaščšij, č. věčší: Archiv f. slav. Phil. II, 393), tu Charvaté a p.; srv. Graeci, Némci, Vlaši a j. Zajímavo jest místo v Dal. II, 1: V *srbském* jazyku jest země = Czu *Winden* ist ein gegent (Rým. př.). — Že by byl Samo cizincem býval v Čechách (344), jest chybný výklad kronikářův: viz, co jsme o tom napsali v RKém (1886) na str. XL—XLI. — Hradec Králové (королевы i. e. чешской) není „nynější" Kö-

nigsgrec (357), nýbrž sluje dosud starým českým jmenem svým, a Němci mu říkají König(in)grätz. Avšak první kostel sv. Klimentu nebyl vystavěn v Králové Hradci, nýbrž v Levém Hradci (sev. od Prahy; Pal. Popis str. 12). — Křest Bořivojův klade spis. k r. 890, Palacký k r. 873, Kosmas (a Dalimil) k r. 894, Dal. rkp. L. k r. 824, opravou k r. 864. Zdá se, ana se tu jeví stále na konci 4, že tu písařský omyl snad z DCCCLXXIV. — Za Boleslava II. nezaloženo v Praze arcibiskupství (360), nýbrž biskupství (spis. hned v 2. řádku sám dí епископомъ). Druhý biskup neslul Vojcech — toť polská forma Wojciech —, nýbrž Vojtěch. — Dubravka (Dobr.) nebyla sestrou (369) Boleslava Krutého, nýbrž Pobožného, tedy prvého dcerou. — Upozornění spisovatelovo, že líčení boje v Kosmovi II, 10 (ne I, 10) připomíná poétická místa Slova o plku Igorově, nasvědčuje znova tomu, že Kosmas čerpal z národních písní a že tudíž shoda jeho s RKým nesvědčí proti tomuto, nýbrž proň. — Dalimila nikdo nepokládá za kanovníka „pražského kostela sv. Boleslava“ (Přídavku str. 92), nýbrž za kanovníka kostela Staro-Boleslavského (sv. od Prahy). Rýmovaná kronika nelíčí doby od r. 1282 do 1315, nýbrž i dřívější děje české až po r. 1318 (v dodatku), při čem doby od r. asi 1282. byl skladatel *svědkem*. Kroniky té skládání nelze přičítati Smilovi (Flaškovi) z Pardubic, an padl teprve r. 1403., kdežto skladatel rýmované kroniky sám o sobě praví, že na vlastní oči vídal (*mé oko* to často vídalo 93, 51), kterak se za Otty Braniborského (r. 1279—1283) němečtí měšťané na českých vládykách dopouštěli neřestných skutkův. Ješinovo vydání pořízeno ne r. 1660, nýbrž 1620. Důležitého vydání Fraut. Faust. Procházky r. 1786 nevzpomenuto.

Vesmír. Obrázkový časopis pro šíření věd přírodních. Redaktor prof. Fr. **Nekut**. V Praze 4°. Cena ročně 6 zl. Ročník XVIII. Čís. 10. a 11. mají nové články tyto: Nálevníci v žaludku přežvykavcův (Vávra). Umělé rubíny. Koroptev se zobákem znetvořeným. Obnaženka jalovcová (V. Rychlý — A. Bernard). Hlemýždi ze skupiny Campylaea Beck (Uličný). Šída a vážky země České (A. Krejčí). O vlcích a medvědech Šumavských (V. Princ). Sběratel přírodnin v březnu (K. Polák). Různé zprávy.

Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien. Red. V. v. **Hartel**, K. **Schenkl**. Wien. 8°. Cena ročně 12 zl. Roč. XXXIX. Seš. 12.: Zwei Schulhefte Schillers (J. Minor). Literarische Anzeigen. Zur Didaktik und Paedagogik. Miscellen.

Ženské listy. Nákladem Ženského výrobního spolku českého. Redakcí Elišky **Pechové-Krásnohorské**. V Praze 8°. Ročně (12 čísel) 1 zl. 80 kr., poštou 2 zl. Roč. XVII. Čís. 3. obsahuje pokračování předešlých článkův a směs.

Gaia Julia Caesara Paměti o válce gallské. Přeložil Al. **Breindl**. V Praze 1889. Nákladem I. L. Kobra. 16°. 122. Cena 30 kr. — Sešitem tím dokončen jest překlad, o jehož prvním díle jsme dříve už (II, 425) pronesli příznivý úsudek, v němž jsme druhou částí touto úplně utvrzeni. Jest žádoucno, by překladatel přikročil též k převodu Války občanské.

Cornelii Taciti Germania, Agricola, Dialogus de oratoribus. Scholarum in usum recensuit Robertus **Novák**. V Praze 1889. Nákladem A. Storcha syna. 8°. 100. Cena ? — Úprava úhledna, tisk zřetelný, na konec přidány jsou kritické poznámky textové.

Polsko-czeski słownik kieszonkowy. Sestavil F. A. **Hora**. V Praze 1889. Nákladem A. Štorcha syna. I. díl: A — Patrzeć. m. 8°. 160. Cena celého díla 3 zl. — Slovník tento vyhovuje opravdu cítěné potřebě, an jinak dobrý slovník Podstránského jest úplně rozebrán. Slovník Horův však nad tento vyniká i větší hojností výrazův a mnohými obraty syntaktickými. Bylo by záhodno, aby po skončení dílu polsko-českého, vydán byl také díl česko-polský, přispěloť by to značně k vzájemnému poznávání obou jazyků a díl ten by došel zajisté hojného

odbytu u bratří Polákův, kteří si čím dále tím více všímají naší literatury. Úprava jest sice čistotna, avšak litovati jest, že bylo užito v českých slovech písma nonpareillového.

Kubešův všeobecný gratulant. V Třebíči 1889. Nakladatel J. F. Kubeš. m. 8°. 166. Cena 70 kr. — Gratulant jest prakticky zařízen tak, že jednotlivá přání pro mládež připojena jsou k němu na zvláštních listech.

Zápisky starého osmačtyřicátníka. Sepsal Vincenc **Vávra**-Haštalský. K vydání upravil Jaroslav Schiebl. V Hoře Kutné 1889. Nákladem K. Šolce. 8°. 75. Cena 40 kr.

Mluvnice řeckého jazyka pro gymnasia česká. Sepsal Jindřich **Niederle.** Díl I. Hláskosloví a tvarosloví. K 5. vydání upravil Dr. Jos. Král 1888. 8°. XVI. 239. Díl II. Skladba. K 4. vydání upravil Dr. Josef Král 1886. 8°. VII. str. 205—464. Nákladem Dr. Edvarda Grégra v Praze. — O vynikajících přednostech Niederlovy mluvnice řecké už jinde mnohde zevrubněji bylo promluveno, vyhovujeť výborně netoliko škole, ale i vědě, neboť Niederle v obojí příčině velice vynikal. O praktické ceně Mluvnice Niederlovy svědčí to, že bylo potřebí v několika letech Skladbu vydati po čtvrté, Tvarosloví pak po páté. Mluvnice Niederlova zůstane zajisté ještě na hodně dlouho nejlepší mluvnicí řeckou po česku vydanou.

Nástin psychologie se zvláštním zřetelem ke theorii vychovatelství napsal James **Sully,** M. A. Se svolením spisovatelovým dle druhého vydání anglického originálu přeložil Jan *Škola.* V Praze 1889. Nákladem J. Otty. 8°. Cena sešitu 45 kr. Sešit 2. dokončuje zdárně započatou kapitolu IV. o pozornosti a počíná kapitolu V. o čití. K výkladům psychologickým pojí se vhodně výklady fysiologické, bez jichž náležitého poznání si nelze vysvětliti mnohých jevů psychologických.

Dramatická literatura.

Ravuggiollo, loupežník z Apennin. Veselohra o 3 jednáních. Napsal Ferdinand Fr. **Šamberk.** V Praze 1889. Nakladatel Ed. Valečka. m. 8°. 79. Cena 40 kr. — Šamberkovy veselohry mají vše stejný ráz: skladba lehká, vtipy jen jen srší, vše vypočteno na effekt, s nímž se také při obecenstvu kus neminul.

Služebník svého pána. Drama o 5 dějstvích. Sepsal Fr. V. **Jeřábek.** — Sociální drama toto dáváno opět po dlouhé době dne 1. března. Z pečlivé hry hlavních představitelův, pí. Sklenářové-Malé, pp. Slukova a Šmahy (úloha Emilie nebyla v patřičných rukou, ten příliš ostrý zvuk, ten chvat v řeči, při němž i mnohé slovo se otře k neporozumění, není případným) patrny byly vynikající vlastnosti kusu, jenž patří mezi nejlepší dramatické básně naše i osnovou svou i jazykem.

Sulamit. Dramatická báseň o třech jednáních od Julia **Zeyera.** — Dne 11. března dostal se konečně na jeviště uvedený kus, jenž vyniká četnými krásami poétickými, právě Zeyerovskou fantasií a bohatostí myšlenek. O zdar jeho se přičinili všichni představitelé svědomitě, ač jim některé trochu dlouhé, převážně lyrické výstupy (na př. Anpiela s Benajou) zavalovaly dosti obtíží. Než ještě něco jest, co *českému* herci valně překáží v správné akcentuaci: jeť to oblíbený nyní verš *iambský*, jenž je povaze jazyka českého, v němž padá přízvuk na 1. slabiku, cizí, kdežto verš *trochejský* mnohem přirozeněji dá plynouti recitaci. Verš *iambský* pak má ještě jednu vadu, totiž tu, že básník jest nucen na počátek verše klásti mnoho zbytečných (jednoslabičných), ba povaze češtiny odporujících slov, jako: ty, já a p., jichž se má užívati toliko *při opravdovém důrazu.* Pravili jsme, že verš iambský vadí správné *akcentuaci;* než ne vždy to bývá vinou verše, nýbrž zhusta spadá na vrub *nepromyšleného* místa; řekne-li kdo: „Kde *isi* (zde důraz!)

má drahá?" a druhý odpoví: „Zde *jsem*, pane můj," nejsou patrně recitatoři sobě vědomi, že spočívá přízvuk na protivách: *kde* — *zde*. Mimo to vyslovovati *j* v jsem, jsi atd. jest netoliko zbytečno, ale *nelibo*: v mluvě se zajisté nikdy *j* neslyší i starší psávali *sem*, *si* atd. Bude tedy mnohem lépe zníti: *kde* si — *Zde* sem. Jiný zlozvyk, jenž se k nám němčinou dostal a proti duchu jazyka zle hřeší jest *přesouvání přízvuku* s jednoslabičné předložky na slovo na ní závislé, na př. po tobě přijde (na *to* přízvuk místo na *po*) atd. *Těchto kallilogických zdánlivých maličkostí musí recitator bedlivě šetřiti, nemá-li setříti s jazyka pravého rázu, jenž mu teprve patřičné barvitosti dodává* K věci té se budeme častěji vraceti.

Zprávy zasedací.

Klub přírodovědecký v Praze.

Zpráva za rok 1888.

Průběhem roku správního 1888 měl klub celkem 33 schůze, a to 21 schůzi týdenní, 1 řádnou a 2 mimoř. hromady valné a 9 schůzí výborových. Mimo to pořádáno bylo ode dne 29. dubna do 8. července sedm vycházek vědeckých: 3 botanicko-entomologické, 1 botanická, 1 fytopalaeontologická a 2 geologické.

V den schůzí poskytována veškerým členům již od časné hodiny ranní příležitosť k návštěvě sbírek, zvláště herbáře, a při schůzích vlastních přednášky a referáty, zasahující do různých odvětví věd přírodních, směřovaly k obohacení odborných vědomostí členův, jakož zvláště i k vytříbení přednesu pro budoucí učitelský úkol jejich na školách středních. Vedle schůzí týdenních prospívaly v jiném ohledě zase neméně platně vědecké vycházky do volné přírody, jež od jara do leta konány byvše za účelem názorného poznávání přírodnin a poměrů geologických, tentokráte za podpory vycházkového fondu Fričova rozmnoženy býti mohly na ten veliký prospěch, jehož jinou cestou vůbec dosíci nelze.

Potěšitelný zjev, že schůzí týdenních, přednášek, vycházek a užívání pomůcek vědeckých i sbírek přírodnických, jimiž klub vládne, stále věcší počet členův a přátel jeho, kteří častými a vítanými jsou hosty mezi námi, se súčastňuje činně a horlivě, jest nám zřetelným dokladem, že klub přírodovědecký jest na pravé cestě k tomu cíli, k němuž se snahy jeho nesou ode dávna.

Ve schůzích týdenních přednášeli:

Josef Kořenský O své cestě k horám Altajským. — Dr. J. Velenovský O rostlinných formacích na bulharských Balkánech. — Prokop Slavík O kolových stavbách se stanoviska přírodovědeckého. — Dr. Jos. A. Theurer O moderních názorech o elektřině. — Antonín Štolc O buňce vaječné dle nejnovějších zkoumání, zvláště dle prof. Vejdovského. — Bohumil Bauše O původu ssavců. — Dr. Vilém Kurz O zeměpisném rozšíření zvířat a rostlin dle Marshalla a Drudea. — Otokar Kroupa O citové čáře ryb. — Jos. Gregor referoval o spise: Henri Gadeau de Kerville, Les insectes phosphorescents. Avec quatre planches lithographiées. Rouen 1881. Notes complementaires et bibliographie générale. Rouen 1887. — B. Raymann O názorech chemiků ve příčině vnitrné konstituce hmoty. — Josef M. Podhorský O kjökkenmöddingách. — Jos. Gregor referoval o díle: Contributions à l'étude des Bopyriens par Alfred Giard et Jules Bonnier. Lille 1887. — Antonín Štolc O parasitech prvoků. — Jos. Gregor referoval o práci Dra W. Nagela v Archiv für mikroskopische Anatomie (31. Bd. 3. Heft 1888) O lidském vajíčku. — Edvín Bayer O své cestě na Krkonoše. — Ant. Nosek referoval o díle: Die Funktionen des Centralnervensystems und ihre Philogenese von Dr. Steiner. 1. Th. Untersuchungen über die Physiologie des Froschhirns 1885. 2. Th. Die Fische 1888. Braunschweig. — Jos. Kořenský O své cestě do Kuronska. — Dr. Emil Sekera referoval o Monografii českých Tubificidů od Antonína Štolce. —

O nových příspěvcích k nauce o symbiose. — Dr. J. Velenovský O floře křídové. — Antonín Štolc O vědeckém zkoumání vody pitné v Lahovičkách.

Vědecké vycházky byly:

Vycházka geologická do svrchního siluru k Nučicům a do údolí Radotínského dne 29. dubna. — Botanická vycházka do Polabí dne 6. května 1888. — Vycházka fytopalaeontologická do Vyšerovic dne 13. května. — Botanicko-entomologická vycházka do okolí Velvar dne 27. května. — Botanicko-entomologická vycházka do údolí vltavského dne 10. června 1888. — Botanicko-entomologická vycházka do okolí Běchovického spojená s návštěvou zoologické stanice u rybníka Počernického dne 17. června 1888. — Vycházka geologická do okolí Kralupského dne 8. července 1888.

Fond Bořického. Lhůta určená na zadání původních prací vědeckých z oboru mineralogie a petrografie, konkurujících o vypsanou cenu 100 zl., skončí se dnem 1. května r. 1889.

Ve příčině ustanovení, kterak naložiti s dalšími úroky vypadajícími ze základní jistiny fondu tohoto, výbor předloží ku schválení příslušný návrh v nejbližší době, tak aby definitivní rozhodnutí o tom 1. květnem r. 1889. přivedeno bylo na veřejnosť.

Vycházkový fond Fričův. V mimořádné valné shhůzi klubu dne 22. dubna r. 1888 odevzdáno bylo k fondu vycházkovému darem obětavého zakladatele jeho, Dra Ant. Friče, 100 zl., jenž dedikací svou jmenovanou částku určil z polovice k základnímu jmění fondu, z polovice pak na vydání při vědeckých vycházkách správního roku letošního.

Sbírka klubovní. Pokus založiti v klubu instruktivní sbírky v rozsahu potřeb kandidátův učitelství přírodopisu na školách středních zdařil se úplně nejen co do provedení, ale zvláště co do skutečného užitku, který z nich členům vyplynouti musí.

Přední místo, pokud se týče úplnosti i dokonalosti své, zaujímá ovšem skvostný herbář flory evropské — herbář Bubelův. Získáním jeho založena jest úplná sbírka flory tak, že klub honositi se jí může právem. Jsouc odbornému studiu členů stále přístupna, sbírka tato tím větší nabývá důležitosti pro členy, jichž naléhavým dosud potřebám platně bude prospívati. Vrchní péči o herbář Bubelův vzal na se s přátelskou ochotou Dr. Josef Velenovský, jemuž za obětavé a pracné doplňování téhož z ohromného počtu inserrend k herbáři připojených jmenem klubu vyslovuji vřelý dík.

Než i sbírkám ostatním, nalézajícím se sice ještě v počátcích, přibylo letos mnohými dary přírodnin tolik, že sbírka entomologická obsahuje se již v 17 skříňkách, sbírka pak mineralogická bez mála 400 nerostů vykazuje. Podrobnější výkaz o jednotlivých odděleních této části podává zpráva kustodova, k níž se výslovně odkazuji.

Výbor, jehož činnosť v tomto ohledě odměněna byla již hojným účastenstvím a čilým užíváním sbírek dosud založených, aby zjednal co možná častou příležitosť k návštěvě jejich, zařídil věci tak, že místnosti klubovní za dozoru jednoho člena výboru přístupny jsou v hodinách odpoledních každou sobotu a v den schůzí po celé dopoledne.

Klub má vedle bohaté *knihovny* i hojné sbírky *přírodnin* a *pomůcek vědeckých.*

Výbor klubu jest tento: Starosta Bohumil Bauše, jednatel Em. Jar. Pecka, pokladník Dr. Jos. Velenovský, knihovníci Josef Gregor a Václav Vávra, kustos Antonín Nosek, zapisovatel Alois Mrázek.

Královská Česká společnosť nauk.

V řádné schůzi konané dne 6. února 1889 předloženy byly vědecké spisy, jež se nabízejí do Rozprav: Květena českého cenomanu od Dra Josefa Velenov-

ského. — Uiber Curven C_p^n od prof. Karla Küppera. — Urkunden und Regesten zur Geschichte des Gutes Poreschin od Dra J. M. Klimesche ve Štyrském Hradci.

V řádné schůzi dne 6 března Společnosť uzavřela vstoupiti ve vzájemnou výměnu spisů s Uherským spolkem Karpatským v Levoči a s knihovnou university Giessenské. — Předloženy spisy k uveřejnění: O rudistech od Dra Počty, pak Uiber Verbreitung der Fische od prof. Dra Jana Palackého. — Usneseno *nevydávati příště již Měsíčních zpráv*, poněvadž příliš málo docházely svého účelu, za kterým byly přede dvěma lety na pokus založeny, aby totiž časopisy otiskovaly z nich zprávy, kterými by činnosť Společnosti vcházela ve věčší povědomosť u obecenstva. Za to usneseno, aby se jak o schůzích řádných, ve kterých se jedná o správních záležitostech, tak i o vědeckých přednáškách, konaných ve třídních schůzích podávaly psané *zprávy do těch časopisů, které by byly ochotny je uveřejňovati.* — Schválena instrukce pro hlavního tajemníka i pro oba tajemníky třídní, nově sestavená jednak ze starších pravidel a zvyklostí, jednak z usnesení nově učiněných; hlavní novota jest, že *redakce vědeckých publikací přenáší se z agendy hlavního tajemníka na oba tajemníky třídní.* — Též uzavřena dvojí proměna v Zevrubnějších ustanoveních ke stanovám, a sice předně ve článku VI, kuse 3. vynechají se slova „obou tříd", tak že ten celý kus bude nyní zníti: „Členové mimořádní obdrží bezplatně Zprávy Výroční, Věstník a Rozpravy své třídy". Podle článku VII. týchž Ustanovení dosud jen řádným a mimořádným členům náleželo právo, vypůjčovati si knihy z knihovny společenské; k tomu přičiněno nyní pravidlo nové takovéto: „*Osobám bydlícím v Praze nebo v okolí, které nejsou členy Společnosti, mohou se půjčovati knihy, jestliže na přijímacím listě jejich jest spolupodepsán některý řádný člen Společnosti jakožto ručitel za knihy, ježto se na ten list půjčují.*"

Přehled historický o Královské České společnosti nauk.

Česká společnosť nauk povstala roku 1784 z volného sdružení vlasteneckých učenců, jehož počátky sáhaly zpět do roku 1770; dostaloť se jí státního uznání dvorským dekretem ze dne 3. listopadu 1784. Na půdě mocnářství Rakousko-Uherského jest ona nejstarším sborem toho spůsobu. Od počátku pěstuje skoro všechny větve vědění lidského, převahou však vztahují se její bádání a práce k zemi České a k minulosti její; toliko theologie a positivné právnictví byly z její činnosti povždy vyloučeny. Stanovy, jež sobě dala společnosť roku 1784, byly po 50 letech přepracovány a dosáhly zeměpanského potvrzení roku 1837. Jak při této revisi, tak i při pozdějších částečných proměnách ve vnitřním zřízení společnosti, provedených roku 1840, 1849 a 1868, měl vynikající a rozhodné účastenství historiograf zemský František Palacký. Od roku 1868 zřízenosť společnosti nezměnila se v žádném podstatném kuse.

V čele společnosti v letech 1784—1861 stáli příznivci z vysoké šlechty: Karel Egon kníže z Fürstenberga, Prokop hrabě Lažanský, František hrabě Hartig, Jan R. hrabě Chotek a František Ant. hrabě z Kolovrat Libšteinský; ti slouli presidenty, vlastně však bývali činni jakožto protektoři společnosti. Ve schůzkách předsedali za let 1784—1868 všichni řádní členové po střídě, majíce při tom název direktorův. Na místo těchto dvou náčelníků nastoupil teprve roku 1868 předseda, občasně volený ze členů řádných; takovým byl František Palacký v letech 1868—1875, Josef Jireček 1875—1888, po jehož pak smrti zvolen za společenského předsedu pan vládní rada V. V. Tomek.

Publikace společnosti vycházejí z největšího dílu ve dvou pokračujících sbírkách, totiž rozsáhlejší pod jmenem Rozprav (Pojednání), drobnější pak ve Věstníku (Zprávách zasedacích), kterýž roku 1859 oddělil se od sbírky prve jmenované. Dříve vydávaly se vědecké práce obou tříd ve společných svazcích, v posledních však letech vycházejí jak Rozpravy, tak i Věstníky rozděleny podle tříd. V prvých 50 letech, co společnosť trvala, členové její užívali ve svých spisích z pravidla jazyka německého; ve druhém pak půlstoletí ve spisech společnosti

vzešlo zneenáhla užívání jazyka českého vedle německého a po roce 1837 také jiné vzdělané jazyky, jaký autor sám si vyvolí, připouštějí se zásadně i skutkem.

Hmotných prostředků mívala společnost po skrovnu, až teprve za posledních desetiletí znamená se polepšení v tom. Od státu požívala společnost hned od roku 1784 stále bezplatného příbytku. V letech 1800—1851 důchod její záležel v čistém výnose (ročně do 1000 zl.) ze schematismu země České, na jehož vydávání společnost měla výsadu. Od země dosáhla podpory teprve roku 1859; ta činila s počátku 1000 zl. ročně, byla pak zvýšena roku 1866 na 3000 zl. a roku 1883 na 4000 zl. Od nejvyšší hlavy státu byla společnost po dvakráte poctěna darem k podporování jejích vědeckých účelů; po prvé roku 1791 obnášel 6000 zl., po druhé pak r. 1866 5000 zl. Od roku 1883 dostává od státu roční subvenci summou 5000 zl. I při skrovných důchodech společnost od roku 1800 vynasnažovala se, aby úsporami založila sobě majetek kmenový; ten do roku 1884 dospěl k výšce 40.000 zl. ve státních papírech. Roku právě jmenovaného, když společoslavovala své stoleté trvání, velikomyslný mecenáš založil při ní jubilejní fond k honorování a k vydávání vědeckých děl sepsaných jazykem českým; fond tento záležel prvotně ve 20.000 zl., od té pak doby byl svým zakladatelem rozmnožen na 35.000 zl. Roku 1886 sl. sněm vznesl na společnost vědecké řízení sbírky historických pramenův, kterouž založil František Palacký pod názvem Archivu Českého; na vydávání jeho poskytuje země ročně 3000 zl.

Společnost publikace své největším dílem rozdává jednak členům svým, jednak akademiím a učeným družstvům, kderážto za to jí posýlají zase své spisy. Vědeckých sborův, se kterými společnost jest takto ve spojení výměnném, přibývá každoročně a jest jich nyní celkem 280.

Knihovna Král. České společnosti nauk obsahuje nyní asi 16.000 svazků. Z největšího dílu jsou to spisy jiných akademií a učených sborů, dostaly se společnosti výměnou a jinde v Praze by se nenašly. Knihovna společenská vzrůstá tímto spůsobem stále a pravidelně.

Stanovy Král. České společnosti nauk,

podle poslední revise roku 1868 úředně potvrzené, s částečnými proměnami uzavřenými dne 1. března 1876 a 4. července 1877.

§. 1.

Účel společnosti jest zpytování v oboru všechněch věd a jich všestranné vzdělávání, vyjímajíc toliko bohosloví a positivní právnictví. Prostředků peněžitých k vyplnění účelu tohoto nabývá společnost dílem ze svého vlastního jmění, dílem z užitku, kterýž má z vydaných spisů svých a dílem také z pomoci, kteréž se jí dostává od země.

§. 2.

Společnost dělí se ve dvě třídy, totiž:

I. třída obsahuje filosofii, dějepis a jazykozpyt,

II. třída vědy mathematické a přírodní.

Tyto třídy mohou, jest-li toho třeba, rozděliti se v odbory podle jednotlivých oddílů vědeckých.

§. 3.

Společnost skládá se z členů řádných, mimořádných, čestných, přespolních a dopisujících.

§. 4.

Řádných členů společnosti nesmí více býti než 24; počet ostatních není obmezen.

§. 5.

Při volbě řádných členů hledí se především k tomu, aby měli uznané zásluhy o vědu. Řádní členové musejí přebývati v Praze aneb v nejbližším okolí. Ke zvolení jich potřeba jest, aby dva řádní členové z třídy příslušné je navrhli,

přivedouce dostatečné důvody, ve schůzi pak nejprve příští vezme se ten návrh v poradu a teprve ve schůzi třetí přistoupí se k volbě skutečné. Volba jen tehdáž má platnosť, když nejméně dvě třetiny členů přítomných za ni se prohlásily. Týž spůsob má se také při volbě přespolních členů zachovati. Ke zvolení členův ostatních postačuje nadpoloviční věčšina hlasův. Avšak i k této volbě potřeba jest, aby dva členové z třídy příslušné ve schůzi předešlé učinili návrh, opatřice jej dostatečnými důvody. (Viz bližší ustanovení ku konci těchto stanov.

Den volební oznámí se všem řádným členům.

§. 6.

I také členové mimořádní, při jichž volbě stejné ohledy rozhodují, třeba aby v Praze aneb v nejbližším okolí byli usedlí.

§. 7.

Čestnými členy bývají jmenováni mužové, kteří buď svými zvláště výtečnými pracemi vědeckými anobo znamenitými zásluhami o prospěch společnosti takového vyznamenání stali se hodnými.

§. 8.

Výteční učenci, kteří kromě Prahy aneb nejbližšího okolí přebývají, voleni mohou býti buď za přespolní anebo za dopisující členy společnosti. Když některý v Praze aneb v nejbližším okolí přebývající člen odtud se vystěhuje, tehdy vstoupí, jest-li řádným členem, v řadu přespolních, pakli mimořádným, v řadu dopisujících členů. Nápodobně pokládají se členové přespolní a dopisující, přistěhují-li se do Prahy aneb nejbližšího okolí, aby tu přebývali, podle toho buď za členy řádné aneb za mimořádné.

§. 9.

Všickni řádní členové mají vespolek rovná práva a rovné závazky a není mezi nimi nižádné přednosti. Řada jich ustanovuje se jen časem, kdy do společnosti vstoupili.

§. 10.

Řádní členové pečují o všechno, na čem společnosti záleží. Vykonávají ve svých řádných schůzích volby všechněch členů společnosti, hlasujíce kuličkami. Jim přísluší voliti předsedu, místopředsedu, hlavního tajemníka, dva třídní tajemníky, pokladníka, bibliotekáře a jiné jednatele společnosti. Předseda a místopředseda mají náležeti třídám rozličným. Oba tito, též i hlavní tajemník a tajemníci třídní bývají voleni na tři leta. Vystupující mohou opět voleni býti.

§. 11.

Předseda a nemůže-li tento pro nějakou překážku, tedy místopředseda zastupuje společnosť zevnitř, předsedá a řídí všeliká jednání v jejích schůzích i ustanovuje spolu s hlavním tajemníkem, kterak se má co vyřizovati.

§. 12.

Hlavní tajemník vede společenský denník, vvkonává, na čem se společnosť usnesla, oznamuje členům písemně, čeho třeba, i dopisuje vůbec jmenem a na místě společnosti a dohlíží také k její listovně. Podpis jeho má platnosť při všech jednacích listech i dopisech; při diplomech nad to ještě také potřeba jest podpisu předsedova a příslušného třídního tajemníka. Při spisech právně závazných vyhledává se kromě podpisu předsedova a hlavního tajemníka ještě také spolupodpisu pokladníkova a dvou řádných členů.

§ 13.

Pokladník opatruje jmění společnosti, má na starosti její příjmy a výdaje, pokud tyto druhé od ní byly nařízeny a hlavním tajemníkem písemně schváleny, a podává jí o tom po skončení roku zprávu i s počty. Tyto počty dva k tomu zvolení členové přehlednou a učiníce, třeba-li, svá poznamenání, podepíší se na nich a společnosti je podají, aby konečně rozhodla.

§. 14.

Bibliotekář dohlíží ke knihovně, kontroluje půjčené spisy a dává každého roku zprávu o stavu knihovny společenské.

§. 15.

Jednou za měsíc shromažďují se řádní členové společnosti ve schůzi, aby se vespolek uradili o své potřeby. Všickni řádní členové povinni jsou do té schůze přicházeti a hlasovati o tom, co se navrhuje. Krom toho může společnosť i mimořádné a veřejné schůze mívati.

§. 16.

K řádné schůzi potřeba jest, aby nejméně sedm členů bylo pohromadě.

§. 17.

Při každém usnesení, vyjmouc toliko, co v §. 5. uvedeno jest, rozhoduje nadpoloviční většina hlasů přítomných.

§. 18.

Vzejde-li z poměrů společenských jaký spor, rozhoduje tolikéž nadpoloviční většina hlasů ve schůzi řádné přítomných a jsou-li hlasové sobě rovni, tehdy hlas předsedícího rozhodne.

§. 19.

Schůze třídní ustanoveny jsou ku přednáškám vědeckým. Do těchto schůzí mají také členové mimořádní přicházeti. Každý člen má právo přiváděti hosty. Ve schůzích třídních přísluší třídnímu tajemníkovi, aby předsedal a řídil jednání.

§. 20.

Kdyby který řádný nebo mimořádný člen po celý rok ani v jedné schůzi nebyl a také se neomluvil, může se míti za to, že ze společnosti vystoupil.

§. 21.

Společnosť vydává vůbec rozpravy a díla, sepsaná jazykem německým, slovanským, latinským, francouzským, vlašským aneb anglickým, jež obdrží a za hodné uzná, aby byly přijaty, nechť pocházejí od jejích členův anebo od jiných spisovatelův.

§. 22.

Aby společnosť povzbudila k důkladnému vědeckému zpytování i kromě svého kruhu a přispěla k vysvětlení důležitých a těžkých otázek ve vědeckých oborech, jež pěstuje, vydávati bude, kdykoli jmění toho dopustí, otázky cenné, aby rozřešeny byly veřejným konkursem.

§. 23.

Společnosť dá sobě na tom záležeti, aby životopisy zemřelých členů svých vydávala tiskem ve spisech svých.

§. 24.

Společnosť sama svým vlastním ustanovením zrušiti se nemůže. Kdyby však nějakou vnější příčinou, která se společností v žádném spojení není, společnosť přestala, tehdy přejde jmění její ve vlastnictví Českého Musea zemského a kdyby i toto bylo zrušeno, ve vlastnictví země, která však povinna bude, užitky z toho jmění obraceti na účely vědecké.

Ze rubnější ustanovení, jak návrhy v řádné schůzce společnosti podané se vyřizují, jak se konají volby členův a jakým způsobem knihy se vypůjčují,

podle usnesení společnosti z roku 1875, s proměnami uzavřenými 3. prosince 1884, 4. února 1885 a 6. února 1889.

I.

Návrhy, ježto směřují k trvalému upravení nějaké záležitosti společenské, ne hned sluší přivésti k usnesení, nýbrž po sezení, kdež písemně byly podány, nechať

je předseda, místopředseda a hlavní tajemník, hledíce k stanovám a jiným platným pravidlům, vezmou v přípravní poradu a k sezení nejblíže příštímu náležitě je uchystají.

Pakli by při tom vzešly pochybnosti nějaké, neopomene je hlavní tajemník v tom sezení, ve kterémž se díti má rokování a usnesení, předložiti bezprostředně po přednesení, od navrhovatele o tom učiněném.

II.

Návrhy k volbě členův hlavnímu tajemníkovi doručeny buďtež písemně. Každý takový návrh opatřen budiž nástinem životopisným a vylíčením vědecké činnosti učence k volbě navrženého.

Na předsedu náleží, aby spolu s místopředsedou, s hlavním tajemníkem, s oběma tajemníky třídními prozkoumal předlohu, zdali jest úplná a aby krátkou cestou působil k odstranění závad, ježto by se při tom shledaly.

III.

Volby nechať konají se příště jen jednou za rok a sice ve schůzce lednové. Mají se tedy formálně předložiti návrhy k volbě členů řádných a přespolních ve schůzce listopadové, návrhy pak k volbě členů čestných, mimořádných a dopisujících ve schůzce prosincové.

IV.

V měsíci lednu každého roku pravidelně odbývati se má u přítomnosti zvaných hostí schůze slavnostní, ve kteréž podá se zpráva o činnosti společnosti v uplynulém roce, ohlásí se vykonané nové volby a přednese se jedna nebo dvě rozpravy pro širší kruhy upravené.

Má-li schůze ta příštího roku se konati, o tom nejpozději ve schůzce říjnové třeba se usnésti.

V.

Za pravidlo budiž, aby o přednáškách, ježto se v sezeních třídních udají, pokud se to hodí podle povahy věci, co nejdříve stručné zprávy uveřejněny byly v časopisech Pražských. Pečovati o to, náleží na třídní tajemníky. Tomu, kdo přednášku měl a zprávu o ní sám sepsati má, zůstaveno jest žádati, aby uveřejnění takové co do přednášky jeho místa nemělo.

VI.

Řádní členové společnosti obdrží zdarma po jednom výtisku veškerých publikací společnosti, též po zvláštním otisku všech Rozprav své třídy.

Členové přespolní mohou obdržeti Zprávu Výroční, Věstník (Zprávy zasedací), jakož i svazek Rozprav, ač jestliže přání své o tom projeví a takovou cestu k odběru spisů těchto naznačí, aby z toho společnosti nevzešly žádné další útraty.

Členové mimořádní obdrží bezplatně Zprávu Výroční, Věstník a Rozpravy své třídy.

Členové dopisující obdrží Zprávu Výroční, pak Věstník a Rozpravy své třídy bezplatně, ač jestliže si toho přejí a takovou cestu k odběru spisův naznačí, aby z toho společnosti nevzešly žádné další útraty.

VII.

U půjčování knih z knihovny společenské příště takovouto měrou postupováno budiž:

a) Právo knihy sobě domů vypůjčovati přísluší jen řádným a mimořádným členům společnosti. Osobám bydlícím v Praze nebo v okolí, které nejsou členy společnosti, mohou se půjčovati knihy, jestliže na přijímacím listě jejich jest spolu podepsán některý řádný člen společnosti jakožto ručitel za knihy, ježto se na ten list půjčují. Přespolním a dopisujícím členům, kteří mimo Prahu bydlí, třeba k tomu zvláštního přivolení společnosti.

b) Lhůta vypůjčovací ustanovuje se třemi měsíci, po kterémžto čase třeba žádati za prodloužení, ač jestliže výpůjčník knihy některé déle užiti chce.

c) Každou vypůjčenou knihu zapsati sluší do zvláštní k tomu zřízené půjčovní knihy; listy přijímací od výpůjčníkův zvláště uloženy buďte.
d) Každoročně všecky knihy vypůjčené vráceny buďtež k vůli přehlídce knihovny.

Společnosť Musea království Českého.

(Pokračování.)

O pracích t. r. vykonaných chceme podotknouti následující: Prof. rytíř Dr. Kořistka procestoval krajinu jižně od Křivoklátu až k Rokycanům v šířce, jež východně od Litavky a Brdského pohoří, západně od Berounky ohraničena je, a vykonal zde několik pro vrstevní mapu a pro popis terénu ještě potřebných měření. Dále podal stručný pohled poměrů polohopisných v této krajině a ukázal, v jaké souvislosti s geologickou povahou půdy se nalézají. Pak popsal rozhraní vod blíže Holoubkova a vyložil příčiny často se měnícího spádu údolí Berounky od Plzně ke Křivoklátu vedoucího. Stratigrafické práce, jež v posledních letech v středních a jihozápadních krajinách Čech provedeny byly, musily se následkem úmrtí prof. Dra. Krejčího, kterým výzkum Čech jednu z nejlepších svých sil ztratil, na neurčitou dobu zastaviti. V pracích palaeontologických se ale pokračovalo dále. Zejmena prof. Dr. A. Frič dokončil své studie o Teplických vrstvách a kreslil k nim patřičné profily, uveřejnil pomocí výzkumu a společně s p. Kafkou monografii korýšů českého křidového útvaru a od fauny plynových lupků 7 sv. (Ctenodus). Poněvadž p. prof. Frič v zájmech našeho musea cestu do Anglicka podniknouti musil, omezily se výlety na okolí Pražské, do lomů u Vinar, kde zcela nová ryba. obrovský otisk ryby Halec Sternbergii, pak velkolepý otisk Osmeroides Vinarensis nalezeny byly, konečně do cihelen u Prahy, kde profily kresleny a stanoviska některých ssavců blíže poznamenána byla. Universitní docent pan Dr. J. Velenovský prozkoumal starší a nejnovější stanoviska zkamenělých rostlin, zejmena bohatá ložiště u Vyšerovic u Vysočan a na Bílé Hoře u Prahy. Další cesta věnována byla okolí Slanskému a prozkoumáno známé naleziště u Lidic, kde nové, bohaté ložisko rostlin odkryto bylo. Při výletu do Kralup nalezeno nové ložisko rostlin, plno šišek nového druhu (Sequoia major). Všady kresleny profily a sbírány dobře zachované otisky pro naše museum. Celý sebraný material bude dále prozkoumán a pak uveřejněn jakožto dodatek ke floře křidového útvaru s úplným seznamem a systematickým přehledem všech v české křídě nalezených rostlin. Asistent p. Kafka začal zkoumati a roztřiďovati menší druhy vrstev diluvialních. Za značnou částku peněz zakoupeny byly vzácnější zkameněliny, mezi nimi drahocenný ještěr z Broumova.

Prof. Dr. G. Laube prozkoumal geologické poměry Krkonoš mezi Jizerou a Úpicí. Seznal při tom že v náhledech o složení pohoří toho značné změny nastati musejí. Jisté dosavad k fyllitům aneb svorům počítané horniny uznal za ruly, taktéž se ukázalo, že horniny v starších krystallinických břidlicích uložené a dosavad za diority považované takovými nejsou, nýbrž amfibolity bez eruptivního rázu. Dosavad jako porfyr naznačené horniny jsou skutečně druhem mikrogranitů.

Vůbec se ukazuje vždy víc a více, že horniny českých Krkonoš od hornin v Radohoří se podstatně liší, že ale za to velice příbuzny jsou horninám východně od Krkonoš ležícího pohoří, zejmena Supím horám.

V botanickém ohledu prozkoumal prof. Dr. Hansgirg v Krkonoších okolí velké Úpy a Sněžky, ve východních Čechách okolí Chocně, Opočna, Turnova a Liblic, pak Polabí u Labského Kostelce, Nymburka, Poděbrad, v jižních Čechách rybníky a bařiny u Třeboně, Veselí, Písku, Plzně a Eisensteinu. Cesty tyto měly hlavně účel prostudovati české řasy, z kterých 68 nových pro Čechy druhů objeveno bylo z nichž ty, jež dosud neznámy byly, prof. Hansgirg v odborných časopisech již byl popsal.

Lad. Čelakovský, syn professorův, prozkoumal z části některé méně známé krajiny, z části takové známé krajiny, kde na četných stanoviskách bylo lze

vzácnější rostliny nalézti. Tak prohlédnuto bylo okolí Žatecké až k Jesenicům, okolí Lounské až ke Kounové, v posledníjším zejmena údolí Pochvalovské a Domoušické. Nalezené zde mnohé vzácnosti připomínají floru Karlštejnskou nebo Středohorskou. Ještě zajímavější jsou však malá údolíčka, kolmo k Domoušickému a Pochvalovskému údolí stojící a do nich se ústící. Na úbočích jejich opukových neb hořeji hlinitých roste pravá elita rostlinná. Na výletu do Polabí nalezena nová hybrida pro Čechy, totiž Carex fulva a statná forma rostliny Orobanche epithymum. Konečně byla podniknuta cesta do Středohoří a k účelu prozkoumání rašelin do Františkových lázní. Také na cestě nalezeno bylo mnoho nových stanovisek vzácných rostlin, zejmena pěkné formy Hieracium a Orobanche, pak Utricularia intermedia.

V zoologickém ohledu prohledal assistent Kafka rybníky u Dymokur, u Chlumu v jižních Čechách a rybníky v okolí Hluboké. Klapálek dokončil svou práci o vývinu trichopter a prozkoumal vody v okolí Prahy, Litomyšle a Budějovic. Oba nalezli v zámku Vohradském velkou podporu, tak že s dobrým výsledkem se věnovati mohli studiím zvířeny rybníků, ve kterých od pánů Vávry a Gregora podporováni byli. Poslední nalezl v rybníku u Nové Bystřice nový druh Limnosidy. Komitét také podporoval vydání rybářské mapy Čech od prof. Friče.

Rektor prof. Dr. Studnička pokračoval v dešťoměrném pozorování jako předešlá léta a příslušné výsledky podal u veřejnost ve svazku pojednání král. české společnosti nauk.

Ve výzkumu archivů pokračováno bylo v loni s úspěchem utěšeným ve Vratislavi, kde opsán byl celý archiv někdejších pánů z Poděbrad, pozdějších knížat Münsterberských, pokud se listiny jeho Čech týkají. Knížaty Münsterberskými dostal se archiv ten do Olešnice a odtud před několika lety do Vratislavi. Tuto důležitou práci vykonal velmi svědomitě kand. professury p. Kollmann v minulých prázdninách; výtěžek její poskytuje 186 přepisů listin, z nichž četné i velmi objemné jsou. Mimo to pokračováno v opisování listin archivu veledůstojné kapitoly Pražské věku XIV. a archivu c. k. místodržitelství. Celkový výtěžek jest přes 300 opisů listin.

Dále vypočítává se v jednatelské zprávě přírost jednotlivých sbírek Musea jenž jest příliš obšírný, abychom jej mohli tuto uveřejniti.

Toliko z přírůstku sbírek archaeologických připomínáme nejnovější, zajímavý přírůstek: koupí to získaný poklad závitků drátových z ryzího zlata, který na konci minulého roku v „Divoké Šárce“ nedaleko „Špičaté skály“ v poli, před časy zalesněném, pod širokým plochým kamenem v hlíně byl nalezen. Sestává z 11 závitků až na dva veskrze z drátu podvojného, několikým chodem dvojím trojím, čtverým až paterým při každém závitku do kola jdoucího. Při třech závitcích, vesměs po 26 gr. těžkých, jsou volné konce useknuty. Při dvou jiných jsou volné konce při jednom spleteny a při druhém roztočeny. Krom toho spadají v nález ten čtyři jiné závitky, jichž vždy dva vespolek jsou provlečeny; každá taková suda závitků váží zevrub 53 gr., tak že na jeden závitek opět váha 26 gr připadá. Konečně dva jiné závitky na obou koncích useknuté. Krom toho jsou v nálezu šperky, bohužel od dělníků rozpletené, z jichž podoby by se nejlép bylo dalo na věk nálezu souditi. Nálezem tímto velice důležitým přibývá pokladu, na němž účel závitků zlatých v Čechách, na různých místech nalezených se snáze a snad i konečně dá rozhodnouti. Váha celého nálezu obnáší 325 gr

(Dokončení.)

Oprava.

Str. 100. ř. 1. průřez jest 0·01 cm^2 (1 mm^2) m. průměr jest 0·1 *cm*.

Fr. Prasik, redaktor a vydavatel. — F. Šimáček, knihtiskárna.

K R O K,

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA

vychází **1. dne každého měsíce** (mimo srpen a září) v sešitech trojarchových.

Předplácí se ročně (i se zásylkou) v Rakousko-Uhersku 3 zl., v cizině 3 zl. 50 k (= 7 marek = 7 šil. = 8 fr. 75 cent. = 3 rub. 50 kop.); studujícím středních a vysokýc škol jest předplatné sníženo na 2 zl. 50 kr. Jednotlivý sešit stojí 40 kr., pro studující 30 k

---

By se doručování *peněžních zásylek z ciziny* nezdržovalo, žádá redaktor (co v davatel) pp. zasýlatelův, by buď jmeno jeho na adresse připojovali neb raději z sylky pouze na jeho jmeno adressovali.

Rukopisy se nevracejí, leč si toho kdo výslovně vyžádá při zásylce.

Reklamace lze důtí toliko do 14. dne po vydání sešitu.

Redakce i administrace „Kroka“ jest v Praze, v Bartolomějské ulici čís.

Tiskem F. Šimáčka v Praze

ROČNÍK III. SEŠIT 5.

KROK.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA.

REDAKTOR:

FRANT. XAV. PRUSÍK,

prof. c. k. akad. gymnasia.

HLAVNÍ SPOLUPRACOVNÍCI:

BOHUMIL BAUŠE,
prof. c. k. vyšš. gymn. v Truhlářské ulici.

Dr. **PETR DURDÍK,**
prof. městské střední školy, docent české university.

P. JAN HULAKOVSKÝ,
prof. c. k. čes. reál. gymn. Smíchovského.

Dr. **VÁCSLAV MOUREK,**
prof. c. k. akad. gymn., mimořádný professor české university.

JAN SLAVÍK,
prof. c. k. akad. gymn., přikázán k službě v c. k. ministerstvě učby.

JOSEF ŠKODA,
prof. c. k. české reálky Karlínské.

V PRAZE 1889.

Vydáno 1. května 1889.

Každé předplatné na Krok, jež nás dojde, stvrzujeme při příštím sešitě zvláštním lístkem. Těch P. T. pp. odběratelův Kroka, od nichž nás předplatné dosud nedošlo, slušně žádáme za brzké jeho zaslání. **Administrace.**

Pro zevrubnou evidenci personalií žádáme všech pp. údův professorských sborův obecních škol středních i pp. supplentův a zkušebních kandidátův státních škol středních, by nám ráčili oznamovati každou osobní změnu ve svém úřadě. **Redakce.**

OBSAH.

ROZPRAVY.

Česká Alexandreida a prameny její.

Uvažuje *Fr. Prusík.*

Jako mnohý jiný plod český neušla i Alexandreida poroku, že by byla vznikla teprve na základě básně německé. Proto právem důkladný znalec staré literatury české, po hříchu před časem zemřelý Václav Nebeský, se zastává [1]) české Alexandreidy doličuje, že „náš básník nepoužil německého vzoru“ (str. 151), nýbrž dobře honěn jsa v latině vzdělal báseň svou hlavně dle Gualthera Castellionského, někdy „se i z jiných třeba ne klassických, ale přece lepších pramenů, než obyčejně tenkrát básníci podobných skladeb měli, poučil;“ kromě toho někde „ze svého přidává a vynechává“ (151).

Avšak ježto jednak *Nebeský* vedle těchto správných úsudkův klade i méně důvodné, jako prý kde náš básník „se drží originálu, jest to *tak volné*, že se to ani vzděláním nazvati nemůže“ (151, srv. str. 158), ano i prý „někde by se muselo pochybovati, že náš (básník) vůbec z latinského pramene čerpal, kdy by se celá osnova hlavních dějů a chod jejich přece nesrovnávaly“ (152) a konečně že prý náš básník, jenž někde něco z Gualthera vynechává, „*více* ještě přidává“ (154); a poněvadž mimo to Nebeský neměl před sebou celé 28.000 veršův mající německé básně Ulricha z Eschenbachu, — jež teprve tyto dni vydána byla,[2]) — aby byl mohl zevrubně vše dolíčiti, co tvrdil v příčině poměru české Alexandreidy k ní: podjali jsme se úkolu znova uvažovati o poměru české Alexandreidy i k pramenům jejím i k německé Alexandreidě Ulricha z Eschenbachu.

Výsledky bádání našeho, jimiž se tvrzení Nebeského dílem stvrzují dílem vyvracejí, jsou tyto:

I.

Česká Alexandreida (*nejedné recense*) *vzdělána jest i co do osnovy a postupu dějův i co do jednotlivých myšlenek hlavně dle latinské Alexandreidy Gualthera Castellionského*, *nikterak však dle Ulricha z Eschenbachu*, *nad jehož Alexandreidu česká vyniká netoliko vysoce cenou básnickou*, *nýbrž i věkem.*

'o bude patrno nejlépe z některých parallélních míst všech tří Ale-
xa ɔıd.

1 /izi,“ vece, „mój kněžiče,	1. Er sprach: „wiltu fürste sîn,
již dosti znáš čsti líce;	sô soltu dasz [3]) *herse* dîn

[1]) Musejník 1847, díl II, sv. 1, str. 1—24; 138—158.

[2]) ,lexander von Ulrich von Eschenbach. Herausgegeben von Wendelin Toischer. 183. ublication des Litterarischen Vereines in Stuttgart. Tübingen 1888. 8°. XXII. 867.

[3]) ; nedostatku typův užíváme místo ß (či vlastně místo znaku podobného z s obloučkem ,ole) skupiny *sz*.

dobrého jsi založenie,
nic ti tak silného nenie,
by toho nemohl dosieci,
ač budeš mé rady střieci.

vlîszen guoter dinge.
wiltu dasz dir gelinge,
du solt wenen dîne jugent
guoter site und ganzer *tugent.*
dîn herz sol wesen küene.
mit den friunden du dich süene,
hâst du gegen in zerbrochens iht
sô man dich in zorne siht
und gegen den vînden in haszsze:
dar an dich niht enlaszsze.
swer mit den vînden strîten sol,
der bedarf guoter vriunde wol.
doch sol ein ieglich wîse man
ze allen zîten gerne hân
getriuwe friund und die behalten,
ob er kan sinne walten.

2. *Poslúchaj mne* tuto sada,
toť *jest moje* prvnie *rada:*
Jměj dvór svój po kněžký vnadě,
své šlechtice jměj v svéj radě,
chovaj sě obojetníkóv,
hospodnie čsti proradníkóv!
Ti toho jsú obyčeje:
oko sě jich vezdy směje,
jazyk jmají vniž meč v sobě,
jenž seče straně na obě.
Z chlapieho řáda nikoli
i jednoho v česť nevoli,
nebo chlap když jest **povýšen,**
nesnadně bude utišen:
že kolo nejviece skřípá,
malý had najviece sípá
a chlápě najviece chlipá.
Kterýž[1]) **potok voden bude,**
ten sě vždy viece zabude
než která hluboká řěka,
ježto široce vytéká:
takéž chlap když obohatíe,
když sědí daní neplatě,
dobře znav, však nepozná tě.
Aspiš slove hádek jeden,
ten jest tak velmi *nezbeden,*
jakž nedbá i jedněch kúzel:
hlavu stáhne jako uzel,
když kto kúzly chtě jej jieti
nemóže ničse prospěti,
jedno *ucho* k zemi stulí
a druhé chvostem **zatulí:**
[a] takéž chlap když bude výší,
dobřě slyše však neslyší.

2. *Merkent* rehte *mîne wort,*
hêrre, sie sint iu guot gehôrt.
sô ir ihtes beginnet,
dasz guot sî, dasz volbringet;
suochent ze iuwern hêrren rât,
sô lebt ir âne missetât.
ir sult mir eines volgen:
den *schalkhaften* sît erbolgen
und die wesen *lugenaere,*
die lânt iu sîn unmaere;
lânt sie niht belîben,
ir sult sie von iu trîben.
wer den selben volgen wil,
der mag erwerben schanden vil.
ir vil ungetriuwen wort
verrâten hie und troesten dort.
ir sult den boesen man
vürzichens gar erlân:
esz ist allesz an im verlorn.
wirt im ze eim mâl ûf iuch zorn,
er trahtet iu immer mêre
ûf lîp ûf guot und ûf êre;
wie er iu dasz angewinne,
dar an kêrt er sîn sinne,
des in sînes boesen herzen rât
keine wîse niht enlât.

3. Avšak *ktož jmá dobré* **nravy,**
kto-liž jest své viery pravý,

3. Den getriuwen sult ir minnen
von allen iuwern sinnen.

[1]) Takový má býti veršův pořad, jejž písař z nepozornosti porušil. Podobně se to stalo i na jiných místech, což později dolíčím.

nebo ač i pokolenie
některý *zbožného nenie*,
však jsú dóstojni čstnosti,
když dbajú o *počestnosti.* [1])
Šlechetný ščep bývá z pláni,
když sě starý peň oplaní:
tak z chuzších bývají páni.
Když zbožie, než [2]) *smysla nenie*,
v šlechtě bude porušenie,
neb najvěčšie **šlechta tu je,**
kdež smysl nravy okrašlije.[3])

volgent mîner lêre:
den *biderben* erzeigent êre,
wâ irsz gevüegen kunnet,
guotes im wol gunnet:
dasz ist allesz wol bestat
an dem, der gegen iu triuwe hât.
enruochet wer er sî,
ist er et vor valsche vrî,
biutet er iu sîn dienest an:
ir solt in gerne bî iu hân
und in iuwer gnâde enphâhen,
mit heimelîche zuo im gâhen.
ist er niht ein edel man,
mac er niht schoenen lîp hân,
ist er an habe niht gerîchet:
er hat dasz sich gelîchet
gold und edlem gesteine,
dasz sint sîn tugende reine.
wer der mit ganzen triuwen phliget,
vür grôszen hort dasz selbe wiget.
guot ist guot behalten,
der sîn alsô kan walten,
dasz er niht dâ mite bejeit
dasz man schande von im seit;
guot hât etswâ boesen site,
dâ esz krenket mangen mite.
übric guot bringet den man
dasz er unzuht kan begân,
der er dâ vor was ein gast,
dâ im des guotes gebrast.
Ist dasz niht ein strenge nôt
dasz manger lebt und doch tôt
ist an wirde und an êre?
wasz solt dem sterbens mêre?
tôt lîp enfüelet niht,
er enweisz wasz im geschiht:
als ist dem vertorben,
der an êren ist erstorben,
der sîn deheine vüele hât,
wasz der lîp schanden begât.
von rehten siten ein biderbe man
an allen dingen gefromen kan.
man sol den vür den edlen hân,
der rehte tugent begên kan.

4. A *pakli sě kdy to udá*
v(z)tazovati tobě súda,
pro dar nepřěvracuj práva,
jakž již po hřiechu sě stává,
kterúž stranu peniez súdí,
druhá sě na prázdno trudí,
nejeden sě tíem oblúdí.

4. sît mit den worten sleht
und an dem *gerihte* reht.
nieman ir sult sô liep hân,
durch den ir *dasz reht wolt lân*
und gerihtes verphlegen.
ir sult der gâbe iuch bewegen,
die *die rehten urteile*
crümmen unde machen veile.

[1]) Rkp. múdrosti chybně; s předchozím čstnosti (exaltare) srv čest 213 exalta).
[2]) Rkp. neb.
[3]) Rkp. má opět verše chybně přestavené.

einesz sî iu vor geseit:
nâch rehte hoert barmherzigkeit.
wer von dem schuldigen nimet guot,
der muosz haben den muot,
dasz er im wese mit helfe bî,
wie gar esz wider dasz reht sî.
ist dasz iuch erslîchet
und iwer herze begrîfet
mit iren vesten banden
die muoter aller schanden,
ich meine die leiden gîtekeit,
sô wil iu êre wesen leit.
wirt sie bî iu wonhaft,
sô hât iuwer wirde keine kraft,
ir müeszet rehtes verphlegen
und iuwer saelden gar bewegen.
wolt ir haben reht, dasz sî sleht,
sô rihtet nâch der stete reht,
nicht als der hof sî gestalt:
der hof vert niwan mit gewalt.

5. Buď **lehek** proti *chudému*,
protiven buď protivnému;
neníeť nikte tako tuhý,
chceš-li, budeš jemu druhý.

5. ir solt des geruochen,
die gnâde an iuch suochen,
die lât gnâde vinden.
an iu sol niht verswinden
ir kunnet iuch *über die armen*
ze aller zît *erbarmen.*
wer gerne ze iuwern gebote sî,
dem sît guotes willen bî;
wer aber iu widerstê
und iuwer gebot übergê,
den druckent wâ ir kunnet,
niht êren dem selben gunnet.

6. *Před sástunem první bývaj*,
svých sě lidí nepokrývaj;
a když-ti to uzřie tvoji,
tu rád každý tobě (s)stojí.
Když pastýř před vlkem srší,
toho sě stádo rozprší,
ten jest nehoden své vrši.

6. Swenne sich vüeget die zît,
dasz ir gen vînden in strîte sît,
sô habt vroelîchen muot;
troestent dasz volc (dasz ist guot),
lât iuch in harnasch sehen,
dasz sie des iht dürfen jehen
dasz iuch des welle betrâgen,
ir enturrent esz ouch mit in wâgen.
man sol iuch ze allen zîten
bî den *vordersten* sehen striten.
ir sult dasz volc mit guoten siten
beide manen unde biten,
an etslîchen orten
ouch mit scharphen worten.
esz ist dicke geschehen,
dî man in zagheit hât gesehen,
dasz sie dâ von mit trôste
ein werder man erlôste,
dasz man sie sach mit grimme varn
und die vînde wênic sparn.
swann esz sich sô geziehe,
dasz der vînt vor iu vliehe,

wolt ir tuon dasz wol behagt,
sô sît *der êrste* der nâch jagt;
swann esz aber alsô geschiht,
dasz man die iwern entwîchen siht,
sô sît hinden an der schar,
nement der vînde eben war.
wer iuch dann *siht halten*
und solicher manheit walten
der waer ein verschemter man,
der danne von iu vliehe dan:
er müeste iu helfe bî gestên,
solt esz im an dasz leben gên.
al die wîle sult ir iuch umb sehen
und die vînde rehte spehen,
wann ir in sît sô nâhen bî,
welch des heres craft sî;
wasz esz ze îsen müge hân
liute und die ze fuosze gân.
seht ir sie danne manheit blôsz,
so enruocht niht, sî der hûfe grôsz,
sît der êrste der dar var.
mit strîteclîchem hurte dar
in die rote sult ir dringen.
dasz swert lât vaste erclingen
ûf helm und ûf schilde.
wa ir seht ûf dem gevilde
von den vînden gedrenge,
dâ sûment iuch niht die lenge;
lernent durch sie gaszszen houwen,
dasz esz die vînde schouwen.
wann iwer gelücke vor viget,
dasz ir den vînden an gesiget,
vil eben iu betrahtet
wie er dasz geahtet,
dasz ir den sic solt enphân,
dasz ir sîn muget êre hân.

7. Potom, mój kněžiče, věz to:
ać kde dobudeš město,
dobytek, *poklad vybera,*
všecky svoje lidi sbera,
otpláć(e)jž každému mile,
podle skutkóv (i) úsilé.
Již v službě nynie otplatka,
že hospodnie milosť vratka.
Zle sě brž než dobře zračí:
jak sě z mračna nebe zmračí,
tak sě hospoda rozpáčí.

7. *Swâ ir vor einer veste ligt,*
dâ sich dasz volc des bewigt,
dasz sie die veste wellen geben,
die nemt und lât die liute leben;
welche sich widersetzen,
die sult ir alsô letzen:
gebietent den die ligen dâ vor,
dasz sie brechen mûre und tor,
dasz volc gevangen bindet,
wasz ir *hordes* dâ vindet,
den teilt dem volc gemeine,
esz sî golt oder gesteine.
dâ von werden sie vrisch
und nâch fûlem willen risch.

8. *Snad jsi chud,* že nejmáš dáti?
Uč sě v tom rady chovati:
když dobudeš, tehdy dávaj,
a *když nejmáš, oběcévaj.*

8. dô *iuch abe gê dasz guot,*
dô bewîset in willigen muot.
ir sult in *geloben* wol,
dasz iuwer wârheit leisten sol

Lékař vždy jmá čáku k šěči,
pták rád slyší, kdežto skřěčí:
sluha věří slibný řěči.

ze der zît, dasz dasz geschih
sô man iuch bî habe siht:
dâ von werden sie sô geil,
dasz sie durch iuch vüeren veil
lîp êre unde guot:
dasz machet iwer willeger muot.
swer des gegen sînen liuten phliget,
ze allen zîten er gerne gesiget.
sô esz wol staeter fride sî,
sô sît in doch mit helfe bî.

9. *To ti na posled povědě*,
jenž k t(v)éj čsti najlepšíe vědě:
[v] *roskoši sě neobložij*,
u panosti neumnožij;
ač sě *v tom dvém* neostřěžeš,
sám sě tie(m) najvíec(e) svíežeš.
Plodu nedá moklé pole
a čest (i) v rozkoši vóle
nesedí na jednom stole.

9. Wolt ir haben gesunden lîp,
sô mîdent unkiusche wîp;
kêrt iuwer sinne
an werdes wîbes minne,
dâ wehset iuwer êre von.
werde wîp haben süeszen lôn.
wer unkiusche und trunkenheit [1])
wil phlegen,
der muosz sich guoter sinne bewegen.
von den untugenden beiden
wirt von wîsheit gescheiden
beide wîp unde man,
swasz sich dar an niht mâszen kan.

10. Již ti všicku radu kráci,
v jedno slovo se navráci:
Milosrden buď k [ne]vinnému,
najvíece k člověku svému.
Chovajž tvrdě moje slova,
budeť služba vždy hotova
a ve cti vždy obnova."
V. 202—300.[2])

10. als ir mich ê hôrtent sagen,
iuwer stete gewaltes übertragen,
iuwer hantveste suln staete sîn,
dâ mite ir in
ir ordenunge bewaeret.
niht dicke sie beswaeret,
dasz sie esz erlîden mugen,
wolt ir dasz sie iu ze dienste tugen.
sît des niht erbolgen
ir enwellet gerne volgen
der heiligen schrifte lêre (!),
dasz sterket iuwer êre."
1393—1632.

1. Indue mente virum, Macedo puer, arma capesse,
materiam virtutis habes, rem profer in actum,
quoque modo id possis, *aures adverte, docebo.*

2. *Consultor procerum* servos *contemne bilingues*
et nequam, *nec quos humiles natura iacere*
praecipit, **exalta**: nam **qui** pluvialibus **undis**
intumuit torrens, *fluit acrior amne perenni.*
Sic partis opibus et honoris culmine servus

---

[1]) Místo toto eclatantně stvrzuje správnost našeho výkladu slova *panosť* v Kroku II, 160 (o shodě čes. a něm. textu promluvíme níže). Srv. Alex B 267—8: zradiv sě nečstným *opilstvem* i také tíem zrádným *smilstvem*: nihil est instructius illis ad *Veneris* venale malum, cum pectora multo incaluere *mero* Gu VI, 21—3. K etymologickému výkladu dodáváme ještě tato rovněž od kořene *pô* odvozená slova: *πῶμα* nápoj, lat. po-culum číše, nápoj; lit. pů-das hrnec, pů-dynė hrnec na mléko, krajáč, pů-ta pitka

[2]) Citujeme dle pečlivého diplomatického vydání M. Hattalova a A. Paterova v Praze 1881.

in dominum surgens, *truculentior* **aspide** surda,
obturat precibus *aures*, mansuescere nescit.

3. Non *tamen* id prohibet rationis calculus, ut non
exaltare velis, *si* quos insignit *honestas*,
quos **morum** *sublimat apex*, licet *ampla facultas*
et patriae *desit* et gloria sanguinis alti.
Nam si vera loquar, auferre pecunia mores
non afferre solet: etenim inter cetera noctis
monstriparae monstro nihil est corruptius isto.
Quem vero morum, non *rerum copia ditat*,
quem virtus extollit, habet quod praeferat auro,
quo patriae vitium redimat, quod conferat illi
et genus et formam: virtus non quaeritur extra:
non eget externis, qui moribus intus abundat:
nobilitas sola **est, animum quae moribus ornat.**

4. *Si lis inciderit te iudice*, dirige libram
iudicii, ne flectat amor, *ne munera palpent*,
nec moveat stabilem personae acceptio mentem:
muneris arguitur accepti censor iniquus.
Munus enim *a norma recti distorguet* acumen
iudicis et rectam involvit caligine mentem.
Cum semel obtinuit vitiorum mater in aula
pestis avaritiae, quae sola incarcerat omnes
virtutum species, spreto moderamine iuris
curritur in facinus nec leges curia curat.

5. Parce *humili*, **facilis** oranti *frange superbum*.

6. Castra move, turmas instaura, transfer in hostem:
grande aliquid si velle tenes, et posse tenebis.
Si conferre manum, dum luditur alea Martis,
debilis et nondum matura refugerit aetas,
te tamen armatum videant hilaremque catervae
pugnantem, precibus monitisque minisque tonantem.
Profuit interdum dominis pugnare iubendo:
nam dum castra metus calcat, dum languida terror
agmina prosternit, dum corda manusque vacillant,
si gravis hortatu praeceptor inebriat aures,
se timor absentat, et sic formidine mersa
irruit in ferrum monitis effrena iuventus.
Hostibus *ante alios primus* fugientibus insta.
Quodsi forte tuus repetat tentoria miles
agmina retrogrado fugiens hostilia gressu,
ultimus instando fugias *videantque morantem*,
indecoresque fuga *pudeat sine rege reverti*.
Interea metire oculis, quot milibus instent,
quot peditum turmae, quot fusi in vallibus adsint,
quot solem galeis equites clipeisque retundant.
Nec te terruerit numerus: si molliter illos
videris instantes, *rue primus in arma* sequentum,
primus equum verte pressoque relabere freno.
Hic vigor emineat tuus affectusque tuorum,
et fervens animus durique peritia Martis.

Hic equus apponatur equis, hic ensibus ensis,
hic clipeus clipeis, hic obruta casside cassis:
vix liceat victis victori offerre triumphum.

7. *Cumque* vel *intraris victis tradentibus urbem*,
vel, si restiterint, portas perfregeris urbis,
thesauros aperi, *plue donativa maniplis*,
vulneribus crudis et corde tumentibus aegro
muneris infundas oleum, *gazisque reclusis*
unge animos donis aurique appone liquorem.
Haec aegrae menti poterit medicina mederi:
sic inopi dives largusque medetur avaro.

8. At si forte animo res non respondeat alto,
copia si desit vel si minuatur acervus,
non minuatur amor, non desit copia mentis.
Allice *pollicitis promissa*que tempore solve:
munus enim mores confert, irretit avaros,
occultat vitium, genus auget, subiicit hostem:
non opus est vallo, quos dextera dapsilis ambit.
Nam seu pax vigeat seu rupto foedere pacis
regnet et in toto discordia saeviat orbe,
principibus dubiis subitumque timentibus hostem,
est dare pro muro, solidi muniminis instar:
non murus, non arma ducem tutantur avarum.

9. *Cetera quid moneam?* sed non te emolliat intus
prodiga *luxuries* nec fortia pectora frangat
mentis morbus, *amor*, latebris et murmure gaudens.
Si *Baccho Venerique vacas*, qui cetera subdis,
sub iuga venisti: periit delira vacantis
libertas animi *Veneris* flagrante camino.
Mens hebet interius, rixas et bella moveri
imperat et suadet rationis vile sepulcrum
ebrietas: rigidos enervant *haec duo* mores.

10. Parca voluptates sit eis explere voluntas,
qui leges hominum et mundi moderantur habenas.
Dirigat ergo tuos studio celebrata priorum
actus iustitia et per te revocetur ab alto
ultima quae superum terras Astraea reliquit.
Nec desit pietas, pudor et reverentia recti
divinos rimare apices, mansuesce rogatus,
legibus insuda, *civiliter argue sontes*,
vindictam differ, donec pertranseat ira,
nec meminisse velis odii post verbera: *si sic*
vixeris, aeternum extendes per saecula nomen.

Gu. 82—183.

Podali jsme tuto schvalně úplné naučení Aristotelovo, jehož srovnání ve všech třech Alexandreidách jest v mnohé příčině zajímavo a důležito. Na prvý ráz bije do očí stejný skoro rozměr textu českého (99 veršův) s latinským (102 verše) proti rozvláčnému, skoro půldruhakrát delšímu německému (240 veršův).

Co pak do předlohy, patrno, že český text v pražádném není styku s německým (o zdánlivé shodě mezi „rozkoš, panosť“ a „unkiusche, trunken-

heit" promluvíme níže), v němž jsou na mnoze zcela jiné obraty, ba i v něm ani není některých výrazův společných textu českému i latinskému; naopak český text *téměř ve všem všude, jmenovitě pak v postupu myšlenek přiléhá k latinskému textu,* z něhož *docela i jednotlivá slova* — třeba tu tam zmatkem ve spojení myšlenek, jako facilis — *věrně jsou přeložena neb i omylně přejata* (aspis).

Podobně se to bude jeviti v ostatních ukázkách, jež tuto podáme; bylo by jich na rozměr rozpravy této příliš veliké množství, kdybychom je chtěli všecky uváděti. (Pokrač.)

Příspěvky k theorii čítanek pro nižší třídy středních škol.

Podává prof. *Bed. Vil. Spiess.*

(Dokončení.)

II.

Básně epické proti lyrickým a didaktickým.

Co do odrůd básnických zastoupeny bývají v čítankách našich, jakož přirozeno, básně výpravné, lyrické a didaktické.

Ježto didaktické věčšinou s lyrickými splývají, shrnuli jsme je s těmito v jedno u přehledu statistickém, jejž jsme učinili, chtíce stanoviti poměr, v jakém obě ty kategorie plodů básnických v čítankách našich se vyskytují. Tuto jej podáváme:

	V čítance pro třídu											
	I.			II.				III.			IV.	
	od Martináka	od Bartoše	od Petrova	od Čelak.-Wenzla	od Martináka	od Bartoše	od Petrova	od Martináka	od Bartoše	od Petrova	od Martináka	od Bartoše
básní všech %	*33*	*41*	*32*	*36*	*32*	*30*	*27*	*35*	*36*	*31*	*56*	*47*
básní epických %	15	18	16	19	10	15	19	10	12	14	17	10
	10	*12*	*12*	*11*	*8*	*14*	*15*	*10*	*13*	*10*	*20*	*12*
básní lyrických a didaktických %	35	44	26	43	28	18	16	25	20	29	30	28
	23	*29*	*20*	*25*	*24*	*16*	*12*	*25*	*23*	*21*	*36*	*35*

Z přehledu toho patrno, že kromě jediného [1]) ve všech ostatních 11 případech nad epiku převládají básně lyrické s didaktickými.

Zjev tento stojí v přímém odporu s požadavkem některých paedagogův, tvrdících, že by v čítankách pro nižší třídy převládati měla epika, neb určitěji řečeno, že by v nich dvakráte tolik mělo býti básní epických, kolik lyrických a didaktických pospolu.

[1]) Petrů v II. třídě dopřál epice vrchu nad druhou kategorií (15 : 12).

Mínění toto jest odůvodněno učebnou osnovou samou, jež žákům deklamování za povinnosť ukládá. K deklamaci pak zdaž nehodí se nejlépe básně epické? Napotom učí nás každým téměř dnem zkušenosť, že žáci čtou raději jednu stránku epickou, než deset didaktických. Hromaděním básní *čistě didaktických* nemůže po rozumu mém skladatel čítance své tolikéž posloužiti valně. Vždyť s dostatek známo, že aesthetikové takovým výtvorům ceny poetické vůbec upírají.

Z toho plyne, že skladatelé naši by lépe byli věci posloužili, kdyby na úkor básní čistě didaktických byli rozmnožili počet básní epických, ku deklamování se hodících.

Chtíce označiti spůsob, jakým se to asi státi mělo neb mohlo, podáváme tuto tabulku, té jsouce naděje, že normální čísla v ní navržená těm kterým pánům snad se zamluví, jakkoliv se s průměrnými čísly zde ondež příčin shora udaných rozcházejí.

Procentový počet	V čítance pro třídu I. básní epických	I. básní lyrických a didaktických	II. básní epických	II. básní lyrických a didaktických	III. básní epických	III. básní lyrických a didaktických	IV. básní epických	IV. básní lyrických a didaktických
průměrný	11	24	12	19	11	23	16	35
zaokrouhlený	10	25	10	20	10	25	15	35
normální	*15*	*15*	*15*	*20*	*15*	*25*	*15*	*35*

Normální počet článků epických zůstávej po návrhu mém ve všech čtyřech třídách jeden a týž; ale počet statí lyrických a didaktických vzrůstej touž asi měrou, jakou žákům vnímavosti pro tyto odrůdy básnické přibývá.

III.

Poměr výprav ke článkům popisným a rozjímavým.

V části prosaické šetřili skladatelé shora uvedených čítanek českých zásady, kterou již *organisační návrh*, dosud ještě platný, takto as vyslovil: Čítanka služiž zároveň k tomu, aby oživila látku, v jiných vyučovacích oborech, zejmena v dějepise, přírodopise a zeměpise podávanou.[1]) Normou tou se spravujíce, poskytli skladatelé naši žákům ze jmenovaných tří oborů vědeckých statě dílem výpravné, dílem popisné a rozjímavé; a mimo to chtíce tolikéž v ethickém ohledě mládeži prospěti, pojali v čítanky své některé kusy obsahu mravoučného, psané slohem tu výpravným, tu rozjímavým.

Tabulka, kterou níže klademe, nás s dostatek snad poučí o poměru, v jakém slovesné ty odrůdy v čítacích knihách českých jsou zastoupeny.

[1]) Organisations-Entwurf der Gymnasien und Realschulen in Oesterreich 1849, pag. 127.

Počet	V čítance pro třídu											
	I.			II.				III.			IV.	
	od Martináka	od Bartoše	od Petrova	od Čelak.-Wenzla	od Martináka	od Bartoše	od Petrova	od Martináka	od Bartoše	od Petrova	od Martináka	od Bartoše
všech statí prosaických %	*67*	*59*	*68*	*64*	*68*	*70*	*73*	*64*	*65*	*69*	*44*	*53*
článků	37	45	43	43	34	51	38	22	22	39	15	11
výpravných %	*24*	*30*	*33*	*25*	*29*	*46*	*30*	*22*	*24*	*29*	*18*	*14*
článků popisných	67	43	45	65	47	26	56	42	37	55	22	32
a rozjímavých %	*43*	*29*	*35*	*39*	*39*	*24*	*43*	*42*	*41*	*40*	*26*	*39*

Abychom se i v tomto případě *normálního* měřítka jakéhosi dodělali, bude třeba nejprve stanoviti čísla *průměrná* a pak je zaokrouhliti. Výsledek, jehož se doběřeme, bude as tento:

Procentový počet	V čítance pro třídu							
	I.		II.		III.		IV.	
	článků výpravných	článků popisných a rozjímavých	článků výpravných	článků popisných a rozjímavých	článků výpravných	článků popisných a rozjímavých	článků výpravných	článků popisných a rozjímavých
průměrný	29	36	33	36	25	41	16	33
zaokrouhlený	30	35	35	35	25	40	15	35
normální	*35*	*35*	*30*	*35*	*25*	*35*	*15*	*35*

Co do popisných a rozjímavých článků shodují se normální čísla tuto navržená ve čtyřech případech třikráte se zaokrouhlenými; a ježto není (aspoň nám známé) příčiny, pro kterou by se i v tom jednom případě shoda dodržeti neměla, nerozpakovali jsme se stanoviti 35% normálním číslem pro statě popisné a rozjímavé ve třídách veškerých.

Co se výpravných článků dotýče, tu není ovšem takové shody mezi čísly zaokrouhlenými a námi normou stanovenými a to z dobrých příčin. Navrhujeme-li totiž v první třídě věcší počet výprav, než bychom dle zaokrouhleného čísla měli, činíme tak, že i zkušenosť i osnova učebná tomu chce, aby se žáci zejmena prvé třídy cvičili u volném vypravování toho, co byli četli.

V ostatních třídách, jakkoli se výpravy též čítají a napodobují, ustupují přece před popisy a rozpravami do pozadí tím více, čím výše žáci postupují v třídách i vědomostech.

A tak zcela přirozeno, že i počet výprav námi navržený tím menší jest, čím vyšší třída.

IV.

Architektonika normálních čítanek.

Ze všeho, co jsme dosud pověděli, nade vši pochybnosť vysvítá, že při skládání čítanek pro střední školy není věcí lhostejnou a vedlejší, nýbrž naopak věcí veledůležitou, ba hlavní, vystihnouti a bedlivě šetřiti *kvantitativních poměrů*, ve kterých lze čtivo všecko rozložiti v čítance dle stežejných odrůd slovesných. Paedagogicko-umělecké šetření těchto poměrů možno nazvati *symmetrickou architektonikou* čítanek.

Tím, že jsem v předešlých článcích stanovil *normální čísla* na označenou poměru, v jakém jednak poesie ku prose, jednak epika k lyrickým a didaktickým básním, jakož i články výpravné k popisným a rozjímavým býti by měly, pokusil jsem se příkladem dolíčiti, že by také u nás *čítanky se symmetrickou architektonikou* býti mohly.

Z tabulky níže položené, v níž ona normální čísla všecka v jedno snesena jsou, nabude laskavý čtenář představy, kterak by čítanky architektonicky upravené asi vypadaly.

Počet normální	V čítance pro I.	II.	III.	IV.
básní vůbec	30	35	40	50
básní epických	15	15	15	15
básní lyrických a didaktických	15	20	25	35
statí prosaických	70	65	60	50
výprav	35	30	25	15
článků popisných a rozjímavých	35	35	35	35

V čítance pro třídu	sepsané od	Počet[1] statí všech	statí poetických	n.	statí prosaických	n.	básní epických	n.	básní lyrických a didaktických	n.	článků výpravných	n.	článků popisných a rozjímavých	n.
I.	Martináka	154	50	*46*	104	*108*	15	*23*	35	*23*	37	*54*	67	*54*
	Bartoše	150	62	*45*	88	*105*	18	*22*	44	*23*	45	*52*	43	*53*
	Petrova	130	42	*39*	88	*91*	16	*19*	26	*20*	43	*45*	45	*46*
II.	Čelak.-Wenzla	170	62	*60*	108	*110*	19	*25*	43	*35*	43	*51*	65	*59*
	Martináka	119	38	*42*	81	*77*	10	*18*	28	*24*	34	*35*	47	*42*
	Bartoše	110	33	*39*	77	*71*	15	*17*	18	*22*	51	*33*	26	*38*
	Petrova	129	35	*45*	94	*84*	19	*19*	16	*26*	38	*39*	56	*45*
III.	Martináka	99	35	*40*	64	*60*	10	*15*	25	*25*	22	*25*	42	*35*
	Bartoše	91	32	*36*	59	*54*	12	*13*	20	*23*	22	*23*	37	*31*
	Petrova	137	43	*52*	94	*78*	14	*20*	29	*32*	39	*32*	55	*46*
IV.	Martináka	84	47	*42*	37	*42*	17	*13*	30	*29*	15	*13*	22	*29*
	Bartoše	81	38	*40*	43	*41*	10	*12*	28	*28*	11	*12*	32	*29*

[1]) Skratek *n.* v tabulce této značí číslo *normálním* měřitkem stanovené.

Normálním měřítkem tímto jsouce opatřeni, můžeme nyní snadno stanoviti počet článků, kterého by skladatelé naši v čítankách svých té neb oné odrůdě slovesné dopřáti měli, ač chtějí-li, aby knihy jejich normálnímu měřítku našemu se přispůsobily. Tabulka druhá na straně předešlé položená podává výsledky našich v té příčině výpočtů.

Jen činem tím neb jemu podobným domohou se skladatelé naši symmetrické architektoniky, čítankám přežádoucí.

O vyučování náboženství na nižším gymnasii

pojednává *J. E. Hulakovský.*

Nezřídka slyšíme stesky, jak smutně prý to vyhlíží s mládeží akademickou na universitách v ohledu náboženském; ano známou věcí jest, že většina abiturientů, vstupujících z gymnasia na universitu, propadá buď čiré nevěře nebo náboženské lhostejnosti, ale také známy jsou příčiny s dostatek, které zavinily tento duchovní úpadek při naší intelligenci skoro již obecný.

Bohužel nápravy odnikud dovolati se nelze; u nás aspoň přece něco vykonáno. S pravou radostí uvítali jsme spolek akademiků-katolíků, jménem *Arnošta z Pardubic* se honosící, jenž klade sobě za účel, by poklad víry, již hlásal onen výtečný arcibiskup Pražský, již v srdce mládeže vštěpovala matka a již též škola a církev pěstovala, nepřišel na zmar a při jinoších, kteří nejsou zbaveni ještě všeho idealismu, lodička víry neutonula na dobro v rozbouřených vlnách zhoubného atheismu, hnusného materialismu a podvratného nihilismu. Přáti by jen bylo, aby se spolku tomu dostalo vydatnější podpory.

Když jedenkráte o smutných poměrech těchto, zvláště na universitě naší byla řeč, prohodil kdosi, že příčinu toho smutného úkazu hledati jest již na gymnasiu a to prý částečně i vinou náboženského vyučování samého.

Mluveno o tom i o onom; řečeno bylo, že náboženství kleslo ve vážnosti u gymnasistů proto, že považují je za předmět méně důležitý, ježto se z něho nedělá maturita; tu zase vina svalována na knihy učebné, které svou suchopárnou formou žákům vší chuti a lásky ku předmětu odnímají; uvedeno také, že žáci, nemajíce žádné účasti ve veřejném životě křesťanském, jako na př. při veřejných průvodech, tím se křesťanským zvykům a obyčejům odcizují a že pobožnosti, které zákon jim ještě ponechal, jen spěšně a povrchně beze všeho hlubšího dojmutí citu a mysli se vykonávají.

Na kolik a do jaké míry tyto stesky platnosť mají, nehodlám zde uváděti; mne však vždy nutily ku přemýšlení. A výsledek toho byla úvaha, již jsem právě před rokem uveřejnil v „Kroku“ roč. II., čís. 4., str. 145—149: „Nejeví-li se potřeba, aby osnova vyučování náboženského na gymnasiích opravena byla?“

Úvaha ta měla býti kollegům podnětem, by o věci té přemýšleli, psali, myšlenky by se vytříbily a bystřily a uzná-li se pak potřeba, by se potom na patřičném místě a spůsobem náležitým o provedení její zakročilo. Podotknouti sluší, že úvaha ta ve zvláštních otiscích poslána byla také na místa kompetentní.

Rok uplynul a u věci té neučiněno nejmenšího; ani jediný hlas se neozval, ani jediné řádky neuveřejněno. Jen od jednoho vysokého hodnostáře církevního a řeknu hned, mimo Čechy, dostalo se mi odpovědi, z níž jsem poznal, že jsem nemluvil do větru. A proto, že u věci té posud ničeho neučiněno, není žádným důkazem, že by potřeby takové vůbec nebylo, ježto mínění mé není osamoceno, jak jsem již v úvaze samé ukázal, vypočítav několik brožur a časopisů, které tuto důležitou otázku již přede mnou vzaly na přetřes. Také mohu ukázati k tomu, že letošní „Correspondenzblatt für

den katholischen Clerus Oesterreichs" opětně o tomto předmětě pojednává. A proto i já se po roce zase k němu vracím, ač upřímně toho želím, že nemohu užiti návrhův a zkušeností jiných kollegů, jež by zajisté jen dobré věci byly na prospěch.

Zmíněná úvaha má nesla se hlavně k náboženskému vyučování na gymnasii vyšším, ač tu též krátce pojednáno o předmětě tom na gymnasii nižším. Jmenovitě řečeno bylo, že svědomitý učitel náboženství, probíraje náležitě a důkladně učivo, není při nejlepší vůli s to, aby v prvé třídě probral celý katechismus.

Jest mi věru dostatečným zadostučiněním, že toto mé tvrzení dochází úplného souhlasu v důkladných článcích zmíněného časopisu, v nichž se dokazuje, že jedna z hlavních příčin, proč naše mládež klesá u víře, jest ta, že není dostatečně ve víře vyučena, že nezná dobře ani *katechismu*. V tom zajisté má spisovatel oněch článků pravdu.

Jest úžasno a pravdě nepodobno, jakých odpovědí se dostává učiteli náboženství od žáků při přijímací zkoušce. Sotva desátý ví, kolik proseb má Otčenáš, nedovede vypočísti správně dvanácte článků víry nebo desatero přikázání Božích; patero přikázání církevních málo který zná, podobně platí o sedmeru darech Ducha sv. a což teprv otázky o sv. svátostech, o církvi a j. Z toho ví asi tolik, jako z grammatiky. Stěžuje-li si filolog na špatnou přípravu grammatickou, může si s katechetou podati ruku a se potěšiti, že to není lépe i v náboženství.

Tím ovšem nikterak neviníme katechetů na obecné škole, kteří zajisté všemožnou práci si dávají, ale organisace škol obecných nese toho vinu, že katechismus není ukončen, tím méně zopakován ve čtvrté třídě, odkud nejvíce žáci do gymnasia vstupují; dále pak přicházejí žáci ze třetí i z druhé třídy venkovských škol, třeba filiálních, kam katecheta pro množství škol filiálních k osadě přifařených anebo pro přílišné zaměstnání při funkcích církevních ve věcších osadách pravidelně ani docházeti nemůže, neb z takových, kde jen učitel vyučuje náboženství. Patrno, že není vinou učitel, nýbrž škola *nynější* doby.

Pravíme schválně *nynější*, nebo jinak bylo se školou až do roků šedesátých. Nejen že děti přinášely již z domu mnoho z náboženství, nýbrž dle tehdejší osnovy bylo náboženství hlavním předmětem vyučování školského. V nejvyšší třídě bylo náboženství po třech až čtyřech hodinách, totiž tři hodiny katechismus s biblickou dějepravou, jedna hodina evangelium. Učitel byl povinen učivo katechetou probrané se žáky opakovati nebo se s nimi učiti; mimo to byl katechismus a biblická dějeprava zároveň čítankou. Tehda přicházeli na gymnasia žáci, kteří důkladně znali katechismus; lidé staří, z tehdejších škol vyšlí, dovedou dodnes odříkati doslovně celé stránky katechismu. Nenamítej nikdo, že se tehda cvičila jen paměť, zde platí: čeho neumíš, toho nevíš; čeho nevíš, toho nečiníš.

Proto, že žáci tehdejší uměli jinak katechismus, mohla nynější osnova náboženská pro gymnasia, která, mimochodem řečeno — jak jsem v úvaze ukázal — jest až dodnes jen *provisorní*, vším právem ustanoviti pro I. třídu gymnasijní katechismus, t. j. vlastně jen opakování katechismu, protože předpokládala, že žáci z obecné školy jsou patřičně vyučeni katechismu; prvá třída měla úkol je v něm toliko utvrditi.

Jinak je to se školou nynější; jak pak se má opakovati něco, čeho žáci neznají? Ježto tedy žáci do primy vstupující nemají patřičné známosti katechismu, žádá osnova na prvé třídě gymnasijní něčeho zhola nemožného, místo pouhého opakování zcela nového učení a naučiti důkladně katechismu za jediný rok při žácích desítiletých a ve dvou hodinách týdně, z nichž ještě aspoň čtyřicet až padesát minut odpadá na vyslýchání, tedy za jednu a půl hodiny týdně, to pro katechetu-smrtelníka holou jest nemožností, toho ani anděl s nebe nedovede.

Z té příčiny a na základě své dlouholeté zkušenosti žádá spisovatel v „Correspondenzblattu“, aby se na nižším gymnasiu vyučovalo katechismu ve třech třídách se stálým výkladem biblické dějepravy, pro čtvrtou třídu ponechává liturgiku.

Já však jdu ještě dále a míním: výklad a učení katechismu buďtež rozvrženy na celé nižší gymnasium; co se nyní probírá v III. a IV. třídě z tak zvaného dějepisu zjevení Božího, není nic jiného nežli biblická dějeprava, bez které se svědomitý katecheta nemůže nikterak obejíti při výkladu katechismu, a co liturgika podává, dalo by se velmi dobře a vhodně při mši sv., při sv. svátostech, ježto přirozeně obřady s nimi souvisí, a co z církevního roku se béře, dá se při jednotlivých událostech jako při narození Páně, při umučení, při seslání Ducha sv. a. t. d. mnohem lépe přidati a účinněji líčiti.

Nevnucujme jen žáčkům 10—14letým vědu a system, jim toliko jednoho jest potřebí a toto jedno a jediné jest *důkladná znalost katechismu*. Katechismus jest těm, kteří do vyššího gymnasia jdou, nejlepším základem, na němž vyšší gymnasium s prospěchem budovati může, těm pak, kteří do života vstupují a kterým již žádného náboženského vyučování se nedostane, jest zase nejspolehlivějším „*Vade mecum*“ do života i pro život. Učíte-li vyšší mathematice ty, kteří neznají ani dobře množilky, špatně pochodíte. A co množilka jest mathematice, to katechismus jest pro vyšší studia i pro život. Bez katechismu, bez této náboženské množilky, nedovedeme ve mravní a životní mathematice nejjednodušší rovnice ethické rozřešiti. (Dokonč.)

Kronika o Štilfridovi a Bruncvíkovi.

Literární studie. Napsal *Ferd. Menčík.*

Od toho času, co národ český pomocí církve římské se počal stýkati s národy západními, zobrazuje se v literatuře české vliv západu a to až do doby nejnovější. Nejdříve to bylo duchovní básnictví latinské, které k nám proniklo, a tu zase v epickém básnictví křesťanském hledati nám jest první zdroje, které v literaturu naši cestu si klestily. Ovšem při tom uznati musíme, že ani epické básnictví křesťanské nepovstalo samo ze sebe, spíše že velkou měrou na ně působily spisy klassické a najmě římské.

Hlavní snahou básníků tehdejších bylo rozšířiti křesťanství; středem jejich myšlení byl Kristus a jeho učení, pak jednotlivé zvláště vynikající osoby: tak jmenovitě šířily se legendy, zprvu prosty jsouce vší rozvláčnosti a vedouce si spůsobem epickým beze vší tendence, jak i v naší literatuře dokazují legendy zvané „apoštolskými“ a „zlomky dějepisnými“.

Avšak směr tento v duchovním básnictví netrval dlouho. Jako básnictví světské od XII. století jinou podobu dostalo, tak se i básnictví duchovní směru časovému přispůsobilo, a aby básnictví světskému, které vždy za něco zhoubného považováno, mohlo čeliti, přijímalo na sebe určitou barvu stávajíc se tendenčním. A kdežto ve světském básnictví duch rytířský se šířil, vnikal zase do duchovního ascetismus; proti udatnosti tělesné stavělo na odiv básnictví duchovní sílu duševní, na místě vzorů chrabrosti vypisovalo reky dobrovolně strádající a trpící, vyhovujíc tak všeobecné zálibě po něčem nevídaném a neslýchaném. Znamenitý vzor takový nám dává legenda o sv. Alexiovi, kterýžto znamenitý Říman věčné odplaty dobýval si ne zbraní, nýbrž stráním.

Ještě více jeví se vliv světského básnictví na duchovní v době pozdější, ve XIII. a XIV. století, když do epiky světské zavedeny příhody nebývalé, a poněvadž obecenstvo si v tom spůsobu libovalo, vyhovovala vkusu obec-

nému duchovní epika tak, že do legend přibírala zázraky a hrozné výjevy, ale ani nad světské v tom nevynikla, opakujíc jednotlivé příhody právě tak, jako světští básníci o mnohých dobrodružstvích. V době tohoto úpadku svého přiblížilo se duchovní básnictví i formou poněkud ke světskému, a tak skládány byly legendy o mnoha tisících verších, jak toho za doklad slouží legendy o sv. Kateřině a sv. Prokopovi.[1])

Patrno z toho, jak světské básnictví mocně působilo na rozvoj snah duševních; a že si tak podmanilo celé národy, z toho viděti, že směr epického básnictví ve všech literaturách opanoval a po několik století byl známkou vynikající. Věčší měrou než u nás bylo tomu v západní Evropě; neboť k nám celý směr dostal se prostřednictvím Němcův a tu již mnoho síly své pozbyl. Avšak proto přece pozorujeme, že se dosti dobře ujal a samostatně dále vyvíjeti se mohl, až konečně událostmi XV. století násilně a na dlouhou dobu byl přerušen. Zase teprve až na konci toho věku poněkud se vzkřísil a živořil i dále ve století následujícím (Florus a Blanceflora), kdy ve směru humanistickém docela zanikl.

Že pak světské básnictví epické záhy se rozšířilo, byla příčina asi ta, že obecenstvo potud legendami vychovávané v nich něco nového a zajímavého nacházelo a duch středověký, bez toho samotě příliš zvyklý a mnohdy na ni odkázaný, jim snáze se poddal a upoután byl než pověstmi známými a mnohdy na vlas podobnými. Když pak ve století XII. z Bretaňska se do Francie dostaly tajemné postavy a hlavní jich vzor, král Arthur neb Artuš, v němž utlačovaní Bretanci svou spásu spatřovali, působily mocí kouzelnou, že se jako blesk rozlétly po celé krajině a jinam pronikajíce, ba i znárodňujíce. Nejskvělejším toho důkazem jest, že prvotně bretaňská báje o Artušovi působila, že v Němcích vyvinula se podobná o králi Karlu Velikém a Fridrichu Barbarossovi a neméně přispěla u nás k pověsti o sv. Václavu a vojsku Blanickém. Nejen literatura francouzská si pověstí těchto povšimnula, ale i jiné, aniž pouze to byl král Artuš, o kterém básně byly skládány, nýbrž skoro každý rek pověstného kolového stolu stal se zase středem pověstí, které rozličným způsobem od různých básníků byly zpracovány. Ve Francii konečně i pověsti národní kmene franckého (kruh pověstí o Karlu Velikém) vlivu obecnému neušly a mimo to i o recích starověku skládány byly básně plné pověry a bájí a to ovšem nikoliv na základě národního podání, nýbrž podle spisů, jež pocházely z časů posledních věku starého.

Směr celý epického básnictví dostal se i do Čech, ovšem asi o sto let později, dříve tuším proto ne, nikoliv snad že by kněží čeští za starších časů nebyli chodili na učení do Paříže nebo Lutichu, nýbrž že jsou věčšinou spisovatelé naši z kruhů duchovních jako Kosmas nalézali ve světském básnictví třebas i umělém toliko výtvory a výmysly ďáblovské. Proto teprve[2]) za časů posledních Přemyslovců k nám valná část pověstí přinesena byla, zvláště německými básníky, kteří na dvoře královském a jiných pánů se usadili opěvujíce mnohdy i hrdinské činy nějakého proslulého rodu (Pan z Michalovic.[3]) Jistě asi tolik může se říci, že za času, když Dalimil svou kroniku psal, mnoho básní epických dle vzorů západních u nás kolovalo, a to již nejen v jazyku cizím, ale i v překladě českém, ač z příčin na snadě jsoucích mnoho z těchto nejstarších básní se nám nedochovalo. Byla-li kdy doba pro rytířské básnictví příznivá, jistě to bylo za času Přemysla II. a krále Jana, dle jehož příkladu i panstvo v rytířských hrách sobě libovalo, jak o tom svědčí právě Dalimil. A přece naše básnické plody druhu tohoto ani do

---

[1]) Hrad. legenda o sv. Prokopu není jednotná, nýbrž souborem jednotlivých legend menších, těsně nesouvislých. *Red.*

[2]) Tvrzení to není zcela správno, vždyť v Čechách ode dávna, jako jinde, bylo hojně pověstí, na př. o dívčí válce a p. Srv. Úvod k Dalimilovi v. 3—6. 12. 29 (Vlastiny boje). 30. 53—4. 60. *Red.*

[3]) Johann von Michelsperg, od Jindřicha Freiberka.

doby té nesáhají, nýbrž všecky pocházejí z dob mnohem pozdějších, kdy záliba u věcech oněch asi potuchla, ale nezanikla docela, tak že básně mnohé přepracovány byly a v mnohém ohledu podle vkusu časového a řeči přispůsobeny.

Jak asi mnohé pověsti západní u nás se rozšířily a zvláště v kruzích šlechty, nejlépe nám svědčí erbovní pověsť pánů z Pardubic, která zřejmě upomíná na reka z kruhu Artušova, známého rytíře „se lvem", totiž na hrdinu Ivaina. Tento pronásledoval nepřítele svého Kalogrenanta až do jeho hradu s takovým spěchem, že když náhodou brána hradní byla spuštěna, padla na koně rytířova a jej rozpůlila, tak že jedna polovice jeho s rytířem Ivainem zůstala uvnitř hradu a druhá vně. A pověsť tuto, již nalézáme u pověstného básníka francouzského Chrestiena de Troyes v jeho básni Ivainu, nacházíme zase jako rodovou pověsť v Čechách (Sedláček, Hrady a zámky, I. díl 32). Že pak literatura západní a zvláště německá u nás více, než jak myslíme, známa byla, tohoť nejlepším důkazem byl Dalimil, který uvádí sám pověsť německou o hraběti z Altenburka,[1]) ačkoliv příliš mnoho nepřál Němcům. Ovšem my toho mnoho nemáme písemného a zvláště málo plodů, týkajících se hlavně některých cyklů západnické poesie, nicméně z jednotlivých zmínek v básních souditi můžeme, že hlavní obrysy básní o Karlu Velikém a zvláště o prvním reku Rolantovi u nás všeobecně byly známy. Vypravuje tak Dalimil v kap. 50. o jakémsi Benedovi, jenž v nemilosť u krále upadl, pravě:

I otáza j'ho král, co by mohl svým mečem zdieti?
Beneda vece: „Chcu jím dva žernovy přetieti."
Divu se, ač ta řeč mohla pravdú býti;
a snad sě chtěl pochlubiti,
neb také mohla by ta síla k meču přistúpiti,
až by řeč pravdú mohla býti,
jakž sě čte o Rulantovi,
když sě stala škuoda od pohan Karlovi. (13—20.)

Ze slov těch jde na jevo, že v Čechách ve XIV. století velmi dobře byl znám pověstný meč „Durendart", který Roland před smrtí svou do země ukryl. Tomu ostatně pověsť podobná již za Kosmy na Moravě o Svatoplukovi rozšířena byla, neboť kdesi na hoře Soboru na skrytém místě koně svého zabil a meč svůj v zemi zahrabal (I, 14). Jak asi spolu obě pověsti tyto souvisí, neznáme, za to však jest známo, že o zázračném meči podobném zhusta národní pohádky naše vypravují a i Rolantova pověsť stavší se místní pověstí Pražskou hluboko v národ se vžila. A že celá pověsť spíše jest cizí než domácí, jde zřejmě na jevo z toho, co známo jest o životě staroslovanském.

Ale že i pověsti klassické k nám dosti záhy se dostaly ovšem v rouchu latinském, také upříti nelze. Tak již Kosmas leckde takové zrnko do své kroniky promíchal, ač jazykem českým teprve skladatel Alexandreidy v kap. XIII. o to se pokusil, vyličuje příčiny, proč „rušení" Troji se stalo (V. 773 až 828).

Dalimil nám jest dále i toho dokladem, že i národní pověsti německé u nás byly známy; neboť o epice německé zmiňuje se v kap. 64., když vypravuje o bitvě u Chlumce, kterou svedl kníže Soběslav s císařem Lotarem:

Když ciesař žha a tepa Chlumce dojide,
kněz český tu sě s ním zjevně bojem snide.
Čechy za knězem jako lvové jdiechu,
svého kněze věrně střežiechu.
Ot knězích ran také jiskry jdiechu,
že jej ne člověka, ale ďábla mniechu. (19—24.)

---

[1]) Riesengeschichte oder kurzweilige Historie vom König Eginhard aus Böhmen. Viz Görres J.: Die teutschen Volksbücher 1807, 85.

Ještě více než místo toto (podobně v Růžové zahradě, v. 1040: Das ir mich heiszent stritten mit des Tuffels man) upomíná variant:[1])

Němcem se zdáše,
že Soběslav ohněm dýcháše

na německou pověsť o Dětřichovi Bernském. Čteme totiž o jeho potýkání se Siegfridem v „Růžové zahradě“ toto:

Herr Ditherich von Bern ward gar ein zornig Man,
man sahe ym ein Duns usz synem Mund gan
als von der Eschen tut das Fewer Syfrid ward hasz etc.,

taktéž i v jiném čtení:

Man sach ime eine Flam
von sinem Munde gan.[2])

(Pokračování.)

Homerica.

Vykládá *V. J. Petr.*

1. *Ἀργειφόντης.*

Epitheton *ἀργειφόντης* výhradně patřilo bohu Hermejovi (*Ἑρμείᾱς*, *Ἑρμῆς*) a znamenalo 1) *argovraha*, jakýmž byl Řekům tento bůh, jenž dle známého mythu (Apollodor II, 1, 3) zavraždil Arga stookého. Takový výklad (od *Ἄργος* a *φονεύω*) všeobecně byl u Řeků rozšířen, jak viděti lze z mnohých pramenů. Tak čteme v schol. Venet. k Iliadě II, 103: *Ἑρμῆς... τὸν Ἄργον λίθῳ βαλὼν ἀπέκτεινεν καὶ ἐντεῦθεν Ἀργειφόντης ἐκλήθη;* u Hésýchia: *ὁ Ἑρμῆς Ἀργοφόνος* (kteréž slovo M. Schmidt ve svém vydání Hésýchia libovolně změnil v *ἀργὸς φόνου*); v Etym. Mag.: *ἐπειδὴ τὸν Ἄργον ἐφόνευσε λίθῳ βαλών;* v Etym. Gud.: *ὃς φονεύσας Ἄργον τὸν πολυόμματον κῦνα* a též *παρὰ τὸ Ἄργον τὸν πολυόμματον κῦνα πεφονεῦσθαι τὸν Ἰοῦς φύλακα;* v schol. Paris. ad Hēsiod. *ἔργ. κ. ἡμ..* *οἱ δὲ νεώτεροι, ὅτι Ἄργον ἐφόνευσε τὸν πανόπτην.*

Avšak bylo mnoho pokusů k jiným výkladům. Tak v schol. Lips. k Iliadě II, 104 a též u Hésýchia *ὁ ταχέως καὶ τρανῶς ἀποφαινόμενος*, kde odvozuje se ono epitheton od *ἀργός* bystrý, rychlý a *φαίνω* zjevovati, zvěstovati, odkud pak pochází význam 2) *bystrý posel*, což potvrzuje se i v Etym. Gud.: *παρὰ τὸ ἀργὸς ὁ ταχὺς ἄγγελος.* V schol. Venet. k Iliadě II, 104 nacházíme tento výklad: *ἀργειφόντης, καθαροφάντης, λευκοφάντης ἀπὸ τοῦ λευκῶς πάντα φαίνειν καὶ σαφηνίζειν*, dle čehož ono slovo znamenalo by 3) *jasně osvětlujícího, jasným dělajícího*, s čímž souvisí opět to, co čteme v Etym. Gud.: *παρὰ τὸ ἀργὸν συγκείμενον τὸ λευκὸν, ἀργοφόντης τὶς ὤν.* Avšak v Etym. Mag. nacházíme ještě jiný výklad (Aristarchův): *ὁ ἐναργεῖς τὰς φαντασίας ποιῶν, ἐπάνω γὰρ τῶν ὀνείρων ἐστὶν ὁ Ἑρμῆς*, a též: *παρὰ ἐναργεῖς τὰς φαντασίας ποιεῖν ὡς φησιν Ἀλεξίων καὶ Ἀρίσταρχος*, a též: *ὁ μεγάλως φανταζόμενος τοῖς ὀνείροις*, což opakuje se v Etym. Gud.: *ὁ ἐναργεῖς τὰς φαντασίας ἀποτελῶν, ὀνειρόπεμπος γάρ ἐστιν*, dle čehož *ἀργειφόντης* znamenalo by 4) *vykladače snů.* K Aristarchovu výkladu pojí se výklad Didymův, dle něhož epitheton ono znělo *ἀργιφόντης* a ne *ἀργειφόντης* a povstalo z *ἀρι-* velice a *-φόντης* vykládající (sny) pomocí vsuvky γ, jak čteme v Etym. Mag.: *Δίδυμος δὲ διὰ τοῦ ι γράφει (Ἀργιφόντης), λέγει γάρ, ὥσπερ ἀπὸ τοῦ ἀρι ἐπιτακτικοῦ γίνεται ἀριδείκετος, οὕτω τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἀπὸ τοῦ ἀρι γίνεται ἀριφόντης καὶ πλεονασμῷ τοῦ γ ἀργιφόντης*, a v Etym. Gud.: *οἱ δὲ*

[1]) Vydání Fr. J. Procházky str. 228. i).
[2]) Br. Philipp: Zum Rosengarten. 1879. str. 64. verš 1620—22.

διὰ τοῦ ι γράφοντές φασιν, παρὰ τὸ ἀρι τὸ ἐπιτακτικὸν μόριον, ὡς ἀρίζηλος, ἀρίδηλος, ἀριφόντης ὁ μεγαλοφανταζόμενος διὰ τοὺς ὀνείρους, καὶ πλεονασμῷ τοῦ γ.

To však nejsou ještě všecky spůsoby výkladů onoho slova. V Etym. Mag. čteme ještě: ὅτι ἀργός ἐστι τοῦ φόνου, τουτέστι καθαρός; v Etym. Gud.: ὁ ἀργὸς φόνου, εἰρηνικός γὰρ ὁ θεός, ὅπερ Ὅμηρος φῇ, dle čehož ἀργειφόντης znamenalo by 5) *čistého, nespáchavšího vraždu*, jenž dle téhož pramene καταργεῖ τοὺς φόνους a dle Hésýchia byl καταργῶν τοὺς φόνους, t. j. *nedopouštěl vraždy*. Konečně zbývají ještě tři výklady, jež zde pro úplnosť uvedeme. U Hésýchia zaznamenáno: ἐν Ἄργει πρῶτον πεφηνώς, s čímž souhlasí Etym. Mag.: ὁ ἐν Ἄργει πρῶτον πεφηνώς, ὁ γὰρ Ἑρμῆς πρῶτον ἐν τῷ Ἄργει ἐφάνη, a též Etym. Gud. ὁ ἐν Ἄργει πρῶτον πεφῆναι, dle čehož ἀργειφόντης znamenalo by 6) *zjevivší se nejdříve v Argu*; dále v schol. Paris ad Hēsiod. ἔργ. κ. ἡμ. čteme ἤτοι ὁ ἐν Ἀργῷ φονῶν t. j. 7) *jásající nad* (*ubitým*) *Argem*; a konečně v Etym. Gud.: ὅτι τὸν ὄφιν τὸν Τυφῶνα ἀνεῖλε, κατὰ γὰρ τὴν τῶν Ἀργείων γλῶσσαν ἀργῆς καλεῖται ὁ ὄφις, ἵν' ᾖ ὀφιοκτόνος, dle čehož ἀργειφόντης značilo by 8) *drakobijce*.

Jako v starém věku, tak i v naší době slovo ἀργειφόντης bylo předmětem hojných bádání. Jedni (jako Welcker), v souhlasu se schol. Venet. k Iliadě II. 204, považujíce ἀργός za bílý, jasný a -φοντης za aiolský tvar = iono-att.-φάντης od φαίνω, drželi se starého výkladu 3) *jasně osvětlující, jasným dělající*. Avšak nám známo dle nejnovějších a velice důvtipných výzkumů A. Ficka (sr. jeho vydání Homéra, Hésioda a Lyriků), že při překladě původně aiolských partií Homérských písní do ionštiny neb iono-attičiny jediné ty tvary aiolské zachovaly aiolský ráz, které v ionské neb iono-attické podobě kazily šestiměr, protož, kdyby ἀργειφόντης bylo aiolským slovem, musilo by přijati podobu iono-attickou ἀργειφάντης, an šestiměr netrpí přeměnou ο v α. A mimo to od kmene ἀργο- prvá část složeného slova s -φοντης byla by ἀργοι- a ne ἀργει-; očekávali bychom tedy ἀργοιφάντης a ne ἀργειφόντης. Jiní zase (jako Seiler), přidržujíce se schol. Lips. k Iliadě II, 104 a Hésýchia překládají 2) *bystrý posel*. Avšak i zde očekávati musíme ἀργοιφάντης z týchž příčin. A ještě jiní (jako Zacher) překládají *jasně lesknoucí se*, vidouce v prvé části epitheta nějaký tvar jakéhosi přídavného jmena ἀργις jasný, zapomínajíce, že od toho přídavného jmena prvá část složeniny by musila zníti ἀργι- a ne ἀργει- a že -φόντης, vlastně φάντης, pocházejíc od kř. φαν- a přísuvky -της znamená nōmen agentis, čehož v tomto slově při jejich výkladě není; mimo to ἀργιφάντης, jak bychom očekávali místo ἀργειφόντης, s významem *jasně lesknoucí se* k Hermejovi ani se nehodí, an Hermes původně nebyl bohem světla. Taktéž pochybným zdá se býti výklad těch (jako Klemma), kteří překládají slovo ἀργειφόντης *vraždící slunečními paprslky*, ač prvky této složeniny určeny jsou správně, totiž ἀργες- světlo, oheň a kř. φον- hubiti, vražditi. Nesprávnosť výkladu záleží v tom, že αργει- považováno za abl. sing., jenž v prvé části složenin nacházeti se nemůže, a kdyby to formálně býti mohlo, nedopouští to mythologie, dle níž Hermēs slunečními paprslky nevládl; toto právo měl Apollo sám, jako bůh sluneční síly. Sophokles, jenž ve frg. 972 (dle svědectví Etym. Gud.: παρὰ δὲ Σοφοκλεῖ ἐπὶ δὲ τοῦ Ἀπόλλωνος) nazvav Apollōna *argeiphontem*, učinil tak snad proto, že Apollo skutečně usmrcuje slunečními paprslky (viz devítidenní mor od Apollōnových střel t. j. úpal od slunečních paprslků v Iliadě I, 43—53, s čímž srovnati můžeme místo z carmen frātrum Arvālium, kde Mars vystupuje v úloze řeckého Apollōna: satur fū fere Mars līmen sālī sta berbēr = satur estō fere Mars, līmen sōlis siste fervēre dle výkladu A. A. Ivanova), ač nelze upříti, že snad myslil na drakobijce, jsa sveden nesprávnou etymologií, dle níž někteří odvozovali prvou část v ἀργειφόντης od ἀργῆς saň, drak (viz výše výklad 8. drakobijce), předpokládajíce Delfskou saň Pythō, již mladý Apollo zabil.

Pomlčíce o druhých, ještě méně podařených výkladech, jako Ἀργεϝιφόντης (Düntzera, Ebela), přejdeme k jediné správnému výkladu, jejž učinil Gustav Meyer v Stud. V, p. 93. Odvozuje slovo toto od kmene ἀργει, jenž

povstal z ἀργεί = argehi-, a toto z ἀργεσι-, a od nōmen agentis-φοντης, nachází v prvé části význam světla a v druhé osobu, hubící to světlo. A skutečně kmen ἀργεσ-, jejž nacházíme v ἐν-αργής (km. ἀργες-), ἀργεννός z ἀργεσ-νο-ς, Ἄργος (km. Ἀργες-), pochází od kř. arg, s kterýmž shledáváme se mimo uvedená řecká slova též v ἀργό-ς, Ἄργο-ς, ἀργής ἧτος, ἄργυρος, ἄργ-ιλος světlý jíl, v lat. arguere, arguus, argentum, argīla (nesprávně argilla), v osk. aragetom = argentum, v skrt. árdž-unas světlý, radž-atám = argentum, rādž-āmi lesknouti se, v zend. erez-ata = osk. arag-etom. Co se týče tvaru ἀργει-, majíce zření k souběžným formám v ὀρεσι-δρόμος a ὀρει-δρόμος, ἐγχεσί-μωρος a ἐγχει-κέραυνος a pod., musíme považovati ὀρεσι-, ἐγχεσι- za starší, ὀρει- a ἐγχει pak za mladší; tahnouť se obojí tvary ku kmenům ὀρες- v τὸ ὄρος a ἐγχες- v τὸ ἔγχος; rovněž musíme předpokládati v ἀργει- starší tvar ἀργεσι-, tahnoucí se ku kmeni ἀργες- (viz výše), jenž vznikl od kořene ἀργ- pomocí přísuvky -εσι, později -ες. V druhé části -φον-της jest kořenem φν- hubiti, ničiti, smrtiti, od něhož pochází též ἔ-πε-φν-ον, φα-τός místo φν-τός zabitý, φον-εύς, φονεύω, φόν-ος, φον-ή etc. Z toho tedy jde, že ἀργειφόντης původně musilo znamenati *světla zhoubce* či *Jasno-mora* (Fr. Lepařův Homérský slovník s. v.).

Nastává otázka, může-li skutečně Hermejās neb Hormēs býti nazván světla zhoubcem? Jmeno Ἑρμείας čili Ἑρμῆς zdá se nám býti příbuzným s ἕρμα (ὀδυνάων Iliad. IV, 117) nátlak, příval, ὁρμή, ὁρμάω, kteráž slova srovnána se skrt. sár-āmi neb sí-sar-mi napírati, činiti nátlak, hnáti se, téci, sár-mas tok (Ἕρμος řeka), odvozena býti mohou od kořene sar, sår, znamenajícího pohyb, hnutí. Dle tvaru i významu Ἑρμείας z Σερμείας úplně se rovná indickému bohovi *Saraméjas*, synu Saramy (Kuhn v Haupt's Zeitschr. VI, p. 131). Dle totožnosti jmen můžeme souditi též o totožnosti významu, již zdědili oba z dob praarských. A poněvadž Saraméjas v indické mythologii jest repraesentantem pohybu v přírodě, tedy bůh větru, musíme tuto vlastnosť, zděděnou z praarské doby, hledati též v řeckém Saraméjovi-Hermejovi. Přikládajíce jemu původní význam větru, vysvětlíme si lehce, proč právě *jej* otec Dij si zvolil za posla, rychlého jak vítr. Jako bůh větru, poháněje mračna, zakrývá jimi nebe, osvětlené ve dne sluncem, v noci lunou a hvězdami, a takto hubí světlo. A právě tento přírodní zjev byl příčinou, že Hermés-vítr nazván byl *světla zhoubcem.*

Jako z každého téměř sebe nepatrnějšího zjevu přírodního bujná fantasie řecká vytvořila překrásné báje, tak i tento zjev neušel pozornosti její. Ze střídání dne s nocí, slunce s lunou povstala báje o pronásledování Íó (luny) Diem (sluncem). Žárlivá Diova manželka Héra postavila stookého Arga (hvězdnaté nebe, po němž běží Ió-luna), aby hlídal a chránil Ió. Když však Dij přikázal Hermejovi (větru) zahubiti Arga (zakryti hvězdnaté nebe mračny), Héra obrátila Ió v krávu (k čemuž daly původ rohy luny v jejích proměnách). Na základě této báje, dle níž Hermés zavraždil Arga, povstalo epitheton *argovrah.* Dle toho správnými se zdají býti oba významy i *světla zhoubce* (světlohubce) i *argovrah.* Rozdíl však záleží v tom, že prvý povstal přímo z přírodního zjevu, druhý však z báje, mající základ v onom zjevu přírodním.

Musíme však připomenouti, že v Homérské poésii báje tato úplně neznáma jest, což potvrzují staří vykladatelé, jako na př. v schol. Venet. k Iliadě II, 103 (snad Didym.): τὸν δὲ Ἰοῦς ἔρωτα οὐκ οἶδε ὁ ποιητής (Ὅμηρος), πέπλασται δὲ τοῖς νεωτέροις τὰ περὶ Ἄργον, a v schol. Paris. ad Hēsiod. ἔργ. κ. ἡμ.: οἱ δὲ νεώτεροι, ὅτι Ἄργον ἐφόνευσε τὸν πανόπτην. Jestli skutečně báje o Hermejovi a Argovi, již vypravuje Apollodor, povstala teprve tenkráte, když samobytné básnictví epické se ukončilo, bylo by epitheton *argovrah* pro homérskou poésii anachronismem a zbývalo by jediné správné *světla zhoubce.* Nám však se zdá nemožným, aby takový přírodní zjev, jenž vyvolal v hom. poésii epitheton ἀργειφόντης s významem *světla zhoubce*, mohl zůstati bez mythické roušky po celou dlouhou dobu epického tvoření básnického a přioditi

se jí teprve snad v historické době. Báje ta se bezpochyby v epické době vytvořila, ale úryvek, v němž se nacházela, náhodou se nedostal do sbírek, jež nosí názvy Iliady a Odysseje.

Následkem stejnozvučnosti různých kmenův ἀργες-, ἀργο-, Ἀργο-, Ἀργες-, ἀργῆ- a kořenů φον-, φαν-, φων- povstalo takové množství výkladův, že úplně zatlačen byl původní správný výklad, stav se nepochopitelným, když během času přírodní zjev, z něhož povstal, byl zapomenut. Tím se vysvětluje též, proč se v Homérské a Hésiodské poésii Ἀργειφόντης vyskytá jako samostatné vlastní jméno bez Ἑρμείας s novými přídavnými jmeny jako διάκτορος, χρυσόρραπις, κρατύς a pod.

Hlídka programmův.

22. **Kilka uwag o powstaniu złożonéj deklinacyi przymiotników w języku polskim,** przez profesora Fr. **Pohoreckiego.** Zpráva c. k. vyšší reálky ve Lvově za šk. rok 1888. 8.° 16.

Spis. chce vyložiti původ tak zvané složené (pronominální) deklinace adjectiv ve slovanštině. Avšak jazykové vědomosti jeho nestačí k úkolu tomu, proto zabíhá v takové divné závěry a kombinace. Úvodem vykládá věci vůbec známé se zbytečnou obšírností, uváděje nadbytkem i dlouhé citáty. Nesprávností jest dosti, tak na př. že prý se mimo srbštinu a kašubštinu v jiných slovanských jazycích neužívá už nominální deklinace adjectiv (str. 2); spis., ač uvádí právě před tím z kašubštiny gen. *Krokowy* corci, nezná neb nevzpomíná patrně českých a ruských adj. poss. na ovъ a inъ, jež se přece ve věcšině pádův sklánějí nominálně (otcův, otcova, otcovu atd.), ba v češt. i sg. instr. místních jmen na -ovъ a -inъ jest nominální: Žižkovem, Tetínem.

Hlavní vada však spočívá u výkladu, kterak vznikly nominální tvary adjectiv; což spis. nezná ni Miklošičova správného o tom názoru? pak ovšem, aby vyložil sg. instr. m. n. *dobrým*, musí se spis. utíkati k takovým zcela nevědeckým kombinacím, jako na str. 15, kde dí, že tvar ten „mohl" (!) takto povstati: „Koncovka nom. *om* (v paradigmatu má správně dobr*em*) odpadla a na její místo nastoupilo jako koncovka *im*, (instr. sg. zájmena); že pak se neříká dob*řím* nébrž dobr*ým* t. j. že *i* nezměkčilo předchozí souhlásky, než samo se v *y* změnilo, přičítati jest koncovce kmenové ъ!" V loc. sg. masc. připíná spis. zájmenný tvar *im* místo *jem*, by docílil nesprávného tvaru dobrym, o němž v Mikl. gr. III², 443.

My jsme několikráte už i v Kroku II, 229 a zvláště 326 dokazovali, že pronom. deklinace adj. vznikla na základě *kmenův* adj. (dobro-) a zde toliko k výkladům oném odkazujeme. Spis. kdyby byl o věci více přemýšlel, byl by sám znamenal, že na př. z dobrom-im nemůže povstati dobrým, nýbrž zase jen dobromim.

Právě tak, jako o slov. pronom. sklonbě adj. má spis. nesprávné ponětí i o německé, vykládaje, že guter, gute, gutes povstalo z gut-der, gut-die, gut-das, kdežto přece tvary ty nevznikly teprve v nové němčině, nýbrž vývoj jich jest asi ten: pův. blind-as, goth. blind-s, sthněm. plintê-r, střhn. blinde-r atd.

Články s tak hrubými nedostatky vědeckými neměly by býti v programmy pojímány, ježto zaujímají místo jiným dobrým, z nichž by věda měla opravdový prospěch. *Red.*

23. **Rozbor Čechovy Dagmary,** podává Jos. **Vlček.** Výroční správa c. k. gymnasia vyššího v Jičíně za šk. rok 1888. 8°. 33.

Spis. s láskou, ba s nadšením jal se uvažovati o stkvostu Čechovy poésie epické, „kterému od básní rukopisu Králodvorského žádný se nemůže stavěti po bok" (33). Nejdříve udává zevrubný obsah (na 16 stránkách) básně, pak uvažuje,

jakou básní jest Dagmar, o jednotě a vnitřním ústrojí básně, o hlavních charaktérech jejích a konečně o formální stránce básně. My se se spis. rozpravy v nadšené chvále básně Čechovy shodujeme, připojujíce toliko tyto poznámky: str. 2. bylo připojiti, jaké to „útlé ruce ženské“ Černín vychvaluje; míníť tu horlivý laudator temporis acti ovšem pouze ruce *české*, jak patrno ze zmínky o Děvíně, neboť chce ukázati, že také *v Čechách* jsme měly tak statné dívky jako byla Nighara; proto také (čehož spis. rozpravy nedobře pomíjí), když Jiřík, nelibě se pronášeje o cizích zpěvích, hněvivě pohledl na cizího pěvce sedícího v dvořanův mladších cizorouchém sboru, „prudce vážný Černín šedou hlavou svědčí“ (32): toť důležité slovo k charakteristice starého Černína, osoby to historické.

Za episody není pokládati popisy předmětův, pokud k ději lnou, jako popis hracího stolu, oře Triglavova, picího rohu (23), vždyť později biskup táhne se k vyobrazeným tu slavným dějinám Dánska slovy: Nejsem hoden číše té setknouti... (197). Popisy takové jsou charakteristickým znakem epické techniky Čechovy, jenž rád při krásných předmětech prodlévá: srv. síni Nighařinu, šachové figurky a p.

V líčení charakterův žádali bychom více charakteristiky než děje, t. j. přesnými výrazy vyznačeny měly býti vlastnosti osob, seřazené dle stejných hledisek, a toliko poukázati se mělo, kde se v ději povaha takovou jeví; kdežto spis. více zase opakoval děj, jako zvláště při Strangovi.

Seznam chyb mluvnických a pod., jež vytýká prof. Vlček spisovateli, není úplný; čím báseň dokonalejší, tím se má upřímněji každá vada na ní vytknouti, by mohla býti na prospěch básně odstraněna. My k seznamu uvedenému připojujeme ještě tyto chyby: plam, kam (22. 91. 158) jest pranesprávno: stará češť. měla masc. sg. nom. plamy, kamy (zdrobnělé kamý-k), čemuž mnozí nerozumějíce považovali to za pl. a utvořil se zcela špatně nový sg. nom. plam, kam (drahokamy, staří: drahé kamenί); rovněž bohužel tak oblíbena našim básníkům jest krásná líc (31) m. krásné líce; vyhrav (40) m. vyhráv, stěžňů (76) m. stežňů, žrec (95) žrecové, žreců, žrece (79, 80, 85) m. žřec, žercové, žerců, žerce srv. hřec — herce), ruměnná (87, 94, 151, 161) m. ruměná, havranní (88) m. havraní, junný (140) m. juný, mučenník (182. 200. 201) m. mučeník, k Dagmařině sluchu (105) m. k Dagmařinu, sejmula (136) m. sňala, pnouti (183) m. piati, píti; posílám (286) m. posýlám, rozkáceném (214) m. rozkaceném, řása, řásný m. řasa, řasný; zlotě (220) m. slotě, Frejy (162) m. Freje; gen. subj. místo dat. neb adj. poss. s čela Dagmary (162) m. Dagmaře, Dagmařina, Frejy žezlo (162) m. frejino; v srovnáních závětí bývá považováno za samostatné souvětí a tištěno první slovo velikým písmem, na př. 50: Podobně, 86: Takto koráb a j.

Věcné chyby jsou tyto: básník místy mate Triglava se Svantovítem, tak na str. 84: jeť *tříhlavým* (lépe trojhlavým) Triglav, kdežto *roh* v ruce má Svantovít; podobně na str. 96: *bílého* (t. j. světlo sluneční) koně má Svantovít, Triglav však *černého*. Básník zove Triglava (98. 105) *kolosem*, kdežto to byla jen *soška* o třech *hlavičkách*.

Chyby tiskové: Ono přijala (150) m. Ona, skvostým (154) m. stkvostným, čaroskrásný (155) m. čarokrásný, k zástupcům (229) m. k zástupům; v dunách (282) m. v dumách; na str. 188 (prostřed) jest před „prsty něžnými“ vynechán verš: pozdvihujíc zlaté jeho třásně.

Rozprava, již tuto posuzujeme, zavdává nám podnět ku přání, by se častěji v programmech rozbíraly vynikající plody literatury naší, čím by docházely obecnější oceny. *Red.*

Drobné zprávy.

Důležitější nařízení nová.

Nařízení ministra kultu a nčby ze dne 25. února 1889, 26510 ex 1888 o tom, kterak nakládati se zapověděnými tisko-y v knihovnách zemských vyznačených v §. 8. úřední instrukce ykonávání zákona tiskového, v universitních a studijních knihovh, pak v knihovně gymnasia Zaderského a v knihovně gymnaího musea v Opavě, konečně v erárním oddělení veřejné knihovny rstské.

Aby se upravil spůsob uchovávání a výminečného používání zapověděných opisův ve veřejných knihovnách, nařizuje se toto:

1. Jako se zapověděnými a tudíž obecnému kruhu čtenářskému odňatými y jest při knihovnách zemských vyznačených v §. 8. úřední instrukce k vyávání zákona tiskového, totiž při všech universitních a studijních knihovnách, při knihovně gymnasia Zaderského a při knihovně gymnasijního musea Opavě, konečně při erárním oddělení knihovny Terstské nakládati se všemi tou mechanickou neb lučební rozmnoženými plody literárními a uměleckými, stiženy byly úředním zákazem platným pro království a země zastoupené šské radě: tedy zvláště ony propadnutí podléhající, zapověděné neb k zničení ené tiskopisy, jež se těmto knihovnám dle nařízení c. k. ministerstva spraveosti ze dne 14. prosince 1888, čís. 21137 od státního návladnictví k uschoání odevzdávají.

2. Zapověděné tiskopisy buďtež bez újmy řádného katalogisování a signoí od přednosty knihovny na zvláštním lístku opatřeny běžným číslem a pod týmž sány do zvláštního seznamu, jejž má přednosta knihovny zvlášť uschovávati. Číslo ono budiž při každém takovém díle zapsáno také do inventáře knihovo i do všech ostatních katalogův knihovních, aby se tím postavení toho díla zi zapověděnými knihami učinilo patrným.

3. Tiskopisy zápovědí stížené buďte z obecného knihovního stavu knihovny loučeny a dle formátu rozřezané uchovávány ve zvláštním pro ně určeném místě, ž přednosta knihovny sám stále uzavřeno měj.

4. Vztahuje-li se zákaz jen k jednotlivým dílům díla, zvláště k jednotlivým číslům neb sešitům tiskopisu periodicky vycházejícího, buďte zapověděné díly, jež mají tudíž býti vyloučeny, označeny společným číslem jak na titulní kopii díla, tak na vnitřní straně přední desky onoho svazku, k němuž patří, jako „zapověděné“ poznamenány; tomuto záznamu přidej se také číslo seznamu.

Jednotlivá zapověděná čísla neb sešity, které nečiní o sobě svazku, buďte chronologicky spořádané do map vloženy, které mají býti označeny dotyčným číslem seznamu.

5. Používání zapověděného tiskopisu může jen přednosta knihovny sám výminečně povoliti osobám jemu za úplně věrohodné známým k ryze vědeckým pracím a výhradně v místnostech knihovny.

Pokaždé, když někdo užívá zapověděného tiskopisu, zapiš své jmeno a stav i titul vypůjčeného tiskopisu a den používání vlastní rukou do protokolu, v němž přednosta knihovny poznamenej, když tiskopis byl bez závady vrácen.

6. Přednosta knihovny pečovati má o nejpřesnější zachovávání vší opatrnosti v uschovávání a používání zapověděných tiskopisův i jest osobně zodpověděn za každé zneužití, jež by skrovnější péčí mohlo povstati.

7. Zapověděného rukopisu zásylka stane se jen tenkrát, když státní úřad žádá za zápůjčku k potřebě úřední.

8. Zruší-li se v budoucnosti zákaz, jímž stížen byl tiskopis, budiž on v seznamu vymazán a do obecného knihovního stavu knihovny přiměřeně zařazen.

9. Těmito ustanoveními pozbývají platnosti §§. 100—108 prozatímní úřední instrukce pro universitní a studijní knihovny, která dekretem dvorní kommisse studijní ze dne 23. července 1825, čís. 2930 byla vyhlášena.

* * *

Výnosem ministerstva kultu a učby ze dne 27. února 1889, čís. 353 vyhlašuje se **seznam jednotlivých tratí, jež jsou ve správě c. k. generálního ředitelstva rakouských dráh** a na nichž tudíž platí 50% snížení jízdného pro státní úředníky.

* * *

Při inspekcích středních škol, ústavův pro učitele a učitelky bylo seznáno, že při těch ústavech **není zhusta žádoucí počet ni všem potřebám přiměřený výbor nutných vědeckých a methodických (paedagogických) časopisů odborných,** neb, že jich opatřování jest na překážku vhodného doplňování knihovny učitelské.

Nejvíce spočívají příčiny toho v nedostatečných prostředcích peněžních, jimiž ústav vládne.

Poněvadž však jednak methodické a vědecké vzdělání sboru učitelského jest základní podmínkou zdárného vyučování, a zájem ve vědeckých i paedagogických a methodických otázkách poskytuje učiteli také zájem ve vyučování, radost z práce a nevyhnutelně nutnou i povzbuzující svěžest; poněvadž pak na druhé straně v největší části míst, v nichž jsou střední školy, duševní pobudka v této příčině a známost novějších plodův odborné literatury učiteli zprostředkují nejvíce časopisy, ba i určování knih, které jest do knihovny opatřiti, hlavně jen touto cestou díti se může, nemá-li pouhé náhodě býti přenecháno; jest požadavek, který se prohlásil už zdejším výnosem ze dne 29. prosince čís. 39, nevyhnutelný, že totiž **každý ústav musí míti k své potřebě nutné časopisy odborné,** které každému jednotlivému učiteli možno činí, aby se seznámil se snahami nynějšími, jak v oboru vědeckého bádání a methody svého odboru, tak v oboru obecné paedagogiky, a aby seznal literaturu, jíž se týče.

Aby však se měl povinný zřetel k prostředkům, jimiž ústav vládne, a aby se přece umožnilo, opatřování přiměřeného počtu takových časopisův, vyzýváme ředitelstva, aby na místech, kde se nalézá několik škol středních neb ústavův pro učitele a učitelky, buď všechny tyto ústavy, neb kdyby jich bylo příliš mnoho, některé z nich, na místech pak, kde jen jeden takový ústav se nalézá, aby sousední ústavy vespolek tak vešly ve spojení, aby jeden každý ústav dle úmluvy převzal opatřování jednotlivých určitých časopisův, které by pak pravidelnou výměnou v určitých lhůtách učitelským sborům všech tak spojených ústavův staly přístupnými. Tak bude možno obzvláště specielní odborné časopisy, methodické, paedagogické, kritické a j. listy opatřovati si v dostatečném množství, aniž by ústavy nuceny byly vypustiti časopisy, jež *každý* z nich sám míti chce, neb zkracovati knihovnu ve příčině věcších děl.

Že by takové svazky bylo uzavírati mezi ústavy netoliko stejného druhu, nýbrž že se doporoučejí i dle okolností mezi ústavy různých druhův, vysvítá z účelu svazkův.

Výměnu časopisův obstarává správce knihovny učitelské, jenž také docházející časopisy cizí stejným spůsobem, jako dílo vlastní knihovny ústavu půjčovati má údům sboru učitelského, tak že žádný ústav nemůže utrpěti ztráty, za niž by se neručila určitá osoba. Má se však ovšem státi zařízení takové, aby jak vlastní, tak cizí časopisy přístupny zůstávaly sboru učitelskému bez formalit ztrátu času s sebou přinášejících.

C. k. školní rada zemská očekává od vědeckého ducha sborův učitelských a od pocitu stejných snah a stejných účelů druhů jednoho povolání a odboru, že budou provádění tohoto opatření podporovati bez malicherných ohledův vedlejších,

i že také malým nemajetným ústavům, třeba bez přiměřené náhrady, ochotně vstříc přicházeti budou.

O provedení tohoto sjednocení jest svého času podati sem zprávu. (C. k. školní rada zemská v Brně, dne 18. března 1889, čís. 2640.)

* * *

Ředitelství se upozorňuje na dílo: „**Skloňování cizích jmen v češtině**". Sepsal a svým nákladem vydal Václav **Svoboda**, zemský školní inspektor v Praze r. 1887. V kommissi knihkupectví Bursíka a Kohouta. Tiskem J. Otty. Cena snížena pro žáky 1 zl. 60 kr., obyčejná 2 zl. Dílo mimo hojnosť poučného materiálu též v ohledu formálním všeliké pozornosti odborníků zasluhuje a proto by v žádné knihovně scházeti nemělo. (C. k. školní rada zemská v Praze dne 5. března 1889, čís. 6248.)

Přednášky z oboru slavistiky a příbuzných věd konají v letním pololetí r. 1889: na universitě *Černovické*: *Kałużniacki*: Staroslověnská mluvnice. Nauka o tvorbě slovanských slov. O uctívání mrtvých a o zvycích pohřebních u starých Slovanův. *Smal-Stocki*: Rusínská mluvnice. (Tvarosloví). Život a díla Tarasa Ševčenka. — Na universitě *Záhřebské*: A. *Pavić*: Dejiny chorvátské literatury. Obsah i metrum národních písní. T. *Maretić*: Slovanska skladba v hlavních črtách. Četba staroindické básně o královně Sâvitriji. F. *Celestin*: Dějiny ruské literatury od Alexandra I. do současné literatury. K tomu četba a mluvnický výklad vybraných míst ze spisovatelův této doby.

* * *

Posluchačův na universitě *Záhřebské* v zimním pololetí školního roku 1888—89 bylo 413, a sice na fakultě bohoslovecké 35 + 71, na právnické 175 + 19, na filosofické 45 + 43, farmaceutův 25. Od školného osvobozeni byli: na fakultě bohoslovecké všichni posluchači zcela, na právnické 54 zcela, 37 z polovice, na filosofické 19 + 3 zcela, 14 z polovice.

* * *

Zprávy o universitách a středních školách v evropském Rusku uveřejněné nedávno ústředním statistickým komitétem, dávají možnosť utvořiti si jakýsi obraz o stavu vyššího vzdělání v Rusku. Materiál, komitétem sebraný, týká se r. 1880, ale data jeho nemohou dosud býti pokládána za zastaralá. V 8 ruských universitách (tehdy ještě nebylo sibiřské university v Tomsku) učilo se onoho roku 8493 studujících. Z toho počtu připadá na Moskvu 22%. Petrohrad 20·5%, Derpt 13·1%, Kyjev 12·8%, Varšavu 9·8%, Charkov 8%, Kazaň 8·6%, Oděsu 4·3%. Medicině se věnovalo 45·1% studujících, právům 21·8%, fysicko-mathematickému oboru 19·9%, historicko-filologickému 11·2%, bohosloví (bohoslovecko-luteránská fakulta existuje pouze při německé universitě v Derptu) 1·6% a východním jazykům 0·4%. Přes 70% studujících vyšlo ze stavu dědičné a osobní šlechty a duchovenstva, 12·6% ze stavu měšťanského a řemeslnického, 3·3% ze stavu selského, 5·2% bylo cizinců. Pravoslavných bylo 64·4%, protestantů 14·2%, katolíků 13·7%, židů 6·8%. Přes polovinu katolických studujících učí se na universitě Varšavské, přes $^3/_4$ protestantů v Derptě a přes $^1/_4$ židů v Kyjevě. Každý studující na universitě Oděské stojí 697 rublů ročně, Charkovské 619, Kazaňské 510, Moskevské 409, Kyjevské 378, Varšavské 330, Petrohradské 267 a Derptské 232. Náklad tento činí dohromady 3,150.000 rublů, z čehož více než $^3/_4$ připadá na stát. Učitelů na universitách bylo 545, z nich 317 řádných, 67 mimořádných; ostatní byli docenty a lektory.

* * *

Při zemském výboru Českém zasedala za předsednictví zemského maršálka **kn. Lobkovice anketa**, sestávající z hr. Chotka a Trauttmannsdorffa, prof. Kvíčaly,

Dra. Škardy, inspektora Lambla, Dra. ryt. Kořistky, Dörra a Farského. Jednala o snažším **přijímání chovancův do vyšších hospodářskych škol v Táboře a v Libverdě.** Dosud bylo ustanoveno, že se mohou přijímati studující, kteří s dobrým prospěchem odbyli maturitní zkoušku na střední škole. Ze zkušenosti seznalo se však, že takoví studující navštěvují na místě vyšší hospodářské, raději vyšší školy vůbec. Anketa usnesla se, **aby se podmínečně přijímali do vyšších hospodářských škol studující, kteří s dobrým prospěchem odbyli alespoň VI. třídu střední školy.**

* * *

Paedagogické oddělení pro slovanské spisy školské. K žádosti městské rady Pražské, aby se při novém museu zřídilo paedagogické oddělení pro spisy školské a paedagogické, zvláště slovanské na spůsob Lipského „Comenianum", prohlásil správní výbor společnosti musea království Českého, že vezme ochotně v úvahu, jak by se věc ta v novém domě musejním dala provésti, že bude bibliotéka musejní ochotně přijímati spisy směru školského a paedagogického a že si dá museum vždy záležeti na tom, aby v provedení této věci podporovalo kruhy, jež k ní daly podnět a jež se o zdar její budou přičiňovati.

* * *

Spolek pro podporování posluchačů filosofie na české universitě obdržel darem od České spořitelny 100 zl., od Sv.-Václavské záložny 20 zl., od záložny Malostranské 5 zl., od okresního zastupitelstva v *Bechyni* 2 zl. a od V. *Slukova*, člena Národního divadla, 1 zl. Za člena zakládajícího přistoupil ke spolku univ. prof. Dr. Jos. *Kalousek*, za činného prof. Jos. *Pražák*. Čistý výnos *z veřejných přednášek spolkových* obnáší 450 zl., kteroužto částku v době, kdy podobných podniků mnoho se pořádá, sluší zváti značnou.

* * *

Od školného na městské střední škole v Praze, kterou letos navštěvuje 482 žáků, osvobodila městská rada a sice od celého placení 302 žáky a 10 žáků platí toliko polovici školného, tak že celkem platí celé školné pouze 170 žáků.

Schválená díla:

Fr. *Sobek*: Všeobecný zeměpis. Díl II. Vydání 2. opravené. V Praze 1889. I. L. Kober. Cena 75 kr., váz. 95 kr. (3. dubna 1889, č. 6072.)

Hrubý Timothej: *Malý výbor z literatury řecké a římské*, ustanovený pro vyšší třídy škol reálních, nalézá se v tisku a vyjde co nejdříve nákladem c. k. školního knihoskladu. Jak se nám z Vídně oznamuje, jest dílo to *za učebnou knihu schváleno* vys. c. k. ministerským rozhodnutím ze dne 3. února 1889, č. 1128.

Literatura.

Redakce došla tato díla:

a) Od nakladatelův:

Bayerova Moravská knihovna pro náš lid. Pořádá a vydává Fr. **Bayer.** V Třebíči. 8⁰. Nakladatel J. F. Kubeš. Cena seš. (o 3—4 arších) 10 kr. Roč. I. (1889). Seš. 12—13. obsahuje pokračování Dvou povídek B. Brodského.

Časopis katolického duchovenstva. Redaktor Dr. Klement **Borový.** Nákladem Rohlíčka a Sieversa. V Praze. 8⁰. Cena ročně (10 seš.) 3 zl. 50 kr.

…čník XXX. Sešit 1. a 2.: Bývalá nařízení moci světské v Rakousku o kázaní …křesťanském cvičení (A. Skočdopole). Příspěvek ku kartografii církevní (J. …hindler). Zřizování knihoven farních (B. Hakl; důležitá úvaha o tom, kterak …jakou šířiti četbu mezi lidem). O volbách do sborů zákonodárných (M. Petráš). …stely a kaple v Praze před povstáním českým r. 1618 (F. Ekert). O spalování …ol (P. Špička). Chodové a jich katolická reformace (J. Svoboda). Tajnosnub …manželstvu smíšeném (J. Doubrava). Kronika. Literární oznamovatel.

Česká Revue. Red. V. **Kučera.** Ve Vídni 1889. 8°. Cena ročně 7 zl. …sešitu 5. a 7. vyjímáme tyto články: Z Vídeňského parlamentu (Sokol-Vilímek). …i bulharské (E. de Laveleye). Záhady lidské společnosti (H. George). Rea…mus v umění (V. Vereščagin). Typy pařížské. Ze Genevy do Lyonu (O. Mokrý). …rnellova pře s Timesy. O vzdělání spisovatelů zvláště našich (Astur). Z dlažby …. Hladík).

Do třetího i čtvrtého pokolení. Napsal Jan **Herben.** V Telči 1889 …ákladem Em. Šolce. 8°. Seš. 1. a 2. Cena sešitu 15 kr.

Govori izrečeni dne 19 listopada 1888. kod instalacije rektora …a školsku godinu 1888—9. u kr. hrv. sveučilištu Franje Josipa I. u Za…rebu. 8°. 39. — Ze zprávy odstupujícího rektora vyjímáme toto: v prvém polou…tí šk. roku 1887—8. vyučovalo na universitě 42 učitelů, a sice 24 professorův …ádných a 4 mimořádní, 5 soukromých docentův, 5 náměstných professorův, 2 ho…norovaní docenti a 3 učitelé živých jazykův. V druhém pololetí bylo 45 učitelův, … sice 24 professorův řádných a 5 mimořádných, 8 soukromých docentův, 4 ná…městní professoři, 1 honorovaný docent a 3 učitelé živých jazyků. *Posluchačův* …ylo v prvém pololetí všeho všudy 438, a sice 273 řádných, 137 mimořádných … 28 farmaceutů. V druhém pololetí bylo jich 389, a sice 276 řádných, 86 …imořádných a 27 farmaceutů. Na fakultě bohoslovecké vykonalo nařízené zkoušky …0 kandidátův, na právnické 115, z nichž 22 bez úspěchu, na fakultě filosofické podjalo se zkoušky na učitelství středních škol 10 kandidátův, z nichž 1 neobstál. Rigoros bylo 38, a sice na fakultě bohoslovecké 3, na právnické 33, na filoso…fické 2; na doktory práv povýšeno jich 8. Na magistry farmacie povýšeno jest 5 farmaceutův. Od školného osvobozeni byli na fakultě bohoslovecké všichni po…sluchači a na obou dvou světských fakultách v prvním pololetí 81 posluchačův zcela a 28 z polovice, v druhém pololetí 57 zcela a 33 z polovice. Nadání a podpor požívalo na fakultě bohoslovecké 5 posluchačů v částce 370 zl., na práv…nické 45 v částce 9462 zl. 70 kr., na filosofické 17 v částce 3360 zl.; celkem 67 posluchačů v částce 13.192 zl. 70 kr. Kromě toho vstoupil v život spolek k oše…třování nemocných s jistinou 5417 zl., jež příspěvky professorův vzrostla na 6300 zl. Knihovna, jež měla příjem 5154 zl. 99 kr., vzrostla počítaje v to dary a povinné výtisky na 1314 svazkův, tak že čítá nyní 75240 svazkův. Knihovny použilo za 10 měsícův 13682 osob, jimž zapůjčeno 23901 svazkův knih; domů půjčeno 3836 svazkův. Katalog o 10 foliantech jest dokončen a přepsán. Uni…versita slavila s akademií 50leté jubileum biskupa Josefa Štrosmájera, k němuž akademický senát odeslal adresu, připojiv se takto k tisícům a tisícům blahopřejcův, z nichž na prvém místě stojí sám papež Lev XIII. Oslavenec přiložil k odpovědi své k universitě 20.000 zl. jako základ k zřízení lékařské fakulty. K tomuto ve…likomyslnému daru připojili se brzy i jiní, tak město Záhřeb slíbilo 50.000 zl., Križevci a Karlovac po 2000 zl., biskupové Dr. Jiří Posilović, Ilja Hranilović a kanovník Ad. Veber složili po 1000 zl., Samoborská spořitelna 500 zl. atd. — Po zprávě té uveden jest v úřad nový rektor Dr. Antonín *Franki*, jenž přednášel o dějinách křesťanstva, uváděje jmenovitě učence, kteří perem pronásledovali kře…sťanstvo; mezi nimi jest na prvém místě Celsus, vedle něho Lukianos ze Samo…saty nad Eufratem, pak Pythagoravci a Platonovci.

Jak Martin Chlubil bloudil a na pravou cestu opět se vrátil. Obraz ze života od Václava **Kosmáka.** V Telči 1889. Nákladem Emila Šolce.

m. 8°. Cena sešitu 20 kr. Sešit 5. přináší pokračování dílu druhého, líče Chlubila v největší slávě.

Кіевскія Университетскія Извѣстія. Redaktor V. **Ikonnikovъ**. V Kievě. 8°. Cena ročníku (12 svazkův o 15—20 arších) $6^1/_2$ rub., se zásylkou 7 rublův. Ročn. XXIX. Seš. I.: Nauka o výtěžku podnikatelském (N. Cytovič). Kritika a bibliografie. Ze zpráv o stavu a činnosti university za rok 1888 vyjímáme toto: na universitě působilo 173 osob, a sice 50 řádných professorův, 13 mimořádných, 27 docentů, 5 prosektorů, 3 lektoři, 1 pozorovatel na hvězdárně, 74 pomocníkův, laborantův, konservatorův a podobných. K přípravě na professuru jest při universitě 8 nadancův, a sice 3 při historicko-filologické fakultě, 1 při fysiko-mathematické, 2 při právnické, 2 při lékařské fakultě. V roce 1888 nabylo 535 osob učených stupňův a názvův, a sice 3 stupně doktora, 1 magistra, 81 kandidáta, 186 názvu skutečného studenta, 2 stupně doktora lékařství, 108 stupně lékaře, 1 názvu dozorce rady lékařské, 2 názvu okresního lékaře, 15 stupně provisora, 126 stupně lékařského pomocníka, 6 názvu dentisty, 4 názvu babicí báby. Učená činnost university kromě účastenství professorův v zasedáních učených společností různého druhu jevila se v dělech a rozpravách učeného obsahu, vytištěných ve zvláštních knihách a v různých občasných vydáních. Na vydání některých z prací těch poukázáno ze zvláštních prostředkův universitních 4383 rublův. Na vydávání Universitních Izvěstí věnovala universita ze svých zvláštních prostředkův 6600 rublův. O prázdninách vysláno za účelem učených zkoumání a prací na dovolenou 13 professorův. Při universitě jsou tyto učené společnosti: 1) Historická letopisce Nestora (106 členův, 18 zasedání). 2) Přírodozpytná (135 členů, 12 zasedání). 3) Právnická (291 členů, 7 zasedání). Učebně-pomocných ústavův jest při universitě 45, a sice 2 knihovny, 2 observatoře, 4 fakultní kliniky, 3 hospitační kliniky, 2 klinická oddělení při Kievské městské nemocnici, anatomické divadlo, botanická zahrada, 9 laboratoři a 21 kabinetův.

V r. 1889 navštěvuje universitu 2089 studentův, a sice: na fakultě historicko-filologické 96, na fysiko-mathematickém oddělení přírodovědeckém 85 a mathematickém 239, na právnickém 762, na lékařském 907. Kromě toho bylo 12 externistův a 39 farmaceutův: tedy celkem 2140 studentův. V r. 1888 osvobozeno bylo od školného 363 studentův. Letos má universita ke 100 nadání, z nichž 41 státních. Největší stipendium dělalo 420 rublův. Celkem upotřebeno na nadání a podpory 41.560 rublův 66 kop., z nichž 21.820 rublův státních peněz. Mezi způsoby, jimiž se učitelé přesvědčovali o naučném zaměstnání studentův uvádíme zvláště porady učitelův, k jakým jest každý z nich zavázán v určenou jím hodinu denní, pak domácí četbu ukládanou studentům jednotlivými učiteli. Meteorologické tabulky pro Kiev (K. Žuk a G. Floriuskij) za červen r. 1888 průměrem: tlakoměr 743·7 mm (největší průměr 748 dne 25, nejmenší 735·6 dne 30), teplota vzduchu + 17·2 C (nejv. pr. + 22·6 dne 29, nejm. + 9·1 dne 3), srážky 1·2 mm (nejv. 13 dne 2).

Muzeum. Czasopismo Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych. Red. Maur. **Maciszewski.** We Lwowie. 8°. Nakładem Towarzystwa. Předplatné ročně 5 zl., poštou 6 zl. Rocznik V. Sešit 4.: *O rzekomych i istotnych wadach gimnazyów* (Emeryt). V článku druhém mluví spisovatel o dalších vadách gymnasií. Gymnasia prý bývají zřídka inspiciována, a inspektor bývá toliko několik minut, zřídka déle, na jednom předmětě. Inspektoři ovšem nezasluhují výtky, že tu jednají povrchně, neboť jsou pracemi přetahováni a nedostává se jim dostatečného času: proto nutno zdvojnásobiti počet inspektorů. Druhá příčina, jíž by bylo lze povznésti školu, jest ta, aby se povznesla důstojnost stavu učitelského. V jiných úřadech postupuje úředník pravidelně do vyšších tříd osmé i sedmé. Tak zvlaště u soudu; u professorstva zřídka kdy tak jest, ač by rovnost měla býti zachována. Proto když protokoly hospitační a visitační nevykazují žádné vady při učiteli, měl by po desíti letech služebních každý učitel dostati osmou třídu hodnostní a po-

stupovati i výše. Jako každý důstojník ví dobře, zda při příštím povyšování bude pominut či nic, tak by to mělo býti při učitelích, a nemělo by býti tajné qualifikace. Dále navrhuje spisovatel, aby z professorův vybírala se kommisse zkušební, o níž už dříve mluvil, pak aby se při každém gymnasiu ze sboru volil místoředitel, jenž by se tak ponenáhlu vpravoval v agendu ředitelskou. — *Extemporalia* (V. Szcepański). Spisov. v další úvaze dovozuje, že lepší jsou komposice než extemporalia. — Słów kilka w sprawie ojczystego języka (F. Konarski). Spisov. touží do šířící se zkázy jazyka, k níž zvláště časopisy přispívají. Poukazuje ku Górnického „Dvořanínu“, jenž doporoučí bráti potřebná slova nejdříve z češtiny, pak z jiných jazyků slovanských aneb i z latiny, toliko němčiny jest se vystříhati. Ruch naukowy. Przegląd czasopism naukowych. Z posidzeń Towarzystw naukowych. Rozmaitości z zakresu szkoły i nauki. Rozporządzenia władz. Školní rada dává na uváženou, zda by se nejpohodlněji nemohly třídy zapisovati do denního katalogu tak, že by uložen byl v kathedře a po škole by se vracel do ředitelny. — K sešitu tomuto přiložen jest programm VI. valného sjezdu spolku učitelstva škol středních, jenž se konal ve Lvově dne 16. a 17. dubna. Programm jest velmi hojný a obsahuje mnohé i škole i učitelstvu důležité návrhy, zvláště o potřebě seminářův ku vzdělávání učitelův škol středních, pak o nutnosti, aby se při přednáškách universitních dbalo více než dosud potřeb škol středních a pod. O výsledku sjezdu přineseme zevrubnější zprávy, až budou v Muzeu uveřejněny.

Naší mládeži. Obrázkový časopis pro mládež dospělejší. Red. J. Vl. **Krátký**. V Praze. Nákladem J. R. Vilímka. 4°. Cena ročně (12 sešitův) 3 zl. Ročník XV. Sešit 3. a 4. mají nové články tyto: *Malí rybáři. (B. Čermák). Poslední bobři v Čechách (J. E. Hulakovský). Seznam nejdůležitějších vynálezů (V. Drbohlav). *Z luhů a lesů (J. Soukal). O pelikánu (F. Polívka). *Jen česky! (F. Polášek). Po bitvě (M. Červenka). *V roztoužení (Č. Boček). Panamský průplav (E. Musil-Daňkovský). *Dítěti (B. Čermák). Poslední medvěd na Šumavě (J. E. Hulakovský). *Čarodějný proutek (J. Nečas) Altona a její okolí (J. K. Hraše). Tajemnice dlouhočlenná (E. Musil-Daňkovský). Přemysl II. v bitvě u Kressenbrunnu (M. Červenka). *Hrdopýškové (J. Vřesnický).

Ognisko, organ uczącej sie młodzieży polskiej. Redaktor a vydavatel Kaźmierz **Tetmajer**. V Krakově. 4°. Cena ročně (12 čísel) poštou 3 zl. Ročník I. Číslo 1. obsahuje vedle programmu dosti radikálního články: Krakovská mládež akademická, jíž spis vyčítá roztříštěnosť sil a vybízí k svorné a klidné práci; pak: Vady mládeże akademické (manie epochová), rozpravy naukové, část belletristickou, zprávy a kritiku, korrespondence, ruch v společnostech akademických.

Olejkár. Roman z počiatku XIV. stoletia od Miloslava J. **Hurbana.** Druhé vydání usporiadal *Vajanský*. V Turč. sv. Martině 1889. Nákladem Fr. Moškócia. m. 8°. 112. — Historický román ten líčí události z doby, kdy poslední Přemyslovec Václav III. zvolen byl králem uherským. Román jest psán poutavě a *zasluhuje hojného rozšíření*. Jím počíná nakladatel sbírku, v níž hodlá pokračovati, dojde-li slušného odbytu. Praví o tom sám takto: „S „Olejkárom“ dr. Jozefa M. Hurbana začína sa nový podnik, ktorého cieľom bude vydanie pôvodných diel najznámejších spisovateľov slovenských — románov, noviel a básní. Pritom mienim vydávať i lacnejšie, populárne spisy, určené v prvom rade pre ľud. V tomto podujatí s dobrým výsledkom a k prospechu slovenskej literatúry môžem pokračovať len tak, jestli dostane sa mi podpory zo strany vct. obecenstva; pod podporou rozumiem kupovanie kníh, mojim nákladom vydávaných. Budem sa usilovať, aby svojimi zkúsenosťami, nadobudnutými v knižnom obchode slovenskom, boli obznámení i iní kníhkupci. Vôbec snahou mojou je vykonať všetko možné, aby diela slovenskej literatúry prenikaly do sveta. Predovšetkým začnem organisovať kolportážu a prosím kníhkupcov, účinkujúcich v slovenských krajoch, aby nasledovali môj príklad. Ja dúfam, že podarí sa mi sorganisovať knižný obchod slovenský. Môj katalog slovenských kníh, starších i novších, už tlačí sa; v naj-

kratšom čase pôjde do sveta. Povolaním tohoto katalogu je byť prvým missionárom knižného obchodu slovenského."

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redakcí a nákladem V. **Vlčka.** V Praze 8°. Cena ročně 7 zl. 20 kr. Ročník 19. Seš. 4. má nové články tyto: Anglické osady (V. E. Mourek). Zpráva kommissí musejní v příčině rukopisu Králodvorského a Zelenohorského, čtená v sezení výboru dne 17. ledna 1889. Česká státoprávní a národnostní otázka (Dr. J. Trakal). *Dante Gabriel Rossetti (J. Vrchlický). *Na Volfsberku (V. Pakosta). *Mráz (J. Kalus).

Ottův Slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze. 8°. Cena sešitu (o 48 stránkách) 36 kr. Sešit 32. s barvotiskovou pěknou mapou Alžírsko a Tunis obsahuje články od hesla Aplacentaria-Aquilii, sešit 33. Aquillius Gallus. Arcibiskupství Pražské. K sešitu 33. dány jsou tři přílohy: Antverpský dóm, Apollón Belvederský a Arabesky. V posledním sešitě jest obšírný článek Arabie, k němuž pozornosť obracíme, zvláště k záhlavím: písmo arabské, jazyk arabský, literatura. Nikde není nad míru obšírný, jest obsažný a jasný. Biografie Arbesova bude čtenáře rovněž zajímati. Z delších článků jmenujeme: Apokryfy, Apollón, Apollonios, Apologie, Appenzell (třináctý kanton švýcarský), Apponyi de Nagy, Apraksin, Apulie, Aquileia, Arad, Aragonie, Aralské jezero, János Arany, Arankani. Upozorňujeme znovu obecenstvo české, aby neváhalo odebírati veliké a každému potřebné dílo toto.

Paedagogické Rozhledy. Red. J. **Klika.** V Praze. Nákladem Odboru literárního a paedagogického při Ústředním spolku jednot učitelských v Čechách. 8°. Cena ročně (10 sešitův) 2 zl. 50 kr. Ročník II. Sešit 4. obsahuje pokračování předešlých článkův, rozhledy literární, hlídku časopiseckou a obzor školský.

Ученыя записки императорскаго Казанскаго университета. Redaktor D. **Korsakov.** V Kazani. 8°. Cena ročníku (20—30 archů) 3 ruble 50 kopějek. Ročník 1885. Fakulta fysiko-mathematická za rok 1886: Anilidy a toluidy glykos (V. J. Sorokin). Kurs palaeontologie (A. A. Štukenberg). O vlivu teploty na malé pohyby vdušních hmot (J. S. Gromek). O meteorologických a fotometrických pozorováních v době zatmění slunce r. 1887 (N. P. Sluginov). Pozorování magneticko-meteorologické observatoře při Kazaňské universitě v roce 1884 (F. Comakion); průměrem za jednotlivé měsíce: *v lednu* tlakoměr 750·6 mm, teplota vzduchu — 12·1 C (nejv. pr. — 2·3 dne 1, nejm. — 25·4 dne 20), srážky celkem 13·6 mm (nejv. 1·8 dne 9); *v únoru* tlakoměr 753·3 mm, teplota vzduchu — 13·1 C (nejv. pr. — 4·2 dne 2, nejm. — 24·6 dne 28), srážky celkem 10·7 mm (nejv. 2·8 dne 26); *v březnu* tlakoměr 763·5 mm, teplota vzduchu — 9·7 C (nejv. pr. — 1·6 dne 25, nejm. — 22·5 dne 11), srážky celkem 3·6 mm (nejv. 1·6 dne 17); *v dubnu* tlakoměr 754·4 mm, teplota vzduchu + 0·6 C (nejv. pr. + 5·9 dne 22, nejm. — 6·2 dne 1), srážky celkem 27·5 mm (nejv. 7·2 dne 23); *v květnu* tlakoměr 749·4 mm, teplota vzduchu + 9·7 C (nejv. pr. + 16 dne 8, nejm. + 1·1 dne 11), srážky celkem 58·5 mm (nejv. 16·1 dne 31); *v červnu* tlakoměr 751·4 mm, teplota vzduchu + 17·8 C (nejv. pr. + 22·4 dne 20 a 21, nejm. + 10·3 dne 2), srážky celkem 38·8 (nejv. 13·8 dne 7); *v červenci* tlakoměr 750·4 mm, teplota vzduchu + 19·7 C (nejv. pr. + 26·8 dne 26, nejm. + 11·2 dne 6), srážky celkem 48·2 mm (nejv. 24 dne 27); *v srpnu* tlakoměr 750·5 mm, teplota vzduchu + 14·6 C (nejv. pr. + 29·1 dne 1, nejm. + 8·8 dne 9), srážky celkem 35·8 mm (nejv. 7·8 dne 25); *v září* tlakoměr 752·6 mm, teplota vzduchu + 7·3 C (nejv. pr. + 14 dne 14, nejm. — 0·9 dne 17), srážky celkem 46·4 mm (nejv. 9·2 dne 21); *v říjnu* tlakoměr 758·3 mm, teplota vzduchu + 5·7 C (nejv. pr. + 11 dne 2, nejm. + 0·4 dne 20), srážky celkem 19·9 mm (nejv. 6·2 dne 18); *v listopadu* tlakoměr 760·9 mm, teplota vzduchu — 2·7 C (nejv. pr. + 4·5 dne 2 a 3, nejm. — 19·8 dne 24), srážky celkem 14·4 mm (nejv. 4 dne 21); *v prosinci* tlakoměr 755·1 mm, teplota

vzduchu — 5·8 C (nejv. pr. + 0·9 dne 10, nejm. — 14·8 dne 16), srážky celkem 29·2 mm (nejv. 13·2 dne 7).

Варшавскія Университетскія Извѣстія. Ve Varšavě 1888. 8°. Cena ročníku (9 svazkův) 5 rublův se zásylkou. Seš. 7—9: Přehled přednášek na universitě v roce 1888—9. Výtah ze zasedacích protokolův rady universitní za rok 1887—8. Program psychiatrie a nervopathologie prof. N. M. Popova. Desinfekce a její význam (K. P. Kovalkovskij). K nauce o změně soustavy ústrojí a tkaniv při pathologických podmínkách (S. M. Lukъjanov). K mechanické theorii teploty (B. V. Stankevič). Pozorování a vývody v srovnávacím jazykoznalství (S. Mikuckij); v článku tom jest mnoho pochybného, tak hned na stránce prvé jakoby *βδέω* stálo místo *βέω*, *βέσω* a *δ* bylo vsuvno, kdežto naopak *βδέω* vzniklo z *βzδέω*, lat. pēdo z pezdo, čes. bzděti atd. (Brugmann, Grundriss d. vergleich. Gramm. I, §. 594). Italské archivy a knihovny (N. N. Ljubovič). Náčrt středověké německé poesie epické (Sozonovič). Některá svědectví o binomu Newtonově (P. S. Nazimov). Doplněk k náčrtu flory okolí Novo-Alexandrijského (A. Semenov). Dvě kandidatury na polský trůn Viléma z Rožmberka a arcivévody Ferdinanda r. 1574 až 1575 (T. H. Veřbovskij). Spisovatel v úvodě promlouvá o těch bádáních, která se v této příčině dosud stala; mezi badateli uvádí Václava Břežana, jemuž, jak spisovatel tvrdí, nebyly známy vše listiny kandidatury Vilémovy se týkající, jež z různých asi příčin tenkráte byly ukrývány. Mimo Břežana uvádí i Tomka, Kořána a Perwolfa, s jichž výroky však se nesrovnává. Ježto tedy na objasnění obou kandidatur dosud velmi málo se stalo, podjal se zevrubnějšího bádání spisovatel sám a vykořistil zvláště archiv Třeboňský (k šifrovaným listinám podává spisovatel klíč), Inspracký, Vídeňský dvorský, Vatikánský, Jindřicho-Hradecký, český zemský v Praze. Nežli přechází ku zprávám o obou kandidaturách, uvažuje spis. o volbě Jindřicha Valois. Potom v části prvé rozpravy o kandidatuře Vilémově, uváděje především zprávy o rodě pánů z Rožmberka, pak přecházeje k předposlednímu z nich, Vilémovi, mluví o jeho dětství a vychování, o jeho životě a působnosti, zvláště politické, o jeho pobytu v Polště r. 1572—3. V hlavě druhé pojednává spis. o politice polských pánů, o Zborovských a jich poměrech k Vilémovi, o Ondřeji Dudiči a o císaři Maxmilianu II.

Vesmír. Obrázkový časopis pro šíření věd přírodních. Redaktor prof. Fr. **Nekut.** V Praze 4°. Cena ročně 6 zl. Ročník XVIII. Čís. 12. a 13. mají nové články tyto: Fysika bez přístrojův (V. R.). Pavonia Makoyana. O výletech zoologicko-palaeontologických (J. Gregor). Kotouč u Stramberka (V. Spitzner). Divoké kachny v Čechách. O čeledi kudlanek. Čtvrtý mezinárodní sjezd geologický (Klapálek). Žula u Litic (E. Schiffner). Lov ryb kormorany v Japanu. Drobnosti.

Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien. Red. V. v. **Hartel**, K. **Schenkl.** Wien. 8°. Cena ročně 12 zl. Roč. XL. Seš. 2. a 3.: Neue Quellen zur Geschichte der älteren romantischen Schule (O. F. Walzel): Čtyři netištěné listy z kruhu bratří Schleglův. Die Überlieferung der Carmina Burana (F. Ilberg). Zu Paulinus von Nola (K. Weyman). *Beiträge zur Textkritik des Sophocles* (B. Schubert): *ἂν ἐν τοῦδ' ἀνδρός* OR 1464, předchozí *αἶν* považovati jest za gen. závislý na *χωρίς:* bez nichž (dcer) *zajisté* (*ἂν*) nikdy můj stůl jídelní *v mém domě* nebyl postaven (předložen). S *ἐν τοῦδ' ἀνδρός* srv. Hom. Il. 6, 47. — *τῶν Λαΐου τοίνυν τις ἦν στέγης ἄπο* (snad!) OR 1167: byl to tedy někdo z lidí z Laiova domu. — *νοεῖς ... λέγει* — OR 1054—5; *νοεῖς* = mníš, srv. Trach. 349. 1135; za *λέγει* učiniti jest znamení přerušené řeči. — *οὔτοι ποτ', ὦναξ, τόν γε Λαΐου φόνον φανεῖ δίκης ἐς ὀρθόν* OR 852—3: nikdyť nevyjeví zavraždění Laia pravým způsobem (t. j. jak by to dle výroku věštby mělo býti); srv. Trach. 346. — *ἄρχεις δ' ἐκείνῃ ταὔθ' ἅ γ' ἐστι σοὶ νέμων* OR 579; v příčině *σοὶ* srv. Krüger I, §. 51, 2, pozn. 1. — *ἦ 'κπειρᾷ λόγου;* OR 360: či zkoušíš (chceš zkoušeti) řeč (v. 350 sl.)? — *ὡς ... φράσω δ' ὅμως* Ant. 233: neboť. — *τῶν μεγάλων ἔξεδρος ἀρχᾶς θεσμῶν* Ant. 796—7: není účasten vlády; srv. Fil. 211. Frg. 578 Dind.

(588 Nauck). — *πατάξαι θυμὸν ἔτι δεινοῦ πέρα* Ant. 1097. — *ὅταν προδῷ τις* Ant. 1166. — *Die Bildung der verba desiderativa* (J. M Stowasser). Majíce na zřeteli význam chtění, jenž v slovesech těch spočívá, připadáme maně na *ire*[1]) s inf. neb s acc. supina (ultum ire), zvláště v pass. iri (inf. fut. pass.; srv. laudatuiri, dictuiri). A ve verbech desid. skutečně druhou částí jest *ire*: esuribo Non. 479, 7, parturibat Phaedr. IV, 23, 1, parturibam Apul. met. 7, 4. Prvá část pak jest acc. sg. substantiv na -ura: partur(am)ire jako anim(um)adverto; mnohá toho druhu subst. má latina, jiné tvary později vznikly analogicky. Že jest v parturire a p. *u* krátké, vysvětliti jest z posunutí přízvuku, jako *í* omítto, opério. — *Notizen zu Schuchardts Slavodeutsches* (Tomanetz). Vykládají se některé chyby v němčině. — *Zur Maturitätsprüfung aus der Geschichte* (L. v. Zitkovszky). Spis. chce, aby se zkouška z dějepisu konala tak, jako dříve. — *Zur Maturitätsprüfung aus der Physik* (K. Exner). Spis. není proti dispensím, ač by rád viděl, by všichni žáci byli při maturitě z fysiky zkoušeni. Udílejí-li pak se dispense, má se to rozšířiti tím spíše na slabší žáky, by byli chráněni přílišné námahy. — *Die Gymnasien Serbiens* (K. Schenkl). Novější reformou školní přibyla *jednotné* škole střední osmá třída, pak přidáno hodin latině, kdežto řečtina vůbec pominuta! mezi frančtinou a němčinou má každý žák volnou volbu; s některými jinými změnami vypadá osnova srbské jednotné školy střední takto: křesťanské náboženství 8 hodin (I—IV tř. po 2 hod.), srbská mluvnice 18 hod. (I—IV po 4, VIII 2), staroslověnský jazyk 4 (V a VI po 2), tvary slovesné (literární) 5 (V 2, VI 3), dějiny srbské literatury 5 (VII 3, VIII 2), latina 19 (V—VII po 5, VIII 4), frančtina neb němčina 26 (II 3, III—VII po 4, VIII 3), zeměpis 13 (I 3, II—V a VIII po 2), dějepis srbský 6 (III a IV po 3), dějepis obecný 16 h. (V 3, VI 4, VII 5, VIII 4), zoologie 6 (I a VI po 3), botanika 5 (II 3, VII 2), geologie s mineralogií 3 (V), fysika 8 (III 3, VII 2, VIII 3), lučba 3 (IV), arithmetika 7½ (I 3, II 3, III 1½), algebra 11½ (III 1½, IV 3, V 3, VI 2, VII 2), rejsování 6 (I—III po 2), měřictví 14 (IV 2, V 2, VI 3, VII 3, VIII 4), mravouka 4 (I a II po 2). filosof. propaedeutika 4 (VII a VIII po 2), krasopis 4 (I a II po 2), kreslení 12 (I—VI po 2), hudba a zpěv 16 (I—VIII po 2), tělocvik a vojenská cvičení 28 (I—IV po 4, V—VIII po 3); úhrnem po třídách: 29, 31, 31, 31; 33, 33, 33, 31. — *Der deutsche Unterricht an den galizischen Mittelschulen* (R. M. Werner). Spis. vytýká, že se na haličských školách středních vyučování němčině neděje od pravých učitelův (67·69% učících jí nemá prý qualifikace) ani pravým spůsobem, jako prý i polštině vyučují na mnoze ti, kteří nejsou pro ni zkoušeni. Jak nápravu zjednati, o tom chce spis. promluviti příště. — Literarische Anzeigen. Miscellen.

Zeměpisný Sborník. Sešit 7.: Oceanologie Evropy (J. Palacký). Nový Zéland (V. Švambera). Horopis Evropy (J. Palacký). Ostrovy Hawaiiské (A. Nosek). Hyetografická skizza poloostrova Iberského (J. Frejlach). Objasnění některých mylných udání ohledně Kalkutty (O. Feistmantl). Drobné zprávy (Pliške a J. Palacký). Literatura.

Ženské listy. Nákladem Ženského výrobního spolku českého. Redakcí Elišky **Pechové-Krásnohorské.** V Praze 8°. Ročně (12 čísel) 1 zl. 80 kr., poštou 2 zl. Roč. XVII. Čís. 4.: Z amerického školství (Gregorová). Společenské postavení ruské ženy (Pavel Durdík). Směs. O květinách (Kl. Hanušová). Vzpomínka na Josefa Manesa (R. Pokorná).

Nová knihovna pro český lid. Pořádá **V. Špaček.** Nákladem M. Knappa v Karlíně. Svazek 1.: Karbaníci od V. Špačka. 1884. Cena 20 kr. Sv. 2.: Staří a Mladí od Sofie Podlipské. 1884. Cena 20 kr. Sv. 3.: Na novém světě od A. Dostála. 1885. Cena 20 kr. Sv. 4.: Ve vlasti cizincem od V. Špačka. 1885. Cena 20 kr. Sv. 5.: Láska a nenávisť od Sofie Podlipské. 1886. Cena 20 kr.

---

[1]) Srv. franc. je *vais* dire. *Red.*

Sv. 6.: Jedináček od F. J. Andrlíka. 1886. Cena 20 kr. Sv. 7.: Matčin podvod od Sofie Podlipské 1888. Cena 20 kr. Sv. 8.: Z různých kruhův od V. Háže. 1889. Cena 20 kr. — Dobrou myšlenku provedl nakladatel touto knihovnou pro český lid, jsouť spisy uvedené jak mravoučné, tak vystříhajíce v příkladech lid náš od různých neřestí, nesou se na jiné straně duchem ryze vlasteneckým, poučujíce lid, kterak má národnosti své hájiti, zvláště už v útlém věku.

Besedy mládeže. Pořádá Václav **Špaček**. Nákladem M. Knappa v Karlíně. Svazek 240.: Tré kněžen v říši květin od V. Petrova. Čištění hvězd. 1887. Cena 30 kr. Sv. 241.: Čtvrté přikázání Boží od Jana P. Přibíka. 1888. Cena 30 kr. Sv. 242.: Gustav sirotek, dle francouzského vzdělal V. A. Černý. Slepý houslista dle Bawrové vzdělal J. Janda. 1888. Cena 30 kr. Sv. 243.: Na výpravě proti Milánu. Český umělec. Dějepisné povídky. Od B. Svobody. 1888. Cena 30 kr. Sv. 244.: Patero pohádek ve verších od J. Miloty. 1888. Cena 30 kr. Sv. 245.: Do rodiště Rubešova od V. Petrova. 1888. Cena 30 kr. Sv. 246.: Drobné obrázky dějepisné od J. Flekáčka. 1888. Cena 36 kr. Sv. 247.: Chudý vysloužilec od V. Špačka. 1888. Cena 30 kr. Sv. 248.: Dovtip se! nová sbírka hádánek od J. Soukala. 1888. Cena 40 kr. Sv. 249.: Šlechetný odplatitel od L. Fialy. — Povídky od J. K. z Radostova. 1888. Cena 30 kr. Sv. 250.: Císař František Josef I. od J. Rennera. 1888. Cena 20 kr. Sv. 251.: Z věku jinošského. 1888. Cena 30 kr. — Veškery tuto uvedené spisy hodí se velmi dobře naší mládeži jak obsahem tak i ušlechtilým směrem svým. Snaha nakladelstva nese se patrně za tím účelem, aby se české mládeži podávala netoliko zábava, ale s ní zároveň poučení, jimž se má v útlá srdce vštěpovati láska k dobru, k vlasti a mužům o ni zasloužilým. V tom směru stojí v popředí spisek V. Petrova „Do rodiště Rubešova". Čte-li naše mládež ráda cestopisy vůbec, bude se jí tento zamlouvati zvláště svojí úpravou a poutavým líčením. Spisovatel podává zprávy své cestopisné ve formě dialogické, čímž vypravování nabývá veliké živosti. Spiskem celým vane nadšená láska k vlasti. Cestopisu připojen jest velice pěkný obrázek rodného domku Rubešova. Bylo by žádoucno, aby formu tuto i jiní spisovatelé cestopisů pro mládež volili, ana jest pro ni velmi poutavou. Spisovatel sám, jak se dovídáme, vydá ještě letos podobné cestopisy do Štítného a do kláštera Želivského, na něž vším právem již těšiti se můžeme.

České květy. Příležitostné verše a promluvení, oslovení, řeči, proslovy a přání k různým slavnostem školním a občanským. Sepsal Josef **Flekáček**. V Praze 1887. Nákladem M. Knappa. 8°. 150. Cena 50 kr. — Dílko to dobře naplní úkol, k němuž jest určeno.

Zahrada školy národní. Učitelstvu českému a přátelům školství na uvážence podává Václav **Dlouhý**. V Praze 1887. Nákladem M. Knappa, 8°. 60. Cena 36 kr. — Spis doporoučí vychovatelům mládeže zřizování zahrad školních jako prostředek na ni blahodárně působící. Za tím účelem uvažuje o dějinách školních zahrad, o zařízení jejich, o pracích mládeže ve školní zahradě a p. Snaha spisovatelova jest chvalitebna, a přáti si jest ve prospěchu mládeže, aby při každé škole, kde toho poměry dovolují, byla zahrada taková zřízena. Spis na konec několika bájkami dovozuje, kterak zahrada může býti pomůckou vychovatelskou.

Antibarbarus bohême — français par Fr. **Šubrt.** V Karlíně 1888. Nákladem M. Knappa, v. 8°. 44. Cena 40 kr. — O přednostech práce této, která byla v ukázce vytištěna v programu Karlínské reálky za rok 1888, přinesly jsme posudek z pera odbornického v ročníku II. na str. 413.

Český taneční vínek. (Skladby z českých národních písní.) Pro dvoje housle upravil J. **Vašatko.** Nákladem M. Knappa v Karlíně. Seš. 1. Cena 60 kr. **Taneční album.** Pro dvoje housle upravil J. **Vašatko**. Nákladem M. Knappa. Seš. 2. Cena 60 kr. **O m duett** v lehkém slohu pro dvoje housle složil K. **Černý.** Nákladem M. Knappa. Cena 60 kr. **Mladý pianista.** Sbírka lehkých

skladeb pro piana na dvě ruce složil V. **Friml**. Nákladem M. Knappa. Cena 60 kr. **Vínek z národních písní**. Pro 4 mužské hlasy složil J. **Vohořil**. Nákladem M. Knappa. Cena partitury a hlasů 80 kr., jednotlivé hlasy po 10 kr. Hudebních kusův zde uvedených velmi dobře lze užívati při cvičení učňův, ježto se vyznačují lehkostí a lahodností. Vínek Vohořilův zasluhuje vší chvály i pro výbor vhodných písní i pro rozsazení ve 4 hlasy.

M. Tullii Ciceronis Cato maior de senectute et Laelius de amicitia. Pro školy vydal Rob. **Novák**. V Praze 1889. Nákladem A. Storcha syna. 8°. 77. Cena? — Úprava jest velmi úhledna, tisk veliký a jasný.

Úkoly k překladům z jazyka českého na jazyk latinský. Ze cvičebnice Dr. J. Haulera pro V. a VI. třídu gymnasijní přeložil a upravil Tim. **Hrubý**. Nákladem K. Vačleny v Mladé Boleslavi. 1889. 8°. II. 125. Cena 68 kr. — Praktičnosť Haulerovy knihy cvičební jest vůbec známa a proto na dobrou cestu uhodil Hrubý, že dle ní vzdělal cvičebnici uvedenou, jež bezpochyby brzo schválení dostane, k čemu ji spůsobilou činí mimo jiné vhodně upravený na konci knihy seznam z fraseologie, stilistiky a synonymiky.

Boženy Němcové Slovenské pohádky a pověsti. Díl II. V Praze 1889. Nákladem J. L. Kobra, m. 8°. 252. Cena 1 zl. — Roztomilé slovenské pohádky, jež mají svou zvláštní historii (viz Doslov), vycházejí tuto po několikráte a budou míti vždy půvab i pro mladé i pro dospělé.

Goetheho Vybrané básně. Přeložil Jan **Nečas**. V Praze 1889. Nákladem I. L. Kobra m. 8°. 92. Cena 40 kr. — Nečas, jenž veršovanými pracemi svými vůbec chvalně znám jest, podjal se záslužné práce, vybrav nejlepší z Goethových básní a oděv je v roucho české. Překlad jeho přijde vhod zvláště studující mládeži naší.

Všeobecný zeměpis. Díl II. Napsal Fr. **Sobek**. Vydání 2. opravené. V Praze 1889. Nákladem I. L. Kobra. 8°. II. 119. Cena 75 kr., váz. 95 kr. — Praktická kniha tato došla právě ministerského schválení, jak toho vším právem zasluhuje i pro věcnou i pro formální úpravu. Jazyk jest správný, jeť spisovatelova pečlivosť v té příčině známa; vytkly bychom toliko maličkosti, jako „porovnejte“ na str. 27 místo „srovnejte“, jak výše stojí. Chvály zasluhuje, že spisovatel připojil na konec český „výslov“ cizích jmen. Zevní úprava knihy jest velmi úhledná.

Geometria pro vyšší gymnasia. Sepsal Václav **Jandečka**. Díl III.: Trigonometria. Se 40 vyobrazeními. Vydání 4. nezměněné. V Praze 1889. Nákladem I. L. Kobra. 8°. I. 64. Cena 52 kr. - Úprava spisku toho, jenž dle došlé nás zprávy nabyl právě ministerského schválení, jest mnohem úhlednější než vydání předešlého. Také cena jest menší.

Jahrbuch des höheren Unterrichtswesens in Österreich mit Einschluss der gewerblichen Fachschulen und der Erziehungsanstalten. Bearbeitet von J. **Neubauer** und Dr. J. **Diviš**. 2. Jahrgang. Prag 1889. Nákladem F. Tempského. 8°. VIII. 384. Cena 2 zl. 50 kr. — Zevrubný schematismus všech středních a vyšších ústavů v Rakousku dosud scházel; dříve úlohu tu (o něco skromnější) zastával schematismus Dassenbachrův, nad nějž tento jest mnohem rozsáhlejší a zevrubnější; obsahujeť vedle obyčejných vysvětlivek toto: Ministerstvo kultu a učby, školní zemské rady a zemské školdozorce, okresní školdozorce, university, vys. školy technické a pod., bohoslovecké ústavy dioecesní, umělecké ústavy, střední školstvo, ústavy učitelské, ústavy průmyslové, školy obchodní, ústavy lesnické a hospodářské, speciální ústavy, ústavy vychovávací a soukromé, internáty, konvikty, pensionáty, sirotčince, ústavy slepcův a hluchoněmých; zkušební komisse různých škol. Na konec položen zevrubný seznam místní a osobní. Schematismus sestaven

jest s velikou pečlivostí, proklouzla-li tedy tu a tam některá chyba, není divu. Mnoho však jich není a bude je lze v příštím vydání opraviti. Úprava jest velmi vkusná, tisk úhledný, papír pevný, cena poměrně ne velká.

Dramatická literatura.

Evgenij Oněgin. Lyrické scény dle Puškina. Přeložila Marie Červinková. Hudbu složil Petr Iljič **Čajkovskij.** — Několikrát už se objevila opera ta na našem jevišti a vždy se líbila; vrchole záliby však dosáhla představiteli ruskými pí. Marií Muromcevou-Klimentovou a p. Pavlem A. Chochlovem, členy carské opery v Moskvě, kteří Oněgina po třikrát dávali s úspěchem vynikajícím, lépe než jinonárodní pěvci vystihujíce povahy krajanův svých Taťany a Oněgina, podávajíce je tak, jak si je asi Puškin představoval, neníť Oněgin francouzský vyžilec neb cynik, jak leckdes nesprávně pojímán bývá. Hra obou hostí ruských byla naskrze ušlechtilá; nejkrásněji pak provedla pí. Muromceva noční scénu, bylť to pravý kabinetní kousek dramatické hry. Z takových pohostinských her mohou domácí síly vždy těžiti. Hudba Čajkovského jest zvláště ve sborech ryze národní a zaujímá ku zpěvu asi ten úkol jako u Mozarta, stojíc v druhé řadě, zpěv provázejíc a nikde ho nepřehlušujíc.

Proletáři. Dráma o 4 jednáních. Napsal Řehoř **Csiky.** Přeložil Frant. Brábek. — Maďaři nejsou patrně slepi k svým vadám, kárajíť je nemilosrdně. Tak líčí Csiky ženu, která kdysi konala vyzvědačské služby ve dvou nepřátelských vojscích, a nyní vydávajíc se za vdovu po národním mučeníku a k zvýšení dojmu přisvojivši si cizí dítě, vydírá na obětavých vlastencích podpory, z nichž tráví život rozmařilý. Vedle ní vystupují jiní, kteří se pro mrzký výdělek ani ženu prodati neostýchají. Takové živly rakoviny národní skupil vedle sebe Csiky, neostýchaje přispívati ostrým nožem k jich vytětí. Kus jest u nás celkem vhodně obsazen. Scény živě dramatické nemohou se minouti svého účinku. Jak se dovídáme, byl Csiky odměněn král. akademií uherskou, což je jí věru tak na čest jako básníku ku chloubě a novému podnětu.

Bratří. Historické drama o 5 jednáních. Napsal Jar. **Vrchlický.** — Máme z toho opravdové potěšení, že si básník obírá historické látky české ke svým dramatům; Bratří jsou třetím toho druhu v řadě. Předmět bratří jest spor mezi knížaty Václavem a Boleslavem, syny Drahomířinými. Boleslav i matka jeho nejsou spokojeni s poplatnou politikou Václavovou, mezi lechy a zemany mají hojné přívržencův, i rozhodnuto zbaviti Václava vlády — než kterak? Václav se dostaví právě v čas, vyjeví jim jich záměr a vše je zdrceno. Boleslav v malém údělu svém tráví se nečinností, prahna po stkvělých skutcích, Václav však nijak nechce dopustiti, by se z údělu svého vzdálil, nýbrž nechť prý krotí zde v tišině vášně své. Vůbec si počíná Václav vůči i bratrovi i matce nad míru rázně, že bys v něm nepoznal toho měkkého člověka, jak jej dějiny i legendy líčí. Dle všeho bychom očekávali, že prudký Boleslav s matkou a pořád nespokojenými lechy, nyní tím více budou o to usilovati, kterak by se Václava zmocnili a k odstoupení jej donutili. Než nikoliv! oni na tento záměr patrně zapomněli, zvláště co Zlický Radslav byl oslněn nebeskými zjevy nad hlavou Václavovou před soubojem, jejž s ním chtěl podstoupiti. Boleslav čím dál tím více jest nespokojen, ale neví si rady ni pomoci, až mu ji náhoda sama poskytne. Václav byl donutil bratra, by pojal za manželku Bělu, jíž byl Boleslav otce neposlušného zabil; kdysi navštíví kníže chrám Boleslavský a Běla ho uprosí, by neodjížděl, nýbrž navštívil Boleslava; Václav učiní jí po vůli, což v Boleslavovi utuží podezření, jako by byl bratr jeho sokem; v tom jest utvrzen, když mezi hostinou Václav se vzdáliv mluví s Bělou a svěřiv se jí, že se vzdá vlády, až se Boleslavovi narodí syn, líbá ji na rozloučenou. Bratr jeho to pozoruje a úmysl jeho jest pevný; Václav odebéře se na to na jitřní a u dveří kostelních jest proboden. Konec čtvrtého jednání. V pátém se jeví Boleslav rozrušen z činu svého, ale vždy se vrací k myšlence,

že se s bratrem smířiti nemohl; teprve když se doví od poustevníka Radslava Zlíckého, že mu chtěl vládu odevzdati, dojat jest a lituje činu svého, čím teprve dochází klidné mysli.

Básník se odchýlil v mnohé příčině od běžného ponětí o povaze Václavově, líčíť jej jako *rázného* panovníka, jenž překonává bezohledně odpor jak lechův proti spolku s Němci tak bratrův i matčin, a přece zas praví Běle, že *nemá dosti spůsobilosti* k vládě, jež vyžaduje ruky *pevné*. Moment národní a politický, z něhož vzniká rozpor mezi bratřími, přesune básník pojednou v erótický — na neprospěch dramatu, neboť účinek jest oslaben a dojem klesá, místo aby se stupňoval. Boleslav se tu nejeví neúprosným synem Drahomířiným, *vlasti* mstitelem, nýbrž vrahem z podezření nedosti odůvodněného. Jako Václav a Boleslav, jest i Radslav nedobře kreslen, staneť se z něho poustevník v lesích Žitomířských. Jediné Drahomíř charakterisována důsledně jako zastánkyně národních práv českých. Vražda dle dějin stala se v den křtu syna Boleslavova, básník ji dá spáchati ještě před jeho narozením.

Jak by byl kus získal, kdyby básník byl zůstal při původním podnětu k sporu, při momentu národním a politickém: to by byla aspoň vznešená idea vítězná — avšak takto? Kdyby si byl básník vedl, jak pravíme, byl by ovšem pak vynechal 5. jednání nynější, jež jest pouhým lyrickým přívěskem k očistě Boleslavově, a za to by byl lépe mohl očisty té dolíčiti *ve zvláštním dramatě*, jež by bylo jaksi třetím členem dramatické trilogie té doby.

Přese vše výtky však, jež činíme dramatu se stanoviska uměleckého, radujeme se z toho, že se Vrchlický s láskou zabírá ve význačné doby českých dějin, nebo hry historické mívají vždy mocný účinek na uvědomělosť národní, zvláště když jsou hlavní úlohy v dobrých rukou. A tomu v Bratřích tak jest. Paní Sklenářová (Drahomíř), pánové Seifert (Václav), Slukov (Boleslav), Šmaha (Radslav), Kolár (Palhoj) vynaložili nejlepší síly své, by se provodení Bratří na jevišti úplně zdařilo.

Zprávy zasedací.

Přírodovědecký sbor musea král. českého měl dne 7. dubna za řízení místopředsedy prof. dr. Ant. Friče schůzi, ve které Fr. Klapálek přednášel „O rozšíření larev hmyzových dle pásem říčných“. Přednášející, jenž studiem larev hmyzových (Trichopter) podrobně se zanáší a v ohledu tom již velkou řadu českých řek a potoků prozkoumal, shledal, že pro jednotlivá pásma pramenů, potoků a řek jisté druhy larev naprosto jsou význačny a uvedl četné toho příklady od nejmenších pramének horských až do široce se rozlévajících řek roviny. O předmětu tomto přinese „Vesmír“ podrobnější zprávu z péra přednášejícího. Potom předložil Jar. Perner, jím pro museum nově sestavenou sbírku makroskopických foraminifer českého útvaru křídového, provázeje ji výkladem o dosud známých tvarech z různých vrstev tohoto útvaru. Prof. dr. A. Frič zmiňuje se pak, že po 25 let snažil se získati některou z mladších sil pro toto namáhavé studium. Dosud však nenalezl se nikdo, kdo by se ho s náležitou energií a vytrvalostí ujal i doufá, že Jar. Perner v horlivosti, s kterou práci tu započal, neustane. Sděluje dále, že přírodovědeckým sborem na cestu do Německa vyslaný MUC. B. Klika dle zpráv, jež od něho dosud došly, nalezl již v Mnichově mnohé zkameněliny Tuchořické, pro nás zajímavé a byl pak i ve Würzburku prof. Sandbergerem vlídně přijat a v práci své ochotně podporován. Nyní mešká pak u prof. Boettgra ve Frankfurtě a koná srovnávací studie v oboru třetihorní měkkýší zvířeny Mohuňské a Tuchořické. Z nových předmětů demonstrován přístroj, jenž byl pořízen ku měření lebek lidských. Dále krásné stopy ještěrů, získané z opuštěného lomu v permském útvaru v Horní Kalné přispěním J. Bendy, učitele v Lomnici. Ukázány pak dva exempláře v Čechách vypěstovaných sivenů duhových (Salmo irideus) z Kodaně

a ze závodu V. Friče ukázána vycpaná, vzácná poloopice Galago Demidovi ze Zlatého Pobřeží v Africe a západoevropský čolek Triton Helveticus, jenž velice podobá se obecnému čolku Triton taenistus, s nímž bývá také často zaměňován.

Historický spolek v Praze má letos dle zprávy jednatelské 102 členy, což na účel spolkový, sbírati totiž a vydávati prameny dějin českých, není počet právě valný. Mnozí, jichž povinností jest býti členy spolku historického, scházejí. Vědecká činnost spolku za rok minulý byla v tom, že dokončena nákladem spolku osmá, devátá i desátá kniha konfirmační. Tím dokončena předůležitá publikace ta a badatelé i přátelé historie české mají konečně v rukou pramen celistvý; z tohoto svazku posledního nabudou z doby husitské po nejedné stránce zajímavého světla. Také obtížná práce vydání kroniky Pulkavovy dospěla k vytištění posledního latinského archu. Pro „Prameny dějin českých“ opisuje se v Římě český text kroniky Eneáše Sylvia, v jejíž vydání se prof. dr. Kalousek byl uvázal. Nyní po skončení knih konfirmačních bude spolku možno pomýšleti na vydání některého českého pramene historického, jenž by byl přátelům českého dějezpytu obecněji přístupným. Pro výzkum archivu pokračovalo se s úspěchem utěšeným ve Vratislavi, kde radami a návodem prof. dr. Čelakovského opsán byl celý archiv někdejších pánů z Poděbrad, pozdějších knížat Minsterberských, pokud se listiny jeho Čech týkají. Tuto důležitou práci vykonal prof. Kollmann, výtěžek její poskytuje 186 přepisů listin, z nichž mnohé i velmi obšírné jsou. Mimo to pokračováno v opisování listin archivu kapitoly Pražské z věku XIV., což konal v těch pracích na slovo vzatý úředník Pražského magistrátu pan Lešer; také pořizoval přepisy listin v archivu c. k. místodržitelství kand. prof. Nováček, jenž práce zanechal, byv vyslán do archivu Vatikánského do Říma. Také z rukopisu Budišínského č. 33 vedením prof. Čelakovského opsal magistrátní úředník p. Jirák některé kusy pro domácí historii důležité. Celkový výtěžek je nad 300 listin. Mimo to umožnil spolek vydání slavnostního spisu, který pořídil klub historický na počest vl. rady professora V. Tomka tím, že pro členy své odebral 100 exemplářů, z nichž některé už rozdal a některé ještě rozešle. Ze zprávy pokladníka prof. dr. Čelakovského patrno, že spolek za minulý rok přijal 847 zl. a vydal 613 zl. Novými volbami zvolen jest za předsedu opět vl. rada V. Tomek, za místopř. ředitel K. Tieftrunk. Do výboru zvoleni kanovník dr. Borový, prof. a dr.: Čelakovský, Emler, Kalousek, Jireček, Píč, Winter, biblioth. Vrťátko, script. Tadra, ředitel dr. Gabler. Při valné schůzi přednášel na konec prof. *Tomek* o Pražských rodinách v patnáctém věku; vylíčil, kterak nemohouce odolati veliké většině českého obyvatelstva, rodiny německé z Prahy r. 1520 se vystěhovaly; opuštěné domy ujali sousedé čeští. Málokteré rodiny německé (Velfovci, Olbramovici, Štukové) zůstaly v městě a zčeštily se. Podle nich pak vystupují v osudech města jakožto přední měšťané Bradatí, Štrabochové, Hedvikové a jiní, jichž zajímavé děje řečník zevrubně vylíčil. Po přednášce skonstituoval se výbor spolkový tak, že zvolen prof. dr. Čelakovský za pokladníka, dr. Winter za jednatele.

Sjezd učitelstva středních škol ve Vídni zahájen byl dne 17. dubna v obřadní síni akademického gymnasia. Dostavilo se z venkova 200 professorů středních škol, všichni Vídeňští a jako zástupce ministerstva vyučování dvorní rada *Wolf*. Ředitel akademického gymnasia *Slamečka* vítal shromáždění. Potom referoval prof. *Maiss* (z Prahy) o dispensích od zkoušky z dějepisu a fysiky při maturitních zkouškách a navrhl jejich zrušení, po případě dopuštění jich pro předměty, o nichž podány písemné práce. Návrh ten byl přijat a po něm také návrh ředitele *Vaňka*, dle něhož ponechává se zkušebním komisím, povolovati dispense od jednotlivých předmětů.

Sekce pro klassickou filologii prohlásila se pro zavedení *středohornoněmčiny* jako povinného předmětu na gymnasiích. Sjezd zamítl návrh na zavedení povinného vyučování *franštině* a prohlásil se pro zavedení povinného *tělocviku* na školách středních.

Ústřední spolek středních škol českých.

Protokol valné schůze „Ústředního spolku professorů středních škol českých" dne 18. dubna 1889.

Přítomno bylo dle praesenční listiny 37 členů. ·O $^1/_4$10. hod. zahájil starosta spolku p. řed *Tieftrunk* schůzi a představil shromážděným zeměpanského komisaře p. Chevaliera. — Starosta uvítal členy zvláště z venkova a vzpomenul smrti korunního prince Rudolfa, kteráž velmi bolestně dotkla se srdcí všech národů pod žezlem Habsburským sdružených. Shromáždění vyslechlo stojíc posmrtnou tuto vzpomínku. — Protokol předešlé valné schůze byl přečten a schválen. — K návrhu dra *Vlacha* upouští se od čtení jednatelské zprávy. — Prof. *Bílý* vyslovuje přání, aby příště v jednatelské zprávě jména ústavů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku uváděna byla alfabeticky a ne dle jednotlivých zemí; ovšem Praha budiž položena na místo první. — Potom zpráva jednatelská schválena byla všemi hlasy. — Pokladník prof. Starý podává zprávu o stavu jmění spolkového. Za minulý rok přijato bylo celkem 740 zl. 50 kr., vydáno bylo 134 zl. 33 kr.; zbývá na hotovosti 606 zl. 17 kr. — Zpráva pokladniční se schvaluje. — Jakožto třetí článek programmu bylo ustanovení příspěvku na příští rok. Dr. *Vlach* přeje si, aby spolek rozvinul horlivější činnosť, aby členům za příspěvky poskytnuty byly také výhody, a navrhuje aby spolek buď periodicky neb čas od času vydával zprávy, v nichž by na př. byly recense spisů vyšlých i zahraničných, pojednání a p. Pak by také bylo možno zvýšiti roční příspěvek. — Dr. *Veselík* souhlasí s vývody dra Vlacha, ale jest nyní proti zvýšení členského příspěvku. Nejdříve ať se něco ve směru tom vykoná, pak teprve může výbor předstoupiti před valnou schůzi, poukázati na nedostatečný příspěvek a žádati zvýšení jeho. Pro první rok vystačí i při dosavádním příspěvku kapitál spolkový. — Navrhuje, aby zůstalo se při 50 kr. ročního příspěvku, ale ať se neustanovuje na 2 léta napřed, nýbrž jen na rok 1890. Návrh byl přijat. — *Starosta* podotýká, že nový výbor zajisté v bedlivou vezme úvahu přání a pokyny od řečníků dané, ale připomíná, že zdar bude záviseti netoliko od výboru, nýbrž od součinnosti *všech* členů spolku.

Při pátém článku programmu t. j. o žádosti, *aby synové professorův a ředitelů již sami sebou byli osvobozeni od placení školného*, připomíná starosta, že tomu rozuměti jest tak, že osvobození nastoupilo by toliko v tom případě, když žák vyhoví zákonitým požadavkům, a jestliže otec o osvobození požádá. Potom předčítá dopis zaslaný od řed. Vyhnise *z Příbramě*, ve kterémž tamější členové rozhodně se vyslovují proti tomu návrhu, ježto prý by tím trpěla vážnosť stavu professorského. Po delší debattě přijat návrh řed. *Douchy*, aby usnesení o článku tom odložilo se na budoucí valnou schůzi.

Z návrhů volných přijat po důkladné řeči p. navrhovatele dra. *Metelky* a po živé debatě tento: Výboru ukládá se, aby vypracoval a podal na Vys. říšskou radu a Vys. vládu co nejdříve petici *v příčině upravení základního služného skutečných a supplujících učitelů* a to 1. na středních školách vůbec, 2. na školách Pražských i s předměstskými a na školách Brněnských zvláště, aby základní jejich služné postaveno bylo na roveň služnému učitelů Vídeňských a učitelů na školách průmyslových.

Skrutatoři pp. *Koch* a *Šetelík* oznamují *výsledek voleb*. — Lístků bylo odevzdáno 33; nadpoloviční většina jest 17. — Za starostu byl zvolen opět řed. *K. Tieftrunk* (32 hl.); do výboru: Em. *Fait* (32 hl.), řed. Fr. *Končinský* z Něm. Brodu (32 hl.), prof. J. *Hulakovský* (32 hl.), Frt. *Kott* (32 hl.), J. *Pražák* (29 hl.), V. *Starý* (33 hl.), J. *Svoboda* (33 hl.), J. *Škoda* (33 hl.), řed. M. *Trapl* (33 hl.), prof. dr. K. *Veselík* (33 hl.), řed. Fr. *Višňák* z Kroměříže (33 hl.), prof. dr. Z. *Winter* (33 hl.), Frt. *Zámečník* z Klatov (33 hl.), J. *Zdeněk* (33 hl.). — Za náhradníky byli zvoleni pp.: Ant. *Adámek* (33 hl.), Frt. *Bílý* (32 hl.), Jar *Červenka* (33 hl.), Jar. *Paul* (33 hl.), J. *Strnad* z Plzně. — Za revisory účtů zvoleni byli opět pp. Dr. Frt. *Houdek* a Vinc. *Jarolímek*.

Co se týče *snížení cen míst k stání v parterru v Národním divadle*, sděluje V. *Starý*, že jednal o věci té s dr. *Růžičkou* a že lze nadíti se příznivého vyřízení. Každý člen chtějící užiti té výhody bude musiti vykázati se u pokladny mimo členský lístek ještě zvláštní legitimací, kterou bude vydávati pan pokladník.

O návrhu prof. *Bílého*, aby název „Bibliotheka pro *studující* mládež“ byl změněn tak, aby širší obecenstvo tím názvem nebylo odrazováno od koupě těchto knih, usnesla se valná schůze, aby změněný název byl předložen od komise výboru, a ve shodě s výborem aby se stalo rozhodnutí.

K návrhu prof. *Hulakovského* bylo usneseno, aby do jury, kteráž má rozhodnouti o cenách vypsaných u příležitosti jubilea Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I., jmenoval výbor členy, z nichž by aspoň 2 byli členové komise redakční.

Výboru ukládá se k návrhu prof. *Faita*, aby podal žádosti ke všem ředitelstvím drah (vyjmouc c. k. státní dráhy) *za stálé snížení jízdného*, jako jest na c. k. státních drahách.

Na konec snesla se valná schůze k návrhu výboru, aby zřízeny byly dva odbory, jeden *pro pořádání přednášek*, druhý *odbor zábavní*. — Do prvního odboru byli povoláni pp. Frt. *Bílý*, Jos. *Dědeček*, Em. *Fait*, Jos. *Koch*, Dr. Vil. *Kurz*, dr. J. *Máchal*, dr. J. *Novák*, Jar. *Paul*, Jar. *Zdeněk*. Do odboru *zábavního* pp.: Ant. *Adámek*, Vil. *Bauer*, Frant. *Bílý*, Lad. *Do'anský*, Vavř. *Dušek*, Fil. *Hauptmann*, Frt. *Hodys*, dr. Jindř. *Metelka*, Jos. *Novák*, Jar. *Paul*, Jan Ot. *Pražák*, dr. Z. *Winter*.

O $11^1/_2$ hod. byla valná schůze skončena.

V Praze dne 18. dubna 1889. *J. Pražák*, t. č. jednatel.

Filologický odbor Ústř. spolku střed. škol.

Ve schůzi dne 12. prosince 1888 přednášel prof. *Kott* o zkracování dlouhé samohlásky kmenové před příponami -dlo a -tel. Obyčejně se stanoví pravidlo, že dlouhá kmenová samohláska před příponami -dlo a -tel se zkracuje; vysloveno to na př. v Bruse matičném, v Blažkově mluvnici a jinde. Přednášející však podává doklady z dobrých spisovatelů českých starších i novějších, že dosti často dlouhá kmenová samohláska před příponami uvedenými se nemění trvajíc dlouhou Ze slov v -dlo, jež přednášející sebral, asi 107 dlouhou kmenovou samohlásku krátilo, 58 však nic, tedy skoro polovice slov z toho pravidla se vymyká. Podobný poměr jest i mezi slovy odvozenými příponou tel; skoro polovice jich nezkracuje dlouhé samohlásky.

K tomu maje zření navrhoval prof. Kott, aby se tedy od pravidla tak nedůsledně provedeného raději upustilo.

O věci této rozpředl se čilý rozhovor, jehož se súčastnili mimo prof. Kotta zvláště řed. Doucha, prof. Bílý a Máchal.

Ve schůzi konané 9. března 1889 přednášel prof. *Kaňka* o řečnických cvičeních v VII. a VIII. třídě gymnasijní. Přednášející rozebíral nejprve, jak který druh řečnických thémat se osvědčuje, a dospěl k tomu přesvědčení, že thémata dosud ukládaná nevyhovují svému účelu a vyhovovati nemohou. Po té podal vlastní mínění, jaká thémata by se asi nejlépe hodila a jak by se řečnická cvičení vůbec zaříditi měla.

Rozhovoru na to rozpředeného súčastnil se řed. Doucha, prof. Dr. P. Durdík a jiní pánové.

Společnost Musea království Českého.

(Dokončení.)

Přírodovědecký sbor konal za předsednictví prof. Dra. Ot. Feistmantla pravidelné schůze měsíční s přednáškami, v nichž podávány většinou zprávy o výzkumech v přírodninách domácích, dílem též o cestách za hranice. Přednášky

takové měli: Ed. Bayer, assistent, prof. Dr. O, Feistmantel, prof. Dr. Ant. Frič, J. Kafka, assistent, MUC. B. Klika, prof. J. Kořenský, Dr. F. Počta, V. Vávra, assistent, Dr. J. Velenovský a prof. Dr. K. Vrba. Ze své dotace udělil sbor podporu panu Fr. Kovářovi, assistentu mineralogie, na zkoumání fosfátů z diluvialních hlin u Vysočan a Vinoře, p. Ed. Bayerovi, assistentu botaniky, na exkursy do Krkonoš za účelem studia lišejníků a mechů, a p. J. Kafkovi, assistentu palaeontologie na cestu za účelem studia diluvialních hlodavců do Berlína a na Moravu.

Archaeologický sbor měl letos příležitosť těšiti se hojným příspěvkům do sbírek musejních, které v každé schůzi, vždy četně navštívené, předloženy byly.

V každé schůzi naskytlo se dosti příležitosti k případným výkladům o věcech předložených a k poučnému rozhovoru, jehož se pp. členové sboru a hosté súčastnili. — Za zvláštní šetrnosť ke sboru a přízeň ke sbírkám musejním jmenoval sbor svými dopisujícími členy: A. Michela, ředitele knížecích továren v Hospozíně, Fr. Vomelu, učitele v Rakvicích na Moravě, V. Krombholze, statkáře v Malých Čičevicích, B. Štréra, prof. v Domažlicích, Frant. Legera účetního cukrovaru v Lužanech a P. Jana Káru, faráře v Loukovci u Svijan.

Širší sbor Matice české míval schůze pokaždé poslední úterý v měsíci (kromě prázdnin), i pojednávalo se tu o některých věcech z oboru linguistiky a literatury české.

Matice česká měla za rok 1887 příjmů 144.337 zl. 4 kr., vydání 37.153 zl. 77 kr., takže zbylo koncem roku 1887 107.183 zl. 27 kr.

Přehled jmění Musea samého poskytuje výtah z účtů za rok 1887. Příjem: 1. Aktivní zbytek z r. 1886 64.602 zl. 76 kr. 2. Úroky 3076 zl. 80 kr. 3. Příspěvky pp. členů 4344 zl. 75 kr. 4. Nájemné 6390 zl. 5 Příspěvek zemský 10.000 zl. 6. Vstupné při mimořádných návštěvách sbír. 476 zl. 90 kr. 7. Nově uložené kapitály 13.980 zl. 57 kr. 8. Splacené kapitály 11.600 zl. 9. Příjem rozličný 4822 zl. 81½ kr. Úhrnem 119.834 zl. 59½ kr. Vydání: 1. Stálé platy úředníkům, domovníkovi a sluhovi 11.615 zl. 49 kr. 2. Dohled v čas návštěv 398 zl. 5 kr. 3. Dotace sekcí 400 zl. 4. Vydání domovní 788 zl. 89 kr. 5. Tisk, kolky, potřeby kancelářské atd. 353 zl. 76½ kr. 6. Daně a pojistné 3631 zl. 56½ kr. 7. Pro knihovnu 1925 zl. 20 kr. 8. Pro sbírku zoolog. a palaeontolog. 965 zl. 62 kr. 9. Pro sbírku botanickou 535 zl. 4 kr. 10. Pro sbírku archaeolog. 21 zl. 50 kr. 11. Pro archiv a diplomatář 14 zl. 12. Pro sbírku numismatickou 481 zl. 13. Subvence Památkám archaeolog. komitétu pro přírodovědecký výzkum Čech a na výzkum archivu 1600 zl. 14. Pense 460 zl. 15. Povinnosti z odkazu Barrandova 1973 zl. 16 kr. 16. Výdaje mimořádné 741 zl. 90 kr. 17. Svatoboru úroky z uherských obligací vyvazovacích 244 zl. 12 kr. 18. Na uložení nového kapitálu aktivního 13.308 zl. 56 kr. 19. Na splacení aktivního kapitálu 11.600 zl. 20. Výdaj rozdílný 1700 zl. 25 kr. Úhrnem 52.758 zl. 11 kr.

Odečte-li se vydání od příjmů, zbylo koncem roku 1887 67.076 zl. 48½ kr. Fond Opicův k účelům botanickým činil koncem r. 1887 2848 zl. 51 kr. Fond Barrandův (k podpoře geologických výzkumův, zejmena v českém siluru) obnášel koncem r. 1887 6835 zl. 87 kr., ale úroky a dary vzrostl na 7862 zl. 17 kr. Svěřenská jistina k pokračování Barrandova díla: „Systéme silurien“: měla r. 1887 vydání 1905 zl. a zbylo jmění aktivního 240 zl. 96 kr. Účty musejní jakož i matiční za r. 1886 byly od p. t. pp. revisorů úplně schváleny.

Správní výbor uznávaje veliké zásluhy pokladního rady Dom. Macha, vyslovil mu opět za jeho vzorné, namáhavé a již více než po čtvrt století trvající bezplatné obstarávání pokladních záležitostí společnosti nejvřelejší díky.

Mohu, praví na konec jednatel, zprávu svou ukončiti výrokem, že sice minulý rok v celku náležel jen k letům normálním, že však naše museum v mnohých stránkách učinilo pokrok dosti potěšitelný.

Přírodovědecký sbor musea král. Českého

měl dne 7. března t. r. za předsednictví prof. dr. Ot. Feistmantla schůzi, ve které assistent Edvín Bayer předložil řadu lichenologických nálezů ze své cesty po Krkonoších. Zvláště zajímavé tvary lišejníkové poskytlo údolí jizerské, Studená a okolí labského vodopádu, výlucně horské druhy sbírány na Kozích Hřbetech a na Sněžce. Mnohé z nich svým zjevem a velikostí překvapují, jiné jsou druhy nebo odrůdy zcela nové. Výsledky tyto umožněny tím, že snahám p. přednášejícího dostalo se vydatné podpory se strany vrchního lesmistra na panství hrab. Harracha p. Ludv. Šmída, jakož i od pp. revírníků K. Sachera (ve Vítkovicích), J. Kinčla (v Bedřichově), Stejskala, Jenče, Charváta, p. Fukárka (ve Spindelmühlu) a starosty krausebaudského p. Erlebacha, jimž všem vzdává p. přednášející veřejné díky. Potom schválen účet loňské dotace sboru, podaný místopředsedou p. prof. dr. A. Fričem a přijaty návrhy prof. dr. K. Vrby na udělení subvence p. assistentovi Fr. Kováři k chemickému výzkumu tuhy a nerostů tuto provázejících z nových dolů u Tresného poblíž Moravské Olešnice a návrh prof. dr. A. Friče na udělení subvence p. MUC. B. Klikovi na cestu do Frankfurtu za účelem návštěvy sbírek Boettgerových a srovnání českých třetihorních měkkýšů s oněmi pánve Mohučské. Pan assistent J. Kafka podal pak zprávu o pokračování ve svém výzkumu českých rybníků roku loňského. Úkolem výzkumu bylo loni prozkoumati povšechně několik rybníků jihočeských v okolí Hluboké a provésti podrobný výzkum jednoho z nich s ohledem na změny, jež postupem letní doby od týdne k týdnu v životě a vývoji rybničné fauny se jeví, dále i s ohledem na změny, jež střídání teploty a počasí, dne a noci, větrů, výšky vody a p. okolností s sebou přináší. Úkol ten proveden tak, že v prvním směru ohledány rybníky Bezdrev, Zvoleňovský, Podhradský, Křivonoska, Návesný, Šnekl, Mydlovarský, Blanský, v druhém směru věnována výhradná pozornost rybníku Munickému. Pan přednášející uvedl pak některé výsledky biologicky neb hospodářsky zajímavých pozorování. Za velice nepříznivého počasí, jež loňského léta panovalo, byla práce výzkumní jen tím umožněna, že, díky vzácnému přispění vrchního ředitele p. Matase, se strany zesnulého knížete J. Ad. Schwarzenberga vedle volného sídla a pohodlné pracovny na zámku Ohradě poskytnata byla všestranná podpora i při všech pracích výzkumných, při čemž nemalá zásluha připadá též vrchnímu lesnímu p. J. Hojdarovi, správci musea na Ohradě, p. K. Hönigovi a správci rybníků p. V. Stichovi. Pan K. Hönig získal si v tom směru nových zásluh, že zejmena v zimě provedl sám některé obtížné práce, jichž k doplnění výzkumu rybníka Munického bylo potřebí. Všichni tito pánové zasluhují za horlivou podporu těchto snah veřejného uznání. Z nových přírodnin předloženy některé dary afrického cestovatele p. Vráze, jenž těchže opět celou řadu zaslal; tak vejce krokodila s vyvinutým zárodkem, dále obrovské Pentastomum, pavoukovitého to cizopasníka, jehož zárodky žijí v játrách hlodavců, dospělé zvíře pak v plicích jisté africké zmije; dvě pěkná hnízda snovače, jehož exemplář v lihu k nim jest připojen, mimo to řadu koster a koží, jež třeba ještě praeparovati. Pan Hlaváč, lékárník v Chocni, zaslal kus zkamenělého dřeva, jež nalezeno bylo v pevné opuce; obec Pražská darovala stoličku mamuta, nalezenou při stavbě opatrovny v Holešovicích; p. F. Perner v Labské Týnici zaslal petrefakty, jež vyskytly se v sypkém písku, za čerstva zapáchaly a nožem krájeti se daly; povaha jejich zdá se ukazovati na parohy jelení. Pánové Raušar a Nekvasil v Bělehradě zaslali sbírkám geologickým a palaeontologickým řadu zkamenělin třetihorních ze Slavonska a z Topčideru u Bělehradu, mimo to dvě zajímavé koule slepencové z Edenburku v Uhrách. Pan dr. Palacký daroval několik zkamenělin z triasu od St. Casiana a řadu měkkýšů z vrstev paloudinových ve Slavonsku. Pro sbírky vypracován praeparat Sipuncula, a k účelu studia třetihorních měkkýšů českých zakoupeno dílo Sandberger „Laud- und Süsswasser-conchylien der Vorwelt.“ Předložen posléz nový svazek dr. Friče studií z oboru křídového útvaru: „Teplické vrstvy.“

Královská Česká společnost nauk.

Dodatkem ku stránce 125. podáváme o sezení dne 5. prosince 1888 ještě tyto zprávy: Povoluje se 500 zl. podpory na vydání nového svazku sbírky, kterou vydává Dr. Herm. *Jireček* pod názvem Codex juris Bohemici; svazek ten bude obsahovati právní prameny z let 1307 až 1420, které se týkají správy veřejné. Dne 2. července 1884 Společnost vznesla na svého člena Dra. Josefa *Kalouska* úkol, aby napsal pragmatické dějiny práva agrárního a společenských poměrův obyvatelstva sedlského v Čechách od 16. věku až do nynějška, ku kterému účelu čestný člen J. J. kníže Jiří z Lobkovic věnoval 2000 zl.; po Kalouskově odůvodněné žádosti lhůta sepsání toho se prodlužuje do konce roku 1892.

* * *

Společnost má místností své v Praze, I., v Celetné ulici č. 20 nové. Tam se přijímají všeliké zásylky. V záležitostech knihovny i skladu úřaduje opatrovník knihovny Jiří *Wegner* ve společenské kanceláři všední dni od 4 do 5 hodin. S hlavním tajemníkem Drem. Jos. *Kalouskem* lze mluviti v jeho bytě v Praze, II., v Sokolské ulici čís. 6 nové denně mezi 2. a 3. hodinou.

* * *

V řádné schůzi, konané 5. dubna, bylo usneseno, přijati do tisku rozpravy O květeně českého cenomanu od Dra. Velenovského, a O rudistech od Dra. Počty. Ke sjezdu zoologickému, jenž se bude konati v Paříži v měsíci srpnu, odebéře se řádný člen prof. Dr. Antonín Frič jakožto delegát společnosti. Ježto došly již rozsudčí posudky o všech třech spisích, kteréž loni ucházely se o honorář z jubilejního fondu, jsou nyní konkurrenční spisy v kanceláři společnosti vyloženy a řádným členům přístupny; v měsíci květnu zvláštní schůze společnosti rozhodne o udělení honorářů. Poněvadž dopadla tříletá doba, na kterou byla roku 1886 zvolena kommisse k vydávání Archivu českého, byla tato kommisse nyní obnovena, a sice tak, že v ní budou jako dosud zasedati členové společnosti Tomek, Gindely, Emler, Kalousek, Jaromír Čelakovský, Goll a Rezek.

A. Třída historicko-filologická.

Dne 18. března Ferd. *Tadra* podává zprávu o rukopise národní knihovny v Římě „Epistolae S. pontificum, cardinalium, episcoporum, regum, principum etc. missae ad b. Joannem de Capistrano ord. Minorum“, z něhož 17 listů (poslaných Kapistranovi od krále Ladislava, kancléře Prokopa z Rabštejna, biskupa a kapitoly Olomoucké, Vratislavských, Brněnských a j. a týkajících se pobytu Kapistranova v zemích českých) k uveřejnění předkládá.

B. Třída mathematicko-přírodovědecká.

Prof. *Čelakovský* vykládal složení klásků velezajímavé brasilské trávy Streptochaeta spicata, kteréž se od úpravy klásků všech jiných trav podstatně liší a dozajista jako prastarý typus trav se jeví, který ostatní trávy se staršími řády, jako sítinovitými (Juncaceae) blíže spojuje, vrhaje zároveň nové světlo na některé temnější stránky morfologie klásků a květů trav vůbec. Klásek Streptochaety jest okvětý, započíná 5 malými, zubatými plévami, z nichž první 2. stranou nazad připadají, 3 následující v cyklu dle $^1/_3$ stojí; po páté plévě následuje s divergencí $^1/_2$ veliká osinatá plucha, v jejíchž paždí stojící květ, jenž jest pseudoterminální, započíná dvěma nazad stojícími pluškami, které v opačném směru po sobě jdou a se kryjí nežli plévy a plucha (z čehož právě souditi lze, že květ není původně konečný), nese pak 3četné okvětí, dva 3četné kruhy tyčinek, střídající se mezi sebou a okvětím a semeník 3hranný se 3 opět střídavými bliznami. Diagram celého květu, dle těchto výsledků obádání přednášejícího sestavený, různí se v některých podstatných věcech od starších diagramů Dölla a Hackela, kteréž dle výkladu přednášejícího nejsou úplně správné. Dále vychází z porovnání rodu

Streptochaeta s jinými travami na jevo, že tak zvané lodikule, malé to šupiny ve květu nejmnožších trav, když jsou v plném počtu 3 (u Stipy, Bambuscí) s okvětím Streptochaety dle postavení svého úplně se shodují, pročež též za okvětí považovány býti musí, čímž se vyvrací Hackelova nejnovější theorie, dle nížto by měly býti lodikule přeměnou dalších dvou plušek, takže by trávy byly původně bezokvětnými. Posléze vyložena ještě s nového hlediště pravá povaha semenníka trav, kterýž není, jak se namnoze za to má, dokonale jednolistý, nýbrž z tolika původních plodolistů složen, kolik nese blizen (2 neb 3), toliko v rodu Nardus s jedinou bliznou stal se úplně jednolistým.

* * *

Prof. Dr. *Palacký* předložil ukázky ze flory jihomarokkánské (coll. Ibrahim a Mardochée z Atlasu i Antiatlasu po caso Akka — hlavně z krajiny Tazerault v. 250 dr. det. Cosson). Jest rázu středomořského, a sice východní pustinné částky a hodí se do Flora Orientalis Bodniesovy — ačkoli nebylo nikdy spojení se středomořím. Pustinný ráz převládá i při bylinách alpinských a Upii silene oaensae Coss má dřevnatý kořen. Jižního tvaru není leda Acacia gumifera Willd. a Nidorella triloba dc. — scházejí Argania i Bucerosia, ona sbírka je z hor.

Dne 2. února. Prof. Dr. Ant. *Hansgirg* předložil delší projednání, v němž obsaženy jsou výsledky jeho během minulého roku (1888) provedeného zkoumání řas sladkovodních a bakterií saprofytických v Čechách rozšířených. Mimo četná stanoviska v bližším okolí Pražském prozkoumal přednášející ve vzdálenějším okolí Pražském na řasy bohatý okrsek silurských skal, dále okolí Dušníka, Tachlovic, Nelahozevse, Veltrus a Senohrab blíže Mnichovic. Bohatou kořisť poskytly zvláště horské potůčky, prameny, vlhké skály, rokle, jeskyně a pod. v skalnatých údolích nad Solopisky blíže Černošic, u Karlíka blíže Dobřichovic, Hostína, Tetína a pod Kosnem blíže Berouna. Zde objeveny byly mimo jiné z Čech dosud neznámé řasy a ve vlhkých skalních slujích a sklepeních rozšířené bakterie jeskynní též některé nové řasy sladkovodní a bakterie, tak zejmena nový rod řas hnědých „Phaeodermatium“ a nový rod řas sinných „Daetylococcopsis“.

V Polabí prozkoumáno bylo okolí Lysé, Dolních Beřkovic, Libochova, Oustí nad Labem a Povel; ve východních Čechách okolí Rožďalovic, Kopidlna a Jičína; pod Krušnými Horami okolí Telnice, Bünaburka, Liptic blíže Duchcova, dále okolí Libochovic a Čížkovic blíže Lovosic; v jižních Čechách okolí Benešova, Tábora, Soběslavi, Počátek, Jindřichova Hradce a Kamenného Újezda blíže Budějovic.

Počet druhů řas, jež přednášející dosud pro Čechy byl zjistil, vzrostl na 1156, z nichž jest 12 řas rudých (Phodophyceae), 6 řas hnědých (Phaeophyceae), 647 řas zelených (Chlorophyceae) a 491 řas sinných (Cyanophyceae). Počet nových rodů, druhů a variet, jež přednášející v Čechách byl objevil a z věčší části již uveřejnil, vzrostl o 35.

Co se pak výzkumu saprofytických bakterií týče, zkoumal přednášející nejen ty, jež v přírodě volné v stojatých a tekoucích vodách v Čechách rozšířeny jsou, nébrž i ty, jež v podzemních starých sklepích, ve velkých jeskyních a skalních slujích se vyskytují. Z těchto dosud málo prozkoumaných míst popsal přednášející mimo nový rod „Mycotheu“ též větší počet nových druhů a variet bakterií saprofytických, jichž dosud 49 druhů a odrůd v Čechách rozšířených jím zjištěno bylo.

Dne 22. března. Univ. lektor K. *Stecker* řešil otázky: 1. V čem záleží konsonance a dissonance intervalů a akordů? a 2. Je-li temperatura akustická oprávněna býti podkladem hudební praxe i theorie? Vzhledem k otázce první podává kritiku různých theorií, srovnává názory Helmholtzovy, Machovy, Oettingerovy, Riemannovy, Hostinského, Lippsovy a j. Vyslovuje námitky a pochybnosti hlavně proti theorii „zastupování zvuků“. Vývody své shrnuje v ten smysl, že theorie Helmholtzova, byť nevyčerpávala předmět úplně, stojí přece podnes daleko výše než theorie ostatní, jež nejsou ve mnohém ohledě ani důsledny ani náležitě

odůvodněny. Vzhledem k otázce druhé dovozuje, že bez rovnoměrné temperatury je naprostou nemožností, theorie pak, pokud zakládá se na ladění přirozeném, s celou důsledností nikdy nemůže je provésti, a že tudíž budoucnost v obou směrech náleží výhradně ladění temperovanému.

Dne 22. března. Prof. Dr. F. J. *Studnička* vyložil všeobecný způsob, jakým se přechází přímo od převratné rovnice stupně 2n-tého k rovnici stupně n-tého, a uvedl příslušné tři k tomu sloužící vzorce independentní.

Dne 12. dubna. Prof. Dr. O. *Feistmantel* přednášel o zajímavém nálezu *dvouděložných* rostlin v útvaru Potomac v S. Americe (v Marylandu, ve Virginii a v S. Karolině). Útvar ten, dle všeobecného rázu fossilní flory, odpovídá *wealdskému* útvaru (t. j. vrstvám mezi jurským a křídovým útv.); zbytky obratlovců, v něm se vyskytující, nasvědčují, dle prof. Marshe stáří *jurskému*, takže bychom v útvaru Potomac měli nejstarší známé zbytky Dikotyledonů. Lonského roku podal prof. L. Ward, ve Washingtoně, rozbor celé flory toho útvaru, na základě rukopisu k dílu, které připravil k uveřejnění p. prof. Wm. M. Fontainem (na University of Virginia, Va) a jež opatřeno bude 174 tabulemi vyobrazení Pan L. Ward ale ve svém rozboru dotyčné dvouděložné rostliny nejmenoval, pročež se přednášející obrátil k p. prof. Fontaineovu písemně, žádaje ho o některé udeje ohledně těchto zajímavých Dikotyledonů. Té prosbě prof. Fontaine co nejochotněji vyhověl, a poslal nejen seznam rodů dikotyledonních, nýbrž i poznámky ohledně útvaru a o rozšíření těch rodů; rodů jest 29 (19 nových) a druhů 75 (všech nových). Velká část těch rodů jsou *typy archaické*, t. j. asi takové, jaké se daly v takovém útvaru očekávati. — Nebude nám nyní více připadati objevení se dikotyledonů v cenomanu náhlé neb nepřirozené.

Personalie.

Josef *Stupecký* stal se řádným professorem rakouského občanského a horního práva na české universitě v Praze. V osmou třídu hodnostní povýšeni byli professoři: Fulg. *Ledvinka*, Václav *Mourek*, Jan *Slavík*, Fr. *Žlábek* na c. k. akad. gymnasiu v Praze; B. *Bauše*, Fr. *Šembera*, na c. k. gymnasii v Truhlářské ulici v Praze; Ed. *Syřínek*, Jos. *Šebesta* na c. k. gymnasii na Spálené ulici v Praze; M. *Procházka*, G. *Vostrý* na c. k. českém gymnasii v Budějovicích; Ig. *Mikenda* na c. k. gymnasii v Mladé Boleslavi; Fr. *Sobek* na c. k. gymnasii v Chrudími; A. *Zuvač* na c. k. střední škole v Kutné Hoře; Jan *Červenka* na c. k. gymn. v Hradci Králové; Dr. Jos. *Novák* na c. k. gymn. v Jindřichově Hradci; B. *Ardelt* na c. k. gymn. v Písku; Fr. *Hromádko* na c. k. střední škole v Táboře; Č. *Jarolímek*, D. *Ryšavý* na c. k. česk. reálce v Praze; Jos. *Škoda* na c. k. české reálce v Karlíně; Fr. *Šimek* na paedagogiu v Soběslavi; Fr. *Rosický*, ředitel ob. gymnasia v Roudnici, jmenován ředitelem c. k. gymnasia v Chrudimi. Dle carského úkazu ze dne 28. prosince m. r. vyznamenáni byli tito krajané naši na Rusi za své zásluhy o zvelebení ruského školství: rytířským řádem sv. Anny druhé třídy Jan Matyáš *Haspl*, státní rada a ředitel gymnasia v Ananěvě; rytířským řádem sv. Anny třetí třídy: státní rada Jos. Bart. *Richter* (Moravan), inspektor gymnasia v Orenburgu; státní rada Arnošt Feod. *Vlašimský*, professor Vvedenského gymnasia v Petrohradě; kolležský rada Dr. Jan V. *Netušil*, řádný professor na universitě Charkovské; kolležský rada J. *Divíšek*, gymn. prof. v Novgorodě Séverském a dvorní rada Jan *Kejzlar*, gymn. professor v Nikolajevě. Rytířským řádem sv. Stanislava třetí třídy vyznamenán byl kolležský rada Karel V. *Šifalda*, gymnasijní professor v Kaluze.

Fr. Prusík, redaktor a vydavatel. — F. Šimáček, knihtiskárna.

KNIHY.

V administraci Kroka lze dostati:

Příspěvky k nauce o tvoření kmenův ve slovanštině a zvláště v češtině. Píše *Fr. Prusík.* Cena 30 kr.

O comparativě ve slovanštině. Píše *Fr. Prusík.* Cena 20 kr.

Hledáme za slušnou cenu (neb na výměnu) těchto děl:

Časopis českého Musea 1827—1841.
Shakespearův Jindřich VI., díl I. Přel. J. Malý.

Redakce.

I. a II. ročník Kroka lze dostati po 2 zl. 50 kr.; jednotlivé sešity (pokud nejsou rozebrány) ročníku I. po 40 kr., II. po 30 kr.

KROK,

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA,

vychází **1. dne každého měsíce** (mimo srpen a září) v sešitech trojarchových.

Předplácí se ročně (i se zásylkou) v Rakousko-Uhersku 3 zl., v cizině 3 zl. 50 kr. (= 7 marek = 7 šil. = 8 fr. 75 cent. = 3 rub. 50 kop.); studujícím středních a vysokých škol jest předplatné sníženo na 2 zl. 50 kr. Jednotlivý sešit stojí 40 kr., pro studující 30 kr.

By se doručování *peněžních zásylek z ciziny* nezdržovalo, žádá redaktor (co vydavatel) pp. zasýlatelův, by buď jmeno jeho na adresse připojovali neb raději zásylky pouze na jeho jmeno adressovali.

Rukopisy se nevracejí, leč si toho kdo výslovně vyžádá při zásylce.

Reklamaci lze činiti toliko do 14. dne po vydání sešitu.

Redakce i administrace „Kroka" jest v Praze, v Bartolomějské ulici čís. 4.

Tiskem **F. Šimáčka** v Praze.

ROČNÍK III. SEŠIT 6.

KROK.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA.

REDAKTOR:

FRANT. XAV. PRUSÍK,
prof. c. k. akad. gymnasia.

HLAVNÍ SPOLUPRACOVNÍCI:

BOHUMIL BAUŠE,
řed. c. k. vyšš. gymn. v Truhlářské ulici.

Dr. **PETR DURDÍK,**
prof. městské střední školy, docent české university.

P. JAN HULAKOVSKÝ,
prof. c. k. čes. reál. gymn. Smíchovského.

Dr. **VÁCSLAV MOUREK,**
mimořádný profesor české university.

JAN SLAVÍK,
prof. c. k. akad. gymn., přikázán k službě v c. k. ministerstvě učby.

JOSEF ŠKODA,
prof. c. k. české reálky Karlinské.

V PRAZE 1889.

Vydáno 1. června 1889.

Každé předplatné na Krok, jež nás dojde, stvrzujeme při přištím sešitě zvláštním lístkem. Těch P. T. pp. odběratelův Kroku, od nichž nás předplatné dosud nedošlo, slušně žádáme za brzké jeho zaslání. **Administrace.**

Pro zevrubnou evidenci personalií žádáme všech pp. údův professorských sborův **obecních** škol středních i pp. supplentův a zkušebních kandidátův státních škol středních, by nám ráčili oznamovati každou osobní změnu ve svém úřadě. Redakce.

OBSAH.

ROZPRAVY.

Česká Alexandreida a prameny její.

Uvažuje *Fr. Prusík.*

(Pokračování.)

„*Jsi Neptalabovo plémě!*“
Mniece viec **tak**, nezvolé mě
králem pro takú **nezrodu.**“...
To mluvieše hrozně lkaje,
na svú žalost zpomínaje,
jakšto lvový štěnec právě,
jenž ještě nenie na stavě
a jenž ještě netvrd v nohy,
ni mu došel súbek mnohý,
uzře někde stádo volóv,
pochce k nim s hory dolóv;
však nemoha té moci jmieti,
stana i počne tam chtieti,
coš neskoná, na něž miení,
však *to pokáže v svém chtění.*
V. 176—193.

Z celého místa toho má Ulrich toliko toto:

er merkte wol des knappen nôt,
dasz er mit gedanken ranc,
dasz in sîn kriegesz herze twanc.
er was in trûrigem muote.
1332—5.

O Neptânabovi pak už dříve rozvláčně vypravoval i podrobnosti rozličné.

„. . . . . Semperne putabor
Nectanabi proles? Ut **degener** arguar absit!“
Haec ait, haec secum dictanti corde perorat.
Qualiter Hyrcanis cum forte *leunculus* arvis
cornibus elatis videt ire ad pabula cervos,
cui nondum totos descendit robur in armos,
nec pede firmus adhuc *nec dentibus asper* aduncis:
palpitat et vacuum ferit improba lingua palatum,
effunditque prius animo quam dente cruorem,
pigritiamque pedum *redimit* matura *voluntas.*
Gu. I, 46—55.

N[illegible]oj **obrové srdce** jmie[je]še,
k[illegible]*oli dětátko* bieše.
V. 307—8.

Ulrich té myšlenky nemá.

Tiro quidem, sed **corde gigas.** Gu. I, 197.

[illegible]

In nostro dubitas [illegible] *utrumque videbar.* Gu. I, 510

Vyuid, [illegible] z **kraje** [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
V. 903—906.

ô du starker Macedô,
du solt rehte merken mich.
[illegible] nimt lenger sime [illegible]!
der lande wîte du solt durchvarn
und der vinde wênic sparn.
du solt mine helfe hân,
die werlt wirt dir undertân,
dar zuo du erkorn bist.
wen du in solichem gewande sihs
als ich vor dir gecleidet bin,
der sol in dînem fride sîn.
5166—76.

Egredere, o Macedo fortissime, **finibus**, inquit,
o puer[illegible], omnemque possumdabo terram.
At si me tibi forte *velis* occurrere talem,
parce meis
Gu. I, 532—5.

Zatiem [illegible]
[illegible]
V. 903—4.

Sich bedâhte alsô der Asiân,
Alexandrô dem jungen man
einen brief er schriben *hiess*.
5481—3.

[illegible]

Interea a Dario, *ne nil fecisse videri possit*, *Alexandro* legatur *epistola* talis.

Ale na jakéž si době,
jež **slu(š)ie,** *poslal sem tobě:*
usdu, *měšec*, *mieč* **okrúhlý,**
je(n)ž obrovnán na vše uhly:
ten **sě** *tvým letóm* **podobá.**
V. 979—83.

dîner kintheit basz *fuocte*
cleinôt, dasz mîn milde hant,
Alexander, *dir hât gesant:*
biutel, phenninge,[1]) geisel, *den bal*
dîn kintheit noch uoben sal.
5534—8.

Quaeque tuae potius aetati **congrua** *misi*
lora tibi **teretemque** *pilam forulós*que capaces.
Gu. I. 26—7.

Tak některá *domovnice*
s jitra přečte své *ovčice*,
aby past(ý)ř též(e) přihnal
ovčice, jež v stádo vyhnal;
ale mnohá, ne vše přidú
ovčice, jež v stádo výdú:
některá snad (s) skály spadne
a některú *vlk* popadne.
V. 1112—19.

er tet als der *wîse man*, *(!)*
der sîne *schefel* überal
ûsz und în trîbet mit der zal,
die er niht gerne verliuset
und ungerne schaden kiuset:
ob ir ein boeser hirte phliget,
an dem gnuoc schaden liget;
bî dem der *wolf* sie bücket
und in sîn heimelich zücket.
5814—22.

Sic ubi balantes ad pascua veris iturae,
ut totidem reddat pastor, quot fundit ovile,
mane novo numerantur oves, quas auxia sortis,
ne minuat numerum *lupus* opilione sinistro,
capripedi fauno commendat sedula *Baucis*.
Gu. II, 59—63.[2])

Král Macedo.....,
že *tak maje lidí málo*,
avšak sě mu to dostalo,
jež *pobi* ty vše(cky) voje.
V. 1132. 1136—8.

Ulrich místa toho nemá, nýbrž rozvláčné líčení boje pod pěti vůdci: 5828 až 5878.

Quos *licet inferior numero* sed fortior armis
fudit Alexander.
Gu. II, 67—8.

Hnav *doby* jednoho města,
jež(to) *Sardiš i dnes slove.*
To s jedné strany oplove
Sagariuš, silná řeka,
s druhé sě s ní moře stiekú.
V. 1145—9.

gegen Sardîn Alexander fuor,
Gwalthers getihte mir sô swuor.
die stat wunneclîchen lac,
gegen der er dâ strîtes phlac.
zwischen den meren beiden
was Sardîn veste bescheiden:
von einem mer in dasz ander vlôsz (!)
ein waszszer, des ouch die stat genôsz:
gnuoc liuten ist esz dort bekant,
Sangâr ist esz noch genant.
die stat phlac rîches hordes,

[1]) Srv. Julii Valerii Res gestae Alexandri Macedonis I, 37: Ad quam rem habenam scythicam tibi et pilam loculosque *cum aureis* misi atd. I, 47: *loculos auri refertos.*
[2]) Dle vydání F. A. V. Müldenerova v Lipště 1863.

die alten nanten sie Kordes.
bî Elles ponticum dem mer
lac Alexander mit her.
Sardîn gewan er mit gewalt.
5879—93.

. . . . . *expugnatamque* suorum
viribus intravit Midae praedivitis aulam,
Gordium veteres, *Sardim dixere moderni.*
Hic Asiam refluis undarum incursibus artant
faucibus angustis gemini confinia ponti:
hic ab utroque *mari* distans *Sangarius* aeque [1])
littoribus tamen *alterius communicat undas.*
Gu. II, 68—74.

A tu biechu **kola dávná,**
tak chytrá i tak úpravná,
jakž jich *nikte nemožéše*
rozebrati ni umieše.
V tom ti lidé miechu vieru,
ktož by poznal jich rozběru,[2])
že té země králem bude
i to, což chtě, to dobude.
Ta byl ustavil král *Mida.*
Tehdy Alexander vnida,
ohledav kola i **vzdviže,**
vzpodejma i pustí níže;
točiv jimi sěm i tamo:
„Nic mi," věce, „jest v nich známo.
Co věčého třěba trudu?
Jakž mohu, tak jich dobudu."
Výma meč, počen ot vrchu,
rostě kola, až vše prchú.
V. 1150—67.

Alexander kam gegangen
in den tempel; dâ vant er hangen
ein *knoten an einem ricke* (*!*)
von seltsaenem stricke,
als des ein wîssage hete erdâht,
der in mit kunst dar hete brâht.
den knoten er dicke besach,
dâ bî ein schrift im verjach,
wes hant den knoten lôste,
dass der wurde der hôste
und vogt aller lande.
nû traht er manger hande,
wasz im dâ zuo tohte,
dasz er den knoten loesen mohte.
der stric im wol behagte.
sînen fürsten er sagte,
er sprach: „râtent mir dar zuo,
wie ich den stric ûf getuo."
den er dicke *umbe kêrte,*
sorge sich an im mêrte.
aber sprach Alexander:
„ist niht einess als dass ander,
wirt er von mînem swerte entrant,
als ob ich in lôste mit der hant?"
dâ mit dass swert er ructe,
mit vollem slage dructe
er den knoten, dasz er zerfuor,
dâ bleip niht hangen wan die snuor (!).
5905—32.

Hic Jovis in templo *Midae patris* alta coruscant
plaustra iugumque **vetus** Asiae fatale: sed eius
funibus inter se coëuntibus *arte latenti*
complosisque iterum spatioso tempore *nemo*
vel reperire caput *poterat* vel *solvere* nodos.
Certa fides urbis, ita disposuisse tenacem
fatorum seriem, *qui* vincula *solveret*, *illum*
regno totius Asiae debere potiri.

[1]) Ostatně i Gu. zde věc zmátl, kdežto Curtius 3, 1, 10 dí: Gordium nomen est urbi, quam Sangarius amnis interfluit, pari intervallo Pontico et Cilico mari *distantem.*
[2]) Rkp rozměru.

Movit Alexandrum supplendi fata cupido
extollensque iugum nexus dissolvere tentat;
luctatusque brevi, cum se contendere frustra
conspicit, adstantes ne triste reverberet omen:
„Quid differt," inquit, „socii, *qua scilicet arte*
quove modo tacitae pateant aenigmata sortis?"
Dixit et *arrepto* nodos *mucrone resolvit*,
unde vel elusit sortem vel forte reclusit.

Gu. II, 75—90.

Nad vosem pro letní zparu,
proti slunečnému varu
orlice **bě po\ěšena,**
jež bieš(e) chytře **vymyšlena,**
aby pod ní horkost stydla.
Ta jmějéše zlatá křídla.
V. 1245—50.

ob im ein ar swebte
zerbreitet als er lebte,
der ouch *erlûht von golde.*
Der ar dem fürsten solde
schirm vor sunne bieten.
6165—9.

Desuper ardentis fervorem temperat aestus
fictilis *aurata* **pendens** *Jovis* armiger *ala.*

Gu. II, 118—9.

Za tiem lehčejší lid příde,
jenž množstvem **z čísla vynide.**
V. 1279—80.

dar nâch in ringem harnasch kam
der schar der hûfe *die sal benam,*
nieman sie kunde erahten.
6235—7.

Ultima procedit levis armatura virorum
excedens numerum. Gu. II, 137—8.

Slyšte, vece, čstní otčíci,
všie šlechty **předší(e) dědici!**
každý vás svú šlechtu vzvěda
vzpoměň sě na svého děda,
z kakého's pošel poroda:
nenie tak tvrda příhoda,
by té nemohl podržeti,
chceš-li svú šlechtu pomněti.
Kak jest *spáčiti* dóstojna,
jež sě nynie děje *vojna,*
kdežto jest sluha vz hospodu?
Vniž mladý zvěř plove vz vodu,
neb i posléz vezme škodu,
takéž *to blásnivé robě*
jež mě vzbúz(uj)ie proti sobě,
na něhož nalehu tako,
jakž mne nesbude nikako . . .
i vás každý div sě tomu,
když se kto příečí komu,
jehož sú sě mocní králi
i mocná kniežata báli.
Vzpoměňtež, že ste svobodni
a tito *hostíe* nehodní
již sú porobeni vámi.
Pomyslte na to sami

gedenket, helde, dar an
dasz iu Fortûna saelden gan,
die an dem Kriechen ist ersterbet.
manheit ûf uns *erbet,*
die unser veter nâch in lieszen,
die ouch fürsten hieszen . . .
lernet in strîte prîs bejagen.
7069—74.7079.

pro svú *čest* i také pro mě:
ač ny svú mocí *polomíe*,
čest i *zbožíe* potratíme,
jakž sě víec neopravíme.
V. 1299—1315. 1318—29.

Heredes superum Persae, gens unica bello,
cui genus a prisci descendit origine Beli . . .
solvite corda metu: pudor est *pugnamque vocari*
dedecet, **in dominum cum servus abutitur armis** . . .
Spurius ille puer . . . .
. . . . *casus ruit improvisus in omnes* . . .
Proh pudor! in rerum dominos, quibus omne metallum
servit, servi inopes pauci sine viribus audent? . . .
Ergo agite, o proceres, patrium revocare vigorem,
pro patria stare et patriae titulis et *honori*
invigilare decet, ne pauper et *advena* victor
conculcet pedibus *terram* et monumenta priorum.
Gu. II, 325 26. 239—30. 333. 335. 340—41. 354—7.

On tak *ještě mluvě* stojí,
až přiteče z řěckých vojí
(posel) a pravě [ty] noviny,
že již (vše) *řěčské* hrdiny
(s) svým králem i svú vší *mocí*
za sě běžíe [i] dnem i nocí
kromě cesty v hory, *skály*.
By křik u vojíech nemalý,
aude sě všickni *veselé*
a koně přidati velé.
A jakž jim koní přidachú
a **přěs řěku sě přěbrachu,**
kromě rozmyšlenie všeho,
netbajíc na krále svého,
což mohú vybósti z koní,
to **bez cesty** každý honí
chtě po nich *prve utéci*,
mniece, by běželi Řěci.
Kam tvá, králi, **moc** *pospiechá*,
kdež ti nebude do smiecha?
kam tam nevěhlasně běžíš?
kamo takú **zbroji** stěžíš?
za *mníš*, by tam utěžal?
za mníš, ž[e] by přěd tobú běžal,
jehož jest jediná péče,
by ty nezbyl jeho meče?
V. 1346—71.

Dasz volc nam sîner worte war.
nû seht, dô kam geschiffet dar
ein wartmann, als man in jagte.
den fürsten überal er sagte
dasz Alexander vaste *vlüge*
und wider gegen dem mer züge.
er saehe in mit sînen scharn
berc und tal unsitlich varn,
als ob er ninder trûwet genesen.
Darîus sprach „welt ir noch wesen
in dem gelouben, als ich iu sagt,
dasz Alexander waere verzagt?
die fürsten sich rotierten,
ir volc sie partierten.
ietslîcher jach im waere gâch
Alexandrô ze jagen nâch.
ô wê, nû waenen die Persân
dasz sie vliehe dirre man,
dasz er zwâr niht entuot.
er hât gegen strîte sô vesten muot,
dar umbe er wil ersterben,
ê dasz er wolt erwerben
dasz man in nante einen zagen.
jâ wil er noch die Darîân jagen.
7109—7132.

Plura locuturo celeri pede nuntius affert
deseruisse locum *Graecos* pavidasque *cohortes*
consuluisse fugae, iam per compendia saltus
ad pelagus rapuisse gradum perque ardua *rupis*
praecipitasse viam: mollem sic principis aurem
pascit adulator, fluitat percussus inani
laetitia domnatque moras: exercitus ergo

flumine transmisso per saxa, per **invia** raptim
quaerit iter profugumque parat *praevertere* regem.
Quo *ruitis*, peritura **manus**? iuvenemne *putatis*
invictum fugere hunc, qui quovis crimine credit
turpius esse fugam, *qui ne fugiatis* inertes
hoc solum metuit? Gu. II, 372—84.

(Pokračování.)

O vyučování náboženství na nižším gymnasii

pojednává *J. E. Hulakovský.*

(Dokončení.)

Že pak žáci na nižším gymnasiu v I. třídě katechismu se nenaučí, naučiti ani nemohou, dotvrzuje jediný pohled do učebné knihy. Učebnice pro primu jsou pouhé synopse, udávajíce jen látku, která se probírati má, a zdaž se probéře? zdaž se probrati může? I v nejstručnějším obsahu jest to nemožno. Toho opět dokazuje jednoduchý výpočet učebných hodin.

Těchto jest, odečteme-li svátky, celkem nejvýše 70. Prvních 5—6 hodin jest katecheta nucen věnovati tomu, aby učil žáky modlitbě, chování v kostele, v exhortě a zvláště přípravě ku sv. zpovědi, která hned na začátku školního roku se koná, a ku sv. přijímání. Neboť hned prvou hodinu nabývá přesvědčení, že někteří žáci nebyli u sv. přijímání, ano přihází se, že ten neb onen žák ještě ani u sv. zpovědi nebyl; dalšími otázkami přesvědčí se, že žákům mnoho schází k náležitému přijetí těchto svátostí; na př. neznají ani obecné zpovědi, ani vzbuzení lítosti a dobrého předsevzetí; z nejchoulostivějších věcí jest zpytování svědomí, opisujíť ze zrcadla zpovědního, nebyvše naváděni učiti se zpytovati sami sebe. Nezbývá tedy nic jiného, nežli hned prvé hodiny věnovati jim ku přípravě. Jest to ovšem málo, ale katecheta jest nucen časem skrbiti. Počítejme jen:

1.	Příprava ku zpovědi	6 hod.
2.	O náboženství, o Písmě sv. a tradici, o pravidle víry, tedy úvod	2 „
3.	Apoštolské vyznání víry nebo-li 12 článků víry; není možno, aby se jeden článek probral za hodinu, při nejmenším dvě hodiny, tedy	24 „
4.	Desatero Božích přikázání a patero přikázání církevních při největším spěchu	15 „
5.	O mši sv. a sv. svátostech	10 „
6.	Modlitba Páně, pozdravení andělské, odpolední pobožnosti . .	6 „
7.	O křesťanské spravedlnosti	6 „
8.	Katecheta jest povinen každou hodinu žáky zkoušeti, aby aspoň jednou za měsíc byl žák zkoušen, proto že musí se znamenati známka do katalogu. Při čtyřiceti žácích ve třídě musí aspoň 20—25 minut každé hodiny zkoušeti, což dělá ročně	15 „
	úhrnem . .	84 hod.,

což tedy vykazuje o 14 hodin více, než vůbec času předmětu tomu popřáno jest.

Jak tudy jest katechetovi postupovati rychle; nesmí se ohlížeti, zda-li ten neb onen žák učivo dobře pochopil čili nic; zda si je osvojil a je zažil. Látka musí býti v určitý čas probrána, vyložená synopse se kontroluje ředitelem; katecheta nesmí se pozdržeti ani minuty, stále je hnán jen ku předu, jinak předepsaného pensa nevystihne a to by bylo mu ve zlé vykládáno.

Proto také nesmí se zdržovati s opakováním a přece jest „repetitio mater studiorum“.

Tak nám vykazuje nynější osnova pro primu úkol, s nějž nejsme, totiž ani učitel ani žáci. Jak chatrně tu vypadají vědomosti žáků, lze se snadno při takovém chvatu domysliti, třebas i katalog vykazoval dosti „výborných“. A přece naše doba vyžaduje důkladnější znalosti náboženské při studující mládeži. Na místě nezáživných úlomků vědy a systemu podejme jí zdravý chléb sv. víry; postarejme se o to všemi prostředky, aby jej zažila, aby jí přešel v krev a maso, aby totiž víru nejen znala, uměla, ale také dle ní žila.

Má-li se tak státi, nesmí býti katecheta a s ním mládež v neustálém spěchu, bez oddechu, bez odpočinku; tu třeba jest volného času a chvíle utěšené. A takovou utěšenou chvílí má mládeži studující býti každá hodina náboženská; mládež má se na takovou hodinu těšiti, pak se bude i ráda učiti, pak i jiného u ní doděláme se prospěchu. Ale při nynějším spěchu, při „vykázaném pochodu“ nemá ani učitel ani učeň veliké radosti.

Budiž tedy popřáno oběma náležitého času a hodiny náboženské budou vypadati jinak. Katecheta bude dbáti o to, aby hned v prvých hodinách nebylo mu mnoho ukládati, by si hned žáky neodrazil, nýbrž hleděti, aby svou shovívavostí, svou ochotou získal si důvěru nových žáků. Tito rádi se na to, na ono dotazují; třeba to byly otázky malicherné, nezakřikuj žáků, buď k nim náchylen. „Nechte maličkých přijíti ke mně,“ to slovo Páně měj stále na paměti a budeš vlídným, shovívavým, laskavým. Jen tak získá si učitel důvěru žákův a důvěra brzy se promění v lásku; láska pak k osobě přenáší se na předmět samý. Z počátku zvláště pokračuj jen pomalu, ani v jedné lekci jich nepřetěžuj, vždyť v jiných předmětech tolik jest pro ně nového, že veškera mysl jejich jest tím zaujata, nepřidávejme té novoty více. Výklady buďtež jasny, slova srozumitelná; v našich učebnicích pro primány přicházejí hned na počátku slova: dogmatika, morálka, positivní a j., nač to? Výklady provázejme vždy zajímavými příklady z Písem sv., z dějin obecných a vlasteneckých zvlášť, ze života skutečného, přidejme přísloví, průpovědi, veršíky, jež si žáci snadno zapamatují a pro život zachovají.

Užívejme všech prostředků, kterými by se vyučování stalo žákům příjemným; tu jest to mapa, tu obraz, tu nákres, katecheta nesmí křídy šetřiti, aby žákům na tabuli leccos znázornil. To vše poutá nad míru jejich pozornost a zajímá mysl a vidí-li na katechetovi samém, jak jest zaujat pro svůj předmět, jak zanícen horlivostí a zápalem pro svatou věc, není možno, aby si nenaklonil srdce jejich. A získal-li srdce pro sebe, získal je i víře, které učí; slova jeho budou semenem, jež hluboké zapustí kořeny v půdě dobré a třeba pozdější věk bylinou z něho vzrostlou otřásal, přece ani největší bouře jí nezklátí a kořenů jejích nevyvrátí docela. A dejme tomu, že zlá doba zničí símě to, jen když dost malý kořínek zůstane, teplý paprslek doby příznivější je znovu oživí a od záhuby zachrání. Zkušenost dotvrzuje, že mnohý starý nevěrec upomínkou na své mládí, na učitele a školu, na svou víru v dětství obrácen byl opět na víru. Víra jest osten, proti němu marně se vzpírá srdce nevěřící, vždy a vždy se mu vtírá svými upomínkami a věčně pravdivé jest slovo sv. Augustina: „Srdce nepokojno jest, dokud nespočine v Bohu.“

Ovšem podotknouti sluší, že nevisí vše na dobré vůli katechetově, často naskytují se mu mnohé překážky. Tak znám jest mi případ, kde katechetovi bylo odstraniti ze školy mapu Kiepertovu k vysvětlení biblické dějepravy proto, že mapa ta není schválena a i jiné pomůcky, proto že neměly čísla kabinetního a byly pouze privátním majetkem katechetovým. Než všude se tak neděje.

Má-li tedy katecheta pokračovati při vyučování tak, jak tuto naznačeno, arci jen v rysech obecných, potřebuje k tomu času a opět času. Aby ho nabyl, nezbývá nic jiného, než rozděliti katechismus na všecky čtyři třídy, jak to již i jinde mají, na př. v Bavořích, a jak se o to i rakouští katechetové zasazují.

Ku konci podáváme návrh, jak by se asi látka rozvrhnouti mohla.

Prima.

O víře: *a*) potřeba víry, *b*) vlastnosti víry. — Apoštolské vyznání víry: I. článek: o Bohu, Jeho podstatě a vlastnostech; o nejsvětější Trojici; o stvoření, řízení, zachování světa; o Božské prozřetelnosti; o andělích; o lidech (při tom biblická dějeprava až k Abrahamovi). Příprava na Vykupitele. (Biblická dějeprava Starého zákona.) II. článek — VIII. čl. víry: Život Pána Ježíše Krista až do na nebe vstoupení. (Biblická dějeprava Nového zákona.) VIII. článek. IX. článek: o církvi (krátce). (Biblická dějeprava: čas apoštolský.) X—XII. článek.

Secunda:

O zákoně Božím vůbec: 1. O lásce k Bohu, k bližnímu a k sobě samému; 2. o lásce k nepříteli; 3. o skutcích milosrdenství. — O zákoně Božím zvlášť: *a*) desatero Boží; *b*) patero přikázání církevních; *d*) o přestupování zákona Božího nebo-li o hříchu; *e*) o ctnosti; *f*) o křesťanské dokonalosti.

Tertia.

O prostředcích ku spasení: 1. o milosti: *a*) potřeba, *b*) spolupůsobení; 2. o posvěcení našem: *a*) podstata, *b*) ospravedlnění; 3. o dobrých skutcích: *a*) záslužnosť, *b*) povinnosť. — O sv. svátostech vůbec; o sv. svátostech zvlášť (liturgika): 1. Křesť. 2. Biřmování. 3. Nejsvětější svátosť oltářní: *a*) přislíbení, *b*) ustanovení, *c*) o pravdivé, skutečné, podstatné přítomnosti Kristově v této svátosti, *d*) uctění (Boží Tělo), *e*) o mši svaté, *f*) o přijímání této svátosti. 4. Pokání: *a*) prvotní kázeň, *b*) nynější (částky pokání), *c*) odpustky. 5. Poslední pomazání. 6. Svěcení kněžstva: *a*) o hierarchii, *b*) o řádech duchovních. 7. Stav manželský. O svátostinách; o modlitbě vůbec; o církevních modlitbách zvlášť.

Quarta.

O církvi, o slavnostech a dějinách církve: 1. O založení církve (Cesty sv. Petra a Pavla); 2. o primatu; 3. o neomylnosti a samospasitelnosti církve; 4. o učitelském úřadě: *a*) o autoritě u výkladu Písma a v příčině víry a mravů; *b*) o Písmě sv. a tradici (něco z patristiky); *c*) o sněmích církevních a synodách (obecně); *d*) o známkách pravé církve; *e*) o údech církve a obcování svatých. — O slavnostech: 1. O místech posvátných a věcech k nim příslušících; 2. o dobách církevních. — O dějinách církevních (jen přehledně).

Tím by se žáku nižšího gymnasia podal zaokrouhlený celek všeho toho, co pak ve vyšším gymnasiu se důkladněji probírá a tento fond dostačil by těm, kteří z nižšího gymnasia vystupují, a těch jest věčšina; pro ty pak, kteří postupují, měl by aspoň výhodu, že by přinesli mnoho s sebou do vyššího gymnasia, jež by sloužilo za dobrý podklad toho, co se tam z apologetiky, z dogmatiky, morálky a z dějin církevních probírá a věcšího rozšíření a prohloubání dochází; tak by sobě ušetřili nesnází, s kterými nyní mnohým zápasiti jest, a nezřídka bývá jim příčinou, že se sotva mohou dočekati chvíle, kde budou všeho učení náboženství a s ním spojených výkonů prosti.

Homerica.

Vykládá *V. J. Petr.*

2. *Διοτρεφής, διιπετής.*

U Hēsychia s. v. *διοτρεφής* čteme jako výklad k Iliad. I, 196 *ἔχθιστος δέ μοί ἐσσι διοτρεφέων βασιλήων* tato slova: *ἐκ τοῦ Διὸς ἑλκόντων τὸ γένος*, dle čehož znamenalo by *διοτρεφής* tolik co *διογενής*, t. j. rozený Diem, vedoucí původ od Dia. Dle Svidy *διοτρεφής* znamená *ὑπὸ Διὸς τεθραμμένος*, Diem odkojený, odchovaný. Tento název mají u Homéra věcšinou knížata a vůdci Řekův, jimž dobře sluší, poněvadž jsou božského původu. Avšak dává se i lidem, jako Odyss. V, 378 *ἀνθρώποισι διοτρεφέεσι*, ano i řekám, jako Skamandru Iliad. XXI, 223 *Σκάμανδρε διοτρεφές*. V posledním případě ovšem Skamandrem může rozuměn býti bůh řeky, k němuž se dobře hodí epitheton *διοτρεφής* s významem „Diem rozený, Diem odkojený“. Nikterak však nehodí se tento význam k lidem, kteří též nazývají se *διοτρεφεῖς*. Proto nemůže uvedený význam býti pravým a musí vyjadřovati ponětí jiné, obšírnější, jež označovalo by vlastnosť nějakou, která knížatům i lidem jest společna.

Druhá část našeho slova *-τρεφής* zjevně pochází od slovesa *τρέφειν*, živiti, krmiti, kojiti, odchovati; že by však prvá část *διο-* pocházela od jmena nejvyššího boha Dia, o tom můžeme pochybovati. Předně očekávali bychom spíše tvar *δ︎ιι-τρεφής* než *διο-τρεφής*, a za druhé kdyby i to bylo možné, nelze si mysliti, aby vlastní jmeno jako název nejvyššího boha mohlo býti částí jakékoli složeniny. Ovšem existují výrazy *Διόςκοροι*, *Διόςπολις*, *Δίιφιλος* a snad ještě jiné, avšak to jsou složeniny zdánlivé, poněvadž *Διός*, *Διί* jsou nepřímé pády jmena *Δίς* neb *Ζεύς*, z nichž prvý, gen. sing., znamená, že *Διόςκοροι* jsou *κόροι Διός* děti Diovy, že *Διόςπολις* jest *πόλις Διός* město Diovo, a druhý, dat. sing., že *Δίιφιλος* jest *φίλος Διί* Diu mil (jako Bohu-mil, lidu-mil). V ostatních složeninách, v nichž se dle běžného výkladu vyličuje Dij co osoba jednající, jako *Διόςδοτος* Diem daný, *Διος-* nemůže býti genitivem, poněvadž takový tvar neodpovídá významu slova. A není-li *Διος-* genitivem, nemá onen tvar nic společného s Diem a musí býti považován za skutečnou složeninu, jejíž prvou část tvoří jakýsi kmen *Διος-* a druhou *-δοτος*, a jejíž význam nemůže býti „Diem daný“. Sigmatický kmen na *ος*, podobný našemu *διος-*, t. j. *διϝ-ος-* nacházíme v *ἠώς*, lesb. *αὔως* dor. *ἀώς* (kmen. *αυ(σ)-ος-*) a *αἰδώς* (kmen *αἰδ-ος-*). Takové kmeny obyčejně mají v thématickém přídavku *ε* místo *ο*, jako *κλε(ϝ)-ες-* (*τὸ κλέ(ϝ)ος*), *γεν-ες-* (*τὸ γένος*) a pod. Očekávali bychom také *Διϝ-ες-* tedy *Δι(ϝ)-έσ-δοτος*, a to tím spíše, že kmen *δι(ϝ)ες-* zběžnější jest, než *δι(ϝ)ος-*, jak viděti jest z *εὐ-δι(ϝ)εσ-τάτη* (Hippokr.), *εὐ-διεινός* m. *εὐ-δι(ϝ)εν-νος*, *εὐ-δι(ϝ)εσ-νος* (Plat. legg. XI, 919, a). Stopy téhož kmene nacházíme v slově *διιπετής*, na př. v Iliad. XVII, 263: *ὡς δ' ὅτ' ἐπὶ προχοῇσι διιπετέος ποταμοῖο*, neb v Odyss. IV, 477: *πρίν γ' ὅτ' ἂν Αἰγύπτοιο, διιπετέος ποταμοῖο*, kde *διιπετέος* má dlouhé *ī* v druhé slabice od počátku. Kdyby *διῑ-*, t. j. *διϝῑ-* byl čistý kořen, poslední *ι* nemohlo by býti dlouhým, a proto musíme *ī* považovati za nový thématický element *ει*, jenž povstal z *εσι-*. Máme tedy vlastně *δι(ϝ)ε(σ)ι -πετής* (K. Z. IV, 320 R. Rödiger). Tentýž kmen nacházíme v lat. tvarech *Dies*-piter, ho-*dier*-nus m. ho-*dies*-nus, diēs m. *diēs*-s, gen. pl. *diēr*-um m, diēs-um, *diur*-nus m. *dios*-nus, inter-*dius* m. inter-dios etc., jichž kmeny dies-, dios- m. dives-, divos- se úplně shodují s řec. *διϝες-*, *διϝος-*.

Prozkoumejme, co znamenají ty kmeny? Kořen jich měl rozličnou podobu; on zněl buď co daiv-, neb diau-, neb div. Od daiv odvozuje se skrt. dēvás, zd. daêvas bůh, lat. deivos, dīvus, řec. *δῖϝος* m. *δειϝος*; od diau- skrt. djâus nebe, bůh nebe, lat. Diovis, řec *Ζεύς* m. *Δjευς*; od div skrt. divjás jasný, nebeský, divasas, divám den, lit. dëvas bůh, lat. bi-duum m. bi-divom.

deus m. dios (ital. dio), divos, dies m. divēs-s, ho-die m. ho-dive (kymr. hediw) etc., řec. *δίϝα* den, *εὐ-δί(ϝ)ᾱ* čistý vzduch, jasné nebe, *δί(ϝ)αλος, δε(ϝ)ελος, δῆλος, δε(ϝ)-ατο, δο-(ϝ)-ασσατο* zdálo se. Z toho následuje, že kmen *διϝ-ες-* chová v sobě ponětí o jasnu, světlu na obloze, o čistém vzduchu, nebi. Proto *διόςδοτος* (*αἴγλᾱ* Pind. Pyth. VIII, 136) znamená „od jasna na obloze pocházející, nebem daný" (třpyt), a *διιπετής* (*ποταμός* hlavně Nil čili Aegypt), „s nebe spadlý" (od *πίπτω*, koř. *πετ*), čemuž rozuměti musíme tak, že řeka (Nil) naplňuje se deštěm, s nebe padajícím, s čímž souhlasí výklad schol. Iliad. XVII, 263, Hēsychia a Svidy s. v. *διϊπετέος· ὑπὸ τοῦ Διὸς πληρουμένου*, a Etym. Mag. *διιπετεῖς ποταμοὶ οἱ χείμαρροι, ὅτι ἐκ Διὸς πίπτον ὕδωρ πληρεῖ τούτους.*

Vraťme se nyní k *διο-τρεφής*. Ve všech případech, kde nacházíme toto slovo, *διο-* má krátké *ι*. Nastává otázka, bylo-li *ι* krátkým od přírody, neb bylo-li od přírody dlouhým a zkrátilo se dle zásady „vocālis ante vocālem corripitur." Majíce na zřeteli kmen *δῑ(ϝ)ο-* (*δῖ(ϝ)ος* m. *δεί(ϝ)ος*, srv. *εὐ-δεί(ϝ)ελος*), znamenající jasný, světlý, nebeský, tedy totéž, co kmen *δι(ϝ)ες-*, měli bychom za to míti, že v *δῑοτρεφής δῑ* bylo od přírody dlouhé a že mělo význam „jasnem, světlem, nebem živený neb kojený". Avšak v době digammové, tedy v době samostatného tvoření básnického *δῑϝοτρεφής* s dlouhým *δῑ* v místech, v nichž se nachází, pro rozměr se nehodí, an uvedený zákon o zkracování samohlásky před samohláskou v tu dobu místa míti nemohl, poněvadž mezi *ι* a *ο* v *δῑϝο-* byla souhláska *ϝ*. Nezbývalo by tedy nic jiného, než buď připustiti domněnku že verše s *δῑοτρεφής* jsou původu pozdějšího, z doby podigammové, neb že vedle *δῑϝο* t. j. *δειϝο-* byl kmen *διϝο-*, od něhož povstalo *διοτρεφής*. Že by místa s *διοτρεφής* byla pozdějšího původu, dokázati nelze, ba spíše tvrditi se může opak, a proto musíme přiznati v *διϝο-* kmen slova *δί(ϝ)ον*, jež pocházejíc od *δί(ϝ)α* den (Makrob. Satur. I, 15 Crētensēs *δίᾱ τὴν ἡμέρᾱν* vocant) zachovalo se u Hēsychia v *ὀγδό-διον· θυσίᾱ τελουμένη Θησεῖ* a v přídavném jmeně *ἔν διος* polední. I v *διϝο-* skrývá se ponětí o jasnu, světlu, nebi, poněvadž pochází od téhož kořene *διϝ*.

Pravý význam epitheta *διοτρεφής* objeví se ze srovnání s *κηρι-τρεφής*, jež čteme v Hesiodových Pracích 418 (420). Prvá část toho slova *κηρι-* jest kmen jmena *κήρ*, jež pocházejíc od kořene kr̥ (viz *κείρω* m. *κερjω* řezati, *κεραΐζω* hubiti, *κηραίνω* kaziti, lat. cur-tus sřezaný, krátký, sab. curis ořezaná hůl, kopí, got. hairus nůž, skrt. kr̥ nā-mi, kr̥-nō-mi hubím, usmrcuji kār-as vražda, zd. kar-eta nůž) znamená záhubu, smrť, peklo, tmu. Jest tedy *κηρι-* protivou *διϝο-*, poněvadž toto znamená blaho, pocházející s nebe od živící síly nebeského světla, ono pak zlo, jdoucí z podzemí od smrtonosné síly tmy. Zkrátka, *διοτρεφής* znamená *kojence nebe*, *κηριτρεφής* pak kojence pekla; onen jest člověk osudu dobrého, tento osudu zlého.

Poněvadž však pramenem živící síly nebeského světla jest sám Dij, snadno pochopíme, že Řekové zapomenuvše původní význam slova *διοτρεφής*, vykládali si ho jako Diem odchovaný, což se ovšem státi mohlo proto, že se přídavné jmeno *δί(ϝ)ος* i gen. *Δι(ϝ)ός* s formální stránky úplné shodují.

Kronika o Štilfridovi a Bruncvíkovi.

Literární studie. Napsal *Ferd. Menčík.*

(Pokračování.)

Jmenem tohoto slavného reka německého přezván byl i pan Hynek z Dubé, který udatně s Němci bojovával, jak uvádí Dalimil v kap. 93.:

Když sě Čechové s Němci potkáchu,
mezi sobú Němci vztázáchu:

„Vidíte-li z Dubé pana Hynka?
proti jeho ranám jsú naši helmové jako dýnka."
Jakž jej brzo vzvědíechu,
tak sě na běh oddadíechu.
Tak se jeho Němci bojíechu,
až jej Dětřichem Berúnským zovíechu. (35—42.)

Místo toto i jinak pro nás jest znamenito a nasvědčuje, že osobnost Dětřicha u nás tak z básnických plodů byla známa, že se Dalimilovi nezdálo býti potřebným, aby něčím jiným k vysvětlení všeho přispěl. Ostatně nad jiné nás důkladně poučuje kronika o „Getřichovi Berúnském", o níž jest řeč v Archivu für slav. Philologie XI, 27, a zbytky česky zpracované „Růžové zahrady" jsou toho důkazem, že i národní pověsti německé a zvláště o dvou vynikajících recích, Dětřichovi a Sigfridovi (Žibřidovi), pěstovány byly, čemuž i nasvědčují zhusta se naskytující osobní jmena rodin panských.

Můžeme z toho souditi vůbec, že i v Čechách ve XIII. a XIV. století známy byly idee, které na západě u Němců a Francouzů kvetly, a myšlenky ty žijíce zprvu v literatuře, srůstaly s národním životem českým mnohdy i do národních pověstí českých se vtírajíce. Jako se národní literatura česká nevyhýbala klassickým pověstem, neštítila se ani plodů francouzských a německých, ale obracela je a vykořisťovala ve prospěch vzdělání všeobecného. Brali se Čechové touže cestou, jako jejich západní sousedé Němci, kteří zanášejíce se pověstmi cizími, ve XIII. století vzpomenuli sobě na vlastní a domácí pověsti, které počali básnicky zpracovávati a tak celou řadu starých pověstí svých do nového a modernějšího roucha přioděli. Pocházejí z těch dob Nibelunky, Gudrun a j., na nichž můžeme pozorovati, že básníci jejich neméně směle si počínali než skladatelé epických básní bretaňských. Jaké pohnutky básníky k tomu vedly, aby pověsti mezi lidem kolující přepracovali, říci neumíme, ale nemineme se tuším s pravdou, že i vzrůstající antagonismus národní to byl, který básníky, jimž se asi nezamlouvaly cizí látky, k domácím pověstem uvedl. A z tohoto hnutí duševního v Němcích můžeme asi platně se domnívati, že i v Čechách lidé vzdělaní přilnuli více k pověstem českým, dosud zachovaným v lidu, a sbírajíce je přihlíželi k podání národnímu a v duchu českém více nejen již kroniky skládali, ale i legendy o domácích svatých, jak toho dokazuje legenda o sv. Prokopu, kde národní moment v mnohém ohledu vyniká.

Že ovšem jako v Němcích tak i u nás starý směr nevyhynul a že pěstovány i ve XIV. století básně směru romantického, pozorovati jest z toho, že i starší básně byly přepracovány a mnohdy i v prosu převáděny. Toho nejlepším svědectvím jest nám kronika o Štilfridovi a o Bruncvíkovi, jichž alespoň nynější podoba padá do XIV., neb spíše do XV. století.

O kronikách těchto již J. Fejfalík[1]) se domníval, že obsahem jejich jest pověsť německá, která zasazena byvši do půdy slovanské tak byla oblíbena, že se odtud rozšířila dále k východu, totiž do Rus a do Uher a i do své vlasti německé jako pověsť česká se vrátila. Důvodem mu bylo hlavně jmeno druhé kroniky Bruncvík a jmeno hory magnetové čili jakštýnové. A pramenem kronik obou dle něho byla báseň německá z konce XIII. nebo z počátku XIV. století pocházející, Reinfried von Braunschweig, ve které se vypisuje pouť do Zaslíbené země. Ovšem toho si vysvětliti nedovedl, proč vypravování rozděleno bylo od českého skladatele na dvě kroniky samostatné, z nichž každá celek tvoří, ale tak, že kronika o Bruncvíkovi přece dosti úzce k Štilfridovi se pojí.

Nešiřice se o známém obsahu Štilfrida, připomínáme jen tolik, že také Fejfalík postihl, kterak obě kroniky byly původně ve verších složeny a teprve později v řeč nevázanou rozvedeny. Svědčí o tom zvláště ona místa, kde se

[1]) Zwei böhmische Volksbücher v Sitzungsberichte der k. k. Wiener Akademie, sv. 29, 83.

mluví o zápase Štilfridově se 12 reky anglickými, neboť tu nejspíše rychlý děj přijměl písaře kroniky prosaické, aby verše skoro ani nezměnil. Čteme tam

Podajte mi praporce zeleného,
nebo to jest barva naděje každého dobrého . . .
S dobrú nadějí se v šranky bráše,
a pod ním kuoň jeho bujně plesáše.
Tu Lipolta daleko za kuoň svrže,
skočiv s koně i meč vytrže,
i jal se jeho postřihati
a rány veliké jemu dávati.
Lipolt nemoha obrany míti,
poče jemu na milosť jíti.
Štilfrid od něho preč jel
a tak vesele z šrankuov vyjel.

Podle všeho jsou pověsti tyto *erbovními pověstmi* českými a náležejí k těm kronikám, které ve XIV. století o mnohých pánech udatných skládány a často i ke kronice Dalimilově připojovány byly. Že to jest hlavní podstata kroniky, poznáváme z ní samé. Praví tu Štilfrid své manželce: „Paní milá! věz, že naši starší dávali nám tuto radu, abychom kdež mohúc dobývali svému jazyku cti a jmena dobrého. A já sem umyslil, že mieni jeti a zase nepřijeti, bychť za to měl hrdlo dáti, leč své zemi a sobě cti věcšie dobudu; nebo tento kotel, kterýž na svém ščítu nesu, velmi jest nemil a protož sem sobě umyslil: nebo orla přinesu na svém ščítě neb i kotel ztratím.“ Známo, že již Dalimil celou řadu takových erbovních pověstí uvádí, v tom jen zvyku doby své následuje.

Co pak erbů se dotýče, dostaly se k nám též z ciziny již ve XIII. století a rozšiřovaly se ještě více ve století následujícím, když se Čechy častěji stýkali s Francií, vlastí to her rytířských a z nich se vyvinujících erbů. Neboť v potyčkách a kolbách užívali rytíři, aby lépe svou osobu označili, znamení zvláštních, z nichž časem povstalo to, co my erbem nazýváme. A poněvadž to bylo zvykem obecným a básníci si vypodobňovali minulosť právě tak jako přítomnosť, můžeme se dočísti o leckterém rekovi. Artušova kola jeho „znamení“. Tak máme v Tandariáši o panici,

jenž nosí na helmě sobě
v zeleném poli červenú
pannu, zlatem obloženú.

Takovým spůsobem povstal i erb český; králové čeští užívali zprvu orlice za své znamení a tím označovali osobu svou, až za Přemysla II. z neznámých příčin poprvé použito lva, který teprve za krále Jana Lucemburského stal se výslovně znakem zemským [1]) A právě asi v době této sepsány byly obě kroniky, z nichž jedna vypravuje, jak se to stalo, že král český (kníže) dostal v erb lva a proč jím zaměnil orlici a za jakých okolností tato dříve do erbu dána byla.

Že tehdy otázek podobných si všímali, máme zase důkazy v Dalimilovi; tím více ovšem erbu královského si povšimnuto, ale názory asi byly zmatené, neboť sám náš kronikář český věci rozličné si popletl. Podle něho prvním erbem českým byl kotel, jejž Boleslav I. od císaře Jindřicha ve znak obdržel.

Kp. 61. Kněžu káza u dvora býti,
kotel nad ohněm držeti. (9—10.)

Zase za Břetislava nabyli knížata červené orlice a sice na základě práva, jež Dalimil v kap. 42. vypisuje:

---

[1]) Dobner, Beobachtungen über die Abänderung des böhm. Wappenschildes v Abhandlungen einer Privatgesellschaft in Böhmen. V Praze 1779 sv. 4, str. 185.

„Když ciesař k dvoru pozove tebe,
pusť oheň za míli okolo sebe.“
To viec kniežata česká za právo vzechu,
a proto orlici plamennú na ščítu nosiechu. (61—64.)

I o tom zná vypravovati Dalimil, jak do českého erbu se dostal lev s jedním ohonem a ostatní spisovatelé bez rozmyslu jdou za ním. Bylo to prý za vydatnou pomoc, jakou před Milánem r. 1061 poskytl král Vratislav císaři německému. Dle kap. 48.:

Tehdy za orla černého
dá j'mu o jednom ocase lva bielého.
A že kotel nad ohněm kniežata držiechu
tú službú u dvora slúžiechu,
tehdy jeho kotla zbavi,
svým čiešníkem jej upravi. (9—14.)

Po čtvrté změněn erb český podle Dalimila kap. 78. při biřmování Přemysla, jemuž císař Otto

„druhým ocasem obdaří lva bielého,
Budišínem a Zhořelcem rozšíří zemí jeho. (13—14.)

Dalimil se ve mnohém ohledu liší od obou kronik a není pravdě podobno, že by byl výkladu v nich obsaženého pominul, kdyby jich tehdy bylo stávalo a kdyby rozšířeny byly bývaly. Neboť jednak velmi rád zaznamenával pověsti takové a tato spíše by se mu byla zalíbila, poněvadž i ona tendenčně chválu jmena českého hlásala, jako on usiloval roznítiti lásku k vlasti. Srovnává se asi s pravdou, že podobně vlastenecký básník již po Dalimilovi hleděl vylíčiti, buď sám o sobě nebo k tomu naveden, původ znaku českého, ale neupotřebuje erbovních pověstí známých, zasáhl do časů pradávných, aby tím spíše vynikla starobylosť a vážnosť erbu českého.

Ale jaké jest jádro a z kterých prvků se pověsť, jako každá jiná, vyhranila? Jest-li skutečně původu cizího či domácího?

O kronice o Štilfridovi přiznal částečně také Fejfalík, že se opírá o nějakou pověsť domácí, ačkoliv to, že děj tu jest příliš jednotvárný, věc poněkud stěžuje. Hlavním obsahem totiž jest zápas Štilfrida se dvanácti reky. A to právě jest známkou pověstí cizích, zvláště kruhu bretaňského, kde dokonalý rek podrobuje se zápasu se všemi rytíři stolu Artušova. Nebo tím více vynikne udatnosť jeho, když se stane rytířem několikonásobným. A nejen v tom kruhu, i v pověstné „Růžové Zahradě“ nalézáme, kterak dvanáct rytířů zápasí s jinými dvanácti, a mezi nimi je Dětřich Berúnský a Žibřid (Sigfrid). Ostatní rekové jsou pořadem: Symforian z Levštiku, Lipolt rakouský vévoda, Rudolt, Tipartit vévoda hřecký, Theobald, Trístram z Opočan, Pitopas z Mezihradí, Adrián pán africký, Brinda markrabě z Tas, Benedikt kníže Týrský, Nadršpan pán uherský„ Žibřid „Růžený“,[1]) kníže Témařské.

Největší naději skládá král na Žibřida, vyzývaje jej:

Žibřide Ruožený, má najvěčší útěcho!
již jest má věc zlé pohřiechu,
jestliže již nebude tvé spomoci,
již stanu mé králové moci.
Protož sem tě naposledy zuostavil,
aby mne mé žalosti zbavil,
neb nad tě u svého dvoru silnějšího nemám:
obdržíš-li proti Štilfridovi, puol tobě královstvíe dám,
a k tomu svú drahú dceru
chciť dáti na mú věru.

[1]) Siegfried.

Příjmí Žibřidovo „Ruožený“ zdálo by se upomínati na „Zahradu růžovou“, ale není tomu tak, neboť jmena toho dostalo se mu od růží, které ve štítě svém měl; ale znak „růže“ povstal přece jen z toho, že původnímu názvu „gehörnter“ Siegfried už nebylo rozuměno.[1]) Spíše však podobu německé pověsti shledáváme v té okolnosti, že Žibřid staví se tu jako jediný rytíř, který právem mohl naději královu uspokojiti a vítězství dobyti. Jeho osobnosť i v německé pověsti stejně vyniká jako Dětřichova. To osvědčilo se zvláště v zápase; druzí rytíři se Štilfridem se potýkají jen jednou, ale Žibřid podobně jako v Růžové zahradě po třikráte své síly s Dětřichem měřil:

V. 1565. Do ranten sie beyd einander grolichen an.
1572. Sie lieffen grwlich einander aber an.
1580. Syfrid von Niderlant was gar ein starcker Man,
er lieff gar zörniglich her Ditherichen an,
er schlug ym tieff wunden durch sinen stehelin hut,
darnach must von ym rinnen sin eygin Plût.

Stejně skoro skončil i tento boj; tu Siegfrid zkrvavený nalézá útočiště u Krimhildy, ve Štilfridovi prosil Žibřid sám vítěze, aby ho ušetřil a i knížata okolo stojící se zaň přimlouvali. Podotýkáme ještě, že v Růžové zahradě jest jiný zápas, a sice mnicha Ilsana se dvanácti reky, které překonává.[2]) Jako v Žibřidovi i dle jmena vidíme německého Siegfrida, tak Štilfrid zase zastupuje Dětřicha, a básník s tohoto všecky vlastnosti naň přenesl.

Další shodu pozorujeme v tom, že v Růžové zahradě slibuje Krimhilda vítězi „růžový věnec a políbení“, v Štilfridovi zase král Neapolský polovici království svého dával; tam posýlá Krimhilda psaní Dětřichovi a k boji ho pozývá, tuto král Neapolský v dopise předkládá králi anglickému návrh, aby vybral dvanácte rytířů a ti aby se dali v zápas s jediným Štilfridem.

Pověsti zvláště ústním podáním rozšiřované se měnily a mění se, neboť každý vypravovatel něco přidává neb děj zaměňuje. A proto možno jest právem tvrditi, že německá pověsť známá v Čechách sloužila skladateli kroniky o Štilfridovi za vykrášlení pověsti o erbu českém. Ale mimo ni na její utvoření mělo veliký vliv i vědomí, že králové čeští dobyli si erbu svými službami v cizině, a asi upomínku na vojenské tažení do Vlach shledáváme v tom, že Štilfrid nalézá se na dvoře krále Neapolského Astronoma. Že pak na druhé straně přichází král anglický nebo mezopotamský, vysvětliti se může tak, že to jest buď reminiscence na epické básně kruhu bretaňského, kde jmeno to dosti zhusta přichází, anebo i tím, že král Jan skutečně častěji v bojích proti Angličanům ve vojsku francouzském se účastnil. Opírala se tedy pověsť ve druhé řadě o nějakou pověsť domácí, jak i částečně Fejfalík přiznal; neboť vždy do pověstí něco místního se přimísilo. Abychom se i jádra toho dopátrali, pohlédneme poněkud i do českých dějin.

Pověsť tato ještě v XVI. století tak rozšířena byla, že zavedla i Hájka k tomu, aby ze Štilfrida učinil českého knížete Stuojmíra, kterýmžto jmenem Hanka ve vydání kroniky své jej jmenuje. Podle něho byl Štilfrid (Stojmír) správcem hradu Bílinského a byl za knížete Hostivíta ze země vypuzen; zdržoval se potom v zemi bavorské, odkud za knížete českého byl povolán, když Čechové Bořivoje zapudili. Ale poněvadž Stojmír už ani česky neznal, byl zase záhy zahnán a odešel do ciziny. Toto vypravování se ovšem se Štilfridem docela nesrovnává, neboť ten odebral se do ciziny, aby dobyl slávy českému jmenu; nicméně alespoň poněkud nám cestu ukazuje a vede nás

[1]) Správněji takto: Český výraz „ruožený“ (m. rožený = rohový) odvozený od „roh“ příponou -ěnъ (srv. slaměný, lýčený, hložený, stsl. rožanъ, slovín rožan *rohový*) tahli k subst. „róže“, od něhož touž příponou vzniká „róžený, ruožený“ = růžový (srv. růženec). Na vysvětlenou pak změněného významu jmena „Ruožený Žibřid“ přibájeny tomuto růže do štítu. *Red.*

[2]) Také v románu Cliges, sepsaném od Chrestiena, jest souboj dvou rytířů před celým vojskem.

do krajiny, kde asi celá pověsť nejvíce byla rozšířena a povstala. V bojích mezi knížetem Hostivítem a Sukoslavem uvozuje se často Kouřím a krajina okolní, a skutečně také velmi důležitá událosť k místu jednomu až dodnes se pojí.

Že pověsť podobná již Dalimilovi známa byla, poznáváme z kapitoly 72.; Dalimil ji ovšem klade do doby mnohem pozdější. Vypravuje o jakémsi Stanimírovi, jenž v Němcích žil a sliboval, kdyby měl moc, že všechny Němce z Čech vypudí. Avšak když se skutečně knížetem stal, začal náhle Němcům přáti, a proto jej páni zase ze země vyhnali. Tu shledáváme, že jmeno Stanimír a Hájkův Stojmír jest jedno a též; na počátku tedy XIV. století kolovala pověsť pod jmeny těmito českými. Skladatel Štilfrida však následuje mravu tehdejšího panstva, přeložil jednoduše jmeno české do němčiny a nazval Stojmíra (Stanimíra) Štilfridem. Tím ovšem vysvětleno pouze, jak se dostalo jmeno toto do kroniky; ale zbývá nám ještě, abychom vysvětlili, jaký byl obsah prvotní pověsti o Stojmírovi.

Že se mnohé i vynikající události časem docela mění v ústech lidu obecného, jest s dostatek známo. Nejen důležité okolnosti bývají zapomínány, ale tím spíše nahodilé věci jako jmena a pod.; ještě nejspíše to jest místo, které se nezaměňuje a nezapomíná. Tak se stává, že z událostí skutečných povstávají pověsti, na místo některé se vztahující, a v nich místo osob, které v nich se účastnily, nastupují mnohdy i osoby docela vymyšlené. Platí to nejen o dějích současných, ale tím více o minulých. A tak povstala bezpochyby i pověsť o Stojmírovi nebo Štilfridovi. Z Dalimila se poučujeme, že sv. Václav setkal se u Žitoměřského dvora (podle Hájka domu) s Radislavem, knížetem zlickým; tam se mělo odbývati potýkání obou knížat. Ale Radislav, spatřiv dva anděly po boku Václavově, ochotně se pokořil. V okolí osady, která se nyní nazývá Štolmíř u Českého Brodu, podnes pověsť ta známa jest a tvrdí se, že u vsi té událosť se sběhla. Osada, která ve XIV. století ještě Žitomíří se jmenuje, změnila teprve ve století XVII. jmeno své ve Štolmíř, jak alespoň z listin dotvrzeno jest.[1]) Ale již r. 1330 v listině, zachované v kapitulním archivu Vyšehradském nazývá se Sthomyrz nebo Sthomyrs, což jiného není, než zkrácené dle obecné výslovnosti jmeno Žitomíř, a zdá se, že tak vyslovováno bylo i dříve. Štomíř nebo Stomíř podle analogie vede k osobnímu jmenu Štomír nebo Stomír jakožto zakladateli osady. A poněvadž jako dnes i předkové naši původ osad svých vyložiti hleděli, byl Stomír u nich zakladatelem a k němu asi původně, zapomenuvše na celou událosť, připojili zápas mezi sv. Václavem a Radislavem. Že pak tento Stomír učiněn byl knížetem českým, spočívalo v samé události s oběma knížaty jakož i ve snaze, od slavných osob původ svůj odvozovati. (Pokrač.)

Úvahy.

O zvláštnostech češtiny ve starých rukopisech moravských. Příspěvek k dějinám jazyka českého. Sepsal Josef **Jireček.** V Praze 1887. Nákladem král. České společnosti nauk. 4°. 86. Cena 1 zl. 50 kr.

Jest známo, jak horlivě se Jireček přičiňoval o obhájení nejcennějších památek staročeské poésie, čím si získal každého jich přítele upřímný dík. V úsilí tom Jir. neustával až do smrti a ještě nedlouho před ní vydal jako labutí zpěv spis tuto uvedený. Jir. vycházeje od domnění, že RK. má do sebe nářeční ráz moravský, snaží se odtud vysvětliti „zvláštnosti jeho, jež někteří učenci chtějí pokládati za vady a za důkazy novověkého původu“ (79); za tím účelem zkoumá

[1]) Žitoměř. Kde památná ves toho jmena stávala. Od V. V. Tomka. V. Památky arch. 1874. sv. 9, 503 – 508.

některé jiné nepodezřívané památky staročeské (XIV. a XV. věku), chtě v nich vystopovati podobné moravismy.

K památkám, jimiž prý se veskrz tahnou moravismy (33), počítá Jir. Žaltář Klementinský, Štokholmskou legendu o sv. Kateřině, Evangeliář Vídeňský, Bohemarius a Dialogi, Sequentionarius, Knihy půhonné a nálezové (vyd. Brandl), Překlad Milliona Marka Pavlova, Evangeliář Olomúcký z r. 1421. Mimo to má Jir. za to, že „v četných jiných (rukopisích) vynikají aspoň stopy písařův zvláštnosti mluvy moravské navyklých" (33), jako zvláště v AlxJH, AlxB, AlxBM, Mandevillovi, Gestech Rom. a j.

Sluší vyznati, že Jir. si vedl v důkazech svých velmi pilně a že mnohou podobností ze starých památek nepodezřívaných přispěl k obhájení RKého. Než ježto se u nás už častěji dostalo do veřejnosti neodůvodněné mínění o moravském původu RKého, jež zase na druhé straně bývá bráno za základ podezření proti téže památce, máme za svou povinnost o věci té zevrubněji tuto promluviti, podotýkajíce, že bude-li i theorie ta zvrácena, *nic se tím neubliží vývodům Jirečkovým vzhledem k RKému, ježto se zakládají na památkách zcela nepodezřelých.*

Naše znalosť o dialektech českých v celém území Čechy obývaném jest dosud velmi kusá,[1]) více se v té příčině stalo na Moravě než v Čechách, než i to vše se týče dialektologie *novější*, kdežto o *staré* máme praskrovničké a velmi nedostatečné ponětí. A poněvadž jde *o staré* památky české, v nichž se chtí viděti živly moravských dialektův, zda jich lze doličiti zcela jistě a přesně? Ovšem že *nikoliv*, dokud nemáme určité zprávy (asi jako u Blahoslava), že to ono se říkalo pouze v některých (a kterých) dialektech moravských. Vždyť i některé tvary, jež na př. Blahoslav v starší době vydává za moravismy, posud v Čechách jest slýchati (viz níže *nasíl*). Byť se tedy ten který tvar nalézající se v stčes. památkách nacházel *nyní* už jen v mor. dialektech, ještě z toho pro onen náhled nic nevyplývá, an se jazyk jednotlivých kmenův, do čím starší doby historické kráčíme zpět, tak valně od sebe nelišil, jako se to vyvinulo během času rozmanitými příčinami: na jedné straně zajisté čím dále tím více se ustálující a tudíž nivellující jazyk písemný stíral zvláštnosti podřeční, jinde zase, kam osvěta tak nevnikla, zůstávaly staré tvary uchovalejší.

Toho nejlepší doklad máme na př., srovnáme-li nynější jazyk třeba středních Čech s jazykem Valachův moravských a Slovákův: jaký tu ohromný rozdíl, zvláště hláskoslovný! Kdežto když srovnáme s valaštinou a slovenštinou stčes. památky XIII. a počátku XIV. stol., jaká tu zase překvapující podobnosť! Z čehož vyplývá nutně toto: *spatřujeme-li v příčině jazykové blízkou podobnosť mezi stčes. památkami a nynějšími dialekty moravskými* (*staršíchť neznáme!*), *nelze podobnosti ty zprosta prohlašovati za moravismy.* Proto tedy nutno takové podobnosti považovati *za obecně české* tak dlouho, dokud nebude nezvratně zjištěno, že se v stčes. dialektech nalézati nemohly.

Z uvedených tedy důvodův nepovažujeme RK za plod moravský neb aspoň moravismy proniklý, nýbrž za prosté český; ba z vnitřních příčin musíme tvrditi, že ani *na Moravě původu míti nemůže.* Nehledě ani k historickým písním epickým, jichž děj se sběhl na půdě *České* a jež pro živé líčení své zřejmě tomu nasvědčují, že byly od současníka neb i svědka, ba účastníka boje skládány (viz o tom str. XXXVIII. našeho Rukopisu Kralodvorského), lze zde v úvahu bráti toliko Jaroslava, jehož děj spadá na Moravu; avšak ani ten nemůže pocházeti od Moravana, neboť kterak by mohl Moravan psáti tak na př., jako by Hostýn ležel blízko Olomúce (v. 5—7. 129—133), kdežto leží přece 45 km. od něho? Jest to právě tak, jako kdyby kdo vypravoval, že Pražané probivše se obléhajícím je nepřítelem octli se u Řípu a „zpátečnými kroky chlumkem vzhóru" (srv. str. XLIV l. c.).

Co pak se týče zvláštností ostatních památek stčes., z nichž některé probírá

[1]) Sám Jir. to dává na jevo, řka na str. 75, že *kda, hda*, pokud se koli doptati mohl, nikde z úst lidu neslyšeti, leč v Prácheňsku a v Klatovsku, a zatím se tak mluví (*da*) v celých záp. Čechách, zvláště na Plz. a Pls.!

Jir., nelze upírati, že jsou v nich tu tam stopy dialektické, ale jsou to podřeční zjevy ne výhradně moravské, nébrž *prostě české*, jichž území, jak řečeno, pro nedostatek zpráv o starých dialektech přesně určiti možno není. Vždyť se dosud i *v Čechách* podřečně vyskytuje leccos, co Jir. připisuje pouze dialektům *moravským*, tak na př. tvary podobné sg. loc. v lesi, v městi, v krási (ŠLKat): Chodila po *lesi*, trhala ořeší Erb. Pís. str. 164 (z Bydžovska). Na buku v *lesi* (*/. kde si) ib. 194 (z Hradecka). V úcti Roudn., v kapsi ib., zvláště v *západ.* Čechách: po trávi, v Suchém Doli, v kožiši (*/. Mojžíši), na prkni, na okni, v strni, v stádi, na tom místi, na železi, na struhadli a p. (Str. 10. mých Příspěvkův k nauce o tvoření kmenův.)

Podobně by bylo lze, za podmínek už několikrát uvedených, i o jiných zvláštnostech, jež Jir. za moravismy pokládá, ukázati, že jsou prostě české. U některých se o to pokusíme dle vlastní znalosti dialektologie české; u přemnohých zase důkazův nebude třeba, ježto jsou obecně české (na př. bratří, brázditi, brzo, bydleti, čeleď cf. čeledník, čirý, čtyří, dcera, dusiti, hovado, kmet, kněz a p.): *ale poně* (str. 35), srv. obecné alespoň (s vlivem as-poň); *ať*: řekni, ať sem přijde (obecně); prosili ho, ať jim to dá (Něm. Brod); *bíem*: zabím (obecně, zvláště v západních Čechách); *buo*: pám-bů ví (ob.); *břest*: Břešťany, Bříšťany, Břístev, Bříství, Bříště, Obříství (v Čechách); *břeh*: každá nízká stráň, úbočí (nejen u vody), na př. sklep má v břehu Pls.; *brzo*: jdi brzo, pojď brzo Pls.; *budu* u vypravování jest praes. hist. i v jiných slov. jazycích obvyklé; *čaroděník*: č. i čarodeník Pls.; *dávati*: srv. na-n-dati, vy-n-dati a p. (obecně) = -dere, *τίθημι; děti*: dat. dětom Pls. Plz. (i kravom, husom a p.); *drva*: drvo-štěp Pr.; *dska*: srv. (zemské) desky v Čechách; *hyn* i hen Plz. (Třemošná, Březí), Domažlice; *chlapec* po celých Čechách; *chřibet*: hřibet Pls. Plz.; *jistba*: Jistebnice v Č.; *kerý* po celé oblasti české (Krok II, 160); *kožoluh*: srv. Martinoves a p. m. Martiněves v Č.; *ký*: kýho kozla! (ob); *láti*: byl bych lán Pls.; *lehoučky* Pls., srv. hezoučky, tenoučky, běloučky a p.; *lidom* v záp. Č.; *macocha* obyč. v záp. Č., zvláště na Pls. a Plz. jinak se neříká; *mělný*: Mělník, Mělnice v Č.; *mhla* Pls. Plz.; *misati*: lišej už misá, zmisal Pls.; *moje*: moje umřela t. j. moje žena (ob.); *nemáhati* (infirmor): Bible františk. (v Praze) často, na př. 2 Kor 11, 29. Jan 4, 46 a j.; *odolati* ob.; *opoka*: Opočno, Opočnice v Č.; *pálati*: oves pálati (na opálce) Pls. Plz.; *pojíti* (perire) ob.. zvláště v záp. Č.: všecko jednou pojde (stromy atd); *potáč*: má hubu jako potáč (t. j. širokou) Plz.; *povíedati*: povídej nám pohádku, v celých Č.; *pupenec* i v Čechách obecně; *radši* (m. -í) v Čechách všude, raději více v písemné mluvě; *řečiti* — výřečně, zřetelně, dobře mluviti Plz.; *řeřucha*: s nynější přehláskou řeřicha po celých Čechách; *sekyra*: Pls. a Plz., vždy tak, sekera tam nikdy neuslyšíš; *síeti*: nasíl se říká na Pls. a Plz. vždy, kdežto nasel nikdo nemluví, nasál zase nalezneš v morav. písních národních — tak se časem mění dialektické výrazy! *síla*: síla lidí, síla koukole a p. Pls. Plz.; *stonavý* v Č. obecně; *středmosť* se přece neliší než starším útvarem od užívaného v Č. obecně střídmosť, rovněž *ščúr* od ščír, štír; *střez*: dřez Plz., obě se mají k sobě jako střevíc k obecnému třevíc, střep k ob. třep; *súsek*: Bible františk. Mat. 3, 12. Asenech 7; *šiestý*: šístý (sídmý, vůsmý) Pls. Plz.; *tady* Pls. Plz., tudy tam neuslyšíš; *tociž*: ob. české bylo to-čiž (z: to *čijž* = to *věz*, sci-licet), odkud tociž, totiž; *toť* ob. v již. Čechách, zvláště na Strakoničtě a Sušičtě; *tříščka*: třísťka Pr.; *túl*: toulec na brousek Pls. Plz.; *týn* (= plot) Pls., kde neslyšíš plot, než týn (dřevěný), hradba; *vaditi se* Pls. Plz.; *však*: na však den a p. i čes. rukop., jako Bfrant., často; *záboj* i v Č. s týmž významem, na př. u Všenor; *žito* jest vůbec obilí, pak hlavní druh obilí u Slovanův, totiž pšenice, jako v bulh., srb. a i v češt. (AlxV 687, Gu. cereali gramine, UE weizen); *skoro*: přijduť skoro (cito) k vám Bfrant. 1 Kor. 4, 19 a j.; *skuot* ib. Jon. 3, 7, 8; *slusa* Pls., slza tam neuslyšíš; *laňcuch* (str. 69): lancouch (pobuda, tulák) Pls.; *klikati* (str. 73): Žabo-kliky (= Žabo-vřesky) v Čechách; *řednúti* (81) neliší se nic od novějšího útvaru řídnouti; *smysliti* i *smysleti* Bfrant. často i Hus; *velblúd* v obojím významu v Alex.; *vésti*: zvednouti oči, ruce atd. obecně; *žleb* Pls., žlab neuslyšíš.

Aby pak se vše výtěžky Jirečkovy rozpravy uvedly na pravou míru a na

bezpečný základ k opoře RKého, objasníme tuto ještě některá filologicky nesprávná tvrzení jeho:

Aš (str. 35) nerovná se „a už" nýbrž a + ž (srv. ne + ž), vazby sem se tahnoucí jsou copulativní; *ctice* (36) jest nesprávno a *čtice* není omylem nýbrž jediné správno za tščice, tštice (teskno), ježto *tš* = *č*, nikoliv *c*; *dščiti* (38) není správno, má býti dščiti (dešč-iti), jeť v rkp. místy pochybeno; *dveři* (39) nikterak nesouvisí s dřevo, jeť koř. dver, stupň. dvorъ, lit. duris, dvaras, got. daúr, sthn. turi (thür), θύρα, lat. fores, forum, arm. durn; *pohrušují* (41) není dobře, má býti pohružují (cf. hroziti, pohrožuju); *kcice* (43) jest zhola nemožno, viz Krok III, 60. 108; *lecze* (45) není od letěti, nýbrž od léceti (tř. V, 1[b]) a lecze t. j. léćé stojí m. lécie; podobně *macati* není správno, nýbrž *mácati* (tř. táž od makati) a zmaczy = zmácí m. zmácie; *povlovně* (50) nestojí m. povolně, viz Mikl. Etym. vъly, vъlovьnъ; *šídliti* (55) není dobře, máť býti sídliti (Krok III, 22); místo *ted* piš teď = zde (cf. Bfrant.); *tudieš* = tu též, ibidem; *vřitenice* není dobře transkribováno, rkp. mají vrz- t. j. úřitenice, jeť úřitný = násilný, náramný, přílišný (str. 62); ježto pak vipera považováno za složeninu z *vi*-pera, hleděno hlavně k prvé části a přeloženo dle toho *úřitenice*; nejpádnější toho důkaz máme v Bfr., kde se vi-pera překládá násilno-rodník! *snasti* (58) jest patrně chyba písařova; *žieci* (59)' jest zhola nemožno, neboť jako z moh-ti povstane moc-i tak z žьh (žeh)-ti vznikne žéc-i; že se mohlo říkati *žiežn* (59) vedle žiezeň jako dnes žížeň vedle žízeň, nelze pochybovati, avšak z toho nelze vytvořovati nesprávné etymologie, jako by žiežň souviselo s koř. žeg (77 pozn.), neboť z toho by mohlo povstati sice žéža, žaha i žáža, nikdy však žieža, žiežeň; *lésa* (60) v UmJir. neznamená desky, nýbrž rošt, cratis, na němž bývali mučeníci pečeni; *mčechu* není od mknúti, nébrž mčati, stsl. mъčati; *mrzatý* není mrzký, nýbrž ohyzdný, šeredný; *mučeně* nemůže býti voc. od mučen, jeť slovo to (muczennye) pokaženo za muczennycze t. j. mučeníče (ve verši přidal písař neprávem „řka"), lat. athleta; *v náhlici* není „repente", nébrž „v síť"! srv. lat. 77[b]: video enim ut ovem in medio luporum, ecce, facta sum sicut passer inter aucupes, *conprehensa in rete* et sicut piscis in hamo; ecce *conprehensa sum in reti* sicut campola, adiuva me, domine, et sana me: Nebo jako ovce vlkóm, . . . (ptá)čníkóm, . . . (na udi)ci, *popadena jsem v náhlici*: pomoz, bože, i uzdrav mě; — místo z *navi* (60) čti z naví (Krok I, index pozn.) a vzkřěšoval m. vzkřěsoval; *nevěhlas* není sprosták (60), nébrž nemoudrý, nevěhlasný; *nořiti*: Jir. nedobře cituje i nedobře slovo to vykládá, zníť místo: kakž (= jakkoliv) hořce nořieše slzy (z) svú jasnú očicí, však tú mukú i tú čticí jejie srdéčko v ten čásek nerozpáčí sě za vlásek; zde patrně *nořiti* není potlačiti, nébrž „prolévati"; hřiech *unořiti* pak má přenesené význam hřích „spáchati"; *trútiti* (62) v. Krok I, 258; *želvový* (229) nemusí předpokládati masc. želv, srv. idrových od idra (hydra); *rúditi* znamená: pobuřovati, rozvztekliti.

Vytkli jsme úmyslně nestranně všechny čelnější stránky rozpravy, s nimiž se nesrovnáváme, by se nezdálo, že chceme proto něco zamlčeti, by tím neutrpěly důsledky Jirečkovy v příčině RKého. Z našich výtek pak jasně vychází na jevo, že Jirečkovy závěry, jež na základě *nepodezřelých rukopisův českých* činil o pravosti RKého, ani žádným pokleskem jeho se nezvracují, neboť poklesky ty staly se hlavně ve výkladech číře filologických, nikoli však v udávání příbuznosti výrazův RKého s památkami uvažovanými. Rozprava Jirečkova tedy přese vše to, co jsme jí vytkli, zůstane důležitým příspěvkem k obraně RKého. *Fr. Prusík.*

Staročeské výroční obyčeje, pověry, slavnosti a zábavy prostonárodní, pokud o nich vypravují písemné památky až po náš věk. Příspěvek ke kulturním dějinám českým sepsal Dr. Čeněk **Zíbrt.** V Praze 1889. Nákladem Jos. R. Vilímka. v. 8°. V. 294. Cena 1 zl. 80 kr.

U nás se dosud málo stalo, abychom lid úplně poznali po duševní stránce; nejvíce pak se jeho individualita jeví ve zvycích a obyčejích, proto musí býti úkolem lidovědy přede vším v té příčině zkoumati a poznávati lid náš. A poněvadž

převalná věčšina zvykův jest rázu starodávního, jenž se vyvinul ještě za společného bytu národa slovanského, musí zkoumatel, chce-li se dobrati pravého pojetí a vysvětlení, stálý zřetel míti ku zvykům všech příbuzných kmenův, neboť jen stálým srovnáváním vynikne jasně pravá povaha věci, jen tenkráte nabýváme bezpečného podkladu k vědeckému odhadu. Ba mnohdy jest zkoumateli jíti ještě dále, k jiným národům příbuzným, neboť některé zvyky jsou jim všem společny. Kromě toho musí badatel zkoumati stejné zvyky v různých dobách, i nejnovějších nepomíjeje, neboť i sebe otřelejší zvyk chová v sobě mnohdy jádro zdravé·

Toho všeho by bylo přáti, aby byl spisovatel spisu uvedeného šetřil na prospěch jak věci tak díla svého; než on se omezil věčšinou na staročeské prameny, jichž značný počet probral s pilností uznání hodnou, místy připojoval i novější a ještě řidčeji se táhl k ocenění a srovnání nynějších zvykův, jež odbývá mnohdy jen několika slovy (hojněji tam, kde nemá dostatek stčes. zpráv, jako o Lucii). Ale knihy podobné nemohou u nás vycházeti co den, proto bylo radno, aby se v díle uvedeném i na to byl vzal náležitý zřetel. Rovněž co do srovnávání zvykův cizích činí to spis. značněji toliko s německými a polskými obyčeji, zřídka s ruskými a ještě řidčeji se srbskými, jež přece obojí vynikají věčší uchovalostí než prvější.

Spis. počínaje novým rokem, pokračuje dle našeho kalendáře a končí tudíž vánocemi. Co napoví v textu, to zhusta dokladem v poznámce objasní; poznámek takových jest hojně, což schvalujeme, ježto každý má příležitosť úsudek si učiniti sám. Některé však poznámky jsou příliš malicherny, jiné patrně určeny k účelům až příliš zřejmým; takových je více než třeba. Jich místo mohly zaujati věci důležitější; tak mohl bez ublížení věci vypuštěn býti na př. konec pozn. 15 na str. 71, konec (nebo i celá) pozn. 41 na str. 264, vždyť přece dávno přestalo býti tajemstvím, že koleda jest z calendae, srv. Mikl. Lex. a Fremdwörter!

Zprávy jsou leckde neurovnány, tak o svatojanském ohni a j. Kde nebylo pochyby o významu zvyku, tam nemístna jest nerozhodnosť, jako na str. 55 o vynášení smrti a přinášení líta, vždyť přece z dokladův na str. 59. 60. 61—2. uvedených vychází to nezvratně na jevo.

Sloh jest místy nedosti jasný; jako na str. 46: Tylor sebral atd.

Jiné vady, které jest vytýkati, jsou tyto: Str. 79: kterak by se v „šmekůstr" mohl spatřovati ohlas slovesa „mrskati", nelze pochopiti. Bož. Němcová nazývá pomlázku „dynovačka", což jsme vysvětlili v Kroku I, 86. — Že by pověsť o původě ohňův svatojanských měla „vratký podklad svůj v bájivém středověku evropském", nepodobá se pravdě; máť se zajisté ohni těmi oslavovati slunce, jež stojí právě v letním bodu slunovratném, a obrazem slunce byl od pravěkův oheň, pročež zvyk ten jest jistě také pradávní. Srv. i, co uvádí spis. na str. 135 a 136 o kole hořícím a slunci. Proto máme také za to, že „kupadla", jež dávají o sv. Janě děvčata mládencům (134), jest „pryskyřník" (ranunculus acris), jenž v ruštině sluje kupalo a svým zlatožlutým květem může býti obrazem slunce. — K str. 200. Bůh, jejž nazývá Stránský Zel, sluje v rýmovaných letopisech něm. (Prameny dějin čes. III, 231) Zely (Zely daz waz ir got), u Neplacha (Pram. ib. 460) a u Hájka Zelu. Jest patrno, že se tím rozumí bůh nazývaný зълъ, zel, злый; ježto pak зълъ jest kmene *u*-ového, utkvěl tvar зълу (Zelu), ať gen. či dat. či spíše voc., později jako nom., když se už nerozumělo významu bytosti té. — Spis. nadsazuje, řka na str. 77, že „*starší* doklady, než jsou ty, jež hned podáme, *ani býti nemohou*," a slibuje na str. 195, že „podáme tu některé jiné doklady toho, dosti zajímavé a posud *neznámé*," a pak podává doklady z pramenův vesměs *tištěných!*

Str. 15. Knížky modlicí, uvedené v pozn. 16., tištěné v Berlíně, nazývají se odtud obyčejně Berlínky; nepovstalo-li z toho Perlínky, Perličky?

Str. 51. nesprávně dí spis., že prý ohlas sdružení dítek udržoval se „v Libochovicích", kde vodily družky zvolenou královnu „po vesnici"; nejsouť Libochovice vesnicí, spis. z přílišného kvapu četl v Brandlově Gloss. „in" Libochowitz místo *um* L. = na Libochovicku.

———

V příčině jazykové spis. neuspokojuje, jeť mnoho vytýkati. Str. 54. nač „kniževný", když stačí lepší knižní? — Výklad tento *nebude* správný (79) m. není asi (tuším); učenníkům (85) m. učeníkům; po poutích (109. 110) m. poutech (138. 140. 141); od oltáře k oltáři (124) m. oltář od oltáře; pomaziž (147, p. 32) m. pomažiž; ztluč (157, rkp.) m. ztluc; odporučuje (97. 159) m. doporučuje; žrec (160) m. žřec (v. Krok III, 202); v Ovenči (163) m. Ovenci, od adj. ovьnъ utvořeno subst. příponou ьcь; posvícenští hosti (!) tancují (172) m. hosté; hosti (!) obědvají (175); položil je na zem (195) m. zemi; tím více hovořivější (221) m. tím hovořivější; synoda nakázala (255) m. přikázala. — Zmek (209) není z pol. zmok ani nestojí gen. zemka u Husi m. zmeka (210), ano povstalo z zъmъkъ (nom. zmek, gen. zemka). srv. zъmija. Divně umí spis. místy zacházeti s jmeny místními: provincie slovenské Štítník (76) m. Štítníku; ve vsi „Blov" (211) m. ve vsi Blově; města Napajedla (106) m. Napajedel (v. pozn. 33). Spis. dosud píše: Krále Přemysla *Otakara* I (119).

Chyb tiskových jest na úpravu knihy přes míru; uvádímeť jen tyto: také si zatancuj (23) m. zatancují; zatím se měli na dle jejich rozkazu (29), za „na" vynecháno buď soudě neb kanceláři; rozloben (38) m. rozzloben; maškarádi (44) m. maškarády; do zemích (57) m. zemí; proto neděle zove (60) m. proto se; Ven hosti, bez kosti (77, p. 46) m. Ven hosti bez kosti („bez kosti" je přívlastkem k „hosti"); by to bylo by vše (84) m. by to bylo vše (Erb. dobře!); oklestěny (90) m. okleštěny; sv. Jiří není 23. dubna (96), nýbrž od jakživa 24. dubna; na str. 147 schází citát k druhé ukázce veršové; někokomu (210) m. někomu; Zeně (214) m. Ženě; drahoceným (234) m. drahocenným; navažactví (245) m. navazactví; přidržte se mně (263) m. mne; staroslov. koleda (264, p. 41) m. kolęda; vrze (280) m. vrže; 292 s. v. vlk: neštěstí m. štěstí; ib. sloupec 3: Žel m. Zel a j.

Seznam věcný jest vhodně a přehledně upraven, značně usnadňuje hledání v knize. Tu tam něco pominuto, na př. Dlian 274; kamenem klepají na čelo 64; kroužek v. honění; rarášek 203[41]; uši v. zvonění a p.

Úprava knihy jest velmi úhledna, tisk zřetelný. ***Fr. Prusík.***

Drobné zprávy.

Důležitější nařízení nová.

Nařízení ministra kultu a učby ze dne 13. dubna 1889, č. 2227 k místodržiteli Českému v příčině kompetence o ponechání nadanců, kteří z ústavu na ústav přestupují, v požitcích nadacích.

Mám čest Vaší Excellenci připomenouti, že v oněch případech, v nichž dle nadacího ustanovení aneb na základě zásadních povolování zdejších smí ta která kategorie nadání propůjčena býti žákům tak dobře toho jako onoho druhu ústavův a se změnou ústavu není spojeno žádné prodloužení doby studijní, není třeba dožadovati se zvláštního schválení zdejšího k ponechání nadanců, kteří přestupují z jednoho druhu ústavův na jiný (oddíl 4. zdejšího výnosu ze dne 22. listopadu 1881, č. 18.101), v požitcích nadacích.

* * *

Zákonem ze dne 30. dubna 1889 upraveny byly od 1. října t. r. **třídy hodnostní a služné úředníkův při knihovnách universitních, studijních a technických škol vysokých i pense jejich vdov.** Dle toho zřízení jsou bibliothékáři universitní a technické školy vysoké ve Vídni v VI. hodnostní třídu státních úředníkův a jmenuje je císař; kustodové jsou v VII. třídě, skriptoři v VIII. a amanuensové v IX. tř. hodnostní a je jmenuje ministr učby.

Služné mají bibliothékáři ve Vídni 2600 zl., jinde (i ve Vídni při technické škole vys.) 2400 zl., kustodové 1800 zl., skriptoři 1200 zl., amanuensové 700 zl. ročně; mimo to mají bibliothékáři, kustodové a skriptoři quinquennálky o 200 zl., amanuensové o 150 zl. Nařízení v příčině aktivního přídavku zůstává v platnosti. Vdovy po bibliothékářích mají pense 500 zl., po kustodech 400 zl.

* * *

Výnos ministra kultu a učby ze dne 24. dubna 1889, č. 8082 o eventuálním kumulování dvou neb několika nadání studijních v jedné rodině.

Pozměňuje kus V. zásadních ustanovení o studijních nadáních, jež jsem oznámil výnosem ze dne 17. dubna 1882, čís. 2753, zmocňuji politické úřady zemské jako úřady nadací, by v oboru vlastní působnosti rozhodovali o připouštění eventuálního kumulování nadání studijních *v jedné rodině* v těch případech, v nichž jim přisluší analogické rozhodování o eventuálním současném užívání dvou neb několika takých nadání v osobě *jednoho à téhož studujícího.* (Viz minist. výn. ze dne 15. listop. 1887, č. 8560.)

* * *

Za příčinou zvláštního případu Jeho Excellenc pan c. k. ministr kultu a učby oznámil nám vys. výnosem ze dne 23. dubna 1889, č. 6367, že **učitelé tělocviku** na oněch ústavech, na nichž se odboru tomu vyučuje jako **závaznému předmětu, oprávněni a povinni jsou účastniti se pravidelně všech konferencí** sboru učitelského, a že **jim v kázeňských záležitostech, jež se týčí jejich žákův, přisluší hlas netoliko poradný nébrž i usnášející.** (C. k. školní rada zem. v Praze dne 30. dubna 1889, č. 12.424.)

* * *

C. k. školní rada zem. opětně pozorovala, že **tabulky kvalifikační,** jež se úředně připojují k žádostem za místa učitelská a ředitelská, **nesepisují se vždy** v rubrikách, jež mají ředitelé vlastní rukou vyplňovati, **s onou pečlivostí i svědomitostí,** jak toho žádá účel a důležitost úředních listin těch.

Úsudky, jež vydávají některá ředitelstva, jsou časem přioděny v obecně znící frase a proto nejasny, aneb — a tomu často bývá tak — se v nich ten který ucházeč nemírně chválí bez ohledu na to, kterak si skutečně vede a co dokáže, i bez ohledu na poměr osobních vlastností jeho k vlastnostem dobrého učitele neb ředitele, čím úřadové mohou býti myleni a sváděni k tomu, by dali přednost méně řádnému ucházeči před jinými v skutku mnohem řádnějšími, ba i vynikajícími žadateli ke škodě ústavu, jehož se týče.

C. k. školní rada zemská se tedy vidí přijměna vyzývati ředitelstvo, by na příště plný pozor věnovalo této velmi důležité části agendy ředitelské a **by zmíněné rubriky vyplňovalo jasně a určitě** vždy jen dle nejlepšího vědomí a svědomí, přiměřeně skutečným výkonům jednotlivých ucházečův.

By se docílilo věčší stejnoměrnosti, ukládá se dále ředitelstvu, by úsudek, jenž má přijíti do rubrik 1—4 na 4. stránce tabulky kvalifikační, tiskový druh č. 502, vždy **jednou ze známek předepsané škály:** výborný, chvalitebný, dobrý atd. vyjadřovalo a stručně i přesně odůvodňovalo.

Rovněž předposlední rubrika udaného druhu tiskového budiž vyplňována jedním z výrazův: úplně spůsobilý, spůsobilý, méně spůsobilý neb nespůsobilý, a úsudek ten budiž dle uvážení ředitelstva přiměřeně vysvětlen. (C. k. školní rada zemská v Praze dne 31. března 1889, č. 4454.)

* * *

Jeho Excellence pan c. k. ministr kultu a učby vys. výnosem ze dne 18. března 1889, č. 24.889 ai. 1888, jako doplněk k ministerskému nařízení ze dne

12. června 1886, č. 9681. Věstník ministerský č. 39 (**o osvobozování od školného**), toto nám oznámil:

1. Osvobození od školného na středních školách státních může býti poskytnuto, předpokládaje vyplnění ostatních podmínek, též na základě semestrálního vysvědčení vydaného soukromou (obecní) střední školou, opatřenou právem veřejnosti, ježto vysvědčením těmto přísluší v každém směru stejné účinky právní jako oněm, jež vydávají státní ústavy.

2. Po přerušení studií může býti žákům povoleno osvobození od školného nikoliv na základě semestrálního vysvědčení, jež dostal žák posledně před nastalým přerušením, nébrž teprve po opětném uplynutí semestru, a žáci tito buďte v příčině osvobozování od školného považováni za roveň nově vstupujícím.

3. Žáci, kteří přestupují z gymnasia do též třídy reálky neb naopak, buďte v příčině osvobozování od školného považováni za roveň dobrovolným repetentům po rozumu minist. výnosu ze dne 21. května 1887, č. 8247 (intim. výnosem c. k. školní rady zem. ze dne 2. června 1887, č. 20.321); naopak zase žáci, kteří přestupují z gymnasia do nižší třídy reálky neb obráceně, nemohou po rozumu výnosu toho pokládáni býti za roveň dobrovolným repetentům. (C. k. školní rada zem. dne 26. března 1889, č. 9050.)

* * *

Jeho Excellenci panu c. k. ministru kultu a učby došlo k vědomosti, že chudší žáci středních škol, zvláště gymnasisté, dle dávného zvyku o hlavních prázdninách po venkově se potulují a na základě svých vysvědčení semestrálních od obecenstva podpory, zvané **viatikum** se dožadují.

Ježto pan c. k. ministr přítrž hodlá učiniti tomu zlořádu, jenž vážnosti škol středních jsa na ujmu zejmena ve městech lázeňských hostem tam pobývajícím bývá na obtíž a jenž také v příčině paedagogické značné škody mívá v zápětí: nařídil vys. výnosem ze dne 14. března t. r. č. 1865, **by ředitelstva škol středních žáky ústavův svých každého roku před početím hlavních prázdnin vhodným spůsobem upozornila na nenáležitosť řečeného viatikování,** pokud se domáhá veřejné dobročinnosti chozením dům od domu, a by je zlořádu toho odvarovala, pohrozíce jim tresty kázeňskými.

Čeho ředitelstvu vědomosť dáváme, by se tím spravovalo, podotýkajíce, že učiněno jest opatření, by do řádu kázeňského pro střední školy v Čechách jako druhý oddíl §. 30. vytištěno bylo ustanovení toto:

Na cestách o prázdninách se veřejné dobročinnosti chozením dům od domu dožadovati žákům se co nejpřísněji zapovídá. (C. k. školní rada zemská v Praze dne 13. dubna 1889 č. 8942.)

* * *

By se předešly vše zbytečné stížnosti do pošty, ukládá se ředitelstvům, by měla péči o to, **aby se balíky služební, určené k poštovní dopravě, co nejvhodněji a nejpevněji zabalovaly,** po případě i motouzem obvazovaly. (C. k. školní rada zemská v Praze dne 27. dubna 1889, č. 23.791.)

* * *

Přednášky z oboru slavistiky a příbuzných věd konají v letním semestru 1889: na universitě *Lvovské*: R. *Pilat*: Dějiny literatury polské od druhé poloviny X. věku do konce XV. věku. Nauka o conjugaci polského jazyka. Cvičení seminární z dějin literatury polské. E. *Ogonovskij*: Nejnovější doba dějin literatury rusínské (1861—1880). O rusínském básnictvě prostonárodním. Výklad staroruské básnické památky „Slovo o pluku Igorově". Seminář: Četba a výklad některých kusův letopisu Volyňsko-Halického. Rozpravy o nejdůležitějších otázkách mluvnických i literárních. *A. Kalina*: Srovnávací mluvnice jazykův slovanských. I. Tvarosloví. — Na universitě *Mnichovské*: *Kuhn*: Výklad těžších textův sanskrtských. Výklad některého textu Páli s úvodem mluvnickým.

Posluchačův na universitě *Lvovské* v zimním pololetí šk. roku 1888 až 1889 bylo 1188 a sice: theol. 362 + 3, právn. 673 + 13, filos. 75 + 62. Z nich bylo národnosti rusínské 417 a sice: theol. 284, právn. 97, filos. 36; polské 759 a sice: theol. 81, právn. 581, filos. 97. Dle náboženství: římsko-katol. 565: theol. 79, právn. 418, filos. 68; řecko-katol. 441: theol. 284, právn. 117, filos. 40; židovského 166: právn. 141, filos. 25. Školné celé jich platilo 605: theol. 9, právn. 492, filos. 104; osvobozeno od polovice školného 164: právn. 147, filos. 17; od celého 419: theol. 356, právn. 47, filos. 16. Službou vojenkou povinných 325: theol. 83, právníků 210, filosofů 32. — Na universitě *Černovické* v zimním pololetí šk. roku 1888—9 bylo 271: theol. 60 + 1, právn. 155 + 9, filos. 16 + 12 + 18 farmaceutův. Z nich bylo národnosti německé 118: právn. 93, filos. (s farm.) 25; rumunské 90: theol. 50, právn. 33, filos. 7; rusínské 34: theol. 9, právn. 15, filos. 5; polské 24: právn. 15, filos. 9. Dle náboženství: řecko-orient. 112: theol. 61, právn. 43, filos. 8; římsko-katol. 55: právn. 37, filos. 18; řecko-katol. 12: právn. 10, filos. 2; židovského 73: právn. 60, filos. 13. Od školného osvobozených: zcela 43: theol. 34, právn. 7, filos. 2; v polovice 13: theol. 2, právn. 11. — Na universitě *Vídeňské* v zimním pololetí šk. roku 1888 až 1889 bylo 4803 + 1568 a sice: theol. 228 + 15, právn. 1852 + 303, med. 2292 + 893, filos. 431 + 168 + 189 farmaceutův. Dle vlasti: z Dol. Rakous 1145 + 321: theol. 55 + 5, právn. 614 + 166, med. 320 + 64, filos. 156 + 54 + 32; z Hor. Rakous 157 + 31: theol. 5 + 1, právn. 80 + 4, med. 56 + 12, filos. 16 + 3 + 11; z Krajiny 85 + 10: theol. 2, právn. 56 + 3, med. 20 + 4, filos. 7 + 2 + 1, *z Čech 559 + 145*: theol. 42 + 2, právn. 215 + 40, med. 258 + 51, filos. 44 + 19 + 23; *z Moravy 646 + 141*: theol. 29 + 2, právn. 286 + 21, med. 267 + 66, filos. 64 + 17 + 35; *ze Slezska 146 + 42*: theol. 6, právn. 48 + 7, med. 75 + 16, filos. 17 + 10 + 9; z Haliče 557 + 110: theol. 27, právn. 180 + 15, med. 325 + 69, filos. 25 + 12 + 14; z Dalmácie 76 + 13: theol. 3 + 1, právn. 32 + 1, med. 31 + 10, filos. 10 + 1; z Uher 629 + 246: theol. 54 + 1, právn. 89 + 21, med. 465 + 203, filos. 21 + 13 + 8; z Charvátsko-Slavonska 114 + 28: theol. 0 + 1, právn. 45 + 1, med. 52 + 15, filos. 17 + 3 + 8; z Anglie med. 0 + 40, z Prus med. 4 + 20, z Ameriky med. 0 + 105, z Ruska 88 + 48: právn. 5 + 2, med. 76 + 42, filos. 7 + 3 + 1; z Rumunska 62 + 30: theol. 0 + 1, právn. 5 + 1, med. 54 + 24, filos. 3 + 4; ze Srbska 39 + 24: právn. 2, med. 34 + 16, filos. 4 + 1 + 7; z Bulharska 17 + 3: právn. 0 + 1, med. 16 + 2, filos. 1. *Knihovna universitní* otevřena jest mimo zákonné prázdniny *ve všední*: od 16. září do 30. dubna od 9—1 hod. a od 5—8 hod., od 1. května do 14. srpna od 9—5 hod; *v neděle a svátky* po celý rok od 9—12 hod. dopoledne. Knihy se vypůjčují a vracejí toliko ve všední dopoledne.

* * *

Ministerstvo udělilo ob. gymnasiu *Pelhřimovskému* právo odbýti maturitní zkoušky a vydávati státoplatná vysvědčení maturitní.

* * *

Zkoušky klausurní a ústní při c. k. české zkušební kommissi gymnasiální a reální zahájeny budou v letní lhůtě *dne 21. června* (v pátek) v 8 hodin v obvyklých místnostech zkušebních. Přihlášky, k nimž buď druhá část taxy přiložena, přijímá jen písemně sekretář kommissí do 12. června.

* * *

Střední školy bez řečtiny. Nedávno jsme uvedli, kterak při úpravě Srbské jednotné školy střední vyloučena byla řečtina z předmětův vyučovacích. Nyní ji potká týž osud v Uhřích, neboť se dolní sněmovna Peštská dne 25. května usnesla, aby byla řečtina ze středních škol odstraněna, což ministr Csaky slíbil učiniti!

Konkursy.

Místo ředitele st. gymnasia v Litomyšli počátkem škol. roku 1889—90. Místo ředitele ob. gymnasia v Roudnici od 1. srpna t. r.

Seznam přednášek, kteréž se konají na filosofické fakultě c. k. české university Karlo-Ferdinandovy v Praze v letním semestru 1889.

I. Vědy filosofické.

J. Durdík: Encyklopaedie nauk filosofických, zvláště hledíc ku potřebám paedagogiky. Filosofie řecká, I. díl: před Sokratem. — *Masaryk:* Stručný náčrt dějin filosofie jakožto úvod do filosofie. — *P. Durdík:* Gymnasijní paedagogika. (Část II.) — *Hostinský:* Esthetika dramatu. Esthetika umění hudebního.

II. Vědy mathematické.

Studnička: O sférické trigonometrii. O integrálech elliptických. — *Seydler:* Theorie tepla. (Dokončení.) Sférická astronomie. (S praktickými demonstracemi.) Encyklopaedický přehled astronomie. II. Stellárná astronomie.

III. Vědy přírodní.

Strouhal: Experimentální fysika v přehledu soustavném se zvláštním zřetelem k pánům studujícím mediciny. II. díl. Fysikální practicum ve všech oborech experimentální fysiky. Samostatné práce a cvičení ve fysikálním pozorování a měření; návod ku pracování se sklem. Fysikální practicum pro pokročilejší. Repetitorium fysiky elementární, pro pány studující farmacie. II. díl. — *Augustin:* Meteorologie (praktická část). — *Šafařík:* Chemie organická. Praktická cvičení chemická pro začátečníky. Praktická cvičení chemická pro pokročilejší. Praktická cvičení chemická pro mediky. Počátky fotochemie. — *Bělohoubek:* Farmaceutická chemie: 1. Dokončení. 2. Preparáty nově přijaté do rakouské farmakopoee editio VII. 3. Zákony lékárnické. Chemie a analysa nejdůležitějších potravin a požitin. — *Raýman:* Organické látky dusíkaté. — *Brauner:* Analysa volumetrická a ponderální se cvičeními stoechiometrickými. Návod ku zkoumání moče. Chemická toxikologie. (Část organická.) O některých theoreticky důležitých zjevech novější chemické literatury. — *Vrba:* Mineralogie, díl odborný (fysiografie důležitějších minerálů. Mineralogie pro pp. posluchače lékařství. Mineralogie repetitorium ve spojení s praktickým cvičením. — *Otm. Novák:* Všeobecná geologie. Palaeontologie. — *Čelakovský:* Systematická botanika pro mediky a farmaceuty. Rostliny dvojděložné: Prostoplátečné (Choripetalae). Praktická cvičení v systematice a morfologii rostlin, spojená s analysami a určováním. — *Velenovský:* O rostlinách exotických s ohledem na druhy vyhynulé (Apetalae). — *Frič:* Zoologie (obratlovci s hlavním zřetelem ku ptákům). Praktický kurs zoologický spojený s výlety. — *Vejdovský:* Zoologie speciální: Protozoa, Porifera, Coelenterata, Vermes.

IV. Vědy historické.

Rezek: Dějiny mocnářství rakouského nové doby (18. a 19. stol.) Dějiny rakouské historiografie. — *Emler:* Starší dějiny rakouské se zvláštním zřetelem k pramenům a literatuře jejich. Cvičení palaeografická. — *Goll:* Dějiny říše německé a Italie ve středověku (1. část). Dějiny anglické v 17. stol. — *Jireček:* Východní otázka 1683—1830 (pokračování). Zeměpis a národopis Balkánského poloostrova. — *Kalousek:* Dějiny české ve 14. stol. O sporných kusích ve starších dějinách českých (Publicum). — *Píč:* Dějiny národního znovuzrození ra-

kouských Slovanů. — *Palacký*: Národopis Evropy. Asie (Publicum). Historický zeměpis: 17. a 18. století. Základy chorologie (botanické a zoologické). Klimatologie (Publicum). — *Hostinský*: Kr. V. Gluck a jeho reformy.

V. Filologie, literatura a linguistika.

Kvíčala: Historie epického básnictví řeckého a výklad vybraných částí Iliady. Historie hellenského řečnictví a výklad vybraných částí Isokratova Panegyriku. Výklad čtvrté knihy Aeneidy. (Publicum). — *Král*: Grammatika attického nářečí; I. hláskosloví a tvarosloví. (Dokončení.) Státní starožitnosti spartské. — *R. Novák*: Latinská stilistika. Výklad annalů Tacitových. — *Hattala*: O původě řeči. O poměru češtiny ke staré bulharštině čili posvátné slovanštině.· O poměru Dalimilovy kroniky k epické poesii. — *Gebauer*: Česká literatura nauková. (Pokračování.) — *Polívka*: Čtení textů staroslověnských. Dialektologie slovanská. — *Jarník*: Nejstarší památky jazyka francouzského. Dějiny starofrancouzského básnictví epického. (Pokračování). Prostonárodní etymologie v jazycích románských. (Publicum.) — *Zubatý*: Výklad některých snadnějších ukázek literatury staroindické. Zvukosloví jazykův indoevropských. — *Kovář*: Pathologie řeči. — *Mourek*: Historická mluvnice jazyka německého. (Pokračování.) Historie literatury německé doby nové. (Pokračování.) — *Kraus*: Cvičení na textech středohornoněmeckých. (Pokračování.) Dějiny německé literatury v Čechách. (Publicum.) Cvičení německá pro právníky. — *Dvořák*: Arabština: Básim al- haddád (Kovář Básim), prostonárodní text novoarabský v dialektu egyptském a syrském dle vydání hraběte Landsberga, Leyden 1888. Perština: Vezír z Laukeránu, veselohra perská, vydání Trübnerovo, Londýn 1884. Čínština: O kultuře národa čínského. Pokračování běhu prvého.

VI. Vědecké semináře.

Seminář filosofický.

J. Durdík: Cvičení. — *Masaryk*: Cvičení (Herbert Spencer).

Seminář paedagogický.

J. Durdík: Cvičení.

Seminář mathematický.

Studnička: Cvičení v geometrickém upotřebení počtu integrálního. — *Seydler*: a) Diskusse učebné látky fysikálné na středních školách. b) Řešení problemů mathemat. fysiky.

Seminář historický.

Emler: Cvičení seminární. Čtení a výklad kroniky Beneše z Veitmile. Recense písemných prací. — *Goll*: Výklad pramenův. Písemné práce.

Seminář geografický.

Palacký: Cvičení seminární.

Seminář filologický:

Kvíčala: Latinské oddělení: Výklad Ciceronova spisu „Tusculanae disputationes" a recense latinských prací písemných. Řecké oddělení: Výklad Euripidovy Medeie a recense řeckých prací písemných.

Proseminář filologický.

Král: Proseminární cvičení řecká. — *R. Novák*: Latinská cvičení proseminární.

Seminář pro slovanskou filologii.

Gebauer: Cvičení staročeská při čtení Alexandreidy. Posuzování prací seminárních.

Seminář pro románskou filologii.

Jarník: Výklad textů starofrancouzských.

Seminář germanistický.

Mourek: 1. Výklad klassických spisů z německé literatury doby nové. 2. Výklad „Tristana a Isoldy“ od Gottfr. Strassburského.

VII. Přednášky lektorů.

Kolář: „Pan Tadeusz“ A. Mickiewicza (pokračování). „Osman“ Ivana Gundulića (pokračování). Dějiny ruské literatury od A. S. Puškina do naší doby (rusky). — Abbé *Fauvin*: a) V románském semináři: Dějiny francouzské literatury v 18. věku a překlad řečí Riegrových a některých básníků českých. Cvičení v deklamaci, čtení básní francouzských; slohová cvičení a výklad pravidel francouzské syntaxe. a) Obyčejný kurs: Cvičení v konversaci; překlad veselohry „Noci na Karlštejně“ a po případě: Dějepis francouzské literatury v 19. století (pokračování). Základy mluvnice francouzské, čtení a výklad listů Voltaireových (pokračování). — *Kraus*: Německá cvičení pro nastávající jednoroční dobrovolníky. — *Brábek*: Mluvnice jazyka maďarského. O působení cizích literatur na rozvoj novější literatury maďarské. — *Sládek*: Čtení anglické čítanky. Čtení Macaulayových dějin anglických. — *Stecker*: Nauka o harmonii hudební. Část II. Zpěv sborový. — *Prašák*: 1. Těsnopis český dle soustavy Gabelsbergerovy. (Kurs theoreticko-praktický). 2. Dějiny moderní stenografie (pokračování). — *Poznamenání*: Lektor Dr. *Veselík* v letním běhu nebude přednášeti.

Přednášky na filosofické fakultě university Vídeňské v letním pololetí 1889: *Zimmermann*: Dějiny filosofie. Logika. — *Vogt*: Logika. Gymnasijní paedagogika. Paedagogický seminář. — *Stöhr*: Psychologie pudův. — *Wahle*: Metafysika. — *Knauer*: Dějiny filosofie od F. Bacona z Verulamu až po Kanta. — *Büdinger*: Všeobecné dějiny (IV. část). Život Kolumbův. Historický seminář. — *Zeiszberg*: Všeob. děje XI—XIII. věku. Rakouská literatura pramenův středověku. — *Huber*: Děje Evropy v letech 1808—1815. Historický seminář. — *Karabáček*: Četba a výklad Wakîdiovy knihy o taženích Muhamedových. Arabská palaeografie. Nejdůležitější středověké muhamed. pojmy o státu. — *Mühlbacher*: Latinská palaeografie. Sklonek středověku. Archivní věda. — *Zitkovszki*: Nemec. děje XIV. věku. — *Rieger*: Annaly Lambertia z Hersfeldu, vzhledem k boji o investituru. *Fellner*: Kritika pramenův připojena k Thukydidovi. — *Krall*: Děje Východu od Kyra po Muhameda. Aegiptské pramenoznalství. — *Szanto*: Děje diadochů. — *Meringer*: Čtení a výklad řec. dial. nápisů. — *Příbram*: Francie za posled. Bourbonovců (1715—1792). — *Herzberg-Fränkel*: Dějiny němec. soukromých listin. Kláštery a němec. kolonisace v němec. krajích Rakouska. — *Kubitschek*: Chronologie Řeků a Římanů. — *Uhlirz*: Chronologie středověku. — *Tomaschek*: Histor. místopis středozemského pobřeží indic. okeánu vzhledem k obchodu. — *Penck*: Oceanografie. Zeměp. seminář. Zeměp. cvičení pro pokročilejší. Zeměp. exkurse. — *Paulitschke*: Národní kmeny rakousko-uherského mocnářství. — *Diener*: Členitosť a skladba horská východ. Alp. — *Weyr*: Differentiální a integrální počet. Analyt. geometrie roviny a prostoru. Cvičení v mathem. semináři a proseminaři. — *Escherich*: Theorie funkcí. Počet variační. Cvičení v mathem. semináři a prosemináři. — *Sersavý*: Theorie nekonečných řad. — *Kohn*: Základové průmětné geometrie. Nekonečné součiny a nekonečné zlomky řetězové. — *Peithner z Lichtenfelsu*: Theorie čísel. — *Weiss*: Praktická astronomie. — *Hepperger*: Spektrální analysa světla těles nebeských. — *Schram*: Vybrané kapitoly sphér. astronomie. — *Stefan*: Akustika. Cvičení ve fysikál. pokusech. Šl. z *Langů*: Experimentální fysika, II. díl. — *Loschmidt*: Experiment. fysika. Theorie chemic. molekulů. — *Finger*: Analyt. mechanika, II. díl. Základové ryzí mechaniky. — *Lecher*: Absolutní soustava měrná. — *Adler*: Theorie proudění tepla a elektřiny. — *Moser*: Fysikální lučba. Conversatorium o fysikálních a fysikálně lučebných problemech. Fysikální cvičení. — *Hann*: Výsledky pozorování o zemském magnetismu. — *Pernter*: Theorie záření a její upotřebení na záření sluneční a vyzařování země. — *Barth z Barthenau*: Obec. lučba pro mediky. Conversatorium

o vybraných částech lučby. Lučeb. cvičení. Návod k vykonávání prací vědeckolučebních. — *Lieben*: Obecná lučba. Lučeb. cvičení. Práce v lučeb. laboratoři. — *Lippmann*: Neústrojná lučba. Lučeb. cvičení v laboratoři. Návod k vykonávání prací vědecko-lučebních. — *Sommaruga*: Repetitorium obecné lučby. — *Czumpelik*: Ústrojná lučba s pokusy; spektrální analysa. — *Goldschmiedt*: O alkaloidech. — *Kachler*: Jednotlivé kapitoly technické lučby pro farmaceuty, — *Weidel*: Vybrané kapitoly z oboru ústrojné lučby. — *Fossek*: O methodách titrace a jejich upotřebení ve farmaceutské praxi. — *Herzig*: Repetitorium ústrojné lučby. — *Schacherl*: Vylíčení nejdůležitějších farmaceutsko-lučebních praeparátů ve velikoprůmyslu. — *Tschermak*: Speciální mineralogie a petrografie. — *Schrauf*: Speciální mineralogie s ohledem na rudy a jejich ložiska. Seminární cvičení v samostat. přednesu o thématech mineralogických z učiva vyňatých. Návod k mineralog. pracím a vyučování ve vyšší mineralogii. — *Berwerth*: Petrografické praktikum. — *Suess*: Obecná geologie. — *Wähner*: Návod ku geolog. pozorováním. — *Neumayr*: Palaeontologie, pateřnatci. — *Fuchs*: Vybrané kapitoly ze studia tertiéru. — *Claus*: Srovnávací anatomie páteřnatců. Přírodopis hlíst. — *Brühl*: Cvičení sekcijní a učení zootomii. Srovnávací anatomie samčích údů pohlavních u pateřnatců. Člověk a zvířata. Srovnávací osteologie hlavy pateřnatců. Anatomie člověka. Technika mikroskopu. — *Brauer*: Nauka o hmyzu. — *Grobben*: Děje vývoje bezpáteřnatců. — *Kerner z Marilaunu*: Speciální botanika. — *Wiesner*: Experimentální fysiologie rostlin. — *Böhm*: Morfologie a systematika rostlin. — *Mikosch*: Stavba a uspořádání svazků cév. — *Beck z Mannagety*: Diagrammy květův a jejich sestrojení. — *Molisch*: Pohyblivosť rostlin. — *Wettstein z Westersheimu*: Cvičení ve zkoumání a určování jednosnubných rostlin. Základové morfologie a systematika rostlin. — *Stapf*: O jedovatých rostlinách. — *Wickhoff*: Děje architektury od IV. do X. století po Kristu. Výklad kreseb Rafaelových. — *Hanslick*: Děje instrumentální hudby. — *Dietz*: Dějiny dramatické hudby v Rakousku od Leopolda I. — *Hoffmann*: Výklad I. knihy letopisů Tacitových. Výklad vybraných částí z druhého dílu Vergiliovy Aeneidy. Výklad Aischylova Promethea. — *Hartel*: Výklad řeckých lyrikův. Výklad řečí z dějin Sallustiových. — *K. Schenkl*: Řecká skladba. Aristofanovy Žáby. Výklad Velleia Patercula „Historia romana.“ — *Gomperz*: Aristotelova metafysika. Zlomky řeckých dramatikův. — *Benndorf*: Soukromý život Řekův. Výklad antických děl výtvarných ve veřejných sbírkách Vídeňských. — *Borman*: Starší děje řecké. Vybrané listy Ciceronovy. Četba a výklad řec. nápisův ze IV. stol. př. Kr. — *Gitlbauer*: Demosthenovy řeči Olynthské. Miscellanea critica. — *J. Schenkl*: Vybrané řeči Isokratovy. — *Mekler*: Aristofanovy parabase. — *Loewy*: Parthenon. — *Studniczka*: Praxiteles. — *Jagić*: Literatura již. Slovanův v XV. a XVI. st. Přehled slovan. ethnografie. Četba srbsko-charvát. textův XV. a XVI. stol. — *Strekelj*: O slovanské národní etymologii. — *Pastrnek*: Slovanská poesie národní. — *Heinzel*: Staroněm. metrika. Písně Eddy. Kritická cvičení v textech stŕhněm. — *Minor*: Bouře a ruch v literatuře XVIII. století. Mladý Goethe. Schillerova díla mladistvá. Výklad Klopstokových ód. — *Seemüller*: Ottokarova štyrská kronika rýmovaná. — *Weil*: Gottsched a Švýcaři. — *Schipper*: Historická grammatika angličiny. Výklad drobnějších básní Miltonových. Četba anglických legend o sv. Alexiovi. — *Mussafia*: Historická grammatika franc. jazyka. Francouzské hláskosloví. Četba a výklad některého starofrancouzského textu. — *Alton*: Francouzské divadlo až po P. Corneilla. — *B. Müller*: Srovnávací grammatika indogermánských jazyků. Původ a dějiny písma. Výklad hymnův Rig-Vedy. — *Sklenář*: Obecná abeceda linguistická. Příspěvky k hláskosloví jazyků indoevropských. — *Bühler*: Pokračování v elementárním kursu. Výklad Siddhântakaumudî. Výklad Šrîharscha charity. Indické nápisy. — *Kirste*: Počátkové sanskrtu. Výklad Naly a Damajantî. — *D. Müller*: Výklad Muhallakâtu. Zamascharîův Mufassal. Assyrské nápisy klínové. Semitská epigrafica. — *Reinisch*: Grammatika a texty hieroglyfů. Hieratické a demotické texty. — *Wahrmund*: Haririův Makamen. Časopisy perské, arabské, turecké. — *Golowacki*: Jazyk ruský. — *Cornet*: La quaderna di Nani

od V. Carrery. Četba Rediových básní a listův. — *Bagster:* Četba Macaulayovy Essayon Lord Clive. Četba DickensovaHaunfed Man. — *Menčík: Skladba jazyka českého. Nauka o čase v češtině. Výklad Erbenovy Kytice.* — *Schreiber:* Těsnopis. — *Faulmann:* Těsnopis. Děje a literatura těsnopisu. — *Weinwurm:* Cvičení ve zpěvu. — *Bruckner:* Nauka o harmonii. — *Hoffer:* Cvičení učitelův tělocviku. — *Pawel:* Tělocvik evrop. národův kulturních v starověku. — *Handmann:* Šermířství. Vyučování střelbě puškou a pistolí. Cvičení učitelů v šermířství.

Schválená díla:

Jandečka Václav, Geometria pro vyšší gymnasia.* Díl III: Trigonometria. 4. nezměněné vydání. V Praze 1889. I. L. Kober. Cena 52 kr. (11. dubna 1889, č. 6747.)

Schulz Jar. G., Mluvnice jazyka řeckého pro gymnasia česká. V Praze 1889. B. Tempský. Cena 1 zl. 20 kr., váz. 1 zl. 40 kr. (25. dubna 1889, č. 7856.)

Literatura.

Redakce došla tato díla:

a) Od nakladatelův:

Archiv Český čili staré písemné památky české i moravské sebrané z archivů domácích i cizích. Nákladem domestikalního fondu království Českého vydává kommisse k tomu zřízená při král. České společnosti nauk. Redaktor Josef **Kalousek**. Díl VIII. Dopisy rodů Hradeckého a Rosenberského od r. 1450 do 1526. K vydání upravil A. Rezek (342 listův). Dopisy pana Zdeňka Lva z Rožmitála z let 1508—35. Vydává Fr. Dvorský (221 listin). Poselství krále Jiřího do Říma k papeži r. 1462. Vydává Ad. Patera. Výpisy z register kanceláře hrabat Kladských od r. 1472—1505. Podává Jar. Čelakovský (27 listin). Registra soudu komorního. Vydává týž (180 listin). Výpisy z českých původních listin c. k. veřejné knihovny Pražské. Vydává Jos. Emler (125 listin). V poslední části této opraviti jest na str. 513. Nebřezin v Nebřežin (koř. brěg), 557. Kačiny v Kočíny (neb Kočiny t. j. plur., jak se nyní vůbec říká; v listině střídá se nom. s gen.) a v Rejstříku jest tedy na str. 592 škrtnouti Kačina a za to ku Kočín připojiti druhotvar „Kočiny 557". Dále piš Šebíkova místo Šebikova (viz Sborník historický III, 276); „v Planého" jest patrně chyba místo „v Plané", písař připojil *ho* z následujícího jedno*ho*. „Bekova" na Plaště nebylo nýbrž *Bikov* (v Pal. Pop. schází), jenž jest dosud poplužním dvorem a sice sz. od Hromnice neb od Třemošnice, která také už jest pouze dvorem. Str. 519. piš Čečin m. Čečín a v Rejstříku na str. 587. Čečiny m. Čečín; máť jmeno to opět dva tvary: Čečín a plur. Čečiny, jako se nyní říká (srv. Zderadiny, Litětiny, Chotěšiny); nyní pak jsou Čečiny pouze myslivnou jv. od Plas. Dodatkem k dílu VII, 610 a 623 připomínáme, že místo Čěvice jest psáti Čievice, nyní Čívice; str. 612 a v Rejst. Kokořova m. Kokorova; 629 a Rejst. Šebíkovo m. Šebikov. — Zevrubný rejstřík osobní, místní a věcní přijde každému velmi vhod.

Bayerova Moravská knihovna pro náš lid. Pořádá a vydává Fr. **Bayer**. V Třebíči. 8°. Nakladatel J. F. Kubeš. Cena seš. (o 3—4 arších) 10 kr. Roč. I. (1889). Seš. 14.: Na evropském východě. Napsal J. Wagner. Pokračování cestopisu.

Bibliotéka paedagogických klassikův českých i cizích. Redaktor a vydavatel Fr. **Bayer**. Cena sešitu 35 kr. Roč. III. Seš. 10. a 11.: Jana Amosa Komenského Sebrané spisy vychovatelské (pokrač.).

Cikánsko-české pohádky a povídky. Sepsal a přeložil P. Josef **Ješina.** V Hoře Kutné 1889. Nákladem Karla Šolce. m. 8°. str. 151—194. Sešit 4. Cena 20 kr. — K prvním sešitům řadí se tento jako praktický, obsahuje 12 pohádek, z nichž prvých 9 pochází z úst Cikánův samých. Ješina vydává zde text s věrným překladem interlineárním. Doporučujeme dílo to co nejvřeleji všem badatelům národopisným i jazykoslovným.

Časopis českého studentstva. Redaktor a nakladatel Karel St. **Sokol.** V Praze. 8°. Předplatné ročně (10 seš. o 2 arších) 3 zl. Roč. I. sešit 1. — Nový časopis tento má řízný program, dle něhož si bude „pilně všímati všech otázek, které podstatně zasahují v život českého studentstva“ i chce „bezohledně vytýkati vady a ukazovati na slabé stránky spolkové, mravní i národní činnosti jeho.“ Dle toho také prvé číslo dotýká se některých slabých stránek a vad studentstva i zase žurnalistiky, pokud se týče poměru jejího k českému studentstvu. Radovali bychom se upřímně, kdyby studentstvo naše ve svém orgáně uvažovalo nestranně o vzájemných povinnostech jak studentstva tak i veřejnosti české, jež musí s věčší láskou přilnouti k této „naději naší“. Než toho varovného hlasu nesmíme zamlčeti — a vede nás při tom jen láska k studentstvu a k dobré věci národní —, aby se studentstvo, jak už mládež bývá vznětlivější, nedalo oslepiti se žádné strany lesklými cetkami frasí nebo *domnělými* prospěchy jemu skýtanými. Jeť vždy a při všem míti na zřeteli *opravdový* prospěch *vlasti* bez ohledu na ctižádostivé záměry jednotlivých bažílkův. Počkáme tedy s úsudkem o Čas. čes. stud., až si jej budeme moci ustáliti; avšak už dnes nemůžeme utajiti svého podivení z toho, že Čas. *českého* stud. hlásá (str. 8), kterak prý české studentstvo na mnoze souhlasí s *negativní* činností strany realistické! Což nezná studenstvo *české*, že *negativní* činnost tato tahne se i k nejcennějším literárním památkám našim? Opatrnosti nikdy nezbývá!

Dra Emila Holuba „Druhá cesta po Jižní Africe“. Z Kapského Města do země Mašukulumbů. 1883—1887 s 200 původními vyobrazeními. Nákladem J. Otty. Cena sešitu 30 kr. Sešit 12 a 13. V sešitech těchto jsou kapitoly 9. a 10. s tímto obsahem: První pobyt v údolí řeky Matece: Jesuitská missie na středním toku Zambezi. Úpadek Panda-ma-Tenky. Kmenové v říši Marucké. Příčiny nezdaru jesuitské missie v Zambezi. Události v říši Marucké od r. 1876. Ukrutnosti Sepopovy, jeho sesazení, útěk a poranění. Vodopády Viktoriiny. Výlet k vodopádům Viktoriiným v zemi Albertově. První dojem tohoto přírodního divu v Africe. V textu jsou tato vyobrazení: Opuštěná missijní stanice Jesuitů u Panda-ma-Tence. Zvěř na březích Deikhy. Děti smíšenců v Panda-ma Tence. Dvorec Mynheera Weyra. Antilopa vraná s mládětem v lese u řeky Matece. Nosidlo Matokův s košem soli a nádobou na boby. Prodavač medu. Willi s kozami ohrožen levhartem. Vodopády Viktoriiny. Zápas „Vistoka“ s kočkou pardalovitou. — Nepochybujeme, že milovníci zeměpisného vědění dychtivě stopují zajímavé toto nové dílo slovutného cestovatele našeho. Vydáváním díla po sešitech jest koupě každému usnadněna.

Кіевскія Университетскія Извѣстія. Redaktor V. **Ikonnikovъ.** V Kievě. 8°. Cena ročníku (12 svazkův o 15—20 arších) 6½ rub., se zásylkou 7 rublův. Ročn. XXIX. Svazek 2: Zpráva o stavu Kievského Ústředního Archivu pro dřevní knihy zápisných gubernií Kievské, Podolské a Volyňské v roce 1888. V Archivě tom jest knih zápisných 5885, zvláštních listin 454.980, starých děl asi 150.000. Mimo to jest 80 přepisův knih zápisných o 26.270 listinách. — Nauka o výtěžku podnikatelském (N. Cytovič). Meteorologické tabulky pro Kiev (K. Žuk a G. Florinskij) za červenec r. 1888 průměrem: tlakoměr 740·6 mm (největší průměr 748·9 dne 31, nejmenší 732·5 dne 20), teplota vzduchu + 18·3 C (nejv. pr. + 23·5 dne 27, nejm. + 13·7 dne 16), srážky 4·6 mm (nejvíce 62·7 dne 8).

Muzeum. Czasopismo Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych. Red. Maur. **Maciszewski.** We Lwowie. 8°. Nakładem Towarzystwa. Předplatné ročně 5 zl., poštou 6 zl. Rocznik V. Sešit 5.: *Zpráva o činnosti Spolku učitelův škol středních v 5. roce jeho trvání.* Z ní vyjímáme toto: spolek měl údův 590, schůzí konal 15; rovněž jednotlivá „kola", jichž jest celkem 8 (brodské, drohobycko-stryjské, krakovské, lvovské, přemyšlsko-jaroslavské, stanislavovské, tarnopolské, tarnovské), konala zvláštní schůze, v nichž se pojednávalo o důležitých otázkách paedagogicko-didaktických. Jmění měl spolek v roce tom 3249 zl. 40 kr. Spolek dal mimo jiné podnět k petici v příčině pense vdov a sirotkův po professořích, jiż jsme svého času uveřejnili; dále podal školní radě zem. a Kolu polskému ve Vídni promemoria v příčině domácího dozoru nad učni a hygieny v našich školách. — *O vlivu našich gymnasií na vychování mládeže* (A. Pechník). Osnova organisační nepodává učitelům přesně vyznačených zásad paedagogických, nýbrž toliko některé pokyny v příčině kázně; než to ještě není vychování. Nezbývá než přemýšleti hluboce o věci té a k vychování domácímu vhodně připojovati vliv školní i žáky míti stále, i v domácnostech, na dozoru. — *Extemporalia* (V. Ščepański). Spis dokončuje, že v I. a II. třídě nemají se dávati extemporalia, nýbrž komposice. — *O cvičeních německých* v I. třídě (Br. Třaskovski). Úvaha o učebné knize. — Rozmanitosti. Školní rada zem. (12. března t. r., č. 3634) nařizuje, by jí učitel před sňatkem oznámení o tom učinil; kdo se tak nezachová, toho vdova ztrácí nároku k pensi. — Táž rada nařizuje, by se nejen v neděle ale i ve svátky konaly exhorty a služby Boží.

Naší mládeži. Obrázkový časopis pro mládež dospělejší. Red. J. Vl. **Krátký.** V Praze. Nákladem J. R. Vilímka. 4°. Cena ročně (12 sešitův) 3 zl. Ročník XV. Sešit 5. má nové články tyto: Jaroslav Pospíšil (K. V. Rais). Milujme se na vzájem (E. Souvestre — B. Čermák). Šumaři (M. Červenka). *Není nad mou rodnou zem! (Jan Vřesnický). Železný dům o 28 poschodích v Minneapoli (Dr. J. B.) *Z „večerních modliteb" (B. Čermák). Zázračné zachránění (Z. Maděra). *Ptáčat vděk (S. A. Koštál). *Přísaha (K. V. Kuthan). O alce veliké (J. Kavka). Rakouské mince (V. Ptáček). *Jarní (J. Janoušek).

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redakcí a nákladem V. **Vlčka.** V Praze 8°. Cena ročně 7 zl. 20 kr. Ročník 19. Seš. 5. obsahuje nové články tyto: Srbsko za Milana Obrenoviče IV. (J. J. Toužímský). O přírodnickém zeměpisu Čech (Dr. F. J. Studnička). *Večer (A. E. Mužík). *Na Komorsku (A. Škampa). Nové písemnictví: Výpravná prosa (F. V. Vykoukal. Ze správního výboru Českého Musea.

Slovanstvo ve svých zpěvech. Sborník národních a znárodnělých (významných) písní všech slovanských národů. Pořádá, harmonisuje a vydává Ludvík **Kuba.** Díl V. Písně Jihoslovanské. Část I. (Kniha VII): Slovinské. Překládá Boh. *Daďourek.* Text přehlíží Ant. *Trstenjak.* Sešit 1. a 2. Cena sešitu 40 kr. V Poděbradech 1889. Nákladem vlastním. v. 8°. 64. — Už jedenkrát (str. 118) jsme vyložili, jak záslužné se to podjal práce L. Kuba vydáváním slovanských písní národních a znárodnělých; dnes můžeme výrok svůj v plné platnosti opakovati, neboť dílem takovým přispívá vydavatel nemálo ku vzájemnému poznávání a sbližování jednotlivých kmenův slovanských. V sešitě 1. a 2. vydavatel nejprve podává několik dobrých poznámek o jazyce slovinském, načež následuje 33 vybraných písní slovinských i v originále i v překladě českém, harmonisovaných většinou pro 3—4 hlasy s průvodem klavíru. Úprava jest velmi pečliva a úhledna. Doporučujeme co nejvřeleji tuto sbírku národních písní, jež jsou pravým pokladem poesie slovanské.

Slovenské Pohľady. Časopis pre literatúru, vedu, umenie a politiku. Redaktor Svetozár **Hurban** (Vajanský). V Turčanském sv. Martine. Nakladatel Pavel Mudroň. 8°. Cena ročníku (o 6 sešitech 6archových) 5 zl. Ročník IX.

Sešit 2.: Janošík. *Verše (Darinka). Výhody společenského života (Dr. J. Grób). *Príjď, jaro, príjď! (Hviezdoslav). Mladé letá (M. Kukučin). *Hlas zvona (Somolický). *Sen renegáta (Vavro Lieskovan). *Čo prajem ti? . . . (M. B—s). Literatura.

Vesmír. Obrázkový časopis pro šíření věd přírodních. Redaktor prof. Fr. **Nekut.** V Praze 4°. Cena ročně 6 zl. Ročník XVIII. Čís. 14. a 15. mají nové články tyto: Jan Bubela. Zvířata klassického starověku. O původu amerického lidstva (J. Podhorský). Potrava velrybí. Skelnatky (Uličný). Sběratel hmyzu z květnu (K. Polák). Řemenatka. Cizopasníci velryb. Z Rudohoří (F. Babánek). Mechy v okolí Třeboně a Lomnice (A. Weidmann). Drobnosti.

Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien. Red. V. v. **Hartel, K. Schenkl.** Wien. 8°. Cena ročně 12 zl. Roč. XL. Seš. 4.: Tricesima, sabbata (J. M. Stowasser a D. Graubart). U výkladu výrazu toho v Horat. sat. I, 9, 69 už Forcellini v slovníku padl na dobrou stopu, než nepodařilo se mu určitě jej objasniti. Slovo tricesima (sc. dies) = νεομηνία; den ten pak byl slaven téměř jako svátek. S tím pak se spojovalo sabbata k označení *všech svátkův* židovských asyndeticky (cf. patres conscripti): tricesima, sabbata = novoluní i soboty. — Zu Goethes Faust: Makrokosmus und Erdgeist (F. A. Mayer) = vita contemplativa, vita activa. — Literarische Anzeigen. Der deutsche Unterricht an den galizischen Mittelschulen. III. Mittel zur Verbesserung (R. M. Werner): 1. Zkoušené síly buďte použity úplně k učbě němčiny (po 16 hodin); 2. povoláni buďte zatím odjinud zkoušení supplenti; 3. domácí učitelé němčiny buďte rozmnoženi uskrovněním požadavkův ku qualifikaci; 4. místa učitelův němčiny buďte rozmnožena (o 1 na každém gymnasii); 5. nad to kde jsou parallelky (ježto se nelze nadíti, aby z nich zřízena byla samostatná gymnasia), zřízena buďte taková místa extra statum; 6. těm, kteří mají cestovní stipendia o 600 zl., uloženo buď stráviti 7. a 8. semestr na universitě v Štyrském Hradci; 7) inspekce němčiny buď přísnější; 8. osnova budiž upravena vhodněji; 9. před každou quinquennálkou podrob se učitel němčiny (cestovav před tím ze stipendia po německých krajích) zkoušce klausurní i ústní! 10. dotace na knihovnu vzhledem na německé oddělení budiž rozmnožena. Avšak k nápravě čiňte se kroky už na universitě, kde by se měl zříditi proseminář k praktickému výcviku v němčině. Pak prý by se měly na každé fakultě zavésti německé zkoušky z některých předmětův, tak z katechetiky při bohoslovcích, kteří mají vyučovati polské dítky! Jako curiosum podotýkáme, že se spis. ohrazuje proti tomu, jako by filosofická fakulta měla býti ústavem ku vzdělání učitelův středních škol, kdežto jiní zkušení učitelé zase na to žehrají, že mají z universit vycházeti jen učenci (mnohdy dosti mělcí), ne však učitelé. — J. Zycha podává posudek Kroka II. a dosud vyšlých sešitův ročníku III. Posudek jest celkem příznivý a liší se svým klidem a nestranností velmi prospěšně od jiného, který svého času o I. ročníce zde uveřejněn byl. — Miscellen. Programmenschau.

Ženské listy. Nákladem Ženského výrobního spolku českého. Redakcí Elišky **Pechové-Krásnohorské.** V Praze 8°. Ročně (12 čísel) 1 zl. 80 kr., poštou 2 zl. Roč. XVII. Čís. 5.: Z dob Babičky (Al. Jirásek). Společenské postavení ruské ženy (Pav. Durdík). Vzpomínka na Josefa Manesa (R. Pokorná). Noc a den (Milina H.). Směs.

Журналъ министерства народнаго просвѣщенія. Redaktor L. **Majkovъ.** V Petrohradě. 8°. Cena ročníku (12 svazkův) 12 rublův, se zásylkou 14 rub. 25 kop. Ročník 1889 (šesté desítiletí, část 261 atd.). Svazek 1. až 2.: Litevská Rus za Jagellonův (D. Ilovajskij). Armáda royalistův na Rusi (E. Ščepkina). Vidění Vasilije Nového o pochodě Rusův na Bizantii (Al. Veselovskij). Ukolébavky a říkadla usedlého i kočovního obyvatelstva Persie (V. Žukovskij). Polské a německé tiskopisy o vojně Báthoryově s Ivanem Hrozným

(V. Vasilьevskij). Kritika a bibliografie. *Dřevní jazyky v našich gymnasiích před autoritou metropolity Filareta* (A. Dmitrevskij). Spis. touží do toho, že nyní se na gymn. žáci nenaučí tolik latině a řečtině jako dříve v duchovních semináŕích za Filareta kolem r. 1819., kde prý se žáci nemořili učením frasí, nýbrž osvojivše si sklonbu a řadu výrazův hned četly spisy souvislé. — Učební literatura naše (rozbor 3 knih). *Císařská veřejná knihovna v r. 1886.* Mezi jiným nalézá se zde 100 vlastnoručních listův Dobrovského (90 ke Kopitaru, 7 k Jak. Grimmovi, 2 k Feslovi v Litoměřicích a 1 k matce Feslově a 12 listův Vuka Karadžiće k Jak. Grimmovi. — Spolek milovníkův duchovní osvěty za 25 let trvání (J. E. Solovьev). Mezinárodní geologický sjezd v Londýně v září r. 1888 (F. J. Levinson-Lessing). *Naše učební ústavy:* Kazaňská universita r. 1887; na histor.-filolog. fakultě bylo professorův řádných 8, mimořád. 3, lektory 3; na fysiko-mathem. fakultě prof. řád. 12, mimořád. 3, docent 1; na právnické fakultě prof. řád. 6, mimořád. 2; na lékařské fak. prof. řád. 14, mimořád. 12; mimo to 1 prof. pravoslavného bohosloví; soukromých docentův bylo 40 (5 na fak. hist.-fil., 6 na fys.-math., 2 na právn., 20 na lék., ostatní nečtli). *Na hist.-fil. fakultě* konaly se za tím účelem, aby se studenti připravovali *k učitelskému povolání,* zvláštní praktická cvičení v ruské slovesnosti, v obecných dějinách i zeměpise, v ruských dějinách i zeměpise. Cvičení ta sestávala v seznamování studentův s učenou i paedagogickou literaturou, v rozboru písemných prací ročních a v čtení zkušebných úkolův. Dále se konala praktická cvičení v klassické filologii, při čem se studenti seznamovali s otázkami paedagogiky dřevních jazykův, objasňovaly se těžší části mluvnice, stilistiky synonymiky. *Ti ze studentův ukončivších kurs, kteří se s úspěchem zaměstnávali ve výše označených seminářích, byli po přímluvě fakulty osvobozeni od zvláštní zkoušky k povolání učitelskému.* Kromě praktických cvičení konali někteří professoři cvičení s cíly naučnými. Na fysiko-math. fak. se konala praktická cvičení v laboratořích, kabinetech a na astronomické observatoři. *Posluchačův* měla universita 837: hist.-fil. fak. 54, fys.-math. 122, právn. 246, lék. 415; dle vyznání bylo 73 židův; dle rodičův: úředníkův 366, duchovních 92, kupcův 82, měšťanův a nešlechticův 237, rolníkův 60; z učebního okruhu západní a východní Sibiře 56. Nadancův 188 úhrnem v 43.703 rub. 34 kop. Podpor dáno 250 studentům 13.379 rb. 38 kop. Osvobozeno od školného: zcela 104 v obou pololetích, z polovice 263 v jednom pololetí (prominuto úhrnem 14.410 rb.). Při universitě jsou 4 učené společnosti: přírodovědecká, lékařská, právnická a archaeologicko-historicko-ethnografická. — *K otázce o akcentaci slov a grammatických tvarův v řeckém jazyce* (K. J. Ljugebil). Spis. dovozuje, že nelze důvěřovati pravidelnosti a přesnosti v označování místa a druhu přízvukův v jazyce řeckém. — Plautovi Menaechmei v ruském překladě G. J. Ch-ka (posuzuje krajan náš O. A. Šebor). — Bibliografický slovník ruských spisovatelek (kníže N. N. Golicyn). Mezi četnými spisovatelkami uvádí se v tomto pokračování též naše *Božena Němcová,* jejíž Babička a V zámku i podzámčí vyšly u překladě v Rusk. Věstníku 1866 a 1867. — Otázka o soudním dvoře kupeckých záležitostí (N. A. Popov). Pokus dějin bible na Rusi ve spolku s osvěty i mravy (N. A. Astafьev). O redakcích „Domostroje", jeho úpravě i původě (A. V. Michajlov). Politika Švédska v nepokojnou dobu (G. V. Forsten). Kritika a bibliografie. Knižní novosti. Kolínský sjezd v záležitostech slepcův (M. K. Zemec). Naše učební literatura (rozbor 8 knih). Cárská akademie nauk v r. 1888 (výroční zpráva). Letní kursy církevního zpěvu učitelův národních škol v Kievském učebním okruhu v r. 1888. De genetivo in -ii exeunte (L. Müller). Empedokles; překlad úryvkův z jeho děl (E. L. Radlov).

Herbář. *Seznam všech léčivých bylin v Čechách a na Moravě,* buď volně v přírodě rostoucích neb i v zahradách pěstovaných, jichž se v domácnosti jako léku upotřebovalo a některých až posud upotřebuje, s udáním, proti kterým nemocem a jakým spůsobem se jich užívá jak u lidí tak i u dobytka, který čas pro lékárny se sbírají, jakož i k čemu v hospodářství a průmyslu užitečny jsou, a

seznam rostlin jedovatých, kterých jest se chrániti. Sepsal MDr. Vladislav **Šír**. Se 157 vyobrazeními rostlin. V Praze 1889. Nakladatel M. Knapp. 8°. 216. Cena 1 zl. 60 kr. — Obšírný titul už sám vyznačuje účel knihy, avšak nedomnívej se nikdo, že spisovatel, jenž po hříchu tyto dni zemřel, chce po způsobu středověkém poskytovati nezkušenému lidu radu ku pomoci v nemoci vždy bez lékaře. Tohoť jest dalek, ač uznává, že zvyk takového léčení „je tak zakořeněn, že se nedá vypuditi. Někde se dá i omluviti, zvláště při chudší třídě, která nemá peněz ani na lékaře ani do lékárny a hledí si pomoci neb alespoň ulehčiti prostředky domácími; jinde opět na odlehlých místech, kde se hledí nemocnému poskytnouti prozatím něčeho, nežli lékař, někdy i dosti vzdálený, přijde. *Vzhledem k těmto a podobným okolnostem, jakož i k poučení má sloužiti* knížka tato." Popis a pojmenování vyňato z Analytické květeny české Dr. Lad. Čelakovského, rady léčební pak sestaveny z rozličných starších i nejnovějších spisův lékařských i lékárnických. Úprava knihy jest velmi úhledna, vyobrazení květin čisté. Užívání knihy velmi usnadněno jednak v textu abecedním pořádkem popisovaných květin jednak 7 různými seznamy na konci.

Podręcznik metryki łacińskiéj i greckiéj do użytku szkolnego. Uložil Marcin **Sas**. Kraków 1889. Nakładem autora. 8°. 40. Cena? — Vhodná příruční knížka, obsahující stručně, jasně a přehledně vše, co třeba znáti v příčině metriky a prosodie básníkův latinských i řeckých. Nesrovnáváme se spis. v tom, že se slabika, na kterou padá ictus, vyslovuje *silnějším* hlasem; toť náhled zastaralý a správno jest říci, že se vyslovuje *vyšším* hlasem (asi o $^1/_2$ tonu výše), dle čehož rhythmus sluje stoupavým neb klesavým, což i spis. v §. 7. uvádí.

Básně Antonína **Klose**. V Praze 1889. Nákladem vlastním pomocí Stálců. m. 8°. 151. Cena 90 kr. — Básník znám jest už z dřívějších ukázek; tuto vydává ve sbírce básně své z r. 1882—1888. a rozvrhuje je na tři oddíly; Svět, Vlasť, Doma. Celkový dojem, jaký na nás činí sbírka ta, není nepříznivý, jevíť se v některých básních značný vzlet, hluboký a jemný cit, jako jsou: Kolovrátkář (str. 11), Kytice (25), Vdova (36), Píseň (49), České roráty (61), Tvé srdce, matko (131). Za to bychom byly mnohé z nich ze sbírky vypustily, any nemají do sebe vlastností takových, jako jsme vytkli, anebo že předmět jejich nemůže vzbouzeti k nadšení básnickému; tak jmenovitě Romance z 19. století (38):

A mám vás rád, že kol vás cosi
nad kouzla ráje poletá —
váš zjev se líp než cudnosť nosí
a stydlivěj' než koketa . . .

Leč přísahám vám na to, paní:
mám nejradši vás proto jen,
že máte muže k zulíbání,
jenž láskou slep je, spokojen.

Zvláště místa bychom ve sbírce byli odřekli všem 22 básním cyklu, v nichž básník opěvuje svou dámu, o níž praví (92):

Já miluji Vás nad své žití
a neptám se, zda Vy a jak.
A vášeň-li kdys hruď má cítí,
přec nechci od Vás nikdy vzíti,
co vtisklo by Vám studu znak . . .
Snad jiný vzal —

A na konec (130):

Co na mysli mi tane,
je pravdou prokletou:
že v lásce nevylhané
i k ženě srdce vzplane,
jež jest jen koketou!

Pečlivým výborem by cena sbírky byla na jisto získala.

V příčině jazykové básně nejsou prosty poklesků̊v, jako zvláště oblíbené básníku chvíc, chvící (str. 12. 16. 24. 30. 36. 51. 92. 97. 122) m. chvějíc, chvějící (jako 104); lačnící (18) m. lačnějící; lidské davy ji míjí (36) m. míjejí; v slzách, jež svláží práci (67) m. svlážejí; inf. zamyslet, domyslet (8. 28) m. mysliti; to nešťastné „líc" se vyskytuje a sice hodně často (15. 25. 30. 33. 56. 112. 115. 126), rovněž zášť (103), náruč (95. 132) m. neuter líce, záští, náručí; divné tvary tvoří někdy básník: v tu noci mhavou (12), má sítě, dlaně má (29), svou dlani (141), nitě (32) m. niti; každá tváře (131); retem (45), retů (104, správně 125: rtům); k prsoum (107. 140) m. k prsům; plamy (51) m. plameny (viz Krok III, 202); z něj (89) m. z něho; sepli (39), připla (108) m. sepiali, připiala; vedrá (19) m. vdere, nelzeť přece říci: brá m. bere. Sloveso „slušeti" není reflexivní (se sluší 17). Anděl vstane nad hroby nás (124): gen. nás neužíváme v platnosti poss., nýbrž musí zde býti: nad hroby naše. Slovo ruměn (bás. rūměn 30) jest adj., subst. pak zní ruměnec.

V příčině pravopisu vytýkáme toto: řidne (8) m. řídne, havranní (32) m. havraní, krasší (40. 117. 124) m. krašší (srv. tuhý — tužší).

Chyb tiskových není mnoho; uvádíme tyto: kříž veliký u (21) m. tu; kraj velkou slzu měře (54) m. slzou; vám hlavu svírá průsvitná a slaba ruka (114) m. slabá.

Ottův Slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze. 8°. Cena sešitu (o 48 stránkách) 36 kr. Sešit 34. a 35. obsahují články od slova Arcičíšník — Ariosto. K sešitům těmto připojeny jsou obrazové přílohy a v textu jsou četné, názorné illustrace. V sešitě 34. jsou věcšinou drobnější, kratší články, mimo stať Argentinská republika, sešit 35. většinou zaujímá článek Architektura, který napsal J. Stibral, architekt a professor c. k. uměleckoprůmyslové školy. Výtečný tento článek vzbudí zajisté pozornosť i širších kruhů. Poučíme se o dějinách stavitelství, o architektuře indské, babylonské a assyrské, perské, řecké, římské, o slohu gotickém, renaissančním, barokovém, při čemž přihlíženo bedlivě k dějinám stavitelství v Čechách. Také na článek Archiv poukazujeme. — „Ottův Slovník Naučný" utěšeně pokračuje a budí nepopíratelně nejlepší naděje do budoucnosti. Dílo takového rozsahu a na tak hlubokých vědeckých základech pečlivě založené bude naší chloubou, nebo v něm bude tresť vědeckého bádání našich učenců a spisovatelů. Jest na uvědomělém obecenstvu, aby dbalo o hojné rozšíření této české encyklopaedie.

Dramatická literatura.

Medvěd námluvčím. Veselohra o jednom jednání od Viktora **Krylova-Alexandrova.** Přeložil Pavel Papáček. — Roztomilá veselohra. Předmět zápletku sice trochu pravdě nepodobný, avšak komika přes to veskrze účinná. Dva bratří staříci Semen Andrejevič Gribkov a Ivan A. Gribkov žijí jako panici společně na svém statku; hospodářství jim spravuje mladá neť Elisaveta Dmitrevna (Lila). Staříci ji milují nade vše a předháněji se v úslužnostech k ní, k vůli nimž se nezřídka z řevnivosti dostanou do hádek, jež porovnává pak Lila, která oba ovládá. Na svých vycházkách do háje seznámila se dívka s mladým professorem zoologie při guber. gymnasii, Pavlem Fedoryčem Barsovem; mezi nimi vzplane vespolná láska, ale jde o to, kterak to staříkům oznámiti a je lásce té nakloniti. Lila pozvavši professora do sadu, by byl na blízku k zavolání, užije opětné hádky strýců̊v a když se nechtí smířiti k jejím domluvám, stýská si, že jí nechtí býti po vůli, ač ani nevědí, že by jí tu už skoro ani nebylo. K překvapení jejich vypravuje vymyšlený příběh, kterak dnes ráno vyšedši si do lesa padla najednou na medvěda; on se vzchopil a chtěl se na ni vrhnouti, když tu náhle padla rána, medvěd se skácel, a před ní stál mladý střelec, její zachránce.

Staříci jsou dojati a rádi by znali šlechetného střelce a odměnili se mu. Neť jej zavolá, a strýcové mu děkují a vyptávají se na podrobnosti střelby; ale

professor, jenž jakživ neměl v ruce pušky, zaplete se tak, že staříci poznají, kterak jsou klamáni, a professor jest nucen odejíti; avšak k radě Lilině zůstane nablízku, neboť ona nyní do opravdy si začne naříkati, že jí strýcové ničeho nepřejí. Semen jest dojat a uzná — maje zde dělati diplomata i za bratra — že jsou vůči ní sobečtí a povolí jí i smíří se s jejím střelcem. Vděčnou úlohu Elisavety provedla sl. Dumková velmi zdařile, zvláště ve sceně, kde se strýci Semenovi vyznává, že medvědí výprava její byla vymyšlena. Rovněž výborně podal p. Kolár Semena a p. Frankovský Ivana.

Jsme povděčni správě divadelní, že počíná při výboru repertoirním bráti čím dále tím více zřetel na produkci slovanskou, zvláště do nedávna u nás velmi zanedbávanou ruskou. Ze srbské literatury by bylo rovněž lze leccos vybrati pro naše jeviště.

Nora. Činohra o 3 dějstvích od Henryka **Ibsena.** Přeložil Jakub *Arbes.* — Podivná povaha! Vymykáť se zcela z našich názorův. Nora jest veselé, dobré, ale podivné dítě otce, jenž „neměl víry, neznal mravnosti“; ji z lásky za manželku pojme advokát Robert Helmer, muž poctivý, dobrý, ale chladného rozumu. Rozenemůže se na smrť a zachrániti jej může k radě lékařově toliko pobyt na jihu. Než k ní není prostředkův; Nora, aby zachránila život muži, vypůjčí si u lichváře peněz, namlouvajíc muži, jenž by v hrdosti své podobné oběti nebyl přijal a tudíž k cestě se nebyl odhodlal, že to dědictví po otci, jenž právě tou dobou zemřel. Muž tomu věří. Lichváři Nora vedle svého podpisu má vymoci podpis otcův, jako ručitele. Než ten jest na smrť nemocen, ona jej tedy podepíše sama a z neopatrnosti položí k podpisu datum o 4 dni pozdější než úmrtní den otcův. V tom spočívá vlastně celá vina Nořina, a obětavý, avšak neprozřetelný čin ten jest stežejí, o niž se otáčí veškera stavba kusu Ibsenova.

Robert se uzdravil a vrátiv se stal se ředitelem banky, slunko se usmívá na jeho dům. Nora jest ku přání jeho vesela, samý zpěv (nazýváť ji muž svým skřivánkem), s dětmi dovádí, dluh správně splácí a má jediné přání — peníze, by se můry ji tísnící mohla zbaviti bez vědomí mužova, jenž ji pro její bažení má za marnotratnici. Než neúprosný osud se blíží: k její prosbě dá Robert místo v bance ovdovělé přítelkyni její, propustiv úředníka, jejž od maličkosti zná jako ničemu; jest to Günther, lichvář Nořin. Tento věda, že Nora dluh svůj před mužem tají, výhrůžkami domáhá se toho na dlužnici své, by se zaň u muže přimluvila; než prosby její jsou marny, a Günther Robertovi vše vyjeví. Nastane ovšem bouře, v níž ani Nora — a to je psychologickou záhadou — nevyjeví muži svému, nač peněz potřebovala, ani on se jí na to neptá, nýbrž vyčítá jí, že ho takto může o česť připraviti, ježto prý se budou lidé domnívati, jako by on ji byl ku kroku neprozřetelnému navedl.

Zatím však přítelkyně Nořina, jež zná vše, seznavši, že lichvářem jest bývalý milenec její, jenž jest nyní vdovcem, nabídne mu svou ruku, by zachránila Noru. Günther skutečně úpis vrátí, než vše marno: Nora pozbyla lásky k Robertovi, an prý neměl dost zmužilosti, aby vzal za ni všechnu vinu na sebe! i přese vše prosby opustí jej; ale zároveň opouští i dítky beze vší viny jejich! a vrátí prý se jen tenkrát, až prý se stane zázrak, t. j. až prý se oba změní. Drama plné záhad a neshod! Noru hraje velmi promyšleně pí. Bittnerová, jež si ve sceně s dětmi vede roztomile. Günthera dává p. Šmaha s obvyklou hloubkou studia podobných povah. Robert Helmer byl ovšem v dobrých rukou p. Slukova, ale měl by spíše jinak býti pojímán a pak by se arci hodil v obor úloh p. Bittnerových, jehožto Rank by zase jiným rukám slušel.

Zprávy zasedací.

Ústřední spolek středních škol českých.

Výroční zpráva za správní rok 1888.

I. Jednatelská zpráva.

Také v roce právě uplynulém, šestém to od zaražení spolku, snažil se výbor dle možnosti své, aby úkolu na sebe vznesenému svědomitě dostál. Ve valné schůzi dne 29. března r. 1888 zvolen byl za starostu opět ředitel Karel *Tieftrunk*, jenž úřad ten s osvědčenou rozvahou a horlivostí zastával.

Do výboru byli povoláni professoři: Em. *Fait*, J. *Hulakovský*, Frt. *Kott*, Jos. *Prašák*, Jan *Slavík*, Václav *Starý*, Jos. *Svoboda*, Jos. *Škoda*, Dr. K. *Veselík*, Jos. *Včelák*, Jar *Zdeněk*, řed. F. *Višňák* z Kroměříže, řed. Fr. *Fischer* z Litomyšle a prof. Fr. *Zámečník* z Klatov. Za náhradníky byli zvoleni professoři: G. *Blažek*, Jan Ot. *Prašák*, L. *Dolanský*, Jos. *Strnad* z Plzně a Dr. Ed. *Šarša*. Za revisory účtů byli opět zvoleni prof. Dr. Frt. *Houdek* a Vinc. *Jarolímek*.

Výbor ustavil se v první schůzi takto: Za náměstka starostova zvolen opět prof. Frt. *Kott*, pokladnictví svěřeno opět prof. Václavu *Starému*, jenž s nevšední svědomitostí a pílí obtížný úřad ten již od založení spolku našeho zastává. Za jednatele zvolen Josef *Prašák*. Dřívějšímu jednateli Em. *Faitovi*, jenž pro soukromé záležitosti úřad ten složil, vzdán byl za několikoletou horlivou činnost od výboru vřelý dík. — Z výboru vystoupil během správního roku prof. Jan *Slavík*, povolán byv k službám do ministerstva vyučování. Výbor uznávaje platné působení jeho ve spolku, vyjádřil mu dopisem své poděkování. — Na místo něho byl povolán do výboru prof. G. *Blažek*.

Počet členstva zůstal i v tomto roce téměř týž jako v předešlém, čítá totiž spolek náš skoro 500 členů. Zastoupeny pak jsou jednotlivé ústavy střední v našem spolku takto:

C. k. akademické gymnasium v Praze 19, městská střední škola v Praze 24, c. k. real. gymn. ve Spálené ulici v Praze 11, c. k. vyšší gymn. v Truhlářské ul. v Praze 16, c. k. vyšší gymnasium v Žitné ul. v Praze 13, c. k. vyšší reálka v Praze 20, c. k. ústav ku vzdělání učitelů v Praze 8, c. k. ústav ku vzdělání učitelek v Praze 4, česko-slovanská obchodní akademie v Praze 6, c. k. státní průmyslová škola v Praze 5, městská vyšší dívčí škola v Praze 8, Obecní nižší gymnasium v Benešově 3, c. k. vyšší gymnasium v Budějovicích 11, realní škola „Matice školské“ v Budějovicích 1, ob. nižší gymnasium v Čáslavi 1, ob. realné a vyšší gymn. v Domažlicích 5, c. k. realné a vyšší gymn. v Chrudími 7, obchodní akademie v Chrudími 3, c. k. vyšší gymn. v Jičíně 4, c. k. nižší reálka v Jičíně 2, c. k. ústav ku vzdělání učitelů v Jičíně 2, c. k. vyšší gymn. v Jindř. Hradci 10, c. k. vyšší reálka v Karlíně 13, c. k. realné a vyšší gymnasium v Klatovech 13, c. k. realné a vyšší gymnasium v Kolíně 3, c. k. vyšší gymn. v Král. Hradci 7, c. k. vyšší reálka v Král. Hradci 8, c. k. realné gymn. v Kutné Hoře 7, c. k. ústav ku vzdělání učitelů v Kutné Hoře 5, c. k. státní střední škola v Litomyšli 11, c. k. vyšší gymn. v Ml. Boleslavi 11, c. k. vyšší gymn. v Německém Brodě 10, ob. realné a vyšší gymn. v Nov. Bydžově 2, c. k. vyšší reálka v Pardubicích 10, ob. vyšší gymn. v Pelhřimově 8, c. k. vyšší gymn. v Písku 10, c. k. vyšší reálka v Písku 7, c. k. střední škola v Plzni 17, c. k. realné a vyšší gymn. v Příbrami 11, c. k. ústav ku vzdělání učitelů v Příbrami 2, obecní vyšší reálka v Rakovníce 2, ob. realné a vyšší gymn. v Roudnici 11, c. k. vyšší gymnasium v Rychnově 14, ob. vyšší gymn. ve Slaném 7, c. k. realné gymnasium na Smíchově 11, c. k. ústav ku vzdělání učitelů v Soběslavi 5, c. k. realné gymnasium v Třeboni 5, c. k. vyšší gymn. v Brně 2, c. k. nižší gymn. v Brně 8, c. k. vyšší reálka v Brně 12, c. k. ústav ku vzdělání učitelů v Brně 1, c. k. vyšší gymn. v Kroměříži 8, c. k. vyšší gymnasium v Olomouci 16, zemská vyšší reálka v Prostějově 7, c. k. střední škola v Přerově 10, c. k. ústav ku vzdělání učitelů v Pří-

boře 1, zemská vyšší reálka v Telči 14, c. k. vyšší gymn. v Třebíči 6, soukromé gymnasium „Ústřední Matice školské“ v Uher. Hradišti 4, c. k. vyšší gymnasium ve Val. Meziříčí 1, mimo ústavy členův 7.

Úmrtím ztratil spolek 7 velmi vážených a milých kollegů: prof. Dra. Ant. *Balcara*, Lib. *Doležala*, P. J. *Dorovína*, Ant. *Hoška*, Jana *Houšku*, Engelberta *Jindřicha*, K. *Neudörfla*, okr. insp., kteří předčasnou smrtí vyrváni byli škole, národu a vlasti. Budiž jim zachována stále čestná pohrobní vzpomínka.

Za uplynulého správního roku výbor měl 13 schůzí, v nichž vyřizoval věci administrativní, odpovídal na všecky dopisy a žádosti. Ve všem jednání svém hleděl vždy bedlivě k tomu, aby vzájemná kollegialita byla stále zachovávána.

Na oslavu 40letého panování Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. rozepsal výbor Ústř. spolku jubilejní ceny, o čem viz Krok II, 434.

Na oslavu téhož jubilea vydán byl péčí spolku slavnostní spis „Památník“, v němž vylíčen jest rozvoj středního školství z jednotlivých nauk jeho za posledních 40 let. Spisu tomu dostalo se toho vynnamenání, že nejmilostivěji přijat byl do soukromé a svěřenské knihovny Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I. dle vys. vyrozumění ze dne 3. března t. r. Památník ten zaslán byl též Jeho Excellenci panu místodržiteli baronu Krausovi, pp. zemským školním inspektorům a jiným vzácným osobám, které své uznání a svůj souhlas projevily.

Z nejdůležitějších prací správního výboru bylo vypravení žádosti na vysokou říšskou radu a vysoké c. k. ministerstvo kultu a vyučování, týkající se *lepšího upravení pense vdov po professořích a postavení supplujících učitelů.* Podnět k petici té vyšel od Haličského spolku pro vyšší školstvo. Výbor ve schůzi dne 27. listopadu 1888 zvolil ze svého středu zvláštní kommissi složenou z prof.: Fr. *Kotta*, V. *Starého*, J. *Zdeňka* a *jednatele*. Kommisse uváživši bedlivě všecky okolnosti, vyslovila až na některé menší změny úplný souhlas s peticí Haličského spolku, a návrhy její byly též přijaty ve výboru. Výbor svolal potom dne 17. prosince 1888 občasnou schůzi, v níž o jednotlivých článcích petice bylo rokováno. Dne 5. ledna 1889 svolána byla valná schůze, která návrhy výboru vesměs schválila. Petice pak byla vytištěna (Krok III., 85) a poslána všem sl. sborům professorským středních ústavů českých s vyzváním, aby podpisy svými vyjádřili souhlas se žádostí naší, *59 sborů* zaslalo pak souhlasná vyjádření.

Poslanec ze středu professorského a člen spolku ředitel J. V. *Jahn* vzal na sebe se vzácnou ochotou úkol další a předložil petici naši na radě říšské. Mimo to požádáni byli vynikající poslanci naši na radě říšské, aby petice naší se ujali. Řed. J. V. Jahn zaslal také spolku stenografický protokol z říšské rady, v němž petice naše v celém rozsahu jest vytištěna. S jakým výsledkem naše spravedlivé požadavky se potkají, zda podnik korunován bude úspěchem, ovšem doposud říci nelze; ale výbor vykonal, co za podobných okolností vůbec vykonati lze.

Občasné schůze svolány byly v tomto období čtyři. V první občasné schůzi dne 5. června 1888 přednášel prof. J. *Zdeněk*: O životě na pustách uherských. Ve druhé občasné schůzi dne 14. listopadu 1888 přednášel prof. Dr. J. V. *Novák*: O pokroku ve školství středním za posledních 40 let. Ve třetí obč. schůzi dne 17. prosince 1888 bylo rokováno o petici, týkající se zlepšení pense vdov po professořích. Čtvrtá obč. schůze byla dne 23. března 1889. V ní přednášel prof. Jos. *Vávra*: Jak bylo v Čechách za války 30leté a po ní.

Jmenem správního výboru vzdávám vřelé díky slavným redakcím *Kroku*, Hlasu Národa, Národních Listů a Nár. Politiky za bezplatné uveřejňování zpráv spolkových. *Josef Pražák*, t. č. jednatel.

II. Zprávy z odborů.

A) V odboru filologickém.

1. Schůze dne 5. června 1888. Předmět rokování: Prof. *Placek* podával zprávu o novém komentovaném vydání Livia, jež ku potřebě školské upravil prof. Ant. Mikenda (Krok II., 430).

2. Schůze dne 12. prosince 1888. Předmět rokování: Prof. *Kott* přednášel o zkracování dlouhé kmenové samohlásky před příponami -dlo a -tel (Krok III., 219).

3. Schůze dne 9. března 1889. Prof. *Kaňka* přednášel o řečnických cvičeních v VII. a VIII. třídě (Krok III., 219).

Prof. Jan *Placek*, jednatel odboru. Prof. Frt. *Kott*, správce odboru.

B) V odboru pro zeměpis a dějepis.

Schůze dne 14. ledna 1888. Rozmluva o tom, je-li prospěšno, při vyučování zeměpisu připojovati k místopisu poznámky historické.

Dr. Ant. *Tille*, c. k. zemský školdozorce, správce odboru.

Prof. Jaroslav *Zdeněk*, jednatel.

C) V odboru kreslířském.

1. Schůze dne 1. prosince 1888. Prof. Jos. *Škoda* přednášel o rozdělení učiva kreslířského ve třetí třídě škol středních.

2. Schůze dne 12. ledna 1889. Prof. Jos. *Škoda* pokračoval ve své přednášce (Krok III., 87).

3. Schůze dne 9. března 1889. Prof. J. *Jäger* zavedl rozpravu o náčiní kreslířském. Prof. Jos. *Škoda*, správce odboru.

D) Zpráva těsnopisného odboru.

Odbor ustavil se dne 30. května 1888. Předseda odboru prof. Václav *Starý*, jednatel prof. G. *Smolař*, nyní prof. Al. *Herout*. Počet členů: 19.

Schůze byly 3 (a to 30. května, 31. října, 24. listopadu). Prof. Vinc Íbl předložil odboru dne 31. října svou methodickou učebnici těsnopisu českého, o níž porokováno; dále jednáno o různých otázkách methodických a didaktických; změny, jež provedl těsnopisný sjezd letos o letnicích v Brně konaný, vesměs schváleny.

Prof. *Alois Herout*, t. č. jednatel odboru.

E) Zpráva o činnosti kommisse redakční „Bibliotheky mládeže studující“.

Ve schůzi filologického odboru Ústředního spolku dne 22. října 1888 vyložil prof. Fr. *Prusík* (Krok I., 51—2), jak nutná jest potřeba domácí četby pro žáky vyšších tříd škol středních, že však není k tomu dostatek vhodných knih vůbec, zvláště pak laciných vydání vynikajících plodů literatury české. Proto k návrhu jeho se zvolila kommisse, která by důležitou tu věc řádně uvážila. Opět jednáno pak o věci na prvním obecném sjezdě professorském v Praze dne 13. června 1886, kdež se za ni vřele přimlouval zvláště prof. Fr. *Bartoš*; slova jeho došla při té příležitosti obecného souhlasu.

Na podzim r. 1886 zvoleni z jednotlivých odborů spolkových delegáti do kommisse redakční, a to zejmena prof.: Fr. *Bartoš*, Fr. *Bílý*, Jos. *Dědeček*, Dr. Petr *Durdík*, Jan Ev. *Hulakovský*, Josef *Kasparides*, Dr. Vilém *Kurz*, Dr. Jan V. *Novák*, Fr. *Prusík*, Jan *Slavík*, Jos. *Škoda*, Dr. Jar. *Vlach* a Kar. *Vorovka*; z nich zvolen v první schůzi kommisse předsedou Jan Ev. *Hulakovský*, jednatelem a redaktorem Dr. Jan V. *Novák*.

Hned potom učiněno provolání ke všem sborům učitelským (otišt. v Kroku I., seš. 6.), aby podnik ten podporovali jednak pracemi literárními, jednak i přízní zvláště ve smyslu vys. vynesení c. k. ministeria kultu a vyučování ze dne 17. července 1887, č. 13068. — Dle programmu určeného dala se také kommisse hned do práce, ustanovivši si spolu některé články řádu jednacího, z nichž nejdůležitější asi jest ten: že spis kommissi podaný dává se posouditi dvěma odborníkům, kteří referují pak o něm v plenu; jsou-li návrhy jejich jednomyslné, tu kommisse je prostě schválí, různí-li se, hlasuje o nich po náležité debatě. Třeba-li rukopis změniti nebo jen opraviti, vrací se spisovateli, aby jej přepracoval, nebo s jeho svolením podniká ty opravy kommisse sama. Spisy takovým způsobem přijaté před-

kládají se pak výboru Ústředního spolku ke schválení, při čem referenti svůj posudek řádně odůvodňují.

Spisy k vydání přijaté rozděleny jsou *na dvě serie*: Serie I. obsahuje přede vším spisy nové, původní a vůbec takové, jejichž náklad nepodléhá soukromým smluvám jiných nakladatelů; serie II. zavírá v sobě nově upravená vydání starších spisů, které mají v nákladě jiné firmy, s nimiž se pak zvláštní úmluvy konají. — Takým spůsobem vydány posud tyto spisy:

Serie I. (nákl. B. Stýbla): Č. 1. Ad. Heyduka Píseň o bitvě u Kressenbrunna; č. 2. Dra. Vil. Kurze Zeměpisné rozšíření rostlin a zvířat; č. 3. Fr. L. Čelakovského Růže stolistá; č. 4. V. Petrova Z našich pověstí; č. 5. Jubilejní památník na oslavu čtyřicetiletého panování Jeho Veličenstva císaře a krále Františka Josefa I.

Serie II.: Č. 1. (nákl. J. Otty) Jar. Vrchlického Legenda o sv. Prokopu; č. 2. (nákl. I. K. Kobra) Bož. Němcové Chudí lidé; č. 3. a 4. (týmž nákl.) Fr. Fenelona Příhody Telemachovy (překl. J. Ev. Hulakovského).

V tisku jsou: Ser. I. 6. Jos. Kopeckého Zimní spánek zvířat; ser. II. 5. Iv. Mažuraniće Smrt Smajla Agy Čengyće (překl. Jos. Koláře). Kromě toho chystají se některé kusy nové, pro než slíbili příspěvky přední básníci naši.

Že spisy těmi poskytla kommisse mládeži studující četbu přiměřenou, bylo i na kompetentnějších místech uznáno, poslední spis (Jubil Památník) byl pak c. k. zemskou školní radou školám středním zvláště doporučen a kromě toho přijat do soukromé knihovny Jeho Veličenstva. Že však nemohla kommisse ve všem všudy vyhověti přáním vysloveným, toho příčiny hledati jest i ve mnohých okolnostech nepříznivých, z nichž přední záleží v malém poměrně odbytu knih, a to i takových, jejichž čtení je přímo učební osnovou nařízeno. To se děje snad tím, že žáci na některých ústavech knih těch ani neznají, protože jim nebývají ani doporučeny.

Z té příčiny obrátil se výbor Ústředního spolku již také ku gremiu spolku venkovských knihkupců v Čechách, žádaje za věcší v té příčině podporu. Ovšem nejlépe by Bibliotheka prospívala, kdyby ředitelé, bibliothekáři, učitelé češtiny a jiných příslušných odborů na ústavech žákům knihy od spolku vydávané doporoučeti sobě neobtěžovali, začež se výbor spolkový vřele přimlouvá. Také jednatelům spolkovým byla již příslušná k tomu oznámení se žádostí od kommisse poslána.

Co se změn v kommissi redakční dotýče, vystoupili během roku tito professoři: František *Prusík*, Dr. Petr *Durdík*, Josef *Kasparides*, Jan *Slavík*, Dr. Jar. *Vlach*.

Na jejich místo vstoupili professoři: Ant. *Truhlář*, Jos. *Svoboda*, Ign. *Soldát*, Dr. A. *Balcar*, po jeho smrti pak Jar. *Zdeněk*.

Prof. Dr. Jan V. *Novák*, t. č. jednatel. Prof. Jan *Hulakovský*, t. č. předseda.

III. Zpráva pokladniční.

Přehled příjmů a vydání za dobu od 1. ledna do 31. prosince 1888.

Příjmy.

Zbytek pokladniční dne 31. prosince 1887 zl. 531·70, doplatky příspěvků spolkových od 1 člena za rok 1886 po zl. 1·—, zl. 1·—, doplatky příspěvků spolkových od 9 členů za rok 1887 po 50 kr. zl. 4·50, příspěvky spol. od 363 členů za rok 1888 po 50 kr. zl. 181·50, příspěvky spol. od 7 členů za rok 1889 po 50 kr. zl. 3·50, úroky z uložených peněz za dobu od 1 ledna do 31. prosince 1888 zl. 18·73. Přijato zl. 740·50.

Vydání.

Administrace spolku a odborů zl. 26·78, doplatek p. prof. Dru. J. Prošíkovi v Kolíně za zprávu o sjezdech professorů v Král. Hradci, Chrudími a Kolíně zl. 40·—, spolku ku podporování vdov a sirotků po professorech středních škol

v rak.-uher. říši dar za rok 1887 a 1888 po zl. 10·—, zl. 20·—, za 600 výtisků výroční zprávy za rok 1887 zl. 19·40, za pákové vážky mosazné na psaní zl. 4·40, novoroční odměny školníkům a listonošům zl. 8·80, za různé tiskopisy spolkové zl. 14·95. Vydáno zl. 134·33. Zbývá v pokladně dne 31. prosince 1888 zl. 606·17.

Výkaz jmění.

V městské spořitelně Pražské uloženo dle vkladní knížky čís. 40609 strana hlavní knihy 5867 na jmeno „Ústřední spolek středních škol českých" i s úroky, celkem zl. 525·—, na hotovosti zl. 81·17. Což činí uvedených zl. 606·17.

V Praze, dne 31. prosince 1888. Václav *Starý*, t. č. pokladník.

Revise účtů vykonaná dne 31. března 1889.

Podepsaní revisoři prozkoumali dnešního dne účty s příslušnými doklady, a srovnavše stav jmění, vykázaný ze dne 26. t. m., se stavem pokladny, nalezli vše v nejlepším pořádku.

V Praze, dne 31. března 1889.

Dr. F. *Houdek*, t. č. revisor. Vinc. *Jarolímek*, t. č. revisor.

Spolek na podporu vdov a sirotkův po professořích středních škol v mocnářství rakousko-uherském.

Z 25. výroční zprávy, již ředitelstvo za rok 1888 opět pouze po německu vydalo, vyjímáme toto: V letním pololetí roku 1863 sestoupili se ředitelé středních škol Jos. Wenzig, Jan Nečásek, Dr. Mat. Kavka a Dr. Vil. Kögler k založení spolku, jenž 8. července 1864 c. k. stát. ministerstvem potvrzen byl, načež 23. července byla konstitující valná hromada. Stanovy byly dle potřeby a zkušenosti několikráte měněny, posledně r. 1884 (stvrzeny 7. července). Spolek má vedle četných příznivcův a dobrodějcův, kteří mu za dobu jeho trvání přispěli 27.229 zl., řádných údův 234 a sice z Čech 155, z Moravy 24, ze Slezska 7, z Dol. Rakous 21 atd. Spolek, jenž do r. 1880 vyplácel pozůstalým (vdově neb sirotkům) po zemřelém údu po 200 zl. ročně, nucen byl od té doby pro skrovnější příjmy a značnější vydaje zmenšiti podporu na 150 zl.; letos požívalo podpory té 56 stran. Jmění má spolek 137.868 zl. 20 kr. Řádným údem spolku může se státi každý činný professor (učitel) střední skoly, zkoušený supplent i approbovaný kandidát učitelstva na střední školy. Přispívajícím údem jest každý, kdo aspoň 5 zl. ročně přispívá bez nároku k podpoře. Příspěvky řádných údův se řídí věkem jejich i rozdílem mezi věkem mužovým a ženiným. Pozůstalí mají právo k podpoře pouze tenkrát, byl-li nebožtík aspoň 3 roky údem spolku a rovněž byla-li vdova za něj aspoň 3 roky provdána; po smrti vdov dostávají podporu sirotci do 20. roku svého.

Vůči tak šlechetnému účelu spolku, jenž za čtvrtstoleté trvání své vyplatil pozůstalým podpor přes 111.000 zl., jest si přáti, aby spolek docházel věčší než dosud podpory jmenovitě u professorstva středních škol, ježto jen vzájemná svépomoc může zabezpečiti neb zlepšiti živobytí ubohým pozůstalým, když jim nelítostnou smrtí živitel byl vyrván.

Král. Česká společnost nauk.

Král. Česká společnost nauk v mimořádné schůzi, konané dne 8. t. m., vyslechši posudky odborných znalců o třech konkurrenčních spisech, které se roku 1888 ucházely o honorář z jubilejního fondu, uznala, že všem předepsaným výminkám vyhovuje spis podaný pod heslem „Plzeň", jenž jedná o theorii bilineárních forem. Této mathematické rozpravě přisouzen honorář 500 zl., a bude vydána nákladem jubilejního fondu. Po rozpečetění přiložené obálky shledáno, že původcem honorovaného spisu jest dr. Eduard Weyr, professor při české vysoké škole technické v Praze. — V řádné schůzi téhož dne konané Společnost se

usnesla vstoupiti ve vzájemnou výměnu spisů s geologickým kabinetem university Petrohradské a se zemským museem v Sarajevě. Dotištěny jsou a vydávají se Věstníky obou tříd za rok 1888, též rozprava prof. Gebauera o staročeském sklonění složeném a listiny Bělské vydané prof.Ślalouskem. Věstník třídy mathematicko-přírodovědecké, jehož ročník býval posledně 40 archů silný, bude se příště vydávati v pololetních svazcích. — Česká spořitelna darovala letos Společnost 400 zl.

Veřejné přednášky ve prospěch nemajetných posluchačův české fakulty filosofické zahájil dne 6. března rektor prof. dr. Fr. Jos. *Studnička* promluviv „*O přírodnickém zeměpisu Čech*". K přednášce, která se odbývala o půl páté hod. odpolední ve velké dvoraně „Měšťanské besedy", dostavilo se velmi hojně itelligentního obecenstva. Zejména dámy byly značným počtem přítomny. Mezi těmito příznivci přednášek záslužného spolku, který si obral za úkol podporu nemajetných českých studujících filosofie a který za dobu svého trvání zachránil národu českému již nejednoho intelligentního mladého muže, bylo lze spatřiti mimo professory českých vysokých škol zvláště četně zastoupené učitelstvo Pražských škol středních, měšťanských a obecných. Pan prof. Studnička v úvodu k předmětu své přednášky vytkl vřelými slovy důležitosť práce, která se nese za heslem „poznej svou vlasť", jež jest modifikovaným výkladem kdysi v průčelí Apollinova chrámu v Delfech napsaného „poznej sebe sama". Na to ve stručném, ale obsažném přehledu historickém ocenil p. přednášející všechny významnější podniky, jež byly od minulého století učiněny za účelem přírodovědeckého výzkumu Čech. Vytkl zásluhy oněch vlastenců, kteří před zařízením královské české společnosti nauk dílem sami na přírodovědeckém zkoumání Čech pracovali, dílem jiné k práci takové vypisováním zvláštních cen vybízeli. Vylíčil dále činnosť české společnosti nauk v tomto směru, načež poukázal na vynikající zásluhy české společnosti musejní v r. 1818 zřízené, z jejížto středu vyšel r. 1862 vědecký podnik rázu monumentálního Archiv pro přírodovědecký výzkum Čech, vykazující již 52 vesměs velice cenných publikace Přední zásluha o tento archiv náleží zesnulým slovutným učencům, professorům J. Purkyni a J. Krejčímu. Jak značných výsledků docíleno v dotyčném vědeckém oboru, o tom poučuje znamenité již stadium vývoje, v němž se fysikální zeměpis Čech nalézá. Pan přednášející vytýká pak dva úkoly své přednášce: předně má býti promluveno o složení a jakosti zemské půdy u nás a o všem tom, co přírodního na ní se vyskytuje i ke člověku přihlížeje, za druhé pak má být podán přehled toho, co se nad povrchem země u nás odehrává. V prvním zmíněném ohledu upozorňoval p. přednášející zejmena na to, jak geologicky povaha půdy souvisí s povahou přírodních útvarů na ní se objevujících, neorganických i organických, poukazuje při tom na výzkumy našich předních přírodozpytců Krejčího, Bořického a Friče. I zjevy lidské a národní individuality lze vyložiti působením geografických činitelů. Klidná povaha jihočeských rodáků odpovídá povaze jejich půdy, taktéž čilá povaha obyvatelů kraje severovýchodního odpovídá geografické povaze jejich domova. Jihočeští rodáci Štítný a Hus — praví pan přednášející nikoli bez vřelosti — mají podklad žulový. Na to zabavil prof. Studnička shromážděné posluchače případnou reminiscencí ze své cesty po Čechách, již konal ve společnosti prof. Krejčího; prof. Krejčí uhodl rodiště jistého občánka pocházejícího ze Hřenska jediné z toho, že dotyčnému občanu scházely dva přední zuby! Ve Hřensku totiž mají prý tak divnou vodu, že po ní vypadávají přední zuby! V druhé části svojí přednášky, jež pojednávala o přírodních zjevech, jichžto jeviště jest nad povrchem země, zmiňoval se p. prof. Studnička o teplotě atmosféry, zejmena o průměrné teplotě denní, měsíční a roční atd., o poměrech klimatických, změnách podnebí a p., přihlížeje stále hlavně ku Praze a poukazuje tu na výsledky bádání meteorologického, jež podniká zasloužilý odborník prof. Augustin, pak o proudění vzduchu, o vodních parách a o bouřkách atd. K závěrku charakterisoval ještě p. prof. Studnička celý obsah a směr svojí přednášky, načež učiniv stručné její resumé pravil ve vřelém doslovu, že přihlížejíce

k fysikálnímu bohatství, jímž jest země naše obdařena, právem můžeme v písni hrdě volati: „země krásná domov můj." Poutavý výklad p. prof. rektora Studničky byl s velkou účastí přítomných posluchačů sledován, a po závěrečných slovech přednášky rozlehl se dvoranou vřelý potlesk. Pan přednášející použil při výkladu k lepšímu znázornění předměty mnohých map horopisných, geologických a p. Dešťopisná mapa jím sestavená a vydaná a jejíž výtěžek spolku pro podporování nemajetných filosofů věnoval, byla u pokladny prodávána.

Dne 13. března přednášel řádný professor filosofie a aesthetiky na české universitě dr. Josef *Durdík*. Théma jeho přednášky *„Z dějin krasovědy"* přivábilo do velké dvorany Měšťanské besedy imponující počet posluchačstva zejmena z intelligentních kruhů dámských, v nichž je známo, jak poutavě zná pan professor Durdík o aesthetice vykládati. Účelem zmíněné přednášky bylo objasnit na základě názorů řeckého filosofa Aristotela o kráse a o umění vědeckou podstatu a praktický význam aesthetiky formové. Za krásný a místy unášející výklad svůj byl professor Durdík vřelým potleskem odměněn.

Dne 27. března přednášel veterán českých spisovatelů univ. prof. m. sl. *V. V. Tomek „O poměrech Pražských v 15. století"*. Obecenstva, zejmena dámského sešel se počet co nejhojnější, tak že sál Měšťanské besedy byl skoro ve všech prostorách naplněn. Pan prof. Tomek, jehož jaré vzezření svědčí o neochabující tělesné i duševní síle, byl při svém vstoupení na podium uvítán srdečným potleskem. Úvod přednášky jeho, v němžto vzpomněl sensačního „Výletu pana Broučka do 15. století" naladil posluchačstvo do upřímného smíchu. Pan prof. Tomek projevil svou radosť nad tím, že může poukázati na očitého svědka, který potvrzuje pravdivosť tak mnohého udání o stavu věcí v Praze 15. st., které on — prof. Tomek — ve starých listinách vypátral. Pan Brouček, jehož výlet je tak poučný, uvedl prý p. prof. Tomka na to, že se odhodlal také něco o Pražských poměrech v 15. st. pověděti a doplniti zejmena zprávy páně Broučkovy o místopisu Pražském poukázáním na změny, které se staly v zevnějším pohledu na Prahu během 15. st. Již před válkami husitskými dělila se Praha na tři města, nad nimiž se vypínaly dva stkvělé hrady, s jedné strany Hrad Pražský, s druhé strany Vyšehrad. Tak zvané „Menší město Pražské" bylo jen částí nynější Malé strany, kterou skládalo ještě několik předměstí, a sice: „Újezd", pak pod Petřínem ve směru k Hradčanům „Obora" konečně v nynější Valdštýnské a Letenské ulici předměstí „Písek". Hradčany již tehdy měly předměstí „Pohořelec" a pod Vyšehradem bylo předměstí „Psáře". Již dříve, nežli se pan Brouček vyskytl, utrpěly jednotlivé části Prahy velkých spoust válkami náboženskými. Pan prof. Tomek zmiňuje se o bojích, které mělo obyvatelstvo pod obojí s posádkami královskými na Hradčanech a na Vyšehradě, zejmena když přitrhl Sigmund jakožto nástupce Václava IV. do Čech a pokoušel se o dobytí Prahy. Obyvatelstvo pod obojí, když se mu útok na hrad nepodařil, samo zapálilo Malou Stranu a na druhou stranu řeky z ní se uchýlilo. Později, když přitáhl Žižka Praze na pomoc, pobořena velká část Hradčan. Velice také utrpělo Nové Město, na něž mezitím provedla útok posádka Vyšehradská. Celé nynější Podskalí až ke klášteru na Slovanech bylo ohněm zničeno. Pan prof. Tomek zmiňuje se pak o spoustách, jichž se dopustil lid Pražský rozlícený škodami utrpěnými nejprve na Vyšehradě a pak na Hradčanech, když konečně mohl tyto části Prahy opět ovládnouti. Škody spůsobené nemohly být ovšem ihned napraveny — války husitské trvaly bez mála 16 let, a ani po nich nebylo v zemi pokoje, neboť strany stály i na dále napjatě proti sobě, ale s napravováním škod brzy započato. Pan prof. Tomek vytýká v té příčině zvláště významnou a úsilovnou činnosť Jiřího Poděbradského, kterého dle slov prof. p. Tomka dlužno považovat za Karla IV. 15. stol. a pak nástupce jeho Vladislava II. Malá Strana, Nové Město za slovanským klášterem vstávaly ze svých ssutin. Obyvatelstvo Pražské, jak dosvědčuje pamětník Pavel Žídek, bylo tehdy počtem velmi slabé, tak že i mnohé domy, náboženskými bouřemi ušetřené, zůstávaly neobydleny. Lidé opouštěli vzdálenější byty a vyhledávali střednější části Prahy. Nynější Krakovská ulice, která ještě před 20 až 30 lety vykazovala z věčší části zahrádky, byla již

ve 14. stol. úplně vystavená! Ovšem byla pak obyvatelstvem opuštěna. Za Jiřího započato v r. 1451 se zřizováním „města hory Vyšehradu". Pan prof. Tomek podrobně uvedl všechny větší stavby — na př. Staroměstskou mosteckou věž, Prašnou bránu atd. — jakož restaurace porouchaných staveb — na př. velkou restauraci kamenného mostu, který ohromnou povodní r. 1432 na tři části byl rozražen — které v 15. st. se staly, aby ukázal, že předkové naši nebyli jen silní v bourání, ale i v budování uměleckých pomníků. Král Jiří ovšem, jakož i jeho nástupce, nepřihlíželi tak jako Karel IV. jen ke stavbám církevním a k budovám vyššího duchovenstva již z té příčiny, že vyšší duchovní byli zarputilými jich nepřátely, oni věnovali více světským stavbám, ale ani kostely zcela nezanedbávali. Na konec své přednášky vzpomenul p. prof. Tomek ještě jednou pana Broučka, očitého svědka místních a společenských poměrů v Praze v 15. stol. a sice, aby ho politoval, že byl majitelem „bílého zvonu" patrně nectně oklamán. Dotyčný hostitel páně Broučkův mohl se totiž, jak pan prof. Tomek vypátral, jmenovat jediné Mikuláš Fostr, a nijak jinak. Přednáška p. prof. Tomka jak začala, tak i skončila: vesele. Rozšafný náš veterán byl za ni ovšem odměněn vřelým dlouhotrvajícím potleskem.

Dne 3. dubna přednášel univ. prof. dr. J. *Kvíčala* *„O tragickém básnictví řeckém se vzhledem k Sofokleově Antigoně."* I tato přednáška byla velmi četně damami, hlavně však studentstvem navštívena. Pan přednášející poukázav k tomu, že všechno umělé básnictví řecké vzalo původ z básnictví prostonárodního, rozvinul obraz vývoje řeckého dramatu, s kterým se již v polovici 6. stol. před Kr. shledáváme, z dythyrambů skládaných na počest veselého boha, „dárce vína", Dionýsa. Rozkvět dramatu řeckého po prvním pokusu Thespidově byl úžasný. Nemohl jej zadržeti nevlídný názor přísného Solona o vlivu divadla na mravné vzdělání lidu, jenž byl příčinou dočasného zákazu her Thespidem uvedených. V době skoro jen sta let dostoupila tragédie řecká klassické své výše. Plodnosť tragických básníků řeckých byla obdivuhodná. Sofokles napsal, jak určitě víme, 100, a bezpochyby 120 tragédií, předchůdci jeho Aischylos 70, Euripides 90. Plodnosť tato vysvětluje se částečně tím, že básník, který při slavnostech Dionýsových chtěl súčastniti se zápasů o vavřín mistrovský, musil vystoupiti se třemi tragédiemi a s jedním tak zvaným dramatem satyrským. Látky k tragédiím brány — až na jedinou známou výminku — z tradicí národních. Tutéž látku zpracovalo často básníků několik. První slavný tragický básník Aischylos projevil náhled — Aristofanes zaznamenává jej ve svých „Žabách" — že básníci jsouce učiteli lidu, mají jen dobrému učiti. Euripides, proti němuž slova tato byla v Aristofanově komedii namířena, nezdál se básnické svoje povolání pojímati tak vážně. (Dokonč.)

Personalie.

Ředitel st. gymnasia v Litomyšli Frant. *Fišer* dán byl na odpočinek a udělen mu název školního rady. Professor c. k. akad. gymnasia v Praze a soukromý docent Dr. Václav *Mourek* jmenován jest mimořádným professorem německé řeči a literatury na české universitě. Professor st. gymnasia v Praze na Spálené ul. a soukromý docent Dr. Robert *Novák* jmenován jest mimořádným professorem klassické filologie na české universitě. Supplenti Zik. *Havlák* a Václ. *Kubelka* jmenováni skuteč. učiteli gymnasia Uherskohradišťského.

Listárna redakce.

Phil. Phil. Anonymních příspěvkův neuveřejňujeme.

Fr. Prusík, redaktor a vydavatel. — F. Šimáček, knihtiskárna.

KROK,

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA,

vychází **1. dne každého měsíce** (mimo srpen a září) v sešitech trojarchových.

Předplácí se ročně (i se zásylkou) v Rakousko-Uhersku 3 zl., v cizině 3 zl. 50 kr. (= 7 marek = 7 šil. = 8 fr. 75 cent. = 3 rub. 50 kop.); studujícím středních a vysokých škol jest předplatné sníženo na 2 zl. 50 kr. Jednotlivý sešit stojí 40 kr., pro studující 30 kr.

By se doručování *peněžních zásylek z ciziny* nezdržovalo, žádá redaktor (co vydavatel) pp. zasýlatelův, by buď jmeno jeho na adresse připojovali neb raději zásylky pouze na jeho jmeno adressovali.

Rukopisy se nevracejí, leč si toho kdo výslovně vyžádá při zásylce.

Reklamací lze dbáti toliko do 14. dne po vydání sešitu.

Redakce i administrace „Kroka" jest v Praze, v Bartolomějské ulici čís 5.

Tiskem **F. Šimáčka** v Praze.

ROČNÍK III. SEŠIT 7.

KROK.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA.

REDAKTOR:
FRANT. XAV. PRUSÍK,
prof. c. k. akad. gymnasia.

HLAVNÍ SPOLUPRACOVNÍCI:

BOHUMIL BAUŠE, [illegible] c. k. vyšš. gymn. v Truhlářské ulici.

Dr. **PETR DURDÍK,** prof. městské střední školy, docent české university.

P. JAN HULAKOVSKÝ, prof. c. k. čes. reál. gymn. Smíchovského.

Dr. **VÁCSLAV MOUREK,** mimořádný professor české university.

JAN SLAVÍK, prof. c. k. akad. gymn., přikázán k službě v c. k. ministerstvě učby.

JOSEF ŠKODA, prof. c. k. české reálky Karlinské.

V PRAZE 1889.

Vydáno 1. července 1889.

Každé předplatné na Krok, jež nás dojde, stvrzujeme př příštím sešitě zvláštním lístkem. Těch P. T. pp. odběratelův Kroka od nichž nás předplatné dosud nedošlo, slušně žádáme za brzk jeho zaslání. Administrace.

Všech sl. ředitelstev škol středních slušně žádáme, by nám letošní programmy sv ráčila láskavě zasýlati. Redakce.

Pro zevrubnou evidenci personalií žádáme všech pp. údův pro fessorských sborův obecních škol středních i pp. supplentův zkušebních kandidátův státních škol středních, by nám ráčili ozna movati každou osobní změnu ve svém úřadě. Redakce.

Po dobu prázdnin (od 15. července do 15. září) ni redakce ni administrace „Kroka neúřaduje.

OBSAH.

Rozpravy.

Úvahy.

Drobné zprávy.

ROZPRAVY.

Česká Alexandreida a prameny její.

Uvažuje *Fr. Prusík.*

(Pokračování.)

Tehdy řěčská *stráže pozna,*
že pohanstva *zbroje* hrozna,
a snadno bieše poznati,
komuž bylo na to ptáti,
neb jich bě mnoho bez čísla,
každý *žena bez rozmysla*;
a kadyž koli hnáchu,
jakžto *mhla bieše ot* **prachu.**
Sehna jezdec (s) *stráže* **náhlý**
pravě, ž[e] pohani *přitáhli.*
V. 1376—85.

im het für kurzewîle genomen
ein ritter der was *hôch gestigen*
ûf einen *turn* nû sach er ligen
der vinde etslîche mâsze
in strîtlîchem gelâsze.
den uverzagten dûhte
wie dasz velt erlûhte
von irm *harnasch*, dasz gap schîn,
als ob cleine sunnelîn
durch die hol in vinster drungen.
manegen ritter jungen
sach er halden in wirde
von spaeher kost zimirde,
als sie heten bereitet dar
die ir mit minne nâmen war.
vil schônheit man mit in fuorte.
der minne kraft sie ruorte,
die sie ze ritterschefte twanc.
zagheit was an ir herze kranc.
der wartman wîsheit wielt.
ûf dem *turne* er sich enthielt,
er wolde des heres komen sehen
und ir geverte reht erspehen.
Ir was sô vil nû komen durch,
dasz er velt noch die furch,
berc noch die ouwen
ninder blôsz mohte schouwen,
eszn waer vier mîl al umbelegt.
dannoch sich mange storje regt,
die nâch den êrsten kâmen gevarn
ritterlich mit gezierten scharn.
die banier ûf dem velde flugen
gestact ûf karren, die zugen
gewâpent kemmel und merrinder.
nâch den sach er hin hinder

komen vil elephande,
der last in strîtes mande.
er gedâhte er solt sich sûmen.
den turn begund er *rûmen*.
er kam dâ er den fürsten vant,
den er vaste ze strîte *mant*.
7262—7302.

(Iam Chaldaea cohors Isson festina propinquans)
proditur excubiis: auri lapidumque nitore
fulgurat *armorum* series, *graditurque rapaci*
turbine **pulvereo** *furata volumine solem*.
Providus **aëria currens** speculator ab *arce*
nuntiat Argolicis, Babylonis *adesse* tyrannum
et genus omne hominum. Gu. II, 389—94.

jakžto koli *vlk* zamrlý,
jenž *pro hlad* **otvěsí krly,**
za nímž lační *štěnci* tekú,
hladem sotně nohy vlekú:
potekú za ním mlaštíece,
přijíesti sě rádi chtíece,
a kdež uzříe stádo u poli,
vysunúc[e] sě na ně z doli.
Kakž vlku přibude síly
a ščenci mu budú čilí,
a jakž sě k stádu připrne,
každé *skotě strachy strne:*
nesměti *sě* bude *hnúti*
ani kamo *poběhnúti*.
V. 1412—25.

Ulrich místa toho (po v. 7320) nemá.

Sic ruit in praedam *ieiuna fauce lycaon*,
cuius opem sicco mendicat ab **ubere pendens**
vagitus *prolis*, tandemque impegit in agros
caedis amica fames vacuis concepta sub antris.
Stat *pecus* attonitum, quod *non fugere audet*, et ipsum
si *fugiat*, nemoris alios *incurret* hiatus:
copula diripitur canibus, quos ore canoro
et baculo et palmis irritat ab aggere pastor.
Gu. II, 398—405.

Neb když Klytuš s Artofilem,
sen i on na oři čilém
bodeta na sě kopíma,
vznidu dří(e)zhy mezi nima.
Za tíem *sě potkasta* sama
koňmi, prsmi i hlavama,
a jakž sě druh s druhem srazi,
spadesta koňma přěz vazy.
Tak sě tvrdě sešla běsta,
jakž **za umrlá ležíesta**
nemohúce vlásti sobú
z otrapa velikú mdlobú.
Inhed Klytuš tu hodinu,

er kam Ordôphilôn geriten
mit eim trunzel in tjostes siten.
Dô im Clitus nâhte,
Ordôphilôn ouch gegen im gâhte.
von ir strîtlîchen ger
veilten sie beide mit dem *sper*,
mit pûse *se houfe sie kâmen.*
solichen bêhurt sie dô nâmen,
man sach die ors dâ nider ligen,
in beiden sinne wart verzigen.
hie einer dort der ander lac.
ietslîches volc dô jâmer phlac,
sie wânden die fürsten haben verlorn

jakž málo ho mdloba minu,
dř[i]éve sě než on **opravě,**
přistúpě mu blíže k hlavě,
prve *nežli sě nadvije,*
hlavu jemu **mečem střižе.**
V. 1574—91.

ir herze stach des jâmers dorn.
Clitus wider ze sinnen kam,
der Persân ouch *craft* mit sinnen *nam*,
der im von valle was verzigen.
nû wolden sie beide niht mê dâ ligen.
zesamen die quecken sprungen,
ir swert vaste erclungen,
die herten schilde sie schrieten,
sie wolden sich strîtes nieten.
der schilde wênic ganz beleip.
Clitus mit slage den Darîân treip,
dasz der unverzagete man
vor im strûchen began:
durch die zimierde die er truoc
und durch den helm er in sluoc,
uns ûf die sene der slac geriet.
alsô er in von leben schiet.
Ordôphilôn sîn ende dô nam,
Clitus wider ze orse kam.
7957—88.

At *conto* Clitus Androphilon evertere tentat,
inque vicem *sese feriunt* clipeisque retusa
utraque dissiluit obtuso lancea ferro.
Quadrupedi quadru‵‵*es* armoque *apponitur* armus,
pectora pectoribus, orbisque retunditur orbe,
thorax thorace, gemit obruta *casside cassis.*
Nec mora poplitibus *ambo cecidere* remissis
vectores vectique simul, **similesque peremptis**
exanimes iacuere diu: sed corpora *postquam*
convaluere **prior reparato robore** rectum
inque pedes sese recipit *Clitus* Androphiloque
surgere conanti solo furialiter ictu
demetit ense caput et terrae mandat humandum.
Gu. III. 35—47.

Stáše také bliz ot toho
sástup vévody jednoho,
jenž Neguzal slovíeše.
V. 1666—8.

Negûsar von Ninivê
dem tet Edîmus schade wê.
8217—8.

Stabat in adverso discriminis *agmine* diri
clara propago Nini *princeps* Ninivita Negusar.
Gu. III, 90—91.

Často sě to velmi stává,
že **bolesť** *moci přidává.*
V. 1710—11.

Ulrich nemá (po v. 8275) místa toho.

Excitat interdum *vires* **dolor.** Gu. III, 113.

neb již s *vozu* [1]) král jich sboden,
jenž toho bíeše nehoden,

von dem *karrâtschen* zestunt
der edle jâmers rîche

[1]) Rkp. koně.

by sě krýl kda u **pěšiej zbroji,**
ni o něm již dbají svoji,
až Auson(eš), rytieř jeho,
(s)sěde jemu s *koně* svého.
Ten ho přěs řěku **přěnese,**
do Babylona po(nese).
Udatstvo **sě v strach proměni,**
ktož kam vie, ten tam pomieni.
Všeliká sě nemoc vzbudí,
kdažto sě hlava *ztrudí:*
tu zemdlějí všickni **údi.**
V. 1782—94.

spranc (*f*) vil snelleclîche,
ûf in sich lasters bürde zôch:
mit den *fuoszgengeln* er flôch
über heide und gevilde
vaste gegen der wilde.
der edle fürste überlief
vil berge hôch und gründe tief.
von müede er grôszen kummer leit.
ein sîn ritter nâch im reit,
Ausones in wol bedâhte,
ein *ors* dem fürsten er brâhte,
dar ûf der admirât dô sasz.
den wec gegen Eufrâtes er masz.
er vant dâ sîner liute ein teil
mit schiffen, dasz dûht in ein heil
nâch grôszem ungelücke wesen.
er dâhte er solde wol genesen.
Darîus und Ausones
fuoren über die Eufrâtes . . . .
alsô in Babilôn er reit . . . .
dô der fürste lac erslagen,
die sîn begunden gar verzagen
alsô dasz man sie flüchtig sach.
8558—78. 8594. 8673—5.

Excutitur Darius *curru* nec sustinet ultra
ferre aciem **turbam**que: **pedes** declinat et inter
degeneres profugosque legit compendia saltus,
donec ei *sonipes* oblatus ab Ausone magnum
transtulit Euphraten ac se Babylone recepit . . .
Inque metum conversa *fides: fugit* agmine fracto
turba ducum *partes*que labant, ubi summa moventur,
cumque caput *nutat*, **turbari membra** necesse est.
Gu. III, 198—202. 209—211.

A když to Dariuš *vzvědě*,
po poslě, jenž mu pověděé,
('ž) sě tak tomu zrádci stalo,
kak bě již ztratil nemálo,
však *otluši srdci svému*,
('ž) sě tak bieše stalo zlému.
Zisk se ztrátú vždy **na váze,**
neb sě to často přihází,
jež(to) **zlé s dobrým přicházie.**
V. 1986—94.

Darîô *kâmen maere*
dasz Dâmascus waere
verlorn und dasz guot.
jâ ringet im einesz wol den muot:
stat und guot wolt er verclagen,
dô er hôrt dasz was erslagen
der burcgrâve an untriuwen,
dasz kund in lützel riuwen.
9153—60.

Dario *solamen id* unum
Damnorum luctusque *fuit*, cum *nuntius* ipsum
artificem sceleris *afferret* in agmine primo
arte perisse sua, nec iniquam sustinet ultra
dicere fortunam, quae iusta **lance rependit**
sontibus interdum, prout fraus ignava meretur.
Haec Dario medicina mali: sic paene **malorum**
omnia **cum** quodam **veniunt incommoda fructu.**
Gu. III, 266—73.

Mezi tiem, *jukšto juš oživ*
Dariuš, svú moc přěmnoživ
bieše vše země opustil,
že nikomu neotpustil,
by nešal na vojnu strustnú,
všem svým chvíli na nešťastnú:
kmet, jenž oral po vše leta,
i jenž robil ploty pleta
v ony u pokojné časy,
nemohl užiti nekrasy,
musil jíti nesa kopíe,
jenž lépe věděl o snopě,
i ten, jenž věděl o cepu
nebo kdy čas vzieti řépu.
Prázden cep každý ležieše,
kto by mlátil, nikte nebieše,
ležiechu prázdny **motyky**
a **vzdycháše vól** všeliký,
ande nenie kto jím oře,
nebieše kto hromad boře
ani **křovie** kto kopaje;
opadly běchu vše stáje
nebieše živ kto jich pleta:
přišla běchu smutná leta.
Lidí mieše ovšem mnoho,
ale co bylo do toho?
ztratí člověk v každém miestě,
když k tomu nenie štěstí,
věz to každý, věz to věstě.
Mnoho bě luda sprostného
a tak(é) dosti tvrdého,
jimiž by mohl boj zdieti,
by mu bóh chtěl toho přieti.
Ale co do které moci?
vinidú mdle všit(c)i roci,
když božie nenie pomoci.
Jdieše s sobú **slony** stěže,
na nich biechu dobré *věže*;
bliz jmieše tisíc **buvolóv,**
jež(to) v(z)hóru (a) i dolóv
na *voziech* věže táhniechu,
na n(ich)žto střělci sedíechu,
a nejedna ottad střěla
šlechetný kóň proletěla.
Dosti sě vypravi silně
(i) všeliků věcí pilně,
viece než sto tisíc ludí
(s) sobú na vojnu vyklidi.
Však sě vše **ješutně** děje,
ač kto na kterú čest **děje,**
když co bóh komu nepřěje.
V. 2235—85.

nû hôrte Alexander sagen
dasz der keiser in kurzer zît
wolde mit im haben strît
und dasz er laege in glanzem schouwe
ûf Erbelâ der ouwe
und dasz man saech in breitem blicke
waszszer lant mit roten dicke,
dasz berc und tal was belegt,
als die sîn kraft het erwegt
und mit brieven mohte besenden
in den landen allen enden
(*gebûre* von dem phluoge
was mit im genuoge,
alde, junge und cleine kinder);
dasz gewâfente *merrinder*
vil werhafter *karchen* zügen,
vil *helfante* die bercvrit trugen,
olbenten, kemmel grôszen solt
durch dasz gebirge haeten geholt,
und dasz er haete drîstunt mê
liute ze strîte danne ê.
Dô Alexander dise wort
und die maere hete gehôrt,
er sprach: „ir leide Sarracîn!
wâ mugen die lant alle sîn,
dâ sie sint unz her gewesen!
ich sach ir wênic doch genesen
vor Issôn, dâ sie wurden erslagen.
joh waen ich sie hie die acker tragen,
als sie tuon mit uns dasz korn.
wâ ir ê einer ist verlorn,
dâ sint drî wider komen.
9904—35.

Interea *Darii reparato robore* totus
coniuratus adest in proelia mundi eumque
praeteriti pudor et spes incentiva futuri

rursus in arma vocant. Coëunt in castra quirites
permixti **agricolis**: queritur *cessare* **ligones**
radicosus ager et **sentibus** obsita tellus:
suspirant ad *plaustra* **boves** dorsumque cameli
barbaries gentis, **elephantes** bellica pressit
machina *turrito* gradientes agmine nec se
bubalus absentat. — — — — — —
Miratur Macedo tot milibus ante redactis
in nihilum plures rediviva morte renasci
ad mortem populos rursusque ad bella vocari.
— — — „**Vana spe** duceris“, inquit,
„huc, Antaee, cades: vel cum tot caede suorum
fecundam capitum domuit Tirynthius hydram“.
Gu. III, 413—22. 427—35.

Jakžto **vnadný slédník** koli
někde **v lese** neb u polu
stopy sě **jelenie** chopě
vždy sě ho drží *po stopě.*
V. 2314—7.

vernement, wie ein *jagender hunt*,
dem niwe *geverte* ist vor im kunt,
der ûf der *verte* jagt entwer.
10.017—19.

— — — **canis** ut **venaticus** altis
occultum **silvis Actaeona** nare sagaci
vestigat. Gu. III, 455—7.

Král sě pak velblúda hodi
podle pl(e)ce v samé hrudi ...
Inhedž *sě* velblúd *přěvráti*,
vňuž koli gdyž sě vyvrátí
javor ot moci větrové:
tak to tělo velblúdové
učini **lom** *k zemi spadna.*
„Snadná,“ křikú Hřeci, „snadná
stane sě nám česť [h]i chvála,
gdyž sě králi ta česť stala.“
By boj tvrdý s obú stranú,
nejednu smrtelnú ránu
oboje sobě tu dachu,
gdež sě najprve potkachu,
ande **bradatice, hrále**
ve krvi jakžto (v) vodě kalé.
A král hřecký tam v zástupy
třěl sě, sěka on lud hlúpý,
gdež **meč, hrále, bradatice,**
sěkúce naň tak [h]i sice,
jeho hlavě sě otrúti,
jímž sě mysl ho nic neskrúti.
Tak bě k sěči přihotován,
vňuž by byl *z železa skován*,
a snadno j'mu vše pak snésti,
že *j'mu šlo všecko* **po ščestí.**
B. 83—4. 90—113.

Alexander niht vergàsz,
er merkte rehte und eben,
dô dasz tier eneben
hàt dâ mit esz eszszen mac,
dar er tjost sich bewac.
alsô dasz sper er dâ durch brach,
dasz man ûf die erden sach
vallen des tieres geweide...
von uncraft dasz elephant *viel* . . .
vor zagheit die gefrîten
„Macedô“ sie alle schrîten
und dasz der sic waere ir . . .
Alexander streit den sînen vor.
im bôt do strît manec herter môr,
sie wurden gehurtet an einen clôsz,
die degen strîtes niht verdrôsz.
man sach in manegen starken bogen
lange phîle gar an gezogen,
die sie mit kreften lieszen.
manec hant âne verdrieszen
man irn hêrren rechen sach.
dirre sluoc, jener stach.
der Kriechen fürst der streit et hin,
wann dasz sîn guot *gelücke* in
in des strîtes herte
vor tôde dô ernerte.
wunder was dasz er genas,
sô vil strîtes ûf in was.
13.106—13. 13.116. 13.127—29.
13.139—54.

. . . . . . At Magnus arundine monstro
obviat, et *qua se lateri promuscida iungit*,
vitales aperit ferro mediante latebras.
Fit **fragor** ingentem monstro *faciente ruinam*.
Sed cum praecipiti *cecidisset* belua lapsu, . . .
. . . . „Nostra est victoria, nostra est,"
ingeminant Graeci. Persae glomerantur in unum
missiliumque frequens regem circumvolat imber:
sed nec **gaesa** movent nec saevior **ense bipennis**,
quem *duce* **fortuna** virtus infracta tuetur.
Ille per insertos invictus et impiger hostes
telaque *perrumpens* volat ignoratque moveri,
ferreus armatos contudens malleus artus.
Gu. V, 15—19. 21—28.

Bieš' tu také ober jeden
králem pohanským vyveden
tam *od črveného moře;*
ten bě přišel na své hoře:
člověk postavú nekrátkú,
múřín otcem, ober matkú,
jehož ktož uzřěl, ten *strnu*
pro 'nu **tvář** mocnú [h]i *črnú*
[h]i pro tak silnú *postavu*,
jakžto kádcu maje hlavu
a *ňrď* vňuž pavuzu nesa,
jakž ju gdes byl vytrhl z lesa.
Takž jadyž šel, tady *prše*
před ním *běhal preč lud, srše.*
B. 158—171.

Nû kam gegen im gestrichen dô
Geôn *von dem rôten mer.*
im volget ein engestlîchesz her.
er selber gienc, die sînen riten.
alrêst wart aldâ gestriten.
des ungefüegen Geôn
munt gap alsô lûten dôn,
wann er iht sprach, sô wânden dise
dasz man ein grôszesz horn bliese.
mit grimme er kam gegangen.
er truoc ein starke *stangen*
gelîch eime grôszen boume.
die Kriechen tâten an in goume.
er truoc wunderlîchesz vel.
er tet sprünge mit loufe snel,
im was ûf Alexander gâch.
wasz er *volkes* vor dem sach,
dasz muost vor sîner slege nôt
aldâ lîden sûren tôt.
13242—60.

Ibat Alexandro vulnus letale daturus,
si sineret fortuna, Geon, *maris* incolo *rubri*,
informis **facie,** quem creditur *una Gigantum*,
quippe giganteis ducens a fratribus ortum,
Aethiopi peperisse *viro*, qui corpore matrem
immani referens aliumque colore parentem,
quos *terrere* nequit *nigredine*, *corpore terret*.
Fuderat ergo *viros clava* ter quinque trinodi,
agmina dum Graium sinuoso turbine rumpens
ad Magnum molitur iter. Gu. V, 38—47.

By *bóh* uslyšeti ráčil
své křestěnstvo [h]i to zračil,
by takýž byl českým *králem:*
ufal bych v to, 'ž by za málem
leč buď Litva leč Tateři,
kakž sú menováni kteří,
Besermené nebo Prusi
leč nepotvrzení Rusi
přišli by k takéj přípřětě,

Ulrich místa toho (po v. 14720) nemá.

jakž by sě křta přiehopiece,
byli svých modl odstúpiece.
B 226—36.

Si gemitu commota pio votisque suorum
flebilibus *divina* daret clementia talem
Francorum *regem*, toto radiaret in orbe
haud mora vera fides et nostris fracta sub armis
Parthia *baptismo* renovari posceret ultro. Gu V, 510—14.

Divž sě, Babylone město!
K divu jest podoben, věz to,
tvój král, **přieval** všeho **světa**,
všech jiných **králóv přípřěta**,
o němž *Danielem prorokem*
jest písáno dávným rokem,
jakož jemu od púlnoci
bylo přiti v silnéj moci
čuž o jednom rozě **kozlu**
tomu beranovi po zlu,
jenžto jměl silná *dva [h]rohy;*
ten před ním spadl sehnuv nohy.
Ten již taký [h]i tak mocný
[h]i svéj postati pomocný,
Babylo! **tvým králem bude**,
pod nímžto tvá čest probude,
jehožto by veš svět **žádal**,
by sě tomu jedno nadál,
by stál v té mysli dobrotě,
južto *jest proměnil pro tě*,
tvému sě sbožiu obloživ,
jehož byl jest málo poživ,
zradiv sě nečstným *opilstvem*
[h]i také tiem *zrádným smilstvem*,
jehož viece nenie poně
nigdě než u Babyloně,
gdežto malého dle **mýta**
dci mateřú jest neskryta.
B 245—72.

ô Babilôn, nû hâst du den,
von dem der *wissage* hât verjên
dasz *er sol dîn hêrre wesen.*
als du selbe hâst gelesen:
Persâs hât er betwungen,
Mêdôs mit strît errungen:
sich, sîn manheit kan bejagen
dasz alle *künge müesen tragen*
vorhte gegen dem werden,
dî lebten ûf der erden.
Du solt dich billich fröwen sîn,
wâ mit du kanst ouch loben in,
den wert gar gehiuren,
den du mit siben miuren
hâst in dir besloszszen,
den nie tugende hât verdroszszen.
wasz fürsten in der werlde sîn
ervaeren sich des namen dîn.
Der nû dîn vogt wesen sol,
des herze ist süeszer tugende vol
und hât wirde alsô vil
dasz ichsz vür wâr dir sagen wil:
sol dasz an im staete wern,
sîn mac wol al die welt gern.
sich, wie senfte, wie wol gemuot,
wie kiusch, wie staete, wie rehte
guot
er in groszem gewalde ist!
dîner leide du wol ergetzet bist.
nû hâst du leider boese site,
dâ du dich liebest den hêrren mite.
dar umbe fuhrt sich sêre
dasz er *sich* in dir *verkêre*,
dasz sich untriuwe breite
und in von tugenden leite
dasz ist mîn angest und mîn clage,
als wir von der alten sage
offenbâre haben vernomen,
wie von den eltesten ist komen
in dir boese missetât
und gar velschlicher rât...
die burger heten cranken muot.
sie *lihen* den Kriechen umbe *guot*
beide wîb unde *kint*,
des wurden sie an kiusche blint.
14721—60. 14765—8.

Ecce **lues mundi**, regum timor unicus, ecce
quem toties poteras, Babylon, legisse futurum
eversorem Asiae, *sacra* quem praedixerat **hircum**
pagina, quem *gemini* fractarum **cornua** regni,
praesentem **mirare** virum nec despice clausum
coctilibus septis, qui latum amplectitur orbem,
cuius inhorrescunt audito nomine reges:
rex erit ille tuus, *a quo se* **posceret** *omnis*
rege regi tellus, si perdurasset in illa
indole virtutum, qua coeperat ire potestas.
Adspice quam blandis victos moderetur habenis,
adspice quam clemens inter tot prospera victor,
adspice quam mitis dictet ius gentibus, ut quos
hostes in bellis habuit cognoscat in urbe
cives, in bello quos vicit, vincat amore.
Hos tamen a tenero sch la quos impresserat aevo
ornatus animi, poliendae schemata vitae,
innatae virtutis opus solitumque rigorem
fregerunt Babylonis opes luxusque vacantis
desidiae populi: quia *nil corruptius urbis*
moribus illius, nihil est instructius illis
ad *Veneris venale malum*, cum pectora multo
incaluere *mero:* si tantum detur acerbi
flagitii **pretium**, non uxores modo sponsi,
sed *prolem* hospitibus *cogunt prostare parentes*. Gu VI, 1—25.

(Pokračování.)

O nejnovější reformě u vyučování cizím jazykům, zvláště frančtině v Německu.

Pojednává prof. *Jan Kosina.*

Leží přede mnou kniha zajímavá a poučná obsahem svým, jest to Encyklopaedie des französischen Unterrichtes. Methodik und Hilfsmittel für Studierende und Lehrer der französischen Sprache, bearbeitet von Otto Wendt, a pojednává o ceně a významu vyučování moderním jazykům, o historickém vývoji methodiky francouzského jazyka v Německu a konečně o methodě, k jaké nyní v Německu dospívají, čili o reformě nejnovější u vyučování jazyku tomuto.

V historickém vývoji obírá se spisovatel rozmanitými učebnicemi, kterých užíváno od počátku vyučování jazyku francouzskému v Německu, vytýká jejich přednosti a vady, stanoví jejich paedagogickou a methodickou cenu, stopuje pokrok, který se v nich jeví naproti dřívějším, slovem, kritisuje je.

Umínil jsem si, podati jakýsi přehled spisu tohoto, hlavně pak poukázati, k jaké methodě nyní Němci dospěli. Snad to nebude nic nového pro mnohého čtenáře tohoto listu, snad mnohý domnívati se bude, že my Čechové jinak postupovati můžeme neb máme u vyučování jazyku francouzskému; nicméně domnívám se, že se přece mnohému přiučiti možno od národa, který ve věci té má mnohem starší a delší zkušenosti než my. Že bychom pak měli příčiny s výsledky vyučování jazyku francouzskému u nás spokojeni býti, o tom sotva kdo bude pochybovati; vždyť Němci sami, žijící s Francouzi ve styku mnohem bližším a užším a mající prostředků všemožných k dosažení cíle, nespokojují se, hledají dále a stále, vydávajíce učebné knihy a jiné pomůcky, ano i listy, věnované jenom tomuto odboru,

A u nás jest vyučování jazyku tomuto světovému, který i Němci vysoko cení a velice si váží, pravou popelkou, ubírá se mu hodin vyučovacích, místo aby se mu poskytlo hodin více, aby úspěchy mohly býti uspokojivější, a pak si stěžují na chatrné úspěchy. A pomůcek učebných těch takřka není u nás — alespoň ne na výběr. Avšak není mým úmyslem, zabývati se všemi těmi nedostatky a překážkami, s kterými jest bojovati učiteli jazyka francouzského, chci raději obrátiti pozornost čtenáře na obsah spisu jmenovaného. Probíraje se všemi methodami těmi, které se postupně vyvinuly u vyučování jazyku francouzskému v Německu, podává spisovatel jakýs přehled jich a vytýká *přednosti* a *vady* jejich.

Podávám doslovně přehled ten.

1. Methoda čistě grammatická.

Přednosti: 1. *Přidržuje se* přísně učebných knih a způsobu vyučovacího jazyků starých.

2. Počíná se *soustavně.*

3. *Podporuje* poněkud *formální vzdělání.*

Vady: 1. *Nemá zřetele* k povaze jazyků moderních, a proto se nedodělává pravého úspěchu.

2. *Odděluje se příliš houževnatě* tvarosloví od skladby.

3. *Požaduje příliš mnoho* od mladých žáků.

3. Žák *si neosvojí* s bezpečností *zásobu slov.*

2. Methoda Meidingerovská.

Přednosti: 1. *Má zřetel* ku potřebám a schopnostem žákovým.

2. *Učení* všemožně se *usnadňuje* a *zpříjemňuje.*

3. *Mluvnice* a praktické užívání jazyka spojeno jest.

4. *Nejnutnějším věcem ze skladby* učí se žák *s tvaroslovím.*

Vady: 1. Jest nepaedagogická, bez důslednosti a obsahu vnitřního.

2. Užívá prostředků *umělých*, jež se paedagogicky *ospravedlniti nedají.*

3. Svádí k *mechanickému* naučení se a ku sebeklamu.

4. Nevyhovuje ani *požadavkům grammatiky* ani *praktické zběhlosti v mluvení.*

5. Jest na překážku *samočinnosti* žákově.

3. Methoda meziřádková (Hamilton, Jacotot, Robertson).

Přednosti: 1. Zlomila *panství grammatiky, které bylo jednostranné a příliš pedantické.*

2. Poskytuje učivo *souvislé, plné života.*

3. *Domáhá se úspěchů*, které se mají jeviti jak ve znalosti *grammatiky*, tak i v *užívání praktickém.*

4. Podporuje *obratnost v učení*, povzbuzuje *ku přemýšlení* a hledí *přispůsobiti se přirozené cestě* osvojovati si mateřštinu.

Vady: 1. Nevyhovuje vždy *požadavkům soustavné grammatiky.*

2. Předpokládá *učitele neobyčejně obratné*, kteří se zásadou souhlasí.

3. Domnívá se příliš mnoho do *začátečníkův*, neposkytujíc rychlého výsledku.

4. Může překladem přidaným svésti žáka k lenosti a sebeklamu.

4. Methoda Seidenstückerova-Ahnova.

Přednosti: 1. Hledí si ještě více *přirozeného postupu vývoje jazyka.*

2. Počíná *malými, jednoduchými větami.*

3. Postupuje *zvolna a přirozeně* opakujíc stále věci, které zde již byly.

4. *Podněcuje chuť a samočinnost žákovu.*

5. *Užívání praktickému* se napomáhá, *vědění a umění* jdou ruku v ruce.

Vady: 1. *Zjevy grammatické se roztrhují*, tak že tím trpí přehled.

2. *Jest beze všech grammatických pravidel.*
3. *Věty jsou bez obsahu.*
4. *Tvarům grammatickým* učí se bez porozumění jako *slovům.*
5. Nepřihlíží se ku *výslovnosti*, vokabula nejsou volena v pevném pořádku.

5. Methoda Plötzova (zlepšená předešlá).

Přednosti: 1. Soustavná *nauka o výslovnosti.*
2. Pečlivě *vybraná vokabula.*
3. *Obsažné věty* z oboru vyučování.
4. Stručné podávání pravidel grammatických a přehledů.
5. *Stejnoměrný zřetel* ku znalosti theoretické a ku praktickému užívání.
6. *Zřetel ku potřebám* rozličných ústavů školních.

Vady: 1. *Plötz nevyhovuje dosti požadavkům* novějšího jazykozpytu.
2. Často podává *odvozený tvar jako vokabulum*, prve než jest znám kmen.
3. *Věty bývají často žákům obsahem svým nesrozumitelny* a potřebují výkladu.
4. Jsou seřaděny bez souvislosti a svádějí k bezmyšlenkovitosti.
5. *Grammatika jest rovněž velice roztrhána;* mělo se počíti slovesem.
6. *Grammatické a grafické zjevy* zřídka aneb nikdy bývají odůvodněny.
7. *Svobodné, zvláště písemné užívání jazyka nedostatečně pěstováno.*

6. Genetická methoda (Magerova methoda).

Přednosti: 1. *Výsledky novějšího jazykozpytu má na zřeteli.*
2. *Sloveso vstupuje v popředí.*
3. *Zásada etymologická* (kmenový tvar před odvozeným) přísně zachovávána
4. *Zjevy jazykové se* všemožně *odůvodňují.*
5. *Pěstují se pečlivě výslovnost* a zběhlost v mluvení.

Vady: 1. Učivo jest *příliš obtížné a složité.*
2. *Grammatika všeobecná* ubírá příliš mnoho času.
3. Jistota *v neuvědomělém užívání* tvarosloví, nutně potřebná, trpí příliš úzkostlivým odůvodňováním.

7. Methoda, založená na názoru.

Přednosti: 1. Místo *mrtvého slova* podává *oživující názor* (představu) ve věci a obraze a přimyká se tím *k učení jazyku mateřskému, jak se obyčejně děje.*
2. *Zmenšuje* obtížení paměti a pracuje k *formalnému* účelu učení se.
3. Obmezuje přemrštěné *překládání, které rodí chyby* a kterým volné užívání jazyka se zdržuje.
4. Zvyšuje *chuť k učení se* a zajišťuje praktický výsledek.

Vady: 1. Požaduje příliš vysoké vzdělání učitele vzhledem jazyka a didaktiky.
2. Předpokládá též *velikou sílu fysickou* a vytrvalosť u učitele.
3. Jako *při methodě meziřádkové* i zde hrozí nebezpečí zanedbati soustavnou *grammatiku.*

Homerica.

Vykládá *V. J. Petr.*

3. *Ἐξ ἀπίης γαίης.*

Schol. Il. I, 270 vykládá tato slova tak: *τῆς πόρρωθεν οὔσης, ἐκ τοῦ ἵημι* t. j. ze země vzdálené, odvozuje *ἀπίης* od *ἀπὸ* a *ἵημι* připomínaje, že novější vykladatelé rozuměli onou vzdálenou zemí Peloponnés (*οἱ δὲ νεώτεροι ἐξεδέ-*

ξαντο τὴν Πελοπόννησον). Týmž způsobem vysvětluje Hésych. s. v. ἀπίης γαίης· τῆς μακρὸν ἀπεχούσης γῆς. K tomu směřuje i výklad Svidy s. v. ἀπίη· ἡ ἀλλοδαπή. V Etym. Mag. s. v. Ἀπία čteme: ἐξ ἀπίης γαίης — ἀπὸ τῆς Πελοποννήσου, k čemuž nese se též Etym. Gud. s. v. Ἀπία· ἡ Πελοπόννησος. Z toho lze souditi, že staří představovali si tímto výrazem zemi vzdálenou, a sice Peloponnés, což celkem jest možné, poněvadž v Il. I, 269—270 Nestor jsa pod Iliem praví: καὶ μὲν τοῖσιν ἐγὼ μεθομίλεον ἐκ Πύλου ἐλθών, τηλόθεν ἐξ ἀπίης γαίης.

Že však etymologický výklad z ἀπὸ a ἵημι jest nesmyslný, nepotřebuje dokladů. Avšak to nebyl jediný výklad; Etymologica nám jich podávají ještě několik. Tak Etym. Mag. ibid. Ἀπία ἐκλήθη ἀπὸ Ἄπιδος τοῦ Φορωνέως παιδός. ἢ παρὰ τὸ ἄπιδα, ὃ σημαίνει τὴν ἀπιδέαν, ἢ ἐν καταξήροις τόποις ὑπάρχουσα. ἐκ τοῦ πίω γὰρ γίνεται, ὃ σημαίνει τὸ πίνω ἀποβολῇ τοῦ ν. ἐκ τούτου οὖν γίνεται ἄπιος, καὶ τὸ θηλυκὸν ἀπία, ἡ ἐν πολλοῖς ἔτεσι διψήσασα .. ἢ ἀπὸ τοῦ ἐκεῖ πρῶτον πεφυτεῦσθαι ἀπίους. Takým způsobem Peloponnés nazýval se Ἀπία γῆ buď proto, že tam byl králem kdysi Apis, buď že to země žíznivá, suchá (od πίνω bez ν), buď že se tam pěstovaly hrušky (αἱ ἄπιοι). V smysle Apidovy země nazývá Peloponnés Aischyl. Suppl. 790., s čímž souhlasí Paus. II, 5, 5; Athénaios však v Deipnosoph. XIV, p. 650, 63 odvozuje název Peloponnésu Ἀπία od hrušek (αἱ ἄπιοι)

Ze všech výkladů těch zachoval se do naší doby ten, dle něhož ἐξ ἀπίης γαίης znamená „ze vzdálené země"; v etymologickém ohledu stala se náprava v ten smysl, že ἀπίη odvozovali přímo od předložky ἀπὸ, ukazujíce na analogii ἄντιος od ἀντί. Avšak ἄντιος, jež pochází od předložky končící se na ι, nemůže býti vzorem tvoření přídavného jmena od předložky ἀπὸ končící se na ο, a mimo to od předložek vůbec, kromě ἀντί, netvoří se přídavná jmena.

Již Pott (Etymol. Forsch. I², 446) sbližuje slovo Ἀπία γῆ (Aischyl Suppl. 790) s skr. koř. *āp* voda, lat. aqua, goth. ahva, tak že dle něho Peloponnēs, jenž se u Aischyla nazývá Ἀπία γῆ, znamená zemi, obstoupenou vodou, již i Slované proto pojmenovali Morea od slova море, moře. Bugge, Kuhn's Zeitschr. XIX p. 403, souhlasí s tímto výkladem a doplňuje ho stnrd tvarem ey ostrov, jež považuje za přídavné jmeno (z ehvja). Téhož mínění jest i Curtius, Grundzg.⁵ p. 469, jenž konstatuje dva kořeny *āp* a *ap* stejného významu; od prvého odvozuje Ἀπία γῆ, od druhého ἐξ ἀπίης γῆς.

Základní myšlenka jest zcela správná, poněvadž v sanskr. skutečně rozeznávají se dva stejnovýznamné kořeny *āp*, na př. āp-as nom. plur. vody, a *ap*, na př. apjas vodní, což se mohlo zachovati i v řečtině v ἀπία (první α dlouhé) a ἀπίης (α krátké). Chyba, jíž se dopustili vykladatelé slova ἀπία, záleží v tom, že nerozeznávají mezi kořeny *āp* a *ak*, považujíce onen za povstalý z tohoto pomocí přechodu *k* v *p*. Přechod *k* v *p* jest možný v řeckých, germanských, keltských a italských jazycích (vyjímaje latinský), avšak úplně vyloučen jest v jazycích indo-iranských a lito-slovanských, a proto nemohl existovati v praarijské době. Na základě tohoto zákona *Fick* ve svém Vergl. Wörterb. úplně odloučil kořen *ap* od kořene *ak* (I³, 473 a 489). Ku kořeni *ak* tahnou se: lat. aqv-a, got. ahva voda, sthněm. aha a awa, z čehož povstalo aa, kdežto ku kořeni ap patří sanskr. āpas vody, apjas vodní, ἀπία vodní, Μεσσ-απία mezivodí, ἀπίη vodní, lit. upė potok, prus. ape řeka, apus pramen, česká řeka Upa, Upice, ruská řeka Upa (přítok Oky).

Některé obtíže naskytají se při řeckém slově ἐξ ἀπίης γαίης a při dialektických slovech italských Apulia (přímořská země), Apiola (poříční městečko v Latiu) v nichž *p* může býti původním, arijským aneb mohlo povstati na řecké a italské půdě z *k* pomocí labialisace (kv). Délka *ā* v řeckých slovech ἀπία, Μεσσ-απία svědčí dostatečně o tom, že slova ta nemohou pocházeti od koř. *ak*, v němž *a* krátké, avšak (ἐξ) ἀπίης (γαίης), Apulia, Api-

ola, v nichž *a* krátké jest, mohou stejně pocházeti jak od *ak* (pomocí *ἀκϝ* = *ἀπ*), tak i od *ap*. V příčině *ἀπίης* rozhodujeme se pro odvození jeho od *ap* z týchž příčin, z kterých jsme dali přednosť při odvození *τερπι-* v *τερπι-κέραυνος* (Krok II, 198) od kořene *τερπ-* = *τρεπ-* před kořenem terk-. Jak tam, tak i zde musili bychom před *i* očekávati spíše *τ* než *π*, t. j. *ἀτίης*, místo *ἀπίης*.

Tímto způsobem znamená tedy i *ἀπία* i *ἀπίη* *vodní*, *mořský*, *zámořský*, a *ἐξ ἀπίης γαίης* musí býti přeloženo „ze zámořské země". Poněvadž však kořen *ap* vymizel z upotřebení a proto stal se nepochopitelným, Řekové, svedeni jsouce podobou předložky *ἀπὸ*, odvozovali slovo *ἄπια*, v němž se nesrozumitelný jim kořen *ap* ještě zachoval od srozumitelné, stejně znící předložky *ἀπὸ* (od, dále) a vykládali si ho co „dálný", tedy „z dálné země".

K výkladu staročeské písně velikonoční.

Podává *Josef Braniš*.

Vstalť jest této chvíle
ctný Vykupitel
Ježiš Kristus mile,
světa spasitel,
jenž pro hříchy naše
on *stáše*
rozpiat na kříži nevinný,
náš Bůh jediný.

Imperfektum *stáše* nemá zde, jak někteří tvrdí, významu = vstal (z mrtvých), neboť předně by to bylo grammaticky nesprávno, a básník by pak byl zajisté užil aoristu „*vsta*" a ne imperfekta „*stáše*"; rovněž není verš „on stáše" parenthetickým, ale dlužno čísti: *on* [1]) *stáše rozpiat na kříži* t. j. = stál rozpiat na kříži.

Tím nabývá celá strofa pravého smyslu, pro jehož lepší porozumění připomínám, že až do XII. století nejen v církvi východní ale i v západní zobrazován byl Kristus na kříži živý, *stoje* na t. zv. suppedaneu („*Stabat* Christus benedicens in cruce De ligno regnavit Deus") nikoli jako trpící oběť, ale jako vítěz nad smrtí. Tak zajisté představoval si jej i básník, a právě tato slova nasvědčují tomu, že píseň uvedená jest z nejstarších památek českého písemnictví. Dále připomínám, že píseň ta jest jediným českým slovem ritualu, který mezi obřady vůbec latinskými tu jedinou činí výjimku, že při slavnosti vzkříšení kněž intonuje: „Vstalť jest této chvíle," načež lid v písni pokračovati má, ale bohužel dnes buď mlčí neb jinou píseň zpívá.

Nesvědčí-li snad toto pojetí písně do ritualu k obřadu tak slavnostnímu o původu ještě starším, jenž by mohl kořeny své míti až i v liturgii slovanské? [2])

---

[1]) Zájmeno *on* zde mluvnicky trochu vadí, dříve tu bývalo bez pochyby jiné slovo, snad interjekce *o!* *Red.*

[2]) Zbytky staroslověnské, vzniklé z církevní mluvy nalézáme u lidu dosud; známoť, že o sv. Mikuláši chodí Mikuláš po domech a napomíná děti slovy: *moli* se = čes. modli se. *Red.*

Kronika o Štilfridovi a Bruncvíkovi.

Literární studie. Napsal *Ferd. Menčík.*

(Pokračování.)

Nevíme ovšem, jak místní pověsť tato vypadala, ale domýšleti se můžeme, že zápas mezi Stomírem a druhým sokem se stal a Stomír zvítězil. Že pak ze Stomíra slovo Stojmír,[1]) i když současně ves Stolmíří nazývána nebyla, povstalo, každý uzná, jakož i to, že i jmeno Stomír tolik značí jako Štilfrid.[2])

Shrneme-li konečně všecko v jedno, vysvítá, že kronika o *Štilfridovi* povstala na základě místní pověsti, ke které počátek dán bojem mezi sv. Václavem a Radislavem, a rozmnožena byla známou u nás pověstí německou a vyozdobena ještě jinými upomínkami na středověkou literaturu. K těm patří hlavně zmínky nesoucí se ke klassické literatuře a zvláště to, že skladatel použil oblíbené symboliky barev, což i v jiných plodech české literatury se nalézá. Že i kronika o Štilfridovi měrou značnou spočívá na pověstech německých, vyjde na jevo patrněji ještě z kroniky o *Bruncvíkovi*, která s ní poněkud souvisí a jednu osobu za skladatele jako Štilfrid má. I kronika o Bruncvíkovi jest erbovní pověstí českou a jest několika a rozličnými pověstmi západními proniknuta. Od epických pověstí západních ovšem hlavně tím se liší, že není tu hlavním momentem láska, kterou ony až příliš oplývaly, nýbrž že se tu řadí pouze jednotlivé příhody nevídané k příhodám. To pak, že příhody ty k sobě mnohdy se beže všeho spojení druží, jest nepřímým svědectvím, že náleží do doby, kdy se romantické pověsti již netěšily z obliby přílišné v obecenstvu.

Co se látky týče, tu již A. V. Maloch v Naučném Slovníku proti Fejfalíkovi poznamenal, že nespočívá na Reinfriedovi z Brunšvíku, nýbrž že spíše se přibližuje k jiné německé básni „Herzog Ernst“, jak i německý literární dějepisec K. Bartsch v úvodu k básni poznamenal, a na známé západní pověsti o „rytíři se lvem“, jak jej opěvuje již uvedený Chrestien de Troyes a podle něho Hartmann von der Au ve svém Ivainu.

Reinfried jest neúplná báseň německá, obsahující 27627 veršů a pochází buď z konce XIII. nebo z počátku XIV. století. Obsahem jejím jest tažení vévody Brunšvického do Zaslíbené země. Vévoda odjížděje odevzdává manželce své polovici prstene, druhou sobě ponechav a svěřuje ji pod ochranu hraběte Arnolta, přikazuje jí, aby sedm let naň čekala. Za moře-n přemáhá krále perského a vysvobozuje Jerusalém a potom cestuje s králem perským po Persii; navštěvuje Kavkaz, kde bydlí ptáci nohové, kteří ve zlatém písku sedí. Na to přicházejí do krajiny trpaslíky obydlené, a tu Reinfried pod-

---

[1]) Ze jmena Stojmíř mohlo povstati Stolmíř, poněvadž j zaměňuje se s *l*: krahujec — krahulec.

[2]) Jakkoliv vývod pověsti o Štilfrídovi, jak jej činí spisovatel, zasluhuje opravdu povšimnutí, přece, aby mohl míti nárok k obecnému uznání, bude podepříti jej pevněji, než to činí spis. pouhou záměnou jmen; zvláště pak dějem se Štilfríd ani k Hájkovu Stojmíru ani k Dalimilovu Stanimíru nikterak nehodí. Co pak do jmena, nestačí tvrditi, že ze Stomír povstalo Stojmír, nýbrž nutno udati též příčinu toho a dovoditi, že Žitomíř později zněl Stojmíř, jako nyní Stolmíř. Dáme-li však i tvrzení spisovatelovu, že Stojmír (= Štilfrid) vznikl ze Stomíra, nutno by bylo věc takto objasniti: Když v běžné výslovnosti Žitomíř vysutím *i* (zajisté nepřízvučného) znělo Štomíř, Stomíř, snažila se národní etymologie dodati každému z obou tvarův, z nichž jmeno složeno, určitého významu (číslovka sto se zde nezdála asi dostatečnou k vysvětlení výrazu) a tu ze Sto-míř učiněno Stoj-míř, k čemuž ovšem snadno domyšlen zakladatel Stoj-mír, jenž by v národní etymologii značil asi toho, „kdo stojí mírem“. Změny takové nejsou neobvykly ani v jiných jazycích, tak na př. z čes. „ve Štětí“ utvořili si Němci We-städtel; aby pak i prvá část měla do sebe jakýsi význam, doplněno We u Weg, a tak zní město Štětí po něm. Wegstädtel. *Red.*

stupuje souboj s obrem. Povstává válka mezi králem Askalonským a Assyrským, a vévoda vidí ve vojsku rozličné národy, Taty (Tatary), Zobonosce, Dlouhoušce, až pak přichází k hoře magnetové a jakštýnové, načež vrátiv se do Askalonu a obdarován byv rozličnými zvířaty, vrací se přes moře domů, ale na cestě jej bouře překvapuje. Tím báseň končí, takže věcšina příhod, které vypisují se v Bruncvíkovi, v neukončeném Reinfriedu více se nenalézá. Ale poněvadž není rozumné příčiny domnívati se, že snad básník dílo své neukončil, následovaly v ostatním další příhody jako v Bruncvíkovi, o jichž pořádku a obsahu ovšem nám ničeho říci nelze.

O německé básni této ještě dostatečně prozkoumáno není, z jakých prvků sestává; jen tolik se tvrdí, že to jest rodová pověsť domu Brunšvického, z části zpracovaná na základě pověsti o vévodovi Arnoštovi. Že od století XIII. již byla hotova, zase nasvědčují rozličné písně v duchu národním složené, nejen německé, ale i dánské a švédské, jakož i to, že v XV. století básník Michal Wyssenhere ji zpracoval ve své básni: Heinrich der Löwe.[1]) Počíná takto: Hie hebt sich ayn buoch von dem edeln Herrn von Bruncvigk, als er uber mere füre.

Poněvadž nám v mnohem ohledu nahradí Reinfrieda, uvedeme částečně obsah básně, která čítá 98 strof o sedmi řádcích.

Byl jednou jeden slavný rytíř jmenem Bruncvík a ten kdysi v noci řekl své manželce, že nemůže tak nečinně ležeti (Br. neboť nesluší žádnému dobrému tak umříti, aby nic památného po sobě neučinil). Odevzdav jí polovici prstene a rozloučiv se s ní, vsedl na loď a plavil se, až konečně přišla bouře, která jej se soudruhy zanesla na místo, odkudž ani ku předu ani zpět bráti se nemohl. I zůstal tam celou zimu a celé leto, hladem i sluhové mu pomřeli, až na jednoho, jenž mu s jediným koněm zbyl. Zabili koně, ale mrtvola jeho přivolala noha-ptáka, který s ní pak uletěl. Nyní věděli, že se noh do nich pustí, a proto se dal Bruncvík zašiti do kůže, a když noh zase přiletěl na loď, uchopil Bruncvíka v kůži zašitého a nesl ho do hnízda svým mláďatům. Tato do kůže zobala, ale Bruncvík vytáhnuv ve chvíli vhodné meč, pobil je a zachránil se; mláďatům odřezal drápky, jež potom v Bruncvíku v kostele pověsil. Šťastně se s hnízda dostal dolů a přišel do krajiny pusté, kde spatřil draka, kterak se lvem zápasí; i pomohl lvovi a draka zabil. Bruncvík chtěl sice lvu utéci, ale ten se ho přidržel a ho následoval; v lese mu kořínky vyhraboval, honil zajíce a zvěř, kterou o stromy otloukal, aby ji mohl Bruncvík požiti. Tak spolu pobývali, až přišli k vodě, kde si spletl Bruncvík vor, aby se dostal k hoře nějaké; mysle, že by vor s oběma se zlomil, chtěl lvovi ujeti, ale ten zpozorovav úmysl jeho, skočil na lísu. A když se lva nemohl zbaviti, plavil se po vodě, až přišel k vrchu, skrze nějž voda proudila. Vor celý den se hnal otvorem a celou noc, tma byla veliká, až tu z dáli spatřil Bruncvík karbunkulový kámen; myslil, že se tudy dostane do pekla. Když se přiblížil ke kameni, usekl si ho kus, a voda ho dále hnala, až se konečně dostal z hory ven. I padl na kolena a Bohu děkoval. Potom uviděl před sebou hrad a došed tam a zaklepav na vrata, byl vpuštěn i se lvem dovnitř a tu spatřil Zobonosce. Ale řeči jejich nerozuměl; avšak byla zde panna německá, jíž vyprávěl, co všecko s ním se sběhlo. Poněvadž pak ona k němu přívětivě se měla, popudili se tím Zobonosci proti němu a obořili se na něj; tu zase ho věrný lev zachránil a s netvory se rval. A když je přemohl, vzal pannu a šel s ní, až přišel do krajiny, kde bydleli duchové zlí. Zde se hlavního ducha vyptával, co dělá doma jeho žena; uslyšev pak, že se k nové svatbě strojí, zapřísahal ducha, aby mu pomohl k návratu do domova. Duch mu to slíbil, vyminiv si, že mu Bruncvík bude náležeti, když na cestě té usne. Kníže s tím se shodl a skutečně také cestou usnul, ale když se k domovu přibližovali, probudil ho lev

[1]) Massmann H. F.: Denkmäler deutscher Sprache und Literatur. 1828. 122.

ze spaní, a zlý duch rozhněvav se, svrhl Bruncvíka na zemi. Tak se dostal domů jsa celý chlupy a vlasy obrostlý, i přišel ke hradu, kamž také byl vpuštěn. Hlučné veselí ozývalo se u svatebních stolů; zavolali cizince a otázali se ho, zdali ví co o knížeti, načež Bruncvík odpověděl, že se vrátí zdráv a nic více nemluvil. Paní podala mu pohár vína, do něhož on upustil svou polovici prstene, a teprve nyní poznala ho manželka a za odpuštění prosila. Bruncvík odpustil jí i ženichovi jejímu; byl ještě 26 let živ. A když umíral, nikdo tak proň nenaříkal jako lev, jenž i na hrobě Bruncvíkově dokonal.

Ze slov těch nápadně jest zřejmá shoda kroniky o Bruncvíkovi s pověstí o Jindřichu Lvovi, a obsahovala-li báseň o Reinfriedovi i tyto podrobnosti, nedá se upříti, že velmi těsně s naší pověstí souvisí. Náš skladatel nebo básník za doby krále Jana mohl ovšem znáti dobře báseň německou, ač z ní použil toliko hlavního podkladu řídě se jí i v tom, že sestavil stejným spůsobem jednotlivá dobrodružství. Neboť nelze jinak mysliti, že by z rozsáhlé básně německé byl sestavil jen malý výňatek. Ale také i to mysliti můžeme, že použil nějaké jiné pověsti, ať psané nebo nepsané, která o Bruncvíkovíkovi se vypravovala a dosti rozšířena byla.

Kronika naše líčí, jakým spůsobem se dostal lev do erbu českého. A tu bylo na snadě, že se chopil zcela známého vypravování o Jindřichovi Lvu, a všecky příhody spojil, vypravuje o lvu českém. Ale i jmeno přejal. V té době asi nazýván byl rek německých pověstí „herzog von Bruncvigh“, jak skutečně v Reinfridu několikráte se uvádí, a ze jmena toho učinil osobu Bruncvíka a knížete českého. Ostatně v samé kronice výslovně se praví, že skladatel znal nějakou předlohu psanou; vychází to ze slov „jak se o něm píše.“ Tolik alespoň se tvrditi smí, že kroniku tu nesestavil teprve český básník na základě různých pověstí, poněvadž by se jinak mohla vysvětliti podoba zevnější s německými, třebas i pozdějšími básněmi, proto že naše kronika prosaická teprve v době pozdější zase do němčiny přeložena byla. Ale zase i to sluší vyznati, že skladatel náš alespoň na některých místech něco buď sám ze sebe přidal nebo všelijak změnil. Tak tomu bylo hned na počátku, odchyluje se od pověstí německých, které plavbu do Země zaslíbené za hlavní cíl vypisovaly, kdežto tu účelem bylo, aby si dobyl lva do erbu. Poučením dále mu byly i „jiné knihy“, v nichž se psalo o gryfech, báječných to ptácích z polovice orel z polovice lev, nejspíše nějaký středověký fysiolog nebo jiné přírodopisné pojednání.

Že ostatně náš skladatel nebyl tak nevšímavý a že znal více než „jedny kniehy“, dolíčíme na svém místě, tu jenom připojujíce, že asi nebyly mu neznámy báječné povídačky, které ve středověku o králi Alexandrovi Velikém se rozšiřovaly. Bylať kronika latinská, nazvaná „Liber de proeliis“, již složil Leo arcipříšť Neapolský, již od dvanáctého století oblíbenou knihou u nás, jak toho dokazuje rukopis s letopisy Opatovickými,[1]) a s ní záhy staly se známými mnohé povídky, upomínající na pohádky „Tisíce a jedné noci“.

Neshodujíce se tedy s míněním, že by již kronice o Bruncvíkovi za předlohu sloužily básně Herzog Ernst anebo Ivain, ovšem zase k tomu přisvědčujeme, že pověsť Brunšvická již s Reinfridem počínaje, vyrostla na základě některých pověstí západních. Abychom prvky ty seznati mohli, jest nám třeba vynikající episody zevrubněji prohlédnouti.

Tolik alespoň jest patrno, že Reinfrid vyvíjel se na základě pověsti o vévodovi Arnoštovi, ve které básni se ozývají ohlasy některých události v královské rodině německé. Zvláště společnou Reinfridovi a západním pověstem jest příhoda se lvem; básník zanášející se pověstí brunšvickou nalezl ve příjmení „lev“ jeden pramen, kterým uchytil se pověsti původně bretaňské a v Němcích tehdy rozšířené. Dosti možno, že použil skladatel jen pověsti francouzských, z Ivaina pocházejících; vede nás k tomu zvláštní shoda, že

[1]) Rukopis c. k. dvorní knihovny 395.

v Chrestienově básni (v. 4530) nazývá se od Ivaina zabitý muž Escladas, ale u Hartmanna Ascalon, s kterouž formou setkáváme se i v Reinfridovi, že tomu tak, vysvítá z toho, že v Arnoštovi ani episoda se lvem nepřichází. za to však v prostonárodní jedné písni německé.[1] A jako v Arnoštovi, tak i v Ivainovi se připomíná prsten. Ovšem v Ivainovi dostává ho rytíř od panny Lunety, kterou ve hradě nalezl; měl takovou moc, že se pomocí jeho každý státi mohl neviditelným. A tak ušel i Ivain služebníkům, kteří chtěli se nad ním pomstíti, protože jim velitele zabil. Potom zasnoubil se s manželkou zabitého Escladesa, ale zešílel a utekl na poušť, kde se živil masem zvířat. Ale Morgana ho od zoufalství vysvobodila. Na to vyšed z hradu, uviděl lva a oheň soptícího draka, kteří spolu zápasili. Ivain draka zabil, a lev ho následoval a jako věrný pes chytal mu zvěř a byl vděčným, jak jen mohl. Pověsť ta přichází i v románu o sv. Grálu. Zde Parcival zachraňuje se na ostrov a pozoruje boj lva s hadem, i pomáhá lvovi.[2]) Také nejeden ze starších spisovatelů latinských zná vypravovati o vděčnosti lvově, vzpomínáme jen na otroka Androkla a v. j.

Nepřichází-li episoda tato v Arnoštovi (a v Reinfridovi, jenž právě sahá až sem), naskytá se v obou a v Bruncvíkovi událosť s ptáky-nohy. Kronikář náš vypravuje celkem velmi krátce, několika slovy odbyv toulku v rozličných zemích, kde slávy dobýval, a hned shledáváme se s ním na moři, po kterém čtvrť roku jezdě (v Arnoštovi 12 dní), přiblížil se k hoře jakštýnové. „A ta hora má tu moc, což jest u padesáte mílech se všech stran, v okamženie k sobě přitáhne, buďto lidi, ptáky, ryby, i dříví i tváři mořské, a tomu nelze než věčně při tom jakštýnu zuostati.“ Dle Bruncvíka byla to hora na ostrově nazvaném Želator, a tu uviděli množství korábů a zetlelých kostí. Dokud bylo potravy, byli plavci veselí, ale později se jim stýskalo, a málo jim pomohlo, že rozličným mistrovstvím odplouti se pokoušeli. Tak vydáni byli jisté smrti. Na ostrově tom ukázala se Bruncvíkovi panna s lidskou hlavou a rukama a ostatek ryba, což nám jasně připomíná Sirenu, jaká zde přichází i v Reinfridovi. V cizích pověstech také se praví, že při té hoře bydleli nohové, což se v Bruncvíku dovídáme teprve z rady jediného sluhy Baláda (v Lancelotu přichází hrdina Galaad).

Celé místo zakládá se na pověstech východních a zvláště na kronice o Alexandrovi Velikém, ze které se dostalo do pověstí západních Přichází podobné líčení také ve francouzské epické básni ze XIII. století, nazvané Huon de Bordeaux. Tu nacházíme chasteau de l'aymant (zámek diamantový), který přitahuje lodi; gryfové odnášejí Huona, jenž se staví mrtvým; i plavbu otvorem skalním a diamanty jasně zářící, z nichž kus sobě usekává, tu máme.

V celém tom vypravování o hoře magnetové zase spatřujeme ve středověku známou pověsť o moři „sevřelém“, které se podle Isidora nalézalo na severu. Plavci o něm divy vypravovali, že totiž v něm voda od soli tak hustou jest, že se lodi ani pohybovati nemohou. Jest to pověstné „Cebersee“ (mare concretum), v němž plavci bez potravy zůstaveni jsouce, hynou; později jako v „Arnoštovi“ a Reinfridovi klade se moře toto na východ. Vysvobození děje se ovšem pomocí „nohů“, o nichž již kronika o Alexandrovi (kap. 122) sděluje, že s nimi „rytíři velmi bojováchu a biechu tak silni, že muže i s koněm unesechu.“

Táž kronika vypravuje i toto: „Bieše tu jedna hora vysoká, velmi veliká. Tehdy Alexander mysléše taký vtip, kterak by mohl od nohuov do povětřie najvyššieho pozdvižen býti. Ahned s hory sšed, káza sobě divný srub udělati a železnými řetězy svázati, aby mohl bezpečně seděti. A když sú jej udělali, káza sobě přivésti nohy a na ně ten srub uvázati; a na vrchu

[1]) Wahrhafte Beschreibung von dem grossen Helden und Herrn Heinrich dem Löwen.
[2]) Birch-Hirschfeld: Die Sage vom Graal. Leipzig 1877, str. 43.

toho srubu káza jich vnadu připraviti. A oni to vše učinichu, a nohové zdvihli sú se na vysosť vysokú velmi, že se zdáše Alexandrovi okršlek země jako kúle okrúhlý, moře jako drak okolo té země zatočilý. Tehdy moc božská ztemnila jest nohy tak, že sú mněli, by vzhuoru letěli, a na zemi sú padli daleko od vojska.“ Ovšem v pověstech západních jest to zaměněno tak, že rytíř Bruncvík se dává zašiti do koňské kůže a nesen jest do hnízda, kde sám mečem se vyprošťuje; v Arnoštovi zase několik rytířů spůsobem tímto se zachraňuje. (Dokončení.)

Úvahy.

Homérovský slovník řecko-český, složený od Františka Lepaře. Nakladatel Karel Vačlena. Praha—Ml. Boleslav. 1889. Str. VIII. a 513 v 8°. Cena 3 zl. 20 kr.

Prvotiny lexikografických prací jazyka starořeckého se týkající v novočeském písemnictví ukazují se od r. 1802. Tehda totiž učinil jakýsi počátek *Jan Nejedlý*, připojiv ku svému překladu I. zpěvu Homerovy Iliady obšírné vysvětlivky rázu slovnikářského a připraviv závažný material budoucímu sběrateli. Takovýto material v pozdějších dosti četných překladech, jež vyhotovili zejmena Ign. Hájek, Jan Hollý, Jos. Jungmann, Dom. Kinský, Ant. Liška, Fr. Palacký, Jiří Palkovič, A. J. Puchmajer, Sam. Rožnay, Fr. Sušil, P. J. Šafařík, Fr. Šír, Kar. Vinařický a Jan Vlček, vždy více se rozmnožoval, avšak zpracování konečného, vyjma částečný záznam ve slovníce Jungmannově a podivínské nápady v dílech Dankovského i též ve Staroitalii Jana Kollára, vůbec nedošel. Na nejvýš byl tu i tam ku překladu na konci přičiněn seznam slov nebo průpovědí, zvláště „pozatmělejších“, jako na př. r. 1842. při Iliadě Vlčkově a r. 1849. některé „spůsoby mluvy řecké“ v Řezáčově překladě Xenofontova dílka O správě obce athenské.

O vlastní práci lexikografickou pokusil se teprve r. 1852. *Frant. Šír*, někdejší ředitel gymnasia v Jičíně, jenž k obšírné „Mluvnici řecké“, sestavené podle R. Kühnera a V. Rosta, připojil zároveň řecko-český a česko-řecký seznam slov obsažených ve cvičivě při jednotlivých pravidlech. Byl to slovníček rozsahem sice nepatrný, ale významem důležitý a provedením daleko svědomitější nežli nekritický „Slovník řecko-německo-český“, vydaný r. 1854 redakcí Dr. *Frant. Čupra* ku potřebě žactva ve vyšších třídách gymnasijních. Po několikaleté přestávce objevil se pak r. 1863. důkladný slovníček při „Řecké cvičební knize“, jíž pro česká gymnasia se vzornou pečlivostí vědeckou i zkušeností paedagogickou složil *Frant. Lepař*, gymnasijní ředitel v Jičíně, a k tomu r. 1869. přidružil se jako doplňkem česko-řecký seznam v *Kořínkově* „Cvičebné knize ku překládání z češtiny na jazyk řecký pro vyšší gymnasijní třídy“. Zdárný ku předu krok učiněn byl pěkným specialním slovníčkem při poznámkovém vydání Sofokleova Aianta, vyšlém r. 1869. péčí *Vojt. Kotsmícha*, tehdáž professora c. k. slov. gymnasia v Brně, a cíle po dlouhou dobu nedostižného došlo se konečně r. 1873. „Slovníkem řecko-česko-německým“, jejž ku potřebě žáků gymnasialních byl vypracoval *Frant. Lepař*.

Tímto dílem pojistil si spisovatel nehynoucí paměť v našem písemnictví naukovém vůbec a v oboru školské literatury zvláště. Možnoť bez odporu říci, že, co znamenitá pomůcka tato zároveň s mluvnicí Niederlovou v rukou žactva se octla, zcela jiný ruch při učbě řecké zavládl. Před tím obtíže samy sebou nemalé do nekonečna téměř se rozpínaly osnovami v učebních knihách na cizím brdě utkanými, obliba v předmětu chladla, zásoba slovní mizela, zběhlosť překladatelská, živoříc jen od vetchých pomůcek, povážlivě chatrněla, a snaha poctivá pro nekonečné v titěrkách páraní, jež mladou mysl mělo do ideálních výšin povznášeti, mnohdy nadobro zmrtvěla; tu mohl spomoci jen zkušený lékař a spolehlivý rádce, i k rozumu i k citu důtklivě mluvící, a takového na štěstí dostalo

se nám obejího vzorným úsilím vážného Moravana Frant. Lepaře a žáka jeho Jindřicha Niederla. Mluvnice Niederlova proklestila dráhu, po níž by se jistě, libě a zdárně kráčelo k cíli; slovník Lepařův pak stal se bohatým a téměř bez výjimky vhodným skladem prostředkův a zásob k několikaleté pouti potřebných. Péče poměrně nejvěčší tu jest obětována četbě básnické a v té zase nejzevrubněji probrány zpěvy homerské; avšak obmezený prostor ovšem nedovoloval, by tyto památky mohly tak úplné býti vystiženy, jak toho každou měrou zasluhují. Za tím účelem podniknuta zvláštní práce nová, jejíž výsledek letošním rokem na veřejný soud a k příští potřebě byl odevzdán.

Podle jakých zásad dílo jest provedeno, spisovatel v úvodě sám naznačuje. Dbáno přede vším o to, by národní duch obou hlavních arciděl epických, Iliady a Odysseje, vystihován byl nejen chladným *rozumem*, nýbrž i vroucím *citem*, příslušným živé obraznosti básnické, t. j. by výklad i výraz byly pravým a neklamným ohlasem originálu; potom snažná o to vedena péče, by onen ohlas i v češtině libě, případně a bezúhonně zazníval, což právě úlohou jest přetěžkou, ale také nad míru záslužnou, a konečně šetřeno bedlivě přirozeného, nenáhlého postupu a průzračné ve všem srozumitelnosti.

V prvém oboru, t. j. ve výkladu vůbec i výrazu, počíná si spisovatel velice rozvážně a opatrně; nezamítá pohrdavě důvtipných návrhů nejnovějších, ale také jich bez rozmyslu nepřijímá, nevidí-li při nich bezpečných neb aspoň pravdě podobných základů. Může tedy leckterou činiti výtku i ten, kdo stojí na stanovisku rozhodně novotářském, i ten, kdo se tuze drží směru konservativního; avšak ni jeden ni druhý nebudou moci popříti, že celkem podáno dílo, jež cizojazyčným toho způsobu pracem nejen se rovná, nýbrž ve mnohé příčině nad ně i předčí.

Z předností takových zejmena vytknouti dlužno spisovatelovu bystrou soudnosť a samostatnosť, s jakou látku jednotlivých hesel slovních roztřiďuje a pořádá. Nenalezneš tu mechanické šablony, spoustou číslic propletené, ale za to postřehuješ při každém kroku logickou spojitosť, na niž učiteli ve vyšších třídách přede vším klásti jest důraz, znamenáš neúmornou zevrubnosť a přesnosť, jež i nejjemnějších odstínů významových se dotýkajíc, ku správnému vede názoru, a všude cítíš pevnou ruku, jež tebe v žádných neopustí nesnázích.

Jasné tyto stránky ukazují se i v druhém oboru, s prvým nerozlučně spojeném, totiž v úpravě překladu; mimo ně však jest vytknouti také nejchvalněji jadrnosť, obratnosť a ryzosť slohovou, což věru není malou zásluhou, pomyslíme-li, že spisovatel, nenalézaje v dosavadních českých pomůckách dostatečné zásoby případných výrazův a obratův, nucen byl úkol překladatelský téměř úplně na vlastní bedra vložiti a takto několikerou práci najednou podstupovati. Býval by si mohl sice dílo velice usnadniti, kdyby byl příslušné citáty pouze naznačoval, jak to pohodlí slovníkářské nezřídka činívá, leč toho byla daleka Lepařova svědomitosť a paedagogická zkušenosť; jen výjimkou některý obrat bez překladu se ponechává. Mnoho času tím bylo ztraceno a námahy mnohem více způsobeno, než sebe obšírnější výklad vědecký by byl vyžadoval, ale za to konečný úspěch jest velice zdárný.

Co se konečně oboru třetího týče, t. j. povšechné jasnosti a návodné methody, tu třeba přečísti si jen slova na III—V. str. v předmluvě, by s dostatek se poznalo, že zachovávání pravidel tam uvedených naznačeného cíle minouti se nemohlo. Zkušenosť více než třicítiletá spisovateli nejlepším byla vodítkem.

Celek věčší ještě zajímavosti býval by nabyl připojením některých illustrací, ai takových, jakými opatřen jest německý slovník Autenriethův. Snad se i tohoto doplňku v budoucnosti dočkáme; prozatím přijímáme nejvážnější plod naší lexikografie staroklassické s nelíčenou radostí a slovy Niederlovými pronášíme upřímné přání, by zdárné dílo Lepařovo „vlídného dojdouc přijetí u všech našich pracovníků na roli staroklassické, platně pomáhalo jim přiváděti milou mládež naši k jasnému poznání nejen *jazyka*, nýbrž i *ducha* toho podivu hodného a nám zvláště mnohonásob za vzor živý postaveného národa hellenského."

Ant. Truhlář.

O původu ssavců. Rozprava, kterou v klubu přírodovědeckém přednesl **Boh. Bauše.** Sbírka přednášek a rozprav, ser. III., čís. 10. v Praze 1889. Nakladatel J. Otto. 8° 36. Cena 40 kr.

Ve spísek tento pojal spisovatel především krátké vylíčení vzniku vědy paleontologické, jejímž úkolem jest pátrání po vyhynulých organismech a srovnávání jich s tvorstvem nynějším. To k cíli tomu, aby jednak seznán byl postup, v jakém jednotlivé formy ústrojné na té které končině pevniny vyskytovati se počaly, jednak aby zjistila se jeho ústrojná povaha, aby — což hlavním jest účelem paleontologie — na jisto postaviti se mohlo, ze kterých předchůdců nynější tvorstvo se bylo vyvinulo. Organismy podléhají neustálým proměnám svých ústrojů a tedy i způsobu svého života, z té jediné příčiny, že i poměry, v nichž jim žíti jest, na př. střídání se pevniny s vodními državami, tepla se zimou, bezpečný klid s výpady nepřátelskými a j. nezůstávají pro jednu končinu stálými. U živočicha zakrsají z nenáhla jednotlivé ústroje, nemá-li příležitosti jich upotřebiti, ale za to opět mohutní jiné, jimž nové poměry také hlavní úkol přidělují. Z koňů víceprstých vyvinuli se poznenáhla koňové s jediným mohutnějším prstem na každé okončině. Z tříokých plazů povstali plazové dvouocí a pod. *Cuvier*, slavný zakladatel vědy paleontologické, byl nepřítelem oné nauky descendenční, hlásaje theorii o občasných náhlých převratech, *kataklysmatech*, jimiž životy až na slabé zbytky v lůnu zemském bývaly pohřbeny; ze zachráněných rodilo se potomstvo nové, stejnotvaré dále. Současník Cuvierův *Lamarck* a zvláště věhlasný žák jeho *Owen* však s jinými stoupenci horlivě zastávali nauku descendenční o na tom základě zbudovali paleontologickou vědu v té hloubi a důležitosti, že stala se otevřenou knihou, z níž pozemšťan bezpečně vyčísti může rodokmen předkův některého ústrojence nynějšího, byť i na statisíce věků před stvořením člověka napřed byli bývali žili. Z Evropy, kde se zrodilo, pokročilo bádání paleontologické i do jiných civilisovaných kontinentů, hlavně do Sev. Ameriky, Indie atd. a z výsledků jeho v mnohých vzácných, veřejnosti méně přístupných spisech uložených vybral si spisovatel jediné *třídu ssavců*, poslednímu členu tvorstva — člověku — nejbližších organismů, aby při jednotlivých krátce naznačil, do které asi doby geologické ten onen rod nebo druh původem svým sahá a z jakých předkův znenáhla byl se vyvinul. Soustavnému vylíčení předeslal však spisovatel, zajisté že *úmyslně* opominuv uvésti dosti bohaté nálezy v zemích českomoravských — velmi zajímavý obraz předhistorické zvířeny, jíž oživena bývala v době třetihorní nynější *Attika*. Mezi Athenami a Marathonem objevil totiž r. 1853 *Gaudry* u městečka Pikermi na malém prostoru kosti zvláště těchto ssavců: nosorožců (3 dr.), obrovských kanců, 3prstých koňů, opic, cibetek, kun, koček, hyen, žiraf (2 dr.), antilop, obrovského chudozubce a slonů Dinotherium a Mastodon (2 dr.). Byla to zajisté kolébka, z níž vyšlo potomstvo podnes po Africe a Asii zachovaných, ač pouze podobných potomků oněch tertierních předkův, kteří z Attiky po tehdejší pevnině nynějšího archipelagu na jihovýchod ustoupiti museli. — Po té uvádí spisovatel jednotlivé řády s domněnkou, na který kmen dávnověký ten který z nich původem svým uvésti se dá, počínaje nejjednodušším *ptakořitnými* ssavci, a pokračuje přes *vačnaté*, *chudozubé*, *kopytnaté*, *slonovité* ssavce, *ochechule*, *velryby*, *masožravce*, *ploutvonožce*, *hmyzožravce*, *hlodavce*, *letvany* a *poloopice* až *k opicím*. Poněvadž do podrobnosti nemožno zabíhati, uvádíme pouze hlavní tresť. Z té příčiny, že ssavci *vačnatí*, *hlodavci* a *hmyzožravci* již v jurském útvaru na pevnině bohatě zastoupeni byli, kde po věcšině jiných ssavců neodkryto žádných památek, možno na základě srovnávání jednotlivých ústrojů souditi, že mnozí z ostatních ssavců v některém z těchto tří řádů hledati musejí svůj rodokmen. Tak na př. právem soudí se, že mnozí z *masožravců*, *letounů* a *poloopic* jsou potomky *ssavců vačnatých*, podnes na Australii a Ameriku obmezených, ale druhdy i Evropu obývavších. *Opice* americké odvozují se z *hmyzožravců*, evropskoasiatské však z *tlustokožců*. *Ochechule*, vodní ssavci velrybám blízcí, mají více genealogické

příbuznosti s *kopytnatci* než s nynějšími velrybami. *Pes domácí* povstal prý v různých svých plemenech také z různých druhů šelem. *Kůň* znenáhla se vyvinul z tertierního koně (hipparion), jenž měl střední kopyto a dva slabé kratší poboční prsty a po 7 stoličkách, jak se náš kůň časem arci vzácnou „odchylkou" dosud rodívá. *Slonové* nynějších tropů jsou pozměněnými potomky druhdy evropských *Mastodontů* atd. — Na konci spisku udává autor díla, z nichž čerpal, a zároveň přehled geologických útvarů s podrobným rozdělením formace tertierní, k jejímž jednotlivým fasím objevování se ssavců hlavně se vztahuje. Spisku tohoto doporučovati můžeme každému, kdo by genealogických známostí o nejsložitějším živočišstvu kratochvíli zjednati si chtěl, jakož vyslovujeme přání obecné, aby podobných lektur pro naše domácí i školní knihovny hojněji se upravovalo.

J. Dědeček.

Drobné zprávy.

Důležitější nařízení nová.

V seznam **drah**, povolujících **státním úředníkům výhod**, přistupuje i dráha Ústecko-Teplická.

* * *

Rozpočet ministerstva kultu a učby na rok 1889.

I. Vydaje: A. Ústřední správa 1,658.895 zl., v čemž na př. na akademie věd 86 000 zl. na malířskou akademii v Praze 5000 zl., stipendia umělecká, podpory uměleckých podniků a pod. 34.000 zl., na stavbu Pražského velechrámu 15 000 zl. *B. Kultus* 6,663.293 zl. *C. Učba* 13,102,479 zl.: *a) university* 2,907.596 zl, a sice Vídeňská 886.200 zl. (na knihovnu slovanského semináře 1500 zl.), Inspurcká 226.900 zl., Hradecká 300.000 zl., Lvovská 154.800 zl., Krakovská 269.900 zl., Černovecká 106.300 zl., Pražská 748.700 zl., a sice česká universita zvlášť 333.346 zl. (fakulta právn. 31 643, lék. 178.698, filos. 114.562, kancelář 8443 zl.), německá 416.091 zl. (fak. bohoslov. 27.359, právn. 39.792, lék. 190.364, filos. 150.283, kancelář 8293 zl.); *b) bohoslovecké fakulty mimo universitu*: 56.700 zl., a sice Solnohradská 14.500 zl., Olomúcká 15.1000 zl., evang. Vídeňská 27.100 zl.; *c) techniky*: 793.750 zl., a sice Vídeňská 263.300 zl., Hradecká 101.800 zl, Brněnská 89.700 zl., Lvovská 91.200 zl, Pražská 233.3 ·0 zl. (česká zvlášť 96.491 zl., německá 95.180 zl.); *d) vysoká škola zemědělská* ve Vídni 123.500 zl.; *e) vzdělání učitelstva* na vys. školách 20 000 zl.; *f) podpory studentstva* vys. škol 3000 zl.; *g) střední školstvo* 5,197.935 zl., a sice gymnasia i reální gymnasia 3,589.000 zl., reálky 1.265.000 zl., služební přídavky suplentům 26.000 zl., zkušební kommisse 5000 zl., kursy k vycvičení učitelův tělocviku 1000 zl., přídavky za zásluhy professorům 7000 zl., podpory kandidátův učitelstva a remunerace za řízení praktického jich vzdělání 11.700 zl.; *h) studijní knihovny* 22.600 zl.; *i) průmyslové školstvo* a pod. 1,860.270 zl.; *j) speciální ústavy* 140.400 zl.; *k) školstvo národní a ústavy učitelské* 1,703 056 zl.; *l) nadání a příspěvky* 183.772 zl.; *m) správa studijních fondův* 87.700 zl.

II. Příjmy: A. Ústřední správa 28.895 zl. B. Kultus 3,837.712 zl. C. Učba 1,916.814 zl., a sice vysoké školstvo 216.052 zl., střední školstvo 1,308.927 zl., průmyslové školstvo 212.000 zl., speciální ústavy 15.727 zl., národní školstvo 75.047 zl., nadání a příspěvky 6424 zl., studijní fondy 82.637 zl.

Státní rozpočet na střední školstvo v Čechách na rok 1889.

Vydaje: *a) Gymnasia a reál. gymnasia* 1,109.000 zl., reálky: 378.335 zl.; z toho *česká* gymn. a reál. gymn. 676.992 zl. řádn. vydajů, 27.700 zl. mimořád.

Řádné vydaje: *Gymn.* Praha akad. 55.994 zl., Truhl. 39085, Žit. 37.845, Budějovice 38.151, Jičín 26.488, Ml. Boleslav 27.840, Kr. Hradec 29 889, Litomyšl 25.400, Jindř. Hradec 28.167, Písek 30.406, Rychnóv 24.630, Praha Spál. 48.910, Chrudím 31.573, Něm. Brod 25.030, Klatovy 27.900, Kolín 25.665, Příbram 27.535, Plzeň 42.035, Tábor 38.865, Kutná Hora 28.235, Smíchov 17.295. Mimořádné vydání: subvence Slané 5500, Domažlice 3000, Pelhřimov 3000, Roudnice 3000, Praha Truhl. annuity stavební 13.200.

Něm. Řádné 421.561 zl., mimoř. 6800 zl. Řádné: Praha St. M. 44.888, M. St. 31.270, N. M. 37.754, Štěp. 34.295, Hostinné 22.134, Budějovice 21.743, Cheb 26.365, Krumlov 22.780, Landškroun 23.040, Č. Lipá 18.450, Litoměřice 27.165, Stříbro 23.610, Zateč 23.537, Smíchov 19.360, Liberec 35.275, Plzeň 10.495. Mimoř. adaptace školních místností gymn. Staroměstského 6800 zl.

b) *Reálky: české*: Řádné vydaje 175.581 zl.: Praha 48.626, Karlín 29.170, Králové Hradec 23.170, Pardubice 29.215, Plzeň 3000, Písek 25.485, Jičín 16.915. Mimoř. 6000 zl. subvence Rakovníku.

Německé: Řádné 204.777 zl.: Praha I. 38.107, II. 39.563, Budějovice 25.212, Karlín 35.065, Plzeň 31.915, Trutnov 23.420, Loket 11.495; mimořád. 735 zl. annuita kupní Praha I. r.

Úhrada na gymn. i reál. gymn.: aktivní úroky 20.583 zl., nájemné 1773, práva požitná 1550, příspěvky 44.117, úhrnem 68.023; reálky: akt. úroky 5640, přísp. 20.727. Výnos školného celkem 1,035 000 zl.

Učitelstvo státního středního školstva v Čechách a na Moravě: 935 osob, a sice ředitelův Č. 37, M. 18, professorův Č. 452, M. 198, supplentův Č. 165, M. 65.

Rozmanitosti.

Kterak naši předkové pečovali o školstvo a vzdělání mládeže, podává nám pěkné svědectví Kniha Bělská, o níž na jiném místě rozprávíme.

Ukládáť vrchnosť r. 1680 městu Bělé mezi jiným i tu povinnosť:

„Přidržovati k *posýlání dětí do školy*, záležejíce na tom také nemálo, aby v městě mládež liternímu umění a muzice cvičena a proti sedlským dětem v pobožnosti a cnosti rozeznána byla.“ (Kn. Běl. 106.)

Z jiného místa (str. 92) se dovídáme, kterak se sedláci ze vsí kolem Bělé uvolili dávati ročně něco obilí *na podporu chudých studentův* v městě Bělé, o čem jim Bohuchval Berka z Dubé zřizuje (kolem r. 1600) pevný řád. Místo zní takto:

„Jakož na mé křesťanské předložení lidé a poddaní moji osedlí ze vsi Čistý, ze vsi Březinky, ze vsi Plužný, ze vsi Sudoměře, ze vsi Kluku, ze vsi Kadlína, ze vsi Březovic, ze vsi Voken, ze vsi Vrchbělý i z Podolí Bílskýho *na vychování žákovstva chudého*, jakž předně domácího tak přespolního, v škole při záduší sv. Kříže v městě Bělé nyní i budoucně se držícího, jeden každý podle možnosti své *jistý díl obilí* od žita, přenice, hrachu, ječmene každoročně jmenovitě na den Všech Svatých na časy věčné a budoucí z své dobré svobodné vůle dáti jsou svoliti; a jsouc láskou křesťanskou k takovému milosrdnému, pobožnému skutku hnuti jedna každá vobec a rychta takové obilí v ten čas a termin nahoře dotčený do města Bělé ouředníkům zádušním od ouřadu k tomu s volí vrchnosti zřízeným, jakž by jim od nich tejden před tím vzkázáno neb oznámeno bylo, zouplna dovézti a dodati, jakž za sebe tak i za dědice a budoucí potomky své s jistou volí, vědomím a dovolením mým beze všeho přinucení přiřkli, připověděli, jakž registra spečetěná obzvláštní na týž vobilí založená a ode mne ouředníkům zádušním odvedená to v sobě šíř obsahují a zavírají, kteréžto tak svolené obilí týž lidé pod-

daní moji nynější i budoucí z rychet a vesnic nadepsaných podle svého dobrovolného uvolení v ten čas a termin svrchu dotčený beze všeho umenšení zouplna týmž úředníkům záduším, které by od ouřadu na místě obce k tomu, kdy zřízeni byli, do města Bělé každoročně nyní i na časy budoucí, jakž již tohoto roku minulého učinili a započali, dovézti a dodati povinni budou. Chtíce tomu, ponévadž toto mé křesťanské nařízení i poddaných mých z vesnic nadepsaných dobrovolné svolení oumyslem dobrým a pobožným se stalo, a nejinam než *na vychování chudých pobožných studentův a mládeže*, kteří jsou jako semeno k rozplození a jako nějaké štípení církve jedné každé obce, a na jich učení, kteříž by potom přijdouce k místu a dospělému věku, vrchnosti i vlasti své užitečni i prospěšni býti mohli, vynaložena býti má, aby jedna každá vrchnosť budoucně nad tím ruku ochrannou skutečně držela ani žádnému zmenšení přijíti nedopustila, ale též pomoc další vedle dobré vůle své k tomu vše pro rozšíření (. . . .) a slávy i hojný odplaty božský učinila. Dále pak což by koliv každého roku toho obilí mimo vychování téhož žákovstva zbylo, to od týchž ouředníkův zádušních bedlivě prodáno, peníze se vší pilností schovány býti mají, ne k jinému nežli k tomu: dopustil-li Pán bůh na kterého officiala, též mládence neb mládenečka buďto domácího nebo přespolního nemoc a ten od rodičův neb přátel svých buď pro dalekosť cesty neb pro jich chudobu a nemožnosť pomoci dosáhnouti nemohl ani sám neměl odkud na sebe na lékařství a nabytí zase zdraví nakládati: tehdy z týchž peněz na lékařství i jiné pohodlí nemocnému k nabytí zdraví prospěšné a užitečné dle možnosti a uznalé potřeby vynakládáno býti má. Též byl-li by tu který mládenec domácí neb přespolní v týž škole ingenium a vtip dobrý maje a *knížky, které k učení potřeboval*, též přisluhujíc v kostele podle jiných zpíváním musicalium času zimního a špatně odín byl, od příkré, násilné zimy a nastydnutí na zdraví škodu by pocítiti musil, nemoha sám pro chudobu toho spůsobiti ani peněz na to vyprositi: tehdy též z týchž peněz takovému mládenci jak *knížky* takž i obuv neb oděv dle uznalé potřeby koupeno a zjednáno býti má, tak *aby takové ingenium časem obmeškáno a opuštěno nebylo.* Však to vše týž ouřadníci záduśní s radou a s volí vrchnosti a potom primasa a purkmistra činiti mají a každoročně z téhož obilí, kam se kde co vydalo, počet pořádný celýmu ouřadu odvésti a ouřad zase vrchnosti nahoru týž počet k přehlídnutí v spisu podati má."

Konkursy.

Místo učitele německého jazyka s výpomocí klass. filol. při akad. gymnasiu v Praze počátkem škol. roku 1889—90. Místo učitele klass. filologie při gymnasiu na Spálené ulici v Praze od též doby.

Schválená díla:

J. Ješek a *K. Bedroš:* Dějepis zjevení božího ve starém a novém zákoně pro 3. třídu reálek. V Praze 1889. Cena váz. 1 zl. 20 kr. (14. května 1889, č. 9135).

V. Petrů: Čítanka pro nižší třídy. Část druhá. Přepracované vydání. V Praze 1888. Cena 1 zl., váz. 1 zl. 20 kr. (25. května 1889, č. 9816).

J. Lepař: Všeobecný dějepis pro vyšší gymnasia. Díl III. Vydání 2. místy opravené. V Praze 1878. Cena 1 zl. 40 kr. (17. května 1889, č. 9151).

K. Schober: Mapa Moravy a Slezska. Ve Vídni 1888. Vydání pro školy [illegible] zl., s hůlkama 7 zl. 50 kr. Vydání příruční 10 kr. (21. května 1889, č. 8328).

Literatura.

Redakce došla tato díla:

a) Od nakladatelův:

Bayerova Moravská knihovna pro náš lid. Pořádá a vydává Fr. **Bayer.** V Třebíči. 8°. Nakladatel J. F. Kubeš. Cena seš. (o 3—4 arších) 10 kr. Roč. I. (1889). Seš. 15. a 17.: Dvě povídky B. Brodského. Seš. 16.: Na evropském východě od J. Wagnera.

Cikánsko-české pohádky a povídky. Sepsal a přeložil P. Josef **Ješina.** V Hoře Kutné 1889. Nákladem Karla Šolce. m. 8°. str. 195—242. Sešit 5. Cena 20 kr. — Obsahuje dokončení pohádek (18) a počíná podobným chvalným spůsobem povídky (3).

Časopis katolického duchovenstva. Redaktor Dr. Klement **Borový.** Nákladem Rohlíčka a Sieversa. V Praze. 8°. Cena ročně (10 seš.) 3 zl. 50 kr. Seminářský kostel v Hradci Králové (J. Soukup). Tajnosnub v manželstvu smíšeném (J. Doubrava). O sektě tak zvané „Svobodné reformované církve" v Čechách (J Houžvička). Plenární církevní sněm Australský v Sidneyi r. 1885. Zda církev katolická učení své o Nejsvětější Trojici převzala z Platonismu aneb od pohanů vůbec? (V. Šimanko mezi jiným polemisuje proti názoru Masarykovu o té věci.) O novém zákoně katechetském v Čechách (A. Skočdopole). O Chrudimském kultu Salvatorském (A. Rybička). Kronika. Literární oznamovatel.

České listy. Redaktor a nakladatel Dr. Frant. **Bačkovský.** V Praze. 8°. Předplatné ročně 4 zl. 50 kr. Ročník II. Sešit 1—5.: Úkol Českých listův („přispěti k zvelebě vlasti, národu a jazyka českého, buditi a pěstovati lásku k vlasti, národu a jazyku českému i vzdělávati ráz a živel český a nabádati i roznécovati k pilné a svědomité práci o předmětech českých jakož i *bojovati proti nepřátelům a škůdcům národa českého*"). O sjednocení obou národních stran. Kterak podporovali se bývalí vlastenci čeští (F. Bačkovský). K odbytu českých knih a časopisů (F. Novák). Kompromis v kurii velkostatkářské. Realisté a Slavjanskaja izvěstija. Ze života Boh. Fr. Hakla v Italii. Mluvnické rozpravy (F. Bačkovský). Z českého života ve Vídni za let 1841—62 (F. B. Ševčík). Různé zprávy. Rozmanitosti.

Dra Emila Holuba „Druhá cesta po Jižní Africe". Z Kapského Města do země Mašukulumbů. 1883—1887 s 200 původními vyobrazeními. Nákladem J. Otty. Cena sešitu 30 kr. Sešit 14 a 15. obsahuje dokončení kapitoly 11: Druhý pobyt v údolí řeky Matece. Malaria v poříčí středního Zambezi. V textu jsou opět četná zdařilá vyobrazení.

Jak Martin Chlubil bloudil a na pravou cestu opět se vrátil. Obraz ze života od Vácslava **Kosmáka.** V Telči 1889. Nákladem Emila Šolce. Seš. 6. a 7. ukončena jest tato povídka, patřící k nejznamenitějším dělům výtečného Kosmáka, do něhož se literatura naše naděje ještě mnohého obohacení, tím cennějšího, ježto snahy jeho směřují vždy k nápravě vad ovládajících náš lid.

Jitřenka. Redaktor a nakladatel Fr. Popelka v Poličce. 8°. Předplatné ročně 4 zl. Ročník VIII. Číslo 1.: *Jitřenka (Ad. Heyduk). Pomoranč (J. Arbes). Divotvorná laň (S. Podlipská). *Prosté listy (B. Klimšová). V průkopu železničním ukázka ze sbírky Povídky z pravěku (K. Čermák). *Z mých písní (L. Grossmann nová-Brodská). O dvou sousedech a chytrém chasníkovi (F. V. Kodym). Pověra v saloně (Vl. Pittnerová). Dagö (Jókai-Mayerhoffer).

Кіевскія Университетскія Извѣстія. Redaktor V. **Ikonnikovъ.** V Kievě. 8°. Cena ročníku (12 svazkův o 15—20 arších) 6½ rub., s zásylkou 7 rublův. Ročn. XXIX. Svazek 3. a 4.: O svobodě mezinárodního ob

chodu a o protekcialismu (D. Picimo). Daň na osvobozené od vojenské povinnosti v theorii i v praktickém upotřebení (B. Brandt). Historický nástin rozvoje positivní školy o přestupníku a přestupku (N. A. Obolonskij). Ústavní zemské listiny litevsko-ruské říše (M. Jasinskij). Filosof Epikur a nově objevené jeho výroky (J. Kulakovskij). Theorema Lambertovo (R. Fogel). Kruhová podstanovka (V. Ermakov.) Druhé řezání zubův, vzrůst prvních stoliček (J. Troickij). Kritika a bibliografie (G. Pavluckij). Pozorování o vypařování vody v stínu dle evanometru (K. Žuk): V Kievě pozorováno množství vypařené vody v mm dle měsicův r. 1885 průměrem: 0·2, 0·2, 0 5, 1 6, 1 9, 3·0; 3·0, 1 2, 0·9; 0·6, 0 4, 0·3. V r. 1886: 0·2, 0·2, 0 4, 1·8, 2·4, 1 5; 1·6, 1 5, 1·2; 0·5, 0·3, 0·2. V r. 1887: 0·2, 0·2, 0·6; 1·3, 2 2, 1·2; 2·1, 1·6, 1·5; 0·4, 0 3, 0 3. V r. 1888: 0·2, 0·1, 0·4; 1·2, 1·9, 2·0; 1·4, 2·1, 1·7; 0·7, 0·3, 0 2. V desítiletí od r. 1879—1888 vypařilo se vody v mm dle měsícův průměrem: 7·8, 8·1, 21·0; 45·1, 78 5, 76 8; 91·2, 68 4, 56·7; 22·1, 11 0, 7·9. Za touž dobu množství vypařené vody v 24 hodinách v mm dle měsícův průměrem: 0 3, 0 3, 0 7; 1·5, 2·5, 2·6; 2·9, 22, 1·9; 0·7, 0·4, 0 3. Meteorologické tabulky pro Kiev (K. Žuk a G. Florinskij) za srpen 1888 průměrem: tlakoměr 745·3 mm (největší průměr 750·9 dne 28. a 29., nejmenší 737·3 dne 19), teplota vzduchu + 17·5 C (nejv. pr. + 26·9 dne 3, nejm. + 12·1 dne 21), srážky 16 mm (nejvíce 19·9 dne 9). Za září 1888. průměrem: tlakoměr 750·1 mm (největší průměr 759·3 dne 11, nejmenší 740 8 dne 30), teplota vzduchu + 14·2 C (nejv. pr. + 22 0 dne 9, nejm. + 6·0 dne 17), srážky 0 1 mm (nejvíce 2·8 dne 4).

Naši mládeži. Obrázkový časopis pro mládež dospělejší. Red. J. Vl. **Krátký.** V Praze. Nákladem J. R. Vilímka. 4°. Cena ročně (12 sešitův) 3 zl. Ročník XV. Sešit 6. má nové články tyto: Odpuštění (Č. Tonder). *Malá hospodyně (M. Červenka). Z české školy (K. V. Rais). *Bůh (J. Hyšman). Sedlec u Kutné Hory (A. B. Šťastný) *Modlitba nad českými nivami (J. Vřesnický). O padáku (O. F. Vaněk). Co objevili vojáci v Bosně (K. Čermák). Illustrace jsou vkusné.

Ottův Slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze. 8°. Cena sešitu (o 48 stránkách) 36 kr. Sešit 36. obsahuje články od slova Ariové — Arménský jazyk a literatura. Obšírnější články jsou tyto: Aristofanés, Aristotelés, Arithmetika národohospodářská, Arlberská železnice, Arlberský tunel Armenie, Armenská církev, jazyk a literatura. V textu jsou četná vyobrazení a připojena příloha „Archelaova deska". Seš. 37. obsahuje články Armenský jazyk a literatura — Artemidóros. Příloha: I. Architektura indická a medskoperská. II. Architektura židovská a egyptská. V textu jsou vyobrazení: Armillae aequatoriae Tychona Braha Armoracia rusticana (křen obecný). Znak Arnošta z Pardubic. Půdorys chrámu Svatovítského s částmi plánu Matiáše z Arrasu. Pec muflová v Reichensteine. Apparát sublimační. V sešitě tomto je též obšírný životopis Emanuela Arnolda, politického agitátora a publicisty českého i bratra jeho Jana Arnolda, zasloužilého kněze a vlastence.

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redakcí a nákladem V. **Vlčka.** V Praze 8°. Cena ročně 7 zl. 20 kr. Ročník 19. Seš. 6. a 7. obsahuje nové články tyto: O pojmu a povaze samosprávy (B. Rieger). Obchodní paroplavba států západoevropských (Č. Hevera). *Nové sonety samotáře (J. Vrchlický). *Zrní (A. E. Mužík) Moravští bratří v Americe (T. Čapek). Vodní hospodářství v Čechách (K. Petrlík). O suggesci (K. Kuffner). *Z nových básní (F. Táborský). *Náš hřbitov (K. V. Rais).

Památky archaeologické a místopisné. Red. Dr. Jos. Lad. **Píč.** V Praze. 4°. Cena ročně (4 sešity) 3 zl. Díl XIV. Seš. 9.: Okrouhlé kostelíky v Čechách (K. B. Mádl) Pohřebiště u Hospozína (K. Vondráček). Ještě o Beneši z Loun (K. B. Mádl). Městec Heřmanův (A. Rybička). Rodiny šlechtické v XV. a XVI století v Plzni usedlé (J. Strnad). M. Jiřík Kezelius Bydžovský (J. Pekař).

Hromadný nález bronzových artefaktů na Stráži u Radětic (V. Pokorný). Brakteaty nálezu Heřmanického (E. Fiala). Zprávy a drobnosti.

Paedagogické Rozhledy. Red. J. **Klika.** V Praze. Nákladem Odboru literárního a paedagogického při Ústředním spolku jednot učitelských v Čechách. 8°. Cena ročně (10 sešitův) 2 zl. 50 kr. Ročník II. Sešit 5. a 6. má nové články tyto: O koncentraci předmětův učebných (Č. Jiřina). O pohlavních rozdílech ve přirozenosti lidské (J. Kapras). Vzdělání praktické a naše školy (J. Klika).

Варшавскія Университетскія Извѣстія. Ve Varšavě 1889. 8°. Cena ročníku (9 svazkův) 5 rublův se zásylkou. Seš. 1—3: Stanovy spolku přírodozpytcův při Varšavské universitě. Literární osud písně o Nibelungách (Sozonovič). Zuřivé šílenství (N. M. Popov). Vypočtení pravděpodobností a posteriori (P. S. Nazimov) O některých vlastnostech chlornonatrové soli (A. Potylicyn). O zrušení členu s xy v rovnici křivky 2. řádu (P. S. Nazimov). O jedné formuli uvedení krátkých integrálův (N. J. Sonin). Poznámky k textu dialogu De oratore (G. E. Zenger). Anthropometrické příspěvky k nauce o rostu i objemu hrudi a o váze u Polákův a Židův ve vzrůstu školním (S. N. Jaščinskij). O součástech oleje plavuňového (A. Bukovskij). Dvě kandidatury na polský trůn Viléma z Rožmberka a arcivévody Ferdinanda r. 1574—1575 (Th. Věrbovskij). Vedle ukončení hlavy 2. nalézáme zde hlavu 3. s tímto obsahem: Stężický sněm. Různé strany na něm a snahy jejich. Sněm se rozejde bez výsledku. Následky jeho pro kandidaturu Viléma z Rožmberka. Vzájemné poměry Maxmiliana II., Rožmberka i Zborovských. Zborovští opustí věc Vilémovu. Hlava 4.: Volební sněm. Stranníci Viléma z Rožmberka. Dvojitá volba: Maxmiliana II. a Štěpána Báthorya. Poselstvo Rožmberka v Polsku jmenem císařovým. Závírka. Část II.: Dějiny kandidatury arcivévody Ferdinanda. Hlava I.: Dětství a jinošství arcivévody Ferdinanda. Ustanoven náměstníkem v Čechách. Jeho cesta do Polsky r. 1553 a pochod proti Turkům do Uher r. 1556. Charakteristika osobnosti jeho i působnosti v Čechách a Tirolích. Hlava 2.: Kandidatura arcivévodova na polský trůn. Původ její. Styky jeho s Polskou v r. 1575. Co podnikl, by nabyl polské koruny. Hlava 3.: Arcivévoda Ferdinand a císař Maxmilian II. Poměr Maxmilianův i jeho posla v Polště, Ondřeje Dudiče, ke kandidatuře Ferdinandově. Hlava 4.. Poslové arcivévodovi na volební sněm ve Varšavě. Úmluvy jich s císařskými posly. Okolnosti, za kterých by volba Ferdinanda byla možna. Poměr jeho k Maxmilianu II., když byl tento vyhlášen polským králem. Kandidatura arcivévodova v r. 1587.

Vesmír. Obrázkový časopis pro šíření věd přírodních. Redaktor **prof. Fr. Nekut.** V Praze 4°. Cena ročně 6 zl. Ročník XVIII. Čís. 16. a 17. mají nové články tyto: O motýlech cizozemských (K. Polák). Čertova stěna. O malajské hře rimau-rimau (K. Plischke). Sběratel hmyzu v červnu (K. Polák). Fysika bez přístrojův (V. R.) Na jantarovém pobřeží (J. Kořenský). Ještě několik hlemýžďů z rodu Helix (Uličný). Drobnosti.

Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien. Red. V. v. **Hartel, K. Schenkl.** Wien. 8°. Cena ročně 12 zl. Roč. XL. Seš. 5.: Zur Kritik und Exegese einiger Briefe Ciceros ad Familiares und ad Atticum (F. Maixner). Cic. fam. V, 1: Existimaram... gratia nec *me abs te* ludibrio cet. Cic. fam. V, 1, 2: Te tam mobili in me meosque esse animo non *speraram*. Cic. fam. V, 2, 2: *Iam* (rkp.) hoc non potest cet. Cic. fam. V, 2, 7: quod populus *item* magna voce cet. Cic. Att. I. 16, 3: tribuni non tam *aerarii*, *ut appellantur*, *quam* aerarii. — Zu Goethes Satyros (F. Spengler dovozuje, že satyrem míněn Dr. Karel Bedřich Bahrdt). Literarische Anzeigen. Neuere paedagogische Literatur (J. Rappold). Miscellen.

Ženské listy. Nákladem Ženského výrobního spolku českého. Redakcí Elišky **Pechové-Krásnohorské.** V Praze 8°. Ročně (12 čísel) 1 zl. 80 kr.,

poštou 2 zl. Roč. XVII. Čís. 6.: České ženy lékařce české. Z dob Babičky (Al. Jirásek). Směs. Společenské postavení ruské ženy (Pavel Durdík).

Журналъ министерства народнаго просвѣщенія. Redaktor L. **Majkovъ**. V Petrohradě. 8°. Cena ročníku (12 svazků) 12 rublův, se zásylkou 14 rub. 25 kop. Ročník 1889 (šesté desítiletí, část 261 atd.). Svazek 3. až 5.: Úřední zprávy. Schválené spisy (mezi nimi Řecká grammatika I. od našeho krajana prof. E. Černého). Kriticko-filosofická analyse massy a sloučení vyšších zákonův materie v zákoně proporcionálním (A. J. Vredenskij). Ruská provinciální společnosť v druhé polovici XVIII věku (N. D Čečulin). Materialie k dějinám Byzantské říše (P. V. Bezobrazov). Spojení ékonomických zjevův se zákony energie (N. D. Batuškov). K otázce o redakcích Domostroje, jeho úpravě a původě (A. V. Michajlov). Kritika a bibliografie. Knižní novinky (mezi nimi Quaestiones Sapphicae od našeho krajana univ. prof. J. Luňáka). Učební literatura naše (rozbor 8 knih). Empedokles, překlad, filosofie Empedoklova a prameny k jejímu poznání (E. L. Radlov). Satiry Persiovy (A. A. Fet). Bibliografický slovník ruských spisovatelek (kníže N. N. Golicyn). — O zápiskách Silvestra Medvěděva (E. F. Šmurlo). Amfiloch-Evalach (A. N. Veselovskij). Kritika a bibliografie. Knižní novinky. K otázce o učbě řeckému jazyku na gymnasiích (A. D. Vejsman: dojíti co nejdříve četby a neutráceti času zbytečnými subtilnostmi mluvnickými). Učební literatura naše (rozbor 3 knih). Carská ruská společnosť historická v r. 1887 a 1888. Charkovská universita v r. 1887 měla na hist.-filolog. fakultě 6 professorů řád., 3 mimořád., 4 supplenty, 5 soukr. docentův, 3 lektory; na fys.-mathem. fakultě 13 profess. řád., 3 mimořád., 1 supplent, 5 soukr. docentův; na právn. fakultě prof. řád. 9, mimořád. 3, soukr. doc. 1; na lékař. fakultě prof. řád. 14, mimoř. 10, soukr. doc. 14, prosektory 4; mimo to professora pravoslavného bohosloví. V roce měla universita posluchačův 1520, v r. 1888 pak 1330, a sice na fakultě hist.-filol. 77, na fys.-mathem 175, na právn. 295, na lékař. 783. Dle vyznání bylo pravoslavných 800, židův 355. Nadancův bylo 182 s 45.614 rub. 31 k. (od 100 do 420 rub.). Podpor dostalo 84 studentův 2659 rub. 63 k. Od školného osvobozeno v prvém polouletí 239 (17·9%), v druhém 156 (11·6%). Při universitě jsou 4 učené společnosti: přírodozpytcův s 9 čestnými, 46 skutečnými a 56 přispívajícími údy; společnosť pokusných nauk (fysiko-lučební a lékařský oddíl) s 66 + 50 členy; historicko-filologická s 34 městskými a 6 cizími údy; mathematická s 39 členy. — Organický proces a mechanická příčinnosť (V. J. Rozanov). Kde vzíti materiály k dějinám byzantinské literatury? (A. J. Kirpičnikov). Krátké poznámky k „bylinám" (A. N. Veselovskij; жидовинъ-богатырь = obr). K otázce o podobě „Pověsti vremennych lět" (E. E. Zamyslovskij). Život sv. Štěpána Surožského (V. G. Vasilьevskij). K otázce o sestavení knih šlechtických (P. N. Miljukov). Kritika a bibliografie. Knižní novinky. Zavedení učby kreslení v učebných ústavech obecně vzdělávacích (A. K. Makkavěev). Učební literatura naše. Úmrtí hraběte Dmitrije Andreeviče Tolstého. Cárský ruský archaeologický spolek v r. 1888. Derptská universita r. 1887 měla na bohoslov. fakultě 5 řád. prof., 1 docenta; právn. fak. 3 řád., 1 mimořád., 1 doc.; lékař. fak. 12 řád., 1 mimořád., 3 doc., 1 prosektor, 1 lékárník; historicko-filolog. fak. 11 řád., 3 doc., 3 lektoři; na fys.-mathem. fak. 8 řád., 2 docent, 1 astron. pozorovatel. Mimo to byl 1 prof. bohosloví pravoslavného, učitel počátkův architektury a 6 [illegible]itelův zručností. Posluchačův koncem roku bylo 1582: fak. bohosl. 232, právn. [illegible]00, lékař. 829, hist.-fil. 184, fys.-mathem. 137; dle náboženství: pravoslav. 75, [illegible]tolíkův 96, luter. 1174, reform. 22, židův 215; nejvíce jich z učebního okruhu [illegible]erptského 1159, pak z Petrohradského 141, Varšavského 108 atd. Nadancův [illegible]lo 59 s částkou 11.047 rub. 86 kop. Osvobozeno od školného bylo 166 stud. [illegible]=4150 rub.). Při universitě jest spolek přírodozpytcův o 165 členech, jenž [illegible]dává publikace své po německu. — Universita Novorossijská r. 1887 měla na [illegible]kultě histor.-filol. 10 řád. prof., 1 mimořád., 6 doc. a 4 lektory novějších ja[illegible]kův cizích; fys.-mathem. 11 řád., 3 mimoř., 7 doc.; právn. 4 řád., 3 mimoř., [illegible] doc.; mimo to 1 prof. bohosloví pravoslavného. Posluchačův bylo koncem roku

540: na fak. hist.-fil. 59, na fys.-math. 170, na práva. 311; dle nábož. pravosl. 322, katol. 59, židův 134 atd. Nadancův bylo 90 s částkou 27.477 rub. Od školného osvobozených bylo 119 stud., t. j. 22%. Při universitě jest spolek přírodozpytcův o 142 členech. — De Pacuvii fabulis (L. Müller).

Věstník králov. České společnosti nauk. *A*) Třída filosof.-histor.-jazykozpytná. Ročník 1888. V Praze 1889. Nákladem. král. Čes. společn. nauk. 8°. 313. Cena 2 zl. 10 kr. Obsah: Seznam přednášek roku 1888 konaných. — J. Emler: Nekrologium Zlatokorunské. Zlomek inventáře kláštera Břevnovského z let 1390—1394. J. K. Loewe: Über die angebliche Unvereinbarkeit des allwissenden Vorhersehens Gottes und der Creatürlichen Freiheit. F. Menčík: Censura v Čechách a na Moravě. V. E. Mourek: Krumauer Bruchstück eines mitteldeutschen geistlichen Gedichtes. A. Patera: Zpráva o odsouzení a upálení M. J. Husi z XV. st. Dopis Boh. Al. Balbína k opatu Teplskému Raimundu Wilfertovi I. a knězi téhož kláštera Al. Hackenschmidtu z l. 1664—1667. J. L. Píč & A. Amlacher: Die dacischen Slaven und czergeder Bulgaren. J. V. Prášek: Kdy zkaženo bylo Ninive? A. Rybička: Boje a výpravy válečné, některými pány a vladykami Morav. proti Mikuláši Kostkovi ze Sedlce na Oravě roku 1530—1532 vykonané.

B) Třída mathematicko-přírodovědecká: 8°. 654. Cena 5 zl. 70 kr. Obsah: Seznam přednášek r. 1888 konaných. Fr Bayer: O některých zajímavých částech kostry marény velké. K. Chodounský: Rozklad kyseliny chinové, zředěnou kyselinou solnou. L. Čelakovský: Resultate der botan. Durchforschung Böhmens im Jahre 1888. F. Faktor: Über die antiseptische und fysiologische Wirkung des Kieselfluorammoniums. O. Feistmantel: Über die geologischen und palaeontologischen Verhältnisse des Goudwana-Systems in Tasmanien und Vergleichung mit anderen Ländern, nebst einem systematischen Verzeichniss der im Australischen Goudwána-System vorkommenden Arten. J. Formánek: O chromanech uranoalkalických. O zpracování ceritu. Příspěvky ku spektrál. analysi. K. Fragner: Nový alkaloid imperialin. Ch. Hermite: Démonstration nouvelle d'une formule relative aux intégrales Eulériennes de seconde espèce. K. Küpper: Zur Theorie der ebenen und Raumcurven. Die Curven C^{2n}, C^{2n+1} vom Maximalgeschlecht mit Doppelpunkten. J. Kušta: O nových arachnidech z karbonu Rakovnického. O Blattině z lupkového uhlí z Třemošné u Plzně. Rostlinné otisky v 3horním jílu Vřešťanském u Bíliny. O nalounech v kamenouhelném uhlí u Kroučové a Studňovsi v perm. útvaru u Slaného. G. Longchamps: Sur la transformation osthotangentielle dans le plan et dans l'espace. F. Machovec: O zvláštní transformaci 3. stupně a o zvláštním kubic. komplexu paprsků při ní se vyskytujícím. Beiträge zur Construction der Tangenten und der Krümmungsmittelpunkte ebener Curven. A. Mannheim: Applications de Géométrie cinématique. Th. Monin: Příspěvek ku stanovení rovin tečných k plochám mimosměrek. J. Palacký: Die Flora von Sct. Helena. Über die Grenzen der tropischen Flora in China. Über den Endemismus der Flora von Ceylon. F. Počta: O Kladenském kamennoúhelném valounu. O oolitických horninách z okolí Příbramského. K. Preis: O oxysulfarseničnanech sodnatých. Příspěvky k chemii Sloučenin arsenu II. III. B. Rayman a J. Kruis: Optické poměry alkohol. roztoků cukrů O nor. Sakcharinu. E. Sekera: Příspěvky ku známostem o turbellariích sladkovod. Přísp. k známostem o Planariích sladkovodních. F. J. Studnička: Über die allgem. Auflösung der unbestim. Gleichung zweiten Grades $axy + x^2 - y = 1$. Neue Transformation einer homeg. quadrat. Form von n Variablen in die Summe von n Quadraten. A. Sucharda: O souvislosti jistých ploch posouvání stupně 4. S komplex. plochami obec. komplexu 2. stupně. M. F. G. Teixeira: Sur la reduction des integrales hyperelliptiques J. Tesař: Note über die Tangenten und Singularitäten des Isophoten-Systems auf Rotationsflächen. K. Vandas: Beitr. zur Kenntniss der Flora Bulgariens. M. N. Vaněček: O skupinách obrazcových; o resultantech. Způsob, jakým lze obdržeti čísel součinitele při členech resultant. pouhým sčítáním. Vyčíslení resultantů dvou

tvarů, z nichž jeden jest řádu 3. J. Velenovský: Resultate der 2. botan. Reise nach Bulgarien. Morphol. Studien auf dem Gebiete der exot. Flora. K. Vrba: O některých minerálech Píseckých. J. Zrzavý: Vereinfachung des absol. Gliedes bei der Seitengleichung nach Bayer. Eine Bemerkung zur Berechnung der Höhenunterschiede aus gemessenen Zenithdistanzen.

Slovník ku spisům C. Julia Caesara, pokud ve školách se čítají. Středním školám českým upravil Václ. Otak. **Slavík**. Vydání 2., opravené a rozmnožené, se 2 tabulkami názornými v barvotisku. V Praze 1889. Nakladatel I. L. Kober. 8°. V. 216. Cena ? — Už 1. vydání slovníku docházelo právem obliby přehlednosti a úpravou svou; některé nedostatky ovšem zůstaly a ty nyní v tomto vydání 2. docházejí nápravy, jak spis. v předmluvě vytýká. Zvláštní pak ceny dodává Slovníku připojená tabulka, na níž úhledně vyobrazeny jsou nejdůležitější potřeby válečné, jichž Caesar užíval. Úprava knihy jest ještě lepší než 1. vydání, hlavně pak tisk jest zvěčšen, což jest uživatelům knihy k nemalé výhodě.

Sbírka úkolů ku počítání z paměti. Sestavil Martin **Kuchynka**. V Praze 1889. Nákladem vlastním. V komisi Fr. Řivnáče. 16°. 109. Cena váz. 50 kr. — Spis. podává velmi vhodnou sbírku z rozmanitých druhův početních za tím účelem, by se systematickým počítáním z paměti vycvičila soudnosť žákův, na jejímž vývoji závisí mathemat. vynčování. V úvodě dává spis. některé dobré pokyny, kterak sbírky přiměřeně užívati. Knížka uvedená dojde zajisté i na středních školách hojného rozšíření, any i zde platí zásady o prospěchu počítání z paměti a nad to předkládá spis. hojně praktických úkolův i z planimetrie a stereometrie. Úprava knížky jest velmi vkusná, tisk veliký a zřetelný.

Úplný illustrovaný cenník pro fysiku firmy Dr. **Houdek a Hervert** v Praze. 8°. 112—127. Cena 3 zl. — Tato kniha není pouze obchodním cenníkem, nýbrž zároveň illustr. seznamem rozmanitých přístrojův fysikalních české firmy, jež svou solidností i na nečeských ústavech dochází hojného odbytu. Dle přiloženého seznamu došlo firmy od r. 1874 do 1889 objednávek od 94 ústavův českých a 91 německých v Čechách, na Moravě a ve Slezsku; mimo to 39 v Haliči a Bukovině, 35 v Rakousích, Solnohradě a Tirolích, 28 v Štyrsku, Korutanech, Krajině a Přímoří, 27 v Dalmácii, Charvátsku a Slavonsku, 75 v Uhřích a Sedmihradech a 37 v cizozemsku (Bavořích 2, Bosně 2, Bulharsku 20, Italii 1, Rusku 7, Srbsku 5). To nejlépe doporučuje firmu.

Průvodce po Turnově a okolí. Napsal Vácslav **Durych**. S plánem Turnova, mapkou okolí Turnovského a 11 vyobrazeními. V Praze 1889. Nakladatel I. L. Kober. m. 8°. 68. Cena 40 kr. — Spísek patří k nejlepším toho druhu průvodcům, podávaje i důležitá data historická i vhodné popisy a pokyny cestujícímu, a to slohem jasným až na některé germanismy, jako: má býti (18. 20. 30) m. jest prý, proti zpropitnému (36 a j.) m. za zpropitné, dobyti s acc. a p. Illustrace i plán jsou velmi úhledny.

Methodika fysiky. Pro kandidátky a kandidáty IV. ročníku učitelských ústavů sestavil Ant. J. **Votruba**. V Praze 1889. Nakladatel I. L. Kober. 8°. 32. Cena 30 kr. — Tato kniha jest jednou z těch, které mají teprve raziti cestu ve svém oboru; proto tím záslužnější jest práce, čím dovedněji si vedl zkušený spisovatel, jemuž mnozí budou za spísek vděčni.

Rádce pro poručníky a opatrovníky. Sepsal Jan **Nečas**. V Praze 1889. Nakladatel I. L. Kober. m. 8°. 63. Cena 40 kr. — Knížka poskytuje poručníkům mnohou důležitou radu v konání povinnosti jejich.

Bájky Lafontainovy. I. díl. České mládeži podává Vilém **Šálek**. V Třešti 1889. Nakladatel J. F. Kubeš. 16°. 124. Cena 28 kr. — Překladatel po-

dává mládeži prosou přeložené bájky slovutného bájkáře. Překlad je plynný, ale vytknouti jest některé chyby ve psaní jmen, jako: A*pp*olon (15), Munichia (25), Aeso*pp* (33); nesprávné tvary jsou: mudrc (7) m. mudřec (jako bys řekl starc místo stařec), Trojy (87) m. Troje, Zeusa (90) m. Zeva, Marsa (93) m. Marta, v Delfách (96) m. v Delfech. Doufáme, že příští dílek bude na prospěch spisu prost podobných pokleskův.

Srdce. Kniha pro mládež od Edmonda de **Amicis**. Přeložil Václav *Marek*. V Praze 1889. Nákladem V. Neuberta. m. 8°. 235. Cena 75 kr. — Výborná kniha tato poutavým spůsobem navádí žáky, kterak si vésti v rodině, ve škole, v společnosti, rozněcuje v nich příklady vhodnými vřelý cit vlastenecký a utužuje v nich mravní povahu. Kniha ta, jež se nad míru výhodně liší od obyčejných „paedagogických" spisův pro mládež, neměla by scházeti v žádné knihovně žákovské.

Cvičení různá a společná. Břemena, házení, vrhání a cvičení s kuželi. Pro školy a spolky napsal Aug. **Krejčí**. S 53 obrázky. V Praze 1889. Nakladatel M. Knapp. m. 8°. 138. Cena 50 kr. — Spis. je chvalně znám i jako theoretik i jako praktik, pročež přijde i tento spísek velmi vhod všem, kdo chtí v cvičeních těla pokračovati. Výklady jeho jsou jasné a vyobrazení názorná.

Besedy mládeže. Svazek 253: Obrázky cestopisné a zeměpisné. Podává Josef **Flekáček**. V Praze 1889. Nakladatel M. Knapp. 8°. 90. Cena 30 kr. — Spísek jest psán zajímavě a poutavě; spis. nesprávně vydává každý starý les na Šumavě za prales, kdežto přece prales je na celé Šumavě už jen u Šatavy.

Ochotnické divadlo. Svazek 53. Ženská pýcha. Drama o 3 jednáních od S. Podlipské. V Praze 1889. Nakladatel M. Knapp. 8°. 85. Cena 30 kr.

Listiny a zápisy Bělské o věcech městských i sedlských z let 1345—1705. Z Archivu města Bělé pod Bezdězem vydal Josef **Kalousek**. Rozpravy král. České společnosti nauk. VII. řady svazek 3. Třída filosoficko-historická, číslo 1. V Praze 1889. Nákladem Kr. České společnosti nauk. 4°. XI, 154. Cena 2 zl. 10 kr. — Vydavatel podjal se velmi záslužné práce s obvyklou svědomitostí a pečlivostí podávaje text věrně, jak jest v rkp., a kde potřebí zřejmé chyby opravuje neb co pominuto, doplňuje; toliko na několika místech bychom si přáli jiného čtení, tak str. 52. gen. pl. náklad (ne nákladův), s čím srv. str. 69: z forman; str. 69. přěkazy (m. přiekazy) jako str. 74; tamže: panoského dobře (šs = s); str. 71: přestúpil (ne předstúpil), srv. str. 56: pře nás; str. 75, ř. 9. děti její, jako v ř. 12: děti jeho (změna vazby onde nevadí, jeť neřídká); tamže: smitech = mitech (m. smytech): mítiti má se správně psáti (goth. maitan). Chyby tisku: str. 75. slov*a* od slova m. slovo; str. 83. smrt*i* navštívil m. smrtí.

Staročeské skloněni složené. Napsal J **Gebauer**. Rozpravy Kr. České společnosti nauk. VII. řady svazek 3. Filosof.-histor. třída č. 2. V Praze 1889. Nákladem Kr. České společnosti nauk. 4°. 23. Cena 30 kr. — Jako v jiných přesně filologických pracích spisovatelových, v nichž sluší uznávati píli sběratelskou, jeví se i zde nedostatečnosť discipliny a důvtipnosti filologické, z čehož vyplývá mnohdy i baroknosť náhledův jazykovědných. Ukázali jsme to už na mnoze jinde, zde pak to patrno nejvíce z podivných výkladův deklinace „složené", kdežto přece theorie, jíž se přidržuje Miklošič, je zcela správnou a odstraňuje vše neshody, jaké se musí naskytovati těm, kdo vykládají jinak, jako Gebauer. Oprávněnosť theorie Miklošičovy jsme zevrubněji dovodili zvláště v Kroku II, 326, zde pak uvádíme toliko sloven. fem. sg. instr. dobr*ou*, by bylo zřejmo, že Geb. při své theorii nedbá historického vývoje hlásek, jinak by musil pocítiti, že z jeho dobru-ju musí nutně vzniknouti pouze dobr*ú* a z toho že v sloven. se nemůže vyvinouti dobr*ou*, ana *ú* vůbec nerozšiřuje v *ou*! Theorie

jeho, již aby udržel, byl nucen ve dvé rozštěpiti, sama sebou padá. Dále vytýkáme, že Gebauer stanoví dual nom. fem. též dobřé (15), kdežto přece patří tvar ten kmenům na *l*, po němž jotace nebývalo (bielé rucě). Jak spolehlivy jsou výrody Gebaurovy, patrno z toho, že k doličení vymyšlených theorií svých užívá i zřejmých *chyb písařských* (nejsout patrně sběratelé jeho materialu příliš úzkostlivi v té příčině); tak na str. 22. uvádí k fem. plur. nom. na *ý* za doklad z Alx.V 2352: mluvíe to sprostný *děti*, kdežto přece na udaném místě je chyba písařská, jak viděti jednak z rýmu:

i mluvíe to prostní děti (m. dě*di*),
by jej tehdy jedly Vě*di*,

jednak z podobného místa v Alx. JH 447—8:

(o němž mlu)víe staří *dědi*,
(by jej teh)dy snědly Vědi.

Na str. 22. tvrdí Geb., že *cizí* přechází někdy pod vzor „dobrý" (cuze úsilé, cuzeho zbožíe); mínění to jest zcela nesprávno, o čem mohla poučiti spisovatele už stslov., v níž rovněž máme tvary stuždego, štuždemu. štuždemь, fem. stuždej (Mikl. gr. III², 53), avšak ne dle „dobrý", nýbrž dle zájmenné sklonby, tedy *cuzeho* dle „jeho, všeho," *cuze* dle „je, vše" atd. . . . vždyť i dnes Pražská čeština si tak počíná, říkajíc: na uheln*om* trhu, vím o dobr*om* chlebě a p. — Spis. sklání „člen" dle „meč": postpositního člen*e* (23)! Na konec konstatujeme, že Geb., ač uvádí jmena jiných učenců, ani slovem se nezmínil o Šafaříkovi, jenž přece u nás prvý ukázal na dvojitou sklonbu adj. pron. (dobřiem: Krok II, 229); pak že Geb. dokladův z RK a RZ naprosto neuvádí, ač spis tištěn nákladem Kr. České společnosti nauk.

Druhá výroční zpráva okresní vychovatelny arcikněžny Alžběty na Král. Vinohradech, již sestavil Matěj **Zindera.** Na Král. Vinohradech 1889. Nákladem okres. výboru. 8°. 48.

Rukověť ku přípravě na zkoušku přijímací do středních škol. Žákům obecných škol sestavil Václav **Fux.** V Praze 1889. Nakladatel M. Knapp. 8°. 74. Cena 50 kr. — Spis. obral si úkolem podati těm, kdo se připravují ku přijímací zkoušce do I. třídy střední školy, pomůcku, jež by obsahovala nejdůležitější věci, jež jest žáku v češtině a počtech znáti. Knížka obsahuje skutečně dosti a sluší ji nazvati vhodnou za tím účelem pomůckou: znáti jen žák vše, co tu obsaženo! Na konec přidáno jest v každém z obou oddílův několik cvičení. Pravidla podává spis. stručně a doplňuje je přehlednými vzory celkem správnými. Nesprávností jsme nalezli málo a ty musíme ve prospěch věci vytknouti: že „tvary *jeho* a *ho* ve 4. pádě smí (sic!!) státi pouze na místě podst. jmena bytosti *živé*" (15), jest v školních mluvnicích koleno od kolena tradovaná — nesprávnosť, podobně jako opačné tvrzení, že *jej* smí státi toliko za *živé* bytosti (srv. Tomíček a j.). Nejslabší jest část o slovese; tu by bylo třeba více vzorů, jako pnu (pial, piati, píti), mru (mřel) a j. Spis. mate kmen a kořen, nazývaje nes-, tah- kmenem (17). Kterého kořene slovesa se končí v inf. na *ci*, mělo býti zřejmě řečeno (17). Slovesa *vraceti* a *kráječi* nepatří do 3., nýbrž do 5. třídy (17)! Sloveso *státi* se přece neskláni dle *nesu* (18), majíc v praes. stojím; či myslil spis. na *stanu?* pak se měl jinak vyjádřiti.

Slovanstvo ve svých zpěvech. Sborník národních a znárodnělých (významných) písní všech slovanských národů. Pořádá, harmonisuje a vydává Ludvík **Kuba.** Díl V. Písně Jihoslovanské. Část I. (Kniha VII): Slovinské. Překládá Bob. *Dudourek.* Text přehlíží Ant. *Trstenjak.* Cena sešitu 40 kr. Sešit 3. přináší pokračování práce záslužné, jež by měla býti v slovanském světě co nejvíce podporována; čemu bohužel tak není, jak si stěžuje vydavatel, jenž nešetří ná-

kladu na dílo tak důležité, ba i o prázdninách na své útraty se odebere mezi jižní Slovany vytěžit nových pokladův zpěvných. Na pouti té mu přejeme hojného zdaru ve prospěch vespolného poznání hudby slovanské.

Do třetího a čtvrtého pokolení. Napsal Jan **Herben.** V Telči 1889. Nákladem Emila Šolce. 8°. Seš. 3. Cena sešitu 15 kr.

b) Od spisovatele.

Изъ записокъ по русской грамматикѣ. I. Введеніе. II. Составные члены предложенія и ихъ замѣны. Составилъ А. Потебня. Изданіе 2—е, исправленное и дополненное. Харьковъ 1888 г. Изданіе Д. Н. Полуехтова. 8°. VI. 535. VI. Цѣна 4 р. 50 к. — Nedávno jsme měli příležitosť pochváliti nový spis Potěbňův o významu plurálu, dnes leží před námi spis ještě obsažnější, jenž podává mnoho nového a poučného z oboru ruské mluvnice, zvláště pak skladby, k jejímuž zbudování Potěbňa už tolika závažnými přispěl kameny. Nelze zde zevrubně rozebírati díla tak obsáhlého, stačí k poznání jeho uvésti obsah, jenž jest tento: I. *Úvod:* Co jest to slovo. O představě i významu. Rozličné pojmy o kořeni slova Mluvnické tvary. Po čem se pozná, že v daném slově jest mluvnický tvar. Formy etymologické a syntaktické. Sestrojení a rozrušení mluvnických tvarův. Mluvnice a logika. Obtíže při vymezování věty a jejích členův. Členy věty a částky řeči. II. *Členy věty a jich záměny.* Přísudek. Druhé pády kosé. Infinitiv (zde by bylo lze uvésti mnohou analogii ze slovenštiny). Instrumental.

Dramatická literatura.

Bibliotékář. Veselohra o 4 jednáních od Mosera. Spisovatel vzdělal veselohru dle anglického motivu, ale kus je roztříštěn v četné malichernosti, což mu vadí. Nevěděti, že je od Mosra, myslili bychom, že má původcem našeho Šamberka. S výslovností cizích jmen bývá na našem jevišti leckdys potíž; to jsme pozorovali už dříve, jako v maďarských Proletářích, kde Mosolygó vyslovují napořád Mošoligó místo Mošol'gó (*l* měkké); tak v Bibliotékáři Gibson správně sice pronášejí Džib-sn, ale voc. Gibsone nelze říci, jak jsme slyšeli stále, Džib-sne, nýbrž Džib-ъn-e (asi jako Džib-sn-ne).

~~~~~~~~~~~~

Zprávy zasedací.

Královská Česká společnosť nauk.

A. Třída historicko-filologická.

Dne 6. května přednášel prof. A. *Ludwig* o kritice textu Rgvedy. Pomůcky ku kritice Rgvedy poskytují v prvé řadě téměř výhradně druhé Samhity (S. Jadžur-Sâma-Atharva-vedy), jež podávají zhusta texty Rgvedy, v druhé řadě v menší míře liturgické knihy k Samhitám přiléhající (Brâhmaṇa Sûtra Âraṇjaka Prajodža). Přednášející zastává a dovozuje mínění, že tyto citáty mají cenu neodvislých samostatných podání rukopisných a nutno je posuzovati výhradně dle vnitřní ceny jejich. Staletá kritická činnosť na poli filologickém ustanovila charakteristické vlastnosti pravého původního podání, proti změněnému i zkaženému, takovým spůsobem, jež nedávají vzniku pochybě neb odporu. Ježto tvrzení, jako by Veda byl pouze ústně býval podáván, dávno už padlo, není nejmenší příčiny považovati Rgvedasamhitu v té příčině za výminku. Přednášející pak ukazuje, že i Rgvedasamhitâ trpí četnými poruchami textu, jež jsou právě téhož spůsobu jako ty, jež se nalézají v jiných starých textech.
~~~~~~~~~~~~

B. Třída mathematicko-přírodovědecká.

Dne 10. května assistent F. *Faktor* na c. k. české vys. škole technické přednášel „o množství bakterií v sněhu v Praze napadlém, v ledu Vltavském a ve vzduchu Pražském ve dvoře české techniky“.

Sníh Pražský ohledně složení se stanoviska bakteriologického neliší se nijak složením od sněhů, jež na různých místech střední Evropy analysovány byly. Množství mikroorganismů kolísá od 40—368 počítáno na 1 cm³ vody táním sněhu obdržené.

Led Vltavský přirozený obsahuje značné množství mikroorganismů 680 až 3744 v 1 cm³ vody v ledu táním získané a nelze ho tudíž odporučovati ku vkládání do nápojů, by se tyto ochladily, k přikládání na rány a p. V ledu objevují se bakterie tytéž, jaké shledány byly ve vodě Vltavské.

Vzduch Pražský ukazuje značnou rozmanitosť v množství mikroorganismů v něm přicházejících, na což ovšem mají vliv teplota a pak obzvlášť počasí jako déšť, kterým se značně vzduch vyčistí. Ve vzduchu Pražském objevují se nejen známé bakterie, ale i plísně a pak houby kvasničné.

Prof. Dr. J. *Palacký* přednášel „o rybách na ostrovech Azorských“.

Přírodovědecký sbor musea království Českého měl v pátek dne 17. t. m. za předsednictví pana prof. Dra. Ot. Feistmantla schůzi, ve které pan MUC. B. Klika podal zprávu o své cestě do Německa, již za účelem srovnávacích studií českých třetihorních měkkýšů s druhy z pánve Mohučské s přispěním sboru podnikl. Týž navštívil za účelem tím Mnichov, Vircburk (prof. Sandbergera), Frankfurt nad Moh. (Dra. Boettgra) a Drážďany a podniknul z Frankfurtu dílem sám, dílem v průvodu Dra. Kinkelina několik exkursí na naleziště pánve Mohučské. Přinesl odtud pro sbírky musejní řadu zajímavých a pro srovnání s našimi druhy důležitých zkamenělin, i podařilo se mu přispěním prof. Boettgra a Sandbergera podrobně ustanoviti nebo potvrditi mnohé nové neb záhadné druhy české. V Mnichově a Drážďanech nalezl pak některé české zkameněliny třetihorní, jež vzhledem k jich ceně bude nutno a jak vyšetřil i možno výměnou pro museum české získati. Potom přednášel p. MUC. L. Haškovec o volumovém měření lebek lidských. Poukázav ku významu volumového měření lebek lidských vůbec, naznačil známé methody, jimiž se toto děje. Demonstroval pak methodu Welkerovu, při níž místo hrachu použil broků porcelánových. Posléze předložil řadu lebek, dílem v diluvialních hlínách, dílem ve hrobech předhistorických nalezených a poukázal ku vzájemnosti jich podoby, rozměrů a objemu. Ku konci demonstroval p. Fr. Klapálek pěkně sestavené praeparaty celého vývoje dvou druhů lumků; první představuje vývoj lumka žlutonohého (Microgaster glommeratus), jenž napadá housenky běláska zelného, druhý vývoj druhu Agriotypus armatus Curt., jenž klade vajíčka svá do larev vodního hmyzu, hlavně do larev rodu Silo a Goera. Když se zakuklí, vyroste z pouzdra larvového nápadný výběžek, jenž dodává tomuto zjevu velmi zvláštního Dosud byl, a to velice pořídku jen dospělý hmyz vídán. Celý vývoj tuto poprvé v celku se spatřuje. Posléz ukázány p. Klapálkem nově spořádané a upravené sbírky Trichopter prof. Kolenatého, kteréž obsahují doklady ku I. dílu známé jeho práce: „Genera et species Trichopterorum“. Pan MUC. B. Klika ukázal pak ještě živé exempláře měkkýše o lovky Caecilianella acicula Müll., jež žije v zemi a nedávno z Podbaby byla přinesena. Živé exempláře byly dosud vůbec jen asi pětkráte spatřeny.

Přírodovědecké prozkoumání Čech. V poslední společné schůzi ředitelského komitétu a výzkumní kommisse předloženy byly zprávy o pracích od jednotlivých spolupracovníků r. 1888 vykonaných.

Nejprve předložil jednatel prof. Dr. Kořistka publikace, které během předešlého roku vydány byly, a sice: Studnička: Základy dešťoměrných poměrů v Če-

chách; Frič: Studie v obvodu českého křidového útvaru, 4. část: Teplické vrstvy; Klapálek: Rybniční fauna Čech a Novák: Lišejníky v okolí Německobrodském. Při tom připomíná jednatel, že přírodovědecký výzkum Čech v tomto roce své 25leté trvání slaví, jelikož tato instituce spolupůsobením bývalé vlastenecko-hospodářské společnosti a českého Musea utvořena, na jaře roku 1864 práce své započala. V těchto 25 letech byla velká část naší země v přírodovědeckém směru prozkoumána a výsledky těchto prací jsou v archivu pro přírodovědecké prozkoumání Čech obsaženy. Archivu toho vyšlo dosavad sedm velkých dílů, které 48 samostatných prací od 22 spisovatelů obsahují. Práce tyto v české a německé řeči vydané naplňují více než 850 tiskových archů a obsahují vedle textu ještě 9 velkých map, 58 litogr. tabul a asi 1000 obrazů v textu. Většina těchto prací potkala se v odborných časopisech, zejmena cizozemských s důkladným a velmi příznivým posuzováním a v mnohých jiných zemích podobné instituce podle příkladu českého výzkumu v život uvedeny byly. Pan předseda ukazuje na nepřetržitou a horlivou 25letou činnost obou komitétů pro výzkum země, vyzývá jejich přítomné členy, aby povstáním vyjádřily díky všem dosavadním spolupracovníkům na veliké úloze přírodovědeckého prozkoumání země české, kterému vyzvání se ihned vyhovuje. Na to podal prof. Dr. Kořistka zprávu o pracích jím v předešlém roce provedených Procestoval okolí Plzeňské, pak krajinu, jež se západně od Plzně na obou stranách řeky Mže až ke Stříbru rozprostírá, až k posledně jmenovanému městu a učinil v této krajině potřebná měření pro podrobnou topografii. Jakožto výsledek cesty té podal stručný přehled zvláštních poměrů terénu a výšek, zejmena velmi proměnlivého spádu Mže, promluvil o výhodných poměrech pro veliké průmyslové město v pánvi Plzeňské, jež zde sama příroda utvořila tím, že křižováním se tří v Čechách panujících směrů údolních čtyry řeky pod velmi příznivými poměry se zde spojují. Konečně zpravodaj sdělil, že v uplynulém roce opětně, a sice od roku 1870 již po čtvrté kontroloval řadu pevných bodů mezi Vysokým Sedlištěm a Otínem u Plané ve příčině výšky jejich, aniž by byl shledal takovou změnu v těchto výškách, že by se pomocí její nějaké zdvihání půdy dokázati dalo, které se od tamních obyvatelů za jisté pokládá. — O pracích geologického oddělení podává professor Dr. Frič tuto zprávu: On sám uveřejnil 7. svazek velkého díla o zvířeně permského útvaru, a sice o rybách dvojdyšných rodu Ctenodus, pak další studii o útvaru křidovém, a sice vrstvy Teplické se 167 výkresy v jazyku německém (česky se právě tiskne). Na výletech zjistil nové ložisko sladkovodního vápence na temeně Rudohoří u Stolzenhanu nad Jirkovem, z něhož nové druhy právě spracovává pan M. C. Klika. Dále ohledal prof. Frič bohaté naleziště permských ryb u Třemošné, kde objevil rourku chrostíka (Phryganaea) a sebral krásné otisky celých žraloků rodu Pleurocanthus. Též prozkoumal proslulé naleziště ryb u Košťálova a získal pomocí p. učitele Bendy krásný exemplář rodu Ctenodus. Navštívil též lomy u Vinoř, prohlédl sbírky skalní v Semilech, Kadani, Oseku a privátní sbírky p. Dvořáka v Slaném a zemřelého učitele Manna v Holčicích. Dr. Velenovský pokračoval ve zkoumání květeny útvaru křidového a uveřejňuje o něm zprávy v pojednáních král. české společnosti nauk.

Prof. Dr. G. Laube, který komitétu písemně zprávu podal, pokračoval v geologickém prozkoumání Krkonošského pohoří. Aby ustanovil druh skalního kamení, jež bezprostředně pod útvarem permským a kamenouhelným leží, procestoval jižní svahy pohoří mezi Vrchlabím a Vrajtem. Nalezl zde všude ruly a nikoli fyllity, jak se dosavad za to mělo, ovšem ruly, které se velice fyllitům podobají. Fyllity nalezly se teprve u Žacléře pod uhlím a v oné krajině též pod červeným pískovcem. Nadzmíněné ruly táhnou se přes Černou kupu severně až k hřebenu schmiedeberskému. V celé své rozloze povaha této ruly vyznačena je širokými vápennými pruhy, v kterých se malakolithy a amfiboly nalézají. Také na jižní straně Krkonošské žuly nalézají se opravdivé ruly. Proto se musí dosavadní hranice fyllitů více k jihu posouvnouti. Zároveň předložil prof. Laube geologickou mapu okolí Karlových Varů, Marianských a Františkových lázní, která všechny opravy obsa-

huje, jež Laube za nutné byl uznal. O pracích botanického oddělení podal prof. Dr. L. Čelakovský následující zprávu: prof. Dr. Antonín Hansgirg prozkoumal ve příčině řas a saprofytických bakterií četné lokality v bližším a vzdálenějším okolí Pražském a Berounském, dále u Libochovic, Libochova, Ústí nad Labem, pod Krušnými horami, u Rožďalovic, Kopidlna a Jičína, v jižních Čechách, pak některá místa okolo Benešova, Tábora, Soběslavi, Počátek a j. Celkem objeveny jím pro Čechy nových řas 44 druhy, mezi nimi i vůbec neznámé specie a variety, kteréž jako i některé nové bakterie v zahraničních časopisech botanických od něho již i popsány byly. Ladislav Čelakovský syn zkoumal fanerogamickou floru hlavně v pohoří Českého lesa a jeho předhoří až do krajiny západo-českých lázeňských míst, zejmena v okolí Domažlic, Klenče, Ronšperka, Přimdy, Tachova, Plané, Chebu, Kynžvartu, Mnichova, Pečova a Lokte, též podnikl několik výletů do okolí Kounova, Řenčova, Mécholup a Kadaně. Na těchto cestách objevil kromě četných nových stanovisk vzácnějších rostlin dva nové české druhy: Drosera intermedia a Thalictrum silvaticum, též dva posud v Čechách nalezené vzácné míšence (bastardy): Cerastium alsinefolium, od časů Tauschových nenalezené, sbíral opětně u Mnichova a tím umožnil lepší poznání tohoto napolo zaniklého, posud výlučně českého druhu. Vzhledem dřívějších výzkumů sepsal tentýž a pro tisk připravil první monografii českých Myxomycetů. Výsledky pozorování těchto, jakož i velmi četných nových objevů jiných botanických přispěvatelů uveřejnil prof. Dr. Čelakovský jako každoročně ve Věstníku král. české společnosti nauk; nejzajímavější nález kromě výše řečené Drosera intermedia byl nález druhu Helianthemum fumana u Mladé Boleslavi, zaslaného od prof. Krátkého.

Zoologické oddělení zabývalo se hlavně zkoumáním zvířeny rybníků; prof. Frič a assistent Vávra pracovali v zoologické stanici, která byla komitétu výzkumnímu darována od p. Ferdinanda Pernera v Labské Týnici a která nyní postavena jest u rybníka Dolnopočernického. Assistent J. Kafka pokračoval ve zkoumání rybníků v okolí Hluboké. K uveřejnění přišel první svazek prací o zvířeně vod českých, a sice proměna hmyzu síťokřídlého (Trichoptera) od Klapálka.

Prof. Dr. Studnička předložil jakožto výsledek ombrometrických pozorování poslední svou zprávu za rok 1888.

Dr. J. Hanamann z Lovosic učinil několik poznámek o chemických analysích půdy a o případné publikaci jejich. Ku konci schůze rozpředla se delší debata o vydávání geologické mapy Čech. Dle dřívějšího usnesení měla se za základ této mapy bráti Kořistkova vrstevní mapa, a prof. Krejčí krátce před úmrtím jeden list této mapy (sekci VI) úplně dohotovil. V poslední schůzi ale professor Dr. Frič jmenem geologů výzkumu vyslovil přání, aby se pro geologickou mapu zvolilo větší měřítko mapy generálního štábu, a báňský rada prof. Pošepný z Příbrami podal návrh, aby se nejprve na základě posledně jmenované mapy zhotovila geologická mapa rukopisná, kteréž jednotlivé listy by se jenom — kdyby objednány byly — kolorovaly a prodávaly, pro publikaci tiskem ale aby se podržela Kořistkova vrstevní mapa. Poslední návrh také v bezprostředně následující schůzi ředitelského komitétu přijat byl. V poslední této schůzi předloženy a prozkoumány byly účty předešlého roku a schválen rozpočet na rok 1889. Na to zvoleni byli buď opětně aneb po prvé do kommisse výzkumní na místo vystouplých podle řady členů následující páni: princ Karel Schwarzenberg, prof. Feistmantel, prof. Kořistka a prof. Palacký. *„N. L.“*

Výroční zpráva Svatoboru

podaná valnému shromáždění dne 8. června 1889.

Zpráva jednatelská od 15. ledna 1888 do 8. června 1889.

Při doplňovacích volbách, vykonaných ve valném shromáždění Svatoboru dne 15. ledna 1888 stala se v ředitelstvu spolkovém jenom ta změna, že na místo zesnulého prof. Dr. J. Krejčího zvolen prof. Dr. Ladislav Čelakovský, i zasedali

pak v ředitelstvu pánové: Dr. Fr. Lad. Rieger, starosta; Josef Jireček, náměstek starostův; V. Vlček, jednatel; Dr. Tom. Černý, pokladník; M. Pokorný, účetní; Dr. Lad. Čelakovský, Dr. Jos. Emler, Jos. Hlávka, Dr. Jos. Kalousek, Frant. Kott, Dr. V. Náhlovský, Dr. J. St. Prachenský, Dr F. J. Studnička, Karel Tieftrunk, Dr. V. V. Tomek, Jar. Vrchlický, Ant. J. Vrťátko.

V listopadu m. r. povolán jest na věčnost místopředseda náš ministr Josef Jireček, který se po drahná léta ve správě spolkové účastnil horlivou a záslužnou činností. Na jeho místo třeba vykonati novou volbu. Z ředitelstva mimo to dle řady vystupují pp. Emler, Hlávka, Kott, Studnička a Vlček, kteří mohou opět zvoleni býti.

V naznačené době ředitelstvo konalo 9 schůzí. Ve všech bylo mu především zabývati se žádostmi potřebných spisovatelův jakož i vdov a sirotkův po po spisovatelích.

I bylo 24 spisovatelům stiženým chorobou nebo nedostatkem uděleno podpor úhrnem 2850 zl. a 23 rodinám po zasloužilých spisovatelích dohromady 2087 zl. Míra jednotlivých podpor byla dle poměrův rozličná, největší obnášely 300 zl., nejmenší 20 zl.

O podpory k cestám i prácem vědeckým přihlásilo se loňského roku do vypsané lhůty 23, letos pak 40 uchazečův; ředitelstvu bylo s politováním, že hledíc ku prostředkům spolkovým mohlo žádostem těm jen z některé části vyhověti.

Roku 1888 dostal p. H. Mejsnar, professor akademického gymnasia v Praze, 250 zl. k cestě na Rus; p. J. Jakubec, spisovatel a úředník obce Pražské, 150 zl. k cestě na Moravu a na Slovensko; p. J. Lier, spisovatel a tajemník Průmyslové jednoty v Praze, 200 zl. ke studijní cestě po museích a obrazárnách západní Evropy; p. Ad. Patera, kustos Českého Musea, 150 zl. k rukopisným studiím na Moravě a v severních Uhrách; p. Lad. Duda, professor 1. reálného gymnasia v. Praze, 150 zl. k entomologickým studiím v jižním Štyrsku; p. J. Kušta, professor reálných škol Rakovnických, 100 zl. k cestě po nalezištích kamenouhelného útvaru českého; p. J. Kavka, assistent Českého Musea, 100 zl. ke studiím zoologickým v Berlíně, Halle a Vídni; p. L. Kuba, spisovatel v Poděbradech, 150 zl. k cestě do jihoslovanských zemí za účelem hudební ethnografie; p. Ant. Sucharda, professor reálného gymnasia Táborského, příspěvek 50 zl. na cestu do Gottink, Halle, Lipska a Drážďan ke studiím mathematickým.

Pánové ti vykonavše cesty své podali o výsledku jich písemné zprávy, jichžto tresť valnému shromáždění ohlášena bude.

Při letošním konkursu suma 1200 zl., ke stipendiím toho druhu určená, byla v měsíci dubnu rozdělena tak, že obdržel básník p. Eug. E. Mužík 150 zl. k cestě do Moravy, do Alp a k moři Jaderskému, spisovatelka pí. S. Podlipská 100 zl. ke studiu filanthropických ústavů ve Vídni; p. I. B. Mašek, gymnasiální professor v Praze, 200 zl. ku prácem o rukopise Kralodvorském; p. Ad. Patera 100 zl. ku pokračování ve svých rukopisných studiích na Moravě a v Rakousích; p. Dr. Č. Zíbrt příspěvek 100 zl. k cestě do Ruska; p. Dr. Jos. Trakal, docent české university, 250 zl. ke studijní cestě do Paříže; p. Dr. K. Kuffner, lékař v Pražském ústavě choromyslných, 150 zl. ke studiu neurologie ve Vídni; p. Fr. Klapálek, assistent Českého Musea, 150 zl. ku prostudování Lachlanovy sbírky v Londýně.

Literární odměny ze základu kněze Filipa Čermáka Tuchoměřického připadly r. 1888 spisům z oboru historického, filosofického, filologického a právnického. V porotě, která měla odměny ty přisouditi, zasedali pp. prof. Dr. Tomek (předseda), prof. Dr. E. Ott, prof. Dr. J. Kalousek, prof. Dr. J. Emler a prof. J. Slavík. Přiřknuty byly hlavní cena 400 zl. spisu „Dějiny novější filosofie“ od prof. Dra J. Durdíka a druhá cena 200 zl. „Dialektologii moravské“ od prof. Frant. Bartoše.

Letos došla řada na spisy z oboru přírodovědeckého a mathematického, vyšlé v letech 1886—1888. Úřad porotců konali pp. Dr. ryt. K. Kořistka (předseda). prof. Dr. Lad. Čelakovský, ředitel M. Pokorný, prof. Dr. Jos. Durdík, prof. Fr. Štolba, i přisoudili první cenu 500 zl. p. inženýru Vil. Plenknerovi za dílo: „Úplavnění řek methodou kanalisačnou a předběžná studia k regulaci řek vůbec se zvláštním zřetelem na řeky české", druhou pak cenu 200 zl. p. Ant. Štolcovi za „Monografii českých tubificidů"; konečně dostal p. Dr. Boh. Raýman 200 zl. s tím úkolem, aby prostudoval dusikaté sloučeniny cukru, hledě ku poznání bílkovin a po případě alkaloidův a glykosidův.

Co se týče „Pramenů dějin českých" na účet nadání Františka Palackého vydávaných, z těch dotištěn byl konečně obtížný tisk latinského textu kroniky Pulkavovy, od redaktora této sbírky p. prof. Dr. Jos. Emlera opatřený. Nyní se nalézá v tisku staročeský text této kroniky, upravený od prof. Dr Jana Gebauera. Do téhož dílu, pátého to kvartantu celé sbírky, přijde ještě kronika Vavřince z Březové a Bartoška z Drahenic, které již k tisku, s nímž se jistě na podzim začne, upraveny má p. prof. Dr. Jaroslav Goll. V Římě v knihovně Vatikánské opisuje se pro zmíněnou sbírku český překlad české kroniky Eneáše Silvia, který p. prof. Dr. Josef Kalousek vydá. Poněvadž ze starých letopisců českých již 18 rukopisů přepsáno a srovnáno jest, ostatních osm již více přepisovati se nebude, nýbrž jen srovnávati, může se říci, že pro toto oddělení „Pramenů dějin českých" již jen menší práce vykonati zbývá a že asi ve třech neb nejdéle ve čtyřech letech oddělení toto, kronikou Bartoše písaře se končící, celé v rukou obecenstva našeho nalézati se bude.

Z Šetkova nadání vypsána byla první odměna 250 zl., a to pracím přírodopisným. Přihlásily se o ni pouze dva spisy, porota pak usoudila, že žádnému z nich nemůže býti cena udělena; vypsaný obnos připadl k jistině.

Ze základu V. Beneše-Třebízského udělena první cena 150 zl. p. prof. Al. Jiráskovi za historický obraz „Mezi proudy". Porota sestávala z pp. tajemníka Fr. Zákrejse, prof. Ant. Truhláře a spisovatele Jar. Vrchlického.

Stará cena Ferd. Náprstka, založená již před 30 lety, byla dle vůle zakladatelovy konečně (v únoru 1888) přiřknuta, a to historické truchlohře „Drahomíra" od Jar. Vrchlického. Porota sestávala z pp. prof. Ferd. Schulze (jakožto předsedy), Svatopluka Čecha, Em. Bozděcha, Jos. Kuffnera a J. L. Turnovského.

Z nového Náprstkova základu 6000 zl. byla do 30. dubna 1889 vypsána první cena 300 zl. pro původní česká dramata z českých dějin, veselohry ušlechtilého směru a obrazy z českého národního neb společenského života. Vypisování takové má se díti každý rok, a výsledek konkursu má býti denními listy ohlašován vždy 16. srpna, v den úmrtí zakladatelova.

Z nadání Bol. Jablonského byla r. 1888 i letos poskytnuta podpora po 50 zl. Stan. Forchheimovi, učni knihařskému, vnukovi Jos. K. Tyla.

Majíc na paměti také úkol Svatoboru: uctívati památku zasnulých spisovatelův, určilo ředitelstvo jak minulého, tak letošního roku po 500 zl. na pomník Fr. Palackého, přispělo sumou 300 zl. k obnovení náhrobku rodiny Havlíčkovy v Německém Brodě, dalo upraviti prozatímný pomník na hrobě V. Beneše-Třebízského a opatřiti rov jeho květinami, dalo obnoviti rov vlastenekého kněze V. Krolmusa a přispělo k tomu, by mu pořízen byl náhrobní kámen.

Nově ke Svatoboru v minulém roce přistoupili: p. Josef Doubek, majitel velkostatku Litně, za člena zakládajícího s příspěvkem 200 zl., p. Karel Vendulák ml., sládek v Praze, za činného člena s ročním příspěvkem 10 zl., p. Dr. Karel Seichert, městský lékař ve Strážově, za člena skutečného s ročním příspěvkem 5 zl.

Věčší pohříchu byl úbytek členstva. Smrtí byli spolku našemu mimo náměstka starostova p. Jos. Jirečka ještě odňati: ze zakládajících členův Jos. Rošt-

lapil, děkan v Dobrušce; z činných členův Ant. Horáček, statkář ve Chvalech, J. Lernet, soukromník v Pardubicích, Vilém Meisner, obchodník v Praze; ze skutečných členů František Fáček, notář v Jindřichově Hradci, bývalý pokladník našeho spolku, Václav Svoboda, jub. zemský školní inspektor v Praze, Dr. Vladislav Šír, lékař v Praze, bývalý jednatel Svatoboru.

Mezi šlechetnými příznivci, od kterychž se v době právě uplynulé spolku našemu dostalo peněžitých darů, nejprve sluší jmenovati zesnulého Dobrušského děkana p. Jos. Roštlapila, od něhož Svatobor krátce před smrtí jeho obdržel spořitelní knížku se vkladem 615 zl., a pí. Kateřinu Fleischmannovou, vdovu po magistrátním radovi a majitelku realit v Nymburce, která Svatoboru poslední vůlí odkázala 500 zl. První občanská záložna v Praze podílejíc dobročinné spolky, pamatovala i na Svatobor zase darem 20 zl. Nejmenovaný dárce pod šifrou F. T. zaslal 67 zl., jiný 10 zl., okr. výbor Karlínský 10 zl., městská rada Karlínská a Vinohradská po 10 zl. Pan prof. Al. Jirásek obdržev cenu Benešovu daroval z ní 50 zl. na Benešův pomník. Městská rada v Mladé Boleslavi usnesla se přispěti 450 zl. k fondu pro vydávání privilegií královských měst českých.

Účty Svatoboru za rok 1888.

Svatobor.

Příjem.

	Hotově	Úpisy
Převedeno z roku 1887	1497·35 zl.	52966·88 zl.
Odkazy a dary	590·— „	615·92 „
Příspěvky členů	1270·10 „	—
Úroky z jistin	876·48 „	—
Úrok z nadání Slezákova za 2 roky	488·24 „	—
Kupony	935·— „	—
Splacené zálohy jiných fondů	285·55 „	—
Vyzdviženo ze spořitelny	1900·— „	—
Náhrada poplatků z půjčených jistin	95 — „	—
Za vylosované zást. listy hypot. banky	1940·13 „	—
Koupeny dlužní úpisy stříbrné renty	—	3000·— „
Vloženo do spořitelny	—	1940·13 „
Připsány úroky v knížkách spořitelních	—	137·96 „
Dohromady	9877·85 zl.	58660·89 zl.

Vydání.

	Hotově	Úpisy
Podpory spisovatelům a jejich rodinám	1142·73 zl.	—
„ na cesty vědecké	1600·— „	—
Poplatky	169·64 „	—
Přisluhování, kolky, kancelářské potřeby	68·28 „	—
Tiskové věci	35·— „	—
Vyzdviženo ze spořitelny	—	1900·— zl.
Vylosované zást. listy hypot. banky	—	2000·— „
Koupeny dlužní úpisy stříbrné renty	2529·79½ „	—
Vloženy do spořitelny	1940·13 „	—
Na pomník Palackého	500·— „	—
„ „ Havlíčkův v Něm. Brodě	300 — „	—
Na poctu zemřelým spisovatelům	106·18 „	—
Dohromady	8391·75½ zl.	3900·— zl.

Závěrka.

	Hotově	Úpisy
Příjem	9877·85 zl.	58660·89 zl.
Vydání	8391·75½ „	3900·— „
Zbylo tedy v pokladně	1486·09½ zl.	54760·89 zl.

které vykazují se takto:

	Hotově	Úpisy
Hotovosť	1486 09½ zl.	—
Hypot. banka, 5% zást. l., 1 na 10.000, 1 na 5000, 1 na 500, 4 po 100 zl.	—	15900·— zl.
Stříbrná renta, 12 po 1000, 10 po 100 zl.	—	13000·— „
Papírová renta, 2 po 1000, 11 po 100 zl.	—	3100·— „
Losy: 1 Salmský, 1 Windischgrätzský, 2 červ. kříže	—	80·— „
Akcie Živnostenské banky	—	100·— „
Jistiny: Na velkostatku Kamenné = 15.000, na usedlosti Kodymově = 1254·64, u Politiky = 500	—	16754·64 „
Odkaz Slezákův u Musea chovaný	—	5000·— „
Vkladní knížky: Městské spořitelny Pražské	—	75·38 „
„ „ I. občanské záložny v Praze	—	26·12 „
„ „ České spořitelny	—	724·65 „
k tomu účetní difference z r. 1887, jež vyrovná se účtem r. 1889	—	—·10 „
Činí jako shora	1486·09½ zl.	54760·89 zl.

Nadání Palackého.

Příjem.

Převedeno z r. 1887	292·— zl.	20576·78 zl.
Kupony	864·— „	—
Vyzdviženo ze spořitelny	843·18 „	—
Koupena stříbrná renta	—	1000·— „
Připsán úrok v knížce spořitelní	—	117·25 „
Dohromady	1999·28 zl.	21694·03 zl.

Vydání.

Poplatek ekvivalentní	37·92 zl.	—
Vyzdviženo ze spořitelny	—	843·28 zl.
Koupena stříbrná renta	843·26½ „	—
Provise	—·43 „	—
Dohromady	881·61½ zl.	843·28 zl.

Závěrka.

Příjem	1999·28 zl.	21694·03 zl.
Vydání	881·61½ „	843·28 „
Zbylo tedy v pokladně	1117·66½ zl.	20850·75 zl.

které vykazují se takto:

Hotovosť	1117·66½ zl.	—
Hypot. banka, 5% zást. l., 1 na 10.000, 1 na 5000, 1 na 500, 1 na 100 zl.	—	15600·— zl.
Stříbrná renta, 1 na 1000 zl.	—	1000·— „
Papírová renta, 2 po 1000 zl.	—	2000·— „
Vkladní knížka Městské spořitelny Pražské	—	2250·75 „
Činí jako shora	1117·66½ zl.	20850·75 zl.

Fond na pomník Palackého.

Příjem.

Převedeno z r. 1887	149·47 zl.	3485·27 zl.
Příspěvek od Svatoboru	500·— „	—
Připsán úrok v kn. spořit.	—	140·80 „
Dohromady	649 47 zl.	3626·07 zl.

Vydání.

	Hotově	Úpisy
Poplatek ekvivalentní	2·12 zl.	—
Dohromady	2·12 zl.	—

Závěrka.

Příjem	649·47 zl.	3626·07 zl.
Vydání	2·12 „	—
Zbylo tedy v pokladně	647·35 zl.	3626·07 zl.
což vykazuje se takto:		
Hotovosť	647·35 zl.	—
Vkladní knížka Městské spořitelny Pražské	—	3626·07 „
Činí jako shora	647·35 zl.	3626·07 zl.

Fond Náprstkův.

Příjem.

Převedenó z r. 1887	—	8067·93 zl.
Kupony	157·50 zl.	—
Vyzdviženo ze spořitelny	37·50 „	—
Dohromady	195·— zl.	8067·93 zl.

Vydání.

Poctou za drama vydáno	—	530·43 zl.
Poplatek ekvivalentní	1·04 zl.	—
Splacené zálohy Svatoboru	3·39 „	—
Vyzdviženo ze spořitelny	—	37·50 „
Dohromady	4·43 zl.	567·93 zl.

Závěrka.

Příjem	195·— zl.	8067·93 zl.
Vydání	4·43 „	567·93 „
Zbylo tedy v pokladně	190·57 zl.	7500 — zl.
což vykazuje se takto:		
Hotovosť	190·57 zl.	—
Stříbrná renta, 7 po 1000, 5 po 100 zl.	—	7500·— zl.
Činí jako shora	190·57 zl.	7500 — zl.

Fond Pokorného.

Příjem.

Převedeno z r. 1887	—	4803·08 zl.
Kupony	168·— zl.	—
Vyzdviženo ze záložny	71·76 „	—
Připsán úrok v knížce záloženské	—	35·69 „
Dohromady	239·76 zl.	4838·77 zl.

Vydání.

Podpory dle určení fondu	100·— zl.	—
Poplatek ekvivalentní	6·04 „	—
Splacené zálohy Svatoboru	133·64 „	—
Provise	—·08 „	—
Vyzdviženo ze záložny	—	71·76 „
Dohromady	239.76 zl.	71.76 zl.

Závěrka.

	Hotově	Úpisy
Příjem	239 76 zl.	4838·77 zl.
Vydání	239·76 „	71·76 „
Zbylo tedy v pokladně	—	4767·01 zl.

které vykazují se takto:

Papírová renta, 4 po 1000 zl.	—	4000·— zl.
Vkladní knížka I. občanské záložny v Praze	—	767·01 „
Činí jako shora	—	4767·01 zl.

Nadání Filipa Čermáka Tuchoměřického.

Příjem.

Převedeno z r. 1887	—	21186·60 zl.
Kupony	945·— zl.	—
Za vylosovaný zástavní list hypoteční banky	988·88 „	—
Vloženo do spořitelny	—	2005·93 „
Vyzdviženo ze spořitelny	2349·10 „	—
Koupena stříbrná renta	—	1000·— „
Připsán úrok v knize spořitelní	—	59·40 „
Dohromady	4282·98 zl.	24251·93 zl.

Vydání.

Poplatek ekvivalentní	39·84 zl.	—
Ceny dle určení fondu vydané	600·— „	—
Vrácena záloha Svatoboru	94·63 „	—
Provise	—·52½ „	—
Koupena stříbrná renta	843 26½ „	—
Vloženo do spořitelny	2005·93 „	—
Vyzdviženo ze spořitelny	—	3349·10 zl.
Dohromady	3584·19 zl.	3349·10 zl.

Závěrka.

Příjem	4282·98 zl.	24251·93 zl.
Vydání	3584·19 „	3349·10 „
Zbylo tedy v pokladně	698·79 zl.	20902·83 zl.

které se vykazují takto:

Hotovosť	698·79 zl.	—
Hypoteční banka, 5% zástavní listy: 1 na 10000 zl., 6 po 1000 zl., 1 na 500, 3 po 100 zl.	—	16800·— zl.
Hypoteční banka, 4% zástavní listy: 4 po 500 zl.	—	2000·— „
Stříbrná renta, 1 na 1000 zl.	—	1000·— „
Vkladní knížka Městské spořitelny Pražské	—	1102·83 „
Činí jako shora	698·79 zl.	20902·83 zl

Nadání Rudolfa Šetky.

Příjem.

Převedeno z r. 1887	22·— zl.	5979·— zl.
Kupony	204·— „	—
Za vylosovaný zástavní list hypoteční banky	100·15 „	—
Vyzdviženo ze spořitelny	4·— „	—
Vloženo do spořitelny	—	321·71 „
Připsán úrok v knížce spořit.	—	72·20 „
Dohromady	330·15 zl.	6373·02 zl.

Vydání.

	Hotově	Úpisy
Poplatek ekvivalentní	8·32 zl.	—
Vylosovaný zástavní list hypoteční banky	—	100·— zl.
Provise	—·12 „	—
Vloženo do spořitelny	321·71 „	—
Vyzdviženo ze spořitelny	—	4·— „
Dohromady . .	330·15 zl.	104·— zl.

Závěrka.

	Hotově	Úpisy
Příjem	330·15 zl.	6373·02 zl.
Vydání	330·15 „	104·— „
Zbylo tedy v pokladně . .	—	6269·02 zl.
které vykazují se takto:		
Hypoteční banka, 5% zástavní listy: 2 po 1000 zl., 1 na 500 zl., 6 po 100 zl.	—	3100·— zl.
Hypoteční banka, 4% zástavní listy: 1 na 1000 zl., 1 na 100 zl.	—	1100·— „
Vkladní knížka Městské spořitelny Pražské	—	2069·02 „
Činí jako shora . .	—	6269·02 zl.

Nadání Boleslava Jablonského.

Příjem.

Převedeno z r. 1887	—	2240·01 zl.
Vyzdviženo ze spořitelny	75·— zl.	—
Připsán úrok v knížce spořit.	—	89·56 „
Dohromady . .	75·— zl.	2329·57 zl.

Vydání.

Podpora dle určení fondu vydaná	50·— zl.	—
Vrácena záloha Svatoboru	25·— „	—
Vyzdviženo ze spořitelny	—	75·— zl.
Dohromady . .	75 — zl.	75·— zl.

Závěrka.

Příjem	75·— zl.	2329·57 zl.
Vydání	75·— „	75·— „
Zbylo tedy v pokladně . .	—	2254·57 zl.
které se vykazují takto:		
Vkladní knížka Městské spořitelny Pražské	—	2254·57 zl.
Činí jako shora . .	—	2254·57 zl.

Nadání Beneše Třebízského.

Příjem.

Převedeno z r. 1887 a ⅕ losu z r. 1860	60·88 zl.	4084·69 zl.
Vyzdviženo ze spořitelny	4089·12 „	—
Koupena stříbrná renta	—	4000·— „
Připsán úrok v knížce spořit.	—	149·24 „
Dohromady . .	4150·— zl.	8233·93 zl.

Vydání.

Cena dle určení fondu vydaná	150·— zl.	—
Koupena stříbrná renta	3373·07 „	—
Vyzdviženo ze spořitelny	—	4089·12 zl.
Dohromady . .	3523·07 zl.	4089·12 zl.

Závěrka.

	Hotově	Úpisy
Příjem	4150·— zl.	8233·93 zl.
Vydání	3523·07 „	4089 12 „
Zbývá tedy v pokladně	626·93 zl	4144·81 zl.

které vykazují se takto:

Hotovost	626·93 zl.	—
Stříbrná renta, 4 po 1000	—	4000·— zl.
Vkladní knížka Městské spořitelny Pražské	—	144·81 „
Činí jako shora	626·93 zl.	4144·81 zl.

a ½ losu z roku 1860.

Vedle toho uloženo jest v pokladně Svatoboru také jmění nadání Havlíčkova, které koncem roku 1888 obnášelo 507 zl. 75 kr. v hotovosti a 38327 zl. 11 kr. v úpisech české hypoteční banky (21300 zl.), stříbrné renty (11000 zl.), papírové renty (2000) a ve vkladních knížkách Městské Pražské a České spořitelny.

Mimo to nalézá se v pokladně Svatoboru fond pro vydávání privilegií královských měst, který koncem roku 1888 činil 851 zl. 49 kr. a několik teprv tvořících se fondů pomníkových, dohromady obnášejících 110 zl. 81 kr.

M. Pokorný, t. č. účetní.

Členové Svatoboru:

Čestný 1 (biskup J. J. Strossmayer), zakládajících 27, činných 25, přispívajících 27, skutečných 122.

Veřejné přednášky ve prospěch nemajetných posluchačův české fakulty filosofické. (Dokonč.) Pan přednášející přešed k úvaze o Sofokleově Antigoně, která nedávno na jevišti Národního divadla potkala se s velkou přízní českého obecenstva, vytkl si za úkol dokázati, že i v této tragédii učiněno zadost Aristotelovu požadavku, že tragický hrdina nemá trpěti nevinně. Tragédie Sofokleova musila by mravní i aesteticky cit náš pobuřovat, kdyby mělo být pravdou, co mnozí tvrdí, že Antigona, přes to že charakter její prost jest úhony, musí neobyčejnou míru útrap a bolestí od osudu snésti. Dotčený požadavek našeho citu pro spravedlnosť životný formuloval již Herakleitos, řecký filosof ze 6. stol. před Kr., svým názorem, že každý člověk jest strůjcem svého štěstí i neštěstí. Antigona dopustila se tragické viny tím, že dávajíc se unésti citem lásky sesterské, porušila svévolně mravní tradice lidu, jež v souhlasu se zákazem krále Kreona ohledně mrtvoly bratra jejího žádaly, aby zrádci vlasti nebyl popřán čestný pohřeb. „Tě v zhoubu vlastní vášeň vrhla“ praví na jednom místě chor v Sofokleově tragédii, v kterýchžto slovech, jak má p. přednášející za to, sluší viděti názor básníkův o tragické vině rekyně. Na konec přednášky projevoval prof. Kvíčala uznání provedení Antigony na českém jevišti. Přednáška byla jako všechny předchozí vděčně přijata.

Dne 10. dubna zakončil cyklus prof. dr. Zikmund *Winter* promluviv: „*O panu rychtáři městském v 15. a 16. století*“. I tato přednáška záslužného spolku byla jako všechny předchozí velmi četně navštívena, zejména neušla opět pozornosti našich dam. Spisovatel prof. Winter i jako přednášeč dovede jadrným humorem, svěžím plastickým líčením, lahodným vypravováním vzbudit zájem pro subtilné ty události ze všedního života našich předků, které zachytily se jemným pavučinovým předivem v zapadlé kouty našich městských archivů. Tentokráte obral si za předmět svého výkladu veřejný život ve století 15. a 16., pokud se upínal k osobě a k úřadu „pana rychtáře“, hlavy městské policie. Nemohl, jak jsme se z přednášky poučili, každý první člověk být „panem rychtářem.“ Žádalof se na osobě

k důležitému úřadu tomu vyhlídnuté — slyšte, co se podle knihy Rožmitálské žádalo! —, aby nebyla ani slepá ani němá, aby nebyla ani blázen nebo psanec, „výpovědník“, aby byla z „pravého lože“, aby nebyla mladší jedenmecítma let a starší 68 let atd. Husitská doba vymínila si na rychtáři, že nesmí být Němec, pozdější pak doba, že nesmí být žid nebo — kacíř. Úlohou rychtáře nebylo takto nic víc, než „dobré velebit a zlé tupit“, ale to znamenalo, že rychtář se musil do všeho vložit, co jakýmkoli spůsobem ohrožovalo veřejnou bezpečnosť, musil nezbedné lidi „skracovat“, musil být na překážku „krádežů“ atd. Na venkově vedle toho musil vybírat berně a jiné dávby, v poddaných městech pak byl vázán „k službám vrchnosti“. Nemůžeme se tudíž divit, že mnohý soused poctivec, který se rád klidně vyspal, měl té rychtářské slávy za ten rok, na který byl od královského podkomořího nebo od městské rady volen, zrovna dost, a že s hlubokým oddechem, který protokolárně je zaznamenán, skládal odznaky své hodnosti — hůl rychtářskou, zvanou také „ruka“, a žílu — do rukou nového „strážce veřejného pořádku“. Platu neměl rychtář mnoho: 10 kop do roka, ale měl všelijaké důchodky; tak když někdo na někoho „obstavuněk bral“, musil rychtáři zaplatit 5 až 10 grošů, nebo když v hospodě někdo po někom dovolil si hodit konvicí — byl takový obyčej alespoň v Kadani, jak p. prof. Winter vyšetřil, — a rychtář mocí svého úřadu „do toho se vložil“, připadla konvice nebo poplatek za ni od hostinského rychtáři a p. Vedle toho pak, jak víte: není službičky, aby nebylo partičky. Rychtáři tu a tam během času tak si zvykli zneužívat různých svých pravomocí, že ustanovena později sazba, podle níž musili se řídit při vybírání poplatků od nepánů — neboť páni, šlechta a duchovní, byli z pravomoci jejich vyňati — za všelijaké „exekuce“ svoje, jako při postižení ve hře v karty, při postižení za pultem v krámu „v nedělský den“. Rychtáři byl k ruce jeden obyčejný písař, a pak tak zv. „krvavý či krevný“ písař, který se v listinách Pražského archivu, jak pan prof. Winter veřejnosti poprvé sděluje, jmenuje také „písařem tajných věcí“. Mimo to měl rychtář svého zvláštního „posla“, pak několik pacholků a biřiců, kterých nebylo však nikdy více než 12. Biřic býval ze služebnictva nejopovrženější, on náležel k „zadní zběři.“ Officielní jeho titul je „člověk zlý“. Hlavním právem rychtářovým bylo „sebrat a zavřít.“ Tohoto práva svého směl však, jak již podotčeno, užívat jen proti nepánům. Jeden krevní písař v roku 1533 trval si také v pánovi jistém vidět nezbedu — tuto smělosť svoji však musil patřičně zaplatit! Pomáhat rychtáři při vykonávání jeho „spravedlnosti“ považováno za „věc nepoctivou“. Kdo sáhl na rychtáře, dopustil se odboje a mohl ztratiti i hrdlo. V 16. století za každý takový „odboj“ ztrátou hrdla často sice již nepokutovali, ale dávali odbojníku useknout pravou nebo — ze zvláštní milosti — někdy jen levou ruku. Úřední horlivosť pánů rychtářů ne vždycky byla „v rozhodujících kruzích“ vděčně uznávána. Také se stalo, že byli páni rychtáři „za nejlepší svou vůli“, již osvědčovali v noci po „bírgloku“, odměněni — bílou věží . . . Pan prof. Winter uvedl opravdu „pohnutlivé“ příklady té „nejlepší vůle“. Přednáška p. professora Wintra byla zvláště v detailech velice zajímavá. Za krásnou přednášku dostalo se prof. Wintrovi hlučného, dlouho trvajícího potlesku.

Personalie.

Ředitel stát. čes. gymnasia Budějovického, zemský školdozorce Dr. Gustav *Bozděch*, odebral se na odpočinek, při čem mu vyslovena Nejvyšší spokojenosť. — Skladatel Zdeněk *Fibich* jmenován jest členem Pražské zkušební kommisse pro učitelstvo hudby. — Ředitel Celoveckého st. gymnasia Dr. Frant. *Svoboda* odcházeje na odpočinek dostal rytířský kříž řádu Františka Josefa.

Fr. Frusík, redaktor a vydavatel. — F. Šimáček, knihtiskárna.

KNIHY.

V administraci Kroka lze dostati:

Příspěvky k nauce o tvoření kmenův ve slovanštině a zvláště v češtině. I. Píše *Fr. Prusík.* Cena 30 kr.

O comparativě ve slovanštině. Píše *Fr. Prusík.* Cena 20 kr.

Hledáme za slušnou cenu (neb na výměnu) těchto děl:

Časopis českého Musea 1827—1841.
Shakespearův Jindřich VI., díl I. Přel. J. Malý. *Redakce.*

I. a II. ročník Kroka lze dostati po 2 zl. 50 kr.; jednotlivé sešity (pokud nejsou rozebrány) ročníku I. po 40 kr., II. po 30 kr.

I.

Petrohradský slovanský spolek dobročinný rozepsal 13. května r. 1885 cenu Cyrillo-Methodějskou o 1500 rub. s akcessitem o 500 rub. za nejlepší práce na toto théma: Vylíčiti historický vývoj obecných literárních jazykův u starých Řekův, Italikův, u nových národův romanských (vlaského, francouzského, španělského) i germanských (anglického a německého). Vyložiti osudy církevně-slovanského jazyka u rozličných národův slovanských do nejnovější doby. Zkoumati rozšíření českého jazyka u Slovákův i Polákův, polského v Západní Rusi u Malorusův i Bělorusův, srbského u Charvátův. Zkoumati, pokud lze, od dob Petra Velikého neb Lomonosova po naše dni úspěchy ruského jazyka u Bulharův, Srbův, Charvátův, Slovincův, Slovákův, Čechův, Lužických Srbův, Polákův. Vyložiti v chronologickém pořádku a ve známé soustavě rozmanitá, od Križaniće až do poslední doby mezi slovanskými spisovateli objevivší se mínění v příčině otázky o vzájemném spolčení literárním, o obecném diplomatickém organu i o literární jednotě slovanské. Konečně opíraje se o výsledky předchozích bádání i o historické analogie dřevních i nových vzdělaných zemí i národův spisovatel má sám dáti i uvažovati otázky: možna-li a nevyhnutelna-li literární jednota národností slovanských? Při tom spisovatel nemá pouštěti se zřetele stávajících v Italii, Španělsku, Francii, Anglii, Německu literárních místních prací jednotlivých nářečí i podnářečí.

Lhůta k podání prací prodlužuje se do 11. května r. 1890. Spisy mohou býti psány kterýmkoli jazykem slovanským neb i některým z nejznámějších jazykův západoevropských. Bude-li spis vydán tiskem, stane se to ruským jazykem. Ostatní podmínky jsou jak obyčejně.

II.

Petrohradský slovanský spolek dobročinný rozepisuje cenu A. Th. Hilferdingovu o 1000 rub. (po případě dvě ceny o 700 rub. a 300 rub.) za nejlepší práci na toto théma: Vylíčiti geograficky i ethnologicky současnou Macedonii, při čem obzvláště zevrubněji charakterisovati jest nářečí slovanských obyvatelův jejich; vyložiti na základě pramenův historické osudy Makedonie od VI.—VII. věku po IX.; přiložiti ukazatel přirozených mezí a krátký popis uchovaných v nynější Makedonii památníkův byzantinské a slovanské starobylosti.

Lhůta k podání práce do 11. května 1890. Nevyhoví-li žádná práce úplně všem podmínkám, dostane se dvěma přibližně nejlepším po 700 rub. a po 300 rub. Spisy psány mají býti ruským jazykem.

K R O K.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA

vychází **1. dne každého měsíce** (mimo srpen a září) v sešitech trojarchových.

Předplácí se ročně (i se zásylkou) v Rakousko-Uhersku 3 zl., v cizině 3 zl. 50 kr. (= 7 marek = 7 šil. = 8 fr. 75 cent. = 3 rub. 50 kop.); studujícím středních a vysokých škol jest předplatné sníženo na 2 zl. 50 kr. Jednotlivý sešit stojí 40 kr., pro studující 30 kr.

By se doručování *peněžních zásylek z ciziny* nezdržovalo, žádá redaktor (co vydavatel) pp. zasýlatelův, by buď jmeno jeho na adresse připojovali neb raději zásylky pouze na jeho jmeno adressovali.

Rukopisy se nevracejí, leč si toho kdo výslovně vyžádá při zásylce.

Reklamací lze dbáti toliko do 14. dne po vydání sešitu.

Redakce i administrace „Kroka“ jest v Praze, v Bartolomějské ulici čís 5.

Tiskem F. Šimáčka v Praze.

ROČNÍK III. SEŠIT 8.

KROK.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA.

REDAKTOR:

FRANT. XAV. PRUSÍK,

prof. c. k. akad. gymnasia.

HLAVNÍ SPOLUPRACOVNÍCI:

BOHUMIL BAUŠE,
prof. c. k. vyšš. gymn. v Truhlářské ulici.

Dr. **PETR DURDÍK,**
prof. městské střední školy, docent české university.

P. JAN HULAKOVSKÝ,
prof. c. k. čes. reál. gymn. Smíchovského.

Dr. **VACSLAV MOUREK,**
mimořádný professor české university.

JAN SLAVÍK,
prof. c. k. akad. gymn., přikázán k službě v c. k. ministerstvě učby.

JOSEF ŠKODA,
prof. c. k. české reálky Karlínské.

V PRAZE 1889.

Vydáno 1. října 1889.

Každé předplatné na Krok, jež nás dojde, stvrzujeme při příštím sešitě zvláštním lístkem. Těch P. T. pp. odběratelův Kroka, od nichž nás předplatné dosud nedošlo, slušně žádáme za brzké jeho zaslání. **Administrace.**

Všech sl. ředitelstev škol středních slušně žádáme, by nám letošní programmy sv[...] ráčila láskavě zasýlati. Redakce.

Pro zevrubnou evidenci personalií žádáme všech pp. údův professorských sborův obecních škol středních i pp. supplentův a zkušebních kandidátův státních škol středních, by nám ráčili oznamovati každou osobní změnu ve svém úřadě. Redakce.

Řádný učitel tělocviku (Čech) přijme se na I. gymnasii v *Tiflise* (kavkazský okruh) za podmínek velmi výhodných. Zevrubnější zprávu dá z ochoty redakt[...] „Kroka" denně od 2—4 hod. odpolední.

OBSAH.

Rozpravy.

Úvahy.

Drobné zprávy.

ROZPRAVY.

Česká Alexandreida a prameny její.

Uvažuje *Fr. Prusík.*

(Pokračování.)

Tehdy když *vytahú* voje,
na sarapských polích stoje.
B. 289—80.

Dô der freche Macedôn
schiet von der rîchen Babilôn,
vil stete, bürge, wîte lant
lêch des unverzagten hant.
14839—42.

Ergo Semiramiis postquam Mavortius heros
finibus *egressus* **Satrapensis constitit arvis.**
Gu. VI, 33—4.

V tu dobu **ta dva** prorádce,
nevěrného **skutka** skládce,
radiesta sě nejednako,
nevěduce ješče, kako
bylo jima svého krále
jieti *u mnosi* či u mále;
neb ke všem tu neufásta,
pro něžto sě velmi básta,
ač by j'ho kak mětně jala,
by sama v tom neostala.
Takž o tom mluvivše mnoho,
Bessuš vece: „Co do toho,
ač bychvě myslila i déle?
Ráno, gdyžť vstane s postele,
pojdvě předeň, všakž nesborně;
postaviece sě pokorně,
mež: ‚Králu! co svě zděla,
om sě svě lepše domněla,
ece, 'ž byť sě to slúbilo;
dyžť to protivno bylo,
o srdečně **želévě.**‘
nezi tiem nikte nevíe,
sě stáci moci bude,
najú obač nezbude.“
BM 1—24.

dô reit der hêrre Archâbatus
ze Narbâsones und Bessus.
die jâhen beide ûf ir eit
dasz in von herzen waere *leit.*
Archâbatum sie vaste bâten
dasz er in wolde râten
und waere in ze dem keiser guot.
er sprach: „des habt vesten muot,
dasz mîn hêrre sînen zorn
ûf iuch genzlich hat verkorn.“
dô jâhen sie dasz sie wolden
im dienen als sie solden.
des tâten sie dô sicherheit.
Archâbatus von in dô reit
und sagt dem keiser maere,
dasz guot ir wille waere
im genzlîchen ze dienen
und lâszen dasz durch niemen.
dise zwên wârn triuwen vol,
des geloubten sie den argen wol:
wer wârheit und ganze triuwe hât,
gerne er sich zen liuten lât.
16037—58.[1])

rv. Curtius Rufus V, X, 29.
, s.

At **duo** conceptum iam mente cupidine regni
tractantes **facinus** agitant in pectore, regem
non nisi *cum magno* **comprendi** posse labore.
Non mediocris enim timor et reverentia regum
regnat apud Persas: maiestas regia magni
ponderis esse solet: etiam gens barbara nomen
regis inhorrescit: et quos in sorte secunda
barbaries metuit, veneratur numine pressos.
Vivit in adversis primae veneratio sortis:
cui semel exhibuit impendit semper honorem.
Et quia tanta fides et gratia regis in illa
gente, palam vel vi sine magna caede suorum
non poterant Darium sceleris vincire ministri.
Ergo dolis operam dare et excusare furorem
decrevere suum, simulante voce *reverti*
ut decet, et tanti se **poenituisse** reatus
facturos, extrema pati pro rege paratos.

Gu. VI, 451—67.

Dokončav to s sima ruče
vozatajóm preč ponuče;
hna preč nigdě nepostoje,
zavše nepřátel **sě boje.**
A 'na což o něm *ukladla,*
v tom jíma mysl nic n'upadla,
kromě zavše toho střěhla,
kak by té zrady dotíehla.
A čstný muž **chváta preč** *spěše,*
voj pak sěm [h]i tam sě míeše,
gdežto byl mnohý nevěda,
kam chtěl král, kam-li byl jeda,
neb jich viece *nevědělo,*
což sě ot sich státi chtělo.
BM 53—66.

Ulrich místa toho (po v. 16096) nemá.

. . . . . Ille quidem securus et *immemor* horae
instantis, *quam* sors et *servus uterque parabant,*
Pellaei Macetumque manus, quae sola **timebat,**
effugere affectans, *laxis* **properabat** *habenis*
maturare fugam finesque subire repostos.

Gu. VI, 485—9.

„Tohož věz, 'ž nikakž neezbudeš,
že *dnes [h]i živ [h]i mrtv budeš.*
Protož, ač ráčíš, *přikaži,*
abych byl viec *při tvéj stráži,*
a *ty* viec *buď* **u mých staníech** . . . .
nit **bych stráž tvój býti žádal,**
bychť sě co lepšieho nadál . . .“
jakž mohu to snáze řéci,
'ž *osuda nelzě utéci* . . .
a řka: „*Kak vy dobřě maju,*
že k vám věrně doufaju,
jakž ste mi sě přikázali,
tak ste věrně se mnú stáli,
ale bóh najlépe to víe,

Ulrich míst těch (po v. **16110**) nemá.

že, ne bych v také přísloví
jáz [h]i mój lud byl upadna,
kak jest smrt velmi nesnadna,
však radějíe v ňu upadnu,
nežli sě tak svých ukradnu,
(bych) byl svú vlasť tak pohaně,
přiveda zlé slovo na ně.
Protož *než sě jich otvinu*,
lepí sem, ž' ot nich pohynu,
až každý snad díe to po mně,
že jsem jich česť vždy byl pomně.
Bakli mě tak **osud** *honí*,
že mne tak chtíe zbýti oni,
(k) kteréjžkoli přídu škodě,
to již bude **pozděhodě,**
'ž *mi živu býti nežádno*:
protož, což chtíe, vše mi snadno."

BM 93—7. 113—4. 117—8. 123—144.

„. . . . . *vitae tibi terminus ista*
lux erit aut illis. *Nos* **ergo** corporis *esse*
custodes patiare tui: *tua praecipe*, dum res
expetit, **in nostris** *figi tentoria* **castris**. . . .
Esse tui custos externus et advena *nunquam*
expeterem fierique tuae tutela salutis,
si tibi quemquam alium posse hoc praestare viderem." . . .
. . . . *fati decreta secutus*:
„*Quamquam nota satis expertaque* saepius," inquit,
„*sit mihi vestra fides, nunquam* tamen *a populari*
gente recessurus nec ab his devortia quaeram,
quos toties fovi. Satis est levius mihi falli
quam damnare meos. *Quidquid* **fortuna** *iubebit*,
inter eos me malo pati quam transfuga credi.
Si salvum iam me esse mei, si vivere nolunt,
iam **sero** pereo, *iam mortem ultroneus opto*."

Gu. VI, 497—500. 503—5. 516—24.

odkudž viec nemohli dále
mdlobú pro veliké rány,
neb boci, **prsi proklány.**
Němá tvář stojíe **vzdyšúce,**
svého krále vňuž pyčúce.

M. 81—5.

Ulrich místa toho (po v. 16713) nemá, smísiv zde Gualthera s Historií de proeliis c. 72.

Regis enim trito deserto calle iugales,
pectora confossi iaculis, in valle remota
constiterant, mortem Dariique suamque **gementes.**

Gu. VII, 237—9.

Pomluviv tak, řěč potrati,
sotně mož' **pravé podati**
ruky *přiesni na stvrsenie*,
i všie řěči na znamenie.

M. 121—4.

Ulrich místa toho nemá.

Sic ait et **dextram** tamquam *speciale* ferendam
pignus Alexandro Graeco **porrexit.**
Gu. VII, 300—301.

mého srdce mysli rovný.“
Řka tak, [při]teče **na bok levý,**
potřě lud jakožto plevy;
a 'n by rád utekl (ná)teka,
sotně sě hbe nohy vleka,
neb **velblúdi,** ač vysoci,
avšakž jsú jich *léni skoci.*
Si *jmajúce* rychlé *koně*
svobodně, kdež chtíe, *přihonie,*
kterúž chtíe škodu činíece.
Š. 1—10.

Ulrich místa toho (po v. 19665) nemá.

„Inveni tandem dignumque stupore **meo**que
par animo discrimen,“ aít, „res ecce gerenda
cum monstris mihi cumque viris illustribus una.“
Dixit et **in laevum** torquet vestigia **cornu** ....
Jamque Argiva phalanx medium perruperat agmen
Indorum et primis labefactis viribus Indae
nutabant acies, cum Porus in agmen equestre
iussit agi magnis **elephantes** turribus aequos.
Sed *tardum* hoc animal ac paene *immobile gressu*
nec *volucres* cursus aequare valebat *equorum.*
Ergo levis Macetum manus *occurrebat* et hoste
percusso refugis ictus vitabat habenis.
Gu. IX, 203—7. 214—21.

an již sotně **vzvodí oč(i).**
Š. 24.

. . . . Pôrus
vor im vor unkreften sus
und alsô swaere versêret lac.
20217—9.

attolentem oculos.
Gu. IX, 293.

(pro n)ěžto pustiv *otěži*
(na v)še strany svú moc stěži
lomě pod sě svú přípřětú
poslední kraj na všem světu
niès méně, než kdyžto v mraky
vstúpí hrom mútě oblaky,
ta věc nevědomá, jež jest
všech stvoření hrozná **přěžesť,**
žha, nač spadne, svú **blýskotú,**
straší veš **svět** svú **hřimotú,**
že čsož kolivěk zamane,
to vše jeho ohněm splane.
Š. 46—57.

Ulrich místa toho (po v. 20246) nemá.

.... laxis propere festinat *habenis*
orbis in extremas convertere proelia gentes
Oceanique suis populos adiungere castris.
Ocior ergo Notis Indos **extremaque mundi**

climata *subiiciens* populos regesque pererrat
nec minus humanis portenti mentibus infert
terrorisve minus nocturni **fulguris** igne,
quem sequitur fragor et fractae collisio nubis
et vaga pallentem motura **tonitrua mundum,**
mentem praeteritae memorem **terrentia** culpae.

Gu. IX, 331—40.

či sě *pro mě smrti* **bojíš?**
čakáním mě málo zhojíš;
budž, ač chceš, *pomoci* snažen,
již sem sěm i tam převážen,
nejmějž v obém již rozpači."
T'dy mistr vece: „Králi, rači
svým ludem toho popříeti,
sebe na čas *podržeti,*
doňadž ta smrtedlná **střěla**
nevyjme sě z tvého těla,
neb (z) bolesti, ač *hneš sobú,*
vpadneš snad u větší mdlobu."
Tu král vece: „Křistobole!
jesti vždy **svobodná** vóle."

Š. 105—118.

Ulrich místa toho (po v. 20730) nemá.

. . . . „Quid", inquit,
„*exspectas*, cum sit hoc insanabile vulnus,
me saltem lento moriturum absolvere leto?
cumque mihi possis celeri *succurrere* morte,
an metuis, *ne sis fati reus huius?*" At ille,
sive nihil metuens tandem sibi sive timorem
dissimulans, supplex oravit, ut *ipse tenendum*
praeberet corpus, **teli** dum *velleret* hamos,
quippe levem *motum* quantumlibet affore vitae
non leve discrimen. „Non est," ait ille, „decorum
vinciri regem, Critobule, sive teneri:
libera sit regis et semper salva potestas."

Gu. IX, 465—76.

* * *

Z ukázek vybraných ze všech zbytkův Alexandreidy české (JH neliší se podstatně od V) jasně vysvítá, že se český vzdělávatel v hlavní osnově přidržoval věrně *latinského originálu Gualtherova;* k německé Alexandreidě Ulricha z Eschenbachu nemá česká ni nejmenšího vztahu, jevíc téměř všude milou souměrnosť, tu tam i zbytečností latinského originálu ukracujíc, místy pak zase leckterou důležitější věc zevrubněji vykládajíc; nad to pak v české Alexandreidě nalézáme mnohá z lat. originálu pojatá místa, jichž není v Ulrichově básni, jenž se nezřídka i od Gualthera odchýlil.

A kdyby snad nic jiného, tedy už sama značná básnická cena české Alexandreidy proti nechutnostem protivné mnohdy žvatlavosti a rozvláčnosti německé básně musí svědčiti o tom, že nepoměrně lepší — česká — nemohla povstati z mnohem horší, německé. Básnická cena české Alexandreidy proti německé nejlépe vysvítá z mnohých samostatně vetkaných kusův, jako plastických líčení a důmyslných sentencí, v nichž si zvláště český básník libuje a zhusta v trojverší je upravuje; nad to vynikají i mnohé z nepřímé mluvy utvořené řeči svou úpravností a živostí.

To vše jsou vlastnosti, z nichž *se jeví český básník* (nebo básníci) *mužem vzdělání značného, ducha ušlechtilého, básnického nadání nepatrného*. O době, *kdy český básník báseň vzdělával či vlastně přebásňoval*, bude lze určitěji mluviti až na konec naší rozpravy. (Pokrač.)

Soud Rousseauův o pěstování studií klassických.

Podává Dr. *Ant. Krecar.*

Rousseau jest z nejznamenitějších osvětářů francouzských minulého století. Filosofický jeho názor „philosophie du sentiment“ zvaný spočívá na citu, který jest mu principem i učení i života. Cit ten vedl ovšem k ideálům, které nesouhlasily nikterak se skutečností. Měla-li by se skutečnost těmito ideály řiditi, musilo by se odstraniti všechno, co dosud bylo zavedeno, a musil by se utvořiti pořádek zcela nový. Pořádek takový musí se zavésti zejmena *vychováním nové generace*. Vychování to musí býti zcela různé od vychování nynějšího, které, jako všechna ostatní vzdělanost, mravů lidských neušlechťuje, nýbrž je kazí

Ideál vychování svého podal Rousseau ve slavném díle svém „Emile ou sur l'education, 1762“. V něm kritisuje velmi ostře všechny řády dosud stávající, odkrývá bez ohledu všechny nešvary kulturní a chce zbořiti skoro vše, co dosud bylo vystavěno, a začíti dílo vychovací znova. Z dosavadní soustavy vychovávací a vyučovací neušlo skoro nic jeho zdrcujícímu úsudku. I nebude nezajímavo, ukážeme-li, co soudil filosof, jemuž se zdála všechna naše studia příčinou úpadku mravů pokolení lidského, o pěstování studií klassických.

Dle názoru Rousseauova mělo by se začíti vyučovati literatuře teprve tehdy, když mladík má již jakousi zásobu citů a myšlenek zkušeností nabytou. Chceme-li cvičením řečnickým a slohovým trápiti mladíka dříve, než má k nim v rozumu svém i srdci svém nějakou látku, podnikáme práci právě tak marnou, jako kdybychom ho chtěli vyučovati praktickému stavitelství dříve, než zná stavivo, dříví, maltu atd.

Že řečí a literaturou cizí musíme pak začíti ještě později než řečí a literaturou mateřskou, rozumí se samo sebou. —

Ne nejmenším důvodem těch, kteří horlí pro to, aby se vyučovalo řečem živým místo klassickým, jest ten: „Každý připustiti musí, že řečí a literaturou moderní vzdělati se můžeme ne-li lépe, tož alespoň zajisté způsobem stejným a měrou rovnou; při řeči živé nabyli jsme však při tom prospěchu praktického toho, že naučili jsme se řeči národa, s kterým můžeme býti v mnohonásobném styku. Latinou a řečtinou však nemluví národ žádný.“ Rousseau sám odpovídá na důvod ten, že užitek, jaký máme z mluvení řeči samé, není tak veliký a znamenitý, jak se na první pohled zdá. Neučíme-li se řeči proto, abychom se naučili znamenati krásy výrazu a výmluvnosti, abychom z ní postoupili ke studiu všeobecných zákonů řeči vůbec, abychom mohli řeči vespolek srovnávati, *abychom tříbili svůj vkus a soud, jest pouhé mluvení pouhou jenom dressurou*. K účelu řečenému hodí se však lépe řeči staroklassické než moderní.

Srovnáme-li literatury moderní a staré, spatříme ve spisech starých jakousi *jednoduchosť vkusu*, které ve spisech moderních není a která mluví k srdci našemu nejlépe. Ve výmluvnosti, v poesii, v dějepise a vůbec v každém oboru literárním nalezneme, že mají méně slov a více věcí, že v úsudku svém jsou vždy střízliví, kdežto spisovatelé naši moderní jsou sice výmluvnější, povědí však velmi málo. Kdybychom úsudek jejich chtěli učiniti si zákonem, nezušlechtili bychom vkusu svého způsobem právě nejlepším. Růz-

nosť vkusu moderního a vkusu klassického poznáme všude a ve všem — ba i *na náhrobcích*. František svob. pán Mercy, rakouský generál (+ 1642) složil na př. nápis:

Sta, viator; heroem calcas.

„Kdybych byl nalezl,“ dí Rousseau, „tento nápis na náhrobku starém, ihned bych byl poznal, že nepochází od starých, nýbrž že jest nápisem moderním.“ Proč a jak? — Protože není u nás nic tak obyčejného jako rek, hrdina, bohatýr — ale u starých jich bylo po řídku. Staří neříkali zajisté o někom, že jest rekem, hrdinou, bohatýrem; místo toho byli by řekli, *co učinil*, aby si zasluhoval jmena tohoto. Srovnejte jenom s náhrobním nápisem tohoto bohatýra nápis změkčilého Sardanapala:

„Sardanapal, syn Anacyndaraxův, dal za jeden den postaviti města Anchialus a Tarsus. Poutníče, jsi — vesel se; vše ostatní nestojí za nic.“

Posuďte a rcete: „Který z obou nápisů nám praví více?“ —

Náš moderní, lapidarní sloh slouží se svou nabubřelostí jen k tomu, *aby mohli se nadouti trpaslíci*, kdežto staří líčili a *kreslili lidi podle života*, a viděti, že byli lidmi. Tak Xenofon, chtěje poctíti památku několika bojovníků, kteří byli zabiti zrádně při ústupu deseti tisíc, praví pouze toto:

„Zemřeli beze vší pohany jako bojovníci a jako přátelé.“ Totě všechno; a uvažte při této pochvale tak stručné a jednoduché, čím asi bylo naplněno spisovatelovo *srdce?* Žel Bohu toho, kdo by snad nepoznal, jak úchvatně nás dojímá taková úsečnosť! — —

Na mramorovém pomníku thermopylském četla se tato slova:

„Poutníče, zvěstuj Lakedaimonským, my že tuhle
mrtvi ležíme, jakož zákony kázaly nám.“

Každý vidí ihned, že tento nápis neskládala nějaká akademie.

Na rozdíl této jednoduchosti připadne ihned každý jinoch, který byl správně vychován; jednoduchosť ta vzruší city jeho mocným kouzlem *a on sám dá přednosť četbě klassické před četbou moderní*. Bude uchvácen mužnou výmluvností Demosthenovou a řekne: „Hle, toť řečník!“ rovněž jako zvolá, čta Cicerona: „Hle, toť advokát!“ — —

Rousseau chce vychovati člověka přirozeného a domnívá se, že tím dosáhne vychování pravého. Nebo člověk od přírody, člověk přirozený jest vždy *dobrý*, člověka kazí lidská společnosť, lidé. Jenom ve společnosti stává se člověk zlým. Udržeti chovance pokud možno nejdéle ve stavu přirozeném, jest tedy Rousseauovi jedním z hlavních pravidel vychovatelských. A celá literatura klassická jest zajisté *přírodě mnohem bližší*, nežli literatury moderní. —

Tak chce Rousseau chovance svého zavésti nejdříve do literatur staroklassických a chce, aby je poznal jako čisté prameny, ze kterých později teprve přelíváno bylo do nádržek kompilatorů moderních, do moderních překladů, novin a slovníků. A jaký jest rozdíl mezi řečí starých a ševelem našich akademií!

Mladík přirozeně vychovaný bude se latině a řečtině učiti nenuceně, s chutí i zábavou a bude v nich dělati pokroky veliké. Hlavní věcí však jest, abychom podávali mu četbu tu právě v době, kde nejvíce zaměstnává se srdce lidské krásou, v době, *kdy každý druh krásy jest mu vítaným a hledaným*. Pak toto studium připraví mu zajisté požitky stkvostné. Rousseau dí: „Představte si jen na jedné straně mého Emila a na straně druhé obyčejného vašeho chlapce školního, ani čtou buď čtvrtou knihu Aeneidy nebo Tibulla anebo hostinu Platonovu. Jaký to mezi nimi rozdíl! Jak mohutně dojato jest srdce mého Emila, kdežto chovanec váš necítí ničeho. Rozmilý jinoše! zadrž! ustaň ve svém čtení — jsi dojat příliš! Přeji si, aby řeč lásky

se ti *líbila*, nechci však, aby tě *svedla*. Buď citupiný, buď však i moudrý. Musíš býti obojí; nebo jedno bez druhého není ničím."

Ostatně, učíme-li chovance svého, aby cítil i miloval krásu všeho druhu, *proč* tak činíme? Účelem naším jest, aby jeho vkus byl vytříben a ustálen, aby jeho přirozené náklonnosti nevzaly směru zhoubného a aby jednou, jsa bohat, nehledal vzdálených a marných prostředků, kterými by se mohl státi šťastným. *Musí nalézti štěstí své sám v sobě.* (Dokončení.)

O nejnovější reformě u vyučování cizím jazykům, zvláště frančtině v Německu.

Pojednává prof. *Jan Kosina.*

(Pokračování.)

8. *Methoda Toussaint-Langenscheidtova.*

Přednosti: 1. *Výslovnosti* věnován patřičný (náležitý) zřetel a pečlivé označování.

2. *Skutečné mluvení*, jak žádoucno, se pěstuje a postupuje spolu se psaním.

3. Methodou tou vzbuzuje se *chuť* k učení se a udržuje se učící se v stálém *napjetí.*

Vady: 1. Mohou se snadno *nepravé obrazy slovné* vtisknouti do mysli.

2. Z počátku se požaduje od žáka mnoho *pilnosti* a zahloubání do věci; nutno mu mnoho grammatiky spolykati bez porozumění.

3. Přicházejí *mnohé nesouvislé věty*, seřadění grammatiky mohlo se státi praktičtějším, kdyby se dříve bylo probralo sloveso.

Reforma ve vyučování moderním jazykům.

Ku myšlence reformovati vyučování moderním jazykům, zvláště frančtině, dospělo se pozorováním, že při posavadních methodách shledán nezdar ve výsledcích. Pátráno po důvodech nedostatečných často výsledků u vyučování jazyku francouzskému, tázáno se, jak to možno, že až do nejvyšší třídy jeví se při nynějším způsobu vyučování nejistota v užívání základních tvarů jazykových, ano že počet chyb s postupem do vyšších tříd spíše *roste* než *se zmenšuje.* Zkušení učitelé hleděli ve spisech svých učebných vyhověti těmto nedostatkům.

Vedeni duševědou Herbartovou zkoušeli posavadní *spůsoby* a *prostředky učebné*, i shledali na obou *povážlivé vlastnosti*, *které požadavkům podmíněným vývojem mladistvého ducha odporují* a kteréžto vlastnosti jsou příčinami nemilých oněch zjevů. Tak zjištěno, že při nyní obvyklém spůsobu vyučování, které podává žákům *knihy s větami odevšad sebranými a nesouvislými*, jest učící se vrhán z jednoho oboru myšlenek do druhého, a tím se přímo bije v tvář zásadě, že každé učivo má tvořiti celek empirický a esthetický.

Tím spůsobem přenáší se rozdílným a různorodým obsahem *vět jednotlivých rozptylování myšlenek* aneb vůbec *bezmyšlenkovitosť* i na *látku* a *tvary cizojazyčné*, které si má žák osvojiti, žáka se pak zmocňuje lhostejnosť a nechuť, která jest na překážku, aby dospěl k *associaci myšlenek*, které jest k jistému a trvalému osvojení nových tvarů nutně potřebí.

Neboť — tak učí psychologie a zkušenosť — ne věty nesouvislé a kusy vět, ne jednotlivá slova a tvary spůsobilé jsou zavésti žáka do nového jazyka,

seznámiti ho s duchem jazyka, nýbrž celky jazykové pevně uzavřená, obsažné a dobře spořádané.

Též jest pochybeno a proto neprospěšno, chtíti žákovi vpraviti tištěné jednotlivosti a výrazy idiomatické, a to zvláště překlady mateřštiny do nového jazyka, kterému se učí; neboť jimi se svádí snadno k nejistotě a k chybám.

„Takové umění," praví Victor, „nepatří do školy, a jen nadané hlavě prý, je-li dobře vedena a pěstována, jest možno dosáhnouti cíle. Taktéž jest v tom závada, domnívá-li se někdo, že uče francouzské grammatice učí jazyku francouzskému."

O tom praví Kühn (zur Methodik):

„Čemu pak z jazyka se naučil žák všemi pravidly grammatiky?" Nesmírně málo! Pozorujeme-li chatrné často úspěchy žáků ze tříd nejvyšších, litujeme, že tolik drahocenného času mládí se věnovalo a prosedělo na školní lavici, aby se dosáhlo tak chatrného výsledku. — Jak docela jinak se utváří vyučování, stane-li se střediskem jeho lektura, četba, tedy text francouzský, a sice souvislý, ukáže-li se žákovi cizí jazyk sám, učí-li se mu na něm samém, místo aby jej do sebe vnímal jednotlivými větami v nesouvislých drobtech.

Požadavkem psychologickým jest tedy:

1. Aby se žáku hned s počátku podávaly články souvislé a obsažné.
2. V prvním roce jest účelem vyučování povzbuditi vnitřně žáka k učení se a nikoliv naučiti ho živlům jazykovým.
3. Ne jednotlivým slůvkům učiž se žák, ale větám a obratům, až později pamatuj si jednotlivá slova.
4. Výslovnost zakládá se co možná nejvíce na zákonech fysiologických hlásek; vyučování výslovnosti založeno buďiž na živlech hláskoslovných.

Požadavkem praktické potřeby jest:

1. Cílem vyučování buďiž naučiti se *jazyku* a ne jeho mluvnici.
2. Překlady z mateřštiny buďtež co nejvíce obmezeny.
3. Četba nesiž se více ku praktickým potřebám než k literárním.
4. Žák buďiž veden k tomu, aby samostatně uměl užívati jazyka ústně i písemně.

Za myšlenku reformovati methodu učební jazyka francouzského bojovali již roku 1883 Dr. *Karel Kühn*, který vychází od přesvědčení, že posavadní „učebnice" nepodávají „živý jazyk", nýbrž jen hromadu pravidel. Hledí opraviti *nauku o hláskách a obmeziti mluvnici co možná* nejvíce, poněvadž žák pro přílišné množství pravidel mluvnických zapomíná na nejnutnější — a chce, aby se vyučování *mluvnice opíralo o souvislé články*, udává pak do podrobna, jak by měla býti upravena *čítanka*. Spis jeho „Zur Methode des französischen Unterrichtes" (Wiesbaden, Bergmann 1883) došel zaslouženého povšimnutí a přispěl podstatně k reformě, o níž tuto psáno. I ve druhém spise svém „Der französische Anfangsunterricht" hájí uvedené tuto myšlenky reformační.

Pro reformu zápasili dále *Klotsch*, *Vietor*, *Bierbaum*, který hájí analytiku u vyučování proti synthetice, která prý ducha ochuzuje a chce, by se žák učil nejprve „uchem a ústy" a ne okem, tedy „slyšením a mluvením" a nikoliv „viděním a čtením"; dále *Ohlert*, *Münch*, *Hornemann*, jehož spis „Zur Reform des neusprachlichen Unterrichtes auf höheren Lehranstalten" se doporoučí každému učiteli ke studiu (vyšel v Hannoveru u Karla Meyera); sjezd filologů moderních jazyků přijměl „spolek pro jazyky moderní v Hannoveru" ku vydání spisu „*Neue filologische Beiträge*", v nichž mnohá důležitá pojednání; dále *Fr. Bayer*: Das Lautsystem des Neufranzösischen (Cöthen 1887, Schulze); Dr. *Moritz Trautmann*: Die Sprachlaute im Allgemeinen und

die Laute des Englischen, Französischen und Deutschen im Besondern (Leipzig 1887); dále *Eidam*, *Jaeger*, *Rambeau*, *Vietor* a *Passy*. Kdežto jmenovaní bojovali theoreticky a vědecky za reformu, hleděl *Karel Kühn* i prakticky myšlenky své ve skutek uvésti spisy svými: Französisches Lesebuch, Unterstufe (Bielefeld, Velhagen & Klasing 1887); taktéž svými: Uibungen zum französischen Lesebuche tamtéž vydanými; v témž duchu pracována kniha: Französisches Sprach- und Uibungsbuch der Anfangsstufe von *E. P. Eichler* (Stuttgart, Metzler 1887). *Plattner* vydal 4 učebnice jazyka francouzského; dále zahájil podobnou činnosť dle zásad novějších reform ve spisech svých Dr. *Heinrich Loewe*: *Entwurf eines fransös. Elementarbuches* nach neueren Anschauungen, Lehrgang der franz. Sprache, 1. und 2. Theil; dále *Ulbrich*: Elementarbuch der franz. Sprache für höhere Lehranstalten (Berlin, Gärtners Verlagsbuchhandlung 1887). Užívá se jí rádo na gymnasiích, ježto dobře *provádí myšlenky reformační*; *Peters*: Französische Schulgrammatik in tabellarischer Darstellung (Leipzig 1886, Neumann); Dr. *Carl Schaefer* (*Elementarbuch, Schulgrammatik für die Unterstufen und für die Oberstufen*) hledí býti prostředníkem mezi starými zásadami a myšlenkami reformačními; dále vydal *J. Pünjer*: „Das Lehr- und Lernbuch der französischen Sprache“ a „Der erste Unterricht in der franz. Sprache“ (Hannover, Carl Meyer 1887), kterézto učebnice se setkaly se všeobecnou pochvalou.[1]) Mimo tyto spisy vydáno ještě hojnosť jiných, v nichž se jeví snahy reformační s věčší neb menší rázností provedeny.

(Pokračování.)

Kronika o Štilfridovi a Bruncvíkovi.

Literární studie. Napsal *Ferd. Menčík*.

(Dokončení.)

V Alexandrovi nalézáme popis, jakým řeku přeploval. „Odtud hnuv vojskem přitrhl jest k veliké řece, jenž bieše zšieři dvaceti honnov; ale bieše ten břeh pln třtie velikého, hustého jako najvětšieho sosnovie. A spatřiv to Alexandr káza rytieřóm, aby z nich učinili lodě a opašili kožemi, aby mohli na nich přeplúti na onu stranu řeky.“ V našich pověstech ovšem splétá si Bruncvík lísu z nasekaného[2]) dříví a na té podeplul horu karbunkulovou, vzav si kus kamene tak veliký jako člověčí hlava.

Dostal se na hrad, kde spatřil krále Olibria, „který měl oči napřed i na zad, i prstův na každé ruce osmnáct a tolikéž na nohou. Okolo něho byli lidé o jednom oce, jiní o jedné noze, mnozí rohatí nad očima, jiní o dvou hlavách, jiní s psími hlavami, zase druzí z polovice šediví a z polovice bílí, jiní opět hrbovití jako velbloudové.“ Naše kronika neudává sice podrobněji, jak se národové tito nazývali, ale nemůže býti pochyby, že to byli Arimaspové, kteří podle Gellia měli uprostřed čela jedno oko; dále Jednoročci (Sciopodové), jenž podle Isidora vyznamenávali se rychlostí velikou, ač jen jednu nohu měli. V Arnoštovi popisují se také tito dva národové a mimo to i Trpaslíci a Dlouhoušci.“

Ostatní národové se neuvádějí, a neznámo, kolik asi jich vyčítal Reinfrid. Ostatně čerpal-li skladatel Bruncvíka z „jiných knih“ o gryfech, zajisté znal, co rozliční zeměpiscové o krajinách východních báječného vypravovali a mohl se konečně poučiti i z Alexandra, kde více potvorných národů bylo

[1]) Pisatel těchto řádků chystá do tisku, jakosi na zkoušku, poslední spisek *Pünjerův*: „Der erste Unterricht in der französischen Sprache“, který velice chválen jest od paedagog. listů německých.

[2]) Podle mladší pověsti opařil se lev skočiv za Bruncvíkem na lísu, a povatala asi, když i v Bruncvíkovi voda byla *sevřelá*, což v kronice staré nepřichází.

…psáno. Tak vypravuje o lidech divokých, „jenž bydlechu v tom lese, jichžto … biechu převeliká obrová a biechu oděni kožemi chlupatými."

A dále: Přijide na ně jeden člověk velikého života a maje na sobě …štiny jako vepř.

Psohlavce (Cynocefaly) popisuje kronika takto: Biechu lidé se psiemi …avami a mnozí mezi nimi majíce šíje jako koňové (variant: lvové), a životy …převeliké a zuby hrozné a z jich úst plamen ohnivý pláše."

Zde odděluje se „Arnošt" od Wyssenhera a i od Bruncvíka; také …uncvík liší se od Wyssenhera, že tuto na hradě nalézá již německou pannu, …ježto náš Bruncvík musí uloupené princezny Afriky jíti vysvobodit, chce-li …a také z hradu se dostati. Právě tu by bylo důležito zvěděti, jak se za…oval Reinfrid, abychom mohli posouditi, neuchýlil-li se snad Bruncvík od …o a nepřidal-li z pověsti o Ivainovi. Zachoval-li nám dobře Wyssenher …věsť brunšvickou, můžeme směle tvrditi, že našemu skladateli pomohla …ké ještě výborně pověsť o Alexandrovi; zvláště popis baziliška, který …ubým pohledem člověka umrcoval.

Bruncvík nabrav potravy ubíral se do hradu, kde vězil Baziliškus …rinceznu Afriku; přišed k prvním vratům, uzřel na stříbrných řetězích uvá…ná dvě zvířata „Monstras, hlavu jako člověk, tělo jako kůň, ocas jako …ině". Pomocí lva dobyl se do druhého dvora, kde byla zvířata Glato, …á měla nohy na dva lokte dlouhé a ostré jako břitva. Bála se jen čer…ené barvy, jinak mohla jak na zemi, tak ve vodě bojovati. Hrad se až …třásal, jak boj byl veden, ale Bruncvík dostal se i ke třetí bráně. Tu byli …idforové, měli rohy jako ďáblové, srsť jako medvěd, nohy černé a hrubé …ko koně, ústa veliká, že jimi člověka mohli polknouti. Před zápasem po…učil svou duši Bohu a když zvítěziv vstoupil do hradu, uhlídal mnohé věci …rásné, zlata a stříbra mnoho, ale ani živé duše nespatřil.

Potom dále jda našel pannu velmi krásnou, jejíž tělo od pasu dolů …nčilo se ve dva hadí ocasy. Bruncvík bez ní nechtěl odejeti, a tu ona …bjavši ho prsten mu dala, který měl síly za dvacet mužů, nicméně neoče…ávala, že by ji z moci Baziliška vysvobodil. Ten totiž o třetí hodině při…házel a kladl jí hlavu svou do lůna, to jediné utěšení s ní maje; od po…dne do večera dal ji stříci hady, tak že princezna jen od večera do poledne …ez stráže byla.

Když třetí hodina přicházela, pohnul se Baziliškus v jeskyni, až hrad …e otřásal, povstal hluk od hadův, kteří hned na Bruncvíka dorážeti počali, …ž konečně i drak se zlatou korunou a s osmnácti ocasy v boj se vmísil. …yl to zápas tuhý, často když Bruncvík umdléval, lev jej zastoupil a konečně …ečko ztepali. Ale namaháním byl Bruncvík tak unaven, že tři dni a noci …i nepromluvil, až konečně lev jej kořením, které nasypal, uzdravil.

Něco podobného nalézáme v „Arnoštovi", ovšem poněkud dříve; vysvo…zuje totiž vévoda pannu urvanou od Zobonosců a zabiv krále navracuje …e s ní. Avšak totéž jest i v Ivainovi. Tu setkává se Ivain s Lunetou, která …u sděluje, že jest zajata; on slíbiv jí pomoc odjíždí a vyhledává hrad na…vštěvovaný od obrů. Pomocí lva zabíjí obra a odtud spěchá k Lunetě, kterou vysvobozuje.

I toto bylo pověstí velmi rozšířenou zvláště v kruhu básní bretaňských. Tak zápasí Tristram s drakem Sarpandem, avšak tak, že „byl bez mála …em do smrti spálený"; podobný zápas nalézá se i v Kudruně, tak že se …dá býti podobným pravdě, že se odtud dostal do Arnošta a bezpochyby i do pověsti Brunšvické a tudíž i do Reinfrida. Ano pověsť ta zdomácněla tak, že podobné zápasy s draky nacházíme i v národních pověstech a pohádkách téměř u všech národů.[1]) Ovšem my zevrubněji nevíme, jak dalece

[1]) Pohádky a pověsti o bojích s draky nejsou z pravidla reminiscencemi romantických básní středověkých, nýbrž bývají původu prastarého znázorňujíce boj člověka se

přispěla zběhlost v pověstech skladateli a z čeho čerpal jmena jako: Olibrius, kdežto jmeno Afrika ovšem mohlo povstati změnou jmena Agripphia nebo Griphia, jak „panna“ se jinde zvala. S vysvobozenou princeznou odebral se Bruncvík ke králi Olibriovi, který mu chtěl dáti dceru i všecko zboží své v odměnu. Zůstával delší čas na hradě, přemýšleje stále, kterak by se domů dostal. Jednou ve sklepě spatřil meč velmi starý a ten za svůj si vyměnil; večer pak manželky-panny se ptal, jaký by to byl meč dole. Ona zamknuvši sklep na devět zámků vypravovala mu, jakou meč moc má, a Bruncvík hned se o tom přesvědčil a vytáhnuv meč, sesekal nejprve hlavy mořským potvorám a pak králi a panně, i osvobodil se takým spůsobem.

Jednak druhá ženitba upomíná na Ivaina, který se oženil s manželkou zabitého nepřítele, spolu i pověstný meč, který zhusta vyskytá se v západních pověstech, zase jen k původu cizímu ukazuje. Této črty s mečem pozdější pověsť brunšvická nemá (Wyssenher), a snad ani v Reinfridovi nepřicházela, tak že bychom říci mohli, že to jest skutečně přídavek skladatelův vlastní, který asi spojil tu známou pověsť Pražskou o meči Bruncvíkově.[1]) Nade vši pochybu vyvinula se z pověsti o Rolantovi, a právě od těchto časů kronikou přenesena na Bruncvíka, jehož „švancara“ dosud v mostě Pražském ukryta jest.

Nabrav si pokladů usedl Bruncvík se lvem na loď a doplavil se na ostrov Tripatrita, kde uviděl četné zástupy lidu, kteří tancovali, kláli a tito sepiavše jej nutili, aby tancoval a u nich přebýval. Byli to Azmodeové nebo zlí duchové mladší pověsti brunšvické, nazvaní tak od Azmodea, ducha zlého, který zabil sedm mužů Sary, dcery Raguela (Tobiáš 3, 8).

Tím skoro se končí pověsť brunšvická, kdežto Bruncvík přichází ještě k Astriolům (Nevidomcům), navštíviv dříve město Ekbatany. Hrozba, kterou pohnouti chce král Bruncvíka, aby u nich zůstal, že totiž ho dá vsaditi na ohnivý kůň, nepřicházela-li s pověstí, jest zajisté reminiscence na východní zvyky foenické, a rozpředena ovšem jen proto, aby vynikla dostatečně moc pověstného meče. Nebo Bruncvík jen zavolal: „Hlava dolů,“ a již Astriolům hlavy dolů skákaly, ano i celému vojsku, a král Astriolus osudu podobnému ušel jen tím, an slíbil, že ho přenese do Čech. To dle Wyssenhera přišlo ovšem zcela jinak, tak že i v tom spatřujeme změnu našeho skladatele.

Co král slíbil, to i splnil; ve čtvrtek na první soumrak postavil ho před Prahou, a Bruncvík obléknuv se v šaty poutnické šel do hradu. Sedm let uplynulo, a tam zatím král Astronomus dceru svou Neomenii provdával za assyrského knížete Kleofáše.

I přišel právě o svatbě Bruncvík na hrad, kde mu dali píti z koflíku, z něhož pila královna. Upustil tam prsten a spěchal ze hradu a na vrata napsal: „Ten, kterýž před sedmi lety vyšel, byl jest na hradě.“ Královna prsten spatřivši hned poznala, že její milý Bruncvík jest doma, i rozhlásilo se to, a kníže Kleofáš pronásledoval Bruncvíka zabiti jej obmýšleje. Ale Bruncvík jemu i všem dal „hlavy dolů“ svým mečem. Potom poslav pro pány poznati se jim dal, královna mu naproti vyjela, a vše se radovalo, že nesl lva, kterého po všech městech malovati kázal, jakož i na svou korouhev.

Panoval potom ještě 45 let a zemřel zanechav po sobě syna Ladislava.

Připomínáme, že shledání toto po určitém čase vypisuje se nejen v pověstech západních, ale i v našich pohádkách utkvělo. A tak, jako také mnohá pohádka naše, v ústech obecného lidu kolující, jest pouze štěpem z cizí zahrádky, který v naší půdě se ujal, můžeme směle říci, že v Bruncvíkovi ozývají se povšechně na západě známé pověsti, z kterých také jmenovitě povstala v Německu pověsť o brunšvickém knížeti. Skladatel náš, jako mnozí básníci i němečtí, jako Pleier ve svém Tandariáši, neštítili se

zlou — zimní — pohodou, s níž jest člověku v přírodě žijícímu krutý podnikati zápas a kterou tedy srovnává s drakem neb s čarodějnicí babou Jagou (Jazou, Jezí), o níž srv. Krok I, 154. *Red.*

[1]) Svátek J., Pražské pověsti a legendy 1883, str. 109.

také i známé věci zapřádati do svého vypravování, a proto tím méně skladateli našich kronik vytýkati se může, že sveden zejmena lvem, který v erbu českém se nalézal, připadl hned na pověsť německého rodu a jí upotřebil. Ale i té chvály přece si zaslouží za to, že neobmezil se toliko na pověsť německou, ale jinými, zvláště pověstí o Rolandově meči a mnohými *jinými* podrobnostmi ji rozmnožil.

Tak povstaly tuším za krále Jana tyto dvě kroniky od jednoho skladatele sepsané, kterými obecný lid poučován byl, jak knížata česká nebezpečenství nevypravitelná podnikala ke slávě národa českého. A lid skutečně, jak častá vydání dosvědčují, s povděkem vzpomínal na činy svých knížat Štilfrida a Bruncvíka, málo se o to staraje, že knížat toho jmena historie nezná. Dějepis jich nezná, ale přece vypravuje, co to stálo české krve, než království české tak se zmohlo, že dle Štilfrida i jiní králové krále uznávali „Pánem velikým“.

Úvahy.

Catalogue des ouvrages français traduits en Tchèque. Publié par l'Alliance française de Prague 1889, p. 168. Cena 2 zl.

Velice záslužné dílo podává nám spolek „L'Alliance française de Prague“, v němž s nemalou pílí nakreslila skoro úplný obraz všeho toho, co z bohaté literatury francouzské překladem přešlo do literatury naší, což nejen svědčí o zvláštní oblibě téže literatury, nýbrž zřejmým je svědectvím, že ode dávna u nás jazyk francouzský i jeho literatura pilně pěstovány byly. Již sama předmluva k dílu tomu, velice zajímavá historickými dáty, poučuje nás o stycích, jakéž panovaly ode dávna mezi Čechy a Francií. Dovídáme se tu, že styky ty nedatují se teprve z doby novější, nýbrž že přátelský poměr mezi oběma národy sahá hluboko do středověku. Již sv. Ludvík, král francouzský, prokázal svou přízeň a blahovolnosť k národu českému tím, že jeho králi Přemyslu Otakaru II. darem poslal úlomek z trnové koruny Kristovy jakožto drahocennou reliquii, což na ten čas bylo vyznamenání veliké.

Ale již dříve před tím dva biskupové Pražští, Daniel a Břetislav, studovali v Paříži a delší dobu tam pobyli. Za výprav křižáckých styky mezi rytířstvem českým a francouzským jistě byly hojné a za Jana Lucemburského staly se přímo přátelskými, ježto král sám s 500 českými kavalíry za Francii bojoval, a jak známo, v bitvě u Kreščaku r. 1346 padl. Za Karla IV. staly se poměry ještě užšími; mnoho Francouzů nejen dlelo při dvoře císařově, nýbrž i mnoho studentů francouzských navštěvovalo nově založenou universitu v Praze a na vzájem mladíci čeští nejen ze šlechtických rodin, ale i z bohatšího měšťanstva pokládali za dobrý mrav, pobyli-li nějaký čas v Paříži. Tím stalo se, že jazyk francouzský nejen při dvoře a u šlechty byl obvyklým, ale i v kruzích měšťanských známosť jeho nebyla věcí neobyčejnou.

Za válek husitských byla přísně katolická Francie proti hoeretické Čechii ovšem velice zaujata a hleděla všecky styky co možná přerušiti. Jak tehdy Francouzové a jmenovitě Pařížané Čechů nenáviděli, viděti z toho, že z té doby pochází název kočovných cikánů jmenem „*Bohémiens*“, který až do dnešního dne se udržel a také vůbec za nadávku platí; snad by Francouzové posud o nás tak špatné mínění měli, kdyby nebyli bývali, zvlášť v nejnovější době, dílem od svých učených soukmenovců, dílem z vlastního názoru o jiném poučeni, ale název „Bohémiens“ zůstává přece, nás pak jmenují „*Tchèques*“. Teprve zase za krále Jiřího Poděbradského poměry se zlepšily, ač studium jazyka francouzského v XVI. století pro latinu, řečtinu i hebrejštinu se zanedbávalo. Že i čeští bratří s domnělými souvěrci, francouzskými Hugenotty, aspoň písemné spojení měli, známo ze

spisů jejich. Veliký příznivec jednoty bratrské, Karel ze Žerotína, a bezpochyby i jiní šlechticové byli ve službě francouzského krále Jindřicha IV. Také po bitvě Bělohorské nalézáme v Čechách rodiny francouzské, které zaujaly místa českých emigrantů. Vznešené rodiny povolávaly vychovatelův a vychovatelek z Francie, a jejich dobré přijetí lákalo i třídy řemeslné, že se vydávaly do Čech, hledajíce tu dobré výživy. Byli to jmenovitě rukavičkáři, kteří tu dobře pochodili. Odtud vysvětluje se, že až po dnes Pražské dílny rukavičkářské jsou jako stálým skladištěm pro Paříž. Také francouzští herci putovali po Čechách, dávajíce představení v Praze i na venkově. Veliká revoluce francouzská a války Napoleonské přispěly k tomu, že v Čechách stále obracen zřetel ku Francii, a pobyt krále francouzského Karla X. na hradě Pražském od r. 1833—1837 byl příčinou, že mnoho Francouzů pobývalo v Praze, kteří si pak Prahu za stálé bydliště zvolili. Jmenovati sluší slavného geologa *Joachima Barranda*. Od r. 1848 a ještě více od r. 1870 jeví se u nás vřelá sympatie pro Francouzsko, a na vzájem i Francouzsko snaží se lépe poznati historii naši i poměry v Čechách. Professoři francouzští pp. *Louis Léger* a *Arnošt Dénis*, kteří delší dobu meškali v Praze, přispěli ve Francii a přispívají stále svými spisy k lepšímu poznání Čechův a Slovanů vůbec, než jak dříve bývalo u Francouzů.

Jiní professoři účinkují buď na universitě neb jako učitelé soukromí. A tak nejen v Praze, nýbrž i ve venkovských městech šíří se stále víc a více znalosť jazyka francouzského, jehož bohatá literatura nezůstává bez vlivu na písemnictví naše, jak o tom právě toto vydané dílo svědčí.

Dílo samo rozvrženo jest v IX oddílů, z nichž I. podává knihy a brošury v abecedním pořádku dle autorů francouzských s udáním jmena překladatelova. Spisů takových jest 661. II. oddíl obsahuje překlady knih, při nichž autoři francouzští nejsou udáni; jest jich 90. V III. oddílu jsou překlady, uveřejněné v rozličných časopisech od 668 autorů francouzských ve více než 2000 spisech. IV. oddíl má překlady obsažené v dílech samostatných a sbírkách belletristických od 223 autorů. V. díl obsahuje drobnější překlady, při nichž autorové francouzští nejsou udáni, uveřejněné v časopisech a dílech samostatných, jichž jest 240. VI. zahrnuje rukopisy posud nevydané, jichž jest veliké množství. Při tom nemůžeme se ubrániti smutnému dojmu, pocházejícího z našich nepěkných poměrů nakladatelských. VII. oddíl jest veledůležitý, obsahujeť seznam některých děl francouzských, pojednávajících o Češích. VIII. oddíl má doplňky k I. a II. oddílu; konečně IX. udává seznam jmen překladatelů. Z přehledu tohoto viděti, jak velice záslužné dílo nám tu podáno; vidíme tu najmě, jaké množství děl z literatury francouzské přešlo do literatury naší, na 4000 můžeme jich čítati, což číslo značné, a že není ještě úplné, dosvědčuje slovo redakce. Viděti tu dále, jaké obliby docházela u nás literatura francouzská a jak mnoho se u nás pěstuje jazyk francouzský.

Dílo toto má zajisté vzácnou cenu pro nás a že složení jeho nebylo bez námahy, snadno domysliti si můžeme, ježto překlady ty — jak se říká — po všech dílech světa jsou roztroušeny. Tím věčší zásluha připadá pp. redaktorům *J. Kloučkovi a L. Žižkovi*. Spolku pak „*L'Alliance française de Prague*" náleží dík, že sobě tak vzácné dílo vydati obrala za úkol, a proto zajisté s naší strany vší podpory hodna jest. Zvláštního doporučení díla není třeba, samo se doporučuje. Žádná knihovna gymnasijní a podobných ústavů nemůže ho pohřešovati, dotýkáť se příliš úzce naší bibliografie. Učitelé jazyka francouzského budou moci z něho dobrou lekturu pro žáky vybírati a ve vyšších třídách i originál čísti, budou-li žáci míti překlad v ruce. I každý milovník jazyka francouzského neopomene sobě dílo to zaopatřiti. Tak doufáme pevně, že se knize té dostane všude zaslouženého uznání a hojného odbytu. *J. E. Hulakovský.*

Drobné zprávy.

Důležitější nařízení nová.

Kterak klassifikovati na vysvědčení maturitním z druhého jazyka zemského žáka, jenž se nepodrobil zkoušce z něho.

J. Exc. p. c. k. ministr kultu a učby výnosem ze dne 30. dubna 1889, č. 13.720 ex 1888. viděl se přijměna ustanoviti, aby se počínaje šk. rokem 1889 až 1890 žákům Českých středních škol (gymnasií a reálek) s češtinou neb němčinou, řečí vyučovací, kteří se nepodrobí maturitní zkoušce z druhého jazyka zemského, *průměrná známka* z druhého jazyka zemského v maturitní vysvědčení s přídavkem „*na základě prospěchu semestrálního*" *k jich žádosti* jen tenkráte vpisovala, řádně-li obcovali aspoň *poslední čtyři semestry* učbě toho předmětu v míře, která jest nařízena nejvyššímu stupni té učby na ústavě, kterého se týče, a *dosáhli-li cíle učebného.*

O tom ředitelstvo co rok dávej v čas žákům vědomost. (C. k. školní rada zemská 10. května 1889, č. 13.471.)

* * *

Nařízení ministerstva vnitra ve srozumění s ostatními ministerstvy a s nejvyšším dvorem účetním ze dne 3. července 1889 v příčině stanovení jednotného postupu při vyšetření a výpočtu vzdáleností v cestovních výkazech státních úředníkův.

Ve srozumění s ostatními c. k. ministerstvy a s c. k. nejvyšším dvorem účetním se nařizuje toto:

1. Při výpočtu vzdáleností jest především rozeznávati, zda se jízda děla c. k. poštou, přípřeží či jinými příležitostmi.

2. V prvém a třetím případě rozhodují v prvé řadě udaje vzdáleností, jaké uvádějí pošty. Při jízdě přípřeží jest se říditi udaji vzdálenosti ve výkazech vojenských pochodův.

3. Udaje vzdálenosti ve výkazech vojenských pochodů mají platnost i při všech takových určováních vzdáleností, při nichž dotyčné vzdálenosti nejsou obsaženy v poštovních výkazech, avšak ve výkazech vojenských pochodův.

4. V příčině těch vzdáleností, jež ani z poštovních výkazův ani z výkazů vojenských pochodů nelze určiti, avšak z výkazů politických úřadů se ustanoviti mohou, má se výpočet vzdáleností díti na základě těchto výkazův.

5. Kdyby se stalo, že všechny tyto pomůcky nevystačí, nastane zvláštní vyšetření takových vzdáleností případ od případu skrze politické úřady, jimž jest vyslechnouti zřízence technické, po případě samosprávné.

6. V souhlase se stávajícím dosud minimem vzdálenosti $^1/_8$ míle smějí mimo používání přípřeže vzdálenosti počítány býti jen celými kilometry, tak sice že při všech vzdálenostech, při nichž se i desetiny kilom. naskytují, tyto až včetně $^5/_{10}$ se pomíjeti mají, nad $^5/_{10}$ však za celé kilometry počítati se mají.

7. Při jízdě tam i zpět i při kommissích v několika místech, při jichž vzdálenostech vyskytují se zlomky desetin kilom., mohou se tyto zlomky sečísti a zaokrouhlení se pak dle udaného spůsobu stane.

8. Při jízdě přípřeží podržuje se minimum vzdálenosti $^1/_2$ kilom.

9. Dosavadní výkazy vzdáleností podrobeny buďte zevrubné revisi a úpravě a při přepočítávání staré míry v metrickou vyjadřujte se vzdáleností v celých i v desetinách kilom.

10. Tyto výkazy vzdáleností obsahujte mimo dědiny i východiště a konec jízdy, mezi nimiž se má vzdálenosť určiti, i také spád silnic.

11. Politická úřady, jež nemají výkazů vzdáleností, mají je nově založiti.

12. Kladou-li se v staré neb nové výkazy vzdáleností pro nesjízdné cesty, zaznamenejte se výkazy vzdáleností v hodinách chůze, počítaje jednu za roveň 4 kilom.

13. Těmito nařízeními nemění se nařízení ze dne 3. prosince 1859 (ř. z. č. 221), ni §. 2. nařízení ze dne 28. června 1876 (ř. z. č. 97), ni nařízení týkající se platů za dopravu po drahách a parnících i v příčině jízd ku drahám a staničím parníkův.

* * *

C. k. školní radě zemské se vidí naříditi, aby **k žádostem za udělení pětiletních přídavků** vždy **přikládány** byly: dekret ustanovovací, dekret o definitivním potvrzení v úřadě, po případě dekret o propůjčení předchozího přídavku pětiletního, a byl-li professor, jehož se týče, za posledních pěti let přeložen na ústav jiný, i doklady o dosavadním působení jeho v úřadě učitelském.

Jde-li o pětiletní přídavek professora, jenž za posledního pětiletí z některé zemské nebo obecní školy střední převzat byl do služby státní, připojiti jest i vysvědčení učitelské spůsobilosti. (C. k. š. r. z. v Praze 21. srpna 1889, č. 24.750.)

* * *

Ředitelstvu se ukládá na základě vys. minist. výnosu ze dne 20. srpna 1889, č. 16.723, aby ucházeče o místa učitelská v tabulkách **kompetentů** řadili vždy k vůli lepšímu přehledu **v abecedním pořádku**. (C. k. š. r. z. v Praze 31. srpna 1889, č. 25.069.)

* * *

Ježto se spozorovalo, že se vloudil omyl do vys. výnosu ze dne 11. listopadu 1887, č. 37.891, v příčině lhůt ku předkládání statistických výkazův o střed. školách, dává se ředitelstvu věděti, že **statistická tabulka VI. B.** připadá **počátkem školních roků 1890—91, 1895—96,** pročež se v běžícím roce *nemá* předložiti. (C. k. š. r. z. v Praze 9. září 1889, č. 27.073.)

* * *

Ve zvláštním případě rozhodla Česká c. k. školní rada zemská, že **za 12 neomluvených hodin** neměla se žáku udíleti **z mravů** známka „zákonné“, nýbrž **nižší**. (C. k. š. r. z. 29. srpna 1889, č. 21.548.)

* * *

Abiturientům, již **u zkoušky opravné z jednoho předmětu neobstáli,** prominou se v příštím období všecky *písemné práce*, jež vypracovali před rokem aspoň dostatečně, pak *ústní zkouška* z těch předmětů, z kterých obdrželi před rokem známku aspoň dobrou. (C. k. ministerstvo ze dne 10. pros. 1885, č. 22.906.)

* * *

Do seznamu supplentův a aspirantů na službu supplentskou při stát. střed. školách nesmějí se přijímati **kandidáti s neúplnou approbací.** (C. k. min. kultu a vyuč. ze dne 19. února 1888, č. 5149.)

* * *

Není dovoleno **lékárnictví se učiti a zároveň studovati** na gymnasii neb universitě. (C. k. min kultu a vyuč. ze dne 25. srpna 1888, č. 17.334.)

Při Kolínském gymnasiu smí trvati první **respirium** dopolední 15, **druhé** 5 minut. (C. k. š. r. z. dne 24. pros. 1888, č. 46.291.)

O každém **soukromém učení učitelů** středních škol jest dáti **zprávu** pokud možno před prázdninami. (C. k. š. r. z. 25. března 1889, č. 9049.)

Návštěvu divadla se strany **žáků jest kontrolovati,** a žáci **nemají**

choditi do divadla na kusy ceny pochybné neb dokonce na kusy mravně závadné. (C. k. š. r. z. 7. října 1888, č. 29.034.)

Čeština jest jako druhý jazyk zemský předmětem **relativně obligátním,** pročež jest se žákům mateřského jazyka českého na ústavech německých bez výminky jazyku tomu učiti. (C. k. š. r. z. v Brně 27. října 1888, č. 2436, dle výnosu minist. ze dne 16. pros. 1877, č. 20.588.)

Studující, kteří **hned po zkoušce maturitní** konají **jednoroční službu dobrovolnickou,** mohou na universitě sice býti immatrikulováni, ale v době služební nesmějí býti zapsáni; nadanci požívají v té době svých nadání. (C. k. minist. 12. dubna 1889.)

Supplenti nemají před svým jmenováním za skutečného učitele **práva k výslužnému.** (C. k. minist. 29. února 1888, č. 1936.)

Každé **přijetí nového žáka** během školního roku má býti školní radě zemské ku schválení předloženo. (C. k. š. r. z. 18. února 1889, č. 4770.)

V budovách, jež státním ústavům k účelům vyučovacím věnovány jsou, nedovoluje se sluhům ni učitelům, professorům, ředitelům neb jiným úředníkům, v budovách těch bydlícím, by jiným osobám **v podnájem dávali některou část svých bytů naturálních** (C. k. min. 25. října 1888, č. 8759.)

Dodatečně se ustanovuje, že **sluhům,** ubytovaným **v budovách školních,** z pravidla se nedovoluje, by chovali ve svých bytech naturálních **studující na stravování,** leč **jen s výminečným povolením** škol. rady zemské. (C. k. min. 4. května 1889, č. 24.677.)

Žáci reálních škol nesmějí býti dispensováni od vyučování **kreslení.** (C. k. šk. r. z. v Brně 14. ledna 1889, č. 38 na základě c. k. min. z 21. pros. 1888, č. 24.955.)

Není dovoleno podstupovati **zkoušky opakovací z více než jednoho předmětu** a připouštěti k mimořádným, pro zvláštní účely žádaným zkouškám. (C. k. š. r. z. v Brně z 15. října 1888, č. 9739, na základě c. k. min. 7. října t. r., č. 19.548.)

Sbor učitelský může učiniti návrh na zavedení **cvičení ve psaní** v těch třídách, jež nemají vlastního vyučování psaní, když toho uzná potřebu k vůli zevní úpravě prací žákovských. (C. k. š. r. z. v Brně 27. května 1889, č. 4619.)

Učitelům středních škol zapovídá se zařizovati o prázdninách bez vyššího dovolení **přípravné kursy** ku přijetí žáků do středních škol. (C. k. šk. r. z. v Brně 9. ledna 1889, č. 11.656.)

Při udělování **kvinkvennálek** skutečným **učitelům náboženství,** působivším na nižších gymnasiích neb nižších reálkách, postupně na úplné rozšířených, počítati jest jen službu, již konali **od doplnění těchto ústavů.** (C. k. min. 9. března 1889, č. 4037.)

Žákům, již **z některé třídy gymnasia** pouhého **na reálku přestoupiti** míní, bude se podrobiti zkoušce z kreslení a měřictví, by dokázali, že mají dostatečnou znalost předmětu toho, do třídy 4. a 5. mimo to z jazyka francouzského. (C. k. š. r. z. 18. února 1889, č. 4770.)

Žáci, již **z obecních ústavů na ústav státní přestupují,** mohou na základě vysvědčení od střední školy obecní jim daného žádati za **osvobození od školného,** jestliže ovšem vysvědčení vyhovuje požadavkům zákona (v mravech a pilnosti 1. neb 2. stupeň, v prospěchu aspoň vysvědčení třídy I.) a je-li žák nemajetný. (C. k. šk. r. z. 26. března 1889, č. 9050.)

Žákům, již **z 1., 2. a 3. třídy gymnasia pouhého na gymnasium s povinným kreslením** (ve třídě 1.—4.) **přestoupí,** bude se podrobiti

zkoušce z kreslení, by dokázali, že mají aspoň dostatečnou znalost toho předmětu. (C. k. š. r. z. 18. února 1889, č. 4770.)

Žáci, již na delší dobu **studia přerušili a zase přijetí na ústav vyhledávají,** musí se vykázati vysvědčením, čím v době, kdy na ústavě nebyli, se zaměstnávali a že ničeho závadného se nedopustili. (C. k. š. r. z. 18. února 1889, č. 4770.)

Vystoupil-li žák z ústavu, vzdav se studií, **ztrácí tím** naprosto **osvobození od školného.** Kdyby tedy později zase na ústavě v studiích dále pokračoval, *není* osvobozen, nýbrž musí aspoň 1. pololetí platiti, až nabude zase vysvědčení, jež ho k nové žádosti za osvobození od školného oprávňuje. (C. k. š. r. z. 26. března 1889, č. 9050.)

Známky na vysvědčení udělené **z náboženství evangelického** mají bez ohledu na počet žactva potud stejnou platnost s ostatními známkami, pokud učitel řádně ustanoven jest a vyučování koná ve škole za dozoru úřadů školních. (C. k. minist. 11. září 1888, č. 18.348.)

Žáci, již **při přijímací zkoušce do I. třídy** střední školy **neobstáli** a následkem toho **privátně studovali,** mohou se počátkem následujícího roku školního podrobiti přijímací zkoušce do II. třídy střední školy. (C. k. min. 25. května 1889, č. 10.127.)

Učiteli katolického náboženství povoluje se roční **remunerace** 40 zl. za každou týdenní hodinu přesahující jeho normální počet hodin. (C. k. min. 14. října 1888, č. 20.391.)

Abiturienti reálních škol, již na základě §. 13. předpisův o maturitní zkoušce ze dne 9. května 1872 **od ústní zkoušky byli odmítnuti,** mají býti považováni jako „reprobovaní", pročež se dle §. 26. týchž předpisů mohou nejvýše už jen dvakráte podrobiti zkoušce maturitní. (C. k. min. 4. března 1889, č. 3144.)

V příčině doby, po kterou jest **uchovávati školní akta,** ustanovuje se toto: Dostačí, když se z maturitních prací uschovají vždy poslední tři, z třídních knih, z censurních knih a z klassifikačních katalogův — tyto se nesmějí másti s hlavními katalogy, jež bez výminky úplně uchovány býti musí — vždy poslední 4 ročníky. Při vytřiďování maturitních prací doporoučí se, aby se podržely ukázky žákovských prací různých stupňů. Vymícené spisy a akta jest takovým spůsobem odstraniti, by se vyvarovalo všemu zneužití. Předsevzaté vytřiďování školních spisův a akt zapisovati jest do jednacího protokollu se zevrubným udáním spůsobu a ročníků vytříděných akt a s vyznačením spůsobu, jakým byly odstraněny. (C. k. š. r. z. ve Vídni dne 6. února 1889, č. 409.)

Dispense od ústní zkoušky maturitní z dějepisu a fysiky udílejí se jen tenkrát, když za průměrnou známku ze 4 posledních semestrů *jistojistě* nejméně známka „chvalitebný" vypadá. — **Podzimní lhůta** ku skládání zkoušky maturitní určena jest jen pro ty abiturienty, jimž nemocí neb jinými nepředvídanými okolnostmi skutečně zabráněno jest podrobiti se zkoušce maturitní ve lhůtě červencové. (C. k. š. ř. z. ve Vídni 30. srpna 1888, č. 5052 a 25. dubna 1889, č. 8859.)

Při zkoušencích, již nabyli **vysvědčení dospělosti** ku studiím **na technické škole** vysoké, nesmí při maturitní zkoušce na gymnasii opominuta býti **zkouška z náboženství.** — **Opakovací zkouška** z *jednoho* předmětu smí se povoliti *jen* při prvním skládání zkoušky maturitní. (C. k. šk. r. z. ve Vídni 25. dubna 1889, č. 8859.)

Nahlížeti do třídních katalogů není stranám dovoleno. (C. k. š. r. z. ve Vídni 20. srpna 1888, č. 7715.)

Při písemních zkouškách maturitních nedovolují se odchylky od ustanovení §. 81. organisační osnovy, týkajících se doby určené k vypracování jednotlivých prací písemních. — **Abiturienti, již v 1. pololetí 8. třídy** z učiva rakouských dějin, jež se v tomto pololetí uzavírá, **nevyhověli**, smějí k maturitní zkoušce připuštěni býti jen tenkrát, když opakovací zkouškou z toho předmětu opravili už nepříznivou známku. — **Abiturienti** nemohou se dle libosti hlásiti ku zkoušce maturitní také **ve lhůtě podzimní**; zkoušenci, již v letní lhůtě při ústní zkoušce maturitní odstupují, nemohou si činiti nároky k tomu, by byli připuštěni ve lhůtě podzimní. (C. k. š. r. z. ve Vídni 30. srpna 1888, č. 5052.)

Při udílení **služebního přídavku supplentům** vpočítávati jest také službu, již supplent vykonal před odbytím zkušebního roku, předpokládaje, že ostatní zákonné podmínky vyplněny jsou. (C. k. min. 19. pros. 1888, č. 24.899.)

Žáci nesmějí bráti **účastenství v žádných spolcích** ani shromážděních; školním sluhům buď uloženo, by se zdrželi každého sprostředkování korrespondence k tomu směřující, aby takové pokusy žákův, události-li by se, řediteli ihned oznámili. (C. k. š. r. z. ve Vídni 15. února 1889, č. 10.145.)

Dle ministerského výnosu ze dne 6. října 1878, č. 13.510 (V.-Bl. 1878, str. 219) nepřipouští se v příčině požadavků při skládání **úplné zkoušky přijímací** žádná výminka, jakmile ten, jenž chce býti přijat, přestoupil v kategorii **privátních žáků**, nezapsaných při žádné škole střední. Když však žák na konec roku školního pro nemoc zůstane **nezkoušen**, ze školy nevystupuje a počátkem následujícího roku školního, dodatečné zkoušky neskládaje, opět do též třídy vstoupí, již dosud přináležel, nevztahuje se dotyčný výnos ministerský na žáka takového. (C. k. š. r. z. ve Vídni 12. června 1889, č. 2511.)

Zkoušející z mathematiky a fysiky při maturitní zkoušce gymnasijní má míti podíl také v taxách zapravených od kandidátův, již se po rozumu oddílu 2. lit. f) min. výnosu ze dne 28. dubna 1885, č. 7553 zákonitě nabytým vysvědčením dospělosti k studiím na vysoké škole technické prokáží a ku složení maturitní zkoušky pro universitní studie hlásí. (C. k. minist. 6. listopadu 1888, č. 17.916.)

Žáci vyznání římsko-katolického na gymnasiích, kde ustanoven jest toliko katecheta řecko-katolický, mají choditi na vyučování tohoto katechety, kromě žáků 4. třídy. (C. k. š. r. z. ve Lvově 16 září 1888, č. 13.453.)

Mládež školní má se účastniti **školních služeb Božích i exhorty** netoliko v neděle, ale i ve dni sváteční, vyjímaje svátek Božího narození, Nový rok, Velikonoce, Svatodušní svátky a Boží Tělo. (C. k. š. r. z. ve Lvově 31. března 1889, č. 5509 a 7. června 1889, č. 9162.)

Každý učitel jest povinen ještě **před vstoupením v stav manželský** oznámiti to svému představenstvu. (C. k. š. r. z. ve Lvově 12. března 1889, č. 3634).

Lhůta **ku přijímacím zkouškám do třídy II—VIII.** jest ustanovena na počátek školního roku, tedy až po prázdninách. (C. k. š. r. z. ve Lvově 7. června 1889, č. 8106.)

Externisté, již se hodlají podrobiti **zkoušce maturitní,** mají dříve s prospěchem vykonati přijímací zkoušku do nejvyšší třídy střední školy; jinak mají předložiti dostatečné důkazy, jakým spůsobem a v jaké době nabyli vzdělání, jež je činí spůsobilými, by se podrobili zkoušce maturitní. (C. k. š. r. z. ve Lvově 24. května 1889, č. 8107.)

* * *

Česká universita na Moravě. Moravské studentstvo učinilo v činnosti své důležitý krok, jenž každého Čecha těšiti musí; zasazujeť se o to, by na Mo-

ravě zřízena byla samostatná universita česká. Resoluce za tím účelem vypracovaná, která bude podána oběma českým klubům na říšské radě, zní do slova takto:

Moravské studentstvo, shromážděné dne 9. září na sjezdu v Kroměříži, dovolává se samostatné české university pro Moravu a žádá, by moravská universita r. 1855 zrušená a r. 1870 přenesená do Bukoviny, opět Moravě se vrátila z těchto důvodů: *a*) Aby se na Moravě samostatní universitní akademičtí občané lépe pro budoucí povolání, jednak pro literární práce, jednak pro občanské působení připravovali, než se to děje na universitách cizích. *b*) Spravedlnost žádá, aby země naše, která poplatností a intelligencí obyvatelstva skoro za žádnou rakouskou zemí nezůstává, dostala nejvyšší intellektuální středisko, které by osvětový ruch tak velké země jako jest Morava, k patřičnému významu přivedlo. *c*) Studentstvo žádá české university na Moravě též proto, že Morava, jejíž akademictvo jest podle počtu universitních posluchačů na rakouských universitách na třetím místě, musí dosud svoje akademické občany viděti po všech téměř universitách rakouských roztroušené; zjev to tím neutěšenější, že moravské chudé studentstvo na mnohých místech ani dostatečné podpory nedochází, čímž bývají přemnozí chudší, ale nadaní studenti moravští od universitních studií zastrašeni. *d*) Potřeba university pro Moravu byla uznána z ministerských míst, když r. 1870 úředně bylo moravské a slezské studentstvo svoláno, aby se rozhodlo pro žádost města Olomouce za navrácení svojí university roku 1855 odňaté, čemuž pouze proto místa nedáno, že městská rada Olomoucká jediné o německé universitě na Moravě mluvila; jinak se naše Morava svého historického práva na universitu nikdy nezřekla.

* * *

Vláda má dle oznámení, jež učinila c. k. škol. radě zem. ve Lvově dne 15. dub. 1889., č. 435 v úmyslu k polepšení stavu vdov a sirotkův po stát. úřednících založiti **pojišťovnu pro státní úředníky.**

* * *

Reorganisace školstva jest nyní předmětem hojných úvah v Německu; obzvláště se počíná uznávati v kruzích učitelských potřeba *zrušení maturitní zkoušky*, a to proto, že nelze maturitní zkouškou nikterak konstatovati skutečnou vědeckou kvalifikaci abiturientovu, i doporučuje se dotyčnými kruhy místo maturity, aby hlasováním členů sboru professorského se vždycky rozhodlo, který abiturient má být prohlášen za dospělého ke studiím na vysokých školách.

* * *

Právo veřejnosti uděleno jest i VI. třídě soukr. českého gymnasia v Opavě.

Pražská kommisse pro učitelstvo těsnopisu potvrzena jest ve svém nynějším složení i na škol. rok 1889/90.

Na filosof. fakultě university *Mnichovské* působí v zimním semestru (poč. 2. listopadu) šk. roku 1889—90 celkem 81 učitelův, a sice: řád. prof. 30, mimořád. prof. 5, prof. hon. 5, priv. docentův 41.

Na filos. fakultě české university *Pražské* působí v zimním semestru (od 1. října 1889—26. března 1890) celkem 45 učitelův, a sice: 18 řád. prof., 8 mimořád. prof., 12 soukr. docentův, 7 lektorův. Na *německé* 47 uč., a sice 24 řád. prof., 8 mimořád. prof., 10 soukr. docentův, 5 lektorův.

Na filos. fakultě university *Berlínské* působí v zimním semestru (od 16. října 1889 do 15. března 1890) celkem 158 učitelův, z nichž professorů 95.

Na vys. škole technické v Praze působí v tomto roce šk. celkem 39 učitelův, a sice 18 řád professorův, 1 mimořádný prof., 5 docentů honorovaných, 8 doc. soukromých, 7 učitelův; mimo to 17 assistentův.

Na filosof. fakultě university *Černovecké* působí v zimním semestru (od 1. října 1889 do 28. února 1890) celkem 22 učitelův, a sice: 15 řád. prof., 3 mimořád. prof, 1 docent, 2 lektoři, 1 učitel.

Na filosof. fakultě university *Záhřebské* působí v zimním semestru (od

1. října 1889—27. března 1890) celkem 25 učitelův, a sice 12 prof. řád., 1 prof. mimořád., 6 soukr. docentův, 3 náměstní prof., 3 učitelé.

Přednášky z oboru slavistiky a příbuzných věd konají: Na universitě *Mnichovské:* Kuhn: Počátkové sanskrtu. — Na universitě *Berlínské:* Deussen: Výklad filosofických textův z Boehtlingkovy Chrestomathie sanskrtské. Steinthal: Filosofie řeči a všeobecná grammatika. Hoffory: Všeobecná fonetika. J. Schmidt: Srovnávací mluvnice jazyka litevského. Litevské písně národní. Brückner: Ruská mluvnice. Dějiny literatury polské a ruské XVIII. st. Slovanská cvičení. Weber: Grammatika sanskrty pro začátečníky. Hymny Rgvedy a Atharvavedy. Kâlidâsovo Mâlavikâgnimitram. Grammatika Zendu. Sanskrta Pâli neb Zend. Oldenberg: Úvod v studium Vedy. Mythologie Vedy. Vybrané kusy z Mahâbhâraty a Manu. — Na universitě *Černovecké:* Kałużniacki: Četba staslověnských textův. Skladba pádův v slovanštině. Novější literatura ruská a polská. Smal-Stocki: Dějiny rusínské literatury od XIII.—XVI. věku. Četba Palomnika (poutníka) mnicha Danila. — Na *německé* universitě *Pražské:* Ludwig: Historische Grammatik der Sanskrtsprache mit Rücksicht auf die indogermanischen Sprachen überhaupt. Interpretation des Mahâbhârata (ukončení). Interpretation von Kâlidâsa's Kumârasambhava (3. běh). Interpretation ausgewählter Abschnitte des Rgveda nach den Chrestomathien von Hillebrandt und Windisch. — Na universitě *Záhřebské:* Pavić: Charvátská grammatika. Výbor národních písní. Výklad nejstarších charvátských památek (semin.). Maretić: Hlásky jazyka staroslověnského na základě srovnávacím. Litevská grammatika se stálým zřením na slovanskou. Dějiny slovanské filologie. Celestin: Tvarosloví jazyka ruského a četba vybraných kusův. Tvarosloví jazyka českého a četba vybraných kusův.

* * *

Posluchačův měla universita Záhřebská v letním semestru r. 1889. celkem 368 (254 + 91 + 23), a sice: bohoslovcův 34 + 69, právníkův 174 + 1, filos. 46 + 21 + 23 farmaceutův. Od školného osvobozeno bylo zcela 95 + 71 (boh. 34 + 69, práv. 45, fil. 16 + 2), z polovice 48 + 1 (práv. 32, fil. 16 + 1).

Posluchačův měla universita *Černovecká* v letním semestru r. 1889. celkem 261, a sice: theologův 60 řád. + 2 mimořád., právníkův 153 + 7, filosofův 13 + 10 + 16 farmaceutův. Dle národnosti bylo Němcův 104, Rumunův 103, Rusínův 34, Polákův 25, Češi 3, Srbové 2. Dle náboženství řecko-orient. 112, armen.-or. 2, řím.-kat. 49, řecko-kat. 14, armen.-kat. 3, evang.-augsb. 11, židův 69, bez vyznání 1. Od školného osvobozeno bylo zcela 61, z polovice 15. Nadancův 30.

Spolek pro podporování posluchačů filosofie na české universitě obdržel v poslední době darem od pana prof. Jana Pražáka 20 zl. a od sl. sboru professorského gymnasia v Chrudími 10 zl. Značný výtěžek z letošního cyklu přednášek, jež ve prospěch spolku laskavě měli pp. professoři dři. Durdík, Kvíčala, Studnička, Tomek a Winter, umožnil spolku, že mohl od listopadu do července t. r. rozděliti mezi podporované členy částku věčší než v letech předešlých, jež činí 658 zl. 70 kr. Správu spolku, jejž pro ryze šlechetný účel jeho doporučujeme opět přízni všeho obecenstva, vedou pánové prof. dr. Petr Durdík, univ. docent, starosta, prof. Ant. Truka, Ant Kořínek, Jan Opletal a A. O. Šlambor.

Maturitní themata z programmův r. 1889.

A) Čeština.

1. Ne z mutného oka, z ruky pilné náděje kvitne:
   tak jen může i zlé státi se ještě dobrým. (Kollar.)

2. Krásou věnči mladosť, vyspěje úrodu dej.
3. Význam Řecka v dějinách světových.

4. Z jakých příčin se vyvinul v Athenách smysl pro krásná umění.

5. Znamenitá díla dramatická jsou pramenem ku poznání duševního života lidského.

6. Aequam memento rebus in arduis
Servare mentem, non secus in bonis
Ab insolenti temperatam laetitia. Horat. Carm. II. 3.

7. Graecia capta ferum victorem cepit et artes intulit agresti Latio.

8. Hledáš-li štěstí, uč se vládě nad sebou samým.

9. Elektřina ve službách obchodu a průmyslu.

10. Chceš-li projít o své síle
veliký moudrosti chrám,
musíš býti po vše chvíle
učitelem sobě sám. (Jablonský.)

11. Žije, zemře mnohý v zapomnění,
až po dlouhém často běhu let,
teprv jeho přijdou na paměť
zásluhy jinému pokolení. (Vacek Kamenický.)

12. Úvaha o pravdivosti slov v Salamounu Jablonského:
„Ne chléb, jímž nás milosť daří, bývá tak velemilý,
jako chléb, jejž v potu tváři sami jsme si vydobyli.

13. Jaké zásluhy má Jungmann o řeč a literaturu českou?

14. „Vězte, že jen světlo bleskné meče
vydobudou věčnou slávu Vám!"
(Vocel, Labyrinth Slávy.)

15. Proč nazývají se Čechy perlou v koruně J. V. císaře rakouského?

16. Upomínky a naděje jsou hlavní zdroje našeho blaha.

17. Jazyk jest nejlepší, avšak i nejhorší částí těla.

18. Rakousko hradbou Evropy proti útokům Turků.

19. Příčiny slávy a úpadku římské světoříše.

20. Humanismus a působení jeho na literaturu českou doby střední.

21. Jaké byly příčiny zakládání osad zámořských skrze národy staro- i novověké, jaké toho byly účinky?

22. V práci a vědění je naše spasení.

23. Udejte hlavní rozdíly dramatu antického a moderního a doložte příklady z četby.

24. Po Bohu cti pravdu, neb z lidí bohy činí. (Pythag.)

25. Velká jsou díla lidská; skutkové Boží jsou větší.

26. I ve zlý čas nechť každý den
Tě k nové činnosti pobádá;
již ztracen jest a ve psí ten,
kdo dílo k lepším dnům odkládá. (Čelak.)

27. Oběti Rakouskem přinešené k zachránění Evropy přede jhem Turků.

28. Rakousko záštitou Evropy proti Osmanům.

29. Jaký význam má dynastie habsburská v dějinách Evropy?

30. Když se ruka k ruce vine, pak se dílo podaří. (Rakouská hymna císařská; dolíčeno z nejdůležitějších událostí z dějepisu naší vlasti.)

B) Němčina.

1. Non scholae, sed vitae discimus.

2. Die Bedeutung der Hauptstadt für das Land.

3. Die Bedeutung der Schrift für die Cultur der Menschheit.

4. Ein anderes Antlitz, eh' sie gescheh'n,
Ein anderes zeugt die vollbrachte That.
(Schiller.) (Eine Chrie.)

5. Von der Stirne heiss — rinnen muss der Schweiss — soll das Werk den Meister loben — doch der Segen kommt von oben.

6. Die Unbekanntschaft mit der Zukunft ist dem Menschen nützlicher als die Kenntniss derselben.

7. Welche Momente rechtfertigen die Aufstellung einer Scheidelinie zwischen dem Mittelalter und der Neuzeit?

8. Die Bedeutung der Donau für Oesterreich.

9. Des Lebens ungemischte Freude ward keinem Sterblichen zutheil.

10. Culturhistorische Bedeutung des Eisens.

11. Welchen Nutzen bringt uns das Studium der Geschichte.

12. Was bewundern wir an den alten Römern?

13. Roma victrix graecis victa musis.

14. Oesterreichs Heldenzeit im Kampfe gegen die Türken 1657—1718.

15. Uiber die wohlthätigen und zerstörenden Wirkungen des Wassers.

16. Undank gegen verdiente Männer — mit Beispielen aus der Geschichte belegt.

17. Bei welchen Ereignissen zeigte sich die Treue der österreichischen Völker in besonders hellem Lichte?

18. Concordia res parvae crescunt, discordia maximae dilabuntur.

19. Das Mittelmeer als Vermittler der Cultur bis auf Columbus.

20. Kaiser Karl IV., Vater des Vaterlandes.

21. Die Namen sind in Erz und Stein nicht so wohl aufbewahrt als in des Dichters Liede.

22. Welche Bedeutung hatten die Klöster für die Erhaltung und Verbreitung der Bildung im Mittelalter?

23. Durch welche Erfindungen und Entdeckungen erhielt die Neuzeit ihren Charakter?

24. Wie sorgte Kaiser Karl IV. um sein Königreich Böhmen?

25. Die Sprache der Glocke.

C) Mathematika.

1. $$\begin{cases} 3^y \cdot \sqrt[x]{64} = 36, \\ 5^y \cdot \sqrt[x]{1728} = 300. \end{cases}$$

2. Zvětší-li se v trojčlenné arithmetické řadě 1. člen o 8, promění se řada ta v řadu geometrickou, jejíž součet $= 26$; která je ta řada?

3. Dutá měděná koule ponořila se ve vodě právě do polovice; jak velký je vnitřní poloměr, je-li vnější $k = 100$ *mm* a měrná váha $Cu = 8{\cdot}97$?

4. Jak velká je plocha omezená obloukem paraboly $y^2 = 4x$ a přímkou procházející body $(4, -4)$ a $(9, -6)$?

5. Otec zanechal 2 synům (10letému a 15letému) 10 000 zl. s ustanovením, by každý ve 24. roce svého věku obdržel rovný podíl; kolik obdrží každý při 4% a $^1/_2$letním úrokování?

6. $$\sqrt{\left(\tfrac{1}{x}\right) - 4\left\{1 + lg\sqrt[4]{x}\right\}} = 10.$$

7. V trojúhelníku jsou dány všechny strany, $a = 13$ *dm*, $b = 14$ *dm*, $c = 15$ *dm*. Jak velký je obsah, výšky a poloměry opsaného i neopsaného kruhu?

8. Jak velká je strana čtyřstěnu, jehož povrch má tolik jedniček čtverečných, jako obsah krychlových?

9. Jaký je obsah plochy úplně omezené oblouky křivek $x^2 - 4x + y^2 - 12 = 0$, $y^2 - 3x = 0$, a jak dlouhá je společná tetiva?

10. Jak veliké je pole podoby lichoběžníku, jehož strana $a = 65\ m$, přilehlé k ní úhly $\alpha = 68^\circ\ 51'\ 43''$, $\beta = 83^\circ\ 42'\ 29''$ a výška $v = 21{\cdot}4\ m$?

11. Spojením středů stran z daného čtverce vznikne čtverec nový, z toho týmže spůsobem čtverec třetí atd., jaký je obsah čtverce 10tým dělením vzniklého, je-li strana původního čtverce $a = 8{\cdot}5\ dm$.? (nebo $a = 1024\ m$?)

12. $\dfrac{sec.\ x}{\sqrt{6}} + \dfrac{1.}{sec.\ x}\sqrt{\dfrac{2}{3}} = \dfrac{\sqrt{3}}{\sqrt{2}}.$

13. Vyhledejte hodnoty x a y z rovnic: $\sqrt[x]{5} \,.\, \sqrt[y]{25} = 125$
$\sqrt[2x]{2} \,.\, \sqrt[4y]{8} = 4.$

14. Vypočtěte šířku řeky, volíte-li si podél jednoho břehu přímku $a = 41{\cdot}2\ m$ a zorné úhly z konečných bodů B a C k některému bodu na druhém břehu vedené byly by: $\sphericalangle B = 68^\circ\ 4'\ 13''$, $\sphericalangle C = 71^\circ\ 13'\ 10''$.

15. Obsah řezu vedeného osou přímého kužele činí 8 cm, zmenší-li se výška kužele o 4 cm a zvětší-li se poloměr o 3 cm, zdvojnásobí se obsah jeho řezu. Najděte poloměr a výšku kužele daného.

16. Součet tří arithm. řadu tvořících čísel je 21; součet čísla 1. a 2. má se ze součtu čísla 2. a 3. jako 3 : 4; jaká to jsou čísla? (Pokračování.)

Stanovy mathematického prosemináře c. k. české university v Praze.

§. 1.

Mathematický proseminář slouží k tomu, aby kandidátům mathematiky, kteří vstoupili z gymnasia na universitu, usnadnilo se studium mathematické, a sice přímým přecházením od methody a obsahu vyučování gymnasiálního ku přednáškám universitním jakož i všestranným přihlížením k nepřetržitosti studia tohoto.

§. 2.

Členy mathematického prosemináře státi se mohou kandidáti mathematiky, jakmile byli za řádné posluchače na universitě zapsáni a musí nejméně dva semestry jej navštěvovati, nežli se přijmou do mathematického semináře.

§. 3.

Práce mathematického prosemináře, kteréž se odbývají týdně jen jednu hodinu, provádějí se ústně a na tabuli, připojujíce se přímo k učivu gymnasiálnímu, resp. ku požadavkům zkoušky maturitní.

§. 4.

Účastenství v činnosti mathematického prosemináře jest bezplatné. Členové jeho mají právo prostřednictvím ředitele svého užívati knihovny semináře mathematického, nemají však nároků na odměnu za své práce.

§. 5.

Vysvědčení o činnosti členů mathematického prosemináře mají v záležitostech stipendijních a při osvobozování od kollejného platnosť počtu hodin přiměřenou jako vysvědčení ostatních seminářů.

§. 6.

O výsledcích činnosti mathematického prosemináře, anaž co do předmětu nesouvisí přímo s mathematickým seminářem, předkládá se na konci každého semestru zvláštní zpráva vys. c. k. ministerstvu kultu a vyučování.

Poznámka.

Kandidáti přírodopisu jakož i posluchači vysokých škol technických, směřující k dosažení učitelské spůsobilosti pro mathematiku na středních školách, mohou výminečně též se státi členy mathematického proseminaře, jsou-li zároveň posluchači mathematických přednášek na universitě, načež v něm požívají stejných práv jako universitní kandidáti mathematiky.

(Schváleno výnosem vysokého c. k ministerstva kultu a vyučování ze dne 30. června 1889, č. 12062.)

Seznam přednášek, kteréž se odbývati budou na filosofické fakultě c. k. české university Karlo-Ferdinandovy v Praze v zimním semestru 1889—90.

I. Vědy filosofické.

J. Durdík: Praktická filosofie. Všeobecná aesthetika, zvláště hledíc ku potřebám středních škol. — *Masaryk:* Praktická filosofie. Stručný náčrt nových směrů filosofie. — *P. Durdík*: Methodika jazyků na gymnasiích českých. — *Hostinský:* Esthetika dramatu.

II. Vědy mathematické.

Studnička: Analytická geometrie v rovině. O integrálech omezených. — *Seydler*: Mathematický úvod do theoretické mechaniky a fysiky, se zvláštním zřetelem ku začátečníkům. Návod ku vědeckému počítání najmě astronomickému. Přehled theorie elektrických a magnetických úkazů.

III. Vědy přírodní.

Strouhal: Experimentální fysika v přehledu soustavném se zvláštním zřetelem k studujícím mediciny. Repetitorium fysiky elementární, pro studující farmacie. O vahách a vážení. — *Augustin*: Kosmická fysika (Atmosferická elektřina. Zemský magnetismus). — *Šafařík*: Chemie anorganická. Praktická cvičení pro začátečníky. Praktická cvičení pro mediky a filosofy. Praktická cvičení pro pokročilejší. — *Bělohoubek*: Chemie farmaceutická. I. část. Chemie soudní a toxikologie. — *Raýman:* Elementárná chemie organická. Nejnovější literatura chemie organické (pro pokročilé). Cvičení praktická v chemii organické. — *Brauner*: Kvalitativná analysa pro posluchače farmacie. Kvalitativná analysa pro posluchače filosofie a mediciny. Návod k určování mineralů na cestě chemické. Chemická toxikologie. O periodickém zákoně Mendělejevově. — *Vrba*: Mineralogie, díl všeobecný. Mineralogické repetitorium ve spojení s praktickým cvičením. Práce v ústavu mineralogickém. — *Otm. Novák:* Geologie. Palaeontologie. Práce v ústavě geologickém. — *Čelakovský*: Všeobecná botanika: základové anatomie, fysiologie a morfologie rostlin. S ohledem na mediky a farmaceuty. Vybrané stati z biologie a vývojezpytu rostlin. Zvláště pro kandidáty profesury. Praktická cvičení v mikroskopování. — *Velenovský*: O dějinách rostlin (srovnávací studie na základě palaeontologie, systematiky a geografie rostlinné). — *Hansgirg:* Všeobecné fysiologie rostlin díl prvý: O výživě rostlin. O fysiologii, morfologii a systematice řas mořských a sladkovodních se stálým zřetelem k ostatním tajnosnubným rostlinám. — *Frič:* Zoologie, se zvláštním zřetelem k medikům. Praktická cvičení z anatomování a mikroskopování pro kandidáty profesury. — *Vejdovský*: Zoologie speciální: Echinodermata. Arthropoda.

IV. Vědy historické.

Rezek: Dějiny mocnářství rakouského. Císař Leopold I. a jeho vláda 1657 až 1705. — *Emler*: O dějinách rakouských a pramenech jejich věku 13. a 14.

Cvičení palaeografická. — *Goll*: Dějiny Římské (Úvod. Vývoj ústavy státní do r. 300 př. Kr.) Dějiny říše německé a Italie ve středověku (2. část). — *Jireček*: Dějiny Balkánského poloostrova 1204—1453. Listiny jihoslovanské. — *Kalousek:* Dějiny české ve 14. století. Majestas Carolina, čtení a výklad. — *Píč*: Dějiny mocnářství Rakouského. — *Palacký:* Fysikální zeměpis (Kosmická fysika a geogonie). Geografie římského světa. Australie i Oceanie. Ruská říše. — *Hostinský*: Hudba v Čechách v 19. stol. Gluck a jeho reformy.

V. Filologie, literatura a linguistika.

Kvíčala: Historie epického básnictví římského a výklad vybraných zlomků z Euniových letopisů, jakož i vybraných částí Aeneidy. Vědecká skladba jazyka řeckého. — *Král*: Státní starožitnosti athenské. O řecké flexi verbální. — *R. Novák:* Historie lyrického básnictví římského a výklad vybraných lyrických básní Katullových, Statiových a Ausoniových. — *Hattala:* Nauka o konjugaci hlavních nářečí slovanských. Dějiny literatury české 16. věku. O poměru češtiny ke staré bulharštině čili posvátné slovanštině. — *Gebauer*: Soustavná mluvnice jazyka českého, I. skladba. — *Polívka*: Historická mluvnice jazyka ruského (velko- i maloruského). — *Jarník*: Srovnávací mluvnice jazyků románských. Výklad vybraných románských textů. — *Zubatý*: Tvarosloví jazyků indoevropských. Výklad Kālidāsova Mēghadūta a jiných ukázek lyrické poesie staroindické. O náboženských soustavách starých Indů. — *Kovář*: Proměny jazyka. O jazycích jižní Afriky (s národopisným úvodem). — *Mourek:* Historická mluvnice jazyka německého. Historie literatury německé (doby nové). Historie literatury německé (doby staré). Mluvnice anglosaská (s výkladem vybraných částí z Beowulfa). — *Kraus:* Goethův Faust. — *Dvořák:* Počátky jazyka arabského. Arabští cestopisci Istachrí a Ibn Haukal a jich cestopisy. Mluvnice jazyka tureckého s počátky četby.

VI. Vědecké semináře.

Seminář filosofický.

J. Durdík: Cvičení. — *Masaryk*: Četba vybraných spisů Platonových.

Seminář paedagogický.

J. Durdík: Cvičení.

Proseminář mathematický.

Studnička: Cvičení prosemínární.

Seminář mathematický.

Studnička: Řešení složitějších úkolů počtu integrálního. — *Seydler*: *a)* Cvičení v řešení problemů theor. fysiky. *b)* Cvičení ve vědeckém počítání.

Seminář historický.

Emler: Historická cvičení a přednášky o dějinách rakouských. Rozbor podaných prací. Čtení a výklad pramenů dějin rakouských 13. věku. — *Goll*: Výklad pramenů. Písemné práce.

Seminář geografický.

Palacký: Seminární cvičení.

Seminář filologický.

Kvíčala: Výklad zlomků ze Sallustiových „Dějin“ a recense písemných prací latinských Výklad Hesiodovy Theogonie a recense písemných prací řeckých.

Proseminář filologický.

Král: Proseminární cvičení řecká. — *R. Novák:* Proseminární cvičení latinská.

Seminář pro filologii slovanskou.

Gebauer: Čtení a výklad Alexandreidy. Posuzování prací písemných.

Seminář pro filologii románskou.

Jarník: Etymologická cvičení v oboru jazyků románských.

Seminář germanistický.

Mourek: 1. Výklad klassických spisů z německé literatury doby nové. 2. Výklad „Parcivala“ od Wolframa z Eschenbachu.

VII. Přednášky lektorů.[1])

Kolář: Mluvnice jazyka polského s praktickým cvičením. Mluvnice jazyka srbsko-chorvátského s praktickým cvičením. Mluvnice jazyka ruského s praktickým cvičením. — *Fauvin:* V románském semináři: Dějiny francouzské literatury v 19. století (francouzsky) a překlad veselohry „Jedenácté přikázání“. Nauka o slovesech nepravidelných a o gallicismech, které s nimi souvisí. Čtení básní francouzských a cvičení slohová. Obyčejný kurs: Základy mluvnice francouzské a cvičení slohová. Čtení a výklad listů liter. Voltaireových. Dějiny francouzské literatury v 16. století a překlad „Babičky“. — *Kraus:* Praktická cvičení německá. — *Brábek:* Mluvnice jazyka maďarského. Maďarská literatura (Széchényiova doba rozkvětu 1831—1849). — *Sládek:* Anglická mluvnice. Anglické čtení. — *Stecker:* Nauka o skladbě hudební (pro začátečníky). O akordech nonových, undecimových a tercdecimových s cvičeními ve skladbě vícehlasé (pro pokročilejší, najmě s naukou o harmonii poněkud obeznalé. Píseň a ballada (Forma, vývoj a literatura — s analysí proslulých děl). — *Prašák:* Těsnopis německý dle soustavy Gabelsbergerovy (kurs theorekticko-praktický), Praktický kurs český pro pokročilejší.

Poznamenání. Lektor Dr. *Veselík* nebude v zimním běhu přednášeti.

Přednášky na c. k. české vysoké škole technické v Praze v studijním roce 1889—90.

A. Mathematické.

1. *Mathematika, první běh.* I. Zimní semestr: Nauka o promítání. Polygonometrie. Sférická trigonometrie. Determinanty. Analytická geometrie v rovině. Analytická geometrie v prostoru, část první: Útvary rovinné.

II. Letní semestr: Algebraická analysis. Vyšší rovnice. Počet differenciální s jednou neodvisle proměnnou a upotřebení. Počátky počtu integrálního a upotřebení. Přednáška 7 hodin, repetitorium 1 hodina (v skupeních). Prof. Dr. Gabriel *Blažek.*

2. *Mathematika, druhý běh.* I. Zimní semestr: Analytické geometrie v prostoru část druhá: Útvary zakřivené. Počet differenciální o více proměnných. Upotřebení počtu differenciálního k řešení úloh, zvláště úloh geometrických v prostoru. Podrobný počet integrální, omezené integrály.

II. Letní semestr: Upotřebení počtu integrálního při řešení úloh geometrických. Rovnice differenciální. Přednáška 5 hodin, repetitorium 1 hodina (v skupeních). Prof. Eduard *Weyr.*

*3. *Počet pravděpodobnosti.* Absolutní, relativní a složitá pravděpodobnosť. Geometrie pravděpodobnosti. Věta Poissonova a Bernoulliho. Objektivní a subjektivní naděje. Pravděpodobnosť a posteriori. Pravidlo Bayesovo. Theorem Laplaceův. O pojišťování. Pravděpodobnosť o seznání svědků. 2 hodiny v zimním sem. Docent A. *Pánek.*

---

[1]) Studující se upozorňují, aby povinný honorář lektorovi hned při zápisu doručili; právo osvoboditi od placení honoráře vyhrazeno jest jediné lektorovi samému.

* Hvězdičkou označené přednášky jsou mimořádné.

*4. *O methodě nejmenších čtverců.* — Theorie chyb. Vypočtění pravděpodobných a průměrných chyb. Normální rovnice methody nejmenších čtverců. Užití methody nejmenších čtverců k trigonometrickým měřením a pod. 2 hodiny v letním semestru. Docent A. Pánek.

*5. *Základové nauky o funkcích elliptických.* Zimní semestr, 2 hodiny. Docent M. *Lerch.*

*6. *O hlavních vlastnostech integrálů Abelových.* Letní semestr 1 hodina. Docent M Lerch.

*7. *Analytická geometrie kuželoseček.* Letní semestr 1 hodina. Docent M. Lerch.

8. *Deskriptivní geometrie (organická geometrie formy).* Úvod. Část první: Morphognosie. Vývoj nejdůležitějších předmětův určitého zobrazování, jakož i ustanovení kosmografických pomůcek k jich přesnému označování; ve dvou oddílech.

Oddíl první: Aestetika. Vyvinování pojmů útvarů geometrických.

Oddíl druhý: Kynetika. Vyvinování ponětí útvarů metafysických, dokud se stávají předmětem vyjadřování obrazy, jakož i vid útvarů psychofysických.

Část druhá: Ikonografie. Všeobecné zákony určitého zobrazování. Paragram všeobecný.

Oddíl první: Ikonografie pomyslů útvarů rovinných. Paragramy I. II. III.

Oddíl druhý: Ikonografie pomyslův útvarů prostoru. Zákony určitého zobrazování na základě orthogonálného, klinogonálného a centrálného promítání. Paragramy IV. V. VI. Číselné obrazy. Axonometrie. Stereografická projekce. Nejdůležitější zákony o zobrazování bodu, přímky a roviny v jich vzájemné poloze.

Oddíl třetí: Hlavní zákony zobrazování nejdůležitějších druhův oblých stran a ploch, a to: oblých stran terrainů, ploch rozvinutí, posouvání, otáčení, ploch mimosměrek, při tom s ohledem zvláštním k plochám druhého stupně. — Sestrojení rovin v určitém poměru k plochám, a to: rovin sečných, rovin tečných za určitých podmínek a vzájemných průseků ploch s plochami. Konstrukce geometrálného osvětlení co do formy i co do intensity. Přednáška 5 hodin, konstruktivní rýsování 10 hodin. Prof. Frant. *Tilšer.*

*9. *Perspektiva.* Úvod. Krátký přehled dějin perspektivy. Hlavní podmínky a činitelé perspektivného zobrazování. Sestrojování obrazů perspektivných na základě půdorysu a nárysu, a na základě methody projektivně distanční. Způsob axonometrický sestrojování obrazů perspektivných. Upotřebení translokace základních činitelů perspektivy při sestrojování obrazů perspektivných. Přednáška 2 hodiny, rýsování 4 hodiny v letním semestru. Prof. Frant. Tilšer.

10. *Geometrie polohy.* Theorie promětnosti základních útvarů prvořádných. Nauka o kuželosečkách. Vztahy kollinearný a reciproký. 3 hodiny v zimním semestru. Prof. Ed. *Weyr.*

11. *Geodesie nižší.* (Vykonné měřictví.) I. Zimní semestr: Obecná theorie měření. Měření přímé i nepřímé. Míry. Theorie chyb pozorování. (Methoda nejmenších čtverců.) Stroje a nářadí. Signály. Přístroje ku přímému měření délek. Části strojů úhloměrných. Stroje úhloměrné a délkoměrné. Návod k rýsování situačnímu.

II. Letní semestr: Vytyčení a přímé měření přímky. Měření úhlů. Nepřímé vytyčení a měření přímky. Vytyčení křivek. Vyměřování theodolitem, boussolním strojem a stolem měřickým. Polní a lesní měřictví. Mappování. Výpočet plošského obsahu. Měření úhlů výšek. Vliv refrakce světla. Trigometrické měření výšek a nivellování. Barometrické měření výšek. Přehled tachymetrie. Návod ku rýsování terrainnímu. (Praktická cvičení v příhodných dobách as dvakráte v témdni ve dvoře ústavu nebo v okolí Pražském. Hlavní cvičení v mappování jest vyměřeno na 10—12 dnův a vykoná se v druhé polovici letního semestru na území příhodném mimo Prahu a okolí.) Přednáška 6 hodin, rýsování situační a terrainné 6 hodin. Prof. Frant. *Müller.*

12. *Vyšší geodesie.* I. Zimní semestr: Přehled úlohy vyšší geodesie. Stroje geodesie vyšší. Heliotropy, theodolity a kruhy multiplikační, sextanty a kruhy

hranolové, horizonty, stroje aequatorialní a passážní. Měření úhlův azimutalních. Měření úhlů vertikálních. Refrakce terrestrická.

II. Letní semestr: Stroje k měření základen. Triangulace a výpočet sítě trigonometrické. Výpočet souřadnic sítě trigonometrické (souřadnice pravoúhlé, polární a zeměpisné). Ustanovení námořních výšek. Měření stupňové. Theorie křivky geodetické a trigonometrie sferoidická. Kartografie. 3 hodiny. Praktická cvičení v příhodných dobách. Prof. Frant. Müller.

*13. *Sférická astronomie.* V zimním semestru: Soustavy souřadnic sférických a jich transformace. Čas hvězdný, pravý (sluneční) a prostřední (občanský). Úkazy následkem denního otáčení země kol své osy. Změny souřadnic sférických následkem praecesse a nutace. Opravy pozorování astronomických za příčinou parallaxe, refrakce astronomické a aberrace. Určení směru poledníka času a výšky polární. Určení rozdílu zeměpisných délek. Určení podoby a velikosti zeměkoule a horizontální parallaxe těles nebeských. 1 hodina týdně. Prof. Fr. Müller.

*14. *Praktická astronomie s cvičením v observatoři.* Zimní semestr: Nauka o strojích a jich korrekce, jakož i korrekce pozorování pro refrakci, praecissi a nutaci. Redukce geocentrické. Theorie parallaxy a zatmění. Měření času. Letní semestr: Stanovení šířky geocentrické a zeměpisné podle rozličných method, konečně stanovení délky místa pozorovacího. (Přednášky řídí se hlavně podle díla „Astronomie pratique" par Savitch. Cvičení na strojích a hvězdárně příležitostně s demonstrací.) 2 hodiny. Prof. K. V. *Zenger.*

15. *Statika a dynamika.* Geometrie pohybu. Rovnováha sil působících na tuhá tělesa volná i opřená. Polygon provazcový, grafické sestrojení. Těžiště. Princip virtuálné práce. Stabilita. Tření. — Pohyb bodu hmotného, relativný pohyb. Pohyb tělesa neproměnného, princip d'Alembertův. Momenty setrvačnosti. Zákony rázu. 5 hodin v zimním semestru. Prof. Aug. *Salaba.*

16. *Hydraulika.* Rovnováha tekutin. Tlak na stěny. Tekutiny těžké. Ponořená tělesa. Stabilita plování, oscillace. Zákon Laplace-Poissonův. — Pohyb tekutin. Permanentní pohyb kapalin. Rozmanité případy výtoku z nádob. Hydraulické odpory. Pohyb ve vodotokách a troubách. Tlak a odpor proudu vodního. Pohyb a výtok plynů. Pohyb v potrubích. 5 hodin v semestru letním. Prof. August *Salaba.*

17. *Nauka o pružnosti a pevnosti.* Úvod. Prostá pružnost a pevnost v tahu a tlaku, v ohybu, ve smyku a v kroucení. Kombinace prostého tahu nebo tlaku s ohybem. Pevnost vzpěrná. Pevnost stěn nádobových. 4 hodiny v semestru letním. Prof. Josef *Šolín.*

*18. *Analytická mechanika.* Pohyb jednotlivého bodu, pohyb soustavy bodů. 2 hodiny. Prof. Dr. Gabr. *Blažek.*

19. *Encyklopaedie mechaniky a nauky o strojích.* Úvod. Statika. (Skládání a rozkládání sil, podmínky rovnováhy. O těžišti. Odpor třením a nehybností provazů). Dynamika. (Měření sil. Zákony pohybů. Momenty setrvačnosti.) Nauka o pružnosti a pevnosti. Hydrostatika. (Hydrostatický tlak. Popud; rovnováhy v plování.) Hydrodynamika. (Zákony výtoků. Pohyb rourami v stokách a řečištích. Ráz kapalin.) Úvod k nauce o strojích. Stroje vložené. (Řemenové kotouče. Theorie ozubení. Ozubená kola. Kliky. Výstředník. Přímé vedení.) Stroje zdvihací. (Tak zvané stroje jednoduché. Zdvihadla. Jeřáby.) Vodní kola v užším smyslu. Turbiny, pumpy centrifugalní. Parní stroje, kotle, jich obsluha. Přednáška 4 hodiny, rýsování 2 hodiny. Docent Josef *Saska.*

B. Přírodovědecké.

20. *Zoologie.* 1. Soustavný přehled živočišstva. 2. Zvláštní zřetel na látky živočišné v ohledu praktickém důležité. 3. Nejdůležitější statě poznání organisace, zvlášť vyšších zvířat a člověka. 4. Hlavní rysy nauky o vývoji živočišstva. 5. Brán všude zřetel na tvorstvo dob geologických. 3 hodiny. Prof. Dr. F. *Vejdovský.*

21. *Botanika.* Zimní semestr: Nejdůležitější statě z anatomie a fysiologie, pak kryptogamy se zřetelem k technicky, chemicky, hospodářsky atd. zajímavým.

Letní semestr: Fanerogamy, přehled a výklad rostlinných řádův a rostliny technicky, oekonomicky a jinak v životě důležité. 3 hodiny. Prof. Dr. Ladislav *Čelakovský.*

22. *Mineralogie.* Vysvětlení pojmů. Poměr mineralogie ke geologii a jiným vědám. Nauka o soustavách krystallografických. Optické, lučební a mechanické vlastnosti krystallů atd. Soustavy mineralogické. Popis nerostů, se zvláštním zřetelem k jejich praktickému upotřebení a k podílu, jejž jednotlivé nerosty berou ve slohu hor a hornin (styk s geologií). Přednáška 5 hodin, repetitorium 2 hodiny v semestru zimním. Prof. Dr. O. *Feistmantel.*

23. *Fysikální geografie jakožto úvod do geologie.* Všeobecné pojmy o geologii. Rozvrh. Historický vývoj. Literatura. Náhledy o podobě naší země. Pojmy o původu země a sluneční soustavy. Hutnosť země. O teplotě vnitra země. O vzduchu vztahem k povrchu zemskému. Oceany. Poměr vody a pevnin. Uspořádání kontinentů. Výška kontinentů (absolutní a relativní). Tvárnosť povrchu kontinentů. Pobřežní hranice. O dně mořském. Ostrovy atd. V zimním semestru 1 hodina týdně. Prof. Dr. O. Feistmantel.

24. *Geologie a palaeontologie* první a druhý běh. Pojednání o jednotlivých oddílech geologie. Petrografie či nauka o horninách kůru zemskou skládajících. (Lučební složení kůry zemské. Nerosty, z nichž horniny tvořeny jsou. Soustavné rozdělení hornin. Zevnější sloh hornin. Fysikální vlastnosti. Popis.) Geologie dynamická. (Účinky vzdušní, vodní, sopečné a organické.) Geologie architektonická. Geologie historická. (Nauka o útvarech země, se zvláštním vzhledem k užitečným horninám a nerostům, jakož i vyznačení palaeontologických poměrů jednotlivých útvarů.) Přednáška 6 hodin, repetitorium 1 hodina v semestru letním. Prof. Dr. O. Feistmantel.

25. *Fysika obecná i technická.* Zimní semestr: Mechanika, statika a dynamika pevných těles. Hydromechanika a dynamika. Aeromechanika a dynamika. Nauka o vlnitém pohybu všeobecném. Akustika. Telephonie. Letní semestr: Nauka o světle a teple. Optická analyse. Optická telegrafie. Topení a ventilace. O elektřině a magnetismu jakož i elektromagnetismu. Telegrafie, osvětlování elektrické. (Podle vlastní knihy, částečně podle zápisků). Přednáška 7 hodin, repetitorium dvakrát za týden podle úmluvy. Prof. K. V. *Zenger.*

26. *Elektrotechnika.* Úvod. Náuku o měření elektrickém. Stroje elektrické: *a)* část popisná, *b)* část pokusná a theoretická. Osvětlování elektrické. O accumulatorech. Přenášení energie elektrické. Vybrané části z telefonie. — Cvičení: Graduování měřících přístrojů elektrických. Měření odporů sil elektromotorických a isolace. Měření i zkoušky proudu methodou přímou a nepřímou. Vyšetření působnosti a účinnosti plynového motoru při různém zatížení. Vyšetření působnosti a účinnosti strojů dynamoelektrických ve spojení derivačním a compoundním. Měření na lampách obloukových a zářových. Měření na accumulatorech. Přednáška 3 hodiny, cvičení ve skupinách dle potřeby. Docent Dr. Karel *Domalíp.*

*27. *Mechanická theorie tepla.* Úvod. Odvození základních rovnic. Oběh Carnotův. Průběhy vratné i nevratné. Plyny permanentní. Stroje kalorické. Výtoky tekutin vůbec, plynů zvlášť. Nasycené páry a smíšeniny par a kapalin (hlavně vody). 3 hodiny v semestru zimním. Docent Josef *Saska.*

28. *Obecná chemie anorganická.* Zimní semestr: Úvod obecný. První část chemie prvkův a jich sloučenin. Letní semestr: Druhá část chemie prvkův a jich sloučenin. Přednáška 4 hod., repetitorium 1—2 hod. Prof. K. *Preis.*

29. *Cvičení v připravování chemických experimentů ku přednáškám (pro kandidáty učitelství).* Dle sjednání. Prof. K. Preis

30. *Obecná chemie organická.* Historický úvod. Parafiny, olefiny, radikaly troj- a čtyrmocné a jich nejbližší odvozeniny. Sloučeniny karbonylové. Cukry Řada močová. Zásady pyrolové, pyridinové Benzol a jeho homology, příslušné aldehydy, kyseliny. Fenylalkyleny. Řada skořicová. Indigo. Fenylované parafiny, trifenylmethan a jeho derivaty. Řada difenylová, fenanthren. Polyfenylalkyleny, anthracen.

Naftalin s homology. Chinolinové zásady. Glykosidy, alkaloidy, bílkoviny. 4 hodiny. Docent Dr Bohuslav *Raýman.*

31. *Výklady o analysi potravin a organických produktů chemické techniky.* 1 hodina. Docent Dr. Bohuslav *Raýman.*

32. *Cvičení v chemii organické.* Analysa elementární, methody ku stanovení dusíka. Technické methody ku stanovení petroleje a produktů z dehtu. Stanovení potravin i látek v domácnosti užívaných. O zařízení laboratoří potraviny zkoumajících, návrhy Berlínského úřadu zdravotního, se zřetelem zákonům o potravinách. 6 hodin. Docent Dr. Bohuslav Raýman.

33. *Analytická chemie kvalitativná a odměrná chemie kvantitativná.* Zimní semestr: Reakce látek za mokra; soustavné dělení. Zkoušky za sucha. Letní semestr: Zkoumání minerálů. Spektrální analysa. Technicky důležité methody odměrné: alkalimetrie, acidimetrie, chlorimetrie, titrace chameleonem, určování chloridův a stříbra, stanovení kyseliny fosforečné. Přednášky, repetitoria a cvičení 24 hodiny. Prof. Karel *Preis.*

33a. *Cvičení v staechiometrických počtech.* 1 hodina. Professor Karel Preis.

34. *Analytická chemie kvantitativná.* Zimní a letní semestr: Vážková analysa sloučenin minerálných. Technický rozbor plynů. Přednášky, repetitoria a cvičení 34 hodiny. Prof. Karel Preis.

34a. *Cvičení v laboratoři chemie analytické.* Specielní technické rozbory, technický rozbor plynů; cvičení v rozborech potravin. 4 hodiny. Prof. Karel Preis.

35. *Encyklopaedie chemie anorganické i organické.* Úvod. O theoretických základech chemie novověké. Přehled prvků a charakteristika hlavních sloučenin neústrojných. Vzduch a jeho součástky. Větrání přirozené a umělé. Síra, antimon, vizmut, uhlík (démant, tuha, uhel strojený). Kovy technicky významné a památné slitiny kovové. Voda (příznaky vody způsobilé k pití, k potřebě domácí, k napájení kotlů parních, k účelům průmyslovým atd. Material trub vodovodných a vodojmů. Mechanické a chemické čištění vody.) Vápno obecné a hydraulické, cementy, výroba jejich. Sádra. Vodní sklo. Asfalt. O výrobcích skelných a hliněných, pokud se jich užívá k účelům stavebním. Úvod do chemie organické. Přehled sloučenin ústrojných a charakteristika jejich povšechná. Kvašení, hnití, tlení, práchnivění. Desinfekce. Konservování látek ústrojných vůbec, zvláště pak konservování dřeva. Hoření. Paliva. Svítiva. Tuky a mazadla. Pakosty a tmely. Kaučuk a perčovina. Látky třaskavé. Literatura odborná. 3 hodiny. Prof. Antonín *Bělohoubek.*

*36. *Pedologie čili půdoznalství se zvláštním zřetelem ku zemědělské technice.* Úvod. Geognostické i petrografické základy. Tvoření půdy: 1. zvětráním, 2. snáškami suchými, 3. naplavením. Krátký přehled geognostických poměrů diluvia a alluvia a hornin z nich pocházejících. — Topické poměry půdy a zvrstvení její. — Fysikální a fysikálně chemické vlastnosti půdy. Rozbor mechanický. — Chemické vlastnosti půdy. O konstituentách půdy. Úkol rozboru chemického. Theorie odvodňování a podvodňování. Theorie ostatních způsobů meliorace. — Rozhledy všeobecné. Souvislost a upotřebení pedologie pro praktické hospodářství, lesnictví a zemědělskou techniku. Nauka a o bonitaci. půdy. Třídění půdy a rozličné systémy téhož. Systémy přírodovědecké. Systémy hospodářské. Návod ku přírodovědeckému bonitování půdy. Pedologické mapování půdy. 3 hodiny v zimním semestru, 1 hodina v letním semestru. Docent Dr. Alfred *Slavík.*

C. Technologické.

37. *Mechanická technologie, první běh.* Zimní semestr. Spracování kovů a dřeva: I. Úvod. Mechanické vlastnosti kovů a slitin na základě jejich chemického složení. Vlastnosti dřeva. II. Náčiní ku měření a označení. Nářadí k uchopení a držení. III. *a*) Látky foremní a jejich úprava. Nástroje formovací. Formování a druhy forem. Formování jednoduchých slitků. Tavení a přístroje tavecí. Lití a přístroje licí. Postup prací při slévání jednoduchých kovů a slitin. *b*) Základní vlastnosti kovů duktilných. Ohřev a výhřev a příslušné přístroje. Kování ruční a strojní. Lisování. Válení. Tažení drátu. Ohýbání. Nýtování. Důležitější

výrobky. *c*) Svařování, pájení, tmelení a klížení. *d*) Ruční nástroje obráběcí. Nůžky a průstřižné stroje.

Letní semestr: Spracování vláknin: I. Druhy přediva. Jejich úprava. Předení. Úprava příze. Postup při spřádání jednotlivých přediv. II. Skladba tkanin. Osnova a útek. Tkaní ruční a strojní. Úprava tkanin. III. Suroviny papírné. Jejich úprava na kaši papírnou. Hotovení papíru ručně a strojem. Úprava papíru. Přednáška 4 hodiny. Prof. Ant. *Vávra*.

38. *Mechanická technologie, druhý běh.* Zimní semestr: Různé spůsoby slévání složitějších slitků. Řemenové, lanové, řetězové a šňůrové kotouče. Setrvačníky. Ozubená kola. Turbíny. Válce parní, lisové a vysoučecí. Rámy. Různé spůsoby kování výrobků složitějších. Nýtování strojní.

Letní semestr: Obrábení strojní strojem obrážecím, hoblovacím, vrtacím, stružním, rýhovacím a soustružním. Píly. Přednáška 3 hodiny. Prof. Ant. Vávra.

39. *Vybrané kapitoly ze spracování dřeva.* Stroje obráběcí. 2 hodiny v semestru zimním. Prof. Ant. Vávra.

40. *Technická chemie.* Zimní semestr: Cukrovarství. Letní semestr: Tovární výroba lučebnin. Přednáška 5 hodin. Prof. Frant. *Štolba.*

Běličství, barvířství a tiskařství. 3 hodiny v semestru zimním. Lučba rolnická v semestru letním 3 hodiny. Prof. Ant. *Bělohoubek.*

41. *Cvičení v laboratoři technické chemie.* Příprava nejrozmanitějších praeparátů anorganických i organických cestami různými. Čistění praeparátů znečistěných. Přednáška 1 hodina. Chemické rozbory a zkoušky. 16 hodin. Professor Frant. *Štolba.*

42. *Chemická metallurgie.* Úvod. Příprava, vlastnosti a upotřebení technicky důležitých kovů. Důležitější slitiny. Statistika metallurgie. 2 hodiny v semestru zimním. Prof. Frant. Štolba.

43a. *Zbožíznalství a technická mikroskopie.* 1. Zbožíznalství. 2 hodiny v obou semestrech. *a*) O látkách rostlinných. Škrob (jeho druhy), plodiny a výrobky škrobovité. — Klovatiny samorodné a uměle vyráběné. — Pryskyřice. — Kaučuk, perčovina a balata. — Přediva, pletiva a papír. — Dřeva domácí a cizokrajná. — Kory technicky důležité. — Kořeny, jako burák a jiné. — Odenky, jako mořena a kurkuma. — Listy, jako škumpina a jiné. — Květy, jako světlice barvířská, šafrán a jiné. — Plody a semena. — Třísloviny, pokud nebylo o nich pojednáno v statích svrchu vytknutých. — Kvasnice. *b*) O látkách živočišných. Tkanivo pokožkové, jako pokožka v užším smyslu slova, želvovina, rohovina, srsť zvířecí a j. v. — Tkanivo chrupavčité. — Tkanivo kostní a zubní, jako kosti (spodium), kly a j. — Tkanivo obecné a pružné, jako kůže zvířecí, usně různého spůsobu a j. — Tkanivo svalové, jako maso a j. — Hedvábí. *c*) Literatura odborná.

II. Návod ku mikroskopickému zkoušení hmot neústrojných a ústrojných. 1 hodina v semestru letním.

III. Technická mikroskopie. 1 hodina v semestru zimním. *a*) Výklady. O drobnohledu, jeho dějinách, theorii, ústrojí, zkoušení, užívání a opatrování. — O praeparaci; přístroje a pomůcky k praeparaci; spůsoby praeparace; konservování praeparátů. — O mikrochemii; zkoumadla obecná, mikrochemická i injekční, pak barviva; reakce mikrochemické; návod k mikrochemickému zkoumání různých objektů. *b*) Literatura odborná. Prof. Ant. *Bělohoubek.*

43b. *Cvičení mikroskopické.* 12 hodin (v skupeních). Prof. Ant. *Bělohoubek.*

*44. *Praktické lihovarnictví.* Úvod. Hlavní spůsoby výroby líhu, význam jednotlivých operací a celkový postup práce. Suroviny lihovarnické, škrobnaté, cukernaté a vzácnější. Sladování se zvláštním zřením k potřebám lihovarnickým. Zapařování: průběh zapařování i stroje k tomu potřebné. Chlazení: konstrukce nejužívanějších chladičů. Kvašení: výroba holovice, zakvašování, průběh kvašení. Destillace: apparáty starších i novějších konstrukcí i spůsob upotření. Empirická a analytická kontrola práce. 1 hodina. Docent K. *Kruis.*

*45. *Nauka o strojním zařízení mlýnů obilních.* Zevrubný popis výroby mlýnské. Konstrukce strojů ve mlynářství užívaných, zvláště strojů rozemílacích a stolic válcových. Spůsob mletí pšeničného na krupice. Výpočet a strojnické návrhy pro mlýny obilní. 3 hodiny v semestru zimním. Docent Emanuel *Hertík.*

D. Stavitelské a inženýrské.

46. *Obecná nauka o strojích.* Úvod k nauce o strojích. Stroje vložené. (Řemenové kotouče. Theorie ozubení a ozubená kola. Kliky. Výstředník. Některé jiné mechanismy. Přímá vedení.) Stroje zdvihací. (Tak zvané stroje jednoduché. Zdvihadla jeřáby.) Vodní kola v užším smyslu. Turbiny. Pumpy centrifugální. Ventilátory. Parní stroje a kotle. Přednáška 3 hodiny, rýsování 2 hodiny. Docent Josef *Saska.*

47. *Theoretická nauka o strojích.* Roztřídění strojů. Kinematika. Stroje k měření sil. Motory. Motory hnané silami svalovými. Motory hnané silami elementárnými. Stroje hydraulické. Vodní kola. Turbiny. Vodní motory tlakové. Centrifugální pumpy. Obecné stroje plynové. Dmychadla, kompressory, ventilátory. Theorie parních strojů. Měření výkonu a spotřeby páry. Stroje kalorické a plynové. 5 hodin. Prof. August *Saluba.*

48. *Stavba strojů, první běh.* Úvod. Části strojů: Části spojovací, části ku přenášení pohybu točivého, části ku přeměňování pohybu posuvného. — Roury a přístroje uzavírací. — Kladkostroje a zdvihadla. Přednáška 5 hodin. Rýsování 12 hodin. Prof. Ant. *Pravda.*

49. *Stavba strojů, druhý běh.* Motory a stroje ku zdvihání a dopravování břemen. Vodní motory. Parní stroje ku hnaní transmisse. Parní kotly. — Jeřáby, stroje výtažné. — Pumpy pístové a centrifugálné, hydraulické lisy, stroje vodotažné. — Dmychadla, kompressory, ventilatory. Přednáška 5 hodin. Rýsování 12 hodin. Prof. Ant. Pravda.

50. *Stavebná mechanika, první běh (s grafickou statikou).* Počátkové arithmografie. Grafické skládání a rozkládání sil. Momenty statické a vyšší. Těžiště. — Zevnitřní síly trámů prostých za stálého obtížení. — Stanovení vnitřních sil v konstrukcích, jež jsou složeny z prutů přímých (věšadlech, vzpěradlech, krovech, konstrukcích příhradových vůbec). — Deformace konstrukcí příhradových. — Theorie momentů setrvačnosti obrazců průřezových. — Strojení ohybu trámů přímých. Přednáška 2 hodiny, cvičení konstruktivné 2 hodiny. Prof. Josef *Šolín.*

51. *Stavebná mechanika, druhý běh.* Některé dodavky k obecné theorii pružnosti. Pevnosť v opětovaném tahu a tlaku. (Zkoušky Wöhlerovy. — Podrobná theorie sil vnitřních v plném trámě přímém. Užívání toho při trámech plechových o plné stěně střední. — Zevnitřní síly trámů prostých za hyblivého obtížení. Obtížení permanentní ve spojení s nahodilým. Obtížení indirektné. — Theorie trámů spojitých hledíc k obtížení stálému i hyblivému. Účinek nerovné výšky podpor. Upevněné konce. — Theorie konstrukcí obloukových. — Vyšetřování konstrukcí příhradových staticky neurčitých. Theorie tlaku hmot sypkých. — Theorie zdí opěrných. — Theorie klenutí. Přednášky 3 hodiny, repetitorium 1 hodina. Prof. Jos. Šolín.

52. *Stavitelství pozemní, první běh.* Všeobecné o stavitelských konstrukcích, stavitelských formách, stavebních plánech. — Stavitelské konstrukce z kamene, dřeva a železa. — Jich stálosť. — Stavba komunikace, osvětlení, topení, ventilace, akustika, pohodlí a čistota budov. — Soustavy ku vypravení výkalů z budov a měst. — Regulování ulic, náměstí a dvorů. — Dlažby. — Velikosť a rozdělení místností pro budovy veřejné a soukromé. — Zkáza staveb, odstranění této. — Znalosť použití a vyrábění stavebních látek. Přednáška 6 hodin, rýsování 10 hodin. Prof. Jiří *Pacold.*

53. *Stavitelství pozemní, druhý běh.* Základy pro návrhy a provedení železničných staveb pozemních. — Budovy pro dopravu osob a zboží, pro výpravu vlaků, pro dohled na drahách a pro vydržování drah; dílny pro potřeby železniční.

— Architektura pozemních staveb železničních. Všeobecné o stavitelském hospodářství, stavebních programmech, stavebním právu, stavebních plánech, o rozpočtu práce a výloh, o devisi staveb, o stavebních instrukcích, o zadání stavebních prací, o pracích stavitelských v kancelářích, o vedení staveb a o jich kollaudaci. — O návrzích budov veřejných i privátních, škol, museí, humanitních ústavů, hostinců a staveb hospodářských. Železniční stavby pozemní (v semestru zimním). Návrhy staveb vůbec (v semestru letním). Přednáška 3 hodiny, rýsování 8 hodin. Prof. Jiří Pacold.

54. *Encyklopaedie pozemního stavitelství.* Technika stavebných řemesel. — Stavitelské konstrukce z kamene, dřeva a železa. Vypočtení a dělení prostor v obydlích a závodech průmyslových. — Jich stavba. — Znalosť a použití stavebních látek. — Stavební hospodářství. Přednáška 4 hodiny, cvičení konstruktivné 6 hodin. Prof. Jiří Pacold.

55. *Architektura, první běh.* Slohové studie z doby řecké a římské, v letním semestru současně cvičení v menších návrzích. Přednášek a rýsování 13 hodin. Vládní rada prof. Jos. *Schulz.*

56. *Architektura, druhý běh.* Studie renaissanční a provádění věcších návrhů. Přednášek a rýsování 24 hodin. Vládní rada prof. Jos. Schulz.

57. *Historie architektury.* První běh v zimním semestru: Antika. Druhý běh v letním semestru: Doba starokřesťanská a středověká.[1]) 2 hodiny. Vládní rada prof. Jos. Schulz.

38. *Stavitelství vodní, první běh.* Nářadí a stroje stavebné, zakládání v jímkách i bez jímek, zakládání pneumatické, zakládání na studních, vrtání do hloubky, stavby ku nadržování a čistění vody, vodovody, zapažení břehu dřevem a železem, zdi opěrné a nábřežní. Přednáška 5 hodin, konstruktivné cvičení 10 hodin, v semestru zimním. Prof. Kristian *Petrlík.*

59. *Stavitelství vodní, druhý běh.* Mapy řek, měření rychlosti vody, hráze ze země a zděné, jezy, plavidla komorová, doprava lodí na železnicích v suchu a ve vodě, hydraulická zdvihadla lodní, průplavy, upravování řek a stavby při tom užívané. Přednáška 5 hodin, konstruktivné cvičení 8 hodin, v semestru letním. Prof. Krist. Petrlík.

60. *Stavba zemní a stavba silnic.* Zemní stavba: Zřízení náspů a zářezů pro silnice a železnice; rozpočty na tyto práce. — Stavba silnic: Spodní stavba. — Konstrukce jízdní dráhy a chodníků. — Ostatní konstrukce. — Doprava: poměry postupu a směru silnic a trasování jich. Přednáška 3 hodiny, konstruktivné cvičení 6 hodin, v semestru letním. Vládní rada prof. V. *Bukowský.*

61. *Stavba mostů a železnic.* V zimním semestru: Mosty dřevěné a kamenné pro chůzi, silnice, železnice a vodovody. — Železnice: Spodní a vrchní stavba. V letním semestru: Mosty: železné pro chůzi, silnice, železnice a vodovody. — Železnice: Vozba; poměry postupu a směru. — Rozličné stavby na trati a zřízení nádraží. Přednáška 5 hodin, konstruktivné cvičení 15 hodin. Vládní rada prof. V. Bukowský.

62. *Stavba tunnelů.* Utvořiti a vystrojiti podzemní prostor, stavebné soustavy tunnelů, osvětlování, větrání, zdění, odvádění vody, vyvážení rozpojených zemin, o úkolu, rozpočty. Přednáška 2 hodiny v semestru zimním, konstruktivné cvičení 2 hodiny v semestru letním. Prof. Krist. *Petrlík.*

63. *Encyklopaedie stavitelství inženýrského.* Zimní semestr: Železnice, nářadí stavební, zakládání s jímkami i bez jímek, zakládání pneumatické, na studních, vrtání do hloubky, jezy. — Letní semestr: Práce zemní, vrtání ruční i strojové, zřizování výkopů i náspů železničních a silničních, zřizování hrází, nádržek na vodu, stavba silnic. Přednáška 3 hodiny. Prof. Krist. Petrlík.

64. *Stereotomie.* Úvod. Stereotomie zdí, zvláště křídel. Klenutí válcová, normálná i šikmá. (Zřízení orthogonálné, zřízení šroubové, o sparách Nicholsonových a Buckových.) Složená klenutí válcová (křížová, klášterní; lunety), kle-

[1]) Roku studijn. 1890—91 a vůbec každého druhého leta místo toho: Renaissance.

nutí točná (sférické a sferoidické a jiné). Klenutí ellipsoidické. Schody. Přednášky 2 hodiny v semestru zimním, 1 hodina v semestru letním, rýsování a modellování 3 hodiny v obou semestrech. Prof. Jos. *Šolín.*

*65. *Nauka o mostech příhradových.* Základní pojmy a vlastnosti příhradových konstrukcí vůbec. Obtížení mostů vůbec a příhradových zvlášť. Statické vyšetřování a stanovení průřezových rozměrů nosníků. A. s pasy rovnoběžnými a to soustav jednoduchých, složených, násobných, pak nosníků s umělým napjetím. B. s pasy lomenými, a to soustav parabolických, poloparabolických, elliptických, soustavy Schwedlerovy a Pauliho. C. obloukových. Příklady, zvláště propočítávání mostů skutečně provedených. 3 hodiny. Docent Albert *Velflík.*

66. *Zemědělská technika.* Všeobecná část o půdě a vodě. O pohybu vody v tocích a stavbami zdýmacími. Stavby ku zdýmání, jímání a vedení vody. Přípravné práce. Úprava menších toků. Vysoušení. Zavlažování. Petersenův systém. Zúrodnění rašelin. Naplavování. Utišení bystřin. 3 hodiny. Docent Karel *Vosyka.*

*67. *Vodovody.* Přípravné práce. Sbírání pramenů. Studny. Přirozená a umělá filtrace. Nádržky sběrné a rozváděcí. Spotřeba vody. Potrubí. Rozvádění vody. Zařízení čerpacích stanic. 3 hodiny v zimním semestru. Docent Karel Vosyka.

*68. *O udržování katastru v evidenci* (patrnosti). Výklad instrukcí katastrálních z roků 1863 a 1888. V semestru letním 1 hodina. Prof. František *Müller.*

69. *Kreslení od ruky, první běh.* Kreslení figurální dle vzorků sádrových v zimním semestru. Dle předložek tužkou, křídou, pérem a vodovými barvami v letním semestru. 8 hodin. Učitel A. *Liebscher.*

70. *Kreslení od ruky, druhý běh.* Kreslení krajin a ornamentů tužkou, pérem, křídou v zimním a aquarellem v letním semestru. 8 hodin. Prof. J. *Koula.*

71. *Kreslení architektonické, první běh.* Disposice chrámů řeckých a architektonické tvary jejich (sloh dorický, jonský, asijský, attický a korintický), jakož i aesthetické posouzení tvarů těchto. Přednáška 2 hodiny v zimním semestru; cvičení 2 hodiny v semestru zimním, 4 hodiny v semestru letním. Prof. Jan Koula.

72. *Kreslení architektonické, druhý běh.* Architektonické tvary řecké jonského, attického a korintického řádu; půdorysy chrámů řeckých. 6 hodin. Prof. Jan Koula.

73. *Kreslení ornamentálné, první běh.* Ornamentálné tvary doby řecké a římské; ornamenty mono- a polychromné, rovinné a vypuklé rozličnými prostředky, taktéž menší komposice v těchto slozích. Druhý běh: Ornamentálné tvary renaissance (italské a francouzské) jakož i komposice předmětů menších v tomto směru. 6 hodin. Prof. Jan Koula.

74. *Modellování v hlíně,* 6 hodin. Učitel T. *Seidan.*

E. Hospodářské.

75. *Encyklopaedie polního hospodářství se zvláštními ohledy na techniku zemědělskou.* Zimní semestr: Zeměznalství, hnojařství a strojevěda, pak lukařství a část podrobného rostlinářství. — Letní semestr: Rostlinářství podrobné, chov zvířat hospodářských; pěstování ovoce a révy vinné. 5 hodin. Prof. Dr. J. B. *Lambl.*

76. *Správověda hospodářská.* Zimní semestr: Poměrověda hospodářská s praktickými příklady. — Letní semestr: Závodověda s upotřebením na daný statek; taxace a účetnictví hospodářské. 2 hodiny. Prof. Dr. J. B. Lambl.

F. Právnické, státovědecké a obecně vzdělavací.

77. *Zákony stavebné a železničné.* I. Výklad zákona stavebního pro království české ze dne 11. května 1864 hledíc k stavebním zákonům jiných zemí korunních. II. Výklad zákonův a nařízení, které týkají se povolování o stavění železnic. V zimním semestru 2 hodiny. Prof. Dr. J. *Kaisl.*

78. *Účetnictví.* Podstata, důležitost a účel účetnictví vůbec. Theoretické základy účetnictví podvojného. Historický vývoj účetnictví a jeho nynější spůsoby. Zřízení knih obchodních se stálým zřetelem k ustanovením zákonným. Praktické provedení rozličných případů obchodních v knihách obchodních. Výklad hrubé a čisté rozvahy, kontokorrentů a závěry knih obchodních. 3 hodiny v semestru letním. Docent Karel Petr *Kheil.*

79. *Politické hospodářství.* Na základě knihy: J. Kaizl. Národní hospodářství, v Praze 1883. — I. Základní pojmové. Národní hospodářství a skutečnosti, kterými se spravuje. II. 1. Výroba statků; základní pojmové. 2. Směna statků. 3. Úvěr. 4. Rozdělení statků. 5. Spotřeba statků. V zimním semestru 3 hodiny, v letním semestru 2 hodiny. Prof. Dr. J. *Kaisl.*

80. *Statistika průmyslu.* Pojem a význam statistiky. Statistika výroby prvotné po celém světě. Průmysl textilný; průmysl kovový; průmysl cukrovarnický, lihovarnický, pivovarnický. Statistika drahých kovů, peněz a úvěrných papírů peněžných. Statistika prostředků dopravních. 3 hodiny v letním semestru. Prof. Dr. J. Kaizl.

81. *Právo směnečné a obchodní.* I. Základní pojmové práva soukromého vůbec a obligačního zvláště. II. Rakouské právo směnečné: původ a význam směnek, spůsobilost směnečná, druhy směnek, jich převod, duplikáty a přepisy, přímé a postižné právo směnečné, poctění, podpůrné adresy, rukojemství, promlčení a umoření směnek, kolky a poplatky směnečné. III. Rakouské právo obchodní, obchodnictvo, společnosti obchodní a společenstva výrobní a hospodářská, jednání obchodní vůbec a zvláště. IV. O soudech obchodních a o konkursu. V. Hlavní zásady práva živnostenského. 3 hodiny v zimním semestru. Docent Dr. Kamil *Henner.*

G. Jazyky, cvičení a umělství.

82. *Ruský jazyk. první běh.* 3 hodiny. Učitel J. *Kolář.*
83. *Ruský jazyk, druhý běh.* 3 hodiny. Učitel J. Kolář.
84. *Cvičení v konversaci francouzské.* 2 hodiny. Učitel Dr. Jan *Herzer.*
85. *Histoire de la literature française.* 1 hodina. Učitel Dr. Jan Herzer.
86. *Anglický jazyk, první běh.* 2 hodiny. Učitel J. V. *Sládek.*
87. *Anglický jazyk, druhý běh.* 2. hodiny. Učitel J. V. Sládek.
88. *Mluvnice jazyka maďarského spojená s praktickým cvičením.* 2 hodiny. Učitel F. *Brábek.*
89. *Čtení a výklad vybraných statí z nejnovější literatury německé.* 2 hodiny. Docent Dr. Arn. *Kraus.*
90. *Česká stenografie korrespondenční (nižší).* 2 hod. Učitel F. *Dolejška.*
91. *Česká stenografie komorní (vyšší).* 2 hod. Učitel F. Dolejška.
92. *Stenografie německá korrespondenční i komorní.* 2 hodiny. Učitel F. Dolejška.

Schválená díla:

Kovář Eman.: Česká mluvnice pro školy střední a ústavy učitelské. Nauka o slově. V Praze 1889. Nákladem I. L. Kobra. Cena 90 kr., váz. 1 zl. 10 kr. (20. června 1889, č. 12.282.)

Jeřábek Ant.: Základové měřictví pro nižší třídy gymnasií. V Praze 1889. Cena 60 kr., váz. 75 kr. (10. června 1889, č. 11.387.)

Dlouhý Frant.: Tělověda ku potřebě ústavů učitelských. 3. vyd. S 29 obrázky. V Praze 1889. Cena 60 kr., váz. 75 kr. (17. června 1889, č. 9962.)

Kalina Frant. Bohdan: Obrazy z dějin vychovatelství pro paedagogia. 2. vyd. V Praze 1889. Cena 80 kr., váz. 1 zl. [illegible]

Literatura.

Redakce došla tato díla:

Programmy za školní rok 1889 zaslaly tyto ústavy:

Gymnasium v Mladé Boleslavi. J. Frána: Waldštein a poměr jeho k císaři Ferdinandovi II. A. Hobl: Nekrolog.

Gymnasium v Německém Brodě. F. Zdařil: O veřejných úřadech a řízení soudním za doby republiky v Římě.

Gymnasium v Budějovicích. Jos. Zikmund: Styky Karlovců s papeži až do smrti Karla Velikého.

Reálka v Budějovicích. J. Braniš: Děkanský chrám Nanebevzetí Panny Marie v Trhových Svinech.

Německá reálka v Budějovicích. Dr. M. Rypl: Die politischen Verhältnisse zwischen Deutschland und Böhmen während der Regierung der Könige Přemysl Otakar I. und Wenzel I.

Gymnasium v Čáslavi. Frant. Ruth: D. Junia Juvenala satira desátá.

Gymnasium v Domažlicích. B. Štrér: Rytířské a erbovné rodiny v Domažlicích v 16. a 17. století.

Gymnasium v Jindřichově Hradci. Dr. J. A. Theurer: Moderní názory o elektřině.

Gymnasium v Králové Hradci. V. Steinmann: O některých slovesných tvarech homérských.

Reálka v Králové Hradci. A. Strnad: Mathematikové ve francouzské revoluci.

Gymnasium v Chrudími. F. Sobek: Vzpomínka na rok 1866. A. Zdrahal: O užitku rovnic identických ve škole. Rob. Beer: Za ředitelem M. Traplem. Vzpomínka na prof. Karla Neudörfla.

Gymnasium v Klatovech. J. Oštádal: Jakou řečí hovoří pěvci rukopisů Zelenohorského a Královédvorského?

Gymnasium v Kolíně. M. Opatrný: Příspěvek k dějinám jazyka českého.

Gymnasium v Litomyšli. F. Dvořák: Oda slavnostní ku dni 2. prosince 1888. J. Štěpánek: Archiv města Litomyšle.

Reálka v Pardubicích. Č. Ibl: Antické látky v novověkém dramatě vůbec a českém zvláště. Převedení národní pohádky o zlatovlásce do frančtiny.

Gymnasium v Pelhřimově. A. Šebesta: Čemu učí kniha Rožmberská o póhonech.

Gymnasium v Písku. F. Pakosta: Soudy přestupků zákona de maiestate za panování Tiberia.

Reálka v Plzni. J. Strnad: Sjezdy královských měst kraje Plzeňského v letech 1530—32, 1540—41.

Gymnasium akademické v Praze. J. Slavík: Renata Descartesa Úvahy o první filosofii, ve kterých jsoucnosť Boží a duše lidské od těla rozdílnosť se dokazuje. (Překlad.)

Gymnasium v Spálené ulici v Praze. V. Kebrle: Příjmení česká vznikla ze jmen křestních. F. Patočka: Vzpomínka na prof. Dr. A. Balcara.

Gymnasium v Žitné ulici v Praze. V. Hanačík: Achilleus.

Gymnasium na Malé Straně v Praze. A. Havlík: Vokalisace předložek v češtině doby střední a nové. E. Fait: Urvasí. (Ukázka překladu.)

Vyšší dívčí škola v Praze. K. Starý: Naše kuchyně.

Gymnasium v Příbrami. P. Lang: Jazykovědecký rozbor Euchologia Sinajského II. Tvarosloví.

Reálka v Rakovníce. O. J. Hübner: O periodických řadách Lagrange-ových (Fourier-ových).

Gymnasium v Roudnici. L. Scholz: Čtvero epinikií Pindarových. (Překlad.)

Gymnasium v Rychnově. Dr. F. Kouřil: Spartiaca.

Gymnasium v Třeboni. Dr. A. Decker: Dějiny Avarů.

Gymnasium v Uherském Hradišti. J. Klvaňa: Petrografický příspěvek ku poznání vyvřelých hornin na Moravě a ve Slezsku. Ig. Hrozek: J. Voss jakožto básník idyllický.

Gymnasium v Olomouci. Dr. E. Kadeřávek: O nesmrtelnosti duše lidské.

Střední školy v Přerově. J. Simonides: Mechanika. (Náčrtek dle instrukcí pro vyšší gymnasia.)

Reálka v Prostějově. F. Koželuha: Paměti o školách Prostějovských od počátku až po bitvu Bělohorskou.

Gymnasium v Opavě. J. Fürst: O obsahu těles omezených rotačními plochami stupně druhého. V. Prasek: Nápisy ve Slezsku.

Bibliotéka paedagogických klassikův českých i cizích. Redaktor a vydavatel Fr. **Bayer.** Cena sešitu 35 kr. Roč. III. Seš. 12. a 13.: J. J. Rousseauův Emil (pokrač.).

Časopis Musea království Českého. Redaktor Jos. Emler. Ročník LXII. Svazek 3. a 4: Václav starší Šárovec ze Šárova, odpovědník zemský, jeho soud a věznění v Sasku r. 1530—1535. (Ferd. Tadra.) Město a kraj Rakovnický za vojny třicetileté. Příspěvek k dějinám českým od Zikm. Wintra. Herbartova metafysika a Kant (Ig. Kadlec). Drkolenský rukopis „Pašije Pána našeho Jezu Krista“ XIV. století (Ad. Patera). Příspěvky k národopisu českému. Ze spisů Boženy Němcové sebral a spořádal Jaroslav Vlach. O grammatice české M. Vavřince Benedikta z Nudožer vyd. r. 1603 (Jan V. Novák). Diarium pana Smila Osovského z Doubravice a na Třebíči, čili popis cesty jeho do Polska, kterou vykonal r. 1587 s arciknížetem rakouským Maximilianem, voleným králem polským (Fr. Kameníček). Listy Antonína Marka k Josefovi Jungmannovi. Cestopisná literatura maďarská (Frant. Brábek). „Rabotčí chor“ jihoruský. Dle svých cestovních zápisek podává Ludvík Kuba. Zbytky českých písní národních ze XVI. do XVIII. věku (Čeněk Zíbrt). Novotvary slovesné (Vavř. Jos. Dušek). Dodatky a opravy k biografiím starších spisovatelů českých a k starší české bibliografii. Hlídka literární. Zpráva o Museu král. Českého. Zpráva o Matici České. — Ročník LXIII. Svazek 1. a 2: Přednešení jednatele ve valném shromáždění společnosti Musea král. Českého dne 10. února 1889. Rok 1789 (V. Gabler). O geologické důležitosti srovnávacího studia fytopalaeontologického (Otakar Feistmantel). Město a kraj Rakovnický za vojny třicetileté. Příspěvek k dějinám českým od Zikm. Wintra. Drkolenské zbytky staročeských her dramatických ze XIV. století (Ad. Patera). Rozhled po básnické produkci r. 1888 (Fr. Bílý). O skracování starodávných jmen osobních a místních (Fr. A. Slavík. S vývody spisovatele nelze vždy souhlasiti, tak na př. Vlast-ěj, Hod-ěj, Lib-en a p. nelze odvozovati z delších Vlastislav, Hodislav, Lubomír, jeť na př. Liben part. perf. pass.; rovněž Jankov nepovstalo z Janušov, jsouť to druhotvary, o nichž jsme se už na jiných místech zmínili. Ve Vraclav a p. není *c* místo *s* [str. 162, p. 10], nýbrž *c* povstalo z *ds*, *ts:* Sudislav, Sudslav, Suclav [spodobením Cuclav u Brandýsa n. O.], Vratislav, Vratslav, Vraclav a p. Podobně ni jmeno *Čech* nespočívá na složeném tvaru, nýbrž na jmeni Česta, jak jsme dovodili v aktech zdejší Učené společnosti.) Herbartova metafysika a Kant (Ig. Kadlec). O čem svědčí proužky rukopisu Králodvorského (Ignác B. Mašek). Listy Antonína Marka k Josefovi Jungmannovi. O potřebě oddělení antropologického při novém Museu českém (Lubomír Niederle). Dodatky a opravy k biografiím starších spisovatelů českých a k starší české bibliografii. Hlídka literární. Zpráva o Museu král. Českého.

Časopis českého studentstva. Redaktor a nakladatel Karel St. **Sokol.** V Praze. 8°. Předplatné ročně (10 seš. o 2 arších) 3 zl. Roč. I. sešit 2. a 3.:

Vzdělání pro vzdělání (El. Krásnohorská). Činnost studentstva na venkově, zvláště o prázdninách. Několik slov studujícím fakulty filosofické. Jan Barák (J. Kučera).

Časopis katolického duchovenstva. Redaktor Dr. Klement **Borový.** Nákladem Rohlíčka a Sieversa. V Praze. 8°. Cena ročně (10 seš.) 3 zl. 50 kr. Seš. 6. a 7.: Opravený kněz katolický (J. Svoboda). Učení sv. Pavla srovnáno s učením sv. Jakuba, Petra a Jana (J. Sedlák). Zda církev katolická učení své o Nejsvětější Trojici převzala v Platonismu anebo od pohanů vůbec (V. Šimanko). Vzdělání českého duchovenstva v XI. stol. (K. Konrád). Paměti klášterů dominikánských provincie České (A. Peretius· F. Tadra). Drobnosti.

České listy. Redaktor a nakladatel Dr. Frant. **Bačkovský.** V Praze. 8°. Předplatné ročně 4 zl. 50 kr. Ročník II. Sešit 6.—8.: Realisté a Slavjanskaja Izvěstija. Z českého života ve Vídni za let 1841—62 (F. Ševčík). Mluvnické rozpravy (F. Bačkovský). K dějinám stolice jazyka českého při Pražské universitě (F. Bačkovský). Různé zprávy.

Dra Emila Holuba „Druhá cesta po Jižní Africe“. Z Kapského Města do země Mašukulumbů. 1883—1887 s 200 původními vyobrazeními. Nákladem J. Otty. Cena sešitu 30 kr. Sešit 16. a 17. obsahuje kapitolu 12. Sešitem 18. dospěl k ukončení prvý díl cestopisu Holubova: „Druhá· cesta po Jižní Africe“. Díl tento je rozvržen na 13 kapitol; obsah kapitoly poslední „Třetí pobyt v Panda-ma-Tence“ jest tento: Poselství Luanikovo. Návrat do Panda-ma-Tenky. Nové onemocnění. Druhá výprava do ležení u pramenů Klamakleňanských. Harry Meintjes porušil smlouvu. Nařízení daná Tomu Meintjesovi na cestu. Prodej pontonu a prospěch, jaký loďka ta výpravě naší přinášela. Haluška těžce onemocněl. Ukrutnosti Matabelův a osočení Maranciana. Naše výpravní zásoby a předměty pro směnný obchod na cestě k severu. Nejběžnější měna u řeky Zambezi. Chlapci jako zboží směnného obchodu. Westbechův návrat z Baroce. Lyttia a jeho družina. Z deště pod okap. Návštěva obchodníků s kozami z území Vankova. Náhlá, těžká pohroma. Smrť Karla Bukače, Zásluhy Karla Bukače o naši africkou výpravu. Nařízení daná Haluškovi. Sbírky poslané do vlasti. Příčiny, proč jsme mezi Bečuany nemohli najati nosiče na cestu severně od řeky Zambezi. Zběhové mezi sluhy v poříčí zambezijském. Džimmy, matocký muž. Neblahé zprávy z provincie matocké. Odjezd Antonína Halušky, Harryho Meintjesa a černochů na jih. — Druhá cesta po Jižní Africe jest neméně zajímavou než prvé dílo slovutného cestovatele. Před zraky našimi rozvíjí se obraz barev nejpestřejších. Tu smutný, tu veselý, tu prostý, tam zrakům našim nepochopitelný. Dr. Holub, jak již jinde vytčeno bylo, jest přírodozpytec, avšak pozorování svá nevěnoval jenom poměrům přírodním a národopisným oněch krajin, které procestoval, ale všímá si velmi svědomitě také poměrů sociálních, politických, obchodních i národohospodářských. Čtenář získá tudíž mnoho cestopisem tímto a máme též příčiny, abychom si vážili díla pocházejícího z péra muže, který dobyl sobě jmena světového a je našim krajanem. Úprava knihy je velmi úhledná s přečetnými illustracemi. Celé dílo vyjde v 30—35 sešitech po 30 kr. — Sešit 19—21. počíná nový díl, v němž kapitola 1—3. má tento obsah: Výprava na sever za řeku Zambezi. Z Panda-ma-Tenky do Gazungaly. Z Gazunguly do Mo-Rukumi. Kmenové matočtí. Text provází opět hojně úhledných illustrací.

Jitřenka. Redaktor a nakladatel Fr. Popelka v Poličce. 8°. Předplatné ročně 4 zl. Ročník VIII. Číslo 2—5.: *Pěvci lidu (J. Labická). Pomoranč (J. Arbes). Pověra v saloně (V. Pittnerová). *Slováček v Němcích (V. Popelka). O mlýně v Kladrubech (F. V. Kodym). Pro dobré jmeno (L. Grossmannová-Brodská). Vzpomínka na strýce Žuchlavku (F. Kovář). Dagö (M. Jókai; přeložil G. N. Mayerhoffer). Pomněnka padlým bojovníkům 28. června 1866 (J. T.). *Jen chatku ... (B. Klimšová). O kříži u Chlistova (F. V. Kodym). *Zoře (B. Klimšová). Byla to leta zarmoucená (K. V. Adámek). *Vlasti (M. J. Tichá). O původu Litobořе (F. V. Kodym). *Dívčina pokuta (B. Čížkovský). Quido (C. J. van de Velde; přeložil V. A. Černý). Pro nevěstu (A. Dostál). *Vzhůru! (K. Žádník).

Кіевскія Университетскія Извѣстія. Redaktor V. **Ikonnikovъ.** V Kievě. 8°. Cena ročníku (12 svazků o 15—20 arších) 6½ rub., se zásylkou 7 rublův. Ročn. XXIX. Svazek 5. a 6.: Protokol zasedání rady universitní. Moskevský státní archiv v XVI. věku. O Fuchsových funkcích (B. Bukréev). Poměr pučících semen k zemní vodě (S. Bogdanov). Zpráva o Moskovii Marka Foskarina (A. Jasinskij). Daň na osvobozence od vojenské povinnosti v theorii v praktickém upotřebení (B. Brandt). Teplota neutralisací některých sloučenin aromatických (P. Alekséev a E. Verner). Výpočet variační (M. Vaščenko-Zacharčenka). Státní zřízení (A. Antonovič). Kritika a bibliografie. Meteorologické tabulky pro Kiev (K. Žuk a G. Florinskij) za říjen 1888 průměrem: tlakoměr 745·9 mm (největší průměr 755·1 dne 26., nejmenší 736·4 dne 1.), teplota vzduchu + 8·7 C. (nejv. pr. + 19·4 dne 5, nejm. — 0·6 dne 21.), srážky 1·2 mm (nejvíce 11·6 dne 14.). Za listopad 1888 průměrem: tlakoměr 746·1 mm (největší průměr 762·7 dne 15, nejm. 733·6 dne 25.), teplota vzduchu — 0·7 C. (nejv. pr. + 6·8 dne 2., nejm. — 12·3 dne 7.), srážky 1·7 mm ((nejvíce 14·9 dne 5).

Naší mládeži. Obrázkový časopis pro mládež dospělejší. Red. J. Vl. **Krátký.** V Praze. Nákladem J. R. Vilímka. 4°. Cena ročně (12 sešitův) 3 zl. Ročník XV. Sešit 7—9.: Duch Llana estakada (dle K. Maya — J. Pekař). *O zlaté děti! (J. Vřesnický). Vyhnanec (K. V. Rais). *O lesním zátiší (J. Soukal). O padáku (O. F. Vaněk). Věrné přátelství. U Navlíků ve Vesci (V. Plaček). *Konvalinka (M. Červenka). Jak děti objevily poklad (K. Čermák). O brouku Neptunovi (J. Kafka). V loutkovém divadle (Č. Boček). Seznam nejdůležitějších vynálezů (V. Drbohlav). J. Slavík, český Paganini (B. Čermák). *Jezero (P. Sokolová). Alchymisté (J. Soukal). Prosba dědiců země české (K. V. Rais). *Doma (B. Čermák). Na Blečské planině (J. Kafka). *Z večera do noci J. Janoušek). Po proudech Úpy (F. K. Kodym). *Na Krkonoších (Uffo Horn; přeložil J. Nečas). *V době růží (J. Vřesnický). Vycházka na sopku Bandai-san (A. B. Šťastný). Zámek Žleby (F. Maděra). *Perun hromovládce (B. Čermák). *Před výletem (J. Soukal). Baukovka (M Červenka).

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redakcí a nákladem V. **Vlčka.** V Praze 8°. Cena ročně 7 zl. 20 kr. Ročník 19. Seš. 8. a 9.: Stanleyovy cesty a výzkumy africké (Dr. Fr. Kahlík). Ruská literatura r. 1888 (J. Hrubý). Za Josefem Jakubcem (Ad. Heyduk, K. V. Rais). *Veliký sněm ptačí (F. Táborský). O písních a tancích národních (A. Debrnov). Z veliké revoluce francouzské (Dr. F. Krystůfek). U pramenů Sávy Roveňské (A. Řeháková). *V poledne (V. Pakosta). Setník Halaburd (V. Vlček). Městský rychtář (Z. Winter). Srbsko za Milana Obrenoviče IV. (J. J. Toužimský). O samosprávě v Anglii (Dr. B. Rieger). Nejnovější malířská česká produkce (R. Tyršová). *Muzikant (J. Jakubec). *Kéž je to pravda! (E. Krásnohorská). Z nových básní Šimona Gregorčiče (přeložil V. Pakosta). Nové písemnictví.

Ottův Slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze. 8°. Cena sešitu (o 48 stránkách) 36 kr. Sešit 38. a 39. obsahují články Artemis — Aspremont-Linden. Největší část obou sešitů zaujímá článek Asie. Vylíčen je povšechný ráz Asie, podnebí, horopis, geologické poměry, vodopis, květena, zvířena, národopis, zemědělství, průmysl, obchod, politické rozdělení a dějiny objevení. V obou sešitech jsou četná vyobrazení a připojena pěkná příloha: Architektura řecká, ertrurská a římská. Sešit 40. s přílohou Architektura římská a byzantská. Sešit tento obsahuje články od slova Aspro-Atellany. Na obálce jest oznámení, že II. díl výjimečně obsahovati bude o dva až tři sešity více, aby písmeno A mohlo býti ukončeno. Díl III. tedy počne písmenem B. Jako každý předcházející sešit, tak i tento přináší mnoho všeobecně zajímavých a poučných článků, jmenujeme hlavně: Asthenopia, slabozrakost od prof. Dr. Schöbla, Asthma, záducha od prof. Dr. Maixnera. Astigmatismus oka od Dr. Deyla, Assanace měst (upravení měst takovým spůsobem, aby vyhověla zdravotním potřebám obyvatelů), Assignáty, papírové peníze franc. revoluce od Kramáře, Asyl, Astrachaň, Ašanti.

Sešit 41. s přílohou Athény starověké. Sešitem tím pokročil velikolepý český podnik k heslu Atropin. Články Athéna, Athény, Atharva-véda, Athos, Atlantský okeán, Atmometr, Atmosféra, Atom, Atrium, Atrofie (úbyt). Atropa, jakož i četné jiné drobnější články jsou dalším důkazem, k jak velkým nadějím opravňuje nás „Ottův Slovník naučný". Na pevných základech postupuje stavba díla důstojně a pokud za našich poměrů možno i dosti rychle. A za krátko bude ukončeno, lze souditi, že v sešité 44. Sešity 42—3. obsahují články od Atropos-Auwers s četnými illustracemi a s přílohami: Architektura muhammedanská. Architektura románská v zemích západních. Zlomek klínového nápisu z okolí vanského. Mapa Asie (barvotisk).

Právnický obzor. Rozhledy v soudnictví nejvyšších úřadů zemských a říšských všech odvětví. Redakcí a nákladem Fr. L. Popelky. V Jaroměři 8°. R. 1888—89, č. 6. Nálezů 89.

Paedagogické Rozhledy. Red. J. **Klika.** V Praze. Nákladem Odboru literárního a paedagogického při Ústředním spolku jednot učitelských v Čechách. 8°. Cena ročně (10 sešitův) 2 zl. 50 kr. Ročník II. Sešit 7.: Výchova sobecká a obětavá (E. Makovička). O pohlavních rozdílech ve přirozenosti lidské (J. Kapras). Vybrané části z paedagogické psychologie (Dr. G. A. Lindner). Rozhledy literární a kritika. Písemnictví pro mládež. Obzor školský. Hlídka jednot učitelských.

Slovenské Pohľady. Časopis pre literatúru, vedu, umenie a politiku. Redaktor Svetozár **Hurban** (Vajanský). V Turčanském sv. Martine. Nakladatel Pavel Mudroň. 8°. Cena ročníku (o 6 sešitech 6archových) 5 zl. Ročník IX. Soš. 3.: Janošik. *A jaro prišlo... (Hviezdoslav). Kepeň (N. V. Gogol; přeložil M. Kukučin). *A B. (Somolický). Biele ruže (týž). Panenské služby alebo Magnetismus srdca (A. Fredro). *Pozdrav k päťdesiatročnému jubileu (Hviezdoslav). Náleziská starožitnosti pri Púchove (J. L. Holuby). *† Bohuslav Hurban (J. Podhradský). Ružička a slávik (Zorenka). *Videl som ta... (Podtatranský). *Sen (týž). *Komenský (týž). *Ku pocte Sloven. Společnosti (G. Bělopotocký). *„Onamo, onamo" (Kňaz Černiej Hory; poslovenčil B. Rovinov).

Ученыя записки императорскаго Казанскаго университета. Redaktor D. **Korsakov.** V Kazani. 8°. Cena ročníku (20—30 archů) 3 ruble 50 kopějek. Ročník 1886 a 1887. Fakulty lékařské: Lékařská zpráva akušérské kliniky (V. A. Stolypinskij). Osnova chirurgie s přídavkem o soudobých druzích obvazků ran (L. L. Levšin). Chirurgická klinika (N. J. Studenskij). O samovraždě se stanoviska sociálního i lékařského (J. M. Gvozdev). Rukověť ku klinickým methodám vyšetřování vnitřních nemocí (N. N. Kotovščikov). Ročník 1887. fysiko-mathematické fakulty: Předělné i mnohoatomné alkoholy (S. Reformatskij). Zkoumání lněné kyseliny (týž). O parabolickém interpolování po způsobu nejmenších čtverců (P. Grave).

Vesmír. Obrázkový časopis pro šíření věd přírodních. Redaktor prof. Fr. **Nekut.** V Praze 4°. Cena ročně 6 zl. Ročník XVIII. Čís. 18.—22.: Rosička račnatá. Mechy v okolí Třeboně a Lomnice (A. Weidmann). Na jantarovém pobřeží (J. Kořenský). Věž Eifellova. O hlízkách rostlin motýlokvětých (A. Křížek). Husa bemeška (K. Bartuška). Noví korýši z českého útvaru křídového (Dr. A. Frič). O srbském homictví (J. Z. Raušar). O kysalách. Jezero Ženevské. Z Kavkazu. Srnčí zvěř v Čechách. Sběratel hmyzu v srpnu. Puchýřnatky (J. Uzel). Fosforečnany z hlin diluviálních okolí Vysočan, Vinoře a Ouval (F. Kovář). Seewiese a Gemünd. O geologii Palaestiny (F. Počta). Biolog. laboratoř při gymn. Litomyšlském (F. Klapálek). Různé zprávy. Rozhledy vědecké. Rybářské zprávy. Literatura. Listárna redakce.

Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien. Red. V. v. **Hartel,** K. **Schenkl.** Wien. 8°. Cena ročně 12 zl. Roč. XL. Seš. 6. a 7.: Neue Quellen zur Geschichte der älteren romantischen Schule (O. F. Walzel). Zu Cornelius

Nepos (R. Bičovský: Them. 6, 5. satis spoj s exstructa = když by se zdála výška zdi dosti vyhnána; Pel. 2,5 cum exissent jest podřazeno větě účelné ut possent pervenire: oněch tedy dvanáct, jichž vůdcem byl Pelopidas, vyšli, aby se za soumraku do Theb dostati mohli, když by z Athen za dne byli vyšli, s honícími psy, sítě nesouce a v obleku sedlském, by s tím menším podezřením mohli cestu konati). Bemerkungen zu Schindlers lateinischer Sehulgrammatik (Fr. Stolz). Monumenta Germaniae Paedagogica (J. Rappold). Přehled učitelstva středních škol v školním roce 1888—89 (K. Stejskal. Viz na jiném místě). Die Partikel *καὶ* im homerischen Verse (E. Eberhard). Die Apokope bei den neueren deutschen Dramatikern (J. Schmidt). Ars poetica 347—60 (J. N. Fischer: verum 531. jest adversativní). Caes. B. G. III, 2, 5 (H. Fleischmann: sibi nepatří k persuasum habebant. nýbrž k adiungere; místo finitimae čísti jest finitima co určení k ea loca). Literarische Anzeigen. Erster deutsch-österreichischer Mittelschultag in Wien (C. Tumlirz. Viz na jiném místě). Miscellen.

Ženské listy. Nákladem Ženského výrobního spolku českého. Redakcí Elišky **Pechové-Krásnohorské.** V Praze 8°. Ročně (12 čísel) 1 zl. 80 kr., poštou 2 zl. Roč. XVII. Čís. 7—9.: České ženy lékařce české. Na salaši (A. Řeháková). Společenské postavení ruské ženy (Dr. Pav. Durdík). O květinách (Kl. Hanušová). V. Krestovský-pseudonym. Obrázek z maloměstského kukátka (L. Grossmannová-Brodská). Ze severních Čech (Z. Lukasova). Dvě almužny (K. Blanická). Podzimní zásvit (D. Hanušová). Zprávy spolkové a školní. Směs. Příspěvky členů. Knihy a časopisy. Pozvání k valné hromadě. Listárna.

Журналъ министерства народнаго просвѣщенія. Redaktor L. **Majkovъ.** V Petrohradě. 8°. Cena ročníku (12 svazkův) 12 rublův, se zásylkou 14 rublů 25 kop. Ročník 1889 (šesté desítiletí, část 261 atd.) Svazek 6—8: Ruská provinciální společnost v druhé polovici XVIII. věku (N. D. Čečulín). Ruská řecko-sjednocená církev za vlády cáře Alexandra I. (P. O. Bobrovskij). Apokryfický materiál k objasnění amuletův, nazývaných změjevíky (kovové neb kamenné medalie s vyobrazením ženské hlavy, obklopené zmijemi či hady. M. J. Sokolov). Gilló (Gelló — báječná žena, jež jako přízrak navštěvujíc novorozená mláďata hubí je. V. G. Vasilьevskij). K otázce o Domostroji (J. S. Nekrasov). Život sv. Štěpána Surožského (V. G. Vasilьevskij). De Pacuvii fabulis (L. Mueller). O bojišti při Graniku (V. P. Teplov má za to, že se boj stal u nynější vsi Tepekiöje, ležící na cestě od Lampsaku v Edremit). Slovansko-germánské drobty (A. N. Veselovskij: Rosmufjöll a ostsejští Goti. Valküry—Welis, *Ἠλύσιον πεδίον*, Vila—Viola. Pozoruhodný výklad slova *víla* jednak vlivem lat. dies violae, jenž se slavil počátkem vesny slučován jsa se vzpomínkami *na mrtvé*, tedy *víla* personifikací *mánův:* sivilla [sibylla] = samovila, юда-самовила = vodní víla, ano юда = *ѫда, lat. unda, lit. vandů, žmund, vundu, vundů, undů, stprus. undas, bulh. uda = voda; jednak z původního kořene vel (hynouti), vol: vēl. vōl: z vol. povstalo stnor. valr, agsas. wael, sthněm. wal = záhuba, zhynulí, mrtví, místo záhuby v boji, srv. wahlstatt, Valhöll, Valgrind, Valglaumr, Valfödhr = otec mrtvých [Odin], Valfreja = paní nad mrtvými, Valküry; vēl vydalo lit. velýs m. nebožtík, velei duše mrtvých, vėlės f. pl. zemřelí v podobách duchův, duchové, lotyš. veli duchové nebožtíkův, velenieks nebožtík a p.; dle toho by slov. *víla* bylo místo **věla.* Konečně upozorňuje spis. na příbuznost s řec. *Ἠλύσιον*, jež dle našeho mínění nejvíce mohlo působiti na vývoj formy víla, ježto se *η* vyslovovalo už záhy jako *ι*; výraz *víla* by se pak byl dostal od těch Slovanův, kteří se stýkali s řeckým živlem, k ostatním). — K dějinám ruských Bylin (A. J. Sobolevskij). Petr Veliký v ruské literatuře (E. F. Šmurlo). Zkoumání v oblasti katalogů athenských archontův III. věku př. K. (A. N. Ščukarev). Obzor pramenův k dějinám osady i vzetí Byzantia Turkami v r. 1453 (P. D. Pogodin). Poznámky o vyučování romanské filologii a francouzské literatuře v Paříži (Th. D. Baťuškov). Kritika a bibliografie. Moskevská universita v r. 1888 Petrohradský institut. histor.-filologický v školním roce 1888—89.

Fromme's Österreichischer Professoren- und Lehrer-Kalender für das Studienjahr 1889—90. XXII. Jahrgang. Red. Joh. E. **Dassenbacher.** Wien. 16°. Cena 1 zl. 60 kr. S přídavkem **Schematismus der österr. Mittelschulen** (Brieftaschen-Ausgabe) cena 2 zl. 15 kr. — Kalendář tento, jenž pro obvyklé rubriky své (kalendář, repertorium nařízení od 1869—89 a hojně papíru k zápiskám) dávno se těší dobré pověsti, nabývá ještě věčší ceny přidaným schematismem, jenž obsahuje i nejnovější změny až po počátek prázdnin. Schematismus jest jako vždy přesný a pokud možná co nejsprávnější. Tisk a celá úprava jest úhledna. Formát vhodný, kapesní.

Bačkovského Kalendář studujících škol středních na šk rok 1889—90. V Praze. 16°. Cena 50 kr. — Kalendář tento obsahuje vedle kalendářní části některé vhodné rady a pokyny studujícím, jako: O povaze a úkole škol středních. Některé vládní výnosy. O přijímání žáků. O zkoušce maturitní. Zprávy o středním školstvě, zvláště českém, v Čechách, na Moravě a v Slezsku. Ústavy učitelské. Školy odborné. Ústavy dívčí. O školách vysokých. Vystudovav třídu některou, kam nyní? O stipendiích. O službě vojenské vzhledem k studujícím. Několik pokynův o zásylkách poštovních. O poštovních spořitelnách. Značky metrických měr a vah. Kromě toho je v kalendáři dosti prázdného papíru k zápiskám. Můžeme studentstvu kalendář ten co nejlépe doporoučeti.

Studentská knihovna. Sbírka zábavných i poučných prací ze života studentského. Pořádá Dr. Frant. *Bačkovský.* Číslo I. *Čím dál tím hůř!* Fraška ze života studentského o 3 jednáních s úryvky z národních písní. Napsal Fr. *Bačkovský.* 2. vyd. na Vinohradech 1889. Nákladem spisovatelovým. m. 8°. 46. Cena 20 kr.

Národní obětiny. Napsal Fr. *Bačkovský.* V Praze 1889. Nákladem spisovatelovým. m. 8°. 64. Cena 35 kr.

K dějinám stolice jazyka českého při Pražské universitě. Napsal Fr. Bačkovský. Na Vinohradech 1889. Nákladem spisovatelovým. 8°. 23. Cena 25 kr.

Livre de prières à l'usage de la jeunesse recueillies par J. E. **Hulakovský.** Prague. B. Stýblo. 16°. 266. Cena? — Odborný list píše o knížce té: „P. J. Hulakovský sestavil pro mládež studující modlitební knížku v jazyku francouzském, k níž připojil český překlad. Svým obsahem, krásnými povznášejícími medlitbami bude knížka těm, kteří se učí jazyku francouzskému, zajisté mile vítanou; zvláště pak zamlouvá se žákům a žačkám těch ústavů, kde se vyučuje francouzštině, aby se přiučili po francouzsku nejobyčejnějším modlitbám, potom výrazům a pojmenování svátkův a slavností církevních, jež v žádných čítankách nepřicházejí. Knížka vydána s povolením nejdůstojnějšího knížecího arcibiskupského ordinariatu Pražského." K tomu dodáváme, že knížečka vkusně vázaná, první a *v tomto oboru jediná,* výborně se hodí pro soukromou pobožnost naší mládeže, a odborníci zajisté ji budou svému žactvu doporučovati; bude míti z ní mravní i též linguistický prospěch.

Dramatická literatura.

Myška. Veselohra o 3 jednáních od Ed. **Paillerona** přel. B. *Frida.* — Kus tento činí čestnou výminku mezi francouzskými veselohrami, jež už ponenáhlu nabývaly nedobré pověsti úmyslně vyhledávanou pikantností vybíhající až v zámezí. Děj Myšky jest dobře sosnován i proveden, na konec arci s jakýmsi chvatem. Myška sluje přezdívkou dívka, jež v domě nevlastní matky své žije život neutěšený, a proto zaražena a ticha sedává v koutku a vcházívá do pokoje bez šumu — jako myška. Psychologický proces, jakým markýz Max od zdánlivé lásky k starší sestře Myščině, Klotildě, přiveden jest k opravdové lásce této, jest dosti detaillně znázorněn; rovněž klidné odříkání Klotildino jest zdařile podáno. Kus jest v hlavních úlohách velmi vhodně obsazen, hrávát Myšku sl. Dumková, Klotildu pí. Sklenářová-

Malá, Maxe p. Seifert, kteří své úlohy představují s obvyklou péčí a zdařilostí.

Dcera pana Fabricia. Činohra o třech jednáních od Adolfa **Wilbrandta**, př. Jak. *Arbes.* — Drama toto patří ke druhu plačtivých dramat, kde spis. úmyslně nakupuje scény, jež by působily na srdce divákovo. Účel se mu jak náleží povedl, nevycházíť obecenstvo z pohnutí, ba slz. Než každá věc má vedle stinné i světlou stránku a tou jest v kuse charakteristika. Na prvém místě tu stojí p. Kolár (Fabricius), jehož výkon jest naskrze i v nejmenších odstínech promyšlen, proto co nejzdařilejší. Rovněž výborně podávají své úlohy pí. Sklenářová-Malá (Ida Salvetti), pí. Bittnerová (Háta Stránská — zvláště v něžných scénách se synáčkem) a p. Slukov (Rokos); humoristický živel zastoupen a zdařile proveden jest sl. Volfovou (Dobrovolná) a p. Mošnou (sluha).

Personalie.

Timothej *Hrubý* a Robert *Parma*, supplenti čes. gymnasia v Opavě, stali se skutečnými učiteli tamže. Eduard *Streit*, zkušební kandidát, stal se supplentem čes gymnasia v Opavě.

Uprázdněná místa *skut. učitelův* na českých stř. školách státních dostali: prof. gymn. Chrudímského Theodor *Hess* na Pražském gymn. v Truhlářské ul.; katecheta reálky Hustopečské Fr. *Janovský* na niž. gymn. Brněnském; prof. gymn. Valašsko-Meziříčského Karel *Kořínek* na vyš. gymn. Brněnském; prof. reálky Kutnohorské Fr. *Mašek* na reálce Písecké; prof. střední školy Táborské Fr. *Slavík* na reálce Brněnské; řed. gymn. Čáslavského Dr. Reinhold *Stránský* na Pražském gymn. v Spálené ul.; učitel gymn. Třebíčského Alois *Vlk* na vyš. gymn. v Brně; prof. gymn. Klatovského Jan *Vrba* na Praž. gymn. v Spálené ul.; prof. gymn. Plzeňského Hugo *Bayer* a Jos. *Čipera* na reálce Plzeňské; prof. gymn. Litomyšlského Fr. *Grešl* na Praž. gymn. v Spálené ul.; učitel gymn. Třeboňského Robert *Hartmann* na reálce Plzeňské; katecheta na Roudnickém gymn Frt. *Pilný* na gymnasii Chrudímském. — *Skutečnými učiteli* na českých stř. školách státních stali se: *a*) provisorní učitelé: Jan *Righetti* s gymnasia Chrudímského tamže; Jarosl. *Simonides* s gymn. Přerovského na gymn. Kroměřížském; Fr. *Jelínek* s gymn. Chrudímského na gymn. Litomyšlském; Jan *Pelikán* s gymn. Královéhradeckého tamže; Fr. *Zikmund* s gymn. Jindřichohradeckého tamže; *b*) supplenti: Fr. *Coufal* s gymn. Kroměřížského na gymn. Olomúckém; Fr. *Hylák* s gymn. Valašsko-Meziříčského tamže; Dr. J. *Korec* s gymn. Kroměřížského tamže; Ant. *Kuns* s gymn. Brněnského na gymn. Třebíčském; Frt. *Naňka* s reálky Karlínské na gymn. Chrudímském; Tom. *Peček* s gymn. Olomúckého na gymn. Kroměřížském; Kar. *Petr* s Praž. gymn. na Spálené ul. na gymn. Jičínském; Fr. *Procházka* s gymn. Královéhradec. na gymn. Jindřichohradeckém; Dr. Ed. *Šarša* s Praž. gymn. v Truhlář. ul. na gymn. Litomyšlském; Václ. *Simandl* s gymn. Píseckého na gymn, Mladoboleslavském; Ferd. *Vaněk* s gymn. Kolínského na gymnasiu Klatovském; Lad. *Brtnický* s gymn. Plzeňského na gymn. Královéhradeckém; Albert *Dohnal* s akad. gymn. Praž. na gymn. Chrudímském; Alois *Herout* s Praž. gymn. na Truhlář. ul. na gymn. Budějovském, Dr. Fr. *Loukotka* s akad. gymn. Praž. tamže. — Provisorními učiteli na čes. střed. školách stát. stali se supplenti: Fr. *Chmelík* s gymn. Brněnského na gymn. Přerovském; Jindř. *Neudert* s gymn. Smíchovského na gymnasiu Kolínském; Jos. *Benhart* s gymn. Táborského na gymnasiu Jindřichohradeckém — Prof. gymn. Královéhradeckého Jan *Červenka* stal se ředitelem st. čes. gymn. Budějovského. Prof. gymn. Budějovského Em. *Seifert* stal se ředitelem stát. gymn. Litomyšlského. Řed. gymn. Klatovského Jos. *Podstatný* přeložen jest v též hodnosti na st. gymn. Mladoboleslavské. Prof. gymn. Chrudímského Rob. *Beer* stal se ředitelem stát. gymn. Klatovského.

Fr. Prusík, redaktor a vydavatel. — F. Šimáček, knihtiskárna.

KNIHY.

V administraci Kroka lze dostati:

Příspěvky k nauce o tvoření kmenův ve slovanštině a zvláště v češtině. I. Píše *Fr. Prusík.* Cena 30 kr.

O comparativě ve slovanštině. Píše *Fr. Prusík.* Cena 20 kr.

Hledáme za slušnou cenu (neb na výměnu) těchto děl:

Časopis českého Musea 1827—1841.
Shakespearův Jindřich VI., díl I. Přel. J. Malý. *Redakce.*

I. a II. ročník Kroka lze dostati po 2 zl. 50 kr.; jednotlivé sešity (pokud nejsou rozebrány) ročníku I. po 40 kr., II. po 30 kr.

Podmínky k získání prémie za dílo na théma z filosofie věd.

Moskevský Psychologický spolek tímto uvádí v známosť, že po návrhu člena onoho spolku D. A. Stolypina a z darovaných jím prostředkův určilo premii 2000 (dva tisíce) rublů za nejlepší dílo na théma: „Kritický rozbor (Festsetzung) výroku Augusta Comte-a o přirozené případnosti (coïncidence spontannée) prvotních (urbildlich) zákonův neorganické přírody se základními zákony organického života i (strömung) pojění se všech reálních vědomostí (kenntnisz) člověka za logickou a vědeckou (Einheit) sjednocennosti (unitè logi que et scientifique)." Viz: Cours de philosophie positive, leçons 58-me et 59-me, zvláště str. 681 svazek VI. vydání Littreova. K úplnému rozluštění úlohy jest si přáti zvláštní rozbor filosofie fysiky, lučby a biologie v jich hlavních methodách a základních zákonech, rozebraných v II. a III. seš. „Kursu." (Srovnej brožuru dárce D. A. Stolypina: Essai de philosophie des sciences. Genève 1888; Двѣ философіи; Единство науки; Москва 1888, na skladě u knihkupce Васильева i Готье).

Lhůta k podání díla do 1. ledna (starého slohu) r. 1891. Přisouzení premie zvláštní kommissí Psychologického spolku stane se v dubnu (rus. měs.) r. 1891. Po vůli dárcově, dle dobrozdání kommisse, premie může býti mezi soupeři rozdělena, a kdyby předložené práce nevyhovovaly, přisouzení premie aneb značné její části může býti odloženo do nové lhůty.

Konkursu se mohou účastniti lidé, již obdrželi vzdělání na vysokých školách. Práce musí býti napsány v ruské řeči a zaslány na Moskevskou universitu předsedovi Psychologického spolku.[1])

Jména i adressy konkurrentů musí býti zaslány v zapečetěných obálkách s označením na nich hesla předložené práce.

Předseda Moskevského Psychologického spolku.

---

[1]) Въ Россію. Въ Москву. Въ Московскій университетъ. Его Превосходительству Господину предсѣдателю Психологического общества.

KROK,

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA,

vychází **1. dne každého měsíce** (mimo srpen a září) v sešitech trojarchových.

Předplácí se ročně (i se zásylkou) v Rakousko-Uhersku 3 zl., v cizině 3 zl. 50 kr. (= 7 marek = 7 šil. = 8 fr. 75 cent. = 3 rub. 50 kop.); studujícím středních a vysokých škol jest předplatné sníženo na 2 zl. 50 kr. Jednotlivý sešit stojí 40 kr., pro studující 30 kr.

By se doručování *peněžních zásylek z ciziny* nezdržovalo, žádá redaktor (co vydavatel) pp. zasýlatelův, by buď jmeno jeho na adresse připojovali neb raději zásylky pouze na jeho jmeno adressovali.

Rukopisy se nevracejí, leč si toho kdo výslovně vyžádá při zásylce.

Reklamací lze dbáti toliko do 14. dne po vydání sešitu.

Redakce i administrace „Kroka" jest v Praze, v Bartolomějské ulici čís. 4.

Tiskem F. Šimáčka v Praze.

ROČNÍK III. SEŠIT 9.

KROK.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA.

REDAKTOR:

FRANT. XAV. PRUSÍK,

prof. c. k. akad. gymnasia.

HLAVNÍ SPOLUPRACOVNÍCI:

BOHUMIL BAUŠE, prof. c. k. vyšš. gymn. v Truhlářské ulici.

Dr. PETR DURDÍK, prof. městské střední školy, docent české university.

P. JAN HULAKOVSKÝ, prof. c. k. čes. reál. gymn. Smíchovského.

Dr. VÁCSLAV MOUREK, mimořádný professor české university.

JAN SLAVÍK, prof. c. k. akad. gymn., přikázán k službě v c. k. ministerstvě učby.

JOSEF ŠKODA, prof. c. k. české reálky Karlínské.

V PRAZE 1889.

Vydáno 1. listopadu 1889.

Každé předplatné na Krok, jež nás dojde, stvrzujeme při příštím sešitě zvláštním lístkem. Těch P. T. pp. odběratelův Kroka, od nichž nás předplatné dosud nedošlo, slušně žádáme za brzké jeho zaslání. **Administrace.**

Všech sl. ředitelstev, od nichž nás dosud programm nedošel (viz rubrika Literatura), prosíme, by nám ho ráčili zaslati.

Pro zevrubnou evidenci personalií žádáme všech pp. údův professorských sborův obecních škol středních i pp. supplentův a zkušebních kandidátův státních škol středních, by nám ráčili oznamovati každou osobní změnu ve svém úřadě. **Redakce.**

OBSAH.

Rozpravy.

Úvahy.

Drobné zprávy.

ROZPRAVY.

Vzdělávací pomůcky a školstvo na světové výstavě Pařížské.

Píše *B. Bauše.*

I.

Při veliké přehlídce světového pokroku za posledních sto let, kterou letos Francie uspořádala na stoletou památku veliké revoluce, věnována na výstavě značná pozornost nejen školstvu pro nejútlejší mládí až po vysoké školy a všeho druhu školy odborné v zemích evropských i osadách, ale i instruktivním sbírkám, které vypočteny jsou na poučení všech vrstev obecenstva.

Při žádné výstavě světové nedosaženo dosud takové rozmanitosti, nepomýšleno tak všestranně na poučení a zábavu navštěvovatelů. Vedle toho v šedesátideviti kongressech mezinárodních projednávány v různých dobách během trvání výstavy nejdůležitější otázky vědecké, sociální, hospodářské, školské, zdravotní, humanitní, obchodní a průmyslové, statistické i různého sportu se dotýkající.

Předpokládáme, že vůbec známo jest hlavní uspořádání a rozloha výstavy po obou březích Seiny: na pravém břehu zvedá se palác Trokaderský s parkem a různými pavillony; na levém pole Marsovo až ku škole vojenské obsahuje hlavní komplex budov, podél nábřeží d'Orsay pak táhne výstava hospodářská až k explanádě před invalidovnou, kdež výstavou kolonií končí. Jest to plocha as 70 hektarů nepočítaje v to svahy Seiny; jest vypočítáno, že kdo by chtěl projíti všemi galeriemi, paláci a pořadími, má před sebou slušnou cestu čtyřiceti kilometrů.

V této spoustě předmětů imponují především divy moderní konstrukce, železná věž třistametrová, ohromný palác strojů, kde člověk se jeví na vrcholu své moci ovládaje síly přírodní svou vědou, a silami podmaněnými veškerý svět. Moci této nenabyl však člověk najednou, ale perně dobývati musil zkušeností svých v boji s přírodou nevlídnou, nepřátelskou. Avšak může-li dnes do… ik odpočinouti na vavřínech své práce? neb jest spíše boj o život vždy …vanější, vědění neuspokojivější a cíl vždy mlhavější a vzdálenější? —

Výstava poskytuje několik lekcí z dějin kulturních, názorných a pocho-…ných každému. Nejsou to upomínky na památný rok 1789; znázornění toho, pro dějiny Francie a celé Evropy tak osudného, přenecháno pri-…n podnikatelům: zboření bastilly vidíme v cirkulární panoramě na ná-…bývalé bastilly, rekonstruovanou stavbu se vším příslušenstvím, stafáží …, starými koncerty a představením v avenne de Suffren blíže výstavy; …osti historické, masku Marata, šerpu Camilla Desmoulina, tabatěrku

Dantona atd. atd. ve zvláštním museu v Tuilleriích. Výstava světová má širší základ. Co jest sto let v dějinách práce lidské? Původ všech vynálezů, kterým dnes děkujeme všechno pohodlí a spojení se světem, sahá do temného starověku, do doby předhistorické, v níž člověk bezejmenný robil si první příbytky a nemotorné nástroje z kamene. *Homo industriosus* nazvali jej anthropologové. K těmto se obratím do velikého paláce, nazvaného poněkud neurčitě palácem *svobodnych umění*. V rozsáhlé této budově rozloženy jsou as tyto obory: rozsáhlý přízemek rozdělen jest na čtyři čtverce a střední rotundu, v nichž umístěny jsou za sebou: I. anthropologie, II. svobodná umění (tiskařství, gravura, plastika, hudba), v rotundě výstava divadelní, pak III práce veřejné (mosty, viadukty, majáky, stavidla), IV. umění a řemesla, v prvním poschodí školství, vzduchoplavba, fotografie, knéhkupci, knihaři atd.

Přiměřeně k obsahu jest cela místnosť vyzdobena; skříně jsou temné, s nápisy zlatými. Přírodopis člověka představuje se nám troskami, vykopaninami, kostmi, lebkami, sbíranými s trpělivostí, sestavených methodicky a etiketovanými. Na římse čteme jména: Buffon, Blumenthal, Lamarck, G. S. Hilaire, Retzins, de Baer, Lucae, Broca, Darvin.

V přízemí *dějiny práce* znázorněny jsou skupeninami osob v životní velikosti, jak sestavil je dr *Hamy*, ředitel ethnografického musea v Trokadéru, nejbohatšího v celé Evropě. K sestavení použil výsledky bádání ethnografie a anthropologie různých učenců, by postavil obrazy dle možnosti věrně dle skutečnosti. Jest v museích, dík vykopaninám v různých zemích, nejen hojnosť nástrojů, ale i na sta koster z dob předhistorických, z kterých možno učiniti si pojem o prvních primitivních pracích zhotovování nástrojů z kamene a kovů. Mimo to jsou dosud mnozí žijící kmenové, jako Eskymové, Australci, Indiani a j., kteří dosud mají mravy a zvyky co nejprvotnější.

Dle těchto záruk vědeckých sestavena byla s fantasií ovšem umělęckou skupenina „prvních průmyslníků doby kamenné“ (doba palaeolithická, kamenů otesaných „l'âge de la pierre taillée“). Dvě osoby, muž a žena, štípou nástroje z kamene; muž typu *neandrového*, jenž vystouplými oblouky nadočními a zapadlým čelem divokého a nízkého výrazu nabývá, štípe kámen háky kamennými podobně jako podnes domorodci australští si počínají. Rytina australského badatele *Baines a* sloužila zde za vzor.

Druhá skupenina jsou *troglodyti* z doby „*soba*“. Zde pracují lidé pod ochrannou skálou. Muž a žena vyřezávají ze dřeva a dlabou kresby do parohů sobích. Stařec blíží se s kořistí loveckou na ramenou.

Dokladů skutečných pro tuto skupeninu jest tu hojnosť. Vždyť známo, že právě v jižní Francii nejvíce stalo se nálezů výrobků, částí ano i celých koster z doby předhistorické, jako u Mentonu v jeskyních Baoussé-Roussé, v jeskyni Gailereutské a j. Památnou sbírku podobných předmětů vystavil zde Piette, Dr. *Hamy* pak vypouklý plán obydlí Troglodytů z Hadedj (v jižním Tunisu) a megalithického pomníku z Henchir el Hassel v centrálním Tunisu, ku porovnání v témž rozměru jako hrob křesťanský z Madrasu.

Třetí skupina představuje výjev z doby *neolithické*, t. j. z mladší doby kamenné, která se vyznačuje nástroji kamennými pokročilejší technikou a jistým vkusem broušenými. (*L'âge de la pierre polie.*) Figurina staví tu „dolmen“, kamenný stůl, věrně napodobený dolmen z Belle-Haie. Vedle brousí rodina kamenný kopáč, třetí zhotovuje keramické předměty, primitivní hrnce, jak je podnes kmeny „*Galibi*“ pracují.

Uprostřed čtverce představuje se rodina Samojedů, upomínající na život doby soba. Na saních leží tuleň ulovený, primitivní stán a oblek rodiny jsou z kůží tulenich.

První kovolitci z doby *bronzu* představují se nám pracující pod širým nebem jak lejí kov do formy, při čemž průvan slouží jim za měch. A dále dva černí kováři ze Sudanu okazují nám počátek doby *železa*, pracujíce se železem po způsobu, jak podnes v Sudanu se udržel. Pořadatelé řídili se

tady ještě obvyklým rozdělením doby předhistorické na trojí období kamene, bronzu a železa, jak dánský učenec *Thomsen* systematicky v archaelogii Dánska, Švédska a Norvéžska je užívá. V Německu ovšem dokázali, že jistě nepředcházela všude upotřebení železa doba bronzu či mědi.

Ethnografická sbírka doplňuje se dále figurinami egyptskými, chaldejskými, řeckými a gallo-románskými, jichž provedení řídili: Maspero, Henrey, Perot a Héron de Villefosse. Starý Egypt znázorněn jest dílnou tkalců dle kresby z hrobu v Thébách; Chaldejsko okazuje *Goudea* podávajícího bohu svému model chrámu v Tello. Řekové doby Periklovy malují zde vázy, a Gal vyrábí sošky formované z bílé hlíny Bourbonnaisské. Starověkou práci vykonávají čínští vyrabitelé váz.

Tyto skupiny, jakési hříčky vědecké, mají účel oživiti a obecenstvu zážimnými učiniti sbírky vědecké: lebky různých staletí, plemen, krajin. Material k porovnávající anatomii a embryogenii, odlitky mozků a vše, co náleží ke craniologii; vedle lebek předhistorických, lebky trepanované a pathologické; nejnovější nástroje ku craniometrii a anthropometrii; též nejnovější literatura, z níž důležitá bibliotheka ethnologická, v níž právě vyšlo dílo: Histoire général des Races humaines, introduction par A. de *Quatrefages* (12 frk.). První síly vědecké budou přispívati do této sbírky, v níž vyšlo též dílo *Les Astèques* od Lucien *Biarta*, jenž po dvacet let žil v Mexiku a pečlivě studoval památky zajímavých těchto předků nynějších Mexikánů.

Zvláštní vitrina věnována jest anthropologii zločinců; táhnou se ke studiím italského professora *Lombroso*. Diagramy a mapy přinášejí množství studií. Mapa Francie, rozdělena ve dva okršky, okazuje barvu vlasů obyvatelstva, jiná barvu očí. Sbírka očí emailovaných okazuje zbarvení duhovky u rozličných plemen, ano i u národů zmizelých, jako Azteků.

Mnohé vědecké missie sousedí zde v horním patru: Výprava lodí *Travailleur* a *Talisman* z let 1880—1883 má zde své sbírky a přístroje upravené Milne-Edwardsem a Ch. Brogniartem; Dieulafoy vystavil zde rekonstrukci paláce Dariusa, *Chipiez* restituovaný *Parthénon*, pak různé antiquity, z Tunisu hrob křesťanský z V. neb VI. století a pod. více.

Také jiné vědy vystavují zde historické reminiscence. Neprávem považuje se chemie za vědu mladou; náležíť k nejstarším vědám, berouc původ v metafysických špekulacích starověkých filosofů; z alchemistických experimentů středověku vyklubává se konečně věda skutečná. Na výstavě viděti jest dílnu alchimisty, hledajícího universální prostředek pro zušlechtění kovů. Po zdech znamení kabalistická, na stole veliká kniha *Theatrum chemicum*; laboratoř *Lavoisierova* rekonstruovaná obsahuje nástroje pro dějiny chemie zajímavé. Patrně měli zde plán širší: znázorniti dějiny astronomie a chemie, zůstalo však při pokusech a ostatek doplňují nápisy, jako: „Galilei roku 1611 řídí k nebi první dalekohled“.

Obraťme se nyní ku *školstvu*, které má hlavní svůj stan v prvním poschodí tohoto paláce a rozděleno na tři stupně: první, střední a vyšší, ale rozptýleno jest též po vší výstavě, jako v paláci města Paříže, v koloniích, v pavillonech amerických, v oddělení belgickém, rumunském, srbském, ruském, finském, švýcarském a jiných.

Zde vystavují jednotlivé departementy, spolky vzdělavací, veřejné ústavy s chloubou výkaz o svém školství, národních knihovnách, laboratořích, učebných pomůckách, nových methodách, o nových lyceích, přehledné tabule o pokroku, jakých v několika letech republika učinila.

Skutečně stoupl budžet pro vyučování od r. 1871 ze 27 na 130 millionů; školné bylo odstraněno a nucená návštěva škol zavedena. Na školní budovy věnovala republika 327,400.000 franků, chudším obcím staví stát budovy sám. Od r. 1886 vyučují jen laikové na školách, náboženství odkázáno jest do kruhů privátních.

Sil učitelských tu hojnosť; jest zde docílen příznivý poměr na 40 žáků jeden učitel, jichž účinkuje 140.000. Ano vše táhne se zde k porovnávání s poměry před 100 lety, jest pohled zpět ovšem zajímavý. Veliká revoluce smetla volné školství, které vyvinulo se ze středověkých klášterních a obecných škol; rozprášila všechny korporace, jichž úkolem bylo vyučování, a nevytvořila ničeho k jich náhradě. *Saint-Just* vypracoval jakés instituce, kde velmi lehce hřeší těžký problém veškerého vychování: „dítě pětileté odejme se matce a svěří se péči republiky. Děti oblékají se do plátének za každé pohody roční, uléhají na rohožku, spějí osm hodin, vyživují se společně a potrava jejich skládá se z kořínků, luštěnin, mléka, chleba a vody." — „Chleb a mléko" bylo též heslo Rousseau-a, jímž spasiti chtěl lidstvo.

Nynější organisace škol pochází od Napoleona I. Universitou nazývá se ve Francii veškeré ústavy vyučovací od dětské zahrádky až po fakulty a a officielní učené společnosti.

Université de France rozdělila úředně zemi na 20 okrsků akademických, v jichž čele stojí rektor, jenž vede zde dohled a správu. Nad rektorem stojí generální inspektoři, podřízení ministru vyučování, jenž nazývá se též *grand maître de l'Université*. Generálním inspektorům podřízeni jsou v jednotlivých departementech inspecteurs d'academie; oni cestují po provinciích, kdežto akademičtí inšpektoři obstarávají záležitosti departementu. K ruce mají pomocníky „commis d'inspection académique". Potkáváme se též s titulem *officier d'academic* neb *officier de l'instruction publique*, čestná hodnosť, kterou ministr vyučování udílí mužům každé hodnostní třídy, jakož i vynikajícím osobnostem domácím i cizozemským, kteří získali si zásluh o školství vůbec. Odznak jejich jest řád z palmových listí na fialové pentli „*palmes academiques*". Mezi učitelstvem chválí se sborový duch „esprit universitaire", který proniká všechny jeho vrstvy, přes všechny převraty politické.

Každá vláda hledí si pečlivě vychovati mládež ve svém duchu. Na sešitech vyložených na výstavě nalézají se obrazy velkých mužů republiky a vzletné články historické. Máme po ruce na př. sešit s portrétem *Rouget-a de l'Isle*, skladatele Marseillaisy, a článek „La Patrie en danger", jak 11. července pronesl slova ta ve sněmu Aubert Dubaye a nevídané nadšení vlastenecké vzplanulo.

Ve skupině nižšího školství nalézají se též četné odborné školy národní s ukázkami prací, a vidíme na esplanádě práce škol alžírských, z Tahiti, Senegalu, Nové Kaledonie atd.

Ze spolků, které starají se o národní vzdělání, zasluhuje nejvíce povšimnutí „*Union française de la Jeunesse*", spolek pro vzdělání a vychování národní, založený r. 1875. Stará se o zakládání obecných škol a knihoven, pořádá přednášky a kursy pro mladé dělníky, odměňuje snaživé penězi a umožňuje jim postup k dalšímu vzdělání, stará se o publikace pro dělníky.

Z obšírné zprávy tištěné máme obraz činnosti a účastenství podivuhodného. Při udílení cen v amfiteatru Sorbonny bývá přítomen ministr, členové akademie a první notability. „Slavnosť, která nás tu dnes spojuje," pravil při jedné z posledních schůzí ministr, „jest pravá slavnosť demokratie. Naše demokratie jest toho druhu, že věříme v mocnosť práce; práce, která jedině povznésti může člověka jeho intelligencí, poctivostí a ctností. Demokratie musí míti pocit hrdosti a důstojnosti; jí třeba vštípiti skromnosť v pořadavcích a odvraceti se od pochlebovačů; spolky, jako naše, jsou jako otcové rodiny, které musí v potu tváři chléb svůj vydělávati. Rozumíte mně, že mluvím zde jako přítel lidu, jenž pracuje jen pro blaho republiky a pro velikosť Francie."

V Nancy nalézá se sekce „de la Jeunesse Lorraine". Zajímavé jest též působení jednoty a zařízení školství osadního. V paláci na esplanádě můžeme čísti úkoly žáků z Tahiti, Martinique a Nové Kaledonie psané plynnou francouzštinou.

Alžír jest již jako pokračování evropské Francie. Zajímavo jest, že v unii pro vyučování sekce Alžírské předseda *Huet* zahajuje schůzi tímto výkladem: „Jest modou dnes v jistých vrstvách předstírati, že mládež francouzská nezajímá se více o velké a krásné ideje, které udržovala někdy s takým zápalem; že dříme, spí, že Schopenhauer jest jejím bohem a pessimism jejím učením. Mýlíte se, pánové, mládež naše nespí, ani nedříme, sní snad, sní o věci, na kterou stále se má mysliti, a nikdy o ní mluviti. Opovrhujíc sterilními manifestacemi umí mládež francouzská pracovati v tichosti, jakož bude uměti beze všeho vychloubání konati svou povinnosť v hodině, kdy znova na bojišti rozhodovati se budou osudy vlasti. Dnes heslem naším jest věčný boj vzdělanosti proti ignoranci.“

Jiný spolek *Association Polytechnique* vystavuje práce svých žáků, jednak dokazujíc účinek svůj na umělecké práce, jinak na práce, jímž žactvo vydělávati dovede chléb vedlejší.

Střední školství (l'enseignement secondaire) zahrnuje na výstavě mimo lycea a collegia některé odborné školy a pomůcky učebné. Lyceum (*lycée*) nazývá se ve Francii státní ústav osmitřídní, kde v nejvyšších třídách přednášejí se rhetorika, filosofie a vědy mathematické. *Classe de philosophie* jest asi naše oktáva, v Německu prima; *classe de rhetorique* naše septima. Ředitel zove se *proviseur*, soudní a disciplinární stránku obstarává *censeur*. Nad studiemi bdí místy préfet des études, stránku administrativní obstarává économ. V Paříži nalézá se více lyceí, v jiných městech jest vždy po jednom.

Collegium (Collège) liší se od lycea, že nemá filosofii a rhetoriku a nalézá se jich as 400 po městech. Na sklonku císařství zaváděl ministr Duruy pod jmenem l'enseignement secondaire special též reálky, kterým s počátku špatně se dařilo, an nebylo žákům možno dosáhnouti „*Baccolauréat*“, nejnižší to hodnosť akademickou, odpovídající as naší maturitě, která opravňuje k návštěvě fakult.

Nové školy reálné poskytují více aesthetického než technického vychování, trvají šest let a dosahují cíle humanistického na základě živých jazyků a literatur. Zvlášť v jazyku mateřském důkladě se vyučuje. (První rok sedm, později 5, 4, jen v posledním roce 2 hodiny týdně). Učí se němčině a angličině, dějepisu zvlášť s ohledem na mravy a duševní život národů; zeměpisu se zvláštním ohledem na půdu a výrobky různých zemí. V západních zemích větší část věnuje se angličině (4 léta, 2 němčině), v zemích východních učí se žáci 4 léta němčině, dvě léta angličině. Přírodopisu učí se 2 první léta, čtvrtý rok jest geologie, v pátém a šestém ekonomie politická, anatomie a fysiologie zvířat a rostlin.

Odbytá reálka tato poskytuje titul bakaláře.

Od r. 1882 i na lyceích seslabena jest nadvláda klassických jazyků a věnována větší péče mateřskému jazyku a realiím.

Veliká část, přes polovici škol těchto, jest vedena pátery a řády, v plánu a knihách učebných shodují se s ústavy veřejnými. Každoročně scházejí se žáci lyceí z Paříže a Versaillu k slavnostnímu rozdělování cen (concours général), při kterém přítomen jest ministr a jiné vynikající osobnosti. Vítěz obdrží první cenu mimo knihy 1000 franků a volné místo v école normale superieure neb na jiné odborné škole; při hostině zaujímá čestné místo vedle ministra.

Mimo to má každá škola malou svou slavnosť, při níž dostávají vyznamenaní knihy a jiné ceny. Poslanci, lidé zámožní a příznivci mládeže dávají školám sami ceny, spořitelní knížky a pod. na rozdanou.

Všechny vyšší školy zařízeny jsou tak, že chovanci zde mohou bydleti a se stravovati; chovanci tito nazývají se pensionnaires neb internes; kdož jen přes den se tu stravují demi-pensionnaires neb externes. Jezuité mají vždy jen externisty. Žáci přicházejí od 8—9 ráno do ústavu a opouštějí o 5. neb 6. hod. po ukončení všech úloh ustav.

Tyto úkoly pracují v lycejích a kolejích pod dozorem a za pomoci mladších učitelů, ustanovených jakožto répétiteurs neb maîtres d'etudes, kteří u žáků horších jsou velice nenáviděni s přezdívkou *„pion"*. Všecka vyšší učiliště mají pro své žáky stejnokroj, který jest pro pensionéry obligátní. Na výstavě okazuje modely a plány zařízení své starý ústav *Collège Sainte-Barbe*, založený již r 1460, nalézající se na place du Panthéon, sur la montagne Sainte-Geneviève, blíže nejzajímavějšího kostela Paříškého sv. Jenofefy. Obsahuje tři oddělení: *Le petit Collège* ve Fontenay-aux-Roses pro dítky od 5—12 let, la maison classique a école preparatoire, kdež studují žáci připravujíce se pro dosažení obojího baccolauretu, t. j. ès sciences neb b. ès lettres. StaříBarbisté, t. j. odchovanci tohoto ústavu, tvoří spolek, který čítá dnes 4000 členů a stará se dary, fundacemi a podporami o spolužáky bývalé neb sirotky po nich.

Uvedli jsme tyto jednotlivosti o zařízení středních škol ve Francii (mimo vlastní názor dle Langenscheidta), ale nelze říci, že by byly ideálem střední školy. Vytříbenost slohu a mistrné ovládání jazyka mateřského jest jistě jedna z předností. Ale sami Francouzové poukazují, jak proti školám anglickým tělesné vychování se zanedbává, jednotvárná autoritivní disciplina umrtvuje individuelní vývoj žáků, zkoušky příliš jsou dlouhé a centralistické zařízení předpisuje přílišnou jednolitost všech lyceí po celé zemi, což neodpovídá potřebám různých krajin. Též budovy jsou příliš těsné, což platí i o privátních domech, divadlech a pod.

Že tu bylo krásných pomůcek k vyučování, rozumí se samo sebou, při světoznámé eleganci a dovednosti vyrabitelů francouzských. Mapy a globy E. Bertaux-a 25 rue Serpente v Paříži v bohatém výběru od 2 frk. 75 do 400 frk., obchodník v přírodninách Maisson Éloffe & C. pěkné a rozmanité nabízí věci, ale jsme zde v Praze dobře a v mnohém lépe opatřeni obchodem V. Friče, vyznamenaného na zdejší výstavě zlatou medailí. Znamenité věci poskytují knihkupci ve všech oborech, z nichž k některým vrátíme se příště.

(Pokračování.)

Soud Rousseauův o pěstování studií klassických.

Podává Dr. *Ant. Krecar.*

(Dokončení.)

Soud Rousseauův o studiích klassických viděti zejmena jasně při jeho úvaze o *studiu dějepisném* a o vychovávací hodnotě historie. Paedagogická cena pravého dějepisu jest ohromná; kde však v moderních literaturách najdeme dějepisců pravých, dějepisců takových, kteří by se hodili pro jinochy? —

„Historie moderní," dí Rousseau, „nemá vůbec žádné tvářnosti, protože nyní všichni lidé jsou si vespolek podobni; mimo to historikové moderní chtějí se jenom stkvíti a proto *tvoří silně barevné obrazy, které nepředstavují často ničeho.* Staří naproti tomu tvořili méně obrazů, jejich úsudky obsahovaly méně vtipů: za to však nalezneme u nich vždy více *zdravého rozumu.* Než i mezi nimi musí býti učiněn rozumný výběr. Z počátku třeba čísti dějepisce nejjednodušší, kteří nejméně soudí. ‚Mladíkovi nedal bych do ruky ani Polybia, ani Sallustia; Tacitus jest knihou pro starce; mladíci nemohou ho pochopiti.' Kdo chce poznati hloubku lidského srdce, musí zajisté poznati první jeho rysy v lidských jeho *činech*; musíme uměti dříve čísti skutky, než začneme čísti v *zásadách.* Filosofování zásadami předpokládá zkušenost: mladíci nemají generalisovati, nýbrž celé jejich vychování má záležeti ve správném pochopení jednotlivých případů.

Pravým vzorem historiká jest po mínění mém Thukydides. Vypravuje fakta beze všeho posuzování, ale nevypustí ani nejmenší okolnosti, která by mohla přispěti k tomu, abychom si utvořili svůj úsudek sami. Vše, co vypravuje, staví nám před oči a nevkládá se mezi události a mezi nás: *nemyslíme, že čteme, myslíme, že se díváme.* Na neštěstí mluví stále jenom o válkách, a v jeho zprávách vidíme stále věci přemálo poučné — bitvy. Ústup deseti tisíc Řeků a zápisky Caesarovy mají skoro tutéž výhodu a tutéž stránku slabou. Dobrák Herodot, jenž jest bez obrazů, bez zásad, plynný, naivní, plný nejzajímavějších a nejpoutavějších jednotlivostí, byl by snad nejlepším dějepiscem pro jinochy, kdyby tyto jednotlivosti nezabíhaly často v chlapeckou prostotu, která spíše vkus mládeže kazí, než aby jej vzdělávala: čteme-li ho, musí úsudek náš býti již vzdělán. *Titus Livius jest politikem, řečníkem, jest vším, co se pro jinocha nehodí.*

Historie sama má i veliké vady: ne nejmenší z nich jest ta, že nám ukazuje více *činy* než *lidi.* Chápe se lidí zajisté pouze v určitých, vybraných okamžicích, když jsou oblečeni v šat slavnostní; vystavuje nám na odiv pouze člověka *veřejného*, který již sám se zařídil na ukázku. Dějepis nejde za člověkem do jeho domu, do jeho pracovny, do jeho rodiny, do kruhu jeho přátel — kreslí více jeho *šat* než jeho *osobnost.*

Nejlépe jest tudíž začíti studium lidského srdce četbou *životopisnou.* V životopise může se člověk skrývati, jak chce, historik sleduje ho všude, nedá mu pokoje ani na okamžik, nezanechá mu nijakého koutku, kde by unikl pronikavému jeho zraku; když se domnívá, že jest skryt nejlépe, pozoruje a poznává ho nejvíce. Proto jest také mým oblíbencem *Plutarch.*

Jest sice pravda, že povaha celé lidské společnosti velice se různí od povahy jednotlivcovy, a že bychom znali srdce lidské velmi nedokonale, kdybychom ho nezkoumali také při jednotlivcích mnohých — při množství: než zároveň jest i pravda, že musíme začíti studiem člověka jednotlivého, chceme-li se naučiti posuzovati lidi vůbec. Kdo by důkladně znal náklonnosti jednotlivce každého, mohl by předvídati i jejich společný výsledek v národě celém.

Doporučuji četbu klassiků starých tím více, čím více jsou vyloučeny z našeho slohu moderního všechny jednotlivosti, obyčejné sice a nepatrné, avšak pravdivé a karakteristické, a čím více okrašlují a ozdobují naši spisovatelé lidi v jejich životě soukromém jako veřejném. Slušnost, neméně přísná ve spisech než v činech, nedovoluje více to veřejně říci, co dovolí veřejně učiniti; proto že pak můžeme kresliti lidi vždy jen slušně, nepoznáme jich lépe z našich knih než z našich divadel. Kdybychom tedy stokráte se pokoušeli za našich dob o životopisy králů — Suetonů nebudeme míti nikdy více.

Právě takovými podrobnostmi, do kterých se neodvážíme více pustiti, vyniká Plutarch. Umí kresliti veliké muže s nedostihlou vnadou v maličkostech; ve volbě svých rysů jest tak šťasten, že často jediné slovo, jediný úsměv, jediný posudek dostačí ku charakterisování líčeného hrdiny. Žertem dodá Hannibal zmužilosti svému zděšenému vojsku takové, že se smíchem vytáhne do bitvy, která k nohám mu smete Italii, Agesilaos líčí se nám, jak jede po holi, čímž spůsobí, že si zamilujeme přemožitele velikého krále, Caesar, kráčeje bídnou vesnicí a žertuje se svými přátely, odkrývá nám, ani netuše, srdce své, v němž není touhy jiné věčší, leč vyrovnati se Pompejovi. Aristides napíše na střepinu vlastní své jmeno, a již odůvodněno jeho příjmí: Filopoimen odloží plášť a dá se do štípání dříví v kuchyni svého hostitele. To je pravé umění kresliti. Jako tvářnost nejeví se ve velkých rysech, tak ani povaha ve velkých činech: *přirozená povaha objevuje se nejlépe v maličkostech.* Věci veřejné jsou příliš obyčejné nebo příliš připravované. Naše moderní vážnost dovolí však spisovatelům, zabývati se pouze věcmi veřejnými.

Jedním z největších mužů minulého století byl bez odporu vikomt de Turenne († 1675). Jakýsi spisovatel učinil zajímavým jeho život maličkostmi.

Tyto maličkosti skutečně také nejvíce působí, že Turennovu povahu si zamilujeme. Kolik však těch maličkostí bylo by Turenna karakterisovalo ještě lépe a učinilo osobnosť jeho ještě poutavější, kdyby nebyly musely býti potlačeny! —

Konečně, dí Rousseau, učiní-li mladík v řečech klassických a jich krásné literatuře pokrok veliký či malý, přivede-li to daleko či nic: na tom nezáleží. Mladík nebude vzdělán méně, jeho cena nebude menší, zapomene-li z literatury klassické všechno. Nebo o všechny tyto titěry se při vychování jeho nejednalo. Účelu hlavního dosaženo zajisté měrou plnou.

Literárně-historické příspěvky.

Podává Fr. Prusík.

I. Václav Hájek z Libočan.

Když jsem v „Zlaté Praze" 1888, čís. 12. str. 184., uveřejňoval věrný otisk rytiny[1]) (idealisující, jak jsem se později přesvědčil) epitafia v mnohé příčině proslulého kronikáře Václava Hájka z Libočan, slíbil jsem v poznámce na str. 190., kde jsem slovy provázel obraz ten, že dokáži, kterak pochybeno jest udání Beckovského o úmrtním dni Hájkově.

Prozkoumav co nejvíce zpráv v té příčině, mohu *s plnou jistotou* netoliko vyvrátiti určení spisovatele Poselkyně, které se nyní obecně za pravdu beře, ale i *určiti den i rok úmrtí Hájkova.*

Zpráv sem se tahnoucích máme hojně, avšak věcšina jich spočívá na témž prameni, totiž na Lupáčovi (tak Jan Flor. Hammerschmid v Prodromu Gloriae Pragenae pg. 215. a Fr. M. Pelcl v Abbildungen böhm. und mähr. Gelehrten und Künstler I, 23) neb i na Veleslavínovi.

Nejstarší zpráva jest Prokopa Lupáče z Hlavačova, jenž ve své Rerum bohemicarum ephemeris (1578 a 1584) ku dni 19. března dí: *19. Mart. 1553 emigravit ex hac vita* presbyter Wenceslaus Hagecus (populariter Hagek) à Liboczian. Sepelitur in coenobio D. Annae in Maiore urbe Pragensi

Z něho ji vyňal Daniel Adam z Veleslavína v Kalendáři historickém (1590) k témuž dni v tato slova: Březen 19. Léta *1553 umřel* kněz Václav Hájek z Libočan, kazatel kláštera sv. Tomáše v Menším městě Pražském, kterýž kronyku Českou vydal. (Lupac.)

Dle Viléma hr. Slavaty Hist. Hájek *dokonal svůj život* dne *9.* března *1553.* (Jir. Ruk. I, 221.)

O celý však rok se odchyluje Jan Frant. Beckovský v Poselkyni starých příběhů českých, II. dílu v 1. svazku na str. 202—3. udávaje k roku *1552.*, že Hájek umřel v pátek [dne?] měsíce března a *pohřben* byl v sobotu dne 19. března.

Podobně uvádí J. N. Zimmermann v Diplomatische Geschichte der aufgehobenen Klöster etc. (1837), pg. 152. z dřevěného epitafia, jež prý ještě za jeho doby bylo viděti, že byl Hájek *pochován* „Anno Domini *1552,* 19. (?) Martij."

Dle rytiny konečně námi v „Zl. Praze" uveřejněné *pohřben* byl Hájek dne *14.* března *1552.*

Zdálo by se podivno, že se udaje ty tak odchylují, kdežto přece mohli zpravodajové čerpati přímo ze zmíněného epitafia. Než i to nebylo beze vší závady; jsouť na epitafiu sice prvé tři číslice roku 155 zcela zřetelny, ale čtvrtá jest trochu podivná, totiž ϟ, tak že omyl nebyl nemožný; rovněž prvá

---

[1]) Nyní jest uložena v Českém Museu.

číslice dne 1 jest zcela dobře četlná, kdežto druhá, totiž 𝟗, jest trochu odchylna od obvyklého tehdáž psaní. Konečně starší kronikáři často brali den *pohřbu* za den *úmrtí*, čehož nejeden příklad známe i na př. Beda Dudík jich hojně udává v svých Forschungen in Schweden o úmrtí českých knížat.

By to vše jasněji vysvitlo a by se opravilo nesprávné čtení Beckovského (v Poselkyni, v. Zl. Prahu) i Slavatovo (v. Jir. Rukověť I, 221—2), uvedeme tuto zevrubně nápis z epitafia Hájkova, jak je „exscriptum et delineatum ex tabula lignea ad S. Annam per Ign. Saltzer Chalcographum" věrně obráží Gelasius Dobner ve svém Prodromu k Hájkovým letopisům českým při str. 30. Zní takto:

Epitaphion honorãdi Sacerdotis Domi Venceslai Hayek a Libočan etc. Anno dñi 155𝟑 1𝟗 Martij hic sepulti.

Hicpius ĩpatria vir Venceslaꝯ Hagecꝯ
Cõmisit putri mortua membra solo
Inclyta qui gẽtis scrutãs monumta boheme
Historica retulit fortia facta fide.
Grata q̃dẽ pietas defunctis Regibus hec est
Nomen ab exequijs, quas dedit iste labor.
Postera sed mags hũc ꝓbat atꝫ ãplectitꝰ etas
Que decus a primis tale tuetur avis
Que decus a primis tale tuetur avis
Quisq̃s adhoc igitꝰ casu ul' spõte sepulchrũ
Deuenies, fatum molleprecare viro.

Aliud.

Cuius labore Chronica
Conscripta sunt Boiemica
Volumen ingens antea
Tam diligenter nemini
Et absolute conditum:
Watslaus Hayco presbyter
In hoc sepulchro cõditur.
Quiescat I Christi sinu.

Jde tedy o určení dvou záhadných číslic, jež zavdaly mnohým podnět k omylu. Srovnávajíce je pak se starými číslicemi, jak je na př. na Staroměstském orloji viděti lze, docházíme nutně poznání, že prvá z nich není nic jiného než *3*, druhá *9*, lišíce se od týchž číslic na orloji toliko zbytečnými dole zátrhy (při 3 předposledníma dvěma, při 9 posledníma dvěma), jakož na epitafiu mnohá, zvláště veliká písmena podivnými zátrhy jsou vyzdobena. Dle toho by bylo čísti na epitafiu: Anno dñi 155*3* 1*9* Martij hic sepulti.

Že tento údaj jest jediné správným, k tomu by nám mohla stačiti už pouze zpráva Lupáčova, jenž pohřbu jistě byl svědkem, an se o 4 léta později, totiž r. 1557, stal bakalářem. Než máme ještě závažnější a jistější zprávu, již nám šťastnou náhodou uchoval výtečný Balbin ve svém díle „Bohemia docta", pars II. (ed. Raf. Ungar Pragae 1778), pg. 59, mluvě o Hájkově kronice, v tato slova:

Joannes senior ab Hodiegowa, Vice-Iudex Regni Bohemiae, qui una cum Henrico Berka, supremo Judice Regni, et Petro Bochdaneczky de Hodkowa, Equite, ad editionem operis plurimum contulit ipsumque authorem ab aemulis prostratum protexit, in suis ad Hagecium notis: *Wenceslaus Hagecius*, inquit, *obiit* anno *1553. 15 Martii*, apud S. Annam in Veteri Praga humatus, misereatur ejus animae Deus! fuit Vir indefessae diligentiae, edidit complures libros, tam a se, quam ab aliis scriptos, usus ad extremum vale-

tudine perincommoda et lecto diu affixus; ante vero per annos multos Decanus Carlsteinensis, tum Concionator ad S. Thomam in Minore Praga, tandem Boleslaviensis Praepositus; denique vale dixit laboribus et honoribus et quietam ad S. Annam vitam instituit.

Jaké pak to byly k Hájkovi „noty", v nichž se určitá zpráva ta zachovala, i o tom nás poučuje Balbin tamže pg. 121. řka: Vidi Joannis hujus Hodiegowini manuscriptas eruditissimas *in Hagecium* glossas seu *notas* latine partim, partim bohemice; quarum copiam mihi fecit Fabianus Blowsky, Vir doctus et peramicus.

Majíce tu zprávu, již Balbin čerpal přímo z poznámek Jana z Hodějova, musíme jí dáti úplnou víru přede všemi ostatními, an se tento ochránce a podpůrce Hájkův více než kdo jiný staral o jeho osudy. Jest tedy nad vši pochybu jisto, že **Václav Hájek z Libočan zemřel dne 15. března** (ve středu) **r. 1553.** a že dle epitafia *byl pochován dne 19. března* (v neděli) téhož roku. To bylo sice proti obecnému zvyku tehdejšímu, kde nebožtíka hned den po smrti (ne-li dříve) pochovávali („schovávali"), ale při slavných mužích se jistě nezřídka dála výminka, jak srozuměti lze zvláště z Komen. Lab. 32, 11, kde k supplikací učených a slavných, aby neumírali, „dána jim pro interim taková resolucí, že J. M. K. (Moudrosť) nepřeje, že takoví zvláštní lidé s jinými zároveň hynouti mají; avšak že tomu na ten čas ještě cesty neví. Toto však za privilegium že jim dává, aby, kdež se jiní prostí hned za čerstva po smrti pohřbují, *oni co nejdéle mezi živými aby chováváni byli.*"

Abychom pak ničeho nenechali neobjasněna, vysvětlíme ještě, čím to, že se kronikáři tak různí v udaji úmrtí. To prostě tím, že opisujíce datum z epitafia nedobře četli poslední zátrhy vyzdobenou číslici roku neb dne neb i obou; tak Slavata četl 10. místo 19. a stanovil tudíž úmrtí Hájkovo o den před 10. březnem, totiž na 9. března. Beckovský a Zimmermann četli r. 1552. místo 1553. a Beckovský si dle toho určil den úmrtí na pátek (rozuměj 18. března), an pohřeb konán byl dne 19. března, jenž připadal toho roku na sobotu. Kreslíř rytiny námi uveřejněné četl 1552. místo 1553. a 14. místo 19. března. Lupáč zase položil den pohřbu za den úmrtí.

II. Šimon bakalář Hájek.

V Kroku I., 122 sl. podal jsem některé neznámé zprávy o slavném prvním brusiči českém. Že však mi ještě mnoho o jeho životě zůstávalo neobjasněno, jal jsem se pátrati znovu po zprávách o něm, a výsledky svého bádání tuto předkládám.

Šimon Hájek či, jak se obyčejně zove, Šimon bakalář, byl dvakráte ženat; první manželka jeho slula *Kateřina* a s ní nabyl značného jmění, jež zdědila po předešlých dvou mužích svých: bylať po dvakráte vdovou, než se po třetí vdala za Šimona bakaláře. První muž její byl Pavel Kaňha; odkud pocházel, není nám známo, avšak zdá se, že z Prahy; byl pak muž zámožný, neboť r. 1489 vzdává prvé manželce své Martě dům svůj s pivovárem a sladovnickým vozdem na Poříčí mezi domy Petra řečeného Mrdal s jedné a Jana řečeného Rytíeře se strany druhé (Zem. Desky Misc. č. 21, f. N 22^b): myslíme, že to byl dům v Truhlářské ulici 1119^b neb 1121^b. R. 1492 koupil pivovár od Matěje (Matúše? erga Mathiam) bakaláře, syna někdy Petra Mrdala ležící podle Blažeje Zedníka se vším právem za 70 kop gr. m. (l. c. T II^a). Mimo to měl Pavel Kaňha leckdes půjčené peníze, jako na domě Jiřího šrotéře na Senovážném náměstí a j. (ZD. Misc. č. 20, f. N XV^b). Po smrti Martině [1]) pojal za manželku *Kateřinu*, s níž měl syna Matúše (nar. asi

---

[1]) Pavel Kaňha měl s Martou dceru Kateřinu, jež r. 1512 s Janem manželem svým zprošťuje a kvituje Kateřinu macechu svou a Mikuláše, manžela jejího, z 30 kop. gr. m. a z výpravy, kterouž ji otec její zápisem ukázal (ZD. Misc. č. 23, f. P 24^b). Kromě dcery měl syna Jana, jemuž odkazuje 5 kop gr. m. a to, co nebožtík Beneš

1499), jenž kvituje r. 1523 z 10 kop gr. pr., jež přijal na summu 80 kop. gr. pr. po otci jemu ujištěných, *Šimona bakaláře*, náměstka Pavla Kaňhy, a *Kateřinu* matku svou (Archiv pražský č. 534, f. 56[b]); r. 1524 kvituje z 20 kop. gr. pr. a r. 1525 kvituje je z ostatního dílu (l. c., f. 68). Pavel Kaňha zemřel r. 1505 a nemocen leže odkazuje *Kateřině* manželce své s Matúšem synem svým dům svůj na Poříčí vedle domu Nábožného, z něhož mají vydati Kateřině, dceři jeho, kterúž s první manželkú zplodil, 30 kop gr. m. a výpravu (ZD. Misc. č. 23, f. B. 20[a]).

Kateřina se r. 1511 po druhé vdala za Mikuláše Kaňhu, tuším bratra Pavlova, a vzdává mu dne 11. února všecka práva svá a veškeren svuoj statek ke jmění, k držení a k vladařství dědičnému (l. c., f. M 14[b]), a rovněž Mikuláš Kaňha r. 1515 (17. července) zapisuje Kateřině dům svůj na Poříčí podle domu Rytířova s strany jedné a domu Dvořákova s strany druhé. Též na Mělníce na domu, v kterémž jest prve byl, zapisuje 87 kop gr. m. a půl vinnice též na Mělníce; též i výplatu, kterúž má ve dskách. Dětem, když by k letóm přišly, aby dala po 10 kopách gr. čes. a s postel šatuov. A dcera jeho první aby jí v tom žádné překážky nečinila (ZD. Misc. č. 24, f. 96[a]). Bylť Mikuláš rovněž vdovcem;[1]) s druhou manželkou svou Kateřinou měl dítky Annu, Žofku, a jak se domníváme, Lidmilu. Anna se provdala r. 1528 za Martina Šturma řezníka dostavši věnem 10 kop gr. pr. a k tomu výpravu slušnú, z čehož kvituje paní *Kateřinu*, matku svou, a Šimona, manžela jejího (ZD. Misc. č. 106, f. 19[b]; II. Libri contract. č. 1, f. 9[a]); myslíme, že to byla táž Anna Kaňhová, jež jedná r. 1544 smlouvy svatební s Jakubem bakalářem (ZD. Misc. č. 106, f. 58—9), vzdávajíc mu duom svuoj, v němž bydlí, s pivovárem i jiný statek svůj všecek (II. Libri contr. č. 2, f. 295[a]). Druhá dcera Žofka provdala se r. 1530 za Václava sladovníka (II. Libri contr. č. 1, f. 122[a]). Třetí Lidmila měla dceru, jež byla provdána za pana Silvestra z Radkova; tento pak zanechal sirotka Anýžku, která se r. 1580 provdala za Mistra Jana Kaňhu[2]) z Veleslavína a dostává dům, v němž s paní Lidmilou Kaňhovou, bábou svou, bytem jest, řečený u Kaňhův v osadě sv. Petra na Poříčí v ulici Truhlářské ležící, s pivovárem a se vším k tomu domu hospodářstvím a příslušenstvím i jiný všecek statek movitý i nemovitý po rodičích panny Anýžky pozůstalý; ale paní Lidmila vymíňuje si z toho k uží-

Talavaška odkázal Martě (ib. f. B 20[b]). O tomto Janu snad platí zápis v ZD. II. Libri contract. č. 2, f. 202[a], že vzdává r. 1542 Anně, manželce své veškeren statek nemovitý. V Drastech měl Pavel bratra Jana (ib. B 20[a]).

[1]) Mikuláš Kaňha měl s první manželkou dceru Kateřinu, o níž se v hořejším zápise zmíňuje a jež už r. 1517 byla provdána (ZD. Misc. č. 92, f. A III); mimo to se uvádí l. c. vnuk Jan. — Výše jsme projevili mínění, že Kaňhové pocházeli z Prahy; v mínění tom jsme utvrzováni četnými osobami toho jmena, jež se nám v zápisech naskytly a o nichž těžko, neb aspoň nejisto jest se domnívati, že by byly dětmi Pavlovými neb Mikulášovými: tak se objevuje Václav Kaňha, jenž r. 1534 přijal městské právo St. M. Pr. (Archiv praž. č. 534, f. C 13[a]), r. 1534 koupil sobě dům u Železné hlavy (ZD. Misc. č. 45, f. 77[a]) a roku 1543 připouští k němu manželku svou Žofku (l. c. 97[a]). Jakub Kaňha, bakalář, dává r. 1553 dům svůj, vinnici a jiný statek druhé manželce své Lidmile v držení (ZD II. Libri contract. č. 3, f. 191[b]). Šimon Kaňha byl r. 1526 úředníkem záduší sv. Petra na Poříčí (Arch. praž. č. 534, f 96[a]), rovněž 1527 (l. c. f. 100[b]) a r. 1531 jako bakalář vzdává duom svuoj, v němž bydlí, k tomu jiný veškeren statek svój Anně, manželce své (ZD. II. Libri contract. č. 1, f. 132[a]). Tento Šimon, zdá se, že pocházel z Českého Brodu, aspoň se hodí ze všech Šimonů bakalářů, co jich uvádějí Monumenta Univ. Prag, na našeho Šimona nejlépe „Simon Corectius Brodensis" (II, 298), jejž Rulík přezval Simon Korektor, avšak tuším neprávem; my spíše za to máme, že Corectius není správno, nýbrž že místo něho má státi *Garritius* = *Kaňha* (srv. garritus), což by snad také nás vedlo k tomu, že rod Kaňhův přišel původně z Čes. Brodu. O Mistru Janu Kaňhovi z Veleslavína bude řeč později. Ze všeho pak vysvítá, že rod Kaňhův patřil k nejbohatším rodům v Praze.

[2]) Zde opravujeme tvar Kanha v Slovníku Naučném. Tento M. Jan Kaňha z Veleslavína, professor v učení pražském, byl se po druhé oženil s Dorotou, dcerou Pavla Legáta, jinak Dvorského, a Zuzany (ZD. Misc. č. 106, f. 192[b]).

vání chmelnici s vinnicí (ZD. Misc č. 106, f. 164ª—165ª). Z polohy domu, při němž byl pivovár, máme za to, že to byl dům Mikuláše Kaňhy a manželky jeho Kateřiny, a Lidmila, bába Anežčina, že byla jejich dcerou.

Kateřina po druhé ovdověla r. 1517. K seznání její zámožnosti klademe sem závěť Mikuláše Kaňhy ze ZD. Misc. č. 92, f. A IIᵇ—IIIᵇ:

Mikuláš Kaňha 1517 v pondělí po hodu slavném všech svatých [1]) „Kateřinu manželku svú milú, (matku) dětí mých a tudíež jejích“ ustanovuje „mocnú a nejvyšší poručnicí“ statku svého všeho movitého i nemovitého. K radě a pomoci manželce přidal urozené vladyky p. Tomáše z Prostiboře, písaře menších desk zem., a p. Jana Kolmana z Líbře, „pány a přátely své zvláštně milé“. Též jí a dětem, „kteréž toliko spolu máme neb jmíeti budeme“, odkazuje vše, co má v Březince, v Újezdci a na Podbiatí „na rovný mezi ně rozdíel“; kdy by zemřely děti, vše připadne Kateřině. — K záduší Sv. Petru na žaltáře odkazuje ostatní: statek, jejž mu odkázala Jána Strunařka, pak 20 kop, jež má na domu Koutského a na druhém domu v Chudobicích 3 kp. míš., pak což má na domu podle Duchka kožišníka „jakož to kníehy městské ukážíe.“ — *Dlužen* jest 3 kp. 20 gr. míš Janovi, který se řemeslu učí u pana Jiříka Borše súkenníka v městě Pražském. — Z lidí, které mu první manželka odkázala „spolu s Kateřinú dcerú mú“, mají dle kšaftu jejího dáti „Janovi vnuku jejímu“ 100 kop gr. míš. „I poněvadž seť muoj a Kateřina dcera má svrchu psaná jsú v držení a užívání těch lidí, i tu polovici, kteráž mně podle níe náleží, dávám též dceři své Kateřině, a ona aby míesto toho témuž Janovi vydala těch 100 kop míš“.

Na potvrzení a paměť toho prosil Petra Velikého z Dlúhé Třídy, v ty časy rychtáře a 2 konšely, Antoše soukenníka a Jiříka řečeného Vlk, „města Pražského“.

Však paní *Kateřina* dlouho neseděla na vdovské stolici, nýbrž dne 13. srpna r. 1519 vchází po třetí ve smlouvy svatební se *Šimonem* bakalářem. Smlouvy ty z Arch praž. č. 534 jsme uvedli plně v Kroku I, 123 [2]) a v témž znění jsme je nalezli též v ZD. Misc. č. 106, f. 1ᵇ—2ª, kde se Šimon v nadpise nazývá „Šimon Kaňha baccalář“; tak jej nalézáme též o rok později přezvána: patrně nebylo řídkým zvykem nazývati muže, jenž se do něčího statku přiženil, jmenem ženiným; podobný příklad máme také v ZD. Misc. č. 106, f. 58ª, kde Jakub bakalář jednaje smlouvy svatební s Annou Kaňhovou nazývá se v nadpise Jakub Kaňha. Bylo to tedy asi jako dosud na vsi, kde se nový hospodář nazývá po statku.

Šimon bakalář přiženiv se k bohaté vdově Kateřině bydlel s ní ovšem v Truhlářské ulici na Poříčí v osadě sv. Petra, jejímž kostelníkem nazývá se r. 1520 (jmenem Šimon bakalář Kaňha), kdy seznává s druhým kostelníkem Janem Klanicí na místě vší osady, že přijali 7 kop gr. míš. nebožtíkem Duchkem plátenníkem kšaftem odkázaných na víno k službě Boží ot Václava plátenníka a Duchka Kouby, poručníków statku téhož Duchka (Archiv praž. č. 534, f. 26ᵇ—27ª).

V Kroku I, 124 jsme uvedli, což se nalézá i v jiné knize Archivu praž. č. 534, f. A XVᵇ, že Šimon bakalář přijal r. 1523 právo městské N. M. pražského a sice, jak jsme už tam pronesli domněnku, aby mohl nabyti nějakého statku na témž Novém Městě. Koupilť zajisté dne 9. září 1523 sobě, Kateřině manželce, dědicuom a búdúcím svým duom ležící na rohu u sv. Vojtěcha, řečený na Bušpánku (č. 144—II. v Jirchářích), od Šimona Karasa za 30 kop gr. pr. k jmění, držení a k dědičnému vládnutí (DZ. Misc. č. 34, f. 321ᵇ a Misc. č. 25, f. 128ª). Zda v domě tom Šimon bydlel či nic, není nám známo; avšak zdá se, že si v téže době koupil také blíž Betlema dům, v němž

[1]) t. j. dne 2. listopadu.

[2]) Oprav tamže ř. 29. zań m. pan; str. 124, ř. 8. zań m. Jan, ř. 9. krajčí m. Krajčí a škrtni čárky před slovem tím i za ním.

potom on s rodinou svou a po něm i syn Tadeáš bydlel a zemřel. Aspoň se uvádí r. 1525 (22. listopadu) jako úředník Betlema, jenž s druhým úředníkem Vavřincem Volovatým seznali se, že přijali 3 kopy gr. č. Lidmilou Štěpánovou k tomu záduší odkázaných (Archiv praž. č. 534 f. 85ᵃ). A tak se ještě později uvádívá úředníkem záduší kostela Betlemského, jako r. 1534 (l. c. f. 149ᵇ), 1535 (l. c. f. 153ᵇ), a vedle toho r. 1535 úředníkem špitálu sv. Pavla, jenž patřil k St. M. (l. c. f. 152ᵃ).

Který to asi byl dům v osadě Betlemské, jejž si Šimon bakalář zakoupil, nevíme přesně udati, avšak dle nadpisu závěti Šimonovy, již později uvedeme, „Šimon baccalář od Hájkuo *za Betlemem*“ máme za to, že to byl dům vedle kaple Betlemské č. 254, nazvaný U města Betlema a sousedící s kostelem sv. Filipa a Jakuba. V domě tom bydlela s ním teta jeho Kateřina, která r. 1531 listem kšeftovním cožkoli má, málo neb mnoho, všecko dává Šimonovi sestřenci svému, „*neb mi jest dobře činil.* I sestru mám,“ dokládá teta jeho, „a jiné přátely, aby mu v tom žádný žádné překážky nečinil“ (ZD. Misc. č. 92. f. Oxᵃ—xᵇ). Jest to krásné svědectví o povaze Šimonově.

V tomto domě bydlila Kateřina s manželem Šimonem asi do r. 1530, aspoň r. 1528 ještě žila, ana ji, jak jsme výše uvedli, roku toho dcera Anna z věna a výpravy kvituje. Měl pak Šimon s Kateřinou, pokud jistě víme, syna *Tadeáše* a jak se nám zdá vysvítati ze závěti, dcery Lidmilu a Esteru; tato zajisté při závěti už byla dospělá, ona pak mrtva.

R. 1532 oženil se ovdovělý Šimon bakalář po druhé, pojav za manželku Dorotu. Svatební úmluvy jejich tuto ze ZD. Misc č. 45. f. 27ᵇ do slova uvedeme:

„Šimon Baccalář od Hájkův, stoje osobně v raddě před pány v radě (sic!) vzdal jest a mocí zápisu tohoto vzdává duom svuoj, v němž bydlí, vinici ležící na Smíchově jeden strych míry držící, k tomu jiný statek svuoj všecek movitý i nemovitý, kde a na čem by ten koli záležal, kterayž má nebo míti bude, Dorotě manželce své s dětmi, kteréž mají [1]) a míti budou, k jmění, držení a k dědičnému vládnutí. Též zase ona Dorota, manželka jeho, vzdala jest a tímto zápisem vzdává předpověděnému Šimonovi Baccaláři, manželu svému, tayž jeho duom, vinnici i jiný všicken statek svuoj movitý i nemovitý, kde a na čem by ten koli záležal, kterayž má a míti bude, též k jmění, držení a k dědičnému vládnutí, však tak, jestliže by jeho Šimona prve nežli ji Doroty manželky jeho pán buoh od smrti neuchoval a tohoto by zápisu jináč nezměnil, tehdy by ten duom, vinnice i jiný veškeren statek na tauž Dorotu, manželku jeho a na děti jich spolu zplozené mezi ně všecky na rovné podělení plným právem má připadnúti bez všelijaké překážky s obú stran každého člověka právo k tomu jmíti chtějícího. Actum f. V. feriis Petri in vinculis (t. j. 1. srpna). Anno 1532, magistro civium Dno. Jacobo, Fikar Vmatheo.“

S Dorotou měl Šimon, pokud nám známo, dvě dcery, Annu a Lidmilu, při smrti jeho ještě nezletilé. Šimon žil s Dorotou 19 let, vychovávaje dítky své co nejpečlivěji, o čem svědčí jeho závěť, která zde ze ZD. Misc. č. 92, f. Z XVIᵇ—XVIIᵇ v plném znění položena buď:

„*Šimon baccalář od Hájkuo za Betlemem.*

My purgmistr a rada Starého města Pražského známo činíme tímto naším listem vuobec přede všemi, kdež čten neb čtúcí slyšán bude, kterak Šimon Baccalář od Hajkuo za Betlémem, někdy saused náš, učinil kšaft a své poslední vuole poručenství v pátek po Sté. Uršile panně (t. j. 23. října) léta Božího 1551. s přítomností slovutných pana Chochola z Semechova a Václava Trubky a Úměny, spolu radních našich, jenž k žádosti jeho z našeho

---

[1]) t. po první manželce Kateřině.

povolení a rozkázaní s písařem naším k tomu byli jsú vysláni, a toho jeho poručenství takové před námi učinili oznámení tak, že on Šimon Baccalář jsa paměti dobré a svobody rozumu zdravého užívaje, vuoli svú poslední oznámil jest před nimi takovúto: Najprve, že má zápis společného vzdání s Dorotau manželkau svau, jakž týž zápis v kníhách městských to v sobě šíře ukazuje a zavírá; od kteréhožto zápisu táž Dorota manželka jeho jsúci tu přítomna dobrovolně jest pustila a pauští a téhož Šimona manžela svého z něho propustila. I podle takového z téhož zápisu propuštění dále týž Šimon oznámil, že duom svuoj, v němž bydlí, se všemi svrchky a nábytky i se vším a všelijakým hospodářstvím, item vinici svú řečenú Nebozez s jejím příslušenstvím a podle toho i jiný všecek statek svuoj, kdež by ten a na čemkoli záležel, odkazuje a mocně po své smrti poraučí a dává svrchupsané Dorotě, manželce své, a Tadeášovi, synu jich, společně na rovný mezi ně díl, však tak a na takový zpuosob, aby táž Dorota, manželka jeho, s Tadeášem, synem jich, byli povinni z téhož statku jim odkázaného vydati toto: Najprve Esteře, dceři jich, XXX kop míš., item Anně, druhé dceři, té pro její nedostatek XL kop míš. a Lidmile, třetí dceři, XXX kop míš., a jedné každé s postel šatuov, a to s nápadem kterékoli z těch dvú, toliko totižto Anny anebo Lidmily, před dojitím let spravedlivých skrze smrť sešlé na druhú živa pozuostalú; pakli by také obú dvú Pán Buoh před lety od smrti neuchoval, tehdá dílové jejich obú dvú na Dorotu matku jejich, Thadea bratra a Esteru sestru jich aby přišli a připadli plným právem. Item Anně sestře jeho tetěné, bytem v osadě s$^{\underline{ho}}$ Štěpána Velikého, též aby vydali sukni jeho kaumarovau flanderskú a k tomu 1 kopu míš. Item *pánuom mistruom do veliké koleje číši sklennau s přikrývadlem, kteráž někdy slaula Karlova.* Při tom oznámil: Což se dotýče zapsání a dání X$^{\underline{ti}}$ kop míš. Tadeášovi a nebožce Lidmile sestře jeho druhých X$^{\underline{ti}}$ kop též míš. od někdy Kateřiny Plzeňské jim daných, těch XX kop že jest k sobě přijal, aby z nich Tadeášovi těch X kop míš. od matky jeho dáno bylo, o druhých pak X kop míš. týž Tadeáš aby se s sestrami svými rovným dílem podělil. Dále oznámil, že toho všeho činí a ustanovuje najvyšší a mocnú poručnici Dorotu, manželku svú, a to dotud, dokudž by na vdovské stolici seděla. A k tomu že jest se dožádal jí k radě a ku pomoci za poručníky urozeného pana Duchka Chmeléře etc., pana kmotra svého, a Jiříka Haťapaty, přátel svých milých, aby Doroty manželky jeho, tudíž i dětí jejich v potřebách jich radau a pomocí svau neopauštěli. *A což se pak Tadeáše syna jeho dotýče, oznámil, že jemu jako synu svému věří, že poslušnosť a poddanosť k matce své držeti a chovati bude podle přikázaní Božího a jí i pány poručníky se spravovati bude, těžkosti matce své z strany dílu svého nižádné nečině. Pakli by se tak, jakž se oznamuje, držeti a chovati nechtěl, tehdá aby mu táž matka jeho z toho se všeho statku nebyla povinna více dáti než toliko XXX kop míš. jako i jiným sestrám jeho.* K jichžto před námi vuole poslední nadepsaného Šimona Baccaláře o statku jeho vyznání etc. uts pečeť naši menší dali jsme a rozkázali přitisknúti k tomuto listu kšaftnímu v pátek před svatú Dorotú pannú léta od narození Syna Božího 1552."

Šimon bakalář byl, jak jsme ukázali, mužem zámožným, maje na nemovitostech zejmena dům za Betlemem, v němž bydlil, a vinnici na Smíchově řečenou Nebozez, jeden korec míry držící. Jsa muž velice vzdělaný pečoval také pilně o vychování dítek svých a zajisté že on první základy položil k příští slávě syna svého Tadeáše. Že byl zbožný a požíval důvěry spoluobčanů, zřejmo z toho, že býval úředníkem (kostelníkem) chrámu své osady. Kterak i jinak byl ctihodným a ryzosti mluvy mateřské pilným mužem, o tom jsme v Kroku I, 122 uvedli svědectví Collinovo. Zemřev pak 4. nebo 5. dne po posledním pořízení svém pochován jest, jak se důvodně domýšlíme, při kapli Betlemské, kde potom k věčnému spánku uloženi jsou i někteří přátelé jeho, jako Mattouš Collinus z Chotěřiny, Duchek Chmelíř ze Semechova, kmotr

a poručník dítek Šimonových, i také slavný syn jeho Tadeáš (Monum. Univ. III, 206).

Na konec chceme ještě promluviti o příjmení Šimonově *„Hájek"*. V Kroku I, 123 jsme pronesli domněnku, že Šimon příjmením tím naznačil původ rodu svého z některého Hájku. Než majíce nyní více zpráv po ruce, znamenáme, že se Šimon nikdy tak nejmenoval, dokud nebydlel za Betlemem, nýbrž vždy sluje buď pouze „Šimon bakalář" neb „Šimon bakalář Kaňha" po manželčině domě „u Kaňhů", jejž potom převzala bez pochyby Lidmila (viz výše). Teprve od té doby, co Šimona nalézáme bytem za Betlemem, setkáváme se s jmenem „Hájek", avšak vždy ve rčení buď „Šimon *od Hájkuov*" neb „Šimon bakalář *od Hájkuov*" (Archiv praž. č. 534, f. 149b—152a) neb „Šimon bakalář *u Hájkuov*" (ZD. Misc. č. 92, f. Oxa). Z toho vyvozujeme, že se dům za Betlemem, jejž Šimon koupil a v něm obýval, nazýval po některém majiteli *„u Hájkuov"*, což se i později udrželo, jak toho při některých domech dodnes máme příklady, ba na venkově to bývá úkazem neřídkým. A odtud se počal i Šimon bakalář jako nový majitel nazývati *„Šimon bakalář od Hájkuov"* (jako dříve „Kaňha"), načež příjmení *„od Hájkuov"* ustálivši se zkracovalo v *„Hájek"*: a tak slul už syn Šimonův Tadeáš, přibrav jméno to i k příjmení šlechtickému, „z Hájku". (Dokončení.)

~~~~~~~~~~

O nejnovější reformě u vyučování cizím jazykům, zvláště frančtině v Německu.

Pojednává prof. *Jan Kosina.*

(Pokračování.)

Spisovatel postupuje nyní k úvaze o methodě vyučovací a táže se: která jest nejlepší methoda, načež si odpovídá po předcházejícím srovnávání method takto: *Která má všecky přednosti jejich jmenované a která se vystříhá všech vad uvedených.* Což jest ovšem pouhým ideálem, ježto nauka ta jest velmi mnohostranná a má tedy své slabosti a nedokonalosti; proto možno pokládati tu za nejdokonalejší, která se onomu ideálu nejvíce blíží. Ježto nutno míti na zřeteli *učícího se jednotlivce* a *učivo*, proto třeba hledati prostředky a cesty, které výsledek na obou stranách nejbezpečněji zaručují. Proto vytkl *Knebel* účel vyučování jazyka francouzského těmito slovy: *„Doveďte žáka způsobem ducha vzdělavacím ku porozumění co možná úplnému a k ovládání co možná zručnému jazyka francouzského.*

Splniti požadavky tyto může jen učitel, který jest povšechně a rozumně paedagogicky vzdělán. Je-li proniknut velikostí a důležitostí své úlohy a věnuje-li se jí s celou duší svou, přenáší a vzbudí také chuť a život, horlivosť a píli u svých žáků; naopak i při nejlepší methodě zůstane pouhým podáváčem, kterého by i pokročilejší žák zastoupiti dovedl. Proto se nesmí učitel dáti ovládati methodou v knize spracovanou, ale musí míti svou vlastní, která ovšem v zásadách musí se srovnávati s učebnou knihou.

Proto musí učivo ovládati hravě a nesmí podceňovati stupeň počátečního vyučování jako něco snadného, poněvadž právě na tomto musí se zakládati zručnosť u vyučování na hlubších vědomostech, jak jsou toho dokladem a příkladem mužové zkušení a vzdělaní, kteří věnovali největší péči počátečnímu vyučování, nepokládajíce za nedůstojno sebe, psáti učebnice pro počáteční vyučování. Tak praví na př. *Münch*: „Učitel jest vůbec na omylu, měří-li důstojnosť úkolu svého dle učiva, které má spracovávati; nikoliv v učivu, ale v psychologickém ruchu osobnosti záleží vnada a cena." Proto má *pozorovati a poznávati povahu žákovu* a pak zabývati se *studiem nejno-*
~~~~~~~~~~

vějších filologických spisů odborných. Duch řádného učitele bude se jeviti v tom, moudře-li bude mluviti a mlčeti, moudře-li bude ukládati žákům, vysvětlovati a nacvičovati, dovede-li pojímati a využitkovati tuživé vlastnosti učiva *a ve mnohých jiných činnostech, které se neprávem pokládají za maličherné a nepatrné.*

Další podmínka pro zdar u vyučování jest *důslednosť* učitelova, jevící se v *tuhém přidržování se* toho, na čem jednou se ustanovil, jevící se vytrvalostí, neunavností a pevností ve všech snahách, majících za účel vzdělati a vycvičiti žáky. Důsledný učitel jest neobmezeným pánem školy své, kterýžto dosáhne přísného a přesného provedení nařízení svých. Jest vždy klidný a rozvážný a po pečlivé úvaze neustoupí nikterak od svého. Je-li taková železná pevnosť žákům z počátku nepohodlna, zdá-li se jim důsledný učitel jako trýznitel, tedy brzo v něm shledají trýznitele, který něco dobrého chce, a důslednosť jeho vymáhá konečně poslušnosť, úctu a lásku.

Jasně jeví se to při nacvičování výslovnosti. Stále a stále pokouší se žák setřásti cizí jho, opět a opět vzpírá se ucho zvyklé jiným hláskám a zvukům a jazyk vlastní cizí mluvě. Tu musí učitel býti neuprosným, „musí býti jako moucha, která zaplašena přilétá vždy znova na člověka."

Pak se mu také podaří míti *dobrou kázeň*, kázeň, která se jeví v chování celé školy. Bude se jeviti nejprve v tom, že se žáci budou střežiti *chyb* a *nespůsobů*, že se budou slušně pohybovati a vždy napiatě naslouchati (všickni, neboť učitel mluví vždy pro všecky žáky), ale i *hlasitě, dokonale mluviti s řádným přízvukem*, jakož i že budou krásně, zřetelně a čistě psáti a míti své cvičební sešity v pořádku. Dobré kázni lze přičísti též, mají-li žáci chuť a horlivosť k učení, jakož i záleží-li jim na zdaru práce jejich. Proto také není radno, ponechávati žákům dospělejším věčší volnosť a věčší práva, poněvadž to nikdy neprospívá vyučování, ano jen jest na ujmu pořádku nutného, který jest základem a podmínkou pravého a trvalého zdaru u vyučování.

Spisovatel postupuje pak ku spůsobu vyučování samého a rozeznává tři stupně vyučování a sice *nižší* (počáteční), *prostřední* a *vyšší* stupeň, i probírá jednotlivé stránky vyučování jako výběr učiva, rozdělení atd.

A) Nižší stupeň vyučování.

Jakého rázu má býti učivo a jak rozvrženo, o tom rozhoduje hlavně a přede vším učící se žák, jeho stáří, znalosť mateřského jazyka (aby znal alespoň tvarosloví a jednoduchou větu). Doba, kterou trvati má počáteční vyučování, dle toho může býti kratší neb delší, avšak obyčejně se vyměřuje na 2 roky, a sice po 4 až 5 hodinách téhodně. V době té jest prozatím *ukončiti nauku o výslovnosti a o pravidelném tvarosloví, při tom pak míti na zřeteli všecky ty cíle vyučování, k nimž pracovati nutno: četbu, osvojení si cenných věcí z učiva* (přísloví, básně), *ústní a písemní cvičení, mající za účel svobodné užívání jazyka.* Ke všemu tomu přihlížeti jest v pravé míře na tomto stupni vyučování.

B) Jak jest podávati učivo a pojímati.

Nejen aby byl žák získán pro nový předmět učebný, aby se v něm vzbudila chuť k učení, ale i aby byl položen pevný základ k celé budově, jest *nutno věnovati počátečnímu vyučování největší pozornosť.*

Nechť učitel učiní počátek co nejzajímavější; nechť se střeží v prvních týdnech odříkávání abecedy, nechť nezasypává žáka spoustami pravidel o výslovnosti. Nepočne-li přímo nějakou malou čítankou, *počniž alespoň obsažnějšími větami* (je parle français, L'homme propose, Dieu dispose), které nechť žák *nejprve jen slyší a vyslovuje.* Toto poslední nechť činí žák jednot-

livý, pak jednotlivé řady, pak řad několik a konečně celá třída, což učitel pokyny zvláštními označí. *Sborové vyslovování* takové jest *nutné*, poněvadž jinak ústrojí mluvné se velice málo cvičí. Má-li býti prospěšno, musí se ve sboru mluviti jen polohlasitě a s největší pečlivostí a správností, tak aby nejen učitel, ale i žáci nahodilé chyby spozorovati a opraviti mohli.

Prvním slovům (vokabulím, významům) jest naučiti žáky *ve škole*, a sice tak, aby je *všickni správně vysloviti a napsati* dovedli. Slovo napsané, které se má vyslovovati, nesmí tak dlouho a tak intensivně působiti na smysly žákovy, *aby vzbudilo v žákovi pochybnosť o pravopise jeho.*

Psáti jest nejlépe na tabuli, která při vyučování vůbec a vždy dobré služby koná. Jakmile učitel domnívá se a chce, aby žáci samostatně z učebné knihy zapamatovali si látku učebnou, musí je na to připravovati při *zavřené knize*. Žáci spřátelí se takto snáze se svou knihou francouzskou, oni takřka *nevědomky* nabudou malé zásoby slov, která je pobádá k další práci. Avšak při tom nutno postupovati pomalu od jednoduššího k složitějšímu, aby mysl žákova se *vžíti mohla* do nejdůležitějších tvarů a nejobyčejnějších slov a učení — a pak čas po čase hezky zvolna a důkladně naučené jednotlivosti shrnovati — ob čas učiniti přestávku a opakovati čtením, dotazováním, opisováním a překládáním, ústní a písemní reprodukcí spracovávati, přetvořovati. —

Chraniž se učitel stěžovati práci žákům na nižším stupni, ale mějž vždy náležitý zřetel k žákově síle, jakou lze předpokládati u něho dle veškerého jeho vývoje duševního.

C) *O výslovnosti.*

1. O ceně a významu výslovnosti.

Dříve se nepřikládalo mnoho ceny čisté a správné výslovnosti v domnění, že jí bezpochyby *nelze důkladně naučiti*, a proto v učebných knihách předeslány bývaly pouze seznamy pravidel o výslovnosti a ostatní ponecháváno osudu. Avšak za našich dnů tomu jinak, nyní jest *jedním z cílů* vyučování *správná výslovnosť.* Ve školách veřejných dbá se více věci této, avšak jest ještě ledacos žádoucno. Nelze ovšem požadovati, aby žák vyslovoval jako rozený vzdělaný Pařížan, avšak pokud jí možno naučiti správně, potud toho dbáno budiž, neboť *odnaučiti* výslovnosti špatné jest *ještě obtížnější* nežli naučiti správné. Že pak třeba vyslovovati správně, toť na bíledni, neboť mluvíme-li francouzsky, chceme přece, aby nám Francouz rozuměl bez obtíží, a není slušno urážeti sluch jeho neladnými zvuky. Abychom pochopili cenu a důležitosť správné výslovnosti, poslechněme jen hráče na piano, který hraje nedbaje tóniny a maje na př. hráti do *as* dur, béře *d* a *e* místo *des* a *es*. A při mluvě jest tomu ještě mnohem hůře, poněvadž mimo trýzeň ucha spůsobovány bývají špatnou výslovností ještě nedorozumění a rozpaky.

2. V čem záleží výslovnosť a co jest úkolem jejím.

Co se nazývá dobrou výslovností, lze shrnouti krátce ve 4 věty tyto:

1. Každá jednotlivá hláska musí býti správně utvořena; 2. Musí v každém zvláštním spojení správně (**národně**) *vyslovena býti; 3. Slova dvou- a víceslabičná musí míti správný přízvuk; 4. Slova spojená u větu musí býti správně vyslovena a správným přízvukem opatřena.*

Vzhledem ku větě první upomínáme při samohláskách na pečlivé rozeznávání, zdali hláska krátká či dlouhá, otevřená neb zavřená, tak že na př. mezi 9 hláskami označenými písmenem e rozeznávati dlužno: 3 e muet, aneb lépe e slabé: acheta, robe, le; 3 é zavřená (krátké, prostřední, dlouhé): étais, parlé, musée; a 3 è otevřená (ouvert): blessure, rêver, père. —

3. Prostředky výslovnosti.

Splnění jmenovaných požadavků záleží částečně na cviku *ucha a mluvidel*, částečně na vycvičenosti oka, pokud běží o správné a bystré pozorování, jak učitel rty a ústa při vyslovování nastrojuje, jakož i na správném ponětí a přenesení zvuků písmem zobrazených. Důležitou přípravu a základ má učitel franštiny, jsou-li žáci zvyklí správnému a pečlivému hláskování v mateřštině a jsou v ní vždy přidržováni ku ryzí mluvě, jinak jest výsledek jeho vždy stěžován.

Pokud s prospěchem lze užívati fysiologie hláskové ku dosažení dobré výslovnosti na tomto stupni vyučování, o tom se mínění odborníků velice rozcházejí. Kdežto jedni se nemohou odhodlati používati jí, slibují si jiní mnoho od ní. Onino (jako Dr. Luppe a Ottens) chtějí, aby výslovnost francouzská se opírala o *podobné útvary hláskové v mateřštině* bez dalších výkladů o povstávání jejich. Tito (jako Victor, Kühn, Münch, Lange), kteří přejí reformě, jsou opačného mínění. Lange na př. požaduje ve svém článku „Artikulationsgymnastik im französ. Elementarunterricht“, aby žáci se seznámili s hlavními věcmi francouzské artikulace. —

Hlavním činitelem (tvrdí Wendt) a vzorem jest učitel ve věci této; a žák má mnoho a správně slyšeti a sice *nejprve* slyšeti a pak sám vyslovovati. Mluví-li učitel čistě a správně, jest pro žáky příkladem povzbuzujícím k následování. Od žáka pak nechť se požaduje, aby s nejnapiatější pozorností a s radostnou ochotou přicházel učiteli vstříc; a pak jest zdar zabezpečen. Dobře jest, žák-li ihned porozumí některým pokynům (jako hlasitěji, tišeji, kratčeji atd.) a pochybení svá na pokyny ty opraviti dovede. Ještě věcší cenu než *opravování* má *vystříhání se* chyb. Nechť učitel nikdy neukládá slova francouzského, aniž ho sám prve dobře vyslovil a výslovnost jeho nacvičil. I při reprodukci (zkoušení vokabulí) má žák prvního roku *slyšeti nejprve cizí* slovo, pak je opakovati a význam jeho udati. Učitel nechť záhy sezná žáky s dobrou výslovností, a ti nechť jsou pak jeho spojenci, jeho podporou. Ti pak nechť *první* vždy vyslovují obtížnější slova, skupiny slov a věty, slabší pak nechť se učí od nich a jich následují. S těmito nechť pak učitel podniká *nejprvnější cviky sborové*, a když s nimi dosáhl úspěchu vzorného, nechť pokročí dále, nechávaje vyslovovati ostatní žáky po *řadách, lavicích* aneb *celou třídu*. Mají-li býti nutná tato cvičení sborová provázena úspěchem, třeba veliké obezřelosti, stálé a napiaté pozornosti a bystrého ducha pozorovacího na straně učitelově. Přeslechne-li tu chyby, tím citelnějšími se později objeví, ano výslovnost celé třídy může tím býti úplně pokažena. Proto též nutno střídati u vyslovování *sborovém* a u vyslovování *jednotlivce*, a pak nezbytnou podmínkou jest, aby žáci dbali *přísného pořádku* a *slušné míry*, neboť příliš hlasité a hřmotné mluvení aneb neladné a nepořádné překřikování vedlo by ku pravému opaku toho, co jest účelem sborového vyslovování a mluvení. Nesmí se to díti také na úkor cviku jednotlivce, ten má co nejčastěji míti příležitost osvědčiti svou individuální znalosť, a učitel nesmí tím uváděn býti v pochybnost a nesnáz, nemoci rozeznati, jak jest který žák účasten takovéhoto cviku a jak a s jakou silou jej pokaždé vykonává.

Aby *udržována* a *zvyšována* byla pozornosť žákova, radno volati ho *k opravě*. Každý žák, který není právě mluvením zaměstnán, má právo i povinnosť, nahodilé chyby ihned udati a opraviti, ovšem způsobem, jaký učitel výslovně ustanoví. Na vyšším stupni možno dáti článek nějaký předčítati aneb přednášeti a pak se tázati, kolik a kterých chyb se čtoucí dopustil. Že tu třeba přihlížeti, aby žák se předem vystříhal chyb všemožně, samo sebou se rozumí, neboť i tu platí pravidlo: lépe jest vyhnouti *se jedné chybě*, nežli jich *deset* opraviti.

Označovati *zvláštními znaky v písmě* vyslovování obtížnějších tvarů slovných, ač se zdá věcí praktickou, neradí se, poněvadž — ač na př. háčky označující vázání slov jsou dosti nevinnou věcí — se tím snadno a citelně poškoditi může pravopis žákův. V učebných knihách by jich vůbec býti nemělo. Aby žák řádně vyslovil nějaké slovo, kterému se má právě učiti, toť věcí učitele, kterou tento snadno dokázati může. Chce-li výjimkou použiti takového prostředku, nechť věc napíše na tabuli a pak ji opět smaže.

Podobně se to má s *theoretickými pravidly* o výslovnosti. Na nižším stupni vyučování možno podati jen nejdůležitější, a sice připojené ku případným slovům, s nimiž se žák seznamuje. Dějž se to *stručně* a *stereotypně* (možno-li v rýmech), avšak *vyslovení musí předcházeti*, pak teprv následujž pravidlo. Cvičení ve čtení, jaké podává Plötz (a i učebné knihy české), v nichž jsou seřaděna slova nesouvislá, neznámá a která se takřka nikdy nenaskytají, pokládá spisovatel za věc chybnou a chce jen, aby žák nižšího stupně vyslovovati se naučil slova jednotlivě a v souvislosti, slova, s jichž významem se seznámil a jimž se naučil, a sice tak, aby jich svobodně užívati uměl a aby si byl vědom pravidel výslovnosti při nich se naskytlých. To dostačí a to jest pevným základem, na němž možno s úspěchem stavěti dále.

(Pokračování.)

Úvahy.

Hlídka programmův.

Škola ve službách výchovy učebné. Napsal Frant. **Mašek.** Výroční zpráva c. k. státní střední školy v Hoře Kutné za školní rok 1889. 8°. 35.

Vytknuv slabosť člověka, když přichází na svět, a tudíž nutnosť, aby byl vychováván, spisovatel jakožto nejpřirozenější činitele ve výchovu působící uvádí zkušenosť a společenské obcování. Ale činnosť ta jest nahodilá, neuspořádaná, i musí přidružiti se k ní *výchova účelná.* Účel pak výchovy dle souhlasu předních paedagogů jest „čistá lidskosť“; dle Komenského má člověk vycvičiti se v těch věcech, které jemu jakožto člověku přináležejí, dle Rousseaua má se každý státi opravdovým člověkem — přirozeným, kulturou a společností nezkaženým člověkem. Avšak to jsou neurčité, „matné obrysy“, podle nich člověka vychovávati nelze; nutno podstatu lidské dokonalosti určitě vyšetřiti. Co jediné člověku dodává hodnoty, jest *vůle*, a to vůle *dobrá*, mravná. Starším filosofům, jako Sokratovi, ani novějším, jako Kantovi, nepodařilo se objeviti pravou mravnosti podstatu; tu vystihl teprve Herbart svými pěti praktickými ideami. Mravouka na základě těchto idei zbudovaná shoduje se v podstatě s mravoukou náboženskou. Konečně dovozuje se, že účel výchovy jest *trojí:* vzdělávati 1. poznávavosť a rozum, 2. vůli a povahu, 3. city.

V kapitole II. pojednává se o methodě, kterou bráti se jest výchově, i vyslovuje se na základě Herbartovy kázně a vlády paedagogické požadavek, aby methoda výchovy byla po jádru svém přirozená, po formě umělá.

V kapitole III. odpovídá se k otázce: „Komu má výchově svěřena býti?“ Že vedení paedagogické má obstarávati nejprve *rodina*, v tom jsou vychovatelé celkem jedné mysli, až na Montaignea a Rabelaise. Spisovatel vykládá příčinu toho nesouhlasu. Mezery výchovy rodinné, zvláště pokud se týče vzdělávání oboru myšlenkového, nutno doplniti buď vyučováním a z části i vychováváním *domácího učitele* aneb ještě lépe vychováním *hromadným*, jakkoliv Rabelais, Montaigne, Locke a Rousseau proti škole brojí.

V kapitole IV. dávají se některé praktické pokyny o tom, jak chovanec při-

držován býti má, aby „šetřil osob, věcí, času a vnějšího mravu," a jak učitel zachová pravou míru v paedagogické vládě a v dozoru.

V kapitole V. zmínka se činí o působení společenského obcování v mysl chovancovu. Avšak urovnaných a soustavných poznatků poskytuje toliko *učba*, jen že nenalézá vždy u chovance nálady a hotovosti přijímati poznatky a zaměstnávati se jimi. Vnucovati je není radno; i nezbývá, aby učba nemohouc na pravou náladu čekati uměle ji vzbuzovala a to nátlakem co nejmírnějším. Pročež konej vše 1. v pravý čas, 2. na pravém místě, 3. v pravém duchu. Tu vytýká se zvláště opravdovosť a poctivosť učitelova. Mimo to se žádá, aby zamezen byl přístup všem živlům cizorodým, a vykládá se, že veřejná výstava školská může býti škole spíše na škodu nežli na prospěch.

Nikdy však nesmí učení sklesnouti na pouhou hru. Aby chovanec neštítil se námahy duševní, nutno vzbuditi v něm *zájem*. I vysvětluje se, co jest dle Herbartovy školy zájem a kterak buditi a pěstovati jest v učni mnohostranné zájmy. V následujícím odstavci pak rozebírá se podstata a hodnota vzdělávání *formálného* proti *materiálnému*, i dokazuje se z psychologie, že nelze z jednoho nebo dvou předmětů (na př. z jazyků staroklassických) nabýti vzdělání *obecně* formálného, nýbrž jen ze *všech* hlavních oborů naukových; podkladem pak formálně vědeckého studia že pokládati sluší mathematiku, fysiku a přírodopis. Konečně zmínka se činí o důležitosti logiky a jazyků jakožto učebných předmětů na středních školách.

V kapitole VI. na základě zájmů a jich důležitosti spisovatel vyšetřuje paedagogickou hodnotu učebných předmětů, určuje ji dle toho, jak připravuje k *dokonalému životu* — přidávaje se takto k zásadě Herberta Spencera, jemuž však vytýká jednostrannosť v roztřiďování lidských činností — a vyhlašuje nauku *náboženskou*, *četbu* a *dějepis* za předměty, jež nejúčinněji působí ve smýšlení člověka, kdežto ku vzdělání intellektu, k buzení zájmů empirických a spekulativních napomáhají *vědy*, pátrající po pravdě a po cestách ku pravdě vedoucích. I připojuje roztřídění věd dle Baina a doporučuje dodatkem — přihlížeje k výtce Spencerově, že ve školské učení není pojata výchova a vzdělávání potomstva — za předměty učebné vyšších ústavů vzdělavacích též somatologii a psychologii, při nichž by se pilně prohlédalo k vývoji dítěte a k zásadám paedagogickým.

Pojednání, přihlížejíc nejen k filosofům a paedagogům německým (nejvíce ovšem k Herbartovi), ale i k anglickým (zvláště Spencerovi a Bainovi) vede si věcně a nestranně, povzbuzuje ku přemýšlení o mnohých záhadách a otázkách filosofických a paedagogických, a jsouc psáno slohem jasným a plynným čte se velmi pěkně. *Petr Durdík.*

Rozhledy po průmyslu uměleckém vůbec a českém zvlášť. Od prof. Jos. **Škody.** Výroční zpráva c. k. české reálky v Karlíně za školní rok 1889. 8°. 27.

Článek ten patří zajisté k nejlepším letošní programmové literatury naší, a můžeme směle říci, že by uveřejňováním podobných statí ve výročních zprávách svých naše školy reálné sobě i širšímu obecenstvu velice prospěly. Ale čím důležitějším článek sám se nám býti vidí, tím vzrůstá i úvaha naše o něm, vybočujíc z mezí pouhé kritiky ku pokynům, jimiž by se budoucím pracovníkům na poli tom řídti bylo.

Pojednání pané Škodovo dělí se na část historickou a na praktickou. První nemůže nás úplně uspokojiti, neboť jest patrno, že zvláště pro dobu starší nedostávalo se panu spisovateli pramenů spolehlivých. Literatura naše jest v oboru historie umění více než chudou, archaeologie středověká nemá od smrti Vocelovy na vysokém učení našem stolice, a badání v tom směru patří zajisté k nejobtížnějším, neboť kromě důkladného vzdělání v oboru historie a všech jejich věd pomocných vyžaduje i mnohých znamostí technických a konečně očitého poznání památek domácích i cizích; kde jen částečný nedostatek některé z těchto závažných

podmínek se objeví, tam veta po kritice, a chyby snad autoritou posvěcené dědí spis po spise.

Nám nedostává se posud znaleckých a kritických popisů jednotlivých vynikajících předmětův uměleckých, a proto každé souborné pojednání z pravidla pokulhává, na př. p. Stibralův článek o architektuře v Ottově slovníku naučném, jemuž by se ve příčině českých staveb činiti mohly výtky velice závažné.

Spisovatel stati námi rozebírané zajisté považoval první dvě stránky pojednání svého za pouhý úvod, a proto nezazlí nám, když některá udání jeho zevrubněji doplníme. Kamenné sloupky při rozšiřování chrámu sv.-Vítského nalezené nepocházejí z dob prvního křesťanství nesouce v ornamentu svém patrný ráz polovice století XII., rovněž kruh na dveřích kaple sv.-Václavské ani ze Staré Boleslavě, ani z doby sv. Václava nepochází. V té příčině vůbec jeví se potřeba důkladné vědecké monografie o našem chrámě metropolitním, která by nespočívala jen na legendách a zprávách kronikářských, ale srovnati by musila kriticky udaje jejich s výsledky studií archaeologických se vším tím, co se při nynější restauraci objevilo. Ve zmínce o Božetěchovi shledáváme jakýsi odpor. Praví se tu, že klášter Sázavský s chrámem P. Marie na starokřesťanský spůsob přestavěl a opět že se v klášteře tom umění na spůsob byzantinský pěstovalo. Slohy starokřesťanský a byzantinský jsou různy a zasahování obou v nejstarší uměleckou tvorbu v Čechách posud neobjasněno. Pokud z posavadní disposice třikráte přestavovaného chrámu Sázavského souditi možno, byla stavba Božetěchova napodobením basilik římských.

K památkám slohu románského čítá spisovatel i berlu a mitru (sic!) abatyše sv.-Jiřské Kunhuty. K tomu připomínáme, že berla ta jest dílem raně gotiky ne z konce XII. století ale z r. 1303, koruna pak (ne mitra) dokonce z r. 1553. Umění v době posledních Přemyslovců pominuto vůbec mlčením, ač bylo na větší výši než v proslavené době Karla IV. (Kouřím Kolín, Vyšší Brod, Zlatá Koruna, Sedlec, Zbraslav; — kříž Otakarův v pokladě Řezenském atd. atd.). Jihočeská škola stavitelská vyvinula se nejen působením pánů z Hradce, ale Vítkovců vůbec, totiž Rosenberských, Landštejnských, Hradeckých atd. Zámeček Hvězda v oboře u Prahy nepochází z dob Jiřího Poděbradského, ale jest zajímavým výtvorem uměnímilovného arciknížete Ferdinanda a jeho dvorských umělcův. V době renaissance stojí spisovatel na pevnějších nohou, neboť zde Břežan a Svátek byly již spolehlivějšími prameny, na dobu pobělohorskou hledí se však se stanoviska poněkud zastaralého, kdy považována byla za hrob umění, kdy barok a rokoko byly terčem úsměškův. Čechy nebyly tehdy uměleckou poušti, naopak pomněme jen, že Praze vtisknut tehdy nynější ráz její celou řadou paláců (Valdštejnský, Černínský, Klamovský, Thunovský, Nostický atd.) i budov kostelních (sv. Mikuláš Malostranský i Staroměstský, křižovnický chrám, sv. Ignác a m. j.); sochy Prokovovy, malby Škretovy, Rainerovy, Brandlovy, po venkové pak nepřehledná řada chrámův a zámků posud čekají spravedlivého ocenění. Dobou skutečného úpadku umění našeho jest teprve perioda Josefinská. kdy mělká filosofie XVIII. věku se svými výkony v oboru státní správy a společenských poměrů byla skutečné hrobem umění i všech ideálních snah.

Nazývati chrám Týnský basilikou vešlo v obyčej promulgacemi universitními, ale vědecky jest naprosto nesprávno.

Jak výše jsme již podotkli, považujeme celou tu historickou část za pouhý úvod a klademe hlavní váhu na oddíl praktický, v němž spisovatel na základě obecně uznaných děl odborných dává vzácné pokyny všem, kdož v oboru uměleckého průmyslu jsou buď výrobci neb zákazníky, zde nemůžeme než projeviti s ním svůj upřímný souhlas a touhu, aby zásady vytknuté brzy došly všestranného povšimnutí a touženého uskutečnění. Kéž by pak nejen v programmech školních, ale i při každé příležitosti vštěpována byla mládeži naší aesthetika praktická, kéž by všudy vedena byla k tomu, „aby památek uměleckých si všímala, jich vyhledávala, na ně lid pozorným činila, zkáze jich zabraňovala a tak již záhy dle sil svých přispívala k seznání českého umění“! *Jos. Braniš.*

O veřejných úřadech a řízení soudním za doby republiky v Římě. Napsal **František Zdařil.** XIV. výroční zpráva c. k. vyššího gymnasia v Něm. Brodě r. 1889. 8°. 15.

Dle celého způsobu zpracování zdá se, že rozprava tato určena jest pro poučení žáků našich středních škol, kterýmž, jak bohužel přiznati musíme, nedostává se doposud knihy, ve které by sice *stručně, ale úplně a jasně* výsledky novějších studií o státních a právních starožitnostech římských byly uloženy. Popříti zajisté nelze, že znalosť státních i právních starožitností římských jest pro porozumění spisovatelů římských a poznání ducha římského nezbytna. Učitel vyučující latině ve vyšších třídách jest tedy nucen diktovati žákům potřebné partie tak, jak při četbě auktorů se naskytují, čímž drahý čas, kterýž beztoho vyměřen jest velmi těsně, nepřichází sice na zmar, ale nevyužitkuje se tak, jak by si pečlivý a svědomitý učitel přál. Máme ovšem v české literatuře „Rukověť římských starožitností" dle spisu Bojesena-Hoffy vzdělanou od K. Stefana z r. 1868,[1]) ale k té rozvážný učitel zajisté nesáhne, ani jí žákům nedoporučí, ježto jednak vyskytují se v ní mnohá nesprávná tvrzení, novějšími studiemi vyvrácená, jednak sloh sám častým užíváním podivných výrazů místy jest nejasný.

Než vraťme se k rozpravě svrchu uvedené.

Snaha p. Zdařila, aby žákům dostalo se poučení o těchto důležitých institucích římských, jest chvály hodna; litujeme však, že podobný chvalný úsudek nemůžeme pronésti o vnitřní ceně této rozpravy. — Nesouměrnosť práce jeví se v tom, že spisovatel podal toliko historický vývoj tribunátu, kdežto při jiných úřadech na př. konsulátu, praetuře, aedilitě a j. toho buď zúplna opomenul, neb jen velmi povrchně se dotknul. — Nesrozumitelno zúplna žákům a také nesprávno jest, co spisovatel praví na str. 3.: „Záhy pak vyvinul se rozdíl v úřadech tím, že některé spočinuly na dávném základě moci královské (protestas regia-imperium), jiné postrádají podkladu toho." Předně pohřešujeme tu výklad o rozdílu mezi imperium a potestas, za druhé má přece každý úředník římský „potestatem", nepostrádá tedy, abych užil slov spis., podkladu moci královské. Spisovatel rozděluje úřady římské s několika hledišť, ale opomenul vyjmenovati pokaždé dotyčné úřady. Tak na př. mělo býti poznamenáno, které úřady jsou řádné, které mimořádné atd.

Nejasné jest tvrzení na str. 4.: „Chtěl-li se vymstíti svým příbuzným patricij stav se plebejem domohl se tribunátu a těžce dával zkoušeti protivníkům (*to jsou ti jeho příbusní?*) svých choutek. A dále, měl-li zaručeno takový patricij, že přejda k plebejům *jistě* se stane tribunem?

Str. 4. pozn. 1.: Nesprávno jest, „že Pompeius byl *mužem cizincem*".

Na str. 4. měla býti učiněna zmínka o lex Villia annalis.

Nesprávné jest tvrzení na str. 5. ve formě tak všeobecné: „*Všecky* úřady státní konsulům poddány jsou až na tribunat plebis."

Str. 5.: „Konsulové jmenovali část vyšších důstojníků (*spisovatel má tu na mysli tribunos militum*), část jich volil lid na sněmě." Tvrzení toto není úplně správné. Až do r. 362. př. Kr. jmenovali tribuny vojenské konsulové sami, tímto rokem počínajíc byli částečně jmenováni od vojevůdce, částečné voleni v comitiích tributních a od r. 207. byli vesměs voleni v com. trib. (tribuni militum a populo). Jenom když bylo potřebí věčšího kontingentu než byl obyčejný roční (4 legie), mohl konsul jmenovati tribuny pro zbývající část vojska (tr. mil. rufuli). — O praetorovi na str. 5. praví spis., „že byl collega consulů". Mělo býti ještě přidáno, že byl collega, ale *minor*. Ostatně vzájemný poměr práv praetora k právům konsulským měl býti důkladněji objasněn.

---

[1]) Nejnovější (IV.) vydání spisu Bojesena-Hoffy: Kurzgefasstes Handbuch der römischen Antiquitäten und der römischen Literaturgeschichte zpracoval. Jos. W. Kubitschek, ve Vídni 1886. Vydání toto vyhovuje úplně potřebě školské vzděláno jsouc na základě nejnovějších studií v oboru tom.

Na téže straně se praví: „Název praetora za dob dřívějších dáván též úřadům jiným.“ Jakou cenu asi má pro žáka tvrzení toto všeobecné? kolika úřadům a kterým? Pokud mi známo jest, ve starší době sluli tak z počátku jen konsulové.

Na str. 5. praví spis.: „Když stát římský vzrůstal, obor moci soudní víc a více se šířil, voleno čtvero, šest, později pak i deset sudích, dva pro město, ostatní pro venkov; *těmto* bývaly provincie jako propraetorům losem přidělovány.“ Již za Caesara byl počet praetorů postupně zvýšen na 14 a 16. — Avšak zcela nesprávné jest tvrzení, „že dva byli pro město, ostatní pro venkov“. Což spisovatel neví nic o reformě Sullově, který počet praetorů zvýšil na 8 a ustanovil, aby první rok úřadovali tolik v Římě a teprve druhého roku odebrali se jako propraetorové do provincií jako místodržitelé. — A jak si jest vysvětliti tvrzení: „těmto (t. j. praetorům pro venkov ustanoveným) bývaly... provincie přidělovány.“ Oněm dvěma praetorům pro město ustanoveným nedostálo se jako propraetorům správy provincie? — O nejdůležitějším právu praetorském, ius edicendi a o ediktech praetorských, z nichž vyvinulo se časem římské právo, spis. ani zmínky neučinil. — Mezi odznaky soudní moci praetorské uvádí spis. také vztyčené kopí (hasta). Stěží by toto tvrzení mohl doklady podepříti. Pokud mi známo jest, bylo kopí vztyčeno, nehledíc ovšem k locationes censoriae, jen při soudech centumviralních. — Na str. 6. tvrdí spis. beze vší reservy, že aedilové mají jmeno od „aedes Cereris“. Jest to jen hypothesa. — Nejasně jest vymezena kompetence aedilů kurulských slovy: „měli na starosti záležitosti velkoobchodníků ve věcech sporných.“ — Na str. 6. praví spis.: „aedilové kurulští měli právo obrazy svých předků veřejně *nositi*.“ Snad chtěl říci spis., „v atriu vystaviti“. Ovšem nošeny byly voskové masky předků, kteří zastávali nějaký úřad kurulský, ale jenom v tom případě, zemřel-li některý člen rodu k nobilitě patřícího. Tu kráčeli lidé zvláště k tomu najatí s odznaky důstojnosti zemřelého člena rodu toho majíce na obličeji i masky jejich v průvodu pohřebním. — Též by bylo s prospěchem, kdyby spis. o ius imaginum na tomto místě důkladněji se byl zmínil.[1])

Str. 7. „Jediným „*veto*“ mohl tribun lidu snesení senátu zameziti.“ Technickým výrazem pro tuto činnost tribunskou bylo *intercedere*. „Veto“ jen sporadicky se vyskytuje. Na nejznámějším místě u Liv. 6. 35. 9 pokládá Weissenborn, s nímž i Mommsen souhlasí, „vetó“ za pozdější glossema. — Str. 8. „Pravomoc tribunská obmezovala se okrskem jistým.“ Spis. měl určitěji vyjádřiti, který jest to „okršlek jistý“. O collegialitě tribunské měla býti zmínka učiněna. — Hrubý jest omyl na str. 7. „že tribunové byli voleni do r. 471. na sněmích *dle centurií*.“ Původně byli voleni na hromadách lidu po *curiích* svolaných. Podání ovšem mluví o hromadách patricijsko-plebejských, ale proti tomu stavějí se vážné pochybnosti. —

Str. 9. při indices decemviri měl býti uveden též druhý jich název: decemviri (st)litibus iudicandis. O nich měl býti podán výklad úplnější. — Zkratka: III viri AAAFF musí se čísti: triumviri aere (aeri) argento auro flando feriundo, nikoli v jiném pořádku. — O IIII viri viis in urbe purgandis a II viri viis extra urbem purgandis není ani zmínky. — Str. 9. Vedle slova dictator mělo vzpomenuto býti také druhého staršího názvu „magister populi“, kterýmž pojmenování pobočníka dictatorova (magister aequitum) velmi dobře se vysvětlí. O tom, že diktatura byla až do r. 356 př. Kr. úřadem pouze patricijským, spis. se nezmínil.

Na str. 11. vedle praefectus urbis mělo býti uvedeno častější pojmenování: pr. urbi. — Neúplné jest, co spis. praví na téže str.: „Praefekt jmenován býval pro jisté slavnosti náboženské (to jsou feriae latinae), v kteréžto době *konsulové*

[1]) Na „důmyslné“ insinuace prof. Krále, uveřejněné v posledním sešitě letošních „Listů filol.“ a proti mně namířené, které charakterisují *vědeckou* činnost jeho a které mimo jiné věci týkají se též ius imaginum, neodpověděl jsem proto, poněvadž, kdo zná způsob jeho kritiky, jednak učiní si sám náležitý o něm soud, jednak uzná, že „taková“ „kritická“ činnost literatuře naší nehrubě prospěje.

Řím opouštěli." — Netoliko konsulové, nýbrž všichni vyšší úředníci, ba i tribunové. Neboť kdyby praetor býval zůstal v Římě, mohl v nepřítomnosti konsulů funkce jejich převzíti. — Celý odstavec o tribuni militum consulari potestate přílišnou stručností jest nejasný; zvláště však toto: „V roce 443. zrušena jest zvůlí patriciů moc konsulská." — Při výkladě o censuře praví spis. na str. 10.: „Lege Aemilia *obmezena* moc censorská na dobu 18 měsíců r. 434 neb 443 př. Kr. Spisovatel přidržuje se podání Liviova 4. 24. 5., kde dictator Mam. Aemilius praví: alios magistratus annuos esse, quinquennalem censuram.... se legem laturum, ne plus quam annua ac semenstris censura esset a 9 33, z něhož vyplynuly zprávy pozdějších Zonara 7. 19 Val. Max. 4. 1. 3, Frontina de aquis 5. Že zpráva tato jest málo věrohodna, poněvadž přímo odporuje duchu ústavy republikánské a že nejspíše povstala tím, že doba platnosti výkonů censorských přenesena byla omylem na dobu úřadování censorů, dokázal Mommsen v Röm. Forsch. I. 310, Röm. Chronol. str. 97. 165 a Staatsrecht II. 1 str. 337 (2. vyd.). — Nesprávné jest tvrzení spis.: *při* odbývání census konána zvláštní slavnosť očisty, „lustrum" zvaná. Slavnosť ta konána byla *po* censu. S podivením jest, že spis. ani slovem nezmínil se o důležitosti tohoto náboženského aktu, že jím teprve výkony censorů nabyly platnosti. — Neúplně udává spis. otázky, na které každý občan při censu odpověděti byl povinen. — Na téže str.: „Jako v Římě, tak dál se popis obyvatelstva římského mimo město *po okresích od správců provincií.*" Spis. měl říci, že census, který původně omezoval se na hlavní město, v pozdější době (jistě od doby municipálního zákona Caesarova (lex Julia municipalis) z r. 45 př. Kr., současně konán byl ve všech municipiích italských od vrchních tamějších úředníků dle stejných zásad jako v Římě. V 60 dnech musil census municipální býti skončen a 60 dní před ukončením censu v Římě listiny censovní do hlavního města poslány. Slova spis. svědčí o neznalosti věci. Malou znalosť věci jeví spis. užívaje term. techn. Tak na př. mluví o nota *censorina* (str. 11) místo censoria. Jest to právě tak hrubá chyba, jako kdyby někdo napsal M. Porcius Cato *censorinus.* O collegialitě mezi oběma censory, kteráž velmi přísně byla provedena a kteráž k náležitému posouzení instituce této jest velmi důležita, spis. nezmínil se ani slovem. —

Ještě chatrnější jest část II. jednající o římském soudnictví. Již ta veliká stručnosť (spis. odbyl celé soudnictví na 3 stránkách!) překvapí znatele věci O nějakém historickém a systematickém výkladě, a ten přece k náležitému porozumění jest nezbytný, není ani potuchy. Naopak smíšeny jsou tu véci, které přesně se musí od sebe lišiti. Není tu ani zmínky, co to byly legis actiones, kolik druhů, co formulae actionum. A přece těmito dvěma spůsoby řízení dělí se soudnictví civilní ve dvě doby. — Co znamenají výrazy „in iure" a „in iudicio", co jsou to actiones in rem a in personam, co to byly soudy k centumvirální, co recuperatores, co album iudicum a j. v., o tom všem ani zmínky! Slovem, celá tato partie, jak říkáme, nemá hlavy ani paty. Charakteristický doklad nevědomosti spis. jest ten, že za příklad řeči pronesené ve při *soukromé* uvádí řeč Ciceronovu pro Sexto Roscio Amerino, kterýž byl obviněn z otcovraždy. To přece nebyla *causa privata*, nýbrž *publica* a rozsuzována byla na soudě veřejném (hrdelním). Vždyť vražda dle názoru římského dotýkala se samého státu, ježto jí veřejná bezpečnosť byla ohrožena. — Poslyšme, s jakým filologickým důmyslem vykládá spis. výraz *quaestiones perpetuae* na str. 13.: „Veřejné řádné soudy vykonávali praetorové, jimž svěřeny byly lidem římským *na vždy, a proto* (sic!) sluly soudy ty quaestt. perpetuae. —

Ani sloh není bezvadný. Spis. zbytečně vokalisuje předložky *ku jejich činnosti* (str. 4.), *ku demokratické straně* (str. 2.) a j. Některé výrazy jsou nepřiměřené. Spis. s oblibou nazývá konsula *vládcem*, *vladařem*, na str. 5. mluví o *prestolu vladařském*, o *šatlavě* (str. 8.), frase „*k úmluvě poháněti*" (str. 5. a 7.) jest málo srozumitelna a měla nahrazena býti obvyklejší. Chybno jest zkracovati C. J. Caesar (str. 4. a 11.), rovněž že Pompeius pocházel z *Picení* (str. 4.),

tvar „kapitolínský" (str. 4. a 10.), za Anionem (str. 7.). — „Vestis sordida" překládá spis. výrazy *„šat ošumělý a špinavý"* (str. 14.), sortio iudicum (str. 12.) místo sortitio, řízení soudní *všeobecné* (str. 13.) místo hrdelní čili veřejné.

Velmi nemilá jest chyba tisková na str. 12. nisi ex causa *fontica* místo *sontica.*

Josef Pražák.

Drobné zprávy.

Důležitější nařízení nová.

Zproštění od poštovného. Výnosem ministerstva učby ze dne 8. září 1889, č. 15.921 vřazují se *státní* ústavy vyučovací a vzdělávací v příčině zproštění poplatku za své zásylky poštovní mezi organy zmíněné v čl. II., kus 1. zákona ze dne 2. října 1865, č. 108. ř. z. a staví se tím na roveň ostatním c. k. úřadům. Ústavům těm tedy přísluší dle čl. IV. a VIII. toho zákona *naprosté* zproštění od poštovného, jež se tudíž vztahuje též na zproštění od poplatku *rekommandačního* a na bezplatné zasýlání zmíněných v posledně uvedeném článku předmětův jízdní pošty. Při tom se ústavům těm klade na srdce, aby užívaly povolené jim výhody bezplatného *rekommandování* úředních korrespondencí jen ve skutečně odůvodněné nutnosti, tedy jen výminečně.

Zákon, daný dne 11. dubna 1889,
jímž zavádí se nový zákon branný.[1])

(Říšský zák. č. 41. Č. XV.)

Článek I.

Ustanovení „branného zákona", jenž zaveden byl zákonem ze dne 5. prosince 1868 (Z. Ř. č. 151.), kterým ustanoveno bylo, jak v královstvích a zemích na říšské radě zastoupených plniti jest povinnost brannou a jenž zákonem ze dne 2. října 1882 (Z. Ř. č. 153.) částečně byl změněn, pozbývají tímto platnosti a mají budoucně zníti takto:

Článek II.

Zákon branný.

§. 7.

Povinnost vstoupiti do vojska, do válečného loďstva anebo d· zeměbrany počíná se dnem 1. ledna toho roku kalendářního, ve kterém branný povinník dokoná 21. rok věku svého.

§. 8.

Služební povinnost trvá:

1. ve vojsku:

a) tři leta v řadě a sedm let v záloze,

b) deset let v náhradní záloze pro bezprostřední zařaděnce;

2. v loďstvu válečném:

čtyři leta v řadě, pět let v záloze a tři leta v mořebraně;

3. v zeměbraně, vztažmo v její náhradní záloze:

a) dvě leta pro ty, kteří vykonavše služební povinnost ve vojsku, přeloženi budou do zeměbrany;

[1]) U výtahu, pokud se týče studentstva a učitelstva.

b) dvanácte let pro bezprostřední zařaděnce zeměbrany.

Všichni dobrovolníci buďte do vojska vřaděni dnem svého odvodu.

Služební čas končí se v každém služebním poměru — nehledíc ke dni vřadění — dnem 31. prosince onoho roku, ve kterém příslušná služební povinnosť vyprší.

§. 16.

Vojsko a válečné loďstvo doplňují se:

a) Odvodem (hlavním a dodatečným, §§. 37., 38. a 39.);
b) odvodem mimo životní třídu a mimo losovní pořadí (§§. 44., 45., 47., 48. a 49.);
c) vřaďováním chovanců vojenských ústavů vzdělavacích (§. 21.);
d) dobrovolným vstupem (§§. 22. a 25.).

§. 17.

Zeměbrana doplňuje se:

a) Odvodem (hlavním a dodatečným, §§. 37., 38. a 39.);
b) odvodem mimo životní třídu a mimo losovní pořadí (§§. 15., 44., 45., 47., 48. a 49.);
c) přeložením záložníků a náhradních záložníků po vykonání služební povinnosti ve vojsku (§. 8.);
d) dobrovolným vstupem (§. 23.);
e) přeložením jednoročních dobrovolníků (§. 25.);
f) výjimečně předčasným přeložením kadetů z vojska do aktivního stavu zeměbrany (§. 52.);
g) vřaďováním absolvovaných navštěvovatelů škol pro zeměbranné kadety (až do nejvyššího počtu 60 za jeden rok).

§. 18.

K náhradní záloze budou přiděleni:

a) Kandidáti duchovního stavu (§. 31.);
b) podučitelé a učitelé (§. 32.);
c) držitelé zděděných hospodářství polních (§. 33.);
d) oni odvedenci, kteří pro své rodinné poměry sproštěni byli pravidelné praesenční služby za míru (§. 34.);
e) méně spůsobilí (§. 38.);
f) přespočetní (§. 15.).

§. 19.

Aby kdo mohl vstoupiti ve vojsko a loďstvo válečné, vyhledává se:

a) aby měl v tom neb onom státním území mocnářstva občanství státní;
b) aby byl co do ducha a těla náležitě spůsobilý, maje nejméně 155 centimetrů tělesné výšky;
c) aby mu bylo nejméně plných 17 let.

Ti, jichž upotřebiti se může ku pracím písařským, jsou-li jinak spůsobilí, mohou odvedeni býti nehledíc k tomu, jak jsou tělesně velcí.

§. 20.

Aby kdo mohl vstoupiti do zeměbrany, vyhledává se:

a) aby měl státní občanství v královstvích a zemích na říšské radě zastoupených;
b) aby byl co do ducha a těla náležitě spůsobilý;
c) aby měl nejméně plný věk k odvodu povinný.

Další podmínky, aby kdo k zeměbraně byl přidělen, obsaženy jsou v §§. 15. a 23

§. 21.

Vojenští úřadové podle zvláštních o tom platných předpisů nařídí, aby absolvovaní chovanci vojenských ústavů vzdělavacích vřaďováni byli do vojska (válečného loďstva), vztažmo do zeměbrany.

Tito chovanci za každý školní rok, na zcela bezplatném erárním nebo nadačním místě dokonaný, povinni jsou o rok, za každý školní rok na polobezplatném místě dokonaný, povinni jsou o půl roku aktivně sloužiti přes pravidelný praesenční čas služebný. Avšak úhrnná doba praesenční služby v první případnosti nesmí přesahovati deset a v druhé případnosti sedm let.

Chovanci za plat, trvalo-li jich vyučování čtyři leta nebo déle, povinni jsou aktivně sloužiti rok přes pravidelný praesenční čas služebný.

§. 22.

Dobrovolně může ve vojsko (válečné loďstvo) vstoupiti každý tuzemec, má-li vlastnosti zákonem k tomu ustanovené (§. 19.).

Vyloučeni jsou ti, kteří byvše trestním soudem odsouzeni, nepožívají plně občanských práv.

Aby nezletilí mohli vstoupiti za dobrovolníky, potřebují k tomu přivolení otcova neb poručníkova.

Kdo dobrovolně vstupuje, může sobě zvoliti sbor vojenský, ve kterém chce sloužiti, ač má-li sbor zvolený právo dobrovolníky přijímati a je-li dobrovolník k tomu sboru spůsobilý.

Branným povinníkům, kteří dle své životní třídy (§. 38.) povoláni jsou k odvodu, není dovoleno, aby v čase hlavního odvodu (§. 37.) vstupovali za dobrovolníky.

Ten, kdo dle zákona povinen byl dostaviti se a nedostavil se, pozbude práva vstoupiti za dobrovolníka potud, pokud kommisse odvodní v příčině omeškaného dostavení se nerozhodne.

Služební povinnosť těch, kteří své odvodní povinnosti dostáli nebo po vykonané služební povinnosti (§. 8.) za dobrovolníky byli vstoupili, trvá ve vojsku a ve válečném loďstvu po čas zákonné služby řadové, případně po čas války.

Cizozemci mohou toliko s povolením Jeho Veličenství Císaře Pána na čas zákonné služby řadové výjimečně přijati býti do vojska (válečného loďstva), prokáží-li, že jejich vláda bez podmínky k tomu svolila.

§. 23.

Do zeměbrany může dobrovolně vstoupiti každý tuzemec, který dosti učiniv své povinnosti odvodní, ani ve vojsku ani ve válečném loďstvu není k službě povinný a má vlastnosti zákonem pro vstup žádané (§. 20.).

Vyloučeni jsou ti, kteří byvše trestním soudem odsouzeni, nepožívají plně občanských práv.

Aby nezletilí dobrovolně mohli vstoupiti za dobrovolníky, potřebují k tomu přivolení otcova nebo poručníkova.

Služební povinnosť dobrovolníků trvá dvě leta, případně po čas války.

§. 24.

Tuzemcům, kteří prokáží předběžné vzdělání v následujících paragrafech 25., 26., 27., 28. a 29. ustanovené, propůjčena bude za míru výhoda toliko jednoroční praesenční služby.

Z této výhody vyloučen jest ten, jenž pro zločin nebo pro přečin anebo přestupek ze ziskuchtivosti spáchaný, nebo pro přečin veřejnou mravnosť urážející právoplatně byl odsouzen.

Po odbyté jednoroční praesenční službě přeloženi budou však do zálohy jenom ti, kteří vyhověli požadavkům v řečených paragrafech dále vytčeným.

Jednoroční praesenční službu může branec vykonati buď ve stavu branném (t. j. jako voják) nebo jako medik, farmaceut nebo zvěrolékař.

§. 25.

Výhody jednoroční praesenční služby v branném stavu vojska nebo zeměbrany, nic nehledíc k tomu, zda odvedeni byli dobrovolně nebo hlavním aneb ospravedlněným dodatečným odvodem, obdrží ti [illegible], kteří:

a) nejpozději 1. března toho roku, kterého k odvodu dostaviti se mají, s prospěchem absolvovali veřejné nebo právem veřejnosti nadané tuzemské vyšší gymnasium, nebo takovouto vyšší reálku, anebo učiliště těm na roveň postavené;
b) dne 1. března toho roku, kterého se dostaviti mají, byli v posledním ročníku osmitřídní veřejné nebo právem veřejnosti nadané školy střední tuzemské a ji nejpozději až do 1. října toho roku s prospěchem absolvují;
c) až do 1. března onoho roku, ve kterém dokonají svůj 21. rok, s přiměřeným prospěchem vykonají zkoušku před smíšenou kommissí k tomu ustanovenou.

Která veřejná nebo právem veřejnosti nadaná učiliště v tuzemsku a v cizině pokládati jest za rovna tuzemským vyšším gymnasiím a vyšším reálkám, pak jakým spůsobem vědecká spůsobilosť k jednoroční praesenční službě před smíšenou kommissí má býti prokázána, určí ministr obrany zemské ve shodě s příslušným odborným ministrem a za přisvědčení říšského ministra vojenství.

Splněním těchto podmínek získané právo k výhodě jednoroční praesenční služby není vázáno na dobu odvodní a zachovává se proto i pro následující životní třídy, když toto právo nejpozději ohlásí se při hlavním odvodu, k němuž příslušný muž dostaviti se jest zavázán. Kdo tohoto ohlášení neučiní, pozbude pro tento odvod nároku na tuto výhodu.

Oni jednoroční dobrovolníci, kteří při odvodu budou odvedeni a podle výsledku branecké repartice, vztažmo kontingentového súčtování svou životní třídou a losovním pořadím připadnou k zeměbraně, přiděleni buďte zeměbraně, i mají svou jednoroční praesenční službu tam vykonati.

Jednoroční dobrovolníci, kteří dle svého losovního pořadí připadnou náhradní záloze, konají jednoroční praesenční službu podle svého přidělení buď ve vojsku nebo v zeměbraně. Jestliže zeměbrana neobdrží 10 procent jednoročních dobrovolníků v odvodním roce odvedených, tedy schodek — prohlásí-li to ministr zemské obrany za věc nezbytnou — uhrazen buď takovými jednoročními dobrovolníky, kteří podle losovního pořadí do vojska přišedše, hlásí se, by přiděleni byli k zeměbraně. Pakli zeměbrana podle životní třídy a losovního pořadí obdrží více než 10 procent jednoročních dobrovolníků v odvodním roce odvedených, tedy přebytek započten buď v následujícím roce vojsku ve prospěch.

Jednoroční dobrovolníci mohou sobě vyvoliti vojenský sbor, ti pak, kteří ve svých studiích na vyšších učilištích pokračují, mohou také vyvoliti si rok pro jednoroční praesenční službu; avšak není dovolen odklad praesenční služby přes 1. den října onoho roku, ve kterém dokonají svůj 24. rok.

Jednoroční služba zásadně buď konána na vlastní náklad, čímž rozumí se — mimo ošacení, vyzbrojení a stravování z vlastních peněz — u jízdectva také opatření se koněm a jeho výživa.

Tito jednoroční dobrovolníci, zapravují-li sami náklady na svůj vlastní byt, nesmějí v kasárnách býti ubytováni, pokud zvláštní vojenské důvody služby, výcviku nebo discipliny nevyžadují výjimky. Změní-li jich vojenský sbor své posádkové místo, může těmto jednoročním dobrovolníkům v míru za okolností dle služby připustitelných a osobního zřetele hodných dovoleno býti, aby v dosavadním posádkovém místě pokračovali v praesenční službě, když místo toto jest trvalé jich bydliště a je-li tam vojenský sbor téhož druhu zbraně.

Nemajetní, kteří kromě dobrého, mravného chování prokáží vědecké schopnosti buď výtečnými nebo maturitními vysvědčeními (vysvědčením dospělosti, vysvědčením závěrečným) některé tuzemské školy střední a vykáží se, že sami nemohou sehnati ani nákladu na výživu za jednoroční praesenční služby bez podmínky potřebného — jenž po každé spůsobem nařizovacím bude ustanoven — mohou výjimečně praesenční službu konati nákladem státním. Dobrovolníci tito budou státním nákladem ošaceni, vyzbrojeni, stravováni a ubytováni, avšak nesmějí přidělováni býti k vojsku jízdnému.

Čas jednoroční aktivní služby věnován bude výlučně vojenskému vzdělání.

Na konci praesenčního roku služebního jednoroční dobrovolníci vykonati mají zkoušku a prokázati tím theoreticky a prakticky schopnosť, aby mohli býti jmenováni důstojníky záložními, vztažmo důstojníky neaktivními zeměbrannými. Míra požadavků, jež při této zkoušce činiti se budou, a postup, kterého při ní jest šetřiti, ustanoveny budou příslušnými předpisy Jeho Veličenstvím Císařem Pánem schválenými.

Jednoroční dobrovolníci, kteří po uplynulém roce praesenčním při příslušné zkoušce obstojí a ostatním podmínkám pro dosažení důstojnické hodnosti požadovaným vyhoví, budou dle organisační potřeby jmenováni důstojníky záložními, vztažmo důstojníky neaktivními zeměbrannými a je-li tato potřeba uhrazena, budou jmenováni kadety.

Jednoroční dobrovolníci, kteří při této zkoušce neobstojí, povinni jsou druhý rok u pododdělení svého sboru praesenčně sloužiti, při čemž mají toho vůli, službu konati svým nákladem s úlevou dříve dotčenou, že smějí bydleti mimo kasárny.

Též může jim býti dovoleno, aby účastnili se theoretického vyučování jednoročních dobrovolníků tam, kde takovéto vyučování se děje, předpokládajíc, že jinak uznáni byli za hodny a že tím újma službě se neděje. Příslušné podrobnější předpisy ustanoveny buďte nařizovací cestou. Po uplynulém druhém praesenčním roce mohou zkoušku opakovati, i budou potom, nehledíc k výsledku této zkoušky, přeloženi do zálohy (neaktivní zeměbrany).

Služební čas jednoročních dobrovolníků, kteří by odvedeni byli před dosažením věku odvodem povinného, čítá se od 1. října odvodního roku, vstoupí-li do jednoroční praesenční služby nejpozději v onom roce, kterého dokonají svůj 20. rok, jinak od 1. října onoho roku, ve kterém dokonají svůj 21. rok.

Výhody jednoroční praesenční služby pozbude, kdo by — ať před nastoupením praesenční služby nebo po něm — odsouzen byl právoplatně pro trestný čin v §. 24., druhém odstavci, uvedený. V této případnosti čas vykonané již praesenční služby započtěn buď do povinné služby řadové, vztažmo do praesenční služby u zeměbrany, kterážto prostě se čítá.

Ministr obrany zemské, případně ve shodě s říšským ministrem vojenství vysloví na základě nálezu trestního soudu, že výhoda jednoroční praesenční služby zanikla.

§. 26.

Výhody jednoroční praesenční služby ve válečném loďstvu, nic nehledíc k tomu, zda odvedeni byli dobrovolně nebo při hlavním nebo ospravedlněném dodatečném odvodu, dosáhnou ti tuzemci, kteří nejpozději dne 1. března toho roku, kterého byli odvedeni, patřili k některé kategorii zde uvedené:

a) kapitáni a důstojníci obchodního loďstva s brevetem;

b) námořníci z povolání, kteří mají vysvědčení o závěrečné zkoušce některé tuzemské plavecké školy nebo vysvědčení o absolvování některé cizozemské plavecké školy a nejméně jeden rok byli na lodích daleké plavby nebo velké plavby pobřežní, vykonávajíce své povolání;

c) řádní posluchači technické vysoké školy, kteří věnují se strojnictví;

d) absolvovaní žáci mechanicko-technického oddělení některé vyšší průmyslové školy nebo žáci běhu pro stavbu lodí při c. k. obchodní a plavecké akademii v Terstu, kteří mají vysvědčení dospělosti, vztažmo vysvědčení, že schopni jsou lodi stavěti.

Oni námořníci z povolání, kteří odvodem assentováni budou s výhodou jednoroční praesenční služby, přiděleni budou výlučně válečnému loďstvu (§. 15.).

Jednoroční praesenční služba ve válečném loďstvu koná se toliko nákladem státním.

Jednoroční dobrovolníci, kteří jsou námořníky z povolání a obstojí u příslušné zkoušky po uplynulém praesenčním roce, přeloženi budou dle jejího výsledku do zálohy buď jako námořní kadeti druhé třídy nebo jako poddůstojníci.

Jednoroční dobrovolníci strojničtí po vykonané zkoušce přijdou do zálohy jako strojničtí poddůstojníci a mohou v ní, mohou-li předložiti průkaz některé vysoké technické školy, že s dobrým prospěchem odbyli obě státní zkoušky ze strojnictví, ke své vlastní žádosti jmenováni býti elévy při stavbě strojův a elévy výkonnými v záloze.

Jednoroční dobrovolníci, kteří při zkoušce nebudou uznáni za spůsobilé k poddůstojnické šarži, povinni jsou sloužiti praesenčně druhý rok, po jehož vypršení zkoušku mohou opakovati.

Ostatně mají předpisy §. 25. platnost obdobnou.

§. 27.

Jednoroční dobrovolníci, kteří lékařská studia konají a chtějí býti jmenováni záložními lékaři, povinni jsou aktivně sloužiti půl roku jako vojáci, a to u pěchoty neb u myslivců, druhého půl roku po dosažení doktorského diplomu jakožto zástupci assistentních lékařův u vojenských ústavů zdravotních.

Do služby jako vojáci vstoupiti mohou toliko dne 1. dubna, a to nejpozději toho roku, ve kterém aspirant dokoná svůj 25. rok. Do služby jako lékař vstoupiti může buď 1. dubna nebo 1. října, a to nejpozději toho roku, ve kterém aspirant dokoná svůj 28. rok.

Po praesenční službě řádně odbyté budou tito jednoroční dobrovolníci jmenováni assistentními lékaři v záloze, jinak však přeloženi budou do zálohy jako zástupci assistentních lékařův.

Jednoroční dobrovolníci, kteří zanechají lékařských studií nebo jich až do lhůty svrchu vyměřené nedokonají, povinni jsou jeden rok, vztažmo dvě leta praesenčně sloužiti jako vojáci, počítajíc v to čas odbyté snad již aktivní služby. Naproti tomu jednoroční dobrovolníci, kteří lékařská studia dokonají, avšak doktorského diplomu až do svrchu řečeného času nenabudou, nejsou zavázáni sloužiti druhý rok praesenčně.

Ostatně mají předpisy §. 25. platnost obdobnou.

§. 28.

Farmaceutům, kteří by nejdéle do 1. března onoho roku, kterého budou odvedeni, buď

a) absolvovali šest gymnasijních nebo reálních tříd a s dobrým prospěchem vykonali tirociniální zkoušku, nebo

b) absolvovali čtyři gymnasijní třídy a již započali universitní studia,

propůjčena buď výhoda, aby jako farmaceuti sloužili jeden rok praesenčně.

Avšak tuto službu vykonati mají teprve jako diplomovaní magistrové farmacie a po řádně odbyté praesenční službě budou podle organisační potřeby jmenováni lékárnickými akcessisty v záloze, jinak přeloženi budou jako lékárničtí praktikanti do zálohy.

Pro farmaceuty, kteří zanechají svých studií, neb až do 1. října toho roku, ve kterém svůj 26. (odstavec *a*), vztažmo 24. rok (odstavec *b*) dokonají, nedosáhnou diplomu, zanikne tato výhoda i povoláni budou, aby dodatečně vykonali zákonnou praesenční službu v branném stavu.

Ostatně mají předpisy §. 25. platnost obdobnou.

§. 29.

Studující zvěrolékařství, kteří nejdéle do 1. března onoho roku, ve kterém by byli odvedeni, začnou zvěrolékařská studia, propůjčena buď výhoda, aby jako zvěrolékaři jeden rok praesenčně sloužili.

Službu tuto však teprve po dosažení zvěrolékařského diplomu konati mají u jízdectva, u polního dělostřelectva nebo u vozatajstva i budou po řádně odbyté praesenční službě podle organisační potřeby jmenováni podzvěrolékaři v záloze, jinak přeloženi budou jako zvěrolékařští praktikanti do zálohy.

Pro ty, kteří zanechají zvěrolékařských studií, nebo až do 1. října toho roku, ve kterém svůj 24. rok dokonají, nedosáhnou zvěrolékařského diplomu, za-

nikne tato výhoda, i povoláni budou, aby dodatečně vykonali zákonnou praesenční službu v branném stavu.

Ostatně předpisy §. 25. mají platnost obdobnou s tou výjimkou, že nemajetní zvěrolékaři vykonati mohou praesenční službu nákladem státním také u jízdectva.

§. 30.

Jednoroční dobrovolníci branného stavu, kteří chtějí jmenováni býti vojenskými úředníky v záloze, mohou podle potřeby ke své žádosti po osminedělním vojenském výcviku přiděleni býti některému vojenskému ústavu.

Ti, kteří po uplynulém roce praesenčním obstojí u příslušné zkoušky, budou jmenováni akcessisty nebo praktikanty v záloze.

Jednoroční dobrovolníci pak, kteří při této zkoušce neobstojí, povinni jsou jako vojáci druhý rok ve vojsku sloužiti i mohou po jeho vypršení opakovati zkoušku. Dále mají předpisy §. 25. platnost obdobnou.

§. 31.

Kandidáti duchovního stavu každé zákonně uznané církve a společnosti náboženské, jestliže v čase odvodu v tomto poměru byli a jsou-li odvedeni, ke své žádosti přiděleni buďte náhradní záloze (§. 18. *a*). Aby mohli pokračovati v theologických studiích, jsou za míru i za války osvobozeni od veliké praesenční služby, vojenského výcviku, periodických cvičení ve zbrani a od kontrolních shromaždění.

Táž výhoda bude kromě toho propůjčena:

a) těm, kteří v čase, kdy byli vřaděni (1. října), počali svá theologická studia nebo jsou novici některého duchovního řádu;

b) těm, kteří po vykonané praesenční službě vstoupí do studií theologických nebo v nich pokračují a ne — jako studující theologie pod *a*) uvedení — věnovati chtějí duchovnímu stavu.

Po obdrženém kněžském vysvědčení, vztažmo po svém ustanovení v duchovní správě přeloženi budou z počtu náhradní zálohy do její evidence.

Všichni vysvěcení kněží, vztažmo duchovní správcové, pokud jejich služební povinnost trvá, chováni buďte v evidenci náhradní zálohy a mohou za mobilisace po čas své služební povinnosti upotřebeni býti k duchovní službě pro celou ozbrojenou moc.

Ti, kteří před obdržením vyšších posvěcení zanechají duchovního povolání, jakož i kandidáti duchovního stavu, kteří v čase od příslušných ministrů ve shodě s říšským ministrem vojenství ustanoveném nedosáhnou duchovního úřadu — pokud svým losovním pořádím nebo jakožto méně schopní nenáležejí k náhradní záloze — vyloučen buď z ní a zavázáni, aby ihned vykonali zákonnou službu praesenční. Zůstanou-li dle svého losovního pořadí v náhradní záloze, buďte ihned povoláni k vojenskému výcviku. Jestliže při odvodu měli nárok na výhodu jednoroční praesenční služby, zůstane jim nárok tento zachován.

§. 32.

Podučitelé a učitelé při školách obecných, při měšťanských školách a učitelských ústavech, jakož i při veřejných ústavech pro hluchoněmé a slepce, jsou-li v čas odvodu v některém z těchto poměrů a byli assentováni, přiděleni buďte ke své žádosti náhradní záloze (§. 18. *b*). K vojenskému výcviku povoláni buďte v takovém čase, aby to vyučování co nejméně bylo na překážku.

Pokud by dosavadní nedostatek učitelů při obecných a měšťanských školách trval neb budoucně snad nastal, chovanci učitelských ústavů, kteří 1. března onoho roku, kterého dostaviti se mají, jsou v posledním ročníku ústavu učitelského, jestliže by odvedeni byli, propuštěni buďte na dovolenou, aby mohli dokonati svá studia, avšak za mobilisace mohou býti povoláni.

Jestliže pokračující potom ve svých studiích s dobrým prospěchem dokonají svá učitelská studia a obdrželi-li systemisované učitelské místo při obecných nebo měšťanských školách, řečená výhoda buď jim definitivně propůjčena.

Chovanci učitelských ústavů, kteří těchto průkazů včasně nepodají, povoláni buďte ihned ku konání povinné zákonné služby praesenční, vztažmo k vojenskému výcviku.

Podučitelé a učitelé, kteří za své služební povinnosti zanechají učitelského povolání — pokud svým losovním pořadím nebo jakožto méně způsobilí nenáležejí k náhradní záloze — vyloučeni buďte z ní a zavázáni, aby ihned vykonali zákonnou službu praesenční. Měli-li při odvodu nárok na výhodu jednoroční služby praesenční, zůstane jim nárok tento zachován.

§. 54.

Ti, kteří náleží k záloze a k náhradní záloze vojska, za své záložní, vztažmo za své náhradně záložní povinnosti služební povinni jsou ke třem cvičením ve zbrani (cvičením služebním) po každé nejdéle po čtyři týdny.

Všichni záložní důstojníci a kadeti, kteří vykonají praesenční službu jako jednoroční dobrovolníci, mohou podle potřeby pro svůj další praktický výcvik také ročně povoláváni býti k těmto cvičením ve zbrani.

Článek III.

Ustanovení přechodní.

Číslo 4.

Všechny nároky na výhodu jednoroční služby dobrovolnické, před působností tohoto zákona získané, zůstávají platnými.

S jednoročními dobrovolníky, kteří na počátku působnosti tohoto zákona jsou již v praesenční službě, naloženo buď dle dosavadních předpisův.

Oněm jednoročním dobrovolníkům, kteří tohoto času ještě nevstoupili do jednoroční služby praesenční, zůstává vyhrazen povolený již odklad služby praesenční.

Jednoroční dobrovolníci medikové, kteří při počátku působnosti tohoto zákona jsou v třetím nebo ve vyšším ročníku lékařských studií, mohou nastoupiti půlletní praesenční službu jako vojáci (§. 27.) nejpozději v onom roce, kterého dokonají 27. rok věku svého.

Ostatně k jednoročním dobrovolníkům, před působností tohoto zákona odvedeným, vztahují se ustanovení zákona tohoto.

Číslo 5.

Všechny nároky, před působností tohoto zákona získané, na výhodu §§. 25. a 27. dosavadního zákona zůstávají platnými; ostatně však platnosť mají ustanovení §§. 31., 32. a 33. přítomného zákona.

Číslo 7.

Povinnosť záložních důstojníkův i kadetův, že mají každoročně účastniti se cvičení ve zbrani (§. 54., druhý odstavec), netýká se těch, kteří při počátku působnosti tohoto zákona již byli vstoupili do služby praesenční.

Článek IV.

Zákon tento nabývá moci dnem svého vyhlášení.

Rozmanitosti.

— Dle právě vydaného na školní rok 1889—90 seznamu (17/8 1889, č. 24.191 š. r. z.) jest **supplentův a aspirantův na místa supplentská** při českých státních školách středních a c. k. ústavech učitelských v Čechách zapsáno celkem 184 (pouze pro reálky 60), z nichž supplentův 168 (pouze pro reálky 56):

I. se spůsobilostí učitelskou pro gymnasia (reální gymnasia):

a) pro klassickou filologii jako předměty hlavní a jazyk vyučovací jako předmět vedlejší 64, z nichž supplentův 60 se služební dobou od 16 let do 1 roku;

b) pro češtinu neb němčinu jako předmět hlavní a klassickou filologii jako předmět vedlejší 9, z nichž 8 supplentův se služební dobou od 9 let do 7 měsícův;

c) češtinu a němčinu jako předměty hlavní 3, z nichž 2 supplenti od $1^3/_4$ roku do 5 měsícův;

d) pro zeměpis a dějepis jako předměty hlavní 29, z nichž 26 supplentův od 15 let do 7 měsícův;

e) pro mathematiku a fysiku jako předměty hlavní 9 se služební dobou od 6 let $10^1/_2$ měsícův do 1 roku $4^1/_2$ měsícův;

f) pro přírodopis jako předmět hlavní, mathematiku a fysiku jako předmět vedlejší 8 se služní dobou od 8 let do 5 měsícův;

g) pro filosofii jako předmět hlavní 2 od 1 roku 3 měs. do 1 roku.

II. Se spůsobilostí učitelskou pro školy reální:

a) pro moderní filologii (češtinu, němčinu, frančtinu) 17, z nichž 16 supplentův od 9 let do $1^1/_2$ měsíce;

b) pro mathematiku a fysiku 5, z nichž 4 supplenti od 9 let do 1 roku $1^1/_2$ měsíce;

c) pro mathematiku jako předmět hlavní s deskriptivní geometrií neb s geom. rýsováním a fysikou jako předměty vedlejšími 17, z nichž 16 supplentův od 13 let do 1 roku;

d) pro přírodopis a lučbu jako předměty hlavní 8, z nichž 7 supplentův od 13 let do $1^1/_2$ roku;

e) pro kreslení jako předmět hlavní a rýsování jako předmět vedlejší 13 od 28 (assistent) do 2 let.

— **Přednášky z oboru slavistiky** a příbuzných věd konají: na universitě *Kievské:* Th. J. Knauer: Srovnávací jazykověda. Sanskrtský jazyk. P. V. Vladimirov: Historická grammatika ruského jazyka. V. N. Malinin: Dřevněruská literatura (do XV. věku včetně). T. D. Florinskij: Staroslověnský jazyk. Dějiny *českého* národa. (Z našich krajanův přednáší na téže universitě soukromý docent V. J. Petr: Herodot, 9. kniha; dřevněitalská dialektologie a rozbor písemných památek oského jazyka; Vergiliova Georgica. Soukromý docent A. O. Pospíšil: Řečtí lyrikové. Titus Livius, 6. kniha.) — Na universitě *Lvovské:* R. Pilat: Dějiny poésie polské v XVI. i prvých třech desítkách XVII. věku. Hláskosloví polského jazyka. Cvičení seminární z dějin a literatury polské. E. Ogonovskij: Dějiny rusínské literatury v XI—XVI. věku. Skladba jazyka staroslověnského a rusínského. Četba i výklad některých povídek Řehoře Květky-Osnovianenka (semin.). Písemní práce a ústní rozpravy o nejdůležitějších otázkách mluvnických i literárních. A. Kalina: Tvarosloví jazyků slovanských II. konjugace. — Na universitě *Vídeňské:* V. Jagić: Skladba jazykův slovanských. Mluvnice jazyka polského na základě staroslověnštiny. Cvičení v slovanském semináři. J. Leciejewski: Historická mluvnice jazyka polského. K. Strekelj: Čtou a vykládají se Monumenta serbica. Národní epika ruská. F. Pastrnek: Mluvnice staroslověnská. Památky jazyka staroslověnského. J. Glowacki: Mluvnice jazyka ruského. Četba Turgeněva. F. Menčík: Tvarosloví jazyka českého. Právnická cvičení slohová. Přehled literatury české od r. 1848 a výklad nejlepších novějších děl básnických. B. Müller: Mluvnice sanskrty se zvláštním ohledem na potřeby srovnávací jazykovědy; výklad snazších textův sanskrtských. Srovnávací mluvnice jazykův indoevropských; I. Hláskosloví. J. Sklenář: Srovnávací mluvnice jazykův indoevropských; I. Hláskosloví. O jazyce Ossetův. J. Bühler: Výklad Paňčatantry. J. Kirste: Počátkové sanskrty pro klassické filology. Vedská mythologie s výkladem vybraných hymen.

— **Slepci.** Dle statistiky c. k. statistické centrální komisse za rok 1885 žije mimo ústavy pro slepce celkem slepcův v Dolních Rakousích 1228 (mužů 624, žen 604, dle veškerého obyvatelstva 0·53‰), v Dolních Rakousích 482 (m. 272,

ž. 210, 0·64$^{00}/_{0}$), v Solnohradsku 165 (m. 97, ž. 68, 1·02$^{00}/_{0}$), v Štyrsku 791 (m. 411, ž. 380, 0·66$^{00}/_{0}$), v Korutansku 303 (m. 149, ž. 154, 0·88$^{00}/_{0}$), v Krajině 370 (m. 197, ž. 173, 0·77$^{00}/_{0}$), v Terstu a okolí 73 (m. 48, ž. 25, 0·52$^{00}/_{0}$). v Gorici a Gradisce 130 (m. 73, ž. 57, 0·62$^{00}/_{0}$), v Istrii 197 (m. 110, ž. 87, 0·69$^{00}/_{0}$), v Tirolsku 587 (m. 350, ž. 237, 0·74$^{00}/_{0}$), ve Vorarlbersku 75 (m. 43, ž. 32, 0·7$^{00}/_{0}$), *v Čechách* 3595 (m. 1899, ž. 1696, 0·65$^{00}/_{0}$), *na Moravě* 1407 (m. 672, ž. 735, 0·66$^{00}/_{0}$), *ve Slezsku* 319 (m. 167, ž. 152, 0·57$^{00}/_{0}$), v Haliči 4517 (m. 2384, ž. 2133, 0·77$^{00}/_{0}$), v Bukovině 382 (m. 222, ž. 160, 0·66$^{00}/_{0}$), v Dalmacii 363 (m. 221, ž. 142, 0·77$^{00}/_{0}$). Celkem 14.984 (m. 7939, ž. 7045, 0·68$^{00}/_{0}$).

Ústavy slepcův jsou: ve Vídni státní se 74 slepci (mužů 49, žen 25), soukromý 86 (m. 39, ž. 47), v Praze 64 (m. 42, ž. 22), pro dospělé 81 (m. 32, ž. 49), v Purkersdorfu zemský 50 (m. 28, ž. 22), v Linci 40 (m. 24, ž. 16), v Štyr. Hradci 34 (m. 23, ž. 11), v Brně 65 (m. 46, ž. 19), ve Lvově 34 (m. 20, ž. 14), v Heiligenstadtě u Vídně židovský 36 (m. 27, ž. 9). Celkem 564 (m. 330, ž. 234), z nichž jest 104 rodilých slepcův.

— Professoři Pešťské fakulty filosofické žádají za **zrušení dosavadního kollejného** a za zavedení **jednotného školného** 20 zl. za půlletí. Školné dělilo by se stejným dílem mezi učitelstvo.

— **C. k. zkušební kommisse pro těsnopis.** Příští zkoušky učitelské spůsobilosti pro těsnopis na středních školách budou 7. prosince. Přihlášky písemné přijímá ředitelstvo kommisse v Praze, III. 506.

Maturitní themata z programmův r. 1889.

(Pokračování.)

17. Tři kružnice o poloměrech 1, 2, 3 metry dotýkají se sebe zevně. Jak veliká je plocha mezi nimi ležící?

18. Do zkomoleného kužele vepsána je koule dotýkající se obou základen i obliu jeho, a sice této podél kružnice poloměru $r = 24$ cm.; obsahy obou těles mají se k sobě jako 8 : 21. Ustanovte jich rozměry.

19. Bodem $x = 5$, $y > 0$ paraboly $y^2 = 20x$ je položena tečna, a k této vrcholem paraboly vedena rovnoběž. tětiva. Vypočtěte ploský obsah úseče parabolové touto rovnoběžkou sříznuté.

20. $8 \sin^2 x - \sin 2x - 15 \cos^2 x = 0$.

21. Otec zůstaví na vychování 9letého syna 10.000 zl., které se na $4^1/_2{}^0/_0$ slož. úrok. uloží; na vychování jeho vyplácí se počátkem každého roku 600 zl Mnoho-li zbude synovi 25 let dosáhnuvšímu?

22. Obvod trojúhelníka je 100 m.; jsou-li 2 jeho úhly $\alpha = 34^0 40'$ a $\beta = 71^0 30'$, které jsou strany trojúhelníku toho?

23. Do paraboly vepsán rovnostranný trojúhelník, jehož jeden vrchol je ve vrcholu paraboly; jaká je strana a plocha trojúhelníka toho vůbec a pro parametr $p = 8$ zvlášť?

24. Statkář zakládaje les, koupil 1500 sazenic jedlových, borových i modřínových; posledních bylo o něco více než desatý díl všech; borových dostal 10, modřínových 8 a jedlových 5 za 1 zl. Kolik sazenic každého druhu bylo, dal-li za všechny 200 zl.

25. Na téže podstavě o poloměru $R = 48·9$ cm. stojí dva přímé kužele. Jak velký je rozdíl k jejich krychlových obsahů a součet P plášťů, jsou-li na vrcholu jejich osových průsečí úhly $a = 41^0 23' 36''$ a $b = 78^0 19' 10''$.

26. Dány jsou 2 kuželosečky rovnicemi

$$4x^2 + 9y^2 - 24x - 18y + 9 = 0$$
$$y^2 - 2x - 2y + 7 = 0.$$

Sestrojiti obě tyto křivky a ustanoviti úhel, v jakém se protínají.

27. Vyhledejte kořeny rovnice

$$\sqrt{5 + \sqrt{x}} + \sqrt{7 + \sqrt{x}} = \sqrt{2(6 + \sqrt{x})}.$$

28. Koule o poloměru $r = 5\cdot642\ m$. je osvětlena z bodu A. Je-li osvětlena část koule $100\ m^2$, jak daleko je svítící bod od středu koule?

29. K ellipse $16x^2 + 25y^2 = 400$ buďte vedeny z bodu $M(1, {}^{28}/_5)$ tečny. Jak znějí rovnice jejich, jak zní rovnice tětiv tečných? Výpočet buď objasněn výkresem, při čemž buď $m = {}^1/_2$ cm.

30. Řešte rovnici $\frac{15}{x} - \frac{36 - 3x - x^5}{x^2} - 6(x^2 - 2x) - 10 = (x - 2)^3$.

31. V kosoúhlém trojúhelníku měří obvod $(2s)$ $592\ m$, úhel $\alpha = 70^0\,42'\,30''$ a plocha obdélníka sestrojeného ze stran tento úhel svírajících $p = 32929\ m^2$. Jaké jsou jeho strany?

32. Je-li strana kužele $s = 10\ m$ a plášť $p = 81\cdot31\,039\ m^2$, jak velký je úhel osového řezu.

33. Dána je parabola rovnicí $y^2 = 12x$ a na ní bod M úsečkou $x_1 = 3$ a kladnou pořadnicí y_1; jaká je rovnice kružnice, jejíž střed leží na ose $x$ové a která se dotýká paraboly v daném bodě?

34. $\sqrt[3]{2^x} \cdot \sqrt[5]{3^y} = 36$, $\sqrt{4^{-x}} : \sqrt[-10]{256^y} = 4$.

35. Přímý komolý jehlan čtyrboký má dolejší podstavu a^2, hořejší b^2, hranu pobočnou $= c$; jaký je obsah i povrch jehlanu, jehož částí je komol? ($a^2 = 12.96\ cm^2$, $b^2 = 5\cdot76\ cm^2$, $c = 22\cdot5\ cm^2$).

36. K paraboli $y^2 = 4x$ má se v bodu $x_1 = 2^1/_4$ vésti tečna, která je zároveň v témž bodě tečnou kruhu, jenž má střed v kladné ose X. Jak zní rovnice společné tečny a jak rovnice kruhu?

37. Řešte: $lg(x - 1) + lg(3x - 2) - 3 = lg\sqrt{3}$

38. Za kolik let zbude z jistiny 1060 zl., vypůjčené na $5^0/_0$ slož. úroků ještě 167·22 zl., splácí-li se koncem každého roku 80 zl.?

39. Řešte kosočtverec, dán-li součet úhlopříčen $d + d' = s = 97$, a $\sphericalangle \alpha = 47^0\,20'$.

40. Dány jsou rovnice 3 kružnic

$$k_1 \equiv x^2 + y^2 - 2x - 4y + 1 = 0$$
$$k_2 \equiv x^2 + y^2 - 4x + 2y - 4 = 0$$
$$k_3 \equiv x^2 + y^2\ 6 + x - 4y + 7 = 0;$$

mají se ustanoviti souřadnice středu chordál, pak ploský obsah 3úhelníku, jehož vrcholy jsou středy kružnic daných.

41. Řešte: $16^{\cos^2 x + 2 \sin^2 x} + 4^{2 \cos^2 x} = 40$.

42. Někdo má složiti za 14 let 4800 zl.; kolik zlatých musí nyní vyplatiti, aby se zbavil toho dluhu, počítá-li se při ${}^1/_4$úročení 1 ze 100?

43. Ustanovte středový $\sphericalangle$ kulové výseče, při níž plocha obliny kuželové = ploše vrchlíku.

44. Dána je rovnice kružnice

$$x^2 + y^2 = 100,$$

vésti je bodem, jehož úsečka $x = 6$ $(y_2 > 0)$, tečna a ustanoviti $\sphericalangle$, jejž svírá s přímkou procházející body $(-5, 0)$, $(3, 4)$.

45. Řešte goniom. rovnici $\frac{1 - tang\,x}{1 + tang\,x} = 2 \cos 2x$.

46. Stanovte $\sqrt{37}$ binom. poučkou a ještě 3 jinými spůsoby (na 5 desetinných míst).

47. Osa $a = 6{\cdot}4$ válce, jehož výška = poloměru základny je o $\sphericalangle \alpha = 27^{\circ} 18', 44''$ nakloněna. Jak velký je poloměr základny rovnostr. kužele téhož obsahu krychlového jako válec?

48. Při hyperbole dané rovnicí $4x^2 - 9y^2 = 36$ buďte určeny rovnice, tečných rovnoběžných s přímkou danou rovnicí $y = \frac{5}{6}x + 1$.

49. $\sqrt{9} = ?$ dle binom. věty.

50. Vyhledati kosoúhlé 3úhelníky té vlastnosti, by počet stupňů $\sphericalangle$ prvého byl 7mi, druhého 9ti a třetího 11ti dělitelným.

51. Dán-li středový $\sphericalangle$ vrchlíku $\alpha = 65^{\circ} + 27' + 43''$, vypočtěn byl vrchlík pro poloměr příslušné koule $r = 0{\cdot}512$ dm.

52. Jak velkou plochu odřízne od paraboly $3y^2 = 5x$ tetiva procházející vrcholem a bodem $M \begin{cases} x_1 = \frac{3}{5} \\ y_1 = 1 \end{cases}$?.

53. Řešte:

$$\sqrt{\frac{6x}{3x - 2y}} - 2\sqrt{\frac{3x - 2y}{6x}} = 1; \quad \frac{x + 3}{4 + y} = \frac{4 - y}{x - 3}$$

54. Vypočtěte krychl. obsah přímého komolého kužele, dána-li je jeho strana ($\delta = 13$ cm.), odchylka její od podstavy ($\alpha = 75^{\circ}$) a poměr obou poloměrů podstav (2 : 3).

55. Jak vysoko je vrchol stráně nad vodorovnou rovinou bodu A., změřeno-li, že se přímky, jež spojují vrchol s bodem A. a s bodem metr nad A. svisle ležícím, od svislého směru příslušně o $144^{\circ} 18'$ a o $143^{\circ} 43'$ odchylují?

56. Vpište kruh dle rovnice jeho do trojúhelníku omezeného přímkami: $P_1 \equiv 48x - 55y = 48$, $P_2 \equiv 24x + 7y = 312$ i osou x-ovou v osnově souřadnic pravoúhlých.

57. Nalézti $\sphericalangle \alpha$, jejž svírají tečné kruhu $x^2 + y^2 = 36$ vedené bodem $A - (x = 0,\ y = 10)$. Úkol sestrojte ($1 \equiv 3$ mm).

58. Ustanovte trigometricky obsahy 3úhelníku, jenž vznikne, spojíme-li střed strany rovnoram. lichoběžníka s koncovými body protější strany. Dány jsou délky obou podstav ($a = 20\,j.$, $b = 34\,j.$) a jejich vzdálenost ($v = 24\,j.$). O správném řešení proveďte zkoušku planimetricky.

59. V pravidelném 3úhel. je dán poměr odvěsen $x : y = a : b = 12 : 5$, pak obvod jeho $p = 120\,j.$ — Ustanoviti jeho obsah obecně i zvlášť.

60. Součet 4 čísel, tvořících arithmetickou řadu je 4, jich součin je 105. terá to jsou čísla?

61. Do koule o poloměru $r = 8$ cm. vepsán je rovnostr. kužel. Rovina N s jeho podstavou rovnoběžná protíná kouli i kužel v kruzích K a k, jichž plošné obsahy se k sobě mají jako 3 : 1. Jak vzdálena je rovina N od vrcholu kužele?

62. Řešte rovnoramenný 3úhelník, je-li $\sphericalangle$ při podstavě $\alpha = 78^{\circ} 15' 24''$ a součet výšek na rameno i podstavu $v_a + v_c = 12$ cm.

63. Stanovte osovou rovnici hyperboly z podmínky, že tečna vedena k bodu $A\left(\frac{20}{3}, 4\right)$ protíná osu úsečkovou v bodě B (2·4, 0).

64. $3x^2 - 2xy + y^2 = 35$
$5x^2 + 3xy - 8y^2 = 31.$

65. Dluh lze splatiti 10 stejnými splátkami koncem roku činěnými; za krátký čas bylo by lze celý dluh zaplatiti najednou částkou rovnající se desitinásobné 1 splatce $5\frac{1}{2}\%$ slož. úrocích?

66. Největší dosud shotovený objektiv Lickovy hvězdárny měří v průměru 0·914 m při vzdálenosti ohniska 17·2209 m. Jaký je krychlový obsah skla?

67. Najdi plochu 3úhel. polarou $2x + 3y = 6$ a příslušnými tečnami hledě k ellipse $14x^2 + 9y^2 = 126$.

68. Dluh 2506 zl. 44 kr. má se umořiti za 8 let při celoroční úrokové míře $4\frac{1}{2}\%$. Jak velkou částku jest každým rokem zaplatiti?

69. Dutá železná koule váží 50 kg. a ponoří se ve vodě právě do polovice. Jak velká je tloušťka stěny koule té, rovná-li se měrná váha železa 7·7.

70. Dány jsou 2 strany 3úhelníka: $a = 481$ m, $b = 225$ m a $\sphericalangle$ proti delší straně $\alpha = 80^\circ 28'$. Určete třetí stranu c a druhé 2 $\sphericalangle$!

71. Stanovte vzdálenosť úseků ellipsy $9x^2 + 25y^2 = 225$, a přímky $5y + 4x + 25 = 0$ od počátku souřadnic.

72. Z kmene délky 8 *m*, dolejš. průměru 80 *cm*, hořejš. 60 *cm*, má se vytesati pravidelný 4boký jehlan komolý největšího obsahu. Jak veliký bude míti obsah?

73. V 3úhelníku je znám součet 2 stran $x + y = 840$ *cm*, $\sphericalangle$ jimi sevřený $\alpha = 30^\circ$, ploský obsah $\triangle = 41600$ *cm*? Trojúhel ten se rozřeší.

74. V průsečných bodech ellipsy: $9x^2 + 25y^2 = 225$ a soustředění kruhu: $x^2 + y^2 = 16$, zřídí se na straně posit. souřadnic k oběma křivkám tečné a naleznou se směrnice obou těch tečných.

75. Napište rovnici kruhu, jenž prochází bodem $x, = \frac{-9}{2}\ y = \frac{3}{2}$, dotýká se osy úseček a přímky $8y + 6x = 0$ Sestrojte pak příslušný obrazec.

76. Přímý 3boký jehlan dán je hlavou na podstavě $a = 8$ *dm* oběma $\sphericalangle$ k ní přilehlými $\alpha = \beta = 67^\circ 22' 50''$ a $\sphericalangle \gamma = 75^\circ 45' 36''$, jejž každá hrana pobočná s podstavou svírá. Přetne-li se jehlan rovinou, lichou hranou podstavy položenou, a od podstavy o $\sphericalangle \delta = 32^\circ 54'$ odchýlenou, jaký je krychlový obsah dolejšího úseku?

77. Úředník, jemuž je 32 let, pojistí si u banky doživotní důchod 300 zl., jenž počne se mu vypláceti, dožije-li se 60. roku. Kterou praemii jest mu každoročně platiti, počítá-li banka na správní výlohy 30%? (Dokončení.)

Schválená díla:

Lepař Jan, Všeobecný dějepis k potřebě žáků na vyšších gymnasiích. Díl II. Středověk. 3. vyd. V Praze 1890. I. L. Kober. Cena 1 zl. 64 kr. (23. září 1889, č. 18.852.)

Bartoš Frant., Skladba jazyka českého pro školy střední, 6. vyd. V Brně 1889. Cena 1 zl. 20 kr. (19. září 1889, č. 18.862.)

Hrubý Tim., Výbor z literatury řecké a římské pro české reálky. V Praze 1889. Vázaný v plátně za 65 kr. (29. srpna 1889, č. 16.752.)

Schulz Jar. G., Řecká kniha cvičebná pro nižší gymnasium. Dle začáteční (*sic!*) knihy řecké od Dr. K. Schenkla. V Praze-Vídni 1889. Cena 1 zl 20 kr., váz. 1 zl. 40 kr. (9. září 1889, č. 17.308.)

Tieftrunk Karel, Česká čítanka pro žáky středních škol. I. díl. 6. vydání. V Praze 1889. Cena 90 kr., váz. 1 zl. 10 kr. (16. září 1889, č. 18.624.)

Vorovka Karel, Čítací kniha pro ústavy učitelské. I. díl. 2. opravené vyd. V Praze 1889. Cena váz. 80 kr. (22. září 1889, č. 18.155.)

Procházka Mat., Dějiny zjevení božího v novém zákoně. 4. vyd. V Praze 1889. Cena 1 zl. 40 kr., váz. 1 zl. 64 kr. (25. srpna 1889, č. 16.616.)

Durdík Dr. Josef, Psychologie pro školu. 3. vyd. V Praze 1882. Cena 1 zl. 20 kr. (26. srpna 1889, č. 16.214.)

Ninger-Novák Jan B., Děje všeobecné pro nižší třídy. Díl III. Nový věk. 4. vyd. V Praze 1890, I. L. Kober. Cena 70 kr., váz. 90 kr. (25. srpna 1889, č. 14.707.)

Literatura.

Redakce došla tato díla:

Programmy zaslaly dále tyto ústavy: Reálka v Karlíně: Rozhledy po průmyslu uměleckém vůbec a českém zvláště (J. Škoda). Gymnasium v Táboře: Přehled literatury o tak zvané otázce platonské (Jak. Všetečka).

Bayerova Moravská knihovna pro náš lid. Pořádá a vydává Fr. **Bayer**. V Třebíči. 8°. Nakladatel J. F. Kubeš. Cena seš. (o 3—4 arších) 10 kr. Roč. I. (1889). Seš. 21. až 24.: Na evropském východě (dokonč. J. Wagner). Z našich hor (dokonč. Fr. J. Košťál). Na vsi (Ot. Bystřina). Obrázky (J. L. Hrdina).

Časopis katolického duchovenstva. Redaktor Dr. Klement **Borový**. Nákladem Rohlíčka a Sieversa. V Praze. 8°. Cena ročně (10 seš.) 3 zl. 50 kr. Seš. 8.: Plenární církevní sněm Skotský. Jmeno Jehova a biblické užívání jeho (A. Stára). Učení sv. Pavla srovnáno s učením sv. Jakuba, Petra a Jana (J. Sedlák). Potřeba a důležitosť modlitby rozjímavé (E. Brynych). Kronika. Literární oznamovatel.

České listy. Redaktor a nakladatel Dr. Frant. **Bačkovský.** V Praze. 8°. Předplatné ročně 4 zl. 50 kr. Ročník II. Sešit 9.—11.: Z českého života ve Vídni za let 1841—1862 (F. B. Ševčík). Mluvnické rozpravy (Dr. F. Bačkovský). Ze života B. F. Hakla v Italii. K odbytu českých knih a časopisů (F. Novák). Ant. Cebuský (F. B. Ševčík). Různé zprávy a rozmanitosti. Besídka.

Кiевскiя Университетскiя Извѣстiя. Redaktor V. **Ikonnikovъ.** V Kievě. 8°. Cena ročníku (12 svazkův o 15—20 arších) $6^1/_2$ rub., se zásylkou 7 rublův. Ročn. XXIX. Svazek 7. a 8.: Protokol zasedání rady universitní. Daň na osvobozence od vojenské povinnosti v theorii a v praktickém upotřebení (B. Brandt). Poměr pučících semen k zemní vodě (S. Bogdanov). Výpočet variační (M. Vaščenko-Zacharčenko). Poznámky v příčině anatomie (J. Popovskij). Kritika a bibliografie. Meteorologické tabulky pro Kiev (K. Žuk a G. Florinskij) za prosinec 1888 průměrem: tlakoměr 750·6 mm. (největší průměr 760·9 dne 26., nejmenší 738·3 dne 11. a 17.), teplota vzduchu — 7·2 C. (nejv. prům. + 3·5 dne 1., nejm. 22·7 dne 26.), srážky 1·0 mm. (nejvíce 9·0 dne 23.)

Literární věstník. Redaktor a nakladatel Dr. Fr. Bačkovský. V Praze. 8°. Předplatné žádné. Ročně 12 čísel.

Naší mládeži. Obrázkový časopis pro mládež dospělejší. Red. J. Vl. **Krátký**. V Praze. Nákladem J. R. Vilímka. 4°. Cena ročně (12 sešitův) 3 zl. Ročník XV. Sešit 10.: Duch Llana estakada (dle K. Maya, volně vypravuje J. Pekař). Ve službách lásky k bližnímu (Mil. Červenka). *Na rodnou dědinu (Jan Vřesnický). *Honba na antilopy pomocí gepardů. *Drahomíra nad mrtvolou syna Václava (Bohumil Čermák). Věrné přátelství. Dle zásluhy (Filip Hyšman). Ze života všetečky (Dr. Václav Řezníček). Na venkově po dešti (Fr. Blažka). Seznam nejdůležitějších vynálezů (Vinc. Drboklav).

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redakcí a nákladem V. **Vlčka.** V Praze 8°. Cena ročně 7 zl. 20 kr. Ročník 19. Seš. 10.: O samosprávě v Anglii (B. Rieger). Vzdělanosť švédská a král Oskar II. (V. E. Mourek). Ruská literatura r. 1888 (J. Hrubý). Nové básně (Fr. Chalupa). Setník Halabnrd (V. Vlček). Muzikant (J. Jakubec). Česká činohra (Fr. Zákrejs). Hittité (J. V. Prášek). Básně (A. Klášterský). O projevech vůle (K. Kuffner).

Ottův Slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze. 8°. Cena sešitu (o 48 stránkách) 36 kr. Sešit 44. a 45. obsahují články Auxanometr-Ažušak s množstvím úhledných illustrací a příloh na vysvětlenou některých článkův, jako: Architektura renaissanční v Italii. Architektura gotická. Architektura renaissanční v Italii, Francii a Německu. Architektura re-

naissanční a baroková v Čechách. Architektura baroková a rokoková v Rakousku, Francii a Německu. Architektura ruská. Architektura románská a gotická v Čechách. Typy národů asijských. Australie. Australské typy; zbraně a nářadí. Dvojitým sešitem tím se končí II. díl Slovníka, jenž obsahuje neobyčejně veliké množství hesel s případnými články, pocházejícími věcším dílem z péra na slovo vzatých odborníkův. Jsme přesvědčeni, že česká veřejnost ocení veliké oběti, jež přináší nakladatelstvo na prospěch literatury české i na čest národa našeho.

Památky archaeologické a místopisné. Red. Dr. Jos. Lad. **Píč.** V Praze. 4°. Cena ročně (4 sešity) 3 zl. Díl XIV. Seš. 10.: Okrouhlé kostelíky v Čechách (K. B. Mádl). Písmeny v poli pečetí (M. Kolář). Beneš Lounský jinak Benedikt Reta z Pistova, královský kamenník a jeho rod (J. Herain). M. Jiřík Kezelius Bydžovský (J. Pekař). Městec Heřmanův (A. Rybička). Předhistorie. Památky v Boleslavsku (A. Pecenka). Žárové hroby u Měníka (J. Hladík). Kulturní jámy u Přemyšlení (V. Schulz); u Čáslavi (Kl. Čermák) a u Podbaby (Dr. J. L. Píč). Brakteaty nálezu Heřmanického (E. Fiala). Zprávy a drobnosti. Literatura.

Paedagogické Rozhledy. Red. J. **Klika.** V Praze. Nákladem Odboru literárního a paedagogického při Ústředním spolku jednot učitelských v Čechách. 8°. Cena ročně (10 sešitův) 2 zl. 50 kr. Ročník II. Sešit 8.: Vybrané části z paedagogické psychologie (Dr. G. A. Lindner). Vychování sobecké a obětavé (E. Makovička). O pohlavních rozdílech ve přirozenosti lidské (J. Kapras). Rozhledy literární a kritika. Obzor školský. Volné listy.

Slovenské Pohľady. Časopis pre literatúru, vedu, umenie a politiku. Redaktor Svetozár **Hurban** (Vajanský). V Turčanském sv. Martine. Nakladatel Pavel Mudroň. 8°. Cena ročníku (o 6 sešitech 6archových) 5 zl. Ročník IX. Sešit 4.: Šapšanko (T. Vansová). *Dračica (Podtatranský). *Otrok (týž). Janošík. Panenské sľuby alebo: Magnetismus srca (A. Fredro, přel. A. Halaša). *Mnich (Podtatranský). Ruža svätojánská. Literatura.

Варшавскія Университетскія Извѣстія. Ve Varšavě 1889. 8°. Cena ročníku (9 svazkův) 5 rublův se zásylkou. Seš. 4—6: Zpráva o vědeckých pracích na dovolené v cizině (J. Perwolf). Některé otázky o určení rychlostí v proměnlivých systemech (P. O. Somov). O původu jednoho memoiru Gaussova (P. S. Nazimov). Anthropometrické příspěvky k nauce o rostu i objemu hrudi a o váze u Polákův a Židův ve vzrůstu školním (S. N. Jaščinskij). Sbírky zoologického kabinetu university Varšavské (V. K. Tačanovskij). O součástech oleje plavuňového (A. Bukovskij). Programm kursu operativní chirurgie a topografické anatomie (A. S. Tauber). O uctívání ostatkův u starých Řekův (N. J. Novosadskij). O chlornovato-strontiové soli a rychlostech jejího rozpouštění při zahřívání (A. Potylicin). O prvotním základě bokových ústrojí příčnoretých ryb (plagiotom. P. Mitrofanov). O upotřebení spůsobu nejmenších čtverců k případu, když neznámé odpovídají některým určitým podmínkám (P. S. Nazimov). K nauce o plesnivých mykosách (Ad. Šonglinskij). Zpráva o stavu a činnosti university (D. J. Samokvasov). Židovská otázka v dřevním Římě (G. E. Zenger). O dědičnosti u živočichův (P. J. Mitrofanov).

Vesmír. Obrázkový časopis pro šíření věd přírodních. Redaktor prof. Fr. **Nekut.** V Praze 4°. Cena ročně 6 zl. Ročník XVIII. Čís. 23.—24.: Bambus a jeho moderní upotřebení. Rybník „Dechtář" a jeho okolí (K. Bartuška). Rybolov v moři egejském (Sava Chilandarec). Naše vrásenky. O zbytcích chrostíků v útvaru Permském. Kolonie špaččí v Litošicích (K. Kněžourek). Pražská lososnice. Rozhledy vědecké. Různé zprávy. Sběratel hmyzu v září. Zprávy rybářské. Literatura.

Věstník král. České Společnosti Nauk. Třída mathematicko-přírodovědecká. 1889, díl I.: *Čelakovský* Dr. Lad.: Uiber den Aehrchenbau der brasilianischen Grassgattung Streptochaeta Schrader. Uiber die Blüthenstände der Cari-

ceeten. O fylogenetickém vývoji rostlin jehnědokvětých. *Faktor* F.: Bakterologické studie. *Feistmantel* Dr. Ot.: Nerosty a užitečné horniny Východní Indie Britské. Uiber die bis jetzt ältesten Dikotyledonen-Pflanzen der Potomac-Formation in Nord-Amerika, mit brieflichen Mittheilungen v. Prof. Wm. M. Fontaine. Einige Zusätze und Correcturen zum Aufsatze: „Uiber die geologischen und palaeontologischen Verhältnisse der Goudwána-Systems in Tasmanien Vorläufiger Bericht über fossile Pflanzen aus den Steinbergsschichten in Süd-Afrika. *Hansgirg* Dr. G.: Resultate der vom Verfasser im Jahre 1888 ausgeführten Durchforschung der Süsswasseralgen und der saprophytischen Bacterien Böhmens. *Chodounský* Dr. K. a *Raýmann* Dr. B.: Nová řada dusíkatých derivatů glykos. *Kafka* J.: Die diluvialen Murmelthiere in Böhmen. *Klapálek* Fr.: Revision der in Kolonatis Trichopteren Sammlung enthaltenen Arten. *Kovář* Fr.: Chemie výzkumu fosforečňanů z hlin diluviálných z okolí Vysočan, Vinoře a Ouval. *Lerch* M.: Sur un théorème fondamental dans la théorie des équations différentielles. *Preis* K.: Zprávy z analytické laboratoře c. k. české techniky. Heragonálný fluorokřemen draselnatý. Spodumen z Nových Mlýnů u Vápenného Podola. *Stecker* K.: Kritické příspěvky k některým otázkám vědy hudební. *Stoklasa* K.: O povaze a vlastnostech monocalciumfosfatu. *Štolc* A.: O pohlavních orgánech rodu telosoma a jejich poměru ku orgánům exkrečním. *Šulc* Ot.: Molekulárná váha ramnosy. Molekul. váha kyselin řady $C_n\, H_{2n-2}O_2$. *Teixeira* M. F. Gomes: Sur l'integrale $\int_0^\infty e^{x^2} dx$. *Vejdovský* F.: Poznámky vývojepisné. *Vrba* K.: Kalomel ze Srbska. Pealgar z Bosny. Písecký Bestrandit. *Vyrazil* J.: Mineta a rula dolů Kutnohorských. *Wald* F.: Příspěvek k theorii krystalisace. *Zahálka* Č.: Camerospongia monostoma, Röm. sp. z česk. útvaru křidového. O nálezu hranatých valounů v Čechách.

Ženské listy. Nákladem Ženského výrobního spolku českého. Redakcí Elišky **Pechové-Krásnohorské.** V Praze 8°. Ročně (12 čísel) 1 zl. 80 kr., poštou 2 zl. Roč. XVII. Čís. 10.: Skromný dotaz k našim výtvarným umělcům a krasocitným dámám (E. K.). Báseň Ivana Turgeněva (P. D.). Dopis z Paříže (Fr. Gregorová). Podzimní zásvit (D. Hanušová). Směs.

Журналъ министерства народнаго просвѣщенія. Redaktor L. **Majkovъ.** V Petrohradě. 8°. Cena ročníku (12 svazkův) 12 rublův, se zásylkou 14 rublů 25 kop. Ročník 1889 (šesté desítiletí, část 261 atd.) Svazek 9.: Ošetřování malomocných ve Francii (V. Th. Derjužinskij). Příspěvky k dějinám Byzantského císařství (P. V. Bezobrazov). Ruská řecko-sjednocená církev za vlády cáře Alexandra I. (P. O. Bobrovskij). Kritika a bibliografie. Řemeslnická škola Baltického závodu (V. V. Zatyšev). Učební literatura naše. Padesátiletí Nikolajevské astronomické hlavní observatoře. Naše učební ústavy (viz na jiném místě). List z Londýna (V. N. Alexandrenko). List z Paříže (L. L—r.). Zkoumání v oboru katalogův athenských archoutův III. věku př. Kr. (A. N. Ščukarev).

Eugenie. Napsal V. **Kosmák.** V Brně 1885. Nákladem papežské knihtiskárny benediktinů rajhradských. 8°. 435. Cena ? — Už několikráte jsme měli příležitosť promluviti o výtečných spisech nejlepšího realisty našeho, Kosmáka. Eugenie bez odporu patří mezi nejprvnější díla jeho, vynikajíc všemi přednostmi jeho líčení a jsouc pravou psychologickou studií s úplnou důsledností provedenou. Nelze leč přáti si, aby pero Kosmákovo nikdy neochabovalo.

Ningerovy Děje všeobecné pro nižší třídy středních škol. Díl III Nový věk. Upravil Jan B. **Novák.** 4. nezměněné vydání. V Praze 1889. Nákladem knihkupectví I. L. Kobra. 8°. I. 116. Cena 70 kr., váz. 90 kr. — Úprava právem oblíbené učební knihy této jest velmi úhledná.

Svatováclavská zemská trestnice v Praze. Historický nástin od E. **Herolda.** Se 3 vyobrazeními. V Praze 1889. Nakladatel I. L. Kober. m. 8° 16. Cena 15 kr. — Spisek tento obsahuje stručné osudy trestnice, k čemuž přidána jsou starší dáta historická. Vyobrazení jsou zdařilá.

Cikáni. (Ústřední knihovna č. 252—254.) Román z pozůstalých spisů K. H. **Máchy.** V Praze. Nakladatel I. L. Kober. m. 8°. 125. Cena 30 kr. — Jest to otisk známého románu — bohužel záhy zesnulého — básníka Máchy.

Illustrovaný dějepis český. Dle nejlepších pramenů a spisů Palackého, Tomka, Gindelyho a Tieftrunka sepsali Petr **Koudela** a J. B. **Novák.** Díl I. a II. V Praze. Nakladatel I. L. Kober. 8°. 260. 325. Cena 2 zl. 60 kr. — Spisovatelé v díle tom sestavili dějiny české velmi vhodně a přehledně. Illustrace (vzaté po věčšině ze Zapovy kroniky) jsou vkusné a mají svou cenu. Dějepis tento lze vřele doporučiti jak širšímu obecenstvu, tak zvláště českému studentstvu.

Všeobecný dějepis, ku potřebě žáků na vyšších gymnasiích československých od Jana **Lepaře.** Díl II. Středověk. V Praze 1890. Nakladatel I. L. Kober. 8°. 256. Cena 1 zl. 64 kr. — Dílo to schváleno bylo ministerským výnosem ze dne 23. září 1889, č. 18.852.

Všeobecný zeměpis. Díl II. pro druhou třídu škol středních napsal F. **Sobek.** Schválen výn. c. k. minist. ze dne 3. dubna 1889. č. 6972. V Praze 1889. Nakladatel I. L. Kober. 8°. 116. Cena 75 kr., váz. 95 kr. — Zvláštní chvály zasluhuje jasnosť, přehlednosť a stručnosť spisu tohoto, čímž velmi prospěšně vyniká nad podobné příliš obsažné sice, ale málo přehledné knihy školní.

Dějiny zjevení Božího v Novém zákoně. Pro mládež gymnasijní v Rakousku. Zčeštil M. **Procházka.** Čtvrté, nezměněné vydání. V Praze 1890. Nakladatel I. L. Kober. 8°. 249. Cena 1 zl. 40 kr., váz. 1 zl. 64 kr.

Mastičkář. Povídka z časů Jindřicha Komt. od Jana z **Hvězdy.** Nové, laciné vydání. V Praze. Nakladatel I. L. Kober. m. 8°. 231. Cena 50 kr. — Projevujeme upřímnou radosť z toho, že nakladatelstvo se ujalo tak výborné a plodné myšlenky, vydávati totiž výborná díla starších spisovatelů v novém, laciném vydání. Činnosť ta jest tím záslužnější, ježto mnohé starší spisy už sotva jsou přístupny. Nakladatelstvo uhodilo na pravou cestu, vybravši jeden z nejlepších plodův, bohužel polozapomenutého, obratného vypravovatele Jana z Hvězdy. Studentstvu velmi vhod přijde takové laciné vydání; kéž nakladatelstvo tuto působnosť rozšíří i na jiné spisy Jana z Hvězdy a ostatních starších spisovatelův.

Cvičebná kniha jazyka latinského pro 1. třídu gymnasia. Sestavil F. **Hrbek.** V Praze 1889. Nakladatel I L. Kober. 8°. 124. Cena 85 kr., váz. 1 zl. 5 kr. — O zásadách, dle nichž kniha ta jest upravena, promluveno v Kroku I., 158, 275.

Illustrovaná mythologie Řekův a Římanův. Sepsal Leo F. **Saska.** Čtvrté, opravené vydání. Seš. 1. V Praze 1890. Nakladatel I. L. Kober. 8°. 48. Cena seš. 40 kr. — Mythologie jest nové vydání známého pečlivé sestaveného díla Saskova. Úprava jest překrásná: papír silný, tisk čistý a zřetelný, rytiny úhledně napodobeny starým rytinám. Studentstvo dostane tím do rukou dílo i nutné i dobré.

Physikalisch-statistischer Schul-Atlas bearbeitet von V. v. **Haardt.** Vídeň 1889. Nakladatel E Hölzel. 4°. 14 map. Cena 2 zl. Cena jednotlivých map 20 kr. — Školní atlas nemůže ovšem podávati veškery momenty fysikálního zeměpisu, maje mnoho jiných úkolův za účel. Proto se Haardt podjal velmi vděčné úlohy v jedno sebrav nejdůležitější momenty fysik. zeměpisu z různých odborných děl a upraviv je vhodně paedagogickému účelu školy. Atlas obsahuje 5 map celé země, 4 mapy Evropy a 5 map Rakouska ve zmíněné příčině. K atlantu přidány jsou nejdůležitější zevrubné výklady takové, jež se nenalézají dosud ve všech zeměpisných knihách učebných. Mapy jsou provedeny nad míru přesně a úhledně; někde se ovšem zdá, že proklouzla tisková chyba jako v příčině rozšíření palem; avšak přes takové menší chyby sluší atlas nazvati pravým obohacením školní literatury zeměpisné.

Sbírka tabulek a vzorců. K potřebě při technických výpočtech. Sestavili F. **Červený** a V. **Řehořovský.** S 63 obrazci. V Praze 1889. Nákladem vlastním. m. 8°. 71. Cena ? — Jsouc velmi prakticky sestavena bude knížka vítanou příruční pomůckou studentstvu i odborníkům. Obsah její jest tento: Pře-

vratné hodnoty, mocniny, odmocniny a obec. logarithmy od 1—999. Obvody a plošné obsahy kruhů pro průměry od 0·1—100·4. Některé číselné hodnoty vznikající z čísel π, g, e. Délky a výšky oblouků, příslušné tetivy a plochy úsečí pro poloměr = 1. Úhloměrné funkce pro poloměr = 1. Trigonometrie. Plošné obsahy rovinných obrazců. Povrchy a krychelné obsahy těles. Moduly pružnosti, coefficienty pružnosti a pevnosti. Momenty setrvačnosti a odporu. Whitwostova stupnice šroubů. Zatížení stavebných konstrukcí. Coefficienty tření klouzavého. Některá udání o účincích tepla na různé látky. Měrné váhy různých látek.

Sophoclis tragoediae. Sholarum in usum edidit Jos. **Král.** III. *Electra.* Pragae 1889. Sumptus fecit A. Storch. m. 8°. 58. Cena? — **Tragoedie Sofokleovy.** Vydal a ku potřebě školní poznámkami opatřil Jos. **Král.** III. Electra. V Praze 1889. Nakladatel A. Storch. 8°. 132. Cena?

Duetta na housle. České národní písně. Sešit I. a II. Upravil **J. Vašátko.** V Praze. Nakladatel R. Storch v Karlíně. 4°. 17. 15. Cena seš. 60 kr. — Duetta ta hodí se velmi dobře ku cvičení mladším houslistům, ana jsou velmi snadna. Tisk jest velmi jasný, úprava pěkná.

Škola ruské konversace. Jan **Váňa.** V Praze 1890. Nakladatel A. Storch syn, m. 8°. VI. 119. Cena váz. 1 zl. — Knížka se nese za účely ryze praktickými, proto jen na počátku položeny některé poznámky o odchylné výslovnosti a pak se přechází hned k hovorům, při čemž výslovnosť jest asi do čtvrtiny knihy transkribována. Přízvuku dbáno až na konec velmi bedlivě. Hovory jsou vybrány z různých oborův a zaměstnání, tak že učící se nabývá ponenáhlu známosti rozmanité fraseologie. V azbuce měly býti k písmenám přidány ruské názvy. Úprava jest elegantní, tisk krásný, jen že bohužel proklouzlo mnoho tiskových chyb. Těm, kdo se učí jazyku ruskému, můžeme knížku co nejlépe doporučiti.

Slovanstvo ve svých zpěvech. Sborník národních a znárodnělých (významných) písní všech slovanských národů. Pořádá, harmonisuje a vydává Ludvík **Kuba.** Díl V. Písně Jihoslovanské. Část I. (Kniha VII): Slovínské. Překládá Boh. *Dadourek.* Text přehlíží Aut. *Trstenjak.* Cena sešitu 40 kr. Sešit 4. Obětovný vydavatel pokračuje zdárně ve svém díle, k němuž na schvální cestě letos na Slovínsko a do Charvátska konané hojných nasbíral materiálův. Přejeme dílu nejlepšího zdaru.

Questiones sapphicae. Scripsit Phil. Mag. J. **Luňák.** Kazaniae 1889. v. 8°. VI. 114. — Velmi důkladná to práce pilného našeho krajana, professora klassické filologie na universitě Kazaňské; doporučujeme ji co nejvřeleji všem odborníkům. Obsah: De Ovidianae Sapphus epistulae fontibus. Sapphus notitiae complendae, corrigendae que experimentum. Corollarium criticum atque exegeticum ad Ovidianam Sapphus epistulam.

Waldsteins Vertrag mit dem Kaiser bei der Uibernahme des zweiten Generalats, von A. **Gindely.** V Praze 1889. Nákladem Král. čes. společn. nauk 4°. 44. Cena?

Uiber die Kritik des Rgveda-Textes von A. **Ludwig.** V Praze 1889. Nákladem Král. čes. spol. nauk. 4°. 66. Cena?

O některých druzích souřadnic projektivných. Příspěvky ku theorii křivky kruhové. Napsal Th. **Monin.** V Praze. Nákladem vlastním. 4°. 143. 7 obrazů. Cena 1 zl. 50 kr. — Spisovatel spůsobem jasným snaží se popsati zvláštní projektivický system souřadnicový, jenž hodí se ku zkoumání vzájemné polohy útvarů geometrických s křivkami a plochami st. 2 a křivkami prostornými st. 3. Úprava je velmi úhledná, výkresy připojené jsou čisté.

Kdy panovníci a členové rodin v Čechách panujících navštívili Litomyšl. Na oslavu pobytu Jeho Vel. císaře a krále Františka Josefa I. v Litomyšli při vojenských cvičeních polních dne 10.—14. září 1889 vypravuje **J. Štěpánek.**

C k. austro-ugarske vojničke realke sa stanovišta pedagogijskoga. Napisao Prav. **Krbek.** Zagreb 1889. Nákl. L. Hartmanna. 8°. 37. — Spisovatel vypisuje zřízení vojenských reálek a radí mladíkům, již mají k tomu

chuť a spůsobnosť, by se oddávali studiím na nich, čím si mohou zjednati bezpečnější postavení než mnohdy jinými studiemi. Toliko si přeje spisovatel, by na vojenských reálkách zavedena byla maturita, aby ti, kteří je odbyli, mohli po případě vstoupiti i v civilní postavení.

Verše. Pro své přátely napsal Josef **Šimon.** 2. vyd. V Praze 1889. Nákladem vlastním. 16°. 210. Cena 60 kr. — Básník dobře praví, že pěje svým přátelům, kteří bývají k člověku vždy shovívavější než cizí. A shovívavosť by přísná kritika ovšem tu tam musila míti a přála by si, aby mnohá z básniček byla zůstala nevytištěna. Avšak přes tyto drobné výtky sluší uznati, že básník není prost všeho nadání, jež někde dovede mocně problesknouti. Tak na př. hned v prvních číslech Poesie, v básničce Matce a leckde jinde. Trochu více autokritiky a doufáme, že se s básníkem shledáme ještě častěji.

Na Evropském východě. Napsal J. **Wagner.** (Bayerova Mor. Bibl. sv. IV.) V Třebíči 1889. Nakladatel J. F. Kubeš. m. 8°. 274. Cena 65 kr.

Dvě povídky. Napsal B. **Brodský.** (Bayerova Mor. Bibliotéka sv. V.) V Třebíči 1889. Nakladatel J. F. Kubeš. m. 8°. 248. Cena 56 kr. — O obou poutavých spisech těchto staly se zmínky na jiném místě v Kroku už dříve.

Životy svatých a světic Božích. Vzdělal a vydal P. K. Š. **Vodička.** V Krnově 1889. Nákladem Zahrádky sv. Františka v Krnově. 4°. Cena seš. 30 kr. Díl I. seš. 1. — Životy svatých vyjdou v 6 dílech o 40—50 sešitech. Za 7. díl přidáno bude Martyrologium o 30 sešitech. K dílu přidávány budou obrazy a rytiny. Životy našich patronů a patronek, jimžto, volíce jmena křestná biřmovací, arciť *přednosť* dávati máme, sepsány jsou *obšírněji*. Vřazeni jsou i ti „ctihodní", rodáci a rodačky naše, již svatě žili a v národě za svaté se považují, ač je církev ještě slavně neprohlásila za blahoslavence a světce Boží.

Vybrané básně P. Ovidia Nasona. K potřebě českých škol upravil A. **Breindl.** V Praze a ve Vídni 1890. Nákladem F. Tempského. m. 8°. 222. Cena 65 kr., váz. 80 kr. — Professor Breindl se podjal velmi záslužné práce, upraviv právem oblíbený výbor Sedlmayerův pro školy české. Kniha jeho má ještě větší cenu tím, že předeslal stručný, ale úplný nástin života a působení Ovidiova, pak vyložil základy metriky latinské a na konec připojil zevrubný ukazatel jmen vlastních s výklady případnými a kde potřebí i s quantitou. Úprava jest velice úhledná, tisk velký a jasný, čím se školám našim dostává vítané pomůcky učební.

Nový kalendář učitelský na rok 1890. Vydal A. **Holub.** V Praze 1889. Nákladem vydavatele. m. 8°. 245. Ročník II. Cena 80 kr. (Ve prospěch Bolzanova sirotčince.) Pochvala, kterou jsme vzdali loni kalendáři tomu, sluší i ročníku II., jenž svou elegancí vyniká nad vše podobné kalendáře. Cena jeho spočívá pak v přiměřených rubrikách a článcích, jaké v kalendáři takovém hledati jest.

Dramatická literatura.

Dle oznámení ředitelstva chystají se na Národním divadle v zimním období tyto novinky:

I. Původní novinky české: *1. Práce činoherní*: „Generál bez vojska", veselohra o 3 jedn. od Em. Bozděcha; „Pelopovy námluvy", drama od Jar. Vrchlického; „Závěť," drama o 3 dějstvích od Jos. Štolby; „Za viny a neviny," drama o 4 dějstvích od Frant. Heritesa; „Gazdina roba," drama o 3 dějstvích od Gabriely Preissové; „Náramek," veselohra o 1 dějství od Em. Bozděcha; „Trojí políbení," dramatická báseň o 1 dějství od Jar. Vrchlického; „Slavomam," drama o 5 dějstvích od Dr. K. Pippicha. *2. Opery*: „Krakonoš" od J. R. Rozkošného; „Amarantha" od Trnečka; „Bratránek" od Nešvery. II. Cizí novinky: *1. Opery:* „Asrael" od Franchettiho; „Merlin" od Goldmarka; „Tannhäuser" od Wagnera; „Rusalka" od Dragomyžského; „Ifigenie v Tauridě" od Glucka; „Strašný dvůr," od Moniuszka; „Síla osudu" od Verdiho; „Favorita" od Donizettiho. *2. Práce činoherní řecké:* „Oidip král," tragoedie od Sofokla; „Kyklop," komedie od Euripida. *Latinská*: „Menoechmové," veselohra od Plauta. *Anglická:* „Jindřich IV.,"

díl 2. od Shakespearea. *Francouzské:* „Belle maman,“ komedie o 4 dějstvích od Sardoua; „Cid,“ tragoedie od Corneilla; „Zaira,“ tragoedie od Voltaira; „Madame Spinetti,“ veselohra o 1 dějství od Durua a Chivota; „Vojanská krev,“ veselohra o 3 dějstvích od Labiche. *Ruské:* „Dým života,“ drama o 5 dějstvích od Markoviče; „Škola pohostinství,“ veselohra od Kanajeva; „Druhé mládí,“ drama o 4 dějstvích od Nevězina. *Španělské:* „Král a sedlák,“ veselohra o 3 dějstvích od Lope de Vegy; „Velký Galeotto,“ drama o 3 dějstvích od Echegaraye. *Vlaské:* „Líbánky,“ komedie o 1 jednání od Cavallottiho; „Muž milencem své ženy,“ veselohra o 3 dějstvích od Giacossy. *Norská:* „Rosmersholm,“ drama o 4 dějstvích od H. Ibsena. *Německé:* „Úspěch,“ veselohra od Lindaua; „Zlaté rybky,“ veselohra o 4 dějstvích od Schönthana.

Chytrák na chytráky. Komedie o 3 jednáních. Sepsal **Viktor Krylov.** Přeložil Dr. Pav. Durdík. (Ochotnické divadlo, sv. 54.) V Praze 188[illegible] Nakladatel M. Knapp v Karlíně, m. 8°. 82. Cena 30 kr. — Překlad jest správný a velmi plynný.

Zprávy zasedací.

Královská Česká společnosť nauk.

Nákladem společnosti vytištěny jsou v posledních měsících tyto spisy: Kl[illegible]mešovy listiny a regesta k historii statku Pořešínského; Gindelyho rozprava o Waldšteinově smlouvě s císařem při nastoupení druhého generalátu; Ludwigovo pojednání o kritice textu Rgvedy; Počtův spis o rudistech; Velenovského kv[illegible]tena českého cenomanu; Küpperovy rozpravy o křivkách 4tého stupně a o sítích geometrických. Věstníku třídy přírodovědecké, jenž se nyní vydává v půlletních svazcích, vyšel svazek za první půlletí 1889 o 25 arších a 6 tabulích. Nákladem jubilejního fondu vytištěn jest Eduarda Weyra spis o theorii bilinearných forem. — Docentovi Velenovskému poskytnuta byla podpora 200 zl. na opětnou botanickou cestu do Bulharska. — Společnosť vstoupila nově ve vzájemnou výměnu spisů s těmito ústavy: s krajinským musejním spolkem v Lublani, s redakcí časopisu „Ethnologische Mittheilungen aus Ungarn“, s finlandskou zeměpisnou společností v Helsingforse, s Linnéan Society v Sydney a s báňským oddílem ministerstva v Sydney. — Společnosť obdržela darem výbornou podobiznu svého předešlého předsedy Josefa Jirečka, kterouž v olejových barvách provedla slečna Svatava Jirečková. — Archivář Emler dohotovil rejstřík ke III. dílu regest, jenž se ny[illegible] dá do tisku.

Spolek ku podporování vdov a sirotků po professorech středních škol v mocnářství rakousko-uherském v Praze čítá nyní, jak ve schůzi ředitelstva dne 8. října 1889 bylo konstatováno, 234 řádných členů, jmění v papírech 154.630 zl. (hodnoty nominelní), mimo to 1555 zl. 35 kr. v Karlínské záložně a vyplácí 53 vdovám a 5 sirotkům podpory čtvrtletně 2175 zl. — Doporučujeme spolek ten co nejvřeleji veškerým školám středním k hojnému přistupování za údy a k vydatné podpoře šlechetných účelův jeho.

Personalie.

Zatímní učitel gymnasia v Truhlářské ulici v Praze Dr. Hynek *Vysoký* připuštěn jest za soukromého docenta klassické filologie na filosofické fakultě české university. — Katecheta státní nižší reálky Jičínské Josef *Pršala* stal se katechetou na státním gymnasiu Mladoboleslavském.

Fr. Prusík, redaktor a vydavatel. — F. Šimáček, knihtiskárna.

KNIHY.

V administraci Kroka lze dostati:

Příspěvky k nauce o tvoření kmenův ve slovanštině a zvláště v češtině. I. Píše *Fr. Prusík.* Cena 30 kr.

O comparativě ve slovanštině. Píše *Fr. Prusík.* Cena 20 kr.

Hledáme za slušnou cenu (neb na výměnu) těchto děl:

Časopis českého Musea 1829—1841.
Shakespearův Jindřich VI., díl I. Přel. J. Malý.

Redakce.

I. a II. ročník Kroka lze dostati po 2 zl. 50 kr.; jednotlivé sešity (pokud nejsou rozebrány) ročníku I. po 40 kr., II. po 30 kr.

K R O K,

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA,

vychází 1. **dne každého měsíce** (mimo srpen a září) v sešitech trojarchových.

Předplácí se ročně (i se zásylkou) v Rakousko-Uhersku 3 zl., v cizině 3 zl. 50 kr. (= 7 marek = 7 šil. = 8 fr. 75 cent. = 3 rub. 50 kop.); studujícím středních a vysokých škol jest předplatné sníženo na 2 zl. 50 kr. Jednotlivý sešit stojí 40 kr., pro studující 30 kr.

By se doručování *peněžních zásylek z ciziny* nezdržovalo, žádá redaktor (co vydavatel) pp. zasýlatelův, by buď jméno jeho na adresse připojovali neb raději zásylky pouze na jeho jméno adressovali.

Rukopisy se nevracejí, leč si toho kdo výslovně vyžádá při zásylce.

Reklamaci lze činiti toliko do 14. dne po vydání sešitu.

Redakce i administrace „Kroka“ jest v Praze, v Bartolomějské ulici čís. 5.

Tiskem **F. Šimáčka** v Praze.

ROČNÍK III. SEŠIT 10.

KROK.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA.

REDAKTOR:

FRANT. XAV. PRUSÍK,

prof. c. k. akad. gymnasia.

HLAVNÍ SPOLUPRACOVNÍCI:

BOHUMIL BAUŠE, prof. c. k. vyšš. gymn. v Truhlářské ulici.

Dr. **PETR DURDÍK,** prof. městské střední školy, docent české university.

P. JAN HULAKOVSKÝ, prof. c. k. čes. reál. gymn. Smíchovského.

Dr. **VACSLAV MOUREK,** mimořádný professor české university.

JAN SLAVÍK, prof. c. k. akad. gymn., přikázán k službě v c. k. ministerstvě učby.

JOSEF ŠKODA, prof. c. k. české reálky Karlínské.

V PRAZE 1889.

Vydáno 1. prosince 1889.

Každé předplatné na Krok, jež nás dojde, stvrzujeme při příštím sešitě zvláštním lístkem. Těch P. T. pp. odběratelův Kroka, od nichž nás předplatné dosud nedošlo, slušně žádáme za brzké jeho zaslání. **Administrace.**

Všech sl. ředitelstev, od nichž nás dosud programm nedošel (viz rubrika Literatura), prosíme, by nám ho ráčili zaslati.

Pro zevrubnou evidenci personalií žádáme všech pp. údův professorských sborův obecních škol středních i pp. supplentův a zkušebních kandidátův státních škol středních, by nám ráčili oznamovati každou osobní změnu ve svém úřadě. **Redakce.**

OBSAH.

ROZPRAVY.

Vzdělávací pomůcky a školstvo na světové výstavě Pařížské.

Píše *B. Bauše.*

(Dokončení místo pokračování.)

Na výstavě máme příležitosť poznati zařízení, směr a statistiku školstva íího, i mimoevropského. Mezi národy Asie, kolébky lidstva, honosícími se věkou, ale nehybnou, nepokračující vzdělaností, vynikají *Japonci* neobyjnou přispůsobivostí poměrům evropským. V paláci i střední školstvo mají stoupené. Ministerstvo veřejného vyučování *v Tokio* vystavuje modely ilišť; školy normální, obchodní, přípravky, školy umění, průmyslu a hudby děti lze ve fotografiích, jakož i práce žáků, obrazy, knihy, nástroje hudební. st s nemalou výhodou, že Japonci užívají nyní na př. v přírodopisu latinské decké nomenclatury. V parku Trokadérském byla zajímavá výstava hortiltury japonské, zahradníka Kashavara z Tokio; malinké, zakrslé stromečky oleté — japonská specialita — označeny byly zde zcela přesně latinskými zvy, jako: *Thuja obtusa*, *Martens* var. *brachyramea*, *Podocarpus nageia* r. *rotundifolia* R Gr. Toť důkladnosť i u našich zahradníků vzácná.

Též ve vyšším školstvu nalézáme z Japonska zákony, rozpočty, fotoafie, publikace (na př. o zemětřesení a j.) císařské university, musea paegogického, společností vychovávacích.

Než vraťme se ještě ku střednímu školstvu Belgie a Švýcar, mimo ancii, nejpečlivěji na výstavě zastoupených.

Bohatá Belgie vydala podrobný officielní katalog, v němž nalézají se ed každou sekcí instruktivní články o jednotlivých oborech výstavy. Tak líčena zde i osnova školstva belgického.

Článek 17. Ústavy jejich zní: „Vyučování jest svobodné; každý směr eventivní jest zakázán; potlačení poklesků regulováno jest zákonem.

Vyučování veřejné, udílené na účet státu, jest podobně regulováno zám." Zákon z r. 1884 činí obec úplně samostatnou vládkyní nad nižším ováním; ona určuje počet škol, volí učitelstvo, určuje programm studií na předměty obligátní), vše řídí autority lokální jen pod dohledem a nční podporou státu.

Nižší školstvo zahrnuje 1. dětské zahrádky, 2. komunální školy a 3. školy dospělé. První a druhou kategorii tříd ponechává se úplně obcím zaje čili nic. Na vychování mravní klade zákon váhu. „Řídící ustavu neškejž žádné příležitosti vštípiti chovancům zásady mravní, cit pro poť, lásku k vlasti, respekt k institucím národním, přilnutí *ku svobodám*

konstitučním. Žádná narážka náboženská nechť nedotýká se vyznání víry, již vyznávají rodiny dětí jim svěřených“ (čl. 5.).

Mimo vyučování literární, zpěvu, tělocviku a pod. zaměstnávají se děti dle methody Froeblovy kartonáží, pracemi ve dřevě.

R. 1882 zřízena v Belgii instituce *národního musea školního*, kde vystaveny jsou stavby, nábytek, hygiena školní, organisace, knihy, methody, přístroje a sbírky, práce žáků, školní zahrady, pensionáty, statistika, technologie, pěstování stromků. Účel musea jest vzbuditi pozornosť všech odborníků školních a průmyslníků pro školy pracujících.

Správa rozhoduje o předmětech, které hodny jsou, aby pojaty byly do musea. K výstavě vypsáno bylo dvacet cen po 200 frankách na předměty nejlepší pro školské museum.

Střední školy Belgie jsou dvoje: 1. vyšší, zvané *athénées* neb *colléges royaux*, a 2. nižší, zvané *écoles moyennes*, k nimž čítají se též školy obchodní a průmyslové, školy takové jsou státní pro hochy i dívky. Střední škola pro hochy může připojena býti k athéneu.

Kdo chce býti prefektem neb professorem na král. athéneu, musí získati diplom professora; doktoři filosofie jsou sproštěni průkazu tohoto. Počet tříd na athéneu jest sedm v každé z dvou sekcí: dvě třídy jsou společné, zvané septima a sexta; pět tříd humanitních zvané: cinquième, quatrième, troisième, seconde latin či poésie a rhetorika; může býti zřízena též šestá třída humanitní „rhétorique latine supérieure“.

Programm sekce humanitní obsahuje tyto předměty: latinu, řečtinu, frančtinu, flámštinu, němčinu, angličinu, dějepis, mathematiku, kosmografii, vědy přírodní, kreslení, hudbu, tělocvik.

Sekce škol professionelních či též „section des humanités modernes“ obsahuje dva ročníky nižší, quintu a quartu; oddělení vyšší vědecké a oddělení obchodní i průmyslové, vždy po třech ročnících, nejvyšší zvaná première scientifique a première commerciale et industrielle.

University má Belgie dvě státní v Gentu a Lutichu a dvě svobodné v Brusselu a Löwenu (Louvain); mají po čtyřech fakultách: filosofická, mathematicko-přírodovědecká, právnická a medicinská.

V Löwenu jest též theologická fakulta.

Švýcary věnovaly vždy velikou pozornosť vychování; polohou svou ve středu Evropy, mezi Francií, Německem a Italií, pojaly do sebe a sdílejí ducha všech tří národů kulturních.

Ústava vyslovila jen obligatorní první vychování mládeže a ponechává úplnou neodvislosť kantonům v organisaci škol a volbě methody. Divergence vznikají skutečně dle lokálních potřeb, různého vládnoucího průmyslu, různého jazyka a náboženství.

Celkový náklad na vyučování (dle výkazu z r. 1886—87) v celých Švýcarech obnáší as 27 millionů franků; tedy při 3 millionech obyvatelstva přichází 9 fr. na osobu.

Střední školou ve Švýcarech vyrozumívají se ústavy, které připravují pro vstoupení na kantonální vysokou školu a švýcarské polytechnikum. Obyčejně vyplňuje účel ten jednotná střední škola (Kantonschule) tím způsobem, že jsou oddělení pro vzdělání gymnasiální, jiné pro reálné neb průmyslové, ale jistá odvětví vyučování udílejí se společně. Ve věcších městech stýkají se oddělení jen zevně, majíce společné místnosti a jednotlivé předměty společné, jinde z ohledu úspory a slabých tříd stáhli obojí třídy mnohonásobně.

Dle nového regulativu pro přijímání na polytechnikum a medicinskou fakultu jest s následujícími třídními školami učiněna smlouva, že mohou žáci její bez zkoušky přijímací na vysokou školu vstoupiti: 1. kantonální školy ve Frauenfeldu, Schaffhausenu, Solothurnu; 2. akademie v Lausannu; 3. Collège St. Michel ve Freiburce; 4. reální škola v Lucernu; 5. Lyceum v Luganu; 6. Collège, section technique, division supérieure v Ženevě.

Na výstavě celý úhledný školní apparát, pěkné mapy, díla přírodopisná, jasná a bez přílišného nákladu, sbírky, školní hygiena, náčiní tělocvičné bohatě jsou zastoupeny.

Veliké místo věnováno bylo školám odborným. *Technikum* kantonu Curyšského ve Winterthuru poskytuje v 7 odděleních střední vzdělání v řemesle a průmyslu, a sice: strojníkům, stavitelům, elektrotechnikům, chemikům, geometrům, obchodníkům a uměleckým průmyslníkům. Vstupuje se sem patnáctým rokem stáří.

Podobné školy jsou v Bernu, Basileji, Lucernu. Ecole des arts Industriels v Ženevě pro umělecký průmysl jest jediná státní škola ve Švýcarech toho druhu. Na výstavě vystavuje různé kresby figurální, dekorativní, ornamenty, krby, mramory, bronzy, keramiku a pod.

Specialita Švýcarska jsou záclony vyšívané půvabných vzorů.

Dříve nežli opustíme střední školstvo, všimněme si jedné stránky, které věnuje se v novější době největší pozornosť, myslím vychovávání tělesnému, by toto nebylo zanedbáváno při vzdělávání ducha a vychováno tak pokolení silné, s živým vědomím národním, schopné a ochotné pro všeobecnou brannou povinnosť.

Školy řídí se tu výrokem Montaigne-ovým, že není zvlášť duch a zvlášť tělo, které vychováváme, nýbrž celý člověk, jehož nelze děliti.

Zde na výstavě vidíme ovšem jen různá náčiní tělocvičná, modely rejdišť pro hry ve volném vzduchu a pod. Měli jsme však příležitosť mládež francouzskou pozorovati při defilování, se zbraní na ramenou, o velikém svátku národním dne 14. července v Paříži před radnicí Pařížskou.

Byly to *školní bataillony*, jichž zřízení zákonem ze dne 28. března 1882 stalo se obligátní částí nového francouzského programmu školního, Ministr válečnictví, generál Farre a poslanec Paul Bert vřele se o zařízení této instituce přimlouvali, když r. 1881 nový branný zákon byl ve Francii zaváděn.

Účel instituce jest, by se školní gymnastikou spojilo se hned vojenské vycvičení mládeže. Máť se již dítě naučiti vládnouti ručnicí, by „stala se mu druhou přirozeností“, a budoucí občané mají býti hotovými vojáky, každé chvíle k boji připravenými. Dekretem ze dne 6. července 1882 praesident republiky nařizuje se, by každá veřejná škola obecná a střední, která čítá 200 až 600 chovanců přes 12 let stáří, má spojiti všechny tělesně schopné žáky pod jmenem „bataillon scolaire“ k vojenským a gymnastickým cvičením.

Prefekt departementu dává povolení a tříčlenná kommisse, dva důstojníci a inšpektor akademie bdí nad prospěchem čet.

Každý bataillon má aspoň jednou do roka inšpekci a dostane od ministra vyučování prapor, který po celý rok uschová se v té třídě, jejíž žáci nejlépe cvičili před vojenskou kommissí.

Bataillon má čtyři kompanie po 50 žácích; v čele jeho stojí instructeur en chef a více instructeurů „adjointi“, které volí vojenský úřad.

Ku cvičení mají ručnice, z nichž se nestřílí; výroba jich pod dohledem kommisse ponechává se privátní industrii.

Pro střelbu do terče, k níž připouštějí se žáci po 14. roce, má každá škola tři ručnice „fusil scolaire spécial“, a střílí se na vzdálenosť 10, 20 m., 30 a 40 m. Instruktéři dle nařízení ministra béřou se z reservy a domobrany; hoši nemálo si na tom zakládají, když defilují před generály.

První pokusy staly se r. 1881 s chovanci škol „écoles primaires supérieures“; v Paříži jest nyní 24 bataillonů po čtyřech kompaniích. V čele jich stojí vysloužilí důstojníci, od ministra jmenovaní, kterým město dává ročně platu 1600 franků.

Zbraně a výzbroj obstarává město. Stejnokroj, tmavomodrý oblek a plochou čepici opatřuje chlapcům rodina; nuzným vypomáhají *caisses des écoles*. Při hlavní slavnosti dne 14. července defilují všechny bataillony kol tribun postavených před radnicí, kdež naléză se celá generalita, praesident

i prefekt, ministr vyučování, městské zastupitelstvo, senátoři, poslanci atd. Generál Jeanningros měl při té příležitosti vlasteneckou řeč k mládeži, na to rozdíleny mladým vojínům medaille, a hoši doprovázeni rodiči při zvuku hudby, bubnů i trub táhnou městem.

Jak se instituce osvědčí, okáže budoucnosť, zatím slyšeti ve Francii mezi odbornými znalci školství a vychovately úsudek nepříznivý. Execírka zaujímá příliš mnoho času a ducha neosvěžuje jako gymnastické hry a volný tělocvik. Vyučování tím ovšem ničeho nezíská, ale ani tělocvik, který má systematicky tělo tužiti. Možno, že duch, který v četách vládne, jest výborný, ale nelze opět na vzorné, harmonické vychování ducha i těla poukázati jinam než na Anglii.

Nynější ministr vyućování v Německu přeje velice gymnastickému vycvičení na školách středních a ze zkušených paedagogů, kteří z Německa vysláni byli k poznání školstva cizího, zasluhuje největší pozornosti spis *U. Raydta* „Ein gesunder Geist in einem gesunden Körper“, Hannover G. Prior 1889 (cena 4 marky), psaný jinak z exklusivně německého stanoviska.

Raydtovi jest zařízení kolejí anglických ideálem, hlavně pro obligátní hry, dostihy a zdravotním zařízením alumnátů, za jichž napodobení v Německu vřele se přimlouvá.

Ovšem že anglické koleje mají ráz aristokratický. Fettes-College v Edinburku má as 200 žáků, z nichž 50 má volné místo, ostatní platí 100 guineí (as 1260 zl.) ročně. Co nikde na kontinentu není, jsou krásná, krátkým trávníkem porostlá rejdiště, ohromná plocha, kde mládež skvostnou má přížitosť se proháněti. V Anglii, jak jeden z ředitelů se vyjádřil, spíše obstojí škola bez síně vyučovací nežli bez „playground“, t. j. rejdiště k hrám určeného.

Koupele, lehký flanellový oblek při hrách, důvěrné zacházení s učitely, pravdivosť a otevřenosť žáků, která z tohoto obcování se vyvíjí, vede v Anglii a ve Skotsku dle přesvědčení referenta jednak k mohutnému vývoji mládí a tím k sesílení celého národa, jinak hry tyto jsou vychovacím prostředkem prvního řádu.

Však kapitolu tuto, na niž bohdá i u nás dojde, ponecháme si na jindy. Vraťme se do výstavy, a sice do třídy: „Organisation, méthodes et matériel de l’enseignement supérieur.“

O organisaci vysokých škol ve Francii předešlu tyto poznámky. Fakulty jsou zde více samostatné odborné školy; école de droit je škola právnická, école de medicine lékařská.

Těsná stará *Sorbonna*, na naše Klementinum upomínající, právě se přestavuje, a bylo nové hlavní křídlo, do ulice školní (rue des écoles) vedoucí, 5. srpna slavnostně zasvěceno. V Sorbonně byla dosud fakulta filosofická a přírodovědecká; vedle toho *école normale supérieure* vychovává učitele pro střední školy a skládá se ze dvou sekcí: section des lettres a section des sciences, odpovídající jaksi filologické a přírodovědecky-mathematické fakultě. *École des Chartes*, spojená se státním archivem, vychovává odborníky pro správu veřejných knihoven a archivů. *Collège de France*, založená r. 1529 Františkem I. blíže Sorbonny v téže ulici, jest vysoké učení pro sebe. Zde odbývají veřejné přednášky výteční učenci formou obecně srozumitelnou o dějinách literatury, z přírodních věd, o starožitnostech. Vstup jest každému volný, a docházejí sem dámy, dělníci, obchodníci a vůbec lidé po vzdělání toužící; aquarium v zahradě určeno jest pro pokusy v pěstování ryb a ustřic; konají se i vědecké exkurse geologické, botanické, na nichž každý může bráti podílu. Kursy rozděleny jsou na dva semestry.

Podobné veřejné přednášky odbývají se v slavné Bibliothèque nationale o vědách filologických, v Louvru o dějinách umění a v jardin des plantes o vědách přírodních. V *conservatoire des arts et métiers* (rue St. Martin)

jsou vedle sbírek průmyslových, technických, obchodních, strojnických též veřejné přednášky.

École polytechnique (v rue de la Montagne-Sainte-Geneviève) založena r. 1794, má dva ročníky, jest vojensky uniformovaná a vychovává inženýry pro stát a vojsko, důstojníky pro dělostřelectvo pozemské i námořní, pro genii vojenskou i námořní, inženýry pro hydrografii, mosty, telegrafii, režii tabákovou a pod.

École centrale des arts et manufactures (rue de Thorigny) jest od r. 1855 státní ústav, který vychovává inženýry a chemiky pro průmysl, stavbu silnic a mostů. Škola tato zaujímá pozoruhodnou část odborného školství v přízemí paláce. Celý svět obdivuje se železným konstrukcím, smělým mostům, železné věži 300metrové, stavbě Trokadéra i paláci strojů. Zde nalézáme plány a názorné modely staveb, provedených namnoze bez lešení, jichž priorita náleží Francouzům.

Nejpopulárnější dnes inženýr jmena světového *Eiffel* jest vychovancem této školy. *Eiffel* narozen jest r. 1832 v Dijonu a dobyl si důstojnictví čestné legie již dřívějšími pracemi svými. Jsou to mosty v Bordeaux, v Bayonne, železný most v Szegedíně, především ale veliký viadukt v Garabitu s ohromným obloukem 165 m. světlosti. Ale podnik jediný v dějinách konstrukcí kovových jest právě věž, ve všech variantech opěvaná, napodobená a tak zevšeobecnělá, že Figaro nazval zjev ten: toureiffelomannií. —

Vidíme zde plány a obdivujeme se precisnosti mathematické, jakou na vše jest pamatováno. 500 výkresů na 2500 listech, každý metr dlouhý a 0·80 m. vysoký, podává detaily konstruktérské věže.

Tisíce navštěvovatelů také směle svěřují se vytahovačům. Jako mravenci v síti pavouka jde to nepřetržitě nahoru dolů.

„Cítíte nějaké chvění neb třesení?" táže se kdosi hlídače v závratné výši třetího poschodí.

„Ano, ale jen když jest vzduch úplně klidný, při větru a bouři není ničeho cítiti, neb větry lámou a upevňují samy konstrukci věže."

Z vyšších učilišť buďtež ještě jmenovány: *École des beaux arts* (rue Bonaparte) pro malíře, stavitele, mědirytce; každý rok jeden chovanec školy této obdrží římskou cenu, s kterou může pět let v Římě studovati. Uchazeči o tuto cenu dostanou úlohu na osm dní, sochaři na 3 neděle a v ten čas pracují uzavřeni v ložích ústavu.

École militaire de Saint-Cyr vychovává důstojníky pro pěchotu, jízdu i marinu. Při defilování 14. července v lesíku Boulognském přijati byli chovanci této školy hlučným potleskem obecenstva, výjev u nás neznámý. — Jiné školy jsou École des langues orientales vivantes a École des hautes études commerciales.

Kdo přijat chce býti na fakultu, musí býti bakalářem ès sciences či ès lettres neb obojí. Též přijímací zkouška se žádá, k níž bakalář potřebuje rok přípravy. Do škol odborných, jichž diplom opravňuje k státní službě, přijmou se, kdož při konkursu byli vítězy. Počet volných míst jest ustanoven. Jiné stupně akademické jsou: pro theology, právníky a mediky *licencié*, na to doktorství; pro filology, mathematiky a přírodovědecké odbory *agrégé*, s kterou spojena jest facultas docendi. Stupně tyto udílejí fakulty; doktoři jsou ès lettres, ès sciences mathematique, ès sciences naturelles. Zákonem ze dne 12. července 1875 zavedena byla volnosť vyučování, vůbec chystají se v zařízení vyšších škol radikální změny, as dle vzoru universit německých.

Z pomůcek vědeckých ústavů vyjmenovaných uvedeme veliké mistrné mapy: *Vasseur* a *Carez* provedli geologickou mapu Francie v měřítku $^{1}/_{500000}$, geologický relief Rames. Geologické mapy vystavily též Švýcary: $^{1}/_{100000}$, Belgie mapu Konga, Cossman specielní mapu eocénu v okolí Pařížském.

Jednotlivé školy vystavily své práce: école normale d'Aix sbírku geologickou, école normale de Donai praeparáty anatomické žáků, škola Versaill-

ská ideální průřez kůry zemské. Dále vystavilo ministerstvo vnitra velikolepé mapy topoprafické, hydrografické a astronomické po obou stranách paláce.

Instruments de précision jest skupení nástrojů tvořících celé vědecké museum; nástroje pro geometrii, geodesii, zeměměřictví, topografii: mikrometry, stroje dělicí, váhy precisní; nástroje pro observatoře, laboratoře všeho druhu.

Richard frères vystavují automatické enregistréry všeho druhu, Laurent saccharimetry, nástroje k polarisaci, spektroskopy. Přezajímavé jsou nástroje *Cailleteta*, jimiž podařilo se mu zkapalněti plyny do nedávna za neztužitelné považované. *Nachet* mikroskopy, Bardou a Gauthier astronomické tu mají nástroje, jen že vše to v místnostech špatně osvětlených.

Z anatomických praeparátů poutal pozornost: „*Phantom*", schema průběhu nervů v mozku a míše člověka professora Aebyho (Büchi) (cena 350 fr.); mistrné praeparaty z lidské anatomie vystavili Anzoux, Talrich; ethnografie z Mozambique a sbírka prince Bonaparta jsou cenné.

Musea školní ukazují hmyz škodný a užitečný, ssavce okršků, herbáře a pod. Hachette vystavuje velikou sbírku *umělých rostlin* (sbírka slečny Fostierovy). Již pomýšlí se na dobu, kde nebude květin a na emancipaci od ročního počasí při vyučování botanice. Cena květin různá, na př. Pinus 0·35, konvalinka 1·40, hadinec 14 frk., spiraea ulmeria taktéž a pod.

Vědecké missie bohatě jsou zde zastoupeny: Verdeau-a do záp. Afriky a na Kanarské ostrovy, Brau-a de Saint-Pol-Lias do Indočíny, Aymonnier-a do Kambodže, Bonaparta na Novou Quineu, Labonne-a na Island, Crevauxa do Jižní Ameriky, Teisserenca de Bost do Tunisie. Museum Pařížské vystavuje typy rostlin sbíraných v Gabonu, na Kongu, v Turkestanu, Yemen, Japonsku, Yun-Nanu.

Nelze vypočítávati předměty vyšších učilišť Sorbonny, z Collège de France a j. Professor *Marey* má ve zvláštní vitrině své slavné pokusy o pohybu zvířat znázorněné plasticky, prof. Sappey své praeparáty mikroskopické.

Též Španělsko vystavilo zde sbírku entomologickou (2000 druhů) a své plazy; de Arcaya kurs krystallografický, Diaz Arcan v modelech postup klíčení kukuřice, Anglie v sále XVII. Watsonovy mikroskopy.

Jakkoli nelze vše pozoruhodné zde vypočísti z dějin řemesel a umění, z dějin dopravy od prvních nosítek, po elegantní vlaky americké, z dějin vzduchoplavby, knihotisku, papeterie, dřevorytu, z dějin lovu, sokolnictví, knihařství, hudebních nástrojů, zastavíme se ještě mžikem u *fotografie*. Divy posledních fotografií a fotogravur, fotografie na skle, dřevě, látkách, emailu, heliogravury, lithofotografie, stereoskopy, fotochromie, podobizny znamenitých lidí v životní velikosti, nástroje fotografické a celé ateliery se vším příslušenstvím — vše to doplňuje retrospektivní sbírky na počátky fotografie, zažloutlé, nezřetelné daquerrotypy. Moltony vystavuje zde znamenité foto-mikrografie zvěčšené fotografie mikroskopických praeparátů a neméně zajímavé jsou fotografie aerostatické s výše až 1200 m. nad zemí zachycené. Momentní fotografie a „složené" typické z celých stavů, rodin, plemen nejsou více novinkou, ale mnohé ukazují zde nové práce.

V přízemí ministerstvo vnitra vystavuje též práce trestanců: Divné práce z chleba, peří, stébel povstaly z fantasie uvězněných, dlouhou chvílí mořených pobloudilců; jeden z nich trpělivě spletl se stébel celý provaz, po němž z vězení chtěl uniknouti. I verše a kantáty skládali na př. trestanci z Gaillonu na 14. červenec. Dvě voskové figuriny představují trestníky jindy — a nyní; do roku 1789 za starého regimu pouta, hlad, temno hlodalo na vyzáblém odsouzenci, dnes dobře jsa oděn sedí s knihou v ruce, na louce s květy, maje motyku vedle sebe. Poněkud malicherná koketerie s humanitou naší doby, která stará se o trestance, kdežto mnohý ubohý, zachovalý dělník v dolech a továrnách pozvolna hyne, vydělávaje poctivě chleb svůj denní.

Tím opouštíme palác „svobodných umění".

Literárně-historické příspěvky.

Podává *Fr. Prusík.*

(Dokončení.)

III. Tadeáš Hájek z Hájku.

„Týž byl třikráte ženat; ponejprv oženil se asi okolo r. 1560; jmeno však této první manželky i rok jejího úmrtí není nám znám,“ praví A. Rybička v Mus. 1887, 283.

Nám však se podařilo i jmeno první manželky i rok zásnubu vypátrati. Na doklad toho uvádíme svatební úmluvy Tadeášovy s první manželkou jeho ze ZD. Misc. č. 51, f. 406ᵃ—406ᵇ.

„Mijstr Thaddeus Hájek z Hájku stoje osobně v radě, vzdal jest a zápisem tímto vzdává všechen statek svuoj movitý i nemovitý, kde a na čem by ten koli záležel, kterayž má i míti bude, *Kateřině z Stranova*, manželce své, k jmění, držení a k dědičnému vládnutí. Zase táž Kateřina vzdala jest a vzdává ten tayž statek jeho i jiný všicek statek svuoj movitý i nemovitý, kde a na čem by ten koli záležel, kterayž má i míti bude, nahoře jmenovanému panu Mijstru Thaddeovi, manželu svému, též k jmění, držení a k dědičnému vládnutí. Tak a na ten spuosob neuchoval-li by jeho, pana Mijstra Taddea, pán Buoh od smrti prve nežli jí paní Kateřiny, a dítky že by spolu měli, tehdy táž paní Kateřina má býti v tom ve všem statku spolčeném s týmiž dětmi rovná a pravá společnice. Pakli by dětí neměli aneb majíc, že by jim zemřeli, tehdy ten všicek statek tak obapolně vzdaný má z umrlého na živého z předepsaných manželuov pozuostalého připadnúti plným právem. Actum in Consilio fer. 3. post Dorotheam (8. února). Anno 1558. Magistro civium Domino Jaroslao a Mutěnína.“

Obyčejně se uvádí (Pelcl Abbildungen a j.), že *se* Tadeáš Hájek *narodil r. 1525.* Nám se zdá, že se chybuje o rok neb o dva, a že se Tadeáš narodil r. *1526* neb *1527:* vyvozujemeť to z nápisu kol jeho podobizny v Herbáři z r. 1562, jenž zní takto: „Thaddaeus Hagecius ab Hagek Doctor Medicus aetat. suae an. XXXV.“ Podobizna nebyla ovšem dělána dávno před tím do zásoby, nýbrž ad hoc; a byla-li i zhotovena o něco dříve, nemohlo to býti tuším spíše než r. 1561; předmluva Melantrichova je datována 10. dubna 1562.

IV. M. Jan z Rokycan.

V Musejníku 1852, III, 44—47. uveřejňuje V. Nebeský satiru na M. Jana z Rokycan, v níž prý některé narážky na ten čas doložiti nemohl. Jedna však z nich, o vdově Krúpové u slonuov, zřejmě se vykládá pomocí Tomkova Místopisu; jí totiž patřil dům nárožní mezi Velikým náměstím Staroměstským, Dlouhou třídou a Týnskou uličkou, jenž jest nyní rozdvojen ve dvě čísla 609 a 610—I. Byla pak Markéta Krúpová vdova (1433) po někdy Janu Krúpovi (1429), jehož dům slul u slona (ad elephantem) neb i u slonův (ad elephantes 1427).

Dle slov „To-li biskup volený?“ a jiných do M. Jana z Rokycan stížností jest satira skládána po r. 1435., kdy byl volen arcibiskupem, a před r. 1437., než mu bylo ujíti z Prahy.

V. Bratří Thamové.

V Světozoru 1886, str. 724. uveřejnil jsem výsledky svého bádání o narození, rodišti a úmrtí bratří Karla Václava Ignáce Thama a mladšího Václava Jana Šimona Thama.

Dle dalších zpráv matričních, které jsem jednak sám sebral **jednak**

mne došly od vdp. jub. děkana Rožďalovského P. Fr. Šorejsa, mohu sestaviti rodokmen Thamův, starousedlých sousedův Rožďalovských takto:

Martin Tham, sklenář († před narozením syna Václava)
Ψ Rosina

Václav * 20/1. 1696.
1. Ψ Veronika Štolovská z Rožďalovic ⊙ 22/6. 1721. † 2/4. 1730.
2. Ψ Kateřina Rektorisová z Rožďalovic * 15/11. 1710. ⊙ 11/6. 1730.

Václav * 28/9. 1723. Ψ Kateřina Šreyrová z Nového Ronova.	Veronika * 1725.	Magdalena * 1727.	Alžběta * 1730.	Maří Magd. * 26/1. 1733. Dorota Kateřina 20/1. 1736.

Karel Václav Ignác * 4/11. 1763. † 7/3. 1816.	*Václav Jan Šimon* 26/10. 1765.	Jan * 1768 † 4/4. 1770.	František * 1772. † 28/7. 1779.

Jak otec bratří Thamův, tak i jich děd byl kuchařem u hr. Valdštejnův, což se o tomto připomíná při jeho oddavkách. Otec jejich bydlil také nejprve na Rožďalovicích v domě hr. Václava Valdštejna, jenž se tam po mnoho let zdržoval, a teprve později se s hraběcí rodinou odstěhoval do Prahy.

Rod Thamův byl tedy od nepamětných dob v Rožďalovicích a byl patrně velice vážen, jak souditi lze dle osob, jež stávaly dítkám kmotry; tak synu Martinovu Václavu: urozený pán Vavřinec Pohl, hejtman Rožďalovský, urozený pán Jan Ryker, purkrabie Rožďalovský, urozený pán Tomáš Vysoký, důchodní Rožďalovský. Dceři Václavově Maří Magdaleně pak stála kmotrou urozená p. Magdalena Anna, dcera urozeného p. Martina Pyršla, ten čas hofmistra na Rožďalovicích.

Konečně podotýkám naproti mylným zprávám pozdějším, že Legis-Glückselig ve spise: Das Leben des Abbé J. Dobrowsky (Prag 1837) na str. 19. správně udává, že Karel Tham zemřel v nemocnici Milosrdných bratří, kde i Dobrovský býval v ošetřování.

O nejnovější reformě u vyučování cizím jazykům, zvláště frančtině v Německu.

Pojednává prof. *Jan Kosina.*

(Pokračování.)

D) Zásoba slov.

1. *Jaká voliti.* Volba nebo výběr slov má se díti dle jistých vůdčích zásad. Za hlavní takovou zásadu uznává se *logická souvislosť slov*, jak dle ní si vedou ve knihách svých *Pünjer* a *Loewe.*

Avšak nutno míti na zřeteli ještě jiné věci, které zvláště v počátcích vyučování zasluhují povšimnutí a ku kterýmž nutno hleděti:

a) *Výslovnosť.* Žádné slovo nebudiž voleno prve, než jsou známa pravidla o správné výslovnosti jeho.

b) ***Příbuznosť aneb známosť jeho v mateřštině*** (tedy na př. table, bal, baron, dame, lampe, brave, discret, entrer).

c) *Etymologická příbuznosť slov*, jež má žák pamatovati. Tu radno, aby nejprve *slovo kmenové* zapamatováno bylo a za ním co nejdříve ***několik slov odvozených*** následovalo. Tedy chanter, le chanteur, le chant, la chanson, la chansonnette, le chansonnier, la chansonnière; chasser, le chasseur,

la chasse; le café, le cafetier, la cafetière, le caféier, la cafeière, la cafeterie, le cafier.

d) *Zřetel ku soustavě mluvnické*, tedy počínati slovesem a v souvislosti s ním pojednávati o věcech k němu grammaticky náležejících.

Ač není snadno *vyhověti v stejné míře všem podmínkám těmto*, přece jest to možno, a proto je má míti učitel stále na zřeteli. A užívá-li knihy, v níž se té neb oné podmínky nedbá, nechť sám doplňuje, čeho třeba. Kde zanedbána na př. *etymologická příbuznosť* slov, nechť od jednoho čtvrtletí ke druhému seřadí se žáky slova, jimž se naučili, dle příbuznosti této. Užitek z toho sám vyjde na jevo. Počíná-li, jako přátelé reformy, souvislými články, tu třeba dbáti hlavně výslovnosti. —

2. *Jak si osvojovati slova.* Osvojování slov usnadňuje se *bezpečně a podstatně* správnou volbou jich (jak nahoře ukázáno); avšak mimo to jest třeba další práce. Z počátku se naučí žáci *vokabulím ve škole;* i při dalším postupu připravuje se osvojování to předříkáváním a opakováním, předčítáním a opakováním čteného tak, aby pro domácí práci zbyla *jen menší část.*

Vychází-li učení od kusů souvislých, není třeba, aby žák ihned *každé* slovo si osvojil, které se naskytne, ale až se naskytne třeba po třetí nebo po čtvrté. Radno jest též, aby se žáci učili slovům jako *částem* malé věty. Paměti žáků nechť se napomáhá všemožně tím, aby sami vynalézali oporu nových slov (na př. upomeňme je na nějaké cizí slovo, na vztah etymologický), tak aby nejen *mechanicky*, ale i *soudně* slova si osvojovali.

Jiný prostředek pomocný jest *správné písemní podání* slov, jímž se má žák učiti. Nemáme při tom na mysli pouze *jasný, zřetelný tisk*, ale i přehledné a pěkné uspořádání slov, tak aby žák uče se jednu stranu zakryti si mohl. Též nesmějí některá slova, slabiky neb hlásky — jak se často stává v dobrém úmyslu — tučněji tištěna býti, poněvadž jest to vnímání *obrazu písemného* jenom na překážku. Obraz ten má žák viděti vždy v jedné a téže podobě. Nezabraňujme též učiti se slovům po sloupcích. *Loci memoriales* se zde dobře osvědčují. Též se radí s jedné strany, aby slovo častěji předesýláno bylo v mateřštině, tedy: král le roi.

Velice důležito pro bezpečné naučení se slovům jest *písemný výcvik.* Nepostačuje tu, aby učitel dával od jednotlivých žáků slova zapamatovaná psáti na tabuli a od ostatních žáků posuzovati a opravovati, nýbrž nutno jest, aby na počátku *všickni* žáci *všecka* slova psali ve *škole* z paměti. Nejlépe jest, aby psali na tabulce břidlicové, aby nesprávný obraz slovný co jen možno opraven byl. Opravu tu provádí žák sám, otevře totiž knihu, když byl slovo diktované napsal, a přirovnává. Pak si vymění žáci sešity a loví ještě nahodilé chyby buď podle knihy aneb dle abecedy. Konečně si opraví žák ještě sám chyby. Při cvičeních těchto přiměřeně měniti a poznenáhlu se obmezovati jest na nižším stupni věcí dobrou. Poskytují jistotu pravopisnou a činí žáka schopným jistého pokroku. Vystříci se *jedné* chyby jest ovšem i zde mnohem lépe, nežli jich *deset* opraviti. Nechť nepíše ukvapeně žák a bude dělati méně chyb; zúmyslné a pravidelné opakování bude dobrou podporou paměti.

Značně se rozcházejí mínění *o počtu* slov, jimž se má žák denně přiučiti. Kdežto některé knihy podávají mnoho, jiné se obmezují na počet cela nepatrný. Použije-li se jmenovaných prostředků, snad nebude mnoho, přiučí-li se žák denně 5 novým slovům, tak že by za celý rok as 1000 a na celém nižším stupni as 2000 získal. (Při počtu hodin na školách našich českých bylo by jich ovšem méně.)

Vybírají-li se slova dle etymologické příbuznosti, nebude as počet ten pováživě vysoký, ač zde ovšem rozhodují skutečné poměry.

3. *Zužitkování vokabulí.* Učení se slovům nemá býti nikdy *samo sobě cílem.* Též pamatovati si je *za nějakým účelem*, na př. aby se poznalo některé pravidlo výslovnosti, není proto dostatečným důvodem. Slovo naučené

musí se *všestranně využitkovati*, to jest ono musí sloužiti *výslovnosti*, *mluvnici*, *překládání a cviku u volném užívání* jazyka. Maje slušný zřetel ku mluvnici, musí učitel používati vokabulí nejen těch, kterých potřebuje ku zamýšleným cvikům mluvnickým — tedy na př. ku cvičení sloves — ale i všech ostatních. Překládá-li se z mateřštiny, není radno dávati a používati jiných vokabulí, než jakých při překladu z frančtiny použito bylo. Z počátku nemá vůbec býti takových překladů a později nechť jsou takové, aby byly pouhým přetvářením neb napodobením kusů podaných v jazyku francouzském, tak aby v nich použito bylo opět věčšiny vokabulí známých z kusu francouzského. *Pravého vnitřního pochopení* vokabulu dosáhne se teprve, *vládne-li se jím při volném užívání, totiž neudávaje jeho významu při ústním a písemném cviku.* Cvičení ta pnou se ku článkům v knize obsaženým. Novější knihy (na př. *Pünjerova*) podávají docela příhodné úlohy. (Pokrač.)

Sjezd učitelstva středních škol, konaný ve Vídni ve dnech 17—19. dubna r. 1889.[1])

Sjezdu obcovalo 280 účastníkův s 51 ústavův a ze 40 měst.

Předměty, o nichž se jednalo a usnesení stalo, jsou tyto:

I. Dispense z dějepisu a fysiky při maturitní zkoušce na gymnasiích buďte zrušeny. Přijat návrh, by se dispense neobmezovaly na jednotlivé předměty, nýbrž aby se to ponechalo zdání komise, udíleti dispense zvláště v těch oborech, v nichž konány písemní práce.

II. Návrh na opravu programmův, dle něhož se má místo jednotlivých programmův ročně vydávati z německých ústavův hromadně kniha, obsahující rozpravy vědecké, odročen jest k příštímu sjezdu.

III. Zřízena buď illustrovaná kniha realií jako pomocná kniha k filologické učbě.

IV. Návrh, by domácí práce latinské nahrazeny byly školními, zamítnut jest a místo něho přijato, by ustanovení, jež platí o písemních pracích řeckých na vyšším gymnasii, platilo o obou jazycích klassických.

V. Učba astronomickému zeměpisu v III. a IV. třídě převzata buď učitelem přírodopisu, při čem zeměpisci volno takto nabytých vědomostí žákův využitkovati.

VI. Přírodopisu v V. třídě přidej se hodina (celkem 3 hodiny týdně), nerozmnožuje učiva.

VII. Návrh, by frančtina byla povinným předmětem na gymnasiích, za kterým účelem by mělo gymnasium dostati přípravku (tedy 9 let), byl zamítnut.

VIII. Tělocvik buď zaveden jako povinný předmět na gymnasiích.

IX. Středohornoněmčina, obmezujíc se na Nibelungy a Walthera, zavedena buď jako povinný předmět do VI. třídy (1. sem.).

X. Hodiny pro mathematiku na vyšším gymnasii nebuďte rozmnožovány, ale aby se vystačilo s nynějším počtem hodin, upustiž se od rozdělení na semestry a výklad o kosoúhelných trojúhelnících přikaž se aspoň fakultativně VII. třídě.

XI. K polepšení stavu supplentského: na déle trvajících parallelkách systemisujte se nová definitivní místa učitelská; supplentům přiznána buď hodnosť státního úředníka; supplenti plně zaměstnaní ustanovujte se na celou dobu služební; neúplně zaměstnaným supplentům zvyšujte se příjmy po pětileté době služební o 30%, při definitivním ustanovování vpočítávej se sup-

---

[1]) Zeitschrift für die österr. Gymnasien 1889, 650 sl.

plentům odbytá doba služební do zkušebního trojletí; minimum učební ustanoveno buď na 12 hodin týdenních supplentům všech odborův.

XII. Při povyšování do VIII. třídy zmenši se požadavek o výkonu služebním tak, by se požadovalo konání služby přiměřené povýšení („vyznamenání“ jest výraz nevhodný), a professoři nechť mají právo žádati sami za toto povýšení.

XIII. Zvýšení pense vdov a sirotkův jest nejvýše nutno; při jejím vyměřování má se bráti zřetel nikoliv na hodnostní třídu manželovu, nýbrž na služné, jakého posledně požíval.

XIV. By se docílilo co největšího vzájemného využitkování učitelských knihoven, zřiď se ústřední katalog tak, že se katalogy všech ústavů vytisknou a v jeden svazek spojí.

XV. Návrh, by učitelé všech veřejných škol středních na roveň byli postaveni s učiteli na státních ústavech, se odročuje k příštímu sjezdu.

XVI. Návrh, by se zřídila ústřední komise k posuzování knih pro žákovské knihovny, se odročuje k příštímu sjezdu.

XVII. Filologové moderní buďte povinnováni též nejvýše k 17 hodinám týdenním.

XVIII. Ředitelstvo státních drah budiž požádáno, by jako státním úředníkům vydávalo legitimace i učitelům obecních a zemských škol středních.

Fr. Prusík.

Úvahy.

Česká mluvnice pro školy střední a ústavy učitelské. Nauka o slově. Napsal Dr. Em. **Kovář.** V Praze 1889. Nakladatel I. L. Kober. 8°. III. 138. Cena 90 kr., v plátně 1 zl. 10 kr.

Není pochyby, že dosavadní k vyučování na školách středních připuštěné mluvnice české nevyhovují všem požadavkům, jež máme do učebních knih zcela přiměřených — a takou ovšem má býti každá kniha, která se připustí do školy —: obsahujíť zajisté, ať jen jednu stránku vytkneme, *učiva* buď příliš málo nebo zase zbytečně mnoho, jako by byly psány pro učitele s předmětem tím méně obeznalého (takový však nemá k vyučování býti jměn), ne pro žáky. Avšak zase to sluší uznati, že knihy dotčené na věčším díle co *do správnosti* učiva, co *do methodického spořádání* a *výkladu* jeho zcela dobře uspokojují a potřebám učebním za dosť činí, jsouce založeny na mnoze na bohaté *zkušenosti školské*, jíž k sepisování knih pro školy nezbytně třeba: jinak nováček, na němž neutkvělo ještě mnoho prachu školního, i sám snadno zabředne — není-li obrněn hlubokými vědomostmi a vzácným taktem — na scestí i svěřence své k nenahraditelné škodě jejich na ně svede.

Em. Kovář, docent při vysokém učení pražském, byl také toho mínění, že „mluvnice české, jichž dosud se užívá na středních školách, mají látky nad potřebu“ (str. II.), proto se odhodlal sepsati žákům novou mluvnici českou, jíž stanoví tyto požadavky (str. I.): „V knize pro žáky důležity jsou hlavně tyto věci: obsah látky a správnosť její, množství látky, soustavné její spořádání a roztřídění, vhodné a srozumitelné podání jednotlivostí.“

A kterak že doc. Kovář dostačil těm požadavkům? Řekněme zkrátka: až na množství látky, jež dosti dobře jest uskrovněna, *požadavkům vyznačeným žádoucí měrou nevyhověl*, *ba podal škole knihu*, *která jí bude více ku škodě než k užitku.* Na knize zajisté jest vedle *přílišného kvapu*, jenž zaviňuje mnohé poklesky, patrn *úplný nedostatek vlastní praxe a zkušenosti školní*, jíž nevyváží ani stálé a stálé dotazování se vynikajících odborníkův (str. II.), zvláště když *při odporných sobě míněních těch zkušených odborníkův nezkušený ne-*

odborník, t. j. neučitel, jde vlastní, či jak eufémisticky dí, *„co možná střední cestou“* (str. II.)!

Nalézáme zajisté v této mluvnici mnohé věci *úplně nesprávné*, mnohé *nevhodně spořádané*, mnohé *nejasně podané*. K lepšímu stopování našich výtek volíme postup knihy.

Str. I.: „Dosud podávalo se pravidlo, že *dvoj*slabičné infinitivy s otevřeným kmenem krátí ve složení *s předložkou* kmenovou samohlásku; i psalo se: býti — ale dobyti, krýti — ale pokryti, píti — ale vypiti. A přece již lidové tvary „dobejt, pokrejt“ poučují nás, že zde ve složení zůstává *dlouhá* kmenová samohláska, tím více památky z 15. a 16. století, kdy psalo se: dobajti, pokrajti.“ Pravidlo o krácení zmíněných sloves podáno jest *nesprávně*, jeť na př. skrýti, zbýti také složeno *s předložkou* a přece nikdo netvrdí, že by se měla krátiti; doc. Kovář *v chvatu — jejž pozorovati jest na přečetných místech jeho mluvnice* — zapomněl, že se pravidlo to týče zmíněných sloves složených s předložkou *slabičnou*, jako u, do, na a p., jimiž se dvojslabičný inf. stává *troj*slabičným, čím *přízvuk*, jenž jest příčinou *dloužení*, přechází na předložku a kmenová samohláska *ho pozbyvši pozbyla i délky*: dòbyti, pòkryti. Dokládá-li se spis. tvarův vulg. dobejt, pokrejt neb dobajti, pokrajti, zapomíná, že jsou to tvary pouze dialektické, *ne vůbec* užívané, vždyť jednak slýcháme i inf. dobyt, pokryt, jednak ne všichni spisovatelé psali dobajti, nýbrž přečetní dobyti, ostatně pak nezřídka nacházíme *aj* za krátké *y*, na př. schajtnouti Výb. II., 1636, 17; tvary vulg. zdloužené pak vznikly analogií prostých býti — bejti — bejt; srov. zase naopak vulg. nest, přinest, kde spisovatelé píší nésti, přinésti (zde délka podporována jest posicí).

Str. 4: „až asi *do 16. století* se i v Čechách *y* rozeznávalo od *i*.“ *Nesprávno*, neboť ještě Blahoslav, který vydal Grammatiku r. 1571., praví o *y* (str. 36. vyd. Hradilova): „Beneš vlastnosti té litery *y* dobře vypsal, čehož jsem již prve dotekl (str. 34), pravě, kterak by v sevření rtův krom samého prostředku *hrubě* znělo“: tedy nejen *do* 16. století, nýbrž i *v* 16. století se ještě *y* od *i* rozeznávalo, ba dálo se to jistě *ještě později*, jinak by nemohl *M. V. Štejer*, jenž *zemřel r. 1692*, ve svém Žáčku říkati: „Když já pravím: já sem tě *bil*, žes tu *byl*, jistá věc jest, že v slovíčku *bil tenčeji* a jaksi liběji zní sylaba *bi* nežli *by* v slovíčku *byl*... Věř mi, že kdo má tenké uši, rozezná sylabu *my* od *mi* a *mí*, neb hned jaksi *tvrději a plněji* se vyslovuje *my* než *mi* v těchto slovích: mívám myši Jest ovšem těžko to každému poznati, zvláště nerozenému Čechu, ano i Čechům, kteří na to *obzvláštního pozoru* za některý čas nedali, sice kdokoli by ten rozdíl *z vyřknutí* mohl poznati, jižť by byla jeho vyhraná.“ To patrně svědčí, že se v řeči činil skutečně ještě rozdíl mezi *y* a *i*, jejž poznal ovšem jen ten, kdo bedlivě pozoroval; kdyby zajisté rozdílu toho bylo nebývalo, mohl by sebe více dávati *pozor* na něco, čeho není, neuznamená toho. — Ba ještě F. M. *Pelzel* ve svých Grundsätze der böhmischen Grammatik, vydaných roku 1795., dí na str. 3: Das *y* wird fast wie das griechische *υ* oder das *französische u* mit *verengten* Lippen, besonders nach *b*, *l*, *m*, *p*, *v* ausgesprochen (srov. i str. 7, § 45)! Ale co se doc. Kovář stará o takové malichernosti, onť má svůj „hlavní a skoro jediný“ neomylný pramen (viz předmluvu) a o jiné svědky nedbá.

Str. 5; Čeština má souhlásky obojetné *e*, *é*, před nimiž „předchozí hrdelná se mění, zubná *se nemění*.“ *Neúplno* a tudíž *nesprávno*, na př. poto*kem*, *kerý*, *hez*ký, *che*bdí, veli*ké*, mno*hé*, plo*ché*. — Ale zase na str. 6. dí spis., že souhlásky „*tvrdé* stojí jen před tvrdými samohláskami a *mění* se před i, í, *e*, *é*, ě.“ *Nesrovnalosť* s předešlým pravidlem a ovšem zase *nesprávnosť*, neboť kde jest jaká změna ve tvaru hrad*em*, tvrd*ém*?

8. §. 13. jest nezcela jasný a žák z něho bude míti nehrubě prospěchu, když uslyší, že v *psť* jest *s* takovou zvučkou jako *l*, *r* ve vlk, vrch.

7. „pýchati — ale píchati = bodati — pyšniti se.“ *Nespořádáno* dobře; přehledněji: pýchati = pyšniti se, ale píchati = bodati.

8: „á, é, í, ó, ú, ů, ý.“ *Nespořádáno* dobře; správně: á, é, í, ó, ů (ó = ů), ú, ý.

8: „*au*, za něž asi od počátku *17.* stol. *se vyslovovalo ou*.“ Rovněž na str. 16. *Nesprávno*, neboť jisto jest, že se už ku konci (ne-li dříve) *15.* století vyslovovalo *ou*, ani písaři tu tam psali *ou* místo *au*, což nelze vysvětliti jinak, než se dali unášeti obecnou výslovností. Doklady nalezneš v Kroku III., 400. Kromě toho srov. Gebaurovo Hláskosloví 74.

9: ъ a ь slovou jery; *tento* se vysloval jako poloviční *y*, onen jako poloviční *i*.“ *Nesprávno*; naopak: *onen* (ъ) se vysloval jako poloviční *y*, *tento* (ь) jako poloviční i. Takovéto užívání zájmen *tento a onen naprosto se nesrovnává* s tím, co sám spis. praví v §. 188 (str. 81)!

9: „I v češtině tyto *hlásky* (ъ, ь) původně byly, v historické době však se již nevyskytují, nýbrž buď zanikly, tak že není za ně *náhrady žádné*, nebo jest za ně hláska náhradná čili střídnice *e*.“ *Nesprávno*: po ъ ve styku předložek s následující samohláskou (kъ-oněm) zbývá náhrada. již pozorujeme u výslovnosti rovnu asi $^1/_2$ době, pročež činíme po *k* zdánlivě přestávku; jinak se zajisté vysloví *kъ—oněm* (ad illos) než *koněm* (equo), o čem jsem více napsal v posudku Gebaurova Hláskosloví v Jagićově Archivě für slav. Philologie II., 708. — Mimo to se ve slovech spisovatelových nalézá *nesrovnalosť*, neboť sám hnedle po tom praví: „Někdy po ь *zůstala stopa* ve změkčení předchozí souhlásky: za kostь máme kosť!“

9: „Je-li v některém slově více jerů, zanikají na místech lichých počítajíc od zadu, na sudých mají střídnici *e*.“ Pravidlo *nesprávně* podáno: krъvavъ — krvav, plъnъ — pln a p. nemají ani na *sudém* místě střídnice *e*; blъcha — blecha, *pьklo — peklo a p. mají zase na *lichém* místě střídnici *e*; o střídnici *u* spis. nic neví a přece není vzácna: plъkъ — pluk, slъnьce — slunce atd., ba i na *lichých* místech: slъza — sluza dial. (Plas. a j.), blъcha — blucha atd.

10, konec §. 15: „Na konci... máti“ *nepatří* přece *sem*, kde se mluví o střídnicích „stbulh.“ hlásek v češtině, neboť v hadi, jdi, máti, nemožno přece dokázati původně *ě*, jež lze pouze kombinovati dle obdoby za původní *oi* neb ē, v mati, v němž ostatek *i* lze považovati za roveň původnímu î (srv. skrt. bhî strach, dêvî bohyně, bhaginî sestra).

1. „Pokud není *složení* slov *jasné*... na př. o—ko.“ Což neví spis., že oko povstalo z ok—o? A přece se nedělí tak, nýbrž jak spis. udává, pročež jeho pravidlo, *jako velmi často*, i zde *nesprávně* vyjádřeno. — Spis. dělí *o—trok* opět *nesprávně*, ježto patří výše pod *A*, *a*, neboť složeno jest z ot—rok = nemluvně (Mikl. gr. II., 24); srv. Osvětu 1886, 798.

11: „Metricky jest slabika dlouhá polohou, když po krátké samohlásce následují *dvě* souhlásky, na př. *nectnost*, otc*ovský*.“ Pravidlo *nesprávně* podáno, mělo se říci „aspoň dvě.“

12: „U nás jest přízvuk výdechový“, t. j. když slabika ve slově nad ostatní vynikne hlasem *mocnějším*. *Nesprávno*; kdo má jen trochu hudebního sluchu, pozná, že i u nás jest přízvuk tonický, ana přízvučná slabika vyniká nad ostatní hlasem vyšším, asi o $^1/_4$—$^1/_2$ tonu. Tak i při větovém přízvuku či důrazu.

12. K *bezpřízvučným*, jež „nestojí nikdy na počátku věty“, počítá též acc. *mě*, *tě* doc. Kovář, jenž v Předmluvě náramně s vysoka vykládá, kterak „pravidlo jen tehdy je správné, má-li své *odůvodnění* v dějinách téhož jazyka“ a kterak následkem zkoumání svého jistce byl přijměn k tomu, aby „často *stanovil jiná pravidla*, než která se dosud v knihách vyskytala“ (str. I.). Nuž a kde jest *odůvodnění* tohoto pravidla? Bohužel bychom byli nuceni i mnohde jinde průběhem tohoto posudku se tak tázati, neboť spis. nezřídka tak nesprávné věci tvrdívá, že musíme přijíti k poznání, kterak *ukvapeně a nekriticky* látku k své mluvnici sbíral! Sem patří i to, co praví na str. 78. o tak zvaných kratších tvarech osobního zájmene: „Někdy a jen *v jednotlivých* případech odstupuje se od toho pravidla; na př. nyní se na *tě* (na tebe) rozpomínám.“ Pravidlo to totiž zní, že širší tvary (*mne*, *tebe*, *sebe*) se kladou na počátku věty, když se pronášejí

s důrazem a po předložkách; upíráme pravidlu tomu platnosť, ovšem pouze pro *acc.* sg., ježto se kratších tvarův dativních (mi, ti, si) nikdy neužívalo po předložkách.

Když tedy spis. zakládal pravidla svá *na dějinách jazyka*, jeví tím bohužel *nehrubou staré češtiny znalost*, sice by neopačoval pravidla, jež se dostalo do novějších mluvnic z pozdějších spisův, *avšak v starší češtině pražádné platnosti nemělo* a i v dosavadní *mluvě lidu* v příčině jmenovitě *mě*, zhusta pak i *tě*, řídčeji *se*, *platnosti nemá*.

V příčině *starší češtiny* byl by spis., kdy by si byl vzal jen trochu práce přečísti kus některého spisu, shledal, že se *v acc.* užívalo *toliko* tvarův *mě*, *tě*, *sě* i prostě i po předložkách, kdežto tvary *mne*, *tebe*, *sebe* (pův. gen.) za acc. patří k pravým *vzácnostem*. Uvedeme jen ledabylo některé příklady hlavně *s předložkou*, po níž novější grammatikové téměř ani připustiti nechtí pravých acc. *mě*, *tě*, *se*. Na př. že na *mě* v boj má žena vyjela DalC 20, 25. nevíemy, kto v *tě* němečskú žílu vlúdil ib. 49, 18. (hlavu) vrže za *sě* tak krvavú ib. 31, 52. vojsku káza za *sě* hnáti ib. 50, 52. Nemni synáčku, byť tu milosť Hospodin s tobú pro *mě* neduostojného učinil. Pass. M. 313. Věz to, žeť pomsta božíe na *tě* přide ib. 317. Proto-li smy na Bozě syna uprosila, aby na *mě* tuto žalosť přepustila? ib. 339. Věed v koráb i plul za *sě* do své vlasti ib. 339. To uzřěv za *sě* sě obrátil ib. 341. Již ufaji v *tě* ŽW 5, 12 a j. Kto by pomněl na tě ib. 6, 6. V obrácení nepřietele mého za *sě* ib. 9, 4. Co na *tě* skládám, nes Kom. Lab. 53. — Kněz to uslyšav, *sě* zapole DalC 23, 15. Tym a Komoň přijidesta, *sě* před dvorem posadista ib. 26, 16. Však's ty *mě* měl za věrného, *Kochana* za nevěrného ib. 36, 33. Když vem řku: „*Sě* proměňte!“ tehdy brzo v uoděníe sě oblecte ib. 72, 39. Milovati budeš *bližnieho* svého jako sám *se*. BFr. Mat. 22, 39. Poněvadž tedy samého *mě*, Boha, autočiště i ty za ochránce svého kladeš Výb. II., 1672, 26 (Strejc XVI. stol.). V zlý čas za *tě* sám bude bojovati ib. 1674, 7. (id.). V *těť* doufám ib. 1679, 16 (id.). V *tě* mé doufání ib. 1680, 4 (id.). Neb ráčil přikázati angelům o tobě, *tě* při tvých ostříhati cestách ib. 1680, 14 (id.). Nebudu-liť na *tě* pomníti ib. 1682, 31 (id.).

Jak patrno, starší čeština i *na počátku věty*, i *v důrazné platnosti* i *po předložkách* kladla pravidelně správné tvary acc. *mě*, *tě*, *sě*; mnohé z tvarův předložkových pak utkvěly i nyní, zvláště v adverbialní platnosti, již už v starší době počínaly míti (viz uvedené příklady); na př. před *se* bráti, vzíti, jíti; před-se, *přece*; *za-se*.

I správná *mluva lidu* pravidla doc. Kovářova nezná, na př. Však já přece pro *tě* do nemoci neupadnu . . ., však já přece pro tě stonat nebudu. Erb. Pís. (1864) str. 232, č. 514. Hněvej ty se na *mě* nebo nehněvej ib. str. 146, č. 225. Počkej, má milá, tři léta na *mě*. ib. 102, 21. Venku pod stromem na *mě* čekala 102, 23. Když ty nic o *mě* nedbáš . . . a na *mě* ubohou nezpomeneš. Kterak pak mám na *tě* zpomínati 105, 35. Koukněte, matinko, koukněte na *mě*, kterak se mládenci tahají o *mě* 108. 48. Plakala by pro tě mlynářova dcera 110, 57. Že se na *mě* hněváš 113, 71. Kdo mne(?) nezná, ať k nám přijde, ať se na *mě* podívá 114, 77. Každej na *mě* žaluje, každej na *mě* štěká. 117, 93. Často na *tě* mé srdéčko zpomíná 119, 103. Musím na *tě* hleděti 120, 105. Nepovídej na *mě*, má milá (refrain) 129, 147. Počkej na *mě* . . . Já bych na *tě* čekala 130, 153. Jen na *mě* neštěkej . . . hned na *mě* štěkal 135, 171. Dal se na *mě* sousedův pes do štěkání 136, 172. Pes na *mě* vyšel 136, 174. Na *mě* se nehněvej 142, 205 atd. atd. Příkladův podobných by bylo lze uvésti nesčíslnou sílu a i v Erb. by jich bylo více, kdyby byl tak *věrně* jako Sušil a Bartoš transkriboval mluvu lidu; z mnohého zajisté místa, kde ani *mne* nikdy neuslyšíš, Erb. uvádí *mne* za *mě*, jako na př. z Klatovska (100, 12: počkej na *mne*), z Plzeňska (103, 26: pro *mne* plakala) a j. A jak často slýcháme: *Mě* uvidíš, jak vejdeš do domu. *Mě* že's tam zastihl? *Mě* tresci, ne *jeho* a pod. Srv. Usnul jsem na jejím klíně, zbavila mě síly mé, *mě* oholila, očí zbavila. Bartoš Nové nár. pís. mor. (1882) str. 130. Zde nelze říci, že by v acc. *mě* bylo dialekticky vysloveno za

mne, toť se neděje; jsou pak dialekty, jež vůbec tvaru *mne* neznají a i v gen. *ho* nahrazují tvarem *mě*, což téměř po celých Čechách obvyklo; ba na mnoze, jako na západě (zvláště Plz., Pls., Domažl., Klat.) říká se *mě*, *tě* za *mně*, *tobě*; *mě* i po předložce: ke *mě*, ve *mě*, ale v Erb. pís. str. 151, č. 245 máme v písni z Domažlicka i *tě* po předložce za *tobě*: což je mně po *tobě* teskno: ani tak ne po cestičce, jako po *tě*, má dívčice . . . ani tak ne po háječku, jako po *tě*, můj holečku.

12: „podle původu mělo by se také psáti *věčí* neb *věčší*" svědčí o tom, že doc. Kovář nemá o etymologii compar. toho *ani ponětí*, ba že si ani tolik nevzal práce, by jej srovnal se správným stsl. vęštьšij, jemuž přece musí se na vous rovnati v češt. věčí (stsl. št = c), jehož etymologii jsme podali už před 12 roky v Archivě für slav. Philologie II., 393. Ale přece buďme k doc. Kovářì spravedliví a vyznejme, že tvrzení to není vlastní chybou jeho, nýbrž že je to doslovný citát z pověstného Gebaurova Uvedení, na něž jsme posvítili v Zeitschrift für die österr. Gymnasien 1877, 922—6 (srv. Krok I., 172), kde jsme i na str. 926 vyvrátili chybu, do níž doc. Kovář znova upadá, což důkazem, jak *nekriticky* si počíná.

O též *nekritičnosti* svědčí výrok hned po tom (na str. 13) následující, jenž opět do slova vyňat jest z Geb. Hláskosloví (str. 3) a zní takto: „*Pravopis* český jest *většinou* fonetický, ale *na mnoze* také etymologický a historický!" Toť přece každému žáku vyššího gymnasia — neřku-li docentu universitnímu, jenž pro žáky chce psáti mluvnice — má býti známo, že právě český pravopis jest *věčšinou etymologický*! těch fonetických zjevův jest poměrně hrozně po skrovnu; což píšeme dle fonetiky: lef, dup, hat, sních, vůs, opchod, slatký, lechký, prozba, z láskou, gdo, grejcar, fčera? nepíšeme-li: pražský, francouzský, množství, mladší, dial. mlazší, nižší, s nebe a p., ač vyslovujeme: praský, francouský, mnoství, mlačí, dial. mlaší (Plas.), niší, z nebe? Kdy by byl doc. Kovář, než větu tu ze svého jistce *bez rozvahy a kritiky* vypsal, o věci trochu přemýšlel a s jinými zasloužilejšími grammatiky se potázal (srv. Hatt. Srovn. mluvn. str. 141—2), byl by pravého se dopídil o věci té ponětí. Neníť vždy dobře jurare in verba magistri, zvláště když *vývody* magistrovy jsou na mnoze nespolehlivými shledány a doličeny.

13: „Velikých písmen užíváme . . . 5. *často* po dvojtečce." Slovo *často* je příliš relativní a žák z toho pravidla moudrý nebude.

13: „Staročesky vyslovovalo se *jehò* s přízvukem na *druhé*, novočesky *jèho* s přízvukem na první slabice." *Ne zcela správně*, neboť jen místy vyslovovalo se v staré češtině jehò (z něhož pak jho, ho), místy však jèho, které se uchovalo až na naše doby, kde přece ze zaniklého jehò nepovstal teprve nový tvar jèho!

13: „původně se říkalo: *rýb*." Toť dosud pouze domněnka *nedokázaná* a tudíž *nepatří* do školní knihy.

14: „načitý = na-očitý." Zde nemůže býti řeči o staženině (jež by pak bez pochyby zněla *náčitý*) a tvar naočitý jest nemožný, an tomu odporuje význam slova *očitý* = očima opatřený (cf. písčitý, kamenitý); očima vlastníma vidoucí (oč. svědek); viditelný, zřejmý; — a co by dle toho bylo *na-očitý*? Avšak *načitý* má zcela jiný význam, totiž „značný, znamenitý, náramný, veliký," lat. vehemens, magnus, ingens a pod. Etymologii podáme v příštím sešitě.

14, §. 25: Příklad „Albis—Labe" jest *nevhodný*, ježto by jím byl žák uveden v klam, jako by české Labe odvozeno bylo přímo z latiny. — Příklad „zoubiti — znobiti" rovněž není dokázán a *nepatří* tudíž do školní knihy. — K přesmyknutí *hlásek* uvedený příklad „letorost — ratolest" jest *nesprávný*, ano by pouhým přesmykem *hlásek* vzniklo buď retolosť neb rotolesť, nikoliv ratolesť. Úkaz ten jsem objasnil v Arch. II., 710.

14, §. 26. Při přehlasování postupném „*změna* postupuje ku předu, na př. duša — duše," při přehlasování zpětném zase „*změna* jde zpět, na př. dělaj — dělej." *Nesprávno*, ježto se souhláska *nemění*, nýbrž touž zůstávajíc toliko v samohlásce

změnu vyvolává, působí. Touž nesprávnost ve Vymazalově hláskosloví ukázal jsem už v Kroku III., 107.

15, §. 27. Uvádí-li spis. mezi přehláskami „y — i“ (pl. instr.), *opomíjí* rovněž tak důležité přehlásky *y — ě, e* (ę): raby — koně, ženy — duše, kde i *y* i *e* (ę) vzniklo na př. v pl. acc. z téhož původního *o*: pl. acc. = ons, uns, ūn, y; j-ons = jens, jen, ję (*ě, e*).

15: „*a, á* přehlasovalo se v 13. století“ *není* zcela *správno*, ježto se v některých případeh už *z pradávna* přehlašovalo, jako v aor. nosových kořenův sloves I. třídy: jech, pěch a p.

15, §. 27, k pozn. 2. *Doplniti* jest, že zvláště v složeninách zhusta se nepřehlašuje: myšo - lov, mečo - noš a p.

15, §. 28. K přehlašování zpětnému prostě řadí spis. také případy jako světější ze svatější. *To není dobře*, neboť žák z §. 26. (př. dělaj — dělej) a z přehlásky postupné vyrozumívá, že se přehláska zpětná děje vlivem *souhlásky* (*j*), kdežto ve světější se *a* přehlásilo k vůli *samohlásce* (druhému *ě*); proto tomuto druhu přehlásky na rozdíl dali někteří grammatikové vhodný název *spodoba*, ana se opravdu *samohláska* spodobuje (ne vždy vyrovnává!) k jiné samohlásce. A název ten jest *ve škole velmi praktickou pomůckou* k snazšímu a rychlejšímu porozumění mezi učitelem a žákem, což má velikou cenu, jíž ovšem *doc. Kovář z nedostatku školské praxe nezná a oceniti nedovede.*

15: „*a* se přehlasuje . . . v *ě* . . ., když v následující slabice jest měkká samohláska a předchozí souhláska *není tvrdá*.“ *Nesprávno*, neboť v *táhnu*, *tážu* (tiehneš, tiežeš) jest přece před *á tvrdé t* a nesprávný jest výklad, jejž někteří činí, že před spodobením bylo zde měkké *ťá-*, což ničím nedokázáno; už se vzhledem k takovým úkazům se musí upustiti od pravidla, že by za ę nemohla státi střídnice *a*: desátý, sáh, sáhnu, sáknu, vz*a*l, zábnouti, d*a*tel, chr*a*stav (srv. pol. chręstać, chřestěti), Drážďany (hluž. též Draždźany vedle Drježdźany od dręzga = drazga i dřiezga, tříska), Draštata (též od dręzga = drazga, draska). Rozumí se však, že vedle těchto, původně ovšem dialektických, ale zponáhla převahy dostavších tvarův žily a žijí dosud v jiných dialektech tvary: tiahnu, siah, ďatel a p., avšak ony zavládly v písemné mluvě.

16, §. 31. Přehlédneme-li stahování samohlásek oddělených hláskou *j*, pozorujeme, že jeho výsledkem jest vždy *druhá* zdloužená (oje = é atd.); zdánlivou výjimku činí *dělᾶš*, odvozuje-li se z děl*aješ*. Než hledě k ostatním zjevům každý zajisté uzná, že tu není příčiny k odchylce a že tudíž bude vycházeti z jiného tvaru než z děl*aješ*, totiž z děla-aš (cf. Hatt. Srovn. mluvn. §. 119, 327), ano se *e* v *aje*, *ae* spodobilo k předchozímu *a* (zajisté vlivem přízvuku, jenž býval asi z věčšího dílu na *a* jako v ruštině); staženinu tu nalézáme i v jiných slovanských jazycích. Analogii té spodobeniny poskytuje zvláště staroslov. svými tvary jako: byv*aa*ši, byv*aa*тъ (vedle: uničiživ*ae*tь), pomyšľěate (= pomyšľ*aa*te), odkud pak: byvâši, byvâтъ, byvâte a p. Rovněž tvary stsl. dobr*aa*go (vedle: dobr*ae*go), dobrâgo spočívají na též zásadě. Není tedy příčiny, proč bychom češtině upíraly týž úkaz; musíme ovšem uznati, že změny ty pocházejí *z pradávných dob*, čehož důkazem, že se tvary jako počínaje = počíná zachovaly toliko ojediněle, any vznikly analogií (na př. děju: děješ = počínaju: počínaješ). Důkazem našeho tvrzení o době zmíněného spodobování a stahování jsou slovesa vzoru „házeti“, v nichž se dělo *stahování dávno před přehláskou*: háza - j - em, háza - am, házám (sloven. hádz*a*m k vůli střídání quantity slabik, tedy vrac*ia*m, *ia* = á), házíem.

V dalším schématu spis. *nedobře* udává ija = á, ěja = á, iju = ú, místo ija = ia (á), ěja = ia (á), iju = iu (ú), ježto tam, kde prvá ze stahovaných samohlásek jest *i, ě*, vznikne dvojhláska, jež teprve časem může přejíti v dlouhou samohlásku druhou; tak to bylo původně i v příkladu paniji — panii, paní. Z ъj nemůže povstati *ý*, ježto *j* jest souhláska. — Dle toho všeho, co tu řečeno, jest i pravidlo spisovatelovo „Jak jest patrno“ atd. *nesprávno.*

Tvar *točuš* považuje doc. Kovář za pošlý z „to čuješ", a ježto by se dle „kraluješ" nemělo vůbec stahovati, má staženinu tu za výjimku. Než výklad ten jest *nesprávný*; my máme *točuš* za povstalé z imper. „to-*čujš*" = „to-*věs*" (srv. lat. *scī* — licet; Krok III., 242), čehož důkaz podáme na svém místě; pak ovšem není třeba mluviti o podivné „výjimce" té.

17, §. 33: „Ve kmenech příbuzných slov lze znamenati, že zachovávají *se stejným významem* jen stejné souhlásky, ale samohlásky se *střídají*. Toto *střídání* samohlásek... slove stupňování... Se stupňováním souvisí z pravidla *změna významu*." Zde jest *dvojnásobná nesprávnost*, neboť jednak výroky „se *stejným* významem" a „*změna* významu" *si naprosto odporují*; jednak vykládati stupňování samohlásek jako pouhé *střídání*, žáka *smate*, anyť se také na př. při přehlásce samohlásky *střídají* (o, e atd.).

17 a 18. Doc. Kovář odvozuje *bořiti* od *ber-u*! čím dokazuje, že ani pro význam slov ani pro etymologii jich *nemá smyslu*; jeť *bořiti* za *ob-ořiti*, jež jest složeno s *oriti*, jež (na př. v stsl., srb.) značí „zvrátiti, shoditi, svrci." Zevrubněji to doložím na svém místě. — Téže *nesprávnosti* se doc. Kovář dopustil odvozuje *běs* od *bíti*! Snad jej spletl *neporozuměný* jím výrok Miklošičův v Etym. Wb. s. v. běsъ: „Das wort beruht wohl auf der w. *bi*;" ale Mikl. hned potom dí: „Das gleiche gilt vom lit. baisus *fürchterlich*, baisa *schrecken*"! Tato slova měla doc. Kováře, kdyby nepracoval *ukvapeně a nerozvážně*, poučiti, že tu nejde o kořen *bi* = tlouci, nýbrž o *bi* (skrt. bhī = strach), stupň. *boj*-ati sě, což mohl *trochu přemýšleje*, i z Mikl. Et. Wb. s. v. *boja* vyrozuměti: „In *bojati* erscheint das *i* zu *oj* gesteigert." K tomuto tedy slovesu patří běsъ, t. j. bůh působící strach a z toho povstávající zmatek mysli, zuření, srv. sloven. běs = vzteklosť psí.

18. Když je *sluch* atd. stupněm základním, nemůže býti i sesíleným, nýbrž jím jest *sláva*; schází tedy *av* jako: býti-baviti; chyt-chavt, chvat; kys-kavs, kvas. Oslabeným stupněm pak vedle *slyšeti* jest i slъch, jež v češtině zní *slech*, rovněž *dech* z dъch (ohlechnouti a p.; srv. blъcha — blecha, krъvь — krev a p.). K *rov* opět *nesprávně řadí* spis. *rváti*, vždyť přece spočívají na různých kořenech s různými významy: ono na rý-ti (kopati), toto na rū (trhati): ru-ju Pls., ru-no.

18. Při *sěd* doc. Kovář nezná stupně oslabeného; povíme mu ho: *sd*, z fonetických příčin *zd* v gnězdo z g-ni-*sd*-o („Niedersitz," v. Brugm. Grundriss I., §. 355).

18. Spis. střídnici za stsl. ę *nesprávně* píše *ja* místo dvojhlásky *ia*, nemůžeť se přece *samohláska* nahrazovati *souhláskou j*.

19, §. 37. Odvozovati *bourati* od *bořiti* (o němž viz výše), jest *nesprávno*; spočíváť *bourati* na koř. *bur*, srv. rus. bur-katь (metati, mrštiti). Rovněž *brousdati* nelze odvozovati od *broditi* (už význam mohl doc. Kováře poučiti), nýbrž *brousdati se* spočívá na *brúsdati se*, jak dovodím, na svém místě.

20, §. 38: „Dvojslabičné komparativy *krátí* kmenovou samohlásku, na př. krátký — kratší." *Neúplno* a tudíž *nesprávno*, na př. úže, níže, výše, snáze, dráže atd. jsou *též dvojslabičné* a naopak buď podržují *dlouhou* neb *dlouží* krátkou samohlásku.

Vedle *stůj* má češt. také imp. *stoj*: Stoj, noho! Koll. a j.

21, §. 40. *Nesprávny* jsou tyto výklady: 1) jako by *mám*, *hra* bylo povstalo z imám, ihra „vysutím" (*lépe*: odsutím) samohlásky na počátku; změniloť se *i* k zamezení hiátu v *j*: jmám (srv. při-*j*měti, *j*mění), jhra, načež z pohodlné výslovnosti se *j* odsulo. Zevrubněji jsem toho dolíčil ve svých Příspěvcích k nauce o tvoření kmenův (1877) str. 30; — 2) jako by *sblo* povstalo ze stéblo; tuť by se *dlouhé é* nebylo jistě dale vytisknouti, nýbrž *krátké e* bylo vysuto: stblo, sblo, zblo, což ostatně doc. Kovář sám doznává na str. 24, §. 51: opětný to důkaz *nespořádanosti* učiva a *nedůslednosti* v tvrzeních a výkladech.

(Dokončení.)

Hlídka programmův.

27. Poměr císaře Fridricha III. k Uhrům za krále Ladislava Pohrobka a Matiáše Corvina až po mír šoproňský (1453—1463). Sepsal R. **Dvořák.** Programm c. k. vyšš. gymnasia českého v Brně. 1889. 8°.

Pan spisovatel kreslí pevnou a dovednou rukou pohnutý obraz střední Evropy v l. 1453—1463, jehož nejdůležitějším předmětem je spor Fridricha III. s Matiášem Corvinem, vzešlý odtud, že císař zdráhal se vydati králi uherskému korunu svatoštěpánskou, leč by za to byl odškodněn velikými penězi a některými částicemi země uherské. Tento spor snažili se odkliditi vyrovnáním papež Pius II. a Jiří Poděbradský. Papežovi šlo předě všim o to, aby síly obou panovníkův obrátil společně proti Turkům; Jiřímu, aby dobrými službami nabyl co možno nejvíce přátel a jejich pomoci při pořizování pevného základu českým věcem náboženským. Osobní zájmy Huňadovcův, Oldřicha Celského, Albrechta VI., Jana Jiskry z Brandýsa a četných osob jiných rozmnožují pestrost obrazu tou měrou, že hlavní cíl práce stopovati lze jen stěží, ano že místem docela mizí. Tady, jako ve všech podrobně vypravovaných událostech politických zajímavo jest viděti, kterak kříží se v nich nejrozmanitější zájmy veřejné i soukromé a kterak drahdy malichernosť rozhoduje o životních otázkách národův.

Péro má pan spisovatel obratné i správné; „Szilagyi" však nemůže míti v gen. Szilaga (9, 15 ř.), alebrž buď Szilagyia nebo Szilagyá(e).

Frant. Soběk.

28. Soudy přestupků zákona de maiestate za panování Tiberiova. Napsal Frant. **Pakosta.** Vyroční zpráva c. kr. gymn. v Písku. 1889. 8°. 21.

Nastíniv krátce pojem a původ výrazu „maiestas populi", p. spisovatel vypočítává zákony „de maiestate", vysvětluje podle Tacita, že za dob Tiberiových přestoupení zákona maiestatis na roveň kladeno zločinu velezrady, podává proti Tacitovi důkaz, že již za republiky a nikoli teprve od časův Augustových v příčině naší také „slovo" bylo stíháno, konstatuje, že prohřešení proti členům rodiny císařské považováno za urážku mocnáře samého a že postup vývoje zákona de maiestate i přechod jeho s národa na císaře, jako držitele veškeré moci, byl zcela přirozený, a vykládá posléze z povahy principatu, proč soudy pro přestupky zákona maiestatis za dob císařských mnohem častější byly než za republiky, až za Tiberia zákon ten stal se takořka mečem nad šíjí každého zavěšeným a rakovinou na těle římské šlechty. Avšak vina nepřístojností všech nespadá jen na Tiberia, nýbrž válným dílem na udavače, již byli vzorní předchůdci našich „agents provocateurs", a na zotročilosť senatu. — Po té vypsáno z Tacitových annalů přes 30 soudních při s tím úmyslem, aby zřejmo bylo, co tehdy pokládáno za provinění proti veličenstvu a jaký trest na ně uvalován. — Na konec p. spisovatel obhajuje Tacitovy pravdymilovnosti a nestrannosti.

Řeč zajímavé této práce, vynikajíc správností grammatickou i syntaktickou, jest klidná, jasná a všeho umělcování prostá; nejprvé (9, 12 d.) a nemní (tertia pluralis 12, 14 d.) není správno. *Frant. Soběk.*

Drobné zprávy.

Důležitější nařízení nová.

Návrhy na **vyprošťování osob učitelských ze služby domobranecké** pro rok následující buďtež v nepřekročitelné lhůtě do konce měsíce listopadu jdoucí c. k. zem. školní radě předkládány.

V příčině této odkazujeme k těm kterým předpisům, zvláště pak k ustanovení zákona ze dne 6. června 1886, č. 90 ř. z., nařízení c. k. ministerstva

uveřejněná ve dne 19. ledna 1887, č. 5. ř. z. a ze dne 30. prosince 1887 č. 2. ř. z. z r. 1888 — jakož k nařízení zmíněného vys. c. k. ministerstva ze dne 7. dubna 1887, č. 5557/1489—IV., vyhlášenému výnosem naším ze dne 12. prosince 1887, č. 13.378.

Předepsané výkazy buďtež ve dvou stejnopisech vyhotoveny, a sice za použití tiskopisů, jež v c. k. místodrž. knihtiskárně jest objednati.

Ohledně způsobu, jak výkazy tyto jest sestaviti, buď šetřeno našeho nařízení ze dne 7. listopadu 1888, č. 39.657.

Zároveň s těmito seznamy buďte též předloženy loňské výprostné certifikáty těch učitelských osob, jichž osvobození se i pro letos navrhne.

Konečně buď při sestavování seznamů těchto úplné správnosti co do zapsání *jmen, roku narození a příslušnosti* šetřeno. (C. k. š. r. z. v Praze, 19. října 1889, č. 32.500.)

Z příčin zvláštního případu se hledě na §. 63. organisační osnovy pro ústavy ku vzdělání učitelův a učitelek ze dne 31. července 1886, č. 6031, dává na vědomí, že žáci týchž ústavův, **kteří z mravního chování nedostanou známky „chvalitebné", nemohou býti prohlášeni za „výborně způsobilé"** ku vstoupení do vyššího ročníku. (Minist. 2. října 1889, č. 17.508.)

Školní rada zemská ve Lvově (9. května 1889, č. 7714) nařídila, by se **zapisování censur do katalogův třídních** dálo vždy v den, kdy který žák byl zkoušen, a by každý žák měl v každém předmětě *aspoň 5 censur* zapsaných *v pololetí* z ústních odpovědí. Censura zapsaná má podávati jasný obraz postupu žákova, pročež má býti oceněna toliko taká odpověď, která dokazuje, zda se žák ustanovené na určitý den úlohy naučil či nic; avšak *odpovědi na otázky volné*, které učitelé nauk filologických dávají v nižších třídách při příležitosti, by se přesvědčili o pozornosti žákově, *naprosto nemá se ihned censurovati*, neboť se často stává, že žák náležitě připravený jediné z okamžité roztržitosti dá chybnou odpověď.

Schválená díla:

Roth Julius, Mluvnické nauky německého jazyka pro nižší třídy škol středních. 5. nezměněné vydání. V Praze 1890. Cena 40 kr., váz. 60 kr. (19. října 1889, č. 21.043.)

Literatura.

Redakci došla tato díla:

Athény. Črty cestopisné a vzpomínky z minulosti. Líčí dr. Justin V. Prášek. V Praze 1889—90. Nakladatel J. Otto. 8°. Cena sešitu (o 32 str.) 30 kr. Seš. 1. Podnikavé nakladatelstvo uvedené počalo vydávati nové dílo, rozměřené na 10—12 sešitův. Jakou důležitost mají Athény pro osvětu vůbec, je známo: proto už samo jmeno to má do sebe jakousi přitažlivost a každý zajisté rád slyší o nynější i dřívější kulturní život a památky tohoto města Athénina. Úprava seš. 1. jest krásná, rytiny, inicialky a 2 přílohy (Dívčí síň, Erechtheion a Východní průčelí Parthenonu) jsou velmi čistě a úhledně provedeny. Co praví spis. o psaní jmena Peiraieus, jest správno, ale co dí o výslovnosti, nikterak, neboť též vyslovovati dle nové řečtiny, když se aceta pohodlně vyslovuje dle staré?

Časopis českého studentstva. Redaktor a nakladatel Karel St. Sokol. V Praze. 8°. Předplatné ročně (10 seš. o 2 arších) 3 zl. Roč. I., č. 5.: Naše

situace. Česká universita na Moravě. (Fr. Kostomlatský.) Další osudy rozpuštěného Akademického čtenářského spolku. Sjezdy studentské z r. 1889. Slovo Bourgetovo k mladým mužům Francie. (Přel. Em. z Čenkova.) *Z knihy „Básníkův denník.“ (J. Kvapil.) Dopisy. Literatura, divadlo a umění. Směs.

Časopis katolického duchovenstva. Redaktor Dr. Klement **Borový.** Nákladem Rohlíčka a Sieversa. V Praze. 8°. Cena ročně (10 seš.) 3 zl. 50 kr. Č. 9.: Jordán Bruno (P. Špička). Důvěra lidu ku knězi a křesťanské mravy a obyčeje (B. Hakl). Jmeno Jehova a biblické užívání jeho (A. Stára). Co vypravují farní achivy o učiteli a kostelníkovi (K. Appel). Kronika. Literární oznamovatel.

Dramatické spisy Emanuela Bozděcha. V Praze 1889—90. Nakladatel Eduard Valečka. M. 8°. Svazek I.: *Světa pán v županu.* Veselohra ve třech dějstvích. 98. Cena 50 kr. Svazek II.: *Jenerál bez vojska.* Veselohra ve třech dějstvích. 58. Cena 40 kr. — Bylo teprve třeba tak tajemného, ale jistě tragického zmizení prvního dramatického básníka našeho, by se nám dostalo i těch od něho dávno napsaných dramat, která dosud tištěna nebyla. Nyní, když je nakladatel vypravil tak úhledně — jen tisk by měl býti věčší, aspoň jako v Zkoušce státníkově — i studentstvo i širší obecenstvo sáhne zajisté po nich, by se kochalo v krásných tvorbách Bozděchových, plných života a dramatické pravdivosti, dikce mistrné a ušlechtilé vytříbenosti vkusu.

Jitřenka. Redaktor a nakladatel Fr. Popelka v Poličce. 8°. Předplatné ročně 4 zl. Ročník VIII. Číslo 9—10.: *Bouře na moři. (K. Paulonský.) Soud Boží. (V. Řezníček.) Tichý blázen. F. Kovářiček-Hlohovský.) *Zrazená. (V. Ryba.) Ze zapadlé dědiny. (J. J. Langner.) Dagö. (M. Jókai. — G. N. Mayerhoffer.) Quido. (C. F. van de Velde. — A. V. Černý.) — Divadelní zpravodaj „Jitřenky“ mívá patrně podivuhodná vidění; neboť dle něho „byla Dvořákova opera ‚*Dimitrij*‘ opětně koncem měsíce září po delší době dávána *v novém obsazení, a byla s nadšením* přijata.“ A přece v Praze „Dimitrije“ v novém obsazení v tomto období na jevišti Národního divadla *nikdo* neviděl! — *Hřbitovní kvítí. (M. Š. Poličská.) Dva dětské rovy. (G. N. Mayerhoffer.) *Z básní Jindřicha Štemberky. Soud Boží. (K Řezníček.) Ze zapadlé dědiny (J. J. Langner.) *Bitva. (K. Paulonský.) Tichý blázen. (F. Kovářiček-Hlohovský.) Quido. (C. F. van de Velde. — V. A. Černý.)

Literární věstník. Redaktor a nakladatel Dr. Fr. Bačkovský. V Praze. 8. Předplatné žádné. Ročně 12 čísel. Číslo 2. obsahuje mimo jiné podrobný seznam knih *antikvárních*, které knihkupectví Bačkovského má na skladě *za ceny velmi mírné* ve výtiscích úplně zachovalých, a dostane číslo to *zdarma* každý, kdo o ně požádá v knihkupectví tom.

Moravská bibliotéka. Pořádá Fr. **Dlouhý.** Ve Velkém Meziříčí. Nakladatel J. F. Šašek. m. 8°. Cena seš. (o 48 str.) 10 kr. Dílo 37: Sebrané spisy Františky Stránecké. Díl I. Povídky, obrazy a črty. — Předčasně bohužel zemřelá Stránecká patří k nejlibeznějším vypravovatelkám našim; její bystrozrak vystihuje lehce povahy lidu našeho, jež dovede několika stručnými tahy jasně vyličovati. Mluva její jest prostonárodní, protkána hojnými provincialismy, což zásluha její jako spisovatelky značně zvyšuje. Plodův tak výtečné a zasloužilé spisovatelky netřeba zajisté zvláště doporoučeti. Dosud vyšly v I. díle tyto kusy: Pouť na Velehrad. Pstruzi. Sirota. U Podražilů. Na prachu. Od desíti k pěti. Kuřata obroční. Kubánek. Všední obrázek. Z besed venkovských. Podruh. Meteorologická pozorování.

Moravská knihovna pro náš lid. Pořádá a vydává Fr. **Bayer.** V Třebíči. 8°. Nakladatel J. F. Kubeš. Cena seš. (o 3—4 arších) 10 kr. Roč. I. (1889). Dílo IX.: Ztracená. Dle skutečné událostí líčí Václav **Kosmák.** Seš. 1—3. Kosmák patří k nejplodnějším spisovatelům našim a cokoliv podá, není hluché, nýbrž jadrné, plno skutečného života, jak jej spis. bedlivým pozorováním vystihuje. K takovým plodům patří i Ztracená, jejíž rekyní jest pošetilá vdova a rekem student-prospěchář. Povídka líčena jest dle skutečné události, což spiso-

vatel také v úvodě připomíná, podotýkaje: „Co Vám líčiti hodlám, událo se od r. 1820—1840. Lidé, které Vám předvedu, přestali bez mála již všichni na čas býti lidmi: duše jejich jsou na věčnosti a těla leží v hrobě. Mohl bych tedy o nich mnoho a mnoho překroutiti, a nemusil bych se obávati, že z hrobů svých povstanou a mrtvýma rukama mi pohrozí. Není mi však třeba mnoho přidávati, či básnicky řečeno přibásňovati. Skutečný děj jest již sám o sobě tak pestrý, tak neobyčejný, že by vynalézavosť vypravovatelům hrubě neprospěla, ba prospěti ani nemohla." Místo děje jest hlavní město Brno. — Na toto nové dílo Kosmákovo upozorňujeme naše čtenáře co nejvřeleji.

Muzeum. Czasopismo Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych. Red. Maur. **Mariszewski.** We Lwowie. 8°. Nakładem Towarzystwa. Předplatné ročně 5 zl., poštou 6 zl. Rocznik V. Sešit 6—8: Sprawozdanie z szóstego walnego zgromadzenia Towarzystva nauczycieli szkół wyższych (viz na jiném místě). Sprawozdania z posiedzeń Kół: Kolo jasielsko-sanocké má 35 členův, řešovské 30. Nasce cele. O nauce języka niemieckiego w naszych szkołach średmch. W sprawie artykułu p. Wernera (J. Czernecki) — oba články jsou obranou proti nářkům prof. Wernera (v Zeitschr. für öst. Gymn.) v příčině prý nedostatečné učby němčině v Haliči. W sprawie podręcznika do historyi kraju rodzinnego (Jul. Miklaszewski). *O lektuře Homera* (Edv. Fiderer). Vzhledem k tomu, že nyní možno přečísti z Iliady ledva $^1/_4$, kdežto přece by měla býti báseň ta čtena celá, má-li míti žák o ní pravé ponětí, dolišuje spis, že nutno pořiditi *skrácenou Iliadu* asi o 5000 veršů, z níž by se většina četla ve škole, zbytek doma; takto upravená zkrácená Iliada by musila obsahovati toliko nejdůležitější události a činiti celek zaokrouhlený, roztřídění k lepšímu pohodlí na jednotlivé zpěvy dle možnosti s nápisy v jazyce vyučovacím. — *O nauce geografii astronomičnéj v kl. I.* (St. Majerski). Spis. upozorňuje, že při nynějších telluriích se země pohybuje v kole, nikoliv v elipse, upozorňuje na práce Wollnebera (Globuskunde, Freiburg im Breisgau, Herder, 1885) a Věřbického (Nauka o użiciu globusów, Kraków 1877, Himmelblau.) — *Destrukcyjne żywioły w našych gimnasyach* (Bol. Maňkowski). Každá téměř škola má destrukční živly, jichž původem jest špatná, ovšem jimi samými zaviněná klassifikace; rodiče na věčším díle jim nadržují proti škole, kdežto by rozumněji jednali, kdyby je dali na praktické povolání, kde by snad lépe mohli prospívati. By se takové destrukční živly odstranily záhy ze středních škol, k tomu by měly směřovati jednak přísnější zkoušky klassifikační, jednak zkoušky mezi nižším a vyšším gymnasiem (dle našeho mínění stačí k tomu vhodněji přísná klassifikace v IV. tř. *Red.*) — *System konjugacyi polskiéj* (Ant. Kalina). Spis. dovodiv, že každý vzdělanec, zvláště učitelé mládeže mají znáti výsledky bádání v mateřském jazyce, vykládá o praesentním kmeni sloves; rozprava jeho jest v mnohé příčině pozoruhodna, avšak při tom se nedovedl vyhnouti též některým *nesprávnostem*, jež tuto vytkneme: 3. os. pl. są (726) nelze vždy spatřovati slabého stupně, tak v češt. sice se říká *sou* (psáno *jsou*), ale spojí-li se se záporem, zní vždy *j* jasně: ne-jsou. Že by kořen *dad-* byl povstal reduplikací z *de-dō* (*de-d*) tak, jako by silný stupeň *dō* byl přešel do reduplikace, jest *naprosto nemožno!* neboť reduplikace taková, jakou zde předpokládá spis., bývá *vždy krátka či slaba.* A jak vysvětlí spis. *d* v bą-*d*-ą, i-*d*-ą, ja-*d*-ą? tu jistě ani jeho reduplikační theorie nepomůže. Kdo ještě dnes mluví o reduplikaci v *dad-*, zavírá buď úmyslně neb nevědomky oči před pravdou: myť jsme *d* i v *dad* i v *bąd*, *id* a *jad* přesně objasnili v Kroku III., 156. dovodivše, že jsou to *nové kmeny, vzniklé na základě nedobře už srozumitelných imperativův na -dь, -di* (-θι). — *Kilka uwag do Germanii Tacyta* (Sz. Matusiak). Spis. chtě objasniti některá jmena u Tacita, počíná si nesmírně nekriticky: jeť to pravý hokus-pokus vědy etymologické! Harii, Arii, Alii, Alui, Albi: to je mu jen hříčkou vyvoditi jedno z druhého; rovněž tak si počíná s tvary Helueconae, Aluiconae, Albiconae, jen aby dokázal, že kmenové ti bydlili na řece Albis (Labi), již zase odvozuje od albus! Článek ten upomíná na Pluskala, jenž dovedl dokázati postup ἀλώπηξ, opex, pex, pox, pux, něm. Fuchs! Bohužel máme i my takové hokus-pokusové

etymologie, neboť Šembera a Sasinek jsou dosud v živé paměti; ale věda jimi nic nezískala. — Przegląd prac naukowych ś. p. W. Żmurki (Pl. Dziwiński). — *Kalendař nauczycielski na rok školny 1890* (J. Wójcik). Přetěžování žáků nezřídka má příčinu v nedobře rozdělené látce naukové, neboť na př. kdyby letos v Praze učiteli, jenž má předmět o 2 hodinách, připadalo vyučovati v úterý a sobotu, stratil by za rok 18 hodin z 86, tedy více než $^1/_5$ hodin; to lze ovšem těžko bez přetahování žactva nahrazovati Proto dobře navrhuje spis., aby si před rozvrhem hodin pořídil kalendář na ten rok školní a ten aby byl základem rozvrhu, neboť při předmětech s četným počtem hodin (5—8) není ztráta taková tak značna. My jsme *se zřetelem na naše poměry* vypočetli letos dle kalendáře toto: v škol. roce jest neděl 43, prázdna v pondělí 6, v úterý 9, ve středu 8, ve čtvrtek 4, v pátek 5, v sobotu 6 či celkem *76 prázdných dní*, tudíž *dní školních by zbývalo 227*; než od toho sluší odečísti v Praze aspoň 17 dní, věnovaných jednak zpovědi (3 dni), 2 ředitelské dni, parné dni letní (10—12 odpolední) a 6—8 dní, v nichž se před 15. červencem koná maturita: tedy ve skutečnosti *zbývá školních dní toliko 210 v Praze, asi 217 na venkově.* — *O potrzebie głębszego zaznajamiania młodzieży naszéj z přeszłoscią narodową* (Bol. Šimek). Dva jsou živlové vychování národního: děje vlasti a duchovní plody národa, literatura jeho. Oba těsně souvisí, jmenovitě události vlasti mají veliký vliv na literaturu. K důkladnému tedy této poznání nutno také důkladně, důkladněji než dosud poznati děje vlasti. To by bylo lze docíliti jednak lepší úpravou učby dějin, jednak při vyučování jazyku mateřskému (ovšem, jen ať se mu — vem kde vem — přidělí aspoň o 2 hod. více, neboť s 3 hodinami dosavadními lze jen stěží vystačiti k nejnutnějšímu obeznámení žáka literatury, dějin jejích i vlasti. *Red.*); tato lepší znalost literatury a jejích dějin by také i později pobádala bývalého žáka, by se více o literaturu staral, než jak se to nyní děje; mládež naše by ne s lhostejností neb docela s hrdým, blaseovaným posměškem, nýbrž s nadšením vzpomínala slavných dob dějin našich — a základ k lepšímu národnímu vychování by tím byl položen. — *O odczytach dla kobiet.* Tento pozoruhodný článek z ruky ženské vykládá, že sice dámy s povděkem přijímaly loňské přednášky ve Lvově pro ně konané; ale že v nich nebylo soustavy, navrhuje pisatelka, by se zřídily pravidelné, soustavné, o školu na př. umělecko-průmyslovou se opírající přednášky (jako jest asi v našem Ženském výrobním spolku), trvající po celý rok školní, jež by *ženy a dívky tak vzdělávaly*, by si mohly (mimo přeplněnou dráhu učitelskou) nacházeti přiměřeného zaměstnání. Tak by se mělo učiti jednak: knihařství, dřevorytectví, fotografii, retušování, poštovní službě, knihvedení, ba i lékárnictví; jednak nauky různé by měly býti předmětem učby, jako: dějiny vzdělanosti evropské, dějiny domácí, krásná literatura (belletrie; způsob čtení, přednášení, aesthetický rozbor), výklady o dobročinných a filanthropických ústavech v Evropě, nauka o obecné (politické) oekonomii, astronomie. — *Katalogisacya programów školnych* (Edm. Gřębski). Spis. myslí, že k nejlepšímu přehledu a používání programmův poslouží tento způsob: 1. programmy buďte spořádány dle odborův naukových, 2. dle roku, v němž programm vyšel, 3. dle abecedního pořádku míst, z nichž programm došel. Nám se tento system nezdá zcela vhodným, neboť tu schází docela přehled *spisovatelův* a jejich jmena nezřídka rozhodují při hledání; ovšem bývá na prvém místě látka programmu, proto bychom navrhovali tento pořádek, jejž jsme také sami svého času v úřadě knihovníka zavedli a jenž se osvědčil praktickým: 1. Pořídí se *katalog dle odborův naukových* (signatury téže jako u jiných knih, jen v předu se přidá Pg. t. j. programm); jsou-li v programmu 2, 3 atd. rozpravy, zapíše se každá ve svůj odbor a poukáže se v poznámce *k signatuře 1. rozpravy* (na př.: při D. III. 20), *dle níž se pak programmy seřadí a sváží*; 2. pořídí se *lístkový katalog dle spisovatelův*; 3. rovněž *lístkový katalog dle míst*, při jichž každém se poznamená, kdy vyšel programm a pod kterou (první) signaturou jest zařazen. Programmy se pak váží v hrubé svazky (knihař jich neořezávej!) dle odborův, postupem čísel signatur.

—

Naši mládeži. Obrázkový časopis pro mládež dospělejší. Red. J. Vl. Krátký. V Praze. Nákladem J. R. Vilímka. 4°. Cena ročně (12 sešitův) 3 zl. Ročník XV. Č. 11.: Na poděkování. (A. Dostál.) * Slováčkovo toužení. (P. Sokolová.) Na Sumatře. (A. B. Šťastný.) Dle zásluhy. (F. Hyšman). Ze života všetečky. (Dr. V. Řezníček.) V horách sev. Ameriky. (Dle H. S., Dr. B.) Duch Llanu estakada. (Dle K. Maya, J. Pekař. * Po větříku. (V. Vřesnický.) Pro bibli kralickou. (A. B. Šťastný.) Seznam nejdůležitějších pojmů. (V. Drbohlav.) Vlci na Slovensku.

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redakcí a nákladem V. Vlčka. V Praze 8°. Cena ročně 7 zl. 20 kr. Ročník 19. Seš. 11.: Z pouti na horu Athonskou. (Od Savy Chilandarce) Vzdělanost švédská a král Oskar II. (Dr. V. E. Mourek.) * Muzikant (J. Jakubec.) Srbsko za Milana IV. Obrenoviče. (J. J. Toužimský.) Hitité. (Dr. J. V. Prášek.) * Nové sonety samotáře. (J. Vrchlický.) Setník Halabard. (V. Vlček). * S dítětem. (K. V. Rais.) * V podzimním kraji. (V. Pakosta.) Nové písemnictví.

Ottův Slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze. 8°. Cena sešitu (o 48 stránkách) 36 kr. Právě vydané sešity 46. a 47. obsahují počátek B, což uspokojením naplňuje as odběratele, jimž písmeno A zdálo se příliš objemným a nepřístupným pro velké množství cizích jmen. V přítomných sešitech již každý nalezne hojné článků, jež zasahují do života českého. Mimo tyto nalezne obšírné a výtečné články: Babylonie, Badensko, Bacon, Bach atd. Bachova biografie, pokud možno stručná a přece obsažná, zvláště bude zajímati české obecenstvo. Vyobrazení jest v obou sešitech hojnost. Ve všem vidíme, že velké toto národní dílo důstojně pokračuje, že již nyní můžeme se jím honositi. A v nynější pokročilé době „Ottův Slovník naučný“ stává se zajisté všeobecně potřebnou příruční pomůckou. Nedovedeme si představiti vzdělance českého, který by hodlal obejíti se bez díla toho. Nyní, pokud je v počátcích, snadněji si je každý opatřiti může, a proto upozorňujeme znova na ně. — Sešit 48. obsahující články od slova Baillon až Balbínové z Vorličné. Na prvém místě vytknouti zde dlužno obšírnou stať „Bakterie“ a „Bakteriologie“ od univ. professora dra. Hlavy. Životopisy neohroženého obhajce národa českého Bohuslava Balbína a revolučního agitátora M. Bakunina mohou těšiti se též hojné pozornosti. Čím dále, tím jasněji je viděti, kterak lišiti se bude tento Slovník naučný od konversačních slovníků německých, kdo o věcech slovanských jen ledabylo a stručně jest pojednáno. „Ottův Slovník naučný“ bude encyklopaedií v pravdě slovanskou, bude míti svůj ráz a význam v literatuře světové.

Paedagogické Rozhledy. Red. J. Klika. V Praze. Nákladem Odboru literárního a paedagogického při Ústředním spolku jednot učitelských v Čechách. 8°. Cena ročně (10 sešitův) 2 zl. 50 kr. Ročník II. Sešit 9.: J. A. Komenského Škola obecná, kterak lze ji upraviti na hru. (J. Šmaha.) O pohlavních rozdílech ve přirozenosti lidské. (V. Kapras.) Vybrané části z paedagogické psychologie. (Dr. G. A. Lindner.) Rozhledy literární a kritika. Hlídka časopisecká. Obzor školský.

Sbírka klassiků řeckých a římských v překladech českých. V Praze. Nakladatel A. Storch syn. 8°. Cena sešitu (o 4 arších) 38 kr. Seš. 12. a 13.: *P. Vergilia Marona Aeneis.* Přeložil Ant. *Škoda.* (Zpěv VII.—IX., 201). *Anthologie z lyrických básníků řeckých. I. Eligikové.* Sestavil a přeložil Fr. Krsek (Arch 5—8). Jakož vůbec jest si přáti, bychom co nejvíce děl staroklassických měli převedeno v češtinu, aby i širší vrstvy čerpati mohly z krás a lahod těch literatur, tak vítáme každou dobrou v tom druhu práci; to pak zvláště platí o Školově překladě Aneidy, jenž svojí věrností a zároveň plynností předčí všechny dosavadní. Tušíme, že překladův těch netřeba zvláště doporoučeti.

Slovenské Pohľady. Časopis pre literatúru, vedu, umenie a politiku. Redaktor Svetozár Hurban (Vajanský). V Turčanskom sv. Martine. Nakladatel Pavel Mudroň. 8°. Cena ročníku (o 6 sešitech 6archových) 5 zl. Ročník IX.

Sešit 5.: Ruža Svätojanská. Janošík. * Za jarom léto. (Hviezdoslav.) Tiene. (M. Hronský.) * Bajka. (S—ý.) Nos. (N. V. Gogoľ. — C. D.) * Skon lovca. (M. B—a.) Dobrodnijstvo. (M. Medňánsky.) * Tetinka. (Somolický.) * Víle Láske. (M.) Víle Zorke (Milko.) Krakoviačky o peniajoch. (Šumena.) Literatura.

Studentské listy. Redaktor a nakladatel Dr. Frant. **Bačkovský.** V Praze. 8°. Předplatné na čtvrt roku 60 kr., na půl roku 1 zl. 15 kr., na rok (12 čísel) 2 zl. 25 kr. Ročník V. Číslo 1. a 2.: Čeho třeba! Poslání studentstva (J. Nečas.) Několik slov o sebevychování studující mládeže (J. Tykač). Signum (Jan Ev. Hulakovský). Na břehu Labe. Kresba z třicetileté války (J. J. Hodyc). O hmotném nedostatku některých slavných spisovatelů českých (J. Novák). Z mých studentských let (F. S. Caesar). Nastolení a korunování knížat a králů českých až po Karla IV. (V. Petrů). O složeninách a sloučeninách (J. Procházka). Snahy a činy. (J. Soukal). Stěhování ptactva (B. Pospíšil). Nejlepší dar (J. G. Seidl, přel. J. Nečas). O dělidlech (J. Procházka). O psaných studentských časopisech. O vycvičení jednoročních dobrovolníků. Obětiny a studentstvo. Ruští studující. Hospodářské ústavy vzdělávací. Odborné vzdělání. České školství za dob dřívějších. Rozmanitosti.

Vesmír. Obrázkový časopis pro šíření věd přírodních. Redaktor prof. Fr. **Nekut.** V Praze 4°. Cena ročně 6 zl. Ročník XVIII. Čís. 1.—2.: E. S. Vráz, cestovatel a sběratel africký. Z Paříž. světové výstavy (B. Bauše). Sběratel hmyzu v říjnu. Vyhubení klokanů. Lichenologický výlet do Krkonoš (E. Bayer). Lumek chrostíkový (F. Klapálek). Ze stínů lesních. Z Paříž. světové výstavy (B. Bauše). O rostlinách olejovitých. Lichenologický výlet do Krkonoš (E. Bayer). Plíseň hlísty lapající. Rozhledy vědecké. Zprávy rybářské. Různé zprávy. Literatura.

Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien. Red. V. v. **Hartel, K. Schenkl.** Wien. 8°. Cena ročně 12 zl. Roč. XL. Seš. 8. a 10.: Horaz in Spanien und Portugal seit drei Jahrhunderten (C. A. Wilkens). *Exegetisches zu Ovid* (J. Golling): Met. I., 13 ponderibus librata suis = svou vlastní tíhou v rovnováze udržována t. j. tím, že silou těžnou vše směřuje k středu zemskému. Met. XIV., 823 spoj.: iam suo Quiriti, t. j. národu Quiritův, jenž nyní (po smrti Tatiově) jemu jedinému náležel. Fast. VI., 3 victus pojímati jest za pl. acc., inopes victus = nuzná potrava, srv. Met. I., 312. Trist. III., 10, 24 interpunguj: vina, nec hausta, meri sed etc. a construuj: nec hausta (vina), sed data frusta meri bibunt, t. j. nepijí vína (z mísidel do pohárův) nabraného (tedy rozředěného), nýbrž (jako pokrm) předložené kusy čistého vína; co do caesury srv. Trist. V., 138. Trist. III., 10, 70 situs = nevzdělávání, nedostatek péče (i s následky); spoj: iners relicta (srv. Met. VIII., 277) = ladem ležící. Pont. III., 1, v. 37 a 38 (velle reor — meum?) vlož v paranthesi, any jsou jen nehrubě významným přídavkem k velle parum est; tím ostatní členy činí patrně stupňování myšlenky. — *Zu Herodot* (Ig. Tkáč): III., 14, ve větě: *καὶ ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ὑπὸ τούτου εὖ δοκέειν σφι εἰρῆσθαι* čti *ἐπύθοντο* (*οἱ τοῦ Καμβύσεω*), *εὖ* atd., s čím srv. I., 66. 158. 160., *IV.*, *120*. V., 89. VII., 169. — *Zur 6. Auflage des Antibarbarus* von Krebs-Allgayer-Schmalz (Is. Hilberg). S. v. *factum*: také *adverbií*, netoliko adj. se užívalo v superl., na př. Cic. ad qu. fr. 1, 3, 9: omnis dolor est, quod *optime factis* poena maxima est constituta. Sv. v. *metuere*: vazba „metus ab“ nalézá se i u Cicerona: de deor. nat. 1, 17, 45: metus omnis *a* vi atque ira deorum pulsus esset. — *Beiträge zur Kritik und Erklärung des Sophokles* (Ant. Schwarz): Ant. 3. místo *ὁποῖον* piš *ὀπαδὸν* s construkcí: *ἆρ' οἶσθ' ὅ τι τῶν ἀπ' Οἰδίπου κακῶν ὀπαδὸν Ζεὺς οὐχὶ . . τελεῖ;* víš-li nějaký následek (přívěsek) nehody od Oidipa pocházející, jehož Zeus na nás nevykoná? Ant. 10.: místo *τοὺς φίλους* piš *τῶν φίλων* od našich nejbližších příbuzných (jako El. 368, srv. El. 518. OK. 813); s tím souhlasí *φίλων* v 11. verši. Ant 94. *ἐχθρὰ . . . προσκείσει* nenáviděná nebožtíku budeš vedle něho v hrobě ležeti. Ant. 112.: *ὦρσε, τάχ' ἤλυθεν, ὀξέα* atd. Ant. 124—6. *δυσχείρωμα* k vůli příponě *μα* značí výsledek silného odporu, asi co *χαλεπὸν πρᾶγμα*, tedy smysl celého místa: Jakkoliv hrozivým už se stalo postavení nepřítelovo, přece konečně byl nucen odtáhnouti (*ἔβα*), než

města dobyl. Tak silná (*τοῖος*) byla obrana posádky, arciť *těžký výkon* (*δυσχείρωμα*) pro bránícího se draka (bránícímu se drakovi *ἀντιπάλῳ δράκοντι*). Ant. 150. za *ἐκ μὲν δὴ πολέμων τῶν νῦν θέσθε λησμοσύναν* piš: *χρὴ μὲν δὴ πολεμούντων νῦν θέσθαι* atd.: nemá se nyní (zatím) už vzpomínati na bojovníky. Ant. 211. a 213.: za *ταῦτ' ἀρέσκει* a *πού τ'* psáti jest: *ταῦτα ῥέξειν* a *πάντ'*, při čom jest *ῥέξειν* a *χρῆσθαι* i epanaleptické *πάντ'* podmětem k *ἔνεστιν*; *ῥέξειν τινά τι* srv. touž vazbu u Homéra a *ἔρδειν τινά τι* v Aisch. Sept. 924 a Eumen. 467. Ant. 215: v řeči choru (211—14) vypadl konečný verš, jenž měl tento smysl: *ἡμεῖς δὲ πρός τί δεῦρο συγκεκλήμεθα*; tím jest podepřena následující (215) věta účelná. — Einigung der deutschen Schulorthographie (Joh. Schmidt se domnívá, že v dosavadních soustavách se nedocílí snadno sjednocení). Bemerkungen über den zoologischen Unterricht an Gymnasien (F. Noë). Zur Horazlectüre nach den Instructionen (W. Eymer souhlasí s instrukcemi co do výboru z Horácia i co do úkolu četby, toliko s dobou se nesnáší, v níž jest dle instrukcí čísti básníka toho, i dokládaje potřeby, by se četba jeho před se brala po Vergiliovi, tedy před Tacitem). Literarische Anzeigen. Miscellen. — *Zur Bibliographie der Schriften des Comenius* (J. Kvacsala v Břetislavi). V zajímavé stati této podává spis. jednak některé opravy a doplňky k Fr. Zoubkovu seznamu (J. A. Comenius Paedag. Bibl. III sv., 4. vyd. CI.—CVIII.), jednak zprávy o některých řídkých neb za ztracené považovaných spisích Komenského. Pro důležitosť věci položíme zde zevrubnější výňatek z článku toho.

Z učebních knih svých Komenský *třikrát* vzdělal Vestibulum a Jannu, a sice dle theoretického odůvodnění spisův: Didactica Magna (1628), Methodus Linguarum Novissima (1644) a Schola Pansophica (1650). Vydání 1. vyšlo v Lešně r. 1631, vyd. 2. v Elbinku, 3. zpracování bylo v Uhřích dokončeno, majíc název: Eruditionis Scholasticae Pars Prima Vestibulum, rerum et linguarum fundamentum exhibens; Eruditionis Scholasticae Pars II., Janua rerum et linguarum structuram externam exhibens. Oba díly vyšly r. 1652 latinsky a maďarsky. V témž roce vyšlo též Atrium, ale jen latinsky, ovšem ne úplno, neboť lexikon k tomu vyšel teprve r. 1657, jehož nelze počítati za samostatný spis.

Komenský vydal v Šáryském Potoce 2 spisy Jáchima Fortia, jeden jest Fortius redivivus a vyšel též v Norimberském vydání Atria. Spis ten přijal Kom. do hromadného vydání didaktických děl svých, i byl docela jako jeho dílo do němčiny přeložen a vydán. Avšak nepřijal Kom. u vydání své jiného spisu Fortiova, jejž také vydal; jest to týž, o němž činí zmínku jako už o vyšlém v předmluvě k Fortiu redivivu (O. D. III., 759) a jehož plný název zní: De ratione studii liber vere aureus. Sáros-Patak 1652. Dle bibliografické zprávy (srv. Szabó: Régi magyar Könyvtár II., p. 213) jest beze vší pochyby, že zároveň a v jednom svazku s touto prací též rozprava Erasmova De ratione Studii Tractatus (p. 160 až 225) znovu vyšla a od Kom. předmluvou opatřena byla.

Spísek Praecepta morum in usum iuventutis collecta jest dle udání v Opera Didactica sepsán r. 1653, když však byl vydán, určito není; uherská bibliografie nezná vydání toho, ale pozdější, jež r. 1658 pořídil Samuel Enyedi, učitel při škole Varadínské, zaměniv prosaický název Komenského rhythmickou parafrasí facilioris memoriae causa. Vydání to znova vyšlo v Levoči r. 1696, 1700, 1709. Spísek přeložil též do maďarštiny Frant. Tolvai Menyvei a vydán byl v letech 1677—1690 (Szabó l. c.). — Pohřební řeč na Komenského dobrodějce Ludvíka z Geerův nevyšla r. 1654, nýbrž anonymně r. 1653. jak patrno z exempláře, uchovaného při uherském museu národním.

Své školní hry divadelní sepsal Komenský posledního půl roku svého pobytu v Uhřích, předmluva datována jest z dubna r. 1654; hry ty vyšly asi po prvé r. 1656, které datum mají exempláře v Uhřích uchované, nepoukazujíce na nijaké předcházející vydání; tak. Kom. píše r. 1657 (O. D. III. v předmluvě ke Schole Ludus), že mu tištěnou knihu (Schola Ludus) nedávno přinesli.

Od r. 1638 vyskytují se vydání Janny pod jmenem Komenského majíce název: Ianua linguarum reserata aurea; r. 1644, tedy 6 let před jeho příchodem

do Uher, vyšlo už 9. vydání. Vestibulum vyšlo pod dvojím názvem: Ianuae L. L. Vestibulum, a: Ianuae Linguarum Aureae Reseratae Vestibulum, z čehož by se mohlo souditi na dvojí vydání Januy, ale bez jistoty. První vydání Vestibula jest pouze latinsko-maďarské; v 2. vyd. spojen jest text latinský střídavě s českým, maďarským, německým neb i se všemi najednou. Obou vydání těch uvádí Szabó po 7 číslech, což tedy v 17. století vydává 14 vydání Vestibula. Vydáním dosud zmíněným byla základem obě prvá vzdělání Vestibula a Januy (v Lešně a Elbinku); I. díl, 3. vyd. Sáros-Patackého, o němž výše řečeno, byl také častěji otiskován, a sice r. 1699 vyšlo už 12. vydání, kdežto II. dílu se uvádí jen 1. vydání, jako i Atrium, jak se zdá, v Uhřích jen jednou vyšlo.

Orbis sensualium pictus býval též hojně otiskován, a sice s textem dvoj-, troj- i vícejazyčným. Szabó vypočítává v Uhřích do r. 1711 jen 6. vydání; Toldi (Ung. Literaturgesch. 4. vyd. str. 110) do r. 1830 ještě 10 vydání kromě oněch, sám však vyznává, že jeho seznam není bez mezer. Úhrnný počet všech v Uhřích vyšlých vydání tří učebních knih Komenského (Vestibulum, Janua a Orbis pictus) obnášel přes 100.

Independentia aeternarum confusionum origo, mající na titulním listě slova: Nationali in Anglia Synodo anno 1648 congregandae spectamini oblata; et typis anno 1650 Lesnae descripta: recusa vero Amsterdami Anno MDCLXI., byla považována za ztracenu; spisovateli této stati se podařilo nalézti vydání z roku 1661 v knihovně evang. lycea v Břetislavi. Knížka obsahuje věnování anglické synodě, v němž jest původní určení její vyloženo, pak předmluvu k čtenáři, v níž se praví, že nové vydání jen proto vychází, an Kom. v díle rok před tím vyšlém Paraenesis ad Ecclesias, nominatim Anglicanam etc. častěji se zmiňuje o Independentii, následkem čehož se mnozí po ní pídili. Předmluva k novému vydání Independentie končí modlitbou, by Kristus církev před pádem zachoval, nébrž povznesl.

R. 1633 sepsal Kom. dílo: Revelationum Divinarum, In usum Seculi nostri nuper factarum Epitome. Anno MDCLXIII.[1] Pojednav krátce o možnosti dalších zjevení uvádí slavný protest Drábíkův[2]) proti pochybovačům, v němž dí, že má zjevení od Boha, pak výtah z proroctví Ketterových, Poniatovské a Drábíkových. Na konec (str. 533) jest napomenutí k pokání a parafrase modlitby Páně (oratio dominica). Na titulním listě slibují se dějiny zjevení; slib ten byl asi vyplněn knihou Lux e tenebris.

V díle Angelus Pacis (1667) oznamuje dvě veliká díla: jedno o smíření křesťanův, druhé o polepšení světa; v obou mluví jako o knihách, které teprve mají vydány býti. Buddheus, jenž vydal Panegersis r. 1702 z rukopisu, nic nepraví o nějakém dřívějším vydání.

Poslední dílo Komenského Unum necessarium vyšlo r. 1668; téhož už roku vyšlo v Frankfurtě jeho vydání s poznámkami Ahasvera Fritschia. Exemplář evang. lycea Břetislavského jest „editio nova" bez roku. Francofurti et Lipsiae. Sumptibus Johann Jacobi Ehrts. Poznámky zaujímající 19 stránek in 4° nemají vztahu k spisovateli a jsou výhradně prakticko-vzdělavatelné.

Ženské listy. Nákladem Ženského výrobního spolku českého. Redak[ce] Elišky **Pechové-Krásnohorské.** V Praze 8°. Ročně (12 čísel) 1 zl. 80 kr. poštou 2 zl. Roč. XVII. Čis. 11.: Všem přátelům národ. divadla v Brně Od[]pověď na skromný dotaz, uveřej. v předešlém čís. „Žen. Listů". Dopis z Paříže (F. Gregorová.) Literatura a umění. Směs. Zprávy spolkové a školní. Ztracený poklad. Podzimní zásvit. (D. Hanušová.)

---

[1]) V Malinově Catalogue of books relating to Unitas fratrum (Philadelphia 1881) je[st] na str. 59, č. 419 uvedena ještě: Historia Revelationum. 4°. pg. 272 + 28. An[no] 1659. — V uvedeném výše vydání z r. 1663 stojí tam (pod č. 791) před nuper je[st] quibusdam (8°. pg. 22 + 552). Red.

[2]) Jeho „zjevení" o vítězství církve evang. přiměla Komenského k vydání pověst[né] knihy Lux e tenebris; „zjevení" v 1. vyd. mají asi 700 stran v 4°. (Dle Malino[va] Catalogu pod č. 428. Lux in Tenebris vydána r. 1657 v 4°. pg. 648, totiž 40, 1[?] 96, 204, 186. *Red.*)

Журналъ министерства народнаго просвѣщенія. Redaktor L. Majkovъ. V Petrohradě 8°. Cena ročníku (12 svazkův) 12 rublův, se zásylkou 14 rublů 25 kop. Ročník 1889 (šesté desítiletí, část 261 atd.) Svazek 10.: Politika Švédska v nepokojnou dobu (G. V. Forsten). Ruská řecko-sjednocená církev za vlády cáře Alexandra I. (P. O. Bobrovskij). O stavbě pevnosti Sarkela (V. G. Vasiljevskij). Kritika a bibliografie. K otázce o methodice geometrie (S. N. Budajevskij). Naše učební ústavy: Kazaňská universita v r. 1888; Kavkazký učební okruh v r. 1886 (viz na jiném místě). Zkoumání v oboru katalogu athenských archontův III. věku př. Kr. (A. N. Ščukarev). O úpravě učebního atlantu zeměpisného a kterak ho upotřebiti při vyučování (A. J. Sokolov obšírnou rozpravou dovozuje tyto požadavky: 1. Učební atlas zeměpisný má býti sestaven na základě methodických i didaktických úvah a přiměřeu výhradně cílům učby. 2. Nutno rozděliti atlas aspoň na 2 stupně, nižší a vyšší dle zkušenosti žákův a množství učiva. 3. Mapy učebního atlantu mají představovati ve svém provedení jednu a touž ideu i obecný kolorit. 4. Při vyučování mají mapy atlantu býti předmětem pozorování a učení, co vyžaduje samostatné práce žákův a podporuje vedení živého rozhovoru v třídě a takovým způsobem dodává zeměpisu i formálního významu v díle vzdělavacím. 5. K úspěchu učby nutno zaváděti jeden a týž atlas aspoň v jedné a též třídě.

Přehled překladů z jazyka francouzského do češtiny. Vydán za příčinou světové výstavy pařížské r. 1889 péčí Alliance française v Praze. V Praze 1889. Nákladem vlastním. 8°. XXII. 168. Cena 2 zl. — Tento seznam obsahuje netoliko veškery překlady (pokud známy byly sestavovatelům, kteří si trpce stěžují do neochoty některých překladatelův a moravských listův!) uveřejněné aneb v rukopise (zvláště divadelní kusy) ukončené do konce r. 1888, nébrž i seznam některých děl francouzských o Čechách pojednávajících. Na konec přidán jest abecední seznam českých překladatelův. Ježto tedy Přehled ten má svou důležitost i pro českou literaturu i pro ty, kdo se obírají studiem jazyka francouzského (srv. posudek v Kroku III., 325), proto by neměl scházeti v žádné knihovně, čím by se také zasloužilé Allianci aspoň částečně nahradil značný náklad, jehož vyžadovalo vydání Přehledu.

Slovníček ke Corneliu Nepotovi. Dle potřeb žákův upravili Frant. **Patočka** a Vilém **Steinmann**. 3. vyd. V Praze 1890. Nakladatel I. L. Kober. 8°. 108. Cena 50 kr. Jakož vůbec speciální slovníky žactvu pomáhají k lepšímu porozumění — a o to hlavně jde! — spisovatelův, tak zvláště jich třeba pro žáky, kteří po prvé mají čísti souvislé části některého spisovatele, jako v III. tř. Cornelia Nepota. Slovníček tento bude tedy vítanou pomůckou tertiánům; významy, pokud třeba, vyvíjejí se postupně a bývají z pravidla vhodny. Tisk jest veliký, úprava úhledna.

Latinská synonymika. Pro školu i dům vydal Arn. **Skřivan**. V Chrudími 1890. Nákladem St. Pospíšila zetě. 8°. I. 94. Cena 56 kr. — Spis. maje zření k nedostatku latinské synonymiky v české literatuře školské, odhodlal se naléhavé potřebě té pomoci; i použiv k tomu nejlepších slovníkův našich a četných synonymik německých, podal žactvu našemu rukověť, již bude moci s mnohonásobným prospěchem užívati. Kniha jest prakticky zařízena: jednotlivá synonyma totiž, dle jichž prvého postupuje abecední pořádek celého Slovníku, jsou opatřena číslem, jež pak usnadňuje nalezení některého z nich, hledá-li se ať v latinském ať v českém seznamě na konec připojeném. Výklad a výrazy jsou jasny i správny, jednotlivých výrazův českých přese vší stručnost jest hojně. Úprava jest velmi úhledna.

Jičín od založení až na naše doby. Paměti města Jičína. Vydal F. **Návesník**. V Jičíně 1889. Nakladatel F. Návesník, m. 8°. III. 294. Cena? — Knížka tato jest jakýsi sborník zpráv k městu Jičínu se táhnoucích a více méně důležitých (zpráva o požáru stodoly a pod. na str. 136 mohla býti směle vynechána), v nichž ten, komu jde o seznání dějin města tak důležitého, mnoho zají-

mavého najde. V předu položen jest prof. Ant. Truhláře **Krátký přehled dějin města Jičína**, načež následují výpisky z místních archivův a pamětních knih; knihu uzavírají některé místopisné a kulturní dodatky k Jičínsku se táhnoucí.

Ф. Iезберы **всероссійскій музей или собраніе предметовъ касающихся познанія Русской Имперіи**. Варшава 1879. LXIV. IV. 489. — Úžasnou pílí náš krajan vynaloživ na to kolikoletou vlastní práci i veškero téměř jmění, sebral na 20.000 předmětův ethnografických, důležitých k poznání ruské říše a jejích národův. Než bohužel, jak jsme se sami na vlastní oči přesvědčili, nucen jest uchovávati vše předměty ty, mezi nimiž jsou mnohá unica, ve vlastním bytě, kde ovšem pro skrovný prostor nelze jich ani dobře rozložiti. Což se nenajde některý ústav, jenž by od horlivého sběratele předměty ty převzal a k obecnému užívání je přístupnými učinil?

Biblioteka pedagogiczna Towarzystwa nauczyeli szkół wyższych. Tom. II.: X. Grzegorza Piramowicza Mowy miane w Towarzystwie do ksiąg elementarnych v latach 1776—1788. W Krakowie 1889. Nakładem Koła nauczycieli szkół vyższych Krakowskiego. 8°. 173. — Vychovávací kommisse zřídila Tovaříštvo k vydávání knih elementárních, jež si velmi činně počínala a na př. do r. 1780, totiž 5. roku svého trvání, vydala už Mluvnici latinskou a polskou pro I. třídu, Mravouku pro 1. a 2. tř., Slovník starožitností, Slovník latinsko-polský, Arithmetiku, Výpisy z latinských spisovatelův. Sekretářem Tovaříštva byl exjesuita Řehoř Piramovič, jenž po několik let ve výroční den zřízení Tovaříštva u přítomnosti královy, jeho dvora a velikého počtu vznešených osob podával zprávu o působení Tovaříštva. Proto mají jeho řeči, o jichž vydání se velice zasloužilo krakovské Koło učitelův středních škol, velikou důležitosť pro dějiny nauk a veřejné učby v bývalém království Polském.

Sofokleova Antigona. Druhé, opravené vydání Schubertovo pro gymnasia česká upravil Alois **Breindl**. Se 7 obrazci. V Praze 1890. Nákladem Fr. Tempského, m. 8°. XVI. 64. Cena 30 kr., váz. 45 kr. — Velmi úhledné, velikým a zřetelným tiskem opatřené vydání toto má před jinými vydáními mnohé přednosti, pro něž bude užívání jeho žákům velice prospěšno; jest to přede vším dobrý úvod, v němž se stručně pojednává o původu a rozvoji tragoedie řecké, o životě a dílech Sofokleových, o složení tragoedie, o látce a průběhu děje v Antigoně; pak objasnění osnovy tragoedie a metrický rozbor její, konečně přídavek o divadle Athénském s objasňujícími rytinami. Cena knížky jest zcela přiměřena.

České osady v Americe. Měsíčník pro české vystěhovalce a naše zaoceanské krajany. Ročník IV. Vydavatel Jos **Pastor**. V Hamburce 1888—9. Nákladem vlastním, v. 8°. VI. 274. 29. Předplatné na rok (12 čísel) 2 zl. — Náš krajan, jenž není pouze jednatelem vystěhovalcův z Čech, nýbrž upřímným rádcem a pomocníkem každému, kdo za jakýmkoli účelem přijde do Hamburka, vydává už po 4 roky časopis, v němž krajany naše, kteří hledají štěstí za oceánem, poučuje o poměrech nové vlasti, dávaje jim na ruku, kterak by si měli vésti, aby se dodělali v cizině lepších poměrův nad ty, jež je z vlasti vypudily. Časopis jeho je bohatý a v mnohé příčině poučný; nám pak je zvláště zajímav množstvím zpráv o školstvu americkém, jež uvádíme na jiném místě Kroka. Mimo vylíčení amerických poměrův a popis českých osad v Americe podává vystěhovalcům praktický návod a cvičení v jazyce anglickém, jejž nezbytně znáti musí ten, jenž se nemá ztratiti mezi cizinci; na konec pak přidává i česko-anglický slovník, obsahující hlavně taková slova, jež každý v obcování svém musí znáti. K časopisu jest přiložena veliká mapa jižní dráhy Pacifické s popisem Texasu.

Kapesní slovník česko-anglický s úplnou výslovností pro samouky a hlavně pro americké vystěhovalce. Příloha k IV. ročníku „Českých osad v Americe“, vydávaných Josefem **Pastorem**. V Hamburce 1889. Nákladem vlastním. 16°. II. 116. Cena 30 kr. — Praktický a laciný slovník tento, obsahující na 8000 slov, jest otiskem přílohy k uvedenému výše časopisu Pastorovu. Tisk v Praze provedený jest velmi čistý a úhledný.

Výbor z literatury řecké a římské. Pro české reálky sestavil Timothej **Hrubý.** V Praze 1889 Nákladem c. k. skladu školních knih. 8°. II. 172. Cena v plátně váz. 65 kr. — Učební osnova pro reálky nařizuje, by žáci V. tř. čítali překlady z klassické literatury Řekův a Římanův. To se také dosud dálo na německých ústavech, kde mají vhodně upravené výbory Eggerovy; než české ústavy pohřešovaly dosud takové knihy a pomáhaly si všelijak z nouze; že však se tím účelu učebního přes nejlepší vůli nemohlo zcela dosahovati, jest na bíle dni. Proto nemalý si dík zasloužil důkladný znalec klassické literatury a sám obratný překladatel prof. Hrubý, že v našem jazyce mateřském sestavil podobný Eggerovu Výbor, z něhož by mohli žáci sytiti a ušlechťovati ducha svého bohatými poklady, uloženými ve spisích klassických. Výbor jest vhodně zdělán dle vzoru Kosinovy-Bartošovy Malé slovesnosti a obsah jeho jest tento: *Poésie epická*: Ukázky z Homérovy Iliady a Odysseje v plynném překladě Ant. Škodově, z Vergiliovy Aeneidy (př. Hrubý), z Ovidiových Proměn (př. Jan Červenky). *Idylla*: z Theokritových idyll (př. T. Hrubý; škoda, že sem vydavatel nepoložil ještě roztomilé Ovidiovy idylly *Baucis a Filemon!*) *Poésie lyrická*: z Pindorových vítězozpěvův, z Horátiových ód (př. T. Hrubý). *Elegie*: z Tyrtaiových elegií, z Tibullových elegií z Ovidiových zpěvův žalostných (př. T. Hrubý). *Poésie dramatická*: Sofokleova Antigona (př. J. Král). *Básnictvo didaktické a smíšené*: z Hésiodových Prací a dní, z Vergiliových zpěvův pastýřských, z Horátiových satir a listův (př. Hrubý). *Epigram*: Simonidův, Thukydidův, z Martiala (př. F. L. Čelakovský). *Základní tvary prósy*: z Hérodotových dějin (př. J. Kvíčala), Platónův Kritón (u výtahu, př. Fr. Velišský). *Prosa vědecká*: z Thukydidových dějin (př. J. Desolda), ze Sallustiova Jugurthy (př. Al. Vaníček), z Liviových dějin (př. J. Pecháček), z Tacitových letopisův (př. Fr. Kott). *Prosa řečnická*: z Thukydidových dějin (př. V. Žabka). Démosthenova třetí řeč proti Filippovi (u výtahu, př. Ed. Novotný), z Ciceronovy řeči o velitelství Gnaea Pompeja (př. Pavel Tomášek). — Výbor, jak patrno, jest vhodný i hojný a dostačí zajisté v značné míře účelu, k jakému jest skládán; i jsme přesvědčeni, že se neobmezí pouze *na 5. třídu reální*, ba že *i v jiných* bude moci býti užíván s velikým prospěchem. Ano přáli bychom si, by se mu i *na gymnasiích* dostalo náležitého pozoru, neboť i tam žáci budou moci s výhodou těžiti z klassických plodův podávaných jim v plynných a zdařilých vesměs překladech. Že pak vydavatel hojně připojil poznámek na konec, jest jen dobře a bude knize podporou, by nalézala půdu i v *širším obecenstvu*, zvláště ana cena jest velmi levna. A právě pro laiky by bylo s výhodou, aby vydavatel všude byl udal *délku samohlásek* v řeckých a latinských jmenech. Úprava knihy jest velmi úhledna, tisk veliký a zřetelný. Pro školy jest kniha c. k. ministerstvem učby schválena (v. Krok III., 393).

Исторія литературы рускои. Написавъ Омелянъ Огоновскій. Часть II. Львовъ 1889. Накладомъ Товариства имени Шевченка. 8°. 962. Cena 3 zl. — Pochvala, jakou jsme vzdali I. dílu Ogonovského Dějinám literatury rusínské, ještě u zvýšené míře patří II. dílu, jenž jest psán se zevrubnou znalostí předmětu, o němž pojednává. Spis. vyličuje v tomto rozsáhlém díle poésii rusínskou, probíraje přes 60 básníkův, oceňuje jejich platnosť a udávaje obsah nejdůležitějších děl jejich. Před tím předchází obecný pohled dějepisný a literární, v němž spis. vyličuje dějinné události, jež měly vliv na osvětu a literaturu rusínskou; pak vypravuje o rusínských přednáškách ve Lvovské universitě r. 1787—1808, o sboru rusínských „učencův“ v Lvově, o katolicko-rusínské Matici, o spolku Osvětě, o školách na Ukrajině, v Haliči a Bukovině, o úpadku osvěty mezi uherskými Rusíny, o osudech literárního ruchu na Ukrajině. Vylíčiv pak spory o písmo (kyrillici či latinku), při čem se zmiňuje také o nezdařených pokusech Jos. Jirečka, jenž podporován jsa vládou, chtěl v literaturu rusínskou zavésti písmo latinské, objasňuje spis. i spory o pravopis (etymologický či fonetický) a končí stručným přehledem ostatních literatur slovanských. Prof. E. Ogonovskij si získal netoliko dík svého národa, ale i vzdělancův jiných národův, kteří v knize jeho mají výbornou pomůcku k poznání rusínské literatury, jež zvláště

poésií svou v mnohé příčině vyniká. — Částí III., jež má obsahovati vylíčení prosaické literatury, bude výborné dílo to ukončeno.

Selské písně a České znělky. Napsal Josef V. **Sládek.** V Praze 1889. Nakladatel J. Otto. 16°. 64. Cena 30 kr. — Sládkova poesie se vyznačuje ne tou nebetyčnou fantasií Vrchlického, ani tím epickým klidem neb satirou Čechovou, nýbrž stojí asi prostřed nich a mile dojímá hlubokým, vroucím citem, náladou zřídka veselou, více — dle povahy předmětu — truchlivou, formou téměř naskrze zpěvnou; vždy věříme, že básník co pěje, hluboce procítil neb i prožil. Takový ráz vroucího citu a zpěvnosti má o sobě i nejnovější dvoudílný plod jeho: první část, 28 básniček, věnována jest sedláku českému, druhá, 14 znělek, české veřejnosti naší, našemu životu, naší vlasti. Druhou část charakterisuje už, že věnována jest autoru Psohlavců, důkaz to, jaké myšlenky ochvívaly básníka při tvorbě jeho. Nemůžeme z krásných básní Sládkových neuvésti tuto některých ukázek.

Ze Selských písní:

Mé orně půdy každý lán
mi patří, zem jak dubu,
a držím se jí jako on
vzdor psotám, časů zubu

věkovitými kořeny
a pevně každým svazem,
a mé jsou i ty kameny,
pro něž se shýbám na zem.

Jí nevezme, dokud jsem živ,
mi nikdo z tvrdých dlaní;
mě topor musí sklátit dřív —
a ještě padnu na ni!

* * *

Drsny jsou mé mravy,
drsna je má dlaň,
drsný vlas mi s hlavy
v drsnou splývá skráň.

Drsny chléb i šaty,
drsný je můj pot,
drsné došky chaty
drsný chrání rod.

Drsna na vše strany
řeč má je i smích
a na drsné rány
pláč můj drsně tich.

Z Českých znělek:

Co u nás straší — říc' to nelze slovy,
vzduch toho plný, ve vodě to pluje,
s chlebem to jíme, krev to omamuje,
tak sladkotrpě, dým jak opiový.

Na ruce věší se to dělníkovi
a mysliteli do hlavy se snuje
a každou chvilku klidu otravuje
i tam, kde závítá pod naše krovy.

Chcem žít a živi v hrob se ukládáme,
chcem pracovat, stavíme z písku v řece,
chcem ku předu a zpátky vrávoráme;
co jinde pravda, lež je v zemi této!
tu můru, mdlobu — kdo můž říc co je to? —
tu naši kletbu setřeste již plece?

———

O přijde jaro zas na české luhy
s úsměvem, jasem, plno rodné síly,
a zelení a květem nad mohyly
vyklíčí vše, co dnes tam spí sen tuhý.

V prsť volnou zaořou zas české pluhy,
a s hnědých rolí, které pot náš pily,
my sami budem sklízet, co jsme síli
a volní volných budem zase sluhy.

Zas přijde jaro a pod krovy letem
k nám navrátí se míru vlaštovice
a večer děd vyprávět bude dětem,
jak hráť si budou v jeho šedých vlasech,
o zemi české dávných, smutných časech,
jak byly kdys — a nevrátí se více.

Cikánsko-české pohádky a povídky. Sepsal a přeložil P. **Josef Ješina.** V Hoře Kutné 1889. Nákladem Karla Šolce. m. 8°. Seš. 6. ukončeno jest celé dílo, obsahující 308 str. (za 1 zl. 20 kr.) — Bohužel nedočkal se spisovatel, zemřev dne 21. srpna 1889 na své faře ve Zlaté Olešnici, konce díla, zvláště ve vědecké příčině tak důležitého. V české literatuře jest to vedle dřívější cikánské mluvnice téhož spisovatele jediné dílo svého druhu, an Puchmajerův Romaňi čib jest už zastaralý.

Urkunden und Regesten zur Geschichte des Gutes Pořeschin im 14. und 15. Jahrhunderte. Von Dr. Joh. Matth. **Klimesch.** (Abhandl. der k. böhm. Gesellschaft der Wiss. VII. Folge, 3. Band. Phil.-hist. Cl. Nr. 3.) V Praze 1889. Nákladem král. České společnosti nauk. 4°. XVIII. 133. S mapkou zboží Pořešinského v 14. století. Cena ? — Spis. v úvodě vypisuje zboží Pořešinské a dějiny jeho, načež uvádí táhnoucí se k němu staré listiny buď v plném

změní neb v výtahu, připojuje, kde třeba, popis pečetí a místopisné výklady; na konec připojil rodokmen rytířův z Pořešína a index; z listin je značný počet českých, patrně bedlivě opisovaných i otiskovaných; avšak k úplnému jich porozumění jest potřebí značných vědomostí staré češtiny, čehož při vydavateli neshledáváme; než to bychom mu ovšem nevytýkali, ale co vytýkati nutno, že místy za chybu vydává neb opravuje to, co zcela správno: toho by se byl snadno mohl vyvarovati, kdyby se byl poradil s některým dobrým znalcem staré češtiny. Spis. praví na str. V.: ja selbst *evidente Schreibfehler* nahm ich in den Text auf und machte den Leser jedesmal bloss durch das nachgesetzte Wörtchen „sic“ auf dieselben aufmerksam. Nuž a takové *sic* klade na př. k slovu *povinovat* (str. 35), jež je přece v starých zápisích zcela obyčejno. K *prorazoval* (67): stč. proraditi = prozraditi, odtud prorazovati jako shoditi-shazovati; v též listině je *prorasoval* dvakráte. K *nayposle* (73), jež zcela správno, ano *posle* nestojí za posléze, nýbrž povstalo z po-selě = potom, později jako v stsl. poslě, srb. poslije, rus. посль, посля (doselě = dotud); doklady máš v Jungm. sl. (kde opraviti jest poslé v poslę), Erb. gloss. k Štít. a j. K *pokazati* (74. 81), *pokazane* (90) též zcela obyčejno v stč. = ukázati, ukázané. K *przemluwu* (98), což jest přémluvu = přiemluvu (přímluvu), jako newi*ge*zdieti (74. 90. 113. a j.), t. j. nevyjížděti m. nevyjiežděti, schazeta (87. 88.), t. j. scházéta m. scházietá. K *moczy* (102) t. j. mocí = mocně. Leckde jinde, kde jest opravdová chyba písařská, vydavatel zase nepřipojil *sic*, jako: neradil (str. 71, č. 131) m. nerodil (nechtěl); slowutny (panossi 88, ř. 8. zd.) m. slowutnych jako 97, ř. 1—2 zd.; bez škodě (*š* v tisku, 88, ř. 4 sh.) m. bez sskody a j. Ostatek opravujeme toto: potiely (ib.) nestojí m. pocziely, nýbrž asi místo potiehly; bezmatku (83) je dle obvyklého psaní = be(z) zmatku; za spoleczni (89, ř. 10. zd.) nemá býti čárky, patříť slovo to k ruku: spoleczni ruku nerozdielnu, t. j. společní rukú nerozdielnú, jako na str. 113, ř. 16: spolecznij ruku a nerozdielnu; Sstupneho (105) m. s (z) Stupneho; s stupil a s stupugi (113, ř. 4), s stupiti (ř. 23) m. sstupil a sstupugi, sstupiti (= odst.). Listiny jsou i v dialektické příčině značné důležitosti, na př. przeissi (111, dvakrát) t. j. přejší z přezší (předkové) jako mlayssi (71), t. j. mlajší z mlazší. Na str. 102. a 110. máme nápadně mnoho případův, v nichž se místo *ě* píše pouze e: wier*ne*, *w*edomim, pra*w*e a p.

Zeměpisný Sborník. Sešit 8.—10.: Jezero Ochridské (Em. Fait). Mění-li se zeměpisná šířka místa? (dle Gs. podává Gruss). Horopis Evropy. II. Španělsko. (J. Palacký). Flora Ameriky (J. Palacký). Z pomezí slovinsko-německého. Pokrač. Jezero Blatské. (Em. Fait). Nový Zéland (V. Švambera). Hyetografická skizza poloostrova Iberského (Jos. Frejlach). Objasnění některých mylných udání ohledně Kalkutty. (O. Feistmantel). Arabský geograf Istachri a jeho zprávy o Slovanech (Rud. Dvořák). Dr. Karl Dove, Das Klima des aussertropischen Südafrika mit Berücksichtigung der geographischen und wirtschaftlichen Beziehungen nach klimatischen Provinzen dargestellt (ref. Jos. Frejlach). Statistika Dánska (seminární práce v geografickém semináři české university řízením professora dra. Palackého, sestavil Frant. Nerad). Madagaskar (Fr. Nerad). Arktická flora (J. Palacký). Ostrovy Havaiské. (Ant. Nosek.) Orba celtická. (P.) Z historie povětrnostních map synoptických. (J. Frejlach). Globus na výstavě Pařížské (P.). Anleitung zur deutschen Landes- und Volksforschung (ref. —i). Drobné správy se všech dílů světa. Příloha: Literatura. „Vlastivěda“ (Klára Špecingrová).

Dramatická literatura.

Závět. Drama o 3 dějstvích. Napsal Jos. **Štolba.** — Štolba byl znám dosud jako obratný fraškář, v Závěti se pokouší o stupeň výše, o hlubší vylíčení povah na základě psychologickém. Sluší uznati, že prvý pokus tento, podporován jsa spisovatelovou dobrou znalostí požadavkův jeviště, se mu dosti dobře vydařil, jmenovitě vytýkáme, že povahy jeho jsou živoucí, opravdové; řeč jejich jest pohnutá, jejich případná, místy značně jadrna. Dvě toliko neshody shledáváme

v dramatě: předně že lesník, zastřeliv pytláka *v sebeobraně*, nechá jej ležeti v lese, nechtě se prozraditi: ať prý si lidé myslí o jeho smrti, co chtí; než na lesníka to nevrhá příznivé světlo a že se trestu nemusí obávati, proto také později se přizná, že Jiřího zastřelil. Spisovateli šlo patrně o to, by zastřeleného Josef prvý nalezl a při něm dopaden byl, čím naň jest uvaleno podezření úkladné vraždy. Toho však mohl docíliti spis., neubližuje cti lesníkově, tak, že lesník jsa značně raněn, musil býti od hájných dříve odnášen, než mohli dojíti nebo poslati pro zastřeleného.

Druhá neshoda jest závažnější: starý Sýkora *chce* zastřeliti Jiříka a *střelí* i po něm; když se Jiří neozývá, má se za vraha dotud, dokud není z toho vyveden přiznáním lesníkovým. Po tomto přiznání drama končí — Sýkora nejen že nic bídného úmyslu i činu *neodpykal*, nébrž ještě dochází *vítězství* tím, že sňatek syna jeho s bohatou dědičkou jest umožněn! Toť hrubá závada proti zákonům dramatickým. Doufáme, že se spis., s nímž se zajisté ještě častěji na dráze této shledáme, příště dovede obratně vyhnouti takovým úskalím. — Výkony jednotlivých herců s péčí byly provedeny, jmenovitě p. Kolárovi (Votava) a p. Šmahovi (Sýkora) dána příležitosť, by bohaté nadání své k úlohám takovým eclatantně osvědčili; rovněž p. Slukov (Josef), p. Sedláček (Jiří) a p. Bittner (lesník Černý) provedli co nejpečlivěji úlohy své; p. Mošna (dohazovač Novotný) a sl. Volfová (služka Barča) vedli si jako obyčejně zdařile, zastupujíce ve hře živel komický. Sl. Danzerové nesvědčí úlohy jako Anda, proto přese vši patrnou píli a snahu nemůže z nich udělati toho, co básník zamýšlí; sl. Danzerové nejlepší výkon dosud jsme viděli v úloze Kateřiny v Shakespearově Zkrocení zlé ženy, a od této Kateřiny jsou prostinké dívky venkovské tak rozdílny, jako zephyr od bouřného vichru; bylo by divadlu i slečně k prospěchu, kdyby na dále byla zaměstnávána v úlohách nadání svému přiměřených.

Hamlet, princ Dánský. Tragoedie W. Shaskespeara o 5 jednáních, přeložil Josef Jiří **Kolar**. — Veřejnosť česká jest ředitelstvu Národního divadla z míry povděčna, že při sestavování repertoiru pro zimní období zase také Shakespeara vzalo v rozpočet. Tomu máme děkovati, že se Hamlet po delší době opět dostal na prkna, a sice částečně v novém obsazení. Hlavní změna učiněna s úlohou Hamleta samého, jejž dosud představoval p. Šimanovský ne sice původně, nébrž copiuje při tom starší umělce, ale — nutno vyznati — copiuje šťastně a podávaje výkon ve všech částech zaokrouhlený a jmenovitě k povaze Hamletově přiměřený. P. Šimanovského vystřídal nyní p Seifert, jenž jest na jevišti našem v přečetných úlohách právem oblíben pro svou svědomitosť a důkladnosť, s jakou nastudovává úlohy oboru svého. Ale Hamlet v obor ten nepatří, jeť to povaha chmurná, zádumčivá, místy sarkastická, ale přece vždy i přese vše okamžité prudší výbuchy nerozhodná, trpná. A takové povahy podávati nedaří se p. Seifertovi, počínáť si při Hamletu nezřídka příliš čile, tak že základní rys povahy, jenž musí vždy pronikati, jest zastíněn. To se jeví zvláště zhusta v řeči přednesu, an pan Seifert dle zvyku v jiných úlohách i v Hamletu některá místa příliš kvapně pronáší (Bože! Bože! Bože! v I. jedn., výstup 2.; v Kolárově překladu se slovo to jen jednou opakuje), ba některé věty ve vášnivé recitaci tak kvapně, že jim posluchač ani nerozumí. Sluší vyznati, že p. Seifert přistoupil k Hamletu s touž pílí a svědomitostí jako k jiným úlohám, než ultra posse nemo tenetur; k Hamletovi patří větší klid a méně ráznosti. V ostatních úlohách osvědčili se zvláště pí. Bittnerová (Ofelie), jež dovede rozsáhlý hlas svůj přiměřeně modulovati (jen méně vzlykotu!), pak p. Kolár (Polonius), p. Vojan (Horacio), p. Bittner (divadelní hřec) a pan Šmaha (král.) Co *do recitace*, o jejíchž nedostatcích už jsme jednou mluvili, jest si ještě mnoho přáti; výbornou recitací vyznamenává se v Hamletu p. Bittner, p. Kolar, p. Vojan a p. Sedláček, kladouce jmenovitě *větový přízvuk* (důraz) na slova opravdu důrazná, na př. Lert: „*Kde* jest můj otec?“ Ale v tom není smyslu, když se řekne: „I žádáme, byste ráčil meškat zde co nejprvnější *dvořan*, strýc a syn“ — toť není Hamletu žádným vyznamenáním, že má býti *dvořanem*, nébrž že má býti *nejprvnějším* dvořanem! Neb: „Co *jest?* Co nám *přivážíš?*“ Tu přece není protivy proti „není, přivážíš“ a p., nébrž důraz leží na *Co*, vždyť se

ptáváme „*Co* chceš?" nikoliv: „Co *chceš?*" Netřeba tuším více udávati příkladův, to asi stačí, by se poznal základ té recitační chyby, ana spočívá mimo jiné v zlozvyku, důrazněji vyrážeti *poslední* slovo věty. V příčině recitace jest velmi poučna prof. J. Durdíkova Kallilogie.

Gazdina roba. Drama o 3 jednáních. Napsala Gabriela **Preissová.** — Spis. vzdělala svou povídku stejného jména, jež vyšla v Osvětě 1889, seš. 1., v drama, což bylo tím snazší, any povídky její bývají psávány z pravidla s dramatickou živostí. Obsah je z povídky znám; spis. ovšem leckterou učinila změnu, jednak k vůli požadavkům dramatickým, jednak k vůli věčšímu effektu, tak na př. v povídce dítě Evino žije, v dramatě umře a j. Drama je celkem dosti obratně vzděláno — jeť to prvý pokus slovutné spisovatelky — než tu a tam by některý škrt nebyl škodil, jmenovitě v I. jednání, jež se s počátku trochu vleče. Ale přese vše to uvádí nás drama Preissové v libezné ovzduší bedrého lidu slovenského, s jeho čilou, prudkou povahou — a Eva je z nejprudších, jež se ne tak snadno řídití dají — s jeho zvyky, s jeho dojemnými zpěvy a s jeho krásnou mluvou. Spis. ponechala i řeči dramatu zbarvení slovenské, jež mile působí na posluchače a hezky se poslouchá, zvláště když i nezvyklý posluchač v malé chvilce odstínům těm porozumí. Máme to za přednosť kusu; mohou-li angličtí, mohou-li francouzští, ba i němečtí dramatikové používati *dialektických zvláštností* k lepší charakteristice jednajících osob, proč by to nebylo možno u nás, kde rozdíly nejsou ani povzdálí tak značné jako jinde, zvláště u Němcův. Rozumí se, že v tom musí býti, jako vůbec ve všem, míra a že jmenovitě nesmí býti hranice všednosti překročena. A toho se Preissová dovede s dobrým taktem vystříhati.

Provedení kusu svědčí o pietě, jakou představitelé jednotlivých úloh mají k tak oblíbené spisovatelce; i svědčí zároveň o svědomitosti, s jakou jednotlivé úlohy byly provedeny. V prvé řadě tu stojí ovšem pí. Bittnerová, která bude Evu čítati k nejzdařilejším úlohám svého repertoiru; po bok jí postaviti sluší pana Sedláčka (Manek Mešjaný), jenž se znamenitě přičiňuje o zdar kusu; i ostatní se jak náleží vžili do ovzduší dramatu a podávají chvalné výkony, jmenovitě p. Pštros (Samko), pí. Vinklerová (Mešjanovka), sl. Volfová (tetka Evina), sl. Danzerová (Zuzka), p. Mošna (Danyš), p. Frankovský (Rubač). *Slovenština* se našim hercům hezky odsýpá od úst, ovšem však že tu tam upadali v české koleje, jako „*ř*ekla, *ji*š, k*ou*pit" a p., než víme dobře, že to není tak snadno přivyknouti na prvý ráz všem zvláštnostem dialektu, v němž jsme nevzrostli. Častějším cvikem se to jistě podá. Úprava kusu jest velmi přiměřená i co do kroje slovenského i co do ostatních potřeb jeviště, dalať správa Národního divadla schválně ku Gazdině robě zhotoviti nové obleky dle původních vzorů ze Slovenska a dekoraci slovenského statku selského.

Zprávy zasedací.

Král. Česká společnosť nauk.

V poslední řádné schůzi dne 6. t. m. předloženo bylo několik spisů, ježto se nabízejí společnosti k vydání. Zejmena vydá společnosť nové dílo jednoho z nejstarších řádných členů svých, prof. Jana J. Loewe, jednající o spekulativní vidině svobody. Též povolen náklad na spis prof. Vejdovského o nervové soustavě bileterií. — Zavedla se vzájemná výměna spisů, kterouž společnosti nově nabídly tyto tři ústavy: Rakouská kancelář k vyměřování stupňů, kansaská akademie věd, Australské museum v Sydney. — V konkursové lhůtě dopadlé dne 31. října přihlásily se o honorář z jubilejního fondu čtyři spisy: 1. Syntaxis gothských předložek s heslem: Zkuste vše, dobré podržte. 2. Kulturní obraz českých měst 1420—1620 s heslem: Praga caput regni. 3. Uhlonosné útvary v Tasmanii s heslem: Dervent-Mersey. 4. Osteologie ropuch s heslem: Not old experience only etc. Ku posouzení jednoho každého spisu zvoleno po dvou rozsudích.

Spolek ku podpoře posluchačů filosofie na české universitě. Dne 10. listopadu konal Spolek za předsednictví starosty prof. P. Durdíka a za

přítomnosti 50 členů řádnou valnou hromadu. Zprávy členů výboru jednohlasně bez debaty schváleny. Zpráva jednatelská, již přednesl kand. prof. Opletal, konstatovala horlivou činnosť spolku, stkvělý výsledek přednášek spolkových a hojnosť došlých darů, vzdávajíc všem přátelům šlechetných intencí spolku dík za přízeň spolku tak hojně věnovanou a vybízejíc ku další činnosti na prospěch nemajetných posluchačů. Ze zprávy pokladní, předložené prof. Trnkou, jde na jevo, že v uplynulém správním roce spolek rozdělil na podporách členstvu značnou částku 796 zl. 80 kr. a že má základního jmění 1438 zl. 80 kr. Výboru spolku vzdán dík za jeho působení několika řečníky. Ve volných návrzích přijat byl s vřelým souhlasem návrh Ant. Kořínka, aby spolek podal sněmu království českého petici za udělení peněžité podpory. Řečník podotýká, že spolek jest povinen tím spíše pokus onen učiniti, poněvadž dne 23. m. m. podpůrný spolek (německých) posluchačů filosofie ve Vídni podal petici českému sněmu za udělení podpory. Rovněž přijat návrh prof. Trnky, by spolek opět doručil žádosť za podporu sl. obci Pražské, ježto z několika málo stipendií studijních nemůže se dostati podpory tak mnohým hodným a řádným posluchačům filosofie. Fil. stud. Bělský navrhl zařízení kondičního odboru ve spolku, jenž se srovnává s účelem jeho: hmotně podporovati členy, Návrh případně kand. prof. Kořínkem doplněný přijat v ten smysl, aby se prof. sborům středních škol a veřejnosti české oznámilo, že spolek může celou řadu výborných sil jako vychovatelů, domácích učitelův atd. doporučiti. Při volbě výboru jednohlasně a opětně zvoleni: prof. Dr. P. *Durdík*, univ. docent, prof. Ant. *Trnka*, Ant. *Kořínek*, Jan *Opletal* a nově Alois *Pokorný*, za náhradníky prof. Jos. *Martinovský*, V. *Zeman* a Fr. *Pražák*, a za kontr. kom. prof. *Winter* a V. *Řehák*. — Přednášky, které co rok obětaví professoři konají ve prospěch Spolku ku podpoře filosofův, odbývají se letos už v listopadu a prosinci, počínaje 20. dnem listopadu. (Viz Program na obálce.) *Jsme přesvědčeni, že* jako jiná léta i letos *přednášky ty dosnají hojné návštěvy*, by umožněno bylo Spolku poskytovati podpor mnohým tak nadaným, avšak nemajetným posluchačům filosofie.

Personalie.

Ant. *Karásek*, suppl. na čes. gymnasii Uhersko-Hradišťském přeložen jest na čes. gymnasium do Opavy. Kandidát professury Julius *Grumlík*, cvičitel jedné z vítězných čet Sokolských v Paříži, jmenován jest učitelem tělocviku (oblig.) na I. gymn. v Tiflise. Krajan náš Frant. *Kandernal*, prof. st. gymn. v III. okrese Vídeňském, odcházeje na vyžádaný odpočinek, obdržel název školního rady.

Opravy.

Str. 7, ř. 14. přidej 40 před folk. — Str. 61, ř. 8. za Křen vřaď Penížek (thlaspi arvense) z řádku 12. — Str. 67, ř. 1. a 2. zd. vymaž: Kdož jej uzří — čtoucí. — Str. 157, ř. 7. čti *pravá* m. *prvá*. — Str. 158, ř. 7. čti odsutím m. odsutí; ř. 1. zd. čti vъn-istěji m. vъn-istěje. — Str. 281, k ř. 17. (*stoje*) připoj poznámku: Srv. Mus. 1888, str. 325: Milý Pane Jezu Kriste, jenž na kříži *stojíš*; str. 337: Ježúš *stoje* na kříži i vece; str. 338: Druhý lotr na pravici *stoje*. — Str. 369, ř. 2. zd. piš: u měny m. Uměny (muž ten se totiž ve dskách zemských nazývá jednak: Václav Trubka a u měny — na př. DZ. Misc. č. 92, ZII[a]. ZVI[b], CcI[b] — dle 2 domův svých na náměstí Staroměstském: u trubky č. 933 a u měny č. 606, jednak zase: Václav Trubka od měny — na př. ibid. Cc I[b]. Cc II[a]). — Tamže piš: spoluradních m. spolu radních. — Str. 375, ř. 28. zd. Před titul polož 24. a čti účelné m. učebné. — Str. 376, ř. 17. zd. Před titul polož 25. — Str. 378, ř. 1. Před titul polož 26. — Str. 398, ř. 24. zd. piš: Quaestiones m. Questiones.

Fr. Prusík, redaktor a vydavatel. — F. Šimáček, knihtiskárna.

Nakladatelství Jos. R. Vilímka v Praze.

Z četných publikací, vydaných *nákladem Jos. R. Vilímka v Praze*, **budiž velectěným pánům učitelům** zejména co nejvřeleji doporučena nanejvýš zajímavá a poutavá **kniha knih:**

SVĚTEM.

Rozhledy v literatuře, vědě, politice a paedagogice v Evropě vůbec a v zemích slovanských zvláště.

Z anglického a ruského jazyka přeložil a sestavil **JAN VÁŇA.**
Velká 8°, 124 stran. Cena 1 zl.

OBSAH:

C. Spurgeon: *Myšlénky o myšlénkách.*
A. Smith: *O sebevládě.*
Nezbernosť křesťanské republiky.
Sologub: *Vasilij Ivanovič.*
Makušev: *Český Puritán v Polsce.*
Buckle: *Příčiny úpadku říše španělské.*
S. Aksakov: *Slavjanofil Šiškov.*
Green: *Anglický básník Geoffroy Chaucer a jeho doba 1340–1400.*
A. Smith: *O povaze ctnosti.*
Gibbon: *Stav Německa před počátím vpádů do říše Římske.*
C. Spurgeon: *Obojetníci.*
Jak na Rusi jedí a pijou.
Švédská výprava severovýchodní.
Danilevský: *Spůsob života ruských carů do Petra Velikého.*
A. Smith: *Původ ctižádosti a rozeznání tříd ve společnosti lidské.*
Anglický filosof a Slavjanofil Froude o moderní literatuře a moderním vychování.

O výtečné této knize referovaly *„Národní Listy“:*

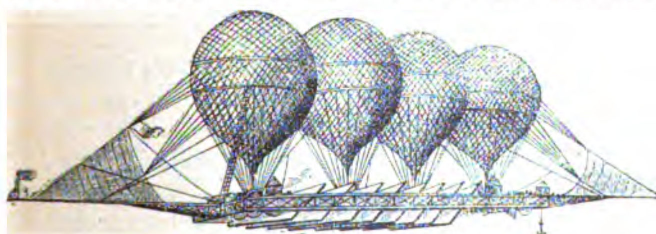
Překladatel, jehož výboru z kritického stanoviska jen chválu vzdáti možno, měl na mysli, by poskytla z výtečných spisovatelů anglických a ruských záživnou, dílem povznášející a k přemítání budící, dílem zábavnou četbu, při níž by nebylo vyloučeno poučení. A že různosť lahodí, proto snesl ve sbírku věci různé, bez ohledu na jejich souvislosť, ano jako zahradník často při kytici činí, oddělil i sourodé části k vůli pestrosti a snad také s ohledem na čtenáře, jejž snažil se udržeti při čilosti, což hlavně vidno při překladech z Adama Smitha. **Souhrnem vážíme si nemálo kritických vybraných překladů Váňových,** které aspoň v úryvcích seznamují nás s tím, o čemž celkových převodů dosud nemáme a dlouho snad míti nebudeme

---

PLAVBA VZDUCHEM.

Rozhledy po dosavadních projektech i pokusech.

Napsal **OLDŘ. FR. VANĚK.** Illustroval **PAVEL KÖRBER.**

Ve spise tomto, v literatuře české bez odporu druhu svého jediném, seznamuje spisovatel čtenáře na základě původních věrohodných pramenů spůsobem velezajímavým a poutavým a při tom přece veškerým požadavkům přísné vědy vyhovujícím s přednějšími, dosud zkoušenými projekty a činěnými pokusy, k řízení vzducholodě a k létání bez balonu se vztahujícími. Soustavným líčením velikého množství v šerém dávnověku již počínajících, k předmětu tomu se vztahujících zajímavých pokusů a výzkumů uvádí spisovatel čtenáře způsobem lehkým a jasným v podstatu tohoto, každým téměř nyní dnem větší důležitosti praktické nabývajícího vynálezu lidského důmyslu. Spisek tento budiž *vřele doporučen* nejen *přátelům ušlechtilé zábavy,* již nakupeno v něm v míře přehojné, ale *i všem těm, kdož o rozvoj* dnes již na pozoruhodné výši stojícího *vzduchoplavectví,* jemuž bez odporu velká kyne budoucnost, *se stanoviska vědeckého se zajímají.*

Cena brož. četnými zdařilými illustracemi zdobeného výt. zl. 1·50

Výtah ze seznamu knih*)
vydaných nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

Nejlepší české humoresky. Svazek II. Druhé vydání. Se 66 zajímavými humoristickými obrázky. 8° 85 stran. Cena 45 kr.

Kratochvilná historie měst a míst v zemích koruny Svatováclavské. Přispěním přátel humoru a »Humorů« sebral a sepsal *Primus Sobotka.* 8° 304 str. Cena 1 zl. 50 kr., v pěkné původ. vazbě 2 zl.

Novelly. Napsal *Jan Červenka.* 8° 208 str. Ve skv. úpravě zl. 1·20, skvostně vázané 2 zl. 20 kr.

Povídky a arabesky. Napsal *Ot Mokrý.* 8° 208 stran. Cena zl. 1·20, skv. váz. zl. 2·20.

Na bojišti. Episody z vlašského povstání 1848. Napsal *Jan Klecanda.* Druhé vydání. 8° 172 stran. Cena 1 zl. skvostně vázané 2 zl.

Kousek chleba. Povídka Napsal *H. A. Lejkin.* Přeložil *V. Mrštík.* Cena 50 kr.

1792-1794. Napsal *Pavel Albieri.* Vojenské novelly z velké doby. 8° 208 str. Cena ve skvostné úpravě 1 zl. 20 kr., skvostně vázané 2 zl. 20 kr.

Eugen Aram. Napsal Sir *Edvard Bulwer Lytton.* Přeložil *Pavel Černý.* Dva díly. 8° 740 stran. Cena 2 zl. Vázané v červeném plátně 2 zl. 90 kr.

Dětské kartony. Napsal *Jan Červenka.* 8° 146 str. Cena 1 zl. Skvostně vázané 2 zl.

Truchlozpěvy, rady a nápady, (kteréž člověčenstvu všemu, zvláště pak lidu českému, přenešťastný sepsal tvor Emanuel Pyšišvor.) Sešit 1. 16° 64 stran. Cena 20 kr., sešit 2. 16° 80 stran. Cena 35 kr.

Vybrané obrázky krakovské. Napsal *Michal Bałucki.* Přeložil *Albrecht J. Kroupa.* 8° 264 str. Cena 1 zl.

Učitelské historky. Uspořádali *Fr. J. Mašín* a *A. Herodes,* učitelé. 8°, 200 stran. Cena 1 zl.

Povídky ironické a sentimentální. Napsal *Jar. Vrchlický.* (1880-1885.) 8° 180 str. Cena zl. 1·20, skvostně váz. zl. 2·20.

Polské paní a dívky. Nezabudky z knih, cest a ze života. Napsal *Edv. Jelínek.* Skvostné vydání. 16° 200 stran. Jen vázané. 1 zl. 40 kr.

Všední příběhy. Napsal *Jan Klecand*[a] 8° 408 stran. Cena 1 zl., váz 1·45.

Z různých časů. Napsal *Václav Řezní*[ček.] 8° 264 str. Cen[a] zl. 1.30, skvostně váz. zl. 2.30.

Písně *Adolfa Heyduka* 8° 141 stran. S p[o]dobiznou. Cena 1 zl., skvostně v[á]zané 2 zl.

Mladý svět. Verše *Aloisa Škampy.* 8 140 stran. Cena 1 zl., sk[v.] váz. 1 zl. 80 kr.

Lesní stezka. Básně *Andréa Theuriet*[a] Přeložili Lad. Arietto [a] Václav Černý. 16° 70 stran. Cena 50 k[r.] skvostně vázaná 1 zl.

Z malého světa. Básně *Fr. Coppéea.* Př[el.] Lad. Arietto a V. Čern[ý] 16° 80 stran. Cena 50 kr., skvostně v[á]zané 1 zl.

Zlatorog. Alpská pověsť. Veršem naps[al] *Rudolf Baumbach.* Přeložil Ado[lf] Heyduk. 16° 84 stran. S podobiznou b[á]sníkovou. Cena 50 kr., skvostně váz. 1 [zl.]

Výbor básní Tom. Cannizzara. Př[e]lo[žil] Jaroslav Vrchlický. 16° 120 stran. Ce[na] 50 kr., skvostně vázané 1 zl.

Poesie *Julia Zeyera.* 8° 208 stran. Ce[na] 1 zl. 30 kr. skv. váz. 2 zl. 30 k[r.]

Poesie italská nové doby. (1772-188[?]) Sestavil a přeložil *Jaroslav Vrchlický.* Velká 8°, 3[..] stran. Cena 2 zl. 20 kr., skvostně váza[né] 3 zl. 20 kr.

Vittoria Colonna. Báseň *Jaroslava Vr[ch]lického.* 8° 56 stran. Cena 45 kr. Skvostně váz. 1 zl 30 k[r.]

Poesie Adama Asnyka. Přeložil *Fr[an]tišek Krapil.* 8° 148 stran. Cena 1 zl., skvostně váza[né] 1 zl. 50 kr. Jediné české autor. vydá[ní.]

Květy z polských luhů. Překlady *Ja[na] Nečasa.* 8°. 4[..] stran a 9 podobizen autorův. Cena 2 [zl.] 80 kr., skvostně vázané 3 zl. 50 kr.

Kníže Panin. Román. Napsal *Jiří Ohn[et]* Přel. *V. Petrů.* 8° 408 stra[n.] Cena 1 zl., v pěkné pův. vazbě zl. 1·[..]

Novelly. Napsal *Josef Štolba* 8° 208 stra[n.] Cena 1 zl. 20 kr., skvo[st]ně v[á]zané 2 zl. 20 kr.

Z českých mlýnů. Humoresky [..] šal[..] dy. Vypravuje *Ka[rel] Tůma* S 350 žertovnými illustrac[e]mi [..] *K. Thumy.* — 8° 418 stran. Ce[na ..] 2 [..] Skvostně vázané 3 zl.

---

*) Úplný seznam všech nákladem Jos. R. Vilímka v Praze vydaných kni[h ...] se pouhé přihlášení každému zdarma a franko.

KNIHY.

V administraci Kroka lze dostati:

Příspěvky k nauce o tvoření kmenův ve slovanštině a zvláště v češtině. Píše *Fr. Prusík*. Cena 30 kr.

O comparativě ve slovanštině. Píše *Fr. Prusík*. Cena 20 kr.

Hledáme za slušnou cenu (neb na výměnu) těchto děl:

Časopis českého Musea 1829—1838. 1840.
Shakespearův Jindřich VI., díl I. Přel. J. Malý. *Redakce.*

I. ročník Kroka lze dostati za 3 zl., II. a III. ročník po 2 zl. 50 kr.; jednotlivé sešity (pokud nejsou rozebrány) ročníku I. po 40 kr., ostatních po 30 kr.

Veřejné přednášky

ve prospěch nemajetných posluchačů fakulty filosofické

c. k. české university Karlo-Ferdinandovy

ve velké dvoraně Měšťanské Besedy v Praze.

1. Dne 20. listopadu: Ř. prof. české university, Phil. Dr. František Studnička: „O předpovídání povětrnosti."
2. Dne 27. listopadu: Mř. prof. české university, Phil. Dr. V. E. Mourek: „Vybrané výklady z nordického bájesloví."
3. Dne 4. prosince: Ř. prof. české university, Phil. Dr. Jan Kvíčala: „O epickém básnictví řeckém."
4. Dne 11. prosince: C. k. vládní rada, ř. prof. české university na odp., Phil. Dr. Wáclav W. Tomek: „Drobnosti ze způsobu života Pražského v 15. století."
5. Dne 18. prosince: Ř. prof. české university, Phil. Dr. Josef Durdík: „O naturalismu v básnictví."

Začátek o půl 5. hodině odpolední. — Vstupné do jedné přednášky 50 kr., do všech 2 zl.

(Zasláno.)

ATHÉNY.

Črty cestopisné a vzpomínky z minulosti.

Sepsal prof. Dr. **J. V. Prášek**.

Zájem vzdělaného světa obrací se po více již let ku klassické půdě řecké, kde neúnavný duch Schliemanna a jeho vrstevníků každou téměř chvíli vykouzluje z rumu tisíciletého nové obrazy. Zejmena pak hlavní město nově ožilého království hellénského, zvláště pak památná jeho Akropolis, jsou ideálem všem těm, kdož seznáváním řecké minulosti ukojují badavosť svou.

Spisovatel navštíviv Athény osobně, ohledal památky dosud zachované a dojmy své srovnával pak se zprávami z minulosti, ať dochovaly se v klassických spisích, ať vryty jsou do desk nápisových. Maje pak především interess topografický, snažil se podati spisem svým všestranný obraz o historickém a kulturním životě, jímž honosily se Athény za dob své slávy, jakož i o dlouhé řadě utrpení, jimiž strádaly až do dob novějších.

Líčení zakončeno jest popisem památných měst v nejbližším okolí městském, jichž jména slavně zaznívají v dějinách duševního rozvoje lidského.

Ku spisu přidány budou původní plány antického města i hradu s udáním památek dosud zachovalých, jakož i četná vyobrazení jednotlivých znamenitostí, pořízená namnoze dle fotografií nejnovějších.

„Athény" vyjdou asi v 10—12 sešitech po 30 kr. a lze je dostati v každém řádném knihkupectví, zejmena však u podepsaného nakladatele. Kdo předplatí nejméně 5 sešitů napřed, obdrží zásylky frankované.

Nakladatelství J. Otty v Praze.

(Zasláno.)

Upozorňuji už nyní sl. ředitelstva gymnasiální a P. T. pány professory, že nákladem mým vyjde důležité dílo: **Cvičebná kniha ku překládání z češtiny do latiny** pro V. a VI. třídu, prací ředitele **J. Risse** v Táboře. *A. Storch syn.*

(Zasláno.)

Moravská knihovna pro náš lid (red. F. Bayer) jako posud i dále v sešitech o 48 až 64 stranách velikého osmerkového formátu jednou za 14 dní bude vycházeti bude. V novém II. ročníku vydavatelstvo v Moravské knihovně podávati bude lidu našemu čtení obsahu *zábavného, povídek, novel, románův, básní i poučného* od nejlepších spisovatelů našich i cizích, a pečlivě hleděti bude k tomu, aby lidu našemu dostávalo se ve knihovně četby zejmena zábavné, poutavé a bezvadné, v pravdě bavící, *národně vzdělávající a zušlechťující.*

Aby programm příštího ročníku byl ctěnému odběratelstvu poněkud znám, dovolujeme si oznámiti, že I. dílo, jímž jsme již započali, jest výtečná delší povídka „Ztracená", líčená podle skutečné události od vesměs oblíbeného a na poli belletristického spisovatelství zvučného jmena požívajícího kukátkáře P. Vácslava Kosmáka. Pro další sešity přichystánu máme celou řadu nejlepších příspěvků předních spisovatelů našich a překlady znamenitých děl cizích spisovatelů; z těch vyjímáme: Čech Svatopluk, Povídky. Dostál Alois, Na faře — ve škole. Eichler K., Venkovská učitelka. Hrdina J. L., Nové povídky. Jiřík R., Zdravověda pro lid. Kalluš J., Nové básně. Kraszewski J. I., Mohyly. Lužická Věnceslava, Povznášejte rodiny! Puškin, Vybrané novelly. Špaček V., Dějepisné povídky. Tolstoj, Vybrané povídky. Vácslav Kosmák, Nové povídky atd. atd.

Nakladatelstvo, zvouc ku odebírání II. ročníku Bayerovy Moravské knihovny pro náš lid, doufá pevně, že nejen posavanní ctění odběratelé i na dále věrnými jí zůstanou, ale že i noví hojně se přihlásí. Zároveň dovoluje si Vaše Blahorodí uctivě požádati, abyste ve prospěch laciného čtení českého knihovnu naši ctěným Svým známým k odebírání laskavě doporučiti ráčil, kterým milerádi, přihlásí-li se, I. sešit na ukázku pošleme.

Předplatné, jakož i objednávky I. sešitu na ukázku, který každému se zašle, kdo by si přál, zdarma a franco, přiíimá nakladatelstvo J. F. Kubeš, knihtiskárna v Třebíči na Moravě. Pp. sběratelům odběratelů poskytují se zvláštní výhody.

Předplatné s donáškou do domu nebo poštovní zásylkou: na celý rok 2 zl. 40 kr., na půl roku 1 zl. 20 kr., na čtvrt roku 60 kr. Sešit za 10 kr.

Vydavatelstvo a nakladatelstvo Moravské knihovny pro náš lid.

KROK,

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA

vychází **1. dne každého měsíce** (mimo srpen a září) v sešitech trojarchových.

Předplácí se ročně (i se zásylkou) v Rakousko-Uhersku 3 zl., v cizině 3 zl. 50 kr. (= 6 marek = 6 šil. = 8 fr. = 3 rub.); studujícím středních a vysokých škol jest předplatné sníženo na 2 zl. 50 kr. Jednotlivý sešit stojí 40 kr., pro studující 30 kr.

By se doručování *peněžních zásylek z ciziny* nezdržovalo, žádá redaktor (co vydavatel) pp. zasýlatelův, by buď jmeno jeho na adresse připojovali neb raději zásylky pouze na jeho jmeno adressovali.

Rakopisy se nevracejí, leč si toho kdo výslovně vyžádá při zásylce.

Reklamaci lze dbáti toliko do 14. dne po vydání sešitu.

Redakce i administrace „Kroka" jest v Praze, v Bartolomějské ulici čís. 8.

Tiskem F. Šimáčka v Praze.

Česká přísloví

s příslovími
moderních a klassických jazycích

srovnává

J. E. HULAKOVSKÝ.

A.

1. Kdo řekne *A*, musí říci také *B*.
Wer *A* sagt, muss auch *B* sagen.
Le premier pas engage au second.
Un engagement en entraine un autre.
Le vin est tiré, il faut le boire.
Chi compra la scopa, compri ancor il manico.
Cedens in uno cedat in pluribus.
2. Od *A* až do *Ž*.
Vom Anfang bis zu Ende.
Ab ovo usque ad mala.
Alfa et Omega.

aham.

1. Viděl Abrahama.
Er hat schon den Abraham gesehen.
He has seen Abraham.
Il a vu Abraham.
Il a veduto Abrahamo.

m.

1.)d Adama (počíti).
ı Adam's Zeiten her.
:ὀ γραμμῆς ἄρχεσθαι.
› ovo Trojano.
ιb ovo Ledae incipere.
linea incipere.
2. ⸤epší *Tomáš* (to máš) nežli *Adam* (a dám).
'esser *Ichhabs* als *Hättich*.
n „da hast" ist besser, als zehn „Helf dir Gott!"

One hold-fast is better, than two thou shall-have-it.
Don't lie still and cry: „God help you!"
The leap of a frog is more worth, than good men's prayer.
Un „tiens" vaut mieux que deux „tu l'auras."
Melior est conditio possidentis.
Beati possidentes.

Amen.

1. Ke všemu říkati amen.
Sein Amen zu Etwas geben, singen, sagen.
Il faut écouter jusq'au bout et puis dire Amen.
2. Není tak dlouhé písničky, aby neměla amen.
Es giebt kein so schönes Lied,
  Man wird dessen endlich müd'.
Au bout de l'aune faut le drap.

April.

1. Poslati aprilem.
Jemand in den April schicken.
Am ersten April schickt man den Narren, wohin man will.
Donner du poisson d' Avril.
2. Jest jako aprilové počasí.
Ein Mensch, als hätt' ihn der April geboren.
3. Vlhký duben, chladný máj,
  Ve stodolách, v sklepích ráj.
Dürrer April ist nicht des Bauern Will',
  Aprilen Regen ist ihm gelegen.
Vom Regen im April zeugt der Mai seine Blumen.
April showers bring May flowers.
Les pluies d' Avril produisent les fleurs de Mai.
Aprile piovoso, Maggio ventoso dinotan' anno fruttuoso.

B.

Báti se.

1. Kdo se jednou spálí, bojí se ohně.
Koho kaše spálila, ten i na podmáslí fouká.
Ein gebranntes Kind fürchtet das Feuer.
Chat échaudé craint l'eau froide.
Chat échaudé ne revient pas en cuisine.
Chi dalla serpe è punto, ha paura delle lacerte.
Tranquillas etiam naufragus horret aquas.
2. Kdo se bojí chřestu, nechoď do lesa.
Wer den Staub fürchtet, der gehe nicht in die Mühle.
Qui craint le feuilles, ne doit pas aller au bois.
3. Čiň dobře a právě, neboj se císaře a krále.
Fürchte Gott, thue Recht, scheue Niemand.
Un bon vaisseau ne craint que la terre et le feu.
Cum recte vivis, ne cures verba malorum.
Discite iustitiam moniti et non temnere divos.

Bázeň.

1. Bázeň Hospodinova počátek moudrosti.
Die Furcht des Herrn ist der Weisheit Anfang.

The fear of the Lord is the beginning of knowledge.
La crainte de Dieu est le commencement de la sagesse.
La paura del Signore è il principio della savienza.
Initium sapientiae est timor Domini.
Plenitudo sapientiae est timere Deum.

2. Kde bázeň, tam kázeň.
Wie die Zucht, so die Frucht.
Νάρθηξ παιδείας ἐστὶ σκῆπτρον.
Debet adesse timor, vel perit omnis honor.

Beran (Kozel).

1. Nečiň berana (kozla) zahradníkem.
Man soll den Bock nicht zum Gärtner machen.
Wenn der Bock zum Gärtner wird,
  Die jungen Bäumchen er selten ziert.
Il ne faut pas enfermer le loup dans la bergerie.
Non lascia le pere in guardia al orso.
Non bisogna dar' la lattuca in guardia all' ocche.
Non far' il nido nella tana della volpe.
Τῷ λύκῳ τὴν οἶν.
Canis canistri malus est custos.
Ovem lupo credere.

Bída (nouze).

1. Kde je bída největší, tam je Pán Bůh nejbližší.
Je grösser die Noth, je näher ist Gott.
God comes at last, when we think he is fartest of.

2. Mistr Nouze naučil Dalibora housti.
Nouze žene žízeň k strouze.
Noth sucht Brod.
Noth lehrt den Bären tanzen.
Vent au visage rend homme sage.
Bisogna fa prod' uomo.
Χρεία διδάσκει.
Vexatio dat intellectum.
Paupertas omnes artes perdocet (v. Hlad. Kůň).

3. Bída učí rozumu.
Člověk v nesnázích důvtipen.
Noth lehrt viele Künste.
La nécessité est la mère des inventions.
La necessità è la madre dell' invenzione.
La povertà è la madre dell' industria e delle arti.
Πενία δὲ τὴν σοφίαν ἔλαχεν.
Πολλῶν ὁ λιμὸς (ἀνάγκη) γίγνεται διδάσκαλος.
Multa docet urgens in rebus egestas.
Egestas docet artes.
Ingenium mala saepe movent.

4. Nouze železo láme.
Noth bricht Eisen.
Magna vis necessitas.

5. Nouze (chudoba) víru láme.
Noth kennt kein Geboth.
Necessity has no law.
Need has no law.
Nécessité n'a point de loi.

La nécessité contraint la loi.
Necessità non ha legge.
Alla necessità cede giustizia.
Necessitas dat legem, non ipsa accipit.
Necessitas frangit legem.
Necessitas ante rationem.

6. Z nouze i staré báby tancují.
Noth macht auch ein altes Weib traben.
Need makes the naked man run.
Need makes the old wife trot.
Besoin fait la vieille trotter.
Bisogna fa trottare la vecchia.
Ignaviam necessitas acuit.

Blázen.

1. Jeden blázen deset jiných dělá.
Ein Narr macht zehne — hundert.
One fool makes a hundert.
Il ne faut qu'un fou pour rendre fous les autres.
Un matto ne fa cento.
Stultitia est contagiosa.

2. Srdce blázna v ústech jeho.
Was in der Weisen Gedanken ist, ist in der Narren Munde.
Les sages ont la bouche au coeur et les fous ont le coeur à la bouche.
I saggi hanno la bocca nel cuore ed i matti il cuore in bocca.

3. Dej bláznu paruku, přece doktorem nebude.
Oblec poleno, dej mu i jméno, nebude člověk.
Narr bleibt Narr und Affen bleiben Affen, wenn man sie gleich in Gold und Seide kleidet.
Immer bleibt der Aff' ein Affe,
Wird er König oder Pfaffe.
An ape's an ape, a varlet's a varlet,
tho' they be clod in silk or scarlet.
On ne saurait faire d'une buse un épervier.
Simia est simia, etsi aurea gestat insignia.

4. Janek do Prahy, Janek z Prahy.
Bys vedl vola do Paříže, komoň z něho nebude.
Vezl na trh cibuli, zase přinesl ošlejch.
Wer nach Paris als Eselein fährt,
als Rösslein schwerlich wiederkehrt.
Wenn man einen Narren versendet, so kommt ein Thor nach Haus.
Ein Esel bleibt ein Esel, käme er auch von Rom.
Sent a fool to the market and a fool he will return again.
A fool will never be wite, though you should bray him in a mortar.
Qui fou va à Rome, fou en revient.
Chi bestia va a Roma, bestia ritorna.
Quod natura negat, reddere nemo potest.

5. Všude bláznů nazbyt.
Die Welt ist Narren voll.
Knaves and fools divide the world.
Stultorum plena sunt omnia.

6. Netřeba hloupých síti, sami se rodí.
Narren wachsen unbegossen.
If every fool should wear a bauble, fewel would be dear.

Si tous les fous porteraient la marotte, on ne saurait de quel bois chauffer.
Gli pazzi crescono senza inaffiargli.
Si tutti i pazzi portaserro una beretta bianca, tutto il mondo parebbe un branco d'ocche.

7. Blázni mají štěstí.
Narren haben Glück.
Fools have fortune.
Luck for fools and chance for the ugly.
Childern and fools live merry lives.
Tête de fou ne blanchit jamais (v. Štěstí).

8. Bláznu sluší každá čepice.
Každý blázen ve svém kroji.
Jedem Lappen gefällt seine Kappen.
Any fool will be best pleased with his own kap.
Every fool has his own way.
A chaque fou plaît sa marotte.
Ognum si diletta di quello che più gli piace (v. pták).

9. Na blázna kyj — cep.
Bič sluší na koně, ohlav na osla a býkovec na hřbet nemoudrých.
Dem Narren die Rutte.
A cod for the back of the fool.
La verge pour le dos du fou.
Il bastone per le dorso di pazzo.

10. Hrnec z klepání poznáš, blázna z tlachání.
Man kennt den Hafen am Klang,
  Den Vogel an Gesang,
  Den Esel an den Ohren
  Und an seinen Worten den Thoren.
Too much laughter discovers folly.
Plus on rit, plus on est fou.
Qui rit par trop, a la nature du sot.
Trop parler et beaucoup rire
  Font l'homme pour fol tenir.
Chi ride molto, è tenuto matto.
Chi troppo ride, è matto;
  Chi mai ride, è razza di gatto.

11. Dej bláznu prst a vezme celou ruku.
Gib dem Narren den Finger, so nimmt er die ganze Hand.
Reach the finger to the fool and
  he'll crasp the whole hand.
Si on donne un doigt au fou, il en prend long comme le bras.
Porgi il ditto al vilano,
  Il prenderà tutta il mano.

12. Děti a blázni mluví pravdu.
Kinder und Narren reden die Wahrheit.
Childern and fools speak the truth.
Childern and fools do not mince a matter.
Les enfants et les fous profétisent la vérité.
I putti e i matti indovinano.
'Εξ ἀνοήτου καὶ μεθύοντος μαθήσῃ τὸ ἀληθές.
Si secretarum seriem vis noscere rerum,
  Ebrius, insipiens, pueri dicunt tibi verum.

13. Blázni domy staví a moudří hotové kupují.
Blázni mody vynalezají a moudří je nosívají.

Fools build houses and wises men buy them.
Les fous font les fêtes et les sages en ont le plaisir.
Les fous inventent les modes et les sages les suivent.

14. Jmena bláznů na všech stěnách.
Narrenhände beschmieren Tisch und Wände.
Aberwitz und Narrenhand
Malet sich auf jede Wand.
He is a fool and ever shall,
That writes his name upen a wall.
Les murailles sont le papier des fous.
Il n'y a que les fous
Qui écrivent leur nom partout.
Muro bianco carta dei matti.
Nomina stultorum scribuntur ubique locorum.

Bližní.

1. Co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň i ty jim.
Was du nicht willst, dass man dir thu',
Das füg' auch keinem anderen zu.
All things whatsoever ye would that men should do to you, do ye even so to them.
Faites aux hommes tout ce que vous voulez qu'ils vous fassent.
Tutte le cose che voi volete che gli huomini vi facciano, fate altresi voi a loro.
Quod tibi fieri non vis,
Alteri ne feceris (v. jiný).

2. Proč vidíš mrvu v oku bratra svého, břevna v oku svém nevida?
Warum siehst du den Splitter in des Nächsten Auge, aber den Balken in deinem eigenen nicht?
Observe your own house, before you judge your neighbour's bearn.
First cast the beam out of thine own eye and then you can cast out the mote of thy brother's (and then shalt thou see elearty to cast out the mote of thy brother's eye).
Nous voyons une paille dans l'oeil de notre prochain, mais nous ne voyons pas une poutre dans le nôtre.
Otez premièrement la poutre de votre oeil et alors vous verrez, comment vous pourrez tirer la paille de l'oeil de votre frère.
Nous sommes lynx envers nos pareils et taupes envers nous.
On se voit d'un autre oeil qu'on ne voit son prochain.
Dieu nous créa tous besaciers;
Il fit pour nos défauts la poche de derrière
Et celle de devant pour les défauts d'autrui (Lafont).
Trai prima del occhio tuo la trave e poi avviserai di trarre del occhio del fuo fratello il fuscollo.
Ita comparata est humana natura, ut aliena melius videant et dijudicent quam sua.

3. Každý sobě nejbližší.
Bližší košile než kabát.
Jeder ist sich selbst der Nächste.
Close sit my shirt, but closer is my skin.
Ma chemise me touche plus de près que ma robe.
J'aime mieux mon corps que ma chemise.
Tocca più la camigia, ch'il giubbone.
È più vicin'il dente, che nissun parente.
Γόνυ κνήμης ἔγγιον.

Proximus sum egomet mihi.
Prima persona incipit ab ego.

Bohatý — bohatství — peníze.

1. Boháči netřeba rozumu.
Was ein Reicher sagt und thut,
Das ist Alles trefflich gut. 250
He that has money in his pursc, cannot vant a tread for his shoulders.
Δῶσι πλούτῃ, δῶσι γνῶσιν (v. Spokojenost).

2. Peníze dělají starosti.
Grosser Reichthum, schwere Sorgen.
Much gold, much care. 255
Beaucoup de biens, beaucoup de soins.
Molti beni, molte cure.
Chi ha capre, ha corni.
Divitiae curas habent comites.
Borgen macht Sorgen. 260
Chi dà a credanza, spaccia assai,
Perde l'amico e'l danaro non ha mai.

3. Peníze světem vládnou.
Peníz všude pán.
Peníze jsou živel pátý, který vládne všemi státy.
Geld regiert die Welt.
Money rules the wold. 265
Money commends all.
L'argent comptant l'emporte.
L'oro governa il mondo. 270
Pecuniae obediunt omnia.
Pecunia nervus rerum gerendarum.
Jupiter in coelis, nummus regit omnia terris;
Divisum imperium cum Jove nummus habet.

4. Peníze mohou mnoho.
Geld ist der beste Köder. 275
Money is the best bait-fish for man.
Il n'y a de plus éloquent que l'argent comptant.

5. Penězi se všecko spraví.
Für sein Geld bekommt man Alles.
Hab ich, was klingt,
so krieg ich, was singt. 280
Qui a de l'argent, a des pirouettes.

6. Podle kapsy se řiď.
Nach dem Beutel richte den Schnabel.
Let your purse be your master.

7. Kdo peníze má, ať si na pána hrá. 285
Wer Geld hat, der kann den Herrn spielen.
A heavy purse makes a light heart.
Wealth makes worship.
Riches is the mother of prid.
Chi han ducati, Signori sont chiamati. 290

8. Zlato nemluví, ale mnoho působí.
Kde stříbrňáčky zvučí, tam mudrci mlčí.
Redet Geld, so schweigt die Welt.
Money will do more than my lord's letter.
Où l'or parle, toute langue se tait. 295

Ove parla l'oro, ogni lingua tace.
Loquente auro nil pollet quaevis oratio.
Nummus ubi loquitur, Tullius ipse tacet.

9. Zlatý klíč všecky zámky, i pekelný otvírá.
Gold kann die stärkste Feste erobern.
Kein Schloss so unbezwingbar ist,
Das man nicht gewinnt durch Geld und List.
Geld schliesst auch die Hölle auf.
Le passe-partout d'un homme riche lui ouvre plus de portes que celui d'un serrurier.
Chiave d'oro apre ogni porta.
Il martello d'argento spezza le porte di ferro (v. Zlato).

10. Peníze dělají zas peníze.
Wo Geld ist, da ist mit Haufen.
Le bien cherche le bien (v. Čert).

11. Mnoho peněz, mnoho přátel.
Viel Geld, viele Freunde.
Beaucoup d'argent, beaucoup d'amis.
Chi ha danari, trova cugini.
Fac numeres nummos et mox numerabis amicos.

12. Bez peněz do města, zbytečná cesta.
Bez peněz do trhu, bez soli domů.
Ohne Geld richtet man Nichts aus.
Gentry sent to market, will not buy one bushel of corn.
Chi non ha danari, non vada al mercato.
Impedit ire forum defectus denariorum.

13. Bez peněz, žádný kněz.
No penny, no Pater noster.
Point d'argent, point de Suisses.
Senza danari non si paga l'oste.

Bolest.

1. Červ šlapaný se svíjí.
I roháček piskne, někdo-li ho tiskne.
Wenn man ein Würmchen tritt, so krümt es sich.
Tread on a worm and it will turn.
Un ver de terre se rebecque bien, quand on marche dessus.
Furor fit laesa saepius patientia.
Ipse sibi nocet, alium qui laedere quaerit.

2. Snáze zraníš, nežli zhojíš.
Verwunden ist leicht, aber heilen ist schwer.
A man is not soon heald as hurt.
Il est plus facile de blesser que de guérir.
La guérison n'est jamais si prompte que la blessure.
Plus facile est férir que guérir.
È più facile ferire che guerire.
È più facile far le piaghe che sanarle.

Bota (střevíc).

1. Každý nejlépe ví, kde ho střevíc (bota) tlačí.
Jeder weiss am besten, wo ihn der Schuh drückt.
None knows where the shoe wrings so well, as he wears it.
A man knows himself best, where his sore lies.
Chacun sent mieux son soulier.
Chacun sait où le soulier le blesse — où le bât le blesse.

A chacun son fardeau pèse.
Nessuno sente da che parte preme la scarpa, se non chi la calza.
Ἐγὼ δὲ καὶ σὺ ταὐτὸν ἕλκομεν ζυγόν.

Brzo — záhy.

Co kopřivou býti má, záhy pálí.
Es brennt zeitig, wass eine Nessel werden will.
Es krümmt sich bald, was ein Hacken werden soll.
It priketh be times, that will be a good thorn.
Αἶψα ἡ ἀκαλήφη ἀτρεκῆς αἴθει.
Urit mature urtica vera.
Curvum se praebet. quod in uncum crescere debet.

Břich.

1. Břich se nedá slovy utišiti.
Der Bauch lässt sich nicht mit schönen Worten abspeisen.
The belly is not filld with fair words.
Le ventre ne se rassassie point de paroles.
Mentiri ventri nemo valet esurienti.
2. S plným břichem snadno o postu kázati.
Mit vollem Bauch ist gut Fastenpredigt halten.
È bello predicare il digiuno a corpo pieno.
Qui satur est, pleno laudat ieiunia ventre,
Et quem nulla premit sitis, est sitientibus asper.
3. Břich tlustý, leb pustý.
Volle Bäuche, leere Köpfe.
Fat paunches make lean pates.
Παχεῖα γαστὴρ λεπτὸν οὐ τίκτει νόον.
Languit vis mentis nimia pinguetudine ventris.
4. Plný břich nemiluje knih.
Ein voller Bauch, ein fauler Gauch.
Plenus venter non studet libenter.

Buď a nebo.

1. Buď to učiň, nebo zhyň!
Friss Vogel oder stirb.
Il faut passer là ou par la fenêtre.
2. Buďto vše, nebo nic.
Alles oder Nichts.
Bischof oder Bader.
Ought or nought.
Βασιλεὺς ἢ ὄνος.
Aut Caesar aut nihil.
Rex aut asinus.
3. Buď se ohni, nebo přeskoč.
Biegen oder brechen.
By hook or by crooc.
Better to bow than break.
To be bent, no be broken.
Il vaut mieux plier que rompre.
Mieux vaut tendre que de plier.
O vincere o morire.
È meglio piegare che rompere.
Meglio è piegarsi che scavezzarsi.

Bůh.

1. Člověk míní, Pán Bůh mění.
Člověk tak, Pán Bůh jinak.
Der Mensch denkt und Gott lenkt.
Man proposes, God disposes.
L'homme propose, Dieu dispose.
L'uomo propone, Dio dispone.
Homo proponit, Deus disponit.
Ancorae iactum Deus pervertit.
Humana consilia divinitus gubernantur.
Non omnia eveniunt, quae in animo statueris.

2. Pán Bůh starý hospodář.
Gott ist immer der alte.
Noch lebt der alte Gott.
Lass den Allerhöchsten walten,
  Der so lange hausgehalten.
God is where he was.
He, who servies God, has a good master.
Ἀεὶ γὰρ εὖ πίπτουσι οἱ Διὸς κύβοι.
Coelum adhuc volvitur.

3. Na Božím požehnání všecko záleží.
An Gottes Segen ist Alles gelegen.
Wenn Gott der Herr die Saat will segnen,
  So kann's mit allen Winden regnen.
When God will, all winds bring rain.
Dal Pán Bůh kravičku,
  Dá také travičku.
Gab Gott s' Hasel, gibt er auch s' Grasel.
Komu Pán Bůh přeje, tomu ve snách spadne.
Wem es Gott gibt, dem gibt er's selbst im Schlafe.
A quelques-uns le bien vient en dormant.
Σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κίνει.
Aspiciunt oculis superi mortalia justis.

4. U Boha nic nemožného.
Bei Gott ist kein Ding unmöglich.
Will God, all things are possible.
Quant à Dieu toutes choses sont possibles.
Θεοὶ δὲ πάντα δύνανται.
Vim dii habent.
Když se Bohu líbí, dá i za kamny.
Wenn Gott will, so kräht eine Axt unter der Bank.
Wenn Gott will, so taget es.
Θεοῦ θέλοντος κἂν ἐπὶ ῥιπὸς πλέοις.
Diescit, quandocunque Deo placuerit.

5. Člověče přičiň se, a Pán Bůh ti pomůže.
Gott hilft dem Starken.
Help thyself and God will help thee.
Aide-toi et Dieu t' aidera.

6. Kdo s Bohem počíná, všecko šťastně dokoná.
S Bohem počni každé dílo,
  Podaří se ti až milo.
Mit Gott den Anfang.
Lass Gott in allen Dingen dein
  Den Anfang und das Ende sein.

A Jove principium.
Ab Jove Musarum primordia.
A Jove fac orsum, ne serpens libi det orsum.
Omnibus in rebus feliciter cedent, si statuas finem principiumque Deum.

7. Koho Pán Bůh potrestati chce, nejprv mu rozum vezme.
Wen strafen will die Gotteshand,
So nimmt sie Einem den Verstand.
Quando Dio vuol castigare uno, gli toglie il cervello.
Quem Deus perdere vult, dementat (v. Čert — Kostel).

C.

Cizí.

1. Z cizího krev neteče.
In Nachbars Garten ist gut zu grasen.
It is good to plock flowers in your neighbours's garden.
On a beau labourer avec la génisse d'autrui.
Si balla bene sulla sala degli altri.
Γλυκεῖ' ὀπώρα φύλακος ἐκλελοιπότος.

2. Z cizí kůže dobře jest široký řemen krájeti.
Aus fremden Häuten ist gut Riemen schneiden.
There is good cutting large thongs of an other mau's leather.
All men are free of other men's good.
Du cuir d'autrui large courroie.
Del cuojo d'altri large stringhe.
Ex alieno corio longa corrigia.
Liberalis de alieno.

3. Cizí (nespravedlivý) statek nedědí.
Fremdes (unrecht) Gut gedeiht nicht.
Good ill gotten never prosper.
Bien volé ne profite jamais.
Un troisième héritier ne jouit point des biens mal acquis.
Li beni mal acquisiti non arichiscono.
Vien presto consumato ingiustamente acquisito.
Della roba di mal acquisito non ne gode il terzo erede.
Τὰ δ' αἰσχρὰ κέρδη συμφορὰς ἐργάζεται.
Male parta male dilabuntur.
De male quaesitis non gaudet tertius heres.

4. Kdo stojí o cizí, přichází o své.
Begehre nicht das Fremde,
Verlierst sonst Rock und Hemde.
Privatur propriis, qui peregrina quaerit.

5. U cizího stolu dobře jídat.
Fremdes Brot macht Backen roth.
A l'écuelle d'autrui on ne dîne pas mal.
A table d'autrui on mange de meilleur appétit.
Fertilior seges est alieno semper in agro,
Vicinumque pecus grandius uber habet.

6. Cizíma rukama dobře uhlí hrabati.
Mit eines Anderen Hand die Kastanien aus dem Feuer holen.
Tirer les marrons du feu avec la patte du chat (v. Jiný).

Ctnost.

1. Ctnosť těžkostí se neleká.
Man muss aus der Noth eine Tugend machen.
You must make virtue of necessity.
Faire de nécessité vertu.
Necessitati cedas.
2. Ctnosť nejlepší urozenosť.
Tugend ist der beste Adel.
Virtue is true nobility.
Noblesse vient de vertu.
Gentiluomini sont quelli,
che fano cose gentili.
Nobilitas sola est atque unica virtus.
Nobilis est, virtus quem sua nobilitat.
Virtute decet, non sanguine niti (v. Česť)

Cvik.

1. Mistr Cvik.
Uibung macht den Meister.
Gebrauch macht mehr
als aller Meister Lehr.
A force de forger on devient le forgeron.
L'exercizio conduce alla perfezione.
La prattica val più della grammatica.
Οὔτε τέχνη ἄνευ μελέτης οὔτε μελέτη ἄνευ τέχνης ἐστίν.
Usus magister optimus.
Confirmat artes usus.
Solus et artifices qui facit, usus est.

Č.

Čas.

1. Čas jsou peníze.
Zeit ist Geld.
Time is money.
Le temps c'est de l'argent.
2. Čas mění mrav.
Andere Zeiten, andere Sitten.
Other times, other manners.
Autre temps, autres moeurs.
Altri tempi, altri costumi.
Mutansi i tempi e noi con quelli ancora.
Tempora mutantur et nos mutamur in illis.
3. Čas dává dobrou radu.
Kommt Zeit, kommt Rath.
A nouvelles affaires nouveau conseil.
Il tempo consiglia.
Di cosa nasce cosa e il tempo governa.
Dies diem docet.
Consultor homini tempus utilissimus.
4. Čas přináší růže.
Zeit bringt Rosen. — Mit der Zeit bricht man Rosen.

Le temps amène tout. — Tout se fait avec le temps.
Avec le temps et la paille les nèfles mûrissent.
Ἀιὼν πάντα φέρει. 530
Fata viam invenient. — Omnia fert aetas.

5. Kdo čas získá, vše vyzíská. Dočkej času, jako husa klasu.
Zeit gewonnen, Alles gewonnen.
Qui a tempo, a vita. — Guadagna tempo et mutarai sorte. -- Qui a tempo, a vie.
Serviunt res tempori, non serviunt tempora rebus. 535

6. Čas plyne jako voda.
Die Zeit hat Flügel.
Time flies away withaut delay.
Il tempo passa e se ne porta il tutto.
Fugit irrevocabile tempus. 540

7. Všeho do času. — Čas všemu přijde.
Alles hat seine Zeit.
Cela viendra comme Mars en carême.
Il y a temps pour tout.
In chiesa co' santi, in osteria co' ghiotti. 545
Ὥρη ἐρᾶν, ὥρη δὲ γαμεῖν.
Tempus amandi, tempus nubendi. Omnia ad certum tempus durant (v. Růže).

8. Dobrá věc chce míti času.
Gut Ding braucht lange Weile.
Petit à petit l'oiseau fait son nid. 550
Sat celeriter fit, quidquid fit satis bene.

9. Čas dodává rozumu.
Mit der Zeit wird man klug.
Avec l'âge on devient sage.
Γηράσκω δ' ἀεὶ πολλὰ διδασκόμενος. 555
Σύμβουλός ἐστιν ὁ χρόνος τῶν πραγμάτων.
Res tempus omnes optime diiudicat.
Dies hominibus ipsa consilium optimum.

10. Čas vše mění.
Čas vše mění i časy, k vítězství on vede pravdu. 560
Co sto věků bludných hlodalo, zvrtne doba.
Was man in einem Jahr nicht hofft,
Schickt sich im Augenblick gar oft.
Grata superveniet, quae non sperabitur hora.

11. Kdo času chybil, všecko ztratil.
Wer nicht kommt zur rechter Zeit,
Der versäumt die Mahlzeit. 565
Les os sont pour les absents.
S'il ne vient à l'heur,
Il dînera par coeur.
Qui arriva tard, est mal logé.
Chi tardi arriva, mal allogia.
Sero venientibus ossa. 570

12. Ztracený čas, nepřijde zas.
Die verlorene Zeit kehrt nimmer wieder.
Temps perdu jamais retourne.
Il tempo perduto non ritorna mai più.
O mihi praeteritos referat si Jupiter annos! 575

13. Čas všecky rány hojí. Čas všech věcí lékařem.

Die Zeit heilt alle Schmerzen.
Die Zeit ist das beste Pflaster für alle Wunden.
Die Zeit ist der beste Arzt.
Le temps est le médecin de toutes les douleurs. 580
Il tempo mitiga ogni piaga.
Il tempo extingue ogni dolore.
Molte cose il tempo cura, che la ragion non sana.
La natura, il tempo e la pazienza sono i più gran medici di questo mondo.
Col tempo e col morso si doman' i cavalli. 585
Χρόνος γὰρ εὐμαρὴς θεός.
Tempus communis medicus.
Dolorem dies consumit.
Omni medetur longa tristitiae dies.
Sensim sine sensu senescit dolor. 590
Tempus molestiis medetur omnibus.

14. Čas všecko psuje.
Die Zeit frisst Alles.
Die Zeit ist ein Räuber und Dieb,
  Frisst Jugend und Lieb';
  Nagt an Berg und Thal,
  An Eisen und Stahl.
Il tempo vince tutto. 595
Σήψει καὶ πέτρην ὁ πολὺς χρόνος.
Et canus artifex, o Jupiter, dies;
  Nam gaudet omnes deteriores reddere.
Gutta cavat lapidem, consumitur annulus usu,
  Et territur pressa vomer aduncus humo (v. Řići — Tajemství).

Čas příhodný.

1. Kuj železo, dokud jest žhavé.
Schmiede das Eisen, solang' es warm ist. 600
Pflücke die Rose, wenn sie blüht,
  Schmiede das Eisen, wenn es glüht.
Strike the iron, white 'tis hot.
Il faut battre le fer, tandis qu'il est chaud.
Bisogna corre la rosa per tempo.
Ferrum dum in igne candet, cudendum est tibi. 605

2. Za času sluší hrušky trhati.
Man muss schneiden, wenn die Ernte ist.
Make hay while the sun shines.
Est resecanda seges, quum campus canet aristis,
  Nil in nudato postmodo falce metes.
Trinke, wenn du am Brunnen bist. 610
Il faut puiser, tandis que la corde est au puits.
È bisogna macinar, finchè piove.
È ben macinar, mentre l'acqua serve.
Accipe quam primum occasio lucri.

Čert.

1. Čert nikdy nespí. 615
Der Teufel schläft nicht.
Seldom lies the devil in a ditch.

Le diable dort rarement.
Il diavolo non sta sempre in un luogo.

2. Čiň čertu dobře, peklem se ti odmění.
Thu' dem Teufel gut, er lohnt's dir mit der Hölle.
Graissez les bottes à un vilain et il dira qu'on les lui brûle.
Il serpe nutrito in seno
paga il servizio di veleno.

3. Není tak hrozný čert, jak ho malují.
Der Teufel sieht nicht so schwarz aus, als man ihn malt.
On fait le loup plus gros qu'il n'est.
Il n'est pas si diable qu'il est noir.
Il diavolo non è si brutto come si crede.
Non è brutto Pluton come si pinge.
Chi vede il diavolo da dovero,
lo vede con men corna e manca nero.

4. Nepiš čerta na stěně, sám on se namaluje.
Malt man den Teufel an die Wand,
so kommt er daher gerannt.
If you call the devil, he'll be certain behind the door.
Talk of the devil and he'll come or send.
The devil is never nearer than when we ar talking of him.

5. Nevolej čerta, on sám přijde.
Lade den Teufel nicht in's Haus,
Setz in den Pelz dir keine Laus;
Beide kriegst du schwer heraus.
He that takes the devil into the boat, must cary him over the sound.
Chi ha imbarcato il diavolo, bisogna che le meni.
Il diavolo è facile da invitare, ma cattivo da discacciare.

6. Čert nebo ďábel, vždy černý.
Der Teufel stelle sich wie er wolle, es ragt ihm der Pferdehuf hervor.
Le diable ne saurait renier sa nature.
Nequam nequitiam monstrat ubique suam.

7. Kde čert nemůže, nastrčí starou bábu.
Wo der Teufel nicht mag kommen, da sendet er seinen Boten.
Das Weib mag des Teufels Bote sein.
Daemon quo mire nulla valet arte venire,
Illuc legatos destinat ire suos.

8. Čert vždy na věčší hromadu klade.
Der Teufel bohrt immer zu dem grössten Haufen.
Chi sta sotto la frasca, ha quella che piove e quella che casca.

9. S čertem buď za dobré a Pána Boha nerozhněvej.
Man muss dem Teufel zwei Lichter anbrennen.
Give the devil his due.
Il faut savoir mettre une chandelle devant le diable.

10. Co nám Pán Bůh dá, čert rád vezme.
Was Gott giebt, nimmt der Teufel weg.
Quando Dio ci dà la farina, il diavolo ci toglie il sacco.
Res quaesita mora pauca consumitur hora.

11. Holič lazebníka, čert ďábla drbe.
Mit Belzebub treibt man die Teufel aus.
Un barbier rase l'autre.
Tonsorem tonsor radit (v. Kostel).

Čest.

1. Čest nad bohatství.
Lepší dobrý hlas, nežli zlatý pás.
Guter Name ist besser als Reichthum.
A good name is better than riches.
Bonne renommée vaut mieux que ceinture dorée.
Loyauté vaut mieux qu'argent.
Probité vaut bon marché.

2. Dobré jmeno nejlepší dědictví.
Guter Leumund ist ein zweites Erbe.
Honesta fama est alterum patrimonium.

3. Kdo chce čest míti, musí dobře žíti a mnoho trpěti.
Ehr' ist nicht ohne Beschwer.
Je grösser die Ehre, je mehr Beschwerde.
Honour and ease are seldom bed fellows.
A gloria non si va senza fatica.
Χάμοι πλήθουσιν ἀνίας.
Ardua per praeceps gloria vadit iter.
Qui studet optatam cursu contingere metam,
  Multa tulit, fecitque puer, sudavit et alsit.

4. Lépe se ctí umříti, nežli s hanbou žíti.
Besser in Ehren gestorben, als in Schanden gelebt.
It is better to die, than to live in misery.
Il vaut mieux mourir avec honneur, que vivre avec honte.
È meglio morir con honore, che vivere con vergogna.

5. Ztráta cti velké neštěstí.
Verlorene Ehr' kommt nimmer mehr.
He who has no shame is withaut grace.
Qui n'a honte, il n'a honneur.
All' onor chi manca d'un momento,
  Non lo ripara in anni cento.
Fides ut anima, unde semel abiit, redire nequit.

6. Kdo ztratil čest, ztratil všecko.
Gut verloren, unverloren;
  Muth verloren, halb verloren;
  Ehr' verloren, Alles verloren.
Take away may good name and take away may life.
He that has an ill name, is half hang'd.
Chi perde la fede, non ha più altro da perdere.
Fidem qui perdit, nihil potest ultra perdere.
Omnia si perdas, famam servare memento,
  Qua semel amissa, postea nullius eris.

7. Dokud síla, hleďme díla, by památka dobrá po nás byla.
Ehrlich währt am längsten.
Honesty is the best policy.
Of all crafts, to be an honest man, is the master craft.
Honesty is the best at a long run.
Knavery may serve for a turn; but honesty is best at long run.
L'onestà è la miglior astuzia.
Probitas longum perdurat in aevum.

8. Komu čest, tomu čest, pastuchovi hůl.
Ehre, dem Ehre gebührt.
Il faut rendre l'honneur à qui il est dû.
A tout seigneur tout honneur.

9. **Chvála k dobrému podnět.**
Ehre ist der Tugend Sold,
Sagt der alte Ehrenhold.
Le fruit suit la fleur,
Et bonne vie honneur.
Il frutto segue il fiore
E bona vita onore.
Chi semina virtù, fama ricoglie.

10. **Marná sláva jako dým.**
Eitle Ehre überlebt den dritten Tag nicht.
Ehr', Glück und Glas,
wie bald bricht das!
Vain glory is a tree which all decives,
Yielding no fruit but fruitless leaves.
Vana gloria spica ingens sine grano.
Omnia sunt mundi quasi bulla caduca rotundi:
In pratis ut flos sic perit omnis honos.

11. **Kdo česť rozdává, tomu se i dává.**
Wer Andere nach Würden ehrt,
Ist selbst auch aller Ehren werth.
Chi non rispetta, non vien rispettato.

12. **Poctivosť ve dne chodí.**
Ehrlich scheut kein Licht.
Veritas non quaerit angulos.
Semper amant nitidam purissima pectora lucem.

13. **Česť mravy mění.**
Les honneurs changent les moeurs.
Honores mutant mores.

D.

Dar.

1. **Kdo se ptá, nerad dá.**
Wer fragt, der giebt nicht gern.
La buona madre non dice: volete?

2. **Ochotného dárce miluje Bůh.**
Freiwillig eine Gabe gib,
Erzwung'ne Gabe ist nicht lieb.
Invite data non sunt grata.
Non quantum dederis, sed quanta mente dedisti, pensandum est.

3. **Darovanému koni na zuby se nedívej.**
Darované krávě na rohy nehleď.
Einem geschenkten Gaul
Schaut man nicht in's Maul.
You must not look a gift horse in the mouth.
A cheval donné on ne regarde point à la bouche (aux dents, à la bride).
A cheval donné on ne doit pas ouvrir la gueule pour regarder, s'il est âgé.
A caval donato non si guarda in bocca (il dente, il pelo).
Gallina donata val più che comprata.

Οὐ γὰρ καλὸν ἀναίνεσθαι δόσιν ἐστίν.
Noli equi dentes inspicere donati.
Non debet ora dati caute inspectare caballi.
Si quis dat mannos, ne quaere in dentibus annos.
Donum quodcunque probato.

4. Rychlá štědrota nejlepší.
Kdo pospíší, dvakrát dává.
Wer bald (gleich) gibt, gibt doppelt.
He gives twice, that gives in a trice.
He that gives quickly, gives twice.
A ben far non dar' dimora,
  perche presto passa l'ora.
Bis dat qui cito dat, nil dat qui munera tardat (v. Dobře činiti).

5. Dary oslepují oči. — Dary nejdou na zmary.
Grosses Geschenk bindet das Gelenk.
Geschenke machen dem Worte Gelenke.
Gifts blind men's eyes.
Qui prend, s'engage.
La lepre ha preso il lione col laccio d'oro.
Πείθειν δῶρα καὶ θεοὺς λόγος.
Δῶρα θεοὺς πείθει καὶ αἰδοίους βασιλῆας.
Ipse licet venias Musis comitatus, Homere,
  Si nihil attuleris, ibis, Homere, foras.

Den.

1. Není všem dnům ještě konec.
Es ist nicht aller Tage Abend.
Le dernier jour n'est pas encore passé.
Non è ancor' sera a Prato.
Ἤδη γὰρ φράσθη πάνθ᾽ ἅμμι δεδύκειν.
Nondum omnium dierum sol occidit (v. Konec).

2. Nechval dne, když slunce vychodí,
  ani chval kvas, když jdeš na hody.
Man muss den Tag nicht vor dem Abend loben.
Praise a fair day at night.
The evening crowns the day.
Il ne faut pas chanter victoria avant le combat.
Non lodar il bel giorno dinanzi la sera.
La vita il fine e'l dì loda la sera.
Πρὸ τῆς νίκης ᾄδεις ἐγκώμιον.
Nescis quid vesper serus vehat.

3. Každého dne slunce zapadá.
Ist der Tag auch noch so lang, dennoch kommt der Abend.
Scheint die Sonn' auch noch so schön,
  Einmal muss sie untergeh'n.
Be the day never so long, at length cometh evening.
The longest day must have an end.
Il n'y a point de si long jour, que la nuit ne le suive.
Non è si lungo giorno, che non lo segua la notte.
Non vien dì che non venga la sera.

4. Řím nebyl vystaven za jeden den.
Rom ist nicht in einem Tage erbaut worden.
Rome was not built in a day.

Paris (Rome) n'a pas été bâti en un jour.
In uno giorno non si fa Roma.
Alta die solo non est exstructa Corinthus.

5. Každý den má své strasti dosti.
Jeder Tag hat seine Plage.
A chaque jour suffit son mal.
A chaque jour sa peine.
Nulla dies moerore caret.

Dílo.

1. Po díle mistra poznáš.
Das Werk lobt den Meister.
The master is know by his work.
A l' oeuvre on reconnaît l'ouvrier.
L'opera loda il maestro.
All' toccar de' tasti si conosce il buon organista.
Artificem commendat opus.

Dítě.

1. Kdo se jednou spálil, bojí se ohně.
Koho kaše spálila, ten i na podmáslí fouká.
Ein gebranntes Kind fürchtet das Feuer.
A burnt child dreads the fire.
He that has been bitten by a serpent, is afraid of a rope.
Enfant brûlé craint le feu.
Chien échaudé craint la cuisine.
Chi s'è scottato una volta, l'altra vi soffia su.
Ἀλλ' οὐκ αὖθις ἀλώπηξ.
Μετὰ τὰ δεινὰ φρονιμώτερος.
Tranquillas etiam naufragus horret aquas.
Qui semel est laesus fallaci piscis ab hamo,
Omnibus unca cibis acra subesse putat.

2. Lépe jest, aby děti plakaly, nežli rodiče.
Es ist besser, dass das Kind weine, als die Eltern.
Il vaut mieux que l'enfant pleure que le père.
È meglio che il fanciullo pianga che il padre.
Juveniles lacrimae vitiis obstant.

3. Dítě i s koupelí vylíti.
Man muss das Kind nicht sammt dem Bade ausschütten.
Die Stube mit dem Fenster hinauswerfen.
To throw the house out of the window.
Utile per inutile non debet vitiari.
Tollatur abusus, maneat usus (v. Blázen — Opatrnost).

Dnes.

1. Co dnes můžeš, na zítra neodkládej.
Das Heute soll dem Morgen nicht borgen.
Morgen, Morgen, nur nicht heute,
Sagen alle faule Leute.
Never put of to-morrow, that you can do to-day.
Nothing that we can do to-day, must be deferred till to-morrow.
Il ne faut jamais remettre la partie au lendemain.

Par la rue qui s'appelle Demais (demain)
  On arrive à la place Jamais.
Quello che puoi far oggi, non diferlo a domani.
Μηδὲν ἀναβαλλόμενος.
Dic mihi cras istud quando veniet?
Per multum cras cras
  Omnis dilabitur aetas.

2. Dnes mně, zítra tobě.
Heute mir, morgen dir.
To-day me, to-morrow thee.
Aujourd 'hui à moi, demain à vous.
Hodie mihi, cras tibi.

3. Dnes radosť, zítra žalosť.
Heute roth, morgen todt.
Zwischen Heut' und Morgen
  Liegt eine kurze Frist:
  D'rum lerne schnell besorgen,
  Da du noch heute munter bist.
Omnium versatur urna
  Serius ocius sors exitura.

4. Kdo se dnes směje, může zítra plakať.
Wer heute lacht, kann morgen weinen.
He that sings on Friday, shall weep on Sunday.
Tel rit au matin, qui pleure au soir.
Te qui rit vendredi, dimanche pleurera.
Tel mène au matin grand bombance
  Que à vêpres est à doléance.
Vae tibi ridenti, quia mox post gaudia flebis.

Dobrý.

1. Dobrý člověk nemá štěstí.
Schlechte Menschen haben Glück.
Jamais à un bon chien il ne vient un bon os.
Divitiae non semper optimis contingunt.
Victrix causa diis placuit, sed victa Catoni.

2. Učiň se ovcí a vlci hotovi.
Wer sich zum Schafe macht, den fressen die Wölfe.
He that makes himself a sheep, the wolf will eat him.
Faites-vous bête, le loup vous mangera.

3. Dobrá věc se sama chválí.
Gute Waare verkauft sich selbst.
Good ware makes qwick market.
Au bon vin ne faut point de bouchon.
Vino vendibili suspensa hedera non opus.

4. Ztráta dobra učí cenu znáti.
Das Gut weiss man erst zu schätzen, wenn es verloren ist.
Lob's, wer's hat;
  Wenn's weg ist,
  Ist's zu spat.
The worth of a thing is best know by the want.
Bien perdu, bien connu.
Il bene non è conosciuto, se non è perduto.

L'asino non conosce la coda, se non quando ne l'ha più.
Tum demum bona cognoscimus, cum ea amisimus.

Dobře činiti.

1. Kdo dobře činí, lepšího se dočká.
Wer Gutes thut, dem widerfährt Gutes.
Qui bien fera, bien trouvera.
Chi ben farà, ben troverà.

2. Dobrý dlouho se nerozmýšlí.
Wer Gutes thun will, besinne sich nicht lange.
A far bene non fate dimora,
In poco tempo passa l'ora.
Si bene quid facias, facias cito; nam cito factum
Gratum erit, ingratum gratia tarda facit.

Dřevo.

1. Ne každému dřevu dáno býti fládrem.
Nicht alles Holz lässt sich zu Bolzen drehen.
Tout bois n'est pas bon à flèche.
Οὐκ ἐκ παντὸς ξύλου Ἑρμῆς ἂν γένοιτο.
Οὐ παντὸς ἀνδρὸς ἐς Κόρινθον ἔσθ' ὁ πλοῦς.
Non ex quovis ligno fit Mercurius.

Dříve.

1. Dříve měř a potom střílej.
Erst besinn's, dann beginn's.
Bisogna prima pensare e poi fare.
Di tutto quello, che vuoi far o dire,
Pensa prima cio, che ne può seguire.
Priusquam incipias, consulto opus est.

2. Kdo dřív přijde, ten dřív mele.
Wer vor kommt, der mahlt vor.
Wer zuerst zum Feuer kommt,
Setzt seinen Topf hin, wo's ihm frommt.
Prior tempore, potius iure.
Qui prius venerit, prius molet.

Dům.

1. Na vlastním ohništi dobře se vaří.
Eigener Herd ist Goldes werth.
On ne dort bien que dans son propre lit.
Il n'y a tel que d'avoir un chez-soi.
Felice l'uomo che può dir: sön mio.
Casa mia, per picina che tu sia,
Tu mi pari una badia.
Οἶκος φίλος, οἶκος ἄριστος.
Est foculus proprius multo pretiosior auro.

2. Doma každý svým pánem.
Daheim bist du König.
Chacun est maître en sa maison.
Ciascuno nel sua casa padrone.

3. Všude dobře, doma nejlíp.
Daheim ist's geheim.
Osten, Süden, Norden, Westen,
Aber daheim ist's doch am besten.
East, West, at home is best.
Home is home, though it is ever so homly.

4. Nešťastný dům bývá,
Kde kohout mlčí a slepice zpívá.
Es steht dem Hause übel an,
Wenn kräht die Henne und pipt der Hahn.
C'est chose qui me déplaît,
Quand la poule parle et le coq se tait.

5. Každý před svým domem mec.
Jeder kehre vor seinem eigenen Hause (vor seiner Thüre).
Sweep before your own door.
Chi vuol dir mal d'altrui,
Pensi prima di lui.
Aedibus in nostris, quae prava aut recta geruntur,
Attendere fas est.

Dva — dvě věci.

1. Nelze najednou dvěma pánům sloužiti.
Man kann nicht zwei Herren auf einmal dienen.
Nul peut servir deux maîtres à la fois.
Deficit ambobus, qui vult servire duobus.

2. Když dva se hašteří, třetí se raduje.
Wenn zwei streiten, hat der dritte den Vortheil.
Wenn zwei Hunde gegen einander knurren, holt der Wolf das Schaf.
Wenn zwei zanken um ein Ei,
Stecket es der dritte bei.
Τῶν δύο μαχομένων ὁ τρίτος πρῶτος.
Duobus litigantibus tertius gaudet (viz Pes).

3. Na dvou kotvách loď pevně drží.
Ein Schiff steht an zweien Ankern fester, als an einem.
Good riding at two anchors men have told;
For if one break, the other may hold.
Ancoris duabus niti bonum est.

4. Dvě mouchy jednou plácačkou těžko zabiješ.
Schwer sind zwei Fliegen mit einer Klappe zu schlagen.
You cannot kill two birds with one stone.
You can't kill two flies with one flap.
You may not stop two gaps with one bush.
To catch two pigeon with one bean.
On fera rarement d'une pierre deux coups.
On sauve rarement la chèvre et le choux.
Pigliar due colombe con una fava.
Pigliar due tordi a una pania.
Non bisogna batter due chiodi a un caldo.
Non bisogna scaldar due ferri a un fuoco.
Non bisogna far un fatto e due servizi.

5. Kdo dva zajíce najednou honí,
Jednoho ztratí, druhého neuhoní.
Wer zwei Hasen jagt, fängt keinen.

Qui chasse (court) deux lièvres, n'en prend pas un.
Chi due lepri caccia,
l'una perde e l'altra lascia (viz Kohout).

Džbán.

1. Dotud se chodí se džbánem pro vodu, až se ucho utrhne.
Dotud se s vědérkem k studnici chodí, až obrouček praskne.
Der Krug geht so lange zu Wasser, bis er endlich bricht.
The pitcher goes so often to the well, that it comes home brocken at last.
The fiddle plays so long till the bow-string breaks.
Tant va le pot à l'eau qu'il se brise.
Tant va la cruche à l'eau qu'enfin elle se brise (casse).
Tant va la mouche au miel qu'elle y laisse la tête.
Tant va la cruche à la fontainette
Qu'elle y laisse le manche ou l'oreillette.
Tanto va la mosca al miele che vi lascia il capo.
Tanto va la secchia al pozzo che vi lascia il manico.
Tanto va la gatta al lardo che vi lascia la zampa.
Tanto va la capra al verza che vi lascia la pelle.
Tanto va l'oçca al torso che vi lascia il becco.
Clari ad fontes aquam toties haustura liquorem
Urna venit, donec fracta feratur aquis.
Hydria tamdiu ad fontem portatur,
Donec vel tandem frangatur.

H.

Hlad.

1. Hlad je nejlepší kuchař.
Hunger ist der beste Koch — die beste Würze.
Hunger is the best sauce.
L'appétit est le meilleur condiment — la meilleure sauce
Il n'est sauce chère que d'appétit.
La faim est le meilleur assasonnement.
Il miglior cuoco è l'appetito.
Appetito non vuol salza.
Fame è gran maestro.
Ὡς κάκιστον θηρίον ἔστι γαστήρ.
Optimus coquus est fames.
Latrantem stomachum bene lenit cum sale panis.

2. Hlad se nedá slovy utišiti.
Dem Hungrigen hilft keine Predigt.
Der Bauch hat keine Ohren, er lässt sich nicht mit Worten abspeisen.
The belly is not filld with fair words.
A hungry belly has no ears.
Ventre affamé n'a point d'oreilles.
Le ventre ne se rassasie point de paroles.
Il ventre non ha orecchie.
Il ventre non si sazia di parole.
Ἡ γαστὴρ οὐκ ἔχει ὦτα.
Χαλεπόν ἐστι λέγειν πρὸς γαστέρα ὦτα μὴ ἔχουσαν.

3. Hladový nebojí se kyje.
Ein hungriger Hund fragt nicht nach dem Stecken,
  Wo er was findet, da lässt er sich's schmecken.
Chien affamé ne craint le bâton.
Un âne affamé ne se soucie pas de coups.
Cane affamato non prezza bastone.
Asinus esuriens fustum negligit.

4. Lačnému všecko k chuti.
Hladovému svatu i plaňata chutnají.
Wer Lust zu essen hat, dem schmecken alle Brühen.
Der Hunger macht Saubohnen zuckersüss.
A hungry dog will eat a dirty pudding.
Hunger maketh hard beams sweet.
He that have no other meat,
  Bread und butter are glad to eat.
A un affamé tout est bon.
A bonne faim il n'y a point de mauvais pain.
A la faim tout pain.
A buona fame non vi è cattivo pane.
A chì è affamato, ogni è grato.
Asino che ha fame, mangia d'ogni strame.
Ἅπανθ ὁ λιμὸς γλυκέα πλὴν αὑτοῦ ποιεῖ.
Fames efficit, ut crudae etiam fabae saccarum sapiunt.

5. Má dlouhé zuby, že by kameny polýkal.
Er mächte Steine schlucken.
Hunger will break trough stone-walls.
Il a les dents bien longues.
C'est un estomac d'autruche qu'il digérirait le fer.
Stomaco digiuno non spreggia cibo alcuno.
Cibi condimentum est fames.

6. Hlad práci učí.
Hunger lehrt geigen.
Πολλῶν ὁ λίμος γίγνεται διδάσκαλος.
Multa docet fames.
. . . . Ingeniique largitor,
  Venter negatas artifex sequi voces.

Hlava.

1. Kolik hlav, tolik smyslů.
Viele Köpfe, viele Sinne.
Mit vielen Köpfen, vielen Sinnen
  Man kommt sehr langsam nur von hinnen.
Many men, so many minds.
Autant de têtes, autant d'opinions.
Vingt têtes, vingt avis.
Chaque tête, chaque avis.
Quante teste, tanti cervelli.
Tanti uomini, tanti pareri.
Quot capita, tot sensus.

2. Co nemáš v hlavě, měj v nohou.
Was man nicht im Kopfe hat, muss man in den Füssen haben.
Who has not undertaking, let him have legs.
A forgetful head makes a veary pair of heele.

The legs will suffer by the absence of mind.
Qui n'a point de mémoire, a des jambes.
Les jambes doivent réparer les fautes de la mémoire.
Quand on n'a pas de tête, il faut avoir des jambes.
Les jambes portent la faute de la tête.
Chi non ha cuore (memoria, testa, cervello, giudizio) abbia le gambe.
Chi ha pocca memoria, abbia buone gambe.
Quando non serve il capo, servono le gambe.
Pedibus compensatur memoria.

Hledati.

1. Kdo hledá, nalézá.
Wer sucht, der findet.
Seek und you will find.
Seek till you find.
Take heed, you find not that you do not seek.
Cherchez et vous trouverez.
Qui cherche, trouve.
Cercate e troverete. Chi cerca, trova. Chi non chiede, non òttiene.

Hloupý.

1. Pán z Hloupětína.
Il est de la paroise de Saint-Pierre aux boeufs (patron de gròsses bêtes).

2. Hus za moře, hus domů.
Es fliegt eine Gans über's Meer,
Und kommt ein Gagack wieder her.
Fährt eine Katze nach England, so wird sie doch miauen.
Envoyez un âne à Paris, ce n'est pas un coursier qui vous en reviendra.
Transvolet immensas anser licet aequoris undas,
In reditu gha, gha, fecit ut aute, canit.
Coelum, non animum mutant, qui trans mare currunt.

3. Hloupý má štěstí.
Der Dumme hat's Glück.
A porci cadono le buone pera in bocca.
Fortuna aiuta i pazzi.

(Viz Blázen — Osel.)

Hněv.

1. Hněvivému nože nedávej.
Dem Zornigen reiche nicht das Messer.
Eripere telum, non dare irato decet.

(Viz Hrnec.)

Hora.

1. Čím vyšší hora, tím hlubší údolí.
Je höher der Berg, je tiefer das Thal.
The higher the mountain, the lawer the wale.

Dove sono i gran monti, vi sono le gran valli. 1080
Si mons sublimis, profundior est tibi vallis.

2. Ne hory, ale lidé se scházívají.
Berg und Thal kommen nicht zusammen, aber wohl gute Freunde — aber doch Menschen.
Friends may meet, but moutains never greet.
Deux montagnes ne se rencontrent jamais, mais les hommes se rencontrent. 1085
Si riscontrano gli uomini e non le montagne.
Occurunt homines, nequeunt occurrere montes.

(Viz Myš.)

Host.

1. Host a ryba třetího dne páchne.
Der Gast ist wie der Fisch,
Er bleibt nicht lange frisch.
Den ersten Tag ein Gast,
Den andern eine Last,
Den dritten stinkt er fast. 1090
Dreitägiger Fisch
Taugt auf keinen Tisch;
Und dreitägiger Gast
Wird Einem oft zur Last.
Fresh fish und strangers stink in three days.
Fresh fish und newcome guest smell, when they are three days old.
L'hôte et poisson en trois jours poison.
Post tres saepe dies vilescit piscis et hospes. 1095
Hospes nullus tam in amici hospicium devorti potest,
Quin ubi triduum continuum fuerit, jam odiosus fiat.

2. Nezvaní hosté nejsou rádi viděni.
Ungeladene Gäste
Gehören nicht zum Feste.
Ungeladenen Gästen ist nicht gestuhlt.
Non vocatis nullus est locus. 1100
Non invitati abstineant prandere parati.

Hrnec.

1. Malý hrneček brzy překypí.
Kleine Töpfe laufen bald über.
A little pot is soon hot.

2. Čím nový hrnec naplněn bývá, tím dlouho zapáchá. 1105
Was man in neue Häfen schütt't,
Derselbe Schmack verlässt sie nit (nicht).

3. Hrnec hrnci káže,
Oba černí jako saze.
The pot call the pen black.
La pelle se moque du fourgeon.

Hrubý.

1. Na hrubý špalek hrubý klín. 1110
K hrubému polenu selská sekera.

Auf einen derben Klotz gehört ein grober Keil.
Knotty timber require sharp wedges.
The insolence must be treaded with contempt.
A dure enclume
  Pas marteau de plume.
A bois nueux hache affilée.
A grosse enclume gros marteau.
A gens de village trompette de bois.
A rebelle chien dur lien.
Ad asino duro baston duro.
A carne di lupo zanne di cane.
A cattivo cane corto legame.
A pan duro dente acuto.
Malo nodo malus cuneus quaerendus.

Hřích.

1. Starý hřích vždy novou hanbu činí.
Alte Sünden, lange Reue.
Old sins, long repentance.
Ancien péché, nouvelle pénitence.
Le mal porte le repentir en queue.
Les infermités sont l'apanage de vice.
Peccato vecchio, penitenza nuova.

2. Hříchu poznání z něho povstání.
Bekannt ist halb gebüsst.
Confession of a fault makes half amends for it.
Faute confessée est demi pardonnée.

3. Hřích největší zlo.
Der Uibel grösstes ist die Schuld.
Das ist der Fluch der bösen That, dass sie fortzeugend Böses muss gebären.
Crime is the greatest evil.
Le crime est le plus grand de maux.

4. Kdo hřeší, toho vlastní škoda.
Wer da fällt, über den fällt die ganze Welt.
If a man once falls, all will tread on him.
When the tree is fallen, every men goes to it with his hatchet.
To grazy ship all winds are contrary.
Quand l'arbre est tombé, chacum en fait du bois.
Chacun joue au roi dépouillé.
A navire brisé tous les vents sont contraires.
Ad albero che casca, ciascun dice: taglia, taglia.
Ad albero cascato ognuno fa legna.
Barca rotta, marinajo scapolo.

5. Hřích sladký, člověk padký.
Hříchu slasti vedou k propasti.
Auf die Sünde folgt die Strafe.
Where vice is, vengeance follows.
Le mal porte la punition en queue.
Peccatum generat mortem.

Ch.

Chléb.

1. Čí chleba jíš, toho píseň zpívej.
   Wessen Brod du isst, dessen Lied auch singe.
   Je tiens avec celui qui me donne du pain.
   Ad tibias choream ducimus. 1160
   Cuius edis panem, illius et adipisce nutum.
   Siceram cuius quis bibit, huius et carmen canat.

2. Kdo nemá mastné topinky, i s tvrdou kůrkou béře za vděk.
   Wer keinen Kuchen hat, der isst auch Salz und Brod.
   They that have no other meat,
   Bread and butter are glad to eat. 1165
   If you have not a cerpon, feed an onion.
   A défaut de pain on mange des croûtes de pâté.
   Faute de grive on prend des merles.
   A faute de chapon, pain et oignon.
   Faute de perdrix on mange des poules. 1170
   On mange bien de perdrix sans oranges.
   Faute de poisson on mange des moules.
   (Podobného významu) Wenn man keine Pferde hat, pflügt man mit Ochsen.
   In vant of horses you must plow with such oxen.
   A faute de cheval on fait travailler l'âne. 1175
   Per bisogno dei buoi s'ara con gli asini.
   In mancanza dei cavalli si cavalca d'asini.
   Si non puoi portar la seta, porta la lana.

(Viz Spokojenost.)

Chlouba.

1. Mnoho chlouby, málo skutků.
   Ein Prahler ist ein schlechter Bezahler. 1180
   The most braggarts are the most beggars.
   The greatest talkers are always the least doers.
   Grands venteurs, petits faiseurs.
   Grand en bruit, petit en besogne.
   Grands seigneurs, mauvais payeurs. 1185
   Un millantore è cattivo pagatore.
   Largo di bocca, stretto di mano.

(Viz Hora.)

2. Mnoho křiku, málo vlny.
   Viel Geschrei und wenig Wolle.
   Great cry and little wool. 1190
   Much bruit, little fruit.
   Bien de vacarne pour peu de choses.
   Grand rumeur, petit toisson.
   Multum clamoris, parum lanae.

(Viz Mnoho.)

Chvála.

1. Vlastní chvála z hrdla smrdí. 1195
Man spricht wohl lang von Alters her:
Eigenlob das stinket sehr.
Qui se loue, s'emboue.
Chi se loda, s'imbroda.
Sordida è la lode in bocca propria.
Αὐτὸς αὑτὸν αἰνεῖ. 1200
Propria laus sordet.
Multi laudem amittunt, cum de se eam praedicant.
Noli ipse laudis facere tibi praeconium,
Celebrare amici quam tuas laudes velis.

2. Sám se chválí, má zlé sousedy.
Wer sich selbst lobt, mag üble Nachbarn haben. 1205
He has ill neighbours, who is forced to praise himself.
Qui se laudat, malos habeat vicinos.

3. Lépe chváliti, nežli haněti.
Better praise, than dispraise — blame.
Mieux vaut louer que blâmer. 1210
È meglio lodare che disprezzare — biasimare.

(Viz Pták.)

Chudoba.

1. Chudoba cti netratí.
Armuth ist keine Schande.
Poverty is no sin.
Pauvreté n'est pas vice. 1215
Povertà non è vizio.

2. U chudoby hanby není.
Bashfulness is an enemy to poverty.
Paupertas meretrix.
Necessitas egentem mendacem facit. 1220
Indigna multos facere paupertas iubet.
Peccare egestas saepe nolentes docet.

3. Chudý jak kostelní myš.
So arm wie eine Kirchenmaus.
As poor as a church-mouse. 1225
Gueux comme un rat d'église.
Povero come un ratto di chiesa.
Γυμνὸς ὡς ἐκ μήτρας.

Chyba.

1. Chyba člověkem vládne.
Irren ist menschlich. 1230
To err is human.
It is common for men to err.
Tout homme peut faillir.
Tout mortel est sujet à faillir.
Tout le monde est sujet à errer. 1235
L'errare è da uomo.

Il fallare è cosa umana.
Ognun può errare.

2. Chybami se učíme.
Durch's Fehlen lernt man. 1240
Après dommage chacun est sage.
Chacun est sage après le coup.
Errando s'impara.
Errando discimus.
Cuius hominis est errare;
Nullius, nisi insipientis, in errore perseverare. 1245

3. Ne chybujícího, jen chybu v nenávisti měj.
Den Fehler muss man neiden, den Fehlenden aber nicht.
Bonus iudex damnat improbanda, non odit.
Non est prudentia, errantes odisse.
Amicus hominis, inimicus causae. 1250

Chytrý.

1. Chytrý podle větru plášť svůj nese.
Der Kluge dreht den Mantel nach dem Winde.
He shifts his cloak to the wind.
Selon le vent la voile.
Il tourne à tout vent comme une girouette. 1255
Il faut toujours voir de quel côté le vent vient.
Bisogna navigare secondo il vento.
Κατὰ ῥοῦν φέρεται.
Utrumque sit ventus, exin telum vertitur.

(Viz Moudrý.)

J.

Jablko.

1. Jablko nepadá daleko od stromu. 1260
Der Apfel fällt nicht weit vom Stamme.
Like sire, like son.
Such a father, such a son.
Tels parents, tels enfants.
Bon sang ne peut mentir. 1265
Bon chien chasse de race.
Tal volta, qual è il padre, tal è il figlio.
La scheggia ritrae del ceppo.
Κακοῦ κόρακος κακὸν ᾠόν.
Non procul a proprio stipite poma cadunt. 1270
Naturae sequitur semina quisque suae.

2. Jedno shnilé jablko sto jiných nakazí.
Ein fauler Apfel steckt hundert gesunde an.
Una mala macia ne guasta cento.
Pomum compunctum cito corrumpit sibi junctum. 1275

(Viz Ovoce.)

3. I krásné jablko bývá kyselé.
Schöne Aepfel sind wohl auch sauer.

Auch rothe Aepfel sind wurmstichig.
Souvent la plus belle pomme est véreuse.
Belli pomi son' anche alle volte amari.
La castagna di fuora è bella e dentro ha la magagna.
Bella in vista, spesso dentro è trista.
Non protinus mala quae pulchra, eadem et dulcia sunt.
Nec pulchrum pomum reputes quodlibet esse bonum.
Fallax fiducia formae.

Jak — tak.

1. Jak si usteleš, tak si lehneš.
Wie man sich bettet, so liegt man.
You shall have as good, as you bring.
Comme on fait son lit, on se couche.
Come farai, cosi avrai.

2. Jak budeš síti, tak budeš žíti.
Wie die Saat, so die Ernte.
Καρπὸν, ὃν ἔσπειρας, θέριζε.
Ut sementem feceris, ita et metes.

3. Jaký sud, takým víno čichne.
Wie das Fass, so der Wein.
D'un sac à charbon il ne saurait sortir de blanche farine.
Qual è fiore, tal è odore.
La botta dà fuori del vino che ella ha.

4. Jakou duchnu máš, tak si lehni.
Man muss sich strecken nach der Decken.
Il faut faire les bas selon la jambe.
Gouverne ta bouche selon ta bourse.
Ζῶμεν γὰρ οὐχ ὡς θέλομεν, ἀλλ' ὡς δυνάμεθα.
Temporibus serviendum.

5. Jaká práce, taková mzda.
Wie die Arbeit, so der Lohn.
Such as the work is, such is the pay.
As brew, as I must dring.
Tel travail, tel salaire.
Selon l'argent la besogne.
Tant tenu, tant payé.
A chacun selon ses œuvres.
Comme vous brasserez, vous boirez.
Tanta fatica, tanto merito.
Chi bien serve, assai dimanda.

6. Jaký „pánbůhdej“, taký „bohdejzdráv“.
Wie der Gruss, so der Gegengruss.
Such a wellcome, such a farwell.

(Viz Jísti — Pán.)

Jáma.

Kdo komu jámu kopá, sám do ní padá.
Wer einem Andern die Grube gräbt, fällt selbst hinein.
Harm watch, harm catch.
Tel qui creuse une fosse à un autre y tombe souvent lui-même.

Qui mange du pape, en meurt.
Qui mal fera, mal trouvera.
Chi mal fera, mal trovera.
Σόφισμα κατὰ σαυτὸν συντέθεικας.
Incidit in foveam, qui primus fecerit illam.
Captor captus est.
Non est lex aequior ulla,
  Quam necis artifices perire sua.

Jazyk.

1. Čím srdce vře, v ústech kypí.
Wessen das Herz voll ist, davon geht der Mund über.
Wess' das Gefäss ist gefüllt, davon es sprudelt und überquillt.
What the heart thinks, the mouth speaks.
What the heart thinket, the tongue speaks.
De l'abondance du coeur la bouche parle.
Avoir le cœur sur les bords des lèvres.
Per l'abondanza del cuore la bocca parla.
Pectus est, quod dissertos facit.
De suis homines laudibus, libenter praedicant.
Navita de ventis, de tauris arrator, ennumerat miles vulnera, pastor oves.

2. Lépe jest potknouti se nohou, nežli jazykem.
Besser mit den Füssen gestrauchelt, als mit der Zunge.
A fast run is better, than a fast tongue.
Better that the foot slip, than the tongue.
C'est mieux tomber que de torcher.
  Il vaut mieux glisser du pied que de langue.
Satius est equo labi, quam lingua.

3. Jazyk bez kostí, ale kosti láme.
Masný jazyk řeže kostěný krk.
Die Zunge hat kein Bein,
  Schlägt Manchem doch den Rücken ein.
The tongue breaketh bone, though itself have none.
La lingua non ha osso, ma fa romper il dosso.

4. Více bolí od jazyka, nežli od meče.
Oft verwundet die Zunge mehr als das Schwert.
Die Zunge ist der Sabel im Schnabel.
Sometimes words hurt more than swords.
Un coup de langue est pire qu'un coup de lance.

5. Míti jazyk za zuby.
Wer seine Zunge hat in Gewalt,
  Der wird mit Ehren werden alt.
Keep your mouth shut and your eyes open.
Bouche close!

6. Na jazyku med, v srdci jed.
Honig im Munde, Gift im Herzensgrunde.
Il dit de bouche, mais le coeur n'y touche.
Μισῶ τὸν ἄνδρα τὸν διπλοῦν πεφυκότα,
  Χρηστὸν λόγοισι, πολέμιον δὲ τοῖς τρόποις.
Mel in ore, verba lactis —
  Fel in corde, fraus in factis.

7. Dlouhý jazyk, krátké ruce.
   (Kdo mnoho slibuje, málo dává.)
   Longue langue, courte main.

8. Nezabolí jazyk od dobrého slova.
   Es kostet die Zunge keine Mühe, ein gutes Wort zu sagen.
   Jamais bon parler n'écorche pas la langue.
   Una buona parola costa poco e può giovar molto.

(Viz Řeč — Slovo — Srdce.)

Jedna věc.

1. Jedna vlaštovka nedělá léta.
   Eine Schwalbe macht keinen Sommer.
   One swallow makes no summer.
   Une hirondelle ne fait pas le printemps.
   Una rondina ne fa primavera.
   Μία χελιδὼν ἔαρ οὐ ποιεῖ, οὐδὲ μέλισσα μέλιτα.
   Una hirundo non facit ver.
   Ver non una dies, non una reducit hirundo.

2. Jeden prst nečiní celé ruky.
   Ein Finger macht keine Hand,
     Ein Balken noch keine Wand;
     Ein Mann macht keinen Tanz,
     Eine Blume keinen Kranz.
   Un canestre d'uva non fa vendemia.
   Un fior non fa ghirlanda.
   Un pruno, uno spino non fa siepe.
   Unus homo non facit choream.

(Viz Den — Ovoce — Přítel.)

Jednou.

1. Jednou není vždy.
   Einmal ist keinmal.
   Once is no custom.
   Une fois n'est pas coutume.
   Una volta non è costumato.
   Συγγνώμη τῷ πρῶτον ἁμαρτάνοντι.

2. Jednou ranou stromu neporazíš.
   Kein Baum fällt auf den ersten Hieb.
   Es fällt keine Eiche von einem einzigen Streiche.
   Durch öftere Streiche fällt endlich die Eiche.
   Hittle shokes fall great oaks.
   An oak is nit falled with on blow.
   D'un seul coup ne s'abat un chêne.
   L'arbre ne tombe pas du premier coup.
   Al primo colpo non cade l'albero.
   Non s'abatte la quercia al primo colpo.
   Πολλοῖσι πληγαῖς δρῦς δαμάζεται.
   Quaercus multis ictibus dejicitur.
   Arbor per primum quaevis non corruit ictum.

3. Dvě mouchy jednou ranou zabiti.
   Zwei Fliegen mit einem Schlage tödten.

To kill two birds with on stone.
Faire d'une pierre deux coup.
Tirer d'un sac deux montures.

Jiný.

1. Co nechceš, aby ti jiní činili, nečiň ty jim.
Was du von anderen ungern hast,
Damit thu' keinem Uiberlast.
Do as you would be done by.
Il ne faut faire à autrui que ce qu'on voudrait qui nous fût fait.
Quod tibi quis nolit fieri, non inferat ulli;
Nec facias aliis, quidquid tibi fieri non vis.

2. Jiných nedbej, sám na se spolehej.
Frage nicht, was andere machen,
Achte deiner eig'nen Sachen.
Meddle with your old shoes.
For what thou canst do theyself, rely not on an other.
Qui s'attend à l'écuelle d'autrui, a souvent mal dîné.
Neglectis propriis intendunt stulti alienis.
Fac tua, quae sunt, et non aliena require.

3. Kdo komu jámu kopá, sám do ní padá.
(Viz Chytrý.)

Jísti — píti.

1. Co jsi sobě nadrobil, to si také sněz.
Was du eingebrockt, musst du ausessen.
Every bird must hatch her own egg.
Qui fait la folie, la boit.
Qui casse les verres, les paie.
Le vin est tiré, il faut le boire.
Chi l'ha fatta, la beve.
Chi imbratta, spazzi.
Chi ha fatto la folia, vi pensi.
Chi l'ha conciata, se le mangi.
Chi ha intrigato la tela, la stringhi.
Ipsi testudinem edite, qui cepistis.
Saepe sibi proprium fecit puer ipse flagellum.

2. Jak k jídlu, tak k dílu.
Wie man sich zum Essen stellt, so stellt man sich zur Arbeit.
Quick at meat, quick at work.
Bonne bête s'echauffe en mangeant.
Hardi gagneur, hardi mangeur.

Jistota.

1. Lépe hrsť jistoty, nežli pytel naděje.
Besser Etwas, als Nichts.
One hold-fast is better, than two thou-have-its.
Un tiens vaut mieux que deux tu l'auras.
Il vaut mieux tenir que courir après.
Il ne faut pas jamais quitter le certain pour l'incertain.

2. Lépe jeden vrabec v kapse, nežli deset na střeše.
Ein Sperling in der Hand ist besser, als zwei am Dache.
Better a bird in the hand, than two in the world. 1450
One bird in the hand is better, than two in the bush.
Le moineau en main vaut mieux que l'oie (pigeon) qui vole.
È meglio un ucello in gabbia, che cento per l'aria.
È meglio un fanello in gabbia ch'un falcone in campagna.
Meglio è fringello in mano que tordo in frasca. 1455

3. Lépe živý pes, než mrtvý lev.
Ein lebendiger Hund ist besser, als ein todter Löwe.
A living dog is better, than a dead lion.
Un chien vivant vaut mieux qu'un lion mort.

4. Lépe dnes vejce, než zítra slepice. 1460
Lieber heute ein Ein,
Als morgen ihrer drei.
An egg is better to-day, than a pullet to-morrow.
Piutosto in man' che daman'.

K.

Kámen.

1. Kámen často převracený, mechem neobroste.
Rollender Stein setzt kein Moos an. 1465
Rast ich, so rost ich.
A rolling stone gathers no moss.
If I rest, I roost.
Pierre qui roule, n' amasse pas de mousse.
Qui va lèche, repose sèche. 1470
Pietra che ne sta ferma, non fa muschio.

2. Častá krůpěj vody i kámen proráží.
Kapka činí důlek ne mocí, však častým padáním.
Steter Tropfen höhlt den Stein.
La goutte d'eau cave la pierre. 1475
Goutte à goutte l'eau creuse la pierre.
Molle acqua dura pietra penetra.
All' acqua cede il sasso.
Πέτρην κοιλαίνει ῥανὶς ὕδατος ἐνδελεχείῃ.
Labor omnia vincet improbus. 1480
Gutta cavat lapidem non vi, sed saepe cadendo.
Consumitur annulus usu.
Longa dies molli saxa peredit aqua.

(Viz Pilnost.)

Klín.

1. Klín klínem vytloukati.
One nail is driven out by another. 1485
Ἧλος τὸν ἧλον, πάτταλος τὸν πάτταλον ἐξέκρουσεν.
Cuneus cuneum trudit.

Kočka.

1. Kočka myší nenechá.
Die Katze lässt das Mausen nicht.

Podobně: Straka skoků nenechá. 1490
Die Aelster lässt das Hüpfen nicht.
Vlk kůži, ne srdce mění.
Der Wolf ändert das Haar,
Sonst bleibt er, was er war.

What bred in the bone, will never out of the flesh.
Un âne paré ne laisse pas braire. 1495
La brébis bêle toujours d'une même sorte.
Chi da gatta nasce, sorci piglia.
Chi da gallina nasce, convien che razzoli.
Naturam expellas furca, tamen usque recurret.

(Viz Liška.)

2. Jako kočka kolem horké kaše. 1500
Wie die Katze um den heissen Brei.
Tourner autour du pot.
Passer sur quelque chose comme chat sur la braise.
Cautela abundans non nocet.

3. Mají se rádi jako pes a kočka. 1505
Zwischen Hund und Katz' giebt's keine Freundschaft.
They agree like dogs and cats.
They agree like two in a gutter.
Ils s'accordent comme le chat et le chien.
Fra la gatta e le cane non è amicizia. 1510
Sono amici come cani e gatti.
Sono come cane col porco.
Φιλοῦσι ἀλλήλους ὥσπερ γαλῆ καὶ κύων.
Amant se uti cum cane catus.

4. Když není kočka doma, myši mají pré. 1515
Wenn die Katze aus dem Hause ist, tanzen die Mäuse.
If the cat is away, the mises do play.
Quand le chat est hors de la maison,
Souris et rat ont leur saison.
Absent le chat, les souris dansent.
Les rats se promènent à l'aise, où il n'y a point de chat. 1520
Quand l'abbé danse à la cour, les moines sont en rut aux forêts.
Mort d'abbé, noces des moines.
Voyage de maître, noces des valets.
Dove non è gatta, toppo si balla.
Mus salit in stratum, quum scit non adfore catum. 1525
Insanire facit mures absentia cati.

(Viz Pes.)

5. Ráda kočka ryby jídá, ale do vody se jí nechce.
Die Katze ässe wohl Fische, aber sie will sich die Füsse nicht nass machen.
Fain would the cat fisch eat, but she's loth her feet to wel.
Le chat aime le poisson, mais il n'aime pas à mouiller les pattes. 1530
Catus amat piscem, sed non vult tangere flumen (tingere pedes).

6. Kdo se jednou spálí, bojí se ohně.
Eine gebrannte Katze scheut auch kaltes Wasser.
A scalded cat fears cold watter.
Chat échaudé craint l'eau froide.
Il cane scottato dal acqua calda, ha paura anco dello freddo.

(Viz Dítě.)

7. Jest jako kočka; z předu líže, vzadu škrábe.
Man hütte sich vor solchen Katzen,
Die vorne lecken und hinten kratzen.
Rien de plus dangereux que l'homme double.
Dio mi guardi da quella gatta, che dinanzi mi lecca e dietro mi graffa.
Amicum inimicum fuge.
Cave tibi a felle, quae a fronte lingit, a tergo laedit.

8. Hraje si jako kočka s myší.
Wenn die Katze scherzt, ist das Mäuschen verletzt.
Catus saepe satur capto mure iocatur.

(Viz Noc.)

Kohout.

1. Dva kohouti na jednom smetišti se nesrovnávají.
Zwei Hähne auf einem Mist — zwei Raben auf einem Zweige vertragen sich nicht.
Two sparrows upon one ear of wheat cannot agree.
Deux moineaux sur même épine ne sont pas longtemps unis.
Due corvi ad uno ramo male stanno insieme.
Non istanno bene due galli in un cortile.

2. Na svém smetišti kohout pán.
Auf seinem Mist kräht der Hahn.
Der Hahn ist keck auf seinem Mist.
Every cock is proud on his own dunghill.
Gallus in sterquilinio suo plurimum potest.

(Viz Dům.)

Komár.

1. Z komára velblouda dělati.
Aus einer Mücke einen Elephanten machen.
Faire d'une mouche un éléphant.
Ἐλέφαντα ἐκ μυίας ποιεῖς.

2. Komára cediti a velblouda polykati
Mücken säugen, Kameele verschlucken.
Strain at a gnat and swallow a camel.
Cribler un moucheron et avaler un chameau.
Colare la zanzara ed inghiottire un camello.

Konec.

. Konec dílo chválí.
Man sieht es am Ende wohl,
wie man es loben soll.
Ende gut, Alles gut.

Good to begin well, better to end well.
All is well, that end is well. 1570
A la fin se chante le gloria.
La fin couronne l'œuvre.
A levar delle tende si conosce la fèsta.
Finis coronat opus.
Exitus acta probat. 1575
Laus in fine sonat, virtus in fine coronat.

2. Pamatuj konce — na zadní kolena.
Bedenke das Ende.
Au commencement considérez la fin.
Felice chi misura ogni suo passo e chi delle opere suo riguarda il fine. 1580
Quidquid agis, prudenter agas et respice finem.
Priusquam incipias, consulto opus est.

3. Všecko má svůj konec.
Alles hat sein Ende.
The longest day hat his end. 1585
Il n'y a point de si belle rose qui ne flétrisse enfin.
Il n'est si grand jour qui ne vienne au vêpres.
Il n'y a si long chemin,
  Dant on ne trouve le bout à la fin.
Ogni fiore al fine perde l'odore.
Ἄρχων καὶ πορετὸς κατὰ τὴν ἡμέραν αὐτοῦ. 1590

(Viz Amen — Den.)

Kostel.

1. Čím blíže kostel, tím dále od Boha.
Je näher die Kirche, desto weiter von Gott.
Près de l'église, loin de Dieu.
Più presso alla chiesa, più lontano da Dio.
Proximus ecclesiae semper vult ultimus esse. 1595

2. Při každém kostelíčku má čert svou kapličku.
Wo Gott eine Kirche baut, stellt der Teufel eine Kapelle daneben.
Where God has the church, the devil has his chapel.
Ad Domini templum satanas locat usque sacellum.

3. Není kostelíčka, aby nebylo kázaníčka. 1600
Es ist kein Kirchlein so klein,
  Des Jahr's muss Kirchweih' drin sein.
Non est sacellum, quin semel in anno sit in eo dedicatio.

Krása.

1. Bůh rozum s krásou nespojil.
Schönheit und Verstand sind selten verwandt.
Beauté et folie sont souvent de compagnie. 1605
Bellezza et follia vanno spesso in compagnia.

2. Krása brzy přechází.
Schöne Gestalt verliert sich bald.
La beauté est comme une fleur
  Qui naît et bientôt meurt.
Bellezza è come un fiore
  Che nasce e presto muore. 1610

Forma bonum fragile est, quantumque accedit ad annos,
Fit minor et spatio carpitur illa suo.

3. Krása bez ctnosti, maso bez soli.
Schönheit ohne Tugend hat keinen Werth.
Beauté sans bonté est comme vin éventé.

Kůň.

1. Chtivého koně nemáš příliš hnáti.
Ein williges Pferd bedarf des Spornens nicht.
Do not spor a free horse.
A caval che corre, non fa bisogno sprone.
Non opus admisso subdere calcar equo.

2. I dobrý kůň na čtyřech nohách se potkne.
Žertovně: Však má kůň čtyři klesy a přece nohá (čtyři nohy a přece klesá).
Stolpert doch auch ein Pferd mit vier Beinen.
It is goot horse, that never stambles.
Il n'y a si bon cheval qui ne bronche.
Il n'est si bon cheval qui ne devienne rosse.
Il n'y a pas de cheval si bien ferré qui ne bronche.
E cade un cavallo da quatro gambe.

(Viz Moudrý.)

3. Koně za ovsem běží a osli ho dostávají.
Das Pferd, das den Hafer verdient, bekommt ihn nicht.
Desert and reward seldom keep company.
Les chevaux courent les bénéfices et les ânes les attrapent.
Chi fila, ha una camicia; chi non fila, ne ha due.
Ἄλλα κάμον, ἄλλα ὤνατο.

4 Koně k vodě přivedeš, ale k pití nepřinutíš.
Wohl lassen sich Pferde zum Wasser bringen,
Aber nicht zum Trinken zwingen.
A man may leed a horse to the watter, but he cannot make him drink unless he will.
On ne saurait faire boire un âne, s'il n'a soif.

5. Koně při ocasu uzditi.
Den Aal beim Schwanz fassen.
Wer den Aal anfasst beim Schwanz,
Hat ihn weder halb noch ganz.
Brider l'âne par la queue.
Ἀπὸ τύρας τὴν ἔγχελυν ἔχειν.
Cauda tenes anguillam.

L.

Lakomý.

1. Podej lakomci prst, za celou ruku tě vezme.
Zeigt man dem Geizhals den Finger, so nimmt er die ganze Hand.
Give a clown your finger and he'll take your whole hand.

Give him an inch and he will take an ell.
Si on lui donne un pied, il en prendra quattre.

2. Děravého pytle nenaplníš a lakomci nedodáš.
Den Geiz und die Augen kann Niemand erfüllen.
Des Geizes Schlund ist ohne Grund.
L'uomo avaro e l'occhio sono insazziabili.
Orco sive mari mens aequiparatur avari.

3. Chudému se někdy nedostává, lakomci nikdy.
Der Geizige ist der Aermste auf Erden.
Covetouness brings nothing home.
Il più povero che sia in terra, è l'avaro.
Inopiae desunt pauca, avaritiae omnia.
Maxima egestas avaritia.

4. Vlk se nasytí, lakomec nikdy.
Der Geizige ist seines Mundes Stiefvater.
L'avaro non mai buono per altrui, è pessimo per se.
In nullum avarus bonus, in se pessimus.

5. Lakomci nikdy dosti není,
By měl všeho světa jmění.
Der Teufel den Geizigen verhext,
Dass sein Geiz mit dem Gelde wächst.
Autant croît l'avarice que croît l'argent.
Tanto cresce avarizia, quanto cresce il danaro.
Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit.
Dives marcescit, quanto plus copia crescit.
Tantalus inter undas sitit.

6. Lakomec by si dal pro krejcar koleno vrtat — honil by blechu po strništi.
Der Geizhals möchte die Mücke schinden, um ihren Balg zu verkaufen.
He would skin a louse and send the hide to market.
Il écorche un pou pour en avoir la peau.
Scortirebbe il pidocchio per aver la pelle.

Láska.

1. Stará láska nerezaví.
Alte Liebe rostet nicht.
Sound love is not soon forgotten.
Vetus amor non sentit rubiginem.
Difficile est longum subito deponere amorem.

2. Láska je slepá.
Liebe ist blind und macht blind,
Wer es nicht glaubt, der ist ein Kind.
Love is blind.
L'amour aveugle la raison.
L'amore è cieco e non conosce lume,
Ma perde l'intelletto e il buon costume.
Τυφλὸς ὁ Ἔρως.

3. Láska počíná sama od sebe.
Liebe fängt bei sich selbst an.
Charity begins at home.

Charité bien ordonné commence par soi-même. 1690
La prima carità comincia da se.
Fa bene a te e tuoi,
  Poi agli altri, si tu puoi.
Amor incipit a semet ipso.
Primus sum egomet mihi.
Haud ullus alii quam sibi est amicior. 1695

4. Pro milého nic těžkého.
Liebe überwindet Alles.
Toute force cède à celle de l'amour.
Alla forza d'amore
  soggiace ogni valore.
Amor omnia vincit. 1700

5. Ze samé lásky by tě snědʼ.
Aus lauter Liebe frisst der Wolf das Schaf.
It's an ill sign to see a wolf (fox) lick a lamb.
The sweetest food for the wolf the lamb has always been.
A bien petit occasion se saisit le loup de mouton. 1705
Il corbo (il lupo) piange la pecora e la mangia.
Le lagrime del crocodillo che uccide l'uomo e poi lo piange
Ὡς λύκος ἄρνα φιλεῖ.

6. Kde hladno, tu chladno.
Kde láska, tu radosť,
  Kde nouze, tu žalosť. 1710
Ohne Wein und Brod
  Leidet Liebe Noth.
Where no fewel is, the fire goes out.
Quand il n'y a point de foin au ratelier, les ânes se battent.
Sine Cerere et Baccho friget Venus.

7. Když jde nouze do domu, jde láska z domu. 1715
Wenn die Noth in's Haus zur Thüre geht, geht die Liebe zum Fenster hinaus.
When poverty comes in at the doors, love leaps out at the windows.
Quand la misère entre par la porte, l'amour s'envole par la fenêtre.

Lékař.

1. Lékaři, pomoz sobě sám!
Arzt, hilf dir selber! 1720
Physicien, cure thyself!
Médecin, guéris-toi toi-même!
Bon est médecin qui sait se guérir.
Medico, cura te stesso!
Rare volte piglia il medico medicina. 1725
Medice, cura te ipsum!

Lenost.

1. Líná ruka (huba), holé neštěstí.
Kočka nelovná, ústa nemluvná ničeho nezískají.
Ein schlafender Fuchs fängt keine Hühner.
The sleeping fox catches no poultry. 1730
The cat in gloves catches no poultry.
The cat in gloves catches not mise.

When the fox sleeps, no grapes fall in his mouth.
Renard qui dort matinée,
  N'a pas la bouche emplumée.
Au renard endormi ne vient ni bien ni profit. 1735
Un chien endormi forcera rarement un cerf.
Chat qui miaule n'est pas chasseur.
Volpe che si leva tardi, non ha buona colazione.
Chi dorme, non piglia pesci.
Volpe che dorme, vive sempre magra. 1740

2. Zahálka matka hříchů.
Müssigang ist aller Laster Anfang.
Müssigang ist des Teufels Ruhebank.
Idleness is the root of all evil.
By dooing nothing we learn to do ill. 1745
An idle braise is the devil's shop.
L'oisiveté est la mère de tous les vices.
Niente facendo s'impara far male.
L'ozio è il padre del vizio.
Otia dant vitia. 1750
Otium pulvinar diaboli.

(Viz Ruka.)

3. Myslí, že mu pečení ptáci (holubi) do huby budou lítati.
Der Faule glaubt, dass ihm gebratene Spatzen in den Mund fliegen werden.
Il attend que les alouettes lui tombent toutes rôties dans le bec.

Lež.

1. Lež má krátké nohy. 1755
Die Lüge kommt nicht weit, hat kurze Beine.
Lies have long wings, yet truth will overcome.
Liars have short wings.
Le menteur ne va pas loin.
Le mensonge ne va pas loin, car la vérité l'attrapera. 1760
On prend plutôt un menteur qu'un avengle un boiteux.
Buggie hanno corte le gambe.
Le buggie sono zoppe.
La buggia non ha piede, si giunge più presto ch'un zoppo.

2. Mladý lhář, starý zloděj. 1765
Junge Lügner, alte Diebe.
I show me a liar and I show you a tief.
Montrez moi un menteur et je vous montrerai un larron.
La buggia è madre dell' inganno.

3. Lháři se nevěří, i když pravdu mluví. 1770
Einem Lügner glaubt man nicht,
  Wenn er auch die Wahrheit spricht.
On who lies, will never be believed.
A liar is not believed, when he speaks the truth.
Celui qui ment volontiers, ne fait point accroire.
Un menteur n'est point écouté même en disant la vérité. 1775
Se un nomo per buggia è conosciuto,
  Quand anche dice il vero, non è creduto.
Al buggiardo non è creduto il vero.

Credit mendaci, quamvis per numina iuret.
Nullus, et illius pondere verba carent.

4. Lhář má z paměti lháti.
Ein Lügner muss ein gutes Gedächtniss haben.
Il faut qu'un menteur ait une bonne mémoire.
Il buggiardo vuol avere buona memoria.
Mendacem oportet esse memorem.

Lidé.

1. Nescházejí se hory s horami, ale lidé s lidmi.

(Viz Hora.)

Liška.

1. Liška srsť (chlupy), ale ne své vášně mění.
Der Fuchs lässt nicht von der Art
Auch in der Galgenfahrt.
Der Fuchs wohl ändert das Haar,
Sonst bleibt er genau, wie er war.
Le renard mourra dans sa peau.
Il volpe cangia il pelo, ma non il vizio.
Vulpes pilos mutat, non mores.

2. Často i liška do železse chytne.
Man fängt wohl auch einen gescheiten Fuchs.
Every fox pay his own skin to the flayer.
Enfin le renard se trouve chez le pelletier.
Anche delle volpi se ne piglia.
Tutte le volpi se riveggono in pelliceria.
Et vulpes in laqueos incidunt.
Fraudulentus in plagas tandem incidit.

3. Staré lišky neošidíš.
Ein alter Fuchs ist schwer zu fangen.
Old birds are not to be caught with shaff.
Volpe vecchia non teme laccio.
Γέρων ἀλώπηξ οὐχ ἁλίσκεται πάγῃ.
Annosa vulpes haud capitur laqueo.

4. Kde lví kůže neplatí, liščí břevno podkládej.
Wo die Löwenhaut mangelt, setzt man den Fuchspelz hinein.
Man zieht den Fuchsbalg an, wenn die Löwenhaut zu enge ist.
They patsh a fox's tail to a lion's skin.
Il faut coudre la peau du renard à celle du lion.
Dove si manca la pelle di leone, convienne cuvrirsi il cuojo di volpe.
Dove non basta la pelle del leone, bisogna attacarsi quella della volpe.
ἡ λεοντῆ μὴ ἐξίκηται τὴν ἀλωπεκῆν πρόσαψον.
leonina pellis non satis est, vulpina addenda.
nequis Marte, utere arte.
compensabit, quod vis sibi magna negabit.

(Viz Lenost.)

M.

Málo — maličkost.

1. Kdo s málem není spokojen, není věčšího hoden.
   S tolarem se neshledá,
   kdo s krejcarem pohrdá.
   Wer das Kleine nicht achtet, ist des Grossen nicht werth.
   Wer den Pfennig nicht ehrt,
   Ist des Thalers nicht werth. 1820
   Take care of the pence and the pound will take care of them.
   If you make not much of a treepence, you'll never be worth a groat.
   Who will not keep a penny,
   Shall never have many.
   Economisez le denier, les louis auront soin d'eux-mêmes.
   Qui méprise les petites choses, tombera petit à petit. 1825
   Chi non tien conto d'un quattrino,
   Mai sarà padrone d'un fiorino.
   Chi non si cura d'un centesimo, non riempie mai la casa.
   Chi non si cura del poco, non diventerà mai ricco.
   Chi non istima un quattrin, non le merita.
   Panem servabis, donec maiora parabis,
   Maiora perdes, minora ni servaveris. 1830

2. Z malé jiskry velký požár bývá.
   Aus einem kleinen Funken wird oft ein grosses Feuer.
   Il ne faut qu'une étincelle pour causer le plus grand incendie.
   Picciola scintilla genera fuoco grande.
   Da una picciola scintilla s'infiamma una città. 1835
   Parva saepe scintilla magnum excitat incendium.

(Viz Komár.)

Marnotratný.

1. Jak nabyl, tak pozbyl. — Jak koupil, tak propil.
   Wie gewonnen, so zerronnen.
   So got, so gone.
   That wich is got over the devil's back, is spend onder his belly. 1840
   Lighty got, lighty gone.
   Evil gotton, evil spent.
   Le bien mal acquis, s'en va comme il est venu.
   Du diable vient, au diable retourne.
   Ce qui vient de la flûte, s'en va au tambour. 18
   Tout ce qui vient de flot, s'en retourne d'èbe.
   Che tosto viene, tosto se ne va.
   Diabolo porta, diabolo reca.

2. Co naspořil Stýskal, to utratil Výskal. 1
   Auf einen kargen Sparer folgt ein wilder Zehrer.
   A père amasseur fils gaspilleur.
   A padre cupido figliolo prodigo.
   A padre guadagnatore figliolo spenditore.
   Χρήματα δὲ ζῶντες ἀμαλδύνουσι θανόντων. 1
   Aburmet heres Caecuba dignior.

Med.

1. Med z úst jde a voštiny v hrdle váznou.
Theurer Honig, den man vom Stachel leckt.
He that licks honey from thorns pay too dear for it.
The honey is sweet, but the bee slings. 1860
Trop cher achète le miel qui sur des épines le lèche.
Troppo caro il miele che si lecca delle spine. (Viz. Jazyk — Radost — Srdce.)

Mistr.

1. Nikdo nespadl učený s nebe.
Kein Meister wird geboren.
None is born a master. 1865
No man is his craft's — master the first day.
Nissuno è mai caduto maestro dal cielo. (Viz — Dílo).

Mládí.

1. Co se v mládí naučíš, v stáří jak bys našel.
Jung gewohnt, alt gethan.
What we first learn, we best know. 1870
If we had not learned to creep, when we were quite young, we should not be able to walk.
Comme on s'accoutume, on s'en va.
Ce qu'on apprend dans la jeunesse, on le retient dans la vieillesse.
Ce qu'on apprend au berceau, dure jusqu'au tombeau.
Les habitudes contractées dans la jeunesse, se quittent difficilement. 1875
Uso da giovane, incallito da vecchio.
Chi non segne virtù in giovanezza,
Fugir il vizio non potrà in vecchiezza.
Cui puer assuescerit, maior dimittere nescit.

2. Andělé v mládí, ďáblové v stáří.
Junge Engel, alte Teufel. 1880
A young saint, an old devil.
Angelo nella giovanezza, diabolo nella vecchiezza.
Fanciulli angeli, con età diaboli.
Buon papero è cattiva oca.
Angelicus iuvenis senibus satanizat in annis. 1885

3. Čemu Jeník se nenaučil, Janek se víc nepřiučí.
Was Hänschen nicht lernt, lernt Hans nimmer mehr.
Qui jeune n'apprend, vieux ne saura.
Chi non fa in gioventù, stenta in vecchiezza.
Gioventù disordinata avra vecchiaja tribola. 1890
Γέροντα δ'ὀρθοῦν φλαῦρον, ὃς νέος πέσῃ.

Mladí ležáci, staří žebráci.
Müssige Jugend, lumpiges Alter.
Young beggars, old tiefs.
A lazy youth, a lousy age. 1895
Jeunesse paresseuse, vieillesse pouilleuse.
Jeunesse viseuse, vieillesse disetteuse — nécessiteuse.

Gioventù in libertà, vecchiezza in povertà.
Chi non travaglia in gioventù, piange in vecchiezza. 1900

5. Raději za mládí se dříti, než v stáří nouzi tříti.
Besser in der Jugend geschunden, als im Alter geseufzt.
Assiduous youth makes easy age.
Il faut travailler en jeunesse pour reposer en vieillesse.
Chi ne travaille poulain, travaillera roussin. 1905
Acquitte-toi en ta jeunesse pour reposer en vieillesse.
Travaglia da gioventù per goder da vecchiezza.

6. Z mládí se trn ostří.
Co má býti kopřivou, záhy pálí.
Es brennt zeitig, was eine Nessel werden soll. 1910
Es krümmt sich bei Zeiten, was ein Hacken werden soll.
It priketh be times, that will be a good thorn.
Urit mature, quod vult urtica manere.

7. Jak staří zpívají, tak mladí cvrlikají.
Wie die Alten sungen,
So zwitschern die Jungen. 1915
The young cock crows as he had heard the old one.
The young pig grunts like the old sow.
The child says nothing but what it heard at the fire.
As the old cock crows, so crows the young.
Comme les vieux sifflent, les jeunes chantent. 1920
Tel chante le vieux coq, tel le jeune chantera.
Il poledro non va piano, quando la cavalla trotta.
Tal canta il gallastrone, tal canterà il galleto.
Fatti di vecchii sono fatti di giovani.
A bove maiori discit arare minor. 1925

Mlčeti — mluviti.

1. Kdo mlčí, svoluje.
Wer schweigt, der ist einverstanden.
Qui se tait, consent.
Qui tacet, consentire videtur.

2. Mlčeti je zlato, mluviti stříbro. 1930
Schweigen ist Gold, Reden ist Silber.
Lerne schweigen, o Freund!
  Dem Silber gleicht
  Die Rede, aber zur rechten Zeit
  Schweigen ist Gold.
He who said nothing, gain'd his point.
Chi parla, semina; chi tace, racoglie.
Scire loqui decus est, sed plus est scire tacere. 1935

(Viz Řici.)

3. Kdo chce mluvit uměti, nauč se dříve mlčeti.
Reden und Schweigen zur rechten Zeit ist wahre Weisheit.
È arte di parlare di parlare a tempo.
A parlare s'impara facilmente, ma a tacere difficilmente.
Proximus Deo ille est, qui scit ratione tacere. 1940

4. Mlčením obrátíš, kam jen chceš koli,
Slovem neobrátíš na rovném poli.

Man soll ein Wort neunmal im Munde umdrehen, bevor man es ausspricht.
Leichter ist ein Wort zurückgehalten, als zurückgenommen.
Silence and circumspection will interfere with no one's action.
On ne se repent guère de s'être tû. 1945
Odi, vedi e tace, se vuoi viver in pace.
Virtutem primam esse puta compescere linguam.
Nescit vox missa reverti.
Si cupis pacem, linguam compesce loquacem.

5. Mlčení i hloupého moudrým činí. 1950
Mit Schweigen verredet sich Niemand.
Schweigen und denken wird Niemand kränken.
On ne perd rien à se taire.
Si tacuisses, philosophus man sisses.

Mnoho.

1. Mnoho hlav, mnoho smyslů;
Kolik děr, tolik syslů. 1955
So viele Köpfe, so viele Sinne.
So many men, so many minds.
So many dogs, so many kins.
Autant de têtes, autant d'opinions.
Autant de gens, autant de sens. 1960
Autant d'hommes, autant d'avis.
Quanto testa, tanto cervello.
Tanti uomini, tante barette.
Quot capita, tot sensus.

(Viz Hlava.)

2. Mnoho křiku, málo vlny. 1965
Viel Geschrei und wenig Wolle.
A long harvest of a little corn.
Beaucoup de caquet et peu d'effet.
Gran gridore, poco lana.
Molto fumo, poco arrosto. 1970
Assai pampini, poco uva.
Πολὺς λαός, ὀλίγοι δὲ ἄνθρωποι.

3. Mnoho slov a málo skutků.
Viel Worte, wenig Thaten.
Great words, little work. 1975
Much talk, little deads.
Much hands, little things.
A long tongue, short hands.
Plus de paroles que de besogne.
Longue langue, courte main. 1980
Belle montre, peu de rapport.
Beaucoup de bruit et pen de fait.
Più parole, meno fatti.
Lingua longa, corta mano.

(Viz Ruka.)

4 Mnoho slov a málo rozumu.
(O ženách: Dlouhé vlasy, krátký rozum.) 1985
iele Worte, aber wenig Verstand.

More trouble than worship.
Much eloquence and little wisdom.
Beaucoup de paroles, peu de sagesse.
Gran rombazzo e poca lancia. 1990
Gran romore e poche lancerotte.

5. Mnoho kuchařů, špatná omáčka.
Viele Köche versalzen die Brühe.
Beaucoup de cuisiniers gâtent la sauce.
Dove più galli cantano, mai fa giorno. 1995
Ἔνθα πολλοὶ ἀλεκτρυόνες, ἐκεῖ ἡμέρα οὐ γίγνεται.

6. V malé chvilce mnoho se státi může.
Viel kann geschehen zwischen Lipp' und Bechers Rand.
Zwischen Zahn und Hand
  Geht gar viel zu Schand.
Zwischen zwölf Uhr und Mittag
  Vieles noch geschehen mag. 2000
Between the cup and the lip, there is many a slip.
Many thinks fall between the cup and the lip.
Il arrive beaucoup entre la bouche et le verre.
Entre bouche et cuiller
  Avait souvent grand encombrier.
Entre le vase et la bouche il y a encore assez de place pour un malheur. 2005
Πολλὰ μεταξὺ πέλει κύλικος καὶ χείλεος ἄκρου.
Inter os et offam (inter manum et mentem) multa intervenire possunt.
Multa cadunt inter calicem supremaque labra.

(Viz Pes.)

Moc.

1. Moc má právo.
Gewalt geht vor Recht. 2010
Wo die Gewalt das Recht hat, da hat das Recht keine Gewalt.
Might overcomes right.
Might goes for right.
For sovereign power all laws are broken.
Mieux vaut force que justice.
Force passe droit. 2015
Force n'a pas droit.
Où force domine, raison n'a point de lien.
Contre la force il n'y a pas resistence.
Meglio vale forza della giustizia.
La forza non conosce lege. 2020
La forza opprima la ragione.
Dove la forza regna, la ragion non vale.
Ceda il giudice in toga al reo armato.
Victa pugnaci iura sub ense latent.
Jus est in armis. 2025

Modliti se.

1. Kdo se neumí modliti, jdi na moře se plaviti.
Wer das Beten nicht kann, der gehe auf's Meer.
Beten lernt man in Nöthen.

He that will learn to pray, let him but go to sea.
Chi non sa orare, vada in mare. 2030
Chi non navica, non sà, che cosa sia timor di Dio.
Chi non sà, che cose sia i santi pregare, vadi per mare.
Qui nescit orare, vada ad mare.

Moudrý.

1. Moudrému napověz, hloupému dolož.
Na chytrého mrkni, hloupého trkni. 2035
Dem Hörer fein und klug
Ist wenig schon genug.
A word to the wise is enough.
Un homme d'esprit entend à demi-mot.
A bon entendeur salut.
A buon intenditor parlar corto. 2040
Sapienti pauca.
Qui bene distinguit, bene docet.
Cum sapiente loquens perpaucis utere verbis.

2. I nejmoudřejší chybí.
Selbst die Weisesten fehlen. 2045
The best and wisest of men
sometimes declive themselves.
Les plus sages sont faillibles.
Les plus sages mêmes sont souvent surpris.
A bon pêcheur souvent échappe l'anguille.
Jamais ne fut de grand esprit,
Qui n'eut de follie un petit. 2050
Il n'est si bon tireur qui ne manque.
Anche delle volpi se ne pigliano.

3. Pád blázna, výstraha moudrého.
Das sind die Weisen,
Die durch Irrthum zur Wahrheit reisen.
Μωρὸς δείξει πόρον. 2055
Casus dementis correctio sit sapientis.
Ex vitio alterius sapiens emendat suum.

(Viz Opatrný.)

4. Moudrý = domýšlivý.
Vejce chce býti moudřejší než slepice.
Kuře chce býti moudřejší než kvočna. 2060
Das Ei will klüger sein als die Henne.
The chicken is often wiser than the hen.
Jack Sprat would teach his grandam to grow hens.
L'écolier prétend enseigner son maître.
C'est gros Jean qui veut en remontrer à son curé. 2065
L'uovo vuol saper più della gallina.
I paperi voglion menare a bere le ocche.

Moucha viz Dvě.

Myš.

1, Chudá to myš, která jen jednu díru má.
Myš jest malé zvíře a nevěří jedné díře.
Es ist eine arme Maus,
Die nur geht zu einem Loch hinaus.
A mouse that has but one hole is soon caught.
Une souris qui n'a qu'un trou est bientôt prise.
Tristo è quello sorcio che ha un sol pertugio per salvarsi.
Mus miser est, antro qui tantum clauditur uno.

(Viz Kostel — Kočka.)

2. Hora rodí a vyjde — myš.
Es kreissen die Berge — ein Mäuschen zu gebären.
La montagne enfante une souris.
C'est la montagne qui accouche d'une souris.
Ὤδινεν ὄρος, εἶτα μῦν ἀπέ.τεκεν.
Ὤδινεν ὄρος, Ζεὺς ἐφοβεῖτο, τὸ δ' ἔτικτεν μῦν.

N.

Nadarmo něco dělati.

1. Písek v snopky vázati.
Z písku provazy plésti.
Vergebene Mühe anwenden.
Chercher midi à quatorze heures.
Chercher la lune à plein jour.
Chercher une aiguille dans une charretée de foin.
Prendre la lune avec les dents.
Δικτύῳ ἄνεμον θηρᾷς.
Αἰθίοπα σμηχεῖς.
Σίδηρον πλεῖν διδάσκεις.

2. Vše jest marno.
Es ist Hopfen und Malz verloren.
Tout est perdu.
Oleum et aquam perdere.

Naděje.

1. Doufej směle, dokud duše v těle.
Der Mensch hofft, solang er lebt.
Hoffnung geht mit dem Leben.
Im Tode erst schwindet die Hoffnung.
While there is life, there is hope.
Hope, the balm of life, scooths us under every misfortune.
Ἐλπίδες ἐν ζώουσιν, ἀνέλπιστοι δὲ θανόντες.
Spes servat hominem rebus in duris bona.
Spes alit et fore cras semper ait melius.

2. Naděje dobré snídaní, ale zlá večeře.
Hoffen und Harren macht Manchen zum Narren.

Hope is good breakfast, but a bad supper.
Golden dreams make men awoke hungry.
On est souvent dupé par l'espoir.
Lo sperare e l'aspettare
  A molti fa il capo girare.
Chi vive da speranza,
  Fa la fresca danza. 3010
Spes alit et fallit.
Fallitur augurio spes bona saepe suo.

3. Naděje naše útěcha.
Hoffnung laesst nicht zu Schanden werden.
If it were not hope, the heart would break. 3015
Il ne faut jeter la manche après la cognée.
La speranza sempre verde e il desiderio mai non manca.
Αἱ ἐλπίδες βόσκουσι φυγάδας.
Spes laqueo volucres, spes captat arundine pisces.

Náhoda.

1. Náhoda mnoho dobrého přináší. 3020
Unverhofft kommt oft.
Much luk can come in short time and we are not thinking on it.
On voit souvent arriver ce qu'on n'a pas attendu.
Il arrive souvent des choses qu'on ne s'attendait pas.
Grazie non aspettate sono sempre grate. 3025
Succede più sovento cio che non si aspetta che quel che si spera.

Nemoc.

1. Nemoc přichází na koni, ale odchází pěšky.
Die Krankheit kommt mit Extrapost,
  Und reiset ab mit Schneckenpost.
Böses kommt geritten,
  Geht aber weg mit Schritten.
Mischiefs come by the pound and go away by the ounce. 3030
Les maladies viennent à cheval et s'en vont à pied.
Il male vien a cavallo e va via piano a piedi.
Il male vien in carri e va via a once.

Nenávist.

1. Lépe když tebe nenávidí, než když tě litují.
Besser beneidet, als bemitleidet. 3035
Il vaut mieux faire envie que pitié.
Mieux vaut être envié qu'appitoyé.
Meglio è esser invidiato che compassionato.
Piùtosto invidia che compassione.
Meglio è invidia supportare che di compassione dare. 3040

Nepřítel.

1. Lepší nepřítel zjevný, než přítel potutelný,
Besser ein offener Feind, als ein verstellter Freund.
God keep me from my friends,
  I'll keep myself from my enemies.

Ab hoste aperto citius caveto quam ab amatore tecto.
Gravius inimicus qui sub pectore latet.

(Viz Přítel.)

Neštěstí.

1. Zřídka kdy neštěstí samo přichází.
Selten kommt ein Unglück allein.
Woe is forerun with woe.
Un malheur ne vient jamais seul.
Di rado una disgrazia vien sola.

2. Upadl z bláta do louže.
Aus dem Regen in die Traufe kommen.
Vom Gaul auf den Esel.
Tomber de la poêle dans la braise.
Tomber de la fièvre au chaud mal.
Τὸν καπνὸν φεύγων εἰς τὸ πῦρ ἐνέπεσεν.
Ἀφ᾽ ἵππων ἐπ᾽ ὄνους.
Inscidit in Scyllam, qui vult vitare Charybdim.

3. Neštěstí snadno přichází, ale těžko odchází.
Unglück kommt schnell geritten
Und vergeht mit langsamen Schritten.
Misfortunes come on wings and depart on foot.
Evil comes to us by ell and goes away by inches.
Les maux viennent en poste et s'en retournent à pied.
Il male vien presto e va via tardi.
Il male vien a libbre e va sene a once.

(Viz Nemoc.)

4. Jedno neštěstí druhé stíhá.
Ein Unglück tritt dem anderen auf die Fersen.
Un abîme appelle l'autre.
Un malheur amène son frère.
Un malheur naît d'autre.
Un abisso chiama l'altro.
Le sciagure non vengon mai sole.
Aliud ex alio malum.

5. Radost je, když není zbytí, svých neřestí druha míti.
It's good to have company in trouble.
La consolation d'un malheureux est d'avoir compagnie.
Solamen miseris socios habuisse doloris.

Nevděk.

1. Nevděčnému nic není vděk.
Undank ist der Welt Lohn.
Chi nutrisce delli ingrati, se nutrisce serpi in seno.
Pauci debitam gratiam referant.
Perraro grati homines inveniuntur.

Nic.

1. Tolik křiku pro nic za nic.
Viel Lärm um Nichts.

Much ado about nothing. 3085
Tant de bruit pour une omelette.
Parturiunt montes et exit ridiculus mus.

(Viz Mnoho.)

2. Kde nic není, tu i smrt nebeře.
Wo Nichts ist, da hat der Kaiser das Recht verloren.
Where nothing's to be had, the king must lose his rights. 3090
Où il n'y a rien, le roi perd son droit.
Où il n'y a pas de quoi,
Le roi perd son droit.
Dove non è, non se ne può torre.
Dove non è niente, perde il giudice la condanna.
Cantabit vacuus coram latrone viator. 3095

3. Kdo nevsadí, nevyhraje.
Wer Nichts wagt, gewinnt Nichts.
Nothing venture, nothing have.
No success withhaut an undertaking.
Qui ne risque rien, ne gagne rien. 4000
Qui ne hasarde pas, ne gagne pas.
Chi non risica, non rosica.
Chi non s'avantura, non ha ventura.
Nunca ottene, chi nunca tenta.

4. Lépe něco, než nic. 4005

(Viz Pták.)

5. Nic není tak tajného, aby to nevyšlo na světlo.

(Viz Tajemství.)

6. Hádati se pro nic za nic.
Um des Kaisers Bart streiten.
Se debattre de la chappe à l'évêcque.
Rixare de lana caprina. 4010

7. To je rytíř z Nemanic.
Ritter von Habenichts.
Le marquis Argent-Court.

8. Buď všecko nebo nic.

(Viz Buď.)

Něco.

1. Lépe něco, nežli nic. 4015
Besser Ichts als Nichts.
Besser halb Ei, als eitle Schale.
Better ought, than nought.
Better half a loaf, than a bread.
Better the head of an ass, than the toil of a horse. 4020
Cela vaut mieux denier qu'il ne valait maille.
È meglio esser testa di luccio, che la coda di sturgione.
È meglio esser la testa di lacertola (di gatto) che la coda di dracone (di lione).
Un tugurio di paglia, dove si ride, val più che un palazzo, dove si piange.
Meglio è un pezzo di pane che niente. 4025

Tota quidem novi plus testa pars valet ovi.
Malo hic esse primus, quam Romae secundus.

Noc.

1. V noci každá kočka černá.
Nachts sind alle Katzen grau,
When candels are out, all cats are grey. 4030
Jane is mylady in the darkness.
Haw easy is a busch supposed a bear.
La nuit tous les chats sont gris.
Par nuit semble tout blé fariue.
Al bujo ogni gatto è morella. 4035

2. Není vše tajno, co noc kryje.
Was die Nacht gesponnen, kommt an's Licht der Sonnen.
What night once covered, will by revealed by the day.
There es nothing covered be darkness,
 that shall not be revealed in clearness.
There is nothing so secret, but is detected at last. 4040
Ce qui se fait de nuit, paraît au jour.
Rien ne se cache qui ne vienne au grand jour.
Il n'y a rien de si caché que le temps ne découvre.
Nul péché n'est si célé qui ne soit enfin rélevé.
Non fu mai fatta liscia di notte, che non si asciugasse di giorno. 4045
Quel che si fà al oscuro, apparisce al sole.
Non v'è secreto che tosto o tardi non si scopre.

(Viz Tajemství.)

Nouze (viz Bída).

Novota.

1. Nic nového pod sluncem.
Nicht Neues unter der Sonne.
There is nothing new under the sun. 4050
Il n'y a rien de nouveau sous le soleil.
Nil novi sub sole.

2. Nové koště dobře mete.
Neue Besen kehren gut.
A new broom sweeps clean. 4055
Il n'y a rien tel que balai neuf.
Il n'est telle dévotion que des jeunes prêtres.
Un neuf balai va bien.
Una scoppa nuova spazza bene.
Spazzatajo nuovo spazza ben la casa. 4060
Scopae recentiores semper meliores.
Fortior in fulva novus est lucrator arena.
Dicunt nostri novam scopam bene purgare.
Omne initium fervet.

O.

Oba.

1. Soudce obě strany slyš. 4065
Man muss beide Theile hören.
Eines Mannes Red' ist halbe Red',
  Man soll die Theile hören beed (beide).
Qui n'entend qu'une chloche, n'entend qu'un son.
Audiatur et altera pars.

Obličej.

1. Obličej (tvář) zrcadlo duše. 4070
Ein freundlich Gesicht das beste Gericht,
  Unfreundlich Gesicht verräth den Wicht.
A good face needs no bond and a bad one deserves none.
Un viso avenente è un muto eloquente.
Formosa facies muta commendatio est.
Heu quam difficile est crimen non prodere vultu. 4075

Obyčej.

1. Zvyk (obyčej) dělá cvik.
Gebrauch thut mehr als aller Meister Lehr'.
La prattica val più della grammatica.
Solus et artifex qui facit, usus est.

(Viz Cvik.)

2. Každá země má své zvyky (obyčeje, mravy). 4080
Jedes Land hat seinen Tand.
Wohin man kommt, da soll man halten
  Des Landes Sitten und der Alten.
Every country has its customs.
So many countries, so many customs.
Chaque pays a sa guise. 4085
Autant de pays, autant de coutumes.
Ἄλλοτε δ'ἀλλοῖον τελέθειν καὶ χώρᾳ ἕπεσθαι.

Odkládati.

1. Co je odloženo, není ukončeno.
Aufgeschoben ist nicht aufgehoben.
All is not lost, that is delayed. 4090
Omittance is no quittance.
Ce qui est remis, n'est point perdit.
Ce qui ne se fait au dîner, se fera au souper.
Il differito non è diffinito.
Dilatum non est abjectum. 4095

Odpověď.

1. Jakou otázku mi dáš,
  Takou odpověď i máš.

Wie die Frage, so die Antwort.
A beau jeu, beau retour.
Tal proposta, tal risposta.
Tal sonata, tal ballata. 4100

2. Žádná odpověď také odpověď.
Keine Antwort ist auch eine Antwort.
No answer is often a answer.
Le silence vaut aussi une réponse.
Non ad rogata respondendum est,
Saepe tacens vocem verbaque vultus habet. 4105

3. Jaká otázka, taková odpověď.
Wie die Frage, so die Antwort.
Wie der Abt singt, so antwortet der Mönch.
Le moine répond, comme l'abbé chante.
Comme chante le chapelain, ainsi répond le sacristain. 4110
Le bedeau de la paroise est toujours de l'avis de monsieur le curé.
Come canta il capellano, cosi risponde il sacristano.

Odvaha.

1. Chutě do toho, polovic hotovo.
Frisch gewagt, halb gewonnen.
Well began is half done. 4115
The first blow is half the battle.
Affaires rondement entamées quasi terminées.
A moitié fait qui commence.
Il mondo è di chi lo piglia.

2. Kdo nic nepodniká, nic nemá. 4120
Wer Nichts wagt, gewinnt Nichts.
Nothing venture, nothing have.
Qui ne hasarde rien, n'a rien.
Qui ne se met à l'aventure,
Ne trouve ni cheval ni monture.
Par mancanza d'ardire non si sa pervenire. 4125
Quaestus sine impendio non instituitur.

3. Kdo se odvažuje, tomu štěstí přeje.
Wagner gewinnt.
No success without an undertaking.
Qui ne hasarde pas, ne gagne pas. 4130
La fortuna accompagne l'audace.
Chi non risica, non rosica.
Εἰς Τροίαν πειρώμενοι ἦλθον Ἀχαιοί.
Οὐκ ἔστι τόλμης ἐφόδιον μεῖζον βίου.
Audaces fortuna iuvat. 4135
Audentes fortuna iuvat decoratque corona.

Oheň.

1. Kdo na oheň fouká, tomu jiskry do očí lítají.
Wer in's Feuer blässt, dem sprühen die Funken in die Augen.
Qui veut du feu, doit souffrir la fumée.
Chi vuol fuoco, ha da patire il fumo. 4140

2. Nehas ohně ohněm (olejem).

Oehl vermehrt des Feuers Gluth,
  Widerstand des Zornes Wuth;
  Je mehr du legst Holz darein,
  Je grösser wird das Feur sein.
To cast oil in the fire is not the way to quench it.
Le feu ne s'éteint point avec le feu.
Il fuoco non si exstingue col fuoco. 4145
Non bisogna gettar la scopa nel fuoco e cercar di spegnerlo con l'olio.
Perpetuo lignis crescit crescentibus ignis.

(Viz Dítě.)

3. Co tě nepálí, nehas.
Was dich nicht brennt, das darfst du nicht löschen.
That broath you, shall not scald your lips with. 4150

Oko.

1. Oko je zrcadlo duše.
Das Auge ist des Herzens Zeuge.
L'oeil est le témoin du coeur.
L'occhio è testimonio del cuore.
Animus habitat in oculis. 4155
Oculus animi index.

2. Co se oku líbí, to srdce rádo má.
Was die Augen sehen, das glaubt das Herz.
Seeing is believing.
Qui de l'oeil voit, du coeur croit. 4160
Chi col'occhio vede, di cuore si crede.

3. Čeho oko nevidí, toho srdce neželí.
Was die Augen nicht sehen, das reut das Herz nicht.
Was ich nicht weiss, das macht mich nicht heiss.
What the eye sees not, that heart rues not. 4165
Se occhio non mira, cuor non sospira.
Non affectatur oculus, quod non speculatur.
Quod oculus non videt, cor non desiderat.
Quod latet, ignotum est, ignoti nulla cupido.

4. Sejde z očí, sejde z mysli. 4170
Aus den Augen, aus dem Sinn.
Out of sight, out of mind.
Long absent (seldom seen) soon forgotten.
Loin des yeux, loin du coeur.
Lontano dagli occhi, lontano dal cuore. 4175
Qui procul est oculis, procul est a limine cordis.
Procul ex oculis, procul ex mente.

5. Spíše očím, nežli uším věř.
Es ist besser den Augen, als den Ohren zu glauben.
Les yeux ont plus de crédit que les oreilles. 4180
Gli occhi hanno più credenza che l'orecchio.
Oculis magis habenda fides quam auribus.

6. Oko by chtělo, žaludek nemůže.
Die Augen sind grösser als der Magen.
The eyes are bigger than the belly. 4185
Eyes percive more than the mind can contain.

Better fill a glutton's belly than his eye.
On rassasie plutôt l'estomac que les yeux.
On a souvent plus grands yeux que grande panse.
Il a les yeux plus grands que le ventre. 4190
Presto se sazia il ventre, l'occhio mai.

7. Čtyři oči více vidí, nežli dvě.
Vier Augen sehen immer mehr, als zwei.
Four eyes see more than two.
Quatre yeux voient plus clair que deux. 4195
Deux yeux voient plus qu'un.
Quattr' occhi vedono più ch'un solo.

8. O jedno oko sedlák kobylu prohrál.
Um ein Auge wäre die Kuh blind.
He escaped with the broad of his hair. 4200
Il ne s'en faut pas l'épaisseur d'un cheveu.
Faute d'un point Martin perdit son âne.
Per un punto Martin perde la cappa.

(Viz Pán — Slepý.)

Opatrný.

1. Nekupuj zajíce v pytli.
Man soll den Hasen nicht im Sack kaufen. 4205
Do not buy a pig in a poke.
Il ne faut pas acheter un chat en poche.
Il ne faut pas acheter un chat pour un lièvre.

2. Už kůži prodal a vlk ještě za humny.
Man darf die Bärenhaut nicht eher verkaufen, als bis man den
Bären hat. 4210
Es ist kein ganz unweiser Rath:
Die Haut nicht eher feilzubieten,
Als bis man schon den Bären hat.
Sell not the bear's skin, before you have caught the bear.
The wool must first be spun, before cloth can be woven.
Il ne faut pas vendre la peau de l'ours avant qu' il soit pris.
Non vender la pelle del' orso inanzi che sia preso. 4215

3. Moře chval, ale drž se břehu.
Man soll das Meer loben und sich an das Land halten.
Praise the see, but keep on land.
Talk of lands, but stay at home.
Praise the hill, but keep below. 4220
Look above and think on below.
Il faut louer la mer et se tenir en terre.
Bisogna lodar il mare e tenersi alla terra.
Loda il monte e tienti al piano.
Loda montagna e tienti alla campagna. 4225
Prosit cautela plus quam postrema querela.
Parvi sunt foris arma, nisi est consilium domi.
Suave mari magno, turbantibus aequora ventis,
E terra magnum alterius spectare laborem.

Opice (viz Blázen).

Orel.

1. Orel much nelapá.
Adler fangen keine Fliegen.
A Goss-Hawk beats not a Bunting.
L'aigle ne mange pas de mouches.
L'aquila ne mangia mosche.
Ἀετὸς οὐ θηρεύει μυίας.
Odi profanum vulgus et arceo.

2. Orel holubice nevysedí.
Raben zeugen keine Tauben,
  Dornen bringen keine Trauben.
On ne peut faire d'une colombe un épervier.
Un loup n'engendre pas de moutons.
D'aquila non nasce colomba.
Aquila non generat columbam.

Osel.

1. Osel zůstane vždy oslem.
Zäume den Esel, wie du willst, es wird kein Pferd aus ihm.
An ass will never be a horse.
On ne saurait faire d'un âne un cheval.
Le chien ne peut être chèvre,
  Ni ne connin devenir lièvre.
Chi nasce mulo, non diventa mai cavallo.
Chi nasce lupo, non muore agnello.

2. Jest dosti oslů ve lví kůži.
Auch unter der Löwenhaut ragen dem Esel die Ohren hervor.
Il y a bien des ânes de qualité.

(Viz Blázen — Hloupý.)

Osud (viz Jak).

Ovce.

1. Jedna prašivá ovce celé stádo nakazí.
Ein räudiges Schaf steckt die ganze Herde an.
An scabbed sheep will spoil the whole fluek.
Brébis rogneuse fait souvent les autres teigneuses.
Une brébis galeuse gâte tout le troupeau.
Una pecora infetta immorba una setta.
Una mala marcia ne guasta cento.
Morbida facta pecus totum corrumpit ovile.
. . . . Grex totus in agris
  Unius scabie cadit et porrigine porci.

(Viz Dobrý — Jablko — Vejce.)

2. Pastýř ovce stříhá, ale nedře.
Seine Schafe muss man scheeren, aber nicht schinden.
You may wash your sheep, but not scald it.
Il faut tondre les brébis et non les écorcher.
Le bon pasteur tond son petit troupeau sans l'écorcher.

La pecora vuol esser tosata, ma non iscorticata.
Pecora scorticata non porta lana.

(Viz Dobrý — Lakomý.)

Ovoce.

1. Po ovoci strom se pozná.
Nach den Früchten erkennt man den Baum.
Den Baum an der Frucht,
  Den Buben an der Zucht.
A tree is know by its fruit.
C'est à fruit qu'on reconnaît l'arbre.
L'albero si conosce al frutto.
Ex fructu cognoscitur arbor.
Arbor ut ex fructu, sic nequam cognoscitur ortu.

2. Jaký strom, takové ovoce.
Wie der Baum, so die Frucht.
Such as the tree, such is the fruit.
Tel arbre, tel fruit.
Qual albero, tal frutto.
La botte non dà che del vino che ha.

3. Zapovězené ovoce nejlépe chutná.
Verbotene Früchte schmecken am süssesten.
Stolen appels are allway sweet.
Les fruits défendus sont toujours doux.
I frutti proibiti sono i più dolci.
Γλυκεῖ ὀπώρα φύλακος ἐκλελειπότος.
Dulce pomum, ubi defecerit custos.
Nitimur in vetitum, cupimusque negata.

P.

Pán.

1. Jaký pán, takový krám.
Wie der Herr, so der Knecht.
Like master, like man;
  As a master works hard or
  Loser time, so will his servents do.
Such carpenters, such ships.
Such as the priest, such is the clerc.
Like king, like people.
Like sir, like son.
Tel maître, tel valet.
Tel hôte, tel hôtel.
Tal abate, tali monacchi.
Οἵαπερ ἡ δέσποινα, τοιαύτη κύων.
Qualis rex, talis grex.

2. Žádný nemůže dvěma pánům najednou sloužiti.
Zweien Herren kann man nicht auf einmal dienen.
No man can serve two masters.
Nul peut servir deux maîtres.

On ne peut pas sonner et aller à la procession.
Nisuno può servire à due signori.
Chi serve a comuno, non serve a nisuno.
Chi due padroni ha da servire, ad uno ha da mentire.
Nemo simul dominis par est servire duobus.

3. Páni daleko sahají.
Grosse Herren haben lange Hände.
Kings have long hands.
Les rois ont les mains longues.

4. S velkými pány není dobře třešně jísti.
Mit Urian und grossen Herrn
  Ess' ich wohl keine Kirschen gern;
  Sie werfen Einem, wie man spricht,
  Die Stiel' und Stein in's Angesicht.
Those that eat cherries with great persons,
  shall have their eyes splindet out with stones.
A grands seigneurs peu de paroles.
Les princes sont d'étranges gens;
  Heureux qui ne les voit guère,
  Plus heureux qui ne les voit jamais.
Potentum amicitiae sunt periculosae.

5. Velkých pánů láska po zajících skáče.
Herrengunst währt nicht lange.
Herrengunst, Aprilwetter und Federspiel
  Aendern sich bald, wer's merken will.
Herrengunst und Lautenklang
  Klingt wohl, aber währt nicht lang.
Auf Herrengunst nicht baue,
  Noch gutem Wetter traue.
Das Wetter nicht besteht
  Und Herrengunst vergeht.
A King's favour is no inheritence.
Serviggio de' grandi non è heritaggio;
  Chi troppo se ne fida, non è saggio.
Brevis est magni fortuna favoris.
Gratia regalis non est perpetualis.
Gratia magnatum nescit habere statum.
Ridenti domino et coelo ne crede sereno;
  Nam facili casu dominus mutatur et aura.

6. Oko páně nejlépe koně vybročí.
Das Auge des Herrn weidet das Pferd.
The master's eye makes the horse fat.
L'oeil du maître engraisse le cheval.
L'occhio del padrone ingrassa il cavallo.
Τοῦ δεσπότου ὀφθαλμὸς πιαίνει τὸν ἵππον.
Oculus domini saginat equum.

Když pán není doma, sluhové tancují.
Wenn der Herr nicht zu Hause ist, tanzen die Knechte.
n absence of master you will attend to the servant.
oyage du maître, noces des valets
  Quand les maîtres sont absents, les valets font gogaille.

(Viz Kočka.)

Peklo.

1. Peklo nikdy není syto.
Die Hölle wird nimmer satt.
Hell is never full.
The fire says not: It is enough.
Le sépulcre n'est jamais rassasié.
Le feu ne dit point: C'est assez.
Il sepolcro non mai è satollo.
Il foco mai non dice: Basta.

Peníze.

1. Peníze světem vládnou.
Geld regiert die Welt.
Money commands all.
L'argent gouverne le monde.
L'oro governa il mondo.
Pecuniae obediunt omnia.

2. Penězi se všecko spraví.
Für's Geld bekommt man Alles.
If money go before, all ways lie open.
Money is the best bait-fish for man.
Le bien cherche le bien.
Quand l'argent marche, tout va bien.
Qui a de l'argent, a des coquilles.
Pecunia nervus rerum gerendarum.

3. Kdo peníze má, ať si na pána hrá.
Nach dem Beutel richte den Schnabel.
Let your purse be your master.
A heavy purse makes light heart.
Wealth makes worship.
Qui a de l'argent, a des pirouettes.
Magnum in pecunia praesidium.
Dat census honores.
Et genus et formam regina pecunia donat.

4. Bez peněz do města zbytečná cesta.
Ohne Geld kauft man Nichts.
Gentry sent to market will not buy one bushel of corn.
No penny, no Pater noster.
Point d'argent, point de Suisses.
Chi non ha danari, non va al mercato.
Senza danari non si paga l'oste.
Impedit ire forum defectus denariorum.

Pes.

1. Pes, který štěká, nekouše.
Der Hund, welcher viel bellt, beisst nicht.
O armer Wicht! kannst ja nicht beissen
Und bellst nur, um Hund zu heissen.
Barking dog never bite.
The greatest barkers bite not sorest.

Le chien qui aboie ne mord pas.
Il cane che vuol mordere non boja.
Canis timidus vehementius latrat quam mordet. 4390

2. **Ne každý pes dobrou kosť dostává.**
Jamais à un bon chien il ne vient un bon os.

(Viz Kůň.)

3. **Mají se rádi jako pes a kočka.**
Sie vertragen sich wie Hunde und Katzen.
They lives peaceably together as cats and dogs. 4395
They agree like two cats in a gutter.
Ils s'accordent comme chien et chat.
C'est le feu et l'eau.
Ils sont comme rats en paille.
Des chiens et rats la guerre est belle. 4400
Qui vit comme chat et chien,
Jamais n'a repos ni bien.

4. **Spícího psa neprobouzej.**
Den schlafenden Hund soll man nicht wecken.
It's not good to wake a sleeping dog — a sleeping lion.
Ne reveillez pas le chat qui dort. 4405
Irritare canem noli dormire volentem.

5. **Kdo chce psa bít', brzy hůl najde.**
Soll der Hund Schläge kriegen, so findet sich bald ein Stock.
He that's resolved to beat a dog, never wants long a stick.
'Tis an easy matter to find a stick to beat a dog. 4410
It's an easy thing to find a stone to trow at a dog.
Quand on veut noyer son chien, on dit qu'il a la rage.
Chi il suo cane vuol ammazzare, qualque scusa sà pigliare.
Tosto si trovo il bastone per dar al cane.
Μικρὰ πρόφασίς ἐστι πάξαι κακῶς. 4415
Malefacere qui vult, nusquam non causam invenit.

6. **Když se dva psi o jednu kosť rvou, třetímu se dostává.**
Oft nimmt der dritte Hund das Bein,
Worüber zwei uneinig sein.
Zwei Hunde an einem Bein
Kommen selten überein.
Two dogs strive for a bone, and the third runs away with it. 4420
Quand deux chiens se mettent après un os, ils ne s'accordent guère.
Fra due litiganti il terzo gode.
Dum canis os rodit, socium, quem diligit, odit.

(Viz Dvě — Kohout.)

7. **Kdo se psy líhá, s blechami vstává.**
Ver mit Hunden schläft, steht mit Flöhen auf. 4425
[e that goes to sleep with dogs, shall rise with fleas.
hi dorme coi cani, si sveglia colle pulci.

8 **Inoho psů zaječí smrt.**
Viele Hunde sind des Hasen Tod.
'er Has' umsonst läuft, was er kann,
Wenn alle Hunde schlagen an. 4430
o many dogs will run down the hare.
ny dogs soon eat up a horse.

Cerf bien donné aux chiens est à demi pris.
Tanti mosche ammazzano un cavallo.
Qui saccos asino plures imponere tentat,
Morte fatigatum destruit ille pecus.

9. Těžko starého psa učiti.
Ein alter Hund gewöhnt sich schwer an die Kette.
An old dog will learn no tricks.
Veterior canis catenis adsuefieri non potest.

(Viz Spolek — Zvyk.)

Pilnost.

1. Práce má zlaté dno.
Fleiss ist die reichste Goldgrube.
Industry is fortun's right hand.
L'industrie paie les dettes et augmente la fortune.
La diligenza è feconda di dolci frutti.

(Viz Práce — Ráno.)

Poctivost.

1. S poctivostí nejdál dojdeš.
Ehrlich währt am längsten.
Honesty is the best policy.
Fides nunquam erubescit.
Nihil iustitia diuturnius.

Počasí.

1. Za pěkného počasí nenech pláště doma.
Bei schönem Wetter nimm den Mantel mit.
Tho the sun shines don't leave your cloak at home.
Quand il fait beau, prend ton manteau;
Quand il pleut, fais ce que tu veux.
Ne di state ne di verno non andar senza mantello.

Počátek.

1. Dobrý počátek, polovic díla.
Frisch gewagt, ist halb gethan.
Will begun is half done.
Heureux commencement est la moitié de l'oeuvre.
A moitié fait qui a bien commencé.
Una cosa ben cominciata è mezzo finita.
Ἀρχὴ ἥμισυ παντός.
Dimidium facti, qui cepit, habet.
Qui initium cepit, dimidium laboris habet.

2. Každý počátek těžký.
Aller Anfang ist schwer.
The beginning is always hard.
Thos who will climb up ladder, must begin at the first step.
Il più duro passo è quello della soglia.
Πᾶσα ἀρχὴ δύσκολος.

Ἀρχὴ δήπου παντὸς ἔργον χαλεπώτερόν ἐστι.
Difficile est facere initium.

3. Ne vždy dobrý počátek i dobrý konec mívá.
Anfang und Ende sind nicht immer gleich.
A mal enfourner on fait des pains cornus.
Chi dinanzi non mira, di dietro poi sospira.

4. Hlučný počátek tichý konec mívá.
Was nicht im Anfang ward bedacht,
Wird nicht zu gutem End' gebracht.
It is better never to begin, than never to make an good end.
Commencer et finir sont deux.
Non sibi concordem spondent exordia finem.

5. Braň začátkům!
Wer will dem Uebel bald entgehen,
Der muss dem Anfang widerstehen.
Il faut étouffer le monstre au berceau.
Finche'l male è fresco, bisogna rimediari.
Principiis obsta, sero medicina paratur,
Cum mala per longas convaluere moras.
Satius est initiis mederi quam fini.

6. Kdo mnoho počíná, málo dokoná.
Wer viel beginnt,
Gar wenig Dank gewinnt.
Qui commence plusieurs choses, en achève peu.
Chi molte cose comincia, poche finisce.
Pluriora qui adgreditur, nil apte perficit unquam.

Pokora.

1. Kdo se ponižuje, bude povýšen.
Wer sich erniedrigt, wird erhöhet.
Being debased I am exalted.
Most poor matters point to rich end.
Qui s'abaisse, sera élevé.
Chi se sarà abassato, sarà inalzato.
Qui se humiliaverit, exaltabitur.

Pokrytectví.

1. Cedí komáry a velbloudy polýkají.
Mücken seigen und Kameele verschlucken.
To strain at a gnat and svallow camel.
Couler un moucheron et avaler un chameau.
‥lare la zanzara e inghiottare il cammello.

‥icházejí k vám v rouše ovčím, uvnitř pak jsou vlci hltaví.
‥e kommen zu euch in Schafskleidern, inwendig aber sind sie reissende Wölfe.
‥ey come to you in sheep's clothing, but inwardly they are ravening wolves.
‥viennent à vous couverts de peaux de brebis et au dedans ils sont des loups ravissants.
‥vengono a voi in abito di pecore, ma dentro son lupi rapaci.

3. Na jazyku med a v srdci jed.
Pochlebník pod slovy a had pod kvítím. 4510
Sie haben Honig auf der Lippe und Galle im Herzen.
Many a tongue has its honey and many a breast its bitterness.
Langue de miel, coeur de fiel.
Le serpent qui a les écailles les plus brillants a le venin le plus terrible.
L'agate la plus blanche a des veines noires au dedans. 4515
Crains bel esprit et beau parler;
Souvent l'éloquence est semblable
A l'oiseleur qui doux, affable
Prend l'oiseau par beau flageolet.
Molti hanno sul labro il miele ed in cuor serbano il fiele.

(Viz Jazyk.)

4. Z předu líže, ze zadu škrabe.
Mancher leckt wie eine Katze
Und kratzt heimlich mit der Tatze.
He covers me with his wings and bits me with his bill. 4520
Tel caresse les gens en leur présence pour les déchirer quand ils sont absents.
Il dit de bouche, mais le coeur n'y touche.
Da una banda m'onge, dall' altra me ponge.
Chi davanti te lecca, da dietro ti greffia.
Dio mi guardi da quella gatta,
Chi dinanzi lecca e di dietro gratta. 4525
— chi dinanzi ti pinci, da dietro ti tinci.

Pomalu.

1. Pomalu nejdál dojdeš.
Allgemach kommt wohl nach.
Pull hair and hair and you 'll make the carle bald.
Qui va doucement, va sainement. 4530
Petit à petit l'oiseau fait son nid.
Pas à pas on va loin.
Il faut aller bride en main.
A penna a penna si pela un' occa.
A passo a passo si fà un grand cammino. 4535

2. Pomalu spěchej.
Eile mit Weile.
Fair and softly goes far.
Hasten slowly.
The more hast, the less speed. 4540
Hâte-toi lentement.
Chi va piano, va sano.
Sollicita senza fretta.
Σπεῦδε βραδέως.

Potomstvo.

(Viz Mládí — Pes — Strom.)

Pozdě.

1. Pozdě bycha honiti. 4545
Guter Rath kommt zu spät.
A late repentance is hardly a true one.
A parti pris point de conseil.
Après la mort le médecin.
Tardo vien la medicina, quando l'uomo è morto. 4550
Tardo vien col' acqua, quando la casa è arsa.

2. Pozdě závory dělati, když koně vyvedli.
Wenn die Kuh aus dem Stalle ist, macht man die Thüre zu.
Zu spät deckt man den Brunnen zu, wenn das Kind bereits ertrunken ist.
'Tis to no purpose, when the steed is stolen, to shut the stable-door. 4555
Il n'est pas temps de fermer l'étable, quand les chevaux sont pris.
Ferner la cage, quand l'oiseau s'envole.
Quando il cavallo è rubatto, non val serrare la stalla.
Quando ucello è fugito, poco rileva risserrar la gabbia.
Tardi grida ucello, quando egli è preso. 4560
Nil iuvat amisso claudere septa grege.

3. Lépe pozdě, nežli nikdy.
Besser spät, als gar nicht.
Better late, than never.
Il vaut mieux tard que jamais. 4565
Vient toujours qui vient tard.
È meglio tardi che mai.
Meglio é una volta che mai.
Praestat sero quam non venire.

(Viz Zub.)

Práce.

1. Jaká práce, takový plat. 4570
Wie die Arbeit, so der Lohn.
Such as the work is, such is the pay.
As I brew, so I must dring.
Tel travail, tel solaire.
Selon l'argent la besogne. 4575
Tant tenu, tant payé.
Comme vous brasserez, vous boirez.
Tanta fatica, tanto merito.
Chi ben serve, assai dimanda.
Giornata ben fatta é pagata a buon cuore. 4580

2. Po práci sladký odpočinek.
Nach der Arbeit ist gut zu ruhen.
Saure Wochen, frohe Tage.
Finished labors are pleasant from refreshments.
Le repos est agréable après le travail. 4585
Après besoigner convient reposer.
Dopo la fatica è dolce il reposo.
Chi vuol reposare convien travagliare.
Nihil molesti retinet exactus labor.
Meminisse dulce est quae fuit durum pati. 4590
Opera perpessu fiunt iucunda perlatu.

3. Kdo chce jádro jísti, musí ořech rozlousknouti.
Wer den Kern haben will, muss die Schale brechen.
He that will eat the kernel, must crack the nut.
Madam Parnel crack the nut and eat the kernel.
Il faut crasser la noix pour avoir le noyau.
Qui veut manger le noyau, crasse la noix.
Il faut manger le noyau pour en avoir l'amande.
Chi vuol dei pesci, convien che s'amolli le brache.
Chi vuol i piacere, bisogna che li faccia.
Nil sine magno vita labore dedit mortalibus.
Labore pulchrae res egent quam maximo.
Virtutem posuere dii sudore parandam.
Nucleum esse qui vult, in nucem frangat oportet.

4. Hlad a práce výborné koření.
Arbeit, Mässigkeit und Ruh'
Schliesst dem Arzt die Thüre zu.
Bonae valetudinis labor est pater, mater frugalitas.

5. Kdo nepracuje, ať nejí.
Wer nicht arbeitet, soll nicht essen.
To get the fruit you must climb up the tree.
Pour manger il faut travailler.
Ἂν μὴ καθαρῇς καὶ ἀλέσῃς, οὐδὲ φαγῇς.
Bos hic non comedat, qui iam iuga ferre recusat.
Non praesepe bovem, sed bos praesepe requirat.

6. Práce všecko zmůže.
Arbeit gewinnt Feuer aus Steinen.
Buono studio vince fortuna.
Μελέτη πάντα δύναται.
Labor vel ignem ex lapide decutit.
Perrupit Acheronta Herculeus labor.

7. Kdo neseje, nevěje.
Wer im Sommer nicht arbeitet, muss im Winter frieren.
Those who have not sown, will no be reap.
They must hunger in frost, that will not work in heat.
Pour manger en hiver, il faut travailler en été.

Pravda.

1. S pravdou nejdál dojdeš.
Gerade ist der nächste Weg.
Truth hath always a fast botlom.
La verità sta sempre a galla.
Veritas optimum vitae viaticum.

(Viz Blázen.)

Pravidlo.

1. Žádné pravidlo není bez vyjímky.
Keine Regel ohne Ausnahme.
Point de règle sans exception.
Nulla regula sine exceptione.

Prázdný.

1. Prázdné sudy jasně znějí.
Leere Fässer klingen hold.
Empty vessels make the greatest sound.
Les tonneaux vides sont ceux qui font le plus de bruit.
Vacuum vas altius pleno resonat.

(Viz Jak — tak.)

Právo.

1. Čiň dobře a pravě, neboj se císaře ni krále.
Thue Recht und scheue Niemand.
Uib' immer Treu' und Rechtlichkeit
  Bis an dein kühles Grab
  Und weiche keinen Finger breit
  Von guten Wegen ab.
Fais bien et laisse dire le monde.
Fa il dovere e non temere.
Nec metuat quemquam, quisquis obesse velit.
Hic murus aëneus est:
  Nil conscire sibi, nulla pavescere culpa.

Přednosť (dříve).

1. Kdo dřív přijde, ten dřív mele.
Wer zuerst kommt, mahlt zuerst.
First come, first served.
The first grain will be first ginded.
Le premier venu a la préférance.
Qui premier arrive, premier engrène.
Premier venu, premier moulu.
Chi va primo al mulino, macina il primo.

Příklad.

1. Příklad lépe nežli ústa vyučuje.
Ein gutes Beispiel ist die beste Lehre.
Diese Devise sei uns gepriesen:
  Worte sind Zwerge, Beispiele Riesen.
Exemple teaches more than precept.
Precepts have small influence, when not enforced by exemple.
Les actions sont des mâles, les paroles des femelles.
Acende più l'esempio ch'il sermone.
Verba movent, exempla trahunt.

Příležitosť.

1. Příležitosť dělá zloděje.
Gelegenheit macht Diebe.
Opportunity makes a thief.
L'occasion fait larron.
Occasione fà l'uomo ladro.
L' arca aperta il savio pecca.

Occasio facit furem.
Occasio causa scelerum.

(Viz Čas příhodný.)

Příliš.

1. Co příliš, škodí. 4670
Allzuviel ist ungesund.
Too much of one thing is good for nothing.
Too much pudding may choke a dog.
Trop est malsain.
Trop gratter cuit, trop parler nuit. 4675
Troppo è vizioso.
Il troppo non è mai sano.
Omne nimium vertitur in vitium.
Est modus in rebus, sunt certi denique fines.

2. Co příliš, to příliš. 4680
Uiberfluss schafft Uiberdruss.
Abondance will lead to disgust.
Plenty makes dainty.
L'opulence est bonne servante et mauvaise maîtresse.
Abondanza genera fastidio. 4685
La carestia fà fame e l'abondanza stufa.
Del poco si gode, del troppo si affama.

3. Co příliš, není zdrávo.
Voll macht toll.
Too hard will break. 4690
As too much light, hurts the eye.
Too much cratshing pains, tvo much talking plagues.
Too haugthy is naugthy.
Trop tranchant il crèche.
Trop de sévérité nuit. 4695
Trop tranchant ne coupe pas, trop pointu ne perce pas.
Trop boire fait rage.
Chi troppo l'assotiglia, la scavezza.
Il troppo castigare, fà spesso peggiare.

4. Struna příliš natažená praskne. 4700
Die stets gespannte Sehne wird schlaff.
Every bow will break, if it is bent too tight.
L'arc qui est trop tendu se gâte.
Quando si tende troppo l'arco, si rompe.
Τόξον μὲν ἐπιτεινόμενον ῥήγνυται. 4705
Ἀποῤῥαγήσεται τεινόμενον το καλώδιον.
Arcus nimium intensus rumpitur.

Přítel.

1. Lepší přítel, nežli peníze.
Besser als Gold ist ein guter Freund.
A friend in the way is better, than a penny in the purre. 4710
Ὁ πιστὸς φιλος θησαυρός εστιν.
Magnus thesaurus est amicus fidelis.

2. Přítel každému, jistě žádnému.

Wer es Allen recht machen will, thut es keinem.
Every men's friend is every men's fool. 4715
Ami de plusieurs, ami de personne.
Multis amicus, nulli amicus.
Amans sui ipse nimis, amicus nemini.

3. Nežli s kým v přátelství vstoupíš, dříve prostici soli s ním strav.
Before you make a friend, eat a buschel of salt with him. 4720
You must not shake hands with every one you meet.
Pour bien connaître un homme il faut avoir mangé avec lui un minot
de sel.
Ne dis jamais ami avoir trouvé,
Si par avant tu ne l'as éprouvé.
Salis absumendus modius, prius quam habeas fidem.

4. Lepší jeden přítel pravý, nežli deset nepravých. 4725
Besser ein treuer Freund, als hundert Verwandte.
A true friend, than hundert jewels.
A good friend is worth man relations.
Les bons amis ne se mesurent pas à l'aune.
Un bon ami vaut mieux que cent parents. 4730
E meglio un buon amico che cento parenti.

5. Starý přítel, staré víno — nejlepší.
Alter Freund und alter Wein
Werden stets das Beste sein.
Alte Freund' und altes Schwert
Sind in der Noth viel Goldes wert.
Alte Freunde und alte Dukaten sind Jedem wohl anzurathen. 4735
Old Friend and old wine are best.
Vieux ami et vin vieux
Sont bons à tous lieux.
Gl'amici provati sono migliori dell'oro.
Amici fedeli ed antichi in ogni luogo sono buoni.
Antiquius gladius, vetus atque fidelis amicus,
Credita temporibus haec valuere suis. 4740

6. Pro přítele nového neopouštěj starého.
Verlasse nie einen alten Freund.
Chi lascia la via vecchia par la nuova,
Spesse volte ingannato si ritrova.
Νέους φίλους ποιῶν τῶν παλαιῶν μὴ ἐπιλανθάνου.
Si novos parabis amicos, veterum ne obliviscere. 4745

7. Ne každý přítel tvůj, kdo se jím dělá.
Nicht Alle sind Freunde, die dich anlachen.
All are not friends that carry it fair with us.
Tel nous fait beau semblant qui n'est pas notre ami.
Un ami de table et de vin
Ne faut tenir pour bon voisin. 4750
Non est veridicus arridens omni amicus.

8 Neštěstí ukazuje, kdo koho miluje.
Einen Freund lernt man in der Noth kennen.
A friend in need is a friend in dead.
A friend is never known till one have need. 4755
'ove thy friend, ere thou hast need.
ı connaît les amis au besoin.

*

L'adversité est la pierre de touche de l'amitié.
A' bisogni si conoscono gli amici.
Si conoscono le buone fonti nella siccità, gli amici nelle disgrazie. 4760
Φίλε μου, ἐν τῇ ἀνάγκῃ μου.
Aurum probatur igne, amicus tempore.
Ipsae amicos res opimae pariunt, adversae approbant.
Noscitur in magno discrimine, quis sit amicus.
Amicus certus in re incerta cernitur. 4765
Amicus in re ancipite plus auro valet.

9. V nouzi přátel snadno padesát na lot vejde.
Freunde in der Noth
Geb'n hundert auf ein Lot.
In time of prosperty friends there are plenty;
In time of adversity not one among twenty.
Les amis sont rares dans le besoin. 4770
Amis semés épais et clairs sortis.
Les faux amis nous quittent en même temps que la fortune.
Ἀνδρὸς κακῶς πράσσοντος ἐκποδὼν φίλοι.
Donec eris felix multos numerabis amicos,
Tempora si fuerint nubila, solus eris.
Fugiunt amici, quem fugit felicitas. 4775

10. Přítel falešný.

(Viz Kočka — Pokrytctví — Pes.)

Pták.

1. Po zpěvu pták se poznává, člověk po řeči.
Den Vogel erkennt man nach dem Gesange.
A bird is known by its song and a man by its words.
Al canto l'ucello ed al parlar il cervello. 4780

2. Každý pták své hnízdo chválí.
Ein jeder Vogel lobt sein Nest.
A chaque oiseau son nid est beau.

3. Nechvalný pták, který do svého hnízda trousí.
Mit Recht ein böser Vogel heisst,
Der so sein eigen Nest bescheisst. 4785
It is an ill bird, that fouls her own nest.
Βοῦς ἐφ' ἑαυτῷ κονιεῖται.

4. Není pták toho, kdo ho škube, ale kdo ho jí.
Nicht dem gehört die Gans, der sie rupft, sonderm dem, der sie isst.
L'un bat le buisson et l'autre prend les oiseaux. 4790

(Viz Kůň — Ráno.)

Pýcha.

1. Pýcha předchází pád.
Hochmuth kommt vor dem Fall.
Pride goes before and shame follows after.
Pride will have a fall.
L'orgueil est l'avantcourreur de la chûte. 4795
Quando la superbia galoppa,
La vergogna le sede in groppa.

Sequitur superbos ultor a tergo Deus.
Poenam arrogantiae effugit nemo suae.
Quisquis superbit, vindicem exspectet Jovem.

2. Čím vzchod věčší, tím těžší pád. 4800
Je höher man steigt, desto tiefer fällt man.
Je höher der Baum, desto länger der Schatten.
Je höher der Berg, desto tiefer das Thal.
Who climbs too high, goes to fall.
The higher to climb, the greater to fall. 4805
The higher the mountain, the deeper the vale.
De grande montée grande chûte.
Qui haut monte, de haut descend.
Après grande montagne grande vallée.
A cader va, chi troppo in alto sale. 4810
A gran salita, gran discesa.
Arbori grandi non fanno che l'ombra.
Quo altior mons, tanto profundior vallis.

(Viz Strom.)

3. Hanba a pýcha na jednom stromě rostou.
Pýcha s pádem vždy se stíhá,
Hanba na ni všady číhá. 4815
Schande und Stolz wachsen auf einem Holz.
Der Stolz frühstückt mit dem Uiberfluss, speist zu Mittag mit der Armuth und isst zu Abend mit der Schande.
L'orgueil déjeûne avec l'abondance, dîne avec la pauvreté et soupe avec la honte.

Pytel.

1. Nacpi do režného pytle samé dukáty, hedbávný z něho neuděláš.
Aus zwilchenen Säcken lässt sich kein seidener Beutel machen. 4820
You cannot make a silken purse of a sow's ear.
You cannot make a horn of a pig's tail.
It is hard to make a good web of a bottle of hay.

2. Řeže osla přes pytel.
Man schlägt den Sack und meint den Esel. 4825
Chi non può batter il cavallo, batte la sella.
Dico a te, figliola, intendilo, nuora.
Qui asinum non potest, stratum caedit.

R.

R a.

Po účinku zlá rada.
Nach der That zu spät kommt der Rath. 4830
Vorgethan und nach bedacht,
Hat Manchen schon in's Leid gebracht.
When a thing is done, advise comes to late.
Après le fait ne vaut souhait.

A parti pris point de conseil.
Après la mort le médecin. 4835
Consiglio frettoloso di rado fruttuoso.

(Viz Pozdě.)

2. Komu není rady, tomu není pomoci.
Wem nicht zu rathen ist, dem ist auch nicht zu helfen.
He that will not be counsell'd, cannot be help'd.
Celui qui ne peut être conseillé, ne peut être aidé. 4840
On ne peut aider qui ne veut point écouter.
A chi non si lascia consigliare, non si può ajutare.
Qui spernit consilium, spernit auxilium.

(Viz Čas.)

3. Přes noc dobrá rada.
Uiber die Nacht kommt guter Rath. 4845
Kommt Zeit, kommt Rath.
La nuit porte conseil.
A nouvelles affaires nouveaux conseils.
'Εν νυκτὶ βουλή.
De nocte auxilium. 4850

Radost — Roskoš.

1. Není radosti bez bolesti.
Keine Freude ist ohne Leid.
No sunshine but hat some shadow.
Nul plaisir sans peine.
Nulla est sincera voluptas. 4855

(Viz Slunce.)

2. Žádná radosť bez starosti.
Kein Genuss ohne Verdruss.
No sweet withhout some sweat.
Ils faut prendre les bénéfices avec leurs charges.
Nul bien sans haine,
  Nul pain sans peine. 4860
Ogni agio porta seco il suo disagio.
A gloria non si va senza fatica.
Macte nova virtute puer! Sic itur ad astra!
Per ardua ad astra!

(Viz Růže.)

3. Krátká radosť, dlouhé pokání. 4865
Kurze Lust, lange Reue.
Short pleasure, long lament.
The honey is sweet, but the bee stings.
De court plaisir long repentir.
Pour un plaisir mille douleurs. 4870
Il piacere prepara il dolor.
Ex gutta mellis generantur flumina fellis.

4. Kdo v pláči rozsívá, v radosti sklizí.
Wer mit Thränen säet, wird mit Freuden ernten.
They that sow in tears, shall reap in joy. 4875
Ceux qui sèment avec larmes, moisseront avec chant de triomphe.

Qui sème en pleurs, recueille en heur.
Chi semina in pianto, racoglie con allegrezza.
Quelli che seminano con lagrime, mieterano con canto.
Dulcia post acres sumuntur vina dolores. 4880

5. Často radosť mění se v žalosť.
Auf Freude folgt oft Traurigkeit.
After sweet meat comes sour sauce.
Dopo il dolce vien amaro.
Piacer ed allegrezza tosto vien e tosto cessa. 4885
'Η λύπη χαρᾶς ἀδελφή ἐστω.
Post florem fructus, post gaudia luctus.
Sperne voluptates, nocet emta dolore voluptas.
Vae tibi ridenti, quia mox post gaudia flebis.

(Viz Dnes.)

Ráno.

1. Vstávej časně ráno, bude ti dáno. 4890
Früh auf und späte nieder,
  Bringt verlorene Güter wieder.
Früh zu Bett und früh wieder auf,
  Macht gesund und reich im Kauf.
He that will trive, must rise at five:
  He that has triven, may lie till seven.
Early to bed and early to rise,
  Makes a man healty, wealthy and wise.
A qui se lève matin, Dieu aide et prête la main. 4895
Homme matineux, sain, gai et soigneux.
Ditat, sanctificat, sanat quoque surgere mane.
Ut famam acquiras, festina deserere lectum.

2. Ranní ptáče dál doskáče.
Morgenstunde hat Gold im Munde. 4900
The morning sun has a slady run.
An haur in the morning is worth two in the afternoon.
Heure du matin, heure du gain.
L'aurora è delle muse amica.
Φίλη ταῖς Μούσαις ἠώς. 4905
Aurora Musis amica.

3. Mlha z rána zvěstuje pěkný den.
Der Abend roth, der Morgen grau,
  Gibt das schönste Tagesblau.
The ivening red, the morning gray
  Is a sign of a fair day.
Brune matinée, belle journée. 4910
Pluie du matin n'arrête pas le pélerin.

. Ráno radosť, večer starosť.
Einem heiteren Morgen folgt oft ein trüber Tag.
A gloomy evening will often follow after a bright forenoon.
A la plus belle matinée ne suit toujours une belle journée. 4915
Al più bel mattino segue talora una torbida notte.

. Kdo se ráno směje, večer pláče.
Kdo se v pátek směje, bude v neděli plakat.
Wer Morgen lacht, weint oft am Abend.

He that laughs in the morning, weep at night.
Tel qui rit vendredi, dimanche pleurera.
Vespere flet crebro, qui risit mane sereno.

Ruka.

1. Ruka ruku myje.
Eine Hand wäscht die andere.
One hand waches the other.
One good turn riquires an other.
Une main lave l'autre.
Un coufrère pousse l'autre.
Qui fait plaisir, plaisir attend.
Qui fuit service, service attend.
Ce qui est bon à prendre, est bon à rendre.
Una mano lava l'altra.
Chi beneficio fà, beneficio aspetta.
Χεὶρ χεῖρα νίζει.
Manus manum lavat.
Officium officio provocatur.
Utraque mundatur, dum palma palma lavatur.

2. S holýma rukama nic nepořídíš.
Mit leeren Händen fängt man keine Falken.
It's killing a crow with an empty sling.
Empty hands no hawks allure.
Rien ne se fait sans argent comptant.
In van si pesca, quando l'amo non ha l'esca.
Si manus est vacua, non accipitrem capit illa.

3. Mnohé ruce mnoho udělají.
Das Sprüchwort sagt: Mit vielen Händen
  Kann man sehr bald ein Werk vollenden.
Many hands make qwick work.
Molte mani fanno l'opera leggiera.
Multorum manibus alleviabitur onus.

4. Líná ruka holé neštěstí.
Faule Hände haben immer ein Missjahr.
An till workmen quarrels with his tools.
Méchant ouvrier ne saurait trouver de bons outils.
Cattivo lavoratore a ogni ferro per cagione.
Sequities difficultatem praetexit.

5. Ruka bez roboty přijde do žebroty.
Faulheit lohnt mit Armuth.
Poverty is the reward of idleness.
La povertà è il premio della pigrizia.
Mendicat propere manus, sine opere.

Růže.

1. Žádná růže bez trní.
Keine Rose ohne Dornen.
Kein Haus ohne Maus,
  Kein Mehl ohne Kleie,
  Keine Scheuer ohne Korn,
  Keine Rose ohne Dorn.

No rose withaut a thorn.
Every bean has its black
Every grain has its bran. 4965
Il n'est point de roses sans épines.
Chaque grain a sa paille.
Ogni rosa ha la sua spina.
Ogni farina ha crussa.
Ubicunque dulce est, ibi et acidum invenies. 4970
Miscetur tristitia laetis.

2. I nejkrásnější růže odkvétá.
Rosen und Nelken
Blühen und welken.
The fairest rose at last is withered.
Hike flowers that soon fade,
Will fortune receive its stade. 4975
Il n'y a point de si belle rose qui ne devient gratte-cul.
Toutes les fleurs se fannent.
Comme la rose devient enfin un gratte-cul, tout avec le temps par le temps est vaincu.
Ogni fiore al fin perde l'odore.
Bella rosa diventa una grattacula. 4980
Ogni herba devien paglia.

Ryba.

1. Velké ryby chytají malé.
Von kleinen Fischen werden die Hechte gross.
Les gros poissons mangent les petits.
Il pesce grosso mangia il minuto. 4985
Pisces maiores constat glutire minores.
Serpens, nisi edat serpentes, draco non erit.

(Viz Host.)

2. Ryby chtějí plovati.
Fische wollen schwimmen.
Poisson sans boisson est poison. 4990

3. V kalu dobře loviti.
Im Trüben ist gut fischen.
Il fait bon pêcher en eau trouble.
A fiume terbido guadagno dei piscatori.
Piscatur rupto certius in fluvio. 4995

4. Není ryba ani pulec.
Halb Fisch halb Fleisch.
Ist weder Fisch noch Fleisch.
He is neither fish, nor flesh.
Neque caro, neque piscis. 5000

Ř eslo.

Nemudruj švec přes kopyto.
Jeder treibe sein Handwerk.
Chacun son métier.
Σπάρταν ἔλαχες, ταύτην κόσμει.
Sutor ne ultra crepidam. 5005

Říci — řeč.

1. Snáze se to řekne, než udělá.
   Das ist leichter gesagt, als gethan.
   That's more easely said, than done.
   C'est mieux dit que fait.
   Le bien faire vaut mieux que le bien dire.
   Les grands diseurs ne sont pas faiseurs.

2. Řeč a čin jest dvojí.
   Sagen und Thun ist zweierlei.
   Saying and doing are two things.
   Dire et faire (promettre et tenir) sont deux.
   Du dit au fait grand trait.
   Entre faire et dire il y a beaucoup à dire.
   Dal fare al dire c'è che ire.
   Dal detto al fatto v'è un gran tratto.
   Fare e dire sono due cose.

3. Čas k mluvení, čas k mlčení.
   Reden hat seine Zeit, auch Schweigen hat seine Zeit.
   Ther is time to speak as well as to be silent.
   Il y a un temps de parler et un temps de se taire.
   È tempo di tacere e tempo di parlare.

4. Pe peří ptáka, po řeči člověka.
   Man kennt den Vogel an den Federn
   Und den Menschen an den Reden.
   Si conoscono i cavalli alle selle.
   Ex plumis avis, ex verbis noscitur homo.

5. Mnoho řeči, málo skutků.
   Mnoho vřavy, málo správy.
   Mnoho hluku, málo zvuku.
   Viel Geschrei und wenig Wolle.
   Great cry and little wool.
   Multum clamoris, parum lanae.

6. Řeči dost, ale skutek utek'.
   Viele Reden, wenig Thaten.
   Promettre plus de beurre que de pain.
   Chi troppo promette, nulla tiene.

(Viz Slib.)

7. Mluví do větru.
   Střílí a nemíří.
   Wer redet, ohne zu denken, der schiesst in's Blaue hinein.
   Speaking without thinking is shooting without taking aim.
   Mal pense qui ne contrepense et repense.
   Parlare senza pensare è tirar senza mirare.

Řídká věc.

1. Co řídké, to vzácné.
   Was selten ist, ist theuer.
   Cosa rara, cosa cara.
   Omnia praeclara, rara.

S.

Sláva.

1. Tak hyne sláva světa.
So vergeht die Herrlichkeit der Welt.
Rauch ist alles irdische Wesen.
Sic transit gloria mundi.
Quantum est in rebus inane!
Omnia sunt mundi quasi bulla caduca rotundi.
In pratis ut flos sic cadit omnis honos.

Slepý.

1. Když slepý slepého vodí, oba do jámy padají.
Wenn ein Blinder den andern führt, fallen beide in den Graben.
If the blind bads the blinds, both shall fall into the ditch.
Si un aveugle en conduit un autre, ils tomberont tous deux dans la fosse.
Allorchè un cieco vuol guidar un altro, cadono entrambi all' fosso.
Τυφλὸς τυφλὸν ἄγων εἰς βόθρον ἑαυτὸν μετ' αὐτοῦ ῥίπτει.
Caecus caecum ducens ambo in foveam cadunt.

2. Mezi slepými jednooký král.
Unter Blinden ist der Einäugige (der Schielende) König.
Au royaume des aveugles les borgnes sont rois.
Beato il losco in terra dei ciechi.
Ἐν τοῖς τόποις τῶν τυφλῶν Λάμων βασιλεύς.
Inter coecos regnat luscus.

3. I slepá slepice někdy zrno najde.
Ein blindes Huhn findet wohl manchmal auch eine Erbse.
A blind man may perchance hit the mark.
Δέδοται καὶ κακοῖς ἄγρα.
Invenit interdum coeca columba pisum.

Slib.

1. Kdo mnoho slibuje, málo dává.
Geloben ist adelich, Halten baüerlich.
Grand prometteur, petit donneur.
Promettre est un et tenir un autre.
Il promet plus de beurre que de pain.
Regia, crede mihi, res est promittere multum,
Sed servare fidem rusticitatis opus.

2. Holé sliby kapsy nenaplní.
Mit leeren Worten füllt man keinen Sack.
Many words will not fill a bushel.
Promise little and do much.
Chose promise chose due.
Ce n'est pas tout de promettre, il faut tenir.
Chi troppo promette, nulla tiene.
Promissum cadit in debitum.

Sliby chyby.
Versprechen und halten ist zweierlei.

To promise is one thing and to keep is another.
Promettre est un et tenir un autre.
Il y a grande différence entre promettre et tenir.
Ce n'est pas tout que devoir, il faut payer.
Promettere è una cosa, mantenere è un' altra. 5095
Promettere e mantenere sono due differenti cose.

Slovo.

1. Dobré slovo huby nespálí.
Ein gutes Wort findet guten Ort.
A kind word often touches the heart, when severity makes no impression.
Good words break no bones. 5100
Saft words hurt no the mouth.
Bonne parole bon lieu tient.
Jamais sucre ne gâte pas la sauce.
Jamais bon parler n'écorche la langue.
Una buona parola trova un buon posto
Una buona parola costa poco e può giovar molto. 5105
Bel parlar non scortica lingua,
Bel parlar non scortica, ma suona.
Οἱ λόγοι εἰσὶ φάρμακα λύπης.
Vincuntur molli pectora dura prece.
Gratia gratiam parit.

2. Slovo dělá muže. 5110
Ein Wort, ein Mann.
Chose promise, chose due.
Un homme d'honneur n'a que la parale.
Le parole sono femine, i fatti maschi.
Ὁ λόγος εἴδωλόν ἐστιν τῶν ἔργων. 5115
Verbis opera concordare debent.

(Viz Příklad.)

3. Ne dle slov, ale dle skutků suď.
Nicht nach Worten, sondern nach den Thaten beurtheile die Menschen.
Judge men by their actions and not by their works.
Σκοπεῖτε τοὺς ἀνθρώπους ἐκ τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ μὴ ἐκ τῶν ὀνομάτων. 5120
Non ex verbis, sed ex operibus alios iudica.

Sluch.

1. Kdo za dveřmi poslouchá,
O sobě často naslouchá.
Der Horcher an der Wand
Hört seine eig'ne Schand.
Listners seldom hear good of themselves.
He who peeps thro'a hole, may see what will wex him. 5125
Celui qui est aux écoutes, entend souvent sa propre houte.
Chi di nascosto ascolta parlar di se, non ode la sua lode.

2. Mnoho slyš, málo mluv.
Zwei Ohren, aber nur ein Mund.
Two ears, but one tongue. 5130
Keep your mouth shut and your ears open.
Dieu nous a donné une langue pour cacher les sensations du coeur.

Il faut tourner sept fois la langue dans la bouche avant de parler.
Verba satis celant mores, eademque revelant.

(Viz Ucho — Jazyk.)

Slunce.

1. Po dešti slunce svítí. 5135
Nach Regen Sonnenschein.
After rain clearness.
After clouds the sun shines.
After a storm comes a calm.
Après la pluie le beau temps. 5140
Le plaisir à la douleur.
Imber adest soli, comitanturque gaudia fletum.

(Viz Radost — Tajemství.)

2. Všude slunce ráno vychází.
Uiberall geht die Sonne Morgen auf.
In every country the sun shines in the morning. 5145
Le ciel est bleu partout.
Chez partout comme chez nous.

(Viz Ucho — Všude.

Služba.

1. Není službičky, aby nebylo partičky.
Es müsste ein magerer Braten sein, wenn nichts davon abtriefeln sollte.
Il n'y a si petit métier qui ne nourrisse son maître. 5150
On ne transporte pas une livne de beurre d'un endroit à un autre sans qu'il vous en reste quelque chose sur la main.
Tam probus haud quisquam toto reperitur in orbe,
Officium qui expers utilitatis habet.

(Viz Chléb.)

Smích viz Dnes.

Smrt.

1. Proti smrti radě neroste koření v zahradě.
Gegen den Tod ist kein Kräutchen gewachsen.
Contre la mort ne vaut effort. 5155
Le riche et le pauvre,
Le fuible et le fort
Vont tous egalement à la mort.
Contra la morte non ci dà erba.
A mal mortale
Ne medico ne medicina vale.
Οὐδὲ μία πόα ἢ βία θανάτου βάλη κλάδι.
Contra vim mortis non est medicamentum in hortis. 5160
Mortem subire certa lex mortalibus.

2. Jaký život, taková smrt.
Wie das Leben, so der Tod.
The end is answorable to one's life.

Telle vie, telle fin. 5165
Un bel morir tutta la vita orna.
Qualis vita, mors est ita.

3. Smrt se neptá po rodu.
Der Tod frägt nicht nach dem Geburtstage.
Dead keeps no calendar. 5170
Aussilôt meurt veau comme vache
  Et l'homme hardi comme le lache.
La morte non guarda calendario.
La morte non guarda la fede del battesimo.

4. Smrt vše vyrovnává.
Der Tod macht Alles gleich,
  Er frisst arm und reich. 5175
La mort nivelle tout.
Mixta senum et juvenum densantur funera.
Pallida mors aequa pulsat pede
  Pauperum tabernas regumque turres.

5. O mrtvých dobře mluv.
De mortuis nil nisi bene. 5180

Snadno.

1. Snadno píšťaly dělat, když sedíš v rákosí.
Es ist leicht im Rohre Pfeiffen schneiden.
Il est aisé d'aller à pied, quand on tient son cheval.

Sobec viz Bližní.

Soudce viz Oba.

Soused.

1. Dobrý soused jako strážce.
Wer einen guten Nachbar hat,
  Ist wohl bewacht bei Tag und Nacht. 5185
A good neighbour, a good morrow.
Qui a bon voisin, a bon matin.
Chi ha buon vicino, ha buon mattino.

Spokojenosť viz Málo.

1. Lepší spokojenosť než bohatství.
Zufriedenheit ist besser als Reichthum. 5190
Contentement passe richesse.
Felici coloro che di poco si contentano.
Contentum suis rebus esse maximae sunt divitiae.

Společník — společnosť — spolek.

1. S kým obcuješ dopoledne, takovým jsi odpoledne.
Sage mir, mit wem du umgehst, und ich sage dir, wer du bist. 5195
Wenn man Einen nicht kennen kann,
  Sehe man seine Gesellschaft an.

Tell me with whom thou goest, and I'll tell you the what thou doest.
Tell me the company you keep and I will tell you what you are.
Dis-moi qui tu hantes, je dirai qui tu es.
Vuoi conoscer uno, guarda con chi pratica. 5200
Dimmi con chi tu vài e saprò quel che tu fai.
Noscitur ex socio, qui non cognoscitur ex se.

3. Špatná společnost kazí dobré mravy.
Schlechte Gesellschaft verdirbt gute Sitten.
Evil communication corrupts good manners. 5205
Les mauvaises compagnies corrompent les bons moeurs.
Il n'y a ni honneur ni gain
A qui se prend à un vilain.
Improbi corrumpunt rectos consortio mores.
Schlechter Geselle fährt in die Hölle.
Ill company brings many a man to the gallows. 5210
Par mauvaise compagnie
Les enfants suivent souvent mauvaise vie.
La cattiva compagnia conduce gli uomini alla forca.

4. Kdo se smolou zachází, od ní zkalen bývá.
Wer Pech anrührt, besudelt sich.
Qui touche à la poix, en sera taché. 5215
Chi toca il vischio, resta imporiato.
Qui tetigit picem, inquinabitur.

5. Kdo s námi drží, ten s námi platí.
Mitgefangen, mitgehangen.
Like punishment and equal pain
Both key and key-hol do maintain. 5220
Aussitôt pris, aussitôt perdu.
Qui hante les méchants, périra.
Par compagnie on se fait perdre.
Chi rubba per altri, è impiccato per se.

6. Láska a vláda (lože a koruna) netrpí spolku. 5225
Love and lordship like no fellowship.
Jamais amour et seignerie
Ne tiendront compagnie.
Thromus et thorus socium non patiuntur.

7. Kdo lehá mezi otruby, svině ho sNědí.
Wer sich unter die Kleie (die Träber) mengt, den fressen die Schweine. 5230
Chi s'impiccia con le lappole, resta inviluppato.
Furfure se miscens porcorum dentibus estur.

8. Kdo se psy líhá, s blechami vstává.
Wer mit Hunden schläft, steht mit Flöhen auf.
Hantez les boiteux, vous clocherez,
Hantez les chiens, des puces vous aurez. 5235
Chi pratica col zoppo, impara a zoppicare.

S e viz jazyk.

Co na srdci, to na jazyku.
Das Herz auf der Zunge haben.
Avoir le coeur sur le bord des lèvres.

La bouche met dehors souvent,
  Ce que le coeur connaît et sent.
La bocca sbocca sovente
  Cio che il cuore sente.

Stáří.

1. Těžko starý kmen se ohýbá.
Im Alter ist schwer zu lernen.
An old dog will learn no tricks.
La vieillesse n'est un âge à se reformer.

2. Starého vrabce plevami neošidíš.
Alte Vögel sind nicht leicht zu fangen.
Old birds are not to be caught with shaff.
There is no cathing old birds with straw.

3. Stáří v uctivosti měj!
Dejte, dítky, starým čest,
  Posměváčky čeká trest.
Man muss das Alter ehren.
Age before honesty.
Ote le chapeau devant un vieillard.
Onora il senno antico.
Senibus debetur reverentia.
Magna fuit quondam capitis reverentia seni.
Inque suo pretio ruga senilis erat.

4. I starý kůň se potkne.
Alter schützt vor Thorheit nicht.
A testa bianca spesso il cervelo manca.
'Ἐκ πώγωνος σόφοι.
Barba non facit philosophum.
Nihil ad profectum aetas prodest.
Canitici non semper comes virtus.

5. Přijde starosť, přijde slabosť.
Das Alter ist ein Spital, das alle Krankheiten aufnimmt.
Das Alter ist kein werther Gast,
  Ist eine Krankheit und eine schwere Last.
La vieillesse est un pesant fardeau.
La vecchiezza è una grave cosa.
Τὸ γῆράς ἐστιν αὐτὸ νόσημα.
Senectus ipsa morbus.
Multa senem circumveniunt incommoda.

6. Kůň jednou hříbětem, člověk dvakrát dítětem.
Alte Leute sind wie die Kinder.
Old men are twice childern.
Δὶς παῖδες οἱ γέροντες.
Bis pueri senes.

6. Pamatuj na stará kolena.
Denke an die alten Tage.
Denk an den alten Mann,
  Willst du nicht betteln gan (gehen).
Venturae memores iam nunc estote senectae.
Aestas non semper fuerit: componite nidos.

7. Staré báby všecko vědí.
   Alte Weiber wissen Alles.
   Wo alte Weiber beisammen stahn (stehen),
     Da geht der rechte Waschmarkt an.
   Πάντα γυναῖκες ἴσαντι καὶ ὡς Ζεὺς ἠγάγεθ' Ἥρην.
   Sciunt, quod Juno fabustastat cum Jove.

Stav.

1. Každý buď se svým stavem spokojen.
   Schuster, bleibe bei deinem Leisten.
   Là, où la vache est attachée il faut qu'elle broutte.
   Sutor ne ultra crepidam!

2. V každém stavu najdeš vadu.
   Jeder Stand hat seine Plage.
   Ogni legno ha il suo tarlo.

3. Podle stavu bydlo.
   Jakou duchnu máš, tak si lehni.
   Ein Jeder strecke sich nach seiner Decke.
   Stretch your arm not further than your sleeve will reach.
   Stretch your legs according to your coverlet.
   Cut your cloak according to your cloth.
   Il faut faire la manche selon le bras.
   Il faut tailler la robe selon le corps.
   A petit mercier petit panier.
   Non bisogna distendersi più che'l lenzuol' sia lungo.
   Pro opibus tuis strue moenia.
   Sumtum census ne superet.
   Messe tenus propria vive.

Stejný — rovný.

1. Vrána k vráně sedá,
     Rovný rovného vždy hledá.
   Gleich und gleich gesellt sich gern.
   Like will to like.
   Equal will to equal.
   Birds of a feather flock together.
   Jack shall have Jill.
   Nought shall go ill.
   Chacun cherche son semblable.
   Qui se ressemble, s'assemble.
   Fagot cherche bourée.
   Grain d'avoine et percier se rencontrent volontiers.
   Ogni simile ama il suo simile.
   Pari con pari bene sta e dura.
   Ogni difforme trova il suo conforme.
   Ἀεὶ κολοιὸς ποτὶ κολοιὸν ἱζάνει.
   Ἧλιξ ἥλικα τέρπει.
   Ὡς ἀεὶ τὸν ὅμοιον ἄγει θεὸς ὡς τὸν ὅμοιον.
   Κόραξ μὲν κόρακι φίλος, γὺψ δὲ γυπί.
   Pares cum paribus facillime congregantur.
   Aequales fratres aequalia pallia gestant.
   Ad similem deus adducit similemque paremque.

Rusticus agricolam, miles fera bella gerentem,
Rectorem dubiae navita puppis amat.

2. Vrána vráně oči nevyklube.
Eine Krähe hackt der andern die Augen nicht aus.
One hawk touches not another.
No carrion will kill a craw.
Corbeau à corbeau ne se crèvent jamais les yeux.
Les loups ne se mengent pas l'un et l'autre.
Un corvo non cacchia l'occhio al altro.
Corvi con corvi si cavano mai gli occhi.

Strom.

1. Po ovoci strom se pozná.

Viz: Ovoce.

2. Z padlého stromu každý dříví štípá.
Ist der Baum gefallen, sammelt Jeder Holz.
When the tree is fallen, every men goet to it with his hatchet.
De l'arbre tombé chacun fait du bois.
Chacun court pour faire du bois à l'arbre qui tombe en terre.
Quando l'albero è caduto, ognum gli corre con la scure.
Δρυὸς πεσούσης ξυλεύεται πᾶς ἀνήρ.
Dejecta quivis arbore ligna legit.

3. Čím vyšší strom, tím bližší hrom.
Čím vyšší strom, tím těžší pád.
Je grösser der Baum, desto schwerer der Fall.
The greater the tree, the harder the fall.
Chi troppo alto sale, dà maggior percossa.
Magna molis magna ruina cadit.
Celsae graviore casu decidunt turres.
Feriunt altos fulmina montes.

Viz: Pýcha.

4. Neohneš-li mladého stromku, starý se ti zláme.
Biege den Baum, solang' er noch jung ist.
The three must be bent whillst it is young.
Finche la pianta è tenera, bisogna drizzarla.
Ξύλον ἀγκύλον οὐδέποτ' ὀρθόν.
Est arbuscula, non truncus curvandus in uncam.
In teneris consuescere multum est.

Svědomí.

1. Dobré svědomí nade všecko jmění.
Ein gutes Gewissen ist ein sanftes Ruhekissen.
A good conscience is worth a treasure.
A sound conscience is a brezen well.
Get a good name and go to sleep.
Une conscience pur est un bon oreiller.
Chi ha conscienza netta, fà sempre vita quieta.
Una buona conscienza è un buon gvanciale.
Vacare culpa magnum est solatium
Qui sibi nil conscit, secura mente quiescit.

Š.

Šat.

1. Šat nedělá člověka.
Die Kutte (Kapuze) macht nicht den Mönch.
Der Harnisch macht den Ritter nicht. 5370
Bart und Mantel machen keine Philosophen.
L'habit ne fait pas le moine.
La robe ne fait pas l'avocat.
La rime ne fait pas le poète.
L'abito non fà il monaco. 5375
Non fà la toga il dottore.
La barba non fà il filosofo.
La sapienza non istà nella barba.
Cuculus (habitus) non facit monachum.
In vestimentis non est scientia mentis. 5380

Štěstí.

1. Každý svého štěstí strůjcem.
Jeder ist seines Glückes Schmied.
Every men is the architecte of his own fortune.
Man's happiness or misery is put in to his own hands.
Chacun court sa belle fortune. 5385
Chacun est l'artisan de sa fortune.
Suae quisque fortunae faber.

2. Štěstí jest nestálé.
Das Glück ist wetterwenderisch.
Glück ist wie Aprilwetter. 5390
La fortune a ses retours.
De même que le temps le bonheur a des ailes.
Ogni bel giorno dura poco.
Di gran prosperità poco di sicurtà.

3. Jak se koule otáčí, tak losy skáčí. 5395
Das Glück ist kugelrund,
  Es trifft wohl manchen Pudelhund.
Beni di fortuna passan' come luna.
L'amore e la fortuna si cangiaro come luna.
Firma et perennis nemini est felicitas.
Vultus fortunae variatur imagine lunae. 5400
Crescit, decrescit, in eodem sistere nescit.

4. Štěstí dlouho netrvá.
Glück und Glas wie bald bricht das!
Glück und Unglück wandern auf einem Stege.
Le mal suit le bien et le bien suit le mal. 5405
Il male va dietro al bene e il bene dietro il male.
Fortuna vitrea est, quum splendet, frangitur.
Fortuna splendens quam levi impulsu ruit!
Omnia sunt hominum tenui pendentia filo.
Et subito casu, quae valuere, ruunt. 5410
Fortuna apprime res est et varia et vaga.

5. Kdo chce dobré bydlo snésti, musí dobré nohy míti.
Gute Tage wollen starke Beine haben.
Alles in der Welt lässt sich ertragen,
Nur nicht eine Reihe von schönen Tagen.
Καὶ εὐφροσύνης κόρος ἐστίν.
Non facile est aequa commoda mente pati.
Sed sibi tandem oneri est nimia fortuna, deisque.
Ipsis invidiae: taedet tandem esse beatos.

6. Lépe s náprstek štěstí, nežli s korec rozumu.
Ein Quentchen Glück ist besser,
Als voll Weisheit ganze Fässer.
Ein Quentchen Glück ist mehr, als ein Centner Verstand (Weisheit, Gelehrsamkeit).
An ounce of luck is better than a pound of clergy.
An ounce of luck is worthy a pound of wisdom.
Mieux vaut une once de fortune qu'une livre de sagesse.
Chance vaut mieux que bien jouer.
Vale più alle volte un'oncia di fortuna che una libra di talento.
Tira più un pelo di favore che cento paja di buoi.
Val più un'oncia di sorte che una libra di senno.
Più vale un'oncia di fortuna che tutta la saviezza del mondo.
Gutta fortunae prae dolio sapientiae.
Multis adest fortuna, non prudentia.
Humana casus vita, non prudentia est.

7. Čím věčší šelma, tím věčší štěstí.
Je ärger der Strick (der Schelm), je besser das Glück.
Thieves and rogues have the best luck, if the but escape hanging.
The more knave, the better luck.
La fortuna ajuta i pazzi.
Contigit et malis venatio.

8. Komu štěstí hude, Atamanem bude.
Dobře se tomu bytuje, komu babka čaruje.
Wem das Glück pfeift, der tanzet wohl.
Wer's Glück hat, dem kalbt auch ein Ochs.
He dances well, to whom fortune pipes.
Whom God loves, his bitch brings for pigs.
Give a man luck and throw him in to the sea.
A beau gagner à qui la fortune rit.
Bien danse à qui la fortune chante.
Bien gardé que Dieu veut garder.
Bene balla a chi fortuna suona.

9. Těžko šťastným býti a závisť nevzbuditi.
Grosses Glück, grosse Missgunst.
Crescendo i favori crescono i dolori.
Fortunae comes invidia.

10. Čím věčší štěstí, tím méně mu věř.
Im Glücke fürchte das Schlimmste, im Unglück hoffe das Beste.
In prosperity fear the worst, in adversity hope the best.
Ne sois fier en prospérité, ni confus en adversité.
Nella prosperità temer si devono l'aversità.
Sors hominum fallax.

11. Přílišné štěstí tíží.
Es ist kein Glück so gross, dass nicht etwas daran zu beklagen wäre.

Wherever a man dwells he shall be sure to have a thorbush near his door.
Fortuna non si dà così seconda,
Che in se qualche amarezza non asconda.
Nil est ab omni parte beatum.

T.

Tajemství.

1. Nic není tak tajného, aby nepřišlo na světlo Boží. 5465
Nichts ist so fein gesponnen,
Es kommt doch auf die Sonnen.
At least even the most secret actions will become discovered.
A guilty deed and a secret night will some day or other be brought to light.
What night once covered, will be revealed by the day.
There is nothing covered by darkness, that shall no by revealed by clearness. 5470
There is nothing so secret, but it is detected at last.
Ce qui se fait de nuit, paraît le jour.
Il n'y a rien caché, qui ne doive être découvert; ni rien de secret qui ne doive être connu.
Rien ne se cache qui ne vienne au grand jour.
Il n'y a rien de si caché que le temps ne découvre. 5475
Nul péché n'est si célé qui ne soit enfin révélé.
Nessuna cosa è così finamente ordita che non venga pur una volta conosciuta.
Non è peccato si occulto, ch'al fine non si manifesti.
Niente sia nascosto che non abbia ad esser scoperto.
Ἡ γῆ ὤμοσεν οὐρανῷ μὴ κρυβῆναι μυστήριον. 5480
Omnia postremo ad diem et lucem venient.
Nudata cuncta tempus in lucem trahit.

Trpělivost.

1. Trpělivost nejlepší lékařství.
Geduld ist das beste Pflaster für alle Wunden.
Geduld ist die beste Arzenei. 5485
Patience is a plaster for all sores.
A qual si voglia dolore rimedia la pazienza.
Dolori cuivis remedium patientia.
Qui satis exspectat, prospera cuncta videt.

2. Trpělivost všecko zmůže. 5490
Geduld überwindet Alles.
Patience overcomes many difficulties.
La patience vient à bout de tout.
Patience et longueur de temps font plus que force ni que rage.
Nobile vincendi genus est patientia, vincit, 5495
Qui patitur: si vis vincere, disce pati.
Levius fit patientia quidquid corrigere est nefas.

3. Čeho nelze ujíti, hleď v sobě tiše ztráviti.
Was Einer nicht kann meiden,
Das muss er ruhig leiden.

What can't be cured, must be endured.
What connot be eschew'd, must be embrou'd. 5500
Cor forte rompe cattiva sorte.

Tři.

1. Do třetice všeho dobrého.
Alle gute Dinge sind drei.
Toutes les bonnes choses sout au nombre de trois.
Le nombre de trois est parfait. 5505
Omne trinum perfectum.

U.

Učení.

1. Učením se učíme.
Durch's Lernen lernt man.
To give instruction is to inform himself.
We learn by theaching. 5510
Firstly learn, than teach.
En instruisant on apprend.
En apprenant on devient maitre.
A force de forger on devient forgeron.
Insegnando s'impara. 5515
Docendo discimus.

Ústa viz **Jazyk.**

Uši.

1. I stěny mají uši.
Wälder haben Ohren, Felder haben Augen.
Fields have eyes and woods have ears.
Les bois mêmes ont des oreilles. 5520
Le siepi non hanno occhi, ma orecchie.
Anche i boschi hanno orecchie.
Et campi aures habent.
Nullus in terris est sine teste locus.

2. Kdo pro chudého nemá uší,
Toho pán Bůh nevyslyši. 5525
Wer dem Armen sein Ohr verstopft,
Den hört St. Peter nicht, wenn er klopft.
Who stops his ears at the cry of the poor, he also shall cry himself, but shall not be heard.
Qui ferme son oreille pour ne pas onïr le cri du misérable, criera aussi lui-même et on ne lui répondra point.
Chi tura l'orecchio per non udire il grido del misero, gridar auch'egli e non sarà esaudito.
Pauperis in causa non auris sit tibi clausa. 5530

V.

Vaněk.

1. Poradil se s Vaňkem.
   Er hat sich aus dem Staube gemacht.
   Il prit son sac et ses quilles.

Vejce.

1. Už vejce moudřejší než kuře.
   Das Ei will klüger sein als die Henne.
   Les oissons mènent paître les oies.
   L'écolier prétend enseigner son maître.

2. Podobní jako vejce vejci.
   Sie sind einander ähnlich wie ein Ei dem anderen.
   Ils se ressemblent comme deux oeufs.

Víno.

1. Víno pravdu mluví.
   Der Wein ist ein Wahrsager.
   Drunkhards speak the truth.
   Ἐν οἴνῳ ἀλήθεια.
   Οἶνος, ὦ παῖδες, ἀλήθεια.
   In vino veritas.

Vlasť.

1. Žádný prorok není ctěn ve vlasti své.
   Kein Prophet wird geehrt in seinem eigenen Land.
   A profeta is not without honour save in his own country and in his own house.
   Nemo in patria profeta.

Vlk.

1. Kdo chce s vlky býti, musí s nimi výti.
   Wer unter den Wölfen ist, muss mit ihnen heulen.
   Who kaps company with wolves, will learn to houl.
   Il faut hurler avec les loups.
   Chi pratica col lupo, impara a urlare.
   Ὕλα σὺν λύκοις, οἷς ὁμιλεῖς.
   Ulula cum lupis, quibuscumque converseris.
   Consonus esto lupis, si lupus esse cupis.

2. My o vlku a vlk za humny.
   Wird der Wolf genannt, so kommt er schon gerannt.
   Talk of the wolf and you will see his tail.
   He comes like the catastrophe in the old comedy.
   Quand on parle du loup, de la queue on voit le bout.
   Parlez du loup et vous verrez sa queue.
   Quand on parle du lion, on en voit sa crinière.
   Chi ha il lupo in bocca, ne ha sulla copa.

Parlar del lupo, mentre ch'il arriva.
Si parla del lupo, eccolo chi viene.
Lupus in fabula.

3. Vlk vlka neruje.
Es muss ein starker Winter sein, wenn ein Wolf den andern frisst.
It's a hard winter, when one wolf eats an other.
La famine est bien grande, quand les loups s'entremangent.
Il lupo non mangia la carne di lupo.

(Viz Vrána.)

4. Vlk i znamenané béře.
Der Wolf frisst auch von gezählten Schafen.
Brébis comptés, le loup les mange.
Non curat numerum lupus.

Voda.

1. Tiché vody břehy lámou.
Stille Wässer haben tiefe Gründe.
Still waters have deep bottoms.
Still waters run deep.
Il n'y a pas eau pire que l'eau qui dort.
Il n'y a point de pire eau que celle qui croupit.
Non v'è aqua più pericolosa di quella che dorme.
Quod flumen placidum est, forsan latet altius unda.
Quo minus est murmur plerumque est altior unda.

2. Dobře se v kalné vodě loví.
Im trüben Wasser ist gut zu fischen.
Traubled waters are best to fit the fish.
Pêcher en l'eau trouble.
Più si guadagna a pescar nella aqua torbida che nella pura.

3. To je voda na tvůj mlýn.
Das ist Wasser auf deine Mühle.
Every miller draws water to his own mill.
Ognun tira l'aqua al suo mulino.

Vrabec.

1. To zpívají již vrabci na střeše.
Das pfeifen die Spatzen auf den Dächern.
Tout le monde en est abreuvé.
Res omnibus passeribus nota.

Vrána viz Spolek.

Vše.

1. Buď všecko nebo nic.
Entweder Alles oder Nichts.
Aut Caesar aut nihil,
Aut vincere aut mori.

2. Všem se zachovati těžko.
Man kann's Allen nicht recht machen.

One cannot please every one.
Bisogna che si levi di buon ora,
  Chi piacer a tutti desira.
Multum deliro, si cuique placere requiro.

Všude viz Dům.

Z.

Zajíc viz Dvě — Mnoho — Pes.

Závisť.

1. Lépe, když závidějí, než když litují. 5610
Lieber hundert Neider, als ein Mitleider.
Better be envied than pitied.
Il vaut mieux faire envie que pitie.
Meglio è esser invidiato che compassionato.
Ἀλλ' ὅμως κρεῖσσον τῶν οἰκτιρμῶν φθόνος. 5615
Malo invidiam, quam misericordiam.

Zdraví.

1. Zdraví nade všecko.
Gesundheit über Alles.
Health is above wealth.
Il n'y a trésor que de santé. 5620
Qui n'a santé, n'a rien
Gaîté, doux exercice et modeste repas,
  Voilà trois médecins qui ne trompent pas.
Chi è san' è più che sultan.
Quam bene valere melius in vita nihil.
Mens sana in corpore sano. 5625

Zkušenosť.

1. Zkušenosť nejlepší učitel.
Zkušenosť dává umělosť.
Die Erfahrung ist die beste Lehrmeisterin.
L'espérience est la maîtresse des arts.
L'esperienza è ottima maestra. 5630
La pratica val più che la grammatica.
Usus magister optimus.
Experto crede Ruperto.

Zlato.

1. Není vše zlato, co se třpytí. 5635
Nicht Alles ist Gold, was glänzt.
All is not gold, that glisters.
It is not all butter that the cow shites.
Tout ce qui reluit, n'est pas or.
Tutte le pietre non sono gemme.
Non è tutto butiro cio che fà la vacca. 5640

Nimium ne crede colori.
Fallax fiducia formae.
Non crede aurum, quidquid resplendet ut aurum.

(Viz: Bohatý — Peníze.)

2. Zlatý klíč všecky zámky otvírá.
Kein Schloss so unbezwingbar ist,
Das man nicht gewinnt durch Gold und List. 5645
Le passe-partout d'un homme riche lui ouvre plus de portes que celui d'un serrurier.
Chiave d'oro apre ogni porta.
Il martello d'argento spezza le porte di ferro.
Ἀργύρου κρῆναι λαλοῦσι.
Ἀργύραις γόγχαις γάχου, καὶ πάντων κρατήσεις. 5650

3. Zlato nemluví, ale mnoho působí.
Redet Geld, so schweigt die Welt.
Où l'or parle, tout langue se tait.
Dove l'oro parla, ogni lingua tace.
Loquente auro nil pollet quaevis oratio. 5655
Nummus ubi loquitur, Tullius ipse tacet.

Zlo — zlý.

1. Zlé zelí nezahyne.
Unkraut verdirbt nicht.
Ill weeds grow apace.
Wild roots do allways sprount. 5660
Ill weeds shoot every where.
Wild roots seldom decay.
The frost hurts not weeds.
Méchante herbe croît toujours.
Mauvaise herbe croît soudain. 5665
Mauvaise herbe ne meurt point.
Mauvaise herbe ne peut périr.
A mauvaise herbe la gelée ne nuit pas.
Les méchants meurent trop tard.
Cattiva erba cresce da pertutto. 5670

(Viz: Hřích — Ovce.)

Zloděj.

1. Co má viset, neutone, by voda přes šibenici tekla.
Was hängen soll, ersäuft nicht.
He that is born to be hanged, shall never be drawned.
Thieves to the gallows.
Ce qui est destiné au gibet, ne se noie pas. 5675
Le larron, qu'on le pend.
Il bel rubbare fà pendere.

(Viz: Příležitost.)

2. Zloději jsou i kdo kradou, i kdo pomocni jsou radou.
Der Hehler ist so gut wie der Stehler.
Autant pèche celui qui tient le sac que celui qui met dedans. 5680
Autant fait celui qui tient que celui qui écorche.
Autant vaut recéler que voler.

Tanto ne va a chi rubba che a chi tiene il vacco.
Non tantum qui capit, sed is quoque recipit, tenetur.

Zub.

1. Co platná tučná topinka, když zubů není.
Oft kommt das Brod erst, wenn man keine Zähne mehr hat.
Le pain viendra, quand on n'aura plus de dents.

Zvyk.

1. Zvyk druhá přirozenosť.
Die Gewohnheit ist die zweite Natur.
L'habitude est une autre nature.
Il cambiar di natura è impresa troppo dura.
Consuetudo altera natura.
Naturam expellas furca, tamen usque recuret.

(Viz: Kočka.)

Ž.

Žebrák.

1. Když se žebrák na koně dostane, ani čert ho nedohoní.
Kein Messer ist, das schärfer schiert,
  Als wenn ein Bauer ein Junker wird.
Set a beggar on horsback and he will ride a gallop.
Non è alterezza all' alterezza eguale d'un uomo basso e vil, che in alto sale.
Asperius nihil est humili, cum surgit in altum.

2. Žebráku se nedodáš.
Der Bettelsack wird niemals voll.
A beggar's purse i always empty.
Le sac de mendiant n'a point de fonds.
Πτωχοῦ πήρα οὐ πίμπλαται.
Mendici pera non impletur.

Žena.

1. Dobré ženy není ceny.
Ein gutes Weib ist des Lebens Heil,
  Nur findet man es selten feil.
A good wife makes a good husband.

2. Ženy mají dlouhé vlasy, ale krátký rozum.
Lange Haare und kurzer Sinn.
Die Weiber haben lange Röcke und kurze Gedanken.
Longs cheveux, courte cervelle.
Certum est, longos esse crines omnibus, sed breves sensus mulieribus.

3. Ranní dešť a ženský pláč dlouho netrvá.
Morgenregen und Weiberwai
  Sind um zehne nimmer mai.
Pomme ridée et femme fardée ne sont pas de longue durée.

OBSAH:

KROK.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA.

REDAKTOR:

FRANT. XAV. PRUSÍK,
prof. c. k. akad. gymnasia.

HLAVNÍ SPOLUPRACOVNÍCI:

BOHUMIL BAUŠE,
prof. c. k. vyšš. gymn. v Truhlářské ulici.

Dr. **PETR DURDÍK,**
prof. městské střední školy, docent české university

P. **JAN HULAKOVSKÝ,**
prof. c. k. čes. reál. gymn. Smíchovského.

JOSEF ŠKODA,
prof. c. k. české reálky Karlínské.

ROČNÍK IV.

V PRAZE 1890.

Vydavatel a nakladatel Fr. Prusík. — Tiskem F. Šimáčka v Praze.

OČNÍK IV. SEŠIT 1.

KROK.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA.

REDAKTOR:

FRANT. XAV. PRUSÍK,
prof. c. k. akad. gymnasia.

HLAVNÍ SPOLUPRACOVNÍCI:

BOHUMIL BAUŠE,
prof. c. k. vyšš. gymn. v Truhlářské ulici.

Dr. **PETR DURDÍK,**
prof. městské střední školy, docent české university.

P. JAN HULAKOVSKÝ,
prof. c. k. čes. reál. gymn. Smíchovského.

VÁCSLAV MOUREK,
mimořádný professor české university.

JAN SLAVÍK,
prof. c. k. akad. gymn., přikázán k službě v c. k. ministerstvě učby.

JOSEF ŠKODA,
prof. c. k. české reálky Karlinské.

V PRAZE 1890.

Vydáno 1. ledna 1890.

Prosice i v tomto ročníce za láskavou po[d]poru, žádáme všech, kdo by neminili Krok[a] odebírati, by nám tento sešit ráčili vráti[ti] nejdéle do 15. ledna t. r.; kde by se tak n[e]stalo, budeme to považovati za přihlášku k da[l]šímu odebírání Kroka.

Každé předplatné na Krok, jež nás dojde, stvrzujeme [v] příštím sešitě zvláštním lístkem. Těch P. T. pp. odběratelův Kro[ka], od nichž nás předplatné dosud nedošlo, slušně žádáme za br[zké] jeho zaslání. **Administrace.**

Všech sl. ředitelstev, od nichž nás dosud programm nedošel (viz rubrika Literat[ura]) prosíme, by nám ho ráčili zaslati.

Pro zevrubnou evidenci personalií žádáme všech pp. údův pr[o]fessorských sborův obecních škol středních i pp. supplentův zkušebních kandidátův státních škol středních, by nám ráčili oz[ná]movati každou osobní změnu ve svém úřadě. Redakce.

OBSAH.

Rozpravy.

Úvahy.

Drobné zprávy.

ROZPRAVY.

Naše střední školy před 100 lety.

Napsal *Jos. Dědeček.*

Již za *Karla VI.* bylo po slyšení Vídeňské university a *patris rectoris llegii academici Soc. Jesu* dolnorakouskou vládou dne 27. září r. 1727 nazeno, aby do první třídy gymnasijní přijat směl býti pouze jinoch ten, jenž mecky a latinsky četlně psáti se naučil a deklinace, konjugace a „14 pradel" dobře byl pochopil. Později, bylo to r. 1761 dne 2. května, vydáno v Štýrém Hradci vládní nařízení, aby městští a selští synkové, nejsou-li neobyjně nadáni, ku studiím připouštěni nebyli, oč při zkouškách přijímacích městech věcších světský rada a na venkově krajský hejtman pečovati měli. ařízení toto obnoveno dvor. dekr. ze dne 19. července r. 1766 s tím dotkem, že pouze ti schopní žáci do latinských škol připuštěni budou, *které dičové jejich ve studiích vydržovati mohou.*

„Poněvadž se však pozorovalo, že mládež z nižších stavů bez rozdílu pacity a schopnosti ku studiím se připouští, a byť tu žádného pokroku docílila, že se jí pokračování ve studiích dovoluje" atd., nařídilo se dvor. kretem z dne 2. května r. 1767, aby ve věcších městech, kde školy jsou, ětský kommissař z cís. řad, v menších však příslušný krajský hejtman potkem a koncem školního roku s pomocí dvou učených a mimo řád, jenž oly spravuje, postavených kněží takovou mládež přísné zkoušce podrobiti li — a o výsledku věrohodnou zprávu vyšším místům podali. Za správné bezohledné při zkoušce oné si vedení, jsou jmenovaní kommissaři zodpodnými.

Když pak dvor. d. z 22. září r. 1770 ustanovena *školní kommisse* usneseno zřízení *školy normální*, pro niž patentem z 6. prosince r. *1774* dána byla učebná osnova, počaly se školské poměry pravidelněji krystalivati. Neboť se zřízením školy normální, původně pouze *jednou* v každé *rovincii"*,[1]) otevřeny i *školy hlavní* ve věcších městech, v klášteřích a vůbec oň po *jedné* v každém kraji. A osnova obou druhů těchto nových škol, ož i zákony k oné se vztahující a z ní plynoucí daly i *školství střednímu* ný a na dlouho trvanlivý podklad — a to nejen školám *gymnasijním* ale olám *reálním.*

Normální škola byla *čtyřtřídní*. Přijímajíc mládež šestiletou a jí v 1. třídě po spůsobu současně zavedené školy *triviální* elementa ve čtení, í a počítání vštěpujíc, vyučovala své chovance dle patentovaného rozvrhu

[1]) V Praze 15. prosince 1775. Viz: Jos. Dědeček, O znenáhlém zavádění reálií do škol. Výroč. zpr. c. k. r. šk. v Karlíně 1886.

hodin již ve 3. třídě a to každým dnem od 8—9. hod. *domácímu hospodářství* (v I. běhu) a *přírodovědě* (v II. běhu), tedy celkem po 6 hodin a *geometrii* (I. b), *stavitelství a mechanice* (II. b.) vždy od 1—2. mimo čtvrtek, kdy byla rekreace, tedy po 5 hod. týdně.

Ve 4. třídě učilo se v normálce zvláště též *jazyku latinskému* po 6 hod. týdně vždy od 10—11. hod. a to v té míře, „jak dalece potřeba ku přijetí do 1. třídy gymnasijní nebo průprava pro lékárníky, ranhojiče a j. nebo pro ty, kteří *perem* chleba si vydělávati míní, vůbec toho vyžadovala. Dále přihlíženo k *dějepisné znalosti* umění a řemesel i čeho v tom směru z *přírodozpytu* se vyžadovalo, po té k *země- a dějepisu*, zvláště domácímu (6 h.), i ku *kreslení* kružidlem, pravítkem i od ruky, k čemuž zvláštní mistr denně od 9—10 vyučující býval ustanoven (6 h.).

Hlavní škola (nejméně 2třídní), kde byla 3třídní, měla *latinu* týdně po 5 hodin v nejvyšší třídě. Té od 2—3 hod. vyučoval katecheta ony žáky, kteří do latinských škol postoupiti mínili. Kde byla 4třídní (od r. 1795) pěstovala stavitelství (3 h.), měřictví (3 h.), mechaniku (2 h.), přírodopis (2 h.) a kreslení (10 h.). (R. 1805 byla osnova v normálních i hlavních školách poněkud změněna.)

Z toho viděti, že normálka a hlavní škola z doby císaře Josefa II. a Leopolda ve svých nejvyšších třídách měla ráz *školy jednotné*, nahražující do jisté míry nejnižší třídy obou druhů nynějších škol středních, do jakých onou dobou schopnější kandidáty také zasylala. Že normální škola 4třídní od r. 1774 odchovávala též učitelstvo, podotýkáme jen mimochodem.

O reálních školách tuto jednati nemůžeme, poněvadž tou dobou buď pouze tanuly na mysli organisatorů školských, nebo měly, jak dalece s nynějšími je srovnáváme, (jako Vídeňská „*Realhandelsschule*“ [1769] a Terstská *reálka nautická a obchodní*) vůbec jiný ráz (ostatně viz l. c.).

I. Přijímání do I. třídy gymnasijní. Školní plat.

Dřívější jesuitské 6třídní školy latinské utrpěly všeobecnou reorganisací rakouského školství z *r. 1774* té podstatné změny, že patentem z *10. srpna r. 1776* redukovány byly na *5třídní* ústavy.

Do tohoto gymnasia směl dle nařízení pro Čechy z 11. listopadu t. r. přijat býti pouze „kandidát“, jenž se dobrým *vysvědčením z normální neb hlavní školy* prokázal. Dle daného tehdy předpisu bylo však každému aspirantu na I. třídu gymnasiální podrobiti se k dosažení onoho vysvědčení mimo jiné také zkoušce z *latinského deklinování, komparování, konjugování a z jednoduché skladby.*

„Poněvadž však jest možno, že veškeré pro zkoušku onu předepsané nauky mládeži vůbec tak snadno vštípeny býti nemohou, ustanovuje se termin, po jehož uplynutí veškeré nutné vědomosti od kandidátů latinských škol požadovány a z nich zkoušky nejsvědomitěji skládány býti mají, *na počátek škol. r. 1778 v měsíci listopadu.*“ (Pat. z 9. října 1777.)

Vládním nařízením z 1. pros. r. 1779 obnovuje se patent z r. 1776, jímž se nařizuje, aby žádný do latinských škol přestupující žák *bez vysvědčení z některé německé normální nebo hlavní školy* tam přijat nebyl a připojuje se zároveň, že ani do kterékoliv vyšší třídy gymnasiální, ani do logiky, žádný studující přijat nebude, *nedokáže-li novou zkouškou, že v předepsaných normálních předmětech dokonale se vyzná* (leč by důkaz ten provedl předložením takového vysvědčení).

Později, r. 1782 a r. 1793, nařízeno i direktorům hlavních škol, aby žádnému žáku kvalifikační vysvědčení pro latinské školy nevydávali, pak-li se nejméně nad prostřední míru požadavků nevyšinul.

Kdo by syny své bez dovolení za hranicemi studovati nechal, zaplatí 100 dukátů pokuty. (Dáno pro Halič dne 2. srpna 1787.)

Mimo to nemohl do gymnasia býti přijat, kdo nedosáhl 10. rok stáří a kdo nezapravil 15 kr. immatrikulační taxy (Dvor. d. z 24. srp. 1792), od níž pouze chudí žáci byli osvobozeni. Placení *školného* zavedeno dekretem z 3. května r. *1784* a vyměřeno pro gymnasia na 12 zl., které v 10 lhůtách (anticip.) buď státními úředníky berními nebo jinými k tomu ustanovenými osobami vybírány a čtvrtletně súčtovány býti musily. Kdo by školné byl nezapravil, byla mu návštěva školy zakázána (9. října 1784). Později (dekr. z 28. června r. 1795) svoleno, aby dítky státní podpory na vychování požívající jakož i stipendisté od placení školného byli osvobozeni. A r. 1798 (dvor. dekr. z 2. květ.) rozšířena výhoda ta vůbec na žáky, kteří nemajetností se prokáží a vysvědčení o výborných schopnostech i výborném prospěchu předloží. Dle gub. naříz. z 27. srp. r. 1800 vyžadují se k cíli osvobození principistů nejméně *tři eminence* při velkonoční zkoušce.[1])

Počátek školního roku padl r. 1786. na 1. října, r. 1791. na 15. září, r. 1792. na 15. října, r. 1794. na 3. listopadu a r. 1805. na 1. listopadu.

(Pokračování.)

Etymologica.

Podává *Fr. Prusík.*

1. Brouzdati se.

Slovo to odvozuje se od *broditi*, ano prý *o* nepravidelně zdloužívši se rozšířilo v *ou* a *z* se vsulo. Výklad ten jest *nesprávný*, ne sice k vůli *ó — ou*, čehož máme nejeden doklad, v mluvnicích a slovnících uváděný; k těm dodáváme tuto ještě jiné z Plaska a Plzeňska: b*ou*(h)dá (bóh-dá: bouhdá napřes rok, zejtra bouhdá), h*ou*vězí (maso), r*ou*žnouti (róžnouti z roz-žhnouti), kab*ou*niti se, t*ou*ně (tůně, srv. i Osv. 1884, I, 536), přehoušel, sprahoušel (z přehóšle, přehrštle); z Podřípska: *Ou*holice (z H-oholice). Než povážlivo jest mluviti o naprosté vsuvce *z*, vždyť úkaz takový vyžaduje zevrubnějšího vyšetřování; konečně i význam slova *broditi* nehodí se dobře k *brouzdati se.*

To-li vše uvážíme, jsme k tomu vedeni, bychom *brouzdati se* odvozovali od *brúzdati se*, jež opět stojí místo *brúzgati se*, s oslabeným kmenem *brýzgati se.* Doklady toho máme tyto: *brúzgať* (brýzgať) *sa* v čem = babrati, špiniti se; brýzgať (Val.) = tlachati (Bartoš Dial. 201); brýzhati se = v řídkém blátě cupati; rus. брызгаться postříkati se a j. Koř. *bruzg (bryzg)* má slabší tvar *brъzg* (srv. *sъch*-nu, u-*sých*-ám, *such-ý*), od něhož utvořeno sloveso brъzg-ěti — brъžděti, brežděti, *břežděti* (srv. drъvo — drevo — dřevo, trъstь — tresť — třesť a p.): *břeždí* — jest blativo (Kott s. v.), t. j. maže se to (při chůzi). Zamění-li se medie *zg* v tenuy *sk*, máme: *brúskati se* (mor. již.), herumstreichen (Kott. Sl. Dod.), *brouskati* (u Humpolce) — choditi za milou (Kott. ib.); se změnou *g* v *d: bruzdiť* = pomlouvati (slez.-mor., srv. Val.; Kottův Slov. s. v.), tedy i *brúzdati se, brouzdati se.* Změnu *g* v *d* máš i v slovech: vozdr (Pls., Plz.) = vozgr (vozhr, vozher), uvodřený, uvodřenec (ib.) z uvozdřený; brozd — brozg (zárodek pupence na stromech. Bartoš Dial.

[1]) Kdyby žák pro nemoc nebo jinou důležitou příčinu po nějaký čas školu navštěvovati nemohl, bylo by neslušné, aby se od něho měsíční školné žádalo, proto *budiž od něho na tu dobu sproštěn.* Naproti tomu nemá se nedbalá návštěva vyloučením trestati, poněvadž se odepřením vysvědčení vymáhání školného nahradí. (Naříz. ve Vídni z 31. pros. 1784.)

Mimo stipendisty a seminaristy jsou i zpěváci při kaplích vydržovaní od placení školného osvobozeni. (Dvor. dekr. z 1. října 1784)

Při návrzích o osvobození od školného má se budoucně *k vytrvalé pilnosti* přihlížeti. (Dvor. dekr. z 18. dubna 1788. — Handb. d. G. Bd. 15. p. 865.)

201), zdybnuť = zgybnuť (tajně vzíti), dbeł (Laš.) — gbeł; Drygał — Grygar (nom. prop. Bartoš ib. 109); srv. anděl — angelus, mandlovati — mangeln. — Změna *g* v *d* podporována jest zvláště sousední sykavkou (*z*), tak že se tu jeví podobný fysiologický proces jako na př. v rozgíe — roždžíe — rožd[ž]íe — roždíe; tedy: brúzgať — brúzd[z]ať — brúzdať.

Českému brъzg-ěti rovná se lit. bruzgėti šuměti. Slovo to jest patrně onomatopoické vyznamenávajíc zvuk, jaký vzniká, když šlápneme do bláta, jako čvachati a pod.

2. Jazdъ, jazda, jazditi, čes. jezd, jíezda, jízda, jezditi.

Slovo to odvozuje se od slovesa jad-u a pak se rovněž *nesprávně* mluvívá o vsutém *z*, čehož v skutku není, ano *z* patří do kmene. Jest totiž *jazda* foneticky psáno (i vyslovováno) za *jas-da*, jehož prvá část se objevuje ve slovesi **jas*-ati, *jach*-ati, *jech*-ati; ja-sa-ti pak jest intensivum od ja-ti (je-ti) tvořené přítvorkou *sa*, *cha*, jemuž podobných hojně nalezneš v Mikl. gr. II, 471—5, jako na př. slovín. pla-sa-ti (pla-nouti), srb. bjela-sa-ti se (běla-ti se), rus. lomy-cha-ti (lomi-ti), čes. mi-sa-ti (mi-nouti), drá-sa-ti (drá-ti), ču-cha-ti (čou-ti) a j.; k tomu dodáváme: hni-sa-ti (hní-ti).

Od kmene *jas* tedy se tvoří subst. příponou -dъ a -da: *jas-dъ*, *jas-da*, foneticky: *jaz-dъ* (*jez-d*), *jaz-da* (*jíez-da*), *jíz-da*), od něhož pak se odvozuje sloveso *jazd*-iti (*jezd*-iti). S fonetickým tvarem *jazda* srovnej pizda za pisda (lit. pis-ù coëo cum femina), nozdry za nosdry, mázdra za másdra, zblo za sblo a p.

3. Načitý, nadčitý.

Načitý pokládají někteří za staženinu, z na-očitý, neuvažujíce, že *složenina* tato *jest holou nemožností*, an jí odporuje význam slova *očitý* = očima opatřený (cf. písčitý, kamenitý); očima vlastníma vidoucí (oč. svědek); viditelný, zřejmý; — a co by dle toho bylo *na-očitý?* Nelze tedy *načitý* odvozovati od nesmyslného a tudíž nemožného na-očitý, s nímž se ani významem vůbec nestýká.

Původ slova *načitý*, *nadčitý* sluší tedy hledati zcela jinde; už Jungmann v Sl. s. v. *nadčitý* připadl co do kořene na pravou cestu, odvozuje je od *či*, *či-ji*, předpony *na*, *nad* však správně nevysvětluje; i má se věc tak, že v *nadčitý* jest *nad* = *na* jako v nadjíti (invenire), nadstaviti (anstücken), rus. nadgryztь (nahryzti), pol. nadwiązać (navázati) a j. Tvar *nadčitý* pak jest part. perf. pass. od nad-čúti, nad-číti, na-čúti, na-číti, kde *na* značí hodný stupeň děje, jako: naviděti (náv.) koho = hodně viděti, často viděti, rád viděti; naslouchati = hodně (upiatě) poslouchati; nakoupiti = mnoho koupiti; tedy *načúti* = hodně číti, *načutъ* = hodně čitý, hodně poznaný, hodně znamenaný (stsl. čuti = noscere, intelligere), neb s významem možnosti „hodně čitelný, h. poznatelný, h. znamenatelný" (srv. chválené = laudabile Roudn. Gloss. Verg. II, 583); tedy *načitý*, *nadčitý* = „*značný*, *znamenitý*, náramný, veliký, obzvláštní," odkud adv. *načutě*, *načitě*, *nadčitě* = *hodně čitelně*, h. znatelně, h. znamenatelně, *značně*, *znamenitě*, náramně, velice, velmi (srv. věstъ = věděný, jistý; věstě = jistě). K četným dokladům, které uvádí Jungm., připojuji tento: takže sě podivi vladař *nadčitě* BFr. M. 27, 14, in marg. *náramně*; Vulgata: vehementer, bible české: velmi.

4. Bořiti.

Bořiti nesouvisí nikterak s *beru* (Krok III, 417), nýbrž stojí místo *obořiti;* sloveso *oriti* pak značí „zrušiti, zvrátiti, shoditi, svrci, svaliti, vrhati, roniti" a p.: orilъ bychъ sąbotą, oriti ikony (idolъ), oriti gory, ne ori lъżę na brata, oriti slъzy a p.; s předponou *ob: ob-oriti* evertere, defringere, oboriti sę concidere, decidere (spadnouti); *raz-oriti* evertere, razoriti sę cor-

ruere, solvi; *raz-ob-oriti* evertere; rus. raz-oritь zničiti, zhubiti a p. i v jiných slovanských jazycích. Dle toho tedy i v češtině: *ob-ořiti* = vyvrátiti, zkaziti, zničiti (dům, město, lidi); obořiti se = padnouti (dům, nebe), ob. se na koho = padnouti na koho, napadnouti koho, osopiti se na koho (záhuba, bolesti se oboří na mě). Ježto pak se po zaniknutí prostého *ořiti* v *obořiti* cítilo předponou toliko *o*, vzniklo (vícedobé) sloveso *bořiti* dle obdoby sloves jako: o-brati, o-buditi; z toho pak povstala nová composita: roz-bořiti, po-bořiti, s-bořiti. Doklady takového odsouvání počátečního *o* máme též v těchto slovech: stsl. pobarati m. po-obarati evertere, čes. *baliti* za ob(v)aliti (srv. slovín., mrus. pobaliti za po-obaliti); *Bracislav* (tak dobře Jungm. s. v. Břetislav; neboť z původního *t*, povstalo zde *c*, v stsl. *št*, rušt. *č*) Břecislav, stsl. Bręštislavъ, rus. Брячиславъ za ob-ręštislavъ; *biženstvíe* za obiženstvíe (obih); srv. *rámus* z oramus, *špitál* z (h)ospital a j.

5. Búrati, bourati. Stsl. byrati, bylati. Burja, bouře; búřiti, bouřiti.

Sloveso *bourati* se *neprávem* odvozuje od *bořiti*, k čemu podobnosť významu zavdává podnět; než přece jest, zevrubněji-li přihlédneme, patrný rozdíl mezi „bořiti dům (hradby, město)“ a „bourati dům (hradby, město)“, ano bořiti (ob-ořiti) značí *násilné* rušení, vyvrácení, *bourati* však *ponenáhlé* rozebírání, rozhazování; nelze zajisté říci: vítr sboural dům, pod vlakem se zboural most, rovněž jako ne: stavitel boří staré domy (aby vystavěl nové) a p.

Z toho vyplývá, že *bourati* spočívá na jiném kořeni než bořiti, totiž na *búr-ati*. Kořen *bur* pak jest stupňován z *byr*, jež spočívá na původním koř. bhur, stupň. bheur, jehož význam lze stanoviti „metati, házeti, třepetati, trhati, skubati.“ Na př. *πορ-φύρ-ω* zmítati se (u Hom. o srdci při prudkém pohnutí mysli), *φύρω* zmásti, smíchati, t. j. sházeti vše dohromady; *skr.* bhur zappeln, zucken (Petr. Sl.), bhurana rührig (pohyblivý, čilý), bhurnjati trhati se, skubati se, neklidným, čilým býti; v neklidný pohyb uvésti (tekutinu), bhuranju skubající se, třepetající se, neklidný; čilý, horlivý, pohyblivý, bhurvani neklidný, nepokojný, netrpělivý, bhurvan neklid (neklidný pohyb vody), bhûrni pohyblivý, čilý, horlivý; rozčilený, plachý, divoký; rozčilen, popuzen, rozzloben, hněvivý, zlostný, náhlý; *lat.* furo (pohnuté mysli býti, rozčilen býti, zuřiti), furia; *lit.* burzdu či spurzdu neb spurzu třepetati se (o ptactvu), spurstu totéž; rozzlobiti se (srv. třasiechu sě lútostú vši údi LS 93); burzdus čilý, činný; stprus. bûrai pl. plaší, ostýchaví (srv. skrt.); *stsl. byrati* či *bylati* (bylanije) toulati se, těkati, blouditi t. j. zmítati se, potloukati se; *čes. búrati, bourati*, rozhazovati, rozmetávati, *bulať* (laš.) t. j. *búlati* bourati, rozhazovati: rozbulał chałupu, pec se nám obulił Bartoš Dial. 202), větr bulá kopy sena (Kott Dod.), intens. sloven. burtať, burtovať rozhazovati (kopy), rus. буркать metati, (prudce) mrštiti.

Od téhož kořene utvořeno jest *burja*, *búřa*, *bouře* t. j. (vichr) zmítající, jako lat. pro-cella, *búřiti* t. j. zmítati, pohýbati, v neklid uváděti; stč. *búře*, vichr (turbo), krupobití, kroupy, hrad (grando, Jungm. Sl.), podobně *lit.* burys lijavec, příval.

6. Čuž, točuž (čužto), čiž, točiž, ciž, tociž, totiž.

Původem Jos. Jirečkovým (Nákres mluvn. stč. §. 49. 231) považují někteří *čuž* za staženo z čuješ (sg. 2. os.) = sentis, intelligis, audis, a chtí tudíž psáti čúš (čiúš), číš. Než výkladu takovému stojí na odpor jednak, že by to byl ojedinělý případ, v němž se *uje* stahuje v *ú* (srv. kuješ, miluješ — nikdy: kúš, milúš), jednak obtíže, jež se vyskytují při výkladu tvaru *totiž*, jenž nemůže býti od *točuž* odloučen.

My máme za to (jak jsme podotkli už v Kroku III, 242. 417), že *čuž*, *to-čuž* povstalo *z imperativu: čuj-ž*, *to-čuj-ž* = (id) senti, intellige, audi; mí-

nění naše podporováno jest jak nestrojeností výkladu toho, při němž se výše uvedených obtíží nenaskytuje, tak i tím faktem, že adverbia vzniklá ze sloves mívají na věčším díle tvar *imperativní* (sg. 2. os.), jako (Mikl. gr. IV, 153): srb. boj-se snad, rus. небось (za не бойся) snad, bezpochyby; budi, buď; slovín. glej, rus. гляди (того и гляди ihned); mrus. davaj nuž (rus. давай, náhle, najednou: не успѣлъ я подойти к нему а онъ давай бѣжать), rus. знай ač (Reiff lépe: přece, nicméně), то и знай pořád, neustále; nechaj, nech, naj; rus. пускай nechť; nerci ne dicam, ovšem, tím méně, teprve ne; rus. хоть ač, třeba, aspoň; k tomu dodej z Ogonovského Gram. §. 417 mrus. бачь totiž (vlastně: hleď, viz), вѣдай, знай, надѣйсь bezpochyby, дѣлай ihned, кажи, мовь (též не-) jako by, takřka, хочь (z choť-ž) aspoň, якъ-стôй, не-стôй ihned, май-же skoro, téměř, strus. рьци takřka, jako by; srv. a *hybaj* skočí do prosried kola Sládkovič 188 (Hatt. slov. ml. § 320) = ihned, honem; chtěj nechtěj jsem mu povolil = volky nevolky, bezděky a p. S těmi tvary *imperativními* srv. lat. scī-licet, vidē-licet totiž, ovšem.

Značí tedy vlastně *čuj-ž* = znamenej, slyš, *to-čuj-ž* = to znamenej, to slyš, z čehož se vyvinul vysvětlovací význam „totiž, lat. enim, něm. nämlich", podobně jako z imp. *věz*: (otec jeho) padl na zemu věz bez čísla AlL 20; ještě lépe stopovati jest význam ten v *to-věz*: pójdú kniežata a šlechtici znamenie králová, *to věz* korunu, žezlo, meč nesúce (ruk. 3. má místo to věz „totciž") Řád kor. kr. Čes. str. 74 (vyd. Eml.); ježto skrze moc toho drahého kamenie, *to věz* (z) zákona božieho, ihned jemu budú otevřiena Živ. Kar. XII (Pram. díl III), ve vyd. Matičním „totiž", lat. text „videlicet".

Z imperativu *čuj-ž*, *to-čuj-ž* tedy povstalo adv. *čuž*, *točuž* vysutím hlásky *j* před jinou *měkkou*, zde *ž*, čehož jiné doklady jsou na př. daž (dajž) Kn. Rožmb. §. 68. rozpomínaž a rozjímaž (-ajž) Jag. Arch. II, 716. dež (dejž) to pámbů Pls. Plz. rus. небось (výše uvedené); pučit (půjčit), odkud pak poučet Pls. Plz. poď, podiž Roudn. troník (trojník), čarodeník, čarodenice (-ějn-) Pls. Plz.; rozoměž (-ějž) a j. nalezneš v Listech fil. XI, 440. XIII, 294. 301; s tvary ukrocu, nezatracu za ukrocuj, nezatracuj srv. rus. чу (slyš, poslouchej) za чуй.

Z *čuž*, *točuž* po přehlásce v *čiž*, *točiž* vzniklo bezpochyby *ciž*, *tociž*; aspoň mínění tomu neodporuje nic, neboť rukopisné cziz, czis lze tak dobře čísti *ciž* jako *čiž*, vzniku *c* za *č* pak pomáhalo i sousední měkké *i* i rovněž měkká sykavka *ž*.

Zbývá ještě vysvětliti *totiž*, jež ty, kteří píší čúš, číš, mate ovšem dvojako: jak krátkým *i* tak koncovým *ž*. Než dle našeho výkladu obojí (*i*, *ž*) jest samo sebou pochopitelno a třeba toliko objasniti *t*, což lze zcela přirozeně, neuchyluje se opět k nucenému výkladu, jako by *totiž* pochodilo od toť-již neb jako by bylo vzniklo vlivem výrazův toť, toti, neboť v tom se ani *významy* nijak neshodují. My věc vykládáme takto: v *tociž* (neb i *točiž*) jest styk sykavek *c* (č) a *ž* měkkým *i* příliš slabě zamezován, pročež jako jinde v takovém případě (němeč-ský; č = ťš: němeťš-ský — němet[š]-ský; ts = c: německý) i zde se z *c* (*č*) = *ts* (*ťš*) odstraňuje živel sykavý: tociž (točiž) = totsiž (toťšiž) — toť[š]iž (toť[š]iž) — *totiž*. Podobný postup proveden jest přes mezní *i* též na př. v Břěcislav (o *c* viz výše) = Břětsislav — Břět[s]islav — Břetislav, rovněž v řidčice, řičice = řiťšice — řiť[š]ice — řtice Pls.; tvary šmytec, šlatec Pls. mohly rovněž tak povstati přes mezní *e*, ale spíše vznikly nominativy z nového kmene: gen. smyčce, svlačce, posunutím měkkosti na počáteční hlásku: šmycce š[v]lacce (srv. Zateč — Zatče — Žatce: nový nom. Žatec) = šmytsce, šlatsce — šmyt[s]ce, šlat[s]ce — šmytce, šlatce: odkud nový nom. šmytec, šlatec. Odstraňování sykavek v sousedstvu jiných sykavek děje se i přes mezní souhlásku: požříti — poždříti, pozdříti, podříti Pls.

Na konec jest nám ještě ukázati, že staré rukopisy neodporují našemu výkladu slova *čuž*, t. j. že v nich vyznačována původně hláska *ž*, ne *š*, o které hlavně důkaz svůj opírají ti, kdo považují adv. to za staženinu z 2. os. sg

čuješ. V AlxB 253 chzus = čuž, ib. 34 tofzus = točuž, v AlxBM 87 chzufto = čužto, ano se v zlomcích těch koncové *ž* i *št* píše vždy *s*, *ſt* viz AlxB verš 13. 31. 34. 37 atd.); čtení *š* není pranic na závadu, že se písmenem *s* vyznačuje též z pravidla, ale *ne vždy*, koncové *š* a sice AlxB: bies 158. wes 225 (ale weſſ 261) AlxBM: chczes 91. wíes, nezbudes 93. budes 94. rachzís 95. neygmas 98. wes 171. wzywas 211; vlastní jmena jako v AlxB: phares 116, Enos 152, v AlxBM: beſſus 12. 87. 153. 185. 208. 337. daríus 30 nepadají na váhu jsouce psána dle latiny. V rkp. Hrad. se někdy *š* psává *s*: yeſto Pr. 170 a j., pročež psané tam czius Pl. 351. R. 78. 169. 238. 248. 477. 526. czys, czis Pr. 4. 550. Pl. 235. toczus M. 319. R. 59. 348. 518. toczis M. 971. jest rovněž čuž, čiž, točuž, točiž. ML 29ª, 64ᵇ jest dle pozdějšího pravopisu zřetelně *s* = *ž*: toczyz. Ježto však *ž* v čuž (čuž-to) stojí na konci a vyslovuje se *š*, nalézáme už v starších rkp. také psáno foneticky ſſ = *š*, jako v LApŠ 62. LJud 118, právě jako později geſto (ješto) za gezto (ježto). Než úkaz ten není vzácný a tudíž není důvodem proti našemu výkladu (se *ž*), jako zase v Št. ř. 136ᵇ toczijſſ (točíš neb tocíš) svým dlouhým *í* nic nedokazuje pro staženinu čúš, ano dloužení jest tu právě tak dialektické jako nynější místy slýchané to*tíž*, boj*í*ště, košt*í*ště (Pohl Gr. 27), *mí*str (Krok III, 407: mijstr), ve jmeno Otce *í* Syna Pls. Plz. a j.

České školství na Pařížské výstavě, pokud se týče frančtiny.

Podává zprávu *J. E. Hulakovský*.

Ačkoli nepodařilo se, aby Čechy na Pařížské výstavě samy o sobě jakožto samostatný celek byly zastoupeny, přece skoro v každém oboru, uměleckém, průmyslovém i literárním čestné místo tam zaujímají. Naši malíři tam vynikají, naši průmyslníci obdrželi mnoho cen a čestných diplomův, ale i obor literární nezůstal nepovšimnut.

Francouzský spolek „*L'Alliance française de Paris*" ve své blahovolnosti popřál ze svého vykázaného prostoru sesterskému spolku Pražskému „*L'Alliance française de Prague*" aspoň tolik místa, aby tam mohl vystaviti některé předměty, a sice:

1. Úplnou bibliografii českých překladů děl francouzských se zajímavou předmluvou, pojednávající o dávných stycích mezi Čechy a Francií, jak jsme se v osmém čísle III. ročníku tohoto časopisu byli zmínili.

2. Sbírku výročních zpráv spolkových.

3. Velikou nástěnnou mapu Čech, kde označena jsou města, v nichž se na veřejných školách vyučuje francouzskému jazyku, a také města, kde jsou buď odbory spolkové nebo tak zvané „*Cercles français*".

4. Diagramy označují pokrok ve frančtině na školách veřejných od r. 1849.

První diagram obsahuje statistická dáta, kdy a na kterých ústavech bylo vyučování jazyku francouzskému zavedeno buď jako předmětu povinnému nebo toliko volnému.

Druhý diagram podává dáta o vyučování jazyku francouzskému na školách měšťanských.

Z obou diagramů patrno, že se vyučuje frančtině na 46 ústavech středních, a sice na 40 českých a 6 moravských; dále na 49 školách měšťanských českých a na 2 moravských.

Třetí a čtvrtý diagram vykazuje prospěch, jaký učiněn ve frančtině na školách středních a měšťanských.

Čtyři další diagramy vykazují počet vyučovacích hodin v témdni, počet žáků v školním roce 1888. a kles nebo vstup toho čísla od počátku zavedeného vyučování až na naše dny neboli od r. 1849—1889.

Ze zajímavých těchto diagramů uvádíme tu některé podrobnosti: ze 129 škol měšťanských, a sice 113 českých a 16 moravských, z nichž jsou 74 chlapecké a 55 dívčích, byly 51 škola, a sice 24 chlapecké a 27 dívčích, kde vyučováno dvakrát až třikráte týdně jazyku francouzskému. Z prospěchu jest konstatovati, že z pravidla dívky věnují více píle tomuto předmětu než chlapci, zvláště jeví více chuti ku konversaci a také věcšího praktického výsledku se dodělávají.

Na středních školách, a sice na pouhých gymnasiích jest frančtina předmětem nepovinným a vyučuje se jí hlavně ve skupinách a nikoliv po třídách. Výsledek bývá dosti potěšitelný, ježto žákům učení usnadňuje jazyk latinský.

Na školách reálných jest jazyk francouzský obligátním od třetí třídy počínaje; vyučování děje se po třídách ve 3—4 hodinách týdně a trvá celých pět let. Ve školách těchto hledí se hlavně ku praktické potřebě, ježto žáci nastupují buď dráhu technickou nebo do praktického života hned vstupují, než na zřeteli jest i účel paedagogický, nahrazujíc takto studia klassická. Výsledky vyučování bývají na těchto ústavech skoro vesměs dobré.

Na reálných gymnasiích jest frančtina také předmětem povinným; ježto však tyto ústavy nyní jsou nejvíce jen nižší, děje se vyučování toliko ve dvou třídách, III. a IV. po 3—4 hod. týdně, nemůže se tedy považovati leč za přípravu pro vyšší školy reálné neb obchodní akademii.

Na vyšších dívčích školách v Praze a v Plzni věnuje se veliká péče tomuto předmětu, ač není obligátním. Na Pražské městské vyšší dívčí škole vyučuje se týdně 34 hodiny frančtině v 8 odděleních. Výsledky jsou velice potěšitelny.

Na českém ústavě ku vzdělání učitelek v Praze není sice jazyk francouzský obligátním, ale vyučuje se jemu ve 4 ročnících ve dvou hodinách týdně.

Na obchodní akademii v Praze a v Chrudimi jest jazyk francouzský obligátním a vyučuje se v každé třídě týdně po 3 hodinách; na škole obchodní v Plzni o dvou ročnících jest frančtina předmětem nepovinným, ale vyučuje se přece týdně ve 3 hodinách.

V ženském výrobním spolku v Praze jest předmět ten neobligátním, ale vyučuje se týdně ve 3 skupinách, 2 hodiny konversace a ještě zvláštní vyšší kurs.

I na Pražské konservatoři vyučuje se frančtině jakožto nepovinnému předmětu ve dvou odděleních po 3 hodinách týdně.

Na české polytechnice není ustáleného vyučování.

Na staroslavné universitě Karlo-Ferdinandské zavedeno vyučování francouzskému jazyku již koncem předešlého století. Když však stalo se rozdělení, tu při české universitě zřízena také zvláštní stolice pro romanské jazyky a ustanoven lektor pro jazyk a literaturu francouzskou se seminářem francouzským. Mimo to je konversace francouzská v týdenních cerclech.

Také jest mnoho učitelův a učitelek soukromých, kteří jak v Praze, tak i na venkově vyučují.

Zvlášť pozoruhodno jest, že šíření se frančtiny v Čechách a stoupání počtu žactva datuje se od r. 1871.

O oekonomii a soustavě Sofokleova Filokteta.[1])

Podává *J. Chval.*

Na základě osnovy tragoedie vyrůstá její soustava; do všeobecného pak skeletu soustavy vetkána v podrobnostech celá oekonomie tragoedie. Soustavou rozumíme nenáhlý vývoj vzestupu a sklonu základních momentů tragoedických, oekonomii pak shledáváme v genesi a v celém uspořádání výjevů jednotlivých a scen. Soustava tragoedie jest tedy proti její oekonomii jaksi prvotnější a všeobecnější, tato zase proti soustavě poměrně jaksi závislejší a podrobnější; obě však se vzájemně pronikají a jedna druhou doplňují; teprve pospolu dodávají dílu uměleckému zvláštního a určitého rázu a stupněm své harmonie určují jeho náležitou cenu a hodnotu uměleckou. Měřítkem aesthetickým jest při nich, možno-li tak říci, quotient jejich vzájemné uměřenosti i co do extensity i co do intensity pochodů psychických.

Nedochovalo se nám ovšem v podrobnostech epické spracování příběhu, jenž jest věcným základem naší tragoedie a nemožno nám tudíž také zevrubně určiti, do jaké míry básník ulpěl na jeho podrobném rozsahu a jakou měrou povolil jaré svěžesti tvůrčí fantasie své v uměleckém spracování báje zvolené; nicméně ze sporých zpráv antických lze přece na jisto souditi, že v podstatě básník sice podržel jádro tradice mythické, ale hově v podrobnostech oekonomickým požadavkům vkusné tvorby umělecké, že kráčel sám cestou volnou, jakou mu ukazoval vlastní jeho tvůrčí genius umělecký. Přednosť tragoedie záleží hlavně v pravidelné stavbě její a pak v mistrovském nákrese charakterů dramatických.

Majíce stále na paměti vniterné jádro celého děje tragoedie, jímž spojeno jest pásmo jednotlivých scen dramatických, totiž úsilnou snahu předních vojevůdců hellenských přivésti opovrženého Filokteta s jeho slavným lukem na bojiště Troiské, projdeme zvolna celou řadu jednotlivých výjevů dramatických, abychom jasně poznali úplný rozvoj soustavy tragoedie a vniternou spojitosť částí oekonomie v podrobnostech. Při tom ovšem také přihlédneme ke vniterné souvislosti děje a k vývoji jednotlivých výjevův a zvláště k jejich účinu dramatickému.

a) **Exposice.**

(v. 1—218.)

Výjev I. (1—134). Na dějišti, nejspíš asi v orchestře, objeví se Odysseus a Neoptolemos provázen svým sluhou; za nedlouho tito vystoupí zvolna na jeviště a do orchestry brzo po nich dostaví se po tichu též i sbor plavců Neoptolemových.

Básník začátkem dramatu uvádí obecenstvo přímo na dějiště. S místem označeným sdružuje pak událosť, která se tu kdysi s Filoktetem přihodila. Ústy Odysseovými podrobněji s ní obeznamuje Neoptolema, jenž má býti výkonným nástrojem těžkého a přece nutného záměru vojevůdců Hellenských. Neoptolemos k tomuto úkolu hodí se zajisté nejlépe; jestiť jednak synem slavného a vznešeného Achillea, jednak Filoktetovi v příčině krutých strastí jeho zcela lhostejný; proto lze z jeho intervence očekávati vším právem úspěch co nejpříznivější.

Odysseus znaje dobře šlechetné vlastnosti Neoptolemovy, obezřele a chytře mu oznámí lstivý plán svůj. Neoptolemos podobného nic netuše jest velice překvapen a žasne nad nestoudnou smělostí Odysseovou. Výjev působí mocným dojmem *kontrastu.* Umlouvají se spolu dva mužové, rodu oba vznešeného, ale věkem, smýšlením a celou povahou zcela rozdílní. Odysseus věkem zralý, válečník zkušený, politik prohnanou chytrostí a lstivostí pověstný, vyznaje se

[1]) Srv. Krok II, 206.

v podloudných a nepoctivých pletkách společenských, pod rouškou obětavého státníka a politického zastance prospěchův obecných, nedbá mravné slušnosti a usiluje domoci se cíle svého v tom přesvědčení, že nikoli záslužnými skutky a mocí překonávají se jiní lidé, nýbrž daleko snáze řečí, úlisnou chytrostí a podvodem že dochází se cíle žádoucího; přece však veškera horlivá snaha jeho z největší části prozrazuje toliko bezohledné sobectví. Proti tomu Neoptolemos jako jinoch, jehož trpká zkušenost života asi sotva kdy posud sklamala, naivně jaksi důvěřuje ve svou sílu a chovaje mravní zásadu, že dlužno a hrdinovi slušno jest domáhati se záměru svého třeba obtížně, nicméně přece jen upřímně a poctivě, hotov jest sice daný úkol v zájmu národa podniknouti, ale vykonati jej otevřeně a přesvědčivými důvody mravními. Leč Odysseus předstíraje nevhodnosť a nemožnosť takového počínání a roznítiv v Neoptolemovi mocný plápol slávychtivosti, přemluví jej a jeho úmysl zvrátí. Tím spůsobem vhodně získán jest šlechetný Neoptolemos vykonati nemilý a těžký záměr předních vojevůdců hellenských.

Odysseus s Neoptolemovým sluhou, jenž mezi jich rozmluvou na jevišti střehl nebezpečného příchodu Filoktetova, zanechají Neoptolema na jevišti samého a odejdou v pravo.

Vniterná úprava prologu zdá se některým vykladatelům po věcné stránce slovesné nezdařilou, jiným zase znamenitou. Vytýká se hlavně vadou, že Odysseus, ačkoli sám dobře měl znáti polohu dějiště, nabývá bezpečné jistoty o něm teprv od Neoptolema, který ho nikterak znáti nemůže, a kromě toho že nejapny prý jsou důvody, proč se nemůže odvážiti před Filokteta přímo předstoupiti, obsažené příliš důrazně v té okolnosti, že Neoptolemos neměl účastenství v začátku výpravy troiské. Výtka tato nemá valné podstaty a jest z reálného stanoviště vůbec neoprávněna. Na obranu stačí uvésti jenom dlouhou dobu, která již uplynula od podniknutí výpravy troiské, tak že mlhavý obraz krajiny jinak dosti neurčité, v mysli Odysseově kdys utkvělý, mohl dobře jinými událostmi válečnými značně vybledNouti anebo dokonce i zmizeti; mimo to dlužno povážiti, že na zemi nalézají se leckde místa sobě velice podobná a tu potřebí jest při jich odhadu všimnouti si zajisté bedlivě všech důležitějších známek topografických i jiných podrobností nahodilých. Druhá část výtky mohla by se zdáti oprávněnější, kdybychom směli jen pominouti osnovu šlechetné povahy Neoptolemovy. Odysseus zajisté dobře zná Neoptolema a proto, oznámiv mu nepříjemný a těžký úkol, snaží se líčenou křivdu na oko zvěčšiti a tím spůsobem pak důmyslné lsti své dáti ráz mistrné taktiky, aby jej tím snáze k nemilému úkolu sofisticky jaksi navnadil. Důvody bázlivosti a opatrnosti Odysseovy nesměřují tak k charakterisaci hněvu Filoktetova, jako spíše, a to na tomto místě mnohem více, ku přemluvení a navnadění Neoptolema.

Nijak nelze však zapříti, že podstata a *vniterná* úprava prologu prozrazuje velice ráz i vliv Euripidův; jestiť v něm úplně naznačen celý směr i spůsob dalšího průběhu děje, čímž ovšem illuse dramatická značně jest oslabena, ale dlužno také zároveň přiznati, že vzhledem k peripetii *vniterné* jest napiatě sesílena a že pevný položen jest základ dalšímu rozvoji celé budovy dramatické.

Výjev II. (135—218). Na jevišti zůstal Neoptolemos sám a sbor v orchestře pěje s ním střídavě kommatický parodos. — Básník vhodně při tom používá sboru, jenž hledí na nehostinný příbytek Filoktetův, aby ústy jeho vylíčil trapný a bídný život jeho; tím spůsobem mu zjednává v obecenstvu vřelou soustrasť. Sbor cítí s Filoktetem útrpnosť a lituje ho; Neoptolemos však shledává v jeho bídě pouhé řízení božské, což svědčí již o jeho proměně psychické. Na dějiště pak z dálí doniká znenáhla zvuk kroků a nářku vracejícího se Filokteta.

V prologu a parodu obsažena jest *exposice* celého dramatu; jest to při našich moderních tragoediích pracovaných o pěti dějstvích *jednání prvé.*

Z Odysseovy rozmluvy s Neoptolemem dovídáme se o místě i čase děje a seznamujeme se ve hlavních rysech s vlastní příčinou a předmětem celého dramatu. Představují se také obecenstvu hlavní osoby, které jsou nejen osnovateli a strůjci celého děje, nýbrž i jeho vykonavateli: nejprv Odysseus a Neoptolemos, sluha Neoptolemův jako statista (*κωφὸν πρόσωπον*) s motivací činného vystoupení jeho za kupce přestrojeného (v. 125 sqq.), pak sbor a konečně vracející se Filoktetes (v. 202 sqq.). V exposici jest krátce naznačen celý směr dalšího vývoje dramatického. (Pokračování.)

O nejnovější reformě u vyučování cizím jazykům, zvláště frančtině v Německu.

Pojednává prof. *Jan Kosina.*

(Pokračování.)

E) Mluvnice.

1. Předmět její.

Na nižším stupni, který as ve všech školách bude trvati dva roky, budiž předmětem mluvnického vyučování veškeré tvarosloví, kromě nepravidelných sloves méně užívaných, a při tom ovšem i nejjednodušší poznámky syntaktické, pokud jich třeba ku tvoření vět.

Prvního roku postačí naučiti *slovesům na er*, slovesům *avoir* a *être*, pak *podstatným jménům se členem* a pak nejdůležitějším věcem o *přídavných jmenech* a *základních číslovkách*. Druhého roku naučiti bude oběma ostatním konjugacím s *nejdůležitějšími slovesy nepravidelnými*, *náměstkám*, pokud se týče jich tvarosloví. Jen za odměrů příznivých (při 5 hodinách za týden, při nevelkém počtu žáků v jedné třídě, při dobré kázni) bude lze *zmoci* tuto látku.

Není-li to možno, radno jest obmeziti ji, než ji probrati povrchně. *Nic se nemstí citelněji, nežli tvarosloví, kterým se učitel jen povrchně zabýval.* Až do nejvyšších tříd a tedy také do života samého vlekou se takové chyby tvaroslovné a nemožno zbaviti se jich ani po delším pobytu v cizině. Proto nutno za poměrů nepříznivých prodloužiti běh tento o jedno nebo dvě půlletí aneb kde to nejde, obmeziti se extensivně. Není třeba přílišné bystrozrakosti, aby se seznalo, co buď zcela aneb prozatím jen vynecháno býti může. Avšak co se vzalo, musí býti nacvičeno tak, aby věcšina třídy — alespoň sedm osmin — tím vládla.

2. Jak s mluvnicí nakládati a jak ji nacvičiti.

Jakým spůsobem učí a cvičí učitel mluvnici, po tom se soudí o učitelské činnosti jeho. Dáti přečísti pravidlo nějaké z knihy, dáti několik otázek, učiniti nějakou poznámku a několik příkladů, nikterak nepostačuje. Má-li býti učení provázeno výsledkem a vzdělávati ducha, musí se rozviti ve *společnou práci žáků* a pravidla se musí část po části upevniti *heuristickými otázkami*. Názor (pozorování věcí) má zde týž význam a oprávněnost jako u vyučování přírodopisu: budí a zvyšuje zájem žáků; a hledáním i tvořením samostatným mohutní nejen síla žáků, ale i horlivost, chuť a pozornost jejich. *Vycházeti jest tu od tvarů a zjevů jazyka mateřského*, na němž se ukáží *charakteristické známky*, táhnoucí se ku pravidlu (koncovky, tvary deklinační, konjugační, seřadění členů věty) a přivedou ku vědomí žákovu. Po té se podá francouzský překlad a sice vedle českého textu, a přirovnáváním zjevů obou vyhledává žák kus po kuse pozoruhodné odchylky, které se pak struč-

nými a jasnými slovy vytknou. Přáti jest, aby kniha podávala pravidla týmiže slovy. Žák má tedy pravidlo nalézti, jak praví Condillac: „Ce n'est pas par la règle qu'il faut commercier, c'est par l'exemple;“ a Rousseau: „Le devoir d'un bon maître est moins d'instruire que de conduire; il ne doit pas donner des préceptes, il doit *les faire trouver.*“ Obyčejně bývá cesta tato pravá, ač někdy bývá radno, *pravidlo předeslati.* Jakmile pak žáci pravidlu porozuměli, nutno *nacvičiti je.* Není-li příliš složité, dělají žáci ihned příklady, pak hledají doklady k němu z francouzských článkův učebnice a připojují vysvětlení, dle možnosti *přetvořují věty známé z knihy takovým spůsobem, že se na nich pravidlo nové objeví.* Berou-li se příklady z jazyka mateřského, třeba pro uvarování chyb udati *prve všecka místa, kde jest nového pravidla užívati.* Tím se pozornosť soustřeďuje. Konečně se nové pravidlo zúmyslně uvede ve spojení s dřívějšími.

Zvláštní péče zasluhují na nižším stupni již pravidelné tvary slovesné. Již tu nechť nabývá žák vědomí, že koncovky slovesné nejsou nic *nahodilého a bezvýznamného*, nýbrž že se jimi označují čas, osoba, číslo a spůsob.

Proto velice záhy nechť rozeznává žák bedlivě *v obou jazycích kmen a koncovku*, a je též udávati se učí. Nejrozmanitějším spůsobem možno cvičiti žáky v tom, tak že zůstane věc zajímavou; tu jmenuje žák jenom osobu, a udává kmen a koncovku, tu udává všecky tvary některého času, jiný kmen, třetí koncovku, a takto žákû více po řadách, po odděleních. Přízvuky v Passé défini a v Subjonctifu *označují se znamením ve vzduchu.* Ve třetí osobě čísla jednotného nechť se vždy udává též „on“, poněvadž hraje velikou úlohu ve frančtině.

Cvičení se v konjugací bývá spojeno s dobrým výsledkem, děje-li se náležitým spůsobem; avšak nedosáhne učitel nikdy *pevnosti a jistoty v užívání samostatném*, nechá-li časovati tvary časové pouze po řadě. S věčším prospěchem již jest, když nacvičí rozličné časy ve známých čtyřech spůsobech mluvení (affirmativním, negativním, — interrogativním, záporně interrogativním), a pak všecky tvary zkouší tak, že udává tvar český a rychle požaduje francouzský. *Při tom ovšem jest dvojí vada*: 1. *uváděním tvaru českého ztrácí se příliš mnoho drahého času a síly učitelovy*; 2. *neučí se žák užívati cizího jazyka bez prostřednictví mateřského.* Proto v době novější vynalezeny rozličné praktické pomůcky k nacvičení konjugace (na př. R. Hauerův: Conjugateur portatif“ v Berlíně u L. A. Herbiga). Avšak věc lze jednodušším spůsobem provésti. Učitel označí každý čas číslicí, na př. présent = 1. imp. = 2. a napíše číslice ty na tabuli; podle toho označí a napíše číslicemi jinými osoby jednotného a množného čísla. Pak ukazuje na jednotlivé číslice a vyvolaný žák první udá ihned čas a osobu. Passé défini, deuxième personne du singulier, druhý vyvolaný žák ji řekne francouzsky (tu eus), třetí česky — měl jsi (dostal jsi), toto poslední ovšem, pokud toho nutně třeba. Chce-li učitel tvar v jiném spůsobu mluvení, přidává sám: négatif, interrogatif atd. V rámci tom jest ještě mnoho modifikací možných, na př.: jeden žák jmenuje označený čas slovesa *avoir*, jiný slovesa *être*, třetí slovesa *aimer*, aneb jeden udává číslo jednotné, druhý množné téže osoby atd. Při tom musí býti žáci stále a napiatě pozorni a činni, mluvidla jejich se udržují ve stálé činnosti, jakož i duch jejich. Aby se neunavili a aby se práce usnadnila, možno si vésti takto: 1. Počato budiž se třemi neb čtyřmi časy (ovšem dříve jednotlivě nacvičenými) a přidávány buďtež dva neb tři časy, až jsou všecky; 2. požadovány buďtež jednotlivé časy nejprve jen v jedné osobě; 3. nechť udají žáci tvar nejprve v mateřštině; 4. nechť tvoří týž tvar ve všech 4 spůsobech mluvení.

Dále a velice záhy budiž časováno ve *větách*, a sice *a*) budiž buď věta dána ve všech osobách jednoho času aneb *b*) v jedné nebo dvou osobách všech časů (sing. a plur.) aneb *c)* budiž od sloves v knize uvedených tvořen jeden čas, na př. je parlai, tu donnas, il porta, elle chanta, on ferma, nous apportâmes, nous cherchâtes, ils louèrent, elles aimèrent; aneb konečně

d) udejž učitel počet tvarů dle čísel a dej je napsati česky a francouzsky; na př. 6,3 n + i = Passé antérieur, troisième personne du singulier négatif et interrogatif = N'eut-il pas donné? — Též *proměňovati* věty a kusy francouzské ve knize učebné podané (v jiné osobě, čísle, čase) radno již na nižším stupni. (Pokrač.)

Šestý sjezd učitelstva středních škol halických[1]) ve Lvově.

Sjezd se konal dne 16. a 17. dubna 1889. Předměty, o nichž se jednalo, jsou tyto:

I. Návrh prof. Al. Jougana v příčině domácího dozoru žákův obsahoval tyto kusy:

1. Ukládá se výboru Spolku učitelstva středních škol, by se postaral o sebrání a vytištění stávajících nařízení o dozoru domácím.

2. Výbor Spolku obrať se ke kr. školní radě zemské se žádostí, by vydán byl kázeňský řád jednolitý a k potřebám i hlavním vadám naší mládeže přispůsobený.

3. Valná hromada uznává za věc žádoucí:

a) by se půjčovnám knih zabránilo půjčovati školní mládeži knížek ku čtení a by se za to knihovny školní pro žáky hojněji než dosud zásobovaly vhodnými knížkami, čím by se vyhledávání jich v půjčovnách stalo zbytečným;

b) by se všeho druhu antikvářům zabránilo nabývati knih od žákův;

c) by dosavadní nařízení o soukromé kolportáži špatných knih, nemravných fotografií a obrazův náležitě byla zachovávána;

d) by vzhledem na mládež dotyční úřadové náležitě rozšířili kontrolu nad místnostmi veřejnými, jako jsou hostince, kavárny, tangle a p.

4. Valná hromada uznává potřebu zakládání konviktův pro ty žáky, kteří v rodinách nemohou býti přiměřeně umístěni.

5. Na nápravu vychování domácího působiti třeba prostředně, přednáškami a výklady veřejnými, populárními děly paedagogickými, články novinářskými, konferencemi nedělními i deputacemi městskými.

Po delší debatě návrhy ty přijaty.

II. Prof. Br. Radziszewski odůvodňoval návrh výboru Spolku o utvoření nadetatových míst učitelských. Návrh byl přijat s tímto dodatkem prof. K Rawera: Valná hromada splnomocňuje výbor Spolku, by obnovil petici k dotyčným úřadům, by na příště sešlo s dosavadních *intercalarií* při obsazování míst učitelských i ředitelských na středních školách halických.

III. Prof. T. Sołtysik odůvodňoval návrh:

Valná hromada uznává vhodnosť zásad Br. Trzaskowského o tom, kterak mají býti sestavovány knížky, určené k učbě jazyka latinského ve školách středních, pokud je lze srovnati s ohledy praktičnosti; ne však úplně se shoduje se spůsobem, jakým zásady ty upotřebeny jsou v ukázce podané Br. Trzaskowským. Nad to vyjadřuje přesvědčení, že v nauce gramatiky latinské možná s dobrým výsledkem po všechna léta užívati *jedné* knížky.

Návrh ten byl přijat.

IV. Prof. Maciszewski odůvodňoval návrh:

Valná hromada shoduje se se zásadami (by knížka byla obsažná, důkladná, obsahovala minimum a opírala se o pojímavosť žákův), vyloženými v motivech Br. Trzaskowského, než nemůže doporoučeti schematičné formy pro rukověť dějin polských v VI. třídě.

Návrh přijat.

---

[1]) Muzeum 1889, str. 367 sl.

V. Prof. Lomnicki navrhuje:

Valná hromada uznává rukověť k botanice pro nižší třídy sestavenou dle podané ukázky za úplně vhodnou.

Návrh se přijal.

VI. Prof. J. Czernecki dovozoval nutnosť, by se zřídily přípravky aspoň v jednom gymnasiu polském ve Lvově a jednom v Krakově; zároveň oprávňuje se výbor Spolku, by učinil přiměřené kroky, aby zřízeny byly pokud možno už v r. 1889—90.

Po dlouhém, horlivém rokování, v němž předloženy jsou různé buď doplňovací neb odmítací návrhy, přijat jest tento návrh prof. A. Giedrojče:

Valná hromada ukládá výboru Spolku, by se staral o zřízení přípravek při všech školách středních, v nichž počet žákův přesahuje 400.

VII. Prof. Aug. Sokołowski dovozuje, že nutno zakládati nová gymnasia v Haliči, i podává za tím účelem tento návrh:

Valná hromada hledíc na přeplnění našich gymnasií i na vznikající z toho neuspokojivé výsledky v oboru didaktickém i paedagogickém, ukládá výboru Spolku, by vypracoval přiměřený memorial a předložil jej Kolu polskému ve Vídni se žádostí, by pohnulo vážnou záležitostí tou při nejbližším rokování budžetovém v říšské radě, i vymohlo u vys. vlády přiměřenou částku v rozpočtu na zakládání nových škol středních v Haliči.

Návrh ten přijat.

VIII. Prof. Fr. Bylicki dovozuje, že učba zpěvu vyžaduje nutné nápravy a podávaje v obecných črtách osnovu a methodu učby té vykládá: 1. Čemu učiti a jak učiti? 2. Co učiniti, by učba žpěvu mohla za obecných podmínek s prospěchem před se jíti?. Navrhuje tedy, by se valná hromada usnesla o nutnosti reformy u vyučování zpěvu.

Návrh ten jest přijat s dodatkem prof. E. Grzębského, jejž podal za tím účelem, by k vůli lepší kázni i prospěchu mohli učitelé středních škol sami vyučování to na se vzíti; zní pak dodatek takto:

Remuneraci za předměty nezávazné jest i v Haliči tak vyměřovati, jako se to děje v jiných zemích.

IX. Prof. Al. Pechnik dovozuje, kterak nutno, aby se kandidátům professury dostávalo lepší než dosud přípravy k příštímu povolání jejich i výklady o paedagogice a didaktice i častými hospitacemi nejlepších učitelův. Po delší debatě přijat jest částečně návrh jeho doplněný prof. R. Zawilińským, a sice ve znění tomto:

1. Valná hromada uznává potřebu, by kandidáti hospitovali hodiny starších učitelů s dorozuměním ředitele ústavu.

2. Valná hromada uznává za věc žádoucí, by se ve výkladech universitních i v nařízeních zkušebních přihlíželo více, než se dosud obecně děje, k potřebám škol středních.

X. Prof. Żuliński hledě k tělesnému vývoji žactva odůvodňuje tyto návrhy:

1. Valná hromada vyjadřuje přesvědčení, že by bylo věcí velmi prospěšnou i žádoucí, aby se aspoň ve velikých městech, jako Lvově a Krakově, zorganisovali obecní sborové feriální pro mládež školní.

2. Valná hromada uznává za věc veliké důležitosti a užitku organisaci sborových a systematicky v době rekreační se odbývajících zábav a výletův školních, jakož i neméně aby za spolupůsobení úřadův školních i městských ve všech městech, kde se nalézají střední školy, zřízena byla přiměřená rejdiště pro mládež školní.

Návrh první přijat bez rokování jednomyslně.

XI. Prof. Kubisztal vykládá nedostatek učebních knih filosofických a z návrhův jeho v té příčině přijata tato část:

Valná hromada vyjadřuje přesvědčení, že žádoucno jest vydání přiměřených rukovětí k učbě propaedeutické.

XII. Volné návrhy byly vesměs odkázány výboru Spolku, by se o nich uradil a co za vhodno uzná, učinil. Byly pak tyto:

1. Prof. Przybylského: Valná hromada ukládá výboru, by vzhledem na přetížení sil učitelských podal petici k vysokým úřadům:

a) by remunerace za hodiny přespočetní byla počítána a přiznávána za každý *jeden* měsíc zastupování;
b) by mimořádné zaměstnání učitelův, na př. třídní správcovství, správa kabinetův, sbírek naukových i knihovny byly počítány na roveň určitému počtu hodin nezávazných;
c) by ředitelstvům úplných škol středních přidán byl jeden učitel jako sekretář s polovičním počtem hodin závazných.

2. Valná hromada usnes se, by se valné hromady odbývaly pořadem v městech venkovských.

Příští sjezd má se konati v Krakově. *Fr. Prusík.*

Úvahy.

Hlídka programmův.

1. **Styky Karloveů s papeži až do smrti Karla Velikého.** Podává Josef **Zikmund.** Výroční zpráva c. kr. česk. gymn. v Budějovicích. 1889. 8°. 30.

Práce tato čte se jako prostý výňatek z kterékoli objemnější knihy příručné o skutcích Karla Martella, Pipina Malého i Karla Velikého, nebo z dějin státu Církevního. Červenou nití, jež ve spletité osnově obsahu všude prorážejíc pojednání bezděčně v jaký taký celek víže, jest bez odporu obtížné vznikání státu Církevního, t. j. líčení cest i cestiček, kterými brali se papežové tehdejší pořizujíce a rozšiřujíce sobě říši; líbil by se nám tudíž lépe nadpis, který by tuto charakteristickou stránku podávaje zároveň její obsah vytýkal. Poněvadž p. auktor drží se ve všem všudy běžných a známých názorů, není proč podávati podrobnější obsah jeho práce.

Co do formy nemůžeme zatajiti přání, aby se byl p. auktor více přiblížil k uhlazenosti a správnosti řeči spisovné. Víme ovšem, že programmy tisknou se za nejpilnější práce školní, že na korrekturu náležitou nebývá pokdy a že tudíž chyby tiskové mohou se vyskytovati nadmíru četně: a na ten vrub zapisujeme rozmanité dlouhé i krátké samohlásky a různá „y“ na místě nepravém; ale pod kterou střechu uchýlíme se s větami, tvary a výrazy takovými, jaké jsou následující, jen za příklad a maní vybrané? Předce (6, 12 h. a jinde); které ale stroskotalo se (7, 8 h.), žádal za to ale (17, 20 d.) — vůbec kladeno „ale“ téměř všade na nepravé místo; muselo (7, 2 d.) a na přečetných místech, kde hravě bylo lze je nahraditi obratem anebo slovem jiným, ba stává docela i za „asi, snad, zajisté“, jako na př. v řádce již jmenovaném (a vysvětlení to muselo (!) býti tak přesvědčující, že Karel ničeho nenamítal); slíbil, že uváživ (!) věc . . . odpoví (8, 21 d.); nástupcové Karlovi opomenuli vykonávání tohoto práva, čímž se stalo, že papežové stávali se samostatnějšími (13, 18 až 20 h.); vzal sebou (13, 1 d.); po příchodu papeže (13, 21 h.), dle přání papeže (14, 7 h.), po odtržení Pipina (14, 21 d.) a tak skoro všade, jako by ani nebylo přídavného jména přisvojovacího; Ti nesly sebou (14, 1 d.); na str. 15. v posledních čtyřech řádcích čte se: do všech měst, která vydána . . . . měst těch . . . . vydaných měst . . . . klíče měst těch . . . . města vydaná . . . .; by nešvarům se předešlo (18, 5 d.). Odtud nespokojenosť papeže, který nicméně musel hleděti udržovati přátelské styky s Francií, ač v roce následujícím jsou styky s Karlem velmi řídké, více jednáno s Karlomanem, ale obsah jednání toho není znám (19, 7 až 10 d.). Nepřijetí Karlova do Italie užili nepřátelé (23, 12 h.); mínil užíti ku urovnání (25, 16 d.) atd. atd.; k tomu ne-

vhodné významy, nelogická interpunkce, opakování týchže slov krátce za sebou, nemístné kladení zájmena „ten“ a ještě jiné vady dávají formě takový ráz, že důtklivě hlásí se tu o své právo „nonum prematur in annum!“ *Frant. Sobek.*

2. **La Belle aux cheveux d'or (Zlatovláska).** Conte national tchèque, recueilli par K. J. Erben, traduit par Č. **Ibl.** Výroční zpráva c. k. české vyšší školy v Pardubicích. 1889. 8°. 5.

Prof. Ibl převedl jednu z nejkrásnějších prostonárodních povídek Erbenových „Zlatovlásku“ na jazyk francouzský. Mohlo by se míti za to, že takové drobné práce nesnášejí se dobře s vys. c. k. minist. nařízením ze dne 9. června 1875, č. 8710, dle něhož v programmech toliko přesně vědecké články mají býti uveřejňovány; a přece troufáme si tvrditi, že práce páně Iblova jest zcela na místě, rovnajíc se cenou svou jiným pracím vědeckým. Nechť nikdo nemyslí, že to věcí snadnou převésti nějakou prostonárodní povídku do jiného jazyka. K tomu zajisté potřebí netoliko úplné znalosti jazyka, do kterého se překládá, ale též jeho vědecké stránky vůbec, aby překladatel dovedl ducha, jenž se v národních pověstech a povídkách skrývá, zcela vystihnouti a jej zase v duchu téhož jazyka, do něhož převádí, tak podati, by se úplně kryl jako se kryjí dva geometrické trojúhelníky, neboli, abych jiných slov užil, potřebí k tomu hodně vědomostí, aby dovedl patřičně nuançovati. A v tom ohledu podal p. professor překlad i co do jazyka přesný, i co do duchu národního ve všech nuancích věrný.

Dále sluší uvážiti, že programmy nejsou určeny toliko pro stejnorodé ústavy, nýbrž také pro žáky. Představme si, s jakou chutí bude čísti žák takovou povídku, v nížto se s milými osobami, odjinud (z čítanek) mu známými setkává. Nebude-li mu tím již porozumění velice usnadněno? Proto přáti si jest, aby více takových článků, jak jest překlad Zlatovlásky, v programmech se objevovalo a by odtud do čítanek francouzských přecházely. Bylo by to jen na prospěch žactvu, aby vedle článků z literatury francouzské také se podávaly články z domácí literatury v přesných překladech. Ostatně tak pěkné práci, jako jest zmíněný článek, dobře by slušelo, aby byl uveřejněn ve francouzském časopise „Le Monde poétique“, kde náš krajan prof. Klepal dosti často seznamuje Francouze s naší národní poesií.

J. E. Hulakovský.

3. **Obrázky ze zvířeny biblické.** Podává Dr. Jan **Marek.** IX. roční zpráva obecního vyššího gymnasia ve Slaném. 1889. 8°.

Jako zeměpis biblický, tak odedávna pěstován byl také biblický přírodopis, z něhož si pan spisovatel obral toliko faunu biblickou a podává nejprve význam zvířeny vůbec, a sice čtvernožců, ryb, ptáků, skotu a bravu a potom přechází k jednotlivým zvířatům zvláště. Tu uvádí biblické spisovatele a místa, kteří a kde a v jakém smyslu jich užívají. Známo, že v národní poesii každého národa má příroda velikou úlohu, tím více platí to o obrazné řeči hebrejské a najmě biblické, protože tu mnohem více, než kde jinde, vyskytují se zjevy ze všech tří říší přírodních, hlavně však ze zvířectva, a to nejvíce ve smyslu přeneseném, tropickém, čímž řeč stává se nad míru živou, názornou, konkretní. Poněvadž však u obyvatelů Palestiny o mnohých zvířatech jiné byly pojmy, nežli u nás, aneb jich jinak bylo užíváno, a také zákonodárství Mojžíšovo o nich mělo mnoho předpisův u nás neobyčejných, tudíž místa biblická, v nichž takoví obrazové přicházejí, zůstala by nám temna a nesrozumitelna, kdyby nedostalo se jim patřičného výkladu. A k takovému výkladu dobře se hodí zmíněný článek a četba jeho nebude těm, kdož se o přírodu zajímají, na škodu, ale i samým odborníkům ne zcela bez prospěchu.

J. E. Hulakovský.

Literatura.

Redakce došla tato díla:

Archiv Český čili staré písemné památky české i moravské sebrané z archivů domácích i cizích. Nákladem domestikálního fondu království Českého vydává kommisse k tomu zřízená při král. České společnosti nauk. Redaktor Josef **Kalousek**. Díl IX. V Praze 1889. 4°. 611. Cena 6 zl. Obsah: Dopisy Zdeňka Lva z Rožmitála z roku 1526 (Fr. Dvorský). Dopisy rodů Hradeckého a Rosenberského od r. 1475—1478 (A. Rezek). Listiny Jindřicho-Hradecké 1388 až 1484 (F. Tischer). Dodatky z register Kladských 1493—1497 (J. Čelakovský). Listiny kláštera Žďárského 1409—1529 (V. Brandl). Registra soudu komorního 1487—1491 (J. Čelakovský).

Besedy mládeže. Pořádá Vácslav **Špaček.** Nakladatel M. Knapp. Svaz. 254: *Jitrocele.* Básničky a pohádky pro mládež. Napsal Jan N. **Milota.** (S obrázky.) V Praze 1889. 8°. 113. Cena 30 kr. — Svaz. 255: *Bratr a sestra.* Vypravuje Mil. H. **Kamenář.** (S obrázkem.) V Praze 1889. 8°. 107. Cena 30 kr. — Sv. 256: *Semínka.* Sepsal Jan **Tykač.** Sbírka prvá. (Se 2 obrázky.) V Praze 1889. 8°. 106. Cena 30 kr.

Bibliotéka paedagogických klassikův českých i cizích. Redaktor a vydavatel Fr. **Bayer.** Cena sešitu 35 kr. Ročník IV. Seš. 6—7.: J. J. Rousseauův Emil (pokrač.).

Časopis českého studentstva. Redaktor a nakladatel Karel St. **Sokol.** V Praze. 8°. Předplatné ročně (10 seš. o 2 arších) 3 zl. Roč. I., č. 6.: Českému studentstvu! Mistr Jan Hus na sněmě českém opětně souzen! Pařížská studentská associace. O pokroku v umění. Naše století a Francie. Z Vídně (dopis). Plagiatorství v kruzích akademických. Směs. Příloha.

Časopis katolického duchovenstva. Redaktor Dr. Klement **Borový.** Nákladem Rohlíčka a Sieversa. V Praze. 8°. Cena ročně (10 seš.) 3 zl. 50 kr. Život ascetický a společnosti náboženské ve starém Peru. († T. A. Šobr.) Jejunium naturae. (B. Hendl.) Nanebevzetí blahoslavené P. Marie. (J. Rydvan.) Na čem zakládá se potřeba dualismu ve škole? (F. Dusil.) Kronika. Literární oznamovatel.

Jitřenka. Redaktor a nakladatel Fr. **Popelka** v Poličce. 8°. Předplatné ročně 4 zl. Ročník VIII. Číslo 11—13.: *Stesk (B. K.). Pro uhájení chleba (K. Zákoucký). Straka (V. Krecar). *Večerní modlitba (J. Štemberka). Tichý blázen (J. Kovaříček-Hlohovský). *V zarmoucení . . . (B. Čížkovský). Ze zapadlé dědiny (J. J. Langner). Quido (C. F. van de Velde). *Krátká pohádka. Rybář (L. Grossmanová-Brodská). Sobota (J. A. Cupal). Není-li kdo hezký (A. Wersing-Hauptmannová; přel. L. Grossmanová-Brodská). Romance (V. Delli). *Mrtvému dítěti (E. ryt. z Čenkova). Směs.

Moravská bibliotéka. Pořádá Fr. **Dlouhý.** Ve Velkém Meziříčí. Nakladatel J. F. Šašek. m. 8°. Cena seš. (o 48 str.) 10 kr. Dílo 38. přináší dokončení I. dílu Sebraných spisů výtečné Františky *Stránecké* a mimo to: Z her a zábav staročeských. Část I. Napsal Č. *Zíbrt.*

Moravská knihovna pro náš lid. Pořádá a vydává Fr. **Bayer.** V Třebíči. 8°. Nakladatel J. F. Kubeš. Cena seš. (o 3—4 arších) 10 kr. Roč. I. (1889). Dílo IX. Seš. 4. a 5.: **Ztracená** od V. **Kosmáka** (pokračování zajímavé povídky).

Naší mládeži. Obrázkový časopis pro mládež dospělejší. Red. J. Vl. **Krátký.** V Praze. Nákladem J. R. Vilímka. 4°. Cena ročně (12 sešitův) 3 zl. Ročník XV. Čís. 12.: *Legenda o podkově (K. Kádner). Pro dědouška (V. Exler). V zaplaveném pralese (A. B. Šťastný). *Tužba (J. Vřesnický). Duch Llana estakada (K. May — J. Pekař). *Soběslav II., z vězení na trůn povolán (K. Kádner). Hrad Rábí (F. Maděra). *Šumavě (F. Svoboda-Zásmucký). Pro bibli Králickou (A. B. Šťastný). Štědrý večer sirotkův (B. Čermák). — Sešitem tímto ukončuje se ročník

časopisu, jež mládeži co nejlépe můžeme doporoučeti, ana redakce se upřímně snaží časopis stále zdokonalovati; vnitřní cena jest opravdu značná, úprava velmi úhledná.

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redakcí a nákladem V. **Vlčka.** V Praze 8°. Cena ročně 7 zl. 20 kr. Ročník 19. Seš. 12.: Z veliké revoluce francouzské (Dr. J. Kryštůfek). *Muzikant (J. Jakubec). Hittité (Dr. J. V. Prášek). *Zvoník (A. Klášterský). Setník Halaburd (Vácsl. Vlček). *Kepplerův hřích (E. Krásnohorská). Nové rovy české (Jar. Vrba). — Ročník 20. Sešit 1.: Na prahu 20. ročníku Osvěty (V. Vlček). *Budiž světlo (El. Krásnohorská). Výtvarné umění na světové výstavě Pařížské (R. Tyršová). Horami Kurdskými (J. Wünsch). *Depeše (J. Táborský). Petr Kmínek (A. Jirásek). *Zjevení u rajské brány (J. Vrchlický). Moderní Řím a jeho archeologické objevy (L. Brtnický). O samosprávě ve Spojených státech (B. Lieger). Meiszner a Hedrich (Fr. Zákrjs). Národohospodářské upomínky z Pařížské výstavy (J. Trakal). Nové písemnictví (J. V. Vykoukal).

Paedagogické Rozhledy. Red. J. **Klika.** V Praze. Nákladem Odboru literárního a paedagogického při Ústředním spolku jednot učitelských v Čechách. 8°. Cena ročně (10 sešitův) 2 zl. 50 kr. Ročník II. Sešit 10.: Perspektiva ve škole a v životě (M. Benda). J. A. Komenského Brány jazyků výkonu divadelního část IV., ve které živě vyobráží se škola obecná (triviální), kterak lze ji spraviti na hru (z lat. J. Šmaha). Rozhledy literární a kritika. Přehled české literatury paedagogické v letech 1882—1889. Obzor školský. Hlídka programmů. Hlídka časopisecká. Hlídka jednot učitelských. Školství obecné v zemích koruny České r. 1887—1889 (J. Klika). Volné listy.

Programmy: C. k. státní střední škola v Hoře Kutné 1889. Fr. Mašek: Škola ve službách výchovy účelné. — C. k. odborná škola sochařská a kamenická v Hořicích 1889. Al. Rublič: Písmo a psaní.

Sluchová methoda. Učebné listy francouzské pro samouky i soukromé vyučování. Píše prof. Louis **Schmidt-Beauchez.** V Praze 1889. V. 8°. Cena sešitu ($1^1/_2$—2 archy) 50 kr. Celé dílo bude obsahovati asi 25 sešitů. — Z dosud vyšlých 3 sešitů možno si tak dalece učiniti úsudek o díle, jež vydává proslulý v té příčině odborník, jehož methoda i v cizině uznání došla. Methoda ta směřuje k živé mluvě, při níž musí hlavně sluch dobře pojímati. Proto ji nazývá sluchovou a dle výslovnosti také učni jednotlivá slova i celé věty transkribuje, by jej navykl tomu, co slyší, dobře rozuměti. Ježto pak listy jsou určeny též samoukům, podává spisovatel vždy na konec vypracování pravopisem ve frančtině obvyklým, aby učeň poznával i dle písma mluvu. Výklady potřebné jsou uskrovněny na nejnutnější míru, avšak jasné a srozumitelné. Doufáme, že podnik ten dojde hojné podpory zvláště u nás, kde se tak četně vyučuje cizím jazykům.

Studentské listy. Redaktor a nakladatel Dr. Frant. **Bačkovský.** V Praze. 8°. Předplatné na čtvrť roku 60 kr., na půl roku 1 zl. 15 kr., na rok (12 čísel) 2 zl. 25 kr. Ročník V. Číslo 3.: Před sbírkou českých básníkův (J. Soukal). Láska k vlasti a národu (V. Vaněk). Signum (Jan Ev. Hulakovský). Na břehu Labe (J. J. Hodyc). Svým houslím (Ot. Černín). Stěhování ptactva (B. Pospíšil). Opět u svých (P. Zaletěl). Z mých studentských let (F. S. Caesar). Jaké upomínky v nás vzbuzuje pohled na staré zřícené hrady (V. Šponar). Večer na horách (J. Jesenický). O dělidlech (J. Procházka). Různé zprávy.

Vesmír. Obrázkový časopis pro šíření věd přírodních. Redaktor prof. Fr. **Nekut.** V Praze 4°. Cena ročně 6 zl. Ročník XVIII. Čís. 3.—5.: Dvouslivák, nové k nám přivážené exotické ovoce. Sběratel hmyzu v listopadu a prosinci. Z Rudohoří (Fr. Babínek). Tomáš Elva Edison a Šídla a vážky země české (A. Krejčí). Obrázky z moravských jeskyň (Dr. Martin Kříž). Lichenologický výlet do Krkonoš (E. Bayer). Z fysiologického ústavu v Lipsku. Z Pařížské výstavy světové (B. Bauše). Studie o zkamenělých měkkýších sladovodních (B. Klika). Zajímavá vejce slepičí. Kterak si vedou zvířata při zemětřesení. Geologické vý-

lety do okolí Pražského. Šídla a vážky země české (A. Krejčí). Rybářské zprávy. Rozhledy vědecké. Různé zprávy. Literatura.

Ženské listy. Nákladem Ženského výrobního spolku českého. Redakcí Elišky **Pechové-Krásnohorské**. V Praze 8°. Ročně (12 čísel) 1 zl. 80 kr. poštou 2 zl. Roč. XVII. Čís. 12.: Česká lékařka českým ženám. Odpověď na skromný dotaz, uveřejněný v předešlém čísle. (Český výtvarník.) Dopis z Paříže (F. Gregorová). Ztracený poklad. Podzimní zásvit (D. Hanušová). Literatura a umění. Zprávy spolkové a školní.

Žertovné divadelní hry. Nakladatel M. Knapp. Svazek 23.: *Doktorovo tajemství* Žert o jednom jednání. Dle stejnojmenné Štolbovy humoresky upravil Vlaslav **Libenský**. V Praze 1889. 8°. 25. Cena 10 kr. — Svazek 24.: *Nemám času!* Fraška o 1 aktu. Dle Labichea zpracoval Vlaslav **Libenský**. V Praze 1889. 8°. 27. Cena 10 kr. -- Svazek 25.: *V chumelici*. Žert o 1 jednání. Dle **R. J.** od **E. Z.** V Praze 1889. 8°. 24. Cena 10 kr. — *Tři klobouky*. Veselohra o 1 jednání od **Siraudina**. Přeložil J. **Kühnl**. V Praze 1890. 8°. 29. Cena 10 kr. J. **Kühnl**. V Praze 1890. 8°. 29. Cena 10 kr.

Kratochvilná historie o ptáku Velikánu Velikánoviči. Veršem napsal Svatopluk **Čech**. Illustroval Viktor *Oliva*. V Praze 1890. Nakladatel F. Topič. 8°. 87. Cena 85 kr. — Břitké pero geniálního básníka Broučkův, omočeno po delší přestávce opět v řízné satiře; ale tentokráte nebylo to brko husí, nýbrž brko ptáka Velikána Velikánoviče, jenž vylíhl se z vejce, jež odněkud z Kyjeva v bedně počmárané cyrillikou zasláno bylo magistratu jednoho velikého města. Magistrat nevěda si s obrovským vejcem rady mnoho konal schůzí, až moudrá hlava jeho připadla na spůsob konklave: i zazditi dal pány rádní do síně notně vytopené a tu konečně se z vejce vylíhl jakýs netvor ptačí, s nímž si opět nevěděli rady; zavezli ho tedy někam za město a tam složili. Tam však jej našel přírodozpitec Sláma a maje jej za potomka předpotopních Pterodaktylů, vzal jej s sebou do musea, v němž byl opatrovníkem sbírek. Nálezem tím Sláma nabyl netušené slávy, kterou mu záviděl jiný přírodozpytec Kmín, i počal proti němu polemiku tvrdě, že netvor ten není ptáko-ještěr, nýbrž obr z rodu Kivi. Sláma přesvědčiv se, že se klamal, opustil museum a jeho místo zaujal Kmín, jenž dal netvoru jmeno Apteryx. Avšak ponenáhlu netvor rostl a rostl, až z něho vyrostl ohromný pták, jemuž ani největší síně musea nestačili; i proraziv strop, vyletěl, vzav sebou museum, jež se i s pověstnými pamětními deskami roztříštilo, a zaletěl na městskou radnici kde se uhnízdil zobaje, co se mu kolem namanulo i celé equipage. S ním se do radnice zároveň přistěhovalo množství protivných čmelů. To vše působilo městské radě nesmírné rozpaky, a tu si vzpomněl náměstek, jenž zastával sezobnutého primátora, na Čurilu Plenkoviče, jenž dav se ptáku Velikánu Velikánoviči sezobnouti, rozpáral jej a tak zahubil. I vydáno provolání v tom směru, kdo by se chtěl dáti ptáku sezobnouti, avšak tak obětavý člověk se nenašel. Tu konečně někomu napadlo, aby nacpaly žok různými novinářskými články, polemikami, jedovatými kritikami a pod. a dali jej ptáku sezobnouti. Následkem toho skutečně pták pošel. I hrnulo se k němu vše a každý chtěl míti z něho nějakou památku, rovněž básník uchvátil obrovské brko z něho, které však ani do pokoje se mu nevejde, a když jím psává, ční mu z okna ven a tam leckoho pod nos zašimrá neb švihne. — Toť obsah stkvělé satiry Čechovy, v níž rozdílí šlehy kde kam, neušetřuje ni obecní rady ni učených sborův. Jeho satyra, jak známo, bývá tím pernější a řiznější, čím stručnější jsou výrazy básníkovi. To jest známá přednosť jeho, jež i v této básni platnosti dochází. Báseň dočká se zajisté brzo nového vydání. Illustrace Olivovy jsou velmi jemně a dovedně provedeny, přiléhajíce vhodně k slovům básníkovým. Úprava veškera jest velmi vkusna.

Fortunát Durych, první slavista český. Nástin životopisný od Jana M. **Černého**. V Turnově 1890. Nákladem obce Turnovské. 8°. 54. Cena 30 kr. — Spisovatel podává zde souhrnem některé zajímavé zprávy o slavném muži, jenž u nás první nastoupil dráhu studia slavistiky, na niž i duchaplného Josefa Dobrovského uvedl. Zároveň opravuje spisovatel mylná udání v příčině roku naro-

zení Durychova, jenž se narodil dne 28. září 1735. Spísek hoden jest pozornosti zvláště odborníkův.

Večerní písně Vítězslava Hálka. Illustroval Pavel Körber. 10. vydání. V Praze 1890. Nakladatel I. L. Kober. 4°. 68. Cena 1 zl. 30 kr. — Málo máme tak krásných, jako toto, vydání básnických plodů předních pěvců našich. Ku rozkošným písním řadí se tu i roztomilé, velmi vkusné illustrace umělce v té příčině na slovo braného. Nemůže býti vhodnějšího dárku dospělejší mládeži naší nad toto vydání Večerních písní Hálkových.

Jarohněv z Hrádku. Novela z časů Jiřího Poděbradského od **Jana z Hvězdy.** Cena 60 kr. — **Konvalinky.** Drobné povídky od téhož. Cena 30 kr. Oboje v Praze 1889. Nakladatel I. L. Kober. m. 8°. 508. — Nakladatelstvo dobře pochopilo důležitost lacinějších otiskův z Nár. bibliotéky a pokračuje statně ku předu; doufáme, že v neochabující snaze bude od obecenstva, zvláště studentstva našeho vydatně podporováno. Chváliti sluší, že ke Konvalinkám přidán jest obšírný život Jana z Hvězdy, jen počátek a konec měl býti změněn, an připadá na jiné vydání. Na str. 507. opraviti jest od novějších místních „brusičův" nesmyslně pokažené „Hodiny" v „Hodyné", jak se i v listinách i v mluvě *lidu* uchovalo. Na konec (508) slibuje životopisec Fr. Zákrejs, že Markovi „v době bohdá blízké bude z příspěvků vlasteneckých postaven *důstojný náhrobní pomník*". Nevíme sice, od koho životopisec dostal zprávu tak potěšitelnou, než bohužel jsme nuceni oznámiti, že byl v klam uveden; neboť ta „doba blízká" už dávno uplynula a *dosud se nic v té příčině nestalo*, ač častěji o uskutečnění myšlenky té usilováno bylo; než vždy marně, neboť všechno naléhání v tom směru předešlý tajemník (rodák Markův) a předešlý starosta okres. zastupitelstva Kralovického, v jehož správě nalézají se značné — nestenčily-li se úpadkem tamní záložny! — sbírky, jež se k zmíněnému účelu konaly u všech ctitelův Markových už od r. 1872 (tedy už po 17 let!), odbývali odkládavě, prohlašujíce je tytýž i za nedůvěru k své osobě (viz zasláno v některém ročníku Plzeň. Listův). Nyní tedy, když oba mužové ti jsou mrtvi, není tuším, kdo by se stavěl na odpor postavení pomníku důstojného — ať už v sadech před školou, ať na hrobě netřeskem a býlím porostlém; proto by bylo záhodno, by akademická omladina (Krakovec a Radbuza) věci se ujala a s okres. zastupitelstvem Kralovickým dávný „dluh památce" Markově důstojně splatila.

Illustrovaná mythologie Řekův a Římanův. Sepsal Leo F. **Saska.** Čtvrté, opravené vydání. Šeš. 2—4. ukončují bájesloví řecké a římské. Na konec připojen jest zevrubný ukazovatel. Úprava jest stejně úhledná jako v 1. sešitu. Mládeži studující bude dílo nejlepší toho oboru v naší literatuře konati výborné služby.

Děje Čech a Moravy za Ferdinanda III. až do konce 30leté války (1637—1648). Sepsal Dr. A. **Rezek.** Sešit 1. V Praze 1890. Nákladem I. L. Kobra. 8°. 128. Cena 90 kr.

Robinson Krusoe. Dle vydání Dan. **Defoea** (původního) a Jách. Jindř. **Campea** mládeži vypravuje Dr. Jan V. *Novák.* S 12 rytinami v textě a 6 barvotisky. V Praze 1890. Nakladatel I. L. Kober. 8°. 117. Cena váz. 1 zl. 50 kr. — Toto velmi úhledné vydání knihy u mládeže z míry oblíbené bude jí vhodným dárkem k jakékoliv příležitosti.

Pohádky veršem. Naší mládeži napsala Růž. **Jesenská.** Illustroval Karel Štapfer. V Praze 1890. Nákladem Jos. R. Vilímka. 8°. 151. Cena 80 kr. — Mladistvá básnířka podala mládeži naší krásný dárek, psaný pérem vzletným a formou libeznou, Jesenské vlastní. Mnohé části poetických báchorek těch jsou velice zpěvné a báchorky dojdou, jak toho zasluhují, co největšího rozšíření u mládeže české. Illustrace Štapferovy jsou vkusné a něžné.

Mladý pianista. Sbírka lehkých skladeb pro piano na 2 ruce složil Václav **Friml.** Nakladatel M. Knapp. Seš. IX. 4°. 8°. Cena 60 kr. — Obsem vložené kusy vyznačují se touž snadností jako předešlé.

Marka Tullia Cicerona Kato starší čili o stáří. Přeložil a úvodem i poznámkami opatřil Antonín **Kvapil.** V Praze 1890. Nákladem M. Knappa. 8°. 79. Cena 30 kr. — Z Ciceronových spisů filosofických na jazyk český dosud málo přeloženo. Proto se překladatel zavděčil, že právě k těmto spisům se obrátil. Překladateli bylo základem 10. vydání Sommerbrodtovo (v Berlíně 1885), avšak i k novějším výzkumům z oboru kritiky textové obrátil zření. Překlad jeho vyznamenává se mluvou správnou a jasnou, kterážto vlastnosť, jakož i připojený úvod a hojný výklad činí jej způsobilým k četbě nejen mládeži studující, nýbrž i těm, kdo literatury staroklassické méně jsou znalí. Z té příčiny se každému co nejvřeleji doporučuje.

MDra Vladislava Šíra Ptactvo české. Svazek I. Řád I. Draví. S 27 vyobrazeními. V Praze 1890. Nakladatel M. Knapp. V. 8°. XVI. 96. Cena 80 kr. — Dílo netoliko důkladné, ale hledící zvláště k jednotlivým krajinám českým. Úprava i vyobrazení jsou úhledné. Dílo, jež schváleno bylo ministerstvem orby pro školy hospodářské, bude přijato ochotně i v jiných kruzích. Vyjde pak celý spis ve 4 svazcích, ozdobených četnými obrazci ptákův.

Pod drobnohledem. Prostonárodní výklady přírodovědecké. Podává Frt. **Polívka.** (Se 157 vyobrazeními.) V Olomúci 1889. Nákladem A. Procházky. 8°. 207. Cena? Už jednou měli jsme příležitosť chvalně zmíniti se o 1. části spisu tohoto. Nyní leží před námi celý s hojnou, jasně probranou látkou. Pod čarou vykládá spisovatel latinská jmena po česku. Spis zasluhuje pozornosti i širšího obecenstva.

O theorii forem bilineárných. Sepsal E. **Weyr.** (Č. 2. spisů poctěných jubilejní cenou král. č. společnosti nauk.) V Praze 1889. Nákladem jubilejního fondu pro vědeckou literaturu českou. V. 8°. 111. Cena 72 kr.

Dramatická literatura.

Rusalka. Opera o 4 jednáních. Text dle básně **Puškinovy.** Přeložil Aug. Eug. Mužík. Hudba od A. S. **Dargomyžského.** — Libretto vyniká nad obvyklá toho druhu, čehož zásluha ovšem přísluší Puškinovu poetickému spracování látky té. Toliko místy se upravovatel libretta odchýlil od Puškina, ale na neprospěch; tak na př. v III. jednání uvádí místo staré, milující chůvy kněžniny, společnici Olgu, jíž dá zpívati nejapnou píseň, o níž v Puškinově básni ani stopy. Překlad libretta jest zdařilý. Proč na divadle se vynechává číslo 15. v proměně, nechápeme, ježto přece číslo to připravuje následující děj. Slovanský ráz hudby Dargomyžského spočívá hlavně ve sborech. Nemůžeme zprávy své uzavříti, abychom se nezmínili zvláště o znamenitě promyšlené hře páně Hešově (mlynáře), která zvláště v sceně šíleného dostoupila vrcholu.

Oidip král. Sofokleova tragédie o dvou oddílech. Přeložil Jos. *Končinský.* Ouvertura k Ifigenii v Aulidě, složil Ch. ryt. Gluck. Po 1. oddíle ouvertura k Athalii, složil Felix Mendelssohn-Bartholdy. Novou dekoraci Palác Oidipův a 4 sochy bohův (Zeus — jenž však vypadá velice nezeusky —, Athéné, Artemis, Apollon) maloval malíř Nár. divadla Rob. Holzer. Nové obleky pracovány v dílnách Nár. divadla. — Krásný úspěch Antigony vzmužil divadlo naše k dalšímu kroku na dráze klassické tragédie, k Oidipu králi, jemuž věnována stejná péče jako oné i se strany správy divadelní i se strany herců, kteří se všemožně vynasnažili podati výkony co nejlepší; jsou to zvláště: pí. Sklenářová-Malá (Jokasta), p. Slukov (Oidipus), p. Bittner (Kreon), p. Šmaha (Teiresias — jako v Antigoně), v menších úlohách p. Šimanovský (náčelník starších Thébských), p. Vojan (první člen sboru), p. Chvalovský (posel z Korinthu) a p. Mošna (pastýř). Lví podíl ovšem připadá p. Slukovu, jehož Oidipovi by přese vši prudkou povahu svědčilo trochu antické umírněnosti; rovněž by měl mohutným arci hlasem svým více hospodařiti, by mu tam, kde ho třeba co nejvíce napiati, úplně vystačil, aby se to nepodobalo křiku. *Překlad* měl býti znova revidován, leccos by vyžadovalo opravy, leccos nové úpravy, by se lépe recitovalo; jak divno vypadá, když se

v Oidipu mluví o Martovi a Dianě! — Úprava chorických částí jest jiná než v Antigoně, kde se pěje: v Oidipovi jsou části ty rozděleny mezi chorovodu a 4 členy sboru, kteří je střídavě mluví. Přiměřenější to bylo v Antigoně, škoda, že i zde tak není. Jinak si správa divadelní dala všemožnou péči s výpravou Sofokleova Oidipa, i jest čestnou povinností obecenstva našeho, by jí osvědčilo za to uznání návštěvou hojnější, než už po druhé a po třetí byla! Rovněž *jest žádoucno, by se i venkovských středních škol ředitelstva o to postarala, aby se dospělejšímu žactvu poskytnouti mohl požitek tak vzácný z tragédií Sofokleových*, jinak tak zřídka vídaných. Ředitelstvo Nár. divadla by jim zajisté co nejochotněji vyšlo vstříc.

Baron Goertz. Truchlohra o 5 dějstvích od Em. **Bozděcha.** — Po dlouhé době objevil se Baron Goertz opět, a to v Nár. divadle teprve po druhé, na jevišti. Tragédie tato vynikající všemi výtečnými vlastnostmi prvního dramatického básníka našeho — věrnou charakteristikou, stkvělou dikcí atd. — jest pro posluchače pravou pochoutkou, zvláště pak v prvních dobách svých působívala v prozatímním divadle pro politické narážky (v Goertzovi se tají Beust) pravou bouři; dnes ovšem za jiných poměrův jest jinak, ale za to jest požitek tím čistší. V provedení bychom si byli přáli leckde více *paměti*, aby jejím nedostatkem mnohá vynikající místa nebyla oslabena. Vši chválu vzdáti jest zejmena pí. Sklenářové-Malé (Ulrika Eleonora), pí. Bittnerové (Ebba), p. Bittnerovi (Goertz), p. Seifertovi, jehož Olaf Knudson jest mnohem zdařilejší než Hamlet — jen kdyby odvykal tomu místy příliš kvapnému přednášení jednotlivých vět, v nichž tím bývají jednotlivá slova polo pohlcována a tudíž nesrozumitelna; pak p. Slukov (Karel), p. Šimanovský (Rhenskjoeld) a p. Vojan (Signier); sl. Volfová (Brita) a p. Mošna (Ole Trum) jak obyčejně pečlivě provedli své úložky. Výslovnost jmen nebyla všude správna: Rhenstjerna se nevysloví rensterna ani renšterna, nébrž renšjerna, rovněž Rhenskjoeld — renšjeld. *Přednes* nebyl opět všude náležitě promyšlen a bezvaden. — Obecenstvo málo chová piety k tak výtečnému básníku, jako byl Bozděch, když divadlo při jeho Goertzi je s dobrou třetinou prázdno!

Z brošury ředitele Šubrta **Šestý rok v národním divadle** vyjímáme: Původní práce činoherní dávány od 14 spisovatelů 22 her celkem 69krát, oper od 4 skladatelů 9, celkem 43krát, 2 balety 11 krát. Úhrnem 123 původní večery,

Přehled všech prací jeví se takto: Původní tvorba: Činoher 69, oper 43, baletů 11; tedy původních her úhrnem 123. Jinoslovanská díla: Činoher 9, oper 16, úhrnem tedy 25. Cizí tvorba: Činoher 43, oper 100, operet 17, baletů 23; úhrnem 283.

Novinky šestého roku byly: I. Původní české: a) činohry: 1. dne 22. prosince 1888 „Svatební noc“ od K. Kukly; 2. dne 28. ledna 1889 „Ravuggiollo, loupežník z Apenin“ od F. F. Šamberka; 3. dne 22. dubna 1889 „Bratři“ od Jaroslava Vrchlického; 4. dne 3. srpna 1889 „Palackého třída čís. 27.“ od F. F. Šamberka; 5. dne 7. října 1889 „Jenerál bez vojska“ od Emanuela Bozděcha; 6. dne 21. října 1889 „Závěť“ od Jos. Štolby a dne 7. listopadu 1889 „Gazdina roba“ od Gabriely Preissové; b) opery: 1. dne 12. února 1889 „Jakobín“ od Ant. Dvořáka; 2. dne 18. října 1889 „Krakonoš“ od J. R. Rozkošného; c) balety: 1. dne 6. dubna 1889 „Pohádka o nalezeném štěstí“ od Kovařovice a Bergra. — II. Jinoslovanské: a) činohry: 1. dne 26. dubna 1889 „Medvěd námluvčím“ od V. Krylova; b) opery: 1. dne 6. prosince 1888 „Eugen Onégin“ od P. J. Čajkovského. — Cizí: a) činohry: 1. dne 21. listopadu 1888 „Myška“ od Paillerona; 2. dne 29. listopadu 1888 „Bibliotekář“ od Mosera; 3. dne 9. ledna 1889 „Antigona“ od Sofoklea; 4. dne 19. ledna 1889 „Světec či blázen“ od Echegeraye; 5. dne 14. února 1889 „Aféra Clemenceauova“ od Dumasa a d'Artoisa; 6. dne 5. března 1889 „Cornelius Voss“ od Schönthana; 7. dne 19. března 1889 „Proletáři“ od Csikyho. 8. dne 3. května 1889 „Nora“ od Ibsena; 9. dne 10. května 1889 „Následky prvního manželství“ od Labiche a Michela; 10. dne 21. května 1889 „Nervosní ženy“ od Bluma a Tochéa; 11. dne 4. července 1889 „Zlatý pavouk“ od Schönthana; 12. dne 13. srpna 1889 „Dámský krejčí“ od J. Feydeaua;

13. dne 12. září 1889 „Dcera pana Fabricia“ od Wilbrandta; 14. dne 26. září 1889 „Tři klobouky“ od Siraudina; b) opery: 1. dne 17. ledna 1889 „Lovci perel“ od Bizeta; 2. dne 17. března 1889 „Jan Lotarinský“ od Jonciêra; 3. dne 28. dubna 1889 „Jan Heiling“ od Marschnera; 4. dne 22. května 1889 „Urvasi“ od Kienzla; 5. dne 9. srpna 1889 „Červená karkulka“ od Serpetta; 6. dne 6. září 1889 „Oberon“ od Webra.

Poprvé do Národního divadla uvedeny: 1. Původní české. A) Činohry: 1. dne 25. června 1889 „Baron Goertz“ od Em. Bozděcha. II. Cizí: A) Činohry: 1. dne 16. prosince 1888 „Jindřich IV.“ díl I. Shakespeara; 2. dne 7. června 1889 „Cesta kolem světa v 80 dnech“ od Vernea d'Ennerya; 3. dne 20. září 1889 „Sedm havranů“ od Emila Pohla. B) Opery a operety: 1. dne 20. listopadu 1888 „Netopýr“ od Straussa; 2. dne 14. května 1889 „Giroflé-Girofié“ od Lecocqa; 3. dne 12. července 1889 „Zlatý křížek“ od Brühla; 4. dne 18. září 1889 „Nocleh v Granadě“ od Kreutzera.

Nově studovány byly české opery „Hubička“ od B. Smetany a „Šelma Sedlák“ od Ant. Dvořáka, cizí opery „Faust a Markéta“ od Gounoda, „Marta“ od Flotowa, „Norma“ od Belliniho a „Maškarní ples“ od Verdiho.

Zajímá je zpráva ředitele Šubrta, že myšlenka dramatické školy bude uskutečněna. Valná hromada Družstva Národního divadla o tom se usnesla. Není sice jisto, praví řed. Šubert, bude-li škola zřízena v lůně konservatoře, ale každým spůsobem zřízena bude, po případě od Družstva jeho vlastním nákladem.

„N. L.“

Drobné zprávy.

Nařízení.

Výnos ministerstva kultu a učby ze dne 9. listopadu 1889 č. 17.564. o tom, kterak jest si vésti při rozšiřovacích zkouškách z vyučovacího jazyka v objemu předmětu vedlejšího.

Za dobu trvání nového nařízení zkušebního z r. 1884 častěji se jednotlivé kommisse zkušební tázávaly, jak si vésti v tom případě, když se chce kandidát podrobiti rozšiřovací zkoušce z vyučovacího jazyka jako předmětu vedlejšího.

Obzvláště bylo v potaz bráno, zda a jak dalece ustanovení článku XIX., oddílu 2. al. 3. a článku XX., oddílu 1. nařízení zkušebního, dle něhož sejíti má s práce domácí a klausurní z vyučovacího jazyka jako předmětu vedlejšího, použiti jest na ten případ, když se zkouška z jazyka vyučovacího v objemu vedlejšího předmětu skládá jako zkouška rozšiřovací.

Aby se docílil stejnoměrný postup při všech zkušebních kommissích, dávám ředitelstvu v té příčině na vědomí toto:

Ježto uvedená ustanovení čl. XIX., odd. 2. al. 3. a čl. XX. odd. 1. nařízení zkušebních v příčině práce domácí a klausurní z jazyka vyučovacího jako předmětu vedlejšího dle rozumového výkladu znění jen pro ty případy platí, v nichž se jazyk vyučovací jako předmět vedlejší s určitými předměty hlavními jeví spojen v jednu ze skupin vyjmenovaných ve článku VI., má se, když zkouška z jazyka vyučovacího jako předmětu vedlejšího přibude jako zkouška rozšiřovací k nějaké skupině, k níž tento předmět vedlejší nepatří jako integrující část, zkouška provésti všemi třemi, v úvodě ku čl. XIX. (forma zkoušky) normovanými stadii.

Při tom není rozdílu, koná-li se taková rozšiřovací zkouška zároveň se zkouškou z nějaké celé skupiny, neb teprve po nabytí spůsobilosti učitelské pro takovou skupinu. V těch případech však, kde jsou domácí a klausurní práce, jež kandidát vzdělal v oné řeči vyučovací, pro kterou chce vykonati zkoušku rozšiřovací v objemu předmětu vedlejšího, může kommisse k návrhu odborného zkoušeče dotyčného jazyka prominouti kandidátovi vypracování domácího úkolu.

Od klausurní práce při rozšiřovací zkoušce v žádném případě upustiti nelze. Rovněž tak jest si vésti, chce-li kandidát pro skupiny ustanovené v článku VI. oddílu 1. lit. *A* a lit. *G* nabyti spůsobilosti učitelské ještě pro druhý jazyk vyučovací, nejen jelikož takový dle čl. XXI. odd. 2. nařízení zkušebních, nýbrž zrovna též jako pro předmět vedlejší, buďsi to zároveň s hlavní zkouškou či později.

Vys. c. k. minist. záležitostí duchovních a vyučování vynesením ze dne 15. září 1889 č. 5563 očekávajíc, že potřebný náklad dojde ústavního schválení, nařídilo, by počátkem škol. roku 1890/91 při c. k. čes. ústavě ku vzdělání učitelů v Praze zřízen byl **specielní kurs pro abiturienty škol středních, již úřadu učitelskému na školách obecných věnovati se míní,** bude-li nejméně 15 chovanců do kursu toho přijato.

Dávajíce toho vědomosť, ukládáme ředitelstvům, by každého roku před ukončením škol. roku abiturienty, jichž se týče, o zřízení tom zpravila. (C. k. š. r. z. v Praze ze dne 28. října 1889, č. 28. 957.)

V posledních letech se opětně pozorovalo, že se **nosení spolkových a národnostních odznakův** (modro-bělo-červených neb černo-červeno-žlutých) mezi školní mládeží, jakož i nosení takových národnostních praporův při průvodech školní mládeže vždy víc a více vzmáhá a už k rozličným nemilým událostem podnět dalo.

O tom ředitelstvu dáváme vědomosť, poukazujíce na § 24. řádu kázeňského a připomínajíce, aby nosení spolkových i jiných odznakův vzhledem k tomu, že takové demonstrativní vystupování školní mládeže jest na ujmu udržování školní disciplíny, co nejpřísněji zakázáno bylo po rozumu výnosu vys. c. k min. kultu a učby ze dne 25. října 1883, č. 14.472, intim. zdejším výnosem ze dne 10. listopadu 1873, č. 18.478.

Zároveň se ředitelstvu ukládá, aby pomíjelo opatřovati školní budovu při různých příležitostech národnostními prapory v barvách výše zmíněných, po případě aby to zamezovalo, pokud má v té příčině vliv. (C. k. š. r. z. v Praze dne 4. listopadu 1889, č. 32.764.)

Nařízení ministeria obrany zemské ze dne 15. dubna 1889,

jímž ve skutek uvádí se zákon ze dne 11. dubna 1889 (Z. Ř. č. 41.) o zavedení nového zákona branného.

(Říšský zákonník č. 45. Částka XVIII.)

II. Oddíl.

O branné povinnosti a jak se dělí; o povinnosti ke službám pro účely vojenské.

§. 7.

O služební povinnosti jednoročních dobrovolníkův.

1. Jednoroční dobrovolníci zavázáni jsou toliko k jednoroční praesenční službě ve vojsku (válečném loďstvu), vztažmo zeměbraně.

Téže služební povinnosti podrobeni jsou ti jednoroční dobrovolníci, kteří svým losovním pořadím připadli k náhradní záloze (zákon branný §. 25., čtvrtý odstavec).

2. Z této výhody vyjati jsou ti jednoroční dobrovolníci vojínové, ve vojsku nebo v zeměbraně sloužící, pak ti jednoroční dobrovolníci válečného loďstva, kteří neobstojí při zkoušce na konci praesenčního roku konané; dobrovolníci tito povinni jsou sloužiti praesenčně druhý rok (zákon branný §§. 25. a 26.). (Pokr.)

Schválená díla:

Patočka Fr., Cornelii Nepotis liber de excellentibus ducibus exterarum gentium. Editio sexta auctior. Se slovníčkem od F. Patočky a V. Steinmanna a s mapkou. V Praze 1889. Nakladatel I. L. Kober. Cena 80 kr., váz. 1 zl. (9/11. 1889, č. 22.569).

Kořínek Josef, Latinská mluvnice ku potřebě žáků zvláště nižších a středních tříd gymnasijních. 5. vyd. V Praze 1890. Cena 1 zl. 90 kr., váz. 2 zl. 20 kr. (14/11. 1889, č. 22.924.)

Paťha Jan, České národní písně pro troje housle. Seš. VI—VIII. V Praze. Cena sešitu 1 zl. Pro ústavy učitelské. (11/11. 1889, č. 21.407.)

Rozmanitosti.

— **Záležitosť provisorních učitelův na středních školách zásadně rozřešena** jest ministerským výnosem ze dne 17. listop. 1889 č. 21.794, jímžto ve zvláštním případě rozhodnuto, aby všichni provisorní učitelé, jmenovaní r. 1886, pokud jsou aspoň rok skutečnými, byli definitivně v úřadě potvrzeni, titul „professora" jim udělen a zároveň nároky ku quinquennálce přiznány.

— **Slavnostní instalace nového rektora české university prof. Dra Matyáše Talíře** konala se dne 31. října po 11. hod. dopolední ve velké dvoraně v Karolinu okázalým spůsobem. Veliká aula byla studujícími a hostmi přeplněna, tak že později přibylí nemohli se do vnitř ani dostati. Hodnostáře uvítal u vchodu rektor magnificus prof. Dr. Talíř s prorektorem prof. Drem Studničkou a děkany všech tří fakult a doprovodil je do sálu. Když hodnostáři zaujali vykázaná jim místa, měl ku shromážděným odstupující rektor magnificus prof. Dr. *Studnička* řeč tuto:

Slavné shromáždění! Jest velechvalnou zvyklostí starobylou, že odstupující rektor při slavnostním skládání čestného úřadu svého podává stručný přehled všech událostí, jakéž se za jeho úřadování na universitě jím řízené sběhly a do mnohotvárného života jejího spůsobem patrným zasáhly. Stanovíť se tím v nepřetržitém postupu časovém, jemuž i život vysokých škol podléhá, co rok zvláštní pevný bod vyvýšený, s něhož se v krátké chvíli přehlédne celá ta — delší nebo kratší — řada změn, jež v organismu tak bohatě rozčleněném byly v obmezené době jednoho roku provedeny, čímž pak zároveň jde na jevo, což pro každou bytosť živoucí jest nejdůležitějším, zdali totiž a jak pokročila na dráze přirozeného rozvoje svého. Říditi se taktéž zvykem tímto jest mi jako rektoru odstupujícímu tím vhodnější ba nutnější, jelikož z roku právě uplynulého možno vytknouti a zaznamenati nevšední události rázu i potěšitelného, jakož, bohužel, i smutného, tak že školní rok ten zůstane v nejedné příčině památným pro celou universitu naši. Na místě nejprvnějším uvádím tu 2. prosinec r. 1888, na nějž připadlo čtyřicetileté jubileum panovníka našeho nejmilostivějšího a nejmilovanějšího císaře a krále Františka Josefa I. Jak hlubokého a rozsáhlého významu tato událosť nabyla, o tom jen zcela krátce mluviti, trvalo by velmi dlouho; zde stačí, uvedu-li na mysl srovnání Rakouska z r. 1848 a Rakousko-Uherska dnešního.

Svrchovanou skromností, jakouž se nad jiné vyznamenává nejjasnější a nejlaskavější panovník náš, nebylo sice dovoleno rozradostněným citům veškerého obyvatelstva projeviti přiměřeným spůsobem, co bylo té doby jich převládající snahou, tudíž jen k oboru humanity bylo naší universitě se uchýliti, aby trvalou památkou den ten do svých annalů zapsala. Z pětiprocentní srážky na kolejném téhož běhu zimního, k níž přidal úřadující rektor mimotných 200 zl., zakoupeno 300 zl. renty rakouské, čímž vznikl *jubilejní fond císaře Františka Josefa I.*, jakož Nejvyšším svolením ze dne 30. listopadu 1888 smí se nazývati. Poněvadž letošním rokem poprvé v život byl uveden účel jeho, budiž mi zde dovoleno též krátké jeho stanovy, jak byly akademickým senátem naším vypracovány, v hlavních rysech veřejně prohlásiti. Zníť takto: 1. Úroky z jubilejního fondu udílejí se střídavě studujícím tří světských fakult české university vždy dne 2. prosince každého roku.

2. Střídání jednotlivých fakult děje se tím spůsobem, že začíná fakulta právnická, následuje fakulta lékařská a pak filosofická, načež se pokračuje v témž pořádku dále. 3. Úroků svrchu vytčených užije fakulta, na kterou při střídání došlo, dle vlastního rozhodnutí buď k vypsání jedné neb i více cen za vědecké práce z oboru k tomu zvoleného, neb ku podporování vědeckých prací a podniků, taktéž fakultou schválených. 4. Vyhlášení cen, po případě podpor, stane se každoročně děkanem příslušné fakulty dne 2. prosince. Na to řečník líčí úmrtí korunního prince Rudolfa a praví: Aby trvalou památku na veleosvíceného a vědám i uměnám stejně nakloněného prince pro naši universitu zjednal, obstaral si akademický senát věrnou jeho podobiznu pro rektorský sál. Dále oznamují se úmrtí ministrů vyučování, kteří platný měli vliv i na české školství, a sice hraběte Lva Thuna a Jos. Jirečka, jejichž památce vzdává se česť.

Při této elegicky utvářené příležitosti budiž mi dovoleno, abych připomenul i poslední ztráty, jež nás stihla v oboru vysoce postavených příznivců našich škol. Jest to nevítaný odchod velezasloužilého místodržitele českého J. E. p. bar. Alfr. *Krause*, nevšedního podporovatele všech snah ku povznesení university naší se nesoucích, kterýž při jejím prvním kroku samostatném byl jí šlechetným přítelem a jím zůstal po celou dobu správě toho království tak obětavě věnovanou. Nejvřelejší buďtež mu za to díky nás všech vysloveny s nejupřímnějším přáním, aby dlouhá léta mohl se zalíbením pohlížeti na další rozvoj tohoto svého vděčného ústavu. Avšak i radostné chvíle dožila se naše universita během roku právě uplynulého, když Jeho knížecí arcibiskupská milosť primas tohoto království hrabě Fr. de Paula *Schönborn* byl svatým otcem oděn do kardinálského purpuru, tak že tu mohla se senátem akademickým hluboké city své vřelé příchylnosti k milovanému arcipastýři dáti na jevo. Že při tomto blahopřejném projevu citelně postrádáno *české fakulty theologické*, neradno podotýkati, nýbrž opakovati spíše naději, že brzy snad nadejde doba, v níž se naše Alma Mater doplní fakultou, jíž dosud jest arcibiskup Pražský nejvyšším kancléřem. Vedle toho budiž mi dovoleno ještě připomenouti, že naše universita měla vřelé účastenství též v dojemné slavnosti *Škodově*, jíž staroslavná Plzeň projevila světoznámému rodáku svému vděčnosť největší a uznání nejlichotivější, a že zastoupena byla *při sjezdu orientalistů ve Švédsku* známým odborníkem, docentem naším Rudolfem Dvořákem, jemuž se k tomu cíli dostalo ministerské podpory na cestu, tak že tu v pestrém shromáždění národnostních zástupců nescházel i českého národa představitel. Abych pak uvedl ještě moment nějaký, jenž v milém souzvuku spojil universitu naši s ostatním národem, zmiňuji se konečně o krátkém, ale dosažném výnosu vys. c. k. ministerstva kultu a vyučování, jímž se modality *první státní zkoušky na fakultě juridické* tak změnily, jak toho i veřejně dožadováno.

Připomenuv takto stručně hlavních událostí vnějšího postavení našich vysokých škol se týkajících, přecházím nyní k vylíčení života jejich vnitřního, ku oznámení toho, co k akademikům přednášejícím a poslouchajícím, jakož i k vzájemnému jejich poměru se vztahuje. A tu na prvém místě uvésti sluší *sbory učitelské*, jimž celé vzdělání akademické mládeže naší jest svěřeno. Minulého právě roku 1888—89 čítaly 128 členů, z nichž bylo řádných professorů 37, a sice na fakultě juridické 7, na fakultě medicinské 12 a na fakultě filosofické 18; mimořádných profesorů pak celkem 17, a sice na fakultě juridické 5, medicinské 4 a mimo to 2 suplující a na filosofické 8; vedle nich působilo ještě 26 soukromých docentů, z nichž připadali 3 na fakultu juridickou, kdež i jeden honorovaný docent působil, 11 na fakultu medicinskou a 12 na fakultu filosofickou, kdež ještě 8 lektorů konalo své příslušné výklady a pilně zaměstnán byl jeden adjunkt, kterýž jest zároveň soukromým docentem; konečně sem vřaditi sluší síly pomocné, jež platně podporují výklady příslušných svých představených, tak zvané asistenty, jichž na fakultě filosofické jest 7, na fakultě medicinské pak 24, k nimž druží se ještě 5 demonstrantů. Od veškerých těchto sil učitelských ohlášeno bylo vedle hojných praktických cvičení tuto nepočítaných v zimním semestru 144 přednášek, z nichž 30 na juridickou, 45 na medicinskou a 69 na filosofickou fakultu

připadlo, kdežto v kratším semestru letním se konalo vedle četných cvičení na fakultě filosofické 76, na fakultě medicinské 49 a na fakultě juridické 25, celkem tedy 150 přednášek, tak že průměrně připadá na jednoho professora neb docenta skoro dvojí čtení.

Aby se posoudila veškera *vědecká činnost* celé naší university, nutno by bylo v úvahu vzíti též celou tu vytčenou již hojnost praktických cvičení, jakáž se odbývala v seminářích a laboratořích, jakož i na klinikách jednotlivých fakult a zároveň též přihlédnouti ku produkci literární, jakouž bylo rozhojněno vědecké písemnictví naše během roku posledního. Aniž bychom zabíhali do podrobností, smíme poznamenati aspoň všeobecně, že obojím směrem jevila se činnost tato velmi utěšeně. Za to nevalné byly pokroky a změny, jež se v učitelských sborech během posledního roku staly. Hned na počátku jeho odňat nám neuprosnou smrtí mladý, oprávněné naděje vzbuzující assistent lékařské polykliniky MUDr. Viktor *Quis*, jehož následoval na konci posledních prázdnin důstojný abbée Léon *Fauvin*, lektor francouzského jazyka na filosofické fakultě naší, rodilý Francouz, kterýž vřelou láskou přilnuv k národu našemu, s horlivostí nevšední staral se o to, aby posluchači jeho tak brzy osvojili si lepotvárnou francinu, jak on se zmocnil lahodné češtiny. Oběma těmto spolupracovníkům na roli akademické budiž zachována památka všech, kdož je znali.

Naproti této ztrátě sluší v účet vzíti přírůstky, jakýchž nabyli jednotliví sborové, při čemž taktéž možno poznamenati, že jich bylo jen poskrovnu. Na fakultě juridické habilitoval se JUDr. Bohuslav *Rieger* pro dějiny veřejného práva, na fakultě medicínské rozšířena venia legendi na nemoci hrtanové docentu MUDr. Emil. *Kaufmannovi* a na obor hygieny docentu MUDr. Gustavu *Kabrhelovi*; na fakultě filosofické vzdal se docent Dr. Bohumil *Bečka*, trvale mimo Prahu meškající, svého práva odbývati veřejné přednášky o astronomii a obdržel veniam legendi z klassické filologie professor c. k. gymnasia v Truhlářské ulici Dr. Hynek *Vysoký* a konečně připuštěn za lektora vlaštiny P. František *Maleček*, který svým víceletým pobytem v Římě i praktickou stránku této libozvučné řeči románské důkladně si osvojil. Vedle toho sluší ještě uvésti, že na fakultě juridické zařízeny přednášky z oboru vězenství, v něž se uvázali prof. JUDr. Alois *Zucker* a JUDr. František *Storch*, fakultě pak filosofické upraveny na Letné zvláštní místnosti pro ústav astronomický a zřízen *mathematický proseminář*, čímž však také rozhojněn obor universitní činnosti vědecké vykázaný. Co do změn v postavení jednotlivých sil učitelských možno i tentokráte oznámiti některá povýšení. Jmenovánt na juridické fakultě mimořádný professor JUDr. Josef *Stupecký* professorem řádným, což na fakultě medicínské podobně se stalo s professorem MUDr. Emerichem *Maixnerem*, na fakultě filosofické jmenováni mimořádnými professory tři dosavadní docenti soukromí, a sice Dr. August *Bělohoubek* pro všeobecnou farmaceutickou lučbu, Dr. Václav *Mourek* pro germánskou a Dr. Robert *Novák* pro klassickou filologii, kdežto mimořádný professor medicínské fakulty MDr. Bohdan *Neureutter* dosáhl ročního služného. Přehlédneme-li tedy v celku změny v jednotlivých sborech professorských během roku posledního provedené, musíme uznati, že nejsou valné a že ještě mnoho bude třeba doplňovatí, aby naše česká universita zaujímala důstojné postavení v řadě ostatních universit rakouských, mezi nimiž po Vídeňské má nejvíce posluchačů. Doufejme, že finanční prostředky nebudou vaditi dobré vůli nejvyšší správy školní, jakáž se tu dosud jevila, a že zejména nedostatečné umístění některých ústavů naší university nahraženo bude přiměřenými stavbami novými. Že zasluhuje Carolo-Ferdinandea plnou měrou velikého nákladu, jakého vyžaduje moderní zařízení jednotlivých stolic a ústavův universitních, dokazuje s jedné strany vytčená již činnost vědecká, jaká se tu čím dále tím utěšeněji vyvinuje, s druhé pak strany návštěva *posluchačův* rok co rok značně stoupá. Čítalot se v zimním běhu universitních posluchačův na juridické fakultě 1134, na medicínské 1117 a na filosofické 286, dohromady tedy 2537, kdežto v letním běhu jich bylo právě půltřetího tisíce, a sice 1133 na fakultě juridické, 1095 na fakultě medicínské a 272 na fakultě filosofické, počet to v obou semestrech velmi značný, ba se zřetelem k některým ob-

mezeným místnostem příliš veliký a soubornému pokroku studijnímu nevalně příznivý. Z těchto posluchačů požívalo 232 stipendií, a sice 95 na fakultě juridické obnosem 16.476 zl., 104 na fakultě medicínské obnosem 21.152 zl. a 33 na fakultě filosofické obnosem 5717 zl., tak že průměrně na jednoho stipendistu ani 200 zl. nepřipadlo.

Hodnosti doktorské dosáhlo během posledního roku po řádném ukončení studií universitních 55 kandidátů na fakultě juridické, 55 na fakultě medicínské a 10 na fakultě filosofické; mimo to vyznamenán na fakultě juridické JUC. Karel Herrmann nejvyš. povolením promoce „sub auspiciis imperatoris" a prohlášeno 31 studujících lékárnických za magistry farmacie. Při tom nelze nepoznamenati, že tu velmi čestně vynikli též studující z Moravy sesterské. Abych o všech jednotlivostech, jakož i o celkovém průběhu a rázu akademického života za posledního roku se vyslovil, nebudiž ode mne z příčin rozmanitých očekáváno. Tolik však neváhám vyznati, že jsem při své úřední činnosti rektorské potkal se jak u studujících, tak u sborů professorských vůbec a představených jim děkanů zvláště s vůli mi nejpříznivější, za kterouž skládám všem tuto díky nejvřelejší. Nade vše pak vděčně vzpomínati budu vzácné podpory, jaké se mi po celý rok dostávalo ode všech členů slavného senátu akademického, zvláště pak nejstaršího člena, Jeho magnificence dvorního rady professora A. Randy, kterýž hojnými zkušenostmi svými byl mi v obtížném úřadě mém nápomocen vždy a ve všem. Veleochotným senátorům těmto budiž zde vyjádřeno poděkování mé nejobzvláštnější! Konečně obracím se k Tobě, milá mládeži akademická, abych se s Tebou co rektor rozloučil a svému nástupci veškeré snahy Tvé ušlechtilé vřele odporučil. Nezapomínejte, mladí přátelé naši, že stojíte na posledním stupni toho vysokého schodiště kulturního, jež vede z nejnižší všednosti do nejvyšších vrstev pospolitého života. Užijte každé chvíle a každé příležitosti, kteráž Vám poskytuje rozmnožení positivních vědomostí a zvyšuje Vaši duševní mohutnost a tedy jistotě přibližuje naději na vítězství v budoucím životním boji Vašem. Mějtež stále na paměti, že co drahocenný výkvět národa povoláni jste k úkolům nejvyšším. Uvésti prospěch vlastní v soulad s prospěchem naší vlasti a celého státu, jakož i veškerého lidstva, tak snaha ušlechtilá budiž vůdčí hvězdou Vaší především u přípravě k životu veřejnému, do něhož teprve po odbytých studiích akademických vstoupiti budete přinuceni. A všem Vám aby se podařilo co nejpřiměřeněji upraviti si přechod od nynějšího studia k budoucímu veřejnému povolání svému, toť nejvřelejší mé i všech pravých přátel Vašich přání, s nímž se i s Vámi tuto loučím.

Vyhověv takto poslední své povinnosti úřední, přecházím k nástupci svému, jímž jednohlasnou volbou ustanoven professor fakulty juridické JUDr. Matouš *Talíř*, abych veleslavnému shromáždění podal stručný obraz dosavadního života jeho a slavnostně pak uvedl jej v úřad rektorský. Narozen byv dne 20. září 1835 ve Střížové u Českých Budějovic, kdež nabyl i prvních počátků školního vzdělání svého, poslán byl záhy na hlavní školu normální do blízkých Budějovic, aby se tu zmocnil němčiny pro studia gymnasijní tehdáž nezbytné. Odbyv pak v témže místě studia gymnasijní, odebral se roku 1856 na universitu do Prahy, aby se zde věnoval právnictví, jímž se zanášel s horlivostí nevšední, načež absolutoria dosáhnuv, vstoupil co konceptní praktikant do služby státní při c. k. zemském řiditelství finančním v Praze. Že tu záhy seznána zvláštní jeho spůsobilost, povolán již r. 1862 k zastupován místa komisařského při finanční stráži a jmenován rok na to koncipistou, když byl složil tak zvanou zkoušku důchodkovou, předepsanou pro kandidáty vyšších míst konceptních při úřadech finančních. Roku 1869 jmenován konečně finančním komisařem. Postupování toto, ačkoli se poměrně rychle dálo, a o uznávání výtečné spůsobilosti odborné svědčilo, nebylo přece s to, aby uspokojilo ducha po vědeckých zásluhách toužícího. I odhodlal se k obratu životnímu, jenž ho přivedl až na velečestné místo, jež dnes mezi námi zaujímá. Napřed složil, stále zastávaje úřad svůj finanční, přísné zkoušky k dosažení doktorátu právnického předepsané, načež r. 1866 slavil svou promoci na doktora veškerých práv na universitě Karlo-Ferdinandově. Používaje pak velmi svědomitě příležitosti, jaká se mu v hojné míře

poskytovala v úřední praxi finanční, seznal rozsáhlé pole rakouského práva finančního, jak se v životě společenském a státním skutečně objevuje, a nezapomenuv dalšího theoretického vzdělání odborného, osvojil si takto důkladnou známosť tohoto práva jak v theorii, tak i v praxi. Prokázav pak nevšední tuto znalosť, habilitován roku 1869 z tohoto oboru co soukromý docent na právnické fakultě university Pražské, čímž ocitl se na kýžené dráze akademické. Koncem r. 1871 byl jmenován mimořádným, po 10 letech pak řádným professorem finančního práva a statistiky, na kterýž obor poslednější byla již r. 1874 rozšířena jeho venia legendi. O literární činnosti jeho nejlépe svědčí různé články z oboru práva finančního v odborných časopisech uveřejněné a pak dvě samostatné práce, a sice: „Ueber die Reform der direkten Steuern (mit Ausnahme der Grundsteuer) nach den Anträgen der Regierung" a „Einige Gedanken über die periodische Regelung der direkten Besteuerung in Oesterreich," spisy to, jimiž se autor na novo osvědčil co samostatný odborník. Povšechná a podrobná znalosť práva finančního byla též příčinou jeho povolání a zvolení do rozličných poradných zákonodárných sborův a zastupitelstev; zasedalť ve sboru obecních starších kr. hl. města Prahy od r. 1877 do roku 1884, byl poslancem na sněmu českém od roku 1878 až do roku letošního, a členem říšské rady od r. 1880 až do r. 1885 a jest předsedou naší statistické komise městské, do níž byl r. 1879 povolán, od r. 1881 až podnes. Že vděčnou parlamentární dráhu jako celá řada jiných professorů v poslední době opustil a zcela se věnoval činnosti vědecké a učitelské, jest pro naši universitu i literaturu tím potěšitelnějším, čím vzácnějšími a cennějšími jsou odborné jeho vědomosti a čím důležitější jest jejich pěstování pro moderní potřeby společenosti a státu!

* * *

— **Ke zřízení českých vysokých škol na Moravě.** Naděje do zřízení české vysoké školy na Moravě značně se zvýšila, ani dne 30. října na moravském zemském sněmu poslanec Dr. Mezník a soudruhové přednesli tento návrh: Slavný sněme račiž se usnésti: Zařízení vysokých škol na Moravě budiž vzato ve vyjednávání a záležitosť ta odkazuje se výboru zemskému ku předběžné poradě.

— Školní výbor sněmu moravského přijal jednohlasně návrh Dra Koudely, vyzvati vládu, **aby na Moravě byl zřízen třetí český ústav učitelský** a aby **ústavy učitelek v Brně** rozšířeny byly na **4 ročníky.** Zároveň uloženo zemskému výboru, aby podal návrh na zřízení *stipendií* na zvláštním *kursu*, který bude zřízen při českém ústavě učitelů v Brně pro abiturienty. Taktéž přijat jednohlasně návrh, aby jednomu učiteli *českých středních hospodářských škol* a jednomu učiteli takových ústavů německých na rok 1890 uděleno bylo *cestovní stipendium* na 200 zl.

— Pro letošní zasedání zemského sněmu připravena jest předloha zákona, dle něhož má příště **obec Pražská** právo, vysýlati **do zemské školní rady jednoho zástupce** svého a do obou okresních školních rad na místě 4 dosavadních zástupců příště 8.

— **Vydržování středních škol v Haliči.** Říše přispívá na střední školy Haličské ročně 927.588 zl., a sice 796.314 zl. na gymnasia a 131.274 zl. na školy reálné. Náklad tento činí 1867 prct. školských nákladů cislajtánských. Mimo to vydržují města a země v Haliči celou řadu škol středních samy.

— **Srbská gymnasia,** o jichž zařízení jsme se už dříve zmínili, mají tu zvláštnosť, že je navštěvují dívky s hochy; obcování jejich prý nezavdává žádné příčiny k stížnostem, naopak hoši prý pozbývají ve styku tom spíše své bujnosti a osvojují si jakousi ušlechtilosť. Dívky ovšem obyčejně vychodí pouze nižší gymnasium, než některé postupují i výše a odbudouce maturitní zkoušku, vstupují na universitu.

— **Zkoušky přijímací** do ruských gymnasií, progymnasií a reálek mohou se konati v květnu. (Nařízení ze dne 27. března 1889.)

— **Povinné vyučování tělocviku** zavádí se na ruských mužských školách středních (2 hod. do téhodne) a dává se zevrubná v té příčině instrukce. (26. dubna 1889.)

— **Gymnasia v Birkenruhe a Fellinské,** na nichž se vyučuje jazykem německým, ruší se postupně od šk. r. 1889—90.

— **Školdozorci** (popečitelé) národních škol ruských nesmějí býti nekřesťané. (2. srpna 1889.)

— **VIII. sjezd ruských přírodozpytcův a lékařův** konati se bude v Petrohradě od 28. prosince 1889 (9. ledna 1890) do 7—19. ledna 1890.

— **Inspektoři reálek ruských** i učitelé konající jejich povinnosti, rovněž učitelé krasopisu mají míti v příčině pense i ostatních služebních práv téže výhody, jako stejné osoby na mužských gymnasiích.

— **Ruský jazyk v Derptských soukromých učilištích** bude zaveden jako vyučovací pro vše předměty kromě náboženství luteránského, jazyka německého a místních nářečí.

— **Ředitelům reálek Varšavského okruhu** učebního ustanovuje se výslužné 2000 rublův. (27. května 1889.)

— **Zvýšení školného na ruských školách středních.** Ministr národní osvěty zvýšil počátkem školního roku 1889—90 školné na Romenské reálce s 25 rub. na 35 rub. ročně z každého žáka; ve všech třídách Kališského ženského gymnasia s 30 rub. na 36 rub. ročně z každé žačky; na Carskoselském gymnasii se 40 na 50 rub. ze synův osob nepřispívajících na vydržování gymnasia; na Astrachaňském gymnasii se 40 na 50 rub.; na Lomžinském ženském gymnasii s 30 na 40 rub.; na Krasnoufimské průmyslové škole na 25 rub.

— **Přednášky z oboru slavistiky a příbuzných věd** koná v tomto roce školním na *Pařížském* Collége de France professor Ludvík *Leger*, a sice: Dějiny civilisace v Čechách (předmět ten se přednáší zde po prvé za 50letého trvání slovanské stolice). Etymologické výklady ze staré slověnštiny. Rozbor Etymologického slovníku Miklošičova.

— Ve filolog. odboru Krakovské akademie věd podal Dr. Tretiak zprávu o první části své práce, pojednávající **o vlivu Mickiewicze na poésii Puškinovu před r. 1831**; vliv ten spatřuje zpravodajce zvláště v básních těchto: Предчувствіе, Сосноминаніе, 26 мая 1828, Анчаръ, Путешествіе въ Арзрумъ, Полтава (již srovnává s Konradem Wallenrodem, vydaným na počátku r. 1828, kdežto Poltava psána byla v jeseni téhož roku).

— **Školstvo uherské v školním roce 1887.** Škol obecných bylo 16.417, jež vyžadovaly nákladu 14,235.440 zl.; opatroven 484 s 41.119 dětmi. Praeparandií či škol učitelských bylo 70, z nichž 24 státních, ostatek konfessionelních; žákův 671 s nákladem 901.654 zl.; v Budapešti kromě toho byla škola pro guvernantky. Gymnasií bylo 150, reálek 28; státních 119, ostatek konfessionelní neb obecní; náklad 4,423.755 zl. Žákův měla gymnasia 35.749, reálky 6371. Na některých školách zavedena jest nauka o zdravotnictví (hygiena), nyní má býti vřazena mezi předměty též politická oekonomie. Na reálkách jest mimořádným předmětem latina, čím dána realistům příležitosť k studiím lékařským nebo právnickým. Na universitě Budapešťské bylo 171 professorův, 595 přednášek, 3456 studentův (theol. 93, práv. 1699, fil. 417, lék. 1247), v Kološvaru 68 prof., 280 přednášek a 500 stud. Polytechnika v Budapešti rozpadá se ve 4 oddíly: inženýrsko-architektický, inženýrsko-strojnický, lučební a obecný. Ústavy bohoslovecké měly 1790 stud. se 187 přednáškami; akademií právnických bylo 11 s 681 stud. Škola umělecko-řemeslnická měla 122 žákův, večerní vyučování při ní 758 ž., večerní učení při museu technologickém 320 ž.; školy pro učitele a učitelky umění a řemesel měly 375 posluchačův; škola kreslení 101 ž., umělecko-průmyslová 83 ž., malířská 11 ž., malířská pro ženské 14 ž., hudební 52 ž., akademie hudební 78 žákův; ústav pro hluchoněmé měl 240 žákův. Školní spořitelny byly ve 428 místech při 616 školách, žáků vkládajících 48.900 s částkou 80.300 zl.

Přehled učitelův,

zaměstnaných v školním roce 1888—89 na předlitavských středních ústavech opatřených právem veřejnosti.[1])

Vydržuje	Kategorie stř. školy	Rok ustanovení: 1847	1848	1849	1850	1851	1852	1853	1854	1855	1856	1857	1858	1859	1860	1861	1862	1863	1864	1865	1866	1867	1868	1869	1870	1871	1872	1873	1874	1875	1876	1877	1878	1879	1880	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	1888	R. 1888—9 počet: skut. učitelů	suppl. (assist.)
Stát	G	—	—	—	—	5	2	6	2	10	13	11	14	13	19	2	6	5	7	17	18	12	37	39	46	59	94	101	96	58	68	74	45	52	45	57	64	51	36	59	75	38	45	1401	485
	RG	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	1	1	3	—	3	3	5	—	11	5	12	10	11	12	19	10	7	10	10	11	2	5	17	7	3	7	12	2	8	210	94
	R	—	—	—	—	1	1	2	2	5	6	6	8	5	10	1	4	9	11	9	12	12	7	9	23	28	34	35	35	25	46	28	25	18	19	13	19	20	16	24	34	8	8	578	165
Země	G	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1	1	—	1	2	—	1	—	1	2	2	—	—	1	—	—	—	1	1	3	1	—	1	21	—
	RG	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	1	3	1	—	—	—	2	1	6	6	4	2	4	4	3	4	1	1	3	3	3	2	4	1	4	—	67	8
	R	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	4	—	1	3	—	2	4	2	3	1	2	2	1	12	12	2	7	14	9	8	17	3	11	13	7	7	7	7	3	3	6	2	177	25
Obec	G	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	4	2	—	5	3	7	4	2	3	3	6	7	7	8	6	13	11	11	6	5	—	116	24
	RG	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	2	—	4	4	1	3	2	9	3	3	2	5	7	6	1	2	4	1	6	7	4	5	3	4	3	—	94	41
	R	—	—	—	—	—	—	1	2	1	3	—	1	1	1	1	2	3	4	2	1	3	3	4	—	7	3	11	2	5	5	7	4	1	4	2	4	1	—	4	3	2	2	100	42
Biskup	G	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	2	5	3	2	—	2	—	1	1	1	1	1	1	23	4
Řád	G	1	—	1	—	1	1	—	—	—	5	1	—	—	2	1	1	—	2	2	1	5	1	3	3	6	6	5	6	4	7	3	6	4	3	2	5	5	12	2	2	9	1	119	29
Fond	G	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	4	1	2	1	2	1	—	—	1	3	—	3	2	1	—	—	26	7
	R	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	1	1	2	—	1	—	—	1	—	—	3	—	—	2	2	—	—	16	5
Soukromníci	G	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	1	—	—	1	1	2	—	—	1	2	1	—	—	1	3	1	2	4	2	25	14
	R	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	3	—	6	3
Součet		1	—	1	—	7	5	11	6	18	30	24	24	23	38	7	19	26	34	41	45	37	68	69	109	138	165	190	189	131	160	153	110	115	96	106	138	114	101	127	150	83	70	2979	946

[1]) Zeitschrift für die österr. Gymnasien 1889, 562.

— **Krakovská akademie věd** počala vydávati *bulletiny mezinárodní*, obsahující měsíční zprávy její činnosti. Text jest dvoujazyčný, a sice práce přírodovědecké oznamují se po francouzsku, historické po německu. U nás naopak podobný oznamovatel český zanikl!

— Krakovská akademie věd rozepisuje **konkurs** z fundace jmena S. B. Lindea **na práce z oboru jazyka polského**, jmenovitě práce lexikografické, monografie z oboru mluvnice, historie jazyka a dialektologie polské, rozpravy táhnoucí se ku svazku jazyka polského s jinými slovanskými. Lhůta do konce prosince 1891. První cena 675 rub., nejbližší druhé dvě po 337 rub.

— Dne 2. listopadu odhalena jest za valného účastenství Umělecké besedy na Košířském hřbitově nová **pamětní deska Josefa Tandlera** (o němž viz Světozor 1886, 726) místo staré nečetlné (hřbitov I, oddíl II, hrob č. 90).

— **Matiční školy.** Výbor Ústřední Matice školské podal sněmu petici, aby do rozpočtu zemského na rok 1890 byla vložena jakási dotace, z níž by obecným školám Ústřední Matice školské v Čechách, právem veřejnosti nadaným, mimořádná podpora se udělila, a to v poměru k úspoře, která trváním jedné každé z těchto škol se jeví ve vydání, jež okresní pokladny školní nebo zemský fond zapravují. Matice školská žádosť svou dovozuje tím, že vydržuje v království Českém 18 obecných škol soukromých, právem veřejnosti nadaných s úhrnným nákladem 59.466 zl., na nichž působí 55 učitelských sil a kteréž navštěvuje 3227 žáků. Kromě těchto škol vydržuje Ústř. Matice školská v Čechách ještě jiných pět soukromých škol obecných, pro které žádosti za právo veřejnosti jsou podány, poněvadž vyhovují všem zákonným podmínkám v té příčině činěným. Roční náklad těchto pěti škol činí 4059 zl., a vyučovalo na nich ve školním roce 1888—89. 6 sil učitelských 279 žáků. Celkem tedy vydržuje Ústřední Matice školská v Čechách 23 obecných škol soukromých nákladem 63.526 zl. Náklad tento uhražuje se, jak známo je, veřejnými sbírkami. Mimo to vydržuje Ústřední Matice školská též dvě gymnasia a celou řadu opatroven. Zemský výbor uvažoval o žádosti Matice a přesvědčiv se, že jest spravedliva, usnesl se, doporučiti sněmu, aby jí bylo vyhověno a by povolena byla Matici subvence 20 000 zl.; než k návrhu hr. Zedtwitze usnesl se sněm, by se částka taková povolila na školy soukromé vůbec.

— **Konkursy.** Místo prov. učitele pro klass. filologii na stát. gymnasii Chrudímském. Místo katol. katechety na st. nižší reálce v Jičíně.

— **Zemská subvence středním školám.** V zasedání koncem r. 1889 povolil Český sněm tyto subvence: Reálním školám v Litoměřicích, v České Lípě, v Rakovníce, Matice školské v Budějovicích a obci Pražské na Malé Straně po 5000 zl. ročně až do konce r. 1892, pokud by ústav takto podporovaný nebyl dříve převzat ve správu státní. Gymnasiím Vysokomýtskému a Slánskému po 2000 zl. na r. 1890, Třeboňskému 1000 zl. na touž dobu. Českoslov. obchodní akademii v Praze zvyšuje se dosavadní subvence na 4000 zl. ročně. Petice městské rady v Pelhřimově za subvenci k vydržování tamního gymnasia odkázala se výboru zemskému, aby šetření konal a pak sněmu zprávu a návrh podal. Zemskému výboru se uložilo, aby obecním správám v Novém Bydžově a v Čáslavi z pokladniční hotovosti vyplatil podporu na vydržování gymnasií tamních na rok 1890 po 2000 zl. v tom případě, kdyby krom nadání c. k. vláda nevyhověla vyzvání sněmu, aby se dřívější státní subvence opět v rozpočet státní vložila. C. k. vláda se zároveň opětně vyzvala, aby hledíc k dokázané potřebě a k prospěšnému působení těchto ústavů dřívější státní subvenci pro ně opět do rozpočtu státního vložila.

— **Knihovna P. J. Šafaříka.** Svého času koupil zemský výbor od dědiců Pavla Josefa Šafaříka drahocennou knihovnu a veškeru literární pozůstalosť tohoto proslulého učence českého za tou podmínkou, že dědicové mají výminečné právo naložiti s jistou částí pozůstalosti dle své libosti. Zvláštní oddělení knihovny a literární pozůstalosti nalézá se dosud v zemském archivu v uschování. Nejbližším dědicem pozůstalosti této byl loni zemřelý bývalý ministr Jos. Jireček, jakožto zeť P. J. Šafaříka, který ve své poslední závěti neustanovil žádných podmínek v příčině

této pozůstalosti, s jiné strany pak nepodány proti ní též žádné námitky. Za tou příčinou usnesl se dne 11. prosince 1889 zemský výbor, aby zbytek pozůstalosti Šafaříkovy nalézající se v zemském archivu byl odevzdán Českému museu a zároveň schválena instrukce pro používání jak knihovny, tak literární pozůstalosti Šafaříkovy.

— **Budova c. k. akad. gymnasia v Praze.** Ve schůzi městské rady dne 26. listopadu 1889 jest oznámen výnos c. k. ministerstva učby toho znění, že prý v nynější době *nelze pomýšleti na stavbu nové budovy pro akademické gymnasium*, naproti tomu dáno ujištění, že budou prý v čas odstraněny veškery vady a nedostatky v nynějším najatém soukromém domě na nábřeží císaře Františka, kde akademické gymnasium jest umístěno.

— **Zkušební kommisse pro učitele kreslení na českých školách středních** zřízena takto: předsedou Dr. Karel ryt. Kořistka, prof. německé vys. šk. technické, Josef Šolín, Frt. Tilšer, Jan Koula, Tom. Sèidan professor čes. vys. šk. techn., Ant. Barvitius, architekt a konservator, Fr. Ženíšek, prof. umělecko-průmyslové školy, Dr. Ot. Hostinský, Dr. Jan Gebauer, Dr. Václav Steffal, professoři čes. university.

— **Zkušební kommisse pro učitele českých středních škol hospodářských** na rok 1889—90 zřízena takto: předsedou Dr. Jan Lambl, professor čes. vys. školy technické, Dr. Fr. Studnička, professor čes. university, Ant. Bělohoubek, professor čes. vys. šk. techn., Frt. Farský, ředitel střed. hospod. šk. Táborské, Frt. Sitenský, professor tamže, Jos. Šusta, ředitel panství v Třeboni, Ant. Němec, inženýr při zemědělské radě.

— **Zkušební kommisse pro učitele českých škol rolnických** na rok 1889—90 zřízena takto: předsedou Dr. J. Lambl, professor čes. vys. šk. techn., Frant. Farský, ředitel střední hospodář. školy Táborské, Ant. Červený, professor tamže, Vilém Teklý, ředitel střed. hosp. školy v Hnacholuskách, Josef Šusta, ředitel panství v Třeboni, Václav Fišera, statkář, MDr. Jan Böhm, Lad. Burket, ředitel rolnic. školy Písecké, Adolf Eckert, ředitel střed. hospodář. školy Chrudimské, Vác. Červinka, ředitel panství v Malči, Jan Prokůpek, statkář, Vác. Havelka, nájemce dvora.

— **Při zkušební kommissi pro učitele kreslení approbováni** byli ve Vídni: Fr. Federsel, assistent při reálce Ltomyšlské, Josef Krušek, kandidát professury, August Trakal, kandidát professury; v Praze: Rudolf Brydl, assistent na reálce Pardubské, Frt. Lepš, assistent na reálce Karlínské, Jan Mach, assistent na čes. reálce v Praze, Adolf Nový, assistent tamže, Jan Vančura, assistent na reálce Královéhradecké.

— **Zkoušky kandidátů a kandidátek učitelství z hudby a zpěvu.** Ke zkouškám pro učitele hudby na středních školách a učitelských ústavech, jež se konaly 4. listopadu 1889 na českém ústavě pro vychování učitelů, přihlásilo se 14 kandidátů (13 z Čech a z Moravy a 1 z Cetyně na Černé Hoře). Z těch odbývalo 7 kandidátů zkoušky v jazyce českém, 5 kandidátů v německém a 2 kandidáti v obou zemských jazycích. Zkušební kommisse, jejíž předsedou byl prof. dr. Gundling, uznala 2 kandidátky učitelství a 1 kandidáta pro vyučování hudbě na klavíru za spůsobilé s vyznamenáním, za spůsobilé k vyučování hře na klavír uznáni byli 2 kandidátky a 1 kandidát, dále 1 kandidát pro zpěv a pro klavír, 1 kandidát pro zpěv a pro housle, 1 kandidátka a 1 kandidát pro housle a 1 kandidát pro zpěv. Reprobováni na 1 rok byli 1 kandidátka pro klavír a 2 kandidáti pro vyučování hře na housle.

— **Zkoušky z tělocviku** pro úřad učitelský na středních školách nebo ústavech ku vzdělání učitelů budou se konati dne 19. února r. 1890 před Pražskou zkušební kommissí, jížto předsedá p. J. Šťastný, ředitel české státní reálky v Praze. Žádosti do 31. ledna jmenovanému předsedovi zkušební kommisse (Ječná ulice č. 517-II.). Zkušební taxa 15 zl.

— **Z ředitelstva c. k. české zkušební kommisse pro gymnasiální a reální učitelstvo v Praze.** Klausurní a ústní zkoušky zimního období zahájeny budou ve čtvrtek dne 30. ledna 1890 o 8. hod. ranní v obvyklých

místnostech zkušebních v Klementinum. Přihlášky k nim i s příslušnou taxou (jen písemně) přijímá sekretářství do dne 23. ledna 1890.

— **Konkursy.** Místa *assistentská* uprázdněna jsou při českém státním gymnasiu v Německém Brodě pro kresbu, na státní střední škole v Kutné Hoře a státní reálce v Pardubicích pro geometrické kreslení a měřictví. Žádosti do 15. ledna 1890 zemské škol. radě.

Maturitní themata z programmův r. 1889.

(Pokračování místo dokončení.)

78. Z rovnice kružnice $x^2 + y^2 + 6x + 18y = 79$ a rovnice přímky $y + x = 5$ určete délku tětivy, již kružnice na té přímce utíná a vzdálenosť její od počátku soustavy.

79. V 3úhelníku pravoúhlém je dána přepona $c = 15{\cdot}8\,m$ a příslušná výška $v = 3{\cdot}6\,m$. Vypočtěte $\sphericalangle\ \alpha$, β, odvěsnu a.

80. Za jakou dobu vzroste počet obyvatelstva z 13.550 obyvatelů na 48.180, přibývá-li ročně 5%?

81. Vypočtěte x, y:

$$\sqrt{x^2 + 4y^2 + 4xy + 72} - x - 2y = 2$$
$$\sqrt{x + y + \sqrt{4xy + 60} + 3} - \sqrt{x+1} - \sqrt{x+2} = 0$$

82. 3 bratří dědili 60.500 zl. nestejnými díly; nejstarší uložil podíl svůj na 4%, mladší na $4\frac{1}{2}$% a nejmladší na 5%; tím obdrželi stejný roční úrok; kolik dědil každý?

83. V kosoúhlém 3úhelníku jsou dány $\sphericalangle\ \alpha = 28^0\,4'\,49''$, $\beta = 53^0\,7'\,48''$ a symetrála $\sphericalangle\ \gamma\ \overset{s}{\underset{\gamma}{}}\ 8{\cdot}194$; 3úhelník má se řešiti.

84. Vypočtěte obsah točného tělesa, jež vzniká, dáme-li se otáčeti kosočtverci strany $a = 12{\cdot}5\,cm$ kol osy, jež procházejíc jednoduchým vrcholem kratší úhlopříčny jeho || jest, rovná-li se tato straně kosočtverce.

85. Bodem M ellipsy určené substangentou bodu M, $s = 5\frac{1}{3}$ a výstředností její $e = 4$ vedena k ní tangenta, na tangentu spuštěny s obou ohnisek kolmice a paty kolmic spojeny se středem ellipsy; jaký poměr tvoří plocha sestrojená z distancí s plochou sestrojenou z kolmic?

86. Plochu omezenou křivkou $4x^2 + 25y^2 = 100$ pokládejme za podstavu kolmého kužele, jehož osa ve středu křivky vztyčená má velikosť kladného kořene rovnice $x^2 - 7x = 8$. Který $\sphericalangle$ svírá nejdelší a nejkratší strana toho kužele s podstavou a který je krychlový obsah toho kužele?

87. $\sin 2x + 2\cos^2 x = 2$ má se řešiti dle x.

88. V přímém 3bokém hranolu je podstava rovnoramenný 3úhelník, v němž známe: poměr základny a ku rameni b, totiž $a : b = \frac{4}{3}$ a výšku příslušící k základně $h = 24\,cm$. Poboční hrana hranolu je $e = 10\,cm$. Vypočtěte poloměr koule, jejíž povrch = povrchu tohoto hranolu.

89. V hyperbole $\frac{x^2}{16} - \frac{y^2}{9} = 1$ je z ohniska spuštěna kolmice na asymptotu; vypočtěte plochu 3úhelníka omezeného tou kolmicí asymptotou a osou Xovou.

90. Ustanovte poloměry 2 koulí, rovná-li se součet jejich krychlových obsahů krychli v hraně a a jsou-li jejich poloměry v poměru $1 : n$.

91. Řešte: $2\sin 2x + 3\sin x - \operatorname{tang} x = 0$.

92. Jisté 2ciferové číslo 10tinné soustavy se rovná 5násobnému součtu svých číslic; přičte-li se však k němu 9 platí tolik, jako když se jeho číslice přemístí. Které je to číslo?

93. Ustanovte čísla, jež se mají k sobě jako 11 : 16 a dávající dělením 5ti zbytek 3.

94. 4% půjčka v obnosu 300.000 zl. se zapravuje ročními splátkami a skládá se za tou příčinou koncem každého roku 30.045 zl. Kdy bude půjčka zaplacena?

95. Obsah válce je $v = 8436$; jak velký je obsah hranolu, jehož podstavou je pravidelný, podstavě válce vepsaný 12tiúhel. Výšky obou těles jsou stejné.

96. Na kružnici určené rovnicí $x^2 + y^2 = 100$ dán je bod a ($x_1 = 6$, $y_1 > 0$); jaký ∢ svírá tečna ku kružnici v tomto bodu sestrojená s přímkou určenou body: $x_2 = -5\, y_2 = \ominus$; $x_3 = 3$, $y_3 = 4$.

97. Z drátu, jehož poloměr je ϱ, utvoříme prsten o poloměru r, vložíme jej na rovinu a do něho kouli tak, aby se obou dotýkala; který je obsah krychl. kužele přím., mající za základ kruh, kouli i prstenu společný a vrchol na povrchu koule?

98. Součet krychlových obsahů 2 kostek je 637 m^3, součet stran 13 m; které jsou strany?

99. Někdo vypůjčil si 24.500 zl na 6% a zavázal se koncem každého roku 2000 zl. spláceti, za kolik let bude dluh splacen, úrokuje-li se *a*) celoročně, *b*) půlletně?

100. Jsou dány rovnice 3 kruhů:

$$K_1 = x^2 + y^2 - 8x - 18y + 96 = 0$$
$$K_2 = x^2 + y^2 - 2x - 4y + 1 = 0$$
$$K_3 = x^2 + y^2 - 6x + 8y = 0$$

v kterém bodě sečou se jich chordály a jakou plochu omezují středné?

101. A a B získali při společném obchodu a zlatých. A přispěl částkou, jejíž polovice je o b zl. menší než část, již dal B a obdržel ze zisku $^3/_{20}$ jistiny, již B v obchodu měl; kolik přispěl a získal každý? (Číselně pro $a = b = 100$.)

102. Jistina byla po 10 let na 5% uložena, pak se z ní ztratilo 7000 zl.; následujících 30 let byla uložena na $4^1/_2$% a vzrostla i s úrokem na 70.000 zl. Která byla původní?

103. Jakou tloušťku by musila míti dutá koule z litiny poloměru $r = 1{\cdot}3\ dm$, by se ve vodě ponořila do $^1/_2$? (Měrná váha litiny $s = 7{\cdot}21$.)

104. Najděte geometrické místo průsečních bodů výšek 3úhelníků nad tětivou $M_1 M_2$: (— 8, — 6), (8, — 6) do kruhu $K = x^2 + y^2 = 100$ vepsaných.

105. Které hodnoty pro x a y vyhovují společně rovnicím?

$$3^{y+2} = \sqrt[x+1]{9^{8-x}}$$
$$2^{y+2} = \sqrt[x-1]{8^{5-x}}$$

106. Jak velký ∢ α vyhovuje rovnici:

$$\frac{\sin \alpha}{\sin 2\alpha} + \frac{\sin 2\alpha}{\sin \alpha} = \frac{4}{\sqrt{3}}?$$

107. Koule povrchu $P = 154\ dm^2$ má se přetvořiti v přímý válec (stejného obsahu), jehož plášť = povrchu koule; ustanovte r i v válce.

108. Ellipsa, jejíž poloosa $a = 5$, $b = 3$, usečena je oběma parametry; vypočísti je plochu části zbývající.

109. Řešte soustavu rovnic:

$$\sqrt[x]{a} \cdot \sqrt[y]{a} = \sqrt[12]{a^7}$$
$$\sqrt[x]{a^3} : \sqrt[y]{a^4} = 1.$$

110. Ve 4úhelníku do kruhu vepsaném dány jsou 2 protější strany $AB = 12$, $CD = 8$ a úhly $A = 71^0 15'$, $B = 80^0 25' 45''$. Vypočísti je plochý obsah toho 4úhelníka.

111. V šikmém válci kruhovém je plocha největšího řezu osového $A = 42\, dm^2$, nejmenšího $B = 30\, dm^2$, plocha řezu k ose kolmého $C = 20{\cdot}196\, dm^2$. 1. Které jsou rozměry toho válce? 2. Která je odchylka osy od podstavy?

112. Vyhledati je rovnici kruhu, jenž prochází body $M_1 \begin{cases} 0, \\ 8, \end{cases} M_2 \begin{cases} 6, \\ 0, \end{cases}$ a jehož střed leží na přímce $P \equiv 2y - x - 5 = \ominus$

113. Jmenovatele zlomku $\dfrac{\sqrt{2} + \sqrt{3} - \sqrt{5}}{\sqrt{2} + \sqrt{3} + \sqrt{5}}$ učiniti jest racionálným.

(Pokračování.)

Zprávy ze spolkův a sborův.

— **Přednášky prof. Štolby pro učitele v Budči Pražské.** Dne 30. října 1889. přednášel prof. Štolba o přípravě plynů na mokré cestě. Přednášející vysvětlil nejprve zajímavé přístroje, kterých se k tomu používá: předně nové laciné láhve ze silného skla, dole široké a nahoře úzké, s krkem druhým po straně. Je-li potřebí nádobu zahřívati, béře podobnou z tenkého skla. Zátek v této láhvi používá mnohostranně: postranní zářezem opatřená slouží mu za držátko rourky skleněné; do hoření látky staví rourku se zátkou na příč protknutou drátem, který slouží za věšák; místo rourky nálevka s deskou skleněnou dává improvisovaný stolek. Štolbova uzávírka nálevky je rovněž jednoduchá jako praktická: tyčinka skleněná, opatřená na konci rourkou kaučukovou do špičky vytaženou. Jiná jeho specialita jest sušárna plynu. Dvojitá roura v podobě U s konci nahoru ohnutými naplněna pemzou (páleným vápnem a j.), která se kaučukovými rourkami se zdrojem plynu spojuje. Praktická je také uzávírka plynopudné láhve zátkou, v níž zasazena je ohnutá tenká zkumavka, nedaleko dna dírkou opatřená. K čištění plynu používá roztoku nadmanganauu draselnatého (chameleonu) v láhvi plynopudné. Své experimenty počal přednášející vodíkem, který, jak známo, pro svou velikou těkavost působí největší obtíže. Ve vodní páře zapáleným hořčíkem rozložil vodu, uvolněný vodík hořel s hořčíkem. Dále použil k výrobě vodíku kyseliny sírové a zinku, upozorňuje, jak nebezpečné plyny vedlejší se při tom vyvinují z nečistého zinku. Nepatrné množství takového plynu stačí k usmrcení člověka. Prochází-li vodík roztokem chameleonu, pohlcují se všechny vedlejší škodlivé plyny. Dále ukázal, že je vodík spalný, že dává hořením vodu, dále chemickou harmoniku pomocí hořícího vodíku spustil. Tak demonstroval svůj jednoduchý aparát na vodík. Kostku pemzy nasycenou chloridem platinovým v hořícím vodíku uvedl v žár. Šroubová tlačka k plynovému kahanu k regulování plamene, pak sítka na plamen plynový, aby neklesal, znamenitě se osvědčily. Vodíkem redukoval dále oxid měděný v měď a rudu železnou v železo. Jiná příprava vodíku dála se pomocí železa s částkou modré skalice, čímž se upotřebilo též proudu galvanického. Použití k pálení malé holandské dýmky pobavilo přítomné. Konečně vyvinul přednášející vodík bez kyselin z roztoku kamence a malé dávky modré skalice (pro galvanický proud). Pak následoval dusík, vyrobený pyrogalovou kyselinou a louhem. Nový byl způsob výroby kyseliny uhličité. Vzal k tomu účelu 100 gr. cukru, 400 gr. vody a dal do roztoku několik hodin před pokusem trochu kvasnic, čímž docílil velikého množství kyseliny uhličité, s níž provedl více zdařilých pokusů. Při tom podotýká p. professor, že je poněkud mylný náhled, jako by vydychovaná kyselina uhličitá činila tak vzduch k dýchání nespůsobilý. Člověk snese prý dosti značné množství kyseliny uhličité ve vzduchu, otravu vzduchu spůsobuje prý jistá jedovatá látka, již vydechujeme. Upozorňuje na výrobu kyseliny uhličité“ z vápence, připomíná, že nemohlo by se k tomu

3

užiti psací křídy naši, která bývá obyčejně ze sádry. — V poslední přednášce ukázal prof. Štolba výrobu metanu či plynu báňského na cestě suché ze sušeného octanu sodnatého smíšeného s natronovým vápnem, který se zahřívá až k žáru. Dále upozornil, jak se mnoho metanu nachytati může ve stojatých vodách a kalužinách a demonstroval jeho vlastnosti. Zajímavá byla výroba kyslíku: v kolbičce s nálévkou za obyčejné teploty smísí roztok chameleonu s rozředěnou kyselinou sírovou, k níž po částech přilévá kysličníku vodičitého, kyslík vyvinuje se bouřlivě. Kysličník vodičitý je tekutina vodě podobná (1 litr za 70 kr.), jíž se užívá také k barvení vlasů na zlatovo. Dámy zajímalo slyšeti, že dle nejnovější mody Pařížské barví se tak jen proužky vlasů. Na mokré cestě použil k výrobě kyslíku chlorového vápna, k níž přidal trochu rozpuštěné skalice modré a kousek parafinu a zahříval. Upozornil také na domácí výrobu kyslíku, kde vyčerpá se vzduch z nádoby slabou kaučukovou blanou pokryté. Na místo vyčerpaného vzduchu protlačí se blanou vzduch jiný, který má místo 21 proc. as 40 proc. kyslíku. Nechá-li se tento vzduch opět blanou procházeti nabude 60 proc. kyslíku atd. Pokusy s kyslíkem byly velmi zdařilé. Další pokusy věnovány byly chlorovodíku. Vyráběl jej ponořováním salmiaku do kyseliny solné a vlastnosti jeho demonstroval. Konečně vyvíjel chlorovodík. Pan professor seznámil opět posluchače své s některými praktikami. Místo doutnající třísky používá třísek z nahnilého dřeva vrbového a topolového (doutnačky). Aby vzduch plynem se vyvíjejícím mohl býti vypuzen, vyvrtá velkým pilníkem do skleněné rourky dírku, kterou snadno posunutím kaučukové rourky zakrývá. Pálí-li železo v kyslíku, povléká je lepenkou asbestovou, která mu nahradí i lžičku k spalování. Aby při tom láhev nepraskala, nasype na dno láhve písku neb granátů. Dvě nestejné rourky kaučukové spojuje s malou vyfouklou trubkou skleněnou. Horké sklo klade na desku korkovou. Kaučukou rourku uzavírá nastrčením kousku širší rourky, pod níž se zatne skleněná tyčinka. Ku konci poukázal na význam nádob hliníkových v laboratoři. Poutavé přednášky své slíbil prof. Štolba vydati s vyobrazeními jak učinil s přednáškou první.

— **Přírodovědecký sbor musea království českého** měl ve čtvrtek dne 31. října 1889 první schůzi po prázdninách za předsednictví prof. dra. Ant. Friče. Prof. dr. K. *Vrba* učinil sdělení o dvou českých nerostech: apatitu Píseckém a o srostlicích bertranditu. Apatit je v Čechách, hlavně v Cinnvaldu a Slavkově, na Příbramských rudních žilách i na horninách vyvřelých nerostem dosti hojným; avšak apatit Písecký vyznačuje se oproti ostatním mnohými vzácnými tvary krystalovými, z nichž jeden je zcela nový i chemickým sloučenstvím jsa čistým apatitem fluorovým. Bertrandit Písecký je neméně zajímavý svou krystallisací, tvoře srostlice, na nichž stopovati lze zajímavý zákon dvojčatný jako na srostlicích bertranditu z Colorada. Zajímavo je, že první pozorovatelé tohoto mineralu Bertrande a Decloiseau jiný zákon dvojčatný dedukovali, jenž ale nezdá se býti reelním. Prof. dr. Ot. *Novák* ukázal potom řadu skvostných výbrusů palaezoických korálů ze sbírky Barrandovy, jež za účelem svých studií v tomto oboru zřizuje a jež budou i skvělou ozdobou sbírek Barrandových v novém museu. Prof. dr. Frič děkuje mu za tuto ukázku z jeho vědeckých prací a vyslovuje naději, že v brzku i z české strany bude přičiněn nový díl k velikému dílu Barrandovu. Obchodník Václav *Frič* předložil potom ukázky nových ozokeritů z Byroslavi, tvrdších, nežli bývají obyčejné, kterýmž pro ozdobný zevnějšek dostalo se jména ozokerit-marmorit, a upotřebuje se jich k výrobě rozmanitých předmětů. Zároveň odevzdal pan Frič pro sbírky zbytky ssavčí, které pan Píša, statkář v Předměřicích, nalezl v t. zv. malém kamenném lese v Kaira Egyptě ve vápenci, bezpochyby eocenním, a na požádání páně Fričovo sbírkám musejním je daroval. Potom podal prof. dr. Ant. *Frič* zprávu o průběhu celoročních prací na zoologické stanici při rybníku Počernickém. Stanice navštívena byla za účelem prací během roku celkem 30kráte, a sice v letních měsících každého týdne, v zimních pak v obdobích delších. Hlavní práce společně neb střídavě provedli dr. A. Frič a assistent J. *Vávra* lovením ve dne, několikráte i v noci a zkoumáním čerstvé potravy kapří. Získán tak výtečně konservovaný material ve více než 100 láhvích, jehož spracováním se

nyní p. assistent Vávra v zool. laboratoři universitní zanáší. Výsledky této práce budou hlavně zajímavy co do rozšíření druhů dle doby roční, hloubky a teploty vody. Stanice použili též mnozí mladí přírodozpytci pro své specielní zkoumání. Táž osvědčila se úplně spůsobilou ku tiché vědecké práci v zimě i v létě a bylo by jen přáti si, aby po ruce byly prostředky pro jednoho neb. dva pracovníky, kteří by se zkoumání zvířeny českých vod výhradně věnovati mohli. Však naproti cizině, kde na podobné práce věnují se tisíce, měli jsme tuto na hotové výlohy pro celý rok 100 zl. Posléz dlužno uvésti, že nabyli jsme přesvědčení, že i tehdy, až přenosná stanice jinde bude umístěna, bylo by žádoucno, aby podobný stálý ústav nalézal se poblíž hlavního města, i možno s potěšením sděliti, že majitel panství Dolnopočernického p. baron Béla Dertscheni jest nakloněn zbudovati na místě, kde nynější přenosná stanice se nalézá, po jejím přesídlení, zděný domek podobných rozměrů, jenž by další vědecké práce na tom místě možnými učinil. Po této zprávě přikročeno k předložení nových přírodnin. Ukázána dovedně preparovaná ryba papuší, již sbírkám daroval Podhorský, a vycpaný lemur, jejž prof. dr. Frič ze své předloňské cesty přivezl. Demonstrována obrovská škeble rybničná, vážící 70 dk., jichž několik přineseno z rybníků u Březnice. Prof. Alex. Křížek daroval zajímavou zkamenělou šišku v Peruckém pískovci z Kamenice u Jičína, B. Mareček, majitel cihelen u sv. Václava u Jičína, daroval tamže nalezené dvě stoličky mamutí, J. Hladík, pošt. official věnoval sbírkám pěkně upravený preparát vývoje vosy, P. J. Nechleba jelení paroh z diluvialní hlíny v Ďáblicích, Saitz, dozorce Pražského trhu rybího, druh kapra Carpio Collari. Posléz demonstrován fossilní list obrovské Aralie z Vyšerovic a odlitek žraloka Orthacantha z Lebbachu, učiněný dle znamenitého exempláře, jejž prof. dr. Frič nalezl na letošní své cestě v museu Senkenbergovu ve Frankfurtě a který mu byl ku vědeckému prozkoumání s velkou ochotou do Prahy zaslán.

— **Přednášky ve prospěch spolku ku podporování chudých filosofů** konaly se ve velké dvoraně v Měšťanské besedě. Návštěva jejich svědčila, že přednášky v minulých letech, zejmena pak loňského roku záslužným spolkem, jenž má za cíl podporu nemajetných posluchačů filosofů na české universitě, pořádané, trvají v dobré paměti Pražského obecenstva. I dámy opět hojným počtem se dostavily. Přednášky zahájil professor české university, em. rektor, Dr. Frant. *Studnička*, promluviv „O prorokování povětrnosti." Přednáška na slovo vzatého odborníka toho dosáhla zajisté svého účelu, jenž byl poučiti interessenty ze širších kruhů o činitelích, na nichž prognosa povětrnosti záleží. Výklad páně professorův byl v postupu svém jasný i v podrobnostech zajímavý. Nemůže býti o tom pochybnosti, že kdybychom vždycky znali všechna příslušná data meteorologická, pokud se týkají přítomného stavu povětrnosti, mohli bychom s jistotou určiti, jak se v nejbližší budoucnosti poměry povětrnosti utváří, poněvadž zjevy meteorologické jsou ve vzájemné souvislosti. Ale věda musí bez ostychu se přiznati, že v tomto ohledu ještě mnoho, mnoho neví. Proto mohou meteorologické stanice, v nichž se děje pozorování na přesně vědeckých základech, podati o stavu příštího počasí zprávy vždycky jen pravdě podobné a týkající se jenom doby bezprostředně nejbližší. Prorokování počasí na delší období jest naprosto nevědecké. Pan přednášející poukázal během svého výkladu k tomu, že zejména z té příčiny nelze nám určiti s jistotou směr atmosferického proudění do budoucna, poněvadž nemůžeme se dosud poučiti o stavu povětrnosti, jaký panuje v tropických krajinách, kterýžto stav má na všeobecný stav povětrnosti, jak se zdá, často určující vliv. Až bude možno novou, znamenitě osvědčenou methodu synoptickou rozšířiti i na krajiny tropické, a až se methoda tato spojí se starou methodou statistickou, teprve pak bude prognosa povětrnosti míti pevné základy. Poněvadž jí tato velice důležitá data posud chybí, může ovšem jen s největší reservou svoje úsudky o nastávající formaci poměrů ve vzdušné říši nad námi pronášeti. I v tom spočívá síla vědy, když přesně vymezí to, co ještě neví. Na konec přednášky zmínil se p. professor s humorem o domnělém vlivu měsíce na povětrnost panující v naší oblasti vzduchové, který tak velice zajímá hlavy vědecké.

Druhou přednášku měl professor české university dr. V. E. *Mourek* „O nordickém bájesloví“. V poutavém výkladu svém, který trval dlouho přes hodinu, poukázal p. přednášející předem k psychologickému původu oněch mythologických názorů dávného lidstva, které tvoří základ jeho přirozeného náboženství. Názory tyto jsou jasnější nebo chmurnější, podle toho, v jakých zevnějších podmínkách života lidu se vyvinuly. Báje severana, který vždycky tuze musil zápasiti s nevlídnou přírodou, přirozeně mají ráz chmurný a namnoze divoký. Pan přednášející zmínil se pak o kosmogonických názorech starých Skandinavců, které pod vlivem tvrdé přírody severní mythologicky se utvářily, načež poukázal k jednotlivým božstvům, v něž staří nordičtí národové věřili a jež jsou zosobněnými silami přírodními. Následovaly pak velice zajímavé ukázky mythů, jež bohatá fantasie severanů o stycích mezi bohy uměle si spředla. Poukázáním ke krásnému mythu o konečné záhubě tohoto světa, jež bude míti za následky stvoření světa nového, lepšího, p. professor Mourek svou přednášky ukončil.

Po třetí za ochuravělého univ. prof. Dr. Jana *Kvíčalu* přednášel opět univ. prof. Dr. V. E. *Mourek*, promluviv způsobem zajímavým o Shakespearově životě a působení.

Čtvrtou přednášku měl vládní rada em. univ. prof. V. V. *Tomek* podav některé „Drobnosti ze způsobu života Pražského v XV. století“. Přednášející odvolávaje se na svou loňskou přednášku podotkl, že tato snůška historických pamětihodností Pražských uveřejněna bude v VIII. díle jeho dějin Prahy. Letos provedl posluchače domácnostmi Pražskými a vylíčil upravení obydlí, nábytek, šatstvo, prádlo, nádobí, klenoty, pokrmy, nápoje, zábavy, hry a mnohé způsoby. (Dokonč.)

Ústřední spolek professorů středních škol českých.

Dne 19. října 1889. konána *schůze občasná*, členové spolku dostavili se dosti četně. Předseda, ředitel Tieftrunk vítal účastníky vřelými slovy a projevil přání, by se občasné schůze častěji konaly a četně navštěvovaly, aby letošním rokem čilejší zavládl duch spolkový, než bývalo léta předešlá. Jednatel oznámil usnesení výboru, jež se učinilo v ten rozum, by schůze takové v zimních měsících konány byly každý měsíc jednou. Usnesení to přijato od přítomných s úplným souhlasem.

Po té přednášel prof. *J. E. Hulakovský* o Pařížské výstavě asi v tato slova:

Jsme v Paříži. První naše cesta vede nás do světové výstavy. Koupíme si ticket (vstupenku) a jdeme k mostu Jenskému. U vchodu nám jeden úředník kupiruje vstupenku, druhý ji odebéřo a my točíce se v kole jeden po druhém vstupujeme. Jdeme přes most pokrytý pruhovaným plátnem a četnými praporci ozdobený. Přejdeme most a jsme uprostřed výstavy. Pravím „uprostřed“, neboť výstava není na jediném místě, ale rozkládá se na pateru prostranství: v paláci a zahradě Trokadérské, na poli Martově, na nábřeží čili Quai d'Orsay, na svahu Sekvany neboli v avenue Suffren a na esplanadě invalidů.

O velikosti letošní výstavy učiníme si pojem, dovíme-li se, že zabírá plochu 70 hektarů a v ní zastoupeno 60.000 vystavovatelů. Kdo všechny místnosti výstavy jen projíti chce, tomu vykonati jest cestu 40 kilometrů; patrno, že výstavu jen zběžně prohlédnouti nemožno za den, že k tomu potřebí času delšího, zvlášť nechceme-li se jen dívati, nýbrž také tu a tam studovati. Nuže tedy vydejme se na cestu!

Jakmile přejdeme most Jenský, stojí před námi největší div stavby metalurgické za naší doby, dílo kolosální, pověstná *věž Eiffelova.* Pohlédneme-li vzhůru, připadáme si jako nepatrný bod, zrno písečné proti tomu ohromnému kolosu, jenž přes všecku svou kolosálnosť nás nezdrcuje, naopak jeho lehká, skoro vzdušná forma nás mocně vábí a kouzelně k sobě přitahuje. Nevím, zdaž někdo z milionů návštěvovatelů výstavy odolá tomu kouzlu, které — jak jsem pravil — neodolatelnou mocí nás k sobě vábí, aby nepodíval se do I. neb aspoň do II. patra, když již nemá chuti ni odvahy podívati se do nejvyššího vršku, do samé kopule majáku,

O výšce věže učiníme si přibližný pojem, srovnáme-li ji s nejvyššími až posud stavbami světovými. Tak největší pyramida Egyptská má 146 m. zvýší, kathedrála Kolínská 159 m., kathedrála Štrassburská 142 m., chrám sv. Petra v Římě 132 m., pomník Washingtonův ve Filadelfii 109 m. a dôme invalidův 100 m. To byly doposud nejvyšší stavby, věž Eiffelova je převyšuje všecky ještě o více než o jednu celou jejich výši, majíc úplných 300 m. zvýší.

Základní plocha její zabírá celý jeden hektar půdy. Čtyři pilíře postaveny jsou ku čtyřem stranám světovým a dle toho se také tak nazývají. Z přízemí do I. patra jsou dvě vytahovadla, z I. do II. jedno, z II. do III. také jedno. První patro jest od země 57 metrů vysoko, má čtyři restauranty, několik krámů, poštovní expedici a po všech čtyřech stranách pohodlnou chodbu pro vyhlídku. Druhé patro jest od země 115 m. zvýší, jest tam též restaurant, potom redakce, administrace a tiskárna časopisu „Figara". Také tu vyložena kniha, do níž se navštěvovatelé zapisují. Třetí patro jest nejvzdálenější, 276 m. zvýší, má síň pro pozorování vědecká, zvláštní kabinet pro p Eiffela, který zde často přenocuje, aby činil časně z rána svá pozorování meteorologická. Nad třetím poschodím umístěn jest maják s největší posud známou intensitou světelní a nad ním je kopule neboli t. zv. „kampanile", na něm vlaje mohutný prapor, trikolora republikánská, modro-bílo-červená.

Po vytahovadlech může dopraveno býti nahoru za hodinu přes 2000 osob; do I. patra táhne kabina asi 100 osob najednou, do II. 60 a do III. 70. Kdo nechce se dáti vytáhnouti nahoru, může až do II. patra stoupati po schodech; vede totiž od přízemí pohodlné schodiště do I. patra 1 m. široké a 350 schodů čítající; z I. patra do II. jsou točité schody, a sice 380 schodů; také z II. patra do III. jdou schody, ale stojaté, jest jich 1062, než nejsou obecenstvu přístupny, slouží toliko pro dělnictvo. Plat obnáší až nahoru celkem 6 franků; do I. patra 2 fr., z I. do II. 1 fr. a z II. do III. 3 fr. Přijmuto celkem 7,500.000 fr., jest tedy výloha stavby 6 milionů franků úplně uhrazena. Nyní zůstane věž i po uzavření výstavy ještě po 20 let majetkem akciové společnosti a veškeré příjmy budou tedy čistým jejím výdělkem.

Krásný pohled jest z I. patra na výstavu, na Paříž a okolí, ale jak náhle se změní, vstoupíme-li na druhou plošinu. Paříž zdá se býti jako mrtva, lidí sotva pozoruješ, jsou jako nepatrné puntíky, Sekvana jako úzká stužka a vrch Montmartre jako malinký obláček. V III. patře jsem nebyl a tudíž nemohu pověděti ničeho o rozhledu z této plošiny. Diagram ukazuje nám, že viděti z I. patra v slunečním rayonu na 25 kilometrů, z II. na 50 a z III nejméně na 90 kilometrů. Patrno, že věž mimo vědecká pozorování nabývá též strategické důležitosti, ježto odtud bude lze pozorovati dobrými skly pohyby nepřítele na velice značnou vzdálenost.

Věž počala se stavěti dne 28. ledna 1887. a úplně dokončena dne 4. července 1889., v kterýž den odpůldne ve 2 hodiny 40 minut pan Eiffel vztýčil na temeni jejím za veliké slavnosti a při nadšení diváků prapor trojbarevný. Spotřebováno na ni 7 milionů kilogr. železa a složena jest z 12.000 kusů, z nichž každý jednotlivý a všecky dohromady se správností tak dobře vypočítanou byly dodány z továrny, že jeden do druhého tak zapadal, že ani na nejmenším šroubu nikde nebylo té nejmenší opravy třeba.

Osvětlení věže nelze slovy vylíčiti, připadá nám to jako v báječné pohádce; světelné effekty na protější vodotrysky poskytují divadlo přímo kouzelné. Tisíce tisíců lidí, jeden na druhém, jako očarovaní v tichém úžasu na to hledí a neradi se odtud odebírají. I ze zdáli vidí se osvětlená věž překrásně, vypadá, jako by byla ze samých světelných linií sestrojena. Avšak i nám nelze tu déle prodlévati; čas káže, abychom se podívali dále po výstavě.

Přímo proti věži ve vzdálenosti 600 metrů vypíná se druhá hlavní budova veškeré výstavy — *dôme centrale*. Prostranství mezi věží a dômem vyplňují krásně upravené sady s dvěmi fontanami sochami ozdobenými. Kdo neviděl světoznámého a co do architektury pověstného chrámu sv. Sofie v Cařihradě, může prý

si jej představiti, patří-li na tento dôme centrale, jenž tvoří monumentální vchod do vnitřku vlastní výstavy. Velikou okrouhlou leď kryje zvýší 60 metrů skvostná kopule, zevnitř emailovaná a ozdobená sochou, představující osvětu. Po obou stranách této budovy vybíhají v před dvě veliká křídla, jsou to: *Palais des Beaux Arts* a *Palais des Arts Libéraux.*

V paláci krásných umění jsou obrazy a skulptury. Vstupme tam. Přes 12.000 obrazů, skulptur a rytin jest tu umístěno. Rakousko-uherská umělecká výstava jest v I. patře. Hledáme našince. V jedné síni visí Brožíkův obraz: „Vyhození místodržitelů s okna", naproti němu Munkaczyho „Kristus před Pilátem", nad těmi velikánský obraz Sochorův „Boží Tělo", jež, jak známo, obdržel druhou cenu. Vedle této síně jsou vystaveny obrazy Hynaisovy, který obdržel cenu první. Vidíme, že Čechové vynikli v Paříži nejen silou tělesnou, ale i duševní.

Ve francouzské umělecké výstavě pídili jsme se po obraze Milletově, jež od vlády francouzské zakoupen byl za 600.000 franků. Malíř Millet, rodem Francouz, žil v Americe, umřel tam v mladém ještě věku, ale též ve veliké bídě. Teprve po jeho smrti uznán za slavného umělce, a obrazy jeho placeny za báječné ceny, jako i tento „Angélus", t. j. klekání; je to obrázek neveliký, představuje starého pastýře, an se modlí klekání, za ním staruška z lesa s dřívím se vracející činí taktéž. Scena ta je tak přirozeně podána, že se nám zdá, jako bychom slyšeli slova modlitby. Podobného rázu jsou i ostatní obrazy Milletovy tam vystavené.

Jděme do paláce svobodných umění. Co tím Francouzové rozumějí, viděti z jeho rozdělení na patero sekcí:

I. *anthropologie a ethnografie.* Zde viděti figury, obleky, zbraně, zaměstnání rozličných národů, z nichž některé vidíme na esplanádě „in vera effigie".

V tomto oddělení poutá zrak náš skleněná síň se svým příšerným obsahem. Prof. Lambroso, Vlach, vystavuje odlitky lebek nejslavnějších mužův, ale i nejzlotřilejších zločincův.

II. *Školství, geografie, kosmografie, medicina, chirurgie.*

III. *Umění a řemesla* — historie práce.

IV. *Prostředky ku dopravě* — tu zase historie komunikace od prvého kroku, jejž učinil člověk v prostoru, až do nynějších drah zemských, mořskýcha vzdušných.

Tato sekce má 4 oddíly: 1. doprava na půdě zemské, 2. drahou železnou, 3. po vodě, na řekách a po moři; 4. ve vzduchu. Jsou tu modelly ze starých dob a též moderní; také některé historické kusy, na př. lokomotiva Steffensonova; wagon, v němž jel Wellington a j. Ve 4. oddělení jsou tři balony, jejichž sestrojení možno dobře si prohlédnouti. Ostatně kdo má chuť a odvahu konati cestu v baloně, má tu každodeně příležitosť, neboť každý den vznáší se některý balon do povětří.

V. *sekce* obsahuje veliké podniky stavební.

Nás ovšem ze všeho zajímá nejvíce školství. Lituji, že pro krátkosť času nebylo lze vše důkladně si prohlédnouti. *Školy národní* jsou dobře zřízeny; vyučováni děje se veskrze methodou názornou. Mimo hlavní předměty, jakým se i u nás vyučuje, dostává se žactvu nejpotřebnějších vědomostí v tělovědě a zdravovědě, o hospodářství, o zřízení obce a státu a poučení o nejdůležitějších zákonech a právech občanských.

Také jsou při školách zřízeny *školní pracovny.* Zkoušky se konají veřejně a za veliké slavnosti rozdávají se odměny pilnosti. Tak se děje i na vyšších školách, ano i na polytechnice.

Co se středního školství týče, liší se ve mnohém od našeho. Dělí se na tak zvané *Lycées,* to jsou ústavy státní, a potom na *Collèges,* nejvíce ústavy soukromé. Lycées bližší jsou svou organisací našim gymnasiím, jen že jazyku mateřskému, jeho historii a literatuře mnohem více času věnováno nežli u nás, ač se i cizí jazykové nezanedbávají; Collèges pak podobají se více reálným gymnasiím, jenže se tam také hospodářství a vědám obchodním vyučuje. Dle volby může se tu žák připravovati pro universitu, polytechniku, vyšší školy hospodářské a obchodní akademii.

Potom je tu veliký počet škol odborných, a to dobře zřízených, školy pokračovací, rozličné ústavy, vydržované dobročinnými společnostmi. Všecky tyto školy a ústavy jsou tu zastoupeny; mají zde své programmy, knihy, sešity, učebné pomůcky, práce žáků a školní lavice a p.

Také školství české, pokud se vyučování jazyku francouzskému týče, jest zde — česk. spolku „Alliance française de Prague" — vystaveno. (Viz Krok

Vyjdeme-li ven z těchto paláců, vidíme po obou stranách dva pavillony, kde má město Paříž svou zvláštní výstavu, zvláště předmětův a podnikův, jež spadají do samosprávy obecní.

Od dômu centrálního pak vycházejí paralelně v pravo i v levo galerie pro jednotlivé odbory, a sice:

v pravo: 1. galerie obsahuje zlatnictví, mosaiku, výrobu keramickou, sklo a křišťály. Zde viděti také české sklo ze skláren hr. Harracha;

2. výrobky čalounické a ozdobnické;

3. nábytek a nástroje hudební; tu také stojí skříň s hudebními nástroji p. Červeného z Hradce Králové;

4. čalounictví a výrobky ozdobnické;

5. hodinářství, voňavkářství a papírnictví;

6. bronz a litiny;

7. materiál k osvětlování, topení a výhřevě.

V levo taktéž 7 galerií:

1. pro klenotnictví. Zde přecházejí oči od lesku samých brillantů pravých i imitovaných;

2. pro oděvnictví, krajkářství a prýmkářství;

3. pro hedbávnictví, výrobky kloboučnické, kožešnické a sedlářské;

4. tkalcovství;

5. puškařství;

6. pro honbu a rybolov;

7. hornictví. Zde jest zvlášť zajímavý model diamantových polí; také tu vystaven pod silnou mříží uschovaný největší hranol diamantový ještě neleštěný, tak jako v Louvru zase největší diamant leštěný.

Prohlédnuvše si tyto galerie přijdeme ku třetímu největšímu stavení celé výstavy, *ohromné galerii pro stroje.* Zaujímá 8 hektarů půdy, jest železné konstrukce, má 420 m. zdélí, 110 m. zšíří a 48 m. zvýší. Rozpjetí klenby spočívá než na dvou zdech bez prostředních pilířů a náleží po věži Eiffelově k nejpodivnějším stavbám naší doby. Na stavbu spotřebováno 11.000 kilogr. železa a stála přes 6 milionů franků. Ohromné toto stavení, v němž prý může pohodlně ubytováno býti 30.000 vojáků, v němž však prozatím na sta, na tisíce strojů pracuje, nazývá Francouz *le Palais de la force*, palác síly. Ano síla tu vládne, jí se vše hýbe, vše pracuje na místě člověka; mechanická ramena kují tu železo, tkají nejjemnější látky, šijí šaty, připravují pokrmy, tisknou knihy, slovem: zastupují člověka v jeho zaměstnání. A přece nemůže se ta síla přírodní obejíti bez vlády člověka; na jeho pokynutí vše se hned zastaví, jediné stisknutí péra, kliky nebo páky a všeliký ohlušující lomoz utichne a nastane hrobový klid každého dne, když zavzní s věže Eiffelovy dělová rána o šesté hodině večer, kde se galerie uzavírají.

(Dokončení.)

* * *

Ve své schůzi dne 30. listopadu 1889 usnesl se výbor v principu na tom, aby *o svatodušních svátcích r. 1890* položen byl *obecný sjezd professorů středních škol českých do Plzně*; s ním bude spojen společný výlet do Šumavy na Špičák a k Černému jezeru, na cestě zastavení v Klatovech. Dále ustanoveno, by ku sjezdu delegátů spolků úřednických, položenému na den 8. prosince do Vídně, na němž rokovati se bude o krocích ve příčině zvýšení aktivitního přídavku úředníkům dle dietních tříd a ve příčině pense vdovám po úřednících a

professořích, vyslán byl za Ústřední spolek professorů středních škol českých delegát, by tam zájmů jejich a hlavně požadavků v petici loňského roku k říšské radě podané přivedl k řeči a platnosti. Za delegáta zvolen p. prof. Jaroslav Zdének. Též ustanovena jury pro posouzení spisů konkurujících o cenu jubilejní.

Redakční komitét pro vydávání Bibliotheky mládeže.

Komitét usnesl se na zvláštním řádu jednacím, z něhož vyjímáme, pokud se týče spisů pro Bibliotheku zaslaných, aby věděli spisovatelé, jak se s takovými spisy nakládá, toto:

Spisy komitétu podané přidělují se podle obsahu svého dvěma odborníkům, aby je přečtli a o nich podali svůj úsudek. Z tohoto posuzování není vyňat žádný rukopis ani spis jinde již vydaný. Posudek svůj povinen jest podati každý recensent písemně. Debata o spisech podaných připouští se, i když spis po prvé byl podán, i když podány jsou recense. Uzná-li se spis vhodným k vydání, správce odboru podá posudky spolkovému výboru, aby schválil vydání spisu. Nesrovnávají-li se oba recensenti v úsudku, může se spis dáti ještě třetímu odborníku ku posouzení. Spis k vydání přijatý odevzdá se, vysloví-li se proto recensenti, ještě zvláštnímu redaktoru odbornému, aby se dohodl se spisovatelem o potřebné změny aneb je provedl sám se svolením spisovatelovým. O správnost jazykovou pečuje stálý redaktor, který upravuje zároveň rukopisy do tisku a obstarává korrektury. Dojde-li při některém spise na vydání nové, pozměněné, obstará je se spisovatelem taktéž stálý redaktor odborový. Honorář za jeden tiskový arch ve formátě Bibliothéky mládeže obnáší 10—15 zl. Název bibliotheky pro příště jest tento: „Bibliothéka, vydávaná péčí Ústředního spolku professorů středních škol českých.“ Výbor snažně prosí pp. kollegů, aby jej laskavě podporovali nejen literárními plody svými, ale i tím, že Bibliothéky naší žákům co nejvřeleji budou doporučovati. Přáti si jest, aby účastenství bylo novým rokem hojnější nežli léta předešlá, jinak by tento chvalitebný podnik velice trpěl, snad by i zaniknouti mohl.

Královská Česká společnost nauk.

V řádné schůzi konané dne 4. prosince byly přijaty do tisku tyto spisy: Dra Jaromíra Čelakovského o registrech české kanceláře dvorské; Tomáše Bílka o jesuitských kollejích a jejich statcích v Čechách do r. 1773; Drem Zíbrtem k tisku upravené dopisy o prodeji a plavbě soli po Vltavě z let 1591—1596. Dr. Hermenegild Jireček vydal podporou Společnosti nový svazek Codexu juris Bohemici, jenž obsahuje památky o veřejné správě z let 1307—1420. Vzájemná výměna spisů rozšířena na tyto ústavy: Museo civico di Genova, Museo national de la república Costarica a magnetické a meteorologické observatorium v Batavii.

Česká akademie věd, slovesnosti a umění.

Záležitost české akademie, jak ze zprávy zemského výboru vysvítá, snad konečně dospěje k definitivnímu vyřízení. Jest známo, že rozhodnutím ze dne 25. listopadu 1888 ponechal si císař ve příčině usnesení sněmu konečné rozhodnutí, zároveň pak zmocnil ministra záležitostí duchovních a vyučování, aby zavedl jednání o české akademii v Praze, která dle dotčených usnesení sněmovních zřízena býti má. Na to sněm v sezení svém ze dne 18. ledna 1889 usnesl se ještě, jak následuje: Pro případ, že usnesením sněmu království českého ze dne 9. října 1888 ve příčině zřízení české akademie věd, slovesnosti a umění dostane se císařského schválení, nařizuje se výboru zemskému, aby akademii té, dohodnuv se se společností musea království českého, v nové musejní budově přiměřené místnosti k užívání vykázal, a aby do rozpočtu na r. 1890 a v následujících jakožto pravidelnou podporu zemskou vložil sumu 20.000 zl. Zemský výbor jal se ihned činiti přípravy k vypracování osnovy stanov, na základě nástinu přiloženého nejmenovaným dárcem ku věnovací listině, na základě vzorů, jež poskytovaly stanovy jiných ústavů příbuzného druhu, i na základě pokynů, jež podali referentu výboru

zemského někteří na slovo vzatí znalci z kruhů domácích učenců. Příslušná osnova byla pak výborem zemským v sezení ze dne 17. dubna 1889 schválena s tím určením, aby za základ sloužila pro potřebné v té věci vyjednávání s vládou. Jelikož však nejmenovaný dárce nabyv o té osnově důvěrnou cestou vědomosti a shledávaje, že návrhem tím některým zásadám nástinu jeho vyhověno není, prostřednictvím presidia výboru zemského sám nový návrh předložil, bylo o tomto návrhu zavedeno jednání, jehož výsledek byla osnova nová, která notou zdejší ze dne 4. září roku 1889 předložena byla vládě jako základ pro zmíněné jednání o stanovách pro zamýšlenou akademii. Stav jmění budoucí akademii věnovaného a z části již složeného, byl 20. září t. r. následující: Základní kapitál nejmenovaného dárce — 200.000 zl. — úroky z kapitálu toho 4200 zl. — dary a sliby 4312 zl., tak že v hotovosti uloženo 208.575 zl. 29 kr. Platné věnování pozůstává z části slíbených, splatných dílem v určitých, dílem v neurčitých lhůtách, jakož i ze slibů bez udání splatnosti; a sice: od 31 okresů 13.200 zl., od 18 obcí 34.135 zl., od 5 spolků 1126 zl., celkem 48.461 zl., načež obnos 1901 zl. zapraven byl, tak že zbytek slíbených a dosud nezapravených darův obnáší 46.560 zl. Úhrnný stav jmění na skutečné hotovosti a na dosud nezapravených, ovšem různými okolnostmi podmíněných slibech obnáší tudíž 255.135 zl. 29 kr. Při příležitosti jednání o osnově stanov vyslovil nejmenovaný dárce základního kapitálu předsednictvu výboru zemského opětovné přání, aby vzhledem k očekávanému schválení stanov zabezpečeno bylo spůsobem i pro budoucnost závazným usnesení sněmu ze dne 18. ledna 1889 pokud se týče poskytnutí místností v nové budově musejní a aby dále sněm, který jmění pro akademii určené zatím výboru zemskému v uschování odevzdal, nyní definitivní opatření v tom směru učinil, že všeliké jmění až dosud pro akademii řečenou věnované, jakož i všeliká jiná věnování a nadání, jež v budoucnosti budou učiněna, pokud v příčině jich nebude jiného něco výslovně ustanoveno v příslušných listinách věnovacích nebo ve stanovách, uschováno a spravováno býti má od zemského výboru, kterémuž budiž nařízeno, aby vždy v dorozumění s příslušným orgánem akademie, jenž dle stanov k tomu určen bude, o nejbezpečnější uložení toho jmění a vůbec o takovou správu jeho pečoval, která k nejlepšímu prospěchu akademie bude. Zemský výbor přistoupiti může k přání tomu tím ochotněji, protože i jiné s veřejnými ústavy souvisící fondy jsou v uschování a správě jeho, což osvědčuje se býti pro ty fondy a účely, jimž ony slouží, rozhodně výhodným. Na konec navrhuje zemský výbor: Sněm nechť vezme na vědomí zprávu o stavu jmění věnovaného dosud na zřízení české akademie věd, slovesnosti a umění v Praze. Nechť pak se usnese: Pro případ očekávaný, že zřízena bude císaře Františka Josefa I. česká akademie věd, slovesnosti a umění v Praze ustanovuje se toto: Místnosti potřebné propůjčují se akademii té trvale v nové budově musejní; všeliké jmění již nyní věnované na zřízení té akademie, jakož i všeliká věnování a nadání, jež jí učiněna budou buď se zvláštním určením nebo všeobecně, pokud tomu nebudou na závadu výslovná ustanovení věnovacích listin nebo předpisy stanov, budiž chováno a spravováno při výboru zemském, jemuž se ukládá: aby v dorozumění s příslušným dle stanov k tomu povolaným orgánem pečoval o nejbezpečnější uložení jmění toho, o náležitou správu jeho důchodu, řádné účtování a výplatu předpisům stanov přiměřenou; aby o správě toho jmění a důchodů z něho slavnému sněmu každý rok výkazy podával. V příčině formální navrhuje se, aby se zpráva tato přikázala komisi rozpočtové.

Personalie.

Nově ustanoveni jsou na gymn. Kutnohorském supplenty: Ed. *Procházka* s gymn. Kolínského, J. *Havránek*, Bohd. *Zelinka*; assistentem kreslení Aug. *Trakal*.

Fr. Prusík, redaktor a vydavatel. — F. Šimáček, knihtiskárna.

KNIHY.

V administraci Kroka lze dostati:

Příspěvky k nauce o tvoření kmenův ve slovanštině a zvláště v češtině. I. Píše *Fr. Prusík.* Cena 30 kr.

O comparativě ve slovanštině. Píše *Fr. Prusík.* Cena 20 kr.

Hledáme za slušnou cenu (neb na výměnu) těchto děl:

Časopis českého Musea 1829—1838. 1840.
Shakespearův Jindřich VI., díl I. Přel. J. Malý. *Redakce.*

I. ročník Kroka lze dostati za 3 zl., II. za 2 zl. a III. ročník za 2 zl. 50 kr.: jednotlivé sešity (pokud nejsou rozebrány) ročníku I. po 40 kr., ostatních po 30 kr.

(Zasláno.)

Nakladatelstvo „Bibliotéky paedagogických klassikův“ v Přerově (na Moravě) nabízí se, že odběratelům „Kroka“ bude „Bibliotéku“ přenechávati sešit po 25 kr. (poštou 26 kr.) místo 35 kr. Objednávky i peníze račte zasýlati přímo nakladatelstvu „Bibliotéky“.

KROK,

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA,

vychází 1. **dne každého měsíce** (mimo srpen a září) v sešitech trojarchových.

Předplácí se ročně (i se zásylkou) v Rakousko-Uhersku 3 zl., v cizině 3 zl. 50 kr. (= 6 marek = 6 šil. = 8 fr. = 3 rub.); studujícím středních a vysokých škol jest předplatné sníženo na 2 zl. 50 kr. Jednotlivý sešit stojí 40 kr., pro studující 30 kr.

By se doručování *peněžních zásylek z ciziny* nezdržovalo, žádá redaktor (co vydavatel) pp. zasýlatelův, by buď jmeno jeho na adresse připojovali neb raději zásylky pouze na jeho jmeno adressovali.

Rukopisy se nevracejí, leč si toho kdo výslovně vyžádá při zásylce.

Reklamaci lze dbáti toliko do 14. dne po vydání sešitu.

Redakce i administrace „Kroka“ jest v Praze, v Bartolomějské ulici čís. 5.

Tiskem F. Šimáčka v Praze.

ROČNÍK IV. SEŠIT 2.

KROK.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA.

REDAKTOR:

FRANT. XAV. PRUSÍK,
prof. c. k. akad. gymnasia.

HLAVNÍ SPOLUPRACOVNÍCI:

BOHUMIL BAUŠE,
ředit. c. k. vyšš. gymn. v Truhlářské ulici.

Dr. **PETR DURDÍK,**
prof. městské střední školy, docent české university.

P. JAN HULAKOVSKÝ,
prof. c. k. čes. reál. gymn. Smíchovského.

Dr. **VÁCSLAV MOUREK,**
mimořádný professor české university.

JAN SLAVÍK,
prof. c. k. akad. gymn., přikázán k službě v c. k. ministerstvě učby.

JOSEF SKODA,
prof. c. k. české reálky Karlínské.

V PRAZE 1890.

Vydáno 1. února 1890.

Každé předplatné na Krok, jež nás dojde, stvrzujeme při příštím sešitě zvláštním lístkem. Těch P. T. pp. odběratelův Kroka, od nichž nás předplatné dosud nedošlo, slušně žádáme za brzké jeho zaslání. **Administrace.**

Pro zevrubnou evidenci personalií žádáme všech pp. údův professorských sborův obecních škol středních i pp. supplentův a zkušebních kandidátův státních škol středních, by nám ráčili oznamovati každou osobní změnu ve svém úřadě. **Redakce.**

OBSAH.

Rozpravy.

Úvahy.

Drobné zprávy.

ROZPRAVY.

Naše střední školy před 100 lety.

Napsal *Jos. Dědeček.*

(Pokračování.)

II. Učební osnova. Rozdělení hodin. Knihy.

Hned při zřízení *pěti*třídních gymnasií bylo ustanoveno, aby *tři* první ídy *latinské řeči a grammatice* a *dvě* ostatní vlastním vědám *humanitním*, to *čtvrtá* třída *institutionibus oratoriis* a *pátá* třída *institutionibus poëticis* lavně věnovány byly. — Zároveň zavedeny *dějiny* Nejjasnějšího domu ra-ouského i dějiny jednotlivých zemí čili *vlastenecké*.

Pro první 3 třídy ustanoven postup se žáky, tak že učitel, jenž žáky třídy dovedl do třídy 3., odtud opět do 1. se vrátiti měl, nebo mohl jiným předmětům přestoupiti, nebo vůbec vystoupiti. Pouze professoři a 5. třídy zůstávati směli v týchže školách a při svých předmětech.

Ostatně byl r. 1781 dne 22. října pro Čechy tento rozvrh učiva spolu osnovou předepsán v tomto znění *doslovném*:

„Ordo et distributio docendorum et agendorum per singulas classes cholarum humaniorum:

1. In Principiis.

a) Primo semestri.

Mane: 1. Pensorum memoria et de scripto exactio et correctio. NB.[1]) Libri scholastici explicatio NB.[2]) 3. Subjunctum continuo examen. NB.[3]) Instructio de Analysi. 5. Analysis sententiarum et Comenii.

Post meridiem: 1. Comenii explicatio. 2. Historia. 3. Arithmeticae re-stitio. 4. Catechismus.

b) Altero Semestri.

ane: 1. Libri scholastici continuata explicatio. 2. Comenii continuata atio. 3. Analyses Phaedri et dialogorum. 4. Exertitationes syntheticae mpositiones. 5. Geographia. 6. Graecum.

---

[1]) Pensorum pro memoria primum genus sunt Primitiva. In emendationibus diligens m germanicae et latinae orthographiae, tum utriusque Calligraphiae habenda ratio. mendatio quotidiana est pro omnibus classibus.

[2]) erpetuo adjungendae animadversiones et reflexiones ad grammaticam germanicam.

[3]) Examen universe explicationibus et emendationibus omnibus adjungendum, eaque servatio per omnes classes applicanda neque unquam omittenda est.

Post meridiem: 1. Exercitationes analyticae et syntheticae alternatim. 2. Historia. 3. Arithmeticae repetitio continuata. 4. Notiones rerum physicarum. 5. Catechismus.

Pro jednotlivé předměty předepsány knihy,[1]) jichž jediné užívati se smělo a které pro c. k. gymnasia „německých dědičných států" tištěné, nevázané a s udáním cen na skladě měl Jan Tomáš šl. z Trattnernu. Zároveň však vydány pro prefekty a professory instrukce, jimiž se užívání jich nejdůrazněji doporučuje, jakož i látka pro každou třídu patřičně vymezuje. Škoda, že z instrukce nepoznáváme, kolik z každého předmětu v každé třídě probrati se mělo, co však tam udáno, uveřejňujeme.

Při *zeměpisu* vůbec nemají učitelové opominouti hlavní rozdělení a důležitější části jednotlivých zemí *pokaždé na tabuli nakresliti.* Ostatně určen pro každou třídu díl jeden, tedy pro první díl I., a jest povinností učitelů, aby žáci měli *zvláštní mapy* těch zemí, o nichž se v každé třídě pojednává.

Z *dějepisu* má se v 1. třídě projednati rozdělení celého dějepisu (pouze nástín) a po té první tři doby prvního hlavního dílu všeobecných dějin od znaménka * až ku znamení ** (Sic!). — Vůbec však se předpisuje toto:

Učitelé nemají dovoliti, aby se žáci učili knize nazpaměť, ale mají děje tu kratčeji, jinde opět rozvláčněji vypravovati, brzy slovy knihy, brzy vlastními. Po krátkém líčení dějin ústy učitele nechať žáci, co slyšeli, vypravují hned sami, jak věci porozuměli a si zapamatovali. — Aby mládež různé události si nezaměňovala, nevyhnutelně třeba, aby naváděna byla k studování *synchronistických tabulek* (přehledů), což se zvláště pro ukončení jednotlivých období doporučuje. Poněvadž předepsaná kniha skoro všude doplňků a výkladů vyžaduje, má-li býti mládeži srozumitelnou, musí se učitel z dějepisů specielních ku přednášce připravovati.[2])

Název *„znalosti věcí přirozených"* obsahuje vlastně krátké vylíčení nauky silozpytné a přírodopisné, jejímž výkladem naše mládež různých předsudků znenáhla má býti zbavena, na přírodní úkazy každodenně se vyskytující upozorňována a tak za užitečné občany vychována. Proto třeba prospěšně rozděliti látku pro jednotlivé třídy. Dle toho připadá na *první* třídu celý *silozpyt,* čili mimo úvod první díl knihy. — Vůbec jest při tomto předmětu žádoucno, aby učitelé učivo možno-li *názorně* projednávali, nikde však nepřehánějíce a časem zbytečně nemrhajíce. — Za příruční knihu doporučen *Beckmann, Blumenbach, Erxleben, Lesken, Ebert* a některé jiné.

---

[1]) *Pro jazyk latinský:* Comenii J. Am. orbis pictus s 82 obrazy (30 kr.) — Anleitung zur lat. Sprache I. Theil (15 kr.) a II. Theil (16 kr.). — Institutionum grammaticarum pars 3tia (26½ kr.). — Institutiones ad eloquentiam pars prior (27½ kr.), pars posterior (36 kr.). — Chompré A. P. selecta latini sermonis Exemplaria Vol. I. (14½ kr.), Vol. II. (15 kr.), Vol. III. (15 kr.), Vol. IV. (14 kr.), Vol. V. (15½) a Vol. VI. (9½ kr.). — Auszug von Sitten und Gebräuchen der alten Römer (10 kr.).

Pro řecký jazyk: Anleitung zur griechischen Sprache I. Th. (18 kr.), II. Th. (31½ kr.).

Pro zeměpis: Erdbeschreibung I. Th. (8 kr.), II. Th. Anhang von der alten Erdkunde nebst 6 Karten (20 kr.), III. Th. (9½ kr.), IV. Th. (10 kr.) a V. Th. sammt einem doppelten Anhang von der Chronologie und Heraldik nebst 1 Kupfertafel (16 kr).

Pro dějepis: Lehrbuch der allgemeinen Weltgeschichte (16 kr.). — V ústavech jedné každé země měly býti projednány dějiny téže země a z těch byly r. 1781 na skladě a tedy pro školu hotové pouze: Gesch. der gefürst. Grafsch. Tirol (6½ kr.) a Gesch. d. Herzogth. Kärnten (5 kr.).

Pro přírodovědu: Kenntnisse von natürlichen Dingen mit 4 Kupfert. (13 kr.)

Pro počtářství a přib.: Elementa arithmeticae, geometriae et algebrae cum Tab. 7 (16 kr.). — Mimo tyto *školní* doporučovány k domácí potřebě professorův ještě knihy pomocné.

[2]) K tomu cíli se doporučily: *Gatterers* Handb. d. Universalhistorie, 2 Theile — a téhož Einleitung in die Universalhist. 2 Th. — *Römer's* Handb. d. G. — *Gruber's* Abriss akad. Vorlesungen. — *Rollin's* alte Geschichte a téhož Römische Gesch. — *Bosuet's* Histoire universelle.

O *počtářství* uvádí instrukce, že *„elementa arithmeticae“* atd. určena jsou pro rhetoriku a poesii, a že „latinský“ žák v prvních 3 nižších třídách dle poměru *ordinis docendorum* v oné nauce *početní knihou německých* (t. j. normálních nebo hlavních) *škol* zaměstnáván a v ní utvrzován býti má. — O rozsahu, jak v 1. třídě probírati třeba jiné předměty, instrukce nejedná.

2. In Grammatica.

a) Primo semestri.

Mane: 1. Derivationis et Compositionis explicatio. 2. Libri scholastici explicatio. 3. Examina, Analyses et Syntheses. 4. De usu adagiorum instructio. 5. Antiquitatum Romanorum pars. 6. Geographia vetus.

Post meridiem: 1. Historia. 2. Historiae naturalis pars. 3. Arithmeticae germanicae pars I. 4. Graecum.[1] 5. Catechismus.

b) Altero semestri.

Mane: 1. Interpretatio Excerptorum ex Chompré, Tom. I. praemissis semper Biographiis. 2. Instructio de dialogis conficiendis. 3. Elaboratio dialogorum germanicorum et latinorum. 4. Geographia.

Post meridiem: 1. Interpretatio Excerptorum continuata. 2. Historiae naturalis pars. 3. Historia. 4. Arithmeticae germanicae pars I. 5. Graecum. 6. Catechismus.

Dle instrukcí pro 2. třídu má se *se zeměpisu* dříve probírati dodatek o „starém“ zeměpisu hned na počátku školního roku, poněvadž znalosť jeho při čtení klassických spisovatelů a při dějinách starého věku jest nevyhnutelná. Po tomto dodatku teprve budiž probírán zeměpisu díl II. až do konce.

Z *dějepisu* vezmou se ostatní 3 doby prvního hlavního dílu od znaménka ** až po znaménko ***.

Z *latiny* má se z knihy *„o mravech a obyčejích starých Římanů“* projednati na počátku školního roku díl I.

Z knihy *„o věcech přirozených“* má se projíti úvod II. dílu a první oddíl, t. j. *živočišstvo.*

3. In Syntaxi.

a) Primo Semestri.

Mane: 1. Libri scholastici explicatio. 2. Antiquitatum Romanorum pars. 3. De ratione legendi auctores classicos. 4. Geographia.

Post meridiem: 1. Interpret. auctorum ex Chompré Tom. II. 2. Historia. 3. Historiae naturalis pars. 4. Arithmeticae germanicae pars II. 5. Graecum. 6. Catechismus.

b) Altero semestri.

Mane: 1. De ratione construendarum epistolarum. 2. Elaboratio epistolarum germanicar. et latinarum. 3. Geographia. 4. Prosodia.

Post meridiem: 1. Interpret. auctorum ex Chompré Tom. II. et libro scholastico. 2. Historia. 3. Historiae naturalis pars. 4. Arithmeticae germanicae pars II. 5. Graecum. 6. Catechismus.

Dle instrukcí vezme se z *latiny* v knize *„Antiquitates* atd.“ z II. dílu § . o rozličné bohoslužbě atd., a § VI. o válečnictví římském.

Z *přírodovědy: rostlinstvo* po celý rok. — Z *dějepisu:* čtyři první doby druhého hlavního dílu od znaménka *** až ku znaménku ****. (Pokrač.)

[1]) O I. dílu *řečtiny* instrukce nejedná. — O II. díle řecké mluvnice praví se tam, že dle systemu ustanoven pouze pro žáky schopnější a tomu předmětu oddané. Žáci, kteří I. díl důkladně neprostudovali, nemohou druhého dílu s prospěchem užiti a proto musí býti direktorem nebo prefektem z řeckých hodin vyloučeni.

Etymologica.

Podává *Fr. Prušík.*

7. Čilý, v čile, včil. Čila (číla). Roz-čiliti.

Jungmann i Miklosich odvozují české *čilý* od čúti bez ohledu na rozmanitosť významův jeho, jež při tom jen násilím lze mezi sebou sprostředkovati. Nutno se tudíž ohlížeti po vhodnějším výkladě; za tím účelem rozdělíme se významy slova *čilý:*

a) čijící, citlivý; bdělý, nespící (srv. AlxV. 864), strážlivý — pochodí od kořene *ču*, čúti: čulý, čilý, pol. čuły;

b) čerstvý (t. j. odpočinulý, na př. vojsko), zdravý (opp. neduživý), silný, statný — od kořene *ki:* slovin. a srb. čil, hluž. čiły (Mikl. Etym. s. v.), stupň. *koj:* po-koj;

c) hbitý (agilis), hybný, bystrý (v smysle *čilý* ŠLKat. 602), rychlý, spěšný (opp. zdlouhavý, lenivý), hotov či ochoten (k činu, promptus), činný (ruchu plný). — Tento význam odvoditi nelze od žádného z obou uvedených kořenův, pročež stanovíme jiný, třetí kořen s významem kořeni *ki* (quiescere) právě protivným, totiž *qi̯ū*, z čehož kjy, kji, *či* (srv. si̯ū-ti: sjyti, sjiti, šiti, viz Brugmann I, 48) s významem *pohybu.* Původní kořen tento o uvedeném významě nalézáme v rozličných jazycích, a sice o tvaru slabšího stupně qi̯u neb o tvaru rozšířeném qi̯eu̯ (neb qjeu̯): *skr.* čju: act. pohybuji (odháním, odpravuji), otřásám, pobuřuji, „*roz-čiluji*“ · med. hýbám se, pohybuji se (3. sg. med. čjáv-atē, pohybuje se, vzdaluje se, odchází); vycházeti, vytékati, kapati, prýštiti se, prouditi; podnikati, vyváděti (molior), konati, dělati, činiti; čju-ti f. (*čitь) pohyb (rychlý); čjáv-ana adj. pohybující, otřásající; subst. n. pohyb; čjāu-tná adj. pobádající; jdoucí; subst. n. otřesení; podnik, úsilí, konání; *avest.* šjao-thna m. čin, skutek, dílo; *stpers.* a-šijav-am šel jsem, táhl jsem; *arm.* ču vytáhnutí, odchod (Aufbruch); *řec.* hom. ἔ-σσευ-ε (kj = σσ), σεῦε popohnal, σεύω pohnati, zahnati, zaplašiti, mrštiti, hoditi; vytočiti (αἷμα krev), med. vyprýštiti se (αἷμα), vyraziti; hnáti se, vyhrnouti se, valiti se.

Z výrazův těchto sám sebou vyplývá význam adj. *čilý*, jak jsme jej stanovili sub *c*), i význam slovesa *roz-čiliti* = (prudce) pohnouti (mysl něčí), pobouřiti. Zbývá ještě objasniti *v čile, včil* (mor. a sloven. assimilací k čúti: *včul*). Tvar prvý může býti buď sg. loc. neutr. čilo: v čile = v čilosti, v rychlosti, v spěchu, rychle, spěšně, honem, v brzce, brzo, hned, nyní, teď; *v čile* vstav nahoru z kratochvíle ŠLKat. 1049. co sě jest stalo škody mně s právem ot tebe *v čile* 3180 (srv. sedši podle niej *s čila* 307). Neujideť malá chvíle, pojideť královna *v čile* SV. Al. 948. Tvorče, slyš mé slovo *v čile* pro to slovo, ježto's mile řekl UmR. 1189. Tvorče, pomysl na to málo, dobře-li by to či zle stálo velikému králi *v čile* (·/. mile) 1823. Již to's měl k svým svatým mile z dávna i máš *nynie v čile* 2398. — Nebo by mohlo *v čile* býti sg. loc. subst. fem. *čila* (*číla*), jež máme v ŠLKat. 2323, kdy by tam mělo význam „čilosť, rychlosť“: od nichžto ran sě nořiechu blesky z jejie očí jasnú v horkých kropkách *čilú* nečasnú. Zde ovšem *čila* nemá, jak Erb. stanoví, významu „čitelnosť“, ani se nám nezdá úplně vhodným význam „rychlosť“, nébrž hledíc k σεύω i skrt. čju, jež v med. značí „téci, prýštiti se, prouditi“, vidíme v slově *čila* podobný význam, totiž „*tok, proud*“, což se k našemu místu výborně hodí: „od kterýchžto ran se vynořovaly blesky z jejích očí jasných v horkých krůpějích *proudem* neobyčejným.“

Vedle *v čile* možno rukopisné wczyle čísti též *v čilé* t. j. sg. acc. subst. neutr. s významem modálním „v čilosti, v rychlosti, čile, rychle“ atd. (srv. vъ istiną v pravdě, jistě, vъ měrą v míře, mírně Mikl. gr. IV, 400). S dlouhým *é* (t. j. dvojím *e* nad sebou) skutečně zřetelně psáno jest v LJudM. 64: A tdy již ovoce wchzilē na ščepiech v krokot dospělo. Rovněž tak čísti lze, ..pož

k vůli rýmu, v SVKat. III, 14: aby věčieho úsilé | neměl ani smutka *v čilé* (wczyle). Dlouhé *é* (í) zjišťuje též Blahoslav 339: „Čechové nyní, Moravci *včilí*, nyníčky, včiličky, ač Plzáci nemnoho lépe večán;[1]) místo *včilí* po Strážnicku *včilé*."

Z tvaru *včile* povstalo *včil* odsutím *e* obdobou tvarův: snáze — snáz, dříve — dřív a p.

8. Aor. Véce (vece); vě, věšę. Veštь, věc = pol. řeč.

Sloveso toto kladou na roveň se stsl. věštati, odvozeným od větiti a proto vyjadřují podiv, že rukopisy vůbec (až na praskrovničké[2]) výjimky), i ty, které zvuk *ě* přesně vyznačují písmenem *ie*, píší v prvé slabice *e* (ve-) za očekávané *ie* (vie-). Úkaz ten měl už dávno pobádati k vyzkoumání příčiny; kdy by se tak bylo dálo, bylo by se musilo připadnouti na myšlenku, že zde nemáme co činiti se slovesem „věštati, větiti", nébrž že *véce* (*vece*) spočívá na jiném základě. Ten pak jest kořen *ueq* (*vek*), jejž máme v skr. vač mluviti, říci, vač-as řeč, slovo, řec. *Fέπος*, lat. voc-āre, stir. iarmi-foig táže se, sthněm. gi-wah-an „er-wäh-nen", prus. wak-itvei lákati, en-vak-êmai vzýváme, prei-vak-ê přivolává, po-vak-îsna provolání, vak-is křik, pokřik; kořen stupňovaný *uōq*: skr. vāk řeč, av. vāxš = lat. vōx, prus. vûkavie žádá, pervûk-auns ast povolal jest.

Kořen *vek* vydá tedy v slov. *veka-ti* (srv. lat. voca-re) = mluviti, říci, od něhož se utvoří vícedobé vekja-ti = *véca-ti* (*vecati*), *véce-ti* (*veceti*); o *c* z *kj* srv. str 59. V tvaru tom tedy *é* (*e*) jest *po právu*, zastupujíc původní *e*. Aor. od kořene *vek* zní v sg. 1. os. vēk-som = *věsъ*, *věchъ* (srv. grēb-som = grěsъ, rēk-som = rěchъ), sg. 2. 3. ot-vě = ot-véce *ἀπεκρίθη* (srv. sně DalV. 109, 55 = stsl. ja zogr. od koř. jad jísti), pl. 3. otvěšę (srv. rěšę). Stupňuje-li se kořen *vek* u *vēk* vydá *věk-ati* = silný hlas vydávati t. j. štěkati (Kott. Sl.).

Od kořene *vek* lze utvořiti příponu -tь subst. vek-tь = *veštь*, od stupňovaného *vēk* pak věk-tь = čes. *věc* (čím jest i *ě* proti *e* v jiných slov. jazycích objasněno). Slova ta mají tedy původně význam „slovo, řeč" a teprve později nabyla významu lat. res, něm. sache. K tomu máme výbornou analogii v pol. *řeč*,[3]) rusín. рѣчь, slovín. *reč*, jež z významu „verbum" přešlo též v „res, něm. Sache, Ding". Přechod ten vznikl tuším vlivem záporu, na př. Ni slova (= *věci*) mi neřekl = ničeho (žádné věci); z čehož klad: slovo (*věc*) = něco, věc nějaká. Nepatří-li k témuž kořeni též goth. vaíhts věc, něco, záp. ni vaíhts nic?

9. Jen, jenom. Polab. jånü. Lit. vënas. — Jeden.

Prvé dva tvary vykládají se z *jeden* vysutím *d*: jedno, jedne, jene, jen sg. loc. jednom, jenom. Než *neprávem*. Neboť obě číslovky nemají co do původu nic společného, vznikajíce každá z jiného kořene; a sice prvé jest základem *inъ* z *oino*: prus. goth. ains, lat. oinos, oenus, ūnus. K odstra-

[1]) Není-li tu chyba? snad tu má býti *večás* = vъ-tъ-časъ; co do délky srv. do těch *čás* Plz. Pls.

[2]) V Listech filolog. XI, 75. se uvádějí pouze 2 místa, kde se vyskytuje *viecze*, *viecsie*, totiž DalH 30. 41; než vedle toho má týž rkp. dvakrát tvar s *e*: vecze 40. vecie 42. Na *vie-* v rkp. tom tím méně klásti jest váhy, an má též: vies (veš) 30. mienhie (za mene = méně) 41 ... mieczsku (ně-mečskú) 41. po trziech 31. pohrziesthi 31. boziena (zi = ž) 41 (3). smiesiena (si = š) 41. zkazienh (zi = ž: zkaženie) 41.

[3]) Mylně Jungm. s. v. s Procházkou klade v Dal. 54, 17. *řěč* = „věc, čin, skutek, o němž se řeč vede," neboť Dal. chce skutečně pověděti, že Lork sváděl na Pukatu, jako by byl o sobě *říkal* (svůj úmysl *vyjevoval*), že zabí knížete; že tomu tak, svědčí nejlépe slovo *slyšieše* (13), což předpokládá *řeč* o vraždě. Srv. rým. překlad něm. 19: Lork legete vf Behutham dy *red*.

nění krajní samohlásky se předrazí *j*: j-inъ, neutr. j-ino,[1]) z něhož přechodem *i* v *e*: *jeno*, jene, *jen*, sg. loc. *jenom*, jako v pol. jeno, hluž. jen, jenak; čes. jenotna = samota, poušť (srv. inokъ samotář, mnich, μοναχός): podoben učiněn jsem ptáku pelikánovi *jenoten* (pl. gen. za sg. Vulg. solitudinis) Žalt. Klem. 101, 7 (Jungm. s. v. jest na vahách, je-li *jenoten* subst. či adj.). Co do změny *i* v *e* po *j* srv. igla: j-ihla (J-ihlava), j-*e*bla, hluž. jehła, johła; Ivan: J-ivan, J-*e*van; Ivaň: J-ivaň, J-*e*vaň, Evaň (co do odsutí *j* srv. dial. enom, iný a p.); Ivanici, Ivanovici: J-iv., J-*e*vanice, J-*e*vanovice, Evanice, Evanovice (vedle Ivanovice Pal. Pop. 171); Ivánčici: J-iv., J-*e*vančice, Evančice.[2])

Vedle tvaru s předrážkou *j* máme i staré tvary s *v*, následkem čeho se původní náslovní *ě* udrželo: lit. vënas, lot. vēns, slov. věnъ, neutr. věno, jež nalézáme v slovín. veno (= lit. vëno ve shodě), pre-veno, veno-mer (s druhou částí srv. čes. tak-měř, te-měř), v jednom (kuse), neustále: *e* psáno dle výslovnosti za ě, jako v -mer (srv. Mikl. gr. I², 310); ne-en z ne-ven (z toho *neben, noben nijeden, žádný a j.). Srv. ještě lit. vënàt jediné, jen, vënók jen a p.

Tvar *jeden* však spočívá na kořeni *od*, jejž máme v skr. âdí m. začátek, kraj, prvenec, âdimá prvý, âdja začáteční, krajní, první, prvotní, přední, obzvláštní, *jediný* (singularis, ūnicus, einzig), výtečný, vynikající = lit. adnàs hoden, řádný, adynà doba (Zeitpunkt, původně „začátek"), kdežto jednóti (jednůti) odvozeno ze slovanštiny.

Z *od* povstalo ve slov. adj. tu j-od-inъ, *jedinъ*, rus. одинъ,[3]) tu j-od-ьnъ, *jedьnъ*, z něhož čes. (pol.) *jeden*. slovín. eden, rusín. eden, oden, dluž. jaden, srb. jedan. Význam jeho byl ovšem původně „začáteční, krajní, prvotní, první", jako skr. âdja, tedy také „obzvláštní" (singularis, unicus, einzig), výtečný, srv. ŠLKat. 1646: vnide ta panna *jediná* před ciesaře Maxentina.

Z takovýchto pak vazeb, jež některé jazyky vyjadřují číslovkou základní (lat. ūnicus, něm. einzig), nabylo jedinъ, jedьnъ, jež mohlo míti původně význam řadové číslovky jako skr. âdimá (= prvý), významu číslovky základní = ūnus, ein, při čem však v některých slov. jazycích, jako v češt., k rozlišení významu se užívalo *jeden* = ūnus, *jediný* = ūnicus.

K tomu přechodu řadové číslovky jedinъ, jedьnъ *v základní* mohl též přispěti druhý tvar, jejž slov. má za krajní řadovou číslovku, totiž *prъvъ*, prvý, první (skr. má vedle âdimá ještě dva tvary: prathama, agrama). Nová základní číslovka *jedinъ*, *jedьnъ* pak vytlačila kratší tvar *inъ*.

10. inъ, jiný, skr. anjá. vъtorъ (vterý); skr. anjatará, °ątorъ, úterý, lit. an-tras, goth. an-thar, sthněm. andar (ander).

Ve významu lat. alius, řec. ἄλλος, goth. aljis, ale na zcela jiném základě má slov. *inъ*, skr. *anjá*. Oboje odvozuji z téhož kořene ņ, toliko přípony se různí: v slov. ņ-o, v skr. ņ(n)-ḭo; z toho povstane pravidelně v slov. ĭnъ, s předrážkou ḭ-ĭnъ = inъ, v skr. an-já, s nímž srv. avest. sg. acc. ainim. V litevštině zdá mi se očekávané *in* tkvíti v slově įdukterė schovanka t. j. jiná, cizí (skr. anjá též „cizí") dcera, nepravá dcera. Snad též v įvairus různý?

Vъtorъ, *vterý* odvozeno od téhož kořene compar. příponou onde -toro, zde -tero (srv. Brugm. II, 177, jako kъtoryj-který): ņ-toro = ъ-tor, ņ-ter =

[1]) Schleicher Laut- und Formenlehre der polabischen Sprache §. 118. vykládá ... ab. jånū za vzniklé z *jådnū = jedno; než neprávem, neboť jånū = ino, ano počáte... i i dle §. 49. bývá zastoupeno hláskami jå, na př. jågla = igla.

[2]) Drubotvary Ejvaň (Pal. Pop. 44), Vejvanovice (171), Vejvanov (271), Ejvančice ...ysvětliti jest ze spojení předložky *v* s původním tvarem počínajícím hláskou *i* (Í...n), jež se rozšířila v *ej* (vozík — vozejk): V-ívaň, V-ívanovice, V-ívanov, V-ívan...ce: V-ejv., po odsutí *v*: Ejvaň atd.

[3]) Rus. одинъ přijalo dissimilací *o* za *e* (*je*) jako оленъ za jelenь a p.; srv. čes. č...ka. macocha, jochat (Pls., též Bart. Dial. 2*0) a p.

ъ-ter; k zamezen krajní samohlásky předrazí se *v*: *vъtorъ*, *vterý* (cf. v-ъdodъ). Někdy zajisté z ŋ vzniká ъ, když následující samohláska není měkká: sъto ze sm̥tóm, skr. śatám, řec. ἑκατόν, lat. centum, goth. hund, lit. šimtas; tъma (vedle tьmě, tьmьnъ) z tm̥mā. Tím se zároveň vysvětluje krajní *vъ* (vъ-torъ), jež Brug. II, 186. považuje za dosud nevysvětlitelno.

V skr. povstalo z *anjá* touž příponou *anja-tará*, jež se vyznamem rovná lat. al-ter.

Druhý tvar **ą-torъ*, *ú-terý* povstal z dlouhého kořene ŋ̄-torъ, -terъ: ą-torъ, ú-terý; rovněž tak vzniklo lit. an-tras, goth. an-thar, sthněm. an-dar; srv. ŋtí: stsl. ąty (rus. utka), lit. antis, sthněm. anut; lŋkā: ląka, lit. lankà; sŋti: sątь, sú (j-sou), kdežto sŋti: *sętь, sá, sloven. sa (= jsou).

11. Vemu.

Vedle *vesmu* = stsl. възьмѫ má čeština též tvar *vemu*, jehož se po veškeré vlasti jazyka českého (srv. též Šemb. Dial. 164. Bart. Dial. I, 346. 349. 357) užívá ve všech osobách ind. a imp. (vem, vemme, vemte) a v přechodníku vem-a, -ouc, -ouce. Perf. beře se od vezmu (vzal) a vícedobé praes. od bráti (beru); ale některá nářečí, jako rožnovské, mají i perf. act. vemúł, pass. vemutý, inf. vemúť (Bartoš. Dial. I, 349) — tvary to neústrojné dle rovněž neústrojných: dmul (pnul), dmutý (pnutý), dmúť (pnúť; tyto opět dle vrhn-u, : -ul : -ut : úti).

Sloveso *vemu* vykládají tak, že prý vzniklo z *vesmu* vysutím *s* [1]) a proto je grammatikové stíhají zákazem, jako *kerý* (Krok II, 160). Než to se děje *neprávem*, neboť *vemu* vzniklo zcela správně jako vezmu, jen že jinou předponou, totiž vъn: [2]) stsl. vъn-ьmą (capio, accipio, concipio, attendo) jest čes. *ven-mu* (vícedobé vn-ímati = stsl. vnъ-imati); *n* se spodobí k *m*: *vem-mu*,[3]) z čehož *vemu* (jako jedenáct z jeden-náct, srv. oneveďéł, rádobře: on ne-, rád dobře Bart. Dial. I, 347). Co do té spodoby srv. stsl ochrъm-ną, čes. ochrn-nu, ochrnu; jiné doklady najdeš v Brugm. I, 189. — Mohlo by se sice také mysliti na předponu *vъ*: v-ьmą, ale tvar ten by zněl v češt. buď vmu, jako otmu Štít. z ot-ьmą, neb ve-jmu, jako se-jmu.

Tvar *vemu* jest tedy zcela *správný*, proto právem ho užívají někteří novější spisovatelé, jako Jan z Hvězdy, J. Vrchlický, Sv. Čech a j.; zároveň jest trar *vemu* velmi starý, o čem svědčí už Blahoslav, mluvě o apocopě na str. 271: „Vezmi, *vem*: Čechové mnozí obvykli tak říkati." Týž tvar nalézáme v překladě Mouřenínově „Rohový Sayfríd" (v Praze 1615) XVII, 33: ujdi v té sukni odsud, *vem* ji na se. Z r. 1671: *Vem* sobě radší chudou (Zl. Praha 1888, 19[b]).

12. Tepru, Teprv(e), tepruv; rus. топерво, теперь.

Geitler (Kmeny *u*-ové), Miklošič Etym. a j. odvozují *teprv* i ostatní tvary od *prъvъ* (= lat. nunc. *primum*), dávajíce se vedle klamného znění druhé části sváděti též něm. *erst*. Než mnohé příčiny nás nutí naproti tomu postaviti jiný výklad, jenž by jak významem tak tvarem spojoval vše sem spadající výrazy v různých jazycích slovanských. Odvozujemeť druhou část té

[1]) Rovněž nesprávně vykládá Schleicher polab. Spr. §. 118. polab. vâmé vysutím *s*, ano vâmé, vâm dle §. 49. = jâmé имѣтъ; srv. jânû v pozn. 1. str. 50.

[2]) O tvaru tom viz Krok III, 157—8; k výkladu tam podanému stoj zde ještě toto: *a)* Když sъn, vъn přicházelo do styku s následujícím *m* neb *n*, spodobovalo se jeho *n* k *m* a z dvou stejných souhlásek pak povstávala pouze jedna: sъn-matkou, sъm-matkou, sъ-matkou; sъn-námi, sъ-námi, následkem čeho se cítil nový tvar předložky, totiž *sъ*, *vъ*. — *b)* V na*n*-dati atd. není *n* původně ryzí vsuvkou, nébrž vzniklo obdobou vъn-dati, ven-dati, a sice, když se za předponu pokládalo pouze *ve*; rozlišování významu ovšem také spolupůsobilo.

[3]) Tím opravuji svůj výklad v Osv. 1886, 569[1].

složeniny, totiž *-pru*, *-prv*, -перь a p. od téhož kořene, z něhož vzniklo *pora*,[1]) jež značí v rušt. a pol. čas, příhodnou dobu (odtud v lašském podřečí *pora* = počasí, pory vyhodne = pohoda, Bart. Dial. I, 252), příležitosť, dospělosť, nejlepší dobu věku (lidského), v bulh. dobu, věk. K témuž kořeni tahnu také lit. *próga* příležitosť, lhůta.

Původní kořen druhé části složeniny byl *pr*, 1. stupeň *per*, 2. st. *por*; z něho se vyvinul kmen trojaký: *a*) *ā*-ový: por-a, *b*) *u*-ový -prų, prū, pręų, -perū, perū, -porū, porū, *c*) *i*-ový -prī, -prī, -perī. Kmeny sub *b*) -perī, se pak utvářily takto: -pry, -pru, -prov, -prav, prъv-ъ (-o; -ь, -e, a); -perъ, -perъv-o; -por; sub *c*) pak takto: -pri; -perь, -peri. Mimo tvar sub *a*), jehož se užívá substantivně (*pora*), bývají ostatní toliko v složení, jmenovitě se zájmenným kmenem *to-* neb *tъ-* (čes. te-), jež zde ovšem nezastupuje zvláštního rodu. Složeniny s touž prvou částí máš na př. tyto: tъ-da, to-gda, tъ-gda, to-li(kъ), čes. te-měř (= tъ-měrь jako tak-měř = takъ-měrь, srv. slovin. veno-mer), sloven. te-raz (= tъ-razъ, což může býti i masc. v obou částech, srv. *ten*-krát, *tu* ránu = hned).

Takto povstaly tedy tvary: sub *b*): rus. ne-pry (v-ne-pry = nevhod), čes. te-pru, te-pru-va ŠLKat. (srv. jinda-va, skrze-va a p.), dle toho pak: te-pru-vo, te-pru-v (RK. Zab. 97, GlR. Verg. II, 375. 559. Živ. Jos. 23), tъ-prov: sloven. trpov, slovín. s-to-prav, srb. to-prv, slovín. s-to-prv, stsl. to-prъv-o, čes. te-prv-o, te-prv-a, te-prv, te-prv e,[2]) pol. te-per, do-pier-o (z to-), rus. то-перв-о, то-перв-ѣ, rusín. te-perv-a, rus. та-поръ (za то-пóръ); sub *c*): čes. te-při-va, te-při-ve, te při-v, rus. те-перь, те-пере, то-перь, то-пере, slovín. s-to-per, rus. та-пери-ка (za то-). Konečně uvádíme dialektické čes. te-prem, -prom (slez.), slovín. s-to-pram.

Co do významu tahnou se všecka tato slova k pojmu ležícímu v subst. *pora*, tedy značí asi „tou dobou, tou příležitostí, nyní“; pozoruhodno jest *teprv* u Štít., kde znamená „příležito (příležitosť)“: Protož Kristus znamenitě řiekal jest: „Jdi a neroď viece hřešiti!“ tociš neměj té vóle, byť bylo *teprv*, by chtěl též učiniti 234, 37 (Erb.). Skrúšenie jest bolestné v srdci zarmúcenie, rozpomenúc se na své hřiechy s tiem úmyslem, že, by *teprv* bylo, nechtěl by jich vz ves svět učiniti 235, 17 (Erb.).

13. Žďár.

Neprávem vykládá se Žďár ze žár vsuvkou *d*, lépe se považuje za složené slovo s předložkou *sъ*, spodobením *zъ* (srv. Jag. Arch. III, 76). Než vychází-li se od z-žár, neobjasní se opět *ď* ve Žďár, ježto mechanickým poukazem k přechodu *zž* v *žd* (*žď*) nic není vysvětleno, ano jindy *zž* trvá nezměněno: zženštilý, zžesiti, zžíhati a j. Vycházeti jest tedy ze základu zcela jiného, při čem se slovo Žďár objeví velmi starým svědkem hláskoslovné zvláštnosti i v češtině kdysi obvyklé.

Kořen *ger* vydá v slovanštině: *a*) nízký stupeň *gr*-ěti; vyšší stupně: *b*) prvý *ger*: žer-avъ, *c*) druhý *gor*: gor-ěti, *d*) třetí *gēr* = gěr, *džar*, *e*) čtvrtý *gōr*: gar-ati (raz-garati sę), hár-ati.

Tvar sub *d*) s předponou sъ- vydá sъ-džar-ъ, či spodobením tenue *s* k medii *d*: z-džár; *z* se spodobí k následujícím měkkým hláskám: ž-džár, načež dle známého zákona druhé ž se vysuje: *Žďár*; srv. hluž. Ždžary, Zdžary, Zdžar, Zdžeŕ, pol. Zdzary. Tento tvar jest sice na pohled nepodoben tvaru Sъ-hoř, Zhoř, jež bylo místy jeho druhotvarem, ale přece jsou původu velice příbuzného, povstaloť toto ze sъ-gor-ь, Zgoř, *Zhoř* Pal. Pop., Zhůře, Zhůří; srv. Zhořelice, hluž. Zgoŕelc, dluž. Zhoŕelc. Zmiňujeme se

---

[1]) Když byl článek ten napsán, nahlédše do Jungm. sl. seznali jsme, že i Šaf. (ne ime kde) odvozuje teprv od *pora* = tempus.

[2]) V češt. jsou tedy obě *e* krátka, rovněž se má psáti te-měř z (tъ-), nikoliv té-měř

o tom z té příčiny, že na Budějovsku nalézáme dvě osady po něm. nazvané *Sohorsch* = sъ-hoř (Pal. Pop. 311. 312), jež česky se uvádějí jako *Žďár* (vedle Žár, viz. Pam. archaeol. XII, 277): důkazem to, že vedle tohoto jmene táž osada měla i jmeno *Sъ-hoř*, jež zůstalo v němčině.

O nejnovější reformě u vyučování cizím jazykům, zvláště frančtině v Německu.

Pojednává prof. *Jan Kosina.*

(Pokračování.)

3. Používání mluvnice.

Jako se musí posuzovati cena vyučování počtářství po tom, jak žáci umějí prakticky, čemu se učili, tak i vyučování mluvnici možno pokládati za opravdu zdárné a cenné, činí-li žáka schopným *vládnouti jí a jistě.* Záleží-li ve spoustě mrtvých pravidel, zůstává neplodným haraburdím paměti. Jasnosť v poznání a jistota v užívání musí jíti ruku v ruce. Stará škola dopouštěla se chyby, pěstujíc cvik *bez názoru*, nová se dopouští opačné, pěstujíc *názor bez cviku.* První chyba byla veliká, druhá jest věčší. Proto střezme se především — zvláště na stupni nižším — *přílišného hromadění grammatických zjevů*, dbejme však tím více *obsáhlého a všestranného užívání pravidel.* Ačkoliv mají býti z počátku založena na jasném uvědomění, přece musí býti ponenáhlu žáku tak podrobena, aby tento *bez dalšího rozmýšlení*, zvláště pak bez předcházející pomoci mateřského jazyka jimi operovati uměl. Podrobenosti této při čistém tvarosloví (konjugací atd.) dosáhne se as cvičením výše uvedeným, vzhledem k jiným věcem mluvnickým (pořádku slov, vazbě atd.) třeba ještě jiných výkonů. Názor a osvojení si pokládati jest ve příčině té *za přípravu*, překládání a četbu *za střed* a pak teprv tvoří samostatné tvoření (napodobování) *závěrek.*

Při překladu leckteré opatrnosti třeba. Nejprve se překládá z cizího jazyka do mateřského a přetvořují se věty tak, že jeden žák pronese větu francouzsky a druhý česky, a pak zase naopak. Horlí se právem proti větám obsahu prázdným a nesouvislým, avšak nesmějí býti přece *nad* duševní obzor žáků, aby věčší část síly své mohl obrátiti mluvnici.

Ještě věčší péče a pozornosti vyžadují *mnohem obtížnější* překlady *z mateřštiny* do cizího jazyka. Proto na nižším stupni nechť se míra jejich *obmezí.* Jenom jdou-li — již při prvním překladu — dobře od úst, tak že tím proud řeči netrpí, možno je pokládati za vhodné.

Proto zvykejž učitel žáka podávati překlad francouzský *bez předchozího čtení vět českých.* Jest to proto, aby ucho neslyšelo česká a francouzská slova pestře smíchaná.

Aby se povedlo bez velikého přetížení žáků, nechávejme i zde nejprve přeložiti nově se naskytlá slova (na př. tvary slovné, všecka podstatná i přída[illegible]ná jmena, příslovky, náměstky atd.), vytkněmež zvláštní nesnadnosti a pak po[illegible]nejme nejkratšími větami. Zkušenosť učí, že to možno a že to přináší vel[illegible]ý užitek. Podstatnou úlevu a věčší prospěch poskytují kusy takové, jso[illegible]-li 1. souvislé a 2. řadí-li se obsahem svým ku francouzským kusům (viz Bü[illegible]mer, Breitinger, Pünjer).

Závěrek tvoří *samostatná reprodukce.* Tu nutno na nižším stupni *spokoj[illegible] se skromně s málem*, avšak nesmí se věci této zanedbati úplně. I tu pla[illegible]: Petit à petit l'oiseau fait son nid. Učitel napíše 10 jmen podstatných a [illegible]kolik sloves a jmen přídavných, k oněm se hodících, na tabuli a vyzve žá[illegible] tvořiti *malé věty* v rozličných útvarech (singular, plural, rozličné časy,

osoby, tvar affirmativní, negativní atd.), řídě se ovšem grammatickým učivem, se kterým se právě zabývá. Z pokusu pozná, *jak rádi se žáci podjímají práce této a jak značně přispívá ku svobodnému vládnutí mluvnicí.* Teprve když u věci té dosaženo jakési zběhlosti, nechť žáci 8 neb 10 vět přednášejí o témže předmětu (zahrada, strom, škola). —

Tak nechť se žáci učí též zacházeti ústně s cizími číslovkami (sčítání, násobení atd. a jiné úlohy početní.)

Vhodný ku bezpečnému výcviku mluvnice prostředek jest zvláště *dobře uspořádané a vypočítavé opakování.* Lze rozeznávati trojí: *a*) *podmíněné obyčejným pokrokem*; *b*) opakování kratších neb delších oddílů *v témž pořádku, přihlížející ku pravidlům*; *c*) opakování, při *němž učivo se pořádá s jiných hledišť.* Často se spokojují mladí učitelé s opakováním *prvního způsobu.* Domnívajíce se, že — jako při počítání násobilka — pravidla opět a opět přicházejí v užívání, pokládají zvláštní opakování jich za zbytečnou věc, kterou se jen okrádají o čas. Brzy — ale již pozdě — seznají svůj blud na výkonech žáka, které jsou vždy slabší a nejistější. Těm lze odpomoci jen opakováním, jež musí vždy nastoupiti po určitých lhůtách: týdnech, měsících, pololetích. Nechť se děje nejrůznějším spůsobem, na př. že pro každé pravidlo pozorujeme větu, že se překládají některé věty z každého kusu ku konci tomu schválně dříve vynechané, aneb že učitel uvádí před zraky žáků souvislé články dobře zvolené. Ovšem musejí míti za účel dopomoci žáku k souvislé reprodukci a ku pevnému osvojení si pravidel po sobě naučených a nacvičených.

Třetí a nejcennější spůsob opakování záleží v tom, opakovati pravidla se stanoviska jiného, dle jiného rozdělení a souhlasného jich uspořádání. Tohoto třeba zvláště tam, kde kniha školní sama neposkytuje takového uspořádání pravidel.

Spisovatel uvádí pak vhodné mluvnice pro školní potřebu, z nichž vynikají zejmena knihy Bechtelovy, Schmitzovy, Plötzovy, Luppeovy, Hussovy atd.

F) Četba.

1. Obyčejně se odkazuje četba na střední stupeň vyučování. Proto by se mohlo zdáti, že četba nemá co činiti se stupněm nižším. Myslíme-li na četbu v obvyklém smyslu slova, aby se na př. dvě hodiny zvláštní ustanovily pro četbu, nemůže ovšem o takové býti řeči na nižším stupni.

Avšak což by se měly nechati uplynouti dva roky, aniž by se žákovi podal života plný celek v podobě dobrého článku? Zajisté nikoliv. Proto již Ahn a Plötz podávali v učebných knihách svých výbor *souvislých článků ku čtení.* Novější elementární učebnice následkem snah reformačních přičítají jim jestě věcší cenu. Nepočíná-li se přímo ihned z počátku vyučování četbou, jeví se alespoň *snaha podávati co nejdříve souvislé články*, tak aby se alespoň *ve druhém pololetí* s nimi počalo. Nepodávají-li učebnice takových článků, měla by se dáti žákům do rukou příhodná čítanka, aby se nezanedbával tento cenyplný prostředek vzdělavací. O obsahu první čítanky takové praví Dr. Kühn: „Největší obtíž při skládání čítanky záleží *v příkladném výběru* článků. Musejí býti *příhodny* v několikeré příčině. Obsahem musejí zajímati mládež i dospělého. Zvláště jest se vystříhati jalových povídek beze všeho vtipu. Zároveň nemá býti obsah příliš vážný a nesnadný. Proto se hodí na počátku dobře anekdoty ze života velikých mužů a bájky o zvířatech. Později nechť následují krátké povídky.

2. *Jak si vésti při četbě.* Plná cena a bohatosť četby objeví se teprv na vyšším stupni, ježto nám dává nahlédnouti do zvláštností a duševního vývoje národa francouzského. I ve příčině této jest položiti na nižším stupni zárodky a základy. To se děje tím, že se žák činí schopným *čísti a rozuměti snadnějším a kratším článkům souvislým.* Prvního cíle se dosahuje

dovede-li žák přednésti článek nejen slovo za slovem, větu za větou, ale i ve větších alespoň kusech, plynně a neprohřešuje se při tom proti výslovnosti, druhého cíle, dovede-li článek nejen plynně přeložiti do jazyka mateřského, ale je-li s to odpověď dáti *na snadnější otázky francouzské taktéž francouzsky*. Oba cíle jsou podmíněny především znalostí všech vokabulí. Vokabule by měly tedy býti přidány po částech i s potřebnými mluvnickými poznámkami ku článkům, určeným pro nižší stupeň. Avšak je-li tomu tak, nepožadujme na počátku *žádné samostatné přípravy*, nýbrž budiž ona *společnou prací* všech žáků ve škole.

Když jsou všecka slova známa a tedy i smysl článku, počniž *přečítání*. Nejprve učitel *předčítá vzorně*: zřetelně, s přízvukem rázným, čistě a plynně, nejprve po větách (nesnadnější kolikráte toho třeba), pak *po oddílech*, pak *po kusech*.

Po té dávej přečítati, nejprve lepším žákům, pak oddělením, pak celé třídě a konečně slabším. Po tom následuje ústní překlad, nejprve slovný, pak v dobré mateřštině, co možná přesný a správný. *Písemné překládání* děje se jen částečně (obtížnější nebo důležitější místa pro obsah neb mluvnici), a možno ukládati je jako *prospěšnou práci domácí*. Vyučuje-li jeden učitel jazykům mateřskému a francouzskému, hodí se překlady za úlohy z jazyka mateřského, Ústní aneb i písemní *překlad zpětný* jest velice žádoucí, ale věčším dílem příliš obtížný. Opětovné čtení s připojenými otázkami a odpověďmi francouzskými budiž závěrkem práce této, neuloží-li se jednotlivá místa aneb celý článek učiti se nazpaměť. (Při čtení prvním i posledním nebudiž rušeno čtení překládáním nebo výklady.)

Vyhledají-li a vysvětlí-li se takto mluvnická pravidla ve francouzské souvislosti své, vtisknou se zvláštnosti francouzské ve mladistvou mysl snáze a bezpečněji, než cvičí-li se na mnohých větách jednotlivých, aby pravidlo pojala.

„*Toť násorné vyučování mluvnici*“, praví Kühn.

3. Spisovatel uvádí a kritisuje čítanky vhodné pro potřebu na stupni tomto, z nichž jsou novější na př.: Willm C. Premières lectures françaises pour les écoles primaires 67. édition. Strassbourg 1886. Schultz & Comp. 204 p., 80 pf. — Petites contes pour les enfants. Strassbourg 1878. 50 pf. Wingerath: Choix de lectures françaises à l'usage des écoles secondaires. 1ère partie: Classes inférieures. — Saure: Französisches Lesebuch für höhere Mädchenschulen, 1. Theil. Kassel. Kay. Geb. 2 Mark. — Güth und Muset: Französisches Lesebuch in drei Stufen. Untere Stufe von Güth. Berlin, Simion. 1 Mark 20 Pf. atd. (Pokrač.)

O oekonomii a soustavě Sofokleova Filokteta.

Podává *J. Chval.*

(Pokračování.)

b) Elevace.

(v. 219—729.)

Výjev III. (219—541). Filoktetes vstoupí z levé strany na jeviště, kde se hledá s Neoptolemem; v orchestře stojí sbor.

Vystoupením Filoktetovým začíná stoupání děje. Děj se stupňuje a zadrhuje se znenáhla v zápletku dramatickou.

Filoktetes shledav se zde nenadále s neznámými muži, prosí jich o slitování. Činí dojem muže neštěstím souženého a zlým osudem pronásledovaného; cit soustrasti mimoděk v nitru obecenstva se probouzí a znenáhla

vzrůstá. Filoktetes slyše od Neoptolema, že se vrací domů, *vzplesá radostí*, ježto se těší, že mu *kyne spasná naděje*, že by se mohl konečně vyprostiti z dlouholetého utrpení. Naděje jeho ještě více zmohutní, když v podrobnostech sezná líčenou křivdu Neoptolemovu; poněvadž však nemá žádné bezpečné záruky, že by se mu mohla jeho naděje splniti, naléhá úpěnlivou prosbou na Neoptolema, aby se nad ním smiloval a aspoň do Hellady s sebou zavezl.

Sbor, jako by cítil s ním upřímnou soustrasť, tváří se srdečně pohnutým a přimlouvá se vřele za něj. Neoptolemos nemaje ovšem mravní příčiny k odporu, jest nucen chtě nechtě přikývnouti. Jakkoli koná se znamenitým úspěchem chytře sosnovanou lesť, *ocítí se nenadále sám svou ctí v tenatech*.

Filoktetes, jenž arci nic podobného netuší a vše za pravdivou skutečnosť pokládá, domnívaje se, že květ jeho naděje slibuje toužebné ovoce spásy, roznécuje s vřelým povděkem tajenou jiskru radosti ve zjevný plápol. Scena vzbuzuje cit smíšený: pro Filokteta soustrasť, k Neoptolemovi v lásce k národu přízeň, ve lstivém jednání nelibosť.

Výjev IV. (542—628). Z pravé strany od přístavu přichází na jeviště Neoptolemův plavec provázen jeho sluhou, jenž přestrojen jest za kupce cizince.

Vystoupení kupce, nehledě ani k tomu, že již v předu (v. 125 sqq.) jest technicky odůvodněno, mohlo by se na první pohled s oekonomického stanoviště zdáti jaksi zbytečným a ne zrovna vhodným; nicméně jest přece při důkladnější úvaze několika příčinami náležitě odůvodněno a na patřičné místo postaveno. Jak v předu již podotčeno, Sofokles uchýlil se v konstelaci osob děje účastných od běžné tradice mythické; odchylku tuto bylo mu někde také nějak odůvodniti aneb aspoň objasniti, aby v ní bylo viděti důležitý účel a skvělý úspěch mistrovské jeho tvorby, aby jí dodal též rázu zdánlivé pravdivosti a možnosti, ať tak díme, historické.

Sofokles uměleckým úmyslem klade kupci v ústa lstivou zprávu, že Odysseus s Diomedem vypravili se s lodí od Troie Filokteta vyhledat a tam zpět na bojiště přivést, a pak že starý Foinix se syny Theseovými za týmž účelem Neoptolema stihají. Tím se opravil básník, dotekl se mistrně běžné tradice epické a dodal podniku Neoptolemovu i celému jednání jeho v očích Filoktetových rázu opravdové skutečnosti; získal také uměleckou illusi dramatickou. Aby pak básník odůvodnil též skutečný podnik Odysseův, jak jej již obecenstvo znalo, i předstíraný Foinikův, klade ještě v ústa kupcova zprávu o věštbě Helenově, čímž vhodně obecenstvo seznamuje s událostí, jež skutečně dle báje předcházela děj v dramatě obsažený. — Když kupec vyřídil svou úlohu, odchází v pravo a mezi Neoptolemem a Filoktetem rozvíjí se dále scena následující.

Výjev V. (629—675). Důmyslná lesť Odysseova daří se Neoptolemovi znamenitě. Filoktetes má vše za čirou pravdu; *radosť*, která v něm vznikla z naděje k vysvobození, *mění se náhle v žár nenávisti* k původcům jeho strastí; aby se však uchránil všelikého styku s nenáviděným Odysseem, strojí se kvapně na cestu. Tím spůsobem se zapletený již děj valně urychluje. Filoktetes odebéře se s Neoptolemem do své jeskyně a na dějišti zbude sbor sám v orchestře.

Spěch Filoktetův však básník ozářil vzhledem k celé situaci světlem *ironie*; neboť Filoktetes dle svého domnění chystá se kvapně k odplutí sice — do své vlasti, ale dle komposice básníkovy a dle záměru úhlavního škůdce svého, jak jej obecenstvo přítomné arci zná — na cestu ke Troii. Obecenstvo tone ovšem v illusi dramatické; přeje z útrpnosti sice Filoktetovi toužebného vysvobození, ale vlastenecký cit jeho mlčky také žádá, by v zájmu prospěchu obecného — třeba lstí — odebral se ke Troii.

Výjev VI. (676—729). Sbor z posavadního průběhu děje poznal úplně těžké strasti života Filoktetova. Projevuje tedy soustrasť nad opuštěností a

bídou jeho a přeje mu ze srdce, že příležitosť, která se naskytla plavbou Neoptolemovou, přináší mu toužebné vysvobození.

Vystoupením Filoktetovým začal děj stoupati a znenáhla se zaplétati. Obecenstvo seznámilo se s bídným jeho životem a ví, že Neoptolemos, jinoch jinak šlechetný, vykonal Odysseovu lesť důmyslně nastrojenou velmi chytře, obezřele a s úspěchem znamenitým. Slibem, kterým se Neoptolemos ve lsti čestně zavázal, že Filokteta doveze do jeho vlasti, se děj těsně zauzlil a hrdinská česť jeho zapletla se v tenata neproniknutelná. Tato část dramatu činí *elevaci* děje a bývá v našich tragoediích moderních *jednáním druhým.*

c) Krisis a kulminace.

(v. 730—974.)

Výjev VII. (730—826). Po ukončeném zpěvu sborovém vrací se z jeskyně na jeviště Neoptolemos a za ním Filoktetes, svírán palčivými bolestmi. Děj dramatu začíná se epeisodiem druhým blížiti ke své *kulminaci*, ke *krisi.*

Filokteta zachvátí třikráte prudký nával palčivých bolestí. Jakkoliv se velice namáhá prudkou palčivosť jejich utajiti, přece nemoha bolestem odolati, těžce vzdychá a čím dále tím hlasitěji a hořčeji běduje. Projev krutých bolestí jeho naplňuje hrůzou a trnulostí, nutí k slzám soucitu a tísní srdce žalnou soustrastí. Drastická tato scena a pathetická, zvláště kde Filoktetes prosí v zoufalství Neoptolema, aby mu nohu svým mečem uťal a života jeho nešetřil, působí mocným, ba úchvatným kontrastem vzhledem ke sceně, kde sbor projevuje radosť z toho, že Filoktetovi bude konečně osudem popřáno, aby se příležitostí plavby Neoptolemovy vyprostil z dlouholetých muk bídy a samoty. Krutosť bolestí Filoktetových zračí se hlavně ve verších často přerývaných a v častém pronášení bolestných citoslovcí a vůbec slov, v nichž znatelně nahromaděny jsou hlásky *α*, *ο* a pak souhláky retné *π* (*παπαῖ*), *β*, *φ*, zubné *τ* (*ἀτταταῖ*) *δ*, *θ*, nosové *μ*, *ν*, jimiž dobře se vyznačuje jednak bolestné svírání rtů, jednak třesavé a kvilné trhání plačtivého hlasu.

Neznáme druhého slovesného díla uměleckého, v němž by kruté bolesti tělesné byly tak hrozným a pathetickým způsobem zdramatisovány jako právě v Sofokleově Filoktetu.

Nitro Neoptolemovo jest tak mocně soucitem a hrůzou vzrušeno, že jakkoli leckde v odvětech užívá rčení dvojsmyslných, přece více se kloní citem ke splnění toužebného přání Filoktetova, až se mu konečně podáním ruky čestně zaváže, že ho neopustí a *bez něho že neodjede.*

Výjev VIII. (827—864). Filoktetes, bolestmi zemdlen, jest pohroužen ve tvrdý spánek. Vedle něho podál stojí soucitem sklíčený Neoptolemos a drží v rukou jeho luk; v prsou jeho víří cit soustrasti, a káravý hlas jeho svědomí vždy intensivněji se mu ozývá. Rozrušenosť a rozháranosť zmocnila se také sboru, jenž však maje na paměti obecný prospěch národa, vybízí Neoptolema užiti vhodné chvíle a s lukem prchnouti; Neoptolemos pokládaje však pobídku sboru podle věštby božské za neprospěšnou, povoluje vniterné své náladě a zavrhuje ji jako nečestnou, bezúčelnou a planou. Scena činí dojem napiaté rozpačitosti a blíží se k *peripetii vniterné.*

Výjev IX. (865—974.) Sbor utichl; Filoktetes se znenáhla probouzí z hého spánku, a Neoptolemos probíraje se z hlubokého pohnutí, bedlivě ho pozoruje. Filoktetes procitnuv, připomíná Neoptolemovi čestný slib jeho a ybízí jej, aby se společně odebrali na loď. Ale Neoptolemos bodán v srdci tr ými výčitkami svědomí, vidí nyní, jak hanebně lstivým slibem zapletl v ustá tenata hrdinskou česť svou a neví, jak z nich slušně vybřednouti. Ch ěje se hanebné situace zhostiti, vyjeví nepokrytě pravý záměr své plavby. Fi ktetes trpce sklamán, naříká si hořce nad jeho šerednou zradou a zlo- my dností a žádá zpět svůj luk. Také sbor pochopuje těžkou situaci Neoptole vu (v. 962). — Neoptolemos jest hluboce rozrušen soucitem milosrdenství

a jest rozhodnut vrátiti Filoktetovi luk jeho. V této rozrušené situaci však kvapně vyskočí na jeviště Odysseus a úmysl jeho náhle překazí. Scena napíná illusí.

Touto scenou, od druhého vystoupení Filoktetova s Neoptolemem se děj v zapleteném uzlu stále udržoval a stupňoval; dostoupil znenáhla své *kulminace*, až v organické řadě jednotlivých výjevů dramatických nastala *krisis* a spolu zdánlivý obrat, *peripetie vniterná*. Část tato činí v našich tragoediích moderních obyčejně *jednání třetí*. (Pokrač.)

Úvahy.

Česká mluvnice pro školy střední a ústavy učitelské. Nauka o slově. Napsal Dr. Em. **Kovář.** V Praze 1889. Nakladatel I. L. Kober. 8°. III. 138. Cena 90. kr., v plátně 1 zl. 10 kr.

(Pokračování místo dokončení.) [1]

21, §. 43. Že by sg. instr. bratr*em* stálo za původní bratr*om*, jest *nesprávno*, neboť kdyby pád ten byl měl původně *o*, bylo by se udrželo jako v pl. dat. bratr*om* (dosud dial. v záp. Čechách *krátké om*), bratróm. Avšak v sg. instr. jest české *e* střídnicí za ъ, které zde původně bylo: bratr-*u-mi* = -ъmь; i původní *o-mi* přešlo v *u-mi*, jako v pl. acc. původní *o-ns* (*λύκους*, got. vulfans) v *u-ns*

[1] *Posn. 1.* Týden po vyjití prvé části mé úvahy poslal mi p. Dr. Em. Kovář lístek, v němž mě vybízí, bych „si vzal za základ výtisk, který přišel do prodeje a nikoliv taký, jichž se jen několik vytisklo dříve.“ Vyčítám prý „všelicos, co bylo opraveno“. Nerad prý by se p. Kovář „v polemice i touto věcí obíral“. — K tomu připomínám, že jsem vzal za základ ten výtisk, jaký mi zaslal sám *nakladatel*, *když už kniha byla došla ministerského schválení*; neměl jsem tedy ani potuchy o nějakém „dřívějším“ soukromém vydání; ostatek to pranic nerozhoduje, neboť posuzuji jen to, co jmenem p. Kovářovým bylo tištěno — jaké to bylo vydání, do toho mně nic není. Co pak se týče slíbené polemiky, prohlašuji už napřed, že se jí nehodlám obírati, neboť co tvrdím v úvaze, dokazuji přesně, a proti takým důkazům možno polemisovati leda sofisticky: a takové polemiky výsledkem jest nulla. Ostatně i jiní doc. Kovářì blízko stojící posuzovatelé *nepřiznivý* vydali soud o jeho české mluvnici; viz na př. Jag. Archiv 1889, 213—6.

Posn. 2. V příčině rozdílu výslovnosti *y* a *i* došel mne od rychnovského prof. Tom. Planského zajímavý doplněk, jejž tuto, poukazuje zároveň na 5. str. Kotsmíchova Podřečí Doudlebského, do slova uveřejňuji: „Uvažuje o Kovářově „České mluvnici“ v posledním čísle Kroka, právem za nesprávnu pokládáte poznámku v ní: „až asi do 16. stol. se v Čechách y rozeznávalo od i.“

K tomu podotýkám, že *y* od *i* se aspoň v jižních Čechách *rozeznává dosud velmi přísně*, a to zvláště v okrese Krumlovském, z části i v Budějovickém. Vyslovuje se zajisté na př. na osadě farní Brložské, Křemežské i Boršovské a Kamennoújezdské bez výjimky, b, p, v, m (l již ne!), jestli po něm krátké i (měkké), všude jako bj-, pj-, vj-, mj-, takže slyšíme vůbec říkati bjiřic, bjiřmování, bjiskup (tak vjiskup!), byl jsem bjit, bjič; ve středu slov: zabjitá, objilí; na konci: na nebji. *Po p*: pjila (Säge), i pjila (hat getrunken), pjiliny, pjilíř, má na pjilno, pjistole, pjivonka (a!) pjivo — spjis, dopjil, *pjisk!* kopjice (kupa sena), koupjil, slepjice. *Po v*: vjidle, vjiklat(i), vjina, vjinnej ocet, vjinout(i), vjiset(i), *vjisokej!* vjišně, vjitriol, Vjišší (!) Brod vjišší (!), na vjisosti (!) — povjinnost, tátovji (= otci). *Po m*: Mjichal, Mjikoláš. mjiláček, mjilión, mjilosť, mjinistrant, mjinout(i), mjiska, mjizerná, mjizina, mjišet(i) (= míšeti), mjirnit(i), osmjička, mámjin, mámjina, na zemji.

Ovšem slyší, kdo „nemá tenkých uší,“ místo bji, pji, vji, mji ve slovech jmenovaných a podobných asi jako bě, pě, vě, mě —; ale kdo slýchal zvuky ty jako j od mládí, rozeznává je od podobných *velmi ostře*. Tak jest zcela dobře slyšeti v větě „Běta byla bjita“ tři zcela různé samohlásky ė, y, i.

Podle oné výslovnosti vůbec snadno se rozezná, kdy jest psáti měkké *i* krátk kdy dlouhé, kdy *y*; rozdíl mezi *í* a *ý* není však již patrným, leda že se *ý* rozklád v ej, ale také í se tak rozkládá: nosejček (nosíček), vozejček (vozíček), ba i krátk *y*: rejby (ryby), mejši (myši).

Pravopis náš obvyklý, pokud jsem mohl vystihnouti, srovnává se s výslovnos v oné krajině obyčejné, až na slova *vysoký* a *pysk* (bezpochyby vlivem slov *vis* a *pískati Red.*) a odvozená od nich.

(lit. ponùs z ponuns), *ūs*, [1]) *y* (vlъky): tedy z původního sok-o-mi vzniklo sok·u-mi (lit. ponu z ponumi srv. gentimì zętьmь, sunumì synъmь) = sokъmь. Tak (ъ) mají nejstarší rukopisy, omь se nalézá teprve v novějších, a sice asi z té příčiny, že koncové ь pozbylo u výslovnosti svého zvuku.

21, §. 44: „před stbul. ě a před oním *i*, které *je zastupuje*, t. j. v: had-*i*, bd-*i*." *Nesprávno*, ježto v stsl. zde nelze dokázati *ě*, nýbrž jen se ho dohadovati; ostatek viz str. 413 našeho posudku (Krok III.) k 10.

22, §. 45. „ve slovesech jako ponouceti, mizeti a pod. jest *c* za náležité *k*, *z* za náležité *h*; . . . otьcь stojí za náležité otьkъ." *Nesprávno*, neboť *c*, *z* povstalo tu, ovšem v době poměrně pozdější, ne z pouhého *k*, *h*, nýbrž z *kj*, *hj*: otьk-jь otьcь, ovьk-jā ovьca, srъdьk-je srъdьce, stьgjā stьza (ovšem voc. otьče utvořen od původního otьkъ, rovněž adj. otьčь: Brugmann Grundr. I, 135); podobně slovesa tř. V, 1[b], jichž kořen se končí na *k* neb *g* (*h*); klęk-ja-ti (srv. bí-ja-ti, pí-ja·ti) klęcati kléceti, ponuk-ja-ti ponúcati ponouceti, mih-ja-ti mízati mízeti či mizeti (dle toho tvary máčeti, stáčeti, rozmnážeti spočívají na močiti, točiti, množiti). — Nesmírně logická, avšak *neobratně stilisovaná* jest tamže věta: Kde však by se *k* měnilo v *č*, *h* v *ž*, tam se objeví náležitá hláska č, ž"!

22. Při změnách souhlásek neužil spis. podrobnějšího názvosloví, jako rozlišování, měždění (viz na př. Hattalovu mluvnici), čím *pominul* opět pomůcky škole velmi praktické. (Srv. Krok III, 416 k 15, §. 28.)

23, §. 48. „*šs* dává *s*." Avšak srv. příštíe, veštíe z příšьstije, vešьstije, kde *šs* dalo *š*.

23, §. 49 „Jestliže ve skupině sykavek mají býti souhlásky složené, pozbývají svých součástek sykavých." *Nesprávno*; byloť by dle toho *heztí*, *nízti*, *hešti*, *úští* a přece zůstává hezcí, nízcí, comp. hezčí úzčí, ač *c* = *ts č* = *tš*. — „*č* = *tš* . . . zbude *t*." *Nesprávno*, neboť *č* = *tš*, proto zbude *ť*: ješče = ještše, ješťe (psáno ještě), kdežto podle spis. by povstalo *ješte*. — „plur. čescí — češčí," rovněž *nesprávno*, neboť z *k* zde nepovstane *č* nýbrž *c* t. j. *ć* (velik-ý velic-í), tedy z český plur. česćí, spodobením češćí, češčí. Kdyby spis. nebyl tak *nedůsledný*, byl by se této nesprávnosti vyhnul tak jako v §. 138 (vojsćě), kde poukazuje k probíranému tuto §. 49.

24, §. 49. Mezi řčeš a rceš bylo uvésti střední tvar *řceš*, z něhož teprve vznikne rceš jako rci ze řci.

24, §. 50. Že by *lopotiti* bylo povstalo z klopotiti, je *nesprávno*, srv. Mikl. Etym. s. v. lop-.

24, §. 52. „K hlásce *d* přisouvá se *z*: broditi — brouzdati, jedu — jezditi." *Nesprávno*; viz Krok III, 417 a IV, 3. 4.

25. Spis. *neprávem* řadí k sobě tvary: kluzký — plzký — slizký. — *Chybně* vykládá učedník prý z uče*nn*ík, ježto přece odvozeno od part. učen příponou ík, jako mučen-ík, srv. bídn-ík, domovn-ík a p.

30, g. „spolu = *s* polu, t. j. z boku" jest *dvojnásob špatně*, jednak že při pojmu odkud? musila by býti předložka *s*: s boku se strany, a p.; jednak nehodí se význam „boku" k pojmu, jenž spočívá ve *spolu*: buď jest to, jak míní Mikl. gr. IV, 573. gen. od polъ (sъ polu jako sъ gola, sъ vědoma, sъ prosta), srv. s-polem (t. j. se svou polovičkou t. j. dohromady), neb to může býti loc. od spol (srv. spol-ek) = pospolu, ve spolku, společně.

31, §. 60. Spis. *pominul* říci, že přípona *-dlo* značí též nomen agentis; srv naše Příspěvky k nauce o tvoření kmenův 22.

33, §. 62. 103, §. 227. „Mnoho přídavných jmen vzniklo z participia na -*ní* rozšířeného příponou *-jo*; na př. *honicí*, *sypací*, *bicí*." Nesprávno, neboť part.

Říkajíť tam veskrze: Dívá se na mě s vjisoka, Bože na vjisostech — má zaječí pjisk, pjiskatá nádoba "

Mimo to dle Bart. Dial. I, 5. v zlínštině „*y* a *ý* jakkoli neznějí tak zhruba, jako v ruštině a polštině, přece po retnicích a po *i* *zcela jasně se rozeznávají* od *i* a *í*." Rovněž v nářečí lašském „*y zní velmi zhruba*, přecházejíc téměř v hrdelné *e*" (98).

[1]) Tím opravuji ř. 5. a 6. na str. 416. v Kroku III, kde piš *ūs* místo *ūn* a jęs místo *jen*.

na -*nt* + jo zní: gonęt-jo, sypająt-jo neb sypąt-jo, bijąt-jo t. j. goniecь, sypajícь neb sypúcь, bijúcь, s příponou pronominální: honiecí či *honící*, *sypající* neb sypoucí či *sypící*, *bijící*. Jest tedy adj. honící atd. jinak vyložiti. Mikl. gr. II 171 stanoví prostě *prvotní* příponu -tjъ, čím však původ adj. ještě není přesně objasněn. My máme za to, že jest tu *podružná* přípona -jь (+ jь), jež se pojila původně k part. perf. pass. na-tъ, a sice nejprve při tvarech jako: pitъ, żętъ, tudíž: pit-jь + jь = picí, żęt-jь + jь = žací; proto také adj. ta mají význam *passivní možnosti* (přiměřenosti vhodnosti): jehla šicí t. j. k šití vhodná, způsobilá atd. Ježto pak taková adj. vypadají, jako by tvořena byla příponou -cí od kmene inf. pi-, ža-, vznikala dle toho i mnohá jiná, jako: spa-cí, honi-cí, sypací, kři-sací, srb. brijaći, spavaći a p. (Dokončení.)

Hlídka programmův.

4. O účincích válek tureckých na Čechy a Moravu okolo r. 16..

Napsal Dr. Frant. **Kameníček.** Osmá výr. zpráva c. k. vyšší reálné šk.. v Brně. 1889. 8°.

Dr. Fr. Kameníček patří k nejmladším, ale také k nejpilnějším badatelům v dějinách rakouských; obírá se se zvláštní zálibou se stoletím XVI. a tu zvláště především s dějinami českými a moravskými. Prací jeho jest již pěkná řada; zde pro obmezenost místa jmenovány buďte jen tyto nejdůležitější: „Náboženské následky bitvy Bělohorské na Moravě“ — čteno ve kr. společnosti nauk v Praze a vytištěno ve „Sborníku historickém r. 1882“; „O zřízení prvních kollejí Jesuitských na Moravě“ — předneseno v Historickém spolku Pražském, vytištěno ve Sborníku historickém r. 1885; „Účastenství Moravanů při válkách tureckých r. 1526—1568“ — ve Sborníku hist. 1886; „O výpravě arciknížete Ferdinanda ku Szigetu 1556“ — ve Sborníku hist. 1886; „Historia vera expeditionis .. 1556 authore Petro Raymundo Amadono Med. Dre.“ — předneseno v král. spol. nauk a vytisknuto ve „Zprávách o zasedání téže společnosti 1887; „Císař Rudolf .. na Moravě r. 1577“ — ve Sborn. hist. na oslavu V. Vl. Tomka r. 1888 vydaném; „Diarium Smila Osovského z Doubravice a na Třebíči při jeho cestě do Po.. 1587“ — předneseno v kr. spol. nauk, otištěno v časopise Českého musea r. 1888. Všechny práce tyto i jiné zakládají se na původních pramenech archiválních a jsou důkazem nejen vzácné píle, ale také klidné soudnosti a pěkného nadání .. sovatelova, tak že dílem vzbudily zaslouženou pozornost a pochvalu předního .. šeho historika, V. V. Tomka; některé z nich příznivě posouzeny od prof. Kalo.. (Osvěta 1883, naproti tomu viz kritiku v Ruchu) a od prof. Šembery (Liter.. rozhledy).

Stať v programmě letošním jest, jak spisovatel na str. 3. pod čarou poznamenává, ukázkou z větší práce „O účastenství Moravanů ve válkách tureckých od r. 1526—1606“. V „ukázce“ nejde p. auktorovi o to, aby vypsal podrobně válečné příhody, ale aby podal charakteristiku doby vyměřené. Jsou pak rázové její ryzy tyto: Stále vzrůstající berně i odvod a přec bezpečnost v Čechách .. Moravě chatrnější a chatrnější; rozmrzelosť stavů na špatné hospodaření s vy.. cenými berněmi, na nejapné vedení války, na ustavičné sněmování a přečasté .. hlídky vojenské, odtud liknavosť v placení, jež ovšem měla také příčinu v obec.. klesnutí zámožnosti a za následek, že Maxmilian II. i Rudolf II. nuceni byli .. něti peníze za veliké úroky, což ovšem přec jen zase Čechové a Moravané .. ceni byli zaplatiti; obtížnosť a násilnosti vojska, zvláště žoldnéřského, i pro kr.. přátelské; rozmrzelosť stavů zveličována proti ústavním jednáním vlády ve př.. berní; nelibosť Moravanů, jižto svá vojska rozpouštěli, že české voje, zastáv.. ·e jich proti Turkům, byly jejich vlasti nemalou trýzní. Vsunuta jest velmi .. mavá současná zpráva pana Z. Chotka z Chockova o životě české šlechty a .. jeho na reorganisaci vedení války.

Toť v podstatě obsah „ukázky“, při níž bychom si však přáli, aby byla přehledněji srovnána; vypravována je slovem nehledaným, jasným a správným, jen neznalosť ve psaní přídavných jmen od geografických názvů odvozených nás zarazila: na sněmích Českých a *M*oravských (3—16 h.) — sněmy *m*oravské (4 až 6 h.), panovníci čeští (4—26 h.) — panovníci *R*akouští (5—3 d.), země České (8—5 h.) — země *m*oravské (17—3 d.). Na konec poznamenáváme, že ještě letos počnou se z péra páně Kameníčkova tisknouti v Archivu českém „Zbytky sněmů moravských od nejstarších dob až do r. 1527“. *Frant. Sobek.*

5. Valdštein a poměr jeho k císaři Ferdinandovi II. Podává Jos. **Frána.** Programmy c. k. vyšš. gymn. v Ml. Boleslavi z r. 1887—1889, 8°.

Práce tato zabírajíc celkem 48 stran, z nichž na prameny a disposici připadají $3^{1}/_{2}$ strany, na poznámky asi 11, na vlastní rozpravu neplných 34, mohla býti prospěšněji vytištěna v programmu jediném.

V čele jejím auktor uvádí jmenem 49 nejdůležitějších pramenů, dávaje na jevo, že užil ještě jiných; potom nastiňuje krátkou disposici, aby — jak sám praví — do historie Ferdinanda II. a dvojího generalátu Valdšteinova, jež „na mnoze jest temna“, přivedeno bylo lepši světlo. Na základě tohoto úvodu čtenář má plné právo očekávati ne-li podrobnou, zajisté aspoň důkladnou rozpravu o Valdšteinovi, jmenovitě objasnění oněch temných stránek a zvláště rozhodné stanovisko v otázce „vinen-li či nevinen?“ — a ve všech těchto věcech shledá se sklamána. Rámcem rozpravy jest ovšem stručný přehled války 30leté, pokud k Valdšteinovi se táhne, hlavním předmětem mohutná postava vévodova. Obě tyto části přál by si recensent jinak zpracovány a to věcně i formálně; oprávněno-li jeho přání, račiž čtenář posouditi z dokladů, tuto jen ukázkou přiložených.

První řádky rozpravy na str. 14. jmenuji podnětem dalších bouří náboženských, t. j. války 30leté, vyhnání jesuitů z Čech a z jiných zemí, nyní rakousko-uherských; o příčinách daleko důležitějších není ani zmínky. Str. 16. nahoře stojí tajemné proroctví: „Kdyby toho plánu“ (t. j. položiti meze nesmírné touze luteránů po bohatství a po statcích církve katolické) „věrně bývalo šetřeno, říše německá dojista byla by bývala uchráněna mnohých a těžkých svízelů po smrti Valdšteinově — jako na příklad míchání Francie ve věci německé — neboť tu zajisté byla by nalezla stolice sv. Petra dosti prostředkův, aby ctižádosť koruny francouzské ve slušných mezích udržovala tak dlouho, pokud by ghibellinské plány se strany německé nebyly svobodu Evropy potlačily“. Při této příležitosti budiž poznamenáno, že o vměšování se Francie do války 30leté, o příčinách i nadějích jeho nikde v práci se nedovíš. Hned dále čteme: „Po bitvě Bělohorské . . . . císař odměňoval své přátely a odpůrce přísně trestal. Než tu tři mužové odvážili se proti němu válečně vystoupiti, a to Christián, vévoda Brunšvický, hrabě Arnošt z Mannsfeldů a markrabí Jiří Friedrich Braniborský;“ o Mannsfeldovi před tím nebylo zmíněno. — Str. 21, ř. 1—8 h. stojí věta: „Náčelníci stavovského vojska Thurn, Fels a Hohenlohe obžalovali sice Valdšteina pro porušení neutrality u direktorů moravských a vyzvali je, aby Valdšteinovi zbraně odňali a s Čechy úplně se spojili, avšak císař Ferdinand II. poslal přece Valdšteina k vojsku Bouquoje do Čech . . . do Prahy;“ kolik tu myšlének, tolik nevysvětlitelných „proč?“ — V progr. z r. 1888, na str. 8. ř. 12. h. mluví se o „spojené moci“ za náčelnictví krále dánského, od níž se Tilly „nedomníval býti dosti bezpečným“ a str. 9, 2. h. hlásá, že „král dánský Christián IV. počal sbírati vojsko“. — Na téže str. ř. 9—12. h. praví se, že Valdštein sebrav 40.000 mužů pěších, položil se [illegible] mi táborem před branami města Chebu, prodlel zde od 31. července do 3. září 1625, odkudž pak na pochod se dal do Frank. Proč Valdštein více než měsíc [illegible] otálel, zůstává nevysvětleno; každý nezasvěcenec musí se domnívati, že Valdštein [illegible]mé dobýval Chebu!! — Str. 15. ř. 12. a 13. h. „Obléhání a dobývání Štralsunda [illegible] zvláštní episodu nejen ve válce třicítileté vůbec, ale i v životě Valdšteinově [illegible]ště;“ ale v čem by ta zvláštnosť, zejmena pro život Valdšteinův, se zakládala,

toho čtenář se nedoví. — Na str. 16. mluví se o činnosti Valdšteinově po míru Lubeckém, ale o velikolepých jeho úmyslech i činech na zvelebení moci císařské ničeho se nedovíš. — Na téže straně dole stojí: „V březnu r. 1630 císař Ferdinand II. svolal sjezd knížat německých do Řezna, kdež však počaly se porady dne 8. července t. r.;" sněm ten oznámen byl ovšem v březnu, ale svolán teprve na červen. — Str. 20. ř. 3. h. „V této době" (t. j. po 15. dubnu 1632) „pro země císařské velmi nebezpečné císař opět nabídl Valdšteinovi vrchní velitelství;" druhé nabídnutí stalo se již v říjnu 1631, ostatně praví spisovatel sám několik řádků níže: „po 15měsíčném vyjednávání (Valdštein) svolil v lednu 1632 v čelo vojska se postaviti." — V programmu r. 1887, na str. 14. praví se v „závěrku": Ať Valdštein vinen neb nevinen, přece kruta byla smrť, která na něm a jeho přívržencích spáchána byla." K tomuto výroku nutno dvojí podotknouti: 1. co do viny Valdšteinovy spisovatel v místě právě uvedeném řadí se k „nerozhodným", ale jinde nazývá jej zrádcem, na př. v programmě z r. 1888 na str. 18, kde praví: „Přes to vše soudíme, že úmyslem nepřátelským proti císaři se zanášel," na str. 26.: „že svoje zrádné záměry provede" a v programmě r. 1889 na str. 3.: „Tím věru chtěl nepřátely své a císaře samého másti a na nějaký čas pozornosť jejich od sebe odvrátiti, aby tím spíše mohl tajný a zrádný záměr provésti. 2. Trest prohlašuje v programmě z r. 1887 na str. 14. za „krutý", ale rozpravu svou zavírá větou: „Pročež vším právem též stihl a stihnouti musil vévodu Valdšteina trest zasloužený; neboť jaké skutky, taková odplata." — Takových a jiných ukázek mohli bychom vypsati počet daleko hojnější, ale již tyto dokazují, že auktor jednak zaznamenal děje nehledě k pragmatičnosti historické, jednak pomísil věci důležité s nedůležitými bez náležitého výběru, nejdůležitější vůbec vynechav, a že temných stránek nikterak neosvětlil.

Formální stránce recensent vytýká na místě předním nevyspělosť slohovou, jaká jeví se na př. ve větách: „Naproti tomu však Maxmilián, vévoda Bavorský, ač náčelník ligy katolické, dlouho váhal přidati se k císaři, neboť dvoru Habsburskému nedůvěřoval, až konečně přece, obávaje se moci Ferdinandovy, vyzbrojil četné vojsko, s nímž rychle do pole vytáhl a k císaři se přidal" (r. 1887 str. 15). — „Zde . . . získal si náklonnosť důstojníkův a důvěru vojínův, kdež malý na počátku jízdný zástup jeho rozmnožen jest na jeden pluk úplný" (str. 20.). — Avšak v Olomouci, kde bylo hlavní sídlo Valdšteinovo, dlouho neprodlel, byloť mu odtud . . . odtáhnouti" (str. 20.). — „znova vytáhl proti vojsku císařskému r. 1623 a dobyl i Trnavy, potom do Moravy vpadnuv" (r. 1888 str. 3. a 4.). — „Pozdní hodina a silná bouře, kteráž toho večera až do půl noci byla zuřila, byly svědkyněmi děsného toho výjevu a nikdy k svědectví svému úst neotevřely; neboť zůstaly němými jako před tím" (r. 1889, str. 11.) atd. Na druhém místě nápadna jest veliká nesrovnalosť ve psaní některých slov, jako v progr. r. 1887: stavů Německých (15—9 h.), kurfirsta saského (11 h.), německou říši (1 d.), koruny francouzské (16—5 h.), knížetem sedmihradským (4 d.), v kraji Královéhradeckém (17—17 h.): v kraji dolnosaském (r. 1888, str. 10 ř. 3 h.); říši německou (10 h.), s palatinem uherským (11—11 d.); mohučský Reinhard (13—2 h.), vyslance španělského (6 h.), král dánský (14—19 h.), obléhati (15—10 h.), obléhání (12 h.), šance štralsundské (14 h.), krále římského (16—5 d.), král francouzský (17—9 h.), vojsko francouzské (11 h.), vojska saského (20—6 h.), vojsku saskému (24—2 d.) atd.

Frant. Sobek.

6. Renata Descartesa Úvahy o první filosofii, ve kterých jsoucnosť Boží a duše lidské od těla rozdílnosť se dokazuje. Z latiny přeložil Jan **Slavík.** XXV. roční zpráva cís. král. akademického gymnasia v Praze 1889, 8°. 38.

Každý nový překlad z filosofických literatur cizích vítáme rádi, tím spíše však, když volen ku překladu takový spis jako jsou „Úvahy" Descartesovy, zakladatele to nové filosofie. Překlady zejmena děl vědeckých nebývají u nás s do-

statek oceňovány, ač dobrý překlad vynikajícího díla cizího s věčším nám je prospěchem nežli originál pochybné ceny. Platí to zvláště o naší literatuře filosofické, která jest odkázána na počet pracovníků velmi skrovný; co máme dosud, nedostačuje nijak. S Descartesem sice pokus již byl učiněn, avšak tradukce jeho Rozpravy o methodě nevyhovuje všem požadavkům, jež klásti nutno a novým vydáním jejím dobré věci valně by bylo poslouženo. Překlad Úvah o první filosofii, o jichž významu pro vývoj filosofie vůbec a Descartesovy zvlášť zde arci nemůžeme se šířiti, pořízen jest podle textu vydaného Dr. C. Sigmundem Barachem ve Vídni r. 1866 a obstarán velmi pečlivě a svědomitě. Nestalo se zajisté náhodou, že mathematika-filosofa překládá mathematik, sám ve filosofii vysoce vzdělaný a mimo to latiník ještě ze staré, dobré školy. Sloh překladatelův odjinud znám jest jakožto řízný, úsečný a jasný, který snadno dovedl přemoci kostrbatosti středověké latiny, třeba že látkou byl vázán. Víme, že vzhledem k místu, kde překlad vyšel, bylo nemožno přidati po česku také variae objectiones doctorum virorum ad istas de Deo et anima demonstrationes cum responsibus autoris, kteréž námitky přidány byly ke druhému vydání Meditací r. 1542. Želíme toho, neboť zajímavo viděti v nich, kterak Descartes čelí všem svým protivníkům tak učeným a subtilným; jak se scholastikem po scholasticku, s theologem jako theolog, s mathematikem jako mathematik si vede pln jsa zdvořilosti vůči protivníkům úslužným, ale neuprosným a teprve ironickým proti odpůrcům výsměšným; a posléze jak obratnou svoji dialektikou, svým duchem a přesvědčivostí učení svého nade všemi zůstává vítězem. Byla by to zároveň ukázka pěkné vědecké kontraverse, věcné a zdvořilé, pro poměry naše velmi poučné!

Dr. *Jiří Guth.*

Literatura.

Redakce došla tato díla:

Bibliothéka mládeže studující, vydávaná péčí Ústředního Spolku učitelstva středních škol. Serie II., čís. 5.: Smrť Smaila agy Čengiće. Hrdinská píseň Ivana **Mažuraniće.** Přeložil Josef **Kolář.** 2. opravené vydání. V Praze 1890. Nakladatel I. L. Kober, m. 8⁰. 56. Cena 20 kr. — Překladatel vydávaje po druhé i věcně i formálně zlepšený překlad krásné Mažuranićovy písně, přichází tím velmi vhod středním školám, jichž žákům píseň ta dosud téměř nepřístupna byla. Překlad jest obratný, poznámky případné, toliko výklad jmena Víly není správný viz Krok III., 354; rovněž *ἄγγελλος* se dobře nevykládá, jestiť *γελ* od kořene *ger*, *gor* = mluviti, srv. hrana = zpěv, u-hranouti = uřknouti. Místo chorvátský máme český tvar charvátský; chorvátský povstalo vlivem maďarštiny. V poznámce 22. oprav господь v господь; v poznámce 40. oprav bubek v bubák. Z paedagogických příčin vynechati bylo několikrát se opakující verš „každý den pak vždycky jednu dívku." — Zavděčil by se známý svou obratností překladatel, kdyby nám co nejdříve vydal podobným spůsobem Lazarice; a což Gundulićova Osmana překladu dočkáme-li se od něho?

Časopis katolického duchovenstva. Redaktor Dr. Klement **Borový.** Nákladem Rohlíčka a Sieversa. V Praze. 8⁰. Cena ročně (10 seš.) 3 zl. 50 kr. Ročník XXXI. Sešit 1.: Manželské závady povinnosti odvodní a stavu vojenského dle nového branného zákona rakouského (A. Jirák). Stručné dějiny katol. církve v Rusku (F. Kryštůfek). Milosť Boží (J. Hůlka). Kronika. Literární oznamovatel.

Jitřenka. Redaktor a nakladatel Fr. **Popelka** v Poličce. 8⁰. Předplatné ročně 4 zl. Ročník IX. Číslo 1.: *Víc nevěřím (L. Grossmannová-Brodská) Šťastnou cestu! (J. Seidl). Vrahem své lásky. *Tobě! (J. Herda). Na Lichnici! (K. V. Adámek). Sbírka pověr. (F. Pátek). Šijáci. Stříkačka (A. Ekstein-J. Pokorný).

Кіевскія Университетскія Извѣстія. Redaktor V. **Ikonnikov.** V Kievě. 8⁰. Cena ročníku (12 svazkův o 15—20 arších) $6^1/_2$ rub., se

zásylkou 7 rublův. Ročn. XXIX. Sešit 9. a 10.: Úvod do soustavy mezinárodního práva (O. Eichelman). Daň na osvobozence od vojenské povinnosti v theorii a v praktickém upotřebení (B. Brandt). O pozorováních hvězdy Polarissima (V. Fabricius). Malomocenství a lišeje (vitiligo. G. Minch). Zpráva o násilné smrti kapitána Giždeu (vražda či samovražda? F. Erhardt). Protokoly zasedání akušérsko-gynékologického spolku v Kievě. Přílohy k rozpravě V. Ikonnikova „Nové výzkumy v dějinách nepokojné doby Moskevského panství." Díla kn. Kurbského historickým materiálem (A. Jasinskij). Lineární, differenciální rovnice K^2 odvozenina prvého stupně řádu. Státní zřízení (A. Antonovič).

Literární Listy. Red. Fr. **Dlouhý.** Ve Velikém Meziříčí. m. 4⁰. Nakladatel J. F. Šašek. Cena ročně (24 čísel) 3 zl. 90 kr. Ročník XI. Číslo 1. a 2.: O politické poesii a satyře. (H. G. Schauer.) Moravské národní písně o stavu manželském. (F. Bartoš.) Pan Tvardovský. (Studie od F. Menčika.) Realismus a naturalismus v literatuře a umění. (Robert Hamerling). Posudky a úvahy. Zprávy z ruchu literárního.

Muzeum. Czasopismo Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych. Red. Maur **Maciszewski.** We Lwowie. 8⁰. Nakładem Towarzystwa. Předplatné ročně 5 zl. poštou 6 zl. Rocznik V. Zešyt 11.: Zprávy z Kol. Záležitosti škol středních při otevření letošního zasedání sněmovního. *Spolky naukové mezi mládeží gymnasijní* (A. Pechník). Dle mínění spisovatelova podává škola žákům mnoho suchopárné látky k pamatování. Spisovatel odvolává se na doby staré a střední, v nichž se mládež učila a vzdělávala hovory s učitelem cvičíc se zároveň v řečnění. Nauka slohu a správné výslovnosti, jež se se zálibou pěstuje ve školách francouzských a anglických, jest u nás zanedbána, následkem čehož jest úpadek slohu v obecném písemnictví našem. Spisovatel obrací pozor na literácké sbory školní mládeže v Anglii, která má vlastní výroční spisy, v nichž své plody umísťuje. Literácké schůze mládeže školní by se dle návrhu spisovatelova odbývaly v dni prázdné pod dozorem učitelův; obsahem jich mají býti přednášky prosaické neb poetické, vlastní neb vzdělané na základě školní četby, načež jiní žáci ocení přednášku. *System konjugace polské* (A. Kalina).[1] Pojednává o slovesech s přírostkem *ejo, eje — jo, i.* Rozmanitosti. — Zešyt 12.: *Zprávy ze zasedání Kol. Letošní zkoušky maturitní.* Spisovatel chválí, že za kommissaře ke zkouškám těm vybráni byli professoři university a polytechniky, kteří jako mužové vědy posouditi mohly výsledky vyučování, jež celkem uspokojovaly. Ve zprávě však vyžadují, aby k docílení souměrně dobrých zkoušek maturitních už v nižších třídách přísná se klassifikace prováděla. *O konferencích učitelských* (B. Maňkovski). Spisovatel přetřásá výnos c. k. školní rady zemské v té příčině vydaný, jímž se žádá, aby v každém pololetí se konalo 7 konferencí, a sice 1. při začátku roku školního, 2. koncem září o osvobození žákův od školného, 3. mezi 10. a 15. říjnem prvá konference měsíční o prospěchu žactva, 4. při konci října o rozpočtu na zakoupení předmětův učebných, 5. mezi 15. a 20. listopadem druhá konference o prospěchu žactva, 6. mezi 15. a 20. prosincem třetí konference taková, 7. při konci prvého pololetí klassifikační; 8. koncem února o osvobození žactva od školného, 9. mezi 15. a 20. březnem prvá konference o prospěchu žactva, 10. při konci března o změnách v učební osnově neb v užívání učebných knih, 11. v témž čase o zkoušce maturitních, 12. mezi 15. a 20. dubnem druhá konference o prospěchu žactva, 13. mezi 25. květnem a 1. červnem třetí konference taková, 14. konference klassifikační a při zakončení školního roku. *System konjugace polské* (A. Kalina). Výklad imperativu, participia praes., aoristu sigmatického, imperfekta (místo ádikscham piš ádikšam), infinitivu (dvignąti vykládáme jinak, viz seš. 3. v posudku Ogonovského Gram.), partic. perf. *O písemních cvičeních v jazyce latinském* (E. Fiderer). Spisovatel dovozuje hlavně, že cokoliv má býti předmětem písemní práce, jest dříve náležitě s žáky prodělati a jim vštípiti. *Řeč professora Stan. hraběte Tarnovského na sněmě o záležitostech školních.* Pozoruhodná řeč ta

[1]) V Kroku III, 421, ř. 16. zd. za „stupně" dodej „bez *j*."

vrcholí v požadavku, aby jazyku mateřskému věčší věnována byla péče, jmenovitě ve spisích. *Rozmanitosti*, z nichž vyjímáme, že sněm zemský zvýšil Muzeu subvenci z 500 zl. na 1000 zl., pak upozorňujeme na výnos c. k. škol rady zemské v příčině zkoušek přijímacích a zkoušek maturitních; zvláště tento jest v mnohé příčině velice pozoruhodný, usiluje hlavně o správnosť jazykovou a znalosť dějin polských při abiturientech.

Národ a škola. Redaktor J. **Schier.** Ve Velikém Meziříčí. Nakladatel J. F. Šašek. Předplatné na rok 2 zl. 50 kr. Ročník XI. Číslo 1. a 2.: Zemský šk. dozorce Dr. Al. Novák. *Druhům v povolání (J. Soukal). Čeho nemáme nikdy dosti? Moravský sněm a zlepšení učitelského služného. O školství obecném na sněmě království českého. Školské poměry ve Slezsku. *Náš nový rok (F. Veselský). Svépomoc (V. Černý). Prof. Dr. G. A. Lindner o učivu a formě vyučovací. Feuilleton: Veřejné mínění. Učitelské závěrka účetní r. 1889. Politické zprávy. Dopisy. Věstník spolkový. Rozhledy školské. Různé zprávy. Ze školské zahrady. Besídka hospodářská. Literatura.

Naší mládeži. Obrázkový časopis pro mládež dospělejší. Red. J. Vl. **Krátký.** V Praze. Nákladem J. R. Vilímka. 4°. Cena ročně (12 sešitův) 3 zl. Ročník XVI. Sešit 1.: Z tábora u Žižkova (K. V. Rais). *U telegrafu (J. Soukal). F. Škroup (A. B. Šťastný). *Zimní krajina (E. Miřiovský). Ve sněhu (Dr. B.) O Edisonovi a jeho fonografu (B. Katzer). Příhody 3 uprchlíků v Sibiři (V. Tissot a C. Améra. Přel. B. Čermák). *Na ledě (B. Čermák). Torpéda (A. Skůček). Na ulici v Cařihradě (J. Wagner). Lovení želv pomocí štítonoše (J. Kafka). O českém granátu a jeho příbuzných (F. Polívka).

Ottův Slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze. 8°. Cena sešitu (o 48 stránkách) 36 kr. Právě vydané sešity 49. a 50. obsahují články od slova *Balbinus* až *Banka* a obrazné přílohy: Kultury bakterií. V sešitech těchto jsou obšírné a důkladné stati o „Balkánském poloostrově", „Baltickém moři", Baltických Slovanech", „Bambusu", „Bandských ostrovech", o „Bance", pojmu a vývoji jednotlivých obchodů bankovních, o bance depositní a cedulové. Mimo pojednání do všech oborů vědy spadajících nalézáme zde též četné životopisy, zvláště uvadíme jména: Balcar, Biliński, Balling, Balšići, Bałucki, de Balzac, Balzer, Bancroft, Bandtkie, Banér. Vyobrazení, otištěných v textu, je četně. Tak na př.: Baldachyn nad hrobem Augustina Luciana v kostele P. Marie před Týnem, balistraria, balkon, ballista římská, vyobrazení různých balkonů, balustráda, hoch bamankvatský, dívky bamankvatské, bambitka.

Paedagogické Rozhledy. Red. J. **Klika.** V Praze. Nákladem Odboru literárního a paedagogického při Ústředním spolku jednot učitelských v Čechách. 8°. Cena ročně (10 sešitův) 2 zl. 50 kr. Ročník III. Sešit 1.: O umění býti šťastným (G. A. Lindner). Příspěvky k vyučování dějepisnému (J. Sokol). J. A Komenského Škola obecná, kterak lze ji upraviti na hru (Jos. Šmaha). Rozhledy literární a kritika. Hlídka časopisův a jednot učitelských. Obzor školský. Vyučovací soustava a vyučování v Číně. Ze zápisek prof. Dra. G. A. Lindnera·

Památky archaeologické a místopisné. Red. Dr. Jos. Lad. **Píč.** V Praze. 4°. Cena ročně (4 sešity) 3 zl. Díl XIV. Seš. 11.: O nálezu na Bojišti a jiných pracích zlatnických (Karel B. Mádl). Archaeologické nálezy v kostele sv. Jiří na hradě Pražském r. 1889 učiněné (M. Lüssner). O některých památkách kostela v Libiši (M. Lüssner). Beneš Lounský jinak Benedikt Reta z Pistova, královský kameník, a jeho rod (Jan Herain). Městec Heřmanův. Město a velkostatek v Chrudimsku Studie děje- a místopisná (Ant. Rybička). Jak se Kutnohorští chystali vítati krále Ferdinanda I. Dle současných pramenů (J. Šimek). Hradiště na Levém Hradci (J. L. Píč). Předhistorické památky v Boleslavsku (Adolf Pecenka). Žárové hroby u Měníka (Josef Hladík). Brakteaty nálezu Heřmanického (Ed. Fiala). Zprávy a drobnosti.

Slovenské Pohl'ady. Časopis pre literatúru, vedu, umenie a politiku. Redaktor Svetozár **Hurban** (Vajanský). V Turčanském sv. Martine. Nakladatel Pavol Mudroň. 8°. Cena ročníku (o 6 sešitech Garchových) 5 zl. Ročník IX.

Sešit 6.: Vij. (V. N. Gogol — J. R.). Janošík (P. Beblavý). *Na dušičky (Hviezdoslav). *Pozdrav. Sklad perál. Výlev srdca. (Podtatranský). — Sešitem tím končí se tento velmi dobrý časopis, jenž by plnou měrou co nejhojnějšího zasluhoval rozšíření, Budoucí rok budou Pohl'ady vycházeti každý měsíc o 3 arších. — Redaktor J. **Škultéty**. Ročník X. Sešit 1.: *Na obnôcke (Hviezdoslav). Keď báčik z Chochol'ova umre . . . (M. Kukučin). Hamlet a Don Quijote (J. S. Turgenev). Devätnáste stoletie (Lv. Hurban Vajanský). Slovenský kňaz vo Vacove. Beseda. Literatura.

Sluchová methoda. Učebné listy francouzské pro samouky i soukromé vyučování. Píše prof. Louis **Schmidt-Beauchez**. V Praze 1889. V. 8°. Cena sešitu ($1\frac{1}{2}$—2 archy) 50 kr. List 4. Lekce 7.—10.

Studentské listy. Redaktor a nakladatel Dr. Frant. **Bačkovský**. V Praze. 8°. Předplatné na čtvrť roku 60 kr., na půl roku 1 zl. 15 kr., na rok (12 čísel) 2 zl. 25 kr. Ročník V. Číslo 4.: Vzkříšení národu českého a česká kniha (J. Svoboda). K ocenění staroklassických studií (K. Koblížek). Na hukvaldské zřícenině (Ferd. Pěčka Místecký). Student Votýpka (K. V. Švejda). Rozbor Čechovy „Dagmary" (J. Vlček). O chlebě (J. Zafouk). Nad Prahou (V. Čenkov). O hmotném nedostatku některých slavných spisovatelů českých (J. Novák). V Kostnici (K. J. Pleskač). O poštovních známkách (Fr. Bartel). Drobnosti.

Варшавскія Университетскія Извѣстія. Ve Varšavě 1889 8°. Cena ročníku (9 svazkův) 5 rublův se zásylkou. Seš. 7—9: Výtah z protokolův zasedání rady universitní za r. 1888—9. O uvedení jednoho krátného integralu (N. J. Sonin). O přeryvné funkci (x) a jejím upotřebení (N. J. Sonin). Funkcionalní norma a pathologická odchylka od ní (S. M. Lukъjanov). K otázce o původu žluční cirrhose jater (J. Ruppert). K náuce o plesnivých mykosách (Ad. Cionglinský). Přehled přednášek na Varšavské universitě v akad. roce 1889/90. První německé školy v Moskvě a založení dvorního německo-ruského divadla (D. V. Cvětajev). O vyjádření logarithmu a Eulerova omezeného integrálu (N. J. Sonin). K otázce o nervních zakončeních v konečných diskách žáby (J. Feierštein). Berlínské a Pařížské fysické ústavy a elektrický kongres (P. A. Zilov). Osoby, v jichž prospěch má býti omezena svoboda závětní (D. J. Azarevič). O vlivu částečného odstranění jater na odměšování žluči (S. M. Lukъjanov). O jednání anglické tajné rady (V. N. Aleksandrenko).

Vesmír. Obrázkový časopis pro šíření věd přírodních. Redaktor prof. Fr. **Nekut**. V Praze 4°. Cena ročně 6 zl. Ročník XVIII. Číslo 6.: Fysika bez přístrojů. Obrázky z moravských jeskyň (M. Kříž). Z Pařížské výstavy světové (B. Bauše). Chov pštrosů Nanduů v již. Americe. O ssutinách čedičových a znělcových v Čes. Středohoří (Č. Zahálka). Poznámky o „rezích" (J. Mühlbach). Rozhledy vědecké. Různé zprávy. Literatura.

Vesna. Redaktor F. **Dlouhý**. Ve Velikém Meziříčí. 4°. Nakladatel J. F. Šašek. Cena ročně 3 zl. 70 kr. Ročník IX. Číslo 1. a 2: Zelený čtvrtek (J. D. Konrád). Staročeský čaroděj Žito. (Č. Zíbrt). *Bratří z Valečova (K. Žádník). Slečna Antonína (El. Ořešková. — J. Vejdoch). V kleci (J. Krušina ze Švamberka). Z výletu do Petrohradu. (J. Jílek). *Na štědrý večer (J. Bodrý). Strach (G. Maupassant — V. Koliš.) Les v jeseni (N. Karazin — J. J). *U zamrzlého okna (J. Vránek Pohořský). *Matce (F. Klejsova). Mrtvý ženich (W. Irving — A. Lipovský). Že by spectre-bridegroom „doslovně" znamenalo „duch ženichův" jest nesprávno, značíť „duchového ženicha", t. j. ženicha v podobě nějakého ducha (strašidla), tedy přeložiti jest buď „ženich-duch" neb „strašidelný ženich". Rozmanitosti.

Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien. Red. V. v. **Hartel**, K. **Schenkl**. Wien. 8°. Cena ročně 12 zl. Roč. XL. Seš. 11.: Beiträge zur Kritik und Erklärung des Sophokles Antigone (A. Schwarz). Vers. 231: *τοιαῦθ' ἑλίσσων ἤνυτον σχολῇ βραδύς* = pohodlně zdlouhavý, srv. 223. Verš 252: *ἀλλ' ἄσημος οὑργάτης τίς ἦν;* při tom se *ἄσημος* = *οὐ σημαίνουσα* tahne ku *γῇ* (250). V. 293: *τούτους* znamená ty, kteří od nespokojených občanův uplaceni byli; srv. 306. 307. V. 323: *ᾧ δοκεῖ γε* = *τὸν κρίνοντά γε*: Věru zle jest, že právě ten,

jenž rozsuzuje, předsudkem se vésti dá. V. 326: *τὰ δειλά*, ana hlavní výtka se týče špatnosti, zklamání důvěry. V. 351: *ἵππον ὑπήξατο ἀμφίλοφον ζυγόν*, při čem *ὑπ.* jest dativní medium. V. 356 a 368: *πάγων καὶ δύσομβρα φεύγειν βέλη* ujíti střelám krupobití a prudkého deště (lijáku); *νόμοις μὲν θεῶν τ' εὐορκῶν δίκᾳ* kdo zákonům a právu božímu věren jest. V. 454: *κηρύγμαθ' ὡς τἄγραπτα κἀσφαλῆ θεῶν·οὐ γάρ τι νῦν γε* atd. V. 459: *φόβημα δείσασ' ἐν* atd., srv. OK. 699. V. 467: *μητρὸς φανέντ' ἄθαπτον ἠσθόμην νέκυν*. V. 507: *κἄξεστιν αὐτῇ δρᾶν λαθεῖν ἃ βούλεται.* — Zu Livius (A. Zingerle). VI, 1, 8: P. Cornelius Scipio interrex (creatus) et post eum M. Furius Camillus *proditus*. is atd. VI, 10, 1: non *ideo* solum, quod. VI, 18, 6: quot *autem*. VI, 18, 9: sed (di) numquam propter me de caelo descendent. VII, 2, 4: ceterum parva *raraque* (srv. VI, 1, 2). VII, 22, 10: nec variatum comitiis est, quin cum Manlio *de plebe* censor Marcius crearetur (srv. cap. 17, 6). VII, 40, 9: mitior (sim) potvrzují cod Lov. 4 a ed. Parm. 1480. VII, 41, 4: additumque legi *ne quis utique qui* tribunus etc. VIII, 7, 21: *veluti merso*. VIII, 15, 9: minus in praetura *iam* tendente. VIII, 22, 4: tribunusque plebei proximis comitiis absens petentibus praefertur. VIII, 23, 1: Publilius, duo milia Nolanorum militum et quattuor Samnitium magis Nolanis cogentibus quam voluntate Graecorum recepta Palaepoli, nuncium miserat Romam; per Cornelium compertum, dilectum indictum a magistratibus atd. VIII, 32, 11: tumultu iam in contione *gliscente* (srv. II, 23, 2). IX, 5, 13: *id* před inter (dle Madviga). IX, 30, 8: cuius avidum ferme (id) genus hominum est dle cod. Lov. 4. IX, 34, 25: censuram gerere *nunc* patiar dle ed. Par. 1510. X, 8, 3: duumviris (srv. IV, 21, 5). X, 30, 9: inconditis militaribus *versibus*. — Die Maturitätsprüfung und die Dispensen (J. Ptaschnik). Spis. ukazuje, na jakém základě povstaly zkoušky maturitní a kdo je uznává, musí prý též uznávati důsledky jejich, že totiž učitelé mohou o svých žácích vysvědčiti jen, obstáli-li při zkoušce té či nic, ne však vydati určitý úsudek; pak že žádný žák nemá od zkoušky maturitní býti odmítnut a konečně že žádné dispense nelze připustiti. — Miscellen.

Ženské listy. Nákladem Ženského výrobního spolku českého. Redakcí Elišky **Pechové-Krásnohorské.** V Praze 8°. Ročně (12 čísel) 1 zl. 80 kr. poštou 2 zl. Ročník XVIII. Číslo 1.: Jaké péče dostává se u nás duševnímu nadání žen (B. Sokolová). Pundita Ramabai Sarasvati (F. Gregorová). Podělování chudé mládeže školní (Č. Jiřina). Literatura a umění. Směs. Zprávy spolkové a školní. Obrázky z Vídně (Milina H.-K.). Gawalewiczova „žena“ (Bajraktar.) Humor svobody (J. Böttinger).

Журналъ министерства народнаго просвѣщенія. Redaktor L. **Majkovъ.** V Petrohradě 8°. Cena ročníku (12 svazkův) 12 rublův, se zásylkou 14 rublů 25 kop. Ročník 1889 (šesté desítiletí, část 261 atd.) Seš. 11. a 12: *Pokus katalogu žákovských knihoven středních ústavův.* Katalog ten rozvržený na 6 odborův (nábož., filosofie, dějepis, zeměpis, math. a přírodověda, ruský jazyk a literatura ruská, klassická i všeobecná) obsahuje 1558 děl, a sice jen dříve prohlédnutých, a schválených i roztříděn jest v každém odboru na 3 oddíly dle věku žactva: 1. pro třídy 1—3, 2. pro tř. 4—6, 3. pro tř. 7—8. Díla příliš drahá nebo pouze místní důležitosť do sehe mající pojata sem nejsou. Co rok se budou vydávati doplňky přihlížeje k novým zjevům literárním. Na konec přidán jest abecední seznam spisovatelův, překladatelův, redaktorův, vydavatelův. Podobný kat log byl by i u nás velice žádoucí! — Místo klassické filologie mezi naukami his ricko-filologické fakulty a učení jí (V. J. Modestov). Politika Švédska v nepol jnou dobu (G. V. Forsten). Ruská řecko-sjednocená církev za vlády cáře Al andra I. (P. Ó. Bobrovskij). Zápas Polsky i Litvy-Rusi o Halicko-Vladimířské dě ctví (J. P. Filevič). Hospodářský ústav při universitě v Halle (nejstarší toho dr u ústav německý, založený 1862). Císařská akademie nauk (zpráva o přisouzei cen metropolity Makaria a hr. Uvarova). List z Paříže (L. L-r). — Několik pozn ek ke kritice textu XXX. knihy Liviovy (A. K. Fogel): *3*, *4*: inter haec ne Sy acis quidem reconciliandi corum ex animo *dimiserat* („zříci se“). *4*, *5*: eam *meret* („vyjádřiti jasně“), srv. Tac. A. 12, 9. Cic. ad Att. 2, 12, 2; pak

Liv. 36, 34, 8. 34, 61, 7. 37, 52, 10. *5, 8: quanta*, srv. 30, 37, 10. Nep. Ep. 10, 2. *6, 2:* clamor . . . sublatus, an ex trepidatione nocturna esset *confusus* . . . adimebat (= incertus, dubius; conf. an = haud scio an, fortasse); srv. Curt. 8, 3, 13. Plin. 20, 5. (18). *10, 5:* easque ipsas . . . malis antemnisque . . . velut uno inter se vinculo *inligatas* comprendit. *28. 3:* cum Syphace . . . cui Statorius semilixa *ducere* exercitus solitus sit („státi v čele, veleti"). *28. 9: ei* quoque, quibus erat . . . eo curā intentiores erant, srv. 2, 37, 5 (abl. příčiny). *32. 5: oculis* magis quam ratione (bez cum), srv. 6, 13, 1. *33. 12: pariterque* per interpretes inter immistos *alienigenas*. 42, 4: *ceterum* postulantium, srv. 30, 5, 8. 1, 30, 9. 28, 42, 5 a j. *43, 13:* de perfugis gravius quam de fugitivis consultum. — K dějinám Diadochův (S. A. Žebelev). Účastenství anglické tajné rady v diplomatických stycích Anglie s Ruskem 1556—1649 (V. N. Aleksandrenko). Přehled prací o Byzantských dějinách (V. G. Vasilъevskij). Derptská universita a zvěrolékařský ústav v r. 1888. Kavkazský okruh učební. Exegetické poznámky ke Catullovi (J. N. Netušil). Nový překlad děl Tacitových (J. J. Turcevič). Kritika a bibliografie.

Hovory Olympské. Podává Jan Ev. **Kosina.** 2. vydání. V Praze 1890. Nákladem I. L. Kobra. 8°. Cena sešitu o 48 stránkách 30 kr. Sešit 1. — Když svého času vyšly Hovory Olympské psané spůsobem Platonským a slohem Veleslavínským, což úkaz u nás bohužel vzácný, byly všude nad míru vřele vítány. Zajímavý spůsob, jakým se v nich pojednávalo o závažných otázkách vědeckých, každému se mile zamlouval; proto dílo to, kořeněné bedrým a řízným vtipem, bylo záhy rozebráno. I získal si nakladatel opravdu zásluhu, že v novém velmi úhledném vydání je činí znova přístupno. Doufáme, že co nejdříve se bude celé dílo, jež má vyjíti ve 12—14 sešitech, nalézati v našich rukou, ba že se potom i druhého dílu dočkáme. V 1. sešitě tomto počíná se stať O purismu.

Moravská bibliotéka. Pořádá Fr. **Dlouhý.** Ve Velkém Meziříčí. Nakladatel J. F. Šašek. m. 8°. Cena seš. (o 48 str.) 10 kr. Sešit 6.: Ztracená od Václava **Kosmáka.** (Pokračování.)

C. Julii Caesaris Commentarii de bello gallico. Upravil Arnošt **Skřivan.** S mapkou Gallie a titulním obrazem. V Praze 1889. Nákladem F. Tempského. 8°. XII. 229. Cena 50 kr., váz. 65 kr. — Vydání toto, jako všecka ostatní této sbírky, vyniká úhledností, zřetelným a velikým tiskem, pevným papírem; ke každému spisovateli pak přidán jest stručný úvod, věcná vysvětlení, pokud jich třeba k porozumění díla a abecední ukazatel vlastních jmen; mimo to, kde jest připojena mapka, bývá ještě přidán abecední ukazatel k ní. Text jest upraven dle nejlepších čtení. Cena jest poměrně malá. Škole poslouží vydání ta v míře žádoucí.

Vybor řečí Demosthenových. Pro potřeby školské upravil Arnošt **Skřivan.** S mapkou a titulním obrázkem. V Praze 1889. Nákladem F. Tempského. 8°. XXIV. 91. Cena 48 kr., váz. 60 kr.

Platonova obrana Sokrata a Kriton s posledními kapitolami z Faidona. Ku potřebě školní upravil J. G. **Schulz.** S podobiznou Sokratovou. V Praze 1889. Nákladem Fr. Tempského. 8°. XVIII. 77. Cena 30 kr., váz. 40 kr.

Mluvnice jazyka německého, kterou při nižší třídy škol středních sepsal Karel **Kunz.** K vydání 2. upravil Al. **Breindl.** V Plzni 1889. Nákladem K. Maasche 8°. 140. Cena 52 kr.

Cvičebnice jazyka německého, kterou pro nižší třídy škol středních sepsal Karel **Kunz.** Díl I. K vydání sedmému upravil Al. **Breindl.** V Plzni 1890. Nákladem K. Maasche. 8°. 302. Cena 1 zl. 12 kr.

Miscellen. Jos. **Zubatý.** Výňatek z Kuhnova Zeitschrift für vergl. Sprachf. N. F. XI, 1. — Pilný jazykozpytec 1. dovozuje, že v skrt. se uchoval nom.-jā kmenův na-ǵen, totiž skrt. kanjā (kaniā), av. kainē. 2. uvádí doklady k tomu, že skr. sú mělo plnější tvar sva: 3. srovnává lat. frangere se skr. bhrāmśatē; 4. proti výkladu referentovu vysvětluje rus. niščij atd. z *ni* přítvorkou *-sk* jako v skr. paśčā; než spis. opět nevysvětlil, proč tvar ten nezní *ni-skъ* (srv. lit. pa-sk-ui), nébrž

ni-ščь (ni-štь), proto se výkladem jeho nic nevyvrací. Tuto ještě připomínáme, že Mikl. v Dodatku k Etym. str. 430 míní, že odstranil obtíže, vykládá-li niz-tjů; než patrně mu nebyly známy stpol. tvary, jež tak vykládati nelze; k zmíněnému už stpol. niščotny (inops) uvádím ještě: do nišča, niščyć; kaš. niščota mrhač, niščotny mrhavý.

Některé záhady zeměpisné. Sepsal a nakreslil Ant. J. **Zavadil.** Část I. V Chotěboři 1890. Nákladem K. Veselého. 8°. 45. Cena 60 kr. — Spis. věčšinou na základě autopsie dokazuje přesně a jasně, jak četné knihy i mapy stále a stále rozšiřují nesprávná udání. Vývody jeho, pokud sami z vidění známe, jsou správné i žádoucno, by si odborníci povšimli knížky té, aby mohl spis. brzo vydati ještě ostatní části na prospěch učby zeměpisné. — K str. 11. opravujeme, od Plzně (středu) k sv. Jiří není 5, nýbrž 3 km. — Ve výklady jmen se pouštěti, není-li k tomu dostatečné přípravy, není radno: tak jest výklad názvu „osek" str. 11. *nesprávný* a užívati výrazu toho za „stok" či „meziříčí" (při stoku dvou potoků neb řek) jest nemožno, neboť *osek* = osěkъ: Osek (Osík) místo osekané, jako Prosek, Paseka, Přeseka, Seč, podobně Proruba, Poruba, pol. Przerąb; týž pojem „mícení" máš v Míto (kdežto Mýto = clo), Třebiště, Třebno, Kluky (srv. klučiti), Krč. (slovin. krčiti = klučiti). To, co spis. míní slovem „osek", musilo by zníti *osák* (osík) od koř. sęk: sáknouti = schnouti, srb. osek „odliv", osák bylo by místo osáklé (oschlé).

Prof. Dra. G. A. Lindnera Přednášky na filosofické fakultě české university v Praze. Záhady psychologické. Z methodologické encyklopaedie paedagogiky. O vývoji mluvy. K vydání upravil Jos. **Klika.** V Roudnici 1890. Nákladem A. Mareše. 8°. 120. Cena? — K dílu připojeny jsou 3 ukazatelé.

Księgi rodu Słowiańskiego. Zebrał i vydał Paweł Stalmach. V Cieszynie 1888. Nákładem Karoła Prochaski. 8°. VIII. 247. Cena 1 zl. 60 kr. Nemáme mnoho spisův, které by širší publikum poučovaly o životě starých Slovanův, proto by každé podobné dílo bylo vítáno, kdyby se omezovalo na uveřejnění zpráv zabezpečených a dokázaných, zanechávajíc stranou všechny liché hypothése a domněnky. Takovým dílem nelze bohužel nazvati spis před námi ležící, v němž v divém zmatku se střídá pravda s lichým výmyslem. Nejlepší ještě jest část historická, ale část mythologická jest úplně nekritická, hemžíc se etymologiemi naprosto nemožnými; výsledkův bádání, v té příčině v novější době konaných spisovatel si na prosto nevšiml a proto část ta je úplně nezdařenou. Onť na př. odvozuje Vendy od skrt. prý *wend*, Slovany od šiboletu „slovo", Skythy od „skytati se" t. j. toulati se! atd. Spis jest tedy úplně nezdařený.

Biblické vánoční hry pro mládež. Sepsal A. V. **Majer.** Nápěvy k písním upravili Aug. *Pfeiffer* a Frt. *Šebek.* Svaz. I. II. V Praze 1890. Nákladem Cyrillo-Methoděj. knihtiskárny. 8°. 55. 73. Cena 24 kr. 30 kr. — Oblíbené hry vánoční s lehkými nápěvy doporoučíme vřele mládeži.

Pouť do Svaté Země čili krátké pomluvy duchovní o místech, ve Svaté Zemi památných, na neděle i svátky v čase postním, na Hod Boží velikonoční. Kázal i napsal Th. Dr. K. L. **Řehák,** farář v Podolí u Prahy. S 10 vyobrazeními. V Praze 1890. Nákladem Cyrillo-Method. knihtiskárny. m. 8°. 67. Cena 30 kr.

Petra Chelčického učení o sedmeře svátostí a poměr učení tohoto k Janu Viklifovi. Napsal Dr. A. **Lenz,** probošt král. kapituly Vyšehradské. V Praze 1889. Nákl. Cyrillo-Method. knihtiskárny. 8°. 135. Cena 90 kr.

Pro Boha a pravdu. Povídka z nedávných dob. Z polštiny přeložil Jos. **Kajetán.** V Praze 1889. Nákladem Cyrillo-Method. knihtiskárny. 8°. 152. Cena 64 kr.

Al. **Jiráska** Sebrané spisy. V Praze 1890. Nákladem J. Otty. m. 8°. Cena sešitu (o 32 str.) 15 kr. Sešit 1. a 2: **Maloměstské historie. U rytířů.** — Těšíme se tomu velice, že se podnikavý nakladatel odhodlal k soubornému vydání pozoruhodných plodův 15leté práce předního historického vypravovatele českého.

Práce roztroušené po různých časopisech už dávno docházely obliby a nyní souborným vydáním dána příležitosť každému, by se netoliko pobavil, ale nezřídka nadchnouti dal úchvatným líčením rozmanitých dob naší dávnověkosti. Nemůžeme sem nepoložiti charakteristických úvodních slov spisovatelových, jenž dí: „Ať konečný soud o spisech těchto dopadne jakkoliv, dost by vykonaly, kdyby, jak jsem si vždycky přál, účinně pomáhaly tohoto našeho času, kdy na nás naléhají, abychom zapomněli na svou slavnou minulosť a na stará práva svá, kdy i někteří z našinců buď z malomyslnosti nebo ze sobectví k tomu radí, kdyby pomáhaly buditi lásku a úctu k naší minulosti, rozehřívati srdce chladná pro naši věc, kdyby pomáhaly utužovati a posilovati srdce němá. Byl bych šťasten, kdyby pomáhaly buditi onu lásku vlasteneckou, ve které je snášelivosť i v náboženském i v politickém přesvědčení, která nevynáší vše domácí do nebes, a kde jsou i stíny, vidí, ale také kdyby pomáhaly především potírati všecko škarohlídství a ze všeho nám nejnebezpečnější pessimismus, jemuž vše domácí je malé a vypůjčené, jenž nevidí, co je v pravdě našeho, z našich rukou, z našeho srdce a ducha, co je našeho osobitého.“

O přípravě nejdůležitějších plynů nejjednoduššími prostředky na suché cestě od Fr. **Štolby.** V Praze 1889. Nákladem vlastním. 8°. 16. Cena 10 kr. — V Kroku jsme z části uvedli velepoučné přednášky ty, jež nyní spisovatel samostatně vydává připojiv k znázornění několik vyobrazení.

Literární oznamovatel. Číslo 5.: Velmi úhledné miniaturní vydání jednoho čísla Zlaté Prahy. Knihkupecká oznámení.

Slovanstvo ve svých zpěvech. Sborník národních a znárodnělých (významných) písní všech slovanských národů. Pořádá, harmonisuje a vydává Ludvík **Kuba.** Seš. 5. Obsahuje 17 slovinských opět pro zpěv i pro klavír harmonisovaných písní; kéž vydavatel, jak toho dílo zasluhuje, hojné dojde podpory.

Literární a hudební zábavník. Časopis pro rozhled po literatuře, hudbě a umění. Redaktor a nakladatel K. **Modestýn.** V Praze. 4°. Předplatné ročně (6 čísel) 1 zl. Ročník I. Číslo 1.: Bibliografie novinek. Různé zprávy. Feuilleton. Literární věstník.

Rukověť české literatury i hudební. Sestavil a vydává K. Modestýn. m. 8°. Seš. 1. obsahuje knihkupecká oznámení o spisích různého oboru.

Všeobecná zajímavě poučná knihovna. Číslo I. Dr. Frt. **Černého: Obrázky z dob našeho probuzení.** V Praze 1890. Nákladem Dr. Fr. Bačkovského. 8°. 32. Cena 15 kr.

Kněží katoličtí o písemnictví novočeské zasloužilí. (S podobiznami). Svazek I. V Praze 1890. Nákladem Dr. Fr. Bačkovského. 8°. 32. Cena 20 kr. — Oba spisky obsahují hojně zajímavých zpráv.

Dramatická literatura.

Madame Spinetti. Veselohra o jednom dějství. Napsali **Duru a Chivo.** Přeložil Jakub **Arbes. Škola pohostinství.** Žert o dvou jednáních od **A. N. Kanajeva.** Dle povídky D. V. **Grigoroviče.** Přeložil J. **Kolář.** — Prvá z obou veseloher nemá valné ceny; obsah její jest zcela obyčejný, ve francouzských veselohrách dosti opotřebovaný. Za to druhá velice působí šťastně seskupenými komickými scenami a řízným i zdravým vtipem. Účinkující vesměs se horlivě přičinili o zdar obou veseloher, zvláště p. Frankovský. Překlad Arbesův i Kolářův jest plynný.

Drobné zprávy.

Nařízení.

Výnos c. k. ministerstva financí ze dne 8. října 1889., č. 28.293, v příčině příjmové daně z aktivitního platu státního učitelstva.

Aby se docílilo stejnoměrného postupu při vyměřování daně z aktivitního platu státního učitelstva, dává se věděti, že má býti zásadou, že z aktivitních platův státního učitelstva uvedených v §. 3. zákona ze dne 15. dubna 1873., ř. z. č. 48., jen ty podléhají dani z příjmů, které lze vpočítati do výslužného, naopak že povinnosť k placení příjmové daně z oněch aktivitních platův státního učitelstva, o nichž se v uvedeném zákoně neděje zmínky, posuzovati jest, dle ustanovení cís. patentu ze dne 29. října 1849., ř. z. číslo 439 a zvláště dle ustanovení §. 4., třídy II. odd. 1. toho patentu.

V pochybnostech, patří-li či nepatří příjem mezi příjmy aktivitní uvedené v §. 3. zmíněného zákona, a když patří, zda jest jej vpočítávati do výslužného či nic, jest se o potřebné vysvětlení obrátiti k tomu kterému dozorčímu úřadu školnímu.

Ukládáme, aby se ihned patřičné kroky učinily, by se od r. 1890 počínaje stejnoměrně jednalo dle uvedených zásad v příčině vyměřování daně z aktivitních příjmův státního učitelstva.

* * *

Zproštění zásylek c. k. zemských školdozorcův od poštovného. Výnosem c. k. ministerstva obchodu ze dne 2. prosince 1889, č. 47.998, jest c. k. zemské školdozorce zaměstnané při zemských úřadech školních zároveň považovati úředním orgánům uvedeným v článku II., odd. 1. zákona ze dne 2. října 1865, ř. z. č. 108, i přísluší jejich dopisům a ostatním zásylkám zproštění poštovného v míře oněm orgánům zmíněným zákonem přiznané.

* * *

Aby se odstranily vady, které se vyskytly následkem toho, že části svobodných bytů v státních ústavech vyučovacích dávají se v podnájem, nařídilo vysoké c. k. ministerstvo záležitostí duchovních a vyučování vynesením ze dne 25. října 1888, č. 8.759, jak následuje:

Přijímati podnájemníky do svobodných bytů služebnictvu vykázaných jest ve všech budovách užívaných pro státní ústavy vyučovací bez výminky zakázáno a nečiní při tom žádného rozdílu, je-li ta která budova vlastní budovou erární neb fondovní aneb toliko budovou najatou neb účelům ústavu věnovanou.

Podobně zapovídá se zásadně přijímati podnájemníky do svobodných bytů, které mají v zmíněných budovách osoby náležející stavu učitelskému (ředitelé, professoři, učitelé, assistenti atd.) aneb jiní úředníci.

Výminku ze zákazu posléz uvedeného lze povoliti k zvláštní žádosti v případech zvláštního zřetele hodných a řádně odůvodněných. Povolení takové se může kd koliv odvolati.

Povolení takové udíleti jest zmocněna c. k. zemská rada školní, která vysle hne prve zřízence, jemuž svěřen jest dozor k té které budově.

Majitelům takových bytů jest však dovoleno, aby šetříce náležitě politických př .pisů v hlášení, osoby příbuzné neb spřízněné v bytu svém přechovali na dobu kr tkou aneb takové osoby, jakož i vychovatele, vychovatelky atd. do domácnosti sv přijímali, pokud se toho ovšem nezneužije a pokud zejmena nebudou se tím ob ázeti nařízení výše daná a také nebude to na újmu účelu a vážnosti stavu.

K dotazu pak, zdali bezvýminečný zákaz, přijímati podnájemníky do svo-

bodných bytů služebnictvu vykázaných, vztahuje se i k chovancům na stravu a byt, dalo vynesením ze dne 4. května 1889, č. 24.677 ai. 1888 věděti, že **pojem „chovance na stravu a byt" nespadá v jedno s pojmem podnájemníka,** protože v posledním případě jde o poměr nájemný, chovanec pak na stravu a byt přechází pod dozor a v zaopatření svého stravovatele a v domácnosť jeho tudíž se přijímá.

Vysoké c. k. ministerstvo hledíc však k tomu, že i při chovancích na stravu a byt mají platnosť všecky důvody, které mluví pro to, aby v bytech služebníků podnájemníci se nechovali, a zejmena i obava, aby byty proti zdravotním předpisům se nepřeplnily a nakažlivé nemoci se nešířily, nařídilo, doplňujíc vynesení své ze dne 25. října 1888, čís. 8.759, že ve všech budovách, jichž užívá se pro státní ústavy vyučovací, a to bez rozdílu, jsou-li to vlastní budovy erární neb fondovní, aneb budovy pro účely školní najaté neb účelům těm věnované, **nemá se z pravidla dopouštěti, aby v bytech služebnictvu vykázaných chovanci na stravu a byt se chovali.**

Zároveň zmocnilo však vysoké c. k. ministerstvo c. k. zemskou radu školní, aby povolovala výminky z nařízení tohoto v případech zřetele hodných, vyslechnouc prve správce toho kterého ústavu.

Na základě těchto vysokých vynesení ukládáme ředitelstvu, aby šetříc lhůt pro výpovědi platných učinilo náležitá opatření, by se nařízení výše uvedená, pokud tamního ústavu se týče, provedla, jakož i aby k tomu bedlivě dozíralo, by nařízení tato i dále náležitě se zachovávala.

Ředitelstvu bude také příslušeti, aby policejní lístky ohlašovací jako zástupce majitele domu podepisovalo.

Konečně ukládáme ředitelstvu, aby žádosti, které by se snad o to podaly, aby směli se přijímati do svobodných bytů vykázaných v budově tamního ústavu osobám náležejícím stavu učitelskému neb jiným úředníkům podnájemníci aneb do bytů vykázaných služebnictvu chovanci na stravu a byt, předložilo nám v každém případě s podrobným dobrým zdáním a náležitým návrhem. (C. k. š. r. z. v Praze dne 28. listopadu 1889, č. 16.634.)

* * *

Nový farmaceutický řád studijní a zkušební z nejvyššího rozhodnutí ze dne 8. prosince 1889 vydán byl dne 16. prosince 1889. Dle něho bude budoucně připuštěn na rakouských universitách ke studiu farmaceutickému jen ten, kdo absolvoval VI. gymnasijní nebo reální třídu, když odbyl zkoušku z jazyka latinského podle požadavku na sextána a kdo se farmacii dle stávajícího gremiálního řádu vyučil. Universitní studium má vyučení bezprostředně následovati, při čemž jest ministru vyučování vyhrazeno, dle uznání výhody povoliti. Na universitě přijímá farmaceuty děkan filosofické fakulty a tito pak podléhají pravidlům platným pro řádné universitní posluchače. Farmaceutické universitní studium trvá dvě léta. V prvním roce v zimním semestru poslouchati se musí fysika a specielní botanika po 5 hodinách, v letním semestru všeobecná botanika týdně 3 hodiny, cvičení v určování rostlin týdně 2 hodiny a cvičení v chemické analysi týdně 15 hodin, konečně všeobecná chemie v obou bězích týdně 5 hodin. Ve druhém roce farmakognosie v zimním běhu 4 nebo v letním 5 h., farmaceutická chemie v zimním běhu 4 nebo v letním 5 h. týdně, cvičení v chemické analysi v zimním semestru 15 hodin, potom cvičení ve farmakognosii s použitím drobnohledu v letním běhu týdně 10 hodin a konečně cvičení ve farmaceutické chemii a v užití chemické analysi v letním semestru týdně 15 hodin. Na universitách má se pečovati o to, aby byly pro farmaceuty vlastní přednášky konány. Laboratoře a sbírky mají býti studujícím farmacie v určitý denní čas otevřeny. K dosažení diplomu mají vykonati tři předzkoušky a jedno přísné rigorosum. Předzkoušky konají se na filosofické, rigorosum na medicínské fakultě za předsednictví děkanova. Na universitách, kde medicínské fakulty nestává, jest při rigorosu předsedou zemský zdravotní zpravodaj. Všecky předzkoušky i oddíly rigorosa musí býti na téže uni-

versitě vykonány. Výjimku povoluje ministr vyučování v případech hodných ohledu v dohodnutí se sbory professorskými. Všecky farmaceutické zkoušky jsou veřejné, ale předsedovi zkušební komise je volno přístup k nim na lékárníky a studující farmacie omeziti. Přihlášky ku předzkouškám přijímá děkan filosofické fakulty a předmětem jejich jest fysika, botanika a chemie. Předzkouška z fysiky má se konati koncem zimního a druhé předzkoušky koncem letního semestru prvního roku. Doba zkoušky pro každý předmět ustanovena jest na 15 minut. Známky do protokolu píši se „výborně“, „dostatečně“, „nedostatečně“. Protokol vede děkan filosofické fakulty a zapisuje do něho také hlavní kalkuly dle většiny zvláštních kalkulů o vykonané předzkoušce, o nichž se dostane kandidátovi vysvědčení, v nichž zvláštní i hlavní kalkuly o zkoušce jsou zaznamenány. Pakli kandidát při jedné nebo dvou předzkouškách neobstál, má je nejdéle během měsíce října roku nejblíže příštího opakovati, jestli však propadl při všech třech předzkouškách, tu musí předměty prvního roku znovu poslouchati a zkoušky opakovati. Pakliže při jedné předzkoušce dvakráte neobstál, tu též ztrácí rok, jelikož musí předměty ty znovu poslouchati a pak zkoušku konati, již smí opakovati, a ve případě nového druhého propadnutí může s dovolením ministerstva po třetí první rok frekventovati. Při opakování zkoušky nemá nikdy kalkus „výborně“ zníti. Přihlášení se k rigorosu děje se u děkana fakulty medicinské a tu musí vedle vykonání předzkoušek prokázati vysvědčení o bedlivé návštěvě kolejí druhého roku, o pilné účasti při předepsaných praktických cvičeních a o dbalém navštěvování cvičení v ústavu pro farmakognosii. O tomto má býti ve přihlašovacím listě učiněnazvláštní poznámka.

Rigorosum sestává z praktických zkoušek z analytické a farmaceutické chemie a z farmakognosie s užitím drobnohledu a konečně ze všeobecné zkoušky theoretické. Praktické zkoušky odbývají se poslední měsíc druhého roku v chemické laboratoři nebo v ústavé pro farmakognosii za přítomnosti a dohledu zkušební kommisse. Při praktické zkoušce z analytické a farmaceutické chemie má kandidát buď kvalitativní analysu směsi anebo komplikované spojky předsevzíti a jednoduché kvantitativní určení váho-analytickou nebo volu-metrickou cestou provésti a mimo to lékařský, chemický nebo farmaceutický preparát dle identiky a kvality s ohledem na ustanovení rakouské farmakognosie zkoumati. Při praktické zkoušce z farmakognosie má kandidát na předložených mu organ. lékařských prostředcích dokázati, že s drobnohledem jistě zachází, s methodou mikroskopického zkoumání jest úplně obeznámen a je s to, takto předložené objekty rozpoznati a jejich dobrotu a čistotu zkoušeti. O pochodu tohoto zkoumání má kandidát zkoušejícímu na konci anebo během zkoušky zprávu podati. Theoretická zkouška všeobecná koná se na základě odbyté zkoušky praktické, a sice nejdříve po ukončení II. farmaceutického roku a nejdéle koncem příštího roku studijního. Další odklad této zkoušky jako farmaceutického rigorosa vůbec může býti povolen jen v obzvláště ohledů hodných případech ministrem vyučování. Zkušební kommisse rigorosní sestává z děkana medicinské fakulty a ministrem jmenovaných professorů chemie a farmakognosie, jako examinatorů, z vládního kommissaře a při theoretické zkoušce také z ustanoveného k tomu ministrem vyučování v dohodnutí s ministrem vnitra lékárníka jako zkušebního hosta. Při theoretické všeobecné zkoušce zkoušen kandidát jen od obou examinátorů i od zkušebního hosta od každého čtvrť hodiny. Zkušební host má právo klásti otázky z obou zkušebních oborů s ohledem na praktické potřeby. Kalkuly jsou při rigorosu jako při předchozích zkouškách. Rigorosum lze opakovati po třech nebo šesti měsících dle vyměření kommisse. Mimo to může býti kandidátovi uloženo navštěvovati před připuštěním k opakování zkoušky jeden semestr chemickou laboratoř nebo ústav pro farmakognosii. Neobstojí-li kandidát při opakování prvním, může býti k opakování druhého rigorosa za týchž podmínek připuštěn, třetí pak opakování povoluje k návrhu zkušební kommisse ministr. Když kandidát při theoretické zkoušce v jednom předmětě dostal „nedostatečně“, neobstál a musí dělat dvakráte reparát vždy ve třech měsících, třetí opakování dovoluje ministr. Propadl-li kandidát z obou předmětů, může býti k opakování připuštěn za 6 měsíců. Pakli po třetím propadnutí již dovolení

k opakování rigorosa neobdrží od ministra, tu jest z obdržení diplomu magistra farmacie na některé rakouské universitě pro vždy vyloučen. Aprobovaný kandidát za přítomnosti professorů examinatorů učiní děkanovi medicinské fakulty předepsaný slib a obdrží od něho diplom magistra. Za předchozí zkoušky zaplatí kandidát tax 30 zl.; za rigorosum 70 zl. a kde není medicinská fakulta 60 zl. Dosažení doktorátu farmacie (chemie) v dosavadním spůsobu více není možno, pouze magistrům farmacie, kteří doktorského grádu filosofie nite dosáhli, dovoleno jest užívati titulu „doktor farmacie". Tento studijní a zkušební řád nabývá platnosti studijním rokem 1890—91 a nevztahuje se na ty kandidáty, kteří před tímto rokem universitní farmaceutická studia začali. Ti budou zkoušeni dle řádu dosavadního. Vzhledem oněch kandidátů, kteří počátkem působení tohoto studijního a zkušebního řádu zrovna předepsaný služební čas jako assistenti nastoupili, má uplně platiti, však ve příčině připuštění jejich v universitním studiím výkaz o absolvování kvarty postačí, avšak tací farmaceuti musí pak v prvním roce na universitě vedle povinných předmětů také pětihodinné kollegium z mineralogie a zoologie navštěvovati a z nich kolokvia složiti.

Schválená díla:

Sobek Fr., Všeobecný zeměpis. Díl III. pro III. tř. škol gymn. a III. i IV. tř. škol reálních. 2. vyd. v Praze 1889. Cena 70 kr., váz. 90 kr. (7. pros. 1889, č. 24.307.)

Rozmanitosti.

— **Paedagogické semináře v Německu pro učitele středních škol** mají býti zřizovány při jednotlivých gymnasiích a každý kandidát učitelstva, jenž si odbyl zkoušku spůsobilosti, má v semináři tom ztráviti rok pod dozorem zkušeného učitele gymnasijního. Teprve když si odbudou tento rok paedagogický, budou kandidáti oprávněni vyučovati na škole střední. Vláda udělí kandidátům podpory a ustanovila k tomu cíli na rok 400.000 marek.

— **Pololetní zkoušky** zavedeny jsou na všech fakultách **universit** ruských v témž spůsobě, jako jsou zavedeny na fakultách medicínských (22/5, 1889).

— VI. třídě Matičního gymnasia v **Uherském Hradišti** uděleno právo veřejnosti.

— **Při c. k. zkušební kommissi pro učitelstvo českých obchodních škol v Praze** jsou v škol. roce 1888/9 approbováni: K. Špalek, supplent na stát. průmyslové škole v Praze, G. Tille, knihvedoucí úředník v Praze.

— **Přednášky z oboru slavistiky a příbuzných věd** konají na universitě *Varšavské* v akad. roce 1889—90: N. A. *Lavrovskij*: Dějiny staroruské literatury. A. S. *Budilovič*: Mluvnice církevně-slovanského jazyka. Dějiny ruského jazyka. Ruský seminář (liter. ruská). A. J. *Smirnov*: Dějiny novoruské literatury. Speciální výklady o dějinách ruské literatury. P. A. *Kulakovskij*: Zvláštní zjevy ve skladbě. Náčrt dějin ruského jazyka literárního. O. O. *Pervolf*: Historický národopis Slovanův. Charakteristika slovanských nářečí. Staré dějiny a starobylosti jižních Slovanův. Th. F. *Veřborský*: Dějiny polské literatury XII—XVI. století. Polský seminář (pol. liter.) K. J. *Grot*: Dějiny jiho-slovanských literatur. Dějiny jižních Slovanův. Seminář slovanské filologie. F. J. *Jesbera*: Mluvnice slovanských nářečí.

* * *

Statistika středního školstva Rakouského, požívajícího práva veřejnosti za školní rok 1889—90.

A. V příčině objemu, vydržovatelův a jazyka vyučovacího.

I. GYMNASIA.

Země korunní	Počet celkem	Kategorie dle objemu: Nižší gymn.	Reálné gymn.	Vyšší gymn.	Reál. a vyšší gymn.	Vydržovatelé: Stát	Země	Obec	Biskup	Řád	Fond	Soukromník	Jazyk vyučovací: německý	český	polský	rusínský	srbsko-charv.	vlaský	utraquistický
Rakousy Dolní	25	1	2	17	5	12	5	3	—	3	1	1	25	—	—	—	—	—	—
Rakousy Horní	4	—	—	4	—	3	—	—	—	1	-	—	4	—	—	—	—	—	—
Solnohrady	2	—	—	2	—	1	—	—	1	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Tiroly	8	—	—	8	—	3	—	—	1	4	—	—	6	—	—	—	—	1	1
Vorarlberg	1	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Štyrsko	8	3	—	5	—	4	2	—	1	—	—	1	8	—	—	—	—	—	—
Korutany	3	1	—	2	—	2	—	—	—	1	—	—	3	—	—	—	—	—	—
Krajina	4	2	—	2	—	4	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	3
Gorice	1	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
Terst	2	—	—	2	—	1	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—
Istrie	2	1	—	1	—	2	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—
Dalmácie	4	—	—	4	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	—
Čechy	53	3	5	35	10	36	—	15	—	2	—	—	22	31	—	—	—	—	—
Morava	21	2	2	16	1	17	2	1	—	—	—	1	13	8	—	—	—	—	—
Slezsko	5	—	—	5	—	4	—	—	—	—	—	1	4	1	—	—	—	—	—
Halič	26	1	—	24	1	25	—	—	—	1	—	—	2	—	23	1	—	—	—
Bukovina	3	—	—	3	—	2	—	—	—	—	1	—	2	—	—	—	—	—	1
Úhrn	172	14	9	131	18	122	9	20	3	12	2	4	96	40	21	1	3	4	5

II. REÁLKY.

Země korunní	Počet celkem	Kateg. d. objm.: Nižší reálky	Vyšší reálky	Vydržovatelé: Stát	Země	Obec	Fond	Soukromník	Jazyk vyučovací: německý	český	polský	srbsko-charv.	vlaský
Rakousy Dolní	17	7	10	7	3	3	—	4	17	—	—	—	—
Rakousy Horní	2	1	1	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—
Solnohrady	1	—	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Tiroly	3	1	2	3	—	—	—	—	2	—	—	—	1
Vorarlberg	1	1	—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—
Štyrsko	3	1	2	2	1	—	—	—	3	—	—	—	—
Korutany	1	—	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Krajina	1	—	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Gorice	1	—	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Terst	2	—	2	1	—	1	—	—	1	—	—	—	1
Istrie	1	1	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—
Dalmácie	2	1	1	2	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Čechy	23	4	19	18[1])	—	4	—	1	10	13	—	—	—
Morava	16	3	13	4	12	—	—	—	12	4	—	—	—
Slezsko	4	—	4	4	—	—	—	—	4	—	—	—	—
Halič	5	1	4	5	—	—	—	—	—	—	5	—	—
Bukovina	1	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—
Úhrn	84	21	63	53	16	9	1	5	58	17	5	1	3

[1]) V Lokti vydržuje vyšší třídy obec.

B. Objem a vyučovací jazyk středních škol v příčině jich vydržovatelův.

Školy střední	Vydržovatelé	Počet celkem	Kategorie dle objemu		Jazyk vyučovací						
			neúplné	úplné	německý	český	polský	rusínský	srbsko-charv.	vlaský	utraquist.
Gymnasia	Stát	122	12	110	61	28	22	1	3	3	4
	Země	9	5	4	9	—	—	—	—	—	—
	Obec	20	6	14	9	10	—	—	—	1	—
	Biskup	3	1	2	3	—	—	—	—	—	—
	Řád	12	2	10	11	—	1	—	—	—	—
	Fond	2	—	2	1	—	—	—	—	—	1
	Soukromník	4	4	—	2	2	—	—	—	—	—
Úhrn		172	30¹)	142	96	40	23	1	3	4	5
Reálky	Stát	53	11	42	32	13	5	—	1	2	—
	Země	16	4	12	14	2	—	—	—	—	—
	Obec	9	1	8	7	1	—	—	—	1	—
	Fond	1	—	1	1	—	—	—	—	—	—
	Soukromník	5	—	5	4	1	—	—	—	—	—
Úhrn		84	21	63	58	17	5	—	1	3	—

C. Celkový přehled.

Školy střední		Počet celkem	Kategorie dle objemu		Vydržovatelé							Jazyk vyučovací						
			neúplné	úplné	Stát	Země	Obec	Biskup	Řád	Fond	Soukromník	německý	český	polský	rusínský	srbsko-charv.	vlaský	utraquist.
Gymnasia		172	30	142	122	9	20	3	12	2	4	96	40	23	1	3	4	5
	%		17.44	82.56	70.93	5.23	11.83	12.21				55.81	23.26	13.37	7·56			
Reálky		84	21	63	53	16	9	—	—	1	5	58	17	5	—	1	3	—
	%		25.00	75.00	63.10	19.05	10.71	—	—	7.14		69.05	20.24	10·71				
Úhrn		256	51	205	175	25	29	3	12	3	9	154	57	28	1	4	7	5
	%		19.92	80.08	68.36	9.76	11.33	10.55				60.16	22.26	10.94	6·64			

Poznámky. 1. Mezi 84 reálek vpočteny jsou vyšší třídy reální 3 combinovaných škol středních (totiž: reál. gymnasií v Plzni a v Praze, spojených s vyššími třídami gymnasijními i reálními, jakož i reál. gymn. v Kutné Hoře, spojeného s vyššími třídami reálními), pak nižší třídy reální st. střední školy v Liberci, třídy VI. a VII. střední školy Táborské jež se přeměňuje v gymnasium, konečně VII. tř. reálky Jaroslavské, jež se rovněž přeměňuje v gymnasium.

Ježto se tudíž combinované střední školy počítaly jak mezi gymnasii, tak mezi reálkami, jest celkový počet středních škol, mají-li se za jednotku považovati, zmenšiti o 6, pročež jich jest *vlastně 250.*

¹) Mezi nimi i vyšší gymnasia a vyšší reálky, jež jsou určeny k zrušení a na nichž ubyly jednotlivé třídy.

2. Střední školy, jež se rozšiřují, připočetly se k té kategorii, jíž budou patřiti, až budou doplněny.

Rozšiřují se pak: *a*) gymnasia: v Horním Döblingu (I. až V. tř.), v Dolním Meidlingu (I. až VII. tř.), v Uherském Hradišti, Kroměříži, Bochni a Jaroslavi (I. až VI. tř.), v Opavě čes. (I. až VII. tř.); *b*) reálka v Plzni (I. a II. tř.).

Na st. středních školách, jež se mají zrušiti neb redukovati, ubyly: *a*) na nižších gymnasiích: v Krani III. tř., v Příboře IV. tř., v Bruntale III. a IV. tř.; *b*) na gymn. v Kotoru a Roveretě VII. tř.; *c*) na vyšších reálkách: ve Vídni, III. okres, Meixnerova, VII. tř., v Štyru VII. tř., v Jaroslavi VI. tř.; *d*) na combinovaných školách středních: v Táboře V. a v Přerově VII. tř. vyšší reálky; *e*) na nižší reálce v Seretu III. a IV. tř.

Výkaz

počtu veřejného žactva na středních práva veřejnosti požívajících školách v Rakousku počátkem školního roku 1889—90.

A. Gymnasia.

Rakousy Dolní.

Vídeň, I. okr., akad. st. G.	496	(— 12)
„ I. „ Skot. G.	390	(+ 4)
„ I. „ Frant. Jos. st. G.	315	(+ 23)
Vídeň, II. okr. ob. rgG.	501	(+ 14)
„ II. „ st. G.	463	(— 18)
„ III. „ „ „	467	(— 17)
„ IV. „ Terez. G.	332	(— 4)
„ IV. „ st. G.	267	(+ 3)
„ VI. „ ob. rgG.	485	(— 11)
„ VIII. „ st. G.	500	(— 28)
„ VIII. „ Meixnerovo, soukr. g.	76	(+ 7)
Vídeň, IX. okr. st. G.	393	(— 8)
Baden zem. rgG.	229	(+ 10)
Döbling Horní ob. G. (5 tř.)	308	(+ 85)
Hernals st. G.	359	(— 7)
Sv. Hypolit zem. rgG.	204	(— 26)
Kremže st. G.	203	(— 2)
Medlík klášt. G.	224	(— 6)
Meidling Dolní st. G. (7 tř.)	288	(+ 27)
Nové Město za Vídní st. G.	238	(+ 15)
Oberhollabrunn st. G.	265	(— 8)
Roby zem. rgG.	203	(+ 15)
Seitenstetten klášt. G.	348	(— 1)
Štokerava zem. rg.	105	(— 6)
Vejdov nad Dyjí zem. rg.	78	(— 6)
	7737	(+ 43)

Rakousy Horní a Solnohrady.

Linec st. G.	565	(— 2)
Cáhlava (Freistadt) st. G.	161	(— 2)
Kremsmünster Bened. G.	328	
Ried st. G.	202	(+ 28)
Solnohrad st. G.	249	(— 8)
„ Borrom. soukromé G.	206	(+ 3)
	1711	(+ 19)

Tiroly a Vorarlberg.

Insbruk st. G.	346	(— 5)
Bozen Františk. G.	320	(— 14)
Brixen August. G.	272	(— 4)
„ bisk. soukr. G.	292	(+ 4)
Hall Františk. G.	223	
Meran Benedikt. G.	276	(+ 15)
Rovereto st. G. (1—4 a 8. tř.)	142	(+ 4)
Trident st. G. {8 vlas. tř 246 (— 6), 8 něm. „ 141 (+ 14)}	387	(+ 8)
Feldkirch st. rgG.	183	(— 16)
	2441	(— 8)

Štýrsko.

Hradec I. st. G.	546	(— 119)
„ II. „ „	422	(+ 125)
„ bisk. g.	139	
„ Scholzovo soukr. g. (1. tř.)	11	
Celje st. G.	324	(+ 3)
Lubno zem. G.	219	(+ 19)
Maribor st. G.	311	(+ 17)
Ptuj zem. G.	104	(+ 9)
	2076	(+ 104)

Korutany.

Celovec st. G.	419	(+ 11)
Bělák „ „	180	(— 18)
Sv. Pavel Benedikt. g.	119	(+ 12)
	718	(+ 5)

Krajina.

Lublaň st. G. . . .	887	(— 15)
Chočevje st. g. . . .	88	(+ 3)
Kraň st. g. (4. tř.) .	14	(— 15)
Nové Město (Rudolfswerth) st. G. . . .	217	(+ 16)
	1206	(— 11)

Gorice, Terst, Istrie.

Gorice st. G. . . .	422	(— 6)
Terst „ „ . . .	471	(— 42)
„ ob. G.	407	(+ 12)
Kopr (Capo d'Istria) st. G.	244	(+ 20)
Pazin (Mitterburg) st. g.	53	(+ 8)
	1597	(— 8)

Dalmacie.

Kotor st. G. (1—4. a 8. tř.)	100	(+ 5)
Dubrovník st. G. . .	217	(+ 2)
Split st. G.	271	(— 3)
Zader „ „	174	(— 27)
	762	(— 23)

Čechy.

a) S českým jazykem vyučovacím.

Benešov ob. g. . . .	115	(— 7)
Boleslav Mladá st. G.	378	(— 20)
Brod Německý „ „	298	(— 8)
Budějovice st. G. . .	481	(— 11)
Bydžov Nový ob. rg. G.	295	(— 8)
Čáslav ob. g. . . .	163	(— 11)
Domažlice ob. G. . .	240	(— 5)
Hora Kutná st. {rg. 262 .. (+ 11) / R. 41 .. (— 7)}	303	(+ 4)
Hradec Jindřichův st. G.	267	(— 24)
Hradec Králové „ „	520	
Chrudím st. rgG. . .	436	(+ 38)
Jičín st. G.	306	(— 50)
Klatovy st. rgG. . .	345	(+ 11)
Kolín „ „ . .	416	(+ 3)
Litomyšl st. G. . . .	298	(+ 32)
Mýto Vysoké ob. G. .	321	(+ 3)
Pelhřimov ob. G. . .	285	(+ 25)
Písek st. G.	291	(— 8)
Plzeň st. {rgG. 391 (— 31) / R. 54 (+ 14)}	445	(— 17)
Praha akad. st. G. .	577	(+ 13)
„ Spál. ul. st. rgG.	425	(— 18)
„ Truhl. ul. st. G.	483	(— 23)
„ Žitná ul. st. G. .	592	(+ 12)
Praha ob. {rgG. . 431 (— 11) / R. .. 59 (+ 4)}	490	(— 7
Příbram st. rgG. . .	427	(— 55
Roudnice ob. rgG. . .	191	(— 28
Rychnov st. G. . . .	304	(— 3
Slané ob. G. . . .	249	(— 8
Smíchov st. rg. . . .	225	(+ 11
Tábor st. {rgG. . . . . . / R. (6. a 7. tř.)} 309 (— 29) / 14 (— 7) . . .	323	(— 36
Třeboň ob. rg. . . .	120	(+ 23
	10.609	(— 163

b) S německým jazykem vyučovacím.

Broumov Benedikt. G.	181	(+ 5
Budějovice „ „	343	(— 7
Hostinné „ „	183	(— 1
Cheb „ „	274	(+ 4
Chomútov ob. g. . .	252	(+ 1
Kadaň ob. G. . . .	273	(+ 2
Krumlov st. G. . . .	140	(— 15
Landškroun st. G. . .	212	(— 9
Liberec st. {G. .. 200 (+ 16) / r. .. 109 (— 4)}	309	(+ 12
Lípa Česká st. G. . .	226	(— 5)
Litoměřice st. G. . .	308	(— 4)
Most ob. G.	243	(+ 15)
Plzeň Praemonstr. G. .	493	(+ 19)
Praha MStr. st. G. .	304	(+ 2)
„ Přík. „ „ .	537	(— 7)
„ StM. „ „ .	299	(— 29)
„ Štěp. ul. st. G.	435	(— 72)
Prachatice ob. rg. . .	174	(+ 5)
Smíchov st. g. . . .	113	(— 5)
Stříbro st. G. . . .	218	(+ 13)
Teplice ob. rg. . . .	159	(— 19)
Zateč st. G.	187	(— 9)
	5863	(— 103

Morava.

a) S českým jazykem vyučovacím.

Brno st. G.	492	(— 17
„ st. g. . . . , .	135	(— 9
Hradiště Uherské soukr. G. (6 tř.)	301	(— 3
Kroměříž st. G. (6 tř.)	356	(+ 42
Meziříčí Valašské st. G.	189	(— 16
Olomúc st. G. . . .	521	(— 63
Přerov st. G. . . .	250	(— 67
Třebíč „ „ . . .	298	(— 25
	2542	(— 164

b) S německým jazykem vyučovacím.

Brno I. st. G. . . .	455	(— 35)
„ II. st. G. . . .	321	(— 30)
Hradiště Uherské st. rgG.	208	(+ 16)
Hranice st. G. . . .	196	(— 5)
Jihlava „ „ . . .	242	(— 17)
Kroměříž st. G. . .	239	(— 9)
Kyjov ob. g.	63	(— 10)
Mikulov st. G. . . .	209	(+ 12)
Olomúc „ „ . . .	380	(+ 13)
Šumberk zem. rg. . .	111	(+ 1)
Třebová Mor. st. G. .	216	(— 4)
Uńčov zem. rg. . . .	114	(— 12)
Znojmo st. G. . . .	235	(+ 11)
	2959	(— 90)

Slezsko.

a) S českým jazykem vyučovacím.

Opava soukr. G. (7 tř.)	300	(+ 39)

b) S německým jazykem vyučovacím.

Bílsko st. G. . . .	337	(— 19)
Opava „ „ . . .	343	(— 1)
Těšín „ „ . . .	314	(— 3)
Vidnava st. G. . . .	172	(+ 11)
	1166	(— 37)

Halič.

Bochňa st. G. 6 tř.) .	280	(+ 45)
Brody st. rgG. (něm.)	436	(+ 20)
Břežany st. G. . . .	407	(+ 12)
Bučač Basil. g. . . .	291	(+ 33)
Drohobyč st. G. . .	319	(+ 6)
Jarosław st. G. (6 tř.) 353 (+ 23), R. (7 tř.) 19 (— 13)	372	(+ 10)
Jasło st. G.	459	(+ 5)
Kołomyja st. G. . .	481	(— 1)
Krakov Anenské st. G.	622	(+ 53)
„ Hyacinthské st. G.	471	(+ 29)
„ III. st. G. . .	559	(— 51)
Lvov akad. st. G. (rusín)	459	(+ 6)
„ II. st. G. (něm.)	683	(— 20)
„ Frant. Jos. st. G.	849	(+ 45)
„ IV. st. G. . . .	844	(+ 82)
Přemyšl st. G. . . .	806	(+ 4)
Řešov st. G.	502	(— 38)
Sambor st. G. . . .	317	(+ 55)
Sandec Nový st. G. .	364	(— 70)
Sanok st. G.	335	(+ 14)
Stanisłav st. G. . . .	578	(+ 33)
Stryje st. G.	375	(+ 10)
Tarnopol st. G. . . .	550	(+ 27)
Tarnov st. G. . . .	537	(— 12)
Vadovice st. G. . . .	258	(— 5)
Zločov st. G. . . .	282	(+ 35)
	12436	(+ 327)

Bukovina.

Černovice st. G. . .	709	(— 5)
Radovce st. G. . . .	236	(+ 12)
Sučava G. něm. parall. (1—4 tř.) 292 (+ 4), rum. 96 (+ 11) .	388	(+ 15)
	1333	(+ 22)

Gymnasia celkem 55.456 (+ 52) žákův.

B. Reálky.

Rakousy Dolní.

Vídeň I. okr. ob. R. .	500	(+ 17)
„ II. „ st. „ .	440	(+ 19)
„ II. „ „ r. .	260	(+ 17)
„ III. „ „ R. .	460	(— 3)
„ IV. „ ob. „ .	521	(+ 14)
„ V. „ st. r. .	183	(+ 36)
„ VI. „ ob. R. .	410	(+ 29)
„ VII. okr. st. R.	444	(— 6)
Vídeň I. okr. Döllova soukr. r.	68	(+ 2)
Vídeň III. okr. Reinerova soukr. r. . .	61	(+ 24)
Vídeň VII. okr. Spenedrova soukr. r. . .	106	(— 9)
Vídeň VIII. okr. Meixnerova soukr. r. . .	73	(— 5)
Sechshaus st. R. . .	371	(— 6)
Währing st. R. . . .	347	(+ 13)
Kremže zem. R. . .	174	(+ 3)
Nové Město za Vídní zem. R.	174	(+ 12)
Waidhofen n. Ipsou zem. r.	64	(— 10)
	4651	(+ 142)

Rakousy Horní a Solnohrady.

Linec st. R.	264	
Štýr st. r.	143	(+ 42)
Solnohrad st. R. . .	235	(+ 20)
	642	(+ 62)

Tiroly a Vorarlberg.

Bozen st. r.	87	(— 8)
Insbruk st. R. . . .	260	(+ 15)
Revereto st. R. . . .	131	(+ 21)
Dornbirn ob. r. (2 tř.)	61	(+ 6)
	539	(+ 34)

Štýrsko.

Hradec zem. R. . .	335	(+ 17)
„ st. r. . . .	167	(— 3)
Maribor st. R. . . .	166	(+ 12)
	668	(+ 26)

Korutany a Krajina.

Celovec st. R. . . .	184	(— 4)
Lublaň st. R. . . .	362	(+ 37)
	546	(+ 33)

Gorice, Terst, Istrie.

Gorice st. R. . . .	200	(+ 9)
Terst st. R.	282	(— 9)
„ ob. R.	527	(+ 5)
Pulja námoř. r. . . .	112	(+ 8)
	1121	(+ 13)

Dalmacie.

Split st. R.	121	(+ 21)
Zader st. r.	43	(— 7)
	164	(+ 14)

Čechy.

a) S českým jazykem vyučovacím.

Budějovice soukr. r. .	188	(+ 11)
Hradec Králové st. R.	304	(+ 34)
Jičín st. r.	249	(— 6)
Karlín st. R. . . .	415	(+ 46)
Pardubice st. R. . .	431	(+ 21)
Písek st. R.	231	(+ 9)
Plzeň st. r. (2 tř.). .	120	(+ 45)
Praha st. R.. . . .	594	(+ 26)
Rakovník ob. R. . .	241	(+ 19)
	2773	(+ 226)

b) S německým jazykem vyučovacím.

Budějovice st. R. . .	248	(+ 2)
Karlín st. R. . . .	201	(— 9)
Lipá Česká ob. R.. .	254	(— 1[illegible]
Litoměřice ob. R. . .	403	(+ 1[illegible]
Loket {st. r. 119 (+ 16), ob. R. 29 (+ 2)}	148	(+ 18
Plzeň st. R.	343	(+ 22
Praha I. st. R. . . .	395	(+ 17
„ II. „ „ . . .	266	(+ 6
Trutnov „ „ . . .	314	(+ 12
	2572	(+ 68

Morava.

a) S českým jazykem vyučovacím.

Brno st. R.	205	(+ 5)
Prostějov zem. R. . .	309	(+ 45)
Teleč zem. R. . . .	219	(— 50)
	733	

b) S německým jazykem vyučovacím.

Brno st. R.	267	(— 23)
„ zem. R. . . .	390	(+ 28)
Hustopeč zem. r. . .	82	(+ 6)
Jičín Nový zem. R. .	198	(+ 5)
Jihlava zem. R. . . .	240	(+ 12)
Kroměříž zem. R. . .	172	(+ 19)
Olomúc st. R. . . .	240	(+ 13)
Ostrava Mor. zem. R. .	302	(+ 13)
Prostějov zem. R. . .	216	(— 9)
Rýmařov zem. r. . .	106	(+ 3)
Šternberk zem. r. . .	134	(+ 20)
Znojmo zem. R. . .	208	(+ 21)
	2555	(+ 108)

Slezsko.

Bílsko st. R. . . .	261	(+ 17)
Krnov „ „ . . .	226	(— 8)
Opava „ „ . . .	299	(— 1)
Těšín „ „ . . .	211	(+ 17)
	997	(+ 25)

Halič.

Krakov st. R. . . .	365	(+ 36)
Lvov st. R.	378	(+ 51)
Stanislav st. R . . .	223	(+ 19)
Tarnopol st. r. . . .	65	(— 14)
	1031	(+ 93)

Bukovina.

Černovice řec.-or. R. .	385	

Reálky celkem 19.377 (+ 517) žáků.

Oddělí-li se na středních školách combinovaných a na Jaroslavské v gymnasium přeměňované reálce počet žákův reálních 296 (— 13) od počtu gymnasijních, jest celkem

žákův gymnasijních	55.160	(+ 65)
„ reálních	19.673	(+ 504)
dohromady	74.833	(+ 569)

Zprávy ze spolkův a sborův.

Odbor kreslířský.

Ve schůzích dne 9. března a 2. listopadu 1889 zavedl prof. J. *Jäger* hovor o *náčiní kreslířském.* V přehledu uvedl potřeby ku kreslení, jejichž hodnota důležita jest nejen pro zdárný postup a výsledek prací žákův, ale že dobrý material působí též příznivě na správné držení těla a konečně užíváním náležitých potřeb navykají žáci pořádku a správnosti.

Z rozpravy této, jíž se účastnili téměř všicknі přítomní členové, vyjímáme, pomíjejíce věcí všeobecně známých, as toto: ku kreslení užívá se *papíru* buď bílého aneb barevného. Samo sebou se rozumí, že má býti vždy pevný a čistý. Pro kresbu stínovanou jest vhodnější papír hladší, ne však příliš hladký, pro malování pak hrubší. Ke stínování dvojí křídou doporučuje se papír tonu *šedivého*, který s barvou křídy bílé a černé tvoří pak jediný celek, což při papíru zelenavém, červenavém a p. nikdy se nedocílí.

Ve třídě 1. dostačí čtvrtka kresl. papíru 27 $\times$ 37 cm., pro třídu 2. a násl. půlarch 35 $\times$ 50 cm. Žáci ať zachovávají stejnou velikost výkresů.

Papír napíná se na *desku* (*prkno*) buď lepenkou neb arabskou gummou po celých okrajích. Napínati jen 4 hřebíčky neb ve 4 rozích kouskem lepenky nebudiž žákům trpěno, neboť snadno roztrhne se papír při cídění výkresu, zahýbá a zkroutí při polévání vodou a i při malování.

V 1. tř. a namnoze i ve vyšších třídách užívá se vrstvy (slohy, block). Ačkoliv uvedeny mnohé výhody, zejmena, že má žák vždy papír pohotově, že může bez dalších příprav a ztráty času v téže hodině hotový výkres seříznouti a hned nový začíti, což při kreslení na desce možno není. Za to však při malování ornamentu papír vrstvy se odtrhává a odlepí a p. v. Uznala věčšina shromážděných, že jest výhodou a prospěšnější, aby od 2. tř. počínaje, kreslili žáci na papíru na prkně napiatém.

Prof. *Škoda* předkládá zvláštní *desky* (mapky), jichž se na realce Karlínské po 14 roků upotřebuje a které se osvědčily. Jsou to dvě desky z lepenky 31 $\times$ 41 cm. s plátěným hřbetem, na jedné připevněn po třech stranách lepenkový rámec, do něhož se volnou stranou papír (čtvrtka) vloží, vsune. Rámcem tím dán zároveň žáku rozměr výkresu 19 $\times$ 30 cm., jím jsou i kraje papíru chráněny. Cena 20 kr. Dále ukázal též vrstvu o 8 listech pro práce z paměti. Cena 10 kr.

Sešitů budiž užíváno jen ku cvičením nahodilým, příkl. jsou-li někteří žáci s prací dříve hotovi, nebo ukončil-li se výkres a zbývá-li času, provedou v sešitu tom náčrt, buď dle druhého persp. modelu neb malý ornamentální nákres. Vlastní výkresy do sešitu pracovati nedoporoučí se, neboť nelze v tom případu náležitou čistotu zachovati.

Dobrá a přiměřená *tužka* jest každému kreslíři důležitou potřebou; pro začátečníky doporoučí se tužka poněkud měkší, aby nenavykli si rytí. Nejlepší tužky na kontury jsou Hartmutovy čís. 3. s firmou tlačenou, ne zlacenou, neb Hessovy tužky na kontury. Pro stínování perspektivních i ornamentálních výkresů čís. 2. Hartmut, nebo Hessovy stínovací. V obchodech dostati lze tak zvané „zkažené Hartmutky“ po 2 kr., ovšem bez firmy a čísla. Dobrá tužka jest tak zvaná „Austria Pencil.“ Též Hynek dodává dobré zboží. Kontury drobnějších výkresů v třídách vyšších provedou se tužkou tvrdší, aby jemné obrysy se nerozetřely.

Ku stínování upotřebuje se též *křídy černé a bílé.* Třeba žáky upozorniti, že křída černá Hartmutova ve dřevě jest čís. 1. nejměkčí čís. 2. a 3. tvrdší. Křída bez dřeva „Conte“ opačné má číslování: č. 1. nejtvrdší, měkčí čís. 2. Prof. Jäger předkládá tužku tak zv. *negrovku*, která tvoří přechod od tužky ke křídě a jíž docíliti lze značnou hloubku. Křídy zvané „polykolorky“ jsou příliš mastné, těmi však nemožno při stínování náležité hloubky tonu vystihnouti. Pro *těrkování* ať volí se křídy měkké, ve vyšších třídách *křídy roztírací, těrkovací.* Při stínování užívá se též štětce, způsob ten nabídnul se prof. Hess v příští schůzi prakticky ukázati. — Křídy bílé ve dřevě neosvědčují se — jsouť příliš hladké, někdy nechytá barva, často zrezaví; stačí úplně obyčejná bílá křída přírodní plavená.

Při té příležitosti bylo vysloveno, aby na šedivém papíru nekreslily se kontury dle modelů perspektivních i ornamentálních tužkou, nýbrž uhlem, světlé hrany pak ihned bílou křídou, na to se obrysy uhlem navržené vytáhnou křídou černou. Tvrdou *těrkou* nedobře se pracuje. Krátké tužky a křídy nasazují se do násadky „*skřipce*“ z mosazného plechu. Každý žák ať má vždy ostrý nůž. K vymazování chybných kontur a cidění výkresů upotřebuje se *pryž* buď černé přírodní, aneb bílé připravované, bez písku. Netrpme nikdy ostré radirky. Stíny vybírají se střídou chleba nebo houskou nemastnou.

Z barev nejpřiměřenější jsou Anreiterovy, Günther & Wagner aneb Chenalky. Z Günther Wagnerových neosvědčují se indická červeň a bronz. Postrádají se vhodné barvy krycí různých tonů, jež nahraditi a připraviti lze z obyčejných vodových přimísením bílé. Objevily se v obchodě též krycí barvy v malých miskách od G. Wagnera à 12 kr. Dle učiněného pokusu nemají však stejný ton — také jich dosud nikdo ve škole neupotřebil a nevyzkoumal. V rozdělávání a míchání barev jsou různé spůsoby: buď roztírají se štětcem do misky, aneb trou se jako tuž, hustá barva se pak v jiné misce rozředí.

Každý žák ať má aspoň dva *štětce* na násadce, jeden věčší a druhý jemnější, *sklenku na vodu*, kterouž by nahraditi mohla nádobka plechová, pak několik *misek* hlubších; vhodné jsou s rovným okrajem k tření barev. K udržení čistoty jest třeba, aby každý žák potřeby k malování kladl na *plechový tácek.*

Na konec projeven náhled, aby v kreslírně vystaveny byly ve skříni nejdůležitější potřeby kreslířské na ukázku, aby žáci seznali, jaké náčiní sobě opatřiti mají.

Jednota filosofická.

Jednota odbývala 16. listopadu 1889 řádnou valnou hromadu, ve které zvoleni byli: univ. prof. Dr. Ot. Hostinský starostou, gymn. prof. K. Nečásek pokladníkem, gymn. supplent Dr. Jiří Guth jednatelem, gymn. prof. a univ. docent Dr. Petr Durdík knihovníkem, členy výboru pak univ. professoři Dr. T. G. Masaryk, Dr. Jar. Goll, kand. prof. PhC. Fr. Čáda. Za náhradníky Dr. V. Tille, kand. prof. PhC. Groh; za revisory účtů PhC. J. Reichl, Dr. Jak. Čečka. Ze zprávy jednatelské vyjímáme: V minulém roce jednota odbývala 1 valnou hromadu a 6 schůzí řádných, v nichž bylo 7 přednášek a 1 referát. Na konkurs vypsaný v únoru 1888, jenž vypršel koncem září 1889, zaslána jen jedna práce, která nalézá se v rukou poroty ku posouzení ustanovené. Věcšími dary přispěli jednotě, obč. záložny v Nymburce, ve Slaném, knihovně prof. Dr. Jar. Goll a nakladatel J. Otto. Výbor vzdává všem dárcům těmto díky, jakož i časopisům Kroku, Nár. Listům, Hlasu Národa, Politice, České Národní Politice za laskavé uveřejňování spolkových zpráv. Jednota čítá 9 členů zakládajících a 38 přispívajících a činných. Jmění jednoty obnáší 186 zl. 94 kr.

— **Cyklus přednášek ve prospěch spolku pro podporování chudých filosofů** dospěl k číslu poslednímu. Universitní professor Dr. Jos. Durdík přednášel o naturalismu v umění básnickém. Tak zajímavé théma, o němž uvolil se pojednati na slovo vzatý odborník, proslulý svými esthetickými studiemi, přivábilo do velké dvorany Měšťanské Besedy hojně intelligentního posluchačstva. Dámský svět i tentokráte četně byl zastoupen. Právem označil p. professor Dur'ík

předmět své přednášky jako palčivou otázku časovou. Neníť nyní rozpravy literární, aby v ní otázky naturalismu dotčeno nebylo. Ovšem, jak přednášející podotkl, jest naturalismus jako theorie i praxe umělecká daleko starší, nežli moderním jeho přívržencům se zdá. Jest tak starým jako umění samo. Prof. Durdík vyloživ význam naturalismu v umění básnickém, poukázal k tomu, že jen potud jest naturalismus oprávněným, pokud znamená vystižení charakteristických známek předmětu ze skutečnosti, jejž báseň chce reprodukovati, jinak jest stanoviskem naprosto neuměleckým, ano jest i požadavkem obsurdním, poněvadž skutečnosť samu uměním nikdy úplně vystihnouti nelze. Charakterističnosť, pravdivosť jest toliko jedním živlem krásy, ovšem že podstatným, nevyčerpává však krásu, která spočívá v souboru mnoha jiných esthetických forem. Nejpádněji proti naturalismu mluví samy zdařilé plody naturalistické, neboť ony vždycky proti theoriím naturalistickým hřeší, poněvadž nejen že jsou toliko ve smyslu esthetickém pravdivými, ony béřou často na velký úkor životní pravdivosti zřetel ke všem esthetickým požadavkům z bezděčné snahy, aby se líbily, aby opravdu bavily, a tato snaha zůstane vždycky bez ohledu k umravňující jeho tendenci předním cílem umění. Naturalismus, ačkoli vystupuje proti romantismu, jest v podstatě své také jen romantismem, ježto přemršťuje jednu formu esthetickou, pravdivosť. Pravé umění musí pěstovati krásu všemi směry, nikoli jen ve směru pravdivosti. Z podnětů skutečnosti umělecká díla sice povstávají, ale vlastním tvůrcem jich jest přece jen vždycky umělcova fantasie, která skutečnosť si upravuje podle svých potřeb, „idealisuje“ ji. Právem se říká, že umění přírodu zdokonaluje. Příklad toho idealisování přírody čili skutečnosti uvedl prof. Durdík hned na počátku své přednášky poukázav k národní balladě „Osiřelo dítě“. Průběhem přednášky pak i jiné poučné příklady idealisování uvedl. Žel, že vývody nejpřednějšího našeho esthetického badatele nemůžeme uvésti v podrobnějším výtahu. Zajisté by interessentům v otázce naturalismu uměleckého daly podnět k vážnému přemýšlení, i poskytly by jim mnohého vzácného poučení. Prof. Durdík dokončiv svoji přednášku, za niž dostalo se mu nadšeného potlesku, poděkoval jménem výboru spolku pro podporování chudých filosofů za přízeň, jíž se spolku o letošních přednáškách se strany obecenstva dostalo.

Královská Česká společnosť nauk.

Zpráva o stavu a činnosti za sluneční rok 1889.

Roku 1889, kterýž jest stý a pátý od založení České společnosti nauk, bylo této Společnosti zabývati se otázkou, která pro ni má nejvyšší důležitosť, ježto se týká jejího vlastního trvání; otázkou, ve které vězí zárodek budoucích věcí, z něhož vzejíti může buďto nový jarý rozvoj a zdar, nebo zakrsání a zmar Královské České společnosti nauk, nejstarší vědecké jednoty v zemích mocnářství Rakouského. Na sněmu království Českého jedná se o založení České Akademie věd, slovesnosti a umění, k němuž dal potud nejmenovaný vlastimil darováním jistiny 200.000 zl. k tomu účelu. Ježto účel zamýšlené České Akademie jest namnoze totožný s účelem této staré Společnosti, veleslavný výbor zemský přípisem daným dne 21. března 1889 č. 3432 učinil k našemu předsednictvu dotaz, zdali Král. Česká společnosť nauk sobě přeje, aby připojena byla k Akademii, jež dle usnešení sněmovního z dne 9. října 1888 a 18. ledna 1889 zřízena býti má. Společnosť vzala tento dotaz do úvahy ve schůzi mimořádné dne 29. března a ve schůzi řádné dne 5. dubna, a shledávajíc v takovém připojení jen prospěch se zřetelem k účelu svému, totiž ke vzdělávání vědy v naší vlasti, usnesla se jednohlasně vysloviti vřelé přání své, aby k zamýšlené České Akademii trvale se mohla připojiti jako celek se svými nynějšími členy, se zachováním svého zřízení, plného nynějšího povolání svého, jmění a samosprávy své. V odpovědi své, dané dne 5. dubna 1889, Společnosť objasňovala mínění své mezi jiným v tato slova:

„Povinna jsouc klásti váhu na to, aby zachována byla při samostatném posavadním zřízení svém, nemíní Společnosť odmítati tím všeliké změny v posavadních stanovách svých, nýbrž ochotna jest o změny takové se usnésti a stvrzení jich dle

řádu od c. k. vlády vyžádati, jestliže by vysoce slavný výbor zemský uznal jakých zapotřebí ku prospěchu společnému nového vlasteneckého ústavu a se Společností o to se dorozuměti míuil. — Společnost dle dosavadního vývoje svého není výhradně česká; to však nemuselo by býti dokonce na závadu úmyslům nejmenovaného dárce 200.000 zl. k účelům Akademie aneb jiných dobrodinců, kteří by dary a příspěvky své chtěli věnovati výhradně k pěstování vědy jazykem českým, poněvadž by si výhradné takové věnování mohli vymíniti, tak jak to na příklad učinil již jiný, ne-li týž nejmenovaný dárce, který tak zvaný jubilejní fond svěřil Král. České společnosti nauk jen právě k udělování cen a k vydávání vědeckých děl sepsaných jazykem českým. Společnost skládajíc se přirozeně rozhodnou většinou z členů národnosti české, jakožto počtem převládající v království tomto, poskytovala by dostatečného rukojemství, že by zvláštní takové věnování svědomitě zachovávala, tak jak to s řečeným fondem jubilejním dosud svědomitě činí."

Po této své odpovědi Společnost až dosud nedostala od veleslavného výboru zemského žádného přípisu v této záležitosti, a není jí povědomo, kterakými směry dále se vede úřední vyjednávání o založení České Akademie vůbec nebo o sdružení této Společnosti s ní zvláště.

Na konci roku 1889 počty členův naší Společnosti byly tyto:

Řádných členův třídy filosoficko-historicko-filologické	11	
řádných členův třídy mathematicko-přírodovědecké	12	
řádných členů dohromady		23
Čestní členové		3
Přespolních členů třídy filosoficko-historicko-filologické	18	
přespolních členů třídy mathematicko-přírodovědecké	19	
přespolních členů dohromady . . .		37
Mimořádných členů třídy filosoficko-historicko-filologické	30	
mimořádných členů třídy mathematicko-přírodovědecké	20	
mimořádných členů dohromady . .		50
Dopisujících členů třídy filosoficko-historicko-filologické . . , ...	31	
dopisujících členů třídy mathematicko-přírodovědecké	26	
dopisujících členů dohromady . . .		57
všech členů úhrnem		170

Vědecká činnost Společnosti záleží hlavně jednak v přednáškách, kteréž se konají ve třídních schůzkách, jednak ve spisích vydávaných, kteréž obsahujíce nové výzkumy nebo nový materiál k bádání, byly Společnosti od členů nebo i nečlenů podány a od ní za hodné k vydání uznány. Činnost tato ubírala se roku 1889 týmž pravidelným chodem, jako za let předešlých, a zvláště co do hojnosti cenných spisů, kteréž nabízejí se Společnosti k vydání, musí se nazvati potěšitelnou.

Třída filosoficko-historicko-filologická měla loni 18 schůzek; počet přednášek, ježto se v nich konaly, anebo spisů v nich předložených činí úhrnem 27: přednášky měli anebo spis zaslali pánové: Tomáš Bílek 1, Jaromír Čelakovský 3, Josef Emler 3, Antonín Gindely 1, Konstantin Jireček 1, Jan Mil. Krystůfek v Budějovicích 1, Alfred Ludwig 1, Ferdinand Menčík ve Vídni 1, Václav E. Mourek 3, Vojt. Nováček 1, Adolf Patera 1, Justin Prášek v Kolíně 1, Bohuslav Rieger 1, Antonín Rybička ve Vídni 1, Josef Strnad v Plzni 1, Ferdinand Tadra 2, Josef Teige 1, Václav V. Tomek 1, Zikmund Winter 1, Čeněk Zíbrt 1.

Ve třídě mathematicko-přírodozpytné bylo za ten rok 17 schůzek se 65 přednáškami a spisy předloženými; přednašitelé a původcové předložených spisů byli pánové: František Augustin 1, Karel Chodounský 1, Ladislav Čelakovský 4, Fr. Faktor 1, Otakar Feistmantel 3, Friedrich 1, Antonín Hansgirg 2, Josef Kafka 1, Fr. Klapálek 1, Fr. Kovář 1, Karel Küpper 1, Jan Kušta v Rakovníce 3, M. Lerch 2, Fr. Machovec 1, Vilém Matzka 1, Em. Milbauer v Písku 1, F. Nonfried v Rakovníce 1, Jan Palacký 6, O. Pohl 1, Karel Preis 1, Bohuslav Rayman 2, [illegible]st Seydler 1, Fr. Sitenský v Táboře 1, Karel Stecker 1, Julius Stoklasa [illegible]vách 2, František J. Studnička 1, Antonín Sucharda v Táboře 1, Vojtěch

Šafařík 3, F. Štolba 2, Antonín Štolc 1, O. Šulc 2, T. Gomes Teixeira v Oportě 1, František Vejdovský 3, Josef Velenovský 1, Karel Vrba 2, J. Vyrazil v Brně 1, F. Wald 1, Eduard Weyr 2, Č. Zahálka v Roudnici 3.

Přednášky, kteréž se konají v třídních schůzkách, jakož i vůbec spisy menšího rozsahu, jež předkládají se v řečených schůzkách třídních, tisknou se ve Věstnících jedné i druhé třídy.

Tisk obou Věstníků za rok 1888 prodlil se tak, že mohly se vydávati teprva v měsíci květnu 1889. Věstník třídy filosoficko-historicko-filologické za rok 1888 zaujímá 21 archů, Věstník třídy mathematicko-přírodovědecké za týž rok vyplňuje 42 archy.

Během roku 1889 byly do Věstníkův pojaty též některé spisy věčšího rozsahu, jmenovitě do Věstníka třídy filosoficko-historicko-filologické:

O statcích jesuitských kollejí a sídel v království Českém zřízených a roku 1773 zrušených, od Tomáše Bílka.

Dopisy o prodeji a plavbě soli po Vltavě z let 1591—1599, kteréž k vydání upravil Čeněk Zíbrt;

pak do Věstníka třídy mathematicko-přírodovědecké:

Zpráva o výsledcích botanického výzkumu země České za rok 1888, od Ladislava Čelakovského,

O geologických a palaeontologických poměrech soustavy Gondwanské v Tasmanii, od Otakara Feistmantela, a j. v.

Ježto Věstník třídy mathematicko-přírodovědecké v celoročním svazku za posledních let nabýval velkých rozměrů, bylo ustanoveno, aby od nynějška vydával se v půlletních svazcích, čímž hledí se docíliti, aby přednášky v té třídě konané častěji a rychleji se dostávaly na veřejnost. Podle toho spůsobu vyšel první loňský svazek Věstníka třídy mathematicko-přírodovědecké na světlo v měsíci říjnu 1889; obsahuje 25 archů a 9 tabulí. U Věstníka třídy filosoficko-historicko-filologické nebylo potřebí takového opatření, poněvadž obsah přednášek v té třídě konaných bývá namnoze tištěn na jiných místech, a věstník proto zůstává při skrovnějších rozměrech. Celoroční svazek Věstníka třídy filosoficko-historicko-filologické i druhý půlletí Věstníka třídy mathematicho-přírodovědecké za rok 1889 nejsou dosud dotištěny, i vydány budou v čase nedaleko příštím.

Četné jsou také Rozpravy, jež Společnost za rok 1889 vydala; vyšlať v tom spůsobu ve třídě filosoficko-historicko-filologické tato díla:

1. Listiny a zápisy Bělské o věcech městských i sedlských z let 1345 až 1708. Z archivu města Bělé pod Bezdězem vydal Josef Kalousek.
2. Staročeské sklonění složené. Napsal J. Gebauer.
3. Listiny a regesta k dějepisu statku Pořešínského ve 14. a 15. stoletť. Od Jana M. Klimesche.

Waldšteinova smlouva s císařem při přijetí druhého generalátu. Od Antonína Gindelyho.

5. O kritice textu Rigvedy. Od Alfreda Ludwiga.

V tisku se nacházejí:

6. Registra české kanceláře dvorské a některých jiných úřadů dvorských. Sepsal Jaromír Čelakovský.

Třída mathematicko-přírodovědecká vydala tyto Rozpravy:

1. Výsledek dešťoměrného pozorování za rok 1888. Od Františka J. Studničky.[1])

---

[1]) Jest to poslední ročník této cenné publikace, jejž Společnost vydati mohla. Po usnešení sněmovním z dne 13. ledna 1888 veleslavný výbor zemský zrušil hydrografickou kommissi, kteráž s touto Společností měla smlouvu o vydávání zpráv dešťoměrných, a přenesl její působnost na technickou kancelář rady zemědělské, ke Společnosti pak vyslovil své přání, aby i nadále uveřejňovala zprávy dešťoměrné a k tomu svolila, by rada zemědělská na se vzala dosavadní povinnosti kommisse hydrografické. Ve shodě s tímto přáním Společnost se usnesla dne 6. června 1888, že jest ochotna vydávati publikace dešťoměrné pod dosavadními výmínkami a za své zodpovědnosti, jestliže bude o to postaráno, aby jí rukopis od téhož autora a v též formě byl dodáván, jako

2. O rudistech, vymřelé čeledi mlžů z Českého křídového útvaru. S 6 tabulemi. Sepsal Filip Počta.

Květena českého cenomanu. S 6 tabulemi. Sepsal Josef Velenovský.

4. O křivkách n-tého stupně. Napsal Karel Küpper.

5. O geometrických sítích. Sepsal Karel Küpper.

V tisku se nachází:

6. Přehledný výklad geologických a palaentologických poměrů jižní Afriky. Napsal Otakar Feistmantel.

Mimo tyto spisy, vydávané v pokračujících sbornících, vyšel podporou Společnosti nový svazek veliké sbírky pramenů práva staročeského, kterouž vydává p. Hermenegild Jireček; název tohoto svazku jest:

Codex juris Bohemici. Tomi II. pars 3., continens scripta ad rempublicam administrandam spectantia saeculi XIV.

V tisku se nalézá spis řádného člena Jana Jindřicha Loewe: Ueber die speculative Idee der Freiheit und ihre Verwertung, kterýž vyjde o sobě v osmerce.

Badatelům v starším dějepise českém přijde vhod zvěsť, že Jos. Emler dal nyní do tisku obsáhlý rejstřík ke III. dílu Regest českých a moravských, jenž před několika lety vydán jest touto Společností.

Dvěma badatelům poskytnuto od Společnosti peněžitých podpor, totiž Janu Kuštovi 100 zl. na geologické zkoumání v krajině Rakovnické, a Josefovi Velenovskému 200 zl. na opětnou botanickou cestu do Bulhar.

Knihovna Společnosti vzrostla za minulý rok asi o 1000 svazků nebo sešitů; největší díl těchto přírůstků pochází z pravidelné výměny spisův s jinými vědeckými družstvy; 65 svazkův přibylo z darů, 51 svazků nebo sešitů koupí.

Seznam ústavův, kterým Společnosť svoje spisy všechny nebo jen některé dává na výměnu anebo darem, rozmnožil se loni o 13 čísel, i obsahuje nyní 292 čísel. (Dokončení.)

Ústřední spolek professorů středních škol českých.

(Dokončení.)

Nyní navraťme se zpět k věži Eiffelově, kde si prohlédneme *pavillony cizokrajné*: Paraguai, San Domingo, *Uraguai*, *San Salvador*, *Chili*, *Venezuela*, *Mexiko*, *Republika Argentinská*, *Suez*, *Panama*, kde jsou vystaveny kroje, nářadí domácí, zbraně, plodiny a jiné věci, což má velikou přítažlivosť pro navštěvovatele. Pánům přírodopiscům by se zamlouvaly zvláštnosti a neobyčejné zjevy flory a fauny tropické, obrovský hmyz a nejpestřejší ptactvo tu lze pozorovati.

Zajímavo také jest navštíviti maďarskou czardu s obligátní cikánskou hudbou, rumunskou jizbu, kde rovněž národní hudba húsle a píšťala zavznívá, čínský pavillon a egyptský bazar.

Také na děti nezapomenuto, majíť zde svůj *Palais des Enfants* s velikým trhem hraček a dětským divadlem. Mimo to je tu pavillon, kde se znázorňuje plavba na moři. I cesta kolem světa může se tu konati v pavillonu *Le Globe*; jest to veliká zeměkoule, kolem ní ve spirále točí se galerie; na globu vyznačeny jsou typické krajiny každého dílu světa. Velice instruktivné jest, že jsou tu také naznačeny cesty mořské, dráhy, telegrafy; cesty slavných cestovatelů: Marka Pola, Livingstona a j. Mnohých zajímavých věcí se tu dovídáme, př. že Čína má toliko 13 kilom. drah, kdežto Amerika jich má 242.000 kilometrů.

Takto jsme si prohlédli teprv asi jednu třetinu výstavy, totiž na Martově poli. Zbývá nám ještě *Trokadero* a *Esplanada invalidů.*

V paláci Trokaderském, zbylém po výstavě z r. 1867, a v jeho zahradě jest výstava zahradnická, lesnická a hornická. Pro rozsáhlosť nelze nám tu vše do po-

---

dosavad. Výnosem z 26. září 1888 č. 37.858 veleslav. výbor zemský oznámil Společnosti, že k podmínkám činěným přistoupiti nemůže, i že mu proto nelze nabízenoho přijatí

drobna prohlížeti, spěcháme na Esplanadu. Tu je velikolepá výstava hospodářská a výstava ministeria vojenství. Ani tu dlouho se nezdržíme, nás vábí ta velezajímavá výstava *kolonií francouzských.*

Revue de deux mondes z 15. září t. r. psala o této výstavě: „Aucune déscription, à vrai dire, ne peut donner une idée réelle de cette exposition. Il faut la voir de ses yeux.“ Žádný popis nemůže podati skutečného pojmu o této výstavě; jest třeba viděti ji na vlastní oči. A to pravda jest. Jest to jako ethnografická féerie všech plemen a všech barev s paláci a jejich princi, s chrámy a jejich bohy, s divadly a tanci. Alžír, Tunis, Madagascar, Anam, Tonkin, Cochinchina, Quadeloupe a Martinique mají zde své paláce, domy i s jejich obyvateli, kupci své krámy a řemeslníci své dílny, ano i dvě celé vesnice jsou zde s domorodci, kteří své denní práce tu vykonávají.

Potkáš tu vážné práce musulmanů v dlouhých burnusech a turbanech, ženy zahalené, malé polonahé kabyly; tamto zase vstříc nám přichází červenokožný Afrikán, černoch Senegalský, indický bonz nebo obyvatel Konžský a Kanaakský; tu zase Číňan se šikmýma očima, nebo malý voják Tonkinský, nebo krásná postava alžírského zuava v širokých plundrech a úzkých bílých kamaších s fesem na hlavě, a to vše v takové směsici, že se domníváme býti všude jinde, jen ne v Evropě, a to v nejkrásnějším její městě — Paříži.

Škoda, že pro krátkosť času nelze i zde, v této velezajímavé části, příliš dlouho se pozdržovati; zvlášť tu pozoruhodna jest *výstava tunisská* i v ohledu archeologickém. Jsou tu zbytky Karthaginy, Uttiky a jiných měst buď ve fotografiích a jiných reprodukcích, ukazují nám kulturu římskou, kdežto ostatní věci této výstavy svědčí zase o kultuře moderní, podávajíce svědectví, jaké budoucnosti jest schopna tato země a jaké bohatství v sobě chová.

Pozornosť poutá také *pagoda indická*, kde se koná bohopocta buddhistická. Velezajímavý jest *kampong Javanský.* Tu se provozuje tanec na divadle. Divadelní návěští oznamuje, že se produkují nejznamenitější tanečnice *Sariem* a *Taminah.* Podívejme se tam: orkestr se skládá z xylofonu, ze zvonečků rozličné velikosti a z jakéhosi primitivního nástroje smyčcového. Bajaderky, majíce na hlavě pestré peří, na krku a na rukou třpytící se skvosty, oblečeny jsou jen v sukně a při té pronikavé hudbě tak vážně a odměřeně se pohybují, že se spíše loutkám, nežli živým tvorům podobají.

A neméně zajímavo jest *divadlo anamitské*, hudba hlučná, již přehlušuje ještě více hřmotné tlučení na bubny. Na divadelní ceduli bylo, že se provozuje *Lé Hué*, t. j. růže. Herci v hrozném zakuklení, představujíce zaklínače, kouzelníky, zakleté duchy, takový křik tropí, že nemožno tam dlouho vydržeti. Než vraťme se ještě jednou na Martovo pole. Chceme si prohlédnouti po obou stranách věže Eiffelovy umístěnou *historii obydlí lidských.* Zde se kulturnímu historikovi nejlépe naskytuje příležitosť, aby na vlastní oči viděl rozvoj kultury lidské, jak se značí v obydlí člověka; by duch jeho přeletěl nepřehlednou dobu staletí, ano i tisíciletí od časů předhistorických až na naši dobu, od času, kdy tu stál člověk polonahý, bez nástrojů, bez pomoci, s holýma rukama, jedinou to zbraní proti divoké přírodě, jíž tvrdě a namáhavě odjímal, čím by hladu svého ukojil; od času, kde proti úpalu slunce, proti větru, dešti a zimě hledal útulku v jeskyni skalní až do doby, kde mohutnosť ducha osvíceného staví věže nebetyčné více pro zábavu, nežli z potřeby, více na důkaz vědy nežli pro praktické upotřebení.

A hle, tu u samé paty tohoto divu železné konstrukce počíná historie obydlí lidských, řada to přístřeší rozmanitých, které postaveny jsou podél břehu Sekvany, by zkoumavý pozorovatel na nich studoval tisíciletý rozvoj kulturní.

Ze začátku uvidíš jeskyni trogladytů, tmavý to výmol ve skále přírodou utvořený, jehož tehdáž ruka lidská nedovedla ani poněkud upraviti si ku svému pohodlí. Touha po jakémsi pohodlí zasvítá teprve tenkráte, když si člověk stavěl boudu z větví a listí na kolích uprostřed močálu, aby uchránil se v noci před zvěří dravou, a kde vyhloubený strom sloužil mu za kommunikační prostředek, jímž dosahoval břehu, vyhledávaje na něm potravy své. Než myslivý duch lidský

dovedl překonati překážky; i proti přírodě nevlídné i proti dravcům dovedl se opatřiti, a my vidíme jej stavěti si obydlí z kamene. Jsou to prvé stavby egyptské.

Ale ne všickni lidé podávají se ochotně vlivu civilisace. Místo pevného obydlí bytuje tu národ kočovný pod stany vedle pěkného domu foinického, jehož polychromie zachovala svěžesť barev až podnes.

Obydlí Hebreův není než napodobení Egypťanů, kteří vzorem byli jiným národům, ani Řeků nevyjímaje.

Obydlí Etusků, Pelasgův a Indů karakterisují se již jakousi výzdobou. Peršané byli první, kteří dovedli nad svým obydlím rozepnouti pevné klenutí. Germané a Gallové neznali než temných chýží, až kultura římská je pronikla.

Na pravo od věže vidíme zase Norvéžsko, Rusko, Japan, Čínu, jak sobě obydlí stavěli. Laponec a Eskymák zahrabuje se v díře ledové; černokožný Indián je tu na stupni polodivošství, kdežto nádherné stavby Aztekův a Inků v Mexiku svědčí o vysokém stupni vzdělanosti.

Zde ukončena nebo, abych spíše řekl, přetržena jest řada kulturního rozvoje, neboť z doby střední a novější nepodáno tu ukázek, ale není jich také třeba, vždyť pak leží již před očima našima.

A tak bychom byli s procházkou po výstavě u konce; prve však, než se odtud odebéřeme, navštivme ještě ulici *Kahyrskou*. Jest to pravá, zcela napodobená, abych řekl, do výstavy přenesená ulice staroegyptského města Kahyry. Jaký tu ruch, jaký křik tu panuje. Jedno sto šedesát Arabů v ní bytuje, řemeslníci, kupci a oslaři. Vede se jim dobře, nic jim tu neschází, leč teplota jejich slunce.

V ulici té každého dne velmi čilý ruch panuje; když se výstava o 6. hodině zavře, množství lidí spěchá sem, aby se po únavě stálého pozorování trochu pobavili. Života, jaký zde nastává, nelze popsati. Velmi mnoho tu prodavačů cukrovinek, bonbonů, kteří pronikavým křikem hulákají: Haja, maja, bonbon, very good, very fin, messieurs, mesdames.

Stálé výdělky mají oslaři, je tu pořád dětí a dam, jež se projíždějí na oslu, při němž neúmorný bosý Arab tryskem kluše, stále pokřikuje, aby se lidé uhýbali.

Také můžeme kavárnu egyptskou nebo bazar navštíviti, ale čas jest, abychom se s výstavou nadobro rozloučili.

Vycházíme skrze rozpjaté oblouky věže Eiffelovy, zastavíme se ještě jednou, pohlížíme skoro melancholicky na ten div železné stavby, nevím, skoro bychom ji, jako mnozí jiní, políbili jako něco, co nám za krátký čas stalo se milým a drahým. Nejsme ovšem tak sentimentálními, ale návštěva výstavy Pařížské z r. 1889. zůstane nám navždy velezajímavou.

Pan předseda poděkoval p. přednášejícímu a vyzýval přítomné pány kollegy, zdali by kdo k této přednášce měl něco podotknouti. Na to ujali se slova pp. prof. Nečásek a Dr. Veselík, kteří oba byli také v Paříži. Pan prof. Nečásek podotkl ku věcem školským, že ve Francii panuje ještě posud obyčej veřejných zkoušek na konci roku a slavnostní odměňování žáků. Pan Dr. Veselík zase připomínal výstavu antik v Trokaderu, kde shledal velmi skvostných předmětů co do výtvarného umění. Tím program byl vyčerpán a nastal přátelský rozhovor. Pěkný začátek tedy učiněn; vivat sequens.

Personalie.

Krajan náš Josef *Kanský*, ředitel 5. gymnasia Varšavského, jmenován skutečným státním radou, což spojeno jest s dědičným šlechtictvím.

Opravy.

Str. 29, ř. 2. zd. za „do“ přidej: I. třídy.

Fr. Prusík, redaktor a vydavatel. — F. Šimáček, knihtiskárna.

KNIHY.

V administraci Kroka lze dostati:

Příspěvky k nauce o tvoření kmenův ve slovanštině a zvláště v češtině. Píše *Fr. Prusík.* Cena 30 kr.

O comparativě ve slovanštině. Píše *Fr. Prusík.* Cena 20 kr.

Hledáme za slušnou cenu (neb na výměnu) těchto děl:

Časopis českého Musea 1829—1838. 1840.
Shakespearův Jindřich VI., díl I. Přel. J. Malý. *Redakce.*

I. ročník Kroka lze dostati za 3 zl., II. za 2 zl. a III. ročník za 2 zl. 50 kr.; jednotlivé sešity (pokud nejsou rozebrány) ročníku I. po 40 kr., ostatních po 30 kr.

(Zasláno)

Učitelstvu českému!

Uvážívše důležitosť toho, aby v Brně, jakožto hlavním městě Moravy a sídle dvou nejstarších učitelských ústavů českých, byl vydáván paedagogický časopis, jenž by, zření maje ku všelikým potřebám českého školství: ideálním i hmotným, vědeckým i praktickým, byl učitelstvu spolehlivým rádcem a vůdcem i zdrojem vědomostí odborných i povšechných: podepsaní ve společných úradách jednomyslně usnesli se na tom, aby počátkem března r. 1890 počal v Brně vycházeti paedagogický časopis.

Pevně doufajíce, že úmysl jejich, vyplynulý z důvodů čistě ideálních, dojde souhlasu v řadách učitelstva českého nejen na Moravě, ale i ve bratrských Čechách, podepsaní podjali se společnými silami nejen mravní zodpovědnosť za list svůj, ale i starosti o hmotnou jeho existenci, aby tak list — prost jsa veškeré snahy výdělkářské a maje před sebou cíl jediný: sloužiti zájmům českého školství — mohl se důstojně přidružiti k ostatním paedagogickým listům a sloužiti vždy zdárněji myšlence, kterou jeho zakladatelé mu vytkli.

Bylo by nám důkazem, že usnesení naše a důvody, které nás vedly, byly pochopeny, a že nebude jim odepřeno ve kruzích učitelských podpory mravní i hmotné, kdyby také pp. kollegové venkovští k nám se přidružili a společně s námi stáli u kolébky nového listu. Každý projev, návrh nebo dotaz, nového listu se týkající, bude zrale uvážen, tak aby list náš tlumočil skutečně přání a potřeby veškerého národního učitelstva moravského.

Podrobnější oznámení administrační ponecháváme do prvého čísla nového listu, které zasláno bude na ukázku všem, kdož se o ně přihlásí.

Veškeré přípisy buďte prozatím adressovány: Em. Schulz, ředitel c. k. paedagogia v Brně.

V Brně, 20. ledna 1890.

Em. Schulz, K. Šmídek,
ředitelé c. k. českých ústavův učitelských.

Ant. Burjan, Fr. Dlouhý, Jos. Hladík, L. Janáček, Alb. Kučera, J. Kyas, Jos. Lhotský, Ed. Nejtek, J. Novotný, Fr. Ruprecht, F. Šebek, Jos. Tomandl, Ant. Trpík,
členové učit. sboru c. k. ústavu ku vzdělání učitelův.

Fr Krček, Ant. Váňa, Ant. Vorel,
členové učit. sboru c. k. ústavu ku vzdělání učitelek.

J. Hanák, F. Popelka,
řídící učitelé českých škol obecných.

(Zasláno.)

Časopis zábavně-poučný rázu paedagogicko-didaktického s názvem

„Studentské Listy“

vydává knihkupec Dr. Frant. Bačkovský v Praze. Jest určen studujícím škol středních i všem příznivcům a přátelům studujících těch. **Čísla 1 – 3.** ročníku V. obsah viz v Kroku III, 424. IV, 18. 65.

Předplácí se na celý rok pouze 2 zl. 25 kr., na půl roku 1 zl. 15 kr. a lze předplatiti se v každém knihkupectví. Čísla na ukázku **zdarma** zasýlá knihkupec Dr. Frant. Bačkovský v Praze každému, kdo dopíše si o ně.

KROK,

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA,

vychází **1. dne každého měsíce** (mimo srpen a září) v sešitech trojarchových.

Předplácí se ročně (i se zásylkou) v Rakousko-Uhersku 3 zl., v cizině 3 zl. 50 kr. (= 6 marek = 6 šil. = 8 fr. = 3 rub.); studujícím středních a vysokých škol jest předplatné sníženo na 2 zl. 50 kr. Jednotlivý sešit stojí 40 kr., pro studující 30 kr.

By se doručování *peněžních zásylek z ciziny* nezdržovalo, žádá redaktor (co vydavatel) pp. zasýlatelův, by buď jmeno jeho na adresse připojovali neb raději zásylky pouze na jeho jmeno adressovali.

Rukopisy se nevracejí, leč si toho kdo výslovně vyžádá při zásylce.

Reklamací lze dbáti toliko do 14. dne po vydání sešitu.

Redakce i administrace „Kroka“ jest v Praze, I. v Bartolomějské ulici čís.

Tiskem F. Šimáčka v Praze.

ROČNÍK IV. SEŠIT 3.

KROK.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA.

REDAKTOR:

FRANT. XAV. PRUSÍK,
prof. c. k. akad. gymnasia.

HLAVNÍ SPOLUPRACOVNÍCI:

BOHUMIL BAUŠE,
prof. c. k. vyšš. gymn. v Truhlářské ulici.

Dr. **PETR DURDÍK,**
prof. městské střední školy, docent české university.

P. JAN HULAKOVSKÝ,
prof. c. k. čes. reál. gymn. Smíchovského.

Dr. **VÁCSLAV MOUREK,**
mimořádný professor české university.

JAN SLAVÍK,
prof. c. k. akad. gymn., přikázán k službě v c. k. ministerstvě učby.

JOSEF ŠKODA,
prof. c. k. české reálky Karlínské.

V PRAZE 1890.

Vydáno 1. března 1890.

Každé předplatné na Krok, jež nás dojde, stvrzujeme při příštím sešitě zvláštním lístkem. Těch P. T. pp. odběratelův Kroku, od nichž nás předplatné dosud nedošlo, slušně žádáme za brzké jeho zaslání. **Administrace.**

Pro zevrubnou evidenci personalií žádáme všech pp. údův professorských sborův obecních škol středních i pp. supplentův a zkušebních kandidátův státních škol středních, by nám ráčili oznamovati každou osobní změnu ve svém úřadě. Redakce.

OBSAH.

Str.

Rozpravy.

Úvahy.

Drobné zprávy.

ROZPRAVY.

Kronika o Bruncvíkovi.

Podává *Fr. Prusík.*

K nejoblíbenějším v české literatuře čtením patřívala *Kronika o Štilfrídovi a Bruncvíkovi*, takže Oldřich Prefát z Vlkanova vydávaje r. 1563 svoji Cestu do Svaté země, viděl se nucena káravě vybízeti čtenáře těmito slovy: „Protož ti a takoví nechť sobě to mé prosté sepsání místo *Bruncvíka* a kroniky o *Štilfrídovi* a místo jiných neužitečných básní čtou a rozjímají.“

Není pochyby, že jak *Kronika o Štilfrídovi*, jež se nalézává v rukopisích z pravidla ve spojení s *Kronikou o Bruncvíkovi* (ale ne vždy! na př. rkp. hr. Bavorovské knihovny ve Lvově má jen tuto, rovněž ruský překlad, kdežto zase Náchodský rkp. má jen onu), tak *Kronika o Bruncvíkovi* vznikla na základě cizích toho druhu vzorův, zvláště německých básní, oslavujících dobrodružství podnikavých rytířův; k tomu už i jmena sama ukazují.

Ale cizí vzory nebyly k Štilfrídovi ni k Bruncvíkovi pohnutkou, nýbrž jen prostředkem: *podnět* zajisté *byl vlastenecký*, oslavovati totiž domácího knížete, jenž slávu českou skutky proslulých hrdin hodnými rozmnožil a — po způsobu německých rekův — nového znaku si dobyl.

Z toho podnětu vznikla tedy *Kronika o Bruncvíkovi*, na základě jak německých a latinských vzorův, tak do jisté míry i pověstí domácích.

Které to byly cizí vzory, z nichž kroniky ty čerpaly děje v nich vylíčované, o tom psáno po Feifalíkovi už častěji; viz v té příčiny J. Menčíkovu rozpravu v Kroku III. a M. Petrovského Памятники древней писменности. LXXV. V Petrohradě 1888. *Než že zůstává stále jakási mezera v rozhodnutí té otázky, zvláště o určitém poměru Bruncvíka k Reinfritu von Brûnswîc a o významu allegorie, jakou bez odporu jesti Štilfríd i Bruncvík*, proto jsme se odhodlali pokusiti o rozřešení.

Feifalík jest na nepravém stanovisku, tvrdě, že vzdělavatel Štilfrída a Bruncvíka rozštěpil Reinfrita von Brûnswîc ve dvé a z každé části udělal zvláštní kroniku.[1]) Toť patrný omyl. Všimneme-li si dobře Reinfrita, vidíme, že jest v prvé části líčen se zcela jinou povahou než v druhé, přese vši sta-...ť při dobrodružstvích; rovněž v druhé části jej básník častěji zove ...n Brûneswîc nebo von Brûneswîc der fürste než v prvé. Mimo to ... báseň M. Wyssenherova z XV. století a národní písně dánské ...ke, jež mají za předmět jen výpravu do ciziny, podobnou našemu ...íkovi, spočívajíce ovšem na starších básních německých.

...oho tedy samo vyplývá, což už i Feifalík proti prvému mínění svému ...znávati,[2]) že právě naopak *byly původně i dvě samostatné básně ně-*

...ngsberichte der Wiener Akad. der Wiss., phil.-hist. Cl. XXIX, 93.
... XXXII, 325.

mecké, z nichž první měla asi název „Reinfrit (či Stillfrit?)“, druhá „Der fürste von Brûneswîc“, jíž byla báseň o Arnoštovi bez odporu vzorem;[1]) obě však musily míti blízký k sobě vztah, čím se stalo, že jednak český básník jich použil ku dvěma kronikám o otci a synu, jednak zase že *je pozdější básník německý asi* v poslední desítce XIII. století[1]) *v jednu báseň sloučil* (o 27.627 verších), změniv poněkud děj, jmenovitě v příčině nevěsty, jíž tuto Reinfrit sobě samému dobyl.

Že pak český básník právě k této dvojici německých básní sáhl, lze tím snáze pochopiti, ana mu prvá z nich poskytovala hojně látky k dolíčení statečnosti knížete, pro niž nabyl nového znaku, orla, druhá pak poskytujíc mu vhodného vypravování *o lvu*, se mu ještě více hodila k vysvětlení toho, kterak nabyl *lva* do znaku svého.

Originály, z nichž sloučen je Reinfrid von Braunschweig, jsou nám nyní neznámy, takže nelze přesně stanoviti, jak se jmenovitě k druhému z nich má český *Bruncvík*; než jakýsi závěr přece jest možný srovnáním Wyssenhera a druhé části Reinfrida: Wyssenherovi patrně šlo o výklad, kterak vévoda Brunšvický nabyl lva, a proto vypustil četná dobrodružství originálu, pokud k účelu tomu nebyla nevyhnutelně nutna; tak o jakštýnové hoře, o Asmodeích, o Nevidomcích, i scéna s Afrikou je jinak líčena. Avšak náš básník se nespokojil předlohou, onť i *k jiným pramenům* sáhal, jak dí (Výb. 59, 25—6): a píše se o těch ptácích *v jiných* knihách, a vyjímá o jich síle bez pochyby z Historie de proeliis. Možná, že použil i *Arnošta* samého.

Zbývá ještě objasniti, které český básník hrdiny mínil allegorickými básněmi svými.

Obyčejně se za to má (srv. Výb. II, 39), že mu na mysli tanul při Štilfrídovi Vratislav II. a při Bruncvíkovi Vladislav II. Než toť hrubý omyl, an to nebyl, jak Dalemil tvrdí, Vratislav II., jenž se vyznamenával tak proslulou statečností, jakou objevil zvláště při obléhání Milana, nýbrž kníže Vladislav II. (jako král Vladislav I.), jenž na svém tažení do Italie zmužilostí a odvahou vše vojsko předcházel a i ostatní knížata německá tak předčil, že hlavně on vítězství císaři rozhodl (Pal. Děj. I, 2, 50 sl.; o povaze jeho str. 67.), an „*sám probodl kopím Dacia, předního vůdce Milánanův*“ (ib. 54): jest tedy *Štilfrídem*, jenž v Italii (v Napulii) dobude králi Astronomovi vítězství, míněn *kníže Vladislav II.*, který za slíbenou službu *jmenován králem českým* (*Vladislav I.*).

Jeho *syn Bruncvík* není tedy nikdo jiný leč syn předešlého, *kníže Přemysl II.* (*jako král Přemysl I.*). On zajisté jako Bruncvík *7 let* (ač neurguju zrovna čísla 7, přece se shoduje s pravou událostí) *usiloval o dosažení znaku královského* (1191—1198), většinou *v cizině* (v nouzi dle Dal.) pobývaje: byltě po smrti Kunrata Otty r. 1191 proti kn. Václavu II. vyhlášen knížetem a vládu držel, až jí r. 1193 zbaven jest a teprve v prosinci r. 1197 opět na stolec knížecí dosedl a po třech čtvrtech roku, 15. srpna 1198, v Mohuči *na krále* korunován jest: *a od jeho doby potrvala hodnosť královská navždy při panovnících českých*, byvši neprávem r. 1173 císařem zrušena (Pal. ib. 72), ač udělena byla Vladislavovi i všem jeho nástupcům na věky (ib. 47. 48).

V kronice se praví (Výb. II, 74, 22—24), že Bruncvík *jediného syna* s svú královnú mějíše a tomu přezděl *Ladislav*. Pod jmenem tím, schválně změněným (jako Bruncvík), se tají patrně král Václav I., jenž *vše své bratří přežil*.

Dle toho by se zdálo, že *báseň o Bruncvíkovi skládána byla v době mezi r. 1239*, kdy umřel poslední bratr Václavův, Přemysl, *a r. 1253*, kdy sám Václav skonal. Nemožno to není; nám v tvrzení takovém, jež by zároveň objasňovalo příčinu, z níž obě básně byly skládány, totiž aby si básník,

---

[1]) K. Bartsch, Reinfrid von Braunschweig, Stuttgart 1871, 811.

jako nezřídka, získal přízeň královu oslavou jeho předkův, kterýžto účel však mohl býti i vedlejším a ostatně též za syna Václavova, kr. Přemysla II., snadno dosažen — nám, pravíme, v tvrzení takovém vadí jediné důvody Dobnerovy (v Abhandlungen einer Privatgesellschaft in Böhmen 1779, sv. 4, str. 216 sl.), dle nichž knížata česká, jako jiní panovníci do XII. století, t. j. do válek křižáckých neužívali zvláštních znakův mívajíce pouze v pečetech sv. patrony, v Čechách tedy sv. Václava; teprve král Přemysl I. má v pečeti *orla* na štítě sv. Václava r. 1199, 1224 (už jako kníže r. 1194), rovněž Václav I. (1238); až kr. Přemysl II. vzbouřiv se proti otci, přijal i nový znak na štít, totiž *lva*.

Je-li tedy výklad Dobnerův správný, nebyl by básník žijící před králem Přemyslem II. mohl mluviti o *lvu* ve znaku. Z těch příčin posunujeme *skládání Bruncvíka v dobu kr. Přemysla II.*, kdy jiné básně o podobných dobrodružstvích, jako Alexandreida, vznik braly. Mínění našemu nijak tu není na závadu, že básník už Štilfrídu-kr. Vladislavu I. připisuje *orlici* v znak a Bruncvíku-kr. Přemyslu I. *lva*: bylať vědomosť jeho o vzniku těch znakův právě taková jako souvěkého Dalemila, jenž připisuje orlici už kn. Břetislavu I., lva pak o jednom ocase kr. Vratislavovi (rozuměj Vladislavovi) I. a dvouocasého kr. Přemyslu I. *Nelzeť v podobných básních, jako jest Bruncvík, důraz klásti na podobu znaku získaného, jako spíše na vyznamenání samo*, ani básníci, snažíce se pouze objasniti předměty jim známé, počínávají si při tom, nejsouce tu historiky, dosti libovolně a nekriticky.

Ještě jeden máme důvod pro své tvrzení: v rkp. univ. (Výb. II, 74, 22) se praví, že Bruncvík vrátiv se s lvem t. j. hodností královskou, živ byl ještě 45 let (rovněž tisk Skalický a Jindřichohradecký, kdežto tisk Králohradecký udává pouze 20 rokův), dle ruského překladu jednoho 33, jiného 35 let. A to se ještě nejlépe hodí na kr. Přemysla I., an stav se králem žil ještě XXXII let z čehož písaři nedopatřením tu XXXIII, tu XXXV, tu zase XXXXV dělali; kdežto Vladislav jako král živ byl pouze ještě 16 rokův.

Kronika o Bruncvíkovi se nám mimo univ. knihovny rkp. zachovala ještě ve dvou rukopisích, a sice v rkp. hr. Bavorovské knihovny ve Lvově *z r. 1472* (Brückner v Jag Archivě XI, 83 sl.), což je tedy *nejstarší* rukopis, dosud známý a neliší prý se značně od rkp. univ. knihovny; pak máme mladší rkp. musejní.[1] Bruncvík byl často otiskován; editio princeps nám známa není, ale pořízena byla jistě před Cestou Oldřicha Prefáta z Vlkanova, jak vysvítá z jeho slov; otisk vydání toho snad jest vydání Olomúcké z r. 1565; potom známe exemplář z r. *1691* vytištěný u „Evy Polexýny Michálkový“ v Praze[2]) pod titulem: Kronyky dvě I. O Stylffrýdovi statečném rytíři, knížeti a pánu českém. II. O Bruncvíkovi synu jeho, též knížeti a pánu českém. m. 8⁰. C7ᵇ. Na titulním listě dosti slušný obraz Bruncvíka štíhlé postavy, an seká saň a lev za ním stojí. Jungm. neuvádí vydání toho, jež se od nedávna nalézá v majetku Č. Musea. Vydání to, jež označujeme zkratkou *Mich.*, má na mnoze správnější čtení než univ. rkp. — Rovněž v Č. Museu se nalézá pozdější vydání také Jungm. neznámé z r. *1716* (bez místa): Dvě kroniky první o Štylfrýdovi, druhá o synu jeho Bruncvíkovi, knížetech českých. 8⁰. B4ᵇ. — Pozdější vydání uvádí Jungm., totiž Jindřichohradecké z r. 1738, 8⁰. C8ᵃ (titul týž co u Jungm., jen že před *O* má státi po prvé 1., po druhé 2. — My užívali ještě vydání UherskoSkalického (zkratka *Skal.*) z konce předešlého století (1779?) s titulem týmž jako vyd. z r. 1716 (toliko „synu jeho“ schází), jehož jest věrným otiskem v 8⁰. C4. Tomu velmi podobné (až na málo odchylek) jest vydání asi z 2. čtvrti tohoto století (bez místa) s titulem: Dvě kronyky. První: o Štylfrýdovi knížeti pánu českém. Druhá: o jeho, též

---

[1]) Jungm. sice jej uvádí v Hist. lit. III, 96, ale v Museu nyní o něm nevědí.
[2]) Dle toho oprav tvrzení Jirečkovo v Rukověti s. v., jako by muž její Daniel byl držel tiskárnu až do r. 1731.

knížeti a pánu Bruncvíkovi, synu českém (sic!). 8°. 48. Jest to otisk vydání Jindřichohradeckého, proto je označujeme *Jindř.*; Landfras v Jindřichově Hradci z něho později učinil opětné výtisky. — *Hrad.* = Dvě kroniky o knížatech českých: Štylfryda a druhého Bruncvíka (sic!). Vytištěné v Hradci Králové (bez roku). 8°. c8. Vydání to asi z počátku nynějšího století valně se liší od tiskův právě uvedených, shodujíc se v některých přídavcích s ruským Bruncvíkem.

Všechna vydání tato nespočívají na jedné recensi, nébrž aspoň na dvou, jež níže roztřídíme.

Zajímavo jest, že český Bruncvík (bez Štilfrída), přeložen jest *do ruštiny* přímo z češtiny (Krok IV, seš. 4.), což už Pypin r. 1857. v Очерку исторіи старинныхъ повѣстей и сказокъ русскихъ str. 227. vyslovil a M. Petrovskij r. 1888. vydav ruský překlad dokázal. Překlad ten jest však mnohem *úplnější a sevrubnější* než český nám známý text, maje i taková místa, jež patrně v čes. rkp. nedbalostí písařovou vypadše, smysl doplňují, což doličujeme v rubrice Příspěvky ku kritice textův. Avšak oba pocházejí ze stejné předlohy, čemuž nasvědčují četná slova i věty, jež v obou — jak ruském tak českém — stejně zní, na př. leč ten prsten sama uzříš (Výb. II., 55, 26): егда ты тотъ перстень свой сама узришь; komuž mne ostavíš (31—32)? кому мя оставляешь? otec muj i matka má jsú ode mne velmi daleko, komuž já se smutná utěším (55, 37—56, 2)? отецъ мой и мати моя вельми далече, кому мя печальную утѣшить? atd.

Ježto tedy spočívají oba texty na stejných předlohách *(B, C)* a ruský překlad některými tvary prozrazuje českou předlohu XIII. neb počátku XIV. století, máme za to, že předlohy jejich byly, jako v té době zvykem, *rýmované* (vzdělané z orig. *A*). V Štilfrídu nebylo i v uchovalé nám formě lze *setříti stopy rýmované*, neměl-li se státi suchopárným vyjmenováváním hrdin a soubojův. Že však i *Bruncvík* byl původně rýmován, toho zajímavé doklady máme v rkp. Náchodském z r. 1487.; tam se totiž na konec *Štilfrída* uvádí část, jež jindy stává na počátek *Bruncvíka*, a celý ten konec zní takto (str. 203):

Tu Bruncvík, syn jeho,
uvázal sě v všecko zbožíe otce svého
a poče to zpravovati s veliků pilností
vedle rady starých a naučilosti
otce svého.
Uměl zpraviti podle úřadu každého,
světské i duchovníe,
sirotky, vdovy, panny i paníe.
A tak kázané kníeže bíeše,
že po všech zemíech o něm dobré slovo bíeše.[1])

A z takové rýmované básně pak *ruský překladatel vzdělal celkem věrně svůj text*, kdežto *český vzdělávatel* — pozdější, když počaly obliby docházeti kroniky — *si počínal* v prosaickém přepracování (*D*) *velmi volně*, *mnoho vypouštěje a krátě*, v které příčině srv. Cambridgeského Dalemila. *O značně starší předloze* univ. rukopisu svědčí některé stopy starého pravopisu, jako: okamſſenye (tak vždy). pobieſſe 69, 11. dieys (dějž) 60, 13. tolikes 63, 16. pozadiwſſe 66, 25. wiecze za weczie. oczy za oczye 63, 18. nozye ibid. ›otrzyebi 59, 25 a p.

Uvedeným výkladem o původě textu čes. a ruského si vysvětlíme i sh dy i rozdíl mezi oběma. Ovšem že takovým spůsobem vzniklo asi několik různ ch vzdělání (aspoň *E*, dle čeho se také tisky řadí asi takto: k recensi *D* p tří univ. rkp. (chatrný přepis!), Bavor. rkp. i snad vyd. Olom. 1565, jež ám

[1]) Původně asi: jdíeše.

neznámo; jistě však vydání Mich., z r. 1716 = Skal., Jindř. (= Landf.); k recensi *E* pak Hrad., kdežto rus. spočívá na *B* či *C*.

Rkp. univers. knihovny Pražské XI. B. 4. psán jest na fol. 203ᵃ—210ᵃ latinské bible starší, v níž pozdější rukou na konec připsány jsou: Kronika o Štilfrídovi, o Bruncvíkovi, o Jovianovi.

Rkp. universitní jest dosti chatrný přepis prosaické předlohy, již písař leckde chtěl opravovati, jako 57, 4 (viz Textovou kritiku) a j. Obvyklých nadpisův kapitol rkp. nemá, snad už jich ani předloha neměla, ale byly jistě v básni, z níž předloha vzdělána, o čem svědčí 61, 17—18 (viz Textovou kritiku).

Rkp. univ. vydán jest V. Hankou: Stará pověsť o Stojmírovi a Brunsvíkovi (str. 25—53), knížatech českých (a pověsť o Walterovi a Griselděz rkp. Pražského kláštera křižovnického — na titulu neuvedena). V Praze 1827. 16°. 72. Než jazyk jest zde nový, jen tu tam některá stará forma uvedena v poznámce. Text s jazykem staročeským vydán později ve Výboru II, 55 až 74, ale *ne věrně, ba na mnoze chybně*, někdy s opravami pod textem neuvedenými, někdy špatné, i smyslu odporné čtení podávaje; to platí i o Hankovi, ač někde lépe četl než ten, kdo do Výboru rkp. přepisoval. Že pak text Výboru jest hojně rozšířen, lze věc napraviti tak, že uvedeme všechny jeho odchylky od rukopisu (mimo ty, které Výb. správně uvádí), kladouce napřed čtení Výb., po něm rkp.

55, 1: tehdy (*Výb.* a tak všude) — thedy (*rkp.* tak všude). 3: zpravovati — spr. 8: poctivé — potcziwie. 9: zemiech — zemech. 14: zemi — zemie. 21: muoj — mug. 24: tvuoj prsten — twug perſten. 27: neuzříš — neurziſs. 31. v pozn. 2: biedaiz — biedayz. mně — mne. 32: muoj (dvakrát) — mug. **56,** 6: sbožie — zbožie. 10: nemuože — nemuźe. 19: neproměni — nepromeni. 22: třidceti — rkp. bez *d*. 25: jeti — giti. **57,** 2: nebezpečenství — -ſtwie. tak že — že tak. 4: zvuk — ſwuk. mořský — morſky. 15: okamženie — okamſſenye. přitahne — -nec. 16: mořské — morzke. 23: a — y (? zamazáno). 28: ničemž — nieczemz. 30: stravu — ztrawu. 31: stravy — ztrawy. 36: okamžení — okamſſeny. **58,** 2: stravy — ztrawy. 13: nemuožeš — nemuzeſs. 15: koní — konie. 16: smilovánie božieho — -ni boziho. 18: rytieřem — rytirzem. 27: než přijdeš — neb przideſs. 29: vece — wiecze. muoj — mug. **59,** 3: vece — wiecze. 5: jíti — *wigiti*. nebylo — *neb bylo* (první *b* zalito, ale tak mnohá písmena, která platnosť mají). 11. vloži — wlozyw. 19: nebezpečenství — -wie. kuoži — kuozie. 20: sebú — ſebau. 21: kuoži — kuozie. 22: něho — neho. 25: potřebí — rkp. potrziebi. 27: pazneht — paznecht. 29: kráčí — *krocsi*. 30: paznehty — paznechty. 33: pomuože — pomuźe. **60,** 1: devět — dewied. 2: vždycky — wd-. věčších wietſſich. 4: zaslyše — zaſlyſſi. 6: věčší — wietſſi. 13: dějž — dieys. 16: těžko — tieſſko. 19: jej — ge. 22: na zem i odp. — na *zemi* y odp. 23: jej — ge. 24: s ní — z ni. 26: k zemi — k zemie. 29: velikým — welikem. **61,** 2: bukvic — bukwie. 3: ňádra — *nadra*. 5: v tvé chvíli — w te chwile. 6: pryč — przycz. 12: velikým — welikem. 13: s dřeva — z drzewa. upad *vpadl*. 18: s — z. 20: ještě — jeſſte. 21: sedě — sede. 24: roztrže — roztźre. 30: položi. Tu — polozyta. 32: s — z. 33: léta — letha. **62,** 4: šše l — zſſed. 5: Boha — Buoha. 10: vyšel — *wyſſed*. 25: pomože — pomu :e. 26: nebezpečnosť — nebesp-. 28: obdržal — obrdzel. 35: viděli — wi lieli. **63,** 2: jíe — ge. 3: karbunkulus — karbunculus (i jinde). 7: promě y — ptomieny. mořské — morſke (i 9). 9: něm. — nym. 11: mněť — mı t. 15: oči — otczi. zad — zat. prstuov — przſtuov (-uw?). Každé — ka lem (zde něco škrabáno). 16: tolikéž — tolikes. něho — neho. 18: oce —)czy. noze — nozie. 20: s psíma — s ſpima. 21: hrbovaté — herbowate (o .). 22: červené — czerwe. 28: ač — *Nes* (co do *N* srv. Nebo v 8. řádce zd. 29: nepřihodilo — prze | przihodilo (řád. 3. a 4.). 30: vidien — wieden. 31 ˉˉm — ſen. 36: věřím — *wie-zis* (i Hanka *věsiš*). **64,** 3: léta — letha.

5: věziž — wiezyſs. 9: vece — wieczy. 12: nesnadné — neznadne. podává — poddawaſs. 15: Boha — Buoha. poče — pocze pocze. 22: dvé — dwi 23: střiebrnych řetězích — ſtrzybernych rzetizych. 27: Uzřevše — vzrzewſſ 28: se lvem — ze lwem. hněvivě — hniewiwe. 29: veškeren — weſſkern 30: mužsky — muſky. 32: pravě — prawa. 35: uzřie — vzrze. **65,** 2: s — z. 4: a — A druhym. 7: zemi — zemie. 8: práci — pracze. 13: i jidech — *a* giedechu. 14: uzřechu — vzrzewchu. 15: Sidforové — Libſſoraw 18 po „ústa" ještě jednou: kazda z nich vſta. 20: mořská — morſka 23: mořských — morskych. 24: slyšiechu — ſlyſſechu. Boha — Buoha 28: ruozno — ruzno. 34: palác — pallacz. 36: dva — dw. **66,** 5: tvuoj — twug. 8: Afrika — Africa (i jinde). vece — wiecze. 9: nesnadnať — ne ſnadnatnat. ta — to. 11: radějie — radiege. 12: mořskými — morſkymi 15: Vece — wiecze. 17: Bruncvíče — Brunczwikcze. 22: boží — buozi 24: jej — ge. 25: posadivši — pozadiwſſe. 29: který — kdery. 31: vzí — *wzeti.* mužuov — muzuw. 33: prstenuov — prſtenuw. 34: nespomuo — nespomuz. muoj — mug. 35: mne — mie. **67,** 1: nemohl — nemoh 2: mne — mie. 6: muoj — mug. 11: Baziliskus — Baziliſcus (i j.) 14: mém — miem. 17: pryč — przycz. 21: jeskyni — geſkynie. 22: ve škeren — weſſkern. 24: nebezpečenství — nebespeczenſtwie. 25: viděl — wyediel. 26: chvíli — chwile. 30: množstvie — mnoſtwie. 35: druzí — druzy 36: křičiechu — krziczechu. **68,** 1: mužsky — muſky. 2: potýkáše — po ſowaſſe (? nedobře četlno, ano opravováno). 3: brodíše — prodiſſe. 4: me táše — methaſſe. 7: zlatú korunú — zlata korunu ſe. drabiny — *drelni* (možno čísti i *dreling*, ana tečka na *i* bývá často posunuta). 9: ostrých — oſtrzych. 10: tepru — *tepra.* 12: až — a. 13. Tuť i. j. z. a silně se s t. B. t. — a l. j. z. tut ſe s tiem d. B. ſilnie tepiſſe. 15. zhuoru — zhur 16: nešporuov — neſſporuw. 22: něho hněvi(vě) trhati, až — neho ruba a hnewy trhal. 24: bolestmi — b. awſſak. 25: tepíchu — *tepiechu.* 26: ne — Nb. 35: Naryv — Narzyw. **69,** 8: drahé(ho) — drahe (opr. z drah°) 9: několiko — nykoliko. sú — gſu. 11: poběže — pobieſſe. 14: sbožie — zbozie. 23: s — z. vstrči — ſtrczi. 24: nožnic — nozniecz. venda — wond 27: uslyšavši — uſſlyſſawſſe. meči — mecze. 30: viděl — wiediel. 31: let — leth. mužská — muſka. **70,** 2: řekl — rzeck, 6: mořské — morske. 7: ko ňatky — komatky. 8: toliko — *iako* (srv. iakz 207[b], ř. 15 zd. 208[a], ř. 1 a j.). 11. biechu — bieſſe. 11: okamžení — okamſſeny. 17: doluov — du luow. 18: okamžení — okamſſenie. 21: několiko — nykoliko. 22. sbožím — zbozim. 29: koniech — *konych.* 30: všeliká — *welika.* 32: přijda — przid **71,** 3: prvniemu — prwnemu. 7: s — z. 10: nutí — nu (dále nečetlno p opravu). 15: patnácte — patnaſtne. 19: deset — deſeth. 21: překrásní — przekraſne. 22: něm — nem. 27: Jednožť — gednoſt. 29: náramně — na ramne. (31: nevidomci — newidōczy, Hanka: nevidoci). 33: nenie — ne (srv. 72, 21 a j.). 35: si — gſi. **72,** 5: ohnivý — ohniewy. 8: hruozy — *hruze.* Bohu — Buohu. 10: z nebezpečenství — *-ſtwie.* 15: čtyřie — cztirz 28: Boha — Buoha. schovaj — zchowag. 31: to — tot. 37: sbožím — zbozim. **73,** 4: Neomenií — *Neomeny.* 5: Assyrské — Aſyrſke. 6: let — leth. 12: v střieberniciech i v zlatniciech — w *ſtrzieberniczich* i w zlatnicze 15: Neomenií — *Neomeny.* 16: s — z. 18: jda — da. 19: kteryž — kter 24: otci — otcze. 26: náramně — naramne. třidcátý — trziczaty. 28: jem — zemſſe. chce — *ze* chcze. **74,** 3: se — ze. 6: pro — *po* (též Han *po*). 8: sú — gſu. 10: Neomenií — *Neomeny* 13: mladých — mlade 17: zvlášče — zwlaſſce. — 22: Čtyřidceti — cztyrzyeczeti. pět let — pie leth. 25: tesknostmi — kneſknoſtmi. 27: Bohu — Buohu.

Jiné četné chyby rukopisu univ. budeme hleděti napraviti v Přísp^vcí ku kritice textové v příštím sešitě.

Flora Asie.

Popisuje Dr. *Jan Palacký.*

Flora Asie, již páčíme na 4·50000 druhů fanerogamů, tedy skoro na $^2/_5$ všech známých bylin, není jednotná, nýbrž sestává z dvou velkých oddílů — menšího, ale bohatšího, tropického ($^2/_3$) (Čína, obě Indie a Malaisie) a chudšího (t. j. mírného, celý sever, střed a západ). Přechod mezi oběma je jen na Himalaje prudký, ale v Číně, Japanu a záp. Indii povlovný.

Dosavad botanicky skoro neznámý střed zadní Indie, poněkud záp. Čína, Tibet a střed Arabie.

Oba oddíly mají stálé přechody. V tropickém je záp. Indie podobnější Africe a na jihovýchodních ostrovech Malaisie vyskytují se formy australské (v Borneu na př.) Napodobně je Kavkaz a záp. Sibiř více podobná Evropě; zase severozápad má více upomínek na Ameriku.

Nejlépe tedy rozeznat:

1. mírnou: I. *a*) západo-sibiřskou (až k Baikalu), *b*) turanskou (afganskou), *c*) kavkazsko-maloasiatskou, *d*) syrsko-perskou, *e*) arabskopalestinsko-beludžistanskou.

II. *b*) východo-sibiřskou, *c*) japanskou, *d*) vnitroasiatskou, *e*) himalajskou.

2. tropickou: *a*) indickou a dekanskou, *b*) podhimalajskou, *c*) ceylonskou, *d*) Zadní Indie, *e*) čínskou, *f*) malajsko-filipínskou.

Bychom nemuseli tolik opakovat, půjdeme poněkud jináče. Bohužel, že víme málo o dějinách flory *A.*, neb málo tu zkamenělin, a to zejmena málo z tertierní doby. — Byliny kamenouhelné známé z Číny, mesozoické z Indií obou, Persie, Číny, Sibiře, Amurska (40 druhů), Japanu; — tertiérní, však malým počtem známé ze Sachalinu (19), Maloasie (8 — Nimrum-Čichačev), Japanu (51 — 20 jich dosud žije), Bornea, Jávy a Sumatry (28), Sibiře (Altaje); z Indie a Číny skorem ničehož. V celku neznáme ani 200 dr. a pochopitelno, že z tak nedostatečné látky nelze budovat jistou theorii.

Tolik se však zdá, že sever (Sibiř a sev. Čína) měly až v době mesozoické bylinstvo podobné evropejskému též doby, kdežto bylinstvo Indie obojí, Bornea a jižní Číny, ba i Tonkinu (Glossopteris browniana) z té doby podobnější jihoafrickému a australskému těchže dob. Tertiérní byliny ukazují všude ráz podobný bylinstvu nynějšímu, takže na př. o stáří fossilií japonských vede se proto krutý boj — vlastně o parallelisaci jich k poměrům v Evropě, který dosud rozhodovati nelze.

Sibiřské byliny v Altaji u ř. Buchtarma rázu našeho (smrk, sosna, chvojka, olše, bříza, oříšek) — až na tulipovník americký (Liriodendron Tulipiferum) a japonskou Planera keaki — 18 z 36 dr. dosud žijí.

Malaiský tertiér ale má na př. dipterocarpey, též teď pro tu floru charakteristické.

Borneo, kde se obě flory staré severní a jižní potkávaly, má dnes ještě některé tvary antarktické, totiž jižní. Bylinstvo nynější Tonkinu, nám málo známé, známe právě jen uhelny mesozoické.

Bylinstvo A) nemůže se rovnati onomu Ameriky co do krásy a bujnosti. Převládají stepi a pouště tak, že snad ani $^1/_5$ plochy lesem a to nejvíce černý les Sibiře, nikterak krásný. Lesy zelené mírného pásma nejvíce scházejí — suchem, aneb byly hubeny člověkem (v Číně a západní Asii), a i tropické lesy (mimo ostrovy) nemají bujnosti na př. středu amerického. Pouště středoasiatské jsou rovné africkým, a jen Australie má jich poměrně více.

Ale ani v západní Evropě nebylo vyhubeno původní bylinstvo tak člověkem jako v Číně, Persii a Mesopotamii — a nastoupila-li tam pole, zde step, nebylo to jistě ku prospěchu krásy. V Číně a Japanu hubí se nemilosrdně les, ba každá bylinka, a jak Persie spustla proti starým popisům — obecně známo. Není zde na místě šířiti se obšírně o floře jednotlivých zemí,

musíme se obmeziti na hlavní rysy systematického a krátkého udání hlavních tvarů a pramenů. Jako plastické líčení jednotlivých krajin a roucha bylinného, musíme ponechávati i užitek bylin, nebo žádalo by to příliš místa, a pak je měřítko rozličné potřeby — tak na př. bylinstvo Palestiny neb Sinaiska zajímá více nežli bylinstvo Sumatry, Yunnanu nebo Belučistanu.

Sibiř celá bude míti 4—5000 dr. (Ledebour, Fl.-Ross. pův. 3533 dr. jen 63 kapradí) a jest nejbohatší v jihozáp. (Songarie reg. 8 u Ledeboura) 2400 dr. (Planćae Semenowiana) 1226 (5 kapr.), Schrenkianae 1213 (6 kapr.) a tu něco ještě přibylo Regelem (hlavně [pl. Fedženko-anae]. Turčaninova Fl.-baikolodahurica má 1337 fan. a 31 kapradí).

Odtud na severových. vždy ubývá: Altai (Bunge) 1612 dr. fan. (25 kapr.), Daurie 956 fan. (20 kapr.), Amursko 877 Maximovič (21 kapr.), Ussursko (Regel) 569. Sachalin 588 (30 kapr.), Schmidt-Ajan 334 (Tiling), Ochock 312 (Middendorff), zem Čukčů 180, (Trautvetter) 138 (Ledebour), Kamčatka 415 (Led.) a zase v severu Taimyrsko 124 dr., Wiluj 458, Witim-Olekminsk 300 fan. (9 kapradí), a coll. Čekanovsky (Chatanga, Lena) 450, ba u Pitlekaje Vega sebrala jen 92 dr.

Ráz převládá našinský, jak lze viděti z rodin: (Ledebour 475 composit, 269 legum., 230 crucifer, 199 trav, 169 ranuncul, 153 chenopod. (vlivem stepí jihozáp.), 152 caryofyll., 137 umbellifer, 132 rosaceí, 129 cyperaceí, 117 scrofular., 116 labiatů, 107 borragineí — a z rodů nejsilnějších Astragalus 94 (stepní), Carex (89), Artemisia (74), Oxytropis (58), Allium 55 (teď mnohem více Regelem 88!), Salix 48.

Rozdíl je hlavně v jihových. Sibiři přimíšením tvarů čínských a teplejších (Lespedezy, Menispermum dauricum a jediný dub Sibiře [Q.-daurica], Sofora.

Rodů endemických neb u nás scházejících málo: Hegemone, Macropodium, Dontostoma, Holargidium, Tetrapoma, Stroganowia, Smelowskia, Redovskia, Stubendorfia, Pachypterygium, Leptarhena a j.

Jsou tu nejvíce jen dvě formy: tundra i les, teprve v jihozápadu nastupuje step, v jihovýchodu (Amursko) travina.

Tundra je buď vlhká (mechová), buď sušší (lišejová) bezlesá rovina, v letě vždy bařinatá (pro zmrzlou hloubku).

Les skládají nejvíce sosny (6), méně břízy (10 dr.), modříny i olše — v jihozápadu nastupují topoly (v Songarii i eufratica, asi stará mutabilis), která jde po pouštích až do Berberska.

Vyšší hory mají formy arktické (v Altaji: Könīgia islandica, Linnea borealis, Papaver nudicaule, Empetrum nigrum, v Tiančanu Saxifraga flagellaris [Spicbergenská], Eutrema edwardsii) — zde vedle tvarů Himalajských (Anemone Falconeri, Gentiana kurroo, Oxytropis Kaschmiriana).

Upomínky na Ameriku severní zase četnější na východ (Dodecatheon, Claytonia, Coptis, Pentstemon, Phlox sib.).

Na tom spočívá myšlénka někdy společné země circumpolární, která alespoň pravděpodobná co do archipelu severního, nebo všude v bylinách, jako ve zvířatech podobnosť věčší mezi Asií a Amerikou nežli mezi Evropou a Amerikou, což snad vliv jak Atlantického moře, tak ledové doby; a zajímavo vždy, že východní Asie ještě více podobná severovýchodní Americe (Asa Gray, Miquel) nežli severozápadní Americe, jí přece bližší, což právě jen geologicky možno vysvětliti.

Holm ze 193 dr. bylin v Nové Zemlji zná 136 v Sibiři!

Z nejzazšího severu máme dvoje sbírky: Middendorffa (Turuchansk na Jeniseji 27 dr., Boganidská 85, Taimyrská 124), Fuss u Nordenskiölda (lys Čeljuskin 23 fon., ostr. Preobraženje 63, Pitlekaj 92, Kommandérské ostrovy 157 [25 composit, 11 trav, 10 caryofyll, 8 rosac., 7 carex, crucifer]. Dolní ř. Ob u Fussa měla 74 dr., Beringská zátoka (Malovský) 80.

Taimyrská flora (do 75° s. š.) má 19 crucifer, 14 composit, 13 saxifragaceí, 11 trav, 8 caryofyll, 6 vrb Ranunc., Polygon., Cyperac., 5 legum — a z rodů 12 Saxifraga, 9 Draba, 6 Pedicularis. Z keřů (stromů není) jdou 5 vrb do 75°, bříz a krnící do 74° — sic tu Ledum palustre, Pyrola rotundifolia. Naše Poa pratensis jde na př. do 75° 36′ jako Myosotis alpestris. Cizí nám Claytonia arctica a Gymnandra stelleri, Neogaya simplex, Lloydia serotina, pak endemické Delfinium middendorfii, Oxytropis middendorffii, Salix Taimyrensis.

Ve floře *boganidské* jsou 7 vrb, Larix daurica do 72° (na Jeniseji L. sibirica jen do 67° s. š.), maliny (Rubus arcticus, chamaemorus), růže (acicularis), ribis (propinquum), vaccinie 2, šiša — vedle našich Caltha pal., Cardamine pratensis, Sisymbrium sofia, Parnassia palustris, ale i Corallo — rhiza innata.

Na Jeniseji jsou dále hranice severní stromů: Picea obovata, Salix lanata 69°, Abies sib. 67°, borovice, chvojka 66, Alnaster fruticosus, Sorbus aucuparia 64°, cembra 62°, střemcha, bez 61° s. š.

Z bylin Malovského při úžině *Behringské* nejvzácnější Lagotis glauca, Claytonia eschholtzii, Saxifraga laurentiana — pak z keřů Vaccinium vitis idea i uliginosum, Arctostafyllos alpino, Cassiope tetragona, Rhododendron kamčatcicum, šiša, 4 vrby, Betula nana. Jediné tu kapradí Equisetum arvense — jen 3 trávy a 12 composit, 9 rosaceí, jen 3 legum, 5 Caryofyll, 2 crucifer, Sericacceí, jediná Carex pulla (Good).

K jihu nastupuje step *Mongolská*, chudá na bylinstvo (Maximowič počítal 420 dr., 43?), z nichž 163 i v sev. Číně, Kirilow (se sev. Čínou) 198, Bunge (též se sev. Čínou) 333, coll. Převalský 4—500 (se sev. Čínou), Lomonosov 111 druhů — jen 2 kapradí (Maxim. Equisetum arvense a Selaginella mongolica). Musí se tu rozeznati jako v Sahaře skála, písčina a vlhčí nížina, často solnatá. Maximovič měl 72 composit, 58 legum, 31 trav, 35 rosaceí, 34 salsolaceí, 23 ranuncul., 21 crucifer. — jen 3 rubiac. a 2 euphorbiac. Nejčetnější rody Artemisia (22), Potentilla, Oxytropis (po 17), Astragalus (10). Mezi pustinnými tvary nescházejí jednotlivé teplejší: Menispermum dauricum, Caryopteris mongolica, Rehmania glutinosa, Trichosanthes Kirilowii, Vitexincisa, Incarvillea sinensis, 2 Ampelopsis a j. Málo víme z vlastního čínského *Turkestanu* — západu.

Hume má z *Jarkandu* 215 dr., mezi nimiž některé teplejší formy: Apocynum Hendersonii, středomořské Cynomorium coccineum, Ifiona radiata, Holo-lachne shawiana 12′ vys.

Zde poušť tak bezdeštná, že na východu prach z tamarišk (4 dr.) ani se nesmeje. Z keřů uvedeme Berberis ulicina (hory), Caragana, Colutea, Hippophe rhamnoides, Eleagnus latifolia, sofora alopecuroides, Lycium tataricum, Calligonum comosum (8′). (Pokrač.)

O nejnovější reformě u vyučování cizím jazykům, zvláště frančtině v Německu.

Pojednává prof. *Jan Kosina*.

(Pokračování.)

G) Konversace.

1. *Postavení její a úloha.* I konversace se bohatě rozvine a pěstuje te v na středním a vyšším stupni vyučování. Avšak i při ní platí *neotálej*, s i *se, cvič se dle možnosti.* Právě první rok má býti v podstatě praktický, a *něti vládnouti* jazykem nechá se vycvičiti s málem slov; kromě toho jest

správné mluvení tak nesnadné, že na počátku jenom na ně musí býti obrácena pozornost. Povšechně ustanoveno: *cílem jest učiniti žáka schopným, uměti se dorozuměti poněkud v mezích obyčejného obcování.* Má-li býti úkol tento *bezpečně a dobře* rozluštěn, připadá i na nižší stupeň část práce. Ovšem že se bude učitel vyhýbati zabývati se gallecismy a idiotismy, ale bude hleděti vykořistiti s výsledkem *svěžest, čilost a hybnost*, které jsou právě mladšímu žáku údělem, aby podněcoval chuť a obratnost „mluviti". Cíle dosaženo na stupni nižším tím, *když žáci jsou s to, na krátké otázky odpovídati v úplných větách pojímajíce do odpovědi slova otázky*, a když počínají dané věty proměňovati sami ve správné otázky. Quel est votre nom? Mon nom est Charles. Dans quelle ville êtes-vous? Nons sounnes à Prague.

2. *Jak si vésti při konversaci.* Základní cviky lze podniknouti velice záhy. Jakmile žáci mají malou zásobu slov, možno z nich tvořiti krátké věty tázací, na kteréž pak žáci se učí odpovídati s rostoucí jistotou a zběhlostí. Jde to tím snáze a hladčeji, čím více *možno opírati se o knihu.* Jsou v některých učebnicích (Saureově, Plötzově), tak zvané „questionnaines" — avšak tyto nechť slouží za pouhé *vzory*, jak se má používati četby ku cvikům konversačním a nechť se jim žáci neučí mechanicky na paměť. Nepodává-li učebnice žádné látky, nechť si učitel sám upraví příhodné *lekce ku cvikům konversačním.* Nevyhovuje-li zavedená kniha této potřebě vůbec, jest třeba čítanky. Tu se najdou vždy snadné a příhodné povídky. Když se přečtou, přeloží a nazpět převedou, budou žáci s to, na snadné otázky odpovídati. Může se to díti nejprve při *otevřené knize*, později *při zavřené.* Na počátku smějí býti dávány jen *nejhlavnější otázky.* Tážeme se jen po osobách a po věcech, které stojí *v popředí* a označují postup vypravování aneb hlavní věci popisu. Otázka musí dána býti tak, aby žák mohl odpověděti neměně přílišně textu. Teprv na středním stupni můžeme se od žáka nadíti *změny* daného útvaru. Pečlivá příprava a pevné přidržování se formy jednou zvolené vedou k cíli. Příklady podává Plötz ve svém „Anleitung zum Gebrauche des Syllabaire", v elementární učebnici a grammatice. Otázky tu jsou vzorné, někdy ovšem příliš dlouhé. na př.: Pourqoi n'était-il pas très dangeneux pour les enfants de sauter en bas la fenêtre? Dvojí jest tu na považenou: Předpokládá se příliš silná chápavost, a pak nelze i při této otázce předůležitého požadavku splniti, aby totiž žák *v odpovědi opakoval slova otázky.* Jest třeba takové otázky rozložiti na několik, aneb jich nečiniti na nižším stupni. Zvláštní nějaké knížky konversační používati netřeba, učebnice a mluvnice poskytují hojnost látky, aby bylo možno cvičiti se v konversaci. (Kühn praví, že cvičení se v konversaci na učivu probraném jest výborný cvik; žák si zvyká na cizí zvuky, pozornost jeho jest intensivnější a zájem na vyučování zvyšuje se, kteroužto věc nelze podceňovati. Živost a změna u vyučování povzbuzují mladou mysl. K tomu jest cvik v hovoru výbornou pomůckou. Ovšem není třeba, aby žáci měli zběhlost sklepnickou v konversaci.)

Má-li býti výjimkou veden hovor o věcech školních (ve škole) možno napsati vokabule na tabuli a žáci nechť si je opiší. Ztráty času není zde želeti, poněvadž cvičiti se ve psaní jest jen žádoucno.

Stříci se jen planého doptávání po počasí atd. *Přísný, účelný řád* jest hlavní *podmínkou.* Velice důležit jest zevnější spůsob, *zvláště chování se žáků* při konversaci. Jako rostlina jen na veselém světle slunečním dařiti se může, tak i tu jest hlavní podmínkou svěží, čilá mysl. Odpovídají-li 3 neb 6 schopnějších žáků, rozkřikne-li se kterýkoli žák, aneb odpovídají-li žáci jsouce shrbeni ani nevstávajíce a při tom mluví tiše, nesrozumitelně aneb bručivě nelze mysliti na zdárný úspěch. Proto nechť učiní učitel věc co nejsnadnější a nejpřiměřenější, ano nechť platí volný hovor jaksi za odměru pilnosti a pozornosti, ale pak nechť se dbá

1. *aby se ho všickni žáci súčastnili;*
2. *aby se odpovídalo v úplných větách;*
3. aby se mluvilo *hlasitě, správně a čistě.*

I sborové mluvení dělá tu dobré služby, že se totiž žáci více činí a ohrožují.

Zásadám těmto vyhovuje knížka: *Anleitung für Schulen zu den ersten Sprechübungen in der französischen Sprache.* Cvičební to kniha zvláště pro školy reálné a vyšší dívčí, s methodickým úvodem od Beth. Schmitze. 3. Auflage. Leipzig 1885. Koch. (Pokrač.)

Naše střední školy před 100 lety.

Napsal *Jos. Dědeček.*

(Pokračování.)

4. In Rhetorica.

a) Primo Semestri.

Mane: 1. Libri scholastici explicatio. 2. Antiquitatum Romanorum pars. 3. Exercitationes latinae quotidianae. 4. Geographia.

Post meridiam: 1. Exercit. lectionis et pronuntiationis alterae. 2. Interpretatio auctorum ex Ch. Tom. III et libro scholastico. 3. Historia. 4. Historiae naturalis pars. 5. Arithmetica latina. 6. Catechismus.

NB. *Graecum* per classes Rhetoricae et Poeseos *selectis* discipulis tantum traditur!

b) Altero Semestri.

Mane: 1. Praelectio auctorum ex Chompré Tom. IV. 2. Elaborationes oratoriae. 3. Geographia. 4. Orationis latinae et tandem germanicae elaboratio publica in scholastico.

Post meridiem: 1. Praelectio auctorum ex Chompré Tom. IV. 2. Historia. 3. Arithmetica latina. 4. Elaborationes oratoriae. 5. Catechismus.

K *latině* mají se v této třídě připojiti z knihy „Antiquitates" první §§ II. dílu, ačkoliv spojení látky ve školní knize poněkud jiného uspořádání vyžadovalo. — Z *přírodovědy* mohou se žáci poslednímu dílu t. j. *nerostopisu*, zcela pohodlně do velkonoc přiučiti. — Z *dějepisu* vezmou se dvě poslední doby II. dílu od **** až ku konci.

Ale „německá" *arithmetika* má se ještě i v rhetorice a v poesii jako příprava ku mathematice probírati. Mimo to má se v rhetorice učiti „latinské" arithmetice po celý kurs!

5. In Poësi.

a) Primo Semestri.

Mane: 1. Mythologia. 2. Libri scholastici explicatio. 3. Elaborationes ·atoriae lingua vernacula et latina alternatim. 4. Geometriae practicae ru-ımenta. 5. Geographia.

Post meridiem: 1. Repetitio Prosodiae. 2. Animadversiones de Poësi ·ermanica. 3. Praelectio auctorum ex Tom. VI. Chompré et libro scholatico. 4. Historia patriae. 5. Catechismus.

b) Altero Semestri.

Mane: 1. Libri scholastici explicatio. 2. Praelectio ex Chompré Tom. V. Elaborat. alternae latinae et germanicae. 4. Algebrae rudimenta. 5. Geo-ıphia.

Post meridiem: 1. Praelectio auctorum ex Chompré Tom. V. et VI. et libro scholastico. 2. Historia Augustae Domus Habspurgicae. 3. Elaborationes germanicae tantum. 4. Prima principia Chronologiae et Heraldicae. 5. De Encyclopaedia. 6. Catechismus.

Ze *zeměpisu* pojedná se o chronologii a heraldice teprve po ukončení 5. dílu a tudíž v druhém běhu poesie. — Z *počtářství* vezme se tu praktická geometrie a algebra v takovém rozdělení, aby geometrie do velkonoc a algebra do konce školního roku stačila a aby, jako první nesmí scházeti při zkouškách velkonočních, druhá nescházela při zkouškách podzimních!

V *dějepisu* může se, nejsou-li dosud vlastenecké dějiny té které země (v níž ústav jest) sepsány, prozatím vzíti úvod na počátku knihy postavený jakožto opakování celku spolu s připojenou synchronistickou tabulkou, s čímž do velkonoc vystačiti možno. Na druhý běh zůstanou dějiny Habsburského domu panovnického.

K docílení lepších výsledků z knihy „*Antiquitates Romanorum*“ doporučuje se vůbec, kde to prostředky školy dovolují, koupě různých obrazů římského válečnictví a rozličných korun, o nichž § VI. v II. dílu jedná a zavěsení jich ve třídě třetí, poněvadž bez těchto pomůcek žáci snadno by chybných názorů osvojiti si mohli.

Aby však žáci ne pouze s obyčeji starých Římanů, ale hlavně se spůsobem latinského jazyka z obyčejů odvozeného důkladně seznámili se, jest třeba, aby významy tam se vyskytující dobře byly zapamatovány, by jim žáci při četbě rozuměli a jich vhodně i užívati dovedli.

Že knihy ve školách užívané dříve dojíti mají nejvyššího schválení, nařízeno již dekretem Karla VI. ze dne 16. listopadu r. *1735*, v němž zároveň i přetěžování žáků přílišným učením se nazpaměť se zakazuje. Pozdější dvorní rozhodnutí má datum 27. dubna r. 1784. Dle něho nemají se ani změny v předepsaných knihách a školních řádech nikdy dříve tiskem ohlašovati, dokud by rukopisy zatím zaslané nedošly nejvyšší approbace. *Leopoldinské* reformy, 4. října r. 1790 prohlášené, nařizují však ve směru tomto v odstavci 6., *aby censurování knih pro budoucnosť i mezi učitele fakult a gymnasií* rozdělováno bylo a aby těmto z dosavadních příjmů censorů *určitá peněžitá část* jako odměna *za posouzení vyměřována byla!*

III. Přípravy, úlohy a škol. práce. — Ferie.

Dle Leopoldinských instrukcí z r. 1781 [1]) měli paedagogové veškeru péči na to vynakládati, aby celé jejich vyučování *ku praktické stránce latinského jazyka* se vztahovalo. Učiti se grammatickým pravidlům proto pouze, aby je žáci seznali, jest bez užitku a směšným (l. c. §. 1.). A přece tomu tak bývá u mnohých učitelů (l. c.), kteří při suchých pravidlech s několika příklady vězeti zůstanou a žáky nanejvýše ku překládání některých německých nebo latinských úloh přidržují, nenavádějíce jich k samostatným pracím nebo je v takových necvičíce (l. c.).

Při vládnoucí převaze jazyka latinského nesmějí však direktorové a prefektové trpěti učiteli samými pronášený předsudek, jakoby ostatní předměty byly *vedlejšími*. Spíše buďtež tací učitelé přivedeni k náhledu, že veškeré ony předměty i učitelům i žákům stejně jsou *povinnými*, a že *vedlejšími* pouze proto slují, poněvadž k vystřídání hodin latině určených slouží. (L. c. §. 6.)

Praktický výcvik v latině (aspoň domníváme se, že jediné k němu nařízení se vztahovala) měl docíliti se též *ukládáním příprav, úloh a školních prací*.

Přípravy přikázány dekr. z 27. listop. *1780* [2]) tímto: „Proto mají učitelové rhetoriky a poesie se svými žáky po většině latinsky rozmlouvati a jim

[1]) Handbuch d. Gesetze Bd. 1. p. 380. J. 1781.
[2]) Handbuch d. Gesetze usw. Bd. 1. p. 373. Wien 1780.

nikoliv v německé, ale v latinské řeči přednášeti. . . . A aby žáky ve stálém cviku dílem v latinském psaní dílem slohu udržovali, *ukládejtež jim ode dne ku dni, a sice na dobu dní rekreačních delší, na dni školní kratší okkupace, verse a jiná cvičení*, a to s věčším zřetelem ku překladu z němčiny na jazyk latinský, než naopak, — *kteréž přípravy žáci pokaždé dnem budoucím vyhotovené donésti mají*, aby doma nezaháleli, a co ve škole slyšeli a čemu tam se naučili, aby nezapomněli“!

Dnem 24. září r. 1781 praví se opět: „Jsou sice předpisy *o vypracování rozhovorů* v třídě druhé, *dopisů* v tř. třetí a různých *řečnických elaboratů* v třídách čtvrté a páté, — ale jest odůvodněna pochybnosť, že se předpisy ony všude řádně nevykonávají. Proto . . . .“

Dvorním dekretem z 5. července r. 1782 nařízuje se v podobném směru, aby představení škol patřičný ohled brali na německý a latinský pravopis a krasopis, dále: aby žáci *nejenom svá obyčejná pensa přes neděle, svátky a rekreační dny německy a latinsky čistě napsaná do školy přinášeli, ale aby též jednou za měsíc mimo obvyklé úkoly ještě zvláštní německý a latinský předpis o několika řádcích direktorovi odevzdávali*, dle čehož by se pak výtečná a vytrvalá pilnosť zlatou (čestnou) knihou odměniti mohla. Zároveň se nařizuje, aby nikdo do první třídy latinské přijat nebyl, kdo professora řeckého jazyka pilně nenavštěvoval.[1])

A 18. říjnem t. r. přikázáno direktorům a vícedirektorům v odd. 12., *by dali si měsíčně z každé třídy po jedné, ve škole uložené a tam vypracované úloze předkládati*, aby poznati mohli, zda-li se všude dle předpisů stejnoměrně pokračuje, a jakého pokroku žáci v kalli- a orthografii i v grammatice dosáhli.“ — Dvorní naříz. ze 7. listop. r. 1784 žádá, aby se ve předmětech, kde se vedle schopností také zručnosť v provedení osvědčiti musí, předkládaly i *písemní doklady* žákovské. A kdyby o nich pochybnosť nastala, nechať se rozhodne úlohami od žáků na místě ihned provedenými.

Posléze v tom směru nařizuje se dekr. z 4. října r. 1790, *aby žáci i pro dobu prázdnin úlohami zaměstnáni byli*. A prázdniny ty během roku bývaly krátké (o hlavních tu již se nezmiňujíce). Mimo odpůldne ve středu a sobotu (ač nepřipadne-li na jiný den nějaký svátek, pročež by pak v jednom z oněch dnů bylo celodenní vyučování), nebylo kromě neděl a svátků dle dvor. dekr. z d. 14. srp. r. 1784 také ani v posledních třech dnech před hodem velikonočním a pak v den sv. Marka i ve dnech prosebných, v nichž mládež processí se súčastnila, žádného vyučování. O jiných feriích tam řeči není. — V nařízení pro D. Rakousy z r. 1787 praví se (arci že o německých školách), že nemají se mimo předepsané žádné jiné ferie dávati, leč pouze 3 dny masopustní a 3 poslední dny týdnu velikonočního. *Vzhledem k těmto má nařízení to vztahovati se i na gymnasia a lycea*, s tím dodatkem, aby při nich vždy v úterý po hodu velikonočním vyučování započalo. A r. 1788 dekr. z 12. list. se vůbec nařídilo, aby *ve všech ústavech* v tomto roce i pro časy budoucí ještě 24. prosince se vyučovalo a 27tým prosincem by opětně škola započala. — Mimo to d. 29. května t. r. dvor. dekretem všem gymnas. učitelům připomenuto, aby *ordinem et distributionem docendorum et agendorum per singulas classes* náležitě šetřili!

IV. Porady měsíční. Protokol.

K docílení a zachování trvalého řádu studijního ustanoveny za císaře Le(olda a dvor. dekr. z d. 4. října r. 1790[2]) uveřejněny hlavní zásady tyto:

1 a) Aby především veřejným učitelům *na vnitřní zřízení studijní jim pří: ušící vliv byl přidělen* a jim pro budoucí časy zabezpečen. *Nemá tudíž vůb c nic důležitějšího bez jejich slyšení a dobrozdání místy vyššími ustano-*

[1]) Handbuch d. Gesetze Bd. 1. p. 374. (Obsah. zákony z r. 1782.)
[2]) Sammlung d. G. Bd. 3. p. 44.

veno býti. a každý učitel budiž oprávněn o školských a studijních věcech mínění své vyjádřiti, a své stížnosti na vady a nedostatky, které se mu snad nahodily, jakož i své návrhy na zlepšení jich vyšším místům postupně předkládati.

1 b) Proto ráčilo J. V. nařiditi, aby každá fakulta, *každé gymnasium* atd. *pro sebe* tvořilo zvláštní těleso nebo *sbor učitelský*, aby u každého z těchto sborů předměty do oboru jeho spadající počínaly a také se končily. — Takových těles jest tedy *šestero* (4 fakultní, 1 gymnasijní a 1 normalní).

Každý z těchto sborů má se *měsíčně nejméně jednou* shromážditi a tu pojednati o prostředcích, jimiž by vady snad se vyskytující odstraniti se mohly, anebo aby se možné opravy zavedly, ale zvláště, aby se práce do jejich oboru spadající provedly.

1. c) Kde všech šestero sborů oněch v jednom místě stává (tedy v hlav. městech) budiž tam zřízen šestičlenný *studijní konsess*, z každého sboru jedním členem odeslaný, jemuž předsedati má rektor university nebo jeho náměstek. Konsess ten, v jehož obor i navrhování spůsobilých učitelů a mn. j. náleží, *má týdně býti odbýván.*

V oddíle *5 g.* (l. c.) nařizuje se dále: *Měsíčně* konati mají představení a učitelé soud o mravech žáků, při čemž veškerá provinění proti pravidlům kázeňského řádu (k tomu cíli zvláště vydaného) vyšetřena a potrestána býti mají. Dle *5 h.* buďtež nemravní žáci učitelem z počátku mezi čtyrma očima napomenuti, a ve dnech ferialních mimořádnými úlohami zaměstnáni. Kdyby to neprospělo, buďtež předvoláni před poradu a touto dle okolností 1—2, nejvýše třídenním arrestem (ale při stálém zaměstnání) potrestáni, o čemž zároveň rodičům nebo poručníkům budiž dána vědomosť. Při věcších proviněních musejí se tresty zostřiti *postem* o chlebě a vodě — a konečně vyloučením.

Gubern. naříz. v Čechách z d. 17. ledna 1793. stěžuje si však, že se v poradách gymnasijních *pouze o dopisech, intimatech a podobných* zcela málo důležitých (sic!) předmětech pojednává, *a že hlavní účel porad, t. j. podávání oprav a návrhů ku všeobecnému prospěchu školskému zcela se pomíjí!* „Jednání toto prozrazuje i nešetrnosť ku plánu studijnímu i ku zvláštnímu nařízení z 5. července m. r." — A r. 1797 d. 28. února opětně naléhá se gubern. vynes. na to, aby *při všech měsíčních poradách* gymn. sborů nejen jména nezvedených a nemravných žáků ale i tresty k jich napravení a jiným pro výstrahu jim udělené zřejmě udány a v protokole naznačeny byla.

A poněvadž české gubernium dle poradních protokolů seznalo, že při poradách gymnasijní sborové velmi různě si vedou, vydalo r. 1800 instrukce, jimiž sborové v tom směru řiditi by se měli.[1]) V nich nařizuje se o poradách toto:

1. Aby veškeří učitelové porad dle přepisů měsíčně odbývaných se súčastňovali, a kdož z nich pro nemoc dostaviti by se nemohl, aby písemní omluvenku zaslal, která ku protokolu přiložena budiž.

2. Aby prefekt („Geschäftsleiter") veškerá podání tak, jak je dostával, ihned mezi učitele rozdělil, a každý učitel aby po tom při poradě jemu svěřená čísla náležitě přednášel a do protokolu diktoval, v němž tento přednes na levou a snesení sboru na pravou stranu paginy buď umístěn.

3. Nedocílí-li přednášející souhlasu ostatních učitelů, buď jeho mínění na jedné a snesení sboru na druhé polovici paginy i s důvody uvedeno.

4. V každé poradě jednáno býti má o prospěchu a pilnosti nadanců a stipendistů. Nedbalci v ní uvedení buďtež poznamenáni a pro poprvé svými učiteli napomenuti. Kdyby to však neprospělo, povoláni budou před poradu, kde ku polepšení pobídky se jim dostane. Vůbec budiž přihlíženo k tomu, aby mezi protokolem a následující klassifikací nebylo odporu.

---

[1]) S. d. G. Bd. 14. pag. 119.

5. Při každé poradě má býti posuzováno mravní chování žákův, a kteří z nich by z mravů druhou nebo třetí třídu zasluhovali, buďte v protokole uvedeni. K tomuto připomíná se učitelským sborům, *že jest to nápadné, když v protokole stálo: „veškeří učitelové jsou se svými žáky spokojeni“ a když přece potom v třídních seznamech někteří žáci druhou nebo třetí třídou z mravů byli klassifikováni!*

6. V každém poradním protokole *uvedeni buďtež: a) přítomní učitelé jmenem; b)* dopisy ať *pod běžným číslem a u výňatku* poznamenají se v levo a Conclusum v pravo; *c)* nad každým číslem ať se připojí jmeno referenta slovy: „Refr. N. N.“; *d)* ukončený protokol *buď přečten a každým přítomným členem sboru* — nikdy však nepřítomným — podepsán.

Dále stojí v oddíle 8.: Po první semestrální i po zkoušce na konci škol. roku má se odbývati *mimořádná porada* učitelská, v níž o návrzích učitele poesie a takto postupně dolů až k návrhům učitele principie *jediné jednáno* a pokračováno býti má. Takový protokol má (dle odd. 9.) všemi professory podepsán, dvakrát na čisto opsán a nejdéle do 5 dnů po ukončení zkoušky vyšš. úřadům školním odeslán býti. V závěrečném protokole má (dle odd. 10.) zaslán býti i seznam poetů do filosofie postupujících *i s jejich klassifikací ze všech pěti gymn. tříd.*

11. Každé ze tří pražských gymn. (tehdy: akademické, malostranské a piaristské) má měsíčně *svou zvláštní* řádnou poradu konati, poněvadž *k dosud obvyklým společným poradám všech tří pražských gymn. velmi málo učitelů* pro vzdálenosť docházelo, *ale v protokolech přece všicci podepsáni bývali, a poněvadž se tam proti jiným ústavům mnohem méně projednalo.* Pouze při zvláštních případech buď společná porada všech tří sborů svolána.

(Dokončení.)

O oekonomii a soustavě Sofokleova Filokteta.

Podává *J. Chval.*

(Pokračování.)

d) Peripetie a retardace.

(v. 974—1301.)

Výjev X. (974—1080). Ku přítomným přibyl kvapně z úkrytu na jeviště Odysseus se svými sluhy.[1] Filoktetes zaslechnuv jeho hlas, vzplane tajeným žárem nenávisti a prosí úpěnlivě Neoptolema za svůj luk. Neoptolemos však jest překvapením velice ustrašen, kaje se studem a mlčí jako omráčen. Odysseus káže Filoktetovi pyšně, aby se bez milosrdenství a beze všech okolků vydal s přítomnými jeho sluhy na cestu ke Troji, sice že jej odvedou násilím. Výhrůžky té se Filoktetes leká; proto chce se raději střemhlav vrhnouti se skály do propasti, než aby vůle jeho poslechl. V tomto zoufalém úmyslu však jej zadrží na rozkaz Odysseův přítomní jeho sluhové (1003, 1016). Filoktetes v žáru pomstychtivosti a zatvrzelém zoufalství obrací se k Odysseovi, kárá jeho podvodné i svůdné jednání, a jsa přesvědčen, že mrzký úkol svůj podnikl na popud bohů (1039) jen v zájmu škodolibých Atreoviců (1024), klne mu a zároveň i Atreovicům, svolávaje na ně zhoubnou pomstu bohův. Odysseus byv sborem upozorněn na tuto kletbu Filoktetovu, omlouvá se, že by se mohl sice ospravedlniti, ale že toho není potřebí. Přítomným pak sluhům, kteří Filokteta posavad drží, káže jej pustiti a nedotýkati se ho; jemu že dostačí, že má v moci jeho luk; aby však ironickým

[1] Sr. v. 983, 985, 1003 1054 sq.

slovům svým pichlavější ještě uštěpačnosti dodal a nenávisť i pomstychtivosť Filoktetovu pokořil, zlehčil a směšnou učinil, dokládá perným jaksi sarkasmem, jen aby *se vesele* na Lemnu *procházel* a slávu válečnou, které sám měl dojíti, že mu brzo proslulý jeho luk na vlastní jeho škodu zjedná.

Potupná pohrdavosť vyznívá z odpovědi Odysseovy, jenž, aby bezcitnosť svoji dovršil, vzdorně káže Neoptolemovi odejíti s lukem k lodi; ten však pohnut prosbami Filoktetovými k milosrdenství z počátku váhá. Konečně povoluje danému rozkazu a velí sboru ještě zde posečkati, domnívaje se v šlechetné naivnosti, že snad se Filoktetes sám pro jejich záměr ve své tísni dobrovolně rozhodne. Sbor podrobuje se úplně vůli svého pána. Neoptolemos odejde s lukem v pravo k lodi a za ním pak se svými sluhy Odysseus, aby přichystali loď k odplutí. —

Zakročením Odysseovým podobá se, jako by se děj dramatu znova zaplétal. Peripetie *skutečná* se zadržuje, ve vývoji děje nastává *retardace* a začíná zároveň zdánlivá katastrofa. Od kulminace a krise děj sice rozhodně postoupil, ale osnovaný záměr Odysseův zatvrzelou nenávistí Filoktetovou zdařil se jen na polo; hlavní věc, o kterou běží, aby se totiž také hrdina dramatu sám odebral ke Troii, zůstává stále bez žádoucího úspěchu. —

Výjev XI. (1081—1221). V orchestře trvá sbor a na jevišti zůstal Filoktetes sám. Filoktetes zoufale běduje, že byl tak hanebnou lstí ošizen, pomýšlí na to, jak bez luku bude zde bídně hladem hynouti a jak snad po smrti draví ptáci tělo jeho rozsápou. K těmto zoufalým výkřikům druží se ještě vzpomínka, že úhlavní nepřítel jeho Odysseus sedí nyní asi někde na břehu mořském a z jeho bídy se škodolibě veselí. Toto pomyšlení pudí ho k zoufalství. Sbor ovšem sdílí soucitem jeho strašnou bídu, ale viní jej sám z ní pro jeho nepovolnosť a zatvrzelosť, že se nechce odebrati ke Troii, kde by se mu valně polehčilo; ve strastném utrpení jeho shledává řízení božského osudu (1117). Pro bohy jej vybízí, aby se rozpomněl a příležitostí jejich zhostil se nesnesitelného zla. Nemoha s ním však sbor pořiditi, má se k odchodu na loď. Leč v tom okamžiku přichází na Filokteta znova záchvat palčivých bolestí; prosí tedy sbor, aby zde laskavě setrval; poněvadž záchvat ihned pomíjí, vybízí jej opět sbor na cestu. Ale jak prudké jsou jeho palčivé bolesti, tak prudký, ba mnohem ještě prudčí jest žár jeho záští a nenávisti; plamen jeho nedá se uhasiti. Jsa bez všeliké zbraně, žádá, aby mu poslali aspoň nějakou, kterou by si mohl život vzíti. V této zoufalé náladě odchází do jeskyně. Scena budí hluboký cit soustrasti. —

Ve vývoji děje dostavuje se jakási stagnace; *retardace* blíží se ke svému vrcholu. Koncem sceny, odchodem Filoktetovým do jeskyně, nastala v dramatu *zdánlivá katastrofa*; odešelť Filoktetes z jeviště rozhodnut, že se ke Troii více nenavrátí a sbor hotov jest odejíti k lodi bez úspěchu.

Výjev XII. (1222—1262). Sbor spatřiv přicházeti na jeviště Odyssea a Neoptolema, zdržel se ještě v orchestře. —

Jakmile se Odysseus objeví, ptá se zvědavě Neoptolema po příčině jeho příchodu; slyše od něho, že přišel rozhodnut odčiniti dřívější svůj poklesek 1224, 1248 sq.), jehož se dopustil na Filoktetovi, že jej hanebným podvodem ošidil, zaleká se a táže se ho úzkostlivě dále, co hodlá učiniti. Zvídaje, že se rozhodl vrátiti Filoktetovi jeho luk, zrazuje jej z počátku od tohoto úmyslu, ale nemoha s ním nic svésti, vyhrožuje mu konečně pomstou svojí i celého vojska (1254 sq.)

Šlechetná přímosť a mravní svědomitosť Neoptolemova, vznícená útrpností a láskou, vzepře se vší silou proti nelítostnému rozkazu Odysseovu a právem uznávajíc spravedlivý hněv Filoktetův, nedá se již ni prosbou ni hrozbou od rozhodného úmyslu odstrašiti; Neoptolemos obrátiv se tváří k jeskyni, volá na Filokteta, aby vyšel ven. —

Retardace děje touto scenou přestává úplně a skutečná peripetie vnější

začíná se znenáhla blížiti ke svému rozhodnutí. Katastrofa zdánlivá namířena jest na přechod v katastrofu skutečnou. —

Výjev XIII. (1263—1301). Ku přítomným přibude na jeviště zavolaný Filoktetes. Diví se hlučnému a svárlivému hovoru přítomných a ptá se jich v nedůvěřivém strachu, proč jej sem volají. Neoptolemos jej sice opravdově povzbuzuje k důvěře a ptá se ho upřímně, jak se přece konečně rozhodl o jejich záměru, ale Filoktetes jednou trpce již sklamán, odmítá hněvivě veškerá jeho snažlivá i vřelá slova a pevně trvaje na mstivém záští svém, stejnou mu klne kletbou jako Atreovicům a Odysseovi. Touto kletbou a výčitkami svého svědomí jest Neoptolemos ethicky zdrcen tak, že přes všechen úsilný zákaz Odysseův vrací Filoktetovi jeho luk; on spěšně jej chopiv, okamžitě jest odhodlán vykonati na Odysseovi toužebnou pomstu. Chce naň ihned namířiti jedovatý šíp, ale již již letící ránu zadrží mu Neoptolemos, čímž Odysseovi v čas jest poskytnuta vhodná příležitosť spasiti život svůj útěkem. —

Scenou touto jest veškeren úspěch chytře vykonané lsti zmařen; na všech stranách viděti samé sklamání. Ethický cit povinné obětavosti občanské má býti na škodu národa zavržen a cit útrpné přízně k ubohému nešťastníku zamítnut. Scena působí dojem napjaté rozrušenosti. —

Zakročením Odysseovým se děj dramatu zastavil a odchodem Filoktetovým do jeskyně přiblížil se zvolna ke katastrofě zdánlivé; vrácením Filoktetovi jeho luku se na novo zadrhl a opět rozproudil; zároveň přiblížil se k vlastní peripetii skutečné a zamířil tím způsobem na přechod v katastrofu skutečnou. Část tato bývá v našich tragediích moderních *jednáním čtvrtým.*

(Pokračování.)

Úvahy.

Cvičebnice jaz. něm., kterou pro nižší tř. škol stř. sepsal Karel **Kunz.** K vyd. sedmému upravil Alois **Breindl.** Díl I. 1890. Tisk. a nákl. Karla Maasche v Plzni.

Mluvnice jaz. něm., kterou pro nižší tř. škol stř. sepsal Karel **Kunz.** K vyd. druhému upravil Alois **Breindl.** Tiskem a nákl. Karla Maasche v Plzni 1889.

Kunzova kniha ode dávna jest mi milá z důvodu velmi podstatného: užíval jsem jí ve školské praxi po mnoho let a pod rukou osvědčila se mi pomůckou vyučování rozhodně dobrou. Nikoli ideálně dokonalou. Tou není žádná, aniž jí býti může, pokud jest dílem jen lidským, a pokud každý učitel má své individualné zvláštnosti, kterým školní kniha vyhovovati může vždy jen do jisté míry, a za třetí, pokud i každá třída žáků vykazuje svůj určitý ráz, jemuž i sám učitel musí se přispůsobovati i z učebnice vybírati, co v poměrech právě daných nejlépe prospívá.[1]) A na výbor takový Kunzova kniha vždycky poskytovala látku dobrou a hojnou, ba až skoro příliš hojnou. V nové úpravě rovněž dobrou knihou zůstala. Upravovatel ledacos změnil, všecky změny své ovšem pokládaje za opravy. Nejsou jimi všecky, ale přece rozhodně tyto: 1. Cvičivo zejmena na počátku knihy spořádáno jest přiměřeněji nežli bylo, a hleděno i ku postupu od snazšího k nesnadnějšímu i od nutnějšího k méně nutnému.

2. Mezi cvičivo větné vloženy jsou, a sice velmi záhy počínajíce, články souvislé, které jsou jako kořením únavné jinak práce mluvnické.

3. Počet cvičebných příkladů v jednotlivých úkolech uveden jest na míru

[1]) Z té příčiny také ani nemůže býti pochybenější paedagogiky, nežli která učiteli už napřed na celý rok šablonovitě a tabellárně předpisuje, co kterou hodinu žákům má vnutiti.

skrovnější, právě asi postačitelnou. Obsah jejich podroben důkladnému přebírn a co do formy hleděno častěji k otázce a odpovědi.

4. Přidané glossáře podrobně zrevidovány jsou a mnoho získaly správnosti a určitosti.

Vedle těchto skutečných oprav vzdělavatel „uznal za vhodné, aby pavidla theoretická z učebné a cvičebné knihy byla vymýtěna a ve zvláštní knihu svedena". Toho my za vhodné neuznáváme. Od zásady, že v čele každého cvičení nové factum grammatické, o které právě jde, žák v názorném a názorně tištěném příkladě má míti na očích ve cvičebnici samé, upustiti nelze. Tolik theorie, ovšem jen té nejnutnější a v podobě názorného příkladu s nejstručnější vysvětlivkou Cvičebnice sama obsahovati musí. Vzdělavatel knihy to také cítil sám, a odchylující se zásady své neprovedl úplně, postaviv v čela cvičení po kusech paradigmata časování, náměstky, kratičká pravidla syntaktická a pod. Právě tak tam položiti měl, ovšem zase po kusech, paradigmata deklinace atd. Odkazy k §§. soustavné mluvnice, druhé knihy, toho nikdy nenahradí; jsou pro žáka už dvojím hledáním a znesnadněním práce.

Ovšem soustavný přehled mluvnice nelze úplně odsuzovati a zejmena ne tak pečlivě zdělanou knihu, jakou „Mluvnice jaz. něm." v úpravě p. Breindlově skutečně jest; někdy při opakování ve III.—IV. třídě zajisté může se osvědčiti i prospěšným; ale jen aby v něm nebylo nebezpečenství i pro učitele, aby nezapomínal, že nemá začátečníkům předvésti facta mluvnického, jehož by názorně sám na tabuli nenapsal, — aby dokonce nepokládal mluvnických pravidel za předmět mechanického učení nazpaměť, vyměřuje úkoly „odtud až potud"!

Jako zvláštní stať ke cvičebnici přidáno šestnáct stránek (189—304) „Rozmluv". — Ani tento přídavek pochváliti nemohu. Myslím, že každý ze školské praxe přesvědčí se o tom, že z mechanického odpapouškování hotových frásí praktického výsledku není. Žák volně vládnouti naučí se jen větou, kterou aspoň částečně samostatnou reprodukcí dovede zformovati. Ostatně aspoň některé frase jakož při podobných dělaných rozmluvách už bývá, jsou příliš strojeny, a na nějaký skutečný užitek jest jich také příliš málo.

Než proti těmto méně chvalným změnám a některým podřízenějším, do nichž tuto podrobně pouštěti se nelze (jako jest na př. na str. 92, 93. pravidlo o užívání imperfectu, jež bylo lepší ve formě Kunzově) skutečné opravy výše dotčené mají takovou převahu, že najisto doufati lze, že učebnice Kunzova v úpravě Breindlově schopnému a svědomitému učiteli osvědčí se pomůckou dobrou a praktickou (nesvědomitý a neschopný nesvede nic, byť i měl učebnici třebas andělsky dokonalou!) a proto zasluhuje dobře, aby se jí dostalo schválení jako knihy školní.

Dr. *V. E. Mourek.*

Česká mluvnice pro školy střední a ústavy učitelské. Nauka o slově. Napsal Dr. Em. **Kovář.** V Praze 1889. Nakladatel I. L. Kober. 8°. III. 138. Cena 90. kr., v plátně 1 zl. 10 kr.

(Dokončení.)

33, §. 63. V zad *není* přípony -do, nýbrž *d* patří ku kořeni jako v pod (Krok III, 49).

34, §. 67. Spis. *nesprávně* vydává „svěd-ek, hád-ka" za *zdrobnělá*, ana jsou přece tvořena prostnou příponou ъkъ a značí ono nomen agentis, toto actionis (srv. Mikl. II, 263. 266).

37, §. 78. „Ke zvýšení kolikosti slovesa se slabika *-va* často opakuje: chodí + v + áv + a-ti!" *Nedůslednosť*, neboť dle pravidla právě vysloveného děliti jest: chodí-vá-va-ti.

37, §. 79. „Tvar 1. os. jed. č. *všech* sloves, o nichž se jednalo, končí se na *-u* (nebo přehl. *-i*)". *Nesprávno*, neboť *trpíš*, *vozíš*, o nichž se právě o řádek výše jednalo, nemají v 1. sg. trpu (trpi), vozu (vozi) — staročeské mluvnic- pro

žáky spis. přece nepíše. — „Tvar tento (t. j. 1. os. sg.) má *zvláštní* kmen.“ *Nejasno*; žák zajisté neznaje srovnávacího jazykozpytu, větě té neporozumí.

37, §. 80. 38, §. 81. Spis. *bez rozmyslu* opakuje po jiných, že prvá část složenin jako „Kali-voda, pober-to“ jest *imperativem!* Od spisovatele mluvnice přece lze očekávati lepší znalosť jazyka než od obecného lidu, u něhož analogie jest mocným svůdcem a jenž tudíž nemaje pravého ponětí o tom, co to *kmen*, má tvary kali-, kazi(svět) a p. za známé mu *imperativy* a tvoří dle toho i češpivo a p. Než kdo v knize vědecké tak píše, právě tak nesprávně soudí, jako kdo by vydával prvou část složeniny popel-vál za sg. nom. místo za kmen (zkomolený): popelo-vál jako ruko-pis a p., srv. peci-vál. Že tedy i kali-, kazi- v složeninách jsou *kmenem*, ne imperativem, tomu mimo pojem složeniny sám nasvědčují nejlépe takové tvary, kde kmen slovesní (inf.) jest zcela různý od imperativu, jako: p*i*-voda, pob*i*-sud, bol*e*-hlav, Ned*a*-mír, D*a* slav, Zd*ě* (pol. ździe) -mil, -slav, Tř*ě*-běd, odkud Tře-bíez, Tř*e*-bíz, Č*a*-host, odkud Č*a*-hostice, Pod*ě*-brady, a zvláště: Sta-hlav, Nač*e*-rad, Nače-rac, nap*ě*-nožec Štít., kde imp. zní stni, načni, napni!

38, §. 81. Že by „najvyšší“ bylo vzniklo z „na i vyšší“, vymyká se svou *baroknosti* všemu vyvracení.

38, §. 82. Mezi složeniny jako polo-nahý *nepatří* přece boha-bojný, vždyť prvá část není kmenem, nýbrž hotovým pádem; staří říkali boho-bojný, -bojící (Krok I, 181).

40, §. 84. „užívá se . . . lokálu *vždy* s předložkami.“ *Nesprávno*, na př. dole, zadu a p.

42, § 87. „Někdy v koncovce splynula přípona s kmenem dohromady: hada.“ *Zbytečno* zde, ano bylo právě v témž §. řečeno na str. 41.

44 a sl. Zcela *nevědecké* i *nemethodické* jest roztřídění kmenů ve sklonbě dle rodův; spis. totiž klade rod ženský mezi mužský a střední, kdežto tyto oba jsou si přece mnohem bližší a přípony mají na mnoze *stejné.*

46. Mezi jmena, „jichž užívá se jen v množném čísle,“ počítá spis. *neprávem* „vousy“; což se neužívá sg. „vous“? *Opominul* tu uvésti vlastní jmena: Uhry, Dolany, srv. §. 100 a 108.

49, §. 106. „Lokál má původně koncovku *-ě*... U 2. skloněni (t. j. hráč, meč) jest koncovka *-i*, což může býti přehlasované *-ě nebo přehlasované -u!*“ Posledních slov, upomínajících na Geb. Hláskosl. 67 ad 2), měl se spis. jako *naprosto nevědeckých* vystříhati, ano loc. *-i* stojí po svém právu za *-ě*, hláska *-u* pak sem mnohem později vnikla z dativu.

50, §. 108. „Koncovka *-ův* . . . udržela se *na konci věty a před samohláskou*, jinde otřelo se *-v*.“ Pravidlo pabrusiči *vymyšlené*.

54. Jmena měst jako Boleslav prý „skloňují se jen dle vzoru *země*“. *Neúplno;* srv. acc. Boleslav s acc. zemi! Ostatek *lépe* než „jmena měst“ říkati jest „jmena osadní“, ježto jsou toho tvaru i vesnice i samoty.

54. „Vedle Čáslav *říká* se též *Čáslava* a proto gen. Čáslavy, dat. Čáslavě atd.“ Téměř neuvěřitelno, že by se v *školní* knize takový — sit venia verbo — *nesmysl* mohl nalézti! Tedy když něco „se říká“, třeba to bylo sebe nesprávnější, dává to doc. Kovářovi už právo uváděti to v *písemnou* mluvu: dle toho může doporoučeti nejen „Příbrama“, ale i „ty kostě, nemoce“ a pod., poněvadž tak „se říká“. Viz též k 57, §. 126.

54, §. 118. Vedle houbám, houbách mluví i píše se též hubám, na hubách.

55. „Proti rybo stojí duš*e*; čekali bychom též zeme, ale po retnicích kmenů na -ja ustálilo se užívání nominativu za vokativ.“ *Nesprávno*; duše ve voc. povst lo z duch-j*o*, z *chj* vzniklo *š*, v němž *j* ovšem zaniklo; ale po *retnicích* se do ıd jotace udržuje: vedle koze (z kozě), kose, seděti říkáme ryb*ě*, sláv*ě*, slám*ě*, vé ti; ze zem-ja pak přehláskou povstane zem-je, psáno zem*ě*, v němž tedy jotac ještě slyšíme; proto i voc. zem-jo, přehl. zem-je zní zem-*ě*.

56, §. 120. Gen. sv*í*c je nemožný, neboť *í* vzniklé z *ě* se nemůže krátiti v *i*; řk i — *ř*editel a p.

57, §. 126. *Nesprávně* píše spis. hos*ť*mi, kos*ť*mi, srv. dě*t*mi, li*d*mi, ano

8*

ь zde nepůsobilo měkkosti, proto pl. dat. kos*t*em z kostьmъ, loc. kos*t*ech z kostьchъ, srv. dě*t*em, li*d*em, dě*t*ech, li*d*ech. — *Nade vše*, co spis. dosud *nesprávného* napsal, vyniká jeho pl. nom. voc. hosti (viz i 58, §. 131)! To-li také čerpal ze svého v úvodě slaveného jediného zdroje? Dle zásady jeho, že „se tak říká“ (viz k 54, §. 117), můžem očekávati, že příště bude doporoučeti, aby se psalo: peč, -te, tlouct, hrajeme si na vojáci atd. A něco podobného se může vyskytovati v knize *škole* určené, čím se otevírají žactvu vrata k naprosté nesprávnosti jazykové dokořán! Ostatek se i zde jeví ta nedůslednosť spisovatelova, jenž hned potom uvádí nom. lid*é*, a ne lid*i*.

63. Ve vzoru týden *doplň* v pl. nom. acc. voc. týdne.

68, §. 159. Ni epos *není* vždy masc. ni Jura fem., srv. hrdinské epos, francký Jura (ve školních knihách).

69, §. 162. Skláněti Harun al Rašid tak, že i druhé slovo dostává příponu jest asi tak *nesprávno*, jako kdybys říkal: Mistra Jana z Rokycan*a* atd.

70. Uváděti i ve fem. dat. *veselu*, *mate*, mohlo se říci, že se tu i v pl. (nelze ženám býti veselu) užívá tvaru absolutního.

70, §. 165. *Doplň* pl. instr. hezky, česky a p.

71, §. 167. Petrů, Vávrů *nemá* v instr. Petrovým, Vávrovým (toť dle ruštiny), nýbrž nominálně Petrovem, Vávrovem, srv. Žižkov*em*; tedy též Puškin*em* a p.

75, §. 175. Tvar *mlazší* dosud slýcháme (vysloveno: mlaší) na Plaště.

75, §. 176 (viz i 132, §. 281). „Přídavná zakončená slabikami *ký* . . ., odmítají tyto koncovky.“ *Neúplno*, vždyť sám spis. několik řádek před tím uvádí: horký — horčí, trpký — trpčí, jež tedy *-ký* neodmetla (viz též §. 281); ostatek výklad hork-jší, horčší není pravdě podoben, spíše hork-jij, horčí; viz naši rozpravy O comparativě §. 5, str. 10—11.

78, pozn. Uváděti slovan. sъn ve spojení s lat. cum a řec. σύν jest *nesprávno*, máť toto zcela jiný původ než ono, jež souvisí se skrt. sama, řec. ἅμα, ὁμοῦ, lat. simul.

78. I o *věcech* užívá se *ho* v acc. sg.

84. „*místo* jichž užívá se jejichž“ ve významu přisvojovacím; *nesprávno*, neboť i jichž se v tom významě užívá.

90. *Nejasné* jsou věty: „v ostatních pádech srovnává se *pádem* též určitá číslovka s neurčitou číslovkou *půl*; na př. z *půl* desáta zlatého“ — což je *půl* genitivem?

90. „Čísla *stý*, *tisící a milionný* (sic!) přijímají ve složení *genitiv* základných číslovek: *dvou*-stý, *tří*-stý, *čtyř*-stý, osmi-tisící.“ *Nesprávno*, any tvary, o něž tuto jde, jsou *kmeny*, někdy přízvukem zdloužené, jako tří- m. tři-; čtyř je místo čtyři-, o osmi- netřeba se šířiti, dvou- pak jest nom. (dual.), jenž tu nastoupil místo kmene; co do tvaru nom. dual. dvu- viz skrt. dvāu, stir. dāu (srv. Brugm. I, 490).

93, §. 218. Gen. *poli* jest řídký, spíše psáti jest *poly* od pola; na *poly* jest pak spíše od pólъ duál než pl. od pola; v Praze slýcháme i *půla* (na př. už je půla — o hodinách) srv. stč. póla ŠLKat. 2879; v krejčovské mluvě užívá se *pole*: z jedné pole, ve dvě pole, ze dvou polí (sukně).

102. „Ve starší češtině tvořilo se supinum *jen* od sloves *nedokonavých*. V nové češtině (od 16. stol.) *vyhynulo*, až na uvedené zbytky: lovit, spat. V živé řeči psát, nést a pod. jsou infinitivy (s otřelou koncovkou).“ *Nesprávno*, neboť *a*) sup. se tvoří dle potřebné doby slovesné i od sloves *jednodobých*: doklady toho jsme uvedli v Osvětě 1886, 796; zde dodáváme: Jdu k otci miesta vám *připravit* DrkPaš. 158ᵃ (Mus. 1888, 332). *b*) Sup. dosud nevyhynulo, toho důkazem mimo jiné i tvary na *at* (na př. o jistých dvou výkonech lidských), jež mívají v inf. -át(i). Ostatek má-li spis. nest (tak se častěji snad říká než nést) za inf., proč ne též lovit?“ Než v obecné mluvě a dle ní i u mnohých spisovatelův *supinum žije* a *inf. vyhynul*, neboť tvary jako: nest, vezt, zdvihnout, trpět, činit, dělat, milovat atd. jsou vlastně sup. nahražující inf.; dle nich tvořeny

pak i pect a p.; bít, psát zdlouženy přízvukem. U nás tedy supinum ovládlo a zavinilo úpadek infinitivu.

Avšak nejeden správně píšící spisovatel rozeznává na svém místě inf. od supina, dávaje onomu příponu -ti (ci), tomuto -t. Pravda, že všichni ne vždy rozdílu toho šetří (nejlépe mladý spisovatel Jos. D. Konrád), matouce jedno s druhým, než to ještě není důkazem, že sup. zaniklo, toť by se musilo říci o leckterém tvaru, jehož někteří spisovatelé špatně užívají.

105. Příčestí trpné (minulého času) prý se tvoří příponami „*a*) -t, -ta, -to u sloves, jichž inf. kmen se končí na *í*, *ý*, *ú*; b) -n, -na, -no u sloves III., V. a VI. třídy.“ *Neúplno*; na př. tří-ti má též inf. kmen na *í* a přece nemá part. perf. pass. třet, nýbrž třen, ač nepatří ni do III. ni do V. neb VI. tř.; to platí též o kří-ti (křtěn); o slovech jako naja-ti (tak se mluví i píše!) spis. ani zmínky nečiní. A kterak tvoří part. perf. pass. slovesa IV. třídy vůbec, jež jsou zde úplné pominuta? a kterak slovesa I. tř. s kmenem zavřeným? O tom nás doc. Kovář o kus dále poučuje a sice na str. 107, §. 237, kde hlásá, že „příčestí trpné na *-n*, *-na*, *-no* u sloves I., II. a IV. třídy tvoří se od kmene na *-e*, tedy od kmene *praesentního!*“ *Naprosto nesprávno*, neboť *a*) dle toho by též praes. kmen bije- mohl tvořiti bije-n! (ostatek je celá věta opět slohově *nepřesná*, zvláště v příčině sloves II. třídy); *b*) nevypadá praes. kmen IV. třídy na *-e*, nýbrž na *-í*! neníť přece praes.: chváleš, honeš (ani chvál*i*-š, hon*i*-š, jak by bylo dle §. 258, srv. §. 254), nýbrž chvál*í*-š, hon*í*-š! Takových *hrubých nesprávností* by se přece doc. Kovář měl vystříhati, neboť správný kmen. praes. musí býti znám už *primánkovi*; *c*) netvoří se part. perf. pass. od kmene praes. příponou -nъ atd. (viz i §. 232), nýbrž od kmene *infin.* příponou *-enъ*, *-eno*, *-ena* (srv. Brugm. II, 130. 142), při čem se *e* (z -enъ) s koncovou samohláskou otevřených kmenův stahuje, kde třeba dříve se k ní připodobivši (Krok III, 416): děla-enъ, děla-anъ, děláпъ, vidě-enъ, vidíenъ, vidín, jmě-enъ, jmíenъ, jmín (tím *se teprve vysvětluje* dlouhé *á*, což z učební knihy doc. Kovářovy nikde *nevysvítá*; *dělaný*, *viděný* zase krátí *á*, *ě* k vůli střídání quantity: srv. sloven. hádzam a p.); IV. tř. čini-enъ, nosi-enъ, hodi-enъ, plati-enъ k zamezení hiátu: činj-enъ, nosj-enъ, hodj-enъ, platj-enъ: čiň-en (činěn), nošenъ, hozenъ, placenъ.

106, §. 234. „vyjma slovesa třídy IV. a *některá* slovesa třídy III.“ *Lépe:* a slovesa 2. vzoru (trpěti) třídy III.

107, §. 235. „Kde před -i (imp.) v jed. čís. stojí *jediná* souhláska, tam se -i odsulo.“ *Neúplno*; mnohdy i po *dvou:* patř, otevř, pusť atd.

107, §. 237. *Doplň* part. praes. pass. zřejmý (viz mé Přisp. 34), pytom (Mor. kolem Mohelnice) = zvědav.

111. Výklad tvaru růsti z róst-ti je *nesprávný*, viz Krok III, 157. — Že se příč. min. činné kmene šed- tvoří pouze od *še-*, jest *nepřesně* řečeno; což se vedle še-l, srv. běže-l, říká *še-la* jako běže-la? či se *zde* vysouvati smí *e*? — Tvar *šed* nemá se k *še-* jako jed-u, jd-u k je ti, jí-ti; neníť mezi nimi *žádné srovnalosti*, neboť *d* v *šed-* je kmenové, kdežto do jed-, jd- vniklo z imperativu na *-di*, viz Krok III, 157.

113. Obvyklejší než vyřekl jest vyřkl (-rьk-). — *Není dobře* doporoučeti imp. žži m. žzi; tvaru toho se zřídka užívá, ale kdo ho užívá, nechť to činí aspoň správně; srv. peč, obleč (proti pec, oblec) ale: pomo*z*.

114. V „žíti trávu a žíti u rodičův“ *není* přece dvojsmyslu! ostatek *žíti* (m tere) slýchati skoro napořád.

115, § 246. Že *duji* se *nevyvinulo* z douti (dmu), nýbrž že jest to etymologicky správně vzniklé sloveso, dovodil jsem v Osvětě 1886, 610. — *Nedobře* es rožnu místo róžnu, odkud roužnu (Krok IV, 3). — Rozžal se *nevysvětlí* ani z rozžhnu ani z rožžhnu ani z rožnu, nýbrž z rozžnu (*h* vysuto) dle srovnalosti m : žal = roz-žnu : roz-žal.

115, §. 247. Ve slovech jako třiti, mlíti prý „kmen inf. je zavřen souhláskou , .“ *Nepřesně* řečeno, viz o 10 řádek níže: Kmen inf. *tře*, *tří!* Oprav tedy: je *původně* zavřen,“ jako v §. 245. „končil se původně“.

116. Mlíti má v part. perf. pass. i někdy *mlen*, srv. mlení.

117. *Cílý*, *včil* od odpo-*či*-nouti odvozeno není; viz Etymol. na str. 48. — Tvary *sabím*, *sabíš* vznikly prý analogií sloves IV. třídy: honím, honíš. *Nesprávno*, neboť dle IV. třídy přece nelze vyložiti imper. bí (nebí ho), bíte, nabí mu, nabíte mu, pobí(te) to tam všecko, nabí(te) pušku, napí(te) se a p. Ty jsou pokračováním tvarův *staročeských* (toliko imp. zab, zabte tvořen analogií IV. tř.).

118. „U slovesa směti máme *tytéž* změny." Které? *Nesouvisí dobře* s předešlým.

122. Cíditi *nemá* „z pravidla" cíděn, nýbrž *císen*.

125, §. 266. Tres-*tati* má nezřídka tvary dle tesati: tresceš, tresce, tresceme, trescete; imp. tresci (viz Jana z Hvězdy Horymírův skok).

125, §. 267. Aby bylo do třetice, doporoučí doc. Kovář vedle pl. nom. *hosti* a vedle *Čáslava*, *y* i *bereš*, *bere*, *bereme*, *berete*, ba i **ber** (přece z beri! srv. čiň z čini a p.), **berme, berte!** To se vymyká vší další diskussi.

126. Spis. *nesprávně* počítá „pošlu" k vzoru beru, srv. biblické: A já *pošli* vám ducha svatého a p.

127. „Složené *zdáti se* časuje se podle dáti." *Neúplno*; perf. zdálo se, ale dalo.

129, §. 276. Ku čtverolístku hosti atd. patří i z mluvy chův vzaté: tu mal! tu mala! *Tím školní kniha velice získá!*

130. „Vece = 3. os. jed. čís. od veceti, stčes. vecati (srv. od-*vetiti*)." *Nesprávno*; jednak *doplniti* jest po slově „čís." ještě „aor." (viz bych str. 129), jednak nemá slovanské *vece* s původně německým *vetiti* pranic společného: viz Etymologica str. 49. — *Vari* odvozuje spis. *nesprávně* od slovesa „varu" (třída?) místo od „variti, varím," jako stsl. variti, varją praecedo, praecurro.

131. *Včera* nemůže býti gen., nýbrž loc, jak jsme jinde dokázali i o *doma*. — *Mlčky*, *pěšky* subst. *nejsou*, proto je zařaditi jest níže na poslední řádek stránky.

132, §. 280. *Nesprávno*: „teprv = te-prv, ten (sic!) první; jenom = je(d)nom, jen = je(d)en!" Viz Etymologica str. 49. 51. — Což je „teprve" rozdílno od „teprv", že je spis. o řádek níže ještě jednou uvádí?

132, §. 281. Tvar comp. hlouběž jest *nesprávný*: hlub-je = hlúbe, hloube (hloub), jako dřev-je = dřév-je, dřéve (dříve), ne dřívě! Ostatek zde se jeví opět *ukvapená nedůslednosť* doc. Kovářova, an o 3 řádky dále dí: „Někde se koncové *e* (ne tedy *ě!*) odsouvá, na př. hloub."

133. „Analogií podle sloves spojujeme předložky ve významu příslovečném i se jmeny . . . *u*-bohý." *Nesprávno*, ano *u* zde není předložkou (snad ne: u boha?!), nébrž nedělitelnou částicí = řec. *νά-*, *νη-*, umbr. a osk. an-: *νά-κεσος*, *νη-κερδής*, umbr. an-takres (integris), osk. an-censto (incensa, neodhadnuta).

134. Že by u „po, nad" nebyl původ patrný, jest *omyl*, viz Krok III, 49.

To jsou nejzávažnější *nesprávnosti a chyby*, jež nám bylo vytknouti; zbývá ještě mnoho jiných menších, z nichž uvedeme pouze hlavní, totiž *jazykové a pravopisné*.

Str. 2. slovinština m. slovínština ze Slověn-ec, ano *ě* se uží v dlouhé *í*, nikoli v krátké *i*. Rovněž 14 a j. výminečný m. výmínečný; 85. podmiňovací.

5. „Zda proud dechový žene se nosem či *ne*" m. či *nic*. — 6. Kmítá m. kmitá. — 7. mýtiti m. mítiti, viz Krok III, 298. — 10. pjal m. pial, ježto se samohláska ę nahrazuje dvojhláskou (ia, srv. pl. pěli z pieli), nikoliv souhláskou (j) a samohláskou. — 11. „Skupina počíná *s* hláskami . . . počíná *s* jinou souhláskou." Zde *s* nemá býti. — 13. „Odstavec" je germ. Absatz, správně: oddíl. — 30. Stěžeje m. stežeje, viz naše Příspěvky 42. — 34. tetiva m. tětiva z tętiva, koř. ten, srv. *τείνω*; ruměnný m. ruměný, srv. Mikl. Etym. 284. — 44 a j. „*o*-kmeny, *a*-kmeny" a p. jest hrubý germanismus místo: *a*-ové kmeny, kmeny na *o* neb pod. — 59. máteře atd. m. mateře, srv. mateří douška. — 85. „*pak li* by se kdo" atd. m. jestli a pod., ježto „pakli" stává v druhé, ne v prvé větě podmínečné. — 90. milionný m. milioný, jako sto — stý, ne stný. — 134. *dle*

se nerovná starému subst. dlé (dlije), o čem svědčí tvary dle, dla, dlja a j. v ostatních slov. jazycích; české *dle* i složené po-*dle*, ve *dle* jest neutr. od дльь, srv. stsl. подльь.

Četných *chyb tisku* (či někdy jsou to i pravopisné?) kniha prosta není, na př. str. 11: Oddělujme tedy; m. Oddělujme tedy: 15: trpá (trpě) m. trpa. 26, ř. 13: semena m. semenu. 31: lahev m. láhev. 34: lípový m. lipový. 36, ř. 12 zd.: strov. m. srov. 76: nejstarší m. nejstarší. 104, ř. 1: příčestí přechodníky. 121: 2. os. chce m. chceš. 133: Prvé předložky m. Pravé (str. 134); proti v m. protiv.

Jak z posudku našeho vysvítá, má kniha tato, k jejímuž řádnému a správnému vzdělání nemá doc. Kovář patrně dostatku ani vědomostí filologických ani praxe didakticko-methodické, tak *četné a hrubé* do sebe *vady a poklesky*, *že se za knihu školní na prosto nehodí.* I jest se věru diviti, jaký to *vědecký* byl posudek, jenž knihu tak nedostatečnou mohl doporoučeti k vys. schválení, jehož se jí skutečně dostalo. Kde jde *o školu*, tam třeba náležité opatrnosti, neboť kam by přišel učitel, kdy by uče dle knihy té musil na každé téměř stránce, tytýž i několikráte všechny nesprávnosti opravovati? a opravovati by musil, neměl-li by žákům ponechati, by se učili věcem chybným. Proto v té věci třeba z kořen nápravy. *Fr. Prusík.*

Граматика руского языка для школъ середнихъ. Нарисавъ Дръ. Омелянъ **Огоновскій**. У Львовѣ 1889. Накладомъ фонду краевого. v. 8°. XII. 288. Cena 1 zl. 30 kr.

Proslulý pracemi v oboru jazyka rusínského učenec, univ. prof. Em. Ogonovský, podjal se k žádosti školní komise věru nehrubě snadné práce, napsati středním školám mluvnici jazyka rodného, jež by jak dobře vyhovovala potřebám školským (i vyšších tříd gymn.), tak neopomíjela výsledkův vědeckých bádání v tom oboru. Spis. přistoupiv k dílu i s důkladnou vědeckou přípravou i s dobrým taktem, napsal školám knihu, která dlouhá léta bude věrně plniti úkol svůj a mnoho přispěje i k povznesení jazyka rusínského doma i k lepšímu poznání větve tak málo všímané v cizině.

Uspořádání knihy jest praktické: I. Hláskosloví (přízvuku věnována náležitá pozornosť). II. Nauka o tvorbě kmenův. III' Tvarosloví. IV. Skladba. Dodatek: O pravopise. O verších.

Látky jest hojně sneseno i jest v krátké §§. vhodně rozčleněna; aby však nebyla na závadu praktice školské, jest tiskem drobnějším tištěno to, co je spíše k informaci učitelově po stránce vědecké. Výklady jsou jasné a srozumitelné, jazyk naskrze přesný. Sklonba subst. správně jest rozvržena: masc., neutra, fem. (proč ne také tak při adj.?), sloveso přehledně roztříděno dle Miklošiče. Nejdůležitější, avšak také spisovateli nejobtížnější byla část I. a IV., v níž složil spis. výsledky dlouholetých bádání svých po celém širém rozsahu jazyka rusínského. Ve skladbě jmenovitě se zamlouvá, že spis. čerpal doklady z národních spisovatelův a připojil, kde třeba, hojně *idiotismův*, jež každému, kdo se obírá literaturou jazyka rusínského, valnou měrou poslouží. Užívání knihy by se bylo značně usnadnilo zevrubným *indexem*; snad by se mohl ještě poříditi a zvlášť vydati.

Že spis. jako v jiných spisích i zde užívá *pravopisu etymologického*, každý filc og za zásluhu mu přičte, jak už jsme se nejednou o tom zmínili, neboť pravoj 's fonetický dovede oku znetvořiti jazyk až k nepoznání.

Připomeneme-li konečně, že jest kniha velmi úpravna a levna, pověděli jsme vše co k její pochvale každý upřímně říci musí. Aby však se nezdálo, že dovedei e jen chváliti a že nevidíme stínu, jejž každá věc má, — v jednotlivostech se ajisté mínění různívají — vytkneme věrně, co se nám nezdá zcela správným a) by tedy bylo opraviti. Říditi se budeme při tom k snazšímu přehledu postu em knihy.

§. 4. Že by byl sv. Kyrill zřídil kyrillici, není pravdě podobno, srv. Krok I, 100

§. 39. мовчуть se říká ne dle sg. 1. os., nébrž dle ostatních tříd, jako пишуть a p.; болючий srv. s čes. horúcí, stvúcí a p.

§. 60. pozn. V slovech съ нимъ, внійти a p. nelze vykládati н ze ztráty původního nosového zvuku są, vą, srv. Krok III, 148. IV, 51. Vývoj nosového zvuku dál se jiným směrem.

§. 70. звати nepovstalo přímo ze зуати, nébrž zū-ati: zъv-ati (suprasl.), proto zov-ą, srv. skr. háv-anam, avest. zav-ana volání; v медвѣдь se nezaměnilo teprve ъ, nébrž původní *u* ve *v*.

§. 103, в. весѣля za весѣлє srv. se sloven. štěstia, oboje vzniklo vlivem jmen jako теля dieťa (vedle kurä), kde я, *a* jest střídnicí stsl. ę. V. Krok II, 447.

§. 114. V ин-де, то-дѣ není г (къ) odsuto, nýbrž obě částice připiaty zde k инъ jako jinde ku къ.

§. 120. Že by v садо-къ koncovka byla pronom. jako v къ-то, nelze uvěřiti.

§. 128. Pojem особа дѣяльна při uvedených příponách jest příliš obecný; pojem pôдъ při боярин-ъ a p. není zcela vhodný.

§. 129, 4. гор-ло není od koř. грът nébrž *ger* = mluviti (skr. džar volati); polykati (skr. gar). — 5. сѣно nevzniklo ze сѣкно, nýbrž souvisí se skr. śjā-nas usušen.

§. 130, 5. Nesnášíme se s tím, že by se základní číslovky tvořily vždy od řadových.

ib. 12. всюда není původně předložka, nýbrž adv. (прислôвникъ).

§. 132, 7. §. 177. 346. вчера není gen, nýbrž loc. sg. jako дома, což jsem jinde dokázal; въ дома se vyvinulo vlivem jiných vazeb localních: въ мѣстѣ a pod.

§. 135 a 136 a j. Tvary na *i* v složenině jako гони-вѣтеръ nelze považovati za imper., viz str. 107.

§. 142. хлѣбъ-сôль patří do §. 137.

§. 190, 3. Князеви nelze vysvětlovati z князјови, ježto by *zj* vydalo *ž*.

§. 191, 2. Tvar мужа v пять мужа není sg. gen., nébrž vznikl vlivem duálu jako to u три, чотыри sám spis. uznává v §. 192, зам. г a 199 зам.

§. 205, 2. сръкы nevzniklo z църкъвь odsutím в a sesílením ъ v ы, nýbrž koncovka byla *ū*, jež vydá v slovanštině *y*, před samohláskou (ь) pak se mění v *ūv* = ъv. Rovněž мати nepovstalo z матер odsutím *p* a stupňováním *e* v *и*, nébrž tvoření se bralo jinou cestou: tuto příponou -ter, onde pozměněnou příponou -tē = *ti* (v konci slova): lit. moté, skr. mātā; srv. skr. duhi-tár, řec. θυγάτηρ, got. daúh-tar, něm. toch-ter s lit. duk-té, stsl. dъšti.

§. 259 a 262. Imp. přípony byly takové jako v řec. optativě, totiž *oi*: nes-oi-s, nes-oi-t; po odvržení *s* a *t* koncové *oi*, změnilo se v *i*, srv. vlъci — λύκοι, kdežto nekoncové *oi* = *ě*: nes-ě-mъ; z bi-oi povstalo tudíž bi-j-i, bi-jь. Imp. вѣжь = вѣждь, čes. věz vznikl zase druhou příponou opt. διδο-ίη-ν: věd-jē = věd-ji, -jь, věždь (Krok III, 157). — вни, плетъı nelze vysvětliti přímo z nedokázaných part. вниж, плетж, nýbrž přípona -ōn (φέρων) změnila se v konci slova po tvrdých hláskách v -ūn = y, v středu vydala ą (berą-štь), po *j* se ōn přehlasovalo v ēn: j-ēn = ję, dle berą-štь pak povstalo bijąštь.

§. 265, 5. рос-ти nepovstalo z рост-ти, v. Krok III, 157.

§. 267. черети : чрѣти (z čerti) = береза : брѣза; полов = плав, ne плѣв.

§. 269. Před м nestává pouze ъ, nébrž i ь, jako жьму, jež sám spis. uvádí.

§. 272. су-ну není odvozeno od koř. сън, znamenáť tento „streuen", onen „schieben, stossen"; srv. sov-ek, lit. šau-ti. — двигну nelze vyložiti přímo z двигну-у, nýbrž nutno jíti hloub; já mám za to, že jest zde přítvorkou -neų. slov. *nu*: *pad-nu-ti, odtud tvary *pli-nu-enъ, pli-nov-enъ, kos-nov-enъ; *prigrъ-nu-ati prigrъ-nov-ati; nižší stupeň -nū = slov. ny: rus. обма-ны-в-ать; v praes. je slabší stupeň -nu (v skr. -nu-, řec. -νυ-), před samohláskami -nų t. j. -nv: pad-nv-ą vydá pad-ną jako bvě dá bě (Brugm. I, 252); tento tvar máš také na př. v kosn-enъ z kosnv-enъ, useknenъ, v opětovacích u-sýn-ati (z u-sъp-nv-ati), ohýn-

ati (o-hъb-nv-ati), rozvín-ati (Kom. Lab. 11, 6), pomin-ávati (z po-mi-n-á-v-ati na základě po-mí-nv-a-ti, po-mín-a-ti, rusín. минати). Praesentní -ną pak vniklo i do inf., jenž zní pad-ną-ti za pad-nu-ti, srv. sloven. ís-ť (ire) dle id-ą.

§. 275 a 276. горишь, хвалишь, спѣвашь správněji jest vysvětlovati spodobením než vysutím *e*, odtud v češt. *í* z *ii*: hoříš, chválíš, zpíváš proti *e* jinde. — хоча netahne se k imp., nébrž jest to part. jako rus. хотя, jen že ono jest dle V, 2 tvořeno.

§. 276. пущу nepovstalo z пусщу, nébrž z пусчу (č = tš, srv. ѣзджу) spodobením *s* k *č* v *š*: šč, щ.

§. 281. давати, ковати a p. patří v §. 278., srv. čes. dávám, kovám s volám.

§. 283, 5. Tvar ѣдяче je nemožný, neboť z ѣдентjo povstane ѣдячь a teprve novou pronom. příponou -jь: ѣдячij, ѣдячи.

§. 285, IV. бымь stojí neprávem za бимь, o němž viz Mikl. gr. III², 81.

§. 304, *a*. Věty jako злôсть, кажуть, сатанѣ сестриця vysvětlovati zkratkou ze кажуть, що... neshoduje se s psychologickým vývojem věty.

§. 308, 2 omeziti jest v ten smysl, že se tak děje jen při jmenech, značících nějaké číslo, množství, jako v češt. bylo jich tam moc, síla, hrůza a p.

§. 325, 3. Ve vazbách jako колосъ у колосъ jest jmeno na druhém místě acc., ne nom.; v češt. loc. hlava na hlavě.

§. 332. надъ atd. je původní, ne на, srv. Krok III, 49, jako объ (§. 334).

§. 339. про мене, про Бôгъ značí příčinu (viz §. 340), srv. něm. -wegen, lat. -causā.

§. 348. нѣщо po барто není acc., nébrž starý gen., jako v stč. ze *co* KnRožmb. častěji; *co-* dle mluvíš Hrad. někto se dopustí *něco* Štít. a j.

§. 354. для jest lišiti od дѣля.

§. 374. дъ za къ není до, nébrž jest tu změna *k* v *t*, tohoto pak v *d*.

§. 406, 2. Že by його zastupovalo dat., na př. менѣ, není pravdě podobno; nutno mysliti na jiný výklad přihlížeje k věčšímu množství příkladův.

§. 408. Nepovstalo-li о-цей z (в)отъ-сей?

§. 420, II. V příkladě sub B) není příčiny, nébrž předmět snu, sub г) pak není následku, nébrž podmětná věta.

§. 429. нѣ nelze odvozovati z не-вѣсть, nébrž spočívá na pův. *ne* = lit. *ne-*, zdlouž. *nē* = slov. *nĕ-*: lit. ne-kurs = ně-kerý, ne-kadà = ně-kъda; kdežto *ni* jest z pův. neį, lit. nė: av. nae-čiš, lit. nė-kas, slov. ni-kъto.

Chyb tiskových jest málo; znamenali jsme pouze tyto: §. 128, 5 рos za рas. 133. мильшоє(є) za мильшо(є). 142, B) závorku polož před нзъ. 198, 1. кужѣль za кудѣль. 203, 2. za ямъ přidej амъ. 429, 9 птахъ-не птахъ za птахъ не-птахъ.

Fr Prusík.

Hlídka programmův.

7. **Achilleus.** Podává Vojtěch **Hanačík.** Část I. Výroční zpráva c. k. vyššího gymnasia v Žitné ulici v Praze za rok 1889. Stran 56 velké 8°.

Prof. Hanačík, známý již širšímu čtenářstvu našemu svými pěknými články mythologickými v Ottově Slovníku Naučném, podává v pojednání, jehož titul svrchu jsme uvedli, první věčší filologickou práci svou české veřejnosti. Vlastním základem a podnětem práce této byl zajisté článek, který spisovatel uveřejnil v 1. díle Ottova Slovníku na str. 507—510. Spisovatel spracoval v tomto svém pojednání podrobně bohatý materiál, jehož ovšem v přehledném článku svém ve Slovníku Ottově užiti nemohl, rozhojnil jej četnými ukázkami metrických překladů z některých básníků řeckých a římských a podal tak rozsáhlou mythologickou studii o Achilleovi, jež ukončena bude teprve v budoucím programu gymnasia v Žitné ulici. Pojednání p. Hanačíkovo má vlastně účel dvojí: květnatým, místy až bás-

nickým slohem svým a ukázkami metrických překladů určeno jest patrně pro kruhy nejširší, hlavně studentské, připojeným materiálem vědeckým a rozborem dosti nesnadných otázek mythologických určeno jest odborným kruhům filologickým. V obojí příčině myslím, že uznati jest pojednání spisovatelovo za práci zdařilou a záslužnou. Vroucí, nadšená láska ku starověku klassickému a k nesmrtelným výtvorům literatury řecké a římské, jež z každého řádku dýše, důkladná znalosť literárních památek starověkých a příslušné literatury nové, svědomitosť a píle jsou vynikajícími vlastnostmi, jimiž práce spisovatelova zvláště se doporučuje. Co se slohu spisovatelova dotýče, tu ovšem nebude snad ten filolog, jehož ideálem jest tenue genus dicendi Bernhardy-ovo, úplně spokojen: že však i o věcech vědeckých lze psáti slohem vřelým a vzletným, toho skvělé příklady poskytují Winckelmann, Berke, Arnošt Curtius a j. a tím zajisté možno i hymnetický ráz některých míst v pojednání p. Hanačíkově (na př. na str. 3 a j.) ospravedlniti.

Po delším úvodě o osudech otce Achilleova, Pelea a zejmena po obšírnějším výkladě o sňatku Pelea a Thetidy, vykládá spisovatel o mládí Achilleově, jeho vychování u Chirona, pobytu jeho na Skyru, získání jeho pro výpravu Trojskou, o první výpravě Řeků do Asie a boji s Telefem, o druhé výpravě Řeků do Asie, o prvních devíti letech války trojské, v nichž Achilleus tak vynikající úlohu hrál, a zejmena obšírněji vykládá spisovatel o boji Achilleově s Kyknem a o zabití Troilově, pak následuje výklad o 10. roce války Trojské a končí se smrtí Penthesileiinou a usmrcením Thersitovým. Při spracování bohaté látky, kterou spisovatel v 1. části svého pojednání podává, užito bylo všech důležitějších pramenů vědeckých, v první řadě ovšem důkladného článku Fleischerova v Roscherově Ausführliches Lexikon der griech. und röm. Mythologie, sloupec 11—66, Prellerovy řecké mythologie, prací Welckerových, E. H. Meyerovy Achilleidy, atd., a také v jednotlivých statích užito bylo náležitou měrou příslušných monografií (na př. ve výkladu o boji Achilleově s Telefem monografie O. Jahnovy: Telephos u. Troilos, Thraemerova díla Pergamos, ve stati jednající o zabití Troilovč monografie Jahnovy právě vzpomenuté atd.). Některých pojednání důležitých nemohl spisovatel užiti, poněvadž jich ve zdejších knihovnách není (na př. pilné dissertace Pillingovy: Quomodo Telephi fabulam et scriptores et artifices veteres tractaverint. Halle 1886, O. Jahnova spisku: Telephos, Troilos und sein Ende — atd.), a nelze mu tudíž žádné výtky z toho činiti. Velice by bývalo celku na prospěch, kdyby byl spisovatel hned po výkladech mythologických věnoval svou pozornosť památkám uměleckým, na nichž ty neb ony sceny z mythu o Achilleovi jsou zobrazeny, a kdyby snad některé zvláště vhodné byl také ve zdařilých reprodukcích podal. Že monumenty velmi mnoho přispěly k objasnění leckterých záhad mythologických, je věcí známou, a pravil-li kdysi Ritschl: caecutire archaeologiam sine luce philologiae možno zajisté právem říci: caecutire mythologiam sine luce archaeologiae. Spisovatel hodlá, jak patrno ze str. 29, teprve na konci podati soustavný výklad o monumentech k báji o Achilleovi se vztahujících, ale referent soudí, že by bylo lépe bývalo hned objasniti mythologické výklady příslušným materiálem archaeologickým a poskytnouti jim tak výborného onoho kommentáře, jejž umění samo podává. Na důležitější publikace, jichž spisovateli bude v té příčině užiti, upozornil ref. v Ottově Slovníku Naučném, I. str. 510—511.

V následujícím chci podati několik poznámek, jichž účelem dokonce není ujímati ceny záslužné práci p. Hanačíkově, nýbrž upozorniti spisovatele na některé věci, jichž snad by v 2. části svého pojednání mohl užiti. Při tom podotýkám, že o stránce mythologické chci zmíniti se později, až pojednání celé bude ukončeno, poněvadž pak teprve bude možno zaujati v jistých otázkách určité stanovisko. Spisovatel na př. teprve v 2. části vysloví se blíže o mythologickém významu Achilleově, ačkoliv ovšem dle str. 21. a 35. jest patrno, že přidržuje se mínění proneseného v E. M. Meyerově blesků a hromů plném spise „Achilleis“. Avšak — ταῦτα μεταφρασόμεσθα καὶ αὖτις.

Spisovatel píše, jak jest to zvykem, vždy Cheiron. Nebylo by snad při tom na čase užívati správnější formy Chiron, která jest nejlépe zaručena nápisy na

řeckých vásách, na př. již na váse Klitiově (Klein: Die Griechischen Vasen mit Meistersignaturen, 2. vyd., str. 34), váse Raxiově (Klein, str. 32), na jedné váse Pamfaiově, chované v Louvru (Klein, str. 96), na váse, chované pod č. 4220 v berlínském antiquariu (Klein, str. 121) atd.? Srv. Meisterhaus: Grammatik der attischen Inschriften, 2. vyd., str. 43, P. Arndt: Studien zur Vasenkunde, str. 30—31.

(Dokončení.)

8. **Die politischen Verhältnisse zwischen Deutschland und Böhmen während der Regierung der Könige Přemysl Otakar I. und Wenzel I.** od PhDr. Mat. **Rypla.** Programm německé c. k. státní reálky v Budějovicích 1889.

Spisovatel rozvíjí touto prací s uznanou objektivností pásmo dějin zosnovaných na styku Čech a říše Německé za králů Přemysla I. a Václava I.; přední zásluha jeho zakládá se na tom, že vybrav z chaosu tehdejší politické situace dovednou rukou všechny podstatné zjevy, sestavil je v přehledný obraz, jenž jasně znázorňuje předůležitou onu dobu, ve které „vážnosť a dědičná důstojnosť Čech vysoko byla povznesena a pevně udržována, tak že později také za dnů nešťastných nepřátelům úctu vynucovala" (str. 39 dole). Nové myšlenky dočteš se na str. 1., kde se tvrdí, jakoby biskup Jindřich po koruně byl sáhl s tím šlechetným úmyslem, aby veliké zlo roztrojení státu Českého odstranil sloučením důstojenství biskupského s vojvodským; k tomu však bohužel přisvědčiti nemůžeme. Nebylať to politika moudré rozvahy a lásky k vlasti, co biskupa Jindřicha ponoukalo vrhnouti se do boje o korunu knížecí, alebrž nezřízená ctižádosť, již zakrýval rozmrzelostí z toho, že Přemysl neměl se k výplatě 6000 hřiven stříbra, jež byl dlužen císaři a za něž Jindřich osobně byl rukojmím; že pak úklad biskupův se podařil, jest důkazem „nedostatku věrného vlastenectví tehdejších Čechův" (Srovnej Palacký I. 2. str. 95—96). — Podobně nesrovnává se s plnou pravdou, že by kolonisace německá hvozdu pomezního a „měst" (str. 15. ř. 6 a 7 h) se byla „začala" za Přemysla I.; na Poříčí byla kolonie Němcův již za krále Vratislava (Palacký I. 1. str. 350—351). *Frant. Sobek.*

Literatura.

Redakce došla tato díla:

Besedy mládeže. Pořádá Václav **Špaček.** Nakladatel M. Knapp. Svaz 257: *V čarovném sadě.* Pohádky Anny **R. Husové.** Sbírka prvá. (S obrázkem.) V Praze 1890. Nakladatel M. Knapp. m. 8°. 88. Cena 30 kr.

Časopis českého studentstva. Redaktor a nakladatel Karel St. **Sokol.** V Praze. 8°. Předplatné ročně (10 seš. o 2 arších) 3 zl. Roč. I., č. 7.: Nové středisko akademické mládeže české. O pokroku v umění (O. Hostinský). Hlasy studentstva českého o rokování na sněmě Českém 25. listopadu 1889 k působnosti akademiků na venkově. Dopisy. Směs. — Ročník II Číslo 1.: Vstup do 2. ročníku. Otevřený list slavnému sboru obecních starších královského hlavního města Prahy. Rozpuštění AČS. před říšským soudem. Dopisy. Směs. — Časopis ten věnovaný zájmům českého studenstva vstupuje číslem tímto v nový ročník, a dle zprávy vydavatelstva byl minulý ročník hlavně proto dříve ukončen než měl býti, by srovnal se s rokem občanským a by lépe hájiti mohl zájmův studentstva jsa ročníkem z měsíčníku proměněn ve čtrnáctidenník. Bude nyní tedy vycházeti 5. a 26. každého měsíce (vyjma měsíce prázdninové).

Česká domácnosť. Redaktor a nakladatel A. **Neubert** v Jilemnici. v. 8°. 32 -36. Cena ročníku 2 zl. Ročník II. Číslo 1.: *Pozdrav (Ad. Heyduk). Z listů mámových (Irma Geisslová). Švýcarská povídka (Č. Fassati). *Starý hrad (K. Žák). Proč pan Řebíček rozdal vše chudým? (J. Štemborka). Vlasť (dle E.

Souvestra přel. Č. Jiřina). Rek (dle Grudzińského přelož. L. Bor). Oheň v názorech, pověrách a zvycích lidu českého (J. Košťál). Dcera klenotníkova (J. W. Smith). Dr. V. Šamánek. Dobrú noc. (Illustrace k národní slovenské písni. Kreslil Konst. Bušek) Lodivod na zvědách. Hrad Kokořín. Výroba skla. J. Kořenský. Rozmanitosti.

Jitřenka. Redaktor a nakladatel Fr. **Popelka** v Poličce. 8°. Předplatné ročně 4 zl. Ročník IX. Číslo 2. a 3.: *Mé snivé dívce! (Jaroslav Herda). Vlastenecké epištoly. I. (Satanella). Vrahem své lásky. Na Lichnici! (K. V. Adámek). Šijáci (V. Korajec. — V. Špaňhel). Stříkačka (A. Ekstein. — J. Poličský). Z lásky mateřské (Vlasta Pittnerová). Růže v bájích a pověstech (St. Řehák Kamenický). Ze zápisků convoyantových (V. Štemberka). Z literatury. — K dvěma těmto číslům přidány jsou zdařilé podobizny Jejich Veličenstev.

Kytice. Sbírka čtení pro mládež. Sv. XV.: *Dosti má, kdo na svém přestává. Děti ujaly se děti.* Od Fr. **Pravdy.** V Praze 1890. Nákladem I. L. Kobra. m. 8°. 190. Cena 54 kr.

Literární Listy. Red. Fr. **Dlouhý.** Ve Velikém Meziříčí. m. 4°. Nakladatel J. F. Šašek. Cena ročně (24 čísel) 3 zl. 90 kr. Ročník XI. Číslo 3. a 4.: Dialekt v belletrii (J. Krušina ze Švamberka). O politické poesii a satyře (H. G. Schauer). Pan Tvardovský (F. Menčík). Posudky a úvahy. Zprávy z ruchu časopiseckého. Různé zprávy.

Literární věstník. Redaktor a nakladatel Dr. Fr. Bačkovský. V Praze. 8. Předplatné žádné. Ročně 12 čísel. Číslo 4.: Úkol Literárního věstníka. Drobnosti na poučenou obecenstva.

Moravská bibliotéka. Pořádá Fr. **Dlouhý.** Ve Velkém Meziříčí. Nakladatel J. F. Šašek. m. 8°. Cena seš. (o 48 str.) 10 kr. Sešit 30. a 31.: Z her a zábav staročeských. Příspěvky ke kulturním dějinám českým. Píše Čeněk **Zíbert.** Část I. Pokračování s tímto zajímavým obsahem: Kostky. Honění ke kroužku. Vrhcáby a Dáma. Kohoutí zápasy.

Moravská knihovna pro náš lid. Pořádá a vydává Fr. **Bayer.** V Třebíči. 8°. Nakladatel J. F. Kubeš. Cena seš. (o 3—4 arších) 10 kr. Roč. I. (1890). Dílo IX. Seš. 7.: **Ztracená** od V. **Kosmáka** (pokračování).

Národ a škola. Redaktor J. **Schier.** Ve Velkém Meziříčí. Nakladatel J. F. Šašek Předplatné na rok 2 zl. 50 kr. Ročník IX. Číslo 3 a 4.: Čeho nemáme nikdy dosti? Svépomoc. O školství obecném na sněmě království českého. Moravský sněm — a zlepšení učitelského služného (J. Donát P.). O vzdělání našeho lidu (F. M. Bakalář). Bohatství a chudoba (J. Sokol). Školské poměry ve Slezsku. O taxidermii (V. Tolar.) O růži a její druzích (St. Řehák-Kamenický). Feuilleton. Politické zprávy. Věstník spolkový. Dopisy. Rozhledy školské. Různé zprávy. Ze školní zahrady. Literatura.

Naší mládeži. Obrázkový časopis pro mládež dospělejší. Red. J. Vl. **Krátký.** V Praze. Nákladem J. R. Vilímka. 4°. Cena ročně (12 sešitův) 3 zl. Ročník XVI. Sešit 2.: *Albrecht Pětipeský (Filip Hyšman). Z tábora Žižkova (Karel V. Rais). (S 2 původ. vyobraz.) Duch člověka (Karel Kadlec). Zápasy s býky ve Španělsku (A. B. Šťastný). (S 8 vyobraz.) Příhody tří uprchlíků v Sibiři (Viktor Tissot a C. Améro, autorisovaný překlad Bohumila Čermáka). (S 3 vyobr.) Nebezpečná společnost (Jan Dolenský). (S vyobraz.) Marodéři za třicetileté války (Od Eman. Miřiovského). (S vyobraz.) *Zvěsť z r. 1037 (Jan Nečas). Obrázky z Chrudimska (Jan Šafránek). (S mapkou a vyobrazením.) *Lekníny (Pavla Sokolová). Rozmanitosti.

Ochotnické divadlo. Sv. 55—56.: *Ve stínu guillotiny.* Komedie v 1 dějství. Napsal Xaver **Menhard.** *Regina.* Komedie o 1 jednání. Napsal E. M. **Dolský.** — *Motýlek.* Veselohra o 3 jednáních. Napsal Edvard **Souček.** V Praze 1890. Nakladatel M. Knapp. m. 8°. 81. 85. Cena svazku 30 kr.

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redakcí a nákladem V. **Vlčka.** V Praze 8°. Cena ročně 7 zl. 20 kr. Ročník 20. Sešit 2.: *Dědeček Lacinů (J. Jakubec). *Z nových básní Ad. Heyduka. Srbsko za Milana Obreno-

viče IV. (J. J. Toužimský). Moderní Řím a jeho archaelogické objevy (L. Brtnický). Sbírky kulturně historické v Českém museu (J. Fanta). Národohospodářské upomínky z Pařížské výstavy (J. Trakal). Petr Kmínek (Al. Jirásek). O samosprávě ve Spojených státech (Bohuš Rieger). *Večerní nálada (A. E. Mužík). *Pokácený les (Růžena Jesenská). Výtvarné umění na světové výstavě Pařížské (R. Tyršová).

Ottův Slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze. 8°. Cena sešitu (o 48 stránkách) 36 kr. Sešit 51. a 52.: Banka až Barmen. Delší články jsou: Banka. Barák Josef. Barev zření. Barma. — Illustrace jsou k článkům: Bankocetle. Banksia serrata, b. ericifolia. Barák vojenský. Baráková nemocnice. Barcassa. Barety. Baridius chloris.

Paedagogické Rozhledy. Red. J. **Klika.** V Praze. Nákladem Odboru literárního a paedagogického při Ústředním spolku jednot učitelských v Čechách. 8°. Cena ročně (10 sešitův) 2 zl. 50 kr. Ročník III. Sešit 2. a 3.: Čtení paedagogická a didaktická (Dr. G. A. Lindner). O kázni se stanoviska mravních idejí Herbartových (J. Vocásek). J. A. Komenského škola obecná, kterak lze ji upraviti na hru (J. Šmaha). Rozhledy literární a kritika. Hlídka časopisů a jednot učitelských. Obzor školský. Volné listy.

Sbírka klassiků řeckých a římských v překladech českých. V Praze. Nakladatel A. Storch syn. 8°. Cena sešitu (o 4 arších) 38 kr. Seš. 14.: *P. Vergilia Marona, Aeneis.* Přeložil Antonín **Škoda.** (Zpěv IX, 201 a X, 305.) *Anthologie z lyrických básníků řeckých.* I. Elegikové. Přeložil Fr. **Krsek.** (Arch 9. a 10.) Sešit 15.: *Tita Maccia Plauta, Menaechmové.* Přeložil Josef **Král.** 8°. 83. Cena 56 kr.

Sluchová methoda. Učebné listy francouzské pro samouky i soukromé vyučování. Píše prof. Louis **Schmidt-Beauchez.** V Praze 1890. V. 8°. Cena sešitu ($1^1/_2$—2 archy) 50 kr. List 5. a 6. Lekce 11. Lekce 12. obsahuje mimo mluvnickou část též žertovná říkání, českou národní píseň „Červená růžičko" (s nápěvem) ve francouzském překladu a praktické hovory. Lekce 13.

Studentské listy. Redaktor a nakladatel Dr. Frant. **Bačkovský.** V Praze. 8°. Předplatné na čtvrť roku 60 kr., na půl roku 1 zl. 15 kr., na rok (12 čísel) 2 zl. 25 kr. Ročník V. Číslo 5.: *Jak jsem se modlil (J. Nečas). K ocenění staroklassických památek (K. Koblížek). Ukončení školního roku za staré doby studijní (J. E. Hulakovský). *Tři znělky: Na Dantea. Na Máchu. Na Petrarku (H. V. Wunsch). Z mých studentských let (F. S. Caesar). Stěhování ptactva (B. Pospíšil). Student Votýpka (K. V. Švejda). Rozbor Čechovy Dagmary (J. Vlček). O hmotném nedostatku některých slavných spisovatelů českých (J. Novák). *Sníh (Sv. Kosý). Nastolení a korunování knížat a králů českých až po Karla IV. (V. Petrů). V Kostnici (K. J. Pleskač). O poštovních známkách (F. Bartel). Různé zprávy. Rozmanitosti.

Švanda dudák. Poutník humoristický. Ročník IX. Vydavatel a redaktor Ignát **Herrmann.** V Praze 1890. Nakladatel F. Topič. m. 8°. 48. 88. Cena sešitu 20 kr. Sešit 1. a 2. — „Švanda dudák" patří od počátku své pouti k nejveselejším a nejlepším humoristům našim. Jméno redaktorovo už samo zabezpečuje „Švandovi" dobrý obsah. Mimo to přispívatelé do časopisu toho jsou samé osvědčené síly. Ze dvou sešitů dosud vyšlých uvádíme tyto příspěvky: Dcera Fabricínova. Epochální drama (Tandariáš). *Plesové motivy (Antonín Klášterský). Od kriminálního soudu (—on). *Modlitba (Aug. Eug. Mužík). Přes Paříž (Vincenc Lebeda). Andaluzké vánoce (Jules Arène — K. Šípek). Balada sylvestrovská (Tandariáš). Tříkrálový koláč (Karel Šípek). *Čím dál, tím líp! (J. Vrchlický.) Dva mužové dlouholhotští (E. Bazaro). *Negerská legenda (Jean Juan Giovanni). Z poslední gallerie (Vincenc Lebeda).

Vesmír. Obrázkový časopis pro šíření věd přírodních. Redaktor prof. Fr. **Nekut.** V Praze 4°. Cena ročně 6 zl. Ročník XVIII. Číslo 7. a 8.: Japonská bosikultura. O ssutinách čedičových a znělcových v českém Středohoří (Č. Zahálka). Obrovské žížaly. Šídla a vážky země české (A. Krejčí). Osady Fran-

couzů v okeánu Indickém (J. Vlach). O molech vrtavých. Škůdcové tabáku. Noví koryši z českého útvaru křídového (A. Frič). Poznámky o „rezích" (J. Mühlbach). Rozhledy vědecké. Různé zprávy. Literatura.

Vesna. Redaktor F. **Dlouhý**. Ve Velikém Meziříčí. 4°. Nakladatel J. F. Šašek. Cena ročně 3 zl. 70 kr. Ročník IX. Číslo 3. a 4.: Zelený čtvrtek (J. D. Konrád). O soustavě sluneční (dle Dr. A. Bernsteina — J. Rychlý). *Bratří z Valešova (K. Žádník). Slečna Antonína (El. Orzeszkowa — J. Rychlý). V kleci (J. Krušina ze Švamberka). *V cizině (J. Štemberka). Z výletu do Petrohradu (J. Jílek). Mrtvý ženich (W. Irving) — A. Lipovský). *Naděje (J. Vránek Pohořský). Nezdařilý hrdina (Ivan Ščeglov — J. A. Unzeitig). Rozmanitosti.

Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien. Red. V. v. **Hartel, K. Schenkl.** Wien. 8°. Cena ročně 12 zl. Roč. XL. Seš. 12.: Die Bedeutung des schwarzen Ritters in Schillers Jungfrau von Orleans (F. Prosch). Podpíra Laasovo tvrzení, že se jím míní Talbotův duch. — Beiträge zur Kritik und Erklärung des Sophocles. Antigone (A. Schwarz). V. 668—671 má se dle Seidlera položiti před v. 663; spis. vykládá, kterak v rkp. přesunutí to povstalo. V. 756 a 757 patří mezi v. 747 a 748. — Über eine Parallelstelle bei Plutarch und Livius (A. Nagl). Srovnává se Liv. 22, 10, 7 a Plut. Fabius 4, z čehož vyplývá, že u Liv. čísti jest aeris $\overline{\text{CCCXXXIII}}$ (t. j. 333.000), denariis CCCXXXIII triente. — Über die Behandlung der Lehre vom Passivaorist und Activperfectum der Verba auf ω in Tertia (V. Thumser). — Miscellen. — Ročník XLI. Sešit 1: Polykrates und Xenophon (O. Grillnberger). Die Verba auf -urrio, ūrio (J. Stowasser). Proti mínění, že slovesa ta jsou desiderativa má je spis. za intensiva a považuje je za složená, vykládá původ druhé části z *ūrīre „brünstig sein", dle čeho překládá ligurio „leckbrünsteln" (brünstig oder gierig lecken), scalpurio „kratzbrünsteln" (br. oder gierig kratzen). Výklad strojený. — Zu Didaktik und Paedagogik. Miscellen.

Hovory Olympské. Podává Jan Ev. **Kosina.** 2. vydání. V Praze 1890. Nákladem I. L. Kobra. 8°. Cena sešitu o 48 stránkách 30 kr. Sešit 2.: Práva mateřštiny.

Ústřední knihovna. Svazek 255.—256.: *Ballady* Vítězslava **Hálka.** V Praze 1890. Nákladem I. L. Kobra. m. 8°. 68. Cena 20 kr.

Děje Čech a Moravy za Ferdinanda III. až do konce třicetileté války (1637—1648). Sepsal Dr. Antonín **Rezek.** Sešit druhý. V Praze 1890. Nákladem I. L. Kobra. 8°. 256. Cena?

Tělo lidské. Pro školu vydal I. L. Kober. Cena? — Nástěnný diagram v barvách úhledně provedený vyobrazuje kostru lidskou ($^3/_5$ přir. velikosti), zuby, obratle, svaly ramene, mozek a nervy, oko, ucho, kůstky sluchové, hrtan, plíce a srdce, oběh krve, ústrojí zažívací. Poučný diagram ten lze školám co nejlépe doporoučeti.

Russische Chrestomathie für Anfänger. Accentirte Texte mit vollständigem Wörterverzeichnis. Von Dr. Oscar **Asbóth.** Leipzig 1890. F. A. Brockhaus. 8°. VII 188. Cena? — Nedávno jsme měli příležitost pochvalně se zmíniti o Ruské mluvnici téhož spis., nyní jest nám nemenší pochvalu vzdáti jeho Chrestomathii, která se uspořádáním svým stane vítanou pomůckou při učbě jazyka ruského. Vydavatel podal pěkný výběr z ruské literatury, počínaje od přísloví a bájek a postupuje k věčším článkům promíšeným vhodnými básněmi. Aby pak učeň měl cvičbu v běžném jazyce ruském po ruce, vybíral vyd. články z novějších spisovatelův zvučného jmena, jako jsou Puškin, Lermontov, Nekrasov, A. K Tolstoj, Krylov, Turgeněv, Dostojevskij, Gogol, Kolьcóv, Dalь a j. Slova, i jednoslabičná (na rozdíl od bezpřízvučných), jsou veskrze *přízvukem* opatřena. *Slovník* (73 str.) jest důkladný i velice prakticky zařízen a nadto, kde třeba, ještě pod textem jsou vysvětlivky. Úprava jest velmi úhledna, tisk veskrze jasný.

Mluvnice česká pro školy střední a ústavy učitelské. Napsal Dr. J. **Gebauer.** I díl.: Nauka o slově. V Praze 1890. Nákladem F. Tempského. 8°. 188. Cena 75 kr., váz. 95 kr.

Základy silozpytu pro nižší třídy středních škol. Sepsal Václav **Pošusta.** V Praze 1890. Nákladem F. Tempského. 8°. 159. Cena 75 kr., váz. 95 kr. — Vše velmi srozumitelně a jasně vysvětleno: výkresy jsou názorné a jasné.

Všeobecná zajímavě poučná knihovna. Číslo 2. Dr. Frt. **Černého:** Jak účinkovalo na vlastence české jmeno Josef. Kterak častovala spisovatele české censura. Kterak Čechové českým spisovatelům péro z ruky vyráželi.

Kněží katoličtí o písemnictví novočeské zasloužilí. (S podobiznami). Svazek II. V Praze 1890. Nákladem Dr. Fr. Bačkovského. 8°. 35. Cena 20 kr. Spisovatel zajímavě líčí život Josefa Dobrovského, pak dále Františka Pubičky, Mikuláše Adaukta Voigta, Vácslava Michala Fortunáta Durycha, Františka Švendy, Karla Rafaela Ungara a Františka Faustyna Procházky, jehož zdařilá podobizna jest též podána.

Polsko-czeski słownik kieszonkowy. Sestavil F A. **Hora.** V Praze 1890. Nákladem A. Štorcha syna. m. 8°. Seš. 2. IV. str. 161—454. Cena 3 zl. 60 kr. Sešitem tím ukončen slovník, o němž jsme se pochvalně zmínili, když 1. sešit byl vydán. Teď zbývá jen ještě sestaviti slovník česko-polský, jehož vůbec ještě nemáme. Práce nebude tak obtížnou, dorozumí-li se spis. s krajanem naším ve Varšavě, p. Lhotákem, jenž, jak jsme viděli, má slovník takový s věčší část hotový: dokončiti a k tisku jej upraviti už nebude tak nesnadno.

U snědeného krámu. Líčení z pražského života od Ignáta **Hermanna.** V Praze 1889. Nakladatel F. Topič. m. 8°. Cena sešitu o 2 arších 20 kr. Sešit 1.—9. — Dílo toto jest „rozměrem nejrozsáhlejší a obsahem nejcennější prací“ spisovatele, jenž pérem zvláště v líčení povah tak výborně umí vlásti, patře mezi přední pozorovatele povah lidských. „Dějová osnova díla vycházejícího otáčí se kolem kupce Martina Žemly, naivního a nezkušeného dobráka-slabocha“, jejž osud a sobecké záměry lstivé ženy spojí v nešťastné manželství, jehož koncem jest, „že za nevlídného, pochmurného jitra vynesou z krámu mrtvolu nešťastného Žemly, jenž se byl otrávil“. — — „U snědeného krámu“ vyšlo už v „Švandovi dudákovi,“ nakladatel dobře učinil, že se odhodlal vydati dílo to zvláště. Vyjde pak celé v 16—18 sešitech. Úprava jest úhledná.

Dramatická literatura.

Dora. Drama o pěti jednáních. Napsal Viktor **Sardou.**

Markýza z Rio Zarés (pí. Vinklerová) žije s dcerou Dorou (sl. Dumková) v Nize v skrovných poměrech, berouce úvěr ze zásoby zbraní, jež její nebožtík manžel, generál Paraguayský, dal pro vojsko zhotoviti, avšak zatím byl vyhnán. Přátel mají mnoho, jako Favrolla (p. Bittner), kněžnu Barjatinskou (sl. Danzerová), která pluje úplně proudem parlamentárním, sledujíc vše debaty a chtíc dopomoci sklíčené rodině k tomu, aby sněmovna francouzská převzala od ní zbraně a j.; ale věčšina těch přátel podezřívá pověsť jejich, jediný Andréa z Maurillacu (pan Seifert) má jiné o nich smýšlení a stane se Dořiným zbožňovatelem. Než jej miluje nepravá hraběnka Dömösyová (pí. Laudová), jež prodělavši celou stupnici života od nucené žebroty počínaje, stala se konečně policejní „důvěrnicí“ v službách rakouského splnomocněnce barona van der Kraft (p. Šmaha). Hraběnka zahoří pomstou proti Doře a využívajíc důvěry její i matčiny uvede Doru svými piklemi u muže jejího v podezření policejní „korrespondentky“. Následuje několik živě dramatických scén, jež hrozí zničiti blaho novomanželův, až Favrolle obratně dovede hraběnku donutiti k přiznání viny.

Hlavní podíl ve hře spočívá na bedrech sl. Dumkové, jež se svědomitě přičinila, by úlohu svou vystihla; nejlépe se jí ovšem dařily výstupy, v nichž něžný cit převládá, ale v prudkých scénách hrdé, uražené Španělky zůstávaly prostředky a síly její za dobrou volí. Sl. Danzerové velmi svědčila úloha kněžny Barjatinské, zasahujíc vhodně v její obor. Rovněž pí. Laudová, jež vládne bohatým fondem, jmenovitě silným, hlubokým hlasem, podala výkon promyšlený, což platí i o ostatních vyjmenovaných spolupůsobitelích, z nichž zvláště p. Bittner nalézal se ve svém živlu.

Tchyně. Komédie o 3 jednáních. Napsali V. **Sardou** a R. **Deslandes.** Přeložil B. **Frida.**

To není šablonovitá komédie o zlých tchyních, nébrž tato tchyně, paní Noirelová (pí. Sklenářová-Malá), jež provdavši se v 16. roce žila po 20 let s mužem, jenž znal pouze obchodem jmění hromaditi, ale ne zároveň ho užívati, jest pravý opak pověstných tchyní. Nyní ji tu zůstavil s krásnou, ale jako otec vážnou dcerou a s 5 milliony, uvázav tchyni ku vdovství tou závěrkou v závěti, že provdá-li se, má dostávati pouze roční důchod 200.000 franků. Vdova chce nyní užívati života, volně sice a i trochu lehkomyslně, ale vždy čestně: i provdá dceru Zuzanu (sl. Kubešová) za notáře Thévenota (p. Seifert) a vrhne se v proud přátel dobrých i podvodných, v nádheru, v cestování atd. Tím se vydá v značné dluhy, ale i, co horšího, v pověsť lidskou s vicomtem de Barsac (p. Vojan). Když zeť její dluhy zaplatil, chce donutiti vicomta, by jí pověsť očistil; on by to učinil, kdy by nebyl vdovcem živé ženy; dojde k urážce a k souboji v Belgii, v níž vicomte raněn. Zatím se Zuzana s matkou dovědí o souboji Thévenotově a, že tajně odjel, nechtě jich znepokojovati, hádají, že se bije za nějakou ženu, snad bývalou milenku, jíž nyní ovšem nemohou na jmeno přijíti, když neprozřetelnému koncipientu notářovu (p. Mošna) něco podobného bylo vyklouzlo. Má dojíti k rozvodu. Zatím se notář vrátí se svými svědky, dvěma advokáty (pp. Sedláček a Pštros), a když jej žena nechce přijati, odhodlá se k soudním námitkám proti rozvodní žalobě, zatím jemu doručené. Jeden z advokátův mu diktuje soudní podání, ale místo něho notář napíše milostný list k své ženě, jež se konečně dostaví, by vyslechla jeho ospravedlnění. Podezření žen roste, když notář nechce sděliti, kdo je ta daremnice, za niž se bil; situace je nejvýš napiata, v tom vejde domácí přítel Boudinois (p. Frankovský), jenž bez obalu dí, že se notář bil za svou — tchyni, vysvětlí i příčinu toho a smír jest hotov, tchyně vezme si odmítaného pana Boudinoisa a dcera postupuje jí polovici svého dědictví. Mezi výstupy těmi však jest si mysliti celou řadu kómických zápletkův, osoby se po jevišti jen jen honí.

Komédie ta dává valnou příležitosť sl. Kubešové, by dokázala značné nadání své v oboru mladých manželek, její sympatický hlas jí při hře vydatně podporuje. Rovněž pí. Sklenářová-Malá a p. Seifert jsou zde úplně na místě, oběma svědčí obor tento. Pp. Sedláček a Pštros dělali, seč byli, by obecenstvo bavili; v plačtivé scéně po souboji neškodilo by trochu uskrovniti.

Drobné zprávy.

Nařízení.

Jeho Exellence p. c. k. ministr kultu a učby oznámil výnosem ze dne 24. prosince 1889, č. 11.275, že, jakmile na střední škole **úhrnný počet evangelických žáků augsburského a helvetského vyznání čísla 20** dosáhne, jest **ústav oprávněn používati prostředků svých k úhradě** výdajův vzrůstajících vyučováním náboženství. (V Praze, dne 5. února 1890, č. 161. — š. r. z.)

Ředitelstvu se ukládá, aby od nynějška každému žáku, jenž opouští ústav, by v studiích na jiném pokračoval, vyznačilo **na vysvědčení na odchodnou, kromě předepsané klausule propouštěcí, zda školné platí, či od něho osvobozen jest.** V tomto případě připojuj se též datum a číslo dekretu osvobozovacího. (V Praze, 10. ledna 1890, č. 889. — š. r. z.)

Za příčinou zvláštního případu jest c. k. školní rada zemská přijměna nařiditi, **aby** „Návodem k vykonávání úřadu školního“ (str. 60., odd. 6.) předepsané **výkazy o klassifikaci žákův, kteří v posledně uplynulém pololetí**

od placení školného byli osvobozeni, nyní **předkládaly** bez výminky **všechny státní školy střední,** jakmile výsledek zkoušek opakovacích dovolí, ukončení klassifikace. Za to **nemají se nadále předkládati seznamy oněch žákův, kteří pozbývají osvobození od školného,** dle dosud užívaného formuláře. (V Praze, 11. ledna 1890, č. 890. š. r. z.)

Nařízení ministeria obrany zemské ze dne 15. dubna 1889,

jímž ve skutek uvádí se zákon ze dne 11. dubna 1889 (Z. Ř. č. 41.) o zavedení nového zákona branného.

(Říšský zákonník č. 45. Částka XVIII.)

(Pokračování.)

Jenom ti jednoroční dobrovolníci, kteří dokonavše lékařská studia, nedosáhnou doktorského diplomu až do dne 1. dubna toho roku, ve kterém dokonají svůj 28. rok, nejsou povinni sloužiti druhý praesenční rok (zákon branný §. 27., čtvrtý odstavec).

3. Po vypršení jednoroční, vztažmo dvouleté praesenční služby přeložen bude dobrovolník do zálohy, vztažmo do neaktivní zeměbrany.

4. Těm jednoročním dobrovolníkům, kteří jako dobrovolníci sloužívše praesenčně ve vojsku (válečném loďstvu) nebo v zeměbraně, pro nespůsobilosť ke službě byli vyloučeni a později jako k odvodu povinní znova byli assentováni, čas vykonané praesenční služby čítán buď úplně do praesenční povinnosti služební.

Oni jednoroční dobrovolníci, kteří by po vypršení prvního praesenčního roku neobstáli při zkoušce branným zákonem nařízené a během druhého praesenčního roku by vyloučeni byli pro nespůsobilosť ke službě, avšak později znova by byli odvedeni, nejsou povinni — ač mají-li ještě kvalifikaci k jednoročním dobrovolníkům — dále praesenčně sloužiti, nýbrž ode dne svého vřadění — též jestliže by životní třídou a losovním pořadím připadli k náhradní záloze — přiděleni buďte bezprostředně do zálohy vojska, vztažmo do neaktivní zeměbrany.

Dřívější služební čas čítán bude do úhrnné služební povinnosti v obou případnostech dle ustanovení §. 5 : 5 b.

§. 11.

O počátku a konci služebního času.

1. Služební čas počíná se — kromě výjimečných případů v následujícím čísle 2. uvedených — dnem vřadění (zákon branný §. 8., čtvrtý odstavec).

Kdy vřadění státi se má, to seznati jest z §. 140.

2. Služební čas jednoročních dobrovolníků, kteří by odvedeni byli před dosažením věku odvodem povinného, čítá se od 1. října odvodního roku, vstoupí-li do jednoroční praesenční služby nejpozději v onom roce, kterého dokonají svůj 21. rok (zákon branný §. 25., odstavec 13.).

Jestliže by jednoroční dobrovolník, jenž před dosaženým věkem k odvodu povinným byl assentován, dostavil se k aktivní službě za příčinou mobilisace přede dnem 1. října, jenž rozhodným jest pro počátek služebního času, tedy služební čas čítá se mu ode praesentace.

3. Služební čas končí se v každém služebním poměru — nehledíc ke dni vřadění — dnem 31. prosince onoho roku, ve kterém příslušná služební povinnosť vyprší (zákon branný §. 8., poslední odstavec).

Jednoroční dobrovolníci ihned po vypršení času praesenční služby přeloženi budou do zálohy, vztažmo do neaktivní zeměbrany (§. 7 : 3.).

4. Za války přeložení do zálohy a do zeměbrany (mořebrany), pak propuštění z ní po vykonané úhrnné povinnosti služební stane se toliko k rozkazu Jeho Veličenství (branný zákon §. 52., předposlední odstavec).

III. Oddíl.

O sepise branných povinníků a o přípravách k odvodu.

§. 26.

O podávání žádostí, aby propůjčena byla výhoda při konání povinnosti služební.

1. Odvodem povinní kandidáti duchovního stavu, podučitelé a učitelé, pak držitelé zděděných hospodářství polních, kteří dosáhnouti chtějí výhod v §§ 31., vtažmo 32. a 33. branného zákona uvedených, dále podpory potřební příbuzní nebo jich zmocněnci, kteří pro odvodní povinníky žádají za výhodu v §. 34. branného zákona naznačenou, oznámiti a prokázati mají poměry, které tyto výhody odůvodňují, v měsících lednu a únoru u politického úřadu okresního, nejpozději však v čase hlavního odvodu u odvodní kommisse.

2. Odvodní povinníci pak, kteří kromě této některé výhody žádají také spolu, aby směli se dostaviti mimo svůj příslušný okres (§. 27.), mohou současně s touto žádostí uvésti a prokázati výhodu pod čís. 1. řečenou (§. 22 : 2 *b*).

5. Žádosti o propůjčení výhody jednoroční služby praesenční podány buďte dle předpisů V. oddílu.

§. 27.

O žádostech, aby povoleno bylo dostaviti se k odvodu mimo příslušný okres odvodní.[1])

1. Odvod mimo příslušný okres odvodní smí výjimečně povolen býti v případnostech zvláštního zřetele hodných.

Branní povinníci, jimiž toto povolení dáno býti může, jsou:

c) řádní a veřejní studující.

Tací odvodní povinníci však smějí dostaviti se k odvodu jenom v tom okresu, v němž trvale se zdržují; v cizím odvodním okresu buďte z pravidla u hlavního odvodu toliko představeni (§. 101.).

2. Žádosti o povolení, aby kdos dostaviti se mohl k odvodu mimo příslušný okres odvodní, podány buďte při hlášení se k sepisu a to až do konce listopadu. Později podané žádosti buďte zamítnuty. Toliko prokázalo-li by se, že ony okolnosti, které odůvodňují odvod mimo příslušný okres odvodní, nastaly po čase tomto, může dodatečně povolení býti uděleno.

IV. Oddíl.

O úlevách při konání služební povinnosti.

§. 44.

Vůbec.[2])

1. Na úlevu při konání služební povinnosti mohou činiti nárok:

a) kandidáti duchovního stavu, vysvěcení kněži a ustanovení správcové duchovní (zákon branný §. 31.);

b) podučitelé a učitelé, jakož i chovanci učitelští (zákon branný §. 32.);

c) držitelé zděděných hospodářství polních (zákon branný §. 33.);

d) oni odvedenci, jichž rodinné poměry vyžadují, aby osvobozeni byli pravidelné služby praesenční za míru (zákon branný §. 34.).

---

[1]) O povinnosti kolkové viz poznámku v §. 44.

[2]) Kolku sproštěny jsou žádosti za úlevy při konání služební povinnosti a za výhodu jednoroční služby praesenční — pokud kdos domáhá se jimi práva již v zákonech založeného — jakož i odvolání z rozhodnutí o takovýchto žádostech, konečně doklady k těmto žádostem a odvoláním přiložené — těmto však jen k účelu řečenému.

Všechny ostatní žádosti za výjimečné úlevy, jež správní úřadové dle své úvahy propůjčiti mohou, podrobeny jsou kolku.

2. Tato úleva záleží vůbec v tom, že určeni budou k náhradní záloze, pak že nebudou povoláváni k výjimečné aktivní službě za míru (zákon branný §. 12., čtvrtý odstavec); u kandidátů duchovního stavu kromě toho v tom, že sproštěni budou každékoli praesenční služby za míru i války, že sproštěni budou vojenského výcviku, periodických cvičení ve zbrani a kontrolních shromáždění; u vysvěcených kněží a ustanovených správců duchovních v tom, že přeloženi budou z počtu náhradní zálohy do její evidence. Na místo určení k náhradní záloze nastoupí trvalá dovolená u učitelských chovanců a u rodinných živitelů (§. 60.), nemajících nároku na přeložení do náhradní zálohy.

O úlevách pro kandidáty duchovního stavu, pro vysvěcené kněze a ustanovené správce duchovní.

§. 45.

O nároku na úlevu a o jejím způsobu.

1. Co do nároku na tyto výhody pokládají se za kandidáty duchovního stavu katolické církve římského, armenského a řeckého ritu a řecko-východní církve:

a) ti, kteří v čas odvodu přijati jsou do kněžského semináře, nebo do řádu církví schváleného, v obou případnostech, studují-li theologii a předloží-li o tom písemné potvrzení představeného seminářského, vztažmo klášterního;

b) ti, kteří v čas odvodu jsou theology, prokáží-li, že s prospěchem konají theologická studia na některém veřejném učilišti a předloží-li písemné ujištění některého dioecesního představeného, že po skončených studiích přijati budou v duchovenstvo jeho dioecese;

c) ti, kteří v čase vřadění (dne 1. října) jsou novici duchovního řádu, předloží-li písemné potvrzení, že přijati jsou do řádu a když po skončeném noviciátu věnují se theologickým studiím;

d) ti, kteří v čase vřadění (dne 1. října) započnou theologická studia, vykáží-li se o tom a předloží-li písemné ujištění dioecesního představeného, že po skončených theologických studiích přijati budou v duchovenstvo jeho dioecese;

e) ti kandidáti duchovního stavu řecko-katolického ritu a řecko-východní církve, kteří dokonavše svá theologická studia, ještě nejsou vysvěceni, předloží-li vysvědčení svého dioecesního představeného, že ještě jsou kleriky dioecese;

2. Co do nároku na tuto úlevu pokládají se za kandidáty duchovního stavu augšpurského a helvetského vyznání, pak unitarské víry:

a) ti, kteří vykáží se vysvědčením některého veřejného učiliště od svého superintendenta potvrzeným, že s prospěchem konají theologická studia;

b) ti, kteří předloží vysvědčení svého superintendenta, že s prospěchem skončivše theologická studia, ještě náležejí ku kandidátům duchovního stavu a že vše řádně plní, aby mohli ustanoveni býti v duchovní správě.

3. Za kandidáty rabinátu se pokládají:

a) ti, kteří jsou ve čtvrtém nebo ve vyšším ročníku rabinátní školy,[1]) od vlády za veřejný ústav uznané a vysvědčením od vládního zástupce[2]) podepsaným, jenž zkouškám jest přítomen, prokáží, že s prospěchem ve svých studiích pokračují;

b) ti, kteří po skončených studiích předloží vysvědčení některého rabína, že způsobilí jsou, aby ustanoveni byli za rabíny, pak vysvědčení politického úřadu svého místa pobytného, že patří mezi kandidáty rabinátu.

4. Jestliže by studium theologie (rabinátu) prokazováno bylo vysvědčeními ciz emských učilišť, vyžádáno buď politickým úřadem okresním rozhodnutí minište a obrany zemské, kteréž ministerium rozhodne ve shodě s říšským ministeriem

Nyní zemská rabinátní škola v Budapešti a právem veřejnosti nadaná škola rabinátní v Prešpurku.

U zemské rabinátní školy v Budapešti přednosta řídící kommisse pokládán buď za zástupce vlády.

9*

vojenství. Vysvědčení tato musí býti potvrzena příslušným c. k. úřadem vyslaneckým.

5. Všichni tuto naznačení kandidáti duchovního stavu při odvodu assentovaní, když byli odvedeni, požádají-li za to, určeni buďte k náhradní záloze, třeba by odvedeni byli mimo životní třídu a losovní pořadí.

6. Téže úlevy dosáhnou k své žádosti dobrovolně neb odvodem assentovaní, kteří vykonavše praesenční službu, počnou theologická studia nebo v nich, vztažmo v rabinátních studiích pokračují a se o tom dle předchozích předpisů vykáží.

§. 46.

Jak domáhati se jest úlevy a jak se propůjčuje.

1. Nárok na výhodu buď po dobu odvodní povinnosti každého roku v měsíci lednu a únoru u politickéko úřadu, nejpozději však u hlavního odvodu ohlášen a prokázán.

Ti, kteří žádají za povolení, aby mohli se dostaviti k odvodu mimo příslušný okres (§. 27.), mohou zároveň domáhati se úlevy jako kandidáti duchovního stavu a ji prokázati. (Pokrač.)

Schválená díla:

J. O. Pražák, Česká čítanka těsnopisná pro střední školy. 3. vyd. V Praze 1890. Cena 1 zl. 20 kr. (30/12. 1889, č. 25.702).

Rozmanitosti.

Výkaz návštěvy

studujících, zapsaných v zimním pololetí roku 1889—1890 na rakouských vysokých školách technických.

Vysoká škola technická	Řádní studující dle odborův					Immatrikulovaní		Úhrn
	obecné oddělení	inženýrství	stavitelství	strojní stavitelství	lučba	řádní studující	mimořád. studující	
Vídeňská	11	271	67	287	79	715	73	788 (+ 43)
Pražská česká .	—	156	39	67	51	313	21	334 (=)
Pražská německá	—	51	11	55	28	145	22	167 (— 18)
Brněnská	3	50	—	46	21	120	28	148 + 2 hos[illegible] (+ 26)
Štýrskohradecká	3	68	—	42	24	137	20	157 + 6 ho[illegible] (+ 3)
Lvovská	—	64	18	45	19	146	12	158 (+ 4)
Úhrnem . .	17	660	135	542	222	1576	176	1752 (+ 58)

Výkaz návštěvy
studujících, zapsaných v zimním pololetí r. 1889—90 na rakouských universitách.

Universita	FAKULTA bohoslovecká řádní studující	bohoslovecká mimořádní studující	právnická řádní studující	právnická mimořádní studující	lékařská řádní studující	lékařská mimořádní studující	filosofická řádní studující	filosofická mimořádní studující	Úhrn
Vídeňská	225	11	1307	249	2076	513	353	262[2])	4996
	(+ 2)[1])	(— 4)	(— 127)	(+ 8)	(— 90)	(+ 31)	(— 1)	(— 41)	(— 222)
Insbrucká	242	54	172	22	259	23	51	46	869
	(+ 17)	(+ 14)	(— 46)	(+ 1)	(+ 16)	(+ 5)	(— 5)	(+ 5)	(+ 7)
Štýrskohradecká	115	5	414	55	504	71	64	99	1327
	(+ 14)	(— 9)	(— 21)	(+ 3)	(+ 23)	(+ 30)	(+ 9)	(— 18)	(+ 31)
Pražská česká . .	[3])	—	733	89	1032	25	148	83	2110
	—	—	(— 166)	(— 9)	(— 40)	(— 6)	(— 36)	(— 5)	(— 251)
Pražská německá	215	—	416	29	635	11	81	54	1441
	(— 13)	(— 1)	(— 21)	(— 3)	(+ 26)	(— 2)	(+ 7)	(— 22)	(— 29)
Lvovská	331	—	564	30	—	—	71	43	1039
	(— 32)	(— 3)	(— 68)	(+ 19)	—	—	(+ 3)	(— 9)	(— 90)
Krakovská . . .	81	5	450	7	524	30	70	58	1225
	(— 2)	(— 1)	(— 9)	(+ 6)	(+ 25)	(+ 8)	(— 9)	(+ 1)	(+ 19)
Černovecká . . .	59	2	150	18	—	—	15	27	271
	(— 1)	(+ 1)	(+ 4)	(+ 9)	—	—	(=)	(— 1)	(+ 12)
Úhrnem . .	1268	77	4206	499	5030	673	853	672	13278
	(— 15)	(— 3)	(— 454)	(+ 34)	(— 41)	(+ 78)	(— 32)	(— 90)	(— 523)

Z výkazův těch zřejmo, že návštěvy na technikách přibývá, na universitách však ubývá, což se srovnává s podobnými poměry na reálkách a gymnasiích. Nejvíce posluchačův ubylo na české universitě.

— J. V. ráčil Nejvyšším rozhodnutím ze dne 23. ledna t. r. schváliti zřízení *České akademie věd, literatury a umění jmenem císaře Františka Josefa v Praze* i předložené stanovy její. — Stanovy ty přineseme příště.

— **Přednášky z oboru srovnávací jazykovědy** koná v letním semestru r. 1890: na universitě *Mnichovské*: Kuhn: Výklad vybraných hymnův Rgvedy.

— **Česká universita na Moravě.** Dne 16. února konala se valná schůze studentstva, zvláště moravského, navštívená četnými professory universitními, by porokovala o petici a pamětním spise, jež se mají v té příčině podati říšské radě. Po zevrubném odůvodnění petice jednomyslně přijata. Kéž jen brzo příznivě bude vyřízena!

Zprávy ruských škol.[4])

I. Kavkazský učební okruh. A) Gymnasia. R. 1886 bylo 8 mužských gymnasií, 3 *progymnasia*, vše o 114 třídách; parallelní třídy mělo 7 gymnasií počtem 27: nejvíce jich, totiž 8, mělo Tifliské I. gymn., po 5 Kutaiské a Ku-

---

1) Čísla v závorce značí rozdíl proti témuž pololetí loňského roku školního.
2) V rubriku tu pojati jsou též farmaceuti.
3) Čeští bohoslovci, jichž jest valná věčšina, zapsáni jsou dosud při německé universitě.
4) Vyňato z Žurnalu ministerstva narod. prosvěščenia.

baňské, nejméně, totiž 1, Elisavetpolské; gymn. Erivaňské a progymnasia neměla parallelek. Nově otevřeny byly třídy normalní: VI. na gymn. Vladikavkazském a III. na progymn. Tifliském, parallelní: IV. na II. gymn. Tifliském a VI. na Stavropolském. Zavřeny byly parallelní třídy: I. na II. gymn. Tifliském a V. na Stavropolském.

V knihovnách gymnasií i progymnasií bylo děl 33.709 o 69.040 svazcích v ceně 115.039 rub., a sice v učitelských knihovnách 22.536 děl za 86.838 rub., v žákovských 11.173 děl za 28.201 rub. Co do ceny jsou největší knihovny učitelské při gymnasii Kubaňském (16.124 rb.), Kutaiském (12.705 r.), Erivaňském (10.279 r.), z progymnasií při Piatigorském (7.799 r.), nejmenší při gymnasii Vladikavkazském (2.978 r.) a v progymnasii Tifliském (350 r.); z žákovských knihoven jest nejcennější při I. gymn. Tifliském (8.724 r.), nejméně cenná při gymn. Vladikavkazském (687 r.) a při progymn. Kutaiském (391 r.).

Ve fysikálních *kabinetech* 8 gymnasií bylo 2479 přístrojův za 43.869 rub. V Elisavetpolském gymnasii žáci starších tříd konali za vedení učitele fysiky meteorologická pozorování. Ostatních učebních pomůcek bylo 16.653 čísel za 43.079 r. Gymnasia Tifliské I., Kutaiské, Stavropolské, Kubaňské a progymn. Kutaiské zakoupila značné množství pomůcek pro ty, kteří se učí zpěvu, hudbě, řemeslům, tělocviku a zvláště vojenským cvičením.

Gymnasia okruhu měla 799.387 r., progymnasia 82.609 r. *na vydaj*, celkem 881.996 r., z čehož vydáno 626.257 r.; kromě toho měly všechny ústavy zvláštních prostředkův 213.231 r., z nichž vydáno 161.589 r.

Školné na gymnasiích a progymn., mimo Kubaňské, bylo: v přípravkách od 10—24 rb. ročně, na gymn. Kutaiském, Stavropolském, Elisavetpolském a Vladikavkazském pro nižší třídy od 20—30 r., pro vyšší třídy na gymn. i na progymn. vůbec od 16—36 r. Nejmenší školné jest na Piatigorském progymnasii: 10 rub. na přípravce, 16 r. v ostatních třídách; největší na gymn. Vladikavkazském: 24 rb. na přípravce, 30 r. v nižších třídách, 36 r. ve vyšších. Na Kubaňském gymnasii pro děti stavu kozáckého, na jehož účet se gymn. vydržuje, ustanoveno jest školné na přípravce 5 r., ve všech ostatních třídách 10 r.; pro děti nekozáckého stavu na přípravce 20 rub., v ostatních třídách 35 rub. — Plat za soukromé chovance v pensionatě ustanoven jest v gymn. Kubaňském a Erivaňském na 200 r., v Stavropolském na 245 r., v I. Tifliském a v Kutaiském na 250 r.

Žákův, kteří bydlili mimo ústav, bylo na všech učilištích 3229, z nich bylo 632 či 19·5% *zdarma vyučováno* a sice: 373 (11·5%) bylo osvobozeno od školného, 164 (5%) byly děti učilištních úředníkův, za 67 (2·1%) platily dobročinné spolky, za 25 (0·8%) soukromí dobrodějci a 3 (0·1%) studovali za úroky z jistin. Z 596 chovancův pěti pensionův gymnasijních bylo toliko 149 soukromých chovancův, z ostatních 447 chovalo se: na útraty státní 278 či 46·7%, za úroky z jistin pensionu 14 či 2·4%, na účet rozličných zřízení dobročinných 137 či 22·9%, oekonom. 18 či 3%. Kromě toho bylo při Kutaiském progymn. i gymn. 13 nadancův majících po 120 r. ročně. Ježto školné placené asi od 80% žactva dělalo 72·446 r., odpuštěno neplatícím asi 18 000 r. Průměrem stál 1 žák gymn. 117 r. ročně, 1 žák progymn. 134 r.; 1 chovanec stál 208 r.

Při všech gymn., vyjma Vladikavkazské, a při progymn. Piatigorském jsou *dobročinné spolky na podporu žákův*, ba při I. gymnas. Tifliském a při Stavropolském jsou po 2, celkem tedy 10. Spolky ty měly 35.822 r. jistiny, z nichž vydáno 7434 r.

Vlastní *budovy* mají: gymn. I. Tifliské, Kubaňské, Stavropolské a Elisavetpolské asi za 806.000 rb.; ostatní 4 gymn. a vše 3 progymn. jsou v nájemních domech a zaplaceno bylo za ně ročně nájmu 24.777 rublů. Nejlepší budovu má I. gymnas. Tifliské. Za soukromý byt s opatřením platili žáci nejvíce v Tiflise (50 r.) a Elisavetpoli (45 r.) měsíčně, nejméně v Kutaise (6 r.) a Erivani (4 r.). Na všechny soukromě bydlící žáky dozor konali ředitelé, inspektoři a třídní správcové.

Všech *osob sloužících* v gymn. i progymn. bylo 286 a sice: čestných školdozorců̊v (popečitelů̊v) 6, ředitelů̊v 8, inspektorů̊v 6, osoby konající inspektorské povinnosti 3, katechetů̊v 13, učitelů̊v učebních předmětů̊v 161, učitelé kreslení a krasopisu 4, zkoušečů̊v a jich pomocníků̊v 24, pomocníků̊v třídních správců̊v (ordinářů̊v) 27, správců̊v kancelářských, knihvedoucích i jiných služebných osob 34. Mezi učiteli byla jen jedna *učitelka*, a to francouzského jazyka v nižších třídách Kutaiského gymnasia.

Ředitelé mimo správu ústavu učili průměrem 11·3 hodin týdně, *inspektoři* 12·8 h. na gymn. a 13·3 h. na progymn. (z věčší části dřevním jazykům); mimo to byli ředitelé a inspektoři (zřídka třídní) zaměstnáni zkoušením. Z učitelstva bylo *třídních správců̊v* na gymnas. 89, kteří učili 451 hodin, na progymn. 11, kteří učili 69 hodin; třídní kromě toho pilně navštěvovali byty žáků̊v.

Někteří učitelé byli *literárně činnými* v oboru vědeckém neb paedagogickém. *Zasedání paedagogických rad* i jich oddílů bylo 1120 do roka (gymn. 874, progymnas. 246).

Při 6 gymn. a 1 progymn. jsou *záložny* pro učitelstvo, jež měly členů̊v 192. Počátkem roku byl v pokladnách zbytek 45.876 r., v roce vloženo 25.220 r., vyplaceno 24.622 r., takže koncem roku zbylo v pokladnách 46.474 r. Počátkem roku bylo na půjčkách 43.575 r., v roce se půjčilo 100.952 r., splaceno 103.115 r., takže koncem roku zbylo na půjčkách 41.412 r. Výtěžku bylo za rok 3556 r.

Žáků̊v mělo všech 8 gymn. 3360 a 3 progymn. 465: celkem 3825, mezi nimiž 596 či 15·58% chovanců pensionů̊v. Z žactva bylo: *a*) dětí šlechtických, dvořanských a úřednických 2309 či 60·3% (z nich chovanců̊v pensionu 521 či 89% všech chovanců̊v), kněžských 189 či 4·9% (chovanců̊v 22 či 3%), měšťanských 955 či 25% (chov. 27 či 4%), sedlských 149 či 3·9% (chov. 9 či 1%), nižších stavů̊v 174 či 4·6% (chov. 15 či 2%), cizinců̊v 49 či 1·3% (chov. 2); *b*) dle náboženského vyznání: pravoslavných 2483 či 64·9% (chov. 492 či 83%), armensko-gregor. 798 či 20·8% (chov. 46 či 8%), katolíků̊v 195 či 5·1% (chov. 17 či 3%), luteránů̊v 79 či 2·1% (chov. 6 či 1%), rozkolníků̊v 11 či 0·3% (chov. 7 či 1%), musulmanů̊v 126 či 3·3% (chov. 28 či 4%), židů̊v 133 či 3·5%; *c*) dle národnosti: Rusů̊v 1860 či 48·6% (chov. 382 či 64%), Gruzínů̊v 636 či 16·6% (chov. 116 či 19%), Arménů̊v 849 či 22·2% (chov. 52 či 9%), Tatarů̊v 100 či 2·6% (chov. 10 či 2%), Horců̊v (horalů̊v) 60 či 1·6% (chov. 22 či 4%), Židů̊v 133 či 3·5%, cizinců̊v 187 či 4·9% (chov. 14 či 2%).

Po ústavech dělili se žáci takto: gymnas. Tifliské I. 748 či 19·6% všeho žactva (chov. 172 či 28·9%), gymn. II. 453 či 11·9%, Kutaiské 547 či 14·3% (chov. 122 či 20·5%), Stavropolské 449 či 11·8% (chov. 182 či 30·5%), Kubaňské 412 či 10·8% (chov. 102 či 16·9%), Vladikavkazské 277 či 7·2%, Erivanské 250 či 6·5% (chov. 18 či 3·2%), Elisavetpolské 224 či 5·8%, progymn. Kutaiské 176 či 4·6%, Piatigorské 150 či 3·9%, Tifliské 139 či 3·6%. Co do počtu jest v nižších třídách nad $^3/_4$ všeho žactva, ve vyšších méně než $^1/_4$; do VIII. třídy jich dochází 4%.

Z předmětů̊v nezávazných učilo se jazykům francouzskému i německému zároveň 448 žáků̊v, kromě toho pouze jazyku francouzskému 1445, pouze němčině 615, gruzínštině 453, arménštině 539, tatarštině 113. Tělocviku se učilo 2391 žáků̊v, zpěvu 1753, kreslení 287.

Koncem roku *prospělo* žáků̊v 2692 či 73·3%, a sice na gymnasiích 2395 či [illegible]·7% (chov. 396 či 68%), na progymnasiích 297 či 70%. Dle národnosti prospělo nejvíce Židů̊v 77%, pak Rusů̊v 75%; dle zaměstnání synů̊v dvořanských a chovných 78%. Zkoušku maturitní s prospěchem vykonalo ze 134 žáků̊v VII třídy 111 či 82·8% (z 36 chov. 26 či 96%).

Různých *onemocnění* žáků̊v bylo 10.307 či 270% (mezi chovanci 1218 či 204%); z nemocí převládala zimnice v 2283 případech či 22·2%. (Pokrač.)

Maturitní themata z programmův r. 1889.

(Pokračování místo dokončení.)

114. Stanoviti jest vzdálenosť Londýna od Cařihradu.

Londýna východní délka 17° 34′ 13″, severní šířka 51° 30′ 49″
Cařihradu východní délka 46° 35′ 15″, severní šířka 41° 1′ 27″.

115. Ku křivce $4x^2 - 5y^2 = 20$ vésti jest tečny || s přímkou $y = 2x$ a stanoviti jejich odlehlosť od sebe.

116. Dva zdroje světelné jsou 40 *m* od sebe vzdáleny. Intensita zdroje 1. je u vzdálenosti jedničky = 1, a zdroje 2. v téže vzdálenosti = 2. Který bod přímky obě světla spojující je od obou zdrojů světelných stejně osvětlen?

117. Jakého poloměru je kruh, je-li pravidelný do něho vepsaný 5úhelník velikosti čtverce o straně 8·4 *cm*?

118. Dán je kužel kruhový a přímý; poloměr podstavy = 15 *cm*, výška 36 *cm*. V které výšce jest jej || ku podstavě zkomoliti, aby do zkomoleného bylo lze vepsati kouli obou podstav i obliny se dotýkající? Který je obsah kužele tak zkomoleného?

119. Dány jsou: kuželosečka $y^2 = 7x$ a přímka $\frac{y}{3} - \frac{x}{2} - 5 = 0$: buď stanovena rovnice oné tečny kuželosečky, jež na dané přímce kolmo strmí.

120. Buďte udána všechna 3cifrová čísla, 9 beze zbytku dělitelná, avšak dělena 13 mající zbytek 4.

121. Přímý jehlan o výšce $v = 42·6245$ *dm* má za spod pravidelný 9úhelník, jehož obvod $o = 20·5068$ *dm*. Jaký má povrch a obsah?

122. V 3úhelníku dána je strana $a = 113$ *m*, a $b = 117$ *m*, a rozdíl protilehlých $\sphericalangle \alpha - \beta = 54° 17' 56''$; 3úhelník ten jest rozřešiti.

123. Jaký $\sphericalangle$ svírají spolu tečny počátkem pravoúhlých souřadnic ke kruhu vedené, dán-li co do polohy i velikosti rovnicí $x^2 - 8x + 12 = 0$.

D) Deskriptiva.

1. Jak se určí přímka, která daným bodem prochází a 2 dané mimoběžky protíná? Dle naznačeného řešení se úloha provede.

2. V dané rovině *R* libovolně ku průmětnám nakloněné dána je kruhová podstava kolmého kužele, jehož výška rovna je 3násobnému poloměru podstavy a směr světla *S* osvětlení rovnoběžného; mají se zobraziti průměty daného kužele a jeho vržený stín na rovině *R* po případě i na průmětnách.

3. Zobraziti perspektivní průmět přímého válce, jsou-li středy podstav *u* (— 6, — 6, 0), *v* (— 6, — 6, 12) a poloměr $r = 4$. Souřadnice středu promítání *s* (0, 40, 10) $d = y_s = 40$, hloubka roviny základní pod rovinou horizont. $z_s = 10$. Předpokládáme-li osvětlení rovnoběžky, má se určiti vržený stín daného válce, jsou-li souřadnice úběžníka paprsků ϱ_1 (12, 0, 6).

4. Body *a* (0, 6, 0) a *b* (5, 3, 3) určena je přímka. Zřiďte v bodu *b* této přímky na ni onu kolmici, která s P_1 tvoří sklonné úhly 45°.

5. Sestrojiti jest řez trojúhelníka *ABC* a jehlance spočívajícího na P_1, jehož základna jest čtverec *abcd*. Jednotlivé body jsou určeny takto: *A* ($x = 0$, —, $y = 4·6$, $z = 0·2$), *B* (6·2, 3·1, 0·8), *C* (2·2, 0·9, 3·7); *a* (0·6, 3·1, 0), *d* (2·1, 0, 0); vrchol jehlance *s* (3·3, 2·5, 4·2).

6. Bodem *a* (0, 3, 4) položiti je přímku *A* ($\sphericalangle XA_2 = 45° \sphericalangle XA_1 = 30°$) a přímku *B* ku přímce *A* kolmou a od průmětny, prvé v úhlu $\alpha = 30°$ odchýlenou.

7. 3boký jehlan o základně pravidelné v průmětně prvé a výšce rovné dvojnásobné délce hrany základny má 2 boční stěny odchýleny od roviny základny o úhel 60°; zobraziti jehlan i jeho síť. (Dokončení.)

Konkursy.

Na gymnasiu Plzeňském místo učitelské pro *jazyk německý* s výpomocí v *klassické filologii*. Do 15. března.

Zprávy ze spolkův a sborův.

Akademia Umiejętności v Krakově.

Akademie vydává co měsíc (mimo srpen a září) vedle polských zpráv ještě *Bulletin international*, rozdělený ve 2 části, v nichž prvé jsou zprávy o sedění jednotlivých tříd, v druhé jádro rozprav a přednášek (francouzsky neb německy po přání spisovatelově). — Ročník 1890. Číslo 1. 8°. 34. Ze zpráv vyjímáme: Akademie vydala Biblioteky pisařóv polskich (XVI. a XVII. věku) sešit 6: Żyvot Józefa z pokolenia żydovskiego, drámat. báseň od Mik. Reye (vyd. po prvé r. 1545). Seš. 7: Algoritmus, t. j. nauka ličby od Tom. Kłosa; otisk prvního polského tištěného díla mathematického. — A. *Kalina*: Materyjały do historyi języka bułgarskiego. Na základě svých desítiměsíčních zkoumání v Bulharsku a Macedonii stanoví spis., že jazyk Jihoslovanův už v VIII. století rozštěpen byl ve dvě větve povahy přesně od sebe odlišené: východní (bulharskou), západní (srbskou a slovenskou). Charakteristické znaky *bulharské* větve jsou: ą, ę, změna *tj* v *št*, *ě* se vyjadřuje *ja* neb *e*; k též větvi patřili Dačtí Slované. Spisov. odporuje tvrzení, jako by bulharština byla trpěla vlivem domácích živlův, jako Albancův, jichž styk s Bulhary se prý teprve tenkráte stal, když už bulharština byla prodělala značné změny; vždyť se Albanci stýkali též se Srby a přece na srbštinu nijak prý nepůsobili. K otázce, zda to byla pannonština či bulharština, jíž slovanští bratří apoštolové užívali, odpovídá spis., že v 9. století v pannonštině na věcším díle už nebylo nosovek, za *št* bylo *č* (*šč*) a za *ě* bylo *e* (*i*); tudíž jazyk ten se velice liší od toho, jejž máme v starých památkách, jako Zogr., Glag. Cloz., Assem. Maďarština nemůže prý býti důkazem pro pannonismus (na př. svým. *št:* Pešť), ježto byla pod vlivem i dako-bulharštiny. Bulharština sáhala na jih až do Peloponnesu, na sever za Dunaj až do Sedmihrad; na východ i západ asi jako nyní. Nynější bulharština má mnoho podřečí, jež lze děliti na východní a západní; západní se zase dělí na severní a jižní (macedonské), jež má dosud nosovky, které v ostatních na nepatrné zbytky vymizely. Pak spis. pojednává soustavně o bulharštině: hláskosloví, deklinace a konjugace (změny v dekl. přivodila prý hlavně analogie a příčiny hláskoslovné, jako ztráta nosovky, čím se jednotlivé pády vyrovnávaly). Na základě všeho toho tvrdí spis., že církevní slovanština jest *bulharština* stará. — Vl. *Ostrożyński*: Ostatni projekt reformy prava i procesu karnego (trestního) v Polsce. Pojednává o zákonníku Stanislava Augusta a návrhu trestního zákona od Jos. Šymanovskiego. — St. *Kržanovski:* Diplomy Bolesłava Vstydlivego dla katedry (biskupství) krakovskiej. — F. *Kreutz:* Grafit v granitovej skale z Józefóvki i z Samčika na Volyňu. — V. *Gosievski:* O natuře ruchu vevnątř elementu płynnego. — Br. *Pavlevski:* O kvasě (kyselině) chromovym. — M. *Raciborski:* Flora kopalna (fossilní) krakovskich glin ogňotrvałych.

Král. Česká společnosť nauk.

V řádné schůzi konané dne 5. t. m. Společnosť usnesla se, svěřiti kommissionářský sklad čili prodej svých publikací Pražskému knihkupectví Fr. *Řivnáče*, pročež ostatní knihkupci, kteří by si chtěli některou z těch knih objednati, mají se příště obraceti o to ke jmenované knihkupecké firmě, a nikoli přímo ke Společnosti. Výjimka jest jenom při Emlerových Regestech Bohemiae, jejichž III. a IV. díl zůstává v kommissi u knihkupce Valečky. — Dne 13. t. m. Společnosť měla mimořádnou schůzi, ve kteréž se vyslechly znalecké posudky o spisích, jež se do konce roku 1889 přihlásily o honorář z jubilejního fondu. Všechny čtyry rukopisy tak konkurující byly uznány za hodné, aby byly poctěny honorářem.

Názvy jejich a hesla, pod kteými byly podány, jakož i jmena spisovatelů, kteří po přisouzení honoráře se prohlásila, jsou tyto: 1. Syntaxis gothských předložek. Heslo: Zkuste vše, dobré podržte. Spisovatelem jest Dr. Václav E. *Mourek*, professor germanské filologie na české universitě. — 2. Kulturní obraz českých měst; veřejný život mezi lety 1420—1620. Heslo: Praga caput regni. Napsal Dr. Zikmund *Winter*, professor akademického gymnasia v Praze. — 3. Uhlonosné útvary v Tasmanii. Heslo: Derwent-Mersey. Autorem jest Dr. Otakar *Feistmantel*, professor mineralogie a geologie na českých vysokých školách technických v Praze. — 4. Osteologie ropuch. Heslo: Not old experience only atd. Sepsal Dr. František *Bayer*, gymnasialní professor v Táboře.

Zpráva o stavu a činnosti za sluneční rok 1889.

(Dokončení.)

Z 292 ústavův, s kterými naše Společnost pěstuje vzájemnou výměnu, připadá jich 50 na mocnářství Rakousko-Uherské, 80 na říši Německou, 11 na Švýcary, 17 na Velikou Britanii a Irsko, 11 na Holland a Belgii, 15 na Francii, 12 na Italii, 1 na Španěly, 13 na Švédy, Norsko a Dány, 17 na Rusko, 1 na Srbsko, 1 na Bulhary, 2 na Rumunii, 1 na Řecko, 3 na Nizozemskou Indii, 1 na Japan, 1 na Afriku, 50 na Ameriku a 5 na Australii.

Knihovna Společnosti byla dosud k vypůjčování knih domů přístupna jenom členům Společnosti, kteří bydlí v Praze nebo v nejbližším okolí, totiž členům řádným a mimořádným; loni stalo se opatření, podle něhož také jiné osoby, které nejsou členy této Společnosti, mohou sobě vypůjčovati knihy, jestliže na jejich přijímacím listě jest spolupodepsán některý řádný člen jakožto ručitel (viz Krok III, 178).

Na sjezdě zoologickém a na sjezdě geologickém, kteréž odbývaly se loni o prázdninách v Paříži, byla naše Společnost zastoupena svým řádným členem Antonínem Fričem.

K uvažování a vyřizování záležitostí, ježto se týkají správy společenské, řádní členové konali 9 schůzí řádných, kteréž se svolávají pravidelně každého měsíce jednou, a 2 schůze mimořádné. Ujednána jsou mezi jiným také některá nová pravidla o vyřizování běžných záležitostí skrze hlavního tajemníka a dva tajemníky třídní, při čemž naproti dřívějšímu obyčeji ustanovena jmenovitě ta změna, že redakce vědeckých publikací nenáleží již hlavnímu tajemníkovi, nýbrž vznesena jest na tajemníky třídní. Též usneseno, zastaviti vydávání Měsíčních Zpráv, kteréž za předcházejících dvou let se tiskly za tím účelem, aby zvěsti o činnosti Společnosti mohly z nich přecházeti do novin a jiných časopisů; účelu toho dosahovaly Měsíční Zprávy měrou příliš skrovnou, pročež upuštěno od jich vydávání, a za to ustanoveno, aby o činnosti Společnosti posýlaly se každého měsíce psané zvěsti redakcím listů Pražských, a sice ze schůzí řádných členův od hlavního tajemníka, ze schůzek třídních pak od tajemníků třídních. Výtah z pravidel, kteráž ustanovena jsou o působnosti všech tří tajemníků, tuto na konec jest připojen.

Královská Česká společnost nauk s uspokojením může hleděti na svoji vědeckou činnost minulého roku; zároveň však musí vyznati, že tato činnost velkou měrou závislá jest na podporách, kterých se jí dostává jednak od státu roční summou 5000 zl., jednak od země ročním obnosem 4000 zl.; loňského roku také od ředitelstva České spořitelny obdrželi jsme 400 zl. darem. Za tyto hmotné podpory vzdávají se tuto povinné díky. Jakkoli tyto nynější důchody Společnosti naproti dřívějším časům, méně nakloněným k podporování vědeckých snah, jsou znamenité, přece jen skrovnou měrou vyhovují potřebám Společnosti a nárokům k ní činěným, kteréž pořád vzrůstají bádavostí a pilností učenců ve vlasti naší. Tito nabízejí výsledky svého bádání Společnosti k uveřejnění tak hojnou měrou, že Společnost nemůže ke všemu stačiti, jak by si přála a jak by věc zasluhovala.

Jubilejní fond k honorování a vydávání vědeckých spisů jazykem českým sepsaných, jejž Společnost spravuje podle zvláštních pravidel o tom předepsaných,

dočkal se loni žádoucího ovoce. Ve lhůtě dopadlé dne 31. prosince 1888 přihlásila se o honorář tři díla rukopisná, jejichž nadpisy a hesla oznámena jsou ve Výroční Zprávě na rok 1888. Společnosť sešla se dne 8. května 1889 k mimořádné schůzi, aby vyslechla posudky a rozhodla o honorářích. Ze tří konkurujících spisů jeden vyhovoval všem požadavkům honkursu, pročež podle návrhu dožádaných rozsudí, pánův professorův Josefa Šolína a Dr. Františka J. Studničky, poctěn byl honorářem. Jest to spis podaný pod heslem Plzeň, jednající O theorii bilinearných forem; původcem jeho objevil se pan Dr. Eduard Weyr, professor na českých vysokých školách technických v Praze. Spis ten vydán byl též tiskem na náklad fondu jubilejního.

Společnosť usnesla se mezi tím dne 9. ledna 1889, rozepsati novou soutěž, a to se lhůtou dopadající dne 31. října 1889. V té době přihlásily se čtyři spisy o honorář, vesměs rukopisy; nadpisy a hesla jejich jsou tato:

1. Syntaxis gothských předložek. Heslo: *Πάντα δοκιμάζετε· τὸ καλὸν κατέχετε.*
2. Kulturní obraz českých měst z let 1420—1620. Heslo: Praga caput regni.
3. Uhlonosné útvary v Tasmanii. Heslo: Derwent-Mersey.
4. Osteologie ropuch. Heslo: Not old experience only &c.

Ku posouzení jednoho každého z těchto děl Společnosť zvolila po dvou rozsudích, a sice požádáni jsou k tomu:

při čísle 1. professoři Hattala a Ludwig,
„ „ 2. professoři Gindely a Tomek,
„ „ 3. professoři Ottomar Novák a Ladisslav Čelakovský, a
„ „ 4. professoři Antonín Frič a František Vejdovský.

Rozhodnutí se stane v době nedaleké, až budou před rukama posudky o všech čtyřech spisích.

Podle předpisu §. 21. regulativu jubilejního fondu zvolen byl dne 9. ledna 1889 stálý výbor pětičlenný k řízení toho fondu; jsou v něm řádní členové pp. Tomek, Emler, Studnička, Kořistka a Kalousek.

Fond jubilejní má kmenového jmění 35.000 zl. v rakouské rentě. Výdajných peněz bylo 31. prosince 1888 . . . . zl. 3023·39
během roku 1889 přibylo k tomu za kupony . . . . „ 1470·00
a připsáno úroků ve spořitelně . . . . „ 149·23
součet příjmů činí . . . . zl. 4642·62
výdajův bylo za rok 1889 . . . . „ 844·88
dne 31. prosince 1889 zbývalo výdajných peněz . . . zl. 3797·74
ze kterých jest na hotovosti . . . . . . zl. 49·03
ve spořitelně . . . . „ 3748·71

Archivu Českého, jehož vědecké vedení z usnesení sněmovního nachází se při této Společnosti, vydán byl roku 1889 opět celý svazek, totiž díl IX. V měsíci dubnu 1886 Společnosť byla vznesla práce s tím spojené na zvláštní kommissi; když pak dopadla tříletá doba, na kterou kommisse byla zvolena, Společnosť dne 5. dubna 1889 obnovila ji v dřívějším složení jejím, tak že se v ní opět nacházejí pánové Tomek, Gindely, Emler, Kalousek, Jaromír Čelakovský, Goll a Rezek, vesměs členové Společnosti.

V Praze, 1. ledna 1890.

Dr. *Josef Kalousek*,
hlavní tajemník Společnosti.

Sp vidlo hlavnímu tajemníkovi i oběma tajemníkům třídním dané snešením řádné schůze dne 6. března 1889. (Výtah.)

8. Hlavní tajemník vede zápisník o schůzích řádných členů Společnosti, a 'konává snešení, jež se v nich stanou, o čemž pak oznamuje v řádné schůzi nej ve příští.

9. Hlavní tajemník vydává Výroční Zprávu o stavu a činnosti Společnosti Po aždé řádné schůzi oznamuje o ní v časopisech tolik, kolik se hodí do veřejnosti.

11. Chce-li některý autor svým nákladem dáti sobě zhotoviti zvláštní otisky

článku svého do Věstníka přijatého, hlavní tajemník dává k tomu svolení, nevznášeje toho na Společnost k rozhodnutí; takové zvláštní otisky však nesmějí se prodávati.

13. Třídní tajemník předsedá ve třídních schůzkách, řídí jejich jednání a zapisuje je do knihy.

14. Třídní tajemník oznamuje v časopisech, kdy bude třídní schůzka a co se v ní bude přednášeti. Jednou za měsíc dává do časopisů krátkou zprávu o obsahu vědeckých přednášek, ježto se dály ve třídních schůzích uplynulého měsíce. Chce-li ten, kdo přednáší, aby taková zpráva se uveřejnila, má ji napsanou odevzdati třídnímu tajemníkovi hned při přednášce. Třídní tajemník rozhoduje, kolik z toho má se dáti do kterého časopisu. Při tom užívá pomoci knihovníkovy ku přepisování.

15. Statě určené do Věstníka, nepřesahují-li objemem dvou tiskových archů, třídní tajemník prohlédne sám a rozhodne, mají-li se tisknouti. Pakli jsou větší, než dva tiskové archy, a pocházejí od řádných členů, požádá předsedu, aby k nim jmenoval dva referenty. K delším takovým statěm uchystaným do Věstníka od jiných spisovatelů, a ke všem Rozpravám do aktového svazku volí referenty Společnost.

16. Každý třídní tajemník rediguje Rozpravy, Věstník i ostatní vědecké publikace své třídy. On samojediný jest oprávněn, aby dával tyto spisy do tisku, když způsoby předepsanými a obvyklými byly uznány k tomu za způsobilé.

Návěstí o fondu jubilejním k honorování a vydávání vědeckých spisů českých.

Král. Česká společnost nauk v řádné schůzi dne 8. ledna 1890 se usnesla, rozepsati novou soutěž z jubilejního fondu, a to se lhůtou dopadající dne 30. června 1890 v 6 hodin večer. Předpisy o tom, jaké rukopisy nebo tiskopisy i jakým způsobem mohou se ucházeti o honorář, najdou se ve statutě a v regulativě jubilejního fondu, kteréž byly vytištěny ve Výroční zprávě Společnosti za rok 1886; otisky obojího lze dostati v kanceláři Společnosti.

Společnost má místnosti své v Praze, I. Celetná ulice čís. 20 nové, 562 staré. Tam se přijímají veškeré zásylky.

V záležitostech knihovny i skladu úřaduje opatrovník knihovny Jiří Wegner ve společenské kanceláři ve všedních dnech od 4. do 5. hodiny.

S hlavním tajemníkem Dr. Josefem *Kalouskem* lze mluviti v jeho příbytku v Praze, II. v Sokolské ulici č. 6 nové, denně mezi 2. a 3. hodinou.

Personalie.

Náš krajan, Dr. Jos. A. *Šebor*, universitní professor v Petrohradě, státní rada a majitel šlechtického řádu sv. Stanislava II. tř., byl pro své zásluhy ve vědě a školstvě carem vyznamenán vysokým dvorním řádem sv. Anny II. třídy, s nímž jest spojeno dědičné šlechtictví. — Řádem sv. Anny III. třídy vyznamenán byl rovněž krajan náš F. F. *Indra*, prof. progymn. Chersonského.

Opravy.

Str. 62. ř. 14 d. má státi *S*aského, *N*ěmeckou; ř. 13 d. *S*edmih[illegible] m, *k*ralovéhradeckém; ř. 12 d. *D*olnosaském, ř. 10 d. *D*ánský. oblehání, ř. 8 d. [illegible]ského. — Na str. 63. ř. 3. za „co máme dosud“ vypadlo „z překladův“; [illegible] má tedy zníti: „co máme dosud z překladův,“ atd.

Fr. Prusík, redaktor a vydavatel. — F. Šimáček, knihtiskárna.

KNIHY.

V administraci Kroka lze dostati:

Příspěvky k nauce o tvoření kmenův ve slovanštině a zvláště v češtině I. Píše *Fr. Prusík.* Cena 30 kr.

O comparativě ve slovanštině. Píše *Fr. Prusík.* Cena 20 kr.

Hledáme za slušnou cenu (neb na výměnu) těchto děl:

Časopis českého Musea 1829—1838. 1840.
Shakespearův Jindřich VI., díl I. Přel. J. Malý. *Redakce.*

I. ročník Kroka lze dostati za 3 zl., II. za 2 zl. a III. ročník za 2 zl. 50 kr.; jednotlivé sešity (pokud nejsou rozebrány) ročníku I. po 40 kr., ostatních po 30 kr.

(Zasláno.)

P. T. českému učitelstvu v Čechách, na Moravě a ve Slezsku!

Strojí se učitelstvo české postaviti r. 1892 našemu velikánu Komenskému velikolepý pomník a zříditi všeobecnou výstavu paedagogickou na třístaletou památku narozenin jeho. Záslužná to zajisté práce a vší podpory hodná.

Avšak doplněmež ji. Vystavmež Komenskému pomník i ze sebraných spisů jeho! Tohoto úkolu podepsaný podjal se slabými silami svými bez jakékoli podpory jiné a doufal, že ho osvícené učitelstvo české ve snaze této neopustí. Avšak bohužel! vydává Komenského spisy sebrané již čtvrtý rok a počet odběratelů dosud nedospěl ani — 600 (z počtu přes 10.000 učitelstva českého)! Z těchto 600 abonentů pak předplácí pravidelně asi jedna čtvrtina. Z toho vidno nejlépe, s jakými překážkami vydavatelstvu zápasiti jest Již přes 1.000 zl. hotových vložil níže psaný do sbírky té ze svého skrovného jmění, nečítaje pětiletou úmornou práci jeho jako redaktora, korrektora, administratora i expeditora.

K vydávání Sebraných spisů vychovatelských J. A. Komenského níže psanému nedostává se pražádné podpory ani subvence. Jediná čáka naše a naděje spočívá v obětavém a vzdělaném učitelstvu českém.

Prosíme tedy snažně a vroucně všecky p. t. pány odběratele, jakož i každého uvědomělého učitele, aby nám každý hleděl získati aspoň ještě jednoho abonenta co nejdříve, jakož i s předplatným na nás pamatoval. Podnik byl by zajištěn úplně, kdyby jej odbíraly aspoň všechny učitelské spolky, všechny okresní knihovny učitelské a alespoň některé školy střední, měšťanské a vícetřídní školy obecné.

J. A. Komenského spisů vyšlo posud III díly, které poprvé do češtiny z latiny převedeny jsou. I. díl obsahuje: Brána věcí otevřená Cena 1 zl. — II. díl: Drobné spisy. Cena 1.40 zl. — III. díl: Panegersie a Panaugie (vychází). Předplatné obnáší pouze 3.70 zl. na celý rok (12 seš.), 1.86 zl. na půl roku. Mladší učitelé, kandidátky jakož studující platí 3.10 zl. na celý rok, 1.56 zl. na půl roku.

Jakmile se přihlásí dostatečný počet odběratelstva, vydavatel učiní ze své strany všechny přípravy, aby J. A. Komenského Sebrané spisy vychovatelské, dosud nezčeštěné, do r. 1892. byly vydány úplně a bezvadně i s důkladným životopisem ve zdařilém převodě znamenitého znalce Komenského spisů prof. Jos. Šmahy.

Fr. Bayer,
odborný učitel, redaktor a vydavatel
„Bayerovy Bibliotéky paedagogických klassikův“ v Přerově.

Oprava.

V sešitu 1. roč IV. str. 43. ve zprávě redakčního komitétu pro vydávání Bibliotheky mládeže udán byl mylně honorář za práce původní 10—15 zl; má státi 16—20 zl. Též název Bibliotheky není úplný; má státi: „Bibliotheka pro zábavu a vědění". Zpráva buď doplněna tím, že nedávno vydáno bylo serie II. číslo 5. neboli celé Bibliotheky číslo 10 *„Smrt Smaila-agy Čengiče,"* hrdinská píseň Ivana Mazuraniće. Z jazyka srbsko-chorvatského přeložil Josef Kolář. V Praze, u Kobra. Str. 58. Cena 20 kr. Dále v tisku jsou spisy: *Zimní spánek zvířat* a *Tolstého vybrané povídky.*

KROK,

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA,

vychází **1. dne každého měsíce** (mimo srpen a září) v sešitech trojarchových.

Předplácí se ročně (i se zásylkou) v Rakousko-Uhersku 3 zl., v cizině 3 zl. 50 kr. (= 6 marek = 6 šil. = 8 fr. = 3 rub.); studujícím středních a vysokých škol jest předplatné sníženo na 2 zl. 50 kr. Jednotlivý sešit stojí 40 kr., pro studující 30 kr.

By se doručování *peněžních zásylek z ciziny* nezdržovalo, žádá redaktor (co vydavatel) pp. zasýlatelův, by buď jmeno jeho na adresse připojovali neb raději zásylky pouze na jeho jmeno adressovali.

Rukopisy se nevracejí, leč si toho kdo výslovně vyžádá při zásylce.

Reklamaci lze dbáti toliko do 14. dne po vydání sešitu.

Redakce i administrace „Kroka" jest v Praze, I. v Bartolomějské ulici čís.

Tiskem F. Šimáčka v Praze.

ROČNÍK IV. SEŠIT 4.

KROK.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA.

REDAKTOR:

FRANT. XAV. PRUSÍK,
prof. c. k. akad. gymnasia.

HLAVNÍ SPOLUPRACOVNÍCI:

BOHUMIL BAUŠE,
prof. c. k. vyšš. gymn. v Truhlářské ulici.

Dr. **PETR DURDÍK,**
prof. městské střední školy, docent české university.

P. JAN HULAKOVSKÝ,
prof. c. k. čes. reál. gymn. Smíchovského.

Dr. **VÁCSLAV MOUREK,**
mimořádný professor české university.

JAN SLAVÍK,
prof. c. k. akad. gymn., přikázán k službě v c. k. ministerstvě učby.

JOSEF ŠKODA,
prof. c. k. české reálky Karlínské.

V PRAZE 1890.

Vydáno 1. dubna 1890.

Každé předplatné na Krok, jež nás dojde, stvrzujeme při příštím sešitě zvláštním lístkem. Těch P. T. pp. odběratelův Kroka, od nichž nás předplatné dosud nedošlo, slušně žádáme za brzké jeho zaslání. **Administrace.**

Pro zevrubnou evidenci personalií žádáme všech pp. údův professorských sborův obecních škol středních i pp. supplentův a zkušebních kandidátův státních škol středních, by nám ráčili oznamovati každou osobní změnu ve svém úřadě. **Redakce.**

OBSAH.

Str.

Rozpravy.

Úvahy.

Drobné zprávy.

ROZPRAVY.

Příspěvky ku kritice textové.

Podává *Frant. Prusík.*

1. *dokládaje* se starších rady podle rozkázanie a naučenie otce svého; *uměl* každého podle řádu jeho uctiti. Bruncvík 55, 4—6.[1])

Mich. *doptávaje* se starších raddy podle rozkázaní a naučení otce svého. Uměl *také* každého atd.

Vedle *dokládaje* (srv. Štilfrída 53, 2/3) jest variant *doptávaje*; Skal. má: spravujíc se staršími raddy, Hrad. spravujíce se s radou těch, kteří jemu byli od otce poručení. — Za *také* (t. j. jako moudrý otec jeho) má Skal. a Jindř. tak.

Originál zněl tudíž: dokládaje (*doptávaje*) se ... svého. Uměl (také) každého atd.

Než ani tím není tuším ještě celé místo spraveno, i povšimnouti si jest textu *rus.* a *Reinfr.*[2])

Rus., v němž místy měníme interpunkci, má: и правилъ королевство свое въ великомъ разумѣ и разсмотрѣніи честно и по совѣту своихъ старшинъ и рыцарей мысли; все исправлялъ по наукамъ отца своего, разума же и мудрости отца своего изучился: какъ отецъ его умышлялъ и какову честь воздавалъ къ вѣрнымъ людемъ и къ духовнымъ чинамъ и сиротамъ и вдовицамъ и всякихъ чиновъ людемъ, ибо въ почтеніяхъ вельми разуменъ и славенъ; во всей земли о немъ слава великая бысть. (Str. 31—2.)

Dle toho by celý passus „uměl každého . . . dobrú pověsť" platil o Štilfrídovi, nikoli o Bruncvíkovi, vždyť se ještě hned potom pověsť vrací k Štilfrídovi mluvíc o jeho smrti (55, 10—12); ostatně nemohl Bruncvík za 2¼ roku tak proslouti, by pověsť jeho šla po všech cizích zemích, což však se k otci jeho Vladislavovi zcela dobře hodí. Zároveň ruské умышлялъ srv. s výrokem o Štilfrídovi: což jest *umyslil*, to i dokonal 39, 4.

Našemu mínění nasvědčuje *Reinfr.*, jemuž asi po verš 12.500 podobá . *Štilfríd* a odtud Bruncvík. V Reinfr. totiž podobná místu našemu ...kteristika vyslovuje se o *Štilfrídovi*; český básník, jenž jej byl zcela ... vylíčil slovy: „byl mysli vysoké, nebo čte se o něm, že což jest

---

[1]) ...eme dle vydání Výboru II., o němž viz str. 93. O zkratkách viz str. 91. Co dle . (viz. str. 92.) neb jiných vydání doplňujeme, klademe v oblé závorky ( ) *jazykem* ...avidla novým, jen tenkráte starým, kde není o znění pochyby; cokoliv jest z textu ...ítiti, klademe v hranaté závorky [ ].

[2]) ...frit von Braunschweig vyd. K. Bartsch. Bibliothek des Litterarischen vereins in ...ttgart. CIX. Tübingen 1871.

umyslil, to i dokonal“ (39, 2—4), doplňuje nyní při vhodné příležitosti obraz jeho dle německé předlohy, jež zní:

Hie vor ein werder fürste was
der zuht und êr ie an sich las
mit milt und ritterlicher tât,
dâ von sîn lop geblüemet stât
früht iemer unverdorben. 65—69.

sîn nam sô wîte was erkant,
daz man im hôher êren jach. 104—5.

des zühterîchen wîsen
lop *hât alliu lant durchflogen.* 108—9.

gên witwen unde weisen
hielt er sunder twâle
den orden von dem grâle, . . .
hielt er mit kiuscher staetekeit. . .
Sus fuor sîn prîs dur alliu lant,
er wart sô wîtenen erkant,
daz man im hôher wirde jach,
wan er für sîn genôze brach
an êre und an werden siten. 140—142. 145. 146—151.

Tudíž zněl český originál původně asi takto: I poče to spravovati s velikú pilností, dokládaje (doptávaje) se starších rady, podle rozkázanie a naučenie (otce svého, i učil se rozumu a múdrosti) otce svého: (kterak smyslil a kterak) uměl každého . . . dobrú pověsť.

Za *to* (I poče *to*) snad bylo původně *ie*, Skal. počal *je* nakládati.

2. rozpomenuv se Bruncvík na *dobrodínie* . . . dobyl svým životem. 55, 12—14.

Za *dobrodínie* má rus. разумъ (32), Skal. i Hrad. *skutky*; „dobrodínie“povstalo asi z následujícího „dobrého“. Za „a dobyl svým životem“ má rus. и своею службою выслужилъ себѣ честь великую (32); Hrad. a jak velikou *česť po sobě* zanechal.

Tudíž: rozpomenuv se Bruncvík na *skutky* otce . . . učinil a (sobě veliké cti) dobyl svým životem; srv. ř. 18—19 a 53, 28: jejich knieže dobyl jest České zemi veliké cti i *sobě* také.

3. aby nic památného po sobě *neučinil.* 55, 19.

Mich. nepozůstavil. Jindř. neostavil. Skal. nezanechal; srv. rus. níže: то знаменіе послѣ себя оставлю. Tedy nesmyslné *neučinil* nahraditi jest: *neostavil.*

V rus. není věty „neboť nesluší — neučinil“ (55, 17—19), nébrž místo ní: Ты же, любезная моя, за инаго замужъ ни за кого не ходи; аще я умру, то знаменіе послѣ себя о с т а в л ю, что ни будетъ надо мною (32). V následující pak větě mezi отецъ a прадѣды přidáno ještě: и дѣдъ.

4. abychom, kdež mohúc, dobrého jmena dobývali. 55, 20—51.

Rus. честь и славу получить и м е н и с в о е м у и в с е м у к о р о л е в с т в у (32). Tedy: abychom, kdež mohúc, dobrého jmena (sobě i vší zemi své) dobývali.

5. a tvuoj prsten s tvého prstu beru protož, aby . . . Znamenajž *jej* převelmi dobře: jest-li . . . živ nejsem. 55, 26—8.

Rus. а твой перстень возьму себѣ для того: егда ты тотъ перстень с в о й сама узришь, тогда ты вѣдай, ч т о я е щ е ж и в ъ и в ъ д о б р о м ъ

здравіи; аще ли не узришь . . . неживъ (32). V čes. textu patrně schází věta; zněltě asi takto: a tvuoj prsten . . . leč ten prsten sama uzříš; (a když ten prsten uzříš,) znamenajž *to* převelmi dobře, (že jsem já ještě živ a při dobrém zdraví); jestliže jeho . . . živ nejsem. K tomu se táhnou slova na str. 73, 22 atd.

Za tím následuje v rus. а ты, моя возлюбленная, о томъ не помышляй, аще ли не узришь, но въ томъ буди воля Божія (32). Hrad však ale *nejmilejší!* ať není tobě ten čas dlouhý.

Za „Královn*a* (Hanka: Královn*o*) milá!“ má rus. Не плачися (33).

6. Byť tobě žel bylo, měl by s právem z daleka ke mně přijeti a mne utěšiti. 56, 11—13.

Zde patrně schází myšlenka, neboť Bruncvík ještě „daleko“ nebyl; myšlenku tu vyjadřuje rus аще бы тебѣ меня было жаль, то бы отсюда не отъѣзжалъ, а хотя бы и поѣхалъ, да вскорѣ возвратился (33). Hrad. Kdybys nade mnou outrpnosť měl, nepřipustil bys tak daleko oumyslu svému, *abys mne v tak krátkém čase opustil.*

Doplniti jest tedy Výb. takto: Byť tobě žel bylo (ty by odsud neodjížděl, a by i odjel, brzo) by měl s právem z daleka . . . utěšiti.

7. běda mně toho dočekavší! 56, 14.

Rus. Ахъ бѣда мнѣ великая быстъ до сего дня доживши. (33). Skal. běda mně, co jsem dočekala. Hrad. ach běda mně, co jsem dočkala. Snad bylo též v čes. orig. běda mně toho (dne) dočekavší! — mluvíť tu N. o dni, kdy ji chce Bruncvík opustiti.

8. Bruncvík vece *zařva.* ib. 56, 17.

Mich. Br. zařvav i řekl. Skal. Bruncvík zařval a řekl. Hrad. Br. . . . počal také s plačícími slovy k ní mluviti. Rus. Бр. же рече ей (33). Poslední dva citáty jsou přiměřenější situaci i měkké povaze Bruncvíkově, jenž ženu chlácholí a neodbývá necitelně; snad tu za *zařva* byl nějaký výraz jako „i vzplaka“, neb jest to pozdější vložka.

9. Kniežecie slova nemají nikdy zpět jíti aniž buohdá zase puojdú. 56, 19—20.

Rus. »королевскія слова никогда ложны не бываютъ.« а самъ и рече ей: »Богъ не изволитъ смерти предати мне (sic!), то азъ къ тебѣ возвращуся.« (33.)

Patrně pokažený orig. český zněl asi takto: „kniežecie . . . jíti, *aniž Buoh dá* (*mne* na smrť, a já k tobě) za se *puojdu.*“

10. A *zatíem* obesla otce jejího, aby k němu přijel, a přikázal třiceti koní sedlati. I jel jest do rozličných zemí, jmena dobrého dobývaje sobě, a to tak daleko, že pro vody dále nemohl *jíti.* 56, 21—5.

Smysl nepřesný; Mich. Jindř. *za tím* (= po tom). Jasněji v rus. И потомъ послалъ по отца ея, дабы пріѣхалъ къ нему тесть его, король Остромоногъ. И какъ пріѣхалъ тесть его, тогда Брунцвикъ предавъ ему все свое королевство чешской земли и повелѣ ему добрѣ управляти и потомъ предаде жену свою а его дщерь Неоменію. И повелѣ Бр. тридцать коней сѣдлати и взя съ собою тридцать юношей храбрыхъ и добрыхъ, единаго же притомъ взя съ собою стараго, именемъ Билоада; и тако поѣхаша до различныхъ странъ и земель незнаемыхъ, славы ради и добрыя чести. Королева же Неоменія, провождающе, плакаше горько и любезно цѣловала его и проводя возвратися въ домъ свой королевской со отцомъ своимъ; Бр. же поѣхалъ въ дальныя страны и незнаемыя, тако же и . . . ѣдетъ (33). Mich. Jindř. Skal. *jeti.*

Dle toho upraviti jest český text: A *za tíem* . . ., aby k němu přijel.

A (když k němu přijel jest tesť jeho, tu Br. poručiv jemu vše své zbožie i povele jemu dobře zpravovati a potom poruči jemu ženu svú, jeho dceř Neomenii. I) přikázal třiceti koní sedlati (a vzav s sebú třiceti junoš udatných a dobrých i jednoho k tomu vze s sebú starého, jmenem Balada.) I jel jest do rozličných zemí, jmena dobrého dobývaje (*dobývat?*) sobě. (Králová pak Neomenia provázejéci jej plakáše hořce a milostně čělovala jej, i provodivši vráti se v dóm svój královský s otcem svým; Br. pak jel do dalekých zemí i neznámých) a to tak daleko, že pro vody dále nemohl *jeti.*

11. a dobyv sobě korábu i *jel* s *svú* čeledí. 56, 27.

Rus. И наѣхалъ корабль и внидоше въ него со всѣми людьми своими и съ коньми (34): dobyv sobě korábu i *vjide* (veň) s *vśú* čeledí (svúi s koňmi).

Srv. Hrad. vidouce bezpečný a prostraný ten šíf býti, *vsedali všichni v něj.*

12. Bruncvík u velikém nebezpečenstvie bíeše, *že* tak se o něm píše, že když v tom velikém búření bíeše, *hluk a zvuk morský* s velikém větrem *vrže* korábem daleko za se, že se již k hoře jakštýnové blížíše. 57, 4—6.

Mich. . . . bouření, hluku a zvuku mořskému (sic!) velikým větrem *vrhlo* korábem atd. Bezpodmětné *vrhlo* = rus. метало.

Jindř. Skal . . . . bouření, hluku a zvuku morském velikým větrem *hnáni byli* s korábem atd.

Rus. Тогда бысть великой шумъ и зукъ морскій страшный, съ великимъ вѣтромъ метало корабль далеко на волнахъ и три краты ницъ провержеся, и потомъ къ горѣ Акшемовой прибило ихъ волнами (34). Český písař nechápaje, že *vrže* jest bezpodmětno (= *vrhlo* = метало), hleděl k němu zjednati podmět a změnil tudiž vazbu.

Orig. Bruncvík u vel. neb. bíeše, *a* tak se o něm píše, že když v tom vel. búření, *hluku a zvuku morském* bíeše, s velikým větrem vrže korábem daleko za se, že (třikráte nic pade, a potom) se již . . . blížíše.

13. Marináři to uzřevše . . . křik bíeše veliký a *pravichu řkúce.* 57, 6—8.

Rus. Они же узриша ту гору, начаша плакати и тужити зѣло. Бр. же слыша таковый шумъ и громъ волненія того, нача между собою глаголати: Marináři . . . . veliký, a (Br. slyše takový hluk a zvuk vln těch, poče k sobě) *praviti řka.*

14. A ta hora má tu moc: což jest u padesáte míléch . . . k sobě přitahne buďto lidi . . . i tváři mořské, a tomu nelze než věčně při tom jakštýnu zuostati. 57, 13—18.

Rus. та бо гора . . . и твари морскія — многое число; а кто туда доѣдетъ, уже отколь не можно живымъ выѣхать (34): A ta hora . . . tváři mořské; a (kto tam přijede,) tomu nelze atd.

15. jeden ostrov velmi krásný a slove Zelator, jakoby řekl radostný nebo *milovný;* na kterémžto vida se Br. s svú čeledí, *poče sobě velmi stýskati.* A tu uzře na tom ostrové mnoho zetlelých . . . hromady veliké. Vida to Br., *poče sobě převelmi stýskati a jednak se veseliti* řka. 57, 20—26.

Mich. Jindř. Skal. za *milovný* mají *milostný*, což se k slovu „radostný" lépe hodí.

Rus. Бр. же возрѣвъ по острову тому и видѣ[въ] многое множество гнилыхъ кораблей а въ нихъ много гнилыхъ костей, превеликія громады; что видя Бр., плакаше вельми глаголюще (34—5): Orig. jeden ostrov . . . radostný nebo *milostný;* na kterémžto vida se Br. s svú čeledí, uzře mnoho zetlelých . . . hromady veliké. Vida to Br., poče sobě převelmi stýskati a jednak se veseliti (?) řka.

16. a tak o *něčemž* žádný mluviti *nesmíe*. 57, 28—9.

Mich. Jindř. Skal. o *ničemž . . . neumí*.

Rus. и никто же ни о чѣмъ глаголати не смѣяше, токмо о томъ другъ ко другу глаголюще, что имъ случится (35). Rus. měl v předloze též *nesmie* a považuje to za aor. vyjádřil věty tak, jako by se týkala průvodu Bruncvíkova; než jest to patrně průpověď doplňující přísloví „Kto doma . . . schodí." Proto také jest *neumí* smyslu přiměřenější.

Orig. a tak o *ničemž* žádný mluviti *neumíe*.

17. Tu se rozličně pokúšeli *mistrovstvi velikém*, chtíce odjeti, ale to mistrovstvie málo jim platno bylo: když sú *již* puol míle odpluli, hnedky v okamžení na tom ostrově se viděli. 57, 32—6.

Mich. Jindř. Skal. mistrovstvím velikým . . . *neb* jakž (jak) jsou gſy (Mich. za gyſ = již? Jindř. Skal. ſy) půl míle odtud odplouli, hnedky v okamžení *zase* na tom atd. Rus. всякими хитростьми (35), ale nemá výrazu ani za *již* ani za *zase*, za *když* pak егда же; gſy, ſy jest tuším m. *aſy*.

V předloze bylo patrně: mistrovství; co do *velikém* za sg. instr. srv. s *velikem* větrem 57, 4. s jedním *starém* rytířem 58, 18.

Orig. Tu se rozl. pok. *mistrovstvím velikým* (všelikým? viz rus.) . . . . platno bylo, (neb) když sú *asi* puol . . . v okamžení (zase) na tom atd.

18. Bruncvík již jediný bieše s jedním starém rytířem, jmenem Balád. I řekl jest *Bruncvíkovi*: *Pane* milý . . . . *Slyše* to Br. i byl velmi žalostiv. Tehdy Balád vece: Nestýskaj sobě. 58, 17—23.

I Mich. i Jindř. i Skal. i Hrad. vkládají slova „Pane milý — přihodilo" v ústa Baládovi; než neprávem, an spíše Bruncvíka těší, jak vyplývá z následujících slov jeho „Nestýskej sobě". Porušení jest i z toho patrno, že k „I řekl" jen násilně rozumí se podmětem Balád. Rus. naopak správně dává první řeč mluviti Bruncvíkovi: И рече Брунцвикъ: милый мой Баладъ! сія бѣды наши не вѣдаетъ королева моя Неоменія и никто въ нашей землѣ, что прилучися намъ. Самъ же Бр. нача плакати и тосковати (36).

Rovněž Wyss.[1]) v sloze 23. vkládá v též situaci nářek ten v ústa Bruncvíkovi:

> Von *Brunecswigk* der fürste vnd here
> redet das (des?) bedruplichen eyn wort:
> Mich rüwet myn leben nit so sere
> vnd als myn gut da heyme dort,
> als die liebe kinde die ich han
> vnd myn aller liebsten frauwen:
> ich han mir esz selber gethan.

Dle toho sprav: Bruncvík již jediný . . . Balád. I řekl jest *Bruncvík*: „*Baláde* milý! této mé příhody nevíe paní *má* milá ani *moji* zemané, co se jest nám přihodilo." *Řka* to Br. i byl velmi atd.

19. *neb* přídeš-li kdy *k štěstí*. 58, 27—8.

Za *neb* má Mich. správně *než*, Jindř. Skal. *ale*.

Rus. za „k štěstí" má въ свою землю (36), což je vhodnější než ono, srv. 59, 6: snad by mi se ještě někdy událo, že bych *k svým vlastem* mohl přijíti. Tudíž i onde bylo původně: *než* přídeš-li kdy *k svým vlastem* (wlaſtě).

20. a tu *on* hodinu dobře *víe*, kdy má přiletěti. 58, 36—59, 1.

Rus. и ту годину онъ знаеть, въ кое время она (птица) прилетаеть (36). Skal. a tu hodinu *já* dobře *vím*. Toto jest smyslu nejblíže, zá-

---

[1]) Wyssenhere: (Heinrich der Löwe) Ein buch von dem edeln hern von Brunczwigk. Vydal H. F. Maszmann v Denkmäler deutscher Sprache und Literatur. I. München 1828.

leželoť zajisté na tom, ví-li *Baláď*, kdy pták přilétá, aby ho nepropásl; srv. Hrad. *já jsem vyzkoumal*, že sem lítá jeden veliký pták. V rkp. od dávna už tu patrně byla chyba, snad *wie* za *wie(die)*, a celá věta by byla vložkou, tak že by místo to bylo znělo:

„. . . v okamžení pochytí i letí preč“ — a tu *on* hodinu dobře *vědě*, kdy má přiletěti —; „ten tě má atd. Zdá mi se, že původně zněla slova ta: „a tu (já) hodinu dobře *vědě*“ atd. a v jiných rkp. „tu (já) hodinu dobře *víem* (wiē)“ (viz Skal.), z čehož vzniklo zkažené: tu *on* hodinu dobře *vie*, an písař za wiē čta wie přidal k tomu podmět *on*. — Stran vložky v přímou řeč srv. 64, 7 sl.

21. Ten tě má *vyvésti*. 59, 1.

Rus. и тебя у н е с е т ъ отсюда (36). Mich. Jindř. Skal. ten tě má *vynésti*. Hrad. *odnese* tě.

Tudíž jest i zde čísti: Ten tě má *vynésti*.

22. i ovšem dobrá jest to rada, bychť jediné mohl z toho vězenie vyjíti, *nebylo by* mi žel umřieti; a snad by mi se ještě někdy událo, že bych k svým vlastem mohl přijíti. ib. 59, 3—7.

Mich. Jindř. Skal. vyjíti, nebylo by.

Zde patrně odpor pravému smyslu, neboť Bruncvík by *nerad* umřel, doufaje, že se dostane ještě někdy do otčiny. Rus. аще бы . . . отселъ прелетѣти, н е ж е л и з д ѣ у м р е т и (36). Podobného smyslu se domůžeme i v češť., spravíme-li *nebylo* na *ne(b) bylo* t. j. *neb bylo*, a označíme-li větu „bychť jediné . . . vyjíti“ za přací = *kdy* (*kéž*) *bych jen* mohl atd. — Ostatek nahledše v rkp. univ. viděli jsme, že má „ne*b* bylo“, jen že první *b* jest zakaleno a zamazáno; v rkp. vůbec mnoho písmen, jež přece platí, tak zakaleno. Zníti má tedy místo takto:

Věrný Baláde! i ovšem dobrá jest to rada; bychť jediné mohl z toho vězenie jíti! *neb bylo* by mi žel umřieti, a snad by atd.

23. pochytiv je i *přiletě* s ním daleko na pusté hory. 59. 12—13.

Rus. полетѣ (37). Mich. Skal. zaletěl. Jindř. přiletěl. Hrad. letěl. Tedy na našem místě asi také: *poletě* s ním (či przieletie t. j. *přeletě?*). Písaře zmátlo asi předchozí (59, 12) *přiletě*.

24. a uvrže mezi své děti, aby jedly; a tu jeho povrna i letěl sám na jinú *vnadu*. 59, 16—18.

Rus. и положи его между дѣтей своихъ, н а д ѣ я с я, ч т о м е р т в о е к а к о е н и б у д ь с т е р в о, а сама полетѣла на другую с т р а н у д л я п о т р е б ы с в о е й по обычаю своему (37). Skal. letěl sám na jinou *stranu*.

V rus. schází „aby jedly“, ale dva jsou přídavky, z nichž aspoň druhý jistě byl v původním textu českém, jenž správně zněl:

a uvrže mezi své děti, aby jedly (naděje se, že to mrcha nějaká); a tu jeho povrhna i letěl sám na jinú *(stranu pro potřebu svú po svéj) vnadě*.

25. Tu ovšem bieše Bruncvík u velikém nebezpečenství, *kdy ptáci trháchu tu kuoži* mezi sebau, hněvivě křičíce hlasy *svými*, nebo hladoviti biechu. *A když tu kuoži okolo něho trháchu*, Bruncvík nevěda jiné rady, dobyv meče a vyskočiv i sruba jim hlavy. Tu se ovšem Bruncvík statečně mějíše, nebo mu toho pot ebí bieše. A píše se o těch ptáciech v jiných knihách atd. 59, 18—26.

Rus. Бр. же бысть въ великой печали. Егда же птицы растор[illegible] на конскую кожу [стали] между собою со гнѣвомъ и кричаху вельми, понеже объятъ ихъ гладъ, Бр. же выскочивъ съ мечемъ своимъ и н а ч а съ н и м и б и т и с я. П т и ц ы ж е н а л е т а в ъ н а Б р - а х о т ѣ ш а его съѣсти; о н ж е б и л с я с ъ н и м и м н о г о е в р е м я и всѣхъ ихъ пос[illegible]че. И н а ч а Бр. т ѣ х ъ п т и ц ъ я с т и и мало обвеселися и укрѣпися [illegible]ъ глада. Пишетъ бо (ся) о томъ (37) atd.

Skal. Jindř. i Hrad. Tu byl Br. u velikém nebezpečenství. Týž: hněvivé křičíc hlasy *divnými*. Mich. a Jind. vyskočil a dobyv meče, stínal atd. Hrad. vyskočil chopíce se meče svého. Hrad. Br. . . . *počal ptáky silně sekati*, až jim všem hlavy postínal.

Dle toho jest zkažený text český takto napraviti: Tu bíeše Br. ovšem u velikém nebezpečenství. Když ptáci trhách u tu kuoži mezi sebú hněvivě, křičíce hlasy *divnými* (*divými?*), nebo hladoviti bíechu, Br. nevěda jiné rady, vyskočiv a dobyv meče (i poče se s nimi bíti. Ptáci pak vzletěvše na Br-a chtěli jeho snísti; ale on se s nimi bil dlúhý čas) i sruba jim hlavy. (I poče Br. těch ptákóv jíesti a) tu se ovšem *statečně* (= hojně) mějíše, nebo mu toho potřebí bíeše. Píšeť se o těch ptácíech atd.

26. že s jedné hory na druhú *kráčí*. 59, 29.

Rkp. univ. kročí, Mich. kročí. Rus. ступать можетъ (37).
Orig. že s jedné hory na druhú *kročí* (= jen krok udělá).

27. A když Br. odtad *devěd* dní a devět nocí *běžíše*. 60, 1—2.

Mich. devět dní a devět nocí *byl bloudil*. Jindř. Skal. devět dní a devět nocí *byl*. Hrad. když pak tak dlouhý čas *chodil*.
Rus. Бр. же девять дней и девять нощей блудише по пустынямъ и горамъ, и что далече идетъ — гора горы больше и выше (37).
Orig. A když Br. odtad (= od té doby, potom) *devět* dní a devět nocí *blúdíše*.

28. Nuž, milý Buože! kterémuž pomoci? pro to zvíeře pro lva atd. 60, 9—10.

Rus. Боже вѣчный, которому я могу, льву или змѣю, помощи, повѣждь ми! И помысли: для сего льва звѣря (38) atd.
Tudíž: Nuž . . . pomoci? (lvu či sani?) pro to zvíeře atd.

29. i poče s ní bíti. 60, 14—15.

Mich. Jindř. Skal. *se* s ní bíti. Rus. и сразися съ нимъ битися (38).
Orig. i poče (se) s ní bíti.

30. a z druhé strany takó lva se báše a tak *dvěnásob* víece sebú nebezpečen bíeše. 60, 19—21.

Tvar *dvěnásob* jest chybný za *dvénásob*: Mich. Jindř. dvojnásob, Skal. dvounásob.
Rus. a съ другую страну боится льва, озирается вельми (38).
Tedy: a z druhé . . . báše (i často se ohlédáše): a tak *dvénásob* [víece?] sebú nebezpečen bíeše.

31. Ale lev *pro nic* nechtěl ostati. 60, 34.

Pokažený text napravuje Mich. Jindř. Skal. lev *po něm* nechtěl ostati, srv. Jindř. Skal. k 62, 24: že lev *po něm* ostati nechce (rkp. univ. že ho vždy lev ostati nechce). Písař *po niē* četl *p'o nic*.
Orig. Ale lev *po něm* nechtěl ostati.

32. i vstúpil jest na velmi vysoké dřevo, zda by v té chvíli lev *kam odšel, ab i on sejda doluov* přič odšel. 61, 4—6.

Místo se zdá pokaženo za: i vstúpil . . . . chvíli lev přič odšel; srv. rus. взыду на высокое древо, доколь отъидетъ отъ него левъ прочь (39).
Není-li však pokaženo, jest za „kam *odšel*" s Jindř. Skal. čísti: kam *zašel*.

(Pokračování.)

Flora Asie.

Popisuje Dr. *Jan Palacký.*

(Pokračování.)

Ze stromů Ailantus glandulosa (30') a topoly (alba, balsamifera) až 13' a 15' objemu. Všeobecný ve všech pouštích ráz starosvětský: Tribulus terrestris, Nitraria schoberi, Zygofyllum fabago, Peganum harmala, Alhagi maurorum, Xanthium spinosum, Salsola kali, Efedra vulgaris a j. v.

Sice známe skorem jen zahradní byliny (Nigella sativa, Lepidie, Malva sylvestris, Medicago sativa, lupulina, Calendula, Lactuca, Sonchus oleraceus.

Turan nemá dosavade úplné flory, neb co Landsdell uveřejnil, jest jen excerpt, hlavně ze dvou sbírek: Schrenka i Semjenowa. Škoda, že Trautvetterova Incrementa fl. rossicae bez kritiky vše otiskují, co kde bylo, co druh, kýmkoli udáno — v Petrohradě mohli za to — touž prací dáti dobrý kritický přehled.

Ledebour měl ve své reg. 8 (Songarie i Altai) 2400 druhů (Bunge v Altaji samém 1062 fan.) a ohledem na četné přírůstky (Regel byliny Fedšenkovy a j., Ruprecht Sertum tianšanicum (coll. Ostensackena 428 dr. fan.) musíme dnes počítati k 3000 dr. Jest to arci trojí flora — horní, lesní a stepní — poslední bohatá na byliny cibulovité a solimilné (chenopodiacey zde tak bohaté, že Bunge hledal zde jejich rodiště. — Z 551 jeho druhů (335 starosvětských) je 206 ve Středoasii, 127 v Turanu, 118 v Songarii, 112 v Persii, 80 v Afganistanu, 67 jen ve vých. Asii. Schrenck měl 75 end. a ještě coll. Fedšenko jich chová mnoho.

Semenov měl 167 composit, Schrenck 183, legumin. měli 133 a 99, crucifer 82 a 95, salsolaceí 51 a 77, ranuncul. 67 a 62, caryofyll. 51 a 58, umbellifer 45 a 54, rosaceí 58 a 45, labiatů a scrofularin. 50 a 42, 41 a 35 borrag., 55 a 38 liliaceí, 90 a 31 trav atd. Rody nejsilnější (40 a 31) Astragalus, 15 a 38 Artemisia, 30 a 27 Allium (Regel 88).

Z Chivy známe jen malou sbírku *Basinera* (208 dr.) sebranou na cestě z Orenburka do *Chivy*, kde vlastně jen 56 našel — ze stromů jen topoly (alba, pyramidalis, nigra i diversifolia), kromě sázených moruší, ořechů, marhanů, z keřů Pegamum harmala i crithmifolium (4'), Alhagi camelorum, Sofora alopecuroides, tamarišky, Halimodendron argenteum, Lycium ruthenicum, Cynanchum acutum, Eleagnus angustifolia a nejčetnější tu rod salsolaceí (13 dr.). Z ostatních uvedeme Clematis orientalis, Lepidium obtusum, Frankenia, Zygofyllum, Karelinia caspia, rákos, Sorghum cernuum.

Z Turanu vlastního východně od Kaspického moře máme na př. sbírku Eichwalda (40 dr. ze zátoky Tjukkaragon, 20 ze zátoky Balchanské, 10 z ostrova Čelekan) — Becker u Kisilarvatu 232. — Čísla ta svědčí již o chudém rázu pouště. — Keře hlavní tu Ammodendron, tamarišky, Lycium, Atrafaxis, Eichwaldia; sice jen trní (Echinops, Onopordon) a solimilné (Schoberia, Salsola, Statice, Frankenia, Alhagi, Peganum, Tribulus, Zygofyllum, Cynanchum acutum, Andrachne).

Afganistan jest rovněž zemí přechodu ze stepní flory k tropické (vých.) Indie. Bude míti asi 12—1500 dr. popsaných (coll. Griffith, Stocks hlavně Aitchison v Kurumském údolí (915 dr.). — Můžeme se odvolati k námi již uveřejněnému obrazu (v Ott. Sl.) a podotýkáme zde jen, že Afganistan tvoří východní hranici Orientu, zejmena hory pustinné, také u Boissiera (Fl. O.), z čehož uveřejňujeme jen některé počty rodin. Jest jen 85 composit, 01 legum, 53 Astragalus, 100 trav — více indických (9 Panicum), 73 crucifer (Fl. Indica 83), 44 salsolaceí (Bunge 80), 37 caryofyll, 29 cyper. (dílem ii l.), ale jen 22 kapradí, 3 orchidey, 7 malv., 2 Juncus.

V severu udává Hooker o 5—10.000' lesy dubové (Q. — ilex — balo t),

borovic (Pinus excelsa, gerardiana, smithii), cedrů a chvojek, v 4000′ převahu bodláčí, artemisií, borragineí, labiatů, umbellifer a crucifer.

Songarie má bylinstvo alpinské horní, středoasiatské lesní a stepní. Semenov rozděluje ji na 4 pásma vertikální, 1 step u Balkaše a okolí do 1500′ (artemisie, Astragaly, Haloragis), 2. ornici do 4000′ (Sofora alopecuroides, Juniperus pseudosabina), 3. les konifer do 7000′ (Pinus schrenckiana (Kutrow), s nimi topoly (P. suaveolens, osyky), vrby, břízy a 4. alpinské pásmo (ledovci do 9000′ dolů), kde střídají se tvary himalajské (Anemone falconeri. Cheiranthus himalaj., Oxytropis Kashmiriana. Gentiana Kurrow, Lallemantia royleana) se severními (v Tianšanu) v 10.000′ Papaver nudicale, Saxifraga sibirica, flagellaris, Viola gmeliniana, Dryadanthe bungeana, Cortusa mathioli) a západními (Gentiana olivieri, Helichrysum natolicum, Delphinium caucasicum, Pulsatilla albana).

Sertum Tianšanicum Ruprechta má z 428 fan. (78 end) 73 composit, 38 trav, 28 legumios, labiatů, 24 crucifer a ranucul, 18 Rosaceí, 17 Umbellifer — rodů — 9 Potentilla, Artemisia, 8 Gentiana, Dracocefalum. Dosti tu, jak řečeno, zvláštních bylin (Gentiana tianš., Pedicularis tian., Oxytropis tianš., Aconitum tianš., Picea tianš., Betula tianš.

Japonsko podobný přechod má asi 3000 dr. (Franchet a Savatier 2550 fan. 196 kapradí), tuzemec Matšumusa 2406 faner), z čehož asi čtvrtina tropických, obmezených nejvíce na jižní přímoří, tak že z rodin tropických jen málo zde zástupců.

Rodiny mírné dle toho převládající (197 composit, 168 cyperac, 146 trav, 116 rosaceí (zvláštnosť), 93 liliac., 89 legum., 84 ranuncul, 75 orchideí, 66 labiatů, 54 umbellifer, 53 saxifrageí, 50 ericaceí, 49 caryofyll a crucifer, 48 scrofular. — kdežto z oněch tropických na př. 18 Ternströmiao (s čajem a kamelkou), 4 Meliosmeí, 8 Hamamelideí, 2 Melastome, 28 laurineí, 5 Commelynaceí, 11 Menispermeí a j.

Mnoho teplých forem prý jen uvedeno — všecky palmy, bignoniacey — poněvadž tu zahradnictví staré přivádělo byliny z Číny. Potkávají se tu tvary nejsevernější s nejjižnějšími, tak že lze ráz ten vysvětliti jen zachováním se lepším staré původní jednoty květeny, jaká se ukazuje na př. v tertieru (Miquel) — neb v horách máme Empetrum nigrum, Veratrum nigrum, břečtan, ořešák, buk, olše (A. viridis), břízy (B. alba), v přímoří proteaceu (Helicia), myoporineu (Pentacoelion) 2 Roxburghiacey a zase náš vaz (Ulmus compestris), osyku, 97 dr. jen Carex, kalmus, Paris quadrifolia vedle mateřídoušky, Salisburia, podocarpus, Cinnamonum, Myrica, Ficus, Dioscorea, Cyrtandracey, tropických rubiaceí, Cycas, Dendrobie. Dle Hockera je 230 dr. identických ve vých. Americe (Miquel měl jen 81, ale 142 rodů), 150 i v Evropě (dle Cogniauxe 265 dr. zde i v Belgii), dle Englera 396.

Černé lesy převládají v horách, zejmena severu, neb na jihozápadních ostrovech nižších se lesy špatně zachovaly. Vždyť je tu 41 dr. konifer, kromě našich rodů (Abies [9], Larix [2], Pinus [4], Cis [2], chvojka [5]), Stadopitys, Chamaecyparis, Thuja, Thujopsis a pro krásu často sázené Cryptomerie — jako i Torreya (rodu západoamerického) a (jižní) Podocarpey. Alpi ské jsou Abies menziesii (=jessoensis), Veitchii (6—7′ na Fusijamě), Pi us Koraiensis a Juniperus niponica.

Uvedené Ginkgo u chrámů Budhistů, Cunninghamia sinensis a Larix kä ıpferi z Číny.

Jest v celku 41% plochy celé les a 78% nevzděláno, jen 16% pole a % travin (hava) — ostatek jsou cesty.

Sbírka Lehmannova z *Bucharsku* (cesta z Orenburku do Samarkandu) m a 1435 t. a 11 kapradí (231 composit), 136 legum., 111 salsol., 101 crucif r, 60 caryofyll., borrag., 59 trav, 59 umbellifer, labiatů, 54 rosaceí, 42 ra ncul., liliac., scrofular., 41 cyperac. — z rodů 63 Astragalů. Již tu v tep-

lejší poušti několik druhů jižnějších (Cissus aegirofylla, Capparis herbacea, Abutilon avicennae (pole u Buchary), Biarum Lehmanni, Cynanchum acutum.

Grisebach rozeznal 4 pásma, pouště Karakum (černý písek) a Kisilkum (červený písek) ornici Samarkandskou a hory Karatauské. Karakum je buď vátina (s keři bezlistými, Eremosparton afyllum a Ammodendron sieversii), neb hlína solnatá se Saxaulem (Haloxyton ammodendron) a ferulami. V deltě Jaxartu dosahuje Saxaul 14′ výše v houštích s Calligonum pallasií a tamariškami. V Kisilkumu jsou hlíny bezbylinné — jinak astragaly (arborescens do 10′ v.) a co jediná tráva Aristida pennata, u ř. Jaxartes Lasiagrostis splendens (pletivo rohožek Kirgisů). V Bucharsku sázené byliny teplejší (bavlna, tabák, ricinus, sesam), divoké stromy platany, Sofora japonica a topoly (diversifolia). Z plodů Eleagnus hortensis dělají víno.

Karatauské hory v dolním pásmě suché, nahoře bez nízkých vazů, jasanů (Fraxinus sogdiana), javorů, pistacií (12′), bříz do 30′, Celtis australis (18′), vrb a chvojek. (Pokrač.)

O oekonomii a soustavě Sofokleova Filokteta.

Podává *J. Chval.*

(Pokračování.)

c) Katastrofa a rozuzlení.

(v. 1302—1471.)

Výjev XIV. (1302—1408). Po útěku Odysseově zůstal na jevišti Neoptolemos s Filoktetem a v orchestře sbor.

Filoktetes se horší na Neoptolema, že mu překazil zamýšlený čin vražedné pomsty, ale spokojí se útěchou, že stav jeho jest restituován, ježto má opět svůj luk. Neoptolemos znova se pokouší, a to naposledy, přemluviti Filokteta k návratu na bojiště a snaží se jej co nejhorlivěji přesvědčiti o pravdivosti horlivé snahy své; ale Filoktetes shledávaje v uposlechnutí jeho slov jenom své pokoření, setrvává při svém záští a nezvratně stojí na dané přípovědi Neoptolemově. Soucitné a věrné srdce Neoptolemovo, nemohouc s ním nic pořiditi, poddává se z důslednosti dobrovolně, tak že ač nerad přece prosbě jeho bez průtahu hotov jest dle daného slibu vyhověti; ale bojí se msty Atreoviců. Když však mu Filoktetes slíbí pomoc svého luku, strojí se oba k umluvenému odchodu do Hellady. Rozhodný úmysl jejich překazí jim Herakles, zjevivší se na theologeii.

Ježto právě běží v této situaci o hlavní věc celého dramatu, jíž touto scenou hrozí naprostý zmar, dostoupil vývoj děje také největší napiatosti, která se zračí jednak v přerývaných verších jednak v jejich nepravidelném střídání útvaru metrického (v. 1402 sqq.). Tímto výjevem schýlil se děj úplně k peripetii vlastní a zároveň ocítil se zenáhla na přechodu ke katastrofě skutečné.

Výjev XV. (1409—1471). V této napiaté situaci objeví se náhle na theologeii zbožněný Herakles jako bůh na stroji, i vybízí Filokteta, aby se ke Troii odebral s Neoptolemem, tam že bude z kruté choroby vyhojen, Parida, původce zhoubné války, že lukem jeho usmrtí, tvrze troiské že dobude a zbroj jeho pak že domů odnese, ostatních reků zbroj aby na památku jeho luku uložil na jeho žároviště.

Rozkazu Herakleova hotov jest Filoktetes ihned poslechnouti; rozžehnav se s krajinou pustého pobřeží lemenského, v níž tak dlouho strastný vedl život, a poprosiv za šťastnou plavbu, chystá se neprodleně na cestu ke Troii.

Zjevením vůle Diovy dostavila se úplná *peripetie vnější*, děj dramatu

se schýlil a katastrofa zdánlivá přesmykla se zvolna *v katastrofu skutečnou.* Obecenstvo zapomenuvši jaksi na veškery strasti ubohého hrdiny, jen jeho důležitosť a důstojnosť má na mysli; pánovitá nadutosť Atreoviců jest pokořena, lstivosť a strojená mužnosť Odysseova ve zbabělosť obrácena, Filoktetova neuhasitelná nenávisť na prospěch národa vůlí božstva ukojena. A tak obecenstvo usmířeno i ze všelikých útrap, jimiž ubohý rek zejmena posledním časem tak těžce byl sužován, očistěno, loučí se s příběhem v té útěše, že muka Filoktetova jsou u konce a lukem svým že nejen sobě, nýbrž i vlasti slávu zjedná. — Část tato, v níž dochází se ke smíru a všeliké zápletky i rozpory se roztínají a uklízejí, činí *katastrofu* dramatu a bývá v našich tragoediích moderních *jednáním pátým.*

f) Celek soustavy.

Sotva bychom asi mezi zachovanými tragoediemi Sofokleovými nalezli druhou, která by se tak pravidelnou stavbou dramatickou mohla honositi, jako právě drama Filoktetes. Jednotlivé hlavní oddíly, jak jsme je právě byli upravili, nejsou ovšem délkou a počtem veršů stejny, a také toho zajisté nikdo nebude požadovati, nicméně celý postup a vývoj jednotlivých scen tak umělecky jest upraven a dokonalou oekonomií uspořádán, že celá technika i vniterná úprava dramatu mistrovsky, ba geniálně jest v organický celek umělecký utkána a spletena; proto vším právem slouti může dílo toto v této příčině *τραγῳδία πέπλεγμένη* a po vniterném obsahu *παθετική*. Hlavní momenty tragoedické zvolna a pravidelně se vyvíjejí a s vedlejšími momenty se proplétají, ale přece vždy tak, že vedlejší momenty dramatické všude hlavním jsou podřízeny, je ozařují, dramatickou illusi navozují, ale všechny společně se nesou v harmonii k ethickému i fysickému povznešení hlavního hrdiny na oslavu celého národa hellenského. Nemilou výjimku proti organické úpravě činí toliko peripetie a katastrofa skutečná, které však v této věci spolu skoro splývají.

Také to snad mohlo by se básníku vytknouti vadou, že Filoktetes s hlavním nositelem a vykonavatelem dramatického děje, s Neoptolemem, příliš pozdě přichází ve spor, tak že děj dospívá v zápletku teprv až po v. 621 sqq. Jiné vnější i vniterné vlastnosti dramatu jako úprava prologu, časté přerývání trimetru, neorganické rozuzlení bohem na stroji, poukazují jen k tomu, jak se básník již v stáří velice připklonil ke vzorům Euripidovým.

Oduševnělou živosť a svěží pohyblivosť v první řadě přináší ději dramatickému důmyslná lesť Odysseova, která má sice ráz sobecký, ale přece svým obsahem se nese k obecnému prospěchu národa, ve druhé pak řadě šlechetnosť, přímosť a sebedůvěra junáckého Neoptolema, přetvořená jednak vnadivou slávychtivostí jednak blahovolnou obětavostí. Filoktetes, jakkoliv jest hlavním rekem, více v trpné defensivě se nalézá. A není také divu; jest dlouholetými strastmi velice skrušen a nyní jen skoro na milosť lidí soucitných odkázán. Proto také budí *soustrasť* všeobecnou ano i *strach*, že pro nezdolné záští násilím snad bude odvlečen na bojiště nebo že v zoufalství se okamžitě vrhne se skály smrti v náručí.

Přese všechno trudné a přece marné úsilí lidské platnosť nezvratných osudů božských a nezdolná nutnosť jejich volný si vždy razí průchod. Filoktetovo hrozné utrpení jest u konce; vůlí božskou, stělesněnou v tehdejším názoru politicko-socialném, jest povinen jako občan a přinucen svoji schopnosť a důležitosť válečnou obětovati v zájmu a prospěchu národa na oltář vlasti. —

(Dokončení.)

Naše střední školy před 100 lety.

Napsal *Jos. Dědeček.*

(Dokončení.)

V. Zkoušení a zkoušky. Klassifikace.

Že občasné a pravidelné zkoušení žáků, zapisování známek do třídních katalogů a tedy i vydávání vysvědčení i před sto lety se provozovalo, a jak asi, o tom poučujeme se z dat těchto:

Hned v r. 1783 vyplývá cos podobného z dvorního nařízení ze dne 5. června, jímž se židovským studujícím dovoluje jen pod tou podmínkou ve Vídni meškati, prokáží-li se dolnorakouské vládě *každého měsíce vysvědčením o své pilnosti a dobrém prospěchu.* „Ale vedle toho přece třeba jest o to pečovati, neprovozují-li pod záminkou studií nějakého obchodu!“

Že ročně *dvě hlavní* čili *pololetní zkoušky* odbývány byly, dokazuje dvor. dekret z téhož roku, jímž se doba počátku zkoušek z 1. pololetí čili *velkonočních*, **jako dosud**, na úterý po neděli velkonoční opět ustanovuje.[1]) V následujících dnech má se v zkoušení pokračovati tak dlouho, aby v pondělí po bílé neděli veškeří latinští žáci školu opět navštíviti mohli.

„Poněvadž však nikdo ve státní službě ustanoven nebude, kdo by schopnosti své vysvědčením tuzemského gymnasia dokázati nemohl . . . a aby potřebná konformita vysvědčení všude provedena býti mohla,“ ustanovuje se dne 7. listop. r. 1784:

1. „*Mají se zkoušky dvakrát do roka na konci každého běhu* ze všech předepsaných předmětů za přítomnosti direktora vedením učitele (třídního) odbývati.

2. Otázky klásti má učitel; jest však i direktorovi na vůli necháno se tázati nebo otázky dané rozvinovati.

3. Otázky buďtež tak postaveny, aby k vývoji několika pojmů (sic!) poskytovaly příležitosti (tedy všeobecné a nikoliv příliš specielní), a aby z odpovědí vycházelo na jevo, zdali žák předmět tento dobře pochopil a jej ovládá. Proto nemá se učitel na vysvětlování pojmů a pod. obmezovati.

4. Dle odpovědí má se výsledek zkoušky posuzovati takto: *špatný* třídou *třetí*, — *prostřední* třídou *druhou*, — *dobrý* třídou *první*, — a *velmi dobrý* třídou *první* (I) s připojenou *eminencí* (Em) tedy s: *IEm.*“

Že však již před sto lety známy byly sborům gymnasijním *třídní katalogy*, které na našich středních školách teprve nedávno zavedeny byly, dokazuje oddíl *pátý* téhož nařízení tímto zněním: „Poněvadž má býti zkouška průkazem schopnosti a upotřebení vloh, *tyto však během školního roku nejspolehlivěji se osvědčují: povede každý učitel o pilnosti a prospěchu žáků úplný seznam, dle něhož učiní také návrh na známky* a jejž při zkoušce direktoru předloží. V tom pak případu, kdyby o některé známce pochybnost nastala, rozhodne náhled učitelův!“

O vysvědčeních praví další oddíl (7), že mají obsahovati jen *určité* známky *beze všech přívěsků*, a že tudíž zlořád (mimovolně) zavedených tříd *polovičatých*, čili t. zv. *accessus* vůbec má přestati.[2]) A o postoupení do vyšší třídy uvádí oddíl 8., že se dovoluje pouze žákům, kteří na konci škol. roku *první* nebo *druhou* třídu obdrželi. Žáci s třídou *třetí* museli ročník opakovati, což v jedné třídě jen jednou se povoluje.

[1]) R. 1787., poněvadž přeloženy byly prázdniny, ustanoven čas zkoušek pololetních na 15. leden a zkoušek celoročních na první dni července.

[2]) Že však ještě v letech šedesátých u nás „s prospěchem“ kolovaly ve formě: *eben nur noch hinreichend* a pod. starším kollegům dobře známo! (V té době četli jsme na vysvědčení tuto klassickou známku: eben nur noch mit Gottes Gnaden und Barmherzigkeit hinreichend! *Red.*)

R. 1788 nějak *přísně* (snad příliš *spravedlivě*) při klassifikaci bylo si vedeno, „poněvadž více žáků od školného osvobozených buď při zkoušce třídu *třetí* obdrželo nebo zkouškám ani se nepodrobilo." Z toho soudil zemský úřad v Čechách, a zajisté vším právem, „že z té strany, od níž návrhy na osvobození od školného vycházejí (t. j. od sborů učitelských) *za hlavní pohnutku* k dosažení onoho dobrodiní *více nemajetnosť než pravá, vytrvalá pilnosť žákův* na váhu se brala." (Dvor. dekr. z 18. dubna 1788.)

O zkoušení během škol. roku jednají Leopoldinské instrukce z r. 1790, předpisujíce, *by po celý rok každodenně několik žáků z nenadání a nikoliv dle abecedního pořádku vyvoláno a z přednešené látky vyzkoušeno bylo* (odd. 4. a). Zmiňujíce se reformy tyto v odd. 4. b) o *třídních seznamech* žákův, dle nichž se i známky na vysvědčení stanoviti mají (4. c), nařizují, aby pro budoucnosť *pouze malému počtu žáků* a to nejvýtečnějším *t. zv. eminence udílena byla*, a aby při stejném prospěchu mravy rozhodovaly.

Tamtéž (v odd. 4. e) ještě se připomíná, *aby se lavice školní číslovaly* a aby se zde ku jmenu žáka i číslo lavice, v níž sedá, do katalogu vepsalo. To proto: aby se vědělo a snadno vidělo, *zdali žák do přednášek pilně chodil, a aby učitel při zkoušení žáky dle čísla vyvolávati* a tímto spůsobem nepřítomné snáze zjistiti mohl. *Rozsazování* žáků má se jen pololetně provésti, aby se vespolnému spolčování jich předešlo.

Roku 1792 bylo zase příliš nápadno, že na některých gymnasiích jen zřídka někteří žáci s třídou *druhou*, ale skoro nikdy s třídou *třetí* se objevují. Za to však vyskytují se tam *eminence* velmi často, čemuž se již gubern. nařízením v Čechách z 15. března t. r. měla učiniti přítrž. „*Zvláště pak žáci stipendia, nadání nebo osvobození od školného požívající buďtež nejen při běžných*, ale i při hlavních *zkouškách s dvojnásobnou přísností nejen zkoušeni, ale i klassifikováni*, aby pro šetření jich a jiné ohledy žáci zasloužilejší o dobrodiní ona zkracováni snad nebyli." (Gub. nař. pro Čechy z 17. květ. 1792). Roku po té opět vyšlo gubern. nařízení, aby *měsíční zkoušky* jako dosud i na dále se konaly, jakož aby učitelé i ředitelé při vytčeném jim oboru působnosti setrvali (1793, 31. ledna). Dále touže instancí přikázáno, aby doba odbývání *zkoušek veřejných* nejméně 4 neděle napřed ohlášena byla (12. srpna).

Stará gymnasia přes svědomitý výběr do první třídy také mívala dosti žáků vrtkavých, nestálých a „okoukaných". Viděti to z jedné poznámky, již učinili v protokole učitelé patrně že z Pražských gymnasií k poradě shromáždění. Dle gub. nařízení ze 17. června r. 1794 stěžovali si asi takto: „Často nastává potřeba přisouditi žákům od školného osvobozeným po prvním semestru po třídě *druhé*, kdežto též na konci roku *první* třídu si zasluhují. Příčina toho vězí prý nejspíše v tom, že žáci tací vědí, že druhou třídou po prvním běhu osvobození neztrácejí a že tedy proto na lepším prospěchu záležeti si nedávají."

Na stížnosť tuto rozkázalo české gubernium, *aby takový zásadně nedbalý žák, jenž by po dva roky za sebou v prvním běhu* — ač po prvé důrazně napomenut byl — *druhou třídu obdržel, zemskému úřadu byl oznámen, by osvobození od školného zbaven býti mohl.* (Sammlg. d. G. Bd. 4, p. 345.)

Avšak veškeré ku přísnému zkoušení a klassifikování dosud došlé výno y ukázaly se tu a tam přece býti marnými, neboť vidělo se české guberni n nuceno i r. 1797 dne 24. května veškerým ústavům důrazně připomína : aby při posuzování prospěchu žákův přísněji si vedli, poněvadž by př iš častým udílením třídy *první* tato sama na ceně ztratila. A poněvadž vy *amenání* dle jeho povahy vůbec jen malému počtu žáků přiřknouti se mi že — ač zlořád plýtvání eminencemi leckdes dosud hojně kvete — má se vážiti, že, kde se jím plýtvá, vlastně přestává býti *vyznamenáním*. (S. d. G. 3d. 9, p. 335.)

Ale ani tyto výnosy a rady nepomáhaly, jak o tom svědčí instrukce

z r. 1800, jimiž podrobnější návod ku zkoušení a klassifikování předmětů, prospěchu, pilnosti a mravů se podává. Ony instrukce, ve formě gubern. nařízení pro Čechy ze dne 18. července vydané, opětně vytýkají, *aby se nadanci v nejširším toho slova smyslu přísněji zkoušeli,*" a shledávají povážlivým býti, že téhož roku *nadanci, kteří s premiemi, s eminencemi a s prvními třídami do filosofie postoupili, ani 12 řádků z Livia bez prosodických chyb,* jako jsou na př. frigore, sederent a pod., *přečísti nedovedli,* neřku-li, aby je byli na jazyk německý přeložiti uměli. Zároveň seznáno, že více těchto filosofů z pilnosti třídu *druhou* ztrátu stipendia neohrožující obdrželo, ale žádný druhou třídu z prospěchu, jíž by stipendia zbaven býti byl musil.

Nepochybně spočíval onen neúspěch předně v ohledech, jakých tu a tam brávali hned na výběr žáků při veřejných zkouškách vyznamenávaných a za druhé zase v přílišném plýtvání eminencemi. Soudíme to aspoň z připomenutí veškerým professorům důtklivě daného: „aby odměny pouze takovým žákům udíleli, kteří prospěchem i chováním před ostatními přednosti zasluhují." — Příčinu k této výtce zavdal případ, *že v seznamu třídním accedent i z prospěchu i z pilnosti horší známky měl, než někteří ze žáků po něm následujících,* a že na gymnasiu Budějovickém druhý a třetí premiant lepší známku z mravů měli než premiant první! Z těch důvodů také opětně se připomíná učitelům, aby eminence tak štědře neudíleli a aby uvážili, jaký význam to slovo má, a jak málo to sluší, když 10 i více žáků v jednom běhu onou známkou bývá poděleno — a jak nápadným to býti musí, *když gymnasista, qui inter caeteros eminuit, v logice latinský text ani čísti ani překládati nedovede!*

To vše asi bylo pohnutkou, že české gubernium zároveň dalo i pokyn, kdy která známka z prospěchu má býti přiřknuta, slovy těmito:

a) žák, jenž nejen v ústních, ale i písemních zkouškách vždy velmi dobře vyhověl, t. j. ne pouze správně ale i obratně, vybraně, s duchapřítomností a slušností vše zodpovídal, takový zasluhuje z prospěchu *eminenci*;

b) který žák otázky vždy nebo aspoň věčšinou dobře zodpovídal, zasluhuje z prospěchu třídu *první;*

c) kdo dané otázky časem dobře, časem a častěji špatně rozluštil, zasluhuje známku *druhou* a

d) žák, jenž na otázky věčším dílem špatně odpověděl, zaslouží třídu *třetí.*

„Dle měřítka těchto čtyř vyznačených tříd měl by každý učitel dobré a špatné odpovědi *při běžných zkouškách* do katalogu zaznamenávati, aby se dle toho při klassifikování o známce konečně rozhodnouti mohlo. U žáků, jichž prospěch dle zkoušek semestrálních jest pochybným, rozhodne zkouška veřejná; u ostatních budiž zkouška ta pouze kontrolou."

Však ještě tvrdší byl oříšek, jejž ono gub. naříz. z r. 1800 jednotlivým učitelům velelo rozlousknouti pro případ, že by nadanci do filosofie postupující opětně tak špatně (jak shora si stěžováno) připraveni byli bývali. „Tu donuceni budou ku zkoušce písemní, a když i tu nevědomost jejich se dokáže, *pak budou professorové rhetoriky a poesie, kteří takové žáky ze syntaxe přijali, k náhradě již vyplaceného nadacího požitku přidržení, jenž z jejich služného jim se srazí.*[1])"

---

[1]) V té příčině odpovědělo k jistému dotazu o způsobu zkoušení žáků ze syntaxe do rhetoriky české gubernium d. 31. května r. 1795 takto:

1. Obyčejná veřejná zkouška konečná budiž v syntaxi přísnější a delší, tak že místo obvyklých dvou tříd pouze žáci syntaxe po celý *jediný* den buďte zkoušeni.
2. Připomíná se učiteli syntaxe, aby zvláště co latiny se týče, přísně klassifikoval, a aby učitelskému sboru předem ony žáky jmenoval, o jejichž latinských vědomostech pro rhetoriku nutných pochybuje.
3. Zkoušce té obcovati musí s prefektem celý sbor, jemuž i písemní práce z latiny k nahlédnutí a posouzení předkládány buďtež.
4. Žáci v latině pochybní nechať zkoušejí se z latinského rozhovoru.

Aby professoři filosofie antecedence přijatých posluchačů dobře znali, nařízeno, by se závěrečním protokolem zároveň zasýlán byl též seznam žáků do filosofie postupujících *i s jejich klassifikací ze všech pěti tříd gymnasijních.*

Jaké měřítko na posuzování pilnosti a mravů tehdy navrženo a přikládáno bylo, pomineme, poněvadž v tom směru posudek rozumného a soudného učitele, jenž by ohledy vázati se nedal, vždy zajisté byl by spravedlivým, kdyby o známkách těch obou rozhodovati mohl *sám jediný!* Pouze toho nelze zamlčeti, že dle tehdejšího názoru českého gubernia *pilnosť měla míti vlivu na známku z mravů.* Opakujeme tu doslovné znění guber. nařízení: Připomíná se, *poněvadž pilnosť bez odporu ku mravnosti žákově náleží, jest nesmyslem, aby žák, jenž z pilnosti třídu druhou obdržel, eminencí z mravů byl klassifikován!*"

A rovněž podobně souzeno druhdy *o nepozornosti* žákově, která nikoliv na mravy, ale *na pilnosť* (resp. známku z ní) vliv míti měla — a tou teprve na známku z mravů!

VI. Vysvědčení. Odměny. Úřadové. Služné.

Gymnasiální testimonia mají s vysvědčeními jiných vyšších škol býti stejnotvará a od počátku škol. roku 1783 při všech ústavech c. k. dědičných zemí *bezplatně* vydávána (dvor. dekr. z 25. září 1782). Že ve vydaných bývaly všelijaké nesprávnosti, zavdalo r. 1785 podnět k nařízení, aby zprávy o zkouškách jakož i vysvědčení zřetelněji a pořádněji byla sestavována, aby v nich žádná důležitější okolnosť nebyla vynechávána, aniž aby v nich bylo nějakého dvojsmyslného významu o zkoušce, o předmětu, o žácích a o třídě prospěchu. (Handb. d. G. Bd. 8. p. 480.)

Tento pokyn však nenapravil veškeré správy ústavů. Neboť již r. 1787 vidělo se dvor. dekretem z 19. prosince připomenouti gymn. prefektům, aby při udávání *křestních jmen* žákův na vysvědčeních a jinde věcší úplnosti šetřili.

O známce *z mravů* sluší pochybovati, že by byla do r. 1782 na vysvědčeních místa měla, poněvadž se t. r. dvor. dekr. z 29. října přímo nařizuje, aby učitelové i ku mravům žáků pečlivě dozírali, *a aby o nich i na vysvědčení určité zprávy podávali.*

Poněkud záhadnou zůstává forma spolu s obsahem vysvědčení, ač neplatí-li tento, gubern. vynesením z 31. května r. 1792 předepsaný formulář opravdu pro vysvědčení polou- a celoroční. Výnos ten zní:

„Připojené vzorce, dle nichž budoucně vysvědčení o prospěchu nejen jinochů gymnasiálních, ale i žáků německých škol (t. j. obecných, hlavních a normálních) vystavovati se mají, buďtež gymnasiím a německým školám ve spolehlivém opisu s tím nařízením dodány, aby učitelové dle nich vysvědčení vystavovali, je prefektům gymnasijním, resp. direktorům německých škol ku koramisaci předkládali a jejich úřední pečetí opatřiti je dali."

Vzorek pro vysvědčení gymnasijní [a fakultní] stojž zde doslovně:

Dobrikowsky Vitus, natione Bohemus, patriae Braunensis, Phisicae vel Grammaticae vel Jurisprudentiae Ecclesiasticae operam dedit, eo cum progressu, ut post primum Tentamen semestre meritus sit

in Litteris	primam, cum, vel sine Eminentia.
in diligentia	classem secundam.
in moribus	classem primam.

Dabam in fidem publicam has litteras pro more signatas et subscriptas in Universitate (Liceo) Carolo-Ferdinandea Pragae di 2. May 1792.

5. Po zkoušce takto předsevzaté vynesen buď úsudek o žácích pochybných a ti z nich, kteří uznáni neschopnými, ať obdrží třídu *druhou* a k opakování syntaxe se odsoudí (Sammlung d. G. Bd. 5. p. 444).

Podobný, ale v německém textu předepsaný vzor následoval i pro školy německé.

Pravděpodobnosť k náhledu, že takto jednoduše celé vysvědčení sestaveno bylo, čerpáme z mladšího výnosu (z r. 1790) pro školy německé, v němž se při prospěchu (neboť o ten hlavně tu běží) dává norma tato: „Při více velmi dobrých než dobrých známkách jest *první třída s vyznamenáním* (jediná *prostřední* v tom však překáží). — Při více dobrých než velmi dobrých jest vysvědčení *třídy první.* (Dvě, nejvýše tři *prostřední* známky nekazí vysvědtřídy první.) Je-li více známek *prostředních* než dobrých, jest vysvědčení třídy *druhé* a při více *slabých* než prostředních vysvědčení třídy *třetí.*" — Mimo vysvědčení vydávány byly i tištěné seznamy o pilnosti, mravech a prospěchu všech žáků (Klassenzettel).

Poněvadž i tou dobou již všelijaké neplechy při přestupování z ústavu na ústav se páchaly, nařízeno českým guberniem 13. června r. 1796 toto:

1. Žádný žák na počátku školního roku do jiného gymnasia nebo do filosofie přestupující nemá a nesmí tam bez legálního vysvědčení přijat býti, byť se i tištěným seznamem známek (Klassenzettel) byl prokázal.

2. Kdyby žák z dobrých důvodů během školního roku vysvědčení žádal, smí mu sice dle nejbližší semestrální zkoušky býti vydáno, musí však přede dnem jeho vystoupení datováno býti.

3. Kdyby však takový žák na př. v listopadu s takovým vysvědčením, které mu na př. 1. října vystaveno bylo, jinam přestoupiti chtěl, nesmí býti přijat, a byť bylo ono vysvědčení i nejlepší, poněvadž by se během prvního týdnu byl mohl dopustiti skutku, pro nějž by takového vysvědčení nehodným se stal. Ostatně má vedle uvedených podmínek pouze takové vysvědčení při vystupování žáka platnosti, které jest formulí: *dignus, qui ad continuanda studia admittatur*, rukou professorovou označeno. (Sammlung d. G. Bd. 7. p. 471.)

Že za panování veřejných zkoušek nejprvnější žáci bývali odměňováni, vůbec známo, a před sto lety právě bylo to na denním pořádku. Ale i v tom nevedeno si vždy, jako v jiném, s mírou, spravedlivě a bezohledně, poněvadž *lidé lidem* odměny dávali. A lidmi 18. století vládla taková slabosť, jaká by ovládala i mnohé paedagogy 19. a 20. století!

Jeden dvorní dekret o podělování premiemi si přečteme: „Premie, jež v gymnasiích žákům pilností a prospěchem vynikajícím se udílejí, mají rozdělovány býti s nejsvědomitější nestranností a spravedlností, a má takových připadnouti: na 10 žáků *jedna*, na 20 *dvě*, na 30 nebo více žáků *tři*. — Pouze na rozhodnutí direktora nebo vicedirektora a prefekta závisí, má-li kandidátu čili premiantu věčší nebo menší medaile dle míry jeho zásluhy přisouzena býti. — Rovněž tak obmezen má býti i počet žáků premiantům dle prospěchu nejbližších, t. zv. *accessistů*, tak že na třídu s 20 žáky *dva* a na třídu s 30 i více žáky nejvíce *pět* accessistů připadnouti má. Jako jmena premiantů tak mají i jmena accessistů veřejně — a tou dobou nescházely při tom bubny a trouby — ohlášena býti. (Dvorní dekret z 18. února 1781. — Handbuch d. G. Bd. 1. p. 376.)

O odměny žádalo se buď k úřadu zemskému nebo, byla-li cesta bližší, do Vídně a to záhy (r. 1778 do polovice srpna), odkud za hotové zaplacení premie, medaile a kdo chtěl i patřičné stužky v čas se odeslaly.

Co *nejvyšších instancí školních* se týká, řídila do 1. ledna r. 1792 záležitosti školní t. zv. *studijní a censurní dvorní kommisse*, která tímto dvor. dekretem z 8. prosince 1791 pro veškeré země vydaným vzhledem ku školství našemu *česko-rakouské dvorní kanceláři* místa postoupila. Veškeré záležitosti, které na vyučování měly bezprostřední vliv, přikázány zvláštnímu referentu této dvorní kanceláře — ostatní věci (stipendia, zřizování a opravu budov školních a pod.) přiděleny referentům jednotlivých zemí. — Nejbližším představeným celého ústavu byl *direktor* t. j. krajský hejtman, k jehož vý-

pomoci leckdes ustanoven i *vicedirektor*, obyčejně krajský kommissař. Pouze správcové škol normálních a hlavních sluli direktory.

Ku konci ještě něco o „interních" poměrech sborů gymnasijních, t. j. o jejich služném. Ale v nedostatku dat, jež buď že byla v zákonníku přehlédnuta (ačkoliv pečlivě hledána), nebo tam z těch dob vůbec scházela, můžeme posloužiti pouze přehledem *zvýšených* platů učitelských doby o něco mladší.

Toto zlepšení služného padá do panování J. V. cís. Františka I., jenž dvorním dekretem ze dne 23. července r. 1807 [1]) takto ustanoviti ráčil:

Výše služného má od této doby obnášeti u:

	Na prostých gymnasiích	Na gymnas. při liceích	Na gymnas. při univers. mimo Vídeň
Grammatikálních nebo odborních učitelů	400 zl.	500 zl.	600 zl.
Humanitních učitelů	500 „	600 „	700 „
Prefektů	600 „	700 „	800 „

Tyto nové platy určeny jsou pro učitele a prefekty k světskému kněžstvu náležející. Platy *kněží řádových* mají býti všude o *100 zl. menší* a platy *světských* učitelů a prefektů všude o *100 zl. věčší.* — Supplujícím se stálým platem ustanoveným učitelům má býti *polovina* platu pro supplované místo systemisovaného poukázána, ostatním *dvě třetiny.* (S. d. G. B. 21. p. 457. — Dvor. dekr. k haličské gubern. z 12. července 1806.)

Objemnou látku o privátních učitelích a privatistech — o stipendiích a stipendistech — o pensionování učitelů a jejich vdov a sirotků — o různých taxách a o zákonech — které na př. o zabavení části služného zadlužených státních úředníků pojednávají a pod., snad opět v době příhodnější souborně vylíčíme.

O nejnovější reformě u vyučování cizím jazykům, zvláště frančtině v Německu.

Pojednává prof. *Jan Kosina.*

(Pokračování.)

H) Cvičení písemná. [2])

I. *Význam a postavení jich.* Zásada pro mateřský jazyk nyní všeobecně přijatá: *Čísti a psáti musí se žák učiti zároveň*, razí si cestu i pro jazyk francouzský. Na každém stupni vyučování nechť se srovnává znalost *psaní* se znalostí *mluvení.* Bohužel pokládají mnozí učitelé požadavek ten za vyplněný, dají-li přeložiti část vět v mateřském jazyku podaných *písemně.* Tím se žádný žák nenaučí *psáti francouzsky.* K tomu třeba zvláště na nižším stupni cvičení mnohem obsáhlejších a rozmanitějších. Měřítkem, jak solidně se na nižším stupni ve příčině této pracovalo, jest jakosť písemných překladů a volných cvičení ve slohu na stupních středním a vyšším. Naskytají-li se zde četné a hrubé chyby pravopisné a mluvnické, ví zkušený učitel, kde příčin toho hledati.

II. *Jak si při nich počínati.* Cvičení nahoře jmenovaná, která mají být obsáhlá a rozmanitá, lze rozděliti ve *pravopisná, mluvnická* a *slohová.* Jeho prvé dvě náležejí na nižší stupeň, třetí jen propaedeuticky. *Ku pravopisným* patří: 1. *opisování,* 2. *psaní diktovaného,* 3. *psaní z paměti. Mluv-*

[1]) Sammlung d. Gesetze u. Verordnungen usw. Band 23. p. 497.
[2]) O tom píše R. Hirsch: Über schriftl. Übungen beim Unterrichte in der franz. Sprache, Gärtners Verlag, Berlin. 1 Mark.

nická obsahují: 1. *ohýbání tvarů*, 2. *tvoření příkladů*, 3. *používání při překládání.* — Ku slohovým náležejí tu: 1. *přetváření* a 2. *proměňování* vět, 3. ba i *svobodné tvoření* krátkých vět. —

1. Pravopisná. *a*) *Názor.* Již na hoře (při osvojování si slov) bylo řečeno, že hlavním činitelem, aby se vtisklo slovo do paměti, jest oko. *Pravopisné vyučování názorné* jest tedy heslem na nižším stupni. Proto mějme žáka k tomu, aby již při čtení slov bedlivě nazíral, ano aby přirovnával slova, kterým se má učiti, aby je pořádal dle podobnosti (stejnozvuké skupiny, zdvojené hlásky atd.) neb protivy hlásek (p, b, d, t), aby hláskoval. Obtížnější, snadno zaměnitelná a řidší písmena (x, y, D, R, T, F, X, Y), zvláště buďtež vytčena a sama o sobě i ve slovech se naskytujících častěji cvičena. Pak si žáci slova bez obtíží *tak jistě* zapamatují, že je budou psáti *bez* hrubých chyb ať diktovaná ať z paměti. Psáti slova *všecka* z učebné knihy do zvláštního sešitu, není příliš prospěšno. Žáci opisují mechanicky a nemyslíce a proto často chybně, učí se pak slovům ze sešitu s chybami. A tak jest *opisování to* marná, ano škodlivá práce, které jest se varovati dvojnásobně pro nebezpečí přetížení. Učiníme opisování takové platnějším: 1. dáme-li vypsati slova dle jistých kategorií uspořádaná na př.: *dle části řeči*, *dle rodu* atd.; 2. dáme-li vypsati ze *článků učebných* jistá určitá slova neb frase, na př. podstatná jmena v čísle množném, s odchylným číslem množným, podstatná jmena, u nichž stojí přídavné jmeno *a*) *na před*, *b*) *v zadu*, slovesa, která stojí v té neb oné osobě atd; [1]) 3. když se z mluvnických *paradigmat* vybírají některé kategorie, na př. od několika časů nacvičených určitá osoba. Tím způsobem se vyvarujeme mechanické práci, mladý žák nucen vždy vykonati reflexi slabým silám jeho přiměřenou a jest přidržován ku přísnému nazírání a přehlížení.

Rufer praví o věci této: Aby žák ovládal učivo probrané a dospěl k jistotě a obratnosti vyjadřovati své myšlenky, k tomu se doporučují ještě jiné cviky, a sice *bez používání mateřštiny:* věty dané a části jejich doplňují se, přetvořují se, aby se žáci cvičili v poměrech osobných, číselných, časových a jiných, dávají se otázky po francouzsku a taktéž se odpovídá, používá se článků čtených k rozhovoru atd.

Tím se budí chuť žákova ke studiu jazyka, sílí důvěra v sebe, a tak se ponenáhlu přivádí žák k cíli vytknutému, k volnému totiž užívání vědomostí nabytých.

K tomuto cviku oka musí připojiti se cvik ucha; sluch musí se vycvičiti tak, aby rozeznával dobře hlásky a složeniny jejich, které rozeznávati možno a nutno. Ač není cvik ucha tak důležit pro pravopis jako cvik oka, přece jest na prospěch pojímání a výslovnosti.

Podobně se to má s cenou pravidel pravopisných. Jen jsou-li bez výjimky a veskrze platna, lze jich podati žáku na tomto stupni. Na štěstí jest jazyk francouzský ve příčině té důslednější než kterýkoli jiný, tak na př. při tvoření čísla množného, při příponách časovacích, při tvoření ženského rodu jmen přídavných atd.

b) Psaní dle diktanda. Jakmile dosáhlo oko a ucho pravidelným opisováním náležitého cviku, počnou cviky dle diktanda. Týkají se nejprve naučených vokabulí, které učitel buď francouzsky neb v mateřském jazyku předříkává a žák francouzsky píše. Zanedbá-li se obtížnější ovšem diktování *v jazyku francouzském* na nižším stupni, zvyká ruka jen stěží zobrazovati zvuky podané uchu ve mluvě bez předcházejícího přemýšlení t. j. bez překládání aneb překládání zpětného. Později následují tvary mluvnické týmž způsobem, a sice na počátku jen látkou přesně vymezenou, s níž právě se zabýváme, na př. présent a imparfait slovesa aimer, avoir, être, pak po sp[illegible]-

[1]) Jest žádoucno, aby se vokabule nalézaly na konci knihy, a nikoliv před každým [illegible]šením, a pak aby se nalézaly ještě jednou v pořádku lexikalním.

sobu opakování věcšími úlohami. Konečně, snad za několik neděl neb měsíců, diktují se kratší neb delší věty. Mají-li působiti cvičení taková, musejí:

1. sloužiti *ne tak k osvojení si*, jako spíše *ku cviku v tom*, co jest názorem neb opisováním známo;

2. musejí býti prováděny v dobrém, jistém a čistém *krasopise* (nepsati nad řádky, nepřeškrtávati atd.).

Aby toho dosaženo bylo, jest nutno:

1. diktovati v přiměřeném tempu — příliš rychlé diktování svádí k nedbalosti pravopisné a nečistotě krasopisné, příliš zdlouhavé zase, kde se slova několikráte opakují, k nepozornosti;

2. nediktovati *příliš mnoho* a *příliš dlouho*, as 20—25 minut;

3. dáti psáti s počátku na tabulce břidlicové;

4. pečovati o *důkladnou korrekturu*, a sice tak, *a*) že musí žák sám přirovnávati, *b*) že se žáci obapolně opravují, *c*) že se žáci vyzývají opraviti ihned chyby spáchané, *d*) že se učitel přesvědčuje, zdali žádné chyby nezůstaly. — Tento způsob korrektury týká se jen cvičení, která se dějí *v denníku* neb *na tabulce*; chyby v *opisech na čisto* poznamenává jen učitel červeným inkoustem. Předcházejícími cvičeními musí počet jich býti obmezen na nejnižší míru, neboť nemělo by býti úkolem a pýchou učitelovou *„trestati a opravovati*, ale *vystříhati chyb.“*

c) *Psaní s paměti* může býti někdy snadnější než psaní dle diktanda. Jest to výborný prostředek utužiti se ve pravopise a může se díti:

1. na vokabulích po řadě naučených,

2. na vokabulích stojících k sobě v poměru logickém, pravopisném neb mluvnickém,

3. na větách doslovně zapamatovaných (příslovích, sentencích, datech historických — rok, měsíc),

4. na malých básních,

5. na malých článcích prosaických.

Cviky tyto mohou se konati jen v mírném rozsahu. I tu jest přísná pozornosť první podmínkou. Taková cvičení pravopisná tvoří bezpečný základ všeho písemného podání (práce). A jistého výsledku možno nadíti se jen, když oko a ucho, vůle a paměť ve stejné míře se cvičí, takže nastane duchaplné spolupůsobení všech těchto činitelů.

A výsledku dosaženo, když se žák stálým navykáním naučí samokázni tak, že se u něho stane krasopis spojený s pravopisem druhou přirozeností, takže nemůže a nechce psáti jinak leda pravopisně. (Dokončení.)

Úvahy.

Памятники древней письменности и искусства. LXXV: Исторія о славномъ королѣ Брунцвикѣ. Сообщилъ М. Петровскій. Санктпетербургъ 1888. 4°. 76. s 2 rukopisnýma ukázkama.

Vřelý přítel literatury české, professor na odpočinku M. Petrovský v Kazani, p lává tuto pilnou studii o ruském Bruncvíkovi. Zmíniv se nejprve o nejstarších v ánich českého Štilfrida a Bruncvíka, vypravuje jejich obsah a uvažuje o pov ách obou reků, z nichž prvý se jeví „železným rytířem německým“, druhý v k „měkkým knížetem slovanským“, jenž tudíž se mohl více líbiti *ruskému* čten i než onen: z čeho si lze vysvětliti, že *v ruštině* nalézáme překlad *Bruncvíka*, n oli však Štilfrída.

Promluviv ještě o pramenech k oběma kronikám spis. přichází k výsledkům, ž e snad pouze německé povídky, jako o Arnoštovi, byli pisateli Bruncvíka pra-

menem, nýbrž zvláště jiné v Čechách známé historie báječné, jako kněze Jana Historia de proeliis, jež rozmnoženy byly vypravováním křižákův, kteří z východu s sebou přinášeli různé pověsti báječné.

Uved 7 rkp. ruských, v nichž se nalézá překlad Bruncvíka, dokazuje spis., že *překlad* ten nebyl pořízen z polštiny, nébrž přímo *z češtiny*, čeho podává mnohé závažné doklady, totiž česká slova vniklá v ruský překlad, jako na př. z „provody" učinil překladatel проводники (čta zajisté „próvody"), odpočinul — опочнуть, hrad anebo město — градъ или мѣсто, pohříechu — по грѣхомъ, sg. acc. Празу (dle Praze); viz též str. 36, pozn. 7. 47, p. 1, p. 6. 50, p. 3. k tomu dodávám: абie (33, p. 2) dle orig. *obje* (Výb. 56, 15. obchytivši); мне (33, p. 3) dle orig. asi: Bóh nevolí na smrt vydati *mne*; предавъ и повелѣ (33, 4) asi: vzdav i povele; волна (34, 8) za *vona* = vóňa, Výb. vuoně; славна (41, ř. 4) z slove; собою (41, ř. 5 zd. za sedie četl sebie); и аще (42, p. 5) bezpochyby za ѥже (ѣеже) z čes. *ježe*, *jež* (= že); рожи (44, 8) dle *rosi*, пехати, отпехнулъ (53, 3. 40, 4), *pcháti*; скачутъ (51) ze skučíe; мстятъ (51) ze mčíechu; видѣвъ же (55, ř. 10) z vidévše; české nebez-*peč*-enství rus. překládá důsledně печ-аль (= péče μέριμνα, v. Ostrom. Ev.).

Pak uvažuje spis. o tom, dle jaké asi české předlohy překladatel vzdělal ruského Bruncvíka, jenž se v leckteré příčině odchyluje od textu rkp. XVI. věku, uveřejněného ve Výboru II, 55 sl.; i domnívá se, že buď překladatel měl pozdější redakci před rukama (asi snad vydání Olomúcké z r. 1565 neb některé jiné staré, neb docela ještě pozdější z XVIII. věku, jako Jindřichohradecké z r. 1738), neb že přepisovači volně přidávali dle své obraznosti. Než my máme mínění to za mylné a ne neprávem se domníváme, že *překladatel měl před sebou starší, než známe, rukopis aspoň z 1. poloviny XIV. století*, čemu nasvědčují ohlasy *tvarův starších* nad ty, jaké jsou v textu Výb.; ony pak se ozývají *v ruském překladě*; některé jsme výše uvedli, totiž: obje, *vona* (vóňa), *rosi*, pcháti, k tomu přidáváme: v *téj svéj* jeskyni, jež bylo snad psáno w tey ſweyeſkyny, an z toho překladatel udělal изъ той своей скимы, což mimo jiné (srv. 37, p. 5 a j.) svědčí rovněž o tom, že ruský překladatel vzdělával Bruncvíka na základě *rukopisu* českého, neboť tištěný text žádný není taký, by se nemohl přesně čísti.

Spis. potom otiskuje i starý ruský překlad s četnými poznámkami, vysvětlujícími i svůj vlastní překlad textu Výborova. K jeho poznámkám dodáváme toto: Str. 32, p. 4 дабы není chybou, nébrž s inf. (srv. str. 36, ř. 4. zd.) = abychom; věta má zníti: Отецъ же . . . . наши (совѣтовали), дабы (мы), гдѣ могли себѣ, честь atd.; 35, p. 3. netřeba doplňovati отъѣхать, ano v starší předloze nemusilo býti, srv. rád bych odtud. 35, p. 8. чѣмъ vzniklo z nesprávného čtení zkratky чамъ (часомъ). 36, p. 7. онъ se může skutečně tahnouti k Baládovi, což vysvětlím jinde na svém místě. 38, p. 2. neschází нача, an inf. jest účelný: сразися съ нимъ битися = дабы бился. 42, p. 6. nemožno doplňovati не, dobře-li se interpunguje: и еще тебѣ . . . въ нуждѣ; аще хочешь тако учинить, дочь мою Афрuку . . . сюда — уже бо . . . триста милъ будетъ — тако ежели учинишь (vyd. nebo písař. chybou учинить), то и азъ atd., srv. Výb. II, 64, 1 atd. 43, p. 8 za удивлена psáti jest удивительно (сильны atd.) = na div. 47, p. 4 ови — долги není chybou překladatelovou, nýbrž bylo jisté v orig., načež poukazuje *druzí*, ano vyžaduje předchozí *ti* neb *jedni*. 51, p. 3. кубы nepovstalo z „kunšty", ani „kusy", ježto by musilo míti u sebe adj., není za коби, spíše jest tu písecká chyba buď za кубякаютъ (кувякаю) skučíe (dle Dalja), jako ve Výb. II, 63, 25 (srv. кувички moldánky, varhánk), neb raději za кувырки дѣлаютъ (кувыркаютъ) = kozelce (kotrmelce) dělají, se shoduje s následujícím танцы водятъ. 51, p. 4. мстятъ není za нутя četl překladatel „mſtiechu" za „mczíechu" (viz naše Příspěvky ku kritice textu 52, řád. 17. za бѣ má býti бо; 52, p. 6. Недорцы těžko vysvětliti z „n domci", spíše měl překladatel na mysli nějakou řeckou báji podobnou a řec. výrazu ἄδορκος, srv. ἀδερκής.

Dle toho všeho, co jsme tuto uvedli, vychází na jevo, že *ruský překlad*

nebyl tak neobratný ani se od originálu svého tak přílišně neodchyloval, jak by se mohlo zdáti, srovnáme-li překlad s textem Výborovým, nébrž že *měl starší a úplnější text před sebou, z něhož překlad pořizoval.* O tom mimo to, co už řečeno, svědčí i to, *že se jeho překladem vadný v mnohé příčině text český opravuje neb doplňuje*, což zevrubněji ukážeme na vhodném místě *v Příspěvcích ku kritice textové.*

Nelze ovšem upříti, že v ruském textu, jak jej nyní známe, jest dosti chyb, než ty spadají s menší část na vrub neporozumění překladatelova, s věčší však na vrub častých přepisovačův, lidí to zhusta nehrubě umělých. Spis. sám mnohé z těch chyb vytkl a objasnil neb i opravil, jakož vůbec jest dílo jeho provedeno s velikou i pečlivostí i věci znalostí. Kéž máme hojně takých přátel literatury naší!

Úprava spisu jest skvostna, tisk veliký, jasný. *Fr. Prusík.*

O přetížení prací zvláště ve školách. Studie Dra Josefa **Thomayera.** V Praze, Bursík a Kohout. 8°. Stran 17. Cena 25 kr.

Když jsme četli ve veřejných listech knihkupecké ohlášení této brošurky, neočekávali jsme než opět jeden ze stesků, které po několik let zavznívají nejen ze širšího obecenstva, ale i z kruhův lékařských, že prý mládež školní jest přetěžována. Tím věčší bylo naše překvapení, když dostali jsme spisek do rukou a hned na první pohled jsme vyrozuměli, že spisovatel postavil se *proti* mínění tak velice rozšířenému, jakoby práce na školách bylo přes příliš. Dokazujeť známým rázným spůsobem svým a slohem jadrným, že mládež přetěžována *není*, že nemoci její nepocházejí z námahy duševní, ano že *práce duševní příčinou nemocí není a býti nemůže.*

Přesvědčení svého spisovatel hájí velmi rozhodně. Avšak jako zastánci dvou protivných směrů snadno upadají v ukvapenosti své v jednostrannosť a unésti se dávají k výrokům, jež nejsou dostatečnými důvody podepřeny nebo jen částečnou obsahují pravdu: tak také spisovatel přítomné studie, unášen jsa horlivostí, dospívá k úsudkům některým, jež nemůžeme se stanoviska objektivného uznati za správné. Než stopujme vývody spisovatelovy, abychom ukázali, v čem uhodil dle našeho soudu na pravdu a v čem nikoliv.

Spisovatel vykládá nejprve, že jako vědecká práce vůbec podléhá modě, tak i v obvodu vědy lékařské jest nejmoderněјší studium příčin nemocí. Studovány mikroskopické organismy (bakterie), probírána otázka dědičnosti zvláště při nemocech nervových atd., a vydáno konečně heslo, jež přijato s velikým povděkem v nejširších vrstvách společenských: přetížení prací. Zcela nový princip tím prý nevysloven; mnozí lékaři již dávno k tomu ukazovali, že přílišná práce tělesná může spůsobiti nemoc, a uváděli k tomu mnohé doklady, někdy i nepřípadné. „Škodí-li přepiatá práce duševní, nelze tak snadno dokázati. Škodlivosť přepiaté práce duševní se sice akceptovala . . . , avšak spíše následkem nevyrčené analogie s přehnanou prací tělesnou.“

Zkrátka, spisovatel tuto škodlivosť popírá neb aspoň velice o ní pochybuje. S tímto míněním jeho nesnášíme se Dáváme mu za pravdu, že „únava je ochranná závora při práci“; co však se stane, když mozek nutí se do nové práce, dříve nežli dc :atečně se zotavil? zvláště, když takové donucování častěji se opakuje? Není-li tu ːcela logický závěr, že *musí* to konečně mozku škoditi? A kromě toho učí ka dodenní zkušenosť, že někteří žáci, a to ne snad jenom nenadaní, dlouhou úsilo ıou prací spůsobují si bolení hlavy, mdlobu a pod. To dosvědčí spisovateli ka dý učitel, jenž delší dobu ve svém úřadě působí. A neposýlají-li lékaři — a to z ravidla *s dobrým výsledkem* — učence, diplomaty a podobné muže duševně pr cující na venek, říkajíce, že se přepracovali a že musí po nějakou dobu zane ati vší práce a oddati se naprosté nečinnosti, aby se mozek zotavil? Že někt í rozhýčkaní, domněle nervosní lidé v rafinovaném egoismu na to hřeší, vyhýba se se práci, jak mohou, a svalujíce své povinnosti na bedra svých soudruhů

v úřadě, jest pravda; ale tím není vyvráceno faktum, že mnozí lidé, svědomití a přičinliví, skutečně se upracují až do úpadu nebo do nemoci.

My tedy proti tvrzení spisovatelovu jsme toho přesvědčení, nabytého zkušenostmi, že *přílišná práce duševní jest škodliva.*

Mohli bychom se dovolávati četných hlasů, i z kruhů lékařských, ale nečiníme toho, souhlasíce s míněním spisovatelovým, že autorita ve vědě nerozhoduje.

Jiný výrok, jehož nemůžeme beze všeho přijati za svůj, jest: „Mozková práce si poroučeti nedá“. Pravda jest, že „při oblíbené práci duševní necítíme tak značné únavy“, avšak můžeme-li u mládeže, zejmena při hromadném vyučování, vyčkávati chvíli, až se jí práce zalíbí? U mnohého žáka bychom vůbec čekali nadarmo. A jakkoli se moderní paedagogika — dle rady Komenského, Herbarta a j. — o to zasazuje, aby se učení žákům činilo zajímavým, srozumitelným a snadným: netají sobě, že jest to požadavek dosud velice idealní, t. j. že nelze ho splniti zúplna, a že přestati jest učiteli na tom, když mu vyhoví, pokud lze nejvíce. Aby tudíž učení ve škole vůbec bylo možno, nezbývá, než ukládati mozku pravidelnou denní práci, a jako „máme pro tělesnou práci jakouž takouž normu, dokonce i zákony stanovenou (9—11 hodin)“, tak také ustanoviti pro práci mozkovou jistou normu časovou. To platí aspoň o práci receptivní a reproduktivné; při práci tvořivé, umělecké i vědecké ovšem „nemohu si říci, že budu přemýšleti od 8—12 a od 1 do 6 odpoledne“, ač někteří umělci a učenci i *to* dovedli.

S dalšími výklady spisovatelovými skoro vesměs souhlasíme. Chválíme zejmena, že se ozval (zvláště na str. 9.) proti zneužívání onoho hesla moderního, jako by práce duševní byla škodliva; chválíme, že ozval se proti tomu, aby „slabé hlavy“ byly posýlány na studie; chválíme i mnohou jinou myšlenku, tak jadrně a případně pronesenou, ale dovolíme si tu a tam přičiniti svou poznámku nebo dodatek.

Že „navštěvuje v posledních patnácti letech ohromně mnoho lidí všeliké školy“, dokazuje spisovatel statistickými daty. Ačkoli přibylo obyvatelstva i potřeby vzdělávati se, vzrůst počtu žáků jest přece jenom přílišný, i rozumí se, že přicházejí na studia i takoví lidé, kteří nemají nadání, a kteří dle Mantegazzy (ve spise „Nervosní století“) „nejsou oprávněni, věnčiti se vavřínem, ale jsou zrozeni k tomu, aby zdobili se uzeninou“. Jest u nás ještě mnoho rodičů, kteří se domnívají, že ze synů stanou se „páni“, když budou studovati; zatím nejeden přivede to na denního písaře, nebo se stane proletářem. Nebyl by takový člověk šťastnější, kdyby si vydělával chleba poctivou ruční prací? Jest to i důležitá příčina *národohospodářská*, aby totiž příslušníci našeho národa nevěnovali se příliš jednostranně a výhradně *jednomu* oboru lidské činnosti, zapomínajíce na obchod, průmysl atd. O tom by bylo lze mnoho psáti.

Na str. 13. as u prostřed praví se, že „právě v posledních dobách panovala na středních školách zásada, že žák se má dle možnosti všemu ve škole *bez dalšího domácího studia* přiučiti“. Opravujeme tu větu takto: Žák má *ve škole* všemu porozuměti, vše pochopiti, ale domácí práce zproštěn *není*. Vždyť musí opakovati, co ve škole probráno, musí mnoho memorovati, musí pracovati přípravy, cvičení, písemné práce atd. Celkem mají žáci středních škol — zvláště na realných gymnasiích — práce zrovna tak dosti, ne-li více než dosti, tak že z každého přidávání hodin a učiva musili bychom zrážeti co nejrozhodněji. Považme jen, že Komenský *určuje* žákům dvě hodiny školy dopoledne a dvě odpoledne, kdežto nyní mají v některých třídách čtyřikrát za týden po šesti, dvakrát po čtyřech hodinách. Ale požadavky obecného vyššího vzdělání jsou mohem věčší, i musí se síly mládeže více napínati nežli za Komenského. Proto „naříká si především slabá hlava“, a proto měly by zvláště nižší třídy gymnasijní a realní hleděti se zbaviti žáků rozhodně nenadaných nebo vůbec ke studiím nespůsobilých; jest to na prospěch těch žáků samých i rodičů jejich i školy. Odejdou-li záhy, mohou se věnovati v čas praktickému životu; vystudují-li několik tříd, bývá jim řemeslo nebo živnost příliš sprostou a chtějíce se mermomocí udržeti ve třídě jsou řádnému postupu ve vyučování a [illegible]o- kroku školy na překážku. A vyjdou-li přece šťastně z gymnasia nebo reálky, c[illegible] je

čeká? Konkurence, boj o život jest pořád úsilovnější, a mnohdy i výborný student má co dělati, aby se po odbytých studiích domohl nějakého zaopatření, které by vynaloženému kapitálu i pilnosti jeho bylo přiměřené. Studenti slabí, nepilní zůstanou na holičkách a buď zachytí se čehokoliv anebo rozmnoží „učený proletariát“. S druhé strany však nebylo by prozřetelno a moudro, kdyby se ke studování připouštěli pouze hlavy výtečné. Předně je jich velmi, velmi málo, a za druhé se právě prostřední talenty ve věčšině životních zaměstnání nejlépe osvědčují, lépe nežli hlavy genialní, jimž namnoze nedostává se vytrvalosti, trpělivosti, sebevlády. „Leč právě velicí geniové,“ čteme na str. 13. dole, „kteří zároveň velice pracují, nenaříkají sobě na přepracování.“ To jest pravda, a Smiles vysvětluje genialnosť pilností kromobyčejnou, pozorností stále napiatě k jednomu předmětu obrácenou; ale škola nesmí v učbě počítati s genialními lidmi, ani se slabochy, nýbrž musí přihlížeti k žákům prostředně nadaným. A poznati, má-li kdo dosti schopností ke studiím, není vždycky věcí tak snadnou, jak nám dosvědčí všechny sbory professorské. Proto opakujeme: v nižších třídách netrptež učitelé středních škol, aby do vyššího oddělení dostávali se žáci *rozhodně* slabí, obzvláště jsou-li nedbalí, rozpustilí, nehodní. Za jiný důvod, „proč se na duševní práci tak stýská“, uvádí spisovatel na str. 14. „všeobecné ubývání pracovitosti“, a za to „stále rostoucí touhu po životě příjemném, ale bez namahání.“ Spisovatel vysvětluje tento zjev velmi případně, a za jeden z účinků jeho uvádí „letní byty měšťáků“. O těch pověděl „lufťákům“ pernou pravdu; jezdí zajisté mnohé rodiny jen proto na venek, že toho vyžaduje moda a dobrý tón společnosti. Jenže zapomněl spisovatel ve své horlivosti zmíniti se o tom, že lidem opravdu churavým, upracovaným, zotavujícím se po nemoci, a konečně a zvláště *dětem* pobyt venkovský jest přece jen velice zdravý, ba nevyhnutelný; jen se na ně podívejme, když se vracejí z prázdnin: jak jsou svěží, čilí a jakou novou chuť ku práci s sebou přinášejí. Litujeme také, že nejmenoval ve prospěch trpícího lidstva ty venkovské „krajiny stejně nezdravé jako město samo“, a že nepostavil na pranýř ta „právě nejoblíbenější a nejvíce fashionable letní sídla Pražanů“, která prý vykazují valný počet souchotinářů.

Na str. 15. dole čteme: „Jiný moment, který stesk na přetížení prací podporuje, je bez odporu *optimismus* naší doby.“ Ta věta nás překvapila; slýchali a čítali jsme dosavad všude, že za naší doby vládne pessimismus. Avšak hned asi o dvě věty dále seznáváme, že tu nejde o filosofické přesvědčení, nýbrž o předpojatosť při posuzování schopností; ta při rodičích jest vysvětlitelna, při „celých massách“ vede k osudným bludům. A opět dochází spisovatel k závěru: „veliký učenec i veliký umělec musí pracovati mnoho, a více než lidé prostřední.“

V posledním oddíle (na str. 16. a 17.) činí spisovatel resumé a vyslovuje jakožto výsledek své úvahy závěrek: „Lidé, kteří zatížení prací duševní nesnesou, nemají se k ní dráti.“ I vyzývá ústavy, aby nehledaly chloubu ve velikém počtu žáků vůbec, nýbrž aby svědomitě odmítaly lidi bez nadání. „Lidé tací v praktickém životě, dík rozvinutému protekčnímu systému, zaujímají různá místa a odstrkují často lidi s nadáním. Že tím síla národa klesá, kdož bude popírati?“

Tímto výrokem, jejž každý rád podepíše, končí se spisek, nepatrný co do rozsahu, ale obsažný. Jak jsme ukázali, jsou mnohé vývody jednostranné nebo neúplné, jiné však dávno uznané a dobré; nejzdařilejší jest ovšem část, v níž se spisovatel ozval proti vší namáhavější práci duševní, kteréžto heslo kdyby se po kterémkoli rozšířilo národě, ochromovalo by jej a zbavovalo mužné síly a vytrvalosti.

Petr Durdík.

D. E. Joannides, **Sprechen Sie attisch?** Moderne Conversation in altgriechischer Umgangssprache nach den besten attischen Autoren. Leipzig 1889. Koch's Verlag. (VIII, 68 str. mal. 8°.) M. 1·20.

Malá knížečka, ale velice zajímavá! Spisovatel podává napřed hojně pravidel a poučení užitečných o některých zvláštnostech řečtiny ve vyjadřování, potom v 4 rozmluvách jedná o všem, o čem v denním životě obyčejně se rozmlouvá.

Ba i hru „skat" spůsobem velmi zajímavým a poutavým učinil předmětem rozhovoru. V přídavku podána jsou některá přísloví a hesla slavných mužův.

Úkol, kterého se spisovatel podjal, byl sice nesnadný, ale vděčný, aby totiž ukázal, jak bezdůvodny jsou výtky těch, kteří stále tvrdí, že řečtina jest nám cizí a nesnadná, a že znalosti její nemůže si člověk osvojiti v té míře jako řeči moderní. A úkol ten podařil se spisovateli stkvěle. Spisovatel jeví se v celém spisku výtečným znalcem starořečtiny. V případech, kde nebylo starořeckých slov pro vyjádření moderních terminů, nahrazuje nedostatek ten dobře tvořenými slovy novořeckými, kteráž označena jsou hvězdičkou.

Tu ukázáno jest prakticky, jak možno oživiti studium starořečtiny. Poznáváme tu řečtinu také s jiného stanoviska, než s kterého jsme uvykli na ni pohlížeti, se stanoviska denní konversace, jejíž znalost velikou má cenu pro hlubší vniknutí v ducha jazyka. Kdo zná obcovací řeč lidu, ten má klíč k porozumění spisů toho národa právě jako vrstevníci. Nejvíce látky poskytl ovšem spisovateli Aristofanes v těch partiích, kde prostý muž z lidu mluví spůsobem přirozeným, nestrojeným. — Doporučujeme spisek tento co nejvřeleji všem klassickým filologům a přátelům staré řečtiny vůbec, a jsme přesvědčeni, že nejen pobaví je co nejmileji, nýbrž že také v hojné míře přispěje k větší lásce k řečtině.

Tisk jest celkem správný. Některá malá nedopatření, hlavně accentová, snadno si čtenář sám opraví. *Josef Pražák.*

Hlídka programmův.

9. **K dějinám války o bavorskou posloupnost r. 1778—1779.** Podává prof. Jan **Matzner.** Výroční zpráva c. kr. vyšších reálných škol v Písku. 1887 a 1889. 8°.

Předeslav krátké vypsání jmenované války i v podrobnostech vůbec známé, spisovatel uveřejňuje po prvé tiskem 110 (74+36) listin, samých dopisů, jejichž obsah k válce té se táhne a jež byl nalezl v městském archivu Píseckém mezi dopisy bývalého purkmistra Píseckého Martina Kaasche; první list má datum 8. července 1778, poslední 27. listopadu 1778. Na konec přidáno roztřídění a „ordre de bataille" vojska v Čechách položeného. Překvapujícím zjevem při této věci jest, že spisovatel dopisů publikovaných, „z nichž" — jak sám praví na str. 7. (r. 1887) — „některé podávají dosti jasný a věrný obraz, jakým spůsobem vedena tato pověstná válka," ve vypsání úvodním nikterak nepoužil. Nad to nemile dotýkají se čtenáře v krátkém úvodě četné chyby formalné, jež asi největším dílem sčísti dlužno na tisk.

Str. 4. ř. 8. h. místo *Karla Theodora* má býti *K. Augusta;* k větě na str. 4. ř. 22—24. „Všichni národové rakouští plni zápalu očekávali boj, aby císaři svému, který osobně voje své do boje povede, což se nestalo od dob Karla V. dali na jevo . . . . " sluší poznamenati: *a*) že tehdejší národové rakouští neměli císaře, *b*) že Karel V. u nás nevládl a národů rakouských nikdy do války nevedl. Str. 5. ř. 2. h. král *Pruský* (pruský), ř. 5. h. a jinde stány (stany), ř. 14. d. nejprvé (nejprve), ř. 5. d. stále bez ustání. — Na konec zaznamenáváme, že z 19 pojednání programmových reálky Písecké 11 jich pochází z péra prof. Matznera, což svědčí o neobyčejné píli jeho. *Frant. Sob .*

7. **Achilleus.** Podává Vojtěch **Hanačík.** Část I. Výroční zpráva c. k. vy iho gymnasia v Žitné ulici v Praze za rok 1889. Stran 56 velké 8°.

(Dokončení.)

Na str. 43. praví spisovatel, že Agamemnon nabízí Achilleovi „své tři d ery s bohatým věnem za manželky". Slova tato nejsou dosti jasnou reprodukcí míst Iliady *I*, 144—148 a 286—290. Spisovatel sám ví dobře, že i za dob heroj ích

jest pravidlem *monogamie* — jedinou výminku činí Priamos (Schömann: Griech. Alterthümer, díl I. str. 54. vyd. 3. I. v. Müller: Griechische Privatalterthümer, v týchž Handbuch d. klass. Alterthumswissenschaft., díl IV, str. 446 a). Bylo by tedy bývalo lépe, stilisovati větu takto: nabízí mu jednu ze svých tří dcer za manželku.

Na str. 11. praví spisovatel: „Thetis pak byla již manželkou Péléovou, nerada sice, ale mlčky snášela los svůj (snad i Sofokleův zachovaný zlomek z tragoedie Tróila nám to praví“) a cituje frag. 556 Nauck. Slova ve fragmentu tomto obsažená nemohou se přece vztahovati k Thetidě, podmětem jest zde patrně Péleus (místo *ποτε* ve verši 2. navrhuje Nauck: Tragicorum graec. fragmenta, str. 213, 1. vyd. dosti pravděpodobně *πατὴρ* — dle toho mluvil tato slova v tragoedii Sofokleově Achilleus). Výraz *ἄφθογγοι γάμοι* ve v. 1. vztahuje se patrně k zápasu Péleovu s Thetidou (*συμπλακεὶς ποτέ*) a zápas ten nazývá se zde trpce *ἄφθογγος γάμος;* vlastní sňatek, k němuž se i bohové dostavili, není ani v podání mythickém ani na monumentech *ἄφθογγος*. Na doklad toho, že Thetis těžce snášela osud svůj, měl spisovatel raději citovati známé místo Iliady Σ 432—435.

Na str. 56. mluví spisovatel o sarkofagu „v Pio-Clementském musei v Louvru“. Museo Pio-Clementino jest částí musea vatikánského. Či vypadla zde pouze tiskovým omylem čárka? — Ve příčině monumentů, na nichž zobrazen jest Achilleus a Penthesileia, upozorňuji spisovatele ještě na vlys gjölbašský, publikovaný právě nyní Benndorfem a Niemannem: Das Heroon von Gjölbaschi-Trysa. 1. díl. Vídeň 1889.

Str. 22. „požár svaté Troje, jenž zrcadlil se ve třesoucích vlnách moře Helenina“ jest patrně pouze omyl tiskový m. moře Hellina.

Spisovatel soudí na str. 53., že obsah Aischylovy tragoedie *Μυσοὶ* jest nejistý. Referent uznává ovšem, že podrobnosti děje této tragoedie jsou neznámy, ale hlavní obsah jest přece znám: Telefos poskvrněný vraždou svých strýců dochází v řece Kaiku očistění.

Spisovatel připojil hojné ukázky metrického překladu z Ovidiových Fastů, Quinta smyrnského, Catulla, Euripidovy Ifigeneie Aulidské a Andromachy, Statiovy Achilleidy, Homera, kykliků atd. Překlady p. Hanačíkovy jsou věčšinou správné, vzletné, uhlazené a svědčí o dokonalém porozumění originálů. Někde ovšem nalézají se některé poklesky metrické, na př. na str. 5. měřeno sprāvedlivý, str. 15. před ōtcem, zā mrāvy zūšlěchtěné, str. 50. v pŭtce Achīlēū strāšlīvému to vítězi, tamže: dmýchán jsa vichrū dechem ostrým, tamže: nezmarnou si hrūď obrňme, str. 51. pō vřāvě, tamže: zeměširá mōkvajíc, str. 53. dār Héfaista tuhý byl umného, str. 55. ā přěmnozí . . . atd. Některé hexametry nemají správné caesury a některé vůbec žádné caesury: str. 28. jak lev |, jenžto byv | od prsu | vyrván | matce při|vykne, str. 47. takž oni | ve hradu | před rekem | obrov|ským se za|třásli, str. 48. sloužily | jí ony | ač samy | skvoucí | zářily | slávou, tamže: v úsměvu | líbez|ném, zpod | temných | brv plny | sladké, str. 49. a štval | mocně u | boj ji | s rychlono|hým Achilléem, tamže: kypělo | při slově | tom srdce, | doufala | jistě hr|dinský, tamže: uměle | vytvoře|ná ze | stříbra a | ze sloni | bílé, str. 50. zvěstuje | venkova|nům proud | přívalu | temně hu|čící, tamže: ihned | pak spěcha| jíc ven | z komnaty | rychle vy|jíti, tamže: by v duše|hubných | ji měla | válkách za zbraň o|chranuou, tamže: jsou bozi | i v den | tento ve | trójské | vřavě bi| te' í, tamže: žíznící krvi, | tať jí | nejslad|ší je po|choutkou, str. 51. hoj vy | psi, hl vy | za Priamův zapla|títe potupný, tamže: množstvím | pokryta | jsouc, koně | ko zprobo|dáni ko|pími, tamže: jsouc tu po|háněla | ku předu | a hnala | v záhu ı | děsnou, str. 52.: avšak | když měly | již lodi | býti za|páleny | trójským, ta le: zaplesal | argei|ský lid, | když reky | shledl mo|hutné, tamže: příkře | čnící | Oı a a | Pélia | témě o|blačné, str. 53.: v boj protiv | oběma | jim, jak | v lesní | ho itině | pardal, tamže: nuž jen | pojďte | blíže do půtky sem, | ať pak o | síle, ta le: jakkoli | byl sil|ný! a ty | šílena | jsi věru | v srdci, str. 54: srdce ko| ch á | rádo i | největ|ších boha|týrů, tamže: se mnou? | či snad | jsi mněla, | že z je | zpět se | navrátíš atd.

Mluva spisovatelova jest uhlazená, správná a vzletná. Vytknouti jest zvláštní oblibu v moravismu zvěr (str. 6., 15., 21., 34., polozvěr str. 16. a 28.), germanismus jest na str. 7.: necháme se rozvětvovati kmen Aiakův po Salamíně... a str. 34. nechal smrtí zachrániti Hellady. Nevhodný jest výraz str. 28. v átrii (o řeckém domě!), str. 25. aby byl zkomolen, str. 21. v trudném nerozumě dětinském (= homer.. *ἐν νηπιέῃ ἀλεγεινῇ*), str. 32. Thetis dá mu bednu (m. truhlici = homer. *χηλός*), str. 8. rytinách. Nepěkné jest slovo vplyv na str. 47. (m. vliv, působení), archaismus jest subst. žízň na str. 53., nesprávný jest na str. 27. tvar tvářema (m. tvářemi). Chyby tiskové jsou na str. 1. za nejskvělejšího (m. nejskvělejší, totiž zjev), str. 5. nalezly (m. nalezli, podmět pěvci), str. 17. z nebe (m. s nebe), str. 36. Meneálos (m. Menelaos), str. 39. propusil (m. propustil), str. 7. a Proita (m. u Proita). Na str. 43. jest divné ukončení věty v závorce.

Avšak *ἅλις λόγων!* Referent končí tuto úvahu přiznáním, že se prací p. Hanačíkovou upřímně potěšil a v leckteré věci poučil a že se srdečně těší na její dokončení.[1])

V Praze. v únoru 1890. *H. Vysoký.*

Literatura.

Redakce došla tato díla:

Bibliotéka paedagogických klassikův českých i cizích. Redaktor a vydavatel Fr. **Bayer.** Cena sešitu 35 kr. Ročník IV. Seš. 8—9.: **Jana Amosa** Komenského Sebrané spisy vychovatelské. Díl III.

Časopis českého studentstva. Redaktor a nakladatel Karel St. **Sokol.** V Praze. 8°. Předplatné ročně (10 seš. o 2 arších) 3 zl. Roč. II., č. 2.: **Schůze universitních posluchačů dne 16. února. O vnitřní činnosti „Slavie". K událostem studentským v Krakově. Naše doba a studentstvo. Druhá česká universita na Moravě.** Dopisy. Literatura, divadlo, umění. Směs.

Časopis katolického duchovenstva. Redaktor Dr. Klement **Borový.** Nákladem Rohlíčka a Sieversa. V Praze. 8°. Cena ročně (10 seš.) 3 zl. 50 kr. Ročník XXXI. Sešit 2.: **Myšlenky o praxi katechetické. Stručné dějiny církve katolické v Rusku** (F. Kryštůfek). **Milost Boží** (Jos. Hůlka). **Missie katolické v Africe** (A. Rubeš). Kronika. Literární oznamovatel.

Česká domácnost. Redaktor a nakladatel A. **Neubert** v Jilemnici. v. 8°. 32—36. Cena ročníku 2 zl. Ročník II. Číslo 2.: **Z listů májových** (Irma Geisslová). ***Zima v horách** (J. Janoušek). **Karel Bendl** (Ant. Kollmann). **Za štěstím** (Fr. Flos). **Vlasť** (E. Souvestré, přelož. Č. Jiřina). **Taneční pořádek** (E. Zola, přeložila M. Soukupová). ***České chaty** (Ad. Heyduk). **Oheň v názorech, pověrách a zvycích lidu českého** (J. Košťál). **Dcera klenotníkova** (J. W. Smith). **Černá zvěř** (Jos. Dědeček). **Ze života ještěrů** (J. Kořenský). **V očekávání. Maloruská nevěsta. Kyjevsko-Pečerská lavra.** Rozmanitosti.

Česko-německý slovník, zvláště grammaticko-fraseologický. Sestavil Fr. **Kott.** V Praze 1890. Nákladem F. Šimáčka. v. 8°. Cena seš. (o 4 arších) 50 kr. Díl VI. seš. 1—19. — Díl tento obsahuje dodatky D—N. Celé dílo jest pro jazyk náš veliké důležitosti, jednak nahrazujíc rozebraný slovník Jungmannův, jednak obsahujíc mnoho slov z mluvy obecné, jichž v Jungmannovi není. VII. díl, jenž bude obsahovati ostatní dodatky, ukončeno bude důležité dílo toto.

Hrady, zámky a tvrze české. Popisuje August **Sedláček.** Nákladem F. Šimáčka. fol. Cena seš. 65 kr. V Praze. Díl VII. Seš. 1—19.: **Písecko a Be-**

[1]) V 1. části této recense opraviti jest tyto tiskové omyly: Str. 114. řádek 12. shora čísti jest Bergk místo Berke, str. 114. ř. 32. shora čísti jest Telephos, Troilos u kein Ende m. sein Ende, str. 115. řád. 2. shora čísti jest na váse Praxiově m. Raxiově, str. 115. ř. 4. čísti jest Meisterhans m. Meisterhaus.

chyňsko s popisem těchto hradův: Bechyně, Dobronice, Bernartice, Borovany, Březnice, Helfenburk, Kratochvíle, Liběјice, Hluboká, Hrádek, Přiběnice, Želeč, Písek, Borotín, Jistebnice, Újezdec, Prachatice, Protivín, Kestřany, Drahonice, Bolejovice, Týn n. V., Hněvkovice, Neustupov a j.

Al. **Jiráska** Sebrané spisy. V Praze 1890. Nákladem J. Otty. m. 8°. Cena sešitu (o 32 str.) 15 kr. Sešit 3—15.: V sešitě 3. skončila se dojemná povídka „U rytířů". Následující sešity obsahují další maloměstské povídky „Na staré poště" a „Filosofskou historii". Díl II. počíná F. L. Věkem Na počátek každé povídky přidán velmi zdařilý obrázek, seznamující nás s dějištěm té které povídky.

Jitřenka. Redaktor a nakladatel Fr. **Popelka** v Poličce. 8°. Předplatné ročně 4 zl. Ročník IX. Číslo 4—5.: *Neplač . . . .! (G. N. Mayerhoffer). Vlastenecké epištoly (Satanella). Z lásky mateřské (Vl. Pittnerová). V příbytku trpící ženy (J. Štemberka). Na Lichnici! (K. V. Adámek). Dítě (K. A. Červinka). Šíjáci (V. Korajec. — V. Špaňhel). Sbírka pověr (F. Pátek). Stříkačka (A. Eckstein — J. Poličský). *Poesii (Jarmil Jirsa). Ze zápisků convoyantových (J. Štemberka). *Skromnost (Jelena Slaviborská). Literatura.

Kabinetní knihovna. Nákladem F. Šimáčka. V Praze. m. 8°. Sv. XLVI.: Boženy **Kunětické** Čtyři povídky (Kapitál paní Zuzejkové. Kulhavá. Svatební šperk paní Fujerové. Strýček a tetička). Str. 197. Cena 60 kr. — Sv. XLVIII.: Lorda Byrona Childe-Haroldova pouť. Přeložila El. **Krásnohorská.** Str. 245. Cena 80 kr. — Překladatelka osvědčila se už překladem jiných rovněž velikých děl básnických, jako zvláště Mickiewiczova Pana Tadeusze; proto se zkušenou a obratnou rukou přistoupila k dílu opravdu tak obtížnému (viz jen na př. rým, jenž má z pravidla schéma: ababbcbcc), že se u nás dosud ani mužská ruka básnická na ně neodvážila. A věru podařil se jí překlad nad očekávání. Bude sice tu tam nějaká činěna výtka proti pojetí toho neb onoho místa, avšak to práci nijak není na úkor, neboť díla tak velikých básníků dopouštějí mnohdy různé interpretace. Proto tím větší si získala zásluhu Krásnohorská, čím těžší byl předmět práce její. K lepšímu porozumění básně připojila překladatelka úvod a výklad míst méně jasných. Nakladatelstvo vypravilo dílo tak vzácné velmi skvostně, jeť tisk i celá úprava Kabinetní knihovny vůbec velmi úhledná. — Překladatelka ukázala se zde výborným znalcem krásného jazyka našeho, jehož duchu vzdává v úvodě hold nejupřímnější: jeť její mluva naskrze ušlechtilá, volená, vzletná, rhythmem co nejpravidelnějším provázena. Čím tedy výtečnějším jest dílo, jemuž se po bok málo takých u nás postaviti může, tím spíše nutno, by bylo prosto i všech drobnějších jazykových nedostatkův a vad. Uvedeme zde z upřímné snahy některé věci, jež bude nutno napraviti v 2. vydání, k němuž jistě dojde, jsouce přesvědčeni, že se tím právě překladatelce zavděčíme.

Str. 23, ř. 8: pro mne m. pro mě (·/. doma). 24, ř. 3 a 5: upřímně ·/. želí mne m. upřímě ·/. želí mě. 40, sl. 50. zášť m. zášti; podobně 55; 118, 39; 121, 45; 125, 55; 132, 69; 149, 111. Rovněž tak 173, 51: líc m. líce. 64, 8 (166, 33. 217, 186): náuka zbytečno m. nauka, víť Čech, že nemůže čísti dvojslabičně nau-ka; vždyť by se pak také musilo psáti: náučiti, náutráceti, náužiti a p. 67, 17: stěžně m. stežně; podobně: 68, 18; 104, 2; 115, 32. 75, 37: krasší místo krašší, jeť přípona -jьší, jejíž *j* měkčí neb rozlišuje předchozí souhlásku (snadší = snaz-ší a p.); rovněž 79, 46; 80, 48; 90 ř. 5 zd.; 125; 126; 211, 147. 78 44: věrec m. věřec (srv. stařec); podobně 135, 77: mudrc m. mudřec, jako 14', 106. 80, 49: kalojer; básník užil tvaru albanského, nám však přiměřenější es; bulh. kaloger (kaluger z řec. *καλόγερος*) neb ještě obvyklejší srb. kaluđer. 82 53: kdež místo kde (v túz. větě); podobně 87, 65; 92, 73: kdož m. kdo. 93 55: zanešenu m. zanesenu. 92, ř. 4: řidnou m. řídnou; 114, 29: prořidlých m. proříдlých. 93, 75: nezhaseny m. nezhašeny; rovněž 164, 27: smísených místo míšených; 186, 82: vzkřísení m. vzkříšení; 204, 127: rdousen m. rdoušen. 118, 8. zúzdit m. uzdit; 110, 19: úzdu m. uzdu. 126: kolikkrát m. kolikrát. 172, 7 matkybijce m. matkobijce (matkobojce). 180, 68: *li* na počátek věty nelze li ti, překladatelka se k tomu dala svésti svědomitým šetřením metra. 206, 133:

jedině m. jediné. 207, 136: bidácké m. bídácké (ě = í). V skloubě řeckých jme
potřebí nápravy této: 64, 7: Acheronu m. Acherontu. 217, 160: Laokoona míst
Laokoonta. 188, 87: Nemesidě m. Nemesi; rovněž 205, 132: Nemesidó m. Ne
mese; 244, 132: Nemesidy m. Nemese. 234, 14: Akropolidy m. Akropole. — Chyb
tiskové uvádíme zvláště tyto: širou m. šírou (33 a j). až m. ač (45, 60). národov
m. národové (60, 5). lásku skrýš m. lásky skrýš (76). zrádné m. zrádné (80, 47)
zastřížených m. zastřižených (109, 15). decb m. dech (139, 86). vystává m. vy
vstává (153, 2). přetčen m. předčen (168, 38). 49 m. 59 (232). Míchala míst
Michala (245).

Кіевскія Университетскія Извѣстія. Redaktor V. **Ikonnikovъ.** V Kievě. 8°. Cena ročníku (12 svazkův o 15—20 arších) 6½ rub., seš
11. a 12.: Na památku pětistoletí Kosovské bitvy (T. Florinskij). Díla knížet
Kurbského jako historické prameny (A. Jasinskij). K theorii funkcí gammy (B
Bukrějcv). O důležitosti nemocí nosních v pathologii vůbec a o jejich význam
pro ékonomii organismu (N. Volkovič). Princip a úloha nynější chirurgie (A. Pa
vlovskij). Uvedení do anatomie (J. Popovskij). Malomocenství a lišeje (G. Münch)
Dělnické zákonodárstvo Eduarda III. (D. Petruševskij). Polovci v Uhřích (P. Go
lubovskij). O pozorováních hvězdy Polarissimy (V. Fabricius). Rozšíření úloh vari
čního počtu na differencialní rovnice (V. Jermakov). Rozruchy se strany centráln
soustavy nervové při záduše (I. Trojickij). Kritika a bibliografie. Meteorologick
tabulky pro Kiev (K. Žuk a G. Florinskij) za leden 1889 průměrem: tlakoměr
752·6 mm (největší průměr 762·5 dne 18, nejmenší 735·9 dne 26), teplota vzduch
— 9·3 C. (nejv. + 0·7 dne 26, nejmenší — 19·3 dne 1), srážky 30·6 mm (nejvíc
8·3 dne 15). Za únor 1889 průměrem: tlakoměr 736·5 mm (největší průměr 751·
dne 18, nejmenší 719·1 dne 10), teplota vzduchu — 3·8 C. (nejv. + 0·9 dne 22
nejmenší — 9·8 dne 6), srážky 44·3 mm (nejv. 13·1 dne 26). Za březen 1889
průměrem: tlakoměr 744·4 mm (nejv. průměr 760·6 dne 6, nejmenší 734·7 dn
18 a 28), teplota vzduchu — 4·7 C. (nejv. + 3·7 dne 26, nejmenší — 18·2 dne 5)
srážky 63·6 mm (nejv. 17·8 dne 2).

Libuše. Matice zábavy a vědění. Redaktor Boh. **Šimáček.** Nákladem F
Šimáčka. V Praze. m. 8°. Cena ročně (7 knih) 1 zl. Ročník XX. Číslo 1. Str. 158
Povídky od Fr. *Heritesa:* Znamení. Diva. Miniatura. Granát přináší štěstí.

Literární Listy. Red. Fr. **Dlouhý.** Ve Velikém Meziříčí. m. 4°. Nakladatel J. F. Šašek. Cena ročně (24 čísel) 3 zl. 90 kr. Ročník XI. Číslo 5. a 6.
Mladá Francie (K. Kaszewski — I. K.). Pan Tvardovský (F. Menčík). I. I. J
Döllingert. Ze současného romanopisectví anglického (J. Nováček). Posudky a úvahy
Zprávy z ruchu literárního. Rozmanitosti

Literární věstník. Redaktor a nakladatel Dr. Fr. Bačkovský. V Praze
8°. Předplatné žádné. Ročně 12 čísel. Číslo 5.: Spisy redakci poslané. Časopis
výměnou zasílané. Seznam knih, časopisů a hudebnin za ceny celé i snížené. Knih
kupecké zprávý. Inserty.

Matice lidu. Red. Primus **Sobotka.** Nákladem spolku pro vydávání lac
ných knih českých v Praze. 8°. Cena ročníku (6 seš.) 1 zl. Ročník XXIV. Seš. 1
Za Atlantským oceánem. Črty z cest po Severní Americe. Napsal Jan *Wagner*
Str. 127. Sešit 2.: *Mefistofela.* Povídka od Václava *Beneše*-Šumavského. Str. 132

Moravská bibliotéka. Pořádá Fr. **Dlouhý.** Ve Velkém Meziříčí. Nakladatel J. F. Šašek. m. 8°. Cena seš. (o 48 str.) 10 kr. Sešit 32. a 33.: Z he
a zábav staročeských. Příspěvky ke kulturním dějinám českým. Čeněk **Zíbrt**
Část I.: Kohoutí zápasy. Karban. Kuželky. Šachy. Karty.

Moravská knihovna pro náš lid. Pořádá a vydává Fr. **Bayer**
V Třebíči. 8°. Nakladatel J. F. Kubeš. Cena seš. (o 3—4 arších) 10 kr. Roč. I
(1890). Dílo IX. Seš. 8. a 9.: Povznášejte rodiny! Příběhy polopanské rodiny
Vypravuje V. **Lužická.**

Národ a škola. Redaktor J. **Schier.** Ve Velkém Meziříčí. Nakladate
J. F. Šašek Předplatné na rok 2 zl. 50 kr. Ročník IX. Číslo 5. a 6.: Bohatství
a chudoba (J. Sokol). O výboru písní a pěstování zpěvu ve škole obecné (F. B

rejší). O sdělných nemocech dětských (F. Zeman). O růži a jejích druzích (St. ehák-Kamenický). Vlohy a volba povolání (K. Šmídek). Feuilleton. Politické právy. Věstník spolkový. Dopisy. Rozhledy školské. Různé zprávy. Ze školní ahrady. Drobnosti. Literatura.

Naší mládeži. Obrázkový časopis pro mládež dospělejší. Red. J. Vl. **Krátký.** Praze. Nákladem J. R. Vilímka. 4°. Cena ročně (12 sešitův) 3 zl. Ročník XVI. íslo 3.: Z tábora Žižkova (Karel V. Rais). *Krásný palác (Jan Vřesnický). Slováčkovi (týž). Rov bojovníků u Nechanic (Fr. Rosůlek) List majestátní, císařem Rudolfem II. r. 1609. podepsaný (Em. Miřiovský). Zvěsť z roku 1117 (Jan ečas). Příhody tří uprchlíků v Sibiři (Viktor Tissot a C. Améro, Bohumil Čermák). n ještě psíka (X. Čekal). Lov na hrochy (J. Kavka). Prof. Dr. Čeněk Kotal Bohumil Čermák). Bohatá mohyla (Kliment Čermák). *Duchu lidskému (Jos. Jaroušek). Milon Krotonský (Ant. Svoboda).

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redakcí a nákladem . **Vlčka.** V Praze 8°. Cena ročně 7 zl. 20 kr. Ročník 20. Sešit 3.: Zakaspická ába (E. Fait). Dědeček Lacinů (J. Jakubec). *Jde led (J. Vrchlický). V pohoří imalaji (O. Feistmantel). Moderní Řím a jeho archaeologické objevy (L. Brtnický). etr Kmínek (Al. Jirásek). Paměť Přibyslavská XV. věku a RK. (J. D. Mašek). árodohospodářské upomínky z Pařížské výstavy (J. Trakal). Davorin Trstenjak L. Kuba). *Milosť (A. Hejduk). *Omladině moravské (F. Kyselý). Nové písemictví (F. Zákrejs, F. Vykoukal).

Ottův Slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Praze. 8°. Cena sešitu (o 48 stránkách) 36 kr. Sešit 53.—55. obsahuje tyto ělší články: Barokový sloh. Barometr. Baron. Barrande. Barská konfoederace. arth. Barthelemy. Bartoli. Bartoszewicz. Bartoš. Bartsch. Barva. Barvířství. Barvisť. Barvy. Basedow. Basilej. Basilejský sněm. Basilika. Basis. Baskové. Baškinové. atavia. Bathomer. — K sešitu 55. přidána příloha: Benátky Vlašské (barvotisk — án). Palác dožecí a Most vysoký. Mimo to přidáno ke všem sešitům hojně zdaých vyobrazení, ku př. Barometry, Znak rytířů z Baršova, Baršů z Kamenice, artodějských z Bartoděj, Baryton, Basa, Basilika kláštera Milevského, Baskulík, astilla Pařížská, Bathometry, Batlapinci, Batové a j.

Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Knjiga CVII. Razredi filologičko-historički i filosofičko-juridički. XXVI. U Zagrebu 1889. . III. 181. Cena 1 zl. 50 kr. *Boj na Kosovu.* Uzroci i posljedice. Od Fr. *ačkoga.* Spis. obšírně vykládá o příčinách i následcích osudného boje na *Kosově,* ní připravil slavnou říši Srbskou o samostatnosť. — *Kosovski junaci i dogaaji u narodnoj epici.* Od T. *Maretića.*

Slovanstvo ve svých zpěvech. Sborník národních a zanárodnělých (výamných) písní všech slovanských národů. Pořádá, harmonisuje a vydává Ludvík **uba.** Sešit 47.: Sešit tento obsahuje 13 dílem z vlastních, dílem z cizích zásků pocházejících písní slovinských, s nápěvy a českým překladem textu.

Slovenské Pohl'ady. Časopis pre literatúru, vedu, umenie a politiku. edaktor Svetozár **Hurban** (Vajanský). V Turčanském sv. Martine. Nakladatel avel Mudroň. 8°. Cena ročníku (o 6 sešitech Garchových) 5 zl. Ročník IX. š. 2. a 3.: Čo zahubilo Pol'šu? (A. Vladimirov). Ežo Vlkolinský (Hviezdoslav). n doktor Kôrka (Vilinský). Rusalka (Nikolaj Ježov). Listy z Čiech (J. Vlček). o nský jazyk (J. Škultéty). Beseda. Literatura.

Sluchová methoda. Učebné listy francouzské pro samouky i soukromé u jvání. Píše prof. Louis **Schmidt-Beauchez.** V Praze 1890. V. 8°. Cena ši a ($1\frac{1}{2}$—2 archy) 50 kr. List 7.: Opakování 12. a 13. lekce. Lekce 14. vi ení výslovnosti. Cvičení významná. Konversace. List 8.: Sešit tento obsahuje tu ětou lekci, Marseillaisu s nápěvem a francouzským i českým textem, cvičení n ersační a příkladová a počátek lekce šestnácté.

Studentské listy. Redaktor a nakladatel Dr. Frant. **Bačkovský.** V Praze. . Předplatné na čtvrť roku 60 kr., na půl roku 1 zl. 15 kr., na rok (12 čísel) 25 kr. Ročník. V. Číslo 6.: *Práce (F. C. Vlk). K ocenění staroklassických

studií (K. Koblížek). Ukončení školního roku za staré doby studijní (J. E. Hulakovský). *Východ slunce (Bohuš Doubravský). Student Votýpka (K. V. Švejda). Rozbor Čechovy „Dagmary“ (J. Vlček). O hmotném nedostatku některých slavných spisovatelů českých (J. Novák). V polích (J. Soukup-Chabrov). *U rakvičky (F. Vondráček). Večer a noc (Marie Z.). O chlebě (J. Zafouk). Rozmanitosti. Listárna.

Světozor. Redaktor M A. **Šimáček.** Nákladem F. Šimáčka. fol. Cena ročně (52 čísel o 12 str.) 8 zl. V Praze. Ročník XXIV. Sešit 1.—8.: Do tří hlasů (A. Jirásek). *Introitus. *Časová meditace (J. Vrchlický). O Emanuelu Bozděchovi (Jiří Bittner). V Desateru (B. Viková-Kunětická). Bouře v Olomouci (Dr. Z. Winter). Moderní Romeo (K. Šípek). Fonograf a jeho soudruhové (F. Svoboda). *My chceme být! (El. Krásnohorská). Libuše a Přemysl. Svatá noc (R. Tyršová). *Matka (A. E. Mužík). Z dějin keramiky (F. Faktor). Poslední z rodin primadonn. (J. Arbes). *Matka (A. Klášterský). V soukromé škole (Dr. Z. Winter). Vánoční výstava Uměl. Besedy (R. Tyršová). *Vánoční motivy (F. X. Svoboda). Chřipka-influenza (Dr. F. Pečírka). *Z nové knihy básní (J. Vrchlický). Pospíšilův úsudek (F. X. Svoboda). *Památka (Al. Škampa). Z oboru elektrotechniky (L. Fiedler). Při čtení „Dziadův“ (A. Černý). Małanka (F. Řehoř). *Naposled (K. Leger). Trilobit (J. Arbes). † F. Chalupa (M. A. Šimáček). *Básně (J. Žeranovský). *Z nových básní (A. Sova). Pošta před třemi věky (Dr. Z. Winter). Z „Žalmů a posměšků“ (Edv. Jelínek). Anomalie paměti (D. Panýrek). Láska šibřinkové noci (Felix Tever). *Z cyklu (A. Klose). *Květ z její ruky (B. Kaminský). Krajem thelemarským (Dr. J. Guth). Cestou k oltáři (A. Klose). *Večer nad Žamberkem (J. S. Machar). Obrázky z kultury čínské (Dr. R. Dvořák). Ve slovanských Atheuách (J. D. Konrád). *Z „Hrsti popela“ (J. Červenka). Jeník (F. Čtrnáctý). Šimon Proxenus ze Sudetu (Dr. Z. Winter). *Na poušti (J. Vrchlický). *Osamělá cesta (Em. ryt. z Čenkova). K posudku Falbiánství (B. Katzer). Hudba a divadlo. Literatura. Různé zprávy. — Ke každému číslu přidáno jest hojně vyobrazení nejlepších mistrů domácích i cizích. — **Románová příloha:** Helenina drůbež. Z angl. J. Habbertona přeložila Ant. *Malá.* Květ vášně. Novelly, napsala Matilda Serao. Z vlas. přeložil V. *Klen.*

Švanda dudák. Poutník humoristický. Ročník IX. Vydavatel a redaktor Ignát **Herrmann.** V Praze 1890. Nakladatel F. Topič. m. 8°. 48. 88. Cena sešitu 20 kr. Sešit 3: Nový rok pana regenschoriho (F. Cecilka). Utíkej Káčo!: *Dívčí hra (Sv. Čech). *Zjevení (Ad. Heyduk). *V lese (R. Jesenská). *Káča Kačerovna (F. Kvapil). *Jen výš! (Eliška Krásnohorská). *Naivní kocour. (J. S. Machar). *Zříceninám (Ot. Mokrý). Člověk a hůl (J. Mikšovský). Koho potkávám (Ypsilon). Z poslední gallerie (Vavř. Lebeda). Nový doklad ke kapitole o roztržitosti. Pováživé proroctví.

Učitel. List věnovaný zájmům školy obecné a měšťanské. Redaktor Fr. **Dlouhý.** Vydavatel Em. Schulz. V Brně. v. 8°. Cena ročně (36 čísel o 16 str.) 3 zl. Ročník I. Číslo 1. a 2.: Náš program. — V zájmu podučitelův a podučitelek (E . . . . . z.). Řešení některých úloh geometrických (A. Burjan). Názorné vyučování (B. Korčák). Z nauky o výživě rostlin (Fr. Dlouhý). Jan Kypta (J. Tiray). Rozhledy, zprávy školské, spolkové, literární. Střízlivě a nadšeně! Názorné vyučování (B. Korčák). Z nauky o výživě rostlin (dle Dra Kreuslera Fr. Dlouhý). Jan Kypta, někdy řídící učitel dívčí školy v Telči (J. Tiray). Přátelé a nepřátelé našich zahrad a sadův (A. K.). Rozhledy. Zprávy školské.

Vesmír. Obrázkový časopis pro šíření věd přírodních. Redaktor prof. Fr. **Nekut.** V Praze 4°. Cena ročně 6 zl. Ročník XVIII. Číslo 9.—11.: Slepec slovanský (H. V. Burián). Obrázky z moravských jeskyň (M. Kříž). Osady Francouzů v okeánu indickém (J. Vlach). Šídla a vážky země české (A. Krejčí). Z domácnosti nákolních obyvatelů v Robenhausích (J. Kořenský). Lišky v Čechách. Fysika bez přístrojův. Z honeb princův Orleanských v Indii (B. Bauše). Na rybnice z jara. Jak určiti zrnovky českomoravské. O čeledi hub pýchavkovitých (Al. J. Bernard). Rozhledy vědecké. Zprávy rybářské. Různé zprávy.

Vesna. Redaktor F. **Dlouhý.** Ve Velikém Meziříčí. 4°. Nakladatel J. F. Šašek. Cena ročně 3 zl. 70 kr. Ročník IX. Číslo 5. a 6.: Dva strýcové (J. Braun). Hlasy mravokárců staročeských a řády sněmovní o nádheře a cizotě kroje v Čechách ve stol. XVI. a na začátku XVII. (Č. Zíbrt). *Bratři z Valečova (K. Žádník). Zelený čtvrtek (J. D. Konrád). O soustavě sluneční (A. Bernstein — J. Rychlý). V kleci (J. Krušina ze Švamberka). Nezdařilý hrdina (J. Ščeglov — J. A. Unzeitig). *Českému pěvci! (J. Pečka-Lomnický). *Kolovrátkář (J. Bodrý). Jedna krev (J. Zacharyasziewicz — J. Semerád). Rozmanitosti.

Věstník král. České Společnosti Nauk. Třída mathematicko-přírodovědecká. V Praze 1889. 8°. 502. Cena?: F. Augustin: Untersuchungen über die Temperatur von Prag. — L. Čelakovský: Resultate der botanischen Durchforschung Böhmens im Jahre 1889. — H. Friedrich: Uiber Bleitetrachlorid. — A. Hansgirg: Phytodynamische Untersuchungen. — J. Kušta: Geologické poznámky o karbonu Kladenském. Otisky v třetihorním jílu u Sátku (Satkau) u Žatce. Nové valouny z kamenného uhlí u Kroučové, Studňovsi a Slaného. Druhý seznam třetihorních rostlin z plastického jílu u Vřešťan, blíže Biliny. — M. Serch: O hlavních vlastnostech integrálů Eulerových. — F. Machovec: Uiber Osculationsebenen der Krümmungslinien der Flächen zweiter Ordnung. — O. Pohl a B. Rayman: Dusíkaté sloučeniny cukrů. Soli uranité a estherifikace. — A. Seydler: O interpolaci hodnot závislých na dvou argumentech. — F. Sitenský: O poměrech pohlaví při konopí Cannabis sativa. — J. Stoklasa: O povaze a vlastnostech monocalciumfosfatu. — A. Sucharda: O plochách normál ku plochám posouvání stupně čtvrtého, podle proniků s rovinou bitangentiálnou. — A. Šafařík: Einfachster Winkelmesser. Uiber Cassiopeiae. Juppiters Bedeckung durch den Mond 1889 August 7. Uiber Mira Ceti im Jahre 1780. — F. Štolba: Chemische Mittheilungen. — O Šulc: Molekulárná váha $C_2 H_{2n-2} O_2$. — F. Vejdovský: O novém rodu zemských planarií. Vývoj a morfologie nervové soustavy bilaterií. — J. Velenovský: Plantae novae bulgaricae. — E. Weyr: O problemu projectivity v jednoduchých útvarech geometrických. — Č. Zahálka: O nové fossilní spongii Solidonodus Počtai.

Ženské listy. Nákladem Ženského výrobního spolku českého. Redakcí Elišky **Pechové-Krásnohorské.** V Praze 8°. Ročně (12 čísel) 1 zl. 80 kr. poštou 2 zl. Ročník XVIII. Číslo 2. a 3.: Provolání k dívkám českým v Čechách,, na Moravě a ve Slezsku (Veliký bazar slovanský). Pundita Ramabai Sarasvati (F. Gregorová). Obrázky z Vídně (Milina H—K). *První Češce Karolině Světlé (El. Krásnohorská). K pamětnímu dni 24. února 1890. Jaké péče dostává se u nás duševnímu nadání žen (B. Sokolová). Duch i povaha Fanny Levaldové (J. V. Frič). Humor svobody (J. Bötinger). Směs. Zprávy spolkové a školní.

Журналъ министерства народнаго просвѣщенія. Redaktor L. **Majkovъ.** V Petrohradě 8°. Cena ročníku (12 svazkův) 12 rublův, se zásylkou 14 rublů 25 kop. Ročník 1890. Seš. 1. a 2.: Patriarch Joann VII. Grammatik a Rus-Dromiti (Ῥῶς-Δρομῖται) u Simeona Magistra (Th. J. Uspenskij). Desátá satira Juvenalova (N. M. Blagověščenskij. Překlad s výkladem). Úloha nynější zoologie (V. M. Šimkevič). Západ Polsky i Litvy-Rusi o Halicko-Vladimířské dědictví (J. P. Filevič). Kritika a bibliografie. O počátcích ruského vychování (T. J. Filippov). Padesátiletí cářské Oděsské Společnosti dějin a starožitností. O černohorském zákonníku občanském, jeho směru a methodě jeho sestavení (I. J. V. t. j. Vaclík?). List z Paříže (L. L—r t. j. Léger? Pochvalná zmínka o katalogu Pražské Alliance française). De Accii fabulis (L. Müller). Zeměpis jako nová nauka universitní (A. N. Krasnov). Prvý Pskovský letopis po pádu Pskova (J. A. Tichomirov). Šlechtická kniha v Pařížské národní knihovně (A. J. Markevič). Kritika a bibliografie (mezi jiným celkem nepříznivý A. N. Veselovského posudek J. Polívkova úvodu k Dvěma povídkám XV. století; kdy by byl spisovatel posuzoval textovou část, byl by výrok jeho dopadl ještě hůře, což svým časem ukážeme). Národní vzdělání v Italii (hr. A. A. Musin-Puškin). Za příčinou zamýšleného ruského učebního vydání klassických spisovatelův (J. A. Kulakovskij).

Císařská akademie nauk v r. 1889 (ze zprávy vyjímáme dvě pro nás Čechy potěšitelné — ač pro povolané sbory naše do jisté míry zahanbující — zprávy, jednak že akademie vydavši svého času péčí J. S. Annenkova *Síť víry Petra Chelčického* vytiskla 2. sv. spisův jeho, totiž *Repliku proti biskupu* a do roka hodlá vydati celý svazek jeho děl; jednak že Fr. Bartoši, jenž se ucházel o cenu Kotljarevského, uděleno bylo 500 rub. za jeho práce dialektologické). K dějinám města Olbie (V. V. Latyšev). K otázce o poměru Demosthenově k Isokratovi (O. O. Luňák citáty z řečí obou doličuje, že Demosthenés k mnohým myšlenkám bral podnět z pilného učení se řečem Isokratovým). Metafysika Aristotelova (V. V. Rozanov. P. J. Pervov).

Výklady Starého Zákona Biblí Kralické šestidílné vydané v letech 1579—93 Českobratrskou Jednotou. I. V Táboře. 1885. Nákladem časopisu Betanie. 8°. 458. Cena 2 zl. 50 kr. — Ježto by nový otisk Biblí Kralické i s výklady byl příliš drahý, pořídilo vydavatelstvo Betanie vydání pouze výkladův, an text vydán byl Biblickou společností. Dosud vyšel I. díl Výkladův až po Píseň Šalomounovu. Snaha Betanie jest vší chvály i podpory hodna, ježto každému poskytuje možnosti, by si levně — ač ve dvou částech — opatřil dílo pro naši literaturu a jazyk tak veledůležité. Přejeme podnikatelstvu (viz Zasláno) zdaru, by mohlo Výklady v brzce ukončiti.

Náramek. Žert v jednom jednání. Napsal Em. **Bozděch.** V Praze 1890. Nakladatel E. Valečka. m. 8°. 24. Cena 24 kr.

U snědeného krámu. Líčení z pražského života od Ignáta **Hermanna.** V Praze 1889. Nakladatel F. Topič. m. 8°. Cena sešitu o 2 arších 20 kr. Sešit 10. a 11. (Pokračování).

Kukské povídky. Dva příběhy. Napsal Pavel **Albieri:** Psyche. Problémy. V Praze 1890. Nákladem Fr. Šimáčka. m. 8°. 172. Cena 60 kr.

Žena desetkrát horší muže. Dokazuje Hugon V. **Wunsch.** V Praze 1890. Nákladem Dr. Fr. Bačkovského. m. 8°. 32. Cena 15 kr.

Петръ II. Петровичъ Нѣгошъ, владыка Черногорскій и его литературная дѣятельность. П. А. Лавровъ. Москва 1887. 8°. X. 416. Cena 2 ruble. — Z nejvěčších a nejslavnějších vládykův Černé Hory byl Petr II. Petrović, poslední biskup, jenž vypudiv Radoniće i světskou moc ve své osobě spojil: bylť rázný vládce a moudrý i obratný diplomat, jenž dovedl důstojně hájiti své Černé Hory. Než on vynikal také velice na poli osvěty a zvláště v oboru *literárním*, sám jsa nad míru nadaným i dovedným básníkem. V básních jeho zajisté patrn jest „vlastenecký duch, výtečná znalosť národního života Černohorcův, mohutný cit básnický i hluboké myšlenky, vše spojeno s rázným slohem, krásným veršem i naskrze národním jazykem."

To bylo spisovateli podnětem, aby ruské obecenstvo důkladně seznámil s mužem v rodině slovanské tak vynikajícím. Spis. promluviv nejdříve o původě theokratie na Černé Hoře a o počátcích stykův jejích s Ruskem za předchůdcův Petra II. Petroviče, vylíčil pak v 1. části obšírně jeho vychování a slavnou vládu, použiv k tomu i pramenův při státním archivě Cetyňském chovaných, načež přechází k II. části, v níž zevrubně uvažuje o vývoji básnického nadání vladykova i o básnické činnosti jeho, jíž se dostává náležitého ocenění. Na konec připojuje menší písně Petra II. Petroviće, jež nebyly pojaty v Pančevské vydání bratří Jovanovičův, a seznam plodův jeho uveřejněných ve zvláštních vydáních a v periodických časopisech. Nám se jest zmíniti ještě o tom, že spis. ve zvláštní stati uvažuje, zda lze Smrť Smaila agy Čengiće připisovati (jak tvrdí Nenadović) vladykovi Petru II. Petrovići, i dochází toho poznání, že báseň tak skládána jest Iv. Mažuranićem, jenž měl podkladem nějakou národní píseň černohorskou. — Celé velezáslužné dílo psáno jest obratně a s úplnou znalostí netoliko plodův Petrových, ale i poésie srbské, jmenovitě černohorské, již spis. životně studoval na vlastní půdě její.

Úkoly ku překladům z jazyka českého na jazyk latinský. Ze cvičebnice Dra J. Haulera pro V a VI. tř. gymn. přeložil a upravil Tim. F— by-

Druhé přepracované vydání. Poněvadž toto vydání spracováno jest svědomitě dle úředních recensí a za přispění několika zkušených odborníkův a poněvadž řed. Riss, jak se nám určitě oznamuje, v nejblíže příští době *cvičebnice své pro téže třídy nevydá, doporučujeme toto dílo, jehož potřeba již dávno pociťována, všem českým gymnasiím k zavedení.*

Dramatická literatura.

Námluvy Pelopovy. Melodrama o 4 jednáních. Napsal J. Vrchlický. Hudbu složil Zdeněk Fibich. — Po Sofokleově Antigoně a Oidipu králi opět kus vážné práce — ale domácí. Ovzduší antické zdá se Vrchlickému lépe svědčiti než moderní. Jeho Pelops jest nejlepší ze všech dosavadních drámat jeho: od Odysseovy smrti, v níž jest charakteristika Odyssea nezdařilou, jest veliký pokrok k Pelopovi, ač i tohoto líčí příliš měkkého, jemného srdce — takovýmiť Tantalovci nebyli. Za to však Oinomaos jest pravý barbar a Hippodamie věrná dcera jeho. Námluvy Pelopovy, jež jsou prvou částí trilogie (následovati bude Smír Tantalův a Smrť Hippodamie), mají četná krásná místa, jako modlitbu Pelopovu k Poseidonovi (III, 3), zvláště však sbor starcův (III, 5), jehož počátek jest, jak spis. podotýká, čerpán ze Sofoklea, jest úchvatný vzletem a poétickou silou svou: máloť takých míst lze nalézti u nejlepších básníkův vůbec. A jak vhodný k slovům jest rhythmus — ◡◡ | — ◡ || — ◡◡ | — ◡ neb — ◡◡ | — ◡ || — ◡◡ | —, jindy zase — ◡◡ | — ◡◡ || — ◡◡ | — ◡ neb — ◡◡ | — ◡◡ || — ◡◡ | —! Básník se celkem věrně přidržel báje, toliko líče jinak povahu Pelopovu, než jak si jej staří představovali, uchýlil se v tom od báje, že Pelops nenavede Myrtila, by Oinomaovi zákolníky uvolnil, nýbrž to učiní Hippodamie: scena ta velice upomíná na scenu Ulriky se Siquierem v Bozděchově Baronu Görtzi. — Dikce Vrchlického jest, jako jinde, stkvělá. Čím dokonalejší dílo, tím má býti ve všem všude bezvadnější; než přece některé věci jest nám tuto vytknouti: začly (str. 12) m. začaly, zášť (19) m. zášti, k ramenám (19) m. k ramenům, k oblaze (19) m. k obloze, jíme (22) m. jímá (jme), mysle své (30) m. mysli své, Pelopse (37) m. Pelopa (jinde správně: Pelopovi 31. Pelopem 47. Pelopovy 50 a j.). *Tak* musí zemřít (45) m. To n. Pak (Tedy); zda bylo zrady neb lsti (59) m. zda byla zrada neb lesť; div že *uletí* (63) m. div že neuletí. Stará příchylnosť ku rodině vede jej za paní *svojí* (64) m. jeho; u strýce Oinomaa (64) m. Oinomaova; krve otce (76) m. otcovy; dav *sporý* (66) m. skrovný; v otevřenou náruč (80) m. v otevřené náručí. Vocalisování předložek nezřídka zbytečné, jako: ku rodině, ku dceři (kdo tak mluví?); ba časem i nelibé: *ve otázek* škrabošce (38), *ve ústech* (55)! Rhythmus iambský, u nás na úkor trochejského příliš oblíbený, ač jazykům slovanským nehrubě přiměřen, zaviňuje leckde přebytek zbytečného „já" a p., což se nepěkně posloucná. Nevalně odůvodněn jest výrok na str. 14: Když jmeno (Hippodamie) také, jaká postava; když ono hudbou, jaká hudba potom se line z tváře, tahů, z údů těch?

S Námluvami Pelopovými u nás zaveden jest nový způsob melodramatu, že hudba *stále provází* slova. Hudební referenti si hudbu Fibichovu chválí; nejsme povoláni vyvraceti mínění jejich a uznáváme, že se nám hudba také líbila; ale hudba melodramatu má míti přece jen ještě jiný účel, než *prováseti* slova: ona jim má *dodávati barvitosti, napomáhati k jich výrazu a porozumění.* Že však ...oi u v Námluvách Pelopových na mnoze nebylo, nikdo nestranný upírati nebude, ...so ...ť zajisté mnohá místa slovní, s nimiž hudba ta nemá nic společného. Jaký ...o ...esoulad hudby se slovy: I padli v Hades černý mezi stíny (15)! Kde zvukem ... ...bním vyznačena ta ostrá dissonance v osudcch padlých ženichův? Kde hu... ...í malbou vyznačeno bouřné vzkypění vlny v mrak (18)? A takových nesou... ...ných míst jest v dramatu mnoho!

Básník si nemusí přáti lepších interpretův, než nalezl v p. Šmahovi (Oino...s; úchvatná vášeň při smrti!), pí. Bittnerové (Hippodamie), v p. Bittnerovi (M...rtilos; každý posuněk, každé slovo mistrně vypočteno!), v p. Seifertovi (Pelops), ... Sedláčkovi (Jolos). I menší úlohy byly svědomitě nastudovány a podány pp

Šimanovským (1. stařec), Řadou (2. stařec), Vojanem (hlasatel). Tempo přednesu bylo přiměřené, umírněné, k čemuž hudební tempo velice napomáhalo; to platí zvláště o některých recitatořích, kteří, jakmile byli prosti pout orkestru, ihned upadli v ukvapený proud řeči. Jak mnohem krásnější a vážnému drámatu přiměřenější jest retardovaný přednes, kde není příčiny k urychlení pro nějakou mohutnou vášeň.

Náramek. Žert o jednom jednání. Napsal Em. **Bozděch.** — Kus tento patří k mlazším a tudíž i slabším kusům Bozděchovým, ale přes to jest lepší než mnohé jiné u nás provozované. Nejvíce mu vadí, že povaha hlavní rekyně jest tak nejasně propracována. Obsah jest ten: Zpěvačka Negroniová (pí. Bittnerová) ztratí náramek prostý, učitelem a dobrodějem jejím jí darovaný. Jejího oznámení ztráty použije židovský bankéř bar. Lilienthal (p. Kolár) a přinese jí jiný náramek, chtě se k ní takto přiblížiti. Ona ho odmítne, ale nemůže se ho zbaviti; v tom jí pošle kníže Kolovrat-Podstatský také náramek za týmž účelem. Zpěvačka použije toho, by se zbavila dotěravého bankéře a pomstila nad oběma urážlivými dárci. Svolíť, by ji kníže navštívil Pak vypravuje oběma historii ztraceného náramku svého a jejich náramky daruje svým collegyním. Sotva se to stalo, dodán jest jí náramek zcela podobný ztracenému, a sice od zmíněného učitele jejího, jenž měl oba náramky po matce; s náramkem pak jí opětně nabízí ruku, kterou už dříve byla zamítla. Zpěvačka syta domnělého blaha slávy kvapí k němu, by mu poděkovala za náramek a přijala s vděčností jeho nabídku. — Představitelé kusu hráli výborně: každýť posunek byl vypočten a prostudován; zvláště pí. Bittnerové svědčila úloha signory Negroniové, nemajíc žádných lkavých momentův do sebe.

Vojanská krev. Komedie o 3 jednáních. Napsali E. Labiche a Ed. Martin. Přeložil B. Frida. — Pravá komédie, která se může právem po prvním jednání skončiti — tak by aspoň každý očekával, když Horác vyzná Lucii lásku. Než spisovatelé měli patrně v zásobě hojně kómických výjevův, a aby udali, přidali 2. a 3. jednání, v němž se má nakloniti poručník Luciin k sňatku, což se i stane, ač prostředky k tomu jsou sice velmi nepřiměřeny. Sl. Kubšová, pí. Vinklerová, pp. Slukov, Frankovský, Mošna, Sedláček velmi dobře podali své úlohy; zvláště sl. Kubšové jdou k duhu úlohy à la Lucie, škoda, že nebývá v podobných více zaměstnávána.

Drobné zprávy.

Nařízení ministeria obrany zemské ze dne 15. dubna 1889,

jímž ve skutek uvádí se zákon ze dne 11. dubna 1889 (Z. Ř. č. 41.) o zavedení nového zákona branného.

(Říšský zákonník č. 45. Částka XVIII.)

(Pokračování.)

§. 48.

O průkazu, že úleva dále trvá, kdy zanikne a jak bude odňata.

1. Že dosud trvá poměr, na němž zakládá se úleva kandidáta stavu duchovního, buď po dobu celé služební povinnosti v každém roce po přiznání nároku následujícím prokázáno v měsíci červnu příslušnému politickému úřadu okresnímu listinami pro prokázání nároku předepsanými.

2. Úleva tato zanikne:

a) jestliže povinník zanechá duchovního povolání před obdržením vyšších posvěcení;

b) jestliže kandidáti duchovního stavu ve čtyřech letech po absolvování theologických studií nedosáhnou duchovního úřadu nebo až do té doby vysvědčením orgánu dle zřízení příslušné náboženské společnosti k tomu povolaného nemohou prokázati, že náležejí k jejímu svazku jako kandidáti duchovního stavu, vztažmo k některé duchovní korporaci.

Tato vysvědčení vydávají:

v katolické a v řecko-východní církvi biskup dioecese, vztažmo představený klášterní;

v protestantské církvi augšpurského a helvetského vyznání superintendent;

v israelitické společnosti náboženské politický úřad okresní;

c) jestliže průkaz, že nárok dosud trvá, nepředloží se včasně bez dostatečné omluvy.

§. 49.

O úlevách vysvěcených kněží a ustanovených správců duchovních.

1. Za vysvěcené kněze a ustanovené správce duchovní buďte zejmena pokládáni a za své služební povinnosti v evidenci náhradní zálohy chováni:

a) kandidáti duchovního stavu katolické a řecko-východní církve po obdrženém kněžském vysvědčení, předloží-li o tom potvrzení dioecesního nebo klášterního představeného;

b) kandidáti duchovního stavu augšpurského a helvetského vyznání, pak unitarské víry, předloží-li potvrzení svého superintendenta, že obdrželi duchovní úřad a jaký:

c) kandidáti rabinátu, předloží-li dekret od politického úřadu okresního potvrzený, že ustanoveni jsou za rabíny.

2. Odvodní povinníci, kteří při odvodu prokáží některý dotčený poměr a jsou spůsobilými nebo méně spůsobilými, budou odvedeni a se dvanáctiletou služební povinností bezprostředně přijati do evidence náhradní zálohy, při čemž jim vydáno buď potvrzení dle vzorce 12.

Propůjčení výhody stane se dle předpisu §. 46., a to nic nehledíc k tomu, jakým spůsobem žadatel byl odveden — též i když odveden byl mimo životní třídu a losovní pořadí — a vůbec nehledíc k času, kdy nastaly poměry, které nárok zakládají.

3. Kandidáti duchovního stavu, v náhradní záloze jsoucí, kteří přijdou do některého poměru v čísle 1. řečeného, zaslati mají ty které doklady skrze příslušný politický úřad okresní příslušnému vojenskému úřadu doplňovacímu první instance.

Spolu s předložením těchto dokladů mají též oznámiti, zda žádají, aby byli jmenováni duchovními správci vojenskými v záloze vojska, vztažmo v zeměbraně.

Ti, kteří nebudou jmenováni vojenskými správci duchovními, přeloženi buďte ihned do evidence náhradní zálohy a dáno buď jim potvrzení dle vzorce 12.

Ti, kteří jmenováni byli vojenskými správci duchovními, přestanou-li jimi bý·· buďte v mezích své služební povinnosti přeloženi do evidence náhradní zálohy.

4. Všichni branní povinníci, v evidenci náhradní zálohy jsoucí, až do doko ıní své dvanáctileté služební povinnosti prokázati mají ročně v měsíci prosinci př ušnému politickému úřadu okresnímu, že jsou ještě v některém poměru pod čí em 1. uvedeném. Politický úřad okresní zašle tyto průkazy, prozkoumav je, př lušnému vojenskému úřadu doplňovacímu první instance.

Nemůže-li branný povinník podati tohoto průkazu, vyžádáno buď rozhodnutí mi steria obrany zemské, jež při brancích v evidenci náhradní zálohy vojska so ·h rozhodne ve shodě s říšským ministerstvem vojenství.

O úlevách pro podučitele, učitele a pro chovance ústavův učitelských.

§. 50.

O nároku na úlevu, spůsob její, jak se k platnosti přivádí a propůjčuje.

Podučitelé a učitelé při školách obecných, při měšťanských školách a učitelských ústavech, jakož i při veřejných ústavech pro hluchoněmé, slepce, idioty a při dětských opatrovnách, vykonávají-li v čase hlavního odvodu učitelské povolání v onom státním uzemí říše, ve kterém mají státní právo občanské, a jsou-li v losovním pořadí assentováni, budou k své žádosti určeni k náhradní záloze. K vojenskému výcviku povoláni buďte v takovém čase, aby to vyučování co nejméně bylo na překážku.

2. Aby nárok na tuto úlevu ku platnosti byl přiveden, podána buď žádost po dobu odvodní povinnosti každého roku v měsících lednu a únoru u politického úřadu okresního, nejpozději však v čase hlavního odvodu u odvodní kommisse.

Ti, kteří žádají za povolení, aby mohli se dostaviti k odvodu mimo příslušný okres (§. 27.), mají zároveň tento nárok k platnosti přivésti a prokázati.

Ohlášený nárok zapsán buď politickým úřadem okresním do seznamu odvodního.

3. K žádostem buďte předloženy následující doklady:

a) od podučitelův a učitelů při veřejných školách obecných (obecných školách a měšťanských školách) a při veřejných ústavech pro hluchoněmé a slepce:
vysvědčení zralosti nebo vysvědčení o spůsobilosti učitelské, a
dekret školského úřadu o prozatímném nebo definitivním ustanovení;

b) od podučitelův a učitelů při soukromých obecných školách právem veřejnosti nadaných (obecných školách a měšťanských školách);
vysvědčení zralosti nebo vysvědčení o spůsobilosti učitelské a
potvrzení školského úřadu, že branný povinník při takovéto škole zastává potřebné (systemisované) místo učitelské;

c) od učitelů při veřejných a soukromých ústavech pro vzdělání učitelů (učitelek):
dekret školního úřadu o prozatímném nebo definitivním ustanovení, vztažmo jeho potvrzení, že branný povinník při takovémto ústavu zastává potřebné místo učitelské.

4. Rozhodnutí o nároku na úlevu při hlavním odvodu nebo dodatečném odvodu, pak při nevřaděných odvedencích, náhradních záložnících a vřaděných vojínech stane se dle předpisů §§. 46 : 2. až 6.

Avšak tento nárok musí zde býti již v čase hlavního odvodu, při kterém assentování se stalo.

Dobrovolně assentovaní a ti, kteří z trestu mimo životní třídu a losovní pořadí budou odvedeni, nemají nároku na tuto úlevu.

§. 51.

O průkazu, že úleva dále trvá, kdy zanikne a jak bude odňata.

1. Že dosud trvá poměr, na němž zakládá se úleva podučitelům a učitelům propůjčená, buď po dobu celé služební povinnosti v každém roce po přiznání nároku následujícím v měsíci červnu prokázáno příslušnému politickému úřadu okresnímu listinami pro prokázání nároku předepsanými.

2. Úleva tato zanikne:

a) zanechá-li podučitel neb učitel za služební povinnosti učitelského povolání;

b) jestliže by průkaz, že nárok dosud trvá, nebyl včasně podán bez dostatečné omluvy.

§. 52.

O úlevách pro chovance učitelských ústavů.

1. Nevřadění odvedenci a náhradní záložníci, kteří 1. března onoho roku, kterého byli odvedeni, jsou v posledním ročníku ústavu učitelského, budou propuštěni na dovolenou, aby mohli dokonati svá studia, avšak za mobilisace mohou býti povoláni.

2. Žádosť s přiloženým potvrzením školního ředitelstva, že ústav navštěvují, podána buď u příslušného politického úřadu okresního, který ji s vlastním dobrým zdáním zaslati má příslušnému velitelstvu doplňovacího okresu, vztažmo příslušné evidenci zeměbranecké k neprodlenému rozhodnutí.

4. Chovanci učitelských ústavů dle čís. 1. na dovolenou propuštění, povinni jsou až do konce prosince odvodního roku prokázati, že dosáhli systemisovaného místa učitelského při obecných nebo měšťanských školách. Tento průkaz podán buď způsobem pro podučitele a učitele v §. 50. předepsaným, načež úleva dle předpisů téhož paragrafu bude propůjčena.

5. Ti, kteří zanechají učitelských studií nebo nepodají včasně průkazu podle čísla 4., povoláni buďte, aby vykonali povinnou zákonnou službu praesenční. Odvolání snad podané nemá odkládacího účinku.

V. Oddíl.

O výhodě jednoroční služby praesenční.

§. 62.

Vůbec.

1. Hledíc k tomu, aby jednak prospěchům národohospodářským, jednak aby vojsku, válečnému loďstvu a zeměbraně pojištěn byl vyšší počet důstojníků, kadetů, lékařů a úředníků vojenských za války potřebný, propůjčuje se tuzemcům, jež vyhoví požadavkům v následujícím paragrafu podrobněji vytčeným, za míru výhoda služby praesenční toliko jednoroční.

Ti, kdo této výhody požívati budou, slovou „jednoroční dobrovolníci“.

2. Aspirantovi jednoroční dobrovolnické služby jest volno, aby podle své volby a způsobilosti praesenční službu konal buď co vojín anebo co medik, farmaceut nebo veterinář.

3. Jednoroční dobrovolníci medikové povinni jsou jednoho půl leta sloužiti aktivně co vojíni a druhého půl leta, dosáhnuvše diplomu doktorského, co zástupci lékaře assistenta (§. 76.).

Farmaceuti a veterináři konati budou jednoroční službu praesenční teprve po dosažení diplomu magisterského, vztažmo zvěrolékařského.

4. Jednoročním dobrovolníkům, kteří konajíce službu co vojínové, chtěli by dosáhnouti postavení účetních úředníků ve vojenském zásobnictvu nebo stavitelstvu, budou, žádajíce za to a pokud bude potřebí, po osminedělním vojenském výcviku dopuštěni, aby se v jednom neb druhém odboru té služby vycvičili (§. 75.).

5. Do zeměbrany vřaděni budou ti jednoroční dobrovolníci, kteří budou při odvodu assentováni a podle výsledku repartice odvodní, vztažmo podle zúčtování kontingentního vedle své životní třídy a své losovní řady k zeměbraně připadnou; pak ti jednoroční dobrovolníci, kteří následkem neshod v mínění anebo následkem velikosti tělesné (§. 94.) od zastupitele zeměbrany jakožto způsobilí assentováni budou v životní třídě III. anebo v životní třídě vyšší; konečně takoví jednoroční dobrovolníci — krom farmaceutů — kteří jsouce při odvodu assentováni, přihlásili by se, aby vřaděni byli do zeměbrany, dokudž by počet v §. 130. ustanovený nebyl doplněn.

Aspiranti, kteří domovské právo mají v zeměbranském odvodu jihodalmatském (§. [illegible] 4.), mohou co jednoroční dobrovolníci vstoupiti do vojska (válečného lodstva).

6. Ve vojště a v zeměbraně koná se jednoroční praesenční služba pravidlem

na vlastní útraty. Kdo jsou nemajetní, mohou ji výjimkou konati na útraty státní. Podrobnější o tom ustanovení obsažena jsou v §§. 67. a 76.

Co se týče jednoroční praesenční služby ve válečném loďstvu, vyměřeno jest v §. 74.

§. 63.

Všeobecné podmínky, za kterých lze výhodu tuto požadovati.

1. Výhoda jednoroční praesenční služby může přiřknouti se netoliko dobrovolně vstupujícím (oddíl XII.), ale i těm, kteří by odvodem byli assentováni.

2. Aby tato výhoda byla přiřknuta, k tomu potřebí:

a) státního občanství v tom neb onom státním odvodu mocnářství;

b) spůsobilostu mravní (článek 4.);

c) spůsobilosti vědecké dle §. 64.;

d) přihlášky nároku takového, nejdéle do hlavního odvodu v příslušném obvodu odvodním;

e) spůsobilosti k tomu druhu vojska, kterýž by byl vyvolen anebo ku přijetí oprávněn; konečně

f) u nezletilých dobrovolně vstupujících přivolení jich otce nebo poručníka.

3 Oněm povinným k odvodu, kteří by dne 1. března toho roku, za nějž se jich odvod děje, nacházeli se v posledním ročníku osmitřídné veřejné střední školy tuzemské anebo některého na roveň s ní postaveného učiliště (§. 64 : 5.) a byli by assentováni, přiřkne se dodatečně výhoda jednoroční praesenční služby, ač jestliže nárok svůj ohlásí při hlavním odvodu a nejdéle do dne 1. října téhož roku s prospěchem dokonají svá studia.

Přiřknutí této výhody státi se může toliko, když předložen bude průkaz vědecké spůsobilosti, dokonáním studií docílený.

4. Z výhody jednoroční praesenční služby vyloučeni jsou ti, kteří by pro některý zločin, nebo pro přečiny, nebo přestupky ze ziskuchtivosti spáchané anebo pro přečin veřejnou mravnosť urážející právoplatně byli odsouzeni.

§. 64.

O průkazu spůsobilosti vědecké.

1. Při aspirantech, kteří by chtěli jednoroční službu praesenční co vojínové konati na své vlastní útraty, prokáže se vědecká spůsobilosť:

a) vysvědčením studijním, že s náležitým prospěchem odbyli poslední ročník některého veřejného nebo právem veřejnosti nadaného tuzemského vyššího gymnasia nebo též takové vyšší reálky, anebo některého právem veřejnosti nadaného učiliště, kteréž by řečeným školám na roveň bylo postaveno, ku kterýmž počítají se také veřejně anebo právem veřejnosti nadané ústavy učitelské, anebo

b) výtahem z listů klassifikačních, o odbyté snad zkoušce aspirantově za kadeta povolání vojenského.

Spůsobilosti vědecké dle lit. *a*) i *b*) vykázané dosáhnouti se musí nejpozději dne 1. března onoho roku, za kterýž aspirant odveden bude (výjimku viz v §. 63 : 3.);

c) vysvědčením vydaným od zkoušecí kommisse jednoročních dobrovolníků-aspirantů; zkouška musí nejpozději do dne 1. března onoho roku býti s náležitým prospěchem odbyta, kteréhož aspirant dokoná 21. rok životní.

2. Při aspirantech, kteří by jednoroční praesenční službu chtěli konati co vojínové na státní útraty (§. 57.), prokáže se vědecká spůsobilosť:

a) studijními vysvědčeními pod čís. 1 *a*) vyznačenými, jestliže vysvědčení tato obsahují buď všeobecnou třídu výtečnou anebo, kde takové třídy nejsou ve zvyku, nejméně výtečné třídy z hlavních předmětů, od učiliště naznačených;

b) vysvědčeními pod čís. 1. *b*) vyznačenými.

3. Vysvědčení maturitní (vysvědčení dospělosti, vysvědčení o závěreční zkoušce) učilišť v čísle 1. *a*) naznačených, konečně vysvědčení o státní zkoušce s výsledkem

způsobilosti odbyté, pokud zkouška tato podmínkou studií na některé vysoké škole jest, pokládají se za průkazy vědecké způsobilosti pro jednoroční praesenční službu na vlastní útraty i na státní útraty.

Vysvědčení o zkoušce dospělosti a o zkoušce závěrečné učilišť na roveň postavených jen tehda sloužiti za průkaz vědecké způsobilosti pro jednoroční praesenční službu na útraty státní, jsou-li spolupodepsána od inspektora školního nebo kommissaře vládního. (Pokračování.)

Rozmanitosti.

Zprávy ruských škol.

I. Kavkazský učební okruh. (Pokrač.) B) Reálek bylo v Kavkazském okruhu 8, vše o 71 třídách (mezi nimi 6 tříd přípravných); parallelek bylo 9 při 3 reálkách; nově otevřeny jsou třídy 3, zavřena 1.

V knihovnách 7 reálek (kromě Stavropolské, která jest správou sloučena s gymnasiem) bylo děl 14.078 o 29.659 svazcích v ceně 53.745 r., a sice v učitelských knihovnách 9470 děl za 41.803 r., v žákovských 4608 děl za 11.942 r. Co do ceny jsou největší knihovny učitelské při reálce Temir-Chan-Šurinské (8105 rublů), Bakinské (6797 r.) a Tifliské (6752 r.), nejmenší při reálce Vladikavkazské (3978 r.); z žákovských knihoven jsou nejcennější při reálce Vladikavkazské (2255 rublů), Temir-Chan-Šurinské (2220 rb.) a Tifliské (2115 r.), nejméně cenná při reálce Kubaňské (690 r.).

Ve fysikálních *kabinetech* 7 reálek bylo 3378 přístrojův za 53.820 r. Lučební laboratoře 8 reálek měly 4969 předmětův za 16.158 r. Přírodopisné kabinety 8 reálek měly 6179 předmětův za 8746 r. Ostatních učebních pomůcek bylo v 7 reálkách 7269 čísel za 25.910 r. Meteorologické stanice zřízeny jsou při 4 reálkách.

Reálky (7) měly 413.408 r. *na vydaj*, z čeho vydáno 342.829 r.; zvláštních prostředkův 55.831 r., z nichž vydáno 48.874 r.

Školné bylo v nižších třídách 10 r., ve vyšších 35 r. ročně; toliko na Ejské reálce se platilo 12 r. a na Kubáňské 10 r. ve všech třídách, na Bakinské však v nižších třídách 15 r., v středních 30 r. a ve vyšších 35 r.

Žákův, kteří bydlili mimo ústav, bylo na 7 reálkách 1658; z nich bylo 336 či 20·3% *zdarma vyučováno*, a sice: 175 bylo osvobozeno od školného, 39 bylo dětí učilištních úředníkův, za 91 platily dobročinné spolky při ústavech, za 25 se platilo z nahodilých příjmův a 6 jich studovalo za úroky z jistin. Ze 481 chovanců pensionův reálních chovalo se: na útraty státní 187, za úroky z jistin 7, na účet různých zřízení dobročinných 107, oekonom. 10. Plat v pensionu jest: za chovance na státní účet 140—160 r., za soukromé 200—250 r. Průměrem stál 1 žák reálky 122 r. ročně, 1 chovanec 254 r.

Při všech reálkách, kromě Kubaňské, jsou *dobročinné spolky na podporu žákův*, jež měly 16.879 r., z nichž vydáno 5914 r.

Vlastní *budovy* mají 4 reálky: Bakinská, Vladikavkazská, Stavropolská (od státu), Ejská (od obce); ostatní 4 jsou v nájemných domech a zaplaceno bylo za ně ročně nájmu 19.478 r. Nejlepší budovy mají reálky Ejská a Kubaňská. Za soukromý byt s opatřením platili žáci nejvíce 40 r., nejméně 6 r. měsíčně. Na všechny soukromě bydlící žáky dozor konali ředitelé, inspektoři a třídní správcové.

Vzdušního prostoru ve třídách připadlo na 1 žáka od 14·1 krychl. aršin (5·2 m³) do 22·4 krychl. aršin (9·4 m³).

Všech *osob sloužících* v 7 reálkách bylo 184 (mezi nimiž 1 *učitelka* francouzštiny na Ejské reálce), a sice: čestní školdozorci (popečitelé) 3, ředitelův 7, inspektorův neb jich zástupcův 6, katechetův 7, učitelův řádných 60, mimořádných 25 učitelův kreslení a krasopisu 11, zkoušečův a jich pomocníkův 12, pomocníkův třídních správcův 13, knihvedoucích 6 a jiných služebních osob 34.

Ředitelé mimo správu ústavu učili od 5—12 hodin týdně, *inspektoři* od 10 až 16 hodin. *Třídních správcův* bylo 65, kteří učili 349 hodin.

Nekteří učitelé byli *literárně činni* v oboru vědeckém i učebním. *Zasedání paedagogických rad* i jich oddílův bylo na 7 reálkách 519 do roka

Při 6 reálkách jsou *záložny* pro učitelstvo. Počátkem roku byl v pokladnách zbytek 49.191 r., v roce vloženo 22.959 r., vyplaceno 18.447 r., takže koncem roku zbylo v pokladnách 53.703 r. Počátkem roku bylo na půjčkách 33.242 r., v roce se půjčilo 102.933 r., splaceno 100.683 r., takže koncem roku zbylo na půjčkách 35.492 r. Výtěžku bylo za rok 2778 r.

Žákův mělo všech 8 reálek 2250, mezi nimiž 481 chovanců pensionův. Z žactva bylo: *a*) dětí dvořanských a úřednických 1196 či 53·1% (chov. pens. 368 či 76·5%), kněžských 49 či 2·2% (chov. 9 či 1.9%), měšťanských 692 či 30·7% (chov. 41 či 8·5%), sedlských 114 či 5·1% (chov. 46 či 9·6%), nižších stavův 168 či 7·5% (chov. 17 či 3·5%), cizincův 31 či 1·4%; *b*) dle nábož. vyznání: pravoslavných 1293 či 57·5% (chov. 301 či 62·6%), armensko-gregor. 530 či 23·4% (chov. 30 či 6·2%), katolíkův 44 či 2% (chov. 5 či 1%), luteránův 62 či 2·8%, rozkolníkův 13 či 0·6% (chov. 2 či 0·4%), musulmanův 265 či 11·8% (chov. 143 či 29·8%), židův 43 či 1·9%; *c*) dle národnosti: Rusův 1213 či 53·9% (chov. 275 či 57·2%), Gruzínův 63 či 2·8% (chov. 7 či 1·5%), Arménův 545 či 24·2% (chov. 30 či 6·2%), Tatarův 130 či 5·8% (chov. 22 či 4·6%), Horcův 172 či 7·7% (chov. 145 či 30·1%), Židův 43 či 1·9%, cizincův (Evropejcův) 84 či 3·7% (chov. 2 či 0·4%).

Po ústavech dělili se žáci takto: Tifliská reálka 341, Bakinská 491 (chov. 85), Vladikavkazská 346 (chov. 153), Temir-Chan-Šurinská 286 (chov. 87), Ejská 105, Kubaňská 196 (chov. 50), Šušinská 268, Stavropolská 217 (chov. 106). Průměrem bylo v přípravkách po 53 žácích, v I. tř. 43, v II. 39, v III. 34, ve IV. 27, v V. 25, v VI. 23, v VII. 14 obecný oddíl 17, zvláštní 11).

Z předmětův nezávazných učilo se němčině 462 žákův; jazykům domácím učilo se v přípravkách a 4 nižších třídách, a sice: gruzínštině 39, arménštině 278, tatarštině 77 žákův; tělocviku učilo se 1763, zpěvu 1101, hudbě 204 žákův; truhlářství a soustružnictví učilo se 34, knihařství 46 žákův; v pensioně Vladikavkazském zabývali se žáci modellováním vypouklých map a tancem, v Temir-Chan-Šurinském a Kubaňském meteorologickými pozorováními.

Koncem roku *prospělo* žákův 1483 či 68·7% (chov. 331 či 71%). Dle národnosti prospělo nejvíce Arménův, 73%; dle zaměstnání nejvíce synův sedlských 76%. Zkoušku zralosti s prospěchem vykonalo ze 110 žákův 95.

Různých *onemocnění* žákův bylo 2608 či 116% do roka (mezi chov. 522 či 109%); z nemocí převládala střídavá zimnice v 859 případech či 32·9% (chov. 230 či 44%), krční nemoci 419 či 16·1% (chov. 76 či 15%), z nakažlivých osypky 80 či 3·1% (chov. 11), spála 8 a difterie 6.

C) Alexandrovský učiteský ústav skládá se ze 4 tříd. Knihovna učitelská chová v sobě 2596 děl o 3351 svazcích za 4774 r., žákovská 567 děl o 704 svazcích za 439 r.; kabinet fysikální má 139 přístrojův za 2751 r., přírodopisný 263 předmětův za 637 r.; jiných učebních pomůcek jest 381 čísel za 1465 rublů.

Příjmův měl ústav 33.569 r., vydání 32.933 r. Průměrem stálo vyučování 1 žáka 280 r., výživa 123 r.

Školné dělá 15 r. ročně; osvobozeno bylo 41 žákův.

Ústav je v budově nájemné (se zahradou a vinnicí) za ročních 3500 r.; ve třídách připadá na 1 žáka 16·1 krychl. aršin (6·76 m³).

Osob služebních je při ústavě 11, a sice: 1 ředitel, 1 katecheta, 5 řádných učitelův, 2 mimořádní, 1 lékař a 1 pro ostatní povinnosti. Ředitel učí 13, učitelé po 20 hodinách.

Žákův bylo 99 (chov. 42), a sice v I. tř. 28 (chov. 9), II. 27 (chov. 11), III. 17 (chov. 8), IV. 27 (chov. 14). Koncem roku prospělo 88 či 92·6% (chov.

40 či 95%) žákův, a sice z Rusův 35 či 83%, z Gruzínův 30 či 94%, Arménův všech 14 i Tatarův všech 7. Z ústavu vyšlo v tomto roce 16, za celou dobu trvání (od r. 1872) 157 učitelův městských škol; kromě toho vydal ústav za tu dobu 36 učitelům újezdních učilišť a 7 externím osobám vysvědčení na učitele městských škol.

Mimo ústav bydlilo 57 žákův, na něž dohlíželi aspoň dvakrát do měsíce třídní správcové.

Všech onemocnění bylo 167 (chov. 61), nejvíce zimnicí 48·5%.

Při ústavě jest *městská škola* o třech třídách s dvěma jednoročními odděleními v každé; na ní působí 1 katecheta a 3 učitelé. Žákův bylo v ní 187, a sice Rusův 80, Gruzínův 80, Arménův 15, Tatar 1, jiných národností 11. Onemocnění bylo 217.

D) Učitelské semináře byly v okruhu 4: v Ladovské (Kub. obl.), v Gori (Tifl. gub.) s tatarským oddělením s přípravkou, v Choni (Kutais. gub.), v Erivani. Za dobu trvání jejich vyšlo z nich 488 učitelův (v tomto roce 56).

Semináře mají po přípravce a 3 třídách, toliko v Ladovské připojen 4. ročník pro ty, kteří se připravují na učitele újezdních škol. Při všech seminářích jsou ještě *počáteční školy* a při Ladovském semináři nachází se i dvoutřídní *ženské* učiliště.

Knihovny učitelské mají 3057 knih o 5410 svazcích za 10.934 r., žákovské 2602 o 4942 svazcích za 7087 r. Kabinety fysikální mají vše 4 semináře, lučební a přírodopisný toliko 3; všech předmětův v nich bylo 1744 za 7705 r; ostatních učebních pomůcek i k naučným předmětům i k řemeslům truhlářskému a knihařskému, pak nástrojův sadařských a zahradnických bylo 5285 za 12.299 r.

Na vydržování 4 seminářův i učilišť při nich zřízených bylo 147.778 rublů, a sice: zbytek z loňska 1803 r., státních příspěvků 114.094 r., od Kubaňského a Terského kozáckého vojska (na Ladovský seminář) 28.840 rb., zemských příspěvkův (na týž sem.) 2255 r., úrokův z jistin a čistých příjmův z prodeje plodin ze sadův a zahrad seminárních 892 r., jiných příjmův 1697 r. Z příjmův těch se vydalo 145.371 r., jmenovitě: na nájem škol 10.646 r., na doplnění školních potřeb 5282 r., hospodářské potřeby 9427 r., učební pomůcky 3426 r., vydržování osob při ústavě zaměstnaných 70.793 r., dodatečné služné 2953 r., vydržování chovancův 39.606 r., ostatní vydaje 3238 r. Vydržování škol bez pensionův stálo 91.207 rb., pensiony 54.164 rb.; učení 1 žáka stálo 274 r. do roka, vydržování chovance 205 rb. Kromě toho měly semináře zvláštních prostředkův 2185 rb., z nichž vydáno 1177 r., a Ladovský seminář, při němž není pensionu, ještě jistinu 10110 r., z níž se úrokův užívá za nadání.

Školného v seminářích *není*; za vydržování chovancův platí se při semináři Gorijském a Erivaňském po 130 r. ročně, při Chonském 200 rb. V počátečních učilištích při seminářích jest školné v Gori 5 r., v Ladovské za děti nekozácké 10 r., jinde školné není ustanoveno.

Podpory chudým žákům udílejí se soukromě, v Ladovském semináři poskytují učitelé jednomu žáku 120 r.

Vlastní budovu má toliko Ladovský seminář za 50.000 rublů, ostatní jsou v nájmu. Prostoru vzduchového v třídách připadá na 1 žáka průměrem 20·8 krychl. aršin (8·73 m³). Za byt platí žáci 5—12 r. měsíčně.

Osob sloužících v seminářích bylo 56, z nichž ředitelé 4, inspektor 1, katechetův 9, lékaři 4, řádných učitelův 22, mimořádných 16. Ředitelé učili týdně po 2, 5, 7, 9 hodinách, inspektor 6; celkem se učilo 18.355 hodin.

Všech zasedání poradních v 4 seminářích bylo 655. Chovanci seminární konali v různých předmětech 1439 zkušebních hodin (průměrem na 1 připadlo 24 hod.). Paedagogické rady zkoušely též ty, kteří chtěli býti učiteli neb učitelami sedlských škol: z 13 zkoušencův jich prospělo 8.

Záložna jest při Gorijském semináři s 11 členy, majíc 757 r. příspěvkův a [illegible]0 r. půjček; výtěžek byl 107 r.

Někteří učitelé byli literárně činni v oboru učebním.

Žákův bylo 333; z nich bylo synův dvořanských 78 či 23·4%, kněžských 39 či 11·7%, měšťanských 35 či 10·5%, sedlských 165 či 49·6%, nižších stavův 16 či 4·8%; dle národnosti: Rusův 126 či 37·9%, Gruzínův 58 či 17·4%, Arménův 61 či 18·3%, Tatarův 52 či 15·6%, Horcův 25 či 7·5%, cizincův 11 či 3·3%; co do náboženství: pravoslavných 216 či 64·9%, armensko-gregor. 60 či 18%, luterán. 1 či 0·3%, rozkolník 1 či 0·3%, musulmanův 55 či 16·5%.

Po třídách se dělili žáci: v přípravce 123, v I. tř. 89, II. 66, III. 53, IV. (Ladovské) 2.

Z přijatých v tomto roce 107 žákův (54% všech přihlásilých) vstoupilo do přípravky 92, do I. tř. 12, do II. 1, do IV. 2. Z nich nabyli předběžného vzdělání: na gymnasii neb reálce 11, na učitel. semináři 2, v duchovním učilišti neb semináři 12, v městské škole 18, v újezdní škole 3, v státní počáteční škole 35, v spolkových učilištích 22, doma 4.

Prospělo žákův 250 či 75·76%, a sice v přípravce 79, v I. tř. 60, II. 54, III. 57. Z 80 povolených oprav s prospěchem jich vykonáno 60 či 75%.

Onemocnění bylo 568 do roka, nejvíce na zimnici 36·8%.

Ve všech seminářích neukládaly se denně více než 3 domácí práce, mezi nimiž nejvýše 1 písemní. Na příštích učitelích požaduje se netoliko znalosť učebních předmětův a *praktická znalosť řemesel, sadařství i zahradnictví*, nýbrž i aesthétické vzdělání, pročež se ve všech seminářích pilně vyučuje zpěvu a hudbě i úpravě sborův a orkestrův. (Pokračování.)

Maturitní themata z programmův r. 1889.

(Dokončení.)

8. Zobraziti je ellipsoid, povstalý otočením ellipsy dané ($a = 4$, $b = 2·5$, hlavní osa kolmo k 1. průmětně) okolo hlavní osy, sestrojiti průseky ellipsoidu s přímkou polohy obecné i vržený stín přímky na ellipsoid při rovnoběžném osvětlení.

9. Dána je přímka A stopou i úběžníkem, bod b průmětem centrálným i orthogonálným, zobraziti je trojúhelník rovnostranný, jehož jedna strana leží ve přímce A a vrchol jeden je v b.

10. O rovině prvé dán je čtverec, jenž je podstavou šikmého hranolu; dále dána přímka A v poloze obecné. Zobraziti výjev osvětlení obou útvarů při osvětlení geometrálném.

11. Dán je šikmý kužel s podstavou kruhovou v rovině první a bod v prostoru prvém; sestrojiti paprsek tečný, jenž daným bodem prochází a s danou rovinou R v poloze obecné je rovnoběžný.

12. Zobraziti osmistěn ku čtverci ležícímu v rovině R odchýlené od průmětny o úhel 60° ($s = 8$, $d = 10$, vzdálenosť U_1^R od $S_{12}^R = 12$).

13. Dána přímka M a mimo ni bod a; zobraziti pravidelný šestiúhelník, jehož jedna hlavní úhlopříčna ve přímce M a jeden vrchol v bodě a se nachází.

14. Ku ploše točného ellipsoidu sestrojiti tečnou plochu válcovou; osa ellipsoidu $O \perp \pi$, délka její $= 6$, průměr rovníka $= 8$, směr plochy válcové A: $\sphericalangle (A_1 X) = 45° \sphericalangle (A_2 X) = 120°$.

15. Zobraziti přímý jehlanec, jehož podstavou je pravidelný šestiúhelník (strana $= 6$) v rovině ϱ ku průmětně nakloněné; výška tělesa $= 10$.

16. Do 6bokého jehlance přímého, jenž má podstavu svou v dané rovině R ku průmětnám nakloněné a jednu stěnu pobočnou ve průmětné první, vepsat je plochu kulovou. [$\sphericalangle (M_1^R X_1) = 30°$, $\sphericalangle (N_2^R X_2) = 135°$, $x_{12} = -3$] Střed podstavy jehlance $\equiv s$ ($x = -1$, $y = 2·5$).

17. Sestrojiti osvětlení komolého jehlance šestibokého [středy podstav u (0, 6, 0) v (0, 6, 7) hrany $= 4$, 2] a polokoule, jejíž kruhová stěna $\perp uv$ má střed svůj v bodě v a poloměr 3.

18. Určiti je vzájemný pronik plochy kulové [střed $\equiv s$ (0, 18, 19), poloměr $r = 15$] s rotačním ellipsoidem vejčitým (střed $\equiv o$ (18, 18, 23); hlavní meridian, jehož velká osa $= 38$, osa malá $= 24$, nalézá se v rovině rovnoběžně s druhou průmětnou; osa velká $\equiv os$, s (0, 18, 41). Jednotka míry 2 *mm*.

19. Určiti jest průměty centrálnými pronik přímky E s přímým jehlancem 4bokým. [Podstava jehlance je čtverec (strana $= 5$) nalézající se v rovině R, kteréž odchylka od průmětny $= 60^0$; výška jehlance $= 7$]. Jednotka míry $= 1$ *cm*.

20. Ustanovte pravou velkosť úhlu 2 k sobě nakloněných rovin, jež se protínají.

21. Stanoviti je prostup koso postaveného válce, jehož podstava je na půdorysně, s kuželem, jenž svou podstavou spočívá na nárysně.

22. Dán je rovnostranný válec a přímka A, jež procházejíc středem osy jeho, je k rovině obrazné nakloněna. Sestrojiti je obraz centrálního průmětu těchto útvarů průsečníky přímky s válcem a vržený stín, je-li dán úběžník paprsky světla.

23. Zobrazí se průsek 2 ploch kuželových; křivka řídicí jedné je kružnice v 2. rovině průmětné, druhé je kružnice v 1. rovině průmětné : o (θ, 3·2, θ), v (1, 4·2, 6·5), $r = 2·3$; O' (3·4, 0, 2·8), s (— 3·3, 6·7, 2·5) $r = 2·3$.

24. Zobrazí se kolmý 4boký jehlan vepsaný v plochu kulovou; vrchol dán je na ploše kulové a výška $= {}^2/_3$ průměru. Též sestrojí se centrálný průmět jehlanu methodou distanční.

25. Sestrojiti je odchylku roviny ϱ [$\sphericalangle (P_1^\varrho X_1) = 30^0$, $\sphericalangle (N_2^\varrho X_2) = 120^0$] od roviny totožnosti a souměrnosti.

26. Je dána přímka O protínající osu X v bodě a; zobraziti je pravidelný 4stěn, jehož jeden vrchol je v bodě a protější stěna $\perp O$ a délka hrany $ab = 8$; $\sphericalangle (O_1 X_1) = 135^0$, $\sphericalangle (O_2 X_2) = 120^0$.

27. Ustanovte meze vlastních i vržených stínů při osvětlení geometrálném; směr paprsků $\measuredangle : \sphericalangle (\measuredangle_1 X_1) = \sphericalangle (\measuredangle_2 X_2) = 135^0$; dán je kruhový válec přímý; středy podstav s (— 3·5, 2·5, 2·5), t (3·5, 5, 2·5) poloměr $r = 2·5$, přímka $A \equiv pm$ [p (— 4·5, 5·5, 0) m (— 2, 5·5, 8)].

28. Zobrazte osy centrálního průmětu koule; střed o (— 7, — 4, 3·5) poloměru $r = 3·5$, distance $d = 4^1/_2$, bod centrální c (0, 0, 10).

Konkursy.

Ježto při Pražských st. školách středních jsou stále četné parallelky, rozmnožen při nich status *skutečných učitelův*, následkem čeho se mají obsaditi: při akad. gymnasii 2 místa učitelův klass. filologie, při reál. a vyšším gymn. na Spálené ulici místo pro mathematiku a fysiku (s předností spůsobilosti pro popisné měřictví), na gymn. v Truhlářské ul. 2 místa pro klass. filologii (s předností spůsobilosti pro češtinu neb němčinu), na gymn. v Žitné ul. místo pro klass. filologii a místo pro češtinu i němčinu.

Zprávy ze spolkův a sborův.

— **Spolek pro podporování vdov a sirotků po professořích středních škol v mocnářství rakousko-uherském.** Jmění spolkové činilo dne 31. ledna 1890 v nominální hodnotě 159.441 zl. 83 kr., vykazuje tedy proti roku předešlému přírůstek o 6588 zl. 80 kr.

Příznivé kursovní poměry letošního roku jevily se v bilanci přebytkem věčším 10.000 zl., a proto dle stanov zrušen býti mohl příplatek 10%ový.

Vdovám a sirotkům vyplaceno v minulém roce 1889 celkem 8785 zl. 81 kr.

V tom roce zemřelo 5 členů řádných a 1 vdova požitečná; 5 řádných členů vystoupilo; 7 členů nových bylo přijato. Celkem čítá spolek 233 členů řádných a má podporovati 59 požitečníků.

— **Přednášky z oboru slavistiky a příbuzných věd** konají se v letním semestru r. 1890: na universitě *Černovecké*: *Kałużniacki*: Novější ruská a polská literatura. Z dějin slovanské filologie. Syntaxe časův v slovanštině. *Smal-Stocki*: Slovotvorba v rusínštině. Dějiny literatury rakouských Rusínův v XIX. věku. Četba děl Kotljarevského. Na universitě *Kievské*: P. V. *Vladimirov*: Náčrt ruské literatury XVI.—XVII. věku. Nauka staroruské literatury. Památky ruského bohatýrského eposu po stránce jazykové i obsahové. V. N. *Malinin*: Turgeněv a literární činnosť jeho. T. D. *Florinskij*: Encyklopedie Slovanovědy. *Dějiny českého národa*. P. V. *Golubovskij*: Slovanská kolonisace východní Evropy. Th. J. *Knauer*: Sanskrtská mluvnice. Kromě toho naši krajané: V. J. *Petr*: Sofokles. Rhytmika a metrika starých Řekův. Fysiologické základy zvukosloví v řečtině, latině a slovanštině. A. O. *Pospíšil*: Latinská mluvnice.

Královská Česká společnosť nauk.

V řádné schůzi dne 5. t. m. bylo usneseno, postoupiti Matici České nakladatelské právo k vydávání *Winterova* spisu: „Kulturní obraz českých měst; veřejný život v letech 1420—1620", kterýž byl poctěn honorářem z jubilejního fondu. — Řádný člen professor A. *Ludwig* předložil k vydání novou rozpravu svou o interpretaci Rg-vedy. — Vyšel a rozesýlá se druhý díl *Věstníka* třídy mathematicko-přírodovědecké na rok 1889. — Assistentovi na českých vysokých školách technických M. *Lerchovi* Společnosť udělila 150 zl. k mathematickým studiím.

Dne 24. února a 10. března přednášel prof. M. *Hattala* o „Proužkové zkoušce Rkého", vyvraceje důvody velmi důmyslnými „důkazy pro každého", podávané prof. J. Gebaurem proti proužkům Rkého; jmenovitě uvedl přednášející, jaký jest ohromný rozdíl mezi starými rukopisy a nynějším „kusem papíru potištěného": zde totiž jsou i mezi slovy i jednotlivými písmeny pravidelné mezery spůsobené tak zvanými spatii; onde však toho není, ježto jednak písmena nejsou tak pravidelně kladena a od sebe vzdálena, jako v tisku, jednak se v rkp. spojky a jiné partikule spojují se sousedním slovem. Pádnými důvody těmi vyvrácen důkaz, spoléhající z nevědomosti (?) na podobnosti rukopisův s našimi tisky.

Dne 10. března přednášel Dr. H. *Toman* o rodinných poměrech Jana Žižky na základě některých listin právních. Nejstarší listina, v níž se děje zmínka o Janu Žižkovi, jest z r. 1378 (nyní v arch. Budějovském); v době té musilo býti Žižkovi aspoň 18 let, an jen svéprávný mohl zápisy činiti; zeť jeho slul Jindřich z Dubé (někde blíž Trocnova). Při smrti (1424) měl Žižka tedy aspoň 64 let.

Personalie.

Dne 4. března zemřel P. Gilbert Blažek, O. S. P., professor c. k. dívčího paedagogia Pražského, muž vzácných povah, vlastenec horlivý, učitel svědomitý a láskavý. Budiž mu čestná památka.

Opravy.

Str. 91, ř. 30. za „univ. knihovny rkp." polož čárku a po ní tato sl[illegible] jejž kladu v XVI. (ne v XV. dle jiných) století. — Str. 91, ř. 6. zd. Šk[illegible] „Tomu velmi podobné" a vsuj na to místo předchozí „jehož — otiskem" [illegible] úpravě: Jeho věrným otiskem. — Str. 93, ř. 3. piš 208^b m. 210^a.

Fr. Prusík, redaktor a vydavatel. — F. Šimáček, knihtiskárna.

KNIHY.

V administraci Kroka lze dostati.

Příspěvky k nauce o tvoření kmenův ve slovanštině a zvláště v češtině. Píše *Fr. Prusík.* Cena 30 kr.

O comparativě ve slovanštině. Píše *Fr. Prusík.* Cena 20 kr.

Hledáme za slušnou cenu (neb na výměnu) těchto děl:

Časopis českého Musea 1829—1838. 1840.

Shakespearův Jindřich VI., díl I. Přel. J. Malý. *Redakce.*

I. ročník Kroka lze dostati za 3 zl., II. za 2 zl. a III. ročník za 2 zl. 50 kr.; jednotlivé sešity (pokud nejsou rozebrány) ročníku I. po 40 kr., ostatních po 30 kr.

Z „Ústředního spolku professorů středních škol českých“. Páni skladatelé svou spisů, podaných výboru za příčinou vypsání jubilejní ceny a opatřených hesly: **„Národové zemí uherských“** a **„Život se zdravými“** račte oznámiti jednateli spolku prof. Jos. Pražákovi (na gymnasii ve Spálené ulici) adressu, pod kterou by jim ony spisy vráceny býti měly.

(Zasláno.)

Nejpotřebnější knihou pro každého jest bez odporu

OTTŮV SLOVNÍK NAUČNÝ.

Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. S četnými vyobrazeními v textu, zvláštními obrazovými přílohami, jakož i mapami a plány. Redakcí zástupců české university a české techniky.

„Ottův Slovník Naučný“ je na ten čas nejdůležitější knihou pro české čtenářstvo, ježto podává jádro veškerého vědění lidského ve stručné formě, slohem každému srozumitelným a hodí se tudíž pro všechny kruhy českého národa jako nezbytný a nejlepší rádce všude tam, kde jedná se o jakékoli poučení; zasluhujeť tedy velké dílo toto co největšího rozšíření, neboť jen všestranou podporou lze podnik, vyžadující neobyčejného nákladu rychle vydávati. „Ottův Slovník Naučný“ vychází v sešitech o 48 stranách ve formátu velké osmerky třikráte v měsíci s četnými illustracemi a přílohami.

Cena sešitu 36 kr.

V předplacení na 10 sešitů 3 zl. 60 kr., poštou 3 zl. 80 kr.; na 20 seš. 7 zl. poštou 7 zl. 30 kr.; na 30 sešitů 10 zl. 50 kr., poštou 11 zl. Díl I. (20 sešitů stojí 7 zl. 20 kr., váz. skv. 8 zl. 50 kr. Díl II. (25 seš.) Cena 9 zl., váz. 10 zl. 30 kr. Desky na I. a II. díl po 50 kr. Dosud vyšlo 57 sešitů a lze je všecky obdržeti. Sešit 1. zasýlá se na požádání na ukázku.

Objednávky na „Ottův Slovník Naučný“ přijímá každé řádné knihkupectví, zejména *nakladatelství J. Otty v Praze,* na Karlově náměstí čís. 34.

(Zasláno.)

Pozvání ku předplacení na

AL. JIRÁSKA SEBRANÉ SPISY.

Jméno Al. Jiráska, jednoho z předních českých novellistů, stalo se po vlastech českých obecně známým. Jeho spisy čteny jsou všude se zálibou a zasluhují pro trvalou cenu svou a pro výborný obsah všeobecného rozšíření. I ujalo se nížepsané nakladatelství té myšlenky, vydati spisy Jiráskovy, dosud po různu roztroušené, v souborném celku a doufá, že tím zavděčí i širšímu obecenstvu českému, kterému naskytuje se tu vhodná příležitosť, opatřiti sobě za levný peníz výbor krásného čtení.

Cena sešitu 15 kr. V předplacení: na 10 seš. 1 zl. 50 kr., na 20 seš. 3 zl. …
štovní zásylkou.

Sebrané spisy Al. Jiráska vycházejí v sešitech rychle za sebou ve vkusné …
obálce. I. díl obsahuje na 328 stranách tyto práce: Maloměstské historie (U rytířů. Na …
poště. Filosofská historie.) II. díl počíná Obrazem z dob našeho národního probuzení: F. L. …

Dosud vyšlo 15 sešitů. 1. seš. zašle se na požádání na ukázku. Objednávky p…
každé řádné knihkupectví, zvláště ale **nakladatelství J. Otty v Praze,** Karlovo nám. …

(Z a s l á n o.)

Přátelům českobratrské literatury.

Jak známo, jest Biblí Králická šestidílná, vydaná v letech 1579—1593 bratrskou …
notou, největší odkaz našich otců, Českých bratří. Že však v době pobělohorské jezovit…
plenėním takřka úplna vymizela, a jen ještě někde v hlavních bibliotékách neb …
sbírkách se nalézá, jest lidu našemu nemožno dílo toto si zaopatřiti a vlastním exemp…
knihovničku svou zdobiti. Spolek „Komenský“ pokusil se r. 1875 aspoň Nový zákon …
vydati, kterýž stojí neváz. 8 zl., zač by to musela celá bible přijíti, když český jen …
tak vysoko stoupl? Tímto způsobem bychom se nikdy vydání jejího nedočkali. „Be…
časopis biblický, již 8. rok v Čechách vycházející, odhodlal se tudíž svému čtenář…
mátku tuto na své otce lacinějším způsobem (ovšem též jen v kusé formě) zjednati. …
králická obsahuje kromě biblického textu též hojné výkladů. Týž text bez výkladu ob…
každá biblickou společností vydaná česká bible (v Praze, Václavské náměstí č. 52), a …
doplňuje „Betanie“ práci tu vydáním pouze výkladů. Již od pěti let vydává je …
svým odběratelům; nyní pak dostoupily již až ku knihám prorockým; a majíce tudíž …
více díla za sebou, nabízíme dosud vyšlé výklady jako díl I. „Výkladů Biblí králické“ …
vázané za 2 zl. 50 kr. Kdož chceš tudíž památku tuto aspoň v této kusé formě ve …
vlastnictví míti, zaopatři si biblí z výše uvedeného skladu (od 60 kr. výše) a tyto nab…
bízené výklady.

Z redakce „Betanie“, t. č. v Rychnově nad Kněž…

---

*Knihkupectví Kobrovo připravuje a v několika dnech vydá první sešit nového vy…
dání Němcové Babičky ve velkém formátě, skvostně illustované umělcem českým …
Štapfrem.*

*Konečně dočká se tato perla českého písemnictví takové úpravy, jaká jí po …
dávno již náležela, neboť dosud málo je spisů, které honositi se mohou tak vysokou …
uměleckou.*

K R O K,

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLST…

vychází **1. dne každého měsíce** (mimo srpen a září) v sešitech trojarchových.

**Předplácí se ročně (i se zásylkou) v Rakousko-Uhersku 3 zl., v cizině 3 zl. 50
(= 6 marek = 6 šil. = 8 fr. = 3 rub.); studujícím středních a vysokých škol jest …
platné sníženo na 2 zl. 50 kr. Jednotlivý sešit stojí 40 kr., pro studující 30 kr.**

By se doručování *peněžních zásylek z ciziny* nezdržovalo, žádá redaktor (vy…
davatel) pp. zasýlatelův, by buď jméno jeho na adresse připojovali neb zás…
sylky pouze na jeho jméno adressovali.

Rukopisy se nevracejí, leč si toho kdo výslovně vyžádá při zásylce.

Reklamaci lze dáti toliko do 14. dne po vydání sešitu.

Redakce i administrace „Kroka“ jest v Praze, I. v Bartolomějské ulici …

Tiskem **F. Šimáčka** v Praze.

ROČNÍK IV. SEŠIT 5.

KROK.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA.

REDAKTOR:

FRANT. XAV. PRUSÍK,
prof. c. k. akad. gymnasia.

HLAVNÍ SPOLUPRACOVNÍCI:

BOHUMIL BAUŠE,
prof. c. k. vyšš. gymn. v Truhlářské ulici.

Dr. **PETR DURDÍK,**
prof. městské střední školy, docent české university.

P. JAN HULAKOVSKÝ,
prof. c. k. čes. reál. gymn. Smíchovského.

Dr. **VÁCSLAV MOUREK,**
mimořádný professor české university.

JOSEF ŠKODA,
prof. c. k. české reálky Karlínské.

V PRAZE 1890.

Vydáno 1. května 1890.

Každé předplatné na Krok, jež nás dojde, stvrzujeme při příštím sešitě zvláštním lístkem. Těch P. T. pp. odběratelův Kroka, od nichž nás předplatné dosud nedošlo, slušně žádáme za brzké jeho zaslání. **Administrace.**

Pro zevrubnou evidenci personalií žádáme všech pp. údův professorských sborův obecních škol středních i pp. supplentův a zkušebních kandidátův státních škol středních, by nám ráčili oznamovati každou osobní změnu ve svém úřadě. **Redakce.**

OBSAH.

Str.

Rozpravy.

Úvahy.

Drobné zprávy.

ROZPRAVY.

Dějiny výtvarných umění na škole střední.

Úvaha prof. *J. Braniše.*

Nikomu, kdo zevrubněji sledoval život a obcování vzdělané a vznešenější společnosti cizokrajné, neušla znamenitá pozornosť, kterou kruhy ty věnují předmětům uměleckým a spolu sečtelosť, jakou v dějinách umění na jevo dávají. Nechceme tvrditi, že by to bylo skutečně odbornické vědění, ale vždy jsou to známosti takové, že každý, kdo chce býti považován za vzdělance, dovede určiti sloh uměleckého předmětu a dosti přibližně jeho stáří i původ. Dále pozorujeme, že i lid průmyslný v krajích těch vyniká nad náš vkusem jemnějším a vytříbenějším, a že výrobky jeho nejen naše předčí, ale nalézají též ve všech vrstvách zámožnějších, právě proto že se jim rozumí, potěšitelného interessu a živého odbytu.

Srovnáváme-li tuto stránku vzdělání cizincův a našinců, tu věru jest nám zardíti se studem nad netečností, jaká v té příčině u nás panuje. Národních památek uměleckých málo kdo si váží, nejen že jim nerozumí obec lidu, ale nemají pro ně smyslu ani mnozí vzdělanci, každou chvíli můžeme i od lidí, kteří by v oboru vkusu a umění jiné poučovati měli, slyšeti soudy barbarsky hrozné, tak že kdybychom chtěli zlomyslnými býti, mohli bychom zde uvésti výroky, jež by nejen vzbudily úžas, ale naplnily by myslící hlavy i vážnými obavami pro budoucnosť.

Pobádáme studentů k cestování, ale co platno jest cestování slepci? Či domnívá se někdo, že svrchovaným požitkem na cestách jsou krásy přírodní? Takový mýlil by se velice, neboť není jich všude, a platí-li kde průpověď: „Variatio delectat“, jest to zajisté na cestách, jež stávají se školou a osvěžením jen tehdy, když půvaby přírodní střídají se s krásami výtvorův uměleckých, ale pro tyto třeba jest vzbuditi nejprve smysl a vésti k jich vnímání a pochopení. Toho se však posud nedostává, a marně stát, země i společnosti zakládají musea i umělecké sbírky tam, kde málo jest těch, kdož by se v nich opravdu kochali, v nich studovali a z nich poučení čerpali.

A co jest toho příčinou? Nic leč nedostatek přiměřeného poučení ve š[illegible]ch, kde vychovatelství i vyučování v oboru výtvarných umění jest posud v [illegible]nkách. Vede-li snad pouze poëtika v říši krásna, a nepatří znalosť toho [illegible]onoho slohu k obecnému vzdělání právě tak jako znalosť některého metra [illegible]tiova? A který předmět má tomu učiti? Kreslení není všudy obligatním, [illegible]li jeho nezbývá času ku theoretickým výkladům, a kromě toho víme, že [illegible]ůže přes všechen veliký pokrok novější doby vyhověti našim požadavkům [illegible]čin, jež by choulostivo bylo zde uváděti. Jiným zdrojem vědomostí umě[illegible]ch měla by býti četba, ale kromě několika článkův, určených pro školu [illegible]u. jsou čítanky naše v té příčině více než chudobné, neboť není spisův, [illegible] brány mohly býti vhodné úryvky. A tak zbývá jediný dějepis, při

němž se dnes nějaká hodina věnuje umění asi tak, že se při příležitosti ukazují žákům Langlovy obrazy, k nim se něco propoví, a tak odbude se předmět nesmírné rozsáhlosti, nesnadné přístupnosti a velké ceny vzdělavací i praktické.

Neupíráme, že pojetím obrazů Langlových ve sbírky prostředků vyučovacích stal se jakýsi pokrok, neboť žáci aspoň něco vidí, ale skutečného vyučování názorného se tím nedocílí, poněvadž vidí obyčejně příliš mnoho, mnohem více než se jim vysvětliti může a než ve svém věku pochopiti mohou, a tak nenabývají v tom oboru nevyhnutelných základních pojmů, vidouce na obraze, neučí se viděti ve skutečnosti, potulujíce se nazdařbůh v lese, neznají, ba ani nevidí stromův.

Tu potřeba jest nápravy, jíž žádá nejen obecné vzdělání, ale i sám cíl učení dějepisného. Historie není dnes holou řadou minulých událostí politických, bitev, mírův a jich dat, žádáme porozumění dobám a národům, a máme-li jim porozuměti, musíme nejprve rozuměti řeči, kterou vyslovovali své ideály. Zde pak sluší na paměti míti, že nemluví k nám minulosť jen slovy kronikářův a básníkův, — „saxa loquuntur“, — mluví stavbami a uměleckými díly, ba tato jsou právě nejvěrnějšími svědky a nejlepšími nositeli dějinných upomínek. K této mluvě nesmí ten, kdo činí nárok na jméno vzdělance, býti hluchým, a proto jest ne posledním úkolem učení dějepisného podati k ní mládeži studující aspoň abecedu, aby dále sama mohla se cvičiti ve čtení z památek.

Ty a podobné myšlenky vedly nás k tomu, abychom pánům kollegům na základě vlastní zkušenosti podali několik skromných pokynů, jak by se mládeži naší cesta ku poznání dějin umění měla ukázati a usnadniti v mezích, jež instrukce a čas připouštějí.

První k tomu příležitosti poskytuje již v prvních hodinách úvod ku dějepisu. Mluvíme li o pramenech dějepisu, rozdělíme tytéž na zdroje písemné a starožitnosti a zde hned rozhovoříme se o nástrojích z kamene, kosti a spěže, o hrobech, předmětech a nádobách v nich nalézaných. Nebudeme připisovati jich snad určitým národům, aniž zdržovati se u otázek ryze vědeckých a namnoze posud záhadných, ale upozorníme raději, že hodnota předmětů těch jest vlastně relativní, že ne jednotlivý kus o sobě, ale nález jakožto pověřený celek jest cenným pro vědecké bádání. Proto připomeneme, že třeba jest odkrývati ho s pozorností, vyšetřiti přesně polohu každého i zdánlivě nepatrného kousku, složení na př. objeveného hrobu i s věcmi, kde která ležela, nakresliti, naleziště přesně určiti, nálezu pak nerozptylovati, ale odvésti celý do věčší sbírky, kde by byl známým a badatelům přístupným pramenem dějepisného zkoumání. Tak ve kratičké době jest možno vštípiti mládeži veledůležité zásady, jichž se z pravidla při podobných nálezech posud nešetří, a platně posloužiti nezbytnému srovnávácímu studiu v oboru samých počátků dějin umění.

O umění některých kulturních národů zadoasijských, na př. Kytajcův a Indů, není třeba zmiňovati se při dějepisu šíře, ne snad proto, že by jím mělo býti pohrdáno, ale že trvajíc podnes ve slohu nezměněném, může býti vítanější látkou učbě zeměpisné, které sem tam osvěžujícího momentu poskytne. A tak dlužno jest počíti vlastní historicko-uměleckou pouť v Aegyptě, jehož pyramidy právem nazvati můžeme mezníky vzdělanosti v době historické.

Abychom žákům pravý pojem o pyramidě vštípili, k tomu nedostačí pouhý obraz, ale třeba jest načrtnouti i průřez, tak aby viděti bylo stupňovitý postup stavby, poměrně malou komůrku, v níž byl sarkofag, a aby žáci dovedli si představiti i spůsob, jakým se dnes na pyramidu vystupuje. Důležito jest znázorniti při tom i skutečné míry, aby n. př. věděli, že pyramida Cheopsova při výšce 147 m (tedy dvakrát neb třikrát tak vysoká jako některá známá věž) má základnu, jejíž strana jest 232 m zdélí.

Na obraze pyramid viděti i obrovskou sfingu, a proto hned vysvětlíme, co sfingy byly. Dále přistoupíme k popisu aegyptského chrámu. Řadami

sfing přicházíme k obeliskům, upozorníme, že tento nejstarší tvar pomníku (— u pravěkých národů vztýčený štíhlý balvan —) podnes jest v užívání, podotkneme něco zajímavého o pozdějším odvážení jich z Aegypta (— obelisky v Římě a jinde —) atd. Kolossy poskytují nám vítané příležitosti zmíniti se o sochařství aegyptském, vytkneme strnulosť jako charakteristický ráz jeho, ale při tom neopomeneme upozorniti na nepodajnou látku (syenit, žula), z níž díla ta se vytvářela. Mluvíme potom o pylonech a nádvořích, obklíčených loubími, při čemž neopomineme dotknouti se zvláštních tvarů sloupových. Posledními budou hrobky skalní a v nich nalezené malby. Řekneme, že posavadní živosť barev svědčí mimo jiné o mnohých zvláštních vědomostech starých Aegypťanů, připomeneme, že přes nedostatek perspektivy dobře tu charakterisovány vlastnosti národa, že to byl patrně lid štíhlý, pružný, důmyslný, že tu vidíme v obrazích všecken jeho život soukromý i veřejný a konečně, že souvislosť maleb těch s písmem obrazným jest patrna. Nepoměrná velikosť postavy královy na obraze zavdá nám podnět upozorniti, že umění aegyptské nenalézajíc pro vyslovení svého ideálu jiné formy, snažilo se vznešenosť velikostí znázorniti.

Druhou zastávkou na umělecko-historické pouti jsou kraje v poříčí Eufratu a Tigridu. Dějiny babylonské počínáme z pravidla líčením obrovského města, mluvíme o chrámu Bélově, a ukazujíce obraz pahorku Birs Nimrud, vysvětlíme spolu, jak stavba složena jsouc z nestálého materialu — sušených cihel a klí — mohla se změniti v kopec. To však nutí nás, abychom upozornili, jak povrch budov těch původně byl kryt a ozdoben. Mosaika z pestrých klínků nalezená ve Vurce poskytne nám právě tak jako polévanými kachlíky kryté stěny příležitosti na souvislosť ozdob stavitelských s pověstnými koberci babylonskými ukázati.

Ukazujíce obrazy zřícenin obrovských palácův assyrských (Kujundžik, Nimrud, Khorsabad) s jich význačnými okřídlenými strážci bran, zmíníme se, že ve zbylých prostorách spatřují se první stopy klenby, neopomineme stěny pokrývajících alabastrových desk, jichž reliefy poučně znázorňují život obyvatelstva, na vyšším pak oddělení slušelo by pověděti něco i o assyrském ornamentu, kovových pracích s dřevěným nebo hliněným jádrem atd. Ostatně zde historie umění povýtečně sloučena jest s politickou, neboť největší paláce pojí se ku jménům: Salmanassar, Sanherib, Assarhadon.

Když hovoříme o světové říši perské a různorodém jejím složení, můžeme podotknouti, že i v umění jeví se zde soubor živlů různorodých. Příkladu poskytne nám „hrob Kyrův", kde patrno slučování živlů předoasijských s řeckými, i sříceniny paláce persepolského se štíhlými sloupy a jich podivnými hlavicemi. O foinickém umění dluzno poznamenati, že bylo vlastně velkou věcšinou uměleckým průmyslem a kupeckého rázu, že tu po továrnicku hotoveno drobnější zboží kovové a jiné pro vývoz.

Až po tu dobu jsou obrazy Langlovy úplně vyhovující pomůckou, neboť při líčení děl uvedených národů nejedná se nám o detail, ale spíše o celkový dojem výtvorův a charakter doby, jenž právě z celkového dojmu výtvorů těch mocně zírá. Při tom nesmíme opominouti vštípiti mládeži přesvědčení, že nebyli národové ti prostě „barbary", ale že právě u nich dluzno hledati základní živly vzdělanosti, na vyšším pak oddělení zřejmě můžeme upozorniti, jak výtvory jich právě u „klassických" Řeků (Herodota, Xenofonta a j. v.) vzbuzovaly obdiv.

Umění aegyptské i asijské patří historii, jinak jest to s uměním řeckým, jež důležito jest i pro nynější praxi, poskytujíc posud mnohých „klassických" vzorů, a proto žádá již ne pouze obrazů, jež by vštípily mlhavé představy podnes zachovalých zřícenin, ale žádného vysvětlení základních forem, jež třeba žáku podržeti pro život.

K hovoru o počátcích jeho ve věku herojském ovšem na gymnasiu výklad Homéra spíše se hodí než učení dějepisné, na reálce doporučovalo by se ve škole páté přečísti „štít Achillův" a reprodukci dáti za úkol slohový.

Při dějepisu báj o Daedalovi a Talovi poskytne příležitosti ukázati ku protinám uměleckých snah a jich souvislosti s Asií a Aegyptem. Mluvíme-li o kultu a při tom o chrámech řeckých, dlužno připomenouti, že svatyně sama byla původně jen stánkem boha, prostor pak chrámový rozšiřován a sloupením opatřen později s rostoucí potřebou a nádherou.

Vlastní stanicí výkladův o umění řeckém jest doba Perikleova. Vrátíme se opět k řeckému chrámu, narýsujeme a vysvětlíme jeho půdorys. Nyní nastává potřeba pojednati o sloupu jako charakteristické známce jednotlivých slohů. Vytýkáme-li názvy: dorský, ionský, korintský, tu nutno upozorniti, že jsou to dosti nepřípadná pojmenování pozdější, aby žáci nemyslili, že Dorové stavěli dorsky, Ionové ionsky; Parthenon a propyleje Athénské budou nejlepšími toho důkazy. Na nižším oddělení vytknou se jen podstatné články, sloup (patka, žlábkovaný dřík, hlavice), břevnoví, štít a jeho výzdoba, na vyšším třeba vysvětliti již podrobněji: entasis, echinus, abakus, architrav, triglyfy, metopy, geison atd., u ionského: plinthus, torus, voluty, zoforos atd., u korintského podotkneme, že to útvar jen ozdobný, a neopomineme upozorniti, že stylisovaný list jest akanthos. Ku všem těm výkladům obrazy Langlovy nedostačí, zde třeba užiti jednoduchých nákresů (diagramů) neb modelův.

Tyto pojmy se žákům vštípiti musí, ale pouštěti se v historii stavitelství řeckého bylo by pochybeno. Dostačí uvésti jmena některých vynikajících staveb Athénských (Parthenon, Erechtheion, propyleje, chrám Theseův) a chrám Dia olympického, z mistrů jen Iktinos a Kallikrates se uvedou. Výtečně v té příčině prospěti může, čte-li se při češtině článek o akropoli Athénské (restaurovaný obraz akropole se vyvěsí), ale k vysvětlení jeho potřeba jest učiteli velmi pečlivé přípravy.

V době Perikleově činí se též obyčejně výklad o divadle řeckém a jeho zařízení, v téže periodě jest i místo ku pojednání o sochařství. Povíme žákům, k jaké výši dospělo umění řecké v tom oboru, a uvedeme i příčiny rozkvětu (mythy, Homér, tělocvik, prostota oděvu, opětované znázorňování týchž ideí určitými božstvy). Dále zmíníme se o výzdobě polí štítových na chrámech, při čemž možno upozorniti na tympanon siginské, nyní v Mnichovské glyptothece chované, z počátku V. století jakožto repraesentaci doby starší; z věku Perikleova uvede se zejmena Fidias a z děl jeho Zeus olympský a Athéna, při čemž třeba pověděti něco o díle ze zlata a sloni i o polychromii soch, na vyšším oddělení třeba učiniti zmínku i o Polyklétovi (Doryforos, Héra), zde i ze třetí doby mohou připomenuti býti Skopas a Praxiteles (Niobe, Ilioneus). Konečná zmínka o řeckém umění a o tom, jak opanovalo starý svět, staniž se při jednání o hellenismu v říších diadochů, kdy se dotkneme — ovšem na vyšším oddělení — školy rhodské a její záliby v kolossalních výtvorech (Laokoon, farnéský býk) a Attalovou umění milovností povstalé pergamské (umírající Gálové, Apollón belvederský).

V oboru malby jmena Zeuxis, Parrhasios, Apellés uváděnými v četbě anekdotami bývají známa, ku zmínce o nádobách a jich ozdobě nejlépe báj o Talovi se hodí.

Uvedli jsme zde některá jmena i díla proto, že právě jsou charakteristickými a známými, při množství látky třeba tu výběru zvláště pečlivého, uváděti více než tu řečeno, nebo dokonce míchati se do učených sporů (Laokoon) spíše by věci uškodilo než prospělo.

V dějepisu z pravidla zapomínaným činitelem kulturním jsou Etruskové, jichž by se tak prostě pomíjeti nemělo. Pokud knihy školní se o jich vzdělanosti nezmiňují (dobře přečísti článek Etruskové ve II. dílu čítanky Bartošovy), měl by učitel dejepisu použiti příležitosti tam, kde mluví o národech staroitalských a jich sídlech, ku připomenutí, že Etruskové vynikali vzdělaností, jejíž památky podnes se zachovaly nejen v Italii (hrobky s malbami), ale i jinde po Evropě jako sošky a kovové předměty dílem potřebné, dílem ozdobné, které z Etrurie daleko široko se roznášely i do končin našich, neboť

novější bádání dokazují, že n. př. bronzy u nás nalézané jsou věcšinou původu etrurského. K tomu pojí se později i počátky umění u Římanů, kteří od Etrusků přijali klenbu (cloaca maxima, carcer Mamertinus) a mnohé jiné.

Vlastní pojednání o umění Římském počíná dobou Augustovou. Zde nejprve vytknouti sluší některé rysy povahy římské. Bylit Římané proti poetickým Řekům realisté praktičtí a při tom energičtí, a tuto stránku charakteru jejich dobře usvědčují i obecně prospěšná díla: silnice, vodovody, mosty, thermy, s nimiž úzce souvisí mnohé pokroky technické, zvláště zobecnění klenby, kterouž uveden ve stavitelství velmi důležitý činitel (— vysvětlí se klenba valená, křížová a báň —). Proto nemají býti v oboru stavitelství Římané snižováni na pouhé učně neb kopisty Řeků̊v. Ze staveb římských ukáže se obraz Pantheonu vně i vnitř (Langlův jest chybný, má ještě později přilepené věže, jež jsou zase odstraněny), a při tom může se upozorniti, jak pozměnili Římané sloup (composita, později upouštěno od žlábkování, pilastry tvar t. zv. toskánský).

Dále dějí se o stavbách římských zmínky příležitostné, na příklad za Vespasiana stavěno Colosseum (vysvětlí se amfitheatr), při zmínce o vyvrácení Jerusalema upozorní se na vítězný oblouk Titův, při zasutí Pompej promluviti možno o římském městě, domě, mosaikových podlahách, malbách, nářadí a jeho uměleckých tvarech. Hovoříce o Trajanovi neopomineme Trajanova sloupu, později Hadrianova mausolea, Severova oblouku, Diocletianových therm a paláce ve Splitu, při čemž upozorniti můžeme, jak ve světové říši počaly se zvláště v provinciích i v umění v popředí tlačiti živly barbarské, čímž připravován dosti záhy jeho úpadek.

Při jednotlivých pomnících možno zmíniti se i o plastice římské. Pokážeme, že zde zvláště z počátku činnými byli řečtí umělci a napodobovány řecké vzory, z děl možno jmenovati Dioskury na Monte Cavallo, sochu Augustovu ve Vatikáně, M. Aurelia na Kapitólu, poprsí různých císařů, reliefy sloupu Trajanova, sarkofagy.

Hned Constantinem dlužno počíti líčení křesťanského umění. Učiní se zmínka o katakombách a vysvětlí se, co byla basilika pohanská, aby se nemátla, jak se obyčejně děje, s křesťanskou. K této vzali stavitelé vůdčí myšlenku nejen z tržnic a soudnic, ale též z domů římských a řídili se vůbec praktickou potřebou, tak byla basilika křesťanská vlastně útvar nový, jenž se starými má náhodou společné jméno. Mluví-li se o úpravě basilik křesťanských, poskytne Langlovo vyobrazení Svatopavelské a Svatoklimentské dobrého názoru, a při tom vyloží se pojmy: atrium, narthex (místo pro kající), lodi, solea (místo pro nižší duchovenstvo), apsis, a upozorní se na mosaiky, jakož i oblibu malby u křesťanů proti figurální zálibě pohanské. Rovněž třeba jest zmíniti se o baptisteriích, aby žáci hned z počátku vědomi si byli dvojího typu bohoslužebných budov křesťanských: podélného a centrálního.

(Dokončení.)

O nejnovější reformě u vyučování cizím jazykům, zvláště frančtině v Německu.

Pojednává prof. *Jan Kosina.*

(Dokončení.)

2. Cvičení mluvnická.

S ústním cvičením mluvnice musí jíti ruku v ruce cvičení *písemná.* Slouží jedním dílem k utvrzení a nacvičení tvarů, druhým jako příprava ku překladům písemným. Na nižším stupni záleží cvičení takové ve psaní *přeměn*

tvaroslovných. Tvoření tvarů časových u sloves avoir, être a u sloves pravidelných v různých způsobech mluvení poskytuje tu hojné příležitosti. Jenom ať se píší vždy celé věty a nepožadují všecky osoby. Žáci nechť často *oddělují* neb *podškrtují* koncovky aim*ons*, aim*ez*, aby si významu jejich byli jasně vědomi; k tomu se druží tvoření příkladů k probraným pravidlům. Tak na př. pravidlo o postavení jmen přídavných ode jmen zemí. Snadno může žák utvořiti pomocí vokabulí ze knihy své: un port français, une ville française, un fleuve allemand, une rivière allemande, des forteresses prussienes, des armées russes. I zvláštní diktanda sloužící výhradně ku cviku ve mluvnici mohou býti konána. Tak na př. k naučení se tvarům slovesným. Buď učitel diktuje tvar po česku (nebyli bychom měli) a žáci ihned píší francouzsky, aneb udá, který tvar jim jest napsati (conditionnel passé 1. os. mn.) a dá jej napsati česky a francouzsky. I pro jiná pravidla mluvnická vyplácí se tato práce velice.

Žák má tu činiti *jen* s pravidlem, kterému se zvláště učiti má, a varuje se tím snáze chyb. Konečně nastoupí překlady z mateřštiny. Pěstovaly se dříve *příliš hojně* a *bez přípravy* a vypadly proto věcším dílem velice nedostatečně. Očekávati výsledku možno teprv po přípravných cvičeních jmenovaných. Učitel aneb žák napíše po té překlad správný, četlný na tabuli a žáci přirovnávají.

3. Přípravy slohové.

Snad bude někomu s podivením, že lze mluviti vůbec o cvičeních slohových na stupni nižším. Při žácích tříd nejvyšších nabylo se zkušenosti ne právě utěšených a proto mnohý učitel zřekl se všech cvičení slohových. Avšak není toho třeba; neboť jiné zkušenosti učí, že možno docíliti výsledků obstojných, *počne-li se záhy a soustavně* u věci té. Proto právem v nejnovější době děje se náprava a požaduje se od žáků volná slohová práce, neboť žádá se od nich na střední škole, aby byli s to, psáti snadnější dopisy. Ku *cvikům slohovým* náležejí na stupni nižším 1. *přetváření*, 2. *přeměna*, 3. *samostatné tvoření* vět a 4. *vysvětlování výrazů.*

Přetváření vět jest rozmanité, na příkl. singulier ve pluriel a naopak, présent v imparfait, aneb v jiné časy; rozšíření věty příhodným přídavným jmenem; činný rod v trpný a naopak, stažení dvou vět v jednu.

Při přeměnách myslíme hlavně na tvar tázací. Žáka nutno bedlivě cvičiti ve tvaru tázacím, ježto ho potřebuje později stále při konversaci. I podávati větu hlavní jako závislou sem náleží.

Samostatné tvoření vět možno požadovati, zabýváme-li se článkem souvislým ať prosaickým ať poetickým (škola, dům, zahrada). Pak snadno žák vyhovuje požadavku napiš 6, 8, 10 vět, které vypovídají něco o škole, o domu, o zahradě.

Přední podmínkou jest ovšem, aby kniha dle toho zařízena byla, což ovšem při knihách podávajících věty pestře naházené nemožno. *Vzornou* jest v příčině té *kniha Pünjerova*, která podává pilně sestavené celky myšlenkové (strom, zahrada, dům, rodina, škola, město atd.) a při tom případné úlohy ku cvičením písemným, jako na př. Napiš věty o zahradě, o domu atd.

O zevnějšku (písmě, čistotě) platí zásady nahoře uvedené.

1) Přehled.

Rozličné úkoly nižšího stupně — *výslovnosť*, *zásoba slov*, *mluvnice*, *četba*, *konversace*, *písemná cvičení* — nejsou malicherné nebo bezvýznamné. Jen při jasném pochopení a cíle vědomé snaze jest možno rozřešiti rozmanité ty nesnadné úlohy tak, aby žák nabyl pro střední stupeň vyučování věrné i formalné znalosti. Bezpečným měřítkem toho jest nejen zdánlivá zběhlosť, obratnosť a schopnosť vystříhati se chyb, ale zvláště *láska* a *radosť vnitřní podnět a účastenství žákovo:* jeho oddanosť věci. Ač se samo sebou rozumí, že rozličné

ty stránky vyučování pěstovati třeba *vedle* sebe, přece není vyloučeno, aby dle potřeby časem ta neb ona — četba, konversace — vstoupila do popředí. Též jest veliké péče třeba, aby splynuly u žáka rozličné stránky, kterými se žák seznamuje s jazykem, v jednotu pevně slitou, aby nabyly v něm *pevné podoby*, aby v něm dozrály v koncentraci veskrze nutnou. Jest jí dosaženo, když žák, čemu se z knihy, od učitele, vlastní pílí neb společným cvikem dopracoval, v mysli nemá rozptýleno, nýbrž když to u něho *splývá v celek dobře článkovaný*, jehož jednotlivé části vždy *jasně* a *snadno* přehlížeti může.

Zkušebným kamenem pro to jest *četba*, které možno využitkovati na všecky stránky vyučování. Je-li východištěm a středem všech cvičení článek ku čtení, děje se tato koncentrace a assimilace nejpřirozeněji, nejsnáze a nejdokonaleji.

S tím spojena buďtež dobře upravená opakování, jichž účelem budiž nejen jisté pochopení a neztratitelné osvojení si, ale i svobodné užívání jazyka. Proto musí býti tak povšechná, aby rozličné obory naučeného obsahovala, a aby se toto objevovalo vždy v jiném pořádku, s nových hledišť, v jiné souvislosti atd. Nezáleží tu na množství: „*Málo, ale to málo dobře a důkladně*" platí tu tím spíše, že tu běží *o základní vyučování*. Takt paedagogický s danými poměry nalezne zde pravou cestu a míru. Zkušenosť pak s taktem tím spojená učí též, že se jedna třída nerovná druhé, že v každé nelze pracovati stejnou měrou a dospěti k výsledku. Kdyby pak se někdo obával, že požadavkům těm nelze vyhověti pro nedostatek času, odpovídáme, že sice uznáváme, že *všecka ta cvičení* sotva kdy *současně* konati možno, že však víme ze škušenosti vlastní, že to možno již v prvních dvou letech, jsou-li poměry normalní, zvláště mají-li žáci dobrou přípravu a *rozdělí-li se učivo pečlivě*, a že se to později bohatě vyplácí, třeba se na počátku zdálo, že jest prospěch pozvolný.

Flora Asie.

Popisuje Dr. *Jan Palacký.*

(Pokračování.)

Malá Asie jest v celku dostatečně známa dílem Čichačeva (6803 fan. 39 kapradí), jenž sám sebral asi $^3/_4$ všech bylin tam uvedených.[1]) Příčinou toho velkého bohatství jest, že se zde stýkají tři flory: alpínská, hor i středomořská (jižní břeh) se středoevropejskou — ba vnitřní stepi mají ráz zcela pustinný. Až fossilní flora tertierní lépe známa (Čichačev přinesl jen 8 druhů a rodů: dub, Podocaspus eocen., Eucalyptus, Diospyros, Comptonia, Andromeda, Vaccinium, Dafnogene (Nimrum v Cicilici) bude lze mluviti o utvoření se jejím zajímavém, neb udržely se zde na př. formy sice americké (Liquidambar, platan, Philadelphus, a (z rodu vice capického) Pelargonium (Endlicherianum). Nescházejí formy endemické (Thurya, Tchichatchewia, ceruana, Durouetia, Michauxia, Fontanesia, Heldreichia, Ainsworthia, Moltkea, Chesneya, Dufresneya, Rhazya) a v přímoří tvary jižní (Cissus, Styrax, Mesembr⁻anthemum nodiflorum (břeh), vavřín, myrta, Jasminum humile (Chios), Pl ytolacca, Gundelia, Gaillonia, oleander (u vod), Celtis, Gomfocarpus, Crozo ora.

Nejvíce podobný Evropě severozápad (Bithynie) a nejlesnatější severo-

[1]) Rodiny dle pořadu nejsilnějších 924 composit., 731 legum., 465 labiat, 426 crucifer, 416 caryophyll., 323 scrofular., 322 trav, 313 umbellifer, 233 borrag., 215 liliaceí, 173 ranuncul, 133 rosaceí, 116 campanul., 84 cyper., 82 euforb, 73 orchid, 68 polygon, 66 irideí, 61 hyperic, 60 dipsac., 58 cupulifer, 54 crassul., 51 papav., 49 geran., 48 valer., 47 plumbag., 45 Convolv., 26 lip, Solan., 24 Salic., 23 saxifrag., 22 Thymel., 21 Onagrar., Junceí; 20 Rut., Smilac., 19 Asclepiad., 18 Santal., 15 Olein., Rhamn., 14 Aristoloch., Aroideí, 12 Tamarisc., Resed, Eric., Polygal, 11 Amaranth, 10 Urtic. atd.

východ (Pontické pohoří, Lazistan), méně západ (Carie, Frygie, Lydie), nejméně střední solná step a a teplejší jihovýchod (Lycie, Cilicie, Cappadocie).

Dva hlavně ostrovy osamělé alpínského bylinstva: Olymp Bithynský a Argeus — méně již alpinský ráz má Bulgardagh a Lazistanské vrcholy. Olymp má nejvíce bylin Alpů samých: Viola calcarata, Oxyria digyna, Epimedium alp., Dafne alp., Primula officinalis, Gentiana lutea, Vaccinium myrtillus. Argeus má již jiné druhy: Silene argea, Potentilla argea, Astragalus argeus, Draba capadocica, Androsace alba, Saxifraga adenofora. Lesy severu pontického jsou nejvíce rázu našinského: duby (Q. pubescens), borovice (P. pontica), vazy, olše, jasany, lípy, buky (nad 4600′), javory (Aceribericum) až na některý podrost (Rhododendron ponticum, Prunus laurocerasus, Buxus sempervireus, Ilex aquifolium). Alpinské trávníky v Lazistanu krášlí Draba, Viola, Sibbaldia, Myosotis, Pedicularis v takovém množství, že Koch sebral v Džimilu 200 dr.

Z nejzazšího severozápadu máme popis *Troády* od Aschersona (u Schliemanna — 479 fan, jen 6 kapradí —) středomořské (Terebinthy, lentišky, myrty, oleandr u vody — Arbutus unedo, vždy zelené duby (infectoria, ilex, cerris), Pinus laricio, pinie, lípa, vaz, platan, habr, ale i Azalea pontica, Triadenia russeggei, Fontanesia phillyreoides; hlavní lesy na hoře Ida z Pinus parolinii (Vis) a Picea orientalis, hojný v rovině Asfodelus microcarpus, Thymelaea tartonraira, Sanguisorba spinosa (hlavní palivo), Satureia Thymbra, Centaurea spinosa.

Step střední Malé Asie značí solimilné Statice caspia, iconia, globulifera, Camphorosma ruthenica, Panderia pilosa, Eurotia ceratoides, Suaeda altissima, Balansae, Kochia scoparia, Salsola kali, Onosma halofila, Gladiolus halofilus, Herniaria scabrida, Astragalus, Asfodelus rigidifolius, Sfaerofysa salsula.

Cyprus je zvám dílem Kočího (1039 dr. a jen 14 kapradí, z nichž 4?5 v Peloponesu, 512 v Sicilii, 317 v Crétě, 264 v Zantě, 240 v Egyptě, 270 v Libanu a Damašku, což dává spolu důkaz, že flora středomoří východního převládá. Na vrcholu Troodos jsou některé horní byliny (Arabis purpurea, Alyssum, Veronica). Roviny vnitřní (trachiotis) stepí — hory kryty nejvíce keřinami, z nichž Poterium spinosum nejhojnější palivo celého ostrova, jímž naplňovali Řekové ve válce s Turky lodě zápalné. Ferula comunis v anatriches dosahuje 2° výše, ale usychá v létě. Lesy obmezené na vrcholy neschůdné jsou hlavně černé (P. maritima i laricio i cedr (libani). Suchopary a keřina mají po půlce půdy (les a ornice po čtvrtce).

Cilicie má v cestopisu Kočího v Bulgardaghu zvláště pěkné líčení (770 dr. fan, 12 kapradí, 95 composit, 66 legum, 62 trav, 56 labiatů, 41 caryofyll, 35 crucifer, mezi nimiž 344 end.). Rozeznal v jihu ornici, kopce trnité, dolní a hoření les, traviny a alpy, v sev. kopce, les do 7000′, pastvu a skály. Z alpinských uvedeme Oxyria, Draba acaulis, Cerastium, Potentilla, Hieracium pilosella, Veronica, Saxifraga, Arabis albida, Pedicularis caucasica, Scrofularia libanotica. Lesy dubové (Q. cerris, libani, calliprinos) a černé (Abies cilicica, Pinus laricio a cedry). Nejníže formy teplejší: myrty, oleandr, terebinthy, pistacie, v stepi Lagonychium stefanianum, u vod platany, Tamarix smyrnensis.

Syrie tvoří zem přechodní z Maloasie do pouští Palestýnských, a s ce ve východě, kdežto nejvyšší horstvo její, *Libanon*, jest zrovna na jižním ko ici a zachovalo ráz alpinský, snad z ledové doby, již mnozí zde udávají. Fe zl spojil sice Taurus s Kavkazem, avšak jsou to jen jisté řídké tvary (Rho o-dendron ponticum) a věčšina byla samostatná. Libán zachoval jen m lo stromů a v záp. jen pinie a cedry. Kočí dělí jej na 5 pásem, *a*) přím ří (středomořské pinie u Beyrutu) do 1000′, *b*) pásmo keřin dubových do 30 0′ (Q. calliprinos, syriaca), hlohu, javorů, Prunus, Pyrus syriaca. 3. lesů (Pi us

bruttia, 5 duby) 4. zbytky lesů cedrů a cypřiší (C. horizontalis) a 5. pásmo alpinské nad 6000'.

Nejpověstnější les starých *cedrů* nad Edenem (v 6315'), jichž asi 400, ale jen 7 starých (nejméně 800 let) a to 40—50' objemu a 3—400' výše — 5 jich má 9' průměru. Bylo jich za Rauwolfa 24, r. 1690 16, r. 1837 12. Podrůst ničí ohně a kozy. Pod nimi jsou na př. Vinca lib., Puschkinia lib., Linum carnosulum, Corydalis erdelii, Hypericum lanuginosum, Myosotis orientalis, Astragalus cedreti. Alpinské byliny Libanu často endemické.

Podobné bylinstvo hory *Cassius*, na niž pozoroval Kočí 5 pásem, *a*) myrtové do 1450', *b*) Asfodelus creticus do 2300', *c*) Pinus a vysoké umbellifery (Eleochytris meoides) do 3270', *d*) sosny (Abies cilicica) do 4700' a *e*) vrch alpinský (Prunus prostrata, Arabis androsacea, Doronicum caucasicum, Cerastium gnaphaloides. Podobné bylinstvo *Amanu*.

Mesopotamie vlastní jest přechod k pustinné floře, neb teď jest stepí bezlesou neb močálem, ačkoli za staré doby byla kryta úrodnými polmi zavlažovanými. Horní díl (vých. Syrie a krajiny horní mezi Cilicií a Persií) jest podobný velice Maloasii, blízký tak našim poměrům, tak že na př. Ainsworth z 40 bylin jarních luk u Mossulu naznačil 30 co všední i v Anglii. Jináče jest to se stepí, zde panují astragaly, artemisie, Poterium, trávy a cibulovité byliny, Lagonychium, Euforbie a neschází tu i formy jižnější: Frankenia, Bergia, Alhagi, Fagonie, Acantholimon, Roubbairea, Savignya, Marsdenia, v Bagdadu již Ptychotis, Glossostemon, Acanthus syriacus již v Orfě. Jediné zbylé stromy u vod topoly (P. eufratica stará (geol.) mutabilis, vrby (S. babylonica), tamarišky (jediný 20' výše, strom 5' objemu na zříceninách Babylonských pochází dle tradice ze zahrad Semiramidiných), u měst datlíky, platany (u Biru jeden 36' objemu (Ainsworth). Rovněž u *Halebu* zajímavý přechod ze středomořské flory do pustinné — jasany, vazy a zase Andrachne, Habrosia, Freirea, Euclidium, Coccinia, Boreava, Texiera, Krematocarpus, Chrysocamela, Eleagnus, Actinolaena.

Armenie má podobně floru přechodní. Do vysokých hor zde tak četných docházejí byliny Kavkazu a Persie; zase v hlubokých, teplých údolích jako na př. Araxes, máme floru pustinnou a v lesích, arci již pastvou a válkou zředlých, naše středoevropské bylinstvo. Proto nelze počítati pod 2500 až 3000 dr. (Čichačev měl 322 composit, 177 legum, 142 crucif., 130 labiatů, 70 trav, 101 caryophyll, 73 umbellifl., scrofular, 70 asperifolií, liliaceí, 51 rosaceí, 41 chenopodiaceí, ale jen 5 kapradí. Alpínské formy na př. Oxyria, reniformis, Pinus pumilio, Veratrum album, Aster alp, Juncus alpig. na Bingöldaghu, Anemone armena, Silene laxa, Heldreichia rotundifolia, Verbascum millelacuum (Bingöld.). *Ararat* má ještě v 12.500' výše 36 dr. (Ruprecht) jako Gentiana verna, pyrenaica, Draba olympica, Saxifraga sedoides, Pedicularis ar., Petrocallis ar., Oxytropis albana. Lesy zřídlé v horách z dubů (Q. syspirensis, brandtii), borovic (P. pontica, armena, Kochiana), ale i vazů, buků a olší, jasanů (Fr. millelacuum), javorů, bříz a topolů. Mnoho tu našich bylin (Adoxa moschatellina, Cornus sanguinea, Tussilago farfara, Physalis alkekengi vedle sibiřských Saussureí, pustinných Cousinií (10 Čichač.). Endemické Čichačewia, Fürnrohria, Symfyandra, Froriepia, Szovitsia, Dufresneia atd. Stepi perského rázu — v údolích teplejší formy na př. Gaillonia, Gundelia, Cleome, Efedra, Apocynum venetum, Helianthemum niloticum (Karput).

Kavkaz nebyl dosud předmětem úplné flory. Náš krajan Ruprecht zemřel, než ji dodělal, Smirnow uveřejnil dosud úvod a Ranuncul. Od vyjití Ledebourova díla přispěl zejmena Radde mnohými cestami ku poznání Zakavkazska (Kars) — starší jsou byliny Eichwalda, Meyera a j. Se Zakavkazskem měl Ledebour (regio 6) 3273 dr. (40 kapradí) hlavní rodiny 453 composit, 290 legum, 215 trav, 195 crucifer, 178 umbellifer, 150 caryofyll, 135 labiatů, 120 scrofular, 110 rosaceí — rody Astragalus 75 (Čichačev 90), 49 Trifolium. Ruprecht tvrdil, že celý Kavkaz je jediný stejný okres by-

linný, bez věčších rozdílů, ale Meyer tvrdí, že západ se liší od východu (západ vavřín, Myricaria germanica, borovice).

Severní svah býval nejvíc lesem do 9000′, nežli Rusové lesy vyhubili z ohledů válečných, až mimo díl Dagestanu. Jižní svah vždy byl sušší a dolejší a roviny Araxu pravou pouští.

Ráz všeobecný našinský i rody — ne však druhy, mezi nimiž mnoho zvláštního neb podobného horám Maloasie. Tak jsou našinské rody stromů (javory (8), lípa (5), habr, dub (5), buk, vaz, jasan, topol, vrby (15), břízy, olše, tis, borovice (ale i na př. Pinus orientalis), laricio, Abies nordmanniana). Cizí formy nejvíce jižní Gleditschie, Celtis, Pterocarya, Zelkowa, Ilex, Buxus (hledané dřevo) — avšak i jiné — tak umbellifery (6 Ferula, 4 Heracleum. end. Szovitsia, Hohenakeria, Fürnrohria) na př. Datisca, Gymnandra, Rhododendron caucasicum (do 1400⁰), Azalea pontica. Vlastně alpínských je asi 600 druhů a vystupují velmi vysoko i nad sněžní čáru (12—13.000′), tak v 13.127′ Saxifraga sibirica i Lecidea geografica, v 12.635′ na h. Alachum Cerastium Kasbek, v 12.435′ na h. Džultidagh 10 fan, nad 10.231′ na Kasbeku 6, Hranice na př. (dle Flora Caucasi) Arabis albida v 1860⁰, Cerastium trigynum v 1850⁰ — ale ještě na př. v 1490⁰ na Kasbeku Selaginella helvetica, do 11.000′ Helianthemum cordifolium. Mnoho tu druhů našich: Gentiana verna, Pleurogyne carinthiaca, Epimedium alp., Veratrum album, Empetrum.

Od Kavkazu dělí Talyš poušť *Araxu* (Buhse sebral zde 166 dr. — 33 crucifer, 20 composit, 12 borragineí), kde sbírají na sodu Salsoly (cana, pulla, cali) Halocharis a j.

Radde přivezl z Talyšu asi 1600 dr., ale žádné nové, což není divno po Meyerovi, Eichwaldovi, Buhseovi a j. Pásmo lesní dvoje, spodní smrkový les a nad 3000′ bukový.

Seznam Raddeův (pro jihozáp. Kaspicko) má 41 ranuncul, 3 berb., 20 papav., 120 crucifer (s vaz.), 2 Capparidey, 1 Reseda, 3 Cist., 6 Viol, 3 Polygala, 84 Caryofyll, 7 Paron., 2 Mollug., 1 Portulaca, 4 Tamarix, 2 Frankenia, 6 Hyperic., 17 Malv, 2 lípy, 6 Linum, 1 Oxalis, Impatiens, 22 Geran., 5 Rut., 7 Acer, 1 Melia, víno, 1 Rhus, 4 Evonymus, 6 Rhamney atd. — neb čtenář může z toho posouditi ostatek. Lesy nížiny přímořské tvoří sice druhy evropejské, ale cizí nám hojné liány (Smilax excelsa, víno divoké, Periploca afylla) a cizí rovněž nám Parrotia persica, Pterocarya caucasica, Acacia julibrissin., Planera richardi (dříve v Evropě tert.), která dosahuje 100′ výše; dub (Q. castaneaefolia), javor (A. insigne) jsou jiné druhy. (Pokrač.)

O oekonomii a soustavě Sofokleova Filokteta.

Podává *J. Chval.*

(Dokončení.)

Celkový dojem.

Jako soustava dramatu, pominouc pozdní zápletky a násilného rozuzlení, tak obzvláště charaktery osob činných jsou znamenitě vyvedeny mistrovstvím výtečným. Přece však čtouce Filokteta, mnohem chladnějšími zůstáváme nežli při čtení kterékoliv tragoedie Sofokleovy. Příčina takové nálady vězí v tom, že básník v tomto svém díle uměleckém pohybuje se ideami a názory čistě starohellenskými, málo všelidskými a kosmopolitickými. Nám jsou nyní jeho idee dalekými a skoro cizími; takové jsou: *a)* ethický názor, že přítele slušno milovati tak, jako nepřítele nenáviděti; *b)* výkonný orgán občanského požadavku jeví se svou mocí slabší než občan jednotlivec; *c)* vída,

že zbraň jediného muže, jako jest luk, může rozhodnouti dlouhotrvající bo ve prospěch své strany; *d*) politicko-socialné narážky časové jako: pokoření Atreovicův jako Peloponnesanův, a Odyssea jako sofisticko-politického rhetora a p. — Jenom z těchto vzdálených ideí antických temeniti ovšem může chabé účastenství čtenáře novověkého; ale překoná-li osvojovací idee doby své a postaví-li se na půdu starohellenskou s city a náladou tehdejší, jest vniterné účastenství jeho i požitek umělecko-aesthetický docela jiný. Právě soustava dramatu spočívá na základní myšlence jednoduché moralky starohellenské, že přítele slušno tak milovati, jako nepřítele nenáviděti; takový názor ethický jest nynějšímu člověku ovšem příliš tvrdý, nelidský, krutý, nemilosrdný. V příčině poslušnosti občanské a kázně vojenské zůstane nám nepochopitelným, jak výkonný orgán státní může míti tak skrovnou moc, že jednotlivce nedovede přinutiti, aby konal povinnosť občanskou, ale objasňuje se dobře poměry za doby starohellenské a hlavně heroické. Člověk moderný dále nikterak nepochopí a válečník nynější snad by se i pousmál, jak by mohla taková zbraň jediného člověka, jako jest starý, neobratný luk míti takovou důležitosť a příznivě rozhodnouti dlouholetou válku v době kratičké; ale fetišismus heroicko-mythický to lehce snesl.

Dívajíce se však na průběh dramatického vývoje sklem antických ideí ethických a politicko-socialných, provázíme jej citovým účastenstvím docela jiným, než vnímáme-li jej nitrem obsahu novověkého. — Odysseus vystoupí v podobě mythického heroa; způsob jeho projevu činí však dojem sofisticko-politického sprostředkovatele a řečníka, jenž pod rouškou všeobecného prospěchu národa zastává ve skutečnosti důležitý zájem vlastních druhů svých Atreoviců, nejvyšších vůdců celé výpravy válečné. Junácký Neoptolemos jest jinak dobrosrdečný a upřímný, ale také lehkovznětlý, povolný a křehký. Cítí sice útrpnosť s ubohým Filoktetem, ale zatouživ po slávě, nedbá hlasu svého svědomí ani spravedlivého hněvu Filoktetova a podniká v zájmu národa mnohoslibný čin. Sbor chová se způsobem lidí závislých a podřízených; ozývá se v něm cit soustrasti s nešťastným trpitelem, ale vida, k čemu směřuje úsilná činnosť jejich pána, viklá se a přeje podniku jeho zdaru. Jinak Filoktetes; silou svého přesvědčení mravního jest nezlomný, odůvodněná nenávisť činí jej důsledným naprosto; jednáním svým budí sympathii všeobecnou. Shledávaje v Neoptolemovi potomka slavného Achillea a zvídaje křivdu jeho, arci živou, lne k němu v radostné naději, že jeho laskavostí strasti jeho přestanou. Útrpná nálada obecenstva zastírá se takto závojem illuse umělecké.

Radostná naděje Filoktetova oslabena jest velice prudkým záchvatem palčivých bolestí tělesných a najmě pak náhle klesá vznícenou soustrastí, dobrosrdečností a studem Neoptolemovým. Illuse dramatická tím způsobem napiatě vzrůstá a stupňuje se, když Neoptolemos se zdráhá vrátiti Filoktetovi jeho luk; neboť obecenstvo napiatě čeká, že lesť Odysseova se Neoptolemovi bez překážky zdaří. Když však Neoptolemos Filoktetovi vrátí na jeho prosby i přes zákaz Odysseův jeho luk a on trvaje pevně na svém zášti nezlomném, chce raději v opuštěnosti na pustém ostrově dále zůstati, dostupuje soustrasť s hrdinou i bázeň stupně nejvyššího; illuse dramatická udržujíc se stále v napiatosti, vrcholí zárukou Neoptolemovou, že Filokteta dopraví skutečně dle daného slibu do Hellady. Ale vůle Diova, zjevená Herakleem, rozhodne jinak ve prospěch požadavku ethicko-socialného.

Obecenstvo zapomínajíc znenáhla na dlouholetá a strastná utrpení Filoktetova, jen jeho důležitosť a důstojnosť má před očima; vymaňujíc se takto z truchlivé nálady, očišťuje se z klopotu tohoto bídného života vezdejšího a povznáší se ethicky k ideám vznešeným, posvátným; neboť občanská důstojnosť i válečná důležitosť hrdiny, docházejíc uznání od samých škůdcův i nepřátel jeho, ocituje se v souladu s vládnoucí ideou ethicko-socialnou, a zatvrzelá nenávisť jeho dochází usmíření a satisfakce.

Příspěvky ku kritice textové.

Podává *Frant. Prusík.*

(Pokračování.)

33. a lev vždycky sedíeše pod tíem dřevem na nohách. 61, 7—9.

Rus. Левъ не хотя отъ него отстати, но все тутъ подъ древомъ пребывая и въ верхъ на заднихъ ногахъ подымаяся и смотря на Бр-а atd. (39).

Dle toho jest doplniti: a lev, (nechtě ho ostati,) vždycky sedíeše pod tíem dřevem na (zadních) nohách.

34. Vida to lev, odběhl rychle i *nařípa* kořeníe, přinesl jest v ústech a obkládal jest Bruncvíka, tak že v malé chvíli se zhoji. *Tu opět Bruncvíka zlé bylo potkalo, neb jest s vysokého dřeva doluov upadl;* ale jakž jemu lev pomohl, tak ho velmi *miloval* a ještě jemu pravě nikdy nedověřil. 61, 14—20.

Rus. Видѣвъ же то левъ и побѣже отъ него прочь вскорѣ и накопавъ коренія и принесе во устахъ своихъ къ Бр-у. И тако отъ того коренья великое облегченіе принялъ ото львова усердія и промысла, левъ же имѣя великое радованіе о Бр-ѣ; Бр. же не вѣрише льву и зѣло его боя ся (39).

Za *nařípa* má Mich. Jindř. nareypal Skal. *narcjpav*, srv. 68, 35: lev… *naryv* kořeníe. Větu „Tu opět Br-a . . . doluov upadl“ přijal písař zmatkem do textu tuším *s nadpisu kapitoly* své předlohy, aspoň má takové znění a do textu se nijak nehodí. Následující věta nemá rovněž náležitého smyslu; dle rus. jest za „miloval“, jež se sem dostalo omylem z řádkův o něco níže stojících (61, 28), psáti „se bál“, spojka *jakž* pak jest připouštěcí = jakkoli. Zní tedy český text správně asi takto:

Vida to lev odběhl a *narýpa(v)* kořeníe přinesl jest v ústech a obkládal . . . se zhoji (ot lvovy pilnosti a chytrosti; lev pak jmě velikú radosť nad Bruncvíkem). Ale (Br.), jakž jemu lev pomohl, tak (se) ho velmi *bál* a ještě jemu pravě nikdy nedověřil.

35. Vida Br. velikú víeru lvovu i milováše jej *opět* převelmi, a lev poctivě přilehna, hlavu svú jemu na lóno položi. 61, 27—30.

Rus. Видѣвъ же Гор. беликое радѣніе къ себѣ и вѣру ятъ льву, начатъ любити вельми. Нѣкогда же левъ гоняся за вепремъ и истомился вельми и пріиде покорно, положи главу свою Бр-у на колѣни (39). — Jindř. Skal. a miloval jej velmi. Mich. jej převelmi.

Tudíž: Vida Br. velikú víeru lvovu i (dověříše jemu a) milováše jej převelmi. (Jednoho času pak lev honě se za vepřem i umdle velmi, i přijide pokorně) a poctivě přilehna . . . položi.

36. vstav i jide mezi *veliké* lesy *s* hory na horu a *tak* opět poče blúditi. 61, 32—3.

Mich. mezi veliké lesy *a hory* z hory na horu. Jindř. Skal. mezi veliké lesy *a hory.*

Rus. И тако возста и поидоша между великими горами и лѣсовъ и тамо бродили (39). Hrad. mezi pustým lesem.

Oprav: vstav i jide mezi *veliké* lesy (a hory) *s* hory na horu a *tu* opět poče blúditi.

37. nebo jiného nic *nevědě*, než kam jej *oči nesly a mysl vedla*, tam šel 62, 6—8.

Rus. бѣ бо въ то время не видалъ и не находилъ никакого пути: куда очи его ведутъ и мысли, туда идетъ (40). Skal. neż

kam jej *oči a mysl vedla*, tam šel. Jindř. neb *neviděl*, kam jej *oči a mysl vedla*, tam šel. Mich. *neviděl*.

Dle toho všeho: nebo (v ten čas nijaké cesty nenachodil a) jiného nic *neviděl*, než kam jej *oči a mysl vedla*, tam šel.

38. A když patnácte dní jide i *vyšed* jest z těch pustých hor k moři pustému; a stoje nad mořem poče mysliti. 62, 9—11.

Rus. и иде пятнадцать дней и приде къ морю; не обрѣтъ пути ни корабля (въ горѣ?) великомъ бысть (40). Skal. Jindř. i vyšel z těch pustých hor *a přišel* k moři pustému. Hrad. i vyšli z těch pustých lesů *a přišli* k moři, které mrtvé bylo.

Tudíž: A když . . . i *vyšel* jest z těch pustých hor (a přišel) k moři pustému; (nenašed cesty ni korábu) a stoje nad mořem, poče mysliti.

39. A v tu chvíli lev *stravu* honě obmeška se málo; tedy Br. chtě lva zbýti, odstrči se od břeha. A v tu chvíli lev nesa vepř divoký v ústech rozhněva se i vskoči po Bruncvíkovi *nesa* vepř v ústech. 62, 16—20.

Rus. Левъ же отлучися въ то время ради пищи себѣ и замѣшкавъ малое время гоняючись за звѣрьми. Тогда Бр. хотя отбыть льва и отпехнулся отъ брегу и поѣхалъ по морю, а левъ въ то время поималъ дивіяго вепря и принесе во устахъ своихъ на брегъ и узрѣ Бр-а въ морѣ пловуща и разгнѣвашеся вельми и скочивъ въ море за Брунцвикомъ, держа во устахъ своихъ дивіяго (rkp. дивнаго) вепря (40).

V čes. textu jest druhé *nesa* písařem vzato z předchozího *nesa* a stojí za *drža* (*drže*): Mich. drže. Jindř. Skal. a v tu chvíli lev *přišel*, nesa vepře . . . skočil po Br-ovi, *drže* toho vepře v ústech. Hrad. a když lev *odešel* stravy hledati . . . ale té chvíle lev z lesa *běžíc*, nesl v zubách divokého kance a . . . silně za ním přispíšil a *nechtíc* kance z úst *pustiti*.

Dle toho: a v tu chvíli lev (odběže) *stravy* (hledat a zvěř) honě obmeška se málo. Tedy Br. chtě lva zbýti (i) odstrči se od břeha (a jede na moře); a v tu chvíli lev (přiběže), nesa vepř divoký v ústech, (na břeh a uzře Br-a na moři plovúce i), rozhněva se (velmi) i vskoči po Br-ovi *drže* vepř v ústech.

40. Když *přijede k jedné hoře*, z daleka uzře, ano se ta hora svítí jako plamen. 62, 35—7.

Místo jest protimyslno, neboť když už Br. k hoře přijel, nemohl teprve *z daleka* viděti, kterak se svítí. Písař rukopisu, na němž spočívá Skal. a Jindř. znamenal protimyslnosť tu a hleděl ji napraviti, jak patrno ze slov obou vydání: Potom připlouli k jedné hoře, která se zdaleka svítila jako plamen. Správné znění má rus.: Егда же выплыша изъ тѣхъ горъ и узрѣша гору вельми далече свѣтящу аки огнь (40—41). Tedy:

Když *vyjede* (z těch hor), uzře *jednu horu*, ano se z daleka svítí jako plamen.

41. udeři silnú ranú, že *je* utě kus jako člověčí hlava. 63, 1—2.

Rus. и ударивъ въ гору сильно мечемъ и отшибъ великой кусъ горы мой, и упаде къ нимъ на плотъ, яко глава человѣческая (41).

Wyss. vnd stach frolichen in den berg, daz *eyn stücke vff die hort sprangk*.

Orig. tedy: udeři silnú ranú, že *jie* utě . . . hlava (i upade k nim na lésu).

42. A ta hora karbunculus převelmi čista *bieše*, a to světlo od té hory *jest* svítíše, až z těch *hor a* miest tmavých vyjeli. A když se k *tomu hradu* blížiši, poče se diviti, ano rozličné *proměny* morské okolo něho biechu. Hrad převeli krásný bieše, ale na něm potvory morské všecko biechu. 63, 2—9.

Rus. Та бо гора славна именуема Карбункулусъ [каменъ само-

свѣтной (rkp. самоцвѣтной) ломаютъ отъ сея горы]; та бо вельми чиста и свѣтло свѣтится отъ нея далече, пока (rkp. идетъ) изъ тѣхъ мѣстъ темныхъ выѣхаша и узрѣша градъ той. (И) поидоша къ нему. И егда пріидоша к нему, и нача Бр. дивитися, зря на различныя страны и красоты и чудеса мо скія, много узорочія около града того. Градъ же той вельми красенъ (41). — Skal. Jindř. A ta hora Karbunkulus (Mich. Karbuňkulus) *slove*, *jest* velmi jasná, tak že to světlo od ní *jim* svítilo. Též i Mich.: rozličné (Skal. chybou: rozličná) *proměny* mořské. Hrad. Bruncvík chodě sem tam, divil se velmi, že tak *krásné* stavení jest, ale když dále vešel, tu viděl rozličných potvor mořských. — Slova „hor a“ jsou zde nemístná, viz čís. 40. Konec „ale na něm potvory mořské všecko bíechu“ jest nevhodný přídavek, ježto Br. dosud na hradě nebyl a tudíž nevěděl, co na něm jest.

Dle rus. zněl originál asi takto:

A ta hora Karbuňkulus (*slove* a) převelmi čista *jest*; a to světlo . . . *jim* svíetíše, až z těch míest tmavých vyjeli (a uzřeli hrad ten. I jedú k němu.) A když se k *němu* blížíše, poče se (Br.) diviti, ano rozličné (krásy) i proměny mořské okolo něho bíechu. Hrad (pak ten) převelmi krásný bieše.

(Pokračování.)

Procentní výsledek klassifikace veřejných žákův na středních školách v Čechách, na Moravě a v Slezsku na konec II. pololetí školního roku 1889.[1])

Sestavil *Fr. Prusík.*

A. České školy střední.	I. tř. s vyznamenáním %	I. třída %	Oprava %	II. třída %	III. třída %	Doplňovací zkouška %
Boleslav Mladá G.	23·7	64·84	3·12	6·25	1·82	0·27
Brod Německý G.	28·72	64·36	1·38	4·84	0·35	0·35
Budějovice G.	29·54	55·92	6·12	5·48	1·47	1·27
„ r.	24·28	62·43	6·94	4·01	2·31	—
Bydžov Nový G.	22·18	68·54	4·64	4·31	—	0·33
Čáslav g.	35·67	53·8	1·76	7·6	—	1·17
Domažlice G.	25·0	56·25	3·75	9·58	1·67	3·75
Hora Kutná rgR.	24·02	63·8	4·3	6·45	1·43	—
Hradec Jindřichův G.	27·18	64·49	3·26	4·71	0·36	—
„ Králové G.	26·55	60·48	5·99	4·39	1·99	0·6
„ „ R.	20·3	69·93	3·76	5·64	—	0·37
Chrudím G.	23·85	61·28	5·9	7·44	1·28	0·25
Jičín G.	20·85	67·67	3·93	6·04	0·91	0·3
Karlín R.	23·39	59·94	8·52	6·82	0·57	0·35
Klatovy G.	26·46	62·46	5·85	4·31	0·92	—
Kolín G.	27·93	58·37	5·33	6·85	0·51	1·01
Litomyšl G.	32·56	57·75	3·49	5·81	0·39	—
Mýto Vysoké G.	26·05	61·42	4·82	7·07	0·32	0·32

[1]) Netřeba, bychom glossovali tento přehled, každý sám nejlépe uznamená mnohdy do očí bijící rozdíl klassifikace mezi některými ústavy.

Pardubice R.	19·13	67·86	5·36	6·63	1·02	—
Pelhřimov G.	29·96	55·87	8·5	5·67	—	—
Písek G.	26·67	63·86	4·91	2·81	1·75	—
„ R.	15·27	64·04	8·87	8·87	2·95	—
Plzeň rgG.	23·67	64·63	7·63	3·82	0·25	—
„ R. (5—7. tř.)	17·95	71·8	5·13	2·56	—	2·56
„ r. (1. tř.)	22·86	65·71	7·14	2·86	1·43	—
Praha G. akad.	26·88	59·42	6·93	4·94	1·1	0·73
„ G. na Spálené ulici	20·19	63·85	5·4	8·92	1·17	0·47
„ G. na Truhlářské ulici	19·25	58·79	8·15	10·46	2·51	0·84
„ G. na Žitné ulici	24·24	62·12	6·1	4·49	2·33	0·72
„ rgG. městské	26·39	59·57	5·09	6·78	1·69	0·48
„ R. (5—7. tř.) městská	20·0	74·55	3·64	1·81	—	—
„ R. na Ječné ul.	15·06	65·61	8·18	8·36	2·23	0·56
Příbram G.	26·04	57·77	7·66	8·09	0·44	—
Rakovník R.	16·66	67·57	8·56	7·21	—	—
Roudnice G.	26·98	56·75	4·18	8·37	2·79	0·93
Rychnov G.	23·53	68·17	1·04	4·5	2·07	0·69
Slané G.	20·93	68·61	3·49	5·81	—	1·16
Tábor rgG.	13·62	61·3	8·36	13·93	2·48	0·31
„ R. (5—7. tř.)	14·29	80·95	—	4·76	—	—
Třeboň g.	32·98	57·45	5·32	4·25	—	—
Brno G.	17·42	67·01	2·49	10·17	2·7	0·21
„ R.	26·84	64·74	1·05	6·84	0·53	—
Hradiště Uherské G.	19·4	55·52	7·69	14·38	3·01	—
Meziříčí Valašské G.	13·2	60·91	8·12	14·72	2·54	0·51
Olomúc G.	16·97	57·22	3·79	16·06	5·6	0·36
Přerov G.	12·67	63·01	3·09	17·8	2·74	0·69
„ R. (7. tř.)	—	100·0	—	—	—	—
Prostějov R.	6·64	77·74	3·91	7·03	3·9	0·78
Třebíč G.	16·67	63·0	2·67	13·0	4·33	0·33
Opava G.	12·5	74·61	3·12	7·42	2·35	—

B. Německé školy střední.

Broumov G.	21·3	68·05	2·37	4·73	1·77	1·78
Budějovice G.	18·72	58·77	7·02	10·23	4·68	0·58
„ R.	12·59	68·2	5·0	10·46	3·34	0·41
Hostinné G.	24·29	58·76	2·83	10·17	1·13	2·82
Cheb G.	21·71	56·98	10·85	6·98	3·48	—
Chomútov G.	20·49	61·48	6·56	8·6	2·46	0·41
Kadaň G.	11·54	70·0	6·15	9·23	2·31	0·77
Karlín R.	6·06	68·18	6·56	15·15	3·54	0·51
Krumlov G.	12·32	72·46	4·35	7·97	2·17	0·73
Landškroun G.	10·68	71·84	7·77	7·77	1·46	0·48
Liberec G.	15·76	68·48	3·8	6·52	3·8	1·64
„ r.	9·34	78·5	7·49	4·67	—	—
Lípá Česká G.	23·75	64·38	2·28	8·22	1·37	—
„ „ R.	15·56	68·87	5·45	7·78	1·17	1·17
Litoměřice G.	24·5	62·42	5·37	6·04	1·34	0·33
„ R.	18·69	65·26	5·0	8·68	0·79	1·58
Loket R.	16·94	62·1	2·41	14·51	3·23	0·81
Plzeň G.	23·91	66·52	1·74	5·65	1·52	0·66
„ R.	17·1	67·74	4·2	9·35	0·64	0·97
Praha G. na Malé Straně	17·0	70·0	7·0	4·33	1·0	0·67
G. na Příkopech	11·33	73·13	7·3	4·8	2·68	0·76

Praha G. na Starém Městě	18·35	62·34	3·47	10·76	4·13	0·95
„ G. na Štěpánské ulici. . . .	10·75	60·65	9·46	11·4	6·24	1·5
„ I. R.	11·41	75·55	5·16	5·71	1·9	0·27
„ II. R.	8·98	72·25	7·75	8·57	1·63	0·82
Smíchov g.	5·79	75·21	6·61	6·61	4·13	1·65
Stříbro G.	24·87	65·48	1·02	7·61	1·02	—
Trutnov R.	12·77	71·28	4·61	8·86	2·48	—
Zateč G.	17·93	65·76	2·17	8·7	4·35	1·09
Brno I. G.	11·01	70·19	6·05	9·29	2·16	1·3
„ II. G.	9·63	63·79	8·97	14·62	2·66	0·33
„ st. R.	7·72	68·02	8·09	10·29	4·41	1·47
„ zem. R.	11·27	65·61	7·8	12·14	1·74	1·44
Hradiště Uherské G.	14·82	69·84	4·23	10·05	1·06	—
Hranice G.	17·77	65·99	5·58	5·08	5·07	0·51
Jičín Nový R.	7·98	70·21	5·85	13·3	2·13	0·53
Jihlava G.	12·86	66·81	7·47	8·71	4·15	—
Kroměříž G.	14·46	73·56	2·48	7·85	1·24	0·41
„ R.	11·18	68·42	7·9	9·87	1·97	0·66
Kyjov g.	7·25	59·42	4·35	23·19	5·79	—
Mikulov G.	13·12	65·57	4·92	10·38	4·37	1·64
Olomúc G.	13·55	66·57	4·61	12·11	2·3	0·86
„ R.	9·55	68·18	8·18	10·0	3·64	0·45
Ostrava Moravská R.	7·14	57·14	12·78	19·18	3·38	0·38
Prostějov R.	3·96	73·27	10·89	10·89	0·5	0·49
Šumberk rg.	19·44	71·3	—	8·33	0·93	—
Třebová Moravská G.	11·79	75·47	4·72	5·66	0·94	1·42
Znojmo G.	13·3	70·9	5·96	6·42	2·75	1·38
„ R.	5·41	72·97	8·11	10·81	2·16	0·54
Bílsko G.	13·59	67·34	3·76	12·14	3·17	—
„ R.	14·9	62·55	4·68	13·19	4·68	—
Krnov R.	15·18	70·98	2·68	9·82	0·89	0·45
Opava G.	10·37	72·86	3·35	9·76	2·44	1·22
„ R.	16·55	73·1	2·76	6·55	1·04	—
Těšín G.	15·95	63·12	1·99	13·29	4·98	0·67
„ R.	14·73	66·32	1·58	16·84	—	0·53
Vidnava G.	13·37	72·62	5·09	5·73	0·64	2·55

Srovnej s tím:

Vídeň G. akad.	12·56	70·13	2·81	9·96	4·11	0·43
„ G. Skotské	23·59	64·34	2·95	6·7	2·15	0·27
„ G. Frant. Josefa	13·08	70·0	9·23	3·08	1·15	3·46
„ G. II. okr.	7·58	62·99	10·13	14·48	3·9	0·92
„ G. III. okr.	9·19	69·89	7·35	10·1	2·55	0·92
„ G. Terez. akademie	29·16	52·04	5·64	10·03	0·94	2·19
„ G. IV. okr.	9·72	57·49	10·12	15·79	6·07	0·81
„ G. VIII. okr.	8·06	66·94	12·4	6·2	5·99	0·41
„ G. IX. okr.	14·09	65·19	11·33	5·25	2·76	1·38
„ G. obecní	9·46	68·02	10·13	9·91	2·03	0·45
„ R. III. okr.	7·06	72·21	7·97	3·87	8·43	0·46
„ R. ob. VI. okr.	5·95	71·96	11·05	8·5	1·41	1·13
„ r. II. okr.	4·81	65·5	15·28	11·36	2·62	0·43
„ r. V. okr.	4·93	62·68	—	28·17	3·52	0·7
Linec R.	10·7	68·73	9·47	9·05	1·23	0·32
Solnohrad G. st.	8·98	77·55	1·63	8·57	2·86	0·11
„ G. Borr.	2·0	74·74	—	4·21	1·05	—

Solnohrad R.	15·96	68·55	7·51	7·51	—	0·47
Hradec Štýrský G. I.	13·24	72·43	6·23	6·54	1·09	0·47
„ „ R. zem.	8·76	74·35	11·04	3·9	1·95	—
„ „ r. st.	0·66	65·79	19·73	10·53	3·29	—
Celovec G.	15·46	64·18	8·25	7·73	3·61	0·77
„ R.	9·94	70·17	8·29	8·84	2·21	0·55
Lublaň G.	13·94	55·52	14·55	9·33	5·33	1·33
Terst G. ob.	10·92	56·03	14·94	10·06	7·76	0·29
„ R. st.	1·59	58·96	14·74	16·34	7·17	1·19
„ R. ob.	8·68	67·6	14·08	8·23	0·94	0·47
Innsbruck R.	2·6	74·02	12·99	8·22	1·3	0·87
Krakov G. sv. Hyacinta	7·35	59·31	21·33	3·92	8·09	—
„ G. sv. Anny	9·58	60·92	15·13	8·62	5·75	—
„ G. III.	12·85	61·79	12·68	7·57	4·58	0·53
Lvov G. akad.	10·92	56·8	24·75	5·1	1·21	1·22
„ G. II.	9·98	61·65	19·33	5·23	3·65	0·16
„ G. Frant. Josefa	7·51	67·9	13·25	6·15	4·78	0·41
„ G. IV.	11·27	63·44	14·74	5·2	5·2	0·15
„ R.	1·72	66·55	18·97	7·93	4·83	—
Černovce G.	7·69	63·39	13·08	11·23	3·69	0·92
„ R.	4·43	53·8	18·67	15·19	5·06	2·85
Záhřeb G.	24·37	53·04	10·85	4·46	6·09	1·19

Procentní výsledek klassifikace privátních žákův na středních školách v Čechách, na Moravě a v Slezsku na konec II. pololetí školního roku 1889.

Sestavil *Fr. Prusík.*

A. České školy střední.	I. tř. s vyznamenáním %	I. třída %	Oprava %	II. třída %	III. třída %	Úhrn privatistův zkoušených
Brod Německý G.	33·33	66·67	—	—	—	3
Mýto Vysoké G.	—	50·0	—	50·0	—	2
Pelhřimov G.	—	100·0	—	—	—	3
Písek G.	25·0	75·0	—	—	—	4
„ R.	—	100·0	—	—	—	1
Plzeň rgG.	—	100·0	—	—	—	1
Praha G. akad.	—	75·0	—	—	25·0	4
„ G. na Truhlářské ulici	—	—	—	100·0	—	1
„ G. na Žitné ulici	—	50·0	—	—	50·0	2
Rychnov G.	33·33	66·67	—	—	—	9
Hradiště Uherské G.	—	100·0	—	—	—	1
Olomúc G.	—	100 0	—	—	—	1
Přerov G.	—	100·0	—	—	—	1
Třebíč G.	—	—	—	50·0	50·0	2
B. Německé školy střední.						
Broumov G.	100·0	—	—	—	—	1
Bubeneč-dějovice G.	—	100·0	—	—	—	3
Chomútov G.	—	100·0	—	—	—	2
Kadaň G.	—	100·0	—	—	—	1
Krumlov G.	—	100·0	—	—	—	1

Landškroun G.	—	66·67	—	—	33·33	3
Lipá Česká G.	—	100·0	—	—	—	3
Litoměřice G.	37·04	59 26	3 7	—	—	27
Plzeň G.	20·0	40·0	40·0	—	—	5
„ R.	—	100·0	—	—	—	1
Praha G. na Malé Straně	62·5	37·5	—	—	—	16
„ G. na Příkopech	18·42	78·95	2·63	—	—	38
„ G. na Starém Městě	50·0	50·0	—	—	—	2
„ G. na Štěpánské ulici	—	83·33	—	16·67	—	6
„ I. R.	—	—	—	100·0	—	1
„ II. R.	33·33	66·67	—	—	—	3
Smíchov g.	—	—	100·0	—	—	1
Trutnov R.	—	100·0	—	—	—	1
Brno II. G.	20·0	60 0	20·9	—	—	5
Hradiště Uherské G.	—	66·67	—	—	33·33	3
Kroměříž G.	—	100·0	—	—	—	1
Mikulov G.	—	—	100·0	—	—	1
Olomúc R.	—	100·0	—	—	—	1
Třebová Mor. G.	—	100·0	—	—	—	7
Znojmo G.	—	100·0	—	—	—	1
Bílsko G.	—	100·0	—	—	—	1
Opava G.	—	—	—	100·0	—	1
Těšín G.	66·67	33·33	—	—	—	3

Srovnej s tím:

Vídeň G. akad.	33·33	58·33	8·34	—	—	12
„ G. Skotské	44·74	55·26	—	—	—	38
„ G. Frant. Josefa	25·0	75 0	—	—	—	4
„ G. II. okr.	—	25·0	25·0	25·0	25·0	4
„ G. III. okr.	—	80·0	20·0	—	20·0	10
„ G. VIII. okr.	—	88 89	11·11	—	—	9
„ G. IX. okr.	—	66·67	16·66	—	16·67	6
„ G. obecní.	—	33·33	—	33·33	33·34	3
Hradec Štyrský G. I.	33·33	33·33	33·34	—	—	12
„ „ r. st.	—	—	—	100·0	—	1
Celovec G.	—	100·0	—	—	—	2
Lublaň G.	33·33	66·67	—	—	—	3
Terst G. ob.	16·66	66·67	16·67	—	—	6
Krakov G. sv. Hyacinta	14·29	85·71	—	—	—	7
„ G. sv. Anny	22·73	45·45	18·18	4·55	9·09	22
„ G. III.	33·33	40·0	6·67	6·67	13·33	15
Lvov G. II.	20·0	60·0	20·0	—	—	10
„ G. Frant. Josefa	5·55	55·56	11·11	11·11	16·67	18
„ G. IV.	25·0	50·0	—	—	25·0	4
Černovce G.	8·33	66·67	25·0	—	—	12

Úvahy.

Cvičebnice jazyka německého pro první a druhou třídu škol středních. Sepsal Edvard **Ouředníček**, c. k. gymn. učitel. Tiskem a nákladem Karla Winikera v Brně. 8°. VI. 140. *Slovník ku cvičebnici.* 8°. 63. Cena 90 kr. se slovníkem.

Čtveru přednost přičítá v předmluvě spisovatel své cvičebnici před jinými toho druhu:

1. že obmezuje mluvnické cvičivo na nejmenší míru, 2. že podává četbu téměř výhradně souvislou, 3. že neobsahuje českého textu ku překladu do němčiny a 4. že přihlíží ve slovníku k etymologické souvislosti slov.

Co se týče obmezení mluvnického cvičiva na nejmenší míru, nemyslí to zajisté spisovatel do opravdy, neboť mluvnických pravidel a vzorů jest v knize této podáno více než třeba. Dle methody, kterou spisovatel — aspoň po svém domnění — se řídí, mohla hned z předu všecka pravidla o výslovnosti se vypustiti. *Nepsalť spisovatel knihy své pro samouky*, nýbrž pro žáky, již vedeni a cvičeni jsou učitelem; a má-li učitel sám větu dříve čísti, než ji žáci vysloví, aby správně zněla, zajisté má i jednotlivá slova jim předčítati, dáti je opakovati, až výslovnosť jest zcela správná. Sám dokládá se spisovatel v předmluvě [1]) Breymannových slov: „durchaus falsch ist es, wenn man den Schüler die Worte erst aussprechen lässt und darauf die natürlich dabei gemachten Fehler corrigiert.“ Byla by stačila snad slova bez označení výslovnosti, ale s významem českým, podstatná jmena pak i se členem. Článek ku nacvičení výslovnosti „Vom Wolf und Lämmlein“ jest naprosto zbytečný. Či myslí spisovatel, že jediným článkem tímto naučí se žáci vyslovovati všecko správně německy? To podaří se jen cvikem a dle slechu. V předmluvě horlí spisovatel proti tomu, aby žáci sami dříve četli, dokud učitel jim správně větu nepřečte — a zde? Či transskripce interlineární jest pro učitele? Žáky by jen pomátla, slova slyšeného jim nenahradila a práci učitelově by vadila. A mají žáci vyslovovati, čemu nerozumějí? Či přes všecko rozumování nahromaděné ve předmluvě má se článek ten *překládati?*

Rovněž mohl vypustiti spisovatel pravidlo o mein, dein atd. na str. 6 (VII.), zvláště když není jasné o 3. osobě přivlastňovacího zájmena; praviť tam:

sein, seine, sein	**týká-li se** osoby neb věci rodu mužského.
ihr, ihre, ihr	„ „ „ „ „ „ ženského.
sein, seine, sein	„ „ „ „ „ „ středního.

Řeknu-li na př.: Wo ist der Knabe? hier ist seine Mütze — tedy *týká se* seine i podstatného jmena mužského rodu Knabe i podstatného jmena ženského rodu Mütze. Čerpal-li spisovatel z Rothových cvičebnic a vybral-li z nich nejpěknější články i takové, které jinde vůbec se nenalézají, do libosti (ač je-li od spis. k tomu oprávněn), mohl také v tomto pravidlu dle Rotha voliti místo nesprávného „týká-li se“ správné „přivlastňuje-li se . . .“, čímž pravidlo bylo by zcela jasné. Jest to snad příklad *principu*, který dle 17. kommentu svého pod čarou p. Ouř. podává místo *pravidel?* (Podle slov Kühnových „An die Stelle der Regeln trete das Princip“).

V předmluvě své dovolává se spis. Kühnova výroku: „Nichts halte ich für verkehrter als der Vollständigkeit wegen mehr zu geben, als der Schüler brauchen und verdauen kann“ — a přece v části VIII. (str. 6) přese vši svou methodu analyticko-direktní vykládá pravidlo o slovosledu ve větě tvrdicí a ve větě tázací a na str. 14. (XII.) podává dokonce i přehled slovosledu přímého i nepřímého, uváděje za příklad slovosledu nepřímého i větu *nevhodnou*, *necelou* „Da sagt der Vater“. — Je li v tom jakýs lék proti oné „*bezmyšlenkovitosti*“, která v kommentu 22. pod čarou p. Ouředníčka trápí? Než i na str. 9. (shora) opět píše pravidlo o nepřímém slovosledu („Slovo, které chceme vytknouti s věčším důrazem atd.), za nímž následuje příklad nevhodný (Erst weiss wie Schnee atd.).

V části IX. (str. 7.) praví spis., že ve 2. a 3. os. sing. a ve 2. os. pl. *e* se vypouští (že v přít. čase, žák se domyslí?), možno-li tvary ty pak dobře vysloviti. Žáci, kteří německy neumějí, toho nepoznají (řeknou na př. du redtst, er redt, a zase du singest, er singet a pod.); teprve cvikem delším tvoří tvary správné a mluví správným slovosledem.

V části X. str. 9. praví spis., „Reden Sie, mluvím-li k osobě *jedné*“. A jak tedy oslovuje *několik* osob, jimž netyká? A teprve ve cvičení 10. (1.) poučuje:

---

[1]) Nebylo by na škodu, kdyby byl spisovatel stránky předmluvy své též označil číslicemi, třeba římskými.

„Němec v uctivém oslovení užívá 3. osoby množ. čís." Místo které osoby? To žák vycítí? Snad z přísloví před pravidlem uvedených, v nichž ani *jednoho příkladu* není? — Odchýlil se tu spis. od svého vodítka — Cvičebnice Rothovy — ale přehlédl, že Roth vykládá formu zdvořilého oslovení nejprve na indikativu, pak teprve na imperativu. Ve svič. 11. podává spis. vzor slovesa *haben* velmi důmyslně; zní: „haben, du hast, er hat. *Ostatní tvary* jsou pravidelny." Rovněž vede si spis. u *werden* (XX.); a co říci, když táže se na str. 71. (dole) „Wie wird nun die verbindende Art der Vergangenheit und der Zukunft gebildet?" — a i jinde (str. 113.) mají žáci si tvořiti pravidla. Žák má tedy konstruovati? Proti tomu horlí spis. v předmluvě. Ve cvičení k haben jsou jen 2 věty (s hat a du hast), v ostatních jest *ist* aneb jiné sloveso. A jak shoduje se rozumování spisovatelovo v předmluvě s methodou takto prováděnou, když tam praví: „Jelikož však mluvnické pravidlo pochopí žák jediné tehdy, *když se mu jeví v myšlence, v přirozené spojitosti řeči*, jest četba také prostředkem naučiti mluviti." Hned opírá výklad svůj slovy Hornemannovými: „Formenreihen, die der Schüler gleich nach der Grammatik lernt, ohne sie aus der Anwendung schon zu kennen, *sind für ihn leere Worte*." A přece proti tomu hřeší sám s důsledností podivuhodnou v celé své knize, a to při nejdůležitějších partiích, udávaje dříve pravidlo a potom teprve cvičení; však namnoze cvičení zcela chybí — a čteme pravidla bez příkladů! Někde ani příklady (cvičení) ku vzorům se nehodí, jako ve IV. části, kde ku paradigmatu ich (bin), *du* — ve cvičení se objevují dativy a hned i s předložkou: mit mir, mit dir. Paradigmata a pravidla jsou položena před cvičení ve statích VIII., IX., X., XI., XIII., XVI. a totéž na str. 44. XXVI. (zbytečné opakování theorie!), XIX., XX. (kde uvedl spis. toliko 4 pořekadla za příklady na *werden* a v dalším cvičení již ani zdání o témž!), XXI., XXII., XXIII., I., XXIII., II., cvič. 55. B., XXIV., XXV., XXVI., cvič. 109. (II. spojov. způsob), str. 75. (Mitvergangenheit, dovtip se „coniunctivi"). Omlouvá sice spis. v předmluvě pod čarou (18) svou nedůslednosť v methodě a chválí i methodu deduktivní pro jisté případy, řka: „Ovšem vede někdy deduktivná methoda dříve k cíli, na př. při deklinaci podstatných a přídavných jmen. Že jsem pak *„někde"* položil pravidlo před četbu, nemá *tuším mnoho do sebe"*. Pravda, v knize Ouř. mnoho na tom nezáleží, zdali je pravidlo napřed, když se na mnoze příklady k němu nehodí. Ale k čemu tedy tolik rozumování v předmluvě, když všemi těmi učenými výtvody a důvody spis. se neřídí? Patrně napsal předmluvu, když už byla cvičebnice vytištěna a jevíc se býti předmluvě zcela nepodobnou, nemohla již pro celé základy pochybené i pro množství poklesků v podrobnostech nijak opravena býti. Jak omlouví spis. pravidla a paradigmata bez příkladů a *cvičení*, když sám pod takovými pravidly bez příkladů uvádí pořekadlo „Regeln sind Wasser, Beispiele Milch" (str. 16.)?! Tak děje se na str. 16. (pravidla o sklonbě podstatného jmena), v části XIV., XV., XVIII. (skoro 3 stránky!), XVIII., k čemu zvláště dlužno poukázati; celá nauka o předložkách odbyta tu sotva 10 řádkami **bez příkladů**; z toho nenaučí se žáci ani rekcí předložek ani jich významu! Mnohé dosti důležité předložky (ausserhalb, gegenüber a j.) scházejí. A cvičení k tomu — jsou průpovědi se slovesy složenými z *odlučitelných předpon!* Ku vzoru ich freue mich, du freuest dich (str. 44.) najednou objevuje se ve cvičení 71. erwerbet **euch** (toť přece dativ!) treue Freunde. Bez příkladů a cvičení jsou náměstky vztažné, náměstka vespolná, náměstky neurčité a ukazovací (str. 45. a 46.); podobně XXVIII. a na str. 67. f) (Čas budoucně skonalý).

A jak záživnou látku spis. podává ve XX.! Šestero věcí najednou (to podle předmluvy komment 17. pod čarou!?). A hůře ještě vede si na str. 62. o minulém a předminulém čase: pravidlo za pravidlem! Trpnému rodu celému (str. 68.) má se naučiti žák najednou? rovněž o užívání konjunktivu (str. 72.)? K čemu má sloužiti přehled sloves silných, nepravidelných a nauka o pravopise, když spis. proti theorii tak horlí?

Jak patrno, neobmezil spis. mluvnické cvičivo na nejmenší míru, nýbrž obmezil je, kde neměl, a jinde zase rozšířil nad všecku potřebu. Tak ve knize cvi-

čebné o 126 stránkách (bez dodatku od str. 127.) jedná se o theorii asi na 48 stránkách; a kdyby byl spis. náležitě probral nauku předložek a důležitá paradigmata (haben, werden a p.), jak se slušelo, napsal celá, byla by látka grammatická ještě více vzrostla.

Pozorujme dále, jsou-li všecka pravidla — o některých již shora zmínka — správná a jasná. Nehledíme-li již k tomu, zdali radno jest učiti žáky vyslovovati eu a äu jako oj (než přece na str. 2. píše spis. treu = traj a Säule = s*a*jle!) a zdali v *násloví* čte se jako *kch* místo kh (což Knabe — to není K v násloví?), jest přece nutno doložiti, že ß píše se nejen po dlouhé samohlásce, nýbrž i po dvojhlásce, jak příklad (str. 2.) uveden (heiß), že *v* na začátku slov a slabik kmenových nezní vždy jako f (což violett, Violine, Viper?) a že *en* (str. 3. d.) ve příponách není vždy nehlasno (což sing-en, nehmen, kennen atd.?).

Na str. 8. (IX. 2) praví spis, že 4. pád sing. podstatných jmen rovná se 1. pádu sing. — **tedy 4. pád sing. den Knabe?** — a hned potom že 5. pád nahrazuje se 1. pádem — der Vater má vocativ též *der* Vater? V XI. 1. zní pravidlo: „Odznakem rodu mužského jest *r*, r. středního *s*, ostatně prý **e** — ve všech pádech? Dle str. 16. (prav. 5.) neskláněji prý se jmena ženského rodu v jednot. čísle; členem ne? — Na str. 21. (pozn. 3. dole) praví spis.: „Slova s *Mensch* (sic!) složená mají v množ. čísle Leute . . .“ a cvičení táhne se ke slovům Seeleute, Landleute, Zimmerleute (cvič. 29.); tedy nom. sing. **Seemensch, Landmensch, Zimmermensch?** — je to pravda? Str. 22. pozn. 2. (dole) „Deminutiva končí se v *chen* a *lein* a *přehlasují*, ač-li lze, kmenovou samohlásku; kde přehlasují? v pluralu? Snad **tvoří se** přehlasováním atd. Str. 25. Nejvíce neuter a také některá masculina (všecka na thum) končí se v plur. příponou *er*, *za níž příponu e* vypouštějí“ — tedy od das Buch původně pl. die Bücher-**e**? Doleji „Gott (*bez členu*), Gottes atd. . . . . tedy nikoliv **der** *Gott* Zeus, *der* Gott Apollo atd.? Kde poučí se žáci o subst. der Schade, když ne při poznámce na str. 26. shora? Tamže (C.) myslí spis., že das Leid (útrapa?!) má plur. Leid*en* (spletl si to s das Leiden!); o tom mohl se spis. dobře poučiti z Heinrichovy mluvnice (10. vyd., II. díl, str. 28. pod čarou). Uváděti, že feminina na e, el atd. (tamže) dříve na e se končila, patří též k methodě spisovatelem za dobrou uznané?

Na str. 28. „Souminulý čas se tvoří příponou *et* nebo *t*, jež se připojí ku kmeni“ — tedy vůbec? (gefall-te, gibte, fang-te, nimmte, když gefallen se vyskytuje hned ve cvič. 38. — fangen ve 35. — geben, nehmen ve 37.?!). Dle str. 30. (XXI.) časují prý se imperfekta od haben, *sein*, werden dle *lobte* — *war* též? Na str. 39. (XXIV.) praví se, že slovesa silná časují se *tedy* právě tak jako slovesa slabá, nemají však v 1. a 3. os. jed. č. soum. času přípony — tedy bind-te či bind-t, či band? Kde uvázlo spis. das Hundert na str. 54. vedle das Tausend? Proč při řadových číslovkách neudal též der sechste, der siebente atd., aspoň do desíti? Vždyť ani spis. na str. 8. cvičení 6. nenapsal správné Sechste Übung, nýbrž napsal Sechſte Ü. Na str. 67. f. (nejdoleji) praví spis.: „Anstatt der Vorzukunft setzt man *gewöhnlich* die Vergangenheit;“ ale právě tak užívá se praesenta i futura. Praví-li spis. na str. 102. dole „die leidende Form der starken Zeitwörter ist gleichlautend der leidenden Form der schwachen Zeitwörter,“ jest to nesprávné; či ich bin gelob**t** worden zní stejně s ich bin berufe**n** worden?

Četba, jak tvrdí spis., není výhradně souvislá; a souvislé články jsou jen ty dobré a správné, které spis. opsal věčšinou z Rothových cvičebnic a odjinud. Články pak, jež sám si sestavil (Fetter) aneb z češtiny, aneb z latiny (Steiner-Scheindler) do německého jazyka přeložil, jeví namnoze velikou nedostatečnosť, nepozornosť, ba i neznalosť důležitých věcí grammatických i syntaktických. Mimo to jsou některé i slohem i věcně i syntakticky pro žáky nesnadné, jinde zase —jakož i některé příklady — nevhodné a nepěkné. Ve cvič. 2. „zu Hause“, ale das Haus ještě v knize nebylo! — Sluší se o rodičích říci: „Der Vater ist nicht fleiszig. Die Mutter ist nicht fleiszig“ (str. 5.)?

Cvič. 4. nelogické. Cvičení 5. nehodí se k dialogu; „Der Regen schadet

dir . . ." nepřípadné, „*Wir* hören deine Klagen und *ihr* bedauert *ihn*," „der Vater und *die Mutter lieben ihn*" — nesmysl; die Mutter liebt einen Landmann?

V IX. „du trocknest die Hose; er, **sie**, es trocknet das **Hemd**" jest duchaplné? Jest to ta „myšlenkovitosť", které si přeje p. Ouř. v 22. kommentu své kompilované předmluvy? „**Sie trocknen die Wiese**" — *na kamnech?* Cvič. 9. celé podivné, pán vítá přítele svého *neznámého pořád* slovy „ich grüsze dich"? Ve cvič. 10. „Essen Sie *das* Obst nicht!" — nebylo o ovoci řeči, najednou člen!? Jak hodí se cvič. 12. k dialogu? Či má se překládati? aneb má se mu učiti žák nazpaměť? Proč tu *den* Kaffee, *den* Thee, *die* Suppe? Ve cvič. 14. „Ordnung ist das halbe Leben" — jak se tomu rozumí? Lze to do češtiny překládati slovně? Či učiní učitel parafrasi? Učiní-li ji po německu, neporozumějí mu žáci; učiní-li ji po česku, nebude se s tím p. Ouředníček srozumívati. Jest pěkné „Wir sind dem Hunde zugethan"? (str. 15.). Ve cvič. 19.: *neben* dem **Platze** ist das Theater — hodí se neben? U předu mluví se o „die Plätze und Gassen" a potom „In der Mitte der Stadt ist *der* (?) Platz" — jaké náměstí, hlavní? Ve cvič. 20. Die Mauern sind *bemalt?* (Proč ne gemalt, jak ve prameni svém nalezl p. Ouředníček, totiž ve Fettrově Lehrgang I., str. 10?) Cvič. 21. Zu Hause sitzen wir auf den Sesseln oder bei dem Tische — ne na židlích? Spisov. nejapně přepracoval tu prof. Rotha (II. něm. cvič. ob. šk. str. 67), jenž praví: Zu Hause sitzen wir auf Sesseln oder auf einem Canapee. *Wenn wir essen*, sitzen wir bei dem Tische." A takových variantů mohla by se uvésti plná řada, kdyby bylo místa.

(Pokračování.)

Hlídka programmův.

10. Sjezdy královských měst kraje Plzeňského v letech 1530—32 a v 1540—41. Podává **J. Strnad.** Zpráva c. k. české státní střední školy v Plzni za šk. rok 1889. 8°. 20.

K nejpilnějším bádatelům v dějinách měst patří spis. této rozpravy, jenž už mnohou ze zapomenutí vynesenou zprávou přispěl k objasnění minulosti působiště svého. K příspěvkům takovým patří i výše uvedený. V úvodě oznamuje spis., že se v Plzni zachovalo 10 knih posýlacích (libri expeditionum), počínajících — jako asi z pravidla i jinde — v 1. polovici XVI. století. Do knih těch zapisovány listy týkající se dosud málo známé působnosti zvláštních sjezdů či „společných rozmluvení" král. měst kraje Plzeňského, totiž Plzně, Klatov, Stříbra, Domažlic, jež se dály dobrovolně a nepravidelně (nejvíce o výročním trhu), týkajíce se „jen zájmů stavu městského," a byly tudíž zcela rozdílné od sjezdů krajských. Po úvodě otiskuje spis. 28 listův sem se táhnoucích, jež jsou v příčině i historické i filologické zajímavy. *Fr. Prusík.*

11. Archiv města Litomyšle. Podává **Jos. Štěpánek.** Výroční zpráva c. k. stát. vyššího gymnasia v Litomyšli za šk. rok 1889. 8°. 29.

Nezřídka se v zákoutí archivův městských nalézají zrnka mnohdy značné pro dějiny vlasti důležitosti. Má tedy býti péčí těch, kteří k pramenům těm mají nejsnazší přístup a zároveň nejlepší spůsobilosť, by archivy rub na rub prohlíželi a prozkoumávali, a co v nich důležitého, na veřejnosť dávali, aby nic na zmar nepřišlo, co by mohlo s kterékoli stránky objasňovati dějiny vlasti naší. Úkol ten plní namnoze — dosud bohužel ne všude — professoři středních škol, jsouce k tomu nejpovolanější. K pilným pracovníkům těm patří i spis. rozpravy citované, jenž prohlednuv bohatý archiv Litomyšlského místního úřadu městského (o 147 [illegible]) podává nám tuto podrobný přehled i popis jeho. Probírá pak nej[illegible]říve

listiny, z nichž česká nejstarší pochází z r. 1422, pak knihy rukopisné (zápisy, poručenství, paměti a p.) a jiné předměty památné. V rubrice uvádí spis. vedle zevrubného obsahu, kde třeba i výňatky k lepšímu důležitosti jich porozumění.

Fr. Prusík.

Literatura.

(Díla redakce došlá.)

Besedy mládeže. Svazek 258: Světélka v jitru života. Podává L. Grossmanonvá-Brodská. Sbírka I. S 5 obrázky. V Praze 1890. Nakladatel M. Knapp. 8°. 78. Cena 30 kr.

Časopis českého studentstva. Redaktor a nakladatel Karel St. **Sokol.** V Praze. 8°. Předplatné ročně (10 seš. o 2 arších) 3 zl. Roč. II., č. 5. a 6: Hnutí studentské ve příčinách a významu svém. Druhá česká universita na Moravě. O akademické svobodě. Dopisy. Literatura.

Časopis katolického duchovenstva. Redaktor Dr. Klement **Borový.** Nákladem Rohlíčka a Sieversa. V Praze. 8°. Cena ročně (10 seš.) 3 zl. 50 kr. Ročník XXXI. Sešit 3.: Kollej česká v Římě. Myšlenky o praxi katechetické (J. T.). Stručné dějiny církve katolické v Rusku (F. Kryštůfek). Milost Boží (J. Hůlka). Kronika. Literární oznamovatel.

Časopis Musea království Českého. Redaktor Jos. Emler. Ročník LXII. Svazek 3. a 4.: Úterky roku 1789 (Gabler). Poměry národnostní v Rak. Přímoří (Emanuel Fait). Příspěvky k národopisu českému. Ze spisů Boženy Němcové (Jarosl. Vlach). Nový zlomek Alexandreidy (Ferd. Menčík). O literární činnosti Valentina Bernarda Jestřábského (Jan V. Novák). O padělaném listu Šimona z Peklova (August Sedláček). Martin Horký, český hvězdář (Vojtěch Nováček). O osmém zeměpisném sjezdu v Německu (Jindřich Metelka). Fabián Stehlík z Čeňkova a Treustädtu a jeho rukopisy (Josef Strnad). List s nebe seslaný. Památka staročeská ze XIV století (Adolf Patera). Nově nalezené zbytky staročeského rýmovaného „Dětinství Ježíšova" ze XIV století (Adolf Patera). Z dějin české stolice universitní (František Bílý). Dodatky a opravy k biografiím starších spisovatelů českých a k starší české biografii. Hlídka literární. Zpráva o Museu království Českého od 1. dubna do 30. září 1889. Zpráva o Matici České.

Dra Emila Holuba „Druhá cesta po Jižní Africe". Z Kapského Města do země Mašukulumbů. (1883—1887.) S 200 původními vyobrazeními. Nákladem J. Otty. Cena sešitu 30 kr. Dílo slovutného cestovatele blíží se k ukončení. Posledně vydané seš. jsou 22.—33.; a dle prospektu má býti celkem asi 35 seš. Sešity nás právě došlé obsahují tyto kapitoly: IV. Z Mo-Linkoba do Mo-Monkvemba. V. Pochod z Mo-Monkvemba do Mo-Ponde. VI. Pobyt u Mo-Panzy a cesta ku hranici mašukulumbské. VII. Mašukulumbové. Krajina od M'Bezy ke Kaboromandě. VIII. Z Kaboromandy k řece Luenge Knížectví Kaboromandské a Besango-Kasenžské. IX. Pobyt v obvodu vesnic Nikoby a Diluky. X. Pobyt u Ňamba. Pochod do Galulongy. XI. Den druhého srpna 1886. XII. Od řeky Luenge k jižní hranici území mašukulumbského. XIII. Návrat územím Matokův. Od vesnice Masozy k makalackému Inquisi. XIV. Návrat územím Matokův. Od makalackého Inquisi k ústí řeky Čobe. XV. Tři měsíce při ústí řeky Čobe. — V každém sešitě nalézá se několik vyobrazení. Ukončením díla tohoto bude opět značně obohacena literatura česká cestopisem, na jaký právem národ český hrd býti může.

Hrady, zámky a tvrze české. Popisuje August **Sedláček.** Nákladem F. Šimáčka. fol. Cena sešitu 65 kr. V Praze. Díl VIII. Sešit 1—3.: Křivoklát. Díl tento obsahovati bude Rakovnicko a Slánsko a připojena budou jako k seš. 1. četná zdařilá vyobrazení.

Jitřenka. Redaktor a nakladatel Fr. **Popelka** v Poličce. v. 8°. Předplatné ročně 4 zl. Ročník IX. Číslo 6. 7.: Vlastenecké epištoly. Z lásky mateřské

(V. Pittnerová). *Cestou žití (J. P. Lešetický). *Zda mne zříš? (F. Labická). Revolver (N. P. Trnavský). V pytevně (J. Horský). *Můj život. Do památníku (J. Krekule). Šijáci (V. Korajec — V. Španhel). Na Lichnici (K. V. Adámek). Stříkačka (A. Eckstein-Polický). *Novicka (A. Ryndová). Neznámé příčiny (J. Štembera). Rozmanitosti.

Laciná knihovna národní. V Praze 1890. Nakladatel J. Otto. m. 8°. Cena sešitu (o 3 arších) 10 kr. Velmi činné podnikatelstvo Ottovo postoupilo u zlepšení Laciné knihovny národní, v níž už mnohé cenné dílo šíře veřejnosti přístupným učiněno, připojujíc k povídkám miniaturní velmi úhledná vyobrazení zručné ruky A. Liebscherovy. V sešitech dosud vyšlých (1—6) podány jsou Slauské obrázky z obratného pera Koldy Malínského a v 6. sešitu počátek nové knihy „Zašlými věky“ od Josefa Brauna. Braunovy práce vyznamenávají se vřelostí vlasteneckou i poutavým dějem, jsou proto vítanou četbou a zvláště pro lid lze je co nejlépe doporučiti.

Literární Listy. Red. Fr. **Dlouhý.** Ve Velikém Meziříčí. m. 4°. Nakladatel J. F. Šašek. Cena ročně (24 čísel) 3 zl. 90 kr. Ročník XI. Číslo 7. a 8.: Ze současného romanopisectví anglického (J. Nováček). Pan Tvardovský (F. Menčík). Mladá Francie (A. Kasjewski). † Adolf Weber Tkalčevič. O podmínkách i možnosti národní české literatury (H. G. Schauer). Posudky a úvahy. Zprávy z ruchu literárního.

Moravská bibliotéka. Pořádá Fr. **Dlouhý.** Ve Velkém Meziříčí. Nakladatel J. F. Šašek. m. 8°. Cena seš. (o 48 str.) 10 kr. Ročník V. Seš. 34. a 35.: Z her a zábav staročeských od Č. Zíbrta. (Dokončení.) Z mého alba od G. Preissové.

Moravská knihovna pro náš lid. Pořádá a vydává Fr. **Bayer.** V Třebíči. 8°. Nakladatel J. F. Kubeš. Cena seš. (o 3—4 arších) 10 kr. Roč. II. 1890. Dílo IX. Seš. 10. a 11.: Ztracená od V. Kosmáka. (Dokončení.) Dílo X.: Povznášejte rodiny od V. Lužické. — Nakladatelstvo zastavujíc Mor. knihovnu bude za ni vydávati *Bibliotéku moravskou* redakcí F. K. Kubšovou dvakráte do měsíce v sešitech o 3—3½ archu po 10 kr.

Muzeum. Czasopismo Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych. Red. **Maur Maciszewski.** We Lwowie. 8°. Nakładem Towarzystwa. Předplatné ročně 5 zl. poštou 6 zl. Rocznik VI. Zešyt 1.—4.: Zprávy ze Towarzystwa i z Kol. *O potřebě přetvoření našich škol středních v duchu národním.* Článek pozoruhodný, jenž i u nás s velikou část zasluhuje povšimnutí! Toť jisto, že i u nás potřeba ta se pociťuje a že právě jazyk mateřský, jenž má vzdělávati srdce i ducha mládeže na základě národních tradic i v národním duchu, nezaujímá dosud toho místa v programmu školní učby, jež zaujímati má. Aby se škodlivému nepoměru tomu pomohlo, potřebí jest rozmnožiti značně počet hodin jazyku mateřskému věnovaných, což se může státi jen tím, že se na jeho základě soustředí grammatické vědomosti žákův v ostatních jazycích. — Školní výklad Horáciovy 6. ody z I. knihy a o četbě Horácia vůbec (J. Dolnicki). Nauka o obzoru (horizontu) methodicky vzdělána pro II. třídu (St. Majerski). O samovraždě mezi mládeží školní. (Spis. mimo jiné vidí k ní příčinu v nemístném propouštění slabých žákův do vyšších tříd, kde potom propadnou-li, nezřídka se oddávají zoufalství.) Učení zeměpisu v přírodě v okolí Lvova (M. Kavčinski). O lučebních cvičeních v reálních školách (A. Sokołovski). O učbě náboženství mojžíšskému na gymnasiích. (Spis. podává některé návrhy k nápravě učby té.) *Povinnosti školy k jazyku mateřskému* (R. Zaviliňski). Spis. právem si stěžuje do toho, že žactvo není tak zdokonaleno v jazyce mateřském, by vyjdouc ze školy užívalo ho v žádoucí přesnosti. Příčiny vidí v tom, že 1. učitelé sami ne vždy jsou dbali správnosti jazykové při vyučování; 2. knížky školní nebývají prosty mluvnických chyb a pokleskův stilistických; 3. žákům se nedostává k četbě vhodných a vzorných děl spisovatelův; 4. knihy v knihovnách školních mívají v příčině řečené veliké nedostatky; 5. do školy přicházejí žáci doma na řádném základě mateřského jazyka nevychovaní. Žalnému úkazu tomu má se pomoci takto: Každý učitel jakéhokoliv odboru snaž se vždy správně mluviti; k tomu potřebí stálého cviku, jejž nalezne v četbě starších dobrých

spisův; nabádejme žáky, by přejdouce z gymnasia na universitu věnovali dostatek času na vědecké studium rodného jazyka; v časopisu „Muzeu“ mý býti otevřena rubrika k objasňování pochyb jazykových; než kniha školní dojde schválení, budiž revidována důkladným znalcem jazyka; nepřijímejme do I. třídy žákův chatrně připravených atd. Mnoho z pěkného článku toho lze bohužel obrátiti i na naše školy! — *Zpráva Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych za předešlý rok.* Towarzystvo mělo 677 členův činných, příjmův 5661 zl. 28 kr. (subvence sněmovní 500 zl.), vydajův 4773 zl. 44 kr. Towarzystwo podalo na vyšší místa tyto petice a memoranda: o kázeňském řádu žákův a o domácím dozoru; o nadetatových místech učitelských; o cvičeních lučebních na reálkách; o zavedení přípravných tříd při středních školách; o rozmnožení středních škol v Haliči. — Zprávy z Kol. — *Nařízení o výslužném professorův středních škol* (sestavení dosavadních norem). — *O lékařích školních* (L. Salo). Ježto se z nedostatku státních peněžitých prostředkův nelze nadíti, že by se při každé škole zřídilo místo lékaře jako zdravotního správce žactva, navrhuje spis. k jeho opatření, aby k rozkazu vládnímu složil každý žák při zápise počátkem školního roku 1 zl. na lékaře. — Úvahy a bibliografie. Rozmanitosti.

Národ a škola. Redaktor J. **Schier.** Ve Velkém Meziříčí. Nakladatel J. F. Šašek. fol. Předplatné na rok 2 zl. 50 kr. Ročník IX. Číslo 7. a 8.: Některé právní obyčeje našich předků na Moravě a v Čechách. Vlohy a volba povolání (K. Šmídek). O Popelce. Feuilleton. Politické zprávy. Věstník spolkový. Dopisy. Rozhledy školské. Ze školské zahrady. Různé zprávy.

Naší mládeži. Obrázkový časopis pro mládež dospělejší. Red. J. Vl. **Krátký.** V Praze. Nákladem J. R. Vilímka. 4°. Cena ročně (12 sešitův) 3 zl. Ročník XVI. Číslo 4.: Z tábora Žižkova (Karel V. Rais). *Samo (B. Čermák). Příhody tří uprchlíků v Sibiři (Tissot a Améro, přel. B. Čermák). Z uherské nížiny (Musil-Daňkovský). *O Velikém pátku (J. Borta). *Zvěsť z r. 1197 (J. Nečas). Vlaštovky (J. Košťál). *Vesna (M. Červenka). O tygru (F. Polívka). *Šumavským chaloupkám (Svoboda-Zásmucký). Z doby útrap (J. K. Hraše). Na Sázavě (L. Benýšek). Rozmanitosti.

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redakcí a nákladem V. **Vlčka.** V Praze 8°. Cena ročně 7 zl. 20 kr. Ročník 20. Sešit 4.: Učení na školách městských v 15. a 16. stol. (Z. Winter). Od Severního mysu (J. Guth). *Ráno na moři (K. V. Rais). Petr Kmínek (Al. Jirásek). O pohoří Himalaji (O. Feistmantel). Srbsko za Milana Obrenoviče IV. (J. J. Toužimský). Ze dnů říjnových 1848 (J. A svobodný pán Helfert). Merv a jeho oasa (E. Fait). Nové písemnictví (F. Zákrejs).

Ottův Slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze. 8°. Cena sešitu (o 48 stránkách) 36 kr. Sešity 56—57 obsahují tyto delší články: Batterie. Batthyány. Baudin. Baudouin Baudry. Bauer. Baumgarten. Baur. Bavlna. Bavorsko. Bayer. Bazaine. Beaconsfield. Beauharnais. Beaumarches. Beck. Becker. Přidáno též hojně vyobrazení, hlavně přírodopisných a heraldických.

Paedagogické Rozhledy. Red. J. **Klika.** V Praze. Nákladem Odboru literárního a paedagogického při Ústředním spolku jednot učitelských v Čechách. 8°. Cena ročně (10 sešitův) 2 zl. 50 kr. Ročník III. Sešit 4. a 5.: O národním ráze vyučování přírodopisného (V. Pazourek). Čtení paedagogická a didaktická (Dr. G. A. Lindner). Příspěvky k vyučování dějepisnému (Josef Sokol). Školy s obmezenou návštěvou (A. Frumar). Saint Simon jako paedagog (Dr. A. Krecar). Rozhledy literární a kritika. Hlídka časopisův a jednot učitelských. Obzor školský.

Památky archaeologické a místopisné. Red. Dr. Jos. Lad. **Píč.** V Praze. 4°. Cena ročně (4 sešity) 3 zl. Díl XIV. Sešit 12.: Mladoboleslavské kancionály (Fr. Bareš). Okrouhlé kostelíky v Čechách (Karel B. Mádl). Stavba hradu Pražského za krále Vladislava II. (Eman. Leminger). Listy Netolických (Z. Winter). Jak se Kutnohorští chystali vítati krále Ferdinanda I. (J. Šimek). M. Jiřík Kezelius Bydžovský (J. Pekař). Kouzla a čáry starých Čechů (Čeněk Zíbrt).

Žárové hroby u Měníka (Jos. Hladík). Mohyly Luženické na Domažlicku (Bohumil Štrér). Zprávy a drobnosti.

Славянскія Извѣстія. Redaktor V. V. **Komarov.** V Petrohradě. Nákladem Slovanského spolku dobročinného. 4°. Cena ročně (52 čísel o 20 str.) 6 rublův. Ročník 1890. Číslo 1.—10. Každé číslo obsahuje hojně zpráv ze všech zemí slovanských. Spolek vydá v Sv. Martině rusko-slovenský slovník A. M. Mičátkův.

Slovanstvo ve svých zpěvech. Sborník národních a znárodnělých (významných) písní všech slovanských národů. Pořádá, harmonisuje a vydává Ludvík **Kuba.** V Poděbradech. v. 8°. Cena sešitu (o 2 arších) 40 kr. Sešit 48. obsahuje 15 slovínských písní v té vhodné úpravě jako dříve. Vydavatel se vůčihledě snaží, by sebral co nejvíce těch pokladův, na něž národ slovanský jest právem hrd; nešetřiť ni času ni peněz na zdar důležitého díla toho, stálé podnikaje cesty do rozličných zemí slovanských; tak i nyní se za tím účelem odebírá na opětnou cestu na Slovanský Jih, z něhož tentokráte projde Černou Horu, Dalmacii s ostrovy, Charvátské Přímoří s Kvarnerskými ostrovy a Istrii. Následující sešit (poslední sešit slovinský) vyjde následkem toho teprv 10. července. Bude-li dosti času, podnikne na podzim ještě druhou cestu, do Srěmu a mezi Srby Uherské, tak že by pak měl k vydávání písní srbochorvátských materialy ze všech krajů krom Bosny, Hercegoviny, Srbska a Macedonie, kamž se vydavatel hodlá příštím rokem odebrati. Prvý sešit srbochorvátský vyjde v září, druhý před vánocemi. — Dílo tak znamenité a důležité zasluhuje také věčší pozornosti obecenstva našeho!

Slovenské Pohľady. Časopis pre literatúru, vedu, umenie a politiku. Redaktor Svetozár **Hurban** (Vajanský). V Turčanském sv. Martine. Nakladatel Pavel Mudroň. 8°. Cena ročníku (o 6 sešitech 6archových) 5 zl. Ročník IX. Seš. 4.: *Ežo Vlkolinský (Hviezdoslav). Obete márnomyseľnosti (T. V.). Starý zvonár (Vladimir Korolenko). Listy z Čiech. III. (Jaroslav Vlček). Bohdan Ľudovít Grossmann (Pavel Križko). Na blahú pamäť Ľudovítovi Grossmannovi (M. B—s.). *Život (M.). Slovenský jazyk. Podivíni (Svetozár Hurban Vajanský). Beseda. Literárno-historické drobnosti (Jaroslav Vlček). Literatúra.

Sluchová methoda. Učebné listy francouzské pro samouky i soukromé vyučování. Píše prof. Louis **Schmidt-Beauchez.** V Praze 1890. V 8°. Cena sešitu ($1^1/_2$—2 archy) 50 kr. List 9. a 10.: Cvičení mluvnická. Vazby slovesné. Cvičení konversační. Přísloví, rčení, aforismy atd. Cvičení ve čtení. Cvičení 16. a 17.

Stručný slovník paedagogický. Redaktoři Jos. **Klika** a Jos. **Sokol.** V Praze 1890. Nákladem Odboru literárně-paedagogického při Ústředním spolku jednot učitelských v Čechách. 8°. Cena sešitu (o 32 str.) 25 kr. Sešit 1.: Abacus — Anglické školství. — Nový podnik tento má býti věnován výchově, učbě, methodice, dějinám paedagogiky a zákonodárství školnímu. Soudě dle 1. sešitu budou články stručné, aby podávaly radu a poučení nejnutnější co nejrychleji a nejlaciněji, an objem Slovníka nebude přesahovati prostředkův těch tříd, jimž zvláště jest věnován. Pro lepší názor přidávána budou k jednotlivým článkům, jakož se stalo v 1. sešitě, vyobrazení a diagrammy. Dílo to lze tudíž co nejvřeleji doporoučeti.

Studentské listy. Redaktor a nakladatel Dr. Frant. **Bačkovský.** V Praze. 8°. Předplatné na čtvrť roku 60 kr., na půl roku 1 zl. 15 kr., na rok (12 čísel) 2 zl. 25 kr. Ročník V. Číslo 7.: *V tiché touze (J. Nečas). Učme se těsnopisu (V. Vočadlo). *V době jarní (J. Soukal). K ocenění staroklassických studií (K. Koblížek). Ukončení školního roku za staré doby studijní (J. E. Hulakovský). *Démanty (J. Jenický). Student Votýpka (K. V. Švejda). Rozbor Čechovy Dagmary (J. Vlček). Per ardua ad astra (S. Štikovský). O chlebě (J. Zafouk). Rozmanitosti.

Světozor. Redaktor M. A. **Šimáček.** Nákladem F. Šimáčka. fol. Cena ročně (52 čísel o 12 str.) 8 zl. V Praze. Ročník XXIV. Sešit 9. a 10.: Malvoliův románek (J. baron Krušina ze Švamberka). *Dva věky (A. Klášterský) Krajem thelemarským (J. Guth). Do tří hlasů (Al. Jirásek). Z oboru elektro-

techniky (L. Fiedler). U Jurásků (Al. a V. Mrštíkové). Doktor okulista (Z. Winter). Vyhlídka na Petříně (V. Machalka). Hlas staročeského pána o povinnostech k vlasti (F. Dvorský). *Z příkopů (B. Kaminský). Fáza (F. Svoboda). *Jarní tajemství (A. Klášterský). Naše polní kukátko (J. Seidl). Ukřižovaný prof. Myslbeka (R. Tyršová). *Veliká noc (J. Žeranovský). *Bílá sobota (J. Kvapil). Ze zápisků phil. stud. Fil. Kořínka (M. Havel). Drobnosti. Četná vyobrazení.

Švanda dudák. Poutník humoristický. Ročník IX. Vydavatel a redaktor Ignát **Herrmann.** V Praze 1890. Nakladatel F. Topič. m. 8⁰. 48. 88. Cena sešitu 20 kr. Sešit 4.: Před posledním rigorosem (E. Bazarov). *Utíkej Káčo. Bernardina (K. Švanda). Drobnosti.

Ученыя записки императорскаго Казанскаго университета. Redaktor Th. **Miščenko.** v. 8⁰. Cena ročně (6 svazkův aspoň o 15 arších) 6 rublů. Ročník LVII. Svazek 1. a 2.: Přehled professorův Kazaňské university. Zpráva prof. D. Th. Běljajeva o dissertaci soukr. docenta a magistra klass. filologie J. J. Luňáka (z Dolanky v Čechách) k dosažení stupně doktora řecké slovesnosti, jehož skutečně po disputu nabyl. Z prvých let Kazaňské university (N. N. Bulič). Náčrt mluvnice západo-bulharského nářečí dle V. V. Kačanovského Sborníka bulharských písní. (N. Tichov; práce celkem dobrá, ač vývody leckde nesprávny; zvláště na př. mínění spis., jako by v рас-ноpe bylo plnohlasí, jako v rus. пороть; vždyť se přece нope neliší pranic od tvarův kolją, borją, stelją, z nichž teprve pošlo klati (kolti — kalti). *K otázce o reformě učby dřevních jazykův na gymnasiích* (J. Luňák). Pěkná a věcná rozprava uznává spravedlivost steskův do přemožení žactva v učbě dřevních jazykův; pátrajíc po příčinách, vidí je v nevhodnosti mluvnic (na věcším díle pouhých vzdělání nebo překladův německých grammatik), které skytají žáku mnohdy přílišné množství grammatické látky, jíž téměř nikde po celé gymnasium nenaleznou použité (jako odchylky rodové, perfecta a supina, syntaktické vazby a p.). Proto spis. zcela dobře navrhuje, by byl dle čtených autorův vzdělán jakýsi *kanón*, jejž by si každý pilný žák bez přetahování sil svých mohl dobře osvojiti; nezbytným požadavkem k tomu pak má býti *zevrubná* znalost ruského jazyka před učbou cizím jazykům. Tento moudrý návrh spis. měl by dvojí dobrý výsledek: žactvu by se usnadnila práce a zároveň by se odvržením zbytečné přítěže docílilo lepších prospěchův v učbě klass. jazykům. — Kritika a bibliografie. Universitní letopis. — *Plody církevních otcův v staroruské literatuře* (A. S. Archangelskij: Parenesis Efrema Sirina). *K otázce o starořecké zbroji.* Štíty s koberci (στρῶμα. V. Malmberg). *Přednáška o srovnávací mluvnici jazykův indoevropských* (V. A. Bogorodickij: I. Pohled na dějiny jazykovědy v tomto století. Reformy nevyhnutelné v srovnávací mluvnici. II. Přehled indoevropských jazykův.) *O původě jmen* Чехъ, Лехъ, Русь, Славяне. Vynikající klassický filolog, krajan náš, mimořádný prof. univ. Dr. J. Luňák pokouší se objasniti uvedená jmena, z nichž prvé jsme vyložili jako hypokoristikon z Česta (srv. Čestina-ves = Ctiněves,[1]) kde Čech pohřben. Zprávy o zasedání král. České společnosti nauk[2]) v Praze 1885), druhé pak z L'adislav.[3]) Dle spis. však povstalo Čech takto: Viačeslav, skráceně Česlav, hypokor. Čech; Lech podobně z Boleslav; Rus zase prý takto: Rostislav, Rosslav a po odvržení -(s)lav zůstalo Ros(s)ъ, jež prý přešlo v Rusъ jako Bolgar v Bulgar; jmeno Slavjanъ znělo prý původně Slavъ, jež bývajíc druhou částí složených jmen (Bohuslav a p.) užíváno bývá jako zkrácené jmeno osobní (dem.

[1]) Spis. proti hláskoslovně jediné možnému výkladu našemu míní, že *C*tiněves vzniklo z Čechtina-ves! v jehož první části spočívající Čechta prý odvozeno od Čech. Než z Čechtina nemůže jakživo vzniknouti *C*tina (Ctině), nýbrž nejvýše nějakým spodobením Čeština, odkud Čština, *Č*tina (čš=č), avšak *Č*tiněves se neříká.

[2]) K poznámce, jež se tam dostala za mé nepřítomnosti, připomínám, že není nic neobvyklého, by jedna a táž osoba nazývána byla i plným i skráceným jmenem, jak jsme ukázali v Kroku III, 58 a pozn. 1; pročež i praotec náš *oběma* jmeny byl nazýván, hypokoristikon pak dostalo převahu a utkvělo.

[3]) Nebo přímo z appellativa lęd-ьъ, lęsъ, lęchъ, čes. l'ach, lech, jež odvozeno jest od lędo, l'ado, s čím srv. zeman, Polan (Polák).

Slávek), a ježto prý jmena na -slavъ u slovanských národův dříve byla velmi rozšířena, objevovala prý se u nich též skrácená forma Slavъ za každým krokem: a odtud prý i celý národ dostal jmeno Slávi (Slávové). To jest výklad spisovatelův, jenž — přátelská povinnosť nám ukládá netajiti toho — jest nezdařen, an nemá vědeckých základův. Pravda, my Čechové jako jiní Slované rádi krátíme jmena osobní, odmítajíce některé počáteční hlásky, zvláště samohlásky, bychom nabyli souhláskového počátku slova; avšak v tom jest určitý system, dle něhož se jedná jinak v cizích, tudíž zcela nesrozumitelných jmenech a jinak v domácích, mnohem srozumitelnějších; na př. Alexius — Leksa; Alžběta — Běta; Ambrož — Brož; A(g)netis — Nětiše; Agatha — Háta; Jakub — Kub, Kuba, Kubeš; Ivan — Váňa, Vaněk; Eudoxos — Doks (Doksy, Doksany) a p. Avšak cit jazykový nedovolí, by se v jmenech jako Jaroslav, v nichž se jasně cítí *dvě slova*, odvrhla první *slabika*, nýbrž odvrhne-li se co, musí to býti opět *slovo;* nelze tudíž Jaroslav krátiti na př. v Roslav, nýbrž v Slav, Slávek, tak Bohumil v Mil, Mílek nebo Bohumír v Mír, Mírek a p. Proto nemožno krátiti Viače-slav [1]) u Če-slav ni Boleslav v Le-slav (Le-ch), neboť skrácená jmena, o něž jde, předpokládají *dávnou* dobu, v níž první část viače i bole byla ještě úplně porozumitelna. Mimo zevní důvod tento jest však závažnější vnitřní t. j. hláskoslovný, jenž činí výklad spisovatelův vědecky naprosto nemožným. K dovození jmena *Čech* spisovatel vychází od tvaru ruského, *nečeského* Viačeslav, v němž *č* (ruské) zastupuje stsl. *šť*, čes. *c*; dle theorie spisovatelovy by bylo tedy z čes. Vá*c*eslav (srv. Ven*ce*slaus se stopou nosovky) musilo povstati *C*eslav, *C*ech! Tvrdí-li však spis., že se i v češtině potkáváme s tvarem Va*č*lav (282) a cituje-li na důkaz toho starým pravopisem psanou píseň „Swaty Wa*cz*lawe“, nutno mu připomenouti, že se v starých rkp. také naše *c* z pravidla vyjadřuje *cz*; ostatek první část jmena Vác-slav jest comparativ = ví*c*e, v němž *c* vzniklo z *tj* (viz naši Etymologii v Jagićově Archivě II) a neznělo nikdy *č*. — Co se týče tvaru Лехъ, jest nesprávný místo Лѧхъ, Lęch (srv. lit. l*en*kas, maď. l*en*gyel), rus. Ляхъ; viz Mikl. Etym. Wb. 164. — Z *Rostislav* by zase spíše byla vznikla skratka Roch, srv. Vladislav — Vlach a p. — Při výkladě jmena Славъ zase spis. nedbá pranic tvarův s *o:* Slovan. Slověnín. Žádný tedy z podaných výkladův ni formálně ni vědecky neobstojí.

Učitel. List věnovaný zájmům školy obecné a měšťanské. Redaktor Fr. **Dlouhý**. Vydavatel Em. Schulz. V Brně. v. 8°. Cena ročně (36 čísel o 16 str.) 3 zl. Ročník I. Číslo 3—5: O přetěžování prací zvláště ve školách (K. Šmídek). Z nauky o výživě rostlin (Fr. Dlouhý). O kresbě zeměpisných map (Jos. Hladík). Názorné vyučování (Boh. Korčák). Jan Kypta (J. Tiray). Stojaté písmo (J. H. T.) Řešení některých úloh geometrických (A. Burjan). Ještě o stojatém písmě (Fr. Dlouhý). Učitel a hasičství (K. Eichler). Rozhledy. Zprávy školské. Zprávy spolkové a dopisy. Literatura.

Варшавскія Университетскія Извѣстія. Ve Varšavě 1890. 8°. Redaktor N. **Sonin.** Cena ročníku (9 svazkův) 5 rublův se zásylkou. Seš. 1—3.: Zpráva prof. Th. Veřbovského o vědecké dovolené. Písně i pověsti o ženichu-umrlci nebo bratru-umrlci (J. Sozonovič; pěkná rozprava založená na širokých základech srovnávacího studia literárního). K theorii rázu pevných téles (B. V. Stankevič). Určení kyseliny chlorové v roztoku (K. Spořinský). Infusorie žijící na rakovitých druhu Gammarus (J. Eismond). K pathologii chylosních výpotkův (Vl. Zavadzkij). Případ raka prostatické žlázy (Vl. Vrublevskij). O rychlosti rozkladu chlorokalciové soli při zahřívání (A. Potylicyn). Dějiny tajné rady

[1]) Co praví spis. o jmeni *Věnceslav*, týče se, jak se mnou laskavě sdělil coll. A. Hobl, Staré (ne Mladé) Boleslavě, kde jest nad branou nápis tento:

Jsem právě Boleslav:
mne bolem oslavil,
když věnec zde uvil
své slávy Věnceslav.

Než jako jmeno Věnceslav (vzniklé jednak snahou po objasnění nesrozumitelné prvé části *vácе* jednak vlivem lat. *Vence*-slaus) tak celý výklad v nápise vznikl ze zbožné etymologie lidové, jež nemá pro vědu nijaké důležitosti.

anglické od smrti Jindřicha VIII. do poloviny XVII. stol. (V. N. Alexandrenko). O vědecké působnosti Mainově (Th. Zigel). Slované, jich vzájemné poměry a svazky. Díl III. (J. J. Pervolf. I. Polabsko-Baltští Slované, Čechové a Poláci. *1.* Svazky politické. Baltsko-polabští Lechové a polabští Srbové. Velikomoravská říše. Čechové a Lutici. Baltsko-polabští Slované i Poláci z doby Boleslava Chrabrého. Pomořané, Poláci, Čechové. Lužičtí Srbové a Čechové. Vzhled Polákův a Čechův na zhoubu baltsko-polabských Slovanův. *2.* Svazky kulturní. Křesťanstvo a křesťanské názvosloví u baltsko-polabských Slovanův. Český jazyk v Lužicích. Český pravopis a jeho vliv na pravopis srbský. I. Čechové a Poláci: *1.* Západo-slovanské říše moravských Mojmírovcův, českých Boleslavův, polského Boleslava Chrabrého; nezdařený pokus českého Břetislava. Přemyslovci a Piastovci. Čeští králové Přemysl II. a Václav II. a jich poměr k Polště. Slezsko korunní zemí českou. Karel IV. a Polska. Prusko-němečtí křižáci v baltských krajích. *2.* Husitské hnutí, národní české i slovanské. Společní nepřátelé Čechův, Polákův, Litvanův a Rusův Němci v Germanii a Německý řád. Čeští Husité a polský král Vladislav Jagailo, veliké kníže litevsko-ruské Alexandr Vitovt, kníže Zikmund Korybutovič a veliké kníže litevsko-ruské Švitrigailo. Poláci v Čechách r. 1437—43. České vojenské roty v Polště. Král český Jiří Poděbradský a polský Kazimír. Jagailovci na českém stolci. *3.* Habsburgové na českém stolci. Jich snahy o nabytí polské koruny a čeští páni jich posly v Polště. Vilém z Rožmberka kandidát polské koruny. Rožmberka a Zamojský. Povstání Čechův proti Habsburgům, poměr Polsky k českému povstání, úpadek české říše. Úpadek Polsky). Ke kasuistice a pathologii aetiologií kruposní pneumonie (G. Ruppert). Případ subakutního idiopathického zánětu osrdečnic (D. J. Pokrovskij). Zpráva o zahraniční dovolené prof. N. M. Popova. K otázce o „patres“ (G. E. Zeuger). O změnách nervových elementův ústřední soustavy nervové při psí vzteklině (N. M. Popov). K nauce o přední chronické poliomyelitě (L. V. Popov). Meteorologická pozorování z r. 1889; průměrná teplota v lednu — 6·34 C. (největší + 0·77 dne 31, nejmenší — 17·63 dne 2), v únoru — 3·79 (nejv. + 1·73 dne 1, nejm. — 8·97 dne 28), v březnu — 2·81 (největší + 5·57 dne 26, nejmenší — 13·33 dne 16), v dubnu + 7·87 (nejv. + 16·87 dne 25, nejm. + 0·47 dne 1), v květnu + 17·94 (nejv. + 21·57 dne 28, nejm. + 13·8 dne 1), v červnu + 19·97 (nejv. + 25·27 dne 11, nejm. + 13·3 dne 24), v červenci + 18·3 (nejv. + 26·63 dne 11, nejm. + 13·13 dne 28), v srpnu + 16·8 (nejv. + 20·8 dne 6, nejm. + 13·33 dne 15), v září + 10·75 (nejv. + 16·3 dne 11, nejm. + 5·83 dne 15), v říjnu + 9·56 (nejv. + 16·83 dne 12, nejm. — 2·73 dne 26), v listopadu + 3·18 (nejv. + 7·6 dne 8, nejm. — 2·13 dne 30), v prosinci — 3·47 (nejv. + 1·2 dne 19, nejm. — 11·2 dne 28); tlakoměr v lednu 55·7 mm. (nejv. 69·11 dne 4, nejm. 40·09 dne 31), v únoru 40·53 (nejv. 57·68 dne 18, nejm. 24·75 dne 9), v březnu 48·06 (nejv. 59·91 dne 5, nejm. 32·13 dne 21), v dubnu 44·03 (nejv. 53·81 dne 30, nejm. 34·89 dne 14), v květnu 50·71 (nejv. 55·97 dne 4, nejm. 44·99 dne 27), v červnu 49·49 (nejv. 55·21 dne 1, nejm. 44·23 dne 10), v červenci 46·86 (nejv. 51·49 dne 19, nejm. 36 1 dne 29), v srpnu 48·84 (nejv. 56·32 dne 29, nejm. 41·46 dne 20), v září 49·5 (nejv. 59·12 dne 5, nejm. 37·58 dne 20), v říjnu 49·06 (nejv. 64·99 dne 27, nejm. 36·05 dne 23), v listopadu 56·51 (nejv. 68·12 dne 21, nejm. 40·42 dne 27), v prosinci 59 01 (nejv. 74·71 dne 27, nejm. 42·04 dne 11); srážky úhrnné v lednu 23·9 mm (nejv. 10·6 dne 31), v únoru 27·5 (nejv. 4·5 dne 23), v březnu 29 (nejv. 12·7 dne 2), v dubnu 90·1 (nejv. 14·3 dne 10), v květnu 41·8 (nejv. 28·5 dne 15), v červnu 71·3 (nejv. 36·3 dne 20), v červenci 17·3 (nejv. 47·3 dne 14), v srpnu 27·4 (nejv. 5·7 dne 24), v září 54·5 (nejv. 13·9 dne 11), v říjnu 1·4 (27·9 dne 15), v listopadu 49·5 (nejv. 23·8 dne 1), v prosinci 10·5 (nejv. 4·9 dne 22).

Vesmír. Obrázkový časopis pro šíření věd přírodních. Redaktor prof. Fr. **Tekut.** V Praze 4°. Cena ročně 6 zl. Ročník XVIII. Číslo 12.—13.: Podslunečník (J. Kf.). Obrázky z moravských jeskyň (M. Kříž). Šídla a vážky země České (A. Krejčí). Na Rivieře (J. Kořenský). O cvičení holubů poštovních. O če-

ledi hub pýchavkovitých (A. J. Bernard). Jeskyně svatoprokopská. Kobylky v Alžíru (J. Kafka). Výprava k jižnímu polu (B. Bauše). Několik obrázků z akvaria a terraria (Jos. Rosický). Šablonovité kresby na povrchu ledvin a jater (R. S. dle A. Spiny). Drobnosti.

Vesna. Redaktor F. **Dlouhý**. Ve Velikém Meziříčí. 4°. Nakladatel J. F. Šašek. Cena ročně 3 zl. 70 kr. Ročník IX. Číslo 7. a 8.: Dva strýcové (J. Braun). Hlasy mravokárců staročeských (Č. Zíbrt). *Obrazu sestry (K. B. Hájek). Jedna krev (J. Zacharyaszіewicz — J. Semerád). V kleci (J. Krušina ze Švamberka). O soustavě sluneční (Dr. A. Bernstein — J. Rychlý). Nezdařilý hrdina (Iv. Ščeglov — J. A. Unzeitig). Kristova noc (Saltikov Ščedrin — př. P. P.). *Z básní Jakuba Čišinského (př. Arn. Procházka). *Sirota (J. B. Kolář). Kukačka (J. Košťál). Rozmanitosti.

Všeobecná zajímavě poučná knihovna. Číslo I. Dr. Frt. **Černého: Obrázky z dob našeho probuzení.** V Praze 1890. Nákladem Dr. F. Bačkovského. Cena seš. 15 kr. Seš. 3.—4.: O hmotném nedostatku některých slavných spisovatelů českých. Kterak podporovali se bývalí vlastenci čeští. Jak Moravané poctili Pavla Josefa Šafaříka roku 1838. Z prvého ročního pobytu F. L. Čelakovského v Praze. O milostných vztazích F. L. Čelakovského.

Zábavy večerní. Redaktor Vojtěch **Pakosta.** V Praze. 8°. Nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. Ročník XI. Svazek 1.: *Z vděčnosti.* Napsal Alois *Dostál.* 103. Cena 35 kr. — Svazek 2.: *Škola Robinsonů.* Napsal Jules *Verne*, př. Jan Al. Unzeitig. 248. Cena 80 kr.

Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien. Red. V. v. **Hartel**, K. **Schenkl.** Wien. 8°. Cena ročně 12 zl. Roč. XXXXI. Seš. 2. a 3.: *εἰ* und *εἴκε(ν)* mit dem Conjunctiv bei Homer (G. Vogrinz). Bemerkungen zu dem frühchristlichen Gedichte Laudes domini (R. Peiper). Kritische Versuche (F. J. Drechsler). Suet. Claud. 5, 42, 20: additum ex ipsius nomine *novum.* Liv. 45, 41, 5: ad pugnam rege *excito*, srv. 1, 14. 1, 23, 5. 1, 14, 6. Liv. 44, 6, 17: patefactisque *saltibus* bello etc. srv. §. 5. Curt. Ruf. 4, 1, 3: iam *ocius* (*regius*) tum ad Euphratem contendit. — Zu Tacitus (A. Michl): Annal. I, 27, 6: digredientem *a* Caesare. Germ. 21: victus *in ternos dies communis*, srv. Tac. Ann. 71, 12. Liv. 9, 37, 12. Hor. Ep. 1, 17, 6. — Claxendix (J. M. Stowasser) = calx-endix (vložka). — Literarische Anzeigen. — Über die Behandlung der lateinischen Casuslehre in Tertia (V. Thumser). Miscellen.

Zeměpisný Sborník. Redaktoři: prof Dr. Fr. *Augustin*, prof. Dr. Ot. *Feistmantel*, J. J. *Kořán*, prof. Dr. Jan *Palacký*, prof. Jar. *Zdeněk.* V Praze. 8°. Nakladatel J. Otto. Předplatné ročně (12 sešitův) 5 zl. (poštou 5 zl. 30 kr.) Roč. III. Sešit 11.: Mesopotamie dle klínových pramenů (J. V. Prášek). Rozšíření batrachií (J. Palacký). Madagaskar (Fr. Nerad). Školy švýcarské (J. Palacký). Horopis Francie (J. Palacký). Literatura. Vlastivěda (Kl. Špecingrová).

Ženské listy. Nákladem Ženského výrobního spolku českého. Redakcí Elišky **Pechové-Krásnohorské.** V Praze 8°. Ročně (12 čísel) 1 zl. 80 kr. poštou 2 zl. Ročník XVIII. Číslo 4.: Emilie Bártová. Vzpomínky z cesty na Lublaň a Záhřeb (V. Sokolová). Co čte americká mládež (F. Gregorová). Ve prospěch Ústřední Matice školské. Jubileum Karoliny Světlé. Petice českých žen k rakouské radě říšské. Drobnosti. Obrázky z Vídně (H. K.). Humor svobody (J. Böttinger).

Женское образованіе. Redaktor V. D. **Sipovskij.** V Petrohradě. 8°. Cena ročně (12 sešitů asi o 6 arších) 5 rublův. Ročník XV. Sešit 1.—3.: Vládní nařízení. Čeho se nedostává nynější škole (V. Sipovskij). Aesthetické vzdělání člověka (A. Mironov). Listy k matkám (M. Kolokolová). Ženské vzdělání k nějakému povolání (B. T.). Činnost Paedagogického Musea v šk. roce 1889 (Vl. N. K.). Otázky počáteční školy (E. Čebiševá-Dmitrievá). Výklady při čtení v nedělní škole (M. Sokolová). Prvé stupně mravního rozvoje dítěte (A. Vadzinskij). O dětské četbě: O škodlivých živlech v knihách pro děti (J. Syropiatová). Co značí učiti mluvnici v mladších třídách (V. Kunickij). Obrázky duševního života

dětí (A. V—ská) Hypnotism v službách výchovy (A. Virenius). O skrácení učebního programmu (P. K—vá). Čemu a jak učiti (V. Sipovskij). Počáteční čtení arithmetice (Z. Vulich). O přípravě učitelek ručních prací a řemesel (B. T.). Literatura v oboru ručních prací školních (E. Janžulová). Typy vychovatelek: I. Tvrdá (A. S. V—ová). Pessimismus a paedagogika (P. K.). Paedagogický obzor. Ze života a literatury. Zasedání spolková. Kritika a bibliografie. — Jak patrno, obsahuje každý sešit hojně rozmanitých, pěkných článkův tahnoucích se k výchově mládeže; jedním z hlavních úkolův časopisu pak jest přinášeti rozpravy z oboru professionálního vzdělávání žen, při čem ovšem se rozumí jak praktické tak vědecké jich vzdělání, jež by jim mohlo pomoci k samostatnosti v životě. Časopis jest věnován přede vším rodičům a učitelům i učitelkám dítek.

Журналъ министерства народнаго просвѣщенія. Redaktor L. **Majkov**. V Petrohradě 8°. Cena ročníku (12 svazkův) 12 rublův, se zásylkou 14 rublů 25 kop. Ročník 1890. Seš. 3.: Drobné poznámky k bylinám (A. N. Veselovskij). Několik nových dat z naučné a literarní působnosti A. Ch. Vostokova (E. V. Pětuchov). Zápas Polsky i Litvy-Rusi o Halicko-Vladimířské dědictví (J. P. Filevič). Kritika a bibliografie. Varšavská universita r. 1888. List z Paříže (L. L—r). J. V. Gavrilovič (nekrolog). Metafysika Aristotelova (P. D. Pervov a V. V. Rozanov).

Govori izrečeni dne 19. listopada 1889 kod instalacije rektora za školsku godinu 1889—90 u kr. hrv. sveučilištu Franje Josipa I. u Zagrebu. 8°. 44. Obsah: Izvještaj odstupajućega rektora Dra Antuna Frankia. Govor nastupajućega rektora Dra Luke Marjanovića (O potřebě a prospěchu úmluv mezi církví a státem).

Fysika pro ústavy učitelské. Sepsal Em. **Leminger.** V Praze 1890. Nakladatel I. L. Kober. Část I: Úvod. O tělesech vůbec. O teple. O magnetičnosti. O elektřině. 8°. 96. Cena 60 kr. — Část III: Mechanika. O zvuku. O světle. 8°. 122. Cena 75 kr.

Čítanka pro nižší třídy středních škol. Část IV. Sestavil V. **Petrů.** V Praze 1890. Nakladatel I. L. Kober. 8°. 228. Cena váz. 1 zl. 20 kr.

Boženy Němcové Babička. V Praze 1890. Nakladatel I. L. Kober. m. 4°. Sešit 1. (o 24 str.) 30 kr. — Nejoblíbenější z českých povídek venkovských obral si obratný umělec Karel *Štapfer* k tomu, by jednotlivé osoby, předměty i výjevy její čtenáři názorně předvedl a zvláště mu na oči uvedl místa, v nichž mladistvá Baruška vyrůstala a pod péčí babiččinou se vyvíjela. Sešit tento obsahuje vyobrazení obydlí Boženy Němcové v Červeném Kostelci, kterak se babička přistěhovala na Staré bělidlo, kterak babička krmí drůbež, tolaru císaře Josefa, babiččiny sedničky, předoucí babičky, Starého bělidla. Doporoučíme co nejupřímněji dílo toto jmenovitě za dárek milé mládeži naší.

Homerova Odyssea. K potřebě školní upravil a poznámkami opatřil Vilém **Steinmann.** Díl II. Zpěv 13—24. V Praze 1890. Nakladatel A. Storch syn. 8°. 186. Cena váz. 1 zl. 40 kr.

Homeri Odysseae epitome. Scholarum in usum edidit Guil. **Steinmann.** II. (XIII—XXIV.). Pragae 1890. Nakladatel A. Storch syn. 8°. 137. Cena ? — Oboje vydání jest úhledné, tisk pěkný, jasný.

Nástin psychologie se zvláštním zřetelem ke theorii vychovatelství napsal James **Sully,** M. A. Se svolením spisovatelovým dle druhého vydání anglického originálu přeložil Jan *Škola.* V Praze 1889. Nákladem J. Otty. 8°. Cena sešitu 45 kr. Sešit 3—6. Výborného spisu toho zdařilý překlad postoupil už k hlavě X. Uvedené sešity obsahují: Kapitolu VI. Vnímání. Kap. VII. Obrazivost reproduktivní (paměť). Kap. VIII. Obrazivost tvořivá. Kap. IX. Pojímání. Kap. X. Soud a rozumování. — Ježto spis jest velmi zřetelně psán a u nás podobných překladův po skrovnu, zasluhuje všemožné podpory v kruzích intelligentních.

Kněží katoličtí o písemnictví novočeské zasloužilí. V Praze 1890. 8°. Nákladem Fr. Bačkovského. Cena sešitu 20 kr. Sešit 3—4: Bohumír Jan

Dlabač. Václav Stach. A. J. Puchmajer. Vojtěch Nejedlý. J. M. Rautenkranc. K sešitům těm přidány jsou podobizny Puchmajera a Novotného s autogramy.

Prach a broky. Rozmarné výstřelky veršem i prostomluvou. Napsal Hugon V. **Wunsch.** V Praze 1890. Nákladem Františka Bačkovského. 8°. 80. Cena 36 kr.

Hynek. Báseň Miloše **Červinky.** V Praze 1890. Nákladem spisovatelovým. m. 8°. 83. Cena 50 kr — Jest to veršovaný románek z doby našeho probuzení o VII. zpěvích.

Růženka. Obrázek z města od **E. B.** V Praze 1890. Nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. 8°. 51. Cena 20 kr.

Svobodné zednářství a jeho poměr k náboženství. Napsal Vil. **Sladomel.** V Praze 1890. Nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. 8°. 58. Cena 40 kr.

Studium našeho dějepisu. Podává Josef **Svoboda.** V Praze 1890. Nákladem Cyrillo-Methodějské knihtiskárny. v. 8°. 56. Cena 30 kr.

U snědeného krámu. Líčení z pražského života od Ignáta **Hermanna.** V Praze 1889. Nakladatel F. Topič. m. 8°. Cena sešitu o 2 arších 20 kr. Sešit 12.—14.: Ukončen díl III. a počíná IV.

Die Kunst die Slovakische Sprache durch Selbstunterricht schnell zu erlernen. Von Gust. **Maršall.** Wien 1890. Nákladem A. Hartlebenovým. m. 8°. VIII. 180. Cena 1 zl. 10 kr. — Mluvnice tato sestavena jest prakticky, obsahujíc vedle grammatického celkem správně podávaného učiva (v obvyklém pořádku) i hojná, dobře volená cvičení ku překladům z obou jazyků, slovenského i německého; pak jest kromě významův k cvičení 1.—21. připojen slovníček slovensko-německý i německo-slovenský, některé rozmluvy a konečně články ku čtení prosaické i básnické ve vhodném výboru. Kniha se tedy velmi dobře hodí k učení bohatému a krásnému jazyku slovenskému.

Výbor básní z Kollárovy Slávy dcery. K četbě žákovské na školách středních upravil J. E. **Hulakovský.** V Praze 1890. Nakladatel M. Knapp. m. 8°. 210. Cena 60 kr. — Rozmanité jsou překážky, pro něž nemohla býti celá Slávy dcera čítána; tomu pomohl vydavatel vhodným výborem a hojným a jasným výkladem i aesthetickým i věcným, předeslav krátkou úvahu o básníkovi a podstatě Slávy dcery. Střední školy s radostí uvítají toto vydání, jehož se potřeba tak dávno pociťuje.

Sofokleův Oidipus král. 2. opravené vydání Schubertovo pro gymn. česká upravil Alois **Breindl.** Se 7 obrazci. V Praze 1890. Nákladem Frant. Tempského. 8°. XVII. 73. Cena 36 kr., váz. 50 kr. — K dramatu připojen pěkný Úvod (O původu a rozvoji tragoedie řecké. O životě a dílech Sofokleových. O složení tragoedie. O látce a průběhu děje v Oidipu králi), pak výklad o osnově tragoedie a metrický rozbor její, konečně Přídavek o divadle athénském s názornými rytinami. Tisk jest veliký, jasný, úprava velmi úhledna.

Slovníček samoznaků a zkrácenin těsnopisu českého dle soustavy Gabelsbergerovy. Sestavil, autografoval a vydal J. **Kettner.** V Čes. Budějovicích 1890. Druhé vydání. m. 8°. 52. Krámská cena 40 kr., u vydavatele 30 kr. — Slovníček ten obsahuje přes 2500 těsnopisných znaků v abecedním seřazení dle obyčejného písma a jest výbornou pomůckou pro stenografy, hlavně pro ty, kteří se cvičí v praxi. Častějším užíváním slovníčku toho nabudou veliké zručnosti v slovech a skratkách, které se nejvíce v řeči vyskytují. Úprava celé knížky jest velmi úhledna, tisk jasný. Spisek ten lze vřele doporoučeti.

Dramatická literatura.

Generál bez vojska. Veselohra o 3 dějstvích od Em. **Bozděcha.** — Kus tento patří sice k slabším výtečného dramatika našeho, ale vždy ještě značně vyniká nad mnohé, které se na našem jevišti objevují. Jádro jeho jest tu jem-

nější tu hrubší zápas žen o zásluhu, pomoci Napoleonu Bonapartovi, generálu bez vojska, k velitelství v Italii. Konečně zvítězí žárlivostí Barrasovou příští choť Napoleonova Josefina. Veselohra vyniká rovněž hladkým dialogem jako důmyslnou osnovou, jen v charakteristice jest ku konci příliš náhlý spád. Zástupci jednotlivých úloh se vesměs co nejsvědomitěji přičinili o zdar veselohry, jsouť to: pí. Bittnerová (Tallienová), Malá (Josefina Beauharnaisová), Vinklerová (Cornelia Poissardová), sl. Kubšová (Eugen), pp. Šmaha (Barras), Seifert (Napoleon), Mošna (Aristide Pochard).

Fotografie. Veselohra o jednom jednání. Napsal Otto **Pinkas.** — Uvedením hry té, zajisté „nejlepší" ze všech autorových, měl patrně vzdán býti hold jeho manům. Buďsi! Ale nyní doufáme, že i tento i ostatní „méně lepší" kusy uloženy budou na zasloužený odpočinek, neboť ni stavbou ni slohem ni jádrem (nevídané mělkosti s vtipy à la poštovní kniha a hojnými k víře nepodobnostmi ba nemóžnostmi!) se nehodí na prkna Národního Divadla našeho. Ni nejlepší herci — a všichni zaměstnaní se činili seč byli — z látky tak chatrné nedovedou postaviti dílo řádné.

Sedlák svým pánem. Veselohra o 4 jednáních. Španělsky napsal Lope de Vega, pro české jeviště zpracoval Jar. Vrchlický. — Bohatý sedlák Juan (pan Šmaha) není lakomý, podporujeť rád chudé, není na své bohatství pyšný, nýbrž jest za ně Bohu vděčen, ale má tu hrdosť do sebe, že se nazývá králem na své hroudě a nechce nikdy se jít dívat na krále (p. Seifert) do krajiny té na lov přijíždějícího, maje, jak se na konec králi vyzná, tušení, že kdyby tak učinil, mrak by padl v klidnou spokojenosť jeho. Král se doví o jeho hrdosti a chce jej z ní vyléčiti, než Juan se před králem vždy skryje, že ho nelze nalézti. Králi nezbývá než pod jmenem „pařížský představený" žádati v Juanově domě za nocleh. Tu se mezi nimi rozpřede hovor, z něhož král vyrozumívá, že Juan jest věrně oddán králi a peníze, třeba i děti své by mu dal, kdyby toho bylo třeba, ale ke dvoru že přece nechce jíti, „jsa také králem na své hroudě". Král vrátiv se, pošle Juanovi list, v němž mu oznamuje, že se všeho dověděl od pařížského představeného, a tudíž žádá na něm slíbené peníze. Sedlák je ihned vydá. Za chvíli přijde druhý posel, po němž král žádá na Juanovi obě děti, dceru Lisardu (sl. Dumková) a syna Feliciana (p. Sedláček). Nastane krutý zápas v Juanovi, jenž takto má ztratiti rázem nejdražší klenot svůj. Konečně dcera, která miluje maršálka králova hr. Otona (p. Vojan), jej upozorní, že to slíbil; to rozhodne: ač s bolem, přece je otec odesýlá na dvůr královský. Ale nejsa s to dlouho bez nich žíti, překoná svou hrdosť a se schovankou svou Belisou (sl. Kubšová) ubírá se ke dvoru, by spatřil dítky své. Tu pozná krále, který mu dá lekci pro jeho hrdosť, peníze půjčené mu vrátí, synovi zapíše darem hrad, by mohl za manželku pojati Belisu, dceru provdav za hr. Otona dá ji za dvorní dámu své sestře (sl. Danzrová) a Juanovi nabízí správcovství dvora; než on úřadu toho nepřijme, chtě zemříti na své hroudě. — Dráma, jehož překlad jest velice zdařilý a plynný, bylo velmi vhodně obsazeno, tak že všichni mohli co nejchvalněji provésti úlohy své; pp. Mošna a Pštros, sluhové Felicianovi, podali mistrné výkony charakterní; p. Šmaha byl velikým zvláště ve sceně, kdy má králi vydati dítky své.

Slávomam. Drama o 5 jednáních. Napsal Karel **Pippich.** — Drama líčí kováře Nováka (p. Šmaha), jenž důmyslem svým se povznesl a zbohatl, avšak stále touží výš a výše, slávomamem jsa opojen. A právě ten jej uvede ve zkázu. Dera se do „vyšších" kruhův, zasnoubí se jako vdovec se záletnou, schudlou baronessou Sašou (pí Laudová), jež svou zhýralostí jej uvede na holičky. Novák vida, že se sláva jeho hatí, sešílí. Charakter Novákův jest dobře založen a nemohl i v masce i hře nalézti u nás lepšího interpreta než jest p. Šmaha. Paní Laudové vadí nepřirozená jakási manýra v řeči. Pěkná jest úloha bývalého druha a nyní sluhy Novákova, Bartoně, jejž představuje p. Kolár velice zdařile. Ostatní stavba dramatu jest roztříštěna, málo soustředěna; jsouť úlohy bar. Ryče (sl. Kubšová), Beneše (p. Frankovský), Tichého (p. Pštros), Kubaty (p. Řada), Seilera

(p. Sedláček) příliš mlhovité, nevyužitkováno jich náležitě, takže se ... Tichý sem jen byl proto postaven, by tu vypravoval vtip, jejž slyšel v ... rady. Všichni tuto jmenovaní i představitelé úloh Václava (p. Seifert... (sl. Dumková), Radimského (p. Slukov), Skalického (p. Vojan) a zvláště ... p. Bittner) se ze všech sil snažili, by z úloh svých učinili, co jen ...

Drobné zprávy.

Nařízení.

Písemní zkoušky maturitní a úleva žactvu. J. Exc. p. c. k. ... kultu a učby výnosem ze dne 8. dubna 1890, č. 6929 v příčině ... písemních zkoušek maturitních na středních školách a v zájmu úlevy, jíž ... žactvu poskytovati, ráčil nařídíti toto:

1. Na všech školách středních (gymnasiích a reálkách), na nichž se ... zkoušky maturitní, začínejte *písemní* zkoušky maturitní v každé zemi zárove...

2. Abiturienti jmenovaných ústavův nemají vyučování v šesti dnech ... které předcházejí právě před počátkem ústních zkoušek maturitních, po ... spadne-li ústní zkouška maturitní v hlavní prázdniny, v šesti posledních ... dnech školního roku.

Nařízení mají platnost už v školním roce 1889/90.

Dle toho se ad 1) k odbývání letošní písemní zkoušky maturitní na ... středních školách Českých ustanovuje týden od 19. do 24. května t. r.; i ... léta c. k. školní rada zemská učiní vždy příslušné ustanovení a oznámí je ... telstvům středních škol. (V Praze 14/4 1890, č. 11.515 š. r. z.)

Dne **1. listopadu** mají se konati **služby Boží** školní po rozumu ... nařízení ze dne 5. dubna 1870, č. 2916 a dne **2. listopadu zůstaniž** ... **zvyku** na tamním ústavě zavedeném. Z toho vyplývá, že **nelze žákům povol...** by opustili v ty dni místo školní **bez dovolení,** jež jim jen tenkrát uděliti j... když **rodiče** osobně neb písemně o ně žádají z té příčiny, by se poskytla ... synům příležitost podíl míti v rodinné pobožnosti smuteční. (V Praze 10/2 18... č. 39.506 — š. r. z.)

Schválená díla:

Breindl Alois, P. Ovidia Nasona vybrané básně. V Praze 1890. Náklad... B. Tempského. Cena 65 kr., váz. 80 kr. (13/3 1890, č. 3644. minist.).

Pošusta Václav, Základy silozpytu pro nižší třídy středních škol. V Pr... 1890. Tempský. Cena 75 kr., váz. 95 kr. (26/3. 1890, č. 5185.)

Červený F. a Řehořovský V., Sbírka tabulek a vzorců ku potřebě při tec... nických výpočtech. V Praze 1889. Vlastním nákladem. Cena u vydavatelův 40 k... u knihkupcův 50 kr. (Pro průmyslové školy. 26/3. 1890, č. 3790.)

Rozmanitosti.

— Ministerstvo obnovilo smlouvu o nájem **dvou pracovních míst** ... **zoologické stanici v Neapoli** do konce r. 1893.

— **Sjezd VII. učitelstva haličských škol středních** se konal v Kr... kově dne 31. března a 1. dubna s programmem o 14 kusích; z nichž vy...

máme: Povznesení učby jazyka polského; o zásadách při četbě auktorův klassických; polepšení stavu učitelstva ($^1/_3$ prof. má patřiti do třídy IX., $^1/_3$ do VIII., $^1/_3$ do VII., ředitelé do VI., zkoušení zástupci učitelův do XI. a po 5 letech do X. třídy; změna ve zkouškách učitelských; synové učitelův buďte osvobozeni od školného); zkoušky maturitní. Svým časem podáme zevrubnější zprávu.

— **Sjezd II. rakouských professorův středních škol** odbýval se ve Vídni dne 2—4. dubna s hojným programmem o 15 kusích, z nichž uvádíme tyto: Kterak jest pěstovati hry mládeže na středních školách. O výletech žákův a jejich vlivu na výchovu a učbu mládeže. Reforma programmův. O zavedení kreslení jako povinného předmětu na nižších gymnasiích. Kterak povznésti na reálkách vzdělání v jazycích. Nutno, aby se ulehčilo učitelům moderních jazykův na reálkách (a což na gymnasiích?). Professoři středních škol v celém Rakousku postaveni buďte v příčině základního platu na roveň professorům Vídeňským.

— **Přednášky z oboru slavistiky** a příbuzných věd v letním semestru konají na universitě *Záhřebské*: A. Pavić: Charvátská mluvnice. Národní písně Kosovské. Četba nejstarších charvátských památek (v semináři). T. Maretić: Slovanské bájesloví v hlavních črtách. Četba litevských povídek z Schleicherovy čítanky. Sídla a plemena Slovanův předhistorických. — Na universitě *Lvovské*: E. Ogonovskij: Dějiny rusínské literatury v stol. XVI.—XVII. Skladba jazykův staroslověnského i rusínského. Četba a výklad některých básní Josefa Feďkoviče (semin.). Pilat: Dějiny básnictva polského od čtvrté desítky let stol. XVII. do polovice XVIII. stol. Nauka o skladbě jazyka polského. Kalina: O tvorbě slov v jazycích slovanských. — Na universitě *Kazaňské:* V. A. Bogorodickij: Srovnávací tvarosloví indo-evropských jazykův. Mluvnice sanskrty. A. S. Archangelskij: Stará literatura ruská před Petrem Vel. Čtení památek staré literatury ruské s výklady filologickými a historicko-literaturními. A. J. Alexandrov: Mluvnice jazyka církevně-slovanského. Dějiny literatury jižních Slovanův. (Kromě toho krajan náš Dr. J. J. Luňák vykládá osnovy rhetoriky se zvláštním ohledem na staroklass. řečnická díla; vybrané úryvky z Odyssey.)

— **Universita Záhřebská** v šk. roce 1889. měla 44 učitelův, a sice 24 prof. řád., 5 mimořád., 7 soukr. docentův, 4 náměstné professory, 1 honorovaného docenta a 3 učitele živých jazykův. Posluchačův v I. sem. 413, a sice 255 řád., 133 mimořád., 15 farmaceutův; v II. sem. 368, a sice 254 řád., 91 mimořád., 23 farmaceutův. — Na fak. filos. podrobilo se zkoušce na učitelstvo středních škol 12 kandidátův, z nichž 10 approbováno, 2 odmrštěni; rigorosa vykonalo 5 kandidátův, z nichž 4 povýšeni na doktorát; za magistra farmacie povýšeno jest 8 farmaceutův. — Od školného osvobozeno bylo na obou světských fakultách v I. sem. 76 posluchačův zcela, 51 z polovice; v II. sem. 63 zcela, 49 z polovice. Nadání a podpor požívalo na fak. bohoslov. 5 posluchačův v 580 zl., na právn. 39 v 6854 zl., na filosof. 27 v 4610 zl. a 5100 frankův. — Universitní knihovna měla příjmův 5171 zl. 82$^1/_2$ kr., začež pořídila 2042 svazkův knih, takže čítá nyní 77.282 svazkův knih. Žákovskou čítárnu v knihovně navštívilo 14.663 osob, jež používali 25.626 svazkův knih; domů bylo půjčeno 3720 svazkův.

— **Posluchačův** v zimním semestru 1889—90 bylo na universitě *Záhřebské* 404, t. j. 267 řád. + 113 mimořád. + 24 farmaceutův; a sice: na fak. bohoslov. 41 řád. + 58 mimořád., právn. 170 + 18, filosof. 56 + 27 + 24 farmaceutův. *Osvobozených* od školného bylo: zcela 107 + 69, z polovice 51, a sice: na fak. bohoslov. 41 + 68 zcela, na právn. 50 zcela, 31 z pol., na filos. 16 + 1 zcela, 20 z polovice. — Na universitě *Lvovské* 1184 (1091 + 38 + 55 farmaceutův), a sice bohoslovcův 367 + 1, právníkův 645 + 29, filosofův 79 + 8 + 55 farmaceutův. Z nich bylo národnosti polské 765, a sice bohoslov. 85, právn. 570, filos. 110; rusínské 413, a sice bohosl. 283, právn. 99, filos. 31. Židův bylo 182 (právn. 156, filos. 26). Školné platilo 622 (bohosl. 6, právn. 511, filos. 105), osvobozených bylo z polovice 148 (5, 122, 21), zcela 414 (357, 41, 16).

— **Vědecko-průmyslová výstava** předmětův kraje Volsko-Kamského a východní Rusi konati se bude v Kazani ode dne 15/27. května do 15/27. září t. r. Z programmu zajímá nás hlavně oddíl *historicko-národopisný*, v němž mají býti vystaveny tyto předměty: *a*) *historické památky*, jako křesťanské starožitnosti; staré rukopisy církevního obsahu; listiny, rukopisy i tisky dějepisné; plány, pohledy a fotografie starých klášterův i kostelův, nových pak památných v příčině architekturní; staré památky obytné (nábytev, oděv); zbraně do XVIII. století; podobizny historických činitelův ruských; pohledy a plány měst v okršlku výstavy; sbírka peněz a medalií nalezených v okršlku výstavy. *b*) *Ethnografie*: Panáci představující různá plemena v okršlku výstavy; památky jejich života, jako obydlí, oděv, nábytek, nádobí, předměty osvětlovací; předměty jejich práce i lovu; plavectví; hudební nástroje; vesnické umění (obrazy, řezba dřeva atd.); předměty náboženské; plody národní tvorby, jako písně, pohádky, hádanky, přísloví; tisk okršlku výstavy. Správcem oddílu toho jest univ. prof. N. Osokin.

— **Výhody státních úředníkův při jízdě po drahách** rozšířeny jsou i na tratích priv. rak.-uh. společnosti státní dráhy a priv. společnosti jižní dráhy. (Min. učby dne 26/2 1890, č. 359.)

— **Česká akademie věd.** Zástupcem protektorovým jmenován jest kníže Jiří Lobkovic.

— **Pražský Spolek na podporu vdov a sirotkův po professořích středních škol rak.-uher. mocnářství** vydal právě 26. (opět jen německou) výroční zprávu za rok 1889., z níž vyjímáme, že má 233 řádných členův a že vyplácí 59 vdovám neb sirotkům po 150 zl. ročně. Jmění dělá 159.441 zl. 83 kr., o 6588 zl. 80 kr. více než předešlého roku. Ježto bilance vykazuje nad 10.000 zl. aktivního přebytku, nebude se více vybírati přirážka od členův. — Hledě na blahodárný účel Spolku, jenž působí statně pod heslem Svépomoci, jeví se dosavadní počet řádných členův příliš skrovným, i jest si přáti, by Spolek docházel větší podpory jednotlivcův, kteří by už ve vlastním zájmu za údy měli přistupovati.

— **Zkoušení kandidáti učitelstva,** kteří odbyli roční praxi zkušební a chtí se ucházeti o supplentské místo při st. školách středních nebo paedagogiích v Čechách, podejte náležitě opatřené žádosti c. k. školní radě zemské v Praze mezi 1. a 20. červencem.

— **Konkursy.** Na gymn. Píseckém 4 místa učitelská: *a*) 1 klassické filologie, *b*) 2 zeměpisu a dějepisu, *c*) 1 přírodopisu, mathematiky a fysiky. Na gymn. Kutnohorském místo provis. učitele přírodopisu, mathematiky a fysiky. Na gymn. Táborském místo učitele klass. filologie s němčinou. Na reálce Plzeňské místo katol. katechety. — Místo katolického katechety při gymnasii Jindřichohradeckém (do 10/5.). — Místo učitele němčiny a klass. filologie při čes. gymnasii v Kroměříži. — Místo hlavního učitele pro dějepis a zeměpis při c. k. českém ústavě pro vzdělání učitelek v Praze (do 15/5.).

Seznam přednášek, které se konají na c. k. české universitě Karlo-Ferdinandově v Praze v letním běhu 1890.

Fakulta filosofická.

I. Vědy filosofické.

J. Durdík: Přehled dějin filosofie řecké. O idealismu a realismu. — *Masaryk:* Psychologie abstraktní. Dějiny filosofie nejnovější. — *Hostinský*: Esthetika hudby. Esthetika a theorie umění starého věku.

II. Vědy mathematické.

Studnička: Základové analytické geometrie v prostoru. O integrálech omezených. — *Seydler:* Úvod do theoretické mechaniky. Návod ku vědeckému počítání najmě astronomickému. Úvod do mathematického zeměpisu se zvláštním zřetelem na studující věd historických.

III. Vědy přírodní.

Strouhal: Experimentální fysika v přehledu soustavném se zvláštním zřetelem k studujícím mediciny. Fysikální praktikum ve všech oborech experimentální fysiky. Fysikální praktikum pro pokročilejší (gratis). Repetitorium fysiky elementární, pro studující farmacie II. díl. O absolutní osnově měr, se zvláštním zřetelem k měrám magnetickým a elektrickým. — *Augustin:* Kosmická fysika (o úkazech světla a tepla ve vzduchu). — *Šafařík:* Chemie organická. Praktická cvičení chemická pro začátečníky. Praktická cvičení chemická pro pokročilejší. — *Bělohoubek:* Farmaceutická chemie. II. část a zákony lékárnické. Chemie a analysa nejdůležitějších potravin a pochutin. Kvantitativné zkoušky obsažené ve „Pharmacopoea Austriaca editio VII." — *Raýman:* Praktická cvičení v chemii organické. — *Brauner:* Analysa volumetrická a ponderalní. Návod ku zkoumání moče. Základové stoechiometrie. Zkoumání na alkaloidy. Návod k užívání spektroskopu. — *Vrba:* Mineralogie, díl odborný (fysiografie důležitějších mineralů). Mineralogie pro posluchače lékařství. Mineralogické repetitorium ve spojení s praktickým cvičením. — *Otm. Novák:* Geologie, pokračování ze zimního semestru Vybrané partie z palaeontologie. — *Čelakovský:* Systematická botanika pro mediky a pharmaceuty. Rostliny jednoděložné (Monocotyledoneae). Pro kandidáty gymn. a realn. učitelství. Praktická cvičení v systematice a morfologii rostlin, spojená s analysováním a určováním živých rostlin. — *Velenovský:* O rostlinách exotických s ohledem na tvary vyhynulé. I. část. Sympetalae. *Hansgirg:* Všeobecné fysiologie rostlin díl druhý (O vzrostu a pohybech rostlin). *Frič:* Zoologie. Obratlovci se zvláštním zřetelem ku ssavcům. Praktický kurs zoologický spojenný s výlety. O českých rybách. — *Vejdovský:* Morfologie a soustava arthropodů.

IV. Vědy historické.

Rezek: Vývoj a dějiny státní správy v říši Rakouské od 1526 do našich dob. Dějiny uherského státního práva až do r. 1867 (v přehledu). — *Emler:* O heraldice. Cvičení palaeografická. O regestech. Návod ku shotovování jich. — *Goll:* Dějiny Římské. Vývoj ústavy státní do roku 300 př. Kr. Dějiny říše Německé a Italie v středověku (3. část). — *Kalousek:* Dějiny české za prvních Lucemburků. O českých letopiscích doby Přemyslovské. — *Palacký:* Fysikální zeměpis II. Meteorologie, hydrologie a oceanologie. Středověký zeměpis. Světový obchod. Amerika. — *Hostinský:* O hudbě antické.

V. Filologie, literatura a linguistika.

Kvíčala: Vědecká skladba latinského jazyka. Výklad vybraných částí z druhé polovice Aeneidy. — *Král:* O eurhythmii zpěvů sborových, zvláště Sofokleových. O novějším bádání, týkajícím se rozdělování partií chorických mezi jednotlivé choreuty, se zvláštním zřením k tragediím Sofokleovým. — *R. Novák:* Latinské hláskosloví. Výklad vybraných epod a od Horatiových s úvodem o metrice Horatiově. — *Vysoký:* Výklad 6. zpěvu Iliady. — *Hattala:* O původě řeči. Dějiny literatury české 16. věku. (Konec.) Kritický pohled na jazykozpyt český od časů Dobrovského až podnes. — *Gebauer:* Soustavná mluvnice jazyka českého, I. skladba. (Pokrač.) O slovcích neohebných. — *Polívka:* Slovinská mluvnice i čtení vybraných částí ze starší literatury jakož i ukázek dialektů slovinských. — *Jarník:* Srovnávací mluvnice jazyků románských (pokračovaní). Metrika francouzská. — *Zubatý:* Zvukosloví a tvarosloví jazyka litevského s výkladem litevských textů. Výklad textů prákrtských. S úvodem o poměru prakrtu k jazyku staroindickému. — *Kovář:*

O původu lidské mluvy. — *Mourek:* Historie literatury německé doby střední. Historie literatury německé doby nové. Mluvnice anglosaská (s přehledem anglosaské literatury a s výkladem vybraných částí z Beouvulfa). — *Kraus:* O Schillerovi. — *Dvořák:* Četba vybraných textů arabských. Četba vybraných textů tureckých. Arabští cestopisci Istachrí a Ibu Haukal a jich cestopisy,

VI. Vědecké semináře.

Seminář filosofický.

Durdík: Cvičení. — *Masaryk:* Četba psychologie Jamesa Milla (Analysis of the Phenomena of the Human Mind).

Seminář paedagogický.

Durdík: Cvičení.

Proseminář mathematický.

Studnička: Geometrické rozpravy.

Seminář mathematický:

Studnička: Geometrické upotřebení integrálního počtu. — *Seydler:* *a)* Kritický rozbor učebné látky fysikálné pro střední školy. *b)* Cvičení v astronomickém počítání.

Seminář historický.

Emler: Cvičení a výklad druhé knihy kroniky Zbraslavské. Recense písemných prací. — *Goll:* Výklad pramenů. Písemné práce.

Seminář geografický.

Palacký: Seminární cvičení budou o sobě ohlášena.

Seminář filologický.

Kvíčala: Výklad Statiovy Thebaidy a recense písemných prací latinských. Výklad Hesiodovy Theogonie a recense písemných prací řeckých. (Pokračování).

Proseminář filologický.

Král: Proseminární cvičení řecká. — *R. Novák:* Proseminární cvičení latinská.

Seminář pro filologii slovanskou.

Gebauer: Čtení a výklad Alexandreidy (pokračování). Posuzování prací seminárních.

Seminář pro filologii románskou.

Jarník: Čtení a výklad francouzských textů ze stol. 16. dle Morceaux choisis od Darmestetera a Hatzfelda.

Seminář germanistický.

Mourek: 1. Výklad Schillerova Wallensteina. 2. Výklad „Percivala" od Wolframa z Eschenbachu.

VII. Přednášky lektorů.[1])

Kolář: Čtení a výklad menších básní Adama Mickiewicza. Čtení a výklad národních písní srbských dle V. St. Karadžiče. Čtení a výklad básně „Poltava" od A. S. Puškina. — *Colin:* *a)* Pro členy semináře románského: Cvičení ve francouzské výslovnosti a deklamaci. Cvičení v konversaci a překlady z češtiny do frančiny. Vybrané části z dějin literatury francouzské. *b)* Pro širší kruh posluchačstva: Základy mluvnice francouzské se cvičeními ve čtení a psaní. Překlad veselohry „Noc na Karlštejně" od J. Vrchlického. — *Kraus:* Cvičení německá. — *Brábek:* Mluvnice jazyka maďarského spojená s praktickým cvičením. Doba Széchenyiova čili doba rozkvětu maďarské literatury (1831—1849). Pokračování. —

[1]) Studující se upozorňují, aby povinný honorář lektorovi hned při zápisu doručili; právo osvoboditi od placení honoráře vybrazeno jest jediné lektorovi samému.

Sládek: Anglická mluvnice. Čtení Hiawathy od H. W. Longfellowa. — *Stecker*: Nauka o skladbě hudební. (Pokračování ze zimního semestru.) O kontrapunktu jednoduchém a dvojitém. (S cvičením). — *Prašák*: Těsnopis německý dle soustavy Gabelsbergerovy (kurs theoreticko-praktický). Praktický kurs český pro pokročilejší. — *Maleček*: Mluvnice jazyka vlašského vzhledem k latině s praktickým cvičením. Výklad a překlad „I promessi sposi" od Alex. Manzoniho.

Poznamenání. Dr. *Jireček* má na letní běh dovolenou. Dr. P. *Durdík*, Dr. *Píč* a lektor Dr. *Veselík* nebudou v letním běhu přednášeti.

Zprávy ruských škol.

I. Kavkasský učební okruh. (Pokrač.) E) Ženských gymnasií bylo 8 a progymnasií tolikéž; 3 gymnasia (Tifliské sv. Niny, Ekaterinodarské, Stavropolské sv. Alexandry) byla o 7 třídách, 5 jich o 8 třídách (Tifliské, Kutaiské, Bakinské, Vladikavkazské, Stavropolské Olžino); progymnasia 2 byla o 3 třídách (Suchumské a Erivaňské), 1 o 5 třídách (Tifliské velkokněžny Olgy Theodorovny), 4 byla o 4 tř. (Gorijské, Alexandropolské, Ejské, Temir-Chan-Šurinské), 1 o 6 tř. (soukromé paní Serpinée). Při všech gymn. i progymn. byly přípravky. Tříd bylo všeho všudy 140, a sice v gymn. 75 normálních a 18 parallelních, v progymn. 45 normálních a 2 parallelní.

V 7 gymn. ukončilo za celou dobu jich trvání 7. třídu 1286 dívek, a sice: v gymn Tifliském 552, v Stavropolském Olžině 229, ve Vladikavkazském 166, v Stavropolském sv. Alexandry 118, v Bakinském 96, v Kutaiském 79, v Tifliském sv. Niny 46; třídu 8. odbylo 796 dívek, a sice: v gymn. Tifliském 386, v Stavropolském Olžině 192, ve Vladikavkazském 122, v Kutaiském 53, v Bakinském 43; z nich nabylo 233 názvu domácí učitelky, 563 vychovatelky.

Správu vedli při 6 ústavech zvláštní ředitelé neb inspektoři, ostatní spravovaly se dle obecného zřízení a v paedagog. radách jejich předsedali: 3 ředitelé reálek, ředitel mužského gymnasia, ředitel učitelského semináře, inspektor reálky, učitel mužského gymnasia, učitel-inspektor městské školy, dozorce městské školy.

V knihovnách učitelských 7 gymn. (mimo Ekaterinodarské) a 7 progymn. (mimo Erivaňské) bylo 4519 děl o 11.791 svazcích v ceně 11.791 rub.; v žákovských knihovnách 8 gymnas. a 6 progymnas. (kromě Erivaňského a pí. Serpinée) 4495 děl o 9395 svazcích v ceně 10.264 rublů.

Ve fysikálních *kabinetech* 8 gymnasií bylo 1002 přístroje za 10.929 rb.: ostatních učebních pomůcek bylo v gymn. a progymn. 7206 za 23.331 r.

Gymnasia měla na *vydaje* 409.100 rub., progymnasia 106.450 rub., celkem 515 550 rub. Průměrem stojí učení 1 žákyně 60 rub., a sice: v gymn. 61 rub., v progymn. 59 rublů (v progymn. pí. Serpinée 83 rublů); vydržování 1 chovanky pensionátu stálo v Tifliském gymn. sv Niny 219 rublů, v Stavropolském sv. Alexandry 155 r., v 3 pensionech progymnasijních po 156 r.

Školné bylo různo dle různých učilišť, a sice: na přípravkách 6, 9, 30 r. (Vladikavkaz); na progymn. 9, 18, 20, 30, 36, 50 rb., na progymn. pí Serpinée 60 r. v přípravce, 100 r. v ostatních třídách; na gymn. v středních třídách 15, 40, 50, 75 r., ve vyšších 35, 50, 60, 75 r., v VIII. tř. 60, 100 r. Za vydržování v pensionatě platily chovanky dle ústavův 120, 150, 200, 250 rublů (u pí. Serpinée 300 r.). Za mimořádné předměty se mnohde zvlášť platilo, a sice: za nové jazyky 6—16 rb. do roka, za tanec 3—9 rb.; sborovému zpěvu a kreslení učilo se skoro všude bezplatně.

Zdarma vyučováno bylo 558 žákyň či 15·6% všech mimo ústav bydlících žákyň, z nichž bylo 76 dcer osob sloužících při ústavech, 332 osvobozeno od školného, 17 studovalo za úroky z jistin, za 96 jich platily dobročinné spolky, za 37 soukromí dobrodějci. Zdarma chováno bylo v pensionech 189 chovanek či 37·8% všech pensionérek, a sice: na útraty státní 53, za úroky z jistin 35, na účet rozličných zřízení dobročinných 59, na účet oekonomický 42. Přibližně stálo učení a chování těchto pensionérek 62.700 r.

Dobročinné spolky na podporu žákyň byly pouze 2, jež měly 4649 rublů příjmův a 2339 rb. vydajův; jinde byly potřebné žákyně podporovány spolky při mužských gymn.

Vlastní *budovy* má toliko 5 gymn. a 3 progymn. Za soukromý byt s opatřením platily žákyně 8—35 r. do měsíce; na ně měly dozor třídní správkyně. *Prostoru vzduchového* mají třídy na 1 žákyni 11·2—29·5 krychl. aršin (4·7 až 12·39 m³) či průměrem 17·45 krychl. aršin (7.33 m³); v pensionech ložnice na 1 chovanku 43·2 krychl. aršin (18·14 m³).

Všech *osob sloužících* v ženských gymnas. a progymnas. bylo 558, a sice: čestných školdozorcův a školdozorkyň (popečitelův i popečitelnic) 13, členův dozorčích rad 114, ředitelův, inspektorův a předsedův paedagogických rad 17, představených (žen.) 16, pomocnice představených 3, katechetův řádných 9, mimořádných 33, učitelův řádných 35, mimořádných 82, učitelek 128, zkoušejících (žen.) a dozorkyň 77, lékařův 12, ostatních 19: všeho všudy mužských 286 či 51·3%, ženských 272 či 48·7%.

Ředitelé 2 učili 11, 16 hodin do téhodne, 3 inspektoři dohromady 44 hod., 4 předsedové paedagog. rad 2, 2, 3, 6 hodin, ze 16 představených (žen.) učilo 11 novým jazykům průměrem 10 hod. do téhodne.

Při 2 ústavech Tifliských jsou *záložny* pro učitelky, jež měly členův 80; vkladův bylo 13.512 rb., půjček 8557 rb.; výtěžek za rok 663 rb. Jinde byly učitelky údy záložen při mužských ústavech.

Žákyň mělo 8 gymn. 3095, 8 progymn. 990: celkem 4085, z nichž 500 chovanek 5 pensionův. Po ústavech dělily se žákyně takto: gymn. Tifliské 724, sv. Niny 416 (chovanek 227), Vladikavkazské 468, Kutaiské 344, Stavropolské Olžino 330, sv. Alexandry 251 (chov. 194), Ekaterinodarské 282, Bakinské 280, progymn. Tifliské 227, Ejské 215, Gorijské 133, Erivaňské 86 (chovanek 22), Alexandropolské 84, Temir-Chan-Šurinské 76, Suchumské 50 (chovanek 26), pí. Šerpinée 119 (chov. 32). Za posledních let vstoupla návštěva s 2457 na 4085, t. j. o 66·3%.

Z žákyň bylo: *a)* dětí dvořanských, úřednických a důstojnických 2431 (chov. 397), kněžských 152 (chovan. 13), měšťanských 1192 (chovan. 72), sedlských 90 (chovan. 8), nižších stavův 152 (chovan. 8), cizinek 68 (chov. 2); *b)* dle nábož. vyznání: pravoslavných 3024 (chovan. 434), armensko-gregor. 638 (chovan. 35), katol. 181 (chov. 21), luteran. 118 (chov. 7), rozkoln. 7 (chov. 1), musulman. 7 (chov. 2), židov. 110; *c)* dle národnosti: Rusek 2473 (chov. 353), Gruzinek 537 (chovan. 84), Armenek 697 (chovan. 37), Tatarek 8 (chovan. 3), dcer Horcův 13 (chov. 11), Židovek 110, cizinek 247 (chov. 12). Co do počtu jsou v přípravkách a v prvých třech třídách téměř ²/₃ žaček.

Z předmětův nezávazných učilo se frančtině v 6 gymnas. a 6 progymnas. (závazným jest v 2 gymn. a 1 progymn.); němčině se učilo v 7 gymn. a v 3 progymn. Oběma jazykům zároveň se učilo 324 žaček, kromě toho pouze frančtině 1155, pouze němčině 33 ž. Gruzínštině se učilo v 3 gymn. a 2 progymn. 374 ž., arménštině v 5 gymn. a v 5 progymn. 375 žaček. Mimo to se učilo sborovému zpěvu na 8 gymn. a 6 progymn. 2856 či 70% ž., kresbě v 6 gymn. a 7 progymn. 2494 či 61% ž.; tělocvik provozuje toliko v 1 gymn. a 2 progymn. 426 či 10% dívek, v tanci se cvičí na 4 gymn. a 3 progymn. 830 či 20% žaček. Kromě toho jest na ústavech, při nichž jsou pensiony, zavedeno vyučování hře na piano.

Koncem roku *prospělo* z 94 žákyň VIII. tříd 89 či 94·7%, ze 185 ž. VII. tříd 165 či 89·2% (z 28 chov. 24); z ostatních 3831 žákyň (chov. 470) 2891 či 75·5% (chov. 368 či 78%)

Různých *onemocnění* bylo 12.113 či 296% do roka (chov. 814 či 163%) nejvíce zimnicí, spálou, osypky; úmrtí bylo 10 či 0·24%. Ve 4 ústavech byly místo lékařův zaměstnány lékařky. (Pokrač.)

Zprávy ze spolkův a sborův.

Královská Česká společnost nauk.

V řádné schůzi konané dne 16. t. m. byla do tisku přijata stať P. Konrada o hymnologii starocharvátské, a rozprava prof. Küppera o theorii všeobecných křivek *n*tého řádu. — Vytištěn jest a rozesýlá se poslední sešit III. dílu Emlerových Regest, pak spis prof. Loewe: Die speculative Idee der Freiheit, ihre Widersacher, ihre praktische Verwerthung; též Věstník třídy filosoficko-historicko-jazykozpytné za rok 1889. — Knihovně společenské dostane se znamenitého obohacení publikacemi dvou akademií Pařížských, s nimiž zjednáno výměnné spojení. Académie des Sciences (přírodovědecká) bude příště Společnosti dávati všechny tři pokračující sborníky své, totiž Comptes Rendus, Mémoires de l'Académie des Sciences, i Mémoires des Savants étrangers; táž akademie darovala tyto tři sbírky také z minulých několika desítiletí, celkem asi 200 svazků, v čemž nacházejí se Comptes Rendus úplnou řadou od svého počátku r. 1835. Též Académie des Inscriptions (historická) svolila vstoupiti ve stálou výměnu se Společností, a bude jí posýlati své Comptes Rendus a Mémoires. — Společnost přijala výměnu spisů, která se jí nabídla od těchto podniků: Mittheilungen der Section für Naturkunde des österreichischen Touristen-Club; Travaux et Mémoires des Facultés de Lille; The Geological and Natural History Survey of Minnesota. — V generalním komitétě zemské výstavy, chystané na rok 1891, Společnost bude zastoupna svým místopředsedou, dvorským radou Karlem rytířem Kořistkou.

Akademia Umiejętności v Krakově.

Biblioteky pisařów polskich vyšel sešit 8. (str. X. 41): Proteus, satira z r. 1564. — L. Ćwikliński: Popis moru athenského v Dějinách Thukydidových II, 47, 2—54. — Komise historická vydala V. díl Archivu (str. V. 465). — B. Dembiński: O poměrech Francie k stolici apoštolské za panování Františka II. — St. Smolka: Projekt ligy proti Turkům v r. 1583. — F. Mertens: O substituci nových změnných (variables) do výrazův differentialních. O celkovitých funkcích soustavy *mn* změnných, tvořících *m* řádek a *n* sloupcův. — K. Olševski: Kterak se zachovává selenovodor (l'acide selénhydrique) v nízké teplotě a v tlaku. — J. Rajevski: O jistých integralech určitých. O nepravidelných integralech lineárních rovnic differencialních. — T. Wiśňovski: Mikrofauna jílův ornatových (Cosmoceras ornatum) v okolí Krakova. Foraminifery z Grojce.

Klub přírodovědecký v Praze

čítal koncem roku 1889 členův: Čestných 4, zakládajících 71, přispívajících 119, činných 62. Úhrnem 256.

Správní rok 1889 počal se týdenní schůzí dne 13. ledna.

Průběhem roku tohoto měl Klub celkem 28 řádných schůzí týdenních a 1 hromadu valnou, mimo ně pak 7 schůzí výborových. Vedle schůzí těchto měly pak sekce entomologická a malakozoologická, jakožto integrující odbory klubovní, ještě 30 schůzí samostatných.

Souběžně se schůzemi pořádáno bylo 5 vycházek vědeckých, a to: 1 botanická, 2 botanicko-entomologické, 1 malakozoologická a 1 geologická.

Vycházky odborové byly tři.

Přednášek a referatů ve schůzích týdenních bylo 31 (ve schůzích odborových 30).

Ve schůzích týdenních přednášeli:

Dne 13. ledna 1889 J. Kafka, assistent palaeontol. odděl. Musea království Českého: O osteologii hlodavců.

Ve schůzích dne 20. ledna, 24. února, 31. března, 11. května (v sekci entomolog.) a 3. června 1889 Antonín Štolc, kand. prof.: O původě členovců.

Dne 27. ledna 1889 Edvin Bayer, assistent při botanickém oddělení Musea král. Českého: O dvou zajímavých lišejnících okolí Pražského.

Dne 3. února 1889 Frant. Kovář, assistent chemie při české polytechnice: O chemickém výzkumu fosfatů z hlin od Vinoře a Vysočan.

Dne 10. února 1889 Mojmír J. Podhorský: O původě amerického lidstva.

Dne 3. března 1889 Frant. Faktor, assist. chemie při české polytechnice: O vývinu bakteriologie a umělém pěstování mikroorganismů.

Dne 10. března 1889 Dr. Jan Palacký, professor při české universitě Pražské: O pohybu pevnin.

Dne 17. března 1889 Ot. Kroupa, kand. prof.: O zeměpisném rozšíření ryb sladkovodních.

Dne 24. března 1889 Dr. Josef Velenovský, docent botaniky při české universitě: O tertierní floře Japanské a O dějinách rodu Trapa.

Kand. prof. Jindřich Uzel podal referát o práci: Beiträge zur Kenntniss der Thysanura und Collembola. Amsterdam von Dr. J. T. Oudemans.

Dne 17. dubna 1889 referoval prof. Boh. Bauše o spise Dr. Frt. Mareše O zimním spánku ssavců.

Dne 5. května 1889 Josef Kafka: O dr. Mart. Kříže výzkumech jeskyň moravských.

Dne 20. května 1889 Fr. Klapálek, assistent zoolog. oddělení Musea král. Českého, referoval o práci Neuroptera germanica. Die Netzflügler Deutschlands mit Berücksichtigung auch einiger ausserdeutscher Arten nach analytischer Methode unter Mitwirkung von H. Kolbe, bearbeitet von M. Rostock. Zwickau 1888.

Podán referát o lumku chrostikovém, Agriotypus armatus Curt. (Walk.) a o spise: The Senses, Instincts and Intelligence of Animals, with Special Reference to Insects. By Sir John Lubbock (International Scientific Series, Vol. LXV. London. Kegan Paul, Trench an Co. 1888.)

Dne 27. května 1889 J. Kafka: O moderní fotografii k účelům přírodovědeckým a turistickým.

Dne 24. června 1889 Ot. Kroupa, kand. professury: O některých nových nebo lépe poznaných rybách českého útvaru křídového.

Dne 1. července 1889 Dr. Josef Velenovský: O čeledi Balanophoraceae.

Dne 20. října 1889 Ant. Štolc: O amoebě Pelomyxa palustris R. Greeff.

Dne 27. října 1889 Frt. Klapálek: O Britickém museu a Jardin des plantes.

Dne 3. listopadu 1889 prof. Bohumil Bauše: O dojmech na Pařížské výstavě. (Srv. Krok III)

Dne 10. listopadu 1889 Josef Kafka: O své cestě do Německa a Francie.

Dne 17. listopadu 1889 B. Klika referoval o práci Boettgerově: Die Entwickelung der Pupa-Arten des Mittelrheingebiets in Zeit und Raum a jejím vztahu k fauně české.

Dne 24. listopadu 1889 Cyril rytíř Purkyně, kand. professury: O tvoření se kosti. (Dle stejnojmenné práce professora Dra. Jana Janošíka.)

Dne 1. prosince 1889 Antonín Štolc: O Myxosporidiích cizopasících na Oligochaetech.

Dne 8. prosince 1889 demonstroval MUC. Aug. Riegel některé nové přístroje k mikrotomu Jungovu s praktickým návodem o sdělávání nejjemnějších průřezů pomocí jejich.

Vědecké vycházky byly:

Geologická vycházka na Karlův Týn, k sv. Ivanu a k Berounu, dne 12 května 1889. Vedením prof. Dra Otakara Feistmantela.

Botanická vycházka na Milešovku. Dne 19. května 1889. Vedením Dra Josefa Velenovského.

Dvoudenní vycházka do okolí Poděbrad a na Voškov. Dne 10. a 11. června 1889. Vedením prof. Boh. Bauše a Dra J. Velenovského

Vycházka malakozoologické sekce do Neratovic. Dne 17. června 1889. Vedením MUC. B. Kliky.

Sekce malakozoologická.

V poslední valné hromadě klubu se zřídila malakozoologická sekce jako samostatný odbor klubu přírodovědeckého, majíc hlavně účely tyto: 1. Založiti klubovní sbírku měkkýšů především českých; 2. pěstovati výměnu mezi jednotlivými členy a 3. sestaviti co možno úplný seznam nalezišť všech druhů českých, moravských i slezských. Sbírka sekce obsahuje nyní již téměř všecky druhy českomoravské (až na vzácnosti prvního řádu) a dosti slušný na poměry naše počet cizích; celkem čítá sbírka na 300 čísel.

Členů [1]) čítá nyní sekce malakozoologická 23. Schůze sekční, každému přístupné, byly konány pravidelně každý týden v sobotu odpoledne, v místnostech klubovních. Celkem bylo schůzí 17.

Přednášeli a referovali ve schůzích sekčních: J. Babor „O některých zjevech z embryologie a biologie slimáků"; J. Jandečka „O malakozool. fauně okolí staroboleslavského" (čteno ředitelem); Fr. Blažka „O některých zkušenostech při kreslení mollusků", „Českém názvosloví", „Malakoz. fauně vrchu Kokšínu u Mitrovic" a „Měkkýši potravou některým živočichům"; Nosek „O svých malakozoologických nálezech na Šumavě" a „O cestě po západních Čechách"; Pátek „O názvosloví skořápky hlemýždí (Helix)", „O fauně Dívčího Hradí a Sv. Prokopa" a referoval o pojednáních: Rzehakově: „Pleistocaene Conchylienfauna Mährens" a Sandbergrově: die Conchylien des Lösses am Bruderholz bei Basel"; Šedý: „O malakoz. fauně okolí Berounského" a referoval o klubovní vycházce na Karlův Týn a ke sv. Ivanu u Berouna. Košťál pojednal „O dvou nových druzích českých", „Vymřelých měkkýších okolí Pardubického" a „Malakozool. fauně Chocně a Brandýsa n. O.". Klika mluvil o těchto thematech: „Nová Valvata česká", „Sbírání v jarních nánosech", „Vycházka do okolí Košířského", Vycházka na Zlíchov", O nových nalezištích vzácnějších druhů", „Vycházka do Neratovic", „Helix ericetorum", „Vycházka klubovní do Poděbradska", „Činnosť členů sekce o prázdninách", Fauna některých provincií východoruských a poměr její k pleistocaenu středoevropskému" a podal praktický návod k anatomii Helix pomatia, jakož i prakticky vysvětlil názvosloví skořápky Glausilií. Věčší vycházky sekční konány byly dvě, celodenní, a sice do Neratovic a do Mníšku.

Sekce entomologická.

Dne 17. února 1889 sestoupil se věčší počet členů Klubu přírodovědeckého a žádal valnou hromadu téhož dne odbývanou za schválení nově ustanovené sekce entomologické. Sekce byla přijata a zvolený pro ni ředitel byl potvrzen.

V celku odbýváno 15 přednášek a demonstrací, věčšinou v místnostech klubovních. Po přednáškách zapřádán pvavidelně volný rozhovor. Jednou byla také podniknuta vycházka do král. Obory.

Sekce čítala 13 členů. S počátku ustanovon byl měsíční příspěvek desíti krejcarů. V poslední době však příspěvek ten byl zrušen.

Přednášky ve schůzích konány byly tyto: Ukázky ze života šupinušek (Jindřich Uzel). O roztočích mořských (Antonín Nosek). O slepých členovcích jeskyň krasských (Dalimil Vařečka). O křídlech much (Ottakar Kroupa). O vycházce, podniknuté dne 10. března 1889 do lesa mezi Krčí a Kundratic (ref. Jindřich Uzel). O methodách praeparace entomologických objektů pro mikroskop (Bedřich Řezník). O škodlivosti pilořitek (Jindřich Uzel). O embryologii Peripata (Antonín Štolc). Demonstrace sbírky Hymenopter z okolí Hradce Králové (Jindřich Uzel). Demonstrace sbírek Trichopter (František Klapálek). O chitinu (Bedřich Řezník).

O pracích konkurenčních o cenu z „Fondu Bořického".

Klub přírodovědecký rozepsal cenu 100 zl. na původní vědeckou práci z oboru mineralogie a petrografie pro členy své na dobu od 15. dubna 1887 do 1. května 1889.

Práce došly dvě, a sice: *a*) Údolí Vltavské mezi Prahou a Kralupy, s heslem

[1]) Členem sekce může se státi každý člen klubu přírodovědeckého; měsíční příspěvek obnáší 10 kr.

„Památce Bořického“ a *b*) Chemický výzkum fosforečnanů z hlin diluvialních okolí Vysočan, Vinoře a Ouval.

Výbor udělil cenu obšírnější práci prvější, která více vyhovuje intencím, pro něž Fond Bořického byl založen, uznává však nicméně i výbornou a cennou práci druhou, která podává vzácný příspěvek ku poznání minerálů českých.

Práce tyto jsou: Údolí Vltavské mezi Prahou a Kralupy od Jos. Klvaně.

Chemický výzkum fosforečnanů z hlin diluvialních okolí Vysočan, Vinoře a Ouval od Fr. Kováře.

Vycházkový fond Fričův.

Ve smyslu Fondu vycházkového Klub měl tentokráte příležitost přispěti 300 fr. z dotace dvěma členům k návštěvě světové výstavy Pařížské, o níž měli podati písemné zprávy se stanoviska přírodovědeckého.

Výbor přisoudil částku tu z polovice assist. Musea, Jos. Kafkovi, činnému členu Klubu, a z polovice prof. B. Baušovi.

Jmenovaní pánové podali pak žádané zprávy o cestě své v týdenních schůzích dne 3. a 10. listopadu, a uveřejnili řadu zajímavých článků v odborném časopise „Vesmír“, jakož i v časopisech „*Kroku*“, „Světozoru“ a j.

Sbírky přírodní a pomůcky vědecké

byly i v tomto roce hojně obohaceny, jmenovitě odkazem Václ. Koláře, někdejšího professora při real. školách v Ruščuku, jímž nabyl Klub nových dvou mikroskopů s četnými přístroji a potřebami, v ceně 300 zl., pak Herbářem Bubelovým, nejskvostnější to sbírkou spolkovou.

Jmění klubu.

Při konci správního r. 1889 jeví se celkové jmění Klubu přírodovědeckého v Praze takto:

A) Jmění výdajné 1131 zl. 95 kr., *B*) Základní jmění Fondu Bořického 1000 zl., Výdajné jmění Fondu Bořického 28 zl. 54 kr., *C*) Základní jmění Vycházkového fondu Fričova 187 zl. 34 kr., *D*) Jmění inventarní 8722 zl., Jmění publikační 594 zl. Všeho jmění spolkového dohromady 11.663 zl 83 kr.

Knihovna.

Během r. 1889 byla knihovna opět značně obohacena děly cennými, takže nyní obsahuje v odboru zoologie 396 svazkův, 132 sešitův; v odboru botaniky 356 sv., 124 seš.; v odboru mineralogie, geologie, palaeontologie 316 sv., 234 seš.; v odboru mathematiky, fysiky, chemie 101 sv., 52 seš.; v odboru filosofiie, časopisů, varií 492 sv., 105 seš. Celkem 1661 sv., 647 seš.

Personalie.

Místodržitelský rada Guido *Töply*, referent o administrativních a oekonomických záležitostech při c. k. České školní radě zemské, dán jest na odpočinek, a na jeho místo dosazen místodržit. rada Josef Pavel *Šroubek*. — Dr. H. *Kovalinka*, prof. st. gymnasia v Mladé Boleslavi, a Josef *Wünsch*, prof. české st. školy průmyslové v Plzni, povýšeni jsou v VIII. třídu hodnostní. — Eduard *Černý*, správce české st. školy průmyslové v Brně, a Čeněk *Šimerka*, správce téže [illegible] v Plzni, jmenováni jsou řediteli svých ústavův.

Opravy.

Str. 155, ř. 9. zd. místo „proti vší namáhavější práci“ čti: proti si do vší namáhavější práce.

Fr. Prusík, redaktor a vydavatel. — F. Šimáček, knihtiskárna.

KNIHY.

V administraci Kroka lze dostati:

Příspěvky k nauce o tvoření kmenův ve slovanštině a zvláště v češtině. I. Píše *Fr. Prusík*. Cena 30 kr.

O comparativě ve slovanštině. Píše *Fr. Prusík*. Cena 20 kr.

Hledáme za slušnou cenu (neb na výměnu) těchto děl:

Časopis českého Musea 1829—1838. 1840.
Shakespearův Jindřich VI., díl I. Přel. J. Malý. *Redakce.*

I. ročník Kroka lze dostati za 3 zl., II. za 2 zl. a III. ročník za 2 zl. 50 kr.; jednotlivé sešity (pokud nejsou rozebrány) ročníku I. po 40 kr., ostatních po 30 kr.

K R O K,

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA,

vychází **1. dne každého měsíce** (mimo srpen a září) v sešitech trojarchových.

Předplácí se ročně (i se zásylkou) v Rakousko-Uhersku 3 zl., v cizině 3 zl. 50 kr. (= 6 marek = 6 šil. = 8 fr. = 3 rub.); studujícím středních a vysokých škol jest předplatné sníženo na 2 zl. 50 kr. Jednotlivý sešit stojí 40 kr., pro studující 30 kr.

By se doručování *peněžních zásylek z ciziny* nezdržovalo, žádá redaktor (co vydavatel) pp. zasýlatelův, by buď jmeno jeho na adresse připojovali neb raději zásylky pouze na jeho jmeno adressovali.

Rukopisy se nevracejí, leč si toho kdo výslovně vyžádá při zásylce.

Reklamací lze dbáti toliko do 14. dne po vydání sešitu.

Redakce i administrace „Kroka“ jest v Praze, I. v Bartolomějské ulici čís. 5.

Tiskem F. Šimáčka v Praze.

ROČNÍK IV. SEŠIT 6.

KROK.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA.

REDAKTOR:
FRANT. XAV. PRUSÍK,
prof. c. k. akad. gymnasia.

HLAVNÍ SPOLUPRACOVNÍCI:

BOHUMIL BAUŠE, prof. c. k. vyšš. gymn. v Truhlářské ulici.
Dr. **PETR DURDÍK,** prof. městské střední školy, docent české university.
P. JAN HULAKOVSKÝ, prof. c. k. čes. reál. gymn. Smíchovského.
Dr. **VÁCSLAV MOUREK,** mimořádný professor české university.
JOSEF ŠKODA, prof. c. k. české reálky Karlínské.

V PRAZE 1890.

Vydáno 1. června 1890.

Každé předplatné na Krok, jež nás dojde, stvrzujeme při příštím sešitě zvláštním lístkem. Těch P. T. pp. odběratelův Kroka, od nichž nás předplatné dosud nedošlo, slušně žádáme za brzké jeho zaslání. **Administrace.**

Pro zevrubnou evidenci personalií žádáme všech pp. údův professorských sborův obecních škol středních i pp. supplentův a zkušebních kandidátův státních škol středních, by nám ráčili oznamovati každou osobní změnu ve svém úřadě. Redakce.

OBSAH.

ROZPRAVY.

Flora Asie.

Popisuje Dr. *Jan Palacký.*

(Pokračování.)

Persie je snad nejlepší příklad, jak člověk tvořil pouště, neb z asi 3000 až 3500 dr. (3261 Fl. O.) je velká část bylin obmezena na vlhký sever (přímoří Gilanské i Mazenderanské) a vnitřek je poušť a step — i hory obnaženy do posledního kořínku, kdežto v staré době lze tolik chvály čísti o stinných lesích (paradisech) hor Persie, plných zvěře. Trní a trnité byliny nejhojnější (Astragaly, Cousinie) a nejčetnější (poměrně k celému počtu svému) a rodina tamarišk ukazuje na to, že bystřice, u nichž rostou, jsou panujícím zjevem. Málo proto tropických zjevů, neb schází pro vysokou polohu tepla. Typické jsou na př. endemické rody crucifer, četné umbellifery (více jich tu než trav, mezi nimiž některé dávají pryskyřice proslulé (assafoetida (ferula a.), galbanum (Oporidia galbanifera), jako gumi tragantové, z astragalů), dorema amoniacum a diserneston gummiferum), sumbul (Hyelolaema szeverzowii).

Rodiny v Boissierově Fl. orientis: 81 ranunc, 7 berber, Nelumbium speciosum, 36 papav., 241 crucifer, 9 cappar, 15 resed, 6 cistineí, 9 viol, 4 polygaly, 129 caryofyll, 12 paronych., 2 mollug, 25 tamarix, 3 Franken., 12 Hyperic., 17 Malvac., 2 Tiliac., 14 Lineí, 24 Geran., 14 Zygofyll, 19 Rutac., 10 Šapind, 1 Melia, 2 Vitis, 5 Anacard., 2 Celastr., 10 Rhamneí, 462 Leguminos (1 Crotalaria, 2 Indigofery, 284 Astragalus, 2 Prosopis, 1—2 Acacia), 83 Rosaceí, myrta, kaštan, 4 Lythr., 8 Onagrar, 3 Halorag., 2 Cucurbit (div.), 1 Datisca, 2 Ficoidey, 21 Crassul., 5 Saxifrag (hory), Parrotia p., 181 umbellifer (end. Rhabdosciadium, Trachydium, Stenotaenia, Psammogeton, Feruly a Dorema), břečtan, 1 Cornus, 6 Caprifol., 51 Rubiaceí (6 Gaillonia), 22 Valerian, 18 Dipsac., 469 Compositů (end. Grantia, 86 Cousinia), 31 Campanul, 1 Vaccinium (Talyš, Eric. Lentib.), 24 primulac. (11 Dionysia alp.), Diospyros lotus, Ilex. aquifolium (ser.), 5 Oleaceí, 2 Jasminum, 4 Apocyney, ˙˙ Asclepiadeí (i A. procera 10—18′ v jihu), 15 Gentianeí (Talyš, nejvíce př. cruciata), 32 Convolvul, 128 Asperifolií, 15 Solaneí, 108 Scrofularineí, Orobancheí, 2 Acanthacey, Gymnandra (armena Aderbidžan), 3 Verben, Labiaty, 51 Plumbagineí (41 Acantholimon), 18 Plantago, 92 Salsolaceí, .maranth., 42 Polygon, 1 Boerhavia (jih), 5 Thymeleí, 2 Eleagn., 3 San-ıc., 4 Loranthacey (i europeus), 1 Cytinea (Pilostyles haussknechtii), 1 Cynorium (coccineum), 1 Aristolochia, 53 Euphorbiaceí, 12 Urticeí, ořešák latycarya cauc., platan, jen 9 cupulifer a 15 Betulineí (s vrbami), 2 Hydroridy, 2 Alismac., Butomus umbellatus (sev.), 1 Triglochin, 7 Potam., ˀajad, 2 Lemna, 2 Aroidey, datlík, 3 Typh., jen 29 orchideí, 19 irideí,

6 Amaryllidey, 7 Colchicac, 89 liliaceí, Tamus c, 11 junceí, 45 cyperaceí. jen *155 trav* — 8 konifer, 6 Ephedra — konečně 21 kapradí, tedy 3282 vasc.

Nejlépe vzíti dvě sbírky z krajin rozličných: Raddeovu z Talyšu (viz nah. Kavkaz) a Buhse z Jesdu (245 dr., 37 crucifer, 33 compos, 22 legum, 16 trav, 14 borrag). Rozeznal tam 3 útvary — hlíny (pole — zrna, Alhagi, Peganum, Sofora, Lagonychium — v solné poušti Capparis, Salsola a vůbec chenopodiacey, které počtem vůbec jak v Chorassanu převládají) 2 štěrk — v létě Astragaly, Artemisie, 3 písek (Haloxylon, Salsola, Calligonum, ve vátinách, Spirochynchus sabulosus) — stromů, luk není — z keřů jen tamarišky, Efedry, Cleome, Andrachne, Celtis, mandle divoké, Ficus johannis. Nejbohatší sbírka výpravy ruské do Chorassanu (asi 2000 Bunge, 270 composity, 265 legumimos (150 Astragalů), 165 crucifer, 115 labiatů, 105 trav, 90 caryofyll, 85 borrag., 80 chenopod.); jejž líčí co step zpustošenou válkami, plnou umbellifer keřnatých (Dorema do 6—7', Ferula, Scordosma), Cousinií, Astragalů, Efedra, Lagonychium, Gundelia Perowskya, Pistacia, Acantholimon, Acanthofyllum, Eremostachys, Tamarix, Lycium.

Flora Yspahanu (msc. m. 581 dr. z Kočího) ukazuje ráz míchaný — stepní v rovině severní o horách, střední poušť nám skoro neznámá — známe jen na př. oasy Chabbise (Tamarix, Alhagi, Lagonychium, Calligonum, Calotropis, Cornulaca, Nerium, Frankenia, Lolium); u Kermanu ještě Sofora pachycarpa, Peganum, Glycyrrhiza, Capparis, Passerina, Anabasis. Z hor okolo Demavendu známe k 600 dr. (Točál 516 dr. Kočí) alpinské, v 12.000' Potentilla meyeri, Galium delicatulum, náš řebříček, Oxyria reniformis, Carex divisa, Veronica aucheri, v 11.000' Cerastium trigynum, Eritrichium persicum, v 10.000' Draba persica, Pedicularis caucasica, Campanula steveni, Scrofularia amplexicaulis, Alyssum tortuosum. Alpinská flora západu obsahuje na př. z Elwendu: Potentilla elw., Dionysia caespitosa, Alsine recurva, Veronica michauxii, Silene goniocaulon, Stellaria kočiana, Gypsofila caricifolia; z hory Kuhdelú Corydalis rupestris, Vicia kočiana (u sněhu), Oxytropis chrysocarpa, Potentilla poteriifolia, Scrofularia frigida, Melica vestita; z h. Kuhdaena Avena daenensis, Salix dracunculifolia, Primula capitellata, Nepeta daen., Verbasium daen., Erigeron nivale, Alkanna frigida, Sedum nanum, Cochlearia afragmodes, Arabis sulfurea, Linum persicum, Delfinium saniculaefolium. Za to má jih Persie některé teplejší formy (Ficus johannis 12' až Širaz, Grewia populifola, Cissus vitifolia, Andrachne fruticulosa (Širaz), Terminalia cicatricosa, Rhynchosia garcini, Nerium Kočii, Prosopis spicigera, Crotalaria furfuracea, Tefrosia persica a j. v.

Nápodobná bude i flora Beludžistanu, známá jen ze sbírky Stoksa (9 Ranunc, 37 Crucifer, 4 Cappar, Fl. Or.) atd. — ale i na př. Stoksia brahuica.

Z malého ostrůvku Henšam (u Kišmi) v perské zátoce máme malou sbírku 81 dr. (coll. Aiscoghe Floyer) rázu zcela pustinného (Helianthemum lippii, zizyphus, 3 Resed, Acacia nubica, *end.* Reaumuria floyeri, Aizoon canarience, Cressa cretica, Aerua javanica, Efedra campylopoda a j. Teplejšího rázu jen 2 Crotalarie, Blefaris edulis.

Arabie jest věčším dílem botanicky terra incognita. Nejvíce má flora Orientalis. Dílo Forskahla sestárlo. Sbírky Schimpera (Hedžas), Fischera, Ehrenberga i Botty (Jemen 500 dr.) nebyly nikdy o sobě popsány, z Asyra uveřejnil Kočí 107 dr. a flora Adenská popsána Edgeworthem 95 a novější Deflersem (107 dr.), pak Burtonem popsána Midianská 165 dr. Poslední obě sbírky ukazují ráz čistě pustinný (v Adenu na př. Calotropis procera). Kissenia (i v zemi Namaků) spathulata, 3 Akacie, Salvadora persica, Efedra, Boucerosia forskohlei, Fagonia, Maerua a 9 jiných Capparideí — *end.* rod Sfaerocoma, Moringa, Balsamodendron opobalsamum (15'), Adenium obesum.

Deflers sebral 107 dr. u Adenu (36 které dřív odtamtud známé (2 nové), z nichž poustevní Calotropis procen (houští 2 m. vysoké), za tu 14 caryofyll

— z Habeše 25 dr. (Cometes ab.) — (44 ze Sindu. Co nejhojnější značí 3 Capparidy, Salvadora, Boerhavie, Cucumis profetarum, Glossonema boveanum, Vernonia atriplicifolia.

Z *Maskatu* něco málo bylin známe Jaubertem: Gypsofila bellidifolia, Sida rhombifolia, Morettia phileana, pauciflora, 2 Farsetie, Tribulus simplex, Maerua uniflora, ale i z hor: Viola cinerea, Polygala mascatensis, Delfinium penicillatum, Primula aucheri, Lonicera aucheri a Geranium mascat, Teucrium max. Z *Hedžasu* a zvláště z h. Kora (u Mekky) přinesl Šimper Juniperus, Laurus, Rosmarinus, Salvia, Crocus — od Mekky Pavonia arab., Dumreichera arab., Acalypha indica, Ruta tuberculata, Phyllanthus rotundifolius, Baccharis resiniflua, Triumfetta flavescens od — Džiddy Anastatica hierochuntica, Cadaba glandulosa, Cucifera thebaica, Nerium Schimperi.

Ve sbírce té Schimperově bylo po 45 leg., comp., 25 euforb. 14 solan, 13 labiat., borrag., 10 chenopod., convolv., 9 acanth. asclep. (herb. Vídeňské).

V Asyru již tvary tropičtější: Acacia tortilis, albida, Amyris, 2 Cassie, Caesalpinia, Sida denticulata, Hypoestes forskahlii, Psychotria arabica, Vernonia, Rhazya stricta, Hedyotis schimperi.

Ráz přece ale pustinný — Cadaba, Daemia, Echinopsilon, end. jsou u Džiddy Achillea arab., Farsetia depressa, Galium jemense, Astragalus asyricus, Cleome pallida.

Jemen dle zpráv Forskahla i Botty ukazoval by jakýsi přechod ke tropům, podobný asi Nubii a horám habešským. Tak u Taes líčí Botta les pandanů, ficusů, Cordia sebestena. V horách se pěstuje nejvíce kat (Celastrus edulis), tamarindy, anony, hibiscous — ale na výšinách prý růže, geranie, maliny, jalovcové lesy, četné labiaty a Primula verticillata. U Lohaje sebral Ehrenberg k 100 dr. (Acacia seyal, Amyris kataf, gileadensis, Catha edulis, Pandanus odoratissimus, Tamarix, Cassie, Gossypium arboreum.

Flora Orientis má (mimo Jemen) 6 Ranunc., 6 papav., 43 crucifer, 12 cappar., 1 Cocculus, 9 resed, 4 cist., polygal, 23 caryofyll, 16 *paronych.*, 2 portul., 5 tamarix, 2 franken., 1 Hyper., 10 malv, 2 byttn., 3 tiliac, 1 Oxalis, 7 geran., 16 zygofyll., 2 Rut., Sapind., 4 Burserac (4 Anacard. Engler), 4 Rhamney, Moringa apteca, 81 legumiros (23 Astragalus), 6 Rosaceí, 1 Cythr. (Köhne), 4 Cucurb. (Cogniaux), 5 Ficoideí, 11 Umbellifer, 2 Lonicery, 12 Rubiac., 1 Valeriana, 7 Dipsac., 88 Composit, 2 Campan., 8 Primul, 1 Myrsine (Maskat), 1 Olea, Salvadora, 4 Apocyn, 11 Asclep. (s jihem 17), 1 Tecoma (Mascat), 13 Convolv, 22 Borrag, 7 Solan, 19 Scrofular, 3 Orobanch., 5 Acanth (33 s jihem m.), 1 Globularia, 2 Verben., 27 labiatů (42 m.), 6 Plumbag, 6 Plantag, 1 Phytolacoa, 25 Salsol., 6 Amaranth, 7 Polygon, 4 Nyctag., 1 Cynomosium, 14 Euforb., 4 Urtic., 1 dub (Hauran), 1 topol, 2 chvojky (macropoda Oman, procera Jemen a Hedžas, 2 Efedry, 4 Hydrochar. (Rudé moře), 5 Potameí (též), 2 palmy, 1 typha, 1 Amaryll, 3 Colch., 9 liliac., 4 junceí, 11 cyperac, 73 trav, 2 kapradí (Botta 15 v Jemenu) = 725 (aroidey, iridey, orchidey — suchem).

Zdá se, že je v celku flora celé Arabie náramně podobná severo-africké pustině — datle a dúmy (Hyphaena), mimosy a koloquinty, tamarišky, keřovité euphorbie, cassie — u moře místy Salvadora persica, mangrovy. Nejzajímavější jsou podobnosti s pouštěmi kapickými: Hermannia arabica, aloe, stapelie, Mesembryanthemum geniculiflorum. Avšak mnoho také severního rázu — tak tvoří sporé zbytky lesů v horách západního přímoří Juniperus phoenicea (L) a ještě v Asyru jsou endemické druhy rodů Dianthus, Geranium, Primula jak v Omanu (s Geranium) atd. Jest v tom ohledu značný rozdíl mezi severem a jihem.

Sinaisko (500 dr., Decaisne 250) má floru podobnou jihopalestinské, mimo některé alpinské tvary nejvyšších výšek (Primula, Arabis, Dianthus). Hartt karakterisuje Sinai co horu labiátů a Hor co vlasť bylin cibulovitých (20 dr. nepops. dílem) — ostatek že Edom má tutéž floru co Sinaisko —

kdežto Perea má zase floru podobnou sev. Palestině (dubové lesy — u potoků oleandrové houště (tak u Jaboku).

Midiansko je pouští podobnou egyptské v stejné poloze: málo stromů, keře, ač řídké, poskytují hlavní pastviny. Podobenství se severní Afrikou ukazují dúmy, Helianthemum Lippii, Rhus oxyacanthoides, Ochradenus, 3 Zygofyllum, 3 Fagonie, 3 Suaedy, 1 Indigofera, 3 Euphorbie, Cassia obovata, Salvadora persica, Blepharis edulis, Panicum turgidum, Cynomorium coccineum, Phelipea lutea.

Přímoří Rudého moře nám se ukazuje co písčitá poušť, pokud nezavlažují ji bystřice z hor východních. Tak v Džiddy známe datle, Rhamnus napeca, dúmy, Cassie, oleandr, Nerium (Schimperi) — v údolí Ahansském mimósy, koloquinty, ašur africký (Calotropis procera). — Převahu mají dle Schimpera leguminosy a trávy, pak composity a crucifery, tamarišky a stromovité, kakteím podobné euphorbie (jako v Habeši). Na hoře Kora našel Schimper ale chvojku, vavřín, rozmarinu, šalvěj atd.

Adenská flora ještě rázu pustinného. Typické pro floru Arabie jsou rody Cadia, Orygia, Saltia, Sevada, Geruma, Steinheilia, Dumreichera, Pogonostigma, Hemprichia, Schouwia.

Četné tu v Adenu capparidey 9 (3 e.) a leguminosy 11 (2), množství trní (16 dr.), Adenium obesum 1—3′ vysoké upomíná na Adansonie, Euforbia fruticosa dosahuje 10′, Kissenia 5′, Sterculia 10′ a Balsamodendron 15′ atd.

Mezi tiskem došla nová cista z Jemenu od Deflersa — viz dodatek na konec toho článku.

(Pokračování.)

Příspěvky ku kritice textové.

Podává *Frant. Prusík.*

(Pokračování.)

43. Buď *zlé* nebo *dobré*, mnět jest na *tom hradě* býti, bych měl neviem co trpěti. 63, 10—12.

Rus. аще будетъ во градѣ семъ добро мнѣ и азъ пребуду въ немъ до времени, но уповаю на волю Божію, поѣду во градъ, аще что (и) прилучится мнѣ терпѣти (41). Mich. Skal. Jindř. Buď zle neb dobře. Skal. Jindř. já musím na ten hrad *přijíti*, bych měl nevím co trpěti.

Tedy asi: Buď *zle* nebo *dobře* mně na tom hradě (i byť mně na něm do časa) býti, (avšak ufám se s volí boží) na *ten hrad* dostati, bych měl neviem co trpěti.

44. i uzře, ano král toho *města* Olibrius mějíše oči napřed i nazad. 63, 14—15.

Rus. И узрѣвъ короля града того Алембріуса: сей король, аки волотъ великъ собою, очи имѣетъ atd. (41). Rus. překládá „město — мѣсто, hrad — градъ“.

Mich. Skal. Jindř. Když uzřel, an král toho *hradu* atd. Hrad. spatřil velikého muže neobyčejné postavy sedícího na trůnu. (Později sluje v Hrad. Olimbrius, srv. rus.)

Orig.: i uzře, ano král toho *hradu* Olibrius, (jako obr veliký sedě na trůně,) mějíše atd.

45. jiné polovice *šedivé* a polovice *bílé*. 63, 20—21.

Rus. а другіе половина головы бѣла а другая черна (41—2): jiné polovice (hlavy) *šedivé* a polovice *černé*.

46. jedni vyjí, druzí vrčíe, třetí skučíe, tak svému králi slúžíc. 63, 24—5.

Rus. овии воютъ (rkp. поютъ) а иные лаютъ [яко пси ворчать] а другіе страшными различными гласы кричатъ: бѣ бо отъ нихъ служба, королю своему честь воздаютъ (42). Hrad. kteří jemu posluhovali *a jako králi svému se klaněli.*

Orig. asi: jedni vyjí, druzí vrčíe, třetí (rozličnými hlasy) skučíe, tak svému králi slúžíc (a jako králi se klanějíc). Srv. 70, 29—30.

47. Bruncvíče! tvé jmeno dobře viem, *ač toho* se v našich vlastech nikdy *přihodilo*, by taký člověk mohl mezi námi viděn býti; a protož z vuole-li si sem přišel čili z núze? 63, 28—32.

Rus. Брунцвиче, твое азъ имя знаю; когда убо въ нашихъ странахъ и во властехъ (такъ) славныи человѣкъ [а иже] бы (rkp. бо) нами невидомъ (rkp. невѣдомъ), то бы вопрошали у тебя, волею ли пришелъ еси или нуждою (42). Hrad. neboť se nám nikdy *toho* přihodilo.

Nahledše do rkp. univ., znamenáme, že není tam *Acz* (ač), nébrž Nez = než (stran *N* viz *Nebo* na 8. řádce zd.), pak po *nikdy*: prze (ř. 3.) przihodilo (ř. 4). Mich. Jindř. Skal. *než.*

Orig. Bruncvíče, tvé jmeno dobře viem; *než to[ho]* se v našich vlastech nikdy pře(d tíem ne)přihodilo, by taký (slavný) člověk . . . . viděn býti, protož (tebe tíeži), z vuole-li . . . z núze.

48. „Bruncvíče! *věřím* to, že s námi musíš v núzi přebývati; avšak chceš-li se v jednu věc uvázati a mé dcery Afriky dobyti, kteráž mi jest *vzata třetího léta* od draka Baziliška na *hrad*, jemuž říkají Arabia, na pustém moři ode mne tři sta mil, *věziž*, *žeť* chci pomoci *k tvé zemi* a pustiti tě skrze železná vrata," — jichžto bieše mocen ten král Olibrius, a jinudy *nebylo lze Bruncvíkovi* jíti než skrze ta vrata. 63, 36—64, 9.

Rus. »Брунцвиче, вѣдомо тебѣ буди о семъ иже (rkp. и аще) тебѣ съ нами здѣ жити въ нуждѣ; аще хощешь тако учинить: дочь мою Афрнку выручить и привесть сюда — уже бо три лѣта минуло, какъ дракономъ Василискомъ зміемъ унесена бысть во островъ именуемоӥ Крапля, а стоитъ тотъ островъ на пустомъ морѣ, тамо бо человѣци не заходятъ и отсюда триста миль будетъ — тако ежели учинишь (rkp. учинить), то и азъ сквозь желѣзныя врата кого хощу, того и пропущу, а окромѣ тѣхъ желѣзныхъ вратъ иного пути въ твою землю и не можно тебѣ проити. (42—3.)

Mich. Jindř. *věziž* to . . ., mi jest *vzatá* již *tři léta.*

Skal. „Bruncvíče, *věziž* to . . . však chceš-li se v jednu věc *uvážiti* . . . kteráž jest mi *vzatá již tři leta* od draka B. na *hrádě*, jenž slove A . . . míl, *slibuji*, že ti k tvé zemi pomohu a pustím tebe skrze železný vráti (sic!)," jichžto mocen byl král Ol., „a jinudy nelze *tobě* než skrze ty vráta jíti." Hrad. Bruncvíče, *věděti máš*; . , . ta již *mnohá léta* mně *vzatá* jest . . . a já tobě pomůžu *do tvé země* přijíti. — Věta „žeť chci pomoci *k tvé zemi*" nemá zde smyslu, ana země Bruncvíkovi nebyla nikým odňata; srv. 72, 29: slibuji tě *do tvé země* dovésti. Srv. i 72, 34. 69, 17. Stran „slibuji" srv. i 64, 13 až 14. Srv. též č. 59.

I rkp. má zřetelně wie-ziz = *věziž*, jak i Hanka (Stará pověsť o Stojmírovi a Brunsvíkovi, v Praze 1827), str. 38. vytiskl.

Orig. tedy: „Bruncvíče, *věziž* to, že s námi . . . . Afriky dobyti (*a sem přivésti*), kteráž mi jest *vzatá* (již) *třetíe léto* od draka Baziliška na *ostrov*, jemuž říkají Arabia (a jenž stojí) na pustém moři (,kam lidé nepřicházejí,) ode mne tři sta mil, *slibuji*, *žeť* (*že ti*) chci pomoci *do tvé země* a pustiti tě skrze železná vrata," — jichžto bieše . . . Olibrius, — „a jinudy *nelze tobě* jíti než skrze ta vrata."

49. avšak chceš-li to plniti, což mi slibuješ, chcit se o to pokusiti, vezma na pomoc Pána Buoha svého. 64, 13—15.

Rus. аще ли тако учинишь, что обѣщаешися — сквозь желѣзныя врата пропустить и проводить до моей земли — аще ли то истинно сотвориши, даждь мнѣ вѣрное слово да и азъ учиню тако: призову Бога моего на помощь къ себѣ и пойду добывать дщерь твою (43). V příčině posledních slov srv. 64, 15—16: A král poče jemu slibovati.

Orig. avšak . . . slibuješ (– pustiti mě skrze železná vrata a dovésti mě do mé země —, dej mi na to věrné slovo a i já) chcit se o to . . . svého (i pójdu dobývat dcery tvé).

50. Br. káza třetí den připraviti korábec . . . i jel jest. 64, 16—19.

Rus. Бр. же опочинулъ, долгое время отъ великаго утомленія и морскаго волненія повременивъ, повелѣ приправити корабль . . . и поиде по морю ко острову Краплю (43).

Orig. Br. pak (odpočinul nějaký čas od velikého umdlenie a mořského vlněnie i) káza . . . . i jel jest (po moři k ostrovu Arabii).

51. A když přijel pod ten hrad velmi krásný, přivázav koráb i šel a lev za ním. 64, 19—21.

Rus. И какъ Бр. приѣде ко граду и нача дивитися на различныя красоты, понеже тотъ градъ вельми красенъ; и привязавъ корабль пойде на островъ тотъ (43).

Orig. A když přijel pod (hrad. počal se diviti rozličným krásám, neboť byl) ten hrad velmi krásen; a přivázav karáb i šel (na ostrov ten) a lev za ním.

52. dvé zvieřat, any na stříbrných řetězích ležíchu, střehúc toho hradu 64. 22—24.

Rus. двухъ звѣрей — лежатъ на серебреныхъ цѣпяхъ прикованы стрегуще врата градскія (43). Hrad. dvě potvory, na stříbrných řetězích *přivázané.*

Orig. dvé . . . . ležíchu (přikována), střehúc (vrat) toho hradu.

53. Uzřevše Bruncvíka se lvem, hněvivě se třeséchu, až se *veškern* hrad hýbáše. Vida to Br., dobuda svého meče, *musky* se s nima o ty vrata tepiše. 64, 27—31.

Rus. Егда же увидя Бр-а со львомъ идуща. и возсташа и страхнушася — тогда весь градъ потрясеся — и со гнѣвомъ великимъ на Бр-а устремишася. Бр. же вынявъ свой мечь и нача съ ними битися мужественно и хотя проити врата; они же начаша его одолѣвати (43—4). Hrad. Když pak Br-a uzřely, *počaly se velmi na něj zuřivě sápati.*

Orig. Uzřevše Br-a se lvem (jdúce i vstali a) hněvivě se třeséchu, až se *veškeren* hrad hýbáše (,a s velikú zóřivostí na Br-a se sápachu). Vida to Br. . . . tepiše(, ona pak počala jemu odolávati).

54. opět uzře dvě silnější a těm říekáchu Glato. 64, 35—6.

Rus. и узрѣ другихъ звѣрей сильнѣй тѣхъ и больше и страшнѣе (44). Hrad. tu zase uzřel dvouch jiných potvor, které mnohem ukrutnější a silnější byly.

Orig. opět uzře dvě silnější (zvieřata i věcší a strašnější) a těm atd.

55. S těmi opět Br. *práce* mějíše, avšak dobyv meče, poče se *opět* s nimi bíti . . . lev jemu *vděčen* bieše. 65, 7—11.

Rus. Бр. же нача и съ ними битися и бился съ ними вельми сильно и крѣпко, левъ же ему во всемъ помогалъ (44). Jindř. Tu ve všem lev jemu *věrný* byl. Hrad. při čemž jemu ve všem lev *nápomocen* byl. — Za *vděčen* stálo v předloze našeho rkp. asi *věren*; srv. 60, 21: Vida lev velikú *vieru* Bruncvíkovu. Hrad. a Litomyšl. že jej *upřímně zastává*, rus. помощь и заступленіе (38). — Druhé *opět* omylem vzniklo z prvého.

Orig. S těmi opět Br. *práce* . . . poče se s nimi bíti . . . Tu ovšem lev jemu *věren* bíeše.

56. Tu uzřechu tepru strašlivá zvieřata . . . . Libfforawe. 65, 14—15.

Rus. и узрѣша двухъ звѣрей . . . . Миѳодоры (44). Mich. Libfforowé. Skal. Lidrové.

Orig. Tu uzřechu (dvě) tepru . . . . *Libforové.*

57. zuby černé jako koňské. 65, 17—18.

Jindř. Skal. zuby černé, *hrubé* jako koňské. Mich. *hrubě* jako konští.

Orig. zuby černé (,hrubé) jako koňské.

58. ale pohříechu, by Buoha napřed a lva nebylo, bylo by již na mále zdravíe Br-ova. Tu lev všecku svú sílu sebrav atd. 65, 24—27.

Rus Но по грѣхамъ левъ остался и звѣря его едва не проглотили. Но Господь Богъ помиловалъ и левъ услышалъ и прискочи скоро и видѣ Бр-а біющася крѣпко и кже (rkp. уже) изнеможетъ и собравъ левъ всю силу свою и нача съ ними дратися и растерза ихъ на двое (44—5).

Dle toho v začátku značně se různícího textu, zněl původní text asi takto:

Ale pohříechu *by* (= *byl*) *Bruncvík* napřed, a lva nebylo; i *bylo* již na mále zdravíe Br-ova (,any zvířata jeho jedva nepohltila. Než Pán Bóh se smilova, a) tu lev (uslyše to i přiskoči rychle a vidě Br-a prudce se bijíce i mdléce i) všecku svú sílu sebrav atd.

59. ale žádného člověka na něm nebíeše. 65, 31.

Rus. а человѣка въ немъ не видитъ, никогда (rkp. никая) бо тамо человѣкъ не заходитъ (45). Srv. též čís. 48.

Orig. ale . . . nebíeše, (neboť nikdy tam lidé nepřicházejí).

(Pokračování.)

Zeměpis a dějepis na školách reálních.[1])

Uvažuje Dr. *Frant. Kameníček.*

Myšlenka o přetěžování žáků na středních školách vyslovuje se v posledních letech velmi často a bývá zhusta uváděna jako důvod méně uspokojivých výsledků maturitních zkoušek. S povděkem četl jsem v poslední době některé články časopisecké, které se zabývaly tou otázkou, ale zdá mi se,

[1]) Článek tento obsahuje mimo některé známější myšlenky, týkající se našeho školství, také názory, zasahující hloub a účinněji do organisace zeměpisného a dějepisného vyučování na reálních školách. Přáním školních úřadů jest, aby odborníci promlouvali v paedagogických časopisech o svých školských zkušenostech a neostýchali se vysloviti svého mínění — ovšem spůsobem slušným — o nynějších vyučovacích prostředcích a nařízeních úředních, zdali a pokud vyhovují svému účelu. Pisatel stati této připomíná, že neměl na mysli ani určitého ústavu, ani určitých osob, nýbrž že píše všeobecně. Žádá tedy důtklivě, aby nikdo uvedených fakt nepovažoval za narážky na určité osoby nebo ústavy. Písemních pramenů nebylo užito žádných; vše podáno tak, jak se pisateli zdálo vyplývati ze školských poměrů nynějších.

že psáno bylo o té záležitosti vždy jen jednostranně, totiž nebyly všechny důvody přetěžování žáků z příčiny dosti zřejmé vyčerpány. Otázky té měli by se ujati osvědčení odborníci, sami učitelé středních škol, aby konečně pravda ukázala se v jasnosti úplné. Mně se zdá, že přetěžování žáků na středních školách záležeti by mohlo předně ve přílišném počtu denních vyučovacích hodin a pak ve způsobu vyučování.

Na gymnasiích *o přílišném počtu hodin vyučovacích* důvodně mluviti nelze, za to tím více na reálkách a jim podobných ústavech — na př. na ústavech učitelských. Na gymnasiích málo kdy vyučuje se týdně 30 hodin — ač-li vůbec někdy [1]) — na školách reálních kolísá počet vyučovacích hodin mimo první třídu mezi *32—36* hodinami. Na gymnasiích sedí žáci ve škole denně obyčejně 5 hodin, zřídka 6, na reálních školách a na paedagogiích vždy 6 hodin a někdy i *7*, což jest příliš mnoho a ještě hůře, když dosud některé ústavy mají nedostatečné a zdraví škodlivé místnosti. Seděti plných sedm hodin denně ve školní místnosti, často vlhké a nezdravé, jest skutečně povážlivým, a učitelé s bolestí pozorují shrbené postavy, bledá a přepadlá líce žáků svých hlavně na školách českých, kde z velké části studují žáci velmi chudí, kteří nemohou nahrazovati doma onu tělesní námahu lepší stravou. Tělesně dobře vyvinutý studující na reálních školách bude pomalu vzácností.

Přetěžování žáků na středních školách může mimo to spočívati *v rozvrhu učiva* a ve *způsobu vyučování vůbec*, čili v paedagogické činnosti učitelstva. To se odváží veřejně vysloviti málokdo, aby snad nespůsobil si nelibosti u professorů středních škol; proto jest nejlépe, když otázku tuto rozebeřeme a zodpovíme my učitelé sami. Míním, že nechybím, když řeknu: Podaří-li se zlepšiti radikálně na školách vyučovací methodu a všechno, co s ní souvisí, ubude jedna z hlavních příčin přetěžování žáků. Pokud bude prospěch žáků spočívati hlavně na jejich píli a na přípravách domácích, dotud budou u nás poměry školské nezdravy. Učitel ve škole — třeba střední — nemá jen přednášeti a zkoušeti, nýbrž úkolem jeho jest, naučiti něčemu žáky ve škole, aby sami nemusili nahrazovati večerním studiem, čemu z věcší části již ve škole se měli přiučiti. — Tím ovšem nemá býti řečeno, že by žáci doma neměli pracovati nic; avšak student nemá nikdy býti nucen k denní práci domácí více než dvouhodinné, u věcších žáků nejvýše trojhodinné.[2])

---

[1]) Na gymn. reálních až 32 hodin. *Red.*

[2]) Známý německý učenec, filosof Eduard von *Hartmann*, dokazuje dokonce ve svém spise „Moderne Probleme" (Leipzig 1888, II. vyd.) na str. 163 sq., že by s domácí přípravy mělo u žáků vůbec sejíti. Hartmann v té příčině píše: „Die Schule ist dazu da, um der Jugend die nöthige allgemeine Bildung einzupflanzen, und wenn sie sich dazu unfällig erklärt ohne Zuhülfenahme des Hauses, so beweist sie damit nur, dass entweder in ihrer Organisation ein Fehler steckt, oder dass die Lehrer die ihnen obliegende Aufgabe theilweise auf das Haus abzuwälzen bequemer finden. Zehn Stunden Handarbeit findet man heute bereits zuviel und steuert auf den achtstündigen Normalarbeitstag für alle Arbeiter hin; sollte da nicht achtstündige Arbeitszeit für die Kopfarbeit Erwachsener erst recht als unüberschreitbares Maximum gelten, und sollten nicht drei Viertel dieses Quantums die allerhöchste aus hygienischen Rücksichten an jugendliche unreife Gehirne zu stellende Zumuthung sein? Dieses Maximum wird aber mit 34—38 Wochenstunden thatsächlich erreicht, und die hinzutretende Inanspruchnahme für häusliche Arbeiten ist eine auf keine Weise zu rechtfertigende Überanspannung . . . Die Schulmänner haben ohne Zweifel das Interesse, die Arbeitsleistung der Schule d. h. ihre eigene Arbeitsleistung durch Mitanspannung des Hauses zu erleichtern; das Haus hat aber um so mehr Grund diesem Übergriff zu wehren, als derselbe eben so unpaedagogisch wie gesundheitswidrig ist . . . und liegt darin eine Aufforderung, an diese fehlerhafte Organisation die bessernde Hand zu legen." — Ve slovích těch jest mnoho pravdy, ale ne všechna. Divím se, že je napsal universitní professor. Volné opakování probrané látky, již žák úplně ve škole porozuměl a kterou si z polovice osvojil, musí se i mimo školu dovoliti, ba *žádati*, jinak by škola nemohla vyhověti úkolu vytknutému, jediné snad, a to ještě ztěžka, kdyby v jednotlivých třídách bylo po 10—15 žácích, aby učitel mohl se všemi denně opakovati.

A toho lze docíliti jen tehdy, když žák ve škole všemu aspoň z polovice se naučí, čili — což jest důležito — všem výkladům ve škole porozumí. V tom právě spočívá úkol učitelův. Jen že k této tak důležité úloze své kandidáti učitelství na středních školách nebývají dostatečně vychováváni. Státní zkouškou kandidát jen prokazuje, že osvojil si dostatečnou měrou vědecký materiál svého odboru, ale nikdo se ho netáže, umí-li tyto nastřádané vědomosti vštěpovati vhodným spůsobem v paměť svým budoucím žákům. Zkušební rok ve příčině paedagogické znamená začasté prostou ztrátu času, totiž tehdy, když kandidát přidělen jest za hospitanta k professoru, který sám o paedagogice nemá valného ponětí.

Snad semináře při universitách vyvinují v té příčině záslužnou činnosť, namítne se mi. Bohužel nikoliv. Tam pěstuje se hlavně theorie a k tomu ještě se jedná o věcech, kterých kandidáti při vyučování prakticky málokdy mohou neb umějí užiti. Semináře při universitách bylo by důkladně zreorganisovati, aby vychovávaly zručné učitele ve smyslu praktičnosti. V seminářích odborných měla by věnována býti aspoň jedna hodina za čtrnáct dní praktickým výstupům kandidátův učitelství. Vědě by to neuškodilo a pro školství mělo by to účinky blahodárné. Praktické výstupy před ostatními posluchači za přítomnosti a vedení zkušeného professora byly by pro kandidáty neocenitelny; ovšem pak by správcové universitních seminářů musili býti také trochu paedagogy. Jak nyní věci se mají, kandidát učitelství, neměl-li náhodou na střední škole za učitele zkušeného paedagoga, nebo nebyl-li mu vzorem dobrý učitel ve zkušebním roce, či konečně nemá-li sám dosti vychovatelského taktu a nadání, po případě nevzdělal-li se sám dobrými paedagogickými spisy, vstoupí do třídy před žáky a neví si rady. Někdy léta to trvá, než si ustálí jakýs takýs postup vyučovací. Že pak taková léta, kdy učitel sám není si vědom přísné, oduševnělé methody, odnesou ubozí žáci, o tom nemůže býti žádné pochybnosti.

Ovšem mladší učitelé přidělují se pravidelně nižším třídám za tím účelem, aby v nižších třídách mohli snáze a lépe pracovati, ale nepováží se, že méně dobrý učitel nadělá v nižší třídě mnohem více škody, než by nadělal ve třídách vyšších. Dejte budově špatné základy a vystavte ji pak třeba z mramoru, poboří se. Rovněž jsou-li žáci zanedbáni v nižších třídách, ani nejlepší učitel nedostatků vědění jejich ve třídách vyšších tak lehce nezacelí ani nenahradí. Od první třídy dlužno pracovati se žáky svědomitě, vyvíjeti jejich rozum, pěstovati paměť a šířiti ponenáhlu jejich obzor vědění tak, aby konečně odnesli si do života ze školy vědomosti slušné, po případě aby snadně přemoci mohli obtíže zkoušky maturitní, jakožto zkoušky zralosti. Skutečné přetěžování žáků nastupuje obyčejně právě před maturitou jen proto, že abiturientům dlužno osvojiti si v několika měsících přehledně spoustu učebné látky hlavně v těch předmětech, v kterých učitelé nepřihlíželi k celkovému přehledu učiva v jednotlivých ročnících. Pak nutno pracovati a opakovati celé noci; výsledek všeho na konec jest, že náhle memorovaná látka není zažita, rychle se zapomene a maturand do života nedonese si nic anebo vědění úplně kusé. Professoři na vysokých školách pak žasnou, že kandidáti pletou si při zkouškách pojmy při otázkáah nejjednodušších, které by každý vzdělanec jistě věděti měl.

To přihází se v době, kdy zkouška maturitní jest velmi přísna, tak že velmi mnoho žáků při ní ani neobstojí. A přes to odvažuji se tvrditi, že by tolik žáků při zkoušce zralosti propadati nemělo. Vidím v tom nepřirozenosť a málo lichotivé svědectví pro učitele. Jest věru podivno, proč studující, postupuje-li s prospěchem třeba dostatečným až do sedmé neb osmé třídy, nezjednal si tolik vědomostí, aby vyhověl při matuře s prospěchem opět dostatečným. Neschopný anebo nedbalý žák má býti odstraněn z třídy záhy bez milosti, dokud jest čas, aby se mohl věnovati jinému zaměstnání. Nejsou přátely mládeže ti učitelé, kteří ze samé citlivosti a různých ohledů propou-

štějí neschopné žáky do vyšších tříd, třebas byli přesvědčeni, že se nebudou moci s prospěchem podrobiti maturitní zkoušce. Takoví učitelé vychovávají vzdělaný proletariát. Tertián nebo quartán může jíti na řemeslo, stane se z něho snad intelligentní řemeslník; ale zničený abiturient bývá obyčejně zničenou existencí. Takovou nerozumnou mírností některých učitelů bývají uváděni v klam nejen žáci, nýbrž i rodičové, za který pak trpce pykají. A není divu, že pak svádějí vinu na školu a že si stěžují na přetěžování žáků. Ovšem student, který se ničemu pořádnému nikdy nenaučil, který jen z milosti procházel, jest maturitou na konec přetížen. Na středních školách má platiti zásada: Ať jest raději abiturientů méně, ale materiál ať jest dobrý, při nejmenším takový, aby aspoň *dostatečně* vyhověl zákonitým požadavkům! Zákon o „výběru“ platiž v plné míře o škole střední, která jest průpravou ke školám vysokým. Mnoho jest povolaných, ale málo má býti vyvolených.

Prospěchu školnímu konečně velmi na úkor může býti také *nejednotná methoda vyučovací* hlavně v tom směru, že způsobuje přetěžování. Jest ovšem pravda, že různé předměty vyžadují různého methodického postupu, ale všechny takové různé methody vyučovací mají spočívati na jediném principu, totiž pěstovati u žáků paměť rozumovou, čili nutiti žáky k tomu, aby učebním předmětům úplně porozuměli a aby uměli reprodukovati svými slovy výklady učitelovy. Zkrátka, ze škol zvláště středních budiž vymíceno všechno tak zvané „učení se nazpaměť bez rozmyslu“, to jest „dření“. — Memorování vysvětlených básní, klassických prosaických statí atd. ovšem se připustiti musí; ale zde jedná se hlavně o to, aby žáci dějepisu, ve vyšších třídách náboženství, pak přírodopisu, fysice atd. nemusili se učiti z knihy nazpaměť. V tom vězí obyčejně přitěžování žáků, poněvadž bohužel jest posud dosti takových učitelů, kterým doslovné odříkávání několik lekcí z knihy beze všeho pochopení a rozmyslu postačí na „výbornou“. Učitel, který vede žáky své k bezmyšlenkovému „dření“, měl by býti ze školy odstraněn, poněvadž poškozuje duševně celé generace žáků svých.[1]) Bohudík, že nyní již jest takových učitelů přece jen značná menšina a ti jsou postrachem studentstva, způsobujíce jeho přetěžování.

O nějakém však systematickém přetěžování žáků v době nynější od professorů nemůže býti ani řeči; naopak dříve bývalo k takovým stížnostem mnohem více příčiny. Nicméně bude se přece asi zdáti, že svádím velikou část tak zvaného přetěžování žáků ve školách na učitelstvo, avšak tomu není tak. O ostatních příčinách přetěžování mládeže studující mluveno a psáno bylo již od jiných, já zde vytýkám jen tu z příčin, o které dosud nejméně bylo mluveno a psáno. Vyznávám také bez obalu i rád, že věčšina učitelstva na středních školách koná své povinnosti svědomitě a hledí přetěžování žáků, pokud nynější normální osnova tomu dovoluje, obmeziti na míru nejmenší; ale že jsou jednotlivci po ústavech, kteří neporozuměli vyššímu úkolu svému a tím stávají se bičem pro žáky své. Jediný takový učitel může učiniti žákům školu odpornou, a proti takovým směřují slova má. Tam by měli úřadové školní a představení ústavů zasáhnouti rukou opravnou.

Poněvadž pak míním, že povinností učitelstva na středních školách jest usnadňovati, pokud možno, žákům jejich studie bez újmy všeobecného vzdělání, napsal jsem zde mínění své bez obavy, zda se komu zavděčím čili nic. A jako odborník chci ve svém předmětu, totiž v dějepise a zeměpise, naznačiti některé vady, které žákům reálních škol v těchto předmětech jsou na překážku a mohly by způsobiti přetěžování. Zároveň osmělím se tu a tam navrhovati, jak by tomuto zlu bylo lze pomoci. (Pokrač.)

[1]) Hartmann: „Moderne Probleme“ str. 157 o tom praví: „Wichtiger scheint mir die wachsende Abneigung der Jugend gegen die Schule als Zeugniss dafür, dass letztere mehr und mehr zu einer krafterschöpfenden Drillanstalt geworden und mehr und mehr ihren Beruf, zur geistigen Freudigkeit und Frische anzuregen, verfehlt.“ . . . Na str. 159: „Die Entlastung von Memorirstoff sollte vor allen Dingen beim Religionsunterricht beginnen, insbesonders bei demjenigen der bereits Confirmirten.“

Dějiny výtvarných umění na škole střední.

Úvaha prof. *J. Braniše.*

(Dokončení.)

Dějiny středověkého umění nejlépe počíti hned u Theodoricha. Připomeneme, že Ravenna, když byla na sklonku věku starého sídlem císařským, ozdobována jest mnohými nádhernými stavbami, basilikami, na nichž již patrny jsou různé novoty konstruktivní i ozdobné (sloupy s košovými hlavicemi a spočívajícím na nich náběžníkem). Theodorich chtěje se nádherou vyrovnati panovníkům římským, podporoval umění, budoval paláce, a pro příklad uvede se jeho hrobka i chrám sv. Vitališe, jenž jest kromě výzdoby dílem doby gothské.

Druhou uměleckou zastávku učiníme za panování Justinianova na východě. Zde hned třeba upozorniti, že mezi tím, co na západě basilika stala se typem panujícím, nabyl v říši východní zvláštní obliby typ centrální, jemuž vzorem stal se velkolepý chrám Boží Moudrosti. Vytkneme, odkud jest název byzantinského slohu, a charakterisujeme týž určitěji (báně, nádhera ornamentalní, mosaiky), můžeme uvésti ho ve styk s obřadnictvím východní církve i dvora císařského, upozorníme, že z počátku jeví se v umění tom značná technická zručnosť, ale později zavládne ztrnulosť a nehybnosť. Při tom možno zmíniti se o dovednosti Byzantinců v hotovení tkanin, řezeb ze sloni, emailovaných klenotů (uherská koruna), jež byly předmětem vývozu, a poukáže se na posavadní trvání slohu byzantinského v krajinách církve východní.

Jiná příležitosť k hovoru o umění výtvarném naskytá se nám s Karlem Velikým. I on chtěl jako kdysi Theodorich bývalé císaře napodobiti prováděním velkolepých staveb, z nichž nejlépe zachoval se oktogon chrámu cášského, patrná imitace nějakého vlašského vzoru, při jehož provedení činni byli umělci z Vlach povolaní a upotřebeny ozdobné kusy z Italie přivezené. Byl to poslední pokus převésti antiku bez větších proměn v severní kraje, a jím končí perioda starokřesťanského umění.

Hovoříce o veleříši arabské, nezapomínáme nikdy kulturních zásluh Arabův a dotkneme se i jejich umění výtvarného. Základy jeho ovšem byly byzantské, proto v půdorysech tvar centrální převládá, ale orientálská fantasie a koran záhy vedly k zajímavým novotám; první vytvořila oblouky podkovové, jetelové i hrotité, buňkové a krápníkové stropy a těm podobné útvary, koran pak nedopouštěje výzdoby sošnické a figurálních maleb, nutil k rozmanité stylisaci měřického i rostlinného ornamentu, čímž vznikly nekonečné motivy arabesk a na orientálské koberce upomínající živá polychromie. Bez této není ovšem o nádheře arabských staveb pravé představy, přece však obrazy vynikajících partií Alhambry aspoň částečného poskytnou názoru. Na vyšším oddělení třeba jest zmíniti se, že umění arabské působilo spolu s byzantským i na Sicilii, rovněž nesmí se opominouti zmínka o látkách od Saracenů hotovených (korunovační ornát německý).

Dosti značných potíží působí i odborníkovi vhodné umístění hovoru o slohu románském. Zde není lze n. př. ani pro rakouské ústavy stanoviti společné normy, neboť v každé zemi jinam pojednání to se hodí, a má-li se dosíci výsledků žádoucích, to jest jiných než posud, bude třeba v té příčině zcela jinak si počínati. Pro ústavy v Čechách a na Moravě radil bych jednati o slohu tom v době Vladislava II., která svými styky s cizinou (výpravy: křížová, milánská, uherská), zaváděním nových duchovních řádův a t. p. jest pro kulturní dějiny české vůbec významnou, má-li pak mládež nabyti jasnějších představ s trvalým prospěchem, bude učitel vypravovati v hlavních rysech asi takto:

Opanování Italie Langobardy a smíšení živlů germanských s latinskými

působilo i v umění výtvarné. Basilika starokřesťanská v podstatných kusech ovšem zůstala, ale podrobnosti se měnily, a tím vznikaly zárodky nového směru uměleckého. Zárodky ty od panovníků, církevních knížat a mnichův přeneseny jsou v X. stol. do střední Evropy (do Němec za panovníků saských), kde se z nich vykrystaloval sloh dle analogie s románskými jazyky románským nazvaný. Sloh ten v různých krajinách dle poměrův, úkolu stavitele, lokálních tradic atd. jeví formy různé, ač vždy v jisté míře příbuzné, a proto dlužno hleděti si předně jen památek jeho u nás a při výkladu postupovati od nejjednodušších ku znamenitějším.

Chrámy románské u nás možno rozděliti na tři typy, a sice:

1. *Rotundy* sestávají z okrouhlé lodi, k níž se pojí polokruhová apsida. Za příklad uvede učitel v Praze kaple sv. Kříže v Poštovské ulici, sv. Martina na Vyšehradě, sv. Longina „na Rybníčku“. na venkově narýsuje půdorys a pro zajímavosť třeba pohled na kapli na Řípu.

2. Četné vesnické *kostely s obdélnou lodí*, k níž na východě polokruhová apsida, na západě čtyřhranná věž přiléhá. Nakreslí se půdorys a při tom vytknou i načrtnou se tyto charakteristické znaky slohu románského: *a)* silně vyšpaletovaná okénka v apsidě a lodi, *b)* sdružená okénka na věži, *c)* obloučkový vlys v pořímsí.

3. *Kostely trojlodní* s jednou nebo třemi apsidami a dvěma věžema. Zde podotkne se, že lodi byly odděleny od sebe u nás pilíři, jinde sloupy nebo střídavě pilíři a sloupy, při čemž se jednoduchý románský sloup se svou charakteristickou krychlovou hlavicí nakreslí nebo model jeho ukáže, též možno upozorniti, že pod kůrem (to jest presbyteří) bývala často krypta s četnými sloupky (u sv. Jiří v Praze, u sv. Václava v Staré Boleslavi).

Když toto žáci náležitě pochopili, potom teprve možno pověděti, že v Porýnsku stavby románské jsou velmi malebny, že mají tamní chrámy příčné lodi, někdy i dva kůry, západní a východní (dómy v Mohuči a Wormsu), více věží a mezi nimi báně se sloupkovými galeriemi (Špýr. Worms, Mohuč) atd. Můžeme promluviti i o úpravě kostelů, že z prvu měly kromě apsid jen stropy, později obyčejně křížové klenby, že stěny byly pomalovány figurami provedenými v silných konturách s prostě nanesenými lokálními tony, o nádherných portálech, při nichž i o sochařství se zmíníme a známé opaty umělce Božetěcha a Reginarda jmenujeme.

Obrazy Langlovy ukazují jen právě nejnádhernější románské stavby, na př. dómy špýrský a bamberský, a to více po krajinářsku, pročež se k názornému poučení o románském slohu nehodí, žák pohřešuje u nich potřebného základu a nepoznává vlastních charakteristik. Kde jest nějaký románský kostel na blízku, učiní učitel nejlépe, když tam žáky zavede a na skutečném příkladě věc vysvětlí.

O chrámu sv. Marka zmíníme se, když jest řeč o Benátkách, a upozorníme, že nepatří žádnému slohu rozhodně, že jest to nádherná směs živlů starokřesťanských, byzantských a orientálských, sloučených ve vábný celek čarovného rázu, — nejkrásnější obraz bohaté obchodní republiky a jejích styků s různými kraji, z nichž snášeny sem i kusy ozdobné.

Podobně jako při vysvětlování slohu románského jest si počínati i s gotikou. Jednání o ní má místo své z pravidla při následcích válek křížových. Podotkneme krátce, že v polovici XII. stol. z různých pohnutek a živlů vznikl ve vlastní Francii sloh nový, pochybeně sice, ale nyní již z ustáleného zvyku gotickým zvaný. Princip jeho jest *rozčlenění hmoty*, a nyní vysvětlujeme, jak téhož docíleno.

1. Aby zdi mohly slabšími býti, provedeny jsou tam, kde účinkuje tlak klenby, *opěrné pilíře*, ostatní jest pouhá náplň.
2. *Pilíř vnitřní* rozčleněn jest *příporami*.
3. Klenba sestrojena jest z *žeber*, mezi nimiž jsou slabší náplně.

4. Při tom užilo se *oblouku hrotitého*, poněvadž umenšuje vodorovný tlak, hodí se pro různé světlosti (šířky) a proto, že pouhé úseky kruhové dopouštěly přerozmanitých kombinací v článkování.

Tak vysvětlíme, že pilíře vnější i vnitřní se spočívajícími na nich žebry klenby tvoří vlastní kostru budovy. Článkování samo prováděno ještě dále, přípory i žebra, ostění dveří i oken rozčleňují se *profilováním* (žlábkováním), okna sama rozdělují se pruty, jež se ve vrcholech splétají ve kružby.

To jsou podstatné známky, jež možno sledovati třeba na malém gotickém kostelíku veském, a které musí býti vyloženy opět při vycházce na objektu samém, příklady pro ně jsou na snadě všudy.

Teprve po náležitém pochopení těchto základních pojmů mohou se žáci upozorniti na veliké kathedrály, kde vedeny jsou bokové lodi kolem hlavní (ochoz) s polověncem kaplí, což vyžadovalo složitější opěrné soustavy, to jest převedení tlaku pomocí oblouků na opěrné pilíře svobodně vně stojící (chrám Svatovítský v Praze, Svatobarborský v Kutné Hoře). Tím vyvíjela se i bohatá dekorace, k níž třeba vysvětliti, co jest fiala, krab, křížová kytice, konsola, baldachýn. Teď teprve možno bude z Langlových obrazův ukázati chrámy Kolínský a nôtredamský, při čemž pojedná se o velikých gotických věžích, o tom, jak sestrojeny jsou z ozdobného kamennického díla až do vrcholů, což vyžadovalo mnoho práce, nákladu a času, proto přemnohé zůstaly nedokončeny, jiné (Kolín, Řezno) dovršeny teprve za dnů našich, kdy stroje umožnily rychlejší práci.

O vlašské gotice, na př. o dómu Milánském, jest nejlépe ani se nezmiňovati. K výzdobě chrámové připomeneme, že vnitro bývalo nádherně polychromováno, okna opatřena malbami na skle, sochy že byly štíhlé, vychýlené, a konečně že architektura svými fialami, obloučky atd. opanovala všecky výtvory uměleckého řemesla.

Při tom bude dobře upozorniti, že gotika přišla k nám již v první polovici XIII. století, z kteréžto doby pocházejí některé přechodní stavby jako klášter sv. Anežky v Praze, chrám Kouřímský a j. v., za Přemysla II. stavěno již slohem ryzím (kláštery v Budějovicích a Zlaté Koruně), za Václava II. byla v nejkrásnějším rozkvětu. Co jsme tak v hlavním pojednání nastínili, opakujeme a doplňujeme, mluvíce o Karlu IV. Uvedeme některé jeho stavby na př. chrám Svatovítský, Karlův Týn, most, jmenujeme mistry Matěje Arraského a Petra Parléře, pohovoříme o malbách nástěnných, tabulových a miniaturách, zmíníme se i o zlatnictví (koruna česká), kovolitectví (socha sv. Jiří) atd.

Po třetí jest se vrátiti ku gotice v době krále Vladislava Jagelovce. Podotkne se, že zbujněla v konstrukci i výzdobě, při čemž vlastní princip slohu, článkování pozbylo šťavnatosti, zmíníme se o klenbách hvězdovitých, síťových a sklipkových a uvedeme jmena mistrů Rejska (Prašná věž v Praze, kůr Svatobarborský v Kutné Hoře) a Benedikta Rejta (Vladislavský sál, chrám Lounský). I zde opět o českém malířství, řezbářství a zvonařství zmíniti se dlužno.

Záhady, jež stěžují žákům pochopení slohu románského, platí i o renaissanci, kde rovněž některé knihy učebné jen vnějších příznaků dějinných hledíce, postupem svým činí zdárné vetkání dějin umění v dějiny novověké skoro nemožným. Dle našeho mínění měl by dějepis nového věku aspoň po nevyhnutelné již pro zvyk zmínce o výpravách námořských počínati knihotiskem, humanismem a renaissancí, jimž v patách následovala reformace, jinak zůstává doba ta nepochopenou.

V příčině renaissance podotkne se nejprve, že v umění italském upomínky starověké po celý středověk nevyhasly, i sloh románský i gotický tam dílem pro jiné podnebí, jiný materiál, dílem i pro staré vzory, jež stále před očima byly umělcům, jinak vytvářel než na severu. K antice pak zvláště obrácen jest zřetel v XV. věku, kdy studium Vitruvia a římských zbytků zplodilo nový sloh, tak zv. renaissanci. Kolébkou její jest Florenc a otcem

Filip Brunellesco, jenž vytvořil vzory staveb církevních bání hlavního chrámu a kostelem S. Lorenzo, světských pak velkolepým palácem Pitti ve Florenci.

Tím vytknuty jsou i hlavní směry renaissance, jež nejvýtečnější díla svá provedla na stavbách paláců, které vynikají vně majestátností a ušlechtilou symmetrií průčelí, vnitř kolem dvorův elegantními arkadami chodeb, jimiž usnadněn přístup do všech místností, čehož gotika neznala. (Uvedou se zejména paláce Pitti a Strozzi ve Florenci, Cancellaria Bramantova v Římě a Vendramin od Pietra Lombarda v Benátkách.) Ve stavitelství chrámovém pěstována disposice centrální i podélná, zvláštní obliby docházela báň vystupující nad kostely na válcovitém tambouru (chrám sv. Petra v Římě od Bramanta a Michelangela). K dekoraci užíváno vzorů starořímských, s nimiž stavitelé nakládali dosti libovolně, ale z počátku střídmě a rozvážně.

K tomu hned připojí se, čeho třeba, o sochařství a malířství. Obojí již v době, kdy u nás gotika vládla, v Italii všímalo si přírody a antiky, při čemž zdárný vývoj usnadňován ještě tím, že sochaři měli výborný mramor a malíři v kostelích k disposici veliké plochy. Jako předchůdcové renaissance mohou se uvésti malíři Giotto a Fra Giovanni da Fiesole a sochaři rodiny „Pisano“, v době renaissance v oboru plastiky nejvíce vynikli: Ghiberti (dvéře baptisteria Florenckého), Donatello. Lucca della Robbia (reliefy z polévané pálené hlíny) a veliký Michelangelo (David, Mojžíš, hroby Medičejských). Z celé řady malířův uvedou se pouze: Michelangelo (poslední soud a jiné malby v kapli Sixtinské), Lionardo da Vinci (večeře Páně), Rafael Santi (Madonny, malby stanzí a loggií Vatikánských), Coreggio (svatá noc), Tizian (peníz daně, podobizny).

Mluviti o školách malířských zdá se nám býti velmi neužitečným, neboť k vysvětlení věci nepřispěje, ale dosti povážlivě ji stěžuje. K tomuto pojednání o renaissanci italské vhodně by se dal připojiti hovor o uměleckých snahách na dvoře Medičejském a papežském na sklonku středního a počátku nového věku.

Řeč o šíření renaissance v střední Evropě má své místo nejlépe při jednotlivých vynikajících osobách. Za Maxmiliana I. promluvíme o Dürerovi (slavnosť růžencová), Holbeinovi (rej smrti), významu dřevorytin a umělcích Norimberských (Vischer, Stoss); dále podotkneme, že renaissance severně od Alp valně se pozměnila, přispůsobujíc výtvory své podnebí, materiálu a vůbec poměrům středoevropským, jako vzor německé renaissanční stavby ukáže se žákům obraz partie zámku Heidelberského.

O umění v Nízozemsku učiní se zmínka za Filipa II. Připomene se, že bylo tam staré sídlo uměleckého průmyslu, že kvetlo tam zvláště malířství, již okolo r. 1400 bratří van Eykové prosluli svými díly i vynálezem barev olejových, po nich působila celá řada umělcův (obraz Gossaertův v Praze) až do Rubensa, Van Dycka a Rembrandta. V dějinách francouzských dlužno o renaissanci zmíniti se za Františka I.

K hovoru o renaissanci v Čechách hodí se nejlépe doba Rudolfa II. Upozorníme, že již za Ferdinanda I přicházeli k nám umělci vlaští (letohrádek královny Anny vzorná stavba italské renaissance), hrady rytířské pomalu opouštěny a stavěny nádherné zámky i domy ve městech (zámek Nelahozevský, Kratochvíle, nynější dům Švarcenberský na Hradčanech) i ozdobeny vkusně malbami (sgraffito). Proud vlašský za Rudolfa II. ještě více sesílněl, za obecného blahobytu těšilo se umění v Čechách všestranné podpoře.

Konečně bude nutno pojednati též o baroku a rokoko, při čemž upozorňujeme, že není radno tyto dva různé slohy mezi sebou zaměňovati, stotožňovati je s „copem“ a vštěpovati mládeži o nich pohrdavé mínění, neboť vytvořily i ony díla vskutku umělecká a podivuhodná. Ku zmínce o slozích těch hodí se nejlíp doba Ludvíka XIV.

Vytkneme nejprve, že vlastně Michelangelo svými obrovitými výtvory dal následovníkům podnět k výstřednostem, jež jeví se přepínáním hmot i deko-

rací, čímž vzniká barok, za jehož příklady nejlépe voliti můžeme některé stavby Pražské, velkolepý palác Valdšteinský, athletický Černínský, chrámy sv. Ignáce a sv. Mikuláše, na venkově chrámy a koleje jesuitské. Konečně na počátku XVIII. věku zavládla při přemrštěné nádheře v dekoraci úplná zrůle a koketní titěrnost, toť rokoko, jehož výtvory jsou u nás mnohé elegantní a útulné panské zámky a přívětivé, hlavně poutnické kostelíky. (V Praze upozorníme na kostely u Voršilek a na Skalce.) Ale doba ta měla své výtečné stavitele, jako byli Dienzenhoferové (chrám sv. Mikuláše, palác Nostický), Fischer z Erlachu (palác Clam Gallasův), malíře Škretu, Reinera, Brandla, sochaře Prokova (sochy na Karlově mostě) a mnoho jim podobných umělců, kteří po všech končinách vlasti naší památky činnosti své zůstavili.

Fantastická nádhera se poměrně brzy vyčerpala, po přepiaté výzdobě nastoupila přepiatá střízlivost, která marně hledala osvěžení na starověkých výtvorech Hellenů, jichž ducha pochopiti nedovedla. Světem zavanul mrazivý duch „filosofický“. který nejen že staré květy umění spálil (rušení klášterů, boření kostelů, prodej zbytků Rudolfinských sbírek atd.), ale též dlouho novému zdárnějšímu zrnu umělecké tvorby vzklíčiti nedal, a tak bezmála celé století trvající úpadek výtvarnictví zavinil.

Mnozí z pánů kollegů sotva asi budou krátkým tímto pojednáním o otázce zajisté veledůležité spokojeni. Některým budou se snad zdáti tyto požadavky přílišnými, ale tu nezbývá nám než opětně tvrditi, že tyto vědomosti, a sice řádně vštípené a zažité jsou v dnešních poměrech abiturientovi nezbytnými; jiným bude se to třeba zdáti příliš málo a řeknou, že Langlovy obrazy mnohem více podávají. Na to dovolujeme si odpověděti, že má-li aesthetický smysl mládeže pro výtvory umělecké se vyvinouti, jest mu třeba pevných základů, jichž poskytne jen řádný výklad základních rysů slohových a jednoduchá, ale pevná kostra dějin umění. Právě množství krajinářsky předvedených obrazů a uvádění celé řady jmen jest nebezpečným, ano spíše pomate než poučí, spíše odvrátí než získá; proto užijme, kde možno, k názoru skutečných objektů, k detailům velkých nákresů neb diagramův a z obrazů Langlových k dějepisu sestavme pečlivě výbor, tím ostatní na ceně své neztratí, neboť budou nám vítanou pomůckou v hodinách zeměpisných.

Nevnucujme mládeži nikdy planých aesthetických frasí, ale podejme jí návod, aby dovedla aspoň ve vlastním domově na díla umělecká se zálibou patřiti a jich si vážiti, aby na cestách nalézala v nich zábavy, dbejme, aby žáci naši při návštěvě uměleckých sbírek nebyli lelkujícími procházeči, ale pozorujícími, vnímavými studenty, aby vlastním pozorováním jemnili a tříbili svůj vkus a srovnáváním utvořiti si mohli vlastní správný soud.

Úvahy.

J. W. Goethe: Faust. Tragoedie. Rozměrem originálu přeložil Frant. **Vlček.** V Praze 1890. Nákladem Höfra a Kloučka. m. 8°. II. 216. Cena 90 kr.

Každý nový překlad vynikajícího díla literatur cizích budí pochopitelný zájem. Tak jest to i s překladem Fausta (I. díl), naňž se tuto po J. J. Kollárovi odvažuje začátečník „ve službě písemnictví českého“. A ovšem že převod (překladatel jej nazývá též „transkripcí“) díla toho rázu, jaký má do sebe Göthův Faust, není snadný, ano překladateli jest s temným mnohdy smyslem zápasiti, a přece nezřídka se ho může minouti. Fr. Vlček připravoval se k práci tak nesnadné několikaletým, jak dí, pilným studiem nejen kommentářův ale i překladův v jiných jazycích, a rádi vyznáváme, že se jeví básníkem nadaným i obratným a že se mu z veliké části podařilo tak četná zdárně obeplouti úskalí při překladě tom. Že by snad

jiný tlumočník byl přijal tu tam jiný výklad některého místa, leží v povaze věci samé, než práci této to není na úkor. Avšak jako každý začátečník, zápasí i Fr. Vlček mnohde u vystihování myšlenek básníkových s vhodným výrazem, někdy i jasný smysl zatemňuje a leckde zase zbytečně *cizí* slova vplétaje; ba časem je na štíru — což velmi neradi vidíme při překladateli velebícím dokonalost sladkého jazyka našeho — i se správností mluvnickou. Na př. jež čarná *sféra* vaše s sebou nese (str. 1.): der euren zug umwittert; co vyznělo (2): was verschwand. Co *vedle* básníka by vliv týž mělo (4): diess wunder wirkt der dichter *nur* (lépe: mimo, kromě); konkubínu (6): dirne. Kdo káže bouři zplát, jež v nitru vášně hárá (7): Wer lässt den sturm zu leidenschaften wüthen? Kdo červánky na nebi *rozšeří* (7): Das abendroth im ersten sinne *glühn?* Kdo *třímá* Olymp (7; třímati se vůbec u nás nadbytkem užívá; tak v překladě 165 docela: třímaje v srdci jistotu!): Wer *sichert* den Olymp? jak *jedna* dlouhonohá cikáda (13 m. která): wie eine der langbeinigen cicaden; ne ten, jenž zmrazen dechem Zimy (14): für einen leichnam bin ich nicht zu haus; ideou (15) — nač cizí slovo? Göthe: gedanken. Ty jedou (34): schreiten; poklonám málo přeji (35): ich bin nicht gern genirt; dobře-li se *vytříbí* (pes, 46): wenn er gut gezogen. Nečekej víc, až sežže plam trojí ti zřítelnic (51): Erwarte nicht das dreimal glühende licht. Než nikdo před ní (smrtí) *prostý mdloby* (!63): Und doch ist nie der tod ein ganz willkommner gast; ve vlastních ňader mýti (!64): in deinem busen. Vzpomeň, jak dobrá naše hlava (68): Bedenk' es wohl, wir werden's nicht vergessen. Tu v obou světech učebně se ruchá (79): Ihr durchstudirt die gross' und kleine welt; futrem (85): von fett und butter; podle gest (87); an ihrer weise. Toť čistý host, když zobe v žiletě (!90): ein floh ist mir ein saubrer gast. Žij jak zvíře vedle *krávy* (100): leb' mit dem vieh als vieh. On sluhou, ona *paní* služkou (101): das ist die magd, das ist der knecht. Noha kovaná (106): pferdefuss (o čertu). Z pěti, šesti sedmu splésti — to na osmu pravý *bič* . . . Deset *s půle* rovnou nule (109): Aus fünf und sechs . . . mach' sieben und acht, so ist's vollbracht . . . und zehn ist keins. Jako Ital (114): wie ein Franzos; bych řádně mohl klíti (121 m. mohl *to*): dass ich'*s* fluchen könnte; takých gest (121): so kein gesicht. Pardon (126): Verzeiht. Pátrej ve vlastních *plecech* (134): in's innre. Jen kroky sousedů svých obrací (134 m. jen na krok sousedů zrak obrací): als auf des nachbarn schritt und tritt zu gaffen. Hoření (149): Gott; z kukuče mu vyhlídá (156): es steht ihm an der stirn' geschrieben; kdy již ve tmí (?167): bei frühem tagesblicke; jsou chromí na špády (198): auf den füssen geht's nicht mehr. Proč překladatel nevolil za Jindro (153 a j.) raději Hynku? — Nelibostem zvuku neb rhythmu bylo se vyhnouti, na př. tvé zvůli k vůli (6); již jim jsem (16) m. již jsem jim; *ne* klam-li zrak můj obmyká (45) m. můj zrak-li klam atd. Nehledáš blesků-li? (202) m. zda blesků nehledáš. Nechť nápoj pána *osvěžiť* (110) m. Máť nápoj pána osvěžiť. — Metrum i rým jsou pečlivy, ba někdy jim překl. i správnosť jazykovou obětoval; doklady toho uvádíme jinde; zde ještě toto: rozejdeme se (113) m. se rozejdeme; kdykol' ji (119) m· ji kdykol; žabou ukájíš (147) m. ukájíš (— ᴗ ᴗ za ᴗ — ᴗ) žabou; plovou 185 '/. hlavou) m. plavou. — Mluvnické, mnohdy i dosti hrubé chyby, vytýkáme tyto: přátel*e* a milku drahou (1) m. přátely; zvyknouti na něco m. čemu (3. 107); nezvyklá jsem rovné dráhy (176) gen. m. dat.; spoluhraje (6) m. s námi hraje; ta líc (líce) m. to líce (6. 36. 88. 117. 154. 170. 173. 174. 201); ta zášť m. to záští (8. 15. 66. 70); ta náruč m. to náručí (139. 142. 152. 156. 210); *-li* klade na počátek verše (8. 69), kdežto si mohl dobře pomoci spojkou *když*; spěte (!10) m. spějte ('/. shromáždějte); obdivovati s acc. (12) byť by m. byť i (14; byť bych místo bychť i 20); naučiti něco (18) m. něčemu; mudřecovu (19) m. mudrcovu; z něj (19. 65. 75. 115. 187. 208) m. z něho; nadzemčana (21) m. nadzemšťana; pozemčan (147) m. pozemšťan; 3. osoba pl. chybná: pomůcky se snáší (24), ví pánové (85), v níž se světy stápí (106), slzy smáčí (163), se sklání hrozíce (173), ženy ujíždí (180), se rozvadějí (193), vznáší se (204). Part. chybné: svíjící (21) m. svíjející; míjíc (69) m. míjeje; míjícím (72). Božestva (21) m. Božstva; v cizém (23) m. v cizím;

cizou (31) m, cizí; cizé (77); cizou (114); cizého (125); plam m. plamen (23. 29. 47. 51. 69. 182); ti . . . *jež* (25) m. již (též 82: jež m. jenž, 117: jež m. jenž, 209 jenžto m. jejžto a j.); noc pozdná (25) m. pozdní; z povrchného lesku (52); pídimuže (26) m. pídimuže; kraší, krasší m. krašší (26. 39. 111); v nivec m. v niveč (27. 53. 178) vezde m. vežde, všude (7. 27. 53 a j.); mučidlám (29) m. mučidlům; rukoum m. rukám (29. 206). Gen. mnohdy nesprávně za acc., jako: světí dnů (35), přemoci čertů (189), žalů přemoci (206), stýc' (36) m. stéci; pod lípou (38) m. lipou; přičtěna (40) m. přičtena; instr. ní m. jí (40 71), ním m. jím (46. 105. 163. 186), nimi m. jimi (108); oboum m. oběma (42. 122. 209. 213); jedině m. jediné (44. 163); *ale* na druhé místo (i dále): rci mi ale (178) m. ale rci mi; jinde si mohl k iambu pomoci spojkou *než* (45. 69. 71. 77. 82. 96. 98. 100. 114. 118 a j.); šroubovice (45) m. závitnice: schnekkenkreis; počla m. počala (47. 170); v nov m. v nově, znova (48. 192); v druh (56) = po druhé; střežte m. střezte (49. 51). Imp. na -*i* nelze vždy tvořiti, jako: skuči (50), vyleti (55), svali (66), nosi (125), netouži (183) m. netuž, zabezpeči (210) a j.; z kleci (55) m. z klece; jseš (61. 143. 148 — jaká to nestvůra!); vznětá (64) m. vzňatá; najde chvíle (67) m. nadejde, přijde; lanní, seveřanní (71) m. laní, seveřaní; s lestí (71) m. se lstí; darem m. darmo (72. 167); vám neudolá (80) m. neodolá; rukoma m. rukama (85. 154). Spanii (90) m. Hispanii, Španěly. Gen. poss. místo poss. dat. neb adj., jako: se blechy na kůži dostali (91) m. bleše; k ruce děda (117); milenky darem (120); přede dveřmi Markéty (165); bratra krve (186); pouta mstitele (202); klíčníka smysly (203); — píce (100) = trank! paneht (106) m. pazneht; vyhradím (107) = vymíním (chci míti), ale ausbitten = zakázati; pane baron (107); rtutě (110) m. rtuti. Walpurgin (111 a j.) m. Walpuržin; zapěte (!111) m. zapějte; neviňátko (113. 131) m. nevinňátko; předc (113) m. přec; po její lůně (118) m. po jejím; k její nohoum (118) m. k jejím nohám; pujčila (120) m. půjčila; mému manželi (124) m. manželu; třema (128) m. třemi; o chleba (129) m. o chleb; zapotřeba (129) m. potřeba, -bí, zapotřebí; jej ujala se (130) m. jeho. Padovánský (133) m. Padovský; prsám (145) m. prsům. Hořenní (149) m. Horní, Hořejší; sevřu (152) m. sevru; v životu mém (156 = im leibe) m. v životě mém: in meinem leben; zajistě (157) m. zajisté; zbuděnou (164) m. vzbuzenou; leby (168. 177) m. lebi (lbi); k cílu (174. 177) m. k cíli; prvé (180 a j.) m. prve (srv. dříve, lépe); pojď *s sebou* (184) m. se mnou; bych nezapomněl sebe *samu* (186) m. sama, samého. Inf. za sup.: pojď s nimi tančiti (187), jdou mne odvésti (205). Zachtěl jsem ji (187) m. jí (dat.); veliti (188) m. veleti; zbavěno (190) m. zbaveno; pana Zboženu (196) m. Zbožena; příjměním (198) m. příjmením; bejlí (206) m. býlí; bílí (212) m. bělí; bezekvetý (212) m. bezekvětý. Nepřesno jest též na př. vodím žáky za *jich* nos (16); odvětit žádám vás (18) m. odvěťte, žádám vás; a tobě ani (22) m. a ani tobě; a přec to tys (210) m. a přec tos' ty. Sláma nevydává svist (205), nébrž šust, chrast. Na str. 9: *tu* bez odkladu vařte (nápoj) m. *ten:* braut mir *dran.* Str. 168. Kryj *ten. Ten* též (rány) m. *tu.* — Str. 54. užil překl. bez rozmyslu ruského voprosu (otázce), jež by v českých ústech musilo zníti „vprosu“, ale s jiným významem. — Chyb tiskových jest po skrovnu, na př. jse (77) m. jste; hohorovný (117) m. bohorovný. — Úprava veškera jest velmi úhledna; nové nakladatelstvo vstupuje dílem tímto slibně v svět literární. *Fr. Prusík.*

Cvičebnice jazyka německého pro první a druhou třídu škol středních. Sepsal Edvard **Ouředníček,** c. k. gymn. učitel. Tiskem a nákladem Karla Winikera v Brně. 8°. VI. 140. *Slovník ku cvičebnici.* 8°. 63. Cena 90 kr. se slovníkem.

(Pokračování.)

Cvič. 23. Der todte Mensch **hat die Seele nicht.** Dem Rumpfe sind die Hände und die Füße **angewachsen.** Ode kdy? (Cvič. 25.) **Auf** den Fingern und Zehen sehen wir Nägel und Gelenke? (tamtéž). Nesvědčí to o neznalosti, kde

klade se an a kde auf? Tamtéž: Die Thiere haben keine Hände wie wir (sic!) slohový nesmysl, neboť žáci nyní nebudou věděti, mají-li sami ruce. Ve cvič. 26. Einige Thiere sind wild — jest einige nepřípadné; tamže: Der Storch baut sein Nest auf Häusern und Thürmen der Burgen — auf Häusern der Burgen? Nepoznal spis., že tu třeba předložku auf opakovati? Ve cvič. 28. Schädel a Hinterkopf jsou totožny? In dem Kopfe liegt das Gehirn? Určitěji nedá se to vyjádřiti? Ve cvič. 33. jest podivná frase: „ich will lieber in der Freiheit *hungrig leben.*“ Ve cvič. 36. Sluha říká pánovi *du*, pán jemu Sie (či jinak se má poměru tomu rozuměti?). Ve svič. 37. chybný slovosled: Wenden wir uns die . . . nach der Sonne hin: *wir sehen* dann . . .“ *Hier* (geht die Sonne auf) nemístné; rovněž nemístné: *Jährlich* wechseln die Jahreszeiten — jährlich **viermal**! — (Jährlich wechselt der Fuchs den Balg!) — *Auch* (die Vögel kommen . . . zurück) se nehodí sem. Der Gärtner *schneidet* Äste **ab**. Die Raupen fressen das Laub ab — nepochybně listí z větví *uřezaných?* V celém článku tomto (I. i II.) stále se opakuje *nimmt zu.* Die Gärtner *reißen* das reife Obst? Endlich kommt der Winter *an*; ankommen leda v básni, zde nevhodné. Ve cvič. 39. jest bajka „Die Biene und das Gänseblümchen“, nemotorný to překlad z dobré češtiny. V bajce té jest *české* slovo „*chudobka*“ základem pointy v hovoru o *chudobě*, ale německé slovo Gänseblümchen má se ke slovům *arm* a *reich* asi jako pěsť ku zřítelnici. Bajka bez pointy byla by útrapou pro žáky, kteří ji mají čísti a memorovati. Pěkné spojení jest v souvětí ve cvič. 41. Ja, mein Vater war schon in Prag, *denn* vor etwa vier Monaten *regnete es stark.* Ve cvič. 43. chybný slovosled: „Du musstest im Sommer singen, also jetzt im Winter kannst du tanzen.“ Ve cvič. 45. dvojsmyslná otázka: „Kann man dort böhmisch sprechen?“ Divná jest ve cvič. 50. pathologická nauka: Dem Gehör schadet gewöhnlich die Unreinlichkeit.

Ve cvič. 54. nesouvisí věta první s následujícími, neboť zkoušíme-li rukou přibližně váhu, netřeba k tomu das *feinste* Gefühl in den Fingerspitzen. — Pravé monstrum je čl. 55. V předmluvě praví spis. (pod čarou 3. str.): „Žák však překládaje do cizího jazyka, ani správně nemyslí.“ A téhož zakusil spis. sám, překládaje článek (das Vaterland) z latiny (dle Steinera-Scheindlera) na jazyk německý; neboť čteme: Wir tragen keine süßere und berühmtere **Last** als die **Last** für das Vaterland. A zase wir beten für das Vaterland **mit** dem inbrünstigsten Gebet, při čemž zapomněl spisovatel, že v něm. klade se vnitřní objekt akkusativem a že český instrumental nemůže tu býti přeložen předl. *mit,* jako nelze říci wir schlafen *mit* dem Schlafe, wir kämpfen *mit* dem Kampfe a p. Es ist uns theuerer als unser Leben, lieber als unser *Sehnen*, unser *Streben* — není to nesmysl? Čím tedy jest nám vlasť, když se ani Sehnen, ani Streben nás všech nevztahuje k vlasti? O humor postaral se p. Ouř. také ještě nejapnějšími věcmi, jako na př. větou ve cvič. 58. *Sie* (die Affen) *gebrauchen auch ihren Schwanz zu den* **verschiedensten Dingen?** Jaká to stylisace ve cvič. 64. ve větě: er legte den Grund zu der steinernen Brücke *über die Moldau* und *zu der Neustadt?* Chybné jest ve cvič. 79. (Räthsel) viele **t**ausende Brüder. Co s dlouhými periodami článku Das Vaterland od Arndta (cvič. 83.)? — Na paměť hned primánům uložiti? Toť by tak byla „myšlenkovitosť“!

Jak hodí se *zwar* ve cvič. 87. die Raben *zwar* und die Hirsche . . . k předcházejícímu? (Corvi quidem . . . Steiner-Scheindler pag. 27.) a jest tu mimo to na dobrém místě? Ve cvič. 90. **Gib** dem **Narren** den Finger, so nimmt er die ganze Hand. — Na str. 60. c) čteme *stane se* **v** prach a popel (naše tělo)? Cvič. 93. není lépe er schleuderte ein Stück Holz než ein *Holzstück?* Ve cvič. 98. Blumen mancherlei Art, ne-li jasněji von mancherlei . . .? Ví spis., odkud si přeložila upravil prof. Roth básničku „Im Sommer“? Či ji našel spis. také jinde? Ví, jaká jest to původně píseň? že erotická? Hodí se v čl. 102. *gelten* ve významu =*platiti* (jak tam uvedeno) ve větě es hat bei ihm stets als Sitte gegolten? Myslí-li spis., že jest dikce ve cvič. 104. (der Mann merkte sein) *Vergehen,* **verbesserte** es opravdu německá? — Mýlí se. Cvič. 106. nevyniká ničím a

slávu Rudolfa Habsburského by spíše zastíralo; *wurde* von einem Feinde vom Pferde gestürzt? aufgerichtet? — Co s tolika průpovědmi ve cvič. 110. i jinde (tak cvič. 14., 40., 48., 69., zvláště pak 56., 90., 110., 129., 134.)? Všem mají se žáci učiti od začátku do konce? Neškodily by pro obměnu, ale tolik jest jich někde nakupeno — to jest „verdaulich"? A jak mnohé průpovědi jsou žákům I. i II. třídy nesnadné!

Jest ve cvič. 114. (dopis) spojka *nachdem* (Sie Ihr irdisches Leben . . .) případná, když se přeje v dopise matce „Er beschenke Sie, *nachdem* Sie Ihr irdisches Leben *vollbracht haben*, mit dem **himmlischen Königreiche?** Zde přece nelze jinak než napsati *wenn Sie einst* atd. Jak libě zní na str. 75. pravidlo 2. „*Oder aber* bilden *sowohl* die schwachen *als auch* die starken . . . (vlastní němčina spisovatelova?). Ve cvič. 116. ve všech větách (nesouvislých, jichž ostatně i v jiných cvičeních jest hojnost) podmětem jen náměstka osobní. Ve cvič. 124. jest již v nadpisu článku buď chybný slovosled buď chybná interpunkce: Wie verehrten die Lacedämonier das Alter. Jest to otázka? ne-li, pak jest slovosled chybný. Zní pěkně německy věta „*damit* desto besser erkannt werde, wie wahr dies *sei*, *werde* Eins angeführt, *damit* daraus anderes beurtheilt werden könne"? Es war also *das* Gesetz (bei den Lac. . . .)?; doleji erhoben sich diese alle *zusammen* und *gaben ihm an dem* **geehrtesten** *Platze den Sitz*. *Čestný* jest *geehrt?* i jinak možno z latiny to přeložiti! Ve cvič. 126. ve větě „da krähte mit geschlossenen Augen der Hahn" slovosled nesprávný. Ve cvič. 128. zní správně der ihn zum Tode vorbereiten half? — wem half er ihn vorbereiten?

Ve cvič. 129. (Besser in Ehren gestorben, als in Schanden gelebt) nerozuměl spis. participiím, myslí-li, že gestorben a gelebt jsou participia, jak lze z předešlého pravidla o příčestí souditi. Jsouť to elliptické infinitivy perfekta. Participia sama v tomto případě spůsobila by holý nesmysl. Tamtéž poukazuje dole k vysvětlení in Ehren, in Schanden na cvič. 108., ale tam není o tom ani slova. Článek der große Hund (cvič. 145.) z počátku zkomolen; přišel medvěd do světnice, kde medvědář večeřel? Nemožno jinak souditi podle slov: „— als die Thür aufsprang und jemand hereinkam. Wer mochte das wohl sein? *Es war der Bär*". Lépe by byl spis. učinil, kdyby byl článek ten opsal doslovně z Pospíchalovy čítanky (I. díl). Možno tak spletený a zkomolený článek se žáky vůbec čísti? V XXXI. nehodí se pro sekundany „O hättest du von Menschen besser stets gedacht atd. Jest případné ve cvič. 161. *irgend eine* (euere Gerste ist so gut, wie . . .)? A kdy se užívá slabých tvarů u verderben?

Jest ve cvič. 163. správné „dass ich Deinem Bruder sehr **ungerecht** gethan habe"?! Jaký sloh jest to ve cvič. 164? Sie (die Gans) dehnte zwar ihren Hals, *ohne* jedoch *seiner Kürze abzuhelfen* atd. Slušno klásti člen na str. 129. (ve čl. die Luft) dieser (der Wind) treibt *die* Schiffe . . .? Jak to myslí spis. s gewöhnlich na str. 129. (die Erdoberfläche) na ř. 6? Das Festland theilt man *gewöhnlich* in fünf Erdtheile; zná snad rozdělení na více dílů světa? Proč doleji (ř. 9.) Afrika ist *wieder* kleiner als Amerika? Fysikové podivili by se čtouce na str. 129. (dole) větu: Wir **sehen** die Luft, **denn** sie ist **farblos.** Co s tím?

Neobsahuje-li cvičebnice tato českého textu ku překladu do němčiny, není ještě proto výtečnou; jest první zvláštností u nás v oboru tom, ale kdož ví, zdali dříve nebo později nebude se zase doporučovati, aby přece aspoň po některé probrané důležitější části žáci cvičili se na základě dobře procvičené látky v překladu do němčiny, třeba jen na jednom snazším článku. Změna vždy lahodí.

Že spis. ani s etymologií nemínil to tak vážně, jak by mnohý z předmluvy se mohl domnívati, vysvítá nade vši pochybnosť. Ostatně spis. zavrhuje v předmluvě své theorii, ale na úkor praktické cvičby měli by se žáci I. a II. třídy nuditi etimologisováním? Arciť jiné jest, ze známých slov vysvětliti jiná příbuzná; ale mnohá slova ve cvičení se naskytající nejsou ve slovníku uvedena, jako: (cvič. 24.) bewohnen, klug *werden*, (cvič. 40.) beschwören a j.; jiná zase jsou tu ve významu, v jakém ku cvičení se nehodí; tak na př. *gedeihen* (ve slovn. dařiti se) k větě (cvič. 14.) fremdes Gut *gedeiht* nicht; zart = něžný? ku slovu Gehirn mozek

(cvič. 58.), so = tak (cvič. 80.) ke větě (der Vogel in der Tasche schrie, *so* laut er konnte); vorbei = mimo ke větě es ist sechs Uhr *vorbei?* (cvič. 89. II.), sinken = klesnouti ke větě Gott lässt uns wohl sinken, aber nicht ertrinken (cvič. 90.), sich besinnen rovno prý *sich erinnern* ke větě „Wer Gutes thun will, **besinne sich** nicht lange" (cvič. 110.)? Damit = mit dem = tím (cvič. 112.) (Nachdem er damit eine Strecke gegangen war). Heimweg (cvič. 38.) rovno prý der Weg nach der **Heimat** — je to vždy pravda? Ve slovníku *wenn auch* (cvič. 90. wenn er auch die Wahrheit spricht) nikde není vyloženo.

Jak vysvětlí si žák [für] *Bediente* (acc. pl.), když ve slovníku (str. 20.) čte jen der Bediente, gen. **n**, tedy jen dle slabé deklinace? V předmluvě (komment 18.) praví p. Ouř., že z příčin na snadě jsoucích nepřipojoval koncovek gen. sing. a nom. plur., přece však někde koncovku pluralu ve slovníku označil, jinde, a to v témž sloupci, nikoliv; to jen může žáky másti; tak na str. 9. ku cvič. 17.: die Frage, *n* — die Stunde, *n* — die Regel (bez koncovky gen. sing. neb nom. plur.) — die Übung.

Na str. 11. jest snad etymologický výklad slova das Schlafzimmer tím rozřešen, že *schlafen* = spáti a proto Schlafzimmer zove se *spárna?* Kde slyšel spis. tak mluviti? Slovo *ložnice* se mu nelíbí? Na str. 14. ku cv. 28. der, die, das oberste — a co jest oben a der, die, das obere dosud žáci neznají. Na str. 34. ku cvič. 35. vysvětluje spis. aufpflanzen ze slova die Pflanze, a žáci neznají dosud významu slovesa *pflanzen*. Na str. 20. aufleben = oživiti? Beherbergen vysvětleno slovesem bergen (str. 21.); napřed měli by žáci znáti die Herberge; tamtéž beherzigen = k srdci připustiti, *zabrati se nad něčím!* Str. 23. das Unglück betrifft mich = *stíhá?* (není v němčině význam opětování!). Bewunderung podivení *se?* Kde jest etymologický výklad slovesa kundthun? snad že = offenbaren? Kdo říká liötnân (Lieutenant)? Mittelländisch = mitten unter Ländern? nachgehen opozdovati se? Patrontasche = *prašnice?* jest na prach? vždyť sám spis. vykládá: kožená *tobolka* na **patrony** (rozuměj „náboje"!). Stellung nehmen, možno-li přeložiti frasí *„učiniti postavení"* (ku článku Maria Theresia in der Cadettenschule I. str. 137.) ve větě „Er nahm eine feste Stellung"? Na str. 60. die Werkstatt *-stätte* dílna; nebudou žáci mysliti, že Werkstätte jest plural ku slovu Werkstatt? Ve slovníku psáno *zeitlang* (nějaký čas) a ve čl. die Hauskatze (str. 128.) eine Zeitlang; co tedy správno? Při slovese zuziehen frase „Strafe zuziehen" místo sich eine Strafe zuziehen. Zde jsme vytkli řadu chyb, však co nedostatků, t. j. nevysvětlených slov a frasí ve slovníku jest, toho by nebylo do počtu; podobné frase jako große Augen machen činiti, **dělati velké oči,** jako ve čl. 154. plyne z údajů slovníka, takových monster utvoří si žáci podle Ouř. množství. Ovšem p. Ouř-ovi je to jedno, jak si žáci tu frasi zčeští, když se neostýchá sám v témže článku překládati das Tränklein slovem „vodička" — nepochybně z etymologických příčin nám nepřístupných.

Vedle nesprávností uvedených vyskytují se v knize také četné chyby tiskové, ač-li některé z nich možno vůbec pokládati za tiskové, zvláště u ostré s-hlásky (ſſ, ſs a ß). Nehledíme-li v předmluvě k chybě nepřijoval m. nepřipojoval, jsou ve cvičebnici samé tyto tiskové chyby:

Str. 3. (dole) abgenagt m. abgenágt.
„ 4. ř. 8. lemlajm m. lemlajn.
„ 8. cvič. 6. Sechſte m. Sechste.
„ 10. Cvičení II. m. Cvičení 11.
„ 11. ř. 5. eimal m. einmal.
„ 42. (XXV.) ř. 5. nejzvořileji m. nejzdvořileji.
„ 42. ř. 7. auf's m. aufs.
„ 42. ř. 4. z dola in's m. ins.
„ 45. ř. 8. pronešen m. pronesen.
„ 48. (Räthsel II.) ř. 7. lauf ich m. lauf' ich.

Str. 59. cvič. 90. ř. 3. z dola was *die* siehst m. was *du* siehst.
„ 64. cvič. 97. ř. 7. gespeiſt m. gespeist (!).
„ 61. ř. 4. z dola vergaſs m. vergaß (!).
„ 71. ř. 12. zerriß m. zerriſs (!).
„ 76. ř. 1. z dola rit m. ritt (!).
„ 78. ř. 8. z dola weiſst m. weißt (!).
„ 79. ř. 3. z dola ägeischen m. ägäischen.

Str. 86. cvič. 135. ř. 3. z dola pickati m. píchati.
„ 87. cvič. 138. ř. 5. mußte místo mušste (!).
„ 91. cvič. 147. ř. 6. folgendes m. Folgendes.
Str. 103. XXXI. ř. 1. z dola verküzte m. verkürzte.
„ 115. uprostřed (bergen) geborgent m. geborgen.
„ 133. v nadpisu Wallfische m. Walfische. (Dokončení.)

Hlídka programmův.

12. **Petrografický příspěvek ku poznání vyvřelých hornin na Moravě a na Slezsku.** Napsal prof. Jos. **Klvaňa.** Progr. českého gymnasia v Uh. Hradišti. 1888—9. 8°.

Geologie a petrografie novější klade badatelům četné otázky k rozluštění o povaze a vzniku hornin, které se dají jen podrobnými pracemi lokálními luštiti. U nás bádání tato úsilovně zahájil prof. Em. Bořický († r. 1881) zkoušeje zvláště mikrochemickou skladbu českých hornin vyvřelých methodami osvědčenými i novými. Prof. Jos. Klvaňa, jsa ještě jeho assistentem, bral na výzkumech jeho značného podílu a byl mu zvláště v práci o porfýrech platně nápomocen. Po předčasné smrti Bořického spracoval Klvaňa část materiálu pro „Petrografická studia porfýrových hornin v Čechách", zvlášť v údolí Vltavském mezi Prahou a Kralupy, a pokračuje v studiích těchto i na Moravě. Článek přítomný jest pokračování a doplněk článku „O třetihorních sopečných horninách na Moravě" v programmu téhož ústavu r. 1885, v kterých pracích podporován byl spisovatel musejním spolkem Olomúckým. V článku popisují se: čedič nefelinový od Otic, andesit amfibolový od Nov. Světlova, různé živcové čediče a pod. V druhé části vypsány jsou vyvřelé horniny Kravařska na Moravě, které v severových. cípu Moravy mezi Nov. Jičínem, Mor. Ostravou a Frydlantem as na 70 místech v rozmanitém stáří a rázu se vyskytují. *B. Bauše.*

13. **Naše kuchyně.** Napsal **K. Starý.** Výroční zpráva vyšší dívčí školy města Prahy. V Praze 1889. 8°.

Známý obratný spisovatel a oblíbený učitel podává zde „dívkám z vyšší dívčí školy vystupujícím na cestu do života rodinného malou lekci zdravovědeckou", neb vládnouce jednou v kuchyni, budou ovládati do jisté míry náladu těla i ducha celé rodiny. Poznáním však zásad fysiologických výživy těla lidského možno i při menším nákladu požadavkům zdravotnictví učiniti zadost. Jsou ovšem ještě mnohé sporné otázky pro fysiologii k rozluštění, co výživy se týče, ale tolik jest jisto, že jídá se namnoze zbytečně mnoho, že náhled Liebigův a j., jako by jen bílkoviny, vejce a maso dodávaly člověku „síly", tuk a uhlohydráty však hrály podřízenou úlohu, není úplně oprávněn, ač velice rozšířen. Netřeba padati v extrem Tannerů, Furtnenů a j., kteří po týdny a měsíce dobrovolně hladověli, aneb držeti se ideálního, ale nepraktického názoru vegetariánů, kteří všechno pojídání mrtvého masa prohlašují za surovost a zbytečnost. Ale tolik se ví, že potravou nahraditi se mají ztracené látky tělesné. Denní ztráta na látkách v těle pohybem, prací, vzrůstem jest hlavně uhlík. Výměna látek bílkovitých jest v těle vždy stejná, nechť člověk pracuje či nic; dusíku, bílkoviny jest dospělému tělu potřebí jen tolik, aby organisovaná hmota, totiž protoplasma, se udržela; výměna uhlovodanů řídí se však stářím, povoláním, velikostí tělesnou a pod.; těch jest tím více tělu potřebí, čím více se kdo pohybuje a tepla vyrábí. Plýtváním jest tedy zbytečně sahati k drahým potravinám masitým, kde tutéž službu látky rostlinné nám vykonají. Tuto zásadu doloženou číslicemi ze spisu Rankeova a pojednání

Marešova[1]) vykládá článek Starého a připojuje poznámku o některých novějších praktických přístrojích kuchyňských. *B. Bauše.*

14. Rytířské a erbovní rodiny v Domažlicích v 16. a 17. století. Napsal B. **Štrér.** Programm vyššího gymnasia v Domažlicích za školní rok 1889. 8°. 17.

Z některých svědectví vysvítá, že vedle erbovních měšťanův osazeny byly v Domažlicích i osoby stavu rytířského; než že se někteří vytrhovali z povinností obecních, nebývali v městě rádi viděni; po smlouvě Svatovácslavské však je v trhových smluvách k povinnostem těm město vázalo. Svobodných domův a vůbec držav tak zvaných svobodníkův při městě nebylo. Potom spis. podává zprávy o osobách stavu rytířského neb erbovního, pokud je lze v Domažlicích zjistiti. Rozprava má býti příště dokončena. *Fr. Prusík.*

15. Paměti o školách Prostějovských od počátku až po bitvu Bělohorskou. Napsal F. **Koželuha.** Devátá výroční zpráva české zemské vyšší školy reální v Prostějově za šk. rok 1889. 8°. 25.

Jakkoliv až do XVI. století není určitých zpráv o školách Prostějovských, lze přece podle obdoby souditi, že tu bývala farní škola od XII. století; v XIV. a XV. století jest to zjištěno tím, že někteří Prostějované přicházeli na vysoké učení Pražské. V té době byli správci školy Augustiáni, avšak hnutím husitským za krátko jsou vytištěni a v Prostějově vznikla škola *utrakvistická*, a sice partikulární, z níž vycházeli v XV. století mnozí jinoši nadaní, kteří nabyvše dalšího vzdělání na vysokých školách všelijak se vyznamenali v dějinách vlasti, jako: Matouš Rejsek, stavitel Prašné brány a Kutnohorského chrámu sv. Barbory, biskup Jan Filipec, Jan Klenovský, horlivý člen Jednoty bratrské a j. Zajímava jest zpráva o platu učitelův Prostějovských, jež se zachovala v pamětní knize Jana Bělkovského (od r. 1553). Dle ní vybíral učitel kvartálu od domácích pacholat po 7 $^1/_2$ groších bílých, od přespolních po 10 gr. bíl. Za to se nevybíraly jarmarkales, hromničkales, masopustkales, kretales (na křídu). V zimě platili na svíčky ti, kteří čtou, po 6 denárech, kteří slabikují, po $^1/_2$ gr. Kalefaktura t. j. na topení po 2 denárech dvakrát do roka. Za zvonění velikým zvonem dostával školní officiál po 5 gr.

Z učitelův, kteří na škole Prostějovské působili, zmínky zasluhují tito: Pavel Vorličný (Aquilinas), Kherner Jan Plzeňský, Jakub Sixt ze Zvířetína, Jan Sudlicius Miličínský, Ondřej Rochocius z Rochicperku, Vincenc Macovinus z Macova, Jiří Syrus.

Hned po založení Jednoty bratrské založili asi *Bratří školu*, jež s jinými školami jejich po celé Evropě rozšiřovala slávu školstva českého. Na bratrskou školu Prostějovskou posýláni byli též mnozí synové rodův panských, kteří pak bývali hlavní záštitou Jednoty, na př. Jan ze Žerotína a j. Mezi učiteli vynikal br. Martin Michalec z Litoměřic, jehož žákem byl br. Jan Blahoslav.

Konečně se r. 1545 připomíná v Prostějově *židovská škola*, o níž se nedostává zevrubnějších zpráv. — Na pokračování pilné práce této se těšíme. *Fr. Prusík.*

16. Děkanský chrám Nanebevzetí Panny Marie v Trhových Svinech. Studie J. **Braniše.** Pátá roční zpráva české reálné školy v Českých Budějovicích za šk. rok. 1889. 8°. 26.

Nejednou už rozpravou přispěl spis. k poznání a ocenění důležitých, zvláště stavitelských památek vlasti naší. Rozpravy jeho založeny jsou na důkladné známosti českého umění a budou někdy vzácnou pomůckou tomu, kdo soustavné bude

[1]) O výživě člověka od Dr. F. Mareše, docenta fysiologie při české fakultě lékařské. V kommissi Karla Bellmanna.

psáti dějiny umění v Čechách. I letošní programm reálky Budějovské přináší podobnou stať z obratného pera prof. Braniše, v níž nejprve klade některé zprávy k dějinám kostela a fary v Trhových Svinech, načež chrám, ukončený r. 1485, zevrubně vědecky popisuje a uvádí některé starobylé kusy, které se zachovaly z původní výzdoby svatyně.

Na konec spis., promluviv o zvláštním slohu Svinského kostela, „na němž nalézti můžeme již r. 1485 všecky ony zvláštnosti, které charakterisují sloh a školu, jež ku jmenu Beneše Lounského či, správně řečeno, královského stavitele Benedikta Reta z Pistova se pojí,“ uvažuje o tom, zda by tento Beneš nemohl býti totožným s Benešem z Trhových Svin, jenž se vyskytuje r. 1474, zvláště když se zrovna v sousedství Trhových Svin nalézá osada *Rejta*. Domněnka to pozoru hodná.

K rozpravě podán jest půdorys chrámu a obraz staré kropenky a náhrobku z r. 1575.

Spis. nedobře užívá Svinů m. Svin, srv. Hoierus de Suin (1268; druhotvar Svinec neb Svince jest v lat. Hogerus de Svinz a v něm. Swainicz, Schweinitz) a svinenský m. svinský. *Fr. Prusík.*

17. **Písmo a psaní.** Napsal Alois **Rublič.** Šestá výroční zpráva o c. k. odborné škole sochařské a kamennické v Hořicích za šk. rok 1889. 8°. 9.

Pěkná rozprava tato stručně sice, ale jasně vykládá (na základě dobrých pramenův) o původě a povaze písma, o jeho úpravě a užívání, o psacích potřebách, o druzích písma a o vyučování písmu.

Některé věci, s nimiž se nesnášíme, tuto vytkneme. Že by nynější písmena byla tvary „náhodnými“ (str. 4.), nepodobá se, nébrž spíše jsou to během času pokažené neb zjednodušené obrazy původních předmětův, na př. *A* vzniklo z původního obrazu orla (v písmě egyptském) atd. — Dobře spis. dle Šafaříka nazývá písmo sv. Cyrilla glagolicí, Klimentovo pak cyrillicí; avšak s tím se neshoduje následující věta: „Nelze pak s určitostí říci, která vlastně abeceda — glagolice či cyrillice — do Moravy (lépe: na Moravu) a do Čech dříve byla přinesena“ (str. 4.). Vždyť přece Kliment utvořil kyrillici teprve v Bulharsku, kam se s ostatními kněžími z Moravy utekl. Památky písemní pak nejlépe svědčí o přednosti glagolice: mámeť v metropolitní knihovně rkp. glagolský v Čechách koncem IX. (nejvýše počátkem X.) věku — tak starých rkp. kyrillských však zde není. Viz i Prokopovu část v Remešském evangeliu. — Že by se přání na konci rozpravy (9) pronesené mohlo vyplniti, velice pochybujeme, pokoušeliť se o studium písma už jiní četní učenci, kteří tomu věnovali celý život.

Avšak tak dobrý obsah rozpravy vyžadoval rovněž dobrého a správného jazyka; než té chvály slohu spisovatelovu vzdáti nemůžeme, i vytýkáme zvláště tyto nesprávnosti: *těžko* s jistotou *lze* (= lehce) říci (str. 3.) m. těžko (nesnadno) s jistotou říci; co uvésti by se *dalo* (3) a j. m. mohlo, co uvésti by bylo lze (možno); *jeden* člověk *druhému* chtěl ukázati (3) m. člověk člověku chtěl ukázati. Co týče *se* stáří písma (3 a j.) m. Co se týče atd. Inf. se končí na *i*, kdežto spis. často klade *tvrdit* a pod. Jaké první *písmeny* byly (4 a j.) m. Jaká první písmena byla (v sing. písmeno, ne písmena); zdá se *ale* (4) m. ale zdá se, zdá se však. *Jelikož* (5) m. poněvadž, ježto; ku *věcím* m. k věcem; oněch, kdo psáti *neumí* (5) m. neumějí; né (5) m. ne; mysleti (5) m. mysliti; *lehmé* písmo (6) m. ležaté; i *ten* největší přívrženec (7) m. i největší přívrženec; *vzdor* své neúplnosti (9) m. přes neúplnosť svou; byl to vynález *jeden* z nejzáslužnějších (9) m. byl to vynález z nejzáslužnějších. Vocalisování předložek, zvláště *k*, mnohdy zbytečno, ba nelibo, jako: ku dalšímu (4), ku výsledkům (5), ku nějaké (5), ku nynějšímu (5), ku našim (5), ku nápisům (6) a j. *Fr. Prusík.*

Literatura.

(Díla redakce došlá.)

Besedy mládeže. Pořádá Vácslav **Špaček.** Svaz. 259.—263. *Rodina vojínova.* Dějepisná povídka z XI. století. Sepsal A. B. *Šťastný.* (S obrázkem.) — *Z luhův a lesův.* Sepsal J. *Soukal.* — *Vyprávěnky dítkám.* Napsala L. *Grossmannová-Brodská.* (S 5 obrázky.) — V Praze 1890. Nakladatel M. Knapp. m. 8°. 83. Cena svazku 30 kr. — *Ze zlaté doby života.* Povídky pro milou mládež. Napsal V. *Špaček.* (S obrázkem.) V Praze 1890. Nakladatel M. Knapp. m. 8°. 85. — *Z výletu na Hrubou Skálu a na Košumberk.* Od Františka *Rosůlka.* (S 5 vyobrazeními) m. 8°. 96. Cena svazku 30 kr.

Boženy Němcové Babička. V Praze 1890. Nakladatel I. L. Kober. m. 4°. Sešit 2. Sešit tento počíná vyprávěním babičky, kterak mluvila s císařem Josefem. Pak líčí se návštěva babiččina u myslivců a vyprávění života Viktorčina. V sešitě tom jest sedm illustrací Karla Štapfra, z nichž zvláště vytýkáme, kterak císař Josef babičce půjčil dalekohled, a pak dvě rázovité figurky: pana mlynáře a myslivce, illustrátorem šťastně zachycené.

Časopis českého studentstva. Redaktor Al. P. **Kryf.** Nakladatel K. St. **Sokol.** V Praze. 8°. Předplatné ročně (10 seš. o 2 arších) 3 zl. Roč. II, č. 7. a 8.: Na stráž. Dojmy z Oxfordu. Dopisy. *Za orlem Slavie (V. Hanuš). Programm českého studentstva. Směs.

Časopis katolického duchovenstva. Redaktor Dr. Klement **Borový.** Nákladem Rohlíčka a Sieversa. V Praze. 8°. Cena ročně (10 seš.) 3 zl. 50 kr. Ročník XXXI. Sešit 4.: Malířství mosaikové (J. Blokša). Kollej česká v Římě. Smlouva uzavřená mezi apoštolskou Stolicí a republikou Kolumbií v jižní Americe (K. Borový). Stručné dějiny církve katolické v Rusku (F. Kryštůfek). Milosť Boží (J. Hůlka). Kronika. Literární oznamovatel.

Děje Čech a Moravy za Ferdinanda III. až do konce 30leté války (1637 až 1648). Sepsal Dr. A. **Rezek.** Sešit 3. V Praze 1890. Nákladem I. L. Kobra. 8°. 127. Cena ?

Гимназія. Ежемѣсячный журналъ филологіи и педагогіи. Redaktor i nakladatel G. **Jančeveckij.** V Reveli. v. 8°. Cena ročníku (12 sešitův) 8 rub. Ročník III. Sešit 1.—3.: Noctes scholasticae (G. Jančeveckij). Vzorné úkoly (G. Jančeveckij). O nynějším stavu našich gymnasií. K otázce o žádoucím zlepšení v zřízení středního vzdělání (G. Lobovikov). Několik slov o vyučovací methodě dřevních jazykův v gymnasiích (S. Cybulskij). V příčině překladův z dřevních jazykův (K. Brodskij). Methody řešení arithmetických úloh s historickými poznámkami a podrobným řešením typických úloh (R. Kiričinskij). Listy z Němec (S. Nikolajev). Učení latinské mluvnici v II. třídě gymnasijní (P. Pervov). Varia. Umění Řekův a Římanův (J. Winkelmann). J. Curtiovy Základy řecké etymologie (přel. E. Šmidt von der Launic. Spis Curtiův jest zastaralý, od jeho dob zajisté jazykověda daleko pokročila). Kritický rozbor literatury otázky o videch a časích ruského slovesa (M. Krygin). Řecká poésie před Homérem (A. Tichov). Methodika praktické arithmetiky v historickém rozvoji od konce středověku až po naše doby (B. Unger, př. J. Bljumberg). Nový filosofický časopis (M. Demkov). Z cizího školstva: vlaské, španělské; anglické vychování ve Francii; slovanská gymnasia. Budoucnosť učby zeměpisné (M. Dubois). Ethický a aesthétický význam tělocviku (A. Leško).

Hovory Olympské. Podává Jan Ev. **Kosina.** 2. vydání. V Praze 1890. Nákladem I. L. Kobra. 8°. Cena sešitu o 48 stránkách 30 kr. Sešit 3. pokračuje v řízném dialogu „Práva mateřštiny".

Hrady, zámky a tvrze české. Popisuje August **Sedláček.** Nákladem F. Šimáčka. fol. Cena sešitu 65 kr. V Praze. Díl VIII. Sešit 4.: Křivoklát (dokončení). Týřov či Angerbach. K domněnce zde pronesené podotýkám, že nedaleko místa, jež se má za hradiště Angerbachu (u Kožlan), býval rybník (nyní

vypuštěn a na něm louka s hrází protrhlou), jehož jmeno „*Týřovský* rybník“ dosud se zachovalo. To by ovšem svědčilo identitě obou jmen.

Humoresky, satiry a drobné črty Svatopluka **Čecha.** Druhé vydání. V Praze 1890. Nakladatel F. Topič. m. 8°. Cena sešitu (o 32 str.) 20 kr. — Když v našich skrovných, ba neutěšených poměrech literárních vyjde kniha *po druhé*, už to je zvláštním úkazem a knize lichotivým svědectvím. Nejvíce ovšem nyní jest hledán humor v žalostných dobách našich; než nebývá to vždy ryzí, jadrný český humor, jakým proslul u nás zvláště Rubeš, nébrž nezřídka špatný, nezdařený, ba mnohdy i nekalý vtip. Proto jako oásu vítáme humoresky, které jen jen srší ce vtipem, vždy mají nějaký vyšší, ušlechtilejší cíl. A takové jsou humoresky Čechovy, jenž řízně, ba nezřídka satiricky na vše strany rozdává šlehy, úsečnými na mnoze slovy situaci jasně charakterisuje jako výborný malíř, jenž několika ráznými črtami jasné podá tahy předmětu zobrazovaného. Cíl pak mívají Čechovy humoresky zhusta vlastenecký. Jich netřeba doporoučeti, mluví samy za sebe. Kéž následuje po nich nové vydání starších, rozebraných humoresek jeho.

Al. **Jiráska** Sebrané spisy. V Praze 1890. Nákladem J. Otty. m. 8°. Cena sešitu (o 32 str.) 15 kr. Sešit 16—22.: V sešitě 19. je ukončení dílu II., který obsahuje překrásnou povídku „F. L. Věk“, obraz z dob národního probuzení našeho. Načež následuje historický obraz „Obětovaný“. Jiráskovým Sebraným spisům dostává se po zásluze v kruzích vzdělanějšího českého čtenářstva žádoucího přijetí.

Jitřenka. Redaktor a nakladatel Fr. **Popelka** v Poličce. v. 8°. Předplatné ročně 4 zl. Ročník IX. Číslo 8—10 : Vlastenecké epištoly (Satanella). Z básní Bol. Čížkovského. Z lásky mateřské (Vl. Pittnerová). Šijáci (V. Korajec, přel. V. Špaňhel). Neznámé příčiny (J. Štemberka). *Jen doufej, věř (L. Grossmannová-Brodská). Diblík (J. Košťál). Stříkačka (A. Eckstein, přel. J. Poličský). *Hřbitovní znělky (A. Noha). Miramar (F. Kodym) Utrpením k volnosti a slávě vlasti (K. Červenka). Z básní Jar. Kvapila. Dinda (K. Zákoucký). Drobnosti.

Кievскія Университетскія Извѣстія. Redaktor V. **Ikonnikov.** V Kievě. 8°. Cena ročníku (12 svazkův o 15—20 arších) 6½ rub. Ročník XXX. Sešit 1.: Rytířské epos v Italii po Ariostovi (N. Daškevič). Díla knížete Kurbského jako historické prameny (A. Jasinskij). O zeměpisném rozvrhu státních důchodův i vydajův v Rusku (N. Jasnopolskij). Uvedení v soustavu mezinárodního práva (O. Eichelman). Malomocenství a lišeje (G. Minch). Francesco Ferrucci a jeho doba (V. Piskorskij). Jihoruské panské hrady v polovici XVI. věku (M. Gruševskij). Massage života při zácpách dětí (A. Karnickij). Kritika a bibliografie. Meteorologické tabulky pro Kiev (K. Žuk a G. Florinskij) za duben 1889 průměrem: tlakoměr 740·4 mm. (nejv. průměr 750·3 dne 23, nejm. 725·4 dne 14), teplota vzduchu + 7·7 C. (nejv. 14·9 dne 25, nejm. — 1·1 dne 1), srážky 3·5 mm. (nejv. 43·5 dne 14). Za květen: tlakoměr 746·7 mm. (nejv. pr. 751·9 dne 4, nejm. 740·2 dne 16), teplota vzduchu + 17·9 C. (nejv. + 23·9 dne 30, nejm. + 9·8 dne 18), srážky 1·6 mm. (nejv. 35·1 dne 8). Za červen: tlakoměr 743·1 m. (nejv. pr. 750 dne 1, nejm. 739·3 dne 27), teplota vzduchu + 18·5 (nejv. + 25·3 dne 1, nejm. + 9·9 dne 6), srážky 2·1 mm. (nejv. 25 dne 21).

Kubšova Bibliotéka moravská. V Třebíči. Nakladatel J. F. Kubeš. 8°. Cena sešitu (o 3—4 arších) 10 kr. Ročník I. Sešit 1. a 2.: **Historické arabesky** od Dra Z. **Wintra.** Rázovitým slohem psané arabesky jsou zde tyto: U pana mistra Daniele z Veleslavína. Pan Šejnoch. O staročeském milování. O prstenech.

Libuše. Matice zábavy a vědění. Redaktor Boh. **Šimáček.** Nákladem F. Šimáčka. V Praze. m. 8°. Cena ročně (7 knih) 1 zl. Ročník XX. Číslo 2. **Z mojí galerie obrázkův.** Novellistické črty a humoresky. Napsal Vácslav **Beneš-Šumavský.** 157.

Literární Listy. Red. Fr. **Dlouhý.** Ve Velikém Meziříčí. m. 4°. Nakladatel J. F. Šašek. Cena ročně (24 čísel) 3 zl. 90 kr. Ročník XI. Číslo 9.: O podmínkách i možnosti národní české literatury (H. G. Schauer). Ze současného romanopisectví anglického (Jos. Nováček). Mladá Francie (K. Kaševski, př.

J. K.). Mluva v románě (H. G. Sch.). Literární ruch v XIX. století (J. Parus). Několik slov o Gogolovi a kritice občasí Gogolovského (Dle Oresta Millera, J. Koněrza). † Ludvík Anzengruber. Posudky. Drobnosti.

Matice lidu. Red. Primus **Sobotka.** Nákladem spolku pro vydávání laciných knih českých v Praze. 8°. Cena ročníku (6 seš.) 1 zl. Ročník XXIV. Seš. 3: *Národopis* (Díl III., Národové američtí). Napsal Dr. Jaroslav **Vlach.** Str. 128.

Moravská bibliotéka. Pořádá Fr. **Dlouhý.** Ve Velkém Meziříčí. Nakladatel J. F. Šašek. m. 8°. Cena seš. (o 48 str.) 10 kr. Ročník V. Seš. 36. a 37. přináší dokončení půvabných povídek G. Preissové Z mého alba, jež jsou: Paní Šedá. Dvojčata bidélkáři. Z denníku mladé paní. Venkovský mučedník. Jozefčin ideál. Z Vídně do Hodonína. Obrázek bez nadpisu. Ideál. Dopis na Rusko. — Dnem 1. května zahájen byl VI. ročník pod změněným titulem: Šaškova Moravská bibliotéka.

Národ a škola. Redaktor J. **Schier.** Ve Velkém Meziříčí. Nakladatel J. F. Šašek. fol. Předplatné na rok 2 zl. 50 kr. Ročník IX. Číslo 9.: Obrazy z dějin rakouské školy národní (A. Valenta). Bohatství a chudoba (J. Sokol). Některé právní obyčeje našich předků na Moravě a v Čechách. Šlechtění růží v zimě (St. Řehák-Kamenický). O dalším vzdělání dorostu rolnického. Letem času (F. V. Kodym). Rozmanitosti.

Naší mládeži. Obrázkový časopis pro mládež dospělejší. Red. J. Vl. **Krátký.** V Praze. Nákladem J. R. Vilímka. 4°. Cena ročně (12 sešitův) 3 zl. Ročník XVI. Sešit 5.: Když byl Jindřich Korutanský králem (Čeněk Tonder). *Ctnosť a svornosť to vše vykonala (Al. Potěhník). Příhody tří uprchlíků v Sibíři (Viktor Tissot a C. Améro, př. Bohumil Čermák). *Harun Arrašid před 1100 lety (Jan Nečas). Hrad Bezděz (A. B. Šťastný). *Jarní jitro (Jan Borl). O největším mudrci řeckém (Antonín Svoboda). Jan Erazim Vocel (Karel V. Rais). Elektrický omnibus (A. B. Šťastný). O kachně divoké (Fr. Nekut). Na pustě (Bohumil Čermák). Rozmanitosti.

Ochotnické divadlo. Svazek 57—59.: *V obležení.* Komedie o 4 jednáních. Sepsal Viktor J. **Krylov.** Přeložil Dr. Pavel *Durdík.* Hra tato jest repertoirní dvorních divadel Petrohradského a Moskevského a jest z nejlepších veseloher neobyčejně plodného V. Krylova. — *Vojanská krev.* Veselohra o 3 jednáních. Napsali Eug. **Labiche** a Edv. **Martin.** Přeložil J. *Kühnl.* Veselohra tato dávána letos v Národním divadle a velice se líbila. — *Večernice.* Obraz ze života v Pražském zákoutí o 1 aktu. Napsal Karel Lad. **Kukla.** — *Tajný sňatek.* Veselohra o 1 jednání. Napsal Jiří **Sumín.** — V Praze 1890. Nakladatel M. Knapp. m. 8°. 78. 69. 88. Cena svazku 30 kr.

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redakcí a nákladem V. **Vlčka.** V Praze 8°. Cena ročně 7 zl. 20 kr. Ročník 20. Sešit 5.: O české mládeži v německých školách (F. J. P.) In memoriam (Ed. Albert). *U zlatého slunce (K. Leger). Od Severního mysu (Jiří Guth). *V předtuše jara (J. Vrchlický). *Topol (F. Táborský). Černé jezero (V. Vlček). *Linduška (B. Klimšová). Ze dnů říjnových 1848 (J. A. svob. pán Helfert). Učení na školách městských v 15. a 16. sto'. (Z. Winter). Národohospodářské upomínky z Pařížské výstavy (J. Trakal). Nové písemnictví (R. Tyršová).

Ottův Slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze. 8°. Cena sešitu (o 48 stránkách) 36 kr. Sešit 58. a dvojitý 59—60. obsahují články Bečva—Bělorusija. V sešitu 58. zaujímají největší část životopisy Bedřichů, knížat duchovních, panovníků a jiných vynikajících osob. K dvojitému sešitu 59—60. připojeny jsou dvě krásné a velice zdařilé, barvotiskem provedené přílohy: Babočky české s housenkami a kuklami. Mapa: Badensko, Bavory, Virtembersko. V textu je 19 vyobrazení. Sešit 59—60. jest obsahem zvláště bohatý. Uvádíme z velké řady článků na př. tyto: Popis měst Bechyně, Bělé u Bezděze, Bělehradu, francouzské pevnosti Belfortu, památného a přístavního města Bejrútu. Historie slavného rodu panského z Bechyně, Bejšovců z Bejšova, uherských králů Belů. Životopisy Jana Bechyňky, horlivého kněze pod obojí, ra-

konského státníka hraběte Richarda Belcrediho atd. Obšírný a důkladný je článek: Belgie, který zahrnuje geologické útvary Belgie, vodopis, podnebí, zvířenu, obyvatelstvo, zemědělství, rybářství, hornictví, obchod, průmysl, kommunikace, ústavu a právo, školství, církevní záležitosti, soudy, vojenství, dějiny, literaturu. Zajímavy a poučny jsou také stati: Belgické tunnelování, běličství, theorie bělení, praxe bělení. — Již z těchto několika vyjmenovaných článků jediného svazečku jest viděti, že každý čtenář v Slovníku naučném nalezne, co by jej zajímalo a čím by se poučil. Nemýlíme se, řekneme-li, že vzdělanějšímu Čechu nelze obejíti se v nynější pokročilé době bez díla takového a nyní, kdy vychází po sešitech, naskytá se každému příležitosť, aby si je snadně opatřil.

Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars III. Opera Jos. **Emler.** Pragae 1890. Sumtibus regiae scientiarum societatis Bohemiae. 4°. Sešitem 6. ukončen jest III. díl (do r. 1333) veledůležitého díla a připojen zevrubný index jmen osobních i místních a index věcný.

Русскій филологическій вѣстникъ. Red. A. J. **Smirnov.** Roč. 1889 (4 seš.). Ve Varšavě 1889. 8°. Cena 7 rub. Obsah: *Posnámky k dějinám školního drámatu* (P. O. Morozov, ref. A. Sobolevskij). *Národní etymologie na půdě jasyka ruského* (M. Savinov). Rozprava zajímavá, ale kusá a místy nesprávná, jmenovitě v příčině češtiny, na př. výklad slova bočan, sloven. bokan jest nesmyslný; pravopis v českých slovech ukrutně nesprávný: pstros, naš, jen jsš (jenž jsi), nebesíh. Že by lid říkal: otče náš *věnci*, jest klam, neboť slýcháme: otče náš, *jenci* = jen(ž) si, srv. kapca m. kapsa. — *Západo-ruská legenda z r. 1489* (M. Karpinskij). V slovníčku, jenž se uvádí na str. 76—84., nejsou pouze živly běloruské a maloruské, jak vyd. tvrdí na str. 85. a 86., nébrž i polsko-*české*, na př. але, а вждыжь (stč. vždyť), ать, всхопиться, гукъ, доловъ, запасникъ, казать, недуги, обаполь, хижица, радощи a j. Žádoucno, *by některý důkladný znalec staré češtiny prohlédl* v legendě, jež se nalézá v Archaeolog. museu při Kievské duchovní akademii, *život jmenovitě některého světce českého* (Ludmily, Vácslava), neboť z připojeného tuto života sv. Borise a Gleba nelze čechismův s takou jistotou poznati. — *Ukázky nářečí ruského jazyka. III. Sajani* (M. Chalanskij). Tak slují obývatelé Obojanského a Sudžanského újezdu v Kurské gubernii od toho, že říkají v sg. gen. саѣ za сабѣ (= себя). — *O domnělém dualismu v mythologii Slovanův* (V. Močulskij). Spis. hájí nauky o jediném bohu u pohanských Slovanův dovozuje, že pozdější dualism vznikl vlivem křesťanské nauky o dobru a zlu. — *Doplňky k Etymologickému slovníku Miklošičovu* (R. Brandt). — *O příčestí v slovanských jazycích* (N. Šljakov). — Нѣсть — нѣтъ (N. Šljakov); spis. odvozuje нѣтъ z не-е-тъ = не есть такъ, нѣстъ z не-есть (což naznačil už Brugm. Grundr. I, §. 607), stsl. нѣтоу pak z не-е-ту = не есть тутъ. Avšak odvozovati нѣкъто z не-ѥ (исто), къто = abest (deest), quis jest výklad strojený a proto nesprávný. — *Příspěvky k ruskému slovníku* (S. Bulič). — *Běloruské písně* (E. Karskij). — *Reflexe o Bovovi v srbském eposu* (M. Chalanskij). — *Všeslovanské změny zvukův* (A. Sobolevskij). Spis. vykládá: *A.* o samohláskách, a sice *1.* o přechodě *o*, *e* v ъ, ь jako вечеръ вьчеръ (srv. *včera*), шелъ шьлъ a p.; spis. sem neprávem počítá též человѣкъ vedle člověk, jež se nerovná tvaru *чьловѣкъ, o čem viz naši etymologii v Kroku III., 155. *2.* Tvoření nosovek ą, ę; pozoru hoden jest výklad o přechodu nosovek v čisté samohlásky; du^{m}b v dub; glia^{n}děti, gle^{n}děti v глядѣть, gleděti; tak vykládá také rus. kъniga z kъni^{n}ga, jež shledává v středobulh. knęga, pol. księga (z kъnęga, srv. ksiądz z kъnęzь), čes. *kňaha, kněha (lépe: kniaha, knieha, *kníha*, g. pl. *kněh*). *3.* Dloužení *o* (*ă*), *e* před plynnými souhláskami (gărd, gārd = gord, gard, grad; berza, bērza = berza, běrza, brěza). *4.* Změna samohlásek vlivem *j* a měkkých souhlásek: jo v je, jъ v jь, jy v ji, jě z jai v ji; jь v ji: jьgo v jigo, psáno igo; jě z jē v ja; z těch změn se prvé 4 udály nejdříve a to v stejnou dobu, potom po řadě poslední dvě; dle toho nelze mluviti o přehlásce ą v ę, ana spadá v dobu přehlásky jom v jem. I na *předchozí* samohlásku působiti mohlo *j*, tak z ъj vzniklo yj: krъ-ją v kryją; ьj v ij:

kopьje v kopije, бьją v биж. *5.* Přechod *ě* (původ. ai) v *i*: vlъci, beri. *6.* Stotožnění obou *ě* (z pův. ai i z pův. *ē*). *7.* Stahování samohlásek: eje či ee v ē = ě: něsmь; o tvarech jako живого jsme už v Kroku III., 326. ukázali, že nemohly povstati z živъ-jego, nébrž z živo-(je)go. *8.* Kvantita všeslovanských hlásek: a) dlouhé ze stažení, b) dlouhé jako potomci indoevropských dlouhých, c) krátké rovněž z té příčiny, d) krátké bezpřízvučné ъ, ь, y, i. — *B.* Souhlásky, a sice: *1.* Přechod *s* v *ch;* spis. uvádí některé příklady té změny i jiné, v nichž se *s* uchovalo, avšak nesnaží se, jak žádoucno, najíti zákon tuto vládnoucí. *2.* Prvé měkčení hrdelnic (*g* v *ž*, *k* v *č*, *ch* v *š*); k vůli měkčení jich před *ě* z pův. ē, soudí spis., že se měkčily dříve, než *ai* přešlo v *ě* neb *i*. *3.* Druhé měkčení hrdelnic (*g* v *z*, *k* v *c*, *ch* v *s*): a) před *ě*, *i* z pův. *ai*; b) po měkkých hláskách, zvláště ь, *i:* польга польза, *kъnęgъ kъnęzь, tьrgati tьrzati, *věnькъ věnьcь, zьrcalo a p. *4.* Měkčení sykavek: *z* v *ž*, *s* v *š* (vъžljublją). *5.* Měkčení zubnic. *6.* Přechod *j* v *l*: pljują. *7.* Spodoba souhlásek: a) gъnąti z gъbnąti, dьnь z dьvnь, konь z kobnь (srv. kobyla); vosa z vopsa; črěti z črěpti, neti z nepti, dláto z dlabto; b) oblakъ z obvlakъ, běgą z bvěgą (srv. φεύγω); c) věmь z vědmь, osmь z ostmь (srv. octo), avšak *d* v sedmь se udrželo k vůli *b*: sebdmь (srv. ἕβδομός, septem); vėsi z vėdsi, pręslo z prędslo, což se dálo dříve, než změna *s* v *ch*, pročež se někdy za *ts*, *ds* nalézá *ch* (*š*): z pēds (srv. lat. pēs z pēds, lit. pēda noha) vzniklo *pěs, z čehož pěch-ota, pěšь, rus. пряха, неряха, сваха z prędsa, nerędsa, svatsa; lęchъ z lędsъ; d) rěste z rěkste; pletą z plektą (lat. plecto), pętъ z pęktъ. *8.* Neústrojné souhlásky na počátku i v středu slov. Na kraji *v*, *j*; ono před ъ, ы, před *o*: vonja; *j* téměř před každým počátečním *a*, *e* (ę), ь, *ě* (jě = ja), *u*, někdy před ą. V středu *t* mezi *s*, *r* a *d* mezi *z*, *r*, což se dálo bezpochyby po přechodu *s* v *ch* (srv. chrom) a před přesmykem plynných; povstalo-li *zr* ze zьr, z pravidla se *d* nevsouvá (zrno), rovněž když *žr* povstalo přesmykem (жрѣбя, ale čes. dissimilací *h*říbě). V příponách *d* před *r*: bedro (srv. lat. fe-men). Mimo to *s* před *t* v inf. (hřésti z hřebsti). *9.* Odsutí krajních souhlásek: uže z juže, унъ z junъ, rus. уха z jucha; osa z vosa (čes.). *10.* Odsouvání koncových souhlásek: nebe z nebes a p. Co dí spis. o bez, vъz, iz, potřebuje přesného důkazu. — ***Původ fysiologu a jeho počáteční osudy v literaturách východu i západu*** (V. Močulskij). Rozprava důkladná, pozoruhodná. — ***O příponách v ruských slovech druhu*** теленокъ, Васенька, рученька, бѣленькій (E. Karskij). Proti odvozování -ę-ъкъ vykládá spis. přípony za -ьn-ъкъ; než to už *u nás dávno* uznáno, že prvá část přípony jest *en* (ьn), viz Šafařík Die ält. Denkm. 56. 215. 223. Srv. Hattalovo Zvukosloví §. 67. a Mus. 1859, 329; z příkladův tu uvedených patrno, že není ruština, jak spis. tvrdí, osamocena v příponě -enокъ, neboť naše -enec (i rus. ptenecь) se liší od ní jen změkčením klásky *k*. — Купало (A. Sobolevskij). Spis. dovozuje z listin (r. 1350: до Иваня дне до Купалъ; r. 1396: писана во вторникъ передъ Купалы св Ивана, іюня 20 дня), že jmeno bylo původně plurální a značilo svátek, z něhož teprve potom vznikl sing. neutr. neb fem. O českých *kupadlech* jsme podali výklad v Kroku III., 244. — ***Ruský jazyk u ustsysolských Zyrjanův*** (A. Aleksandrovskij). Zyrjané jsou zbytek finského plemene v sv. Vologodské a v části jv. Archangelské gubernie; v jich ústech beře zvuk ruský změny přiměřené jich fonetice, tak na př. *u* vyslovují *ju*, *g* tvrdě, za *f*, *ch*, *c* slyšeti *p*, *k*, *č*, někdy *p* vyslovují jako *f*; při styku zvukův *v*, *f*, *z*, *s* jeden mizí (sě m. vsě), rovněž setkají-li se *b*, *p*, *d*, *t* (pasibo m. spasibo); *sk* vyslovují *ck* (ruckij m. ruskij, srv. Plzenckej, Kralojckej, Vejrovckej Pls.). — ***Ještě k otázce o stavu ruské ženy v rodinných písních národních*** (E. Budde). — ***Poměr Čudovského mnicha Euthymia k Simeonu Polockému a Silvestru Medvědevu*** (S. Brajlovskij). — Копейка (A. Sobolevskij). Spis. uvádí citát z 2. Novgorodského letopisu k r. 1535: заповѣдалъ князь великій деньгамъ ходити обрѣзанымъ а велѣлъ новыми деньгами торговати, съ копьемъ — a dovozuje z něho, že peníze dle *kopí* na nich vyobrazeného mohly býti nazvány копеекъ, odkud копейка. Nám se zdá, že vzhledem k výslovnosti slova копье t. j. ko*pjé* (kopjó) vznikl spíše u vý-

slovnosti tvar ko*pje*jka t. j. копѣйка (fem. dle деньга), z čeho teprve později копейка vzniklo. — *Etymologie slova blizъ* (S. Mikuckij). Spis. srovnává blizъ s lotyš. blajzit = lat. fligo, řec. φλίβω a z významu tisknouti, mačkati vyvozuje význam blížiti, srv. řec. ἄγχω — ἄγχι. — *Paedagogický oddíl. Kritika a bibliografie.* V této rubrice nalézáme mimo jiné v mnohé příčině zajímavou stať na slovo vzatého filologa ruského A. Sobolevského, v níž posuzuje J. V. *Jagićovy* Критическія замѣтки по исторіи русскаго языка (СПб. 1889). Úkolem toho spisu Jagićova bylo chvalně známé A. Sobolevského Příspěvky k dějinám ruského jazyka (v. Krok II., 325 sl.) „doplniti a podati i odůvodniti své názory". K tomu účelu bylo třeba pročísti více a starších pramenův, než jich bylo Sobolevskému přístupno. Než učinil-li Jagić tak? K tomu odpovídá Sobolevskij: „Při čtení jeho knihy se ukazuje, že pro dějiny ruského jazyka nepročetl *ni jediného* rukopisu (ač se nejednou vyjadřuje, že „věnoval nemálo času" dějinám ruského jazyka) a že toliko nahlédl v některé ve Veřejné knihovně a jen zběžně pročetl z nich po dvou, po třech listech! . . . Při takém poměru k rukopisnému materiálu pochopitelno, že Jagić čítal své universitní přednášky o dějinách ruského jazyka téměř *s tou vědeckou bagaží*, kteréž kdysi používal nebožtík Kolosov. . . . . Mohli bychom vypsati ještě celou řadu podivných v příčině své vědeckosti výkladův a objevův Jagićových . . . obmezujeme se vyslovením politování, že se Jagić podjal předmětu — dějin ruského jazyka — bez náležitého obeznámení s faktickým materiálem a sestavil universitní přednášky své nad míru *nedbale*, *bez potřebné promyšlenosti a bez krocení své fantasie. Ač jsme nikdy neceníli vysoko bádání Jagićových* (*vždy na kvap sestavených a nikdy fantasování prostých*), tím neméně jsme nuceni přiznati, že Критическія Замѣтки, *prvý exkurs v dějinách ruského jazyka*, *stojí mnohem níže všeho*, co po sou dobu napsal." Úsudek to zdrcující, pro Jagiće pak tím více, ježto pochází od muže, jemuž se co do rozsahu znalosti jazyka ruského i co do střízlivosti v bádáních nyní v Rusku málo kdo vyrovná.

Славянскія Извѣстія. Redaktor V. V. **Komarov.** V Petrohradě. Nákladem Slovanského spolku dobročinného. 4°. Cena ročně (52 čísel o 20 str.) 6 rublův. Ročník 1890. Číslo 9.—13. Ze zprávy o činnosti Spolku za r. 1889. vyjímáme, že vydal překlad Tomkova Jana Žižky. Další obsah: Srbové. Bulharské záležitosti. Finance bulharské. Zahraniční Rus. Život Červenorusův. Čechové. Slováci. Poláci. Co jest mysliti Slovanům v příčině odstoupení knížete Bismarka. Dobývačný pangermanismus. Slovinci. Historický náčrt uherských Rusův i jich církve. Vídeňské dojmy a úvahy. *Černohorský pramen (J. P. Polonskij). Nejnovější činy rakousko-uherské vlády v příčině Čechův, Slovákův a Haličanův. Černá Hora. Charváté. Bibliografie.

Slovenské Pohl'ady. Časopis pre literatúru, vedu, umenie a politiku. Redaktor Svetozár **Hurban** (Vajanský). V Turčanském sv. Martine. Nakladatel Pavel Mudroň. 8°. Cena ročníku (o 6 sešitech 6archových) 5 zl. Ročník IX. Sešit 5.: *Ežo Vlkolinský (Hviezdoslav). Po divíni (S. Hurban-Vajanský). Bohdan L'udovít Grossman (Pavel Križko). Obete márnomyseľnosti (T. V.) *Tragikum (M. B-s). Beseda.

Sluchová methoda. Učebné listy francouzské pro samouky i soukromé vyučování. Píše prof. Louis **Schmidt-Beauchez.** V Praze 1890. V. 8°. Cena sešitu ($1^1/_2$—2 archy) 50 kr. List 11.: Cvičení významové, mluvnice, konversační, překladové (anekdoty). Opakovací čtení. Píseň L'Orage (nápěv i slova). Osmnáctá lekce.

Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. Díl VI.: 1581—85. V Praze 1890. Nákladem výboru království Českého. 4°. I. 668. Cena ? Pro historii naši veledůležitá publikace král. Českého archivu zemského dospěla už k dílu VI., jenž vedle jednání sněmovních obsahuje též akta se sněmem spojená, která pojednávají o zákonodárství, náboženských poměrech, o pomoci na obranu hranic uherských proti Turkovi, o peněžních potřebách císařské pokladny atd. Mezi novými kusy zvláštní zasluhuje zmínky zavedení opraveného kalendáře dne

6. ledna 1584 (viz č. 248 a 262) a usnesení v příčině čeledi a poddaných. K dílu VI. přidán jest chronologický seznam všech kusův uveřejněných a Seznam osob i míst.

Světozor. Redaktor M. A. **Šimáček.** Nákladem F. Šimáčka. fol. Cena ročně (52 čísel o 12 str.) 8 zl. V Praze. Ročník XXIV. Sešit 11.—13.: Do tří hlasů (Al. Jirásek). *Z nové knihy básní (J. Vrchlický). O postavě člověka (B. Bauše). Fáza (F. X. Svoboda). *Dvě básně (R. Jesenská). Hlas staročeského pána o povinnostech k vlasti (F. Dvorský). Ze zápisků phil. stud. Filipa Kořínka (M. Havel). *Z cyklu V úřadě i životě (A. Klose). O pijáctví (Dr. Kuffner). Pod vlivem Hájkovy kroniky (J. Herain). *Řada písní (A. Klášterský). Svítivý hmyz (Cucuyo). *Z nových básní (J. S. Machar). U kolébky železnic (J. Janů). Podíváme se do kufru...! (J. Herrmann). V Boce Kotorské (J. Hořica). Maznyk (F. Řehoř). *Pohřeb (K. Leger).

Švanda dudák. Poutník humoristický. Ročník IX. Vydavatel a redaktor Ignát **Herrmann.** V Praze 1890. Nakladatel F. Topič. m. 8°. 48. 88. Cena sešitu 20 kr. Sešit 5.: Po šňůře (K. Šípek). *Utíkej Káčo! Píseň o mé mašina (Irma Geisslová). *Ballada o dívce, která utíkala (Boh. Kaminský). *Honba v máji (Alois Škampa). *Káča čertice (J. J. Kolár). *Kocour v národní písni a v moderním životě. *Káča (J. Zeyer). Censura (Tandariáš). *Básník, který se nedávno oženil (Žibřid). Humor z cizích luhů (Slečna z kredence. Pře mezi Bětou Sudlicovou a mezi Mikulášem Mayšnarem a ženou jeho o ztraceného vepře). Z poslední gallerie.

Učitel. List věnovaný zájmům školy obecné a měšťanské. Redaktor Fr. **Dlouhý.** Vydavatel Em. Schulz. V Brně. v. 8°. Cena ročně (36 čísel o 16 str.) 3 zl. Ročník I. Číslo 6.—8.: Třetí ústav učitelský na Moravě (E—z). Názorné vyučování (Boh. Korčák). Ještě o stojatém písmě (Fr. Dlouhý). O kresbě zeměpisných map (Jos. Hladík). Učitel a hasičství (K. Eichler). O vědách vychovatelských a jejich souvislosti (K. Stoy, přeložil A. Krecar). Řešení některých úloh geometrických (A. Burjan). Jan Kypta (J. Tiray). Rozhledy. Zprávy školské. Literatura.

Vesmír. Obrázkový časopis pro šíření věd přírodních. Redaktor prof. Fr. **Nekut.** V Praze 4°. Cena ročně 6 zl. Ročník XVIII. Číslo 14—15.: Hádátko řepové (J. Kafka). Šídla a vážky země české (A. Krejčí). Výlet na Nový Zéland. O čeledi hub pýchavkovitých (Alex. J. Bernard). Příspěvky k intelligenci čápově (K. Kněžourek). Fysika bez přístrojů. Kobylky v Alžíru (J. Kafka). Vysoká zvěř v Čechách. Zprávy rybářské. Rozhledy vědecké. Různé zprávy. Literatura.

Vesna. Redaktor F. **Dlouhý.** Ve Velikém Meziříčí. 4°. Nakladatel J. F. Šašek. Cena ročně 3 zl. 70 kr. Ročník IX. Číslo 9.: Dva strýcové (J. Braun). *Venkovský kostelík (Alf. de Lamartine, př. J. Vránek). Podivný případ s Drem Jekyllem a p. Hydem (R. L. Stevenson, přel. J. Nováček). O soustavě sluneční (A. Bernstein, př. J. Rychlý). V kleci (J. Krušina ze Švamberka). Jedna krev (J. Zacharyasievič, př. J. Semerád). Kukačka (J. Košťál). Strůjce zla (J. Heusler). V Arelaté (J. Kořenský). *Kříž u cesty (J. Měřička). *Violka (J. Bodrý). Rozmanitosti.

Věstník král. České Společnosti Nauk. Třída filosoficko-historicko-jazykozpytná. Ročník 1889. V Praze. Nákladem vlastním. 8°. 407. Cena 2 zl. 60 kr.: Důchody a statky jezuitských kollejí a sídel v království Českém zřízených a l. 1773 zrušených (T. Bílek). Statuta arcibiskupa Pražského Wolframa z r. 1399 (J. Emler). Einige Bemerkungen über die Überreste der Petschenegen und Kumanen, sowie über die Völkerschaften der sogenannten Gagauzi und Surguči im heutigen Bulgarien (Const. Jireček). Petr Lambeck a Balbínova Epitome (F. Menčík). Ukázky ze syntaxe gotských předložek. Prager Bruchstück einer Pergamenthandschrift des Rosengartens. Neuhauser Bruchstücke einer Pergamenthandschrift altdeutscher Gedichte ernsten Inhalts (V. E. Mourek). Zarathustra a Mazdeism (J. V. Prášek). Dodatky k vypsání starších Chrudimských rodin erbovních a patri-

cijských (A. Rybička). K pobytu Jana Kapistrana v zemích českých (Mnichovský rukopis formuláře Vlacha Jindřicha, F. Tadra). Některé poznámky o prvním pokračovateli Kosmy (J. Teige). Dopisy o prodeji a plavbě soli po Vltavě (Č. Zíbrt).

Vlasť a svět. Sbírka spisů pro mládež. Nakladatel F. Šimáček. V Praze. 8°. Sešit 4: **Z Čech až na konec světa.** Dle pamětí o staročeském cestování vypravuje Alois **Jirásek.** Str. 110. Cena 50 kr., v karton. deskách 60 kr. Kdo spis tento přečte, dozná zajisté, že psán jest celým srdcem českým, že rozechvívá, povzbuzuje, hojně poučuje, a to způsobem srdečným, roztomilým. Doufáme pevně, že kniha, vypravující o době Jiřího krále, o bohatýrských pánech českých, kteří slávy jmena českého až na dalekém západě a jihu slavně obhájili, bude radostně čtena, a to nejen mládeží, ale také dospělými. Čtenář najde tu mnoho zajímavých zpráv o životě předků našich i národů na západě a jihu evropském. Rázovité, pěkné obrázky nakreslil M. *Aleš.* Doporučujeme „Vlasť a svět“, sbírku spisů pro mládež, všem přátelům českých dětí!

Všeobecná zajímavě poučná knihovna. Číslo I. Dr. Frt. **Černého: Obrázky z dob našeho probuzení.** V Praze 1890. Nákladem Dr. F. Bačkovského. Cena sešitu 15 kr. Sešit 5.—7.: V sešitech těch dokončuje spisovatel O milostných vztazích F. L. Čelakovského, a píše dále O některých klamech spisovatelů českých, O nevydaném almanachu vlastenek českých a O prvých českých zpěvohrách.

Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien. Red. V. v. **Hartel,** K. **Schenkl.** Wien. 8°. Cena ročně 12 zl. Roč. XXXXI. Sešit 4.: Kritische Untersuchungen über wirkliche und angebliche Schriften des Faustus Reiensis (A. Engelbrecht). Zu Aristoteles' Topik 137 a 8—20. 133 b 5 (J. Zahlfleisch). Zum Bellum Alexandrinum (Ad. Miodoński). Literarische Anzeigen. Zur Fortbildung der Herbart'schen Didaktik (J. Loos). Die mathematischen Hausarbeiten an den Mittelschulen (J. Hoffmann). Miscellen.

Ženské listy. Nákladem Ženského výrobního spolku českého. Redakcí Elišky **Pechové-Krásnohorské.** V Praze 8°. Ročně (12 čísel) 1 zl. 80 kr., poštou 2 zl. Ročník XVIII. Číslo 5.: Vychování dívek na charakter (A. Čadová). Žena v novověkém Rusku (Pavel Durdík). Vzpomínky z cesty na Lublaň a Záhřeb (Vilma Sokolová). Duch i povaha Fanny Lewaldové (J. V. Frič). Co čte americká mládež (F. Gregorová). První praktická lékařka v Rakousku. Petice českých žen k Rakouské radě říšské. Literatura a umění. Zprávy spolkové a školní.

Žertovné divadelní hry. Svaz. 27.—29.: **Následky prvního manželství.** Fraška v 1 jednání. Dle francouzského J. **Kühnla.** — **Když se ženské smějou.** Veselohra v 1 aktu. Dle **N.** upravil Vlaslav **Libenský.** — **Když ženské pláčou.** Veselohra v 1 aktu. Dle **S. T.** upravil Vlaslav **Libenský.** — V Praze 1890. Nakladatel M. Knapp. m. 8°. 34. 22. 39. Cena 16 kr., 10 kr., 16 kr.

Журналъ министерства народнаго просвѣщенія. Redaktor L. **Majkov.** V Petrohradě 8°. Cena ročníku (12 svazků) 12 rublův, se zásylkou 14 rublů 25 kop. Ročník 1890. Seš. 4.: Druhý doplňovací katalog učebních a pomocných knih pro knihovny Písně o knížeti Romanu (J. N. Ždanov). Zvláštní druh tvorby v literatuře staro-ruské (A. J. Kirpičnikov). Nekonečno Anaximandrovo (M. J. Karinskij). Kritika a bibliografie. Samos a Priéné na soudě krále Lysimacha a národa Rhodského (S. M. Selivanov). Exegitické poznámky ke Catullovi (J. V. Netušil): pl. soles 5, 4.

Ptactvo české MDra Vladislava **Síra.** Svazek II. (Klanozobí, krátkonozí, krkavcovití, šplhaví, lapaví). S 21 vyobrazeními. Schváleno c. k. minist. urby výn. ze dne 30. listopadu 1886 č. 12956. V Praze 1890. Nakladatel M. Knapp. 8°. 160. Cena 1 zl. — Pochvala, kterou jsme vyslovili o I. díle, platí neméně i o tomto. Vyobrazení jsou zdařilá.

O přípravě nejdůležitějších plynů na mokré cestě. Vyložil Fr. **Štolba.** S 30 vyobrazeními. V Praze 1890. Nákladem vlastním. 8°. 62. Cena 30 kr. — Odborník najde zde mimo osvědčené věci starší i mnoho takých, jichž

by jinde marně hledal, an spis. mnohé původní výzkumy své zde ponejprv uveřejňuje.

U snědeného krámu. Líčení z pražského života od Ignáta **Hermanna**. V Praze 1889. Nakladatel F. Topič. m. 8°. Cena sešitu o 2 arších 20 kr. Sešit 15.—17.

Realistické sloky. Napsal A. **Sova** (Ilja Georgov). V Praze 1890. Nákladem F. Šimáčka. 16°. 111. Cena 50 kr.

V našem vzduchu. Básně Fr. X. **Svobody.** V Praze 1890. Nákladem F. Šimáčka. 16°. 75. Cena 30 kr.

Kněží katoličtí o písemnictví novočeské zasloužilí. V Praze 1890. 8°. Nákladem Fr. Bačkovského. Cena seš. 20 kr. Sešit 5.: V sešitě tom obsažen jest životopis Jana Javornického, Františka Josefa Raymana, Dominika Františka Kinského a Josefa Vojtěcha Sedláčka. K dvěma posledním přidány jsou podobizny s autogrammy.

Kytice z národních písní moravských. Uvili František **Bartoš** a Lev **Janáček.** V Telči 1890. Nákladem Emila Šolce. m. 8°. XII. 222. Cena 80 kr. — Čím více písně národní ustupují šeredným písním jarmarečním, tím vřeleji vítáme nové sbírky jich, jsouce téhož mínění, jež v úvodě vysloveno, že by se jimi program zpěváckých spolkův našich prospěšně mohl osvěžiti. Sbírka uvedená jest jakýsi výbor skládající se ze 174 písní různého obsahu, a sice milostných (č. 1 až 104), elegických (105—118), vojenských (119—132), z přírody (133—141), ze života (142—8), ballad a legend (149—174). K docílení dobrého přednesu písní položen jest v úvodě jasný o něm výklad. Na konec jsou méně známá slova vysvětlena. Zvláštní ceny nabývá sbírka vedle nápěvův i tím, že text podán věrně v původním znění dialektickém. Úprava jest velmi úhledna, cena skrovna. Přáti by si bylo, by se sbírka těchto písní co nejhojněji rozšířila.

Dramatická literatura.

Vojnarka. Drama o 4 jednáních. Napsal Alois **Jirásek**.

Proslulý povídkář pokouší se tuto po prvé vkročiti na divadelní prkna a dlužno vyznati, že se značným zdarem; v prvých dvou jednáních sice ještě příliš jest pozorovati povídkáře, v druhých dvou však děj určitěji vymezil, uskrovnil a k rychlejšímu sklonu zamířil. Zajímavý děj vzat jest z Litomyšlska a dle toho také dialekticky zbarven. Sám o sobě jest psychologicky prostý. Chudá dívka Magdalena (pí. Sklenářová-Malá) miluje čeledína Antonína Havla (p. Slukov), avšak z donucení matčina vezme si starého bohatého sedláka Vojnara; Antonín se ze zármutku dá na vojnu ke kyrysarům. Madlena není šťastna; brzo však ovdoví a jediným potěšením jejím jest synáček, jemuž jest poručníkem strýc jeho Jakub Vojnar (p. Šmaha), bratr nebožtikův; ten pomáhá hospodařiti Madleně, již pobízí, by se ku zdaru hospodářství znova provdala; jiného ženicha dohazuje ji zpěvák Jan Hruška (p. Mošna). Než Madlena odbývá je chovajíc v srdci tajnou lásku. Tak uplyne 8 let: pacholek se jí zabí i nucena je hledati jiného; v tom přijde Antonín z vojny a starý Vojnar jí ho dá Hruškou najati. Když ho Madlena spatří, zalekne se, ale nechtíc se prozraditi, ponechává si ho, ač zkažený vojnou Antonín ji sám cynicky vybízí, by ho propustila. Nestane se tak; Antonín hospodaří s ní a vida, že v ní stará náklonnosť neutuchla, sosnuje si plán, kterak by se mohl státi sám i hospodářem; cestu k tomu nalezne v synkovi, jejž Madlena nade vše miluje: i hledí si ho Antonín, hračky mu kupuje a pod. To Madlenu dojme a když starý Vojnar, jehož Antonín nechce poslouchati, usiluje o to, aby ho Vojnarka vyhnala, dojde k vyznání neumořené staré lásky a ona mu slíbí, že jej pojme za manžela. Antonín blízek svého cíle počne se oddávati starým vášním, zvláště karbanu, do něhož aby měl dost peněz, dělá „dchoře“. Madlena se přičiněním starého Vojnara stane toho bezděčnou svědkyní a když Antonín k vyčítkám, kterak za její nepřítomnosti mohl opustiti nemocného synka jejího, se rozzuří a místo toho, aby s ní šel, dále se dá od muzikantů Brožka (p. Sedláček) a Drtiny

(p. Pštros) sváděti ku karbanu, Madleny se odříkaje, odejde tato zdrcena a — opět svobodna. Antonín se oddá pití a když se mu kamarádi vysmívají, že přišel o statek, rozzuří se ještě více, serve se s nimi a pak vrazí do dvora Vojnarčina a zde, aby už ze statku nemusil jíti, se zastřelí. — V starém Vojnarovi nabyl p. Šmaha opět jednu ze svých nejrázovitějších figurek selských; pí. Sklenářové, jakkoliv se s obvyklou svědomitostí úlohy své sproštovala, nesvědčí ovzduší to, nejsouť to salony; ostatní vyjmenovaní, k nimž připojujeme pí. Vinklerovou (matka Antonínova), sl. Volfovou (Bětka, služka Vojnarčina) a p. Muška (Martin, pohůnek Vojnarčin), podali vesměs zdařilé, na mnoze charakterní výkony. — Scénická úprava statku byla lokálně věrna, zvláště srub v pozadí.

Athény. Črty cestopisné a vzpomínky z minulosti. Líčí dr. Justin V. **Prášek.** V Praze 1889—90. Nakladatel J. Otto. 8°. Cena sešitu (o 32 str.) 30 kr. Seš. 2.—11. Zajímavý a cenný spis tento zdárně pokračuje, i zasluhuje co největšího rozšíření v kruzích vzdělanstva našeho.

Kreutzerova sonata hraběte L. N. **Tolstého** vyšla právě v českém překladě Ant. *Hajna* nákladem Časopisu českého studentstva v úhledné úpravě, jako prvý svazek Vzdělavací bibliotéky. Neobyčejně napínavý román pojednává způsobem zcela novým o otázce manželské a o poměru pohlaví, a vyniká mistrnou kresbou psychologickou. Nikdo neubrání se mohutnému dojmu, jímž na čtenáře působí toto nejnovější dílo geniálního ruského románopisce a myslitele. Cena českého překladu (12°. 126) je mírna. Úprava jest úhledna.

O některých novějších meteorologických knihách učebných.

Uvažuje *Josef Frejlach.*

Mocný ruch, který budí věda meteorologická u vzdělaných národů, začíná vnikati také do vrstev národa českého. I činí se z různých stran dotazy po meteorologických knihách učebných, k studiu nejvhodnějších; proto dovolíme si poukázati na několik spisů, jež jsou zbudovány na základech nejnovějších vymožeností vědy meteorologické a které jsou každému pro mírnou cenu lehce přístupny. Dotkneme se jich obsahu jenom co nejstručněji a pak rovněž stručně naznačíme, jakého rázu budou vědomosti, jichž čtenář z nich nabude.

Začneme s proslulou knihou *Mohnovou,*[1]) o jejíž vnitřní ceně podává neklamné svědectví ta okolnosť, že se dočkala během 12 let čtyř vydání. V tomto spise, ku kterému se ostatně ještě vrátíme, až se budeme zabývati dílem Güntherovým, byly poprvé systematicky podány hlavní nauky meteorologie na základě nových výzkumů; forma jest naskrze srozumitelná, populární. Na 364 stranách jest obsah takto rozdělen: Teplota vzduchu, moře a země (str. 6—78), vodní páry ve vzduchu (79—108), tlak barometrický (109—141), pohyb vzduchu a moře, proudy vzdušné a mořské (142—175), srážky (176—205), povětří (das Wetter 206—288), bouře (289—319), elektrické a optické výjevy atmosferické (320 až 339), praktická meteorologie, klimatologie, předpovídání počasí (340—352).

Podobná co do populárnosti práce vyšla r. 1882 od Dra H. J. Kleina,[2])

[1]) Grundzüge der Meteorologie. Die Lehre von Wind und Wetter nach den neuesten Forschungen gemeinfasslich dargestellt von H. Mohn, Professor der Meteorologie an der Universität zu Christiania, Direktor des norwegischen meteorologischen Instituts. Deutsche Original-Ausgabe. Vierte verbesserte Auflage. Mit 23 Karten und 36 Holzschnitten. Berlin, Verlag von Dietrich Reimer 1887. Str. 364. 8°. Cena 6 marek. — Původní vydání norvéžské vyšlo r. 1872 v Christianii pod názvem „Om Vind og Vejr“, přepracované vydání německé vyšlo poprvé r. 1874.

[2]) Allgemeine Witterungskunde nach dem gegenwärtigen Standpunkte der meteorologischen Wissenschaft. Für das Verständniss weiterer Kreise bearbeitet von Dr. H. J. Klein. Prag 1882. Tempsky. Str. 256, cena 60 kr. (Das Wissen der Gegenwart, 2. svazek.)

jen že tato jest pokud možná ještě lehčí, srozumitelnější. S učebnou knihou Mohnovou nekonkurruje, neboť její tendencí není *systematické* poučení. Je to výborný *úvod* do meteorologie.

Naproti populární práci Mohnově dlužno postaviti kompendium *Sprungovo*,[1]) stojící na stanovisku převážně theoretickém, čistě vědeckém. Dříve panovaly v širších kruzích názory, že meteorologie jest jenom nakupením statistického materiálu, jejž meteorologové nemohou zmoci, a že methodám i poučkám vždy té schází vážný základ vědecký. Sám proslulý Airy pravil: „I think, Meteorology is not a science." Kniha Sprungova dokázala opak, usvědčila Airy-ho ze lži. Pojednává se v ní o meteorologii v užším smysle (bez klimatologie) a celek přimyká se pevně k zákonům mathematicko-fysickým. Pro tuto příliš theoretickou stránku nelze doporučiti tento spis začátečníkům anebo nemathematikům, jest těžký. Proto se nebudeme zabývati obsahem a přikročíme k dílu dalšímu, *Güntherovu*.[2])

Díla, jako jest toto, bylo vskutku třeba. Meteorologie populární (Mohn) i vědecké (Sprung) tu již byly, ale nebylo zde ještě návodu, jenž by stál asi uprostřed těchto kategorií a který by vyhovoval hlavně posluchačům geografie, věd přírodních a professorům škol středních.

Jinak zajisté výborné a obecně uznané knize Mohnově jest na závadu hlavně ta okolnost, že skoro úplně zanedbáno principu historicko-literárního; za to ovšem prof. Günther, učenec svými vědomostmi literárními pověstný, všímá si téhož momentu tak bedlivě, že se nám zdá ledacos spíše přeplněným než neúplným. Dílo Mohnovo jest učebnicí v nejvlastnějším slova smysle, t j. Mohn předvádí a vysvětluje způsobem bez odporu velice jasným i správným různé věty a problemy meteorologické tak, jak za doby pokud lze nejmodernější vypadají; o další se nestará. Dr. Günther seznamuje nás *také* se zásadami a záhadami, ale on zároveň ukazuje, kdy, kde a jak ten který problem vznikl, kterak se vyvíjel, než dospěl onoho stadia, v němž se nám právě praesentuje. Toť, myslím, velice důležité pro rozhled v meteorologii, pro její poznání a ocenění. Komu se jedná pouze o seznání „dogmat" meteorologických, ten sáhne snad s věčším prospěchem ke kompendiu Mohnovu, ale kdo se chce státi schopnějším k dalšímu samostatnému studiu i práci vědecké, ten raději prostuduje spis Güntherův, jenž ostatně daleko neposkytuje tolik obtíží, zvláště ne mathematických, jako zmíněná práce Sprungova.

Nemohouc zabývati se na tomto místě podrobněji obsahem díla Güntherova, podáváme zde aspoň rysy nejhrubší — kostru. Na místo úvodu jest položena stať, stručná sice, ale vhodná, o úloze a historickém vývoji meteorologie; začíná se Aristotelem a končí založením instituce, pro rozvoj moderní meteorologie nesmírně důležité — je to hamburská „Deutsche Seewarte".[3]) V I. oddíle hlavním jsou vylíčeny všeobecné vlastnosti atmosfery a přístroje pozorovací. V oddíle II. probírá se t. zv. meteorologie dynamická, jež by se dle spisovatele měla jmenovati spíše meteorologickou statikou a dynamikou; atmosferické pohyby se tu redukují na uznané zákony přírodní; zde také jsou vylíčeny atmosferické výjevy elektrické. Oddělením dalším jest zastoupena všeobecná klimatologie; zde jsou systematicky podány generální kusy, jichž nutno především dbáti při zkoumání klimatických poměrů nějaké země. Po této části theoretické sleduje oddíl praktický, t. j. speciálná klimatografie povrchu zemského. — V I. přídavku seznamujeme se s hlavními principy moderní meteorologie praktické (prognostické), v přídavku II. s atmosfer. úkazy optickými.

---

[1]) Dr. H. Sprung: Lehrbuch der Meteorologie. Im Auftrage der deutschen Seewarte bearbeitet. Mit 88 Illustrationen im Text und 17 Tafeln. Hamburg, Hoffmann und Campe 1885. 8°.

[2]) Die Meteorologie ihrem neuesten Stadpunkte gemäss und mit besonderer Berücksichtigung geographischer Fragen dargestellt von Dr. Siegm. Günther. Professor an d k. techn. Hochschule München. Mit 71 Abbildungen. München Theod. Ackermann 1889. 8°.

[3]) O „Deutsche Seewarte" napsal prof. Dr. Augustin asi před 6 lety — nemýlíme-li se — přehledný článek do Světozora, kam čtenáře širšího poučení hledajícího odkazujeme.

Kompendiu jest přidán index jmen, velice výhodný pro čtoucího, 71 vyobrazení, týkajících se z velké části meteorologických přístrojů pozorovacích, přispívá zdatně k snadnějšímu pochopení textu. (Dokončení.)

Drobné zprávy.

Nařízení.

Zástupci místodržitelovi při zemských radách školních ve Vídni, v Praze a ve Lvově zřízeni jsou s názvem „místopředseda c. k. školní rady zemské“ a patří do V. třídy hodnostní. (Zákon ze dne 18/4 1890, č. 70 ř. z.).

Změny nařízení o školném na středních školách počátkem šk. roku 1890/91. *1.* Žáci I. třídy plaťte v 1. pololetí školné předem nejdéle během prvých tří měsícův po začátku školního roku. *2.* Veřejným žákům I. třídy může se školné posečkati až ku konci 1. pololetí: *a*) přísluší-li jim z mravného chování a z pilnosti jedna z obou prvých známek předepsaných a nabudou-li z prospěchu ve všech povinných předmětech známky aspoň „dobré“ a *b*) vyplní-li se to, co se předpokládá v kuse 6, lit. *b*) nařízení ministerského ze dne 12. června 1886, ř. z. č. 100. *3.* Chce-li žák I. třídy, aby mu bylo školné posečkáno, zadej v 8 dnech po přijetí žádost u ředitelstva opatřenou vysvědčením o poměrech majetnosti ne starším než rok. Za dva měsíce po začátku škol roku sbor rozhodni, vyhovují-li žáci též podmínkám v kuse 2. lit. *a*). Nevyhovuje-li žák těm podmínkám, zaplatí školné ve lhůtě stanovené kusem 1. Ostatní žádosti s návrhy podány buďte zemskému úřadu školnímu, jež může osvoboditi od školného jen s tou podmínkou, vyhoví-li vysvědčení za 1. pololetí v příčině mravů, pilnosti a prospěchu požadavkům kusu 6, lit. *a)* minist. nařízení ze dne 12. června 1886, ř. zák. č. 100. Nevyhoví-li vysvědčení tak, zaplatí žák školné ještě před počátkem 2. pololetí. *4.* Žákům I. třídy, kteří vyplníce uvedené podmínky osvobozeni budou od školného za 2. pololetí, může k jich žádosti školné za 1. pololetí zaplacené býti vráceno. (6/5, 1890, ř. z. č. 76.)

Výhody státním úředníkům na drahách poskytují i tyto trati: c. k. priv. rak. *severozápadní* dráha, c. k. priv. jihoseveroněmecká dráha spojovací (i na lokálkách Kutnohorské, Liberecko-Jablonecké, Čáslavsko-Závratecké a Königshan-Žacléřské), Vídeňsko-Aspanžská dráha, c. k. priv. halická dráha Karla Ludvíka, Hradecko-Köflašská, Lubensko-Vordernberžská dráha, priv. *dráha Buštěhradská*, c. k. priv. *české dráhy obchodní*, c. k. priv. *česká severní dráha*, c. k. priv. *česká západní dráha.* (13/4 1890, č. 674 minist.)

C. k. zemské rady školní dochází skrze úřady podřízené mnoho podání a příloh, na nichž známky kolkové nejsou vůbec aneb jsou jen zcela nedostatečně přetištěny. C. k. zemská rada školní hledíc k tomu, že přetiskování známek kolkovních při velkém počtu jednacích kusů, které c. k. zemské rady školní docházejí, mnoho času vyžaduje a tu a tam i při největší pozornosti snadno by se mohlo přehlédnouti, jakož i že nad to známky kolkovní přetisknouti se mají dle §. 7., I. dodatku k zákonu kolkovému dříve, než podání opustí podací protokol, kterým se patrně musí rozuměti toliko podací protokol úřadu, jemuž kus byl podán, ukládá c. k. řiditelstvům ústavů ku vzdělání učitelů a učitelek, by přísně k tomu hleděly, **aby se kolkové známky na všech podáních** tam docházejících, jakož **i na přílohách jejich přetiskovaly** řádně a zřetelně **černou barvou.**

Ministerstvo výn. ze dne 31. března 1890, č. 5072, nařídilo, **by známka „dostatečný“ v kreslení nebyla závadou, aby se žáku gymnasia**

s povinným kreslením udělilo vysvědčení I. třídy s vyznamenáním, vyplývá-li to z prospěchu v ostatních předmětech. Pročež **také přebytečná** rovnováhu mezi „výborný" a „dobrý" rušící **známka „dobrý" v kreslení** na takových ústavech **nemá býti na závadu udělení I. třídy s vyznamenáním.** (C. k. šk. rada zem. v Praze, dne 8. dubna 1890, č. 10.912.)

Stanoví-li nařízení vysok. c. k. ministerstva kultu a učby ze dne 18. ledna 1879, č. 768, novou normu pro udělování povšechné třídy třetí, která norma přijata jest i ve „Weisungen" pg. 16, není tím nikterak stanoveno též o tom, jaká **platnost známce z druhého jazyka zemského při klassifikaci** přísluší, o níž naopak výnos téhož vys. c. k. ministerstva ze dne 12. února 1868, č. 317, a ze dne 28. května 1870, č. 2744 a 4320, zcela určitě stanoví, že všude tam, **kde vliv její může rozhodovati na prospěch, jí přísluší platnost známky předmětu obligátního,** jakož nepochybně vysvítá z citovaného tam §. 20. osnovy organisační, poslední oddíl, a na novo dotvrzeno jest analogickým ustanovením v příčině klassifikace maturitní v posledním oddíle str. 34 ve „Weisungen" z roku 1855.

Má-li tedy žák v předmětech obecně obligátních, jichž jest v I. třídě *šest*, tři „nedostatečné", v jazyce německém však, jemuž se z vůle rodičův učí, známku „dostatečný", jest proň po rozumu uvedených norem obligátních předmětův *sedm* a přísluší mu tedy vysvědčení s povšechnou *třídou druhou,* nikoli *třetí.* (C. k. šk. rada zem. v Praze 11./4. 1890, č. 11.100.)

Schválená díla:

Jarolímek Čeněk, Nauka o tvarech měřických přípravou ku kreslení ornamentálnímu. Pro I. třídu středních škol. V Praze 1890. Cena váz. 40 kr. (25/4 1890, č. 6975.)

Rozmanitosti.

— **Přednášky z oboru slavistiky** a příbuzných věd koná na universitě *Berlínské* A. Brückner: Staroslověnské hláskosloví; dějiny české a polské literatury středního věku; cvičení ruská a staroslověnská.

— **Zkoušky způsobilosti učitelské ze zpěvu a hudby pro školy střední a ústavy učitelské** konati se budou při c. k. kommissi zkušební v Praze v období jarním ve dnech od 9. června 1890 počínaje. Žadatelé podejtež žádosti své řádnými doklady opatřené, totiž vylíčením života a způsobu vzdělání vědeckého i hudebního, průkazem o dokonaném 18. roce věku křestním neb rodním listem i školními vysvědčeními, ředitelství c. k. zkušební kommisse ve Ferdinandově třídě číslo 58—II. v Praze nejdéle do 5. června 1890. Dne 7. nebo nejdéle 8. června 1890 v hodinách dopoledních jest každému kandidátu představiti se řediteli c. k. zkušební kommisse hudební a zapraviti zákonitou taxu 15 zl. r. č., za kteréž příležitosti dodáno mu bude thema k práci písemné.

— **Zkoušky kandidátův učitelstva na středních školách** počnou dne 12. června.

— **Stálá výstava školská v Praze** zřizuje se právě v místnostech bývalého letohrádku Dinzenhofrova, nyní „Amerika" zvaném, se zvláštním zřetelem k potřebám vyučování v prvé a druhé třídě. Dosud obeslána výstava 454 předměty, z nichž 379 kusů bylo výstavě darováno. Prostřednictvím Ústředního spolku a jeho Odboru literárně-paedagogického dodáno výstavě 68 kusů. Předmětův ve výstavě 230, obrazův, atlantů, sbírek vzorů 142, spisů 72. Zvlášť bohatě obeslána výstava modely ručních prací chlapeckých (165 kusů) a lavicemi školními (11 soustav).

— **Oslava J. A. Komenského v r. 1892.** K podnětu Pražské Budče vyzval Ústřední spolek jednot učitelských v Čechách Pražské a předměstské jednoty učitelské, aby utvořily zvláštní komitét pro oslavu Komenského. Komitét ten měl dne 12. m. dubna ustavující schůzi, v níž přijaty tyto návrhy: 1. Podá se žádost „Matici České", aby r. 1892 vydala řádný vědecký životopis Komenského a aby za tím účelem vyjednávala s řed. F. J. Zoubkem. 2. Požádá se „Matice lidu", by vydala populární vypsání života a snah Komenského, doložené výňatky ze spisků jeho. 3. Požádají se redakce českých kalendářů, „Zlaté Prahy", „Světozora", „Osvěty", „Květů", „Lumíra", „Vlasti", „Zábavných Listů", „Ženských Listů" a j., aby k r. 1892 přinesly buď práce životopisné, neb ocenění nebo výňatky z netištěných nebo málo známých věcí Komenského a přispěly tak k jeho popularisování. 4. Požádá se redakce Kobrovy Ústřední knihovny a vydavatelé jiných knihoven, aby vydali hodně laciná vydání Komenského „Informatoria školy mateřské", české „Didaktiky", „Una necessaria", po případě „Školních her" (aspoň první díl), „Pravidel mravův a života". 5. Požádá se nakladatel K. Rathouzský v Rychnově, by do r. 1892 ukončil vydání Šmahových výkladů „Didaktiky Veliké" a „Methody jazyků nejnovější". 6. Požádají se nakladatelé knihoven pro mládež, aby vydali do r. 1892 životopisy Komenského pro mládež. 7. Uspořádá se v příhodnou dobu r. 1892 velká akademie Komenského na Žofíně, spojená s výklady pro širší obecenstvo o Komenském jako zakladateli školy obecné, jako pravém bratru českém, který všechny křesťany v smírnou jednotu svésti chtěl, jako horliteli za emancipaci žen, po případě jako reformatoru vyučování jazykového. 8. Založí se Museum Komenského z jeho českých spisů, životopisů, vyobrazení jeho podoby i pomníků, snímků jeho kreseb a p., které se vystaví dle možnosti již na jubilejní zemské výstavě r. 1891 a pak se spojí se stálou výstavou školní v Praze. 9. Aby se uhradily výlohy s oslavou Komenského spojené, mají se požádati súčastněné jednoty, aby k tomu přispívaly po 3 léta po 10 zl. a Ústřední spolek po 3 léta po 20 zl. V příští schůzi má komitét uvážiti, jak by se jinak potřebné prostředky sehnaly. 10. Má býti k spolupůsobení pozván také Ústřední spolek učitelstva škol středních. — Jednatel Ústředního spolku sděluje, že byla městská rada v Brandýse n. Orl. požádána, by do r. 1892 dala opraviti tamní pomník Komenského, aby toho roku mohla se tam konati také oslava Komenského. — Umělecká beseda byla žádána, aby dala podnět k zřízení pomníku Komenského v Praze; k jejímu návrhu odloží se věc na příznivější dobu.

— **Právo veřejnosti.** Třídě VII. českého gymnasia Opavského uděleno právo veřejnosti od I. pololetí škol. roku 1889/90.

— **Konkursy.** Na akad. gymnasiu v Praze místo učitele mathematiky a fysiky (žádoucna filos. propaedeutika). Na gymn v Domažlicích místo učitele *a*) kreslení, *b*) němčiny (výpomocí klass. filologie), *c*) 2 místa učitelův klass. filologie (žádoucna filos. propaed. neb čeština na vyšším gymn.). Na reálce v Hradci Králové místo provis. učitele mathematiky a deskriptivy. Na české reálce v Brně místo provis. učitele pro deskriptivu a mathematiku.

Zprávy ruských škol.

I. Kavkazský učební okruh. (Pokrač.). F) Městských škol bylo 30, z nichž 7 o 4 třídách, 21 o 3 tř., 2 o 2 tř. Při 2 školách jsou pensiony. Ve všech školách bylo 121 tříd s 202 odděleními, mezi nimiž 14 přípravek při školách Zakavkazských pro ty, kteří vstupujíce do škol nemají náležité znalosti jazyka ruského. Při 11 školách jsou oddělení řemeslnická: truhlářská, zámečnicko-kovářská, knihařská, sadařská.

Knihovny učitelské měly 17.313 děl o 45.041 svazcích za 55.112 rublů, žákovské 6215 knih o 10.858 svazcích za 9006 r. Fysikální kabinety při 29 školách měly 3728 přístrojův za 15.180 rub.; ostatních pomůcek učebních bylo 11.418 za 20.244 r.

Příjmův řádných měly školy 234.550 r., z nichž vydáno 175.137 r. Učení 1 žáka stálo 32 rb., 1 chovance 101 rb. Mimořádných příjmův bylo 92.429 r., s nichž vydáno 34.421 r.

Školné bylo různo: 4 r. (v 1 škole), 5 r. (3 šk.), 6 r. (3 šk.), 8 r. (9 šk.), 10 r. (9 šk.), 12 r. (2 šk.), 15 r. (1 šk.); na škole Temrjucké (Kubáňské oblasti) *není školného.* Zadarmo vyučováno 1079 žákův či 21%, (jimž tedy odpuštěno asi 9600 r.). Pensiony jsou 2: při škole Zakatalské s 36 chovanci a při Šurinské s 20; na 1 chovance přispívá stát 130 r.; při Ozurgetské škole (Kutaiské gub.) jest 20 nadání po 60 r.

Při 7 školách jsou dobročinné spolky, jež měly 5763 rub., z nichž vydáno 893 rublů.

Školy umístěny takto: 5 v budovách státních, 11 v městských, 13 v soukromých.

Osob na školách sloužících bylo 235. Žákův bylo 5212 (chov. 56), z nichž 607 v přípravkách; žactva prospělo koncem roku 66%.

Jako předmětům nezávazným učilo se frančtině ve 2 školách 119 žákův, nové řečtině (v Karse) 44 ž., gruzinštině v 7 šk. 1095 ž., arménštině v 13 šk. 1290 ž., tatarštině v 6 šk. 236 ž.; mimo to tělocviku v 30 šk. 4870 ž., zpěvu v 29 šk. 4975 ž., kresbě v 7 šk. 729 ž.; řemeslům: truhlářskému v 7 šk. 188 ž., zámečnickému v 3 šk. 38 ž., kovářskému v 2 šk. 4 ž., knihařskému v 4 šk. 96 ž., sadařství 111 ž. — Propuštění žáci obracejí se na věčším díle k zaměstnání svých rodičův, na menším toliko odcházejí na studie neb na službu.

Různých onemocnění bylo 4120 či 80% (chov. 140), nejvíce zimnicí; úmrtí bylo 20 do roka.

G) V Kavkazském okruhu učebním se nachází 5 horských škol (o 1 až 4 třídách), na nichž se učí náboženství, ruskému jazyku, zeměpisu, ruským dějinám, počtům, počátkům měřictví, krasopisu a kresbě. Při školách jsou dobře opatřené knihovny. Školné dělalo 3—6 r. ročně; při školách byly zařízeny též konvikty.

H) V témž okruhu jest 5 škol řemeslných, při nichž jsou rovněž knihovny i konvikty. Školné jest od 3—25 r. ročně.

I) Školy námořnické jsou 3 opatřené knihovnami.

II. Derptská universita roku 1888 měla na bohoslovecké fakultě 3 řádné prof., 1 docenta; na právn. 4 řád., 1 mimořád. prof. a 1 doc.; na lékař. 11 řád., 3 doc., 1 prosektora, 1 lékárníka; hist.-filolog. 10 řád. prof., 3 doc., 3 lektory; fys.-math. 8 řád., 1 mimořád. prof., 1 docenta, 1 astronoma, 1 učitele začátkův architektury, 6 učitelův uměn. Celkem 63 osob. Studujících bylo 1632: na fak. bohosl. 228, právn. 206, lékař. 859 (z nichž 92 farmaceutův), hist.-filolog. 184, fys.-math. 154. Dle náboženství: pravoslav. 95, katolíkův 106, luteránův 1162, reform. 17, židův 250, armen. 2. — Stipendií požívalo 63 studujících v částce 10.963 r. 85 k.; podpor uděleno 33 stud. 1200 r. Od školného osvobozeno 460 stud. v 5140 rublů. — Příjmův měla universita r. 1888 státních 266.234 rublů 72 k. — Při universitě jest Spolek přírodovědecký s 159 členy (*německé* publikace) a s příjmy 1440 r. 43 k. (Pokrač.)

Zprávy ze spolkův a sborův.

Stanovy
české Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.

Úkol a povaha Akademie.

§. 1.

Česká Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění v Praze jest samostatný veřejný ústav, jehož úlohou jest pěstovati a podporovati vědy jazykem českým i jazyk tento a jeho literaturu, pečovati o zdokonalení umění do-

mácího a šířiti jazykem českým výsledky veliké činnosti té, jakož i výsledky činnosti vědecké, literární a umělecké uveřejněné v jazycích jiných.

Jeho c. a k. Apošt. Veličenstvo ráčí Akademii této poskytnouti Svou zvláštní Nejvyšší ochranu a vyhražuje Sobě jmenovati jí za tou příčinou Nejmilostivěji protektora a náměstka protektorova.

§. 2.

Aby dosáhla úkolu vytčeného v §. 1., bude Akademie:

a) podporovati bezprostředně ty práce vědecké a ty výkony v oboru krásné literatury, umění výtvarného a hudební skladby, které jí budou podávány od členů nebo prostřednictvím jejich od českých učenců, literátů a znalců umění, kteří nejsou členy, a to tak, že budou práce prve řečené, jakmile budou přijaty od tříd, přímo honorovány a uveřejňovány; výkony posléz uvedené pak budou po rozhodnutí příslušné třídy podporovány a vyznamenávány tím spůsobem, že udělena bude co rok cena v každém ze tří oborů umění, a že budou uveřejňovány nebo jejich předvádění veřejně spůsobeno;

b) usnadňovati obsáhlé vědecké, literární a umělecké práce a podniky, kteréž vyhovují měrou obzvláště vynikající úkolům vytčeným v §. 1., a to tím spůsobem, že se pro ně po návrhu tříd a dle pravidel, jež se o tom ustanoví, budou udíleti neb vymáhati podpory; takové podpory povolovány buďte vždy jen na rok;

c) povzbuzovati, říditi a podporovati vědeckou, literární a uměleckou činnosť českého národa vůbec tím, že bude udíleti dle návrhu každé třídy po stipendiu studijním, bádatelském neb cestovním za výkon, který v každém roce za nejlepší uzná, po případě též vypisovati prostředkem veřejné anonymní konkurrence ceny na rozřešení důležitých úkolů vědeckých neb uměleckých;

d) podrobovati vědecké, literární a umělecké výkony jiných národů posudku vědeckému a uměleckému, i činiti výkony ty spůsobem přiměřeným národu českému přístupnými a užitečnými;

e) chrániti dávnověké památky země, jejích dějin, literatury a umění v ten spůsob, že usilovati bude o jich objevování, zkoumání a oceňování, uveřejňovati vědomosti o nich nabyté a zasazovati se na místech příslušných o jejich zachování;

f) podporovati účely zákonodárství, jakož i říšské a zemské správy tím, že vždy hotova bude k požádání příslušnému podávati dobrá zdání o vědeckých, literárních a uměleckých otázkách, jakož i prováděti dané jí úkoly, jež souvisí s vědou, literaturou neb uměním.

§. 3.

Akademie dělí se na čtyři třídy. Pěstovati bude:

v I. třídě

vědy filosofické, státní, právní a společenské, historii a starožitnosti vůbec a se zvláštním ohledem na zkoumání vlasteneckých památek;

v II. třídě

vědy mathematické, přírodní — čítajíc v to i lékařskou — a zeměpisné vůbec a zejmena se zřetelem na fysikální, přírodovědecké a zeměpisné zkoumání vlasti;

v III. třídě

jazykozpyt řečí starých a novějších vůbec, s hlavním zřetelem na vývoj jazyka českého, na zkoumání jeho literatury, jeho památek a dějin;

v IV. třídě

českou krásnou literaturu, umění výtvarné a skladby hudební, zejmena se zřetelem na pěstování umění domácího, jakož i na zkoumání a znalosť jeho starých památek a dějin.

Práva Akademie.

§. 4.

Akademie jest oprávněna, odbývati při valných shromážděních a ve schůzích třídních veřejné přednášky, nakládati tiskopisy, jakož i díla cenami jejími poctěná z oboru krásné literatury, výtvarného umění a skladby hudební uveřejňovati, vystavovati nebo jejich veřejné předvádění spůsobovati, vcházeti ve styk se všemi korporacemi, které pěstují a šíří vědu, literaturu a umění a dopisovati si s nimi.

Řeč jednací a užívání jiných jazyků.

§. 5.

Jednací řeč Akademie jest česká; tou řečí odbývají se z pravidla na Akademii přednášky a uveřejňují se její zprávy. Avšak zůstavuje se každé třídě usnésti se o tom, má-li se, hledíc k jiným vědeckým a uměleckým korporacím, jež s Akademií mají spojení, přidati k pracím po česku uvěřejněným výtah v řeči jiné.

Akademie jest nad to oprávněna, užívati výmínečně jak při vzájemném styku a dopisování, tak také, usnese-li se o tom příslušná třída, při jednotlivých přednáškách každé jiné řeči, a uveřejňovati pojednání a zprávy, jež jí budou předkládány od členů přespolních, v té řeči, v jaké předloženy budou. Avšak v tom případě budiž ke zprávám a pojednáním uveřejněným jazykem jiným připojen český překlad.

Členové. Jejich práva a povinnosti.

§. 6.

Členové Akademie jsou čestní, řádní, mimořádní, dopisující a přespolní.

Čestné členy volí si Akademie z takových příznivců, kteří mocnou účinnou podporou získali sobě zvláštních zásluh o její pojištění a zvelebení.

Členy řádné, mimořádné a dopisující volí Akademie z českých učenců, literátů, umělců neb znalců umění, kteří sobě získali vynikajících zásluh o vědu, literaturu neb umění českého národa. Tito členové, jakož i členové čestní musí býti státními občany rakouskými.

Členy přespolní volí sobě Akademie z osob, jež nenáleží mezi české učence, literáty, umělce a znalce umění, uznává-li činnosť jejich za zvláště záslužnou. Takovými mohou se státi i cizinci.

Volbám členů čestných a přespolních třeba jest Nejvyššího schválení.

§. 7.

Členové čestní mají v Akademii stejnou hodnosť s řádnými, která toliko pořadím, v jakém byli jmenováni, podmíněna jest.

Mohou se účastniti s právem hlasovacím všech valných shromáždění a schůzí oné třídy, k níž přistoupili, ale nebudou činiti nároku na hmotné prostředky Akademie.

Volební právo vykonávají toliko při volbách funkcionářů a členů čestných. Počet jich obmezuje se celkem na šestnáct.

§. 8.

Řádní členové mají právo hlasovací ve valných shromážděních a ve schůzích své třídy a účastňují se všech voleb. Těmto členům náleží především, aby se věnovali úkolům Akademie.

Počet jejich stanoví se pro třídu první, druhou a čtvrtou po *patnácti*, pro třetí na *dvanáct*, celkem tedy na *padesát sedm*.

Nejméně *dvě třetiny* počtu zvoleného pro každou třídu musí míti řádné bydliště *v Praze neb v nejbližším okolí.*

§. 9.

Členové mimořádní mohou obcovati všem valným shromážděním, však hlasovací právo mají pouze ve schůzích svých tříd.

Počet jejich obmezuje se v každé třídě na tolik, kolik jest pro ni ustanoveno členů řádných. Nejméně *polovice* členů mimořádných zvolených v každé třídě musí míti řádné bydliště *v Praze neb v nejbližším okolí.*

§. 10.

Dopisující členové mohou obcovati všem veřejným valným shromážděním (§. 17., odst. 1.) a schůzím svých tříd, od těchto jim mohou býti nařízeny zvláštní úkoly a oni mohou v nich konati výklady a zastávati je. Počet jejich pro každou třídu obmezuje se na *dvakrát tolik*, kolik jest jí povoleno členů řádných. Tito členové nemají práva hlasovacího.

§. 11.

Přespolní členové Akademie mohou účastniti se slavnostních valných shromáždění i schůzí svých tříd, mohou v nich odbývati výklady a zastupovati je řečí kteroukoliv a podávati Akademii pojednání a zprávy sepsané v jakékoliv řeči. Počet jejich obmezuje se na *dvacet* pro každou třídu. Práva hlasovacího nemají.

§. 12.

Členové čestní vstupujíce do Akademie oznamte předsedovi, chtí-li přistoupiti k jedné ze tříd Akademie a vykonávati v ní právo hlasovací. Však nemají náležeti k žádné třídě více než *čtyři* čestní členové. (Pokrač.)

Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění v Praze.

Řádnými údy jmenováni byli pro prvou třetinu:

I. Universitní professoři Dr. V. V. Tomek, Dr. J. Emler, Dr. Josef Kalousek, Dr. A. Randa, Dr. E. Ott.

II. Univ. prof. Dr. E Weyr, Dr. Fr. Studnička, Dr. L. Čelakovský, prof. vys. školy techn. K. V. Zenger, Dr. Karel ryt. Kořistka.

III. Univ. prof. Dr. Jan Kvíčala, Dr. Jan Gebauer, zem. archivář moravský V. Brandl, gymn. řed. Fr. Bartoš.

IV. Spisovatel Emil Frida (Jar. Vrchlický), skladatel Ant. Dvořák, sochař prof. Jos. Myslbek, malíř Vác. Brožík, stavební rada Jos. Hlávka.

Královská Česká společnosť nauk.

Vyšla rozprava prof. *Jaromíra Čelakovského* „O domácích a cizích registrech, zvláště o registrech české a jiných rakouských dvorských kancelářích“. Touto rozpravou uzavřel se aktový svazek VII. 3. třídy filosoficko-historicko-jazykozpytné, který se zároveň rozesýlá. — V řádné schůzi konané dne 7. t m. přijaty byly do tisku tyto tři věčší spisy: professora *Ladislava Čelakovského* v Praze o Gymnospermech, professora *Nováka* v Jindřichově Hradci o domě Homerském, a professora *Pelíška* v Plzni o perspektivickém vidění.

Akademia Umiejętności v Krakově.

Dle 3. seš. Věstníka podali tyto rozpravy: St. Vindakievič: Literární studie o lyrice Sarbievského. Frant. Piekosiński: Leges, privilegia et statuta civitatis Cracoviensis, tom. II, vol. I (1587—1696). H. Zapalovič: Rostlinný oděv hor Pokucko-Marmarošských. Zpráva kommisse fysiografické. G. Ossovski: Zpráva o bádáních palaeethnologických z r. 1889. L. Birkenmayer: O nevytěženém dosud detailu ze starobylé astronomie, uchovaném u Tacita (de orat. 16). — Dle 4. seš. Věstníku vydán jest VI. díl Archivu dějin literatury a osvěty v Polsce s obsahem tímto: Příspěvek k životopisu Martina Kviatkovského, spisovatele XVI. věku (S. Celichovski). Bursa Jerusalem (A. Karboviak) od založení r. 1453—1841; byl to internat při universitě Krakovské. Listiny, týčící se pře ruské vlády ve Vilně

roku 1823—4 proti spolku Philaretův (podává Šeliga). Seznam Polákův, kteří v XVI. věku studovali na universitách Basilejské a Kolínské (pod. Kallenbach). — Dále předloženy: Příspěvky k dějinám práva v Polsce (B. Ulanovski). Logika Platonova I. (Lutosławski). O teleologické methodě Hoene-Vrońského (S. Dickstein).

Valná hromada Historického spolku v Praze

konala se za předsednictví vládního rady V. V. Tomka dne 5. května o 5. hodině v budově musejní. Po zahájení shromáždění přednesl jednatel prof. dr. Z. Winter jednatelskou zprávu, kteráž jest zároveň obrazem činnosti tohoto, v našem vědeckém světě vysoce důležitého spolku a činitele. Ze zprávy té vyjímáme:

„Od předešlé valné schůze, jež konala se dne 21. března roku minul., přibylo Historickému spolku 10 nových členů, a to: ředitel Tomáš Bílek, prof. Eckert, Dr. Paster, notář na Křivoklátě, prof. Dr. Haněl, gymnasium Jindřicho-Hradecké, kanovník Dr. Krásl, archivář A. Mareš v Třeboni, Dr. V. Řezníček, prof. Schulz v Hradci Králové a prof. Štětina v Jičíně. Spolek čítá 100 členů.

Z příznivců, kteří i letos obdařili spolek, sluší jmenovati ministerského radu Dra Hermeneg. Jirečka ve Vídni, jenž darem zaslal členstvu našemu 50 svazků svého díla nazvaného „Spisy právnické XVI. století". Architekt Turek také letos, jako každoročně před tím číníval, štědře dal naší pokladnici značnější příspěvek. Přicházeje k vyčtení prací, jež spolek od poslední valné schůze vykonal, mám tu čest oznámiti předem co se vydání „Pramenů dějin českých" týče, že se již asi v budoucím měsíci dotiskne český text „Kroniky Pulkavovy", po němž přijde hned „Kronika Vavřince z Březové", kterouž prof. Dr. Goll, jakož loni již oznámeno, k tisku má zcela hotovou. Po té pak následovati bude „Bartošek z Drahonic". Kromě toho byly srovnány ze zbývajících ještě rukopisů „Starých Letopisů" jeden křížovnický rukopis, dva musejní a jeden z knihovny Děčínské, jejž jakož ještě i jiné dva rukopisy hrabě Frant. Thun, nyní místodržitel království českého, do archivu městského zapůjčil. Jako loni měl jsem tu čest oznámiti, že začal se opisovati skriptorem Tadrou v knihovně vatikánské český text „Kroniky Eneáše Sylvia", v jejíž vydání laskavě se uvázal prof. Dr. Kalousek, takž mohu letos s potěšením doložiti, že přepis dotčené kroniky dokonán jest diplomaticky věrně p. Nováčkem. Dále jest oznámiti, že z knihovny Děčínské opsána byla z Pelclova přepisu stručná latinská kronika Čech se týkající, odjinud dosud neznámá; pak dal výbor k návrhu prof. Dra Čelakovského z kalendáře Veleslavínova vypsati všecky zprávy letopisné a biografické Čech se týkající, kterážto práce není dosud ještě zcela dokonána. Dále podotknouti jest, že výbor opsati dal některé zajímavé kusy ze vzácné knihy Táborské; mimo to přičiněním prof. Dra Emlera půjčen spolku k opsání převzácný rukopis Hysrla z Chodů, životopisný i cestopisný to příspěvek k poznání věcí z konce XVI. století a první části věku XVII. K podmínkám dotčené zápůjčky náležela i ta, aby rukopis Hysrlův tiskem nebyl vydán za živobytí majitele pana rady Fr. Šebka. V sezení svém v červnu výbor usnesl se, aby kandidát professury Kollmann na výzkum archivní poslán byl do východních Čech, a to tam, kde ještě nebylo zkoumáno; bude-li čas sloužiti, aby zajel do Vratislavi a dokončil tam práce dříve započaté. Ve východních Čechách opsáno přes 110 listin, a to v archivu Chrudimském, městském i při krajském soudě; v Pardubickém zámeckém, v Opočenském, Dobrušském a v Semilském. Všecky listiny týkají se veřejných věcí českých, obsahují privilegia všelijaká, řády cechovní a nejedna má také svou dobrou cenu kulturně-historickou. Mimo přepis dotčených listin sestaven seznam knih rukopisných, které jsou v dotčených městských archivech, a doplněn seznam ten i některými případnými výpisky z knih řečených. K těmto pracem našeho spolku přidružuje se dále i to, že pořízeny byly přepisy některých listin Chebska se týkajících, dále přepsány listiny z rozličných míst, kteréžto listiny nahodile do Prahy došly; také přepsána oficiálem Lešerem věčší řada listin z archivu kapituly Pražské, odkudž všechny listiny až po r. 1400 pro diplomatář jsou kopírovány. Naposled oznámiti jest, že „Historickému spolku" Dr. Václav Řezníček z pouhé

ochoty sestavuje na lístky a dle určitých hesel všecku historickou literaturu českou. — Podnět k této práci před lety dal prof. Dr. Emler; práce byla rozdělána, ale ustáno v ní. — Dr. Řezníček po patnáctileté přestávce vzal tu věc znova na se, doplnil staré lístky a nových přidělal již na tisíc, dále ve práci té pokračuje. Aby členům „Histor. spolku" mohl výbor i letos nějakou publikaci historickou podati darem, rozhodl se výbor zakoupiti za 100 zl. důležitý díl „Vlastivědy Slezské", jejíž autor Prasek vypisuje tu historii několika set slezských míst.

V minulém období připravil výbor 6 přednášek v občasných schůzích spolkových. 21. března 1889 přednášel vládní r. V. V. Tomek: „O rodech Pražských, kterak se změnily ve století XV." V prosinci, dne 16., přednášel týž: O dvoře králově a úřadech zemských v XV. věku," ve kteréžto přednášce ještě 6. února pokračoval. 10. prosince 1889 vykládal Dr. Václ. Řezníček na základě obšírného studia: „O Karlu IV., kterak nabyl Braniborska" a v červnu před tím četl prof. Dr. J. Winter stať: „O radních domech ve století XVI." Jednatelská zpráva byla napotom schválena. Pokladní zprávu přednesl prof. Dr. Jar. Čelakovský. Peněz vydáno v minulém roce zl. 301·08 a řádných příjmů bylo zl. 617·82. Po zprávě této zvolen výbor, a sice předsedou vládní rada V. V. Tomek, jeho náměstkem řid. Tieftrunk, a do výboru prof. Dr. Emler, profes. Dr. Kalousek, kanovník Dr. Borový, bibl. Vrťátko, prof. Dr. Píč, prof. Dr. Jireček, řid. Dr. Gabler, prof. Dr. J. Čelakovský, skriptor Tadra a prof. Dr. Winter. Revisory účtů zvoleni: Schulz a Čarda. Potom měl prof. Dr. J. Čelakovský velepoutavou a obsahem novou přednášku: „O královské kanceláři české", již přítomní s povděkem a pozorností vyslechli a která co nejdříve ve věčším díle prof. Čelakovského vyjde. Tím shromáždění skončeno.

Ústřední spolek professorů středních škol českých.

Odbor kreslířský.

Ve schůzi dne 15. března t. r. pojednal professor Th. Hess *o stínování*, a ukázal názorně užívání tvrdého, krátkého štětce štětinového při stínování perspektivních obrazů tužkou a křídou. O způsobu tom zaveden pak čilý hovor.

Na to sdělil prof. Škoda z dopisu prof. A. Anděla některé náhledy a pokyny o stínování, z čehož vyjímáme: Prof. A. Anděl uvádí ze zkušenosti své, že u začátečníků na střed. školách osvědčuje se nejjistěji ona methoda, stínují-li plochu *hustými*, *uzavřenými čarami*, *srněním*,[1]) a teprve později užije-li se těrky jemně, aby se čáry lépe *spojily*. Při začátečnících neradí Anděl užívání těrky tím způsobem, aby ji do tuhy neb rozetřené křídy otírali a pak hned bezprostředně (těrkou) stínovali. Kdy mělo by se těrkou začíti, nesnadno jest stanoviti. Anděl začíná s pokročilejšími žáky na bílem papíru již ve III. třídě, když dovedou tužkou a křídou pracovati a nepřetahují-li bez potřeby hranice.

Těrku až do IV. tř. ponechati, nedoporučuje Anděl, což by bylo na ujmu volnosti methody individuelní.

Naváděti žáky, aby při stínování plochy přetahovali, zbytečný stín pak přiložením papírku vymazovali, to vytýká jakož nejvýš škodlivé, což by se nejpřísněji zabraňovati mělo, a prostředku toho jen výjimkou, v nejnutnějších případech k vycídění výkresů užiti mohlo, neboť co se v praktickém kreslení upotřebuje, nelze celkem zakázati.

Stane-li se, že žáci při stínování křídou těrky nepřiměřeně upotřebují, roztírajíce stín až kresba se leskne, tu doporoučí Anděl užívání velkého štětce štětinového as 1·5 cm. průměru, jímž se plocha křídou vystínovaná urovná. Dále uvádí Anděl, že při stínování tužkou vůbec těrky neužívá, neboť tužka jest material, kterým bez těrkování snadno vše provésti lze. Tužkou vycvičí se žáci nejsnáze ve stínování uzavřenými čarami. Teprve při stínování křídou užijí žáci jeho těrky nebo štětce; stínují křídou nejprve na bílém a později na šedivém papíru.

[1]) A. Anděl: Anleitung zum elementaren Unterrichte im perspekt. Freihandzeichnen nach Modellen. Str. 20. —

Ve schůzi dne 12. dubna uvedl prof. Škoda, že k všeobecně vyslovenému přání, aby sestavil se jednotný postup učiva pro nižší třídy střed. škol, naznač na základě pojednání prof. M. Strejčka o učivu II. třídy a protokolů o schůzích ze dne 29. ledna, 26. února a 26. března 1887 (Krok 1887 str. 349), pak d protokolů o schůzích dne 1. prosince 1888 a 12. ledna 1889 (Krok 1889), v nich prof. Škoda pojednal o učivu III. třídy, sestavil postup práce a náčrtek ten předložil prof. Andělovi k přehlédnutí, kterýž postup ten s některými změnami schválil a podpisem svým za vhodný uznal.

Dle toho byl by postup v II. třídě následující:

A. **Při kresbě perspektivní:** 1. *přímka* 6 až 8 postavení. Při neprůčelné poloze výborně poslouží na tabuli nakreslená průčelná přímka. — 2. drát. model „*kříž*“ (4 pravé úhly) 6 postavení: průčelné, neprůčelné, 45° k rov. vertik., 45°. k rov. horizont., pak rovnoběžné s H a rovnoběžné s V. — 3. *trojúhelník* rovnostranný (6 postav.) — 4. *čtverec* s příčkami (tři rovnoběžky) 6 postav. jako při č. 2. — 5. *čtverec* na vrchol postavený (4 až 6 postav.). — 6. *krychle průčelná* dle drát. i dřev. modelu 2 postav. a hranol průč. 2 postavení. — 7. *krychle* a *hranol* neprůčelný (6 postav.). — 8. *šestiúhelník* (6 postav.). — 9. *hranol šestiboký* (2 postav.). — 10. *jehlanec* průč. i neprůč. (2 postav.). — 11. *kruh* a *mezikruží* (6 postav.). — 12. *kužel* a *válec*. — Obrazce dle modelů dřevěných se nestínují.

B. **Kresby ornamentální:** 1. *Volné křivky* 2 cvičení dle Anděl: das polychr. Orament. (list 1.) — 2. *Spirala* 2 obr. (list 2.) — 3. *Prvotvary listů* (list 6.) — 4. *Voluty* 2 obr. (list 3.) — 5. *Kombinace spiral* (1 cvič. z listu 3—4.) — 6. Stylisované listy příkl. leknín a svlačec (list 7.) — 7. *Kombinace z volut* (z listu č. 4.) — 8. *Obruby lodyhové* (2 cvičení z listu 5.) — 9. *List* babyky (z listu 9.) květ kalichový a zvonkový (l. 17.) — 10. Stylisovaný list javoru (9.) a 2 růžice (17.) — 11. List kaštanu (l. 10.) a květy příkl. svlačec a narcisky (16.) — 12. Některý těžší list stylisovaný, neb 2 růžice — aneb některý snadnější ornament rostlinný.

Každý výkres provede se ve velkém rozměru na půl archu kresl. papíru, kontury vytahují se rázně tužkou, později perem. S pokládáním radno počíti až teprve při listě 8., jen schopnější žáci mohou, jsou-li dříve hotovi, kolorovati za odměnu dříve. —

Třída III.:

A. **Perspektiva:** 1. *Krychle a hranol* každý ve 2 těžších neprůčelných postaveních (dutá krychle). Stínování. — 2. *Jehlanec* čtyř- a šestiboký neb komolý (2 postav.). — 3. *Hranol* šestiboký (2 postav.). Schopnější žáci křídou. — 4. *Válec* (2 postav) na šedivém papíru křídou. — 5. *Kužel* (2). — 6. *Koule*. Dle drát. modelů (3 kruhy) i dle dřev. modelů, též dutá polokoule. — 7. *Hranol* s přečnívající deskou čtvercovou a válec s deskou kruhovou. — 8. *Čtvercová deska* s kruhovým výřezem a kruhová deska s čtvercovým výřezem. — *Kříž* neb gotický schodec aneb podobný lehčí model. —

B. **Kresba ornamentální:** 1. *Palmeta* dle Anděl: das pal. Ornam. (l. 20 čís. 1.) — 2. *Obruby řecké* 2 vzory, jeden barvami průsvitnými, druhý krycími z listu 18. — 3. *Mořská vlna*, list 22. — 4. *Obruba řecká* list 19. (č. d). — 5. *Řecká obruba*, vlnitá lodyha s listy srdčitými a plody (l. 23 a—b). — 6. *Kyma* list 37. — 7. *Palmeta řecká* (část anthemie neb akroterie (l. 21—25—30.) — 8. *Palmeta pompejánská* (l. 33—39.) —

Personalie.

Ředitel akad. gymnasia v Praze Josef *Baudiš* dán jsa na odpočinek vyjmenán jest rytířským křížem řádu Františka Josefa. Professor téhož ústavu *Slavík* jmenován jest jeho ředitelem.

Fr. Prusík, redaktor a vydavatel. — F. Šimáček, knihtiskárna.

KNIHY.

V administraci Kroka lze dostati:

Příspěvky k nauce o tvoření kmenův ve slovanštině a zvláště v češtině. I. Píše *Fr. Prusík.* Cena 30 kr.

O comparativě ve slovanštině. Píše *Fr. Prusík.* Cena 20 kr.

Hledáme za slušnou cenu (neb na výměnu) těchto děl:

Časopis českého Musea 1829—1838. 1840.
Shakespearův Jindřich VI., díl I. Přel. J. Malý. *Redakce.*

I. ročník Kroka lze dostati za 3 zl., II. za 2 zl. a III. ročník za 2 zl. 50 kr. Jednotlivé sešity (pokud nejsou rozebrány) ročníku I. po 40 kr., ostatních po 30 kr.

(Zasláno.)

Pozvání ku předplacení

na

Kubešovu Bibliotéku moravskou,

sbírku spisů zábavných i poučných, která počala vycházeti 1. dubna a byla zahájena „Hi[illegible] rickými arabeskami“ od slovutného spisovatele a badatele Dra Z. Wintra. Pro další [illegible] získány jsou práce Josefa Brauna, I. Hořice, J. D. Konráda, T. Novákové, prof. Dra [illegible] Práška, K. V. Raisa, J. Seidla, Jos. Vejvary. O získání jiných spisů původních a [illegible] překladů z literatur slovanských a cizích se vyjednává, a budou spisy ty občas [illegible]

„Kubešova Bibliotéka moravská“ vychází o 3–3½ archových sešitech velké 8° a [illegible] úpravy po 10 kr. Měsíčně vyjdou dva sešity. Celoroční předplatné i s poštovní [illegible] (24 sešitů) 2 zl. 40 kr. přijímají všechna knihkupectví, zvláště pak

nakladatelství a knihtiskárna

J. F. Kubeše v Třebíči.

(Morava.)

KROK.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTV[illegible]

vychází **1. dne každého měsíce** (mimo srpen a září) v sešitech trojarchových.

Předplácí se ročně (i se zásylkou) v Rakousko-Uhersku 3 zl., v cizině 3 zl. 50 [illegible] (= 6 marek = 6 šil. = 8 fr. = 3 rub.); studujícím středních a vysokých škol jest předplatné sníženo na 2 zl. 50 kr. Jednotlivý sešit stojí 40 kr., pro studující 30 kr.

By se doručování *peněžních zásylek z ciziny* nezdržovalo, žádá redaktor ([illegible] davatel) pp. zasýlatelův, by buď jmeno jeho na adresse připojovali neb raději [illegible] sylky pouze na jeho jmeno adressovali.

Rukopisy se nevracejí, leč si toho kdo výslovně vyžádá při zásylce.

Reklamaci lze dáti toliko do 14. dne po vydání sešitu.

Redakce i administrace „Kroka“ jest v Praze, I. v Bartolomějské ulici [illegible]

Tiskem F. Šimáčka v Praze.

ROČNÍK IV. SEŠIT 7.

KROK.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA.

REDAKTOR:

FRANT. XAV. PRUSÍK,
prof. c. k. akad. gymnasia.

HLAVNÍ SPOLUPRACOVNÍCI:

BOHUMIL BAUŠE,
prof. c. k. vyšš. gymn. v Truhlářské ulici.

Dr. **PETR DURDÍK,**
prof. městské střední školy, docent české university.

P. JAN HULAKOVSKÝ,
prof. c. k. čes. reál. gymn. Smíchovského.

Dr. **VÁCSLAV MOUREK,**
mimořádný professor české university.

JOSEF ŠKODA,
prof. c. k. české reálky Karlínské.

V PRAZE 1890.

Vydáno 1. července 1890.

Každé předplatné na Krok, jež nás dojde, stvrzujeme při příštím sešitě zvláštním lístkem. Těch P. T. pp. odběratelův Kroka, od nichž nás předplatné dosud nedošlo, slušně žádáme za brzké jeho zaslání. **Administrace.**

Všech sl. ředitelstev škol středních slušně žádáme, by nám letošní programmy své ráčila láskavě zasýlati. Redakce.

Pro zevrubnou evidenci personalii žádáme všech pp. údův professorských sborův obecních škol středních i pp. supplentův a zkušebních kandidátův státních škol středních, by nám ráčili oznamovati každou osobní změnu ve svém úřadě. Redakce.

Po dobu prázdnin (od 15. července do 15. září) ni redakce ni administrace „Kroka" neúřaduje.

K tomuto sešitu přiložen jest prospekt českého překladu Stanleyova díla „V nejtemnější Africe".

OBSAH.

Str.

Rozpravy.

Úvahy.

Drobné zprávy.

ROZPRAVY.

Zeměpis a dějepis na školách reálních.

Uvažuje Dr. *Frant. Kameníček.*

(Pokračování.)

a) Zeměpis.

Zeměpis na reálních školách jest předmětem velmi důležitým, poněvadž obsahem svým vyhovuje praktické stránce reálních škol. Velmi mnoho žákův opouští ústav reální ze čtvrté třídy, aby se věnovali životu praktickému: kupectví, různým agenturám, řemeslům atp. Mnozí žáci vstupují do nižší reálky, aby mohli do 14 let zjednati si obsáhlejší vědomosti pro život praktický a tu zeměpis jest jedním z nejdůležitějších činitelů. Proto dlužno předmětu tomuto na reálkách věnovati zvláštní péči a vzdělávati žáky reální tak, aby co nejvíce z něho mohli těžiti pro život. — Tomuto úkolu má vyhovovati i rozvrh látky zeměpisné na jednotlivé ročníky. A v tom právě normální osnova dopouští se chyby. Na sjezdech učitelů středních škol českých učiněna byla o tom již zmínka, ale jak se zdá, činitelé k tomu oprávnění nevšimli si dosud stesků takových. Proto opakuji zde opětně v krátkosti přání učitelů zeměpisu na školách reálních.

Zeměpisné učivo pro druhou a třetí třídu nižší realní školy jest tak nerovnoměrně rozvrženo, že dle předepsané, vys. ministerstvem schválené učební knihy Cimrhanzlovy (6. vyd.) připadá na druhou třídu 107 tiskových stránek,[1]) na třetí třídu 45. — Dle schválené učebnice Sobkovy připadá na druhou třídu 110 stránek, na třetí třídu 42, nepočítajíc v to stať o zeměpise mathematickém a hvězdářském o 16 stránkách. Podobný nepoměr jeví se i v učebnici Tillově. Jest totiž ustanoveno, že ve druhé reální třídě učitel má se žáky probrati podrobný zeměpisný obraz Asie, Afriky a jižní i západní Evropy, tedy zeměpis Balkánského, Apenninského a Pyrenejského poloostrova, Francii a Anglii. Ve třetí třídě mají se probrati ostatní státy Evropské mimo n[illegible]ářství Rakousko-Uherské; při tom zvláště podrobně vysvětluje se zeměpis c[illegible]štví Německého. V Čechách a na Moravě určeny jsou zeměpisu na reálkách i [illegible] reál. gymn. ve druhé třídě 2 hodiny týdně, ve třetí třídě na reálných g[illegible]asiích 1 hodina, čímž se ovšem toto rozdělení učiva vysvětluje. Avšak n[illegible] reálkách vyučuje se zeměpisu i ve třídě třetí *dvě* hod. týdně, a v tom je[illegible] se právě nepoměr, ba absurdnosť. Rozvrh tento *přetěžuje* žáky v země-p[illegible] těchto důvodů: *První* třída reální jest vlastně v celku svém opak[illegible]ím a prohloubením učiva z normální školy. Žákům činí obtíže hlavně p[illegible]hný zeměpisný přehled celého světa a zeměpis mathematický, kterému

[1]) [illegible] vyd. má stran 128. —

žáci v první třídě těžko rozumějí, — pak němčina, jako předmět úplně nový. Ve druhé třídě reální nastupuje však vážné studium. Žákům přibývají v této třídě nové a velmi obtížné předměty: frančtina na Moravě (v Čechách až ve třídě třetí), dějepis a geometrie. Ve všech ostatních předmětech pracuje se také do hloubky. V *první* třídě si žák s učebními předměty jen pohrával; vždyť i počet vyučovacích hodin byl značně menší než v ostatních třídách. Ve *druhé* třídě se pak situace zhorší. Žáci jsou ještě duševně málo vyvinutí, a přece přibývají jim najednou tři (na Moravě, v Čechách dva) nové předměty. K tomu předpisuje se jim v zeměpise látka tak obsáhlá, že není možno, aby s prospěchem pro žáky trvalým vyčerpána býti mohla. Asie i Afrika jsou díly světa velmi rozsáhlými a v geografickém slohu svém obtížnými tím více, že žáku jest si pamatovati spoustu cizích, neznámých názvů, jejichž *vyslovení* mu již obtíže působí. Státy Francie, Anglie a Italie jsou z nejdůležitějších v Evropě jak vzdělaností, tak průmyslem i obchodem; dlužno tedy zabývati se jimi důkladně. A to právě ve druhé třídě není možným, neboť zeměpis Francie a Anglie spadá tam až na konec druhého běhu, kdy učiteli jest neobyčejně se přičiniti, aby země ty se žáky aspoň probral; o opakování již není ani řeči. To mohlo by se jen tehdy státi, kdyby zeměpis Asie a Afriky byl odbyt povrchně, jak často se učitelstvu namlouvá, poněvadž prý jsou to země málo významné. Že taková argumentace jest pouze „ad hominem“, netřeba dokládati.

Ve *třetí* třídě reální žáci v zeměpise mají učiněné pohodlí, ačkoliv třída tato v celku svém je mnohem snazší druhé, poněvadž žákům přibývá pouze jeden nový a k tomu velmi zajímavý předmět, totiž fysika. (V Čechách také frančtina.) Žáci ve třetí třídě jsou již tělesně vyvinutějšími a vpravili se úplně ve studentský život. Učitel zeměpisu, kdyby postupoval ve třetí tak, jako musel ve druhé byl by s látkou hotov již v prvním běhu, ba látka by snad ani nestačila, poněvadž evropské státy, které se v této třídě probírají, jsou žákům přístupnějšími. V sekundě názvy asijské, africké, vlaské, španělské, francouzské i anglické studujícím činily obtíže, v tercii takových není. Měly by se aspoň ve třetí třídě některé obtížnější partie zeměpisné z druhé třídy důkladněji opakovati; ale teď to dovoleno není. poněvadž jest předepsaná látka rozvržena na celý rok napřed a učiteli jest se říditi takovým pracovním kalendářem. Mimo to dlužno připomenouti, že učitel má se při vyučování říditi předepsanou knihou, tak že mu nezbývá, než zabývati se po celý rok oněmi 45 stránkami. Nanejvýše smí si dovoliti tu a tam dáti žáku odchylnou otázku z učiva druhé třídy, které žák ovšem téměř nikdy zodpověděti nedovede, poněvadž nezažil pořádně zeměpisného učiva ve třídě té. V Čechách jsou poměry přirozenějšími aspoň potud, že studující nejsou ve druhé třídě přetěžováni frančtinou, kdežto ve třídě třetí možno pak ve frančtině tím více žádati, když mají žáci v zeměpise úlevu, a pro frančtinu pět hodin týdně. Náprava všeho toho jest velmi snadna; ministr vyučování vyřídil by ji několika řádky, kdyby ustanovil, aby ve třídě druhé v zeměpise probrala se Asie, Afrika a nejvýše tři jižní poloostrovy Evropské, ve třídě třetí Francie, Anglie a ostatní státy Evropské mimo mocn. Rak.-Uherské. Námitka mohla by zde býti předně ta, že posavadní schválené knihy učebné tímto spůsobem nejsou rozvrženy a že by tedy žákům v jednom roce bylo užívati dvou učebnic, a za druhé mohl by někdo poukázati k tomu, že Francie i Anglie územím svým náležejí do rozsahu říše Římské, která se probírá v dějepise druhé třídy. Námitka první objeví se býti planou, když uvedu, že i nyní na reálních školách musí se v zeměpise užívati dvou dílů v jedné třídě, totiž ve třídě čtvrté, kde z třetího dílu zeměpisu probírá se Amerika a Australie a ze čtvrtého dílu učí se žáci statistice mocn. Rak.-Uherského. Druhá námitka nemá přesvědčivosti proto, že do periferie říše Římské náležejí také mnohé země naší říše a přece učitel vysvětluje žákům zeměpis těch zemí až v třídě čtvrté, nehledě k tomu, že ve třetí třídě se o zemích Rakouských velmi mnoho v dějepise

mluví. A kdyby přes důvody zde uvedené rozvrh zeměpisného učiva pro druhou třídu reální přece měl zůstati v platnosti, přimlouval bych se tedy aspoň, aby na reálních školách přesunuta byla z učiva *čtvrté* třídy Amerika a Australie do třídy *třetí*, poněvadž bez toho jest možno probrati důkladněji popis mocn. Rak.-Uh. na reálních školách jen ve třídě *čtvrté*, ježto v *sedmé* třídě nedostává se času pro značný materiál dějepisný. Zdá se mi, že naše říše, jako naše vlasť, toho zasluhuje, aby naši žáci zjednali si o ní podrobné známosti zeměpisné a statistické v každém ohledu. Ve *čtvrté* třídě reální měla by se probírati jen statistika a při tom měly by býti opakovány také zeměpisné poměry ostatních říší Evropských tím způsobem, že by učitel neustále přirovnával říši naši ke státům jiným hlavně ve příčině národohospodářské a kulturní. — Na gymnasiích statistika naší říše jest na tom lépe. Amerika a Australie probírají se hned ve třídě třetí, ve třídě čtvrté pak vyučuje se popisu našeho mocnářství ve druhém běhu čtyři hodiny týdně, což jest ovšem tolik, jako by se na reálce vyučovalo po celý rok týdně dvě hodiny. A přece nikdo neupře, že reálka, jako vychovávací ústav pro život praktický měla by ve statistice poskytovati žákům více než gymnasium. — Kdyby se žáci důkladně naučili ve čtvrté třídě reální popisu našeho mocn., bylo by velmi uleveno učiteli ve třídě sedmé. Statistiku opakoval by jen ve hlavních obrysech a doplnil mezery tu a tam povstalé; ostatní čas mohl by pak věnovati opakování všeho učiva dějepisného a zeměpisného, mimo jiné také opakování zeměpisu mathematického a hvězdářského, ve kterém se abiturenti vyznají obyčejně nejméně, poněvadž v první třídě mnohému nerozuměli a čemu porozuměli, to od první třídy zapomněli. Při této příležitosti vyslovuji mínění, že se zeměpis mathematický a hvězdářský pro první třídu vůbec nehodí, ba že do té třídy ani nepatří. Žákům měly by se v první třídě vysvětliti pouze nejjednodušší pojmy — totiž rovnoběžky a poledníky, bez nichž nelze pokračovati — ostatek měl by býti vysvětlen žákům dospělejším, nejspíše ve třídě *páté*, tak že by tomuto předmětu byla věnována po celý rok jedna hodina týdně, která by se ovšem nesměla ubrati dějepisu. Ve třídách druhé, třetí a čtvrté mohl by učitel při vhodných příležitostech zmíniti se o složitějších zjevech astronomických a vysvětliti na př. roční počasí, den a noc, ekkliptiku a podobné. Jen tímto způsobem by se docílilo, že by žáci našich středních škol zažili mathem. a hvězdářský zeměpis tak, jak toho předmět ten zasluhuje.

Učební knihy zeměpisné pro reální školy měly by býti zvlášť upravovány, aby vyhovovaly praktickému účelu těchto škol. Zde nestačí napsati pouze na titulní list: „pro školy reální“, nýbrž jedná se o obsah. Starší učební knihy zeměpisné — nepřihlížíme-li ke spoustě chyb a nedůsledností — hodily se k reálním účelům snad lépe, než approbované učebnice nynější. Na zeměpisné učebnici mělo by se žádati, aby pokud možno, podobala se cestopisu, aby tedy byla zábavnou. Jen tehdy nadchne se žák pro tento předmět úplně; v nynějších zeměpisných knihách učebních jest však takový suchopar, že učebnice, která by žákům býti měla oblíbenou četbou, jest horší, než obyčejná školní kniha mathematická. Hornictví, průmysl, obchod, vzdělanosť, kulturní památky odbyty jsou ve knihách zeměpisných pro školu určených několika slovy, o mravech, obyčejích, o kroji atp. nemluví se vůbec. Řekne se snad, že žáci mají pro tyto věci ve školní knihovně vzorné cestopisy a z těch že mohou doplniti vše, čeho se nedočtou ve školní knize. Ale ať mi někdo řekne, kdy žák, který sedí denně šest až sedm hodin ve škole a přijda domů neví, kde začíti, aby se připravil na příští den, může míti ještě také čas čísti cestopisy, když se mu lektura mimo te doporučuje v češtině, němčině a frančtině? Čísti doma a vzdělávati se mohou snad jen výborní, nadaní žáci; ale ostatním nedostává se času, aby vykonali přípravy pro školu a věnovali snad nějakou hodinku svému zotavení. Také o cestách obchodních, hlavně o průplavech a cestách vodních vůbec mluví se v našich zeměpisných učebnicích velmi

málo, a přece zeměpis obchodní v celém rozsahu svém hodí se pro realisty výborně. Avšak naše zeměp. učebnice mají ještě jinou vadu: Málokterá z nich jest pracována na základě pramenů nejnovějších a následkem toho objevují se v nich nesprávné údaje a četné nedůslednosti.[1]) Nesprávnosti ty netýkají se snad jen cizích, odlehlých zemí, nýbrž i naší nejužší vlasti Čech a Moravy, jakož nejnověji ukázal Ant. J. Zapletal ve svém dílku o některých záhadách zeměpisných. Práce Zapletalova jest důkazem, že se dostatečně nestaráme o důkladné zeměpisné prozkoumání svého domova, což teprv abychom si řádně všímali zeměpisných prací o cizích zemích a dle toho si upravili nové, řádné knihy učební. O nějaké souvislosti fysikální geografie s geologií v našich učebnicích není ani stopy. A přece vědy přírodní a zeměpis mají se navzájem doplňovati, což zvláště na reálních školách jest možno. Ověem takový vědečtější rozbor na školách musí se díti s měrou, poněvadž dle mého mínění největší váhu na reálkách dlužno v zeměpise klásti na poměry kulturní, obchodní, průmyslové a národohospodářské. — (Pokračování.)

Příspěvky ku kritice textové.

Podává *Frant. Prusík.*

(Pokračování.)

60. A když přijidechu na ten palác, uzře Bruncvík pannu velmi krásnú; *její hlava a* ruce až do pasu, a ocasové hadoví dva miesto noh u ní biechu. 65, 33—66, 1.

Rus. Егда же пришли на королевской дворъ, и внидоша въ полату, и видѣвъ Бр. дѣвицу Африку вельми прекрасну, а руцѣ имѣя до пояса, имѣя два хвоста яко змiевы хоботы (45).

Skal. . . . pannu krásnou od hlavy až do pásu, ale místo stehen dva hrozné ocasy hadové měla. Landf. pannu velmi krásnou od hlavy až do pasu, ale místo stehen a noh dva atd. Hrad. uzřel pannu překrásné sličnosti.

Nejasné místo toto těžko spraviti, nejvíce se zamlouvá znění Skal. a Landf.; začátek jest doplniti dle rus.; celé tedy místo znělo snad asi takto:

A když přijidechu (na královský dvór i vnidechu) na palác, uzře Br. pannu, velmi krásnú (jmajíce) *hlavu* a ruce (i tělo lidské) až do pasu, a ocasové atd.

61. vece: Mládenečku milý! *tu* se div nad divy stal; pověz mi, kterak jsi se sem dostal, *Bruncvíče?* Afriko, panno milá! otec tvůj Olibrius ten mě jest sem poslal a slíbil *mi* skrze vrata železná propustiti, jestliže tebe budu moci dobyti. Africa panna vece: O milý Bruncvíče! nesnadnáť jest věc *to;* by měl *sílu tisíce* mužuov, ješčeť bych se *kázala s nimi se všemi radějé* bíti *nešli* s těmito *rozličnými a morskými* potvorami. 66, 2—12.

Rus. рече: „Кто еси ты и откуду прiиде? и како ти есть имя?» Онъ же рече: «азъ есмь Бр а родомъ королевичь чешской земли, а посла меня отецъ твой Алембрiусъ ю тебя.» Она же нача дивитися тому: «како семо пришелъ еси и какъ могъ проити трои вороты?» Бр. же рече: «я пришелъ отсюда тя извести, аще могу, а отецъ твой за то обѣщалъ мене проводить въ мою землю.» Африка же рече: «милой мой Бр-че! не можно сего слушати, не токмо видѣти, еже ты глаголеши; аще бы ты имѣлъ у себя хотя сто человѣкъ сильныхъ и храбрыхъ, то бы тебѣ съ тѣми великими звѣрьми битися, к

[1]) Sobkovy zeměpisné učebnice z posavadních v té příčině jsou nejlepšími.

торые у вратъ и мимо ихъ шелъ еси, и (съ) здѣшними тварьми морскими, сирѣчь чуды» (45).

Skal. řka: Mládenče milý, *to* se div nad divy stal, *že jsi ty sem přišel, protož* pověz mi, kterak jsi se sem dostal? *Bruncvík řekl:* Afriko... a slíbil *mne* skrze ... dobyti. Afrika panna řekla: O milý Br-ku! nesnadná jest věc ta, bys měl sílu *sto tisíc* mužů, ještě bych *neradila*, *abys* se *měl* s těmi *hroznými* potvorami bíti. Jindř. téměř stejně se Skal.

Mich. ... nad divy stal, *že jsi ty sem přišel, protož* pověz ... dostal. *Bruncvík vetce:* .... sílu *sto tisíc* mužův, ještěť bych *neradila*, aby se měl s těmi *rozličnými mrskými* potvorami bíti.

Orig. vece: „Mládenečku milý (kdo jsi ty a odkud přijide? i jaké jest tvé jmeno? On vece: „Já jsem Br. a rodem královic české země.“ Ona pak vece: „Mládenče milý,) *to* se div nad divy stal, (že jsi ty sem přišel; protož) pověz mi, kterak jsi se sem dostal (a kterak jsi mohl projíti trojimi vraty?“) *Bruncví(k ve)ce*: „Afriko, panno milá! ... a slíbil *mě* skrze vrata železná propustiti (a do mé země mě provoditi), jestliže ... dobyti.“ Afrika panna vece: O milý ... věc *ta*; by měl *sílu* (t. j. zástup; či *silných?*) (sto) tisíc mužuov, ješčeť bych se kázala *s těmi velikými zvieřaty* bíti (,která jsú u vrat a mimo něž si šel,) *i* s těmito *hroznými a mrskými* potvorami.

62. pověz mi, spí-li ta zvieřata *u prvních* trojích vrat? 66, 13—14.

Rus. скажи, спятъ ли тѣ звѣри или у вратъ нѣтъ ихъ (45)? — Slovo „prvních“ jest nemístno a patrně pokaženo asi z „či nenie jich.“

Orig. pověz ... zvieřata *či nenie jich* u trojich vrat?

63. Když spíe, ... *beři* se z hradu a otci mému pověz atd. 66, 17—18.

Rus. коли звѣри спятъ, и ты, ... изъ града сего бѣги борзо и бережно, чтобъ звѣри неуслышали; а отцу моему скажи (46) atd.

Mich. Jindř. *beřiž* se.

Orig. Když spíe, ... beři(ž) se z hradu (brzo a opatrně, by zvieřata neuslyšela), a otci atd.

64. bez tebe z tohoto hradu *nepojedu*. 66, 23.

Rus. я безъ тебя не отъиду отсюда (46). Mich. Jindř. Skal. bez tebe ... *nepůjdu*. Srv. 66, 27. když nechceš beze mne *jíti*.

Orig. bez tebe z tohoto hradu *nepójdu*.

65. A když jest to slyšala panna hledíeci (rkp. hl-ce) naň i poče *je* velmi *milovati*. 66, 23—24.

Rus. Егда же то Афріка услыше, нача съ прилежаніемъ смотрѣти и нача его любезно цѣловати (46).

Orig. A když jest to slyšala panna hledíeci (pilně) naň i poče *je(j)* velmi *milovati* (*cělovati?*).

66. Ten prsten má XXIV mužův sílu, ale nic proti tomu není; by takových měl sto prstenův na každém prstu, nic nespomůž proti takové síle. Nebo otec můj *na to několiko tisícuov* naložil, chtě *mě* zase dobyti, nic tomu *nemoh* učinil: kterak ty pak, jsa sám jediný, chceš *mě* dobyti? O zlý, nevěrný otče! mohl si mě téměř sám na svém hradě zahubiti, než si mi tu velikú žalosť *obnovil*. ib. 66, 31—67, 5.

Místo to jest opět velmi zkaženo a nesnadno jest je v prvé části napraviti, zvláště an i ruský text tu má mezeru. — Mich. Jindř. Skal. *mne* dobyti.

Rus. той бо перстень имѣетъ силу противу пятнадцати человѣкъ. Отецъ мой когда бился за меня со зміемъ Василискомъ, хотя меня отъяти, и много перстней накладывалъ на руцѣ сбои и инымъ

даваль накладывать; однако же ничто не (rkp. же) успѣло, понеже нѣтъ такого перстня, какимъ я тебя даровала, ибо тотъ перстень сотворенъ волшебнымъ чарованіемъ. И рече Африка: Какъ ты меня хощешь отсюда известь единъ? Потомъ нача Африка горько плакати а отца своего стала поносить, глаголаше: о злый и невѣрный мой отецъ! лучше бы ты самъ меня своими руками убилъ въ своей землѣ, нежели мнѣ терпѣть такую жалость (46).

Hrad. patř na tento prsten, . . . ten jest moci takové, že, když jej na prst vezmeš, budeš míti sílu velikou, *ale což jest to platné, neboť není možné proti tolika ukrutným potvorám se ubrániti.*

Orig. asi takto: „Ten prsten . . . sílu, ale nic proti tomu (množství ukrutných potvor) není; by takových . . . síle. Nebo otec můj (‚když se bil za mě s drakem Baziliškem,) na (ruce své) několiko tisícuov (prstenuov) naložil (i jiným dával nakládati), chtě *mne* zase dobyti, nic tomu nemohl učiniti, (poněvadž neměl takového prstenu, jakým já tebe dařila, neboť ten prsten utvořen kúzedlným čarováním. Kterak ty pak . . . *mne* dobyti?" (Potom poče Afrika hořce plakati a otce svého haněti i naříekáše:) „O zlý… obnovil (spuosobil?)."

67. Nebo pohleď a *věz* . . . . *jiného nic* než se mnú to utěšenie má; a přes puol hodiny nepuojdeš-li přič, tvé se hoře a tvá bieda počne. 67, 5—18.

Mich. Skal. neb pohleď a *vis*. Mich. Jindř. *s jiným ničímž*. Skal. s jiným ničemž. Rus. Посмотри и виждь . . . а иногда со мною ничего не дѣлаетъ, токмо для потѣшенія имѣетъ мя; да вѣдомо тебѣ, Бр-че, буди, аще же еще полчаса не отъидеши отсюда, то тебѣ горшая бѣда будетъ (46—7).
Orig. Nebo pohleď a *viz* . . . *jiného nic* (nedělaje), než se mnú to utěšenie má. A (věz, Br-če,) *jestliže* (ješče) přes puol hodiny nepuojdeš přič, tvé se hoře a tvá bieda počne.

68. *Vsta* Br. i poče atd. 67, 18.

Rus. Слышавъ же то Бр. (47). Mich. Skal. Slyše to Br.
Orig. *Slyše* to Br. i poče.

69. jakéhož si nikdy neslýchal ani *wiediel*. 67, 24—5.

Mich. ani *vídal* (widal). Rus. не видалъ и не слыхалъ (47).
Ku *slýchal* hodí se ovšem jen *vídal*, pročež Orig. jakéhož si nikdy neslýchal ani *vídal*.

70. pro ten pisk a zvuk byl by jich *neslýchal*. 67, 28—9.

Mich. Jindř. Skal. *neslyšel*.
Orig. pro ten . . . *neslyšal*.

71. A *když* se povali se všech stran mnostvíe haduov . . . chtíce Br-a ubiti. 67, 29—32.

Mich. Jindř. Skal. A *v tom*.
Rus. тогда паде со всѣхъ странъ (47) atd.
Dle toho bylo v básni: A *thdy* atd., srv. Alx. a j.
Orig. A *tehdy* se povali atd.

72. tíem jich víece přibývalo; a druzí tlustí 67, 35.

Rus. и больше того прибываетъ: ови бо тонки и долги а инье толсты (47).
Orig. tíem jich víece přibývalo: (jedni tencí a dlouzí) a druzí tlustí.

73. Bruncvík *na to nic netbáše*, ale se musky s nimi *pofowaſſe* a až do pasu . . . . trháše a *okny* z hradu metáše. 68, 1—4.

Mich. se *postříhal*. Jindř. Skal. se *bil*. V textu jest slabika *ſow* v poſowaſſe jen domyslem položena, jsouc v rkp. opravou nezřetelna; písař chtěl asi opraviti v *poſtrsihaſſe* (= sekal, rubal) jako Mich. Srv. Štilfríd ve Výb. II, 44, 27. Dal. 34. 72.

Rus. Бр. же не устрашися и не убояся и бился съ ними крѣпко... и растерзаше на двое и по всѣмъ странамъ разметывая (47).

Orig. Br. *se toho nic nebáše*, ale se musky s nimi *postříháše*... trháše a (na vše) *strany* z hradu metáše.

74. Vida to drak . . . mordováše, tepru se sám hněvy velikými, chtě jich pomstiti, pod zlatú korunú *povali*, tlustý jako *dreling*. 68, 4—7.

Rus. Видѣвъ . . . побиваетъ, и разгнѣвася гнѣвомъ великимъ зѣло, начатъ свистати и пойде на Бр-а, хотя его убити, и покрылся златою короною atd. (47).

Rkp. univ. má *dreling*, psáno drelnig, an písař tečku s *i* posunuje nezřídka o něco dále. S tím ve shodě má Mich. *dreylink*, Jindř. Skal. drýlině (zkaženo z *drýlink*), Výb. drabiny! *Dreylink*, *drýlink* jest nádoba vinná o 20 vědrech (640 pintách), tedy zde to přirovnání jest případné, k čemu voleno i slovo *se povali*, za něž má Mich. Jindř. Skal. se vyvalil; srv. sudy váleti, valí se jako sud (o tlustém člověku), tlustý jako sud.

Orig. Vida to drak . . . mordováše, tepru se sám (rozhněva) hněvy velikými (i poče pískati a na Br-a), chtě jich pomstiti, pod zlatú korunú (se) *povali*, tlustý jako *dreylink*.

75. Tu *tepra u boji* Br. veliké hoře mějíše, silně jej drak raníše, *a* k zemi častokrát na svú tvář padáše. 68, 10—13.

Mich. *ubohý* Br. . . . *až* k zemi. Jindř. Skal. tu teprv *nebohý* Br.... *až* k zemi atd. — Rus. Бр. же нача ужасатися зѣло вельми и тужити, однако жь Бога себѣ на помощь призываетъ и тако сразися со змiемъ дракономъ. Змiй же нача Бр-а бити и одолѣвати и к землѣ часто приклоняти и о землю многажды ударяти. Бр. же паде на землю ницъ (48). Dle ницъ jest „na svú tvář" glossou.

Orig. Tu *tepru ubohý* Br. veliké hoře mějíše, (avšak Boha sobě na pomoc vzývaje i srazi se s drakem. A) drak (poče Br-a bíti i jemu odolávati a k zemi často jej srážíše a) silně raníše, *až* k zemi častokrát *nicí* padáše.

76. a lev jej zastupováše; tuť *se* s tíem drakem Baziliškem *silně* tepíše. 68, 13—14.

Skal. Jindř. V tom jej lev zastoupil, *jsa hněviv*, ukrutně se s tím drakem bil. — Rus. левъ его заступая; и виде левъ, яко Бр. изнемогаетъ, и собра левъ всю силу свою и разъярися зѣло и лютѣ рыкая много, изъ устъ его яко пламя исходя, рыкая около змiя гордо, и скакаше, рвуще хвосты его ногтями своими (48).

Písař čes. přemetl slůvka „tuť" i „a", kdežto smysl vyžaduje jinak.

Orig. Tuť lev jej zastupováše a (vida, že Br. mdléše, i sebra vši sílu svú, *hněviv jsa*, a z úst jeho plamen vycházéše, i ukrutně řva,) *silně se* s tíem drakem Baziliškem tepíše.

77. Bruncvík zhuru vsta, k lvovi poběže. ib. 68, 14—15.

Rus. Бр. же воста отъ великiя нужды и ранъ великихъ и побѣгоше ко льву (48).

Mich. Jindř. Skal. *Potom* Bruncvík atd.

Orig. (Potom) Br. zhuoru vsta (od velikých bolestí a velikých ran i) k lvovi poběže. — Či: *Potom* Br. zhuoru vsta (s velikými bolestmi od velikých ran i) k lvovi poběže? Srv. 68, 24.

Za následující větu českou „od nešporův celú noc až do poledne" má rus. отъ утреннія зари до полудни. (Pokračování.)

Flora Asie.

Popisuje Dr. *Jan Palacký.*

(Pokračování.)

Palestina jest teď nejlépe známa florou Tristrama v Survey (2841 fan. a jen 22 kapradí). Potkává se zde troje bylinstvo Libanon a severní hory a lesy mají ještě bylinstvo středoevropejské, záp. Palestina má středomořské a jih, zejmena hluboké údolí (Ghor.) Jordanu má bylinstvo pustinné s jednotlivými úkazy tropickými (Bucerosia aaronica), nedaleko Rheum ribes (u Keraku), Blefaris, Balanites egyptiaca, Salvadora, ještě v jez. Hulé má Cyperus papyrus 6' výše). Nesmíme při tom zapomenouti, že jihozápad teď poušti od lidí učiněnou, hlavně zničením lesův a tím odplavením prsti s hor. Jen v severových. udržely se větší lesy dubové, vždyť ještě v Ledže viděl Burkhardt dřevěné město, kdežto teď ku příkladu v Hauranu i prahy i dvéře domů z kamene.

Rodiny u Tristrama jsou 74 Ranunc., 5 Berber, 2 Nymphea, 35 Papaveraceí, 195 crucifer, 8 cappar., 13 Resed, 19 Cistineí, 8 Viol, 4 Polygaly, 124 Caryofyllaceí, 15 Paronych., 4 Mollug, 1 Portulaca, 6 Tamarix, 2 Frankenia, 1 Elatine, 14 Hyperic., 25 Malvaceí, 2 Corchorus, 14 Linum, 29 Geran, 23 Rutaceí (v. l.), 1 Coriaria, 1 Balanites (okolo Mrtv. moře), 6 Sapind., 1 Melia, Vitis, 8 Anacard., 16 Rhamneí, 1 Moringa (dolní Jordán), 338 leguminos (74 Astragalů), 46 Rosaceí, 1 Myrtus, Punica (divoká v Gileadu), 4 Lythr., 8 Onagr., 2 Halorag., 13 Cucurb., 1 Datisca, 5 Ficoideí, 18 Crassulaceí, 1 Drosera, Liquidambar, 2 Saxifragy (Opuntie uved.), 134 umbellifer, břečtan (Liban), 2 Cornus, 7 Caprifol, 54 Rubiaceí, 19 Valerian, 19 Dipsaceí, 330 compositů, 1 Laurentia (Liban), 30 Campanul., 4 Eric., 1 Utricularia (Hulé), 12 Primulaceí, 1 Diospyros, Styrax, 7 Oleac, 2 Jasminum, 1 Salvadora persica (u Mrtvého moře), 3 apocyney, 12 Asclepiadeí (víc jih), 4 Gentiany (sev.), 28 Convolvul, 96 *borrag*, 16 Solaneí, 87 Scrofular, 14 Orobancheí, 2 Acanth., 3 Globularia, 4 Verben, 164 *labiatů*, 12 Plumbag, 18 Plantag., 1 Cynocrambe, 48 Chenopod., 9 Amaranth., 35 Polygon, 1 Boerhavia, 7 Thymeleí, 1 Eleagnus, Laurus, 7 Santal., 4 Loranth., 1 Cytinus, Cynomorium, 5 Aristolochií, 40 euphorb., 18 Urticeí (s. C.), 1 Juglans, Platanus, 11 cupulifer (10 dubů a kaštan), 11 salicineí, 3 Alism., 1 Butomus, Triglochin, 2 Najadey, 5 Potamogeton, 2 Lemny, 17 aroideí, datle, 3 Typha, 35 orchideí, 36 irideí, 8 Amaryll., 12 colchic., 116 liliaceí, 12 junceí, 42 cyperaceí, 148 trav, 15 conifer, k čemuž přidal Hartt c. 80 dr.

Tristram udává v celku 281 dr. *endem* (Hartt ještě 3, Bucerosia aaron., Galium petrae, Dafne linearifolia), ale 161 ethiopických a 27 indických, p[illegible]slední padají skoro výhradně na Ghor (v. D.).

Jeví se, že ještě v středověku byla i jižní Judea, teď stepí, dobře vzu[illegible]lanou a zalesněnou, vždyť velký les (P. halepensis) u Hebronu dával pali[illegible]o pro sklenáře Betlehemské (růžence zdejší byly pověstné — později vz[illegible]la k tomu se zrna od Abrus precatorius). Jediný strom teď zbylý — dub vž[illegible]ly zelený (A. ilex (Kočí) u Hebronu, zvaný Abrahamův — dle tradice posle[illegible]ní zbytek lesa Mamre má dle Robinsona 83' výše a $22^1/_2$ objemu. Podob[illegible]né staré asi olivy u Jerusalema v zahradě Getsemane (8 výše 27—30', ale [illegible]

jemu 18—19') a réva u Beitel-Džedi ($1^1/_2$ průřezu — 30' dlouhá). P. teď stepí, již ročně pastýři zapalují — nahé skály a keřiny zakrnělé v horách — pole víc v severu a to řídká — vždyť nejúrodnější rovinu Esdrelon, do nedávna krytou cisty a poteriem, začínají teprv orati a rovněž byly to cizí osady (Sarona u Jaffy a j.), které u přímoří zase šířit zahradnictví. Stará orba kananitská zakládala se na zavlažování tarasů horních — stavy dotyčné zanešené, se strání prsť uplavala a tak se step utvořila a tvoří dosud člověkem. U vod východních — Jordánu a jeho přítoků, udržely se topoly (P. Eufratica), vrby, tamarišky a oleander (u řeky Jabok 12—15' vysoké houští, za květu jarního z dálky jako krvotok). Kromě dubů a borovic v severu ještě javory, olše a buky, chvojky, tak zvaný Svatojanský chléb (Ceratonia siliqua) a snad zdivočilé ovocné stromy (ořešáky, marhany (Tristram) mandle, olivy).

Stepi jihovýchodní dávají podnes množství popele, kterýž beduinové v Betlémě prodávají, jako i listí škumpové. Dosavad tu velké množství našich bylin, zejmena v severu: Nufar luteum (Hulé), Nymphea alba (Merom), Geranium robertianum (Nazareth), Asperula arvensis (Jerusalem), Lythrum salicaria (vrbice — Jordán), ale i endemických druhů (ne rodů) a západoasiatských (astragalů má Tristram 14): Ainsworthia trachycarpa, Rheum ribes (Kerak), Acanthus syriacus, Bongardia rauwolfi, Phlomis armeniaca. Bylinstvo zdejší sotva z jara má několik květin, letním vedrem uschne až na několik bodláků a keřů. Z Jerusalema rozesýlají se kytice sušené (fleurs du Calvaire), v nichž nejhezčí Anemone coronaria, Ranunculus orientalis, Helianthemum sanguineum (z Olivové hory, zvané krůpěje krve Páně), Adiantum capillus veneris. Stará růže z Jericha křižáků dle obrazů, zejmena erbů Asteriscus pygmeus Cosson (*ne* Anastatica hiero chuntica) — Jordán má teplejší tvary. Papyrus antiquorum, Pennisetum, Jussicua atd. Eleagnus vydává se u Jerioba za strom Zachea.

Sinajský poloostrov bude míti ještě přes 400 dr. (sbírali Redhead a Lawne zde a v jižní Pal. 500 dr.), Bové (popsal Decaisne) 250, Rüppell (Fresenius) 143, Schubert, Schimper (herbář). Ráz je teď pustinný po vyhubení starých lesů, z nichž se uhlí prodávalo v Kahiře. Jen na vrcholech samého Sinajska jsou některé formy alpinské (Primula verticillata, Dianthus, Arabis, Ajuga a j.). Belon viděl ještě na Sinajsku les Moringy — teď řídké keře Acacie (Seyal), někde tamarišky (mannu z nich sbírají dosud Beduinové) a ukazuje se ještě keř zjevení Mojžíšovi (Colutea aleppica). Schimper naznačil co ráz bylinstva osamělé skupení 8—10 v písku, nejvíc trav legumin. a composit, řídké keře Efedea, retamy (Genista monosperma), Cassie, Atrafaxis, Ficus pseudosycomorus, Rhamnus. Ghor Jordanský je čím jižnější tím hlubší a tropičtější, až okolo Mrtvého moře nastupuje flora pustinná, v údolí Zuweirah dle Tristrama 160 dr., 135 afrických (z nichž 37 i v Indii, 23 na Canárech a 17 v Adenu) a 27 evropejských (dílem i v sev. Indii). Okolo Mrtvého moře je dle něho 250 dr. Typické zde (dle Larteta) Acacie (seyal Nilotica), vak (Salvadora persica, upomínka na někdejší mořský záliv), Cleome 3 (arabica, trinervia, droserifolia), Cratavea gymnandra, Ochradenus baccatus, Herniaria hemistemon, Reaumuria palestina, Corchoris trilocularis, Fagonie, Nitraria tridentata, Balanites egyptiaca, Moringa aptera, Indigofera argentea, Mesembryanthemum forskohlei, především Calotropis procera, Daemia cordata, 2 Gomfocarpus, Leptadenia pyrotechnica, Aerua javanica, Ficus pseudosycomorus.

Sbírka Burtona z Midianu (det. Oliver) neobsahuje než pustinné známé byliny, jediný strom Juniperus phoenicea nad 4000'.

Kratší musíme být u východní *Asie*, počnouce východní Sibiří.

Z Nordenskiöldovských bylin uvedeme nejdříve sbírku u zátoky *Actinia* pro americkou trávu Pleuropogon sabinei (i Nov. Zemlja) a sbírku z mysu Čeljuskinu (8 saxifrag z 23 bylin — po 3 caryofyll, crucifery, 4 trávy, 1

Luzula, Salix, Oxyria, Papaver, Eritrichium (villosum). Bohatší sbírka od Přeobraženje (65 dr.); má 13 saxifrag, 11 trav, 7 caryofyll, po 5 cyper, crucifer, ranuncul., 3 rosacey, vrby, 2 Polygon., Borrag., po 1 Papaver, Phaca, Pedicularis, Saussurea, Gymnandra (Stelleri). *Pitlekaj* již má jiné počty; z 92 dr. 13 trav, 10 cyper, 9 composit, 8 caryofyll, 6 rosaceí, jen 4 Saxifragy, 5 vrb a břízu (B. glandulosa) 2 legum., crucifery a 4 pedicul., po 5 Polygon., 4 Ericacey, 2 Primule, ale po 1 Valeriana, Gentiana, Polemonium, Diapensia, Armeria, Vaccinium (vitis idea), Hippuris, Rhodiola, Empetrum, Claytonia, Lloydia.

Kamčatka má u Ledeboura (z 415 f. a 28 kapradin), 52 copmosit, 28 rosaceí, cyperaceí, 28 crucifer, 26 trav, 23 ranuncul, 20 salicineí, 16 caryofyll, 12 Saxifrag. — Z rodů 21 Carex, 12 Artemisia Salix, 11 Pedicularis. Je vidět ráz našinský, jenž v horách ustupuje arctickému (Diapensia, lapponica, Oxyria reniformis, Parrya ermani (o 4000′), Polemonium caeruleum, Betula nana. Některé jižnější tvary přece neschází. Lobelia sessilifolia, Symplocarpus kamč., asi americké Phlox sibirica, Pentstemon frutescens, Claytonia virginea, Coptis atd. Nejvýše jde v horách Salix arctica (Romanzov 5000′ na h. Ključevské), Saxifraga merckii do 4700′, Draba parryoides do 4000′ atd. Hlavní lesní stromy Pinus cembra, sibirica, břízy, olše, u vod topoly (B. alba) i vrby (S. pentandra 10′).

Z cest Převalského vezmeme jen některé úryvky. Za Urgou viděl Lasiagrostis splendens, Artemisie, Kalidium gracile, Nitraria schoberi, Haloxylum, Agriofyllum gobicum. Horstvo Muniula na jižním svahu ukazuje osyky, olše, břízy (B. alba), vrby (do 20′) vedle thuje (B. orientalis), lip a chvojek — dub (mongolica) má jen 7′ výše a endemická je Ostryopsis davidiana. Keře rodů našich maliny (R. ideus, saxatilis), maliny (V. opulus), Rhamnus, Spirea, Rosa, Lonicera, hlohy a kromě Lespedezy, Leonurus sibiricus, není skoro rodu nám cizího, ba byliny některé našinské (konvalinka, Epilobium augustifolium, Innula britannica) až v alpinském pásmu nastupují Papaver nudicaule, Polemonium caeruleum. Podobné bylinstvo Alašanu a krajiny Kansu, kdežto stepi mongolské ukazují více podobu pustinnou (u Kalganu Thermopsis lanceolata, Sofora flavescen, Tournefortia, Calligonum mongol. Arguzia, Potentilla, Peganum, Nitraria schoberi.

K jihozápadu bylinstvo náramně chudne — již v Kukunoru málo bylin (Ficaria, Kobresia, Dafne, Berberis, Draba, Rosa). Kdežto v Caidamu je Nitraria schoberi (hlavní jídlo tuzemců), tamarišky a rákos 4—6′ v močálech se připamatují, jsou hory suché, holé, sem tam trávy, composity, Potentilly. Z 470 druhů Meinshausena ve Wilujsku (v ř. Lena) je 407 v Baikalsku, 368 v Altaji, 348 v Daurii, 250 v Ochocku, 242 v Amursku, 164 v Kamčatce, 100 na Aleutech, 177 v sev. Americe, 84 v Aljašce, 81 arktických, 215 v Loparsku, 224 v Skandinavii, 263 v Německu atd.

Loczy sebral u jez. *Kukunor* Linum perenne, Artemisia camforata, Oxytropis acifylla, Pedicularis sifonantha. Velkou sbírku přinesl z *Kansu* (hloh, kalmus, pohanku, 12 nových druhů, Populus simoni, převalskyi, 6 Gentian, Zelkowa davidi, Biota orientalis, Quercus aliena — v *Junnanu* na př. Abies schrenkiana, firma, Pinus massoniana (Čína, Kočinčína), Quercus bungeana, Gentiana jankae, Coriaria nepalensis. (Pokračování.)

Úvahy.

Nákres mluvnice starobulharské. Napsal Em. **Kovář.** V Praze 1899. Nakladatel I. L. Kober. 8°. 88. Cena ?

Spis jest dle slov autorových skládán za tím účelem, aby se k Leskienova Handbuch der altbulg. Sprache podal výklad jednotlivých tvarův. V tom se s is.

přidržoval téměř výhradně Brugmannova Grundrissu; že však ten do té doby dospěl toliko I. dílu (hláskosloví), neměl ho spis. u výkladě tvarosloví vůdcem; proto znamenati jest v spise jeho nápadný dualismus: pokud vykládá hláskosloví na základě Brugmanna, činí to celkem dobře, ale jakmile pevnou půdu tuto opouští, pohybuje se v četných, s velikou částí nemožných combinacích, hypothesích a výmyslech. Některé výtky své položíme tuto po pořádku (za *ě* z grafických příčin užívám *ě*), mnohé už jsou vyvráceny eo ipso v posudku Kovářovy České mluvnice. Vše výmysly vyvraceti, bylo by psáti novou knihu; zvláště v oboru pádových přípon jsou náhledy univ. doc. Kováře tak úžasně barokní, že se divíme, kterak s nimi mohl na veřejnost vážně vystoupiti; jemu jmenovitě neplatí pranic *původní platnost pádová* a kde mu se zdá, že by se koncovky sobě poněkud podobaly, tam směšuje funkce pádové dle libosti: můžeť dle něho na př. původní sg. genitiv zastupovati local (§. 61), sg. instr. zase genitiv (§. 52)! A jakou cenu má celá řada domněnek, jež spis. uved, dokládá (§. 52): „však i jiné domněnky jsou možny“ a p.?

Str. 7. ě[1] znělo spíše e[a], pak [e]a, proto slychēti-slyšati; ě[2] zase buď [i]e: rybě, buď i[e]: inъ, vlъci, duši.

7, §. 5. Nerozumíme větě: Cizí slova, která byla přejata do starobulharštiny a která měla *v starobulharštině tyto hlásky za* skupinu: *samohl. + n, m + souhláska,* mají v starobulharštině tyto hlásky [rozuměj ą, ę. *Ref.*] za skupinu *samohl. + n, m.*

16, §. 15. *o* za ą a *e* za ę vysvětliti jest vlivem mluvy nosovek zanedbávající.

21, §. 24. Nehrubou přesností vyniká také tato věta: „*k, g* . . . změnilo se na př. v loc. sg. správně v *c, dź*; kde před *k, g* je palatalisující samohláska, tam se toto *c, dź* analogií přeneslo na všecky pády, *kde se k, g jinou změnou nezměnilo v č, ž.*

26. Neprávem se spis. dovolává skupiny *dv* v tvaru *dva* k dovození toho, že davě vzniklo z dadvě jen analogií damь z dadmь; vždyť vedle *dva* byl také starý tvar dъva, srv. ved. duvā vedle dvā.

28. V stupňování I. řadě sub a), kde není původně hlásky, nemusí ani v slovanštině býti, na př. *gr*-ěti (žer, gor, žar).

29. K *súti* doplň *sovek* = sypek, ale nepatří k němu sъpą, viz Krok IV. str. 112. — Řada III. a V. Na *a* nezná spis. dokladu, uvedeme jej: *bádati* — bodati, jež samo patří sem (= 6 tř. u Brugm.), ne do řady IV. a V, kde je spis. uvádí. Rovněž nutno sem počítati *rataj*, *rádlo* proti orją.

46, §. 61. Sg. acc. crъkъve není genitivem, nébrž prvý acc., jehož koncové *e* vzniklo z m̥, které v záslovi přechází v *e*: crъkъv-m̥, crъkъv-e, skr. bhuv-am; srv. dъšter-e, lit. dùkter-į, řec. *θυγατέρ-α*, lat. matr-em.

56. 57. V příčině výkladu tvarův novějь, bolьše, chuždьj, odkazuju k své rozpravě O comparativě.

60. Tvar *doma* jsme jinde určili sg. localem.

62. 63. Že původní tvar imp. ve slovanštině zcela nezanikl, dovodili jsme v Kroku III, 157, objasnivše zároveň *d* v praes. id-eši i *t* v rost-eši.

65. -ši není medialní přípona, neboť — soi, skr. -sē, řec. -*σαι* by v slov. znělo -*si* (Brugm. I, 445), nébrž -ši spočívá buď na pův. -sī, jež máš v jes-si (tedy ne jesь + opt. si!), jesi, neb na pův. -sei, slov. -si, prus. sei; ze -si vzniklo pak -chi, -ši.

69. bijate není zbytek konjunktivu, nébrž dle analogie na př. pьcěte vzniklo bijěte (jež uvádí Mikl. gr. III[2], 90), z čeho bijate. — ь v daždь jsem „spolehlivě vysvětlil“ v Kroku III, 157. Atd.

Že kniha není prosta všech poklesků grammat., rozumí se dle toho, co jsme o České mluvnici docenta české university Dr. Em. Kováře ukázali, samo sebou. Viz na př. mimo už u něho nevymítitelný šeredný germanismus „okmeny“ atd. str. 5: jen tolik se *dá* říci; str. 6: Však i kdyby to*to* nebylo (m. toho); str. 60: Někdy se *dá* tvar těžko určiti; str. 16: Psaní *o* za ą *bude* (sic!)

snad chybou písařskou. Str. 26. Nejprvé (cf. dříve). Str. 27. Písmen*ou* a j. Jak libé jest: ku *a*, ku otevřenému (6)! Atd.

Úprava knihy nemůže se nazvati právě úhlednou, tisk je mnohdy nejasný, jmenovitě ъ a ь na mnoze těžko rozeznati (na př. str. 10, ř. 4., 7. a j.), ale co zvláště spadá na vrub spisovatelův, jsou ty neobyčejně četné neopravené chyby tiskové, jež v takovém díle zhusta nad míru bývají rušivé. Zaznamenali jsme tyto: Str. 3, ř. 2. zd. Transcriptum za transcriptum. Str. 7, ř. 7. zd. škrtni 1. a připoj je na ř. 2. zd. Str. 8, ř. 4. připoj 1. Str. 9, ř. 6. zd. ej m. ěj. 10. ř. 7. zd. *εν* m. *ἐν*. Str. 18, ř. 6. zd. *οὐρανίων* m. *οὐρανίων*. 25, ř. 4. ištěznąti m. išteznąti (išteznąti). 26, §. 36. tьnьkъ m. tьnъkъ; tivas není litev., nébrž lotyšské (tīvas). 29. cvъtą m. cvьtą; ř. 13. zd. ā m. a; ř. 11. zd. dhēi m. dhē; ř. 8. zd. lěv m. lěvъ. 33. plъt m. plъtь. 35. mьra m. mьrą, cvъta m. cvьtą. 37, ř. 2. druhé *se* škrtni. 40, ř. 7. střídmé m. střídné. 41, sub 6. *se* škrtni. 42, ř. 4. neto m. nebo. 54 stř. dobrь-j m. dobrъ-j, dobrь-jimь m. dobrъ-jimь; ř. 4. zd. dobrь m. dobrъ. 57. ř. 5. za sg. polož čárku. 61 stř. nasь m. nasъ; 1. ř. zd. těchь m. těchъ. 71, ř. 4. pars m. pass. 73 sub 4. rozumějí m. roz. se; bivšьi m. bivъši. Atd.

I na této práci univ. doc. Kováře jest kromě *neuspořádanosti vědomostí filologických pozorovati ukvapenosť a nekritičnosť v úsudku.* Litujeme činného nakladatelstva I. L. Kobrova, že práce jako jest tato a téhož spisovatele Česká mluvnice, již jsme posoudili v dřívějších sešitech Kroka, vydává bez potazu s *competentními* odborníky a znalci; opatrné jednání takové mělo by obojstranný prospěch: dílo nedokonalé, pokud na něm co dobrého, vyšlo by zlepšené a nakladatel zase by neutrpěl škody, čím by se mu neodnímala chuť k dalšímu vydávání podobných plodův literárních. *Fr. Prusík.*

Cvičebnice jazyka německého pro první a druhou třídu škol středních. Sepsal Edvard **Ouředníček,** c. k. gymn. učitel. Tiskem a nákladem Karla Winikera v Brně. 8°. VI. 140. *Slovník ku cvičebnici.* 8°. 63. Cena 90 kr. se slovníkem.

(Dokončení.)

Kniha páně Ouředníčkova zdělána jest dle knih francouzských methodou analyticko-direktní.

Dejme tomu, že by methoda analyticko-direktní byla uznána všeobecně *za nejvýhodnější, jakož dnes ještě tvrditi nemůžeme;* zdali methoda knihy, sepsané pro Němce, aby se učili francouzštině, hodí se veskrze pro Čechy, kteří mají se učiti němčině? Nikoli. Jestliže v zásadě pro jeden i druhý jazyk živý může býti methoda táž, nelze z toho odvozovati, že kniha francouzského jazyka může míti s knihou německého jazyka *týž postup*, byť byla pro žáky téže řeči vyučovací, natož když jest jedna pro žáky *německé*, druhá pro *české*. Bylo by tu v každém případě potřeba při *stejných zásadách* přece zase *zvláštní samostatné* práce a *zvláštního* postupu, zkušenostmi školy ustanoveného.

Kdo by pak dovedl v postupu učiva ony výhody, jimiž vyniká kniha methodicky spořádaná, sloučiti s četbou, *k analytické učbě* vhodnou, ten by prospěl škole rozhodně; však neprospěje jí naprosto nic, kdo nesnází učení buď neznaje, buď k nim nepřihlížeje, všechen methodický postup zavrhne, a klada svoji bezstarostnosť o žactvo v růžové světlo očekávaných dobrých výsledkův, *učí kdy a kde se mu co namane.*

Bechtel a Fetter ve svých francouzských učebnicích mohou ovšem hned v počátcích dáti žákům články, kde podstatné i přídavné jmeno ve všech pádech zhusta se vyskytuje, ano i s předložkami, poněvadž formy slov *pro všecky tyto případy* jsou tak jednotvárné, že nečiní nikterak žákům obtíží; třeba jim toliko pamatovati důsledné objevující se přípony **s** pro plurál podstatných a **e** pro femininum přídavných jmen.

Může tedy žák ve francouzštině pamatovati článek beze všeho výkladu. Ale jak v němčině? — Tu nelze pronésti ani pět řádkův, aby se nevyskytovalo *slabé*

skloňění i *silné* v několikerých druzích, buď s přehláskou, buď bez ní. Podobná obtíž vyskytuje se při slovesech hned v čase *přítomném*. K tomu se druží nedostatky ve čtení a vyslovování, kteréž obtíže p. spisovatel úplně ignoruje. Zároveň pak při této methodě potřebí hned na počátku memorovati *velmi mnoho* slov, a z toho všeho vidíme, že žákům ukládá se práce mnohem těžší, než zdá se na první pohled. Ona slasť, kterou klade spis. žákům do článků souvislých, jest taktéž jen zdánliva; neboť učiti se napamět článku s formami, jimž se nerozumí, není slasť a jest zcela něco jiného, než když v obecném životě mluví cizím jazykem učedník světem jdoucí, jehož nikdo nekorriguje a za jehož chyby v mluvě nikdo není zodpověden. Jaká by to byla asi radosť, když by na př. čl. 19. (die Stadt) měl býti říkán, a učitel by byl nucen v každé větě 4—5 slov opravovati proto, že žáci neznají tvarův a neumějí jich dobře říci? Jaká slasť na př., bude-li čl. 9. (Ein Gespräch) rozbírán, kde otázka *učitelova* při reprodukci — rozumí se podle analyticko-přímé methody **německá** — bude se ještě mísiti mezi řeč pocestného a řeč pánovu! Nezbude asi nic jiného, než aby žák *A.* memoroval řeč pocestného, a žák *B.* řeč pánovu. Tím se žáci nenaučí mluviti; neboť to není hovor, nýbrž jest to recitace nevhodné četby. Toliko rozmluvy, jež k rozmluvě dobře navádějí, mohou prospěti cvičbě ve mluvě.

Srovnáváme-li práci p. Ouředníčkovu s knihami dosud užívanými, nemůžeme v tom shledávati pokrok, že spis. promyšlený postup učiva ruší několika nemístnými interpolacemi a jinou ještě *citelnější chybou*, totiž mezerami, jako jest na př. nedostatek rozumně sestaveného cvičiva *o předložkách*. Mimo to hned do začátku snesl všecky možné obtíže. Nelze dále vyhlašovati za pokrok, že spis. na místě správných a skoro vesměs i stručných pravidel Rothových položil své „principy" s tolikerými chybami. Za zřejmou pak chybu jest pokládati, že spis. neposkytl vůbec vhodného materiálu k úlohám písemným, ano že *při úplném nedostatku methody* činí úlohy vůbec nemožnými; neboť žáci nebudou ani za půl roku s to, aby utvořili *samostatně* jedinou větu po německu, když nebudou školní cvičbou k tomu naváděni.

Vadou velikou jest, že rozpočet učiva jest naprosto pochyben. Jednotlivé věty, jež p. Ouř. podává, již svým obsahem jakožto přísloví aneb i vytržené sentence z básníků nad primánskou četbu povznešených nejsou ničím, a žáci si je neosvojí nikdy tak, aby jimi vládli. A co články souvislé? Ty jsou bez odporu dobrým materiálem ku cvičení paměti i citu mluvního (nemíníme tím právě články p. Ouř. zpracované). Články však souvislé vyžadují mnoho času, mnoho cvičby. Zajisté bude třeba vždy celý článek, a to několikráte *ve škole* opakovati, na něm čtení, pronunciaci, zároveň význam slov, tvary v neobmezené rozmanitosti, syntaktické poučky atd. vyložiti. Chyby, *jež se aspoň tak zhusta budou vyskytovati jako dosud*, bude učiteli při methodě anal. tím pracněji opravovati, protože methoda tato spoléhá obzvláště na memorování řeči souvislé (což jest její jediná rozhodně dobrá stránka). Avšak kdo jen krátkou dobu učil němčině v nižších třídách, dobře ví, jakého *času* vyžaduje zdárné zdělání souvislého článku při žácích, kteří německy dokonce neumějí a stěží rozumějí. A když na krásně se žáci naučí článku celému třeba již ve škole na paměť, kde jest pak cvičba ve mluvě? Snad by jí dle p. Ouř. při Bierbaumově methodě bylo zcela pomíjeti, jelikož p. Ouř. všecku *synthesi* zavrhuje?

Na jednu pravdu ovšem páni reformátoři druhu p. Ouředníčkova docela zapomněli — že **mluvení nelze pomysliti bez synthese**, a na pouhé analysi že můžeme přestávati jen tehdy, když se spokojujeme pouhým porozuměním a ledi pamatováním několika všedních formulí pro život aneb několika odborných vojenských frasí francouzských, které dostačují německým jednoročním dobrovolníkům. U nás s němčinou jest jinak než v Německu s francouzštinou! Ti, kdož u nás radí k pouhé Bierbaumově methodě, pamatujíce, jak se před rokem 1860 „rychle učilo němčině", sebe klamou; ovšem methoda oněch dob byla pouze analytická a svrchovaně „direktní", ale výsledky její byly jen potud dobré, pokud žák byl již dříve „na handlu" nebo jinak mimo školu přiučil se počátkům něm-

činy. Byla to methoda „Friss, Vogel, oder stirb!“ — jejíž slastí nechť nebe ráčí uchrániti naši českou mládež. Litovali bychom milé mládeže tím více, kdyby měla se učiti článkům, jaké jsou ve knize p. Ouředníčkově: Vom Wolf u. Lämmlein (str. 3.), Der Landmann (str. 7.), Ein Gespräch (str. 9.), Ein Gespräch (str. 10.), Otázky (str. 12.), Cvičení (o jídle) na str. 13. aneb z dobré češtiny špatně přeložené články jako Der Knabe und der Vogel (cvič. 33.), Die Biene und das Gänseblümchen (cvič. 39.) nebo Das Vaterland (cvič. 55. z latiny přel.), Die Affen (cvič. 58.) atd.

Další chybou jest, že spis. si vůbec neudělal plánu; psal a psal, až byl hotov. Kdybychom přes to, že první pololetí jest velmi namáhavé, poněvadž vedle slovního materiálu a grammatiky žáci musí naučiti se čtení, pronunciaci a písma, položili *do primy* ze 165 cvičení asi *dvě pětiny*, celkem tedy asi 66, nepoznají žáci v první třídě z této nové cvičebnice ani budoucího, ani minulého času, ani číslovek, ano snad ani těch náměstek ve druhém otisku na str. 44.

Kniha tato tedy *za knihu školní rozhodně jest nespůsobilá*, a že v této své rozloze, s tím materiálem cvičebním beze všeho postupu methodického nelze *ve škole se žáky ji opravovati*, to s dobrým svědomím troufáme si tvrditi. Chyby a nedostatky řečené knihy v úvaze této arci vyčerpány nejsou; máť kniha ta vedle jiných i tu zvláštnosť do sebe, že, kdykoli se do ní nahlédne, nalézá se v ní zase něco nového — ač ne vždy v její prospěch. *Fr. Haas.*

Hlídka programmův.

18. Studie z národních písní srbsko-chrvatských. Podává Václ. **Marek.** 8°. 26. Pátá zpráva ob. niž. gymnasia v Čáslavi za rok 1888.

Studie vypravuje na základě národních písní o poměru Markově k vilám, k matce a ke koni Šarci. Psána jest slohem plynným, jazykem správným. Že užívá spis. tvaru *chr*vatský, nelze schvalovati, ježto máme český toho tvar *char*vátský, viz Dalemila a česká vlastní jmena osobní a místní (Charvát, -ce a p.). V užívání srb.-charv. jmen na -ić jest spis. nedůsleden, tak na str. 5 Filipovićova, 14 Smiljanić, ale na str. 7 Filipovicové, 10 Jakšice. Dále vytýkáme: sestry *to* vojvody Momčila (5) m. sestry voj. M.; víliny (7) m. víliny, prostranném (8) m. prostraném, druha svého Relji (8) m. Relje, zdřimne (10) m. zdřímne, dobrodiní (12) m. dobrodíní; i co pěje se o ní (13) m. i co se pěje o ní (viz, kterak staří spis. kladou *se* při slovesech!); nejprvé (15) m. nejprve (srv. nejdříve), teprvé (19) m. teprve; tvar *snacha* (16) jest ryze srbský, česky by musil zníti *snecha*, raději tedy „nevěsta“. Chyby tiskové uvádíme tyto: Pomimouce (7) m. Pominouce, západajícím (8) m. zap., Rejlu (9 dvakrát) m. Relju, z jejich slov (14) m. z jejích slov, v písní (20) m. v písni, dvanactiletý (22) m. dvanáctiletý, za šestoperu (22) má býti čárka, nosíť (25) m. nosiť. *Fr. Prusík.*

19. O písních národních. Píše **K. Tieftrunk.** 8°. 20. První výroční zpráva c. k. vyšš. gymnasia v Žitné ulici v Praze za rok 1888.

Spis. v prvé části vyloživ, kterak se písním národním vůbec, jimiž dříve povrhováno, ponenáhlu věnovalo více všímavosti, až se začaly s pověstmi a p. sbírati (písně junácké přeložil též J. Holeček, vyd. v Poesii světové), přechází na půdu československou a uvádí sběratele písní národních (mezi podněty k sbírání národních písní opominul spis. uvésti překrásné lyrické písně RKého), místy ukázky z nich přičiňuje. V druhém díle uvažuje spis. o tom, v jaké příčině národní písně nám prospěly. Rozprava jest pořízena jasně, jazykem správným. Nám jest vytýkati zvláště toto: Spis. rád užívá *pass.* místo lepšího *activa*, jako: velmi se obdivováno mezi učenci (5) m. učenci se velmi obdivovali. Tu teprva obdivováno se (16) m. Tu se teprva obdivovali a j. O tvaru chorvátský viz číslo před'šlé.

Nesprávno jest: slovinské (7), přispivatel (15) m. slovínské, přispívatel (přispěvatel), ježto *ě* (Slověnьcь) se úží toliko v *í* ne v *i*. Místo „sloha dvouřádková" (12. 21) lépe jest říkati „sl. dvouveršová". Ve výkladu nápěvův bylo promluviti zvláště o dudáckých písních, jež jsou tak charakteristické pro rhythmus četných písní národních. Na str. 10. nesprávně vytištěno: *Já*, kdybych já věděla atd. m. *Ja* kdybych atd.; ja = *a* (viz Sušilovy písně). Že spis. cituje Erbenovy písně dle *1.* vydání, jest proti obyčeji, po němž se citovává dle nejnovějšího a tudíž nejrozšířenějšího vydání; tím se také stalo, že užívá neobyčejných nyní tvarův, jako ve*y*skali (13) a p. V Sirotku spis. bez práva mění, maje: když *pak* rozum bralo, kdežto Erben (1864, str. 467) vydal: když *už* rozum bralo; my známe jiný variant, jenž má lépe: Když *je* (= jest) rozum bralo. Z chyb tiskových uvádíme: pisně (15, ř. 9 zd.) m. písně (Kollár: pjsně); pásouc (18) m. pasouc.

F. Prusík.

20. Příspěvek k dějinám jazyka českého. Napsal M. **Opatrný**. 8°. 34. Zpráva c. k. reál. a vyš. gymnasia v Kolíně za šk. rok 1889.

V rozpravě se probírá řeč v Kolínských zápisech městského písaře Martina bakaláře z Vyskytné, z let 1511—24, a sice v příčině hláskosloví, kvantity přípon, tvarosloví. Nesprávnosti vytýkáme zvláště tyto: „Nčes. část = pars bylo ve stč. přehlasováno: čěst" (2); stč. znělo zajisté slovo to *s dlouhou* dvojhláskou *čiest*, z čehož se, jako nezřídka ztrátou iotace, vyvinulo *čést*. — Spis. neprávem tvrdí, že tvary sing. gen. dat. loc. fem. jako teyz t. *tejž* „nesluší míti za stč. dat. loc. téj" (28. 5), nýbrž prý vznikly úžením *é* (též) v *ý* (týž) a tohoto zase přechodem v *ay*, *ey* (tayž, teyž). Důkazův spis. nepodal; věc pak se má právě naopak jeho tvrzení, jak ukazují dialekty: v moravských a východočeských i severočeských (Podřipsko) jest -éj pro vše tři pády: tej dobrej (dobréj) matky, tej dobrej (dobréj) matce; v západočeských zase (Plz., Pls., Přb.) i jihočeských (Doudleb, V. Kotsmích 24) jest za gen. -ý: tý dobrý matky, za dat. loc. tej dobrej matce. Právě tento rozdíl svědčí o *starých* pozůstatcích: stč. gen. dobrý z dobré (vedle dobréj), jako dobrýho z dobrého, dat. loc. dobréj (dobrej), sic by si nebylo lze vysvětliti, když dle spis. v dat. loc. *ý* přešlo v *ey*, *proč se nestalo také tak v gen.* Ostatek není neznámým úkazem, že dialekty uchovávají mnohdy archaismy, jichž se spisovná mluva vzdala. Bych se o tom zbytečné nešířil, postačí ukázati ku koncovce dat. pl. *-om* (v záp. Čechách), jež se proto udržela, že nedloužila *o*, což ji také v stč. déle uchovávalo než *ov*, které se už záhy dloužilo a tudíž změn doznávalo. — Tvar dobree vedle dvě truhlici (31) nemožno přece míti za dual (viz Krok III, 299), nébrž jest to plural. — Nesprávně tvrdí spis., že jmena Mareš, Bureš a p. „v nč. obyčejně *e* podržují", kdežto naopak z pravidla slýcháme Marše,Ageršová, Burši a p., zvláště na západě (Plz. Pls.). — Tvar *tych* (ne tých!) za *těch* (27) vznikl analogií jich, jim, na Plz. Pls. tych, tym. — Spis. stanoví někde pravidlo kvantity nesprávně, domnívaje se, že ÿ (ij) značí vždy *délku*, v čem je na omylu, jak se z mnohých jiných rkp. může poučiti; proto nelze stanoviti délky v tvarech: *sčistí*, *brátí*, vyplnéti, položíl (31. 32). — Nesprávně užívá spis. *jelikož* ve smyslu příčinném (1), o čem viz Krok II, 230. *Fr. Prusík.*

21. Antické látky v novověkém dramatě vůbec a českém zvláště. Literární studie Č. **Ibla**. 8°. 27. Výroční zpráva c. k. vyšší školy reálné v Pardubicích za školní rok 1889.

Spis. rozhlédnuv se po různých směrech bájí dramatických uvažuje, kterak, kde a kdy vnikaly antické látky v novější poesii dramatickou. Dle toho vnikly s humanismem nejdříve v dráma vlaské a sice koncem XV. století; po nich brali nejvíce Francouzi látky antické k pracím dramatickým, pak Angličané, Němci a skrovněji Španělé. Mezi Slovany z antického zdroje čerpali nejhojněji básníci Dubrovničtí, ostatní však po skrovnu; u nás použilo 6 básníkův látky té k 8 dramatům (nepočítaje Juliana Apostaty; Pomsty Catullovy spis. pominul), jichž obsah básník v II. díle své rozpravy podrobněji podává.

Práce jest psána s náležitou znalostí zvolené látky, jasně a plynně. V příčině jazykové upozorňujeme na příliš časté užívání spojky *leč* ve smyslu odporovacím za *než*; na str. 13. má býti přimíšením m. přimísením. *Fr. Prusík.*

22. **Vokalisace předložek v češtině doby střední a nové.** Napsal Ant. **Havlík.** 8°. 12. XXII. výroční zpráva o městské střední škole v Praze za školní rok 1889.

Spis. srovnávaje stč. se stsl. vykládá, že se v stč. slovech objevují střídnice za ъ, ь jen tam, kde původně *dvě* slabiky jerové po sobě šly, a sice: ze dvou takových slabik jerových oživuje prvá dьnь — denь), ze tří oživuje druhá (dьnьsь — dьnesь), ze čtyr prvá a třetí (šьvьcьmь — ševьcemь); toliko v skupinách trъt, vzniklých z pův. tъrt pravidlo to neplatí. Ve spojení *s předložkami* bývají některé odchylky od toho pravidla, a sice: vokalisace při dvou ъ, ь *může* býti opominuta, zvláště následuje-li po předložce slovo počínající slabikou sъ, zъ (zъ zъlosti: ze zlosti, z zlosti); avšak velmi zřídka vokalisuje se, kde dle pravidla nenáleží.

Potom uvažuje spis. o tom, kterak se šetří pravidel těch v době střední a nové a dochází výsledku, že se pravidla toho povědomosť ztrácela a že se ho na mnoze nešetřilo. Na konec pak spis. vybízí, bychom se k pravidlu tomu vrátili v plném rozsahu. My jsme sice nepřátelé zavládlého u nás zlozvyku, aby se všude vokalisovala předložka, kde následuje za ní buď příbuzná hláska (na př. *z*, *s*, *c* po *z*, *s*) neb dvě souhlásky (ve Praze!), než nemníme, že bychom se mohli naprosto vrátiti k staré češtiny spůsobu, ježto už mnohé zatím vzniklé změny (jako v jazyce vůbec) tak se zakořenily, že nabyly práva občanského a zhola jich vymítiti nelze, nemáme-li upadati v nepřirozenou strojenosť (na př. *její* přičiněním 13 m. jejím). Než všimneme-li si *neskažené mluvy obecné*, jež nám v mnohé příčině musí býti vůdcem a správcem, uznamenáme jakousi míru, jaké ona v té příčině zachovává, místy si u výslovnosti předložku nevokalisovanou pohodlně k mluvidlům přispůsobujíc (ch kamnom Pls.), „s sestrou" se vysloví tak, že *s* zní jaksi déle, ano za předložkou *s* slyšeti ъ. Mám tedy za to, *bychom popřestali na míře neskažené mluvy obecné*, která se nehrubě odchyluje od spůsobu staročeského.

Rozprava jest psána slohem nedosti hladkým; spis. pak usiluje o správnosť u vokalisaci předložek, měl by tím více dbáti *správnosti mluvnické*; než nalézáme tvary jako: opom*e*nuta (4. 8. 12), opom*e*nutí (5) m. opom*i*nuta, opom*i*nutí; jelikož (4. 6) ve smyslu příčinném; *od*pomoc (13) m. pomoc; těmitéž (4) a j. Jako curiosum uvádíme, že spis. řadí sloveso třieti a příbuzná ve třídu *třetí*. Chyb tiskových rozprava prosta není, na př. praepositions (7) m. praepositiones, vesti (4) m. vésti a p. *Fr. Prusík.*

23. **Urvaśî.** Drama v pěti jednáních od Kâlidâsy. Ukázka překladu (III. jednání) od Em. **Faita.** 8°. 10. XXII. výroční zpráva o městské střední škole v Praze za šk. rok 1889.

Překlad této části jest obratný a plynný, výrazy náležitě volené. Snad nám co nejdříve překladatel přetlumočí celé dráma. Výtky máme pouze tyto: následující (15, pozn. 1, řád. 4) m. tato; *ana* jsem výhosť dala (16); rozžato (17) m. rozžženo neb rozžehnuto; zám*i*nka (17. 20) m. zámínka; nesluší se (21) m. nesluší; na rozkoši příhodném místě (19) m. na příhodném rozkoši místě; v jejích vlnách (19) m. v jejichž vlnách. Za adj. poss. užito nedobře gen.: obrazotvornosti diváka (18), pozornosti šaška (19). Přívlastky jsou místy nahromaděny: neobyčejným svým pokáním (15), nezřetelným tímto slovem (19), kde by „svým, tímto" lépe stálo za subst. Chyba tisková: mne (20, ř. 3 zd.) m. mně.

Fr. Prusík.

Literatura.

(Díla redakce došlá.)

Bibliotéka paedagogických klassikův českých i cizích. Redaktor a vydavatel Fr. **Bayer.** Cena sešitu 35 kr. Ročník IV. Seš. 10.: J. *Kaprasovy* sebrané rozpravy psychologické. Seš. 11.: J. J. *Rousseauův* Emil.

Časopis českého studentstva. Redaktor Al. P. **Kryf.** Nakladatel K. St. **Sokol.** V Praze. 8°. Předplatné ročně (10 sešit o 2 arších) 3 zl. Roč. II. Číslo 9. a 10.: Slovo k abiturientům. Program českého studentstva. Z dopisu M. Cebrikové caru Alexandrovi III. Směs.

Časopis katolického duchovenstva. Redaktor Dr. Klement **Borový.** Nákladem Rohlíčka a Sieversa. V Praze. 8°. Cena ročně (10 seš.) 3 zl. 50 kr. Ročník XXXI. Sešit 5.: O kaplích veřejných a soukromých (A. Vřešťál). Malířství mosaikové (J. Blokša). Stručné dějiny církve katolické v Rusku (A. Kryštůfek). Milosť Boží (J. Hůlka). Kronika. Literární oznamovatel.

Гимназія. Ежемѣсячный журналъ филологіи и педагогіи. Redaktor i nakladatel G. **Jančeveckij.** V Reveli. v. 8°. Cena ročníku (12 sešitův) 8 rub. Ročník III. Sešit 4.: Kritický rozbor literatury o otázce vidův a časův ruského slovesa (M. Krygin). Řecká poesie před Homérem (A. Tichov). Göthův Heřman a Dorota (Dle Cholevia vzdělal A. Kroljunickij). Vypravování dějin (M. Lakomte). K reformě učebních osnov gymnasijních (M.). Nynější otázky: IV. Letní prázdniny (G. Jančeveckij). Listy k redakci. Varia. Nové knihy.

Humoresky, satiry a drobné črty Svatopluka **Čecha.** Druhé vydání. V Praze 1890. Nakladatel F. Topič. m. 8°. Cena seš. (o 32 str.) 20 kr. Seš. 2. až 5.: Pan Brůžek. Biskup. Pokynutí našim rozhodujícím kruhům. Losos mého pradědečka. Věčný žid. Na břehu mořském. Podzimní vzdech venkovského čtenáře novin. Šéfův dalekohled. 24 hodin čertem. Dušičky v lese. Osudný novoroční dar. Chvála stáří. La grrrande nation. Stehlíkův duch. Zimní idylla. Růže.

Al. **Jiráska** Sebrané spisy. V Praze 1890. Nákladem J. Otty. m. 8°. Cena sešitu (o 32 str.) 15 kr. Sešit 23.—26. Ukončen jest zajímavý román Obětovaný.

Jitřenka. Redaktor a nakladatel Fr. **Popelka** v Poličce. v. 8°. Předplatné ročně 4 zl. Ročník IX. Číslo 11.—12.: Utrpením k volnosti a slávě vlasti (K. Červenka). *V máji. *Není vždycky máj (F. M. Laušman). Šijáci (V. Korajec, př. V. Špaňhel). Dinda (K. Zákoucký). Kam čerti zmizeli? (M. Bałucki, př. A. K. Rokycanský). *Vílin dar (B. Klimšová). V Pekle (E. Dvořáková). Z básní J. Kvapil. Chocholatý (V. Potapenko, př. H. K.). Polák (K. Zákoucký). Konec života (J. Kopeček). *Májová noc. Drobnosti.

Kubšova Bibliotéka moravská. V Třebíči. Nakladatel J. F. Kubeš. 8°. Cena seš. (o 3—4 arších) 10 kr. Ročník I. Seš. 3.—5.: *Historické arabesky od Dra Z. Wintra:* V lázních. Panna Mandelína z Hradce. — *Črty uhlem.* Obrázky venkovského života od Hen. *Sěnkěviče*, př. C. S. *Moudrý.*

Laciná knihovna národní. V Praze 1890. Nakladatel J. Otto. m. 8°. Cena sešitu (o 3 arších) 10 kr. Sešit 7.—10.: Zašlými věky. Obrázky historické od Josefa Brauna. II. U lože mistra z Prachatic. Masnice. Z vyššího rozkazu. O švédském vpádu.

Libuše. Matice zábavy a vědění. Redaktor Boh. **Šimáček.** Nákladem F. Šimáčka. V Praze. m. 8°. Cena ročně (7 knih) 1 zl. Ročník XX. Číslo 3.: **Právo lásky.** Román od S. **Podlipské.** 148.

Literární Listy. Red. Fr. **Dlouhý.** Ve Velikém Meziříčí. m. 4°. Nakladatel J. F. Šašek. Cena ročně (24 čísel) 3 zl. 90 kr. Ročník XI. Číslo 11.—13.: Antické látky v novověkém dramatě vůbec a českém zvláště (Č. Ibl). Literární ruch v XIX. století (J. Parus). Několik slov o Gogolovi a kritice občasí Gogolevského (Dle Oresta Millera — J. Koněrza). Otázka českého slohu (H. G. Schauer). Pavel Bacuget jako kritik. Oslava České akademie. Posudky a úvahy. Zprávy z ruchu literárního.

Literární věstník. Redaktor a nakladatel Dr. Fr. Bačkovský. V Praze. 8°. Předplatné žádné. Ročně 12 čísel. Číslem 6. přestává vydávání časopisu toho a nahrazen bude *seznamy* knih atd.

Národ a škola. Redaktor J. **Schier.** Ve Velkém Meziříčí. Nakladatel J. F. Šašek. fol. Předplatné na rok 2 zl. 50 kr. Ročník IX. Číslo 11.—13.: Poslanec Adámek o našem školství. O dalším vzdělání dorostu rolnického (J. M. Kadlčák). Obrazy z dějin rakouské školy národní (A. Valenta). Některé právní obyčeje našich předků. O prostonárodním písemnictví (Dr. J. Melichar). Časová úvaha (Hugo V. Sáňka). O užitku, jehož nám poskytují růže (St. Řehák-Kamenický). Rozdělení zemské školní rady (K. Adámek). Socialismus a škola (J. Donat). Různé zprávy.

Naší mládeži. Obrázkový časopis pro mládež dospělejší. Red. J. Vl. **Krátký.** V Praze. Nákladem J. R. Vilímka. 4°. Cena ročně (12 sešitův) 3 zl. Ročník XVI. Číslo 6.: Příhody tří uprchlíků v Sibíři (Viktor Tissot a C. Améro, př. Bohumil Čermák). Když byl Jindřich Korutanský králem (Čeněk Tonder). *Lesní zátiší (Josef Soukal). *Jarní duma (Jan Borl). Včely (Jos. Košťál). *Na bílé Hoře (Fr. Hyšman). Z doby předvěké (Josef Kafka). Pro rodnou matku zapomněl na drahou matku — vlasť! (Alois Dostál). *Na levém Hradci (Karel V. Rais). O sbírkách poštovních známek (Jan Čermák). Smrť krále českého Ladislava pohrobka (Eman. Miřiovský). Feriální cesta po Šumavě (Dr. Vil. Kurz). Rozmanitosti.

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redakcí a nákladem V. **Vlčka.** V Praze 8°. Cena ročně 7 zl. 20 kr. Ročník 20. Sešit 6.: Bismarck a Hohenzollerovské císařství (J. Procházka). O české mládeži v německých školách (F. J. P.). O zanedbané klenotnici (V. Kurz). O samočinnosti duševní (K. Kuffner). *Po ohni (V. Pakosta). *Chystám se ku psaní (M. A. Šimáček). Černé jezero (V. Vlček). *Štěstí (A. Klose). Výstava krasoumé jednoty (R. Tyršová). Národohospodářské upomínky z Pařížské výstavy (J. Trakal). *Klasy (A. Klášterský). Nové písemnictví (F. V. Vykoukal).

Ottův Slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze. 8°. Cena sešitu (o 48 stránkách) 36 kr. Sešity 61.—64. obsahují články od slova Bělorusové až Bešická zátoka. V každém sešitě jest četně vyobrazení. Upozorňujeme na tento veliký podnik literární a doporučujeme důležité dílo k hojnému odebírání.

Paedagogické Rozhledy. Red. J. **Klika.** V Praze. Nákladem Odboru literárního a paedagogického při Ústředním spolku jednot učitelských v Čechách. 8°. Cena ročně (10 sešitův) 2 zl. 50 kr. Ročník III. Sešit 6.—7.: J. A. Komenského Mravověda (J. Šmaha). O methodě vyučování kresbě perspektivní (K. Fišer a K. Pospíšil). Čtení paedagogická a didaktická (G. A. Lindner). Pokroky přírodovědy a jejich působení ve školní praxi (J. Klika). Rozhledy literární a kritika. Hlídka časopisův a jednot učitelských. Obzor školský.

Prace filologiczne. Red. A. A. **Kryński.** Ve Varšavě. 8°. Cena svazku 1 rub. Ročník III. Svazek 1. a 2.: Příspěvek k dějinám konjugace slovanské (A. Kalina). Příspěvek k slovníku polskému (St. Čiševski; k slovu *loch* podotýkám, že nepovstalo z něm., jak jsme dokázali v Kroku I, 87, srv. rus. лохань a místní jmena Lochovice, Lochotín a p.; s wąwóz srv. čes. úvoz, s vymuł čes. výmol). O úlohách jazykovědy (Baudouin de Courtenay). Mikuláš Kruševski, jeho život i práce vědecké (id.). Formulae colloquiorum (J. Přýborovski). Život s. Eufraksie z r. 1524 (A. A. Kryński). Glossy Vratislavské (A. Brückner; zajímavo, že se dle str. 285. v jedné části rkp. nalézá latinský překlad české bájky o lišce a džbánu, pak české glossy: hovnival strabo, na hřadě super lignum, masopust a masopost carnisprivium). Tři rukopisy z XVI. věku (id.). Příspěvek k nářečí kašubskému (J. Sembřycki). Do *siego* roku (R. Lubič). Slovník provincialismův kraje Będziňského, gub. Piotrkovské (J. S. Zěmba). Prostych ludzi v věře nauka z r. p. XVI. století (A. Kalina). Srovnavací slovník kašubský (Alois Berka). Příspěvek k studiím o slovotvorbě lidové (St. Ciševski). O obecných příčinách změn jazykových (Baudouin de Courtenay). Rozbory a zprávy.

Rozpravy třídy filosoficko-historicko-filologické Králov. Čes. Společnosti nauk z let 1889—1890. V Praze 1890. Nákladem vlastním. III. řady sv. 3.: Documenta et registra civitatis Albae Aquae. Listiny a zápisy Bělské o věcech městských i selských z let 1345—1708 (J. Kalousek). Staročeské skloněnÍ složené (J. Gebauer). Urkunden und Regesten zur Geschichte des Gutes Poreschin im 14. und 15. Jahrhunderte (J. M. Klimesch). Waldsteins Vertrag mit dem Kaiser bei der Übernahme des zweiten Generalats (A. Gindely). Über die Kritik des Rgveda-Textes (A. Ludwig). De vernaculis et extraneis registris, praecipue de his, quae ad Bohemicam et alias Austriacas aulicas cancellarias pertinent (J. Čelakovský).

Samosprávný obzor. Redaktor Frant. **Schwarz.** Nákladem J. Otty. V Praze. 8°. Cena ročně (11 čísel) 4 zl. 80 kr. Ročník XII. Číslo 1. — Letošním ročníkem stala se s odborným časopisem tímto důležitá změna, která zajisté přispěje k velkému rozšíření jeho; převzalť redakci osvědčený v oboru tom spisovatel Frant. Schwarz a mimo to stal se „Samosprávný Obzor“ orgánem Jednoty samosprávných úředníků. Právě vydané číslo 1. vyniká bohatým a velice rozmanitým obsahem, z něhož vyjímáme: Programmní článek Naše úkoly. Svézákonnosť a samospráva: Pokud Vídeňské úmluvy dotýkají se zřízení samosprávného (Fr. Schwarz). Pod rubrikou Praktické případy: Změna stavební čáry na základě stavebního řádu ze dne 16. dubna 1886 z. z. č. 40. O vykonávání práva virilního hlasu v zastupitelstvu obecním právovárečním měšťanstvem. Rubrika Úvahy o zákonech správních a jejich provádění přináší: O policejním dohledu k míře a váze (Jos. Severa). Denník. Pod tímto záhlavím přináší Samosprávný Obzor drobnější zprávy, dále zvláštní rubriku věnovanou literatuře a samostatnou část s názvem Věstník jednoty samosprávných úředníků obecních a okresních v království Českém, v němž záležitosti spolkové a osobní jsou uveřejněny.

Slovenské Pohl'ady. Časopis pre literatúru, vedu, umenie a politiku. Redaktor Svetozár **Hurban** (Vajanský). V Turčanském sv. Martine. Nakladatel Pavel Mudroň. 8°. Cena ročníku (o 6 sešitech 6archových) 5 zl. Ročník IX. Sešit 6.: *Ežo Vlkolinský (Hviezdoslav). Obete márnomyseľnosti (T. V.). Bohdan Ľudovít Grossmann (Pavel Križko). Z horských tajov (M. B—s.). Kňažna Anna Ľvovna (M. E. Saltykov-Ščedrin). *Povinnosti. *Priateľ (M.). Slovenský jazyk. Beseda.

Sluchová methoda. Učebné listy francouzské pro samouky i soukromé vyučování. Píše prof. Louis **Schmidt-Beauchez.** V Praze 1890. V. 8°. Cena sešitu ($1^1/_2$—2 archy) 50 kr. List 12.—13.: Cvičení konversační, mluvnická a významová. Opakování 17, 18 a 19 lekce. Lekce 20.

Šaškova Moravská bibliotéka. Pořádá Frant. **Dlouhý.** Ve Velkém Meziříčí. Nakladatel J. F. Šašek. m. 8°. Cena seš. (o 48 str.) 10 kr. Ročník VI. Seš. 1.—2.: *Drobnokresby* od J. **Arbesa:** Zpuchřelá nitka. Blíženci. Rub a líc. Barvínkový věnec. Na rozcestí. Episoda z r. 1848. Z doby absolutismu.

Švanda dudák. Poutník humoristický. Ročník IX. Vydavatel a redaktor Ignát **Herrmann.** V Praze 1890. Nakladatel F. Topič. m. 8°. 48. 88. Cena sešitu 20 kr. Sešit 6.: Po šňůře (K. Šípek). *Několik písní ve slohu národním (Aug. Eug. Mužík). Umělecká výstava v domě umělců Rudolfinum. Humor z cizích luhů (Pohřeb — Eug. Chavette). Několik řátku přes doktorskou proporci. Osmá svátosť. Sladká pokuta. Hlavní podmínka souboje.

Učitel. List věnovaný zájmům školy obecné a měšťanské. Redaktor Fr. **Dlouhý.** Vydavatel Em. Schulz. V Brně. v. 8°. Cena ročně (36 čísel o 16 str). 3 zl. Ročník I. Číslo 9.—11.: Jak se počítalo v XVI. století (A. Váňa). O vědách vychovatelských a jejich souvislosti (A. Krecar). O lavicích školních a o jiném (R. Sedláček). Jan Kypta (J. Tiray). Vědomá a bezvědomá výchova (H. Meier, př. Fr. Dlouhý). Drobnosti.

U snědeného krámu. Líčení z Pražského života od Ignáta **Herrmanna.** V Praze 1889. Nakladatel F. Topič. m. 8°. Cena sešitu o 2 arších 20 kr. Sešit

18. ukončuje IV. a poslední díl románu, jenž vyniká jmenovitě věrnou, realistickou kresbou povah lidských.

Варшавскія Университетскія Извѣстія. Ve Varšavě 1890. 8°. Redaktor N. **Sonin.** Cena ročníku (9 svazkův) 5 rublův se zásylkou. Sešit 4.: K otázce o „patres" (G. E. Zenger). Úchylky arterií zvaných abturatoriae a poměr jich k bedernímu prsténci a ke kýle (S. N. Jaščinskij). Infusorie žijící na rakovitých druhu Gammarus (J. Eismond). Slované, jich vzájemné poměry a svazky. Díl III. (J. J. Pervolf. 4. Duchovní svazky Čechův a Polákův. Státní a společenské zřízení. Křesťanstvo na Moravě, v Čechách a Polště. Pražská universita. Husitstvo a Čeští bratří v Polště. Český jazyk v Polště a jeho vliv na polský. Český jazyk v Slezsku. České vojenské umění v Polště). K nauce o přední chronické poliomyelitě (L. V. Popov). Meteorologická pozorování za r. 1888.

Vesmír. Obrázkový časopis pro šíření věd přírodních. Redaktor prof. Fr. **Nekut.** V Praze 4°. Cena ročně 6 zl. Ročník XVIII. Číslo 16.—7.: Mezinárodní sjezd zoologický v Paříži 1889. Osady Francouzů v Okeánu Indickém (J. Vlach). Lišejníky (Edv. Bayer). Z honeb princů Orleánských v Indii. O nové čeledi Dinosaurid. Mořská zvířata v zoologické laboratoři české university. O některých hojnějších houbách Erysipheích (J. Mühlbach). Půst lososův (A. Frič). Bažinatou loukou (Fk.). Okružáci. Různé zprávy.

Vesna. Redaktor F. **Dlouhý.** Ve Velkém Meziříčí. 4°. Nakladatel J. F. Šašek. Cena ročně 3 zl. 70 kr. Ročník IX. Číslo 11.—13.: Strůjce zla (J. Heusler). *Požehnání (François Coppée — Jaromír Slavík). V Arelatě (J. Kořenský). Podivný případ s Drem Jekyllem a p. Hydem (R. L. Stevenson — J. Nováček). V kleci (J. Krušina ze Švamberka). Jedna krev (J. Zacharyasiewicz — J. Semerád). O soustavě sluneční. Vývod (F. Řehoř). *Sirotek (J. Vránek Pohorský). *Kozákova duma (B. Čížkovský). Císař Leopold I. v Chebu r. 1673 (F. Menčík). Černý haramija (F. J. Andrlík). Dva bratří a zlato (L. N. Tolstoj, př. A. Procházka). Kající hříšník (id.). Rozmanitosti.

Visła. Měsíčník gieograficžno-etnograficžny. Red. Jan **Karlovič.** Ve Varšavě. v. 8°. Cena ročníku 6 rub. Ročník IV. Sešit 1—3.: Lidé a květiny nad Němnem (El. Ořešková). Podání a legendy zapsané u spisovatelův staropolských (Br. Grabovski). Sedlské děcko (Kar. Smoleňcóvna). Bájky a hádanky dětské (Vl. Matlakovski). Ves Krynice v Tomašovském (Kaz. Skřyňská). Dostihy snubní u jižních Slovanův (F. S. Krauss). Na vlnách Bugu (Z. Gloger). O přezdívkách lidu (J. S. Zěmba). Podání o Pravdě osecké (R. Lubič). Ozdobné veřeje v chatách horalův ruských (J. Kopernicki). Příspěvek k zlodějské hantýrce (J. S. Zěmba). Systematika písní lidu polského (Jan Karlovič). Přísloví židovská (Sam. Adalberg). Kobza a skřipky (J. Karlovič). Dotazy i odpovědi (velmi zajímavá to rubrika lidovědy!). Bibliografie. Kritika.

Všeobecná zajímavě poučná knihovna. Číslo I. Dr. Frt. **Černého: Obrázky z dob našeho probuzení.** V Praze 1890. Nákladem Dr. F. Bačkovského. Cena sešitu 15 kr. Sešit 8.: O začátcích českého novinářství. Desítiletý Kollár básníkem. Ze života Jana Hýbla. Z minulosti pro přítomnost.

Ženské listy. Nákladem Ženského výrobního spolku českého. Redakcí Elišky **Pechové-Krásnohorské.** V Praze 8°. Ročně (12 čísel) 1 zl. 80 kr., čís. 6.: Vychování dívek na charakter (A. Čadová). Žena v novověkém Rusku (Dr. Pav. Durdík). Duch i povaha Fanny Lewaldové (J. V. Frič). Vzpomínky na Lublaň a Záhřeb (V. Sokolová). Petice českých žen k říšské radě. Zprávy spolkové a školní. Drobnosti.

Женское образованіе. Redaktor V. D. **Sipovskij.** V Petrohradě 8°. Cena ročně (12 sešitů asi o 6 arších) 5 rublův. Ročník XV. Sešit 4.: Školní otázky: Zkoušky či opakování (V. Sipovskij). Ruští spisovatelé vzdělavacím materiálem k zaměstnání dětí a k četbě lidu: N. A. Nekrasov (V. Ostrogorskij). Počáteční učba arithmetice (Z. Vulich). Školní hygiena na sjezdě ruských činitelův v technickém i professionálním vzdělání (A. S. Virenius). Typy vychovatelek: II. Sentimentální. III. Jiskerka Boží (A. V-ová). Kritika a bibliografie. O dětství.

hračkách i o jich výstavě (P. Kapterev). Paedagogický obzor. Ze života a literatury. Pravidla pro posluchačky Petrohradských vyšších ženských kursův. Ukazatel nových knih.

Журналъ министерства народнаго просвѣщенія. Redaktor L. **Majkov.** V Petrohradě 8°. Cena ročníku (12 svazkův) 12 rublův, se zásylkou 14 rublů 25 kop. Ročník 1890. Seš. 5.: Písně o knížeti Romanu (J. N. Ždanov). Drobné poznámky k bylinám (A. N. Veselovskij: Ilja-Šach. Velká píseň o Jegorovi = sv. Jiřím, a pověsť o Iljovi a zmiji). Nekonečno Anazimandrovo (M. J. Karinskij). Z pamětí prof. V. J. Lapšina. Kritika a bibliografie. K otázce o učbě novějším jazykům, francouzskému a německému, na gymnasiích (A. D. Vejsman; spis. spatřuje příčiny neúspěchu v nedostatku náležitě připravených učitelův a v nedobré osnově, i žádá si více praktického cviku než theoretického). Osmý sjezd archaeologický (E F. Šmurlo). List z Paříže (L. L—r). Exegetické poznámky ke Catullovi (J. V. Netušil): pl. zobecňující: soles 5, 4 (takové věci jako slunce), Veneres Cupidinesque 3, 1 (vše vůbec božstva podobná Veneře Cupidinovi), nuntii beati 9, 5; — amores 13, 9 = milený předmět. Dálo spis. vykládá disertus z dis-sertus = rozmlouvající jasně a přesvědčivě, kdežto eloquens = mluvící snadno i volně. — De Horatii epistularum II, 1, 50—62 (L. Müller). O poloze dřevních Abder (V. Regel); spis. je nalézá na mysu Bulustře, z rozvalin jejich v středověku vzniklo městečko Polystilon.

Codex juris Bohemici. Tomi II. pars 3, continens scripta ad rempublicam administrandam spectantia saec. XIVmi. Ed. Herm. **Jireček.** Pragae 1889. Impensis rex. Societatis scientiarum Bohemicae. 8°. II. 368. Cena ?

Spisy poctěné jubilejní cenou král. České společnosti nauk v Praze. *Uhlonosné útvary v Tasmánii.* Napsal Otakar *Feistmantel.* S 10 tabulemi a s geologickou mapkou. V Praze 1890. v. 8°. XIII. 162. Cena 2 zl. — Číslo IV.: *Osteologie ropuch* (Bufo Laur). Sepsal F. *Bayer.* Se 4 tabulkami. V Praze 1890. v. 8°. III. 56. Cena 86 kr.

Böhmische Studien. IV. *Vévoda Arnošt* (dokončení). Vydal A. **Brückner.** 8°. 38. Zvláštní otisk z Archivu für slav. Philologie XII.

Über die Ureinwohner zwischen Weichsel und Elbe. Von Casimir **Šulc.** Wien 1889. Nákladem „Parlamentäru". m. 8°. 68. — V 1. části dokazuje spis., že ne Germani, nébrž Slované byli prvoobyvateli mezi Vislou — Odrou — Labem, čehož důkazem jsou mu zvláště popelnice ve vykopaných hrobích a jiné předměty, kdežto Germani svých mrtvých prý nepálili (kostry v hrobech). Semnony pojímá spis. tudíž za Slovany = zemjané (zemňané), t. j. oráči, rolníci. Druhá část spisku jest polemická. Četné chyby tiskové na mnoze vadí porozumění, na př. Arten (str. 3) m. Anten a j.

Eros a Psyche. Básně Em. ryt. z **Čenkova.** V Praze 1890. Nakladatel F. Šimáček. m. 8°. 87. Cena ? Věnováno Jar. Vrchlickému.

Jiříkovo vidění. Báchorka se zpěvy a tanci v pěti odděleních od J. K. **Tyla.** V Praze 1890. Nákladem I. L. Kobra. 16°. 68. Cena ? — Čtenářstvo bude povděčno za vydání této ryze národní hry velezasloužilého Tyla; doufáme, že nakladatelstvo bude pokračovati v tom směru dále.

Zdravé dítko. Praktické navedení pro matky. Sepsala Bož. **Lužanská.** V Praze 1890. Nákladem I. L. Kobra. 8°. 78. Cena 40 kr.

Břinkalovy trampoty. Veselohra o 3 jednáních. Napsal F. F. **Šamberk.** V Praze 1890. Nákladem I. L. Kobra. 8°. 67. Cena 30 kr. — Jsou to drastické v Šamberkově manýře všeho druhu vtipy prošpikované obrázky ze života známého „spisovatele".

Sociologické črty, poznámky a aforismy. Napsal M. **Makovička.** V Praze 1890. Nákladem Fr. Urbánka. v. 8°. 57. Cena 60 kr.

Paedagogika pro střední školy. Píše Petr **Durdík.** Část III. Oddělení 2. V Praze 1890. Nákladem Fr. Urbánka. v. 8°. 195. Cena 2 zl. 40 kr. — Oddílem tímto ukončujícím methodiku jednotlivých předmětův uzavírá se pilné a záslužné veliké dílo, jež celkem stojí 5 zl. 20 kr. Methodika různých předmětův

psána jest od odborníkův. Mezi prameny k methodice *jazyka českého* na str. 350 *opominul* spis. citovati Krok I a II, z jehož poznámek, zakládajících se na dlouholeté, bohaté zkušenosti odborné, *velmi mnoho* použil, ač ne vždy správně, tak na př. na str. 381—2 vynechal Štejera, Zikm. z Puchova, Vácslava Píseckého, Krameria, jejichž význam přece jest mezi odborníky vůbec znám. Čerpáním z dvojitého pramene také vznikla nesrovnalosť při výčtu spisovatelův středověkých, an se M. Jan z Rokycan uvádí až po Skalovi (ne Skála!) ze Zhoře. *A kde zůstal Komenský?* Ostatek se právě na základě svých zkušeností s mnohým v instrukcích ustanovením nemůžeme snášeti, tak na př. „Rozmluvy, jež místo mívají zvláště v balladách a romancích, rozděliti lze mezi *dva* žáky, aby přednes byl tím živější“ (365) — svádí k jednostrannostem v přednesu a — k theatrálnosti. Komenského Labyrintu 2. část nesmí z četby býti vyloučena (381), viz Krok II, 180 a tam přidej vypadlou v sazbě kap. 9. Nová literatura musí se přeložiti až do VIII. z příčin vnitřních (souvislosť předmětu) i vnějších (nedostatek času). Že by se ze Slávy dcery měly čísti jen *2* zpěvy (382), nechápeme; rovněž pro které vynikající vlastnosti se doporoučí k četbě školní Štolbovo Vodní družstvo (383)! Vrchlického legendu o sv. Prokopu lze nejlépe čísti v VI. (Krok II, 178) neb už i v V., máť VIII. tř. ještě těžší úkoly četby před sebou. Že by se žáci *neměli* řečnickému cvičení učiti nazpamět (383), nepochopitelno, vždyť co to stojí, než se žák naučí řeč *řádně* vypracovati (a tak snadným úkolem to není!) a pak by ji měl při přednesu „znova utvářeti“? Tím by žák sotva nabyl takového cviku v plynném a hladkém přednesu, průpravě to k umění řečnickému, jako když řeč pamětí *úplně* ovládá. Nevím, rozumím-li dobře spůsobu, jímž spis. chce docíliti, „aby žáci hojně čítali doma“ dramat, ano jedno nestačí a více jich čísti ve škole nelze (382); dávát radu tuto: „Nejprospěšnější bude, když *několika skupinám* jejich uloží se *jednotlivé oddíly* a ve škole promluví se o postupu děje, o motivech osob jednajících, o charakterech, hlavní ideji a tendenci, episodách atd.“ Jaký prospěch by měli žáci z takého roztříštění čtené látky, když by žádný nečetl *celku*, nýbrž jen část? Tu by se sotva mohlo se zdarem mluviti o postupu děje, hlavní idei atd. *celého* dramatu.

Manželství. Rozebral H. V. **Wunsch.** V Praze 1890. Nákladem F. Bačkovského. 12°. 31. Cena 15 kr.

Nástin hospodářské politiky. Sestavil Fr. **Srbený.** V Telči 1890. Nákladem Em. Šolce. m. 8°. VIII. 83. Cena 50 kr.

Studující nedostudovavší gymnasium anebo reálku a školy vysoké, která povolání životní zvoliti si mohou? Sestavil J. **Procházka.** V Praze 1890. Nákladem Fr. Bačkovského. 16°. 48. Cena 20 kr.

O některých novějších meteorologických knihách učebných.

Uvažuje *Josef Frejlach.*

(Dokončení.)

O málo později než Güntherova, vyšla učebná kniha van *Bebberova*,[1]) stojící podobně jako předešlá, uprostřed mezi Mohnem a Sprungem. Veškera látka jest rozdělena v 11 části: o atmosféře vůbec (str. 6—11), o temperatuře (12—77), o tlaku atmosfer. (78—102), o vodní páře ve vzduchu (103—118), o pohybech vzduchu (119—167), o srážkách (168—236), o výjevech elektrických (237—262), o výj. optických (263—272), o vespolném působení elementů na sebe (das Wetter, 273—342), o bouřích (343—358) a konečně o meteorologii praktické (359—384).

Dr. van Bebber urovnal látku, jak na první pohled patrno, podobně jako Mohn. — O tom, co náleží do učebné knihy meteorologie s omezeným obsahem,

[1]) Lehrbuch der Meteorologie für Studierende und zum Gebrauche in der Praxis von Dr. W. J. van Bebber, Abtheilungsvorstand der „Deutschen Seewarte“. Mit 120 Holzschnitten und 5 Tafeln. Stuttgart. Ferd. Enke. 1890. 8°. S. 391.

mohou býti názory různé; nám aspoň se zdá, že pan doktor až příliš dbal toho, aby jednotlivé zákony meteorol. na *číslech* ukázal a dovodil. Jest pravda, že takové přehledy tabellarní postaví přírodní zákon do světla mnohem exaktnějšího než pouhé slovo, snad jest také pravda, že studující záhy si zvykne tabulky číselné přehlížeti a je „čísti“, ačkoliv myslím, že mnohý začátečník by se tím spíše odstrašil než přivábil ke studiu meteorologie — přes to přese všecko mělo býti užito čísel v menším rozsahu. Leckteré ty tabulky mohly se směle vypustiti z toho důvodu, že čtenář o věc se interessující opatří si příslušná data číselná poměrně snadno. Také některé obyčejnější nástroje meteorologické, známé z fysiky, lehce by se postrádaly. — Moment historicko-literární, jehož byl Günther tak pečliv, zde jest poměrně zanedbán. — Z této práce hledí na nás znamenitý meteorolog praktický, prognosta, autor výtečného díla „Handb. der ausübenden Witterungskunde“; přirozeno, že nás poslední tři kapitoly, jednající o povětrnosti, bouřích a meteorologii praktické nejvíce zajímaly a jsou asi z celého díla nejcennějšími, oplývajíce čistými, přehlednými mapkami.[1])

V jazyce francouzském podobně jako v německém existuje více návodů; zde upozorňujeme na spis Houzeau-Lancastrův.[2]) Je to práce dobrá, moderní, jak ani se nedá jinak očekávati od meteorologů takového jmena. Spisovatelé dělí meteorologii ve dvě části, theoretickou a praktickou. „L'une étudie l'atmosphère sous chacun de ses états particuliers de chaleur, de poids, de mouvement; elle cherche à expliquer l'origine des météores et à établir les relations qu'ils peuvent avoir entre eux. L'autre est la science de ce qu'on appelle vulgairment le *temps;* elle examine l'ensemble des conditions atmosphériques existant à un moment donné et essaie de se randre compte des phénomènes météorologiques quien seront la conséquence; son but, en un mot, est la prévision du temps“. Dle toho jest rozvržen obsah celé knihy. Část theoretická jedná o teplotě, tlaku, větru, vlhkosti, elektřičnosti, magnetismu zemském a optice atmosferické; oddíl praktický jest věnován mapám povětrnostním, ciklonům, anticiklonům a prognose lokalní. Na ukázku jest přidána synoptická mapa z král. observatoře Brusselské.

Ve věčších rozměrech, velice poutavě jest psána kniha *Flammarionova,*[3]) onoho nešťastníka, jehož žurnalisté zvykli se tak nemilosrdně drancovati. Hojnosť effektních, pěkných obrazů činí četbu tohoto spisu zvláště příjemnou.

Z anglické literatury meteorologické máme po ruce malou, pěknou práci, vydanou v Londýně r. 1879.[4]) Je to sbírka 6 popularních, jasných přednášek, jež měli přední odborníci angličtí, a to: R. J. Mann o fysikálních vlastnostech vzduchu, J. K. Laughton o teplotě vzdušné, jejím rozdělení a proměně, R. Strachan o barometru, větrech a bouřích, W. Cl. Ley o mračnech, G. J. Symons o dešti, sněhu, kroupách a atmosf. elektřině, R. H. Scott (— auktor záslužné učebnice meteorologické —) o podstatě, methodách a všeobecném účelu meteorologie.

Spis nejmenší, ale svůj úkol nejlépe vystihující, nechali jsme si na konec. Je to vlaská meteorologie od Dra Marchiho,[5]) vydaná v Hoepplího kollekci, jež

[1]) Ze starších německých prací meteorologických dlužno upozorniti na knihu *Kämtzovu* (Lehrbuch der Meteorologie von L. F. Kämtz, Professor an der vereinigten Friedrichs-Universität zu Halle) a *Schmidovu* (Lehrbuch der Meteorologie, bearbeitet von Dr. Ernst Erh. Schmid, Professor zu Jena). Prvá vyšla roku 1831—36 v Halle ve třech svazcích o 510, 595 a 552 stranách, spis Schmidův, čítající přes 1000 stran, vyšel v Lipsku r. 1860. Obě tato díla jsou na svoji dobu znamenitá, zvláště u Schmida zasluhuje pochvalného vytknutí odborná literatura, jež jest sestavena i upotřebena co nejdůkladněji. Dnes, za té ohromné massy materialu, jednotlivec podobnou práci v příslušných rozměrech nebyl by s to vykonati.

[2]) Traité élémentaire de Météorologie par J. C Houzeau, direkteur de l'observatoire royal de Bruxelles, et A. Lancaster, météorologiste-inspecteur au même établissement. Mons, Hector Manceaux, Paris 1883. 8°. S. 319. (Belgická knihovna pro popularisování vědy a umění).

[3]) L'atmosphère, météorologie populaire. Paris 1888.

[4]) Modern Meteorology. A Series of six lectures. Německé orig. vydání vyšlo v Brunšviku u Viewega r. 1882.

[5]) Meteorologia generale di Luigi de Marchi, dottore in Fisica e Matematica. Con 8 Tavole. Ulrico Hoeppli, Milano 1888. 16°. 160 str. Cena 1·50 liry.

má týž účel jako bibliotéka belgická. Nikde, v žádné literatuře nepodáno na tak málo stranách něco tak vědeckého, úplného, jako stalo se v tomto díle Dra Marchiho. Spisovatel nikde nezabíhá v detaily; „è la concezione generale e sintetica dei fenomeni principali, che importa di ben rischiarare e definire, se si vorrà col tempo avere una base solida per lo studio dei fenomeni locali; ed io credo che tanto più rapidamente la meteorologia si avvicinerà al suo scopo teorico e pratico, quanto più chiuderà gli occhi, ne'suoi primordii, ai fenomeni di dettaglio, e gli orecchi al rimprovero di mantenersi troppo nelle astrazioni generali." Marchi zbytečnými řečmi neplýtvá, jeho každé slovo jest jasné, správně volené. On dokázal tímto spiskem, že srozumitelnosť a vědeckosť se vždycky nemusí vylučovati. Předběžných vědomostí mnoho nepředpokládá: elementární věci z nauky o teple a z mechaniky. — Spis skládá se z úvodu a ze 4 oddělení. V introdukci vymezuje se pojem meteorologie a podává se program celé práce. Marchi si tu ukládá „di espore in succinto i principii finora acquisiti in tal modo dalla meteorologia, sequendo, fin dove è possibile, il processo logico delle scienze positive". V I. oddělení, nadepsaném „vzduch a atmosfera", jedná se o fysikálních vlastnostech vzduchu, tlaku atmosf., barometrech, barometrické altimetrii, vodní páře, vlhkosti absolutní i relativné, hygrometrech a psychometrech a konečně o oběhu vody ve vzduchu (str. 5—40). Oddělení II. probírá podmínky rovnováhy a pohybu v atmosféře. Spisovatel jest znám dosavadními svými pracemi meteorologickými jakožto theoretik v oboru aërodynamiky, proto nelze již a priori očekávati než věci skutečně cenné, nové. Vykládá se tu o *tlaku* vzdušném a větru, mapách isobarických, gradientech a p., dále o *příčinách pohybu*, ciklonech, anticiklonech a jich charakteristických rozdílech, větrech periodických, konečně o *zákonech pohybu*, zákonu Buys-Ballotovu a p. (41—72). Oddělení III. jest věnováno výjevům, závislým na normálním rozdělení teploty ve vzduchu. Studium vertikálního rozdělení temperatury jest důležité nejen pro applikaci formule barometrické, nýbrž i pro určení podmínek rovnováhy stabilní, labilní a indifferentní. Horizontální (geografické) rozšíření zmíněného elementu vykládá se tu se stanoviska jen meteorologického, nikoli klimatologického. Periodickými — denními i ročními — změnami teploty část tato končí (73—105). — V oddělení IV. seznamujeme se s nepravidelnými výjevy meteorol. a s praktickou naukou o povětrnosti. Pohledneme-li na dlouhou řadu isobarických map, pocházejících z různých míst i dob, shledáme, že z velikého množství různých forem, jež isobary praesentují, některé formy zvláště vynikají, častěji se opakujíce a kupíce se vzájemně s jistou pravidelností. Tyto formy jednoduché nebo typické jmenují se a) *ciklony*, obory nízkého tlaku, uzavřené isobarami skoro kruhovými nebo ovalními; ciklony sekundární, malé, provázející depressi hlavní; výběžky (saccaturae), b) *anticiklony*, obory vysokého tlaku, ohraničené isobarami obyčejně méně pravidelnými než ciklony; předhoří nebo klíny (promontori), jež deformují hlavní isobary elevační; c) *svahy* (pendii), když z jednoho místa do druhého tlaku pravidelně ubývá; isobary jsou skoro přímé, d) *úžiny* nebo sedla (Stretti), úzké pruhy nízkého tlaku mezi dvěma anticiklony, e) *isthmy*, úzké pruhy vys. tresse mezi dvěma ciklony. Tyto jednotlivé typy mají své konstantní vlastnosti, zvláště co se týká výjevů povětrnosti, jimiž bývají provázeny. Rozdělení a postup těchto isobarických typů, jich vliv na povětrnosť jest předmětem další kapitoly. Marchi vysvětluje pohyby, dráhy ciklonů mechanicky, klada zvláštní váhu na proudy ve vysokých vrstvách vzdušných. On konstatuje: ciklon se pohybuje tím spůsobem, že nechává maximum tlaku atm sf. (max. teploty) buď na pravé straně (na polokouli severní), anebo na levé na polokouli jižní). Země hornaté jsou ciklony zřídka navštěvovány. — Na kc ec dovídáme se o složených typech isobarických a o prognose povětrnosti; je tu stručně vypsáno zkoumání typů, význačných pro povětrnosť Anglie, Francie, ě- mecka a Italie, dotknuto se také vlivu velikých středů ciklonálních a elevačn h, konečně praktické prognosy povětrnostní a jejích výsledků. — Podali jsme ob sh knihy Marchiho úmyslně poněkud šířeji a pokládáme ji za *vzor malé učeb- x meteorologické.*

O „novějších“ meteorologiích českých nemůžeme se na tomto místě rozepsati, třeba že leckterá z nich zdála se novou — aspoň co do roku, kdy byla vydána. Meteorologie, vydané jazykem českým, jsou práce z největší části velmi záslužné, ale zastaralé — až na výbornou partii ve Studničkově Všeob. Zeměpise, jež jest čtenářstvu zajisté známou; proto se o ni nešíříme. — Když musí se za nynějšího rychlého pokroku věd nazvati zastaralou kniha, vydaná na př. před 15 lety, je to přirozené, ale když nutno nazvati zastaralým, nepotřebným spis, vydaný třeba před 5 lety, tu je to povážlivé. Inu — narodilo se mrtvé děcko. Tím nechceme se nikoho zvláště dotýkati, uznáváme rádi, že všechny dosavadní meteorologie české, ať jakékoli kvality, vykonaly mnoho pro poučení českého lidu; jsou to zejmena:

„Nástin meteorologie“ od V(ojtěcha) Š(afaříka) (Musejník r. 1850 str. 431 až 459, 556—75).

„Vzduchosloví čili pojednání o vzduchu, teple a úkazech povětrnosti s ohledem na rolnictví.“ Sepsal Jan Palacký, doktor filosofie i práv atd. (Hospodářská bibliotéka seš. II., 1863, str. 124.)

„Meteorologie čili popis a výklad všech úkazů povětrných.“ Pro přátele přírody vůbec a pro venkovany zvláště sepsal Dr. F. J. Studnička, professor atd. (v Budějovicích 1864, str. 89). — Poněvadž se práci této nedostalo náležitého rozšíření, p. Dr. Studnička napsal nový spis, srozumitelnější, obšírnější, jejž vydal pod titulem: „O povětrnosti“ (Matice lidu 1872, čís. 6, str. 164).

„O některých výjevech v ovzduší.“ Vypravuje Dr. Em. Hrys, ředitel c. k. ústavu učitelského v Soběslavi (Bibliotéka paedagogická, svazek XXVIII, r. 1876, str. 87).

„O povětrnosti, jejích činitelích a vlivu na rostlinstvo, jakož i pranostika povětrná.“ Podává Leopold Zeithammer, knížecí Schwarzenberský správce, činný úd rakouské společnosti meteorologické (v Budějovicích 1877, str. 128).

„Základové meteorologie a klimatologie.“ Stručný výklad o živlech povětrnosti a současném jejich působení na rozličných místech povrchu zemského, jejž pro školy hospodářské a lesnické, jakož i k soukromému poučení vůbec napsal Fr. Hromádko, professor silozpytu a mathematiky při c. k. středních školách v Táboře, člen rakouské společnosti pro meteorologii ve Vídni (Prof. Dr. J. B. Lambl: Bibliotéka polního hospodářství, svaz. 5, r. 1882, str. 164).

„Hlasatel povětrnosti.“ Stručný výklad veškerých proměn povětrnosti s praktickým návodem, jak poznati příští povětrnosť. Pro školy odborné, pro hospodáře, lesníky a každého, jehož meteorologie zajímá. Napsal Alois Mollenda, professor na střední hospodář. škole v Roudnici, dříve učitel meteorologie a správce meteorologické stanice na vyšší hospod. zemské škole v Táboře. S 13 obrázky v textu. V Praze, J. Otto, 1886.

Drobné zprávy.

Nařízení.

Aby bylo lze dosáhnouti co možná **stejného postupu při zkouškách přijímacích pro I. třídu a v úpravě příslušných výkazů,** jež o zkouškách těchto rok co rok jest předkládati, vidí se c. k. zemské školní radě nařiditi, jak následuje:

1. Počínajíc školním rokem 1890—91 užívati jest k řečeným výkazům přiložených formulářů, jež od c. k. ředitelstva pomocných úřadů místodržitelských v Praze (Nebovidská ulice, čís. 459—III.) pod čís. 135, vrstvu (10 archů obálkových nebo vložkových) za 16 kr. lze dostati.

2. Do výkazu toho, v němž zkoušence dle abecedního pořádku seřaditi jest,

buďtež s pominutím repetentů pojati jen ti žáci, kteří zkoušky přijímací skutečně se podjali.

3. Žákům přišedším z veřejné školy obecné jest bezvýminečně vykázati se křestním neb rodným listem (vynes. c. k. zemské škol. rady ze dne 25. července 1886, číslo 15.200) a vysvědčením frekventačním, na němž známky z náboženství, z jazyka vyučovacího a z počtů jsou vytčeny (minist. vynes. ze dne 7. dubna 1878, čís. 5416, M. I., čís. 153).

4. Žáci, kteří mají již vysvědčení na propuštěnou ze školy obecné a ti, kdož byli vyučováni soukromě, vysvědčení frekventačního ovšem nepotřebují.

5. Při každém žáku jest udati netoliko třídu, do které posledně chodil, nýbrž i počet tříd školy, jíž se týče, a školní okres asi takto: „IV. třída 5. třídní obec. školy v N., škol. okr. N.“ — Avšak v příčině dispensí od ústní zkoušky přijímací nakládati jest se žáky škol jednotřídních a dvoutřídních právě tak, jako se žáky škol výše organisovaných (minist. vynes. ze dne 27. května 1884, č. 8019, M. II., čís. 115).

6. Žáci škol měšťanských podlehají rovněž zkoušce přijímací, ale místo vysvědčení frekventačního jest jim předložiti poslední vysvědčení semestrální.

7. Chodil-li žák, o jehož přijetí jde, posléze do školy s vyučovacím jazykem německým, budiž z jazyka českého jakožto vyučovacího zkoušen vždy písemně i ústně bez ohledu na známku, již z předmětu toho si snad přinesl.

8. Aby všichni žáci bez rozdílu také ústně byli zkoušeni, doporučovati nelze, ježto by pak nezbývalo času, aby žáci, kteří ústní zkoušky sproštěni býti nemohou, důkladně prozkoušeni býti mohli.

9. K vyznačení výsledků zkoušek přijímacích nesmí se užívati jiných známek než těch, které vys. minist. vynesením ze dne 2. března 1866, č. 4634 ex 1865 (M. I., čís. 217) jsou předepsány, ale srozumitelné zkratky, jako: výb., chval., dob., dost., ned. a zc. ned. se připouštějí.

10. Pro lepší přehled zapisovati jest známky z prací písemných inkoustem červeným.

11. Rubriky, pro které není příslušných známek, buďtež vyplněny nullami.

12. Do poslední rubriky dotčeného výkazu zapsati jest prostě „přijat“ aneb „odmrštěn“.

13. Tento výkaz o zkouškách přijímacích podpisují pouze členové zkušebné kommisse, která o přijetí žáků I. třídy rozhoduje samostatně.

14. Zároveň s výkazem tím předložiti jest i poradní protokol, v němž průběh a výsledek zkoušek přijímacích pro I. třídu po rozumu výnosu c. k. zem. rady ze dne 30. dubna 1878, čís. 8470 povšechně se vylíčí a udá počet žáků do této třídy se přihlásivších, přijatých a odmítnutých, tentokráte i repetenty v to počítajíc. — Tento protokol podepisují všichni členové sboru učitelského.

15. Podání o zkouškách přijímacích pro I. třídu dle vynesení c. k. zem. škol. rady ze dne 11. listopadu 1887, čís. 37.891, odd. 2, nejpozději do 30. září každého roku jest předložiti.

16. Konečně ředitelstvu připomínáme, že zkoušky přijímací s náležitou přísností a obezřelostí konány a příslušné práce písemné nejméně do konce školního roku uschovány býti mají. (C. k. škol. rada zem. v Praze dne 19. května 1890, čís. 14.381.)

Žáci reálních škol mohou býti připuštěni k farmaceutském studiu, vykáží-li se platným vysvědčením o prospěšném odbytí VI. třídy reá a vysvědčením o tom, že na veřejném gymnasii s prospěchem odbyli zkoušku z *tiny v rozměru požadavkův prvých šesti tříd.* Za tím účelem podávati mají žádosti, opatřené zmíněným vysvědčením z VI. třídy reální, školní radě zem vyložíce, kterak a za jak dlouho si osvojili znalosť latiny. Šk. rada zem. u ústav ke zkoušce dbajíc, pokud možno, přání žadatelova. Bez nařízení šk. r zem. nesmí žádné gymnasium takovou zkoušku předsevzíti, jinak by byla neplat Ve vysvědčení o zkoušce udá se výnos šk. rady zem., jímž se zkouška povol

i účel její. Před zkouškou jest vybírati taxu 5 zl., jež se rozdělí dle minist. výnosu ze dne 29. srpna 1851, čís. 8778; viz Marenzellerovy Norm. I, čís. 271. (31/5. 1890, č. 9524 minist.).

Nařízení ministeria obrany zemské ze dne 15. dubna 1889,

jímž ve skutek uvádí se zákon ze dne 11. dubna 1889 (Z. Ř. č. 41.) o zavedení nového zákona branného.

(Říšský zákonník č. 45. Částka XVIII.)

(Pokračování.)

4. Učiliště tuzemská, jež nyní na roveň jsou postavena vyšším gymnasiím a vyšším reálkám, vypočtena jsou v seznamu, viz přílohu II. *a*).

5. Osmitřídné veřejné škole tuzemské jsou, co se týče přiřknutí výhody jednoroční praesenční služby (branný zákon §. 25., odstavec 1., lit. *b*) odvodním povinníkům jmenovaným v §. 63 : 3, na ten čas na roveň postavena jsou učiliště odborná v příloze II. *b*) vyznačená.

6. Studijní vysvědčení cizozemských učilišť dávají toliko právo ke konání jednoroční praesenční služby na vlastní útraty, a i to jen tehda, budou-li uznána za rovnocenná s příslušnými vysvědčeními tuzemských učilišť (číslo 1. *a*) a 5.), o čemž rozhoduje ministerium obrany zemské srozuměvši se s příslušným ministeriem odborným a obdrževši povolení říšského ministeria vojenství.

Žadatelé k žádostem svým přiložte stanovy příslušného studijního ústavu v platnosti jsoucí a zkušební vysvědčení veškerých odbytých tříd (ročníků) a škol.

Žádosti za přiřknutí stejnocennosti takovým zahraničním vysvědčením studijním podány budou v každém jednotlivém případě od velitelstev doplňovacích okresů říšskému ministeriu vojenství, od politických úřadů pak ministeriu zemské obrany.

7. Oněm povinníkům branným, kteří by v některém odvětví umění nebo vědy zvláště vynikali, může přiřknuta býti výhoda jednoroční praesenční služby od ministra zemské obrany, jenž dorozumí se s říšským ministrem vojenství, a to i tenkráte, když by formálních průkazů vědecké spůsobilosti, kterých ve předchozích ustanoveních se požaduje, nebylo.

8. O průkazech vědecké spůsobilosti k jednoroční praesenční službě ve válečném loďstvu jedná se v §. 74.

9. Vědecká spůsobilosť, která se vyžaduje od jednoročních dobrovolníků lékařů, farmaceutů a zvěrolékařů, prokazuje se dle §. 76.

10. Pro neznalosť německé řeči nikdo nemůže vyloučen býti z jednoroční dobrovolnické služby.

§. 65.

Kterak spůsobilosť vědecká zkouškou se prokazuje.

1. Zkoušky spůsobilosti k jednoroční dobrovolnické službě (§. 64 : 1 *c*) konají se za normálních okolností u velitelstev divisních, pak v Innsbruku u velitelstva 14. sboru a v Zadru u velitelstva vojenského.

Je-li v některém místě několik velitelstev divisních, tedy ustanoví velitelství sboru, u kterého z nich zkoušky předsevzíti se mají.

2. V kommissi zkoušecí zasedají:

a) Náčelník generálního štábu té které vojenské divise jakožto předseda;
b) dva professoři vyšších gymnasií anebo vyšších reálek;
c) dva důstojníci z učitelstva kadetní školy nebo vojenského vzdělavacího ústavu v místě, kde zkouška se koná, anebo když by těch tu nebylo, dva důstojníci z vojska samého.

Členy v lit. *b*) naznačené každoročně ustanoví ředitel toho učiliště, kteréž od politického zemského úřadu bude k tomu stanoveno.

Veškeří členové mají právo hlasovací.

Za zapisovatele ustanoven buď poddůstojník z vojska.

3. Zkoušky konají se pravidlem v poslední pondělí každého měsíce, kromě měsíce srpna, kteréhožto měsíce zkoušek nebude.

Podle počtu aspirantů může se ve zkouškách pokračovati i ve dnech bezprostředně následujících, avšak žádný aspirant nesmí déle zkoušen býti leč jeden den.

4. Dopouštění k odbývání zkoušky po dni 1. března onoho roku, ve kterém aspirant dokoná 21. rok věku svého, anebo po odbytém odvodu bez výminky zakázáno jest.

5. Žádosť[1]) za připuštění ke zkoušce té zadána buď u toho v čísle 1. naznačeného velitelstva, které nejblíže jest stálému bydlišti aspirantovu.

K žádosti přiložen buď list křestný nebo rodný a list totožnosti dle vzoru 16. sepsaný a od politického nebo policejního úřadu, ku kterému bydliště patří, vydaný.

V žádostech buď doloženo, ve kterém jazyku aspirant zkoušku chce vykonati.

Co se týče rozsahu této zkoušky, viz §. 66.

Prve nežli se zkouška počne, prokaž každý aspirant, že taxu zkušební, pět zlatých obnášející, odevzdal u zeměpanské pokladny, kterou úřad zemský pojmenuje. Zkušební taxa rovnými díly patří professorům středních škol při zkoušce zaměstnaným. Po uplynutí každého čtvrtletí zaplacené zkušební taxy budou úřadem zemským poukázány, o kterémžto poúkazu příslušní professoři středních škol skrze ředitele učiliště zpraveni budou. Taxa jedenkráte zapravená nevrátí se než tehdy, když by aspirant zkoušce se nepodrobil.

6. Jakž bude zkouška skončena, učiní kommisse věčšinou hlasů usnesení, má-li aspirant či nemá-li vědeckou spůsobilosť k jednoroční dobrovolnické službě, i vydá o tom vysvědčení od veškerých členů kommisse podepsané a dle vzorce 17. zdělané, v němž buď doloženo, bylo-li usnešení učiněno jednohlasně nebo věčšinou hlasů.

Odvolání proti usnešení zkušební kommisse není dopuštěno.

7. Vysvědčení od zkoušecí kommisse vydaná držána buďte spolu s protokoly zkušebními v evidenci u velitelstev v čísle 1. naznačených; v tomto záznamu zapsáni buďte též i aspiranti, kteří by před zkouškou skončenou od ní upustili. K tomu konci učiňtež sobě kommisse vzájemná sdělení hned po skončení každé zkoušky.

8. Bude-li aspirant věčšinou hlasů uznán za nespůsobilého k jednoroční službě dobrovolnické, anebo upustí-li od zkoušky již započaté, avšak nedokončené, tedy má na vůli, chce-li se zkoušce spůsobilostní, avšak po uplynutí jednoho celého roku, podrobiti znovu. Opakování vztahuj se k veškerým předmětům.

Pakliže by aspirant zamítnut byl jednohlasně. tedy opakování zkoušky spůsobilostní nemá místa než ve případech zvláštního zřetele hodných a ne prve než po uplynutí jednoho roku. Povolení k tomu udílí ministerium zemské obrany dorozuměvši se s říšským ministeriem vojenství.

Opakování zkoušky dopuštěno není, když by ji aspirant opakovati měl po dni 1. března onoho roku, ve kterémž dokoná 21. rok věku svého.

Zkouška opakuje se u téhož velitelství, kde konala se zkouška první. J[illegible] tehda, když by aspirant stálé bydliště své trvale změnil, může zkouška konati u zkoušecí kommisse bydliště nového, kterou k tomu splnomocní svrchu vzpomenuté velitelství.

9. Divisní velitelstva, ku předsevzetí zkoušky povolaná, oznamte každoroč[illegible] do dne 10. října velitelstvu territoriálnímu sobě představenému, kolik aspiran[illegible] zkoušecí kommisse ode dne 1. října roku předchozího do dne 30. září roku [illegible] žícího věčšinou hlasů a jednohlasně byla zamítnula (viz vzorec podání č. 41.).

[1]) Tyto žádosti i jich přílohy nejsou podrobeny kolku.

§. 66.

O rozsahu zkoušky spůsobilostní k jednoroční službě dobrovolnické.

1. Zkouška tato má za účel, aby se prokázalo, zdaž aspirant má vědeckou spůsobilosť v oné míře, která se shoduje s odbytými studiemi vyššího gymnasiu nebo vyšší reálky.

2. Předměty, ze kterých se zkouší, jsou:

A. řeči,
B. zeměpis,
C. dějepis,
D. přírodopis,
E. fysika,
F. chemie,
G. mathematika.

3. Zkouška odbývá se dle vlastní volby aspirantovy v některém jazyku (hlavní řeči), zákonně jako jazyk vyučovací zavedeném na veřejných středních školách mocnářství rakousko-uherského.

4. Co do jednotlivých předmětů požaduje se toto:

A. Při řečech:

Zkouška jazyková obsahuje dva jazyky: řeč hlavní a některou řeč druhou. Za druhou řeč platí podle vlastní volby aspirantovy: buď některá jiná zemská řeč mocnářství rakousko-uherského anebo některá řeč cizí: francouzská, anglická, latinská.

Zkouška z každého jazyka jest dvojí: jedna písemná, druhá ústní.

Při hlavní řeči: správnosť mluvnická i slohová, jistota a obratnosť v mluvení i psaní řeči té o předmětech onoho myšlenkového oboru, ve kterémž aspirant zkouškou prokázati má sběhlosť svou.

Karakteristika nejpřednějších prosaických i básnických forem vyjadřovacích čítáním získaná. Některá známosť novější literatury na podkladě čtení jednotlivých hlavních spisů.

Při zkoušce písemné dáno bude aspirantovi k volnému spracování théma, přiměřené myšlenkovému oboru a náležitému stupni vzdělání jeho.

Zkouška ústní vztahovati se bude co do mluvnice především k věcem takovým, ku kterýmž, aby byly probrány, nejbližší pohnutku dá písemná práce kandidátova, pak obzvláště k učení o větě a o znaménkách větových.

Při řeči druhé:

a) Při zemské řeči: správnosť mluvnická i slohová, jistota a obratnosť v mluvení i psaní řeči té o předmětech myšlénkového oboru platného při vyučování řeči na školách středních. Ostatně vše jako při řeči hlavní.

b) Při frančtině neb angličině: rozumění spisům francouzským neb anglickým na základě dostatečných mluvnických a lexikálních vědomostí; známosť některých přednějších spisů té které literatury, čítáním získaná; snadnosť a jistota v (ústním) překládání prosaických kusů z frančtiny neb angličiny, Správnosť v (písemném) překladu úlohy středně těžké do frančtiny neb angličiny.

c) Při latině: jistota a zručnosť v překládání římských spisovatelů, jmenovitě prosaiků (Caesara, Livia, Cicerona, Tacita), na základě důkladnější mluvnické známosti latinského jazyka. Známosť literatury římské co do nejpřednějších zjevů, správnosť v písemném užívání latiny při překládání některého prosaického kusu do ní.

B. Při zeměpisu:

Známosť počátkův mathematického zeměpisu, známosť topografického a politického zeměpisu Evropy, zvláště pak zeměpisných poměrů mocnářství rakousko-uherského. Známosť důležitějších zeměpisných poměrů ostatních dílů světa.

Geografické kreslení z paměti: podoby evropejských států, toku velikých řek, hlavního směru hor, důležitějších osad.

C. Při dějepisu:

Známosť hlavních událostí dějepisu jednotlivých národů v jich pragmatické souvislosti, jmenovitě z doby novější a nové.

Přehledná známosť dějin vzdělanosti a osvěty. Důkladnější známosť dějepisu rakousko-uherského.

D. Při přírodopisu:

Přehledná (soustavná) známosť skupenin zvířat a rostlin na základě známosti nejdůležitějších zjevů anatomických, fysiologie a morfologie. Známosť tvarů a vlastností důležitějších nerostů, známosť nejdůležitějších zjevů geologických.

E. Z fysiky:

Známosť nejdůležitějších zjevů přírodních, zvláště jasné pochopení empirické části; mathematické opodstatnění jen potud, pokud k tomu postačují prostředky elementární.

F. Z chemie:

Známosť zákonů chemie. Známosť nejdůležitějších prvkův a jich sloučenin, kde se vyskytují, jakož i jich důležitosti v přírodě a v průmyslu.

G. Při mathematice:

Důkladná známosť veškeré elementární mathematiky, vycvičenosť v užívání jejím, a sice:

a) Arithmetika a algebra, pojmouc v to rovnice druhého stupně s jednou neznámou veličinou, arithmetické progresse prvého řádu a progresse geometrické.

b) Geometrie: planimetrie, stereometrie, trigonometrie rovinná, přední vlastnosti kuželoseček.

c) Učení o projekci a upotřebení ho při nauce o stínech.

Zkouška z mathematiky koná se ústně i písemně; písemná zkouška hledí toliko ke stránce praktické.

Schválená díla:

Kunz Karel, Mluvnice jazyka německého pro nižší třídy. 2. Aloisem Breindlem přepracované vydání. V Plzni 1889. Cena 52 kr. — Cvičebnice jazyka německého pro nižší třídy. 7. Aloisem Breindlem přepracované vydání. I. díl. V Plzni 1890. Cena 1 zl. 12 kr. (12/5 1890, č. 8658).

Ouředníček Eduard, Cvičebnice jazyka německého pro I. a II. třídu škol středních. Slovník ku cvičebnici. V Brně 1890. Winiker. Cena 90 kr. (Povoliti může šk. rada zem. k odůvodněné žádosti sboru učitelského. 6/9. 1890, č. 9062).

Rozmanitosti.

— **Rozpočet ministerstva kultu a učby na rok 1890** dle schváleného ze dne 19. května zákona (ř. z. č. 83) jest tento: výdaje 21,792.518 zl.; příjmy 5,939.444 zl. Z výdajův vypadá na university 3,927.075 zl., z toho na Pražské obě 797.220 zl.; na technické školy vysoké 810.470 zl.; z toho na Pražské 241.700 zl., na Brněnskou 91.070 zl.; na střední školstvo 5,267.970 zl., z toho na gymnasia 3,917.945 zl., na reálky 1,350.025 zl.

— **Ke zkouškám kandidátů učitelství hudby** na školách středních a ústavech učitelských, zahájeným dne 9. června 1890 v c. k. českém ústavu učitelském v Praze, přihlásilo se 12 kandidátů z Čech a z Moravy, jeden ze Slavonie a jeden z Bulharska. Z těchto kandidátů odbylo zkoušku 5 v řeči české, 6 v řeči německé a jedna kandidátka v obou jazycích. C. k. zkušební kommisse za předsednictví JUDra Ed. Gundlinga uznala jednu kandidátku a jednoho kandidáta pro hru na klavír a housle výtečně spůsobilými. Za spůsobilé byli uznáni 3 kandidátky

v oboru hry na klavír, 4 kandidáti pro zpěv a klavír a jeden kandidát pro zpěv a hru na varhany. Reprobováni byli jeden kandidát a jedna kandidátka.

— **Střední škola dívčí.** V kruzích vzdělanstva českého konečně uzrála zdravá myšlenka, zříditi školu k vyššímu vzdělání dospívajících dívek. Přejíce podniku tomu nejlepšího zdaru, klademe tuto provolání, které v té příčině vydáno bylo k vzdělanstvu českému:

Z Čech dáno heslo celému Rakousku a opakováno ozvěnou jazyků jinonárodních: otevřete ženám brány věd, dejte duši ženské světlo nauky, připusťte dívky k vysokému učení!

Otázka ženského studia universitního měla na říšské radě rakouské vstup šťastný, nejčestnější, a nelíčené uznání se strany jinoslovanské i německé dalo tenkráte nám Čechům svědectví, ze jsme předešli všecky ostatní národy rakouské zahájením důležitého, časového pokroku kulturního.

Jeho Veličenstvo císař a král dal snahám žen o dozažení práva k universitě nejvyšší sankci, dovoliv první praktické lékařce v Rakousku, aby své povolání provozovala.

Není již pochybnosti, že dříve či později intelligence národů i přízeň státu otevře ženám university v celém Rakousku. A není příliš časně starati se o to, aby ženy toho práva, kterého se domáhají, také skutečně mohly užiti, — aby se jim dostalo k universitním studiím nutné předpravy.

Ženský Výrobní Spolek český v Praze zahájil v Rakousku ruch petiční ve prospěch ženského studia, týž spolek k heslu pojí také skutek, pečuje o to, aby českým dívkám v slovanské Praze naší, první v Rakousku, poskytnuto bylo vědomostí opravňujících je hlásiti se na universitu.

Ze středu Ženského Výrobního spolku českého v Praze vzniká jednota nová:

„Minerva," spolek pro ženské studium.

Stanovy spolku toho, jehož členy budou pánové i dámy i korporace, podány již veleslavnému c. k. místodržitelství k potvrzení. Pomocí spolku toho zřídí se soukromá česká

střední škola dívčí,

první to ústav v celém Rakousku, který bude připravovati dívky k maturitní zkoušce na gymnasii.

Osnova střední školy dívčí podána již velesl. c. k. školní radě zemské ku schválení.

Střední škola dívčí bude soukromým ústavem o pěti ročnících, skládajícím se z přípravky a čtyř tříd, které budou míti učební osnovu i veškero zařízení vyhovující programmu 4 vyšších tříd gymnasijních. Do přípravky budou se přijímati dívky, které se vykáží, že s prospěchem dokonaly třetí ročník školy měšťanské nebo vyšší školy dívčí; přípravka poskytne jim vyučování takového, aby mohly vstoupiti do 1. třídy střední školy dívčí a pokračovati třídami ostatními v přípravě k maturitní zkoušce.

Na základě této mohou pak dívky buď vysokým studiím se oddati aneb se po případě oddati vychovatelství domácímu neb stavu učitelskému, jak činívají často abiturienti gymnasií.

Škola ta bude tedy útočištěm pro dívky 14leté, z nichž mnohé nejpilnější a nejnadanější přečasto nemají kam se obrátiti, aby své duševní vlohy vyvinovaly a svou touhu po vědě uspokojily, — pro dívky onoho věku, pro které máme vzdělavacích ústavů tak žalostně málo a pro které každé nové přiměřené učiliště bude největším dobrodiním. Však jest to věk, v němž duše dospívá tak jako tělo a právě tak si žádá potravy nutné pro svůj zdar a vzrůst, — věk, v němž nejen nedostatek chleba se stává zřídlem nejzkáznějších nemocí tělesných, ale právě tak i hlad duševní umořuje a hubí srdce, povahu, sílu a zdravotu duše. Či směl by se národ zváti národem vzdělaným, kdyby před jeho dětmi, sotva že 14. roku dosáhly, brány škol nemilosrdně se zavřely? A přece se tak děje takořka všem jeho dcerám, neboť šťastnější výjimky jsou dosud krůpějemi v moři.

Tož dejme snaživým, nadšeným dcerám českým aspoň ještě jednu školu, otevřte jim skrovnou, ale přístupnou střední školu dívčí, první v Rakousku, upravte jim tuto jedinou cestu ke škole vysoké, k níž jim právo přisouzeno bude dnes neb zítra!

Budiž to opět české dílo, jež provede prvním skutkem myšlenku, které daly české hlasy první odhodlaný výraz v této říši. Nebudiž vytýkáno Čechům, že jsou slovem předními, ale skutkem posledními! Nebudiž jim vytýkáno, že staví pomníky jen velkým mrtvým svým, nepečujíce o živé a kvetoucí ratolesti svého vlastního žití — že se honosí jen slávou minulosti, nedbajíce, aby si zbudovali též slavnou budoucnosť, jejíž tvůrkyní může býti jen zdárné potomstvo, šťastná, uvědomělá mládež!

Vzdělávati tuto mládež — toť úkolem, na který není nám želeti přičinění a malé oběti. Nechceme, aby kdokoli k vůli podniku našemu ubral své přízně a štědroty důležitým ústavům a sbírkám národním; přispějž nám, kdo rád a s nadšením dá ještě o hřivnu více a snadně pohřeší malé částky svého přebytku.

Oběť, které žádáme, není nesmírně veliká. Zřídíme v prvním roce pouze přípravku, v roce druhém pouze prvou třídu; teprve v roce druhém a následujících hodláme vydržovati po dvou třídách najednou, střídajíce v nich ročníky pravidelným postupem.

Žačky střední školy dívčí budou platiti 4 zl. měsíčně školného. Zakládající členové „Minervy" zapraví na vydržování školy po 50 zl. buď najednou, buď v pěti ročních lhůtách; členové přispívající budou platiti nejméně po 2 zl. ročně; pouze pro členy ženského Výrobního Spolku Českého v Praze určen členský příspěvek „Minervy" na 1 zl. ročně.

Předběžné přihlášky žaček střední školy dívčí, též členů „Minervy" a dary i příspěvky přijímá v písárně své Ženský Výrobní Spolek český v Praze, v Bartolomějská ulici č. 7 n.

Bližší oznámení o spolku „Minervě" podáme ihned po schválení stanov, programm střední školy dívčí a ostatní podmínky uveřejníme před otevřením přípravky. Spolek „Minerva" bude se přičiňovati, aby přiměl stát i jiné povolané, mocné činitele k rozmnožování vzdělavacích ústavů dívčích a zejmena ku zřízení úplného gymnasia pro dívky; nežli však toho dosáhne, poskytne jim v náhradu sám útulek ve své soukromé střední škole dívčí.

Takž pusťme se v dílo ne sice snadné, ale vděčné a čestné, časové a blahoplodné! Přivítají-li je širší kruhy vlastenecké týmž souhlasem, s jakým se záměr náš dosud všude potkává v kruzích soukromých a znatelských, bude úspěch jeho skvěle pojištěn, a to ke cti národa, který první v říši rakouské skutkem dopomůže svým dcerám, aby vstoupily na práh vysokého učení a staly se účastnými nejvyšších duševních statků lidských.

Či budeme čekati, až nás národ jiného jazyka v této říši předejde a zahanbí?

Nikoliv; nadšení nejupřímnější nás pohání k spěchu. Chceme obohatiti svůj národ o poklad veliký: o zušlechtěnou, osvícenou duši ženy, která jest duší duše a srdcem srdce jeho.

— **Konkursy:** Hlavní učitel pro češtinu a němčinu (žádoucí dějepis a zeměpis) na českém ústavě pro učitelky v Praze (do 15./7.). Učitel hudby na učitelském ústavě v Jičíně (do 8./7.).

Zprávy ruských škol.

(Pokračování.)

III. Moskevská universita v roce 1888 měla 87 učitelův, a sice: 1 prof. bohosloví, řád. prof. 43 (na fakultě hist.-filolog. 12, fysiko-mathem. 11, právnick 7, lékařské 13), mimořád. prof. 33 (na fak. hist.-filolog. 4, fys.-math. 9, právnick 5, lékař. 15), prosektorův 5, astronom pozorovatel 1, lektoři 4. Kromě toho bylo 6 učitelův, z nichž 4 k praktickým cvičením v dřevních jazycích, 2 k vyučování

jazyku hebrejskému, assyrskému a arabskému. Mimo to učilo se anthropologii a jazyku španělskému. Soukromých docentův bylo 76, a sice: na fakultě historicko-filolog. 17, fys.-math. 16, právn. 8, lékař. 35. Celkem tedy všech osob učících 108. Z nich měli dovolenou za vědeckým účelem 3 vnitř Rusi, 9 za hranicí. K lepšímu vzdělání studentův byly při fakultách semináře a různá cvičení. K přípravě na professorský úřad určeno bylo 42 studujících, z nichž polovice požívala nadání; někteří z nich posláni jsou za hranici k studiu. Ze studujících povýšeno bylo: na doktora 11 (fysiky 1, mediciny 10), na magistra 7 (různých odborův: trestního práva, fysiky, botaniky, politické ekonomie, občanského práva, filosofie, farmacie), na kandidata 220 (fakulty hist.-filolog. 35, fys.-math. 50, právn. 135), na skutečného studenta 108 (fak. hist.-filolog. 14, fys.-math. 26, právn. 68). Na fakultě lékařské povýšeno posluchačův na lékaře 230, na akušéra 10, újezdního lékaře 2, provisora 87, lékárnického pomocníka 199, dentistu 1, porodní báby 108. Název učitele gymnasia dostalo 18 posluchačův. Koncem roku 1888 bylo na universitě 3257 studujících, a sice: na fakultě hist.-fil. 260, fys.-math. 672, právn. 1080, lékař. 1243; nad to bylo 53 mimořádných posluchačův a 294 lékarnických pomocníkův. Nadání vyplaceno bylo za 115.468 rublů (od 50—500 rub.). Od školného osvobozeno bylo v I. pololetí 648, v II. pol. 630 stud.; zároveň uděleno podpor v I. pololetí 152 stud. za 3754 rub., v II. pol. 160 stud. za 6033 rub. (od 20—100 rub.). Ze soukromých podpor uděleno 740 rub. a zaplaceno za 21 stud. 611 rub. školného. Spolek na podporu nuzných stud. Moskevské university pak zaplatil za 250 stud. 6970 rb. školného, na ruku vyplatil 116 stud. 1658 rb., za léčení stud. vydal 391 rub., na obědy stud. dal 6590 rub., půjčil stud. 2664 rub., z nichž téhož roku vráceno 2544 rub.

IV. Petrohradský institut historicko-filologický v studijním roce 1888—9 měl 91 studujících, z nichž 82 na státní útraty, 9 na jiná nadání; roztříděni byli takto: v I. běhu 20, v II. běhu 22, v III. běhu 26 (13 na oddělení dřevních jazykův a 13 na odděl. historie a geografie), v IV. běhu 23 (15 na odděl. dřevních jazykův, 8 na oddělení historie a geografie). Předměty, jimž se vyučovalo, jsou tyto: náboženství, logika a psychologie, dějiny řecké literatury, řecké starožitnosti, srovnávací mluvnice dřevních řeckých dialektův, dějiny řecké alfabéty (s praktickými cvičeními v nadpisích), dějiny římské literatury, římské státní starožitnosti, dřevně-církevně-slovanský jazyk, ruský jazyk, dějiny ruské slovesnosti, obecné dějiny staré, střední a nové, ruské dějiny, o pramenech obecných i ruských dějin, zeměpis obecný i politický, mathematický a fysický. Pro starší studující, kteří pokračovali v cvičbě ruského jazyka i slovesnosti, probírali se starší památníky církevně-slovanské a čítal se přehled ruské literatury počátku XIX. věku.

Kromě četby a učby školní konali studující obou oddělení i domácí, o níž pak podávali zprávu; jiní takové práce domácí pracovali písemně.

Posluchači IV. ročníku cvičili se v *gymnasii* při institutě, jež mělo 204 žáky, z nichž v přípravce 24; vysvědčení dospělosti nabylo jich koncem roku 11.

Z posluchačův institutu nabylo 23 vysvědčení o ukončení studií (15 v oddělení dřevních jazykův, 8 v odděl. historie a geografie).

V. Petrohradská universita v roce 1888 měla 130 *učitelův*, a sice: 1 prof. bohosloví, 46 řád. prof. (11 na fakultě hist.-filol., 18 na math.-fys., 9 na právn., 8 na fak. východních jazykův), 18 mimořád. prof. (5 na fak. hist.-fil., 6 na fys.-m th., 5 na právn., 2 na fak. vých. jaz.), 6 lektorův (3 na fak. hist.-fil., 3 na f :. vých. jaz.), 58 soukr. docentův (20 na fak. hist.-fil., 23 fys.-math., 9 právn., 6 na fak. vých. jaz.), 1 učitel.

Studujících bylo 1661 (o 392 méně než předešlého roku), a sice: na fak. h t.-filolog. 127, fys.-math. 650 (math. 408, přírod. 242), právn. 805, na fak. v :hodních jazykův 79. Dle náboženství: pravoslavných 1151, katolíkův 169, lu- t ánův 154, židův 138 a j. Nadání požívalo jich 296 v částce 81.889 r. 82 k., p por uděleno 165 studentům 5301 rub. 35 k.; od školného osvobozeno 299 v ástce.

Při universitě jest 6 *učených jednot:* filologická, romansko-germanská, právnická, fysiko-lučební, přírodovědecká, anthropologická.

Mimo to jest při universitě *kollej* cáře Alexandra II. zřízená S. S. Poljakovem *pro studenty universitní.* V ní bylo 120 stud., z nichž 38 mathem., 9 přírodozpytcův, 41 právníkův, 19 filologův, 13 východníkův; dle vyznání: 97 pravoslav., 13 luter., 9 katol., 1 žid. Nadancův bylo 46, na vlastní útraty 74. Kollej měla příjmův 46.794 r. 36 k., vydajův 51.097 r. 89 k. (Pokrač.)

Zprávy ze spolkův a sborův.

Výroční zpráva Ústředního spolku středních škol českých za správní rok 1889.

I. *Zpráva jednatelská.*

V sedmém správním roce Ústředního spolku středních škol českých jevila se činnost spolku takto:

Ve valné hromadě dne 18. dubna 1889 povolán byl na úřad starosty jednomyslnou volbou opět ředitel Karel Tieftrunk. Do *výboru* zvoleni byli prof.: Em. Fait, J. Hulakovský, řed. J. Končinský z Něm. Brodu, Frant. Kott, Jos. Pražák, Václav Starý, Jos. Svoboda, Jos. Škoda, ředitel M. Trapl, Dr. K. Veselík, ředitel K. Višňák z Kroměříže, Dr. Zikm. Winter, Fr. Zámečník z Klatov, Jar. Zdeněk. Za *náhradníky* zvoleni byli prof.: Ant. Adámek, Frant. Bílý, Jar. Červenka, Jar. Paul, Jos. Strnad z Plzně. Za *revisory účtů* zvoleni byli opět prof.: Dr. Frant. Houdek a Vinc. Jarolímek.

Dále vykonány byly volby do dvou odborů nově zřízených. Do *odboru pro pořádání přednášek* povoláni byli prof.: Frant. Bílý, Josef Dědeček, Em. Fait, Jos. Koch, Dr. Vil. Kurz, Dr. J. Máchal, Dr. J. Novák. Do *odboru zábavního* prof.: Ant. Adámek, Vil. Bauer, František Bílý, Lad. Dolanský, Vavř. Dušek, Fil. Hauptmann, Fr. Hodys, Dr. Jindř. Metelka, Jos. Novák, Jar. Paul, Jan Ot. Pražák, Dr. Zikm. Winter.

Výbor ustavil se v první schůzi takto: Za náměstka starostova zvolen byl řed. Matěj Trapl. Dosavadnímu náměstkovi prof. Frt. Kottovi, kterýž vyžádal si odpuštění z toho úřadu, vzdán byl za několikaletou úspěšnou činnost vřelý dík. Pokladnictví bylo opět svěřeno osvědčenému a obětovnému prof. Václavu Starému. Za jednatele zvolen byl opět prof. Josef Pražák.

Počet členstva trvá již od několika let ve výši nezměněné; čítá spolek nyní téměř 500 členů. Zastoupeny pak jsou jednotlivé ústavy střední takto:

1. C. k. akademické gymnasium v Praze 15 členy. 2. Městská střední škola v Praze 22. 3. C. k. reál. gymnas. ve Spálené ulici v Praze 7. 4. C. k. vyšší gymn. v Truhlářské ul. v Praze 17. 5. C. k. vyšší gymn. v Žitné ul. v Praze 19. 6. C. k. vyšší reálka v Praze 27. 7. C. k. ústav ku vzdělání učitelů v Praze 7. 8. C. k. ústav ku vzdělání učitelek v Praze 4. 9. Česko-slovanská obchodní akad. v Praze 4. 10. C. k. státní průmyslová škola v Praze 5. 11. Městská vyšší dívčí škola v Praze 7. 12. Obec. nižší gymn. v Benešově 3. 13. C. k. vyšší gymn. v Brně 2. 14. C. k. nižší gymnasium v Brně 7. 15. C. k. vyšší reálka v Brně 10. 16. C. k. ústav ku vzdělání učitelů v Brně 1. 17. C. k. vyšší gymnasium v Budějovicích 7. 18. Reální škola „Matice škol." v Budějovicích 2. 19. Městské realné a vyšší gymnasium v Domažlicích 4. 20. C. k. reálné a vyšší gymnasium v Chrudimi 12. 21. Obchodní akademie v Chrudimi 3. 22. C. k. vyšší gymn. v Jičíně 4. 23. C. k. nižší realka v Jičíně 2. 24. C. k. ústav ku vzdělání učitelů v Jičíně 2. 25. C. k. vyšší gymnasium v Jindřichově Hradci 8. 26. C. k. vyšší reálka v Karlíně 13. 27. C. k. reálné a vyšší gymn. v Klatovech 13. 28. C. k. reálné a vyšší gymnas. v Kolíně 7. 29. C. k. vyšší gymnas. v Král. Hradci 5. 30. C. k. vyšší reálka v Králové Hradci 8. 31. C. k. ústav ku vzdělání učitelů

v Král. Hradci 1. 32. C. k. nižší gymnasium v Kroměříži 8. 33. C. k. reálné gymnasium v Kutné Hoře 8. 34. C. k. ústav ku vzdělání učitelů v Kutné Hoře 5. 35. C. k. státní střední škola v Litomyšli 11. 36. C. k. vyšší gymnasium v Ml. Boleslavi 8. 37. C. k. vyšší gymn. v Něm. Brodě 10. 38. Měst. reál. a vyšší gymn. v Nov. Bydžově 2. 39. C. k. vyšší gymn. v Olomouci 16. 40. C. k. vyšší reálka v Pardubicích 9. 41. Měst. vyšší gymn. v Pelhřimově 8. 42. C. k. vyšší gymn. v Písku 10. 43. C. k. vyšší reálka v Písku 8. 44. C. k. střední škola v Plzni 14. 45. Zemská vyšší reálka v Prostějově 6. 46. C. k. střední škola v Přerově 7. 47. C. k. ústav ku vzdělání učitelů v Příboře 2. 48. C. k. vyšší a reálné gymnasium v Příbrami 11. 49. C. k. ústav ku vzdělání učitelů v Příbrami 2. 50. Měst. vyšší reálka v Rakovníce 2. 51. Měst. reálné a vyšší gymn. v Roudnici 12. 52. C. k. vyšší gymnas. v Rychnově 12. 53. Ob. vyšší gymnas. ve Slaném 8. 54. C. k. reál. gymnasium na Smíchově 13. 55. C. k. ústav ku vzdělání učitelů v Soběslavi 5. 56. Zemská vyšší reálka v Telči 14. 57. C. k. vyšší gymn. v Třebíči 6. 58. C. k. reálné gymn. v Třeboni 5. 59. Soukromé gymnasium „Ústřední Matice školské" v Uher. Hradišti 4. 60. C. k. vyšší gymn. ve Val. Meziříčí 1 členem. 61. Mimo ústavy členův 5.

Úmrtím ztratil spolek 5 velmi vážených a milých kollegů prof. G. Blažka, V. Holzra, Ant. Kastnera, Dra Jana Procházku, Jos. Steinhausera, kteří předčasnou smrtí vyrváni byli škole, národu a vlasti. Budiž jim zachována stále čestná pohrobní vzpomínka.

V uplynulém správním roce měl *výbor* 13 *schůzí*, v kterýchž vyřizovány byly běžné záležitosti. Ve veškerém jednání a rozhodování bylo výboru hlavním vodítkem, aby svorný, kollegialní duch mezi členstvem i na dále potrval. Počet věcí k vyřízení docházejících vzmáhá se rok od roku hojněji; o méně důležitých věcech nedává výbor zprávu do veřejnosti.

O návrhu prof. Dra Vlacha přijatém ve valné hromadě, aby nákladem spolku vydáván byl buď periodický časopis aneb aspoň zprávy zajímavé čas od času, radil se výbor v několika schůzích a učiněno usnesení, aby se od vydávání samostatného časopisu upustilo, jednak proto, že kapitál spolkový nevystačuje nikterak na podnik takový, jednak, že časopis *Krok* má tentýž účel, kterýž by dle intence návrhu měl míti časopis nový spolkem vydávaný. Mimo to redaktor, prof. Frt. Prusík, jehož časopis svého času přijat byl za orgán spolku, projevil ochotu, že popřeje zprávám ze spolku našeho 2—3 strany tiskové v každém čísle, co by však rozměr ten přesahovalo, to uhradí si spolek ze svého.

Kommisse zvolená k vypracování petice v příčině *upravení základního služného skutečných a supplujících učitelů* předložila v těchto dnech referát výboru, a tento vypraví petice na patřičná místa co nejrychleji.

Pro členy spolku vymohl výbor u družstva *Národního divadla* snížení na místa k stání, a sice do přízemí za 50 kr. a na I. galerii za 30 kr. Členové musí se vykázati členským lístkem, platným pro běžný rok a zvláštní legitimací divadelní, kteréž vydává pokladník spolku jednatelům na ústavech.

Podobně podána byla žádost Pražské paroplavební společnosti za snížení cen pro členy spolku, ale odpovědi dosud jsme neobdrželi.

Petice týkající se *stálého snížení na všech drahách,* jejíž vypracování rovněž bylo uloženo výboru, došla, jakož známo, nedávným oznámením c. k. ministerstva kultu a vyučování zdárného výsledku.

Výbor vázán jsa usnesením druhého sjezdu obecného, konaného v Litomyšli, usnesl se jednomyslně na tom, aby *třetí obecný sjezd* professorský konán byl o letnicích r. 1890 *v Plzni.* Za tou příčinou vstoupil ve vyjednávání s tamějším sborem professorským, jenž s příkladnou kollegialností a vzácnou ochotou přání výboru vyhověl a ihned ze svého středu komitét zvolil, kterýž ve stálém spojení s výborem obstarává přípravné práce ku sjezdu. Zkrácením prázdnin Svatodušních vy kytla se ovšem dříve netušená překážka, ale výbor uváživ věc a vyzvěděv mínění členů zůstal přece na tom, aby sjezd pořádán byl. Při rozhodnutí svém pevně spoléhal na ochotu a obětovnost členů, kteří zajisté tímto celkem nepatrným zkrá-

cením prázdnin nedají se odstrašiti a nový podají důkaz kollegialnosti a družnosti spolkové. Od korporativného výletu na Šumavu, kterýž původně byl obmýšlen, upuštěno bylo z důvodů vyložených od delegátů Plzeňských prof. B. Macha a J. Strnada ve výborové schůzi dne 26. dubna t. r.

K jednání *sjezdu úřednického*, kterýž konán byl ve Vídni dne 8. prosince 1889, a jehož předmětem bylo rokování o zlepšení pense vdovské po c. k. úřednících, vyslán byl jako delegát spolku prof. Jar. Zdeněk. Spolek přistoupil při té příležitosti za člena spolku c. k. úředníků k hájení zájmů svého stavu a předplatil se na časopis jím vydávaný. Resoluce na sjezdu tom přijatá, kteráž vyhovuje oprávněným přáním professorstva, byla již předložena Vys. c. k. ministerstvu a Vys. říšské radě, a zvláštní deputace dotčeného spolku vyžádala si v zájmu věci audience u Jeho Veličenstva císaře a krále.

Spolek učinil smlouvu s firmou „Nakladatelství Frant. Šimáčka" o vydávání *Bibliotheky zábavy a vědění.*

O *ceny rozepsané* za příčinou jubilea Jeho Veličenstva císaře a krále konkurrovalo celkem 6 spisů, 3 poučné, 3 zábavné. Sbor soudců, prozkoumav posudky referentů, přisoudil accessit 3 dukátů Edv. Militkému, učiteli na Smíchově, za historickou povídku „Z dob našeho probuzení," kteráž vyjde v Bibliothece zábavy a vědění.

Řediteli J. Jahnovi, poslanci na radě říšské, jenž se velmi horlivě ujal zájmů středního školství, vzdal výbor telegraficky vřelý dík. Ředitel Jahn v dopise poděkoval za projev ten a vyjádřil se, že pokládá za svou povinnosť zastávati se vždy a všude spravedlivých požadavků professorstva.

Do generálního komitétu *jubilejní výstavy* zvolen byl za zástupce spolku prof. Václav Starý.

Občasné schůze svolány byly v tomto období čtyry.

V první občasné schůzi dne 19. října 1889 přednášel prof. J. Hulakovský: O výstavě Pařížské se zřetelem ke školství (v. Krok IV, 39 sl.).

V druhé obč. schůzi dne 18. listopadu přednášel prof. Em. Fait: Upomínky z cesty po Turkmenské Asii.

V třetí a čtvrté obč. schůzi jednáno bylo o programmu sjezdu Plzeňského a o jisté věci (jaké? *Red.*), týkající se bibliothek školských.

Jmenem správního výboru vzdávám vřelé díky sl. redakcím: Kroku, Hlasu Národa, Národních Listů a Národní Politiky za bezplatné uveřejňování zpráv spolkových.

Dále vyslovuji díky všem sl. ředitelstvům zdejších ústavů středních, v nichž konány byly schůze výboru a odborův, a všem P. T. jednatelům spolkovým na jednotlivých ústavech za jejich horlivou a obětovnou činnosť.

Josef Prašák, t. č. jednatel.

II. Zprávy z odborů.

A. Odbor pro zeměpis a dějepis.

1. Schůze dne 5. října 1889. Prof. Dr. Jaroslav Vlach vykládal: „O zeměpise na výstavě Pařížské".

2. Schůze dne 16. listopadu 1889. Prof. Jar. Zdeněk přednášel: „O správné délce roku tropického".

3. Schůze dne 1. března 1890. Prof. Dr. Jaroslav Vlach vykládal o Bartholomevě kapesním atlantě (John Bartholomew. The pocket atlas of the world.)

Prof. *Jaroslav Zdeněk*, jednatel. — Dr. *Ant. Tille*, c. k. zemský šk. inspektor, správce odboru.

B. Odbor kreslířský.

1. Schůze dne 2. listopadu 1889. Prof. J. Jaeger dokončil rozpravu: „O náčiní kreslířském".

2. Schůze dne 15. března 1890. Prof. Th. Hess přednášel: „O stínování". Prof. J. Škoda sdělil některé pokyny prof. A. Anděla „O stínování".

3. Schůze dne 12. dubna 1890. Prof. J. Škoda pokračoval: „O rozdělení učiva ve II. a III. třídě středních škol“ a uvedl další pokyny z dopisu prof. A. Anděla.

Prof. *F. Kabeláč*, jednatel. Prof. *Josef Škoda*, správce odboru.

C. Odbor těsnopisný.

Počet členů: 34. Předsedou byl prof. Václav Starý, jednatelem prof. Alois Herout, po jeho odchodu do Budějovic prof. Ant. Chmelík.

Schůzí konáno 6, a to: 6. dubna, 5. května, 25. května, 16. listopadu roku 1889, 1. března a 29. března r. 1890, a bylo v nich pojednáno:

a) O otázce, kterak má býti zastoupen odbor náš na příštích sjezdech těsnopisných, a jakým spůsobem by se příští změny v těsnopise českém měly zaváděti se zřetelem k Dürichovu článku v kalendáři českých stenografů z r. 1889.

b) O změnách, kteréž zavedl Brněnský sjezd těsnopisný v cizích předponách. Konstantována nejasná stilisace. Vzato na vědomí, že se budou vypisovati pouze tyto předpony cizí: ab, ac, oc, amphi, ante, anti, entre (antr), anna — ostatní předpony budou se psáti spůsobem dosavadním.

c) Pojednáno o příštím 7. vydání těsnopisu českého. Odbor vyslovuje přání, aby byl sestaven později „kodex“ těsnopisu českého ve spůsobě velkého „Rätzsche“.

d) O přesném upravení písma stenografického. Pravidla tu stanovená byla odkázána kommissi pro 7. vydání českého těsnopisu.

e) O nutnosti, aby zřízen byl třetí kurs těsnopisu na středních školách českých nejméně o 1 hodině v témdni s minimálním počtem žáků 15.

Potřeba toho byla všeobecně uznána, a bude o otázce této pojednáno na letošním sjezdu Plzeňském.

Veškerá jednání tato uveřejněna budou ještě před sjezdem v „Těsnopisných listech“ a členům těsnopisného odboru „Ústředního spolku středních škol českých“, pokud nejsou členy „I. Pražského spolku stenografů Gabelsbergerských“, zdarma zaslána.

Bylo by žádoucí, aby alespoň všickni zdejší členové odboru těsnopisného schůze navštěvovali.

Na letošním sjezdu „Ústředního spolku středních škol českých“ v Plzni jednati se bude v odboru těsnopisném:

1. O přesném psaní písma stenografického.
2. O nutnosti, aby zařízen byl třetí kurs stenografický na středních školách českých.
3. O vymezení kompetence pro změny v těsnopise českém.

Prof. *Ant. Chmelík*, t. č. jednatel. Prof. *Václav Starý*, t. č. správce odboru.

D. Zpráva o činnosti kommisse redakční „Bibliotheky zábavy a vědění“.

Komitét redakční záležel z prof.: Jana Ev. Hulakovského jakožto správce, Dra Jana V. Nováka jako jednatele, Fr. Bílého, Al. Jiráska, Dra Viléma Kurze, Jana Kosiny, Hynka Soldáta, Josefa Svobody, Jos. Škody, Dra J. Theurera, Ant. Truhláře, Jar. Zdeňka. — Vystoupil prof. J. Dědeček.

Komitét vydal tento rok pouze hrdinské epos Iv. Mažuraniće „Smrť Smajla a;y Čengiće“ v překladě Jos. Koláře. Kromě toho byly loni ještě některé spisy připraveny k tisku, ale nenadálé překážky nepřipouštěly, aby se vydaly. Bylť potřebí teprve vyjednávati smlouvu s jiným hlavním nakladatelem, což vyžadovalo dosti dlouhé doby. Nově pořízené illustrace pak zdržely také u nového nakladatele vydání spisu od ledna vysázeného. Nyní budou se spisy od komitétu vydávané tisknouti u nakladatelstva Fr. Šimáčka a nová serie počne výkladem J. Kopeckého „O zimním spánku zvířat“ a Dra P. Durdíka překladem pohádek Lva Nikolajev. Tolstého.

Také název sbírky nyní pozměněn, že slouti bude: „Bibliotheka zábavy a

vědění", vydávaná Ústředním spolkem professorů středních škol českých." Komitét měl v uplynulém roce 7 schůzí, v nichž především sjednán řád jednací, jenž přesně stanoví modus posuzování zaslaných prací. Spolu vyjednáno s výborem spolkovým, aby práce recensentů spisů pro Bibliotheku zasýlaných se honorovaly, byť i spis sám se nevydal. Podána dále výboru dobrozdání o 4 spisech o jubilejní cenu se ucházejících, o každém na základě tří posudkův od odborníkův učiněných. Kromě toho posouzeny od komitétu ještě některé jiné spisy, jež mu byly zaslány, ale žádný z nich nevyhovoval účelu sbírky.

Nové nakladatelstvo se zavázalo se vší ochotou hojně vydávati určené spisy. Jest tedy třeba, by kollegové spisovatelé pilně spisy zasýlali, ředitelé pak a kollegové odborníci o to péči měli, aby spisům vydaným zjednal se věčší odbyt tím, že je žactvu vřele budou doporoučeti.

Prof. Dr. *Jan Novák*, t. č. jednatel. — Prof. *Jan Hulakovský*, t. č. předseda.

III. Zpráva pokladniční.

Přehled příjmů a vydání za dobu od 1. ledna do 31. pros. 1889.

Příjmy.

I.	Zbytek pokladniční dne 31. pros. 1888	zl.	606·17
II.	Doplatky členských příspěvků od 14 členů po 50 kr.	„	7·—
III.	Příspěvky spolkové od 314 členů za r. 1889 po 50 kr.	„	157·—
	Příspěvky spolkové od 26 členů za r. 1890 po 50 kr.	„	13·—
IV.	Úroky z uložených peněz za dobu od 1. ledna do 31. pros. 1889	„	19·79
	Přijato	zl.	802·96

Vydání.

I.	Administrace spolku a odborů	zl.	46·68
II.	Vydání spojená s peticemi o zvýšení pense vdov a sirotků	„	30·20
III.	Za 600 výtisků výroční zprávy za r. 1888	„	23·20
IV.	Novoroční odměny školníkům a listonošům	„	11·80
V.	Za různé tiskopisy spolkové	„	5·10
VI.	Dar spolku ku podporování vdov a sirotků po professorech středních škol v rak.-uher. říši za r. 1889	„	10·—
	Vydáno	zl.	126·98
	Zbývá v pokladně dne 31. pros. 1889	„	675·98

Výkaz jmění.

I.	V městs. spořitelně Pražské uloženo dle vkladní knihy č. 40.609 str. hl. knihy 5867 na jmeno „Ústřední spolek středních škol českých" i s úroky, celkem	zl.	619·79
II.	Na hotovosti	„	56·19
	Což činí uvedených	zl.	675·98

V Praze, dne 31. prosince 1889.

Václav Starý, t. č. pokladník.

Královská Česká společnost nauk.

V řádné schůzi dne 4. t. m. byla do tisku přijata delší stať pana *Ur'a* o šupinatkách. Vytištěna jest rozprava professora *Küppera* o theorii křivky *n*té o stupně, kterou třída mathemat.-přírodověd. uzavřela svůj aktový svazek VII. ., jenž se zároveň rozesýlá. — Nákladem jubilejního fondu vytiskly se spisy: prof. Dra O. *Feistmantla* Uhlonosné útvary v Tasmánii, a prof. Dra *Bayera* O kostře ropuch. — Vzájemná výměna spisův povolena těmto ústavům: Société d'études scientifiques d'Angers, Sociedad cientifica Antonio Alzato v Mexiku, a Observatorio meteorologico magnetico central v Mexiku.

Stanovy
české Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění.

(Dokončení.)

Řádní a mimořádní členové podají po přijetí svém Akademii práci nějakou, jež spadá v obor činnosti té třídy, která volbu jejich navrhla. Práce takové budou v nejbližším veřejném slavnostním valném shromáždění předloženy a u veřejnost dány s výslovným věnováním za přijetí do české Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění v Praze. Práci, kterou by takto podati slušelo, může nahraditi přednáška, odbývaná členem po přijetí jeho v nejbližším veřejném valném shromáždění slavnostním (§. 17.). Dopisující a přespolní členové vstoupí v onu třídu, která volbu jejich navrhla. Podají-li Akademii za své přijetí práci nějakou, uveřejní se podobným spůsobem.

Každý člen Akademie může, avšak bez práva hlasovacího, účastniti se schůzí ostatních tříd, míti zde přednášky a zastávati je.

Pořad členů mimořádných, dopisujících a přespolních v každé z těchto kategorií členských řídí se pouze dobou zvolení nebo potvrzení (§. 6) a za okolností jinak stejných vyšším věkem.

§. 13.

Člen Akademie, který přestane býti rakouským státním občanem, stává se tím, s výhradou Nejvyššího potvrzení, přespolním členem Akademie.

Neúčastnil-li se nějaký řádný neb mimořádný člen Akademie bez platné omluvy po celý rok ani slavnostních valných shromáždění ani schůzí třídních, jimž obcovati jest povinen, aneb odpírá-li vyřízení záležitostí od Akademie nebo třídy jemu přikázaných, může se pokládati za vystouplého a třída může navrhnouti, aby se obsadilo místo takto uprázdněné novou volbou.

§. 14.

Vyjímajíc členy čestné oprávněni jsou všickni členové požadovati za vědecké, literární neb umělecké práce, referáty a redakce, které z usnesení valného shromáždění nebo schůze třídní provedli, honoráře nebo odměny systemisované.

Kromě toho požadovati mohou systemisované náhrady cestovného všickni členové Akademie za cesty z rozkazu Akademie podniknuté, řádní členové bydlící mimo Prahu a nejbližší okolí za účastenství ve valných shromážděních a těch schůzích třídních, ku kterým byli zvláště povoláni.

Nároky všelikých členů Akademie na publikace od ní pořádané upraveny budou zvláštními pravidly, jež se k tomu cíli ustanoví.

Organisace Akademie.

§. 15.

Ve valných shromážděních, v kommissi správní a ve schůzích třídních jedná a usnáší se o všech úkolech a záležitostech Akademii přikázaných; usnešení učiněná a běžnou správu provádějí funkcionáři v §. 23. jmenovaní.

A. Sbory usnášecí.

§. 16.

Valná shromáždění jsou buď:

1. slavnostní a veřejná, jež se odbývají vždy dne 2. prosince neb den před tím, kromě toho i při jiných důležitých příležitostech, pokud možno u přítomnosti protektora a před obecenstvem sezvaným;

2. správní, jež odbývají se řádně čtyřikráte do roka, anebo mimořádně, kdykoliv se usnese o tom jednotlivá třída nebo uzná-li předseda potřebu svolati je.

§. 17.

Ve veřejném slavnostním shromáždění výročním, k němuž povinni jsou dostaviti se všickni řádní členové, pak všichni mimořádní a dopisující, mající v Praze

a nejbližším okolí své řádné bydliště, předkládá se zpráva o činnosti Akademie i jejích tříd a po případě též o pokrocích zvláště vynikajících ve vědě a umění.

Ve shromáždění tom proslovi se pamětní řeči o členech zemřelých, prohlásí se volby členů nových, oznámí se jména osob cenami vyznamenaných a rozdělí se slavnostně přiřknuté ceny, stipendia a pod.; v něm vyhlásí se nové cenné úlohy, jež se mají vypsati, a konečně budou konány přednášky vědecké.

§. 18.

V řádných valných shromážděních správních volí se funkcionáři a čestní členové, jakož i na základě návrhů jednotlivých tříd členové všech ostatních kategorií.

Ve správních valných shromážděních vůbec rokuje a usnáší se o jednací zprávě předsednictva, správní kommisse a představenstev třídních, pak o návrzích jejich, jakož i o zprávách, které o činnosti Akademie sestavuje generální sekretář společně s třídními sekretáři, a o všech ostatních záležitostech, jež působnosti tříd neb správní kommisse výslovně nejsou vyhrazeny.

Valná shromáždění mohou přikázati zvláštní úkoly a záležitosti jednotlivým třídám, jednotlivým kommissím aneb jednotlivým členům k podání návrhu nebo k samostatnému provedení.

§. 19.

Správní kommisse skládá se z předsedy a generálního sekretáře Akademie, ze sekretářů třídních, pak z osmi členů čestných neb řádných, zvolených po dvou z každé třídy.

Ona v příčině správy a bezpečného uložení těch částí jmění, jež u zemského výboru království Českého se spravují (§. 28., od. 1.), vykonává právo spolupůsobení vyhrazené Akademii usneseními sněmu království Českého, v příčině bezpečného uložení ostatního jmění a jeho výtěžků činí návrhy valnému shromáždění, obstarává evidenci všeho jmění (§. 28., od. 2.) a zhotovuje výroční výkazy o něm a jeho výtěžcích.

Správní kommisse sestavuje roční rozpočet na základě návrhů tříd, bdí nad tím, aby schváleného rozpočtu bylo šetřeno a dotací třídám přikázaných i zvláštních důchodů nadacích dle stanov používáno. Ona zjišťuje závěrkou účetní vzniklé snad zbytky a nedoplatky a připravuje příslušné návrhy jakož i takové, které se týkají systemisování míst úřadnických a služebnických i služného, stálých a dočasných remunerací, honorářů, premií, stipendií, cen, subvencí, diet cestovních, podniků zamýšlených po případě od jednotlivých tříd, jakož i publikací od Akademie celé pořádaných, jejich provedení, zpeněžení a rozdělení.

Samostatně usnáší se o obsazení systemisovaných míst úřednických i služebnických, o všech ofertách a akkordních jednáních v příčině prací a materialií Akademii potřebných, o účtech příslušných a všech jiných hospodářských a finančních záležitostech Akademie, které nejsou výslovně vyhrazeny usnesením valného shromáždění. Ke schůzím správní kommisse mohou býti přivoláni s hlasem poradním odborníci, kteří nenáleží k Akademii.

§. 20.

Schůze třídní prováděti mají každá ve svých oborech úkoly dané Akademii v §. 1. a 2.

V tom směru schůze třídní usnášejí se s platností rozhodnou o tom, kt ré z vědeckých, literárních a uměleckých prací přidělených jim dle §. 2. odst. *a)* se mají přijati, jak se mají honorovati a uveřejniti, zdali se mají cenami poc iti a jakými; kterak mají se lidu českému přístupnými činiti výsledky nabyté to to cestou a činností naznačenou v od. *a)* §. 2.

Taktéž mají podávati návrhy valným shromážděním o tom, které z pı cí zvláště objemných jmenovaných v §. 2. od. *b)* jsou podpor hodny, zdali a j ké podpory mají se jim uděliti neb vymoci, zdali a které z výkonů naznačen ch

v §. 2. od. *c)* hodny toho jsou, aby poděleny byly studijními, badatelskými neb cestovními stipendiemi; zdali a jaké ceny se vypsati mají; jaká opatření státi se mají dle od. *e)* §. 2. a jak se má výsledek jejich zabezpečiti a co vůbec ještě za žádoucí neb nutné uznají k dokonalému provedení svých úloh.

Předkládají dále valným shromážděním návrhy k volbám funkcionářů i členů a zprávy o své činnosti, správní kommissi pak návrhy k rozpočtu a k účetní závěrce.

Samostatně volí sobě své kustody, referenty a kommisse, ku kterýmž přibrati mohou i odborníky, nenáležící k Akademii.

Práce a zprávy každé třídy vydávají se s jejím vlastním titulem.

§. 21.

Jednací protokoly valných shromáždění, schůzí třídních i kommisse správní předkládány buďtež vždy v čas protektoru Akademie v opisech podepsaných předsedou a generálním sekretářem.

§. 22.

Předseda Akademie má právo i povinnost zastaviti každé usnešení valného shromáždění, schůze kommisse správní nebo schůze třídní, jež se příčí zákonu nebo stanovám anebo by na zjevnou újmu bylo Akademii.

B. Funkcionáři.

§. 23.

Valné shromáždění volí:

a) z členů čestných neb řádných předsedu Akademie který může býti zároveň předsedou některé třídy;

b) z členů řádných generálního sekretáře, kterýž zároveň jest referentem správní kommisse a může býti sekretářem některé třídy;

c) ony členy správní kommisse, kteří po dvou z každé třídy vyslati se mají (§. 19., od. 1.) — dále na základě návrhů volebních, jež podati mají třídy;

d) z členů čestných neb řádných předsedy třídní, kteří zároveň jsou náměstky předsedy Akademie;

e) z členů řádných sekretáře třídní.

Všecky tyto volby konají se na dobu tří let; vystupující mohou býti zase zvoleni.

Volbě předsedy Akademie, třídních předsedů a generálního sekretáře třeba jest Nejvyššího potvrzení.

Generální sekretář a sekretářové třídní obdrží systemisované remunerace roční.

§. 24.

Předseda Akademie zastupuje Akademii na venek; řídí činnost Akademie ve valných shromážděních i v kommissi správní, provádí s generálním sekretářem usnesení jejich a podpisuje s ním listiny zhotovené jmenem Akademie. Zajde-li ho něco, zastupují ho náměstkové pořadem, jakým za sebou jdou na Akademii.

§. 25.

Generální sekretář přejímá všeliké zásylky Akademie docházející, pečuje o řádné přikazování všech kusů jednacích a udržuje dokonale v patrnosti příjmy i řádně rozpočtené výdaje. On pečuje o to, aby poukázány byly summy, jež vyplatiti se mají a spisuje protokoly o jednáních valného shromáždění a správní kommisse, vede denník a obstarává korrespondenci Akademie.

Při listinách, zakládajících právní závazek, jest kromě podpisu předsedy a generálního sekretáře třeba ještě podpisů dvou členů kommisse správní. Je-li generální sekretář zaneprázdněn, ustanoví předseda některého ze sekretářů třídních, aby ho zastupoval.

§. 26.

Předseda třídní řídí činnost schůzí třídních a provádí s třídním sekretářem jejich usnesení.

Sekretář třídní spisuje protokoly o schůzích své třídy a schůzích kommissí od ní zřízených, rediguje publikace třídy, bdí nad příjmy jí přikázanými i nad tím, aby se řádně povolených výdajů upotřebilo v mezích rozpočtu a k účelům stanovami dovoleným, vede denník a korrespondenci třídy.

Jmění a důchody Akademie.

§. 27.

Věnování a dary určené na účely Akademie ještě před zřízením jejím a přechovávané u výboru zemského království Českého, jakož i všecky další fondy, kteréž Akademii připadnou a kdekoliv uloženy, schovány nebo spravovány budou — ať si byly věnovány Akademii celé se zvláštním určením aneb bez něho, nebo některé její třídě, anebo pro některý její zvláštní úkol — činí dohromady jmění Akademie, kteréž nesmí nikdy a od nikoho býti dotknuto neb zmenšeno, aniž jí a určení jejímu v těchto stanovách vytčenému kdy a za jakýchkoliv podmínek odcizeno.

§. 28.

Veškeré to jmění Akademie i to, co k němu právě přibude, jakož i výnos jeho spravuje a účtuje se u výboru zemského království Českého (§. 19., od. 2.), pokud příslušné věnovací listy neustanovují něco jiného.

Správní kommisse povinna jest udržovati v patrnosti i toto jmění a výnos jeho i všeliké jiné kdekoliv a jakkoliv spravované fondy, nadání a výnos jejich.

§. 29.

Výnosu z vlastního jmění Akademie, jakož i podpor a dotací, kterých se jí z prostředků veřejných nebo z kterékoliv jiné strany dostávati bude užiti se smí výhradně jenom ku provádění úkolů těmito stanovami jí vytčených.

§. 30.

Výnos té části jmění, která byla Akademii věnována bez určení zvláštního a podpory i dotace stejným spůsobem jí poskytované sloužiti mají nejprve k uhrazení vydání společných a určitou summou, která každý rok se ustanoví k pozvolnému utvoření fondu reservního, aby se sesilovalo jmění kmenové a po případě uhrazovaly ztráty na kapitálu. Co potom zbude, na to mají stejný nárok všechny čtyři třídy a bude obráceno na uhrazení jejich rozpočtu dle stanov zřízeného.

Summy, kterých se v některém roce neupotřebilo, uloží se ve prospěch reservního fondu.

§. 31.

Výnosu oněch částí jmění a oněch nadání, jež byly přikázány jednotlivým třídám nebo zvláštním úkolům jejich, smí se užiti toliko dle ustanovení příslušných listin věnovacích.

Sezná-li se během času, že úkoly, jež byly vytčeny zvláštním fondům neb nadáním, buď jsou dokonale vyplněny, neb že se staly vůbec nesplnitelnými a nebylo-li v listinách věnovacích pro ten případ jiného nic ustanoveno, mají se tyto zvláštní fondy a nadání, nečiníc újmy působnosti úřadu nadacího, po usnesení, které v té příčině učiní valné shromáždění, se svolením sněmu království Českého přivtěliti povšechnému jmění Akademie.

§. 32.

Každým rokem budiž sněmu království Českého a protektoru předložen drobný výkaz o stavu jmění a příjmů Akademie, jakož i obšírná zpráva o t kterak jimi bylo naloženo.

Jednací řád.

§. 33.

Podrobná ustanovení o tom, kterak prováděti sluší záležitosti Akademie předpisů těchto stanov a v mezích jejich a zvláště o tom, kdy shromáždění

způsobilá usnášeti se a kterak se platná usnesení činí, dána budou v řádě jednacím, o němž se usnese valné shromáždění a který se předloží ke schválení protektorovi.

Ustavení Akademie.

§. 34.

Pro první třetinu počtu řádných členů, ustanovených v §. 9. pro každou jednotlivou třídu, vyhrazeno jest Nejvyšší jmenování.

K dosažení jeho má výbor zemský království Českého ihned, jakmile dojde Nejvyšší rozhodnutí, kterým Jeho c. a k. Apoštolské Veličenství ustanoví Akademii protektora, navrhnouti řadu způsobilých osobností.

První členové ti, jakmile dojde Nejvyšší jejich jmenování, provedou pod předsednictvím protektora nebo náměstka jeho věčinou dvou třetin postupně volbu ostatních členů řádných až do tří čtvrtin počtu určeného pro každou třídu, načež mohou býti zvoleni členové čestní až do polovice počtu ustanoveného v §. 7.

Po Nejvyšším potvrzení čestných členů, budou-li jací zvoleni, provede se volba předsedy Akademie, předsedů třídních a generálního sekretáře.

Když budou schváleny volby těchto funkcionářů, svolá předseda zvláštní volební shromáždění, aby se o tom usneslo, pokud se předsevzíti mají volby ostatních členů, na to provedou se v mezích řečeného usnesení pak tyto volby a ještě pak volby ostatních funkcionářů.

Po volbách takto provedených ustaví se pak Akademie ve veřejném slavnostním valném shromáždění k tomu účelu svolaném.

Změna stanov.

§. 35.

O návrzích na změnu těchto stanov může se státi platné usnesení jediné ve valném shromáždění k tomu cíli zvláště svolaném; příslušným usnesením třeba jest Nejvyššího schválení.

Zrušení Akademie.

§. 36.

Kdyby česká Akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění v Praze z jakékoliv příčiny trvati přestala, připadne všecko jmění vůbec (§. 27.) jakožto „český fond akademijní“ království Českému s výslovným určením, aby tento fond dotud od zemského výboru království Českého byl spravován a důchodů z něho aby se dotud užívalo k cestovním a studijním nadacím pro chovance českých škol vysokých a ústavů uměleckých, i aby se knihovna a sbírky v celku užívání veřejnému dotud přístupnými učinily, až zase bude možno jmění to obrátiti na účel jeho původní.

Česká akademie věd, slovesnosti a umění.

Dne 10. června po 10. hodině dopolední byla v presidiální síni zemského výboru první schůze, jíž obcovali všickni císařem jmenovaní členové české akademie věd a umění, vyjma pp. V. Brožíka z Paříže, Vinc. Brandla a Fr. Bartoše z Brna, kteří nepřítomnosť svou omluvili. Schůzi, která měla ráz poradní a formální, předseď il zemský maršálek kníže Jiří Lobkovic, vítaje vřelými slovy členy, kteří byli na vzájem představeni. Na to rokováno o otázce, v jaké posloupnosti má se vyko ati z plena volba nových 23 členů, aby celkem byly tři čtvrtiny členů doplněny. Us ešeno, aby každý ze 4 odborů navrhl své kandidáty a kvalifikaci jich náležitě od vodnil. Ve třech sekcích je jmenováno císařem po pěti, ve filologické pouze čty i členové. Počet tento doplní se tak, že v oněch třech sekcích bude voleno po esti členech, ve filologické pak pět. Volba děje se v ten způsob, že sekce na huje kandidáty a plenum členů dosud jmenovaných volí. Kdo má být zvolen, mu í dostat dvě třetiny hlasů. Volba jest ustanovena na den *3. července.* Odpol dne konal mathematický odbor důvěrnou schůzi, v níž své kandidáty navrhl.

Spolek filologický v Praze.

Tyto dni zřídil se zde nový český spolek filologický k vydatnému pěstování věd filologických. Každý upřímný Čech bude míti radosť z kroku toho, k němuž se naši filologové odhodlali, by našli důstojné středisko, v němž by se na základech zdravých a rozumných mohli vzdělávati a práce odborné nestranně posuzovati. Ustavující valná hromada Spolku filologického konala se dne 1. června ve velkém sále Klementina za hojného účastenství příslušníků věd filologických, univ. a gymnas. professorů jakož i posluchačstva. Schůzi zahájil uvítáním přítomných prof. Dr. Vysoký, načež za předsedu schůze zvolen univ. prof. Dr. Mourek a za místopředsedu prof. Saitz. Po té Dr. Vysoký proslovil delší řeč, přijatou s hlučným souhlasem, poukazuje na nutnosť založení nového spolku filologického, jenž by vydatně vědy filologické pěstoval, pořádaje často přednášky a rozhovory odborné a vydávaje jednak časopis, jenž přinášeti má kromě článků vědeckých i objektivní, spravedlivé kritiky prací vědeckých, jednak dle možnosti i spisy filologické. Vybízel pak k horlivé účasti ve snaze spolku, jenž poctivě chce přispívati ke zdaru české vědy filologické. Na to čteny stanovy spolku, jež jednomyslně schváleny, a vykonána volba prvního výboru hlasovacími lístky. Zvoleni byli jednohlasně univ. prof. Dr. Kvíčala za starostu, univ. prof. Dr. Mourek za náměstka, prof. Josef Pražák za pokladníka, do výboru: prof. Dr. Vysoký, kandidáti professury Kořínek, Klika, Opletal, Hanus a Baroch, za náhradníky: prof. Čapek, Šejvl, Pokorný, Truhlář a Šprysl. Do kontrolující kommisse účetní zvoleni aklamací: prof. A. Winter, Řehák, Janský, Michálek, Jiroušek a Votýpka, do knihovní Osvald, Košťák a Machaň. Novému výboru po návrhu Košťákově uloženo, by postaral se v nejbližší době o různé výhody pro členstvo spolku. Z mnohých středních ústavů českých došly již na základě oznámení o ustavení se spolku projevy souhlasu se založením jeho a přání, by největších úspěchů se dodělal. — K novému spolku přistoupilo dosud 70 členův. Zakládajícím členem spolku stane se, kdo najednou neb v dvou lhůtách ročních 20 zl. složil neb knih v té ceně spolku daroval. Členem činným spolku může býti řádný i absolvovaný posluchač, jakož i učitel filologie s ročním příspěvkem 2 zl.; přispívajícím členem každý příznivec filologie s ročním příspěvkem aspoň 2 zl.

Výbor spolku konal dne 11. června první schůzi, již zahájil delším nadšeným proslovením o úkolu spolku a filologie starosta univ. prof. Kvíčala, jehož slova, plynoucí ze srdce pro vědu vždy zaníceného, v shromáždění hluboký dojem zůstavila. Po té ustavil se výbor, jak následuje: Starosta Dr. J. *Kvíčala*, náměstek jeho Dr. V. *Mourek*, pokladník prof. J. *Pražák*, jednatel kand. prof. *Kořínek*, pořadatel přednášek Dr. H. *Vysoký*, účetní kand. prof. *Opletal*, knihovníci kand. prof. *Klika* a *Hanus* a zapisovatel Fr. *Baroch*.

Personalie.

Na místo professora Jana Slavíka, jenž jmenován jest ředitelem c. k. akademického gymnasia v Praze, povolán jest k dočasnému konání služby do c. k. ministerstva kultu a vyučování Jaroslav *Sobička*, professor na c. k. reál. a vyšším gymnasiu v Spálené ulici v Praze.

Opravy.

Na str. 253. se při lámání sazby stala tato nedopatření: *Athén*, na pravé místo, totiž na str. 244. a *Kreutzerova sonata* na str. ... v ní (str. 253.) v ř. 19. vytištěno „mohutnému“ místo „zvláštní-slitele“ vypadlo ze sazby „třeba na scestí se octnuvšího“.

Fr. Prusík, redaktor a vydavatel. — F. Šimáček, [illegible]

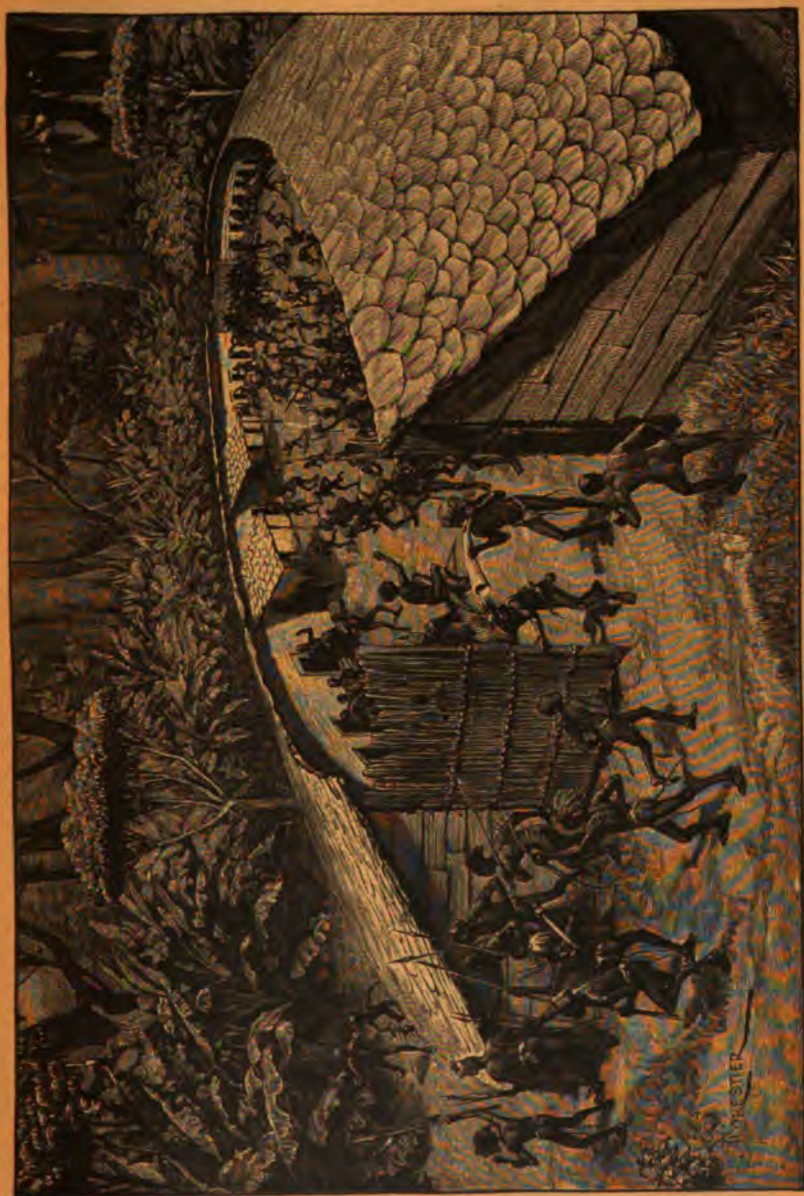
Východní konec jezera Albert Nyanza.

Zřídka odehraje se ve skutečnosti drama tak napínavé, soustřeďující veškeru účasť tak určitě k osobě svého reka, k jeho myšlénce, k jeho cíli i skutkům, s důsledností železnou k cíli tomu se nesoucím, — drama tak velkolepých rozměrů, tak moderního rázu a tak světového významu kulturního, jako cesta Stanleyova do vnitra Afriky za účelem vyprostění Emina paši. Ač děj dramatu toho se rozvinuje na prostoru několika set mil a v prostoru časovém několika let, ač se skládá ze sterých — ba tisícerých událostí překvapujících i osudných, vždy na ostří rozhodného obratu mezi životem a smrtí, mezi zdarem a zmarem se pohybujících, jest to děj tak celistvý jako z jedné litiny, a páskou, která jej víže od prvního vzniku záměru až do konečného jeho provedení, jest odhodlaná a nezvratná, silou a vytrvalostí svou obdivuhodná vůle reka — podnikatele, neohroženého cestovatele Stanleye.

Mělo předsevzetí jeho vznik v pohnutkách badatelských, vědeckých, č v pohnutkách čistě lidského soucitu? Vzešlo z důvodů politických? Mělo na zřeteli obchodní interes Anglie? Těžko rozhodovati, která z těchto příčin měla převahu nad ostatními, ale vědomí jich všech provázelo Stanleye od počátku do konce, a všecky ty jmenované účely, tak zvláště význačné pro novověký směr doby naší, těží z výsledků Stanleyovy cesty zisk, jehož velikost teprve budoucí doba prakticky oceniti může. Pro všecky dotčené snahy, které naznačují čtyři hlavní směry moderního ruchu s.ětového, podává Stanley svými africkými objevy přebohatý, velikou čásť zcela nový a dosud neznámý material, z něhož může, chce-li jen, hojně těžiti věda i lidskost, poli'' i obchod.

Stanley s průvodem svým za nesčíslných obtíží, obrovského utrp a úchvatného sebe zapírání prošel ohromnou oblastí pevniny plné tajem a záhad, do jejichž stínů nevkročila noha civilisovaného Evropana, věka plemene bílého, snad tak dlouho, co vyrůstají na ní nebetyčn'

velikáni — stromy několik tisíc roků staré, jichž miliony pokrývají ony dálky pralesem až dosud neproniknutelným před září slunečnou i před paprskem našeho poznání. Stanleyem poprvé vnikla v tuto prastarou

Ijugu: volání do zbraně.

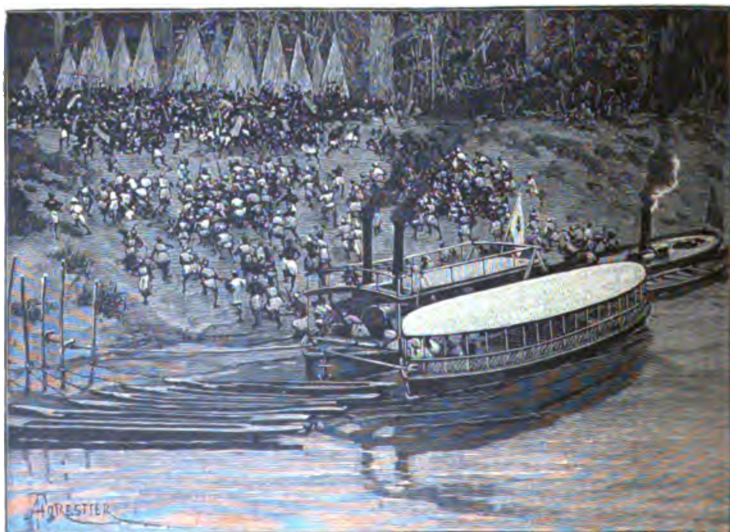
svatyni divoké přírody bádavost novověká, lidskost k lidstvu jakož celku hledící, důmysl politický a zároveň duch obchodní. A tato pouť, jejíž každý krok řídil přísný, moderní rozum, obklopena jest nicméně rozechví-

vající velebností báchorky, báječné poesie a majestátem pravěké, nepamětné staroby svého dějiště, nezdolné, kruté i vznešené původnosti své nedotknuté přírody. Moderní duch svým světlem vnikl tam, kde v nejstarších pralesích světa sídlí nejstarší prabydlitelé zeměkoule, jevící dosud nejdávnější, prvotní a nezměněný stav člověka, — dravostí svou ještě zvířeti podobného. ale důmyslem i mnohým zábleskem citu značícího první stupně onoho vývoje, jímž dějiny pokročilejších plemen vytvořily podstatu člověka umravnělého, civilisovaného — i konečně jeho ideal. —

Ozdoba hlavy ze štětin.

Stanley sám v líčení svém nejživější účasť jeví i budí pro tyto ryze lidské, národopisné a kulturní stránky svých objevů. Mocně dojímá jeho vážná rozhorlenost mravní, s kterou se výmluvně a nadšeně zastává prostých těch prabydlitelů, divokých dítek přírody, proti vražedlné hrabivosti vetřelců, osvojivších si z civilisace jen smrtící zbraně a snazší prostředky k vyhubení kmenů domorodých. Jsou to nevylhané výkřiky spravedlnosti a lidskosti. Vždyť celá povaha výpravy Stanleyovy jest přirozeným obrazem rovnosti lidských plemen, svázaných vzájemným citem povinnosti, shovívavosti a zásad práva. Čím byla by se stala celá výprava, jaký byl by osud Stanleyův i Evropanů v jeho průvodu, bez dojemné věrnosti, oddanosti a hrdinské trpělivosti všech statečných, černých jeho lidí, které zpupnost světlejších plemen potupně nazývá zvěří a »černými ďábly«, kterým však Stanley s vřelým pohnutím dává svědectví, že z nich nadlidské to utrpení, které pře-

Naše přistání v Jambuji.

mohli na jeho výpravě, učinilo muže, zdobené ctnostmi rekovných Římanův?

Setkání se se zadní stráží u Banalje.

Vždy, všude, kde jen kmitne známka lepší bytosti lidské, hledá a ctluje Stanley člověka, bratra svého, nejen v obru hnědé neb černé

pleti, který za hladu, bouře i nemoci nosí jeho břemena, vesluje na jeho lodicích a za něj umírá jedem šípů divošských, ale i v potměšilém trpaslíku, jenž ode čtyř tisíců let neměv zvěsti ani potuchy, že jest jiný ještě svět než jeho neproniknutelný prales domácí, přepadá průvod divných, nevídaných lidí deroucích se v jeho vlasť, vida v nich nepřátely ba vrahy a snad i s pověrečnou hrůzou bytosti nadpřirozené. Ani otrávený šíp, poranivší hruď nejlepšího jeho bílého přítele, neotrávil v Stanleyově mysli nestranný, vyvýšený názor klidného zkoumatele lidské přirozenosti, vždy ozářený soucitem s plemeny divokými a nevzdělanými, bezmocně vydanými všem krutostem vnikající k nim nepravé, zhoubné, zištné civilisace plemen jiných.

Kavalli, náčelník kmene Ba-Biassi.

Poskytují-li výsledky Stanleyovy cesty převelkého obohacení vědomostem zeměpisným, tož nemenší váhu zajisté budou míti pozorování jeho ethnografická, anthropologická, povahopisná a — řekněme to přím — ryze básnická. Neboť mnohá stránka knihy mluví z hlubiny d pisatelovy mohutně k hlubině duše čtenářovy dechem úvah tak ušlec lých a nadšených, že by se skvěti mohly v duševním odkazu bás velikých a pravých.

A historie Stanleyovy výpravy? Jest to nepřetržitá řada d družství nejnapínavějších, ale při tom skutků sebe přemáhání, sebe

vání, utrpení a nesklonně mužné vytrvalosti. Kniha Stanleyova jest velikým zase dokladem, jak těžce lidstvo si vykupuje světlo nového poznání, jakými obětmi buduje si jasný chrám vědění a pokroku. A věru

Stoupání po svazích výšiny.

lidstvo, jemuž odhalení kusu nové pravdy stojí za tolik útrap a za námahu tak obrovskou, zasluhuje úcty a lásky, jest hodno, abychom skládali naděje v jeho lepší budoucnost! A jakkoliv veliké poklady poznání jsou složeny v Stanleyově knize: největším z nich jest ten, že kniha

tato zvyšuje lidskou úctu k člověku, sílí víru v lidstvo celé a šíří sympathii i k jeho nejposlednějším, zapomenutějším plemenům.

Což divu, že celý vzdělaný svět s dychtivostí čeká na objevení se díla, jež vlastním pérem vítězného vůdce této africké výpravy a četnými obrazy, dle jeho vlastních náčrtků a pod jeho osobním návodem od vynikajících umělců anglických a francouzských vykreslenými, znázorní všecky podrobnosti tohoto podniku, památného v dějinách našeho století.

Český překlad našeho vydání tlumočí originál úplně a věrně se všemi i nejposlednějšími korrekturami Stanleyovými, a vydání české přinese všecky mapy i všecky illustrace, jimiž se anglický originál vykáže; jakkoliv také co do jakosti papíru a do celkové typografické úpravy nic nezadá ostatním vydáním cizojazyčným, naopak některá v tom i předčí bude naše české vydání jich všech lacinější. Budeť státi **vydání anglické** 27 zl. (vydání skvostné dokonce 105 zl.), vydání **francouzské** 15 zl., vydání **německé** 12 zl. a ☛ **vydání naše toliko 9 zl.** ☚

Podmínky odbírání jsou tyto: Každý přímý předplatitel musí se zavázati k odebrání díla celého. Kdo složením obnosu 9 zl. u nás **celé** dílo napřed zaplatí, tomu poslán bude každý svazek **ihned** po vyjití **franko**. Tomu, kdo dílo platiti chce postoupně vždy po vydání každého svazku à 3 zl., obdrží zásylku **nefrankovaně**. Těm, kdož díla **v sešitech** odbírati chtějí, třeba předplatiti vždy **nejméně na 5 sešitů zl. 1.50 a k tomu přidati 10 kr. na poštovní známku a na obal,** ☛ úhrnem tedy **1** zl. **60** kr. ☚ Sešity budou se jim pak zasýlati, jakmile který vyjde.

Nakladatelství Jos. R. Vilímka v Praze,

Spálená ulice čís. 13.

Malé jezero Solné u Katvé.

Tiskem a nákladem Jos. R. Vilímka v Praze.

K R O K,

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTV

vychází 1. dne každého měsíce (mimo srpen a září) v sešitech trojarchových.

Předplácí se ročně (i se zásylkou) v Rakousko-Uhersku 3 zl., v cizině 3 zl. 50 (= 6 marek = 6 šil. = 8 fr. = 3 rub.); studujícím středních a vysokých škol jest p platné sníženo na 2 zl. 50 kr. Jednotlivý sešit stojí 40 kr., pro studující 30 kr.

By se doručování *peněžních zásylek z ciziny* nezdržovalo, žádá redaktor (co davatel) pp. zasýlatelův, by buď jmeno jeho na adresse připojovali neb raději sylky pouze na jeho jmeno adressovali.

Rukopisy se nevracejí, leč si toho kdo výslovně vyžádá při zásylce.

Reklamaci lze dbáti toliko do 14. dne po vydání sešitu.

Redakce i administrace „Kroka" jest v Praze, I. v Bartolomějské ulici

Tiskem F. Šimáčka v Praze.

ROČNÍK IV. SEŠIT 8.

KROK.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA.

REDAKTOR:

FRANT. XAV. PRUSÍK,
prof. c. k. akad. gymnasia.

HLAVNÍ SPOLUPRACOVNÍCI:

BOHUMIL BAUŠE,
prof. c. k. vyšš. gymn. v Truhlářské ulici.

Dr. **PETR DURDÍK,**
prof. městské střední školy, docent české university.

P. **JAN HULAKOVSKÝ,**
prof. c. k. čes. reál. gymn. Smíchovského.

JOSEF ŠKODA,
prof. c. k. české reálky Karlinské.

V PRAZE 1890.

Vydáno 1. října 1890.

Každé předplatné na Krok, jež nás dojde, stvrzujeme při příštím sešitě zvláštním lístkem. Těch P. T. pp. odběratelův Kroku, od nichž nás předplatné dosud nedošlo, slušně žádáme za brzké jeho zaslání.

Administrace

Pro zevrubnou evidenci personalií žádáme všech pp. údův professorských sborův **obecních** škol středních i pp. supplentův a zkušebních kandidátův státních škol středních, by nám ráčili oznamovati každou osobní změnu v svém úřadě.

Redakce

OBSAH.

Rozpravy.

Úvahy.

Drobné zprávy.

ROZPRAVY.

Naše střední školy nyní.

Píše *Jos. Bittner.*

Máme dva druhy středních škol: gymnasia a reálky (reálná gymnasia jsou u nás již na vymření, pomlčíme tedy o nich). Oba jsou sobě na rovno postaveny, — v theorii; v praxi to jinak vypadá. — Řekněme to bez obalu: gymnasisté považují realisty za deos minorum gentium. Nebudeme pátrati po příčinách a nebudeme také vyvraceti neoprávněnosť úsudku takového, přestaneme na konstatování fakta.

Oboje školy mají býti sobě rovny, poněvadž obě vytkly si týž cíl: poskytnouti mladíkovi je navštěvujícímu všeobecného vzdělání. Gymnasium hledí cíle toho dosíci pěstováním hlavně věd humanistických, reálka na základě věd realistických, aniž by při tom úplně zanedbávala vědy humanistické. V mnohých kruzích mate se pojem „realistický" a pojem „materialistický", a má se za to, že na reálkách pěstuje se materialismus. Proti tomu musíme protestovati. — Avšak, žádnou polemiku! Vytkli jsme sobě za úkol, zkoumati, jak dalece vyhovují naše školy krásnému, pyšnému cíli, poskytnouti studujícímu vzdělání všeobecného.

Úsudek náš zní: „Ani jedna, ani druhá škola nevyhovuje v plné míře podmínkám, jež doba naše na vzdělaném muži vyžaduje. Příčinou toho jest několikero vad, na obou školách lpících.

Školy *reálné* příliš málo času věnují pěstování jazyků. Srovnejme s gymnasiem: toto vyhražuje jazykům 104 hodiny téhodně, ony 60 hodin.

Rozdíl jest veliký, stavíme-li i moderní jazyky na roveň s jazyky antickými co do vzdělávací moci. Zajisté právem vytýká se tedy absolvovanému realistovi, že není ani v slově ani v písmě mateřského jazyka svého tak mocen, jako bývalý gymnasista. Nebylo by nevděčno, při této příležitosti pustiti se do rozebírání časové otázky, zdali největšího úspěchu v mateřštině nabudeme jen studiem antických jazyků, či dosáhneme-li téhož pomocí moderních jazyků, či konečně, nedostačilo-li by k tomu důkladné pěstování jazyka mateřského sa otného; — ale ponecháme zodpovědění těchto a mnohých jiných s nimi s visících otázek dovednějšímu peru filologovu a době příhodnější. Pro n ějšek hleďme dosáhnouti jen co bez všelikého převratu v nynějším školním zi ení provésti lze; neboť přenáhlená reforma školy nezůstane beztrestna; o trašujícím příkladem budiž nám zařízení školy národní v roce 1867.

Ale vraťme se opět k reálkám. Proč nepočne se vyučováním frančtině h d v I. třídě? Že vstupující žáci nejsou ještě dostatečné mocni mateřštiny? T oví žáci ať se nepřijímají. Že ten čas věnuje se němčině? Ale, jak jest n gymnasiu? Tam jest žáku hned od prvopočátku mimo němčinu pěstovati

též latinu; a realista, mající totéž předběžné vzdělání, nemá býti schopen, aby se učil hned frančtině, mnohem snazší nad latinu? A počne-li se u nás vyučovati frančtině v III. třídě, není možná, aby se v příštích pěti letech dosáhlo téhož cíle, jako kdyby se počalo již v I. třídě frančtinou. Bylo by to snad možno, kdyby se žáci první dvě léta byli učili latině.

Jiný těžký neduh našich škol reálných jest přetížení žáků čtyř vyšších tříd hodinami učebnými: jestiť týdenní počet jejich postupně: 31, 33, 34, 34. Přidejme k tomu ještě dvě hodiny pro mimořádné předměty, obdržíme v VI. a VII. třídě 36 hodin v 6 dnech; a chceme-li ve středu a v sobotu odpoledne dáti žákům prázdno, jest jim ostatní čtyři dni po 7 hodinách ve škole *seděti*, vyjma dvě hodiny tělocviku.

Přáli bychom pánům, kteří to ještě nezkusili, prodělati takovou — nikoli sedmou — jen šestou hodinu v třídě, jen 40 žáků čítající.

Kdy asi má žák, ztráviv 7 hodin ve škole, pro sebe pracovati? Kdy v čerstvém, zdravém vzduchu se zotaviti? Je-li žák zcela solidní a pilný, obětuje hodiny večerní, asi od 8. do 10. k přípravě na příští den a k opakování.

Hoch slabšího ústrojí tělesného není již večer k práci schopen, — přijde tedy nepřipraven do školy. Co jest toho následek? Že jen dobře nadaní žáci, kteří se jednotlivým předmětům z učby ve škole skoro úplně naučí, dobře prospívají. Žák prostředních schopností není s to, by strávil množství podaného mu pokrmu z látek nejrozmanitějších sestávajícího.

V obojí příčině, i co do quantity i co do quality látek, jest realista hůře na tom než gymnasista. Za takovýchto poměrů stává se vědění žákovo jen povrchní, v krátce mizející, jest to jepice.

Jak tomuto zlu pomoci? Jeden jen jest prostředek: *k sedmi ročníkům reálky přidati osmý.* Jen tímto způsobem bude též lze, humanistickému odboru více místa popřáti.

Odkryli jsme tuto bez ohledu vady škol reálných, jež jsme měli za nejhlavnější. Bylo by ještě lze mluviti o nepraktickém rozdělění látky učebné na jednotlivé třídy a mnohé jiné; o tom však pomlčíme.

Pohledněmež nyní na *gymnasium*, jakých hrubších vad jemu vytýkati jest. Pohřešujeme u bývalých gymnasistů znalosť obyčejných zjevů přírodních. Byli jsme svědky, že právník vysoké postavení zaujímající, tedy k nejvzdělanější třídě se čítající, k otázce, naivními ústy pronesené, „co jest vlastně rosa“? nedovedl odpověděti. „Jak to možno,“ slyšeli jsme se diviti „vznešeného“ pána, jenž si velice na tom zakládal, že se zabývá astronomií, „že souhvězdí Velkého medvěda jest viděti jednou na tom, jindy na onom místě na obloze? učiliť jsme se přece ve škole, že jsou to hvězdy stálice.“

A což teprve v lučbě. S jak velikánskou nevědomostí potkáváme se zde u gymnasisty! Neboť co se lučby vyučuje na gymnasiu, nestojí ani za řeč. A přece zaujímá tento odbor přírodovědecký jak v životě praktickém, tak ve vědě postavení tak důležité. Jaký to medik, z lučby sotva počátky znající!

Ještě jest nám podotknouti, jak velikou sílu vzdělávací chová v sobě kreslení, a gymnasium ho z pravidla co obligátní předmět nepěstuje. Konečně nelze pomlčeti, že gymnasium přenechává péči o vývoji sil tělesných tělocvikem žáku samotnému.

Jak viděti, pokulhává gymnasium velmi silně za cílem, dáti mladíkovi všeobecné vzdělání. Jsou to hlavně vědy přírodní, jež vyžadují věčší péče a důstojnějšího postavení. Znalosť nejhlavnějších zjevů na nebi tvoří nevyhnutelnou podmínku vzdělanosti. Avšak nikoli v prvních třídách, jako posud se děje, nýbrž v nejvyšší třídě budiž vyučováno mathematické čili astronomické geografii. Připojením kreslení a tělocviku jako obligátních předmětů obdržíme harmonický celek.

Nastává otázka, lze-li tyto novoty vtěsnati do rámce nynější osnovy.

Nikoliv. Filologům nelze nic vzíti; přetížiti žáky hodinami školními nechceme, brojímeť proti tomuto zlu na reálkách: nezbývá tedy, než *rozšířiti gymnasium na devět ročníků.*[1])

Střední školy naše budou tedy: gymnasium o devíti, a reálka o osmi ročnících! Že zdraží se tím studování, již nyní velikého nákladu vyžadující? Pro chudého žáka se nezdraží, ten „protluče“ se v devátém roce právě tak, jako v předešlých osmi, a zámožnému to mnoho neublíží. Čekání na nějaké adjutum po odbytých studiích universitních zdražuje studování, tomu nechť se nějakým spůsobem pomůže. Avšak kdyby se i studování na gymnasiu a na reálkách o něco zdražilo, zájmy vyšší, zájmy vzdělanosti a pokroku vyžadují této reformy nevyhnutelně a tu jest zájmům vedlejším ustoupiti stranou.

Že takovým zařízením gymnasium se víc a více přibližuje reálce, jest pravda; ale též reálka bude se víc a více přibližovati gymnasiu. Lišiti budou se hlavně jen tím, že jedna škola bude pěstovati jazyky antické, druhá na místě nich jazyky moderní; i nadejde doba, kdy i tento rozdíl zmizí, a *jednotná škola střední bude slaviti své narozeniny.* Avšak jednotná škola nebudiž nikoliv cílem navrhované reformy, nýbrž mějmež především na zřeteli úpravu našich škol středních v tom směru, aby vyhovovaly duchu času.

My, učitelé středních škol, jsme první povoláni, abychom pozvedali hlasu svého k jejich nápravě, jakmile jsme se přesvědčili o jejich nedostatečnosti. Dokažme, že nám blaho budoucího pokolení leží opravdu na srdci. I můžeme se nadíti, že hlas náš nezůstane hlasem volajícího na poušti, ježto přijdeme s návrhem svým vstříc úmyslu, již před několika lety na vyšších místech vyslovenému.

Příspěvky ku kritice textové.

Podává *Frant. Prusík.*

(Pokračování.)

78. Br. již vešken krvavý a velikú mdlobú na zemi letíeše. 68, 18—19.

Rus. Бр. же весь въ крови едва съ великою нуждою противъ змія дракона стояше, бѣ бо уже утомленъ весьма и раненъ зѣло, падаемъ на землю аки мертвъ (48).

Orig. Br. již veškeu krvavý (jedva s velikú núzí proti draku stojíše) a velikú mdlobú (i od velikých ran jako mrtvý) na zemi letíeše. — Stran „jako mrtvý“ srv. č. 81.

79. Vida to lev . . . zařva velmi; i poče se s drakem prudce bíti a ocasy okolo něho *rubati a hněvy trhal*, všecky obnožíe *s draka obtrhal* bíeše. 68, 19—23.

Mich. hněvivě trhati *až . . . obtrhával.* Skal. *hněvem* trhati, *až* všecky obnoží *jemu odtrhal.* Jindř. rovněž tak, jenže *obtrhal.*

Rus. левъ же вельми сожалѣя о Бр-ѣ, рыкнулъ великимъ гласомъ, изъ очей его отъ ярости яко кровь истекуща, нача около змія дракона скакати и когтями своими крѣпко рвати; змій же не мога въ ярости обратитися и по землѣ валяется яко гора великая. И тако левъ оборвалъ у змѣя всѣ хвосты его съ великимъ гнѣвомъ (48).

Orig. Vida to lev . . . zařva velmi, (z očí jeho od hněvu jako krev

[1]) I proti tomu lze uvésti mnoho důvodův; rozřešení jest snazší, i bez rozšiřování gymnasia, jen ať se učba v jednotlivých předmětech *lépe a souměrněji* upraví i soustředí. *Red.*

tečíeše,) i poče se . . . a ocasy okolo něho *rváti a hněvy* (velikými) *trhati*, (a drak nemoha se v hněvu obrátiti i po zemi se váléše jako hora veliká; a tak lev) všecky obnožíe *s draka obtrhal* bíeše (obtrháše? srv. Mich. obtrhával a hned potom uvedené obrubáše). — Stran „hněvy velikými“ viz 64, 32—33. 68, 6. Stran *obtrhal* srv. Štilfríd ve Výb. II, 47, 4: nohy i ruce jemu *obrubáše*.

80. Br. s velikými bolestmi *avšak* zhuoru skoči, i tu tepru udatně s drakem tepíechu, neb jich již *nemohl* čím raniti, a na kusy jej roztrhachu, až z něho pramenové jako potokové tečíechu. ib. 68, 23—28.

Hanka za pramenové add. *jedu*. Skal. Tu Br. velikými bolestmi *hned* vzhůru stal a teprv udatně s drakem *se* bil, neb již *neměl* se čím *brániti*, *až* jej *lev* na kusy *roztrhal*, *tu* z něho pramenové *jedu* jako potokové (chybou: p-í) tekli. Jindř. stejně, jenže za *hned* má *zas*, za *s drakem* má *s tím drakem*, za *se čím brániti* má *čím raniti*. — Mich. s velikými bolestmi *rychle* . . . *se* bili . . . *neměl* čím raniti . . . pramenové *jedu* atd.

Rus. Бр. же еще съ великою нуждою возста и нача паки со зміемъ битися. И тако поможе имъ Богъ убити змія Василиска. И абіе потекоша изъ него потоки кровавые яко рѣки (48).

Orig. Br. (ješče) s velikými bolestmi, avšak (rychle) zhuoru skoči, i tu tepru udatně (se) s drakem tepíchu, neb jich již *neměl* čím raniti . . . pramenové (jedu) jako atd.

81. Br. k zemi letíše. ib. 68, 29—30.

Rus. Бр. паде на землю яко мертвъ (48).

Orig. Br. (jako mrtvý) k zemi letíše. — Netvrdíme, že by zde i v č. 78. bylo „jako mrtvý“ v textu nutno; snad je to pouze přídavek rus.

82. Afrika panna velmi jeho želéše a smutně nad ním *stáše*. 68, 32—3.

Mich. Jindř. Skal. smutně nad ním *plakala*.

Rus. дѣвица же Африка вельми надъ нимъ жалко плакала (48). — Slovo *stáše* vzalo původ ze „stáše“ v předchozí větě.

Orig. Afrika . . . nad ním *plakáše*.

83. nemeška z hradu po kořeníe běžeti. Naryv kořeníe, v ústech přinese, a panna Afrika lékařstvíe *učiniti* jemu, že jej v devíeti dnech zhoji. 68, 34—69, 1.

Rus. mnohem obšírněji: побѣжа изъ града вонъ, нача скакати и рыскати по острову тому, гдѣ созданіе града того, искаше былія и коренія, дабы чѣмъ оздравити Бр-а. И тако накопавъ коренія и принесе и облобызавъ всѣ раны Бр-овы языкомъ своимъ и покры быліемъ его; дѣвица же Африка сотвори отъ коренія разные составы и вымазаше великія раны и въ десять дней едва его излѣчили (48—49).

Orig. tušim nezněl zcela tak, ač některá slova rus. textu mohla v něm býti obsažena; za *učiniti* snad bylo *nemeška učiniti* nebo pouze *učini*.

84. A tak nabravše stříebra . . . za několiko tisícuov i *šli* sú k *králi*. 69, 7—9.

Skal. Landf. a *jeli* ku králi. Hrad. Tehdy *vsedli do korábu* a *jeli* zas zpátkem *k hradu* otce Afriky.

Rus. И тако набраша себѣ безчисленное богатство злата и сребр и каменія драгоцѣннаго и всякаго изобилія, взяли съ собою. И сяд Бр. и Африка и левъ съ ними въ корабль и поѣхаша ко град къ королю Олибріусу (49).

Orig. A tak . . . tisícuov i (vsedli sú se lvem do korábu a) *jeli* k (hradu) krále Olibriusa.

85. *žeť* chci svú dceru dáti i všecko své zbožíe. 69, 13—14.

Landf. *že ti* chci svou dceru dáti. Hrad. protož za slušné jest, aby moje dcera *tobě* dána byla, což já také učiniti chci a *dám tobě* všeho bohatství.

Rus. что дочь свою Африку хощу тебѣ въ жену дати и все богатство вручу тебѣ (49).

Orig. *žeť* (*že ti*) chci svú dceru dáti i všecko své zbožíe (tobě dám).

86. vždy o to myslil, kterak by do své země mohl přijíti. I uda se jemu jednu chvíli s tú pannú na nocleh jíti, i nahledl do jednoho starého sklepu; i uzře jeden meč velmi starý. 69, 16—20.

Rus. всегда помышляя, како бы ему въ королевство свое доѣхати. Въ едино же время король Олибріусъ устроилъ (тракт)аментъ и созвалъ бояръ своихъ на бра(чное в)еселіе, король же веселящеся мно(го. И прилуч)ися Бр-у возлещи спать (съ тою дѣвицею, и) возста Бр. отъ ложа(. . . . . .)ять единъ и пойде въ нѣ(кую полату, бѣ)бо она незаперта и (тамъ у)зря въ углу мечь вельми остръ atd. (49).

Orig. vždy . . · přijíti. (A jeden čas král Olibrius vystrojil hody i pozval pánuov svých na svatebníe veselé, a král veselíše se mnoho) I uda se (Br-ovi) jednu chvíli s tú pannú na nocleh jíti i (vsta Br. z lože . . . . a jide) i nahledl do jednoho starého sklepu (, nebo bíeše nezamčen); i uzře atd.

87. do svých nožnic jej venda a svój do sklepu. Ona to uslyšavši, že on o meči mluví, vsta velmi *ráno*, zamkla sklep na devět zámkuov, i lehla zase podle Br-a i vece. 69, 24—29.

Mich. Jindř. Skal. schoval do pošvy a svůj do sklepu *položil i lehl jest. Potom se ptal* (ptá Landf.) *té panny, jaký by to meč byl v tom sklepě?* ona to uslyšavši, že (že on Landf.) o meči mluví, vstala velmi *tiše* a zamkla (zavřela Landf.) ten sklep na devět zámků a lehla zas podle Br-a a řekla.

Rus. вложи его въ ножны своя и положи на томъ мѣстѣ свой мечь и пойде изъ полаты ко Африкѣ своей и ляже съ нею на постелю. Потомъ нача вопрошати: «повѣждь ми, милая Африка, како(й) мечъ въ полатѣ лежитъ обнаженъ, яко бы нится мнѣ великаго и крѣпкаго кавалера сей мечь?» Она же слыша и молча, ничто же глаголаше ему. И тако уснуше Бр.; Афр. же воозста рано по утру и пойде скоро и запре ту полату десятми замками, потомъ пришедъ ляже подлѣ Бр-а. И по маломъ времени рече ему Африка (49—50).

Orig. do svých nožnic jej venda a svój do sklepu (položi i jide k panně té a leže s ní. Potom se ptáše té panny, jaký by to meč byl v tom sklepě). Ona to uslyšavši... mluví, (mlče, nic nemluvieci. A tak usnu Br.; a panna) vsta velmi ráno . . . podle Bruncvíka; i (po malé chvíli jemu) vece.

88. kdyby ty věděl, *co* ten meč *mnoho moci* má, tomu by se podivil. 69, 32—3.

Mich. jaké ten meč *moci* má.

Rus. Аще бы ты вѣдалъ, что тотъ мечь въ себѣ силу имѣетъ i много искуства, ты бы сему удивился. А такова въ немъ вещь (:ощь?) и искуство учиненное волшебствомъ: кого он возлюбитъ, тому ı служить будетъ (50).

Orig. snad takto: kdyby ty věděl, *co* ten meč (do sebe uměníe a) *mnoho-li mocí* má, tomu by se podivil. (A takové jest v něm uměníe učiné kúzlem: koho miluje, tomu i slúžiti bude.) — Stran pl. *mocí* viz 70, srv. i napravené místo 69, 35. Stran uměníe (slúžiti) srv. konec dle rus.

89. Panno milá, množeš mi pověděti, však *jej máš v své moci.* 69, 34—5.

Rus. любезная моя Африка, повѣждь мнѣ о такой его вещи, ты бо вѣдаешь силу его (50).
Orig. Panno . . . pověděti, však *jeho znáš moci.*

90. Bruncvík . . . to sobě na mysl vze. 70, 4—6.

Rus. Бр. же о томъ крѣпко во умѣ своемъ держитъ (50).
Orig. Br. . . . sobě (tvrdě) na mysl vze.

91. Potom jeden čas *ty potvory morské přišly byly do komňatky. Dosáh Bruncvík meče, chtě pravdu zvěděti, toliko* by *meč ohledal*, a potrna jeho z nožnic, řekl: „Nuž tiemto mečem prvním potvorám hlavy doluov!“ a hnedky biechu v okamžení hlavy skákaly, což jich tu bieše, a on je rychle do moře umetal; a tak zvědě pravdu. ib. 70, 6—13.

Rkp. univ. nemá: *toliko*, by meč ohledal, nébrž: *jako* atd.
Mich. Jindř. Skal. Bruncvík chtě pravdu zvěděti, dosáhl meče, *jakoby* jej ohledával. — Že by se děj ten byl „v komňatce“ udál, je pravdě nepodobno, spíše věrohodno znění Hrad. a rus.; zníť pak Hrad. Když pak jednou chodil *okolo moře* i viděl, že množství mořských potvor z moře vystoupilo, i chtěje on zvěděti tu moc téhož meče, vytáh jej a řekl.

Rus. Потомъ не въ кое время случися Бр-у со львомъ гулять по брегу морскому и пріиде къ нему нѣкій звѣрь дивный косматъ; и видѣвъ его Бр., вынявъ мечь той, хотя его извѣдати. Мечь мой, сними сему звѣрю главу! и въ единъ моментъ съ того звѣря отнята глава. Бр. же бросилъ главу въ море. И тако испытавъ въ мечѣ правду и самъ о томъ радъ бысть (50).

Orig. jiné, lepší a tuším starší redakce zněl asi takto: Potom jeden čas (*uda se Br-ovi se lvem choditi po břehu mořském i) přijidú k němu* ty potvory mořské. Br. *chtě pravdu zvěděti, dosáh meče, jako* by *jej* ohled(ov)al, a potrna jeho z nožnic řekl: Nuž ... zvědě pravdu (o meči i rád bieše). — Srv. DalC. 50, 23: král *jako* chtě *ohledati*, i vze meč ot něho, *ohleduje* meč i prokla třiesla jeho.

92. těmto potvorám i králi se *paní*, všem hlavy duoluov skákajte. ib. 70, 16—18.

Skal. těm potvorám i králi s *pannou* hlavy dolů.
Rus. съимай со всѣхъ главы, тварямъ морскимъ, королю и королевѣ, Африкѣ и всѣмъ сидящимъ и стоящимъ (51).
Orig. těmto potvorám i králi se paní (i se pannú) — všem hlavy doluov skákajte.

(Pokračování.)

Flora Asie.

Popisuje Dr. *Jan Palacký*.

(Pokračování.)

Bylinstvo *Amurska* popsal nejlépe Maximowič (877 fan., 21 kaprad 101 composit, 64 ranuncul, 55 trav, 44 cyperaceí, 43 rosaceí, 31 crucife 29 caryofyll, 27 legumin, 26 liliac., 25 labiatů, 21 Carex, 17 Potentilla, Viola. Z těch je 527 v Zabaikalsku, 293 ve vých. Sibiři (studenější), 2 v Pekinu, 163 v Mongolii, 143 *e.* — 7 tropických. Stromy naše rodem, a jiných druhů — 6 bříz, 4 hrušky, Prunus, javory, 3 vazy, pinus, 2 olše, poly, lípy, Corylus, chvojky, dub. tis (náš), modřín atd.

Zvláštní jsou velké lučiny, u nichž bují vysoké rostliny, tak dosahuje Plectranthus glaucocalyx 5′ jako Syneilesis aconitifolia.

Flora *amgunskoburejská* Schmidta (441 d. 13 kapradí) má ráz severní. Flora Ussurská (569 d. 25 kapradí), jižnější (233 druhů ze sev. Číny, 71 z Japanu, 149 ze sev. Ameriky, 65 composit, 36 ranuncul, 34 trav, 32 cyper., 24 rosaceí, 24 legum., 20 umbellifer — 12 Carex. Formy teplejší jsou Glycine, Lobelia, Eriocaulon, Mazus, Panax quinquefolia (ginseng pověstný v Číně) — Soja, Commelyna. Přechod mezi Japanem a Sibiří tvoří flora *Sachalinu* (od Schmidta 288 fan. 30 kapr. — skoro 100 stromů a keřů, 54 compos. 43 cyper, 39 trav, 29 ranuncul, 22 crucifer, rosaceí, 20 umbellifer, orchideí, rody nejsilnější 34 Carex, 11 Polygonum.) 105 druhů ze Sachalinu není v Amursku, 20 je *end.*, 63 v Japanu, 34 z Kamčatky, Kurilů i Aleutů (z nichž zase 16 v Japanu). Severovýchod je studený, sibiřský, jihozáp. teplejší, japonský, tam jsou tundry, lesy bříz a modřínů; v horách pinus cembra, v jihozáp. houští trávy stromovité Arundinaria Kurilensis, jenž dusí stromy, duby a stromů amurských; lýčí vazů a javorů šatí Ainy. Houští tvoří i na př. Polygonum sachal. sáhové a Angelofyllum ursinum (8—10′), Calamagrostis purpurea.

Japonsko má asi 3000 druhů (Franchet a Savatier 2550 fan., 196 kapradí), tuzemec Matšumura 2406 faner), z čehož asi čtvrtina tropických, obmezených nejvíce na jižní přímoří tak, že z rodin tropických jen málo zde zástupců.

Rodiny mírné dle toho převládající (197 composit, 168 cyperac., 146 trav, 116 rosaceí (zvláštnosť) 93 liliac., 89 legum., 84 ranuncul., 75 orchideí, 66 labiatů, 54 umbellifer, 53 saxifrageí, 50 ericaceí, 49 caryofyll a crucifer, 48 scrofular, kdežto z oněch tropických na př. 18 Ternströmius (s čajem a kamelkou), 4 Meliosmeí, 8 Hamamelideí, 2 Melastomey, 28 laurineí, 5 Commelynaceí, 11 Menispermeí a j.

Mnoho teplých forem prý jen uvedeno — všecky palmy, bignoniacey — poněvadž tu zahradnictví staré přivádělo byliny z Číny. Potkávají se tu tvary nejseverňější s nejjižnějšími, tak že lze ráz ten vysvětliti jen zachováním se lepším staré původní jednoty květeny, jaká se ukazuje na př. ve tertieru (Miquel) — neb v horách máme Empetrum nigrum, Veratrum nigrum, břečtan, ořešák, buk, olše (A. viridis), břízy (B. alba), v přímoří proteaceu (Helicia), myoporineu (Pentacoelion), 2 koxburghiacey a zase náš vaz (Ulmus campestris), osyka, 97 dr. jen Parex, Kalmus, Paris quadrifolia vedle mateřídoušky, Salisburie, podocarpus, Cinnamonum, Myrica, Ficus, Dioscorea, Cyrtandracey, tropických rubiaceí, Cycas, Dendrobie.

Dle Hockera je 230 dr. identických ve vých. Americe (Miquel měl jen 81, ale 142 rodů), 150 i v Evropě (dle Cogniauxa 265 dr. zde i v Belgii) dle Englera 396.

Černé lesy převládají v horách, zejmena severu, neb na jihozápadních ostrovech nižších se lesy špatně zachovaly. Vždyť je tu 41 dr. konifer — kromě našich rodů Abies (9), Larix (2), Pinus (4), tis (2), chvojka (5), Sciadopitys, Chamaecyparis, Thuja, Thujopsis a pro krásu často sázené Cryptomerie — jako i Torreya (rodu západoamerického) a (jižní) Podocarpey. Alpinské jsou Abies menziesii (= jessoensis), veitchii (6—7′ na Fusijamě), Pinus korajensis a Juniperus niponica.

Uvedené Ginkgo u chrámů Budhistů, Cunninghamia sinensis a Larix kämpferi z Číny.

Jest v celku 41% plochy celé les a 78% nevzděláno, jen 16% pole a 5% travin (hara) — ostatek jsou cesty.

Rein poskytuje následující obraz Japonska (jen u výtahu). Útvary hlavní písky dun, přímoří, močály, hojné křoviny, horní luka (hara), les a vysoké hory. Písky značí hlavně Rosa rugosa, Tribulus terrestris, Salsola soda, Honckeneya peploides (i v Evropě), Juniperus littoralis (sázená), Pinus massoniana. Močály jsou hlavně teď poseté rýží a tu jsou zuny naše: Alisma

plantago, Montia, rákos, Potamogeton, Callitriche verna vedle Elatine, Burmannia, Ludwigia, Ottelia, Monochoria, Commelyna bengalensis, ba v Osimě již Brasenia peltata. Křoviny řídké, borovice (P. densiflora), vždy zelené Aucuby, Eurye, Photinie, pak Azaley, Deutzie, růže, Rhus a náš orličník (Pteris aquilina). Nížiny přímořské nejvíce vzdělány a nejvíce bylin zachovalo se v horních lukách (hara). Zde nízké duby a Pyrus japonica mezi Azalejemi, Campanul., orchideami, pak Polygala, Pimpinella, Prunella, šťovík, violy, patrinie, Funkie. Zde a v lesích polovic bylin. Rein sebral za hodinu 36 druhů stromů lesních. Spodní lesy (do 1000 m.) mají listí opadávající, duby, buky, javory, kaštany, břízy, lípy, vazy, jasany, olše, madaly. magnolie, Planera, Acanthopanax a liány, v nich Akebia, Loranthus (jih), Vistaria, Vitis, Evonymus, Celastrus, Hydrangey, Rhus toxicodendron. V jihu duby vždy zelené, Eurye, Kamelie, Stuartie, Ilex, Stafylea, Clerodendron, Philadelphus. Nad černými lesy pak alpinské pásmo (Ontake, Fusijama, Hakusan) diapensiac, erivaceí (Rhododendron), Primulac, Gentiany, Saxifragy, Pedicularis, Veratrum, Vaccinie, Empetrum nigrum, bříza (B. alba), bhojpattra na Fusijamě a olše (A. viridis) s klečí (P. parviflora).

Čína byla dlouho neznámá, zvláště hornatý západ a povstal o ní zcela mylný náhled, pokud známa byla jen vzdělaná nížina východní. Bylinstvo původní je jako v Japonsku věcším dílem ($^3/_4$) mírné a jen na východních nížinách, pokud nejsou zdělány, totiž hlavně okolo hrobů a vod udržely se formy tropické divoké, kdežto asi orba zvláštní, zejmena pěstování rýže, přivedla zvláštní zunu. Lesy byly zde hubeny od tisíciletí pro palivo, ale i pro hnůj (orba čínsko-japonská nemá hnoje ze stájův a nahražuje jej popelem bylin divokých), konečně ze strachu před dravci (tygrem) a (jako na př. v Skotsku, na Kavkaze) před povstalci a revolucemi. Zbytky lesů ukazují, že byly dubové (28 dr.) a sosnové. David, nejlepší znatel Číny, tvrdí, že Čína severně od řeky Hoangho a Mongolie sobě podobny, že sever a jih míchané v horách Cingling, od nichž k jihu převládají formy více tropické. Nejzajímavější jsou formy theoreticky upomínající na středomoří: Diospyros (podobný středom. lotus), kaštan, Liquidambar, ořešák náš, Dictamnus fraxinella (i Korea), Zizyphus vulg., břečtan, Vitex negundo, především vždy zelené duby. V celku je ráz jižních tvarů indický, severních sibiřsko-mongolský. Velmi mnoho našich bylin sem dochází. Hory mají náramné podobenství s Himalají vých. Podobenství s Japanem dosti značné a roste novějšími výzkumy.

Z přímoří máme nejvěcší místní floru *Hongkongskou* (Benthama s 1056 dodatky [75 druhů], Hanceho 1128, Kanton u Louricra měl jen 485 druhů). Z bylin Hongkongských bylo 398 v tropické Asii, 119 v severových. a jen 74 v jihových. Indii, 80 v Japanu. Zbytky lesů borových (P. sinensis), dubových, pak kaštan, javor, jasan, vedle 2 Pandanus, Ternströmia jap., Helicia (proteac.), palmy (Rhapis) a kamelie. Flora Čefuensis (Franchet z bylin Fauvela, má 515 fan., 98 kryptog. Debeaux, jemuž válka v sbírání překážela, měl jen 263 (152 v Šanghaji), z nichž bylo 165 v Japanu, 174 v střední Asii, 166 v Pekinu, 114 na Amuru. Flora Pekinu Maximoviče měla 785 dr., (z nichž 276 i v Amursku); zde přestávají v horách Pohuašan a j. mnohé naše byliny: Anemone narcissiflora, Aconitum anthora, Actea spicata, Prun[illegible] padus, Potentilla anserina, Parnassia pal. vedle arktických (Papaver nudicau[illegible], Polemonium caeruleum, Cortusa mathioli atd.

Sbírka Davidova jest nejúplnější, která celá z Číny byla uveřejně[illegible] (1117 faner, 59 kapradí). Nápadný počet bylin sibiřských a našich. Z pr[illegible] strany Menispermum Danricum, Polygala sibiria, Tilia mandšurica, Phellode[illegible] dron amureuse, Vincetoxicum sibiricum; z druhé Chelidonium majus, Card[illegible] mine hirsuta, Impatiens noli me tangere, Lytrum salicaria, Circea lutetian[illegible] Adoxa moschatellina, Valeriana officinalis, Plantago major, Loranthus eur[illegible] peus, Veratrum nigrum. Věcšina teplejších tvarů počíná v kraji Kian[illegible]

(Cocculus, Osbeckia, Ainslea, Lobelia, 3 Acanthacey, Aeginetia indica, Lindery, 2 Lycoris a některé již u Pekinu (Rehmania, Begonia, Cassytha). Sbírka Ross-ova v Šinkingu (40—42° sev. šíř.) 200 dr. fan (20 kapradí) má skoro úplně ráz mírný. Stromy osyka, dub (Q. m' cormickii), bříza, lípa (T. mandshurica), borovice (P. massoniana).

Z *Yunannu* máme předběžnou zprávu Kanitze o bylinách výpravy hr. Szechenyi-ho a Kurze (Anderson), poslední uvádí tis, ořešák, bez (S. ebulus), vedle Libocedrus macrolepis, Sladenia — dále p. Delavaye (1500 druhů počítá Franchet). Velké dílo o nich teprv vychází. Ráz ještě paleotropický, ale podivné množství forem nových endemických — tak u Primula (Pax 30), Gentiana (12 Delavay), Rhododendron (36), Silene (16 e) Anemone (11).

Mnoho našich bylin: tis ořešák, ale i Caltha palustris, Linum perenne, licaea alpina, Veronica serpyllifolia, Cardamine pratensis, Oxalis acetosella, Ilex aquifolium.

Uveřejněno Tramhetem 274 Thalamiflor — 62 ranuncul, 4 Magnol., 2 berber., 1 Nymphea, 17 Papav., 32 Crucifer, 2 Cappar., 12 Viol, 4 Pittosporum, 7 Polygala., 32 Caryofyll, 1 Tamarix, 7 Hypericum, 3 Ternström., 10 Malo., 2 Linum, 11 Impatiens atd.

Zachovalo se tu v Číně mnoho starých tvarů (geologicky), tak Salisburia adiantifolia, poslední četného rodu někdy v Evropě a sev. Americe (Canada), jejž Ward pokládá za potomka rodu Cordaites (uhelného) a otce monocotyledonů našich, tak Glyptostrobus (ungeri v tertiém sibiřském (Lopatkin), Liquidambar, Libocedrus (v Yunnanu), Liriodendron. Ze staré doby musejí také pocházet výše zmíněné tvary středomořské. Jiné tvary zdají se býti starší, neb mají všelicos endemického, kdežto dosud nelze mnoho zvláštních tvarů uvésti z tropických tvarů, ani posud neúplně známých a přirozeně chudších, ana údolí vých., na která jsou hlavně obmezena, jsou věcším dílem vzdělána a hory nevzdělané jsou rázu mírného. Některé tropické formy jsou jen na ostr. *Hainan* (Jonidium, Kleinhovia, Chailletia, Amoara, Turrea, Schmidelia, Bruguiera), méně na *Formose* (Murraya, Galactia, Bredia, Mukia, Melodorum oldhami; neb víc na Hongkongu (Garcinie 2, Pentafylax, Bombax malabaricus, Abroma, Ixonanthes, Cansjera, Hippokratea, Carallia, hlavně tropický Kwangtung, neb začínají zde (na celině) Dillenia, Polyalthia, Polanisia viscosa, Phoberos chinensis, Salomonia afylla, Cratoxylon polyanthum, Gardonia japonica, Echinocarpus sin, Eleocarpus chin, Ixonauthes chin, Toddalia aouleata, Aglaia odorata, Jodes vitiginea a j. v. Z rodů charakteristických pro Č. uvedeme jen několik: Stauntonia chin., Nandina, Styloforum, Eomecom, Eurya, Actidia (8 — jedna v Amursku), Psilopeganum (8), Koelreuteria, Bowsingia, Lysidice, Spenceria, Rehmannia, Oresitrofe, Loropetalum, Rhodoleia, Eleuthecococcus, Incarvillea, Thladiantha.

Liukiuské ostrovy mají tropické bylinstvo — uvedeme jen na př. Osteomeles anthylidifolia (Sandwichské ostr. a Pitcairn.), Agathi dammara, Arenga sacharifera, Bruguiera, Cinamomum döderleinii vedle Rhododendron sublanceolatum, dubů (Q cuspidata), Pinus thunbergii, Acer rufinerve.

Nelze proto mi souhlasit s Grisebachem, jenž učinil z Číny a Japanu zvláštní fytogeografický odbor. Neb ačkoliv tu mnoho zvláštního, je ještě hlavní ráz mírného rostlinstva palearktický — mnohem více ještě v Číně než v Japanu, a místní rody vzácné, druhy ale nemohou dělat odbor. Tropické bylinstvo je ale skoro čistě indické a věcší rozdíl na př. mezi Novou Guineí a Javou, neb Filipiny, nežli mezi jižní Čínou a Zadní Indií (přední Indie, jak řečeno, upamatuje víc na Afriku). Jest tedy Čína jako Japan, podkraj paleotropický, jenž *k severu a záp. pomalu přechází v palearktický*. Rodiny dosud u Hemsleye uveřejněné jsou 107 Ranunculaceí, 1 Dillenia, 1 Chimonanthus (sv.) 10 Magnoliaceí, 11 Aonaceí (jihovýchod), 10 Menispermeí, 22 Berberideí, 4 Nympheacey, 33 Papaver, 60 Crucifer, 8 Capparideí, 26 Viola, 3 Bix., Pittospor, 15 Polygal, 4 Tamarix, 48 Caryofyllaceí, 2 Portulac, 1 Bergia, 14 Hyperic,

4 Guttifery, 39 Ternströmiac, 27 Malv., 15 Sterculiac., 22 Tiliac, 6 Lineí, 2 Malpig., 5 Zygofylleí, 30 Geran., 35 Rutac, 5 Simarub, 2 Burser., 6 Meliac., 1 Chailletia, 4 Olac., 26 Ilex, 32 Celastrin, 20 Rhamneí, 20 Ampelideí, 29 Sapind., 11 Meliosmeí, 11 Anacard, 2 Coriacia, 2 Connarus, 296 Leguminos, 178 Rosaceí, 67 (68) Saxifrageí, 38 Crassulaceí, 4 Drosery, 11 Hamamelideí (*maxim.* na světě), 6 Halorageí, 4 Rhizofory, 4 Combret, 19 Myrtac, 16 Melastcom, 16 Lythrar., (5 Punica), 16 Cnagrar, 4 Samydey, 1 Passiflor., 29 Cucurb., 9 Begonií (1 uvedená Opuntia), 4 Ficoidey, 46 Umbellifer, 20 Araliaceí, 13 Corneí, tedy 2487 dr. což by dalo soudit na 3—4000 dr. vůbec a hodilo by se k Japanu a Sibiři.

(Pokračování.)

Zeměpis a dějepis na školách reálních.

Uvažuje Dr. *Frant. Kameníček.*

(Pokračování.)

Vyučovací methoda. Vyučovati zeměpisu s prospěchem, aniž by žáci byli přetěžováni, jest úlohou pro učitele velmi obtížnou. Chci zde v té příčině učiniti jen několik poznámek, ačkoliv jsem si vědom, že jsem také nevynalezl Norimberského trychtýře. Nejdůležitější pro další zdárný pokrok žáků jest první třída, kde se jim vysvětlují základy zeměpisné nauky. Porozumí-li žák základním pojmům zeměpisným, umí-li jich užívati s prospěchem dle návodu a přání učitelova, jest nejhorší věc odbyta. Vysvětliti žákům různé druhy souše, členitosť pevniny i moře, útvary povrchu zemského jest velmi obtížno již proto, že malí žáčkové mají nepatrnou a dosud málo vyvinutou obrazivosť, tak že neumějí si dobře v mysli představiti mnohé, o čem se jim v zeměpise vypravuje. Proto má učitel užívati hlavně v první třídě co nejvíce názorných pomůcek. Také nepovažuji za správné, když se neschvaluje užívati výměrů. Jest přece nutno, aby učitel pověděl žákům, co jest pevnina, co jest ostrov, poloostrov, záliv, chobot, mys, šíje, užina mořská, co jest průsmyk, převlaka, proluka, soutěska atd. Výměr, který jest dostatečně objasněn názorným obrazem, utkví žáku navždy v paměti. Proto nemá žádný vzdělávací ústav litovati nákladu na zeměpisné pomůcky zvláště pro první třídu. Rozdělení povrchu zemského na poledníky a rovnoběžky musí žákům vejíti do krve, jen pak jest možno docíliti, že žáci umějí se dívati na mapu. Zeměpis má, jako jiné předměty, zvláštní svou mluvu, jen s tím rozdílem, že zeměpisná mluva jest těžší a proto jí dlužno žáky naučiti. Mluvě této říkají někteří také čtení map, jež jest základem všeho vyučování zeměpisného. Jak ve svém atlantě, tak při školní mapě žák má mluviti z mapy, jako by četl z knihy. Proto také v zeměpise netřeba přednášeti souvisle, ba nemá se toho ani dovolovati. Učitel jmenuje poloostrov, mys, řeku, neb horstvo, a vyvolaný žák popisuje buď v lavici, nebo při mapě školní sám polohu a vše, co na mapě vidí. Čeho na mapě dočísti se nelze, učitel dodá sám. — Taková součinnosť žáků při vyučování má tu dobrou vlastnosť, že podporuje paměť i obrazivosť, nutí k pozornosti a má konečně ten výsledek, že žáci velmi mnohému se naučí hned ve škole. Mají radosť, že také sami něco dovedou a předmět je počíná baviti. Kde toho učitel docílí, tam o přetěžování žáků v zeměpise nemůže býti ani řeči.

V ostatních třídách nižší reálky, při popisu jednotlivých zemí, dlužno užívati neustále methody přirovnávací. Jmenovitě dlužno se vystříhati přílišných údajů číselných. Ve příčině velikosti postačí přirovnávání s mocnářstvím Rak.-Uherským, při menších zemích s Čechami, jak také v našich učebnicích jest obvyklým; proto učitel obeznámí žáky své napřed s horizontální rozlohou

zemí těchto. Podobně při obyvatelstvu. Při topografii, která hlavně pro realisty jest velmi důležitou, ať udávají žáci sami polohu míst, po případě ať si je sami zaznamenávají do zvláštních náčrtků svých. Pravím jen do „náčrtků“ a dodávám schematických, poněvadž nepovažuji skutečné kreslení map ani na reálce, kde žáci snad by to lépe dovedli než na gymnasii, za prospěšné, nýbrž za ztrátu času. V první třídě nemá se v zeměpise vůbec kresliti, v ostatních třídách žáci ať si pořizují třeba jen tužkou dle poledníkův a rovnoběžek schematické náčrtky, do nichž by si dle návodu učitelova zaznamenávali všechno, co bylo ve škole probíráno. Těmito náčrtky žáci nuceni jsou všímati si v atlantě polohy jednotlivostí, přenášejí je na svůj obrázek a tím vštěpují si vše snadno a trvale v paměť, nehledíc k tomu, že se jim také usnadňuje opakování probraného učiva. Každý učitel zeměpisu měl by uměti kresliti takové náčrtky zručně a správně, jinak každá ledabylá kresba více škodí, než prospívá a jest ztrátou drahého času. — Výklady ve škole má učitel konati stejnoměrně, ne jednu hodinu mnoho, druhou málo, nebo nic, poněvadž žáci pracují pak rovněž nepravidelně a kazí si paměť. Má-li žák doma příliš mnoho opakovati najednou, ochabuje v činnosti, pozbývá chuti a často nepracuje nic; anebo chce úplně vykonati přípravu a činí to pak na újmu předmětův jiných. Proto měj učitel vyučovací hodinu přísně rozměřenu a buď tak připraven, aby určitě znal pochod myšlenek, s nimiž chce žáky seznámiti. Při opakování probraného učiva nedoporučuje se jen probírání lekce, nýbrž učitel má konstruovati v myslech žáků ponenáhlu povšechný obraz učiva od počátku roku školního. Žák má znáti ve hlavních rysech všechno, ale nikoli jen na základě domácí přípravy, nýbrž hlavně následkem častého opakování ve škole. Ovšem pracuje-li učitel tak se žáky, jak bylo naznačeno, vysiluje sama sebe, ale svěřenců svých nepřetěžuje.

Poněvadž pak na reálních školách, ani na gymnasiích není ve vyšších třídách pro zeměpis ustanovena zvláštní vyučovací hodina, dlužno při dějepisu použiti každé příležitosti k opakování zeměpisnému. Normální osnova radí, aby učitel věnoval asi 10 minut každé vyučovací hodiny dějepisné přehledným otázkám zeměpisným. Podobného výsledku, a snad ještě lepšího dosáhne se asi tím, když učitel, než počne dějiny té neb oné země, zopakuje zběžně její zeměpisný obraz a mimo to když přísně k tomu hledí, aby žáci nosili po celou vyšší reálku atlanty do dějepisných hodin a důsledně vyhledávali si všechny geografické udaje, které v dějepise přicházejí. — Mají-li žáci atlanty *dějepisné*, učitel má se postarati, aby v třídě vždy byla také mapa zeměpisná.

Konečně dlužno při vyučování zeměpisu zření míti ku vzájemnému poměru učebních knih a učebních pomůcek. Zde jest mnoho nedostatkův a nesrovnalostí, hlavně pokud se týče našich atlantův a učebnic. Nedospěli jsme dosud totiž ani tak daleko, aby žák nalezl všechno také ve svém atlantě, co uvádí se v učebné knize. Naše školní atlanty, hlavně starší vydání, mají údajů příliš mnoho, vydání novější příliš málo; ale ani tyto, ani ony nemají často zaznamenány ani takové geografické údaje, na které se v učebnici zvláštní váha klade. Za to vyplněno bývá zbytečnostmi každé prázdné místo na jednotlivých mapách, aby celek snad lichotil oku. Další vada spočívá v tom, že geografické názvosloví v atlantech jiné jest, než ve školních učebnicích. Původce zeměpisné učebnice má názvosloví takové, původce školního atlantu jinaké, každý dle své chuti a svého náhledu. Tím se stává, že školák, není-li zvláště upozorněn na různosti názvosloví, nenachází na mapě ani těch údajů, které tam skutečně jsou, ovšem v jiném názvosloví. Takových nesrovnalostí bylo by možno uvésti ne deset, ale na sta, a nejen v cizích zemích, nýbrž i na mapě našeho mocnářství, a což jest nejpodivnějším, i na mapách našich zemí českých. — Celek jest konečně ještě smutnějším a vyučování ještě zmotanějším, když učitelé na českých školách jsou nuceni užívati při vyučování německých map nástěnných. Jest to dosud bohužel nutno, poněvadž českých zeměpisných

pomůcek není ještě dostatek.[1]) — Má-li tedy při těchto nesrovnalostech vyučování zeměpisu díti se s prospěchem, jest učiteli dobře znáti všecky zmíněné nedostatky, jest mu opravovati chyby a vše dobře žákům objasniti; slovem, učitel musí upraviti si terminologii sám na základě vědeckém a na stanovisku nejnovějším. Jest to ovšem těžké postavení, poněvadž jednotlivec má se starati o to, co přísluší vědeckým korporacím; neboť není pochybnosti, že úprava terminologie zjednaná jednotlivcem bezvadnou býti nemůže a zůstává subjektivní, postrádajíc všeobecné oprávněnosti. Tím dospívám k otázce, jak dlužno u nás starati se o řádné vyučovací prostředky i pomůcky v nejširším slova významu, abychom ani v této příčině nezůstávali pozadu za ostatními kulturními národy evropskými. — Bylo by ovšem záhodno rozebrati tuto otázku zevrubně, avšak v rámci tohoto pojednání není k tomu místa, nicméně chci přece o této věci pronésti skromné mínění své na místě jiném. (Pokrač.)

Hésioda Askerského Práce a dnové.

Báseň ethická a oikonomická k bratru Persovi.[2])

Přeložil *Hynek Mejsnar.*

Kniha první.

Músy, zrozenky Pierských niv, zpěvy svými slynoucí,
sem přistupte a pějte, zpěvem Dia otce slavíce,
jenžto lidem smrtným, veliký bůh, slávu neslávu,
vzácnosť nevzácnosť, jak jest jeho vůle, dařívá.
Snadně totiž sílí, silného slabí zase snadno,
snadné i přeslavného koří, sprostného i výší,
snadno zas úhonného zvedá, zpupného poráží
Zeus vysokohřmící, nejvyšší sídlo držící.
Patře a vnímaje slyš mne, ty právem řiď pře a soudy,
já mohu, bratře, ti jen vykládati pravdu a slušnosť. —
Jedné spůsoby Snah nestává, na světě dvě jsou.
Z těch dvou jednu by pochválil, kdo by znal věci dobře,
však tu druhou pohaněl; jdouť napříč mysli o různé:
jedna budíť a živíť nesvornosť, půtku žalostnou,
škodná jsouc, jí nikdo neoblíbil, ale nutně
z nálezu nesmrtných útrapnou ctí tuto Svádu.
Avšak dříve zrodil tu druhou Snahu klín Noci chmurný,
pak ji složil vysokovládný Zevs, ve vzduchu bytný,
do stěžejův zemských mezi lid, snahu drahně kalejší,
jež byť i lhostejníka pořád přece k práci pobízí.
Neb člověk-li vidí, nemající práce, druhého
zámožného, to hned buď orať nebo sázeti pílí,
dobře zaříditi dům; řevní tu na souseda soused,
když nadbytku hledá; dobrá tato je snaha lidstvu;
žehře hlinař hrnčíři, tesař proti soudruhu horlí,
nevře žebrák na žebráka, pěvec zase na druha žárlí.
Perso milý! do svého ulož si to srdce a mysli,

---

[1]) Příčinou toho jest jednak značný náklad na takové mapy, jednak nesvornosť Slov[illegible]ův rakouských. *Kdyby se jednotlivé slovanské školy v Rakousku dorozuměly* a z[illegible]ázaly, že všechny odeberou mapu tu českou, tu polskou, tu charvátskou atd., sn[illegible]no by se našli nakladatelé, a slovanští žáci by zajisté snáze rozuměli jménům n[illegible] př. Vratislav, Dubrovník, Celovec než Breslau, Ragusa, Klagenfurt. *Re[illegible]*

[2]) Prvních deset veršů přidáno kýmsi rhapsodem.

ať žehravosť tě neodpouzí od práce zloradná,
chtivě-li ohlédáš se po přích, naslouchaje v městě.
Neb čas jen krátký nakládá na pře a soudy,
kdožtě nemá složené na celý rok výživy v domě
v čas schované, jak země ji dá, Démetřinu živnosť.
Až si zboží nakupíš, ponuštěj se v rozepře a hádky
z mohovitosti cizí; po druhé již nestane možnosť
tobě se takto chovať; však příště vyřiďme rozepři
rovným práva pořádkem, anoť z Dia jest všeho lepší.
Již jsme z dědictví svůj vzali díl, ty zatím mnoho ještě
dravě jsi odnášel, k velmožstvu se lísaje velmi
úplatnému, kteréž spor ten rozsouditi dychtí.
Bláhovi, což nevědí, oč víc polovička je celku,
též pak i, jak veliký požitek je ve slézu a křínu?
neb bohové chtěli výživu míť od lidstva schovánu;
vždyť přesnaduo i den za jeden si vyzískati můžeš,
takže na rok na celý bys měl, bys i byl beze práce:
ihned bys mohl veslo složit [1]) nad nístěje dýmem,
práce dobytka by stála i mezkův dílo robotných.
Avšak Zevs tuto míru žití skryl v srdci zanevřev,
ježto Promethevs obmyslný jej chytře ošálil;
a proto na člověčenstvo si zosnoval útrapy těžké.
Skryltě oheň, jej pak zase čacký Iapetův syn
ukradl, lidstvu by jej daroval, Diu rozmyslnému
v berle duté, utajiv se hromovládného Kronovce.
Rozhorliv se na něj pověděl mu mrakosvodný Zevs:
„Iapetovče, lstivé zámysly nade vše znající,
což jsi ty rád, ukradnuv oheň, mé smysly omámiv,
tobě samému na pohromu zlou a potomstvu, co přijde.
Já za oheň zase pošlu lidem zlo také, by se všichni
v srdci ukájeli jím, svou zkázu si oblibujíce.“
Takto praviv, usmál se otec člověčenstva i božstva,
pak Héfaistu velel slavnému, by rychle co možná
smísil země s vodou, hlas a sílu v to člověka vštípil,
nesmrtným bohyním připodobnil do ztepilosti
postavu panny lepou, 'vnadnou, pak Athéně přikázal
pannu pracím vyučit', výzdobnou osnovu tkáti;
dále zlaté Afroditě velel vděky kol hlavy vlíti,
touhu neúmornou a tělohlodné v duši strasti;
pak mysl nestoudnou, podvodný vštípiti mrav jí
Hermeu rozkázal, jasnokmitnému to poslu.
Takto velel, ti vyhověli hned Diu vládci Kronovci.
Záhy ze země stvoří přeslavný bůh silopažný
cudné panně podobný zjev dle Kronovcovy vůle;
jiskrooká ji Athéna opáše a zdobně ulíčí,
rozpoloží náramky zlaté jí po pleti čárné,
božské víly Charitky a Peithó, Přemluva mocná,
Hóry vlasozdobné jarními ji kvítky ověnčí.
Všechnu tu jí přiladí těla nádheru Pallas Athéna.
Pak jí ještě do srdce posel bůh jasnokmitný
lži vložil, úlisné rozprávky a potměšilý mrav,
jak tomu chtěl Kronovec velebouřný, jí pak i jméno
dal božský hlasatel, příjmím tuto ženštinu nazval
Pandórou, žeť všechno Olympská sídla držící

[1]) dle jiných: kleč, pluh položiti, zavěsiti.

božstvo propůjčilo dar, smrtnému na pohromu lidstvu.
A když byl jistý neodolný vystrojil úskok,
posla bohů slavného otec k Epimétheu poslal.
Dar veda Hermes bystře se bral k němu, však nepovážil
Iapetic, jak byl mu radil bratr, nebrati nikdy
od Dia velmocného darův, než poslati nazpět,
by snad zkáza jakás smrtnému nepovstala lidstvu.
Avšak ten ji přijal, a teprv když měl zlo, je poznal.

(Pokračování.)

Úvahy.

Hlídka programmův.

24. Příjmení česká vzniklá ze jmen křestních. Napsal Vojtěch **Kebrle.** 8°. 17. Zpráva o c. k. českém reálném a vyšším gymnasii v Praze na Spálené ulici za školní rok 1889.

Spis. vykládá nejprve, kterých obměn doznala jmena křestní (správněji měl říci „osobní“) v kmeni neb v příponě, pak uvádí v abecedním seznamé jmena takto pošlá. Při tom však spis. mnohde cíl přestřeluje a své theorii podvrhuje mnohá jmena, jež vznikla buď z appellativ, označujících význačnou činnosť neb vlastnosť osoby nějaké, neb z jiných než křestních jmen. Na př. *Brejcha* odvozuje od Brich (str. 9), Brych (14), jež vzniklo z Brikcí, kdežto jmeno to odvozeno od „brejchati (brýchati) se“ = brouzdati se, tedy Brejcha = Brejchal (kdo se brejchá); v příčině tvaru srv. žvatla = žvatlal (kdo žvatlá), štěbeta = štěbetal, repeta = repetal (pleskal), řehota = řehotal, přihoda = přihodil (kdo se přihodí) a p. Podobně *Čurda*, *Čuřík*, *Čuřín* nepocházejí od Cyrill (10. 12), ano ruského tvaru *Č*urila nelze v češtině doložiti a z ruštiny přece jmena ta brána nebyla. Jsouť to přezdívky: Čurda od čurati (kdo často čurá = mictor; o *-da* srv. Arch. slav. Phil. II, 709, k čemuž dodávám: mrus. hojda = zdravá osoba, sloven. mrnda = meretrix, od mrdati se vsutým *n*); *Čuřík* a *Čuřín* od čuřiti = mazati. Tak také *Randa* nelze odvozovati od Radoslav (10), nébrž od randati (srv. Brejcha) = tlachati, žvastati Plz. I *Švanda* odvozuje spis. od Svatoslava (10), prostředkem prý Svaněk, *S*vanda! *Projsa*, *Prousa* není od Prokop (10), nébrž ono od něm. Preusse, vyslov Prajse (Prajze), z čehož v českých ústech Pr*o*jsa (s pračastou koncovkou *a*), Projza, jako weiner — V*o*jnar, häuer — H*o*jer, schleicher — Šl*o*jchar (slovín. Šlojhar) a p. *Prousa* zase vzniklo z Prus jako Švéda (Švejda) z Švéd, fláma z Flam, Srba z Srb a p.; co do délky srv. Sláva z Slav (Jaro-slav), Míla z Mil (Bohu-mil) atd. I *Barák* padl za oběť theorii spisovatelově, an jej odvozuje od Bartoloměje (10), pranic se neohlížeje na jeho bližence Chalupu. *Karas* není Karel (11), nébrž vzato z říše rybí, jako: Kapr, Štika, Herink, Ryba, Rybička a p. *Tereba* není Petr (7. 11), nébrž druhotvar jmena Taraba od onomatopoi. tarabiti (terebiti) se. *Melan* není Melichar (17), nébrž pořečtělý Černý. *Šembera* není Šebestián (11), ale pokažené Všem-bera, viz Tomkův Děj. IV, 103: Jan z Boskovic řečený Všembera. *Budil* není Budislav, *Přibil* a *Přibyl* Přibyslav, *Hanilec* Hanuš (12), nébrž jsou to tvary jako Pospíšil, Prudil, Chvátal, Vrtal, Vrzal a p. *Bedroš*, *Bedrna* není Bedřich (12. 13), nébrž od bedrý (srv. bedrník) jako Miloš, Dobroš, Drahoš, srb. Dragn, Dragna, pol. Levna a p. *Baloun* není Baltasar (12), nébrž člověk tlustý, neobratný; viz též Brandlův Glossář. *Kebrle* není Jakob (13), ale Geppert z Gebhart, srv. Ebrle z Eberhart. *Štěch* není Šťastný (8. 9), nébrž Štěpán, majíc i druhotvar Štech z něm. Steffel (Krok III, 58) atd.

Jiné výtky se týčí ukvapeného mnohde neb neodůvodněného úsudku spisovatelova, jako: Žižek není místo Zižek (7), nébrž vzniklo z Žih, od něhož jest Žiha; *ž* z *s* jako v Žofie, Ježíš ze Sofie, Jesus. Sva*n*tovít není místo Svatovít (7), nébrž jest to tvar nedomácí, z lat. kronikářů přijatý (Zva*n*tevith Helm. Chr. Slav. I, 52), kteří tak vyjadřovali nosový tvar Slovanův pobaltských. Přípona -ko je spíše slovenská než moravská (7). Že se při příponě -ch kmenová samohláska nemusí vždy přehlasovati (8), toho důkazem jest *Jašek* z *Jach. V tvarech Jecha, Pecha, Peša (9) jest *e* dloužiti, jako v jiných toho druhu (Prócha atd.), ano z *é* teprve vzniká *í*. Že přípona -da nestává jen po *l*, *r*, *n* (10), nébrž i po *m*, *h*, ba i po samohláskách *e*, *í*, ukázal jsem v Jag. Archivě II, 709. Venda nemohlo vzniknouti z Vanda, nébrž z něm. Vencl. Nikoliv *-al* (10) jest původu moravského (Vencál, Francál Pls.), nébrž -ala: Šústala a p. Nepřesně jest řečeno, že „jména osob mužských ráda odívají se ve *tvary ženské*“ (7. 9), srv. sluha, vozka, pastucha a j. Že by *hoch*, jež jsem v Příspěvcích k nauce o tvoření kmenův (1877), str. 21. odvodil z „holec“, a tudíž i jemu podobná, jako Pech, Proch, Rach a p. měla býti užívána jen v řeči důvěrné (8), není správno; vzniklať sice z důvěrnosti, ale během času rázu toho pozbyla a ustálila se vedle původního tvaru, jako ukazují staré zápisy; srv. Česta (Čestina-ves) Čech, jež utkvělo i jmenem kmenovým. Jmena *Havelík, Pavelík* jsouce zkažena, nemají býti brána za základ odvozenin (7).

V příčině pravopisné vytýkáme řidší (7) m. ředší; zdá-li však se toto neobyčejným, nutno psáti řídší. Oprav kléceli (10) v kléceti. *F. Prusík.*

25. O některých slovesných tvarech homerských. Napsal Vilém **Steinmann.** Výroční zpráva c. k. vyššího gymnasia v Hradci Králové za školní rok 1888—1889. 8°. Str. 20.

Spisovatel vykládá tu některé tvary slovesné v básních Homerových se vyskytující, jichž obyčejný výklad tvaroslovný zdá se mu býti ve sporu s významem časovým, který mají na některých místech oněch básní. Prozatím podává výklad sloves *ἕζεσθαι, δέχθαι, δίδη, διδέντων, ἴαχεν, κρύπ:ασκεν, ῥίπτασκεν.*

Tvar *ἕζετο* považuje za aorist reduplikovaný, vzniklý z původního *σέ-σδε-το* od kmene *σεδ*. O praesentu slovesa toho se domnívá, že později vzniklo než aorist, jehož tvary byly prý časem mylně přenášeny na imperfektum a praesens. Dospívá tedy o tomto tvaru k mínění, které čteme již ve slovníku Benselerově (4. vyd. od Rieckhera, v Lipsku 1872), kde s. v. *ΣΕΔ* toto jest poznamenáno: „*ἑζόμην*, urspr. Aor. II. med. (aus urspr. *σεσεδόμην*), erst später für Imperf. gehalten und dazu Praes. *ἕζομαι* gebildet.“ Avšak praesentu *ἕζομαι* není potřebí odvozovati od aoristu *σε-σδ-ό-μην*, ježto mohlo z kmene *σεδ* vzniknouti samostatně, a to příponou *ιομαι*; proto také tvar *ἑζόμην* není vždy aoristický. *Δέξο, δέχθαι, ἔδεκτο, ὑπέδεκτο* považuje spisovatel právem za tvary aoristu bezpříznakého a *δέγμενος* za participium praesentis utvořené připojením koncovky bezprostředně ku kmeni; *δέδεξο* však a *δεδεγμένος* nejsou aoristy, nýbrž spíše perfekta. Tvary *δίδη, διδέντων* prohlašuje spis. též za aoristy; avšak prvý tvar jest spíše imperfektum, druhý pak imperativ praesentis slovesa *δίδημι* a oba jsou utvořeny zcela pravidelně podle vzoru *τίθημι*, leda že imperfektu chybí přímnožek. O *ἴαχεν* dokázal již Schulze, že má všude význam aoristu a že jest to starý aorist. Tvary *κρύπτασκε, ῥίπτασκε* prohlašuje spis. právem za aoristy opětovací. Pojednání toto svědčí o tom, že spis. hleděl podati něco nového a samostatného a že si všímal i nejnovějších výzkumů v oboru grammatiky řecké. *Ant. Kvapil.*

26. Přehled literatury o tak zvané otázce platonské. Sestavil Jakub **Všetečka.** Výroční zpráva c. k. vyššího reálného gymnasia v Táboře za rok 1889. 8°. 50.

Mnoho již mínění o tom proneseno, které dialogy Platonovi přičítané jsou pravé a které podvrženy, kdy a v jakém pořadí byly sepsány. To jest podstatou tak zvané otázky platonské, s níž spisovatel podávaje přehled literatury jí se tý-

kající čtenáře chce obeznámiti. Otázka ta řešena dosud způsobem velmi různým, tak že ještě daleka jest konečného rozřešení svého. Spisovatel pojednává o různých způsobech, jakými učenci otázku onu rozřešiti hleděli; šíře se zmiňuje zvláště o nejnovější methodě otázky té, a to Gomperzově, Pfeidererově, Siebeckově a Ritterově, která se zakládá na kriteriích chronologických, čerpaných z jazyka jednotlivých dialogů. Právem tvrdí, že otázka platonská měla by se týkati hlavně obsahu, že by se měl náležitým rozborem dialogů Platonových určiti jich filosofický obsah. Avšak v podceňování methody, která se zakládá na statistice jazyka, s ním souhlasiti nelze. Neboť tato by beze vší pochybnosti mohla též k rozřešení záhad připomenutých podstatně přispěti. Bylo by však potřebí prozkoumati jak mluvu Platonovu, tak i jeho vrstevníkův a předchůdcův a stanoviti přesný text jednotlivých dialogů. Kdybychom pak tento srovnali s proměnami nářečí attického, nalezli bychom některé známky, podle nichž by bylo lze dialogy Platonovy ve skupiny roztříditi. — O této práci p. Všetečkově sluší celkem uznati, že sebrána v ní látka otázky platonské se týkající, pokud spisovateli byla přístupna, a přehledně sestavena. I lze ji doporučiti všem, kdo s otázkou tou obeznámeni nejsou.

Ant. Kvapil.

27. Čtvero epinikií Pindarových. Přeložil Lev **Scholz.** Čtvrtý programm obecního reálního a vyššího gymnasia v Roudnici. Za školní rok 1888—89. 8°. Str. 17.

Básně Pindarovy požívaly nejen za starověku, nýbrž i v době pozdější takové vážnosti, že básník tento právem za největšího lyrika řeckého se považuje. I hlubocí myslitelé, jako na př. Platon, si ho velice vážili a četli jeho básně považujíce je za vhodný prostředek jak k zábavě, tak i k zušlechtění citu. Základem jeho poesie jsou mythy. Avšak on nevěří ve smyslné představy, jaké o podstatě bohův u Hellenů byly rozšířeny, nýbrž hledí mythy okem bystrým očistiti od názorů, jež se mu zdají býti božstva nehodnými. Básně jeho vyznamenávají se vznešeností a ráznosti myšlenek, pravdivostí a jistotou v úsudku. »Prost jsa vší marnivosti smí se právem honositi svými plody básnickými a slovy, která jako šípy cíl svůj s jistotou zasahují. Příroda a vychování, dojmy, které naň školy básnické učinily, obcování s kněžstvem aneb účastnění se bohoslužby, znalosť mravův a umění hellenského, jakož i mysterií a nauk Pythagorejcův (od nichž asi pocházejí jeho zmínky o stěhování duší a představy o životě po smrti) jej harmonicky vzdělaly a mohutným vzhledem naplnily.

Pro tyto přednosti své byl záhy do čelnějších jazykův evropských překládán: do němčiny od Damma r. 1771, Gedika r. 1777—79, Gurlitta r. 1809—16, Bothea r. 1808, Thiersche r. 1820, Hartunga r. 1855—56, T. Mommsena r. 1846, Donnera r. 1860, Petria r. 1853 a j.; do vlaštiny od Borghia r. 1824, více básní též od Lucchesinia; do angličiny od Westa r. 1749 a Banistra r. 1791. Na jazyk český přeloženy z něho pouze některé ukázky od Fr. Šíra (ve Výb. ze spis. řeck. sv. 2. str. 147—158), a to jeden zlomek dithyrambu, zpěv olympijský 4. a 14., pythijský 7., isthmijský 3. a nemejský 2., pak od S. K. Macháčka zpěv olympijský 1. v Čas. čes. Mus. 1827, sv. III. str. 98—104. Tuto podává se nám v překladě českém po prvé olympijský zpěv 2., 3. a 6. a po druhé zpěv 1. Překlad jest sice celkem dosti správný a obratný, ale co se básnické stránky týče, jest místy slabý, ačkoli si překladatel práci velice usnadnil tím, že podal překlad prosaický. Při tom jest podivno, že překladu nepíše souvisle, nýbrž v řádcích, které přibližně (neboť ani počet slabik není týž) odpovídají veršům originálu; tím snad chtěl v čtenáři metra básní Pindarových neznajícím vzbuditi domněnku, že jest to překlad metrický. Nedosti přesně přeloženo v Ol. 1, 13 κορυφάς poupata, v. 16. n. φίλαν ἀμφὶ τράπεζαν přátelé kolem stola, 36 φθέγξομαι hlásám, 43 εὐρυτίμου šírovládného, 46 ἄγαγον přiváděli, 77 δῶρα . . . τέλλ[illegible] dárky se zdařily, 78 κράτει δὲ πέλασον k vítězství mne veď, 99 ἀέθλων γ' ἕν[illegible] pro základ dobytý, tamtéž τὸ δ' ἀεὶ παράμερον ἐσλόν sláva zajisté po všecky dni

trvající, 101 *στεφανῶσαι* . . . *νόμῳ* v nápěvu věnčiti, 103 *πέποιθα* vím, 110 *θοός* závodní, *ὁδόν* proud, 111 *ὦν* jistě, 114 *εὐδείελον* výslunnému, 115 *τοῦτον χρόνον* po všechen čas, Ol. 2, 6 *ὄπιν δίκαιον ξένων* strážce práva hostinného, 10 *χάριν* leskem, *γνησίαις ἐπ' ἀρεταῖς* ryzí, poctivé ctnosti, 14 n. *ἄρουραν* . . . *κόμισον λοιπῷ γένει* dědiny rač zachovati s pokolení na pokolení, 27 *κισσοφόρος* břečtanozdobný, 49 *γέρας ἔδεκτο* základu dobyl, 98 *περιπέφευγεν* uniká, Ol. 3, 4 *οὕτω ποι παρέστα μοι* mocně při mně stála, 16 *θεραπόντα* posvěcený, 35 *βαθυζώνου* tenkopasé, 36 *Οὔλυμπόνδ' ἰών* na Olymp vzatý, 43 *ἱκάνων* proniknuv, Ol. 6, 1 postavivše m. postavíce, v. 3 *ἀρχομένου δ' ἔργου* počatému dílu, 16 *ὀφθαλμόν* jasného světla, 17 *μάντιν τ' ἀγαθόν* hrdiny věštbou znamenitého, 72 *ὄλβος ἅμ' ἕσπετο* hojností požehnán, 75 *αἰδοία Χάρις* Charis vábná, 82 *ἀκόνας λιγυρᾶς* jak zvonivý brus, 103 *δέσποτα ποντόμεδον* vladaři velkého moře, 105 *δέξ' ἄνθος* množ květem a j. Zbytečno jest nahrazení Dia Perunem v Ol. 6, 96; příliš stručně přeloženo 3, 38 *ἐμὲ δ' ὦν πᾳ θυμὸς ὀτρύνει φάμεν* i nezapru. Nepěkný jest překlad v Ol. 1, 52 *γαστρίμαργον* žroutem, 58 *οἱ* . . . *αὐτῷ* (v téže větě) nad ním . . . nad ním, 97 *ἐσλῶν* šlechetníků, 104 *'Αμφ. χρυσαλακάτοιο* Amfitrity, co má přeslici zlatou, 2,32 *παῖδ' ἀελίου* sluncovo dítě; chybný jest vokativ v Ol. 6,22 Fintise m. Fintie. Od označování délek u řeckých jmen vlastních mohl překladatel upustiti; též nesouhlasí ref. s tím, že překladatel řecké dvojhlásky *ei*, *ai*, *oi* píše *ej*, *aj*, *oj*.

Ant. Kvapil.

Literatura.

(Díla redakce došlá.)

Programmy za školní rok 1890 zaslaly tyto ústavy:

Gymnasium v Brně. K. Minařík: Okkultace nebo zakrytí hvězd měsícem.

Reálka v Budějovicích. J. Novák: O neurčitých rovnicích druhého stupně s 2 neznámými.

Gymnasium v Chrudími. Fr. Havlík: O napodobivosti. Jos. Krágl: Některá navedení, jimiž jest říditi se žákům při kreslení.

Gymnasium v Jindřichově Hradci. Dr. F. X. Procházka: Katechismus dějin filosofie.

Gymnasium v Klatovech: F. J. Zámečník: Kterak převáděti spůsoby úsudku trojčlenného z obrazce jednoho do obrazců ostatních.

Gymnasium v Litomyšli. F. Jelínek: Jaké působení jeví záliba v řečnictví na Homéra.

Gymnasium v Mladé Boleslavi. F. Nekola: Cizí vliv na jazyk český.

Gymnasium v Něm. Brodě. J. Uličný: Měkkýšové vysočiny českomoravské.

Gymnasium v Olomouci. F. Polívka: O cizopasných rostlinách jevnosnubných.

Reálka v Pardubicích. J. Weger: Rybníkářství a rybařství na panství Pardubickém.

Gymnasium v Písku. J. Zahradník: O skladbě veršů v Iliadě a Odyssei.

Reálka v Písku. K. Kotrč: Z mé studijní cesty do Paříže.

Vyšší dívčí škola v Plzni. F. Věcovský: Pověsť o svatém Grálu.

Gymnasium a reálka v Plzni. K. Kunz: O řeckém aoristu iterativním a jeho shodě s českými tvary slovesnými.

Akademické gymnasium v Praze. Dr. F. Loukotka: Peršané.

Gymnasium v Praze na Spálené ulici. L. Duda: Návod ku sbírání hmyzu polokřídlého a další úpravě jeho pro sbírky.

Gymnasium v Praze v Žitné ulici. V. Hanačík: Achilleus.

Ob. gymnasium a reálka v Praze. Fl. Pohl: Několik různých úvah a studií z měřictví a deskriptivní geometrie. A. Pánek: O integrálu tvaru

$$\int_0^{\frac{\pi}{2}} \frac{cos^{2n} x\, d\, x}{(a^2 cos^2 x + b^2 sin^2 x)^n}$$

Reálka v Prostějově. V. Spitzner: Příspěvek ku květeně lišejníků moravsko-slezských.

Gymnasium v Přerově. F. Werner: Zeměpis ve vyšších třídách škol středních.

Reálka v Rakovníce. A. Sýkora: Slapy mořské. F. Fahoun: Příspěvek k nauce o fysickém kyvadle.

Gymnasium v Roudnici. J. Sommer: Trigonometrie v sextě.

Gymnasium v Rychnově. Dr. T. Kouřil: Spartiaca.

Gymnasium v Táboře. Dr. F. Bayer: Ssavci čeští.

Gymnasium v Třeboni. V. Veverka: Ukázky z lyrických básníků řeckých.

Gymnasium v Uherském Hradišti. B. Kopecký: Poměr Athén ku Spartě v době od bitvy platajské do vzniku peloponnésské války.

Okresní vychovatelna arcikn. Alžběty na Vinohradech.

Vyšší dívčí škola v Praze. V. Pakosta: *Legenda o sv. Kateřině.

Gymnasium ve Valašském Meziříčí. F. Hylák: O passivném významě mediálných tvarův aoristu a futura u Homera.

Gymnasium v Hradci Králové. J. Pelikán: Předložka ot, od v češtině.

Gymnasium v Domažlicích. J. Voborník: Jaroslav Vrchlický a jeho legenda o sv. Prokopu.

Gymnasium III. v Krakově. Dr. Kazimierz Krotoski: Norvéžsko se stanoviska fysického.

Reálka (německá) v Plzni. P. Vepřek: Příspěvky k dějinám boje o zásady české prosodie.

Bačkovského Kalendář studujících škol středních, na školní rok 1890 až 1891. V Praze 1890. Nákladem „Českého knihkupectví a antiquariatu“ Dra F. Bačkovského. m. 8°. 96. Cena 50 kr.

Besedy mládeže. Pořádá Václav **Špaček.** Svaz. 262., 264., 265., 266., 268.: *Zrnéčka.* Básničky od A. **Černého.** — *Pověsti o městech a hradech.* Podává V. **Podhradský.** — *Světélka v jitru života.* Podává L. **Grossmannová-Brodská.** — *Sbírka českých pověstí.* Jan Prav. **Přibík.** — *Semínka.* J. **Tykač.** — *Petr Veliký, car ruský. O českých klenotech korunovačních.* J. **Flekáček.** — *V čarovném sadě.* A. R. **Husová.** — V Praze 1890. Nákladem M. Knappa m. 8°. 95., 83., 83., 92., 89. Cena svazku 30 kr.

Bibliotéka paedagogických klassikův českých i cizích. Redaktor a vydavatel Fr. **Bayer.** Cena sešitu 35 kr. Ročník IV. Seš. 12.: Jana Amosa Komenského sebrané spisy vychovatelské.

Bibliothéka zábavy a poučení, vydávaná Ústředním spolkem učitelstva středních škol českých. Nové řady číslo 1.: *Zimní spánek zvířat.* Sestavil K. **Kopecký.** V Praze 1890. Nákladem F. Šimáčka. m. 8°. Cena 30 kr. K poučnému a zajímavému spisku přidáno jest též několik zdařilých vyobrazení.

Časopis Musea království Českého. Redaktor Jos. Emler. Ročník LXIV. Svazek 1. a 2.: Přednesení jednatele ve valném shromáždění společnosti Musea král. Českého dne 16. března 1890. O některých knihách prostonárodní četby české ve století XVI. (Ant. Truhlář). Český hospic v Římě (Frant. Mareš). Josefa Jungmanna listy k Vojtěchu Karešovi a j. (Jan Černý). Význam Antonína Marka pro českou literaturu (Jan Jakubec). Památky po Bratřích českých v Žamberce (E. Albert). Císaře Karla IV. pobyt při dvoře papežském v Avinioně r. 1365 (V. J. Nováček). Staroměstští v bouři r. 1618 (Z. Winter). Wiesenberské rýmované zbytky „Rozmluvy panny Marie a sv. Anselma o umučení Páně“ (Adolf Patera). Opatovické zbytky staročeské „Rozmluvy panny Marie a sv. Anselma o umučení Páně“ (Adolf Patera). Úterky r. 1789 (Vil. Gabler). Prameny zakládací listiny university Pražské, vydané Karlem IV. dne 7. dubna 1348 (V. J.

Nováček). Turkmeni a jejich země (Em. Fait). Evangelium Nikodemovo v literaturách slovanských (Jiří Polívka). Dodatky a opravy k biografiím starších spisovatelů českých a k starší české bibliografii. Hlídka literární. Zpráva o Museu král. Českého od 1. října 1889 do konce dubna 1890.

Časopis českého studentstva. Redaktor Al. P. **Kryf.** Nakladatel K. St. **Sokol**. V Praze. 8°. Předplatné ročně (10 sešitů o 2 arších) 3 zl. Roč. II. Čís. 11.—13.: Programm českého studentstva. Hnutí technické. Dojmy z Oxfordu. Dopisy. Co budeme dělati o prázdninách? Nový Akademický čtenářský spolek. Slavnosť Mickiewiczova v Krakově (A. Hajn). Sjezd slovanského studentstva v Praze r. 1891. Divadlo, literatura a umění. Směs.

Časopis katolického duchovenstva. Redaktor Dr. Klement **Borový.** Nákladem Rohlíčka a Sieversa. V Praze. 8°. Cena ročně (10 seš.) 3 zl. 50 kr. Ročník XXXI. Sešit 6. a 7.: Význam posvátných stromů u národů pohanských a Israelitů (F. Syllaba). O kaplích veřejných a soukromých (A. Vřešťál). Stručné dějiny církve katolické v Rusku (F. Kryštůfek). Užitečnosť patrologie (V. Konrád.) Milosť Boží (J. Hulka). Církevní bratrstva (A. Skočdopole). Kronika. Literární oznamovatel.

Česká domácnosť. Redaktor a nakladatel A. **Neubert** v Jilemnici. v. 8°. 32—36. Cena ročníku 2 zl. Ročník II. Číslo 7.: Jedináček (M. Boleslavský). ***Na** staroměstském náměstí (L. Grossmannová-Brodská). Oheň v názorech, pověrách a zvycích lidu českého (J. Košťál). Taneční pořádek (E. Zola). Dcera klenotníkova (J. W. Smith). Jiří Stephenson vynálezce lokomobily (F. Dědeček). Rozmanitosti.

České národní písně pro smyčcové quartetto. Zpracoval J. **Paukner.** Sešit 4.: (Když tě vidím, má panenko. Husitská. Já nechci žádného.) V Praze. Nakladatel M. Knapp. 20. 8°. Cena 60 kr.

Český taneční vínek. Pro dvoje housle upravil J. **Vašátko.** Sešit II. V Praze 1890. Nakladatel M. Knapp. 4°. 16. Cena 60 kr. Jednotlivé party po 30 kr.

Divadlo s loutkami. Sešit 13. a 14.: *Krakonošovy poklady* od Žofie *Podlipské. Vystěhovalci* aneb *Mezi divochy a loupežníky* od Jar. *Květnického.* S původními obrázky od M. Aleše. V Praze. Nákladem A. Štorcha syna. m. 8°. 39., 28. Cena 24, 20 kr.

Dobrá rada. Bída je, proto juchu! Od Václava **Kosmáka.** V Telči 1890. Nákladem E. Šolce. 8°. 48. Cena sešitu 20 kr. Sešit 1. — Skvělý úspěch, jakého se dodělaly poslední romány Kosmákovy Chrt a Chlubilova rodina, přiměl nakladatelstvo Em. Šolce ku vydání dvou menších obrázků: „Dobrá rada“ a „Bída je, proto juchu!“ jež vyjdou v 6 sešitech po 20 kr. První sešit nového tohoto díla ve pěkné úpravě vydaný již slibuje čtenářstvu, že novým tímto dílem oblíbeného našeho povídkáře pro lid se znamenitě pobaví. Kosmák jeví v něm tytéž přednosti, pro které stal se lidu našemu spisovatelem velmi milým.

Hrady, zámky a tvrze české. Popisuje August **Sedláček.** Nákladem F. Šimáčka. fol. Cena sešitu 65 kr. V Praze. Díl VIII. Sešit 5—9.: Nižburk (z Miesenburg), Jivno, Jenčov, Držemberk, Lány, tvrze na Křivoklátě, Krakovec, tvrze v jeho okolí, Smečno, Neprobylice.

Humoresky, satiry a drobné črty Svatopluka **Čecha.** Druhé vydání. V Praze 1890. Nakladatel F. Topič. m. 8°. Cena seš. (o 32 str.) 20 kr. Seš. 6. až 8.: Sněm písmen. Dva dopisy. Selanka. Rodinné tajemství. Mluvící kapr. Drak. Fráze. Ještě kopa frází. Do třetice všeho dobrého. — Sešitem osmým ukončena jest tato sbírka drobných humoresek z elegantního humoristického péra Čechova.

Al. **Jiráska** Sebrané spisy. V Praze 1890. Nákladem J. Otty. m. 8°. Cena sešitu (o 32 str.) 15 kr. Sešit 27.—37.: Zajímavou povídkou „Ze zlatého věku v Čechách“ ukončen jest III. díl a poutavým historickým obrazem z 2. polovice XVIII. století „Skaláci“ počíná IV. díl. Známý historický obraz ten jest jedno z prvějších děl Jiráskových. Prvé vydání jeho jest úplně rozebráno a toto druhé jest valně pozměněno a opraveno.

Jitřenka. Redaktor a nakladatel Fr. **Popelka** v Poličce. v. 8°. Předplatné ročně 4 zl. Ročník IX. Číslo 13.—16.: Jara (Guy de Montpassant — A. K. Roky-

Sešit 16. a 17.: P. Vergilia Marona *Aeneis*. Přeložil A. *Škoda*. (Dokončení.) V Praze. Nákladem A. Storcha syna. m. 8°. Cena 56 kr.

Slovanstvo ve svých zpěvech. Sborník národních a znárodnělých (významných) písní všech slovanských národů. Pořádá, harmonisuje a vydává Ludvík **Kuba**. V Poděbradech. v. 8°. Cena sešitu (o 2 arších) 40 kr. Sešit 49.: Ludvík Kuba vrátiv se z 3. cesty na jih (zajisté se značně obohacenými zápiskami) podává 15 písní slovinských. Sešitem tím končí se I. díl knihy VIII. a sešitem následujícím počnou vycházeti písně chorvátské.

Slovenské Pohl'ady. Časopis pre literatúru, vedu, umenie a politiku Redaktor Svetozár **Hurban** (Vajanský). V Turčanském sv. Martine. Nakladatel Pavel Mudroň. 8°. Cena ročníku (o 6 sešitech 6archových) 5 zl. Ročník IX. Sešit 7.—9.: *Ežo Vlkolinský (Hviezdoslav). Obrázky z Bošáckej doliny (J. L. Holuby). Obete márnomyseľnosti (T. V.). Regulovanie valuty (S. Š.). Bohdan L'udovít Grossmann (Pavel Križko). Turčinské, čiže Štubnianske Teplice (týž). Dedo Nestor (Iv. Vagov — S. J. Zachej). Anton Bernolák a jeho škola (J. Vlček). *Pustý dom (Hviezdoslav). Slovenský jazyk. Úžas (V. Omeľanský). Beseda. Literatura.

Slovenské spevy. Vydavajú Priatelia slov. spevov. Díel II. V Turčan. Sv. Martině 1890 V. 8°. 40. Cena soš. 50 kr. Sošit 1. — Věci takové důležitosti, jako jest sebrání národních slovenských písní ujalo se několik povolaných sil a přátelů národní poesie se skutečným zdarem. Sebrali celkem 603 písní, kteréž vydány v 6 sešitech tvořily I. díl. V seš. 1. dílu II. jest nových 101 písní. Úprava jest čistá, tisk textu i not jasný. Doufáme, že Slovenské spevy dojdou hojného rozšíření.

Sluchová methoda. Učebné listy francouzské pro samouky i soukromé vyučování. Píše prof. Louis **Schmidt-Beauchez**. V Praze 1890. V. 8°. Cena sešitu ($1\frac{1}{2}$—2 archy) 50 kr. List 14.—15.: 20., 21. a 22. lekce. Cvičení mluvnická, překladová, konversační, zdvořilé fráse atd.

Stručný slovník paedagogický. Redaktoři Jos. **Klika** a Jos. **Sokol**. V Praze 1890. Nákladem Odboru literárně-paedagogického při Ústředním spolku jednot učitelských v Čechách. 8°. Cena sešitu (o 32 str.) 25 kr. Sešit 2—4.: Anhaltské školství — Barthel, Barva — Bourdon, Brasilské školství — Cyrill a Methoděj. K sešitům přidáno v textu též několik názorných vyobrazení.

Švanda dudák. Poutník humoristický. Ročník IX. Vydavatel a redaktor Ignát **Herrmann**. V Praze 1890. Nakladatel F. Topič. m. 8°. 48. 88. Cena sešitu 20 kr. Sešit 7. a 8.: Dobrá živnosť (F. Herites). *Stávka literátů (Radovan Sup). Quod non est in actis, non est in mundo (Sudimír Pražský). Nebyl v karanténě. Z poslední gallerie. Feuilleton (V. Štech). První česko-moravská továrna na mluvící loutky. Návštěva Chrudima. *Několik písní v slohu národním (A. E. Mužík). *Spolek Lidumil (K. Leger).

Učitel. List věnovaný zájmům školy obecné a měšťanské. Redaktor Fr. **Dlouhý**. Vydavatel Em. Schulz. V Brně. v. 8°. Cena ročně (36 čísel o 16 str). 3 zl. Ročník I. Číslo 12.—20.: Zemský školní dozorce Dr. Alois Novák †! Studium jazyka mateřského stránkou vychování národního (J. Šmaha). Vědomá a bezvědomá výchova (H. Meier — F. Dlouhý). Příspěvek k životopisu Jana Amosa Komenského (L. A. Hrazděra). O kresbě zeměpisných map (J. Hladík). O diagramu a jak se shotovuje (E. Řezáč). Škola psychologie (E. Siegert — Fr. Pražský). Ze školy pro školu (Kl. David). O kollegialnosti (J. L. Kovářiček). Přirozený rozvoj vědomostí u dítěte (E. Makovička). O koncentraci v učbě počtářské (V. Ptáček). O vyučování zeměpisu (J. Zbroj). Rozmanitosti.

Vesmír. Obrázkový časopis pro šíření věd přírodních. Redaktor prof. Fr. **Nekut**. V Praze 4°. Cena ročně 6 zl. Ročník XVIII. Číslo 18.—21.: Veverouch poletuchový. Šídla a vážky země české (A. Krejčí). Palmy z rodu Raphia P. de B. Výzkumní cesta do ledového moře evropského (V. Kükenthal — J. Kořenský). Mezinárodní sjezd zoologický v Paříži 1889. Ohromná ložiska síry v poušti Karakumech v Turkmensku (E. Fait). Okružáci. O čeledi velbloudů. Klíč k určo-

vání rodů plžových z fauny česko-moravské (Uličný). Život ve vodní tůni. Balbínův obrázek ptáka zlatohlávka čili králíčka. Geologický výlet ze Sedmihorek na Kozákov (A. Frič). Hroch, obyvatel řek afrických. Jak sbírám ve Venezuele (J. St. Vráz). Millerit a ankerit (V. Nejdl). Zvířena doby Peronské (A. Frič). Mechy ploníkovité (A. Weidtmann). Divoký kůň džungarský. Nové rostliny kulturní. O meteorologii Prahy (J. Frejlach). O dvojdyšné rybě bahníku africkém. Stopy členovců na škebli z vrstev peruckých (A. Frič). Rozmanitosti.

Vesna. Redaktor F. **Dlouhý.** Ve Velkém Meziříčí. 4°. Nakladatel J. F. Šašek. Cena ročně 3 zl. 70 kr. Ročník IX. Číslo 14.—18.: Černý haramija (F. J. Andrlík). O žízni. *Smrť (K. B. Hájek). Podivný případ s Drem Jekyllem a p. Hydem (R. L. Stevenson — J. Nováček). V kleci (J. Krušina ze Švamberka). *Střemcha (J. Měřička). *Otázka (Benevolio). Císař Leopold I. v Chebu r. 1673 (F. Menčík). Kápel (J. Schjörringová — O. S. Vetti). Pan Ferdinand (V. Hes). *V toku (K. B. Hájek). Čeští muzikanti v Remeši (B. L. Lašek). Maďaři v Čechách (J. V. Bohuslav). *K práci (J. Vránek-Pohorský). *Modlitba (Dle T. Morea — K. B.). O vzdělání žen. Zničím je! (Žof. Mellerová — J. Konèrza). O družebnosti zvířat. *Motýl (J. Janča). *Sny (J. Měřička). Kde domov můj (A. Jizera). Rozmanitosti.

V nejtemnější Africe *aneb hledání, zachránění a ústup Emina guvernéra Aequatorie.* Sepsal Henry M. **Stanley.** Přel. Gustav *Dörfl*, El. *Krásnohorská* a Primus *Sobotka*. Svazek I. Se 150 dřevorytinami a mapami. V Praze 1890. Nákladem J. R. Vilímka. 8°. XVI. 323. Cena brož. výtisku 3 zl., vkusně váz. 4 zl. — Pozoru- i nejvřelejšího doporučení hodné dílo slavného cestovatele vychází v jazyce našem zároveň s vydáním anglickým. Mimo 3 velké barvotiskové mapy, znázorňující graficky výsledky výzkumné cesty Stanleyovy, nalézají se ve vydání českém také i reprodukce 14 zajímavých starých map, jež místokrál egyptský Stanleyovi zvláště k použití propůjčil. Český překlad našeho vydání tlumočí originál úplně a věrně se všemi i nejposlednějšími korrekturami Stanleyovými, a vydání české přinese všecky mapy i všecky illustrace, jimiž se anglický originál vykáže. Celé dílo „V nejtemnější Africe" vyjde v českém vydání ve 3 svazcích v úhrnné ceně 9 zl. Pořídí se však k vůli pohodlí odběratelů také vydání *sešitové*, jež obsahovati bude 30 sešitů po 30 kr.

Kytice z písní národních, znárodnělých, vlasteneckých a jiných. (Doplněk ku Zpěvníku Školskému.) Upravil a průvody na piano a harmonium opatřil Fr. **Pivoda.** V Praze 1890. Nákladem vlast. 8°. 174. Cena 2 zl. — Sbírka tato obsahuje 105 písní národních, znárodnělých a vlasteneckých a 30 písní jiných. Osvědčený upravovatel a hudebník opatřil písně případným průvodem na piano a harmonium. V předmluvě dobře podotýká, jak nedobré jest počínání těch učitelův mládeže, kteří melodii sice ponechávajíce, slova nová — zhusta nevhodná — na ni tvoří. Proto jest chváliti, že vydavatel vybrav nejvhodnější pro mládež písně, ničeho — co se stránky textové týče — nezměnil. „Kytici" jeho lze zcela dobře dobře doporučiti. Úprava jest úhledná, tisk velmi jasný a čistý, cena poměrně malá. Doufáme, že dojde „Kytice" zaslouženého uznání a rozšíření.

Vzdělavací bibliotheka. Svazek 2.: *Poddanství žen* od Johna Stuarta **Milla.** Díl I. a II. V Praze 1890. Nákladem Časopisu českého studentstva. m. 8°. 170. Cena 70 kr. — V úpravě elegantní vyšla výtečná studie, která bude jistě vítána každému, kdo má vážnou snahu poučiti se o pravém významu emancipačního hnutí. Vzhledem k neobyčejné důležitosti této otázky očekáváme, že sotva se najde některý vzdělanec, jenž by nesáhl po spise, v němž slavný myslitel anglický jasně a důkladně předkládá své náhledy o poměru žen k mužům jak v rodině, tak i ve veřejném životě. V kapitole poslední dokazuje pak důvody naprosto přesvědčivými, jak neskonalý prospěch vznikl by obecnému pokroku z toho, kdyby od posavadní zásady podřízenosti ženské se upustilo.

Ženské listy. Nákladem Ženského výrobního spolku českého. Redakcí Elišky **Pechové-Krásnohorské.** V Praze 8°. Ročně (12 čísel) 1 zl. 80 kr., poštou 2 zl. Roč. XVI., čís. 7.—9.: Duch i povaha Fanny Lewaldové (F. V. Frič).

Vychování dívek na charakter (Am. Čadová). Žena v novověkém Rusku (P. Durdík). Vzpomínky z cesty na Lublaň a Záhřeb (V. Sokolová). Obrázky z Vídně. *Po prázdninách (Pavla Maternová). Rozmanitosti.

Žertovné hry divadelní. Sv. 30.—32.: *Dostaveníčko.* Žert v 1 jednání od B. Štěchovského. — *Na zdi.* Veselohra v 1 jednání. Napsal *Emil de Najac.* Přeložila Eliška Pešková. *Uhlíři.* Fraška o 1 jednání. Napsal Ph. *Gille.* Přel. J. Kühnl. (Repertoirní hra Národ. divadla.) — V Praze 1890. Nákladem M. Knappa. 17., 22., 24. Cena svazku 10 kr.

O starých mládencích a pannách podává Hugon V. **Wunsch.** V Praze 1890. Nákladem Dr. F. Bačkovského. m. 8°. 32. Cena 15 kr.

Kozennův zeměpisný atlas. 12. vydání pořídil Dr. J. *Metelka.* Ve Vídni a Olomouci 1890. Nákladem Ed. Hölzla. 8°. 42. Ve vydání tom jsou mapy 1—18 po stránce textové opraveny.

Poslední soud od Viktora **Gomulického.** Přeložil Norbert *Mrštík.* (Se 24 illustracemi Władysława Podkowińského). V Praze 1890. Nákladem F. Šimáčka. 8°. 79. Cena 50 kr.

Rakousko po válce třicetileté (1648—1658). Se zvláštním zřetelem na země koruny české. Sepsal Dr. F. **Šujan.** V Třebíči 1890. Nákladem J. Lorenze. 8°. 121. Cena 60 kr. — V předmluvě podotýká spisovatel, že „seznati následky a účinky zhoubné války 30leté“ bylo příčinou vzniku knihy té. Udává pak i prameny a pomůcky, jichž užil. Látku samu rozdělil si na dva hlavní oddíly: I. Vnitřní stav Rakouska, II. Postavení Rakouska k mocnostem jiným.

Národ. Velký občanský kalendář na rok 1891. Ročník VII. V Praze. Nákladem F. Šimáčka. 8°. 140. Cena 50 kr.

Českoslovanská Koleda. Velký občanský kalendář na rok 1891. Ročník XVI. V Praze. Nákladem téhož. 8°. 140. Cena 50 kr.

Parlamentär. Redaktor V. Cinert. Ročník XI. Číslo 27.—36. Ve Vídni. Nákladem M. Živné. 4°. 8.

Z dějin pravdy (Allegorie). Napsal J. N. *Známý.* Čistý výnos věnuje se fondu pro postavení pomníku Husova. V Táboře 1890. Nákladem vlastním. m. 8°. 17. Cena 20 kr.

Žaloby a exekuce z jednání bagatelního a stručného. Přátelské rady V. J. **Čečetky.** V Praze 1890. Nákladem F. Šimáčka. 8°. 199. Cena 90 kr.

Básníkův denník. Verše Jaroslava Kvapila. (Slečně Hanně Kubešové.) V Praze 1890. Nákladem F. Šimáčka. m. 8°. 71. Cena 30 kr.

Giosue Carducci: Výbor básní. Se svolením básníkovým přeložil Jar. **Vrchlický.** V Praze 1890. Nákladem F. Šimáčka. m. 8°. 179. Cena 50 kr. — Básně prvního ze současných poetů vlašských, překládá stejně obratný a vzletný básník český. Jaký překlad takový jest, lze se snadno domysliti. Úprava je velmi pěkná, tisk jasný.

Lorda Byrona Hebrejské melodie. Dvojí překlad J. **Vrchlického** a J. V. **Sládka.** V Praze 1890. Nakladatel F. Šimáček. 16°. 83. Cena 30 kr. — Zajímavý úkaz v naší literatuře: dva vynikající básníci překládají slavného básníka cizího. Každý z překladův má své přednosti: Sládkův jest věrnější (při úplné jasnosti), Vrchlického volnější (i v metru) a tudíž vzletnější. Tomu se bude více líbiti ten, onomu onen, ale každý z nich znamenitě obohacuje naši, překlady výtečných děl ještě dosti chudou literaturu.

Bursa a její obchody. Napsal Emil **Ludvík.** V Praze 1890. Nákladem F. Šimáčka. 8°. 70. Cena 20 kr. — Spisovatel rozdělil si látku na 2 hlavní oddíly: 1. Bursa. 2. Obchody na burse. Spisek poslouží českým interessentům.

Na paměť 25iletého trvání městské střední školy v Praze (1865—90). Po vypsání oslavy následují dějiny ústavu za prvé čtvrtstoletí, uvádí se veškero učitelstvo za tu dobu, rozpravy v programmech a statistika žactva.

MDra Vlad. Šíra **Ptactvo české.** Sv. III. (Zpěvaví. Hrubozobí. Holubovití. Kůrovití.) V Praze 1890. Nákladem M. Knappa. 8°. 150. Cena 1 zl. — Na jiném

už místě zmínili jsme se pochvalně o díle zvěčnělého Šíra. K dílu III. přidáno jest 24 zdařilých vyobrazení ptáků.

Úplná učebnice mezinárodní řeči Dra Esperanta. Napsal Fr. Vl. L. V Pardubicích 1890. Nákladem vlastním. 8°. 27. Cena ? — Nový volapük na základě románských jazykův, jako onen zbytečná a nesmyslná práce (subst. končí se na *o*, adj. na *a*, na př. granda libro!). Proč nenechati mezinárodní řečí jazyk, jímž opravdu veliký některý *národ* mluví a jenž má bohatou literaturu, jako ruština, angličina, frančtina? Hříčky volapükové nemají pražádné ceny.

Синтаксисъ славянскихъ языковъ. Отдѣлъ общій. Основные виды предложенія древне-славянскаго, русскаго, польскаго; лужицко-сербскаго, чешскаго, словенскаго, сербскаго и болгарскаго. Составилъ Ѳ. В. Ржига. Москва 1890. 8°. XVI. 144. Cena 1 rubl. — Spis. v práci velmi pilné probírá rozmanité druhy vět a jich části podávaje k tomu dokladův z přesné mluvy biblické všech jazykův slovanských. Na konec podává básnické ukázky v každém z jazykův těch.

Nový kalendář učitelský na r. 1891. Vydavatel a nakladatel Alois **Holub.** Roč. III. V Praze 1890. m. 8°. 206. Cena 85 kr. — Kalendář ten vyniká jako jiná léta velmi vkusnou úpravou a vhodnými poučeními z různých oborův. Ku kalendáři připojeno jest 8 podobizen českých učitelův a hojně papíru na katalog i zápisky.

Fromme's Österr. Professoren- und Lehrer-Kalender für das Studienjahr 1890—91. XXIII. Jahrgang. Red. J. E. Dassenbacher. Wien 1890. Nákladem K. Fromma. Cena ? — Ročník tento upraven jako dřívější velmi vkusně i prakticky, maje dostatek rubrikovaného papíru na katalog i zápisník. Chvalitebnou novotou jest Rejstřík věcný k repertoriu normalií. *Schematismus* obsahuje v přídavcích i nejnovější změny; Rosický není v Čechách, nébrž na Moravě zemským školdozorcem.

Drobné zprávy.

Nařízení.

Zákon, daný dne 24. června 1890,[1]) platný pro království České, kterým se mění některá ustanovení zákona, daného dne 24. února 1873, zák. zemsk. čís. 17, jenž se týče dohlídky ku školám.

S přivolením sněmu Mého království Českého vidí se mi nařiditi takto:

Článek I.

§§. 40., 41., 43., 44. a 45. zákona, daného dne 24. února 1873, zák. zemsk. č. 17, jenž se týče dohlídky ku školám, pozbývají tímto platnosti a budou zníti:

§. 40.

Zemská školní rada skládá se:

1. ze správce země nebo z místopředsedy zemské školní rady aneb, kdyby tento poslednější byl zaneprázdněn, z náměstka, od správce země ustanoveného, jako předsedy;

2. ze šesti od výboru zemského zvolených zástupcův, z nichž tři náležeti musí národnosti české a tři národnosti německé; volitelni jsou všichni, kdož mohou voleni býti do sněmu;

3. z referentů pro administrativní a ekonomické záležitosti školní;

4. ze zemských inspektorů školních;

5. ze dvou sborem obecních starších zvolených zástupců kr. hlavního města Prahy, z nichž jeden náležeti musí národnosti české, druhý národnosti německé;

[1]) Vyhlášen v XV. částce zemského zákonníka, vydané 28. června 1890, pod č. 46.

6. ze dvou duchovních katolických, jednoho duchovního evangelického a jednoho vyznavače víry israelitské;

7. ze čtyř členův stavu učitelského, z nichž dva náležeti musí národnosti české, dva pak národnosti německé.

Ze členů, uvedených pod čís. 3. a 4. má jen deset členů hlas rozhodující, a to ti, které předseda od případu k případu ustanoví. Při tom platiž zásada, že ne více než vždy pět členů, jimž přikázány jsou školy německé, pokud se týče české, vykonávají právo hlasovací.

§. 41.

Členy, uvedené v §. 40. pod číslem 3., 4., 6. a 7., jmenuje císař po návrhu ministra záležitostí duchovních a vyučování; ministru tomuto náleží, aby dorozuměl se, pokud týče se jmenování členů duchovních, s těmi kterými duchovními úřady vrchními a pokud týče se jmenování referentů administrativních, s ministrem vnitra.

Úřadovací doba členů školní rady zemské, uvedených v §. 40. pod č. 2., 5., 6. a 7., trvá šest let.

V příčině úředního postavení a požitků referentů administrativních a školních inspektorů zemských platí předpisy zvláštní.

Členové stavu učitelského obdrží úřadovací plat z prostředků státních.

§. 43.

Zemská rada školní koná schůze buď plenární buď odborové.

Zřízeny jsou dva odbory, které v mezích působnosti své samostatně se usnášejí.

Jednomu z těchto odborů přikázány jsou všechny školy a ústavy (§. 39., čís. 1, 2 a 3) s českým jazykem vyučovacím, jakož i všechny záležitosti (§. 42.) českých okresů školních, vyjímajíc ty záležitosti, které se týkají německých škol v okresích těch. Druhému z odborů těch přikázány jsou všechny školy a ústavy (§. 39., čís. 1, 2 a 3) s německým jazykem vyučovacím, jakož i všechny záležitosti (§. 42.) německých okresů školních, vyjímajíc ty záležitosti, které se týkají českých škol v okresích těch.

Plenární poradě a plenárnímu usnesení zemské školní rady vyhrazeny jsou všechny záležitosti, které německým a českým školám vůbec nebo některé třídě jejich společny jsou, zvláště pak zkoumání rozpočtů školních okresů dle zásad ujednaných s výborem zemským (§. 29. zákona ze dne 24. února 1873, z. z. č. 16, zákon ze dne 1. května 1886, z. z. č. 47), jakož i zřizování tak zvaných škol menších. Po zřízení jich přikázány budou odborům záležitosti také těchto škol dle vyučovacího jazyka jejich.

Odbory zemské školní rady mohou k rozhodování o dosazování praesentovaných učitelů, pensionování učitelů na školách obecných, schvalování zřízení škol soukromých, osvobozování od školného na školách středních, dále k rozhodování o stížnostech na trestní nálezy, jakož i pro osvobozování od školného na školách obecných utvořiti z členů svých výbory. Avšak odbor, jakož i předseda mají právo, takové záležitosti od případu k případu předložiti k rozhodnutí odboru.

Ustanovení, jakého jazyka jednacího a rokovacího v zemské školní radě užívati se má, staniž se nařízením (v jednacím řádě), při čemž šetřeno budiž zásady, že jazykem jednacím a rokovacím v jednom odboru má býti jazyk český, v odboru druhém jazyk německý, a že také v odborech referáty se mají podávati a jednací protokoly se mají sepisovati jazykem toho kterého odboru; v plenárních schůzích však že při úplném šetření rovného práva obou jazyků zemských každému členu má býti volno, aby nehledě k tomu, kterým jazykem referent návrh podal, dle svého uznání užíval českého neb německého jazyka.

§. 44.

Ve schůzích plenárních, jakož i ve schůzích obou odborů zemské školní rady předsedá správce země nebo jeho náměstek.

Z ostatních členů vstoupí v §. 40. pod čís. 2., 5. a 7. uvedení zástupcové výboru zemského, král. hlavního města Prahy a stavu učitelského, kteří náležejí

národnosti české, dále administrativní referenti a zemští inspektorové školní (§. 40. pod č. 3. a 4.), kterým přikázány jsou školy české, jako členové do jednoho odboru; v §. 40. pod č. 2., 5. a 7. uvedení zástupcové výboru zemského, král. hlavního města Prahy a stavu učitelského, kteří náležejí národnosti německé, jakož i administrativní referenti a zemští inspektorové školní (§. 40. pod čís. 3. a 4.), kterým přikázány jsou školy německé, vstoupí jako členové do druhého odboru.

Zástupcové společností náboženských (§. 40. pod čís. 6.) náležejí jako členové oběma odborům. Za tou příčinou požaduje se u těchto členů znalost obou jazyků zemských.

Z administrativních referentů a zemských inspektorů školních, kteří některému odboru náležejí, má v odboru tom vždy jen pět hlas rozhodující, a to ti, které předseda od případu k případu ustanoví.

Každý odbor koná aspoň jednou za měsíc řádnou schůzi.

Schůze plenární nařizuje dle potřeby předseda, který však jest povinnen svolávati plenární schůze nejméně čtyřikráte do roka.

K návrhu dvou členů musí předseda svolati mimořádnou schůzi odboru, k usnesení některého odboru pak mimořádnou schůzi plenární, které do osmi dnů konati se mají.

Záležitosti, o kterých se má učiniti rozhodnutí, anebo podati dobré zdání neb návrh ministeriu záležitostí duchovních a vyučování, projednávají se v poradě kollegiální.

Veškeré ostatní záležitosti vyřizují se za vlastní odpovědnosti předsedovy, který opatření, jaká mezi tím byl učinil, a to dle působnosti, které opatření ta se týkají, v nejbližší schůzi plenární nebo v nejbližší schůzi odboru, jehož se týče, sděliti má.

Zemská školní rada může si pro jednotlivé záležitosti přibrati znalce, kteří ve schůzích mají hlas poradní.

Jak schůze plenární, tak i schůze odborové zemské školní rady mohou usnesení činiti, jestli přítomna věčšina členův jejich.

Usnesení činí se nadpoloviční věčšinou hlasů. Při rovných hlasech rozhoduje předseda, jemuž náleží též právo, vykonání takových usnesení, která dle jeho náhledu jsou proti zákonům, zastaviti a do tří dnů žádati za rozhodnutí ministeria záležitostí duchovních a vyučování.

Dotýče-li se porada a hlasování osobního prospěchu některého člena, nemá člen takový na nich bráti podílu.

Stížnosti na usnesení zemské školní rady jdou k ministeriu záležitostí duchovních a vyučování. Stížnosti, které se týkají národního školství, podány buďte okresní školní radě, ostatní stížnosti pak zemské školní radě do čtrnácti dnů po oznámení rozhodnutí, z něhož se béře odvolání a působí odkladně.

§. 45.

V pilných potřebách (§. 16.) může předseda i v takových záležitostech, o nichž konati se má porada kollegiální (§. 44.), bezprostředně opatření činiti, musí však ve schůzi nejblíže příští žádati za schválení jeho.

Článek II.

Zákon tento nabude platnosti dnem, kterého bude vyhlášen. Do 30 dnů od té doby má se zemská školní rada nově ustaviti.

Do té doby úřadovati bude zemská školní rada na základě zákona, daného dne 24. února 1873, zák. zem. č. 17.

Zákon, daný dne 18. dubna 1890,[1]) o zastupování místodržitele při zemských školních radách ve Vídni, Praze a ve Lvově.

S přisvědčením obojí sněmovny rady říšské vidí Mi se naříditi, jak následuje:

[1]) Vyhlášen 10. května 1890 v XX. částce Zákonníku říšského pod č. 70.

§. 1.

Při zemských školních radách ve Vídni, v Praze a ve Lvově zřízen buď zvláštní úředník k zastupování místodržitele.

Úředník tento jmenován bude od Císaře Pána k návrhu ministra věcí duchovních a vyučování, bude míti titul „místopředseda c. k. zemské školní rady“ a bude v páté třídě důstojenské.

§. 2.

Mému ministrovi věcí duchovních a vyučování jest uloženo, aby zákon tento uvedl ve skutek.

Zákon, daný dne 5. června 1890,[1]) o požitcích supplentů k moci branné náležejících na středních školách, na ústavech pro vzdělání učitelů a učitelek a na školách nautických státem vydržovaných ve příčině jich povinnosti k aktivní službě ve vojsku, ve válečném loďstvu, v zeměbraně anebo v domobraně.

S přisvědčením obojí sněmovny rady říšské vidí Mi se nařiditi, jak následuje:

§. 1.

Supplenti na středních školách, na ústavech pro vzdělání učitelů a učitelek a na školách nautických, státem vydržovaných, kteří náležejí k moci branné, účastni jsou, pokud jsou ve přísahu vzati, v případu mobilisace co do svých požitků, s výkonem služby v úřadě učitelském spojených (platů substitučních), oněch výhod, jež dle §. 6, čísla 3. a 4. zákona ze dne 22. června 1878 (Z. Ř. č. 59.) přirčeny jsou auskultantům, praktikantům, elévům a aspirantům v příčině jich adjuta.

§. 2.

Aktivní službou vojenskou ve případech v §. 5. lit. *a*), *b*), *c*) *a d*) zákona ze dne 22. června 1878 (Z. Ř. č. 59.) vyjmenovaných nepřerušuje se kvinkvennium (pětiročí), jež dle §. 1. zákona ze dne 8. července 1886 (Z. Ř. č. 121.) supplenti na středních školách a na ústavech ku vzdělání učitelů a učitelek státem vydržovaných odbyti musí pro dosažení postupného přídavku služebního.

Avšak takové přerušení nastane — vyjímaje mobilisaci v §. 5 lit. *c)* zákona ze dne 22. června 1878, Z. Ř. č. 59., připomenutou — v onom případě, když aktivní služba vojenská řečenými osobami učitelskými koná se k vůli zákonné praesenční službě.

§. 3.

Tento zákon nabývá platnosti dnem vyhlášení svého.

§. 4.

Mému ministrovi věcí duchovních a vyučování uloženo jest, aby zákon tento uvedl ve skutek.

Výnos ministra záležitostí duchovních a vyučování ze dne 15. června 1890, č. $\frac{1079}{\text{C. U. M.}}$, svědčící všem c. k. ministerstvu záležitostí duchovních a vyučování podřízeným úřadům a ústavům, v příčině výhod, jichž požívají aktivní c. k. státní (a c. a k. dvorní) služebníci při jízdě po státních drahách po zavedení krejcarové pásmové sazby na těchto drahách.

Dnem 16. června 1890 zavedena bude na c. k. státních drahách a na některých soukromých drahách, do správy státní převzatých, krejcarová pásmová sazba, následkem čehož dlužno změniti slevu, které požívali dosud c. k. a c. a k.

[1]) Vyhlášen 27. června 1890 v XXXIII. částce Zákonníku říšského pod č. 116.

státní a dvorní služebníci při jízdě po drahách těchto dle předpisu z roku 1885, vyhlášeného v XII. části zdejšího Věstníku ze dne 15. června 1885 pod čís. 27., a která 50% činila. Budou pak pro c. k. a c. a k. státní a dvorní služebníky na c. k. státních drahách a na soukromých drahách, do správy státní převzatých, mimo trati dole uvedené od 16. června 1890 podobně jako pro osoby, náležející k c. a k. vojsku a cestující mimo službu, míti platnost tyto snížené ceny: pro rychlovlaky v I. třídě 2·5 kr., v II. třídě 1·5 kr. a v III. třídě 1·2 kr., pro osobní vlaky pak v I. třídě 2 kr., v II. třídě 1 kr. a v III. třídě 0·8 kr. Při tom započtou se zcela příslušná pásmová přirážka a poplatky za zavazadla. Svobodná zavazadla se nepřipouštějí.

Sluší tudíž koupiti při jízdě v I. třídě při rychlovlacích jeden lístek pro osobní vlak II. třídy a jeden poloviční lístek pro osobní vlak III. třídy, při osobních vlacích pak jeden lístek pro osobní vlak II. třídy. Při jízdě v II. třídě sluší pak koupiti jeden lístek III. třídy pro ten který druh vlaku a při jízdě v III. třídě při vlacích osobních jeden vojenský lístek III. třídy a při rychlovlacích jeden celý a jeden poloviční vojenský lístek III. třídy.

Výnos ministra záležitostí duchovních a vyučování ze dne 27. června 1890, čís. 13.211, svědčící všem c. k. zemským úřadům školním, v příčině braní supplentů na státních ústavech vyučovacích pod přísahu.

Zákon daný 5. června 1890, říšsk. zák. č. 116, o požitcích supplentů k moci branné náležejících na středních školách, na ústavech pro vzdělání učitelů a učitelek a na školách nautických státem vydržovaných ve příčině jich povinnosti k aktivní službě ve vojsku, ve válečném loďstvu, v zeměbraně anebo v domobraně, rozeznává mezi supplenty přísežnými a nepřísežnými, přiřknuv toliko supplentům přísežným výhody obsažené v tomto zákoně.

Hledě k tomu, že během času vyskytly se v příčině toho, kdy a kterak supplenty na státních ústavech vyučovacích pod přísahu bráti dlužno, v panující praxi různosti, uvádím na paměť za příčinou vyhlášení dotčeného zákona předpisy ve příčině této platné, zejména pak ustanovení §. 19. substitučního normálu (dekret studijní dvorní kommisse ze dne 3. června 1839, č. 3401, sbírky polit. zákonů svazek 67, str. 96; Marenzeller, Normalien I., č. 334) a předpisy dané na základě jeho jednotlivým úřadům zemským, dle nichž supplenty (pomocné učitele) na státních ústavech vyučovacích vždy pod přísahu vzíti dlužno, když ustanovují se na delší dobu, a to nejméně na dobu jednoho pololetí.

Byl-li supplent ustanoven na dobu kratší jednoho pololetí, nebudiž vzat pod přísahu.

Přísaha vykonána budiž dle formule předepsané pro učitele dříve, než služba se skutečně nastoupí.

Dále se připomíná, že přísaha složiti se má z pravidla před představeným toho kterého státního ústavu vyučovacího, který předloží přísežní listinu zemskému úřadu školnímu.

O tom dávám c. k. zemskému úřadu školnímu věděti, ukládaje jemu, aby bedlivě nad tím bděl, by předpisů těchto přísně se šetřilo.

* * *

Ježto opětně učiněny byly návrhy, **aby jednotlivá ustanovení řádu kázeňského** pro střední školy v Čechách, nyní už 16 let trvajícího, **změněna nebo doplněna byla**, vidí se c. k. šk. radě zemské ředitelstvu ukládáti, *by důkladnou revisi celého řádu kázeňského před se vzalo a nejpozději do konce října 1890* přiložíc příslušné protokoly konferenční *oznámilo*, zda a které změny nebo dodatky při jednotlivých §§. řádu kázeňského tamější sbor učitelský za potřebné neb aspoň žádoucí uznává.

V zprávě té buďte §§., při nichž se změna nějaká navrhuje, pro lepší přehled uvedeny v témž pořádku, v kterém i v řádě kázeňském jsou uvedeny. (C. k. šk. rada zem. v Praze 20./6. 1890, č. 17.162.)

* * *

Farmaceuti. (§. 1.) Za učeníka (tirona) v lékárně přijat bude ten kandidát, jenž se prokáže zdravotním vysvědčením úředního lékaře a vysvědčením buď o odbyté 6. třídě gymnasijní neb o odbyté 6. třídě reální a zároveň o vykonané zkoušce z latiny v rozměru prvých šesti tříd gymnasijních.

(§. 2.) Doba učení trvá 3 roky; při kandidátech však, kteří vykonali zkoušku maturitní na gymnasiu, pouze 2 roky.

(§. 3.) Zkouška tirocinální odbývej se hned po uplynutí doby učeeí a farmaceutské, studium universitní nastupuj se hned po ní, dobře-li dopadla.

(§. 4.) Jsou-li k tomu závažné důvody, by se zkouška tirocinální odložila, jest se k tomu dožádati svolení ministerstva vnitra. Je-li nutno odložiti nastoupení studií universitních, jest se říditi §. 2. studijního a zkušebního řádu farmaceutského ze dne 16. prosince 1889 (ř. z. č. 200).

(§. 5.) Kandidáti farmacie, kteří v době, když toto nařízení nabylo platnosti, zkoušku tirocinální už vykonali a jako pomocníci (assistenti) v lékárnách službu konají, nastupte studie universitní nejdéle po druhém roce služebním.

(§. 6.) Farmaceut, jenž chce nabyti práva k samostatnému vedení veřejné lékárny, podej důkaz, že po dosažení akademického stupně magistra farmacie, pokud neplatí ustanovení §. 7, konal službu jako assistent v lékárně nejméně 5 let, z nichž strávil aspoň 3 roky v tuzemských veřejných lékárnách. Do pětileté služební doby té počítati jest též rok strávený v cizozemských lékárnách i na vysokých školách, rovněž i roční neb dvouletou službu, již farmaceut strávil jako jednoroční dobrovolník v c. a k. lékárnách vojenských.

(§. 7.) Farmaceutům, kteří dle dosavadních nařízení před vstoupením na universitu sloužili neb slouží jako assistenti, započti se doba ta v pětiletou dobu služební s tím obmezením, že musí 2 roky služební stráviti jako magister farmacie. (Minist. výnos dne 28. června 1890, č. 13.521.)

Známky k placení školného se minist. nařízením ze dne 1. července 1890, č. 12.800, mění a staré se ruší.

Jednotné mezinárodní lazení, při němž $a = 870$ jednoduchým kyvům v sekundě, se zavádí při učbě zpěvu a hudbě minist. nařízením ze dne 25. července 1890, č. 15.090.

Nařízení ministeria obrany zemské ze dne 15. dubna 1889,

jímž ve skutek uvádí se zákon ze dne 11. dubna 1889 (Z. Ř. č. 41.) o zavedení nového zákona branného.

(Říšský zákonník č. 45. Částka XVIII.)

(Pokračování.)

§. 67.

O jednoroční praesenční službě na vlastní útraty a na útraty státní.

1. Jednoroční praesenční služba pravidlem konána buď na vlastní útraty, i zahrnuje se v to kromě výživy, ošacení a vystrojení z vlastních peněz, při jízdecké službě nadto i zjednání koně a obroku pro něj. Jednoroční dobrovolníci, kteří slouží na své vlastní útraty, mají právo na erární ubytování, dobrovolníci jízdného vojska také i na erární umístění jich koně; — budou-li však být sami

si platiti, nesmějí býti kasernováni, leč by zvláštní příčiny vojenské služby, vojenského výcviku nebo vojenské kázně výjimky vyžadovaly.

2. Jednoročním dobrovolníkům dovoleno jest, aby nosili vojenský šat z jemnější látky a rukavice ve službě i kromě služby, avšak šat musí barvou i formou docela býti takový, jak toho předpisují pravidla o adjustaci.

Jednoroční dobrovolníci, kteří na vlastní útraty slouží, obdrží sorty a zbraň k vystrojení potřebnou proti náhradě (číslo 5.) z augmentačních zásob vojenských.

3. Jednoroční dobrovolníci, kteří co vojínové slouží na vlastní útraty, mohou, zapravíce příslušné paušální summy v čísle 5. zmíněné, docela užiti stravování erárního a vypůjčiti sobě od vojenského eráru sorty k ošacení potřebné.

4. Jednoroční dobrovolník k jízdnému vojsku přidělený, vstupuje do služby praesenční, opatřen buď jezdeckým koněm za vlastní peníze koupeným a ke službě úplně spůsobilým, kteréhož také po čas služby spůsobilého zachovej a živ, jinak může od onoho jízdeckého pluku, ve kterém slouží, slože příslušné paušální summy v čísle 5. napsané, obdržeti erárního jízdeckého koně ke služební potřebě, kdež pak vojenský erár hradí stravování, kování, nahodilé léčení a umístění koně toho.

5. Roční paušální summy u vojska i u zeměbrany ustanovují se až do dalšího nařízení takto:

a) za zbraň a za její zachování, pak za sorty k výzbroji potřebné šest zlatých,
b) za erární stravu (počítajíc v to i plat) . . . jedno sto a dvacet zlatých,
c) za šatstvo . . . . osm a čtyřicet zlatých,
d) za propůjčeného koně, počítajíc v to i píci, kování a nahodilé útraty léčební . . . . dvě stě čtyřicet zlatých,
e) za úplný výstroj koňský . . . . dvanácte zlatých.

Píci ku krmení vlastního jízdeckého koně potřebnou obdrží dobrovolník jízdectva za své praesenční služby — ač jestliže toho žádá — při svém sboru vojenském, zaplatě relutum toho kterého času stanovené.

6. Jestliže vlastní jízdecký kůň dobrovolníkův následkem potřebování jeho ve službě zahyne, tedy dobrovolník ten bez náhrady opatřen bude ke službě koněm; však nároku na náhradu za svého koně padlého nebo nespůsobilým učiněného nemá.

7. Svrchu řečené paušální summy buďte čtvrtletně zapravovány napřed, a to u toho vojenského sboru, kde služba praesenční se koná.

Vykročí-li takový dobrovolník mezi čtvrtletím z toho neb onoho spůsobu platebního, tedy se mu část zaplacené paušální summy dle měsíčních dílců vypočtená zase vrátí.

8. Nemajetní, kteří by ani summu 174 zl. v čísle 5. lit. *a*, *b*, *c* ustanovenou platiti nemohli, a průkazův v §. 69 : 5 naznačených podají, mohou, majíce vědeckou spůsobilosť (§. 64 : 2.) výjimečně konati jednoroční službu praesenční na útraty státní.

V takovém případu obdrží šat, výzbroj, stravu a byt na státní útraty, avšak nesmějí přiděleni býti k jízdectvu. Obdrží poplatek vojína v nejnižší třídě postaveného.

§. 68.

O volení vojenského sboru.

1. Který aspirant má právo na jednoroční praesenční službu co vojín, může sobě vyvoliti sbor vojenský, ku kterému by chtěl býti přidělen; musí však míti tělesnou spůsobilosť k vyvolenému druhu brannému, vztažmo vojenskému; kromě toho musí vyhověti podmínkám, při některých druzích zbraně vytknutým. Volba posádky jednoročním dobrovolníkům dopustiti se nemůže (díl II., oddělení II.).

2. Sbory vojenské, ku kterýmž jednoroční dobrovolníci ve vojště mohou býti přiděleni, jsou tyto:

Plukové pěší;
pluk střelců tyrolských;
prapory polních střelců;
plukové jízdečtí;

sborové pluky dělostřelecké a samostatné divise baterijní;
prapory pevnostního dělostřelectva;
plukové ženijní;
pluk pionérský;
pluk železničný a telegrafní;
plukové vozatajstva a
sbor zdravotní.

3. Do sboru ženijního, do pluku pionérského, do pluku železničního a telegrafního mohou vzati býti za jednoroční dobrovolníky jen ti, kteří co řádní posluchači navštěvují některou tuzemskou vysokou školu technickou, anebo kteří maturitním vysvědčením prokáží, že odbyli některou tuzemskou veřejnou anebo právem veřejnosti nadanou vyšší reálku anebo takové vyšší gymnasium.

Od této podmínky upustí se toliko při takových, do pluku železničního a telegrafního vstupujících jednoročních dobrovolnících, kteří mohou vykázati se dekretem, že již dosáhli úřednického místa při státním telegrafu, anebo nejméně legalním vysvědčením, že k dosažení úřednického místa při státním telegrafu s velmi dobrým prospěchem odbyli zkoušku a že již také započali zkušební praxi ve státní službě telegrafní.

Vřadění do sboru vozatajského a zdravotního stane se toliko podle potřeby, a to v počtu od říšského ministeria vojenství ustanoveném; pročež vyvolení toho i onoho druhu ponecháno bude jen takovým aspirantům, a to až do doplnění nejvyššího počtu, kteří by dobrovolným vstupem dosáhli výhody jednoroční praesenční služby. Jestliže by se takovými aspiranty počet nejvyšší neuhradil, tož až do doplnění toho počtu mohou jednoroční dobrovolníci také odvodem assentovaní, žádají-li za to, vřaděni, vtažmo přeloženi býti do sboru vozatajského nebo zdravotního.

4. Co se týče vstupu do válečného loďstva, o tom podrobnější ustanovení viz v §. 74.

Kdo svým povoláním jsou námořníci a assentováni budou při odvodu s výhodou jednoroční praesenční služby, takoví výhradně vřaděni buďte do válečného loďstva.

§. 69.

O žádostech, kterak se podávají a vystrojují.[1])

1. Aspiranti, kteří pomýšlejíce na výhodu jednoroční praesenční služby, dobrovolně by chtěli vstoupiti, zadejte žádost o přijetí nejdéle do konce měsíce února toho roku, ve kterém dokonají rok 21. věku svého, a to u velitelstva příslušného doplňovacího okresu.

Oněm aspirantům, kteří by odvodem již byli povinni, dobrovolný vstup za hlavního odvodu (v měsících březnu a dubnu) není dopuštěn; ovšem pak po tomto odvodu a až do nejblíže budoucího hlavního odvodu, a to jen tehda, když by se byli podrobili odvodu za rok příslušný.

2. Kteří branní povinníci chtěli by při odvodu dosáhnouti výhody jednoroční praesenční služby, zadejte žádosti své úplně doložené buďto do konce měsíce února toho roku, ve kterém povoláni budou ke hlavnímu odvodu, u příslušného politického okresního úřadu, anebo při jich postavení ke hlavnímu odvodu v příslušném okresu, u odvodní kommisse, a to ještě dříve nežli budou lékařsky ohledáni.

Kteří by chtěli dosáhnouti výhody u konání povinnosti služební vedle §§. 31. až 34. branného zákona, oznamte současně anebo nejdéle do hlavního odvo u eventualní nárok na výhodu jednoroční praesenční služby, přiložíce svoje dokla y, avšak bez toho, aby k tomu byli zavázáni.

Žádosti za výhodu jednoroční praesenční služby, které by od aspiranta (l-vodem povinného teprve po vykonaném hlavním odvodě v příslušném okresu b y zadány, buďte bez výjimky zamítnuty, nebyl-li by nárok nejdéle o hlavním odvo ě oznámen. Výjimka z tohoto ustanovení nemůže míti místa, leda když by odvod u

[1]) Žádosti tyto nejsou podrobeny kolku.

povinný dokázal, že obmeškání ve včasném oznámení spůsobeno bylo okolnostmi, kteréž on svou vůlí nezavinil.

Při dodatečném odvodě budou žádosti odvodem povinných, kteří by nárok svůj na výhodu jednoroční praesenční služby nejdéle o hlavním odvodě oznámili, jen tehda vzaty v jednání, když by o té věci při hlavním odvodu nemohlo se rozhodnutí učiniti (§. 70 : 8., odstavec pátý) a dodatečný odvod koná se před odvodní kommissí příslušnou; není-li toho, tedy dodatečně rozhodnuto buď o žádosti skrze příslušné vlitelstvo doplňovacího okresu, při těch pak, kteří by odvedeni byli k zeměbraně, skrze příslušnou evidenci zeměbraneckou.

V těch žádostech uveden buď vojenský sbor sobě vyvolený (§. 68 : 2.), pak eventualní nárok na konání praesenční služby na státní útraty, dále ten rok, až do kterého žádá se za dovolený odklad počátku nástupu praesenční služby; též vyrčena buď eventualní prosba o vřadění do zeměbrany (§. 130.). Druhou tuto prosbu však nemohou přednésti, kteří dobrovolně vstupují do vojska (válečného loďstva).

4. K žádostem buďte doloženy:

a) vstupní list, mravní spůsobilost k jednoroční dobrovolnické službě dosvědčující, od příslušného politického okresního úřadu vedle vzorce 18 vyhotovený; je-li právo domovské pochybné, tedy list tento vydán buď od okresního úřadu toho místa, kdež aspirant má stálé bydliště své.

List tento nesmí býti vyhotoven neb vydán, byl-li aspirant pro některý zločin anebo pro přečiny nebo přestupky ze ziskuchtivosti spáchané, anebo pro přečin veřejnou mravnost urážející právoplatně odsouzen; dále jestliže na aspirantovi vězí zameškání v konání odvodní povinnosti;

b) průkaz spůsobilosti vědecké dle §. 64.;

c) při těch, kteří jsouce nezletilí dobrovolně chtějí vstoupiti, legalisované anebo od politického okresního úřadu bydliště potvrzené písemné přivolení otcovo nebo poručníkovo;

d) legalisované anebo od politického okresního úřadu potvrzené vyjádření otcovo nebo poručníkovo, že aspiranta za praesenční služby jeho vydržovati budou na jich vlastní útraty. Při těch, kteří by praesenční službu rádi konali u jízdectva, vztahuj se vyjádření toto také i na opatření jízdeckého koně a na vyživování jeho.

Vyjádření pod písmeny *c* a *d* naznačená mohou v jedné a téže písemnosti býti spojena.

5. Kteří aspiranti dosíci chtějí, aby službu praesenční konati mohli na útraty státní, doložte kromě průkazů v čísle 4 : *a*, *b* a *c* připomenutých také ještě tyto následující:

a) vysvědčení od obecního představeného vydané a od okresního úřadu stvrzené, jež obsahuj udání o jmění a o důchodech rodiny aspirantovy jakož i aspiranta samého; pak udání, kterakým spůsobem výživní a studijní útraty aspirantovy byly hrazeny, eventuálně požívá-li kterého stipendia;

b) potvrzení okresního úřadu na právě připomenutém vysvědčení anebo ve zvláštní písemnosti doložené, že aspirant, vztažmo příbuzní jeho, naprosto nejsou s to, aby z příjmů svých i jen summu 174 zl. (§. 67 : 5.) na výživu za jednoroční služby praesenční požadovanou složili;

c) arch se zprávami rodovými dle vzorce 13., a

d) vysvědčení mravnostní, kteréž studujícím aspirantům vydá příslušné učeliště, jiným pak politický nebo policejní úřad jich bydliště.

6. Ti ku branné službě povinní, kteří by se na základě §. 63 : 3. dodatečného přiřknutí výhody jednoroční praesenční služby domáhaly, zadejte žádost svou o to podle čísla 2. V žádosti té naznačen buď také vyvolený sobě vojenský sbor a obsažena buď eventualní prosba o vřadění do zeměbrany (§. 130.). K ní pak buď přiložen toliko vstupní list (číslo 4 : *a*) a potvrzení vydané od ředitele osmitřídné střední školy anebo ústavu v §. 64 : 5. připomenutého, že aspirant jest

žákem řádným posledního ročníku, při vyšších gymnasiích a vyšších reálkách po případě žákem soukromým.

§. 70.

Kterak výhoda se přisuzuje.

A. Za vstupu dobrovolného.

1. Výhoda jednoroční praesenční služby aspirantům dobrovolně vstupujícím přisuzuje se velitelstvem příslušného doplňovacího okresu, a sice prve nežli vykonána bude prohlídka lékařská.

2. Odvod děje se velitelstvem příslušného okresu doplňovacího podle ustanovení pro odvod dobrovolníků platných (§. 147 : 7. a 8.); tělesná spůsobilost posuzuj se dle předpisu o lékařské prohlídce povinníků branných (příloha III.). Odvod stane se na pravidelné období veškeré služby spolu s určením za jednoročního dobrovolníka.

3. Vřadění dobrovolně vstupujících do vojenského sboru sobě vyvoleného stane se od velitelstva doplňovacího okresu, šetříc při tom ustanovení, obsažených v §. 68.

Vřadění do sboru vozatajského nebo zdravotního nemůže státi se než obdržíc přivolení toho kterého vozatajského pluku, vztažmo toho kterého velitelstva sboru zdravotního, který právo má přijímati jednoroční dobrovolníky, nejinak než podle nejvyššího počtu tomu kterému sboru ustanoveného.

K tomu konci velitelstvo doplňovacího okresu, prve nežli výhodu přiřkne, vejde ve srozumění s tím kterým velitelstvem, ač jestliže aspirant již jinak nepředloží přisvědčení od tohoto velitelstva jemu daného.

Odepře-li se přijetí do sboru vozatajského nebo zdravotního z příčiny té, že povolený počet jednoročních dobrovolníků jest již před rukama, tedy žádost zamítnuta buď doložíc tuto příčinu, ale aspirant buď pozorným učiněn, že mu volno, chce-li sobě vybrati jiný druh vojska.

4. Odvod může odbývati se, požádá-li za to velitelstvo příslušného doplňovacího okresu, také u velitelstva doplňovacího okresu, kterému bydliště aspirantovo nejblíže leží; v kterémžto případě tomuto velitelstvu oznámena buďte data ku přidělení aspirantovu se vztahující.

Ostatně co do dokumentování úkonu odvodního, co do vyrozumění a co do záznamu postupuj se rovněž tak jako při vstupu dobrovolném (§. 148.).

Odvedenému vrácena buďte přiložená od něho vysvědčení studijní, poznamenajíc odbytá jeho studia na aktu přijímacím; všecka ostatní vysvědčení pro přijmutí předložená zůstanou u akt ve schování velitelstva příslušného doplňovacího okresu.

5. Bude-li žádost zamítnuta z příčiny nedostatečnosti průkazův anebo v příčině konání praesenční služby na útraty státní anebo z kterékoli jiné příčiny, tedy vydán buď tomu, koho se týče, písemné vyřízení, vrátíc mu spolu přílohy jeho žádosti a oznámíc příčinu, proč žádost byla zamítnuta.

Takovému aspirantovi volno jest odvolati se proti zamítnutí žádosti vedle §. 71.

Byl-li by aspirant pro tělesné vady uznán za nespůsobilého ke službě vojenské vůbec anebo ke službě ve sboru vojenském sobě vyvoleném, tedy jemu též buď o tom dáno písemné vyřízení (pominouc při tom udání vady tělesné), avšak vyslovena buď v tom zákonní oprávněnost k jednoroční praesenční službě.

7. Aspirant v předchozím čísle 6. označený může hned po vykonané lékařské prohlídce žádati za kommissi superarbitrační.

V takovémto případě velitelstvo příslušného doplňovacího okresu, vztažmo velitelstvo doplňovacího okresu k vykonávání odvodu delegovaného, postav aspiranta před nejblíže budoucí superarbitrační kommissi a přijímací akta uschovej, až kommisse tato rozhodne.

Bude-li aspirant při superarbitraci uznán za spůsobilého pro onen dr

vojska, jejž si byl vyvolil, tedy buď odveden; jinak mu bez prodlení vydáno buď písemné vyřízení — avšak bez udání vady — a buďte mu vráceny průkazy jeho.

Bude-li aspirant od velitelstva doplňovacího okresu aneb od kommisse superarbitrační uznán za spůsobilého pro jiný druh vojska, než který on byl volil, tedy může žádati za odvedení k onomu druhu prvnímu, ač jestliže vyhoví ostatním k tomu podmínkám.

U velitelstev doplňovacích okresů a u kommissí superarbitračních buďte shledané vady i vydaná písemná vyřízení o aspirantech příčinou fysické nespůsobilosti zamítnutých zaznamenána. (Pokrač.)

Schválená díla:

Šťastný Vl., Učení katol. náboženství pro I. tř. V Brně 1890. Cena 64 kr. (17/6. 1890, č. 11.888.)

Procházka Mat., Katolická věrouka pro vyšší školy střední. 2. vyd. V Praze 1890. Cena 1 zl., váz. 1 zl. 12 kr. (18/6. 1890, č. 11.670.)

Procházka Jan, Základná nauka náboženství katol. pro V. tř. V Mladé Boleslavi 1890. Cena 1 zl. (20/6. 1890, č. 11.625).

Homerova Ilias ve skráceném vydání. Upravil K. Cumpfe. V Praze 1890. Cena 1 zl. 30 kr., váz. 1 zl. 50 kr. (13/6. 1890, č. 10.840.)

Doucha Karel, Sbírka příkladův a úvah ke cvičbě ve skladbě latinské. II. díl. 2. vyd. V Praze 1890. Cena 60 kr., váz. 75 kr. (20/6. 1890, 11.828.)

Petrů Václav, Čítanka pro nižší třídy. Část IV. V Praze 1890. Cena 1 zl., váz. 1 zl. 20 kr. (30/6. 1890, č. 11.669.)

Kovář Em., Česká mluvnice. Díl II. V Praze 1890. Cena 75 kr., váz. 95 kr. (26/6. 1890, č. 11.668.)

Hrubý Timothej, Úkoly k překladům z jazyka českého na latinský pro V. a VI. třídu. 2. vyd. V Ml. Boleslavi 1890. Cena 88 kr. (25/6. 1890, č. 12.183.)

Gebauer Jan. Mluvnice česká. I. V Praze 1890. Cena 75 kr., váz. 95 kr. (26/6. 1890, č. 12.755.)

Gindely Řehák, Dějepis všeobecný pro vyšší třídy. III. díl, 2. vyd. V Praze 1890. Cena 1 zl. 60 kr., váz. 1 zl. 80 kr. (28/6. 1890, č. 13.197.)

Hromádko a Strnad, Sbírka úloh z algebry pro vyšší třídy. 4. vyd. V Praze 1890. Cena 1 zl. 50 kr. (30/6. 1890, č. 12.245.)

Leminger Em., Fysika pro ústavy učitelské. I. díl. V Praze 1890. Cena 60 kr. — Hejzlar a Hofmann, dto. II. díl. V Praze 1889. Cena 50 kr., váz. 60 kr. — Leminger, dto. III. díl. V Praze 1890. Cena 75 kr. (13/6. 1890, č. 10.336.)

Kozenn-Jireček, Zeměpisný atlas pro školy střední. 12. vyd. pořídil J. Metelka. Ve Vídni 1890. Hölzel. Cena váz. 2 zl. 80 kr. (27/6. 1890, č. 12.423.)

Müller Gustav, Fysika pro ústavy učitelské. I. díl. 2. vyd. Ve Vídni 1890. Cena 72 kr. (10/7. 1890, č. 13.534.)

Letošník Josef, Učebnice dějepisu obecného pro ústavy učitelské. II. díl. V Praze 1890. Cena 96 kr. (10/7. 1890, č. 11.094.)

Roth Julius, Cvičebná kniha jazyka něm. pro III. a IV. třídu. V Praze 1891. Cena 85 kr., váz. 1 zl. 5 kr. (17/8. 1890, č. 16.771.) (Pokrač.)

Rozmanitosti.

— **Střední škola dívčí** otevřela letos *přípravku* (ve škole u sv. Vojtěcha v Pštrosově ul.), do níž se přihlásilo dosud 45 dívek. Škola ta bude poskytovati dívkám odbyvším 3. třídu školy měšťanské neb vyšší dívčí takového vzdělání, by

se mohly na jeho základě věnovati povoláním, k nimž opravňují *studia gymnasijní* (na př. lékárnictví, vychovatelství, učitelství), neb aby se mohly, podrobice se maturitní zkoušce na gymnasii, oddati studiím universitním. Skládati pak se bude střední škola dívčí z *přípravky* a ze *čtyř tříd gymnasijních.* V *přípravce* budou dívky své vědomosti doplňovati na míru učiva na *nižších gymnasiích* ve všech předmětech, tedy i v latině a řečtině. Následující potom *4 třídy gymnasijní* rovnati se budou *vyššímu gymnasiu*, jehož osnovu učební budou také míti. Ježto střední školu dívčí vydržuje pouze spolek „Minerva", jest přežádoucno, by k němu údové co nejhojněji přistupovali a k dosažení tak ušlechtilého cíle vydatně napomáhali. Údové zakládající platí 50 zl. najednou neb v pěti ročních lhůtách, přispívající aspoň 2 zl. ročně.

— **Zkušební kommisse pro těsnopis** na středních školách v Praze potvrzena jest v dosavadním složení i na školní rok 1890—91.

— **Přednášky ze slavistiky a příbuzných věd** konají v zimním pololetí na universitě *Lvovské*: *Pilat*: Dějiny poesie polské od druhé desítky do poloviny XIX. věku. Nauka o deklinaci polského jazyka. *Ogonovskij*: Dějiny rusínské literatury od r. 1632—1837. Výklad vybraných kusův z památek staroslověnských. Četba a výklad některých pověstí Jos. Feďkoviče. *Kalina*: Fysiologie hlasu jazykův slovanských. Hláskosloví jazyka staroslověnského na základě srovnávací mluvnice jazykův indoevropských. Na universitě *Černovecké*: *Kałużniacki*: Staroslověnská mluvnice. Úvod do studia bájesloví slovanského. *Smal-Stocki*: Hláskosloví jazyka rusínského. Dějiny ukrainské literatury XIX. věku do Ševčenka.

— **Domažlické gymnasium** převzato jest od 1. září do státní správy.

— **Členy c. k. školní rady zemské v Čechách** jmenováni jsou: generální vikář Ant. *Hora*, kanovník Jos. *Zenefels*, evang. superintendent h. v. J. E. *Szalatnay*, Dr. L. *Bendiener*, šk. rada Jan *Šťastný*, řed. Dr. Em. *Hrys*, řed. Dr. Jan *Hackspiel*, řed. Ed. *Seewald*. Místopředsedou c. k. školní rady zemské jmenován jest místodržit. rada Fr. *Zabusch*

Zprávy ruských škol.

(Pokračování.)

VI. Kazaňská universita r. 1888. měla 110 učitelův, a sice 1 prof. pravosl. bohosloví, 42 řádných prof., mimořád. 20, 1 učitele s názvem mimořád. prof., 3 lektory, 43 soukr. docentův; po jednotlivých fakultách dělili se takto: na fak. hist.-filolog. 8 řád. prof., 3 mimoř., 1 učitel finských nářečí s názvem mimoř. prof., 3 lektoři, 5 soukr. docenti; na fak. fys.-math. 12 řád. prof., 4 mimořádn., 7 doc.; na právnické 6 řád. prof., 3 mimoř., 5 doc.; na lékařské 16 řád prof., 10 mimoř., 21 doc.

Ku přípravě na professorské povolání bylo při universitě 12 nadancův, a sice 2 pro klass. filologii, 1 pro ruské dějiny, 6 na fak. fys.-math., 2 na právn. a 1 na lékařské.

Studentův bylo 785, a sice na fak. hist.-fil. 48, fys.-math. 99 (math. 71, přírod. 28), právn. 242, lékař. 396. Nadání požívalo jich 187 (hist.-fil. 33, fys.-math. 25, právn. 32, lékař. 97) v částce 82.502 r. 60 kop. Jiných podpor uděleno bylo 85 studentům v částce 5105 r. 21 kop. Osvobozeno bylo od celého školného 89, od polovičního 237 stud. v částce 4160 r.

Universita měla příjmův státních 469.083 r. 83 k., výdajův 422.929 r. 81 k. zvláštních příjmův 320.580 r. 4 k., výdajův 62.386 r. 25 k.

Při universitě jsou 4 učené spolky: přírodovědecký o 113 členech, lékařsl o 243 čl., právnický o 98 čl., archaeologicko-historicko-ethnografický o 179 č

VII. Kievská universita sv. Vladimíra. V roce *1888* bylo na fakul historicko-filologické: *professorův* řádných 6, mimořádných 5, lektoři 3; na fys math.: prof. řádných 10, mimořád. 4, astronom-pozorovatel 1; na právnick prof. řád. 6, mimořád. 1; na lékařské: prof. řád. 13, mimořád. 6, prosectorův

Celkem prof. řádných 35, mimořád. 16, lektoři cizích jazykův 3, astronom-pozorovatel 1, prosektorův 5. Extra statum bylo 12 učitelův na universitě. Soukromých docentův bylo 29, a sice: na fak. hist.-fil. 10, na fys.-math. 4, na právnické 3, na lékařské 12.

Zasedání měla fakulta hist.-fil. 16 do roka, fys.-mathem. 12, právnická 19, lékařská 28.

Posluchačův bylo 2088, a sice: na fakultě hist.-fil. 96, na fys.-mathem. 325, na právnické 762, na lékařské 905. Mezi nimi bylo nadancův státních 58, soukromých 114; všichni požívali 19.035 rb. 52 kop. (po 50—420 rb.). Kromě toho dostávalo 111 stud. peněžité podpory po 20—100 rb., celkem 7994 rb. 12 kop. Osvobozeno bylo od školného (zcela neb z polovice) 363 stud. Požívalo tedy všeho druhu podpor 646 či 30·9% studentův.

Peněžitých pomůcek měla universita: 1) státních: a) na platy učitelstva a ostatních osob 265.028 rb., b) na učební pomůcky a na správu ústavu 141.797 rb. 13 kop., c) na nadání a podpory studentům 21.020 rb.; 2) svého zvláštního jmění 854.734 rb. 20½ kop. Mezi výdaji ze zvláštního jmění universitního uvésti sluší 6600 rb. na Извѣстія universitní, 4859 rb. na cesty a pod. professorům, 2319 rb. na vydávání děl professorův.

V roce 1889 byli na universitě 203 *učitelé*, totiž: étatních řádných prof. 39, nadétatních 11, mimořádných 18, soukr. docentův 28, prosektorův 6, lektoři 3, astronom-pozorovatel 1, laborantův a p. 76, administrativních zřízencův 21. — K přípravě na úřad prof. bylo 9 nadancův, a sice: na fak. hist.-filolog. 3, fys.-math. 1, právn. 2, lékařské 3.

Posluchačův bylo 1908 + 51, a sice na fak. hist.-filolog. 61, fys.-math. 265 (v přírodověd. oddíle 75, mathem. 190), právn. 725, lékař. 857; mimo to 38 farmaceutův a 13 mimořádných posluchačův. Od školného osvobozeno bylo 601 stud., včítaje v to vše nadance. *Nadání* jest 135, z nichž 39 státních; největší z nich na 420 rub.; celkem dělala nadání 39.369 rub. (státní 21.020 rub.).

Vědecké spolky při universitě byly tyto: 1) Historický Letopisce Nestora měl 109 členův (18 čestných, 91 činných). Schůzí bylo 10. Spolek měl 800 rb. státní podpory, z nichž vydal 4 knihy svých přednášek. 2) Spolek přírodozpytcův, měl 139 členův (čest. 13, činných 118, spolupracovníkův 8). Schůzí bylo 9. Spolek vydal na vycházky a tisk Zápisek 950 rb. 3) Právnický spolek měl 290 členův (2 čest., 273 činných a 15 členův oddílu práva obyčejového). Členský příspěvek 5 rub. ročně dělal 860 rub. Schůzí bylo 10. Spolek má knihovnu asi o 400 spisích v 813 svazcích. 4) Nově zařízeny: Spolek mathematický a Spolek akušérsko-gynaekologický a chystá se Spolek anthropologický.

Pomocných zřízení a ústavův učebních při universitě bylo 46, a sice: 2 knihovny (základní a studentská), 2 observatoře (astronom. a meteorolog.), 4 fakultní kliniky, 3 nemocnice, 2 klinická oddělení při městské nemocnici, anatomické divadlo, pathologický ústav, botanický sad, 9 laboratoři a 21 kabinetův. (Pokrač.)

Seznam přednášek, kteréž se odbývati budou na c. k. české universitě Karlo-Ferdinandově v Praze v zimním semestru 1890—91.

I. Vědy filosofické.

J. Durdík: Praktická filosofie. Přehled logiky a poetiky, zvláště hledíc ku potřebám středních škol. — *Masaryk:* Praktická filosofie. Dějiny filosofie 19. století. — *Hostinský:* Všeobecná esthetika. Filosofie dějin umění. — *P. Durdík:* K methodice mathematiky a přírodních věd na gymnasiích.

II. Vědy mathematické.

Studnička: O nižších funkcích transcendentních. O integrování rovnic differencialních. — *Seydler:* Analytická mechanika (pokračování) i statika a dynamika. O počítání elliptických a parabolických drah těles nebeských (ve spojení se cvičením seminárním). Elektrokinetika a elektrodynamika v stručném přehledu.

III. Vědy přírodní.

Strouhal: Experimentální fysika v přehledu soustavném se zvláštním zřetelem k studujícím mediciny. Repetitorium fysiky pro studující farmacie. — *Augustin:* Meteorologie. (Sluneční záření. Rozdělení tepla na povrchu zemském.) — *Šafařík:* Chemie anorganická. Praktická cvičení pro začátečníky. Praktická cvičení pro pokročilejší. Praktická cvičení pro mediky a filosofy. — *Bělohoubek:* Chemie farmaceutická. I. část. Chemie soudní vzhledem na soudní a farmaceutickou analysu. Kvantitativné zkoušky „Pharmacopoeae Austriacae editio VII." — *Raýman:* Elementárná chemie organická. Cvičení v chemii organické. — *Brauner:* Kvalitativná analysa pro posluchače farmacie. Kvalitativná analysa pro posluchače mediciny a filosofie. Návod ku pokusům při přednáškách pro posluchače filosofie. Chemická toxikologie. Úvod do chemie theoretické. — *Vrba:* Mineralogie pro posluchače mediciny a farmacie a co povšechný přehled pro posluchače věd přírodních. Mineralogické repetitorium ve spojení s praktickým cvičením. — *Otm. Novák:* Geologie. O systematice a morfologii fossilních anthozoů. — *Čelakovský:* Botanika všeobecná pro mediky a filosofy. Botanika speciální pro farmaceuty. Cvičení mikroskopická pro filosofy. — *Velenovský:* O rostlinách nahosemenných (Gymnospermae). — *Frič:* Zoologie se zvláštním zřetelem k medikům. Praktická cvičení v anatomování a mikroskopování pro kandidaty professury. — *Vejdovský:* Soustava a morfologie měkkýšů a měkkýšovitých. (V případě zařízení ústavu:) Práce v ústavě pro začátečníky. Kurs zoologie pro střední školy.

IV. Vědy historické.

Rezek: Dějiny říše Rakousko-uherské se zvláštním zřetelem na vývoj práva a správy. — *Emler:* O diplomatice. Cvičení palaeografická. — *Goll:* Dějiny Římské v posledním století republiky. Dějiny říše německé a Italie v středověku (4. část). — *Kalousek:* Dějiny hnutí husitského. — *Jireček:* Dějiny výprav křížových. Dějepisné prameny jihoslovanské. Dubrovník za středního věku. — *Píč:* O starších dějinách slovanských se zvláštním zřetelem k archaeologii. — *Palacký:* Národopis I. (Asie). Střední Evropa. Historický zeměpis 14. století. Politický zeměpis.

V. Filologie, literatura a linguistika.

Kvíčala: Historie řeckého dějepisectví a výklad vybraných částí z díla Herodotova a Thukydidova. Výklad Platonových rozmluv Gorgia a Protagora s úvodem o chronologickém pořádku rozmluv Platonových. Výklad satir Juvenalových. — *Král:* Státní starožitnosti římské. — *R. Novák:* Historie římského řečnictví za republiky a výklad vybraných částí Ciceronova spisu de oratore. Textová kritika latinská. — *Vysoký:* Řecká mythologie. — *Hattala:* O jednoduchých větách hlavních nářečí slovanských. Dějiny literatury české od nepaměti do konce 14. století. O poměru epické poesie k historii. — *Gebauer:* Soustavná mluvnice jazyka českého, II. nauka o slově. — *Polívka:* Bulharská mluvnice. — *Mourek:* Syntaxis německého jazyka. Historie literatury německé. Staroseverská mluvnice s výkladem vybraných částí z Eddy řečené starší. — *Kraus:* Dějiny literatury německé v 19. století. — *Jarník:* Mluvnice jazyka staroprovençalského a výklad textů. Vybrané části francouzské skladby. — *Zubatý:* Zvukosloví a tvarosloví jazyka staroindického. Výklad vybraných ukázek literatury védské. Výklad zachovaných památek pruských, s úvodem o jazyce pruském. — *Kovář:* O původě řeči. Vybrané části jazykového vývoje. — *Dvořák:* Arabština (běh III.). Četba vybraných částí 1001 noci le

vydání P. Salhániova (Beirût 1890). Perština (běh III.). Výbor básní Hâfizových s četbou kommentáru Sûdího. Tvarosloví jazyka hebrejského (pro začátečníky).

VI. Vědecké semináře.

Seminář filosofický.

Durdík: Cvičení. *Masaryk:* Partie z Aristotela.

Seminář paedagogický.

Durdík: Cvičení.

Proseminář mathematický.

Studnička: Výklady a cvičení z arithmetiky čísel soujmenných.

Seminář mathematický.

Studnička: Geometrické cvičení v oboru rovnic differencialních. — *Seydler:* *a*) Rozbor učebné látky fysikální pro střední školy. *b*) Cvičení ve vědeckém počítání se zřetelem k soudobným přednáškám.

Seminář historický.

Emler: O pramenech a pomocných spisech dějin rakouských co úvod. Výklad Eugipiovy vitae S. Severini. Písemné práce a recense jich. — *Goll:* Výklad pramenů. Písemné práce.

Seminář geografický.

Palacký. Seminář ohlášen bude o sobě.

Seminář filologický.

Kvíčala: Latinské oddělení: Výklad básní Tibullových a recense latinských prací písemných. Řecké oddělení: Výklad zlomků Solonových.

Proseminář filologický.

Král: Proseminární cvičení řecká. — *R. Novák:* Proseminární cvičení latinská.

Seminář pro filologii slovanskou.

Gebauer: Mluvnice staroslovenská. Čtení a výklad textu staroslovenského pro cvičení v témž jazyku. Posuzování písemných prací seminárních.

Seminář germanistický.

Mourek: 1. Výklad Nibelunků. 2. Výklad klassických děl nové literatury německé.

Seminář pro filologii románskou.

Jarník: Čtení a výklad Molièrova Misanthropa.

Přednášky lektorů.[1])

Kolář: Mluvnice jazyka polského s praktickým cvičením. Mluvnice jazyka srbsko-chorvátského s praktickým cvičením. Mluvnice jazyka ruského s praktickým cvičením. — *Kraus:* Cvičení německá. — *Colin: a)* Pro členy semináře románského: Moralisté v literatuře francouzské. Překlady z češtiny do frančiny. Studium theoretické a praktické věty francouzské. *b*) Pro širší kruh posluchačstva: Překlad z češtiny do frančiny a opačně. Cvičení ve výslovnosti a mluvnici francouzské. — *Brábek:* Mluvnice jazyka maďarského spojená s praktickým cvičením. Rozhledy v nejnovější vědecké i zábavné literatuře maďarské. — *Sládek:* Anglická mluvnice. — *Stecker:* Nauka o skladbě hudební (pokračování). Imitace, kanon a fuga. — *Pažák:* Krácení větní v německém těsnopise (s cvičením rychlopisným). Vývin těsnopisných soustav grafických. — *Maleček*: Počátky mluvnice jazyka vlašského. Sloveso nepravidelné a s ním souvisící italianismy. Cvičení slohová. La letteratura in Italia prima di Dante (Esposizione italiana).

[1]) Studující se upozorňují, aby povinný honorář lektorovi hned při zápisu doručili; právo osvoboditi od placení honoráře vyhrazeno jest jediné lektorovi samému.

Přednášky na c. k. české vysoké škole technické v Praze v studijním roce 1890—91.

A. Mathematické.

1. *Mathematika, první běh.* I. Zimní semestr: Nauka o promítání. Polygonometrie. Sférická trigonometrie. Determinanty. Analytická geometrie v rovině. Analytická geometrie v prostoru, část první: útvary rovinné.

II. Letní semestr: Algebraická analysis. Vyšší rovnice. Počet differenciální s jednou nezávisle proměnnou a upotřebení. Počátky počtu integrálního a upotřebení. Přednáška 7 hodin, repetitorium 1 hodina (v skupeních). Prof. Eduard *Weyr.*

2. *Mathematika, druhý běh.* I. Zimní semestr: Analytické geometrie v prostoru část druhá: Útvary zakřivené. Počet differenciální o více proměnných. Upotřebení počtu differenciálního k řešení úloh, zvláště úloh geometrických v prostoru. Podrobný počet integrální, omezené integrály.

II. Letní semestr: Upotřebení počtu integrálního při řešení úloh geometrických. Rovnice differenciální. Přednáška 5 hodin, repetitorium 1 hodina (v skupeních). Prof. Dr. Gabriel *Blažek.*

*3. *Počet pravděpodobnosti.* Absolutní, relativní a složitá pravděpodobnost. Geometrie pravděpodobnosti. Věta Poissonova a Bernoulliho. Objektivní a subjektivní naděje. Pravděpodobnosť a posteriori. Pravidlo Bayesovo. Theorem Laplaceův. O pojišťování. Pravděpodobnosť o seznání svědků. 2 hodiny v zimním semestru. Docent A. *Pánek.*

*4. *O methodě nejmenších čtverců.* — Theorie chyb. Vypočtení pravděpodobných a průměrných chyb. Normální rovnice methody nejmenších čtverců. Užití methody nejmenších čtverců k trigonometrickým měřením a pod. 2 hodiny v letním semestru. Docent A. *Pánek.*

*5. *Vybrané části z počtu integrálního.* Zimní semestr. 1 hodina. Docent M. *Lerch.*

*6. *O rovnicích algebraických.* Letní semestr 1 hodina. Docent M. *Lerch.*

*7. *Vybrané části z nauky o číslech.* Letní semestr 1 hodina. Docent M. *Lerch.*

8. *Deskriptivní geometrie (organická geometrie formy).* Úvod. Část první: Morphognosie. Vývoj nejdůležitějších předmětův určitého zobrazování, jakož i ustanovení kosmografických pomůcek k jich přesnému označování; ve dvou oddílech.

Oddíl první: Aestetika. Vyvinování pojmů útvarů geometrických.

Oddíl druhý: Kinetika. Vyvinování pojmů útvarů metafysických, dokud se stávají předmětem vyjadřování obrazy, jakož i vid útvarů psychofysických.

Část druhá: Ikonografie. Všeobecné zákony určitého zobrazování. Paragram všeobecný.

Oddíl první: Ikonografie pomyslů útvarů rovinných. Paragramy I. II. III.

Oddíl druhý: Ikonografie pomyslů útvarů prostoru. Zákony určitého zobrazování na základě orthogonálného, klinogonálného a centrálného promítání. Paragramy IV. V. VI. Číselné obrazy. Axonometrie. Stereografická projekce. Nejdůležitější zákony o zobrazování bodu, přímky a roviny v jich vzájemné poloze.

Oddíl třetí: Hlavní zákony zobrazování nejdůležitějších druhů oblých stran a ploch, a sice: oblých stran terrainů, ploch rozvinutí, posouvání, otáčení, ploch mimosměrek, při tom s ohledem zvláštním k plochám druhého stupně. — Sestrojení rovin v určitém poměru k plochám, a sice: rovin sečných, rovin tečných za určitých podmínek a vzájemných průseků ploch s plochami. Konstrukce geometrálního osvětlení co do formy i co do intensity. Přednáška 5 hodin, konstruktivné rýsování 10 hodin. Prof. Frant. *Tilšer.*

* Hvězdičkou označené přednášky jsou mimořádné.

*9. *Perspektiva.* Úvod. Krátký přehled dějin perspektivy. Hlavní podmínky a činitelé perspektivného zobrazování. Sestrojování obrazů perspektivných na základě půdorysu a nárysu, pak na základě methody projektivné distanční. Způsob axonometrický sestrojování obrazů perspektivných. Upotřebení translokace základních činitelů perspektivy při sestrojování obrazů perspektivných. Přednáška 2 hodiny, rýsování 4 hodiny v letním semestru. Prof. Frant. *Tilšer.*

10. *Geometrie polohy.* Theorie promětnosti základních útvarů prvořadných. Nauka o kuželosečkách. Vztahy kollinearný a reciproký. 3 hodiny v zimním semestru. Prof. Ed. *Weyr.*

11. *Geodesie nižší.* (Výkonné měřictví.) I. Zimní semestr: Obecná theorie měření. Měření přímé i nepřímé. Míry. Theorie chyb pozorování. (Methoda nejmenších čtverců.) Stroje a nářadí. Signály. Přístroje ku přímému měření délek. Části strojů úhloměrných. Stroje úhloměrné a délkoměrné. Návod k rýsování situačnímu.

II. Letní semestr: Vytyčování a přímé měření přímky. Měření úhlů. Nepřímé vytyčování a měření přímky. Vytyčování křivek. Vyměřování theodolitem, boussolním strojem a stolem měřickým. Polní a lesní měřictví. Mappování. Výpočet ploského obsahu. Měření úhlů výšek. Vliv refrakce světla. Trigonometrické měření výšek a nivellování. Barometrické měření výšek. Přehled tachymetrie. Návod k rýsování terrainnému. (Praktická cvičení v příhodných dobách as dvakráte v témdni na dvoře ústavu neb v okolí Pražském. Hlavní cvičení v mappování jest vyměřeno na 10—12 dnů a vykoná se v druhé polovici letního semestru na příhodném území mimo Prahu a okolí.) Přednáška 5 hodin, repetitorium 1 hodina. rýsování situační a terrainné 6 hodin. Prof. Frant. *Müller.*

12. *Vyšší geodesie.* I. Zimní semestr: Přehled úlohy vyšší geodesie. Stroje geodesie vyšší. Heliotropy, theodolity a kruhy multiplikační, sextanty a kruhy hranolové, horizonty, stroje aequatorialné a passážní. Měření úhlů azimutalních. Měření úhlů vertikálních. Refrakce terrestrická.

II. Letní semestr: Stroje k měření základen. Triangulace a výpočet sítě trigonometrické. Výpočet souřadnic sítě trigonometrické (souřadnice pravoúhelné, polární a zeměpisné). Stanovení námořních výšek. Měření stupňové. Theorie křivky geodetické a trigonometrie sferoidická. Kartografie. 3 hodiny. Praktická cvičení v příhodných dobách. Prof. Frant. *Müller.*

*13. *Sférická astronomie.* V zimním semestru: Soustavy souřadnic sférických a jich transformace. Čas hvězdný, pravý (sluneční) a střední (občanský). Úkazy následkem denního otáčení země kolem osy. Změny souřadnic sférických následkem praecesse a nutace. Opravy pozorování astronomických za příčinou parallaxe, refrakce astronomické a aberrace. Určování rozdílu zeměpisných délek. Určování podoby a velikosti zeměkoule a horizontální parallaxe těles nebeských. 1 hodina týdně. Prof. Fr. *Müller.*

*14. *Praktická astronomie s cvičením v observatoři.* Zimní semestr: Nauka o strojích a jich korrekce, jakož i korrekce pozorování pro refrakci, praecessi a nutaci. Redukce geocentrické. Theorie parallaxy a zatmění. Měření času. Letní semestr: Stanovení šířky geocentrické a zeměpisné podle rozličných method konečně stanovení délky místa pozorovacího. (Přednášky řídí se hlavně podle díla „Astronomie pratique" par Savitch. Cvičení na strojích a hvězdárně příležitostně s demonstrací.) 2 hodiny. Prof. K. V. *Zenger.*

15. *Statika a dynamika.* Geometrie pohybu. Rovnováha sil působících na tuhá tělesa volná i opřená. Polygon provazcový, grafické sestrojování. Těžiště. Princip virtualné práce. Stabilita. Tření. — Pohyb bodu hmotného, relativný pohyb. Pohyb tělesa neproměnného, princip d'Alembertův. Momenty setrvačnosti. Zákony rázu. 5 hodin v zimním semestru. Prof. Aug. *Salaba.*

16. *Hydraulika.* Rovnováha tekutin. Tlak na stěny. Tekutiny těžké. Ponořená tělesa. Stabilita plování, oscillace. Zákon Laplace-Poissonův. — Pohyb tekutin. Permanentní pohyb kapalin. Rozmanité případy výtoku z nádob. Hydraulické

odpory. Pohyb ve vodotocích a trubách. Tlak a odpor proudu vodního. Pohyb a výtok plynů. Pohyb v potrubích. 5 hodin v semestru letním. Prof. Aug. *Salaba.*

17. *Nauka o pružnosti a pevnosti.* Úvod. Prostá pružnost a pevnost v tahu a tlaku, v ohybu, ve smyku a v kroucení. Kombinace prostého tahu nebo tlaku s ohybem. Pevnost vzpěrná. Pevnost stěn nádobových. 4 hodiny v sem. letním. Prof. Josef *Šolín.*

*18. *Analytická mechanika.* Pohyb jednotlivého bodu, pohyb soustavy bodů. 2 hodiny. Prof. Dr. Gabr. *Blažek.*

19. *Encyklopedie mechaniky a nauky o strojích.* Úvod. Statika. (Skládání a rozkládání sil, podmínky rovnováhy. O těžišti. Odpor třením a nehybností provazů.) Dynamika. (Měření sil. Zákony pohybů. Momenty setrvačnosti.) Nauka o pružnosti a pevnosti. Hydrostatika. (Hydrostatický tlak. Popud; rovnováha v plování.) Hydrodynamika. (Zákony výtoku. Pohyb rourami v stokách a řečištích. Ráz kapalin.) Úvod k nauce o strojích. Stroje vložené. (Řemenové kotouče. Theorie ozubení. Ozubená kola. Kliky. Výstředník. Přímé vedení.) Stroje zdvihací. (Tak zvané stroje jednoduché. Zdvihadla. Jeřáby.) Vodní kola v užším smyslu. Turbiny, pumpy centrifugální. Parní stroje, kotly, jich obsluha. Přednáška 4 hodiny, rýsování 2 hodiny. Docent Josef *Saska.* (Pokrač.)

Zprávy ze spolkův a sborův.

Protokoll valné schůze Ústředního spolku professorů středních škol českých dne 31. května 1890.

Dle praesenční listiny přítomno bylo 28 členů. Schůzi zahájil místostarosta spolku p. řed. *M. Trapl* vítaje shromážděné a představuje jim zeměpanského komisaře. Potom počalo jednání.

1. Pokladník prof. *Václav Starý* podává zprávu pokladniční, kterouž shromáždění s povděkem přijalo na vědomost a zprávu tu *jednohlasně* schválilo.

2. Jednatel prof. *Josef Pražák* podává zprávu o činnosti spolku. Od čtení zprávy jednatelské upouští se na návrh prof. Dra Vlacha. — Ke slovu přihlásil se prof. Starý a navrhuje, aby s peticí týkající se upravení základního platu professorů zatím se počkalo, poněvadž na sjezdě Plzeňském přijata byla resoluce, kteráž s peticí dotčenou v těsné jest souvislosti, a tu by bylo nejlépe, obě petice současně vypraviti. Přijímá se. — Po tom zpráva jednatelská bez debaty byla schválena.

3. Volné návrhy. Prof. *Kott* činí návrh, aby spolek přistoupil jako člen přispívající ku spolku na podporu vdov a sirotků po professořích s ročním příspěvkem 10 zl. Přijímá se. — Prof. *Bílý* si přeje, aby po druhé, až bude pořádán obecný sjezd, jednotlivé sbory důrazněji byly požádány, aby podaly návrhy, o nichž by se mělo jednati, a samy aby případné, časové přednášky na sebe vzaly. Na to odpovídá Dr. *Vlach*, že výtka, jako by programm sjezdu nebyl dosti pečlivě a případně sestaven, nesmí se činiti výboru, nýbrž vinu toho máme my členové! Výbor svolal *dvakráte* občasnou schůzi, ve kterýchž bylo jednáno o programmu sjezdu, a dal takto Pražským členům příležitosť, aby svá přání a návrhy přivedli k platnosti. Bohužel do schůzí přicházejí stále téměř jen titíž členové a přednášky v jednotlivých odborech musí na sebe bráti stále titíž, nemá-li činnost spolková jeviti se jako *sterilní.* Nevšímavost členů k vlastnímu spolku musí se odsouditi. — Venkovským sborům poslána byla také provolání, aby se přihlašovaly k přednáškám. — V podobném smyslu pronáší se také prof. *Hulakovský.* Prof. *Starý* appeluje na členy přítomné, aby každý ve svém sboru laskavou přímluvou působil, aby páni kollegové hojněji účastnili se schůzí a dali tak na ... kollegialitu, kteréž ve svrchované míře máme potřebí. Stavy jiné mohly by ... v tom býti vzorem. — Prof. *Vojta* táže se, jak se má věc se snížením při ...

za parnících. Jednatel odpovídá, že žádost osobně ředitelstvu Pražské paroplavební společnosti dodal již téměř před rokem, ale dosud marně na odpověď čeká. Usneseno, aby v té příčině nic více se nepodnikalo.

4. Skrutatoři pp. Dr. M. *Kovář* a J. *Zdeněk* oznamují výsledek voleb. Odevzdáno bylo 28 lístků. 26 hlasy zvolen za předsedu ředitel M. *Trapl.* Do výboru byli zvoleni: řed. R. *Beer* z Klatov, prof. Frt. *Bílý*, prof. Em. *Fait*, prof. F. *Grešl*, prof. J. *Hulakovský*, prof. J. *Koch*, prof. Dr. M. *Kovář*, prof. Dr. Jan *Máchal*, prof. K. *Nečásek*, prof. V. *Starý*, prof. J. *Svoboda*, prof. J. *Škoda*, řed. Kar. *Višňák* z Kroměříže, prof. J. *Zdeněk*.

Za náhradníky zvoleni: Prof. Vl. Kalousek, prof. Viktor Bráf, prof. J. Paul, prof. Dr. J. Řežábek, prof. Vilém Bauer.

Za revisory účtů zvoleni jednohlasně prof. Frt. Machovec a prof. Jos. Pour.

Do odborů pro pořádání přednášek a zábavního zvoleni byli acclamací titíž pánové jako loni.

Prof. Frt. Bílý vzdává jmenem členů vřelé díky odstupujícímu starostovi řed. K. *Tieftrunkovi* a jednateli J. *Pražákovi* za horlivou a neunavnou činnost prospěchu spolku věnovanou. — Tím byla valná schůze skončena.

Josef Pražák, t. č. jednatel.

Královská Česká společnosť nauk v Praze.

Vyšla rozprava prof. Ludwiga o methodě ve vykládání Rigvedy; též se dotiskuje první letošní díl Věstníka třídy mathematicko-přírodovědecké, jenž bude se brzo rozesýlati. — V řádné schůzi konané dne 2. července předloženy byly spisy, kteréž se účastní letošního konkursu rozepsaného z jubilejního fondu. O honorář ucházejí se tři rukopisy, jichž nadpisy a hesla jsou: 1. Dědina v Israeli; heslo: Realiter. 2. O theorii ploch; heslo: Geometrie. 3. Ocel a její vlastnosti magnetické; heslo: Viribus unitis. Dále 4. p. MDr. Karel Chodounský konkuruje o honorář za spis již vytištěný: „Některé základní rysy theoretické farmakologie;“ a 5. p. Fr. Bayer z Přerova uchází se o podporu k prvnímu vydání, zaslav p. Šmahův překlad některých pedagogických spisů Komenského, které dosud nebyly po česku tištěny. Společnosť zvolila porotce ku posouzení jednoho každého konkurujícího spisu.

Česká akademie věd, slovesnosti a umění.

Dne 3. července odpoledne byla v zasedací síni zemského výboru vykonána od členů císařem jmenovaných volba řádných členů české akademie až do tří čtvrtin všech řádných členů za předsednictví náměstka protektorova, zemského nejvyššího maršálka kn. Jiřího z Lobkovic. K volbě dostavilo se 18 členů, malíř Brožík z Paříže se omluvil. Zvoleni byli v I. třídě: dr. Josef Durdík, univ. professor; dr. Ant. Gindely, univ. prof. a zemský archivář; ministeriální rada dr. Hermenegild Jireček; dr. Jiří Pražák, univ. professor; Th. dr. Laurin, prof. na universitě vídeňské a dvorní kaplan; dr. Jaromír Čelakovský, univ. professor. V II. třídě byli zvoleni: A. Šolín, professor české polytechniky; dr. O. Feistmantel, prof. české polytechniky; dr. August Seydler, professor české university; dr. E. Albert, professor vídeňské university; dr. B. Eiselt, prof. české university; dr. Vlad. Tomsa, prof. české university. Ve III. třídě byli zvoleni; K. Tieftrunk, ředitel gymnasia v Žitné ulici; Martin Hattala, prof. české univ.; Ant. Rybička, jubil. rada vrch. soudu zemského; F. Kott, jub. professor; Ant. Truhlář, prof. gymnasia v Praze. Ve IV. třídě Svatopluk Čech, spisovatel; Al. Jirásek, spisovatel a gymn. professor; dr. Fr. Jeřábek, spisovatel a professor; Josef Mocker, architekt; Mařák, prof. malířské akademie. a K. Bendl, hudební skladatel. V této třídě navrženi byli též pp. Jan Neruda a Kolár st., kteří však oznámili, že by volby přijati nemohli, onen pro churavosť, tento pro své stáří.

Dne 12. července v poledne konala se v knihovní síni zemského výboru ustavující schůze, již za přítomnosti 33 členů zahájil náměstek protektorův zemský maršálek kníže Jiří z Lobkovic. Na denním pořádku byly volby přednostů, jichž

platnost podmíněna jest císařským schválením. Náměstek protektorův oznámil na- prve, že prof. dr. Tomsa nepřijal volby za člena akademie pro churavost, a vyslovil přání, aby na jeho místo zvolena byla mladší, spůsobilá síla vědecká. Na to bylo přikročeno k volbám. — Zvoleni byli: za předsedu české akademie stavební rada Josef Hlávka, za předsedu odboru pro právnickou historii a filosofii dvorní rada prof. dr. Ant. Randa, za předsedu odboru přírodní vědy a mathematiky dvorní rada ryt. prof. dr. Kořistka, za předsedu odboru pro český jazyk a filo- logii prof. dr. Jan Kvíčala, za předsedu odboru uměleckého stavební rada Josef Hlávka a za generálního tajemníka prof. dr. František Studnička. Volba tato oznámí se protektoru české akademie, arcivévodovi Karlu Ludvíkovi, který ji předloží císaři ku schválení.

Personalie.

Karel *Bečka*, supplent st. gymnasia Novoměstského v Praze, a Jan *Jursa*, supplent gymn. na Spálené ul. v Praze, jmenováni hlavními učiteli čes. ústavu učitelek v Praze. Přeloženi jsou skut. učitelé a professoři: Josef *Čapek* z Jičína na gymn. v Truhlářské ul. v Praze; Fr. *Hansl* z Domažlic a Ant. *Jeřábek* z Klatov na akad. gymn. v Praze; Vil. *Kacerovský* z Příbramě na reál. gymn. Smíchovské. Jan *Korec* z Kroměříže na vyšší gymn. Brněnské. Ed. *Ouředníček* z Třebíče na gymn. Olomúcké. Jan *Pintner* z Jičína na gymn. v Žitné ulici v Praze. Jan *Placek* ze Smíchova na akad. gymn. v Praze; Ant. *Sucharda* z Tábora na gymn. v Spá- lené ul. v Praze; v status státních professorů přijati jsou ředitel, professoři a skuteční učitelé ob. gymnasia Domažlického: Jak. *Janda*, Fr. *Kaňka*, Ferd. *Liška*, Vojt. *Němeček*, Ferd. *Samohrd*, Ant. *Škoda*, Jan *Slavík*, Boh. *Štrer*, Jan *Tůma*. — Skutečnými učiteli jmenováni jsou *a*) provisorní učitelé: Fr. *Bayer* z Tábora na gymn. Písecké, Jos. *Benhart* z Jindř. Hradce na gymn. Domažlické; Ot. *Jeseh* z Příbramě na gymn. Písecké; Jindř. *Neudert* z Kolína na gymn. Jičínské; Fr. *Pakosta* z gymn. Píseckého tamže; Jos. *Uličný* z Něm. Brodu na gymn. Plzeňské; Fr. *Věcovský* z gymn. Plzeňského tamže; Jan *Vohryska* z gymn. Klatovského tamže; H. *Vysoký* z gymn. na Truhlářské ul. v Praze; *b*) supplenti: Em. *Cícha*, katech. na obč. škole Slánské na reálku Jičínskou; Karel *Kačer* z Třebíče na gymn. Kroměřížské; Jos. *Karták* z gymn. v Jindř. Hradci tamže; Vojt. *Kebrle* z Prahy na gymn. Domažlické; Václ. *Lokvenc* z Olomúce na gymn. Kroměřížské; Šim. *Mathauser* ze střední školy Plzeňské na reálku tamní; Vác. *Nejedlý* z Plzně na gymn. Domažlické; Kar. *Procházka* z Příbramě na gymn. Domažlické; Tom. *Šílený* z vyšš. gymn. Brněnského tamže; Jan *Štěpán* z Brna na gymn. Třebíčské; Ed. *Štolovský* z gymn. Domažlického tamže; Fr. *Šujan* z niž. gymnasia Brněnského na vyšší tamní; Ant. *Trnka* z akad. gymn. v Praze na gymn. Jičínské; Fr. *Vávra* z Benešova na gymn. Písecké. — Provisorními učiteli jmenováni jsou supplenti: Alex. *Bernard* ze stř. školy Táborské tamže; Fr. *Dušánek* z Budějovic na gymn. Chrudímské; Ant. *Gottvald* z Prahy (Žit. ul.) na gymn. Jindřichohradecké; Karel *Havránek* z Mladé Boleslavě na gymn. Plzeňské; Jan *Hejtman* z Prahy (Spál. ul.) na stř. školu Kutnohorskou; Jos. *Kerber* z Budějovic na gymn. Táborské; Ant. *Kvítek* z reálky Brněnské tamže; Josef *Materna* z Prahy (Truhl. ul.) na reálku Královehradeckou; Ed. *Rodr* z Prahy (akad.) na gymn. Německobrodské; Jan *Roubal* z Chrudímě na gymn. Kolínské; Jindřich *Šrámek* z Prahy (reál.) na gymn. Příbramské; Fr. *Vykoukal* z Prahy (Truhl. ulice) tamže. — Fr. (... zkušební kandidát, ustanoven jest suppl. učitelem na gymn. v Truhl. ul. v P...

Opravy chyb tiskových.

Na str. 268, ř. 6 a 7 za „Zapletal, Zapletelova" čti: Zavadil, Zava...

Fr. Prusík, redaktor a vydavatel. — F. Šimáček, knihtiskárna.

KNIHY.

V administraci Kroka lze dostati:

Příspěvky k nauce o tvoření kmenův ve slovanštině a zvláště v češtině. I. Píše *Fr. Prusík.* Cena 30 kr.

O comparativě ve slovanštině. Píše *Fr. Prusík.* Cena 20 kr.

Hledáme za slušnou cenu (neb na výměnu) těchto děl:

Časopis českého Musea 1829—1838. 1840.
Shakespearův Jindřich VI., díl I. Přel. J. Malý. *Redakce.*

I. ročník Kroka lze dostati za 3 zl., II. za 2 zl. a III. ročník za 2 zl. 50 kr., jednotlivé sešity (pokud nejsou rozebrány) ročníku I. po 40 kr., ostatních po 30 kr.

(Zasláno.)

Výbor „Matice moravské" v Brně počne vydávati rokem 1891 bývalý „Časopis Matice moravské" tak, že kontinuita s prvními 14 ročníky (1869—1882) bude zachována a týž směr podržen. — Uveřejňovati bude práce týkající se po přednosti Moravy a teprve ve druhé řadě práce jiného druhu. — Časopis bude čistě vědecký, ale jest žádoucí, aby články psány byly slohem i obyčejnému čtenářstvu přístupným a zajímavým. Přijímati se budou věcší i menší práce vědecké, články a zprávy umělecké, zprávy literární a p. Rovněž přihlíženo bude ke slušné kritice a literárnímu obzoru. — Časopis Matice moravské bude vycházeti čtvrtletně (1. ledna, 1. dubna, 1. července a 1. října) vždy o pěti arších tiskových, tak že ročník bude míti dvacet tiskových archů. Za arch původní práce bude 20 zl. r. č. honoráře, za arch překladu a výpisků z rukopisů netištěných 10 zl. r. č. — Členové Matice moravské budou časopis dostávati za roční podíl a jest možno také se předplatiti. Předplatné obnáší ročně 2 zl. 60 kr., půlletně 1 zl. 30 kr. a čtvrtletně 65 kr. Jednotlivé sešity budou se prodávati v knihkupectvích po 70 kr. — P. T. slavné redakce časopisův a pp. nakladatelé v Čechách a na Moravě slušně se žádají, aby již nyní posýlali na výměnu po jednom exempláři spisů nákladem svým vydaných redakci podepsané na adressu: **Matice moravská v Brně.** Tamtéž dlužno posýlati také předplatné.

Vincenc Brandl, Frant. Bartoš,
hlavní redaktoři.

Frant. Slavík, Dr. Kameníček,
hlavní spolupracovníci.

(Z a s l á n o.)

Průmyslová čítanka,

vydaná Jednotou průmyslovou a přijatá v kruzích školských i živnostenských s čilým účastenstvím i s nejčestnějším uznáním, approbovaná pak c. k. správou vyučování za učebnici pro vyučování průmyslové, byla během 7 let ve čtyřech vydáních úplně rozebrána. Aby vyhověno bylo další potřebě škol, žáků i řemeslnictva, uspořádala Jednota průmyslová knihu této **vydání páté,** kteréž právě dotištěno jest. Podmínky odebírání „Průmyslové čítanky“ zůstanou tytéž jako při vydáních předešlých. Poněvadž na počátku školního roku na školách průmyslových větší potřeba „Čítanek“ nastane, jest záhodno, aby v čas [illegible] byly přihlášky a zakázky, které přijímá Jednota průmyslová v Praze.

K R O K,

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA,

vychází **1. dne každého měsíce** (mimo srpen a září) v sešitech trojarchových.

Předplácí se ročně (i se zásylkou) v Rakousko-Uhersku 3 zl., v cizině 3 zl. 50 kr. (= 6 marek = 6 šil. = 8 fr. = 3 rub.); studujícím středních a vysokých škol jest předplatné sníženo na 2 zl. 50 kr. Jednotlivý sešit stojí 40 kr., pro studující 30 kr.

By se doručování *peněžních zásylek z ciziny* nezdržovalo, žádá redaktor (co vydavatel) pp. zasýlatelův, by buď jmeno jeho na adresse připojovali neb raději zásylky pouze na jeho jmeno adressovali.

Rukopisy se nevracejí, leč si toho kdo výslovně vyžádá při zásylce.

Reklamaci lze činiti toliko do 14. dne po vydání sešitu.

Redakce i administrace „Kroka“ jest v Praze, I. v Bartolomějské ulici čís. [illegible]

Tiskem **F. Šimáčka** v Praze.

ROČNÍK IV. SEŠIT 9.

KROK.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA.

REDAKTOR:
FRANT. XAV. PRUSÍK,
prof. c. k. akad. gymnasia.

HLAVNÍ SPOLUPRACOVNÍCI:

BOHUMIL BAUŠE,
prof. c. k. vyšš. gymn. v Truhlářské ulici.

Dr. **PETR DURDÍK,**
prof. městské střední školy, docent české university.

P. **JAN HULAKOVSKÝ,**
prof. c. k. čes. reál. gymn. Smíchovského.

JOSEF ŠKODA,
prof. c. k. české reálky Karlínské.

V PRAZE 1890.

Vydáno 1. listopadu 1890.

Každé předplatné na Krok, jež nás dojde, stvrzujeme při příštím sešitě zvláštním lístkem. Těch P. T. pp. odběratelův Kroku, od nichž nás předplatné dosud nedošlo, slušně žádáme za brzké jeho zaslání.

Administrace.

Pro zevrubnou evidenci personalií žádáme všech pp. údův professorských sborův **obecních** škol středních i pp. supplentův a zkušebních kandidátův státních škol středních, by nám ráčili oznamovati každou osobní změnu ve svém úřadě.

Redakce.

OBSAH.

ROZPRAVY.

Flora Asie.

Popisuje Dr. *Jan Palacký.*

(Pokračování.)

Flora *Indie* není ještě dostatečně známa, jelikož Flora indobrit. Hookera nedokončená dosud (9361 dr.); díla Roxburgha, Wigtha (Jcones) zastaralá a neúplná jsou a sbírka Wallichova (9000 druhů) nebyla dosud o sobě popsána. Hooker cenil ji na 12—15.000 dr., v úvodu k Biolog. Centr. Amer. udal 13.647 fan., a to bude tak správné, považíme-li obyčejný poměr rodin, dosud ve Fl. brit. Ind. uveřejněných. Neb orchidey budou tu velice silné počtem (již Wallich měl 221, Lindley 330, Fl. J. Ind. ieď 683, Cyperus Clark má 165 dr.), jediného rodu, palem bude asi 2—300 (Grittith 107). Nejbohatší bude jih a jihovýchod, Ceylon má snad 4000 dr. (Thwaites 2832, Trimen 2696 Fan. 256 Kapr., Birma u Masona 4250 a 5043 dr.), kdežto severozápad suchý velmi chudý: Aitchison v Pendjabu 1488 dr., Flora Mallica (Mallee) Edgewortha na př. jen 334, v zemi Sikhů tentýž 557, v Sikkimu Hooker 2770, Assam i Mišmiš 916 (Griffith), Munipur u Clarke 930 (a 120 kapr.), Nepal 864 (Don) atd. Ještě Nikobary mají u Kurze 624 dr., Andumany 596 (týž), Singapur 862 (týž).

Beddome má kapradí vl. 569. Mooker H. brit. Ind. má 115 Ranunc 2—300 vůbec H), 34 Anonaceí (200), 25 Magnol. (270), 792 Anonaceí (2400), 35 Menispermeí (90 Miers), 17 Berberideí (50) — jen 8 (z 30) Nympheaceí, 45 Papav. a Fumariaceí, 136 Cruciferz, 1200—43 g., 54 Capparideí (7300), jen 4 Resedacey (Sind. Pendjab), 24 Violac, 25 Bix (7160), 10 Pittosporum, 34 Polygal (7500), 1 Frankenia (záp.), 105 Caryofylleí (7800), 6 Portulac, 8 Tamar., 6 Elatin, 26 Hyperic, 66 Guttifer, 54 Ternströmiac., 95 Dipterocarpeí, (7170), 105 Malvaceí, (7700), 87 Sterculiac., 112 Tiliaceí (40 Eleocarpus) 22 Lineí (4 Linum), jen 13 Malpighiacey, 9 Zygofyll, 164 Geranieí (800), (23 Impatiens), 75 Rutacey, (7600), 18 Sinarubeí, 11 Ochnaceí, 39 Burser., 3 Meliac, 63 Olacineí, 24 Ilex, 105 Celastrineí, 51 Rhamneí, 94 Ampelideí 5 Vitis), 71 Sapindaceí, 21 Sabiaceí, 111 Anacard., 1 Coriaria (Himal.), Moringy, 35 Connarac., 846 Leguminos (132 rodin, 77 Crotalaria 70 Astragalus), 215 Rosaceí (Rubus 40), 80 Saxifragac (35 Saxifraga), 40 Crassuceí, 4 Droser., 8 druhů a rodů Hamamelideí, 12 Halorageí, 21 Rhizofor, Combretaceí, 158 Myrtaceí (131 Eugenia), 164 Melastomaceí (40 Memeylon), 45 Lythr. (s. Punica), 21 Onagrar., 26 Samydeí, jen 10 Passifloreí, jen v přední Indii), 72 Cucurbit. 64 Begonií, 2 Datiscy (1 Rhipsalis snad edená, Ceylon), 16 Ficoideí, 153 Umbellifer, 56 Araliac, 19 Corneí, 48 Caifoliaceí, 633 Rubiaceí, 17 Valerianeí, 17 Dipsaceí, 604 Composit (681 Pro-

dromus — 14 Mutisiacey, 39 Saussurea), 3 Stylidium, 2 Scaevola (Gooden), 18 Lobel., 45 Camparul, 49 Vaccineí, 65 Ericaceí (46 Rhododendron), 3 Monotropy (hory), 1 Leucopogon (východně Epacrid.), 1 Diapensia (Himalaja), 9 Plumbag., 78 Primulaceí, (43 Primula) 88 Myrsineí, (45 Ardisia), 52 Sapotac., 68 Ebenac. (59 Diospyros), 70 Styrac (64 Symplocos), 82 Oleaceí, 5 Salvador, 133 Apocyneí, 240 Asclepiadeí, 51 Logan, 128 Gentianeí, 1 Polemonium, 1 Hydrolea, 140 Borragin., 152 Convol., (57 Ipomea), 52 Solan., 216 Scrofular, 24 Orobancheí, 23 Lentibularií, 129 Gesnerac, 27 Bignon, 4 Pedaliney. 56 Acanthac., 6 Gymnaudra., 127 Verbenac., 337 Labiatů, 10 Plantago, 10 Nyctag., 2 Illecebr., 51 amaranth., 49 Chenopodiaceí. 1 Phytolaca, 93 Polygoneí (70 Polygonum), 22 Podostemon, 9 Nepenthes (jihovýchod.), 1 Cytinea (Sapsia), 17 Aristolac., 56 Piperaceí, 3 Chloranthac., 3 Myristic., 3 Monimiac., 203 lausineí, 10 Proteac. (Helicie, víc jihových), 19 Thymeleac., 6 Eleag., 75 Loranthaceí, 16 Santal, 5 Balanoforeí, 616 euphorbiaceí, 296 urticeí (111 Ficus), platan, 7 Juglandeí, 1 Myrica, Casuarina, 82 Cupulifer (58 dubů), 31 Salicineí, 1 Ceratofyllum, 9 gnetaceí, 28 konifer, 5 lyvadeí, 14 Hydrochar, 11 burmann, 683 orchideí.

Hooker rozdělil indickou floru (mimo Himalaja) na 27 krajů, z nichž ale sám mlčí o 6 (Kandejž, Berar, Orissa, Radžputana, Malva, Dekan) a i u ostatních nejsou velké rozdíly, leda v Sindu, Pendžabu, Bengalsku, z nichž první dvě pustinné kraje, třetí naopak pralesem byl a močálem, jenž více přechodem k zadní Indii. Ostatně odbývá několika slovy: Malabarsko (mimo Nilagiry, horstvo alpinské) podobné prý Ceylonu (Teak, Vateria ind.; Gnetum, Cycas, Salixtetrasperma). Concan prý sušší a víc podobný Africe, a méně lesův. Karnatik rovněž suchý, málo lesů a hlavně tu keřiny (Akacie, Capparis, Rhamnus, Cassie, Ehretia buxifolia, Calotropis gigantea) jungle bambusové a více tu typů egyptských (Cocculus, Leaba, Sodada decidua). Mysoresko je planina málo úrodná, záp má lesy Acacia lebbek, Butea, Teak (Fectonia), Nauclea, Cedrela, Melia, Diospyros, Lagerströmia, Santalum album, Cassia fistula, Phoenix sylvestris, a Alnus integrifolia; *Behar* hornatější a má na h. Parisnath tvary mírnější (Thalictrum, Clematis, Rubus), dále z palem jedinou Phoenix acaulis, lesy sice Vatica, Cedrela tuna, Butea, Nanclea, Acacia, Boswellia thurifera, Bassia latifolia. Bundelkund je severní hranicí více tvarů a nemá víc kapradí stromovitá, ani palem; keřiny tu více suchamilné (Mimusops indica, Balanites, Alhagi, Capparis, Althea ludwigii, Niebuhria, Tecoma. *Guzurat* má již více podobu Sindu (Areca cotechu, Cassia fistula, Capparis affylla), ale ještě Careya arborea, Butea frondosa. Rovněž scházejí pro zimu tropické tvary v hořením údolí řeky Ganges (jediná tu palma Phoenix sylvestris); jungli (keřinu) skládá Butea frondosa, Capparis sepiaria, Flacourtia, Zizyphus jujuba, oenophora, Carissa edulis. *Pendžab* je přechod k pustinným krajům a bylinstvo jeho zejmena keře jsou tytéž co Sindu — jungle jsou podhimalajské (Butea, Olea undulata, Acacia modesta), u vody topoly (P. eufratica), tamarišky, Akacie, Prosopis, Capparis, Salvadora. *Sind* je hlavně poušť a $^{9}/_{10}$ bylinstva jeho jsou hlavně africké, polovička obyčejná v Egyptě a Nubii. Delta Indusu v les mangroco (Rhizofora, Sonneratia, Avicennia) tvoří jedinou výjimku. Jednotlivé jungle (houští) tvoří Acacia arabica i Prosopis spicigera. Z 400 bylin jeho je i něco zuny evropejské — zvláštní je na př. Afganská palma (Chamaerops ritchieana).

Co se týče rázu bylinstva, není Indie celinná tak bujného zrůstu, jako jiné částky Ameriky jižní (mimo snad některé údolí), Zadní Indie (a Malaxstrie), jehož vinou hlavně nedostatek deště, nebo vlastně dlouhá souš, která dle Jacquemont-a hůře působí než u nás zima. Čím víc k jihových, tím vlažnější, bujnější kraj, čím dále k severozáp., tím více podobný poušti. Tak má Karnatik 4 palmy, Dekan vůbec 19, břeh zadní Indie z Assamu do Malakky ale 42 (Grisebach).

Zde i horstvo příčí se směru dešťovému, jako Ghaty velice škodí.

Nemenší příčinou člověk, jenž vyhubil pralesy a učinil z nich úrodnější pole, zanechav jen stráně a neúrodné planiny bylinstvu divokému. Hlavní typus lesa obnoveného jungle (mladý les) houští hlavně lezavých palem (rotang — Calamus až 300′ dl.) a bambusů (10—50′ vys. někdy až 130′). Munro povídal, že v době sucha živí i lid, 1852 v Orisse, 1864 v Kanaře 50.000 lidí. Zvláštní typus jsou banyany (Ficus indica), jichž kmen vyhání kolkolem nové kořeny a nové stromy, až se stává lesem kolikatisíců stromů, jako na př. pověstný v Manji (u Patny 375′ průměru a 1116′ objemu) aneb Kubbir Bur u ř. Nerbudda (letos poškozený) 2000′ objemu (Forbes, arci as 3000 stromů srostlých). Nejdůležitější strom, co se týče dřeva, je teakový (Tectona grandis), z něhož lodě stavěla i vláda ruská (viděl jsem loď takovou stavět v Petrohradě 1867), jehož dřevo netrpí červem — pak důležité šaly (Shorea robusta), tuny (Cedrela tuna) a ploso (Butea frondosa, dává i druh kelovatiny kino), pak sissoo (Dalbergia sissoo), hlavně v lesích podhimalajských (Terai). Nilageries a Anamalajské hory (ač menším počtem) mají alpinskou floru, první dle Royle a Leschenault-a 30 rodů evropejských na př. 3 Clematis, Anemone, Berberis, Cardamine borbonica, Viola, Parnassia vigthiana, Polygala, Arenaria nilg., Maloa, Potentilla, leschenaultiana, Pimpinella lesch,, 4 Viburnum, Galium (Wight.).

Geologicky má Indie dle Hookera 7 typů, kdežto v Zadní Indii již jen 3 převládají, a sice je Australský typus víc jen v Z. Indii (Leptospermum, Beckea, Metrosideros, Tristania, Casuarina, Helicia, Lagenofora), podobně 2. Malajský (Gualtheria nummularia (Java i Himalaja), Liquidambar altingia (Java i Asam), jako Cardiopteris lobata). 3. Čínsko-japonský typus převládá ve vých. Himalaji (Aucuba, Abelia, Enkianthus, Hamamelis chinensis (Khasia), Euryale ferox (Čína, Khasia až Kašmír), Nepenthes phyllamphora (Macao, Khasia), Vaccinium (Stracteatum, Illicium, Magnolia, Wikströmia, Microptelea). Naopak *čtvrtý sibiřský* typus převládá v záp. Himalaji a nejvíc v hořením (Fumaria, Potentilla, 3 Hedysarum, Astragalus, Lonicera, 3 Spirey, 2 Artemisie, Cicer songaricum, Phaca frigida, 2 Saussurey, 5 Carex atd. *Pátý* evropejský převládá v záp. a má asi 200 dr., které dílem v zimě rostou v sev. záp. rovinách Indie: vaz, tis, hloh, myrta, ořešák. Ještě více to platí o *6* typu *egyptském* (Balanites eg., Acacia arabica, Alhagi, Salvadora, Calotropis, Fagonia, Malcolmia, Forskohlea, Cometes, Efedra, Farsetia, Cleome, Anticharis) a o posledním 7 tropicko-africkém (Triumfetta, Capparis, Grewia, Blumea, Riedleja, Verronia, Ammania, — ale na př. Delphinium dasycaulon, Clematis grata, Pterolobium lacerans a jv. S Amerikou mají jakousi podobnosť Brasenia, Gretum, Liquidambar, Podofyllum, Oxybatus, Lardizabala, Mitreola (paniculata).

Himalaju dělí Hooker na Butan, Sikkin, Nepal, západní H. (tento zas na 12 krajin) a hořejší H. (Tibet, 8 krajů), východ tentokrát (východ od Assamu) znám nebyl, kdežto teď Davidem známe již Mupin a vlastně Yunnan sem náleží. Rozdíl hlavní v tom, že Himalaja čím západnější, tím sušší. Jsou tu vlastně tři pásma — tropické (a subtropické) do 4000′ záp. (Kemaon 5000′), mírné, našemu podobné do 10—12000′ a nad tím alpinské. Avšak nejsou to stálé hranice, neb v Sikkimu na př. jsou lesy až v 12000′ a Musa i Plectronie jdou do 7000′, orchidey epiphytické až do 10.000′; duby začínají v 4—5000′ (11 dr.), Rhododendron v 8—14.000′, nivale ale u 17000′, Pinus longifolia v 3000′ a Picea webbiana v 13.000′. Ve velkém lze rozeznati ty tři formy: Terai (les tropický), horní les a alpinská pastva. Terai bývá od ř. Sudledž do Asamu pásmo podhorní 2—6 mil široké — les bambusy, Dalbergia, Shorea, Ficus, Sterculia, výše Gordonia, Cedrela, Licuala. V 4—8000′ je na př. v Sikkimu vše lesem. Zde se jeví rozdíl mezi záp. Himalajou (Cedrus deodara, Pinus gerardiana) a východ (Podocarpus Cupressus), jenž má víc podoby s Japanem (Hydrangey, Aucuba, Enkianthus); záp. víc s Evropou. Alpinské pásmo dosahuje zde nejvýše na světě, pak Schlagintweit našel na h. Ibn Gamin fanerogam u 19.809′, v Tibetu v 17·313′,

na h. Gaurišankar — ráz více alpinský než arktický (Efedra, Corydalis). Himalaja má velkou část bylin našich alpských — tak náš edelweis (Gnaphalium leontopodium), Corthusa mathioli, ale i mnoho bylin z našeho (lesního) pásma: Prunella vulgaris, Spirea aruncus, břečtan, Lamium amplexicaule, střemchu, mateřídoušku, Hypericum perforatum, Mentha sylvestris, Butomus umbellatus atd. Věčšinu však tvoří naše rody, ne však druhy naše, tak Caltha himalajensis, Govaniana, Paeonia emodi, Berberis kunamurensis, Silene moorcroftiana, Ribes himal.. Primula elliptica, Rhododendron arboreum a j. Ve věčšině je i bylinstvo hor Khasiaských podobné Himalaji, jen že má více bylin čínských (Illicium, Stauntonia). Dobrý obraz z východního Himalaje dávají 1. sbírka Hookerova ze Sikkinu (2770 dr.) 150 kapradin, 180 trav, 170 composit, 150 orchideí, 110 urticeí, 106 cyperac, 100 legum, 90 labiatů, 80 rubiaceí a rosaceí, 70 scrofular, 60 erica vaco, 55 ranuncul., 50 umbellifer, 48 Asclep. apocyn., Polygon, 40 liliac a Smilac., 38 gentian, 30 pimeleaceí atd. a II. téhož v horách Khasiaských (2264 hr.), 260 kaprad., 173 orchideí, 140 trav, 123 legum, 1Í2 rubiaceí (vidět podobnosť s Maloasií), 91 cyperaceí. jen 87 composit, 82 urticeí, (Royle dává Indii 400!) atd.

Nejchudší krajina jest Tibet. Hooker dává jí jen 500 dr. (neb Winterbottom sebral jen 60 dr., Thompson v prosmyku Jogi jen 40). Jest to step bezlesá, dílem solnatá, dílem skalnatá a hornatá, jen $^1/_{24}$ plochy prý zarostlé. Ač orba jde do 15.000′, nedaří se stromy nad 9000′ pro sucho, a to jen u vod, topoly (P. alba, eufratica, balsamifera) i chvojka (J. excelsa). V zahradách jdou meruňky do 12.000′, jablka i ořechy do 11.000′, hrušky do 10.000′, víno do 9000′. Rozdíl mezi bylinstvem severního svahu Himalaje a jižního jest tak velký, že na př. v prosmyku Kangra-Lama našel Schlagintweit 200 dr. v 15.720′, ale $^9/_{10}$ rozdílných na obou stranách. Dobrý obraz podává sbírka Crakcova o 7—12.000′ pod Everest (Tonglc); nejvýše jdou Draba gracillima. Viola biflora, Stellaria bulbosa, Pyrus foliolosa, Saxifraga purpurascens, Ribes glaciale, Rhododendron campanulatum, cinnabarinum, Primula rotundifolia, Gentiana capitata, Fritillaria cirrhosa, Clintonia alpina, Carex daltoni, pellucida. Z Lahulu máme coll Jäschke (302 dr.), jen 3 kapradiny, 38 composit, 8 legum, 7 trav, 10 Pedicularis, 12 Saxifragei, 19 Ranuncul., 21 Rosaceí (uvedeme jen středomořskou Prunus prostrata), Saxifraga flagellans (Spitzbergen) alpinskou, Corthusa mathioli, arktické Polemonium caeruleum a sibiřskou Plextogyne carinthiaca, japonskou Betula bhojpatra a pustinnou topol (P. eufratica). Východní část známa nám dosud jen ze sbírky Davidovy v Moupinu (2130 m. výše), hory do 5000 m., lesy do 3500 m. hlavně černé (Abies, Cunninghania, Pinus, Cefalotaxus) a břízy, níže magnolie a duby. Nejvýše jdou vrby a Rhododendra, jichž tu 16. Uvedeme z obrazů jeho jen lesy neproniklé bambusy, Chamaerops do 1000 m. (ne severně od Jangtsekiangu), jasany, pistacie, růže, eleagnus, duby korkovité atd.

(Dokončení.)

Zeměpis a dějepis na školách reálních.

Uvažuje Dr. *Frant. Kameníček.*

(Pokračování.)

b) Dějepis.

Dějepis počítá se i na reálních školách ku předmětům humanistickým a plným právem. To, co gymnasijní žák zjednává si dějepisem a četbou klassiků řeckých i římských, to vše připadá na reálce za úkol jediné dějepisu. Uváží-li se však, kolik získají gymnasijní žáci rozumnou četbou klassiků, pak teprve jasně vysvitne ohromný úkol, který připadá učiteli dějepisu na

reálkách, ač nelze nevytknouti, že dlužno zde míti na zřeteli jen *poměrný* vzdělavací moment, že totiž reálka nemůže v humaniorech nikdy poskytnouti žáku tolik, co gymnasium. Reálky mají také jiný účel, než gymnasia a právě ten účel má podmiňovati spůsob vyučování, ba rozsah i obsah látky učebné. Předně nesmí se zapomínati, že dějiny starého věku mají pro reálního žáka v jistém směru menší význam, než pro žáka gymnasijního, který směřuje k universitě. Starý věk má pro realistu po přednosti potud význam, pokud národové starověcí byli a dosud jsou učiteli potomních národů v umění a ve příčině národohospodářské. Války, právnicky důležité zákony, starověké úřady a jejich kompetence i mnohé jiné věci jsou vedlejšími a postačí, když realista uvědomí si jen kardinální pojmy. Co z toho vyplývá? Že starověké dějiny na reálce měly by býti vlastně dějinami kulturního rozvoje a umění starověkého oživenými kratším dějepisným a zeměpisným přehledem národů těchto jen proto, aby žáci znali základ, na němž se rozvíjel ten neb onen kulturní proces, to neb ono umění. Dějepis na reálce měl by se na vzájem doplňovati s kreslením, jakožto s hlavním, vlastně jedním z hlavních předmětů reálních. Pak by se u žáků vyvinoval krasocit a esthetický soud, pak by si žáci bezpečně uvědomili celý proces kulturní práce lidstva od počátkův až na naše dny.[1]) Žák má se na reálce dověděti, jak útvar půdy, jak poměry národohospodářské, jak výše kultu náboženského přispívaly k duševnímu rozvoji národů, zda povznášely kulturní práci a vůbec jeho historický význam, či byly-li mu na překážku; zkrátka žák má se naučiti ceniti národy dle jejich kulturního poslání. Místo toho vypravuje se však našim studujícím o bezvýznamných válečných vypravách, o králích, z nichž mnozí ani za zmínku nestojí, o bitvách a seřazení vojska v nich. Žáci dovědí se, kde vadilo Římanům slunce v boji, anebo kde nemělo vojsko vody, kolik padlo v bitvě lidí a pod., tak že se zdá, jako by naše dějepisné učebnice psány byly pro kadetní školy anebo vůbec pro vojenské ústavy.

V příčině středověku jest nutno vymaniti se konečně z posavadního mínění o tmářství a zpátečnictví; naopak dlužno středověku přiznati, co mu přísluší, totiž veliký význam v rozvoji lidstva. Vždyť středověk jest dobou, která vzdělanosť řeckou a římskou učinila přístupnou a záživnou všem evropským národům, jest dobou, která na základě kultur zmíněných podnikla takové novoty a učinila takové pokroky, že některé dosud jsou nepřekonanými. Práce lidského ducha v středověku nesmí se podceňovati a jest smutným úkazem, že u nás přijato bylo za bernou minci nesprávné mínění o středověku od několika starších strannických dějepisců německých. Francouzi a Angličané takového mínění o středověku nikdy neměli. A kdyby středověk nebyl nic jiného provedl, než že utvrdil v Evropě křesťanství, provedl tím nejimposantnější kulturní čin v dějinách.[2]) — Novému věku ovšem neupírá nikdo vynikajícího kult. významu. Proto ani při středověku, ani při novém věku nemá učitel zvláště na reálce pouštěti se zřetele stránky kulturní, která má býti zlatou nitkou, táhnoucí se celým pásmem dějin světových. To se však dosud neděje. Jest mnoho abiturientů reálních škol, kteří nemají známosti o epochálních světových památkách uměleckých, kteří nerozumějí řádně podstatě stavitelských slohů, tím méně podstatě díla uměleckého. Na reálkách mělo by se vyučování dějepisu díti tak, aby hlavní zřetel obrácen byl k dějinám

[1]) Mohl by někdo namítnouti, že při kreslení vysvětluje se žákům velmi mnoho z dějin umění. Jest pravda, ale není toho nikdy tolik, kolik by bylo záhodno a potřebno, ne-li nezbytno. Žákům reálním nepřednáší se při kreslení o dějinách umění nic systematického, nýbrž bývají jen příležitostně na něco upozorňováni — a to vše závisí jen na dobré vůli učitelově, poněvadž kontrolují se při kreslení jen výkresy, a maturita z kreslení se theoreticky neskládá. —

[2]) Při této příležitosti upozorňuji na znamenité dílo o středověku, jež napsal německý učenec Heinrich v. Eicken pod názvem: „Geschichte und System der mittelalterlichen Weltanschauung“ 1887 (str. 822), kdež pádně a zevrubně probírají se hlavné sociologické zásluhy středověku o člověčenstvo.

kulturním (na gymnasiích by to také neškodilo) a dějepis pragmatický, hlavně v starém věku, aby byl vysvětlován jen v nejstručnějším přehledu, v středověku a v novém věku poněkud obšírněji. Za tou příčinou mělo by také býti provedeno jiné rozvržení látky na jednotlivé ročníky. Při posavadním počtu hodin (3 týdně v každém ročníku) doporučovalo by se probrati v V. třídě reální starý věk a ze středověku první oddíl až po dobu Karlovu. V VI. třídě ostatek středověku a z věku nového do konce 30leté války, jak dosud se probírá. V VII. třídě ostatek. Rozdělením tímto získalo by se v VI. třídě více času pro dějiny kulturní jednak tím, že látka od poč. středověku až do r. 800 probírala by se hned v V. třídě a jednak tím, že politické dějiny nebyly by tak podrobně vysvětlovány, jako se děje posud. Patrno, že celá tato reforma doporučuje se jen pro třídy vyšší reálky, v třídách nižší reálky mohl by posavadní způsob vyučování býti zachován.

Učebné knihy dějepisné pro vyšší reálky, jakých nyní se užívá, nevyhovují v žádné příčině, ani tehdy ne, když přihlížíme k posavadnímu stavu vyučování dějepisu na reálních školách. Obyčejně se užívá ve vyšších třídách učebnice sepsané od Gindelyho, knihy, která také jest zavedena na gymnasiích. Každému jest uznati, že jest v tom nesrovnalosť velmi nápadná. Na vyšším gymnasiu má učitel dějepisu k disposici o 160 hodin vyučovacích více, než učitel na vyšší reálce, a přece na obou ústavech vyučuje se dle téže učebné knihy. Kdo ví, co jest 160 vyučovacích hodin, jakou práci representují, ten pochopí, že jest anomalií užívati na tak různých ústavech téže knihy. Nebylo by věru divno, kdyby žáci na reálních školách vyšších stěžovali si na přetěžování v dějepise tím více, že při maturitní zkoušce žádá se v tom předmětu od žáků téměř totéž vědění, jako na gymnasii. Formálně se ovšem říká: „Vynechávejte méně důležité věci.“ Ale jest otázka: „Co jest méně důležité?“ To jest věc velmi subjektivní. Učitel vynechává na základě takové rady, co uznává za méně důležito, při matuře však může se velmi snadno naskytnouti otázka, týkající se právě událostí, které učitel vynechal, čili představený může považovati to za důležité, co učitel pokládal za méně důležité. Vždy měla by platiti zásada: Učebné knihy buďtež vydávány pro reálky zvlášť a odpovídejtež rozsahem i obsahem svým potřebám a cíli škol těch. Při nynějším stavu věci postačila by dle mínění mého pro vyšší reálky kniha velikosti známé učebnice Ningra Nováka. Bylo by toho až dost, čemu by se žáci z knihy té naučili, a učitelé nebyli by v nesnázích, jak si mají rozděliti ohromnou látku v Gindelym. Za to nejnovější Sobkovy dějep. učebnice pro nižší třídy vyhovují v značné míře, pokud se týče stručnosti, a nepřetěžují žáků nikterak. Přihlíží-li se však k požadavku mému, aby se na reálních školách v dějepise ve vyšších třídách hlavní váha kladla na dějiny kulturní v nejširším významu slova, tu ovšem bylo by nutno postarati se o učebnice nové, spočívající na zcela jiných základech; naprosto však zavrhuji nynější stav věci, kde se žákům vyšších tříd dávají do rukou tři svazky dějepisného učiva v rozsahu takovém, že nelze ho zažiti leč tehdy, když učitel žáky skutečně přetěžuje. — Na možnou námitku, aby se tedy sáhlo po jiné schválené a menší dějepisné učebnici pro vyšší třídy reálních škol, odpovídám, že kniha Gindelyho, upravená od J. Řeháka, aspoň obsahem svým jest ostatních učebnic mnohem lepší a správnější. —

Ke všem zmíněným nedostatkům našich dějep. učebnic přistupuje ještě jiný, důležitý moment, kterého nelze podceňovati. — Všechny naše dějepisné učebnice jak na gymnasiích, tak na školách reálních, pracovány jsou doposud dle způsobu obvyklého v učebnicích německých, totiž tak, že Německá říše jest v středověku i v novém věku středem dějinného kruhu světového, kdežto dějiny ostatních říší evropských, jmenovitě dějiny naší říše, nalézají se na periferii tohoto kruhu. Není pochybnosti, že tento způsob vypravovati dějiny světové měl i v našich zemích svou oprávněnosť až do posledních desítiletí, neboť říše Německá jako první říše na světě byla úzce spojena také pano-

vničími rody svými s osudy zemí Rakouských, Českých a Uherských. Jmenované země posvětily tisícerými styky hlavně za Habsburků svazek jakési nerozlučné spojitosti své s říší Německou a nositeli světových událostí byli i pro zemé naší nynější říše napřed císařové říše Německé a pak teprv ve druhé řadě též panovníci, jako králové Čeští, Uherští a jako panovníci zemí Alpských. Vykládati na školách Rakouských v první řadě dějiny říše Německé bylo do nedávna odůvodněno politickou situací a srovnávalo se také s tím i vynikající postavení, jaké vyhrazeno bylo dějinám německého práva na universitách Rakouských. Ale rokem 1866. situace se změnila. Od té doby nynější mocnářství Rak.-Uherské vystupuje v dějinách jako samostatný, svéprávný i svérázný celek, jako zvláštní mocná říše Evropská (velmoc), a nový státní útvar vyžaduje nové soustavy dějinné. Od té doby, co mocn. Rak.-Uherské vystupuje na obzoru politickém neodvisle a samostatně, stává se pro občany své také středem a úhelným kamenem dějinného vývoje, nikoliv jen oněch dvou desítiletí, nýbrž dějinného vývoje od prvních dob středověku, a pokud jsou prameny, i věku starého. Dějiny zemí, z nichž říše naše povstala, vystupují pak do popředí, jsou východištěm dějepisného vyučování a cílem, k .němuž směřovati má rak. škola také učební osnovou dějepisnou. Zkrátka: Dějiny mocn. Rak.-Uherského tvořtež základ v našich historických učebnicích a buďtež na příště středem kruhu, na jehož obvodu umístěny by byly s ostatními zeměmi evropskými i dějiny říše Německé. Tím se velmi poslouží rakouské státní myšlence a vyhoví se intencím vys. ministerstva vyučování, aby na školách našich přihlíženo bylo zvláště k dějinám Rakouským Na gymn. jest tomu nedostatku částečně pomoženo tím, že v VIII. třídě dějiny Rakouské se probírají zvláště; na reálních školách k tomu není času. Učiteli jest se spokojiti jen povšechným a stručným výkladem toho, co obsaženo jest z Rakouských dějin v školní knize, a poněvadž jest tam dosti málo, jest znalosť dějin vlastní říše naší u studujících reálních škol skrovnější, než znalosť dějin říše Německé. — Nejnovější dějepisné učebnice naše pro nižší školy střední jeví v této příčině již potěšitelný pokrok. Namítne se mi snad, že záleží na učiteli, aby obmezil dějiny říše Německé tak, aby mohl vykládati podrobněji dějepis zemí Rakouských. K tomu odpovídám, že učitel má se při výkladech svých říditi knihou a žákům není dovoleno přednášek čili výkladův učitelových si zaznamenávati. Učebná kniha proto se dává žákům do rukou, aby jim ve všem postačovala. Učitelovou povinností pak jest vysvětlovati knihu a propracovati látku v ní obsaženou se žáky tak, aby si obsah její osvojili. Mimo to jest vůbec ponižující, když kladena jest do popředí v našich dějepisných školních knihách říše cizí, třebas přátelská, jako by naše říše nezasluhovala věcší pozornosti od vlastních občanů svých. Také by se mi mohlo vytknouti, že říše Německá hlavně v středověku má takový význam, že dlužno zabývati se nejvíce a nejdůkladněji jejími dějinami. Jest pravda. Ale dlužno také uznati, že právě *dějepis* má buditi v žáku lásku k vlasti a říši, ve které žije, která ho chrání a jejímž má jednou býti řádným občanem. To se děje tím, že se mu vysvětlují podrobněji všechny dějinné doby této říše. Za tou příčinou má dějepisná učebnice středověká u nás vypadati jako kniha Rak. dějin dle vzoru Tomkova, totiž mají se v ní žákům předkládati dějiny oněch čtyř hlavních skupin zemí, z nichž se mocnářství Rak.-Uherské skládá. Jsou to: Země České, země Alpské, země Uherské a Haličské. Dějiny těchto skupin mají stopovány býti od nejstarších dob (hned od doby Keltické), při čem se naskytne dosti příležitosti zabývati se obšírněji i dějinami říše Německé. — Předpokládám také, že tyto nové učebnice dějepisné psány by byly objektivně a že by všem skupinám měřeno bylo stejnou měrou ne jako nyní, kdy na Německých ústavech středních podávají se žákům o dějinách Českých zprávy velmi skrovné a dle individuality učitele i přibarvené; na školách českých žáci opět méně se dovědí o zemích Haličských v středověku, o zemích Uherských za Arpadovcův, ale hlavně zanedbávají se dějiny kulturní a ústavní šmahem.

Jest povinností školských úřadů zjednati nápravu i v této zásadní věci; poněvadž v středních školách vychovává se příští intelligence říše, z níž bývají političtí zástupcové Rakouských národův, u těch znalosť dějin zemí Rakouských má býti prvním požadavkem. — Toho se však nedocílí, když se žáci naši učí hlavně dějinám říše Německé, a když se v dějinách Rakouských zanedbávají poměry ústavní a dějiny kulturní. (Dokonč.)

Příspěvky ku kritice textové.

Podává *Frant. Prusík.*

(Pokračování.)

93. Tu Br. nabrav tlumokuov zlata 70, 19—20.

Rus. И приготовя себѣ корабль и взявъ съ собою многое множество злата (51).

Orig. Tu Br. (přihotoviv sobě koráb a) nabrav atd.

94. ano jedni *kolí*, druzí tancují a *veliká* veselé mají s sebú. ib. 70, 29—30.

Mich. Skal. an jedni *kolí* . . . a *veliká* veselí mají. Landf. *velice* veselí byli.

Rus. овіи скачутъ а другіе аки псы ворчатъ а ины кувыркп (= kotrmelce, rkp. кубы) дѣлаютъ а другіе танцы водятъ. И тако у нихъ веселіе велико бываетъ (51).

V rus. textu jest chybou скачутъ z čes. *skučie* (srv. 63, 25), neboť potřebí zde symmetrie, ježto se mají vyjádřiti patrně výrazy jednak pro hlas (viz: zpívanie 70, 26), jednak pro pohyb. Dle toho zněl český orig. asi podobně a proto *kolí* jest nemístno, zkaženo jsouc ze *skolí* (o psu srv. Podkoní a žák). Nesrozumitelné rus. кубы opravujeme v кувырки.

Orig. ano jedni (skučie, druzí) *skolí*, (jiní kotrlce dělají), druzí tancují a *veliká* (všeliká?) atd.

95. A *podavše* Bruncvíkovi *ruce* i *spali* jej velmi. ib. 70, 35—71, 1.

Mich. Jindř. Skal. *podal* Br-ovi ruku (ruky Jindř.) a *spálil* jej velmi. Srv. 71, 3: Nuž *tomuto prvniemu.*

Rus. И подаде ему руку и попали его огнемъ вельми крѣпко (51).

Orig. A *podáše* Br-ovi *ruky* i *spáli* jej velmi.

96. A to bíechu Azmodeové ďábli a tu se *mučíechu.* ib. 71, 8—9.

Slovo *mučíechu*, jež (*mučili*) i v ostatních čes. vydáních se vyskytuje, pochodí patrně ze špatného čtení, jehož se i rus., maje zde мстятъ (51), dopustil. Ježto se o Asmodeích dí, že po ostrově na koních jezdili, vyžaduje zde smysl podobného výrazu, a to není jiný leč *mčíechu se* = proháněli se. Tedy

Orig. A to . . . ďábli a tu *se mčíechu.*

97. ale žádného člověka v něm nebylo. 71, 22—23.

Mich. v něm *viděti* nebylo. Srv. Výb. 71, 26—27: že žádného v tom městě *neviděl.* Tedy mohl zníti

Orig. ale žádného člověka v něm (viděti) nebylo.

98. *Jednožť* po malé chvíli uslyše trubače, *bubenníky*, ano náramně velmi trúbíe, a vojsko do toho města jelo: a to bíechu Astriolové, to jest nevidomci, jenž v tom městě přebývali. 72, 27—32.

Mich. Jindř. Skal. Potom po malé chvíli . . . vojsko *po vojsku* . . . to jest nevědomci. Srv. 72, 21: pokřikne na *jedno* vojsko.

Rus. и не по мнозѣ времени начатъ ему гласъ находить трубный, потомъ и гораздо близко его и узрѣ человѣка по человѣку, нача(ша) ему показыватися. И абіе явися великое воинство, посреди же ихъ король идяще именемъ Астріолъ. Въ томъ же бо (rkp. бѣ) островѣ живутъ человѣцы Недорцы, страшны и помраченныя (52).

Čes. je patrně zkažen, neboť na str. 72. několikrát uvedeno „Astriol" jen pro jméno krále toho lidu, jako v rus., kdežto lid sám slul Nevidomci. Také „bubenníky" jest nevhodný přídavek, ježto bubenníci netroubí.

Orig. Jednožť (Potom?) po malé chvíli uslyše trubače ano náramně blízko jeho trúbie, (a uzře) vojsko (po vojsku, ano) do toho města jelo: a to biechu Nevidomci (a prostřed jich král jmenem Astriol), jenž v tom atd.

99. A on vece: „Víem, že se vás nebojím, jakž sem kolvěk mezi vás přišel." ib. 71, 35—72, 2.

Rus. Онъ же рече: не вѣмъ я и самъ, какіе вы есть люди и не боюся васъ. Како семо пришелъ, тако отсюда и отъиду (52).

Orig. A on vece: „(Ne)víem (i sám, jací vy jste lidé, i) se vás nebojím; jakž sem kolvěk mezi vás přišel (, tak i odsud odejdu)."

100. a ty zlý Astriole, ty s' toho zaslúžil, ty máš *tu býti* a budeš. ib. 72, 11—12.

Text tento nemá smyslu, kdežto rus. jest zcela jasný: что ты, злый и прегордый, хощешь учинить надо мною, и то будетъ надъ тобою (53).

Orig. a (co) ty, zlý Astriole, (chceš učiniti nade mnú), ty s' toho zaslúžil, ty máš *to míti* a budeš.

101. Nemoha Br. déle meškati, potrna meče i vece. ib. 72, 16—17.

Rus. mnohem zevrubnější s reminiscencí českou ve slově пехати (pcháti = strkati): Бр. же нача ихъ отъ себя пехати и ударяти на землю. Они же не возмогоша на огненаго коня посадить Бр-а. Бр. же выскоча изъ людей, вынулъ мечь свой и рече (53).

Orig. (Br. pak je od sebe pcháše i o zemi jimi udeřieše, a oni nemohli jeho na ohnivý kuoň posaditi. I) nemoha Br. déle meškati, (vyskoči z lidí a) potrna meče i vece.

102. A hnedky hlavy skákáchu. 72, 19.

Mich. Skal. A hnedky *s nich* hlavy atd.

Orig. A hnedky (s nich) hlavy skákáchu.

103. pokřikne na jedno vojsko. Tu jej s velikými křiky obklíčichu několiko tisícuov. 72, 21—23.

Rus. кликнувъ войско свое, повелѣлъ Бр-а ухватить. Войско же оступише Бр-а съ великимъ шумомъ и крикомъ великое множество — тысяща тысящъ, хотяху Бр-а восхитить (53).

Orig. pokřikne na jedno vojsko (i káza Br-a uchvátiti). Tu . . . tisícuov (chtíece Br-a chytiti).

104. Nuž dvaceti mužóm, nuž třiceti, nuž *sto*, nuž *tisíce hlav* doluov! 72, 23—25.

Zde patrně vazba pokažena. Mich. *stu*. Jindř. *stu*, nuž *tisíci hlavy* dolů. Skal. Nuž *všem hlavy* dolů. Srv. 72, 18: Nuž *těm čtyřem hlavy* doluov!

Orig. Nuž dvaceti mužóm, nuž třiceti, nuž *stu*, nuž *tisíci hlavy* doluov.

V následující větě Mich. má: od *těch* hlav.

105. co slibuješ, beze všeho strachu a úrazu . . . do mé země přinésti. 72, 32—35.

Rus. что обѣщаешися безъ всякаго замедленія, и до моей земли проводи ты самъ (53).

Orig. co slibuješ, (bez meškaníe mě) beze všeho strachu atd.

106. On jemu *viece slíbi*. I stalo se, že ve čtvrtek v první súmrak posadi Bruncvíka na rozhraní s tíem se vším zbožím i se lvem. ib. 72, 35—73, 1.

Poslední slova scházejí v Mich Jindř. Skal., jež mají pouze: I stalo se . . . posadil Br-a před (městem Mich.) Prahou.

Ve Výb. nevhodno jest slovo *viece;* mám za to, že stojí za *oběce* a *slíbi* že jest glossou od písaře v text přijatou.

Rus. má celý konec mnohem obšírnější než český; toto místo pak zní: Король же Астріолъ съ клятвою обѣщаяся ему тако сотворити. И потомъ король А. вскорѣ повелѣ корабль уготовить. Егда же внидоша въ корабль Бр. со львомъ и король А. съ людьми своими, и поидоша въ путь къ стольному граду Празѣ, и бысть у нихъ вѣтеръ полезенъ и таковъ, что въ три дня достйгоша брега. Бр. же начаше смотрити знаменія своего, дабы познати страну свою. Король же А. повелѣ (ему) изъити изъ корабля (и) людамъ своимъ и(зъяти) все имѣніе, злато и сребро и каменіе самосвѣтное (rkp. самоцвѣтное), что Бр. взялъ изъ тѣхъ городовъ и островъ у змія дракона и у короля Олибріуса. И тако Бр. со львомъ выйде изъ корабля а король А., поднявъ парусы, подѣжа въ свое королевство (53—54).

Hrad. Tehdy *učinil král bouři* (vyd. baří) *velikou*, a v tom okamžení pozdvižen jest Bruncvík i se lvem jeho vysoko a v krátkém čase octli se nedaleko města Prahy.

Česká předloha rus. textu zněla tedy asi takto: On jemu *obéce* (tak učiniti a potom v brzce káza koráb zhotoviti. Když vnidú do korábu Br. se lvem a král Astriol s lidmi svými, jedú na cestu k Praze, i by jim vietr příezniv tak, že ve třech dnech dostihú břehu. A Br. poče hledati znamenie, by poznal vlasti své. Král A. káza jemu vyjíti a lidem svým vynésti sbožíe, zlato i stříebro i drahé kamenie, které Br. byl vzal z těch hraduov a ostrovuov draka Baziliška a krále Olibriusa) I stalo že (ve čtvrtek?) v první súmrak posadi Bruncvíka na rozhraní s tíem se vším zbožím i se vem (a sám pojede do svého královstvíe).

107. Když se uzře Br. před Prahú vzav na se šaty pústeničíe i pojide se lvem. ib. 73, 1—2.

Hrad. . . . ubíral se dále *do města* i se lvem svým.

Rus. И какъ Бр. узрѣвъ стольный свой градъ Празу и радостенъ бысть; и тако облечеся въ платье королевское (sic!) и поиде во градъ со львомъ Егва вниде во градъ съ великимъ эвѣремъ львомъ, людіе же начаша дивитися и ужасатися вельми, глаголаша между собою: кто сей и какой человѣкъ, съ таковымъ страшнымъ звѣремъ? что убо хощетъ нашему граду сотворити? (54).

Orig. Když . . . Prahú (radova se; a tak) vzav na se šaty pústen(n)ičíe i pojide (do města) se lvem. (Když vnide do města s velikým lvem, lidé divíechu se i báchu se velmi i pravíchu mezi sebú: „Kto jest to a jaký člověk s takovým strašným zvířetem? nebo co chce učiniti městu našeimu?)

108. i šel jest na hrad a lev *s ním*. 73, 7—8.

Hrad. i šel jest na hrad a lev *za ním* jako ovce kráčel.

Rus. пріиде на королевскій дворъ и п о и д е в ъ п а л а т ы, левъ же о с т а с я н а д в о р ѣ у к р ы л ь ц а, ждаше (rkp. ждаху) Бр-а (54).

Orig měl snad *po něm*, z čehož nedorozuměním asi v rus. vzniklo остася. Původně tedy zněl čes. text asi takto: i jide na hrad (a vnide na palác) a lev *po něm.*

109. i bylo jemu to velmi líto; avšak čekáše času. ib. 73, 10—11.

Rus. возмутися душею и сердцемъ . . . и е д в а у д е р ж а с я, н е с с ѣ ч е к н я з я К л е о ф а. И нача ждати время, к а к о объявити о себѣ (54—55).

Orig. i bylo jemu to velmi líto (i jedva se zdrže, že nesseče kníežete Kleofáše); avšak čekáše času, (kterak zjeviti o sobě).

110. i *hleděvše na Bruncvíka osobu*, podachu mu *pití* z zlatnice. ib. 73, 12—14.

Mich. Jindř. Skal. *píti.*

Rus. má za видѣвше (viděvše = hleděvše) omylem видѣвъ же (55), následkem čeho připojil podmětem князь Клеофъ. Text rus. zní tedy: и видѣвъ же Б р у н ц в и к а князь Клеофъ, что е д и н ъ с и д и т ъ, и поднесоше кубокъ (rkp. кубикъ) златый съ питіемъ (55).

Orig. i *viděvše Bruncvíka* (, an sedí) *o sobě*, podachu mu *píti* z zlatnice.

111. A Br. sňav prsten *s* ruky i vloži jej do zlatnice a hnedky z *hradu* jide, učině jim poctivosť. I *da* z hradu napsal nad vraty, že „Ten, kterýž před sedmi lety vyšel bieše, byl jest na *hradě.*“ ib. 73, 15—20.

Rus. Бр. же снявъ перстень съ руки своей Н е о м е н і и н ъ, ч т о с ъ н и м ъ б ы л ъ, и положи въ тотъ кубокъ а самъ пойде и з ъ п о л а т ы скоро, такоже изъ града, написалъ же на вратахъ такое письмо: который уже не бывалъ семъ л ѣ т ъ и н ы н ѣ п р и ш е л ъ на королевскій дворъ и в ъ п а л а т а х ъ б ы л ъ (55).

Orig. A B. . . . *s* ruky (, kterýž měl od Neomenie paní své,) i vloži jej do zlatnice a hnedky z *paláce* jide, učině jim poctivosť. I (j)da z hradu . . . vyšel bieše, (nynie přišel i) byl jest na *paláci.* (Dokonč.)

Hésioda Askerského Práce a dnové.

Báseň ethická a oikonomická k bratru Persovi.)

Přeložil ***Hynek Mejsnar.***

(Pokračování.)

Neb lidští rodové žili dříve na prostoře zemské
vesměs prosti nehod strastných, bez práce klopotné,
bez těžkých nemocí, jež smrť člověčenstvu přivedly —
(záhy totiž sestárne v bědách člověčenstvo smrtelné).
Sňavši rukou se skříně potom žena víko mohutné
rozdala z ní, tak lidstvu nachystala svízele trapné;
naděje jen jediná uvnitř v pokladnici pevné
zůstala tam pod skříně krajem, nevyletla ven ovšem;
neb byla dřív Pandóra na kabřinu přimknula víko
z vůle hromovládného, mrakosvodného Kronovce.
Však jsou ještě jiné nesčetné po světě strasti:
jeť plna země nehod, psot a běd plna tůně je mořská;
přikvačujíť i co den a co noc samy od sebe různé
nemoci na člověka, veliké jemu strasti nesouce,

mlčky, neboť hlasu jim nepropůjčil rozmyslný Zevs.
(Tak vyhnouti se nelze nijak Dia vůli Kronovce.)
Jestliže sobě přeješ, jinakou řeč já ti na krátko
pěkně a dobře povím, a ty do své vštěp si ji mysli,
jak bohové a lidé smrtní z kmene povstali téhož.
Věk nejdříve zlatý smrtného pořídili lidstva
nesmrtní bohové, bydlící v sídlech Olympských.
Za Krona žil ten rod, když byl kraloval na nebesku:
tak žili jak bohové, poklidné srdce majíce,
vesměs prosti trudův a lopot, bídného ni stáří
nestalo tehdy při nich, po rukou po nohou vždy si stejni
trávili čas na hodech blažených, všech sproštěni trampot;
jak pohrouženi v spánek umírali: od všeho dobra
jim bylo dosť, niva plod sama od sebe dávala žírná,
plod hojný, bohatý; oni pak bezděčně a klidně
ve šťastné hojnosti zboží používali svého.
A když pak toto pokolení byla zakryla země,
vyšší z nich duchové Dia velmocného po vůli
jsou, dobří, zemští, a lidí všech strážci smrtelných,
již to střehou skutků nepravých, šetrnosti a práva,
v mlžný zastřeni háv po vší světa půdě chodíce,
dárci bohatstva, tudíž královský ten měli úkol.
Tehdy druhý a mnohem horší ze stříbra potomně
stvořili rod bohové, bydlící v sídlech Olympských,
ni vzrůstem, ni duchem nepodobný řádu prvému.
A přece ještě sto let byl zrůstaje syn při militké
matce chován, jsa duchem vele prostý, v domě rodinném.
Avšak když dospěl a došel mužnosti ku cíli,
málo jenom žili čas nějaký, pro svou nepovážnosť
trápeni jsouce bolestmi: nemohliť křivdy zlovolné
zdržeti jedni druhé, nesmrtných nechtěli ctíti,
nechtěli žertvy svatých v oltářích vzdávati božstvu,
jak zvyklosť je a mrav mezi lidstvem. Tento potom rod
skryl v zemi Zevs Kronovec, rozlícen, ježto nedával
pocty bohům blaženým, bydlícím v sídlech Olympských.
A když pokolení toto též byla zakryla země,
podzemskými zovou smrtnými blaženci to lidstvo
řádu druhého, počesť nicméně i jim se vzdává.
Zevs pak otec jinaký smrtného třetí člověčenstva
rod kovový učinil, prošlému nijak nepodobný:
byl z jasanův, silný a tvrdý, jen Aréova díla
trpká měl na starosti a zpupnosť, potravy žitné
nikdy nejídali, než drsné, zavilé měli srdce ocelné,
nepřístupni; hrubá v těle kypěla síla a páže
nezdolné ze plec po statných vzrůstaly údech.
Ti měli zbraň kovovou, kovová měli rovněž obydlí,
robili práce kovem; železem — nebyloť ho — nemohli.
Tento lidí tedy rod, vlastními jsa pážemi sklácen,
v ztrouchnivělé sestoupil obydlí Háda krutého,
neslavný, černá ho, by byl sebeť ukrutnější,
schvátila smrť, jasné tak opustil světlo sluneční.
A když pokolení toto též byla zakryla země,
tehdy jiný rod ještě čtvrtý na pozemštiné živné
Zevs učinil Kronovec, spravedlivější rod a lepší,
rod to mužů vzácný, bohatýrský, jenžto se zůve
ve věku dřívějším polobožstvem po světě širém.

Z těchto starých hrdinů zlá válka a rozzuřený boj
jedny při sedmibranných Thébách v zemi Kadméově
v půtce kruté zahubil, a to pro statek Oidipa krále,
boj ty druhé, na lodích hlubokou přes prostoru mořskou
jich veda voj před Trójí pro Helenu krásnokadeřnou.
Jedny tam ovšem smrt záhubným zastřela koncem,
jedněm však krom lidstva život byl a sídlo propůjčil
Zevs Kronovec, tož usídlil otec je do končiny zemské,
(vzdáleny nesmrtných; jim vládne Kronos, veliký bůh).
Tak tito tam bytují, poklidné srdce majíce,
na blažených výspách za prohlubným Okeánem,
přešťastní bohatýři, kterým jako med plody sladké
půda vděčí živná přes rok třikráte kvetoucí.
Ó kéž bych z pátého lidí rodu já nepocházel,
nýbrž buď již dříve zašel, nebo příště zrodil se!
Vždyť je nyní věk tento železný: trýzně se stále
nikdy neustane lid od práce a svízele krušné,
obtížnéť mu dají bohové v noci ve dne starosti;
a přec i těmto lidem se ku zlému i dobro přimísí.
Avšak i tento lidí smrtných rod Zevs zase zmarní,
když vlas jim zrozeným posiví na skráni a hlavě.
V ten věk otec podoben dítkám, aniž otcovi dítky,
hostiči svému ni host nebudou, ani příteli přítel,
tehdy milým, jako bývalo dřív, bratr nestane bratru;
stárnoucích rodičů nebudou děti vážiti sobě,
nýbrž záhy budou, zle se rozsupujíce, je mrzce
plísniti, bezbožní, ni bohů nebojíce se pomsty;
toť by starým rodičům ti neoddali výchovného
násilníci, jeden vyvrátí město druhého. (Pokrač.)

Úvahy.

A. Breindl: Vybrané básně P. Ovidia Nasona. K potřebě škol českých upravil. V Praze a ve Vídni. Nákladem F. Tempského 1890. Cena seš. výt. 65 kr., váz. 80 kr., str. 222, 8°, XXII.

Teprve z předmluvy poznáváme, že práce prof. Breindla jest způsobu *podřízeného*. On totiž čtvrté vydání Sedlmayerovo: „Ausgewählte Gedichte des P. Ovidius Naso,“ kteréž vyšlo týmž nákladem, pozměnil potud, že životopis básníkův, základy metriky latinské a na konci ukazatele jmen vlastních česky zpracoval. Úsudek o tom, zda *důstojno* jest českých professorů klassické filologie obstarávati k vydáním od cizích professorů pořízeným pouze překlad životopisu a p. ponecháváme sobě na dobu pozdější. Tuto pouze podotýkám, že by okolnosť tato nevzbuzovala pozornosti, kdyby vydání taková byla zjevem toliko řídkým, avšak, poněvadž se to vyskytuje od jisté doby nápadně často, jest potřebí o zjevu takovém přemýšleti.

O ceně kritiky textové vydání oznámeného, o vhodnosti výboru básní Ovidiových pronesli soud již jiní. Nám přísluší toliko posouditi práci prof. Breindla. Nedopatření a vady, které jsem spozoroval, jsou asi tyto: na str. IX. ze starého *kmene* rytířského m. rodu, na str. IX. v pozn. 2. jest vyloženo, co to byli *tresviri* čili *triumviri capitales*. Mělo tu býti podotčeno, že sluli také *III. viri nocturni* a že to byli úředníci *nižší*. Pro začátečníka quintána jest upozornění takové potřebné. — Obor působnosti jejich není zcela správné vyložen. Spis. praví (dle Sedlmayera), že jim náležel dozor při popravách *sprostších* zločinců

Tvrzení to není správné. Úředníkům těm náležel dozor při popravách zločinců *vůbec*, ba oni vykonávali popravu sami, byla-li vykonána ve vězení (zardoušením). Srv. Sallust. Cat. c. 55. vindices rerum capitalium (to jsou III viri cap.), quibus praeceptum erat, laqueo gulam fregere.

Na str. X. zbytečna jest abundance: rozsuzovali *pře a spory* soukromé.

Na str. XII. pozn. 1. o názvu metamorfos jest pro quintána zbytečna.

Na str. XII. jmenuje se spis Ov. *Fasti*, ale na str. 121., kdež podány jsou výňatky ze spisu toho, nazývá jej pouze „Slavnostním kalendářem". Podobně na str. 194. sub. v. Caesar.

Nesprávné jest, co praví spis na str. XIII.: dobou (mora) *sluje* slabika krátká. Na téže str. se praví: krátké a dlouhé slabiky spojujeme ve *stopy* přízvukem *veršovým* m. stopovým, poněvadž přízvuk veršový jest něco jiného. Také mělo býti uvedeno latinské pojmenování *„ictus"*, kterého se často užívá.

Výklad pentametru na str. XVI.: „nevyjádří-li se v šestiměru thesis třetí a šesté stopy, vzniká pětiměr", neodpovídá vědecké správnosti.

Některé nadpisy „versus memoriales" nejsou případny na př. 9.: Za peníze všeho dojdeš, 10. Nečiň si věc příliš snadnou.

Zvláště musím vytknouti nedůslednost spisu ve způsobu psaní vlastních jmen. Někde vyskytují se až i *čtyři* tvary české jako překlad *jednoho* latinského, čímž žák zbytečně v omyl bývá uváděn domnívaje se, že těmi čtyřmi tvary čtyři rozličné věci jsou vyjádřeny. Na př. Argolicus jest přeloženo slovy: *argosský* (viz v ukazateli vox Acrisius, *argský* v. Perseus *argolidský* a *argivský* sub. v. Argolicus; v. Othryades: mezi *Argem* jinde *Argosem*; na str. 195. v. Cecropius píše kekropský, ale na téže str. sub v. Cephisus ve Focidě, na str. 197. sub v. Delphi ve Fokidě. Na str. 23. Kefeus, ale Cefalus na str. 55.; sub. v. Midas jest tvar adi. fryžský, podobně sub v. Phrygius, ale s. v. Dindyma frigycký, podobně s. v. Dinieïus.; sub v. Cinyphius jest tvar adi. libycký, ale sub. v. Libycus libyjský; sub v. Lydus *lydický*, podobně sub v. Maeonia, ale sub v. Aeolius *aeolský*; sub v. Megarea: v krajině *megaridské*; sub. v. Achaicus: *achaejský*, ale Phocaicus, fokajský, Oetaeus, oetajský, kdežto Aegaeus, aegaejský; sub v. Bacchius *bacchusský*. Jednou psáno jest *Ovidův*, po druhé *Ovidiův*; sub v. Cacus měla býti označena délka (ā), podobně Dēoius; sub v. *Phaedimus* měl býti poznamenán řecký výraz *φαίδιμος*; *Thoans* místo *Thoas*; sub v. Varro: z *města* Ataku v Gallii narbonské. — Varro byl nazván Atacinus podle jmena *řeky* Atax O *vsi* nedaleko té řeky děje se jen jednou zmínka v Eusebiově kronice k olymp. 174, 2; v. Vergilius: Lépe jest psáti Brundisium než *Brundusium*; v. Dido: města *Karthaga* místo Karthaginy. Při slově *Cytherea* mělo býti pověděno, proč se Venus tak nazývá; v. Ennius: narozen v Rudiích v *Apulii* m. Kalabrii; v. Helena: sestra *Klytemnestřina* m. Klytaemnestřina, či lépe: Klytaimestřina; v. Iliacus *ilský* místo: ilijský. *Ilský* pocházelo by od jm. Ilos; v. Lesbos: mezi *Mitylenou* místo Mytilenou. Způsob psaní *Μυτιλήνη* mají téměř všecky mince a velká většina nápisů. Jen v rukopisech častěji vyskytuje *Μιτυλήνη*. Srv. R. Koldewey: die antiken Baureste der Insel Lesbos. Berlín 1890 na str. 3. pozn. 1. Slovo Quirites odvozuje od sabinského města zvaného Cures. Tu a tam sloh měl by býti *přesnější*, na př. *bědy* bezkonečné; na str. 185. když se štěstí mění, *i* přátel není, místo *ani*. Často kladeno *zde* místo správného *tam*. Nesprávný jest tvar: po Kuriích s. v. Quiris, *dolení, hoření* m. dolejší, hořejší a j. *Josef Pražák.*

Hlídka programmův.

28. **D. Junia Juvenala satira desátá.** Přeložil Frant. **Ruth.** Šestá zpráva obecního nižšího gymnasia v Čáslavi, vyd. koncem školního rdku 1888—89. 8°, str. 17.

Od Juvenala, nejznamenitějšího básníka doby Trajanovy, máme 16 satir, v nichž se nám líčí sociální neřesti římské často s hroznou názorností. Že sa-

tiry tyto ve všech dobách s oblibou byly čteny, o tom svědčí zachované scholie, množství vydání, kterých se jim dostalo, a i ta okolnost, že dosti záhy do čelnějších jazyků evropských byly překládány. Do němčiny přeloženy již vícekrát, a to od O. Haugwitze (v Lipsku r. 1818), J. J. C. Donnera (v Tubingách r. 1821), W. E. Webra (v Halle r. 1838), Hausmanna (v Lipsku 1839), A. Häckermanna (svaz. 1., sat. 1—5., v Greifswaldě r. 1847), E. G. J. Siebolda (v Lipsku 1858), Al. Berga (ve Štuttgartě r. 1862 n.), W. Hertzberga a W. Teuffla (tamtéž r. 1864 až 1867). Na jazyk český však nepřeloženo z Juvenala dosud nic souvislého. Proto jest vítána tato ukázka Ruthova a jest si přáti, aby buď on aneb jiný překladatel spůsobilý v překladu oněch satir pokračoval.

Překlad jeho jest celkem správný a dosti plynný. Obscoená místa vv. 205 až 209, 220, 224 n., 237—239, 306—345 z příčin patrných vypuštěna; proč však též vv. 112 n. vynechány, není na jevě.

Z metrických důvodů překládáno místy volněji, čím se překlad mnohdy dosti nepřesným stává; tak na př. ve v. 6. přidáno slovo „záhy", ve v. 7. přeložena slova domos totas dům všecken a přidáno adv. „často", vo v. 67. nepřeložena číslovka omnes, ve v. 68. přidáno adv. druhdy, v 70. přeložena slova quo teste jakými svědky, 72. přidán gen. ostrova, 77 n. přeložena slova ex quo suffragia nulli vendimus od dob, co hlasů neprodává, 78. effudit curas všech se zbavil péčí a přidáno též subst. lid, 79. přel. legiones vojska, 84. victus nepřeloženo, 86. přel. Caesaris hostem vraha Caesarova a přidáno adi. bezduch, 89. přel. murmura šeptání, 99. praetextam nádherné roucho, 103 ignorasse neuměl poznati, 110 nulla non arte úsilně, 119 exundans... ingenii fons schopný ducha zdroj, 197 multum hic robustior onen zase silný, 200 panis pokrm, 247 exemplum vitae fuit a cornice secundae byl příklad života skoro tak velký jako vrána, 254. cur haec in tempora duret do těchto dob proč jest jemu žíti. Jiných časů než v originálu užito na těchto místech: v. 7. evertere přel. vyvracují, 75. si favisset kdyby přála, 79. n. nunc se continet nyní se obmezil; ve v. 105. přel. imperf. parabat uchystal. V češtině nesprávno neb neobyčejno jest: v. 72. nic se tě netáži (m. na nic), 121. gen. řečniští, 154. gen. plur. Ital a 221. pouhé „sprovodil" (occiderit). Též nelze souhlasiti se spůsobem psaní „Senecy, Tuscem, v circu" m. „Seneky, Tuskem, v cirku". *Ant. Kvapil.*

29. **„Některé myšlenky o přízvuku v romanských jazycích."** Napsal prof. Ad. **Meška.** Program c. k. střední školy v Hoře Kutné r. 1890. 8°. Stran ?

Známo, že v romanských jazycích, najmě v jazyce francouzském z písemních památek od nejstarších dob zachovalých dobře lze stopovati jednak vývoj z původního jazyka latinského, jednak vliv jednoho romanského jazyka na druhý, vyjma jazyk rumunský, který jsa od ostatního romanského světa oddělen nemohl odolati vlivům živlu slovanského a proto nejdále se jak od původního jazyka, tak i od ostatních, z něho nově povstalých jazyků příbuzných vzdálil.

Základem těchto nebyla ovšem řeč klassická, nýbrž řeč lidová, ač i onano nezůstala bez vlivu na tvoření nového jazyka, a to svým *přízvukem.*

Toto předeslav v úvodu přechází spisovatel k vlastnímu pojednání *o přízvuku slovném* a ukazuje, že přízvuk jest to, co dodává každému jazyku zvláštního rázu, vyznačujícího jej proti jiným, jak viděti na př. na jazyku slovanském a germanském.

Dále ukazuje, že jazyk sebevědomý nepřijímá do sebe cizího slova s cizím přízvukem, nýbrž že je přispůsobuje svému přízvuku, i kdyby na slově se nic nezměnilo, jak vidno na slovech řeckých do latiny přešlých nebo na slovech francouzských a jiných přijatých do němčiny nebo češtiny.

Promluviv takto obecně o přízvuku, a ukázav, že akkusativ latinský byl základem romanských slov přistupuje spisovatel k podrobnému srovnání jmen podstatných a přídavných s jazykem latinským v příčině přízvuku, ukazuje na velmi četných příkladech, kde přízvuk zůstal zcela shodný a kde se odchýlil.

Na to přikročuje k pojednání o přízvuku slovesa, které v této příčině od svého originálu mnohem více se odchýlilo, nežli substantivum a adjectivum, takže toliko slovesa, jež nyní za nepravidelná se mají, přízvuk latinský zcela podržela, ostatní pak buď jen v jednotlivých tvarech jej zachovala, buď zcela se odchýlila, čehož hlavní příčinou byla jednak obdoba, jednak snaha po souměrnosti.

Celé pojednání svědčí o důkladné známosti etymologické jakož i o pilnosti, s jakou tu množství příkladů sneseno na potvrzenou vytknutých pravidel o přízvuku slovném.

Ač věc, o kterou jde, odborníkům nemůže býti neznámou, přece práce tato jistě se jim bude zamlouvati. *J. Hulakovský.*

Literatura.

(Díla redakce došlá.)

Programmy zaslaly dále tyto ústavy:

Gymnasium v Novém Bydžově. J. Košťál: Světýlka a žhavý muž.

Reálka Karlínská. J. Přibík: O parataxi a hypotaxi v prostonárodních pohádkách a o slohu jejich.

Besedy mládeže. Pořádá Václav **Špaček.** Svaz. 269.: **Štědrý den.** Povídka V. **Špačka.** 2. vyd. V Praze 1891. Nákladem M. Knappa. m. 8°. 117. Cena 36 kr.

Besídka malých. Red. J. **Svoboda.** Roč. XII. Číslo 1.: Ztracený syn (J. Bonnec). *České písně (H. Marek). Kosovo pole (B. Dolejšek). Nejezte, čeho neznáte (J. Milota). *Hvězdy (J. Vík). *Plačtivá Madlenka (J. Kožíšek). Gorilla (A. B. Šťastný). *U matinky (F. Hyšman). Proč růže mají trny? (J. Milota). Granáty (A. B. Šťastný). *Všetečka (V. K. Hubálek-Javorský). *Nedělní (F. Poláček). *Ranní probuzení (J. Janeček). Zkamenělý pastýř (A. J. Benč). O třech zlatých rybkách.

Časopis českého studentstva. Redaktor Al. P. **Kryf.** Nakladatel K. St. **Sokol.** V Praze. 8°. Předplatné ročně (10 sešitů o 2 arších) 3 zl. Roč. II. Čís. 14.—15.: Hnutí technické. Slavnost Mickieviczova. Dojmy z Oxfordu. Na uvítanou vyššímu ženskému studiu. 25. §. branného zákona. Sjezdy studentské o prázdninách. Rozmanitosti. (Příloha: Doslov ku Kreutzerově sonatě.)

Časopis katolického duchovenstva. Redaktor Dr. Klement **Borový.** Nákladem Rohlíčka a Sieversa. V Praze. 8°. Cena ročně (10 seš.) 3 zl. 50 kr. Ročník XXXI. Číslo 8.—9.: O setrvání v horlivosti kněžské (A. Kubíček). Církevní bratrstva (A. Skočdopole). Užitečnost patrologie (V. Konrád). Milost Boží (J. Hůlka). O hmotě nejsvětější oběti mše svaté (V. Müller). Rozmanitosti.

Česká domácnost. Redaktor a nakladatel A. **Neubert** v Jilemnici. v. 8°. 32—36. Cena ročníku 2 zl. Ročník II. Číslo 9.: „A já ještě víc!" (B. Janovská). Oheň v pověrách a zvycích (J. Košťál). *Pan farář (V. Krch). Jediná příhoda ve dvojím světle (L. Grossmannová-Brodská). *Světlo (R. Jesenská). Osm příkladů a pobídek (F. V. Kodym). Dcera klenotníkova (J. V. Smith).

Al. **Jiráska** Sebrané spisy. V Praze 1890. Nákladem J. Otty. m. 8°. Cena sešitu (o 32 str.) 15 kr. Sešit 38.—43., v nichž je počátek historického obrazu z minulého století „Poklad". V sešitech předcházejících dosud vyšla tato díla: „Maloměstské historie", „F. L. Věk", obraz z dob našeho národního probuzení, „Za bouře a klidu" obsahující dva historické obrazy: „Obětovaný" a „Ze zlatého věku v Čechách. „Skaláci", historický obraz z druhé polovice XVIII. století.

Jitřenka. Redaktor a nakladatel Fr. **Popelka** v Poličce. v. 8°. Předplatné ročně 4 zl. Ročník IX. Číslo 17.—20.: Několik hodin (V. N. Dančenko). Na Andělské Hoře (A. Filipi). Tajemný zpravodaj (K. Červenka). *Srdce osamělé (K. Žádník). *V podzimku žití. *Svět a duše (K. V. Kuttan). Anděl a holub (S. Podlipská). Křepelky (J. Seidl). *Miniatury (J. Kvapil). Bílý klobouk (J. Kron-

bauer). *Z písní R. Jesenské. Před narozením (J. Košťal). Také spisovatel (F. Chalupa). Národní neštěstí (T. Nováková). Z duševní dílny komponistů (V. Václavík). Divadlo. *Národní neštěstí (K. Veselá). Stíny (G. Náchodská). Tajemní hosté (A. Dostál). *Básně Ot. Auředníčka: Zrádce (V. Zákoucký). Den narození (J. Košťál).

Kubšova Bibliotéka moravská. V Třebíči. Nakladatel J. F. Kubeš. 8°. Cena sešitu (o 3—4 arších) 10 kr. Ročník I. Sešit 10.—13.: *Z měst i ze samot.* Povídky a črty Terézy *Novákové.*

Laciná knihovna národní. V Praze 1890. Nakladatel J. Otto. m. 8°. Cena sešitu (o 3 arších) 10 kr. Sešit 15 a 16. přináší překlad románu „Rybář islandský“, jejž sepsal Pierre Loti, vynikající spisovatel francouzský. Nyní v právě vydaném 17. sešitě přináší počátek pěkné původní povídky „Ubohý Ilja“ od Gisely Náchodské. Povídka tato jest s vyobrazeními.

Literární Listy. Red. Fr. **Dlouhý.** Ve Velikém Meziříčí. m. 4°. Nakladatel J. F. Šašek. Cena ročně (24 čísel) 3 zl. 90 kr. Ročník XI. Číslo 19.—20.: Ruský román a jeho význam (Dle V. V. Čujka — K. Štěpánek). Antické látky v novověkém dramatě (Č. Ibl). J. H. Newman (H. G. Schauer). Naturalismus v životě, umění a vědě. Oskar Kolberg (J. Slavkovič). Hříchové kritiky (H. G. S). V. N. Garšin jako spisovatel (A. Vojeděnskij — Al. Unzeitig). Rozmanitosti.

Matice dítek. Hlavní spolupracovník A. K. **Viták.** Ročník VIII. Čís. 1.: Al. Potěhník (P. J. Lašek). *Podzim na horách (K. Zákoucký). Princezna Pávička (L. Tesařová). Sokrates rozmlouvá s Alkibiadem o kráse. *Vlaštovkám na odletu (J. J. Karásek). Oprávce kazimluvy. O máku. Drobnosti.

Šaškova Moravská bibliotéka. Pořádá Frant. **Dlouhý.** Ve Velkém Meziříčí. Nakladatel J. F. Šašek. m. 8°. Cena seš. (o 48 str.) 10 kr. Ročník VI. Číslo 9. a 10.: *Vesnické příběhy* od J. L. *Hrdiny.*

Národ a škola. Redaktor J. **Schier.** Ve Velkém Meziříčí. Nakladatel J. F. Šašek. Fol. Předplatné na rok 2 zl. 50 kr. Ročník IX. Číslo 19.—21.: Barbarismy ve výchově (F. Šimek). Kterak učiti děti němčině (H. V. Sáňka). Z mládí hanáckého (J. M. Bakalář). O prostonárodním spisovatelství (J. Melichar). Obrazy z dějin rakouské školy národní (A. Valenta). Z berlínského mezinárodního kongressu lékařského (V. Bejdék ml.). Tíseň učitelstva v okolí Brněnském. Rozmanitosti.

Naší mládeži. Obrázkový časopis pro mládež dospělejší. Red. J. Vl. **Krátký.** V Praze. Nákladem J. R. Vilímka. 4°. Cena ročně (12 sešitův) 3 zl. Ročník XVI. Číslo 10.: Vojtěch Lešetický (F. Rosůlek). *Mlýn (P. Sokolová). Příhody tří uprchlíků v Sibiři (Tissot a C. Améro). Tiberius (P. Jan E. Hulakovský). *Bledé děcko (S. A. Košťál). Západoamerické prerie (A B. Šťastný). Norimberská kamna Ouido). Pohřbené město. V Sylvestrovské noci (G. N. Mayerhofer). *Modlitba (Josef Mikšovský). Kotoku-Ju, modla Japanská (Václ. Petrů). *Nad zříceninami Karlova mostu (Em. Miřiovský). *Bitva u Chlumce r. 1126 (Jan Borl). Rozmanitosti.

Ochotnické divadlo. Svazek 62—63: **Myška.** Veselohra o 3 jednáních od E. **Paillerona** (J. Kühnl). — **Příšeny.** Drama ve 3 jednáních od H. **Ibsena** (A. Lucek). — V Prazo 1890. Nákl. M. Knappa. m. 8°. 106. 96. Cena sv. 40 kr.

Osvěta. Listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redakcí a nákladem V. **Vlčka.** V Praze 8°. Cena ročně 7 zl. 20 kr. Ročník 20. Číslo 10.: O bitvě u Lipan (Hugo Toman). Bismarck a Hohenzollerovské císařství (Josef Procházka). O buranech (B. Navrátil). *Pro jetel (Karel V. Rais). Nová válka Trojská (J. V. Prášek). Černé jezero (Václav Vlček). *Rybáři (Frant. Leubner). *Zimní večery (Vojtěch Pakosta). Z velké revoluce francouzské (Jan Krystůfek).

Ottův Slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze. 8°. Cena sešitu (o 48 stránkách) 36 kr. Sešity 70.—72. s články Bludnička až Bondini, s pěknou barvotiskem provedenou mapou Velké Britanie a Irska. V textu jest četné vyobrazení. Sešity obsahují tyto obšírnější stati: Boleslav, Bolivia, jihoamerická republika, Bologna, Bernard Bolzano, Bombay, Bonaparte. Na skladě ve všech knihkupectvích.

Paedagogické Rozhledy. Red. J. **Klika.** V Praze. Nákladem Odboru literárního a paedagogického při Ústředním spolku jednot učitelských v Čechách. 8°. Cena ročně (10 sešitův) 2 zl. 50 kr. Ročník III. Sešit 8.—9.: Prof. F. Štolba o přípravě nejdůležitějších plynů nejvýhodnějšími prostředky na suché i mokré cestě (M. Hofmann). Čtení paedagogická a didaktická (Dr. G. A. Lindner). Mravověda Komenského (J. Šmaha). Pokroky přírodovědy a jejich působení ve školní praxi (J. Klika). Rozhledy literární a kritika. Přehled časopiecké literatury paedagogické v r. 1890. Hlídka výročních zpráv školních. Obzor školský.

Сборникъ статей читанныхъ въ отдѣленіи русскаго языка и словесности императорской академіи наук. Санктпетербургъ. 8°. Ročník I. (1867)—III., V., VII—XLIV., XLVII. (1889): Сочиненія А. А. Котляревскаго. Томъ I.

Slovanstvo ve svých zpěvech. Sborník národních a znárodnělých (významných) písní všech slovanských národů. Pořádá, harmonisuje a vydává Ludvík **Kuba.** V Poděbradech. v. 8°. Cena sešitu (o 2 arších) 40 kr. Sešit 50. a 51.: O jazyku srbsko-charvátském. 36 písní černohorských.

Slovenské Pohl'ady. Časopis pre literatúru, vedu, umenie a politiku. Redaktor Svetozár **Hurban** (Vajanský). V Turčanském sv. Martine. Nakladatel Pavel Mudroň. 8°. Cena ročníku (o 6 sešitech 6archových) 5 zl. Ročník IX. Čís. 10.: Turčianské čije Štubnianské Teplice (P. Križko). O prostonárodnom básnictve slovenskom (T. Milkin). Doktor Bojko (Vilinský). *Ežo Vlkolinský. A. Bemolák. Beseda. Literatura.

Světem. Red. H. **Wahner.** V Praze 1890. Nákl. V. Staňka. 4°.: Potápěči (R. Nováček). Drobnosti.

Škola a život. Sborník článků paedagogických. V Praze. Nákladem Rohlíčka & Sieversa. v. 8°. 32. Cena 30 kr.: Francouzové a knihy Komenského v XII. věku (J. Šmaha). Kreslení v primárních školách francouzských (J. V. Kunstovný). O německém učení ve francouzských školách normálných (H. Sigwalt — J. Jokl). Ze školství francouzského a zvláště Pařížského (F. Šubrt).

Švanda dudák. Poutník humoristický. Ročník IX. Vydavatel a redaktor Ignát **Herrmann.** V Praze 1890. Nakladatel F. Topič. m. 8°. 48. 88. Cena sešitu 20 kr. Číslo 10.: Svrchník — popraviště — svatební kvas (Šípek). *Zeměžluč (Tandariáš). O černé hodince (F. Cecilka). Láska a smrt (A. E. Mužík). Ouklady smrti. *Destilovaná lyrika (Tandariáš). Drobnosti.

Učitel. List věnovaný zájmům školy obecné a měšťanské. Redaktor Fr. **Dlouhý.** Vydavatel Em. Schulz. V Brně. v. 8°. Cena ročně (36 čísel o 16 str). 3 zl. Ročník I. Číslo 21.—24.: Ještě slovo o učitelově osobnosti. Přirozený rozvoj vědomosti u dítěte (Em. Makovička). Příspěvěk k životopisu J. A. Komenského (L. A. Hrazděra). O koncentraci v učbě počtářské (V. Ptáček). O vyučování zeměpisu (J. Zbroj). Rozmanitosti.

Vesmír. Obrázkový časopis pro šíření věd přírodních. Redaktor prof. Fr. **Nekut.** V Praze 4°. Cena ročně 6 zl. Ročník XVIII. Číslo 23.—24.: O meteorologii Prahy (J. Frejlach). O tření lososů na Otavě. Za Tera. O dvojdyšné rybě bahníku africkém. Ze života jikavce (St. Řehák-Kamenický). Zvířena z doby Permské (A. Frič). Ukázka vyobrazení k názornému vyučování J. A. Komenského. Trosky. Fay-eova theorie cyklonů (Kursa). Rozmanitosti. — Ročník XX. Číslo 1.: Z ostrovů Moluckých. Na březích Orinoka. Cesta kolem světa. Zločinecký typ. O rašeliništích. Příspěvek k fauně měkkýšů sev. Čech. Drobnosti.

Vesna. Redaktor F. **Dlouhý.** Ve Velkém Meziříčí. 4°. Nakladatel J. I. Šašek. Cena ročně 3 zl. 70 kr. Ročník IX. Číslo 19.—20.: Jubilejní dar Sv. Václavský. Pan Ferdinand (V. Hes). O vzdělání žen. Zničím je! (Ž. Mellerová — J. Koněrza). Vybrané zrni (N. S. Leskov — K. Štěpánek) V kleci. Kde domov můj? (J. Jizera). Železniční Diany (E. Tréval). Křepelka (J. Seidl). Obětovati se (L. Benýšek) Sachem (H. Sienkiewicz — J. Semerád). První vinopal (L. N. Tolstoj — A. V. Verekin). Rozmanitosti.

Věstník král. české společnosti nauk. Třída mathem.-přírodovědeck .

V Praze 1890. Nákladem vlastním. 8°. 285. Cena ? Uiber eine neue mitteleuropäische Daphne (L. Čelakovský). Uiber neue Süsswasser- und Meeres-Algen und Bacterien, mit Bemerkungen zur Systematik dieser Phycophyten und über den Einfluss des Lichtes auf die Ortsbewegungen des Bacillus Pfefferi nob. (A. Hansgirg). 6 lebek s útvarem starších a mladších naplavenin v Čechách (L. Haškovec). Předběžný seznam českých Trichopter (J. Klapálek). Měkkýši okolí Novobydžovského (B. Klika). Uiber gewisse Curvensysteme und ihre Anwendung zur graphischen Integration der Differentialgleichungen (V. Láska). O jistých výrazech příbuzných integrálům Eulerovým. O nemožnosti hypothésy o jednom fluidu elektrickém. Bemerkungen zur Reihentheorie (M. Lerch). Příspěvky k vlastnostem normál ploch 2. řádu. Uiber die Osculationen der Durchschnittcurve zweier Flächen 2. Ordnung (F. Machovec). O cysticerkoidech našich korýšů sladkovodních (A. Mrázek). Perspektivische Studien (M. Pelíšek). Uiber den Inhalt eines Quarzknollens von Ruditz (P. Počta). Molekulárná váha kyselin rady $C_n H_{2n} O_2$ (O. Šulc). Neue Beiträge zur Kenntniss der Flora Bosniens und Hercegovina (K. Vandas). O embryonálném vývoji dvojčat (F. Vejdovský). Plantae novae bulgaricae (J. Velenovský). Mellilithbasalte zwischen Böhm. Leipa und Schwojka. Uiber die Grünsteine der Schluckenauer und Nixdorfer Gegend (F. Wurm).

Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien. Red. V. v. **Hartel, K. Schenkl.** Wien. 8°. Cena ročně 12 zl. Roč. XXXXI. Sešit 5.: Plat. Apol. X., 25.: οἱ ἐκκλησιασταί nelze škrtnouti, ano jest posledním členem výčtu. Dem. Ol. II, 8.: καὶ οὐ μὲν δὴ . . . πράγματα; (A. Polášek). *Zur Kritik und Erklärung des Cornelius Nepos* (J. Prammer dle cod. č. 3155 dvorní knihovny Vídeňské): Them. 2, 4 po cum tantis copiis doplňuje venit. ib. 7, 3: praedixit, ne. Alcib. 6, 2: po amissum doplňuje imperium. Dion 1, 4: sua humanitate *tegebat.* Chabr. 1, 2: po conducticiis catervis doplňuje retardavit. Timol. 2, 1: Syracusarum *tyrannide* potitus est. ib. 5, 3: voti se *compotem.* Att. 17, 1: mezi cum a septem et sexaginta vkládá esset. Milt. 8, 3: za omnes illos quos add. ibi. Them. 8, 3: eius před principes škrtni. Arist. 3, 1: *ibi* enim commune etc. Cim. 3, 4: neque ita multo post, srv. Phoc. 2, 5. Dion. 9, 3 po intromissi add. a custodibus Dionis. Chabr. 4, 2: ceterae naves. Timoth. 2, 3: filii statua. Pel. 1, 2: privato jako glossu k suo škrtni. Eum. 3, 3. mezi Hellespontumque a transisse add. iam. ib. 7, 2: *magna* multitudo. Timol. 5, 2 škrtni homines (neb omnes). De reg. 1, 2: *cum* imperio, *in* senectute, srv. Phoc. 4, 1. Hann. 12, 4: *militum* multitudine. Cato, 3, 2 před senior add. iam; srv. Timol. 4, 1. Att. 10, 5: po praesidio fuit add. ita a spoj s ut appareret. ib. 18, 5: před praestiterunt add. principes, srv. 19, 2. *Procerus* (J. M. Stowasser) odvozuje od procerā: homo pro cerā, člověk jako svíčka! *Die Vorliebe für das unbetonte e* (Joh. Schmidt). *Beiträge zur Kritik und Erklärung der Briefe des Apollinaris Sidonius, Faustus und Ruricius* (A. Engelbrecht). *Zeugenverhör über die Befreiung Thebens 379 v. Ch.* (J. Rohrmoser). Horaz III, 30 (J. Lengsteiner): situ = výška. *Sarcire, sarcina* (J. M. Stowasser): sarcire = σαρκοῦν masem zarostiti, zaceliti; sarcina = σάρκινος (onus). *Der semitische Name der Königin Zenobia* (J. Oberdick): Bathsabai. *Uiber eine Parallelstelle bei Plutarch und Livius* (A. Nagl). Die Rede des Kaisers Claudius über das ius honorum der Gallier bei Tacitus ann. XI, 24 und die wirklich gehaltene Rede (P. R. Schmidtmayer). Zur Alexandersage (H. Becker). *Literarische Anzeigen. Zur Reform der Gymnasien in Ungarn* (J. H. Schwicker). Spis. vyličuje dějiny vyloučení jazyka řeckého z učební osnovy gymnasií uherských. *Das Lehrpensum der Geographie und Geschichte im II. Semester der VIII. Gymnasialclasse* (Chr. Würfl). Spis. chce, by se opakování řeckých a římských dějin přeložilo do VII. třídy. *Miscellen.*

Zlaté mládí. Redaktoři M. **Marhan** a A. **Mojžíš.** V Praze. Nákladem F. Šimáčka. Předplatné na rok 60 kr. Ročník VI. Sešit 1.: *Zlaté mládí (Ad. Heyduk). Za mořem (V Špaček). *Karlův most (V. Kratochvíl). Do cizích záležitostí se nemíchej (J. K. Hraše.) *Tatrmánek (Jaroslav Vrchlický). Povídka

o jablíčku (Ladislav Benýšek). *Nezvaný host (P. M.). Lev a pes (Lev Tolstoj — Mar. Kozák). Nedorozumění (J. Kožíšek). Živé stíny. Dárek za nerovné dělení (Jos. Vlk). *Slováček (B. Klimšová). Rebus. Cvičení výřečnosti. Mýlil se (Em. Hrubý). Královská procházka.

Ženské listy. Nákladem Ženského výrobního spolku českého. Redakcí Elišky **Pechové-Krásnohorské**. V Praze 8°. Ročně (12 čísel) 1 zl. 80 kr., poštou 2 zl. Ročník XVI. Číslo 10.: Z nových článků uvádíme: Na uvítanou České Minervě, z vřelého péra K. Světlé.

Bugarski i srpski prijevod knjige o sedam mudraca, njen izvor i kratak obzir na druge slovenske redakcije. Napisao M. **Murko**. U Zagrebu 1890. 8°. 41.

Jak píší historii českého umění. Kritická úvaha J. **Braniše**. V Hoře Kutné. Nákladem K. Šolce. 8°. 51. Cena 40 kr. — Výborný příspěvek k nekritičnosti nepovolaných spisovatelův cizích, kteří bez znalosti dějin českých chtí pohrdlivě souditi o umění českém ad majorem Germaniae gloriam.

Dobrá rada. Bída je, proto juchu! Od Václava **Kosmáka**. V Telči 1890. Nákladem E. Šolce. 8°. 48. Cena sešitu 20 kr. Sešit 3.

Učebná kniha jazyka německého pro I. třídu škol středních, sestavil Dr. J. **Herzer**. V Praze. Nákladem A. Storcha syna. 8°. 91. Cena 60 kr.

V nejtemnější Africe *aneb hledání, zachránění a ústup Emina, guvernéra Aequatorie.* Sepsal Henry M. **Stanley**. Přel. Gustav *Dörfl*, El. *Krásnohorská* a Primus *Sobotka*. V Praze 1890. Nákladem J. R. Vilímka. 8°. Cena brož. výtisku 3 zl., vkusně váz. 4 zl. Díl II.: Život v tvrzi Bodské. K jezeru Albert Njanza po druhé. Setkání s Eminem pašou. S pašou. O Eminu pašovi. Obchod k vyprostění zadního voje. Příchod do Banalje. Smrt Barttelotova. Smutné příběhy zadního voje. Vydali jsme se po třetí na cestu k Njanze. Příchod do tvrze Boda. Velký les střední Afriky. Věznění Emina paše a pana Jephsona. Emin paša a jeho důstojníci přicházejí do našeho tábora v Kavali. — Spis provází opět hojně vyobrazení a zevrubná mapa.

Physiologie lásky. Napsal Pavel **Montegazza**. V Praze. Nákladem I. L. Kobra. 8°. 48. Cena 25. Sešit 1. Nehodí se mládeži!

Titi Livii Ab urbe condita libri I. et II. Recensuit R. **Novák**. V Praze 1890. Nákladem J. Otty. 8°. 124. Cena 80 kr.

Příhody hraběte Václava Vratislava z Mitrovic na cestě do Cařihradu konané. V Praze. Nákladem Rohlíčka & Sieversa. m. 8°. 224. Cena 48 kr. — Kéž nakladatelstvo i jiné Rozumem vydávané staré spisy brzo znova otiskne!

Učebnice jazyka francouzského. Upravili J. **Kosina** a J. **Hulakovský**. V Praze 1891. Nákladem F. Bačkovského. 8°. 32. Cena (šešitu) 24 kr. Sešit 1.

Kobrův kalendář studujících na rok 1890/91. Redaktor Alois **Holub**. Ročník I. V Praze. m. 8°. 111 (stránek tisku). Nakladatel I. L. Kober. Cena ? — Mimo obvyklé části kalendářní a jiné rubriky jest v tomto prakticky zřízeném kalendáři seznam ústavů v Čechách a na Moravě všech odborů. Dobře poslouží studentstvu „Stručný opravce poklésků mluvnických“ a některá nová nařízení. Velice se pak zavděčilo vydavatelstvo přehledně sestavenými „*Arithmetickými a geometrickými vzorci*“. (Sestavil St Kamenický, prof. gymn. v Příbrami). Pak následují menší články: Hygiena hlavy, Jak zhoubné má účinky kouření. Zápisky studenta Vševědy, Sláva těm prvním!, Studentská divadla (V. Štech) a konečně životopis F. Částka, Vladimíra Šťastného, a M. P. Vrzala (J. J. Veselý) Tento kalendář lze s dobrým svědomím studentstvu doporučiti.

Český student na r. 1890/91. Vydává V. **Pompé**. V Třebíči. Nákladem J. Lorenze. 159. Cena 60 kr. — V kalendáři jsou důležité pokyny pro studenty, životopis a podobizna J. Bartoše, vzletná báseň Ad. Heyduka a různé články.

O hubičkách. O ženitbě a vdavkách. Vypravuje Hugo W. **Wunsch** V Praze 1890. Nákl. Dra F. Bačkovského. m. 8°. 64. Cena 30 kr. (à 15).

Doslov ku Kreutzerově sonatě, napsal Lev N. **Tolstoj.** V Praze 1890. Nákl. Časop. čes. stud. m. 8°. 26. Cena 20 kr.

Boženy Němcové Babička. V Praze 1890. Nakladatel I. L. Kober. m. 4°. Sešit 3.—5. K sešitům těm přidáno jest opět hojně zdařilých vyobrazení.

Vesna. Vínek písní československých. Uvil J. **Lorenz.** V Třebíči. Nákladem vlastním. 32°. 127. Cena 20 kr. — Jest to drobná, úhledná knížečka, jež dobře poslouží milovníkům společenských zpěvů.

Z pamětí korunování českých králů. Sepsal K. **Adámek.** V Třebíči. Nákladem J. Lorenze. 8°. 144. Cena 60 kr. — Důkladný a výborný spis tento jest I. dílem „Nové české knihovny".

Český katalog bibliografický za rok 1889. Sestavili L. K. **Žižka** a p. **Foit** V Praze. Nákladem spolku knihkupeckých účetních. 8°. 188. Cena? Lopotný spis tento, jenž se snaží pokud možná dosíci úplnosti, zasluhuje co nejširší podpory, by i na dále v prospěch literatury české mohl býti vydáván.

Přehled dějin literatury anglické. Sepsal V. E. **Mourek.** V Praze 1890. Nákladem J. Otty. 8°. 150. Cena? — Dílo se jak kritičností a zevrubností tak přehledností doporoučí co nejlépe všem, kdo chtí poznati předůležitou a přebohatou literaturu anglickou.

Německá čítanka pro III. třídu. Upravil Vácslav **Mrkalous.** V Chrudími 1871. Nákladem spisovatelovým. 8°. VIII. 204. Cena 1 zl. 30 kr. — Čítanka vyniká chvalitebnou novotou, že věcšina článků tištěna jest latinkou, což se mělo státi i v „Inhaltu" k lepšímu přehledu.

Dramatická literatura.

Menaechmové. Komédie o 5 jednáních od Tita Maccia **Plauta.** Přeložil J. Král. — Kritika našich časopisů velmi různě posuzovala uvedení veselohry té na jeviště, což svědčí jen o stupni klassického vzdělání toho kterého kritika. My díky vzdáváme ředitelstvu, že sáhá i k tak starým, ale stále dobrým plodům, jež byly obrozeny v pozdějších literaturách několikráte. Naši svědomití herci se jak náleží vžili v ovzduší veselohry římské; p. Šmaha starce trochu nepřirozeně přeháněl.

Rohovín Čtverrohý. Fraška o jednom jednání od V. K. **Klicpery.** — Humor Klicperův, vzniklý na ryze domácí půdě, vždy mile pobaví, zvláště je-li tak obratně podáván, jako se to stalo při tomto představení. Našemu obecenstvu by domácí strava Klicperova šla častěji dobře k duhu.

Náramek. Žert o jednom jednání. Napsal E. **Bozděch.** — Po odešlé bohužel pí. Bittnerové dávala pseudonymní sl. Welsová signoru Negroni. Slečna má zjev pěkný, hlas zvláště v hlubších polohách zvučný, ve vyšších trochu ostrý, značné dramatické nadání, ale trochu slabě a kvapně mluví a sykavky poněkud šeplavě vyslovuje. Další pokusy její by mohly jistě více objeviti schopnosti její, zvláště kde by kopiovaný vzor tak živě netanul na mysli.

Dobrodiní souží. Veselohra o 4 jednáních. Napsali **Labiche** a **Martin.** Přeložil J. V. Frič. — Velmi rozmarná, ale základní ideou (chceš-li si někoho zavázati, neprokazuj mu dobrodiní, nébrž dej si je od něho prokazovati!) zajímavá veselohra, v níž se nový mladistvý milovník p. Focht dosti dobře praesentuje.

Milada. Truchlohra o 5 jednáních. Napsal Vácslav **Vlček.** — Kus tento, jehož 5. jednání by mělo jako zbytečné v prospěch kusu býti škrtnuto, uveden na jeviště k vůli tomu, by v něm dcera spisovatelova Ludmila vystoupiti mohla jako host. Slečna vyniká na jevišti pěkným zjevem, značnou rutinou hereckou, zvláště v posuncích, než místy upřílišuje vyrážejíc z míry nepřirozené a podivné výkřiky (ch!); přízvuk větový byl na věcším díle správný, než přece mnohá místa nebyla dobře promyšlena, na př. slečna neprávem důrazně vyslovila slova tuto kursivou tištěná: děsné *slovo* bylo to (místo: *děsné* slovo); čeho se tak *děsíš* (m. *čeho)?* již pouze svatý *život* hledají (m. *svatý);* zde, Hospodine, vezmi život *můj* (m. *život);* ten záměr mocně zachvátil celou *duši* mou (m. *celou)* a j. Sykavky

slečna poněkud šeplavě pronáší; avšak hlas její, jinak hluboký, jest bohužel od přírody obestřen, zachmuřen, tedy často, zvláště není-li pathosem zmocněn, nejasný a nesrozumitelný na věčším jevišti.

O nejnovějších kompendiích klimatologie.

Uvažuje *Josef Frejlach.*

V sešitě 6. a 7. tohoto časopisu poukázali jsme na několik vybraných učebných i příručních knih meteorologických, vhodných k studiu domácímu a k účelům vyučovacím. Dnes hodláme podobně učiniti v oboru vědy klimatologické.

Na prvém místě uvádíme epochální dílo *Hannovo,*[1]) jež jest — jakož se všeobecně uznává — co do formy i co do obsahu vzorné. Professor Hann roztřídil látku ve dvě části, všeobecnou a speciální. V úvodě objasňuje se pojem a úloha klimatologie. Klima jest soubor meteorologických výjevů, charakteristických pro střední stav atmosfery na nějakém místě povrchu zemského. Třeba rozeznávati pojem podnebí od počasí (Witterung), jež jest pojmem užším. Říká se: počasí ve střední Evropě v prosinci r. 1879 bylo velmi chladné; avšak: klima Anglie jest v prosinci mírné a vlhké, ačkoliv i zde byl prosinec r. 1879 velmi chladným. Bylo by nepřirozeno, říci: podnebí Německa bylo v létě 1882 deštivé.

Klimatologie má úkolem seznámiti nás s průměrnými stavy atmosfery na rozličných místech povrchu zemského, nesmí však opominouti odchylek (od těchto stavů průměrných), jež v jisté době na témže místě mohou nastoupiti. Klimatologie jest jen částí meteorologie v šiším slova smysle. Přesné omezení látky i úlohy obou těchto disciplin jest nemožné. Lze říci, že úkolem meteorologie v užším smysle jest redukovati jednotlivé výjevy atmosferické na známé zákony fysikálné a objeviti příčinnou souvislosť ve sledu zmíněných výjevů. Meteorologie jest tudíž podstatně *theoretickou.* Naproti tomu klimatologie jest rázu spíše *popisného,* snažíc se podati co nejživější obraz *součinnosti* všech výjevův atmosferických na nějakém místě zemského povrchu. Ona musí jednotlivé fenomeny vzdušné jen potud odlučovati a odloučeně probírati, pokud je to nezbytno, neboť není možno současně vyličiti, co ve skutečnosti se současně odehrává.

Kdyby nám nauka o podnebí podávala jen to, co tuto právě řečeno, byla by to pouhá klimatografie bez vyššího rázu vědeckého. Klimatologie vědecká musí býti systematickou, musí ukazovati na vespolné působení, vzájemnou podmíněnosť klimatických distriktů. — Meteorologie (v užším smysle) neobejde se beze známostí klimatologických, s druhé strany klimatologie dobře upotřebí vymoženosti theorie, ač má-li vědecký úkol svůj rozřešiti, t. j. vylíčiti příčiny prostorného seřadění skupin klimatických, jakož i vzájemné na sebe působení.

Jednotlivé atmosferické výjevy a stavy, jež dohromady tvoří podnebí určitého místa, zoveme klimatickými elementy čili faktory, činitely; jsou to na př. teplota, vlhkosť, oblačnosť, větry atd. Atmosferický tlak má pro klimatologa malou důležitosť.

Ve všeobecné části (str. 55—228), která jest jakýmsi souborem vědomostí, nezbytných pro náležité pochopení partie speciální, klimatografické, Dr. Hann pojednává předně o podnebí *solárním,* t. j. o změnách, jež v postupu klimatických činitelů působí rozmanité postavení slunce. Naproti podnebí solárnímu dlužno postaviti klima telluricky modifikované, *fysické,* jehož hlavní části tvoří I. podnebí kontinentální a okeánské, II. podnebí horské. Klima mořské a pevninské vzniká následkem různého rozdělení vody a pevniny, podnebí horské závisí na výši sou[...]. Část, jednající o podnebí horském, jest důležitá, protože se tu poprvé shledáváme s výsledky pozorování, jež byla vykonána v době poslední od t. zv. stanic vrcholových (Gipfelstationen).

---

[1]) *Handbuch der Klimatologie von Dr. Julius Hann.* Direktor der meteorol. Zentra[...] anstalt und Professor an der Universität in Wien atd. Stuttgart, J. Engelhorn 18[...] (Bibliothek geographischer Handbücher, herausgegeben von Prof. Dr. Friedrich Ratz[...]) 8° str. 764.

Největší část knihy jest věnována speciální klimatologii čili klimatografii (229—754). Obvyklá mathematická klassifikace země na 5 pasů stačí k přehledu celkovému, neboť roztřiďováním zon podle ročních isotherm nedospějeme ničeho lepšího. Veškera látka rozpadá se tudíž ve 3 hlavní části: pás horký mezi obratníky, mírný mezi obratníky a kruhy polárními a studený uvnitř kruhů točnových. Tyto zony co do relativného obsahu plošného mají se k sobě takto (povrch polokoule budiž 1):

pás tropický = 0·40
„ mírný = 0·52
„ polární = 0·08

V detailní klimatografii tropů vylíčeny jsou tropy africké, jihoasiatské (obor jihozápadních monsunů), zadoindicko australské (obor severozápadních monsunů), pacifické a americké. V tropickém pasu mají všecky důležité elementy klimatické velmi jednotný ráz, jaký marně bychom hledali v zoně jiné. Panuje tu největší pravidelnosť ve vracení se periodických výjevů povětrnostních, za to jsou tím více zatlačeny do pozadí fenomeny neperiodické.

V zoně mírné (severní) dlužno rozeznávati klima subtropické starého světa (obor mediterraní), západo- a severozápado-evropské (obor Atlantický), středoevropské, evropsko-asiatské (evropské Rusko a západní Sibiř), východoasiatské mimo tropy (Východní Sibíř, Čína, Japan) a severoamerické jižně od kruhu polárního. Na jižní hemisfeře má samostatnější ráz Jižní Afrika, Australie a Jižní Amerika ektropická a ostrovy okeanské. — Pod oborem mediterraním Hann myslí si severní Afriku (severně od Sahary a pouště Libycké), poloostrov Pyrenejský s Azory, jihovýchodní Francii, Italii až k patě Alp, rakouské přímoří a Dalmacii, poloostrov Balkánský jižně od 42° s. š., Malou Asii, Syrii, Mesopotamii, Arabii sev. od 20° j. š. a konečně Persii. V těchto zemích, oddělených od oboru tropického skoro úplně bezdeštnou pouští, jsou nehojné anebo žádné deště v létě, teprve blíže k Pyrenejím a Alpám začíná letních srážek přibývati. Oblačnosť jest malá. Kolísání teploty jest již dosti značné, uvnitř zemí často velmi excessivné. Tlak vzduchu jest vysoký, v západní okeanské polovici v letě vyšší než v zimě, v části východní kontinentálnější, v zimě mnohem vyšší než v letě. Za leta vanou hlavně větry severní a severozápadní, na podzim jihovýchodní. Často povstávají tu různé větry lokální, j. Mistral, Bora, Scirocco, Leste, Samum a Chamsin. V západních zemích povstala za příčinou příznivé zimní teploty klimatická zimní místa léčebná, nalézající se ve hluboko zaříznutých jižních údolích Alpských, chráněných před chladnými suchými větry severními a severovýchodními. Je tu teplota a vegetace, s jakou se nesetkáme snad již v rovině hornoitalské, jež jest poměrně drsná, nýbrž teprve jižněji. Příznivé poměry panují na březích moře ligurského, na některých místech pobřeží istrijského a dalmatského, což vše jest chráněno před severem a exponováno jižním větrům mořským. Okolní moře a jižní poloha působí příznivé podnebí Sicilie, Jižních Španěl a Alžíru. Východní polovice moře Středozemního jest méně chráněna, proto klimaticky drsnější, takže — mimo břehy Syrské a Africké z věčší části nehodí se za klimatické místo léčebné. V Kairu vedle vysoké zimní teploty panuje zvláštnosť, které nemá jiné místo podobné — skoro absolutní bezdeštnosť, nepatrná oblačnosť a suchý vzduch pouště. Název „pasu mírného" není správný, vztahuje-li se na poměry temperatury. Zona mírná má tu přednosť, že se zde nevyskytují ani největší ani nejmenší průměry *roční*, neboť v té příčině vyniká jednak zona tropická, jednak polární. Ostatně však jsou tu poměry thermické jakož i barometrické dosti extremní. Přechodní doby roční jsou vyvinuty, převládají větry západní.

Klimatografie krajin polárních jest věnována pobřežním zemím a ostrovům v Evropském moři ledovém, polární Asii, Americe i Antarktidě. Pro podnebí polární jest typickou nízká teplota letní, veliká suchosť vzduchu, zvláště v zimě, nepatrná oblačnosť.

Dílo Hannovo podává nejen system klimatologie, nýbrž i klimatický obraz každé jednotlivé krajiny. (Dokončení.)

Drobné zprávy.

Nařízení ministeria obrany zemské ze dne 15. dubna 1889,

jímž ve skutek uvádí se zákon ze dne 11. dubna 1889 (Z. Ř. č. 41.) o zavedení nového zákona branného.

(Říšský zákonník č. 45. Částka XVIII.)

(Pokračování.)

B. Při odvodu.

8. Žádosti až do početí hlavního odvodu v příslušném okresu u příslušného politického okresního úřadu zadané buďtež od tohoto úřadu předloženy odvodní kommissi, při čemž prve zadaný nárok o výhodu jednoroční praesenční služby zaznamenán buď v seznamu odvodním.

Nárok na tuto výhodu, jenž osobně přednesen bude o hlavním odvodu, nápodobně zaznamenán buď v seznamu odvodním.

Nárok na výhodu vyřkne se při těch, kteří se odvádějí podle řady losové, prve nežli vykonána bude lékařská prohlídka povinného, skrze zastupitele vojska v příslušné odvodní kommissi úřadujícího, při těch pak, kteří se dodatečně odvádějí v řadě losové k zeměbraně, skrze zastupitele zeměbrany.

9. U těch odvodem povinných aspirantů, o kterých řeč jest v §. 63 : 3., již by průkazu vědecké spůsobilosti při hlavním odvodu ještě podati nemohli, zaznamenáno buď v rubrice 13. seznamu odvodního, že narok byl přihlášen; avšak přiřknutí té výhody nestane se prve, než až podán bude průkaz o odbytí studií skrze velitelstvo příslušného doplňovacího okresu, vztažmo od příslušné evidence zeměbranecké.

10. Oněm aspirantům, kterýmž by nárok k výhodě jednoroční praesenční služby při ohlášení dobrovolného vstupu anebo při některém dřívějším odvodu byl přiřknut, zůstane nárok tento také pro pozdější odvody zachován, bude-li dokázáno, že se o nárok ten ještě stojí.

11. Nemohl-li by aspirant nároku přihlášeného hned dokázati, i bude-li odveden, tedy výhoda bude mu přiznána dodatečně skrze velitelstvo doplňovacího okresu, po případě skrze evidenci zeměbraneckou, avšak jen do dne 1. října odvodního roku.

Budou-li průkazy z kterékoli příčiny teprve po 1. dni měsíce října podány, tedy aspirantovi může výhodu přiznati velitelstvo territorialní, vztažmo velitelstvo zeměbrany, ač bude-li zpozdění ospravedlněno. (O odvolání viz §. 71.)

Též tak stane se dodatečné přiřknutí výhody, jde-li o přijetí do válečného loďstva (§. 74 : 5.), anebo když za rozhodnutí o vědecké spůsobilosti aspirantovy žádati se musí u nejvyšší instance (§. 64 : 6.). Mezitím buď aspirant podroben odvodu.

Každé dodatečné přiřknutí výhody jednoročnímu dobrovolníkovi oznámeno buď co do příslušníků zeměbrany velitelstvu příslušného doplňovacího okresu skrze příslušnou evidenci zaměbrany.

12. Nemůže-li se nárok na výhodu při hlavním odvodu z kterékoli příčiny přisouditi, buď aspirant podroben sice odvodu, ale žádost jeho poslána buď k dodatečnému rozhodnutí velitelstvu doplňovacího okresu, vztažmo zeměbranecké evidenci.

13. Vřadění těch, kteří při odvodu odvedeni budou s výhodou touto, do vojska a do zeměbrany stane se po repartici, vztažmo po zečtení kontingentů (§. 130.).

Ti, kteří připadnou k vojsku, vřaděni buďte skrze velitelstvo doplňovacího okresu dle volby a dle schopnosti jednotlivcovy ve smyslu §. 68., kromě těch, kteří by jakožto „méně spůsobilí" náhradní záloze připadli.

Kdo by k vyvolenému sobě druhu zbraně nebyl spůsobilým, tomu volna jest volba sboru vojenského toliko v onom druhu zbraně, ku kterému bude spůsobilým.

Přidělení do sboru vozatajského nebo zdravotního státi se může toliko do

přisvědčení velitelstva toho kterého pluku vozatajského, vztažmo sboru zdravotního (číslo 3.).

Ti, kteří připadnou k zeměbraně, přiděleni buďte skrze evidenci zeměbraneckou podle volby o podle spůsobilosti.

Jednoroční dobrovolníci, kteří dle své losové řady připadnou k náhradní záloze, konejte jednoroční praesenční službu podle svého vřadění, buď ve vojsku nebo v zeměbraně.

14. Nebude-li odvodem povinný odveden, anebo bude-li jakožto „méně spůsobilý“ odveden k náhradní záloze, anebo bude-li jemu přiznána jinaká výhoda v plnění služební povinnosti, tedy výhoda jednoroční praesenční služby snad přiřknutá pro tento odvod nebude brána na úvahu; avšak spůsobilosť k jednoroční praesenční službě buď v odvodním seznamu zaznamenána (čís 20., odstavec druhý).

Jestliže se rozhodnutí z jakékoli příčiny nestalo, tedy staň se rozhodnutí takové dodatečně.

Pakli že některému odvodem povinnému výhoda u plnění služební povinnosti na základě §§. 31. až 34. požadovaná přiznána nebude, i má-li on nárok k výhodě jednoroční praesenční služby, tedy může za výhodu tuto žádati ve 14 dnech, počítajíc ode dne dodávky zamítavého výměru. K žádostem po té lhůtě podaným nebude se hleděti.

15. Nebude-li výhoda přiznána, tedy buď tomu, koho se týče, písemné dorozumění dáno, že žádosť zamítnuta a průkazy vráceny.

Z tohoto výměru může povinný odvolati se ve 14 dnech podle §. 71.

C. Dodatečně absolvovaným žákům osmitřídných středních škol.

16. Oněm k odvodu povinným, o kterých řeč jest v §. 63 : 3., přiřknuta bude výhoda, budou-li odvedeni, dodatečně tehda, trval-li nárok nejdéle do 1. dne října roku odvodního, a sice skrze velitelstvo příslušného doplňovacího okresu, vztažmo skrze příslušnou evidenci zeměbraneckou na základě nároku v seznamu odvodním poznamenaného a na základě průkazu dodatečně podaného.

Průkaz ten buď ve vlastním prospěcu těch, kteří k nároku právo mají, po pravidle podán do konce měsíce července, i obsahuj:

a) studijní vysvědčení, absolvováním toho kterého učiliště (§. 64 : 5.) získaná;

b) vyjadření v §. 69 : 4 *d* připomenuté, anebo ke službě na státní útraty oněch čtvero dokladů, o nichž se jedná v §. 69 : 5.

Bude-li průkaz ten z kterékoliv příčiny podán po 15. dni měsíce října roku odvodního, tedy aspirantovi může výhodu jednoroční praesenční služby přiznati velitelstvo territorialní, vztažmo velitelstvo zeměbrany, ač bude-li zpozdění ospravedlněno.

Dodatečné přiřknutí výhody této aspiratům do zeměbrany vřaděným evidence zeměbranecká oznam velitelstvu příslušného doplňovacího okresu.

17. Pokudž průkaz dle čísla 16. nebude podán, aspiranti takoví nebudou pokládáni za jednoroční dobrovolníky, alebrž v každém ohledu za odvedence, tak jako jiní odvedenci téhož odvodu. Aby ponecháni byli v poměru neaktivním, dokud by nepodali průkazu, toho se nedopouští.

18. Jestliže přiřknutí odepřeno bude, lze aspirantovi odvolati se dle §. 71.

19. Aby výhoda jednoroční praesenční služby „pod výminkou“ byla přiznána, není dovoleno.

§. 71.

O odvolání.

1. Bude-li aspirantovi dobrovolně vstupujícímu anebo při odvodu assentovanému výhoda jednoroční praesenční služby odepřena, tedy může ve 14 dnech, počítajíc ode dne dodávky výměru, ale den tento pominouc, zadati odvolání u onoho velitelstva, kdež se zamítnutí stalo, při čemž výměr buď přiložen.

Velitelstvo podá odvolání toto, přidadouc všecka k tomu se vztahující akta

svému představenému territorialnímu velitelstvu, vztažmo velitelstvu zeměbrany, kterážto velitelstva o něm rozhodnou.

2. Proti zamítnutí territorialním velitelstvem, vztažmo velitelstvem zeměbrany vydanému může aspirant v téže lhůtě a touže cestou zadati odvolání k říšskému ministeriu vojenství, vztažmo k ministeriu zemské obrany. Říšské ministerium vojenství rozhodne, dorozuměvši se s ministeriem zemské obrany.

§. 72.

O odkladu praesenční služby jednoročním dobrovolníkům vojínům.

1. Jednoroční praesenční služba nastupuje se po pravidle dnem 1. října, jenž po odvodu nejblíže následuje. Kdož odveden dne 1. října, ihned nastoupí službu praesenční.

2. Toliko takovým aspirantům, kteří dokáží, že ve svých studiích pokračují na učelištích vyšších, dopouští se, že mohou sobě voliti rok, kterého by jednoroční praesenční službu nastoupili; avšak není dopuštěno, aby kdo službu praesenční odložil přes den 1. října onoho roku, ve kterémž doplní 24. rok věku svého.

3. Za výhodu odkladu praesenční služby žádáno buď zároveň v žádosti za přijetí, vztažmo když výhoda přiznána bude při odvodu, avšak nejpozději do dne 1. září po odvodu nejblíže následujícího.

Jednoročním dobrovolníkům, kterýmž odklad praesenční služby bude povolen, náleží, by každoročně do 1. dne měsíce září frekventačními vysvědčeními nebo jinými státně platnými listinami prokázali, že ve studiích na vyšších učelištích pokračují. Nejsou-li s to, aby takových průkazů podali, povinni jsou praesenční službu nejblížé příštím 1. dnem měsíce října nastoupiti, i buďte k nástupu povoláni.

4. Jestliže jednoroční dobrovolník nástup praesenční služby neodloží až do meze nejzazší (číslo 2.), tedy mu ku pokračování ve studiích může v mezích zákona odklad další povoliti sbor, ku kterému žadatel počtem náleží; při čemž další konání studií musí ročně býti prokazováno.

5. Jednoroční dobrovolníci, kteří obdrželi odklad v nástupu praesenční služby, dostanou do té doby trvalou dovolenou. Nicméně mohou dle vůle odbyti službu i v časnější době praesenční služby; pakli že však praesenční služby neodbudou v mezích odkladu dovoleného, tedy budou přidržáni k odbývání služby té, jakmile příčina nemožnosti pomine, každou měrou však v mezích celistvé služební povinnosti.

6. Každý sbor vojenský znamenej všech jednoročních dobrovolníků, kterýmž odklad praesenční služby bude povolen; v témž pak záznamu zapisován buď také každoroční průkaz o dalších studiích.

§. 73.

O nároku jednoročních dobrovolníků k jinaké výhodě při konání služební povinnosti.

1. Jednoroční dobrovolníci, kteří by hospodářství polní zdědili (§. 53) anebo kteří by v takových okolnostech rodinných byli, že by jim pro tyto příčiny za míru příslušelo sproštěnu býti pravidelné praesenční služby, obdržeti mohou výhodu právě řečenou; avšak dobrovolně vstupující jen tehda, když by nárok ten vznikl teprve po odvodu.

2. Výhoda, příslušná kandidátům duchovního stavu, může přiřknuta býti toliko oněm jednoročním dobrovolníkům, kteří byvše odvodem assentováni, v době svého vřadění (dnem 1. října) buď započali studia theologická anebo byli novicové některého duchovního řádu.

3. Žádosti v těch věcech buďte spolu s doklady zadávány a vyřizovány podle příslušných ustanovení IV. oddílu.

4. Ti odvodem povinní, kteří mají nárok k výhodě jednoroční praesenční služby i také k výhodě propůjčené podučitelům a učitelům, mají na vůli, ab se rozhodli pro tuto neb onu z výhod těchto; jestliže si vyberou výhodu jednoroční praesenční služby, pomine nárok k výhodě druhé. Dodatečné přiřknutí nemůž se

státi leč v případech zvláštního zřetele hodných, a to do dne 1. října odvodního roku skrze nejvyšší instanci

Jednoroční dobrovolníci, kteří by teprve po hlavním odvodu, ku kterémuž povinni byli se dostaviti, stali se podučiteli a učiteli, pak ti, kteří by vstoupili dobrovolně, k výhodě podučitelů a učitelů žádného nároku nemají.

§. 74.

O jednoroční praesenční službě ve válečném loďstvu.

1. Jednoroční dobrovolníci válečného loďstva mohou odbývati jednoroční praesenční službu, a to v obojím případě toliko na státní útraty:

a) jako námořníci podle povolání, anebo

b) při stavbě strojů a jich práci.

2. Žádosti, jichž podle §. 69. podati jest u velitelstva příslušného doplňovacího okresu, vztažmo u příslušné odvodní kommisse, zadávány buďte u přístavního admiralatu v Pole, aby o nich rozhodlo.

3. Žádosti tyto opatřeny buďte doklady vedle §. 69 : 4.

Za průkaz spůsobilosti pokládá se:

A. Při námořnících z povolání:

a) brevet za poručíka nebo za kapitána loďstva obchodního, anebo

b) vysvědčení závěrečné některé tuzemské nautické školy anebo vysvědčení o odbytí některé cizozemské nautické školy, pak potvrzení (certifikat plavecký), že aspirant v plnění svého povolání nejméně po jeden rok konal plavbu na korábech daleké plavby anebo veliké plavby pobřežní.

B. Ke službě při stavbě strojů a při jich práci:

a) potvrzení, že aspirant zapsán jest co řádný posluchač strojnictví na některé vysoké škole, anebo

b) vysvědčení dospělosti, získané po odbytí mechanicko-technického oddělení některé vyšší průmyslové školy, nebo

c) vysvědčení o spůsobilosti k stavbě námořských lodí, získané po odbytém loděstavebním kursu na c. k. obchodnické a nautické akademii v Terstu.

4. Nautická učiliště státní jsou následující:

nautické oddělení c. k. obchodnické a nautické akademie v Terstu,

král. uherská nautická škola v Rjece,

c. k. nautické školy v Losinji malém, v Dubrovníku a v Kotoru, pak

král. uherská nautická škola v Bakru.

V těch případech, kdež předložena budou vysvědčení o nautických studiích v cizozemsku odbytých, vydá se rozhodnutí od námořské sekce říšského ministeria vojenství v dorozumění s ministeriem zemské obrany.

5. Výhoda jednoroční praesenční služby ve válečném loďstvu přiřknuta bude jak těm, kteří dobrovolně vstoupiti chtějí, tak i těm, kteří nárok k té výhodě při odvodu oznámili, skrze přístavní admiralat v Pole, kterémuž tyto žádosti dodány buďte od velitelstev příslušných doplňovacích okresů.

6. Bude-li učiněno odvolání proti zamítajícímu výroku, tedy o něm rozhodne námořská sekce říšského ministeria vojenství v dorozumění s ministeriem zemské obrany.

7. Co se týče odvodu, pak odkladu praesenční služby, dále přiřknutí výhody z některého jiného právního důvodu; též co se týče pominutí výhody následkem soudního odsouzení, konečně dodatečného přiznání této výhody při ztrátě výhody jiné, o tom o všem platna jsou táž ustanovení jako ve vojště.

§. 75.

O jednoroční praesenční službě v odborech vojenské správy.

1. K účelu tomu, aby vyšší potřeba úředníků při zásobnictví vojenském a při účetnictví vojenských staveb za války uhrazena byla ze zálohy, mohou jednoroční

dobrovolníci vojíni, obdrževše osmitýdenní výcvik vojenský, budou-li za to žádati a přisvědčí-li říšské ministerium vojenství, připuštěni býti ke službě v některém skladišti zásobním anebo při některém ředitelství ženijním.

Avšák musí podle svých odbytých studií anebo podle svého životního povolání schopni a spůsobilí býti pro tu neb onu vzpomenutou specialní službu.

2. K účetnické službě při vojenském stavitelství připuštěni budou toliko ti jednoroční dobrovolníci, kteří službu praesenční vykonají na vlastní útraty.

3. Z jednoročních dobrovolníků vojínů hodí se:

A. Ke službě vojenského zásobnictva:

absolvovaní žákové hospodářských učilišť, středních škol obchodnických (akademií), technických učilišť, vyšších gymnasií a vyšších reálek; z těch pak obzvláště:

a) ti, kteří v hospodářství polním vzdělali se na věcších statcích;

b) praktikanti a obchodničtí zřízenci z odboru železničného, paroplavebního, pak soukromého speditérstva a soukromého výpravnictva;

c) obchodničtí z obchodu obilního a plodinného;

d) zřízenci mlýnů parních a umělých, pekáren, skladních závodů a t. p.

B. Ke službě účetnické při vojenském stavitelstvu:

absolvovaní žákové vyšších reálek a technických učilišť.

4. Takovíto jednoroční dobrovolníci vzděláváni budou toliko v těch posádkových místech, kteréž k tomu ustanoví říšské ministerium vojenství.

5. Žádosti o připuštění k té neb oné službě zadány buďte po nástupu praesenční služby do dne 31. října u toho sboru vojenského, kde se koná služba praesenční; tento sbor pak předloží je, přidada k tomu opis ze základní knihy, říšskému ministeriu vojenství.

6. K jednoroční praesenční službě v odborech vojenské správy dopuštěno bude jen tolik jednoročních dobrovolníků, kolik jich bude třeba pro věcší potřebu za války.

§. 76.

O výhodě jednoroční praesenční služby medikům, farmaceutům a veterinářům.

1. Všeobecné podmínky o nároku na výhodu jednoroční praesenční služby vojínské (§. 63 : 1., 2. a 4.) platnost mají také i při medicích, farmaceutech a veterinářích.

2. Průkazem vědecké spůsobilosti jsou:

A. Medikům.

Úřední potvrzení, dané od děkana medicinského professorského sboru některé tuzemské university, že aspirant inskribován jest za řádného posluchače i ve kterém ročníku, též že kollegia skutečně navštěvuje, anebo

diplom doktorství mediciny některé tuzemské university.

B. Farmaceutům.

Vysvědčení o příznivém odbytí šesté třídy gymnasialní nebo realní a vysvědčení o tirocinialní zkoušce s prospěchem odbyté, nebo

vysvědčení o příznivém odbytí čtvrté gymnasialní třídy a úřední potvrzení děkanovo, že aspirant, nechť i co mimořádný posluchač university, avšak co řádný posluchač farmacie inskribován jest a že kollegia skutečně navštěvuje, nebo

diplom magisterství farmacie.

Doktorové chemie též mají nárok k této výhodě, jsou-li spolu magistry farmacie.

C. Veterinářům.

Úřední potvrzení ředitele c. k. vojenského zvěrolékařského ústavu ve Vídni, králov. uherského zvěrolékařského ústavu v Budapešti anebo zvěrolékařské i podkovářské školy ve Lvově, že aspirant inskribován je za řádného posluchače a že skutečně kollegia navštěvuje, anebo

diplom zvěrolékařský.

3. Co se týče plnění praesenční služby na vlastní útraty nebo na útraty státní, o tom platí ustanovení §. 67 : 1. 8. s těmito následujícími obměnami:

Jednoroční dobrovolníci medikové, kteří slouží na vlastní útraty, obdrží za prvního půlročí své praesenční služby — ač budou-li toho žádati — erární oděv i zbraň a výzbroj bez náhrady, tak jako jednoroční dobrovolníci sloužící na útraty státní.

Nemajetní veterináři mohou službu praesenční na státní útraty konati též u jízdectva.

Medikové, kterýmž by výjimkou měla přirčena býti výhoda jednoroční praesenční služby na útraty státní, mají prve než nastoupí svou půlletní praesenční službu co náhradníci lékařů assistentů, farmaceuti pak a veterináři prve než nastoupí jednoroční praesenční službu, prokázati, že jich měsíčný příjem nedosahuje 30 zl. (§. 69 : 5.).

Platy jednoročním dobrovolníkům medikům, farmaceutům a veterinářům na útraty státní sloužícím vyměřeny jsou předpisem o platech ve vojště, vztažmo v zeměbraně.

4. Medikům volna jest volba vojenského sboru v pěchotě a u myslivců, farmaceutům volba oddělení zdravotního a veterinářům pluku jízdeckého, dělostřeleckého anebo vozatajského.

V zeměbraně nemohou jednoroční dobrovolníci medikové a farmaceuti voliti než pěchotu, veterináři pak toliko zeměbranu jízdnou.

5. Žádosti zadávány a doloženy buďte v celku podle předpisů §. 69.

Medikové udejte v žádostech za přijetí, kterého roku chtějí nastoupiti půlroční praesenční službu co vojínové.

6. Žádosti aspirantů dobrovolně vstupujících, zadané u velitelstva doplňovacího okresu, buďte prve nežli se lékařská prohlídka vykoná, předloženy představenému vojenskému velitelstvu territorialnímu, aby o nich rozhodlo.

Byla-li výhoda vojenským velitelstvem territorialním přiřknuta, tedy velitelstvo doplňovacího okresu zařídí lékařskou prohlídku, a bude-li aspirant uznán za způsobilého, i assentování jeho, doložíc při tom vlastnosť jeho, i nařídí jeho vřadění dle čl. 4.

Bude-li aspirant zamítnut, volno mu odvolati se podle §. 71.

7. Co se týče žádostí při hlavním odvodu podaných, tedy obměňují se ustanovení §. 70 : 8. potud, pokud se o nich v celku teprve po odbyté lékařské prohlídce aspirantově má rozhodnutí učiniti. Z té příčiny má především odvodní kommisse nález učiniti o způsobilosti aspirantově, hledíc k jeho vlastnosti co jednoročního dobrovolníka.

Bude-li aspirant odveden co „způsobilý“, tedy žádosť jeho zaslána buď od zastupitele vojska v kommissi odvodní jsoucího k velitelstvu doplňovacího okresu, aby ji dále k rozhodnutí předložilo vojenskému velitelstvu territorialnímu; při těch pak, kteří budou bezprostředně k zeměbraně odvedeni, zaslána buď žádosť ta od zastupitele zeměbrany k evidenci zeměbranecké, aby ji dále předložilo velitelstvu zeměbrany k rozhodnutí.

Bude-li žadatel assentován co „méně způsobilý“, nebo „vrácen“, vztažmo za „neschopného ke zbrani“ uznán anebo za takového nalezen, jenž má býti „vymazán“, tedy se mu žádosť vrátí, ježto nemá více ceny pro tento odvod. (Co se týče méně způsobilých, viz §. 70 : 20., odstavec druhý.)

Jestliže by žadatel nedostavil se k odvodu anebo určen byl do nemocnice, tedy především vykonáno buď úřední o něm jednání; bude-li assentován co „způsobilý“, tedy žádosť jeho předložena buď k rozhodnutí vojenskému velitelstvu territorialnímu, vztažmo velitelstvu zeměbrany. Dokud rozhodnutí toto nebude vydáno, nesmí žadatel povolán býti ke službě praesenční.

Ve všech těchto případnostech buď přihláška nároku, jakož i rozhodnutí o něm, jakmile bude vydáno, zaznamenáme v seznamu odvodním.

Proti nálezu zamítacímu volno i v těchto případnostech odvolati se podle §. 71.

8. Žádosti, které dle §. 70 : 11. a 12. sejdou se eventualně u evidence zeměbranecké, předloženy buďte velitelstvu zeměbrany, aby o nich rozhodlo.

9 Těm aspirantům, kterýmž by nárok k výhodě jednoroční praesenční služby již hned při jich přihlášce k dobrovolnému vstupu byl přiznán, anebo kteří by jej byli přihlásili hned při některém dřívějším odvodě, avšak pro svou nespůsobilosť assentováni nebyli, ponechává se nárok ten na všecky ještě následující odvody, pokudž trvání nároku takového dokázáno bude.

10. Jednoroční dobrovolníci medikové povinni jsou nastoupiti půlroční službu co vojínové toliko dnem 1. dubna, nejpozději pak v tom roce, v kterém doplní 25. rok věku svého.

Půlletní službu co zástupce lékaře assistenta při některém vojenském zdravotním ústavu třeba jest nastoupiti dne 1. dubna, vztažmo dne 1. října po dosažení doktorského diplomu nejblíže příštího; leč by praesenční služba vojenská nebyla ještě vykonána, v kterémžto případu tato praesenční služba napřed musí býti odbývána.

Služba co zastupitele lékaře assistenta může bezprostředně přidružiti se ke službě vojenské.

Jednoroční dobrovolníci farmaceuti a veterináři povinni jsou nastoupiti jednoroční praesenční službu dne 1. října po dosažení diplomu nejblíže příštího.

Právo k volbě sboru vojenského neobsahuje v sobě také volbu zdravotního ústavu.

Jednoroční dobrovolníci farmaceuti, do zeměbrany vřadění, vykonají praesenční službu ve vojenských lékárnách; výlohy za ty, kteří by na útraty státní sloužili, od zeměbrany se nenahrazují.

11. Jednoroční dobrovolníci medikové, farmaceuti a veterináři, dokud konají studia svého odboru, vykažte se každoročně nejdéle do konce měsíce prosince před základním sborem, že ve studiích těch pokračují.

12. Jednoroční dobrovolníci těchto tří kategorií povinni jsou, hned jak dosáhnou diplomu, předložiti ověřený opis jeho a po případě také průkazy své nemajetnosti u svého základního sboru; základní sbor pak doplní akt opisem listu ze základní knihy a pošle jej vojenskému velitelstvu territorialnímu, vztažmo ministeriu zemské obrany.

Vojenské velitelstvo territorialní rozhodne, bude-li zároveň podána žádosť o konání praesenční služby na státní útraty, nejprve o této žádosti a předloží ten akt říšskému ministeriu vojenství.

Říšské ministerium vojenství, vztažmo ministerium zemské obrany vyřkne jmenování jednoročních dobrovolníků za zastupitele lékařů assistentů, vztažmo za praktikanty vojenských lékáren nebo za praktikanty zvěrolékařské, i ustanoví, kam budou přiděleni. Medikové, kteří by půlletní službu vojenskou ještě neodbyli, budou za zastupitele lékařů assistentů jmenováni teprve po odbytí služby té.

Jmenování i přidělení oznámeno bude jednoročním dobrovolníkům skrze jich základní sbor.

13. Chtěl-li by jednoroční dobrovolník medik vykonati svou půlletní praesenční službu jakožto lékař ve válečném loďstvu, tedy to ohlaš předkládaje diplom svůj.

Bude-li mu to povoleno, bude vykonav půlletní prasenční službu vojenskou ve vojště, přidělen k námořské nemocnici v Pole, aby tam službu konal co zastupitel lékaře assistenta.

14. Jednoroční dobrovolníci medikové, kteří by studií medicinských nechali, anebo kteří by do dne 1. dubna toho roku, co doplní rok 28. věku svého, studia tato nedokončili, povinni budou konati jednoroční, vztažmo dvouroční praesenční službu co vojínové, při čemž jim započtena bude aktivní služba snad již vykonaná. Avšak jednoroční dobrovolníci, kteří by medicinská studia dokončili, diplomu doktorského však až do vzpomenuté doby nedosáhli, ku konání praesenční služby v druhém praesenčním roce přidržáni nebudou.

15. Výhoda jednoroční praesenční služby ve vlastnosti jednoročních dobrovolníků pomine jednoročním dobrovolníkům farmaceutům a veterinářům:

a) když by studií svých zanechali;
b) když by farmaceuti, mající přípravu šesti tříd gymnasialních (reálních), až do dne 1. října onoho roku, co doplní 24. rok věku svého diplomu ndosáhli;
c) když by farmaceuti, mající přípravu čtyř gymnasialních tříd, a veterináři až do dne 1. října toho roku, co doplní 24. rok věku svého, diplomu nedosáhli.

Měli-li tito jednoroční dobrovolníci při odvodu nárok k výhodě jednoroční praesenční služby vojenské, tedy jim nárok ten bude zachován; pakli nároku toho neměli, buďtež přivoláni k dodatečnému konání praesenční služby pravidelné.

16. Jednoroční dobrovolníci vojínové, kteří by konati chtěli jednoroční praesenční službu co medikové, podejte žádosť za to, doloženou vojenským passem a průkazem vědecké spůsobilosti, nejpozději dva měsíce před nástupem praesenční služby svému základnímu sboru, jenž tuto žádosť předloží představenému vojenskému territorialnímu velitelstvu, vztažmo velitelstvu zeměbrany.

17. Jednoroční dobrovolníci vojínové, kteří by po odbytých studiích vyššího gymnasia věnovali se farmacii a chtěli jednoroční službu praesenční konati co farmaceuti, podejte žádosť za to, doloženou vojenským passem a průkazem svého svého tironství, velitelstvu příslušného doplňovacího okresu, vztažmo příslušné evidenci zeměbranecké — ti pak jednoroční dobrovolníci, kteří by již byli vřaděni, svému základnímu sboru, jenž podá žádosť tuto říšskému ministeriu vojenství, vztažmo ministeriu zemské obrany.

Bude-li žádosti vyhověno, tedy takoví jednoroční dobrovolníci prozatím nebudou povoláni ke službě praesenční, i bude jim, až vykonají zkoušku tirocinialní, výhoda jednoročních dobrovolníků farmaceutů přiřknuta.

Tuto výhodu mohou však toliko ti jednoroční dobrovolníci vojenští požadovati, kteří do dne 1. října onoho roku, co doplní rok 26. věku svého, dosáhnouti mohou diplomu magisterského.

18. Oněm medikům, farmaceutům a veterinářům, kteří by za války (za poměru mobilisace) odvedeni byli na čas pravidelné služby co dobrovolníci nebo cestou odvodu, může po skončení války (poměru mobilisačního) přiřknuta býti výhoda jednoroční praesenční služby v té vlastnosti, kterou mají, jestliže se o to přihlásili v čas odvodu.

Žádosť předložena buď k vůli dalšímu zařízení skrze základní sbor vojenskému velitelstvu territorialnímu, vztažmo velitelstvu zeměbrany.

Aktivní služba vykonaná prve, nežli by výhoda, za kterou žádáno, byla přiřknuta, vpočte se medikům do půlletní praesenční služby vojenské, farmaceutům pak a veterinářům do praesenční služby jednoroční.

19. V případě mobilisace budou jednoroční dobrovolníci medikové, farmaceuti a veterináři, kteří by diplomu ještě byli nedosáhli, ke službě co vojínové dle svého vřadění povoláni. Z těchto jednoročních dobrovolníků buďte ti, kteří by následkem získané již spůsobilosti povoláni býti mohli ke službě zdravotní, vztažmo ke službě lékárnické nebo veterinářské, do služeb těchto vzati.

Oněm jednoročním dobrovolníkům medikům a veterinářům, kteří mají sice studia již dokonaná, avšak diplomu ještě neobdrželi, dovoleno jest, aby příslušné průkazy předložili svému základnímu sboru, ten pak podá tento akt spolu s opisem listu základní knihy říšskému ministeriu vojenství (ministeriu zemské obrany).

§. 77.

O ztrátě výhody následkem soudního odsouzení.

1. Výhodu jednoroční praesenční služby ztratí, kdo by před nastoupením nebo po nastoupení praesenční služby právoplatně odsouzen byl pro zločin nebo pro přečiny nebo přestupky ze ziskuchtivosti spáchané, anebo pro přečin veřejnou mravnosť urážející. (Zákon branný, §§. 24., odstavec druhý a 25., odstavec předposlední.)

Ustanovení toto stane se tehdy platným, bude-li skutek trestný spáchán před vykonáním nebo v době vykonávání jednoroční nebo dvouletní praesenční služby,

při čemž není rozdílu, ve které právě chvíli rozsudek trestní byl by vynesen. Za to však ustanovení toto nemá místa, bude-li trestní čin teprve po vykročení z praesenční služby v postavení záložním spáchán.

V takovémto případu předloží základní sbor rozsudek trestního soudu, jakmile stane se právoplatným, přilože k němu opis listu základní knihy, ve vojště (válečném loďstvu) říšskému ministeriu vojenství, v zeměbraně ministeriu zemské obrany. Pominutí výhody vyřknuto bude od ministeria zemské obrany, případně v dorozumění s říšským ministeriem vojenství.

3. Praesenční služba před oderčením výhody snad již vykonaná započtena bude v povinnosť služby řadové, vztažmo ve praesenční službu při zeměbraně jednoduše spočtenou.

Nařízení ministeria duchovních věcí a vyučování ze dne 12. dubna 1889,

o výhodách propůjčených studujícím na vysokých školách, kteří konají praesenční službu jakožto jednoroční dobrovolníci.

Podle §. 25. zákona branného ze dne 11. dubna 1889 doba aktivní služby jednoročních dobrovolníků výhradně určena jest k výcviku vojenskému. Z té příčiny inskripce na vysoké škole za současného konání služby praesenční budoucně již nebude dopuštěna.

Aby pak studujícím, kteří by před ukončením svých studií konali službu praesenční, dostalo se zřetele v té míře, jakž to shodno s obecnými zásadami řádův studijních a s pospolitým účelem souměrného vědeckého vzdělání, vidí mi se na základě zmocnění Nejvyšším rozhodnutím ze dne 26. března 1889 mně daného vydati následující ustanovení:

I. Co se týče immatrikulace.

§. 1.

Ustanovení obsažené v §. 6, lit. *c)* obecného studijního řádu universitního ze dne 1. října 1850 (Z. Ř. č. 370.), dle něhož immatrikulace k některé fakultě vykonaná potud zůstane platnou, dokud studující studia svá na té fakultě nepřeruší za více než za jeden semestr, rozšiřuje se hledíc k jednoročním dobrovolníkům, kteří za svých studií konají službu praesenční, v ten spůsob, že jich immatrikulace zůstane platnou po celý první rok jich praesenční služby

Takovému immatrikulovanému, avšak ne inskribovanému studujícímu příslušejí za této doby — nedotýkajíc se jich postavení vojenského — všecka práva a všechny povinnosti občanův akademických (§. 3. obecného řádu studijního), leč by tato práva a tyto povinnosti předpokládaly inskripci v jednotlivých předmětech. Avšak do předepsané doby studijní rok ten vpočten nebude.

§. 2.

Aby pak i takoví studující, kteří službu praesenční jako jednoroční dobrovolníci konati budou hned po odbyté s prospěchem maturitní zkoušce, mohli tak jako studující, v §. 1. připomenutí, za toho roku praesenčního účastnými se státi práv a povinností řečených, jest jim dopuštěno, aby sobě vymohli immatrikulaci na některé universitě bez současné inskripce do jednotlivých předmětů.

Taková immatrikulace zůstane platnou po celý první rok praesenční.

§. 3.

Co se týče studujících na vysokých školách technických a na vysoké škole zemědělské, obdobnou platnosť mají ustanovení příčinou studujících universitní i tuto napřed položená.

Podle toho zvláště řádní studující těchto vysokých škol, kteří službu pra-

senční co jednoroční dobrovolníci za svých studií konají, pokládati se mají po čas prvního praesenčního roku za immatrikulované řádné studující té které vysoké školy.

Také dovoleno jest oněm studujícím, kteří službu praesenční jako jednoroční dobrovolníci konati budou hned ten rok po odbyté s prospěchem zkoušce maturitní, aby sobě vymohli immatrikulaci jakožto řádní posluchači na některé z oněch vysokých škol bez inskripce do jednotlivých předmětů.

Takoví studující toho roku žádného školného platiti nebudou.

II. Co se týče potvrzení frekventace studujícím lékařství.

§. 4.

Oněm studujícím lékařství, kteří za svých lékařských studií svou půlletní praesenční službu jako vojíni dnem 1. dubna nastoupí, dáno buď potvrzení frekventace za zimní semestr na všechen spůsob hned v posledních osmi dnech měsíce března, i tehda, když by pravidelná lhůta k opatření potvrzení frekventačního ostatním studujícím započala se teprve později.

III. Co se týče stipendií a zproštění ode platu kollejního, od školného a od tax zkušebních.

§. 5.

Jednoroční dobrovolníci na vysokých školách immatrikulovaní za prvního svého praesenčního roku požívati budou stipendií jim propůjčených a ke studiím na té které vysoké škole určených.

Dospělé částky stipendijní budou vydávány na kvitance, potvrzené předkem od toho vojenského úřadu, kterýž jest představeným stipendistovi, pak dle posavadního spůsobu od úřadu akademického.

§. 6.

Konání jednoroční praesenční služby immatrikulovaným řádným studujícím vysokých škol není závadou, aby stipendia jim byla propůjčena.

§. 7.

Jednoroční dobrovolníci, kteří podle §. 25. zákona ze dne 11. dubna 1889 druhý rok konati mají službu praesenční, mohou v prvních čtyřech týdnech druhého praesenčního roku žádost od představeného jim vojenského úřadu potvrzenou podati u akademického úřadu, aby stipendium od nich požívané zatím dále propůjčeno nebylo, úřad pak akademický žádost tuto, přiloživ k ní své dobré zdání, podá zemskému úřadu jako úřadu nadačnímu, aby o ní rozhodnul.

Jestliže vykonavše druhý rok praesenční, ve studiích bezprostředně budou pokračovati, vykáže se jim, bylo-li žádosti o zadržení propůjčky vyhověno, stipendium počátkem studijního roku zase.

§. 8.

Stipendistům, kteří praesenční službu jako jednoroční dobrovolníci konati budou teprve po skončených studiích, zůstane právo k dalšímu požívání roční summy jich stipendia k vůli odbývání přísných zkoušek, vztažmo k vůli odbývání zkoušky pro učitelství na gymnasiích a reálkách vyhrazeno, a to za modalit, ježto posud jsou předepsány. Lhůty v té příčině ustanovené počítejte se od té doby, kdy služba praesenční bude skončena.

§. 9.

Ustanovení v §. 5—8. položená platnosť mají toliko potud, pokud jim nejsou na odpor zvláštní ustanovení nadační.

§. 10.

Jinak předpisy co do propůjčování, dalšího požívání a co do odejmutí stipendií platné, zachovávány budou také co se týče jednoročních dobrovolníkův s tím vy-

měřením, že v příčině průkazů studijních, skutečné konání studií předpokládajících (vysvědčení zkušebních a kollokvijních), zřetel brán bude ne k té době, za které stipendista nebo stipendijní žadatel praesenční službu konal, nýbrž k té době, která bezprostředně předchází před službou vojenskou.

§. 11.

Co se týče sproštění od platu kollejního, vztažmo sproštění od školného a od tax zkušebních, platnosť mějte, hledíc k potřebným průkazům studijním, případná ustanovení v §. 10. položená.

IV. Co se týče zkoušek, a sice:

A. Státních zkoušek theoretických na fakultách právnických a státovědeckých.

§. 12.

Těm kandidátům státní zkoušky historicko-právnické, kteří by nastoupili službu praesenční co jednoroční dobrovolníci měsícem říjnem po absolvování čtvrtého jich semestru nejblíže následujícím a službu tuto by konati povinni byli kromě svého universitního města, ustanovena bude lhůta zkušební místo lhůty říjnové na čas mezi dnem 20. a 28. září, ač jestliže onu okolnosť náležitě prokáží a za to žádati budou.

Ostatně za dopuštění ke zkoušce té žádati dlužno týmž spůsobem jako ke lhůtě říjnové.

§. 13.

Při určování zkušebního dne oněm kandidatům, kteří by státní zkoušku historicko-právnickou zamýšleli odbyti za své služby praesenční, buď v řádných lhůtách zkušebních co nejvíce možno ohled brán na jich službu vojenskou a na přání od nich v té věci podstatně pronešená.

Avšak jen ti kandidati mají nárok, aby se k nim tento zřetel bral, kteří by vlastnosť svou, že jsou jednoroční dobrovolníci, vztažmo že mají službu dobrovolnickou nastoupiti, již v žádosti přihlašovací náležitě byli prokázali.

Děkan uveď kandidáty takové ve zvláštní seznam a doruč jej v krátké cestě předsedovi zkoušecí kommisse.

§. 14.

Ti studující, kteří službu praesenční jako jednoroční dobrovolníci vykonali anebo kteří ji měsícem říjnem, po dokonání svých studií nejblíže následujícím, nastoupí, buďte ke státní zkoušce soudní připuštěni hned v měsíci červenci toho kterého roku.

§. 15.

Ti studující, kteří službu praesenční jako jednoroční dobrovolníci nastoupí mesícem říjnem, po dokonání jich studií nejblíže následujícím, připuštěni buďte ke státní zkoušce státovědecké mezi dnem 20. a 28. září, ač jestliže státní zkoušku soudní na základě §. 14. s prospěchem odbyli.

B. Druhé rigorosum na fakultách lékařských.

§. 16.

Studující lékařství, kteří by vykonali půlletní praesenční službu jako vojíni v §. 27. zákona ze dne 11. dubna 1889 předepsanou, buďte již během desátého semestru svých studií připuštěni k odbytí druhého lékařského rigorosa, ač jestliže první rigorosum lékařské odbyli s prospěchem a prokáží, že po čtyři semestry navštěvovali lékařskou kliniku a že na ní prakticky se učili.

C. Zkoušky k učitelství na gymnasiích a reálkách.

§. 17.

Kteří kandidáti učitelství mají službu praesenční jako jednoroční dobrovolníci vykonanou, ti mohou již počátkem sedmého semestru svých studií na vysokých školách, jež předepsána jsou článkem II. ministerského nařízení ze dne 7. února 1884 (Z. Ř. č. 26.) o zkouškách kandidátů učitelství gymnasialního a reálního, žádati, aby jim doručeny byly úlohy k domácí práci, ač jestliže ostatně vyhověli požadavkům vzpomenutého nařízení ministerského v příčině dopuštění ke zkoušce na učitelství gymnasialní a reální.

Avšak ke zkoušce klausurní a ke zkoušce ústní dopuštěni buďte také i tito kandidati učitelství teprve tehda, až odbudou studia v ministerském nařízení ze dne 7. února 1884 (Z. Ř. č. 26.) předepsaná.

D. Zkoušky postupné a státní na vysokých školách technických a na vysoké škole zemědělské.

§. 18.

Immatrikulovaní řádní studující vysokých škol technických a vysoké školy zemědělské, kteří by po odbyté praesenční službě jako jednoroční dobrovolníci ve svých studiích podle řádu pokračovali, budou k dodatečným zkouškám postupným a ke zkouškám státním připouštěni tak jakoby žádného přerušení jich studií nebylo.

§. 19.

Takoví studující, kteří by hned po dokonané praesenční službě chtěli odbyti první zkoušku státní, buďtež k ní připuštěni ve lhůtě říjnové, studující technických vysokých škol také i v nejblíže následující lhůtě únorové skrze předsedu kommisse první státní zkoušky, ač jestliže se byli k ní přihlásili mezi dnem 1. a 8. měsíce října.

§. 20.

Kdyžby jednoroční dobrovolníci, kteří by službu praesenční měli odbytou, žádali o připuštění ke druhé státní zkoušce, a povolení této žádosti záviselo by od udělení dispense studijního mezidobí mezi první a druhou státní zkouškou, předepsaného v §. 24., odstavci 1 *a*, nařízení ze dne 12. července 1878 (Z. Ř. č. 94.), vztažmo v §. 11., odstavci 1., nařízení ze dne 8. prosince 1881 (Z. Ř. č. 1. z roku 1882) a §. 10., odstavci 1., nařízení ze dne 20. srpna 1884 (Z. Ř. č. 145.), tedy žádosti takové v každém případě předloženy buďte skrze předsedu kommisse spolu s přiměřeným návrhem u ministeria, aby rozhodnutí vydalo.

V. Ustanovení přechodní.

§. 21.

Přítomné nařízení ihned moci a platnosti nabývá.

Výhody však v oddělení IV. příčinou lhůt zkušebních propůjčené nemají platnosti a místa při takových jednoročních dobrovolnících, kteří při početí platnosti jeho službu praesenční již konali anebo ji vykonali, a to tehdá, když jim doba studijní, kterou by za praesenční služby na některé vysoké škole ztrávili, bez toho započtena bude do studijní doby, požadované při dopuštění ke zkouškám.

§. 22.

Kterých výhod by bylo propůjčiti studujícím na akademii výtvarných umění ve Vídni praesenční službu jako jednoroční dobrovolníci konajícím, zvláštním nařízením upraveno bude.

Nařízení.

Vynesení ministra záležitostí duchovních a vyučování ze dne 2. září 1890, č. 2818, dané ve shodě s c. k. ministerstvem záležitostí vnitřních a svědčící všem vládám zemským, kterým se nařizuje, aby se prohlášení vůle toho, kdo nadání zřídil, zachovalo přísně v platnosti v listech nadacích, které příslušní úřadové zříditi neb schváliti mají.

Opět a opět bylo pozorováno, že při zřizování listin nadacích nedbá se vždy s náležitou přísností toho, co zakladatel byl nařídil. Za tou příčinou připomínám, dorozuměv se s c. k. ministerstvem vnitřních záležitostí, zemským vládám jako úřadům nadacím zákonné předpisy v příčině této platné, zejmena pak Nejvyšší rozhodnutí ze dne 11. listopadu 1826, vyhlášené dekretem dvorní kanceláře ze dne 16. listopadu 1826 (sbírky polit. zákonů sv. 54, č. 89), dle něhož „přísně šetřiti se má“ vůle zakladatelovy, pokud nic nezákonného v sobě nechová.

Toto Nejvyšší rozhodnutí, jehož slovům naprosto tak, jak řečena jsou, rozuměti sluší, žádá, nehledíc k výmince tam ustanovené, aby prohlášení vůle zakladatelovy o účelu nadání a o užívání příjmů jeho zachovalo se naprosto beze vší změny v platnosti v nadacích listech, které příslušným úřadům jest zříditi neb schváliti. Tímto Nejvyšším nařízením jest tudíž vyloučena i každá změna slov prohlášení vůle obsahujících, vyjímajíc toliko změny, jichž účelem jest buď patrný omyl opraviti, neb výraz nezcela zřejmý objasniti aneb podobné vysvětlení, podstaty věci se netýkající, podati.

Po rozumu uvedeného Nejvyššího nařízení jest dále naprosto vyloučeno, aby k tomu, co nařídil zakladatel ve směrech výše uvedených, něco se připojilo neb z toho se vynechalo, pokud by tím nařízení zakladatelovo spůsobem, jím zamýšleným, se doplňovalo, rozšiřovalo, obmezovalo neb jinak měnilo.

Povinností úřadů nadacích jest, aby návrhy listů nadacích, jež předkládají se jim k schválení, zkoumaly bedlivě ve směrech výše uvedených, po případě aby pak naléhaly na vykonání potřebných změn, než ještě zeměpanské schválení vysloví.

Očekávám, že toho, co tuto připomenuto bylo, bude se bedlivě šetřiti, a to tím více, protože i zdánlivě nepatrné změny vlastního prohlášení zakladatelova, když bedlivěji se k nim přihlédne, nepodstatnými se nejeví, a protože neúplný souhlas prohlášení těchto s tím, co ustanovují listy nadací, nejednou již zavdal příčinu k nemilým obtížím.

Jestliže by ovšem se ukázalo, že nařízení zakladatelovo odporuje zákonu neb že je provésti nelze, aneb jestli by pravý obsah vůle zakladatelovy byl pochybným, dlužno příslušnému úřadu ústřednímu vhodné návrhy podati a o rozhodnutí jeho žádati.

Opravy z více než jednoho předmětu povoliti nelze. (Šrz.[1]) v Praze 9/7. 1890, č. 19.050.)

Dle minist. výnosu ze dne 30/6. 1890, č. 9668., zůstává v platnosti ustanovení add. 7. minist. nařízení ze dne 12/6. 1886, č. 9681, v příčině **osvobození od polovice školného.** (Šrz. v Praze 12/8. 1890, č. 19.503.)

Žádost podaná žákem, jež má býti rozhodnuta na vyšších místech, nemůže se k nim předkládati bez svolení otce žákova neb zákonitého zástupce jeho (Šrz. v Praze 19/8. 1890, č. 19.970.)

Supplenty na státních ústavech **vzíti** jest **pod přísahu** vždy, kdyko jde o to, aby ustanoveni byli na delší čas, a to nejméně na dobu jednoho s

[1]) Šrz. = školní rada zemská.

mestru; pročež nebuďte suppleuti na kratší dobu než na 1 semestr ustanovení pod přísahu bráni. (Šrz. v Praze 26/8. 1890, č. 18.835.)

Zavitá (praeclusivní) lhůta k předloze služebních průkazův za příčinou dání na odpočinek. Aby se výslužné přivedlo v čas k placení, budiž v dekretu, jímž se státní služebník dává na odpočinek, výslovně ustanovena *čtyrměsíční lhůta zavitá* k podání služebních průkazův. (Minist. 17. září 1890, č. 1737.)

Schválená díla:

Cornelii Nepotis vitae. Za potřebou školskou spracoval Ondřej Weidner. 3. vydání. Úvodem, seznamem jmen vlastních a dodatkem opatřil Antonín Mikenda. V Praze 1890. Cena 60 kr., váz. 75 kr. — Připouští se s tou výhradou, že *se nesmí současně užívati jiných vydání.* (5/9. 1890, č. 17.512.)

Gindely Ant., Dějepis všeobecný pro nižší třídy. Svazek 3. Věk nový. 4. vyd. Vzdělal Jan J. Řehák. V Praze 1890. Cena 80 kr., váz. 95 kr. — Připouští se s tou výhradou, že *se nesmí současně užívati 3. vydání* též knihy. (30/8. 1890, č. 17.079.)

Tille Ant., Učebnice zeměpisu pro ústavy učitelské. I. díl V Praze 1890. Cena 65 kr., váz. 85 kr. (23/9. 1890, č. 17.932.)

Roth Julius, Cvičebná kniha jazyka německého pro 1. a 2. třídu. V Praze 1891. Cena 1 zl., váz. 1 zl. 20 kr. (26/8. 1890, č. 17.208.)

Roth Julius, Mluvnické nauky německého jazyka pro nižší třídy. V Praze 1891. Cena 40 kr., váz. 60 kr. (26/8. 1890, č. 17.212.)

Gebauer Jan, Mluvnice česká pro školy střední. II. Skladba. V Praze 1890. Cena 1 zl., váz. 1 zl. 20 kr. (30/9. 1890, č. 18.940.)

Ricard Anselm, Čítanka francouzská pro nižší školy. Poznámkami opatřil F. Šubrt. 2. vyd. V Praze 1890. Cena 60 kr., váz. 78 kr. (30/9. 1890, č. 18.934.)

Rozmanitosti.

— **Druhý sjezd rakouských učitelův středních škol.** Sjezd se konal ve dnech 2.—4. dubna ve Vídni za přítomnosti 203 účastníkův ze 40 měst a 71 ústavův. Předměty, o nichž se jednalo, jsou:

I. Hry mládeže na středních školách buďte co nejvíce pěstovány zvláště z příčin zdravotních.

II. Výlety žákův se podporujte a se vzbledem na vychování mládeže a na vývoj jejích povah zařizuj se též cestování žákův (v Srbsku se konají cesty až na 10 dní k seznání země i lidu).

III. Výsledky archaeologických bádání buďte v učbě gymnasijní využitkovány.

IV. Učba kreslení buď jako závazný předmět zavedena na těch nižších gymnasiích, na nichž se nevyučuje druhému jazyku zemskému.

V. Učitelé nových jazykův na reálkách mějte tolik hodin vyučovacích, co filologové na gymnasiích.

VI. Počet úkolův v jazycích buď zmenšen.

VII. Až se budou reálky reorganisovati, dej se učbě jazykův širší podklad.

VIII. Ulehčení v učbě dějepisné na vyšších reálkách.

IX. Některé části učby mathematické na gymnasiích buďte k vůli lepšímu prospěchu posunuty.

X. Zvýšení služného professorův středních škol jest naléhavou nutností.

(Zeitschrift für die österr. Gymnasien.)

— **Statistika učitelstva středních škol předlitavských v školním roce 1889—90.** A) Definitivních a prozatímních učitelův bylo 3379, a sice:

a) na gymnasiích 2122, z nichž v Čechách českých 399 (státních 288, ostatních 111), německých 251 (191, 60); na Moravě na českých 91 (83, 8), německých 151 (131, 20), v Slezsku 56;

b) na reálkách 912, z nichž v Čechách na českých 120 (100, 20), německých 114 (86, 28), na Moravě na českých 53 (27, 26), německých 131 (28, 103), v Slezsku 56;

c) na paedagogiích 345, z nichž v Čechách na českých 46, německých 41, na Moravě na českých 18, německých 16, ve Slezsku 21.

B) Supplentův bylo 908, assistentův 63, celkem 971, a sice:

a) na gymnasiích 668 + 14, z nichž v Čechách na českých 157 + 10 (131 + 10, 26), německých 59 (44, 15), na Moravě na českých 40 (35, 5), německých 15 (13, 2), v Slezsku 12 (10, 2);

b) na reálkách 212 + 49, z nichž v Čechách na českých 39 + 17 (37 + 17, 2), německých 20 + 3 (14 + 3, 6), na Moravě na českých 6 (3, 3), německých 23 (1, 22), v Slezsku 7;

c) na paedagogiích 28, z nichž v Čechách na českých 2, německých 3, na Moravě na českých 0, německých 1, v Slezsku 1.

Co do věku jest supplentův a assistentův mezi 24 a 30 roky 264 (27·36%), mezi 30 a 35 roky 405 (41·97%), mezi 35 a 40 roky 189 (19·58%), mezi 40 a 67 roky 107 (11·09%). (Zeitschrift für die österr. Gymnasien.)

— **Approbace pro kreslení, deskriptivu neb modellování na středních školách českých** nabyli u zkušební komise *a*) Vídeňské: Jos. *Brož*, kandidát učitelstva; *b*) Pražské: Vác. *Nejedlý*, supplent na stř. škole Plzeňské; Jindř. *Pithart*, supplent na umělecko-průmyslové škole Pražské; Jan *Rašín*, učitel na kreslicí škole Kolínské; August *Schwarz*, assistent na gymn. Příbramském; Karel *Šťastný*, assistent na gymn. Smíchovském.

— **Přednášky z oboru slavistiky a příbuzných věd** konají v zimním pololetí na universitě Záhřebské: A. *Pavić:* Tvarosloví jazyka charvátského. Literatura dubrovnická XVI. do XIX. věku. Acta croatica. T. *Maretić:* Tvarosloví staroslověnského jazyka na základě srovnávacím. Mluvnice jazyka staroindijského se zřením na jazyky řecký, latinský a staroslověnský. F. *Celestin:* Tvarosloví jazyka polského i ruského a četba vybraných kusův obou jazykův.

Přednášky na c. k. české vysoké škole technické v Praze v studijním roce 1890—91.

(Pokračování.)

B. Přírodovědecké.

20. *Zoologie.* 1. Soustavný přehled živočišstva. 2. Zvláštní zřetel na látky živočišné v ohledě praktickém důležité. 3. Nejdůležitější stati poznání organisace, zvlášť vyšších zvířat a člověka. 4. Hlavní rysy nauky o vývoji živočišstva. 5. Brán všude zřetel na tvorstvo dob geologických. 3 hodiny. Prof. Dr. F. *Vejdovský.*

21. *Botanika.* Zimní semestr: Nejdůležitější stati z anatomie a fysiologie, pak kryptogramy se zřetelem k technicky, chemicky, hospodářsky atd. zajímavým. Letní semestr: Fanerogamy, přehled a výklad rostlinných řádů a rostliny technicky, oekonomicky a jinak v životě důležité. 3 hodiny. Prof. Dr. Ladislav *Čelakovský.*

22. *Mineralogie.* Vysvětlení pojmů. Poměr mineralogie ke geologii a jiným vědám. Nauka o soustavách krystallografických. Optické, lučební a mechanické vlastnosti krystallů atd. Soustavy mineralogické. Popis nerostů, se zvláštním zřetelem k jich praktickému upotřebení a k podílu, jejž jednotlivé nerosty mají ve slohu hor a hornin (styk s geologií). Přednáška 5 hodin, repetitorium 2 hodiny v semestru zimním. Prof. Dr. O. *Feistmantel.*

23. *Fysikální geografie jakožto úvod do geologie.* Všeobecné pojmy o geologii. Rozvrh. Historický vývoj. Literatura. Náhledy o podobě naší země. Pojmy o původu země a sluneční soustavy. Hutnosť země. O teplotě vnitra země. O vzduchu vztahem k povrchu zemskému. Oceany. Poměr vody a pevnin. Uspořádání kontinentů. Výška kontinentů (absolutní a relativní). Tvárnosť povrchu kontinentů. Pobřežní hranice. O dně mořském. Ostrovy atd. V zimním semestru 1 hodina týdně. Prof. Dr. O. *Feistmantel.*

24. *Geologie a palaentologie* první a druhý běh. Pojednání o jednotlivých oddílech geologie. Petrografie či nauka o horninách kůru zemskou skládajících. (Lučební složení kůry zemské. Nerosty, z nichž horniny tvořeny jsou. Soustavné rozdělení hornin. Zevnější sloh hornin. Fysikální vlastnosti. Popis.) Geologie dynamická. (Účinky vzdušní, vodní, sopečné a organické.) Geologie architektonická. Geologie historická. (Nauka o útvarech země, se zvláštním vzhledem k užitečným horninám a nerostům, jakož i vyznačení palaeontologických poměrů jednotlivých útvarů.) Přednáška 6 hodin, repetitorium 1 hodina v semestru letním. Prof. Dr. O. *Feistmantel.*

25. *Fysika obecná i technická.* Zimní semestr: Mechanika, statika a dynamika pevných těles. Hydromechanika a dynamika. Aeromechanika a dynamika. Nauka o vlnitém pohybu všeobecném. Akustika. Telefonie. Letní semestr: Nauka o světle a teple. Optická analyse. Optická telegrafie. Topení a ventilace. O elektřině a magnetismu jakož i elektromagnetismu. Telegrafie, osvětlování elektrické. (Podle vlastní knihy, částečně podle zápisků.) Přednáška 7 hodin. repetitorium 2krát za týden podle úmluvy. Prof. K. V. *Zenger.*

26. *Elektrotechnika.* Úvod. Nauka o měření elektrickém. Stroje elektrické: *a*) část popisná, *b*) část pokusná a theoretická. Osvětlování elektrické. O akkumulatorech. Přenášení energie elektrické. Vybrané části z telefonie. — Cvičení: Graduování měřických přístrojů elektrických. Měření odporů sil elektromotorických a isolace. Měření i zkoušky proudu methodou přímou a nepřímou. Vyšetření působnosti a účinnosti plynového motoru při různém zatížení. Vyšetření působnosti a účinnosti strojů dynamoelektrických ve spojení derivačním a compoundním. Vyšetření působnosti a účinnosti elektrického motoru. Měření na lampách obloukových a žárových. Měření na akkumulatorech. Přednáška 3 hodiny, cvičení ve skupinách 2 hodiny. Docent Dr. Karel *Domalíp.*

*27. *Mechanická theorie tepla.* Úvod. Odvození základních rovnic. Oběh Carnotův. Průběhy vratné i nevratné. Plyny permanentní. Stroje kalorické. Výtoky tekutin vůbec, plynů zvlášť. Nasycené páry a smíšeniny par a kapalin (hlavně vody). 3 hodiny v semestru zimním. Docent Josef *Saska.*

28. *Obecná chemie anorganická.* Zimní semestr: Úvod obecný. První část chemie prvků a jich sloučenin. Letní semestr: Druhá část chemie prvků a jich sloučenin. Přednáška 4 hodiny, repetitorium 1—2 hodiny. Prof. K. *Preis.*

29. *Cvičení v připravování chemických experimentů ku přednáškám (pro kandidáty učitelství).* Dle sjednání. Prof. K. *Preis.*

30. *Obecná chemie organická.* Historický úvod. Parafiny olefiny, radikaly troj- a čtyrmocné a jich nejbližší odvozeniny. Sloučeniny karbonylové. Cukry. Řada močová. Zásady pyrolové, pyridinové. Benzol a jeho homology, příslušné aldehydy, kyseliny. Fenylalkyleny. Řada skořicová. Indigo. Fenylované parafiny, trifenylmethan a jeho derivaty. Řada difenylová, fenanthren. Polyfenylalkyleny, anthracen. Naftalin s homology. Chinolinové zásady. Glykosidy, olkaloidy, bílkoviny. 4 hodiny. Docent Dr. Bohuslav *Raýman.*

31a. *Návod ku pracím v chemii organické.* 1 hodina v zimním semestru. Docent Dr. Bohuslav *Raýman.*

31b. *Specialní výklad o chemii cukrů.* 1 hodina v letním semestru. Docent Dr. Bohuslav *Raýman.*

32. *Cvičení v chemii organické.* Analysa elementárná, methody ku stanovení dusíka. Technické methody ku stanovení petroleje a produktů z dehtu. Stanovení potravin i látek v domácnosti užívaných. O zařízení laboratoří potraviny

zkoumajících, návrhy berlínského úřadu zdravotního, hledíc k zákonům o potravinách. 6 hodin. Docent Dr. Bohuslav *Raýman.*

33. *Analytická chemie kvalitativná a odměrná chemie kvantitativná.* Zimní semestr: Reakce látek za mokra; soustavné dělení. Zkoušky za sucha. Letní semestr: Zkoumání mineralů. Spektrální analysa. Technicky důležité methody odměrné: alkalimetrie, acidimetrie chlorimetrie, titrace chameleonem, určování chloridů a stříbra, stanovení kyseliny fosforečné. Přednášky, repetitoria a cvičení 24 hodiny. Prof. Karel *Preis.*

33a. *Cvičení v stoechiometrických počtech.* 1 hodina. Prof. Karel *Preis.*

34. *Analytická chemie kvantitativná.* Zimní a letní semestr: Vážková analysa sloučenin minerálných. Technický rozbor plynů. Přednášky repetitoria a cvičení 34 hodiny. Prof. Karel *Preis.*

34a. *Cvičení v laboratoři chemie analytické.* Specielní technické rozbory, technický rozbor plynů; cvičení v rozborech potravin. 4 hod. Prof. Karel *Preis.*

35. *Encyklopedie chemie anorganické i organické.* Úvod. O theoretických základech chemie novověké. Přehled prvků a charakteristika hlavních sloučenin neústrojných. Vzduch a jeho součástky. Větrání přirozené a umělé. Síra, antimon, vizmut, uhlík (démant, tuha, uhel strojený). Kovy technicky významné a památné slitiny kovové. Voda (příznaky vody spůsobilé k pití, k potřebě domácí, k napájení kotlů parních, k účelům průmyslovým atd. Material trub vodovodných a vodojmů. Mechanické a chemické čistění vody). Vápno obecné a hydraulické, cementy, výroba jejich. Sádra. Vodní sklo. Asfalt. O výrobcích skelných a hliněných, pokud se jich užívá k účelům stavebním. Úvod do chemie organické. Přehled sloučenin ústrojných a charakteristika jejich povšechná. Kvašení, hnití, tlení, práchnivění. Desinfekce. Konservování látek ústrojných vůbec, zvláště pak konservování dřeva. Hoření. Paliva. Svítiva. Tuky a mazadla. Pakosty a tmely. Kaučuk a perčovina. Látky třaskavé. Literatura odborná. 3 hodiny. Prof. Antonín *Bělohoubek.*

*36. *Pedologie čili půdoznalství se zvláštním zřetelem ku zemědělské technice.* Úvod. Geognostické i petrografické základy. Tvoření půdy: 1. větráním, 2. snáškami suchými, 3. naplavením. Krátký přehled geognostických poměrů diluvia a alluvia a hornin z nich pocházejících. — Topické poměry půdy a zvrstvení její. — Fysikální a fysikálně chemické vlastnosti půdy. Rozbor mechanický. — Chemické vlastnosti půdy. O konstituentách půdy. Úkol rozboru chemického. Theorie odvodňování a povodňování. Theorie ostatních spůsobů meliorace. — Rozhledy všeobecné. Souvislost a upotřebení pedologie pro praktické hospodářství, lesnictví a zemědělskou techniku. Nauka o bonitaci půdy. Třídění půdy a rozličné jeho systémy. Systémy přírodovědecké. Systémy hospodářské. Návod ku přírodovědeckému bonitování půdy. Pedologické mapování půdy. 3 hodiny. Docent Dr. Alfred *Slavík.*

C. Technologické.

37. *Mechanická technologie, první běh.* Zimní semestr. Zpracování kovů a dřeva: I. Úvod. Mechanické vlastnosti kovů a slitin na základě jejich chemického složení. Vlastnosti dřeva. II. Náčiní ku měření a označení. Nářadí k uchopení a držení. III. *a*) Látky foremní a jejich úprava. Nástroje formovací. Formování a druhy forem. Formování jednoduchých slitků. Tavení a přístroje tavécí. Lití a přístroje licí. Postup prací při slévání jednoduchých kovů a slitin. *b*) Základní vlastnosti kovů duktilných. Ohřev a výhřev a příslušné přístroje. Kování ruční a strojní. Lisování. Válení. Tažení drátu. Ohýbání. Nýtování. Důležitější výrobky. *c*) svařování, pájení, tmelení a klížení. *d*) Ruční nástroje ohráběcí. Nůžky a průstřižné stroje.

Letní semestr. Zpracování vláknin: I. Druhy trediva. Jejich úprava. Předení. Úprava příze. Postup při spřádání jednotlivých trediv. II. Skladba tkanin Osnova a útek. Tkaní ruční a strojní. Úprava tkanin. III. Suroviny papírné. Jejich úprava na kaši papírnou. Hotovení papíru ručně a strojem. Úprava papíru. Přednáška 4 hodiny. Prof. Ant. *Vávra.*

38. *Mechanická technologie, druhý běh.* Zimní semestr: Různé způsoby slévání složitějších slitků. Řemenové, lanové, řetězové a šňůrové kotouče. Setrvačníky. Ozubená kola. Turbíny. Válce parní, lisové a vysoušecí. Rámy. Různé způsoby kování výrobků složitějších. Nýtování strojní.

Letní semestr: Obrábění strojní strojem obrážecím, hoblovacím, vrtacím, stružním, rýhovacím a soustružním. Pily. Přednáška 3 hodiny v obou semestrech. Cvičení v mechanických pracích, 8 hodin v semestru letním. Prof. Ant. *Vávra.*

39. *O prostředcích na zamezení úrazu při práci technické.* Úvod. O ochranných prostředcích 1. v továrních budovách a na nádvořích vůbec; 2. u motorů (u strojů parních a plynových, u turbin a vodních kol); u transmissí; 4. u strojů obráběcích na kovy a dřevo; 5. u jiných strojů zráběcích, jako v přádelnách, tkalcovnách, mlýnech, papírnách, u strojů hospodářských a j.; 6. u zdvihadel; 7. u strojů hutních při výrobě a zpracování technicky důležitých kovů. 3 hodiny v zimním semestru. Prof. Antonín *Vávra.*

40. *Technická chemie.* Zimní semestr: Technologie paliva a svítiva. Různé druhy paliva, stanovení jich výhřevnosti. Topení; zařízení topeniště, komínů a kamen. Rozžehadla a zápalky. Osvětlování. Výroba svíticího plynu, parafinu. Čistění petroleje. 2. Technologie vody. Fysikální vlastnosti vody. Složení přirozených vod a jich upotřebení. Čistění vod. Vodovody. Umělá příprava a uschovávání ledu. Letní semestr: 1. Sklářství. Dějiny; suroviny, zařízení pecí, výroba kukaní. Výroba různých druhů skla. Malba na skle, jeho krášlení a leptání. Příprava umělých drahokamenů. 2. Keramika. Dějiny. Suroviny a jich zpracování při výrobě porcelánu tvrdého a měkkého, majoliky, siderolithu, různé kameniny, zboží hrnčířského, cihel.[1]) 5 hodin. Professor František *Štolba.*

Chemie kvasná. *A.* Obecná chemie kvasná v semestru zimním 3 hodiny.

B. Podrobná chemie kvasná: pivovarnictví, lihovarnictví, výroba droždí lisovaného, rosolnictví, vinařství a octářství. Literatura odborná a statistika. V sem. letním 3 hodiny.[2]) Prof. Ant. *Bělohoubek.*

41. *Cvičení v laboratoři technické chemie.* Příprava nejrozmanitějších praeparatů anorganických i organických cestami různými. Čistění praeparatů znečistěných. Přednáška 1 hodina. Chemické rozbory a zkoušky 16 hodin. Prof. Fr. *Štolba.*

42. *Chemická metallurgie.* Úvod. Příprava, vlastnosti a upotřebení technicky důležitých kovů. Důležitější slitiny. Statistika metallurgie. 2 hodiny v semestru zimním. Prof. Frant. *Štolba.*

43a. *Zbožíznalství a technická mikroskopie.* I. Zbožíznalství. 2 hodiny v obou semestrech. *a)* O látkách rostlinných. Škrob (jeho druhy), plodiny a výrobky škrobovité. — Klovatiny samorodné a uměle vyráběné. — Pryskyřice. — Kaučuk, perčovina a balata. — Přediva, pletiva a papír. — Dřeva domácí a cizokrajná. — Kory technicky důležité. — Kořeny jako burák a jiné. — Oddenky, jako mořena a kurkuma. — Listy jako škumpina a jiné. — Květy jako světlice barvířská, šafrán a jiné. Plody a semena. — Třísloviny, pokud nebylo o nich pojednáno v statích svrchu vytknutých. — Kvasnice. *b)* O látkách živočišných. Tkanivo pokožkové, jako pokožka v užším smyslu slova, želvovina, rohovina, srsť zvířecí a j. více. — Tkanivo chrupavčité. — Tkanivo kostní a zubní, jako kosti (spodium), kly a j. — Tkanivo obecné a pružné, jako kůže zvířecí, usně různého způsobu a j. — Tkanivo svalové, jako maso a j. — Hedvábí. *c)* Literatura odborná.

II. Technická mikroskopie. 1 hodina v obou semestrech. *a)* Výklady. O drobnohledu, jeho dějinách, theorii, ústrojí, zkoušení, užívání a opatrování. — O praeparaci; přístroje a pomůcky k praeparaci; způsoby praeparace; konservování praeparatů. — O mikrochemii; zkoumadla obecná, mikrochemická i injekční, pak barviva; reakce mikrochemické; návod k mikrochemickému zkoumání různých objektů. *b)* Literatura odborná. Prof. Ant. *Bělohoubek.*

---

[1]) Přednáší se střídavě s druhým oddělením technické chemie: Cukrovarství a tovární výroba lučebnin.

[2]) Po roce se tyto přednášky nahradí výklady: Běličství, barvířství a tiskařství; chemie rolnická.

43b. *Cvičení mikroskopické.* 12 hodin (v skupeních). Prof. Ant. *Bělohoub*
*44. *O kvašení a kvasidlech.* Historický vývoj kvašení se zvláštním zřen k pracím a nálezům Pasteurovým i jeho následníků. Rozvoj nauky o kvaše v Německu. Směr moderní, zvláště výzkumy Hansenovy a jich význam pro nau o kvašení. Nauka o mikroorganismech. Methody výzkumné práce. O plísníc kvasnicích i bakteriích se zvláštním zřením k jich účinku fermentativnému. Applika dosavadních výsledků výzkumné práce v praxi průmyslu kvasného. 1 hodina. Doce K. *Kruis.* (Dokonč.)

Zprávy ruských škol.

(Pokračování.)

VIII. Varšavská universita koncem r. *1888* měla v statu: na fakultě hist. filolog. řádných prof. 7, mimořád. 8, docenty 2, lektory 3, celkem 20; na fak fys.-math. řád. prof. 6, mimořád. 6, doc. 3, astronomy-pozorovatele 2, laboranty 3 všeho všudy 20; na právn. řád. prof. 8, mimořád. 2, docenty 2, všeho všudy 12 na lékař. řádných prof. 12, mimořád. 7, doc. 1, dočasné učitele 2, prosektory 3 laboranty 2, celkem 27. Tedy všeho všude 79, a sice řád. prof. 33, mimořád. 23, doc. 8, ostatních 15. Mimo status bylo: 6 řád. prof., 10 mimořád., 1 laborant, 3 pomocníci prosektora, 1 soukromý docent: celkem 21.

Na dovolenou za vědeckým účelem odesláno bylo za hranici 10 professorů, vnitř Rusi 16.

Studentův koncem r. 1888 bylo 1151 a 105 volných posluchačův. Studenti se dělili: na fakultu hist.-filolog. 69, fys.-math. 153, právn. 396, lékař. 533; dle kursův: v I. 400, II. 280, III. 184, IV. 205, V. 82. Dle nábož. vyznání bylo 229 pravoslavných, 754 římsko-katol., 40 luter. a reform., 121 žid., 1 mohamed.

Nadancův bylo 202, kteří požívali celkem 39.639 r. 97 k. (od 50—400 r.); 26 stud. zbaveno bylo nadání, ježto neprospěli při zkouškách. Podpor dostávalo 272 stud. v částce 3.749 rub. 55 kop. Od školného osvobozeno bylo 108 stud. částkou 5425 r.

Příjmův měla universita: z r. 1887 zbytek 8.202 rublů 44 kop., r. 1888 přibylo 270.679 r. 73 kop., vydáno 269.652 r. 96 kop.: zbylo 9229 r. 21 kop. Z příjmův za poslouchání přednášek zbylo z r. 1887 505 r. 5 kop., v 1888 roce přibylo 73.716 r. 61 kop., vydáno 61.119 r. 30 kop., zbytek 13.102 r. 36 kop.

IX. Novorossijská universita. R. 1888 bylo étatních *učitelův:* na fakultě hist.-filolog. řádných prof. 9, lektorův nových jazykův cizích 4; na fys.-mathem. řád. prof. 11, mimořád. 4; na právnické řád. prof. 4, mimořád. 4; mimo to prof. pravoslav. náboženství. Tedy celkem: 1 prof. bohosloví, 24 řád. prof., 8 mimořád., 4 lektoři. Mimo to působili 3 vysloužilí prof., a sice 2 na fakultě fys.-mathem., 1 na právn. Soukr. docentův bylo 25, a sice: 8 na fakultě hist.-filolog, 11 na fys.-mathem., 7 na právn.

Posluchačův bylo 517 + 25, a sice: na fakultě histor.-filolog. 52, na fys.-mathem. 174 (math. oddíl 101, přírod. 73), na právn. 231. Nadancův bylo 117 v 26.638 rub. 98 kop. (od 120—420 rub.). Podpor vydáno 5453 rub: 5 kop. Osvobozeno bylo od školného 138 stud., z nichž 65 nadancův. (Pokrač.)

Z makedonského školství.

Letos docházejí nás z této slovanské země mnohem potěšitelnější zprávy o vývoji školství bulharského než obyčejně. Při závěrečných zkouškách na gymnasii v Soluni byl přítomen sám vali (místodržitel) s četnou družinou, se všemi zástupci cizích vlád, jmenovitě konsulem rakouským, ruským, italským, anglickým, francouzským a belgickým. Maturitě podrobilo se všech 15 žáků sedmé třídy, z nichž prošlo 9, dva odkázáni k zkoušce po roce a tři odstoupili. Žák 5. třídy vykládal jazykem tureckým o kyslíku a při tom činil zdařilé pokusy s tímto prvkem. Jiný chovanec ústavu přednášel bulharsky, oba byli odměněni za svou snahu hlučným potleskem přítomných hostí. Prostraná místnost byla ozdobena podobiznami sultána

a jeho náměstka. Ke konci děkoval ředitel gymnasia P. Načov sultanu za ochranu, které dopřává školám bulharským a že jediné takto umožněno, že docíleno v krátké době zdárných prospěchů. Na ústavu učitelském prohlášeno všech sedm čekanců za dospělé; rovněž na ženském gymnasii, jež jest svěřeno správě slč. Baltadžievy, 22 žačkám vydáno vysvědčení dospělosti. Mezi uhnětenym místním obyvatelstvem slovanským školské slavnosti tyto vzbudily radostný ruch, každý se cítí povznešeným, že sám zástupce padišahův poctil je svojí přítomností.

Též ve Skopji konány zkoušky na střední škole bulh., k nimž neopominul se dostaviti náměstek valiův Ejub paša, mnozí vyšší důstojníci turečtí a konsul německý a řecký. Na všech sedmi školách, jež si vydržují Bulhaři v tomto městě, bylo koncem roku 863 žákův. I v Seresu přes houževnatou agitaci Řeků byly slovanské školy v tomto roce hojněji navštěvovány než jindy. Též ze samého pomezí albánského, z Korzy (Gorica neb Korča), došlý dopis svědčí o pokroku školství. Při závěrečných zkouškách v bulharském učilišti, které teprve před půldruhým rokem otevřeno, přítomni byli přední bejové turečtí a náčelníci Albanců. Žáci přednášeli mimo ve své mateřštině též albánsky, aby udrželi přátelskou shodu. Hosté projevili úplnou spokojenosť svou. *Em. Fait.*

Zprávy ze spolkův a sborův.

Královská Česká společnosť nauk.

Vytištěny jsou rozpravy prof. Ladislava Čelakovského o gymnospermech a prof. Nováka z Jindřichova Hradce o domě Homerském. — V řádné schůzi konané dne 8. t. m. Společnosť přijala nabízenou výměnu spisů s novou papežskou hvězdárnou v Římě (Specula Vaticana) a s bavorskou botanickou společností v Mnichově. — Mezi dary, jež Společnosť v poslední době obdržela, vyniká podobizna někdejšího řádného člena jejího, Karla Bořivoje Presla, kterou darovali synové jeho, a první díl nového úplného vydání spisů Galilea Galileie, poslaný od italského ministeria osvěty.

Česká akademie věd, slovesnosti a umění.

Císařského stvrzení na tři roky dostalo se předsedovi akademie, stavebnímu radovi Jos. Hlávkovi, předsedovi I. třídy dvor. radovi Dr. Ant. Randovi, předsedovi II. třídy dvor. radovi Dr. Karlu ryt. Kořistkovi, předsedovi III. třídy univ. prof. Dr. Janu Kvíčalovi, předsedovi IV. třídy staveb. radovi Jos. Hlávkovi a generálnímu tajemníku univ. prof. Dr. Fr. Studničkovi.

* * *

Česká akademie věd a umění měla dne 11. října t. r. odpoledne v budově nového českého musea řádnou schůzi, již za přítomnosti 33 členů zahájil president stavební rada Hlávka. Přivítal shromážděné vřelými slovy, oznámil, že 5 členů omluvilo svou nepřítomnosť buď zaměstnáním nebo churavostí. Generální tajemník prof. Dr. Studnička přečetl písemné oznámení protektorova náměstka, zemského maršálka knížete Jiřího Lobkovice, že císař potvrdil volbu presidenta a předsedů jednotlivých tříd. Potom jednáno dle předpisu stanov, zdali kolik členů má se ještě zvoliti, aby počet členů Akademie byl doplněn. Delší rokování, jehož se súčastnili generální tajemník prof. Dr. Studnička, prof. Dr. Kvíčala, prof. Dr. Albert a vládní rada Tomek, směřovala k tomu: 1. aby se nejdříve vykonala volba za řádného člena státního radu prof. Dra Tomsu, jenž jak známo volby nepřijal; 2. aby každá třída zvláště ustanovila, zda a kolik členů chce ještě voliti a aby učinila do příští schůze příslušné návrhy a 3. zvolena kommisse, sestávající z prof. Dra Pražáka, dvorního rady Dra Randy a vládního rady Tomka, která má učiniti návrh, mají-li se zbývající ještě členové voliti prostou věčšinou neb věčšinou dvou třetin hlasů. — Do výboru pro sestavení slavnostního programmu k zahájení akademie 2. prosince t. r. byli zvoleni president, generální tajemník a předsedové jednotlivých tříd a usneseno, aby se výbor doplnil dle potřeby ještě jinými členy.

* * *

Česká akademie věd a umění měla dne 18. října odpoledne ve svých místnostech v nové budově českého musea schůzi, již za účastenství 30 členů zahájil předseda, stavební rada Hlávka. Po přečtení a schválení protokolu minulé schůze referoval prof. Dr. Pražák o poradách schvalní kommisse, má-li se při nastávající volbě vyžadovati dvoutřetinové věčšiny všech neb pouze přítomných členů. Po rozpravě, jíž se súčastnili generální sekretář prof. Dr. Studnička, předseda Hlávka a vládní rada Tomek, bylo usneseno, aby se volba vykonala dvěma třetinami přítomných členů. Na to přikročeno k volbě zbývajících členů. Akademie v I. třídě (pro dějepis, filosofii a práva) nenavrhla žádných kandidátů, poněvadž věčšina členů navrhovala, aby se vykonala volba, až bude zdělán a protektorem schválen jednací řád pro akademii. — Pro II. tř. (mathematika, fysika a přírodní vědy) byli zvoleni prof. Dr. Spina, Schöbl a Ant. Frič, docent Dr. Raiman, pro III. třídu (filologickou) zvolen prof. Dr. Václ. Mourek a pro IV. tř. (umění) zvoleni Adolf Heyduk, akad. malíř Ženíšek, vládní rada prof. Jos. Schulz a hudební skladatel Fibich. — Příští schůze koná se 29. t. m. a vykonají se v ní volby třídních sekretářů, členů správní rady a mimořádných a dopisujících členů.

Akademie Krakovská.

Ve Zprávách za květen a červen se uvádějí tyto práce: O kritikách Byrona (M. Zdzěchovski). Příspěvky k bibliografii španělské (E. Porębovič). Poměr Litvy k Polsce za Jagiella a Vitolda (A. Levicki). Výsledky pokusův o tlaku mozku (N. Cybulski). Zjevy elektrické v mozku i míše a jich použití k určení lokalisace (A. Beck). Z thermodynamiky prodloužení těl pružných (K. Olearski). Přehled rostlin fossilních z uhelných ložisek Dąbrovských a Golonožských (F. Tondera). Mikuláš Hussovianus, jeho život a spisy (J. Pelčar). Catalogus actorum et documentorum res gestas Poloniae illustrantium, quae ex codicibus manu scriptis in tabulariis et bibliothecis italicis servatis Expeditionis Romanae cura 1886—87 deprompta sunt (ed J. Kořeňovski). Excerpta ex libris manu scriptis Archivi Consistorialis Romani 1409—1590 Expeditionis Romanae cura anno 1887 collecta (ed. J. Kořeňovski). Sbírka kanonův v knihovně Pařížské S. Geneviève (A. Blumenstok). O mízních v nemoci zvané Elephantiasis Arabum (L. Teichman). O vlivu zevních činitelův na vzrůst rostlin (E. Godlevski). O přelévání tekutého kyslíku (K. Olševski).

Personalie.

Václav *Pošusta,* prof. čes. st. gymnasia v Budějovicích, stal se ředitelem st. gymnasia v Chrudími. Skut. učiteli jmenováni jsou supplenti Jos. *Morávek* s čes. gymnasia Budějovského tamže, Jos. *Bartocha* s čes. niž. gymn. Brněnského na čes gymnasium v Olomúci, P. Alois *Slovák* s čes. reálky Brněnské tamže. Provis. učitel Karel *Havránek* s čes. gymnasia Plzeňského jmenován skut. učitelem tamže. Skut. učitel čes. gymnasia Plzeňského Jos. *Uličný* a professor gymnasia Třebíčského Jan *Malec* vyměnili si místa. Ředitel gymnasia Chrudímského Frant. *Rosický* se stal zemským školdozorcem pro Moravu. Soukr. docent české university Dr. Rudolf *Dvořák* jmenován mimořádným professorem orientální filologie. — Supplent gymn. Pražského v Truhlářské ul. Frant. *Groh* přeložen na gymn. Německobrodské. — Na ob. gymnasii Králodvorském ustanoveni byli: Otak. . . suppl. uč. gymnasia na Spálené ul. v Praze, skut. učitelem a zatímním ředitelem, Fr. *Krátký* supplentem, P. Jos. *Šťastný* zatím. učitelem náboženství a Ant. F. . . pomocným učitelem kresby.

Dodatek. K žádosti spisovatelově vysvědčujeme, že nám rukopis článku Naše střední školy nyní, jejž jsme uveřejnili v 8. seš. Kroka, odevzdal už v . . . t. r., tedy před zasedáním enkéty ve Vídni.

Fr. Prusík, redaktor a vydavatel. — F. Šimáček, knihtiskárna.

KNIHY.

V administraci Kroka lze dostati:

Příspěvky k nauce o tvoření kmenův ve slovanštině a zvláště v češtině. I. Píše *Fr. Prusík*. Cena 30 kr.

O comparativě ve slovanštině. Píše ***Fr. Prusík.*** Cena 20 kr.

Hledáme za slušnou cenu (neb na výměnu) těchto děl:

Časopis českého Musea 1829—1838. 1840.

Shakespearův Jindřich VI., díl I. Přel. J. Malý. *Redakce.*

I. ročník Kroka lze dostati za 3 zl., II. za 2 zl. a III. ročník za 2 zl. 50 kr., jednotlivé sešity (pokud nejsou rozebrány) ročníku I. po 40 kr., ostatních po 30 kr.

(Zasláno.)

Příznivcům mládeže české!

Přejímajíce ročníkem šestým časopis pro mládež

ZLATÉ MLÁDÍ

do svého nákladu, prosíme předem veškery jeho dosavadní osvědčené přátele, aby mu laskavě věnovali i za našeho vedení nezměněnou přízeň. Vynasnažíme se všemožně, aby výbornou pověsť, kteréž *Zlaté mládí* až dosud se těšilo, byla mu i nadále nejen zachována, nýbrž aby byla dle možnosti ještě zvýšena a rozmnožena. Považujemeť *Zlaté mládí* za nástupce *Jarého Věku* a chceme mu věnovati tutéž nejlepší péči, nešetříce ani nákladu ani práce, jen aby v každém ohledu mohlo plniti nejzdárněji svoje poslání: *přiměřeným spůsobem baviti a poučovati českou mládež, utvrzovati ji v lásce k vlasti, k rodičům a všemu dobrému a krásnému.*

Pod prapor s tímto heslem shromáždila redakce nejlepší naše spisovatele a spisovatelky: všechny ty, kdo v letech minulých byli stálými spolupracovníky *Zlatého mládí*, i celou řadu nových pracovníků, kteří se stejnou láskou a stejným nadšením chtějí *Zlatému mládí* síly své věnovati, i můžeme s potěšením prohlásiti, že máme pro slovnou část *Zlatého mládí* zajištěny práce jen nejlepší a nejvybranější. Nechce pak *Zlaté mládí* zakládati oblibu svou na výstřednostech, hovících sice choutkám mládeže, ale jinak ji zavádějících a obrazotvornost její škodlivě dráždících, nýbrž bude si redakce i nadále vždy pamětliva své zodpovědnosti za vychovatelskou stránku listu.

Rovněž v části obrazové dozná *Zlaté mládí* značného zdokonalení, neboť nehledě k vyobrazením původním, jež nyní měrou mnohem štědřejší než dosud budou poskytována, bude moci redakce *Zlatého mládí* čerpati hlavně z bohatých obrazových zásob nynějšího nakladatelstva, čímž nejlépe zaručena rozmanitosť a hojnosť části obrazové.

Zvěčšujíce pak podstatně — téměř zdvojnásobňujíce — dosavadní velikosť každého čísla bez jakéhokoliv zvýšení prodejní ceny, podáváme zajisté nejlepší důkaz opravdové své poctivé snahy po největším zdokonalení a zvelebení **Zlatého mládí.**

I máme tudíž zajisté plné právo dožadovati se pro *Zlaté mládí* nejhojnějšího účastenství veškerých opravdových přátel české mládeže, jimž podána jest *Zlatým mládím* výborná příležitosť opatřiti ji časopisem v každém ohledu dokonalým.

Obracíme se tu jmenovitě k velectěným pp. učitelům, aby laskavým upozorňováním, vydatným doporučováním k odebírání, hojným předplácením pro školní knihovny atd. zjednávali *Zlatému mládí* pevnou půdu, jíž je mu nevyhnutelně třeba, má-li i nadále vzrůstati a vzkvétati, neboť jen takovou obapolnou součinností mezi vydavatelstvem a odběratelstvem bude *Zlaté mládí* moci dostáti úplně svému úkolu: *přispívati platným spůsobem ke zdárnému vychování mládeže české!*

M. Marhan, A. Mojžiš,
redaktoři Zlatého mládí.

Knihtiskárna F. ŠIMÁČEK Nakladatelé
v Praze, Jerusalemská ul. 11.

KROK.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA,

vychází **1. dne každého měsíce** (mimo srpen a září) v sešitech trojarchových.

Předplácí se ročně (i se zásylkou) v Rakousko-Uhersku 3 zl., v cizině 3 zl. 50 kr. (— 6 marek — 6 šil. — 8 fr. — 3 rub.); studujícím středních a vysokých škol jest předplatné sníženo na 2 zl. 50 kr. Jednotlivý sešit stojí 40 kr., pro studující 30 kr.

By se doručování *peněžních zásylek z ciziny* nezdržovalo, žádá redaktor (co vydavatel) pp. zasýlatelův, by buď jméno jeho na adresse připojovali neb raději zásylky pouze na jeho jméno adressovali.

Rukopisy se nevracejí, leč si toho kdo výslovně vyžádá při zásylce.

Reklamaci lze čšiti toliko do 14. dne po vydání sešitu.

Redakce i administrace „Kroka“ jest v Praze, I. v Bartolomějské ulici čís 5.

Tiskem F. Šimáčka v Praze.

OČNÍK IV. SEŠIT 10.

KROK.

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA.

REDAKTOR:
FRANT. XAV. PRUSÍK,
prof. c. k. akad. gymnasia.

HLAVNÍ SPOLUPRACOVNÍCI:

BOHUMIL BAUŠE,
prof. c. k. vyšš. gymn. v Truhlářské ulici.

P. JAN HULAKOVSKÝ,
prof. c. k. čes. reál. gymn. Smíchovského.

Dr. **PETR DURDÍK,**
prof. městské střední školy, docent české university

JOSEF ŠKODA,
prof. c. k. české reálky Karlínské.

V PRAZE 1890.

Vydáno 1. prosince 1890.

Každé předplatné na Krok, jež nás dojde, stvrzujeme v příštím sešitě zvláštním lístkem. Těch P. T. pp. odběratelův Kroku, od nichž nás předplatné dosud nedošlo, slušně žádáme za brzké jeho zaslání.

Administrace.

Pro zevrubnou evidenci personalií žádáme všech pp. údův professorských sborův obecních škol středních i pp. supplentův a zkušebních kandidátův státních škol středních, by nám ráčili oznamovati každou osobní změnu ve svém úřadě.

Redakce.

OBSAH.

Rozpravy.

Úvahy.

Drobné zprávy.

ROZPRAVY.

Příspěvky ku kritice textové.

Podává *Frant. Prusík.*

(Dokončení.)

112. Po větě „a tepru o něm veliké pověsti pojidechu" (ib. 73, 25) má rus. toto: Астрономусъ же король не даде дщери своей за князя Клеофа (55), čím se objasňuje následující „poče *tiem* smuten býti"; znělo tedy místo to v orig. asi:

A král Astronomus neda dcery své za knieže Kleofáše.

113. A knieže Kleofáš poče tiem náramně smuten býti; i vsedal jest sám třicátý na koně i honiše Bruncvíka. A když jeho uhoni, *zemše* Bruncvíka, *že chce jeho zahubiti. Vida to Br.*, potrhna meče i vece. ib. 73, 25—74, 2.

Slov. „jemše Br-a" ni Mich. Jindř. Skal. ni Hrad. ni rus. nemá, jsouť k věci úplně nevhodna.

Rus. Потомъ князь Клеофъ смутися сердцемъ и умомъ . . . и повелѣ осѣдлать тридцать коней своихъ добрыхъ и храбрыхъ и вооруженыхъ, вопрося, коимъ путемъ пойде Бр. изъ града, и погнася за Бр-омъ и нагна его на пути, хотя Бр-а убити мечемъ. Видѣвъ же Бр. сіе, что хощетъ Клеофъ убити мечемъ, и вынявъ мечь свой и рече (55—56).

Orig. A knieže Kl. . . . smuten býti (a přikáza třiceti koní sedlati; i vsedal jest sám třicátý na koně (a tieže se, kterú cestú pojide Br. z hradu,) i honiše jej. A když jeho uhoni (na té cestě), *zřé se* (= *vida to*) *Br.*, *že chce jeho zahubiti*, potrhna meče i vece.

114. Potom šel Br. na *jeden* hrad a tu po pány *zemské* tajně poslal. ib. 74, 5—7.

Hrad. Pak Br. šel na *jiný* hrad . . . a kázal všem pánům *a hrabatům* ostatním. Skal. Landf. a tu pro pány *zemany* tajně poslal. Srv. páni *a zemané* 74, 7.

Rus. Бр. же пойде со львомъ въ другой градъ свой. Тамо бо его позна(ша) и пріяша съ великою честію и радостію, яко истинный природный король ихъ. Бр. же посла по бояръ своихъ и по вельможъ (56).

Orig. Potom šel Br. (se lvem) na *jiný* hrad (svój) a tu (jej poznachu i přijechu s velikú poctivostí jako pravého krále svého. A Br.) po pány *a zemany* tajně poslal.

115. a do Prahy s ním jeli ib. 74, 9.

Hrad. jel(i) s ním *s velikou slávou* na hrad pražský.

Rus. и взяша его съ честію въ стольный градъ Празу (56).
Orig. a do Prahy s ním (poctivě) jeli.

116. Tu se radosť veliká stala vší zemi, že kníeže jejich lva přinesl. A kterak jest měl velikú práci, všem jest to zvěstoval; zvláščе jeho milá královna Neomenia, tať jest najvětší radosť měla. Potom kázal Br. po všech městech volati a lva na branách malovati a na zemské korúhvi s jedné strany lva šerého v černém poli. ib. 74, 14—21.

Mich. Jindř. Skal. Tu se radosť veliká stala *po* vší zemi.
Hrad. Když pak na hrad přijeli, tu začal Br. povídati všechny příhody o udatnostech jeho (sic!), tak že se museli velmi diviti; v tom hodovali za mnoho dní.

Rus. má opět mnohem zevrubnější a jasnější text: И какъ увиде Бр. Неоменію, отъ жалости и радости не могъ утерпѣти, плакаше (rkp. -ша) и цѣловаше (rkp. -ша) любезно. И тако сѣдоша на златую колесницу и левъ съ ними и поѣхаша во градъ Празу съ великою честію. И бысть въ то время радость велія по всей землѣ ихъ, что король Бр. пріѣхалъ во свое отечество и выслужилъ себѣ льва. И сотворилъ Бр. пиръ великъ для бояръ и вельможъ и про всѣхъ отъ мала и до велика. И потомъ повелѣ Бр. все свое имѣніе отъ морскаго пристанища привести, то есть, злато и сребро и каменіе драгое и протчая и нача всѣхъ дарить, тестя своего и жену свою Неоменію и нищую братію, и нача о пути своемъ имъ сказывати, како же къ нему левъ присталъ и въ бѣдахъ помогалъ, и какія ему бѣды и напасти были во отоцѣхъ морскихъ отъ гадовъ морскихъ. И повѣда имъ вся по ряду, они же дивишася тому. Услышавъ же то королева Неоменія вельми веселящеся о пришествіи Бр-а и повелѣ по всѣмъ градамъ и уѣздамъ державы своей проповѣдать и написала, еже о немъ бывшая, побѣды и о всякихъ вещахъ королевскихъ въ пути бывшихъ. Потомъ король Бр. повелѣ съ единыя страны дивнаго и лютаго звѣря льва на черной землѣ а съ другую страну повелѣ написать орла на красной землѣ (56—57).

Konec tohoto místa zní dle rkp. Veřejné knihovny (Пыпинъ: Очеркъ литер. исторіи старинныхъ повѣстей и сказокъ русскихъ, стр. 225—226), věrněji asi k českému originálu, takto:

Брунцвикъ же повелѣ во всѣхъ странахъ проповѣдать побѣды своя, о всякихъ вещахъ кралевскихъ, льва писать со единыя страны а съ другія страны писать орла на красной земли (v. str. 57).

Orig. zněl asi takto: (A jak uvidě Br. Neomení, nemoha se od žalosti i radosti zdržeti, plakáše i milostně ji celováše. A tak vsedú na zlatý vóz a lev s nimi i pojedú na hrad pražský s velikú poctivostí.) Tu se radosť veliká stala (po) vší zemi, že kníeže jejich (Br. přijel do svó dědiny a s sebú) lva přinesl. (I učini Br. hody veliké pánóm a zemanóm i všem starým i mladým. A potom káza Br. vše své sbožíe, zlato, stříebro a drahé kamenie od mořského břeha přivézti i poče všechny dařiti a příhody a události své povídati, kterak k němu lev přibyl a v núzi jej zastupoval) a kterak jest měl velikú práci (na ostrovíech s potvorami mořskými), všem jest to zvěstoval. (A oni divichu se tomu,) zvláščе jeho milá královna Neomenia, tať jest na[j]větší radosť měla. Potom kázal Br. po všech městech (svá vítězstvíe) vo[-]lati (i všeliké věci královské) na branách (*psáti*) a na zemské korúhvi (malo[-]vati) s jedné strany lva šerého *v černém* (poli a s druhé strany orla v čer[-]veném) poli. — Konec snad raději takto (srv. rkp. Veřejné knih.): a na zemsk[é] korúhvi (malovati) s jedné strany lva šerého (a s druhé strany orla *černéh*[o]) *v červeném poli.*

117. *Čtiřiceti a pět* let živ jsa, potom jediného syna s svú královnú m[ě]jiše a tomu přezděl *Ladislav*, a pak v dobré starosti dni své dokonal. A [...]

velikú věrú a tesknostmi nechtěl jest. Chvála buď Buohu na výsostech. ib 74, 22—28.

Skal. A lev velikou věrou a teskností nechtěl po něm živ zůstati, než zařvav a dokonal. Jindř. . . . než zařval a *padl jest.* Mich. . . . než zařvav, taky umřel.

Hrad. Bruncvík vlád svou zemí ještě *dvacet* let pokojně, pak svůj život šťastně dokonal. To když lev poznal, nechtěl po něm dýle (vyd. díle) zůstati, nýbrž doprovodil pána svého až k hrobu a nad ním žalostně zařval a v tom okamžení zhynul.

Rus. И тако Бр. во своемъ королевствѣ съ Неоменiею въ великой чести и славѣ и радости и въ добрѣ пребываша тридцать три лѣта, и роди сына единороднаго и нарече имя ему Владиславъ. И поживе въ любви къ Богу отъиде и скончася во своемъ королевствѣ и погребенъ честно. Мечь же тотъ послѣ смерти Бр-ковой не имѣя никакой силы и бысть яко и прочiе мечи; а левъ о смерти Бр-ковой нача вельми тосковати и тужити и съ той великой жалости нача рыдати и плакати, изъ очей его яко ручьи слезъ потекоша. И возжалѣвся левъ по Бр-кѣ вельми, но и всѣмъ предстоящимъ слезно было на льва глядѣть. И поиде левъ на гробъ Бр-ковъ, въ жалости вельми воскрича и умре. И тако скончася исторiя сiя (57).

Rkp. Veřejné knihovny: И тако Брунцвикъ поживе во своемъ кралевскомъ величествѣ тридцать пять лѣтъ и приживъ съ Неоменiею единаго сына и нарече имя ему Владиславъ. И въ доброй старости скончася и погребенъ бысть честно. Мечь же тотъ по смерти Бр-овѣ не имѣя силы и бысть яко протчiи; левъ же по смерти Бр-овѣ велми нача тужити и тосковати по Бр-кѣ и съ тоя . . . великiя тоски и жалости нача рыти землю, надъ очiю его яко струи слезы текуще, и приде левъ на гробъ Бр-ку и въ жалости велми воскричалъ и паде на землю мертвъ. И тако скончася Брунсвикъ и левъ (v. str. 57).

Orig. asi takto: (A tak Br. v svém královstvě ve cti) *třiceti a pět* let živ jsa, potom jediného syna s svú královnú mějíše a tomu přezděl *Vladislav.* A pak v dobré starosti dni své dokonal (i pohřeben jest poctivě. A meč ten po smrti Br-kově nejmaje nijaké síly, by jako jiní mečové). A lev velikú věrú a tesknostmi nechtěl jest (po Bruncvíkovi živ zuostati, než poče sobě velmi stýskati a túžiti a z té veliké žalosti poče řváti a plakati, z očí jeho jako pramenové slzí potekú tak, že bylo všem žalno na to hleděti. I pojide lev na hrob Br-kóv a v žalosti velmi zařva i pade na zemi mrtev. A tak se skonči kronika tato).

Flora Asie.

Popisuje Dr. *Jan Palacký.*

(Dokončení.)

Jak ohromné v zadní Indii množství stromů, lze viděti z Kurzovy lesní flory *Birmy* (2020 druhů) má 10 Ranunc. (liány), 9 Dilleniaceí (stromy do 90′), 6 Magnoliеí (30′), 60 Anonaceí (60′), 16 Menisperm (lián), Berberis nepal. v. Tenasserimu, 24 Capparideí (60′), 1 Moringa (40′), 5 Alsodeí (25′), 16 Bixin. (50′), 1 Pittosporum, 8 Polygal. (50′), 2 Tamarišky (gallica mnoho v Pegu), 5 Hyperic. (50′), 24 Guttifer (80′), 27 Ternström. (1 Camellia do 15′), 24 Dipterocarpeí (nejvýše turbinatus do 200′ výše), 18 Malvac., 40 Stercul., 39 Tiliac. (do 70′), 3 Liney (Erythroxylum), 10 Malpigh. (20′), Averhoa carambola do 35′, 43 Rutaceí (60′), 8 Simarub., 8 Ochnac., 5 Burser.. 38 Meliac. (Cedrela tuna do 100′), 3 Chailletie, 27 Olac. stromy i liány), 7 Ilex, 30 Celast. (70′),

18 Rhamneí, 43 Ampel. (liány až na Lea), 36 Sapind, 3 Sabiac., 39 Anacard., 16 Connar., 183 Leguminos (Parkia leiofylla do 120′), 30 Rosac. (keře, Photinia dubia do 70′), 1 Polyosma 30′, Buklandia (80′), Altingia 180′, 11 Rhizofor, 33 Combret (i liány), 54 Myrtaceí (Eugenia Kurzii do 100′), 27 Melastom., 18 Lythr., 10 Samyd, 1 Tetrameles (150′), 11 Araliac., 5 Corn., 5 Caprifol., 141 Rubiac., 11 Composit (Vernonia arborea 60′), Scaevola Königii 15′, v horách nad 3000′ 17 Ericac (s Vacciniem, Rhododendron arboreum 30′), 1 Leucopogon, Aegialitis, 36 Myrsin, 16 Sapot., 27 Eben., 14 Styrac., 24 Oleac., 61 Apocyneí liány (Alstonia spectabilis 100′), 10 Asclepiadeí, 5 Logan (liány), Fagrea racemosa 50′, 9 Borrag, 18 Convolvul. (liány), 8 Solan., 16 Bignon, 17 Acanthac. (liány), 4 Pedal., 47 Verben (Tectona grandis (teak) do 100′, 2 Labiaty, 3 Pisonie. 1 Coriaria, 5 Myristic., 53 laurinéy (Machilus indica 120′), 6 Proteac. (do 40′ Helicia cochinch.), 27 Loranth. (liány), 4 Santal, 1 Eleagnus (35′), 7 Thymel., 254 Euforbiaceí (60′), 106 Urticeí (Antiaris toxicaria upas 120′), 1 Myrica, bříza, olše, habr, 9 kaštanů, 16 dubů, 2 Engelhardtie, ořešák, 1 vrba, Casuarina, 4 Gnetum, 5 Cycas, 6 Konifer (Podocarpus, Dacrydium, 2 Pinus), 8 pandanů, 48 palem (i liány), 9 Dracaen, 31 trav (bambusů-Dinechloy do 100′), 5 kapradí (do 30′).

Ceylon můžeme líčit z Thwaitesa, Leggeho i Trimena. Legge rozeznává 4 pásma: písek přímořský, záp. lesy (vlhké), severových. suché lesy a hory. Suché lesy značí Terminalia glabra, Mimusops indica, Euforbia antiquorum. Vlhké lesy značí Dipterocarpus Ceylanicus, Doona affinis, congestiflora, Carallia integerrima, Calycofyllum tomentosum. Místo lesů poražených kreje jungle Lantana mixta (1830 uvedená). Horní lesy střídají se s travinami (Andropogon mena). Thwaites měl z rodin 214 legum., 152 orchid., 152 cyper., 140 rubiac., 92 acanth., 72 composit, 52 melastom, 40 myrtaceí, a ač $^{1}/_{6}$ druhů endemických, rody přece indické. Hooker uznává co označující duby, vrby, cycasy, konifery, málo palem, záp. podobný prý víc Malabaru, vých. Karnatiku. Horní tvary (nad 5000′) himalajské (Geranium nepalense), Rhododendron arboreum (do 8000′), Viola, Cerastium indicum, Potentilla, Vaccinium, Pedicularis ceylanica — ale některé tropické jdou do 8000′ (Osbekia, Sonerila, Eurya). Tennent udává co nejhojnější stromy Bombax malabar, Jonesia asoca, Barringtonia, Lagerströmia, Artocarpus, Choroxylon, Swietenia, Dalbergie, Diospyros, Thespesie, Erythirina ind., Pentaptera. Berrya, Stesenlia atd.

Čistě tropická flora *Filipin*, již známe Villarem a Rolfem — dle starších prací Blanco, sbírek Cumminga, Hänkeho a j. Rolfe počítal 3466 dr. (148 rodin, 1002 rodů, z nichž 273 r., 1340 dr. monocot. a 467 kapradí, end. jen 6 r., ale 915 dr.). Největší rodiny 466 orchideí, 254 trav, 197 leguminosy, 166 cyperac., rubiacey 140 (jako na př. N. Caledonie), 127 urticeí, 124 euphorb., 97 scitamineí, 88 aroideí, 83 palem, 65 acanthac. a jen 63 composit, 56 verben, 55 myrtac. (i Eucalyptus multiflorus, Leptosperum). Ráz v celku malajský (Rolfe), avšak mnoho tamějších rodů tu schází. Nedostatek rodů endemických ukazuje dle něho na mládí flory té, z jihu přišlé. Nápadné rodiny 21 Dipterocarpeí (indický ráz), 1 Stackhausia (austr.), 5 ericac. Gnidia fil., 2 epacridey (austral.), 1 gentian, 18 cyrtandr., 1 Podostemon. Cycas, 2 Nepenthes, 17 myristica, 4 proteac. (Helicie — sic. austral.), 1 myrica (vidaliana). — Jest to zajisté podivný úkaz — vedle sebe 3 Rhododendra, Rubus tagallus, Scutellaria luzon, Viburnum luzon, Ligustrum, 5 Ilex (4 e.), Viola, Drosera (4), 2 Pinus (insularis a [Sumatranský] merxusii), 4 duby, 3 Carex (cummingiana v 7500′). Mírné typy ty vykládá Rolfe, že přišly z Číny před ledovou dobou, mohou však býti staré. Nejvyšší stromy lesní tvoří dipterocarrey a sapotacey. Lesy tvoří anonacey (43), Guttifery (22), Sterculiac (26), liliacey (27), Burseracey (18), Rutacey (44), Meliacey (43), Leguminosy, myrtacey, rubiacey, verbenacey, urticey a palmy, ale i pandeny, Dammara, liány Menispermacey, Cissus, Cucurbitacey, epifytické Phytocrene, Orchidey, loranthy.

V horách duby, Ternströmiacey, ericacey, melastomy, myrsiney, vaccinie, Gunnera macrofylla, Rafflesia schadenbergiana má 80 cm. průměru!

Zadní Indie, která má dle Pierre alespoň 12.000 dr., jest dosud nedostatečně známá, neb známe vlastně jen západ. Birmu a poloostrov Malajský — ze Siamu, Kočinčíny a Tonkinu dosud jen jednotlivé byliny a vnitřek (zem Laosů) je vůbec neznámý. Zdá se, že celá zadní Indie byla, nežli ji člověk vzdělal, napolo lesem, vyjma malé traviny a močály, zejmena Kočinčíny. O bohatství těch lesů viz *Birmu*, avšak co Pierre teď počíná uveřejňovati co lesní floru Kočinčíny (2 díly toliko thalamiflory) — obsahuje zase jiné stromy a ze všelijakých sbírek dosud uveřejněných (na př. divokých vín v Planchonových Ampelideách nových 21 *end.* (bez Yunnanu) dalo by se souditi na velký endemismus jihovýchodní alespoň Indie zadní (Kočinčíny a Tonkinu. Thorel počítá bylinstvo Kočinčíny na 7000 dr., Pierre na 5500. Což dosavad vyšlo, je čistě tropicko-indické, jen druhy dílem nové (Illiciom cambodg. Hance Corona pierreana) Dipterocarpus insularis, Tristania rufescens, Dafnofyllum pierrei, Aporosa tetrapleura, Xyris capitata. Tak je u *Saigona* břeh kryt mangrovami (Rhizoforami, Sonneratiemi míchanými s Barringtonií a Intsia) — dále do země houští močálovité Nipa fruticans s Melastoma, Delivaria ilicifolia, Ardisia pyrgus. — Ve vodě Hydrocotyle, Utricularia, Pontederia. Lesy za městem Dipterocarpeí, dubů celolistých, Vateria, Vitex, leguminos a bambusů, které v průměru na 10 cm. délky mají jen $^1/_{100}$ m. tloušťky. Keřiny Clerodendron, Syzygium, Morinda, Cicca, Ehretia buxifolia, Phyllanthus odoratissimus (květ o 2° teplejší nežli vzduch). Zuny polní Leonurus sibiricus, Sida, Urena, Cassia, Tragia atd.

Bureau sdělil v C.-R. předběžné zprávy o floře *Tonkinu*. Sbírka Balansova ze severu měla 407 dr., z jihu 857. Rodiny nejčetnější v první 60 trav (savaňy), 32 legumin, 27 rubiac. (jako v Malaisii), 25 euforb., jen 21 kapradí — v druhé ale 68 urticeí, 62 legum., 54 cyper, 46 composit, 40 rubiac. eufor., 37 kapradí a jen 34 trav. V druhé sbírce je několik bylin ukazujících na mírnou floru horní (eric. primul. caryofyll.).

Bylinstvo Munipuru ukazuje v horách (do 12.000') podobenství Himalají, kdežto dole tropické podobné čínskému a birmanskému. Nápadný tu ještě počet bylin evropejských (Ilex aquifolium, Sanicula europea, Artemisia vulg., Arundo donax, Adiantum capillus veneris, Osmunda regalis.

Flora *Malaisie* nejlépe známá z díla, jakkoliv již staršího, Miquellova (Flora Ind. batavae) 9118 dr. (v čemž asi jistý počet z Nové Guiney, Filipin, Indie, Australie atd. sem nenáležející). Jelikož stále docházejí ještě novoty (na př. Beccarim, Schafferem) nemůžeme cenit celé bohatství pod 10.000 dr. Rozdíly jednotlivých ostrovů veliké — tak nejbohatší bude snad Borneo, jehož flora nedostatečně popsána (kapradí jen Cesati 207). Ze známých Žáva 4646 Miquel — Sumatra (Miquel 2642 — z nichž 1409 není o Žávě), a zase Banka 959 (Kurz), Timor 911 (Forbes), Timortlaut 146, coll. Riedl (Celebes) jen 341. Jest velké množství v rodinách, any nescházejí ani v horách alpinské (zejmena v Žávě), ani jednotlivé antarktické tvary, zejmena v horách Bornea (Phyllocladus, Dacrydium). Podobenství s Indií veliké, ale i rovněž s Čínou a sev. Australií a záp. Oceanií, tak že krajiny ty tvoří vlastně jeden odbor s dotyčnými podkraji.

Rodiny u Miquela (s ohražením naduvedeným — on rodiny velice rozmnožil drobením) 632 leguminosy, 616 orchideí, rubiaceí 594 (477 urticeí s. l.), trao 432, cyperaceí 262 (artocarpeí), 257 acanth., jen 250 compositů, 235 euforb., 234 laurineí a palem, 224 melastom, 215 myrt, 196 asclepiad., 176 apocyn., 150 urticeí, 140 labiatů, 127 Convolvul., 119 verben, 118 cyrtandr., 108 anon., 105 scrofular, 103 myrsineí, 92 cucurb., 87 Scitam., 86 Solan., 80 malvac., 78 aroid., 76 Piper. Sapind., 75 Ternström., 72 Tiliaceí, 63 loranth. logan., 61 amaranth., 58 myristiceí, rosaceí (mimo 13 Chrysobalan.), 57 cupulifer, anacard., 55 meliac., 52 Stercul., 50 Jasmineí, 49 ara-

liac., 47 aurant., 46 borrag., 45 Amyridey, Commelyn., 41 Begoniac., 38 Ampelid, 37 Combret ac., Connar., 36 Polygon., Pandaneí, 35 Celtideí, Orontiac., 32 Oleineí, 31 Cappparideí, 30 Umbellifer, Antidesm., Dipterocarpeí, 29 Sapot. byttner., 28 Eben. Asparag., 27 Dioscoreí, 26 Thymeleí, Rhamn., 25 bignon, 24 Samydeí, Menisperm., 23 Diosmeí, Dillen., Flacourt., 22 Clusiac. Ternström., Ericac., Lythr., Viol., 20 Styrac., 19 Gent. Lobeliac., 18 Passiflor., Legnot., Magnol., Hippocrat., Konifer, 17 Santal., Polygal., Hyperic., Nepenthes., 16 Portulac., proteac., 15 Vaccineí, 14 Icac., Cornac., Ranunc., Lentib., Najad., 13 Halorageí, Caprifol., Lecac., Meliosm., Rhizofor, Chenopod, 12 Olac., Malpigh., 11 Simarub., Musac., Celastr., Amaryll., Eriocaul., 10 Onagrar., Junceí, Balsam. Phytocren, Nyctag., Caryofyll., Aristoloch., Hydrochar., 9 Hamamelid., Primul., 8 Crucifer., Escallon., Chloranth., Campanul. Gnetac., 7 Eleagn., Orxalideí, Ilic., Melanth., Xyrid., 6 Styrac., Pittospor, Alisma, Cunon, Henslow., Plantag., Cuscut., Goodenov., Podostem., Balanofor., Rafflesiac., 5 Casuarin, Orobanch., Erycibeí, Nandirob., Ponteder., Tacca, 4 Cactey, Salic., Ochnac., Cedrel., Jugland., Basellac., Plumbag, Crassul., Hydrang., Illiger., Homalin., Erythropal., Lemnac., Triur., Hypoxideí, Cycad., 3 Aporosy, Stylidieí, Phytolacc, Myric., Datisc., Sauvag., Monimiac, Sabiac, Ophiopogon, 2 Moring., Neilliac., Saxifrag., Berber, Nymph., Hugon., Pedalin. Epacrid., Roxburgh. stylid., Butom., 1 Saururus, Valeriana, Sfenoclea, Ceratofyllum, Sesam., Hydrolea, Papaya, Gunnera, Nelumb., Papaver., Elatine Cannab., Stafylea, Zygofyll., Geran., Suriana, Acer., Typha, Balanites, Iridea. Aspidictra, Inncag-Ancistrocladus.

Ač flora ta jedna z nejstarších tropických, které byly popsány, schází nám dosavad zejmena na vých. dostatečná známosť o Molukkách, na Amboině. Celebesu a jen západ je lépe známý. Pochopitelno, že jsme zde nejkratší, ana flora tato snad nejvzdálenější a nejméně nás zajímá.

Z dolejšího seznamu vidny hlavní rázy množství orchideí a rubiaceí — (poslední je na př. v Novokaledonii), především urticaceí — které, bereme-li je v obyčejných hranicích (santidesmey, artocarp. celtideami), jsou třetí rodina — malý počet composit (rozdíl s Amerikou), cyperaceí, scrofularineí, konifer a zas velký počet Hamamelideí (stará rodina to vymírající), cyrtandraceí (ind.), myrsineí. Jeví se v dosti velkém počtu proteaceí, v Stylidium, Epacrid. a Casuarinech jakési příbuzenství s Australií (jižní), je naopak příbuzenství severní Australie s Malaisií mnohem věčší.

Žáva nejlépe známa, dílem zejmena Junghungovým, které poskytuje líčení, jaké i v Evropě málokde nám poskytnuto. Zde řada rodin (185) dle Miquela 432 orchideí, 337 legum., 257 rubiaceí, 173 trav, 164 artocarpeí. 153 euforb., 132 composit, 122 composit, 104 laurineí, 105 acanth., 100 myrtaceí atd.

Pásma má čtvera — přímořské, traviny (do 2000′), lesní (do 4000′) a alpinské (7500′ až 11.48′).

Přímoří má byliny pobřežní celého tropického Tichomoří — rhizofory. (mangrovy), bruguiery, Cycasy, Calofyllum inofyllum, Scaevola, Pancratium. Ipomea pes caprae, Nipa, pandany, Corypha gebang.

Traviny skládají hlavně dva dr.: gloga (Sacharum spontaneum) a známější alang (Sacharum Königii), řidčejší jsou bambusy (B. blumeana), krátké traviny (Andropogon, Antistiria mutica 8—10′, Eleusine, Chloris, Zoysia, Poa) a ještě řidší stromy neb lesíky, mezi nimi — palmy (Licnala Wallichia), Vitex, Schmidelia, Zizyphus a j. V krátkých travinách jsou drobné bylinky (Desmodie, Euforbie, Cassie, Sidy) a keřinky (Melastoma polyanthus). Výše jsou lesy, v nichž panuje rasamala (160′ vys. — Liquidambar altingia), pak výše také lesy dubů (26 celolistých), javorů (Acer. laurinum), laurineí (v 6—7 00′ hlavně), podocarpeí, casuarin, Cyatheí, Cedrel, Pandanů, Caryota, Saurauja, Hartigsea.

Nejvýše pásmo alpinské má 100 dr., dole lesík Agapetes (25′), Alsophila

(do 9000'), Hydrangeí, Rhododendron 10' výše; výše rody naše (36 alp. po 1 dr.), Viburnum, Gentiana, Pimpinella, Festuca, Primula na jediné hoře, Alchemilla, Viola, Clematis, Berberis, Valeriana, Scuttellaria, Sanicula Hypericum atd.

Sumatra, která z veliké části ještě neznámá — měla u Miquela 225 rubiaceí, 165 legum., 113 artocarpeí, 108 laurineí, 99 euforb., 77 melastom, 74 myrtac., 67 trav, 56 palem, 60 cyperac., 48 composit atd. Z 25 dipterocarpeí bylo 20 endem., ale jen jediná tráva. Sever má ještě lesy borové (Pinus merkucii). Více tu tvarů australských (Tristania, Melaleuca, Leptospermum, Casuarina, Helicia, Leucopogon (malayanus), Dacrydium. Miquel rozeznal pět útvarů — pobřežní les (rhizofor), jungli, horní les a traviny alangové. V zemi Battů byla $^1/_{12}$ pole, přes $^1/_5$ alang, ostatek les Zde jediné v tropech formy severně u moře, Pinus, duby (28), Vaccinium littoreum a Rhododendron teysmanni (u Sibogo). Lesy nížin mají kaštany, Podocarpus lauriney, bambusy, Dipterocarpy, Meliacey, Bombacey, horní lesy Gardenie, Eurye, Alsofily, Cyathey, stromovitou Vernonia jav. Traviny Alangové (Imperata alang.) netrpí mezi sebou jiných bylin než leguminosy, Torenia, Buchnera, Myristica a dokud se nezapálí, nevznikává více les.

Timor, jenž měl podivnou náhodou už u Spanoghe stejný počet druhů, 912 Forbes, 913 Spanoghe (109—120 legum., 63—74 euforb., 38—43 rubiac. atd.) měl u Spanoghe 75 dr. end. (u Forbesa více o 16 nových, nejvíce z horních útvarů (Viburnum forbesii 5000', Vaccinium Timorense). Lesy a roviny se střídají v horách s křovinami. Upomínky na Australii jsou na př. 2 Spinifex, 2 Eucalyptus, Leucopogon obovatus (o 4000') — na severu Galium rotundifolium L. (4—6000'), Clematis leschenaultiana, Viola, Sinapis, Geranium. Věčšina bylin na celý ráz indický (tamarindy, Teak, Tacca, Areca), endemické rody Sautiera, Canthopsis (Rub.).

Význam slovesa „usvědnúti".

Příspěvek k výkladu „Růže" v rukopisu KDvorském.

Podává *Václav Hauer*.

Sloveso *usvědla* vykládáno bylo do nedávna ve významu uvadla (Jungmann Sl. IV. str. 803, Kott IV, 454 atd.) Pro neodůvodněnou přehlásku bylo za chybný tvar prohlášeno. Prof. Fr. Prusík v Osvětě r. 1886 str. 605 první poukázal k tomu, že svědnúti má jiný význam než vadnouti, totiž asi *chřadnouti* (mrazem), a také tvaru jeho, od kořene vęd jej odvozuje, analogickými příklady sloves jiných obránil.

Účelem těchto řádků jest dokázati, že prof. Prusík se nemýlil, tvrdě, že usvědla jest tvar správný, a že i význam jeho jest jiný než uvadla.

Důkaz můj spočívá na základě dosud žijícího slovesa *přisvídnouti* v Plzeňsku. Od u-svědnúti liší se ono sloveso pouze předponou a novočeským zněním. Kmeny však jsou shodny; ale i u významu jest zajímavá shoda. Na Plzeňsku v Křimicích jsem totiž slyšel: „Osení je *přisvídnutý*, když mráz na ně uhodí a vono zčerná. Nať u bramborů mrazem *přisvídne*. Taky se říká, že dolek je *přisvídnutej*, když se na plotně připálí." [1]) K těmto příkladům přidávám, že „tvář tomu *přisvídla*, komu ji slunce opálilo". Vzpomeneme-li sobě i na známé: „Mráz kopřivy nespálí," vidíme, že *přisvídnouti* znamená *připáliti se*, *stemněti*, *zčernati mrazem nebo horkem* a že jest slovesem podmětným. Nad trpným příčestím přisvídnutý, á, é nikdo se nepozastaví, komu jest známo, že hřebík, který z něčeho vypadl, jest vypadnutý; že rybník v zimě bývá zamrznutý atd.

[1]) Příklady uvedeny jsou v dialektu Plzeňském.

V RKém růže *mrazem usvědla.*[1]) Užito jest slovesa tohoto v stejném případě jako *přisvídnouti* nahoře v příkladě prvém a druhém, totiž o působení mrazu na rostliny. Shodují se tedy obě slovesa i tvarem i užíváním a *usvědla* má podobný význam jako přisvídla. Rozdíl jest kvantitativný: přisvídnouti = trochu, něco se připáliti, trochu zčernati, usvědnúti = úplně spálenu býti, zcela zčernati.

V tomto významu známé místo v Růži vyloženo byvši, stává se srozumitelnějším. Růže mrazem se spálila, zčernala, schřadla a potom opadla; „Uvadla“ už proto se nehodí, protože rostlina úplně zmrzlá pozbývá života a tím také možnosti dalšího vadnutí.

Zeměpis a dějepis na školách reálních.

Uvažuje Dr. *Frant. Kameníček.*

(Dokončení.)

Vyučovací methoda. Dějepis jest na všech středních školách, tedy i na reálkách maturitním předmětem. Jest sice pravda, že na tom záležeti nemá, zkouší-li se z toho neb onoho předmětu při maturitě — neboť má se učiti všem předmětům stejně horlivě — ale přece upříti nelze, že těm předmětům, z nichž zkouška zralosti se dělá, učitel musí věnovati zvláštní péči již proto, aby žáci před touto zkouškou nebyli přetěžováni příliš rozsáhlým materiálem veškeré látky učebné. Dějepis jest po výtce předmětem paměti, a z toho stanoviska učitel má vycházeti. V nižší reálce má učitel žákům v paměť vštípiti nejdůležitější, ba můžeme říci jen epochální události světové. Zvláště ve druhé třídě učitel má hlavně k tomu se nésti, aby žáci pochopili podstatu toho předmětu a aby si ho zalíbili, k čemuž jsou vydatným prostředkem starověké hrdinné pověsti. — Vím ze zkušenosti, že trvá to téměř celý první běh, než žáci ve druhé třídě reální pochopí, co jest dějepis, než poznají vztah jednotlivých událostí k sobě a než porozumějí současnosti i posloupnosti. Žákům reálním vede se tím hůře, že vypravují se jim události úplně cizí; nemají opory nikde ani ve příčině látky, ani ve příčině názvů latinských a řeckých. Proto se doporučuje, aby učitel v této třídě pokračoval z počátku při dějepisu tempem nejvolnějším a co možná nejvíce aby opakoval. Učitel ať navyká žáky hned z prvu vypravovati dějinné události vlastními slovy a nikoli v lekcích, nýbrž v přehledu aspoň po partiích. Z ústavy řecké a římské budiž vysvětlováno jen to nejdůležitější a tím spůsobem, že učitel snaží se přirovnávati starověká zřízení k poměrům nynějším. Žáci ať si upravují dle návodu učitelova malý přehlídek dle daných otázek. Obrazivost žáků budiž při tom podporována četnými historickými obrazy, jež má míti při ruce každý ústav. Úkolem nižší reálky vůbec, pokud se týká dějepisu, jest, aby žáci zjednali si nejstručnější obraz tří věků dějinných, pak aby porozuměli podstatě předmětu.

Na vyšší reálce pracuje se do hloubky s ustavičným zřetelem k maturitě, ne snad proto, jako by zkouška zralosti byla účelem vyučování, nýbrž aby žáci, kterým se té zkoušce bude podrobiti, nebyli nuceni na konec doháněti vlastní pílí to, co jim učitel sám ve studijních letech měl vštípiti, totiž bezpečný, pragmatický přehled událostí. Dlužno míti na paměti, že na reálce nezbývá vůbec času k opakování celé látky dějepisné v sedmé třídě před zkouškou zralosti, poněvadž se probírá téměř celý nový věk a statistika mocn. Rak.-Uherského. — Na reálce učitel dokončí své výklady až před maturitou

[1]) Ve vydaném od té doby Etymolog. slovníku uvádí Miklošič na str. 329^{b} svęd vedle smęd, jichž význam jest *páliti*, srv. svěděti, při-smoudlý, sloven. smäd = žízeň, t. j pálení; tedy *usvědla* v RKém = spálila se, spálena byla (mrazem). *Red.*

nezbývá mu tedy, než pracovati hned od páté třídy tak, aby žáci neustále ovládali veškerou učební látku. — Na první pohled zdá se to býti přílišným, ale není tomu tak, je-li učitel bedliv svého předmětu a užívá-li methody, kterou zde několika slovy naznačím. —

Učitel dějepisu nesmí ve škole pouštěti se zřetele *všeobecného přehledu* co do posloupnosti a současnosti událostí; nemá nikdy spokojiti se pouze s věcšími partiemi nebo jen s několika posledními lekcemi, či dokonce jen lekcí poslední, kterou by žáci odříkávali několikráte po sobě. Žáci musejí si navykati, aby si zjednali podobný dějinný přehled v malém, jaký má učitel ve velkém. Proto opakuje se neustále v páté třídě celkový obraz dějin věku starého, v šesté třídě věku starého a středního a v sedmé třídě celá učebná látka vůbec. Aby žáci spoustou učiva nebyli přetěžováni, pořizují si praktické dějepisné přehledy za návodu učitelova a z přehledů těchto opakují staré učivo. Události světové musejí býti v přehledu seřaděny dle určitých hledisk a dle přehledných otázek, s nimiž učitel obeznámí žáky při výkladech a při opakování. Žáci píší si takové otázky do poznámek v přehledu. Na tom záleží mnoho, *jaké* otázky učitel dávati umí. Žáci píší si doma přehled při své přípravě před každou hodinou; práce tato netrvá déle desíti minut, poněvadž žák napíše si jen několika větami to, co si byl osvojil při minulé vyučovací hodině. Někdy se ovšem stává, že za jednu vyučovací hodinu nebylo lze probrati tolik, aby vyčerpána byla úplně některá přehledná otázka; pak se píše přehled až po dvou, někdy i po třech vyučovacích hodinách. Přísně dlužno dbáti na to, aby žáci přehledy snad od pilnějších neopisovali.

Učitel rozdělí si vyučovací hodinu na dvě části. V první půl hodině opakuje probrané učivo v povšechném přehledu počínajíc pátou třídou (rozuměj poslední lekce a několik přehledných otázek z celku, poněvadž všechnu látku najednou v půl hodině opakovati nelze), ve druhé půl hodině pokračuje ve svých výkladech, které dokončí asi 10 minut před koncem hodiny. Vysvětlenou látku shrne pak několika větami v přehledný obrázek a zkouší hned opakovati se žáky obsah svého výkladu. Žáci opakují rychle a téměř jistě vše, co učitel vysvětlil a rozumějí všemu. Účel vyučovací hodiny jest dosažen; neboť žáci odcházejí domů vědouce bezpečně, čemu se učili, co si mají vepsati do přehledu a jak bude zníti otázka, kterou se učitel bude dotazovati. Přehledy dějepisné, jejichž původci jsou žáci sami, mají tu výhodu, že učebná látka jest v nich seřaděna co nejstručněji a že častým opakováním žáci zjednají si v nich úplnou místní paměť, která jest nejlepší zárukou, že se nezapomene, co bylo memorováno. Kniha jest k opakování příliš obšírnou a nemůže nikdy býti tak prakticky sestavena, jako stručný přehled, kde události roztříděny jsou dle určitých hledisk. — Opakovati má učitel tak, aby žáci byli udržováni při ustavičné součinnosti; proto nesmí se nikdy dopustiti, aby žák, když byl na známku vyvolán, měl pak měsíc pokoj a nebyl na nic dotazován. — To se často stává, zvláště je-li ve třídách více žáků. Učitel má každou chvíli nahodilými otázkami se přesvědčiti, zda ten neb onen žák ví, o čem se jedná a zdali vyučování stopuje Při opakování má učitel mluviti málo; dá otázku a ta má býti od *žákův* odpověděna. Jen tehdy, když by žádný odpověděti nedovedl, učitel vysvětluje sám. — Takovým spůsobem budí se u žáků dovolená ctižádosť a chovanci jsouce neustále dotazováni nemají kdy zabývati se v dějepisné hodině něčím jiným, dokonce snad tajnou přípravou na jiný předmět, což se tak často stává u pohodlných učitelů, kteří zabývají se jen s tím žákem, kterého právě zkoušejí. Methoda tato není ničím novým; mnoho učitelů neučí jinak; ale jest obtížnou. Předpokládá předně, aby učitel sám bezpečně ovládal učebnou látku dějinnou všech věků a za druhé, aby volil praktické, přehledné otázky a by po celou vyučovací hodinu neumorně, s napjetím všech duševních sil pracoval. Tři hodiny takového vyučování po sobě učitele vysilují, ale výsledky jsou překvapující. Žáci mají radosť, že předmět ovládají, a učitel vidí, že snaha jeho nepřišla na zmar.

Kdyby všichni učitelé dějepisu tak si počínali, nepřetěžovali by žákův, a filologové nemohli by pak vytýkati jim (Čas), že mají žáci z dějepisu samé výborné a chvalitebné známky, ale že nic neumějí. Když učitel klassifikuje v dějepise lekce anebo malé partie, jest ovšem mnoho dobrých známek a kontrolla při matuře hlavně na gymnasiu téměř odpadá, poněvadž výborní a chvalitební žáci z pravidla nematurují; dostateční a uspokojiví žáci pak mnoho neumějí a spůsobují učiteli svými chatrnými vědomostmi nesnáze. — Na školách reálních maturují z dějepisu *všichni* žáci, a to jest zcela v pořádku. Když by se mělo přece odpouštěti, ať se odpouští zkouška z dějepisu žákům jen *svědomitým*, kteří *rovnoměrně* pracovali, ať mají známku *dostatečnou* nebo *výbornou*. To by bylo spravedlivé, kdežto nyní žák nadaný a snad s dobrou výřečností má odpuštěnou zkoušku, byť ani pilným nebyl; za to žák svědomitý, pilný, spolehlivý, ale méně nadaný, bývá zkoušen ze všech předmětův a přetěžován. — Lokace byla odstraněna, aby žáci všichni byli si rovni, ale při matuře zůstala v platnosti privilegia pro ty, kterým by matura snad poskytovala příležitosti vyniknouti, kdežto na méně nadané žáky nebéře se žádných ohledů.

Slíbil jsem, že pronesu také své skromné mínění o českých učebních pomůckách zeměpisných a dějepisných. — Dlužno konečně konstatovati, že nemáme posud pro české školy pořádných ani dostatečných pomůcek. Starosť o české učebné pomůcky ponechává se dílem náhodě, dílem učitelstvu samotnému, jemuž se ukládá maximum hodin, aby nemělo k tomu času; což divu, že na českých školách napoměrná věcšina map a obrazů jest německá. Vynikající odborníci mají býti vyzváni, aby pokusili se každý ve svém oboru opatřiti nám učebné pomůcky. Učitelské spolky, jako „Ústřední spolek učitelů středních škol v Čechách“ buďtež hmotně i morálně podporovány ve snahách svých po zlepšení učebných pomůcek; po případě nechť svěří se takovým korporacím odstraniti všechny nedostatky v té příčině. Jen tím spůsobem domohou se české školy toho, co německé školy již dávno mají. Kéž by professoři středních škol českých probrali důkladněji v odborných časopisech všechny bolavé stránky našich ústavů vzdělavacích, aby četným opravným anketám Vídeňským dán byl bezpečný podklad, na němž bylo by možno pro české školství vybudovati něco lepšího, odpovídajícího lépe potřebě našeho národa a duchu naší doby vůbec. — A proto také napsána byla tato stať. — Netvrdím, že by ve všem byl obsah její nedotknutelným; rád se nechám poučiti, a bude mi dostatečnou odměnou, když skromné řádky tyto budou podnětem k diskussi věcné a plodné.

Hésioda Askerského Práce a dnové.

Báseň ethická a oikonomická k bratru Persovi.)

Přeložil *Hynek Mejsnar.*

(Pokračování.)

Nikdo nepochválí muže spravedlného, dobrého,
nábožného, ba spíše zlopášný člověk a zbujný
čest bude míti a vděk, veta po studu, právo a slušnosť
v páži spolehne hrubé, bude zlý lepšího urážeť,
řečmi dotýkaje nectně, křivou k tomu přísahu vyřkne.
Nepřízeň sočivá, ta zloradná a škarohledná
závisť lid nebohý bude hnísti, provázeti všecken.
A to teprv teukrát od širé země k Olympu,
v řízy běloskvoucí spanilé tělo své zahalivše,
do kruhu nesmrtných se vznesly lidí zanechavše

Cud a Porok. I zbudou lidu na světě útrapy těžké,
tehdy lidem od zlého nenajde se úlevy žádné. —
Bájku nyní králům vypovím, ač jsou sami moudři.
Pestrohlasému slavíku luňák byl takto povídal,
vysoko v povětří jej svíraje svými pařáty;
úpěnlivě onen, pronikán jsa křivými pařáty,
lkal, bědoval. Tu pravil mu luňák slovy pánovitými:
„Co, zpozdilče, chřeníš? ba drží tě mnohem tebe lepší.
Tam půjdeš, kam já tebe odvedu, bys byl i pěvcem;
zachci-li, buď si oběd udělám z tebe, neb tě propustím.
Bloud je mi ten, kdo by chtěl se potýkati s mocnějšími;
ujde mu vítězství, utrží krom hanby bolesti.“
Takto luňák řekl bystroletý, pták šíroperutný.
Bratře milý, slyš spravedlnosť, nepěsti mi křivdy.
Křivdať i zhoubna lidem nízkým; vždyť jí ani velmož
snášeti lehce nemůže, a pod ní těžce kloní se,
když potknou škody jej; jinudyť jest cesta vyjíti
lepší ku správnosti; pravotnosť křivdu přemáhá,
jak jen dospěje konce; to bloud pak i ze škody pozná.
Bystře běžíť za sledem nesprávných Přísaha soudů.
Spravedlnosť však zdvihne povyk, kdy někam by ji vlekli
muži darochvatní, a lichými pře soudili řády.
Jde s nimi dále plačíc po městě a národa sídlech,
oděna v háv mlhavý, zlo nesouc tomu na škodu lidstvu,
když ji které vypudí, a o právo nerovně sdělí se.
Avšak náležité kdož právo cizím i domácím
štědří, spravedlnosti v ničem nepřestupujíce,
těm kvete šťastně obec, a lidé v ní ve zdaru bydlí,
po kraji vládne pokoj jaroživný, nikdy jim ovšem
těžké války neusnouvá Zevs široburácný;
nikdy nebývá hlad mezi lidmi pravochrannými,
nikdy ni škod, nabytou zámožnosť v rozkoši tráví.
Tož jim půda plodí stravu hojnou, dub na vrcholku
hojně v horách dává žaludův a na prostředu včelky,
ovce u nich vlnaté rounem jsou obtěžkány,
jich manželky rodí rodičům svým dítky podobné,
stále zbožím se skví a slynou, nečiní na korábech
cest nijakých, plody jim blahodatná půda přináší.
Však ti, kteří zlé křivdy dbají a činův opovážných,
těm trest usnouvá Kronovec Zevs široburácný.
Často i všechna obec skrze člověka strádala zlého,
jenžto hřeší bezbožně a páchá nezvedenosti.
Těmto s nebes Kronovec pak velkou pohromu sešle,
hlad na ně pošle a mor, až hrozným lid hyne pádem.
Tehdy dětí nerodí manželky, rodin pak ubývá,
jak si to Zevs usmyslil Olympský; zas pak i mnohdy
buď zahubí jich vojsko mohutné, buď stečé hradby,
buď v moři Zevs Kronovec trestem jich stihne koráby.
Slyšte, vy knížata jasnorodí, sami též uvažujte
trestě o tomto, neboť bohové mezi lidmi na blízku
dlící postřehují, kdož nálezy soudu křivými
navzájem se nuzí, nedbalivi trestu božího;
neb třikráte deset je tisíc zemi na mnohoživné
nesmrtných Diových strážců smrtného pozemstva,
jižto pořádku a práva střehou a činův opovážných,
oděni v háv mlhavý po vší světa půdě chodíce.

Jeť pak Spravedlnosť, zrozená z Dia otce, panenská,
vzácná proslavená u bohů na Olympě živoucích.
A kdykoliv jí ublíží kdo zamítaje mrzce,
hned k Diu otci Kronovci přisednouc panna ta touží
hlasně na nesprávnou mysl lidskou, lid by za králů
hříchy a nezbednosti pykal, již o záměru podlém
právo jinam zvracejí, své nálezy křivě činíce.
Soudci darochvatní, toho dbejte a výroky spravte,
knížata, nesprávných soudů zapomeňte naprosto.
Sobě samému strojí škodu muž zlo jinému strojící,
a zlý vezdy potaz nejhorším rádcovi bývá.
Všechno vidoucí zrak Zévův a vše postřehující
na toto též, chce-li jen, patří, a není jeho tajno,
jakže i ve svých město mezích toto právo provádí.
Já tudy nechci nyní ani sám mezi lidmi spravedliv
býti aniž můj syn, když zlem jest býti spravedliv,
věčší právo pokud bude držeti horší člověk;
však tomu ještě trvám nedopustí Zevs hromobitný.
Perso, ty bratře milý, do svého ulož si to srdce:
spravedlnosti se drž, zapomínej násily vůbec.
Neb takové uložil Kronovec člověčenstvu pravidlo:
daltě rybám a zvěřům a poletným sžírati ptákům
navzájem sebe, ježto není v nich spravedlnosti,
avšak spravedlnosť, nejlepší drahně, lidem dal. (Pokrač.)

Úvahy.

Hlídka programmův.

30. O některých francouzských složeninách, jichž první část jest sloveso. IX. Výroční zpráva c. k. vyšší reální školy v Brně 1890.

Bez odporu práce to velice zajímavá, škoda jen, že nemá ani na titulní stránce, ani na konci článku přidáno jmeno spisovatelovo. Je to nedopatření či snad přílišná skromnosť? Táť věru by tu nebyla na místě.

Spisovatel vytknuv předem, které složeniny z pojednání vylučuje, přihlédá nejprve ku stránce tvaroslovné a vyvozuje pravidlo, jež má proti jiným jazykům indoevropským zvláštní ráz toliko románským jazykům vlastní, totiž že prvou částí složenin bývá vždy slovesný výraz a nikoli kořenná slabika slovesná nebo slovesný kmen. Pravidla toho dotvrzuje nejen tvar slovesný patrně znatelný, nýbrž i smysl složeniny samé. Na to pojednává autor o substantivných složeninách a sice: 1. o těch, jež mají dvě jednoduché části jako sloveso a subst., sloveso a adjekt., sloveso a náměstku, číslovku neb příslovce, neb dvě slovesa; 2. o těch, jichž prvá část je sloveso a druhá o dvou členech a 3. jež mají druhou část o více než dvou členech. Potom uvádí složení z ostatních částí řeči, načež následují odvozeniny ze složenin samých. V dalším pojednání ukazuje autor, jaká a která slovesa vyskytují se nejčastěji v složeninách a udává, že nepoměrně nejvíce ze všech tříd slovesných vystupuje tu třída I., z II. a IV. skoro jen slovesa silná; též udána jsou substantiva, jež se nejvíce vyskytují neb opakují. Udaje tyto spočívají na velmi pilném a bedlivém pozorování a svědomitém výpočtu lexikálním.

Podobně zajímavá jest další úvaha o rodě složených substantiv, z nichž většina jest rodu mužského, ženského jen ta, která se rovnají pojmem svým jinému slovu jednoduchému rodu ženského. Zevrubně pojednáno také o pluralu složenin, jakož i o pravopise jejich. Ke konci přidána nad míru zajímavá stať, kdo jest původcem těchto složenin a tu dovídáme se, že některé složeniny pocházejí od

známých učencův i básníkův, nicméně hlavním strůjcem a původcem jejich jest řeč lidová. Toto tvrzení opodstatněno jest mnohými důvody a sice 1. pro valnou část má jazyk francouzský hojnosť synonym ušlechtilejších, jichž spisovatelé klassičtí, vyhýbajíce se úzkostlivě složeninám, rádi užívají, kdežto spisovatelé prostonárodní s patrnou oblibou složeninám hoví a 2. lid, jsa co do myšlení pohodlným, hleděl vynášeti pojmy co možná názorně a konkretně, proto první část složeniny tvoří sloveso a to nejvíce z třídy I., tedy v mluvě obecné nejvíce zběžné; mimo to vtip a žert, ironie i sprostota lidu velmi mnoho jich utvořila.

Také nové výzkumy a vynálezy vyžadovaly k označení pojmů nových i nových slov, jež složeniny názorněji podávají nežli slova jednoduchá; z té příčiny v nové době mnohem více se potkáváme se složeninami nežli v době staré.

Mimo život domácí, hospodářství a všeho druhu řemesla byla to i řeč zlodějská, která obohatila slovník francouzský množstvím složenin; jen malířství, hudba, krásné umění vůbec, potom vesměs stavy učené v nich si nelibují.

Vše to velice poutá a v mnohém poučuje. Vůbec práci tuto dlužno nazvati nejen velice svědomitou, ale nad míru zajímavou, již se autor i odborníkům i všem pěstitelům frančtiny nemálo zavděčil. *J. Hulakovský.*

Literatura.

(Díla redakce došlá.)

Akta historyčne do objaśněnia řečy polskich służące od roku 1507 do roku 1795. Nakładem Akademii Umějętności v Krakově. m. 4°. Svazek XII. 1890. LII. 600. Práva, privileje a' statuta města Krakova (Fr. Pěkosiński). Díl 2. (1587—1696), sešit 1.

Archivum do dziejóv literatury i osviaty v Polsce. Nakładem Akademii Umějętności v Krakově. v. 8°. Svazek 6. 1890. 421. Poláci v Basileji v XVI. věku (J. Kallenbach). Knihy národa polského v Padue (St. Vindakievič). Zřízení krakovského konviktu Jerusalema (A. Karboviak). Pře Filaretův v Vilně (Šeliga). Poláci v Kolíně n. R. (J. Kallenbach). Příspěvek k životu M. Kviatkovského (Z. Celichovski). Protokoly schůzí národa polského v Padue (St. Vindakievič). Stanovy národa polského v Padue (týž).

Biblijoteka pisařóv polskich. Nakładem Akademii Umějętności v Krakově. 8°. *Svazek 1:* Fortuny i cnoty różność v historyi o něktórym młodzieńcu ukázaná. 1524. Vydał St. Ptašycki. 1889. 27. Cena 40 kr. (Srv. Jungman. Hist. lit. III, 206.) *Svazek 2:* Vita Korčevskiego Rozmory polskie laciňskim językiem přeplatane. 1553. Vydał Jan Karlovič. 1889. VI. 87. Cena 80 kr. *Svazek 3:* Marcina Kviatkovskiego Książečki rozkošne o počcivem vychovaniu dziatek. 1564. Všystkiej Lifflanckiej ziemi opisanie. 1567. Vydał Zygm. Celichovski. 1889. XI. 99. 75 kr. *Sv. 4:* Marcina Bělskiego Satyry. I. Sen majovy. 1586. II. Rozmova baranóv. 1587. III. Sejm něvěści. 1586. Vydał Vł. Visłocki. 1889. XV. 119. Cena 1 zl. *Svazek 5:* Šymona Šymonoviča Castus Joseph překladania Stanisława Gosłavskiego. 1597. Vydał R. Zaviliński. 1889. VIII. 98. Cena 80 kr. *Svazek 6:* Algoritmus to jest nauka ličby, polską řečą vydana přez księdza Tomaša Kłosa. 1538. Vydał Mar. A. Baraněcki. 1889. XXIV. 56. Cena 90 kr. *Sv. 7:* Mikołaj Rej z Nagłovie Žyvot Józefa z pokolenia žydovskiego. 1545. Vydał R. Zaviliński. 1889. XVI. 224. Cena 1 zl. 50 kr. *Svazek 8:* Proteus abo Odměněc. Satyra z roku 1564. Vydał Vł. Visłocki. 1890. X. 41. Cena ?

Kubšova Bibliotéka moravská. V Třebíči. Nakladatel J. F. Kubeš. 8°. Cena seš. (o 3—4 arších) 10 kr. Ročník II. Seš. 1. a 2.: Povídky J. Merhauta.

Bída je, proto juchu! Od Václava **Kosmáka.** V Telči 1890. Nákladem E. Šolce. 8°. 48. Cena sešitu 20 kr. Sešitem 4.—6. ukončena jest časová črta spisovatele pro pozorovací talent svůj a tudíž pravdivé líčení právem vůbec oblíbeného.

Časopis českého studentstva. Redaktor Al. P. **Kryf.** Nakladatel K. St. **Sokol.** V Praze. 8°. Předplatné ročně (10 sešitů o 2 arších) 3 zl. Roč. II. Číslo 17.: Sešit ten obsahuje tyto nové články: Valná hromada řečn. a lit. spolku Slavie. Program Ruské ukrajinské radikální strany v Haliči. Feuilleton. Směs.

Česká domácnosť. Redaktor a nakladatel A. **Neubert** v Jilemnici. v. 8°. 32—36. Cena ročníku 2 zl. Ročník II. Číslo 10.: *Za vlasť. *Jan Krása (F. V. Krch). Pan Semínko (J. R. Novotný). Bílý kamzík (F. Belassy — J. Koch).

České album. Sbírka podobizen předních spisovatelů a spisovatelek českých, učenců, mužů i žen práce, kteří život svůj zasvětili povznesení národa svého. Pořádá Karel V. *Rais.* Kreslí Jan *Vilímek.* V Praze, nákladem Jos. R. Vilímka. Celý ročník (20 podobizen fol.) 5 zl., jednotlivé podobizny po 35 kr. Ročník I. Sešit 1: B. *Jablonský.* Sešit 2: Božena *Němcová.* Sešit 3.: Jan Amos *Komenský.* — Je-li vůbec prospěšno, ba nutno častěji vzpomínati zásluh mužův a žen pro vlasť pracovavších, jest toho tím více třeba při mládeži, jež má s nadšením jednou vstupovati v řídnoucí řady bojovníkův. Není pak krásnější myšlenky než obrazy mládeži na mysl uváděti vynikající muže a ženy, tak aby takřka z jich velebné tváře posilu čerpala k dalšímu působení svému. To činný nakladatel velmi dobře pochopiv, uspořádal sbírku, jíž jmenovitě *školám co nejvřeleji doporoučíme,* any obrazy krásně jsouce provedeny a stručným životem provázeny, neobvyklou u nás lácí snadno přístupny jsou.

Dětská knihovna. Nákladem Frant. Bačkovského v Praze. Číslo 1: *Obrázková knížka* od Fr. Vl. *Krcha,* ku které nakreslil obrázky professor ústavu učitelského L. *Bíba.* Cena 15 kr.

Dra Emila Holuba „Druhá cesta po Jižní Africe". Z Kapského Města do země Mašukulumbů. (1883—1887.) S 200 původními vyobrazeními. Nákladem J. Otty. Cena sešitu 30 kr. Sešity 34.—38. obsahují kapitoly XV.—XIX: Tři měsíce při ústí řeky Čobe. Z Gazunguly do Šošongu. Pobyt v Šošongu. Ze Šošongu do polí Diamantových. Několikaměsíční pobyt v Linokavě. Pobyt v Diamantových polích Kimberleyských. Pobyt v Kapském Městě. Návrat do otčiny. Na konec přidány jsou 2 mapy. — Tím ukončeno jest pozoruhodné dílo našeho krajana, jenž s podivuhodnou energií dovedl nadlidsky vzdorovati všem překážkám, jež se mu v cestu stavěly. Kéž z podnikův jeho vzejde i českému jmenu česť a sláva.

Гимназія. Ежемѣсячный журналъ филологіи и педагогіи. Redaktor i nakladatel G. **Jančeveckij.** V Reveli. v. 8°. Cena ročníku (12 sešitův) 8 rub. Ročník III. Svazek 5.—7.: Kritický rozbor literatury otázky o ruském slovese (M. Krygin). Vzpomínky paedagoga. Upomínky starého paedagoga. Astronomické poznámky k dřevním spisovatelům (J. Avtokratos a J. Šamajev). A. N. Ostrovskij a význam divadla u výchově (A. Filonov). Stopy literárních vlivův v bájkách Krylova (N. Markov). J. M. Nikolič jako slovníkář (J. Želtov). Vypravování z dějin Anglie (M. Lakomte). K četbě Homera v V. třídě (A. Šumejko). Několik slov o překladě Homera v ruštinu (V. Appelrot). Methodika praktické arithmetiky v historickém rozvoji (F. Unger, př. Bljumberg). O pravidelných mnohoúhelnících (V. Ipatov). O mluvnickém rodě podstatných jmen v němčině (G. Berg). O výslovnosti dvojhlásek *ei, ai, eu, äu* v němčině (B. Gedrich). Budoucí čas vidu dokonaného (J. Bogoljubov). Něco o ruční práci (A. Priselkov). Listy z Němec. IV. O boji za klassickou školu a proti ní (S. Nikolajev). Kritika a bibliografie. Příloha: Dějiny umění (J. Vinkelman).

Al. **Jiráska** Sebrané spisy. V Praze 1890. Nákladem J. Otty. m. 8°. Cena sešitu (o 32 str.) 15 kr. Sešit 44.—48.: Díl VI. Mezi proudy. I. Dvojí dvůr.

Jitřenka. Redaktor a nakladatel Fr. **Popelka** v Poličce. v. 8°. Předplatné ročně 4 zl. Ročník IX. Číslo 21.: Z písní Růž. Jesenské. U rodného prahu (G. N. Mayerhoffer). Spokojenec (J. Vejvara). Stíny (Gabr. Náchodská). Anděl a holub (S. Podlipská). Dobrodružství v lese (P. Vok). Nové sbírky reprodukcí národního vyšívání československého (R. Tyršová). Při narození dítěte (J. Košťál). *Máj (K. Veselá). Před lovem (J. Seidl). Křest (J, Košťál).

Кіевскія Университетскія Извѣстія. Redaktor V. **Ikonnikov.** V Kievě. 8°. Cena ročníku (12 svazkův o 15—20 arších) 6½ rub. Ročník XXX. Svazek 3.—9.: Francesco Ferrucci a jeho doba (V. Piskorskij). Náčrty z přednášek o ruském státním právě (O. Eichelman). O zeměpisném rozvrhu státních důchodův i vydajův v Rusku (N. Jasnopolskij). Možné formy rovnic stavu plynův dle zkoušek Thomsona a Zoula (N. Šiller). O státním zřízení (policejním právě. A. Antonovič). Zvláštní případ nacházení silové funkce (G. Suslov). Seznam rostlin sebraných v Jekaterinoslavské gubernii (J. Lukašev). Z učňovských let Gogolových. List N. V. Gogola r. 1827 k G. J. Vysockému (P. Vladimirov). O zvláštní otázce z opačného úkolu mechaniky (G. Suslov). Feidias (G. Pavluckij). Rytířské epos v Italii po Ariostovi (N. Daškevič). Muskulatura tváři u Cercocebův (J. Popovskij). O nomenklatuře organických sloučenin (P. Aleksějev). O silové funkci připouštějící dané zvláštní integrály (G. Suslov). Kazimír Brodziński a literární působení jeho (K. Arabažin). Poznámka o mezinárodních traktátech a mezinárodním soukromém právě (O. Eichelman). Kritika a bibliografie. Meteorologické tabulky pro Kiev.

Laciná knihovna národní. V Praze 1890. Nakladatel J. Otto. m. 8°. Cena sešitu (o 3 arších) 10 kr. Sešit 18. a 19.: Ubohý Ilja od **Gisely Náchodské.** (Pokrač.)

Literární Listy. Red. Fr. **Dlouhý.** Ve Velikém Meziříčí. m. 4°. Nakladatel J. F. Šašek. Cena ročně (24 čísel) 3 zl. 90 kr. Ročník XI. Číslo 22.: Faust (J. S. Turgeněv. — J. Hejret). Gottfried Keller (H. G. Schauer). Pokračování neb dokončení článků. Posudky. Zprávy časopisecké.

Ma-lé no-vi-ny pro děti, které rediguje učitel Fr. Vl. Krch, převzalo od dosavadního vydavatelstva v náklad „České knihkupectví a antikvariát" (Dr. Frant. Bačkovský) v Praze v Žitné ul., č. 42. n., a vydalo číslo 1.—3. ročníku II. Jsou určeny za četbu dětem nejmenším, čtenářům nejzačátečnějším, žáčkům nejnižších tříd školy obecné. Vycházejí ve lhůtách měsíčních po 5 kr. a lze je dostati v každém knihkupectví. Na celý ročník předplácí se 50 kr.

Matice lidu. Red. Primus **Sobotka.** Nákladem spolku pro vydávání laciných knih českých v Praze. 8°. Cena ročníku (6 seš.) 1 zl. Ročník XXIV. Seš. 6: Historické povídky D. L. Mordovceva. I. Idealisté a realisté.

Mladý houslista. Rediguje V. J. **Novotný.** Nakladatel J. R. Vilímek. Cena seš. (8—12 stran v. 8°) 36 kr. Předplatné na rok (10 seš.) 3 zl. Sešity 1. a 2.: obsahují skladby nejlepších komponistů našich. Pro troje housle upraven jest Bendlův Pochod a V rozjímání, Dvořákova Gavotta a J. Förstra ml. Bagatella. Další skladby totiž J. Förstra st. Fuga, V. J. Novotného Canon, B. Smetanova Arie Jeníka z Prodané nevěsty, J. L. Dusíkovo Rondo a J. Pathovy Oříšky a Račí pochod jsou pro dvoje housle. Konečně jest v sešitech těch velmi pěkný valčík od K. Weisse pro housle s průvodem piana a v téže úpravě V. J. Novotného Thema s variacemi. Na obálce jest zdařilá podobizna J. Ondříčka a F. Lauba s životopisem a různé veselé i vážné zprávy. Úprava skladeb jest lehká, tisk jasný, zevnějšek úhledný. Sbírku lze co nejlépe doporučiti.

Muzeum. Czasopismo Towarzystwa nauczycieli szkół wyższych. Red. Maur **Maciszewski.** We Lwowie. 8°. Nakładem Towarzystwa. Předplatné ročně 5 zl. poštou 6 zl. Rocznik .VI. Zešyt 5.—11.: O polském pravopise (A. Kalina žádá, by se pol. pravopis ustálil na tom základě, na kterém se tvořil i rozvíjel jazyk polský). O přetěžování mládeže školní (Al. Pechnik brojí proti nynějšímu způsobu maturitních zkoušek). Přehled thémat k pracím písemním v jazyce polském r. 1889 (Fr. Próchnicki právem kárá nevhodná mnohdy thémata, o nichž žák nemůže míti ani pravého ponětí). O návštěvě divadel se strany žákův (spis. žádá přísné kontroly kusův, jež žáci navštěvují). Naše budovy školní (J. Černecki navrhuje, by se chodby ozdobovaly obrazy, nápisy, vasami). Charakteristika Erasma Rotrdamského na základě jeho listův (F. Konečny). O možnosti utvořiti značnější stipendia pro kandidáty učitelstva středních škol (M. A. Baraněcki). O reformě náboženství na střed. školách (Al. Jougan). Návštěva škol středních v škol. roce 1890—91. Drobnosti.

Národ a škola. Redaktor J. **Schier.** Ve Velkém Meziříčí. **Nakladatel** J. F. Šašek. Fol. Předplatné na rok 2 zl. 50 kr. Ročník IX. Číslo **27.**: **Sešit ten** obsahuje články z minulého seš. a hojné různé zprávy.

Naší mládeži. Obrázkový časopis pro mládež dospělejší. Red. J. Vl. **Krátký.** V Praze. Nákladem J. R. Vilímka. 4°. Cena ročně (12 sešitův) 3 zl. Ročník XV. Sešit 11: Příhody tří uprchlíků v Sibíři (Viktor Tissot a C. Améro, př. Bohumil Čermák). Tiberius (Jan E. Hulakovský). Parní kladivo (Fr. Faktor). Kolumbův světový sen (Bartolo Del Pero, př. Jan Nečas). Poboční myslivec Jeho Jasnosti (Rud. Jaroslav Kronbauer). *Triolety (Josef Soukal). *Ave Maria (Miloslav Červenka). O chovu koní (Jos. Soukal). V Sylvestrovské noci (G. N. Mayerhofer). Smíření se bratří Přemysla Otakara a Vladislava Jindřicha (Em. Miřiovský). Noviny (Sv. Pardubský). O rostlinách hmyzožravých (Fr. Polívka). *Glossa (Jan Bori). Rozmanitosti.

Obchodní revue. Redaktor a nakladatel R. **Wimmer.** V Praze 1890. 4°. Číslo 1.: Upravení valuty (Dr. J. Fořt). Osobní úvěr — záhuba obchodníkova. Pošta, telegraf a telefon. Rozmanitosti.

Ottův Slovník naučný. Illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. V Praze. 8°. Cena sešitu (o 48 stránkách) 36 kr. Sešity 73.—75.: di Bondone-Bouchardat s přílohou Borovice obecná. Bourci čili hedvábníci. Borovnice. Buk obecný. Bříza obecná.

Paedagogické Rozhledy. Red. J. **Klika.** V Praze. Nákladem Odboru literárního a paedagogického při Ústředním spolku jednot učitelských v Čechách. 8°. Cena ročně (10 sešitův) 2 zl. 50 kr. Ročník III. Sešitem 10. ukončen jest ročník.

Pamiętnik Akademii Umějętności v Krakově. Vydziały filologičny i historyčno-filozofičny. 4°. Svazek VII. 1889. I. 261. Čtvrtá část Dziadův Ad. Mickěviče; studium srovnávací (J. Kallenbach). Život a působení Jana Hevelia, polského hvězdáře (D. Věřbicki). Kiejstut a Jagiełło (St. Smolka). Srovnávací bádání o rythmu a rýmech. Část 3.: Rythmika románská (M. Kavčyński). Sledy vlivu Mickěvičova v poésii Puškinově (J. Tretiak).

Parlamentär. Redaktor V. **Cinert.** Ve Vídni. Nákladem M. Živné. 4°. 8. Ročník XI. Číslo 43—46.

Pisaře dziejóv polskich. Nakładem Akademii Umějętności v Krakově. v. 8°. Svazek XIII. 1889. 465. Archiv komise historické. Díl 5. — Svaz. XIV. 1889. XV. 367. Jana Vělevického, jesuity, denník řádového domu jesuitského u sv. Barbory v Krakově od r. 1609 do 1619 (včetně).

Ročnik zarządu Akademii Umějętności v Krakově. Rok 1888. 8°. II. 206. 13. Mimo zprávy akademie jest zde rozprava Štěp. Pavlického: Filosofie na dvoře Mediceův.

Rozpravy i spravozdania z posědzeń vydziału filologičnego Akademii Umějętności v Krakově. Svazek XIII. 1889. 8°. 436. XLIV. O stavbě sloby v polské poésii po J. Kochanovského (V. A. Bruchnalski). Cizí prvky v civilisaci Ameriky starobylé (Fr. Černy). Charakteristické črty mouřenínského nářečí *Bakwiri*, užívaného v horách Kamerunských se vzhledem na některé zvláštnosti příbuzných nářečí (S. Rogoziński). Bibliografie děl, rozprav i článkův českých, týkajících se věcí polských (Ed. Jelínek). De vocabulis *nimis* et *nimium* apud T. Maccium Plautum et P. Terentium (J. Vróbel). De modo ac ratione, qua historici Romani numeros, qui accurate definiri non poterant, expr[illegible]serint (J. Rozvadovski). O jazyce Armenův polských (J. Hanuš). Několik sl[illegible] o balladě Neryně (J. Kallenbach). Polský text hymny Salve regina z r. 14[illegible] a poměr jeho k jiným textům XV. věku (L. Malinovski) Zpráva o zbytcích eva[illegible]gelia církevnoslověnského, písma ruského v rkp. knihovny Ossolińských ve Lvo[illegible] (týž). O metrech Matěje Kazimíra Sarběvského a o jich vzorech (M. Sas).

Rozpravy i spravozdania z posědzeń vydziału historyčno-fil[illegible]zofičnego Akademii Umějętnosci v Krakově. *Svazek XXII.* 1888. [illegible] 358. XLIV. O pramenech práva měst polských v XVI. věku (L. Dargun). Stat[illegible]

synodu provincialního v Kališi 1420 (Vl. Abraham). Theorie cílová (finalis) se stanoviska vědeckého (A. Mahrburg). Mikuláš z Bloně kanonista polský z 1. poloviny XV. věku (B. Ulanovski). O veřejném pokání v Polsce (týž). Zahradová šlechta a vladyčí rytířstvo ve vojvodství Krakovském v XV. a XVI. věku (K. Potkański). Nejstarší listina polská (Fr. Papée). Propinanční právo v dávné Polsce (M. Bobryński). Poručenství papežské v středověku (Alf. Blumenstok). Počátky Valašska (St. Křyžanovski). Ze studií archivních (A. Levicki). Příspěvek k dějinám poměru mezi církví a vládou v Polsce v XV. věku (B. Ulanovski). Politika řádu německého v letech 1389 a 1390 (F. Konečny). O základě římského práva dědičného bezzávětného proti nynějšímu zákonodárství (Fr. Zoll).

Slovenské Pohl'ady. Časopis pre literatúru, vedu, umenie a politiku. Redaktor Svetozár **Hurban** (Vajanský). V Turčanském sv. Martine. Nakladatel Pavel Mudroň. 8°. Cena ročníku (o 6 sešitech 6archových) 5 zl. Ročník IX. Sešit 11.: O prostonárodnom básnictve slovenskom (Tichomír Milkin). Obete márnomyseľnosti (T. V.). Bohuslavovi Hurbanovi (M. B—s.) Rozmanitosti z cesty z Bošáckej doliny do Liptovského Sv. Mikuláša (J. L. H.) Turčianske, čiže Štubnianske Teplice (Pavel Križko)). Listy z Čiech. IV. (Jaroslav Vlček.) Otec. Poviedka (Nikolaj Ježov). Slovenský jazyk (J. Škultéty). Kie, kiež (Fr. Prusík). Beseda (Maďarská vzdelanosť a maďarské školy). Literatúra.

Spravozdania komisyi do badania historyi štuki v Polsce. Nakładem Akademii Uméjętności v Krakově. v. 4°. Svazek IV., sešit 1—3. 1889. 137. LXXV.

Starodavne prava polskiego pomniki. Nakładem Akademii Uméjętności v Krakově. 4°. Svazek IX. 1889. XXXIV. 395. Soud lénský v městečku goleském (1405—1546). Akta kriminálního soudu okresu mušínského (1647 až 1765). Vydal Fr. Pěkosiński. — Svazek X, sešit 1. 1888. XVI. 127. Libri formularum. Ed. B. Ulanovski.

Stručný slovník paedagogický. Redaktoři Jos. **Klika** a Jos. **Sokol.** V Praze 1890. Nákladem Odboru literárně-paedagogického při Ústředním spolku jednot učitelských v Čechách. 8°. Cena sešitu (o 32 str.) 25 kr. Sešit 5—6.: Čas — Definice.

Švanda dudák. Poutník humoristický. Ročník IX. Vydavatel a redaktor Ignát **Herrmann**. V Praze 1890. Nakladatel F. Topič. m. 8°. 48. 88. Cena sešitu 20 kr. Číslo 11.: Štvaný uštvaný (A. Šťovík). Z našeho domu (F. Vaněk). Krokodyl (J. J. Giovanni). O černé hodince (F. Cecilka). Přednáška Vavřince Lebedy.

Ученыя записки императорскаго Казанскаго университета. Redaktor Th. **Miščenko.** v. 8°. Cena ročně (6 svazkův aspoň o 15 arších) 6 rublů. Ročník LVII. Svazek 3. a 5.: O stavu průmyslu v Rusku na konci XVII. a v prvé polovině XVIII. věku (J. Sokolovskij). Plody církevních otcův v staroruské literatuře (A. S. Archangelskij). Náčrt mluvnice západo-bulharského nářečí dle V. V. Kačanovského Sborníka bulharských písní (N. Tichov). Z prvých let Kazaňské university (N. N. Bulič). O nejstarším rukopisném polském zlomku nedávno objeveném v Petrohradě (D. J. Nagujevskij. Zlomek, jejž objevil A. Brückner, pochází z prvé čtvrti XIV. století.) Samarkandská sbírka peněz (J. G). Z okršlku národních obrazův (N. Thirsov). Methody starořeckých chrámův (V. Malmberg). Jan řečník (S. Šestakov). — *Zápisky fysicko-mathematické fakulty na r. 1888. Zápisky historicko-filologické fakulty na r. 1889:* Základy bibliografie dějin římské literatury (D. J. Nagujevskij). Bibliografie dějin římské literatury v Rusku od r. 1709—1889 s úvodem a ukazatelem (týž). O methodě historicko-literárních bádání (Th. A. Berg). Jazykověda a Slovanověda, jich methoda a úkol (A. Aleksandrov. Spis. mate slovinštinu se slovenštinou, viz str. 34, pozn 6!). K zkoumání o plodech církevních otcův v staroruské literatuře (A. S. Archangelskij). — Příloha: *Sedmá kniha Aeneidy Vergiliovy* s výklady D. J. *Nagujevského.* Vydání pečlivé poskytuje hojně vhodných vysvětlivek.

Učitel. List věnovaný zájmům školy obecné a měšťanské. Redaktor Fr. **Dlouhý.** Vydavatel Em. Schulz. V Brně. v. 8°. Cena ročně (36 čísel o 16 str).

3 zl. Ročník I. Číslo 25.—26.: O žákovských knihovnách. O příjmeních ženských v —ová (L. Al. Hrazděra). Methodický rozbor článku „Hunové“ (K. Šmídek). Číslo 25. obsahuje mimo pokračování článkův z předešlých čísel i dokončení velmi pilné rozpravy *Příspěvek k životopisu Jana Amosa Komenského*, v níž Leon. Al. Hrazděra na základě různých register dokazuje, že 1. rod *Komenských* pocházel z *Komně* u Bojkovic nedaleko hranic moravsko-uherských a jmeno jejich bylo původně *Milíč*; [1]) 2. předkové Jana Am. Komenského se přestěhovali *před rokem 1592* (kdy se tento narodil) z Komně *do Uher. Brodu* a po dřívějším bydlišti se jim převzdělo *Komenský* (i *Komňanský*, lat. Comenius); 3. syn Martina, usedlého v Uher. Brodé, náš slavný **Jan narodil se v Uher. Brodě**, odkud se psal Hunno-Brodensis, polatiniv zároveň jmeno své *Milíč* v *Amos* (milovati = amare). 4. Na konec spis. vykládá, že jmeno *Nivanus* (Nivnický) dal si Jan A. Komenský prý odtud, an mlýn Škrdlov či Trdlov (patřící k Uher. Brodu), dle podání lidu bydliště otce jeho, leží nedaleko Nivnice, kde byl četný sbor Bratrský. Výklad ten jest sláb.

Vesmír. Obrázkový časopis pro šíření věd přírodních. Redaktor prof. Fr. **Nekut.** V Praze 4⁰. Cena ročně 6 zl. Ročník XIX. Číslo 2,—3.: Rod Echeveria. Náčrtek z říše dahomejské (E. Fait). Paslunce a kruhy kol slunce. O ústrojnosti ploštic (L. Duda). Létací stanice zoologická. Výbuch sopky Krakatoy. Přístroje sběratelů hmyzu. Osthosciagrafie. Rozmanitosti.

Vesna. Redaktor F. **Dlouhý.** Ve Velkém Meziříčí. 4⁰. Nakladatel J. F. Šašek. Cena ročně 3 zl. 70 kr. Ročník IX. Číslo 22.: Nové články v seš. tom jsou tyto: Hřích nejvěčší (M. Popovič Šapčanin — J. Konĕrza). Roucho Adamovo (J. Vejvara). Rozmanitosti.

Visła. Mésięčnik gieograficno etnograficny. Red. Jan **Karlovič.** Ve Varnavě. v. 8⁰. Cena ročníku 6 rub. Ročník IV. Svazek 2—3.: Náčrt dějův anthropologie (L. Niederle). Orání vody (Al. P.). O zámku otcovském, obléhaném od Švédův (St. Čiševski). O Hradisku (týž). Olštýn v pověstech lidu (Vl. Veryho). Kozík (nůž zasazený do rohu kozího. M. Dovojna-Sylvestrovič). Báje o Tantalovi a Sysifovi v pověstech lidu u Myslenic a Lidy (R. Zaviliński). Kraj Chełmińsko-Michałovský (R. Łazęga). Dodatek k článku: Lid jako tvůrce názvův plemenných (St. Čiševski). Chytrý student a hloupý pán (St. Ulanovská). Ze staré knížky (L. S. K.). Čtyry podání o stvoření zemi (Al. P.). Dodatek k předsudku o babě a jiných (R. T.). Sponky horalské (T. Dovgird). Systematika písně lidu polského (J. Karlovič). Dodatky k džadovské písni o bitvě u Vídně (Z. Volski). Kronika zeměpisná (V. Nałkovski). Na vlnách Bugu (Z. Gloger). Zábavy dětské (J. Karlovič). Starodávné spůsoby přípravy chleba (M. Sumcov). Návrat umrlých na svět (Fr. S. Krauss). Dotazy. Bibliografie a kritika.

Vzdělavací bibliotéka. Nákladem Časopisu českého studentstva. m. 8⁰. Svazek 3.: *Nový systém.* Drama o 5 jednáních od Björnstjerna *Björnsona*, př. H. *Kosterka.* Cena 50 kr.

Zábavné Listy. Redaktor J. L. **Turnovský.** Ročník XIII. Sešit 1. v. 8⁰. 24. Cena 20 kr.: *Podzimní (J. Vrchlický). Lidický pán (J. L. Hrdina). Jak se lidé zdobí (V. Drbohlav). V haremu (A. Delpit — V Blažej). Dvojí láska (E. H. Girandin — E. Musil Daňkovský). Feuilleton. Vyobrazení.

Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien. Red. V. v. **Hatel**, K. **Schenkl.** Wien 8⁰. Cena ročně 12 zl. Ročník XXXXI. Sešit 11.: *Zu Livius* (R. Novák). 3, 52, 9: patribus nostris, *nedum* nunc dulcedine etc. 4, 41, 7: *precansque* deinde . . . moderationis *dimissus.* 22, 13, 4: monitos, ut etiam atque etiam *viderent (curarent)*, *ut* promissa etc. 22, 14, 7: indignando . . . scandentem . . . Hannibalem *velut laeti* spectamus (velut laeti protivou prý k in ignando). 24, 18, 9: additumque *tam atroci* censoriae etc. (conjectura A. Rubenso a). 27, 27, 13: rei gestae *ordinem* edit, *unum traditum* fama, *alterum scriptum* . .

[1]) Spis. píše nesprávně Milíč; od adj. milý pošlo Milík (srv. mladý — mladík), od ad adj. poss. Milíč; podobně se má psáti kazatel Jan Milíč z Kroměříže.

tertium, quem ipse pro *inquisito* ac sibi *comperto* adfert. 42, 45, 3: multis orationibus pervicerat, ut . . . retinerent. 42, 47, 6: proditorem liberorum. haec Romana esse etc. 47, 2: sumpto *eum* venturum nihilo paratiorem etc. 43, 20, 3: qua *una* barbarus inops impelli ad bellum poterat (dle conjectury Grynaeovy)· 44, 26, 1: cum *pecunia tutam* pacem habere. — *Zu Aristoteles' Metaphysik* (J. Zahlfleisch). *Proprium, spolium* (J. M Stowasser). Spolium = **σπόλιον, στόλιον*, cf. aiol. *σπολή* za *στολή*, *σπολάς* za *στολάς* (kůže, koženice, kožené odění). Proprius = *προπρό* (pořád, neustále)!? — Literarische Anzeigen. Miscellen. *Zur Reform der philosophischen Propaedeutik* (A. Höfler).

Zeměpisný Sborník. Redaktoři: prof Dr. Fr. *Augustin*, prof. Dr. Ot. *Feistmantel*, J. J. *Kořán*, prof. Dr. Jan *Palacký*, prof. Jar. *Zdeněk*. V Praze. 8°. Nakladatel J. Otto. Předplatné ročné (12 sešitův) 5 zl. (poštou 5 zl. 30 kr.) Roč. III. Sešit 12.: Geografie Abulfidova (R. Dvořák). Horopis Evropy. III. Franie (J. Palacký). Madagaskar (Fr. Nerad). Flora Ameriky (J. Palacký). Bulhaři před branami Cařihradskými (Em. Fait). Obyvatelstvo v Čechách a na Moravě dle pleti (Ludvík Šnajdr).

Zlaté mládí. Redaktoři M. **Marhan** a A. **Mojžíš**. V Praze. Nákladem F. Šimáčka. Předplatné na rok 60 kr. Ročník VI. Sešit 2.: Kníže český Svatopluk a Vršovci (L. Fiala). *Našim dětem (Pavla Maternová). Ježek (J. Dolenský). Za mořem (V. Špaček). Z Vyšehradského Žalova (J. Flekáček). *Do kola (Růžena Jesenská). I po smrti přítele šetřme (J. K. Hraše). Bajka s hádankou (V. Podhradský). Myš (F. Hyšman). Miluška chtěla býti růžičkou (V. Lužická). První napití (Irma Geisslová). Živé stíny (4 vyobrazení). Hra na Aničku (J. Skrbek).

Ženské listy. Nákladem Ženského výrobního spolku českého. Redakcí Elišky **Pechové-Krásnohorské**. V Praze 8°. Ročně (12 čísel) 1 zl. 80 kr., poštou 2 zl. Ročník XVI. Číslo 11.: Dozvuky po zahájení „Minervy". Kdy žena šediví, ztrácí vlas a nabývá vrásek? Směs.

Женское образованіе. Redaktor V. D. **Sipovskij**. V Petrohradě. 8°. Cena ročně (12 sešitů asi o 6 arších) 5 rublův. Ročník XV. Sešit 5—8.: O rozvoji abstraktního myšlení (P. Kapterev). O četbě francouzských spisovatelův ve škole i doma (Kn. V. D. Dabiža). Cit povinnosti u dětí (E. Litvinova). Školní hygiena (A. Virenius). Přírodovědecké vycházky (E. Železnova). O rozvoji soudu (P. Kapterev). Ženské vzdělání pro povolání (B. T.). Práce a oblíbená zaměstnání (E. Litvinova). O učbě vlastenských dějin v národní škole (A. Obrazcova). Obrázky duševního života dítěte (A. Vadzińská). Rozvoj francouzských škol ženských (V. J-va). Paedagogické poznámky (A. V-va). Paedagogická musea v Švýcařích (M. L-a). Praktická filanthropie (S. K.). Mechanismus paměti a jeho rozvoj (A. Mironova). K otázce o vyšším vzdělání ženském v Němcích (z frančtiny př. V. V. S-kij). Typy vychovatelek: IV. Chladná. V. Lehkomyslná (A. V.). K dějinám paedagogických kursův Petrohradských gymnasií ženských. Kritika a bibliografie.

Журналъ министерства народнаго просвѣщенія. Redaktor L. **Majkov**. V Petrohradě 8°. Cena ročníku (12 svazkův) 12 rublův, se zásylkou 14 rublů 25 kop. Ročník 1890. Svazek 6.—10.: Nekonečno Anaximandrovo (M. J. Karinskij). Georgius Pisides a jeho báseň o světotvorbě v slovansko-ruském překladě z r. 1385 (J. Šljapkin). Výkopky epidaurské svatyně Asklepiovy (N. A. Aeksandrovskij). Sekce Razrjadného collegia v r. 1668—1670 (A. A. Golombievskij). K otázce o sestrojení hmoty (A. J. Voedenskij). Náčrtky řecké hádanky od starých dob do nových (G. S. Destunis). K otázce o ptáku Strafilu (A. J. Kirpičnikov; страфиль = *στρουθοκάμηλος*). *Ženské učební ústavy v Rakousku (Předlitavsku.* B. L. Petrov). Kopání v staré Dioklei konané z nařízení a na náklad Černohorského knížete Nikoly (P. A. Rovinskij). Právnické poměry cizincův v starém Řecku (D. P. Nikolskij). K Veneře (Martial VIII, 21, přel. K. S—skij). K Nannói (Mimnermos, 2. eleg., př. M. Okinševič). *O kronice Kosmy Pražského* (V E. Regel dochází těchto výsledkův: Kosmas užíval pramenův svých správně; chtě se blýskati školním vzděláním užívá obratův, ba celých řečí z Vergilia, Sallustia, sv. Písma, z Reginona; Kosmas je velmi cenným zpravodajcem

o nejstarších dějinách českých do XI. věku). Archivní práce Bukoveckém (Lubeckém) a Gdanském v příčině dějin Baltské otázky (G. V. Forster). K otázce o Domostroji (A. V. Michajlov). Thukydides stranník athénské démokratie (Th. G. Miščenko). Elektra Sofokleova (př. P. M. Zankov). Státní hospodářství Ruska ve spojení s reformou Petra Velikého (P. N. Miljukov). K životu Silvestra Medvěda (P. Zubovskij). Vypravování o sporu duše s tělem v středověké literatuře (Th. D. Baťuškov). Poznámka o poloze abata v Epidaurské svatyni Asklepiově (S. A. Žebelev). Nevydaná památka církevního práva ruského z XII. věku (A. S. Pavlov dovozuje, že důležitá památka ta sepsána jest novgorodským vladykou Iljou-Ioannem r. 1166). Z dějin Charkovské university (J. P. Ščelkov). Poslání Tauba a Krusa k vévodovi Kettlerovi (A. J. Braudo). O upotřebení opakovacích map (síť s kontura) při vyučování ve spojení s otázkou o kreslení map v třídě (A. Th. Sokolov). *Dívčí ústav carevny Marie na Černé Hoře* (P. A. Rovinskij). Popis některých musei a laboratoří v Němcích a Francii (J. A. Kablukov). Poznámky o výkopkách v Řecku v r. 1890 (S. Selivanov). Pokračování výkopu staré Dikleie (P. A. Rovinskij). Básně Theokritovy (A. N. Sirotinin přeložil idyllu 1—9).

Staré paměti Kutnohorské. Sepsal P. M. **Veselský.** K tisku upravil J. *Braniš.* Nákladem K. Šolce v Kutné Hoře; sešit o 48 str. 20 kr. m. 8°. Sešit 1.

Physiologie lásky. Napsal Pavel **Mantegazza.** V Praze. Nákladem I. L. Kobra. 8°. 48. Cena 25 kr. Seš. 2. a 3.

Vzorný dopisovatel. Sestavil Jakub **Malý** (2. vyd. pořídil K. Vorovka). V Praze 1891. Nákladem I. L. Kobra. 8°. 48. Cena seš. 25 kr. Seš. 1. obsahuje v úvodě mnohé praktické pokyny, z nichž některé se i mluvnické správnosti týčí, k řádnému skládání listův, jichž vzory následují. Spis se velmi dobře doporoučí.

Učebnice jazyka francouzského. Upravili J. **Kosina** a J. **Hulakovský.** V Praze 1891. Nákladem F. Bačkovského. 8°. 32. Cena (sešitu) 24 kr. Sešit 2. obsahuje opět hojně článkův, jimiž se praktický žák učí jazyku francouzskému.

Učebnice zeměpisu pro ústavy učitelské. Sepsal Ant. **Tille.** Díl I. pro 1. ročník. V Praze 1890. Nakladatel I. L. Kober. 8°. II. 96. Cena 65 kr.

Úkoly ku překladům z jazyka českého na jazyk latinský. Dle K. B. Süpfla spracoval Ondřej **Franta.** Díl I. 5. vyd. V Praze 1891. Nakladatel I. L. Kober. 8°. V. 108. Cena 60 kr.

Hanácké figurky. Nakreslil Ot. **Bystřina.** Ve Vyškově 1890. Nákladem vlastním. m. 8°. 139. Cena 90 kr. — Ve figurkách jeví spis. velmi bystrý talent pozorovací, jsouť jak by je z života vyňal, i mluvou i jednáním. Je v nich zdravý Kosmákovský realismus. Nejlépe a nejvěrněji jsou podány figurky z hospod, slabší jsou ze soudů, nejslabší a nejmlhovitější je Pámbíčkář. Spis. se snaží vystihovati mluvu věrně dialekticky, což dodává figurkám jeho zvláštní rázovitosti. Doufáme, že na zajímavém poli tomto neustane a že nám co nejdříve zas nové „živé“ vzory nakreslí bez strachu před jich „odměnami“. — Úprava knihy jest úhledna, chyb tiskových na obtížnou korrekturu dialektickou po skrovnu, na př. výletnou (132, 1) m. vzletnou, svým (134, 2) m. mým a p.

Syntaxis gotských předložek. Sepsal Dr. V. E. **Mourek.** Spisův poctěných jubilejní cenou král. České společnosti nauk v Praze číslo 5. V Praze 1890. v. 8°. VII. 234. Cena 1 zl 50 kr.

Kabinetní knihovna. Nákladem F. Šimáčka. V Praze. m. 8°. Svazek LI.: **Spadlé listí** (A. **Klášterský**). Cena 50 kr. — Básník věnoval sbírku svou — kterou tahne jakýsi zádumčivý ráz — památce svého otce. Verše Klášterské o dojímají svou tklivostí. — Sv. VII.: **Jasem i stínem.** (Ed. **Jelínek**). Cena 60 kr. — K povídkám známého a oblíbeného slavofila netřeba jiné poznámky, než že věnovány jsou slovutné El. Ořeškové.

Starosta Václ. Dobrovský, reformátor obce Nezdarovské. Sepsal ... **Schwarz.** II. vyd. V Praze 1890. Nákl. F. Šimáčka. 8°. 113. Cena 48 kr.

Kuchařská kniha. (Vydáno péčí spolku „Domácnost".) V Praze 1891. Nákl. téhož. 8°. 354. Váz. 2 zl. (Věnováno památce M. D. Rettigové.)

Základ blahobytu. Napsal S. **Smiles.** (Přel. B. Janáček.) V Praze 1890. Nákladem F. Šimáčka. m. 8°. 323. Cena 90 kr. Dílo slovutného spisovatele dočkalo se 2. vyd. Kniha ta pro obsah svůj zasluhuje hojného rozšíření.

Sedmero povídek od Lva N. **Tolstého.** (Vybral Petr Durdík.) Bibliotheka zábavy a poučení. Nové řady č. 2. V Praze 1890. Nákl. téhož. 8°. 95. Cena ? Knížka hodí se výborně pro mládež.

Zlatý déšť. Drama o 3 jednáních od V. **Štecha.** V Praze 1890. Nákl. téhož. 8°. 99. Cena 50 kr. — Dílo to jest XXIII. číslem repertoiru čes. divadel a bylo poprvé provozováno v Slaném.

Midasovy uši. (Dramatická díla J. **Vrchlického** XII.) Veselohra o 3 jednáních. V Praze 1891. Nákl. téhož. m. 8°. 93. Cena 40 kr. — Nejnovější kus Vrchlického byl přijat od Pražského obecenstva velmi vřele. (Viz Dramat. literat.)

Christoforo Colombo. Historická hra o 11 obrazech. (Dram. díla Lad. **Stroupežnického** V.) V Praze 1890. Nákl. téhož. m. 8°. 141. Cena 60 kr.

Dramatická literatura.

Midasovy uši. Veselohra o 3 jednáních od J. **Vrchlického.** — Básník uchýliv se od skutečnosti staré báje pojal oslí uši Midasovy allegoricky: Midas má duševně oslí uši (v něž uvěřil, když mu je zbrklý holič byl namluvil) jen potud, pokud se neosmělí pohlédnouti pravdě v tvář. Myšlenku tu básník provedl velice poéticky, dikcí stkvělou, protkávanou hojnými duchaplnými sentencemi; jen iamb se na jeviště dobře nehodí, opravdut místy kulhá. Povahy osob jsou případně kresleny, toliko povaha mladého Řeka Lykia (p. Slukov, proč ne p. Bittner?) jest nejasna, z počátku se jeví jako lstivý, ziskuchtivý člověk a tak i průběhem hry, než na konec líčeným vyznáním lásky nevěstě královĕ chce jej přijměti k tomu, by odhale oslí uši přestal se jich strachovati — kde zde lstivosť, ziskuchtivosť? Jak básník zachází s některými jmeny řeckými, nelíbí se nám, na př. sklání gen. Midas*e*; proč ne Midas*a* neb raději Midy, Midovi, Midu atd? Tvar Kelaenae (Kelänä) jest nestvůra řecko-latinská místo buď Kelainai či Kelainy neb Celaenae (Celény). V dramatické básni této vynikli hrou sl. Kubšová (Panthalis) a pp. Slukov (Lykias), Mošna (Thersites), Seifert (Midas), Sedláček (Smerdis).

Z české domácnosti. Veselohra o 1 jednání od K. **Pippicha** dává zvláště p. Frankovskému a sl. Kubšové příležitosť vyniknouti, onomu v roli komické, této v naivní. Nechápeme však, proč to má býti veselohra právě z *české* domácnosti; týmž právem by mohla býti nazvána z německé, francouzské a j. domácnosti, neboť komické situace vyplývající ze spolkového života vůbec nemají ni za mák příchuti národnostní.

Loupežníci. Tragédie o 5 dějstvích od Bedř. **Schillera.** Přeložil Jos. Jiří **Kolár.** — Různá jsou mínění našich kritikův o tom, hodí-li se Loupežníci na naše jeviště či nic. Nebudeme jich zde posuzovati, ale tolik uzná každý, že chceme-li viděti na jevišti zdramatisované děje z doby rokoko, z doby idylly neb z doby herojské a p., proč by se nám neměly předváděti také děje z doby sentimentální, romantické. Loupežníci poskytly našim hercům hojné příležitosti, by své umění ukázali; v prvé řadě tu sluší jmenovati p. Bittnera (Franc), jenž stál na umělecké výši po celou hru, jmenovitě v poslední scéně; vedle něho vynikala ušlechtilou hrou sl. Kubšová (Amalie), p. Slukov (Karel), p. Šimanovský (Maxmilian), p. Mošna (Daniel) a j. — Ale ještě něco stran překladu. Proč zůstává pořád „Franc", když se překládá „Bedřich" (Schiller)? Pak by bylo radno, aby se některé příliš „jadrné" výrazy nahradily vhodnějšími.

Její pastorkyňa. Drama z venkovského života moravského o 3 jednáních. Napsala Gabriela **Preissová.** — Po druhé vystupuje slovutná spisovatelka na jeviště s látkou čerpanou ze slovenského lidu. Dnes je to psychologická studie, jejímiž hlavními činiteli jsou kostelnička Buryjovka (pí. Sklenářová) a pastorka její Jenufa (pí. Benoniová); podle nich stojí lehkomyslný Števa Buryja (p. Pštros)

a nevlastní bratr jeho Laca Klemeň (p. Slukov). Osnova děje vrcholí v zločinu, jehož se macecha Jenufina dopustí, utopíc nemanželské dítě její, aby jí před světem pověsť zachovala a umožnila, by si ji mohl vzíti Laca po nehodném bratru svém Števovi; hlavní však pohnutkou Buryjovce byla její pýcha, by jí lidé nevyčítali nezdařené vychování pastorčino. Števa Jenufu opustí, Laca si ji vezme, neboť v poslední chvíli, kde zločin vyšel na jevo a lidé se dověděli o hanbě Jenufině, on jí zůstává věren a ona teprve pozná pravou lásku k němu. Ovzduší děje prochvívá libeznosť slovenštiny, jíž jest mluva zbarvena, a pestrý kroj slovenský, v němž se osoby na jevišti objevují. Vedle uvedených už osob, z nichž zvláště p. Pštros se vyvíjí na typické charaktery slovenské, si pěkně počínají ještě zvláště p. Sedláček (stárek), p. Mošna (rychtář) a sl. Volfová (rychtářka). Při Jenufě bezděky navštěvovatel našeho divadla vzpomene na pí. Bittnerovou; jak dlouho ji budeme ještě postrádati?

O nejnovějších kompendiích klimatologie.

Uvažuje *Josef Frejlach.*

(Dokončení.)

Současně s Dr. Hannem pracoval o téže látce professor *Vojejkov,*[1]) jehož kniha vydána r. 1884 (rusky) a 1887 (německy). Vydání německé je značně přepracované, cennější než ruské. Obě kompendia, od Hanna i Vojejkova, jsou na sobě úplně nezávisla. Pracováno v různých směrech, látka pojata nestejně, ale co vypracováno, je zde i onde stejně zdařilé. Hann je soustavnějším, Vojejkov má více detailů.

Prvý díl, z části sbírka menších prací dříve porůznu vydaných, je věnován pojmům všeobecným. Z počátku promlouvá se o tlaku vzdušném, o změnách teploty ve vystupujících a sestupujících proudech atmosferických, o vlhkosti, vypařování, oblačnosti i srážkách, o řekách a jezerech. — Prameny, potoky i řeky jsou resultátem atmosferických srážek. Proto musí se v nich i periodičnosť vodních srážek zračiti a jest možno konstatovati několik typů, aby vyjádřil se vliv množství, formy a periodičnosti srážek na řeky. V typu *A* jsou zahrnuty řeky, napájející se táním sněhu v rovinách a výšinách asi do 1000 m; náleží sem severní část Sibíře, pevniny severoamerické a archipel severoam. K typu *B* patří řeky, živené táním sněhu v pohořích; Amu Darja, Syr Darja, Indus atd. Pod *C* rozumí se řeky, živené deštěm, v nichž připadá vysoká voda na teplejší dobu roční. Tento typus odpovídá deštům tropickým a monsunovým. Patří sem hlavně Orinoko, Kongo, Nil a veliké řeky čínské. Tak typickou již není Amazonka, Ganges ani Brahmaputra, neboť přijímají část — ovšem že nepatrnou — vodstva z tání sněhu na horách. *D* Řeky, napájené z veliké části deštěm, avšak vysoká voda povstává následkem tání sněhu. Náleží sem velký kus severní a západní Sibíře — při čemž čím severněji, tím zřetelněji jeví se typus *A* — skoro celé evropské Rusko, Skandinavie, východní Německo, severových. část Spojených států a severnější kus severoam. pevniny; také zde — jako v Sibíři — začíná převládati s postupováním k severu typus *A*. Na jižní hemisfeře typus *D* neexistuje, neboť jihoamerický kontinent, s nímž jedině můžeme počítati, nemá vůbec tak studených zim, aby tu mohla delší dobu obstáti pokryvka sněhová. K typu *E* řadí se řeky, jež se napájejí deštěm, tekou stále a jsou vyšší v chladnější době roční, ale pravidelná změna za rok jest nepatrná. Tento typus vyskytuje se v severní a střední Evropě, částečně v Americe a na Novém Zelandě; ale zde jest již kombinován s typem *B*. Řeky

[1]) Die Klimate der Erde. Von Dr. A. Woeikof, Professor der phys. Geographie an der Universität St. Petersburg, President der meteorologischen Kommission der k. Russ. Geogr. Geselschaft etc. Nach dem Russischen. Vom Verfasser besorgte, bedeutend veränderte deutsche Bearbeitung. Jena. Costenoble 1887. 8°. Dva díly o 393 a 422 stranách. S indexem a mapkami.

sem patřící jsou nejlépe studovány. Rýn zdá se inklinovati k *B*, neboť tání sněhu i ledovců alpských pociťuje se ještě za Strassburgem, kde bývá vysoká voda v létě. Než čím dále k severu, tím více zavládá *E*, takže u Kolína stojí v zimě hladina vodní pravidelně výše. Labe i Odra kolísají mezi *D* a *E*, neboť existence zimní pokryvky sněžné není tu úplně pravidelnou, ač dosti častou. Visla náleží k typu *D* kombinovanému s *B*, Dunaj k *B*, *D* i *E*. Ke skupině *F* patří řeky, jež se živí deštěm, jsou mnohem vyšší v chladnější části roku, rozdíl mezi maximalním a minimalním stavem vody značný, z části vysychají i v létě. Tento typus panuje v Jižní Evropě jsa ve spojení s t. zv. dešti subtropickými. Poněvadž je léto, doba největšího vypařování, velmi suché, bývají i řeky hodně vychudlé, ač nedostane-li se jim nějaké potravy tajícím sněhem v horách. Za to v zimě, na jaře i na podzim mívají vody hojnosť, mnohdy až přílišnou, takže povstávají zhoubné povodně, jakož často vídáme při Arnu, Tibeře, Rhoně, Loiře a p. Typus *F* nalézá se i v centrální Asii, Persii, Malé Asii, Syrii. Severní Africe od Tunisu až k Marokku, Kalifornii, Oregonu, Chile, na severu Nov. Zelandu, v jižní i západní Australii. Typus *G* má nedostatek potoků i řek za příčinou suchého podnebí. V krajinách, kde jest množství srážek atmosferických nepatrné, povstávají po dešti nebo tání na čas potoky i řeky, ale brzy se vypaří. Suché kraje bývají protékány řekami, jež sice vyvěrají v deštivých distriktech, ale nedostatkem přítoků a mohutnou evaporací mnoho vody ztrácejí. Dokladem jest m. j. Nil od 17° s. š. až k ústí, Volha od Sarepty k ústí. V počet krajin, jež nemají řek, náleží Sahara, část Arabie a nížiny aralokaspické, Kalahari v Jižní Africe, část nitra Australie a p. v. *H* krajiny, jež jenom v jistých dobách ročních mají tekoucí vodstvo a to ne mnoho; na př. severní Krim, část stepy kirgisské, plateau vnitroasij. atd. K typu *I* konečně náleží krajiny, jež nemají řek proto, že jsou buď úplně anebo skoro úplně pokryty firnem a ledovci. Nejtypičtějším dokladem tohoto zjevu jest Gronsko. —

Srážky, jež dopadají k zemi jako déšť, vssají se brzy v půdu anebo odtekou po jejím povrchu. Proto nemají zvláštního vlivu na teplotu vzduchu. Zcela jinak působí srážky ve formě pevné — sníh. Tento zůstává ležeti na povrchu zemském, pokud se nalézá temperatura pod nullou a má značný vliv na podnebí. O tomto vlivu dostává se nám obšírného poučení, dále o klimatických poměrech „věčného" sněhu i ledovců, o teplotě vodstva. Význam vody pro podnebí jest nemalý: ona mírní extremy teploty v čase i prostoru. Důležitou jest pohyblivosť vodních molekul, neboť voda stále se snaží, dle specifické váhy se urovnati, t. j. těžší klesá dolů, lehčí zůstane na hoře. Vojejkov líčí tu vertikální pohyby vody mořské, mrznutí i tání a vliv na okolní podnebí. Ve příčině jezer a moří s oceanem jen úzce spojených, na nichž žádný led se netvoří a teplota vody na místech hlubokých převyšuje temperaturu hustoty maximální — spisovatel přichází ke sledujícímu závěru: „Teplota jich povrchu vodního jest ročně průměrně vyšší než teplota atmosfery a to nejenom v šířkách středních, nýbrž i v tropech. Proto na březích takových jezer i moří průměrná roční temperatura vzduchu musí býti vyšší, než v určité vzdálenosti od nich." V dalším dočítáme se o různém rozdělení teploty v pevném i tekutém a o vlivu jejím na ochlazování se kůry zemské, dále o denních i ročních proměnách teploty vzdušné. Co se týká amplitudy denní, lze stanoviti tyto věty:

A. Povrch konvexní (hora) zmenšuje denní amplitudu temperatury, a to tím více, čím věčší jest poměr dimense vertikální k horizontální. Naproti tomu

B. povrch konkávní (údolí) ji zvyšuje, ale jenom až k jistému poměru dimense vertikální k horizontální..

C. Poměry normální panují na ploše úplně rovné.

Sledují stati o denní amplitudě hydrometeorů, tlaku atmosferického a větru, o změně teploty do výšky v krajinách horských a ve volné atmosfeře, o vlivu podnebí na vegetaci. Třeba míti dobrý pozor, chce-li kdo souditi z rázu vegetace na klima. Mnozí učenci mají za to, že květena jest výhradně anebo skoro výhradně závislou na podnebí, že lesním stromům, mnoho vody vypařujícím, veliké množství srážek vodních jest nezbytné a že zvláště stromy s opadávajícím listím potřebují mnoho pravidelných dešťů v periodě vzrůstu, t. j. ve středních a vyšších šířkách

v létě. Kde je suché léto, nemohou růsti lesy, nýbrž jenom vegetace stepní. Názor tento, jenž ujal se zvláště mezi německými učenci i u *Grisebacha* (Vegetation der Erde) jest poněkud pochybený. Vady Grisebachovy lze si vyložiti: napřed povstalo mínění, že jediné na klimatu jest vegetace lesní i stepní závislá — a veškera fakta fytogeografická musila se oblíbené theorii přispůsobiti. Vojejkov nepopírá, že lesy nemohou existovati bez dostatečné vlhkosti, že v rozsáhlých distriktech za nepříznivých poměrů klimatických nemohou růsti aniž obstáti, on jen dokazuje, že množství srážek, vegetaci lesní nezbytných, daleko není tak značné, jak se myslívá obyčejně. Lesů se často v rozsáhlých krajinách proto nedostává, že tamní podmínky jsou příznivější vegetaci stepní. Americký geolog Whitney konstatoval, že jemná prsť se pro ně nehodí. Na západě střední a horní Mississipi, kde složena jest půda z částiček velice jemných a stejnorodých, existují traviny stepní, na svazích však, kde je země hrubší, roste les. Jeho vzrůstu na velikou překážku jest nedostatek ochrany před větry. Doklady toho zříme na mořských pobřežích středních šířek obou hemisfer: na místech exponovaných prudkým, z oceanu vanoucím větrům západním není lesů, avšak poněkud dále u vnitř země již rostou bujně. — Další kapitoly jednají o vlivu vegetace, zvláště lesů na podnebí, o neperiodických změnách temperatury a srážek, o proměnlivosti teploty od dne ke dni a o rozdělení jejím na zemi. Díl prvý jest zakončen několika tabulkami číselnými i grafickými.

V díle druhém, podobně jako u Hanna, jest nastíněna klimatografie povrchu zemského. Vojejkov, jakož přirozeno, má zvláštní zřetel k poměrům Ruska a západní Sibíře. Látku uspořádal poněkud jinak než Hann. Uvedeme tu aspoň nadpisy kapitol: Vysoký sever — střední šířky severoamerické — tropická Amerika, jižní Am. — Atlantický ocean — jižní Afrika, tropická A. a Sahara — Středozemní moře a země sousední — tlak atmosferický v severní části starého světa — záp. a střední Evropa — směr a síla větru, teplota, oblačnosť a srážky v evropském Rusku a západní Sibiři (čtyři kap., str. 134—258) — řeky a jezera ruská — Kavkaz a země sousední — centrální Asie — vysoká Asie — východní Sibíř — Čína a Japan — Indie a západní zadní Indie — Malajský archipel a Australie — Indický, tichý a jižní ocean. V poslední kapitole Vojejkov ukazuje na nedostatečnou naši známosť vyšších šířek jižní hemisfery a na potřebu bádání v těchto končinách, jichž prozkoumání jest jedním z nejdůležitějších úkolů naší doby. Mnohé problemy vědecké nelze rozřešiti, pokud neznáme těchto míst; při nynějších prostředcích vědeckých i technických je to opravdu zahanbující, že tak málo víme o jižních šířkách za 45°. Považme jen, že nemáme žádných pozorování zimních jižně od $55^1/_2{}^0$ a že do nejvyšších jižních šířek proniknuto před více než 40 lety, a to na lodích plachetních! Co všecko se dá i za krátkou dobu vykonati, vidíme na důležitých výsledcích, jichž docíleno za přezimování na ostrovech Kerguelských a jižní Georgii.[1])

Uznáváme za potřebné upozorniti veřejnosť naši ještě na jedno dílo, jež sice direktně pod titul této zprávy nepatří, ale kterou přece s dobrým svědomím sem klademe. Je to *van Bebberova* dvoudílná „ausübende Witterungskunde."[2]) Díl prvý — věnovaný prof. Dr. Neumayerovi, „dem Begründer und bedeutendsten Förderer der ausübenden Witterungskunde in Deutschland" — vylíčuje *historii*, druhý, s předmluvou nedávno zvěčnělého Buys Ballota, *nynější stav* prognosy povětrnostní.

Při studiu historického vývoje vědy meteorologické hlavně s trojím názorem se potkáváme; z počátku panuje víra v nadpřirozený původ výjevů povětrnostní, po té začíná věřiti se v souvislosť povětrnosti s během hvězd a teprve velmi po

[1]) O menších pracích klimatologie tu nepíšeme, bývajíť stručné nástiny připojovány k naukám meteorologie. Ze starších prací poukazujeme hlavně na zdařilé dílo Lor Rothovo: Lehrbuch der Klimatologie mit besonderer Rücksicht auf Land- und F wirthschaft. Mit einem einleitenden Vorworte von geh. Regierungsrath Professo W. Dove. Wien 1874, Braumüller 8°. str. 483.

[2]) Handbuch der ausübenden Witterungskunde, Geschichte und gegenwärtiger Zust der Wetterprognose. Von Dr. W. J. Van B. Abtheilungsvorstand der Deutschen warte. Stuttgart, Enke 1885/86, 8°., dva díly o 392 a 508 stranách.

zavládl názor moderní, dle něhož všecky výjevy atmosferické zakládají se na vlivu slunce a země. — Staří věřili, že tvůrcem povětrnosti jest Zeus (*νεφεληγερέτα, ἀστεραπηφόρος, κεραύνιος, ὑψιβρεμέτης, ὄμβριος* etc.), Jupiter (Tonans, Pluvius atd.), všemocný Jehova, — a kněží všech kultů tuto víru vydatně podporovali. V Zend-Avestě i bibli vznikají různé výjevy přírodní působením vyšších bytostí. Po daemonech národů pohanských přicházejí kouzelníci doby pokřesťanské, magové. Bůh působí déšť, ďábel vítr a kroupy. Následkem pověry bylo v 15.—17., ano i 18. stol. mnoho čarodějů i čarodějek pro „dělání" povětrnosti zmučeno a upáleno. Až do stol. 17. mají veškery názory i výzkumy ráz theologický.

Výkvětem druhého názoru, zakládajícího se na souvislosti mezi povětrností a během hvězd, je t. zv. *astrometeorologie*. Poněvadž vliv slunce na povětrnost jevil se býti nepopíratelným, domýšleno se, že i ostatní tělesa nebeská podobně působí, a to nejenom na povětrnosť, nýbrž i, jak známo, na člověka a jeho osudy. Tato okolnosť nebyla, rozumí se, rozvoji meteorologie zvláště příznivou. Prvními astrology byli Číňané před 2000 lety, ale i Assyrové, Chaldejci a Egypťané nebyli v ní nezkušeni. Od Egypťanů astrologie dostala se k Řekům, mezi nimiž se přes odpor Aristotelův značně rozvila, od Řeků k Římanům. Tiberius ji v Římě sice zakázal, ale teprve křesťanství vystoupilo proti ní rozhodněji, ale zase aby jen ukázalo, že všecko má původ svůj od Boha. Velmi horlivě pěstovali ji Maurové. Zlatá doba její padá do 14. a 15. stol., kdy bývali dvorní astrologové mnohdy zároveň řediteli států. Sám proslulý astronom *Tycho Brahe* jest ještě jejím stoupencem; [1]) proti astrologům zdvižen účinný boj teprve ve stol. 17., když byl vynalezen teplo- a tlakoměr a když přikročeno k důkladnému zkoušení pravidel astrometeorologických na konci stol. 18. na základě mnoholetých pozorování. Za dnešního stavu vědy jest astrologie nemožnou, ale byli až do nejnovější doby lidé, kteří různým těm hypothesám absurdním víry dávali.

O vlivu měsíce na povětrnosť naší existuje celá literatura. Výsledky přehojných observací zní v ten smysl, že jakýsi meteorologický vliv tu *jest*, ale že jest u srovnání s vlivem slunce a jiných dosud nevyzkoumaných faktorů, prakticky — t. j. pro předvídání povětrnosti — bezvýznamný. Rovněž bezvýznamným jest působení komet a meteoritů. Co se týká vlivu slunečních skvrn, jest jisto, že přes mnohou nápadnou shodu, kterou jeví na př. křivky znázorňující chod teploty a množství skvrn slunečních, přece nemožno bezpečně ani tolik konstatovati, že maxima skvrn korrespondují s klesáním, minima s přibýváním temperatury. T. zv. povětrnostní pravidla, jichž vznik datuje se namnoze z dávných dob, zachovala se ve formě ku podivu málo změněné až do našich časů jakožto „selská pravidla". Jich celkovou bezvýznamnosť pro praktickou prognosu povětrnostní moderní věda úplně dokázala. Barometr brzy po vynalezení byl všeobecně pokládán za spolehlivého proroka — víme, že neprávem. Rostoucí snaha, předvídati počasí z údajů meteorologických nástrojů měla kardinální vadu, že se přihlíželo jenom k lokálním, nikoli všeobecným poměrům atmosferickým.

Rozvoji meteorologie moderní překážela hlavně ta okolnosť, že nebylo systemu, methody pozorovací; panovalať ještě stále zvrácená snaha, chtíti souditi z jednotli-

---

[1]) Tycho Brahe po příkladu Wernerově ovšem začal býti již kritičtějším, klada důraz na pozorování. Jeho 15leté denní observace meteorologické uveřejnil teprve v novější době *La Cour:* „Resumé d'un Journal météorologique tenu à Uraniborg par le célèbre Astronome Tycho Brahe pendant la période 1585—1597." Kodaň 1876. — V úvodě ke svým pozorováním („Historia coelestis") T. B. praví: Také s astrologií, zkoumající účinky hvězd, jsem si dal dosti práce, abych ji očistil od chyb a pověrečných názorů a uvedl v souhlas s empirií, na níž má býti založena. Neboť stanoviti zcela jasné poměry, jež by bylo lze v jednu kategorii zařaditi s pravdami geometrickými a astronomickými, není ani možno. V mládí jsem se horlivě zabýval prognostickou částí astronomie, avšak nechal jsem toho, hodlaje dříve důkladněji prozpytovati pohyby hvězd. Když jsem tyto pohyby prozkoumal, znova jsem se ujal oblíbené vědy a přesvědčil se, že ačkoli namnoze bývá podceňována, přece skytá více jistoty, než by kdo věřil, a sice jak co do předvídání meteorologických, tak co do horoskopu. — Tycho de Brahe byl povolán do Prahy hlavně, jak se zdá, proto, že císař Rudolf, veliký přítel astrologie, jej pokládal za dobrého astrologa. —

vostí na celek. Mannheimská *Societas Palatina* byla první, jež začala na konci minulého století systematicky pozorovati. Pak vystoupil Alex. v. Humboldt, L. v. Buch, Brandes a hlavně Dove, jenž nakreslil první mapy isothermické. Cyklony zabývali se Espy, Reid, Redfield atd. Veliký pokrok učiněn tím, že zavedeno pozorování současné a že začato s konstrukcí synoptických map povětrnostních, za jichž otce dlužno pokládati nedávno zemřelého E. Loomise.[1] R. 1857 Buys Ballot vystoupil se slavným „barickým zákonem větrným“, jehož ohromný význam pro praktickou prognosu rychlého uznání došel. Možnosť sestaviti současné zprávy povětrnostní nastala tehdy, když dostal se telegraf do služeb meteorologie, což se stalo dosti záhy. Nyní začala pro meteorologii doba rozvoje přímo horečného, jak dokazují jména Ley, Ferrel, Mohn, Hann, Vojejkov, Sprung atd. atd.

Přikročujeme k meteorologickým kongressům a konferencím. Přičiněním *M. F. Mauryho*, zakladatele moderní oceanografie a maritimní meteorologie, svolána r. 1853 konference do Brusselu, jež usnesla se, aby byla zavedena jednota pozorování. Na mezinárodním kongressu ve Vídni (r. 1873) — jemuž předcházely dvě menší schůze, v Lipsku a Bordeaux (r. 1872) — obecně přijat jednotný system telegrafie povětrnostní a sjednoceno se na způsobu pozorování a soustavě chiffrové. Ve Vídni, Utrechtu a Londýně zasedlo permanentní komité. V Londýně r. 1874 odbývána maritimní konference, v Hamburku dvě. R. 1879 odbýván internacionální kongress Římský, 1882 schůze meteorolog. komité v Kodani.

Telegrafie povětrnostní utěšeně se rozvila ve hlavnějších státech j.: Spoj. obcích Severoamerických, Francii, Anglii, Německu, Rakousku, Italii, Rusku, Norvéžsku i Dánsku. V Rakousku začato r. 1865. Od r. 1864 vydávány (později zastaveny) výstrahy před bouří od c. k. ústředního úřadu námořního v Terstu na základě pařížských telegrammů. S vydáváním nynějších bulletinů počalo se r. 1877. Od r. 1878 rozesýlají se telegrammy k účelům hospodářským. Za depeše, jež se pokládají za služebné, platí se poloviční taxa.

Ve druhém díle — dedikovaném „dem Vorkämpfer der modernen Meteorologie H. Prof. Dr. Buys-Ballot“ — jedná se důkladně o nynějším stavu prognosy povětrnostní; litujeme, že nemůžeme obsahem také tohoto dílu blíže se obírati; vedlo by to příliš daleko, neboť několika řádky bohatou látku vytknouti nelze a na více nemáme místa. Vykládá se tu o zásadách praktické nauky o povětrnosti, o předvídání na základě povětrn. map, o upotřebení pozorování lokálních k účelům prognostickým, atd. V dodatku jest návod, jak má manévrovati loď při bouři.

Dílo van Bebberovo je zjev epochální, jemuž bychom podobného cos marně hledali. Nejpřednější své doby autorita Buys Ballot napsal ve předmluvě ke druhému dílu (který mu byl dedikován): „Keiner, dem das Aufstellen von Witterungsprognosen obliegt, kann dieses Handbuch des Herrn van Bebber entbehren, jeder wird darin Anleitung finden, wie er die Sache angreifen und fördern soll.“ A s úsudkem *Buys Ballotovým* zajisté každý musí souhlasiti.

Drobné zprávy.

Nařízení.

Péče o tělesný vývoj mládeže studující. C. k. ministerstvo učb[…] výnosem ze dne 15. září 1890, č. 19.097, ukládá ředitelstvům středních škol, b[…] dbala náležitě o tělesný vývoj žactva. Za tím účelem mají se postarati o lacin[…] užívání lázní, koupelí, plováren, rovněž o kluziště a hřiště pro mládež. Těšíme se těm pokynům vys. c. k. ministerstva doufajíce, že přinesou mládeži naší [...]doucího osvěžení a posílení těla, jež bývalo bohužel více méně dosud zanedbáváno; rovněž lze očekávati, že obživnou opět dosti vzácné nyní výlety studentské, j[…]

[1]) Viz: Zeměpisný sborník roč. III., Z historie povětrnostních map synoptických.

za řádného vedení netoliko na tělo, ale i na ducha a povahy žákův blahodárně mohou působiti.

Písemní úkoly na reálkách. Nařízením minist. ze dne 20. října 1890, č. 25.081 ex *1887*, zmenšen jest počet písemních úkolův na reálkách v této míře: *a*) v jazyce vyučovacím v 1. třídě v I. pololetí až do vánoc co týden diktát (15—20 minut), po té době co 4 neděle 2 diktáty, úkol 1 školní a 1 domácí; v 2. tř. co 4 neděle diktát, úkol 1 školní a 1 domácí; v 3. a 4. tř. co 4 neděle úkol 1 školní a 1 domácí; ve vyšších třídách zůstává při starém. *b*) Ve frančtině v 1. třídě v I. pololetí od vánoc co týden krátký diktát, v II. pol. co 4 neděle 2 diktáty a školní úkol, v 2. a 3. tř. co 4 neděle diktát, úkol 1 školní a 1 domácí; v 4—7. tř. co 4 neděle úkol 1 školní a 1 domácí. *c*) V angličině v 5. tř. v I. pololetí od vánoc týdně krátký diktát, v II. pol. co 4 neděle diktát a školní úkol; v 6. a 7. tř. co 4 neděle úkol 1 školní a 1 domácí. *d*) V mathematice ve všech třídách co 4 neděle školní úkol, mimo to malá domácí cvičení hodinu od hodiny, ale připadne-li příští hodina na druhý den, sejde s těch cvičení v nižších třídách vždy, ve vyšších zvláště pak, není-li mezi oběma hodinama prázdné odpoledne.

Vysvědčení dospělosti s vyznamenáním na paedagogiích uděliti se smí jen takovým chovancům ústavův těch, kteří mají z mravného chování „chvalitebné“. (Minist. 23/9. 1890, č. 17.011.)

Nařízení ministeria obrany zemské ze dne 18. dubna 1889,

jímž vyhlašují se přechodní ustanovení k zákonu ze dne 11. dubna 1889 (Z. Ř. č. 41.), kterým zaveden byl nový zákon branný.

III. O úlevách v konání povinnosti služební.

A. O kandidatech duchovního stavu, vysvěcených kněžích a ustanovených správcích duchovních.

1. Všechny nároky na úlevy podle §. 25. posavadního zákona branného, před působností nového branného zákona nabyté, zůstávají platnými.

2. Kandidati duchovního stavu ve vojsku a v zeměbraně jsoucí, kterým již propůjčena byla úleva v §. 25. dosavadního branného zákona, prvního odstavce, přeloženi buďte ihned do náhradní zálohy.

3. Studující, kteří požívají výhody v třetím odstavci právě řečeného paragrafu založené, zůstanou v tom poměru, který jim dosavadní zákon zaručil. Když vstoupí do theologických studií nebo do noviciatu duchovního řádu, přeloženi buďte do náhradní zálohy podle nových zákonů branných.

4. Jednoroční dobvovolníci, ku kterým vztahuje se předposlední odstavec paragrafu v čís. 2. řečeného, přeloženi buďte ihned do náhradní zálohy.

5. Vojenští duchovní, v záloze a v neaktivní zeměbraně jsoucí, vyzváni buďte velitelstvy doplňovacích okresů, vztažmo evidenčními úřady zeměbrannými, aby se prohlásili, zda chtějí zůstati v dosavadním poměru nebo zda chtějí, složíce svou hodnost jako vojenští duchovní, přeloženi býti do evidence náhradní zálohy. Příslušná prohlášení podána buďte nejpozději do konce září 1889 řečeným velitelstvům, od nichž buďte dohromady sbírána a na konci každého měsíce předkládána seznamem říšskému ministeriu vojenství, vztažmo ministeriu obrany zemské.

6. Vysvěcení kněží a ustanovení duchovní správcové, do evidence náhradní zálohy daní, vymazáni buďte z počtu u svého základního sboru. Příslušné sbory vojska zaslati mají opis listu z hlavní knihy základní příslušnému velitelstvu doplňovacího okresu.

Jak chovati jest je v evidenci, o tom §. 61. I. části branných předpisů obsahuje podrobnější ustanovení. Vojenští doplňovací úřadové první instance dodati mají politickým úřadům okresním data ku prvnímu založení záznamné knihy potřebná.

7. O přeložení příslušného branného povinníka vojenského do stavu náhradní zálohy (číslo 2. až 4.) velitelstva doplňovacích okresů dorozuměti se mají se sbory.

B. O podučitelích a učitelích.

1. Všechny nároky, před působností nového branného zákona nabyté, na výhody §. 27. dosavadního branného zákona zůstávají platnými.

2. Podučitelé a učitelé ve vojsku a v zeměbraně jsoucí, kterým již přiznána byla výhoda §. 27. dosavadního branného zákona, první odstavec, přeloženi buďte ihned do náhradní zálohy. O příslušných osobách vojenských velitelstva doplňovacích okresů dorozuměti se mají se sbory.

IV. O výhodách při jednoroční službě praesenční.

K článku III., číslu 4. branného zákona ustanovuje se:

1. Ti odvodem povinní, kteří jsou spůsobilí k jednoroční dobrovolnické službě podle nového branného zákona, mohou na tuto výhodu při letošním odvodu činiti nárok i tenkráte, když by ji před odvodem neohlásili.

2. Branní povinníci, kteří při letošním odvodu činí nárok na jednoroční praesenční službu nákladem státním, avšak nemohou prokázati nemajetnosti podle nových předpisů, mohou tyto průkazy předložiti dodatečně; pod touto výminkou odvedeni buďte jakožto jednoroční dobrovolníci na náklad státní. Nepředloží-li těchto průkazů, mohou jednoroční praesenční službu konati toliko nákladem svým.

Rovněž oni branní povinníci, kteří při letošním odvodu nárok činí na jednoroční praesenční službu nákladem svým, mohou dodatečně předložiti prohlášení otcovo nebo poručníkovo, že vydržovati budou aspiranta z vlastních peněz.

3. S těmi brannými povinníky, kterým výhoda jednoroční praesenční služby podmínečně přisouzena byla dle dosavadních ustanovení, naloženo buď dle dosavadních ustanovení, jde-li o definitivní přirčení této výhody, vztažmo o ztrátu její.

4. Jednoroční dobrovolníci podle dosavadního branného zákona odvedení, kteří praesenční službu vykonati chtějí nákladem státním, domáhati se mají tohoto nároku, řádně doloženého, dva měsíce před vstoupením do praesenční služby.

5. Poněvadž budoucně posádkové místo nemůže býti voleno, jednoročním dobrovolníkům před působností nového zákona branného odvedeným povoleno býti může přesazení od vojenského territorialního velitelstva (zeměbranného, vztažmo velitelstva obrany zemské), podají-li žádosť nejpozději dva měsíce před vstoupením do služby praesenční a je-li odůvodněna.

6. K jednoročním dobrovolníkům medikům, kterým k jich žádosti povoleno bylo, aby jako vojáci vstoupili do půlletní praesenční služby v 1. dubnu 1889, vztahují se ustanovení nového zákona branného.

7. Ti jednoroční dobrovolníci medikové, kteří v čase, kdy nový branný zákon byl vyhlášen, nabyli již doktorského diplomu nebo až do dne 1. října 1889 jeho nabudou, mohou celou jednoroční praesenční službu vykonati jako zástupci assistentních lékařův; avšak musí v této případnosti vstoupiti do praesenční služby přede dnem 1. října 1889.

Za tři posledních měsíců praesenčního roku přiděleni buďte ke službě u pěchoty nebo u sboru mysliveckého (zeměbrany).

Ti však, kteří odkladu sobě povoleného skutečně užijí a proto do praesen[illegible]ní služby dne 1. října 1889 nevstoupí, nemají nároku na řečenou výhodu.

8. Vojenští lékařští elévové, kteří již v záloze (neaktivní zeměbraně) js[illegible], jakož i kteří během roku ještě do zálohy (neaktivní zeměbrany) přijdou po [illegible] saženě doktorské hodnosti podle své spůsobilosti za praesenční služby jmenov[illegible] budou assistentními lékaři nebo zástupci assistentních lékařův.

Vojenští lékařští elévové v záloze (neaktivní zeměbraně), kteří zanechají sv[illegible] odborných studií nebo kteří po dokončení universitních studií ve třech letech [illegible] dosáhnou doktorského diplomu, přeloženi budou ke zdravotnímu sboru (budou ved[illegible] v neaktivním stavu zeměbrany). Vojenští lékařští elévové v záloze (v neakti[illegible]

zeměbraně jsou povinni každoročně až do dne 1. září frekventačními nebo jinými státně platnými listinami základnímu sboru prokázati, že ve svých studiích pokračují, vztažmo že je dokonali.

9. Lékárničtí a zvěrolékařští pomocníci, kteří již v záloze (v neaktivní zeměbraně) jsou, jakož i kteří v tomto roce ještě do zálohy (neaktivní zeměbrany) přijdou a do jednoho roku po vyhlášení nového branného zákona, vztažmo po přeložení do zálohy (neaktivní zeměbrany) nabudou diplomu, budou dle své spůsobilosti za praesenční služby a podle potřeby jmenováni akcessisty, vztažmo podzvěrolékaři nebo praktikanty.

Ti pak, kteří v řečené lhůtě nedosáhnou diplomu, přeloženi budou ke zdravotnímu, vztažmo k vozatajskému sboru (vedeni budou v neaktivním stavu zeměbrany).

10. Ti záložníci, kteří vykonali praesenční službu jako jednoroční dobrovolníci, nebuďte za míru povoláváni snad k výjimečné aktivní službě.

Nařízení ministeria věcí duchovních a vyučování ze dne 2. srpna 1889,

jak prokázati jest vykonání vojenské služby praesenční, kteréžto průkazy studující vysokých škol povinni jsou podati vzhledem ku §. 25. zákona ze dne 11. dubna 1889 (Z. Ř. č. 41).

§. 1. Podle §. 25. zákona branného ze dne 11. dubna 1889 (Z. Ř. č. 41) doba aktivní služby jednoročních dobrovolníků výhradně určena jest k výcviku vojenskému. Proto akademičtí úřadové jsou zavázáni, vůbec jednoročním dobrovolníkům inskripce nedovolovati a inskripce s porušením tohoto nařízení dobytá buď pokládána za neplatnou bez újmy řízení disciplinárního, tak že příslušné pololetí nebude čítáno ve vyžadovaný čas studijní. Jestliže by se to snad přece stalo při připuštění k některé zkoušce, tedy výsledek její prohlášen buď za neplatný a vydané vysvědčení buď vzato zpět.

§. 2. Každý na vysoké škole studující, který žádá za vydání absolutoria, nebo dle platných předpisů připuštěn chce býti před dosažením absolutoria k vykonání některé z theoretických státních zkoušek na právnických a státovědeckých fakultách, rigoros, zkoušky pro učitelství na gymnasiích a reálkách, postupné nebo státní zkoušky anebo diplomové zkoušky na technických školách vysokých nebo na vysoké škole zemědělské, povinen jest prokázati, že absolvoval požadovaný studijní čas bez kommulace studií na vysokých školách s vojenskou službou praesenční.

Proto zavázán jest prokázati, buď 1. potvrzením dle §. 3 *a*) tohoto nařízení vydaným, že nenáleží do svazku vojska (válečného loďstva) nebo zeměbrany, nebo 2. vojenským pasem nebo potvrzením dle §. 3 *b*) vydaným, že svou praesenční službu jako jednoroční dobrovolník ještě nenastoupil, nebo 3. potvrzením dle §. 3. *c*) nebo *d*) vydaným, že praesenční službu jako jednoroční dobrovolník vykonal v čase, který nepřipadá do nepříslušného času studijního, nebo 4 potvrzením dle §. 3 *e*) vydaným, že, jsa odveden na tři léta, v čase, kterého immatrikulován byl na vysoké škole a o jehož započtení jde, nebyl ve službě vojenské, anebo že byl toliko v takové vojenské službě, která nevylučuje vpočtení semestru.

Potvrzení pod čís. 1. a 2. dotčená jsou toliko tenkráte spůsobilá podati předepsaný průkaz, když prohlédajíc k době jich vydání není pochybno, že nastoupení praesenční služby mezi tím časem vůbec nemohlo se státi neb alespoň státi se mohlo teprve potom, kdy zde byly již podmínky pro vydání absolutoria nebo pro připuštění ke zkoušce.

§. 3. Aby tyto předpisy mohly býti provedeny, buďte studujícím, kteří na některé vysoké škole chtějí dáti se immatrikulovati nebo již jsou immatrikulováni, podle §. 28. druhé části branných předpisů dána tato potvrzení:

a) Studujícím, kteří na některé vysoké škole chtějí dáti se immatrikulovati nebo již jsou immatrikulováni a ke svazku vojska (válečného loďstva) nenáležejí, buď o této okolnosti k jich žádosti od příslušného politického úřadu okresního vydáno potvrzení, v němž buď také uvedeno, proč k vojsku (válečnému loďstvu), vztažmo k zeměbraně nenáležejí.

Toto potvrzení zůstane pro pozdější případy platným, jestliže na něm znova potvrzeno bude, že dotčený poměr nezměněn trvá, anebo které změny zatím se staly.

b) Jednoročním avšak ještě nezařaděným dobrovolníkům, kteří na některé vysoké škole chtějí se dáti immatrikulovati nebo již jsou immatrikulováni, buď od velitelstva příslušného doplňovacího okresu potvrzeno, kdy vstoupiti mají do praesenční služby, případně až do kterého času povolen jim byl odklad služby praesenční. Takovýmto již vřaděným jednoročním dobrovolníkům, kteří praesenční službu ještě nenastoupili, toto potvrzení — neměli-li by z některé příčiny pasu vojenského v rukou — dáno buď od sboru základního. Každá změna času k nastoupení praesenční služby ustanoveného vyznačena buď ve vojenském pasu v dodatcích k osobním zápisům.

c) Jednoročním dobrovolníkům na některé vysoké škole immatrikulovaným, praesenční službu konajícím, k jich žádosti od velitelstva sborového (vojenského oddílu, ústavu) potvrzen buď čas, kdy do praesenční služby vstoupili a kdy z ní vystoupili.

d) Studujícím, na některé vysoké škole immatrikulovaným, kteří již vykonali praesenční službu, buď o tom k jich žádosti od základního sboru dáno potvrzení, z něhož nechť seznati jest čas, kdy do praesenční služby vstoupili a kdy z ní vystoupili.

e) Oněm studujícím na vysokých školách, kteří sice nejsou zahrnuti v předchozích odstavcích *a*) až *d*), avšak skutečně jsou ve vojenském poměru služebním, budiž k jich žádosti od velitelstva sborového (od vojenského oddílu, ústavu) dáno potvrzení o tom, že v čase, o kterém pro výkaz při studijních úřadech toto potvrzení se žádá, nebyli ve vojenské službě, anebo jestliže ve službě byli, jakou povahu příslušná vojenská služba měla a jak dlouho trvala.

§. 4. Podle článku III., čísla 4., odstavce 2. zákona ze dne 11. dubna 1889 (Z. Ř. č. 41) předpis §. 1. tohoto nařízení nevztahuje se k oněm studujícím, kteří na počátku působnosti tohoto zákona svou praesenční službu jako jednoroční dobrovolníci již byli nastoupili nebo ji vůbec již byli vykonali; avšak pro ony jednoroční dobrovolníky mediky, kterým povoleno bylo, aby jako vojáci v dubnu r. 1889 vstoupili do půlletní praesenční služby (IV., 6 nařízení c. k. ministeria obrany zemské ze dne 18. dubna 1889, Z. Ř. č. 48), platí úplně ustanovení svrchu položená.

Schválená díla:

Al. Pokorný, Názorný přírodopis živočišstva pro nižší třídy od F. V. Rosického. 7. vyd. V Praze 1891. Cena 1 zl. 10 kr., váz. 1 zl. 30 kr. (23/10. 1890, č. 21.165.)

Rozmanitosti.

— **Pražská zkušební komise pro učitelstvo tělocviku** na středních školách stvrzena jest v dosavadním složení i na rok 1890—91 až 1892—93.

— **Členem c. k. školní rady zemské** jmenován jest za nebožtíka kanovníka Haniku kanovník Dr. Václav *Frind* v Praze.

— **Přednášky z oboru slavistiky a příbuzných věd** v zimním pololetí r. 1890—91 na universitě *Kievské:* Th. J. *Knauer:* Sanskrtská mluv-

nice. Gothská mluvnice srovnávána s mluvnicemi jazykův církevně-slovanského a litevského. Srovnávací jazykověda. Řecká dialektologie. Památky sanskrtského jazyka. P. V. *Vladimirov:* Dějiny ruské literatury. Přehled památek jazyka staroslovanského ve spojení se slovanskou dialektologií a palaeografií. Ruská dialektologie. V. N. *Malinin:* Skladba jazyka ruského. T. D. *Florinskij:* Dějiny slovanských literatur. Dějiny Slovanův. — Na universitě *Kasaňské:* A. S. *Archangelskij*: Dějiny nové literatury ruské od Petra Velikého do Puškina. Četba literárních památek té doby. A. J. *Alexandrov:* Přehled nejhlavnějších zvláštností jihoslovanských nářečí. Mluvnice jazyka církevně-slovanského a četba nejdůležitějších památek jeho.

Slavnostní instalace rektora magnifica české university státního rady prof. Dra Vladimíra Tomsy

konala se dne 7. listopadu v 11 hod. dopol. za neobyčejného návalu universitních posluchačů, kteří před ustanovenou hodinou aulu přeplnili, tak že mnozí do velké dvorany dostati se nemohli.

Ohromné účastenství akademiků jest zřejmým dokladem všeobecné úcty a vážnosti, jíž rektor magnificus v kruzích těchto se těší. Slavnostní instalaci byli přítomni veškeří děkani, professoři a docenti české university, vicepresident místodržitelství šl. Friedel z Friedensee s místodržitelským radou p. Jansou, president zemského soudu ryt. Marx, policejní ředitel ryt. Stejskal, stavební rada Hlávka, náměstek starostův J. Kandrt, poslanec na zemském sněmu prof. Tilšer a m. j. Hodnostáři byli uvítáni obvyklými fanfárami. Když zaujali místa svá, zapěl pěvecký odbor literárního a řečnického spolku „Slavie" chorál národa českého, načež odstupující rektor prof. Dr Talíř podal následující zprávu:

„Velevážené, velectěné shromáždění! Jestiť dávným, chvalným zvykem a obyčejem, že odstupující rektor tohoto staroslavného učení po uplynutí doby svého úřadování podává veřejně zprávu jednak o příbězích a událostech, jednak o činnosti téhož vysokého učení. Šetře obyčeje toho, chci i já se podobné zachovati. Právě minulý studijní rok 1889—90 nevykazuje sice co do počtu mnoho událostí pro universitu českou a její vývoj zvláště důležitých, nicméně jest a ještě také zůstane rok tento v dějinách naší university rokem velice významným.

Každým rokem takřka bylo vzpomínáno neúplnosti naší university a bylo vyslovováno vřelé přání, po jejím doplnění. Této vřelé tužbě bylo v studijním roce právě minulém vyhověno, neboť nejvyšším rozhodnutím ze dne 8. července vysloveno, že při universitě české bude zřízena a počátkem studijního r. 1891—92 v život uvedena fakulta theologická, které jsme až dosud postrádali a kterou má býti korunováno dílo roku 1882 započaté. Přičiňování o to, by a že tak se stalo, jistě nebylo nijak menší a jistě ne méně intensivní u všech mých pánů předchůdců v úřadě tomto nežli se strany mé. Že splnění našich přání událo se v roce mého rektorského úřadování, bude mně povždy milou upomínkou.

Budiž zde též všem, kdož si pro uskutečnění našich snah ve směru tom získali zásluh a v první řadě kardinálu pražskému a ministru vyučování vysloven dík nejvřelejší. Událosť zřízení fakulty theologické při universitě české sluší vítati za událosť veledůležitou, za událosť, která dle mého přesvědčení nemá býti registrována výhradně universitou co takovou, nýbrž celým národem českým. Nehledě k tomu, že universita česká přestane nyní býti universitou neúplnou, nehledě dále k tomu, že česká universita již při své neúplnosti co do počtu posluchačů, čili co do návštěvy její mezi universitami rakouskými zaujímala místo druhé, či po universitě vídeňské místo první a že rozdělením nynější tak zvané společné fakulty theologické na fakultu českou a německou návštěva university naší ve prospěch národnosti české uvedena bude na míru pravou, správnou a spravedlivou, nehledě konečně k tomu, že universita naše bude moci býti postavena po boku nejčetněji navštěvovaných universit evropských, že tím nejpádnější bude podán doklad její oprávněnosti — nehledě k tomu všemu, nýbrž přihlížeje pouze k důležitosti zřízení

samostatné fakulty theologické při universitě české, nemohu pomlčeti o blahodárném působení pražské fakulty theologické v dobách dřívějších.

Velkou zásluhou řečené fakulty theologické a jejích členů bývalo totiž vždy, že, plnivše plnou měrou veleváżné úkoly, do jejich oborů spadající, že vyhýbavše se při tom víru vášní veřejných a že, měvše povždy na zřeteli zásady spravedlnosti křesťanské — neopomínali šetřiti posvátných citů každého národa a tímto spůsobem dovedli chrániti a sebou uchrániti naše základní zájmy národní. Dej bůh, by fakulta theologická, jež při universitě české bude zřízena, těmitéž brala se cestami, hájíc takto rovně zájmy církve, státu a národa.

Jak vůbec známo, není věda výhradní doménou jednotlivého národa neb jednotlivých národů, každá věda jest obecná, jest takřka mezinárodní a na každém národě jest, by, seč síly jeho stačí, přispíval k jejímu pěstování a dalšímu vyvinování. Čím mohutněji příspěvky ty plynou, tím zabezpečenější jeví se býti existence toho kterého národa a tím vydatnější jest jeho slovo, položené na váhu mezinárodní. Nelze popříti, že pěstování vědy se strany národa českého stává se všeobecnějším, že u nás od roku k roku přibývá mužů, již pěstování vědy obrali sobě za úkol životní a že ve směru tomto vůbec učiněn byl v době poměrně krátké pokrok světem obdivovaný.

Abychom na cestě té nepřestali kráčeti v před, bylo se spravedlivě přičiňováno též roku právě minulého na našem vysokém učení českém, jak se strany učitelů, tak se strany posluchačů. Ku všeobecně zdárnému působení jest ovšem zapotřebí nevyhnutelně též prostředků hmotných v míře patřičné, kterých universita naše posud bohužel po různu postrádá.

Jmenovitě jsou to ústavy přírodovědecké na fakultě filosofické, které posud jsou roztroušeny po různých domech v najatých místnostech, k účelům těmto více méně se nehodících. Odstranění těchto nedostatků jeví se býti podmínkou nevyhnutelnou pro působení blahodárnější a vydatnější. Na fakultě lékařské jsou naléhavými mnohá zařízení, jichž při stále vzrůstajícím počtu posluchačů nevyhnutelně jest potřebí, má-li každému jednotlivci býti dána možnosť důkladného se vzdělání, jakého každý medik při svém těžkém a zodpovědném povolání má zapotřebí.

A konečně fakulta právnická jest posud s valnou částí potřebných místností poukázaná na budovu jednak velmi chatrnou a jednak k účelům vyučovacím naprosto nespůsobilou. Doufejme, že jednání v příčině odstranění naznačených nedostatků zavedené vůči naléhavé potřebě povede a přivede k cíli tak, jak opětné domáhání se zřízení fakulty theologické k cíli vedlo a přivedlo.

Co do obcování s jinými universitami vůbec a s cizími zvláště sluší vedle obyčejných styků přátelských uvésti blahopřání, které ve formě adressy universitou českou bylo zasláno universitě montpellierské za příčinou oslavy jejího 600letého trvání.

Co do sil učitelských neutrpěla universita česká ve studijním roce právě minulém žádných ztrát. Změny ve stavu učitelském během téhož roku se udavší jsou následující: Na fakultě právnické jmenováni byli mimořádní professoři JUDři: František Storch, Albín Bráf a Leopold Hejrovský řádnými professory a docent MUDr. Václav Bělohradský jmenován mimořádným professorem soudního lékařství. — Na medicinské fakultě byli jmenováni soukromí docenti MUDři: Karel Schwing a Frant. Mareš professory mimořádnými a MUDr. Mitvalský potvrzen za docenta lékařství očního. — Na fakultě filosofické byl soukromý docent PhDr. Rud. Dvořák jmenován mimořádným professorem orientální filologie a PhDr. Ignác Vysoký p[o]tvrzen za docenta klassické filologie a Mauric Antonín Colin byl jmenován lektor[em] jazyka francouzského.

Během uplynulého roku byli vyznamenáni prof. práv Dr. Ott udělením řá[du] železné koruny III. tř. a řádnými členy české akademie věd a umění byli císař[em] potvrzeni dvorní rada prof. Dr. Randa, prof. Dr. Emil Ott, prof. Dr. Fr. Studnič[ka], Jan Kvíčala, Lad. Čelakovský, Jos. Gebauer, Jos. Kalousek a Jos. Emler a řádn[ými] členy akademie byli voleni prof. Dři: Jiří Pražák, Jaromír Čelakovský, Boh. Eis[ert], Vladimír Tomsa, Martin Hattala, Jos. Durdík a Aug. Seydler. — Co do návšt[ěvy]

české university obnášel počet posluchačů ve všech 3 fakultách v zimním semestru 1889—90 celkem 2528 a v letním semestru 2167.

U porovnání s lety předešlými jest to jediný rok, jenž oproti roku předcházejícímu nevykazuje přibývání návštěvy, nýbrž naopak. Vykazujeť oproti předcházejícímu studijnímu roku 1888—89 v zimním semestru méně o 9 a v letním méně o 333 posluchačů, což jeví se býti výhradně následkem nového ustanovení branného zákona, dle kterého jednoroční dobrovolníci po dobu služby mohou sice býti immatrikulováni, nikoliv však inskribováni a dle kterého i medikové jsou povinni za příčinou vycvičení se ve zbrani půl roku aktivně sloužiti a právě proto, že valná část mediků volila pro řečený výcvik příhodnější dobu letní od 1. dubna do konce září, jeví se uvedený schodek a rozdíl značný, jak u porovnání se semestrem zimním, tak letními semestry roků předcházejících. Uvedené číslice návštěvy nelze tedy proto nijak míti snad za doklad pro ubývání frekvence university české. Pohledneme-li na země, ze kterých posluchači přicházejí na universitu českou, nalézáme, že přirozeným spůsobem jsou v první řadě Čechy a v druhé řadě Morava. Co zvlášť se týče sesterské Moravy, přibývá sice obzvláštní, nikoliv ale relativní číslice posluchačů z Moravy, t. j. posluchačů z Moravy přibývá, avšak ne v té míře, co přibývá posluchačů na naší universitě vůbec. Obnášelať číslice posluchačů z Moravy roku 1883—84 12 až 13% veškerého počtu posluchačů, procento to počalo pak pomalu klesati a obnášelo v roce právě minulém 11%, kdežto absolutní číslice posluchačů z Moravy od roku 1883—84 do roku 1889—90 vzrostla ze 190 na 271. — Přísných zkoušek bylo odbýváno na naší universitě v roce právě minulém 607 a promováno bylo 168 doktorů, a sice 60 doktorů práv, mezi nimi JUDr. Karel Hermann sub auspiciis imperatoris, 99 doktorů lékařství a 9 doktorů filosofie. Z farmaceutů bylo prohlášeno 39 za magistry farmacie a současně obdrželo 192 porodních babiček diplomy. Zbývá mně ještě připomenouti alespoň několik slov o nadacích. Stipendistů bylo koncem roku předešlého 194 s nadačním požitkem v úhrnné sumě 34.791 zl. a 600 zl. ve zlatě. Co zvláště se týče nadací universitních, nemohu opomenouti učiniti zmínku o nadaci Krombholzově pro nemocné studující, nadaci to nejblahodárnější. Nehynoucí sláva a vděk v každém srdci Dru Krombholzovi, onomu geniovi a dobrodinci nemocné mládeže. Jmění nadace této obnášelo koncem roku předešlého přes 77.000 zl. a z téže nadace bylo loňského roku vyplaceno lékárnám 664 zl. a léčebného do nemocnice 2034 zl. Díky buďtež vzdány těm ústavům, které loňského roku přes 600 zl. nadaci této darovaly. Vedle nadace Krombholzovy budiž ještě vzpomenuto nadace Jonákovy pro udělování bezplatných obědů chudým studujícím právnické fakulty, která však, ač jmění její obnáší nyní přes 32.000 zl. ve státních papírech, nemůže dosud započíti svou činnosť blahodárnou, poněvadž po rozdělení university a po rozdělení jmění nadace této mezi obě university rovnými díly, nadační jmění nedosáhlo posud takové výše, jakou nadační listina pro příští činnosť nadační předpokládá.

Pokud tak se nestane, převzal plnění šlechetného účelu nadace té k tomu cíli zvláště utvořený výpomocný spolek nadace Jonákovy, jemuž ve jménu chudých studujících právníků vzdávám tímto srdečné díky.

Vykonav podáním zprávy povinnosť úřadní, zbývá mi další milá povinnosť, vzdáti nejvřelejší díky veleslavnému c. k. místodržitelství království českého a veleváženému jeho referentu záležitostí universitních za objektivní ochotu a přízeň vysokému učení českému v roce právě minulém prokázanou, a konečně budiž nejsrdečnější dík vysloven všem, kdož mne v úřadě nesnadném upřímně a vydatně podporovali.

Přecházím nyní ku svému velectěnému nástupci v úřadě rektorském prof. Dru Vladimíru *Tomsovi.* Narozen dne 28. února 1830 v Praze, odbyl studia gymnasiální na malostranském gymnasiu a studium medicinské na universitě v Praze. Byl na téže universitě r. 1854 na doktora lékařství a ranlékařství promován. Téhož roku byl na téže universitě jmenován prosektorem a r. 1856 assistentem pathologické anatomie. Při vypuknutí italské války roku 1859 vstoupil co dobrovolník do služby vojenské a súčastnil se války co nadlékař 48. pěšího pluku. Po ukončené

válce byl jmenován assistentem fysiologie na akademii josefinské ve Vídni, kde přednášel i histologii. V roce 1865 byl na téže akademii jmenován supplujícím professorem fysiologie a medicinské fysiky, a téhož roku byl povolán za professora fysiologie na carskou universitu sv. Vladimíra v Kyjevě. R. 1883 byl povolán co řádný veřejný professor fysiologie na Pražskou universitu českou. Byl literárně velmi činným a uveřejnil celou řadu původních prací v řeči české, německé a ruské, které v časopisu českých lékařů (jehož spoluredakci r. 1866 vedl), v ruském časopisu lékařův a ve spisech Vídeňské akademie jsou uveřejněny. Z prací těchto sluší v první řadě uvésti: „Fysiologie pohybu krve“, „Beiträge zur Anatomie des Lymphgefässursprunges“, Uiber den peripherischen Verlauf und Endigung des Axenfadens in der Haut des glans penis“, „Uiber die Haut“ atd. atd. a požívá proto co fysiolog nového směru velmi dobré pověsti mezi odborníky jak zde, tak i v cizozemsku, a pro zásluhy na poli vědeckém získané, dostalo se mu též vyznamenání vysokých.

Byl totiž r. 1881 jmenován ruským skutečným státním radou, vyznamenán byl rytířským ruským řádem sv. Stanislava a sv. Anny II. třídy a povýšen do ruského šlechtického stavu dědičného. Roku právě minulého byl volen za řadného člena české akademie věd a umění, kterou volbu však pro přílišné zaměstnání odborné nebylo mu lze přijmouti, a konečně byl vyznamenán jednohlasnou volbou veškerých fakult a ministerstvem vyučování potvrzen za rektora vysokého učení českého. Vyslovuje k vyznamenání poslednímu své nejupřímnější blahopřání, žádám Vaši Magnificenci, přistoupiti blíže a složiti co rektor slib, jak zákonem jest předepsáno.“

— **Sedmý sjezd učitelstva středních škol haličských v Krakově dne 31. března a 1. dubna 1890.** Z předmětův, o nichž na sjezdě jednáno, zasluhují zmínky zvláště tyto:

I. Uznává se potřeba pečovati o povznesení nauky jazyka polského na školách středních. Přijato.

II. Uznává se potřeba reformy nauky náboženství israelského na stř. školách. Odmítnuto.

III. O zásadách, jichž dbáti jest při četbě klassických auktorův.

IV. O prostředcích k zlepšení stavu učitelů středních škol: *1.* zakládejte se nové školy, kde jich třeba; na ústavech s velikým množstvím tříd rozmnožujte se přiměřeně místa učitelská; *2.* utvořte se 3 druhy professorův tak, že by $^1/_3$ jich patřila v IX. třídu, $^1/_3$ v VIII., $^1/_3$ v VII. s výslužným, jako mají jiní úředníci; při tom se častěji udělujte přídavky osobní učitelům vynikajícím; *3.* ředitelům, kteří jsou v VII. třídě, má se zvýšiti přídavek funkční a nad to za prospěšnou činnosť mají býti povýšeni v VI. třídu a dostati osobních přídavkův; *4.* zkoušení zástupci učitelův mají dostati charakter i právo příslušící úředníkům X. třídy, zároveň buď titul supplent zaměněn jiným vhodným; *5.* práce seminární a v laboratořích vykonané mějte platnosť prací domácích; kandidátům schopným udělujte se stipendia v době, kdy se připravují ke zkoušce; *6.* zařiďte se částečné zkoušky (na př. po 2 letech) posluchačův filosofické fakulty, by se v čas odstranili kandidáti neschopní; *7.* synové učitelův buďte bez výminky osvobozeni od školného, jako to jest na Rusi a v Prusku.

V. Kterak zameziti, by antiquáři nekupovali nedovolené školních knih.

VI. Nejdůležitější věci, jež se vyskytují při maturitě, zvláště z fysiky a dějepisu, mají se opakovati v VIII. třídě. (Muzeum VI.)

— **Zlepšení stavu učitelstva středních škol.** Jak jsme se v Kroku IV, 389 zmínili, stalo se o letnicích na Vídeňském sjezdě učitelstva středních škol usnesení, by se komitét k tomu určený domáhal lepšího pro ně postavení a zvýšení služného. Komitét nyní rozesýlá návrh žádosti v té příčině, z níž vyjímáme toto: Status ředitelův rozděl se ve 2, professorův ve 3 skupiny, do nichž přísluší každý učitel dle doby, již strávil v svém postavení. Ředitelé 1. skupiny patřiti mají do VI. třídy hodnostní se základním služným 1800 zl., skupiny 2. do VII. třídy

s 1600 zl.; professoři 1. skupiny do VII. tř. s 1400 zl.. skupiny 2. do VIII. tř. s 1200 zl., skupiny 3. do IX. tř. s 1000 zl.; k základnímu služnému dostávati mají všichni ještě dosavadní quinquennálky. Do 1. skupiny ředitelův má jich patřiti $^1/_3$, do 2. skupiny $^2/_3$; do 1. skupiny professorův má jich patřiti $^1/_6$, do 2. skupiny $^2/_6$, do 3. skupiny $^3/_6$. Do vyšších skupin se má povyšování díti dle věku v statu; stane-li se pak kdo ředitelem, nebeře se ohled na dosavadní hodnostní poměry jeho.

Přednášky na c. k. české vysoké škole technické v Praze v studijním roce 1890—91.

(Dokončení)

*45. *Nauka o strojním zařízení mlýnů obilních.* Zevrubný popis výroby mlýnské. Konstrukce strojů ve mlynářství užívaných, zvláště strojů rozemílacích stolic válcových. Způsob mletí pšeničného na krupice. Výpočet a strojnické úvrhy pro mlýny obilní. 3 hodiny v semestru zimním. Docent Emanuel *Hertik*.

D. Stavitelské a inženýrské.

46. *Obecná nauka o strojích.* Úvod k nauce o strojích. Stroje vložené. (Řemenové kotouče. Theorie ozubení a ozubená kola. Kliky. Výstředník. Některé jiné mechanismy. Přímá vedení.) Stroje zdvihací. (Tak zvané stroje jednoduché. Zdvihadla. Jeřáby.) Vodní kola v užším smyslu. Turbiny. Pumpy centrifugální. Ventilatory. Parní stroje a kotle. Přednáška 3 hodiny, rýsování 2 hodiny. Docent Josef *Saska.*

47. *Theoretická nauka o strojích.* Roztřídění strojů. Kinematika. Stroje k měření sil. Motory. Motory hnané silami svalovými. Motory hnané silami elementárnými. Stroje hydraulické. Vodní kola. Turbiny. Vodní motory tlakové. Centrifugální pumpy. Obecné stroje plynové. Dmychadla, kompressory, ventilatory. Theorie parních strojů. Měření výkonu a spotřeba páry. Stroje kalorické a plynové. 5 hodin. Professor August *Salaba.*

48. *Stavba strojů, první běh.* Úvod. Části strojů: Části spojovací, části ku přenášení pohybu točivého, části ku přeměňování pohybu posuvného. — Roury a přístroje uzavírací. — Kladkostroje. Přednáška 5 hodin. Rýsování 12 hodin. Professor Antonín *Pravda.*

49. *Stavba strojů, druhý běh.* Motory a příbuzné stroje pracovní. Parní stroje pro transmisse. Vodní kola, turbiny. Parní kotly. Pumpy pístové a centrifugální. Zdvihadla, jeřáby. Parní stroje těžné a vodotažné. Dmychadla, kompressory, ventilatory. Přednáška 5 hodin, rýsování 12 hodin. Prof. Ant. *Pravda.*

49. *Stavebná mechanika, první běh (s grafickou statikou).* Počátkové arithmografie. Grafické skládání a rozkládání sil. Momenty statické a vyšší. Těžiště. — Zevnitřní síly trámů prostých za stálého obtížení. — Stanovení vnitřních sil v soustavách prutových (věšadlech, vzpěradlech, nosnících střechových a příhradových vůbec). — Deformace soustav prutových a grafické stanovení osových sil v soustavách prutových staticky neurčitých. — Theorie momentů setrvačnosti obrazců průřezových. — Strojení ohybu trámů přímých. Přednáška 2 hod., cvičení konstruktivné 2 hodiny. Prof. Josef *Šolín.*

51. *Stavebná mechanika, druhý běh.* Některé dodavky k obecné theorii pružnosti. Pevnosť v opětovaném tahu a tlaku. (Zkoušky Wöhlerovy.) — Podrobná theorie sil vnitřních v plném nosníku přímém. Užívání toho při nosnících plechových o plné stěně střední. — Zevnitřní síly nosníků prostých za pohyblivého obtížení. Obtížení permanentní ve spojení s nahodilým. Obtížení nepřímé. — Theorie nosníků spojitých hledíc k obtížení stálému i pohyblivému. Účinek nerovné výšky podpor. Vetknuté konce. — Theorie nosníků obloukových. — Vyšetřování soustav prutových staticky neurčitých. — Theorie tlaku hmot sypkých. — Theorie zdí opěrných. — Theorie klenutí. Přednáška 3 hodiny, repetitorium 1 hodina. Prof. Josef *Šolín.*

52. *Stavitelství pozemní, první běh.* Všeobecné o stavitelských konstrukcích, stavitelských formách, stavebních plánech. — Stavitelské konstrukce z kamene, dřeva a železa. — Jich stálosť. — Stavba komunikace, osvětlení, topení, ventilace, akustika, pohodlí a čistota budov. — Soustavy ku vypravení výkalů z budov a měst. — Regulování ulic, náměstí a dvorů. — Dlažby. — Velikosť a rozdělení místností pro budovy veřejné a soukromé. — Zkáza staveb a odstranění této. — Znalosť použití a vyrábění stavebních látek. Přednáška 6 hodin, rýsování 10 hodin. Professor Jiří *Pacold.*

53. *Stavitelství pozemní, druhý běh.* Základy pro návrhy a provedení železničných staveb pozemních. — Budovy pro dopravu osob a zboží, pro výpravu vlaků, pro dohled na drahách a pro vydržování drah; dílny pro potřeby železniční. — Architektura pozemních staveb železničních. Všeobecné o stavitelském hospodářství, stavebních programech, stavebním právu, stavebních plánech, o rozpočtu práce a výloh, o devisi staveb, o stavebních instrukcích, o zadání stavebních prací, o pracích stavitelských v kancelářích, o vedení staveb a o jich kollaudaci. — O návrzích budov veřejných i privátních, škol, musei, humanitních ústavů, hostinců a staveb hospodářských. Železniční stavby pozemní (v semestru zimním). Návrhy staveb vůbec (v semestru letním). Přednáška 3 hodiny, rýsování 8 hodin. Prof. Jiří *Pacold.*

54. *Encyklopedie pozemního stavitelství.* Technika stavebných řemesel. — Stavitelské konstrukce z kamene, dřeva a železa. Vypočtení a dělení prostor v obydlích a závodech průmyslových. — Jich stavba. — Znalosť a použití stavebních látek. — Stavební hospodářství. Přednáška 4 hodiny, cvičení konstruktivné 6 hodin. Prof. J. *Pacold.*

55. *Architektura, první běh.* Slohové studie z doby řecké a římské, v letním semestru současně cvičení v menších návrzích. Přednášek a rýsování 13 hodin. Vládní rada prof. Josef *Schulz.*

56. *Architektura, druhý běh.* Studie renaissanční a provádění větších návrhů. Přednášek a rýsování 24 hodin. Vládní rada prof. Josef *Schulz.*

57. *Historie architektury.* V zimním semestru: Antika. V letním semestru: Renaissance [1]) 2 hodiny. Vládní rada prof. Josef *Schulz.*

58. *Stavitelství vodní, první běh.* Nářadí a stroje stavebné, zakládání v jímkách i bez jímek, zakládání pneumatické, zakládání na studních, vrtání do hloubky, stavby k nadržování a čistění vody, vodovody, zapažení břehu dřevem a železem, zdi opěrné a nábřežní. Přednáška 5 hodin, konstruktivné cvičení 10 hodin, v sem. zimním. Professor Kristian *Petrlík.*

59. *Stavitelství vodní, druhý běh.* Mapy řek, měření rychlosti vody, hráze ze země a zděné, jezy, plavidla komorová, doprava lodí na železnicích v suchu a ve vodě, hydraulická zdvihadla lodní, průplavy, upravování řek a stavby při tom užívané. Přednáška 5 hodin, konstruktivné cvičení 8 hodin v semestru letním. Prof. Kristian *Petrlík.*

60. *Stavba zemní a stavba silnic.* Zemní stavba: Zřizování náspů a zářezů pro silnice a železnice; rozpočty na tyto práce. — Stavba silnic: Spodní stavba. — Konstrukce jízdní dráhy a chodníků. — Ostatní konstrukce. — Doprava: poměry postupu a směru silnic a trasování jich. Přednáška 3 hodiny, navrhování staveb a konstruktivné cvičení 6 hodin, v semestru letním. Vládní rada professor V. *Bukowský.*

61. *Stavba mostů a stavba železnic.* V zimním semestru: Mosty dřevěné a kamenné pro chůzi, silnice, železnice a vodovody. — Železnice: Spodní a vrchní stavba. V letním semestru: Mosty železné pro chůzi, silnice, železnice a vodovody. — Železnice: Vozba; poměry postupu a směru. — Rozličné stavby na trati a zřízení nádraží. Přednáška 5 hodin, navrhování staveb a konstruktivné cvičení 15 hodin. Vládní rada prof. V. *Bukowský.*

---

[1]) Roku studijn. 1891—92 a vůbec každého druhého roku místo toho: Doba starokřesťanská a středověk.

62. *Stavba tunelů.* Utvořiti a vystrojiti podzemní prostor, stavebné soustavy tunelů, osvětlování, větrání, zdění, odvádění vody, vyvážení rozpojených zemin, o úkolu, rozpočty. Přednáška 2 hodiny v semestru zimním, konstruktivné cvičení 2 hodiny v semestru letním. Prof. Krist. *Petrlík.*

63. *Encyklopedie stavitelství inženýrského.* Zimní semestr: Železnice, nářadí stavební, zakládání jímkami i bez jímek, zakládání pneumatické, na studních, vrtání do hloubky, jezy. — Letní semestr: Práce zemní, vrtání ruční i strojové, zřizování výkopů i náspů železničních a silničních, zřizování hrází, nádržek na vodu, stavba silnic. Přednáška 3 hodiny. Prof. Krist. *Petrlík.*

64. *Stereotomie.* Úvod. Stereotomie zdí, zvláště křídel. Klenutí válcová, normálná i šikmá. (Zřízení orthogonálné, zřízení šroubové, o spárách Nicholsonových a Buckových.) Složená klenutí válcová (křížová, klášterní; lunety), klenutí točná (sférické a sferoidické a jiná). Klenutí ellipsoidické. Schody. Přednáška 2 hodiny v sem. zimním, 1 hodina v sem. letním, rýsování a modelování 3 hodiny v obou semestrech. Prof. Josef. *Šolín.*

*65. *Nauka o mostech příhradových.* Základní pojmy a vlastnosti příhradových konstrukcí vůbec. Obtížení mostů vůbec a příhradových zvlášť. Statické vyšetřování a stanovení průřezových rozměrů nosníků. A. s pasy rovnoběžnými, a to soustav jednoduchých, složených, násobných, pak nosníků s umělým napjetím. B. s pasy lomenými, a to soustav parabolických, polo-parabolických, elliptických, soustavy Schwedlerovy a Pauliho. C. obloukových. Příklady, zvláště propočítávání mostů skutečně provedených. 3 hodiny. Docent Albert *Velflík.*
Jan *Koula.*

66. *Zemědělská technika.* Všeobecná část o půdě a vodě. O pohybu vody v tocích a stavbami zdýmacími. Stavby ku zdýmání, jímání a vedení vody. Přípravné práce. Úprava menších toků. Vysoušení. Zavlažování. Petersenův systém. Zúrodňování rašelin. Naplavování. Utišování bystřin. 3 hod. Docent Karel *Vosyka.*

*67. *Vodovody.* Přípravné práce. Sbírání pramenů. Studny. Přirozená a umělá filtrace. Nádržky sběrné a rozváděcí. Spotřeba vody. Potrubí. Rozvádění vody. Zařizování čerpacích stanic. 3 hodiny v zimním semestru. Docent Karel *Vosyka.*

*68. *O udržování katastru v evidenci (patrnosti).* Výklad instrukcí katastralních z roků 1863 a 1888. V semestru letním 1 hodina. Prof. Fr. *Müller.*

69. *Kreslení od ruky, první běh.* Kreslení figurální dle vzorků sádrových v zimním sem. Dle předložek tužkou, křídou, pérem a vodními barvami v letním semestru. 8 hodin. Učitel A. *Liebscher.*

70. *Kreslení od ruky, druhý běh.* Kreslení krajin a ornamentů tužkou, pérem, křídou v zimním, a akvarellem v letním semestru. 8 hodin. Prof. J. *Koula.*

71. *Kreslení architektonické, první běh.* Disposice chrámů řeckých a architektonické tvary jejich (sloh dorický, jonský, asijský, attický a korintický), jakož i aesthetické posouzení tvarů těchto. Přednáška 2 hodiny v zimním sem.; cvičení 2 hodiny v sem. zimním, 4 hodiny v semestru letním. Prof. Jan *Koula.*

72. *Kreslení architektonické, druhý běh.* Architektonické tvary řecké jonského, attického a korintického řádu; půdorysy chrámů řeckých. 6 hodin. Prof.

73. *Kreslení ornamentálné, první běh:* Ornamentálné tvary doby řecké a římské; ornamenty mono- a polychromické, rovinné a vypuklé rozličnými prostředky, taktéž menší komposice v těchto slozích. Druhý běh: Ornamentálné tvary renaissance (italské a francouzské) jakož i komposice předmětů menších v tomto směru. 6 hodin. Prof. Jan *Koula.*

74. *Modellování v hlíně,* 6 hodin. Učitel T. *Seidan.*

E. Hospodářské.

75. *Encyklopedie polního hospodářství se zvláštními ohledy na techniku zemědělskou.* Zimní semestr: Zeměznalství, hnojařství a hospodářské stroje, pak lukařství a část podrobné produkce rostlinné. — Letní semestr: Produkce rostlinná podrobná, produkce živočišná povšechně i podrobně; pěstování ovoce a vinné révy. 5 hodin. Prof. Dr. J. B. *Lambl.*

76. *Správověda hospodářská.* Zimní semestr: Poměrověda s příklady praktickými. — Letní semestr: Závodověda s upotřebením na dané usedlosti; taxace, ceny pozemkové a užitkův a účty hospodářské. 2 hodiny. Prof. Dr. J. B. *Lambl.*

F. Právnické, státovědecké a obecně vzdělavací.

77. *Zákony stavební a železniční.* I. Úvodní výklad o zákonodárství a právech. II. Výklad stavebních zákonů pro království České ze dne 10. dubna 1886 a ze dne 8. ledna 1889, hledíc k zákonům jiných království a zemí. III. Výklad zákonův a nařízení, které se týkají povolování a stavění železnic. V zimním sem. 2 hodiny. Prof. Dr. J. *Kaizl.*

78. *Účetnictví.* Podstata, důležitosť a účel účetnictví vůbec. Theoretické základy účetnictví podvojného. Historický vývoj účetnictví a jeho nynější spůsoby. Zřízení knih obchodních se stálým zřetelem k ustanovením zákonným. Praktické provedení rozličných případů obchodních v knihách obchodních. Výklad hrubé a čisté rozvahy, kontokorrentů a závěry knih obchodních. 3 hodiny v sem. letním. Docent Karel Petr *Kheil.*

79. *Politické hospodářství.* Na základě knihy: J. Kaizla Národní hospodářství, v Praze 1883. — I. Základní pojmové. Národní hospodářství a skutečnosti, kterými se spravuje. II. 1. Výroba statků; základní pojmové. 2. Směna statků. 3. Úvěr. 4. Rozdělení statků. 5. Spotřeba statků. V zimním semestru 3 hodiny, v letním semestru 2 hodiny. Prof. Dr. J. *Kaizl.*

80. *Statistika průmyslu.* Pojem a význam statistiky. Statistika výroby prvotné po celém světě. Průmysl textilný; průmysl kovový; průmysl cukrovarnický, lihovarnický, pivovarnický. Statistika drahých kovů, peněz a úvěrných papírů peněžných. Statistika prostředků dopravních. 3 hod. v letním sem. Prof. Dr. J. *Kaizl.*

81. *Právo směnečné a obchodní.* I. Základní pojmové práva soukromého vůbec a obligačního zvláště. II. Rakouské právo směnečné: původ a význam směnek, spůsobilosť směnečná, druhy směnek, jich převod, duplikáty a přepisy, přímé a postižné právo směnečné, poctění, podpůrné adresy, rukojemství, promlčení a umoření směnek, kolky a poplatky směnečné. III. Rakouské právo obchodní, obchodnictvo, společnosti obchodní a společenstva výrobní a hospodářská, jednání obchodní vůbec a zvláště. IV. O soudech obchodních a o konkursu. V. Hlavní zásady práva živnostenského. 3 hodiny v zimním semestru. Docent Dr. Kamil *Henner.*

G. Jazyky a předměty cvičebné.

82. *Ruský jazyk, první běh,* 3 hodiny. Učitel J. *Kolář.*

83. *Ruský jazyk, druhý běh,* 3 hodiny. Učitel J. *Kolář.*

84. *Cvičení v konversaci francouzské s překlady z češtiny do frančiny.* 2 hodiny. Učitel Dr. Jan *Herzer.*

85. *Výklad Molièrova Misanthropa s úvodem o francouzském divadle.* 2 hodiny. Učitel Dr. Jan *Herzer.*

86. *Anglický jazyk, první běh,* 2 hodiny. Učitel J. V. *Sládek.*

87. *Anglický jazyk, druhý běh,* 2 hodiny. Učitel J. V. *Sládek.*

88. *Mluvnice jazyka maďarského, spojená s praktickým cvičením.* 2 hod. Učitel F. *Brábek.*

89. *Čtení a výklad vybraných kusů z nejnovější literatury německé.* 1 hodina. Docent Dr. Arn. *Kraus.*

90. *Slohová i konversační cvičení německá.* 1 hod. Docent Dr. Arn. *Kraus.*

91. *Mluvnice jazyka vlašského s praktickým cvičením (pro začátečníky).* 2 hodiny. Lektor František *Maleček.*

92. *Odborná terminologie vlašská se zvláštním zřetelem k praktickým potřebám posluchačů.* 1 hodina v letním semestru. Lektor František *Maleček.*

93. *Česká stenografie korrespondenční (nižší).* 2 hod. Učitel F. *Dolejška.*

94. *Česká stenografie komorní (vyšší).* 2. hodiny. Učitel F. *Dolejška.*

95. *Stenografie německá korrespondenční i komorní,* 2 hodiny. Učitel F. *Dolejška.*

Zprávy ze spolkův a sborův.

Česká akademie věd, slovesnosti a umění

konala dne 29. října za předsednictví presidenta, stavebního rady Hlávky, schůzi svoji, aby provedla volbu mimořádných a dopisujících členů, třídních sekretářů a členů správního výboru. První třída nepostavila žádné kandidáty z důvodu, že není dosud jednací řád schválen. Za mimořádné členy zvoleni byli druhou třídou (pro mathematiku, přírodní vědy a medicínu) prof. Dři Ed. Weyr, Strouhal, Otomar Novák, Janošík a Hlava a docenti Dři Brauner, Velenovský, Mareš a Chodounský. — Třetí třída (filologie) zvolila prof. Dra Rob. Nováka, kustoda musea Ad. Pateru, skriptora knihovny Jos. Truhláře a Ant. Macenauera. — V čtvrté třídě (krásná literatura a umění) zvoleni byli J. Zeyer, Frant. Pravda (Hlinka), Frant. Herites, prof. Jos. Zítek, akad. malíř Hynais, prof. Pirner, prof. Sequens, sochař J. Wagner a prof. Maudr. — Za dopisující členy zvoleni byli druhou třídou prof. Dr. Koláček v Brně, docent Dr. Domalip, docent Dr. Lerch, prof Machovec, prof. Aug. Pánek, prof. Dr. Bayer v Táboře, prof. Dr. Klvaňa v Uher. Hradišti, prof. Duda, Dr. Hansgirg, professor Mašek, prof. Maixner, prof. Pavlík, prof. Maydl, Dr. Kabrhel a prof. Thomayer. — Třetí třídou zvoleni byli prof. Ig. Mašek, prof. J. Jarník, bibliotekář Vrťátko, gymn. ředitel Prasek v Opavě, prof. J. Novák v Jindřichově Hradci, docent Dr. Zubatý, prof. J. Kořínek v Jindř. Hradci, prof. Spiess, prof. Dr. R. Dvořák, prof. Dr. B. Jedlička, řed. Dr. Kastner, skriptor dvorní knihovny ve Vídni Menčík, řed. Vil. Steinmann a prof. Frant. Bílý. — Čtvrtou třídou zvoleni byli Jak. Arbes, Fr. Herites, Stroupežnický, Dr. J. Štolba, Frant Šubert, Václav Vlček, architekt Barvitius, B. Havránek, akademický malíř Knüpfer v Římě, rytec L. Schmidt a ředitel F. Schmoranz. — Třídními sekretáři zvoleni byli I. tř. Dr. Jos. Durdík, II. třída Dr. B. Raymann, III. tř. řed. K. Tieftrunk a IV. tř. Jar. Vrchlický. — Do správního výboru zvoleni byli z I. tř. JUDr. professor Jaromír Čelakovský a prof. Pražák, z II. třídy MUDr. prof. Spina a prof. K. V. Zenger, z III. tř. prof. Dr. Gebauer a Dr. V. Mourek a ze IV. tř. professoři A. Jirásek a A. Myslbek.

Královská Česká společnost nauk.

V Rozpravách vyšel spisek o odmocninách sferické funkce druhého druhu, jejž sepsal přespolní člen Společnosti, proslulý francouzský mathematik p. Hermite. Též se rozesýlá prof. V. Mourka Syntaxis gotských předložek, kteráž vyšla nákladem jubilejního fondu. — V řádné schůzi, konané dne 5. t. m., byla k tisku předložena geometrická rozprava o paprskových komplexích, kterou sepsal řádný člen prof. Küpper. — V též schůzi konaly se volby společenských funkcionářů, ježto platí vždy na tři leta. Zvoleni jsou: za předsedu vládní rada V. V. *Tomek*, za místopředsedu dvorní rada K. *Kořistka*, za hlavního tajemníka archivář *Emler*, za tajemníka třídy filosoficko-historicko-filologické prof. J. *Kalousek*, za tajemníka třídy mathematicko-přírodovědecké prof. Karel *Vrba* a za pokladníka prof. Fr. J. *Studnička*. Jsou to tytéž osoby, kteréž i v minulých letech byly v týchž úřadech, toliko že místa prof. Emlera a Kalouska jsou nyní na vzájem vyměněna, ježto odstupující hlavní tajemník Kalousek před volbou prohlásil, že by opětné volby k úřadu hlavního tajemníka nepřijal. — Společnost získala zdařilou podobiznu svého zvěčnělého předsedy Františka Palackého; malována jest olejovými barvami od slečny Svatavy Jirečkové, z jejíhož štětce Společnost má též podobizny Pavla Josefa Šafaříka a Josefa Jirečka.

Opravy chyb tiskových.

Na str. 373, ř. 19. čti Markalous a ř. 20. čti 1891.

Fr. Průšík, redaktor a vydavatel. — F. Šimáček, knihtiskárna.

Obsah IV. ročníku.

Rozpravy.

Úvahy.

Hlídka programmův.

Literatura.

Drobné zprávy.

Index filologický.

KROK,

ČASOPIS VĚNOVANÝ VEŠKERÝM POTŘEBÁM STŘEDNÍHO ŠKOLSTVA,

vychází **1. dne každého měsíce** (mimo srpen a září) v sešitech trojarchových.

Předplácí se ročně (i se zásylkou) v Rakousko-Uhersku 3 zl., v cizině 3 zl. 50 kr. (— 6 marek — 6 šil. — 8 fr. — 3 rub.); studujícím středních a vysokých škol jest předplatné sníženo na 2 zl. 50 kr. Jednotlivý sešit stojí 40 kr., pro studující 30 kr.

By se doručování *peněžních zásylek z ciziny* nezdržovalo, žádá redaktor (co vydavatel) pp. zasýlatelův, by buď jmeno jeho na adresse připojovali neb raději zásylky pouze na jeho jmeno adressovali.

Rukopisy se nevracejí, leč si toho kdo výslovně vyžádá při zásylce.

Reklamaci lze učiniti toliko do 14. dne po vydání sešitu.

Redakce i administrace „Kroka" jest v Praze, I. v Bartolomějské ulici čís. 5.

Tiskem F. Šimáčka v Praze.